

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

In abbas
 scriptores
 scriptores annales Judaeorum, de quibus dicitur
 17. et 18.
 scriptores fontium & profos.
 de Hieronymo 2620. a rap.

Helius Inletum Dampolu et
In mro my amptud

60

αμείνων. η ἀρροστρία τῶν ὀστέων.

Oniculus Dampolu

S. p. 2. H.

III. 1. 8.

Σ.

1574

3722

1851/251

Nicephor - (at West)

NICEPHORI

107865

CALLISTI XANTHO-

VLI, SCRIPTORIS VERE CATHO-
LICI, ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ
LIBRI DECEM ET
OCTO.

SACRATISS. ROM. REGIS FERDINANDI
liberalitate, opera verò ac studio doctiss. viri Ioannis Langi, Consiliarij
Regij, è Græcò in Latinum sermonem translati, nuncque denuò casti-
gatiores, & Scholiis ad marginem permultis superadditis, auctiores in
lucem editi.

*Quorum eximia utilitas, præ cateris Ecclesiasticorum scriptorum historiis hætenus
editis, cum in Ioan. Langi ad S. R. Maiest. tum ipsius Nicephori, lucubrationis huius
sua initio statim adiecta Præfatione, satis luculenter exponitur.*

Accessit locuples rerum & verborum in his memorabilium Index.

Adiecimus quoque ad Nicephorum, Magni Aurelij Casiodori Tripartitam, quam
vocant, Historiam, luculenter à mendis propè
indefinitis cum suo indice re-
purgatam.

PARISIIS,

Apud Aegidium Gorbinum, sub insigne Spei, prope
collegium Cameracense.

1562.

1917

1917

^A Sacratissimo & lectissimo Principi, Domino^D

FERDINANDO, ROMAN. PANNON. BOEM.

& Slauor. Regi Augusto, Infanti Hispaniarum, Archiduci Austria, Duci Burgundia, Silesia, & c. Comiti Tirolis, Flandria, & c.

Principi & Domino suo benignissimo

A Deo Opt. Max. Ioannes Langus incolumitatem diuturnam, pacem tranquillam, & felicitatem sempiternam precatur.

NICEPHORI Callisti, scriptoris catholici, Ecclesiasticę historię decę & octo librorũ è Græco translationē, Maiestatis tuę, Rex inclyte, iussu mihi mandatam, & Dei tandē Opt. Max. ope ad finē suum perductā, apud Maiestātē

^B tuam officiose exhibeo & repręsentō. Quo in Opere non tam doctrinam, aut eloquentiam, quę in me vel nulla, vel sanę quā exiguā est, ostendendā mihi, quā curam & fidem, quę in Ecclesiastico interprete summa requiritur, pręstandam esse duxi. Quam laudem an assequutus sim, affirmare ipse non ausim: studio certē pietatis eam consecutus sum sedulō & diligenter. Eius rei penes Maiestatem tuam, & bonos pioſque viros, qui ex animo & sincerē, non scriptis dictisq; modō, verū etiam rebus & factis ipsis, religionem Christianā profitentur, quibus nimirum solis liber hic ab auctore ipso est editus, iudiciū esto. Enimuerō, nisi me opinio mea fallit, Nicephorianū hunc pręscatum Ecclesię rerum codicem, rebus temporibusq; nostris valde vtilem, commodum, necessariumque aded fore puto. Nam & censuram corruptorum apud nos morū, veluti antiquus disciplinę Christianę magister, ager: ordinū omnium hominibus omnibus, simul & virtutū, quę imitemur, & vitiorū, quę vitemus, exēpla illustria, & cū pietatis sempiterna pręmia, tū infidelitatis perpetua supplicia pponēs: & ad ordinandā constituendāq; Rēpub. Ecclesiasticā civilibus atq; intestinis disidiis admodū cōuulsam & labefactatā, viā ostendet: quę admodū antiquitūs dissensiones in Ecclesia multifariā exortę, legitimis quietisq; consiliis sopitę sint & cōpositę, Synodorū aliquot œcumenicarū acta exhibēs. Quę omnia summos orbis Christiani Principes non nosse tantū, sed identidē secū in animo voluere, continuęq; ob oculos habere, cō-

munis omniū nostrū salutis, & totius Reipub. magnopere interest. Non q̄ ista antehac in libris, monumentisq; literarū aliis, & in Eusebij Pāphili Ecclesiastica, quā Rufinus vertit, & ea quę vocatur Tripartita historia, tradita atq; exposita non sint: sed apud Nicephorū nostrū omnia ordine meliore, delectūq; & iudicio acriore, dilucidius & copiosius, ab antiquis scriptoribus sumpta, oratione perpetua referuntur: ita vt si alius Operis huius usus non esset, illa saltē re plurimū id prodesset, q̄ editioni veteris historię, quā dixi, Ecclesiasticę nimis sæpe accisę & obscurę, permultū affert lucis. Quā de re plura mihi facere verba, opus non est: quandoquidē Nicephorus ipse, in initio statim lucubrationis huius suę, vtilitatē eius p̄ ceteris Ecclesiasticorū scriptorū historiis, luculētē satis stilo est psequutus. Ipse quidē, singulari prouidētiz diuinę beneficio, hosce Nicephori libros, Græco sermone cōpositos, elegantissimęq; manu descriptos, tēporibus nostris reseruos, ad nos puenisse arbitror. Declarat hoc satis rei euentus. Quū nāq; ante annos multos, ex Budensī regia bibliotheca, quā Matthias Coruinus, Pannonū Rex, pulcherrimā, Græcis & Latinis libris lectissimis refertā, instituit, surreptus, diu in priuati hominis bonis fuisset: & postea p̄ milites Turcicos, in miserabili casu & direptione Pānoniz, inter reliquā prędā Constantinopolim deportatus, in foro ibi scrutario vānisset, perq̄ cōmodē accidit, vt à Christiano, eodē quę studioso homine emptus, postliminio in eandē Pannoniā sit reuersus. Vbi tandē in dominium pręclari & eruditi viri, Georgij Logi Iuriscōsulti, Vratislauiensī sanctę Crucis, & diui Ioannis, ecclesiarum Prępositi & Canonici, Maiestatis tuę Consiliarij, concessit: vnde nobis, Maiest. tua iubente, eius Latine vertēdi potestas est facta. Accidit p̄terea paulo ante id tēpus, vt Lutetię Parisiorū in Francia, regiis typis, Eusebij ipsius Pāphili & reliquorum Ecclesiasticorū scriptorū historię, vnde & Tripartitam suam Cassiodorus Senator decerpserit, & Nicephorus noster bona ex parte, pleraque loca & argumenta, arbitrato suo, in opus hoc suum congescit, in publicam gręcē ederentur: Deo hoc sic disponente, vt libris eiusmodi gręcē & latine vulgatis, plurimum testimonio editionum

A magis atque magis veterum in Ecclesia Christiana rerum gestarum veritas atque certitudo confirmetur: & ea utilitas, quam pij omnes speramus, votisque omnibus expetimus, ad temporum nostrorum Ecclesiam, & populum Christianum vniuersum, ordinum in eo omnium moribus pariter castigandis, erroribus legitime tollendis, & doctrinis pie conformandis, perueniat. Ita enim viros religionis nostrae studiosos mecum arbitratos esse opinor, quum à lectione Oracularium veteris & noui Testamenti literarum sacrosancta discesserint, vix extare opus aliud, quod cum ampliore certioreque ad verae pietatis nostrae mysteria addiscenda, & vitam moreisque in melius mutandos, vsu atque fructu omnis generis ordinis & aetatis homines possint nocturna versare manu, versare diurna. Quatenus veluti in augustissimo splendissimoque Ecclesiae amphitheatro, sic in historiarum sacrarum hisce monumentis praclarissimis atque sanctissimis, omne vtriusque sexus genus, ordo omnis, status & aetas omnis, pulcherrima in Christiani stadij curriculo, sanctè & fortiter, pro immortalitatis & vitae caelestis amplissimis praemiis, decernendi, atque rectè am sinceramque religionem aduersis iuxta & secundis rebus, per fidem non fucaram, charitatem operantem, & spem inconcussam, cum bona & pura conscientia, patienter atque constanter exercendi documenta proposita habet. Quid est enim Historiae Ecclesiasticae volumen aliud, quam praedictionum, doctrinarumque, & promissionum Seruatoris & Domini nostri Iesu Christi, sanctorumque eius Apostolorum & Prophetarum, sancta & admiranda representatio, exequutio, oblatio, caelestisque pietatis verissimum gymnasium? quod omnibus omnium philosophorum porticibus, Lyceis & Academicis tantum praestat, quantum mors vitae, caelo terra, Deo homo cedit. In sacro Actorum apostolicorum diui Lucae Euangelistae libro, Christianam peccatis, gentis professionisque suae incunabula, cum ingenti animi voluptate & admiratione contemplatur. Ausus porro & incrementa eius non alibi, quam in sacra Ecclesiae historia perspexerit. Per quam autem piis hominibus iucundum: eis verò qui magistratum, non Ecclesiasticum modò, verum profanum etiam & secularem gerunt, à Deo sibi mandatum, quam maximè opus est, posteaquam quibus studiis Ecclesia adoleuerit, & eò maiestatis amplitudinisque, diutinis incrementis, vt metuendum fortè sit, ne magnitudine propemodum sua laborare incipiat, peruenerit, cognitum habeant, vt eisdem studiis non solum florentem conseruandam, sed etiam collabentem religionem instaurandam esse intelligant. Magnam ab humanitatis & bonarum artium sectatoribus ineunt gratiam, & multam consequuntur gloriam, qui ex veterum Graecorum & Latinorum scriptorum literis, antiquitatis cognoscendae gratia, recòditi quidquam de numismatibus, coronis, vestimentis, conuiuibus, & moribus, rebusque praescorum Graecorum, Latinorum & Barbarorum etiam populorum, aliis in lucem proferunt, atque declarant: quive de colosso, columna, statua, arcu triumphali, aut inscriptione vetusta quapiam, aliquid indicant atque exponunt. Gratù id esse solet doctis & studiosis omnibus. itaque scripta eiusmodi in manibus sedu-

lò habent, legunt, admirantur, exosculantur, in magno precio habent, antiquarios ipsos in caelum laudibus vehunt. Quod quum homines nostri tanto animi studio & affectione in rebus profanis & terrenis, eisque non admodum necessariis, quandoque etiam parum utilibus, & planè inanibus, faciant: quanta pietate eos conuenit excipere atque versare sacrae historiae codicem, in quo sacrosanctae antiquitates, primordia & augmenta Ecclesiae Dei & Reipublicae Christianae ostenduntur, thesauri caelestes & aeterni, omnis generis martyriorum & certaminum coronae, mysticae mensae epulationes, sanctorum animarum sempiterna monumenta, virtutum diuinarum, captum humanum superantium, effigies & signa, cum immortalitatis ipsius certissimorum praemiorum spe indubitata proponuntur, frequentantur, celebrantur? Quae cum eis, quas diximus, mundanis, fluxis & caducis rebus collata, nihili prorsus illas esse arguunt & conuincunt. Quo plus gratiae veris istis antiquariis nostris debemus, quòd venerandae Ecclesiae veteris memoriae, in literas relatae ad nos transmiserunt. Eam verò propè omnem Nicephoriani isti libri complectuntur. Quod si Augusto Caesari, principi fortunatissimo, sub cuius auspiciatissimo Imperio, aureo seculo, & optata pace atque tranquillitate orbi vniuerso conciliata, autor & donator pacis aeternae, Dei filius Dominus Iesus Christus, saluator nostrae gratia nasci dignatus est: summa quoque illa felicitatis pars diuino munere contigisset, & in ea is tempora incidisset, vt & ipse Christo nomine dato, Christianus princeps esset, & Christianis populis imperaret, libentissimè medius fidius in senatu Romano ipse bonae Ecclesiasticae operis partem recitasset, & in prouincias ditionis suae descriptam, ordinibus omnibus legendam atque cognoscendam misisset. Nam in euoluendis vtriusque linguae autoribus (quod de eo Suetonius Tranquillus scriptum reliquit) nihil aequè sectatus est, quam exempla publicè vel priuatim salubria, eaque ad verbum excerpta, aut ad domesticos, aut ad exercitum, prouinciarumque rectores, aut ad urbis magistratus, prout quique monitione indigerent, misit. Libros etiam totos & senatui recitauit, & populo notos per edictum fecit. Quanto credibilis est, Ecclesiasticis eum mysteriis initiatum, Christianumque Imperatorem factum, non pauca quaedam ex sacro hoc codice exempla petita: sed vel integrum ipsum opus, cum ciuibus omnis ordinis suis, ad publicos eorum simul & priuatos vsus, veritatis contestandae, sempiternaeque incolumitatis consequendae causa, quouis modo communicaturum, vulgarurumque fuisse? Non continuisset princeps optimus, intra domesticos aulae Imperialis parietes libros tales, qui ad vniuersalem Ecclesiae & Reipublicae Christianae doctrinam & disciplinam sunt compositi, sed communis publicaeque omnino iuris esse voluisset. Bonorum eos & piorum virorum calculo, quales à principio statim laudauimus, comprobatum iri, dubium non est. Quin etiam si extra aleam inuidiae & obrectationis ita sint positi, vt sibi à genuinis contentiosorum hominum, qui Christianismi virtutem & professionem in controuersis disputationibus, perpetuisque rixis, altercationibus & iurgiis collocant, minimè timendum esse putet: sub Re-

A giæ tamen Maiestatis tuæ auspicio latinè versi publicantur. Conuenit enim, volumen de vera sinceræque pietate conscriptum, sub Principis eius nomine potissimum edi, qui pietatem studiosissimè colit, eandemque saluam & auctam esse summo perè cupit. Cuius studij Maiestas tua Regia, immò orbis Christianus vniuersus, per Maiestatem tuam peramplos diuinitus percepit fructus. Siquidem quòd Turcica immanitas veluti diluuium quoddam in Germaniam omnem non exundauit: & quòd nobis à tyrannide ea, patria nostra salua est: id ipsum, secundum diuinam benignitatem & clementiam, si sincerè rectèque iudicare volumus, virtuti Maiestatis tuæ ferimus acceptum. Libet namque, liber, Rex Ferdinande, beneficia summi Dei, ope operæque Maiestatis tuæ nobis præstita, gratis animis recognoscere: quod nisi faciamus, extremæ meriti impietatis crimen committamus. Regnum enim Maiestatis tuæ nisi in hæc tempora difficillima & periculosissima, cum molestia quidem, labore, & erûna Maiestatis tuæ infinita: commodo autem, emolumento, & utilitate nostra maxima, incidisset: quorsum nõ iam barbaries Scythica excurrisset? Asserenti Maiestati tuæ Pannoniæ regnum, optimo & apertissimo iure ad eam deuolutum, plurima se ab aduersariis, tyrannidem ibi sæuam affectantibus, & crudelitatem exercentibus, obtulere impedimenta, quibus iusto aliquoties bello obuiam est itum. Accessere à finitimis principibus & populis, à quibus Maiestatem tuam adiutam oportuit, parum fidæ societates. Superuenit tandem Rex Turcicus, qui non semel omnibus suis copiis & viribus connixus, ex possessione Pannoniæ Maiestatem tuam deturbatam voluit. Verùm ea fuit Maiestatis tuæ in tuendo iure suo fortitudo, & ea in arcendo à Germaniæ & Italiæ ceruicibus sæuissimo hoste constantia, & tam præsens diuini numinis in Maiestate tua, populisque tutelæ eius commissis, auxilio defensioneque sua seruandis, præsidium, vt conatus propè Barbari tyranni omnis, præterquam quòd ei perfidia regni affectatorum prodicione commodaui, frustra fuerit. Quater, Maiestate tua regnate Scythicus princeps ex Thracia p Maiestatis tuæ infideles subditos euocatus, perinde atq; olim Persarum reges in Græciam, omnibus vndique contractis copiis, exercitibusque suis in Pannoniam, & aduersus Germaniam, maximam suscepit belli expeditionem. Quater itidem non tam Maiestatis tuæ marce, quam potenti manu Dei, magnificè est repulsus. Atque ille ea spe aduersus nos bellum toties mouit, vt nihil se in Pannonia & Germania cuncta reliqui facturum putaret, quod sub iugum dominationis suæ superbissimæ non mitteret, sibi que parère cogeret. O immensum erga Maiestatem tuam, Dei amorem: ò tempestiuè cœlitus missum præsidium: ò summam erga ciues subditosque Maiestatis tuæ, Diuini numinis pietatem & misericordiam: quod nos vnà cum Maiestate tua, ope sua à monocerotis huius cornibus liberauit. Prodeat hic aliquis, & regem, principemve aliquem, toto eo tempore, quo non solum Ottomanorum familia in Asia & Europa rerum potita est, sed etiam Turcicum nomen orbi innotuit, proferat, quæ toties ad hunc modum præsens Deus præsidio suo sit tutatus. Immò aliquem saltem ex

Christianis nominet regem, qui se ætate nostra dominatori isti Asiæ opponere sit ausus. Vsq; ad totam Turcici belli moles in Maiestatis tuæ caput, & ceruices nostras, populis & principibus vicinis cessantibus, periculumque nostrum inspectantibus, incubuit. Proinde sempiternas benigntati diuinæ, pro tanto illius in nos fauore & beneficio, agere debemus gratias: cuius propitium magis nobis, quam seculis aliis fuit numen. Quum primùm in Europam ex Asia gens Turcica civili Græcorum bello pertracta esset, & nondum ad tantam vel dimidia ex parte potentiam peruenisset, bis cum ea primus ex Principibus Christianis Sigismundus Boemus, Pannonum, mox etiam Boemorum Rex, & postea Romanorum quoque Imperator, bello est congressus, sed infeliciter. Post hunc Vladislaus Jagellonius, Pannoniæ itidè, & præterea Poloniæ Rex, belli fortunam aduersus Turcas præliis aliquot tentauit. & fortiter ille primùm, nec minus prosperè rem gessit: sed tandem denuò cum illis, remisso induciis, ad quas eos petendas coegerat, nuncio, Martis aleam expertus, copiis hostium eorum longè maximis obrutus, cum ingenti suorum clade, pulchram subiit per vulnera mortem. Græcorum hic Imperatorum & Principum, Scanderbecchio Castriota excepto, clades potius quam expeditiones, & Venetorum item Turcica prælia omitto. Ludouici verò Jagellonij, Pannonum Boemorumque regis, Maiestatis tuæ fororij, iuuenis fortissimi, meminisse sine lacrymis nequeo, quem prima statim Turcicæ expeditionis coitione hostis oppressit. Cæterùm in Maiestate tua, eiusdemque populis conseruandis, gratè & libenter, sicuti dixi, diuinum agnoscimus auxilium: cui tum demum locum esse maximè comperimus, quum humano præsidio destituimur. Id autem nõ in Maiestatis tuæ rebus gestis tantùm, verùm etiam in optimi & excellentissimi Principis, Caroli Quinti Imperatoris Romani, Maiestatis tuæ fratris germani, expeditionibus, à piis & prudētibus viris animaduersum est, & obseruatum. Cuius tot & tanta, contra potentissimos & acerrimos hostes, necessitate quadam semper suscepta bella, nõ tam viribus & copiis, quæ Maiestati suæ Imperatoriæ fuere non poenitentia, quam Dei Zebaoth opitulantis præsidio, quo Princeps is nunquam non succenturiatus fuit, prosperè sunt confecta atque expedita. Illud siquidem satis de Maiestate eius, hominibus prudentibus, & cœlestis numinis iudicium & benignitatem piè obseruantibus, constat: quum in statum cum Maiestatis suæ res rediguntur, vt pro comploratis & desperatis habeantur, tum demum Maiestatem diuinam, vim potentiamque suam ostendere: & ita momentorum vicissitudinem repentinam atque inopsnatam instituere in Imperatore suo solere, vt is de improviso, præter hostium & hominum aliorum opinionem, expectationemque omnem ex victo & contempto, victor & triumphator gloriosus euadat. Testatur hoc ad Ticinum bello Mediolanensi captus Gallorum rex Franciscus, qui quum sibi propter opes, copiasque suas de victoria aduersus Maiestatem Imperiale videretur esse certus & securus, proindeque Cæsaris res quas accisas & afflictas esse arbitrabatur, cõtemneret, pro triumphis,

A quos de Carolo iam spirabat & meditabatur, breui temporis conuersione, captiuitatis iugum ex prælio commisso reportauit: Deo nimirum Cæsari suo suppetias ferente, & Cæsarianorum ducum consilia gubernante. Idem declarat Gallici exercitus apud Neapolim admirandus profectus casus. Venerant in Neapolitanum regnū, quarto à Ticinēsi clade anno, sexaginta milliū ex equitibus & peditibus Gallorū conscriptæ copiaz, Arces, oppida, & loca pleraque omnia, deditioe magis quā vi in eaditione receperāt. Caietana arx, & vrbs Neapolitana, tantū deditioe facere recusabāt. Itaque Neapolis obsidione graui premi cœpta est. Et satagebat rerū suarum quā maximè præsidium ei impostum, nullaque iam propè salutis spes videbatur, esse reliqua: quum ita Gallicana castra morbi contagiosi vis affligere, & Cæsarianorum impressio vrgeret atque accidere cœpit, vt tandē ex tā numero & frequenti exercitu, egrē quadringenti milites integri & salui euaserint. Sic Deus numine suo citra omnem ferè humanarum virium opem, Cæsari regnum Neapolitanum à Gallis recuperauit & restituit. In expeditione nauali Numidica, aduersa tempestate in mari interiisse Carolus existimatus est: sed eum tutelare numen Dei, Hispaniis suis breui saluum reddidit. Post varia rursus tentata consilia, & bella Cæsari eidem illata, populūque eius ad defectionem sollicitatos, quid Francisco regi insuper profuit, copiis suis numerosissimis atque instructissimis, quadripartitō diuisis, quatuor eodem tempore diuersis Maiestatis Imperatoris ditionibus arma, bello non indicto, eomolimine inferre, quasi diebus paucis Cæsarem regnis prouinciisque suis omnibus eiiciendi consilium cepisset? Quid ille tum effecit aliud, quā quodd vinctam in se diuinam à Cæsaris partibus prouocauit? Proximo motu Germanico, principes & populi quidam ita arma aduersus Maiestatem suam sumperant, ita opprimendi eius consiliis, viribus, opibus, tormentisque belli omnibus, Giganteo more rationem inierant, vt ne fugē quidem locum & tempus relinquere Maiestati suæ velle viderentur. At Deus bene, quanta, Deo Cæsarem bene adiuuante, conatus tam audaces & nefarios, rerum est consequuta mutatio? Quā contra animi sententiam, temerarium hominū, iusto iudicio Dei, cœpta cessere omnia? Cuiusmodi belli, seu rebellionis potius euentus, in rebus etiam nobis aduersus Maiestatem tuam, Rex generosissime, à perditis nonnullis temerè moris, Deo eodem procurante (ita enim, sicuti res est, semper dicendum) extitit. Licuisset tum utriusque vestrum, iure manifesto, secundum Imperiales constitutiones, & sacrarum literarum exempla, seueritatem in perduellionis reos exercere, & lege in eos agi iubere: vt intelligerēt homines, quid sibi illud Solomonis oraculare velit verbū: Sicut rugitus leonis, ita & tremor regis: Qui prouocat eum, peccat in animā suam. Et rursus illud: Timeto regem, & cum seditionis ne commiscearis. Sed maluerunt Maiestates vestræ, pro religione & pietate sua excellenti, ad imitationem & exemplum diuinę benignitatis, omisissis Iulii legibus, mitius in reos peractos consulere, & per paucorum legitimam pœnam & castigationē, quæstione grauisima paternè defungi: non aliud ea re spectantes, quā vt

eiufmodi paucissimorum capitum coercio hominū D esset metus & terror plurimorum. Et quando remunerationis diuinę, qua cœleste numen Maiestatis tuę pietatem compensat, pauca saltē ex multis documenta attingere nobis visum est: nō prætereundum illud quoque, à Deo Maiestati tuę insigne concessum donum, quod Maiestas tua, ex vnius nobilissimæ & pudicissimæ fœminę, reginę Annę, Maiestatis tuę coniugis charissimæ (cuius principis æterna in Deo pace fruētis, virtutis & sanctitatis recordatione, etiamnum Maiestatis tuę subditi populi omnes recreatur) matrimonio, fœcundę prolificationis, non modò apud reges, & magnates viros, sed etiam apud priuatos homines, exemplo raro & mirifico, tot utriusque sexus liberos suauissimos suscepit: de quibus dubium est, fœlicius ne prognati, an melius edocti atque educati sint. Præclarissimum mercurius & hoc fœlicitatis specimen, cuius prouentum à solo Deo esse manifestum est, vt scilicet illustrissima domus Austriacę familia, tum principes bonos & E pios orbi Christiano donet, tum reges atque dynastas alios coniugiis auspiciatis coonestatos, sibi conciliet: eosque ipsos arcta inter se sanctioris affinitatis necessitudine, publicę pacis atque quietis constituendę, stabiliendęque gratia, coniugat. Est hoc quodammodo peculiare Austriacorum Archiducum, vt per liberos suos, in gentes & familias alias, quasi coloniis è domo sua deducēdis, missos, pœmeria ditionis suę proferat, & regnum, Deo fortunante, propagent. Non hic quidquam Maiestatis tuę auribus datur, neque ad assentionem verba componuntur: sed re ipsa & veritate cogente, benignitatem æterni & clemētis in Maiestatem tuam, & subditos eidē populos omnes, Dei summam: qui Maiestatem tuam, eiufdemque germanum, Carolum Imperatorem, tantos videlicet & tales Principes, vt temporibus nostris rei Romanę præessent, dedit: eorundemque non dissimiles hæredes atque successores filios, viuas parentum ipsorum & absolutas imagines, spectatę iam virtutis, industrię & pietatis iuuenes, cum pari potestate & gratia est daturus, cursim saltē perstringimus: vt ne ingrata mentis horrendo vitio F à maiestate diuina, bonorum omnium conciliatrice, condemnemur. Exigit id à nobis professionis nostrę & pietatis officium, vt gratiam eius & munificentiam in nos tantam gratę agnoscamus. Veluti enim in importuoso & vasto pelago, vndique sæua procella & tempestate Typhonica ingruente, fluitantibus, rectorem nauis peritum: sic in orbe nostro vniuerso, multis difficultatibus infesto, propter varios grauesque, casus periclitantibus, principes prudentes, & omni genere heroicarum virtutum florentes, diuina prouidentia nobis attribuit. Abhorret profectò ab illa recordatione animus, qui status Rerumpub. futurus fuerat, si in aliorum, quā in vestram diuorum fratrum potestatem sceptrum Romana incidissent: neque enim domi, neque foris illę constitissent.

*O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agricolæ:*

rectè Maro exclamat, & sententię suę pulchrè & grauiter explicat rationem. Nos verò terque quaterque beatos (vt verbis eiufdem poetę vtar) si nobiscum ipsi fœlicitatis nostrę cumulum gratis

A piisque animis consideremus, qua nobis sub Maieſtatem veſtrarum regimine & imperio æquò cum omni omnium vtilitatum commoditatūq; copia plurifariā, ſi velimus, perfrui datur. Romani hominis præclara illa ſunt verba: Non eſſe præſtabilius aut pulchrius munus deorum, quàm caſtum & diis ſimillimum principem. Ea verba non rectius ſanè in Traianum, de quo dicta ſunt, quàm in maieſtates veſtras, quæ illū cùm virtutibus omnibus aliis æquarunt, tum ſanctitate & vero cultu Dei longiſſimè ſuperarunt, quadrant. Et ſententiam iſtam veram eſſe, experientiā ipſa, & temporum omnium ſtatus aperte declarat. Nunquã certè res hominū florentiores, quàm ſub bonis: nunquam deteriores, quàm ſub malis principibus fue-
re. Et quo præſtantius eſt Dei donum, rex pius & prudens: hoc rarius ſeculis omnibus hominū generi contingit. Ex omni populi Dei regum numero (nã Moſen, Iſoem, Samuëlem, & paucos quosdam duces & iudices, qui reges ipſos præceſſerūt, recensere ſuperſedeo) ſi Dauidem, quem Dominus vitum iuxta cor ſuum inuenit: ſi Solomonem ſapientem, qui tamen à ſeipſo ſtultè degeneravit: ſi Ezechiam pium, & religioſum Iôſiam excipiamus, quod iudicium de aliis omnibus ſanctorum virorum erit? Idem ſi de Romanis imperatoribus, ab Auguſto Cæſare vſque ad Conſtantinum Magnum, fecerimus: atque quum Auguſto ipſi, necnon Tito, orbis terrarum deliciis, & ei quem paulo antè nominaviſimus Traiano, Marco Philoſopho, Alexandro Severo, qui tot in aula & conſilio ſuo habuit egregios Iuriſconſultos, & per paucis aliis, virtutis & bene geſtæ Reip. laudem tribuerimus, num cæteros plerique omnes tanquam orbis terrarum faces, & generis humani portenta, non execrabimur? A Conſtantini temporibus nonnulli extitere principes, religionis & beneficentiæ ſtudiis inſignes: quidam hæreſibus nimis addicti, alij ignavi, aut crudeles. Fuere aliqui, inter Græcos præcipuè, qui ne nominari quidem debeant. Germania imperatores plurimum laudatos protulit. In primis autem Maieſtatis tuæ genti inclytæ, vel domi vel militiæ celebres, vel etiam pacis ſimul & belli ſtudiis præſtantes, religionis certè laude præclaros, omnes debemus principes. Nihil ex ea prædiit Sardanapalicum, nihil tyrannicum, nihil Iſabelicum. Ita nanque Auſtriaci Duces & imperatores regimine poteſtatis ſummæ ſunt vſi, vt recti atque honeſti cuſtodes ſe, & iuſtitiaſque miniſtros atque interpretes, adminiſtrationis ſibi creditæ non dominos, ſed fiduciarios, ſive depoſitarios eſſe iudicantes, collocatum depoſitumque apud ſe regnum, Regi regum & Domino dominantium re-poſcenti, bona fide reſtituendum, rationemque de eo reddendam eſſe ſcirent. Neque illis villo loco & tempore memoria, iuxta Agathonis præceptū, excidit, hominibus ſe, quū & ipſi homines eſſent, imperare, & ſecundum leges imperare, denique non perpetuò imperare. Et quia primam ſibi curam de religione & cultu Dei propagando ſumpſerant, Academiam vnam Viennæ Auſtriæ, alteram Friburgi Briſgoiæ inſtituerunt, vt ibi iuuentus vnà cū humanitate pietatem veram addiſceret. Ad hæc præmia bonis liberaliter tribuentes, & pœnas malis legitime irrogantes: ne dum hiſce parcerent, illis nocerent, veriti: atque imperium in ſeipſos ma-

ximè exercètes, tum autem cogitationes & actiones omnes ſuas ad laudem, honorem, & gloriam Dei, & ad bonū publicum referentes, perpulchrè fauſtis populorum ſuorum acclamationibus, titulisque ſuis reipſa ſatisfacientes, reſponderūt. Conuenire etiam ſibi optimi principes putauere, vt ne ſubditis ſuis virtute inferiores aut deteriores eſſent: & quod per edicta propoſita fieri à ciuibus vellent, id ipſi primùm factis exequerentur. vt rectè de quolibet eorum Sincerianum illud pronun-
ciari poſſet:

Publica nimirum tum res ſibi conſtat, & æquum Imperium, quum rex quod iubet, ipſe facit.

Neque alia magis appellatione ſunt gauſi, quàm vt teſtificatione certa benignitatis pietatiſque eorum à ciuibus patres appellarentur. Ea animis eorum nihil fuit gratius, acceptius, iucundius. Talem honorem apud Homerum Vlyſi, comites Græci, & apud Virgilium Aeneæ ſocij Troiani habent. Ille nanque à ſuis *πατὴρ ἕκαστος*, hoc eſt, pater benignus, audit: iſte verò,

— Et tu pater optime Teucrum.

Didicerant pij reges, in Cyri regia inſtitutione apud Xenophontem reperiri, Nihil principem bonum intereſſe bono patri. Patres quippe provida de liberis ſollicitudine, vt ne quid eis bonorū deſiſt, procurare: & Cyrum in medium conſulere, vt ciues ſui quàm maximè beati ſint, & felices. Inde aded factum, vt Archiſtrategorum Auſtriæ familia, per tot ſecula à progenie in progeniem, & à generatione in generationem, Deo eam propter mandatorum ſuorum obſervationem, benedictione & gratia ſua complectente & magnificante, duravit: duraturaque, eodem Deo adiuuante, ſit,

In freta dum fluuij current, dum montibus umbra Luſtrabunt, conuexa polus dum ſidera paſcet.

quum magnorum quandoque & potentium regum ſtirpes, ſeculum vnum non exceſſerint: aut certè vix ad tertiam, vel quartam, vt in Moſaicis legitur oraculis, generationem, iuſta Dei vindicta, peruenerint. Verùm enim verò ſicuti in terris nihil poteſt melius eſſe, atque experibilius, principe bono: ita nihil è diuerſo, prauo dominatore damnioſius eſt, atque deterius. Neque inter cæteras vltionis diuinæ plagas, quibus viſitare & coercere ingratum, rebellem & impium populum Deus ſolet, minimam affert cladem imperijs princeps malus. Non eſt opus hoc in loco vel veteribus, vel recentibus exemplis. Res aperior eſt, quàm vt negari poſſit. Et horrendæ de ea ſunt in diuinis reſponſis ſententiæ. Propter peccata populi, regnare facit hypocritam. Propter peccata terræ, multi principes eius. Dabo pueros principes eorum, & effœminati dominabuntur eis. Sed cum gratiarū actione ſumma Deus Opt. Max. meritò laudandus eſt, qui ætate noſtra populum ſuum, quantumvis graues commeritum erumnas, à principibus conſeruauerit (vt cum Eſaia dicam) infidelibus, ſocijſurum, ſequentibus munera, ſequentibus retributionem, pupillo non iudicantibus, & cauſam viduæ ad ſe non admittentibus: à principibus (quod apud Ezechielem eſt) quaſi lupis rapientibus prædam, effundentibus ſanguinem, perdentibus animas, ſectantibus lucra. Oprimè ſanè factum, quòd rei Romanæ ſumma duobus diuis fratribus, Carolo & Ferdinando, diuinitus commiſſa eſt, cum

++ iij

A vtriusque liberorum, eorundemque successorum spe optima. Patiatur benignè Maiestas tua, hoc sic nos repetere, & publicitùs sincero & grato animo profiteri. Virtutes verò Maiestatis tuæ alias hic commemorare, consilium non est: cum quòd parum mihi ad opus tantum sit virium, silerèque de re magna, quam pro dignitate persequi nequeas, præster: tum quòd eas ipsas virtutes plerasque Nicephorus in Præfatione sua, qua lucubrationem historię istius Andronico maiori Palzologo Constantinopolitano Imperatori consecrat, luculenter veluti in speculo expressit. Aut enim Andronicus Cæsar, sicuti cum historicus noster ornamentis suis depingit, virtute pleraque omni colenda, Maiestati tuæ quàm simillimus fuit: aut in persona illius, talem eum esse, qualem ipse descripsit (qui philosophorum de magnis principibus orationes & libros componentium, & quorundam etiam historicorum mos est) debere esse ostendens, Maiestatis tuæ tot & tanta decora conformavit: veluti animo iam tum præfagiens, sub eius principis nomine Opus suum Latine versum, aliquando vulgatum iri, quem ipse Græcè laudibus suis verisimè ornarit. **C** Qua in re nisi in eandem mecum sententiam pedibus ibunt æqui censes omnes, quibus vel per transennam domestica Maiestatis tuæ consuetudo inspecta est, nihil prorsus reluctor, quin leuis, vanus, & futilis habear. Reliquum porrò est, vt publico religionis nostræ sacrosanctæ nomine Maiestatem tuam orem, quo ea, pro pietate sua, liberalium artium, humanarumque literarum, atque linguarum potissimum studia, sine quibus pietatem ipsam sin-

ceriorem frigescere oportet, præmiis honoribusque propositis, aucta & honesta esse velit. Perinde nanque atque homines nostri per ingluuiem sese literis eiusmodi ingurgitassent, incrassatique, impinguati, & dilatati (vt Mosaica locutione vtar) essent, ita ab eis per nauseam, abhorere incipiunt: aut fortasse quòd minus quæstiosa sint, ea deserunt, atque despiciunt. quorum alterum, ingrati erga Deum, cuius munus literæ tales sunt: alterum, pusilli per seipsum: vtrunque autem improbi animi est, ne dicam impij. Causæ huius pau-
E cis mentionem apud Maiestatem tuam fecisse satis est, quod & ipsa se æquitate sua commendat, & Maiestas tua sua sponte ad bonas piæque artes ornandas propensa est: & procliuus, vt modò tempora nobis, sicuti cœpere, pacata currere pergant. Sic Maiestatis tuæ pietatem, promissionem habentem præsentis vitæ & futuræ, in altero etiam seculo, & regno cœlesti, inter sanctos principes, immortalitate diuina Deus remunerabitur. Et in hoc interim mundo, supra eas, quas retulimus, à Maiestate cœlesti, Maiestati tuæ Regiæ tributas doctes, eidem concedet longævitatē facilem, consiliorū & actionum omnium successum prosperū,
F domi administrationem regnorum tranquillam, foris contra hostes omnes victoriam optatam, & filiis Maiestatis tuæ regiminis successionem certam & pacatam: ita vt vnà cum paternæ & avitæ virtutis & pietatis hæreditate, Maiestatis illi tuæ scepra obtineant, & nati natorum, & qui nascentur ab illis. Id quod ita fore, benignitate diuina freti, speramus, votisque cunctis optamus & precamur.

A D A E T E R N A M S A P I E N T I A M,
pro Nicephori Callisti Xanthopuli Historiæ Eccle-
siasticæ editione, G. Logi
Silesij Votum,

A Vrea in aeterno Sapiaentia numen Olympo,
Aeterna aeterni mens animusque Dei:
Omnia qua nutu una regis: quaeque una creasti,
Qua mare, quae tellus, quae vagus aether alit:
Aerios montes, ridentia prata, solumque
Frugiferum, fontes lenè sonantis aqua,
Et fluuios late irriguos, sum stagna, lacusque,
Sive supra tellus, sive ea subter habet:
Squamigerum omne pecus, salis horrida mostra profundis,
Et volucres, pennis qui supera alta secant;
Sideraque, ingentis mundi quae machina torquet,
Caelicolaeque domos, caelicolumque genus:
Et nemora arboribus densissima, lustra ferarum,
Seu iuga celsa illas, seu caua vallis habet.
Hinc homines, partem diuina mentis, opusque
Rite tuum, effigiem condidit & ipsa tui.
Indigna nil nostri, tantum ex bonitate profunda,
O bonitas nullis equiparanda bonis.
Quis licet aethereas eadem ex bonitate videre
Diu similes, meritis, se tribuente domos,
Nicephorus cuius virtute & numine plenus,
Nanque tuam huic praesens mentem animumq; dabat,
Sidero ad templum quod sese aquabat Olympo,
Et Constantini nunc quoque in vrbe manet.
At nunc, indignum o facinus, scelera impia, diris
Fœdaturum à Turcis, impia sacra gemit.
Virgineo à partu repetens, & origine prima,
Ad sua perpetuum tempora duxit opus.
Grandiaque arcani verbi mysteria pandens,
Ad superos certa nos docet ire via.
Atque à sinceris ruzania frugibus arcens,
Nos alit aeterno nectare & ambrosia.
Eloquio Graius: sed docti munere Langi,
Ausonio didicit nunc simul ore loqui.
L A N G I diua potens, quem multo insignis honore,
Sive solata canat, sive ligata pede.
Ille diu ex oculis hominum sublatas, & aura,
In tenebris iacuit squallidus, atque situ.
Quem Logus à charo diuinum munus amico
Accipit, hac cuius carmina nomen habent.
Qui pius antistes, Augusto ubi Vacia templo
Vicina ben nimum est regia Buda tibi.
Hac ille Augustus, augusta in templa sacerdos
Ingrediens, supplex te Sophia alma colit.
Atque ait: A sacris procul hinc, procul este prophani:
Ite procul, superis non nisi casta placent.
Si dea, si nostro affueris veneranda labori,
Alite quo à dextro prodeat istud opus:
Magnanimi auspicio Ferdinandi regis, & are,
Aurea cuius honos sidera laude ferit:
Regis Romani, qui nobis aurea faelix
Secula nunc condidit, aurea restituit.
Ille tuum ante alios nam sanctum numen adorat,

Et nihil huic casta est religione prius:
Rite tibi hic Pario statuet de marmore templum,
Sacraque restituet prisca, decusque tibi,
Pulchra Odera in ripa, multa qua flauus arena
Amne cito Bresla mœnia amana lauat.
Latiuis nusquam qua concessura Mycenis,
Ardua surrigerum tollit in astra caput:
Insula qua Vatis magni de nomine dicta,
Qui sacro aethereum tinxit in amne Deum.
In medio Pater almus erit, dehinc Filius, & qui
Spiritus equali numine utrumque refert.
Vnum sub triplici numen qui nomine regnant,
Quisque tuum Sophia nomine nomen habent.
Montis Auentini princeps, Habsburgia proles
Maxima, & à magno ducta Leone domus.
Quos infra vetus Austriaca qua gentis origo,
Romani imperij te duce frena regit.
Caesaris hinc magni, sed vestrum numen adorans,
Accedet post hunc Regis & effigies.
Quos circa sobolis magna generosa propago
Austriaca Heroes qui decora alta domus.
Nomen aui Regis referent insigne: Philippus,
Qui natu est maior Carole magne tibi.
Magdalis hinc coniunx, Romani filia regis,
Augeat ut nymphas candide Bethi tuas.
Asterius dehinc nomine aui, cui regna Bohemi
Clara soli parent, Maximus Aemylius.
Hesperia in magna magni cui filia nupsit
Caesaris, ut vestrum hinc augeat usque genus.
Pannonia hinc Princeps, frater Fernande, paternum
Nomen habens, sancta stabis in ade dea.
Quales Tyndarida gemini, seu pectore fido
Quis certet pugna, seu mage certet equis.
Carolus hinc minimus natu, verum indole magnus:
Nam cursu ad metam fertur & ipse suo.
Dij quantum est animi in puero, & virtutis auita?
Ignis agit iam nunc pectora in alta decus,
Ante diem & raptus Ioannes filius infans,
Scilicet ut vobis prauum astra paret.
Hinc nata innumera, magnis qua Regibus orta,
Nupsit unum magnis Regibus & Ducibus.
Inter quas diuus similis effulget Elysa,
Bethis qua aurifero nomen ab amne tulit.
Sarmathia regi qua nupta haud omine dextro,
Ante diem Elysiis vidit Elysa domos.
Fœlices genitis, qualis Iesseia proles
Aeterno in solio regia sceptris gerit.
Vestibulo in medio, atque adytis, foribusque superbis,
Calabit docti dein manus artificis,
Res gestas foris atque domi, vestra incluta facta,
Marmore cum Pario sectile stabit ebur.
Gallorum ut Caesar domuit, Libiaq; tyrannum,
Tot populos domuit nobilis Italia.

Regnatorem Asia, nostris dum sanis in oris,
 Compulerit turpi mox dare terga fuga:
 Charo subueniens fratri, nostroque labori,
 Dum graue per pessa est Pannoni ora iugum.
 Hinc ope iam fratris, ciuilia tractus in arma,
 Cūmque suis domuit urbibus utque duces:
 Cum rapidum pedibus transmitteret impiger Albim
 Insolitas fluuiis tunc sibi dante vias.
 Regis Romani mox huius longo ordine pugnas
 Adiunget longum quas numerare foret.
 Acrias ut Pannonia dissecerit arces,
 Deque feris sibi tot fixa trophaea Getis.
 Iniustum ut toties sternit pellitque tyrannum,
 Tradidit hic diris seque suosque Getis.
 Impium et sauo potuit seruire tyranno,
 Fax patria, et regni sanguinolenta lues.
 Bellaque, qua longum mihi sit recitare, per orbem
 Felici amborum gesta sub imperio.
 His tamen adiciet, nostrum dum Carolus orbem,
 Et regit hunc mundum, quod dedit ipse nouum
 Ignotum ante alijs mundum, sua sidera nouit,
 Quisque suos coluit numina falsa deos.

Qui quod te nouit iam, quod veneratur, adorat,
 Omne tuum, atque pater est Caesaris istud opus.
 Hinc illi pleno fundus largissima cornu
 Aurea in exhausta munera diua manu.
 Hoc primum, socio mox Casare et auspice magno,
 Iam tibi prae dico Turca superbe malum.
 Constantini urbem sacri, tuoque inclita templa
 Auferet è manibus, barbaricoque iugo.
 Europa victor sternens, Asiaque tyrannum,
 Quem terra atque maris exuet imperio.
 Tu modo diua faue captis tam fortibus, una
 Et facias: namque hoc munus opusque tuum.
 Tunc tibi quot sacris fumabunt ignibus ara,
 Et cadet ante tuos victima quanta pedes?
 Quaque sacerdotes castis tibi carmina dicent?
 Et tua tam misero turba solata iugo?
 Ipse ego dona feram, sacro velatus amictu,
 Et tua voce pia numina magna canam:
 Et manibus palma, ramoque insignis oliuae,
 Ingrediar templi limina sancta tui.
 Adsis o Dea magna, pioque assiste labori,
 Aeterna aeterni mensque vigorque Dei.

F I N I S.

CVINAM PRINCIP I

Nicephorus hanc historiam Eccle-
siasticam dedicauerit,
Annotatio.

*Nicephorus Callistus sub Andronico maiore, & Michaele filio eius, An-
dronicóque minore, Michaelis huius filio, Palaeologis, Imppp. Cōstantinopo-
litanis, vixit ante annos plus minus trecentos. Et opus hoc historiae Eccle-
siasticae Andronico maiori, Michaelis maioris qui Latinos ex imperio Con-
stantinopolitano eiecit, filio dedicauit. Colligitur id ex ipsius Nicephori versi-
culis, qui in Constantinopolitanorum imperatorum catalogo carmine com-
posito vltimi reperiuntur:*

Στιχῶς μιχαὴλ, παλαιολόγος μίγας
Ὁς λατίνος ἔβωσεν Ἰκωνσαντίνου.
Τῆς ἐνοικίας ἀνδρονίκου ὁ δεύτερος,
Ἀσκήριος γὰρ, ἔφη ῥημίνη φύσις,
Ἀσκήριος μιχαὴλ παλαιολόγος τρίτος,
Ὁ γὰρ βασιλεὺς καὶ λόγος καὶ πρακτικὸς.
Ἀνδρονίκου πάντων συνδραμὰ ἡδὺ χάριτων
Ὁὕτως φυλάττουσιν χάριτος ἀπειρίτους
Δόγος παλαιὸν πατῆρα καὶ πατρικῶν.

Hoc est:

*Magnus Palaeologus Michael, & potens,
Byzantis vrbe qui Latinos expulit:
Pietatis Andronicus inclytum decus,
Natura lecta mens secunda nemini:
Clarus Palaeologus Michael tertius,
Dictis & actis imperator optimus.
Flos Andronicus Gratiarum iunior.
Longissimis quos sospita temporibus
Omnipotens rex omnium vetus Loge.*

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

RERVM ET VERBORVM IN EC- CLESIASTICA HISTORIA NICEPHORI CALLISTI MEMORABILIVM Index.

- Bacuc prophetæ reliquiz. 399 d
Abates à Turcis pulsi, ad l-
 strum nouas sedes recu-
 perant. 555 c d. ex Ori-
 ente in Europam sub lu-
 stiniano veniunt. 575 d
 Abarum gentis primordia 575 d fin Græciam
 irruptio. 568 c f item in Thraciam. 574 c
 Abasagi Christiani facti. 543 d
 Abbas discipulus Ephraim. 248 f episcopus
 & martyr. 215 f
 Abdas episcopus Ignis templum apud Per-
 sas demolitur. 447 f
 Abdæ Persidis episcopi miracula. 447 c mar-
 tyrium. 447 f 448 a
 Abdechalis martyr. 215 a
 Abdelas episcopus & martyr. 215 f
 Abdelitarum cum Chagano bellum. 575 c
 Abdiesus diaconus, episcopus & martyr.
 215 c
 Abiathar Iudæorum Pontifex. 49 b
 Abibus S. Stephanum sepulturæ mandat.
 441 a
 Abilius episcopus Alexandrinus. 79 f
 Abimelech Iudæorum Pontifex. 49 b
 Abimelech generale & commune regum Pa-
 læstinorum nomen. 295 c d
 Abitus Chalcidis monachus. 352 e
 Ablabius sophista. 444 c Nouatianorum Ni-
 cææ episcopus. ibid.
 Aboras fl. 558 d
 Abraham discipulus Ephraim. 248 f Hebræo-
 rum progenitor. 19 e
 Abrahæ benedictiones. 10 a fides & iustifica-
 tio. ibid.
 Abrahæ posteris cur per Mosen lex data. 17 e
 Abrahames monachus Antioch. 352 f
 Abramius episcopus & martyr. 215 f
 Abrilli memoria. 247 d
 Abundantius seditionem Alexandrinam ob
 episcopi electionem ortam mitigat. 444 f
 445 a
 Acacius Amidenus episcopus donariis eccle-
 siæ confatis, Persarum captiuos redimit.
 450 f
 Acacius Berræus episcopus. 337 c 364 c 367 b f
 399 a 418 d
 Acacius Berræus episcopus, Flauiani ad Ro-
 man. legatus. 377 c
 Acacius Cæsareæ Palestinæ episcopus 236 d
 245 e 267 c 315 c 272 c
 Acacius episcopus Constantinopolitanus.
 494 e 511 b 513 b
 Acacius Constantinopoli aduersarios epi-
 scopos varias ob causas excommunicat.
 276 f
 Acacius orphanotrophus. 511 b Felicis no-
 men in sacro albo inducit. 518 c
 Acacius symboli Seleuciz oblatus autor. 279 b
 exauthoratur. 518 c
 Acacij contra symbolum Nicænum discepta-
 tio. 274 a b
 Acacij Cæsariensis noua fidei formula in sy-
 nodo recitata. 474 c
 Acacij post lapsum pœnitentia. 275 f contra
 symbolum Nicæni impius conatus 278 f
 martyrium 432 d sepultura 273 d
 Acacij episcopi mors. 518 c
 Acacio dignitas à Felice episcopo Rom. ab-
 rogata. 244 a 517 a
 Acaciani exauthorantur & excommunican-
 tur. 275 d 296 f
 Acaciani cur à Macedonianis reiecti. 296 f
 297 a
 Acaciani per vim episcopos qui Constanti-
 nopoli fuere, sententiæ suæ assensu cogunt.
 276 c
 Acacianorum de inæqualitate filij hæresis.
 280 c
 Acephali hæretici. 583 a
 Acepsimas Cyri monachus. 352 f eius marty-
 rium. 215 d e
 Acesij Nouatianorum episcopi de die festo
 in synodo Nicæna decretum. 200 d
 Achemenides Christianismum apud Vara-
 nem regem libertimè defendit. 448 c
 Achemenides camelorum in Persia cultus.
 448 d eius egregia contra Varanem regè
 dicta & facta. ibid.
 Achazus Macrini iudex. 142 d
 Achæorum cum Troianis bellum. 181 c
 Achilles Alexandriæ episcopus. 320 f Arij se-
 ctator. 188 f
 Achilles presbyter Alexandrinus. 152 b
 Achilleum Constantinopolis granarium.
 467 f
 Achimaus Iudæorum Pontifex. 49 c
 Achitob Iudæorum Pontifex. ibid. b
 Achrido ciu. 552 a
 Acylis fl. 183 a
 Adaarmanis res gestæ. 558 f 559 a
 Adamantius medicus ex Iudæo Christianus
 factus. 445 c
 Adami lapsus. 17 c
 Adane regio. 251 e
 Adaulphus equitum domesticorum præfe-
 ctus. 429 f suorum fraude occisus.
 430 a
 Addas Vincentij presbyteri consobrinus.
 400 b
 Addæi cædes. 555 e
 Addam Manichæus. 150 f
 Adelphius Arabis episcopus per eccliam lo-
 cum Ioannis Chryostomi in cælo inquir-
 rit. 423 f 424 a
 Adelphius hæreticus. 329 a b thufianista.
 ibid. a
 Adelpianorum hæresis. 329 b
 Adiabænorum regio. 215 d 251 d
 Adolius episcopus. 324 b
 Adoptio filiorum Dei per Christum in bap-
 tismo. 526 b c
 Adorare reges apud Persas moris est. 214 a
 Adrazanis cum Arcobindo singulare certam-
 en. 483 b
 Adulterarum apud Romanos pœnæ. 376 a
 Aedesius Tyri presbyter. 213 c episcopus.
 324 b
 Aedesius Indorum regis Ganymedes. 213 a b
 Aedesius diaconus. 453 e
 Aegypti diocesis. 369 b
 Aegypti ecclesiaz ab Arianis infestata. 338 e
 Aegyptius propheta falsus perduellis oppri-
 mitur. 63 b
 Aegyptij monachi Petri apostoli temporibus.
 56 f in insulam ab Arianis deportati.
 339 b c
 Aegyptiorum episcoporum ad Leonem Im-
 per. supplicatio. 494 f apud vulgum exi-
 stimatio. 338 f
 Aegyptiorum simulacra diffuentia. 307 a
 Aela vrbs. 251 f
 Aelia ci. dicta Hierosolyma. 91 d
 Aeliensis bibliotheca. 128 c
 Aelij Hadriani imperium. 91 b c & 94 c
 Aeliurus episcoporum Alexandrinum vio-
 lentè occupat. 495 a Eurychianorum mo-
 nachorum sententia laudatur. 512 f
 Aeliuri exilium. 511 b mors 514 d vide Timo-
 theum Aeliurum.
 Aemilianus Aegypti præfectus 141 d eius
 martyrium. eodem.
 Aemilius Beneuenti episcopus. 427 f
 Aequinoctium vernalum ante 9. Calend. April.
 384 c
 Aesculapij ad Aegastèplum. 209 e eiusdem
 templum à Constantino dirutum. 211 b
 Aetherij cædes. 555 e
 Actius Antiochenus doctor. 250 f Antiochia
 expulsus. 250 d
 Actius Arii discipulus. 193 a eiusque sectæ as-
 sertor & propugnator acerrimus. 326 a
 Actius Galli familiaris 251 a Eunomianæ hæ-
 resis author. 326 e
 Actius Lydæ episcopus. 193 b
 Actius presbyter. 315 f
 Actus à sophista domo eiectus. 250 e
 Actius Syrus. 250 c Arianus. 365 b
 Actius episcopatum sibi oblatum contem-
 pserit 250 f medicus factus gratuito ægro-
 tos sanat. ibid. e hostis veritatis iudicatur.
 245 e Bonifacium Libyæ ducem apud Va-
 lentinianum accusat. 482 a
 Actius per transactionem Comitatus digni-
 tatem accipit. 440 b
 Actius propter penuriam artifex factus 250 c
 ab exilio reuocatur. 288 d
 Actii pietas in matre 250 d hæresis. 267 a 268 d
 280 c d
 Actii hæresis Constantinopoli examinatur.
 275 f damnatur. 372 d
 Actii aduersus Bonifacium dolus 482 d exi-
 lium. 252 a
 Actii præfecti Rom. cædes. 245 c
 Actio diaconatus adimitur. 276 f
 Actio suafore prorsus se Ariani à catholicis
 seiuuere. 250 f
 Actiani hæretici. 326 e
 Affinitatis violatæ memorabile exemplum.
 21 d
 Afflictiones sanctorum quam necessarias. 349 e
 427 c
 in Afflictionibus Ecclesiaz semper exultan-
 dum. 424 e
 in Afflictionibus tolerandis pii vel pœnas cõ-
 meritorem luunt, vel ad patientiam exer-
 centur. 371 c
 Agabus propheta. 62 b
 Agapæ martyrium. 161 b
 Agapetus Macedonianorum episcopus.
 443 b
 Agapius Cæsariensis episcopus. 152 f
 Agapius Eustathii martyris filius 93 d Seleu-
 ciz episcopus Antiochiam translatus.
 466 b
 Agapii cum Marino contentio. 383 a

I N D E X.

- Agapetus episcopus ad orthodoxam fidem cum suis conuersus. 443 b c
- Agapetus monachus Apameensis. 352 f
- Agapitus Pont. Max. 535 d e
- Agarenorum in Mesopotamiam eruptiones. 510 d
- Agathangeli martyrium. 160 f
- Agathon episcopus Rom. 535 e 539 e
- Agathonice martyr. 97 f
- Agelius Nouatianorū episcopus. 329 f 388 e 370 b proscibitur 323 a ab exilio reuocatur. ibid. a eius sanctitas. 323 a
- Agelius vitæ sanctitate quàm disputationis contentione clarior. 370 b
- Agelo Procopij tyranni proditor. 321 f
- Agnotæ hæretici. 382 d
- Agnoctarum hæresis. 585 d e 586 c
- Agnus verus Paschæ. 37 e
- D. Agnetis reliquiæ. 442 e f
- Agonales Iudi. 92 d
- Agricolaus. 179 a
- Agrippa Iudæorum rex. 52 e 80 f
- Agrippa iunior Iudæorum rex. ibid.
- Agrippæ regis cum Paulo acta. 64 f & 65 a eius de historia Iosephi Iudæi testimoniu. 58 b
- Agrippinus episcopus Alexand. 91 f 112 d
- Aiax Bitolij episcopus ter cum coniuge concubuit, & tres ex ea filios suscepit. 399 b
- Aiax monachus. ibid. b
- Aiacis sepulchrum. 181 b c
- Aithalas Arij sectator. 188 f
- Aithalas presbyter & martyr. 215 f
- Alamundarus Seuerianos refellit. 528 b
- Alamundarus rex ad fidem Christianam conuersus. 528 b Romanos prodit 564 b Saracenorum philarchus terram sanctam depopulat. 528 b
- Alamundari Scenitarum ducis contra Romanos gesta. 540 d
- Alani pop. 482 c
- Alaphij memoria. 247 d e
- Alarichus diuinitus ad Romam diripiendam instigatus. 429 e petit se ducem Romanorum constitui. 429 e urbem Romam expugnat ac diripit. 430 b 438 a
- Alarichi Gothorum ducis res gesta 429 a b cum Frigiderno bellum. 357 d e f contra Romanos res gesta. 429 e 433 b mors. 430 b
- Alba ciu. 265 c
- Albinus Iudæ præfectus. 70 d
- Alcibiades. 111 c
- Alcibiades Apamæus, eiusque contra Hæreticarum hæreses disputationes. 131 f
- Alcibiadis martyris historia. 110 f
- Alcimus Iudæorum Pontifex. 49 d
- Alemanni à Gratiano Imp. debellati. 373 f
- Alemannorum in Galliam eruptio. 361 d
- Alexandra coniunx regis Alexandri. 21 f ab inferis sola oratione Georgij martyris reuocata. 161 c
- Alexander Anagochiz & Hierosolymæ episcopus 452 f 466 b primus Chrysofomi nomen sacris libris inscripsit. 453 b
- Alexander episcopus Alexand. 189 a 320 f
- Aerium à communionem fidelium excludit. 188 f
- Alexandri episcopi Alexandrini ad Constantinopolitanum episcopum de Arii dogmate epistola. 189 f item alia ad omnes episcopos, de Arianis. 191 c d
- Alexander episcopus Hierosol. 194 a 132 f
- Alexandrini Hierosolymitani episcopi epistolæ 126 e martyrium. ibid. d 197 a
- Alexander Aristoboli filius à Scipione securi percussus. 22 d
- Alexandri Aristoboli filij res gesta ibid. a
- Alexander episcopus Arium cum sectatoribus suis ab Ecclesia proscibit. 188 f eius cum Ario presbytero de doctrina Christiana contentiones. 188 d contra Arium precatio. 230 b
- Alexander Baucalis presbyter, Arianz hæresis primus autor. 188 f
- Alexander Cappadocum antistes. 465 a 126 a
- Alexander episcopus Constantinopolitanus 189 e 196 b eius contra Arianos disputationes 197 d e mors. 236 e
- Alexander hæreticus. 214 f
- Alexander Hierosolymis Narcisso in episcopatu factus successor. 125 c
- Alexandri martyrium. 141 f eius cineres contumeliosè à Chagano Hunno tractatæ. 574 f
- Alexander imperator Roman. 129 e in domestico sacello Abrahami & Christi seruatoris statuas habuit. 130 c d
- Alexander Macedo in decorum numerum relatus. 313 b
- Alexandri Mammæ filij imperium. 20 f
- Alexandri ad Antinoitas epistola. 126 a
- Alexandri regis crudelitas. 21 e f eius cum Ptolemæo Lathuro bellum. ibid. e parricidium. ibid. e
- Alexander Medicus martyr. 110 b
- Alexander Pont. Rom. 91 c
- Alexandri Seueri in Christianos beneuolentia. 130 c
- Alexandria Aegypti metropolis. 188 b
- Alexandriæ in episcopi electione magna orta seditio. 489 e 444 f
- Alexandriæ solus episcopus concionator. 387 b
- Alexandrina bibliotheca. 107 b 128 d
- Alexandriæ ecclesiæ duo æconomi creati. 412 b
- Alexandriæ ecclesiæ Pontifices. 79 f 188 b quando secularia negotia tractare cœperint. 445 a
- Alexandriæ ecclesiæ sub Athanasio tranquillitas. 338 a vno 515 a
- Alexandriæ mulieris pro conferuanda pudicitia certamen. 165 a
- Alexandrina synodus. 294 b pro Athanasio coacta 260 c quid de verbis substantiæ & substantiæ decreuerit. 294 d
- Alexandrinum diluuium. 311 c
- Alexandrinus tumultus aduersus Christianos immanissimus. 133 e
- Alexandrii episcopi priuilegia. 460 d
- Alexandrii supra alios homines ad seditiones prompti. 445 a 494 a
- Alexandrinorum contra synodum Chalcedonensem & Proterium tumultus. 494 a clades. 91 d
- Alexandrinorum ciuium paucitas. 144 d
- Alexandrinorum hæretici à Cyrillo omnes vrbe eiekti. 445 a
- Alexandrinorum in Dionysium episcopum suum pietas 133 d pestis 144 c d propter Nilii inundationem metus. 390 b
- Alexandrii Christiani ab Arianis crudeliter infectati. 338 d
- Alexandrinorum Christianorum à fide vera, propter martyrij metum defectio. 133 f
- Alexandrinorum episcoporum cum Paulo Samosateno disputationes. 148 a
- Alexandrinorum episcoporum successio 79 f 91. f 111. d 130. a 132. f 151. e 320. f 335. e 377. e
- Alexandrinorum herba ex statua Christi proueniens quæ crexerat mulier illa quæ in profusio sanguinis à Christo sanata est. 143 b
- Alexionis memoria. 247 d
- Alexij Conneni imperium. 466 c
- Alpes Cortæ. 438 b Iuliz 264 c ab Eugenio occupatæ. 391 c
- Alpes Susacenses. 264 c
- Alypius episcopus Constantinopolitanus. 189 d
- Amalafuntha Theuderichi soror. 541 e eius imperium. 542 f 543 a
- Amantius episcopus Arianus. 344 e sanctissimæ trinitatis oppugnator. ibid. d. Imperialium cubiculariorum præfectus 535 b Theocrito amico imperij coronam imponere conatur. ibid. eius cædes. ibid. c
- Ambrosius Cæsariensis presbyter & martyr. 130 d
- Ambrosius Mediolanensis antistes. 354 f hominem ethnicum à Gratiano damnatum liberat 395 d inuitus in episcopum Mediolanensem eligitur. 345 f Mediolanensium seditionem sedat. ibid. e Theodosiū Imp. ob tyrannidem excommunicat. 393 f
- Ambrosius episcopus Mediolanensis militari manu in templo captus. 374 b
- Ambrosius optimi episcopi exemplū. 346 a 395 a b c
- Ambrosius Valentinianorum acerrimus hostis 127 a eius ad Valentinianum dictum animosissimum. 374 c
- Ambrosij baptismus. 345 f contra Iustinam disputationes. 374 a cum Theodosio excommunicato colloquium. 394 d
- Ambrosij in bonis studiis prouehendis sedulitas ac liberalitas. 128 e
- Ammonius. 350 b
- Amphilochia Basilij. 333 e
- Amphilochius Chalcedonensis synodi conuicator. 496 b eius cõtra Arianos pugna. 366 d
- Amphilochius Cyzicenus episcopus Nicæam translatus. 466 a
- Amphilochius Iconij episc. 333 d 367 f 69 b
- Amphilochius Massalianorum hæreticorum infectator. 329 a
- Amphilochius fidei nostræ propugnaculū. 354 f.
- Amphion episcopus Nicomediæ. 199 e
- Amphilochius monachus. 354 f
- Amphion sincerioris pietatis studiosus. 199 e
- Amyci cum Argonautis prælia. 182 c
- Amon Tabennesiotes monachus. 347 c diuina virtute ultra Lycum fossam transfertur 219 d eiusdem in coniugio castitas. 219 b eius anima ab Antonio monacho in calum ferri visa. 219 e
- Ammonius grammaticus. 351 d 378 c Laodiceæ episcopus. 418 d
- Ammonius Lögus. 412 a Iudori apud Theophilum deprecator. 413 c eius cum Epiphano colloquium. 415 b c
- Ammonius monachus. 350 b Origenis præceptor. 127 e
- Ammonius τερπικτης cognominatus. 350 c d
- Ammonius crudeliter interficitur 446 a
- Ammonius in martyrum numerum à Cyrillo relatus. ibid. a post mortem Thaumastus dictus. ibid. a post mortem à Theophilo inimico laudatus. 416 d
- Ammonij contra Orestem pugna. 445 f
- Ammonij episcopi martyrium. 162 a b factè dicta. 350 d mors. 416 d
- Ammonij poetæ de bello Gotthico scriptū. 409 b c
- Ammonij scripta. 127
- Anabaptismi damnatio. 539 f
- Anabaptismus Eunomianorum. 326 d

I N D E X.

- Anabaptismus prorsus in ecclesia non subsistit. 326 d
- Anacletus Pontifex. 79 e
- Anacletus Pontifex Iudæorum. 49 e
- Ananus Caiphæ sacer, Pontifex Iudæorum. ibid.
- Ananus sine Ananias mortis Iacobi Iusti auctor. 70 d e
- Anano Pontifici abrogatus pontificatus. ibidem.
- Ananias episcopus Alexand. 79 f
- Ananiz & Saphiræ horrendum factum. 47 f
- Anarad. 248 f 249 a
- Anastasia ciuitas, olim Daras vocata. 329 d
- Anastasia domus. 365 d e
- S. Anastasie historia. 483 f 484 a martyrium 161 a reliquie. 442 f eius templum precibus Marciani illatum in Constantinopolitano incendio conseruatum. 497 d
- Anastasi episcopi Antiocheni contra Aphthartodocitarum hæresim scriptum. 554 b encomium 553 e exilium 557 d lucubrationes 582 e martyrium. ibid. d
- Anastasi episcopus Hierosol. 502 a
- Anastasi episcopus cur Sinaita dictus. 582 e
- Anastasi Dicorus Zenonis in Imperio successior. 520 e f
- Anastasi Imperator à Macedonio ad Christi tribunal euocatus. 522 c d clausulam, Qui crucifixus, &c. hymno additam voluit. 533 b
- Anastasi Rom. Imp. Manichæorum sectæ addictissimus. 521 e Aurargenteum sustulit. 530 c
- Anastasi Imp. viuens, in sacro codice expunctus, & Hierosolymis anathemati subiectus. 528 c in imperio Rom. aristocratiæ instituit. 533 b
- Anastasi Imperatoris cum Longino exule bellum 528 c d item cum Vitaliano. 529 f
- Anastasi imperium feuerissimum 533 a in Euphemium episcopum odium unde 521 d in Ioannem Tabennesium ingratitude. 522 d in Macedonium inuidia. 521 f 522 a 533 c magnificentia. 530 b mors 533 c 535 a b
- Anastasi cum Iustiniano contra hæresim Aphthartodocitarum contentio. 533 f 534 a
- Anastasi pacificus & verè Christianus princeps. 520 f 521 a
- Anastasi Pontifex Rom. 426 e
- Anastasi synodum Sidoniam contra Flavianum & Heliam cogit. 525 b
- Anastasi mors ab Helia prædicta. 527 b
- Anathema in Arianos. 317 b
- Anathemata. 238 b
- Anatolius Alexandrinus episcopus 152 d patriarcha. 483 e 493 f dignus iudicatus qui ante omnes scholam Aristotelicam institueret. 152 d
- Anatolij diis gentilium oblata sacrificia. 563 b eruditio 152 d graue supplicium. 563 e lucubrationes. 152 d porticus. 471 f
- Anazarbus ciuitas terræmotu corruit. 536 c restauratur. ibid. d
- Ancyre propter receptum Marcellum magnum tumultus exoritur. 257 e in delubro quodam synaxis. ibidem e
- Ancyranæ ecclesiæ Basilius præbiter. 292 c
- Ancyrani confessoris martyrium. 292 c
- Andragathius Maximini tyranni dux 374 d in fluuio se submergit. 375 c d
- Andræ apostoli acta & martyrium. 70 e E-uangelium 77 b e eius ossa Constantino-polim translata. 292 e f
- Andreas apostolus Bizantiæ christum prædicauit. 189 c
- Andræ apostoli post Christi ascensionem sedula prædicatio. 198 c
- Angeli victoriæ Romanorum nunci & adiutores. 449 f
- Angelorum ministeria. 585 f in natiuitate Christi saluatoris hymnus. 27 a
- Angelitarum hæresis. 585 f
- Anibalinus Dalmarius. 162 d
- Anicetus Pont. Max. 91 e 93 e 103 b
- Animarum immortalitas. 354 a ex inferis in paradysum reductio. 39 f
- Animarum Pythagoricæ transmigrations. 370 f 311 a
- Animarum sanctarum ante resurrectionem sedes & habitatio. 39 f 40 a
- Aninas martyr Christi. 215 a
- Anna Mariæ Deiparæ virginis mater sanctissima 23 c eius infecunditas. ibid. d
- Anæ pontificatus. 38 b
- Annas diuina vltione punitus. 53 e
- Anterotes episcopus Rom. 132 d
- Anthemius Occidentis Imperator 491 f Orientalis imperij administrator. 435 c
- Anthemius Trallianus nobilis architectus. 546 e
- Anthemij cum Troilo sophista familiaritas. 435 c d
- Anthiz martyrium. 93 f
- Anthimus Nicomediensis episcopus egregius exorcista. 156 e capitis supplicio pro fide Christiana affectus. 161 f
- Anthimus Tropariorum poeta. 498 c
- Anthimi episcopi martyrium. 156 e hæresis. 538 f
- Anthimo episcopatus ab Agapeto abrogatus. 539 d e
- Anthropomorphitarum hæresis. 328 d 411 e f 412 e cum monachis Longis dissidium. 412 c
- Anthropophagi. 72 a
- Antropophagis Mattheus ductu spiritus sancti prædicauit. 72 a
- Antichristi aduentus sub Seuero Imp. expectatus. 118 e à Iuda historico ex Daniele propheta prædictus. ibid.
- de Antichristi nominis calculo Irenæi testimonium. 84 f
- Antichristi reuelatio. 106 f 107 a
- Antiforum Antiochiæ ædificium. 520 c
- Antigonus ab Herode pontificatu deiectus. 49 c
- Antigonus regnum Iudææ Parthorum auxilio recuperat. 22 f
- Antigoni Aristobuli filij res gestæ. ibid. infelix cum Herode & Sosio conflictus. ibid.
- Antinous deus 313 c eius commenta. 92 c d agones. ibid. d
- Antiochena clades diu à Zosimo prædicta. 536 e
- Antiochena fides in Caria confirmatur. 325 b
- Antiochenæ fidei symbolum. 274 a formula 237 c
- Antiochenæ filiz, ne stupro & idololatria contaminentur, se in flumen præcipitant. 159 f
- Antiochena synodus. 223 e 237 c 294 a 237 c
- Antiochenorum episcoporum successio. 79 f 224 c 256 f 91 f 159 b 151 f 320 f
- Antiochena synodus, in qua Nicænum symbolum stabilitur. 315 f
- Antiochenæ synodi ad Iouianum Imperatorem scriptum. ibid.
- Antiocheni concilij episcopi. 238 c monachi 352 e ab Arianis proscripti. 342 b
- Antiochenus Pœmarches ad ecclesiam magnam primum officium transtulit. 466 b
- Antiocheni martyres variis suppliciis affecti. 159 b
- Antiocheni patriarchæ diœcesis. 507 f
- Antiocheni Pontifici à Chrysothomo reconciliari. 405 d
- Antiochenum conciliabulum. 280 c ab Eudoxio congregatum. 267 c
- Antiocheni conciliabuli formula. 237 f
- Antiochenarum virginum martyrium. 219
- Antiochenorum ad Deum pro mitiganda Theodosij Imperatoris ira supplicationes. 396 f 397 a
- Antiochenorum in Iulianum Imperatorem scommata. 303 c item in Maximum philosophum. 311 c
- Antiochia à Chosroe Persarum rege capta 544 a à Iuliano hæremita ad Christianam religionem conuersa, 337 e à Theodosio amplificata 474 e à Tiberio Cæsare multis ædificiis amplissimis exornata. 30 d e
- Antiochia Mygdoniz, olim Nisibis dicta. 196 c à Sapore Persarum rege expugnatur. 259 e
- Antiochia peste crudelissima vexata. 545 e sepe numero terræmotibus quassata. 496 e 536 a b c 563 b 568 b à Traiano liberata. 90 f
- Antiochia Theopolis à Iustiniano vocata. 460 e 536 c
- Antiochiæ in Caria formula fidei Antiochenæ confirmatur. 315 b
- Antiochiæ monachorum contra synodum Chalcedonensem tumultus. 522 f
- Antiochiæ post Antonini mortem omnis idololatria à Christianis est demolita. 175 a b propter eiectum iniquè Eustathium orta seditio 224 a alia propter tributum. 399 b
- Antiochiæ Psephium restitutum. 471 e f
- Antiochiæ sedes apostolica. 292 f
- Antiochiæ templum à Iuliano direptum. 305 d
- Antiochiæ tres eodem tempore Christiani episcopi. 296 c 362 b
- Antiochiæ triginta Arianorum concilium aduersus Athanasium congregatur. 265 a
- Antiochia Epiphaneis Iudæos debellat. 212 a
- Antiochi Epiphaneis cum Ptolemæo bellum. 20 f cum Iudæis. 21 a
- Antiochus presbyter proscribitur. 334 f
- Antiochus Sedetes. 21 c
- Antiochus Soter à Triphone occiditur. ibidem.
- Antiochi mors. 431 c
- Antiochi regis fœdisima apud Iudæos tyrannis 21 a luxus & intemperantia. ibidem a mors. ibid. b
- Antipater Herodis regis pater. 22 a Iudææ procurator. ibid. d Idumæis prædonibus captus. 24 e Romana ciuitate à Cæsare donatus. 22 d eius mors. 22 e 24 f
- Antiphonarum in ecclesia institutio. 410 b
- Antonini Caracallæ imperium. 125 c
- Antonini Caracallæ nomen unde. 129 e
- Antoninus Heliogabalus Imperator Roma. 132 b
- Antonini Heliogabali imperium. 132 b
- Antonini Pija acta 94 c imperium 93 a leges 94 c pro Christianis scriptum. 93 a
- Antonini Veri imperium. 100 a
- M. Antonius Cæsar. 91 f eius contra Germanos & Sarmatas bellum. 105 f 106 a
- Antonius Germanensis episcopus. 457 e in diis Macedonianorum interfectus. ibidem e
- Antonius Magnus in Aegypto monachus 217 f eius somnium. 317 f

INDEX.

- Antonij abbatis ad Didymum præclare dictū
250 b eius abstinentia & temperantia 353 f
scitè dictum 218 e cum Constantino Imp.
amicitia 217 f castitas 219 a verecundia ibi.
monastica politia 218 a insignis pietas 337 f
vita 217. 218. 219.
- Antonij monachi vita ab Athanasio descrip-
ta. 218 e
- Antonij in Cleopatram amor. 23 a 24 f
- Anub monachus, eiusque sanctitas. 247 b
- Anylinus proconsul. 177 b
- Apamea ciu. 114 b diuina ope contra Chof-
roem Perfarum regem seruata 544 b c mi-
serè vastata. 544 c
- Apameensium monachi. 352 f item zeugma-
tis. ibidem
- Apelles Marcionista 115 f monachus Aegyp-
tius. 347 c
- Apellis secta & opinio. 216 a
- Aphacis mons. 209 c
- Aphraates. 352 c
- Aphraatis cum Valente Imperatore contem-
tio. 337 c pietas ibid b c miracula. 337
d e
- Aphrica à Vandalis deuastata. 482 d
- Aphthartodocitarum hæresis. 552 b c
d e f
- Apocalypsis Ioannis 102 f 145 f 146 a b c
- Apocalypsis Petri liber. 387 c
- Apollinaris cur ab Ecclesia descierit, suam-
que hæresim instituerit. 327 d
- Apollinaris excommunicatur. 327 d e post
pœnitentiam recipitur. ibid. f
- Apollinaris episcopus Alexand. 550 a
- Apollinaris episcopus Hierapolitanus. 140
d e Montanistarum refutator. 113 f eius lu-
cubrations 105 e contra Montanum dis-
putationes. 112 b
- Apollinaris hæreticus Athanasio amicissi-
mus. 327 c
- Apollinaris hæresis 363 d 327 c eius refutatio.
372 f 363 a damnata. 372 e
- Apollinaris carmina 327 c cum Vitali socius
ibidem a
- Apollinaris hæretici cum Epiphano amicitia
327 a vita ibid a b c d historia. 106 b
- Apollinaris impia dogmata. 328 a 363 a eius
libri per diuersas inscriptiones attributi
aliis. 523 c
- Apollinaris Syri de Athanasij in Alexandri-
na ecclesia successione scriptum. 222 c
- Apollinares Syri duo omnium eloquentis-
simi 251 a 301 b eorum lucubrations ibi-
dem c
- Apollinares ob consuetudinem Epiphanijsophi-
stæ excommunicantur. 251 b
- Apollinaristæ ad ecclesiam catholicam à Theo-
doto reducti 457 c sincerè se ad ecclesiam
catholicam conferunt. 363 b
- Apollinaristarum hæresis. 251 c
- Apollo Daphnezus. 303 f
- Apollinis Daphnezii templi confagratio.
305 a
- Apollinis Didymzi oraculum. 178 b
- Apollo Pythius. 211 b
- Apolloniz in perferendo martyrio constan-
tia. 134 c
- Apollophanes philosophus. 127 c
- Apollonius Alexandrinus. 94 d
- Apollonius monachus. 247 a 348 c
- Apollonius ex mercatore factus monachus.
348 f
- Apollonius Tyanæus impostor 85 d eius cõ-
tra Cataphrygas disputationes 114 d e mar-
tyrium. 115 b
- Apollo monachus Aegyptius. 348 a
- Apostoli non sunt pro diis habendi, cū Chri-
stiantum serui fuerint. 172 a b
- Apostoli plerique vxorati. 75 a & b
- Apostolorum acta quo consilio à Luca con-
scripta. 76 c
- Apostolorum ad gentiles ad Christum con-
uersos epistola. 388 a f
- Apostolorum duodecim electio & catalo-
gus. 74 f doctrina 384 f in docendo atque
scribendo simplicitas. 77 d
- Apostolorum quisque in quibus orbis parti-
bus Euangelium prædicari. 79 b
- Apostolorum successores. ibid. c
- Appion archidiaconus. 191 a scriptor eccle-
siasticus. 118 f
- Appionis contra Iudæos pro Cæsare acerbi-
tas. 52 f
- Aqua diuinitus ignem alit & auget. 545 b à
Narcisso in oleum versa. 125 c
- Aquila Aegypti præfectus. 123 d e Ponti-
cus. 107 b imperium Martiano prædicat.
486 a
- Aquilæ scripta 126 f in Christianos crudeli-
tas. 124 d
- Aquileia ab Aspare capta. 439 f ab Attila ex-
pugnata. 483 c
- Aquilinus Bibli episcopus. 473 b
- Ara ignoti Dei. 379 c
- Arabia felix & magna. 212 f
- Arabiz felicitis descriptio. 254 a
- Arabum annuz feriz. 209 c
- Arabum hæretis de animarum immortalita-
te. 131 d
- Arabianus scriptor ecclesiasticus. 118 f
- Ararat Armeniz mons. 252 c ab incolis sic ap-
pellatus. 252 c
- Arbogastes Valentiniani iunioris interfecto-
r 390 f iræ impatiens ibidem f præfectū co-
piarum confodere nisus est. ibid.
sibi ipsi infert manus. 392 f
- Arca Noæ. 252 c eiusdem reliquiz ibid.
406 d
- Arcadiæ virtutes. 436 c
- Arcadius monachus. 478 b
- Arcadius Orientis Imperator. 402 a
Theodosij Magni filius. 347 f Augustus
renunciatus. 370 b filio Theodosio Ildi-
gerdem Perfarum regem moriens curato-
rem designat. 435 b virgis castigatus præ-
ceptoris Itruit insidias. 376 d
- Arcadius in sanctorum numerum relatus.
432 c
- Arcadij ad Gainam legatio. 407 c d cum Gai-
na pax. ibid.
- Arcadij Imper. Rom. liberi ex Eudoxia nati
406 d de Gaina victoria 409 a forum 443.
f mors 431 f 432 c liberi ibidem c 435
b c
- Arcefilai vxor monocula sanatur. 537 a
- Archelaus Iudææ princeps constitutus. 29 b
parentis sui in regno Iudææ successor.
30 a
- Archelai exilium. ibid.
- Ardaamanes Perfarum dux. 558 b
- Ardaburius 501 b eius contra Perfas res ge-
stæ 449 e magnanimitas 439 e cædes.
501 b
- Ardaburium ducem cum filio eius Aspare
aduersus Ioannem Theodosius mittit.
439 e
- Ardaburium Ioannes capit. ibid.
- Ardaburio zeno capit amputauit. 501 c
- Ardaburius & Aspar duces Ariani. ibid. f
- Areobindus & Germanus duces clasis Theo-
dosij. 482 e f
- Ardazanes ab Areobindo victus. 483 b
- Arelatense concilium. 177 f
- Arelatensium ciuitas à Gerontio obfessa.
438 c
- Areobindus Gotthus Theodosij contra Gen-
serichum dux. 482 e f Ardazanem Perfarum
monomachia vincit. 483 b
- Areobindi Romanorum ducis contra Perfas
res gestæ. 450 b
- Areopagitæ. 59 b
- Aretas Cœlesyriæ rex. 21 f eius res gestæ 22 a
cum Antipatre familiaritas. ibid. c
- Arcthar martyr. 538 a b
- Arethusa ciu. 224 c 291 b fons 552 b
- Argæus mons. 382 a
- Argentuariz Galliz opp. 364 e f
- Argonautæ Græcorum. 182 b
- Argonautatum in Græciam reditus. 182 f cū
Amyco certamina maritima. 182 b c latio-
cinia & prædæ. 182 f
- Argyropolis ciu. 452 d ab Andrea apostolo
ad Christi fidem conuersa. 189 c Chrylo-
poli oppidum 452 d sic eam Atticus nomi-
nari oportere dixit ibidem.
- Ariadna 511 a Romani imperij cum Diocoro
gubernatrix 520 e Patricio Asparis filio
desponsata. 501 b item Zenoni. ibid. c
- Aricensis, deinde Zeno dictus. 501 c
- Ariminensis synodus. 255 b 265 d 269 f
276 a
- Ariminensis synodi ad Constantinum Imper-
litzæ 270 f & 271 a eius synodi acta in
synodo Romana recitata. 345 c
- Arij presbyter & sacrarum litterarum do-
ctor Alexandriæ ordinatus. 188 d
hæreticus, Melitij sectator. ibid c à Petro
Alexandrino episcopo excommunicatus
ibid. c Nicænis decretis apud Constanti-
nopolim subseribit. 230 b precationibus
Alexandri episcopi expugnatur. 236 e ab
Achilla Alexandrino episcopo in eccle-
siam, erroris gratia impetrata, recipitur.
188 c d
- Arij cum sectatoribus suis excommunica-
tur. 188 f 199 d 203 d ab Athanasio Alexan-
driæ exigitur 226 c d in sanctorum com-
munionem ab Alexandro episcopo non
admittitur. 194 a b ab exilio reuocatur
221 e Alexandriam reuersus contemnitur.
229 f à Constantino Imp. in aulam reuo-
catur. 225 d
- Arij hæresis. 188 d 190 b 280 c. 316 e
365 a
- Arij hæretici perniciosæ contentiones. 189 a
eius confessio Constantino Imperatore
oblata 225 e cum Alexandro episcopo
contentiones 188 d cum episcopis perni-
ciosa dissensio 191 b ad Eusebium Nico-
mediensem episcopum epistola. 192 f re-
pentina atque horrida mors. 230 d
de Arij morte variz opiniones. ibid.
de Ario eiusq; sectatoribus, Constantini con-
stitutio. 205 c
- Ariani reliquis hæresibus improbiore. 192 c
damnantur. 372 d
- Ariani hæresis. 340 f
- Ariani hæretici ad arma atque vindictam
promptissimi. 410 a catholicos in proces-
sione vi adoriuntur ibid. in Nicæna syno-
do damnantur. 270 c 372 d vnam Alexan-
driæ ecclesiam Constantino intercessore
petit 257 b rerum suarum fatigentes, Eu-
nomianis se coniungunt. 366 b clericos
& monachos Antiochenos Neocæsaream
proscribendos curant. 342 b statuto ca-
uent ne posthac quæstiones secessionis
& dissidiorum causæ proponantur. 383 b
Gregorio episcopo Alexandrino repu-
diato, Georgium ei substituunt. 239 c
Macedonianos iam rescipiscentes perse-
quuntur 323 b item Alexandrinos catho-
licos 336 c cum dogmatibus suis à Mace-

INDEX.

- donianis damnantur 323 e in Basilij abfen-
tia Cappadociam totam occupare conan-
tur 332 a pafsim epifcopatibus fuis abeunt.
336 a
- Ariani à publicis conuentibus à Theodofio
Imp. prohibiti 366 d e in cōuentu prouin-
ciali centum epifcop. excommunicati. 191 f
difidentes à Plintha reconciliati. 383 b
iis quos perfequuti funt, inferiores exifti-
mati. 342 c cum dogmatibus fuis à mace-
donianis damnati. 323 e 344 e a d
- Ariani epifcopi. 197 a Porphyriani dicti. 205 c
Arianorum impia dogmata. 191 e 201 d in
Aegypto imperium. 338 e 191 b monacho-
machia. 338 e f
- Arianorum hærefis multarum in ecclefia tur-
barū caufa. 370 a in duas factiones diffe-
cta, 376 f
- Ariani vecordi confidētia & impetu Nechtarij
zdem incendunt. 375 c
- Arianorum ftaturum. 383 b
- Arianorum hærefis patrum constantia expu-
gnatur. 201 c
- Arianorum difidia 382 fin Nica Thraciæ ci-
uitate fynodus. 271 b hymnodię 409 f con-
tra monachos Aegypti magna impietas.
339 b aduerfus Athanafium criminationes.
226 f contra eundem infidię. 265 a in Eu-
nomianos conuicia. 366 b in catholicos
crudelitas. 330 b in Nouatianos odium.
323 a b extravrbem Antiochenam cōuen-
tus. 377 f poft Cōftantini mortem animo-
fitas. 235 eum Melitianis contra catholicos
confenfus. 225 a cum catholicis in vrbe
Constantinopolitana propter epifcopi e-
lectionem tumultus. 237 a contra Athana-
fium atque Paulum epifcopos fraudes.
241 b c dolofum confilium, vt Orientales
epifcopi Seleucię, Occidentales Arimini
congregentur. 269 d
- Arianorum canon à Chryfoftomo refutatus.
418 f
- Arianorum contra Nicæna decreta figmen-
tum. 225 a fraus in fuo ipforum dogmate
damnando. 201 a in Nicæno concilio con-
demnatio. 199 c
- Arianorum profelfio fidei, in Nicæno con-
cilio lacerata 199 f libri publico Conftan-
tini edicto combufti. 205 c
- Arianorum excommunicatio. 324 f
profcipio. 199 c
- Arianorum ecclefia à Nestorio incensa. 457 e
in Arianos anathema. 317 b
- ab Arianis in Oriente catholici maximè af-
fici. 371 b in exilium acti. 261 b
- Arianę hærefis feftatores. 188 f
- Ariana hærefis ex tota Libya à Iuftiniano eie-
cta. 542 c eius confutatio. 192 a in vrbe
Constantinopolitana propagatio. 235 f
236 a
- Arianifmus cur tantopere in Oriente propa-
gatus. 365 b
- Ariftio. 90 a
- Ariftides orator. 94 d
- Ariftidis viri fanctiffimi facta. 90 b
- Aristobulus historicus. 117 f
- Aristobulus primus fibi diadema impofuit.
49 d
- Aristobulus Pontifex dolo cæfus. ibid. Ari-
ftobulus libertate donatur. 22 c
- Aristobuli regis res gefte. 21 d 22 a cū Hircano
bellum. ibid. f. & 22 a infelix conflictus.
24 c
- Aristobuli Alexandri ex Salina filij res gefte.
21 f partididum. ibid. a & b mors. 22 c fe-
pultura. ibid
- Aristocratia Iudæorum. 20 f
- Arma fpirualia fidelium. 133 b
- Armenia maior Perfis à Philippo Imperato-
re tradita. 558 a à Scenitarum gente miferè
depopulata. 528 b
- Armeniacum bellum. 168 c
- Armenij ad Chrifturn quomodo conuerfi.
213 d
- Armeniorum hærefes. 587 b f
- Aron primus Iudæorum Pontifex. 49 b
- Arsacidarum ordo. 576 a
- Arsacius Chalcedonenfis epif. 416. a
- Arsacius epifc. Cōftantinop. 425 b eius mors
226 a 425 d miracula. ibid.
- Arsacius moritur. 431 c defunctus exautho-
ratur. 428 f
- Arsenicus epifc. 324 b filiorum Theodofij
præceptor. 376 b ad pacificationem Alexā-
driam à Zenone miffus. 518 b
- Arsenius Tripolitanus epifc. Antiochiam
tranftatus. 466 d
- Arsenij cum Athanafio contentio. 228 d en-
comium. 376 d e
- Arsenium viuum exhibens Athanafius fulsum
à fe crimen refellit. 228 a
- Arsenius monachus. 350 b
- Artabani regis mors. 20 c
- Artemilla baptizatur. 62 c
- Artemij ducis & Auguftalis Antiochię mar-
tyrum. 292 c
- Artemifius menfis. 536 a
- Artemius Iuliani imp. percuffor. 310 e
- Artemonis hærefis. 112 b c d 150 a
- Arzibonus Sergij canis 588 f eius ieiunium.
588 e f
- Ascetes monachus. 457 c inter impudicę mu-
lieris illecebras linguam fuam mordicus
confcidit. 160 c d
- Ascetæ fcitum de monachis dictum. 246 d
- Ascetriarum antiquus ftatus. 56 d
- Ascetriarum puellarum perfecutio & marty-
ria. 156 e
- Afcholius epifc. Theffalonicēfis. 364 f 367 b
veri epifcopi exemplar. ibid. b
- Afclepas Gazzorum epifc. 239 f 243 f à Ga-
zaris Constantio intercedente receptus.
257 e
- Afclepiades epifc. Antiochenus. 111 e 126 b
132 f Arianus 344
- Afclepiades Nouatianorum epifcopus quin-
quaginta annorum. 452 d
- Afia ab vndecim præfidibus olim gubernata.
405 c
- Afia minor maximis terræmotibus concuffa.
30 d
- Afiana diœceffis. 369 b
- Afiani propter pafchæ celebrationem à pon-
tificè damnati. 385 a
- Afianorum epifcoporum Ephefię congre-
gatorum de circulatoribus fcriptum.
512 d
- Aspar angelo Dei duce per lacum itinere fa-
cto Rauennam capit. 439 f
- Asparis cædes. 501 c
- Affentationis perniciofæ memorabile exem-
plum. 54 a
- Affyrij populi. 252 a
- Affyriorum regnum. 20 d
- Aftacenus finus. 330 b
- Aftacus. 173 f
- Asterius Cappadox Ariani difcipulus. 232 a
Oriētis præfectus 404 c ex fophifta Chri-
ftianus factus. 232 b
- Asterij hærefis. ibid. b in Gregorium epifco-
pum Antiochenum tumultus, 567 cf in
Chrifti martyres pietas. 142 f
- Asterij fenatoris Romani præclara facta ibi-
dem f.
- Asterio magiftratus abrogatus. 567 e f
- Aftrologorum errores. 131 f
- Aftromonię Protelefmaticę ftudium epifco-
pis olim prohibitum. 238 c
- Aftyages Medorum rex. 20 d f
- Aflya Eutropij infinctu abrogata. 406 a b
- Atalarichi mors. 543 a
- Ataxia & ordinis confufio in ecclefia vitan-
da. 204 a
- Athanasius Chriftianos inter populares fu-
os crudelifsimè perfequitur. 358 a
- Athanasij Gotthi cum Frigiderno bellum
inteftinum. 357 d
- Athanasius epifcopus Alexand. 310 f 319 b c
notarius & diaconus 222 f 197 a Alexan-
dri epifcopi Alexadrini in epifcopatu fuc-
ceffor. 222 c
- Athanasius Anazarbi epifcopus. 193 b
- Athanasius Ancyran. epifc. 278 d 315 f
- Athanasius Magnus fortiffimus hærefum ex-
pugnator 587 a à concilio repudiatur 243
c à Constantino iam morituro, ab exilio
reuocatur. 233 a Alexandrię latitat, 297 c
ab Alexandrino præfecto in exilium mit-
titur. 325 c d Alexandriam reuertens, Aria-
nos ecclefiis exigit, eifque orthodoxos
fubftituit 258 d ab Arianis grauiter accu-
fatur 227 f multis calumniis ab Arianis af-
ficitur 226 d e ab Arianis & Græcis magię
infimulatur 266 b ab Arianis illuftratur.
185 e apud imperatorem accufatur 316 c a-
pud Constantium falfo criminatur 260 c
à tribus Orientalibus epifcopis apud Con-
ftantem accufatur 241 b vt contumax dam-
natur 228 c accufatus, à Constantino imp.
abfoluitur 227 d e à Constantio in inte-
grum reftruitur 257 d cum Eufthianis
communicat. ibid. b
- Athanasius Constantij literis ab exilio reuo-
catur 255 e fauerfo Nilo nauigans, perfe-
cutorum manus effugit 297 b c calumniis
Eufebianorum circumuentus, ad Treuiros
relegatur 229 e cum annis aliquot latuif-
fet, fubito Alexandrię apparet, 288 e diui-
na prouidentia à virgine confertur 288
feccliefię fuę à Valente reftruitur 325 e
ex Gallia Alexandriam reuocatur 236 b
falsum ftupri crimen à fe amolitur 236 b
idolomanię alexandrię abolitionem,
prædicat 266 b in corrupto iudicio ad Cę-
farem Constantinum appellat. 228 b c in
fpecu fex annis latitat 266 a Origenis fcri-
ptis plurimum adiuuatur. 414 a per ludum
nōdum ephesus, à pueris epifcopus crea-
tur 222 e Romam fugit 239 a fepenumero
diuinitus pericula præfentia effugit 265 f
vitam antonij monachi defcripfit. 218 e
- Athanasij ad amicos de formula fidei epifto-
lę 282 c ad Constantinum imperatorem
preces 228 f ad Iouianum de finceriore fi-
dei profelfione fcriptum 316 b apud Con-
ftantem querimonię 241 a b cum Maximo
Hierofol. epifcopo colloquium 258 e cū
Valente & Vrficio arianis amicitia 259 a b
de arij periurio & interitu fcriptum 230 c
de arianorum improbitate fententia 201
b de Virginitate liber 218 f liberè ad
Theodofium imp. dictum. 490 d
- Athanasij diaconi Hierofolimi martyrium.
490 a encomium 213 a fuga 240 e 260 e
exilium 297 b fcitè dictum ibid. in ægyp-
tum gloriofus reditus 257 e fin Syrię an-
tiochiam profectio. 256 f
- Athanasij innocentia ab Vrficio & Valente
declarata. 259 c
- Athanasij liber fynodalis. 196 b fub Conftan-
tio res & ærumnæ 265 e mors. 338 b
- Athenais Leontij philofophi filia doctiffi-
ma 451 c à patre exhæredata. 451 c Theodo-
fto matrimonio copulatur. ibid. d

Atheniensium seditio & rebellio	30 c	Azymorum dies.	37 c	Basilides hæreticus. 100 f 150 d Christianorū carnifex, ad Christum conuersus factus est martyr.	124 f
Athenodorus episc. alexandrinus	130 a	B.		Basilidiani hæretici.	103 c
Athenodorus episc. Constantinop.	189 d	Babylas episcopus & martyr antiochenus.		Basiliscus Harmarij filius. 513 f ex Cæsare fit sacerdos & episcopus Cyzicenus. ibid. eius martyrium.	432 a b
Athenodorus Origenis discipulus	130 c	132 f		Basiliscus tyrannus propter hæresim à Daniele Stylice liberè obiurgatus.	497 f
Atho mons	350 c	Babylas martyr Nicomediensis.	133 a	Basiliscus Leonis imp. contra Vandalos dux 500 f Romanorum classem prodit 501 a eius duces Zenoni conciliantur. 513 f 514. a	
Attalus ab Honorio ad imperij Rom. societatem inuitatus 430 a. ab Honorio cum suis victus. ibid. a. eius contra alarichū bellum 430 a. b. cædes.	110 a	eius martyrium. 151 d 304 b c 469 c		Basilisci classis à Genfericho incensa. 501 a	
Attalus martyr.	108 e	Babylæ martyris ossa in Daphnæum templū translata. 304 b c d item Antiochiam. ibid. c		Basilisci res gestæ 511 a b tyrannis ibid. hæresis 116 a circularæ literæ aduersus Chalcedonense concilium, 514 b 511 d eius cædes. 513 f 514 a	
Attali exilium 700 b. martyrium	110 b	ob Babylæ cineres oraculum Daphnæum obtulit.	ibid. a b	Basilis ancyranus episcopus. 232 c 245 e 267 e 278 d 315 e ancyram Galatiæ reducit 260 c exauctoratur.	277 c
Atticus episc. Constantinopolitanus 425 e ex Macedoniano orthodoxus factus ibidem e persecutionem in plerisque ecclesiis cõciat.	425. f 426 a	Babylanus episcopus.	148 b	Basilij ancyrani cū Photino disputatio 265 e martyrium	292 c
Atticus superstitionum acerrimus hostis. 452 b horam mortis suæ prædicat.	452 c f	Babylonica captiuitas. 10 d eius captiuitatis finis.	ibid. f 20 d	Basilio ancyrano episcopatus abrogatur. 243 f 244 a	
Attici episcopi ad Calliopium scriptū. 452 b a ad Cyrillum de Chrylostomo in episcoporum numerum recipiēdo epistola. 453 c ad Petrum & Aedesium diaconos de Chrylostomo scriptum. 454 a in Ioannitas odiū 425 f in pauperes liberalitas. 452 a mors 456 c		Acachides Antiochi impietatis minister occiditur.	21 a b	Basilis Cilix Ecclesiasticæ historiæ scriptor.	14. a
Attilæ Hunnorum regis aduersus Rom. bellum. 483 a mors.	ibidem	Bacchus impuritatis deus.	473 f	Basilis Cretensis episcopus Thessalonicam translatus.	466 a
Atys deus.	313 b	Bacchi androgyni statua.	291 d	Basilis Macedo.	591 c
Adausti martyrium.	159 a	Bacchi martyrium.	161 b	Basilis Magnus Cappadociæ episc. 322 d à Valente proscriptus.	333 a
Audiani hæretici	228 d	Baccho hymnus ab Epiphanio decantatus.	327 d	Basilij Magni encomium 330 e f 331 a b persecutiones 162 d pietas 352 e scripta 333. a b Ascetica Eustathio Sebastienti episcopo ascripta 425 e de scriptis Dionysij Alexandrini iudicium 147 c in professione fidei constantia 332 c miracula 332 f	
Audus Augari Edessenorum principis filius sanatur.	51 d	Bacchylus episcopus Corinthi.	111 f	Basilij Magni cum Gregorio Nazanzeno arctissima amicitia 330 e item cum Chrylostomo.	404 f
Augarus Christum sibi à pictore formari curauit. ibid. f à morbo incurabili liberatur ibid. d		Bacurus dux.	392 c d	Basilis Porphyrogeneta.	466 b
Augari toparchæ ad Christum epistola	51 c	Baptismus Ioannis.	31 b	Basilis presbyter, & postea episc. 331. e columna veritatis 354 c Iuliani imp. condiscipulus. 285 d e Theologorum eloquentissimus. 302 e episcopo cecidens in Pontū proficiscitur 332 a à Valente exilio damnatur. 332 c	
de Augari rebus libri conscripti, Edessæ seruantur.	52 a	Baptismus per ignem.	124 d	Basilij Amphilochia 333 e in Iuliani edictum contra libros Christianorum responsum. 301 e cum Eusebio Cæsariensi contentio. 331 f reconciliatio. 332 c contra Arianos disputatio. 332 d de cognitione diuina atque humana sententia.	354 c
Augustulus Occidentis imp.	492 a	Baptismus Iudæis post fidei institutionē conferendus.	443 d 446 f	Bassa scemina sanctissima.	478 b
Augusti Cæs. in Aegyptum impetus.	24 f	Baptismus à Iudæo lucri gratia sæpe reiteratus.	ibidem f	Bassiano episcopo Ephesio episcopatus abrogatus.	508 d
mors.	30 d	Baptismus hæreticis non iterum communicandus.	140 e f	Bassones.	352 c
Augusti Cæs. temporibus Rom. imperium fuit in summo flore.	104 f	Baptismi caeremoniæ, 98 c vnda & caeremoniæ 172 d in Thessalia tempus & caeremoniæ. 386 f noua formula ab hæreticis conficta. 101 c d		Bassus monachus.	352 c
Augusto Cæsari de successore datū ab Apolline oraculum.	30 c	Baptismi caeremoniæ, 98 c vnda & caeremoniæ 172 d in Thessalia tempus & caeremoniæ. 386 f noua formula ab hæreticis conficta. 101 c d		Beatitudinis veræ scopus.	280 c
Auitus imp. Occidentalis.	491 f	Baptismi verba à Deutericho Ariano praua-nicata.	528 a b	Bellisarij res gestæ. 540 a d & contra vandalos. 541 a de Vandalis victoria 542 b triūphus ibid. c alius de Vittige.	543 c
Aurelianus ecclesiæ Epiphaniensis diaconus.	525 e	Baptismi sacramentum Iudæo cum harena, deficiente aqua, communicatum.	97 f	Benedictio episcopalis.	408 f 417 d
Aurelianus imp. 148 e 151 e episcopis præ ceteris prærogatiuam concessit.	148 e	Baptismi sacri impetua reiectio.	329 b	Benedictio peregrinantibus ab episcopis data.	368 c d
Aureliani imp. contra Christianos impietas.	148 f	in Baptismo adoptamur filij Dei per Christum.	528 a	Beneuolus Valentiniani imp. scriba. 374 b orthodoxi secretarij pulcherrimum exemplum.	ibid. c
Aurelius alexander imp. Rom. 130 e f eius erga viros doctos amor. ibid. mors crudelis. 148 f.		Baptizati per ludum, non denuò rebaptizandi.	222 f	Beniamis diaconus ob confessionē fidei superioris biennio incarceratus.	448 e
Aurelius Cyrenius martyr. 115 d præfectus summi apud Gordianum ordinis.	142 a	Baptizatorum mystica vestis.	368 f	Beniamis illustre per grauissima supplicia martyrium.	448 f 449 a
Aurum purissimum.	254 a	Baptizatur Iudæus à pueris.	98 b c	Beniamin monachus Aegyptius.	348 d
Authus episcopus.	324 b	Baptizandi noua ratio ab Eunomio tradita.	326 a	& eius miracula.	ibid.
Autonomi martyris in sinu Nicomediæ templum.	580 c	Barachizæ sacerdotis filij.	48 f	Benus monachus Aegyptius.	347 e
Autorum prophanorū lectio Theologis necessaria.	152 b	Barbarij ducis res gestæ.	392 d	Berathasia locus.	399 c
Auxentius Addæ filius. 400 b Exscholaris 497 f Mediolanensis episc. 248 c Arianus 245. b 344 f 345 a monachus 478 c		Barbas episcopus antiochenus.	444 d		
Auxentij confessio 178 c martyrium 161 a mors.	345 c	Barbas quidam non absque miraculo ab episcopo ariano baptizatus	528 b		
Auxumis ciuitas.	252 a	Barbalimes episc. & martyr.	215 f		
Auxumitæ populi 251 f Græcorum sacrorum confectatores 554 e ad Christianam religionem conuersi.	ibid.	Barcaba propheta.	100 f		
Axiota Iudæorum pontifex.	49 c	Barchochebæ Iudæorum ducis res gestæ. 91 c			
Azadanes diaconus & martyr.	215 c	Barcoph propheta.	100 f		
Azadis eunuchi Persarum regis martyrium.	215 b	Bardas Cæsar.	591 e		
Azarethi contra Rom. expeditio.	541 e	Bardeanes.	249		
Azarias Iudæorum pontifex.	49 c	Bardeanis Cyri scripta, 105 d & hæresis ibid.			
Azazene puincia à Romanis vastatur.	449 c	Barnabæ apostoli ossa in Cypro sub arbore inuenta.	529 d		
		Barnabæ serui Iesu Christi prædicatio & acta. 58 c epistola	118 a		
		Barnabæ epistolæ ficticiæ.	77 b		
		Barlaba Iustus venenum bibit sibi nequaquam nocuum.	89 f		
		Barzæ Edesseni episcopi exilia.	335 b		
		Barfanuphius Aegyptius monachus.	548 b		
		Barfili populi.	575 d		
		Bartholomæus Matthæi Euangelium Hebraico sermone exposuit.	117 c		
		Bartholomæi apostoli prædicatio 70 f martyrium.	71 a b		
		S. Bartholomæi ossa apud Daras reposita.	529 d		
		Basilisus amasaræ episcopus.	196 c		
		Basilias hospitalis domus.	352 c		

I N D E X.

Berillus Boſtreſis ſcriptor eccleſiaſticus. 128 d
Beritus oppidum. 478 b
Beritus ſtudiorum iuris magiſter. ibid. b
Berrhœa ei. incendio deformata. 544 a
Berrhœa eadem quæ Chaleb. 465 a
Beryllus hæreticus ab Origene ad veram E-
 uangelij doctrinam reductus. 131 c
Berylli Boſtreſis epiſc. errores. 131 c
Bethania vicus. 208 f
Bethelea vicus. 351 d
Bethlehem ciuitas. 25 d
 in Bethlehem & in Nazaret Ioseph & Maria
 poſſeſſiuncula habuere. 27 d
Bibliadis generoſitas. 109 b
Biblia quando à ſeptuaginta interpretib. in
 Græcum tranſlata. 49 e d
Bibliorum variè tranſlationes Origenis tem-
 pore. 116 e
 de Bibliorum libris canonicis, Origenis iu-
 dicium. 129 a
Bibliotheca Alexandrina. 128 c d. Eliſis. ibid. e.
 Hieroſolymitana. ibid. c. Ptolemæi. 107 b
 S. Sophiæ apud Conſtantiноп. inſignis. 14 f
 Theodoſij. 436 e
Bigamorum reiectio. 387 d
Bitherebis oppidum. 440 e
Bithera ciuitas munitiſſima. 91 c
Bitya oppidum. 330 b
Blachernæ ſuburbana Conſtantiнопolis re-
 gio. 499 a 436 b 579 b reſtauratur à Con-
 ſtantino. 6 f
Blandilla martyr. 108 e eius conſtantia. 110 c
 in perferendis cruciatibus tolerantia. 108 f
Blandillæ martyrium. 110 c d
Blafus Perſarum rex. 528 f
Blatti hæreſis. 112 a
Bochchi iudeorum pontifex. 49 b
Bonbycum in Perſica copia. 576 c
Bonæ deæ ſacra. 474 a
Boniſacij Libyæ ducis cum Genſericho bel-
 lum. 482 d cum Vandalis amicitia. 482 c
Boniſacius preſbyter. 427 f Rom. pontifex.
 457 a
Bonia Galliz. 438 b
Bonosus Pont. max. 557 c
Briſon Auguſtæ eunuchus v ulneratur. 410 b
Briſon philipporum epiſc. 418 d
Britanionis epiſc. Scytharum. 324 b contra Va-
 lentem Nicænam fidem defendit. 342 d
 in exilium actus & reuocatus. 342 e
Britanio à Conſtantino in gratiam receptus.
 263 f
Britanionis tyrannis. 260 a b
Britannorum ſeditiones. 438 b
Prochti locus. 423 c
Bruti mors. 22 e
Bucalis Arianz hæreſis primus autor 188 f
Buddæ hæreſis circa principia. 150 f
Bulgarorum ad Chriſtianiſmum conuerſio
 591 e
Burgundiones ab Hunnis infeſtati, Chriſtia-
 nam religionem complectuntur. 467 c d
Burgundionum de hunnis victoria. 467 d e
Buſiridis martyrium. 292 b
Bytharia. 530 a
Byzantium opp. liberè conditionis, antea Ly-
 gos dictum. 180 f
Byzantiæ à Conſtantino debellati. 181 a
Byzantij primodia. 187 b Vide Conſtantino-
 polim.
Byzantium epiſcoporum ſucceſſio. 189 b c
 Vide Conſtantiнопolim.

C

Carth regio. 575 f
Cabades Perſarum rex. 540 d
 ad fidem Chriſtianã conuerſus. 529 b c

bellum contra Anaſtaſium ob denegatam
 ſibi pecuniam renouat. 529 a vxoris bene-
 ficio ex carcere liberatur, & Nephthalitarú
 regnum recuperat. 528 e f
Cabadis Perſarum regis res geſtæ. ibid. e f de
 vxorum communionem lex. ibid. e cum Ro-
 manis pax. 529 a
Cabad regnum à Perſis abrogatum. ibid. a
Cabaonis Maurorum ducis res geſtæ. 541 b
Cænophurium caſtellum. 151 c cæremoniæ
 myſticæ cur Iudæis à Deo data. 17 f
Cæremoniæ in eccleſia diuerſitas vnde
 387 d
Cæremoniæ etiam apoſtolorum tempo-
 re magna fuit in eccleſia diuerſitas. ibid. f
Cæremoniæ veteris Teſtamenti vſus 17
 e f 18 a b
Cæſarea Philippi ciuitas. 142 f
Cæſariensis ſcholæ inſtitutio. 153 a
Cæſarius Gregorij Nazanzeni frater & Theo-
 doſij imp. aulæ magiſter. 396 f 397 ab ei⁹ in
 vxorem pietas. 441 f
C. Cæſar Iudæorum templa ſuis ſtatuis ex-
 ornat. 53 b
C. Cæſaris mollicies atque animus effemina-
 tiſſimus. ibidem f
C. Cæſaris effigiem in templo Iudæi nolunt
 erigere 53 a b
Caiphæ palatium. 209 b
Caius ſcriptor eccleſiaſticus. 128 d 105 e 118 d
 epiſcop. Hieroſolymitanus 111 e Arij ſe-
 ctator. 191 e
Calamitati nullius inſultandum. 230 f
Calaudion epiſc. Antiochenus. 501 f eius exi-
 lium. 516 a
Calemerus agricola Eleutheropolis præfe-
 ctus. 440 e
Caligulæ imperium. 52 d
Callicrates epiſcopus Claudiopolitanus. 315
 e 324 b
Callirhoe fluuius. 29 e
Calliſtus 471 e pontifex. 111 d
Calliſti apud Conſtantiнопolitanos porticus.
 471 e
Calapodius. 522 b
Caluariz mons. 264 a
 in Caluariz loco noua Hieruſalem à Con-
 ſtantino ædificata. 208 d
 in Caluariz loco infideles, in Chriſti contum-
 eliam Veneris templum erexerunt. 207 a
Camelopardalis animalis elegans deſcriptio.
 253 c
Campania ab Alarico depopulata. 430 b
Candaces Aethiopum reginz eunuchus ad
 Chriſtianiſmum conuerſus. 50 e
Candidus ſcriptor eccleſiaſticus. 118 f
Candidi in terram ſancam profectio 498 f
Canis humana voce loquitur. 63 c
Canis cæci mirabilia vaticinia. 554 f
Canis apud Armenios feſtum. 588 f 589 a
Canones eccleſiaſtici. 369 c
Canonum non tam verba quàm mens eſt in-
 ſpicienda. 464 f
Canonici libri noui Teſtamenti. 118 a
 de Canonicis ſcriptis noui Teſtamenti Nic-
 phori iudiciũ. 75 d e 76 a b c
Capargamala ciuitas. 441 a
Capernaum ciuitas. 208 f
Capito epiſc. Hieroſol. 111 e
Capitolij Rom. conſagratio. 85 c
Capitolini Thraciæ præfecti crudelitas. 291 d
Cappadocum monaſteria. 352 d
Captiui olim eccleſiaſticiſ bonis ab hoſtibus
 redempti. 450 f 451 a b
Cæbunculi morbus. 168 c
Cari interitus. 151 c
Carinus. ibid. e eius interitus. 151 c
Carmina funeralia. 281 f

Carnis abuſus 87 b mortificatio. 348 c
Carnifices martyrum virtute atque conſtan-
 tia ad fidem conuerſi. 159 c
Carpocrates hæreticus impurus, impudens
 & voluptuarius. 101 a
Carponas Arij ſectator. 188 f 192 e
Carpus martyr. 97 f
Carre Craſi clade nobiles. 309 a b
Carterij Macedoniani cum Eutropio diſcep-
 tatio. 382 c
Carthago à Genſericho capta. 491 f expugna-
 ta 482 e Romano imperio ſubiccta. 542 c
Caryophyllum. 253 a
Caspiz anguſtiæ. 522 c
Calsianus epiſc. Hieroſol. 111 e
Calsij Syriæ prætoris res geſtæ. 22 c d e mors
 ibid. e
Caſtalius fons oracularis. 304 b
Caſtratio ſpontanea. 260 d
Caſtor Agrippa. 100 f
Caſtori atque Polluci templum Antiochiæ à
 Tiberio ædificatum. 310 d e
Cærecheſis ſiue inſtitutio ante baptiſmum.
 446 f. 443 d
Catharorum hæreſis. 498 b
Cathegius. 427 f
Catholicus Africz. 177 a
Cataphrygæ hæretici. 105 c 113 b c 114 d
Cæſarea ciuitas 306 c Romanis veſtigialis à
 Tiberio facta 30 e à Iuliano in ordinem re-
 daſta. 287 e
Cæſares epiſcoporum poteſtatibus in eccle-
 ſiaſticiſ rebus ſubiccti. 132 d
Cecilianus Carthaginenſis epiſc. 177 c
Cecropius Nicomediensis epiſc. 268 f
Cedron torrens. 208 e
Celadion epiſc. Alex. 91 f
Celer aulæ apud Anaſtaſium imp. præfectus.
 522 a
Celeſtinus pont. max. 457 a
Cellus epiſcopus. 324 b
Census vniuerſalis ſub Auguſto in orbe a-
 ctus. 25 e
Cerdebæi contra Iudæos res geſtæ. 21 c
Ceraboris martyrium. 93 e
Ceraunoboli. 106 b
Cerdo epiſc. Alexandrinus. 79 f eius hæreſis
 101 b
Cereriſ Eleuſinæ ſacra myſtica. 227 e
Cerinthus hæreticus. 100 e 112 b
Cerinthi hæreſis. 86 d 146 a
Ceſtij Flori Iudæorum procuratoris auaritia.
 80 c
Cete. 253 b
Chaganus Hünorum dux. 574 e f eius in Ma-
 cedonia res geſtæ. 579 e d item contra Ro-
 manos 574 e contra Turum 575 e cū Tau-
 gaſtanis fœdus 576 a in Alexandrini mar-
 tyris cineres impietas 574 f de Abdelitis
 ſiue Ephthalitis in oriente victoria. 575 c
Chagani barbaricus ſultus & inſolentia. 575 a
Chaleb ciuitas. 465 a
Chalcedon quaſi ſuburbanus Conſtantiнопo-
 lis vicus. 487 a
Chalcedonis muri à Valente diruti. 322 a re-
 ſtaurati. 322 c
Chalcedonenſis ſynodus. 486 f
Chalcedonenſis ſynodi doctrina. 525 f 487 f
 488 a f 489. 502 c d non ab omnibus com-
 probata. 521 b c 527 b c 539 c d
Chalcedonenſis ſynodi canones. 508 e f 488
 e f oppugnatio 583 b 535 c. damnatio 511 c
 511 f 515 e f
Chalcedonenſis ſynodus à Timotheo Aeluro
 diffamata 496 b à Iuſtiniano ſemper de-
 ſenſa 539 a ab Aeluro & Amphilochio dā-
 nata 496 b omnium epiſcoporum calculo
 confirmata. 494 e d

INDEX.

Chalcedonensis synodi oppugnatores ab Anastasio imp. dignitatibus priuati. 521 b c	Christus per contemptum Galilæus à Iuliano apostata appellatus. 298	Christo ab Augusto ara in Capitolio erecta. 30 c multa templa à Constantino sacrata. 181 a
contra Chalcedonensem synodum à monachis Antiochiæ grauis mora seditio. 522 f	Christi nomen veteribus Hebræis cognitum, & in magno honore habitum. 19 e	Christiani ab omnibus dignitatibus à Iuliano remoti. 300 d in infamiam & odium publicum coniecti 108 e permissio diuina afflicti. 165 e
Chalcididis solitudinis monachi. 352 b	Christi nomen à Mose in veteri Testamento apertè expressum. ibid. f	Christiani hominis vita. 124 a
Chapharchon vicus. 351 d	Christi seruatoris aduentu Romanum auctu imperium. 281 c	Christiani hominis professio in quibus potissimum consistat. 19 e f
Charchæ. 572 a	Christi genealogiæ dissonantia apud Euangelistas vnde nata. 131 b	Christianorum origo. ibid. d nomen Antiochiæ primum natum. 51 a
Charistus episcopus. 324 b	Christi natalis dies quando primum institutus. 552 a	Christianorum nomen ab autore sanctificationis. 18 e f
Charitenis confessio. 551 c	Christi incarnatio. 17 e 26 f 25 b 458 d e 506 b 532 b	Christianorum nomen & ecclesia ab ipsa Christi apparitione extitit, sed professio eorum ab exordio mundi celebrata est. 19 d
Chazinzarij hæretici. 588 d	Christi duplex natiuitas, diuina & humana. 16 d 460 f circumcisio. 27 b	Christianorum nomen veteribus etiam ante Christum competit. ibid. e
Chelcias Iudæorum pontifex. 49 c	Christus in domo Iosephi circumcisus. ibid. d	Christianorum fides viuifissima. 19 c
Cheremonis Stoici libris Origenes plurimū delectatus. 127 e	Christi pueri exilium in Aegyptum. 28 d	Christianorum maxima apud Alexandrinos persecutio. 123 d item sub Nerone. 68 c Diocletiano. repentina. 162 c Domitiano. 84 e Seuero 122 d Traiano. 87 c in Perfide. 214 a
Chiliastarum hæresis. 90 a	Christi de Ioanne Bap. testimonium. 31 f	Christianorum contra satanam arma spiritualia. 133 b
Chionæ martyrium. 161 b	Christi in templo oblatio. 27 b	Christianorum cum Iudæis de religione vera, in vrbe Ro. colloquium. 173 d
Chosroes Persæ diuinis miraculis ad Christianismum conuersus. 545 d Mauricij imp. ope in regnum suum reducitur. 571 d	Christi humanitatis ac diuinitatis vera ac certa indicia. 34 f	Christianorum dissidia ex ignauia & temporum felicitate nata. 155 a
Chosrois contra Ro. bellum. 543 f de bello Romanis non inferendo lex. 563 a	Christi erga parentes obedientia. 29 a	Christianorum oratoria in templa mutata. 154 f
Chosrois Persæ in Oriente res gestæ. 559 e f	Christi doctrina non est noua. 19 c	Christianorum in rebus prosperis ignauia. 155 a
Chosrois Asiratonij diuinationes. 574. b c nocturnæ visiones. 574 c ad Mauricium imp. fuga. 571 b clades. 562 f mors. 563 a	Christi doctrinæ finis & scopus. 34 a miracula varia. 35 c d e f	Christianorum Pzanes. 166 f
Chosroe discus aureus S. Seruio voti causa inscriptus. 572 b c	Christi miracula non omnia ab Euangelistis sunt conscripta. ibid. c	Christianis infideles mundi casus ascribunt. 93 b membra mutilantur, ne morte supplicij finem assequantur. 159 d
Chrestus Nicææ episcopus. 199 e	Christi transfiguratio. ibid. f variæ vñctiones. 37 a pontificatus & sacrificium. 459 f æconomia in mundo. 18 a monarchia. 522 b sacerdotium sempiternū. 19 b regnum sempiternum. 18 a in vrbe Hierosolymitanam triumphalis ingressus. 37 a passio. 506 b mors illustis. 40 a sepultura magnifica. 40 a b	Christiana religio omnium antiquissima. 16 c 19 c 20 b non est arte dialectica suffulta. 197 a b
Christus ab initio mundi hominibus cognitus. 17 a verus deus & homo. 37 c d statim ab Adamo patribus veteris testamenti per figuras fuit cognitus. 19 f 20 a	Christi seruatoris sepulchrū magno miraculo inuentum. 207 b 208 a	Christiana religio homines etiam feros ad humanitatem excolit. 356 f
Christus cur & quomodo Iosephi dicatur filius. 49 a cur primis hominibus non tam clarè vt nobis innotuerit. 17 b c	Christi sepulchrum à constantino imp. restauratum. 207 a b c	Christiana libertas. 384 e
Christus cur à Ioanne baptizatus. 31 c quare dicatur filius hominis. 17 e	Christo sepulchro obruto, infideles Veneris ibi templum erexerunt. 207 a	Christianismus non ab hominibus, sed à Deo venit. 212 f
Christus à domino factus Mosis testimonio. 18 c verisimilis seruator noster, in quo nihil neque imaginarium, neque fucatum. 18 f verus sacerdos ac pontifex. ibid. quomodo sacerdos secundum ordinem Melchisedech. ibid. secundum carnem tantum passus. 526 b	Christi resurrectio. 35 f 40 a 506 b	Christianismi mirifica propagatio. 179 finere menta. 90 c 254 c
Christus Dei filius carnifer, & homo deifer. 373 c d xij annos natus cum legis doctoribus disputat. 29 a	Christi resurrectionis certa indicia. ibid. b c d	Christophorus martyr. 133 c
Christus intra quod tempus, & sub quib. doctrinæ suæ cursum peregerit. 38 b	Christi post resurrectionem apparitiones & miracula. 42 a	Chrysampelus episcopus. 324 b
Christus miraculis fidem diuinitatis suæ confirmauit. 35 b	Christi resurrectio sanctarum mulierum atque discipulorum testimoniis comprobata. 41 a	Chrysanthus Britannicæ vicarius, inuitus episcopus à Nouatianis creatus. 444 a b etiam defunctus, Nicææ synod. decretis miraculose subscripsit. 203 b c
Christus quomodo patri consubstantialis dictus. 202 c d Petri erga se amorem cur toties explorare voluerit. 43 b an extremam horam nouerit, disceptatur. 382 d discipulorum suorum pedes cur lauare voluerit. 37 e f	Christi resurrectionis festum quomodo & quando celebrandum. 204 f	Chrystanti Nouatiani epif. mors. 446 e
Christus captus, ad diuersos ludibrij causa ductus est. 38 e f	Christi resurrectio cur non perinde vt mors eius aperta ac manifesta fuerit. 40 c	Chrystaphius eunuchus. 479 a 486 d relegatur. 474 c
Christus crucifigitur, & inter sceleratos deputatur. 39 b cur in publico loco crucifixus. 40 a b	Christi in terris post resurrectionem, mille annorum regnum. 89 f	Chrystaphij in Flauianum odium. 472 f mors. 474 c
Christus non tantum vt homo, sed vt deus etiam iuxta carnem est passus. 39 d	Christi corpus post resurrectionem diuinū ibid. f	Chrystophoni ad Anastasiam epistola. 484 b
Christus quanam ratione tertio à morte die resurrexit. 44 a post resurrectionem cur tam multis se manifestare voluerit. 40 c	Christi descensus ad inferos. 36 f 39 e	Chrystotomus theologorum eloquentissimus. 302 e
Christus quo mysterio quadagesimo à resurrectione die ad cælos ascenderit. 44 b	Christi anima apud inferos nō retenta ibid. e	Chrystotomi cum Sisinio disputatio. 389 d eius epistolæ à Basilio & Gregorio commendatæ. 333 f
Christus cur die L. à resurrectione, spiritum sanctum demum miserit. ibid. c	Christi in cælum ascensio. 43 d	Chrystotomi orationes, quas <i>ἀνδραγαθία</i> inscripsit. 396 e
Christus à Cæs. Tiberio contra senatus Ro. sententiā in iudeorū numerum relatus. 52 b	Christi tunica indissolubilis. 190 b	Chrystotomi sacri ordines 404 f mors 431 c Vide Ioan. Chrystot.
Christus verus & fidelis martyr. 111 a	de Christi imperio oraculum in templo Hierosolymitano inuentum. 81 c	Chrytopolis ciuitas. 452 d 179 c
Christus ipse in sanctis martyribus, vt in mēbris suis patitur. 109 a	Christi in hilarioribus conuiujs inuocatio. 300 b	Chubdan ciuitas ab Alexandro Magno condita. 576 c
per Christum sumus filij Dei baptismo adoptati. 526 b	Christi negatores ab Ecclesia resipiscentes suscipiendi. 110 a	Ciborum in ecclesia Dei delectus. 292 c
	Christi saluatoris effigies & statura. 45 a facies ab Auguri pictoribus exprimi non potuit. 51 f	Ciborum delectus varius in ieiunijs à diuersis obseruatus. 386 a b
	Christi & matris eius effigies ad Persarum regem perlata. ibid. f 52 a	Cinaron locus. 446 c
	Christi crucifixi imago martyribus ostensa. 124 f	Circenses ludi. 437 a 544 b
	in Christo reuera duæ naturæ 448 e 506 a 508 d 525 f 583 f	Circesium oppidum. 558 d

I N D E X.

- Circumcisio Christi in domo Iosephi facta. 27 b
- Clerus episcopus Prolem. 119 c
- Claudianus poeta. 483 b
- Claudius imperator Rom. 148 d 151 b
- Clavi Christi crucifixi. 208 c
- Clauium ecclesie potestas. 394 a
- Clearchus prefectus. 322 b
- Clemens presbyter Alexandrinus. 126 b
- Clemens Alexandrinus contextor. 102 a
- Clemens Pantani in schola Alexandrina successor. 117 e
- Clementis Alexandrini facta & lucubrationes. 117 d e
- Clementis Ancyrani, episcopi martyrium. 106 e
- Clementis pontificis parentes & genus. 67 f
- 79 scripta 88 d vita & martyrium. ibidem b
- Clementis ad Corinthios epistola. 197 d
- & alia in Corinthiata ecclesia lecta. 194 b
- Cleobiani heretici. 103 b
- Cleomedes pugil in deorum numerum re-latus. 313 c
- Cleopater episcopus Arianus. 44 c
- Cleopatra regina. 21 e quibus artibus in Cæ-saris maous deuenierit. 24 f
- Cleopatraz & Antonij amor. 23 a 24 f clerici à Iuliano in senatum lecti. 293 f
- Cnaphci epif. Antiocheni impietas. 501 d exi-lium. 511 c
- Cœlestinus pont. max. 465 f eius ad Nestoriū literaz. 460 a
- Cœlesyrię monachi. 352 b
- Cœmeteria Christianorum à Gordiano per-missa. 142 b
- Cœna paschalis. 37 e
- Cœnz Dominicę prima institutio. ibid. e f Vide Eucharistiam.
- Colluthus. 190 a
- Columbz auspicio Fabianus factus episco-pus Rom. 132 e
- in Columbz specie cur spiritus sanctus, dum Christus baptizaretur, sit visus. 32 c
- Comitarius Procopij tyranni proditor. 321 f
- Cometa ante mortem Constantini imp. vi-sus. 232 f item sub Theodosio. 390 b
- Comitatenses. 340 b
- Comitatus. ibid.
- Compres monachus Aegyptius. 347 d
- Commendaticiarum literarum tesseras Iulia-nus instituit. 298 e
- Commentioli Rom. ducis contra Chaga-num Hunnum res gestz. 574 f item contra Persas. 570 d
- Commerioli contra Barbaros res gestz. 578 f
- Commodus imperator. 111 d 122 c
- ad Communionem profugi episcopi à Ro-mano episcopo admissi 239 f Vide Eucha-ristiam
- Consilia quatuor vniuersalia. 492 e septem prima œcumenica. 5 d
- Conciliorum utilitas atque necessitas. 204 d Vide synodos.
- Conciones ad Populum Rom. in ecclesia nõ habitz. 387 a b
- Concordię studium in ecclesia diligenter cõ-seruandum. 194 e f 195 a b c
- Concubitus illiciti à Constantino prohibiti. 180 c
- Confessio peccatorũ priuata. 380 f 381 a b c d
- Confessio peccatorum ante Eucharistiam ne-cessaria. 347 f
- Confessionis Christianę memorabilia exem-pla. 448 c
- in Confessione mulier à diacono compres-sa. 381 b
- Congiaria quando Romę dari solita. 299 f
- Coniugij necessitas. 200 c
- Coniugij atque cœlibatus collatio. 56 d
- Coniugij leges à Constantino latz. 180 d
- Coniugalis castitatis memorabile exemplum. 219 b
- Coniugia sacerdotum. 386 d
- Conon abbas. 550 d
- Conon Apamens episcopus insignis bella-tor. 528 d eius aduersus Philoponum di-sputationes. 584 c
- Cõnonitarum heresis, 586 a
- Conscientiæ carnificina. 109 e
- Conscientiæ bonę hilaritas. 427 a
- Constantia Phœnicum ciuitas. 211 c d
- Constantinopolis primordia. 181 c 187 c d e
- bonum augurium. 187 d e
- Constantinopolis à Constantino denomina-ta. 181 c noua Roma dicta. 187 c d 369 a b
- alzer paradisus. 2 a
- Constantinopolis ciuitas Marię virgini sa-crata. 205 f diuina prouidentia à barbaro-rum infidiis conseruata. 408 c à Gothis vastata. 408 e ab Andronico Palęologo re-staurata. 5 f 6 & f
- ad Constantinopolis encœnia episcopi Nicę-nę synodi à Constantino imperatore in-uitari. 205 f
- Constantinopolis vrbs imperialis, à Christia-nis per Andronicum imperatorem reten-ta. 8 d
- Constantinopoli commune imperatorũ sep-ulchrum, 233 d palatii imperiale ab An-dronico imperatore constructum. 7 a
- Constantinopoli tumultus in Anastasium im-peratorem excitatus. 533 d
- Constantinopoli prædones eiecti. 2 a
- Constantinopoli propter Eutychetis erro-res synodus prouincialis coacta. 472 d tẽ-plum à Ioannitis incensum. 421 a ob rece-ptum Macedonium. 240 d e propter epi-scopi electionem. 237 a
- Constantinopolitanę vrbs laus. 9 c 181 e for-namenta. ibid.
- Constantinopolitanę in fidei negotio con-tentiones. 229 f 453 d
- Constantinopolitanę sedi iurisdicctio inte-gra in consilio Ephesę restituta. 513 d
- Constantinopolitanę plebis tumultus. 547 f
- alius propter leniorem in idololatrię iu-dicium sententiam. 563 e item contra Mau-ritium imperatorem seditio. 579 b
- Constantinopolitani imperij terminus. 187 d
- Constantinopolitani episcopi primatus 489 d 369 a b 508 d
- Constantinopolitana in episcopi electione seditio noua. 239 b c
- Constantinopolitana quinta synodus vniuer-salis. 550 c d
- Constantinopolitanum concilium. 370 a b 539 e f 219 b c 364 e 366 a eius decreta. 473 b 369 a 550 e confirmatio. 511 f
- Constantinopolitanum concilium aduersus Seuerum & Zooram. 539 f
- Constantinopolitanum incendium. 467 e f 497 b 540 e f
- Constantinopolitanorum episcoporum suc-cessiones. 189 b 535 d e 538 f
- Constantia Licinij Cæsaris vxor. 162 d 186 f 285 e
- Constantiæ Constantij vxoris mors. 265 e
- Constantinianę thermz. 419 a
- Constantia Palęstinę Gazcis à Iuliano sub-iecta. 287 c d
- Constans Romanorũ ad Persas legatus. 162 e
- Constans Chlorus. 162 d Imperator ex mona-cho creatur. 162 f 438 b Italiz atque Africę imperium recusans, Britannia & Gallia cõ-tentus vixit. 163 c d
- Constans à constantino patre Imperator de-claratur. 162 d
- Constans Imp. Christianorum fautor. 163 c
- constanter professionem fidei consubstã-tialis retinuit. 254 e
- Constantis in Drepano somnium. 162 f
- ad Constantium de restitutione Athanasij & Pauli literaz. 255 d e f libido. 162 e f mors. 163 d mores & vita. ibid. d cædes. 260 a 438 e
- Constantinę Augustę & filiarum eius cædes. 581 c epithaphium. ibidem c
- Constantinus episcopus Constantinopolita-nus. 189 d
- Constantinus Constans ex Helena filius. 162 f
- 163 a Constantis successor. 186 b seipsum Christi fidelibus exemplar, quod imiten-tur, viuum proponit. 172 d
- Constantinus in Diocletiani aula diu educa-tus. 186 a à patre in Romanorum Impera-torem coronatur. 163 c
- Constantinus Imp. concilij Nicęni præses. 198 f 199 a Iudæis infensissimus. 204 e ba-ptizatur. 186 e 322 e 531 f 172 b 280 f 172 f
- Constantinus concordiæ atque vnitatis insig-nis amator 231 d in vrbe Constantinopoli-tana Sophiæ seu sapientiæ Dei templum ædificat. 240 f
- Constantinus iniurias Christianorum in Ma-xentio tyranno persequitur & vlciscitur. 169 b ob amorem Christianorum Diocle-tiano ingratus. 163 b c Græcorũ atque hæ-reticorum lingua indignis modis expeti-tur. 173 a contumeliõsis Zosimi scriptis af-ficitur. 531 b falso crudelitatis erga suos ac-cusatur. 172 f
- Constantinus num Crispũ filium atque Fau-stam vxorem occidit, dubitatur. 531 e
- Constantinus multorum sanctorum templa diuersis locis sacravit. 187 b Romani impe-rij vexillum in Christi signum mutauit. 173 f
- Constantinus imperij ditiones inter filios di-uidit. 232 e Nicenam synodum instituit. 197 f amplificandę religioni Christianę totus incumbit. 206 c viduis virginibus-que sacris sumptus ex publico constituit. 206 a suam valetudinem innocentium in-fantum vitę postponit. 171 f idolorum tem-pla & statuas diruit. 211 a Christi sepulchrũ ab infidelibus dirutum atque contumelia affectum restituit. 207 a b
- Constantinus Imp. lepra inficitur 171 libera-tur. 172 b
- Constantinus à Licinij infidiis diuinitus ser-uuatus. 178 b moriturus Athanasium ab exi-lio reuocari iubet. 232 f 233 a locum qui Olea dicitur, magnis ædificiis exornat. 189 d
- Constantinus Pogonatus. 554 c
- Constantini Imp. ortus, genus, ac parentes. 185 e eius vita breuiter descripta. 590 a en-comium. 171 c 233 d 8 b 367 f
- Constantini imperium. 162 d cum Irene. 466 a 591 b
- Constantini virtutes. 179 b statura & forma. 233 e pietas. 171 f erga Christianos insignis humanitas. 163 b liberalitas & munificẽtia. 531 c d erga Theophilum Indum munifi-centia. 251 d e f promouendę religionis studium. 216 f erga Athanasium maleuolẽtia. 231 c
- Constantini baptisterium Romę diu asseruã-tum. 172 e
- de Constantini baptismo discrepant auctores. 172 f
- Constantini Imp. de Arjo, sectz que eius po-pularibus, & libris eorundem constitutio. 205 e item alia pro Christianis. 170 de A-

I N D E X.

- rianorum libris comburendis 205 d item de immunitate clericorum. 176 f de episcoporum contentibus. 177 c pro Christianis edictum. 175 f aliud de bonis ecclesie atque Christianis restituendis. 176 e leges atque pro Christianis actiones. 172 c 180 d 186 f
- Constantiani contra Iudæos lex 254 d item contra hæreses omnes. 231 d e
- Constantini Imp. portatilis ecclesia. 209 e vicennalia. 205 e donatio. 180 b 288
- Constantini privilegia Christianis concessa. 176 e
- Constantini Imp. cū Syluestro Pontifice colloquium. 172 a ad Arium epistola. 225 d item alia ad Alexandrinos, de Ario atque Nicæne synodi decretis. 204 c ad Alexandrū episcopū Alexandriæ & Ariū. 194 f ad Afianos de celebratione Paschæ. 383 c d ad Cecilianum Carthaginensem episcopum. 177 a ad Eusebium Pamphili de ecclesiarum structura. 206 d de libris ecclesiasticis comparandis. 206 e ad Macarium de Christi monumento 207 b ad Perfarum regem Saporem pro Christianis 216 cad Tyri episcopos de synodo Constantinopolitana. 229 a ad Vrsum catholicum Africæ. 177 a
- Constantini Imp. ad vniõnem ecclesiasticam exhortatio. 195 a 195 d e ad episcopos in Nicæno concilio congregatos, de inuenda concordia oratio. 198 b c
- Constantini imp. ieiunia. 172 a pia in vrbe opera. 170 b forum. 181 f 230 c 497 c Porphyretica columna. 230 c porticus. 181 d regia magnificè instituta. ibid. statua. ibid. f alia cū vexillo crucis. 170 b thermæ. 441 b tyrannis. 438 b 429 b contra Byzantios bellum. 181 a item contra Iulianum. 280 f cum Maximino. 173 e de Byzantiis victoria. 181 b alia de Maxentio. 169 e f 186 f de Licinio. 179 c 186 f 187 a
- Constantini & Constantij ad Arelatenses fuga. 438 e
- Constantini Magni statua Constantinopoli restauratur. 6 e
- Constantini Copronymi Imperatoris in Mariam virginem contumeliæ. 590
- Constantini Cæsaris testamentum. 233 a mors. ibid. 280 f 281 a 286 d sepultura. 233 c
- Constantini Imp. ossa transferuntur in alium locum. 273 d
- Constantini iunioris in Occidente imperiū. 239 f ad Alexandrinos pro Athanasio epistola. 236 b cædes. 236 d 259 d
- Constantini iunioris corpus in Alsam fluuium deiectum. 236 e
- Constantini Lardy patricij domus à furiosa plebe incensa. 580 a b
- Constantini Porphyretica statua. 233 d
- Constantius Gallus Cæsar in Oriente. 264 a
- Constantius Iuliani apostatæ pater 162 d imprudenter à Iuliano in Cæsare creatus. 281 a b c in societatem imperij ab Honorio assumptus. 438 a b
- Constantius patris sui egregius imitator. 284 a b per vniõnem Athanasij condensationem, inter Orientales & Occidentales vniõnem fidei conciliare contendit. 265 b
- Constantius princeps Christianissimus. 281 b ab episcopis seductus. 284 a episcopos antea restitutos denuò extrudit. 260 e ante bellum civile mortuus. 286 e
- Constantij Imp. in Athanasium simulas. 240 e
- Constantij laus à Gregorio Nazianzeno decantata. 254 f 255 a
- Constantij cum Liberio de Athanasij fide colloquium. 269 e in fide lapsus. 255 a ad ecclesiam Alexandrinam pro Athanasio litem. 257 f ad Philippicum vrbi præfectum de Paulo episcopo ciuicèdo epistola. 240 c alia item ad Augustonice, Thebaidis & Libyæ præfectos, pro Athanasio restituendo. 258 c ad Antiochenos cõtra Eudoxium litteræ. 267 f ad synodum Armeniensem responsio. 271 f cum Maxentio bellum. 169 e item contra Magnentium. 264 d cum eodem prælium. 264 c d triumphus. 264 f funus. 281 e f 282 a b
- Constantij Galli res gestæ. 264 c f
- à Constantio Gallo horrenda visa prodigia. 264 a
- Consubstantialis verbum magnas excitauit. tragædias. 261 c
- Consubstantialis verbi significatio. 316 a explicatio. 343 f
- Consubstantialitatis verbum nõ est nouum aut recenter inuentum. 203 b
- de Consubstantialis verbo noua inter episcopos contentio. 223 d
- Consuetudinis præscriptio in ecclesia catholica. 14 d
- Contobadizatum hæresis. 585 d e
- Corinthiorum seditiones. 107 d terremotus. 536 c
- Cornelius episcopus Antioch. 91 f
- Cornelius episcopus Rom. 151 d
- 132 e eius decretum. 329 d cum Nouato de poenitentibus in ecclesiam recipiendis disceptatio. 200 e
- Cornuti, libris Origenes plurimum est delectatus. 227 e
- Corruptio in sacris literis duo significat. 552 a
- Cosmas ad pacificationem instituendam Alexandriam à Zenone missus. 518 b
- Cosmæ Epiphaniensis episcopi astutum facinus. 524 d e
- Cotizæ alpes. 438 b
- Creandi verbum quot modis in scripturis accipitur. 244 d
- Crescens philosophus Iustino mortis fuit causa. 95 a
- Crescentis Cynici philosophi cum Iustino martyri e disputatio. 94 e f
- Crispus Heraclij præfectus. 589 d
- Crispus constantini Imp. filius cum patre baptizatur. 172 b
- Chrispi pro Christianis leges. 173 b mors. 180 f
- Chrispion monachus. 351 d
- Chrispionis archidiaconi mors. 415 b
- Cronion centum & decem annorum monachus. 350 b
- Cronius philosophus. 227 e
- Cruz Christi ab Hælena inuenta. 207 e f
- in nummis Constantini impressa. 180 c d Gallo Hierosolymis in cælo visa. 264 a à Constantino in cælo visa. 182 a 186 d 181 b 210 d
- Crucis Iesu Christi exaltatio. 208 b
- Crucis exaltationis dies anniuersarius. 228 f
- Crucis victricis efficacia. 186 d 182 e f
- Crucis vexillum contra Maximinum à Constantino erectum. 173 e f 174 a
- Crucis armatura fretus Theodosius hostes aggreditur. 391 e
- in Crucis ligno Apameæ miraculum editū. 544 b
- ad Crucis signū multi ægrotantes sanati. 210 e
- Crucis signaculo dæmones à Iuliano fugati. 286 f
- Crucis signa in fronte à Turcis contra pestem gestata. 571 f
- Crucis tria trophæa Constantinopoli à Constantino locis celebribus statuta. 210 d e
- Crucis atque afflictionis fructus. 427 b 349 e 371 e
- Crucis supplicium abolitum. 180 c
- in Cruce semper exultandum. 424 d e
- Cubitus apud Aegyptios non in Grecorum delubra, sed in Christianorū templa Constantini temporibus delatus. 180 a
- Cucufus locus. 424 f
- Culices & muliones diuinitus Persis vrbe Nisibim expugnantibus immisi. 260 a
- Cunni fl. 575 d e f 576 a
- Guratores possessionum Imperatorum. 177 b
- Curs Scytarum dux. 562 e
- Cusum opp. 261 e 260 d
- Cyri opp. 352 f
- Cyriacus episcopus Constantinopolitanus. 371 e 580 b 582 e
- Cyrini Chalcedonenis episcopi in Chrystomum odium. 415 f mors. 431 e
- Cypriana tempestas. 542 b
- Cypriana dies apud Lybias festus. ibid.
- Cyprianus magis studiosus. 133 b
- Cyprianus lectione Tertulliani plurimum est delectatus. 118 c
- S Cyprianus Vandalorum cladem prædixit. 542 b martyrio coronatur. 133 b
- Cypriani templum à Vandalis demolitum. 542 b
- Cypris Antipatri vxor. 22 c
- Cyrenius Syriæ præfectus. 25 c d eius dignitas. ibid. d
- Cyrillia scripta. 271 a
- Cyrillianus episcopus Alexand. 444 e f 189 e
- Cytilus episcopus Antiochenus. 151 f
- Cyrillus Hierosolymitanus episcopus. 243 e
- 272 e 321 a 367 b 367 f 372 c
- Cyrillus in episcopatu Hierosolymitanū restituitur. 280 f
- Cyrillus per seditionem in episcopum Alexandrinum creatus. 444 f 445 a
- Cyrillus Alexandrinus in synodo Ephesia Romani Pontificis locū tenens. 460 d e suum de Chrystomo errorem corrigit. 456 a
- Chrystomi nomen episcoporum matriculæ inscribit. ibid. b libros aliquot Chrystomi deleuisse falso creditus. ibid. c
- Cyrillus episcopus Iudæis Christi veritatem prædicat. 308 c propter famem, Ecclesie auxilium, vestimentis & donariis venditis, egenis subuenit. 278 b ab Acacio episcopatu orbatur. 278 c cum suis proscribitur. 461 c
- Cyrilli cum Oreste contentio. 445 c item cum Iudæis. 445 b c & cum Leone Pont. Max. 506 e ad Atticum epistola. 454 c item ad Nestorium. 487 f 488 a ad eundem de duabus in Christo naturis. 505 f 506 a ad Leonis Rom. episcopi epistolam in synodo Chalcedonenis responsum. 506 f ad Ioannem Antiochenum de Mariæ virginitate epistola. 506 c alia ad Felicem Papam. 517 c item ad Acacium. ibid. contra Nestorij hæresim scripta. 459 c aliz lucubraciones. 444 f
- Cyrilli episcopi libri à Timotheo Aeluro deprauati. 494 e eius mors. 471 f
- Cyrilli Romanorum ducis cõtra Vitalianum & Hunnos res gestæ. 529 f 530 a
- Cyrilli diaconi Heliopolitani cædes. 291
- Cyrilli Hierosolimitani episcopi condemnation. 278 a mors. 376 c
- Cyrillo Hierosolymitana ecclesia adempta. 280 f 461 c d
- Cyrus vrbi præfectus. 435 d
- Cyrus Panopolites poeta insignis. 483 b 417 d
- Cyrus ex præfecto vrbi Constantinop. factus episcopus. 471 d
- Cyrus rex à Medis ad Persas transtulit imperium. 20 e

I N D E X.

Cyzicorum in Christianos odium. 297 d ad Iulianum propter templorum restaurati-
nem legatio. 297 d
Cyzicenum templum ab Hadriano condi-
tum. 91 c

D

Daci à Traiano victi. 90 f
Dacora vicus. 382 a
Dadašana ciu. 318 a
Dadoes hereticus. 328 f
Dæmoniacus Constantinopoli cladem Eu-
genij prædicit. 393 a
Dæmoniaci in Nicomedia infania. 269 b
Damabius episcopus. 324 b
Damasus ecclesie Romanæ præfectus. 354 f
Dalmatia ab Alaricho vastata. 429 b
Dalmatius Cæsar. 227 a
Dalmatius Antiochiæ administrator. 227 a b
Dalmatij cædes. 259 e 284 c
Dan Phœnicie ciuitas. 306 c
Daniel Carrarum episcopus. 473 b
Daniel Nicopolitanus episcopus Ancyram
translat. 466 a
Daniel Stylites. 497 e eius miracula. ibid. e
Damasus Pont. Max. 373 a 344 c 345 a 338 c
344 c
Damasus Pontificis ad Paulinum episcopum
catholicæ fidei professio. 373 a ad Orienta-
les ecclesias scriptum. 372 e de Romani sy-
nodi decretis epistola. 345 a
Damasus orthodoxia. 363 c
Damianistratum heresis. 585 e f 586 a
Daniel columella. 513 b c
Daniel monachus. 247 e
Daphnes lucus. 303 f 426 b 520 c 544 a
Daphnæ templum à Gallo imperatore con-
structum. 304 a eius confagratio. 305 a
Daphnæus Apollo. 303 f
Daphnæum oraculum. 304 b
Daphnem cur Ladonis fluuij filiam poetæ
sinxerint. 303 e
Daras castelum. 559 a Romanis restitutum.
571 f
Daras ciuitas Anastasia Imperatoris nomine
vocata. 529 d
Darius Artaxerxes Perfarum rex. 20 e
Darij Histapis leges. 576 b c
Dassarites lacus. 512 b
Dacius Patricius. 320 d
Dauidis regij prophetæ sepulchrū 21 d 209 b
Dauidis posteros Vespasianus in Hierosoly-
mæ expugnatione præcipuè occidi iubet.
84 d e
Dauidis posteri vt interficiantur, à Domitia-
no inquiruntur. 81 a
Dausas episcopus & martyr. 215 f
Decennius Cæsar. 264 d
Decennius Imperator. ibidem
Decij in Christianos crudelitas. 132 f 133 a
Defunctorum memoria. 210 a
in Defunctos num anathema tacere liceat.
550 e
Delphicum oraculum Christo nato profus
conticit. 30 c
Demetrianus episcopus Antiochenus. 150 b
151 f eius mors. 147 e
Demetrius historicus. 117 f
Demetrius episcopus Alexand. 125 b c 123 a
132 e eius mors. 130 a
Demetrius Pelsinuntius episc. 416 d
Demetrii episcopi in Origenē fauor & inui-
dia. 125 b
Demetrius propter fidem Christianam cru-
delissimè mactatur. 261 d
Demophilus episcopus Constantinopolita-
nus. 330 a Arianorum apud Constanti-

nopolitanos princeps. 376 e 330 a ecclesie
Constantinopoli excedit, & extra urbem
conuentus instituit. 365 f
Despotes septem gentium & septem orbis
climatum dominus. 575 f
Deus gratiam suam etiam indignis largitur.
447 a b
Dei gratiæ qui capaces homines. 2 e f
Dei longanimitas Iudæos frustra ad pœni-
tentiam vocant. 80 e 84 b
Dei substantia qualis. 202 c d visiones ubi-
que horrendæ. 17 a b
Deorum gētīlium turpissima flagitia. 473 c f
474 a
Deorum in numerum qui relati. 312 c
Deuterius Arianus baptismi verborum præ-
uaricator. 528 a
Diabolus dissidiorum in ecclesia autor. 515 e
Diabolus materiæ princeps à Manichæis iu-
dicatus. 150 d
Diabolus idololatriæ autor & propagator.
188 a
Diaconorum ordinatio. 48 b
Dianius Cæsareæ Cappadocum episcopus.
238 c
Didymus Alexandrinus monachus. 350 b
353 a
Didymus Alexandrinus doctor, & Ecclesia-
sticus scriptor cæcus, naturæ miraculū. 249 f
Didymus Alexandrinus in visione Iuliani a-
postatæ cædem vidit. 310 d hostis veritatis
iudicatur. 245 e
Didymi Alexandrini libri. 250 c cædes. 438 b
Didymi episcopi Aegyptij martyrium. 162 a
Didymion episcopus. 324 b
Dierum obseruatio ac festa. 144 e
Digamia à Valentiniano digamo concessa.
346 e
Diluuium Alexandrinum. 311 c
Diocæsarea ciu. 342 a
Diocles episcopus. 324 b
Diocletianus Imp. 151 c Imperio se abdicat.
163 f 186 c vno Soteriorum die ecclesias
Christianorum omnes diruit. 449 b c
Diocletiani imperium quale. 162 c in Nico-
mediam profectio. 162 f 163 a
Diocletiani imperatoris facta. 151 d crudeli-
tas in Christianos. 162 b 155 d erga Cōstan-
tinum odium ex illius pietatis amore na-
tum. 163 b
Diocletiani aduersus Christianos edicta. 155 e
mors. 163 f
Diodorus Cilicie episcopus. 367 f Manichæ-
orum infector. 151 a
Diodorus Tarsensis episcopus. 364 b 367 b
369 b
Diodorus fortissimus pro Christi grege ath-
leta. 336 e
Diodori Tarsensis episcopi theologia. 403 f
Diocesium ordinationes. 369 b
Diogenes episcopus Constantinopolitanus.
189 c
Diogenes Cyzici episcopus. 508 a
Dionysius Alexandrie episcopus. 98 a 130 a
130 f 133 d e
Dionysius Alexandrinus pro Christianis apud
Aegypti præfectum causam dicit. 141 d in
Libyam relegatur. 141 e f
Dionysij Alexandrini epistolæ 147 a b c d va-
ria scripta. 145 b 147 c contra Nepotis hæ-
resim disputationes. 145 d e errores. 147 d
mors. 148 c
Dionysium Alexandrinum à martyrio con-
seruauit Deus. 133 d
Dionysius Arcopagita Apostolorum disci-
pulus. 493 b Pauli cohortatione factus epi-
scopus. 103 e
Dionysij Arcopagite philosophi in Christiū

fides. 59 d imperium. 85 d martyriū. 59 d
& lucubrationes. ibid. e f
Dionysij Corinthij scripta. 103 d eius episto-
læ adhuc viuētis ab æmulis deprauatæ.
804 b
Dionysius Magnus episcopus Alexandrinus.
132 f
Dionysius Mopsuestiensis episcopus. 466 d
Dionysius Pompeiopolitanus episcopus.
ibidem d
Dionysius Romanus episcopus. 149 a 151 e
Dionysij Paschales epistolæ. 144 a 150 b
Dionysio templum Antiochiæ constructum.
30 d incensum. 239 a
Dionysius Orientis dux. 494 d
Dionysio muliebri mancipio dedicata statua.
291 d
Diophantus episcopus. 324 b
Dioscorus episcopus Alexandrinus. 472 a
535 e in concilio Chalcedo. ab Eusebio Do-
ryclæo accusatus. 502 d in synodo Chalce-
donensi ignorantiam suam fassus. 487 e
Dioscorus Hermopolis episcopus. 412 b
Dioscorus Longus. 412 a b
Dioscorus monachus. 347 e f 350 b eius in
Scythopolim profectio. 412 f
Dioscorus synodi Constantinopolitanæ præ-
ses. 472 f hereticus iudicatus. 503 e f cur in
concilio Chalcedon. damnatus. 487 f 488 a
505 a c d 508 c d
Dioscori ad principes & senatoris viros pro-
uocatio. 504 d cum Theophilo bellū. 412 f
413 a impietas. 472 a in Flavianum crude-
litas. 473 a 486 d exiliū. 489 e mors 416 c
per Dioscorum episcopi in synodo Chalced.
damnati restituntur. 507 e
Diospolis ciu. 193 b
Disciplinæ domesticæ memorabile exem-
plum. 97 b
Disputationes de rebus diuinis quomodo in-
stituendæ. 1 e
Dissidia Christianorum ex ignauia & tempo-
rum felicitate nata. 155 a
Dissidia in ecclesia Christi obsunt Euange-
lio. 177 d e
Dissidiis intestinis ecclesiarum Euāgelij ho-
stes maximè delectantur. 198 e
Diuinationes atque prognosticationes legi-
bus damnatæ. 355 d e
Dius episcopus Hierosol. 125 f
Dolichianus episcopus Hierosol. 111 e
Domētia Phocæ Imperatoris filia Prisco nu-
pta. 589 b
Domitius episcopus Constant. 189 e
Dominica Valentis imp. vxor. 332 e
eius contra Gotthos res gestæ. 361 a
Domitianus episcopus Hierapollitanus. 571 d
Domitianus Melitienensis antistes. 571 d
Domitianus agnatos Christi propter inopi-
am contempsit. 85 a b primus Romano-
rum imp. se dominum Deumque dici vo-
luit. 84 e
Domitiani crudele imperium. ibidem d
in Christianos crudelitas. 84 d
Domitiani ducis laus. 571 c d
Domnæ virginis martyrium. 156 d e f
Domnus episcopus Antiochenus. 150 b
473 b 148 e
Domitij monachi martyrium. 291 b
Dominus episcopus Antiocheni. 550 a
Donatus Euræ episcopus serpentem pe-
stiferum occidit. 397 d
Donati episcopi miracula. ibid. d e f
Dormientium septem historia. 470 a
Dorotheus martyr. 156 b
Dorotheus Antiochiæ episcopus Arianus.
376 faulcus & Christianus ecclesie mul-
tum profuit. 154 e C X X annorum epi-

scopus. 444 d Arianae religionis praefectus. ibid. d Eusebij Pamphili praceptor. 152 b propter suam pertinaciam ex Antiochia Constant. translatus. 444 d
 Dorotheus presbyter Antioche. 152 a eunuchus natara. ibidem a
 Dorotheus mulieris pro conseruanda pudicitia certamen. 165 a
 Dorothei monachi Aegyptij vita. 348 b ei de carnis mortificatione scite dictum. ibid. c
 martyrium. 291 d
 Dositheus Hierosolymitanus episcopus Constantinop. translatus. 466 c
 Dositheus Seleucia & Tarsensis episcopus. 465 b
 Dositheani haeretici. 103 b
 Dracones. 253 c
 Draconis leges. 91 b
 Dracontius episcopatu priuatur. 278 c
 Dracontij Pergameni episcopi exauthoratio 277 d
 Drepanum, seu Drepana ciu. Helenopolis dicta. 182 a
 Drepani descriptio. 162 e f
 Drinus si. 552 c
 Ducennarij principes. 159 c
 Dunaan. 538 c
 Dyrrachium terremoto corruit. 536 c egregijs aedificijs ab Anastasio imp. exornatur. 520 f

E

E Bionis doctrina. 190 haeretis. 86 c
 Ebionitarum haeretis. 107 b 127 a
 Ecclesia cur virgo incorrupta a veteribus dicta. 103 b
 Ecclesia per dispensationem se quandoque temporibus accommodat. 481 f
 Ecclesia vna in toto terrarum orbe congregata. 205 a
 Ecclesie magna post Maximini mortem tranquillitas. 175 d
 Ecclesie primitiue in caeremonijs magna diuersitas. 385 e f 386. 387
 Ecclesie restaurandae difficultas. 371 c
 Ecclesie vna atque concordia in primis coesecanda. 372 c
 in Ecclesia etiam Apostolorum tempore obseruationes fuerunt diuersae. 387 f
 in Ecclesia quae variantium caeremoniarum causa. 387 d
 Ecclesiarum ante Diocletianum pax. 162 b
 Ecclesias suas Germani cur Kirchen vociter. 174 d
 Ecclesiasticae disciplinae necessitas. 73 a b
 Ecclesiastica libertas. 180 e immunitas. 180 d 257 f 258 c
 Ecclesiastica pax quae potissimum probanda. 455 c
 Ecclesiastica potestas. 394 a b 151 d 132 d
 Ecclesiasticae potestati etiam Imperatores olim subiecti. 132 d
 Ecclesiasticae quaestiones non temere sunt promulgandae. 194 c
 Ecclesiastici canones. 369 c
 Ecclesiasticorum virorum in primitiua ecclesia catalogus. 102 b c
 Ecclesiasticis bonis captiui ab hostibus redempti. 450 f 451 a
 Edessa ciuitas a Iustino Imperatore restaurata. 536 d per Taddaeum ad Christianismum conuersa. 51 e
 Edessae clades ex fluuij inundatione. 536 c
 Edessae vrbis expugnatio. 544 d
 Edessenorum ecclesiastici extra urbem conuentus. 355 b fames. 249 d
 Educatio ingenua non est negligenda. 376 c
 Educationis puerilis memorabile exemplum

122 f
 Egeippi de Iacobo Iusto testimonium. 69 e f
 Egeippi scripta. 103 a
 Egnatius Antiochenus vide Ignatius.
 Eleazar Iudzorum pontifex. 49 b e 38 c
 Elebeus Theodosij imp. dux. 396 f
 Eleemosyna cum delectu distribuenda. 452 b
 inter pauperes qua ratione diuidenda. 422 d
 Eleemosynae destinata pecunia diuini iuris est. ibidem d
 Eleemosyna ecclesijs afflictis mittenda. 104 a
 Eleemosyna in viris ecclesiasticis Christiano populo gratissima. 456 d
 Elephantes. 253 b
 Elephantina ciu. 463 a
 Elesbaan Aethiopia dux Pseudo moyses bello infectatur. 538 c
 Eleusius Cyzicenus episcopus. 272 e 367 a
 Macedonij sectator. 296 f
 Eleusius Cyzici episcopus ad Arianismum a Valente coactus. 322 e Nouatianorum ecclesiam dirutam restituit. 288 d
 Eleusius episcopus propter pietatis opera a Iuliano ex Cyzico expellitur. 297 d
 Eleusij Cyziceni episcopi exauthoratio. 277 a
 in concilio disputatio. 275 c poenitentia. 322 e
 Eleusio episcopo Cyziceno dura de restituendo Nouatianorum templo proposita conditio. 297 f
 Eleutheropolis. 351 c 399 d
 Eleutherius diaconus. 103 b
 Eleutherius episcopus Constantinop. 189 c
 Eleutherius pont. max. 91 e 111 d
 ante aetatem maturam multis honoribus exornatus. 93 e
 Eleutherij martyrium. ibidem e
 Eli Iudzorum pontifex. 49 b
 Eliasph Iudzorum pontifex. ibidem c
 Eliezer Iudzorum pontifex. ibidem b
 Elinzus Iudzorum pontifex. ibidem c
 Elisabeta aetate prouecta peperit Ioannem iam in vtero sanctificatum. 24 a
 Elisei prophetae cineres profanati. 293 e
 Eulogius episcopus Alexand. 574 a 583 c
 Elogius Edessae episcopus. 364 d
 Elogij piorum apud Edessam ducis cum Moedito praefecto colloquium. 355 f
 Elpidius episcopus. 324 a
 Elpidius presbyter occidentalium episcoporum ad orientales internuncius. 344 a
 Elpidius Satalenorum episcopus. 277 c
 Elpidius vltione diuina punitus. 305 f
 Emanuel Palzologus ecclesiam catholicam turbatam restituit. 6 a
 Emanuel Palzologus optimi atque absolutissimi principis exemplar. 3 a b
 Emanuel Palzologus patris in imperio successor. 2 d eius aula mortum pietate monasterio persimilis. 4 c
 Emanuelis Palzologi cum Constantino magno collatio. 8 b
 Emanuelis Palzologi imperatoris infantia. a b peritia adolescentis. ibid. c pietas 6 a
 temperantia. 3 e f virtutes atque ornamenta animi. 4 e f 2 e f
 Emaus ci. 306 f
 Emeia ciu. 167 e 291 c
 Empusa. 566 d
 Emi oppidi primordia. 183 a
 Encenia Christianorum. 186 f
 Encratitarum haeretis. 101 d 105 c d
 Enthusiastae haeretici. 328 f
 Eortasius episcopus. 324 a
 Eortasij Sardiiani episcopi exauthoratio 277 d
 Ephesinum contra Nestorium concilium. 460 b c d e eius acta in concilio Chalcedonensi praedatorio lecta. 503 a

Ephesini concilij confirmatio. 511 f
 in Ephesino concilio multi episcopi actis subscribere coacti. 503 a b
 Ephesini patriarchatus iura per Aeliorum restituta. 513 a
 Ephesij per temporum impugnitatem episcopos a Chriostomo ordinatos exigit. 426 a
 Ephesiorum puerorum martyrium. 133 c
 Ephraim Abasgus eunuchus. 543 c d
 Ephraim famis tempore eleemosynam pauperibus. a diuitibus collectam diuidit. 249 d
 Ephraim monachus. 259 f 277 a 278 f
 Ephraim simulatione infantiae, quo minus episcopus consecraretur effugit. 249 c
 Ephraim Syrus. 247 e 245 e 248 d 579 a eius castitas. 249 b facete dictum. 249 c
 Ephraimum Basilius Magnus admiratus est. 248 f
 Ephrem episcopus Hierosol. 92 c
 Ephthalitarum cum Chagano bellum. 575 c d
 Epicureorum secta. 302 a
 Epidamnus terrae motu corruit. 536 c
 Epimenidis Cretenensis oracula a Paulo apostolo lecta. 302 d
 Epiphanius episcopus Salaminus. 351 c
 Theophilus sectator. 414 a b Origenis libros in prouinciali synodo damnat. 414 c d e f
 Epiphanius sophista Laodicensis apollinari-um amicus. 251 b
 Epiphanius sophista Laodicae hymnum in Bacchi laudem cantauit. 327 d
 Epiphanius Tyri episcopus. 524 c
 Ioanni Chriostomo episcopatus abrogationem atque exilium praedicit. 415 d
 Epiphanius Constantiensis in Cypro episcopi pietas. 398 b
 Epiphanius cum Ammonio Longo colloquium. 415 b c cum Apollinari haeretico amicitia. 327 a
 Epiphanius de abolendis Origenis scriptis decretum, ab episcopis synodi Constantinop. approbatum. 414 c f
 Epiphanius erga Ioan. Chriostomum similitas. 415 a 414 f mors. 415 d
 Epiphanius Panarium, de haeretis opus. 383 b
 Episcopalis benedictio. 408 f 417 b
 Episcopalis hospitalitatis memorabile exemplum. 351 a
 Episcopalis iurisdictio. 417 b
 Episcopalis libertatis exemplum. 151 d e
 Episcopalis vnctio. 356 c
 Episcopatus ardua & diuina res. 480 c
 Episcopatum administrare bonum est opus. 452 c
 Episcopatum multi boni viri olim recusarunt. 345 f
 ab Episcopatu vno num in alterum transire liceat. 464 f
 Episcopatus pecunia redempti. 426 a
 Episcopus aetator. 149 b
 Episcopi a suis conseruati memorabile exemplum. 133 d e
 Episcopi veri officium. 468 b 455 a
 in Episcopi viuientis locum alius nequaquam substituendus. 427 d
 Episcopi canonica electio. 404 c 132 d 204 a
 196 b 344 b consecratio. 372 b
 Episcopum quatenus integrum sanumque esse conueniat. 350 c
 Episcopi olim publica uectura in profectio-nibus ecclesie vsi. 177 f
 Episcopi olim vxorati. 481 a quibus ritibus olim consecrati. 426 c
 Episcoporum ambitio. 267 f
 Episcoporum delicta propter offendicula seculi sunt regenda. 198 c

- in Episcoporum electionibus potissimum spectanda. 372 c
 Episcoporum est, doctrinas ecclesiarum diligenter obseruare. 345 b
 Episcoporum in Imperatores olim magna potestas. 132 d
 Episcoporum in primitiua ecclesia paupertas. 196 a
 Episcoporum translationes. 465 a à Cœlestino Pontifice comprobata. 465 f
 Episcoporum translationes quæ legitimæ. 466 e
 de Episcopis non transferendis canon. 463 e
 Episcoporum occidentalium cum orientalibus disidia 245 a ad Iulium Ro. antistitem literæ 240 a matrimonia 386 d contra Athanasium & Paulum episcopos technæ atque insidiæ 241. c f 242. 243. 244. ab
 Episcoporum Orientalium cum Occidentalibus insidiæ. 243 d
 Erennius episcopus Hierosol. 321 a
 Eridanus fl. 183 a
 Eros episcopus Antioch. 91 f
 Estras Mosen & alios veteris testamenti libros restituit. 107 c
 Esther Iosephi ex Salome filia. 48 f
 Ethnicorum autorum lectio Theologis necessaria. 152 b 302 f
 Ethnicorum idololatriæ damnatio. 473 e
 Ethnicorum libri à Paulo apostolo diligenter perlecti. 302 d
 ab Ethnicis interdû de rebus sacris sunt quædam manifestata. 208 d
 Euagrius discipulus atq; archidiaconus. 353 b episcopus Constantinopolitanus à catholicis contra Arianos electus. 330 a 376 f
 Euagrius Macariorum discipulus. 246 a 353 c
 Euagrius monachus somnio admonitus, insidias necis sibi struktas effugit. ibid. b
 Euagrii Aegyptij monachi vita eleganter descripta. ibid. a
 Euagrii cum Ammonio societas. ibid. c exilium. 330 b 362 b
 Euagrii Epiphaniensis episcopi de liberorum suorum amissione cõquestio 573 c eius de Seucro scriptum 524 d e faceret dicta 350 d
 Euagrii historia Ecclesiastica. 14 b
 Euagrii monachi lucubrationes. 294 f 353 c d
 Euangelica doctrina quibus rebus in orbe propagata. 100. c d
 Euangelicæ doctrinæ synopsis. 33 f
 Euangelicæ prædicationis summa. 36 f
 Euangelistæ nõ omnia Christi miracula scriptis sunt complexi. 35 c
 Euangelistæ quatuor cur suas historias conscripserint. 75 d e
 Euangelistarum concordantia à Tatiano conscripta. 101 e
 Euangelistarum in conscribendo Euangelio ordo. 118 b
 Euangelistarum in genealogia Christi dissonantia. 131 b
 Euangelii Hebræo & Syriaco sermone conscriptum. 103 c
 Euangelium, quod secundum Hebræos inscribitur, non est canonicum. 77 a
 Euangelij prædicatio libera per mundum vniuersum. 52 c
 Euangelij prædicatio atque defensio nequam in verborum ornatu posita. 197 c
 Euangelia quatuor quibus rationibus conscripta 229 a b
 Euaresti pontificatus. 91 e
 Eubula baptizatur. 62 c
 Eucarpus episcopus. 324 a
 Euchanius hæreticus. 587 f
 Eucharistia in manus olim cõmunicantibus. data 409 e 394 a item morientibus. 409 d
 432 a b
 Eucharistiæ communis participatio, charitatis & vnitatis Ecclesiæ certissimum symbolû. 120 c d
 Eucharistiæ communionem Massaliani inter adiaphora posuerunt. 328 f
 Eucharistiæ etiam apud hæreticos conferuatio. 583 b
 Eucharistiæ reliquiæ pueris innocuis Constantinopoli olim data. 549 e
 Eucharistiæ sacræ vtraque species in loco sacratiore templi seruata. 419 c
 in Eucharistia verum Pascha exhibetur. 37 f
 Eucherij Stiliconis filij mors. 429 c
 Euchytæ hæretici. 328 e
 Eudocia cum liberis Roma in Africam à Gensericho translata. 491 e Honorio Genserichi filio nupta. ibid.
 Eudocia per Euthymium ad fidem orthodoxam conuersa. 492 d Pulcheriæ reconciliata. ibidem a
 Eudocia rerum in Theodosij aula potitur. 472 c
 Eudocia senior ab errore Eutychiano ad orthodoxiam redacta. 492 d
 Eudociæ apud Antiochenos statua. 474 c
 Eudociæ in Palæstinam profectio. 474 e 451 d e 492 b 474 e
 Eudociæ largissima cleemosyna. 476 a
 Eudociæ pietas. 474 f 475 f mors 492 f
 Eudoxia altera Dalida. 428 e Arcadij Imp. Rom. vxor 406 d diaconissa 472 b c ad Maximum vliscendum, Genserichum ex Aphrica Vlcomam inuitat. 491 d benedictionem à Longis fratribus accipit. 413 f cum filia Placidia Byzantium missa 492 b Eutropium cubicularium apud Arcadium accusat. 406 d e Theodosij laudes carminibus descriptit. 451 b
 Eudoxia Valentiniani tertij vxor. 451 e vi à Maximo stuprata. 491 c
 Eudoxiæ in Chrylostomum odiû. 411 b 418 d e mors 431 c argentea statua. 418 c
 Eudoxiæ vrna moueri visa. 431 d
 Eudoxius Actianus. 267 b Arianus. 320 e f
 Eudoxius episcopus Antiochenus. 321 b exauthoratur. 275 d
 Eudoxius episcopus Constantinopolitanus. 278 e 321 b episcopus multos Constantinopoli exauthorat. 276 f
 Eudoxij Constantinopolitani episcopi mors. 330 a
 Eudoxius Germaniciensis episcopus. 238 c 241 c 245 e
 Eudoxius Germaniciensis, Antiochenus & Constantinopolitanus episcopus. 465 a b arte aulica episcopatum Antiochenum inuadit. 267 b popularium sectæ conciliabulum Antiochiæ cogit. ibid. c
 Eudoxij contra symbolum Nicænum impius conatus 278 f impiæ opiniones ibidem e exilium. 252 a
 ab Eudoxio orthodoxi episcopi Antiochia expulsi. 267 e
 Eugenius à suis captus ad Theodosium ducitur. 392 f
 Eugenius ab astronomis ad tyrannidem stimularus. 391 a
 Eugenius episcopus Nicænus Arianus. 265 a alpes Iulias præsidio imposito occupat 391 c primum ludimagister, deinde imperialis à Theodosio, Occidentale inuadit imperium. 391 b
 Eugenii cum Theodosio Imp. bellum. 391 b de eodem victoria 392 b c martyrium 161 a mors. 392 f
 Eulalii episcopus Antiochenus. 321 a
 Eulalius Cæsareæ Cappadocum episc. 277 c
 Eulalii Amaseni episcopi cum Arianis contentio. 364 a
 Eulampiz atque Elampii martyria. 161 a
 Eulogius philosophus. 502 c fidesse episcopus. 367 f
 Eulogij monachi sanctitas. 347 f exilium. 336 a
 Eulysius. 427 f
 Eumathius episcopus. 24 a
 Eumenes episcopus Alexand. 91 f
 Eumolpius episcopus. 324 b
 Eunomius Aetii sectator. 251 a ab Eudoxio Cyzici episcopus designatur. 322 f profcribitur. 381 f
 Eunomius anima & corpore leprosus. 326 a cur Cyzico discesserit. 326 c
 Eunomius Halmyride Cæsaream Cappadocum transfertur. 382 a nouam baptizandi rationem excogitat. 326 a b
 Eunomii cadauer effusum. 403 b
 Eunomii contra Basilium scripta. 382 a cum Eudoxio cõtentio hæresis. 326 e 326 a 372 d humanitas 510 a contentiones 326 b mors 382 a
 Eunomii libri cremati. 403 b
 Eunomiano baptismo baptizati sine baptismo legitimo obierunt. 326 d
 Eunomianorum baptismus qualis. 326 c d cū Arianis familiaritas vnde. 366 b
 Eunomianorum dissectio. 382 b
 Eunomio eutychiani hæretici. 382 c
 Eunomiotheophroniani hæretici ibid. e
 Eunuchifinus à Iustiniano interdictus. 543 d
 Euodius Antiochenæ ecclesiæ episcopus. 68 a 79 f
 Euolcius diaconus proseribitur. 334 f
 Euodius discipulorum Iesu Christi successor. 48 c
 S. Euphemiz martyrium. 488 b 577 d
 S. Euphemiz phanum. 486 f Chalcedone templum. 407 d
 S. Euphemiz sepulchrum miraculis clarum. 487 b
 Euphemiz templum à Constantino episcopo Constantinopolitano ædificatum. 189 e
 in Euphemiz templo synodus Chalcedonensis habita. 486 f 487 e
 Euphemius episcopus Constantinopolitanus ab Anastasio Imp. profcriptus 521 b c post mortem in integrum restitutus. 540 a
 Euphemii episcopi Constantinopolitani auctoritas. 519 b canonica electio. 518 f
 Euphrasiz virginis egregium facinus. 160 a b
 Euphrasii episcopi interitus. 536 b
 Euphrates episcopus. 257 a
 Euphrates fl. 252 b 558 d eius ortus 252 c
 Euphrates & Tigris fluuii ex Paradiso profluunt. 252 d
 Euphratesia regio. 252 c
 Euphræmius Orientis præfectus, in episcopu Antiochenum electus. 536 c
 Euphremius Antiochiæ episcopus. 544 a
 Euphronius episcopus Antiochenus. 237 c 256 f 321 a
 Euphronius Cappadociæ episc. 224 c
 Eupolemus scriptor. 117 f
 Euppsychius hæreticus 382 c d ab Eunomio in exilio laudatus. ibidem
 Euppsychii Cæsariensis martyrium. 292 c
 Euppsychianorum secta. 382 e
 Euripidis fabulæ à Paulo apostolo diligenter perlectæ. 302 d e
 Europa à Scythis direpta. 407 a
 Eusebia Constantii vxor. 285 d
 Eusebia diaconissa Macedoniana. 441 e
 Eusebiæ sepultura. ibid. f 442 c
 Eusebius Alexandrinus Laodiceæ episcopus. 152 b

INDEX.

- Eusebius Cæsariensis Arianus. 285 a b 199 b
 Eusebij Cæsariensis ad Constantinum Imp. in concilio Nicæno oratio. 198 a cum Basilio dissidium. 331 f reconciliatio. 332 b
 Eusebius Chalcidensis episcopus. 364 c d
 Eusebij Constantinopolitani episcopi ex vno episcopatu in aliostratationes 237 b mors 239 b
 Eusebius Constantini Imp. archieunuchus. 235 f
 Eusebius Dorylæus. 472 d 486 d 502 d eius contra Dioscorum Alexandrinum in synodo Chalcedonensi actiones. 502 d e f 503 504 a b
 Eusebius Dorylæus episcopus exauthoratur. 473 a b
 Eusebius Emesenus. 237 d 238 d 245 c
 Eusebius eunuchus. 269 d
 Eusebius eunuchus Arianorum antesignanus. 235 f
 Eusebij eunuchi cædes. 288 d
 Eusebij eunuchi insidiis Callus Cæsar trucidatus. 264 f
 Eusebius Longus 412 a b monachus Antiochenus. 352 c
 Eusebius Nicomedie episcopus. 199 b ab exilio reuocatur. 221 e f
 Eusebius Nicomediensis, Arij amicus. 191 c d e 193 d 365 b Athanasij aduersarius 223 b Constantinopolitanus episcopus declaratur. 324 a subscriptionem suam in Nicæno decreto fraudulentè inducit. 225 a b
 Eusebij Nicomediensis episcopi ad Paulinū epistola. 193 c de persona filij Dei sententia. ibid d
 Eusebio Nicomediensi propter Arianismum episcopatus ademptus. 199 e
 Eusebius Pamphili. 193 a b 199 f Arianus fuisse Nicephoro videtur. 153 c 199 e f 244 c d
 Eusebius Pamphili cur in anathema Arianorum decreto synodali adiectum confenserit. 202 f
 Eusebij Pamphili contra Marcellum scripta 244 c de Christi natiuitate opinio 458 d e de Constantij Imper. pietate testimonium 531 e eruditio atque lucubrationes. 13 f 153 a 161 f 128 d de substantia filij Dei sententia 223 d de synodi Nicæne actis scriptum. 201 f 196 d mors 236 d
 Eusebium Pamphili Cæsarea Antiochiam Ariani traditum voluit. 224 b
 ab Eusebio Pamphili professionis fidei Christianæ formula in synodo Nicæna oblata. 202 a
 Eusebius Phœnix Manichæorum acerrimus infestator. 151 a
 Eusebius Samosatenus proscribitur. 334 a ecclesias in suo exilio visitat ibid. b ab exilio reuocatur. 364 c ecclesiis sacrorum antistites creat. ibid. martyr pro persecutrice muliere moriens orat. ibid. d
 Eusebij Samosatani mors. ibid. d
 Eusebij Scholastici Gainæa. 409 b
 Eusebius Vercellensis episcopus. 248 d 265 c 294 a
 Eusebius Vercellensis veri episcopi exēplar. 296 c
 Eusebius episcopus Constantiæ Imp. literis Byzantium vocatus. 232 c
 Eusebius monachus. 350 b
 Eusebius ob Arianismum à Socrate defenditur. 244 f 245 a per causam Antiocheni templi cæcniorem, concilium episcoporum conuocat. 237 b
 Eusebij aduersus Athanasium calūniæ. 236 d martyrium. 239 c
 Eusebianorum contra Marcellum Ancyranū odium atque inuidia. 232 c in vrbe Constan-
- tinopolitana conuentus. 229 c
 Eustathij Antiocheni episcopi encomium 224 b exilium. 248 d 330 a de concilio Nicæno scriptum. 220 f 201 a aliud de substantia Dei 223 d e episcopatus abrogatur 223 c per calumniam stupri insimulatur, & condemnatur. 223 e f
 Eustathius Berrhææ in Syria antistes. 191 b 465 a b 508 a
 Eustathius Epiphaniensis Syrus historicus. 483 b
 Eustathius rhetor. 520 a b
 Eustathius Sebastianus episcopus. 278 d e 247 f antea monachus 247 f Macedonii sectator 296 fin synodo Gangrensi cur damnatus. 277 f Romam ablegatur. 323 c
 Eustathii Sebastianensis episcopi statuta. 277 f de spiritu sancto opinio. 279 b exauthoratio 277 c ordo atque ceremoniæ. 247 f
 Eustathius inuitus à prouincialibus episcopis & populi cōsensu factus Antiochenus episcopus. 196 b
 Eustathii cineres Antiochiam perlati. 514 d
 Eustathius episcopus Constantini iussu exilio mulctatur. 224 a
 Eustathii episcopi ad Constantinum in Nicæno concilio oratio 198 a cōstantia 93 c pietas. 352 d e
 Eustathiani hæretici. 257 b 280 b
 Eustathiani catholicæ Ecclesiæ ab Alexandro Antiocheno episcopo coniuncti 453 a suos sibi conuentus cogentes, Antiochiæ ab ecclesia secessionem faciunt. 224 d
 Eustochius episcopus Hierosolymitanus. 550 b 324 b
 Eustratius Flauiadis episcopus. 466 b patriarcha Antiochenus. ibid. m
 Eustratii historia. 160 f martyrium. 160 f 161 a
 Euthalarum contra Perozem regem res gestæ. 528 c
 Euthymius Longus. 412 a
 Eutyches abbas. 472 a
 Eutyches in synodo prouinciali cū suo dogmate damnatur 472 d e restituitur. 473 a propter contumaciam in concilio Chalcedonensi damnatur. 488 a 507 f item in Ephemio. 513 d
 Eutychetis errores. 587 d hæresis 472 d 503 c 585 c refellit. 525 f
 Eutychnus Eunomianus. 326 b
 Eutychnus episcopus Constantinopolitanus. 148 a 550 c
 Eutychnus ob rerum inuouationes omni dignitate priuatus. 552 c
 Eutychnus à Iustiniano moriente restitutus. 554 d
 Eutychnus ab exilio reuocatus. 557 c
 Eutychnus episcopus Rom. 151 e
 Eutychniani monachi sanctitas & miracula. 219 f
 Eutychnianorum in Aegypto monachorum de Aeluri cœptis sententia. 512 f
 Eutychnianistarum hæresis. 582 f
 Euthymi monachus. 457 c eius vita 477 f miracula ibi. f contra Nestoriū consilia. 460 d
 Euthymius patriarcha. 591 e
 Eutropia Maximiani Herculii vxor. 164 c
 Eutropius lector veluti incendiarius excarnificatus. 422 a
 Eutropius præpositus 403 b & Theodosii cubicularius. 404 c 406 a
 Eutropius archieunuchus apud Arcadium fit patricius & consul. 402 e fin Cyprum relegatur 406 e ab Eudoxia propter conuicia apud Arcadium accusatur. ibidem e ob immodicum vestimentorum ornatum capitibus subit supplicium 406 d e in carcere
- expirat. 422 a
 Eutropii & Carterii Macedoniani disceptationes. 382 c f
 Eutropii contra asyla edictum. ibid. lex contra asylosum immunitatem. 406 a b
 Eutropii nomen ex consulum Romanorum catalogo erasum. ibid. c
 Eutropii portus. 580 c
 Excommunicatio monachi etiam illegitima à Theodosio non contempta. 437 b
 Excommunicationis necessitas. 394 a b
 Expiationes vrbium. 145 b c
 Ezechias prædonum dux ab Herode interfectus. 22 c
 Euzoius Antiochenus episcopus. 280 b 292 b 316 c 296 d 320 f 358 c
 Euzoius Arianæ hæresis sectator 188 f damnatur. 340 b
 Euzoius Constantinopolitanus episcopus. 189 d
 Euzoius diaconus ab Alexandro episcopo exauthoratus. 225 c
 Euzoi confesio Constantino Imper. oblata. ibid. f

F

- Fabianus episcopus Antiochenus. 132 e
 130 b
 Fabianus episcopus Rom. 132 e
 Fabianus columbæ auspicio antistes Romanus creatur. ibid e
 Fabianus martyr. ibid e & 133 b
 Fadus Iudæ præfectus. 54 a
 Fames crudelis. 168 d 311 c 330 d 491 b
 Fames ingens sub mortem Augusti Cæsaris. 30 d
 Fames sub Claudio Imp dira. 53 f 54 a
 Fames summa in Hierosolymæ obsidione. 82 a 81 b
 Fausta Constantini vxor. 164 b 173 a
 Faustinus episcopus. 324 a
 Faustus diaconus 141 d episcopus Arianus 344 e eius martyrium. 162 a
 Felix episcopus Constantinop. 189 c
 Felix episcopus Rom. 151 e 266 f 17 a
 Felix Romanus episcopus Acacio episcopo dignitatē literis abrogat. 517 b eius mors. 268 c
 Felix Iudææ præfectus. 62 e
 Felix in Christum blasphemia. 305 f & eius obitus. 306 a
 Felicitis nomen ab Euphemio in episcoporum catalogum repositum. 519 b
 Festi Romani senatoris facta. 527 d
 Festorum dierum ratio. 144 d e
 Ficus à Christo infructuosa maledicitur. 37 c
 Fides in tentationibus exercetur. 256 c
 Fidei arma spiritualia. 133 b
 Fidei Christianæ consentientis atque concordis commoditates. 515 b
 Fidei consensus in ecclesia Christi pernecessarius. 194 d
 Fidei formula ab episcopis Orientalibus Constanti oblata. 241 c d e f
 Fidei formula Seleuciæ proposita. 244 a b in Symieniū conuentu cōposita. 262 bc 270. d 263 b
 Fidei formularum siue symbolorum numerus. 276 c
 Fidei orthodoxæ formula non temerè mutanda. 489 b c 505 d
 Firmianus Cæsareæ Cappadocum antistes. 148 a eius cum Origene familiaritas 130 f contra Samosatenum disputatio. 148 c
 Firmus Cæsareæ Cappadocum episcopus. 468 c
 Flauia noua ciuitas. 92 c

INDEX.

Flavia Domicilla in insulam sub Domitiano relegata. 84 f
Flauiz Domicillz in fidei confessione constantia. ibidem f
Flauianus Antiochenus episcopus. 248 d 362 f 369 f 372 c 376 f 403 c Antiochenorum ad Theodosium exasperatū legatus 396 d cū Massalianis contentio. 329 a b
Flauiani Antiocheni episcopi exilium. 522 d mors. 426 b
Flauianus Antiochenus monachus, primus hymnum Gloria patri & filio, &c. cecinit. 257 d
Flauianus episcopus Constantinop. 471 f
Flauianus episcopus à Paulinianis apud Imperatorem accusatur. 377 a episcopatu se abdicat 377 b exauthoratur. 473 a
Flauianus pro grege Christi decertat. 336 c post mortem in integrum restituitur. 540 a
Flauiani contra Arianos argumēta. 336 f 337 a cum Xenaia contentio 523 c exilium ibid. a 525 c mors 473 b 474 b 486 d 508 a
Flauiani corpus Constantinopolim translatum. 474 d
Flauiani præfeti Rom. encomium. 391 b
Flauitas Constantinopolitanus episcopus. 518 d in epistolis suis synodalibus bilinguis. 519 a
Flauites Gotthus rem strenuè gerendo consulatum meruit. 409 a
Flauitz sycophantia. 518 e repentina mors. ibidem e
Flauius Clemens Domitiani Imp. patruelis. 84 f
Fletus vallis. 208 c
Florianus Imperator. 151 c
Florini hæresis. 112 a
Florus vrbis Alexandrinæ præfectus. 490 a
Flori Iudzorum procuratoris auaritia. 80 c
Fœminæ capite ralo. 248 a
Fœminæ Marcionis hæresim sequuntur martyrio coronantur. 141 f
Fontis miracula. 499 c d
Fortitudinis officium. 354 b
Fortunæ apud Constantinopolitanos templum 298 b in martyrium Ignatij Antiochiz redactum. 469 d
Fortunæ volubilitatis atque incōstantiæ memorabile exemplum. 575 a
Forum cleri. 180 d
Franconum in Galliam irruptio. 238 f
Fraternæ charitatis officium. 480 d
Fridigernes post victoriam in Arianam hæresim prolapsus. 357 d e
Fridigerni intestinum cum Athanaricho Gottho bellum. ibidem
Frigidus fl. 392 c
Fruuentius Indorum apostolus. 212 f 213 a b Indorum regis quæstor. ibid. b
Fugere in persecutionibus quatenus liceat. 291 a 295 b 296 b
Fulgor coniforma in cœlo visus. 430 f
Fuluianus baptizatur. 72 b c consecratur in episcopum ibid. liberatur à spiritibus immundis. ibidem
Fundanus Asiæ proconsul. 105 a
Funeralia carmina. 281 f
Fures diuinitus per miraculum vincti, & ad meliorem frugem reducti. 220 c
Furti pœna. 560 f

G

Gabinij contra Alexandrum Aristobuli filium res gestæ. 22 b
Gadiabes episcopus & martyr. 215 f
Gæon fl. Paradisi. 253 a
Gagala ciuitas incensa. 559 b

Gainas dux Arianis ecclesiam in vrbe Constantinopolitana ab Arcadio perit. 406 f 407 e à Ioanne Chrysofomo liberè accusatur 406 e Constantinopolim diripere conatur 408 c transfuga ad imperium aspirat. 408 ibid. 407 b
Gainas ab Arcadio victus & cæsus. 409 a
Gainæ cum Chrysofomo apud Arcadiū colloquium 407 f 408 a res gestæ 407 a contra Trigibildum expeditio ibid. b in Chersonesum nauigatio 408 e in Romanos bellum. 406 f
Gainæ interfecti caput Constantinopolim missum. 409 a
Galatarum monasteria. 352 d
Galbæ imperium. 81 d
Galbij in terram sanctam profectio. 498 f
Galla Honorij soror ab Alaricho rapta. 438 a Valentiniani Imp. filia. 346 f
Galerius 162 c Cæsar creatur. 162 f 163 f
Galerij genus. 162 d e
Gallia à Vandalis occupata. 482 d
Gallicus morbus. 306 a
Gallienus Imp. Rom. 142 a 151 b Christianorum persecutionem inhibuit. 142 a
Galiæni pro christianis rescriptum. 142 a
Galilæus per contemptum Christum à Iuliano appellatus. 298 b 287 f
Galilæorum hæresis. 103 c
Gallinaria ins. 248 c
Gallus Aegypti præfectus. 532 c
Gallus Hostilianus Imperator. 141 b 151 b templum Daphnæ ædificat 304 a Iulianum ab idololatria auocat. 251 a
Gallus crucem relucentem in cœlo Hierosolymis vidit. 264 a
Gamaliel verus & sincerus consiliarius. 48 a
Gamaliel & Abibus d. Stephanum sepeliunt. 441 a
Gamaliel Pauli apostoli præceptor. ibid. a
Gangra ciuitas. 522 c
Gangrensis synodus. 277 b & f 248 a
Garamantides aues. 254 a
Gaudensius. 427 f
Gaugalius mons. 247 c
Gazzorum contra Constantienses res gestæ. 287 d
Gazzorum nauale. 211 c
Gazz portus. 287 d
Gelasius Cæsareæ Cappadocum episcopus. 367 f 164 a
Gelimer Vandalorum rex. 541 f
Gelonius episcopus. 324 b
Genealogiæ Iudzorum ab Herode rege cōbustæ. 26 d
Genealogiarum apud Israelitas ratio. 26 a
Gennadius episcopus Constantinopol. 442 f 494 e nullum sacerdotem cōsecrauit, qui psalterium non edidicisset. 498 c
Gennadij ad Eleutherium martyrem epistola. 498 c
Gennadio spectrum crudele oblatum. 498 d
Genferichus Vandalorum dux. 482 b c 485 d
Genferichus Africæ rex. 482 e Arianus. 501 a
Genferichi cōtra Theodosium bellum 482 e ad Theodosium de pace legatio ibid. f cū Marciano amicitia 486 a de Bonifacio Libyæ duce victoria 482 d in Africa res gestæ ibid. f item contra Romanos res. 541 a 491 f mors 541 a
Gentium ad Euangelium vocatio atque receptio. 58 c d
ex Gentibus an fideles obseruandæ legis onere grauandi sint, grauis disceptatio ibidem.
à Gentilibus quoque interdum de rebus sacris manifestata. 208 d

Georgius Alexandrinus episc. ecclesias Aegyptias malè tractauit. 260 e f
Georgius Alexandrinus episcopus exauthoratur & excommunicatur. 275 d
Georgij episcopi Alexandrini crimina. 269 e
Georgius Arianus presbyter, Platonicus philosophus. 444 d eius in catholicos crudelitas. 266 c cædes. 289 a
Georgius Laodiceæ episcopus 238 c eius ad conuentum episcoporum in Ancyra epistola 267 d hæresis 280 d
Georgij martyris historia. 161 b
Gepidarum eruptiones. 482 b
Gerara torrens. 351 e
Geras opp. 417 f
Germania ciu. terræmotu concussa. 322 c
Germanicus iuuenis martyr. 96 a
Germanion episcopus Hierosolymitanus. 125 f 132 f
Germanus episcopus Adrianopolitanus Constantinopolim translatus. 466 d
Germanus episcopus, Dionysij Alexandrini hostis & calumniator. 141 e
Germanus militarium in Libanesia ordinum ductor 567 c contra voluntatem Orientis præfectus factus. 567 c d
Germanus Theodosij contra Genferichū dux 482 e à iudicibus damnatus, & magnis honorib. à Mauricio persequutus. 568 e
Germani Romanorum ducis præclara de Persis victoria. ibid.
Germanorum rebellio. 375 c
Gerontius Maximum ad Imperialem dignitatem sustulit. 438 c f
Gerontius Nicomediensis mirificè charus 410 c
Gerontij res bello gestæ. 438 c f 439 a
Gerontio episcopatus Nicomediensis abrogatus. 410 d
Getsemani ager Christi precationibus deputatus. 38 a
Gildonis tyranni Aphiricani historia. 432 e
Gilo. 566 d
Ginas Ariana hæresi maximè infectus. 407 e
Gladiatorum spectacula Romæ prohibita. 180 a
Gloriæ vanæ contemptus. 475 e
Glyceriæ martyris in Heraclea templū 574 e miracula 576 f
Glycerius Occidentis Imperator. 498 a
Glycerij impostoris fraudes à Georgio martyre sublatae. 161 c
Glycerij presbyteri martyrium. 156 e f
Gnostici hæretici. 101 a
Godoliæ mors. 49 c
Golinduch post martyrium superstes inuēta. 573 d e
Gongidifelus Alanorum dux bellicosissimus 482 c
Gōgidifeli Vandalorū regis res gestæ. 541 a b
Gontaris Vandalorum rex. 482 c 541 a
Gordia Philippici vxor. 566 f
Gordius episc. Hierosol. 125 f
Gordiani Cæsaris imperium. 132 c
Galiæni pro Christianis rescriptum. 141 a
Gordius. 132 f
Gorgonia Gregorij Cæsaris soror in sanctorum numerum relata. 333 c
Gorgonius aulicus & Christianus ecclesiæ multum profuit 154 e
Gorgonius martyr. 156 b
Goroannes Perfarum dux. 437 c
Gorpiæus mensis. 536 f
Gortæani hæretici. 103 b
Gorthinianorum hæresis. 382 f
Gotthi olim Scythæ dicti. 564 b
Gotthi ab Hunnis pulsi 357 b c Valente Imp. permittente in Thracia confident. 357 b c

INDEX.

- Gotthorum de Valente Imp. victoria. 359 d di
 uerſæ eruptiones. 482 b in Italiam irrup-
 tio 429 a b item in Thraciam 358 b c 543 d
 354 f 355 a
 Gotthorum in vrbe Constantinopolitana ec-
 cleſia. 408 e
 Græcæ religionis obſervationes. 299 d e f
 Græcarum artium ſtudia Chriſtianiſ vtiliſſi-
 ma. 301 f
 Græcarum diſciplinarum magna vtilitas. 302
 c d e f
 Græcia ab Abarum gēte miſerè vaſtata 568 f
 item ab Alaricho. 429 a b
 Græciſmus. 251 a 223 d
 Græciſmum ad poſteros tranſmittere Iulia-
 nus apoſtata conatur. 298 d
 Græcorum cum Iudæis bellum. 90 d
 Græcorum dies feſti interditi ab Imp. 180 a
 Græcorum ſuperſtitiones. 245 e f
 Grando miraculoſa. 430 e f
 Graniſi Serenij ad Hadrianū Imp. pro Chri-
 ſtianiſ epistoſa. 92 f
 Grata Valentiniani Imp. filia 346 f
 Gratianus Ro. Imp. 361 a b 346 f 320 e 438 b
 Gratianus Imp. venationis ſtudioſiſſimus.
 395 d
 Gratianus cum Alemanniſ bellum. 373 f de A-
 lemanniſ apud Argentariam victoria 364
 e de reſtitutione epiſcoporum reſcriptum
 362 e in occidente reſ geſtæ. 364 e f
 Gratiani imperatoris literiſ Orientaleſ epi-
 ſcopi in Occidentem vocati. 371 d
 Gratiani miſeranda cædeſ. 374 d
 Gratiani Imperatoris, vt quam quiſque vel-
 let ſequeretur religionē, conſtitutio. 361 b
 Gregoras Heraclij legatuſ. 589 c
 Gregorius Aegypti epiſcopuſ. 466 d
 Gregorius Agrigentinuſ. 550 c
 Gregorius Alexandrinuſ epiſc. 137 d 238 c d e
 hæreticuſ. 365 b
 Gregorius armata manu in eccleſiæ Alexan-
 drinæ poſſeſſionem perducitur. 238 f
 Gregorio Alexandrino epiſcopatuſ abrogat-
 ur. 243 f 244 a
 Gregorius Antiochenuſ epiſcopuſ grauiffi-
 mē apud Imperatorem accuſatuſ 567 fab-
 dicatuſ reſtituitur. 568 a
 Gregorij epiſcopi Antiocheni lauſ. 557 e ad
 Imperatorem & concilij iudiciuſ prouo-
 catio. 568 a
 Gregorius hierarcha Antiocheuſ. 566 c
 in Gregorium epiſcopum Antiochenum tu-
 multuſ ab Aſterio concitatuſ. 568 c d
 Gregorius Armeniæ maioris epiſcopuſ. 196 e
 d. Gregorius in Armenia crudeliter à Teri-
 date tractatuſ. 213 e
 Gregorius Beryti epiſcopuſ. 193 b
 Gregorius Laodiceſiſ, Arianuſ, Manichæo-
 rumque acerrimuſ infectator. 151 a
 Gregorio Laodiceſi epiſcopatuſ abrogatur.
 244 a 243 f
 Gregorius Magnus epiſcopatuſ primariuſ
 deponit publicæ paciſ gratia. 367 f
 Gregorius cognomento Mirificuſ. 143 d e
 213 d Origeniſ diſcipuluſ. 130 e
 Gregorius Nazianzenuſ 553 b 254 f Iuliani
 condiffipuluſ 285 d e Conſtantiнопoli in
 æde priuata catholicam fidem docet 365 d
 in epiſcopum Conſtantiнопolitanum eli-
 gitur 331 e f 366 a 367 d eiſ ad Neſtariuſ
 epiſtola 327 f contra Iulianum ſcriptum
 313 e contra Monophyſitarum hæreſim
 diſputationeſ 585 a cum Baſilio Magno a-
 micitia arctiſſima 330 e f de duabuſ in
 Chriſto naturiſ opinio. 583 f de vtilitate
 prophanarum literarum ſententia. 302 f
 Gregorij Nazianzeni lauſ 301 b 330 f 331 a
 miracula 365 d ſcripta 333 b virtuteſ 558 a
 Gregorij epiſcopi Neocæſarienſiſ miracula.
 143 d e
 Gregorius Nyſſenuſ epiſcopuſ, Baſilij frater
 333 a eiſ coniugiū & ſcripta. ibidem b
 Gregorij Piſidiſ aduerſuſ Monophyſitarum
 hæreſim diſputationeſ. 585 a
 Gregorius Salimorum & Cappadocum epi-
 ſcopuſ. 465 b
 Gregorius Syracuſanuſ epiſcopuſ Nicæam
 tranſlatuſ. 466 a
 Gregorius theologuſ. 333 d eiſ eloquentia.
 302 e
 Gregorij Theopolitani epiſcopi ad militeſ
 ſeditioſoſ oratio. 569 a contra Seueri hæ-
 reſeſ diſputatio 573 a n. orſ. 567 e 574 a
 Gregorius Theopolitani epiſcopuſ. 558 e
 Gregorij treſ in Dei Eccleſia præclari. 333 c
- H
- H** Adrianuſ epiſcopuſ Antioch. Eudoxij
 ſucceſſor. 275 d exilio damnatur.
 ibidem
 Hadrianuſ Imp. 91 b in deorum numerum re-
 latuſ. 313 c
 Hadrianuſ Imper. curioſitateſ exploratur.
 106 c
 Hadriani Cæſariſ reſ geſtæ. 91 b c ſtatua ibid.
 pro Chriſtianiſ ad Minutiuſ Fundanum
 reſcriptum. 92 e
 Hadriani Cæſariſ oraculuſ ad Caſtaliuſ fon-
 tem datum. 304 a
 Hadrianopolitani ciuitatiſ primordia. 91 c
 Hæreſeſ ex eccleſia tollendæ. 204 d
 Hæreſeſ ſeptem primæ. 103 c
 Hæreſim abolendarum via ac ratio. 102 a
 ex Hæreſibuſ oriuntur multa etiam in eccle-
 ſia commoda. 473 d
 Hæretici à publiciſ conuentibuſ coercendi.
 328 c cauendi. 192 d fugiendi. 94 a b
 Hæretici etiam quidam inter orthodoxoſ vi-
 roſ non temerè enumerati. 254 b
 Hæretici in eccleſia primi, erāt maniſeſti im-
 poſtoreſ. 100 e f
 Hæretici, inſtrumenta ſunt diaboli ad extin-
 guendā veritateſ. ibidem
 Hæretici ſunt veluti chamæleonteſ. 192 c
 Hæretici multi fidem Iuſ doctrineſ martyrio
 confirmantur. 114 b
 Hæretici non ſunt rebaptizandi. 140 d e f
 Hæretici ſtudioſè veterum libroſ deprauant.
 523 a
 Hæreticorum conuincendorum ratio. 148 c
 ex Hæreticorum diſſenſione Eccleſia catho-
 lica creſcit. 403 a
 Hæreticorum extra vrbeſ Conſtantiнопo-
 litanam conuentuſ. 381 f
 Hæreticorum falſaſ opiniononeſ noſſe iuuat.
 140 d
 Hæreticorum libri damnati & combuſti.
 199 e
 Hæreticorum qui in Oriente extiterunt cata-
 loguſ. 365 a b
 Hæreticorum reſiſcentiuſ anabaptiſmuſ.
 140 c
 Hæreticorum reuocationeſ publicè audien-
 dæ. 140 c
 Hæreticorum ſub Conſtantino coercio.
 177 b
 contra Hæreticoſ quomodo procedendū.
 370 c d e
 Halmiſyriſ locuſ. 382 a
 Harmatiuſ Cæſar. 513 e f 514 a
 Harmatij duciſ aduerſuſ Zenonem in Thra-
 ciam proſectio 513 f 514 a cum Zenone fa-
 miliaritateſ. ibid.
 Harmoniuſ. 249 a
 Harmonij hæreſiſ. ibidem
- Hebionitarum hæreſiſ. 86 c
 Hebræum Euangelium. 103 c
 Hebræi quomodo ſacra accipiunt Biblia.
 307 c
 Hebræorum lauſ & dignitateſ. 19 e
 Heceboliuſ Conſtantiнопolitanuſ ſophiſta
 300 c 311 Iuliani imp. præceptor. 285 b
 Hecebolij à fide Chriſtiana deſectio, atque
 eiſ poenitentia. 300 d
 Helceſitarum hæreſiſ. 131 e
 Helena Adiabenorum regina inopiæ paupe-
 rum in Iudæa ſubuenit. 53 f 54 a
 Helena Conſtantiſ mater ad Chriſtianam re-
 ligioneſ conuerſa. 173 d e
 Helena cruciſ Ieſu Chriſti inuentrix. 207 e f
 Helena in Hieruſalem multa templa excita-
 uit. 208 e ſpeluncam vbi Chriſtuſ natus eſt
 exornauit. 418 f
 Helena Conſtantiſ vxor. 162 d e f 163 a
 Helenæ ad Conſtantiſ filiuſ literæ. 173 c d
 in Helenæ honorem duæ ciuitateſ à Conſtan-
 tino ædificatæ. 210 a
 Helenæ Conſtantiſ matris pietateſ. 207 e f
 S. Helenæ pietatiſ opera 209 e f ſtatua in
 Daphnæ luco à Conſtantino Imp. erecta
 303 f 304 a item aliæ in ſuburbanis Aeliæ
 lociſ. 54 a
 Helenopolitani ciu. 182 a
 Helenopolitani Bithyniæ ciu. 232 e
 Helenopolitani thremæ. 232 e
 Helenopontiſ maris nomen vnde. 210 b
 Helenuſ Cilicium epiſcopuſ. 148 a
 Helianuſ epiſcopuſ. ibidem b
 Heliaſ Anaſtaſij morteſ præuidit. 527 b
 Heliaſ hierarcha Hieroſol. 525 c 523 d 524 f
 eiſ ad Imperatorem literæ. 525 c
 Heliaſ epiſcopuſ Hieroſolymitanuſ ex epi-
 ſcopatuſ eiſectuſ. 526 e
 Heliæ Hieroſolymitani epiſcopi exiliū. 522 d
 Heliaſ monachuſ Aegyptiuſ. 347 d
 Heliæ Theſbytæ templuſ. 208 f
 Heliodor' epiſc. epiſcopatuſ ſuo abire, quā-
 amatorium ſuum poema abolere, maluit.
 386 c
 Helio patriciuſ Rom. 440 b
 Helion Romanorum ad Perſaſ legatuſ. 450 c
 Heliopolitani ciu. 291 b 141 b c d
 Heliopolitani in Phœnicia virgineſ ſuaſ ante
 legitimeſ nuptiaſ proſtituerunt publicè.
 291 c
 Helladiuſ epiſcopuſ 367 f 410 c Arii ſectator.
 191 e
 Helladiuſ grammaticuſ. 378 c
 Helladiuſ Pontiſ epiſcopuſ. 369 b
 Helladij varia homicidia. 379 a
 Helladiuſ Arianæ hæreſiſ ſectator. 188 f
 Hellanicuſ hæreticuſ. 193 a Tripolitanuſ epi-
 ſcopuſ. ibid. b
 Helluſ monachuſ Aegyptiuſ. 347 d
 Hemerobaptiſtarum hæreſiſ. 103 c
 Heracluſ Origeniſ ſociuſ. 126 d
 Heracluſ epiſc. Alexand. 130 a martyr 123 d e
 Heracluſ philoſophuſ. 132 f ſcholæ theologice
 apud Alexandrinuſ præſectuſ. 129 f 130 a
 Heracluſ preſbyter philoſophico habitu in-
 ceſſit. 128 a
 Heraclia ciu. 236 e incenſa. 559 b
 Heraclideſ Chroniuſ monachuſ. 246 a
 Heraclideſ Epheliſ abſenſ Theophili iudi-
 cio damnatuſ. 417 e
 Heraclideſ martyr. 124 c
 Heraclideſ Nicomediſiſ epiſcopuſ. 410 c d
 Heraclideſ poſſeſſionem Conſtantiſ Imp.
 curator. 177 b
 Heraclideſ quatuor annis in carcere deten-
 tuſ. 426 a
 Heraclituſ ſcriptor Eccleſiaſticuſ. 118 f
 Heracliuſ epiſc. Hieroſolym. 280 f 321 a 324 b

- crucē Domini terræmotu concussam ferreis operibus restaurat. 210 f
- Heraclius Heraclij filius, classis contra Phocam præfectus. 589 b
- Heraclius Tyrius Herculis sacerdos baptizatur. 277 a
- Heraclij Imperatoris res gestæ. 591 a
- Herculis post parricidia patrata lustratio. 173 c
- Herculius imperium Romanum frustra repetit. 164 b
- Herculius magnus Christianorum hostis ac persecutor 162 b c post mortem magna ignominia affectus. 164 b
- Herculij in Demetrium crudelitas. 161 d
- Herennius episcopus Hierosol. 280 f
- Hermes hæreticus 328 f scriptor ecclesiasticus. 232 e
- Hermæ liber quem Pastorem inscribit, non est canonicus. 77 a
- Hermippi martyrium. 160 e
- Hermo episcopus Hierosol. 321 b
- Hermogenes propter blasphemiam scripta excommunicatus. 444 B
- Hermogenes rhetor 94 d Syriæ præfectus. 277 b
- Hermogenis contra Paulum episcopum Constantinopolitanum res gestæ. 239 c d contra Persas facta. 540 d perpetua cum Persis pax 540 e mors. 239 d
- Hermocratis martyrium. 160 e
- Hermolai episcopi martyrium. ibidem e
- Hermion episcopus Hierosolymitanus. 151 f
- Manichæus. 150 f
- Hermopolis ciu. 307 a
- Herodes Antipas 29 b Ascalonita 24 e Galilææ princeps 29 b Idumæus 24 e Irenarcha 96 d Iudæorum profelytarum generalias combussit 26 c d Mariamnem uxorem & amicos suos occidit. 23 a b
- Herodes à patre dux Galilææ declaratur 22 d ab Augusto Iudæorum rex Romæ constituitur 22 f 25 a apud Antonium accusatur. 22 c
- Herodes moriturus innocentissimos viros post mortem quasi inferias occidi iubet, ne desit luctus. 29 f
- Herodes primus Iudæorum rex aduena 24 d Pontificatus & sacerdotia Iudæorum venalia habuit. 25 a b
- Herodis genus 24 e fambitio & regnandi cupiditas 28 a cum Antigono varia certamina 22 f 23 a erga suos magna crudelitas 23 a b in Bethlehemiticos filios immanitas. 28 d item in Iudæos. 25 a
- Herodis regis natalitiū 32 a natura & indoles 22 d e incestus 31 e uxores 22 c f
- Herodis regnum in quatuor tetrarchias diuisum. 29 b
- Herodis regis mors omnium crudelissima. 28 d e 29 c d e
- Herodi ab Augusto Iudææ regnum confirmatum. 23 a
- Herodianus historicus. 94 d
- Herō episcopus Antiochenus 91 f 324 a martyris. 124 c
- Heronis episcopi apostatæ mors miseranda. 306 a
- Heros episcopus Alexandrinus. 79 f
- Herulij Christiani facti. 543 b
- Hessorum hæresis. 103 c
- Hesychas Hilarionis discipulus 247 d monachus. 351 c
- Hesychij martyrium. 162 a
- Hexaplum opus Bibliorum. 126 e
- Hierapolis Phrygiæ ciuitas 70 f 571 d
- Hieratus episcopus. 324 b
- Hierax 445 e 148 a Cyrilli studiosissimus 445 e Orestis iussu verberib' tractatur. ibi.
- Hieremix fouca. 207 b
- Hieroglyphicæ literæ crucis formam referentes, in euerfione templi Serapidis inuentæ. 379 a
- D. Hieronymi mors. 438 c
- Hierosolyma Aelia dicta. 91 b c d quando capta 21 a ab Antiocho 84 c item ab Herode & Sosio. 22 f à Pompeio 22 b à Vespasiano. 80 d
- Hierusalem noua in Caluarie loco à Constantino ædificata. 208 d
- Hierosolymæ grauis obsidio 81 d e 82 a b c excidium. 80 c 91 b
- Hierosolymitanæ vrbs excidium à Christo Iudæis prædictum. 84 a
- Hierosolyma vrbs omnium clarissima. 308 f munitissima 81 d Christianæ doctrinæ fons 527 a Græcorum facta habitatio. 91 c
- Hierosolymitana preceationis ergo profectio 264 b quando incæpta 353 c 465 a 216 a 229 f
- Hierosolymitana synodus. 258 e
- Hierosolymitanæ vrbs varia nomina. 308 f
- Hierosolymitanum templum in Caluarie loco ædificatum, dedicatū. 228 e à Iudæis in sanctu Iuliani restauratū. 307 d f 308 a
- Hierosolymitani templi gratia episcoporum conuentus in Cæsarea Palæstinæ habitus. 227 d
- in Hierosolymitani templi restauratione varia visa miracula. 308 a b c
- Hierosolymitani patriarchæ diocesis. 507 f
- Hierosolymitanorum post Christum episcopii. 92 a
- Hierosolymitanorum episcoporum catalogus cur non extet. 91 f
- Hierosolymitanorum episcoporum successio 80 a 111 e 132 f 151 f 321 a 377 e 457 b 550 a
- Hierotheus apostolorum discipulus. 493 d
- Hierothei fides ac pietas. 59 d
- Hilarion Helychæ præceptor & amicus. 351 c
- Palæstinus monachus. 247 b
- S. Hilarionis monachi historia. 290 f discipuli 351 c in Palæstina memoria 247 d miracula ibidem d mors & sepultura. ibid. d
- Hilarius episcopus Hierosolymitanus. 321 a 280 f
- Hilarius Pictauiensis episcopus. 265 c ab exilio reuocatur. 296 e
- Hilarij Pictauiensis encomium. 248 d in prædicando Euangelio studium ardentissimū. 296 e f scripta. ibidem
- Hilissus castellum. 552 b
- Himenæus episcopus Hierosol. 133 a
- Himerius sophista. 311 d
- Hippolytus scriptor ecclesiasticus. 128 d
- Hippolyti Portuensis scripta. 117 a
- Hispania à Vandalis vastata. 482 d
- Historiæ conscribendæ libertas. 14 b
- Historiæ cum prophanæ tum sacræ ingens utilitas. 13 a b
- Historiæ Ecclesiasticæ quo studio & qua fide ab alijs conscriptæ. 13 a f
- Homeritæ pop. 212 f 554 d e ad Christianissimum à Theophilo Indo conuersi. 251 e
- Hominis fragilitas. 571 c
- Homines monstrōsi 390 d in suis diuina vin dicta conuersi. 213 d
- Honorij Honorij filia. 432 d
- Honorichus Vandalorū rex. 517 c eius in orthodoxos crudelitas. 541 a
- Honorius Theodosij Magni filius. 346 f Occidētis Imperator. 402 b monarchiam Romæ lata lege tollit. 402 c
- Honorij de Attalo victoria. 430 a mors 432 c
- Hormisdas episcopus Rom. 535 d e
- Hormisdas Persarum rex. 565 a eius res gestæ. 570 d
- Hormisdas captus, & in custodiam coniectus exæcatur. 571 a b obruncatur. 570 e 571 b
- Hosius confessor. 262 a
- Hosius Cordubensis episcopus. 243 d in Aegyptum atque Asiam ad conciliandam ecclesiæ concordiam à Constantino missus 194 e primus de substantia & subsistentia mentionem in Ecclesia fecit. 294 c
- Hosius Nicænæ synodi promulgator. 196 a tormentis coactus, tribus Arianorum fidei formulis subscriptis. 262 a
- Hosij Cordubæ episcopi pietas atque constantia. 196 c
- Hosij oratoris facta. ibid. a
- Hospitalitatis episcopalis memorabile exemplum. 351 a
- Hospitalitatis leges atque officia. 221 b c
- Hospitij violati exemplum. 21 c d
- Huldas Hunnorum dux. 429 a
- Huldericus Honorichi filius. 492 b
- Hulderichus Vandalorum rex. 541 f
- Humanæ victimæ. 134 e f 300 f
- Hunni populi. 357 a b
- Hunni Caspij in Romanorum agros eruptionem faciunt. 530 a
- Hunni ad Christianissimū à Chrysofostomo conuersi 405 e item à Theotimo. 398 a
- Hunni Saberi olim vocati. 522 c
- Hunnorum contra Rom. imperium bellum. 482 f item cum Burgundis. 467 c
- Hunnorum in Orientem eruptio. 522 c 402 d in Thraciam 429 a 529 f 510 d
- Hyginus Pont. Max. 91 e
- Hymenæus Hierosolymorū episcopus 148 a 151 f
- Hymnodia Arianorum. 409 f
- Hymnorum canendorum ratio ac via. 56 f
- Hypatiæ doctissimæ scæminæ cædes. 446 b
- Hypatij contra Vitalianum Thracem res gestæ 529 f cædes 540 e
- Hyperechius episcopus. 324 a
- Hyphasis fluuius è paradiso profluit. 353 a
- Hyphasis vnda febribus medetur. ibid.
- Hyrchanus à Parthis captus 24 fredimitur. 23 a ab Herode occiditur. ibid.
- Hyrchanus obsidionē Hierosolymæ redimit. 21 d
- Hyrchanus Romana ciuitate à Cæsare donatus. 22 d
- Hyrchanus Salinæ & Alexādrī filius ignauus, in Pontificem electus. 21 f
- Hyrçani res gestæ. ibid. d cum Aristobulo bellum. ibid. f 22 a cum Herode amicitia 24 e mors 21 d
- Hyrçano pontificatus à Cæsare confirmatur. 22 d
- Hythius episcopus. 324 a
- I
- Iacobus apostolus Iosephi filius. 48 f
- Iacobus frater Domini, primus episcopus Hierosolymitanus. 49 b 91 a
- Iacobus Iustus, cur frater Domini iudicatus. 49 b
- Iacobi apostoli duo. ibid. c
- Iacobi apostoli euidentis prædicatio. 48 f epistola 70 e num canonicè scripta. 76 e
- Iacobi fratris Domini thronus. 143 c d laus 69 f
- Iacobi filij Alphæi acta & martyrium. 71 d
- Iacobi Iusti martyrium. 103 b
- Iacobi apostoli mors. 49 f 50 a 54 b 69 e f
- Iacobus Nisibis episcopus. 196 c 498 a & eius ibid. miracula. 496 a
- Iacobus Nisibenus monachus. 496 a
- Iacobus Persa ex Christiano ethnicus 449 a reuersus ad Christianissimum martyrio coronatur. ibidem
- Iacobi Persarū presbyteri psecutiones. 255 e

I N D E X.

- Iacobus Zanzalus. 587 c
 Iacobi episcopi precibus Nisibis ciuitas restauratur. 259 f
 Iacobitarum secta. 582 f 587 c d
 Iadeus Iudæorum pontifex. 49 c
 Iannæus Alexander. 49 d
 Ibas Edeffenus episcopus 508 a eius scripta concilio Constantinopolitano damnata. 550 f 551 a
 Iberia regio. 211 f 361 c
 Iberiz princeps cum tota familia ad religionem Christianam conuersus. 212 b
 Iberus fluuius. 361 c
 Iberes Armeniz populi per mulierem captiuam ad Christianismum conuersi. 211 c
 Icar regio & mons. 575 f
 Iconium Lycæoniz metropolis. 333 d e
 Iculus Iudæorum Pontifex. 49 c
 Idolorum usus. 143 a
 Idololatriæ author & propagator sathã. 188 a
 Idololatriæ ineptiæ. 378 a abolitio 180 a 245 c f
 Idololatræ casuum fatalium clades Christianis ascribere soliti. 168 b
 Iebus ciuitas. 308 f
 Ieiunium Arzibari. 588 d e
 Ieiunium ante Paschæ ferias. 386 a post Pentecostẽ 260 fante baptismum 446 f 467 d quadragesimæ 221 b diuini. 475 a
 Ieiunium qua ratione in ciborum delectu apud diuersos obseruatum. 386 a b
 Ieiunij tempore carnijum esus in piscium penuria à Iustiniano concessus. 554 f 555 a
 Ieiunij magnus dies. 293 c superstitione. 110 f 111 a
 de Ieiunij obseruatione grauis contentio. 120 b
 Ieiunij diuersa apud diuersos tempora. 386 a 385 f
 Ieiunia Romanorum. 387 d
 Iesus Gamalielis filius, Iudæorum pontifex. 49 c
 Iesu, seu Iosue, filius Nauæ. 542 c
 Iesus Phabi filius, Iudæorum pontifex. 49 c
 item Sez filius. ibidem
 Iesus Iosedec filius Iudæorum pontifex. ibidem c
 Iesu nomen cur in veteri testamento Nauæ filio inditum. 18 d
 Iesu nomine quid intelligendum. 27 b
 Ignatius episcopus Antiochenus. 79 f 88 b pa triarcha. 591 c 466 a
 Ignatius antiphonarum in ecclesia autor. 410 b
 Ignatij Antiocheni episcopi res 88 e cum beatis pugna. ibidem martyrium. 89 c
 Ignatij reliquiæ Roma Antiochiam trãslatæ. 469 d
 Ignauitæ detestatio. 436 c
 Ignis cœlestis in terram prolapsus. 431 a
 Ignis delubrum apud Persas ab Abda episcopo dirutum. 447 f
 Ignis pro Deo à Persis cultus. 447 c 562 f
 Ignoti Dei ara. 379 b c
 Illus tyrannus. 520 b imperium contra Zenonem affectat. ibidem
 Illi ducis contra Zenonem res gestæ. 511 b
 Illyricæ synodi decreta. 343 c f ad episcopos Asianos de Trinitatis consubstantialitate scriptum. 344 a
 in Illyrico conuentus episcoporum propter Trinitatis consubstantialitatem conuocatus. 343 a b
 Imagines sanctorum ex ecclesia à Xenia Hieropolitano episcopo eiecctæ. 522 f
 Imaginum sacrarum usus 143 c 306 c abrogatio. 591 c
 Immeres gens bellicosissima. 529 c Christianismum amplectitur. ibidem
 Imperatoris sanctissimi descriptio. 1 c d e 2 c f 510 b 566 a
 Imperatoris est, sibi primam, deinde subditis imperare. 4 b c
 Imperatores quid potissimum ornent. 2 a
 Imperatores certa Dei prouidentia generantur hominibus. 1 f
 Imperatores episcoporum potestati in rebus ecclesiasticis olim subiecti. 132 d
 Imperium curatum & ærumnarum nomen. 263 f
 Imperij status felix ac bonus. 2 f
 Imperij castos timor Dei. ibidem
 Imperij administrandi præcepta & leges 560 a Imperij administratio non penes subditos, sed principem. 320 c
 Imperia Deus suo præsidio conseruat. 407 a
 Imperiale sceptrum splendidi cuiusdam seruitij signum. 3 a
 Imperialis aula Emanuelis Palæologi, morum pietate monasterio persimilis. 4 c
 Indæ eunuchi martyrium. 156 d
 Indi Homeritz. 212 f
 Indi Sabari. ibidem f
 Indi interiores ex insperato ad Christum conuersi. ibidem f
 Indorum idololatria. ibidem f
 Infelicitati nullius insultandum. 230 f
 Iniuriarum humanarum recordatio cur altius mortalibus insideat. 353 f
 Innocentius Pont. Rom. 377 c 426 f 426 c
 Innocentius apud Alarichum orator. 429 c
 Innocentij Pontificis Rom. ad clerum Constantinopolitanum pro Chrysof. epistola 427 b literæ quibus Arcadium Imp. Atticum, & c. anathemati subiicit. 428 d
 Ioas Iudæorum Pontifex. 49 c
 Ioachus Iudæorum Pontifex. ibidem
 Ioachim Iudæorum Pontifex. ibidem
 Ioachim Mariæ virginis Deiparæ pater sanctissimus. 13 c
 Ioachim Iudæorum Pontifex. 49 c
 Ioannes Baptista Christi cõsobrinus. 49 a ante natiuitatem suam Christum saluatorem mundi veneratur & adoratur 24 a Christi præcursor, præclarè suo munere functus 31 d à primis statim annis vitam solitariam amauit 28 f Herodis incestum apertè reprehendit. 31 d vix sanguinarias Herodis in infantes innocentissimos sæuentis manus effugit. 28 f
 Ioannis baptismus 31 b doctrina. ibidem a prædicatio 30 f laudes à Christo decantatæ 31 f prope Iordanem domicilium. 208 f vitæ austeritas 29 f in prædicatione penitentiæ ardens studium. 30 f
 Ioannis Baptistæ cineres prophanati. 293 c
 S. Ioanis Baptistæ in Septimo tẽplũ. 400 a 391 c
 Ioannes apostoli duo. 76 c
 Ioannes apostolus hæreditatem à Zebedæo parente sibi relictam, Caiphæ Pontifici diuendit. 48 c f
 Ioanis apostoli epistolæ. 146 b in Pathmũ legatio 73 a 84 e ex Pathmo liberatio. 85 c
 Ioannis apostoli epistolæ & apocalypsis. 89 c 76 d f 84 f 102 f
 de Ioanis Apocalypsi Dionysij Alexandrini iudicium. 145 f 146 a b c d
 de Ioanis Apocalypsi Irenzi iudicium. 107 f 108 a
 Ioannis apostoli miracula. 115 b
 Ioannes apostolus Quatuordecimanos in Asia Pascha celebrare docuit. 385 c
 Ioannis Euangelistæ domus. 47 c 48 e 37 d e filij 75 b c mors 28 e
 Ioannis apostoli Euangelium, epistolæ & apocalypsis. 129 c d
 Ioannes qua ratione ad Euangelium suum scribendum sit adductus. 75 c 72 b
 Ioannes cur postremo loco suum Euangelium scripserit. 75 c 118 b c
 Ioannis apostoli ex hominum consortio decessus qualis. 43 c
 Ioannis Euangelium in specu quodam sub templi Hierosolymitani fundamentis, Iuliani Imp. temporibus inuentum. 308 d
 Ioannes episcopus Alexandrinus 519 c eius exilium. 522 d
 Ioannes presbyter Antiochenus episcopatum reuocatus. 292 f cõ suis danatur. 461 b
 Ioannis Antiocheni episcopi ad Nestorium scripta. 460 a b in Epheso contra Cyrillum & Memnonem facta. 461 b c
 Ioannes Apameæ episcopus. 364 b
 Ioannes Armeniarum copiarum dux. 574 b
 Ioannes Cappadox episcopus Constantinopolitanus. 535 c
 Ioannes Cæcilinus episcopus Rom. 553 d
 Ioannes Chrysofostomus diaconus Antiochenus 333 f inuitus episcopus Constantinopolitanus factus 404 c acris criminum censor 404 b cleri reformator. 405 b liberorum Theodosij in baptismo susceptor & compater. 417 a b 468 f hæresim plurimarum expugnator. 409 b c Origene multo felicior. 464 d
 Ioannes Chrysofostomus concionibus suis efficit, vt Eudoxia ademptam Callitropæ vineam restitueret. 415 c
 Ioannes Chrysofostomus inuitus episcopalis officijs fungitur. 417 d
 Ioannes Chrysofostomus exul ecclesiarum curam gerit 424 d à Cyrino episcopo Chalcædonensi grauitè insectatur 416 a ab Eudoxia apud Arcadium accusatur 415 c f Seueriani conuiciis laceratur 417 a concilio ab Eudoxia conuocato condænatur 418 d e ab exilio reuocatur 417 a percussore suos accusatos à supplicio liberat. 420 f 421 a Epiphano mortem prænunciat. 415 d
 Ioannes Chrysofostomus eo quod vitia acriter taxaret, à multis odio habitus 410 f indicta causa proscriptus 417 c re & causa indicta damnatus 428 d Cucufum in exilium missus. 420 c
 Ioannes Chrysofostomus propter vitiorum reprehensionem multorum contra se odium concitauit. 405 d Seythas ab Arianismo ad orthodoxam fidem conuertit ibidem c. idolo latrariam in Phœnicia tollit. 405 c elemosynæ dandæ modum præscribit 422 d in exilio etiam Christianismum propagauit. 423 f
 Ioannis Chrysofostomi parentes. 403 d præceptores 403 f encomium 405 a b 403 d e 479 b c
 Ioannis Chrysofostomi nomen quando primũ in episcoporum matriculam inscriptum 453 c 456 b eius nomen in episcoporum Occidentalium album relatum. 421 c
 Ioannis Chrysofostomi in dicendo magna libertas 406 b c in Arcadium dictum 418 f 419 a ad Gain. m legatio 408 f cõ Basilio magno amicitia 404 f in Gainã ducẽ disteria 406 c
 Ioannis Chrysofostomi obrectatorum gratia synodus Constantinopoli cogitur. 414 d
 Ioannis Chrysofost. querela de suorũ ex ecclesia Constantinopolitana eiecctione. 419 b
 Ioannis Chrysofost. eloquentia 403 f 404 a cõ Caina apud Arcadium colloquiu. 407 f 408 a scripta 404 f 405 a 431 d cõ Sisinio disputatio 389 c contra Eudoxiã cõciones 415 c f cõtra fastũ potentũ homilia 406 b ad Constantiũ presbyterũ scriptũ 424 b ad Cyriacũ episcopũ epistolæ 431 c ad Olympiadẽ epistolæ 431 d cõtra Eutropiũ oratio. 466 b

INDEX.

Ioannis Chrysofomi dictio atticifimum refert.	479 c	49 d in feditione cæfus.	63 a	38 b 49 e
Ioannis Chrysofomi phrafis & ftylus ab Ifidoro laudatus.	479 b	Ionathæ cum Romanis amicitia, & cum Antiocho fœdus.	21 c	Ifmaelitæ Saracenorum nomen fibi imponunt.
Ioannis Chrysofomi libri non funt à Cytillo deleti.	456 c	Ionicus Clementis Alexandrini præceptor.	117 d	356 d
Ioannis Chrysofomi opera diuinitus feruata.	ibidem	Ioras Iudzorum Pontifex.	49 c	Ifmaelitarum ceremoniæ cum Iudzis communes.
Ioannis Chrysofomi ærumnæ. 424 e exiliũ 415 d 416 f 419 f de exilij loco querelæ. 424 f in reditu ad populum oratio. 417 c d		Iordanis fontes.	142 f	182 a
Ioannes Chrysoftomus in die exaltationis crucis obiit.	432 b	Iofedec Iudzorum Pontifex.	49 c	Ithyphalli turpiter nudati in publicum procedunt.
Ioannis Chrysofomi tumulus immobilis.	468 c	Iofeph Mariæ fponfus, vir iuftus.	24 b	378 b
Ioannis Chrysofomi corpus Constantino-polim tranflatum.	468 d e f 469 a	eiufdem cum Maria tribus. 26 fantequam Mariæ virgini desponderetur, vxorem & liberos habuit.	48	Iudas apoftolus, Iofepi filius. 48 ffrater Domini fecundũ carnem. 85 a epifcopus Hierofolymitanus.
Ioannis Chrysofomi cadauer in epifcopali throno collocatum, pacem populo precatur.	469 c	Iofepi fponfi Mariæ virginis integritas. 23 c		92 a
Ioanni Chrysofomo Petrus & Ioannes apoftoli morituro apparuerunt. 431 f cũ presbyter confecraretur, columba capiti infedit.	404 f	Iofeph epifcopus Hierofolymitanus.	92 a	Iudas Galilæus Iudzos ad defectionem obtributi exactionem follicitat.
Ioanni Chrysofomo in fynodo Constantino-politana epifcopatus abrogatur. 416 e reftituitur.	417 a	Iofeph Perfæ martyr.	215 c	25 e
in Ioannem Chrysoftomum multi percuffores subornati. 420 e f		Iofephus Antipatri filius.	22 c	Iudæ hiftorici lucubrations.
Ioannes Calybetes monachus.	498 c	Iofephus Camæ filius Pontifex.	49 e	118 d
Ioannes Chuzicites monachus. 536 f eius miracula.	537 a	Iofephus hymnorum fcriptor.	591 d	Iudæ Ifcariotis auaricia & proditio.
Ioannes Gordi & Proconnefi epifcopus.	465 b c	Iofephus Iudzorum Pontifex.	49 e	38 d
Ioannes Hierofolymitanus epifcopus. 376 e 403 c 92 a 441 c 526 f 527 a		Iofepi hiftorici in hiftoria fcribenda fides & integritas. 58 a b de Chrifto luculentiffimum testimonium. 44 f eius libri à Vefpafiano defcripti atque conferuati. 85 d		71 e f
Ioannes epifcopus Hierofolymitanus contra Anafthafij ducis expectationem orthodoxiam pro concione deprædicat.	526 f 527 a	Iofepi de Hierofolymorum excidio iudicium. 83 a laus.	54 f	Iudæ quadiu sub aduenis regibus. 80 b c d
Ioannes Hyrcanus.	49 d	Iofes Iofepi filius.	48 f	Iudææ tetrarchiæ.
Ioannis Ieiuni archiepifcopi Constantino-politani mors. 577 e fanctimonia. ibidem		Iofaphat valis.	208 e	22 e
Ioannes Lariffæus epifcopus Synnadem trãflatus.	466 a	Iofue Chrifti feneratoris typus.	18 d	Iudæus Constantinop. in desperato cafu paralyticus, per baptilmũ fanatur. 443 d harena pro aqua baptilatur.
Ioannes monachus Aegyptius. 347 b 348 d 391 c d eius vaticinia.	ibidem b	Iouianus Pergenfis epifcopus.	335 a	Iudæus Homerites pseudomoyfes. 538 a
Ioannes Maiumæ epifcopus Alexandriam tranflatus.	466 a	Iouinianus imperator. 300 c 314 d e concordiz amantiffimus. 315 e Chriftianos in integrum reftituit. 315 a propter græciffantes imperium recusat. 314 e idolorum cultum abrogat.	378 a	Iudæus insignis flamma diuinitus confertus.
Ioannes Mifericors Cyprius, Alexandrinus epifcopus.	589 e	Iouiani Imp. vita defcripta. 318 d e Chriftianæ virtutes. 317 d cõtra Perfæ res geflæ. 314 e conftitutio, qua matrimonium Veftalium prohibetur. 315 a mors.	318 a	498 e 549 e
Ioannes Philoponus Ariftorelicus insignis.	584 a	Iouius Illyrici præfectus.	429 a	Iudæus per ludum baptilatus.
Ioannis Philoponi cum Conone difputationes. 584 c de Monophyfitarum hærefi nugæ. 584 d contra Græcos & ethnicos fcripta. 586 b refutationes.	585 a	Iouius Italiæ præfectus.	429 e	98 b
Ioannes presbyter, & eius fcripta.	107 a	Iozarus Iudzorum Pontifex.	49 c	Iudæus quidam lucri fpe captus, sæpenumero baptilmum reiterat
Ioannes Rhetor hiftoricus.	496 f	Ira ex voluptatibus nafcitur.	354 a	446 f
Ioannes Tabennefiotes fe epifcopatum Alexandrinum non recepturum iurat.	514 e	Irenaræ officium.	96 d	Iudæi ad reftitutionem templi Hierofolymitani extimulati.
Ioannis Tabennefiotæ apud Romanos actiones. 517 a exilium.	522 d	Irenæ cum Constantino imperium.	466 a 591 b	307 d
Ioannis Cyrti ducis res geflæ.	522 d	Irenæ Spiridonis filiz miracula. 220 d 161 b		Iudæi C. Cæfaris effigiem in templo ferre nolunt.
Ioannis Damafcenii lucubrations.	383 b	Irenæus grammaticus. 294 e eius de Atticifta liber.	ibidem	53 a b
Ioannis Elcemofynarij epifcopi Constantino-politani fanctitas.	577 e f	Irenæus Tyri epifcopus. 473 b Polycarpi auditor. 106 d 116 e eiufdem lucubrations.	ibidem e f	Iudæi Chrifto nato à Romanis fubiugati. 532 a b Chriftianis femper infenfiffimi.
Ioannis Palati epifcopi exilium.	523 f	Irenæus pacis ftudiofiffimus.	120 d	445 b circa natiuitatem Chrifti in feruitutem à Romanis redacti
Ioannis Palæologi Imperatoris mors.	2 d	Irenæi erga religionem & fidem ardens ftudium.	107 f	24 d
Ioannitæ monachi. 419 a militari manu in conuentibus fuis malè tractantur.	425 b	Irenæi ad Florum & Blaftum fcripta. 116 d cautio, ne fcripta eius à notariis deprauerentur.	ibidem d	Iudæi corporalium rerum & typorũ ftudiofiffi fpiritum & veritatem non curant.
Constantinopoli templum incendunt.	421 a	Irenæi tempore in Ecclefia Chrifti miracula virtute diuina facta.	106 d	388 d
Ioannitarum incrementa. 419 e perfequutio.	421 b c d	Irenion Gazzæ epifcopus.	315 f	Iudæi è Bibliis dicta à Chrifto quædam fufstulerunt.
Ioannitus Magnus.	453 b 591 e	Ifaac epifcopus Hierofolymitanus.	589 e	102 f
Iodas Iudzorum Pontifex	49 c	Ifaac Perfæ epifcopus & martyr.	215 f	Iudæi ex alexandria eiefti. 445 a e in Babylo-nicam captiuitatem à Nabuchodonofore ducti.
Ionatas Anani filius, Iudzorum Pontifex.		Ifaacius in vinculis Valentis mortem prædicat.	359 d	20 d
		Ifaci monachi Constantino-politani ad Valentem pro catholicis oratio.	359 b	Iudæi in Chrifto contumeliam infantem in cruce excarnificant. 446 d nocturnam ex infidiis cædẽ Chriftianis moliantur. 445 d
		Ifauri Phœnicen & Cariam inuadunt.	429 a	Iudæi Nazarenorum religioni femper fuere infenfiffimi.
		Ifaurienfe concilium.	265 d	173 c d
		Ifchyre & Athanafij iudicium.	228 c	Iudæi Diocæfarez rebellantes, à Gallo coerciti.
		Ifidorus Cyri epifcopus.	364 d 367 f	264 d
		Ifidorus Milefius insignis architectus.	546 e	Iudæi per Sylueftum ad Chriftianifmum cõuerfi.
		Ifidorus Pelufiotes.	456 b 478 d	173 d
		Ifidori folitarius.	347 e	Iudæi propter Chrifto cædem multas pertulere clades.
		Ifidori de phrafis & ftyle Chryfofomi iudicium. 479 b pro Chryfofomo defenfio.	478 e	53 a
		ibidem a & b vita. 478 c d fcripta.	478 e	Iudzorum ariftocrata. 20 f aduerfus Romanos rebellio. 80 d bella ciuilia. 21 a contra Græcos bellum. 90 d contra Samaritanos feditio. 62 e cum Chriftianis de Chriftiana religione in vrbe Roma colloquium. 173 d cum Hierace contentio. 445 b ex captiuitate Babylo-nica libertas.
		Ifidigerdes Perfæ rex, Theodofij tutor.	435 d	20 f
		Ifmaelus Phabi filius, Iudzorum Pontifex.		Iudzorum extrema impietas à Deo vindicata.
				82 f
				Iudzorum genealogiæ ab Herode combuftæ.
				26 d
				Iudzorum hærefes. 103 c in Chriftianos magna crudelitas. 549 b 102 fin Chriftianos apud Constantino-politanos tumultus.
				582 d libertas & prærogatiua. 20 c in Pafchæ feriis cruenta feditio 62 e nouæ clades sub Traiano apud Alexandriam Cyrenenf. & in Aegypto.
				90 d

I N D E X.

- Iudzorum oligarchia. 10 f pertinacia. 443 c
445 d
Iudzorum regum aduenarum catalogus. 80 c
Iudzorum sacerdotia & vnctio abolita. 25 b
Iudzorum seditio & bellum intestinum. 80 c
seditioes. 21 a sub Claudio Imperatore
calamitates. 62 c sub Adriano clades cru-
entissima. 91 b item sub Nerone. 80 b
Iudzorum veterum Pascha. 385 c vide Pascha.
Iudzis vestigialia à Pompeio imposta. 22 b
Iudzis longanimitas Dei frustra ad pœni-
tentiam vocauit. 80 c 84 b
Iudaici belli à Tito gesti initia. 49 f signa. 81 a
Iudicis corrupti memorabile exemplum.
228 d
Iudices Iudzorum duodecim. 20 d
Iudicij iniqui contra Eustachium processus.
223 f
Iuliz alpes. 264 c ab Eugenio occupatz
391. c.
Iulianus episcopus Alexandrinus. 111. c.
Iulianus Antiochiz certum rerum venalium
precium instituit. 303 b c
Iulianus Bostrensis episcopus. 514 c
Iulianus monachus ad Edeffam. 247 c
Iulianus episcopus Hierosolymitanus. 111 e
Iulianus Halicarnassens multarum hæresum
author. 583 b
Iulianus Martiani patricius. 486 b
Iulianus Sabas monachus, in visione Iuliani
Imperatoris cædem vidit. 310 d
Iulianus Imperator à militibus lectus. 285 f
Iulianus apostata magnus & necromanticus.
311 d 285 c d
Iulianus Iudzorum fautor. 307 b
Iulianus diuinationis peritissimus. 285 d a-
riolorum sacris iniuriatur ibidem. c pro-
pter suspicionem Constantij de se conce-
ptam sit monachus. ibidem. c Fortunæ pub-
licæ Constantinopoli sacrificat. 298 b ido-
latriam Græcorum restaurat. 298 d e
299 d 287 b Iudzos ad templum Hieroso-
lymitanum restituendum extimulat. 307 d
in ipsa idolomania spectris diabolicis cõ-
territus, signaculo crucis ea fugat. 286 f
Constantij funus curat. 286 e apud Cyzice-
nos pios persequitur. 297 e res esculentas
venales sacrificiorum sanguine polluit.
293 b iuuetuti Christianæ liberalibus Græ-
corum studiis interdicit. 301 b Christiano-
rum libros proscribit. 301 e à Christianis
sub pretextu Perlici belli ingentem pecu-
niam extorquet. 300 e Valentiniano atque
alijs Christianis martyrij honorem inui-
det. 320 c 298 c totus in hoc incumbit, vt
Christianismo abrogato, Græcismum con-
firmet. 299 d Christianos ab aula atque om-
nibus dignitatibus remouet. 300 d clero
annonam suam adimit. 288 b sacras Chri-
stianorum ædes diripit. ibid. c 290 b pro-
pter odium Christianismi ius legatorum
violat. 292 f Christianismum eradicare pe-
nitens conatur. 297 e f 298 b clericos in se-
natum legit. 283 f instituta Christiana in
cultum idolorum inuexit. 298 d Maximi
philosophi consilio à Christiana religione
defecit. 285 c fidem Christianam ariolorũ
cõsuetudine adductus abiicit. ibidem a in
locum statuz Christi, suam reponit. 306 d
suam imaginem depingi ad deorum simu-
lakra curauit. 299 d e moriturus Christi
vindictam agnouit. 311 a diuinitatem affe-
ctat. 314. c lethaliter vulneratur. 310 a Tarfi
tumultuatur. 314 d 318 a
Iulianus in deorum numerum à Libanio re-
latus. 312 f cur Christo ad eõ infusus. 312 e
Iuliani Cæsaris imperium. 264 f educatio,
præceptores. 285 b, & studia. 284 c res ge-
stæ. 284 c in Galliam profectio. 273 d aduer-
sus Gallos res gestæ in Thraciam profe-
ctio. 286 c aduersus Persas expeditio. 303 b
305 b 309 a
Iuliani culpa perniciosè cum Persis bellatũ.
314 f
Iuliani præclaræ victoriæ. 280 f
Iuliani Imp. barba ab antiochenis derisa.
303 c
Iuliani à Christiana religione aperta defe-
ctio. 286 b c haruspicina. 314 b leges eccle-
siasticæ impijs sacerdotibus propositz.
298 f ad Arsacium Pontificè epistola. ibid. f
contra Antiochenos oratio. 303 d in viua
simul & mortua sanctorum corpora cru-
delitas. 293 e de sacris literis iudiciũ. 318 d
suprema in Christũ blasphemia. 311 b 309 b
contumelia in Arsacium Armeniorum du-
cem. ibidem b
Iuliani præfecti in Christum & vasa templi
contumeliæ. 290 b
de Iuliani Imperatoris morte oraculum.
318 b
Iuliani cædes. 310 a 311 b 314 a 310 a funus.
281 f 314 d
Iuliano imperatore in terris nihil prodigio-
sus atque monstrosus. 314 a
Iuliano sacrificanti horrenda apparent pro-
digia 286 f
in Iulianum Imp. ros crucis forma decidit.
286 d
Iulius Africanus. 131 & eius scripta. ibid. b
Iulianus Apameus. 113 f
Iulianus heremita. 337 e eius miracula. ibid. f
Iulianus, Iuliani Imperatoris auiculus. 289 c
Iulius episcopus Romanus. 196 b 238 c 239 b
320 f
Iulius Arianz hæresis sectator. 188 f 191 e
Iulij Cæsaris mors. 22 e 532 d
Iulij Maximini in Christianos crudelitas.
130 c
Iulij Romani episcopi ad Alexandrinos pro
Athanasio epistola. 156 b ad Antiochenum
conciliabulum responsum. 240 f 241 a
mors. 264 f 265 a
Iuristurandi violati vindicta. 528 e
Iusta Valentiniani Imp. filia. 246 f
Iustificationis formula in Abraham. 20 a
Iustina Valentiniani senioris vxor. 346 d
Iustina Arianz contra Ambrosium disputa-
tiones. 373 f 374 a
Iustinæ virginis pudicitia. 133 b
Iustinæ Augustæ mors. 375 d
Iustiniana. 552 b
Iustiniana ciuitas. 529 e
Iustiniana prima & secunda ciuitas. 560 c f
Iustinianus à Iustino in Imperij societatem
acceptus. 538 e f Chalcedonensis synodi acer-
rimus defensor. ibidem
Iustinianus Rom. Imp. architecturæ peritiss-
simus. 547 d in Libya centum & quinquag-
inta oppida construxit. 542 e
Iustiniani fides & pietas. 554 c immanis aua-
ricia. 546 b prodigalitas. ibid. c contra Per-
sas res gestæ. 562 d e 563 a de Persis victo-
ria. 563 a item de Vandalis. 542 a b contra
Seuerum constitutio. 539 f somnium. 542 a
mors. 555 b sepultura. 555 a
Iustiniani memoria anniuersaria celebrata.
554 d
Iustiniani iunioris imperium. 555 b c
à Iustiniano crux aurea S. Sergio dedicata.
572 b
Iustinopolis ciu. 560 c
Iustinus dux, Iustini Imperatoris cognatus.
555 e eius cædes. ibidem d
Iustini Cæsaris imperium. 535 b ignauia & a-
uaricia. 555 b 558 c in ecclesias liberalitas.
- 560 d magnificentia in restaurandis ædifi-
cijs. 536 d de fide Christiana & concordia
eiusdem scriptum. 556 a mors. 560 d
Iustinus phreneticus. 559 d
Iustinus philosophus diuina gratia ad Chri-
stum conuersus. 102 f
Iustinus philosophus & martyr, Christianæ
religionis verus propugnator. 94 d f suũ
martyriũ præuidit atque prædixit. ibid. e f
Iustini philosophi cum Crescete Cynico di-
sputatio. 94 e scripta. 102 d facta. 92 b pro
Christianis ad Adrianum apologia ibid.
martyrium. 94 c
Iusticiæ officium. 354 b
Iustus episcopus Alexan. 91 f
Iust^s episcopus Hierosolymitanus. 80 a 92 a
Iustus constantij iussu cæsus. 346 c
Iuuenallis episcopus Hierosolymitanus.
487 e f
Iuuenalis Hierosolymitani episcopi laus ac
lucubrationes. 60 f
Iuuenali episcopat^s restituitur. 490 e iuuenis
puellæ pudicitiam morte sua redemit.
160 c
Iuuentij martyrium. 293 d
Iupiter parricida. 473 f
Iouis spurcissimi flagitia. ibidem a
Iouis Amici simulacrum ac oraculum. 167 b à
Christianis demolitum. 175 b
Ioui templum Antiochiæ ædificatum. 30 d
- L
- Labarum Romanorum vexillum. 429 b
Labarum, præcipuum Rom. signorum ve-
xillum, in crucis formam mutatum.
173 f
Labdas episc. Hierosolymitanus. 151 f
Labyrinthus paruus. 112 b falso Origeni ascri-
ptus. ibidem b
Lætus Aegyptiorum proconsul. 113 a
Lacici contra Arianos disputatio. 197 b
Lagodius. 438 c
Laicis in Nicæna synodo loquendi etiam da-
ta facultas. 196 d
Lampfacenum concilium, eiusque decreta.
321 c
Lateranense apud Rom. palatium. 182 b
Latotius Melitensis episcopus. 333 f Massa-
lianorum Domicilia incendit. 328 f
Latronianus. 177 f
Laurentius episcopus Constantinopolitanus.
189 d
Laurentij martyris reliquiæ. 442 c
Lazari mors quadriduana quid designet. 44 b
Lazari resuscitatio. 306 a
Lebes episcopus Hierosol. 92 a
Lectio prophanorum autorum theologis ne-
cessaria. 152 b
Leo à Zozimo mansuefactus. 537 c
Leo Pont. Max. 474 b
Leo Tribunitius, Romanorum Imp. 493 f
Leonis Armenij res gestæ. 591 c
Leonis episcopi Rom. epistola in synodo
Chalcedonensi lecta. 506 d 507 d
Leonis Romani episcopi cum Cyrillo in sy-
nodo Chalcedonensi disceptatio. 506 e f ad
Martianum & concilium Chalcedonense
scriptum. 488 a
Leonis Imperatoris circulares ad episcopos
literæ. 495 e in Vandalos expeditio. 500 f
Leonis Isauri res gestæ. 591 b
Leonis minoris imperium. 502 b
Leonis principis erga Antiochenos liberali-
tas. 496 f
Leonis Sapientis imperium. 466 a res gestæ.
591 c
Leonis senioris Imp. mors. 502 a

INDEX.

- Leonis** tomus cum Chalcedonenſibus decretis damnatus. 511 f
Leoni cœlitus imperiũ Romanum promiſſum. 499 e
Leonas ſynodi Seleuciæ celebratæ præſes. 273 e
Leonides Origenis pater martyrio coronatur. 122 e
Leontia Auguſta. 580 d
Leontius Ancyrae minoris Galliaepiſcopus. 389 b 324 b 418 d
Leontius epicoſopus Antiochenus. 256 f ad huc preſbyter ſeipſum caſtrauit. 260 d
Leontij epicoſopi Antiocheni diuinantis pulchre dictum. 257 d
Leontius Comanenus epicoſopus. 315 e
Leontius Laodicenſis epicoſopus. 260 d
Leontius martyr. 523 f 524 a
Leontij martyris in Tripolis regione templum. 523 f
Leontius Nouarianus Rom. epicoſopus Symmacho impunitatem impetrat. 375 e
Leontius Pamprepes tyrannus. 516 b
Leontius preſbyter. 250 e
Leontius tyrannidis affectator. 520 b
Leontij monachi contra Monophyſitarum hæreſim diſputationes. 585 a ſanctitas. 352 e
Lepra ſanguinaria atque horrendum remedium. 171 f
Leui epicoſopus Hieroſolymitanus. 92 a
Lex cur diuinitus conceſſa hominibus. 17 e f
Lex Iudæis, Abrahæ poſteris, per Moſem cur data. 17 e
Lex prædagogus verus. 17 f
Legis obſeruandæ onere an fideles ex genibus grauandi ſint, grauis diſputatio. 58 d
Leges Antonini Pij. 94 c Conſtantini contra Iudæos. 254 e
Libanius Syrus ſophiſta. 403 d 285 b
Baſilij & Gregorij Nazanzeni præceptor. 331 d Ioannis Chryſoſtomi præco. 403 d
Libanius Iulianum deum facit, dzmonem appellat. 312 f
Libanij ſophiſtæ contra prædagogos ſuos oratio. 285 b alia in funere Iuliani. 310 a 311 d
Libanij ſophiſtæ leuitas & vanitas. 311 f
Libanij ſophiſtæ libri à Iuliano apoſtata diligenter perleſti. 285 b c
Libanio ſophiſtæ Iuliani apoſtatae cædes prædicta. 310 f
Libanus mons. 209 e
Liberius ex Berthæa reducitur. 268 e
Liberius epicoſopus. 343 a
Liberius Rom. epicoſopus. 320 f 265 a exultatus donum quingentorum aureorum à Conſtantio ſibi miſſum reiecit. 266 f
Liberij epicoſopi confeſſio fidei. 268 d cum Conſtantio de Athanaſij fide colloquium 266 e
Liberij & Occidentaliſum epicoſporum ad catholicos Orientales epiſtola. 324 a b
Liberij Romani epicoſopi exilium. 266 d
Libertas eccleſiaſtica. 180 e
Liberi arbitrij ratio. 17 c
Libya in Romanorum poteſtatem redacta. 542 e
Libyci hæretici. 147 d
Licinius à Conſtantino bello victus. 179 a
Maxentio & Conſtantino Cæſar factus. 164 b
Licinius apoſtata oracula de belli euentu cõſulit. 179 b c
Licini imperiũ. 186 f 187 a cõtra Conſtantinum res nouæ. 178 a cõtra idololatrias egregia facinora. 175 b
Licini encomium. 171 c in Auxentium crudelitas. 178 e fitè in Chriſtianos. 187 a cõtra tyrannidem. 178 cõtra Chriſtianos leges. ibi. d
in Chriſtianos odium. ibidem c pro Chriſtianos edictum. 170 c 175 f interitus. 179 c
Licini ſtatuz deieſtæ, atque omnis eius delecta memoria. 179 d
Ligandi poteſtas. 394 b
Lilii Mauritij Imperatoris interfector. 582 b
Linguz vſus legitimus. 579 a
Linguis exciſis martyres aptè loquuti. 529 c
Linus Pontifex. 79 e
Litarbis regio. 568 f
Lizicianorum hæreſis. 591 e
Longinus philoſophus. 127 e
Longinus ab Anaſtaſio imperatore in exilium miſſus. 520 f 521 a in bello captus, & in triumpho Conſtantinopolim tractus. 528 d
Lõgius Zenonis frater fruſtra ad imperium aſpirat. 520 e
Longini contra Anaſtaſium Imperatorè bellum. 528 c d cædes. ibidem d
Longobardorum eruptiones. 482 b
Longi fratres. 350 b
Longorum monachorum cum Anthropomorphitis diſſidium. 411 d cõ Theophilo bellum. 412 e f
Lucas Euangelista, pictor præclarus. 143 c 436 b 493 a
Lucas Chriſti & matris eius, Petri itè & Pauli apoſtolorum effigies depinxit. 74 e
Lucas Euangelista apoſtolorum acta quando & quouſque deſcripſit. 67 d
Lucas ſuum Euangelium Pauli iuſſu conſcripſit. 75 e
Lucas quo conſilio ſuum Euangelium ſcripſit. 76 e item Acta. ibidem
Lucæ Euangelium à Paulo laudatum. 129 b
Lucæ Euangelista prædicatio & acta. 74 d eius oſſa Conſtantinopolim translata. 292 f
Lucernæ & carmina funeralia. 281 f
Lucernarum in eccleſia geſtatio. 410 a
Luciani Antiocheni epicoſopi martyrium. 161 f
Lucianus Conſtantinopoli in locum Eudoxij ſurrogatus. 403 b
Lucianus martyr. 250 e
Luciani Ex ſortore nepos ab Eunomianis deſicit, & ſuam ſibi inſtituit hæreſim. 403 b
Luciani martyrium. 167 e diſcipuli Ariani. 210 c
Luciani martyris corpus Helenopolim tranſlatum. 210 b
Luciani martyris fides. 238 c
Lucifer Calaritanus epicoſopus. 294 a
Lucifer epicoſopus ab Eusebio Vercellenſi diſiungitur. 296 d
Lucifer hæreticus. 245 e
Lucifer Sardous epicoſopus. 248 d
Luciferianorum in Oriente hæreſis. 296 d 362 f
Lucius Arianorum Alexandriae epicoſopus. 316 c 286 a
Lucius Alexãdrinus epicoſopus Arianus. 362 b
Arij ſectator. 191 e
Lucius epicoſopus Rom. 151 e
Lucius epicoſopus à Samofatenis contumelia afficitur. 334 e f ab exilio Adrianopolim reuocatur. 257 e victus in carcere necatur. 260 d
Lucius martyr. 95 d
Lucius Quintus Iudæorum præfectus. 90 e
Lucij cum monachis Aegyptiacis contentio. 339 a
Lugdunenſium martyrum commendatoriz pro Iræneo ad Eleutherium epicoſpũ Ro. literæ. 107 f 108 a
Lunæ promontorium. 253 b
Lupanaria Romæ à Theodoſio abrogata. 375 f
Lupus Aegypti præfectus. 90 d
Lycus pugil diuina virtute à Neſtore victus 161 e
Lycchnedus lacus. 552 b
Lycus epicoſopus Edeſſenus. 335 c
Lycus. ſ. 219 d Gregorij miraculo reſpreſſus. 143 e
Lygos opp. 180 f
Lyſanias in patrium regnum ſuccedit. 22 f
Lyſanias prolemæi Minæi filius. 22 f
Lyſias. 179 a

M

- Macarij** Aegyptij miracula. 245 f
Macarius Alexandrinus, victus Tyri ducitur. 227 e
Macarius Hieroſolymitanus epicoſopus. 189 b 193 b 196 b 321 a 237 c 550 a Arianæ hæreſis ſectator. 188 f
Macarij monachi Aegyptij duo pietate inſignes. 245 f 354 a 348 e f 353 c
Macarij de ſucceſſore & poſteritate ſollicitudo. 224 e f
Macarius hæreticus. 193 b Politicus. 245 f preſbyter. 383 e
Macrontichos Anaſtaſij Imperatoris opus. 530 b
Macedonius Anachoreta. 397 a
Macedonius epicoſopus Conſtantinopolitanus. 236 f 321 b
Macedonius Conſtãtinopolitanus orthodoxorum acerrimus perſequutor. 172 f ab Anaſtaſio Imp. proſcriptus. 521 b c Anaſtaſiũ imp. iam mortuũ ad Chriſti tribunal euocat. 522 c d Cõſtãtinopolitano epicoſopatu priuatur. 278 e malis artibus epicoſ. Conſtãtinopolitanus factus. 240 e Conſtantij imperatoris ac multorum bonorum virorum odium erga ſe concitat. 273 e grauiter ab Anaſtaſio imperatore inſectatur. 533 c
Macedonius cur tantopere ab Anaſtaſio imperatore odio habitus. 521 f
Macedonius epicoſopus poſt mortem in intergrum reſtitutus. 540 a 240 d
Macedonius Mopſueſtiæ Ciliciæ epicoſopus. 241 e
Macedonij Conſtantinopolitani in orthodoxos crudelitas. 261 b
Macedonij miracula. 522 c hæreſis 279 b 372 d in ſpiritum ſanctum blaſphemiz. 278 e exauthoratio. 276 f 277 a exilium. 522 a vita ſolitaria. 278 e
Macedonij ſectatorum perſequentio. 522 b cædes. ibidem b c martyrium. 292 a 301 a
à Macedonio epicoſopo Conſtantinopolitano fidei formula etiam deſcripta. 523 e
in Macedonium criminationes ab Anaſtaſio imperatore ſubornatæ. 522 a
Macedoniani monachi. 399 e ab Antiochenis ex eccleſia eieſti. 457 e à Theodoſio epicoſopo Synnadæ perſequenti. 443 a à Liberio ad communionem admiſſi. 324 a
Macedoniani quoque Marathonij dicti. 279 c d
Macedoniani cur ſe ab Acacianis & homouſianis ſegregarint. 296 f 297 a
Macedonianorum diſſidia. 382 e perſequentiones. 322 f cum Paphlagonibus bellum. 273 b c
Macedonianorũ libellus de profeſſione fidei Liberio oblatus. 323 d
Macedonianorũ errores. 376 b c 316 f ad Iouianum ſupplicationes. 315 d
Macedonianorũ hæreſis poſt Conſtantij imperatoris mortem repullular. 296 f
Macedonianorũ cum Liberio epicoſopo con-

INDEX.

ciliatio.	362 c	Marcionis heresis. 101 c 102 e 104 c 105 c 112 b 115 e 141 f	383 f
Macellum locus in cappadocia.	284 c	Marcus Alexandriæ episcopus.	68 a 91 f
Machometi primordia.	591 a	Marcus Arethuse episc. 241 b eius confessio fidei in Syriacensi conuentu oblata. 262 b	550 a
Macrinus imperator Rom. 332 b per seditionem creatus.	142 b	martyrium.	291 d
Macrini militis martyrium.	142 d	Marcus Britannie tyrannus.	438 b
Macrina Basilij magni soror.	333 c	Marcus episcopus Constantinop.	189 d e
Magia Iuliani post eius mortem in publicum producta.	311 d	Marcus euangelista Petri interpres. 90 a primus in Aegypto Euangelium prædicauit. 55 f qua occasione suum euangelium conscripserit.	76 b 55 e 75 e 118 b 90 a
Magi orientales Christi munerantur. 27 d per Persidem omnem in Christianos seuiunt.	215 d	Marei euangeliste prædicatio & acta.	74 c
Magorum donis Christi regnaturi sacerdotium indicatum.	28 b	martyrium.	ibid.
Magorum in Marutham fraudes. cum Marutha contentio.	447 e c	Marei euangelium à Petro dictatum.	129 b
Magistratibus obediendum.	89 b c 96 f	Marcus episcopus Hierosol.	92 a
Magna Quinta.	463 f	Marcus monachus Aegyptius.	348 c 478 d
Magnetis lapidis vis.	489 f	Marcus Scytarum episcopus.	468 b
Magnus largitionum comes. 340 b quæstor imperatoris Arianorum fautor maximus. 338 c Beryti ecclesiam incendit. 340 b cogit catholicos vt Arianismum amplectantur.	340 d	Marcus hereticus.	101 c
Magnus argentariæ mensæ præfectus. 559 b Magnetij in Occidente tyrannis. 250 a b in Romanos crudelitas. 264 b interitus. ibid. d	491 f	Marci Antonini de institutione imperiali liber.	94 c
Maiorianus occidentis imperator.	491 f	Marci monachi lucubrationes.	479 e
Maiuma ciu. 287 d 399 b Gazzorum nauale. 211 c d	340 d	Marcoticus lacus.	196 b
Malchus Aegypti monachus.	352 e	Mare ardens.	431 a
Malchi martyrium.	141 f	Maris Chalcædonis episcopus. 199 c 276 b hereticus. 365 b mira libertate Iulianum apostata tam reprehendit.	298 b
Malchion monachus. 148 a 351 d Sophisticæ scholæ Græcarumque disciplinarum apud Antiochenos præceptor. 148 d è conspectu fratrum raptus. eisdemque redditus. 351 d	491 f	Mardonius eunuchus.	329 f 285 b
Malchionis presbyteri contra Samosatenum disputatio.	148 d	Mardarij martyrium.	161 a
Malichus Antipatri interfectus. 22 e ab Herode interfectus.	ibidem	Marca lacus.	219 c
Mamas Dioscoranus.	524 c	Mareas episcopus & martyr.	215 f
Mamantis martyris templum.	581 c	Mareotis lacus.	348 f
Mambræ vallis. 347 b quercus.	209 b	Maria & Ioseph eiusdem fuerit tribus. 26 f sub sponfalium nomine Iosepho commissa à sacerdotibus. 23 e ante natiuitatem est consecrata à Deo, vt ederet mundo suum redemptorem.	ibid. c
Mamæ martyris templum.	284 d	Maria virgo D. Elizabethæ consobrina. 49 a multis cocumeliis à Constantino imp. affecta.	590
Mammæ Alexandri matris pietas. 130 e 132 c	320 d	Mariæ virginis cognatio atque consanguinei. 49 a parentes, natiuitas & educatio sancta. 23 c d mores. 61 b forma & statura. 61 b c ætas & vitæ totius anni. 48 d humilitas & vaticinatio de Christo. 24 b virginitas. 506 c conceptio ab angelo prædicta. 23 d ætas & assumptio. 60 f miracula. 471 d	471 d
Mammiani præclara apud Antiochiam ædificia.	520 d	Mariæ purificationis dies instituitur. 552 a ite assumptionis.	ibidem b
Manasses Iudeorum Pontifex	49 d	Mariæ virginis ex hominum consortio decessus. 493 b c d e exequiæ.	60 d
Mandararij episcoporum	196 c	Mariæ virginis tumulus, & imago à S. Luca depicta.	493 a 436 b
Mandra Simeonis.	477 c	Mariæ virginis corpus in Paradisum translatum 60 e f	
Manetis heresis 150 c 151 a sectatores. 150 f interitus.	150 f	Mariæ virginis zona. 474 d 492 f vestimenta ad Leonis Magni tempora seruata. 493 c	
Manichæorum heresis. 150 c eius expugnatores.	151 a b	Mariæ virgini rotundum templum à Leone imperatore ædificatur. 499 a aliud ad Fontem.	ibidem b 500 a
Manna esurientibus piis de cælo missa. 491 b	152 c 132 f	Mariæ virginis vestis à Palæstina Constantinopolim translata.	498 f
Manuum impositio in creandis ecclesiæ ministris.	152 c 132 f	in Mariam virginem blasphemie diuinitus vindicatur.	577 c
Manuum impositione datus spiritus sanctus. 275 a	587 f	Mariæ Magdalene in Christum beneficia. 37 a	
Mantacunes hereticus.	587 f	Maria Aegyptiaca.	537 d
Maran discipulus Ephraim.	248 f	Maria lacus.	348 f
Marathonius Nicomediensis episcopus. 272 c 279 c	279 b	Mariana Arcadij ex Eudoxia filia.	406 d
Marathonij heresis.	279 b	Mariamna Philippi apostoli soror.	71 a
Marcellinus episcopus Ro.	151 e	Mariamnis Herodis vxor.	22 e
Marcellas martyr.	124 d	Mariamnus monachus Antiochenus.	352 c
Marcellus episcopus Ancyranus.	239 f	Mariana Arcadij filia.	432 c
eius hereses. 232 c eius scripta vbique à Catholicis lacerata.	232 c	Mariana monialis Olympiadis cognata. 423 b	
Marcelli Ancyrani episcopi defensio. 244 e	232 a	Marinæ virtutes.	436 c
Marcelli Apam. episcopi martyrii. 379 f 380 a eius ad martyres epistola.	ibidem c	Marinus Beryti episcopus.	524 c 177 d
Marcello Ancyrano episcopo in conuentu episcoporum Constantinopolit. dignitas adempta.	232 a	Marinus. Thrax Constantinopolitanus episcopus.	376 e f
Marcellus hereticus. 142 d damnatur. 372 d in Ancyranum episcopatum ab Occidentibus restituitur.	244 b	Marini cum Agapio contentio. 383 a b hære-	
		sis.	
		Marini Syri aduersus Vitalianum Thracem res gestæ	550 a
		Marolas.	352 c
		Martis adulteria.	474 a
		Marcianus Chalcididis monachus.	352 e f
		Marcianus episcopus Constantinopolitanus, Nouatianus.	388 f
		Marcianus Lampfacenus episcopus.	367 a
		Marcianus episcopus.	324 b
		Marcianus imperator à Pulcheria renunciat.	483 d e
		Marcianus ecclesiæ œconomus.	498 a
		Marcianus vir tribunitius.	483 d
		Marcianus Nouatianus filiarum Valentis imperatoris præceptor.	323 a
		Marciani Nouatiani episcopi de Sabbatio factæ dictum.	383 d 261 c d
		Martiani imp. vita eleganter descripta.	481 a b c
		Martiani Rom. imper. præclaræ virtutes. 486 b contra Vandalos res gestæ. 485 d orthodoxa confessio. 526 e cum Gensericho amicitia. 486 a contra Zenonem expeditio. 519 e f contra Persas res gestæ.	518 b c
		Martianus post bellum à suis desertus, factus est presbyter.	520 a
		Martiani mors.	491 f 403 c
		Martiano imperium omine prædictum. 485 c 486 a	
		Martini Sabariensis siue Pannonij historia.	248 c
		Martyrem verum quid faciat.	446 a
		Martyres Alexandrini propter tormenta varia à Christo deficiunt.	133 f
		Martyres Antiocheni variis suppliciis affecti.	159 b
		Martyres in Phrygiæ oppido, incendio consumpti. 156 c d in diuersis locis crudeliter tractati.	156. 157. 158. 159
		Martyres feris obiecti non sunt laniati. 157 b c	
		Martyres Catholici coniugi cum hereticis martyribus noluerit.	114 b
		Martyres imperatorum domestici.	156 e
		Martyrum varia supplicia. 158 c d e sub Diocletiano varia tormenta. 155 d e f 156 a b c d e	
		Martyrum diuina alacritas. 158 a constantia in confessione fidei in maximis tormentis.	133 a b
		Martyrum constantia carnifices etiam ad fidem conuersi.	159 c
		Martyrum constantia Iustinus philosphus ad Christianismum conuersus.	92 c
		Martyrum viginti millia in natali Christi occisa	156 f
		Martyrum cadavera inhumaniter tractata.	110 d
		Martyrum defuictorum honor. 469 f memoria.	111 a
		Martyrum stigmata à piis deosculata. 205 e	
		Martyrium viri præclarissimi, qui edictum imperiale contra Christianos propositum confudit.	156 b
		pro Martyris obitu Deo agendæ gratiæ. 380 e	
		Martyrius episcopus Hierosol. 324 b 241 c 502 a	
		Martyrius Marcianopolitanus episcopus. 369 b à Cnaphæo de suo episcopatu detrusus.	501 e f
		Martyrij martyrium. 161 c	
		Martyropolis ciuitas prodicione capta. 570 b c restituta.	571 f
		Martij Turbonis contra Iudæos res gestæ. 90 d	
		Maruthas Mesopotamiæ episcopus Romanorum ad Persas legatus. 447 b c d Christianissimi apud Persas propagator. 447 d e	
		Maruthæ miracula.	447 c

I N D E X.

- Masbotheni hæretici. 103 b
 Massalianorum hæresis. 328 e f
 Massalianorum domicilia à Latoio episcopo incensa. 328 f
 Maternus. 177 d
 Mathematicam & Astronomiam apotelesmaticam tractare episcopis religio olim erat. 238 e
 Mathematicorum error. 131 f prædictiones legibus damnata. 355 e
 Matrimonium sacerdotum in Nicæno concilio à Paphnutio comprobatum. 200 c
 Matrimonij contrahendi leges à Constantino latae. 180 d
 Matrimonia sacerarum virginum à Ioniano interdicta. 315 a b
 Mathæi Euagelistæ & apostoli acta. 72 a martyrium. ibidem c
 Mathæi Euagelium Hebraicè scriptum. 75 e 129 b 90 a à Bartholomæo Hebraico sermone expositum. 117 c sub corpore Barnabæ apostoli effossi in Cypro inuentum. 529 e
 Matthias in locum Iudæ proditoris surrogatur. 47 c
 Matthias Theophili filius pontifex Iudæorum. 49 e
 Matthias episcopus Hierosol. 92 a
 Matthiæ Euangelium. 77 b acta & martyrium. 71 f de carnis concupiscentia præceptum. 87 b
 Mathiæ Assamanæ filij contra Antiochum res gestæ. 21 b
 Maturi martyrium. 109 f
 Mauia Saracenorum regina. 361 a
 Mauiz Saracenorum reginæ contra Romanos bellum. 356 a
 Mauricius in præfectura orientis Iustiniani successor. 563 f Imperator Rom. 565 d
 Mauricius in maiestatis violatæ reos non seuerus. 566 e
 Mauricij imperatoris electio & renunciatio. 564 c cum Constantina Augusta nuptiæ. 565 e f mores & instituta. 566 b in Constantinopolitanos seditiosos lenitas. 579 c ex vrbe Constantinop. fuga. 580 b liberalitas & opera. 581 f & 482 a contra Chaganum Hunnū expeditio. 574 f in Europa res gestæ. 574 d in vltimo vitæ actu pietas & animi fortitudo 380 e cædes. ibidem e
 Mauricij imperatoris mors multis prodigijs prænunciata. 578 a
 Mauricij imperatoris militum & cognatorū cædes. 581 b
 Mauricij ducis in oriente præclaræ res gestæ. 563 f 564 a
 Mauricio quibusdā prodigijs imperium prædictum. 565 d
 Mauricio imp. numinis irati visio oblata. 579 d
 Mauri Palæstinorum infidelium coloni. 542 d
 Maxentius Herculi filius Romæ à militibus Augustus renunciatur. 164 a
 Maxentius magiæ studiosissimus. 164 d sub Christiani nominis prætextu fœdissimam exercuit tyrannidem. 164 c d
 Maxentij cum Constantino bellum. 169 b c insignis crudelitas. 164 c d libidio & idolomania. ibidem d e f interitus. 162 d 169 f
 Maximianus episcopus Constantinop. 463 e & eius mors. ibid. f
 Maximianus Hercules imperator Rom. 155 d
 Maximianus imperio se abdicat. 163 c f 186 c
 Maximiani Herculi imperium. 162 c
 Maximiani mors. 163 f 164 a
 Maximilla prophetissa. 113 c 114 a 115 a mors. 114 a
 Maximinus Alexandrinus episcopus. 148 d 149 a 151 e 91 f
 Maximinus Treuerensis episcopus. 243 e
 Maximinus ad imperandum planè fuit ineptus. 171 c
 Maximinus diuina vindicta morbo grauissimo vexatus. 165 e per eandem grauiter punitus. 167 f magorum imposturis turpiter deceptus. 173 c magos iugulat. 174 b
 Maximini Cæsaris imperium. 132 c cum Armeniis bellum. 268 c odium in Licinium. 171 c in Christianos crudelitas. 130 c 132 c mors. 132 c 166 c 174 b f contra Christianos edictum. 168 a
 Maximini filij cum idololatriis miserè trucidantur. 175 b c
 Maximini fuga omnium turpissima. 174 b horrendus morbus. 174 f
 Maximini imperium. 162 d in Christum atq; suos fideles contumeliæ. 167 d e pœnitentia. 165 f pro Christianis edictum. 166 b c per hypocrisim vi exortum. 170 d e 174 c
 Maximini statuz post eius mortem deiectæ. 175 a
 Maximini tyranni memoria vbique damnatur. 175 a
 Maximini martyriū. 293 b mors. 166 c 174 b 174 f 175 a
 Maximino tyranno sublato, Christianismus in oriente restituit. 175 c
 Maximus Aelii episcopus. 238 c
 Maximus episcopus Alexandrinus. 151 e
 Maximus episcopus Antiochenus. 111 e
 Maximus Diospolis & Hierosolymorum episcopus. 465 a
 Maximus episcopus Hierosol. 111 f 465 a 237 c 321 a
 Maximus Hierosolymitani episcopi & confessoris cum Athanasio colloquium. 248 e
 Maximus episcopus Seleucenus. 404 a
 Maximus presbyter. 141 d scriptor ecclesiasticus. 118 f
 Maximus episcopus exautoratur. 272 e
 Maximus à Gerontio ad imperium euectus. 438 e
 Maximus Britannæ tyrannus. 373 f
 Maximus philosophus Cynicus. 367 e excōmunicatur. 368 a 369 c
 Maximus philosophus Ephesinus. 285 c magus. ibid. c
 Maximi philosophi Ephesini studio Iulianus apostata à vera religione defecit. 285 c
 Maximus Saporis Persarum regis archimagus. 214 f
 Maximus tyrannus à Theodosio victus ac captus. 375 c
 Maximus tyrannus. 404 d eius ad Valentianum iuniorem literæ. 374 e contra Valentianum iuniorem bellum. 374 f in Gallia res gestæ. 374 c mors 491 e miraculum ingens. 529 b c
 Mazabenes episcopus Hierosolymitanus. 133 a
 Mazaca ciu. 287 e
 Mela episcopus. 350 f
 Melana fœmina sanctissima. 478 b
 Melchitarum hæresis. 587 e
 Meletius Antiochenus antistes. 315 f 279 f 367 a
 Meletius Antiochenæ ecclesiæ gubernator à Sapore factus. 363 e proscriptus. 334 a
 Meletius Sebastiaz episcopus. 196 c 278 e
 Meletius Sebastie & Antiochenus episcopus. 465 b
 Meletius ab Eudoxio proscriptus. 280 a à Constantino in exilium actus. 280 b
 Meletius episcopus, simul & manus indicio & voce libera trinitatē *ὁμοουσιον* deprædicat. 279 f
 Meletij cum Paulino contentio atque concordia. 363 d exilia. 316 c 321 e mors. 367 e
 Meletij episcopi corpus Antiochiam translatum. 369 e
 Meletius episcopus ex Ariano fit orthodoxus 279 e ab exilio reuocatur. 296 c
 Meletius hæresiarcha à Petro Alexandrino antistite excommunicatus. 188 c in Aegypto nouos motus concitat. 224 f
 Meletius Ponticus. 152 b
 Meletius perfectissimi in artibus hominis exemplar. 152 b
 Melitius propagandæ hæresis suæ causa temerè sibi manus imponendæ autoritatem rapit. 188 c 200 b
 Melitiani hæretici. 194 b 224 f
 Melitianorū aduersus Athanasium apud Constantinum criminationes. 226 f cum Ariano contra catholicos consensus. 224 f 225 a cum Pauliniani apud Antiochenos dissidium. 362 d de ecclesiarum præfecturis decertatio. 225 a
 Melitinenſis diœcesis. 369 b conuentus. 277 d synodus. 278 a
 Melitio Sardinus episcopus. 92 d
 Melitonis de Canonicis veteris testamenti libris iudicium. 105 b defensio pro Christianis ad Antoninum imp. 104 e
 Melitonis eunuchi mors. 119 e
 Memnoni episcopo dignitas à Ioan. Antiocheno adempta. 461 c
 Memnonius. 471 e
 Menander hæreticus. 100 e
 Menander Symonis magi, hæresisque eius discipulus & successor. 86 a
 Menandri Samaritani impostoris facta. 86 b
 Menas episcopus Constantinop. 539 c Arij sc̄tator. 188 f 191 e
 Mendacij pœna. 560 f
 Menedemi martyrium. 330 c
 Menophantus Ephesi episcopus. 199 c Arianus. 265 a 365 b
 Menophanto Ephesio episcopatus abrogatur. 244 a
 Mercurius Iuliani imp. percussor. 310 d e
 Mercurij Sozomeni historia ecclesiastica. 14 a
 Meredis episcopi martyrium. 215 f 216 a
 Meretriculæ contra Eustathiū episcopum calumniz & periurium 223 f
 Meroe opp. 292 a
 Meropius Tyrius philosophus. 212 f
 Mesenorum regio. 252 c
 Mesopotamia ab Agarenis vastata. 510 d item à Scenitarum gente. 528 b
 Mesopotamiæ descriptio. 252 d
 Mediolanensis synodus. 265 b
 Mediolanensium in episcopi electione dissidium. 345 e
 Medorum regni primordia. 20 d
 apud Medos septem populi ordines. 576 a
 Megalopolis. 369 b
 Metaxa primum ad Romanos allata. 554 f
 Methodij patriarchæ res gestæ. 591 d
 Metraz senis martyrium, eiusque in eodem constantia. 134 b c
 Metrani in martyrio perferendo constantia. ibid. a b
 Metrodorus hæreticus. 97 e martyr. ibidem e
 Metrophanes episcopus Constantinop. 189 e 321 b Probi imperatoris nepos. 189 b
 Michaelis Amoræi imperium. 591 d e
 Michaelis Archangeli variz apparitiones. 182 d 187 c mors. 591 e
 S. Michaelis templum in Sothenio ædificatum. 187 c templa à Constantino sacrata. 182 c
 Michaelis Raucabæ mors. 591 b
 Michez prophetæ reliquiæ. 592 d

sepulchrum.	ibidem	Montani hæretici diuinationes.	113 c	gestæ. 449 e Romanorum ducis de Persis præclara victoria.	571 d e
Milas ex Persico mlite factus episcopus.	216 a	noua ieiunia & coniugiorum solutio.	114 a	Narsis Rom. Chosroe ducis cõtra Varamum res gestæ.	ibidem
Milas mortuorum excitator coronatur martyrio.	216 a b	Montanista falso se confessorem Christi iactitat.	114 f	Nanus per dici similis.	390 d
Militaris disciplinæ conseruatio.	567 a	Montanistæ plures se martyres habere iactitant.	114 b	Natalis confessoris historia.	112 f 113 a
Militaris licentię exemplum.	425 c 567 d	Montanistarum Pascha.	384 c	Naucratius Basilij magni frater.	333 c
Militaris rebellionis & ferocitatis exemplũ.	568 b	Mopfi fontes.	280 f 286 d	Nauæ filius Christi seruatoris typus.	18 d
Millenariorum hæresis.	90 a	Mopsocrenæ.	280 f	Nauæ filio soli cur Iesu nomen inditum.	ibidem. d
Miltiades Romanus episcopus.	177 c 112 b 189 b 224 d	Mortificatio carnis.	348 f	Nazaret ciui.	25 d 209 a
Miltiadi apologia pro Christianis.	114 d	Mortuus ad fidem resurrectionis confirmandam resuscitatus.	245 f	Neamus episcopus Hierosolymitanus.	574 a 589 c
Miluius pons.	169 c	Mortuorum memoria.	210 a	Nebri populi.	357 b
Minodorus episcopus.	324 b	Mortuorum resurrectio.	470 a	Nectarius Constantinopolitanus episcopus.	403 c 372 b eius mors.
Minutius Fundanus Asię proconsul.	92 c	in Mortuos num anathema iacere liceat	550 c	Nectarius episcopalem functionem addidit.	369 c d
Miraculum à Constantino visum.	169 d	Moses antiquorum omnium antiquissimus.	117 f	Nectarius Thraciæ episcopus.	369 b
Miracula Christi potissima.	35 f	Moses Christum in veteri testamẽto suis nominibus apertè expressit.	18 d	Nectarius vir profanus, & nondum baptizatus, in episcopum Constantinopolitanum eligitur.	368 c
Miracula in ecclesia Irenæi temporibus diuina virtute facta.	106 d	Moses veterum omnium antiquissimus.	101 f	Nectarij cum Gerontio dissidium.	410 c
Miracula varia ab Apostolis edita.	48 a	Mosis miracula.	20 c	Nectarij domus Constantinopoli incenditur.	375 c
Miraculis editis Christus suam diuinitatem declarauit.	35 b	per Mosem cur lex Abrahæ posteris data.	17 c	Negra ciu.	538 a
Mithra à Persis adorata.	289 c	Moses Aegypti monachus.	352 c	Neon Seleuciæ episcopus.	314 a 277 c
Mithrij euerfio.	378 b	Moses Aethiops Aegyptius.	348 c	Nephalsemeaua.	399 c
Moderatus philosophus.	127 c	ex prædone factus monachus.	349 a	Nepthalarũ, contra Perozè res gestæ.	528 c
Modesti aduersus Marcionem hæreticũ scripta.	104 c d magna in catholicos crudelitas.	Moyfes falsus ab Elesbano Aethiope de bellatus.	518 c	Nepos episcopus Hierosolymitanus.	377 c
Modogiseli Alanorum ducis in Hispaniam eruptio.	482 c	Moyfes falsus in Creta emicuit.	538 a 467 a b	Nepos occidentis imperator.	492 a
Mogus diuersorum libellis apud Felicem pontificem accusatus.	517 d	Moses ab episcopis Catholicis exulibus Saracenorum episcopus creatus.	356 d ab exilio reuocatus Mauiz auxilio in episcopatum restituitur.	Nepotis hæresis.	245 d e
Moggi ad Acacium Constantinopolitanum literæ.	516 d	Moses mensam ad Boream collocare iussit.	354 c	Neri Iudæorum pontifex.	49 c
Momus conuiciorum inuentor & autor.	10 c	Mosis monachi Aegyptij miracula.	349 a b cum Lucio Alexandrino episcopo cõtentio.	Nero primus inter imperatores Romanos Christianorum persecutor.	69 b
Monachus inter impudicæ mulieris illecebras, linguam suam mordicus conscidit.	160 c d	Mosaici libri lacerati, ab Esdra sacerdote restituti.	107 c d	Neronis crudelitas & vita flagitiosissima.	68 f 105 a
Monachi Aegyptij Petri apostoli temporibus. 56 a ex persequutionibus orti.	217 c	Mucriti pop.	575 d	Neronis impulsu Hierusalem à Vespasianis cincta obidione.	80 d
nõ temerè peculiarem sibi sumpserunt habitum.	246 b olim ferè omnes longæui.	Mulæ humana voce loquutæ.	441 b	Neronis mors.	69 b 81 d
352 c		Mulier Gigantea & mirandæ magnitudinis.	536 d	Neruz imperium.	85 c
Monachi solitudinis Chalcidis	352 c	Mulier pœnitentiam agens Constantinopoli à diacono compressa.	381 b	Nestabi martyrium.	290 c
Monachorum apud Galatas & Cappadoces multitudo.	352 d	Mulieres egregiæ de pudicitia conseruanda concertantes.	165 a	Nestoris cum Lydæo pugile certamen.	161 c
Monachorum circulatoriorum in Chrysofomum odium.	411 a	Mulieres religionis gratia virilem habitum mentitæ.	248 a	Nestoris martyrium.	289 c
Monachorum habitus mysticè interpretatus.	246 b	Mulierculæ quædã vi adactæ, summas Christianis forditatis falso impingunt.	167 d	Nestoris Blemmyarum captiuus.	462 c
Monachorũ in terra sancta ritus ac cæremonia.	475 b c	Muliones Persis Nisibim expugnantibus diuinitus immisi.	260 a	Nestorius episcopus Antiochia trãslatus Constantinopolim.	457 d
Monachorum omnium commune cõcilium atque institutum.	352 f	Musani ecclesiastici doctoris scripta.	105 c	Nestorius hæreticus in Ephesino concilio damnatus.	513 d
Monachorum sanctitas plurimos ex gentilibus ad Christianismum perduxit.	352 c d	Musomus episcopus defunctus etiam, synodi Nicænæ decretis non absque miraculo subscripsit.	203 c	Nestorius in summis erumnis vt respiceret, animum inducere non potuit.	463 b c
Monastica dicta.	217 d	Mutationes in republica vitandę.	30 c	Nestorius in synodo Ephesina damnatus.	461 a
Monasteria olim fidelium scholę.	56 b c	Mygdonius fl.	259 f	Nestorius nõ ad Chalcedonensem synodum vocatus, ambigitur. 486 c num in samosateni & Photini hæresim incidit, à Socrate dubitatur.	458 f 459 a
Monastica Antonij politia.	217 c	Myrmena Anthropophagorum ciuitas.	72 a	Nestorius Samosateni & Photini hæresim reducere visus. 458 b quarto condemnationis suæ anno Oasim de portatus.	461 d
Monastica obedientia.	349 f			Nestorius sui erroris à Cyrillo per literas admonitus.	459 c
Monastica vita quas ob causas instituta.	354 a			Nestorij à vera pietate defectio.	457 f 458 a
Monasticæ vitæ incommoda.	248 a b descriptio.			ad Thebicum præfectum epistola.	462 c
216 f				Nestorij episcopi Antiocheni insolentia.	457 d ex barbarorum ciuitate ad Panis vrbem profectio. 462 f fucata pœnitentia. 461 e hæresis 457 f 458 a 459 c 317 e f 525 f
Monasticorum operum omnium quinque causas.	354 a			Nestorij in Mariam virginẽ blaphemia.	457 f
Mongi Alexandrini episcopi insolentia & impietas.	518 a eius nomen ex episcoporum catalogo ab Euphemio crãsum.			Nestorij lingua ante mortẽ à vermibus corrosa.	463 c
519 b				Nestorij suam hæresim defendentis pertinacia.	460 a b c post condemnationem facta. 462 b varia exilia 463 a mors crudelis. 462 d
Monoceros.	253 c			Netrita mons.	219 c
Monophisitę hæretici.	583 a etiã Theopaschitæ dicti, iidem.			Nicæ in Thracia synodus ab Arianis coacta.	272 b
587 d				Nicæa	
Monophistarum hæresis.	585 d 591 a				
Monophysitarum hæresis contraria Nestorij hæresi.	585 b				
Monstra marina.	578 c d				
Monstrofi homines.	390 d				
Montanus. 111 c hæreticus.	105 c				
Montani hæresis.	112 b 113 b 113 d e f 223 d				

N

N Aamanis Scenitarũ ducis ad Christianismum conuersio. 572 f
 Narcissus episcopus Arianus. 265 a
 Narcissus episcopus Hierosol. 111 e 129 f
 Narcissus Irenopolis Cilicię episcopus. 241 b
 Narcissus Neroniadis episcopus. 260 d
 Narcissus ex suo episcopatu fugatus. 125 f
 Narcissi episcopi miracula. 125 c d
 Narcisso Irenopolitano episcopatus abrogatur. 244 a
 Narçæ eunuchi in Italia res gestæ. 543 e
 Narcis Persarum ducis contra Romanos res

I N D E X.

- Nicæna cin. terræ motu concussa. 322 b restaurata. 91 b
 Nicæna fides catholica est, & apostolica. 324 c
 271 a 515 d e f 342 d e
 Nicæta monialis medicinæ perita. 423 c
 Nicæta virgo Christianæ vitæ exemplum. ibidem.
 Nicæna synodus. 201 c f 202 239 a b 200 f 202 a b c 203 d e f 221 e f 268 f 294 c
 Nicæna synodus Paschæ celebrandi errores introduxit. 385 c
 Nicæna synodi apparatus. 197 f 198 a
 Nicæna synodi celebratæ tempus. 206 c
 Nicæna synodi decreto miraculo ingēti duo etiam defuncti episcopi subscribere. 203 b
 Nicæna synodi decreta. 358 d ab Arianois damnata. 270 c sola in Oriente & Occidente seruata. 343 d
 Nicæna synodi de non transferendis episcopis constitutio. 224 c
 Nicæna synodi encomium. 372 f progressus. 198 f
 Nicænum symbolum. 199 b 267 b 317 b 515 c d
 Nicænum symbolum ab Occidentalibus ecclesis retentum. 245 b antiquitas semel tantum in anno cantari in ecclesia solitum 527 d in Antiochena synodo stabilitū 315 f item in synodo Chalcedonenii. 505 d
 Nicæni concilij canones legitimi. 427 d confirmatio. 269 f 270 a 511 e
 Nicæni symboli de spiritu sancto supplementum. 369 c
 Nicæni concilij synodalis ad Alexandrinos & Aegyptios epistola. 203 d
 Nicephorus Chrysof. studiosissimus. 405 a cur ecclesiasticam post alios historiam conscripserit. 13 d
 Nicephorus Ephesus episcopus Constantinopolim translatus. 466 c d
 Nicephorus metropolitanus Gangræ episcopus. 466 c
 Nicephorus nondum sextum & trigésimum annum egressus, præsentem absoluit historiam. 16 c
 Nicephori Callisti ætas. 466 c d
 Nicephori historia ecclesiastica quæ temporaria completatur. 9 f
 Nicetas Gorthus martyr. 358 a nicetes. 96 d
 Nicetæ ducis contra Phocam res gestæ. 589 c
 Nicocles Lacon Iuliani imperatoris præceptor. 285 b
 Nicolaus hæreticus. 100 e
 Nicolaus Myrorum episcopus. 196 c eius miracula. 221 c d
 Nicolaus patriarcha Constantinopolitanus. 591 e
 Nicolaitarum hæresis. 86 f
 Nicomachus philosophus. 117 e
 Nicomas Iconij episcopus. 148 a
 Nicomedia ab Hadriano imperatore restaurata. 91 b c
 Nicomediense incendium. 269 b
 Nicomediensis terræ motus. ibid. a
 Nicon episcopus Nicænus Hierapolim translatus. 466 a
 Nicopolis ciu. 126 f 306 f
 Niger fl. 575 d
 Nilammon monachus apud Geras in episcopum eligitur. 417 f dum in episcopum consecratur, moritur. 417 f
 Nilus ex præfecto urbis monachus factus. 479 d
 Nilus fl. ex paradiso profluit. 253 b exiccatur. 144 b
 Nili inundatio. 144 c 390 a b
 Nili inopinato incremento multi ad Christum conuersi. 390 a
 Nili p. cubit. mēsuratio. 180 a sacrificia. 390 a
 Nilus monachus. 457 c 478 d
 Nili Aegyptij episcopi martyrium. 162 a
 Nili episcopi Constantinopolitani vita & scripta. 479 d
 Nilibis ciu. 449 e à Martiano obfessa 558 d itē à Romanis. 450 f 451 a à Sapore Persarum rege expugnata. 259 e Iacobi episcopi precibus restauratur. ibid. e f
 Nilibis Mygdoniæ ciuitas postea Antiochia dicta. 196 c
 Nitria mons. 353 c monasterium 350 e
 Nitrensiū monachorum cōtra Orestem pugna. 445 f
 Nox arca. 252 c
 Nomades. 17 c
 Nonnus episcopus Edesenus. 457 c
 Nouatus cur ab ecclesia secedēs, hæresim suā instituerit. 329 c
 Nouati cum Cornelio episcopo Romano de pœnitentiā in ecclesiam recipiendis disceptatio. 200 e
 Nouatiani à Nestorio persecuti. 457 e ab Arianois cur odio habiti. 323 b
 Nouatiani apud Constantinopolitanos episcopi. 388 e
 Nouatiani Constantinopoli affliguntur. 322 f
 Nouatiani cum orthodoxis *Μουνοτιοι* pariter profitentur. 273 a b
 Nouatiani quàm aliæ hæreses paciores. 389 e quibus in rebus à Catholicis dissident. 452 e
 Nouatianorum de Paschatis festo canon. 383 c dissidia 383 c 388 e Catholicis contra Macedonium consensus. 273 b
 Nouatianorum ecclesia. 321 f
 Nouatianorum ecclesia diruta, ab Eleusio Cyziceno restituitur. 288 d
 Nouatianorum gratia pœnitentia solennis in ecclesia instituta. 380 f 381 a
 Nouatianorum ecclesia in Constantinopolitano incendio illæsa cōseruata. 467 f 468 a
 Nouatianorum hæresis. 137 e 329 d perfectiones. 273 c 444 c seueræ obseruationes. 387 d
 Nouatianorum synodus Sangari celebrata. 383 d
 Nouatianorum templa à Macedonio destructa. 273 a
 Nouatianis Alexandriæ & Romæ ecclesiæ ademptæ. 444 c
 Numerius. 127 c
 Numerianus. 151 c
 Numeriani mors. 151 d
 Numerorum lauacrum. 240 c d
 Nunychiæ in Gerontium maritū pietas. 438 f
 Nuptiæ spirituales. 101 c
 Nymphæum Constantinopoli in Theodosij foro. 322 b
- O
- Obedientia monastica. 349 f
 Obediendum magistratibus. 96 f
 Occasio rei gerendæ non temerè est negligenda. 519 f
 Occidentales ecclesiæ Catholicæ. 364 f 365 a
 Ocij detestatio. 436 c
 Odoacer rex. 492 a
 Oeconomia restitutionis generis humani. 44 d
 Oedipi & Sphingis fabula. 253 f
 Olea Constantinopolis regio. 189 d 456 d
 Olibrius occidentis imperator. 491 e f
 Oligarchia Iudæorum. 20 f
 Oilueti mons. 264 a
 Olympias altera Thecla. 422 f
 Olympias apud Optatum tanquam incendiarium causam dicit. 422 f cum Chrysofomi persecutoribus communicare recusat. 423 a
 S. Olympiadis abbatissæ vita eleganter descripta. 422 a b c
 Olympiadis exilium. 423 a in pauperes liberalitas. 423 b in Theophilum benignitas. 422 c mors 423 b monasterium Marinæ congnatæ relictum. ibid. b sepultura 423 c reliquiæ Constantinop. translata. ibid. c
 Olympianus episcopus Constantinopolitanus. 189 d
 Olympius Palæstinæ dux. 526 e
 Olympius sophista idololatrias ad sacra sua defendenda cohortatur. 378 d e
 Olympio episcopo struuntur insidiæ. 260 d
 Olympio magistratus ademptus. 526 e f
 Onagri descriptio. 253 f
 Onesimus episcopus Constant. 189 c
 Onesimi martyrium. 85 d
 Onias Iudæorum pontifex. 49 d in Heliopolitarum agro templum Hierosolymitano simile ædificauit. ibid. d Tobiz liberis vrbe expulsis seditionem concitat. 21 a
 Oniz Pontificis a. I. Ptolemæum fuga. 21 a
 Opilius Macrinus Imp. Rom. 129 d
 Optati præfecti de incendiariis crudeles questiones. 421 e f
 Oppianus poeta. 94 d
 Optimus Agdamez & Antiochiæ episcopus. 465 c 333 f 369 b
 Optimus Pisidiæ monachus. 354 e episcopus. 367 f
 Or monachus Aegyptius. 347 c
 Oraculum de belli euentu Licinio datum. 179 b c de Iuliani Imp. morte 318 b in ruinis muri Chalcedonenis repertum. 322 a Iuliano datum. 305 c
 Orandum pro principibus. 259 a 337 c 495 b 165 f 166 a
 Oratio Ecclesiæ concors efficacissima. 158 f 106 a b 256 b 259 f 343 c 365 e 392 a 464 c d 465 e
 Oratoria Christianorum in templa mutata. 154 f 155 a
 Orestes præfectus Alexandrinus. 445 c
 Orestes Occidentis Imperator. 492 a saxo ab Ammonio vulneratus. 445 f
 Orestis cum Cyrillo episcopo contentiones. ibid. martyrium. 161 a
 Orgia Græcorum abolita. 180 a
 Orifabius Iuliani apostatæ medicus. 311 b
 Orientales ecclesiæ à Theophilo Indo ordinata. 251 e f
 Orientales ecclesiæ in religione semper discordes. 365 a
 Orientales populi ad Christum à Theophilo Indo conuersi. 251 d e
 Orientalium antistitum ad Occidentales contra Arianos scriptum. 371 a
 Orientalium ecclesiarum turbæ. 272 e contra Athanasium & Paulum episcopos techææ atque insidiæ. 241 e f 242 243
 Orientalium episcoporum cum Occidentalibus insidiæ. 243 d e f
 Origenes Adamantius multorum stylis ac lubricationibus confossus. 551 b ab Alexandro episcopo Hierosolymitano in presbyterum creatus. 132 f adolescentulus affectat martyrium. 123 a aduersus Marcellum Galatam & Porphyriū literas Christianas defendit. 312 c Cæsareæ Palæstinæ cum magna quorūdā inuidia psbiter creatur. 129 e cōmentarios in sacra scripturā edidit, Ambro. ei notarios & sūptus suppeditat. 128 e
 Origenes conuincendorum hæreticorū gratia in Græciā profectus. 129 e cuius institutu suos libros conscripserit. 117 a b
 Origenes egregius hæreticorum confutator 131 b Hebraici sermonis studiosissimus. 126 e hæreticis propè omnibus materiam

I N D E X.

erroris præbuisse creditus. 551 d
 Origenes libros innumerabiles, qui hodie non extant, conscripsit. 105 d e
 Origenes monachus. 350 b parentem pro fide Christiana captum ad martyrium adhortatur. 123 b
 Origenes philosophorum omnium scriptis plurimum delectatus. 127 c
 Origenes quo consilio philosophicas & prophanas literas sit consecutus. 128 a 130 ab quod verbis docuit, factis etiam aliis demonstravit. 123 f sacras literas in Ecclesia docuit, antequam esset factus presbyter. 128 c
 Origenes scholæ Christianæ apud Alexandrinus catechistes. 123 e f seipsum propter regnum Dei castravit. 125 a
 Origenes vocabulum Deigenitrix quam probe exposuerit. 458 c
 Origenis absurda atque impia dogmata. 551 c ad sacras literas studium, 123 a apud philosophos autoritas. 127 b contra Arabum hereticos disputationes. 131 d contra Celsum Epicureum libri 130 b de canonicis Bibliorum libris iudicium. 129 a de trinitate traditio. 294 b
 Origenis discipuli. 123 d 124 b 130 c
 ob Origenis dogmata Constantinopolitana synodus congregata. 550 c d
 Origenis dogmata potissimum à Macario episcopo Hierosolymitano euulgata. ibid. a
 Origenis encomium. 331 e horrendus lapsus. 132 a b in Arabiam profectio. 128 b in Esaiam & Ezechielem lucubrationes. 130 a in tradendis disciplinis facilitas. 130 f in urbe Romanam profectio. 128 d
 Origenis libri à Basilio Magno & Gregorio Nazanzeno diligenter lecti. 331 e fab Epiphania in synodo provinciali damnati. 414 b e ite à monachis Aegyptiacis. 412 a & à Theophilo. 414 c
 Origenis lucubrationibus Athanasius plurimum adiutus. 414 a
 Origenis patrimonium fisco illatum. 123 c
 Origenis paupertas. 124 a res 122 e scripta 128 c 130 a b 244 f
 Origenis scripta à Theotimo Scythico episcopo defenduntur. 414 c
 Origenis vita austerissima. 124 a b
 in Origenem anathema. 551 e
 Origenistæ. 412 c
 Origenistarum hæresis. ibid. e
 Ormisdas episcopus Rom. 540 a
 Orothei hæresis. 382 f
 Ostiensis portus. 429 d
 Orthon imperium. 81 d
 Otreus Melitenensis episcopus. 369 b
 Oxyrynchon opp. 335 b
 Ozi Iudæorum Pontifex. 49 b

P

P Achomij monachi leges & ordo. 246 a b c d e f symbolum atque monumentum. ibid. b
 Pacorus Parthus. 22 f
 Pænes Christianorum. 166 f
 Pæsius monachus. 246 a
 Palatij Constantinopolitani descriptio. 7 a
 Palæstina à Sarracenis & Persis miserè depulata. 528 b
 Palæstinæ monachi. 351 b
 Palæstinorum monachorum ad Alcisonem de statu Syriæ & Palæstinæ ecclesiarum scriptum. 524 b
 Palæstinorum monachorum ad Alcisonem de rebus Flavianis & Xenais scriptum. 523 a
 Palladius.

Palladius episcopus Antioch. 519 c
 Palladius Aegypti præfectus Theonæ armatus ecclesiam occupat. 339 d
 Palladius Helenopolis & Aspunæ episcopus. 465 c
 Palladius cursor velocissimus. 450 c
 Palladij episcopi mors. 519 c scripta. 354 c
 Palladij Aegypti præfecti in orthodoxos impietas. 338 c
 Palmarum apud Scythopolim copia. 412 f
 Palmarum folia in usum monachorum cecidit. ib. f
 Pambonis historia. 338 f 339 a
 Pamphilus presbyter & martyr. 153 a. 130 d
 Pampili Cæsariensis martyrium. 162 a
 Pamprepes. 520 b
 Pan deus Arcadiæ. 253 d impurissimus. 474 a
 Pan deus à gentilibus creditus. 253 d e
 Pan deus à Pausania post Medicum bellum dicatus. 211 b
 Pancratius Petri apost. discipulus. 88 b
 d. Pancratius Sicularum apostolus. 68 b
 Panemus mensis. 535 a
 Panius mons. 142 f
 Panopliæ siue armaturæ victricis crucis efficacia. 174 a
 Pansophius Nicomediensium episcopus. 410 c
 Pantelemonis martyrium. 160 d
 Pantænus episcopus. 126 c 128 a 130 a theologiae scholæ Alexandrinæ præfectus. 117 b
 Pantichium opp. 406 c 399 f
 Paphlagonæ Nouati dogma moribus suis conueniens recipiunt. 329 c
 Paphlagonum contra Macedonianos prælium. 273 b c d
 Paphnutius monachus. 246 a
 Paphnutius Aegyptius episcopus. 196 d
 Paphnutius Thebaidis episc. martyr. 196 c
 Paphnutij Thebæi episcopi de celibatu sacerdotum in Nicæno concilio sententia. 200 c
 Papias episc. Hieropolitanus. 80 a 88 b eius facta. 89 d
 Papyrus martyr. 97 f
 Papyrij castellum. 520 b
 Papyrij episcopi mors. 119 e
 Parabolæ Saluatoris ex quatuor Euangelistis collectæ. 36 b
 Paradisus sanctorum animarum ante resurrectionem communem, sedes. 39 f
 Paradisi felicitas. 254 a
 Paradisi locus, & elegans descriptio. 252 f
 Pardalis. 253 c 324 b
 Parentum primorum lapsus. 17 c
 Paris Perigenes & Romanus episcopus. 465 b
 Prathenij Hellepontiaci episcopi sanctitas & miracula. 221 d
 Parthorum imperium. 20 c f contra Romanos bella. 162 c
 Parthorum regibus Arsacidarum nomina imposita. 20 c
 Parus Labyrinthus falso Origeni ascriptus. 12 b
 Pascha verum Christus trophæo crucis diabolus deuicit. 386 d
 Pascha verum in eucharistia exhibetur. 37 f
 Pascha Iudæorum. 37 c 384 a 385 c
 Pascha legale. 37 c
 Pascha Nouarianorum. 483 e f Montanistarum. 384 c Samaritanorum. 384 b
 Pascha ab initio moribus magis quam legibus obseruatum. 385 a
 Paschæ celebrandi errores in Nicæna synodo non introducti. ibid. c
 de Paschate vno eodemque tempore celebrando decretum. 204 a
 Paschæ celebratio inter adiaphora numeranda. 383 c
 Paschæ festum non cum Iudæis, sed die Dominico habendum. 112 d e 204 f

Paschæ celebritatem apostoli Christianis liberam reliquerunt. 384 c
 Paschatis festum quo tempore celebrandum, à multis disputatum. 118 119 a b c d e f 144 a 152 d 383 c d e f
 Paschatis celebrandi in Occidente tempus atque ratio. 329 c
 Paschatis celebrandi consensus. 200 a 204 d 387 c
 ob Paschatis celebrationem illegitimam Asiani à Pontifice damnati. 385 a
 Passalio diaconus. 441 d
 Passarion. 524 f
 Palsinicus episcopus. 324 b
 Pastoris liber, & Irenæi de eo iudicium. 107 a
 Pastoribus renunciata Christi natiuitas. 27 a
 Paternæ in filios pietatis memorabile exemplum. 393 d e
 Patientiæ corona. 427 b
 Patientiæ in afflictionibus consolatio. 427 b c
 Patriarchatus constituti. 369 a
 Patriarchatum siue diocesium ordinatio. ibid. b
 Patricij præfectorum Constantini vicarius. 177 b
 Patricij consulis exilium. 501 c
 Patricio consuli Ariadna in matrimonium data. ibidem b
 Patropasianorum hæresis. 242 c
 Patrophilus Seleuciæ episcopus. 278 d
 Patrophilus Scythopolitanus episcopus. 194 a 199 d 238 d 278 d 265 a 272 c exauthoratur & excommunicatur. 275 d
 Patrophilus Scythopolitanus episcopus Arianus. 365 b 265 a
 Paulinæ prædicationis summa. 65 c
 Paulinus Antiochenus episcopus. 248 d 128 c 296 d Arij discipulus. 193 c
 Paulinus Nolæ episcopus. 492 a
 Paulinus in Cappadociam relegatus, capitali supplicio afficitur. 451 c
 Paulini hæresis. 365 b 363 c 386 b
 Paulini Tyri episcopi pietas. 175 c
 Pauliniani cum Meletianis communicare nolunt. 280 b
 Paulini cum Meletio dissidium. 363 d e
 Paulini Antiocheni episcopi mors. 376 f
 Pauliniani hæretici. 242 b
 Paulinianorum aduersus catholicos conuentus. 376 f eorum cum Meletianis apud Antiochenos dissensio. 362 d
 Paulonas. 248 f
 Pauli apostoli forma, totiusque corporis habitus. 69 d laus ab Origene decantata. 129 c
 Paulus omnibus apostolis præferendus, licet in eorum catalogo non numeretur. 75 a
 Paulus apostolus qua ratione omnibus omnia factus. 454 c
 Pauli apostoli naufragium. 66 a miracula 59 a & 61 c 66 c
 Paulus apostolus num fuerit coniugatus, à multis dubitatur. 75 c
 Paulus apostolus cur uxorem suam non circumdixerit in suis peregrinationibus. 75 b
 Pauli apostoli prædicatione & acta. 58 c
 Pauli actorum liber ficticius. 77 a
 à Paulo epistolæ ad diuersos quomodo & quo consilio scriptæ. 67 b c
 Pauli apostoli ad Heb. epistola 118 d 88 d 129 c
 Pauli ad Hebræos epistola à Luca in linguam Græcam versa. 118 a
 Pauli epist. ad Hebr. nū canonicè scripta. 76 f
 Pauli ad Timotheum epistola. 67 b & Titum. ibi.
 Pauli Apocalypsis. 387 c
 Pauli pugna cum feris. 62 d à Iudæis captus causam dicit. 63 f accusatur apud Felicem. 64 c
 Pauli apostoli vincula. 59 a & 62 cad Cæsare appellatio. 64 c

I N D E X.

- Paulus priore Neronis iudicio absoluitur. 66 f
 Pauli apostoli martyrium. 67 a b e 68 f
 Paulus Alexandrinus hereticus. 123 c
 Paulus episcopus Constantinopolitanus. 237 a
 239 f 321 b
 Paulus episcopus Constantinopolitanus à Constantio in exilium actus. 240 c proferri bitur. 239 e in Cuculum relegatur. 260 d re uocatur. 239 c
 Paulus episcopus Constantinopolitanus Macedonianorum opera strangulatur. 260 d
 Pauli episcopi Constantinopolitani apud Constantium querimonia. 241 a b exilium & cædes. 237 a
 Pauli Constantinopolitani martyris ossa Constantinopolim translata. 359 e
 Pauli Emeſeni episcopi pacificandi in ecclesia studium. 461 f
 Paulus ex Ephesino episcopatu eiectus. 514 c restituitur. 513 a
 Paulus Euphrasius episc. Antioch. 551 f
 Paulus monachus Apameensis. 352 f
 Paulus monachus Cœleſyriæ. ibid. c
 Paulus Neocæsareæ episcopus. 196 cambarum manuum vsu Licinij improbitate orbatus. ibidem.
 Pauli Nigri hæresis. 585 e
 Pauli Nouatiani episcopi encomium. 446 e eius cum Iudæo contentio. 446 f 447 a
 Paulus philosophus ac monachus Zeugmantis. 352 f
 Paulus Samofatenus episcopus Antiochenus 151 f 147 b excommunicatur. 148 e ab errore conuerſus, iterum lapsus. ibid. b
 Pauli Samofateni doctrina. 190 d e mores atque improbitas. 149 a hæresis. 147 f 149 d de regno Christi falsa opinio. 232 b c cum Alexandrinorum episcopo atq; aliis presbyteris disputatio. 148 b c
 Pauli Samofateni hæresis damnatur. 370 c
 Paulus cognomento Simplex, Antonij discipulus. 218 f
 Paulinus Treuirorum Galliz episc. 265 c
 Paulinus Tyri episcopus. 193 b
 Paulus episc. à concilio repudiatur. 243 b
 Paulus quingentorum Ascetarum abbas. 349 c
 Paupertate cur interdum pij prematur. 452 b
 Paulinicus Zelenus episcopus. 315 e
 Pax Christi quam efficax. 144 f
 Pacis templum à Perrinace episcopo Constantinopolitano ad mare edificatum. 189 d
 Pazus vicus. 329 f 383 c d e
 Peccatum ad mortem. 312 f 452 e
 Peccati horrenda poena. 17 c d
 Peccati originalis grauitas. ibidem
 diua Pelagia. 457 c
 Pelagius Laodiceæ episcopus. 367 f 369 b 315 f proſcribitur. 334 a
 Pelagius pontifex Rom. 557 c
 Pelagius ob affectatum imperium à Zenone interfectus. 520 d
 Pelargus urbis Constantinopolitanæ regio. 467 f
 Pelei martyrium. 162 a
 Pentadia Timasij coniunx. 406 b
 Pentaclaus Rosianus archiepisc. 466 c
 Pepuziani heretici. 113 d
 Pepuzitarum Pascha. 384 c
 Perentij in Christianos crudelitas. 115 c
 Perinthus ciui. 574 e
 Periturij diuinitus vindicati memorabile exemplum. 125 e
 Petros regis contra Hunnos res gestæ. 528 e f
 Perſæ arboris in medicina vsus. 307 a
 Perſarmenij pop. 558 b
 Perſarmeniorum ad Iustinum profectio. ibi.
 Persecutio Christianorum sub Aureliano. 148 f
 sub Decio. 132 e sub Maximiano. 132 c sub Diocletiano. 155 c d 162 b c sub Maximino 130 c in Perſide omnium grauissima. 214 a sub Seuero 122 d sub Valeriano. 141 c d e f
 Persecutionum necessitas. 449 c
 Persecutionibus Christianorum diuinitus finis impositus. 165 e
 Persecutionibus Ecclesia Christi auctior semper facta. 100 c d
 Perſæ ad Christum quomodo conuerſi. 447 b c
 Perſæ ad Daras & Nisibim victi. 540 d item à Romanis. 571 d e 450 d e
 Perſæ à Romanis capti, & bonis ecclesiasticis ab Acacio episcopo redempti. 450 f
 Perſarum regni primordia. 20 d e
 Perſarum regnum ad Parthos translatum. ibi. e
 Perſarum religio crebris Romanorum legationibus vehementer aucta. 447 b
 Perſarum in Christianos crudelitas. 449 c d
 Perſarum martyres. 215 f
 Perſarum legati à Iuliano in Christianorum odium violati. 292 f
 Perſarum aduersus Hormisdam rebellio 570 f in Romanorum agros excursio. 437 d cum Romanis. bella. 162 e 529 c 540 d 582 b
 Perſarum cum Romanis centum annorum induciæ. 435 b pax 574 b contra Iulianum Imper. res gestæ 309 d e f cum Traiano Imper. bellum. 90 f
 in Perſide Christianismus à Marutha propagatus. 447 d
 Perſinax episc. Constantinop. 189 d
 Pertinacis imperium. 122 c
 Pestis dira. 168 f 311 c 491 a 545 e
 Pestis ingens apud Alexandrinorum. 144 f sub Vespasiano. 85 c
 Pestis tempore charitatis officia exercenda erga ægros. 144 f 145 a
 Peſtilentiæ infidelibus sunt poenæ, fidelibus pietatis probatio. ibid.
 Petri erga Christum amor cur toties exploratus. 43 b
 Petri apostoli statura & corporis forma 69 c prædicatio & res gestæ. 67 f & 50 f
 Petrus apostolorum antesignanus & princeps. 51 d eius epistolæ. 129 b c
 Petrus apostolus Christi manibus baptizatus. 48 c
 Petri apostoli cum Simone mago colloquium. 63 d de spiritu sancto concio. 47 e
 Petri apostoli Euangelium ab hominibus falso sparſum. 77 a
 Petri & Pauli apostolorum memoria & solennitas quando instituta. 527 e
 Petrus apostolus Romanus & Alexandrinus episcopus. 464 f
 Petri apocalypſis. 387 c
 Petrus apostolus ab Herode incarceratus, liberatur ab angelo. 54 c Romæ martyrio coronatur. 67 e 68 feius sepulchrum. 209 a
 Petri in ecclesia Romana successores. 79 e
 Petrus de Ioannis obitu studioſè inquiri. 43 c
 Petrus primus Pontifex Rom. 79 e
 Petri Aegypti præfecti de Mauricij morte uaticinium. 581 c d
 Petrus Aegyptius monachus. 352 e
 Petrus episcopus Alexandrinus. 151 e martyr. ibid. f 320 f eius cum Theophilo contentio. 413 b
 Petrus Alexandrinus episcopus ab Aegypti præfecto in carcerem coniectus. 338 b c eius contra Melitium & Arium disputatio. 188 c d de Lucij in Alexandrinos crudelitate scriptum 339 d mors. 581 d martyrium. 162 a 167 e 188 c d
 Petrus Basilij Magni frater. 354 e
 Petrus Cnapheus episcopus Antiochenus. 501 d 516 b 522 e
 Petrus Cnapheus ex episcopatu Antiocheno eiectus. 514 c d
 Petri Cnaphei quatuor in ecclesia inuenta. 501 f 502 a hæresis 587 a b mors 519 c
 Petrus Damascenus. 524 c
 Petrus Galata monachus. 352 e
 Petrus Gaza siue Maiumæ episcopus. 490 d
 Petrus Iberus monachus. 524 a
 Petrus Moggus episcopus Alexandri. 514 c f
 Petrus Moggus Chalcedonensem synodum damnat. 516 a b Timothei episcopi sepulchrum violat. ibid. b
 Petrus Mauricij Imperatoris frater, Europæ præfectus. 579 b
 Petrus Sebastienſis episcopus, Basilij Magni frater. 333 c Athanasij in ecclesia Alexandrina ſucceſſor. 358 b
 Petrus Diocletiani domesticus martyrio coronatur. 156 e
 Petritarum hæresis. 586 b
 Peuentius post Maximini tyranni mortem turpiter tractatur. 175 b
 Phadæus Iudæorum Pontifex. 49 c
 Phalli. 474 a
 Phalli turpiter nudati in publicum producti. 378 b
 Pharaſmanis eunuchi pietas. 581 c
 Phariſæorum hæresis. 103 c
 Pharnabazus Parthus. 22 f
 Phœlaelus Antipatri filius. 22 c Hierosolymæ præfectus. ibidem d
 ad Phenneſia metalla orthodoxi ab Arianis damnati. 341 d
 Pherochanis Perſarum ducis cædes. 571 a
 Pheroras Antipatri filius. 22 c
 Philagrius episcopus. 324 b
 Philadelphienſis ſynodus. 294 c
 Phileas Thmuitarum episcopus. 158 b
 Phileæ episcopi de Alexandrinis martyribus scriptum 158 c martyrium. ibid. 162 a b
 Philetus episcopus Antiochenus. 132 f
 Philippus apostolus. 119 d
 Philippus Herodis filius, Ituræ & Trachonitidis regionis princeps constitutus. 29 b
 Philippus episcopus Hierosol. 92 a
 Philippi apostoli filiz propheticum habuere spiritum. 89 f
 Philippi apost. prædicatio, 70 f martyriū 71 a b
 Philippi apostoli vxor & liberi. 75 c
 Philippi Euangelizæ quatuor filiz prophetizæ. 62 b
 Philippi diaconi cum Simone mago disputatio. 50 d
 Philippus Sidites Byzantinum petit episcopatum. 463 d eius pietas 456 e scripta. ibi. e
 Philippus ex Apamea Aſiz in Eudoxiopolim episcopus mittitur. 465 c
 Philippus Aſiz rector. 97 a
 Philippi præfecti Constantinopolitani prudentia. 240 c d
 Philippus Imper. 132 d post confessionem atq; poenitentiam in ecclesia ab episc. admissus. ibid. d
 Philippus primus ex Imperatoribus Romanis Christianus. ibidem c
 Philippi Rom. Imper. res gestæ. 558 a
 Philippicus militari tumultu interfectus. 568 a
 Philippici res bene gestæ. 566 f 571 f 570 a
 Philippio Mineus. 22 f
 Philippion Ptolemæi filius. 22 d
 Philippopoli episcoporum concilium congregatur. 243 c
 Philo Iudæus monachorum quorundam Christianorum instituta descriptit. 217 e
 Philo de monachis in Aegypto scriptis. 56 a
 Philogonius ex caudico factus episcopus Antiochenus. 189 b 191 b 193 b 321 a
 Philogonij episcopi mors. 196 b
 Philogonius hereticus. 193 a

I N D E X.

- Philonis laus. 52 e cum Petro apostolo colloquium. 55 flucubrationes, earumque commendatio. 57 b
 Philonis & Iosephi Iudæi collatio. 58 f
 Philonis de vita contemplatiua libri. 56 a
 Philoponus Aristotelicus insignis. 584 a b vide de Ioan. Philop.
 Philoromi martyrium. 158 b
 Philosophia quandoque mendacium admittit. 481 b
 Philosophi Christiani vita. 124 a
 Philosophiæ utilitas. 436 d e
 Philosophi multi à Valère Imp. occisi 355 a b
 Philosophi etiam de Christiana religione, disputant, sed improbo consilio. 197 b
 Philosophorum gentiliū contra orthodoxos tumultus. 378 b
 Philosophicus habitus à multis sub Valente abiectus. 355 c
 Philostorgius ineptus Eunomij laudator. 382 a
 Philostorgius scriptor ecclesiasticus. 382 a eius de amne Tigride scriptum. 252 b
 Philoxeni contra Heliam & Flavianum odiū. 525 c
 Phineas Iudæorum pontifex. 49 b f
 Phison fluuius è Paradiso profuit. 253 a
 Philumena Pythonissa Apellis. 116 a
 Philumenæ prophetia. ibid. b
 Phlacidus Antiochiæ episcopus. 224 c 256 f 321 a 237 c
 Phocas Rom. Imp. 589 e f 580 d
 Phocæ Imperatoris contra Heraclium & Nectam bellum 589 c in rebus gerendis infelicitas. 582 a b importunitas & crudelitas. ibid. c 589 b c
 in Phocam & genus eiusdem post mortem maximè scutum. 589 b
 Phœnicia vtraque à Scenitarum gente miserè depopulara. 528 b
 Phœnicum idololatria à Chrysofostomo abrogata. 405 c
 Phœnicum virgines ante legitimas nuptias ad stuprum prostituta. 180 a
 Phœnix avis. 253 f
 Photinus episcopus. 324 b
 Photini hæretici pertinacia 263 f cum Basilio Ancyranò disputatio. ibid. f
 Photini Sirmiensis episc. hæresis. 261 f 241 d damnatur. 372 d 261 f 262 a
 Photini exilium. 263 e in Phocam Imperatorem odium. 589 d
 Photius patriarcha. 591 e Tyri episcopus. 508 a
 Phrauitas episc. Constant. 518 d
 Phrygiæ oppidum propter Christianam confessionem ab infidelibus incēdio consumptum. 159 a
 Phryges Nouatianorum hæresim recipiunt. ibid. e f
 Phrygum regio temperatissima. ibid. e conuenticula. 231 f hæresis 105 c d 113 d 114 b Pascha. 384 c
 Physcon monachus. 351 d 415 b
 Piammon monachus Aegyptius. 348 d
 Pictori, qui Seruatorem Iouis habitu pinxit, manus exaruit. 498 b
 Pierius presbyter Alexand. 152 b
 Pietas imperiorum fundamentum. 435 e precipuum imperij præsidium. 440 d 2 e virtutum omnium fundamentum. 2 d
 Pietatem veram plerunque res secundæ sequuntur. 179 e
 à Pilato templi thesaurus in aqueductuū ædificationem consumptus. 53 d
 Pilatus Iudææ post Archelaum factus procurator. 30 b
 Pinna episcopus. 142 a
 Pinytus episcopus Cnosius. 103 f
 Pionius celeberrimus martyr. 97 e
 Pfor monachus Aegyptius 349 f eius sanctitas. 350 a
 Pitholaus à Casio interfectus. 22 c
 Pityrion monachus. 246 a
 Pius Pont. Max. 91 e
 Piorum in cruce probatio. 427 a b
 Placidia Theodosij magni ex Galla filia. 346 f Constantio duci nupta. 438 a item Olibrio patricio. 491 e
 Placidiaz pietas, atque in fide cōstantia. 366 c d
 Placillæ Augustæ pietas ac sanctitas erga Deum & homines. 395 f
 Placillæ statua à plebe furibūda deiecta. ibi. b
 Placillæ Augustæ mors. ibidem
 Plato Myrmencensium episcopus. 72 a
 Platonis de rerum causis sententia. 444 e itē de mortuorum resurrectione. 480 b
 Plinius iunior, Christianorum apud Traianū defensor. 87 f
 Plinthas Arianos dissidentes conciliat. 383 b
 Plotini schola. 173 a
 Plutarchus episcopus Constantinopolitanus. 189 c martyr 123 d 124 c
 Pluuia ex cinere. 496 f 497 a
 Pluuia in summa siccitate à Deo per assiduā precationem impetrata. 105 f 106 a
 Pœnitentia lapsorum Christianorum. 166 e
 Pœnitentiæ veræ formula. 73 d
 Pœnitentiæ cœremonia in ecclesia Rom. 381 a
 Pœnitentia solennis propter Nouatianos in ecclesia instituta. 380 f
 Pœnitentiæ veræ exempla. 97 b c 394 a b
 Pœnitentiæ libellus. 221 f
 per Pœnitentiā homo reuocatur ad vitā 436 f
 de Pœnitentibus in Ecclesiā recipiendis Cornelij episcopi Rom. cum Nouato disceptatio. 200 e
 Pœnitentiarij in ecclesia Dēi presbyteri 380 e
 polybius episcopus. 88 f
 Polycarpus Antapristenæ & Nicopolis episcopus. 465 c 89 a b
 Polycarpus Constantinop. episc. 189 d
 Polycarpus Smyrnæus episc. 80 a 86 f
 Polycarpus in somnis videt, quo mortis genere esset obiturus. 96 c
 Polycarpus Irenæi præceptor. 116 e Ioannis apostoli discipulus. 88 b
 Polycarpi laus. 93 f cum Aniceto pontifice colloquium. ibidem. cum eodem communiō 385 b ad Philippentes epistola. 94 b ad Deum, dū martyrio coronatur, oratio 97 b martyrium 95 f 96 e 119 e 385 b
 Polychronius Arianus. 344 e
 Polychronius Apamensis episc. 457 c
 Polychronius presbyter decrepitus. 442 a b
 Polycrates Ephesiorum episcopus. 111 f eius de celebratione Paschæ sententia. 119 d
 Pompeius primus Romanorum Iudæos doctuit. 22 a
 Pompeius Hierosolymam depopulatur. ibid. & 22 a b
 Pompeij bellum contra Tigranem Armeniæ regem. 22 a cædes 540 e
 Pompeiopolis in Cilicia terræ hiatus absorpta. 543 c
 Pontianus episcopus Rom. 132 d
 Pontica diœcesis. 369 b Pontici pueri. 110 c
 Pōtici marty. variis tormentis cruciati. 159 b c
 Pontificatus Romani exordia & incrementa. 64 e f
 Pontifices Iudæorum ab ipso Aaron vsque ad captam urbem. 49 b
 Pontificum Rom. successio. 69 79 e f 91 e
 Pontificum & sacerdotum in Hierusalem seditio cruentissima. 62 f 63 a
 Pontificū Iudæorū dissidia & seditiones. 80 b
 Pontius Pilatus Archelai è regno expulsi in tetrarchia successor. 30 a b vltione diuina
 manus ipse sibi intulit. 53 e
 Pontij Pilati ambitio. 39 a aduersus Christum acta quæ olim circūferbantur, fictitia. 30 b
 Porphyrius episc. Antioch. 443 a 426 b
 Porphyrius Libanio deus. 313 d
 Porphyrius sophista 311 f Christianorum iustitator. 127 c eius furtiua & illegitima in episcopum Antiochenū ordinatio. 426 c in Ammonium & Origenem calūniæ. 127 e f
 Porphyrius cur Christū abnegarit, & in Christianismum sit inuectus. 312 e
 Porphyriani hæretici. 205 c
 Potamiæna martyr. 124 d
 Potestas omnis à solo Deo. 205 c
 Pothini Lugdunensis martyrium. 109 c
 Potimi hæresis. 116 a
 Prapidiij monachi sanctitas. 352 e
 Paryllius episc. Hierosol. 441 d 457 b
 Prædictiones atque diuinationes legibus interdicitæ. 355 e
 Prædonum impune Hierosolymis grassantiū horrendus tumultus. 63 a
 Præfagia futuri imperij à Iuliano visa. 285 f 286 a
 Prafini. 580 c
 Prætorum Constantinopoli factio. ibid. b
 Præsentium ordines. 535 c
 Precationis vis & efficacia. 105 f 106 a 256 b 259 e f 365 e 464 d 439 f 392 a
 Precationū in diuersis ecclesiis varietas. 387 c
 Preces Ecclesiæ vniuersim effecacissimæ. 258 f
 Presbyteri in ecclesiis catholicis pœnitentiarij. 380 e
 Priapus deus omnium impurissimus. 474 a
 principis Christiani institutio. 435 f
 Principis absolutissimi exemplar. 3 a
 Principis ecclesiasticæ disciplinæ sese submittentis memorabile exemplum. 122 d
 Principis decentis pulcherrimum epitaphiū, bonus successor. 565 a
 Principum salute assidue orandum. 495 b
 Priscus Mauritij Imper. in Europa dux. 574 e
 Priscus Romanorum dux de manubiis Byzantiæ accusatus. ibid. f
 in Priscū militaris tumultus concitatus. 567 b
 Prisci Rom. ducis cum Domitia nuptiæ 589 b insolentia. 567 b contra Barbaros res gestæ 578 b cum Chagano pacta. 574 e f 575 a in Phocæ mortem conspiratio. 589 b martyrium. 141 f
 Priscianus episcopus. 371 d
 Priscilla prophetissa. 113 c
 Proctus episcopus. 324 a
 proclus Iustiniani Imp. quæstor. 540 d
 proclus monachus. 457 d episcopus Constantinop. 148 a 442 d e 463 f eo quod relicto Cyzico Constantinopolitanum episcopatum susceperit, multorum inuidia notatus. 464 c
 Proclus præter opinionem omnium ex Thalsio Illyrici præfeco episcopum Cæsariensem facit. 468 c
 Proclus Philippi Siditis in archiepiscopatu Byzantino competitor. 463 d
 Proclus placidi episcopi memorabile exemplum. 464 b
 Procli episcopi Constant. res gestæ. ibid.
 ad Proconnesia metalla Christiani ab Arianis damnati. 341 d
 Procopius tyrannus. 359 a 321 f captus ad Valentem ducitur. 321 f 322 a sub Diocletiano martyrio coronatur. 161 c
 Procopij Cæsariensis scripta. 540 e cum Valente bellum. 321 f 322 a supplicium. ibid.
 Proculus hereticus 112 b Chryf. discipulus. 456 d
 Proculi hæresis. 112 b mors. 471 f
 Probatius eunuchus Alexand. episcopus. 316 c
 Probianus medicus podagricus sanatur. 182 e

I N D E X.

Probus episcopus Constantinop. 189 c
Probus episcopus Chalcedonen. 574 c
Probus Imperator Rom. 151 c
Prodigia diuina in Christi passione exhibita. 39 d
Prodigia dira. 30 c d 81 a 169 d 181 a b 390 d 408 c 430 e f 431 a 471 a b 486 a b c 578 a
de Prodigiosis casibus theologicum iudiciū. 431 b
Prodigioſæ vites poſt vindemiam germināt. 286 c
Proditionis pœna. 321 f 571 e
Prophanæ literæ theologis neceſſariæ. 152 b
Prophanarum literarum magna vtilitas. 302 f
Prognosticationes multis legibus damnatæ. 355 e
Prohæreſius ſophiſta. 331 d
Prophetæ in ecclia non diuinant. 114 c
Prophetarum ſcripta lacerata, ab Eſdra ſacerdote integritati reſtituta. 107 c
Prophetica dona in ecclia, Iuſtini philoſophi temporibus. 102 f
Proſtituta Romæ à Theodoſio abrogata. 371 f
Protectus Cęſarienſis preſbyter & martyr. 130 d
Proterius Alexandriæ episcopus à ſynodo Chalced. lectus. 489 e in baptiſterio à percuſſoribus obrutus. 495 c
Proterij episcopi Alexandrini martyr. 494 e f
Protogenes episcopus Sardicęſis. 148 a 243 d
Protogenes Carrarum episcopus. 364 d
Protogenis facta. 336 b c miracula 336 b exilium. ibidem b
Prouerb. Funem omnem mouere. 589 b
Prouerb. A prima linea. 2 c
Prouidentia diuina in medijs malis opem benignè fert. 536 b
Prouidentia diuina paternè ſimul caſtigamur & erigimur. 169 a
Prudentiæ officium. 354 b
Pſalmodiæ. 399 b
Pſalmodiæ Arianorum. 409 f Syrorum 249 a à Chryſoſtomo inſtitutæ 410 a à mulieribus decantatæ 317 c apud veteres non cædem. 387 c
Pſalmodum Daudicorum cõmendatio. 498 c
Pſathyrianorum hæreſis. 382 f
Pſeudabares pop. 575 c
Pſeudomoyſes. 538 a
Pſephium Antiochiæ reſtitutum. 471 e
Pſitaci auis deſcriptio. 253 f
Ptolemæus à matre Cleopatra fugatur. 21 e
Ptolemæus martyr. 95 d
Ptolemæi bibliotheca. 107 b inceſtæ nuptiæ & parricidium. 22 d
Ptolemæi Lathuri contra Alexandrum reſgeſtæ. 21 e
Publiæ abbatiffæ ſanctitas. 293 a
Publius episcopus Hieroſol. 111 e
Publij episcopi martyr. 103 d e
publius monachus Zeugmatenſis. 352 f
Pudicitæ conferuatæ memorabile exemplū. 160 a b
Puer Constantinopoli mirificè in ærem ſublatus, & inde remiſſus. 471 a
Pulcheria Arcadij Imp. Rom. ex Eudoxia filia 406 d 432 c Martianum poſt Theodoſij mortem renunciat. 483 e à Septimo in aulam imperialem reducta. 474 d priuatam in Septimo vitam completitur. 472 c
Pulcheriæ principis religioſiſſimæ laudes. 436 a virtutes 435 d e pietas & liberalitas. 435 f vaticinia diuinitus reuelata. 442 e
Pulcheriæ Auguſtæ duæ. 492 f 493 a
Pulcheriæ ſorum virtutes. 436 c
Pulcheriæ mors. 476 b 493 e
Purorum hæreſis. 498 a

Purpuræ tinctio. 152 a
Puſices Saporis Perſarum regis artificum præfectus martyrio coronatur. 215 a
Purubastes monachus. 350 b
Pyrenæi montes. 361 c
Pythagorica animarū tranſmigratio. 310 f 311 a
Pythagoricum ſilentium. 100 f

Q

Quadrageſimale ieiunium. 386 a
Quadrageſimali tempore in piſcium penuria Iuſtinianus carnibus homines veſci permittit. 554 f 555 a
Quæſtiones eccleſiaſticæ nõ temerè promulgandę. 194 d 195 a
Quatuordecimani hæretici. 120 e 384 b
Quadratus epiſc. 103 e propheta. 80 a
Quadrati viri ſanctiſſimi facta. 90 b
Quintiano Gazeo epiſcopatus abrogatur. 243 f 244 a
Quintæ ſceminæ conſtantiffimæ martyr. 134 b
Quirini Chalcedonenſis episcopi in Chryſoſtomum odium. 416 a

R

Rais catechumena. 924 d
Rebellionis vindicatæ exēpla. 30 c 54 a
Reformatio cleri & eccleſiæ. 6 b
Reges ſacerdotali munere functi. 20 f oleo vncti typū geſſerunt veri regis Chriſti. 18 e
Reſurrectio mortuorum à Platonis deriſa. 480 b
Retitius. 177 d
Reuerentius Phœnicæ & Tyri episcopus. 463 b
Rhinocurura locus. 350 f
Rhinocurura catholica. 351 b
Rhodus terræmotu quaſſatur. 530 a
Rhodonis aduerſus Marcioniſtas ſcripta. 116 a contra Marcionem certamen. 112 b
Rhutenorum ad Chriſtianiſmum conuerſio. 591 e
Ritus & cæremoniæ veteris teſtamenti ſymbola noui teſtamenti fuere. 19 f
Rhodium coloffus. 85 c
Roilas Scythæ cum copijs ſuis fulmine cœleſti extinctus. 437 d 464 c
Romanus monachus. 352 c
Romanus cantor eximius. 471 d
Romanus episcopus proſugos episcopos ad communionem admittit. 239 f
Roma figuratè à Petro Babylon dicta. 55 f ab Alaricho obſeſſa. 429 d e fraude & perfidia ab Alaricho capta. 438 a ab eodem direpta. 430 b à Gothiſ expugnata. 543 a 430 b 433 b 429 d item à Genſericho 491 e à Totila. 543 b
Romæ olim ſeptem tantum diaconi. 387 a
duo eodem tempore Pontifices cõcordes. 268 c
Romæ conciones in ecclia ad populum nõ habitæ. 387 b
Romani epiſc. autoritas. 180 b 465 b 502 d prærogatiua. 148 e 540 b 237 c
Romani à Perſis & Varacho duce debellātur. 162 e Gotthorum obſidionem auro redimunt. 429 e
Romanorum Pontifices vn̄de. 79 c f
Romanorum episcoporum catalogus. 107 d 111 d 151 e 320 f 457 a
Romanorum in electione episcoporum ſeditio. 527 f ieiunia. 386 a 387 d
Romanorum contra Perſas reſ fortiter geſtæ 309 d 449 d e 529 e 558 d de Perſis præclara victoria. 450 e 571 e 570 c d pax 574 b item cum Cabade pax. 529 a

Romanorum ſub Iuliano innumeræ calamitates. 311 b fames & peſtis dira 429 d ſynodus prouincialis. 540 a
Romanæ eccleſiæ primi episcopi. 67 e f 68 a
vetus priuilegium. 239 f 240 a
Romanum concilium propter Auxentium epiſcopum coactum. 345 a
Romani concilij acta. ibidem a b
Ros crucis forma in Iulianum decidit. 286 d
Rubri maris duo ſinus. 251 f
Rufinus apud Arcadium præfectus prætorio. 402 c imperium affectat. eodem
Rufinus Eccleſiaſticę hiſtorię interpres. 304 f
Rufini cum Theodoſio colloquium. 394 b
perpetua cum Perſis pax. 540 e cædes. 402 c d
Rufini caput hæſtæ infixum. 402 e
Rufus abbas. 550 d
Ruga Scythæ cum ſuis militibus vltione diuina extinctus. 464 c d

S

Saba Arabiæ metropolis. 212 f
Sabbas philoſophus. 525 c
Sabbas Aeliſenſis episcopi ad Iuſtinianum legatus. 549 b
Sabbas monachus. 525 c 478 b orator & deprecator Palæſtinorū apud Iuſtinianum. 549 c
Sabbas hæreticus. 328 f eius mors. 549 d
Sabbatius ex Iudæo Chriſtianus factus. 383 d
contra iuriſurandi religionem illegitimè epiſcopus ordinatus. 444 b Nouatianus epiſcopatum ambit. 443 e f propter Paſchæ diem Iudaico more celebrandum, à Nouatianorum ecclia ſecedit. 452 b Euangelicam lectionem adulterat. 443 f
Sabbatius Chriſtianus factus, cum Iudejs Paſcha celebrat. 383 c d e
Sabbatij ſepulchrum. 452 c
Sabæi pop. 212 f
Sabellij Libyci hæreſis. 113 d
Sabellij hæreſis. 188 e 223 d 294 d 147 e damnatur. 262 a 272 d
Sabelliani hæretici. 585 f
Saberi populi. 522 c 575 d
Saberorum in Orientem eruptiones. 522 c
Sabinianus Pont. Max. 589 e f
Sabinus episcopus & martyr. 215 f Heracleæ Thracię Macedonianorum episcopus. 243 c
Sabini acta ſynodalia. 297 b
Saborius Perſarum rex, 164 a
Sacerdotes olim erant reges vncti. 18 e
Sacerdotes oleo vncti, figurā geſſerunt Chriſti. 18 c
Sacerdotum vnctio à Manuele Palzologo reformata. 6 b
Sacerdotum coniugia 386 d nundinatio. 555 c
Sacerdotalis dignitas eorum tantum eſt, qui ad eam ſunt vocati. 454 d
Sacerdotalis functio. 495 c
Sacramentum corporis & ſanguinis Chriſti communicantibus dandum in manus 394 a 409 e miraculoſe in lapidē verſum. 409 e
Sacramenti ſanguinis & corporis Chriſti prima inſtitutio. 37 f reliquiæ pueris innocentibus olim datæ. 549 d e
Sacramenti altaris vtraque ſpecies in loco templi ſacratiore ſeruata. 419 c
Sacramenti altaris morientibus communicata. 432 a b
Sadoc Iudæorum Pontifex. 49 b
Saddoci Phariſæi ſeditio. 25 c
Saducæorum hæreſis. 103 c
Saenes ſua omnia quàm Chriſtum abnegare maluit. 448 e
Salambria monachus. 465 c
Salamines monachus. 351 c d 415 b
de Salomonis ſapiētia Irenæi iudiciū. 107 a

*** iij

INDEX.

- de Salomonis prouerbiis Egeſſippi & aliorū antiquiſſimorum authorū iudicia. 103 c d
- Salianus Conſtantis dux. 255 d
- Salua Alexandri regis coniunx. 21 f
- Salome ager. 26 f
- Salome Iosephi vxor 49 a obſtetrici in bethle em. ibidem
- Salophaciolus epiſc. Alexād. 514 c eius mors. ibidem f
- Saltatorum ſpectaculum ſabbato Alexandrię exhibitum. 445 b
- Saluſtius epiſcopus Hieroſol. 548 b Iuliani imper. præfectus. 304 d e martyr. 524 f
- Samaritanorum de Paſchate celebrando ſententia. 384 b
- Samaritanorum hæreſis 103 c contra Iudæos ſeditio. 62 e
- Samofatenus excommunicatur. 148 d e damnatur. 262 a
- Samofatenorum in fidei ſyncerioris amatores odia. 334 e vide Paulum Samofatenum.
- Samuel propheta, ſacerdos, & populi iudex. 49 b
- Samuelis prophetę oſſa 442 f propheticum. ibidem.
- Sanctus martyr. 108 d e f 109 a b c d e
- Sancti martyrium. 109 e f
- Sancti non pro diis colendi, cum ſerui tantū fuerint aliſſimi. 172 a
- Sanctos ſuos etiam defunctos Deus glorificat. 469 e
- Sanctorum adorationes à Xenaia epiſcopo Hierapolitano prohibitz. 522 f
- Sanctorū veneratio vnde nata. 143 c d in quibus conſiſtat. 172 a
- Sanctorum imāgines vnde, atque cur antiquis erectę. 143 c d
- Sanctorum monumēta vnde culta. 172 e 143 c
- Sanctorum reliquię olim circumuectę. 550 b
- Sanctorum memoria. 477 e
- Sangaris fl. 129 f ſangarum op. 383 d
- Sangari martyrium. 104 d
- Sangaris epiſcopi mors. 119 e
- Sangariensis ſynodi decreta. 383 d
- Saphirę & Ananiz horrendum fatum. 47 f
- Sapientię Dei templum à Conſtantino excitatum. 240 f incenſum 423 b
- Sapores epiſcopus & martyr. 215 f
- Sapores Gratiani Imp. dux. 362 d
- Sapores Gratiani conſtitutionis de religione promulgatę exequutor. 363 c
- Sapores Perſarū rex Niſibim expugnat. 259 e eius contra Chriſtianos edictum. 215 b
- Saraceni olim Iſmaelitę. 356 d
- Saraceni à Moſe ad Chriſtū conuerſi. 356 c d e
- Saraceni metu correpti in Euphrate ſubmerguntur. 450 a
- Saracenorum origo & antiquitas. 356 d contra Romanos res geſtę. 450 a
- Sardicenſe concilium. 243. 244. b c 260 c
- Sareas Iudæorum Pontifex. 49 c
- Sari præfecti militaris contra Alarichum res bello geſtę. 430 b
- Sarmates Arianz hæreſis ſectator. 188 f 191 e
- Sarmatę à Conſtantino victi. 180 a
- Sarmatę ab imperij finibus à Iuliano repulſi. 346 b
- Saturnius hæreticus. 100 f 103 c 105 d
- Saul primus Iudæorum rex. 20 d
- Saulus Chriſtianorum maximus perſecutor. 50 a conuertitur. ibid. b
- Sauromatę gens barbara & informis. 346 c
- Sauromatum cum Romanis bellum. ibid. c d
- Scaurus Cœleſyrię administrator. 22 a
- Scenitzę Perſę. 559 a
- Scenitarū in Meſopotamiā eruptiones. 528 b
- Scirti amnis periculosa exundatio. 536 c
- Scottatio à Conſtantino prohibita. 180 c
- Scriptura diuina non nouis, ſed receptis vocabulis eſt explicanda. 202 f 203 a
- Scythę Caucaſci & Boreales. 575 c
- Scythę Pariſtij à Conſtantino ſubacti. 182 a
- Scythę ab Arianiſmo ad orthodoxam fidem à Chryſoſtomo conuerſi. 405 c
- Scythę vnum tantum habent epiſcopū. 387 a
- Scytharum cum Arianis contentio. 342 d in Romanorum agros irruptio. 407 a
- Seas ſummus Cabadis regis amicus. 528 f
- Sebaſtiz ciuitatis deſcriptio. 179 a
- Sebaſtienses quadraginta martyres. ibid. a
- ſectarum ſectioes. 388 d
- Secūdus Apollonij martyris accuſator. 115 b c
- Secundus Arianaus. 199 c 191 e 203 e
- Secundus Prolemaidis epiſc. 199 c in concilio Nicæno excommunicatur. 201 e
- Sedetion epiſcopus Conſtantinop. 189 c
- Seditio Iudæorum cruentiſſima. 62 f 63 a
- Seditionis vindicatę exemplum. 30 b 54 a
- Seiani in Iudæos odium. 53 a
- Selam Iudæorum Pontifex. 49 c
- Seleucenum concilium. 255 c 269 c d eius acta. 273 e
- Seleucenę ſynodi ad Imperatorem legatio. 275 e
- Seleucia ciu. 559 b direpta. ibidem
- Selina Gotthorum epiſcopus. 382 f
- Seneca epiſcopus Hieroſol. 92 a
- Senioribus honos tribuendus. 97 b
- Seofes ſummus Cabadis Perſarum regis fautor. 528 f
- Septem dormientium historia. 470 a
- Septuaginta interpretes. 126 f
- Septuaginta Chriſti diſcipuli quomodo & à quibus baptizati. 48 d
- Septuaginta diſcipulorum vocatio. 33 d
- Septuaginta interpretū elegās historia. 107 b
- Septuaginta interpretū tranſlatio qualis. ibi. b
- Sepulturę apud Chriſtianos honos 168 f 169 a
- Sepulturę honos martyrib⁹ denegat⁹. 110 d e
- Serapidis ſacra 378 b templum. ibid. b poſt Græcorum fugam à Chriſtianiſ receptum. 378 e
- Serapidis templi deuſtatio prædicta. 379 b
- Serapion epiſcopus Antioch. 111 e 115 d 294 c
- Serapion à Chryſoſtomo accuſatus, in exiliū mittitur. 411 d
- Serapion Heracleę epiſcopus. 418 b
- Serapion Magnus. 350 b
- Serapion monachus. 246 a 347 e pater decem millium monachorum. ibid.
- Serapion Thmuzus epiſcopus. 245 e
- Serapionis monachi multo ſudore victum ſibi parabant. 347 f
- Serapionis archidiaconi ſuperbia. 411 d
- Serapionis egregia dicta. 354 c
- Serenus martyr. 124 c
- Sergia monaſterij Olympiadis apud Conſtantinopolim præſes. 413 b
- S. Sergio cruz aurea à Chofroe dedicata. 572 a
- Sergiopolis per Sergium martyrem à Perſarum impetu deſenſa. 545 c
- Sergius diaconus. 582 e
- Sergius Conſtantinop. epiſc. ibidem.
- Sergius patriarcha Conſtantinopolitanus. 423 c
- hæreticus. 589 a
- Sergius proconſul à Paulo ad Chriſtum conuerſus. 58 c
- Sergij martyrium. 161 b templum. 498 e
- Seruatoris templum in Lateranenſi à Conſtantino conditum. 161 b
- Seuera Valentiniani Imp. vxor. 346 d
- Seuerianus Gabalanorum epiſc. 411 b
- Seuerianus epiſcopus Scythopolitanus. 415 f
- à Theodoſio occiſus. 490 c
- Seuerini Arethuſij epiſcopi aſtutum facinus. 524 d e
- Seueriani inſolens atque impium diſterium. 411 d cum Chryſoſtomo amicitia 411 c in Ioannem Chryſoſtomum conuicia 417 a mors 431 c
- Seueriani hæretici. 101 e
- Seuerus à Nephelio monaſterio pulſus. 524 a
- Seuerus epiſcopus. 324 b eius ſcripta in Conſtantinopolitana ſynodo damnata. 539 f
- Seueri epiſcopi hæreſis à Gregorio Theopolitano epiſcopo exterminata. 573 a
- Seuerus Antiochen⁹ epiſcopus. 523 f
- 535 fin Chalcedonenſem ſynodum inuehitur. 535 e
- Seueri Antiocheni epiſc. perfidia. 524 a cum Alamundaro diſputatio. 528 b
- Seuerus Conſtantinopolim euocatus. 539 b
- Seueri epiſcopi Conſtantinopolitani ſynodales literę 524 b ad Iuſtinianum & Theodoram epiſtolę. 539 b
- Seuerus monachus Aegypti. 352 e
- Seuerus Occidentis Imperator. 491 f tyranniſ eccleſiaſtica. 526 d mors. 164 a b
- Seuero epiſc. Antiocheno lingua, Iuſtino Imp. iubente, excindi debuit. 535 f
- Seueritarum hæreſis. 586 c
- Sextuplum Bibliorum opus. 126 e
- Sextus ſcriptor eccleſiaſticus. 118 f
- Sibyllę Erythrę de extremo in terris iudicio vaticiniū. 592 item de Inuentione ſanctę crucis. 208 c
- ſicariorum Hieroſolymis horrendus tumultus. 63 a
- Siccitas ingens. 311 c 410 f 491 a
- Sida ciuitas. 536 b
- Sidena ciu. 486 a
- Sigifmundus ab Heberſtain, baro Auſtriacus. 357 a
- Silentiariorum ſchola. 520 e
- Siloę ſons. 209 b
- Simeon Columella monachus. 457 c
- Simeon diſcipulus Ephraim. 248 f
- Simeon epiſc. Hieroſol. 92 a 80 a
- Simeo Ioānis Chryſoſt. vitā deſcripſit. 404 f
- Simeones Laodiceę epiſcopus. 466 a futurū terrę motum prædicit. 548 e f
- Simeones hæreticus 328 f in ſomnis ad Felicē Poſtificem miſſus. 517 f
- Simeones monachus Antioch. 352 e
- Simeones monachus Apameenſis. ibid.
- Simeones monachus ſanctiſ. 496 a b
- Simeones propter ſtuprum illatum falſo accuſatus. 548 c d
- Simeonis Cleopę longęuitas. 87 d martyriū. ibid c
- Simeonis Stylytis ſue Columellę historia. 573 a miracula ibid. b
- Simeonis Stylytis cadauer Antiochię tranſlatum. 477 a b
- Simeonis apud Edeſſam noua viuendi ratio. 548 b de Chriſto vaticiniū 27 c 566 d laus. 27 b c pietas 566 d
- Simeonis Magiſtri de Simeonis Stylytz vita lucubrations. 573 d
- Simiz deę ſimulacrum ad perpetuā fœditatis idolomanię memoriā conſeruatum. 379 a
- Simiarum variz ſpecies. 253 d
- Siminus epiſcopus Rom. ad Zenonē legatus. 517 b e ob legationis præuaricationem damnatus. 517 f 518 a
- Simon Boethi filius, Pontifex Iudæorū. 49 e
- Simon Camythi filius Iudæorum Pontifex. 38 c 49 d e
- Simonis Cananæi nuptiz. 209 a
- Simo Cleopę filius, Hieroſolymorum epiſcopus. 84 d
- Simon hæreticus. 100 c 112 a
- Simon Herodis ſocer Pontifex. 49 e
- Simeon Iosephi filius. 48 f

I N D E X.

- Sim on leprosus, pater Lazari. 37 a
 Simon magus , apostolorū apertissimus ho-
 stis. 63 c eius artes & studia. 50 d præstigiæ.
 63 d hærefes, & c. 55 b mors. 68 d
 Simon à genero Ptolemæo in conuiuio oc-
 ciditur. 21 c
 Simonis contra Cendebzū ducē res gestæ. ib.
 Simonis Zelotis res & martyrium. 71 c
 Simoniani hæretici. 103 b
 Simonium locus. 68 d
 Simplicius episcopus Rom. 517 a
 Simulacrorum materia preciosior in paupe-
 rum vsum expenditur. 378 f
 Simulas iater ecclesiarum antistites Orige-
 nis tempore maxima. 129 f
 Sina mons. 351 c
 Siricius episc. 403 c Pont. Rom. ibidem
 Sirimis vicus. 552 c
 Sirmiese concilium. 276 a b c propter Pho-
 tianū hæresim coactum. 261 f 262 a
 in Sirmienū conuentu triplex fidei formula
 ab Arianiis composita. 362 b
 Sirmienfis conuentus Latina fidei formula.
 270 d
 Sirmienfis fidei symbolum Arimini lectum.
 276 c item Constantinopoli. 276 c
 Sirmienfi symbolo Occidentales episcopi qua-
 tenus & quomodo subscripserint. 272 a b
 Sirmium à Persis captum. 559 f
 Sirmius Germinius. 277 b
 Sisinus Constantopolitanus episcopus No-
 uatianus. 388 f 456 d
 Sisinus Cyzicenus episcopus. 459 f
 Sisinij episcopi factæ. 489 a in Leontium
 Anticyranum episcopum facere dictum.
 489 b c de Eutropio somnium. 422 a
 mors. 444 a 457 d
 Sisinus presbyter. 456 c
 Sisinij cum Chrysostomo disputatio. 489 c e-
 rudicio. 488 f natura & mores. 488 f
 489 d e
 Sitas Martyropolis proditor. 570 a b cruci-
 figur. 571 c
 Sclauinorum in Thraciam eruptio. 574 c
 Smyræorum ecclesiæ scriptum ad ecclesias
 Ponti. 95 f
 Soba. 49 a
 Socrates scriptor Ecclesiasticæ historiæ fuit
 Nouatianus. 153 c 244 f 245 a ob Græcorū
 deorum contemptum damnatus. 302 c
 Socratis de Ioanne Chrysostomo testimoni-
 um. 469 d
 Socratis Ecclesiastici scriptoris de Nestorio
 iudicium. 458 b pro Eusebio Pamphili a-
 pologia. 244 e f
 Sodomitarum coercio. 554 f
 Sogdoane regio. 575 f
 Sogor gens. 575 d e
 Sol à Persis adoratus. 214 b c 289 c
 Solis defectus sub Augusti mortem. 30 d
 Solomon Antiochiæ presbyter. 519 c
 Solon episcopus. 350 f ex mercatore factus
 monachus. 351 b
 Solonis leges. 91 b
 Somnium Sisinij de Eutropio. 422 a item
 Theodosij Imp. 362 a 392 a
 Sopater philosophus. 173 a colloquium cum
 Constantino Imp. instituit. 173 b
 Sophia Iustini imper. iunioris coniunx. 555 c
 Sophiæ ad Chosroem literæ. 559 e
 S. Sophiæ in vrbe Constantinopolitana tem-
 plum. 237 a 240 f deformatum. 540 e f à
 Iustiniano restauratum. ibidem. 6 d
 S. Sophiæ templi apud Cōstantinopolim stru-
 ctura. 546 e
 S. Sophiæ apud Constantinop. insignis biblio-
 theca. 14 f
 Sophroniæ ad conseruandam pudicitiam in-
 signis certamen. 165 a b
 Sophronius Pompeiopolit. episc. 315 e Mace-
 donij sectator. 296 f
 Sophronij Pompeiopol. auaritia. 277 d exau-
 thoratio. ibid. de mutatione symboli fidei
 præclare dictum. 274 f
 Sophronius Tyri episcopus. 466 d
 Soræi. 580 c
 Sosij contra Antigonum res gestæ. 22 f
 Sosthenium locus. 182 b 187 c
 Sosthenium à S. Michaelē Michaelium di-
 ctum. 182 e
 Sotas exorcista. 115 d
 Soter Pont. Max. 91 c
 Soterichus Cæsareæ episcopus. 525 b
 eius contra Fauianum odium. 585 c
 Sphingis descriptio. 253 e
 de Sphinge & Oedipo fabula. ibid. f
 Spiridon Cyprius episcopus martyr. 196 c
 philosophum argutum verborum simpli-
 citate conuincit. 197 c Tryphillum episco-
 pum propter verborum in concionando
 nouitatem reprehendit. 221 a
 Spiridonis historia. 220 b hospitalitas. 221 b
 Spiritus sanctus cur quinquagesimo demum
 à resurrectione die apostolis missus. 44 c
 in ipso Pentecostes die quomodo apostol-
 is datus. 47 d cur in columbæ specie sit
 visus, dum baptizaretur Christus. 31 c
 Spiritus sancti efficacia atque officia. 44 c
 an Spiritum sanctum consubstantialē patri
 & filio profiteri oporteat. 342 f
 Stachys Argyropolitanus episc. 189 c
 Statua Christo à muliere Cæsariensi erecta.
 143 a b
 Statuæ Antonini tyranni vbique demolitæ.
 175 a
 Statuarum sacrarum vsus. 143 c 306 e
 Stauratij mors. 591 b
 Staurolararum hæresis. 588 d
 Stella à Magis in oriente visa, qualis fuerit.
 27 e
 Stella prodigiosa. 408 b c alia sub Theodo-
 sio imp. visa. 390 b
 Stellæ in cælo medio die visæ. 430 f
 Stemeischaganus Hunnus Chagani contra
 Scythas dux. 575 c
 Stephanus episc. ex Amasena Constantino-
 polim translatus. 466 a
 Stephanus episcopus Antioch. 321 a 256 f fle-
 gatis Rom. infidiatus episcopatu priuatur.
 256 f 257 a à pueris trucidatur. 501 f
 Stephanus Laodicēsis episcopus profanarum
 artium longè doctissimus. 152 c
 Stephanus episcopus Rom. 151 c
 Stephanus Germanienfis episc. 364 c
 Stephanus monachus Aegyptius. 349 c d
 Stephanus patriarcha. 591 e
 Stephani apostoli prædicatio & miracula. 49 f
 martyrium. ibidem
 D. Stephani reliquiæ à Palestina Cōstantinop.
 translata. 441 b
 D. Stephani apostoli sepultura. ibid. a
 D. Stephano Constantinop. templum à Pul-
 cheria ædificatum. 441 e item Hierosoly-
 maz. 476 a b
 Sthenelus episcopus. 324 b
 Stilico apud Honorium præfectus prætorio.
 402 c imperium affectat. ibid c
 Stiliconis res gestæ. 429 b c mors. 402 e 429 c
 Strudæ. 552 b
 Struditarum templum. 527 b
 Studius episcopus Constantinop. 498 c
 Subsistentiæ nomen in sacris quomodo vsur-
 pandum. 294 d e
 Substantiæ variz definitiones. ibid. e
 Substantiæ verbū ab Arianiantibus ex sym-
 bolo deletum. 270 e
 Substantiæ verbum malè intellectum ma-
 gnas in ecclesiis excitauit tragædias. 270.
 271. 276 d e f
 Substantiæ nomine in sacris quid intelligen-
 dum. 294 d e
 de Substantiæ & subsistentiæ verbis Alexan-
 drina synodus quid decreuerit. ibid. a
 Sudaus Iudæorum Pontifex. 49 c 213 d
 in Sues, homines diuina vindicta conuersi.
 213 d
 Supplicatio pro serenitate & clementia aeris
 impetranda. 437 a b
 Supplicationes belli temporibus pro victo-
 ria instituendæ. 449 f
 Supplicationes ob terræmotū Constantinop.
 institutæ. 471 a item Romæ ob Constanti-
 ni de Maxentio victoriam. 170 c
 Surum op. à Chosroë expugnatum. 544 a
 Susacenses. 264 c
 Susacis mons. 245 a
 Susannæ historia à Iulio Africano reiecta.
 131 b
 Sylluanus Ciliciæ episcopus Romam legatur.
 323 c
 Sylluanus episcopus Const. causarum contro-
 uersarum iudicium non clero, sed laicis,
 ne nundinatione vterentur, committit.
 465 c
 Sylluanus Emezenæ ecclesiæ antistitis martyriū.
 161 f 162 a
 Sylluanus Philippopolis primū, deinde Tro-
 adis episc. 465 c
 Sylluanus Scythopoli combustus. 549 c
 Sylluanus Tarsensis episcopus. 315 e dama-
 tur. 177 feius contra Acacium pro symbo-
 lo Nicæno disceptatio. 274 a
 Sylluanus episc. cum. XXXIX focis apud
 Gazam Palæstinæ, propter fidei confessio-
 nem macatur. 162 a 167 e
 Sylluanus monachus. 351 c
 Sylluanus nauem latam onerariam immobili-
 lem è littore in mare oratione prouoluit.
 465 d sparteis calceis est Constantinop. v-
 sus. ibid. d
 Sylluanus Gallorum occidentaliū tyrannus.
 264 d eius interitus. ibid. d
 Sylluerius episc. Romanus. 543 b
 Syluester Pont. Max. 189 b 224 d 164 a Deum
 solum inuocandum esse, non sanctos, do-
 cet. 172 a
 Syluestri pontificis ad Constantinum iam ba-
 ptizandum oratio. 172 a b cum Iudæis de
 religione disputatio efficacissima. 173 d
 Symeon Metaphrastes. 476 f
 Symeon monachus. 247 e
 Symeon Persidis episcopus calumniosè apud
 Saporem regem accusatus. 213 f 214 a
 Symeonis apud Persarū regem facta. 214 a b c
 martyrium. 314 c f
 Simeones Stylites, siue Columella, primus in
 columna vitæ monasticæ institutum inuen-
 nit. 476 c
 Symeonis Columellæ ætas longæua. 476 f
 ad Basilium episcopum de pietate Leonis
 & chalcedonenfis synodi epistola. 496 b ad
 Eudociam literæ. 492 d
 Symeonis corpus vsque ad Euagrii tempora
 integrum conseruatum. 477 b
 Symeonis Mandra. 477 c templum. ibid. tor-
 ques ferreus. ibid.
 Symeonis monachorum obedientia. 477 e
 Symeonis historia à Theodorito descripta.
 476 d
 Symmachus Bibliorum interpres. 127 a
 Symmachus Ebionita. ibid a
 Symmachus episcopus Hierosol. 111 e
 Symmachus ab accusatione à Leontio episco-
 po liberatus. 375 e

* * * iiii

Symmachus vir consularis	ibid. d	Terbelis Bulgarorū dux. 560 e ei ⁹ leges ibi. f	589 e 457 a b
criminis peduellionis atque læsæ maiestatis reus factus.	ibidem	Terebynthus	Theodorus episcopus Heracleot.
Symmachi scripta.	126 f 127 a 375 d	Terentius Tomitanus episcopus.	Theodori episcopi martyrium.
Symmachi pontificis in relegatos in Sardiniam episcopos pietas.	541 e f	Terentij in Armenia res egregiè gestæ. 358 e in Valentem imp. liberè dictum.	Theodorus Thrax episc. Arianus.
Symmacho episcopatus à Theudericho confirmatus.	528 a 375 d	Teridatis erga D. Gregorium crudelitas.	Theodori tyranni cædes.
Sinerus.	116 a	213 d e	Theodorus Tyro martyr.
Synesius vt philosophus studiis & ludis deditus.	480 c	Terræmotus Nicomedix grauiss.	Theodoritus Cyri episc.
Synesius ex philosopho episcopus factus.	480 a cur ad eò episcopatum reformidavit. 481 d e	268 f	Theodoritus ecclesiæ vasorum custos, & martyr
Synesius vxorem propter episcopalem dignitatem dimittere recusat.	481 a	Terræmotus ingens.	Theodoritus ecclesiasticus scriptor
Synesij ad Eutropium fratrem epistola.	480 c	470 e 496 d e 530 a 536 b c 543 d	Theodoritus Cyri episc. proscribitur.
lucubrationes. ibidem b c vita. ibidem a b		563 a b 568 b	Theodoritus poeta.
Synnada ciuit.	443 a	Terræmotu Asiæ minoris vrbes concussæ.	Theodoriti de hæresibus liber. 383 b historia ecclesiastica.
Synodi quatuor vniuersales.	492 c	30 d	Theodoriti Cyri episcopi scripta in synodo Constantinopolitana damnata.
Synodalium decretorum executiones.	199 c	Tertullianus factus montanista,	Theodoriti Syri lucubrationes.
Synodorum decreta à Constantino firmata.	180 d e	Tertulliani hæreses. 107 f scripta. ibidè	Theodosiolus.
Synodorum frequentia ad ecclesiastica dissidia tollenda.	427 c	Tertullus orator, accusator Pauli.	Theodosius imp. ab Ambrosio episcopo excommunicatur.
Synodorum legitima congregatio.	472 d	Tetraditarum hæresis.	Theodosius Rom. imp. ab Ascholio æger baptizatus, conualescit.
Synodorum multitudo eccles. obest.	237 d	Tetrapylum Antioch. ædificium.	Theodosius imp. à barbarorum insidiis diuinitus conseruatus. 437 f à Deo plurimum dilectus. 464 c à Gratiano imperij confors lectus. 361 d à patre sustibus cædi iussus. 580 a
Synodorum sacrarum vsus & vtilitas.	102 d	Tetrarchiæ Iudææ.	Theodosius imp. ab equo delapsus moritur.
Syriæ descriptio.	252 c	Tthabor mons.	483 d
Syriacum Euangelium.	103 c	Thalassius Illyrici præfectus in episc. Cæsariensem electus.	Theodosius Arcadij imp. Rom. ex Eudoxia filius.
Syrorum psalmodiæ.	249 a	Thamer Iosephi ex Salome filia.	Theodosius belli tempore ciuib. extraordinaria tributa imponit.
		Thaumafus in martyrum numerum relatus	Theodosius fuit calligraphus. 436 e philosophus insignis.
T		446 a	Theodosius Christianissimi principis exemplum. 436 c cænobiorum princeps.
T Abenna insula.	246 f	Thebasa vicus.	Theodosius imp. concilium ducibus hæresium euocatis Constantinopoli cogit.
Tabennesiotarum monachorum origo.	246 a b leges.	Thebuthes hæreticus.	Theodosius crucis armatura fretus, cum barbaris manus conserit. 391 e ecclesiasticus tyrannus vix Dorothei man ⁹ effugit. 490 e hæreticos ab hominum frequentia in locos priuatos proscripsit.
Tacitus imperator Rom.	151 c	Theclæ templum Seleuciæ à Zenone ædificatum.	Theodosius non fuit acer hæreticorum persequutor.
Taddæi prædicatio & res gestæ.	51 c d	Themisius auaricia.	Theodosius imp. hostes suis preci. magis, quàm armis vicit.
Taisan Taugastanorum princeps.	576 b	Themistius philosophus Agnoetarum hæreticorum dux. 586 c adulatorum hostis. 317 e Iouiani imperatoris præco.	Theodosius idololatriæ acerrimus hostis.
Tapharum opp.	251 c	Themistij philosophi consularis ad Iouianū oratio.	437 b c
Taprobana insula.	253 a	Theocritus quidam contra Iustinum imperator electus.	Theodosius illegitimam monachi excommunicationem contempsit.
Tarbula virgo cum stupro vitam redimere posset, mori maluit.	215 d	Theocriti cædes.	Theodosius iunior Chrysofomi per baptismum filius adoptiuus.
Tarbulæ virginis martyrium.	ibid. a	Theocostus episcopus Cæsariensis.	Theodosius latrocinia ac fœda lupanaria Romæ sustulit. 375 f per iram lapsus, crudelissimam patrauit cædem.
Tartensis conuentus.	325 b	Theocostus monachus.	Theodosius imp. quibuluis literis facile subscribere solitus.
Tatiana femina sanctissima.	478 b	Theocostus presbyter.	Theodosius imp. Romanæ vrbi multū profuit.
Tatianus Encratitarum hæresis autor.	101 d	Theodorichus Scythicorum ordinum dux.	Theodosius imp. successorem suum diuina reuelatione vidit.
Tatianus Martiani patricius.	486 b	564 b	Theodosius Synnadx episcopus Macedonios tyrannicè persequitur.
Tatiani martyrium.	292 a 300 f 301 a scripta. 95 a 101 d	Theodorichi Ostrogothorum regis res gestæ. 520 b ad Iustinum imp. pro Arianis legatio.	Theodosij imp. ad Chrysofomum defunctum literæ.
Taugast Turcorum ciu. 575 cab Alexandro Magno condita.	576 c	Theodistus abbas.	Theodosij ad Severum & Antimum epistolæ. 539 c aduersus Eugenium expeditio. 391 b
Taugastanorum cum Chagano fœdus.	576 a b	Theodora constantini vxor. 162 e Herculij filia. 185 f Iustini imp. vxor.	Theodosij Arcadij filius pupillus.
Taugastanorum ritus & mores.	ibidem	Theodora procera.	Theodosij bliotheca. 436 e contra Arianos edictum. 366 f cõtra Genserichum bellum. 482 e contra hæreticos constitutiones. 370 e f contra Maximinum tyrannum in Italia res gestæ. 375 a de Maximo victoria atque triumphus. 375 c d contra Nestorium edictum. 463 c contra Persas bellum. 449 d e f 450 a b c præclara de Persis vi-
Tauresia ciuit.	560 b	Theodora sub virili habitu in monastica vita penitentiam agit. 557 e eius contra synodum Chalcedonensem odium.	449 d e f 450 a b c præclara de Persis vi-
Taurus in nummis Iuliani imperatoris.	303 c	Theodorij Byzantij historia ecclesiastica. 14 a	
Tauri forum.	497 c	Theodorus Afcidas Eustochij aduersarius.	
Teiz ducis contra Rom. res gestæ.	543 e	550 d	
Telemachus Arianus.	344 e	Theodori Cappadocis in Origenem liuor.	
Telemachus monachus dum Romæ dirimere certamen gladiatorum parat, martyrio afficitur.	402 b	551 b c	
Telemachus in martyrum numerum relatus.	ibidem c	Theodorus Cælesyriæ monach.	
Telesifus vicus.	352 c	Theodorus Comitatenfis.	
Telephorus Pont. Max.	91 e	Theodori ducis martyrium	
Telephorus Rom. episcopus. 107 d & eius martyrium.	ibidem d	Theodorus medicus Rom. ad Chaganū Hunnum legatus.	
Temperantiæ officium.	354 b	575 a	
Templa diuersa à Constant. imp. ædificata.	182 a b c d	Theodorus Mirificus cognominatus.	
Templa multa à Constantino ædificata.	187 b c	130 e	
Templa Dei vera	413 c	Theodorus Mopsuestiensis episcopus.	
Tentationis tempore declaratur vera in Christum fides.	256 c	457 b Arianorum antagonista.	
		Theodoro Perinthio episcopus abrogatur.	
		244 a	
		Theodorus Pfalltes grauissimè excarnificatur.	
		304 c	
		Theodorus Scribo episcopus Alexandrinus.	

INDEX.

- Storia.** 450 e & 483 b cum Ambrosio colloquium. 394 d cum Attila pax auro coempta. 483 a cum Rufino colloquium. 394 b de conciliorum autoritate dictum. 525 e de pccellu synodorum lex 472 f de diaconis constitutio. 381 e item de euertendis idolorum templis constitutio. 377 f
Theodosij de Eugenio victoria. 392 e & f de Ioanne tyranno. 439 f de Nicæna, eademque apostolica fide constitutio. 365 e de Nili sacrificiis intermittendis ad Aegyptios rescriptum. 390 a
Theodosij imp. Rom. educatio. 435 b egregia dicta. 436 f erga Placillam uxorem iam defunctam amor. 396 a erga suos humanitas atque benignitas. 375 d e
Theodosij imp. excommunicati pœnitentia. 395 a
Theodosij forum. 322 b hæresis. 538 e
Theodosij impietas à Romanis Pontificibus accusatur. 377 b c
Theodosij imp. humanitas & mansuetudo. 464 b c in Antioch. odium. 396 c d item in Flauianum. 472 c in Oriente res gestæ. 364 f item in Thracia. 361 c d
Theodosij in summo vitæ discrimine præces. 392 a
Theodosij iunioris contra adulteras lex. 376 b natiuitas. 409 b de filiorum educatione dictum. 376 c
Theodosij imp. morituri, quæ filiis reliquit, mandata. 402 b
Theodosij imp. Rom. mors. 400 d
Theodosij Mauricij imp. filij cum Germani filia nuptiæ. 579 a
Theodosio Mauricij filio oblatum imperium. ibidem f
Theodosij imp. pietas. 395 e somnium. 392 a virtutes. 436 d
Theodosio visione diuina in somnis imperium nunciatum. 362 a
Theodosij monachi mors. 549 b
Theodosianorum hæresis. 585 e
Theodosiopolis ab Eunomio ab immani Perfarum vi conseruata. 437 e
Theodorus. 117 e f Arii discipulus. 193 a
Theodoti Byzantij coriarij hæresis. 112 b d
Theodotus Hieropol. episcopus. 364 c vita monastica celebris fuit. ibidem c
Theodotus Laodiceæ episc. 193 b 365 b
Theodotus episcopus corporum simul & animorum medicus. 152 f
Theodoti mors. 114 a
Theodotiani hæretici. 112 f 113 a
Theodotion Ephesius. 107 b
Theodotionis scripta. 126 e f
Theoduli martyrium. 292 a 300 f 301 a
Theodulo episcopo struuntur insidiæ. 260 d
Theognis Nicææ episcopus. 199 c Ariarum antesignanus. 236 a Nicænus hæreticus. 365 b ab exilio reuocatus in episcopatum restituitur. 221 f
Theognis subscriptionem suam in Nicæno decreto fraudulenter inducit. 225 a b
Theognidi Nicæno episcopo propter Arianismum ademptus episcopatus. 199 e
Theologi profanorum autorum lectio pernecessaria. 302 e f
Theon philosophus. 446 b
Theonas episcopus Alexandrinus. 151 e Arii sectator. 191 e
Theonas Marmaritz episc. 199 c Arianus. 203 e in Nicæno concilio excommunicatur. 201 e
Theonas monachus Aegyptius. 347 c d
Theopaschitzæ. 501 e
Theopaschitzæ & Monophysitzæ iidem. 97 d
Theopaschitarum hæresis. 586 d origo. 587 a b c
Theophaniorum vnda in sacrum lauacrum quando primum infusa. 502 a
Theophilus Alexandrinus episc. 376 e 377 a 403 c
Theophilus episcopus Alexand. Chrysostrami obrectator. 406 finis Theodosij amicus duplici corde. 404 d ad episcopatum Constant. vocatur. ibidem d Anthropomorphitarum errores refellit. 411 f eisdem aduersus monachos Longos concitat. 412 d
Theophili Alexandrini episcopi auaricia. 412 c in Isidorum odium. 413 ab cum Petro archipresbytero contentio. ibidem a mors. 444 e
Theophilus episcopus Antioch. 91 f
Theophili Antiocheni episcopi facta & scripta. 104 b
Theophilus Cæsariensis episcopus. 111 e f
Theophilus Castabalenus episcopus. 323 c 315 e
Theophili Castabalenii episcopi historia. 277 f
Theophilus Gottorum episcopus. 276 b
Theophili episcopi cum monachis à Sceti reconciliatio. 377 d e
Theophili imperat. res gestæ. 591 d
Theophilus Indus Arianismo addictus. 251 d
Theophilus propagandæ fidei gratia ad Orientales missus. 251 d
Theophili indi exilium. 252 a miracula. 251 f res gestæ. 265 e virtutes atque studia. 251 d e
Theophilus Iudæorum pontifex. 49 e
Theophilus à Longis fratribus apud Eudoxiam accusatur. 413 f eius acta Constantinop. deleta. 418 b
Theophili aduersus Heraclidem Ephesium iudicium. 417 e cum Dioscoro & fratribus eius bellum. 412 e in Chrysostrum insidiæ. 413 f 414 a
Theophil, omnium calculo damnatus. 418 a b
Theophili mors. 431 c
Theophronius Eunomianus. 326 b 382 b
Theophronij hæresis. 382 c
Theophylactus Sebastianæ episcopus Rotiam translatus. 466 b
Theopistus Eustatij martyris filius. 93 d
Theopolis ciuiuas. 559 a b antea Antiochia dicta. 460 e 536 c
Theopompus Nouatianorum episc. 444 c
Theudæ rebellio atque seditio. 48 a capitis pœna vindicata. 54 a
Theudatus Occidentis imp. 543 a
Theuderichus Consul & Thraciæ dux. 520 c
Theuderichi ducis mors. 483 a
Theuderichus Gottorum princeps. 520 b eius mors. 519 d
Theuderichus Arianus amasium suum propter defectionem iugulat. 528 a
Theuderichi contra Artilam res gestæ. 483 a contra Zenonem imperatorem bellum. 519 d in Romanos liberalitas. 527 f 528 a mors. 543 a
Theotecnus Cæsareæ Palæstinæ episcopus. 148 a 152 e f
Theotecnus impostor. 167 a b
Theotecnus Logista Antiochenus idolomaniæ & persecutionis Maximini administrator. 167 a b eius ad Macrinum vt fortiter martyrium perferat, cohortatio. 142 d
Theotecnai apostatæ miseranda mors. 306 b 175 b c
Theotimus episcopus Hunnis Romanorum Deus appellatus. 397 f
Theotimi Scythici episcopi pro Origene defensio. 414 e miracula. 397 f
Thermon episcopus Hierosol. 151 f
Thermopylarum angustia. 264 e
Thessalonicensium in Comitatenfes tumultus. 393 c
Thomas Apamenus episcopus. 544 b
Thomæ Didymi incredulitas. 42 e Euangelium. 77 b acta & martyrium. 71 c d
Thomas episcopus Constantinop. 582 e
Thomæ episcopi Apam. in Chosroëpe rîsam libere dictum. 544 b c
Thomas Manicheus. 150 f
Thomas monachus Cœlesyriæ, sibi ipsi & Anastasii mortem prædicit. 548 f
Thomæ monachi Cœlesyriensis honorifica sepultura. eod. b festus dies apud Antiochenos. ibid.
Thracia à Rhoila vastata. 437 d ite à Vitaliano 529 fab Abarum & Slauiorum gente. 574 e ab Hunnis aut Massagetis. 510 d
Thraciæ præfecturæ sex. 405 b c
Thrasæa martyr. 115 b
Thrasæa Eumeniæ episcopi mors. 119 e
Thyrus martyr. 442 a eius reliquiæ. 442 e
Tiberia Thraciæ ciuitas à Tiberio Cæs. ædificata. 30 d
Tiberias ciuit. 208 f
Tiberius Imp. declaratur. 30 d 559 d 560 a
Tiberius Cæsar non temerè mutandos esse publicorum numerum administratores putauit. 30 e
Tiberij imperatoris statura, mores & virtutes. 562 b
Tiberius Mauritio filiam simul & imperium committit. 564 f multa templa ædificat. 30 d e
Tiberius per Pilatum de rebus Christi certior factus, cum in deos reuult. 52 a
Tiberij de Mauricij surrogatione oratio. 564 d e nocturna visio. 565 d prudentia. 30 e res gestæ. 564 c contra Persas bellum. 30 d 562 c mors. 565 e
Tigranis Armeniæ regis contra Pompeium bellum. 22 a
Tigris. fl. 305 c 558 d à Philostorgio eleganter descriptus. 352 b
Tigris & Euphrates fluuij ex Paradiso scaturiunt. 252 d
Tigri^o eunuchus presbyter. 416 d tanquam incediari^o crudeliter ab Oprato tractat^o. 421 f
Til flu. 575 d
Timæus episcopus Antiochenus. 151 f
Timasij exilium. 406 b
Timocles poeta. 498 d
Timostratus ab Alamandaro captus. 540 d
Timotheus Aclurus Cyrilli librorum deprator iudicatus. 494 e malis artibus Alexandrinum episcopatum occupat. 494 b c f 495 a cum suis damnatur. 494 f 495 a
Timothei imposturæ. 367 a b exilium eod. b ab exilio reuocatio. 511 b
Timotheus Archidiaconus in episcopum Alexandrinum eligitur. 444 e
Timotheus Alexand. episcopus. 348 a 367 a 369 b eius mors. 376 e
Timotheus Apollinaris discipulus cum dogmate suo damnatur. 372 d
Timotheus Celo & Litrobunes episcopus. 522 d
Timotheus Constant. episcopus, homo in religionis studio inconstantissimus. 535 e eius synodales literæ. 524 b
Timotheus Macedonij successor. 522 d
Timotheus Pauli discipulus. 67 b in funere Mariæ virginis. 493 d
Timothei apostoli ossa Constantinop. translata. 292 e f
Timotheus presbyter Arianus, Origene sectator. 444 d
Timotheus Saphaciolus Alexandriæ episcopus. 464 e

scopus	494 e	Tyrannorum plerumque cruentus exitus.	162 a
Timothei cadaver Constantinop. perlatum.	29 e	532 d	Varadatus monachus
Timothei episcopi sepulchrum à Moggo violatum.	516 b	Tyria synodus	496 a 498 a
Titus Bostrensis episcopus.	245 e 315 f 478 b	Tzundaer Perfarum ciui.	447 f 448 ab
Manicheorum insectator.	151 a à Iuliano ex Cyzicenor. vrbe eiectus.		Varami contra Narsen res gestæ.
Titus episcopus Constantinop.	189 e		171 b c d ite contra Rom.
Titus Vespasianus amavit literas ac viros literatos.	85 c d Iudzorum cladem ex animo est miseratus.		570 f fuga.
Titus Vespasiani cõtra Iudzos res gestæ.	81 d e 85 c d mors.		Vdir fl.
Tobias episcopus Hierosol.	92 a		Venationes principum laxamenta.
Tobix liberi vrbe ab Onia põtifice eiecti.	21		395 d
Tomos Scyтарum metropolis.	342 d		Venus dea impudicissima.
Totilæ contra Rom. res gestæ.	543 b c		473 f
Traianus.	519 e		Veneris templum in Caluariz loco in Christi contumeliam à gentilibus est ædificatum.
Traianus Valentis imp. contra Gotthos dux.	358 e f		207 b
Traiani Cæs. in Christianos crudelitas.	87 c f 88 a 90 f 91 a imperium.		Veneris templum ad Libanum montem à Constantino dirutum.
85 e iustitia & æquitas.	90 f		211 b 209 e
Traiani Cæsaris res gestæ.	ibidem		Verbum & filius Dei homo factus.
ad Traiani vsque tempora ecclesia ab hereticis incorrupta.	87 e		17 f
Traiani via.	578 f		Verbum & filius Dei subinde caliginosam hominum malitiam discussit.
Trafamundus orthodoxorum hostis acerrimus.	541 e		cod. a
Trafamundi Vandalorum ducis in Catholicos crudelitas.	527 f ad Theuderichum legatio.		Verbi Dei incarnatio.
541 e f			371 f 372 a
Tribun alia tribu commiscere, lege prohibitum.	26 f		Verborum affectatio in fidei atque ecclesie negotio fugienda.
Tributum ciuibus à Theodosio imp. extraordinarie impositum.	396 b		389 d e
Trigibildus Gotthus Phrygiæ rector.	407 b		Verbis nouis scripturâ diuinam explicare, religio est.
Trigibildi natiuitas, 409 b cum Gaina bellum.	407 b		202 f 203 a
Trimmythus insula.	220 b		Verina Basilisci soror.
Trinitatis consubstantialitas.	342 f 343 a		501 a b Tarsum in Ciliciam relegatur.
Trinitatis declaratio.	31 e d		519 f
Trinitatis inæqualitas Philippopoli introducta.	243 e		Verina Zenonis socrus.
ob Trinitatis inæqualitatem episcoporum disputationes contentiosissimæ.	243 e f		520 a eius mors. ibi.
Trinitatis mysteria.	588 b c 294 b 171 f 372 a		Veritatis simplex oratio.
Trinitatis sanctissimæ ineffabilis Theologia.	16 c		197 b c d
Triphon interfecto Antiocho, Syriæ regnum inuadit.	21 c		L. Veri imp. mors.
Triphillius Ledrensis episc. inter cõcionandum à Spiridone obiurgatus.	221 a		94 c
Tricheitarum hæresis.	584 b 586 a b c		Veroniani cædes.
Trocundi ducis contra Zenonem res gestæ.	511 b		438 b
Troianorum cum Achæis bellum.	181 c		Vesalia Germaniæ ciui.
Troilus Sophista Anthemij familiaris.	435 c		129 f
Turbonis contra Iudzos res gestæ.	90 d		Vesauia ciui.
Turci cruce contra pestis crudelitatem in fronte signati.	571 f		cod. b
Turcæ prædones Constantinopoli eiecti.	2 b		Vespasianus in expugnatione Hierosolymæ posteros Davidis ad cædem requiri iubet.
Turcorum ciuile bellum.	575 e dij. ibidem.		84 d
religio.	ibid. f		Vespasiani imperium.
Turuni contra Chaganum res gestæ.	575 e f		81 d
Tyaneum catholicorum episcoporum concilium.	325 a		Vespasiano cura Iudææ à Nerone commissa.
Tyrannionis martyrism.	161 f 162 a		80 d
Tyrannus Antiochiæ episcopus.	511 f		Vestalium matrimonia à Iouiano prohibita.
Tyranni diuinam vindictam in se atque subditos sua impietate prouocant.	168 b c		315 a b
Tyranni propter Christianorum persecutionem in maximas interdum clades inciderunt.	165 b c d		Vesuij montis sub Tito conflagratio.
Tyrannorum internecone tranquillitas ad Christianos semper peruenit.	179 d		85 c
			Vetius Epagathus, egregius iuuenis.
			108 c d
			Viz ducum.
			416 b
			Vicarij præfectorum.
			177 b
			Vicelia Germaniæ ciuit.
			129 f
			Victor pontifex Romanus.
			111 d 112 b Africanos excommunicat.
			120 a eius cõtra hereticos certamina.
			112 a b
			pro Victoria Deo potissimum gratiæ agendæ.
			439 f
			Vidue publicæ Constantini imperatoris edito nutritæ.
			206 a
			Vienno Calliæ.
			390 f
			Vicentium martyrum commendatoriæ pro Irenæo ad Romanum episcopum literæ.
			107 e 108 b Irenæi lucubrationes.
			107 e f
			Vigilius episcopus Romanus.
			543 b 550 a eius in Eutichiû inuidia. ibid. e f exilium.
			550 b
			Viminaticum insula.
			578 f
			Vincentius episcopus.
			257 a presbyter.
			400 b
			Vindictæ diuinæ memorabilia exempla.
			535 f
			Virgines sacræ publico sumptu iuxta Constantini decretum nutritæ.
			206 a
			Virginitatis conseruatæ memorabilia exempla.
			133 b 160 a b c
			Viridiani cædes.
			438 c
			Virtutes omnes quasi catena coniunctæ.
			2 d
			Virtutum omnium fundamentum pietas.
			2 c
			Villegothorum eruptiones.
			482 b c d
			Vita proba doctrinæ piæ respondens, facillime summum bonum assequitur.
			478 c
			Vitz humana fragilitas.
			571 c
			Vitaliani Thracis aduersus Anastasium Imp. bellum.
			529 f cædes.
			535 c
			Vitalis Antioch. episcopus.
			189 b Apollinaris heretici socius.
			327 c Apollinaristis Antiochiæ præfectus datus.
			363 f
			Vitalis episcopus Rom. pontificis ad Zenonem legatus.
			517 b c e ob legationis præuaricationem damnatus.
			517 f 518 a

I N D E X.

Vitalis episcopi à Christiana fide defectio. 327 b mira sanctitas. 363 f
 Vites prodigiose post vindemiam germinat. 286 c
 Vitiani Romanorum ducis contra Persas res gestæ. 450 b
 Vitigis Chosroem Persam in Romanos concitat. 543 f 544 a
 Vlphilas Gotthorum episcopus. 357 c eius magna authoritas. ibidem f
 Vlpia basilica. 172 d
 Vlpianum op. 560 e
 Vmbra situm repellens. 353 f
 Vniguri pop. 575 d
 Vnctio episcopalis. 356 c d sacerdotum & regum. 18 e
 Vnctio facta à Petro Cnaphco episcopo Antiocheno inuenta. 501 f 502 a
 Vota monastica. 349 e f
 Vptarus Hunnorum dux crapula crepuit. 467 e
 Vranus Tyri episcopus. 267 c exauthoratur & excommunicatur. 275 d
 Vrbani pontifex. 111 d 112 d
 Vrbani martyrium. 330 c
 Vrbium expiationes. 145 c
 Vrias ludæorum pontifex. 49 c
 Vrsicius Arianus. 245 b Damasi in pontificatu competitor. 344 c post penitentiam ab orthodoxia ad Arianismum lapsus. 271 b excommunicatur. 271 a
 Vrsicius & Valens veri Protei. 269 f
 Vrsicij & Valentis Arianorum cum Athanasio amicitia. 259 a ad Athanasium scriptum. 259 c penitentia liber. 266 e 259 b
 Vrsicio Singidonis episcopatus abrogatur. 244 a
 Vsthanes Saporis Persarum regis pædagogus. 214 b c religionem Christianam abiurat. ibidem
 Vsthanis publica apud Saporem regem peccati confessio. 214 c martyrium. 214 d
 Vxorum communio Cabadis Persarum re-

gis lege concessa.

518 e

X

Xena femina sanctissima. 478 b
 Xenaias Persa ex seipso natus presbyter. 522 c
 Xenias ex seruo clericus, ex clerico per fucum Hierapolis episc. factus. 522 e f 525 b c
 imagines Christi & sanctorum eius venerari prohibuit. 522 e f
 Xenias aduersus Flavianum inimicitia. 523 c
 Xenophon ex senatore monachus. 478 b
 Xenophonis laus. 452 d
 Xistus episcopus Rom. 91 e 151 e

Z

Zabdas regio. 215 f
 Zabdas episc. Hierosol. 151 f
 Zachæus episcopus Hierosol. 92 a
 Zacharias abbas Geraræ. 440 f
 Zacharias Cæsareæ episcopus. 526 f
 Zacharias episcopus Hierosol. 589 e
 Zacharias Palæstinæ monachus. 351 e
 Zacharias Rhetor. 486 e
 Zachomus Saracenorum tribunus ad Christum conuersus. 356 f
 Zachariæ prophetæ ossa reperta. 440 e f 441 a
 Zadeprami contra Chosroem res gestæ. 572 a
 Zadeprami caput ad Chosroem missum. ib. a b
 Zarethas Persarum dux terram sanctam depopulatur. 528 b
 Zebenus episcopus Antiochenus. 399 d e
 Zelotypiæ vitium. 353 b exemplum. 87 a
 Zenobia regina. 147 f
 Zenobius discipulus Ephraim. 248 f
 Zenobius Sydoniensis presbyter & martyr. 161 f 162 a
 Zenobij martyrium. 162 a
 Zeno Cæsæ siue Maiumæ episcopus. 404 f

Zeno Aegypti monachus. 352 e 399 b c
 centum annos natus. 399 c prius Aricmetus dictus. 501 c
 Zeno Rom. imp. 482 c flagitiosissimus. 510 a
 502 b Verinæ socru fruit insidias. 520 a
 Theclæ protomartyri Seleuciæ templum ædificat. 513 -
 Zenonis imp. ad Felicæ pont. epistola. 517 c
 tra Martianum expeditio. 519 e f contra
 Scythas bellum. 519 d cum Basilisco contentio. 513 f 514 a cum Harmatio familiaritas. 513 f
 enotica ad Alexandrinum constitutio. 515 a in Thracia motus. 513 e f
 martyrium. 290 c miseranda mors. 520 e f
 Zenonis tyrannis & nefanda in bonos viros crudelitas. 520 d
 Zephyrinus episcopus Rom. 111 d
 Zeugma op. 334 o
 Zeugmatius cæcus concionator. 352 f
 Zeugmatensium monachi. 352 f
 Zeuxippus Constantinopolitanus tyrannus. 189 c eius lauacrum. 240 c
 Zoilus. 471 e
 Zoilus episcopus Alexand. 519 c 550 a
 Zooras monachus Syrus. 539 f
 Zosimæ leo ferus paret. 537 e
 Zosimæ vita à Sophronio episcopo descripta. 537 a
 Zosimus cladem Antiochenâ præuidit. 536 e
 Zosimi de Constantini liberalitate & munificentia testimonium. 531 c in Constantinum Cæsarem contumeliæ ibid. a
 Zoticus Ostrenus exorcista. 115 a presbyter. 113 f
 Zosimus Pont. Max. 457 a

F I N I S

DEDICATIO OPERIS, LAUDES

(ANDRONICI SENIORIS PALAEOLOGI)

piissimi & sancti Imperatoris complectens.

A

Cclesiastica Historia composita, multorumq; & admirandorum virorum rebus gestis à me scriptis, nemini profecto Opus id, quàm tibi, rectius consecrarim, Imperator, Principum omnium Christi aman-

tissimo atque humanissimo: qui omnes prorsus virtutes complexus, nihil rerum pulcherrimarum & excellentissimarum prætermisisti. Et quò per multa atque adedò innumerabilia tua sint præclare facta, orationem nostram longè superantia, manu diuina còsiliu omne tuum & factum dirigente: tum, vt mihi quidem videtur, & rectè quispià dixerit, omnium maxima & illustrissima est pietas, egregiumq; in Ecclesià Christi studium, & flagras atque incredibilis in eadem amor, & quas eius nomine reportasti, victoriæ & tropæa. Quæ sanè pietas, immensus sæuientis impietatis fluctibus, immanibusque conflantiu ventorum procellis huc atque illuc quodammodo graui iactatione agitata, beneficio tandem tuo, qui rebus omnibus aliis posthabitis, hoc vnum curaris maximè, tutò ad tranquillu portu tuu annauit atque applicuit. Et nunc integra, veluti recenti situ abiecto, & pristina veterique venustate recepta, seu potius salugine, quam ex tempestate conceperat, orationis tuæ suauissimo sonitu repurgata atque reiecta tibi diuino orbis rectori atque gubernatori, sacroque (sic enim dicendum) auspici & curatori, condignas refert gratias, claram veluti & ingentem emittès vocem, omnes nos per te saluam atque inuiolatam retinentes pietatem, constanter firmiterque in sincere fidei sententia, opinione de diuino numine erronea, ita vt còueniebat, longè repudiata, consistere. Verùm enim uerò, si deliberatione habita, res tuas à primo initio singillatim prosequi, quasie radices actionum tuarù, quæ omnia sapienter constituit diuina prouidentia, egerit, exponere vellem, in immensum oratio excresceret: & historiam potius, quàm operis dedicationem instituere viderer. Sed quum aliud scribèdi còsiliu mihi sit propositum, pau-

oratione perstringere, est visum: reliquis suo loco & tempore, pro eo atque decet, rectè reseruatis, præsertim quum id quod nunc quoque dicere institui, propter abundantem atque exuberantem rerum copiam, me ad nouam quandam redigat inopiam: ita vt etià ea quæ cupio, perficere, atque stylo exequi nequea: eo quò perinde atque in pratorio, innumerisque amœnitatibus scatenti, ad se quæque res me pertrahant, eisq; tractandis retinere conentur. Cæterum orationi meæ modum imponam: quæ non longior futura est, quàm vt qualemcùque saltem mei erga te amoris & desiderij significatione exhibeat: & ego egregiam in te voluntatem meam, quæ ad hoc vsque tempus recta occultaque fuit, cum libertate propalàm declararem. Tux verò mansuetudinis atque humanitatis fuerit, vt me placidè aspiciat, atque fiduciam animo meo addat. In primis verò, si quid minus rectè in hoc opere à me dictum fuerit, vt mihi ignoscat: historiàmque meam, pro iudicij sui acrimonia, addendo atque adimendo repurget. Quicquid enim calculus tuus accuratius emendauerit, id & mihi & omnibus aliis gratum certuq; habebitur: propterea quòd ex omnibus, quicumque fuere, tibi maximè perspicere talia, & deprehendere, promptitudine & actimonia naturæ, Dei dono contigerit: & quòd disserere atque disputare, moderatione iusta, & timore multo adhibito, de rebus diuinis explicatè noris. Præterea quòd mente concipere, & ore disertò eloqui, id quod visum est, insuperque id ipsum propè diiudicare, ita vt alterum ab altero pernoscat, optimè possis. Neque quisquam reperitur esse tam audax & temerarius, qui post limam, iudiciuq; tuum, digitu adhibere scriptis sustineat. Itaque rebus multis omisis, inde tandem orationem de rebus tuis ordiar. Quum enim veluti quispiam eorum, qui singulari Dei dono dati sunt, optimorum & nobilissimorum illorum virorum, nasci, & imperium in homines vniuersos suscipere deberes, magni consilij angelus, ac potius rerum vniuersarum pater atque rector, consiliu agitauit: & ad eos qui cum illo eiusdem sunt naturæ & honoris, Faciamus (inquit) rursum hominem ad imaginem nostram, & similitudinè primi illius qui dudù difflixit. Et editus es, diuina quadam vi & natura, spiritu vitæ tibi afflato, qui vitalis aliis virtus, primitiæque, & quasi quidam alius generis princeps in orbe nostro futurus eras. Quæ in re, illa, perinde atque instrumento & autore vsa est patre tuo, qui maiorum suorum splendore, nobilitate, ampli-

D

Beneuolentia captatio. Opus hoc Imperatoris iudicio submittitur.

E

Quomodo de rebus diuinis disputandis.

Iudicium aere principis.

F

Imperator prouidentia certa Dei genitus.

††††††††††

Imperator virtutibus omnibus, & ornamentis plurimus clarus.

B

Idem potissimum sinceram pietatem, opinionibus de ea prauis reuocari, restituit.

C

Ex plurimis pauca tantu præclara Imperatoris res in hac Prefatione attigenda.

A tudine gloriæ arte imperatoria, opibus, adhæc prudentia, fortitudine, & naturæ vi, antiquissimos quosque sui que & nostri temporis principes obscuravit. Nec illi, quum antea res multas pro Romanis egisset, aliam ob causam Deus imperiale tradidit sceptrum, quàm ut tu facile & incruentum obtineres imperium, pietate & facinoribus omnibus bonis futurus longè clarissimus: eis quippe rebus verissimè Imperator declaratur. Quandoquidem verò tibi quoque, qui imperiū in vniuersos è manu Dei fueras suscepturus, seu potius ante natiuitatem receperas, Imperialem domum & aulam instrui oportuit, quæ sanè tam ingens & amplum deceret Imperium: ea quoque, quemadmodū primo illi Adam orbis vniuersus, & quicumque tandem fuit paradysus ille, cōdigna præparata est. Ea verò erat noua Edem, terrestræ cælum, paradysi veluti primarium exēplar, patria quidem tua, commune autem Christianorū omnium domicilium, vrbium videlicet omnium regina. Simulatque enim ipse ex materno prodiisti thalamo, prædonum examen, quòd eam longo tempore affixerat, inde est expulsus, terrore quodammodo percussus atque accisus: germanūque planè hæredem, Imperatorem, & conditorem eius, veritum: qui sanè prædones, exitum atque fugā accelerantes, tanquam coruscanti ense tuo eiecti, alius aliò profugit. Ad eum modum illa per te nobis omnibus repurgata, & tibi nutricia atque educatrix facta est, duabus his rebus in te atque illa diuinitus benignè præstitis. Neque enim illa, quæ nuper admodū liberam lucem videre cœperat, in alio quopiā, quàm in te vno, debitam gloriam cōsequi potuit: qui maximè quidem ad gloriam Dei propagandam processeris, & summa omnium dignitate honoris auctus sis: neque etiam tibi præ illa condignius contingere potuit domiciliū & habitatio. Quapropter, sicuti Deus solitus est longius etiam antea magnarum rerum iacere fundamenta, itidem meritò quoque tum id est ab eo factum. Sedenim, ut quum etiamnum fasciis puerilibus inuolueris, & à nutrice curareris, futuram rerum gratiam exultans, atque (ut sic quispiam dicat) subsiliens, graui atque imperiali corporis habitu exhibueris: atque inter quotidianam membrorum fingendorum compositionem, senilem quodammodo præte ferens prudentiā, excellentem in te pietatē, sicuti Ioannes, exultans, & eum qui tibi in vndis lustralibus gratiam concessit adorans, ostenderis. Atque alias res tuas, donec ex infantia ad puerilem peruenisti ætatem, quid dicere attineret præterquam quod (ut in proverbio est) à prima linea, in primis pietas, amor Dei, & humanitas tibi studio fuit: quum quidem & alia omnia, quæ cura & laude digna sunt, concurrerent: & tu ætate simul, sapientia & gratia procederes, non quidem quòd incrementa hæc in te caperent, sed quòd simul sese proferrent, atque exhiberent: firmitatēque cum etate, morum grauitate, & cultura augete, assumerent. Atque equidem ad pulchrum bonūque fundamentum, pietatē ipsam, fortitudo primū accessit: hæc consecuta est prudentia, deindē temperantia etiam effloruit. Aduenit ad has iusticia quoque. aurea hæc prorsus, quam multi complicare & connectere nequeunt, catena. Eam verò tu omnium pulcherri-

mè concinnans, nouam quandam & admirandam D planè perfecisti virtutum harmoniā & concertum. Nam quæ in iis vel abundant, vel deficient, vitiis scilicet ipsis reiectis, media es complexus, & vnam prorsus ex eis tanquam vniuersalem virtutem confecisti. Atque, ut quas medio tempore gessisti res tuas, in compendium redigam, postquam diuinæ sententiæ placitum est, vnum te Imperij gubernaculis præsidere, fatali decreto, è vita communis omnium nostrū propugnator atque Imperator, tuus autem pater simul & institutor, emigravit: quū quidem prius Romanorum Imperium, sicut à centro circulum, propagasset imperatoris artibus, reportatis ab hostibus victoriis, necnon aliis magnarum rerū administrationibus ingentē apud omnes qui sub sole sunt homines, gloriam cōsequutus. Tu autem, Princeps præstantissime, vbi solus Imperium es adeptus, confestim copias tuas, pro ipso Deo, primū in aciem produxisti: opibus tuis omnibus, quas à Deo acceperas, à primis (quod dicitur) carceribus, pro eo qui te Imperatorem vnxit, vsus. Itaque, sicuti dicere cœpi, quū veram religionem nostram, nouis E inductis rebus, per adulterinas & absurdas doctrinas, in discrimen adductam esse cerneres, studiosissimè eā & sapientissimè tutatus es. Quod namque perspectū tibi optimè esset, ad Imperij præsidium solam pietatem, & rei diuinæ sedulum cultum sufficere, reliqua autem cum his comparata nihil esse, diuinam planè & sapientissimam concepisti sententiam. Proinde per eiusmodi rerum administrationem, magnam à Deo iniisti gratiā: & à teipso illi satis præbuiisti causæ, ut perfacile precanti tibi aurem suam inclinaret, actionibus omnibus tuis præiret, Imperiumque tibi firmaret atque constitueret: videlicet ut rectissimè, atque ordine optimo administratio eius procederet, in rebus omnibus te aptissimè dirigens: atque ut aliquis dicat, viuam imaginem, & statuam Imperij pulchram omnino & Imperialem, ad incredibilem & excellentissimam venustatē expolians. Sic enim puto, Dei benignitatē hominibus non contingere, nisi seipsos factis suis ea dignos exhiberint: quæ tu quòd optima præstitisti, in primis ut F gratiosus apud Deum sis, consequutus es. Quapropter cernere erat, quicquid esset mali, id è medio tolli: bona autem vniuersa ad manus esse, vtilitatem publicam non morari, & tempora ipsa sub te nouo atque commodo Imperatore renouari & repubescere. Atque equidē rerum bonarum pleræque sua sponte aderant, pleræque mox affuturæ erant. Accessit spes rebus præsentibus longè melior. Nam sicuti iubar quoddā è sublimi relucens, vbique terrarum, affluentem tibi diuinitus gratiam abundè demissisti, eamque propter cœlestiū dōnorum varietatem perinde atque flumen copiosum profudisti. Et quum gloria abūdares, nequaquam ad desidiam & vitam molliorem te demissisti, sed rebus honestis dedidisti. Neque purpura sumpta, Imperium in teipsum exercere omisisti: & ratione tanquam freno vsus, Imperij administrationē philosophicis institutis temperasti, timore Dei illi tanquam custode & opitulatore imposito. Porro quum probè tibi cognitum esset, principes viros non facillè admoneri se pati, neque doctrinā atque institutionē admittere:

Quæ res Imperatorem maximè deceant.

Imperatoris huius patris Constantino polu, Paradysus alter.

Latinos Imperatores qui Constantino post sexaginta annis regnum obtinuerunt, designat.

Imperatoris Andronici infantia.

Pueritia.

Adolescentia.

Virtutum omnium fundamentum pietas.

Virtutum aliarum accessio. Virtutum catena.

Michael Palæologus Imperator mortuus.

Successor eius in imperio Constantinopolitano Andronicus filius.

Huius pietas & religio ab initio Imperij in primis cura fuit.

Imperij præsidium, pietas tu cultus.

Diuini nominis erga Andronicum gratia & fauor.

Amplissima pietatis premia diuinitus concessa.

Qui homines gratia Dei sint capaces.

Bonæ felixque Imperij status.

Verus Imperator.

Timor Dei Imperij custos. Tribuntur Andronico præcipue Imperatoris virtutes.

Quod hic per Nicephorum obscurius indicatur, id à Baptista Egnatio aperitissime paucis declaratur.

Michael Palæologus (inquit) Lugdunum ad Conciliū venit, quod Gregorius X Pōtiffex in-

dixerat facillèque illi cū Romano Pōtiffice cōuenit.

Ex quo tantam inuidiā Græcicæ gentis cōtra-

uit, ut nec mortuo iusta persoluerint, & locum sepulture negauerint.

A eam tu in primis tibi in consilium adhibuisti, & Imperij tui, perinde atque domus custodem, & magistrum optimum, constituisti. Quin potius tibi hac minimè opus fuit. Quid enim apud te est, quod aliunde didiceris, aut importatum acceperis? qui ingenij naturæque tuæ bonitate omnia producas, & quicquid boni est, veluti fructum quempiam generosum & maturum, in lucem proferas? Sed nec illud Imperio suscepto egisti, ut te ciues & subditi tui metuerent tantum: verum timorem cum charitate temperatum esse voluisti. Proinde quum te homines tui cum admiratione dilexere, quod minus esse terribilis, neque arbitrio tuo vivere, & pleraque omnia statuere viderere, tum ipse eos magis etiã dilexisti: quibus reuera exitisti,

veluti pater optimus.

quæadmodum ille dixit, aut, quæ magis in te cõpetit.

Rex bonus, atque idem fortis bellator, in armis.

Nam quod sceptrum Imperiale, splendidi cuiusdam seruitij signum esse, & coronam preciosissimam, nihil à lapillis, quæ in littore maris sunt, differre putares: quamvis hæc, diuinæ quædam res, & immenso arcanorumque mysteriorum imagines sint, purpurâ ipsam pro vilibus pannis habens, floremque eius molestum et tristem iudicans, moderatum nouo quodam modo in rebus secundis animum obtinuisti: nequaquam eis, sicuti, plerique, exultans atque superbiens. Quæ tua moderatio maximè Deo grata fuit: eadè quoque publicæ lætitiæ, & solennibus conuentibus causam præbuit, multam animis omnium voluptatem immittens. Quum namque optimus, & supra alios maximè generosus esses, haudquaquam ad res minus decentes declinasti: verum constat in factis laudatis perstitisti, prudentiæ scilicet & iudicij rationibus adductus. Insuper verò circa pulcherrimas quasque res ambrosius, ritè omnia atque ordine peregisti. Formam siquidem atque habitum præ te ferens tyrannide dignum, animo mitis admodum atque humanus es, conspectu ipso statim omnes, ut ita dicam, benignè excipiens: & nouo quodam more, orationisque tuæ gratia atque illecebris, fluminis instar profluentibus, vniuersos, perinde atque magnes lapis ferrum, suspensos tenens. Decentissimum verò quoque tibi corpus, & excellentissimum, rerum vniuersarum architectrix natura conformauit: ut sanè quispiam existimet, non principum solum, sed etiam hominum ferè omnium te absolutæ formæ ideam atque specimen, iuxta Platonem, & venustatis omnis archetypum atque primum exemplar esse. Robur insuper & fortitudo corporis, partiumque omnium & membrorum proportio, aptaque & temperata constitutio, ætatis quoque flos & vigor, omnia simul concurrentia, supra quam dici potest, optimam in te conficiunt temperaturam & harmoniam: haud aliter quam si in parte qualibet natura tibi præsens insideat, mensuratumque & magnitudinum rationibus artificiosissimè omnia, & perinde atque lyram coagmentatione compositioneque conuenientissimè cõformet. adeo ut in te vno, propter tot & tanta, quæ in te scatentia protulisti bona, cõmunis natura iactare se & gloriari possit, tanquam in excellentissimo generis nostri, ut ita dicam, donatio, in quo illa munificentiam suam ostentat. Itaque constanti exercitio rerum honestarum

& pulcherrimarum, cum generosa animi alacritate tibi proposito, ignis planè ardens, aut securis dissecans, aut sphaera, quod dicitur, seu globus quidam per præcipitium, fuisti: omnibus cognoscendis incumbens, omnia etiã facillè mente concipiens. Et quæ semel audita vel lecta discis, tam tenaci memoria complecteris, ut in ferreis pugillaribus, quæ in cordis tui tabulis conscripsisti, incisa esse videatur: tam solida firmaque tibi est memoria. Porro attentione, & mentis sagacitate, scientiam & eruditionem omnem breui superasti, naturæ magnitudine eas virtutes cunctas re ipsa exhibens, idque melius multo, quam qui longissimo etiam tempore operam illis nauarunt. Unde illa tua est prouidentia, & vilitata mentis consideratio, nec non singularis morum gratia & affabilitas. Unde etiam violentorum laborum contra naturæ leges & corporis necessitates, tyrannicæ quædam & dominatio, imperialisque quæ tibi præstatur, obseruantia contemptus, atque alia insuper primariæ virtutes, supra naturæ humanæ captum diuinitus tibi insita. Quales sunt & nocturnæ & diurnæ stationes, cum vel Deum orationibus placas, vel pro reipublica defendenda excubas, vel etiam iura ciuibus reddis: ita ut qui te conspiciunt, non viro te, sed potius viri statum conferant, frigus æquo & æstum toleranti. Vsq; eadè te vnum atque eundem in eis omnibus præbes, tanquam inuictum, & ad naturæ momenta immobilem: cum omnibus quidem familiariter viuentem, omnibus autem te omnia, & omnigenum suauemque admodum & placidum exhibentem, multamque atque eam meram atque sinceram, ut apud Platonem est, libertatem subditis, perinde, atque vinum temperantem. Ac veluti inter curas & labores natus, tanquam habitus eorum in naturam abierit, magis etiã illis delectaris, quam alij socordia, delicis, atque aliis eiusmodi, quibus assueuerunt, minimè laudatis studiis. Quod si hæc quoque dicenda sunt, per sæpe ego te vidi non quotidie cibum sumentem, verum & binos & ternos transmittere dies, ita ut nonnunquam quidem solo pane & oleribus incoctis, aliquando verò pomis quibusdam vesceretur. Et tempore plurimo sola aqua tibi potus fuit. Quibus omnibus non ad sufficientiam aut satietatem es usus, sed celeriter omnino ea degustata mox remoueri iussisti, ut scilicet mès tibi absque sordibus maximè pura permaneret, intellectualibus spiritualibusque & diuinis redundans cogitationibus: simulque ut facilius vigilantia constaret, rectiusque negotia plerique, ex præscripto diuino, matutino simul & meridiano, nec minus nocturno etiam tempore perageres. In multam namque noctem, ac potius, ut plurimum, ad illucescentem vsque diem vigilans: & demum cubitum vadens, statim rursus excitus surrexisti, haud aliter quam si tibi nocturna vestimenta grauia atque molesta essent. Sed enim ne tum quidem à laboribus tibi remissio fuit, per somnum nimirum & insomnia te exercenti, & nominis gloriæque nostræ augmenta atque incrementa infatigabilibus momentis & imaginationibus animi, visionibusque nocturnis meditati, &, quoad eius fieri potuit, complenti atque perficienti: adeo ut admirationis causam hominibus præberes, diuiniorum quandam naturam te, somni atque fatigationis

† Hic opus
per caratam
vrs.

Hunc versum
Alexandri Magni
omniū Heroicorum
carminum iudicium
esse optimum.

Bona corporis in Imperatore.

Adhibetur in hoc Imperatore, virtutibus ornatisque plenisque omnibus absolutis optimi principis exemplar.

A expertem esse, suspicantibus. Et quum quàm longissimè, & vt aliquis dicat, iuxta diametrum, à voluptatibus & ignauia abfuit: tum quotidianæ vitæ disciplinam & seueritatem maximè es confectatus. Vnde tibi bona corporis habitudo, & valetudo secunda maximè fuit. Et qui hac in re elaborant, nugatores meri visi sunt, Asclepiadæ quidam de Hippocrate præceptore gloriantes, nec minus qui Galeni lucubrations euoluunt. Qui sanè quum valetudinis tuæ curatores essent, à suis ipsi morbis & ægritudinibus magis, ad te accedentes, liberi atque integri discessere: quippe qui ad summam accuratissimamque valetudinis tuendæ rationem perueneris. Et neque Medici tui, neque illi ipsi qui eis artis suæ præcepta tanquam magistri & duces tradiderunt, prorsus quidquam habuerunt, quod aduersus præscriptum degendæ ad salubritatem vitæ tuam opponerent. Plutarchus quidem Chæroneus Romanum Imperium laudibus vehēs, pulchrè dixit, eas quæ antehac dudum per graues motus & certamina inter se dissensissent, virtutem & fortunam, vix aliquando tandem, propter urbem Romanam solam, pactis cõuentis per fœdus initum, in gratiã rediisse, vt omnium humanarum rerum longè pulcherrimum opus absoluerent atque perficerent. Mihi verò rectè quoque existimare in mentem venit, in te etiam vno, Imperator optime, veram pietatem cultumque Dei, atque opes felicitatemque humanam, quæ inter se semper depugnant, semel ad concordiam redactas esse: eo quòd pietas felicitatem veluti vi quadam ad se pertraxerit, eamque omnino pessum ire non suerit: siue potius, vt equidem puto, quòd Deus tandem necessitatem eis imposuerit, vt simul coniungerentur atque contemperarentur: & vt ille ab vtraque, eo quod vtriusque esset proprium recepto, hominibus omnibus nouum & verè admirandum perficeret emolumentum & auxilium, firmamentum nimirum quoddam stabile, & elementum, vt ita dicam, sextum & sempiternum, in diuinis rebus labascentibus, & per naufragium pessum euntibus, tam horrendæ fluctuationis & erroris, ingentem, supremam, verèque sacram anchoram te, sacris simul & prophanis exhibens, vt in te aliis quoque qui tecum sunt, solidam stabilitatem repræsenteret. Et profectò ea quæ huc atque illuc circumagebantur, & circumferebantur, maximam te tutissimamque perfugij sedem, in mūdum pacis vnum, & rectioris fidei professionis, seu rerum administrationis, minimè hallucinantem aut labantem orbem habuere. Quin illud etiam studuisti, vt nõ corpori modò, verum etiam animo purpurã circumdares. Siquidè tu omnium propè, qui te præcesserunt, Imperatorum vnus, ipsi tibi imperasti: & reuera summæ potestatis Imperator, quòd vitiosas tumultuantium atque imperium sibi vendicantium affectuum perturbationes è domicilio animi tui eiecisti: tum rationi, & imperio eo quod penes paucos optimates est, tradito, viam te ipsum virtutis imaginem, ad certam ciues tuos imitationem instituens, proposuisti. Nam animi moderatione in acie contra ignauiam opposita, non solum hominum, verum etiam perturbationum animi simul & corporis omnium Imperator merito censeris. Quamobrem conspicerem li-

cet, humanitatem tuam ad summum peruenisse. **D** Nam bella quoque quæ geris, perhumana sunt: & placabilitas virilem præ se fert fortitudinem. Porro benignitas & munificentia quam maximè ad vtilitatem publicam spectant. Ira autè admodum est placabilis. Animus nanque tuus ad iracundiam, vt ita dicam, sterilis: & ad ardorem cum qui ex flagranti vehementia prouenit, cælebs & immobilis est, quamuis bonorum omnis generis ferax & fœcundus. Legibus verò ferendis, moribusque corrigendis quàm recta apud te instituta est ratio? qui improborum impetum legitimis iustitiæ præceptis cohibes: & vbique terrarum honestum bonumque, haud aliter quàm decantatus ille Triptolemus in terram semina coniecit, seris. Quis igitur hominibus improbis te est formidabilior? aut ærumnosis placabilior, atque clementior? Quis supplicantibus benignior, & ad misericordiam propensior? qui etiam, nisi quæpiam obstet necessitas, precatium optata præuenire solitus es. Neque verò à me ista ad gratiam, aut per adulationem prorsus dicta sunt. Quomodo enim id faciam, quum neque res ipsas, vt sunt, verè exponere queam, excellenti pulchritudinis earum præstantia victus? Verùm hæc ita se habere, tum diuina quæ tibi obtigere dona, tum actiones, quas in Imperium tuum contulisti, omnes comprobant. Nec minus id quoque illa satis declarant. Quis etenim, quàm tu, religione pura & simulationis nescia, vel Deum magis glorificauit, vel flagrantior pro eo ardorem ostendit? Quis sinceriores fidem in discrimen coniectam, tanta æmulatione & zelotypia affectatus est, aut sacramentam repurgauit? Quis etiam, vt eruditio omnis summa caperet incrementa, effecit? Quis ita virtutem extulit, aut optimos quosque honoribus auxit? Quis Dei ministris, aliisque item qui ei chari sunt, & omnibus propè, pro cuiusque dignitate, debitum honorem tribuit? Quis porro tanta attentione, insignique religione, & decenti moderatione, vt Imperialis aula nihil ab asceterio, pietatisque exercendæ schola differret, procurauit? quis sic æqua stateræ lance tempub. gubernauit? Quis ita vel iuri dicendo institit, vel maleficia coercuit? vsquæ adè, vt multam se tibi debere gratiam illi etiam profiterentur, qui è iudicio victi, & calculo tuo damnati abiere. Cuius tanta fuit cum peritia simplicitas, & cum clementia prudentia? quibus virtutibus vnà cum humanitate maximè enites, ingentem quandam serenitatem in animo simul & vultu præferens, sensim quandoque, ceu fluctibus quibusdam, horrescentem; nec tamen vllam tempestatis significationem præbentem. Cæterum orationis opportunitatē, silentij commoditatem, linguæ leporem, familiarium colloquiorum instar olei prorsus & mellis profluentem suauitatem, aut verborum tuorum Musicum planè concentum, quis rogo eloquatur? Sententiarum autem densitate, præterea verborum perspicuitate & copia.

(Hyberni voces fluuij de more ruentes, Homerus dixisset) quis te diuinitus locupletior fuit? Quapropter euenit, vt te verba faciente, omnes prorsus quasi numine aliquo afflētur, moderatæque insania percillantur, & bacchari incipiāt, simulque vel inuiti exiliant: & vocibus tuis rapti,

τὸ τῆς ἰσχυρίας, ὅτι μὴ ἀναστικτοῦται.

ἡ βέλτερος τῆς καὶ ἰσχυρίας.

Imperialis aula pietate morum Monasterio persimilis.

Veni Imperator.

† ἀποκρίτως τῶν ὄντων. * τῶν παθόντων. ἀλαοκρίτων. ἀἀριστοκρίτων.

A ita ducantur, vt retrocedere nolint, sed veluti affixi tibi videantur, perinde prorsus atque à Sirenibus demulsi. Rectè sanè quispiã te mare dixerit, quod alios super alios verborũ fluctus densè excitet, aut certè ingentem aliquam aquarum vim: quæ, si in eam alicunde lapillus incidat, ex obscuro cœtro, seu potius circino, eoque, si ita vis, liquido, alium super alium circulũ, sensim admodum intumescentem, ac deinde propter alium influentem, paulatim donec ad summũ perueniat, deficientem atque euanescentem, mirabiliter circumferibat: potissimum verò, quum tibi de reb. diuinis est sermo. Quis nanque alijs habet vel mentis & sententiam oratione atque lingua meliorem, vel orationem quæ illis ratione meliore subseruiat, vel linguã etiam quæ bene admodũ & acutè (totũdè & suauiter poëta dixisset) verbis in orbè reductis conceptã animo sententiã proferat: atq; utrũq; iis, ita vt decet, expediat, & id quod in animo lateat in apertum transmittat? Equidem vnum illud de te dicã, quum concionantem audio, alius ex alio, & orationis tuę illecebris Deo, * plenus efficior, nec hominem me loquẽtem, sed mirificè aliquẽ è cœlo prospectantem, & noua quædam atq; diuina, quæ cõmunia hæc quidem longè excedant, sublimia autem & arcana mysteria cõtineant, renunciantem, audire puto. Aded vt Deum orandum duxerim, qui mihi aurem aliã addat, sicuti quidem Prophetæ videtur, vt mihi cum lepõre vrbano verborũ tuorum gratia abundè influat. Quod quidem omnib. etiã cõtingere arbitror, qui firma & cõsistenti sunt mète: neq; omnino tales, qui demulceri & flecti verbis huiusmodi nequaquam possint. Quos sanè neq; Orpheus ille, decãtata sua lyra, frequenter eã plectro percurrens, vt puto, aliqua ex parte permulserit: quã quidem lyram irracionales etiam naturas sono suo trahentem, ei affingunt Græci. Iam præter alia istud quale est? quod nullius sanguinem, qui * imperio obmaiestatem læsam obnoxius fuerit, effundere volueris? Quod tu quidẽ te ita facturũ esse non iureiurãdo cõfirmasti, verũm cœlesti prudentia optimum esse, maximèque Imperio cõuenire iudicasti, qui nimirum & vitæ + & necis potestatem penes solum Deum esse scias. Incruentã enim prorsus, cædisque purã solam Imperij tui administrationem, vniuersum iactat æuum, quæ vitam felicẽ & bonorum omnium prouentum producit. Quod quidem cernere licet quum in aliis exundantibus cõmoditatibus, tum in eo quod ætate tua magna rursus ingenia & artes nobilissimæ reuixerunt, & per prosperum successum ad summum peruenerunt, nõ tua quidem, sed illarũ planè gratia, vt simul & testis earũ esses, & spectator: qui quum iudicare de rectè factis, tum reponere ea atq; remunerari maximè possis. Neq; sanè affirmare dubitarim, tua gratia primarios qui apud nos sunt viros, sub Imperio tuo editos esse. Si nanq; vberem fructuum prouentum, sicuti dicitur, temperata cõstitutio atque tenuitas circũfusi aëris efficit: præclararum profectò artium & præstantium ingeniorum incrementum benignitas, honorificentia & humanitas principis elicit. Qualis nunc eorum est copia: quã iudicio, liberalitate & munificentia tua tantopere proficere, adaugeri, & ad cœlũ vsq; tolli cõspicimus. Quod quidẽ in eloquẽtia maxi-

mè videre est, vt propè nostrorũ tempotũ Græci; D cũ ipsis artis eius inuentorib. certent, proindeque + primas ex secundis ferant, ita vt sententiis omnium videtur: quãuis omnes isti te atq; actionibus laudãdis occupati, inferiores hac in parte reperiantur. Longè enim orationis & eloquentiæ vim omnè superas. in tãtum virtutib. excellere studuisti. Demaratus ille Corinthius, quum Alexandrum Susis vidisset, præ lætitia illachrymãs, ingenti dixit voluptate & gaudio, qui ante id tẽpus obiiissent, orbatos, quod Alexandrũ in Darij throno sedentem nõ viderint: præterea, quod pars aliqua adhuc terræ obscura & sole carens reliqua esset, quæ eundem Alexandrum non conspexerit. Ego verò dixerim, laudem istã, quam alius tempore occupauit, in te multo magis cõpetere. Atque ille dicto eodem Alexandrum quidem ornauit: ad tuã autem præstantissimã Imperij administrationem respiciens, laudem tantam retulit. Quod si & hoc dicere oportet, quã in insigni animi læticia caruisse putas, septenarium diuinorũ religionis nostræ virorum cõuentum, quod te simul cum eis coruscantem, veluti ingentem opum accessionem, nõ viderint? Potissimum verò primum illum, qui trinitatis mysterio est cohonestatus, quod te affessorẽ, seu potius throni simul & Imperij post se statim successorem germanũ non habuerit, professionis fidei nostræ ducem, & reuera patrem tuũ Cõstantinum, magnũ apud Christianos nomen? Nõ tãta siquidem inimicorũ multitudo irruisset, verborum peruersa versutia sinceritatem fidei miscens atq; concutiens. Enimuerũ singulari quadã prouidẽtia Deus te, nulla re illis inferiorẽ, quem admodum quoddam pondus æqualis momẽti in lance opponens, conuenientemque magnitudini Imperij mentem simul & morum dignitatem tribuẽs, eoque experiẽtiæ & bonitatis progrẽssum, rerũ administrationi temporib. nostris præfecit, vt eas quã optimè gubernares, nec nos prorsus pessum iremus. Quis enim suffecisset alius, qui tot & tantis malis vndequaq; circumfluentibus obuiam iret, quã tu ipse, qui fortitudine & prudentia & Dei cultu iustus es iudicatus, temporibusq; nostris alter quidam Noë aut Moses existimatus, F scapha & ligno, crucem adumbrãtib. ex arumarum fluctib. subducens, & populũ tuũ à persecutorib. eripiens, & percutiens iis atque submergens persequentes, atque per manum Dei tropæa vbique excitans, magnificãque mundi nauem magnificè crucis velo noui orbis semina conseruantero gubernans: aut ignis quoque columna prorsus habitus, veluti nouum Israëlem, nos cœleste videlicet semen, ad veram pietatẽ producens: aut sanè liquor seu succus sacer, aut sal quidam diuinus, vt Euãgelicè dicam, suo planè tempore nobis iã fatiscẽtib. atq; diffluentib. iniectus? Sed quid ago? Si enim quã plurima dicẽdo vel minimã partem rectè factorũ tuorũ attingere possem, nihil prorsus difficultatis aut molestiæ orationi adesset. Quandoquidem verò verba, etiam si omnium longè optima in mediũ proferãtur, cedere tamen plurimum rebus ipsis necessitatĩ oporteat, ne ea accumulando vltra modũ progredi videar: vbi pauca quædã addidero, ad argumentũ historiæ propositum descendam. Quæ enim tibi Deus exuberãti manu bona cõcessit, & quã munificen-

† τὸ πρῶ-
τερον ἐκ τῶν
ἀποστόλων
ἀποβάνειν.

Septem pri-
maria æcu-
menica Con-
cilia.

Cõstantinus
Magnus.

Androm-
ed, alter Noe
& Moses.

Arca Noe
et virga Mo-
sa Crucis sue
re figura.

* ἰσορ.

* τῶν ἀπο-
στόλων τῶν βασί-
λειῶν.

† ἡμεῖς ἡμεῖς
ἀποκρί-
σιν ἡμεῖς
ἡμεῖς.

ἀποβάνειν.

A tiaz gratiā prolixè præstitit, quānam satis vel oratione prosequi, vel mente concipere queat? quāuis vnā cum Gratiis & Mafis omnibus, & pluribus quam quas Homerus dixit, capillōsq; nostros numero æquantibus linguis, insistent, res tuas exequēdas sibi proponat. A deo enim nihil sibi dixisse videbitur, vt pœnitentia postea, qui semel dicendū sibi quidquam sumpserit, ducatur. Mihi verò satis fuerit, vbi ea quę pietatis erga Deum tuę sunt, dixero, quamprimum orationem in summam redigere. Itaque Ecclesiam catholicam & vniuersalem reb. nouis turbatam in veterem statum restituiti, doctrinam illegitimam atq; impuram omnem ab ea repulisti: templum à diuinę doctrinę cauponibus & deprauatoribus hæreticis, non quidem triplicato flagello, sed veritatis verbo, siue cognatę diuinitatis triplicitate repurgasti, pia æmulatione pro diuina mensa flagrasti: vehementius pro spiritu spirasti, quare ille quoque tibi accuratam certamque diuinitatis cognitionē inspirauit: doctrinā stabilisti, cōstitutiones de ea tulisti, ingentibus septis veram pietatē vallasti, quod dirutum fuerat restituiti, atq; id apta mēbrorum partiumque omnium coagmentatione redintegrasti. Neque deinceps apud nos noua illa nomina audiuntur, Paulus & Cephass & Apollos: sed vnus est vbiq; & in omnibus. Christus. Adhęc vnctiōnem sacerdotalem adulterinam quiddā resonantem, flagranti ardore sinceriorē & puriorē auro reddidisti: atq; lege & literis propositis, continentiam morum & pecunię contemptum docuisti. Quapropter nūc reipub. sacrū * est sacerdotale ministerium, quod superioribus temporibus paulatim disciplinę & morū corruptela adulteratū deprauatūq; fuerat. Ecclesię formam & habitum, semper amplius quiddam excogitans, & imaginē pulcherrimē ad primarium exēplar expoliens, ornasti. Conuentus Ecclesiasticos lætiores effecisti, non solum ingēti lucernarum copia, quę in orbem per catenas serpunt & emicant, intellectuāliūque ordinum & numerum & splendorem referunt, & veluti astriferum in multa nocte atq; cœlestem tractū secundi, vt ita dicam, atque intelligibilis firmamenti exhibēt: in quorum medio ipse perinde atque, quod auditu nouū atq; mirum est, plenilunius sol reluces: verum etiā reb. aliis, quibus nomen diuinum lætari solet, & vasis quibusdā nouā speciem atq; formā horrore prorsus plenā præ se ferentibus. Quis porro eloquatur, quā præstantibus. & variis sacris vestibus puro auro preciosisque & resplendētibus. lapillis & margaritis ornatis, nihil planē ad magnificentiā reliqui faciens, hierarchiā seu episcopatū nostrum illustraueris? per quę omnia incredibilis, plurimūq; flagrans tuus in Ecclesiā Christi amor & desiderium magnopere declaratur. Quid igitur est? Talis tu quidē in ornata atq; defendēda ea, quę materię experta & intellectuālis est Ecclesia, verā pietatem dico, appares: erga eam verò quę ex materia ista cōstructa est, nō eodem es affectus modò? Id verò longē abest. Quemadmodū enim illā iam collabentē & pessum euntē, quātum potuisti opū cōferens, nō lapidibus & lateribus, sed spiritualibus suffultā columnis, patrū scilicet doctrinis & sanctionibus confirmasti: sic & hanc erexisti. Hoc inquam cogitationē mētis excellens & immensum

opus, hanc incredibilem formam, sempiternę autē imaginē, cōmune hominum, dicam etiā angelorum, delectamentū & spectaculum, + hoc diuinum Dei verbi Sapiētīę inquam palatium: hęc quoque basilicam temporū vi affectam, & imminentium cacuminū mole veluti in genua inclinatam & labefactatam, adhibita ei aurea dextra, ad stabilem & certū restituiti statū: ad eū modū ædificio omni firmato, vt in posterum nulla temporum iniuria detrimētū quicquam ei afferre possit. Nam saxi iniectionibus & pulchrē politis ex parte vtraq; cā restaurasti, structura solida & ferē adamantina ita longissimē in altū excurrente, vt totū opus propter summam convenientiam & coagmentationē, saxum vnū esse videatur. Et totū tu quidem hoc templum solida stabilitate cōfirmasti: maximē tamen eam ædificij partem, quę ad orientem solem spectans, sensim quodammodo à reliquis partibus abrupta est, & disiuncta. Nec manū tantum operi isti adhibuisti, sed ad reliqua etiā, diuinam & immortalē tuam curam & sollicitudinem rebus his impendens, adiecisti. Siquidem ad has etiam artes sapientis animi intelligētia & magnitudine, admodum es appositus. Et opus hoc omnino, quod diximus, non ea solum quę à seculo condito extitere, verū etiam decantatissimū illud Semiramidis bituminę cōpactum murū longē superauit. Verū enim uerò priscū quoque diuini huius delubri cōditorem, ex ære in statuā pulcherrimā arte fictorū diffusum, atque in columna aurigationē siue gubernationem exequetem, vnā cum galea superba & habitu magnifico dextrę graue quiddam & terribile minanti, equo etiam ingenti naribus & fremitu vim planē spirante, iuba quoque per aurā ludente, & iuxta Homericū equum, in sublimi campo lasciuiente: aut etiam, iuxta Pegasum illum, volandi opinionē præbente, à temporū inordinata circumuolutione & motu ratione parum nitenti, longa & continua æris iniuria ita percussum, vt quę continere visus fuerat, crucem videlicet & orbem, quibus statuarius terram omnē & mare ipsum per crucem ei subiectum esse indicauerat, ea cessatione ignaua è manu eius exciderint: & hunc inquā artificio quodam incredibili, perinde atque quodā stimulo & flagello, aureo sceptro excitās, vt fortiter cursum suū vrgeret, & vnā cū sole, immobili motu, in sempiternū perequitareret, procurasti. Sed si exactē oratione persequi pergam, quibusnam tēplis temporum iniuria ruinam minantibus, aliisque publicis operibus, atque in primis vrbis ipsius mœnibus, quę circumcirca eam, inuestigantium modo, cingunt, & ex senili situ ad pubescentē iuuentam reuocant, muris adamātinis robur firmū adieceris, tempus me id memorantē destituet. Cæterum veritatem verbis meis astruere possunt vtraque sacra Apostolorū templa, & Dei genitricis ædes cū cœlesti pulchritudine certans, quam Bizantię Blachernas vocāt, & propē vrbis ipsius sana omnia, sub te & per te ad immensam magnitudinē & formam excitata, & tantū nō clara voce sincerū desiderii, fidem, & amorē erga Deum tuum, præconū more, deprædicantia, temporibusq; futuris deprædicatura. In quibus omnibus meritò admirationi sit animi tui magnitudo, tātęque pecunię impensa: præsertim quū in tanta munificentia tua li-

Lam pietati restituta, & doctrina Christiana ab hæreticis opinionibus repurgata. Nam Andronicus patris sui Athanasii de religione acta rescidit.
† οὐμφοῖας πρὸς τὸν.

** ἱερὸν τὸ ἱερὸν.*
Reformatio Ecclesię.

Ornamenta & donaria eiusdem.
παιδῶν ἱεροῦ.

Inflauratio sacri sancti Sophie templi Constantinopolis.
† τὸ τῆς τοῦ ἁγίας ἁγιῶν ἁγίας ἀνάστασης.

Inflauratio statuę equestris Constantiniani Magni, altera manu globum cum infixo crucis signo continens. Quod symbolū est, orbis terrarū per crucē dominici.

Aliorū tēplorū & publicorū Cōstantinopolis operum reparatio.

A beralitas ipsa se non proferat & venditet. Quum nanque tua ipse opera, ita vt quodlibet illorum excellentissimum esset, extruere posses, maluisti tamē honestum factum tuū, ei qui omnia cernit, intimosque cordiū recessus perspicit, consecrans, in aliorum operibus restaurandis magnificā liberalitatē declarare: subnascentē inde paulatim factum & tumorem, vt equidē puto, sapientissimē suppressens. Etenim si quis per partes suas singulatim quæ in eiusmodi structuris perfecisti opera in vnum cumulū congerat, omnes longē post te relinquant, qui munificētiam suam in eis ostendent. Quod si specimen aliquod magnanimitatis tuæ sit indicandū, in conspectum omnium proferatur (oratione enim præstantiam & impensam immentam explicare non est) regia ea, quam pro eo atque fieri maximē potuit, ædificasti, vt scilicet illa & loci ipsius situ & solida firmitate, nec non exacta pulchritudine, ita vt cōuenit, cōspicua sit, dignum mehercules mente & lingua, dicā quoque manu & prudētia tua, opus. Adhæc & quod quatuor columnis fundasti, & tanquam fulcris firma sti solarium, insigne prorsus spectaculum, vt ex superiore eo loco, tanquā sublimioris cuiusdam naturæ quispiā prospiciēs, nos respicias: Deum quoque hac in parte imitatus, pro misericordia & bonitate sua hominib. se immiscētē. Nam quid magis cōueniebat, te, qui magnus principū aliorum Princeps es, quā regiam hanc domū extruere, quam tu quidem nō tibi magis quā nobis omnibus prorsus excitasti, opus minimē silentio dignum: imō quod silentiū potius propter admirationis excellentiā mandauerit, & pulchritudinis fulgore quā celerrimē loca omnia peruaserit: magnitudine quidem illud supra multa, forma autem & firmitate ferē supra omnia est, ingenti & multa luce abundantiaque splendoris coruscans, portarūque & propylæorum seu vestibulorum amœnitate & gratia, quandocunq; accedentibus, obuiās simul, & eos benignē excipiēs, & ambulationibus intus atque xystis, quos columnæ quædā Gigātib. similes decenter & pulchrē inter se ordine distantes, distinguūt, longē latēque spaciari, atque oculos pascere permittēs. Porro marmoris gratiā & fulgorem, quod etiā in villos, vt ita dicā, conformatum est, & zonas seu cincturas, quas totum opus præ se fert, ei simul intextas, quomodo, quispiam dicat? Præterea verō, quod solo instratū est, & quod pars murorum omnis quasi quoddā peplū variē distinctū cōplectitur. Quod derepentē vidēs, mare quoddā esse dicas, lenib. vbique intumescens fluctibus, & sensim quodāmodo horrescens: vsque ad eō, vt cōfestim vestem subducas, ne simbria eius humore inficiatur. Eā porro structuræ partē quę supra caput est, cœlo ipsi propter latē & copiosē diffusum aurū, nec nō æthereo alicui tractui, igne multo relucenti atque coruscanti cōpares. Verūm quomodo tantū & tam lōgi temporis & multi laboris opus verbis tā breuiter explicetur, quod neq; oratio vlla, neque oculus, imō neque mens aliqua, quę quidē in eiusmodi reb. sit exercitata, satis cōplectatur? Mihi certē vnū illud dicere suffecerit: quāuis multæ & ferē innumerabiles regię aulæ superioribus temporib. sanē quā ambitiosē & magnificē sint cōstructæ, hāc tamē ipsam inter omnes temporum omnium, calculis, vt

ita dicā, omnibus primas ferre magnitudine, pulchritudine, firmitatēque ædificationis, & cōuenienti rationique respondenti modo: magnifica verō atque superba coagmētatione, lapillorumq; incrustatione, atque eorundē variis formis, & rebus ferē omnibus quibus ædificiū tantū exornari æquū est, naturā quoque ipsam superare. Sed de operibus tuis hæcenus. Et quū tātus princeps sis, Imperator optime, atq; eō glorię perueneris, cui nam rectē cōferri possis? Ego quidē Plutarchū quoque illum, qui virorum clarorū collationibus magnus fuit, arbitror, si adhuc superstes esset, operæ precium se facturum esse existimaturū fuisse, si studio suo, in quod per vitā omnē libenter incubuit, superfedisset, eo + q. idoneū, quem tecū cōponeret atque conferret, nō inueniret. Verūm Adamo illi & Noæ & Abrahamo, præterea Iosepho & Iob, Mosæ, Iosue, Sāsoni, Samuēli, Dauidi, & Solomoni, & qui eius generis fuere aliis: insuper Cyro illi, Dario, Alexādro, aut alijs quibusdā, Iulij etiā fortasse & Augustij & Cæsariū. cōparari posses. Sed satis constat, te huius quidem Imperiū in omnes, aliorum autē bonā spem, atque in Deū amorē, cæterorum verō moderationē, & in rebus duris cōstantiam: alicuius porro fortitudinē, æquanimitatem, mansuetudinē & modestiā: alicuius item sapientiæ vim: prorsus verō omnium, eam quæ Imperatori, Principi, populiq; & reipub. administratori cōpetit, virtutē habere: ita vt veluti quædam noua, atq; vt ita dicā, inimitabilis mixtura Imperium tuū sit constitutū: q. videlicet hos quidē longē præterieris, cū his autē certes: à quib. autē non multum absis, dicere nō habeo. Atq; vt breuiter dicam, quidquid in quolibet istorū præcipuū atq; præclarū, vel Dei munere datum, vel præstātis naturæ beneficio comparatū fuit, id tu quasi quædā bona atq; sedula apis magno studio collectū atq; comportatū, admirando quodammodo miscuisti atque temperasti: & propterea * Imperatorio cubito omnes es supergressus, Imperio tuo perinde atq; non imitabili archetypo, primariōque quodam exemplari omnib. exhibito. Quapropter & illud facile dicere ausim, te quicquid est rerū bonarū atque honestarum, partim quidē imitatū per æmulationem esse, partim verō ingenij & naturæ præstātia superasse: quæ autē hucusque à quopiā inuētæ non fuissent, eas & inuenisse, & in lucē produxisse: & quoad eius fieri potuit, cernere volentib. ostendisse: proindeque, quod per virtutes & præclaras res omnes, ad summum quoque peruaseris, omnes longē vicisse. Itaque longiorem etiam tibi vitam, qui bona omnia, pro eo atque decuit, omnino in vnum collegeris, obtigisse existimo: vt ex temporis diuturnitate, ad incrementum gloriæ hoc tibi accederet: quod, quum apud nos certiorē stabiliōremque sedem & stationem optimē fixeris, sedula imitatione laudum virtutumque tuarum, quæ inimitabiles ferē sunt, allequi eas non potuerimus. Nam veluti quidam arcanorū + sacrorum princeps es, & magister virtutum omnium optimus, perinde atque eam ob causam Deus, natura administra & ducē, splendidē atque magnificē te, vt non solum publica imperij columna, verum etiam omnium humanorum bonorum diuinitūs exhibita statua & imago esses, proposuerit. Sedenim omnibus eis,

a iiii

Palatium Imperiale ibidem ab Andronico constructum.

Βασίλειον Ἰμπεριαλὲς Ἰνστιτούτου.

† μὴ τῆς ἐοικὸς
κατὰ δύναμιν
ἰχθύνων ἔργων.
Σύμμα Ἰμπεριαλὲς
Ἰνστιτούτου
Ἰνστιτούτου
Ἰνστιτούτου
Ἰνστιτούτου
Ἰνστιτούτου
Ἰνστιτούτου
Ἰνστιτούτου
Ἰνστιτούτου

* Βασίλειον
Ἰνστιτούτου
Ἰνστιτούτου
Ἰνστιτούτου
Ἰνστιτούτου

Imperator
longævus.
Septuagenario
æuita
mortuus
est.

† μὴ τῆς ἐοικὸς
κατὰ δύναμιν
ἰχθύνων ἔργων.

A quos diximus, omisis: ubi te vni solummodo cōparauero, orationis cursum sistam, qui me semper propter meū erga te amorē & desiderium latenter transuersum agit, & sensim extra modum producit: propterea q̄ animo semper id quod prætermisum est, præstantius esse eo quod dicendū elegimus, videtur. Adeo magnitudine sua æqualia sunt omnia, neque pro se quodq; aliud alij de victoria partibusq; primis cedere constituit. Itaque ex ingenti copia ad dicendi inopiā recido, & mihi abundas exuberantia in insignem indigentia cedit. Plus etiā negocij mihi, quid omittendum sit, quam eis qui laudes tuas mecū persequendas statuerunt, quid dicendū sit, facessit. Vnus sanē quidem, vt ita dicam, mihi pro omnib. sufficet, cum quo etiā fortasse, pro ea quæ tibi cū illo intercedit cognatione & similitudine, libeter te conferri patiēre. An verò is alius sit quam Constantinus ille, magnū apud omnes momentū & nomē? Cōstantinus, cuius memoriā veluti spiritum quendā inesse omnib. oportet, qui in necessitate summa tam magnificē & tam fortiter opem nobis tulit. Constantinus, artibus Imperatoriis magnus, prudentia incōparabilis: ardore autem erga Deū, magnisque rebus gestis, & certaminib. pro vera pietate susceptis, supra omnes, quemadmodū sol super astra alia relucens. An tu verò, Princeps optime, non certa illius es imago? Nō speculum mediusfidius ita primariū imaginis exēplar reddit, sicuti tu diuinū animæ illius specimen exprimens, atq; illū admodū referēs, refulges: nō aliter quā germanus filius patrē suū repræsentat. Atq; equidem, quamuis audaciā meā te improbatū scia, qui maximē fugere & cauere talia soles, dicere illud tamen audacter sanē non dubitem: (quod te rogo vt patiāre, & rationem mecū consideres, qui te filium Dei per gratiā & Christū Domini, præter cæteros, maximē esse sciam) imaginem te illius per omnia similitē esse, qui verē piā illius formā & vim characterēq; animalis siue Imperatoriæ eius subsistentiæ apertē obtineas. Id verò sic consideremus. Accepit ille, patriis moribus relicto, à Deo Imperiale sceptrū: & diuina potentia maximē fretus, scelestos & perniciosos tyrānos, in cælo victoriæ tropæo viso, deuicit. Tu quoq; ad eundem modum, summa rerū suscepta, & victrici armatura nō semel, sed cōtinuē inspecta, atq; in manib. gestata, seu potius in corde tuo, vt per quā solā & viuas & spires & moueare, circumlata, itidē vt ille, fortiter aduersarios superasti, quicunq; opponere se tibi sunt ausi, inuictōque Marte de eis triumphū egisti. Quis nanq; te aspiciere saltē sustinuit, forti manu Dei & excelso brachio suffultum & confirmatū? Excitauit ille & extruxit Deo urbem Imperialē, eandēq; ad formā & magnitudinem ingentem extulit, non solū necessariis reb. abundē, verum etiā superfluis magnificē exornans, nec non tropæa de prædonibus, qui multo tēpore ei incubauerāt eiectis, statuēs. Liberasti hanc tu quoq; ab eis qui eam occupauerāt latronibus, nouāq; eam & iuuenescētem reddidisti, mœnib. solidis circumcirca ea vallata, aliisque eius ædificiis perpulchrē & ambitiosē extructis, quæ læta vbique lætē sese oculis omnium ingerūt & consurgūt: effecisti que ad eō, vt suo, ita vt appellatur, respondeat nomini, qui alter scilicet conditor eius

Comparatur Imperator Constantino Magno, & cum eodem confertur.

Constantinopolis Deo à Constantino constructa.

es & Deus* tutelaris. Ille fidei dogma confirmavit, & linguas malē sententiū confudit, iniustitiā in sublime loquentes: & perinde atque alter quidam Abraham, trecentis decem & octo vernaculis contractis, præ se egit Arianos furētes, persequens eos atque confringens, germanūq; & natuum ius filio, decreto suo, & autoritate stabiluit. Non creaturam, sicuti homines desipientes opinati sunt, sed *υἱοῦ*, hoc est, consubstantialē patri eum esse: nec non imaginem, sed eam illi per omnia similem, & characterem seu figurā subsistentiæ patre statuens, & patrem reuera principij expertem patrem, id ipsum scilicet verē existentem faciens, & congruentem, ita vt æquū est, dignitatem ei tribuens. Tu verò quid? An nō eundem cum illo cursum de connaturali spiritu tenuisti? Nanque cōcilio coacto non equidem vernaculorum quorundam, sed Ecclesiæ primogenitorum nostratium, veluti quidam nouus Abraham, beatam rursus hospitio excepisti Trinitatem, & phalanges + eorū qui ē lingua laborarunt, disturbās, processione vnde ea proueniat liquidō declarasti: ex solo videlicet Patre, vnde etiam existentiam suam inexcogitabili modo, verumtamen vt genitus habet Filius. Proinde & illud cum fiducia dicere ausim, quod illi antea de filio per gratiam datum est, id tibi postea de spiritu inspiratū esse: ita vt in hac quoque parte, quantum permisum est, æquam laudem habeatis, in æqualibus & eisdem rebus mirificē æqualem atq; eundem consequuti honorem, insigni nimirum erga diuinum numen studio & desiderio, nec non rerum actarum magnitudine. Itaque nihil me ab instituta veritatis ratione discessurum puto, si illi quidē hoc tribuero, fundamentum quodammodo eum rectorum Ecclesiæ dogmatum & esse perhiberi: te verò cuidam pulcherrimo fastigio & clauī atque sigillo integro comparem: & vtrunque ingens istud veræ pietatis momentum ex patrum præscripto conseruare, atque id nos in plerasque terræ partes, sed loca vbique omnia propagare, & tanquā buccina promulgare dicam. Quandoquidem ille vtramque Christi generationem, tu verò postremum testamentum sigillo consignas tuo. Enimverò an tu quidem in rebus quas diximus ex æquo cum illo certas: morum autem consuetudine, clementia, magnanimitate, misericordia, humanitate, præterea sincera & simulationis ignara in Deum religione, atque Dei ministros pietate: insuper actionum magnificentia, operumque ambitioso splendore: denique, quod maximum est, flagranti erga Deum amore, adeo sanē, vt omnem, sicuti in prouerbio est, propterea mouerit funem, orationibus, legibus, & exemplis propositis, vt religionis cultus incrementa sua caperet, & res nostræ quā rectissimē ordinarētur, aliqua ex parte illo inferior secundas fers? Id verò tantū abest, vt nisi quod medium intercessit tempus, interuallum quoddam fecisset, nihil profus impedimenti obstaret, quo minus alter in altero situs esset: & alter ab altero, atq; ad eō per alterū, in publico obambulās, propter indiscretā similitudinē ita cognosceretur, vt per eā similitudinē, dum vterque alter ipse vestrū profus esse à quolibet iudicaretur, vternam esset: nō satis constaret, quē admodū acris & aquæ inter se committæ partes.

D * *ἰουλιανὸς*
Concilio generali Nicæno tractū & decretū in terferre patres.
Decretū eius Synodi, cui Constantinus præfuit.

E † *Γλωσσαλ. γάρ.*
Imperatoris istius ductu, in Concilio Episcopi Orientales spiritū sanctū ex solo patre contra Occidentales, procedere statuerunt. Sed nō logē post, abnepote eius Ioanne Palæologo Imperatore auctore, in Florentina Synodo, anno Do. 1439. Græci in Latiniū sententiā pedibus discessere, ita vt spiritū sanctū ex patre & filio procedere profiterentur. Quom per suum eu esset, Latinos Deum patrē vnicū filij & spiritus sancti causā credere: duo verò principia, duasve causas in consubstantiali Trinitate exorari.

A Quin & illud, atque audacter quidem, non tamē præter modum dicitur, eisdem te cum illo glorię & ornamentorum, item status simul & ordinis, apostolicęque planē vocationis, vnā cum diutino illo, & quod successione nesciat, regno & Imperio, præmiis & honoribus sanē quā splendide Deum dignatū esse. Sedenim num rectē & dignē fatis oratio Imperatorē meum depinxit? An etiam, id quod diligētes & laudati pictores faciūt, colores insuper alios adiicere opus est? At quā verba tantā & animi & corporis pulchritudinem describent? Ego quidem fieri id posse non puto, etiam si simul omnes in locū eundem cōueniant, Plato ille cum magnifica & mente & lingua, & Demosthenes cum ea quę orationi eius subsidet vi & gravitate: & Thucydides, & Aristides, quorū alter cum pondere verba proferre, alter ea elocutione, quam imitari non sit, dicere nouit: vtrique sanē, & propē soli, ad summum facta verbis exquare periti. Sed neque Apelles & Lysippus, qui optima colorū temperatura artem pingendi magnoperē extulerūt, & propē animatas proposuerunt tabulas, nec sanē Phidias aut Myron, & ipsi artifices egregij, qui ære & saxis mores & ingenia virorū indicare, & in sculpturis operibūque suis, subsidentes ipsis imaginibus eorum quorum formas adumbrarunt, virtutes simul satis bene exprimere potuerunt. Verū & isti omnes, si quidem adessent, orationib. atque imaginib. & statuis suis pulchritudinem & magnificentiā eam rerum omnium, quę extrā saltē in Imperatore meo coruscant, describere aut adumbrare omnino, quamuis nouos verborum atque artis & flores & colores adhiberent, non possent. Nisi quis in materiā immortalem & viuam, radicēque sempiternas & pondus stabile atque immotum habētem, pulchrē effigiem corporis tui imprimere norit: & Thracium fortē Atho, aut aliud quiddam, quod à cœlesti sublimitate secundum in terris sit, Olympum videlicet, aut Caucaſum, aut Parnassum, qui conuenientem ac congruam latitudinem & sublimitatem, accommodata quoque membra & articulos artifici præbere possit, in euidētem speciem tuam conformans, ita simulachrum verē tuum, quod tam pulchrum & magnificū est, exhibeat. Id quod hæctenus fieri nullo modo potuit. Aurum porrō & argētum, adhæc æs & ebur, ligna præterea, tincturæ & lapilli, vt exiguæ quædam & venales effigies, quę furtis sunt obnoxie, & tempore intereunt & corrumpuntur, quoniam modo tibi, quod debetur & conuenit, præstent? Itaque hoc ipsum, quoddā à nemine diuinum & animæ & formę specimen tuum dignē, & pro eo atque decet, depingi aut delineari queat, in summā tibi laudem & gloriam cedat: & sit perinde atque in tabula inscriptio, effigies, columna, atque aded Imperij tui statua inimitabilis. Ad omnia hæc vnū illud breuiter addam, quoddā si tibi nihil rerū aliarum adesset, quas quidē benignitate & dono Dei habes innumerabiles, ipsum sanē veræ pietatis ærarium atque domicilium, quod, quæcunque aliquis mente concipere possit, bona prorsus continet omnia, nouum hoc tabernaculum, alterā Siō, nouum sanctuarium Dei, alterā & eam duplicem arcam, pulcherrimum totius orbis oculum, seu potius cor eius, rerum omnium opportunissimā, atque

(vt simpliciter dicam) quicquid est in terris optimum omne, magnam hęc & Imperialem urbem Constantinopolim dico: quoddā eam per te habemus, & quoddā eò perueneris, vt certō Ecclesię decorem suū nitorēque restitueres, viis omnibus quę ad errorem ferunt concisis: sola ea satis tibi esse possent ad præclarum decus & ingentem gloriam vnā cum æuo ipso, & quā quisquā vel excogitare vel eloqui possit longius duraturam, atque ad immensam quandam, quę non pudeſcat, spei erga Deum simul & libertatis fiduciā. Hęc ego de rebus hisce quę philosopher & dicam, habeo: qui sub te tanto principe & præſide & curatore dego, beatam & felicem Imperatorio modo meditante atque exercente philosophiam, & res Christianas in prospero statu & successu administrante, quemadmodum inquit Aristonus. Cæterum, Imperatorum omnium humanissime, suscipe orationē hanc nostram, vnum quiddam ex eis quę apud te sunt rebus præclaris: atque id quidem breuiter admodum & tenuiter, veram scilicet pietatē proſequentem. Non enim instituti nostri est, singillatim res omnes tuas cōmemorare, quę dudum à multis vel iam celebratę sunt, vel adhuc celebrabuntur, & futuris seculis cōmemorabuntur. Et quidē quę ab aliis prætermiſſa sunt, alij inuere: * & omnia ab omnib. & præterita & dicta sunt. Posteaquam enim permulti se ad res tuas commemorandas, perinde atque in altum mare demiserunt, hic quidem multa, ille autē plurima, quidā nonnulla, atque alius alia variē recensuerunt. Nemini quidem omnium tanta incessit audacia, vt ad omnia describēda se cōferret: quod id fieri omnino nō posse, rectē ab omnibus iudicatum sit. Quemadmodum & nos partem quandam perhumani Imperij tui, egregium in Ecclesiā Christi studiū & pietatē tuam, nobis dicendam proposuimus: quippe qui Ecclesiasticę historię librum recens à nobis conscriptū, dedicandū tibi statuerimus. Cui enim alij eū cōsecraremus? Quum namque visum nobis esset, historiam eam omnē in vnū conferre codicem, priorēque, & eam simul quę omiſſa est, in ordinem vnum disponere, à multis & variis scriptorib. in operibus pluribus sparsim quodammodo tractatam, calculo & iudicio tuo optimo eam exhibendam duximus. Ac si quidem sentētia tua cōprobata fuerit, rectē se res habebit. Sin minus, perinde atq; nunquā extiterit, meo ipsius & omniū ferē iudicio cēſebitur. Progreditur autē mihi opus hoc, pro eo atq; fieri potuit, initio sumpto à descensu è cœlis atq; † intrāſituo è paterno sinu, motu & transitu antefecularis & Filij & Verbi æterni principiōq; carētis Dei & Patris Domini & Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi, in plures diuisum tomos. Proccedit verō ad eū qui conueniebat locū, satis longē ante nostra tempora resistēs atque suspensum, facili atq; æquali maximē ductu, quali scilicet eloquutione, dictione & cōpositione scripta eiusmodi porissimū cōponi decet. Quapropter admitte quæſo benignē ad te historiā hanc: quā, sicuti dictū est, ad calculū tuū producimus, ac potius venerando & Imperiali vertici tuo, cum timore, veluti quandā coronā imponimus: non equidē in pratis aliquibus fluxis & quā celerrimē deflorescentibus, neq; ex floribus marcescētibus decerptā ne-

Amplificatur rhetoricè Principis istius laudes.

Lam vrbis Constantinopolitana.

Eā per Anthonicū Graeci residerunt. Ecclesia reformatio commendatur.

Pietas & ligio Imperatoris, præcipue inter virtutes eius reliquas effertur laudib.

** πάντα δὲ κτὶ πάλιν λέγει τοὺς παλαιούς, κτὶ λικτου.*

Opus hoc Imperatori diuindicandū offertur.

Quæ tempora cōplectatur hæc historia.

† ἀντράχτη κινετός.

Dedicatur Ecclesiastica historia Imperatori Anthonico, & veluti corona capiti eius imponitur.

A que etiã ex pellucidis lapidibus fulgore quodam & auri splendore suaue quiddam & gratum reluctantibus, confertam atque compositam: quæ res celeriter hinc & inde volutè trãserunt, & nunc quidem hunc, nunc verò illũ perinde atq; in somnis ad breue tempus deliniũt atq; demulcent: sed ex æterno paradiso quodam & floribus immortalibus collectam, qui neque tempore, neque sanè senio vllò intereant & euanescant, verũm diuino quodam modo & spiritali odore picti atque imbuti sint, & aliquid de stillante rore montis Hermon delibauerint. Hæc coronam, pro eo atq; fieri potuit, contextã, summæ sublimitati tuæ adaptamus: quam, vt puto, ingens etiam æuum, maxima tua certamina & labores veritum, cõseruabit immarcescibilem. Etiam si aliquando lingua quæpiã impotens, atque castigatio & mens contumeliosa, vt scriptura inquit, in cælum gloriæ tuæ blasphemare, atq; tela in ærem mittere, & verba vmbra quadam, quod in Tragœdia est, tollere atque erigere cœperit, quod quidem minus aliquem vnquam auresum esse puto: sed vbi viderit te ea esse coronatum & exornatum, os eius obturabitur, & in iusticiam in sublime loqui ipse statim redargutus superfedebit, captusque oculis prodibit, vt qui intendere eos in eiusmodi ornamentum tuum, & quæ inde cum gratia prominet & lucem & vim nequeat. Varios illa sanè & omnigenos florũ coruscantes & aureos habet colores, quam aliquis aptissimè agri hortum herbarum omnium feracem dixerit. Potissimum verò illis mirificè abũdat, qui pullulantes candescunt, & qui purpurea specie florent, quiq; nitore ad nigredinem magis vergentes, quàm maximè relucent. Sunt verò ij ex quibus corona tibi quàm pulcherrimè contexta atq; conferta est. Hierarcharũ stola, vitæ sanctitate supra solem ipsum coruscans: & Martyrum vera & veneranda purpura, sanguine eorum prolixè tincta atque rigata: insuper lucis conciliatrix nigrescens & diuinitus contexta vestis, illis admodum congruens, qui ad vitam angelicã contendunt atque aspirant. Ex quibus Christi Ecclesia, aureum prorsus virtutibus circumamicta ornatũ, veluti quædã sponsa, rem omnium pulcherrimam vniuersitatis huius exhibet atque repræsentat Regi & Imperatori. Eorum labores & certamina liber iste cõmémorat: per quem tibi vt illis honore & dignitate æquali, & hanc ex eis confertam coronã imponimus, qui reb. omnib. optimus es, & natura simul atque anima regius & imperialis. Hunc tibi nuncupamus atque dedicamus, quũ quidẽ antea corona gloriæ magnopere sis exornatus: quam hic etiamnum quãsi quendam futuræ illius & sempiternæ arrabonem, & veluti præmium, hanc inquam preciosissimam Imperij coronam, mirificarum virtutum, certaminũ, atque laborum tuorum, perinde atque brabium, coronarum largitor Christus tibi, qui pulcherrima trophea, & splendidam, tuo ipsius respondens + nomini, victoriæ mercedẽ tulisti atque statuisti, donauit. Ergo age tu, qui solus natura, sicut ille dixit, omnia, quæque diuinæ, quæque externæ sunt doctrinæ, præcipuè verò propter eximium & sedulum in res quæque pulcherrimas studium tuũ, quæ in disciplinis sunt arcana magis & sublimiora, nosti, vt re ingenio tuo, & materiam adhibe igni incomparabilis tuæ

eruditionis & iudicij: seu potius ad amussim tuam D accõmoda & explora lucubrationẽ istam. Quamuis sperem (nam quod antea rectè dixi, id nunc quoque à me dicetur) nullum fore tam præfraclũ & audacem, vt scilicet post censuram tuam, vel digitum scripto huic adhibere audeat. Improbas verò & inuidas linguas veneno parricidæ serpentis consumi & interire permittit. Quis nanque, rogo, in te rebus omnibus incomparabilem, quod male diceret, habuit? (O diuina vindicta & tonitrua & fulmina cœlitus cadentia.) De quo, propter diuinam & magnificam mentem, actionũque magnitudinem & pòdus, neque encomiũ laudemq; condignam & decentem inuenire licet, quũ quidem plurimi plurima dixerint, multũque diu operæ & studij in rebus tuis posuerint: qui sanè omnes inferiores eis esse sunt deprehensi, cælum attingere conantes, aut suam ipsorum vmbra comprehendere contententes: quæ quo magis ei impèdiant, eo cedat magis, & diffugiat. Quid ais? Reprehenderẽ & carpere constituisti eum, qui E ex seipso prorsus natium obtinet gloriam & dignitatem, & quem honor & amplitudo maximè satellitio quodam stipantes illustrant atque exornant: ad quẽ neque ille qui apud Græcos pro Deo cultus est conuiciorum inuentor atque autor Momus, non modò non propius accedere, sed ne respicere quidem prorsus audeat? Quin potius Momus deinceps nullus extat, vt qui interierit atque diffluerit, in hoc solo ne tantillum quidem quod perstringeret habens. Cæterũ ego quidem ista. Tuum autem fuerit Princeps optime, vt consideres atque perpèdas seorsim omnia, & æquũ constantemque iudicij tui calculum mihi adhibeas. Dei enim planè tua fuerit sententia. Qui verò me ipsum in certamen maximum coniecerim, nunc demum fugientia me persequi, & à tergo fluentium aquarum ire, comperio. Quæ res veniã profectò meretur. In qua nimirum, vt equidem puto, quilibet fallatur, qui scilicet se in certamen tantum demittere conetur: vnde tamen, propter res propè incomprehensibiles atque inexpugnabiles, euadere non possit. Ipse verò Rex regum & Dominus dominantium Christus, qui sanguine suo Ecclesiam suam sacrauit, & firmiter construxit, & te illi virum iuxta cor suum auxiliatorem & defensorem germanum purpura decoratum constituit, piũ Imperium tuum in infinitos æui annos custodiat: atque id in stabili & immota lætitia, inter omnes qui circũcirca sunt, donec prorsus cuncti sub pedibus positi conterantur, inimicos, in maius excrecens seruet, maioremque aliã super aliam gloriã subministrans confirmet: atque aded te, liberos & genus omne, ipsamque hanc urbem, cuius es tutor & conditor, in perpetuũ florere faciat, vt tandẽ bonis omnibus abundè accumulati, in decãtaras illas aureas + Ennas Romani consecdamus. Post longũ verò tempus, prouectũque demũ & molle, quod ad infinitũ propè pertingat, seniũ, illo quoq; quod successionẽ nescit, sempiterno regno & imperio te dignetur: atque in illa primogenitorum Ecclesia in eundem thronum, & numerum, cum fidei principe Imperatore referat, diutinorum pro Christi Ecclesia & grege susceptorum laborum, ita vt decet, honores & fructus condignos percepturum.

*Flores eius
coronæ, &
operis præsentis
materia:*
*Episcopi,
Martyres,
Monachi.*

† *Andromedi
videlicet.*

*Prælatio ad
Deũ pro Im-
peratore.*

† *Nonã &
cælestẽ Hie-
rusalem. Est
apud Cicer.
in actione
Verrina 6.
Enna oppi-
dũ in vmbri-
lico Sicilia
sitũ, soli fer-
tilissimi: &
ob id Cereri
sacri. Chri-
stiani porò
ad aureas
Ennas, cæ-
lestẽ patriã
aspiramus.*

- 1 Prooemium auctoris, consilium quo ad opus praesens conscribendum animū adiecerit. praeterea breuiter totius voluminis argumentum perstringit.
- 2 De vetustate Christianae religionis, & de diuinitate atque aeternitate filij: & ut ante legem, & post legem latam, sanctis & pijs patribus mysterium de diuinitate Christi perfectum fuerit.
- 3 Quam ob causam non citius Seruator Christus, sed in postrema temporum aetate hominem assumpserit: & de perpetuo & sempiterno eius regno.
- 4 Quod nomina Dei, eiusdemque hominis verbi, Christus scilicet & Iesus, longè antea ab ipso vsque Mose symbolice, & sub certis iudiciis in honore & precio fuerint: propterea & sacerdotes ipsi, & reges, & prophetae, Christi, per adumbrationem quandam sunt dicti.
- 5 Quod Christi doctrina, & vita ex praescripto Euangelij Christiana, cum ipso hominum genere extiterit, & quòd ea antiquitus in sanctis & Deo dilectis hominibus efficax fuerit: quòd ipsum & Abraham declarauit, fide iustificatus ante circumcisionem.
- 6 Historia breuis succincte res Hebraicas exponens, vsque ad Herodem aduenam, seu alienigenam, qui Iudeorum regnum obtinuit. qua historia prophetiam illam declarat: Non deerit princeps ex Iuda, & dux ex femore eius, donec veniat cui repositum est, & ipse erit expectatio gentium.
- 7 De sancto Ioachimo & Anna, & de natiuitate atque educatione sanctissima Dei genitricis in templo, & ut desponsata Iosepho fuerit.
- 8 De annunciatione sanctissima Dei genitricis: de sancta Elisabeth, eiusque uteri gestatione: & de conturbatione sponsi Ioseph, propter diuinam & supernaturalem Iesu conceptionem.
- 9 De genere Antipatri & Herodis, & de Hyrcano, & Aristobulo pontificibus: & ut à Cesare Augusto Herodes Iudaorum rex creatus, propterea quòd aduenam esset, tribus Iudaeorum ab Esdra cōscriptas igni cōbussisset, atque Pontificatū venale emere volētibus proposuerit.
- 10 De ea qua ab Augusto Cesare, Cyrenio praeside, facta est descriptio: & qua de Cyrenio Iosephus scribat, item de Iuda Galileo.
- 11 Epistola Iulij Africani historici ad Aristidem, de ea qua apparet esse in genealogia Christi dissonantia apud Mathaeum & Lucam Euangelistas.
- 12 De admiranda & diuina natiuitate Domini nostri Iesu Christi: item de eiusdem circumcisione, & obniatione, qua ei honoris causa in templo facta est. Item commemoratio de Simone, qui eum vlnis suis ex cepit.
- 13 De stella, qua praeter omnem opinionem in Oriente ad natiuitatem Christi apparuit: & de muneratoribus Magis, & de Herodis dolo.
- 14 De fuga Seruatoris in Aegyptum, & eade infantum, quam Herodes in Bethleem fecit: de antecursore Ioanne, & de doctrina Seruatoris in templo, quū duodecim esset annorum.
- 15 Ut Herodes primus immissa diuinitus plaga violenter mortuus sit: historia ex decimo septimo libro Antiquitatum Iosephi excerpta.
- 16 De Tetrarchia filiorum Herodis: & ut Archelao ex Hierosolymorum tetrarchia à Cesare deiecto, Pontius Pilatus duodecimo anno Imperij Tiberij successor in illius tetrarchia factus sit.
- 17 De obitu Augusti Caesaris, & qua sub eo acciderint: & de Tiberio qui ei successit, rerumque sub Tiberio altarum ex parte quadam commemoratio.
- 18 De praenotio & doctrina Ioannis Baptistae, & de baptismo Christi, insuper & de testificatione Ioannis.
- 19 Ut Ioannes Herodem in faciem arguerit, propter Herodiadem: & ut is in conuiuio capite truncatus, ad inferos, praedicaturus ibi, processerit.
- 20 De turpissima filia Herodiadis morte, & Herodis obitu, & qua de eo Iosephus commemorat: & ut idem Baptistam magnis ornet laudibus.
- 21 De tentatione Seruatoris, & de electione duodecim & item septuaginta discipulorum, & de Euangelij praedicatione.
- 22 Quis finis sit praceptorū Euangelica doctrina, qua parabolarum vis, quòd scilicet per opera & cōtemplationem ad diuinam & perfectam ducamur charitatem, Deo similes facti, & cohaeredes Christi.
- 23 Quanam opera in Euangelio descripta, Christū perfectū hominem, qua item perfectū Deū esse declarent.
- 24 Breuis commemoratio admirātorum & supernaturalium miraculorum Domini nostri Iesu Christi, in quatuor Euangelij expressorum, qua quidem miracula certissimum diuinitati eius perhibent testimonium.
- 25 De diuina transformatione Seruatoris, & de mirifico miraculo in amico Lazaro exhibitio.
- 26 Parabolarum omnium Seruatoris commemoratio.
- 27 Ut triginta tribus annis expletis, Seruator Bethaniam venerit: & de muliere meretrice, & de palmarum ramis, item de exarscente ficu.
- 28 De mystica caena, de diuino lauatore, & de Christi precatione.
- 29 De Anna & Caipha pontificibus, & de tempore doctrina Seruatoris.
- 30 De prodicione Iuda, de diuinis cruciatibus Christi Iesu, & salutari cruce eiusdem.
- 31 Ex diuinis passionibus quanam Christo, ut Deo eidemque homini, & qua ut Deo ascribere cōueniat: & de Christi, quoad animam, descensu ad inferos: quando & quomodo eos quoque qui apud inferos uincti fuerant solutos liberauerit.
- 32 Demonstratio clara, ex eis qua acciderūt supernaturalibus miraculis, quòd Dominus ex mortuis resurrexerit.
- 33 De sanctis mulieribus unguentum ferentibus, quoties ad uisificum Christi sepulchrum accesserint.
- 34 Quoties & quibus ex Apostolis apparuerit: ut primum scilicet Luca & Cleopa, deinde uesperis undecim discipulis clausis ianuis uide dum se praeberit: & ut post dies octo, ab Apostolo Thoma sit contractatus.
- 35 Ut posthac ad mare Tiberiadis Petro, Thoma, & Nathanaeli apparuerit, in captura piscium: ubi etiam cibum cum eis capit.
- 36 Ut postremo in Galilea sit uisus: & quum in montem Olivarum conscendisset, receptus in caelis ad dexteram Dei confederit.
- 37 Qua ratione tridua Domini fuerit resurrectio, qua item quadragesimo post die in caelos ascenderit.
- 38 Quali ratione quinquagesima quidem post resurrectionem, decima autem post ascensionem die, paracletus, diuinus uidelicet Spiritus, substantialiter apud Apostolos sit uersatus.
- 39 Quòd & ipse Iosephus Seruatoris nostri Iesu Christi in decimo octauo libro Historiarum suarum mentionem fecerit, & quibus de eo uerbis sit usus.
- 40 De diuina oris corporisque figura & forma Seruatoris nostri Iesu Christi.

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI
XANTHOPVLI, TOMVS PRIMVS.

CAPVT I.

NICEPHORVS Callisti filius Ecclesiasticam historiam composuit, initio ab ipsa statim Seruatoris nostri IESV Christi apparitione in carne sumpto: opus id praeclarum & lectoribus

gratum fore ratus. Quod si enim non in paruis humilibusque rebus habetur, quin potius summa laude & veneratione dignum ducitur, si quis historiam prophanam pulchro ordine colligens proponat, fructumque & vtilitatem eius studij in medium profert, eam cognoscere volentibus: multo profecto laudabilius censeretur, res gestas sacras in publica monumenta, quae omnibus cognoscere liceat, referre, doctrinamque facilem & salubrem publicis profuturam constituere. Equidem maximam deberi gratiam eis existimo, qui historias & res communes priuato suo labore sibi conscribendas sumunt. Illi siquidem, quod in eis est vtile & admirandum, non apud se tanquam priuatas opes retinent: sed publicae vtilitati, edendis eis, inseruire malunt, administratos prorsus se diuinae providentiae exhibentes, qui in vno scilicet opere varij generis res gestas, perinde atque in publico arario reponentes, perscribant. Facile quippe cuius est, ex huiusmodi publico monumento exempla capere, atque ex aliorum erratis actiones suas probe constituere, & ad variam rerum mutationem non variare opinionibus: sed potius, quoad eius fieri queat: eorum qui rebus recte sunt vsi, facta imitari, & virtutem. Porro si in consultationibus seniorum consilia excellunt, & experientiae vsum propter temporis diurnitatem praestare necesse est: quodque dicitur, quicquid vetustate commedetur, venerabile id esse oportet: historiam omnino, ut quae & diurnitate temporis, & plurimarum rerum vsu valet, plurimi faciendam esse constat: in primis vero sacram, ingentem nimirum fructum atque vtilitatem omnibus simul & Ecclesiis & negotiis suppeditantem. Namque, ita ut aequum

est, omne genus vitiorum ea ipsa traducens & damnans, quam longissime reiecit, malosque & impios iustis conuiciis execratur: & magnos laudatosque viros, qui in rebus religionis nostrae maximis, excellenti virtute & pietate plurimum studij posuerunt, verbis amplissimis, laudumque praconiis, quasi quibusdam coronis exornans, admirandos imitandosque aliis efficit. Quibus quoque rebus posteritatem ipsam pulcherrime excitat, & sanctissimis operibus & factis, decentique & recta de diuino numine opinione, eorum virorum laudem aemulando consecrari cohortatur. Quapropter & nos iudicio nostro eos qui sacra historia scribenda, ad publicam vtilitatem tantum contulerunt studij, comprobantes, aemulatione ad eandem materiam tractandam prouecti sumus, non nos quidem egregia virtutis nostrae facta ostentantes, neque eloquentiam orationis vi & vbertate freti iactantes: sed animum, quantum quidem fieri potuit, ad eos qui ante nos res Ecclesiasticas scripserunt conuertentes, institutum quidem & propositum eorum in primis complectendum duximus: sed non itidem scripta eorum omnia ad publicam vtilitatem facere iudicauimus. Quidam enim ex eis sanae doctrinae non adhaerentes, multis in rebus non satis idonei dictorum suorum testes esse videntur. vnde factum, quod quamplurimi etiam ea quae ab illis verè sunt dicta, propter insanas eorum opiniones, in dubium vocant. Nonnulli autem, quum semel à verbo fidei discessissent, & ad aduersas ei partes defecissent, etiam si postea eos aequa & decencia sapere contigerit, aduersandi tamen eis, à quibus aliquando disenserant, studio, permulta in scriptis suis praetermittentes, non prorsus constantem & solidam obtinere apud lectores fidem, quantumuis viribus eloquentiae & scribendi acumine excellentes, atque egregio erga Christum desiderio & ardore, inter nostri nominis homines, primas ferre contendentes. Etenim Eusebius Pamphili statim à Christi temporibus vsque ad Constantini Magni tempora, quae in Ecclesiis acta sunt, prosequitur, ex Philone, Iosepho, Clemente *σπουδατῷ*, (hoc est, contextore) Egesippo, Hippolyto, Papias, & aliis ordine Ecclesiasticis scriptoribus, historiam mutuatus. In qua historia cacoethes haereseos eius apparet: quauis quibusdam recte sentire videatur, ex eo id asseueratibus,

Consilium, quo ad historiam Ecclesiasticam scribendam, auctor est adductum.

Iudicium eiusdem de priuatis sacrae historiae scriptoribus.

Vtilitas eius profana, in sacra historia.

A q̄ & ipse primæ Synodo interfuerit, & τὸ ἰδιότιον (hoc est, consubstantiali) cōsenserit: quodq; conuiciis reprehendens inceserit eos, qui Filium Dei creaturā esse opinātur. Mercurius porrò Sozomenus, qui & Salaminus dicitur: item qui Cyri episcopus fuit sapiens Theodoritus, quiq; idē tertiam impugnavit Synodū: item Deo inuisus Philostorgius: præterea cognomine quidem, sed animo minus κατὰ πόλιν, id est, purus Socrates, finē illius, initium suorum facientes operū, vsque ad tempora Theodosij iunioris historiam produxerūt: materia eadem, nescio quo consilio, omnes sibi proposita. Qui quidem in rebus quibusdam variē inter se dissentiunt: & Episcoporum inter ipsos cōtentiones, pro eo atque cuique visum est, commorant. Omnes etiam isti varias qualdam & novas res, ab aliis minimē dictas, historiis suis inseruerunt. Deinceps verò, Theodorus lector Byzantius, & Basilius Cilix, & qui prætor prouinciam gessit Euagrius, superiorū ante ipsos temporum res prætergressi, & tempora sua stylo prolequuti, eorum quos modò diximus historiis, suas cōiunxerunt, operis difficultatem reformidantes: nonnulli etiam ē vita inter scribendum excedentes, institutum opus minimē compleuerūt. Ipse quidem Euagrius illustri dignitate præditus, historiā vsque ad Iustini ætatem deducit, maxima ex parte res prophanas tractans: quarum argumenta & materiā ex Eustathio Syro, Sozimo, Prisco, Ioanne, Procopio Cæsariensi, Agathia, qui illis temporibus ordine insignes fuerunt oratores, & præterea ex aliis non pœnitendis historicis, decerpit. Cæterum omnes isti multa non satis idonea & comoda importunē recensent: non pauca verò, quæ necessariò scribenda erant, præmittunt: siue id consultò affectibus ducti fecerunt, seu quòd non omnia attingere potuerunt, timore quodā & indignitate rerū percussis: quòdque fortassē eis non perinde stylo indulgere de rebus rectē constitutis licuit, atque nunc, quum Ecclesia amplissimē dicendi & scribendi libertate utitur, quam sanē libertatem in nostro hoc opere in primis vsurpabimus. Enimverò Eusebius trecentos & aliquot præterea annos est complexus. Socrates autem & Theodoritus, nec minus Sozomenus, centū ferè & quadraginta, à primo scilicet Constantini Magni anno, quum is Cæsar est renunciatus, vsq; ad decimū septimū Theodosij iunioris annū. Deinceps porrò & ipse Euagrius tēpus prosequitur annorum circiter centum & quadraginta: vt historia à Christo nato omnis, quā ij quos nominauimus historici conscripserunt, simul & seorsim nō minus temporis, quàm sexingentorum annorum complectatur. Eorum autē quæ postea subsequuta sunt temporum res Ecclesiasticas, ad hanc vsq; ætatem, quum nec pauciores nec minores quàm illæ essent, nemini vni qui historiam scribere potuerunt, in mentem venit, vnus operis volumine his cum illis coniunctis, complecti atque comprehendere: nescio socordiāne & imbecillitate ingenij rem tantam omittenti, an à magnitudine & difficultate argumēti abhorrenti. Quippe temporum simul rerūque historiis carptim & obiter in multos variòsque scriptores & volumina coniectis, ardua & difficilis earum est cognitio & memoria, aliis scilicet alio loco rebus multifa-

riā & sparsum descriptis. Ego verò labore & tempore multo, affectione & sententia cuiusque inquisita, faciendum mihi putavi, vt argumentum & materiam omnem, vnā historiam Catholicæ Ecclesiæ mihi proponerem, & Deo bene iuuantē, eam in vnum opus redigerem. Et primū ea quæ ab iis scriptoribus, qui ante nos fuerunt, tradita sunt, stylo, quantum fieri poterit, nostro persequi conabimur. at si quid superfluum, & vetustate iam præsentibus temporibus & ipsi materiæ inutile visum fuerit, id præmittemus: quæ verò sententiæ & doctrinæ necessariæ sunt, eas suo loco collocabimus. Præterea quæ deesse iudicabimus, scriptis illorum addemus: & quæcunque cognitione digna eorum quisquam, aliis omittentibus, annotauit, operi nostro intexemus. Dabimus etiam operam, vt dissentientes illorū opiniones ad consuetudinem Ecclesiæ, quæ temporum præscriptione inualuit, dirigamus atque accommode mus. Quicquid insincerum adulterinumque fuerit, repudiamus, & sermone simplici & aperto rectam sanamque fidei doctrinam cum legitima libertate profitebimur. Deinceps & ea quæ consequentibus præterita omissequæ sunt temporibus, adiciere studebimus, non ita longē ante ætatis nostræ tempus historiæ finem impōsitori. Ea verò, vt equidem puto, plurimum lectoribus prodesse poterit: minimum certē molestiæ versare eam volentibus afferet. Cuius enim ex ea tanquam ex fonte vberiore, ingentem vtilitatem haurire licebit. Satis enim cōstat, quum plures sint Ecclesiasticorum historicorum sparsum scripti libri, non facile esse eos comparare & consequi, ei qui sacrā historiam omnem perlegere & cognoscere velit. Præterea varietas styli & elocutionis, tum etiam librorum multitudo, efficiūt, vt ardua admodum & difficilis legentibus, eueniat rerum cognitio. Opus verò perpetuum, vnoque scripturæ contextu compositum, res certas vndeque narationibus dilucidis commemorans, facilem omnibus & promptam exhibet lectionē: & propter eundē elocutionis tenorem, cōsequentem quoq; rerum ipsarum cognitionē, tanquā quandam catenā omni ex parte ordine suo coaptatā, mirabilitérq; inter se contextā, & veluti procurrentē. Deniq; tantum nostram hanc historiam aliis præstare puto, quantum parti totū præstat, & interpolato continuum opus. Quicquid autem est tam vtilis libri, id non ita facile, sed multo sanē cum labore, quum adhuc à pueris ad augustum + ipsius Dei Verbi Sapientiæ templum essemus, & plurima ex eis quæ ibi sunt, voluminibus & commentariis peteremus, collegimus. Quam verò aliam ipsi Æternæ Sapientiæ referremus gratiam, quæ maxima in nos prolixē contulit beneficia, & nos amœnitate deliciisq; suis perfrui est passa, domicilium ibi & mansionem multo tempore nobis præbens, & pietatem quasi cuiusdam obstericis & nutricis præstans, atquē ad id nos ætatis & profectus deducens: q̄ vt res eius, fortassē autē dicendū Catholicæ Ecclesiæ, omnes, quātum fieri possit, vno volumine comprehenderemus, & id publicē omnibus in communem vsum vten dum collocarem: elocutionis pondus, verborūq; ornāmēta minus consecrātes: sed oratione pura, res apertas, vt ab initio in Ecclesiis sunt ge-

† δὲ ἐπὶ τῆς ἀποστολῆς
καὶ τῆς ἐκκλησίας
ἦν ἡ πατρίδα
ἐπιφάνου.

Libertas in
historia scribenda.

Quæ author
res sequatur,
& quid tra
ctet in libris
hiscæ author

Præscriptio
cōsuetudinū
Ecclesiæ Ca
tholicæ.

Cōmoditas
historiæ istius
legendæ.

Quantum
op̄ hoc alius
eiusdem gene
ris historis
præstat.
† τὰς τῶν θεῶν
ἀδελφῶν οὐκ ἔστιν.

Volumen
istud Nice
phorus Con
stantinopolis
ad templum
Sophiæ, vbi
bibliotheca
insignis, &
Monachorū
Asceteriū
fuit, compo
suit.

A ista, cuius exponere conates. Quod ut facere possemus, quantum eruditionis nostrae tenuitas permisit, cum cura & fide, quae de rebus veterum temporum in monumenta sunt relata, perquisiimus. Verum enimvero quum ea nobis sit proposita scribendi materia, ut dilucidior res omnis fiat, de toto opere praemittendum aliquid duximus. Sciendum itaque, totum hoc volumen nobis in decem & octo tomos esse diuisum.

I Horum primus res gestas Seruatoris nostri Christi Iesu complectetur, ut scilicet ille a proprio throno intransitiue excitus, propter incomparabilis bonitatis affectionem & misericordiam, assumpta ex Maria Virgine carne, & terrene vitae cursu quam optimè confecto, per salutarem passionem atque naturam omnem superantem resurrectionem, ad paternum rursus ascenderit solium, reconciliatione nostra suo ipsius patri perfecta atque absoluta.

II Secundus ea quae ad Spiritum Sanctum pertinent, comprehendet. Quas ille scilicet res per sacros Apostolos peregerit: quibusque illi rebus gestis, qualem finem vitae quisque eorum caperit, sacrosancta nobis scripta relinquentes. Quae ea sint scripta, & quae in eis vera, sincera, & testamentaria.

III Tertius primos Apostolorum successores exponet, ubi & quomodo salutaris doctrina per orbem vniuersum peragravit, quas calamitates & clades Hierosolyma propter cædem Seruatoris Christi Iesu pertulerint: quos rursus tanquam haeredes ministerij sui, quae item literarum monumenta Apostolorum successores post se relinquentes, martyrio pro Christi nomine sint coronati. Et quae iam tum primum emerferint aduersus salutarem doctrinam haereses.

IIII Quarti tomi argumentum erit: Quinam falsa & adulterinae doctrinae extiterint duces, quosque contra eos Ecclesiasticos scriptores & doctores, quae omnia bene disponit & dirigit diuina Prouidentia excitarit, Apostolicis donis excellentes viros, simulque & vita & doctrina illorum euertentes insanas opiniones. Qui isti fuerint, & quae tum de quaestione celebrandi Paschatis sint dissidia exorta.

V Quinti materia erit, sub Seuero & Decio Imperatoribus Ecclesiarum persecutio. Praeterea qui multum sapientia valuit ipse Origenes, quae eius vita fuerit, quae scripta. Tum qui in Oriente & in Occidente sanctissimi martyres sacrosanctum pro Christo certamè fortiter pertulerint. Item de Cypriano Africae episcopo. Item de Dionysio, qui Alexandrinae praefuit Ecclesiae. Item de Christianis, qui in persecutione sub Decio pietatem ab iurarunt, historiam texet.

VI Sextus commemorabit haereses varias, quarum autores fuere, impius Manes, impurus Novatus, Apollinaris, & Samosatenus Paulus. Describet etiam res Dionysij Alexandriae episcopi. Et qui magnarum urbium usque ad Ecclesiarum oppugnationem permanserint Episcopi. Ostendet quoque, qui tum temporis Ecclesiastici scriptores, & aliter in diuina sapientia clari viri floruerint.

VII Septimus contentionem & rixas nostrorum expediet Episcoporum, unde illi à diuina ad tempus excidentibus gratia, in magna inciderunt pericula.

Deinde de exitibus tyrannis, Diocletiano & Maximiano, Maxentio & Maximino, & Lycinio, quam crudeliter illi in gregem Christianum sauerint tractabit. Postremo, quomodo magnus & Apostolis ipsis patet Constantinus, diuina ope ab iis victoriam reportans, pacem Ecclesiis conciliarit: & primus Christianorum Imperator creatus, magnificè cognominem sibi urbem construxerit.

Octauum tomum sibi vedicabit idem ipse Apostolis non inferior Constantinus: & res quae eo imperate Ecclesiis acciderunt. Res item impij Arii: & primam quae Nicæ est celebrata, Synodum. Et quemadmodum res Christianae incrementum caperint. Item de angelica Monachorum vita, unde initium sumpserit, & quos habuerit authores. Item quae Ariani contra veram pietatis sectatores, & maxime aduersus magnum Athanasium moliti sint & fecerint. Praeterea de beata Helena, & pijs eiusdem Deoque gratis operibus: & ut finita vita, vna cum filio Constantino, in cognomine ei urbe sit sepulta, idem narrabit.

Nonus res filiorum sacrosancti Constantini, & in primis ea quae Ecclesiis sub Constantio eueniunt, persequetur. Item qui viri tum & in recta & in peruersa doctrina flores fuerint. Item qui eo tempore Monastica vita per Palaestina & Aegyptum excelluerint. Item de diuersis Synodis, & variis professionis fidei expositionibus & formulis tractabit.

Decimus porro complectetur res Deo iniuri Juliani, ut ille à recta pietate desciscens, & ad Graecorum idolatriam deficiens, variis subinde modis persecutionem contra nos concitarit: & ut bello Persis illato, malus malè perierit. Aliqua etiam is tomus ex parte res piissimi Imperatoris Iouiniani comprehendet, quo modo scilicet magno animo rectam doctrinam propagans, vitam finierit.

Porro qui hunc consequetur vndecimus tomus, copiosè restabitur, quae Ecclesiae sub Valentino & impio Valente pertulerint. Item de magnis Ecclesiae orthodoxae luminaribus, & qui ex aduerso eisdem extiterint oppugnatores, ostendet. Praeterea ut ordo Monasticus in immensum creuerit. Item quae gentes Christianismum susceperint: postremo, ut Valens incendio perierit.

Duodecimo tomo describentur Gratiani & Valentiniani iunioris, & ex Hispania oriundi Maximij Theodosij res. Item secundum vniuersale sanctum Concilium: & ut pietas Christiana in maius sit prouecta, templis vbique quae idolis consecrata fuerant euerfis. Insuper de eius temporis grauibus haesiarchis: & sanctis etiam piisque in ecclesia nostris hominibus.

Tredecimus tempora Arcadij & Honorij prolixè exponet. Praeterea quoque res aurea lingua praestantis viri, Chrysostrami scilicet. Et quae insuper ea aetate Ecclesiae contigerint, accuratè prosequetur.

In quartodecimo tomo argumentum nobis Theodosius iunior, & omnium admiratione digna foemina Pulcheria suppeditabit. Et acta concilij tertij Ephesi coacti commemorabit. Et praeterea episcoporum successione, qui maximis quibusque Ecclesiis praefuerunt. Commemorabitur etiam Eutyches & Dioscorus haeretici. Item Eudocia & Pulcheria, reginae seu Imperatrices. Denique qui ea tempestate in Palaestina,

b ij

Argumentum & materia XVIII. librorum istorum,

I. ἡ ἀμιτάβητος.

II. ἡ ἀμιτάβητος.

III. ἡ ἀμιτάβητος.

IIII.

V.

VI.

VII.

VIII

IX

X

XI

XII

XIII

XIIII

A & alibi Deo placentem vitam, monasticam scilicet, optimè sunt professi & sequuti.

XV

Hunc qui sequetur decimus quintus, hæc complectetur. Celeberrimi Imperatoris Martiani & Leonis magni res, & quarta Synodi acta, omnia ea abundè exponens: & insuper, quæ Antiochiæ & Alexandria in seditione euenere. Item quæ circa adiectionem tersancti hymni sunt facta.

XVI

In decimosexto erunt res Zenonis & Basilisci, huiusque circulares literæ. Et quæ tempore Anastasij Dicori Ecclesiæ euenierunt. Deinde res quoque Seueri, Petri Gnaphei, Petri Mõgi, Timothei Hæluri, & aliorum insuper hæreticorum. Et item quæ denuo per seditionem de quarta sancta Synodo sunt acta, accuratè proponet.

XVII

Decimusseptimus ex rebus Iustini primi, & successoris eius maximi Iustiniani, & actis quintæ sanctæ Synodi constabit. His adicientur Bellisarij res gestæ. item Iustini iunioris res. Et qui eodè tempore vita angelica clari fuere Monachi.

XVIII

Decimus & octauus tomus clarè explicabit, quæ sub Tiberio & Mauritio Imperatoribus in ecclesijs sunt acta. item res Hormisdæ, Chosroæ, & Chagani Persarum: & vt Mauritius pœnas Deo persoluens, gladio perierit. Deinde quædam commemorabuntur de singularib. quibusdam dissidijs & hæresibus, scilicet Monophysitis, Tritheitis, Agnoetis, & Theopaschitis. item de Iacobitis, & Armeniis, & præterea quæ in iis ipsis hæresibus. fuere dissidia. Postremò quàm turpiter Phocas, qui Mauritio succedens crudeliter tyrannidem gelsit, sit iugulatus.

B

Et hæc quidè accuratius clariùsque toti operi præmittere voluimus, eo consilio, vt animis lectorum propositum argumentum eo perspectius esset. Ne cui autem historiam nostram deprauare facile esset (cõsueuerunt enim multi aliena scripta ex arbitrio suo, prout eis est visum, digerere atque disponere) primas siue capitales literas tomorũ, qui quidem tomi annorũ suorum numerũ quisque expressum continent, ita posuimus, vt certioris fidei gratia nomẽ & cognomen nostrum referant atque cõplectantur. Quamobrè peto, si quæ à nobis per totum hoc opus rectè sunt exposita, vt ea extra inuidiã sint collocata, quæ optimis quibusque rebus præcipuè imminere cõsuevit. Sin verò in alijs quibus ignorãtia lapsi sumus, ea vt ab alijs, qui & doctrinæ & eloquentiæ, atque etiam experientiæ virtute pollent, corrigantur. In iuuenili enim ætate opus hoc conscribere aggressi sumus, idèmq; nondũ sextum & trigèsimum annum egressi perfecimus. Quãdoquidem autem abundè omnia ea quæ opus esse putauimus, hucusque præfati sumus, agendũ diuini numinis ductu rem ipsam, vnde maximè conuenit, ordiamur: in primis historiæ nobis firmamentum, ipsam scilicet veritatem, cõstendam proponentes.

Prima decem & octo tomorũ istorum litera, hoc est, expressa, composita, nomẽ auctoris in Græco exemplari exprimit, NIKΑΦΙΡΟΣ ΚΑΘΟΛΟΣ. Scopus historico propositus est veritas.

Christianismus à conditi mundi in die existit.

Es Christianorũ à prima sua origine repetere, qui sint, vnde, & quo modo tanta cæperint incrementa, eoque magnitudinis & gloriæ peruenerint, intemptiuum, atque aded superuacuum

CAPIT II.

esse puto, vt in præsentia de eis perquiratur. Quãd sacra oracula & acta, innumerabilèque alia ex ordine res, apertè satis & accuratè declarent, longissimè antè, & ab initio, cumque ipsis conditi mundi principiis, dogma nostrum vnà esse iactum & fundatum, seu potius vltra tempora & secula omnia id extitisse: siquidè ad autorem & ducè professionis & fidei nostræ Deum verbum Dominũ nostrũ Iesum Christum respicere oporteat. Quandoquidem enim duplex cõsiderandum venit mysterium, & alterum quidem tanquã quoddam caput contemplatur, quod scilicet ad æternã, principio carètem, seculãque omnia præcedentem generationem refertur: alterum autem quasi posterius quiddam, vt ita dicam, & vltimũ spectamus, quod nimirum ad inferiorem hanc & postremis tẽporibus ex virgine incarnationem factam, terrenamque cõuersationem & vitam pertinet: prius illud exponere, & accuratius oratione persequi, minimè omniũ conuenit. De eo enim si quis differere instituat, quum oratio talis extra propositũ opus sit, tum plus operæ & negotij, quàm opus ipsum, & ea de quibus tractare decreuerimus, exhibeat. Siquidè, quum neque tempus, neque seculũ ei mysterio intercesserit, & proinde neque adesse illi, neque contemplari & eloqui id quod supra intelligentiam nostrã est, concessum sit: quicquid id est, tuto silentij præmio permittemus: ac potius ingenijs nostris, ne in talibus reb. curiositatem nimium exerceant, imperabimus, vtpote sensu, ratione, & acumine mētis nostræ longè superioribus. Nobis verò satis fuerit, sola è diuinis scripturis adducere testimonia: vt, In principio erat verbum, & verbũ erat apud Deum, & Deus erat verbũ. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ est nihil, quod factum est. Et insuper scire, quòd Deus + semper existens, principioque carens, & secula præcedens: ita vt ipsi soli cognitum est, ante ipsa secula gignit suum ipsius Filium, verum Deum verbum, supra omnis intelligentiæ & deprehensionis captũ, & supra mētis sensum & cogitationẽ, cognitionemque omnẽ: simulque sanctissimũ suum profert Spiritum, non vt genitum illum, sed vt procedentem, Deum & ipsum perfectũ atque immortalem, hoc est, cõsubstantialẽ illis, & eiusdem planè virtutis & potestatis. Et quòd tres isti vnum sunt, vna natura & essentia & potestas, cum quibus & per quos simul & angelicas potestates & mundum hunc vniuersum produxit & condidit, quum is antea non extiterit: & præterea id quod in visum cadit cõspiciturque omne, quòdque anima agitur, & quod anima caret. Atque hæc quidè de superno Christi, per suasionis & fidei nostræ principis, genere, ipsiusque sublimi dignitate & natura, nobis dicta sufficiat. Quæ enim reb. tãtis explicãdis idonea suppeditet oratio: pro eo atque diuinũ id quoque ostendit oraculũ.

inseparabiliter, & cogmentatur separabiliter. Vnum namque in tribus Deitas ipsa, & ipsa tria vnum in quibus Deitas, seu quæ Deitas sunt. Gregor. Theologus. Vnus Deus, tres persone, vna essentia, potentia, sapientia, bonitas, vna & indiuisa Trinitas. Deus, Dominus, Paracletus, Genitor, genitus, regenerans. Ab vno omnia. A quo, per quem, in quo omnia. Vnus à se, vnus ab vno, vnus ab ambobus, & à se, & ab altero, & ab vtroque. Pater, Filius, Spiritus sanctus. Vna pater, λόγος, ἀεικαλλίτος, essentia, vna virtus, vna beatitudo, à quo, per quem, & in quo beata sunt omnia, quacumque beata sunt. Augustinus.

Duplex christi nativitas, diuina & humana.

ὁ λόγος, ὁ ἀεικαλλίτος ὁ ἀειζών, ὁ ἀειπαθὴς ὁ ἀειπύθους, ὁ ἀειγεννητός, ὁ ἀειπαλιός.

Ineffabilis sanctissima Trinitatis Theologia. + ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀναρχος, ἀσώματος.

Ἄνετος ὁ λόγος.

Tota & lingua & mente & cogitatione horreo, quando de Deo verba facio. De Deo autem cum dico, vnum vos circumfulgeat lumen, & tria. Tria quidem, in ea proprietates siue subsistentias seu personas: vnum vero, secundum rationem essentiam siue deitatem. Distinguatur enim

A Generationem verò eius, inquit, quis enarrabit? Neque enim quisquam Patrem, pro eo atque decet, satis cognouerit, præterquam Filius: neque rursum Filium, præterquam qui illū genuit Pater. Ad quem, ut est apud veterem Moſen, † loquens Pater in creatione vniuerſi huius: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem noſtrā, & ſimilitudinem. Hunc ipſum ſanè, quicumque virtute & in Deum pietate aliis prætare primis temporib. dicti ſunt, ut Abraham & Moſes, & in ſuper quicumque ante & poſt eos iuſti morū mutatione fuerunt Propheta, & alij Deo placiti & grati homines, mentis oculis ſincerè & clarè contemplati, prolixè cognouerūt, & tanquam germano Dei filio præſantiſſimum pietatis honorem tribuerunt. Ille porrò perſuaſionem fidemque eiſmodi remunerans, & patris & ſui cognitionem perfectiorè abſolutiorēque illis adauxit. Eſt quippe vetus oracularē verbū, neminè eorum qui antiquitùs Deo placuerunt, ſine fide in Chriſtum finem vitæ conſequutum eſſe. Si quidem per coniecturam id colligere licet, ex multifariam viſionibus, quas aliàs aliis accumulauit, pro eo atque eas quiſque ferre potuit. Atque equidè in hominis ſpecie ipſi Abraham frequentius, progenitiſq; ex eo apparuiſſe creditur, quandoq; per ſe ipſum, quandoq; per adiutores ſuos angelos, oraculis eos admonēs, & docens de rebus optimis. Quod quidè cuius vel inde facile eſt exiſtimare & credere. Angelū enim Dominum, vel etiā Deum appellare, conſuetudo ſcripturæ non eſt: ſed ita ſimpliciter, nudo ſcilicet nomine, angelum: illum verò ſemper in ſignibus & excellentibus extollit & celebrat nominibus, Deūque & Dominū apertè & clarè vocat. Itaq; Verbum, quod colimus, æternum, & ſeculis temporib; vniuerſis antiquius fuiſſe, & veteribus olim, etſi non omnibus, quibuſdā tamen, in myſterio apparuiſſe, paucis hiſce dictum eſſe ſatis ſit.

† *κενολογη-
μνος.
Chriſtus fili-
us Dei om-
nib. ab orbe
condito piis
hominibus
cognitus.*

*Idē ſanctiſ-
ſimū patri-
ſm ap-
paruit.*

*Gene. 18.
Hec exqui-
ſitè & lucu-
lenter in Try-
phone ſuo
tractat S.
Iuſtinus.*

CAPVT III.

Minimè verò mirari oportet, non dudum antea, ita ut nūc, omnibus hominibus & gentib. Chriſtum innotuiſſe. Doctrina enim Chriſti omnium conſummatiſſima atq; perfectiſſima, omniq; ſapientia & virtutis genere abſolutiſſima, non apta, opportuna & congruēs omnino veterū hominū vitæ & moribus fuit. Quandoquidem à primis ſtatim initiis, qui incorruptibilè ſeniiq; expertem & beatā vitā acceperat, primus videlicet homo, & generis noſtri autor, minimū dati præcepti memor, immortalè fatali commutauit vitā. Qui verò ex eo ſunt progeniti, longè deteriores, vno atque altero excepto, agreſtem quandā, ferā & propè beluinā omnes, appetitionū ſuarum impetu ducti, egerūt vitā. Non itaque illi vrbes cōdidere, nō artibus aut doctrinis ſcientiſque ingenia excoluere, longè etiā à legibus diuinisq; cultibus & iuſtificationibus abſuere. Virtus porrò & philoſophia ne de nomine quidem apud eos nota fuere: ſed perinde atque quidam Nomades, palātes in ſolis lucis vixere, & inſita ſibi à natura rationis ſemina corrumpentes, ac vitioſitatem malitiāque omnē ex liberi arbitrij ſententia re-

*Quæ pri-
mū homini-
bus fili? Dei
Chriſtus Ie-
ſus, non ita
clarè, ut no-
bis, innotue-
rit.
Parentū no-
ſtrorum pri-
morum la-
pſus.*

*Prima ete-
tu hominum
ruditas &
malitia.*

** *ἄβρο-
μοραφίτο
γνώμης.**

ſingētes, quicquid eſſet peſſimum, timore depoſito peregere: vſque ad eò, ut quandoque quidè ad muruas cædes & homicidia inter ſe armati cōſurgerēt, aliquādo verò Deo bellū inferre inciperēt, ſuperque terram munitiones & muros cōſtruere aduerſus cœlum, & caput ad id illidere, ac in tantum denique inexpugnabilem vim & potentiam in ſe prouocare atque excitare auderēt, ut ad coercendā eorū ſimul & præſactā temeritatem, & inane inutilēque cœptū, tanquā pernicioſam nocentis herbe ſyluam per vniuerſam terrā effuſam, Deus nunc immenſis aquarum diluuiis vindicare, nunc horrendis ignis imbribus & immanibus fulminum iſtibus compeſcere, & violentū malignitatis eorū impetū opprimere aggredieretur: & præterea fame ſimul & peſte, & variis bellorū generibus ad indecentem & importunā malorū molitionem tollendam vteretur: tantāque animorum (ut ita dicā) luem, impunè omnia depaſcentem, grauitēque inualeſcētem, efficaciorib. repurgaret remediis & pœnis. Poſteaquam igitur tanta malignitas, vitiorūque omniū grauedo, perinde atque damnosa quædam ebrietas, per omnes ferè eſt graſſata, caliginēq; eorū animis offudit, ipſum omniū optimum Dei Verbum magnitudine bonitatis propriæ coactum, nunc per naturę legē, nunc per angelorum aduentū & præſentiā, quandoque etiā per ſe ipſum myſticis quibuſdam & arcanis apparitionibus paucis quibuſdam qui antiquitùs pietate & amore Dei clari extiterunt viris, alicubi ſe exhibuit, hominis forma aſſumpta: quòd aliter id ipſis aſpicere conſeſſum non eſſet. Quum porrò ſatis ad eum modum per diuinos illos viros in multos homines pietatis cultuſq; Dei conieciſſet ſemina, & gens tali cultui dedita paulatim in dies magis magisque in vnum coaleſceret corpus, & quaſi germē quoddā radice ſua, Abrahamo niti cognosceretur, ei gēti quæ & antiquitùs, & nō ita pridè vita & morib. ritè exulta eſſet, legem per Moſen, perinde atque quendam ducem & manu ductorē, ad præſtantiorē pietatē, Dei que cultū, tradidit: ſymbola & ſigna, figurāſq; & imagines ſabbati & circūciſionis, & alia quædam elemēta ſeu principia diuinorū conſiliorum & cōtemplationū, myſticāſque præterea cæremōnias, nō apertas illas & claras, ſed obſcuras, tenues & vmbrales illis oſtendens, & præbens. At vbi deinceps lege vbique diuulgata, ex dura illa & agreſti vita homines paulatim ad humanitatē ſunt exculiti, & ad philoſophādū animū adiecerūt, inuicēque amicitias colere, & conſuetudinē inter ſe habere cœperunt (pædagogo & doctore lege quaſi regula vtentes, ſeque erudientes) atque in primis firmior ſtabiliorque Dei patris notitia apud eos radices egit, aptique iam & idonei tanquam ad ſemina maiora Dei cognitionis ſuſcipienda fuerunt: tum idem illud rurſum, quod antea virtutis ſemina ſeuerat, Dei Verbum principij expers, ſeculāque præcedens, quandoquidem aliter fieri non potuit, ut hominum genus tandem prorsus ab inſuſa ei liberaretur execra-

*Verbum &
filius Dei
ſubinde cali-
ginosa ho-
minum ma-
litiā diſ-
cuſſit.*

*Ex Iudaic,
Abraham po-
ſterū, per
Moſen da-
ta.*

*Verbum &
filius Dei
homo factus*

** Homo doctus abundè
Lingui diſſectū, vndū atque imbribus ignei,
Et legū ſcriptæ ſabulu, & carmine vatam,
Criminū hand potuit primi depellere vinclo, &c.
Greg. Nazanz.*

A tione & pernicie, & ad immortalem illam atque beatam reduceretur vitam, postremis temporibus, Romanorum Imperio orbem obtinente, natura & conditione nostra accepta, nulla re à nostra (fatalib. + duntaxat peccati inquinamētis exceptis) differente, ea & fecit & perpessum est, quæ æquum erat Deum facere corpore, in hac vita, peregrè versantem. In qua ille natiuitatem mirificam, opinionemque omnem excellentem, cōuersationemque insolitam, & doctrinam nouam, omnique naturæ miraculo superiorem mortē & sepulturam & resurrectionem rediuuā exhibuit. Quæ omnia singillatim vaticiniis prophetarum prædicta fuerant, & promulgata. Quemadmodū & regnum eius in fine seculi diuinus Daniel spiritu liberiore & puriore perspexit, & hisce verbis humano more visionem eam descripsit: Spectabam, inquit, donec throni ponerentur, & antiquus dierum confedit. Et commemorans res ipse suas, infert rursus: Iudicium confedit, & libri aperti sunt. Et deinceps: Spectabam, inquit, & ecce cum nubibus cœli tanquā filius hominis veniens, & vsque ad antiquum dierum peruenit, & in conspectum eius adductus est, & ipsi traditus est principatus & robur & regnum, & omnes populi tribus, & linguæ seruient ipsi. Potestas eius potestas sempiterna, quæ non præteribit, & regnum eius non corrumpetur. In quem verò alium hæc quadrent, quàm prorsus in Seruatorem nostrū Christum, hominis filium, propter postremam ipsius per assumptam carnem humanitatem, per oraculum propheticum nominatum?

† κληρ τῶν
ἱερικῶν κη-
ρίων.
Oeconomia
Christi in
mundo.

Regnū Chri-
sti sempiter-
num.

Tanquam fi-
lius hominis

Quære Chri-
stus dicatur
Filius homi-
nis.
a Et propter
Adam, &
propter vir-
ginē, ex quibus
extitit,
ex illo quidē
tāquam pri-
mo maiorū
parente, ex
hac autē tan-
quā matre,
lege & non
lege genera-
tionis.
Theolog.

* Nominis ergo
Submittens decus, immutabilis, ætherisque
Ætheris effigies, hominum sub lege creatus:
Non hominum de more tamen, caro matris ab alio
Virgini intacta: sancta (mirabile dictū,
Credere quod nequeant infirmi) produit idem
Et Deus & mortali homo, dum iungit in vnum
Naturam geminam, hanc manifestam, illamque latentem,
Quæ Deo vsque fuit, nobis aliam ille recepit,
Visceribus Deus humanis cum conciperetur,
Vnum vtrinque, Deus, rex Christus nomine mixtus,
Atque Deo mortali homo sic substituit ipse.
Gregor. Theologus.

C

CAPVT IIII.

Elíquum est vt demonstramus, ipsum æternum principiūq; carentem Deum verbum non solum antiquitūs piis, Deoq; charis hominibus cognitum, suūq; tēpore apud nos corporaliter, tanquam * peregrinum, versatum fuisse: verum etiam diuinas eius appellationes, Iesu scilicet, & Christi, non nobis solis, sed & veteribus prophetis in maximo habitas esse honore. Primūm siquidem magnus ille Dei spectator Moses, quum imagines & symbola signaque quædam arcana & noua, iuxta typum & figuras quæ ei in monte diuinum ostēderat oraculum, institueret, Pontificem Dei fratrem suum Aaronem promulgauit: excellentemque ei honorem, præminentiam, & gloriam tribuēs, Christum & vnctum Domini pronunciauit: & nomen id illi accommodauit, arcane per mysterium celebrans & cohonestans ap-

* ἱερικῶν κη-
ρίων.

Christi no-
men veteri-
bus Hebræis
cognitū, &
in magno ho-
bitum hono-
re.

pellationem eam, illudque diuinando adumbrās, D diuinum quiddam & excellens esse, * ducem & principem. Porro Iesu quoq; cognominationē ipse primus diuino afflatus spiritu, quum nunquā antea hoc nomen auditum fuisset, filio Nauæ soli sapienter indidit: veluti præcipuum, & regio diademate præstantiorem perfectiorēque honorē illi habens, quem per symbola cognouerat, post obitum suum imperiū in omnes suscepturū esse. Imaginem enim Iesus Nauæ filius, Seruatoris nostri ferebat: qui vnus post Moſen atque consummationem symbolici vbratilisque cultus illius, regnum veræ & illustris pietatis, manifestō suscepit. Moſes itaque, vt dixi, distinctis Seruatoris nostri appellationibus, quas summo honore & gloria extulit & condecorauit, pontifici quidē, Christi: successori verò suo duci, Iesu nomen magnificentissimē, non sine arcano & ingenti mysterio, tribuit. Quin & alij post illum prophetæ, aperte & significanter admodum, Seruatorem Christū nominarunt. Spiritus enim, inquit Hieremias, ante faciem nostram: Christus Dominus comprehensus est in corruptionibus eorū. Et David: Astiterunt, ait, reges terræ & principes conuenerunt in vnum, aduersus Dominum, & aduersus Christū eius. Quibus verbis deinceps illa infert: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Hoc ipsum porro Christi veneratione dignum nomen, non solum eos qui sacerdotio cohonestati essent, facticio exornauit oleo, idq; per symbolum: sed & reges ipsos. Diuino enim holce inungentes spiritu, quibus id fuerat commissum, Christos per imaginem & faciebāt, & vgebant. Quandoquidem & regibus omnino typi quidam & figuræ inerant, veri regni & potestatis Seruatoris nostri Iesu Christi in omnes. Cæterū & prophetas quosdam Christos esse, diuini spiritus instinctu percepimus. Etenim ij omnes, ad vnicum Pontificem omnium, & creaturę omnis regem solūque prophetarum Prophetam, Seruatorem Christum, respectum suū habuerunt. Id illud clarissimē ostendit, quod nulli omnium Pōtificum, Regum, & Prophetarum, qui symbolicè huius nomine vncti honoratīque sunt, tanta diuinæ virtutis vis fuit & potestas, quantam scilicet Dominus noster Iesus, & re ipsa verè + Christus, natiuam & propriam eam habens, ostendit atque exhibuit. Sed nulli etiam ex omnibus hoc contigit, vt eos qui se illis vt subditos subiecerunt, imaginario & vbratili nomine Christianos cognominarent: quum illi tamen ad ingentē gloriam & honorem processissent. Iam nec alij cuiuspiam tantus etiam post obitum attributus est cultus, & venerationis honor, vt pro eius nomine ipsam quoque vitam aliqui nō grauātē vilem habuerint, admiserintq;. Insuper neque circa quenquam à mundo condito, tantus motus & concussio habitabilis terræ, quantus circa eum, fuit. Enimverò fieri nequiquā posse, vt vis & virtus typi atque imaginis tantum perficiat, quantum nimirū veritatis ipsius representatio & exhibitio, ea quæ in Seruatore nostro est perspecta potestas, manifestissimē comprobatur & declarat. Qui quidem quum nihil eorum quæ magnifica & præstabilia habentur, à quopiam accepisset: sed neque genus + fortasse ex sacerdotū

* ἱερικῶν κη-
ρίων
Iesu.

Iosue typum
Seruatoris
nostri gessit.

Seruator no-
ster aperte
Christus à
propheta di-
ctus.

Sacerdotes
olim & re-
ges, Christi.

Propheta e-
tiam quidē.

Seruatoris
nostri Chri-
sti Iesu su-
pra reliquos
omnes præ-
stantia.

Soli nos à
verò Christo
Christiani
dicti.

† Saluator
nostri Chri-
sti dicitur,
propter Dei-
tatem. Ea ip-
sa nāque vn-
ctio est hu-
manitatis,
non efficacia
sicuti alios
Christos, seu
Elificans, sed
totius vngen-
tis præsentia.
Cum opus
est, vt homo
audiat vngē-
tem: & id
quod vngi-
tur, fiat de-
us.
Theol. sermo
ne 2. de filio.

† τὰς. Seruator noster verissimus & ipsissimus est Christus, in quo nihil imaginarium aut factitium reperitur.

A ordine duxisset, neque opibus aliquibus ad regnū euectus esset: neque pro propheta, vt veteres illi, se gefisset, neque dignitate aliqua à Iudeis auctus esset, quamuis per se ipsum reuera omnia à Patre, & non per symbola aut figuras haberet: Christus tamen præ omnibus illis maximè est renunciatus, atque declaratus: & cum orbe habitabili vniuerso cognomen simul suum, simul & veneranda & sancta instituta morèque suos cōmunicauit: non vmbra, typos, & imagines, vt antea factum fuerat, rerum pulcherrimarum, sed manifestas ipsas & veras virtutes exhibēs, vitamque quandam sublimem & cœlestem, vnà cum veritatis dogmatibus, eis ipsis qui sacris eius initiati essent, relinquens, ipsissimus scilicet & verissimus Christus, perfectissimum Dei verbum, qui nō facticio perinde atque reliqui sed diuino naturaliter vnctus esset spiritu. Cuius rei certissimam fidem facit illud Esaiæ verbum: Spiritus Domini super me, propterea quod vnxit me: & quæ sequuntur. Rursus illud diuini Davidis: Propterea vnxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis, præ cōsortibus tuis.

B Vbi id etiā quod longissimè eis præstet, qui quōdam imaginariè vncti fuerant, satis subindicat & describit. Idem David alibi quoque: Tu es sacerdos in æternum, secundū ordinē Melchisedech. Qui introducit, non facticio oleo ad sacrorum ministerium vnctus, neq; quicquam ad Hebræorum sacerdotiū pertinens: qui Catalogum & generis concatenatā continuationē solenniter prescribentur. Quapropter secundum ipsius ordinem, non autem iuxta aliorum qui symbola, typos & figuras acceperant, ritum, Christus & Pontifex, recepto iureiurādo, Seruator noster est promulgatus. Vnde illum neque corporaliter vnctū, neque ex sacerdotali tribu natum, qui attentè & diligenter historias legendo obseruarit, inueniet: quippe qui ab ipso Deo & patre, ante secula condita, sempiternum ab æterno & in æternum sacerdotium, tanquam munus quoddam & honorem præcipuum obtineat. Illud quoque non minus est incorporeæ diuinitusque aduenientis vnctionis signū & indicium, quod hunc ex omnibus vnum, per omnem terram, Barbari simul & Græci, Christum nominant. Et qui iam inde à tēporibus eius, ad hunc vsque diem, in eum credunt, vt verū Deū & Regem vnicūque Pōrificem Dei & Prophetam eum colunt & venerantur: quique († quod orationem & rationem omnem excellit) nomine eius censentur, persuasum illud habent, vt non labiis tantum & verborum strepitu illū, sed omni prorsus animi affectione & virtute colant: vsque eò, vt de facili consilium capiant & statuant, & ipsam propter eum ponere animam & vitam.

tatis & religionis dogmatibus, tempore, generi humano æqualem cognitum, & nō nuper admodum inuentum atque excogitatum esse, æquum est visum astruere. Et quod nos quidem recentes omnino, nouo nomine, vt Christiani vocemur, heri quodammodo & nudius tertius aucti simus, satis constat. Cæterum quod in ipsa Seruatoris apparitione, quæ clara & illustris prorsus coaluit gens, non exigua illa & infimum locum obtinēs, neque in vno aliquo orbis angulo collocata, sed quæ ferè vniuersam peruaserit terram: ob eamque causam quum pietate in Deum excellēs, tum ope diuina inuicta futura est & incolumis, ad eius specimen, cuius nomine gloriatur, eiusdemque mores & instituta, longè etiam antea cōformata sit, quoad eius fieri poterit, ostendere conabor. Id quod prophetæ etiam cuidam, vt quod omnino futurum esset, diuino spiritu illustratus videret, & quasi mente cōsternatus prædiceret, cōtigit: Quis audiuit talia, & quis sic vidit? Si parturit terra die vno, & si gens progenita est nixu vno. Deinde futuram quoque indicat appellationem: Seruientibus autem mihi, inquit, indetur nomen nouū, quod benedicetur in terra. Genus equidem Hebræorum veneratione dignum est prorsus, vetustate nimirum insigne & præstans. In eo genere raros quidem illos, sed tamen in Deum amore, iusticia, & cæteris virtutibus excellētes viros fuisse, publicis scriptorum monumentis est testatum, & ante & post vniuersale orbis diluuium. Inter eos Seth, & Enos, & alij, ipse Noë cum liberis nepotibusque & posteris suis: atq; horum vnus etiam Abraham fuit, quem progenitorē suum Hebræi gloriabundi iactant: cumq; iis vnà, qui cognatione genus illius attingunt, & amplum iusticiæ, religionis & pietatis in Deum testimonium reportarunt. Quod si quis ab ipso Abraham, & posterioribus ab eo temporibus, ratione inita ad primū vsque hominem recurat, quamuis non nominis ipsius appellatione, sed tamen re omnes ipsa, de quibus testatum aliquid sit, Christianos inueniet. Quicquid enim complectitur Christiani nomen, vt scilicet obtineas fidei & doctrinæ Christi cognitionem, vt sobrietate, temperantia & iusticia polleas, vt sanctiorem vitam virtutēq; virilis & magni animi perpetuo tenore constanter continues, interitūq; & impaudus in professione pietatis in Deum per omnia perstas: id omne non minus atque nos, illi quoque præstare studuerūt. Non enim illis admodum curæ fuit vel circumcisio, vel sabbatorū festorumque dierum cæremonia, vel etiam alimentorum & ciborum obseruatio & delectus, aliarūque rerum discrimen, quæ Moses primus vt symbola & imagines instituens, posteris suis per manus tradidit: & ne nobis quidē obseruandi ea necessitas imposita est. Certò autē & liquidò illis constitit, ipsum Christum Deum visum esse ab Abrahamo, eundem respōsa dedisse Isaac, colloquutum esse cum Iacob: cum Mose autem, & qui post eum fuerunt Prophetis, sermonem contulisse: pro eo atque id sacre indicat scripturæ. Quam ob causam & illos omnes obscura quadam & tenui nominis sui appellatione dignatus est. Iuxta illud oraculare verbum: Noli tangere Christos meos. Et item aliud: Et in prophetis meis ne malignemini. Vt iam summatim dicere

Christiano -
ri nomen ab
ipsa Christi
apparitione
extitit: sed
professio eo-
rum à man-
do condito ce-
lebrata est.

Christiano -
rum ortu.

Veteres sine
nomine qui-
dem, sed vni-
us Christi-
ni.

In quibus re-
bus consistat
Christiani
hominis pro-
fessio & fi-
des.

Sine operi-
bus legis.
Rom. 3.

Ritus & ca-
remonie ve-
teris testamē-
ti symb. Is-
& vmbra
rerum alia-
rum fuere.
Veteres Chris-
tum cogno-
uerunt.

CAPIT V.

Vb hæc, doctrinam Seruatoris nostri non nouam ac recētem, posterioribusue temporibus à quopiam, qui minimum multis præstet, institutam: sed potius, quantum dicere possum, à prima hominum origine, lege naturæ, antiquitū à piis Deique amantibus, & iustis viris, rectissimè tractatam: disciplinæque eius morē, vnà cum pie-

Christus sa-
cerdos seruo-
rum ritum
Melchise-
dech.

Christi sacer-
dotium sem-
piternum.

Christiano-
rum in Chris-
ti fides vi-
uidissima.
† τὴν ἀγά-
πην.

Ex hoc cap-
to p̄ omnes
discere possit
quid sibi ve-
lit Paulina
illa comela-
sio: Arbi-
tramur fide
iustificari ho-
minem abs-
que operibus
legis.
Rom. 3.

Eadem fuit
Abrahae fides,
cum ea quam
Christus ipse
docuit.

Iustificatio
Abrahae.

Sicuti
Abraham, ita
& Christiani
iustificamur.

Fides iustificans.
Iustificatio-
nis formula
in Abraham.

Christiana
pietas & re-
ligio omnium
antiquis-
sima.

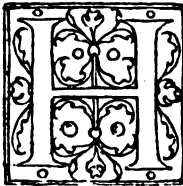
Iudaicarum
rerum syno-
psis, & com-
memoratio
brevis.

A & colligere liceat, quā antiquitas Abrahæ ostendimus fuisse erga Deum pietatem & religionem, eam non aliam fuisse ab ea quam nuper per doctrinam ipse suam Christus in omnes ubique vulgavit gentes. Neque huic rationi quidquam illud obest, quod is longo post tempore circumcissionem acceperit. Antè hanc enim ipsam fide iustificatum eum fuisse, testimonio scripturæ comprobatur. Quod per illud astruitur: Credidit autem Abraham Deo, & imputatum est ei ad iusticiam. Porro eidem etiā nunc in circumciso, oraculo diuino (fuit autē id ipsum Dei verbum Christus) de eis qui eodem quo ipse modo in futurum iustificari deberent, talibus est renunciatum verbis: Et benedicetur in te omnes tribus terræ. Quod sanè ipsum in nobis consummatum esse, satis constat. Sicut enim ille fide, quam apparenti sibi Verbo Deo habuit, iustificatus, pristina vita patriæque religione relicta, ac professione pietatis omni, in vnicum rerum omnium gubernatorem & Dominum Deum collata, non Mosaicæ illum legis cæremoniis, sed virtutis factis coluit: itidē & in præsentia, eundem ipsum pietatis erga Deum ritum, per habitabilem terram omnem, apud solos Christianos in vſu esse, manifestò satis apparet. Vt iam nihil obstat, quin colligere inde & cōcludere possimus, vnam eandemque & nūc esse, & olim fuisse vitam, & nobis Christianis, & qui antiquitū ex præscripto Dei vixerunt omnibus: neque nouum aut peregrinum esse institutum nostrum, sed (si quidem liberius dicendum est) primum hunc esse & solum verūque Dei cultum, qui per Christū est: qui cultus olim quidē tenuiter & obscurè sit exhibitus, nunc verò tanquam quædam fax lucidior orbi vniuerso illuxerit.

* Hæc quæ est in præputio fides, suam coniungens principio, & prima & nouissima facta est. Et enim & ante circumcissionem erat in Abraham & in reliquis iustis, qui placuerunt Deo. Et rursus in nouissimis temporibus orta est in humano genere per Domini aduentum. Iren. lib. 4. cap. 42.

CAPVT VI.

C

AEC quū ita se habeant, necessariōque sic sint præmissa, deinceps ab apparitione Seruatoris secundum carnem, tanquam auspiciata & felici viæ duce, adiutorem atque autorem ipsum principio carens Dei Verbum, initio eius quæ de eo suscepta est orationis præficientes, ne scilicet à veritate aberremus, historiam ordiemur. Paulo verò altius res ipsa repetenda. Gens Iudæorum, vt dictū est, priusquā diuina prouidentia Moses dux ei præfectus esset, libera quodammodo & sui iuris fuit: & progenitorem iactans iustum Abraham, tenui cognitione numinis aliis antecelluit populis. Hęc postquam in Aegyptum venit, per Iosephum, in seruitute ibi fuit annos quadringentos. Inde autem illā eduxit Moses: qui miraculis & prodigiis edendis, in tantum supra ipsius naturæ captū pollebat, vt etiam colloquio Dei frueretur, ab eoque rerum agendarū consilia & rationes peteret. Præfuit ergo genti ille, ac rex ipse & idem sacrorum Antistes ius populo dixit. Rerum tamē sacrarum curam Aaron sortitus est, cōmunicata ei per Mo-

sen tali functione, qui Aaronis frater fuit. Post hunc autem successor eius Iesus Nauæ filius, rerū administrationē suscepit. Deinde rem Iudaicam principes rexerūt, Iudices dicti: qui numero duodecim fuerunt, per successione ordine in defunctorum locum surrogati. Postea talem rerum administrationem ægrè ferentes Iudæi, regem sibi creati depoposcerūt. Et Saul primus eis à propheta Samuele rex vnctus est, idque Deo per oraculū iubente. Huic David successit. Davidi filius Salomon. Deinde ordine alij reges, vigintiquatuor numero, qui quidem rebus Iudaicis annos quadringentos quadraginta octo præfuerūt. Postea quum Babylonis Nabuchodonosor bellicam cōtra eos expeditionem sumpserit, vnā cum vrbe templū est euersum, & populus Babylonem captiuus ductus ad annos septuaginta. Quum equidē Chaldaei siue Babylonij antea idē quod Iudæi perpessi fuissent à Medis, bello illis illato, qui ad trecentos vsque annos ferè regnum eorum tenuerunt. Medorum verò regem vltimum, cui Astyagis nomen erat, Cyrus Persa bello oppressit, imperiūque à Medis ad Persas transfudit. Cæterum & ij non minus quàm ducentis viginti annis imperio potiti, vsque ad Darium Arsanum, ab Alexandro Macedone eo sunt exuti. Qui regno in Monarchiæ formam redacto, post duodecimū rerum suarum gestarum annū, vita excedens, amicis suis Macedonibus, quorum pars Ptolemæi cognominabatur, regnum reliquit. Ij per successione tredecim numero, Persarum res obtinuerunt annos ducentos nonaginta tres. Arsaces porrò Parthus Ptolemæo vltimo, qui etiā Dionysius dicebatur, Cleopatrarū patri, in qua postrema Macedonum apud Aegyptios defecit regnum, bellum intulit, Parthisque Persarum imperium tradidit. Nec ita multo post Macedonum ditio in Romanorum peruenit potestatem: & inde Parthorum reges nomen quoque Arsacidarum habuere. Porro qui ab Arsace progeniti regnū obtinere, vsque ad Artabanū perueniunt, rerum administratione annis ducentis septuaginta retenta. Post Artabanum verò, Chosroæ genus Persis imperavit. Artaxerxes enim pater Chosroæ Magus, dolo Artabanum aggressus occidit: primūque inter Persas cidarim sumpsit, vnde & apud ipsos celebre Magorum nomē fuit. Alexander autem Mammææ filius Romanum administravit imperium, quum Parthus adhuc Persis rex præfisset. Enimverò Iudæi à Dario primo, seu (vt alij tradunt) à Cyro, post annos septuaginta, captiuitate soluta, libertate donati, urbem simul suā & templum, quæ David & Solomon construxerant, restaurarūt: & patriis sacris, ritibus, atque cæremoniis operati sunt, non regia (vt antehac) potestate & administratione, sed paucorum optimatum gubernatione vtentes. Sacerdotes enim res eorum rexerunt. Et ad aliquod vsque tempus satis feliciter atque ordinè res eorū gerebantur. Postea verò inter potentiores Iudæorum seditio incidit, quo tempore Antiochus Epiphanes de cuncta Syria aduersus Ptolemæum sextum bello decertabat. Causa verò seditionis erat, quod ne

* Iustinus lib. 13. de Perdicca loquens: Inter principes, inquit, provincias diuidit, simul vt remoueret amulos, & munus imperij beneficij sui faceret. Primo Ptolemæo Aegyptum, & Africa, Arabiaque pars sorte venit, & cætera.

Capitula
Iudaicorum
Babylonica.

Regnū
Assyriorū,
Mediorū,
Persarum.

Dariū
Arsani
filium
alij
dicunt.
Iustin.
lib. 10.

Macedonū
Chronographi,
Ptolemaos
in Aegypto
regnas-
se tradunt
an. 296.
Parthorum.

Chronici
scriptores
Medorum
Imperium
durasse
notant
annū
265. vel,
vt
alij
volunt,
292. Persarū,
an. 231.
Chosroæ
genus.

Libertas
Iudaicorum
ex captiuitate
Babylonica.

Oligarchia
& Aristocratis.
I. Esra 6.

Notabilis
seditionis
causa
apud
Iudeos.

Fuit
in
Ptolemæo
Euergetes
secundus.

Amo optimatum æquali & eiusdem fortis homini subiici aut parere voluerit. Et Onias quidem Pontifex, Tobiaz liberis vrbe expulsis, superior erat. Illi verò Antiochum Epiphanem aduersus vrbe duxere, iam pridem sua sponte consilia eo animo agitantem, & tanquam cupiditatem parturientem, vt vrbe eorum potiretur. Ducibusque illis vrbe cepit, prædam multam egit, templo quoque Dei spoliato: & religionem omnem cum victimis & ceremoniis sustulit, ad annos tres cum dimidio. Præterierant tū anni treceti quinquaginta quinque, ex quo populus Babylone redierat. Sedenim Onias ad Ptolemæum profugit, qui tum ab Antiocho dissidebat, & in Heliopolitarū agro vrbe aliam & templum condidit, structura omni ad eam quæ Hierosolymis erat, cõformata. Antioch⁹ porò ex luxuria & intemperatã maiorem in modū arrogans, Iudæis persuadet, vt patrios ritus despiciant, suos ad aras pro victimis immolent, infantes incircumcisos relinquant, denique vt cultum legis omnem tanquam rem nihili despuant, mandat. Bacchides autem quidam, impietatis eius administrator erat, vir qui ad summam insaniam nihil fecisset reliqui. Hunc Matthias Assamonæi filius (fuit is ex sacerdotibus vnus, ex vico cui nomen erat Modeim ortus) armatis secum quinque filiis occidit: & per metum, loca superiora capit. Vnde postea manu armatorum cõtracta descendit, præliõque commisso Antiochum vincit, scædissimèq; vrbe expellit. Is popularibus suis, vt princeps, nõ inuitis præest: breuiq; moritur, Iudæ maximo natu filio rerum administratione relicta. Iudas porò Antiochum timens (minimè enim illum quieturum putabat) militem ex popularibus conscribit: & primus legatis Romam missis, cum Romanis ducibus pacem scædusque paciscitur. Idem pro insigni pietate sua templum simul repurgat, & vasa noua ad sacrificiorum vsum procurat. Interea Antiochus moritur, & fili⁹ eius (Antiochi ei quoque nomen fuit) cum maximo exercitu contra Iudæos progreditur, præliõque commisso retrocedit, & partem copiarum ad obsidionem vrbis relinquit. Ibi Iudæ in præliis omnibus virtus in primis enituit, qui quum fortiter dimicã, multos ex hostibus ferro cecidisset: tãdem ipse quoque cæditur, cumque eo frater Ioannes. Eius sedenim potestas ad Ionatham, fratrem quoque eius, peruenit: qui magis etiam confirmata cum Romanis amicitia & societate, scædus insuper cum Antiochi filio inicit: apud quem quum pro hospitij atque amicitij iure versaretur, à tutore eius Triphone necatur. Simon porò frater in locum eius succedit: & rem strenuè gerès, Antiocho se belli societate coniungit, contra Triphonem, qui ei bellum intulerat, ducenti. Cæterum quum Antiocho in Triphone opprimendo egregiam nauasset operam, postea illum minimè amicum sibi esse cognouit. Ille enim Cendebæo duce misso, & terram Iudæã vastare, & Simonem captū ad se adducere iussit. Sedenim Simon Cendebæum cum exercitu plurimorum millium aduenientem, prælio & cõflictu omni fortissimè vincit, popularèsque suos à vi & impetu Macedonum liberat, post annos centū septuaginta: & p̄t̄ifex creatur. Sed breui. Postea & ipse Simon à genero Ptolemæo in cõuiuio interimitur. Ptolemæus sanè vxorem quoque eius,

& duos filios, in vincula conicit: & percussores, D qui Ioannem tertiu filium (erat huic quoque Hyrcani nomen) necarent, disponit. Sed ille Hierosolyma profugiens, structas sibi cædis insidias effugit: & paterno per successionem pontificatu accepto, gratiisque per sacrificia Deo actis, quanta potest celeritate cõtra Ptolemæum progreditur, auxiliū matri & fratribus laturus. At illos Ptolemæus, vt Hyrcano ægrè faceret, occidit. Porò Antiochus iunior indignatione simul & recordatione earum rerū quæ à Simone Hyrcani patre perpeffus fuerat, commorus, aduersus Hierosolyma exercitum iterum ducit. Hyrcanus autem, Dauidis recluso sepulchro, obsidionem vrbis trecenis redemit talentis. Post hæc, quū prosperis viretur rebus, & longè latè que ditionem suam propagaret. Aristobulo & Antigono filiis eius cū eorem militarem administrantibus, inuidia popularium quàm maxima contra eum est exorta: qui tamen apertè contra eum suscepto bello, occubere. Sedenim Hyrcanus, qui & Ioannes dictus, satis feliciter peracta vita, quinq; relictis filiis, & optimè repub. annis triginta tribus gesta, vitam finit. Eius dein de maximus natu filius Aristobulus, administrationem rerum confestim in regni formã redigit, & primus sibi diadema imponit, post annos quadringentos septuaginta & vnum, & menses tres, ab eo tempore, quū populus seruitute Babylonica liberatus, in patriam suam rediit. Atque hic quidem matrem fame enecat: mox quoq; fratrem, quem maximè dilexerat, Antigonom. quomodo autè ea cædes peracta sit, Iosepho eam cõmemorandam relinquimus. Sedenim quum non vltra vnum annum rebus præfuisset, moritur. Cuius vxor fratres eius ex custodia & vinculis emittit: & alterum, qui ætate grandior videbatur, Alexandrum nomine, regem constituit: qui mox alterum, regnum affectantem, trucidat: tertium verò, qui ociosam sibi delegerat vitam, priuatum agere patitur. Alexander iste, cum Cleopatraz filio Ptolemæo, cognomento Lathuro, prælio congressus fortiter victoriam reportauit: & Ptolemæus à matre Cleopatra pulsus, in Aegyptum profugit. Alexander autem, quum populares grauibus affecisset iniuriis, adeo vt ostingentos in crucem egerit, quartana febre confectus, vitam finiens, coniugi Salinæ, quæ etiam Alexandra dicta est, regnū reliquit. Eodem tẽpore & Damasceni Aretam Parthum contra Ptolemæum ducunt, & Cœlesyriæ regem constituunt: qui victoria cõtra Iudæos positus, inde ex pactis conuentis retrocessit. Salinæ duo erant filij, quos Alexandro progenuerat. Ex iis ætate prouectiorem, cui Hyrcani nomen inditum erat, desidem, & ad res gerendas minimè idoneum, pontificatu cohonestat: alterum verò Aristobulum, propter animi & corporis vigore, priuatum esse iubet. Qui deinde, quū mater Alexandra grauiter ægrotaret, occasione ea arrepta: & eorum manu, quorū sibi studia cõciliauerat, coacta: magnæque pecuniæ vi parata, regem seipsum renunciauit. Et Alexandra, priusquam rem pro arbitrio suo composuisset, è vita migravit. Et cõflictu inter fratres commisso, ab Hyrcano ad Aristobulum multitudo defecit. Ita Hyrcanus vel inuitus fratri regno cedit, & priuatam sibi vitam degendam sumit. His ita gestis, quum multis aliis, tum

Bella ciuilia Iudæorum. 1. Mach. 1.

Idolum etiã templo impo- sinit. Ioseph. lib. 12. cap. 5.

Antiochus scædissima apud Iudæos Tyrannus.

Hic Matus stias in libro Macha. dicitur.

1. Mach. 8.

Antiochus Imperator.

Antiochus Soter.

Tripho, interfecto Antiocho, regnū Syria inuaserat.

Iusti. lib. 36.

Exemplum violati iuris hospitij.

Antiochus Sedes.

Item violata societatis belli.

Ioseph. lib. 13. cap. 11.

* Ex quo sci licetis apud

Aegyptios regnare cepit vnus & 57. ros.

Exemplum crudelissimè hospitij & affinitatis violatæ.

In festo tabernaculorū Antiochus Hyrcano in holocaustum taurū dono dedit. Ios.

Hyrcanus Idomæa sub egit, & Iudæicis legib⁹ et vivere permisse. Idem. Ioseph. a Aristobulo parricida.

Hic etiam primus apud Hebræos peregrinum militem alere cepit. Lib. 13. c. 28

Alexander iste propter crudelitatem Trucida cognominatus est. Ioseph.

Sub Alexandra Pharisæi republ. Iudæorū administrari. Idem.

Antipater Herodis pater.

Ioseph. Arabum regē dicit, de bell. Iudaeic. libro 1. cap. 12. Ioseph. libro 14. cap. 9. Paulo post M. Crassus cūdo ad bellū Parthiū, paucias, quas Pompeius non tetigerat, ē tēplo abstulit. Ioseph. libro 14. cap. 14.

Hic nonnulli inferiorem Syriā vocāt. Romanorū primus Gnaeus Pompeius Iudaeā domuit, templūque iura victoria ingressus est. Inde vulgātū, nulla in- tus Deū effigie vacuam sedē, & inania arcana.

Tacit. lib. 2. Sed is infeliciter adversus Parthos pugnavit. Perius in eo praelio filius eius, & ipse cum numero serē exercitū. Plu- tarchus in Crasso, & Pompeio.

† ἄρχὸν αὐτῶν τῶν κατὰ Ἰουδαίαν.

Cassius Syriae praetor, Parthos Syriae expulit. Eutrop. lib. 6. Suscepit praeterea ex ea filiū Salomē,

* ἄρχὸν τῶν Ἰουδαίων.

Egypt. lib. 1.

A maximè Antipatro, qui Herodis pater erat, metus incelsit. Inimicitias enim cōtra Aristobulum gerebat, Hyrcano quàm maximè amicus. Et ex Idumæis genus trahens, opibus & splēdore apud eam gentem faciliè princeps erat. Is itaque Hyrcano autor fuit, vt ad Aretam Syriæ regem se cōferret, & auxilia ab eo ad regnum recuperandum peteret. Et Aretas quidem Hyrcano subsidiū ferens, regnum & ipsam urbem illi restituisset, nisi Pompeius aduersus Tigranem in Armenia bellum gerens, id prohibuisset. Ad quem Antipater & Hyrcanus profecti, ei persuadent, vt Aristobulum cōtemnat, & se Hyrcano, qui iniuria esset affectus, coniungat. Ita Aristobulus vnà cum vxore & liberis vincitur, Hyrcanus autem in regnum restituitur: quum quidem Pompeius urbem ipsam deualtasset, & res sacras arcanaeque in tēplo omnes explorasset, veētigalq; Romanis pendendum Iudæis imposuisset. Pompeius verò Aristobulum, & Alexandrum filium eius, Romā secum ducens, profectus est: Scauro administratione Cœlesyriæ permessa. Eidem Pompeio, idoneus & vtilis visus est Antipater Romanorum exercitui, bellum cōtra Arabes gerētī, & inopia rerum necessariorum laboranti, quòd is per Hyrcanum commeatum in castra subucheret. Interea Aristobuli filius Alexander à Pompeio profugit: & satis magna collecta manu, negocium periculūmq; facessit Hyrcano. Sed à Gabinio captus, postea quietus fuit. Enimvero Gabinus Hyrcano cura templi demādata, reliquam rerū administrationem ditioni optimatiū commisit, & gentem vniuersam in quinque conuentus distribuit: Iudæique vnus tandē dominatione liberati, deinde optimatium gubernatione ritè regebantur. nec multo postea intercedente tēpore, & Aristobulus Roma profugus, exercitu ex eis qui nouandis rebus studebant collecto, graui pugna cū Hyrcano decertauit: sed Romanis Hyrcano opem ferentibus, à Gabinio, qui tum pro cōsule exercitui præerat, Aristobulus & victus & captus, & vnà cum filio Antigono Romam rursus abductus est. Hyrcanus autem & Antipater, Gabinio, qui tum ad Ægyptum quæ ad Euphratē est, castra habebat, pecunias, frumentum, arma, & auxiliares copias summittere nō intermittebāt. Deinde Crassus quidem Gabinio, huic autem successit Cassius. Hic autore & suatore Antipatro, quicumque essent factionis Aristobuli, atq; inter hos Pitholaum, interficit. Antipater verò ex Arabia vxorem ducit, Cyprim nomine, ex qua quatuor filiorum fuit pater, quorum nomina erant: Phasaelus, Herodes rex, Iosephus, & Pheroras. Sedenim potentissimos quosque muneribus sibi cōcilians, potissimum per coniugem suam, Aretæ Arabum regi se familiariter insinuauit. Et Aristobulū timens, liberos suos illi, depositi instar, commisit. Cæsar porrò, quum Pompeius Roma ad Ionium profugeret, Aristobulum libertate donatū, in Syriam dimisit. Sed effugere non potuit, quin veneno necaretur à Pompeianis: cuius cadaver in Melita repositum, ab Antonio postea paterno il-

* At Gnaeus Pompeius captus Hierosolymis victor ex illo sano nihil atigit. In primis hoc, vt multa alia, sapienter, in tam suspiciosa & maledica ciuitate locum sermōi obsecratorum non reliquit. Nō enim credo religionem & Iudæorum & hostium impedimento praestantissimo Imperatori, sed pudorem fuisse. Cicer. pro L. Flacco.

latum est monumēto. Filius quoque eius Alexander à Scipione, Pompeij iussu, securi percussus est. Huius filiam, filiūque Antigonum, Philippion Ptolemæi filius suscepit: & puellæ amore captus, matrimonio sibi eam iunxit, eaque illi mortis causa exitit. Pater nanque huius Ptolemæus, consuetudine coniugali cum Alexandra congressus, propter illius amorem filium necauit. Et deinceps, propter coniugium eius, fratribus eiusdem curatoris affectionē & officium benignè exhibuit. Verum enimvero, quum Cæsar Pompeio deuictō, bellū in Syria & contra Mithridatis filium gereret, Antipater ei auxilium tulit: in quo bello ille vtraque re eximius, hoc est, & consilio & manu promptus visus est. Itaque & ipse, & Hyrcanus à Cæsare Romana ciuitate est donatus. quin & Pontificatū Cæsaris Hyrcano confirmauit, & Antipatrum totius Iudææ procuratorem constituit: eo modo vtrumque, ob auxilium operamque sibi nauatam, remuneraus. Antipater sanè Herodem filium, quindecimum agētem annum, ducem Galilææ illicò declarat: Phasaelum autem vrbi Hierosolymitanæ immittit. Herodes ergo, ab initio statim, indolis & naturæ suæ industriam ostēdens, Ezechiā prædonum ducem interficit. At Iulio Cæsare à Cassio & Bruto intrempto, in Syriam Cassius venit copias militares, quæ tum ad Apamæam erant, recepturus. Cui tributum in earum regionum vrbibus colligenti, non minima lucris pars Herodes fuit. Et quum Malichus quidam Antipatrum Herodis patrem veneno sustulisset, ipse quoque ab Herode filio occisus est. Vt verò Cassius quoq; ab Antonio & Augusto Cæsare cæsus est, & Augustus quidem Italiam obtinuit, Antonius autem Asiam recepit, venerunt Hierosolymis ad Antonium legati, Herodem & fratrem eius accusantes, quòd scilicet nomine tantum regis Hyrcano relicto, ipsi per vim, rerum in Iudæa potirentur. Herodes porrò sibi metuens, pecunia Antonium aggressus, expugnat, adiuuante Hyrcano: cuius ex filia neptem Mariamnem Aristobulo progenitā, post obitum vxoris, quam ex Arabia duxerat, Herodes matrimonio sibi iunctam habebat. Multis itaque Herodem, fratresque eius accusantibus, ita querelis eorum animum Antonius attendit, vt in quatuor ditiones vniuersum paternum regnum diuisum, fra-

Ptolemæi viciosa nuptia & parricidium.

Antipater Iudææ procurator. Muros vrbi Hierosolymitanæ is refecit.

† Tanquam prefectum.

Antipatri mors.

Alij Mariamnem Alexandri filiam fuisse dicunt. Tetrarchia Iudææ.

Antigonum regnū Iudææ Parthorū auxilio recuperat.

Lysanias Ptolemæi Minæi, qui ad Libanum habitauit filium.

Herodes primus ex aduensis Iudææ rex.

A Antonium ducit. Herodes porrò rursum suspectā habens & metuens Antigoni generis nobilitatē, ne scilicet ille Romā protectus, iura sua apud Senatum exponeret, & Romani se quidem vt priuatum & aduenam reiicerent: illi verò, aut saltem filiis eius regnum redderent: persuadet, corrupitque pecunia Antonium, vt Antigonom occidat. Sic ille confestim securi percutitur. Hyrcanus verò & ipse à Parthis redemptus, ad Herodem confugit: & ille quidē eum in precio primū habuit, suspectum autem postea sibi interemit. Postquā verò fratrem quoq; Mariamne coniugis suæ, quē Pontificem arte quadam, per speciem tutelæ & curæ, creauerat, ætatis tempore in folio lauātem & natantem suffocauit: vnus ipse dominus & rex cunctæ Iudææ factus est. Primū equidem Antonius illi regnum autoritate sua confirmauit. Simulatque verò ille Cleopatræ desiderio & amore captus est, & Cæsar Augustus ad Actium prælio cōmissio eum fortissimè deuicit, atque is in Syriam peruenit, ac paulo post Antonius & Cleopatra viuere desierunt: ipse quoque Augustus Herodi diadema imposuit, regēq; totius Iudææ promulgans, quū plures ei alias adiecit regiones, tum Arabiæ etiam procurationem cōmisit. Sedenim vt serenas secundasque eius res fortuna indignas acerbis domi casibus vindicaret, vtque ab vxore aduersa pati cœperit, ciuium, familiarium, cognatorūque suorum sanguine pollutus, nunc dicendi locus nō est. Atque hæc sic exposui, vt prophetiam dilucidam clarāque producerem, quæ dicit: Non deficiet princeps ex Iuda, nec dux ex fœmore eius, donec veniat is cui repositū est, & ipse est expectatio gentium. Vt nanque, qui à Iuda generis cōiunctionem traxere Principes defecerint, & vt Herodes ex Idumæis aduena Hebræis rex præuerit, satis est declaratum, quum scilicet finē exitūque suum prophetia est consequuta: sicuti paulo post longius progressi, apertioris cognitionis gratia exponemus. Quum enim Augustus Romanam reuersus, Romanorum imperium in vnus redegit potestatem, quadragēsimū secundū eo Imperij annu agente, & quum per vniuersum Imperij edictum promulgatum esset, vt in sua quisque vrbe recenseretur atque describeretur: tū etiam Saluator noster Iesus Christus natus est, idque eo qui opinionem fidēq; omnem superat modo. Quæ verò genitrix, & qui partus ipsius fuerit modus, inde iam, quā fieri poterit breuissimè, dicam.

CAPVT VII.

Dosteaquā enim perfici atque exhiberi debuit ingens illud, naturamque omnem longè superans mysterium, opus fuit prorsus instruere & præparare vas, quod eum qui incomprehensibilis est comprehenderet. Inuenta itaque est beata virgo Maria, dignum Deūque decens Verbi domicilium, etiam ante natiuitatem Deo consecrata, atque ex membris senilibus & longè à naturæ feruore alienis, tanquam quidam diuinitus datus fructus producta.^a Ioachim & Anna parentum erāt nomina. Ambo accuratiore, iuxta præscriptum legis, vita præstantes & clari, nec nō primis quibus-

que & splendidissimis nobilissimisque genere cōnumerati. Vitam autem ad senectutem, sine prole edita, produxerant. Erat enim ad liberorum procreationē Anna aluo infœcunda. Et quum ob sterilitatis causam non haberet communes cum matronis & matribus à lege tributos honores, exemplo matris Samuelis ipsa quoque fit supplex Deo, & in templo sedulò versatur: ne scilicet à benedictionibus legis excluderetur, sed vt ei matri esse liceret, orans: ac quod paritura esset, ipsi Deo dicaturam se esse vouens. Sedenim diuino nutu, ad eā quam petierat gratiam^d, Anna confirmata atque roborata, postquam puella è maternis prodiit locis, Mariam eam statim nominauit, ænigmatè latentè à Deo acceptam gratiam declarans. Vt verò infans à lacte materno iam abhorruit, & mamam attingere noluit, promissionem mater adimplet: & in templum ascendens, iuxta vorum, eam Deo consecrat, tertium iam tum ætatis agētem annum. Et sacerdotes quidem tum eam tanquam sanctius quoddam donarium suscipere, & puellam in sacrario fouendam esse duxere, ad antiqui illius Samuelis similitudinem. Itaque illa, vt res diuina, intacta, & sacrosancta, in tēpli sanctiore loco & adytis ipsis viuēbat. Postquam autem adoleuit, consilium sacerdotes agitarunt, quid de ea statuerent, ne in sacrum eius corpus admittere quicquam viderentur. Sacrilegium nanque prorsus se commissuros putabāt, si viro eam cōiungerent: atque in seruitutem coniugalis legis redigerent, quæ semel Deo dicata esset. E diuerso autem puellam eo ætatis flore, in sacratiore templo versari, nec permissum lege putabāt, nec rem satis honestam & decoram esse videbant. Sæpe itaque & multū re deliberata, diuinitus eis per inspirationē ostenditur, vt eam alicui, qui ad templum sedulò esset, sponsæ nomine committerent. Eum verò talem esse debere, cui rectè virginitatis custodia demandaretur. Porrò non alius ipso Iosepho visus est esse magis idoneus, ad solorum sponsalium coniunctionem contrahendam: quippe qui propinquitate generis eam cōtingeret, (eiusdem enim tribus erant) insuper verò & senio & honestate morum iam pridem bonæ fidei existimationem consecutus esset.

* Homo iustus, & ad testimonium coniugalis semper mansura virginitatis electus. Augustin. Non coniugij, sed custodiæ gratia: ad testimonium rei futuræ, non notham siue illegitimam videlicet accidisse Christi in carne prouociam obeundam: sed veritatis attestatio sine viri semine in Spiritu sancto certò dispensatam fuisse. Epiphanius contra Antidicomarianitas. Hoc autem exemplo magnificè fidelibus insinatur coniugium, etiam seruatā pari consensu cōtinentia, posse permanere vocarique coniugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu. Augustinus de consensu Euangel. lib. 2. cap. 1. Iosephus senex admodum fuit, octuaginta plus minus matris annos, & sex ex priore coniuge habuit liberos. Epiphanius.

CAPVT VIII.

ITaque in Nazareth cum Iosepho domicilium illa habens, ab archangelo Gabriele lætum accipit nuncium: Aue, dicēte, gratia plena, Dominus tecum, & simul cum ea ipsa voce + intransibiliter æternum & ante seculare Verbum Dei descendit, & conditionem naturamq; nostram inenarrabili naturam-

Antonius hunc securi percussit: Ioseph. lib. 14. cap. 7. lib.

Herodi ab Augusto Cæsare regnum Iudææ confirmatum. Herodes Mariamne vxore, & amicos necessarios suos occidit. Ioseph. lib. 15 cap. 9. Quā ob causam hucusq; res Iudææ sine exposita prophetia de Messia natiuitate et aduentu, impleta.

Mariam virginem matrem ante Christum Iesum filium eius natū anno xv. genitam esse. Chronici scriptores meminerant.

De sanctificatione virginis Dei genitricis sanctissimæ est Gregorius Theologus.

gi, in homilia Paschali Christus fecit omnia, præter peccatū, fit homo, è virgine pugnatus, carne simul & anima prius per spiritum purgata. Oportuit enim & natiuitatē honorari, & virginitatē præhonorari. a Patres dei genitricis virginis Maria d. Maria virgo nascitur.

In tēplum presentatur.

Sub sponsalium nomine Iosepho committitur.

Maria verbum Dei diuinitus concepit.

+ ams. Tob. 12. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

A que superante modo subit, supra mētis intelligen-
 tiæque nostræ captum, massæ & fermēto huma-
 no mixtum atque temperatum. Et angelus quidē
 salutatione legationēque functus, ab ea discessit.
 Ipsa verò festinabunda ad oram montanam con-
 celsit, simul & fœtum præter opinionem sibi ab
 angelo denunciatum considerans, & id quod de
 se accidisset cognoscere festinans: præterea, vt co-
 gnatam suam Elizabeth salutaret & alloqueretur,
 quæ & ipsa, præter ætatem, in sextum iam men-
 sem, Ioannem in vtero grauida gestabat. Ut ab-
 denique illam, quod prouectoris esset ætatis, no-
 ui quicquam sibi dicturâ, annunciaturamque esse,
 de noua fœtus sui conceptione. Adit itaque eam,
 & salutatur. Infans autem illius sextum iam implēs
 mensem, suauiter subsilit & exultat: famulusque
 in vtero conclusus Domino, qui & ipse in vtero
 gestabatur, debitum adorationis honorē sanctius
 dicat: & ore materno quasi mutuo sumpto, su-
 pra naturæ captum vaticinatur, matrem eam Do-
 mini vocans, simulque inter mulieres benedictâ:
B nec minus ventris fructum, qui ab ea gestabatur,
 ad quem scilicet nihil virilis seminis esset colla-
 tum, benedictum. Inde porrò & ipsa, id quod
 proposuerat quæsiueratque cōsecuta, diuino sub-
 seruens spiritui, inani gloria & arrogantia quàm
 longissimè semota, quum se ipsam beatam prædi-
 cat, tum id quod futurum esset, apertissimè præ-
 nunciatur. Quum autem in moribus esset, vt virgi-
 nes, quum partus grauidæ mulieri & iam partu-
 rienti immineret, secederēt: tertium cum ea ver-
 sata mensem, quod iam ex immensa illa conster-
 nationis atque admirationis addubitatione mag-
 is magisq; aliquid remitteret, domum suam re-
 uertitur. Interim ei venter tumescere, & Ioseph
 de ea, quod minus deceret, suspicari, mysterium
 ignorans: quin etiam oculam ab ea discessionē
 meditari, quod vir iustus esset, & rem actam eli-
 minare atque vulgare nolleret. Sed confestim ta-
 lia cogitanti, cum læto nuncio assistens Angelus,
 dubitationem eam seni soluit. Oportebat enim
 clarissimo gratiæ receptaculo & vasi, nihil repre-
 hensionis, indignitatis & iniuriæ inferri: quod ni-
 mirum vel ipsius solis radii sit splendidus & illu-
 strius. Porrò & filium Dauid illum Angelus vo-
 cat, per insinuationem declarans, vnde exoptatus
 expectatusque ille proditurus esset. Ipsam quo-
 que sponsam coniugem nominat, quasi diceret:
C Caue, te cogitatio deliberatione vlla conturbet,
 vt vereare, ne Deum offendas, tanquam adulterâ
 vxorem domi cohabitantem habens. Tantum enim
 à piaculo & macula omni abest, vt etiam lon-
 gè supra naturam sit ista in vtero fœtus gestatio.
 Ne igitur dubites, aut timeas ipsam recipere, quâ
 tu (quantū in te est) repudiasti & extruisti. Quin
 gaudio exilire te magis decet, & animū lætitia &
 voluptate, quæ naturâ excellit, adimplere. Quod
 enim, inquit, in ea editū est, ex spiritu sancto est.

CAPVT IX.

Vnc sanè necessarium mihi esse
 videtur, ita vt pollicitus sum, vt
 ostendam, ad finem exitumque
 suum prophetiam illam perue-
 nisse: Non deficiet princeps ex
 Iuda, nec dux ex fœmore ei⁹, do-

nec veniat cui repositum est, & ipsum esse expe-
 ctationē gentium. Quæ prophetia, de Saluato-
 re nostro hoc liquidissimè profert. Tunc enim il-
 le aduenit, quum Iudæorum duces in Romanorū
 potestatem redacti defecerunt, & sceptro impe-
 riōque eorum paruerunt. Sub iugum enim serui-
 tutis ab illis missi, tributum illis soluerunt, & vnâ
 cum aduentu Christi prima illa descriptio & cen-
 sus est actus. Oportebat enim in descensu Regis
 cœlorum in terram, etiam terræ Principes suum
 ministerium & munus ei præstare. Verū enim-
 uerò nihil obstat, quo minus denuò per cōpen-
 dium historiam percurramus: vt & ea quæ præ-
 missa sunt, certius clariūsq; intelligantur. A tem-
 poribus Mosæ, & quæ illum præcessere, vt antea
 dixi, à suis principibus, qui ex tribu Iudæ genus du-
 cerent, gens Iudæorum olim regio more regeba-
 tur, donec Augustus vnus solusque Imperator est
 renunciatus: sub quo primus Herodes, aduena &
 alienigena, à Romanis demandatum sibi Iudæo-
 rum regnum accepit. Fuit in paterno genere, vt
 Iosephus opinatur, Idumæus: materno autem,
 Arabs. Antipater enim, huius pater, ex Arabia vxo-
 rem Cyprum duxit: quæ eum quatuor filiorum pa-
 trem fecit, quorum vnus Herodes fuit. Vt autem
 Africano videtur, qui & ipse magnam est in scri-
 bendis historiis laudem consequutus: Antipater
 (sic ipse scribit) Herodis pater, filius Herodis cu-
 iusdam Ascalonitæ fuit, sacerdotis cuiuspiam ser-
 ui, cui in templo Apollinis sacrorum cura deman-
 data fuerat. Huius filium Antipatrum adhuc te-
 nerum, prædones Idumæi captū apud se retinue-
 runt. Redimere enim pater eum, propter pecu-
 niæ inopiam, nō potuit. Iraque quod apud eos est
 educatus, pro Idumæo habitus est. Postea verò in
 Hyrcani Iudææ Pontificis amicitiam peruenit, &
 in certaminibus illius aduersus fratrem Aristobu-
 lum commodus compertus est: regnūque eius
 admodum à fratre accisum, in libertatē asseruit.
 Deinde autem Romanis in rebus omnibus se vti-
 lem & industrium, quum aduersus Ægyptios &
 Arabes bello occupati essent, præbuit. Et postquā
 Aristobulus quidem à Pompeio turpiter victus,
 Romam missus, & Iudæorum natio seruitute op-
 pressa est: beneficio fortunæ huic cōtiguit, vt pro-
 curator Palæstinæ fieret. Et quum deinceps Hyr-
 canus quoque à Parthis captus, in quo vltima di-
 gnitatis Pontificiæ constitit successio: & Antipa-
 ter Herodis pater, qui inde magis magisque cre-
 uerat, Malichi cuiusdam dolo necatus esset: is ipse
 Herodes, magnam vim pecuniæ Romanis duci-
 bus largitus, eorūque se imperata facturū pol-
 licitus, regnum ab eis traditum accepit. Quum enim
 Cæsar Augustus, cum ingenti exercitu, pro-
 cellæ & fulminis instar, imperum in Ægyptum fa-
 ceret, eo cōsilio, vt Cleopatram, ad quam postre-
 mam Macedonica Ptolemæorum ab Alexandro
 potestas & ditio pertigerat, & ipsum Antonium il-
 lecebris eius detentum debellaret & caperet: He-
 rodes iste se ei coniunxit, paratus quæcunque illi
 placerent, præbere & suppeditare: frumentum, ar-
 ma, & pecuniæ numerum ingentem, & quæcun-
 que præterea posset præstare auxilia. Ibi Ægyptus
 & Cleopatra in potestatem Cæsaris & Romano-
 rum venit, duodecimo anno postquam Augustus
 Imperium suscepit. Huic sanè Herodi, quum Ro-
 mam

Elizabetha
 cognatam vo-
 luit.

Elizabetha est
 accipit.

Vaticinatio
 Mariae.

Maria do-
 mum reuer-
 titur.

Iosephum à
 Maria spon-
 sa discedere
 mediātem,
 Angelum in
 officio reti-
 net.

Quæ ange-
 lus Mariam
 Iosephi con-
 iugē dixerit.

Prophetia
 de aduentu
 Messie in
 Christo ad-
 impleta.

Repetuntur
 breuiter An-
 tipatri &
 Edæroderet.

A mam venisset, & Augustus referre ei aliquam pro-
 prætibus sibi officiis gratiam vellet, de Romani Sen-
 natus consilio & voluntate, diadema imposuit, &
 regem Iudææ creavit. qui Hierosolymis potitus,
 quod sciret Iudæos generis obscuritatem, quod scilicet
 advena esset, & præterea crudelitatem naturæ
 eius, ingenioque; ferocem quam maxime aduersari &
 odisse: quosdam ex ciuibus vrbe exegit, quosdam per
 iniuriam male tractauit, nonnullos etiam ferro neca-
 uit, templū denique spoliavit, & urbem vastauit ac
 diripuit. ^b Ad hæc tanta facinora illud quoque; flagi-
 tiosissimè addidit: Publicas enim tribuū descri-
 ptiones omnes, quæ ab ipso vsque Esdra duraue-
 rant, furore percitus flammis consumpsit. Illud pes-
 simū omnino secutus consiliū, vt qui eo nomine ar-
 roganter superbirent, de cætero ignorarent, vnde
 quisque; genus traheret, qui indigenæ, quiue in-
 quilini, (quos *γυβας*, hoc est, aduenas etiam, & alieni-
 genas vocat) essent. Qui quum stultè admodum &
 sordidè de rebus huiusmodi iudicauit, tum Ponti-
 ficis quoque magnificentiorē vestē ipse primus ar-
 cæ inclusit, signoque; annuli munivit: ^d quibuscūque;
 etiā vilissimis nūdari volentibus, hoc pacto Pō-
 tificatū venalē, annuis redditibus & pensionibus,
 præteritis spretisque; qui generis vetustate celebres
 essent, proponēs. Idemque & de Pōtificia veste, &
 de sacerdotiis ipsis, filiū quoque; ei⁹ Archelaū, qui-
 que post illū à Romanis Iudæorū obtinuerūt Im-
 perium, fecisse, Iosephus tradit. Hęc porro, ne qui-
 quam putet tanquā per digressionē, obiter & ex-
 tra propositū à me dicta esse. ^e Sunt enim etiā pro-
 pter alterius Prophetiæ, quæ apparitione & aduē-
 tu Saluatoris impleta est, declarationem, & pro-
 pter veram temporum obseruationem adducta.

***** Hebdomades enim, quæ apud Daniele sunt, eo
 tempore Christo Imperium obtinēte, numerum
 suum compleuerunt: in quibus, simulatque finitæ
 essent, clarissimè Iudæorum vnctionem sublatū
 iri, spectator Dei prædicit propheta: id quod ad-
 uētū Christi in terrā est factum, atque completum.

***** Si hebdomades Danielis computentur à secundo anno Artaxer-
 xis Longimani, qui cœcit, vsque ad mortem & resurrectionem,
 & quod eam consequutum est regnum Christi & iusticiam sempiternam,
 & per paucos in super annos, completa illa certa ratione in-
 ueniuntur. Resultant enim ex 70. hebdomadibus anni 490. Aut
 centē de duobus saltem aut tribus annis ambiguitas reliqua est. Ca-
 terum certior adhuc computatio fuerit, si 70. sit septimana exordiū
 sumant à 32. anno Darij Hytaspis filij, quo anno mari Hierusa-
 lem sunt absoluti. 2. Esdr. 5. & 6. Reperiuntur namque vsque ad
 Christum natum anni 490.

CAPVT X.

A Gebatur tum annus à mundo cō-
 dito quinquies millesimus quin-
 gentesimus quintus, ab Augusti
 Imperio quadragesimus secundus,
 & à Macedonicæ ditionis solu-
 tione vigesimus octauus: quum
 Saluator noster, sub eo qui tum agebatur censu.
^b Cyrenio Syriæ præsidente, in Bethlehem natus
 est. ita vt etiam per prophetiam est prædictum.

^b Cyrenium alij Cyrinum nominant. Fortasse autem Censorinus
 fuit. C. enim Marius Censorinus cum C. Asinio Gallo consula-
 tum gessit, Anno. ab urb. condit. 746. Paulo autē verò, anno
 742. Coss. fuerit M. Valer. Messala & P. Sulpicius Quirinus, quæ
 multi Cyrenium hunc fuisse putant.

D Exiit itaque edictum census & descriptionis: in-
 uitosque etiam, in serena illa tranquillitate pacis,
 quæ ex vnus imperio obuenerat, patriam quemque;
 suam petere, ibique censeri atque describi coegit.
^d Cum aliis porro & Ioseph, vnā cum Maria, ad-
 miratione inter mulieres omnes dignissima, ad
 ciuitatem suam Bethlehem, intra Iudææ fines si-
 tam (quippe qui ex Dauide genus traheret) est
 profectus: eam quam tum incolebat, Nazareth
 scilicet, reliquens. Erat ea illi aliena, sed ibi tum
 domicilium habebat: quod Iudææ regio, proxi-
 mis continuis bellis, nunc in huius, nunc in illius
 potestatem transisset. Edictum autem Cæsaris, in
 suam ciuitatem ipsum Iosephū coegerat, ne quid
 de vaticinante prophetia illa intercideret: Et tu
 Bethlehem, terra Iuda, nequaquam minima es in
 principibus Iuda. ^e Census & descriptionis hu-
 ius, quæ grauis admodum Iudæorum genti fuit, &
 ipse veritatis confessor Iosephus in decimo o-
 ctavo historiarum suarum libro meminit, hisce
 verbis: ^f Cyrenius, vir Senatorius, gestis ordine a-
 liis magistratibus, quum alia omnis generis digni-
 tate clarus fuit, tum ad consulatum etiam perue-
 nit. Is cum paucis in Syria erat, à Cæsare eò mis-
 sus, vt ius diceret, iusticiamque; populo administra-
 ret, & præterea censum ibi ageret. Et post pauca
 deinceps: Iudas Gaulanites, ex oppido Gamala
 oriundus, Saddoco Pharisæo partibus suis adiun-
 cto, ad seditionem & defectionem plebem solli-
 citabat, censumque; nihil aliud quam meram pror-
 sus seruitutem afferre prædicabat, populūque; ad
 libertatem asserendam cohortabatur. In secun-
 do quoque belli Iudaici libro, ita inquit: Vir qui-
 dam Galilæus, Iudas nomine, populares ad defe-
 ctionem sollicitauit, maledictis probrosè illos in-
 sectans, si Romanis tributum pendere perseuera-
 rent, & secundum Deum mortales ferrent domi-
 nos. Cui Lucas in sacris Actis consona quoque; scri-
 bit: Post hunc, inquit, extitit Iudas Galilæus, in
 diebus descriptionis, & per defectionem auertit
 populum multū. Perit autem ipse, & omnes qui-
 cunque ab eo persuasi fuerant, dispersi sunt.

CAPVT XI.

Q Vandoquidem autem diui euan-
 gelistæ² Matthæus & Lucas, gene-
 nealogiam Christi variè prodi-
 derunt, & non pauci, qui talibus
 rebus persequendis magni cla-
 rique habiti sunt, de ea dissonan-
 tia integros libros composuerunt: ego prætermis-
 sis aliis, Africano historico vtar autore, qui alio-
 rum opiniones, vt pote quæ ad veritatem non
 pertingant, reprehendens atque refellens, quam
 ipse à vetustioribus acceptam, in Epistolis de Euā-
 geliorum dissonantia ad Aristidem exposuit, inde
 translata verbis ipsius in opus hoc inferam
 sententiam. Nomina eiusdem gentis & fami-
 liæ in Israël numerabantur, censabanturque vel
 natura, vel lege. Et natura quidem, legitimis &
 naturalibus liberis patribus suis succedentibus:
 lege autem, alio sobolem, sub nomine fratris si-
 ne liberis defuncti, creante. Quoniam enim non-
 dum satis manifesta data fuerat spes resurre-
 ctionis, futuram promissionem mortali quadam

^e Monarchia commo-
 ditat.
^f Ioseph, cum
 sponsa sua
 Maria in ci-
 uitate Beth-
 lehem, vt ibi
 censeatur &
 describatur,
 contendit.

^e Censum in
 iudæa
 sub Augu-
 sto, in urbe
 actum.

^e f Seditiosi
 quidam &
 rebelles con-
 tra hunc cō-
 spirauit, &
 male perie-
 runt.

F

^a Concor-
 dantur Mat-
 thæus & Lu-
 cas Euange-
 lista, de va-
 riantes genea-
 logia Christi

^a Crudelitas
 Herodi in
 ciues suos.
^b Herodes
 templū, post
 captiuitatē
 Babylonicā
 à Zorobabel
 et Esdra ad-
 ficatū fundi-
 tus diruit.

^c Et maximis
 sumptibus,
 summaque
 magnificen-
 tia, aliud se-
 cundū formā
 primū illius
 quod Solo-
 mon extru-
 xerat, denū
 condidit. Io-
 seph. lib. 15.
 cap. 11. de
 Bell. Iudaic.
 libr. 1. c. 27.

^b Idem Sime-
 onem sacerdotem
 suū sacerdo-
 tio priuauit,
 & Matthiā
 Theophilis fi-
 lium Pōtifi-
 cem designa-
 uit. Idē lib.
 17. cap. 5.

^c Idē, vt ob-
 seruatorem
 nataliū suo-
 rum tegetet,
 descriptiones
 tribuum &
 genealogias
 Iudæorū cō-
 bustit.

^d Pontifica-
 tū itē & sa-
 cerdotia Iu-
 dæorū vena-
 lia habuit.
^e Christo na-
 to Danielis
 Hebdoma-
 des impleta
 sunt.

^f Iudæorū
 vnctio abo-
 lita.

^a Varias in
 annotatione
 anni huius
 natiuitatis
 Christi Chro-
 nographi, et
 temporū ob-
 seruatores.

^b Nam quidē
 etiam Chri-
 stum natum
 esse asserunt,
 anno à mōdo
 condito
 3944. non-
 uisū 3962.
 Quilam e-
 tiam 3979.

A imitabantur resuscitatione, ne nomē mortui prorsus intercideret. Et quum ex eis qui in genealogiā eam relati sunt, quidam vt legitimi & naturales germanique filij patribus successerint, quidam vero ex aliis quidem procreati, aliorum autem nomine, quasi per adoptionem scilicet censi sint, vtrorumque facta est mentio: & eorum videlicet qui genuissent, & eorum qui quasi genuissent. Sic neque hoc, neque illud Euangelium, vel à nature, vel à legis necessitudine atque coniunctione genus deducēs & numerans, falsi quicquam habet. Implicata enim inter se sunt genera, & quod à Salomone, & quod à Nathan descendit, repræsentatione eorū qui liberos non creassent, secundisque nuptiis ac resuscitatione seminum: vt rectè iidem quandoq; huius & illius filij fuisse existimati sint, quum quidem ij viderentur esse, illi autem essent patres: & vtraque generis commemoratio veritate nixa, ad ipsum Iosephum, multipliciter quidem illa & variè, sed tamen certò deducatur. Porro vt clarius manifestiūque sit, quod modò dictū est, mutationem ipsam generis exponam. A Dauide per Solomonem progeniem dinumerādo, tertius à fine, iuxta Matthæum, reperitur Matthan, qui Iacob genuit, patrem Iosephi. A Nathan autem Davidis filio, iuxta Lucam, itidem tertius à fine est Melchi: cuius filius Eli, ipsius Iosephi pater est. Quum itaque quasi scopus nobis sit propositus Ioseph, ostendendum venit, quomodo vterque ipsius pater dicatur: ipse videlicet Iacob à Solomone, & Eli à Nathan genus ducentes. Simulque quomodo primū duo isti Iacob & Eli fratres, & ante hos, eorū patres Matthan & Melchi, seorsim alter post alterum, eandem ducendo uxorem, vterinos procreauerint fratres: lege videlicet non prohibente, mulierē, vel per repudiū, vel per prioris mariti obitum viduam, alij nubere. Itaque ex Estha (hoc enim nomen mulieris fuisse traditur) primus Matthan à Solomone originem trahens, Iacob generat: Matthan autem mortuo, Melchi ad ipsum Nathan genus referēs, viduam relictam, ipse quidem eiusdem tribus, sed non eiusdem generis, sicuti antea dixi, uxorem duxit, & ex ea filiū Heli suscepit. Hoc modo, diuersorum duorum generum Iacob & Heli exitisse, eosdemque vterinos reperiemus fuisse fratres. Quorum fratrum alter, alterius, Heli scilicet, qui nulla creata prole decesserat, uxore ducta, tertium ex ea suscepit Iosephum filium: iuxta naturam quidem & rationem sibi ipsi (proptereaque scriptum est, Iacob autem genuit Ioseph) iuxta legem autem, ipsi Heli, ei enim frater Iacob semen suscitauit. Quapropter & ea quæ de eo textitur genealogia, irrita non est. Quam genealogiam Matthæus euangelista dinumerans, Iacob autem (inquit) genuit Ioseph: Lucas verò, Qui erat, vt putabatur (nam & hoc addit) Ioseph, qui fuit Heli, qui Melchi. De generatione enim ea quæ ex consuetudine & præscripto legis est, significantius quicquam dicere non potuit. Et verbum, Genuit, in hac parandorum quasi per adoptionem liberorum ratione, per omnia ad finem vsque subicit, relatione generis vsque ad ipsum Adam, qui fuit Dei, per recensionem facta. Posthæc Herodis genus ordine Africanus prosequutus, à propinquis & cognatis Christi ea quæ sequuntur accepta, ad hunc modum exponit.

Herodes in
deorū profelytorū, etc.
genealogias
Vulcano cō-
sacrauit.

ponit. Quum Hebraicarum familiarum genealogia in scripta relata, in archiuis & publico tabulario, atque in his etiam eorum qui ad profelytos & aduenas, vsque ad Achior Amanitem, & ipsam Rhur Moabitidem, quique ad eos + qui ex Ægypto promiscuè prognati prodierunt, referebatur, asseruarentur: Herodes, quòd nihil ad eum Israëlitarum genus pertineret, & quòd obscuritatis sue sibi conscius esset, ea ipsa genealogiarū monimenta combussit. tum demum se nobilem genere & illustrem vulgò fore putans, si neq; alius quisquā ex publico scripto genus suum ad ipsos Patriarchas aut profelytos, ipsosque etiam alienigenas promiscuos, qui ἑθάρου, vocabatur, referre posset. Pauci sanè diligentes homines, priuato sibi ipsis genealogiarum commentarios, aut nomina ipsa memoria tenentes, aut ea ab exemplaribus petentes, studio eo delectati, condiderunt: per quos nobilitatis memoria est conseruata. In eos commentarios inciderunt, de quibus diximus, Διοπόριον, seu Διοπορίον, hoc est, Dominici seu Domicelli & heriles cognominati, propter eam quæ illis cum Seruatore intercessit generis coniunctionem: qui ex Nazaris & Chochaba Iudææ vicis, frequentius reliquam terram visentes, eiusmodi genealogiam etiam ex diurnarum rerum libris, quoad poterāt, vulgarunt. Cæterum, siue ita, seu aliter se res habeat, dilucidiorē expositionem alius quisquam non inuenit: vt mihi quidem, & vnicuique qui æquo candidoque ingenio præditus sit, videtur. Eam verò ipsi quoque probate, quāuis nullo certo testimonio sit confirmata: quòd scilicet certius aut verius quicquam afferri nequeat. Ipsum sanè quidem diuinum sacrumque Euangelium, omni ex parte verum est. Sed illa quoq; in fine eius, quam diximus, epistolæ, addit: Matthan à Solomone proueniens, genuit Iacob. Matthan mortuo, Melchi à Nathan ortum ducens, ex coniuge eius procreauit Heli. Vterini itaque sunt fratres Heli & Iacob. Heli, absque sobole suscepta, defuncto, Iacob ei semen resuscitauit: & ipsum Iosephum sibi ipsi quidem iuxta naturam, ipsi autem Heli iuxta legem, genuit. Sic amborum Ioseph filius fuit. Hæc quidem sic Africanus. Certò autem colligere quoq; licet, Mariam ipsam ex eadem, quæ Iosephi fuit, fuisse tribu. Quandoquidē ex præscripto legis Mosaicæ, tribū alia tribu commiscere prohibitum est. Vt nanque hæreditates & successiones bonorum à tribu in tribum non transferrentur, ex eadem gente & familia nuptiarum coniunctiones contrahi debere, legislator decreuit.

CAPVT XII.

Verum enim verò, edicto cogente, quum Ioseph simul cum sponsa Maria pondus ventris naturam ipsam supergressum, leuiter admodum ferente, in patriam suam, vt ibi censeretur, iret, neque dum ad domum peruenissent, in agrum quandam diuerterunt, qui ager Salomæ erat. Vigésimus autem & quintus tum mensis Decembris erat dies, quum ibi inefabile pietatis & amoris erga genus humanum tuæ, Verbum Dei, maximumque inenarrabilis

† τῶν τ' ἀ-
π' ἀρχῆς τοῦ
συνεκεκοῦ-
των ἐπιμι-
κτοῦ.

Matthæi
Luca de ge-
nealogia
Christi con-
cordantia

Maria &
Ioseph eius-
dem tribus
fuerunt.

Mirifica
Saluatoris
nostri nati-
uitas.

A partus perficitur mysterium. Tugurium humile, & præsepe ad iumenta excipienda constructum, cæli & terræ Regi genito hospitium preparatum fuerat. Hunc ibi fasciæ circumuoluūt: & quod honoratior in diuersorio locus non esset, in præsepi omnium altor reponitur. Necesse enim erat, quâ plurimis ad censum & descriptionē confluentibus, multam posterius aduenientibus locorum relinqui penuriam. Itaque hospitij inopia ad eū modum laborantem opificem rerum omnium Deū verbum, inanimantium præsepe excepit. Ibi pastores, greges noctu custodientes, præsentia angelica circumfulsit: & quum in timorē eos spectaculum id coniecisset, timorem eum rursus illicō posuerunt, Angelo propius ad eos accedente, & futuram orbi læticiam, per eum qui genitus esset, indicante. Cuius sermonem fides statim vera atque diuina est consequuta. Namque vnā cum illo innumerabilis cœlestium virtutum ac potestatum multitudo, circum tuguriolum volitans, laudem omnium summam Domino concinebant: Gloria, dicentes, in excelsis Deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas. Hoc modo, quum duplex esset, Deus + idēque homo Verbum, humilimē simul & magnificētissimē primordia primi ipsius in terram per natiuitatem descensus exhibuit: atque vt certō suam cum Iudæis cognationem confirmaret, hominis more Mosaicę legi, ita vt decebat, debitum suum tribuit ritum. Et die octauo, Dominico scilicet, circumciditur in Bethlehem, in domo Iosephi, & ibi nomen Iesu accipit (salutem porrō id significat) pro eo atque, antequā conceptus esset, id nomen diuinus per oraculum præscriperat Gabriel. Deinde & purificationis expectat tempus. Postquam verō status, de cernario numero quater reuoluto, aderat dies, vt masculus, & qui primus omnino & solus vuluam adaperuisset, in Hierosolymitanū à parentibus deportatur templum: vt ibi, iuxta receptum morem, sacrificium offerret, par turturū, aut pullos duos columbarum: sobrietatem scilicet, temperantiā, & simplicitatē in omnibus subindicans: ibi sanē aderat, qui spiritu ferebatur Simeon, & grandæua Anna: eūque, qui in curru Cherubin vehitur, senilibus Simeon excipit manibus. Ambo verō quum infantem paruulū viderent in materno sinu subsilientē, magnū Israël in eo perspiciebant Deum. Et postquam de eo quæ debebant prædicassent, & id quod futurum erat, quāuis sub inuolucro, apertissimē tamē, ostendissent, vt scilicet in multorum positus esset ruinā simul & resurrectionē, & in signum cui cōtradiceretur: denique vt virginalē animam, propter eum dolois gladius olim pertransiturus esset: carnis vinculis deinde sunt soluti. Hunc Simeonem, fama est, ex eis fuisse vnū, qui virtute, dignitate, vitæque sanctitate excelluerunt. qui quum aliquando illi prophetæ Esaïæ oraculo legēs incumberet, quod ait: Ecce virgo vterum gestabit, & concipiet filiū: & de diuini eius responsi fide ambigeret, Angelum ita fluctuanti ei astitisse ferunt, cum oraculo eiusmodi: Non illum prius vitæ huius vinculis solutum iri, quā id, de quo credendo addubitasset pro foribus primo quoque tēpore appropinquās, & oculis ipse suis cōspectum, testimonio suo confirmaret. Quam ob causam ad tantū senium pro-

uectus, quū Christum Domini oculis suis conspexisset, eundēque in vlnis gestasset, carnis mole protinus solutus atque liberatus est.

CAPITULUM XIII.

Einde parentes, puero Iesu recepto, domum in Nazareth sunt reuersi. Congruebat enim, quū per quadraginta dies^a Bethlehemitæ scilicet munus suum, in cēsu & descriptione, eo loco ritē obiiissent, vt ad domicilium suum in Nazareth redirent: propter eam, quæ tum ibi eis erat, substantiam & possessionē. Vtrobique enim habitabant, quod vtroque loco prouentum aliquid, vt conuicere licet, haberent. Porrō duobus elapsis annis, post spontaneā illam feminisq̄ expertem cōceptionem, vteriq̄ue gestationē, quum in domicilio^b Bethlehemitico virgo Dei mater esset, seu potius (vt alij tradunt) duobus ante diuinā natiuitatē annis, patria relicta se in viā^c Magi Perfici dederat: atque itinere peracto, quū etiamnum in præsepi fasciisq̄ue iaceret Christus, & simul in casa illa diuersorij versaretur Dei genitrix, in Bethlehē aduenere: quod quidem certius est. Sapiētes autem ij, nobilitatēq̄; generis & opibus insignes fuere. ^dStellā quippe in regione sua conspexerant, nō ex illis vnā, quæ à primordio rerū firmamento cœli affixæ sunt: neque ex eis, quæ prodigio & quasi ænigmate regum successiones prænunciāt, & dolia, barbata, trabes, iacula, & cometæ, seu crinitæ, pro formarum varietate nominātur: quarum sanē omnium ortus ab exhalationibus, quæ supra aerem circum ætherā cœlestēque amplitudinē effusę accēduntur, substantiam capit, (vt quidē illi, qui eiusmodi rebus inquirendis laudē sibi & gloriam cōpararunt, tradūr.) Nō itaq; stellā eius generis illi viderant, sed nouā planē & insolitā, ad terrā vergentem, & plurimū relucens, persimilemque ad eō reliquis cœli astris: neque aliis, quā qui sideribus cognoscēdis operā dedissent, cōspiciā & apparentem. Erilla quidē nō breui, sed duos ante annos, quā Christ^o natus esset, exorta apparuit, ne quis duobus post natiuitatē annis editam putet. ^fSedenim Magi, cū nouo isto apparentis stellæ spectaculo in ambigūā considerationem cōiecti essent, & de ea diu multūque inquirendo delibarent: haberētque simul veterē illum Balaā, qui de ea, quod futurū erat, numine afflatus cecinerat: & fortasse etiā ab eis quos in veneratione atque admiratione habuere, sacerdotibus, paulatim per doctrinā, ad mysteria eius quæ rationē omnē excellit, Dei verbi natiuitatis, deducti + essent: maximē verō Deus ipse animos eorū ad hoc excitaret: proindeq; summi omnium regis Christi nati prouidentia stellā, perinde atque animatā quandā intelligentiæque participē vim, ex perside Iudæā versus moueri intelligerent: tanquā viæ duce vsi præcedente ea, omnib. posthabitis reb. ponē sunt sequuti. Et iam prope Iudæā, ipsamque ad eō Hierusalem erant, quū viæ dux stella, quō (vt equidē puto) natiuitas ea, quæ opinionē fidēque omnē superat, fama increbresceret, manifestaq; fieret, derepētē dispareret. Quū ergo ambigui illi de natiuitate rēcēs nati regis inq̄rerent. (Ab Oriēte enim, dicētes,

^a In Bethlehem simul & in Nazareth Iosephi & Mariam possessuicū habuisse coniectura est. ^b Hæc sententiam sequitur Epiphanius contra Alogos. ^c Magi orientales Christi natiuitatem natiuitatem. ^d Gēu Perfici sunt in oblatione reuoluto submissio imposturis, incantationibus, naturalibusq; cōtra riorū consensibus vacantes. ^e Huiusmodi præstigiis quoq; videtur studuisse Balaam, qui à Balaam euocat^o est, vt quibusdam verbis malediceret Israēli. Ille verō: Exortetur (inquit) stella ex Iacob, & exurgat homo ex Israēl, &c. ^f Nam. 24. Quapropter locū Iudææ querentes, & cordatiōe veteris historia reuerunt, vt cognoscerent, vbi natus esset rex Iudæā. Basil. in Sermonibus Natalis Domini. ^g Quomodo in cognitionē nati Christi, Magi peruenierint. ^h Fortasse vero, cum apparitione Domini aduersaria potestas reddita esset infirmior Magi atiam efficaciam suā abolitā esse sentientes, magis statē nati regis attestātes, propterea magi

Ex pastoribus renouantur.

Angelorum hymnus.

† Hic perstringitur primus, siq; humilis in terram aduēsum. In similitudine enī hominū factus, & habitū inuēns vt homo.

Phil. 2. Es se, quia forma Dei accepit formā serui, vtrūq; Deus, vtrūque homo.

Atque hoc totū & De^o dicitur propter Deum, & homo propter hominē.

Ambr. de myster. incarnat. libr. 4. cap. 21.

o Circumcisio Christi. f Oblatio e^o in tēplo.

g Oraculo diuino Simeon certioratū est, se Christū Dominū visurū esse.

uersione sua puero adorationi honorē præstiterunt. Idem ibid.

A venimus, vt congruentem illi cultū & adorationem piē perfoluamus) cūcta vrbs tumultu impletur: maximē verò, qui tū regnū ibi obrinebat, Herodes ✱ conturbatur. Metuebat enim regno: & plurimū, ne id ei abrogaretur, sollicitus erat. Itaq; Iudæorū sacerdotes ad se cōuocat, accuratiusque singula percunctatur: & potissimū, vbinam Christum apud ipsos nasciturum, prophetæ vaticinati essent, inquirat. Hic illi Bethlehem Iudææ indicat, & prophetam Michæam testem laudant, vt verbis suis fidem astruerent. Celebrat autem, laudibusque Bethlehem ille effert, progressurū inde Israëlī ducem diuino instinctu prædicens. Tūc Herodes secretis colloquiis sollicitē & diligenter tēpus perquirat, ex quo noua illa illuxisset stella: occulteque & latēter cū Magis sermone cōmunicato, ire quidē illos, & cū qui natus esset inquirere, quumq; inuenissent, ad se reuerti iubet: vt quū magnifico illos viatico adiutos domū suā remitteret, tū ipse quoque profectus iustū recens genito regi honorē præstaret. Illi igitur insidiosis Herodis verbis decepti, Hierosolymis exeunt, & rursum in stellam viæ ducem incidūt: quæ ab Oriēte eis præcedens, in Iudæa euntibus euanuerat. Admodū sanè læti, atque incredibili voluptate repleti, rursum ductū illius sequūtur. Postquā autē stella supra domumculam constitit, & quasi loco firmus affixa, immota permansit, vbi scilicet & mater ipsa & diuinissimus eius filius erant: ibi latēro quod quærebant, rectē existimantes, lōgius progredi supersedent. Vt autem in domum sunt ingressi, matrem & puerum conspexerunt, in obscura, humili, & paupere casa viuentes, & in rebus omnibus ad summam parsimoniam & frugalitatem nihil reliqui facientes. At puer ipse, præter ætatem quasi exultans, & intelligens exceptionē officiumque, quod per dextrarum porrectionem fiebat, adorationēque Magorum, & munera itē eorū agnoscendo admittebat, quæ munera Deum ipsum & regem esse declarabant. hunc siquidem aurum, illum autem thus indicabat: myrrha porrò mortem, mea causa susceptam, adumbrabat. Sedenim quum eum, pro eo atque æquum fuerat, adoratione persequuti essent, dextræque admodū & auspiciatō salutassent, & vt filium Dei & rerum omnium regem honorassent: in ipso diuersorio sibi pernoctandum esse statuerunt, tanquā familiarem cum eo consuetudinem studiosē ambientes, & eximium quiddam ipsis (sicuti decebat) cōciliare studentes. Sedenim ea ipsa nocte Angelus, qui dux viæ eorū fuerat, illos oraculo admonuit, vt Herodis inuidi congressum fugerent. Ita factū, vt per aliam viam in suam reuertentur regionem, videlicet, vt quā celerrimē in Perfarum regionem doctores & nuncij tantæ rei venirent: & præterea, vt tyranni inhiberetur furor: simulq; vt ipse conatum se esse, quæ perfici non possent, intelligeret.

* Regem Deūque annuncians
Thesaurus & fragrans odor
Thuris Sabæi, ac myrrhentis
Pulchrum sepulchrum prædoces.
Prodansiu.

CA P V T XIII.

N ipsa quoque Magorum abitione, D Ioseph in somnis oraculo diuino admonitus est, vt citra moram & cunctationem, matre & puero receptis, quò tyranni cædem euitaret, celeriter in Ægyptum profugeret: ibique tam diu moraretur, donec, qui pueri animæ insidiaretur, ipse animam exhalaret. Et Ioseph quidem id facit, triennique apud Ægyptios exilium tolerat. Nec multo post, Herodes turpiter vitā finit. & Ioseph rursum diuino responso commonitus, vnā cū matre, & supra naturæ captū genito filio, in suam reuertitur patriam. Enimuerò Herodes, quū voto suo excidisset, cœptūq; ei consiliū minus successisset, quū vindictæ in Magos cupiditate, à quibus sibi illud esse putabat, incensus, tum periculo regni amittendi cōcitatus, cōtra infantes, qui nihil ei iniuriæ intulissent, indignationē iramq; omnē euomit, & aduersus naturā omnem insurgit. Bethlemiticos enī pueros vniuersos, qui bimuli tenerioresve essent, edicto interficiendos sancit: in cōmuni & vniuersali innocentium cæde, simul occisurum se esse eum, cui per æmulationem insidias struebat, existimans: & lugere eiularēque omnes alios (proh hominem ab omni misericordiæ humanitatisque sensu alienū) volens, vt ipse modò metu omni leuaretur. Obseruauerat is certò stellæ exortū, quòd eam biennio antè à se in Perside visam Magi dixissent: atque inde coniectura accepta, extra sensum affectionēque omnem positus, infantes contrucidauit. Quod profectò quispiam ne aduersus inanima quidem commiserit. Quippe tenellos flores conspiciens, per commiserationem ab eis excidendis se abstinere: neq; carpere (vt ita dixerim) pergeret, quæ comprehendi non possent. Porrò eam infantium cædem, Hieremias etiā multis antea temporibus vidit & prædixit, Rachelē inducens deplorantem liberos suos, minimēque consolationē vllā, propter immanitatem facinoris Tragici, admittentem. Deus autē, quum inhibere facile posset, ineffabili tamen ratione & consilio, per bonitatē suam, id permisit. Et Seruator quidem, ita vt dictum est, in Ægypto exulabat. Filius autem Zachariæ Ioānes, in cuius natiuitate patris vox soluta est, quum prius ab illo Ioannis nomen in tabula fuisset exaratum, alterum cum dimidiō annum agebat: & vnā cum matre Elizabetha in spelunca quadam ad regionē montanam saluus conseruabatur, fortasse Herodis sanguinariam effugiens manum. Atque inde in solis locis libēter versari solitus, angelosq; duce vsus, in remotiores sylvarū recessus secessit. Ibi tenerioribus arborū frondiūque summitatibus pro cibo, cameli pilis pro tegumento, pelliceaque insuper zona utebatur: quoad vsq; inde progressus, Israëlī se exhibuit, clara efficacique voce pœnitentiam prædicans, & per baptismum homines quasi manu ducens ad Christum. Iesus autē crescebat sapientia & gratia, atque ita quidē, vt paulatim magis magisque virtutes eæ elucescerēt, nō tamē incrementū aliquod caperēt. Quum autem duodecimum iam ageret annū, ascendit simul cum matre & Iosepho Hierosolyma, festū ibi Paschæ celebraturus. Quod vbi peractū est, illi quidē reuerti, Iesus autem latenter in templo manere: & quòd præcessisse eum in comitatu putarēt, domū

* Trigesimo tertio anno regni Herodis natus est Iesus Trigesimo quinto aduenit ad eum Magi, & trigesimo septimo mortuus est Herodes. Epiph. contra Alogos.

Quid Magorum munera in Christo Seruatore designauerint.

a Exilium pueri Christi in Ægypto.

b Biennij, Epiph.

c Ætatis Christi anno sexto serē cōpleto.

Reditus eius ad exilio.

d Herodu infanticidiū.

Herodes

Phariseos, quia finē regni sui ad se se prædicauerunt, nisi dedit, omnēque vxoris

sua cognationem ferro sustulit. Ioseph lib. 17. capite 3. Vbi innocentiū

quoque cædē perstringere videtur.

Pheroram fratrem idem veneno nocauit.

Augustus

Cesar, quū audisset, inter pueros, quos in Syria Herodes rex Iudæorū intra bima-

tum insit in terfici, filium quoque eius occisum ait: Melius est Herodu esse porcum, quā filium. Macrobr. lib. 2.

Saturn. c. 4.

g Ioānes baptista à primis statum

annū vixit solitaria in eremo assuevit. Syluestri eiusdem vixit.

h

æpous & quæ qua in Eua gelio dicuntur

æpous, quo nomine eius locusta appellatur.

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

æpous

Christ^o 12. annos natus in templo Hierosolymitano cum doctoribus legis disputat.

Parentibus debitum honorem exhibet.

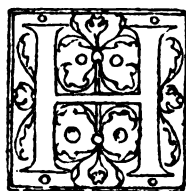
A ipsi ire. Sic eis ille totū triduum inuisus fuit. Postea autem se eis, admodum fatigatis & dolentibus, exhibuit in templo sedens, & cum doctoribus legis disputans. Quibus ille, quum propter questiones, quas novas inueniebat, tum quod obscura & abdita loca scripturae declararet, admirationi fuit. Ad eum porrò quū mater, ex affectu eo quo vnicè eum prosequeretur, diceret: Cur hoc sic, fili, fecisti, ut tantum parentibus dolorem conciliaret? sic enim illa simul eius qui putabatur esse, patris meminit: ille natiuum germanumque patrem sensim demonstrans, Oportere se (respondit) verbis operibusque patris vacare & incumbere, atque in illis potius quam aliis locis versari. nihil quippe illius in terris templo esse praestantius. Sic ille tum abiit perfectam expectans aetatem: parentibus, quae decebat, tribuens, & competentem illis subiectionem exhibens, virtutibusque diuinis omnibus, operibusque mirificè pollens: nihil tamè quae opinionem fidemque superarent, edens miraculorum, donec trigessimum expletet annum. Et de his quidem satis.

B

CAPVT XV.

Herodiu regis quatuor filij, eorumque Tyrarchia. Herodis iste etiam Antipas dicitur. Herodis praeter uxores alias, Mariannem ex fratre nepotum, & aliterā neptim filiam Simonis Pontificis Samaritanem, in matrimonio habuit. Salome Herodis regis soror, Mariannem filios Alexandrum & Aristobulum parricidij apud fratrem accusant: quos ille primus in tunicula coeetos, deinde innocentes laqueo necari iussit.

C

Herodes verò furoris sui percipiēs fructus, in toto corpore diuinitus proueniētibus plagis affligitur, & malus malè perit. Huius regnū postea in quatuor diuisum est tetrarchias. Quatuor enim reliquit filios. Et Archelaus quidem Iudaeae princeps constitutus est, Herodi Gallilaeae attributa. Philippus porrò Iturae & Trachonitidem regionem consequutus est: quarto verò, Lyfaniae scilicet, Abilene obtigit. Quomodo autem post iniustissimam illam caedem, diuina vindicta Herodem hunc, bellum Deo mouentem sit vltima, quasi proemiū (quod dicitur) futurorum malorum exhibens, operæ precium est commemorare. Atque equidem domesticas eius calamitates, & qui ex uxore, liberis, eisque qui genere ei propinqui fuerunt, accidere calus sanguinarios, caedēque nefarias, quae omnes omnium Tragœdiarū actiones lōgè post se relinquunt, quum eas luculenter veritatis amator Iosephus in Iudaea temporū suorum historia commemorarit, in praesentia exponere tempestiuū & commodum nō est. Ut verò impius ille suscepto aduersus Deum bello, diuino multatus flagello, ex hominibus excesserit, æquum omnino est ex eiusdem historici cognoscere verbis: qui in decimo septimo Antiquitatum libro, vltimum vitae eius actū ita prosequitur. Herodi autē morbus etiā atque etiam adaugebatur, vindictam atque supplicium pro flagitiis sceleribusque eius ab eo sumentem Deo. Lentus ei inerat ignis, nō tam magnā contrectantibus ostendens inflammationē, quam intrinsicus saeuā efficiens vexationē. Ab hoc malo + grauis sumendi cibi proueniebat cupiditas, quae quidē nō licebat illi nō subministrare. Accedebat intestinorum exulceratio, potissimumque colici acres & acerbi dolores. Item inflammatio humida, & quasi pellucens in pedibus. Nec ab similibus in imo ventre extabat excruciatio. Praeterea & pudendorum putredo, vermes procreans. Itē spiritus ardua & difficilis intentio, multū molestiae acerbatisque affe-

a Plage & morbi diuinitus Herodi immisit. † Iudaea 74. 75. 76.

rens, grauitate & dolore respirationis, frequentiaque; D anhelitus. Insuper rigor & distensio membrorum omnium, cum vehementia & vi intolerabili. Itaque, qui numine afflantur, diuini, quique; praedicere talia pro sapientia habent, Deum poenam a rege, ob plurima eius impia facta, sumere renunciabāt. Haec quidem eo quo diximus loco annotat Iosephus. Sedenim in secundo quoque libro belli Iudaeici, persimilia ad hunc modum scribit. Corpus eius omne morbus complexus, variis admodum doloribus distinebat. Febris id affligebat nō admodum vehemens, pruritus extrinsecus obtinebat intolerabilis. Erant coli continui dolores, in pedibus tumores tanquam hydropis extabant: accedebat imi ventriculi incensio, & membri pudendi putredo vermes generans. Ad haec & directa ardua & difficilis grauisque spiratio: conuulsionesque membrorum omnium. adeo ut diuini poenam scelerum tot morbos esse dicerent. Ille porrò cum tot tantisque consistens malis, nihilominus vitā retinere conabatur: incolumitatemque sperans, curationē valeditudinis meditabatur. Itaque Iordane transmissio, aquis calidis ad Callirhoen, quae in Asphaltiten lacum influunt, & propter dulcedinē porioni commodae sunt, utebatur. Ibi quū medicis visum esset corpus eius calido oleo fouere, in labrum demissum oculos loco suo sponte motos atque solutos amisit. Quū autē frustra soluto corpore inde reuertetur, tumultusque; a famulis moueretur, plagā huiusmodi agnouit: & deinceps salute desperata, militibus quinquagenas viritum dragmas numerari, & ingentē pecuniā ducibus, atque amicis dari iussit. Ipse porrò in reditu Hierichontē peruenit, infania iam correptus, & tantū nō morti ipsi quicquid minitās. Hic prioribus suis sceleribus infandū adiiicit flagitium. Cōuocatos enim ex quoque totius Iudaeae vico insignes praecipuosque viros, in locū qui Hippodromus dicitur, recludi iuber. Tum Salome sorore & Alexa viro ei accitis: Scio, inquit, Iudaeos propter mortem meā festos per latitiam acturos dies. Ego autem per aliorum luctū complorari, & splendas habere exequias possum, si vos iussis meis & dictis audientes esse voletis. Viros hosce qui in custodiam sunt coniecti, simulatque expirauero, circumfusis militibus, celerrimè cōtrucidate, ut cuncta Iudaea cunctaque familiae in funere meo lachryment. Et post pauca verba idem Historicus ait: Rursū verò quū inedia tussisque conuulsua distineretur, dolorū impatiēs fatalem mortem praenire statuit: acceptoque malo, cultrum quoque poposcit. consueuerat enim eo per refectionē purgato, vesci. Deinde circumspectis, ne quis, qui eum inhiberet, adesset, dextram sustulit, tanquam sibi ipsi eam allaturus. Insuper idem Iosephus memoriae mandauit, quum paulo ante mortē natiuum germanumque; filiū iam tertium, quod antea duos per caedē sustulerat, necari iussisset, eū confestim vitam cum magno dolore & cruciatu finiisse.

b Herode mortuus, plurimos egressos esse innocentes viros post mortem suam caedi iubet, quasi infernas. † Iudaea 74. 75. 76. c idem sibi manū afferre voluit.

Fuit in Antipater, quae adhuc pro nato Dosis conuulsa generat.

CAPVT XVI.

Ic igitur Herodis obitus fuit, iustā poenam ab eo sumentibus iis, quas Seruatori terenderat, insidiis: per quas & in Bethlehē nouū innocētium infantum examen crudelissimè

c iij

a *Arche-
laus Hero-
dis filius, in
da e rex Gla-
fram Ar-
chelai Cap-
padozum ro-
gu filiam,
Alexandri
fratri sui re-
lictā viduā,
contra leges
uxorem du-
xit.*

b *Ἡ τῆς μη-
τρὸς τοῦ Ἰου-
δοῦ τῆς πα-
τρῆος ἀρχῆς*

c *Archelai
exiliū Vi-
nae Galliae,
ubi etiam
mortuus est.
Pilatus Iu-
dae Praefes.*

B *Acta, quae
sub nomine
Pilati ad-
versus Chri-
stum olim
circumfere-
bantur ficti-
tia.*

concidit. Huic autem Archelaus successit filius, quod ipse etiam Evangelista dicit, quum inquit. Audiens autem Ioseph, quod Archelaus pro Herode patre ipsius regnaret, &c. Quod enim nuper admodum ille mortem obiisset, nondum in plures ditiones regnum fuerat diuisum. Consentit verò cum his etiam quem antea nominauimus scriptor, ex testamento Herodis patris, & iudicio Augusti Cæsaris, inquit, Iudeorum regnum Archelaum consequutum esse: fratres autem eius trientem quemque reliqui paterni regni obtinuisse. Atque illi suas quidem quisque; administrarunt tetrarchias. Archelaus autem nouo exacto anno, regno pulsus, Pontium Pilatū in tetrarchia sua successorem habuit, duodecimum imperante Tiberio annum: ut id ipsum idem scriptor subindicat. Duodecimo Tiberij anno, inquit, procurator Iudææ constitutus est Pilatus, Tiberio quàm maximè amicus atque familiaris: totòsque annos decem procuracionem eam, ad ipsum propè Tiberij obitum, obtinuit. Ut inde facile sit colligere, figmentum esse, quæ de actis monumentisque Pilati contra seruatorem nostrum editis sunt iactata: utpote quum ea longo tempore posteriora reperiantur, tempusque ipsum ante alia præcipuè mendacium redarguat. Siquidem ea ipsa acta & monumeta, salutarem passionem & necem, quæ temerario ausu Christo est illata, in septimum imperantis Tiberij annum referunt: quo tempore nondum Pilatus Iudææ præfuit, ut Iosephus ipse scribit: duodecimo scilicet demum anno eum Iudææ præfectum esse, aperte astruens. Ac de his hæc sic dicta sint.

C A P V T X V I I .

Æsar autem Augustus quàm plurimis præclare felicitatibus gestis rebus clarus, primusque ipse Monarcha renunciatus, prouectiore iam ætate ad oraculū Pythij Apollinis venit: & sacrificio omnium maximo quod Hecatombe dicitur, dæmoni oblato, quæsiuit, quisnam post eū Romanū administraturus esset imperiū? At quū nullū edereret responsū, alterū quoque; adiecit sacrificiū, denuoq; rogauit: Quid ita oraculū pluribus verbis uti solitum, nunc tandem obtinisset? Tum illud, parua interposita mora, ad hunc modum respondit:

Πᾶσι θεοῖσι κλυτὰ τε μέγιστα μακροσύνῃ ἀνδρῶν,
τῆς δὲ θεῶν προλήτης τε καὶ ἀδελφὸς αἰδῆς Ἰουδαίου,
λατρεῖς ἀπὸ σιγῆς ἐν βασιλείᾳ ἡμῶν.

Suidas, in dictione Ἀγῶνος.

*Me puer Hebraeus, diuos Deus ipse gubernans,
Cedere sede iubet, pristinaque redire sub Orcum:
Ara ergo dehinc tacitus abscedito nostrū.*

Tali responso accepto, Cæsar Romam est reuersus, atque ibi in Capitolio aram maximā extruxit, cum eiusmodi latina inscriptione: Ara primogeniti Dei. Hoc imperate, Athenienses seditionē rebellionemque primū sunt moliti. Cæterum quum breui pœnas excitati tumultus dedissent, a cæpto destiterūt. Is quoque; Romanorū ciuiū censu acto, numerū iniit: inuenitque; miriades tredecim, bis mille & triginta septem. Sedenim quū quadraginta tres, siue, ut aliis placet, d quadraginta septē

C *Quæ oraculū
Delphicum,
Christo
nato, profusum
contulit.*

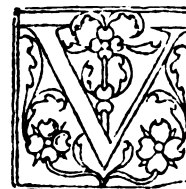
b *Ara ab
Augusto,
Christo in
Capitolio col-
locata.*

c *Exemplū
seditionis &
rebellionis
vindicta.*

d *Quæ quæ
ginea septē.
Euseb. lib. 1.
hystor. ecclæs.
cap. 9.*

vnus ipse Imperator fuisset, & supra septuaginta D quinque annos vitæ totius cursum produxisset, morbo tandē oppressus, ipse homines esse desinit. Quo tempore solis traditur fuisse deliquiū: & fames præterea maxima, ut scilicet denariis multis vnus frumeti cōpararetur medimus. Vbi porrò ille ita vitam finit, Tiberius priuignus eius Romanum suscepit Imperium. Sub quo quatuordecim minoris Asiæ vrbes terræmotu concidisse, memoriam proditum est: quarum nomina sunt, Ephesus, Magnesia, Sardis, Mōsthenē, Hierocæsarea, Philadelphia, Tmolus, Timus, Myrina, Cyme, Apollonia, Hyrcania, Dia, Cibyra. Tiberius porrò maximis copiis contra Persas progressus, legationibus eorum cessit, bellū soluit, & tributū eos pendere coëgit. Ac illi quidē imperata fecere. Ipse autē ab expeditione ea reuertens, Antiochiā diuertit: quā splendidius magnificentiusque; exornare constituēs, muro firmo & inexpugnabili cinxit, porticus extruxit, columnis æreis, statuis, aliisque; ædificiis variis exornauit. Tempia quoque; Ioui, Dionysio, Castorūque; & Polluci ædificauit. Plurimaque; præterea alia illum opera ibi perfecisse ferunt. Opus quoque; eius est Iudææ celebris vrbs Tiberias, & quæ in Thracia est Tiberia. Expulsis autem qui Cæsareæ Cappadocum post Archelaum tyrannidem exercebant, vectigalem eam Romanis fecit. Porrò ad vrbiū rectores ac magistratus scripsit, si quid forte eum contra leges mandare contingeret, eos id approbare & exequi, utpote per inscitiam commissum, non debere. Morem quoque; illū habuit, ut non facile aut celeriter magistratus & præfecturas mutaret, aut administrationem eis abrogaret, qui rerum publicarum gubernationem fortiti essent. Eiusque; rei quibusdam causam inquirētibus, respondit: Natura esse omnes, qui rerum administrationi præsent, pecuniæ cupidus, plurimūque; studij ad rem magis que; augendam eos collocare. Cæterum si diutius in magistratu versentur, seigniores ad quæstum faciendum fieri: itidem ut muscas, quæ si longius corporū vlcibus insideant, minus graues aut molestæ sunt, quippe sanie vlcereum ad fatietatem vsque refertæ: & eum qui vlcibus scateat, durius acceptū afflictumque; iri, si saturis iā repulsis, famelicis alias ad vulnera admittere velit. Is quoque; ut dixi, Pontium Pilatū, pro Archelao filio Herodis, ducem, non regem, in Iudæam misit, duodecimo Imperij sui anno.

C A P V T X V I I I .

Erūm enim verò, quintum decimum annum Tiberio imperante, tertium verò Pilato Iudææ præfidente, tribusque; tetrarchis, videlicet Herode iuniore, Philippo & Lyfania, Archelai quidem fratribus, Herodis autē filijs, ditiones suas regētibus: nec nō Anna & Caipha pontificatū per vices suas administrātibus: iuxta diuinitus afflatū Evangelistam, verbum Domini super Ioannē Zachariæ filium, qui trigessimū iam annum, & paulo longius in solitudine vixerat, factum, ut in Iudæa baptismum pœnitentiæ prædicaret, ei iniunxit. Et præstō erat Ioannes: homo quidem ille aspectu primo visus, cæterū mente ipsa & animo diuinus

e *Augusti
mors.
f* *Eclipsis
solis, & fa-
mes sub Au-
gusto.*

*Terræmotus
sub Tiberio.
Existima-
tur in esse,
qui in pas-
sione Christi
accidit.
Plin. lib. 2.
cap. 84.
Cornel. Ta-
cis. libro. 2.
Tiberij Cæ-
saris res.*

E *Notabilia
Tiberij &
prudens con-
silium.*

*Consilium
scitum, non
temerè mutā-
dos esse publi-
corum mune-
rum admini-
stratores.*

F *Ioannis Ba-
ptista prædi-
catio.*

A prorsus atque magnificentissimus, & ut quispiam dicat, Angelus corpore assumpto, vni sincerè, omninoque vacans Deo, moribus puris, & ab omni mundana vanitate alienissimus. Non possessio illi, non alimenta aliqua erant: cæterum innocentia sanctitatisque vitæ, & mens nullis obnoxia affectionibus, animusque simplicitate ornatus. Nec ille hominem quenquam aut comitatum secum ducendo trahebat: at circumcirca omnium virtutum genere, perinde atque satellitio plurimo conspicuus rex, circumdatus erat. Stabat itaque ille ad omnes diuinum planè os aperiens, competètem vnicuique, eamque diuinitus inspiratam doctrinam proponens,

Melleque depromens dulcem magis ore loquelam.

Siquidem diuitibus & opulētis, elemosynam & misericordiam commēdabat: Principibus viris & magistratibus, æquas iusticiæ proponebat leges: publicanis, tributorumque exactoribus, ne cuiuspiam graues essent & molesti, neque quidquam præter constitutum peterent, lenitatē subiiciebat, & clementiam: stipendia autem facientes, militiamque sectantes, ne proximos suos concuterent, arteve

B & dolo malo per sycophantiam circunuenirent, sed ut quisque eorum stipendio suo cōtentus esset, cohortabatur. Iuuenes porrò moderationem affectionum, & cōtinentiam perturbationum docebat: senibus omnibusque aliis mente acri valentibus, prudentiam prædicabat, & ad vberiorē eos Dei cognitionem adducebat. Postremò apertè, ne id quenquam latèret, declarans confirmabat, se præmissum esse ei qui iam propè adesset, Seruatori Christo, ad occupandas quamprimum, expediendisque vias illius, pœnitentiæ disciplina, & aquæ baptismo. Illum autem ipsum iam iam affuturum, qui igne & spiritu sancto baptizaturus, atque triticum, & eos qui inutilem & infructuosam atque adedò palearem vitam egissent, discreturus esset. Ad hunc modum præuia Verbi vox, ad se accedentes, Iordanis fluuij vndis, præcedente peccatorum confessione, immittebat, præcidaneisque expiationibus per aquam purgabat: & aduenienti illi reponebat, certoque reservabat. Quum & expectatus ipse Iesus ex Galilæa progressus, tanquā vnus è vulgo aduenit, baptismū subiturus: fortasse quidem, ut contactu suo vndam sacraret & benediceret: reuera autem, simul & baptistā ipsum diuinum attingentem verticem sanctificaret, & aquam fide subituris spiritum suum cōmunicaret: fidemque faceret, mandatū à Deo esse baptismi Ioannis ministerium dudum ad iusticiā, id admittentibus & recipiētib; datum. ^a Itaque quum manu eius tingitur & baptizatur, qui terra genitus esset: tum vndis abluitur ille, qui natura inuiolatus, solusque mundus & purus est, nimirum me à peccato repurgans. Sedenim huius tantæ & tam sublimis, quæque naturam ipsam superet, summifisionis & humilitatis, maximum illum naturamque: itidem supergrediētem retulit honorem, quod ei ex vndis prodeunti portæ cœli aperiuntur, ^b & spiritus sanctus columbæ specie super ipsum descendit, perpetuòque in ipso corporaliter manet. Factum id, quum propter volucris ipsius puritatē, tum quod ea olim diluuij finē læto prædixit nuncio. ^c Traxit quippe illa tum quoque, secū, in eum qui testimonio cōprobatur è cœlo fulminis sono

patris vocem, clarè & disertè, filiū hunc dilectum **D** & vnigenitum, volūtatemque suam in hoc vno, beneplacitumque omne & benedictionem esse, promulgantem. Hic igitur Ioannes, maior omnibus ipsissimæ veritatis testimonio cōfirmatus, baptismi ministerio, ita uti decuerat, quàm optimè defunctus, spōso Christo sponfam Ecclesiam decentissimè amplissimèque despōsavit, agnum Dei Christum voce clarissima mundi totius peccatum corpore suo, quod affectionibus deterioribus omnibus careret, tollentē: non tantum Andree & Petro, omnibusque qui tum cum eo conuersabantur, sed & toti mundo, & omnibus deinde generationibus hominum designauit: filium illum Dei, & Deum Verbum, cœlitus propter salutem omnium demissum, datorēque spiritus, & adoptionis filiorum Dei principium & fontē, omnibus illi credentibus, spectator ipse Dei annuncians. Et amicum quidem se eius, pro excellenti illius in genus humanum caritate est: professus: sed ita tamen, ut œconomix & administrationis eius rationem ne infimam quidem & minimam, propter naturalem tenuitatē, disquisitionem inuenire posset. Id ille ore claro & diserto omnibus deprædicauit, & persuadere est conatus, **E**

militati, & honorate submissione.

Præclarè Ioannes magister suo factus.

Doctrina diuina Ioannis summa.

Palea sunt apostasia. Frumentum est, qui ad deum fide fructificauit. Item. Baptismus Ioannis.

Quare Christus à Ioanne baptizatus.

a Peccata quæ non detur in, nos abluitur de sustulit.

b Spiritus sanctus in specie colubæ super Christum baptizatum descendit.

c Exemplum quærat a hu

CAPITULUM XIX.

Vandoquidè verò decebat, què admodum iis qui in corporibus versantes viuunt, corporale Christi præsentia prædicauerat, quo eis opus munusque; tale omni ex parte perfectum constaret: ut ad inferos quoque mearer, & ibi etiam animabus cōclusis, iam iam per fidem aduenientem salutem & liberationem annunciarer: ea ipsa de causa Herodem manifestè in faciem reprehendit, qui propria reiecta coniuge, (filia hæc erat Arabum regis Aræ) amoribusque eius nuncio remisso, vanam & effectam erga Herodiadè affectionem rebus omnibus anteponebat. Hanc ille, quum uxorem esse sciret fratris + Philippi, contra legis cōstitutionem (semè enim habebat ex fratre) & quidem eo adhuc superstitē, ut Iosepho videretur, duxerat. De illis enim hoc solis facere permittitur, qui non procreatis liberis excedit è vita: idque providentia consilioque eo factum, ut fratribus semen resuscitaretur. Itaque Ioannes delictum id arguere non cessabat. Ille verò quanuis antea eum libenter audiisset, quod admiratione simul & veneratione dignum virum esse, compertum haberet: tamen vehementioribus Herodiadis amoribus, quibus erat captus, sermones cohortationesque eius posthabens, in custodiam hominem demisit. Is porrò, quum se breui vita excessurū videret, duos ex discipulis suis ad Iesum mittit, opinionem eorum quam de se habebant aboliturus. Maiorem enim multò Christo Ioannem esse putabant. Christus verò nihil ad interrogata respondens: miracula eos, quæ virtute ipse sua ederet, Ioanni renunciare iubet. Et quum iam illi in veriore opinione confirmati essent, volens Christus & aliis circumstantibus veritatem indicare, Ioannē laudibus vehit, maximam illi tribuens dignitatē, & maiorem omnibus qui ex muliere geniti essent,

Ioannes inderum Herodiu adulteriū reprehendit. Herodes hic Antipas cognominatus regnavit anno 24.

† Defuncti Tertull. Ha bensis filiam ex illa, non alia. Id.

Testimoniū Christi de Ioanne.

Conuiuium
in natali die
Herodis ma-
gouificum.

Saltatio
puella mere-
tricia.

Indignissi-
ma Ioannis
ades.

En quomo-
do perit iu-
stus, quasi nō
esset Deo di-
lectus.

Sepultura
Ioannis.

Christus in
solitudinem
secedit.

Herodiadis
mors.

A præstantiorēq; propheta esse declarat. Deinde assentationis suspicionem auferens, minorem quidem se, iuxta eorum opinionē, maiorem vero rursus illo in regno cælorum vocat. Posthæc conuiuium Herodes natali suo die parat. In hoc, cum largior compositio, tum omnis generis delicia affuere: quibus & incestæ illius puella est superiducta, infractos & iadecetes corporis motus & saltationes, quum quidem & virgo esse existimaretur, & regis filia, in tot virorum conspectu exhibens: rem modestis & pudicis oculis nō tantum ingratam prorsus, sed effugio etiam dignam. Sed arbor ex fructu cognoscitur. Tantæ autem impudicæ saltationis fuere illecebræ, vt, quanuis illa non posceret, Herodes tamen (proh regiam illam munificentiam) cum ea regnum diuisum communicare voluerit, irritandamque eam ad id duxerit. At illa, viperæ soboles, à matre edocta, tē longē maiorem, regnisque omnibus præstantiorem. Ioannis caput, precium omne superans, petit. Ille autem, quasi iurifuradi religione obstrictus: re autem ipsa acri Herodiadis, cui satisfactū volebat, amore distentus, euestigio ferro caput Ioannis amputat: & id etiamnum cruore tabido & puluere respersum, & lanci impositum, in conuiuium omni luxuriæ genere diffuens, inferri iubet: spectaculum conuiuus quidem ipsis inamœnum & triste, matri verò puellæ gratum & iucundum. Admodum enim oprauerat, quæsiueratque caput id, quod ei, quas concupiuerat, rebus ex sententia & libidine sua vti inhibebat, ita resectum spectare: & linguam zelo & æmulatione sancta velut core acutiore redditam, postremò mutam despicere. Atq; sic ille quidem est occisus: caputque eius longē præstantissimum, mollioris saltationis præmium, Mænadæ illi & furibundæ, tanquam munus honorificentius datum. At ipsa Ioannis reprehensionem quodammodo etiam post capitis resectionem verita, coniungeretque id rursus reliquo corpori timens, apud se remotis arbitris, in abstusiore regis loco sepeliendum duxit: truncum autem ipsum abiicere quōpiam iussit. Eum porrò solum discipuli eius furtim sublatū, cum solenni veneratione in celebri quodam sepeliere loco. Enimverò Iesus quum ea quæ Ioanni accidissent, audiisset, magnum de eo concepit mœrorem: & nauigio concenso, in locis desertis versatus est, solitaria vitæ tranquillitate eum dolorem solans. Ioannes igitur præter res alias, quibus pulcherrimis pollebat, martyrio quoque pro Christi nomine cohonestatus, cælorum, quibus dignus erat, consequutus est domicilium: triginta & duobus annis, & mensibus insuper sex, munere in terris suo explendo peractis.

CAPVT XX.

Heribunda sedenim, & adultera, incestaque ad eam illa, quæ quidē Herodis habebatur, reuera autē Phillippi erat coniunx, vita longius acta, quum prius filiam & saltatricem acerbo fato sublatā vidisset, deinde ipsa quoque decessit: futuri seculi iudicio & supplicio reseruata, meras ibi quam ciuissimè diuinæ iræ feces, intolerabilisq; indigna-

tionis Domini calicem haustrura. Filia autem eius D (dignus enim est, qui memoriæ cōmendetur) talis fuit obitus. Eundem ei quōpiam brumali tempore erat, & fluuius traiciendus: qui quum glacie cōstrictus coagmentatūsq; esset, pedes eum trāsibat. Glacie autem rupta (idque non sine Dei numine) demergitur illa statim capite tenus: & inferioribus corporis partibus lasciuens, molliūque se mouens saltat, non in terra, sed in vndis: caput verò scelestum frigore & glacie concretum, deinde etiā conuulneratum, & à reliquo corpore, non ferro, sed glacie crustis resectū, in glacie ipsa saltationem lethalem exhibet: spectaculoq; eo omnibus præbito, in memoriā ea quæ fecerat, spectantibus reuocat. Herodem porrò ipsum non multo post, vindicta diuina, quanuis tardior lentiorque vt plurimum esse solita, itidem prosequitur: tam immanē, vt equidem puto, nefarij scelestis impuritatem præcipue ægrè ferens. Quòd enim Herodes alieno prorsus, propter vehementem acrimiamque adulteræ amorem, ab vxore erat animo, domo eam exegit. Hæc verò tantā contumeliam non ferens, ad patrē suū se contulit, (Aretam autē Arabum regem hūc fuisse, supra meminimus) & illi tam proteruum despectum, aliāque omnia ad minimum vsque recensens, vindictam tam indignæ mulierique non ferendæ rei petiit. Ille verò non minus suam q̄ filie contumeliam eam esse iudicans, contractis copiis suis omnibus, bellū Herodi infert: exercitum eius concidit, regionē omnem igni vastat, hominum vim magnam capit & abducit: omnibusque rebus ex sententia cōfectis, in regnum suum redit. Atque hæc quidem nō solum sacrorum Euangeliorum liber, verumetiam veritatis amans Iosephus testimonio suo confirmat, Herodiadis mentionē faciens: vt scilicet Herodes viuo adhuc fratre, cōiugem illius, opera sua ab eo abalienatam, sibi ipsi cōiunxerit, in matrimoniumque & domum duxerit: eam autem quæ ei legibus nupta fuerat, Aretæ regis Arabiæ Petræ filiam repudiauerit. Et vt propter adulteram Ioannē cæso, bellum Aretæ, tāquam filia eius armorum causam præbuisset, intulerit: in quo bello vniuersas Herodis copias contrucidatas esse commemorat. Atq; id ita accidisse addit, propter Ioannis temerariam & nefandam cædem. Ioannē porrò iustissimum fuisse testatur, & baptismi mentionem facit: de rebus eius per omnia Euāgelia consona scribēs. Refert quoque, propter Herodiadem regno Herodem excidisse: cum qua exilio quoque sit multatus. Exulasse autem eos Viennæ: quæ vrbs Galliis finitima, occidentem versus est sita. In decimo octauo Antiquitatum sanè libro, hisce verbis de Ioanne memorat. Quibusdā Iudæis Herodis exercitus per iustam vindictam à Deo concisus esse visus est, vt pœnas is penderet Ioanni, qui Baptista cognominatus est. Occidit enim hunc Herodes vt virum bonum, qui Iudæos virtute exercenda, iusticia colenda, pietatēque in Deum præstanda, ad baptismum conuenire iubebat. Tum demum enim gratum acceptūmq; Deo docebat eorū fore baptismum, si nō tantum peccata quædam per confessionem deprecarentur, verumetiam mūdiciæ & puritati corporis anima simul iusticiæ cultu repurgata, aliisque virtutibus omnibus studerent. Valde enī oratione eius per-

Filia isid em
eius saltatri-
cis obitus per
quādam acer-
bum.

Quibus re-
bus pecca-
mus, eisdem
plerumq; pe-
nas damus.

Aretam
Arabū rex
contumeliā fi-
lia sua ab
Herode per
repudiū illa-
tam, bello
vindicas.
Ioseph. li. 18

Herodes exi-
lio multatus.
Ioseph.
lib. 19. ca. 7.

Iosephi de
Ioanne Ba-
ptista testi-
monium.

A mouebantur. Herodes sedenim eloquentiam vi-
 20 ri, quòd hominibus persuadendis efficax esset, su-
 20 spectam habès: & rem in defectionem euasuram
 20 timens (omnia enim de consilio Ioannis Iudæi fa-
 20 cturi esse videbatur) multo melius esse duxit, an-
 20 tequam quicquã ab eo nouatum esset, hominem
 20 occupare, & è medio tollere, quàm vt rerum mu-
 20 tatione facta, tum primum in ipso tumultu & pe-
 20 riculo pœnitentia duceretur. Itaque ille, propter
 20 huiusmodi Herodis suspicionem, in custodiã Ma-
 20 cheruntem coniiicitur, atque ibi cœditur. Hæc Io-
 20 sephus.

CAPVT XXI.

Taque Ioannes etiam iis qui apud
 inferos erant, præcursor aduenit,
 præsentiam ibi quoq; Christi an-
 nuncians. Iesus autem diuino spi-
 ritu solus in solitudinẽ agit: at-
 que ibi ocio pietatis vacans, ieiun-
 us prorsus dies noctesque quadraginta cõtinuãs
 persistit, oratione mentisque agitatione atq; con-
 tẽplatione refocillatus atque cõfirmatus. Quum
 autem naturæ congruenti affectione afficeretur,
 famèque percelleretur, sua sponte oppugnãdum
 se tentatori permisit. Qui diuinã aggressus men-
 tem & intelligentiam, mentis quoque & intelli-
 gentiæ prætextum, experiri tentatẽque eam vo-
 lens, attulit. Atque cum tribus, eisque potentissi-
 mis congressus affectibus, primùm quidem, Si fi-
 lius (inquit) Dei es, ita vt suspicor, iube in panes
 verti lapides istos. Deinde verò in pinnaculũ tem-
 pli ductum, vt se deiciat præcipit, nihilque pericu-
 li ei rei subesse subiicit: confestim congruentem
 quoque prophetiã adducens. Ad hæc, inanis quo-
 que gloriæ cupiditate eum cãpere studet, & cuncta
 ei regna ostẽdit, darurũque se illi ea pollicetur,
 si procidens se adoraret: periculũ scilicet faciens,
 exhibendæ declarandæque diuinitatis. Posteaquã
 autem in rebus omnibus tẽtatori oracula scriptu-
 ræ obũciens restitit. Sathanam à se repulit: & non
 modò, quas modò diximus, concertationum, sed
 etiam omnium aliarum incurfionum oppugna-
 tionũque illius victor descendit, humana con-
 ditione superior omniũ virtutum perfectionũ-
 que diuini spiritus applausu comprobatus: atque
 Angelici satellitij, pro eo atque decebat, minist-
 erio cohonestatus, solitudinem relinquit, & ad Iu-
 dææ atque Galilææ ciuitates accedit, omnẽque
 Israël gentem visitans, ad pœnitentiam & resi-
 piscentiã omnes cohortatur: appropinquare iam,
 atque aded præsto esse regnũ cœlorum, læto præ-
 dicãs nuncio. Atque inde initio Euangelij factõ,
& quasi quibusdam communis naturæ sacris pri-
mitiis primordiis quo iactis, Deus Verbũ, non lon-
gè ab eius concionis tempore, duodecim sacros
deligit discipulos: quos Apostolos etiã, præcipuo
quodam honore prosequês, nominat. Horũ An-
 dreas primus, vt pote à præcursore in disciplinam
 cooptatus, à quo etiam de rebus Christi accuratè
 edoctus fuerat: & cum hoc Petrus frater, patrem,
 nauigium, & quicquid præterea habuerant reli-
 quum, abiicientes, se ei coniungunt. Deinde Ia-
 cobus & Ioãnes Zebedæo progeniti, quos etiam
 filios tonitrus cognominauit: itidem vt illi fa-
 cientes, patrẽmq; & nauigium relinquentes, eum

Apud infe-
 ros etiã Ioan-
 nes aduentum
 Saluatoris
 prædicauit.

B

Tẽtatio Chri-
 sti in deserto.

Victoriam e-
 titatione re-
 portãti An-
 geli mini-
 strant.

Duodecim
 Apostolorũ
 electio.

sequuntur. Philippus quoq; à Bethzaida, vicinam D
 Andræ & Petro domum habens, hosce cõsequu-
 tus, discipulus esse iubetur. Deinceps Thomas,
 qui & Didymus dictus est: septimũsq; Bartholo-
 mæus eum comitantur. item Mattheus, ex publi-
 canis: & Simon Cananæus. His accedit Alphæi fi-
 lius Iacobus: & Iudas + Iacobi germanus, qui
 frater Domini cognominatus est: vterque au-
 tem sponsi, Iosephi scilicet, filij fuere. Vltimus
 porrò & duodecimus Iudas fuit, qui & Iscariotes
 dictus est. Insuper verò alios quoque legit septua-
 ginta: quos & ipsos in ciuitatem & regionẽ om-
 nem binos ante faciem suam, quò postea ipse itu-
 rus fuerat, dimittit. Hisce duodecim & septuagin-
 ta Dominus in societatem arctiorem accitis atq;
 delectis, fidelibus vtatur ministris, Euangelijq;
 cooperariis: sensimque cum eis arcana, ineffabi-
 lia, deificaque prorsus cõmunicabat sacra, magis
 magisque eos ad perfectionem producens, ac nõ
 aliter atque propriis filiis vtès, omnem ciuitatem
 atque regionem perambulabat. Et primùm qui-
 dem ad eã quæ peculiaris ei esse videbatur, Israël-
 lis accessit gentem. Equum quippe erat, benè at-
 que benignè facere incipiẽtem, primùm apud fa-
 miliares suos benignitatis iacere fundamenta: ac
 sic deinceps eos quoque qui remotiores essent, in
 effusam atque superfluentem recipere gratiam.

CAPVT XXII.

Beneficẽtia porrò eius in sermo-
 nibus & factis omnibus egregiè
 est spectata. Siquidem sapiẽtis-
 simum Verbum Dei sermo-
 nibus perfectæ sapientiæ & sanæ
 intelligentiæ, nec non naturã su-
 peratibus spiritus vitæ legibus discipulos suos cer-
 to & accuratè exercebat: vt eos ad cõtemplatio-
 nem & cognitionem Dei, præterea ad actiones
 Deo placitas, imitationẽque diuinã adduceret,
 paulatim eis virtutis colores adũbrãs: factis verò
 prodigiorũ & miraculorũ immensorũ magnitu-
 dinem cognitionis diuinæ confirmans, vt crede-
 rent, fidẽque certa assentirẽtur à se prædicatæ ver-
 ritati, persuadebat. Atque per fidem & spem per-
 fectionis conceptã eos producens, ac per vtranq; F
 conseruans atque protegens, ad præcipuã & sum-
 mam virtutem, amorem scilicet Dei, prouehēbat.
 Enimuerò ad eum modum familiaribus audito-
 ribus spectatoribũsque suis edoctis, factisq; &
 doctrinis per fidem, vt par erat, confirmatis, cor-
 roboratisq;, in orbem eos vniuersum mittit, ani-
 mãmque rectam omnem per doctrinam eorũ eru-
 dit, sibi ipsi familiariter adiungit, & quoad eius
 fieri potest, deificat, + iusticiãque dignam efficit.
 Accuratiorem sane exactiorẽmq; Euangelicæ do-
 ctrinæ orationem, & magnificam miraculorum
 Christi, & singillarim quæque exponentem com-
 memorationem, quaternio discipulorum, eorun-
 demq; Euangelistarũ Christi, repræsētat. Aequũ
 verò mihi videtur, hæc denuò persequi: & nõ illa
 quidem, quasi præsentis sint instituti aut propo-
 siti, vt fufius, sed summatim tantum perstringatur,
 peropus esse duco: itidem vt in arte & disciplina
 omni necesse est, finẽ & vtilitatẽ eius cognosce-
 re, siquidem nõ ociose, & quasi aliud agens quis-

† Iacobum
 iste alter est
 à Iacobo Al-
 phæi, primus
 ab Aposto-
 lu Hierosoly-
 morũ episco-
 pus creatus.
 Cuius est hæc
 epistola Ca-
 nonica.
 Septuaginta
 item discipu-
 lorum voca-
 tio.
 Prædicatio
 vtrorũque.

Disciplina
 Christi, qua
 discipulos su-
 os erudiit.

Doctrina fi-
 dei, spei, cha-
 ritatũ.

Hoc est, in-
 iusticia idonã

Synopsis do-
 ctrinæ Euan-
 gelicæ.

A piam doctrinæ ei incumbere velit. Sicuti igitur in aliis, ita in hoc quoque studio, eos qui ex præscripto Evangelij vitam sibi agendam cōstituerunt, finē eius in primis, videlicet quæ nam utilitas eos qui per id ad perfectionem consequendam aspirant, consequatur, scire cōuenit. Itaque quemadmodum doctōri omni ille finis propositus est, ut discipulum, quoad eius fieri potest, disciplinæ cōmunicacione sibi reddat per similem: itidem præceptori Christo Iesu, qui reuera summè bonus est, cōstitutum scilicet est, quantum humana permittit conditio & fragilitas, vnumquenque per Evangelium ad se accedentem sibi ipsi cōformare, atque ita conformatos filios suo exhibere patri, & hæredes quidem Dei, cohæredes verò per eam adoptionem quæ gratia obtigit, ipsius vnigeniti & primogeniti Iesu Christi cōstituere. Quapropter ad hunc tam magnū & mirificum Evangelij finem, & tam insignis adoptionis honorem spectantes, vnumquodque seorsum præceptum eius ad animum adducere, & penitus perspicere debemus. Hoc siquidē aliqua rationalem animæ partem repurgat, longēque ignorantiam inscientiamque omnem exigentia, quicquid est in rationis nostræ cogitationibus vanitatis, abiiciunt atque repellunt: & pro eis cognitionem Dei amantem, Deoque gratam, prudentiamque cum ratione reata inducunt. Quædā verò ferociōres animi affectus ordinant atque constituunt: in compositis enim, inobedientes & rebelles, quasi carenis constringunt, iramque & vociferationem vehementiorem atque deformiorem omnem, præterea blasphemiam & maledictionem vel diminuentia, vel prorsus eximentia tollunt: morem verò mitè & mansuetum, animūque æquum & fortè, ritè atque ordine omnia exequentem, substituunt. Nōnulla autem, cum cura & diligentia seruata, partē animæ cupiditati obnoxia erudientia, cōponunt: stuprū, omnemque aliam impuritatem & immundiciam, & (vt vno verbo simpliciter dicam) omnē cordis malā affectionē atque perturbationē abolēt & extinguūt: puritatem verò, sobrietatem, tēperantiam, pudorem, omnique appetitu malo carentē constantiam, denique innocentiam & mūdiciam, atque omni carnis simul & spiritus cōtaminatione & inquinamento vacuum castitatē introducunt. Omnia denique, aliud alium sensum, pædagogorum more, erudiunt atque instruunt, & linguā rectè formant atque frenant. Omnia etiā ea præcepta, per spiritum efficaciam suam consequuta, ritèque & cum iudicio in animo cōcepta, alacres & viuidos exequutores eorū efficiunt, bonos scilicet & iustos, placidos simul & æquos, item misericordes & Dei amantes: & vt summatim dicam, iniustitiam & iniquitatem quamque nos omnino ex corde eiicere, atque eas auersari: iusticiā verò omnem & virtutem, iuxta proportionem cōformationis & similitudinis ad Doctorem ipsum, exercere & meditari docent: vt deinde quum iam ad dispositionē affectionemque cordis, atque adeo ad boni habitum pertigerint, & ea quantum fieri potest obseruarint, non amplius peccare possint: quippe ad perfectionem, quanuis humana capit, compositi atque deducti, perinde scilicet atque ipse qui eis præiit rerum optimarum magister & præceptor. Cæterum ad eum modum per effe-

ctricem cognitionē præceptorum ad perfectionem perductis, procliuis facilisque fit, per effectricem eam vim, ad contemplatricem sublimitatem transitus. Si quis enim præcepta rectè exequedo, per timorem Domini, implet, cum ille simul diuina dulcedine & caritate dignatur. Ita is demum effectricis operum virtutis, tanquam præmium, iuxta profectus proportionem, reuelacionis diuinorum mysteriorum percipit fructus. Et quas res ne audire quidem potest, quum ab effectricis virtute ociofus abest: eas, per opera aditū sibi faciēs, clarè & euidenter contemplatur. Et quæ intelligendo nō assequitur per interpretationem exposita, ab operum effectricis remotus, ea effectricè persequens ipse quam optimè interpretatur, compositusque fit rerum arcanarum, & ineffabilium omnino per contemplationem: ac diuinarum scientiarum altitudinem aggressus, eas inquirat, sapientiarumque profundo liberè atque sine periculo innarat. Itaque, is parabolas & ænigmata ad ædificationem discipulorum eodem proponit spiritu, & quasi gradus & ascēsus in corde sibi per mentis acumē cōstruit: res obscuras, abstrusas, & abditas sapientiarum Dei, sanctè simul & mysticè contemplant. Sedenim præcepta & parabolæ Euangeliorum, quatenus eæ breuiter dici possunt, in his quæ perstrinximus sunt sitæ. Effectores namque operū atque contemplatores, verosque philosophos, qui Apostolicam planè vitam degēdam eligant, imò fratres etiam & participes Christi, eos qui iuxta ea præcepta ad perfectionē pertingunt, efficiunt. Porro fieri efficique non potest, vt hominis natura & tenuitas proprio concita motu & vi natia, vel ad perfectionem effectricis virtutis pertingat, vel ad altitudinem contemplationum aspiret: nisi quis in intimo corde suo Saluatorem Dominū, vt Deum perfectum, atque eadem cum patre potētiam & virtutem, eundemque hominem perfectū, tanquam quoddam firmissimum fundamentū iecerit: atque eo adiutore vtens, sedulo oret, vt ei simul & operum effectio, & arcanorum contemplatio rectè succedat. Quod sanè tum quidē ipse per seipsum Dominus Iesus suis ostendit sectatoribus: deinceps verò & omnes omnium hominū nationes, per sacra Euāgelia docuit, videlicet, Deū se & simul hominem perfectum esse clarè & disertè altruens. Id nos quoque in primis considerantes, Deum ipsum & Dominum, eundemque hominem perfectū profiteri oportet, & per præcepta eius probè instructos, ad diuinā illam contendere & anhelare perfectionem.

CAPVT XXIII.

Erū enim uerò, quod perfect⁹ natura homo Dominus sit, citra tamen naturæ inquinacionem & sordes, apertè altuit no uem illa mensium, qua in utero gestatus est, fœtura, natiuitas eius, educatio, baptismus, tentationes, fames, sitis, labores, fatigationes, lachrymæ, angores, somnus, tædium, & quæcunque sunt hominum naturales & irreprehensibiles affectiones: adhuc alapa, colaphi, flagra, cōtumeliæ, irrisiones^b, sputus, sanx, iudibria, & reliqua eiusmodi: præterea crux, clauis,

a Fūdamen-
tum vera pi-
tati altima-
q̄ simul &
contemplati-
ue virtutis
est, vt Chri-
stū Saluato-
rem uerum
Deum, eundem-
demque uer-
um hominē
credas & p-
fiteare.

b Iudicia cer-
ta humani-
tatis in Chri-
sto.

b Impura-
to ore expue-
tomanas
spus. Lat.

Finis & co-
pus doctrinæ
Christi.

Vt nos scilicet
filios &
hæredes Dei,
& cohæredes
Christi effi-
ciat.
Præcepta E-
uangelica cō-
formant ani-
ma nostra
partim ῥῆλο-
γικῶς.

Partim ῥῆ-
λογικῶς.

Partim ῥῆ-
λογικῶς.

Eadem præ-
cepta, pro se
quodque, sen-
sus & partes
hominis om-
nes, spiritus
efficia singul-
latim eru-
diunt.

Ad habitū
deducta effi-
ciunt, vt ho-
mo nō peccet.
Per virtu-
tem altitudi-
nem, ad contem-
plationem est
transitus.

A acetum, fel, lancea: postrema denique mors, funus, & sepultura. Atque hæc quidem à discipulis, tum ad confirmandam carnis eius fidem, sunt spectata: posteris autem ex ordine omnibus ea sacrorum Evangeliorum scripta exhibent atque repræsentant. Itaque omnia, Servatorem verum esse hominem, satis indicant. Quod verò idem perfectus Deus, extra confusionem & contaminationem omnem, (ut qui ad substantiam suam diuinam, humanam inseparabili modo naturam susceperit, peculiariterque eius naturæ conditiones sibi proprias reddiderit, neque dedecere se quicumque illi sunt naturales & irreprehensibiles affectus putaverit) manifestò declarat: primum expers seminis virgine natiuitas: & qui circa eam auditi sunt, celestis & angelicæ militiæ, Gloriam canentis, magnifici hymni: Stella itineris Magorum dux, horumque secretò res magnas inlinuans muneratio & adoratio: præterea circa baptismum eximia Ioannis testificatio: eaque longè sublimior, quæ cælis apertis prorupit, paterna vox: & qui inde in colubæ specie super ipsum descendit spiritus, vocè eam in eum qui baptizabatur peculiariter trahens. **H**ilium dilectum cælitus in tonas: & alia multa, quæ singillatim recensere præsentis operæ non est. Satis porro ea quæ dicta sunt, diuinitatis eius fidem fecerint illis, qui perspicere eam & intelligere solidè possint. Cæterum, ut crassus quoque iste & tenebris obsitus mundus illustreretur, & homines in caligine versantes immensam incredibilem & plusquam infiniti diuini in genus humanum amoris lucem conspicerent, diuitiasque bonitatis eius cognoscerent, prodigiis & miraculis longè maximis edendis, fidem hominum luculentiùs adaugens & confirmans, magis atque magis per ea + Deus idemque homo Verbum diuinitatem suam comprobauit.

Indicia aperta diuinitatis in eodem.

Miraculis Christus fidem diuinitatis sua confirmans.

† 13. d. v. p. 2. 17. 2.

CAPVT XXIIII.

C singula quidem seorsim miracula, quibus diuinitas eius est declarata, in præsentia oratione cõplecti & explicare, tantum abest ut nostræ, qui & temporibus & moribus longissimè ab eorù absumus contemplatione, sit facultatis: ut ne ipsi quidem diuini Euangelistæ, quæque singillatim, quæ viderunt, referre potuerint: perinde atque radiorum solis, & fluctuum sibi ipsis confertim ingruentium, rationem & numerum inire omnino nõ est. Illis siquidem celeberrima quæque, ut quæ fidem maximè apud auditores habitura essent, commemorare satis fuit: maximam eorum partem, quæ non facillè in vulgus probabilia essent, mundò ve, & qui huius studiis tenentur, crassiorique mente sunt, ut crederentur, persuaderi possent, persequi supersedentibus. Huc enim referri illud arbitror: Si omnia singillatim perscribatur, ne ipsum quidem mundum recepturum esse, qui scribendi essent, libros. Proinde & nos eorum quæ ad præsentem narrationem sunt accommodata, compendiosè exponendorù delectu habito, ad reliqua instituti nostri ordine persequenda progrediemur. Quænam igitur sunt, quæ certam plenamque diuinitatis Iesu faciunt fidem? Aqua in vinum solo

Euangelista non omnia Christi miracula scriptis suis suis cõplexi.

Recensentes plurimò quædam miracula eius.

verbo versa: febris verbo itidem propulsata, quæ apud Petri focrum, quæ apud Regij hominis puerum curatio: leproforum volutate sola purgatio, claudorum item madata solo sanatio: multorum etiam à natiuitate cæcorum illuminatio: surdorù, eorundemque vel difficulter vel omnino non loquentium, linguarum simul & auditus articulata & clara expeditio: membra quæ longiore temporis spacio soluta fuerant, ad officium suum reducta, quum in eo qui à quatuor baiulis ex tecto per tegulas finibus demissus fuerat, tum in eo quoque qui ad præbaticam Solomonis triginta & octo annos æger decubuerat: aridarum manuum laxata vincula: eorù qui in terram corporis inclinatione vergeret, directæ restitutio: plurimorum dæmonum præsidia & castra vno impetu in fugam versa: lunatici morbi expiatio: fluxus sanguinis occulto simbriæ vestis contactu consistens: Centurionis puer expectato & iam imminente periculo liberatus: Iairi filia à morte reducta: multifariam variorumque malorum spirituum propulsatio & eictio, atque vnà cum grege porcorum in vndis submersio. Iam quinque panibus, duobusque piscibus quinquies mille viri ad satietatem vsque resecti, horumque reliquiarum duodecim cophini: ac septem rursus panibus quater mille pasti alij, & sportæ septem, quæ insigni superfuerunt miraculo: in mari nõ alia quam in solido pavemento deambulatio, nec ipsius ea tantum, verum etiam Petri Apostolorum principis, ipsius Iesu cohortatione suscepta: vehemētis increpatione procellæ, quæ mare pacauit, atque ex tempestate læua ad malaciam & tranquillitatem summam reduxit: hydropici venter nutu contractus, atque ad statum suum reductus: ciuitas quoque Naim, quæ elatum viduæ filium rediuuium cõspexit: atque, ut semel dicam, varij & omnis generis corporum languoris & imbecillitatis auxilium præsens & curatio.

* uerq. d.

CAPVT XXV.

Edenim diuinorum miraculorum omnium ad fidem diuinitatis eius faciendam potissimum, maximè, & euidentissimum est, in montem cum discipulis ascensus ille, & corporis ad diuinam similem formam mutatio: cuius spectatores ut tenuibus admodum vestigiis fierent, præcipui ex discipulis, honore tanto digni reputati, obtinuerunt, Petrus, & Zebedæi filij. Orante enim eo, instar solis, multòque etiam clarius, facies eius reluxit, ac vestes perinde atque lux resplenderunt. Ex imo autem inferorum recessu legis administer Moses apparens, & simul Helias ex occultis latebris existens, præstò fuere. Vterque porro cum eo colloquuti sunt de migratione eius per crucem, quam breui peracturus fuerat in Hierusalè. Cæterum, qui per tam sublimis miraculi conspectum arcanis illius sacris initiati essent, magnitudine eius cõsternati, tum id quidem silentio texere, supra naturam captum id arbitantes esse. Quum autem postea eo maius vidissent prodigium, ipsam scilicet ex mortuis resurrectionem eius: tum demum & hoc vnà cum aliis, manifestioris certiorisque fidei faciendæ & confirmandæ gratia, omnibus promul-

Potissimè Seruatoris nostri miracula.

Metamorphosis & transfiguratio eius.

Resurrectio ipsius Christi à mortuis.

Lazari resu-
scitatio.

A girunt. Præcessit porrò & illud, quod in amico Lazaro, ex vico Bethania orto, Marthæ & Mariæ, quæ ei inseruiebât, fratre præstitit. Eo iam iam morituro, ad Iesum germanæ nuncium mittunt, qui ei id significet, opemque eius imploret. At ille, gloriæ id sibi fore sciens, cum discipulis familiaris colloquitur, ac paulo post Lazarum obdormiuisse, lætarique se eis dixit eorum causa, quod ibi tum nõ affuerit. Ut verò defunctus ille quartum iam diem in sepulchro clausus iacuit, præsto adest Seruator: & quum sorores multa miserabiliter cum lachrymis proloquutæ essent, ad monumētum tandem accedit, & lapidem auferre iubet. Ille autem, neruis in compage & connexionem corporis diffluentibus iam putrescebat, grauitérque olebat. Seruator porrò, quum oratione incubuisset, atque acrius infremuisset, inuocato cœlitus paterno auxilio, Lazare veni foras, in clamat. Itaque defunctus, perinde atque viuens, & amico semper assistens, cõsequitur: & sepulchralibus fasciis ligatus, celeberrimum omnibus spectaculũ prodit, vinculisque eis solutus domum vadit. Multitudine autem tumultuante, ac Pontificibus & ipsius & Lazari occidendi cõsiliũ rationemque querentibus, Hierosolymis relictis, inde secedit: & finitimũ, qui Ephrem dicitur, incolit locum. Ac noua quidem & supra naturam omnem posita miracula, sic se habent.

B

CAPVT XXVI.

Parabola
Saluatoris
apud Mat-
thæum.

Ortasse autem non intempestiuum fuerit, oratione breui & ea quæ ille per parabolas loquutus est, quoad eius fieri potest, clarioris intelligentiæ causa referre. Itaque prima apud Matthæum parabola est, sēmen, pro eo atque decebat, in terram cadens, partim trigecuplum, partim sexagecuplum, atque etiam centuplum germinans. Secunda, ager zizania superinstita habens: cui ob id, ut parceretur, dignũ visum est. Sequitur sinapis granum, in altam arborem excrecens. Et farinæ fermentum, tribus satis exceptum. Item magno comparatus ager, propter defossum ibi auri thesaurũ.

C Preciosa itē illa margarita, quam lucri causa mercator emit. Præterea omne genus piscium, sagenâ piscatoris conclusum. Postea centum ille ouium grex: & ouis vna, quæ longius inde aberrans, bono pastori seruata est. † Decem milium debitor talentorum. Operarum mercede cõductio, in inæquali æqualitate ad æquitatem deducens quod videbatur iniquum. Duo filij, qui à patre vocati, & in vineam suam missi, * ordine inuerso opus faciunt. His succedunt pessimi agricolæ, qui herili filio necem creant. Insuper rex magnificas filiis nuptias struens, & cum conuiuis ex tempore conquisitis conuiuium celebrans. Item quinæ & prudentium & fatuarum virginum lampades, vel ardentis, vel extinctæ. Paterfamilias prudēter seruis suis talenta diuidens. Et pastor prudēter oues ad dextram & sinistram segregās. Et has quidem Matthæus habet. Marco verò quatuor tantũ ex his referre, in mentem venit. Inæqualem scilicet redditum duplicis seminis: & eos qui patrēfamilias suadendo orant, ut zizania euellere permittat: Sinapis arborem, & vineæ hæredem pessimè à ser-

† ἰσθίων.

* ἰναλλογμῶν.

Apud Mat-
thæum.

uis cæsum. Lucas porrò plurimas cõgerit: & inter reliquas, has quoque exponit. Primum, de eo qui domum super petram firmiter construit, & non in arena fundamenta iacit. De eo qui à domino per grandioris debiti remissionem magno affectus est beneficio, vnde eo plus atque vehementius eum amare debuerit. Deinde viator, qui in prædones incidit, & à Samaritano curaturam obtinuit. Adhæc, is qui intempesta nocte accedit, & importunitate, quod petit, impetrat. Item pater puero cogenti, non res malas, ut lapidem, aut scorpionem, tribuens. Præterea spiritus malignus domum scopis purgatam inueniens, & in eam cum aliis septem immigrans, prioribusque deteriora faciens. Obserua mihi & seruum, qui ex nuptiis dominum redeuntem expectat. Nec minus & ficum, quæ tertium iam annũ stercoreationem admiserat: quod autem fructum non tulerit, ab agricola excisa sit. Alteram item ficum sterilitatis ergò exarescentem. Insuper mulierem scopis domum purgantem, & ob drachmæ inuentionem vicinas vocantem, maioremque in modum gaudentem. Est præterea luxu perditus filius comiferantem patrem complexus, adoptionemque paternam præter spem & opinionem consequutus. Dispensator item bonæ laudatæque iniquitatis, qui singulari prouidaque solertia, aliam gratiam sibi ex debitis pecuniis parauit. Pauper quoque Lazarus, vlceribus scatens: immiseriçorisque rursus diues, in media camini flamma aquæ rorem petens. Insuper publicanus, pectus summissa atque humili animo plangens, & cœlum suspicans: Pharisæus eduerso, vano timore sublatus, humi decidēs. Minarum distributio in decem seruos facta. Atque in his quidem parabolæ consistunt. Cum quibus ille & alia quædam per obscuram insinuationem implicuit, verus & nouum testamentum significans, & simul futuri regni absolutam perfectionem, simul incrementum doctrinæ & prædicationis optimè per ea adumbrat: tanquam tisper dum imperfecti etiamnum, nec dum absolutioribus sacris satis initiati essent discipuli.

Apud La-
cam.

CAPVT XXVII.

Dinceps, quum triēnalis temporis filij Dei in terris, doctrina sua promulganda, cõuersatio finem suum haberet, oporteretque ipsum pro eo atque à mundi constitutione præfinitum constitutumque, atque oraculis sanctarum scripturarum prædictum fuerat, vitam suam pro mundi vita & salute ponere, nec non per mortem ad inferos descendere, ut dignos idoneosque, qui videlicet constanter in fide perseuerassent, in vitam, ipsũque aded paradysum, tanquam princeps & autor vitæ æternæ reduceret: quumque eius rei gratia summum Dei Verbum iam perfecisset omnia, ac discipulis suis læto significasset nuncio, appropinquare regnum cœlorum: à Satana quoque captis libertatem, eisque quorum animi tenebris obsuscati atque incredulitate deprauati essent, ingens lumen affuturum annunciasset, ad prædicandum annum Domini acceptum, & diem retributionis, consolationem ve-

Descensus
Christi ad
inferos.

Summa præ-
dicationis
Euangelica.

ro

A rō lugentibus in Sion : receptis secum , quos sacris mysteriis que suis imbuerat , accedit ad Bethaniam vicum , qui Hierosolymis ad stadia maximè quindecim abest . Ibi cum Simon leprosus hospitio excipit , quem apocryphi libri patrem Lazari fuisse aperte tradunt . Apud hunc , quum cibum caperet , conuiuiam simul , quem non ita pridem in vitam restituisset , Lazarum habuit . Ibi quoque Lazari soror Maria humaniter excepto Iesu , tanquam Deo , propter rediuiam restitutionem fratris , vnguento precioso caput eius imbut . Quemadmodum scilicet & alia antehac circiter medium prædicationis tempus : atque iterum alia mulier quæ vitam meretricio quæstu tolerauerat , paulo ante passionem extra Hierosolyma vnguento ingentis ponderis & precij , pedes Iesu lauit , sepulturæ adumbrans & repræsentans mysterium . Quæ sanè mulier , quibus multos in perditionis attraxerat lubricitatem , capillis , tanquam spongiis , pedes eius extersit : vnguentumque lachrymis miscens , graui peccatorum est catena liberata . Deinde , vt competentem debitumque finem scripturæ de eo prodita haberent , pullo subiugalis iumentum , qui thronis Cherubin vehtur , insidens , patentibus portis Hierosolyma ingreditur . Ibi multitudo * honorem eum qui ex itinere aduenientibus debetur , deproperans , quasi cuidam præstanti , hominemque superanti , reueræque Domino & Regi , carmina publicitus canit . Puerorum præterea tenerorum cateruæ circa eum congregantur , diuinis prænas & victoriæ carmina accinentes : atque ex his alij vestimenta humi sternunt , alij olearum & palmarum ramos frangentes , partim pedibus eius subiiciunt , partim manibus quatientes , magnificis ei applaudunt appreciationibus , perinde atque triumphatori & victori cuiquam : O fanna , dicentes , filio David : Benedictus qui venit in nomine Domini , Deus Dominus , & apparuit nobis . Atque ita vociferabantur longius eum producentes , donec cum laude & gloria in templum est ingressus . Vnde ille * rerum sacrarum nūdiatores , sanctorumque cæremoniarum & mysteriorum deprauatores , flagello , cum libertate plurima ac potestate maxima , ad inuidiam vsque , & furibundam illam eorum insaniam , expellens , sceleratos & impios euerit . Iræ deinde cedens (iam enim in cædem eius ruebant , tanquam mundum ipsum post eum euntem conspicati) Hierosolymis Seruator precationis ergo egreditur . Postea verò , interposita aliqua temporis mora , eò reuertens (manè tum erat) quum fames ei incesisset , quod scilicet proprium humanæ conditionis erat , ad quandam diuertit ficum : cui quum nullus inesset fructus , vltima statim ei per execrationem imprecatur , vt pote quæ autor primum & dux transgressionis fuerit . Atque illa humore protinus omni prorsus exarcescente , arida omnib⁹ exhibetur . Quod sanè in eo spectatissimum omnibus modis diuinitatis opus fuit . Etenim , sicuti naturalis simul & hominis & idem Dei voluntas , ita simul & hominis & Dei efficacia atq; actio , in ipso eodem cõspiciebatur . Vtraque nanque natura , quæ propria ei essent , simul & volebat & efficiebat , cum alterius naturæ scilicet cõmunicatione . Neq; enim seorsim & absq; cõ-

municatione , vtraq; natura natia & propria munia faciebat : verum & diuinitas cum humanitate , & rursus humanitas cum ipsa diuinitate , quæ cuiusque essent officij , supra naturæ captum efficiebant . Siquidè quemadmodum propria diuinæ sublimitatis munera filio hominis + cõmunicata : itidè rursus naturales hominis imbecillitates Deo Verbo manifestè , per quandã quasi remunerationem redditæ * sunt , propter eam quæ per substantiam est vnionem . Fortasse autem ficus ista exarcescens , in uolucro quodã synagogæ Iudæorū sterilitatè , ferendorumque fructuum inopiam expressit . Et profectò omnis anima rationalis incredulitati & diffidentia in Christum obnoxia , etiam si legibus literæ tanquã folijs admodum florere existimetur : tamen si lege fidei in Christum qua illa maximè nutritur & fouetur , excidat , longè à benedictione Dei dissita , exarcescit .

CAPVT XXVIII.

V b hæc cœna paratur in domo , vt aiunt , Ioannis Euageliste : quam ille , possessione sua (non exigua autè ea fuit) in Galilæa Caiphæ , eius temporis Iudææ Pontifici vendita , (cuius gratia etiam illi notus extitit , sicuti ipse alicubi sacro suo testimonio astruit) in locis circum Sion motem sitis cõparauerat . Ibi igitur discipuli apud hominem certum , priusquã Azymorum instaret dies , ita vt illis mādatum præscriptumque fuerat , legis pascha instruant . Verū enim uerò , quum peropus esset , pasceus die ad vesperam , vt lex præcipit , agnum immolari : nihilominus tamè eo verum agnum qui iamiam pro nobis pascha immolandus erat in cruce , præueniri , & typū imaginemque legalis paschatis cõplere , circiter quintæ diei vesperam oportebat . Opinio sanè obtinet , quum multis aliis , tum Christo tum præcipue comprobata , irrationalè tum agnū primū , ita vt par erat , Christū cū discipulis omnino edisse : Deinde quū ad mysticā arcanāq; illam cœnā cõsederet , parua interposita mora consurrexisset , vestimenta (vt pote quæ eum fortasse grauaret , & in ministerio obeundo impedirent) statim deposuisse , linteam sibi circūcinxisset , atque ita prõptè & alacriter discipulorū pedes lauisse : vt simul & nouā summisionis atque humanitatis ostenderet sublimationem , & per symbolum atque signum ipsis propriè cõpetere mētis corporisque expiatione & purgationem declararet . Insuper verò illud eis inuēs , pedes eorum ad profectiōem in gentes , aptos atque idoneos esse . Ad hæc , obscurè etiam , diuinorum pedum , pacem læta prædicatione annūciantium , pulchritudinem insinuās . Quum verò rursus discubisset , mysticum tradidisse sacrificiū horrendorum simul & viuificorū nostrorū mysteriorum pane + fermentato , & vino ex vite expresso . Eaque quum per gratiarum actionem & sanctificationem benedixisset , discipulis dedisse . & quū verè corpus & sanguinè suum esse , quasi fide sua interposita , confirmasset : accipere & participare eos illa , quippe * nulla re à diuina carne sua discrepantia , iussisse : atque id , ad eundem modū , in futurū deinceps fidelibus faciendū , ad sincerā euidetēmq; sui memoriam , per manus tradidisse .

D

† μὴ τῶν ἁγίων
ταῖς
* ἀντιθέσει
ἴα.
Ficus ista
exarcescit &
infertilis
Synagoga
florētū quidē
sed sterilis,
y
pus est.

Ioannis Euagelista dom⁹
Hierosolymis.

Extrema Paschalis Christi cœna.

Verm agn⁹
Pascha.

In ea cœna
primum legale
pascha
editur.

Pedes discipulorum lauauerunt.

Lotionis eius mysterium .

Pascha verū
in Eucharistia exhibetur.

† ἵν' ὁμοῦ
τῶν ἁγίων
ab homine
Graco dicitur

* καὶ μὴ
τῶν ἁγίων
ἀντιθέσει
ἴα.

In domo Simonis Leprosi
si Christus à
Maria vnguento inungitur.

Simonis
Lazaripater
Atribus
mulieribus
Christus vn-
ctus est. Vnde nonnulli do-
ctores, tres
Mariae faciunt.

Triumphalis
Christi in vr-
bem Hierosolymitanā
ingressus.
* ἄσπετος
μὴ ἁγίων
ἴα.

* ἁγίων
ἀσπ.
Egressus à tem-
plo Hierosolymis
ἀντιθέσει
& reddentes
Christum.

Ficus infertilis
ad rocem Christi
arcescit.

De pomo
sui primi pa-
rentes nostri
gustauerunt.

Idē Christi
sui Deus &
homo, vnius
qua natura
efficacia si-
mul & cõm-
municatiō
est, & di-
uinitati mi-
racula edidit
& humani-
tati imbecil-
litatem cõ-
municauit.

A Itaque quum quibus oportuit cœlestibus mysticisque sermonibus conuiuas sodalesque suos instituisset, nouasque & arcanas res proloquutus esset, aduentumque Spiritus, qui à Patre (filioque) procedit, secretiore ac sanctiore modo eis spondisset, nouum denique postremò omnium testamentum exposuisset, in Getsemani agrum oraturus unà cum illis egreditur. Atque ibi humanam imbecillitatem declarans, precatione, siquidem Patri ita visum esset, ut ab eo mortis poculum abiret, deprecatur. Discipuli sanè grauedine somni pressi, legnes admodum esse, & quomodo cūque ubi fors tulit, concidentem, quisque obdormire, ipse verò magister eos reprehendens obiurgare, & præcipue Petrum, aliis feruentiorē acrioremque, & qui constanter se in periculis perstiturum esse fuisset pollicitus.

Christus in horto ad Getsemani prædium orat.

CAPVT XXIX.

B Intra quod tempus Saluator doctrinae suae cursum pergerit

Caesarum procuratores pro sua libidine & auaritia sacerdotium conferbant. Eutrop. li. 1. cap. 12.

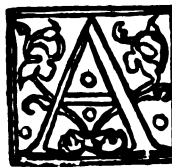
Cire autem conuenit, diuinam scripturam innuere, Seruatorem ipsum omnem doctrinam suam cursum sub Anna & Caipha pontificibus absoluisse: quandoquidem intra istorum Pontificatus rerumque administrationis annos, rotum Iesu doctrinae tempus ad finem suum peruenit. Initium enim docendi Annæ pontificatu fecit, & munus id usque ad Caiphæ administrationem consummauit. Tempus autem doctrinae Seruatoris omne non rotum expleuit quadriennium. Quum enim constitutiones legis paulatim solutæ interirent, præter alia etiam is qui ex maiorum successione per sanctioris vitæ mores excellebat Dei cultus, sacrarumque ministerium collapsum intercidit. A ducibus enim & præsidibus, qui temporibus quisque suis Roma mittebantur, aliis alij ministerium sacrum pecunia comparantes, non uno longius anno in eo perseverabant. Quoddam autem id verum sit, teste Iosepho utar, qui post Annam quatuor per successionem pontifices usque ad Caipham fuisse, in Antiquitatibus suis hisce verbis prodit: Valerius Gratus Anano pontificatu abrogato, Ismaelum pontificem creat, + Phabi filium. Sed & huic quum paulo post dignitatem eam ademisset, Eleazarum Anani pontificis filium pontificem designat. Anno porro exacto, & isto quoque à pontificatu reiecto, Simoni Camithi filio sacram administrationem tradit. Verum & huic honorem eum obtinenti, non annuo longius tempus fuit: cui Iosephus, qui & Caiphas dictus est, successit. Ex his igitur consequitur, non prorsus quadriennij integri Seruatoris nostri doctrinae fuisse tempus, quum quatuor annis quatuor pontifices, ab Anna usque ad Caiphæ ordinem & creationem, annuo functi sint ministerio. Caipham verò ipsum Pontificem eius anni, in quem salutifera incidit passio, fuisse, scripta Evangelica attestantur. Vnde & hæc illi, de tempore Christi doctrinae, quæ modò proposita est, consona esse obseruatio, liquidò ostenditur.

† Alij legunt Iabi fil. Ioseph. li. 18. cap. 7.

d De quadriennij istius obseruatione Nicephorus Euseb. lib. 1. cap. 20. est imitatus. Verò ea cū 18. huius lib. 3. c. cū Luc. nō cōuenit. Et Valerius Gratus ante annos ferè x. priusquàm Pilatus Roma in Iudæam præses missus est puincia eius præfectus fuit. Quis verò eodē tēpore Hierosolymis Gratus saceret, quō ibi eorū obtinere a

ministratiōem Pilas? De alio itaq; tempore, Iosephi uerba ista sunt D accipienda. Et autori ipsi in ca. 18. atq; præcipue Luc. c. 3. hac in re fides habenda. Hoc etiam declarat ca. 4. lib. 2. infra.

CAPVT XXX.

B hoc ipso Caipha, & improbo scribarum consilio corruptus Iudas Iscariotes, & quasi morbo auariciae correptus, qui dicendorum tacendorumque ac rerum præterea omnium cum reliquis discipulis particeps à Seruatore factus fuerat, quum alienum seipsum & expertem diuinæ gratiæ, per excellentem malignitatem suam reddidisset, post lotionem ipsam, atque * arcanorum + sacrarum initiationem, vitalēque ipsum panem, uiuus etiam dum in potestatem inimici captus peruenit, cui se antea quoque voluntatis animique destinatione dederat. Itaque ab apostolorum choro seiunctus, quæ cum scribis & pharisæis inierat pacta conuenta adimplet. Cohorte enim cum tribuno & multitudine ea quæ rapinis & latrocinii gaudet, adducta, quibus quidem laternæ & faces accensæ & fustes in manibus erant, osculo Dominum prodit, & abit. At ille captus, ut ovis innocens ad mortem fertur. Neque enim contentionem ullam subindicans, neque percussorum impetum ægreferens, placido quietoque animo trahentes sequebatur. Nec id ille tantum præstitit, sed & feruidiorem discipulis aliis Petrum, qui gladium strinxerat, obiurgat, ferrum in oculos suos reponere iubet: tum autem Pontificis serui, cui Malchi nomen erat, resectam aurem restituit: non inopia aut imbecillitate hæc se pati, quippe cui legiones quamplurimæ auxiliares, si uellet, præsto essent, sed arbitrio alterius ea permittere: & superari in præsentia, ut quæ in scripturis essent constituta, legitimum debitumque capebant finem, testatus. Sic itaque abductus ad Annam primum: deinde ad Caipham, qui eius anni Pontificatum sortitus fuerat, ducitur. Atque ibi iureiurando obstringitur, ut profiteretur an ipse sit expectatus ille Christus. Ut autem quod verum erat, Pontifex audiuit (non grauatè enim Christus se Dei filium esse profitebatur) confestim vestem discindit, impium atque blasphemum vocat, dignumque morte præiudicat. His à Pontifice dictis, in caput ei plagæ impinguntur, facies conspuuntur, atque per noctem totam omni ludibrii genere per vinum & temulentiam importunorum hominum, probrisque & contumeliis afficitur. Porro autem quum illuxit, manibus eum vincis ad Pilatum ducunt. Et iam dies erat, præsesque pro tribunali cōfederat. Ibi Iudæi tanquàm rabie agitati, eum circumstant, conuiciisque proscindunt: ille contra silentio & placabilitate eorum obturat & refellit accusationem. Pilatus verò tam acerbum, ab omnique humanitate alienum latratum eorum audiens, quænam eius causa esset, rogat. Seruator autem eum responso non dignatur. Interim clamor, ad crucem eum cōdemnandum esse, minaci horribilique voce de-

† Iudas Iscariotes Christum prodit.

Christum capitur.

Christum capitur.

Christum capitur.

A Caipha dicitur

Christum capitur.

Christum capitur.

* Augustinus apostolos reliquos in cena Domini panem Dominum, Iudam verò panem Domini contra Dominum sumpsisse, scribit. In Ioan. tract. 39. Si Dominus hoc (Eucharistiam) quod isti cauendum putant, uellet intelligi, nō ipse suo traditori dedisset quod in suam ille perniciem suæ culpa dantis, cum digni indignus accepit. Id. lib. 1. de adult. coniug. ad Polleut. cap. 27.

A poscentium, exaudiebatur. Ille autē, quū à con-
 iuge sua Procle per internūcium, ne quid aduer-
 si contra hominē iustum decerneret, admonitus,
 tum sua ipse cōscientia percussus, absoluerē eum
 contendit: nihil enim capitalis afferebatur crimi-
 nis. Sedenim ad Herodē, qui, tum Hierosolymis
 diuersabatur, eū mittit: vt ille anquireret, si quid
 capitali supplicio dignum cōmisset. Vt verō ne
 ille quidem quicquā inuenit, apud Pilatum rursus
 sistitur. Tum illi crimen ei + capitis intendit, tan-
 quam regem seipsum cōstituerit: & Pilatū ad ab-
 soluēdū propensum, contra Cēsaris amicitiam fa-
 cturum, si eum dimitteret, dicunt. Quod vbi Pila-
 tus audiuit, metuens ne malā à Tiberio iniret gra-
 tiam, proindēque p̄fecturæ dignitate excideret:
 atq; honorem retinendi, hominibūque placendi
 studio victus, flagellum de collo eius suspendit, &
 sanguinariis carnificibus flagellādum permittit. Et
 iam rursus in p̄torio Saluator erat: multitudō-
 que & vilissimi quique ex plebe, impunitatē sibi
 quodcūque vellent aduersus eum faciēdi, sumpse-
 rant. Ibi ex impuris illis quidā vestimenta ei detra-
 hunt, atque chlamydē coccineam in morē purpu-
 ræ circūdāt ². Præterea corona spinea caput eius
 tanq̄ regis coronant, & arundinē sceptri loco in
 manib. reponunt: nōnulli genib. flexis adorationē
 gestu ei offerunt, Ave rex Iudæorū, cum risu cōtu-
 melioso ingerētes. Aliqui arundine caput pulsan-
 tes, plausum addunt. Erant qui colaphis maxillas
 eius cēdētes, irrisionēque naso per sannas suspē-
 so iungentes, quærent, Vaticinare Christe, quis
 est qui te percussit ^b? Postea suis ipsum vestib. rur-
 sum indutum, crucē in humeros tollere iubēt, &
 extra portā producunt ^c. Posteaq̄ autem ad Cal-
 uariæ locū est ventum, ibi crux cōpingitur, Serua-
 tor in eā sustollitur, clavis affigitur, & à prætereū-
 ribus plurimis cōiiciis exagitur. Vt verō malefi-
 cus etiā existimaretur esse, duos latrones ad partē
 vtranque eodem supplicij genere torquent. Titu-
 lus porrō supra caput eius positus, condemnationis
 causam triplici literarum genere indicabat ^d.
 Ex prædonib. verō alter, ipsum qui sic cōdemna-
 tus esset, Deum professus, paradisum rapit, eūmq;
 per vim ingreditur: alter autē, vt blasphemus de-
 spicitur. Cæterū quum omnia iam cōsummata
 essent, Sitio, inquit, illi porrō ad malitiā celeres ^e,
 acetum felle mixtū cōfestim afferūt: quibus olim
 in locis aridis siti pressis, petra fontē prouoluens,
 aquā sumministrauerat. * Et fel præbēt, qui mel
 antiquitus luxerant ^f. Postremō, quum voce ma-
 gna conclamasset, & in manus Patri spiritum cō-
 mendans deposuisset, vitā finit. Et corpus mortuū
 aliquandiu ita pendebat: quū ex militibus quidā,
 Iudæorum genti gratificaturus ^g, latus eius lancea
 perforat: ex quo vulnere sanguis & aqua, præter
 opinionem omnem, profluxit. Quum verō metu
 homicidarum omnes profugissent, sola ibi aderat
 mater, & quē diligebat discipulus, qui omnia quę
 vel ante vel post mortem eius gesta essent, oculis
 ipsi suis spectarunt: sanguinēque & aquam è la-
 tere eius, quasi adhuc viuētis, recens profluentē,
 religiosē simul & honorificē admodum vasculo
 exceperunt. Deinde & Deipara mater, discipuli
 mater dicitur: cui à se multum amato filius eam
 commendans, vt pietatem quam parentibus de-
 bent liberi, ei præfaret, iniunxerat,

Nimuerō affectiones & perpessio-
 nes, quas diximus, Christo
 nō vt puro homini, sed vt Deo,
 eidēque homini carne acci-
 dere ^h. At quæcunque supra hu-
 manæ naturæ conditionem, &
 ante mortem, & post depositionem de cruce, se-
 pulturamque ipsam magnificē, vt Deum decer,
 in eo euenerē, citra controuersā, certō & euiden-
 ter ipsius declarant diuinitatem. Quænam verō
 ea sunt? Tenebræ densæ, & propē contrectabi-
 les, à sexta vsque ad horam nonam. Sol ¹ non
 ordine aut ratione naturæ, sed quōd creatori
 cōpateretur, per deliquium extinctus, & rursus
 relucens: terræ motus immanis, petræ ruptæ, tēpli
 velū scissum, monumēta aperta, & mortui è sepul-
 cris exilientes: multisque sibi notis, qui scilicet di-
 gni atq; idonei visi fuerant, manifestō apparētes:
 nec nō resurrectionē eius, qui eos excitauerat, cer-
 tissimē cōprobātes ^k. Ipse enim iusticiæ sol Chri-
 stus, anima sola per mortem à corpore * segre-
 gata, apud inferos iustorum animis præstō fuit: &
 dux itineris ad paradisum ferētis præijt, lucis prin-
 ceptis viæque ductor eis perinde atque latroni fa-
 ctus. Eadem nanque die, ac potius eadem hora ab
 inferis rediit: vt quidem quum alij nonnulli, tum
 is cui aurea lingua nomen indidit, in primis hæc
 accuratius certiusque exposuere. Nec enim ratio-
 ni consonum erat, animam eius apud inferos reti-
 neri: qui nihil prorsus à primi parentis maledi-
 ctione & exitio secū attulisset ^a. Subitō verō, &
 vt ita dicam, fulgetri celeritate, dignos atque ido-
 neos, luce summē coruscantis Deitatis illustrans,
 ac immēsa potentia ex caliginosis illis, solēque ca-
 rentibus latebris reducens: & principibus ibi te-
 nebrarum, ducibusque malorum, diuinæ potesta-
 tis splendore, & angelicarum cohortium mili-
 tia quasi obrutis, + nullo tempore, & labore
 nullo, atque (vt semel dicā) eo qui solum Deum
 decet modo, in momento vno, ad sacra immen-
 sique luce relucētia paradisi * tabernacula tradu-
 xit, eaque tabernacula, perinde atque quosdā ar-
 rabōnes & primitias earum quæ in cælis aliquan-

*Ad Hero-
 de mittitur.
 καλοῦσθαι
 ἡρώδου ἱε-
 ροῦ.
 Μακρῆσαι
 ἰεζε.*

*Dammatur
 ad flagra.*

*a Irridatur
 b Ad sup-
 plicium cru-
 cu ducitur.
 c Crucifigi-
 tur.
 d Inter scelo-
 ratos repus-
 tur.
 Iesus verbū
 Dei incarnat-
 ium suspen-
 sum est su-
 per lignum.
 Iren.
 Periculū ro-
 rō Deo sta-
 tū sui nullū
 fuit Tertull.
 * Felle & a-
 ceto potat.
 Moritur.
 Latus eius
 perforatur.
 Tertullia-
 nus in Apo-
 logetico, cap.
 21. de Passio-
 ne & morte
 Christi: Po-
 strēmō, in-
 quit, oblatū
 Pontio Pila-
 to, Syriam
 iūc ex par-
 te Romana
 pcurant, pri-
 mores Iudæo-
 rum violen-
 tia suffragio
 rō in cruce
 Iesum dedi-
 sibi extorser-
 unt.
 Predixerat
 & ipse ita
 facturus. Pa-
 rō hoc, si nō
 & prophetæ
 retrō eiam.
 Tamē suffi-
 sam, multis
 mortis illius
 ppria ostēdit
 signa. Nā
 spiritū cum
 verbo sponte
 dimisit, præ-
 cepto carnis
 ei officio.
 Eodē nomē
 to dies mediū
 orbē signan-*

B

C

*te sole, sub
 ducta est.
 Deliquium
 vtrique puta-
 uerunt, qui
 id quoque su-
 per Christo
 predicatum
 non scierunt.
 Et tamen cō
 mūdi casum
 relatum in
 archinis ve-
 striu habetū,
 &c.*

*h Diuina p
 digna in pas-
 sione Christi
 exhibitā.
 i Defectū iste
 solum mirabi-
 lu erat &
 p̄digiosus.
 Augusti.
 k Descensus
 eius ad infer-
 ros.*

*Piarum ani-
 marum in
 Paradisum
 reductio.*

*† ἀρχὴ
 αἰώνων.
 Paradisus,
 sanctarū ani-
 marū ante
 resurrectionē
 communem,
 sedes.*

* Quid facit Christi passio? quid fecit mors? nisi corpus ab anima se-
 parauit, animam verō à verbo non separauit. Aug. super 10. tract.
 47. Christo Domino omnia tradita sunt, & potestas in celo & in
 terra, à Patre reddita. Tum verō tradita & data, cum Verbum ca-
 ro factum est. Vt quemadmodum in celo primus (ἢ ἄρχων) ha-
 buit verbum Dei, sic & in terra primus obtinere ut homo iustus,
 qui peccatum non fecit, nec inuentus est, dolus in ore eius: pri-
 mus quoque eorum quæ sub terra sunt ferret, Primogenitū ipse
 mortuorum factus, vt viderent omnia regem suum, & in carnem
 Domini incurreret paterna lux, & à carne eius splendida reniret
 in nos, ac sic demum reniret homo in incorruptibilitatem lumine pa-
 ternō circumdatus. Irenæus libro quarto cap. 37. Hic videre est cau-
 sam descensus Christi ad inferos, & fructum primogenitura eius
 ex mortuū.

* Propheticum quoque (προφητικόν) adest Abraæ. id est propheta-
 riarum domicilium, & dignam habitationem vnaquaque gens per-
 cipit, etiam ante iudicium. Irenæus libro secundo, cap. 64. Cur
 non capiat (ἡδύλαξ) sinuato Abraæ dici temporale aliquod ani-
 marum receptaculum, in quo iam delinietur futuri imago ac candida
 quedam vtriusque iudicij prospiciatur. Tertullianus aduersus Mar-
 sum, libro 4.

d ij

A do, post communem scilicet illā resurrectionem omnium, condignis atque idoneis paratz sunt, mansionum, sempiternorumque harediorum, ita vt par erat, eis donauit. Et quemadmodum nuda anima nudis apud inferos animabus, eo quo dictum est modo, Saluator vespertina parasceues dici hora præsens affuit, resurrectionemque quodāmodo subindicauit: sic rursus tertia post die, quum profundum etiamnum vna sabbatorū esset diluculum, ac sol quidem tum circa paradysum in Edem oriretur, altioraque & sublimiora montiū iuga attingeret: circa nostrum autem horizontem septima, vt sic dicam, aut etiam octaua obtineret hora nocturna, + cum vitæ principie, Deo simili, animato, & purè intellectuali corpore ex sepulcro prodicens, ita vt antea prænunciauerat, resurrexit.

CAPVT XXXII.

B tque equidē Deus ipse, idēque homo, non in angulo aut occulto quopiam loco, non etiam obscuro vel tempore vel modo, est defunctus: sed in ligno sublimē sublatus, gentibus simul & Iudæis spectantibus, & quidem in loco atque die celebri & insigni festi Paschæ, + vitā finiit. Nec minus sepulcrum magnificum illi fuit: hominis quippe opulenti, & nouum, nupérque aded in lapide excisum. Quale & funus, ipsaque sepultura fuit. Aloë siquidē & myrrha admodum cōmixtæ, corpus mortuum sindone & linteis exceptum cōplectebantur: atque arctissimē cōtinentes vsque aded constringebant, vt omnia ea corpus vnum esse existimarentur: quod quouis glutine ea quæ diximus aromata, cuiusque iungatur rei, arctius potentiūque eam constringere possint. Et quæ admodum mors & sepultura Christi irrefragabilem in conspicuo peractæ loco fidem sunt conseruit: itidem sanè consequens erat, decebatque resurrectionem eius, ad fidem faciendam, certum quiddam absolutumque habere, vt omnibus modis firmam indubitatumque dignis & idoneis persuasionem credulitatemque astrueret. Itaque qui substantiam nostram, excepto peccato, susceperat, viuificas & salutes perfections in conspectu omnium sustinuit, ita vt recēsuimus. Cæterum vitalē triduanamque ex mortuis resurrectionē suā, nō oibus prophanis simul & sacris eodem modo perspiciendam permisit: quod nec æquum, nec sublimis, diuini, & iusti iudicij Dei esse creditum sit, impuris ingratisque oculis talia committere, & peruersitati cordis in periculum & experientiam rursus sanctum Israëlis tradere, vt in ancipiti dubiæque consistentes opinione, quæ admodum etiā antea, & in cogitationibus variantibus non rectū adhibentes iudicium, eum reprobarent atque repudiarent. Illis verò qui mentem rectam & cor quàm maximè purum obtinerent, claram, & ab omni ancipiti dubitatione alienam resurrectionem suam exhibuit, fidēque certa comprobauit: primū quidem à matre & reliquis conspectus mulierib⁹, deinde à delectis discipulis, aliàs aliis, p dies quadraginta visus, ac verbis nouis atque insolitis, simulque signis & prodigijs naturā superantibus, omnem illis (quantum fieri potuit) soluens atque

adimēs resurrectionis ambiguitatem. Nō his autem solis, sed aliis quoque miraculis sepulcrum consequutis, fidē resurrectionis suæ confirmauit. Quæ verò ea sint, agendum dicamus. Primū, sigillum sepulcro impressum, quod intactum manserit: & custodia militaris illa, & genere alienigena, quæ in propinquo sigillū id obseruabat. Præterea ingens ille lapis ad os sepulcri appositus, qui inde defluēs, ac potius manu & robore angeli deuolutus, (quod sanè in his omnib⁹ opinionem omnē excellit) ne ipse quidem vel minimū signum suū corruptit. Traditum enim nobis est ab antiquis, Iudeos lapidē eum qui in salutiferū illud sepulcrum pro operculo positus fuerat, ad summū monumenti labrū, petramque infernè illi se cōiungentē, feramentis quibusdā fabrilis lapidarum arte perforasse, ferrūque ingens à fabro ex propinquo acceptū, per vtrūque foramen immisisse, & in circi siue annuli formā circumegisse: atque ita firmiter capitibus cōmissis, omni ex parte quasi vinculum circumduxisse, vt lapis, qualicūque modo, loco suo reuelli, aut saltem ratione aliqua moueri (nisi arte quapiā & vi adhibita, necessariò aut ferrū confringeretur, aut petra perrumperetur) nō poterit. Atque ad hunc modū cum magna cura, atque etiā signo appresso, quum sepulcrum firmissimē cōmunissent, custodia insuper cōpetētī adhibita, eos abiisse. Quapropter, quum nihil prorsus designis illis motū mutatumve esset, & lapis + absque fragore & sonitu inde defluxisset, (qui quidē magnus fuisse perhibetur) ita vt vnguenta afferētibus mulieribus, & discipulis ipsis accedētibus, locum is, vbi corpus depositum fuerat, magnitudine sua apertè indicaret: quis non euidentem hanc & irrefragabilem resurrectionis + probationem atque demonstrationem agnoscat? Et talia quidem sunt hæc resurrectionis Seruatoris indicia apertissima. Sindonis verò & linteorū, ipsiusque aded, si placet, in capite sudarij, rursus qualia? Hæc etenim myrrhæ, & aloæ, & itē viuifico corpori illi cōpacta, & quasi vnū corpus, vguetorum vi atque efficacia, facta, haudquaquam corpus furtim auferti permiserit, iuxta Iudæorū insanā clementiā. Quomodo enim corpus ipsum nudantes, hæc fures sic detraxissent? quū sepulcralia linteata, & deceter, perinde atque ei circumdata fuerant, suo quæque loco reperta sint? Et sudarium nō temerè, sed in vno capitibus scilicet loco, ritè circumuolutū iacuerit? Certum itaque est, ac persuasum omnibus, qui intelligere cognitionemque assequi & rectè sapere volunt, Dominū non solum die tertio cū corpore surrexisse, sed etiā tum corpore tenui ac leui: nec amplius mortali & corruptibili & crasso, vt antea, sed prorsus incorruptibili & immortali, atque (vt semel dicam) spiritali magis & diuiniore, quodque + simul Deus esset, (nam sic dicere ausim) captū sensus oīs excellēte, vestitūque, & alimēto, quo nō indigeret, superiore, ita vt & clauas fores naturaliter pertransiret: quanuis mirifica * ratione summisionis atque cōformationis, eis quos sibi in arctiorē cōsuetudinē acciuerat, cōspect⁹ sit, & latus fissurāsque clauorū cōrectari si-

*Signa enim
vissima Christi
sunt resurre-
ctionis.*

*Resurrectio
Christi.*

*† μὴ τὴν
καὶ αὐτὸ
καὶ οὐκ ἔστι
ἐμφάνει
καὶ οὐκ ἔστι
οὐκ ἔστι
ἀλλ' ἡ
ἀλλ' ἡ
ἀλλ' ἡ*

*† τὴν ἰαση-
ρίαν
τὴν*

*Sepultura
item magni
fuit.*

*Certū resur-
rectionis eius
iudicium.*

*Quæ resur-
rectio Salua
toris nō perin-
de vt mors
eius, aperta
et manifesta
fuerit om-
nibus.*

*Quibus post
resurrectionē
apparuit.*

*† ἀποφθί-
σκει*

** τὴν ἰαση-
ρίαν*

*Corpus Chri-
sti post resur-
rectionem di-
uinum.*

** ἡ μορφή
* οὐκ ἔστι
οὐκ ἔστι*

*Vt resur-
rectio creden-
tium, talium
se exhibuit
Chrysostr.*

*Ex dispo-
sitione non in
debita corpo-
ris sui gloria
sed in prima
figura cerne-
batur. Cypri.*

*Sed neque ad-
dem gloriam
quam antea
ostēdit Apo-
stolus, illud
ostendit. Sed
quod videre
cōsueuerant,
hoc viderūt:*

*et dilata est
claritas pla-
nisudo, qua
in se erat per-
fecta. Id.*

** Perfectus Christus est, non propter deitatem modo, quam nihil perso-
nalem, sed etiā propter carnem assumptā, quæ a deitate vncta, et idem
quod vnctio facta est, adeoque condem (quod dicitur) facta. Greg. Thaply.*

A nerit, cibumq; caperit, ac pisces & mel gustauerit, non ille quidem quod esuriret, sed vt fidem resurrectionis nouæ faceret, & phantasmatis opinionem aboleret, ineffabili quodam modo præter naturam alimento à diuinitatis igne consumpto.

CAPVT XXXIII.

Equæ verò minus ad veram certamq; resurrectionem confirmandam faciunt, mulierum vnguenta ferentium testimonia. Nam & hæc fidem apud Deum mererunt. In Christo nanque Iesu neq; ma-

sculus, neq; scemina, neque seruus, neq; liber: sed vnus, in dignisq; idoneis, atq; adeo in omnibus. Dominus: vna fides, vnus sanctus spiritus, qui efficit atque operatur pro arbitrio & voluntate sua, omnia. Itaque quemadmodum recti integrique homines, per quos & mundus vniuersus euangelica sagena captus est: & secundum hos alij, secundas in fide veritatisque cognitione ferentes, qui præ cæteris propter fidem egregiam susciperentur digni visi sunt: sic & mulieres plurimæ credentes, & necessaria ei ministrantes, à Christo sunt admittæ. In quibus omnibus celeberrima est Maria Magdalis orta, quæ quidem antea septem spiritibus afflata atq; detenta, eisq; ab Iesu liberata, de cætero cõuersa dum viuendumque sibi cum curatore suo putauerat. Quapropter cum genitrice Dei, & Salome, & alia Maria sponsa Iosephi filia, ex Cleopha fratriscius, qui sine liberis procreatis decesserat, cõiuge procreata, atq; cum aliis familiarem cõsuetudinem habens, obsequi & ministrare Christo & discipulis eius non inermiserat. Magdalenam porro istam Chananeam illius filiam esse quidam prodiderunt. Cum eis autem, quas diximus, alia rursus Maria erat, Iudæ Ioseph filij, vnus ex duodecim coniunx: quam etiã minoris Iacobi & Iosæ matrem nonnulli memorant. Item Ioanna filiorum Zebedæi, Iacobi & Ioanis mater. Has quoque matri Iesu, nec minus ipsimet Seruatori omnibus officiis præstatis fideles essent, alia plures ex Galilæa sequebantur, ad vestimentorum usum reliquumque ministerium percomode. Hæc igitur desiderio magistri flagrantibus, metu autem persecutorum sese cohibentes, in sabbato quietæ esse, vt decebat, cogebantur. Vespere autem sabbatorum, hoc est, post sabbata omnia, (con sueuere autem Iudæi ipsos dies septem sabbata vocare) post totius videlicet hebdomadis peractum circuitum, & post mediæ noctis horas vnus sabbatorum, ipsa nimirum illucescente Dominica: Maria Magdalena, & alia Maria (Dei verò genitricem hæc esse, sacri nobis prodidere libri) vt reliquis feruidiores, vehementioresq; affectu dolore, vnguenta quædam ritè præparata habentes adueniebant, de Iudæorum cõsuetudine Iesum vncturæ, atq; ex matutino tempore cõploraturæ, lachrymisque adedum animorum mœrorem exatiaturæ. Ecce autem lapidem cõspiciunt longè à foribus deuolutum, angelumque ei insidentem, lucis fulgore oculos perstringentem: bonoq; animo eas esse, atq; euestigiò redeuntes, mystis discipulisque cum læticia resurrectionem renunciare mihi iubentem. Reuertentibus itaque illis obuius fit Christus, saluere eos iubens: Petroque & discipulis dicere, vt primo quoque tempore in Galilæam, desideratum ipsum visuri, irent. At-

que ille quidem stupore multo perculsa, ita abiire. Prima hæc post resurrectionem duabus Mariis apparitio atque exhibitio facta, quam Matthæus & Marcus deprædicant. Illæ igitur, vt dicere cõpi, abiire, timore à seipsis dissiidentes, neque quidquam eorum quæ vidissent. Magdalena certè quidem, sicuti Ioannes scribit, desiderio tabescens, ad monumentum rediit, iterumque lapidem sublatum videns (somnia enim seu visionem sibi vidisse visa fuerat) confestim cucurrit, Petro & Ioanni, qui reliquis acriores calidioresq; erat Apostolis, sublatum quidem è monumento esse Iesum, se autem vbi locorum esset ignorare, annunciatura. Illi porro solliciti atque anxij cõfestim ad sepulcrum accurrere, atque intus ritè locoque suo sepulcralia lintea cõposita cernere, & verborum quæ is qui resurrexerat proloquutus fuerat, meminisse, resurrectionisque fidem habere, cæterum propter metum rursus seipsum cohibere: Maria autem stans ad monumentum flere, & dubitans ambigere, vbinam corpus esset. Tum ibi humana specie angeli duo, alter quidem ad capitis locum, alter autem inferiore parte, sedentes, quænam luctus flentisq; eius causa esset eam rogant. Quibus illa responderet: non adesse eo loco Dominum, seque vbinam positus esset nescire. His dictis, à tergo ei præsto adest Seruator. Angeli autem eo viso, ilico consurgunt. Illa porro angelorum assurgentium statu exterrita, cõuertitur, Iesumque astantem videret. cæterum hortulanum eum esse existimans, (in horto enim monumentum erat) ad interrogationem eius modicæ fidei profert vocem: Si tu, inquires, illum inde sublatum quòpiam deportasti, dic sodes vbi locorum sit, & ego illum tollam. Sedenim Dominus amentiam incredulitatemque eius vna appellatione corrigit & emendat. Ibi illa statim cõsuetam dulcemque agnoscens vocem ex læticiæ abundantia, magistrum eum vocat, & mysterio fidem adhibens, vitales pedes subito contingere parat. Eamque ille quod tam crassa etiamnum mente esset, ne se tangeret, donec ad Patrem reuerteretur, inhihet. Tum enim eos, qui spiritu adhærere adiungique ei possent, potestate ea frui debere, dixit. Itaque Magdalena ter ad sepulcrum venit, & bis Christum vidit: primò, cum ipsa Dei genitricem, vt diuus cõmemorat Matthæus: secundò autem & tertio, sola, vt quidem diuinus scribit Ioannes. Iam verò & quarto aduenit. erant autem cum ipsa, Maria Iacobi, Ioanna, Salomæ, & alia plures quæ à Galilæa venerat sole reces admodum orto. Quibus, iuxta diuum Lucam, coruscantibus stolis præstites humana specie angeli dicunt, Viuentem nihil habere cum mortuis per curiositatem negocij. Resurrexisse enim, & non adesse eum in monumento, testificantur: verbaque eius in memoriam reuocare, atque discipulis abeuntes eadem indicare iubent. Ita demum illæ cum feruidissima Magdalena reuertente, vndecim illis, prætereaque aliis omnibus, quæ viderant, renunciant. At illi muliercularum verba pro nugis habentes, animum ad credendum inducere non potuerunt. Et iam fama viribus magis magisque sumptis, passim vnà cum die Iesum ex mortuis resurrexisse, increbrescebat: quò Pontifices, & qui in Concilio alicuius essent nominis & existimationis, consilium texunt: & argento dato milites corrumpunt, vt persuadere omnibus conarentur, quò ipsi som-

a Sanctorum mulierum de resurrectione testimonia.

B Hæc ex historiographis decerpita.

b Nomenclatura eorum. Maria Magdalena.

c Ea Chananea illius filia habita est.

d Maria Iudæa Apostoli coniunx.

e Malim legere, mater. Sedenim & Iudas Iacobi, ac primide & Domini frater, infra lib. 3. ca. 10. nepotes ex filio: atq; & coniugem, ex qua illum suscepit, habuisse scribitur. Verò eam coniugem, sicuti Maria nominata fuit, aliã à matre Iacobi & Iosæ, & c. fuisse necesse est.

f Vespere autem sabbati, & c. quò accipiendum.

g Dna Maria Christi iunctura ad monumentum euit.

h Ha angelum ibi cõspiciens.

i Eisdem apparuit Christi.

i Maria Magdalena denuò ad sepulcrum currit

Petrus item & Ioannes.

Maria Magdalena angeli duo apparet.

Apparet & ipse Dominus.

Quoties Maria Magdalena ad sepulcrum Christi venerit.

Mulieres de sepulcro resurrectionem Christi renuntiant.

Milites sepulchri custodes pecunia corrupti, corpus Christi furto sublatum esse mentiuntur.

A no profundiore confopiti essent, discipulos corpus defuncti magistri rapuisse. quod ad hunc vsq; diem, apud eos Euangelista falso iactari dicit.

CAPVT XXXIIII.

De apparitione Christi post resurrectionem, & cum r. xulu eiusdem.

Dinceps, quoties discipulis apparuerit, quibusque signis & miraculis, eis percussis cognitus sit, ne ipsis quidem, qui suis ipsorum oculis ea spectarunt, in publica monumeta referri oportere visum est, sublimi Deumque decente terrore simul & admiratione, facilis compendiarique orationis occasionem illis prabente: quippe quibus illud studio fuerit, ut ea tantum exponeret, quae ad fidem non satis idoneis parumque credulis hominibus faciendam sufficerent, plurima autem securitate silentij committeret. Diebus enim, diuinus inquit Lucas, quadraginta ex interuallis se illis exhibens, & quidem non sine miraculis & prodigijs, quae regni Dei essent, laeto recensuit nuncio. Primum itaque, sicuti antea dictum est, mulieribus, utpote fide feruentioribus ac desiderio cordis magis flagrantibus, conspectus est. Deinde Simoni Petro, & ipsi singularem ardorem erga magistrum obtinenti, in primisque linguae lubrico lapsu, atque maiorem in modum supra alios reru suarum fatagenti. Ac eadem ipsa, tertia quidem illa, sed prima resurrectionis die, a Luca & Cleopa, iter carpentibus, quum vespere ad coenam cum eis consedisset, per panis nimirum fractione, cognitus est: qui, quum e conspectu eorum euauisset, ipsi coena relicta, nullaque mora interposita, eo ipso tempore cum festinatione Hierosolyma reuersi sunt: atque in coenaculum, ubi & coena peracta fuerat, & tum discipuli metu percussorum cōsertim conuenerant, quam primum ascenderunt. Ibi eis apparitio Christi Simoni Petro exhibita, aliaque de ipsa Magdalena, de lapide, & de angelis, praestantissimis vestimentis coruscantibus, magna cum voluptate renunciata sunt. Et ipsi vicissim, quod illis in itinere euenisset, & ut eum panem frangentem cognouissent, commemorarunt. Sedenim non exigua quoque tum ibi excitata est turba ab eis, qui inter se ancipites adhuc erant. Ceterum illis ita ambigentibus, propter earum rerum quae dicebantur nouitatem, circa eius ipsius diei serum, vespere increbrescente, quum fores firmiter clausae manerent, (metuebant enim, ne quis clam ingrederetur) derepente in ipsorum addubitantium medio consistens Dominus, serenam tranquillitatem animis eorum immittit: ac turba sedata, pacem eis more suo apprecatur, manus quoque & pedes praeterea & diuinum latus contrectandum permittens, fluctuantem eorum de resurrectione opinionem dissoluit, & plenam illis certamque facit fidem, ut firmiter constantique crederent, se eum ipsum, qui clavis nuper admodum transixus fuerat, non spiritum esse. Quomodo enim spiritus carne & ossibus vteretur? sicuti illi illum habere viderent. aut quomodo attractum admitteret, qui prorsus incontrectabilis esset? Itaque ego, inquit, sum, non prorsus omnique ex parte mutatus. Atque equidem primus nunc primitias Paracliti vobis in faciem spirans, Accipite, di-

Apparuit mulieribus. Petro.

Luca & Cleopa.

Non Lucam hunc, sed Nathanael fuisse, arbitratur Epiphanius.

Ipsius viderunt discipulum.

B co, Spiritum sanctum, per quem potestatem etiam tribuo soluendi ligandique quicumque peccauerint homines. Conuenit autem vos scire, id quod sepe numero vobis a me est dictum, sic omnia oportuisse fieri: Christumque ex praescripto literae pati, & ad gloriam suam reuerti. Ut autem non oculis modo ipsis, auditumque & tactu, verum etiam gustatu fidei confirmationem habeatis, quod scilicet non spectrum, sed ego ipse sum, qui in ligno quidem mortuus, & in sepulchro clausus fuerim, inde autem diuina vi & potentia euaserim: si quid vobis in promptu est cibi, proferatur. Atque illi partem piscis alsi, & mel fauo suo mixtum, ei apponunt. Itaque in conspectu omnium, manibus, quae proposita erant, carpens, edit: & praeterea potum degustat, ex mortuis corporis resurrectionem confirmans. Et talem quidem Seruatoris apparitionem & exhibitionem apud discipulos, diui Lucas & Ioannes optime in Euangelijs suis promulgarunt. Ea autem quae porro sequuntur, tonitrus filius intonuit. Thomas namque, cui & Didymi cognomen erat, vespertino spectaculo Christi non aderat. Quapropter quum reliqui discipuli cum gaudio aduenti ei apparitionem annuntiarent, moleste eum sermonem ferebat: atque iniuria se affici putans, animo propter fluctuantem opinionis ambiguitatem in partes varias diuidebatur. non modo ut annuntiantibus non crederet, verum etiam illum resurrexisse negaret. Qui enim id, homo quum esset, faceret? Quin & obnixè contra asseuerantes contendebat, se non crediturum, nisi manibus ipse suis clauorum fissuras attingens, manumque intra latus immittens, rem ipsam per contrectationem certo deprehenderet. Postquam autem deinceps octaua aduenit dies, foribus modo suo rite occlusis, sectatoribus Christi omnibus simul ibi metu congregatis, (aderat autem cum eis & Thomas) rursus Iesus sine strepitu omni adest, taciteque spirituali, & ut vno verbo dicam, diuino corpore illo, nullo obstante impedimento, in medio eorum astans, consuetam sibi vocem profert. Deinde & Thomae dubiam ambiguitatem adimens, & per illum apud alios omnes certa firmamque iaciens resurrectionis fundamenta, manus simul & pedes ipsumque latus ostentat, accuratèque & diligenter pertractare iubet clauorum vestigia, & quae satis alta erat, lateris fissuram. Itaque in tantum illius fides ea contrectatione est confirmata, ut voce magna & Dominum & Deum ipsum profiteretur.

CAPVT XXXV.

Dostea rursus Petro, Thomae, & Nathanaeli, Zebedaei liberis, & duobus praeterea alijs, in Tiberiadis mari capiendis piscibus occupatis, cernitur. Nox verò tota illis abierat, quum admodum laborassent, nihil autem prorsus eius quod sperassent consequuti essent. Ceterum una cum diluculo Iesu appetente, & verriculum ad dextram immittente laxareque iubente, tanta vis piscium extrahitur, ut sagenam pertrahere non possent. Piscium igitur immensa opinionemque excedente captura, quina esset, qui in littore astabat, cognoscitur. Et Petrus continuò natat. (circiter enim ducentos cubitos a terra aberant). Ardenti namque de-

Eisdem Spiritum sanctum, sanctis afflas. Praestus ligandi & soluendi.

Christus in conspectu discipulorum suorum edis.

Thomas Didymus incredulus.

Deinde Christus suum Apostolum in congregatis apparuit.

Thomae se contrectandum praebuit.

Apparuit item discipulis, quibusdam piscantibus.

Plurimum & maximum piscium captura per miraculum.

A fiderio concitus ille, quum linteolo quod ei tum subito tempus suppeditauerat, lumbos circumcirca cinxisset, vndis innatans, suauissiméque subinde aquam spiritu attrahens atq; remittens, ad Christum contédit. Reliqui verò + nauis piscatoria remigantes, ad littus appellunt. E nauis itaq; digressi, desideratum illum suauiter salutant, & amplectuntur. Et ecce, in solo prunas & piscem cū pane positum cernunt, sanctorum scilicet angelorum, vt puero, manibus ientaculum pręparatū. Iubentur pręterea & ex recens captis piscibus aliquid afferre ad epulas. At illi consensu nauigio, rete pertrahunt piscibus confertum, & numero & magnitudine pręstantibus. ad cętum enim quinquaginta & tres erant. Mirandū autē erat, quum tot & tanti illi essent, verticulū ruptum prorsus nō esse: adeo vt eo ipso prodigio, certō illis Dominū eum esse, constaret. Quapropter magna inter se affecti sunt voluptate atque leticia: & ille cum eis ex eo quod propositum fuerat, communicauit cibum. Enimuerō, quum admirādum illud + ientaculum finē suū haberet, nō semel, sed iterū ac tertio Dominus Simonem interrogauit, an se plus aliis diligeret? non ille quidem rescire hoc volēs, (quomodo enim id ei opus esset, qui manifesta compertaque etiam quę nondū facta essent, haberet? sed vt per triplicem expressam professionē triplici mederetur negationi. Vt autem ille celerrimē amorē est professus, hactenus audiuit se + legitimū verūq; officium pręstiturum esse, quatenus re ipsa & opere rationales oues pasceret. Id verō tum demū fore, si animam quoque, sicuti ipse, pro illis ponere vellet. futurum enim, vt ipse ouibus pręfectus, itidem per crucem Deum glorificaret. Id namque innuit verbum illud, iuniorem ipsum quidē, quocumque voluisset, iuisse: senem autem alij manus ad vinciedum prębiturum, viamque ad mortem ferentem, quam natura, vitam quā longissimē producere cupiens, abhorreret, iturum. Intellexit ille quę dicta fuerant, & discipulum eum + qui super pectus Domini recubuerat, ponē sequentem vidit. Itaque & de fine obitūq; eius quæsiuit. Ceterum Dominus, eo quod temerē & frustra arcana inscrutabilis iudicij Dei inquirere & inuestigare vellet, acrius obiurgato: Si eum, inquit, volo in pręsenti vitā cum corpore manere, donec veniā, (casum Hierosolymorum, aut secundum aduentum suum scilicet innens) quid id ad te? Tu, quę admodum tibi constitutum est, itidem vt ego, ad crucis mortē te para. De Ioanne verō, aut aliquo aliorum, non tibi, sed mihi cura erit. Atq; inde fama increbuit, discipulū illū mortem nō visurum. Quam quidē multorū opinionē tanquā importunā, minusq; verā ipse corrigēs, Nō dixit ei, inquit, Iesus, quod moriturus nō sit: moriturus est enim eo, quo Dei genitrix, modo: confestim verō reuiuiscet ac resurget, incorruptibili scilicet corpore alterum magistri expectaturus aduentum.

+ Anario. Cibus diuinus pręparatum.

* τὸ ἀποφ. Christus de amore erga se Petri certior fieri vult. Quid sibi velis triplex interrogatio * τὸ γὰρ ἰσοφ

Mors sua Patro predicta

+ τὰς ἰσθμ. Petrus de Iohanni quoque obitu certior inquiri.

Tomnis apostoli, et Mariae Deigeno tricin decess.

Postremum se discipulis Christum esse libuit.

a Et ceteram simonem formā

Einde iuxta sublimem Matthæum ab eis conspicitur in Gallilææ mōte, & ibi à patre potestati summā cœli & terræ sibi, iuxta 2 humanitatē scilicet traditā esse confirmat.

CAPVT XXXVI.

D eosque cohortatus, proficisci ad gentes omnes iuberet, arcanis sacris initiaturus: baptizaturusque in nomen patris & filij & spiritus sancti, credentes, pręceptaque seruaturus omnia: se quoque futurum cum eis per dies omnes, ad consummationē vsque seculi pręsentis, pollicetur. Postea per Bethaniā eos in montē olearū ducit, & promissionē spiritus promittit, in Hierusalem videlicet sedentibus, expectantibusque, donec cœlitus diuinorū omnis + generis armorum spirituali apparatu instruerentur. Et quū pręcipua mandata & munera functionēque Apoſtolice concionās exposuisset, benedictionēque eis, pro eo atque decebat, largitus esset, spectantibus eis, lucidissima nube circumdatus, b in cœlos + sublarus est: & cum ea, + quā receperat, acceſsione Deificata, reuerſus ad dextrā patris confedit. Ne autē ea res mœrorem eis crearet, (quod non iniquum esset eos magistro orbatos, immenso corripere dolore) & hoc ipsum pastori bono curę fuit. Angelos enim duos demisit, qui reditum eius in cœlos indicarent, admirandaque & ineffabili eos impleverunt læticia, sic illum cum illustri magnificentia rediturum annunciantes. Itaque adoratione peracta, libentes domum redeunt, & in cœnaculo illo Paracleti expectāt aduentum. Precatio autem eorum erat exercitium, vt diuus Lucas testatur. Catalogo namque vndecim discipulorū recensito, deinceps addit: Et omnes isti vnanimis constāter orationi & precationi incumbabant, vnā cum mulieribus, & ipsa Maria matre Iesu, cūque ipsius fratribus, tantisper dum paracletum decimo ab ascensione, quinquagesimo autem à triduana resurrectione die, substantialiter descendente acciperent.

gnum & admirabile & stupore plenum est, carnem nostram sursum sedere, & adorari ab angelis & archangelis & Cherubin & Seraphin. hoc tēpe in menti mecum versans, excessum patior, & maiora de genere humano imaginor. Maiora quippe video & clara exordia, multum Deo satagente pro natura nostra. Chrysostomus Hebr. 2:

CAPVT XXXVII.

Erūm enimuerō, fortasse quispian eorum qui discendi studio nullum refugiūt laborem, & eiusmodi rebus inquirendis delectātur, dixerit, quam ob causam tertio quidem die Domini resurrectione, reditus autē in cœlum quadragesimo peracta sit: decimo porrō deinde, à sancta autem resurrectione quinquagesimo, Spiritus diuinus, ita vt promissus fuerat, missus in Apostolos descenderit. Arbitror enim nihil temerē & casu aliquo, sine singulari quapiam consideratione, à Seruatore verbo, cum ratione & ordine decēti, vt par est, exequenti omnia, factum esse: nisi quod propter cognitionis incomprehensibilis difficultatē, humanæ mentis ea superant captum. b Mihi quidem non nihil super intelligentiā ipsam & noticiā audenti, Vniuersitatis huius Domini resurrectionem suam propterea in diem tertium contulisse videtur: quum tres pręcipui ordines, siue ærates hominū vitæ, ex quo patria nostra eicēti sumus,

to est facta. Niceph. b Ομοία & contemplatio, quānam ratione tertio à morte die Christus resurrexerit.

d iij

+ τὸ ἐν τῷ πνεύματι. b Ascensio Christi in cœlum. + οἱ μὴ καὶ τὸ ἄνω συνειρητοῦ. Theolog. * Vt corpus non iam in terrenis, sed in cœlestibus, & in patris dextera collocaret. Ruſinus. Hæc euangelicis sacramenti & humane spectatū est, humanā naturam corruptibilem - que carnem, per huius glorie demutationem in æternam esse transformata substantiam. Hieronymus. Hierosol. 143 Vnigenitus filius si quaeritur, in sinu Patris Enā gelico spiritu reperitur. Ambro. de incarn. Do. sacra. ca. 15. Reuera ma-

Vi quidem coniectura colligere licet, post dies duos Hierosolyma sunt reuerſi i Sabbatho. Huius enim gratia & Sabbathi habebant viam, vt diuus Lucas dicit. Est autē Sabbathi i ser. passus bis mille, quantum videlicet castra à tabernaculo testimonij aberant: quę admodum diuinis confituit Moſis. Sancta porrō & diuina ascensio die quinq;

- Apostoli de ea per Epistolam decreuerint.*
- 20 *De sacrosancti praeconis Pauli in Macedonia rebus gestis: & de Dionysio Areopagita, librisque eiusdem.*
- 21 *Ut ipsa Dei genitrix natura lege mortua, ad caelestia tabernacula corporaliter sit translata.*
- 22 *Ex Dionysio Areopagita, ut diuini Apostoli, cum ipsius filio, ad producendum Dei genitricis funus, ex ultimis terrae finibus uniuersi conuenerint. & de Iudaeo, cui manus exarescens decidit, quod oculos seu pibetetrā Diuae Virginis impiè & irreuerenter contrectarit.*
- 23 *Qualia etiam Iuuenalis Hierosolymitanus de sacrosancta assumptione purissimae Dei genitricis memoret: & de eiusdem forma, moribusque.*
- 24 *Ut diuus Paulus ex Oriente in Occidentem transferret: & inde rursus in Orientem migraret, diuinum & Angelicum annuncians sermonem. & ut Epheso mari in Syriam vadens, Hierosolyma perueniret.*
- 25 *Ut idem Paulus Ephesi sub praeside Hieronymo, ad bellum damnatus, cum eiusdem depugnauerit, & diuino auxilio victor euaserit.*
- 26 *De seditione Hierosolymis sub Claudio orta, & de impudenti audacia sacerdotum sub Nerone & Felice: & de praedoniis sicariis, nec non pseudopropheta Aegyptia.*
- 27 *De Petri apostoli miraculis, & item Simonis Magi prestigiis: & ut utrunque Nero Roma expulerit.*
- 28 *Ut Paulus Hierosolymis quum esset, sese tempore & loco prudenter accommodarit, in eo quod ibi iuxta veterem legis ritum vixit. & ut graui catena vinculus à tribuno concionabundus, quae ei acciderint, differuerit. Item ut Caesarem ad praesidem Felicem sit deductus, in custodiamque coniectus.*
- 29 *Ut Paulus cum eis qui Hierosolymis venerant, se defendens disputarit. De Felice & Drusilla: item de Festo, qui Felici successit, apud quem liberè causa dicta, appellauit Caesarem.*
- 30 *De Agrippa & Bernice: & de concione, quam apud eos Paulus habuit.*
- 31 *De traiectione Pauli in Italiam, & de naufragio eiusdem.*
- 32 *Ut in insula Melita manum Pauli vipera morsu violarit. de Publio, aliisque Pauli miraculis.*
- Ut inde Paulus nauis Alexandrinam, per Syracusas 33 Romam venerit: & cum primariis ibi Iudaeis sermones disputando contulerit. Et ut apud Neronem se stiterit, & tum quidem absolutus fuerit: bienniumque Romae permanens, regnum Christi, citra impedimentum, cum multa libertate praedicarit.*
- Ut postea Roma excedens, rursus ad praedicandum 34 nus ierit: & demum Romam venerit, martyriumque subierit. & de diuinis eius Epistolis.*
- De peregrinationibus Petri apostoli. & de sacro Cle- 35 mente, & genere eius: & ut ipse quoque postea Romam venerit.*
- De miraculis Apostolorum Roma editis. De inter- 36 tu Antichristi Simonis: & ut Petrus & Paulus Romanae martyrii certamen absoluerint.*
- De crudelitate & turpitudine Neronis: qualia qui- 37 dam ex Ecclesiasticis scriptoribus nostris de eo, deque sacro obitu sanctorum Apostolorum memoria prodiderint: & de diuina eorum vultus facieiue figura.*
- Quomodo frater Domini Iacobus certamen pro Chri- 38 sto peregerit.*
- De Andrea & Bartholomaeo sacrosanctis Apo- 39 lis, quomodo martyrio pro Christo sint cohonestati.*
- De Thoma, Iacobo Alphaei, Simone Zelote, Iuda, qui 40 & Lebbeus est dictus: & de Matthia, qui in locum proditoris est subrogatus.*
- De sancto Apostolo & Euangelista Mattheo. 41*
- De sancto Apostolo & Euangelista Ioanne, & de di- 42 uina eius assumptione.*
- De sanctis Apostolis & Euangelistis Marco & Lu- 43 ca, qui ex numero septuaginta discipulorum fuerunt.*
- Qui sint duodecim Christi discipuli & Apostoli, & 44 qui ex eis matrimonium contraxerint.*
- Qui ex Apostolis testamentarios sine Canonicos re- 45 liquerint libros. & de sacrosanctis quatuor Euangelis, ex quibus causis sint scripta, atque de eorum ordine. Itē de Apostolorum actis, Catholicisque & aliis sanctorum Apostolorum epistolis.*
- De Testamentariis libris quibusdam in dubium 46 vocatis, ut postea robur & auctoritatem obtinuerint. Item de spuris & adulterinis, omninoque reprobatis scriptis.*

C A P V T I .

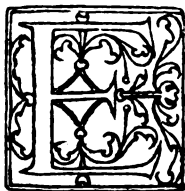

RIMO libro, quæ opus fuit, de Verbi diuinitate, & doctrinæ Christianæ antiquissima origine, & videlicet institutum ex præscripto Euangelij viuendi, vnà cum ipso mundo extitit: à veteribus Deo di-

lectis hominibus, quasi per vmbra frequentatum: præterea quòd appellationes Seruatoris nostri in magnum antiquitùs fuerint honorem, & quomodo Iudæorum regnum iam inde ab initio ad Herodem vsque sit deductum: tum autem de apparitione & præsentia Seruatoris Christi in terris, simulque de vita & institutis eius: insuper de Apostolorum electione, de baptismo, diuina passione, resurrectione, & reditu eius in cælos, denique de restitutione mundi exposuimus. Deinceps ea quæ post ascensionem Seruatoris acta sint, breuiter percurramus, rebus Apostolorum gestis suauiter immorantes, vbinam & quomodo salutiferum Verbum per habitabilem orbem increbuerit, quaslibet etiam vniuscuiusque eorum per spiritum effectiones & opera, & quem quisque vitæ finem habuerit, quas ve ex gentibus constituerit

Ecclesias, postremò quibus functionis suæ illi reliquerint successiones. Eaque partim ex diuinis literis colligem⁹, partim ex aliis historicis, vt sese quisque locus dabit, afferemus. Itaque sacri & diuini Apostoli, quum ex monte Oliueti in domum Ioannis Euangelistæ ad Sion sitam, (vbi quoque Dei genitrix à virgine eodemque discipulo seruata vsque ad vitalem obitum eius, vt antiquitùs fama obtinet, vixit) reuersi essent, orationique & precationi vacarent, paulo post, quum eò centum & viginti conuenissent homines, Petrus, concione habita, primus duodenarium Apostolicæ electionis numerum supplendū esse arbitratur: & ex septuaginta illis, qui & sermone & opere illustres essent, duos producit, vt ex eis alter pro Iuda, qui suum ipse prodiderat Magistrum, locum ministerij sortiretur. Iustus & Matthias delecti isti erant. Quum autem sortes missæ essent, adhibita congruenti oratione, vt, qui idoneus Verbi ministerio esset, cælesti suffragio & indicio declararetur, sors in Matthiam peruenit. Ita sacrat⁹ ille numerus suppletur, Matthiasque impositione manuum duodecim Apostolis adscribitur.

C A P V T II .

T iam decima, ab ascensione: quinquagesima autem, ab resurrectione adderat dies, omnesque vnà in cœnaculo congregati erant. Quum derepentè tertia diei hora sonitus ingens, tanquam vento subito & vehementi flante, exauditur, totamque is complet domum: & linguæ igneæ pari cum discipulis numero dispersitæ, in vniuscuiusque vertice consistere videtur. Itaque illi sanctissimo Spiritu pleni, variis linguis gloriam Dei loquuntur, diuinitatemque Iesu eis qui confluebant, deprædicant. Accurrebat enim, inquit, multitudo ad fulminis sonitum, & circum domum eam currebat, varietatem audiens linguarum. Aderat quippe tum ibi propter diei celebritatem, ex omni propè orbe, Parthi, Medi, & Elamitæ, Syri simul & Arabes, Romani & Iudæi, Phryges & Cappadoces, & c. Et illi vsque ad eò miraculo eo sunt consternati, quòd quidam loquentes intelligerent, quidam verò minus, vt ebrietatè quoque eis probrosè obiicerent, & vario multiplicique percunctarium colloquio conuiciarètur. Ad quos diuus Petrus, diuino aperto ore, causam varietatis linguarum indicans, non vinum id, sed Spiritum sanctum esse dicebat, qui per spectatorem Dei Iohel promissus esset: Extremis videlicet diebus, eum à Deo super carnem omnem effusum iri. Oraculumque id allegans, firmissimis sermonibus Seruatoris res gestas confirmabat: omnesque cohortabatur, vt per penitentiam resipiscerent, in salutifero Iesu nomine baptizarentur, & spiritum acciperent. Ipsi enim, liberisque eorum, & quos præterea Dominus vocasset, promissionem peculiarem esse, confirmabat. Et confestim ad tria millia hominum ad diuinum accedunt baptismum, qui etiam inde per communionem in doctrina simul & oratione, atque etiam mensæ participatione cum Apostolis perseuerabant. Et quum multa miracula per diuos apostolos ederentur, timor animum omnem occupabat. Multi porro facultates suas videntes, ad Apostolorum pedes ponunt: & quæ ad necessarium vsum essent, duntaxat capiunt. Communia quippe omnia erant omnium, & vno viuebant in loco: neque cuiquam dicere licebat, se quicquam habere proprij. Quod sanè quum Ananias & Saphira audendum sibi putarent, vt qui diuino mentiti essent Spiritui, repentina morte tolluntur. In templo quoque conueniebant, laudibus Deum vehementes, & cibum cordis simplicitate communem habentes. Quamplurimi autem ad diuinum admittebantur lauacrum, & diuina vis atque virtus Apostolos cõsequebatur, nihil prorsus erat malorum, quod non præsentia & attractu illorum celerrimè diffugeret. Itaque pro foribus & sub dio in plateis deponabantur, qui diuturnis confecti erant mor-

Ipsa die Petros & Apostoli Spiritum sanctum accipiunt.

Concio Petri ad multitudinem.

† Pictura

Ea concione tria millia hominum ad Christum cõuersa.

Canobium Christianorum.

Anania & Saphira horrendam factum.

Quæ primo libro sunt dicta.

Quæ primo libro sunt dicta.

Quæ hoc libro dicenda sunt.

Matthias in locum Iuda proditoris surrogatur.

Miracula per Apostolos edita.

Christianorum persequutio.

Gamaliel viri & sincerus consiliarius.

Ad theop. xlv.

Rebellio contra cesarem & descriptione vindicata.

Septem de concorum ordinatio.

A bis: vt saltē vmbre Petri participes facti, ab ea qua premebantur ægritudine liberarentur. In quibus ille quoque fuit, qui à natiuitate sua claudus, ad tēplum decumbebat. attractu enim Apostolicarū manuum, artubus recuperatis exilire est visus. Inde verò contra eos inuidia exoritur, quæ nomen Iesu profundo silentio premendum hortabatur. Illis autem id haudquaquam tolerandum fuit. Quū ergo multa cum libertate Verbū publicitèr prædicarent, in publicam coniiiciuntur custodiā. Cæterum per angelos inde educti, & templum ingressi, idem quod antea facere pergunt. Deinde ab Anna & Caipha cōcilium cogitur. & qui facile apud eos princeps erat Gamaliel, nō prohibendum Apostolorum opus esse suadebat: hortabatūq; , coalescere & obtinere id necessariò oportere, si ita Deo visum esset: etiāque atque etiam videndum eis esse dicens, * ne bellum contra Deum susciperent. Theudam quoque quendam, & Iudam Gallilæum in medium afferebat, qui censui & descriptioni primæ, multitudinis manu coacta, restitisset: & quod contra voluntatē Dei conatu suo venisset, petiisset. Tum illi Apostolos plagis multandos curant: & absolutis, nequid posthac in nomine Iesu vel dicerent, vel facerent, præcipiunt. Sed enim quum ingens magis magisque ad fidem cōflueret multitudo, indignatio in ea & murmur Græcorum exoritur, quod viduē eorum despicerentur. Ita Stephanus, & cum eo sex viri, diuini participes spiritus, precatione & manuum impositione ad ministerium publicum delecti ordinantur. Ipsi verò Apostoli soli sibi verbo vacandum esse statuunt.

CAPVT III.

a Iacob⁹ frater Domini, primus Hierosolymis Episcopus eligitur.
 b Epiphanius aduersus Nazæos scribit Iacobū hūc primogenitū filiū Iosephi, non ex Maria virgine matre, sed ex coniuge alia susceptum et sanctificatū fuisse: Eidēq; fratres addit Iosiu, Iudam & Symeonem, itemdem vt Hippolytum.
 Hoc ipsum quoque Epiphanius scribit aduersus Antidicomarianos.
 c Iacobi duo.
 d q̄s.
 e En En-

Anē quidem & Iacobū, qui frater Domini dicebatur, & sponsi Iosephi fili⁹ is, & mater Iesu spōsa Iosephi esset, propter excellentem eius virtutē & præcipua alia ornāmēta, Iustū ab omnibus cognominatū, primum Hierosolymitanæ ecclesie episcopū creat. Testatur hoc Clemēs cōtextor in sexto Dispositionū libro, ad hunc modū scribens: Petrus & Iacobus & Ioānes, quos Dominus præcipuo dignatus fuerat honore, post ascensionem eius, gloriam non affectarūt: sed Iacobum Iustum episcopum Hierosolymorū legerūt. In septimo autem eiusdem argumenti libro hæc quoque de eo cōmemorat: Iacobo Iusto, & Ioanni, & Petro post resurrectionem Dominus cognitionē & scientiā tradidit. Hæc illi reliquis Apostolis, atq; ij rursus aliis septuaginta, quorum vnus quoque Barnabas fuit, tradiderunt. Duo autē fuere Iacobi: alter Iustus, qui ex templi pinnaculo deiectus, & à fullo ne fuste ad necem vsq; cæsus est: alter autē, qui capite est ab Herode plexus. Iusti porro istius & Paulus mentionem facit, scribens: Alium autē ex Apostolis quenquā nō vidi, præter Iacobū fratrem Domini. Porro diuinus Euodius, qui & ipse Apostolorū successor fuit, in commentariis suis, præcipuē autē in Epistola quam Lumē inscripsit, hæc quoque posuit Christus, inquit, manibus ipse suis Petrū tantū modo baptizauit. Petrus porro Andræā, & filios Zebedæi. Ij deinceps reliquos Apostolos.

Septuaginta autē illos Petrus & Ioānes Theolog⁹ dictus, baptizarunt. Adicit is præterea illa. A baptismo vsque ad passionem Christi intercessisse annos tres: à passione verò, resurrectione, & ascensione eius in cœlos, vsque ad lapidationē Stephani, annos septē: à Stephani deinde martyrio, vsque dum Paulū lux circūfudit, menses sex. Inde vsq; ad sanctæ Dei genitricis decessum, annos tres. Cæterum tēpus omne à natiuitate Christi, vsque ad Dei genitricis migrationem, annos fuisse dicit quadragintaquatuor. Totius autē vitæ eius, annos quinquaginta nouem. Siquidem trimula quum esset, in templum est præsentata, & ibi in sanctis sanctorum traduxit annos vndecim. Deinde verò sacerdotū manibus Iosepho ad custodiā est tradita: apud quem quū menses peregisset quatuor, ab angelo Gabriele lætū illum accepit nunciū. Peperit autē Mundi ipsius Lucem, annum agēs quindecimum, xxv. die mēsis Decembris. Deinceps annos peregit triginta tres, quos etiā æternū & ante seculare Verbū, & filius eius in terris exegit. Post crucis autem suppliciū illud, in domo Ioannis annos impleuit vndecim: vt ætatis eius anni simul collecti, sint quinquaginta & nouem. In ea ipsa Ioannis domo primum Pascha mysticum cōuiuū Dominus cum discipulis instituit. Inde hymno dicto in montem Oliuarum exierunt, ad villam Getsemani. Ibidem propter metum Iudæorum discipuli clauderentur. Ibidem etiam foribus clausis, quū resurrexisset, ab ipsis est visus: quum in faciē quoque eorum inspirauit, & Spiritū eis sanctum dedit. Ibi octaao post die Thomæ fides est cōfirmata: eò Spiritus sanctus specie linguarum, ipsa Pentecoste aduenit. Ibidem Iacobum Iustum primū Hierosolymorum episcopum Apostoli suffragiis suis designarunt, & Stephanum cum reliquis sex Diaconis legerunt. Hanc porro domum Ioannes fertur comparasse post mortem patris sui Zebedæi, qui quidem propriæ nauis rector fuisse perhibetur, celebris inter Gallilæa incolas vir. Decedēs autem in Gallilæa, filiis ambobus Iacobo & Ioanni hæreditatem reliquit. Ioannes igitur partē suā, quæ ex hæreditate ei cesserat, Caiphæ eius anni Pōtifici vendiderat. Quapropter pervenditionis eius additionem, notus quoque ei erat: sicuti ipse in Euāgelio suo dicit. Alienata autem ad eum modū, quæ ei obuenerat in Gallilæa, possessione, aliā domum Hierosolymis ad sanctam (ita enim dicta erat) Sion, sibi comparauit, in qua deinde purissima mater Christi, ad extremum vsque diem suam vitam peregit. Consimiliter verò & frater Iacobus fecit. nam & is bonis suis in Galilæa alienatis, Hierosolymis fuit, atque ibi salutare Verbū duodecim tribubus Israël prædicauit. Nō importunū equidē, vtputo, fuerit, præsentī inserere historiæ, quæ diuinus Hippolytus Portuensis episcopus, de Iacobo fratre Domini memoriæ mandata reliquit: Ioseph, inquit, faber ex vxore sua Salome (quæ quidē filia fuit Aggæi, fratris Zachariæ prophetæ, eiusdemque Ioannis baptistæ patris: Zacharias verò & Aggæus filij erant Barachiz sacerdotis) quatuor suscepit filios, Iacobum, Simeonem, Iudam, & Iosen: & item filias duas, Esther & Thamar. ita vt Salome ipsa, & Ioannes baptista, duorū fratrum liberi fuerint. Etenim Aggæus filius quidem est Barachiz, patruus autem Ioannis.

Similiter

D die quadā, ad historiā Evangelicā illustrandā pertinentia.

Virginis matris et al. & vita totius anni.

Domus Ioannis Evangelistæ Hierosolymis ad montē Sion sita.

Iacobus et al.

F

Episcopus et al.
 Episcopus et al.
 Episcopus et al.
 Episcopus et al.
 Episcopus et al.
 Episcopus et al.
 Episcopus et al.
 Episcopus et al.
 Episcopus et al.
 Episcopus et al.

A Similiter & Zacharias frater quidem Aggæi, patruus autem Salomæ Iosephi coniugis. Salomen porrò dico, non illam in Bethleem obstetricem (illa enim Bethleemica, consobrina Elizabethæ erat, & item sanctæ virginis Mariæ, vt hoc sacrum Lucæ Euangelium indicat) Siquidem tres fuere sorores Bethleemiticæ, filiz Matthan sacerdotis, & Mariæ coniugis eius, sub Cleopatraz & Caloparis Perse regno, ante Herodis Antipatri filij regnum. Primæ Mariæ, secundæ Sobæ, tertiæ Annæ nomē erat. Nupsit prima in Bethleem Maria, & peperit Salomem obstetricem. Nupsit quoque secunda itidem in Bethleem Sobæ, & genuit Elizabetham. Nupsit postremò & tertia Anna in terra Gallilæa, & protulit Mariam Dei genitricem, ex qua nobis exortus est Christus, ipsa veritas. Ita vt Salome ista obstetrix, & Elizabeth, & Dei mater, trium sororum reperiantur filiz. Proinde Ioannes baptista, & Iesus verus Deus noster, consobrini esse dicuntur. Iosephi verò filius Christus esse dicitur, & filiorum eius frater esset, propter conseruationem familiarem & cognationem Aggæi, fratris Zachariæ sacerdotis. Atque hæc quidē Hippolyt^o.

* Iacobus, qui appellatur frater Domini cognomente Iustus, vt nōnulli existimant, Iosephi ex alia uxore, vt autē mihi videtur, Mariæ sororis matris Domini, cui⁹ Ioan. in lib. suo meminit, fili⁹ Hierony.

CAPVT IIII.

Go verò etiam, qui Pontifices, ab ipso Aaron incipiens, ad Iacobum istum fratrem Domini, & ad captam vsque urbem fuerint, historiæ huic attextam. Iacob ipsius tertius filius fuit Leui, huius autem Caath, huius rursus² Abraham alter, ex quo Moses & Aaron geniti sunt. Er Moses quidē dux profectiois populi Israel ex Ægypto fuit. Aaron autem primus Pontifex à fratre Mose est vnctus. Primus itaque Aaron, secundus Eleazar, tertius Phineas, quartus Eliezer, quintus Bochchi, sextus Ozi, septimus Eli, octauus Achitob: sub quo vates Samuel, simul propheta & sacerdos & iudex populi fuit. Nonus Abimelech, quem vnà cū sacerdotibus, Saul, propter Dauidem benignè ab eo acceptum, occidit. Decimus Abiathar, qui vnus ex cæsis illis sacerdotib. saluus superfuit. Vndecimus Sadoc, sub quo templum à Solomone constructum est. huic successit Achimaas, illi rursus tredecimus Azarias. Hunc sequutus Ioram: illum Iodas, qui annos centum & triginta vixit, & Godoliam Dauidis genus extinguere volentem interemit. Huic ordine successerunt Axiorā, Phadæus, Sudæus, Iculus, & vigesimus Ioathamus: hunc sequutus Vrias, qui temporibus Achaz & Ezechiz sacris præfuit. illum Neri, Ioas, Selā, Chelcias, qui sub pio Iosia pontificatum administrauit. Post hunc fuit Sareas: deinde Iosedec, sub quo populus à Nabuchodonosor captiuus est abductus: postea Iesus Iosedec filius, sub quo Iudæi è captiuitate à Cyro liberi dimissi sunt. is vnà cum Zorobabel Iudæorum genti præfuit. Huic successit Ioachim, sub quo Efdras leges recognouit. Hunc sequutus tricesimus Eliafep. Illi + Ioachaz, in quem res ipsius Esther & Mardochæi inciderunt. Deinde fuerunt^o Ioannes, Iadæus, quò tempore templū in Garizim ædificatū est, Onias^d, Simon Eleazar: sub quo sacra Biblia de Ptolemæi secundi

confilio à septuaginta duobus interpretib. in Græcum sunt translata sermone. Maralles, Onias, Simon. Quadragesimus numero Onias, Iesus, & Onias alius: quo tempore populus ab Anthiocho Epiphane grauitè afflictus. Alcimus, quem quum non esset ex tribu sacerdotali genitus, Antiochus, Onia cæso, pōtificem constituit. Post hūc fuit Onias, Oniæ filius, qui in Ægyptū profugiens, templum ibi Hierosolymitano simile in Heliopolitarum agro extruxit. Post hunc quadragesimusquartus ex Afamonæi filiis, Iudas Machabæus: cui ordine successerunt, Ionathas frater, rursus Simon frater: Ioannes, qui & Hyrcanus dictus: Aristobulus, qui primus diadema sibi imposuit: Iânæas, cui etiam Alexandri nomen fuit. Quinquagesimus porrò fuit Hyrcanus, sub quo Pompeius Romanus dux vrbe vastata, sacra quoq; templi donaria inspexit. Quinquagesimus primus Antigonus, huius qui Parthos propter Hyrcani inimicitias aduersus templum adduxit, & ab Herode pontificatu deiectus est. Quinquagesimus secundus Anaclus ab Herode, quum non esset sacerdotalis generis, pōtifex creatus est. Quinquagesimus tertius Aristobulus, quem Herodes, Anaelo reiecto, substituit: idēque rursus Aristobulo dolo cæso, Anaelum restituit. Anaelo Iesus¹ Phabi filius successit. dein de Simon Herodis + Ioceri Pontifex fit: post hunc Matthias, deinde Iosephus, cui Iozarus successit. Sexagesimus porrò fuit Eleazarus, sub quo Herodes pessimè periit. Ei verò ordine successerunt, Iesus Sexæ filius, Ananus Caiphæ Ioceri, Ismaelus filius Phabi, Eleazarus Anani filius, Simon Camythi filius. Sexagesimus septimus fuit Caiphæ, qui etiā Iosephus dictus est, sub quo pro nobis saluferam mortem Dominus obiit. Post hunc Ionathas Anani filius, Theophilus eius frater, Simon Boethi filius, deinde Ionathas Anani filius, post hunc frater eius Mathias, mox Elinæus: rursus Iosephus Camæ filius: quē insequutus est Ananus Anani filius, qui Iacobum fratrem Domini, primum Hierosolymorum episcopum interemit. Huic quoq; magna dicendi libertate vsus Paulus: Percussurus est te Deus, dixit, paries dealbate. Ei porrò successit Gamalielis filius Iesus, huic Mathias Theophili filius: sub quo, octauo Claudij Cæsaris anno, bellum contra Romanos susceptum, initium habuit. Postremus omnium Phinæus fuit, sub quo vrbs, templum, & gens cuncta à Tito capta, omnēsq; & templi & legis res prorsus extinctæ corruerunt. Atque hæc quidem sic se habent. Nos verò ad Apostolicarum rerum historiam ex diuerticulo redeamus.

CAPVT V.

Tephano plurima Spiritus gratia erat, multaq; is prodigia edebat. & quum eloquentia multum valeret, concionariq; non cessaret, omnibus Seruatoris & Domini cultū suadens, furore Iudæi accēdūtur. A quibus ingenti vi lapidum obrutus, primus ipse pro Christo mortuus, siquæ, hoc est coronam accepit. Cæterum quum adhuc spiraret, diuina illustratus gloria, cælos apertos, & Seruatorem ad dextram Dei stantem, seque confirman- tem vidit. Itaque ipse anima tota ad desideratum

D Anlit, & id Onia, sed et Menelano dictus, concessit. Vnde seditio mota, propter Iasonem & Menelano fratres. g Alchym^o à Lyfus summus sacerdos constitutus. h Pacorus, Parthorum rex Iudæis bellum indicit. Antigonus à Parthu, victus & captus Fasel^o & Hyrcano, rex constituitur. Fasel^o sibi mortem conscivit, Antigonus Hyrcano, aures præcisit. Egeff^o lib. 1. Ioseph. lib. 14. cap. 24. i Alij habent, Sabotus fil. j xvij. c. k Ismaelano Iabi filium, Valer^o Gratius Anano amoto pontificem creauit, vt supra lib. 1. ca. 29. l Sed non Pontificatus huius temporis. Nam hic in annum à Christi natiuitate 22. incidit. Anno porrò Christi 33. idem Caiphæ pontifex fuit, quō Christus pro nobis, & c. m Pro Anano in Euanage. legitur a nnae, & in act. apost. Ananias, in initium belli Iudæici, & finit. a Stephan^o martyrium.

De cognatione beatae Mariæ virginis.

Maria virgo diuina Elizabetha consobrina.

Christus iudæ Saluator & Ioannes baptista consobrini sunt.

a Ananiam dicitur Exod. 6. Num. 3.

b Catalogus Pontificum Iudæorum, & Hierosolymitanorum, vsque ad Iacobum fratrem Domini, innotio ab Aaron sumpto. c Post Ioan nem istum alij Iudæum summum sacerdotem ponunt, qui Iesus fratrem suum germa num Hierosolymis in tēplo interfecit.

† Hunc alij Iudæum vocant. Ioseph lib. 11. cap. 8. d Hic Iustus appellatus. e Apud alios Onias

iste non recēsetur, sed Manasse Simon substituitur. f Hic est Iosifus dicitur. Hic Antiochus sacerdotum ab-

A illum anhelans, pro percussoribus suis, ne eorum peccata Deus in rationem aliquam computaret, orans, ita ad Deum migravit. Maxima verò inde & prima à Iudæis Ecclesiæ Hierosolymitanæ coorta est persecutio. Porrò discipuli omnes, extra duodecim illos, per Iudæam & Samariam dispersi sunt. Quidam etiam eorum ad Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam vsque peruenerunt, nondum illi gentibus ipsi fidei Verbum communicare ausi, solisque tantum Iudæis id annunciantes. Tum Paulus quoque Tarso ciuitate ortus, quum in lege patria (pharisæus enim erat) accurate & diligenter à præceptore Gamaliele eruditus esset, æmulatione legis flagrans, eamque Apostolico Marte admodum concuti videns, multum detrimenti Ecclesiis afferebat. Ac primùm quidem cædis Stephani suæ fuerat, eorumque vestes, qui lapides in illum iecerant, seruauerat. Deinde in domos fidelium impetu, tanquam agrestis quæpiam & immanis fera, faciens, viros simul & fœminas vinctas trahebat, & in carcerem coniciebat. Sed is postea, serius aliquanto, ingentes admodum minas spirans, epistolasque à sacerdotibus, impunè ei fore quidquid aduersi, arbitrio suo, in Ecclesiam Damascenam contulisset, petens: Electionis vas, non ex hominibus, neque per homines, sed per reuelationem Iesu Christi & Dei patris, qui illum ex mortuis suscitauit, maximèque Apostolus designatur. Quum quidem cœlesti lumine oculi eius perstricti atque extincti, & voce cœlitus ab instituto suo retractus esset, Saul, Saul, dicente, quid me persequeris? Hic, quum ei Ananias per Arcanam reuelationem manus imposuisset, visum recipit: & in animo suo longè etiam magis illustratus, confestim, quam antea contra nos ferociter spirabat, tam acriter pro nobis stare incipit, ita ut celerrimè omnibus qui cum eo sermonem sererent, astrueret, atque ex scripturis probaret, Christum verum esse Deum. In tantam autem apud populares suos, qui in perplexibili oratione summam & ineuitabilem defensionem collocabant, peruenit inuidiam, ut per dolum occultè eadem ei strueret, eaque de causa ad portas ciuitatis Damasci in insidiis excubarèt. Sed enim discipuli techna ea cognita, è muro eum in sporta demiserunt. Qui quum Hierosolyma peruenisset, periculumque, ut ei cum discipulis conuenire liceret, fecisset, fraudolenter eum illi agere credentes, auerfabatur, neque persuaderi poterat, eadem eum cum ipsis sentire. Certò quippe sciebatur, quàm aduersus illis fuerit, qui veluti ignem prorsus contra Ecclesias spirarit. Ac nisi Barnabas, clarus in septuaginta illorum ascripto ordine vir, oratione sua, vera esse, quæ ille præ se ferret, confirmasset, & quæ illum facientem vidisset, testificatus esset, re infecta abiisset. Itaque Barnabæ suauis admittitur: qui deinde, eadem quæ alij faciens, Hierosolymis disputabat, argumentisque Christum verum Dei filium esse confirmabat. Cæterum quum Græci ei aduersarentur, eademque homini molirentur, discipulorum prouidentia Cæsaream deducitur. Inde porrò Tarsum mittitur, Christi Ecclesiam adaugens, & aliquos illi credentes semper adiiciens. Sed de his postea.

CAPIT. VI.

Persequutione in primis contra Stephanum excitata, Philippus ex his vnus, qui cum Stephano ad diaconatum erant electi, per dispersionem eam in Samaria erat edendorum miraculorum vi oppidò quàm pollens. Siquidem tantum ab ea virtute valuit, ut & Simoni, arti suæ nuncium remittere persuaserit, qui magicis præstigiis longo tempore populum seduxerat. Vsque aded enim imposturis & incantamentis homines ceperat, & tam celebrem ea ætate magica arte famam consequutus fuerat, ut Simonem illi magnam virtutem Dei esse arbitrarentur. Is igitur Simon talis quum esset, mirificis tamen Philippi rebus, quas supra opinionem fidemque hominum edebat consternatus, baptismum vnà cum reliqua Samaria subit, & verbotenus professionem & fidem in Christum egregiè simulat: id quod & alij, qui abominandam eius sectam erant complexi, faciebant, fraude & dolo autoris sui venenum pestiferum in ipsis occultatum, quoad possent, eis qui id suscipiebant, communicantes. qui tamen postea, quum malitia peruersitasque eorum deprehensa esset, meritò sunt reiecti. Quemadmodum & Simon iste à Diuo Petro, qui impositione manuum Spiritum cõtribuebat, manifestò deprehensus est, gratiam eam venalem esse arbitrari: eoque nomine, ut nulli rei homo reprobatus atque repulsus est. Itaque ille æmulatione percitus, contra Apostolos eorumque doctrinam se armauit. Porrò, quum diuina prædicatio instar incendij per omnem iam serperet terram, Candaces Æthiopum reginæ (patrio quippe more gens ea à muliere regebatur) Satrappa, diuina dispositione, primitiæ ex gentibus in Christum credentibus fit. Quum enim in Philippum iter ex visione faciètem incidisset, & per vnicum Esaiæ prophetæ oraculum, arcanis factorum nostrorum mysteriis ab eo initiatus & baptizatus fuisset, in patriam ipse suam reuersus, primus in Æthiopia hominibus Dei Seruatorisque nostri cognitionem læto attulit nuncio. Per quem prophetia illa reipsa est adimpleta: Æthiopia prior porriget manus Deo. Atque in iis quidem res Pauli, quas paulò antè perstrinximus, consistebant. Petrus autem Lyddam & Assaronem veniens, Æneam triginta octo annos læto affixum, verbo solo sanat ac restituit. Ioppæ autem quum esset, eumque inopes & viduæ circumstantes, pro defuncta Tabitha, vestes aliàsque res, quas eis Dorcas, pro eo atque; debebat, dederat, ostendentes supplicarèt: dicto citius illam quidè resuscitat, multitudinem autè eam omnem sacro initiat lauacro. Deinde Cæsareæ centurioni Cornelio officium suum præstat, quum linteum illud à quatuor partibus supernè demissum vidisset. Ita Cornelio, & qui cum eo erant, per doctrinam initiatis omnibus, gratia Spiritus sancti superuenit, & linguarum varietate gratia ea manifestò appareret. quibus ad eum modum mirificè peractis, diuinum deinde illi per aquam cõsequuntur lauacrum. Enimuerò Petro reuertenti, qui Hierosolymis ex circumcisione erant, gratiam ipsam non satis intelligentes, maximopere succensebant, quòd salem diuinum arcanaque mysteria, viris præputio obductis communicasset. Qui sanè rem eam edocti

*Persecutio
ecclesia Hie
rosolymita-
na.*

*Saulus Chris-
tianorum per-
sequator præ-
marinus.*

*Idem vas
electionis.*

*Conuersio
Pauli.*

*Insidia In-
dorum Da-
mascenorum
aduersus
Paulum.
Eas Paulus
è muro de-
missus effu-
git.
Idem ab Ec-
clesia Hie-
rosolymitana
suscipitur.*

*a Philip-
pus diaconus
Simonem ad a-
quam cõuertit
in Samaria.*

*b Simon ba-
ptizatur, &
fidem Chris-
tianam se colere
oprogie fœ-
gis.*

*c Simonis
istius heresis
quam hypo-
crita omnes
& simulato-
res confecti-
tur.*

*d Omnes
qui quoquo-
modo adul-
terant Veri-
tatem, & pra-
conum Eccle-
siae ladic, Si-
monis Sama-
ritani magi
discipuli &
successores
sunt.*

*† Simonis
hypocritis à
Petro depre-
hensa.*

*e Candaces
Æthiopiæ
reginæ En-
nuch à Phi-
lippo ad Chris-
tianismum
perducitur.*

*f Æthio-
pia prae-
uenit manus
eius Deo. hoc
est filij Æ-
thiopiæ cur-
rens ad expè-
dendam ma-
nu suam in
oratione co-
ram Deo.
Psal. 67.*

*Athenia
negotiorum
ἀθηναῖος
τῶν ἰσθμῶν.
Dini Petri
res.*

*Gentes quoque
ad cõmunio-
nem Euan-
gelij & pœ-
nitentiæ re-
ceptæ.*

A statim conquire, animis eorum admiratione consternatis, quod Deus etiam gentibus penitentiam concesserit ad vitam. Qui vero passim dispersi erant in Phœnicia, & Cypro, & Antiochia, fidem solis Iudæis prædicabant. Cyprij tamen quidam, & Cyrenij, Antiochiæ, diuina eis opitulante manu, multitudinem ingentem numeroque superiorem, ad fidem adduxerant. Quod quum Ecclesiæ Hierosolymitanæ innotuisset, Barnabam Antiochiam mittere properat qui sanè diuina refertus gratia, Tarfensî conquisito Paulo, cum eo Antiochiacum proficiscitur. Atque ibi anno toto docentes, innumerabilem ad Christum pertrahunt multitudinem. Ibi que primùm discipulos Christianos vocari debere sanciunt. Sed enim Agabus, vnus ex his qui cum eis erant prophetis, famem futuram prædicit. Paulus porro & Barnabas fratrum ministerio subseruituri, propter famem ingruentem, passim in loca omnia mittuntur.

Fideles primam Antiochia Christiani nominari capite prædicitio famam iudæi

CAPITULUM VII.

B

Necessarium quoque, vt sciatur, illud est, quod Seruatoris nostri diuinitas, & operum supra fidem & opinionem omnium effectrix virtus, per terram vniuersam decantata: multos quoque ex longinquissimis regionibus, sanationis incurabilium morborum spe permouerit. Vnde Toparcha Augarus ditionem suam vltra Euphratem cum laude administrans, eo quod incurabili torqueretur morbo, quum nomē Iesu celebre per terram increbrescens audiret (testificabatur nimirum fama & res ipsa) supplex ei per epistolam fit, liberationem à morbo eo rogans. Ille verò ad eum quidem venire supersedit, per epistolam tamen manibus suis scriptam ei respondit: Oportere se, commemorans, quum quæ ei à Patre imperata essent perfecisset, ad eum reuerti. Professione verò ea cōfecta, ex sectatoribus suis vnū Taddæum nomine, ad illum missurum, qui quum morbum illum sanaturus, cum vitæ sibi suisque melioris administraturus esset. Itaque post resurrectionem à mortuis, & ascensionem in cælos, Thomas ex duodecim vnus, diuino quodam motu, Taddæum, qui ex septuaginta illis esse, cognitus est, ad Edeffam, præconem & Euangelistam mittit, vt per eum quæ Christus promiserat, omnia exitum suum consequerentur. Arque ibi Taddæus quum esset, Tobiz cuiusdam hospitio exceptus, omnem curabat valetudinem. Quod vbi audiuisset Augarus quæ ei à Iesu per epistolam scripta fuerant, in memoriam reuocans, statim illum accersit: cuius quæ faciem conspexisset, & ad splendorem inde emicantis lucis obstupuisse, in conspectu primariorum circa se virorum procidens, adorationis reuerentiam Taddæo præstat, diligentemque, an eius qui epistolam ad se misisset Iesu, discipulus esset, inquirat. Tum ille, eius se esse dicit: proptereaque venire, vt + fidei fide digna præstaret. Quod si in priore perseveraret sententia & fide, maiora eum visurum, & oprata cordis eius ad debitum finem suum peruentura. Augarus verò: Ea est, inquit, fides & persuasio mea, vt etiam nõ dubitarem, ex-

Agograpnum hoc. Euseb. lib. 1. cap. 13.

Augarus Edeffensium principis, morbo incurabili detentus, ad Christum scripsit.

Christi ad eum responsu.

Taddæum vnū septuaginta, iuxta Christi promissu, à Thoma Edeffam mittitur, ibi Augarus & filium suum Audu sanas, & sacri Christiani vni mittit.

in eadem vni dicitur.

ercitu coacto, cōtra eos qui illum in crucem egerunt, bellum suscipere: nisi à Romanis, & quibus colla ipsi submittimus, metus & periculum immineret. Taddæus verò: Dominus noster Iesus, inquit, manu & auxilio humano non indiget, qui voluntate Patris sui completa, ad ipsum est reuersus. Augarus rursus: Sed ego, ait, ipsi patrique eius, quæ fidei sunt rependerem. Si hoc ita est, infert Taddæus: En tibi in nomine Iesu Christi manum meam impono. Simulque cum tactu, & morbus profugiens euanescit: & ipse breui momento, qualis ante morbum fuerat, agnoscitur. Ac non ipse modò, verum etiam Audus filius eius pedum morbo laborans, multi que præterea alij ciuitatis eius, variis conflantes morbis, oratione simul & tactu, celeriter grauamine omni liberantur. Post hæc conuocata ad concionem ciuitate omni, Apostolus obtam salutis nostræ Seruatori Christo + functionem omnem exponit, perfectioribus eos sacris imbuat, ad sacrum admittit lauacrum, sacerdotes, quos opus erat, creat: alia omnia ritè & ordine cōstituit, urbemque omnem Deo consecrat. Quum verò ab Augaro ad Apostolum deinde pecuniæ mitterentur, accipere eas renuit. Si enim, inquit, nostra reliquimus, quomodo accipiemus aliena? Porro Augari epistola ad Christum, quam per Ananiam expeditum & celerem cursorem misit, & quoad celsiore modo concipi potuit, verbis suis hanc complexa est sententiam. Quum de te curationibusque tuis audirem, te sine remediis & herbis, solo verbo, cæcis visum, claudis pedes suos, leprosis corpus mundum, & qui diuturnis premuntur morbis congruentem valetudinem, & quidem gratuito præbere, aliaque multa viribus nostris maiora efficere opera, in mentem mihi venit, alterum te duorum istorum esse arbitrari: vel Deum, qui cælis relictis ad nos secesseris: vel saltem Dei filium, res tantas supra fidem & opinionem omnem gerentem. Itaque te hoc scripto oro, vt ne molestum tibi sit, ad me venire, meque, qui iam dudum affligit, inueterato morbo liberare. Persuasum porro habeo, quum Iudæi iniquo etiam te sint animo, non optima eos de te capere consilia. Mihi verò oppidum est modicum quidem illud, nec admodum celebre, vtrique tamen nostrum per commodum. Postquam autem Augarus scripto suo persuadere ei quod voluisset non potuit, desperato Iesu, propter responsum acceptum, aduentu, quid caperet consilij incertus, eo tamen quo in Christum tenebatur desiderio perculsus, pictorem eximium ad eum misit, eique vt diligenter & accurate faciem eius in pictura effingeret, imaginemque pro desiderio illo sibi afferret, imperauit. Et ille quidem venit, atque in loco sublimiore stans, pingere Christi vultum, vt decebat, conabatur. Quum verò cœptum opus non succederet (diuinus quippe splendor & gratia in vultu eius coruscans impedimento erat) te ea cognita Saluator textum lineum petit, in eoque prius loto faciem suam exprimit, & ad Augarum mittit. Dicitur quoque Perfaru rex, manu ingenioque promptum pictorem misisse, & per hunc, feruenti fidei desiderio, simul & ipsius Christi, & quæ cum diuino modo genuit, matris, quam celerrimè imaginem depictam accepisse. Atque hæc quæ

Χριστος τῶν ἀρχόντων κληθέντων. Ἔστ' hoc sum missionis Orientalium populorum Graecorum, & Rutenorum.

Ἰερονομία.

Ciuitas Edeffensium per Taddæum Christianis sumi suscipit.

Χρὶς ἰσ' ἰσ' κατὰ λαβίαν.

Epistola augari toparchæ ad Christum.

Augarus pictorem ad Christum, qui eius formam depingat, mittit. Christ' imaginem suam in lineum sex vni impressam, pictoræ scilicet vni mittit, ad illu remittit.

e ij

Ad persarum quoque rege Crispi & matris eius effugies perlata.

Adem ex tabulariis & archiuis ciuitatis Edessæ, quæ tum regia administrabatur potestate, sunt desumpta. Fuerant enim in publica librorum monumenta relata. Et libri de Augari rebus conscripti, hæc quoque complectebantur, ex Syrorum lingua trãlata. Quæ à me etiam rectè hoc loco opinor esse exposita.

CAPVT VIII.

Tiberius Cæsar per Põs. Pilatum de rebus Iesu Christi certior factus cum etiam contra Senatum Rom. sententiam, in deos retulit.

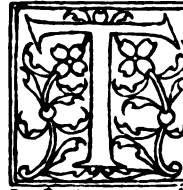
Tiam vbique terrarum mirifico Verbo disseminato, sermonibus omnium resurrectio, ascensio, & alia diuinam potentiam testantia miracula publicè ferebantur. Cõsuetudo autem iam inde à plurimis annis obtinebat, vt qui præfecturas aut prouincias sortiti essent, res nouas, quæ sub eis accidissent singulas, summum Imperium habenti Cæsari significarent, vt illum nihil prorsus rerum omnium latèret. Itaque de resurrectione ex mortuis, aliisque prodigiis Iesu Christi, Tiberio Cæsari scribens Pilatus: quum res eius plerasque, tum, quod ex mortuis rediuius, sibi que ipsi superstes, Deus iam à multis, & quidem præcipuus inter alios Deus esse crederetur, renunciauit. Quam rem Tiberius ad Senatum Romanum retulit. Senatus autem nõ esse deliberandum de ea censuit, sub illo quidè prætextu, quod ille non prius, veteri more, ipsius Senatus sententia, in Deos esset relatus: re autè ipsa, quod diuinæ doctrinæ disciplina humano prorsus non indigeret auxilio. Sed enim etiam si senatus ad eum modum verbum de Seruatore reieccisset, Cæsar tamen in sententia sua persistit, salutari que prædicationi impedimento non fuit. Scriptum hoc nobis reliquit Tertullianus, vir insignis, accuratæque legum & actorum Romanorum peritia clarus, in ea quæ ab ipso latina quidem lingua scripta, in græcam verò translata est, pro Christianis Apologia. in qua hæc quoque commemorat, ita scribens: Vt de origine aliquid retractemus eiusmodi legum, vetus erat decretum, ne quis Deus ab Imperatore consecraretur, nisi à Senatu comprobaretur. Tiberius ergo, cuius tempore nomen Christianum in seculum introiuit, annunciatam sibi ex Palæstina veritatem dogmatis istius (ibi enim prima iniria sumpserat) ad Senatum retulit, cum prærogatiua suffragij sui. Senatus, quia ipse non probauerat, respuit. Cæsar in sententia mansit, comminatus mortem Christianorum accusatoribus. Cælesti nimirum prouidentia, per ordinationem atque dispositionem competentem, hoc illi suppeditante, vt nullo obstante impedimento, Euangelij Verbum per terras passim omnes cursum suum teneret. Sic scilicet vi & efficacia cælesti salutare Verbum, quasi quoddam solis lumen, vniuersum habitabilem orbem prorsus illustrauit. Confestim nanque, iuxta diuinarum scripturarum præscriptum, in omnem terram exiuit sonus diuinorum Euangelistarum, & Apostolorum eius, & in fines orbis verba eorum. Proinde per vrbes & vicos omnes, copiosissimæ melsis instar, frequentissimæ numerosissimæque passim Ecclesiæ sunt constitutæ: & qui maiorum suorum successione,

Tertulliano testimonium.

Promulgatio Euangelij libera per vniuersum orbem.

Dveterisque erroris & idolorum superstitionis contagione, animis suis erant infecti, diuina Christi vi atque virtute intercedente, per sectatorum discipulorumque eius doctrinam, simul & miracula, tamquam à grauibus molestisque dominis liberati, vinculisque durissimis soluti, omnem illam diabolicorum deorum multitudinem conspuerunt, vnumque & solum Deum esse confitentes, qui omnia condidisset, eum ipsum veræ pietatis legibus, diuinoque & sobrio cultu, per Seruatorem nostrum generi humano illato, coluerunt.

CAPVT IX.

Iberius autem annis viginti duobus cum dimidio, Imperio administrato, Caio moriens id relinquit. Hic confestim Agrippæ diademate imposito, regem eum Iudææ creat. Philippi quoque & Lysaniæ tetrarchias eidem tum attribuit. neque ita multo post Herodis quoque regnum, qui Ioannem occiderat, addit: Herode ipso vnà cum Herodiade vxore, plurimis de causis, vt & Iosepho videtur, perpetuo in occidente exilio multato. Ea ætate & Philo floruit, vir non tantum apud nostros, verum etiam apud profanos philosophos celebris. Genere is Iudæus fuit, inter ciues & magistratus Alexandrinos clarus. Quantus ille quidem in patriis disciplinis fuerit, quantum in eas labore incubuerit, ipsa res declarat. Quantus verò etiam in liberalibus externæ philosophiæ artibus, quid attinet dicere? Platonis nanque & Pythagoræ institutum summoperæ æmulatus, omnes sui temporis philosophos longè superasse dicitur. Hic res Iudaicas sub Caio quinque libris est complexus, in quibus etiam viciam eius dementiam, & quæ ille contumeliosissimè improbisimèque in Imperio suo egerit, & quas sub eo Iudæi pertulerint calamitates, persequitur. Illorum nimirum gratia orator quoque Romam venit, quum apud Caium pro Iudæis patriisque eorum legibus & moribus orationem haberet, risum inde, & præterea nihil retulit. Parum verò abfuit etiam, quin de vita quoque ibi periclitaretur, quemadmodum eius in decimo octauo historiarum libro circa finem Iosephus meminit. Seditione, inquit, Alexandriæ inter Iudæos ibi incolentes & Græcos orta, terni ab vtraque factione oratores lecti, apud Caium adierant. Vnus horum Appion fuit. Is quum multa acerbe in Iudæos dixisset, tum illud quoque adiecit, quod Cæsaris negligerent atque despicerent honores. Quum enim alij populi omnes, qui sub Romano essent Imperio, aras & templa Caio cõstruerent, rebusque aliis omnibus, vt Deum, venerarentur: solis Iudæis absurdum videri, statuis eum honorare, aut per nomen eius iurare. Hæc aliæque multa quum Appio dixisset, quibus Caium, ingenio eius vt par erat, elatum iri sperabat, Philo princeps legationis Iudæorum, magna gloria vir, & philosophiæ non imperitus, Alexandri Alabarchi frater, per defensionem obiecta diserte refellit. Explosit autem eum Caius, abiire à se statim iubens. Atque ille ira percitus,

C. Calligula Imperium.

a Agrippæ Caius Cæsar è vinculis liberatum, regem tetrarchia Philippi & Lysaniæ facit. Ioseph. lib. 18. cap. 15. de bell. Iudæi. 2. cap. 5. b Lib. 9. cap. 7.

c Fuit in Roma apud Caium pro Iudæis Alexandrinus orator: sed parum ab eo est humanitatem acceptam.

c Initio Calligula se popularem effudit, animosque & studia hominum in se incendit.

Deinde verò luxu, incontinentia, avaritate, auaritia, & vitij omnibus, monstrum exhibuit.

d Iosephus ea de re testimonium.

e Iudæi iussi à C. Cæsare effugium in templo locare, arma potius sumpserunt, quæ mortem, Cæsari mors diremit. Tacit. lib. 21.

A *videbatur graue quiddam in eos decreturus esse. Philo porro contumeliose reiectus, exiit, & ad eos qui secum erant Iudæos, fidendum esse, inquit, animumque sumendum. Caium enim iratum quidem eis esse, re ipsa autem Deum aduersus illum iam auditorem adesse, & liberatorem. Hæc quidem Iosephus. Sed & ipse Philo singillatim quæ in legatione illa acciderunt, commemorat: ex quibus equidem alia præmittam, & illa tantum oratione persequar, per quæ perspicuum fiat, quæcunq; nõ multo post Iudæis accidere, & propter piacularem temeritatem, quam in Christo necando exhibuerunt, accidisse. Itaque ille primum refert, Scianum quendam, qui plurimum apud Imperatorem Tiberium autoritate valuit, illud in primis studuisse, vt funditus tota gens Iudæorum deleretur. Deinde Iudææ præsidem Pilatum, sub quo piaculum illud in Christum est commissum, stante adhuc Hierosolymis templo, nouum quiddam atque insolens contra leges, sanctiones, moreque eorum fecisse, eosque per id in magnam conturbationem & motum coniecisse. Post Tiberium autem idem memorat, Caium Imperio suscepto, quum plurimis Iudæorum gentem contumeliis iniuriisque affecisset, tum maximis etiã detrimētis arque cladibus afflixisset. Quæ vt omnes ex ipsis oratione intelligerent, commodius esse duxi, eam hic referre. Verba eius hæc sunt: Tanta moru Caij erga omnes, præcipue verò in Iudæorum gentem, quibus grauissimè erat infensus, fuit peruersitas, vt in plerisque vrbibus, ab Alexandria exorsus, oratoria eorum signis & statujs imaginis formæque suæ complens, sibi ipsi arrogaret atque dicaret. Quæ enim ab alijs sacrata erant, concupiscens ipse vi occupabat. Templum autem sanctæ ciuitatis, quod sacrosanctum, inuiolatum, & à direptione omni liberum permãserat, improprium mutaret & transformaret delubrum, Iouis id illis, noui Dei, Caij nominari iubens.*

videbatur graue quiddam in eos decreturus esse. Philo porro contumeliose reiectus, exiit, & ad eos qui secum erant Iudæos, fidendum esse, inquit, animumque sumendum. Caium enim iratum quidem eis esse, re ipsa autem Deum aduersus illum iam auditorem adesse, & liberatorem. Hæc quidem Iosephus. Sed & ipse Philo singillatim quæ in legatione illa acciderunt, commemorat: ex quibus equidem alia præmittam, & illa tantum oratione persequar, per quæ perspicuum fiat, quæcunq; nõ multo post Iudæis accidere, & propter piacularem temeritatem, quam in Christo necando exhibuerunt, accidisse. Itaque ille primum refert, Scianum quendam, qui plurimum apud Imperatorem Tiberium autoritate valuit, illud in primis studuisse, vt funditus tota gens Iudæorum deleretur. Deinde Iudææ præsidem Pilatum, sub quo piaculum illud in Christum est commissum, stante adhuc Hierosolymis templo, nouum quiddam atque insolens contra leges, sanctiones, moreque eorum fecisse, eosque per id in magnam conturbationem & motum coniecisse. Post Tiberium autem idem memorat, Caium Imperio suscepto, quum plurimis Iudæorum gentem contumeliis iniuriisque affecisset, tum maximis etiã detrimētis arque cladibus afflixisset. Quæ vt omnes ex ipsis oratione intelligerent, commodius esse duxi, eam hic referre. Verba eius hæc sunt: Tanta moru Caij erga omnes, præcipue verò in Iudæorum gentem, quibus grauissimè erat infensus, fuit peruersitas, vt in plerisque vrbibus, ab Alexandria exorsus, oratoria eorum signis & statujs imaginis formæque suæ complens, sibi ipsi arrogaret atque dicaret. Quæ enim ab alijs sacrata erant, concupiscens ipse vi occupabat. Templum autem sanctæ ciuitatis, quod sacrosanctum, inuiolatum, & à direptione omni liberum permãserat, improprium mutaret & transformaret delubrum, Iouis id illis, noui Dei, Caij nominari iubens.

dere vocem: non alium se, clamantes, habere regem, præterquam Cæsarem. Paulò post alia quoque calamitate pressos, idè Iosephus scribit: Post hæc, dicens, aliam quoque turbam conciuuit Pilatus, sacro thesauro (cui nomen Corbona) in aqua ducta constructionem consumpto, qui quidem ad trecenta dirigebantur stadia. Aegrè ferebat eam indignitatem multitudo, & præsentem Hierosolymis Pilato, tribunal circumstantes vociferabantur. Ille porro, quod Iudæorum præuidisset tumultum, turbæ eorum milites armatos, qui militaribus operi essent vestibus, immiscens, ferro quidem petere quenquam prohibuit, fustibus autem vociferantes pulsare præcepit: eiusque rei causa signum, vt cõuenerat, eis pro tribunali dedit. Quapropter Iudæi ad eum modum verberibus cæsi, multi plagis sunt interempti, multi etiam à suis inter tumultum protriti interierunt. Multitudo porro ipsa ad cladem eam exanimata conquieuit. Alias item innumerares, nouandis rebus, excitatas calamitates, idè Historicus persequitur, per quas astruit atque probat, quod à perpetrato in Saluatorem piaculo, nõquam & in vrbe ipsa, & in Iudæa omni, esse desierint seditiones, tumultus, pugnae, aliorumque interlabilium cladum aliarum super alias incurSIONES, donec postrema omnium vrbis sub Vespasiano obsidio eos inuasit, ac prorsus extinxit. Atque eorum quæ Iudæi in Christum commiserunt, talem illi diuinitus sunt experti vindictam, sensim eos carpentem. Verum enim uerò & ipse Seruatoris iudex Pilatus, quum sub Tiberio (quod Maria Magdalena Romam adierat, & Seruatoris res ibi retulerat) maximis affectus esse dicitur contumelijs, tum Caij temporibus postea extrema calamitate oppressus esse fertur: quemadmodum id tradunt, qui Græcorum Olympiadas, quæque in eis acta sunt, composuere. Ad eas enim necessitatis angustias varijs aduersisque casibus est redactus, vt manus ipse sibi attulerit, & sui ipsius vindex ipse factus sit: ultione diuina (ita enim conuicere oportet) breui eum consequente. Id quod & de Anna, & de Caipha, alijsque item scribis & Phariseis dicitur: qui & ipsi dignas variisque dederunt pœnas, eius, quam Christo intulerunt, iniquæ & iniuste necis.

D *Sacer templi thesaurus à Pilato in aqua ductum edificatum est consumptus.*

E *Seditiones populares, diuine vindictæ sunt.*

b Pilatus ultione diuina manus ipse sibi attulit.

L. Vitiellius Syria præfectus, Pilatū propter Iudæorum accusationem Romam ire iussit, & Marcellium Iudæi præfecit. Ioseph. lib. 18. ca. 11. Reliqui etiã Christi Saluatoris persecutores male disperimus.

C *Perstringuntur calamitates Iudæorum quas sub Tiberio et Caio perulerunt, extremi excidij vrbis Hierosolymitanae proemia. Tumultus Iudæorum ingens propter Cæsaris statuas in templum à Pilato inductas. Ioseph. de bello Iud. lib. 2. cap. 3. Egessip. lib. 2. cap. 5. De hoc cap. seq. Caius templi Iudæorum statuas suis implens.*

CAPVT X.

Innumerabiles insuper alias calamitates orationem omnem superantes Iudæis Alexandrinis accidisse, idem Philo, sub eo quem diximus Caio, in secundo libro, cui titulus est De virtutibus, & sermone asimulato commemorat, cui & Iosephus consentit: itidem à Pilati, & in Seruatorem commisi piaculi temporibus, calamitates Iudæorum initium sumpsisse memorans. Qualia igitur & is in secundo Iudæici belli libro scribat, audire est operæ pfectum: Pilatus, inquit, à Tiberio procurator in Iudæam missus, noctu velatas rectasque Hierosolymam infert Cæsaris statuas: signa ex vocatur. Qua rei nouitate interdium maxima à Iudæis turba est excitata. Qui enim propius assiscebant, ad conspectum earum consternati sunt, tãquam apertè legibus eorum proculcatis: quippe simulachrum aliquod in ciuitate habere, illis religio erat. Hæc si quis Euangelicis addat verbis, veritatem ipsam inueniet, celeriter enim eos vindicta est consequuta, propter eam, quam apud Pilatum insolenter edi-

CAPVT XI.

Einde nondum quatuor prorsus exactis annis, Caius, qui tum Imperiũ tenebat, furore correptus, & vsque aded est effeminatus, vt vestimentis, plicaturis, alijsque ornamentis mulieribus uteretur. Quapropter in balneis cæsus, Claudio successori Imperium reliquit. sub quo ingens illa fames fuisse scribitur, quam etiam Agabus prophetiæ dono clarus futuram prædixerat. Eaque de causa Barnabas quoque & Paulus ex Antiochia fratribus per ministerium suum victum summittabant. Quo tempore etiam Adiabænorum gentis regina, Helena nomine, Iosepho teste, ingenti pecunia frumento in Ægypto comparato, indigentibus id transmittabat. Huius sanè Helenæ, cuius, quem modò diximus, historicus

Caij cedes. De ea historici varijs. Itum in Balneis cæsus.

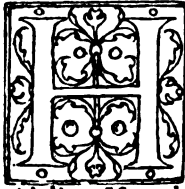
Fames in Iudæa, &c. sub Claudio.

*Helena Adiab-
norum regi-
na imperia
pauperum in
Iudaa, sub-
uenit.
De Theuda
impostore se-
ditioso, ex Io-
sepho.
Exemplum
vindictae se-
ditionis &
rebellionis.*

A meminit, statum illustres in suburbanis Aeliae ocis longo post tempore sunt visae. Itidem Iosephus & Theuda impostoris & malefici, de quo in Actis quoque Apostolorum mentio fit, meminit hisce verbis: Quum Fadus Iudaeae praesesset, impostor quidam Theudas nomine, persuadet ingenti hominum multitudini, ut facultatibus suis secum receptis, ad Iordanem fluuium se consequeretur: dicebatur enim propheta esse. Is, quod se iussu suo fluuium eum diuisurum, facileque eis transitum praebiturum esse polliceretur, multos seduxit. Ceterum Fadus eos ea vesania non diu frui passus est. Turmam enim equitum in eos immisit, qui illos ex improviso oppressos, partim trucidant, partim captiuos abducunt. Ipse quidem Theudas viuis in eorum peruenit potestatem, eiusque necati caput Hierosolyma perlatum est.

CAPVT XII.

B

Vic deinceps historiae idem Iosephus magnam illam famam addidit, sicuti & Lucas in Actis, ea ipsa fame, Apostolorumque ministerio exposito, illud deinde infert: Eo autem tempore, sub Claudio videlicet, Herodes rex (quem Agrippam Iosephus nominat, Lucas autem Herodem vocat, quod fortasse binominis fuerit) manus in nonnullos ex Ecclesia, ut eos affligeret, iniecit. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis, gladio. De quo Clemens quoque *sermone*, seu contextor, memoria quiddam dignum in septimo Dispositionum libro, ex maiorum commemoratione acceptum scripsit: Quod is, qui illum ad martyrium ducebat, quum eum generose admodum, & magna cum constantia ad supplicium ire videret, se quoque Christianum esse professus sit. Vterque igitur, inquit, simul abducti sunt. Atque inter eundem, noxam sibi ille a Iacobo remitti rogauit. Iacobum porro paululum deliberasse: moxque ad illum, Pax tibi, dixisse: osculumque ad vocem eam addidisse, & sic vtrunq; capite truncatum esse. Herodes autem, ut sacra inquit Scriptura, quum gratam esse Iudaeis Iacobi caedem videret, Petrum itidem comprehensum, grauique catena vinctum, in custodiam coniecit, eisdemque supplicium itidem capitale molitus est. Et perfecisse ille impiam illam caedem, nisi angelus noctu adueniens, vinculis illum liberasset, & in pristinum praedicandi verbi ministerium reduxisset. Atque equidem res diuinae dispositionis de Petro, sic se tum habere. Ceterum vindicta conatum Herodis in Apostolos nefarium persequutura, minime cessabat: sed quae alias ut plurimum tardae esse consuevit, tum praesto statim affuit.

*Iacobi A-
postoli mar-
tyrium.*

*Spiculator
qui Iacobum
ad supplicium
duxit, Christi-
anum sa-
ctum, & cum
eodem decol-
latum est.*

C

*Petrus per
angelum a
carcere libe-
ratus.*

CAPVT XIII.

Vum etenim post eum, qui dictus est, in Apostolos susceptum conatum, Caesarum venisset, celebri quodam die, splendida ornatus veste, ma-

*Claudio A-
grippa re-
gnum confir-
mavit, omne
Herodu in
partem &*

gna vocis contentione vehementius copiosiusque; D pro tribunali ad populum verba fecit. Ad cuius orationem quum plebs adclamasset, Dei vox, non hominis: confestim, ut sacrae litterae inquit, Angelus occulta plaga eum multauit: unde etiam a vermibus corrosus atque consumptus, animam egit. Enim vero praeter alia, illud quoque mirari mihi in mentem venit, quod Hebraeorum historicus Iosephus, in vniuersum diuinae scripturae consona scribere videtur. Qualia namque de Herodis obitu in decimono Antiquitatum libro memoret, verbis ipsius referre libet. Tertius, inquit, annus, ex quo totam Iudaeam regebat, peractus fuerat, quum is Caesareae, quae antea Stratonis turris vocata fuerat, esset, e-debat ibi in honorem Caesaris, pro cuius salute, festos quosdam instituerat dies, spectacula. Confluebat tum ex ea prouincia, eorum qui magistratus & honores gerebant, ad eum multitudo. Porro secundo spectaculorum die, vestem ex argento miro artificio contextam induit, & in theatrum cum prima luce venit. Ibi primis solarium radiorum ictibus argentum illustratum, mirandum in modum coruscabat, metuendum atque horrendum quiddam inspicientium oculis splendore suo inferens. Itaque assentatores hinc & inde, vocibus ne ipsi quidem bono futuris, acclamabant: Deum enim appellabant, & ut beneuolus propitiisque eis esset, rogabant: Si hucusque eum ut hominem veriti essent, de cetero humana natura superior praestantiorumque professuros esse, pollicentes. Non increpuit eos rex, neque tam impiam assentationem est amolitus. Sed paulo post inflatum caput suum sustulit, & angelum funiculo cuidam insidentem conspexit. Statim hunc ex malis illis esse, qui aliquando boni fuissent, cognouit. Itaque immensus illius peccatus dolor, ventremque cruciatus, cum vehementia summa inuasit. & ad amicos conuersus: En ego, inquit, Deus vester, vitam relinquere cogor, Parcis ipsis derepente ementitas in me voces vestras coarguentibus: & qui modum a vobis immortalis sum dictus, nunc ad mortem abducor. Sed accipiendum venit, quod Deo est visum, fatum. Non obscuram tamen nos, sed felicioris splendidiorisque sortis exegimus vitam. Haec ubi dixisset, dolores eum intensiores cruciabant. Quapropter magna celeritate in regiam est deportatus. Et fama apud omnes passim increbuit, paulo post eum omnino moriturum esse. Tum multitudo omnis vna cum coniugibus & liberis, sumptis patrio more saccis, locisque omnibus fletu & luctu repletis, Deo pro salute regis supplicarunt. Et quum in sublimiore cubiculo is decumberet, & inde homines supinos procumbentes prospiceret, ne ipse quidem lachrymas continere potuit. ac quinque continuos dies ventris doloribus confectus, vitam finiuit: aetatis quinquagesimum quartum, regni septimum aegens annum. Quatuor quidem ille sub Caio regnauit annos, tetrarchia Philippi tribus annis administrata, Herodis autem quarto anno recepta. Tres porro reliquos annos sub Claudij imperio consumpsit. Dignus certe quidem est Iosephus iste admiratione, qui sic diuinis consona literis scribat.

*Lysania ad-
dens.
Herodem
Agrippa
fratri Chal-
cidu regem
constituit, Io-
seph. lib. 19.
cap. 4. de bel.
Iudas. lib. 2.
ca. 4. Idem
Herodes sa-
cerdotum &
templi admi-
nistracionem
a Claudio
impetravit.
Ioseph. libro.
20. cap. 4.
Eodem mor-
tuo, regnum
eius Agrip-
pa iuniori
Claudio tra-
didit, qui id
vsque ad ra-
tionem Hie-
rosolymorum
obtinuit.
Ibid. cap. 9.
a Horrenda
miseranda-
que Herodis
mors.
b Iosepho
testimoniū,
c Cap. 7. de
bell. Iud. lib.
2. cap. 4.
d illustre e-
xemplū per-
niciose impu-
dentium a-
dulatoꝝ af-
sentacionū.
e Sub He-
rodi nomine
Lucas A-
grippa senio-
ris necem in
Actis de-
scribere vi-
detur.
Act. 12.
f Herodes a-
gelum videt.
g Iosepho
lib. 2. cap. 4.
h Iosepho
lib. 2. cap. 4.
i Iosepho
lib. 2. cap. 4.
k Iosepho
lib. 2. cap. 4.
l Iosepho
lib. 2. cap. 4.
m Iosepho
lib. 2. cap. 4.
n Iosepho
lib. 2. cap. 4.
o Iosepho
lib. 2. cap. 4.
p Iosepho
lib. 2. cap. 4.
q Iosepho
lib. 2. cap. 4.
r Iosepho
lib. 2. cap. 4.
s Iosepho
lib. 2. cap. 4.
t Iosepho
lib. 2. cap. 4.
u Iosepho
lib. 2. cap. 4.
v Iosepho
lib. 2. cap. 4.
w Iosepho
lib. 2. cap. 4.
x Iosepho
lib. 2. cap. 4.
y Iosepho
lib. 2. cap. 4.
z Iosepho
lib. 2. cap. 4.*

CAPITULUM XIII.

A

Quum ad eum modum persuasio & fides in Seruatorem per omnem propagaretur terram, antiquus ille generis salutisque nostrae hostis, arte quadam urbem eam, in qua tum summum esset imperium, praeripere atque occupare contedens, Simonem vico Gitthon ortum, qui antea Orientem peragrans, incantamentis eum atque imposturis compleuerat, eum mittit, ibique ille breui ciues (paucis exceptis) magica sua arte seducit. Eo autem impietatis peruenit, ut quum Deus esse crederetur, tum statua magnifica in flumine Tiberi inter duos pontes honoraretur, cum inscriptione tali: Simoni Deo sancto. Atque ita Deus non tantum apud Samaritanos, verum in aliis quoque nationibus + princeps Deus colitur. Quin & Helena quaedam comes eius, quae Tyri Phoenicum, ante hac in lupanari corpore prostituta quastum fecerat, parem cum eo honore consequuta, + principis intelligentiae nomen obtinet. Haec sic in defensione professionis nostrae ad Antoninum, philosophus idemque martyr Iustinus commemorat. Quibus similia quoque scribit in primo suo contra haereses libro, Irenaeus Lugdunensis episcopus. Vterque autem non longe post Apostolorum tempora vixit: de quibus suo loco, quae par est, exponemus. Haeresum porro omnium dux & princeps Simon iste habetur. Vnde in hodiernum usque diem, qui eius sunt sectae & opinionis, sobrii, & sincerum Christianae philosophiae institutum egregie assimulantes, renunciaffe quidem idolorum errori videntur: nihilominus tamen eam retinere contendunt, simulachra & imagines Simonis & Helenae istius erigentes, libationibusque & ceremoniis eos colere studentes. Horum res turpissima, stuporem & consternationem mentis hominibus afferunt. Quippe quae tales sint, ut tantum absit ut stylo scriptis recte mandari possint, ut propter obscenae sceleris exuberantiam, nullum eas modestum & pudicum os eloquatur. Quicquid enim extrare aut cogitatione concipi potest, quod turpitudine quavis sit impurum, id omne haeresis ista omnium scelestissima atque nefandissima longe superauit, hominibus miseris, peccatisque oneratis mulierculis imponens. Tantum parentem, autorem, & ducem, aduersarium magnis Christi discipulis, iam inde ab initio humanae salutis insidiatrix versuta illa vis obiecit. At diuina de diuerso gratia & iexpugnabilis virtus, ministris ipsa suis sedulo assistens, tantorum malorum faciem vbique incendium spargentem, quam celerrime extinxit, sublimitatem omnem quae se aduersus cognitionem Dei efferret, disijciens atque pessundans. Quapropter nihil eorum quae tum temporis succrescere coeperunt malorum, ad statum & vigorem suum peruenit. Veritatis enim ipsius lux, mirifice resplendens, coruscabat, & recens caelitus relucens ineluctabilem vigebat verbum, Apostolorum concionibus & institutis magis magisque inualefcens. Proinde & magus iste, gratiam miser venalem esse existimas, primum in Iudaea a diuo Petro, tanquam luce clariore, mentis oculos perstrictus, maxima eaque maritima profectioe succe-

Simon Magnus Romanus, Diuini honores ei ibi attribuiti.

† πρῶτος ἡλένα κόμισσιν. Nonnulli hanc Helenam vocant. * πρῶτη σίμων.

Simon iste haeresum omnium auctor. Haeresis eius spurcissima, quae Christi nomine tanquam obiectum quoddam ad flagitium et propter omnia regenda abominatur.

Deum Simon isti magnum Apostolos opposuit, & Petrum praecipuum.

C

pta, ex Oriente Occidentem versus migrat, Romanamque urbem praecipue occupat. Atque ibi quum coeptis suis maxime suprema inferuere potestas, breui admodum tempore usque adeo rex ex sententia succedunt. ut quum sibi incantationibus & praestigiis totam conciliaret urbem: tum statua posita, ut dictum est, diuini ei tanquam Deo exhiberentur cultus & honores. Sedenim non diu illi fraude ea uti concessum est. nam sub eodem Claudij Imperio, quae omnia sapienter propter summum in genus humanum amorem dirigit Providentia, quasi antesignanum & insuperabilem atque inuictum fidei propugnatorem, + qui virtutis ardorisque gratia primas inter Apostolos diuinitus est consequutus, Petrum, perinde atque contra feram agrestem & perniciosam, excitauit. Is non secus atque fortis & generosus Dei dux, diuinis instructus armis occidentalibus ex Oriente supercaeleste perferet lumen, arcanum scilicet de Christo mysterium, & regnum caelorum lato promulgat nuncio. Atque ad hunc modum quum in Occidente Evangelica reluceret lucerna, illicet Simon ipse una cum fraude & seductione sua, confestim extinctus euauit.

CAPITULUM XV.

Antum autem in auditorum animis pietatis reliquit lumen Petrus, ut auditis contenti esse, & in iis quae sine scripto, de diuino verbo addicissent, permanere non possent. Quam ob causam Marcum, qui tum Apostolum consectabatur, magna animorum contentione obtestantur, ut monumentum aliquod traditae sine scripto disciplinae, in literas relatum, eis relinqueret: neque prius inde discederet, quam id quod rogatus esset, perfecisset. Quo cognito Apostolus, diuini instinctu spiritus, perquam est tam eximia eorum virorum delectatus voluntate & cupiditate: proindeque scriptum id iudicio suo comprobauit, & ut in Ecclesiis legeretur, constituit. Hanc quippe causam scripti a Marco Evangelij extitisse, Clemens in sexto Dispositionum tradit. Atque his consona Hierapolitanus commemorat Papias. Propterea quae Petri, quod secundum Marcum est dicitur Evangelium. Meminit porro Marci in priore epistola sua Petrus, quam Romae agens composuisse fertur, in qua etiam figurate Romam Babylonem nominat, ita inquit: Salutem vos ea quae in Babylone est, coelestis, & Marcus filius meus. Quae Lucas quoque in Actis Ioannem vocat. Dicunt praeterea diuinum hunc Marcum, primum in Aegyptum & Alexandriam missum, Evangelium quod conscripsit praedicasse, Ecclesias ordinasse, atque ei quae ibi est Christianorum monachorum solitariae vitae leges dedisse. Tanta autem virorum & mulierum a primo statim initio confluit multitudo, ut exercitij studiique eorum philosophiam, institutum, mores, vitam, rationemque conuersationis omnem, in scriptum retulerit, in utroque philosophiae genere celeberrimus Philo: quem ad colloquium Petri, Romae diuinum Verbum concionantis, fama est peruenisse.

Petrus Apostolorum princeps.

τῆς ἐκείνης ἀικα καὶ θεομύτητος τῆς πρακτικῆς καὶ πνευματικῆς ἀποστολῆς ἡμετέρας.

Rogatus auditorum Petri, Marcus sectator eius Evangelium scripsit, a Petro deinde comprobatum.

Roma figurate a Petro Babylonem dicitur.

Marcus idem est in Actis Ioannes.

Marcus primus in Aegypto Evangelium praedicauit, & monasticam ibi instituit.

Philo cum Petro Romae collocutus.

Philo de monachis Christianis in Aegypto scriptis
* * * * *
* * * * *

Iesus hebraei eo sermone Curator dicitur sine modicus & Saluator. Et ab hoc fortasse uicellessi prius dicti sunt. quam Christianorum cognomen fideles obtinuerunt. Ab Antiochia nãque sicuti uentatu argumentu habet, discipuli & ecclesia Dei uniuersa, Christiani dici ceperunt. Reperias eius rei argumentu si Philoni commentarios legeris in libro eius que de Iesseis inscripsit. Qui horu uita consuetudine & laudes exponit, & monasteria que in regione circa Maria uia lucu habere commemoras, nõ de alijs quam Christianis primis, historiam texuit, ois eis peragratis. Epiphanius. De Nazareis. Christianorum nõ solũ Monachoru hominu, instituta & mores. d. eimena, nõ solũ Monachoru, sed hominu Christianoru omnium oratoria. * * * * *

On tantum verò is quasi numine afflatus, prosequitur institutum eius temporis Apostolicorum ex Iudæis, ut uidetur, progenitorum virorũ: sed id quoque iudicio suo cõprobat, quauis etiam tum plurimæ veterum Iudæorum consuetudines obtinerent. Aseuerat quoque uerbis disertis, nihil se ueritate ducere prius aut antiquius, neque quidquam ex seipso rei ipsi addere constituisse. Quapropter scriptum id, canones & regulas, quæ etiamnum in Ecclesia seruantur, liquidò continet. Inscriptio autẽ libri est, & titulus * De uita contẽplatrice, siue + de supplicibus. Eos autẽ qui uitam ciuilem odi amplexi essent, hoc est, cultores seu curatores uocat. uel quòd ita tum appellarentur, nondum Christianorum nomine latè diffuso: uel propter purum sincerumque Dei cultum: uel quòd tanquam medici, exercerent, curarent, atque colerent eorum qui ad eos uenissent, animos, omni eos uitiorum perturbatione liberantes: uel aliam quamcunque ob causam. neque enim de eo contendere necessarium est. Hos à principio, quum Christiana philosophia initiarẽtur, dicit, rem familiarem facultatẽsq; suas relinquere solitos esse: ac deinde nuncio omnibus uitæ huius curis & solitudinibus remisso, extra muros in semotis aliquibus agris & hortis, aut etiam montibus, uersari atque uiuere, dissimiliũque omnium consuetudinem tanquã perniciosam auersantes, uitam propheticam flagranti atque feruenti fide meditari atque æmulari. Non solum autem eo in loco, uerũ etia alibi in orbe hoc genus fuisse scribit. Decebat quippe summi boni & Græciam & Barbariam participes fieri, in Aegypto tamẽ & maximè circa Alexandriam institutum hoc frequẽtari. In uuaquaque autem solitaria, inquit, mansione sacram domum reperias, quam ^{μοναστήριον} hoc est honestatis grauitatisque locum, & monasterium uocat: in quo scilicet ab alijs seiuncti & solitarij, + honestæ sanctæque uitæ mysterijs imbuuntur. Eò nihil infertur uel frumenti, uel potus, uel etiam alterius rei ad necessarium corporis usum pertinentis. Sermones tantum & leges, dictaque prophetarũ atque hymnos diuinitus inspiratos ibi meditantur, atque etiam alia quibus doctrina & pieras auget, summum consequitur bonum. Intermittunt porrò temporis ab ipso diluculo ad uesperam usque, in exercitio eos continet. Sacris enim incubentes literis, in patria sedulò desudant philosophia. Ac quasi fundamentum primum iacentes ipsam continentiam, reliquas ei superstruunt uirtutes, neque ante solis occasum, alicui ex eis panem aut potum sumere licet. Virtutis enim studium luce dignum, ita ut par est: contra autem ad tenebras pertinere eas, quæ ad necessarium corporis usum sumuntur, curas iudicant. Sunt autẽ qui post tres aut plures dies demum cibi reminiscuntur, quibus uidelicet maior doctrinæ inest cupiditas. Nonnulli etia ita lærantur, deliciis que affluunt circa sapietia epulas, plurimas suppeditanes doctrinas, ut duplicatum etiam id tempus se abstineant, & sexto uix die de necessariò alimen-

to participare consueuerint. Expositiones porrò D sacrorum oraculorum per allegorias arcanas occultasque sententias, & anagogas siue contemplatrices & mysticas intelligentias instituunt. Studiũ siquidem, & quasi lex philosophorum istorũ animanti persimile est, cuius corpus dictũ literæ anima autem sit abstracta in ea atque inuisibilis mēs & intelligentia. Sunt quoque apud eos & mulieres solitariae, hoc est, cultrices dictæ quæ sacra hanc uitã & institutum sectantur: quarũ pleræque modesta & sobria senectute ornata, puritatem & uirginitatem non necessitate, sed spontanea animi destinatione colunt, nullamque corporis uoluptatum curam aut rationem habentes, non mortalium, sed immortalium liberorum gignendorum cupiditatem obtinet, quales liberos sola ex seipsa Dei amans anima procreare potest. Verũ enim uerò quum duo sint hominum uitæ instituti genera: unius nimirum, eiusque inferioris coniugalis consuetudinis: alterius autem supermundanæ & angelicæ, Deo uidelicet dilectæ uirginitatis, ac solitariae purioris que conuersationis: si quis legitimũ ac impollutum sequatur matrimonium, longè ille quidem à reprehensione abest, sed pauciora ei cõtingunt charismata & dona. Sobriè enim pudicæque & is uiuere dicitur, & trigecuplum uirtutis fert fructum, difficulter certe quidem sexagecupulum. Cui uerò sincerè Angelicam uitam degere sit datum, etiam si ea aspera sit & ardua, facilè tamen ei fuerit sexagecuplũ, atque etiam centuplum ferre fructum, certò scilicet ad perfectionem & summũ bonum collimanti. Scripta autem iis esse dicit ueterum, qui auctores & duces professionis eorum extiterunt, & multa monumenta ideæ & formæ eius quæ allegorijs delectatur post se reliquerunt, uirorum: iis illi quasi archetypis, primisque exemplaribus utetes morem modumque eum imitatur. Ea porrò monumento, diuina Apostolorum Euangelia, & Pauli Epistolas esse puto, interpretationem antiquarum scripturarum rectam continentes. Non solum autem, inquit, cõtemplationi uacant, sed nos etiam hymnos, carmina, & laudes in Deum omni genere grauiorũ numerorum atque rhythmorum componunt. Videbitur fortasse cuiquam, Philonem non hæc de Euangelicæ uitæ institutis dixisse, ut quæ alijs quoque accommodari queant: sed is certum indubitatũque esse sibi persuadeat, nostram illum depinxisse uiuendi consuetudinem. Quum ad hodiernum usque diem, nõ apud alios quàm apud nostros homines regulas tales uiuendique mores conseruari compertũ sit: conuentus scilicet in unum, & seorsum quidẽ mulierum, seorsim etiam uirorum, frequentatas conuersationes, solitaque & stata exercitia, quæ etiam nunc nos soli, & maximè uia cum inedia cibi que abstinentia, cum precibus, & cum diuinorum oraculorũ meditatione, & peruigilijs & orationibus, salutaris Passiois feriis, atque etia ante eas ferias celebrare consueuimus. Addit in super Philo & illud: Solere apud nos ita cãtari hymnos, ut quum vnus certis conseruatis numeris, ritè atque decenter præeat, reliqui tacitè: illum audientes, hymnorum tandem extremas partes concinant. Præterea tẽporibus suis illos humi in herba stipadio iacere solitos, uinum profusus, ut ipsius

e Isidoro Sacrorum literarũ studio.

Antiquo Aseuerat statu.

Collatio cõm galu & calu ois uita.

Libri Christianoru & Monachoru sanctorum.

Nono testamento, ueroru est expositio.

Nonde alio quam Christianis hominibus canones hos Philo scripsit.

Peruigilijs Christianorum in passionis Christi & ferijs.

A verbis vtar, nō attigisse, neque quidquam sanguinei gustasse refert. Potum quippe illis fuisse aquā tantum, cibum autem cum pane salem & hyssopum. Adhæc morem quoque Ecclesiis præsidendum magistratuum describit: atque in iis, quum cæterorum ministrorū munia, tum summæ omnium Episcopalis dignitatis sublimitatem. Quod verò hæc Philo de primis pietatis præconibus & traditis ab eis antiquitūs moribus scripserit, satis ei persuasum fuerit, qui diligēter & accuratē, quā diximus, historiam eius viri legere voluerit.

CAPUT XVII.

D. Hilo porrò ipse & verbis est copiosus, & sententiis diffusus: exponendis autē per arcanā & mysticam interpretationē diuinis scripturis altus & sublimis, plurifariam sacrorum oraculorū texens enarrationem. Ostendit id partim in cōmentariis suis in Genesim, quibus titulum indidit, Sacrarum legū allegoriæ: partim in distinctionibus, ambiguitatibus, & solutionibus earum scripturarum, quæ in quæstionem trahuntur, summarim & per capita relatis. Sunt præterea aliæ quoque eius seorsim editæ lucubrationes. De agricultura duæ. De ebrietate totidem. Alia item variorum titulorum scripta: quale est, Quas res mens sobria per orationem vel precetur, vel deprecetur. Item de linguarum confusione. De rebus expetendis & fugiendis. De natura & inuētionē. De his quæ in disciplinis simul conuenire debeāt, siue de Encyclopædia & disciplinarum orbe. Alius præterea liber, Quis sit rerum diuinarum hæres, vel de ea quæ sit in æqualia aut inæqualia sectione. Item de tribus virtutibus. Item de iis quorum mutantur nomina, & quibus ex causis mutantur: in quo se quoque scripsisse de testamento priore & posteriore testatur. Composuit etiā librum de secessu & vita sapientis. Alium quoque de Gigantibus, de rebus Mosæ: & quod somnia diuinitūs accidāt, libros quinque. Atque hæc equidem sunt, quæ in Genesim ab eo scripta, ad nos puenerūt. In Exodum verò, quæstionum solutionūque quinque libros eius esse cognouimus. Vnum de tabernaculo, vnum de Decalogo. De iis quæ sub specie legum lata ad Decalogum referuntur, libros quatuor. De sacrificiis animalium, & quæ sunt sacrificiorum genera, librū vnum. Item de propositis in lege præmiis, honoribus scilicet & pœnis. Inueniuntur etiam singuli eius libri: vt de Prouidentia, Contra Iudæos, de Republica: Alexander, siue de animantibus irrationalibus rationē habētibus. Item, seruos esse malos omnes. Et qui hunc consequitur, Omnibus modis bonos liberos esse. Secundū hos, de vita contemplatrice, seu de supplicibus est cōpositus: vnde ea transtulimus, quæ de Apostolis & primis Christianorum institutis & moribus suprā diximus. Hebraicorum quoque nominum in lege & prophetis interpretationes eius, esse perhibentur. Itaque Philo iste, Caio imperāte, quum Romam venisset, libros de Caij amētia & vecordia composuit, quos per + vrbānitatem & ironiam, De virtutibus inscripsit. Eos deinde Claudij temporibus quum in Senatu ibidem re-

citasset, tanta fuerunt in admiratione, vt digni iudicati sint, qui in bibliothecam Palatinam referrentur.

CAPUT XVIII.

Iodem porrò seculo, paulo post & Iosephus floruit, & ipse vir Iudæus genere, & ex sacerdotib⁹ orrus. Tantum autem disciplinarum doctrinā excelluit, vt summam & patriæ & Græcæ linguæ peritiam sit consequutus. Multa is quoque volumina reliquit. Machabæorum certè libros, eius esse ferunt: potissimūque cum qui inscriptus est, + Animum rationemque esse, quæ summū in hominē obtineat imperium. Antiquitates Iudaicas viginti libris est cōplexus. Septem autē de bello Iudaico Hierosolymorumque euerfione cōposuit, quos fama fert, Titū Cæsarem * manuum suarum descriptione comprobatos, publicari vbique, atque etiam in Romana bibliotheca reponi iussisse. Edidit etiam alios duos de Antiquitate libros, in quibus Hebræos primos hominum omnium extitisse, scriptaque eorum cæteris vetustiora esse ait. Præterea cōtra Appionē grammaticum, qui tum orationes aduersus Iudæos inuectiuas scripserat: & cōtra alios itidem, qui patria Iudæorum gentis instituta & mores calūnari ausi fuerant, refutationes. In quarum refutationum oratione prima numerum testamentariorū seu canonicorū veteris, quod dicitur, instrumenti librorum iniens, * qui apud Hebræos maiorū traditione recepti sint, & citra ambiguitatem atque controuersiam omnem pro legitimis verisq; habeantur, hisce verbis docet: ^a Non multa voluminum nobis sunt millia, dissonantium inter se atque pugnantium. Sed viginti tantum & duo libri, acta temporum omnium complectentes, qui quidem iustis de causis, diuino afflatu scripti esse creditur. Horum quinque sunt Mosæ, legesque ipsas atque humani generis propagationem atque successionem ad illius obitum vsque continent, quod tempus nō ita multum à ter mille annis abest ^b. Deinceps verò à Mosæ morte vsq; ad Artaxerxis, qui apud Persas Xerxi successit, regnum, qui post Mosē fuerunt, prophetæ, res temporib⁹ eis gestas, sunt persecuti libris tredecim. Qui verò sunt reliqui quatuor, hymnos & laudes in Deum compositas, & præcepta hominum vitæ habent. Ab Artaxerxe autē ad nostram vsque ætatem perscriptæ quidem sunt res vniuersæ: sed nō eam libri tales, quam illorum qui eos præcesserunt apud nos meruerunt fidem: propterea quod non tam certæ atque explorata prophetarum posteriorum sit successio. Satis porrò res ipsa declarat, qua religione nos libros nostros adire atque versare soleamus. ^c Quū enim tot iā secula præterierint, nemo vnquam inuentus est, qui vel addere quidquam, vel detrahere, vel mutare denique in sacrosanctis oraculis ausus fuerit. Omnibus quippe, ab ipso ortu, Iudæis ingenitum est, diuinitus proditam editam esse doctrinā credere, in eaque constanter perseuerare, atque aded, si opus sit, pro ea etiam non grauatē ipsam adire & perfere mortem. Ad finem autē vigesimi Antiquitatum libri indicat, quatuor se cōpositurum libros de Deo: quæ Iudæorum de eo sint patriæ

Iosephi lucubrations.

† τοῦ περιτῶ ἀποκρίτου εἰς λογισμῶ.

* ἰσθιαυ γε. γεσφίτα χε. σι.

Infra lib. 3. cap. 11.

Vespasianus Iosapata opido subactō Iosephū cepit cū Romā ad Nerone mittere statuit.

At ille impetrū Rom. ipsi Vespasiano & Tito deberi post Nerone dimittis, cū persuasit, vt captiuū se in castris secū retinerent.

Apud quos deinde Roma i magno fuit honore. Statua etiam ei, ppter historici styli nitorem, ibi publicè tam est posita Suid.

a Iosephus de Canonicis veteris testamenti libris. b Ense. lib. 3. ca. 10.

Stupias.
Philonis lucubrations.
* ἰσθιαυ γε. γεσφίτα χε. σι.
* ἰσθιαυ γε. γεσφίτα χε. σι.
* ἰσθιαυ γε. γεσφίτα χε. σι.

Theoder^o Bibliader à mō do condito ad Mofa obiū, numerat annos 2488.

Librorū eorū sincerit^{as}.

Iosephus veritatē in primū est i hīstoria scribenda confectat^{us}.

Hic Agrippa, usque ad Hierosoly-morū excidiū duravit Herodu Agrippa (de quo Luc. in act. circa scribitur) filius. Iosephi stylus.

Collatio Philoni & Iosephi.

Acta Pauli & Barnaba.

Serg. Paulus Proconsul à Paulo ad Christum conversus.

Gentium ad fidem Evangelicam receptio.

A opinionones, De substantia eius, Et de legibus: Quapropter apud eos quædam permillum sit facere, quædã verò sint prohibita. Alia insuper à se edita esse idem ipse in operibus suis asseuerat. Verùm in fine Antiquitatum, in Iustinum quendã ex Tiberiade, qui de eisdem, quibus ipse temporibus & rebus, minus vera scripsit, stylo inuehens, quum alia permulta ei vitio dat, tum hisce vtitur verbis: Non equidem, inquit, itidem atque tu, de mea sollicitus sum historia. Sed imperatoribus ipsis scripta mea obtuli, quum res ipsæ gestæ propemodũ adhuc cernerentur. Conscius enim ipse sum mihi me veritatis cõsecrandæ præcepta cõseruasse. Cuius quum me testimonium cõsequiturũ sperarem, non me fefellit opinio. Quum multis nanque aliis historiam meam legendam exhibui, ex quibus nonnulli in bellũ ipsum etiam inciderũt, quemadmodum Agrippa rex, & quidam cognati eius: tum Imperator Titus, ad eò per scriptorum meorum monumẽta tantummodo rerum gestarũ cognitionem in homines vulgari voluit, vt manus suæ annotatione historiam consignatã publicari præceperit. Rex præterea Agrippa sexaginta & duas scripsit epistolas, quibus fidei atque veritatis historiarũ mearũ perhibet testimonium. Ex quibus duas quoque apponit. Tantopere autẽ historico, rebus gestis ad imitationem Thucydidis scribendis, stilo enitet, vt neminẽ in ea laude primas ferre patiatur. Siquidem nouis subinde gaudens argumẽtis, cum facilitate multa, nihil de artis vigore remittẽs, suavis admodum & lætus incedit: & quum mirifica eius est eloquutio, tum in concionibus gloriam & laudem meruit singularem. Philo certẽ quidem philosophiarũ plurimum operæ nauasse, at Iosephus oratorum sacra magis coluisse videtur. Et ille ad Platonem, hic ad Thucydidem respexit. Sed de Philone & Iosepho satis. Ad ordinem enim & contextum actorum Apostolicorum redire nos conuenit, vt per compendium summatim ea percurramus.

CAPITULUM XIX.

C Osteaquam Paulus & Barnabas ministerium fratrum cõpleuere, & Hierosolyma reuertere, à Spiritu sancto ambo designantur atque deliguntur, ad quod vocati fuerant opus. Ac per Seleuciam, in insulam Cyprum, ipsamque Salaminem veniunt, Iudæis Diuini Verbi Euãgelium annunciantes: Ioanne, cui & Marci nomen fuit, eis inseruiente: qui deinde à Perga reuersus est Hierosolyma. Paphi autem Helymas magus, qui idẽ Bariesus est, increpatione acriore Pauli oculos ad cecitatem vsque perstringitur. Et proconsul Sergius cõcionibus Pauli credit. Iudæ porrò Antiochiam Pisidiæ peruenit, & in Synagoga salutiferum verbum prædicat. Et iam ex gentibus ad fidei professionem accedunt non pauci. Opportuno autem tempore oblato, Paulus rursum concionatur. Ad quem quum infinita conflueret turba, & mulatione maligna Iudæi acceduntur, & Paulo aduersantes resistunt. Ille verò ardoris & zeli melioris plenus, auersari quidem ipsos, & se ad gentes conuertere dicit. Itaque ingens coorta est læticia, quæ ita

recipiebantur, gentium. Iudæi autem techna quadam, multitudinem eorum qui honores gerebãt, primariorũ virorum cõcitant, lapidibusque Apostolos petere atque persequi persuadent. Quare Apostoli inde Iconium, deinde Lystrã, mox Derben profugiunt. Postea reuertuntur Lystram, & Iconium, & Antiochiam. Peragunt inde Pisidiã & Pamphiliam. & ex Perga deinceps Antiochiã maiorem perueniunt, atque ibi fratribus gentium fidem exponunt. Postmodum Iudæi quidam exoriuntur, ex præscripto legis Mosaicæ, eos ex gentibus ad fidei professionem accederent, primũ circũcidi, atque ita demum in Christum credere, totãque Mosæ legem seruare debere, contendentes. Barnabas igitur & Paulus Hierosolyma petunt, quæstionem eam ad maiorem gentium Apostolos relaturi. Atque ibi in conuentu multorũ, Petrus legis iugum deprecatur: & Iacobus cõcionas edicit, non esse facessendam molestiam eis qui ex gentibus fidem susciperent: sed per epistolam illis significandum, vt se à contaminatione eorum quæ idolis essent sacrificata, à fornicatione, & à suffocatis abstineant. Ita cum Paulo & Barnaba, Iudas qui etiam Barsabas dictus est, & Silas, ad fratres Antiochenos legantur: eisdemque quæ Apostoli Hierosolymis decreuissent, per epistolã insinuunt. Neque ita multa post, Antiochia illi rursum discedunt. Porrò Paulus & Barnabas + offensa & exacerbatione intercedente seiunguntur. & Barnabas quidem Marco assumpto in Cyprum traicit, Paulus autem Sila sibi adiuncto Syriam petit: Lystramque & Derben peragrans, Timotheũ quoque suscipit, Græci quidem patris, fidelis autem Iudææ matris filium. Quem sanè propter Iudæos, consilium pro tempore capiens, & illorum se ingeniis accommodans, quum ipse circuncisionem abrogaret, nihilominus tamen circuncidit. Omnes nanque ex Iudæis fideles, patrem eius Græcũ hominem esse sciebãt. Itaque illi ciuitates passim adeunt, & Apostolica decreta promulgãt. In Phrygia autem & Galatia, atque etiã in + Mysia, quum verbum prædicassent, in animo habent provinciam quoque Bithyniam adire: sed quo minus id faciãt, Spiritus eis obstitit. Cæterum Troade quũ essent in somnis Paulo admonito, Macedoniam inde petunt. Et naui egressi, per Samothracem & Neapolim, & in primam Macedonicæ oræ ciuitatẽ Philippensium coloniam perueniunt. Inde porrò Thessaloniam, & finitimam ei Berrhœam, mox quoque Athenas adeunt: ac deinceps occidentẽ versus, Euãgelium annunciantes, proficiscuntur. Enimuerò epistola illa quæ Hierosolymis ad eos qui Antiochiæ in Syria & Cilicia, locisq; aliis oibus ad fidẽ se ex gẽtibus cõtulissent, per Silam missa est, in hæc verba est cõcepta: Quandoquidem audiui, quòd quidam venientes vos turbant, dicentes, oportere vos circuncidi, legemque seruare, quibus id non mandauimus: visum est Spiritui sancto & nobis vnanimiter congregatis, nihil vobis vltra imponere oneris, præterquam hæc necessaria, vt vos abstineatis ab immolatiis simulacrorum, & sanguine, & fornicatione, & suffocato. A quibus vos custodientes, bene ageris: Valet. Misimus autẽ Iudam & Silam, primarios ex fratribus viros, cum Barnaba & Paulo, dilectis nobis fratribus, hominib; qui animas suas pro no

Disceptatio an fideles ex Gẽtibus obseruanda legis onere grauari possent.

Disceptatio.

† παραγορευθη εν ομοθυμω. Offensa inter Paulum & Barnabam.

ομοθυμω διακειμενοι.

Exemplum apostolica dispensationis. † ομοθυμω διακειμενοι.

Epistola apostolorum & presbyterorum Hierosolyman Antiochiam ad fideles ex Gẽtibus acta. Act. 15.

A mine Domini nostri Iesu Christi deuouerunt, vt verbis hisce vos consolarentur.

CAPVT XX.

Ordo quum Philippis essent, purpura venditrix; e ciuitate Thyatirorum foemina ad diuinu accedit lauacrum. Et spiritus Pytho- nis, iussu Pauli ex puella pfugit. Cuius dominis, quum spes que- stus eius, quem ex ea capiebant, esset praecisa, illicet plagae & vincula Apostolos arripiunt, & cata- strae pedes eorum admodu constringunt. Sedenim intempesta nocte preces ab eis fiunt, quas qui in eodem carcere vincti erant, exaudiunt. Ac Deus quidem terram mouet & concutit: fores autem, claustra, & vincula omnia soluuntur. Custos por- ro carceris fores omnes apertas conspicens, ipse sibi attulisset manus, nisi eum voce sua Paulus co- hibuisset, omnes adhuc intus esse dicēs. Ita custos lucerna arrepta, carcerem ingreditur, & quid sibi faciendum sit, rogat. Tum illi ei Verbum deprae- dicant, & ipse recentes eorum vibices sub calida lauat aqua: pro qua ab illis diuinum simul laua- crum. Itaque is cum suis omnibus laetus Christo sese dicat. Deinde illi bene mane magistratus pri- marioꝝque viroru iussu carcere emissi, per Am- phipolim & Apolloniam, Thessalonicam perue- niunt. Ibi Iudaei infideles tumultum in vrbe mo- uerūt, & Iasoni, qui eos benignē hospitio exceperat, negocium faceffunt. Nec minus & Berrhoeae similia eis accidunt. Sed Paulus a fratribus ad ma- re deductus, Athenas venit. Eam urbem simula- crorum cultui deditam cernēs, sermones & cum eis qui ex synagoga erant Iudaeis & cum philoso- phis Epicurais simul & Stoicis confert. A quibus tanquam + nugigerulus, inaniumque verborum fator, & peregrinorum deorum annunciator, co- nitiis grauitur exagitur: & comprehensus, in su- premum ibi iudicium, Areopagum, seu Martisvi- cum nominat, producit, atque ad iudicu subel- lia sistitur. Nouem ij erant, sapientia, virtute, ge- nere & opibus omnibus aliis praestantiores habi- ti, & ad iudicium munus obeundum, prout quis- que eorum visus est optimus, ad tribunal lecti. In medio horum consistens, superstitionem eorum, araeque eius quae apud eos Ignoto Deo consecra- ta erat, annunciat: seque eius apostolum & lega- tum esse asserit, quem & Dominum & creatorem caeli & terrae, quod scilicet per eum consistat om- nia, ipseque nullius rei indigens, & nulli omnium materiae similis sit, laudat. Illi insuper addens, nul- la eum alia re quam piis bonoru operibus, & ve- ritatis cognitione coli: & peccata quide, per igno- rantiam huc vsque a nobis commissa eum dissi- mulare atque remittere, de caetero autem respi- scendum, & verbis fidei cedendum esse. Ac iudi- cadi quoque, cum potestatem propterea recepisse dicit, ipsum scilicet Iesum Christum, qui diuinis prorsus factis & operibus Deus perfectus, & idē perfectus (citra tamen peccatum) homo declara- tus, pro omnibus crucifixus sit, & a mortuis resur- rexit, omnibusque spectantibus ad suum in caelu redierit patre, rerum nimirum vniuersaru Deum. Quibusdam itaque, quod resurrectionem ab eo

audirent, res tota ludibriu & fabula videtur. qui- dam autem verbis eius credentes, eum sectantur. In quibus & Dionysius Areopagita ille fuit, vnus ex sapientibus illis & delectis viris: Tanta autem fuit in Christum fides, vt non modu dignus diui- no lauacro esset, sed etiam ipsius Pauli manibus Atheniensium designaretur episcopus, mirificis prorsus atque diuinis charismatibus & donis pol- lens: Vixit is etiam familiarius cum diuino viro Hierotheo: quorum vtrique res summas Paulus, vt eis, in tertiu vsque caelum & paradisu ipsum raptus, initiatus fuerat, de Theologia, Deique Ver- bi ratione scilicet, necnon caelesti hierarchia, re- rumque omnium absolutissima dispositione at- que ordinatione, communicans tradidit. quas res Dionysius postea etiam in scripta retulit. Qui por- ro, verbo pietatis verique cultus magnifice prae- dicando, magna vsus est libertate, multosque annos in partibus occidentalib⁹ Christum glorificas, ad multam peruenit senectutem, & pro ipso marty- rij corona est cohonestatus. Ferunt autem eum, caput suum, quod gladio resectum fuerat, in ma- nibus gerentem, ad duo millia passuum tulisse: ibi- que id, in quam inciderat, mulieri tanquam depo- situm tradidisse. Quae autem ille scripta, sublimi rerum diuinarum contemplatione, sententiis, & eloquutione, admiranda prorsus & excellentia, longeq; ab iis quae pro hominu captu edita sunt, dis- sita composuerit, sic se habent. Primu quidem opus de Diuinis nominibus conscripsit, tredecim capitibus: in quo ad centu quoque; alia capita sunt adiecta diuinae sapientiae plena. Secundus ab eo li- ber scriptus est, cui titulu fecit, De caelesti + hier- archia, capita habens quindecim. Tertius de Ec- clesiastica hierarchia, capitulu septem. Quartus de arcana seu mystica Theologia, quinque capitulu. Reliquit etiam epistolas decem, quarum postrema Euangelista Ioanni, qui supra pectus Domini re- cubuit, est scripta. Atque haec quidem eius scripta hodie quoque circulerunt. Ipsem autē aliarum quoque lucubrationu suarum mentionem facit, quales sunt, quae ab eo Theologicae dispositiones sunt nominatae. Item symbolica Theologica, pre- terea de Angelicis proprietatibus & ordinibus. Comentariss de Anima. De iusto & diuino iudi- cio. De diuinis hymnis. Item de iis quae vel intelli- gentia vel sensu deprehenduntur. Comentarij au- tem isti omnino visi no sunt, neque nobis, neq; iis qui ante nos fuerunt, cogniti. Sed de Dionysio operibusque eius haec satis sint.

CAPVT XXI.

O tempore, quu Claudius quin- tum imperaret annum, & imma- culatam Dei Verbi matre mor- tem obire oporteret (quadoqui- dem & filius eius, veru se homi- nem esse probans atque confir- mans, + ad grandioꝝ exoletae senectutis aeta- tem non peruenit) vnde sexagesimum illa agens annum, nuncium a filio, per Angelu b, de migra- tione & aduentu ad se eius, ita vt antea quum ipse ad eam venturus fuerat, accipit. Itaque migra- tione sua ad + hunc modu cognita, immensa reple- tur laetitia,) quid enim dulcius ei, quam vt cum fi-

Pytho- nis sp- ritum a Paul- lo expella- uerunt Phi- lippu.

Paulus i- cau- cau iudicium

B

Custos carce- riu suis bo- nificatur, & in Christum credit.

Alia Pau- li Athenis,

Areopag- ita.

C

Areopag- ita.

Summa coe- lio Pauli a- pud Areo- pagita Athenis.

Dionysius Areopagi- ta.

Hierotheus

Dionysii martyrium. Et in eodem martyrio miracula signa Dionysii Areopagite scripta. Qui Hierarchiam nominat, vno verbo summam rem sacraru omni dispositione ordinata ab solutaq; dicit. Et qui hierarchiam vocat, numine afflatu, diuinitateq; vno, sacra co- gnitione peritum signifi- cat. Dionysii Areopag.

Agriographum. de isopete in. Migratio & ascriptio Deo genitrici in caelam Hier. 9. Paulum & Enstochiu. Ne si venerit vestris in manibus illud apocryphum de transitu Mariae beatae gloriosa semperq; vir- ginis, dubia p certis recipiat. quod multi Latinaru pietatis amore studio legedi chari amplectuntur praesertim cu est hic nihil exprimi pot- pto, nisi q- hodierna die migrante a corpore.

A lio & rege suo esset, contingeret) lumen ad eam infertur, domus purgatur, genere propinqui, vt par erat, accersuntur, ritēque & ordine quæ ad transitionem eam pertinent, præparantur: nuncium etiam illa, quem acceperat, iis qui cum ea erant, exponit, & præterea victoriæ mortis trophæum (erat autem palmæ ramus) monstrat. Etiam tempus instabat, quum in Sion super humiliore lecto reponitur. & aderat Ioannes, qui eam domi suæ fouerat: & præterea quidquid Hierosolymis erat sceminarum celebriorum, quæ vel amoris necessitudine, vel generis propinquitate ei cōiunctæ essent. Tum virgini discipulo & itidem aliis ipsa virgo præcipit, vt duas eius tunicas vicinis viduis, quæ præter cæteras propensiore erga eam amore atq; pietate fuissent, donent. Sub hæc vis lachrymarū ingens ex oculis omnium profluit, orbitatē suā migratione illius complorantiū. Deinde cœlitus filius eius, cum innumerabili angelorum exercitu descendit, animam illius sanctam prorsus & diuinam assumpturus: & tonitrus atq; nymbi sonitu confestim ex sinibus omnibus suos congregat discipulos. Hæc quū immaculata prorsus virgo sciret, vnicuique quæ optaret, precatur, benedictione omnes dignatur, † & extremis illos vocibus cōpellat, Vale dicens: migrationemq; suam nō luctu eos, sed gaudio potius prosequi iubet: & quæ ad exequias sepulturamque eius pertinerent, suauiter & lætē exponit. Deinde Petrum ad se venire iubet, mox reliquos etiam Apostolos vocat, ardentibus habentes faces: & mirificè exultans, labiisque aperiēs, gratias filio agit: atque in lectum rursus reposita, manus reuerenter & grauitate, ita vt illa decebat, eleuat, & venerandū prorsus solēque ipso purius corpus pulchrè cōponens atque conformans (videbat enim illum angelorū gloria circumcirca tanquam satellitio stipatum) cum voluptate & miraculo: Fiat mihi rursus secundum verbum tuum, inquit, atque ita in charis illius manibus, perinde atque obdormiens, beatā deponit animam.

CAPVT XXII.

Morti & sepulchro virginis matris Apoſtoli Christi affuerunt.

† In Hierosolymis ad hunc locum peruenit.

C

a Testimonium Dionysii Archiepiscopi.

Oeterum ne temerè videar conuenus Apostolorum in dormitione Dei genitricis meminisse, necessarium esse duxi, 2 proferre ea quæ Dionysius Arcopagita, in tertio capite ad Timotheū Ephesium episcopum scribit, quod caput tales habet inscriptiones: Quæ precationis sit vis, de beato Hierotheo, & de religione atque Theologica historia. Verba eius hæc sunt de Hierotheo: Cōgressus etiam est cum hierarchis diuino numine afflatis, quum & ego & ipse, aliique multi ex sanctis fratribus nostris, ad spectaculum b diuini illius & salutiferi corporis conuenissemus. Aderat ibi Iacobus quoque frater Domini, & item c Petrus theologorum coryphæus & princeps. Deinde post id spectaculū, visum est, vt hierarchæ omnes, pro se quisque vt posset, hymno cantato, infiniti potentem diuinæ virtutis bonitatem cōcelebraret. Meministi tu satis, vt ibi secundum theologos ipsos, omnes alios sacros mystas longè superarit, totus à seipso secedens, totus mente extra seipsum degens, & prorsus conuenientia eis quæ

b Οὐρανὸν καὶ οὐρανὸν εὐμαρτύρων
c καὶ τὴν ἐκκλησίαν
d καὶ τὸν λαόν
e τὸν λαόν
f τὸν λαόν

canebat patiens, d ita vt à quibus audiebatur & cōspiciebatur, simul & nō cognosceretur: numine afflatus, & diuinus hymnorū cantor iudicatus. Sed quid tibi de iis, quæ tum sancti illi viri theologati sint, dicam? Quum, nisi mei quoq; ipsius sim oblitus, meminerim, me multos hymnos & partes quasdam diuinitus inspiratarum illarum laudum, te canente audire? Hæc Dionysius. Apostoli autem, & qui præterea ibi aderāt, viri egregij, lectum corona circundantes, reuerētē illam exosculantur. Ad quam deinde quàm plurima sunt miracula. cœci nanque, præter spem expectationemq; omnem, oculis suis solem cernūt, surdis auditus suos datur, claudi gressus recipiunt: & vt semel dicam, omne morbi genus tactu solo prorsus cedit & profugit. Deinde cereis ardētibus prælatis, & vnguentis floribusque sparsis, atque Angelis cœlitus e pheretrum vel præeuntibus, vel stipantibus, veleria cōsequētib; diuinis patribus & Apostolis mirifica quædam carmina f cōcinentibus, intellectualis illa atque spiritualis arca, ex Sion in Getsemani, Apostolicis eam gestantibus manibus fertur. Atenim in hanc tantam lætitiā, molestū & durum quiddam incidit, quod silentio prætereundum non sit. Quum enim diuinū illud tabernaculum, ita vt dictum est, ad Getsemani portaretur, vbi Dei genitrix sepeliri se mandauerat: Iudæi inuidia tabelcetes, quum occultare non possent, eum qui in mētibus eorum fouebatur, liuoris affectum produnt. Inter quos alii quidam cōfidentior, furibundusque magis, (erat autem ex sacerdotum ordine) quum sacrum tabernaculum portaretur, impetu quodā præter rationem percitus, in id ferebatur, humi prosternere sacram illam arcam, atque pessundare in animo habēs. Sedenim vindicta nequaquam moratur f. Nāque ab vlnis manus illius recisæ, ex pheretro dependent. At quæ diuina natiuitate sua, lætitiā habitabilem orbem omnem repleuerat, ne in obitu quidem cuiquam molestiæ aut ærumnæ alicuius causa futura erat. Porro is cui hoc cōtigerat, quū malus quidem, sed tamen non prorsus desperatus & incurabilis esset, pœnitentiæ ritē præterendit remedium: & quoniam manus quas non habebat, protendere nequid, lachrymas profert, & simul cum ea respici f scentiæ disciplina, curā quoque adest. Pheretrum enim consistit, & manus ad refectionē, vnde deciderant, accommodatæ (Petri id iussu factū) confestim pristinū statū suum recuperant. Vbi autem ad Getsemani peruentum est, sepulturæ quidē illa, filium imitata, traditur: h per illum autē ma d diuina tabernacula, ad ipsum scilicet Paradisum, vbi & vitæ arbor consista est, ratione ea, quam qui hæc fecit, Deus nouit, transfertur.

CAPVT XXIII.

Orrò vitalis & salutiferi tabernaculi huiustranslationem, quū multi alij disertis verbis clarè deprædicant, tum omnium maximè Iuuenalis Hierosolymorū episcopus: magnus sanè diuinōq; afflatus numine vir, ex vetusta traditione, rem hanc sic gestam, scriptis suis cum fide confirmat. Dicit enim, totum triduum Apostolos ad monumentum

Monstratum sepulchrum eius cernitibus no bis vsque ad presens in valle Iosaphat medio, qua vallus est inter montem Sion & montem Olivæ posita, in qua sepulta fuisse prædicatur. Sed nunc vobis esse man solent cernitibus ostenditur. Et ad id circo dicitur, quia multi nostrorū dubitantes utrum ascripta fuerit simul cō corpore, an abierit relicto corpore.

Et Hierony. e Epiphani, aduersus An tidocum arianis, non se posse affirmare & dicere scribit, de genitrice Dei, vel q̄ immortalis permanserit, vel q̄ vitam mortis cōmutarit.

f Ex Iudaico sacerdote si cuius pheretro Dei genitricis impatiens inuadit, manus decidit, & ex pheretro dependent.

g Manus eide mox per penitentiam respiciēti, restituntur. h Corpus diuine virginis diuinitus in paradysum translatum.

Quod, quia Deo nihil est impossibile, nec nos de beata Maria factum abnuimus.

Cōfirmatur id autoritate Iuuenalis episcopi Hierosolymitani.

Quoniam p
per cautela
salua fide pio
magis deside
rio opinari o
porteat, quã
inuisibile desi
nere quod si
no periculo
nesciam.

Hierony.

Quo Maria
sancta una
cum carne ve
gno calorum
non carnat,
qua neq; le
sciuierit, neq;
fornicata fue
rit, neq; adul
teriu commise
rit. sed neque
aliquid in
fandũ carnis
opus patra
uerit sed im
polluta per
mãserit. Ep
phanias ad
uersus Mar
cion.

† τριλιυ.
Potest hic e
tiam legi τρι
λιυ. i. suã
obitu, assu
ptionem.

Diua Dei
genitricis mo
res. Statuta
& forma.

A mentum id, diuinorum hymnorum carmina au
dientes, perseuerasse. Accidit autẽ rursus, vt Tho
mas ab eis abesset: uidelicet vt nota perspectaq;
diuã genitricis fieret assumptio, itidem vt antea
filij eius, pro eo atq; decebat, post diem tertiu re
surrectio ingenti afficiebatur dolore, neq; quieto
animo esse poterat Thomas, quippe qui tãti boni
non fuisset particeps. Sacer autẽ ille chorus, in
quum esse iudicans, si ille quoq; diuinum virginis
matris corpus non spectaret atque complectere
tur, aperiri monumentũ iubet. Quod quidem vbi
ita est factum, desideratũ illud corpus non cõpa
ruit. Sepulcralia tantum lintea ritẽ composita lo
co suo manebãt: itidem vt filij quoque eius in se
pulcro relicta. Quæ & ipse, & qui cum eo aderãt,
cum veneratione exosculati, incredibilique volu
ptate, odorisq; suauitate repleti, sepulchrũ qui
dem ad pristinum conformant modum: miracu
lum autem ipsum, quasi per manus subinde poste
ris traditum, ad nos quoque trãsmiserunt. Quod
verò diuinum hoc Dei genitricis tabernaculum
resurrecturũ fuerat, propheta quoq; David præ
dixit: Exurge, inquit, Domine, tu & circa sancti
ficationis tuã. Inde fama est, non ita pridem san
ctissimã virginis quoque sacra primum celebra
ri cõcepta esse. Mores autem, formãque & staturã
eius modus, talis, vt inquit Epiphanius, fuit. Erat
in rebus omnibus honesta & grauis, pauca admo
dum eãque necessaria loquens, ad audiendum fa
cilis, & perquam affabilis, honorem suũ & vene
rationem omnibus exhibens. statura mediocri:
quãuis sint, qui eam aliquantulum mediocrẽ lon
gitudinẽ excelsissẽ dicant. Decenti dicendi liber
tate aduersus homines omnes vsa est, sine risu, si
ne perturbatione, & sine iracundia maximẽ. Co
lore fuit triticum referente, capillo flauo, oculis
acribus, subflauas, & tanq̃ oleã colore pupillas in
eis habens. Supercilia ei erãt inflexa, & decenter
nigra: nasus longior, labia florida, & verborũ su
auitate plena: facies non rotunda & acuta, sed ali
quanto longior, manus simul & digiti longiores.
Erat denique fastus omnis expers, simplex, mini
mẽque vultum fingens, nihil molliciei secum tra
hens; sed humilitatem præcellẽtem colens. vesti
mentis, quã ipsã gestauit coloris natiui contenta
fuit: id quod etiãnum sanctũ * capitis eius vela
men ostendit. Et, vt paucis dicã, in rebus eius om
nibus multa diuinitus inerat gratia. Aetas autem
eius sic se, vt antea dixi, habuit. Nunc ad Aposto
lica acta reuertamur.

C

* μαρτυριον.

CAPVT XXIIII.

D Aulus Athenis discedens, Corin
thum venit. Ibi in Aquilam au
læorum textorem, & Priscillam
cõiugem eius, qui nuper admo
dũ Roma venerant, incidit. Edi
cto enim Claudij, omnes ex Ita
lia Iudæi eiekti erant. Cum iis Paulus diphtheras
faciebat. Iudæj autẽ Pauli doctrina audita, ei resi
stunt. Quapropter is ira percitus: Sanguis, inquit,
vester super vos: à quo ipse purus, ad gẽtes profi
cisca. Ibi quoq; synagogã princeps Crispus, vnã
cũ coniuge & liberis, diuinũ suscipiunt baptismũ.
Annũ porrò integrũ cum dimidio Corinthi Pau
lus fuit, & Gallio Achaïã proconsul à tribunali Iu
dæos repellit. idẽmq;, quum Solthenes verbera
retur, pro nihilo eã rem habuit. Paulus verò inde
pfectus, in Syriam nauigat. Ephesum autẽ quum
venisset, manere quidem ibi tẽpore aliquo cogebatur:
festũ autem diem proximum Hierosolymis
peragere cupiens, inde abiit, & mari Cæsareã Pa
lestinẽ peruenit. Inde Hierosolyma pfectus mox
Antiochiã Syriã rursus tẽdit. Vnde deinde egres
sus, Galatiam & Phrygiam, ecclesias visitans, per
agrat. Apollos verò quidam, patria Alexandrinus,
eloquentiã vi pollens argumẽtis demonstratio
nibusque certis atq; firmis omnibus demonstra
bat, Christum eum esse qui ab ipsis expectaretur.
Hic Epheso profectus, Corinthũ appulit, atq; ibi
magna cum libertate fidei verbum deprædicauit.
interea Paulus ex terra Syria Ephesum venit: &
qui ibi adhuc Spiritum sanctum esse nesciebant,
eũ manuũ illius impositione abundẽ suscipiunt,
peregrinisque sermonibus & linguis loquuntur.
Biennium totum in Asia Paulus peregit in cuius
dam schola, cui nomen Tyranno erat. Ibi omnes
& Iudæos & Græcos ad Verbum audiẽdum per
traxit. Fama porrò in auditorũ antea miraculorũ
eius increſcebat, adẽdũ vt sudaria quãdam & semi
cinctia (tenues videlicet fasciã) quã corpus eius
attigissent, quũ morbos curarẽt, tum dæmonibus
formidolosã essent. Erant præterea Sceuã cuius
dam sacerdotis filij septẽ, qui nomine Pauli dæ
mones adiurare & expellere audebant: qui ita fu
gati, Paulum se quidem scire, illos autem minimẽ
nosse, dicunt: atq; cum impetu in illos insiliẽtes,
eos conuulnerãt. Quapropter res ea audita, om
nibus timorẽ incurrit. Mox etiã qui * ex curiosis
artibus viuebant, libros suos vendentes, precium
eorum ad quinque + myriades denariorum redi
gũt. His porrò ita actis, in animo habebat Paulus
per Macedoniam perere Achaïam, & inde reuer
ti Hierosolyma, deinde Romã etiã videre. Quum
autem adhuc in Asia esset, Timothem & Erastum
in occidentem misit. Ibi tum Demetrius faber ar
gẽtarius, quod aurei, quos faciebat, dij, Paulo illos
despicere persuadente, negligenterentur, tumultum
non paruũ Ephesi excitat: Actum esse de Diis, pe
riclitarique etiã templum, quẽ apud ipsos coleba
tur, Dianã, quiritans. Vulgus itaque furore & in
dignatione percitum, Magna, Ephesiorum Diana:
& impetu beluino quosdã ex Pauli sectatoribus
cõprehendit. Ac nisi Alexander scriba consistens,
sublata in altum manu, suauibus multitudinẽ de
mulsisset verbis, fortasse Paulum ipsum etiam in
teremissent. Qui Epheso discedẽs, in Macedoniã
proficiscitur, Ecclesias confirmans. Atque inde in
Græciam venit. Cæterũ quum ibi à Iudæis
ei struerentur insidiã, rursus per Macedoniã re
uertitur. Sequebãtur eum Sopater, Aristarchus, &
Timotheus. Tychicus autẽ & Trophimus Asiãni,
qui præcesserant, Troade eos expectabant. Pau
lus porrò vnã cum Luca (erant tum Azymorum
dies) Philippis Troadem & ipse venit. Ibi die Sab
batorum vna, quum Paulus concionem longam
haberet, & oratio in mediã noctem produce
retur, adolescens quidam Eutychus, qui in fene
stra quadã sedebat, verborum suauitate delibut
us, & in somnũ profundiorẽ delapsus, ex ter
tia cõtignatione decidit, & moritur. Ei verò Pau
f

Acta Pau
li Aquila
Priscilla.

Apollos

Miracula
Pauli.

* In ueris
gloriarie.
† Quinquag
inta millia
argenti.

Eutychum
mortuũ Tro
ade, Paulus
in uiam re
stituit.

A lus incumbens, bono animo esse, minimeque eos tumultuari iubet, esse adhuc in homine animam dicitur. Ita iuuenis incolumis & saluus, multum eis qui congregati fuerant, praeiuit laetitiae & iucunditatis. Et colloquio ad aurora usque producto, inde abijt, atque Mitylenem, mox Samum venit: & Trogyllij quum mansisset, inde Miletum adijt, Hierosolymitanum iter vrgens. Miletum porro sacerdotes Ephesiorum ecclesiarumque episcopos accersit, morumque & vitam eis suam commemorat, ut videlicet nihil eis earum rerum quae profutura fuerat, indicare intermiserit, poenitentiamque & fidem in Christum priuatim & publice testificatus docuerit. Proinde eis hortatur, ut & se & greges, in quibus eos Spiritus sanctus Episcopos constituisent, attentè curarent, ut vigilarent, seduloque cohortationum praceptorumque suorum, quae eos triennio toto, docuisset, meminissent, & ut lupos ecclesiis graues iam iam adueturos cauerent. Multisque praeterea commodis atque vtilibus rebus expositis, cum multo planctu, vix tandem ab eis auellitur: & cum ingenti desiderio, ipse simul & praebes & excipiens oscula, in nauem deducitur. Itaque in insulam Coo defertur. Deinde Rhodum, atque inde per Patara in Phoenicem secundis ventis peruehitur. Relictaque ad sinistram Cipro, recta in Syriam nauigat. Tyrum porro quum applicuisset, rursus naui Ptolemaidem, ac inde Caesaream Palaestinae venit. Hic hospitio Euangelistae Philippi, qui vnus ex septem diaconis erat, excipitur. ei quatuor filiae fuerunt, quas Deus oraculari & propheterico dono dignatus erat. Apud hunc quum plures dies maneret Paulus, eodem etiam Agabus propheta ex Iudaea venit, corrigensque zonam Pauli, manus pedesque vinciens iuos, numinae afflatus: Haec, inquit, Spiritus sanctus praedicat: Ad hunc modum virum hunc Iudaei in Hierusalem ligabunt, & in manus gentium tradent. Quapropter quum Paulum multi a perfectione Hierosolymitana dehortantes distinerent, tantum absuit ut ille persuaderetur, ut non modo vinciri vellet, verum etiam mortem obire pro nomine Iesu Christi paratum se esse contenderet. Eis autem qui cum eo erant,

Circus Pauli quum Miletum ad Episcopos Ephesios habuisset.

B
† φιλων κει
φιλων κει

Philippi enim euangelista quatuor filias prophetasse. Agabus propheta.

C ut voluntas Domini fieret, inferentibus, dimissus ille Hierosolymam venit.

CAPVT XXV.

Erunt enim uerò qui perfectiones Pauli descriperunt, quum quaplurima alia eum simul & fecisse, & passum esse, tum hoc quoque quum Ephesi esset, de eo memoriae maderunt. Quum enim ibi principem locum Hieronymus obtineret, multa cum libertate Paulus est concionatus. Quare Hieronymus ille bene quidem & disertè dicere, sed orationem eius non esse eorum temporum, testatus est. Plebs quidem certè, per insolentiam & furorẽ, Paulo compedibus iniectis, carceri eum includit, ut leonibus vorandus obiceretur. Ibi tamen Eubula & Artemilla, clarorum Ephesi virorum coniuges, fidem edoctae à Paulo (noctu enim ad eum veniebant) diuini lauacri gratiam ab eo petunt. Itaque virtute diuina atque angelici satellitij ministerio, caliginem noctis, exuberantia splendoris il-

Paulus Ephesi si in carcere coniectus.

Eubula ibidem et Artemilla cum uiraculo baptizatae.

D lustrante, Paulus ferreis compedibus liberatus, illas diuino baptismo ad littus maris initiat: & quum id nemo omnium, quibus custodiae cura madata fuerat, sensisset, ad vincula rursus sua, in quibus leonibus esca asseruabatur, redijt. Sed enim ingenti magnitudine & robore intolerando, leo, contra ipsum immixtus, in arenam quidem ille percurrit: sed mox ad pedes Pauli confedit. Et quum itidem aliae immanes ferae immitterentur, ne tangere quidem vlla sacrum corpus ad orationem erectum atque compositum, sustinuit. His ira actis, de repente fragore multo vehemens quaedam supra naturam ordinem grado decidens, multorum simul & virorum & ferarum animalium cominuit capita, ipsiusque etiam Hieronymi aurem amputat: qui deinde cum suis per Paulum Deo conciliatus, salutiferum suscipit lauacrum. Leo autem ille profugus, in montes proximos euadit: & Paulus inde in Macedonia & Graeciam transmittit. mox rursus per Macedonia vadens, Troadem & Miletum cõendit. Atque inde tandem Hierosolyma proficiscitur. Mirandum verò non est, Lucam hanc Pauli cum beluis pugnam reliquis eius actis non inseruisse. Nam etiam si ex Euangelistis solus Ioannes Lazari resuscitationem commemorat, minus tamen de fide veritateque eius ambigendum. Scimus enim, non omnes omnia scribere, credere, & nosse. Sed ut unicuique largitus est Dominus, & ut cuiuslibet diuidit & dispensat Spiritus, ita etiam intelligit, credit, & scribit spiritualiter ea quae sunt Spiritus.

CAPVT XXVI.

Quum ad eum modum Paulus ab Hierosolymis omnem circumcirca regionem ad Illyricum usque peragraret, Claudius Iudaeos Roma exigit, qui quum adhuc sceptrum Romani imperij gereret, ipsis Palaestinae feriis Hierosolymis tanta seditio & tumultus in plebe exitit, ut eorum tantum Iudaeorum, qui vi ex templo exire volentes, circa fores eius se inuicem premebant & collidebant, myriades tres, perculcatæ inter se & eneatae, sint. Quapropter festum id populo omni in ingentem est conuersum luctum, & ferè ad domos omnes doloris & planctus peruenit. Multa quoque praeterea Iudaei eo tempore experti perpessi que sunt mala. Hisce porro de rebus Iosephus quoque scribens, ad hunc modum refert: Claudius autem Agrippam Agrippae filium, Iudaeorum regem creat, & Felicem regioni omni Samariae & Galilaeae, & eius insuper quae extrema seu trans Iordanem dicitur, procuratorem constituit. Qui Claudius imperio tredecim annis & mensibus octo administrato, decedit, & Neronem filium successorẽ relinquit. Neronis porro temporibus, Felice Iudaeae praesidente, idem Iosephus in xx. Antiquitatum libro, de civili inter se sacerdotum factione atque seditione, prope modum hisce verbis commemorat: Exoritur autem & Pontificum seditio contra sacerdotes & primos plebis Hierosolymitanae. Atque quilibet temerarios nouandarumque rerum studioforum hominum coacta manu, dux erat. Itaque congressi inter se, quum conuiciis atque maledictis alij alios persequi debant, tum lapidibus quoque se inuicem petebant.

Supra maximam, hoc est pugna cum feris, Pauli de qua. 1. Cor. 15. Iosephus Lucam hanc Pauli cum beluis pugnam reliquis actibus non inseruit a Clades & calamitates Iudaeorum graues & varie sub Claudio, b Seditio inter Iudaeos & Samaritanos exorta: unde latrocinae peremerunt. Quod non seditionis principis in crucis egit, Ioseph. lib. 2. c. 11. & 12. Tacit. lib. 12. c. Hoc sic ita de reperitur apud Euseb. lib. 2. c. 19. Inuitio tantum tumultus ei allegatur. Sed ditio aut ipsa sicuti à Iosepho commemoratur, non adducitur. d Felix Iudaeae praefectus Drusilla Agrippae sorore, Agrippae Amasorum regis coniugis, uxore duxit, Ioseph. eodẽ cap. 14. Antonius Felix Claudij libertus, Iudaea per omne seruitutem ac libidinem inuicem seruitutis ingenio exercuit: Drusilla Clodiana et Antonij neptis in matrimonio accepta. Tacit. lib. 21. e Seditio Hierosolymitana inter Pontifices et sacerdotes sub Nerone.

A Neque qui hæc prohiberet, quisquam aderat. sed hæc omnia quasi in vrbe, tutore magistratûque omni carente, per vim impunè fiebât. Tanta porrò Põrificibus incesis impudentia & audacia, vt non vererentur seruos suos ex vrbe in prædia & villas, decimas eas quæ sacerdotibus debebantur, direptû mittere. Quapropter euenit, vt ex sacerdotibus nonnulli ad eam penuriã redigerentur, vt inedia in conspectu multorum moreretur: vique ad eò factioforû vis & iniuria iuri & æquitati omni præualuerat. Idem ipse historicus, rursus eidem temporibus exortum prædonû quoddam genus refert, qui (vt ipse inquit) interdiu atque in media vrbe obuios interimebât. Potissimû enim diebus festis se mediæ plebi immiscentes, & sicas sub vestibus tectas habentes, + aduersarios confodiebant. Deinde eos quoq; qui ad eadem eam illos subornarant, per speciem ægrè eam indignitatem ferentium, aggrediebantur. Itaque factum, vt eo prætextu bonæ fidei habiti, deprehendi nõ possent. Primûm equidem illi Ionathan pontificem trucidauere, & post eum quotidie cõplures: & periculo ipse periculi timor grauior erat, quum pro se quisque, sicuti in bello, in horas mortè expectaret. Deinde illa quoque infert: Maiore insuper calamitate Iudæos affecit, ppheta Aegyptius. Adueniens enim in regionem eorum homo præstigiator, & qui propheta sibi fidem arrogaret, ad triginta millium, quos seduxerat, hominum multitudinem cogit. Eos ex solitudine in môtém qui Oliuarû est ductus, ducit. Ex eo loco + i animo ha beat Hierosolyma vi capere: superatõque Romanorum præsidio, tyrannidè sibi in populo, satellitio eo, quod secum impetum in vrbe facturum esset, fretus vindicare. Sedenim conatû eius præuenit Felix. nam is Romanorum copias vnà cum Hierosolymitanæ plebis auxiliis, contra eum ducit: & pugna commissa, Aegyptius statim infugam vertitur, & q̃ plurimi in exercitu eius vel cõduntur, vel capiuntur. Hęc Iosephus in secundo de captiuitate Iudaica historiarum libro refert. Huius autem Aegyptij & acta Apostolorû mentionem faciunt, vbi Iudæorum multitudo seditionem contra Paulum excitat. Dicit enim ad eum tribunus: Non tu Aegyptius ille es, qui paucis ante diebus tumultu per seditionè concitato, in solitudinè ad quatuor millia hominum sicariorum eduxit?

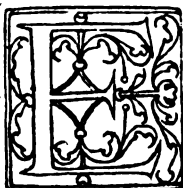
CAPVT XXVII.

Erone aut imperate, Simon magus Romæ miracula p iposturas & prestigia edebat. Canem autè maximû pro foribus catenis vincitum habebat, per què ad se venire volètes, si ei minus placuissent, arcebat. Aduenit porrò magnus ille Petrus ad Simonè visendum: qui canem eum efferatum & horrendû in se ferri videns, quum aurorè eundem ante aduentû suum, mortis permultis fuisse, qui ingredi voluissent, intellexisset, vinculis eum soluit, atque humana voce annunciare hero suo, Petrum Christi seruum adesse, iubet. Canis porrò quo iussus fuerat modo, nũcium perfert. Ad eam rem, qui tum cum Simone erant, consternati obstupuerunt. Quibus ille: nihil noui esse, se quoque

eadem facere posse dixit. Itaq; canè exire, & Apostolum ad se vocare iubet. Petrus accitus ingreditur. Ibi in colloquio mutuo multa inter se verba faciunt. Miraculis equidem & variis prodigiorum operibus Simon longè superatur. Qua propter multi ex illis ad Christû accedunt, atq; baprisimû subeunt. Enimverò & Simon ipse, dæmonum ei inferuentium opera, multa admiranda faciebat. Nam vt staruæ mouerentur curabat, & in ædibus vasa atq; instrumeta domestica se sponte propria hinc inde transferebant, & ipse flammis circûdatus nõ vrebatur. Ferebatur quoq; volans in aère. Ex lapidibus, fuco hominibus obiecto, panes faciebat. Draconis quoque formam induebat, & in varias animantium species mutabatur: duplici facie indutus cõspiciebatur, in aurum sese totû trãformabat, fores vectibus & claustris probè communitas & oclusas dicto aperiebat, vincula ferrea distumpebat, in conuiujs omnifariã formularum simulacra exhibebat, vt plurimæ ante eum præcederè vmbra efficiebat, quas defunctorum dudû esse animas nugabatur. Nec ipse modò, ad quam vellet, transformabatur speciem: verûm etiam alios quos voluisset, in variatû animantium formas mutabat. Quosdam autem, quum planû eum & scurram esse coarguere & conuincere tarent, amicitia prætextu simulato, bouem sacrificans ad epulas inuitabat, & inde multiformibus eisq; incurabilibus morbis & immanibus dæmonibus subiiciebat. Hæc atque his similia, quum diuus quidem Petrus verè ac re ipsa, Simon autem falso & imposturarum fuco facerent, Nero vtrûque euocat: & quum, quod melius esset dispicere posset, tum quidè, vt insolentium prodigiorû nõ effecto res, ambos, tanquam erroneos & scurras, Roma expellit. Postea autem animum ad impostorem & impurum Simonè, quippe & ipse impius, maximè confert.

CAPVT XXVIII.

Idem temporibus, Paulus vnà cû discipulis suis, clitellis iumentis impositis, Cæsarea ascendit Hierosolyma: & die sequenti ad diuum Iacobum hierarcham & presbyteros veniens, eos salutatur, & quæ Deus per ipsum apud Gètes effecisset, exponit. Illi porrò gloriã primûm Deo ferebât: deinde Paulum admonebant, quàm plurima esse Iudæorum fidelium millia, qui legis zelo & æmulatione perciti, de eo certiores facti essent, quasi omnes doceret à lege deficere, circûcisionem abolere, & patrios mores negligere. proindèque auctores suarorûque ei erant. vt consilio + ad tẽpus accommodato, purificaretur, & ex legis præscripto caput traderet, ne scilicet legem abrogare videretur. Atque ille quidem ita purificatus, templum ingreditur: Iudæi autem Asiani eo conspecto, ira vehementiore ducti, manus ei inferunt. & alius alium cohortati, tanq̃ eum qui templum phanaret, inde extrahunt, & occidere moliuntur. Cæterum cohortis Tribunus, tumultu eo ciuitatis audito, magna cum celeritate accurrit, & Paulum ex percussorû manibus raptum, grauibus duabus catenis vincitum, in castra ducit, & q̃ cum

D Colloquium Petri cum Simone. Itidè inter se miracula edendū cõstant.

Impostura & prestigia Simonis Magi, perinde acque Protei cuiusdam.

Nero vtrûq; Roma expellit.

Paulus Hic Hierosolyma venit.

† oixovula x̄p̄aiō. Dispensatio apostolica.

A Iudæi Asiani ibi in tẽplo per tumultum capti.

Alimo Hic Hierosolyma sicariorum p̄blice & impune grassantium horrendum tumulũ

† Magi, plurimos, v̄ros.

Ionathas p̄sifex casus.

Aegyptius pseudo propheta per duellu opprimitur.

† oixovula in paterat.

Simon Magus Roma prestigia homines seducit.

Canis pro foribus eius cubans humana voce loquitur.

A *Egyptium illum esse, de quo paulò antè diximus, opinaretur, id ipsum inquiri. Ille autè Tarfensem se ex Cilicia esse dicit. Deinde quò eum in gradus statuisset, causam dicere iubet. Ibi Paulus stans, de rebus suis cõmemorat, q̄ spectatum scilicet satis esset, zelo se & æmulatione patriæ legis flagrantè, apud Gamalielem cæremonias eius accuratè & diligèter didicisse: acceptisq; à senioribus epistolis, Damascum, ut ibi in vincula, qui Christum prædicassent, coniceret, contendisse. Immensam verò tum cœlitus lucem circū se coruscasse, vocemque inauditā antea ad se delatam esse: excœcatū inde circuitū, visum postea rursus ab Anania recepisse, deniq; baptismo cõsignatum, Iesu Christo nomē dedisse. Hæc omnia quum referret, magis etiā magisq; tumultuari multitudo incipit: tollendū eum esse, neq; talem hominē viuere debere, clamitās. Tum tribunus Paulū flagris cædit. At ille, quum Romanum se ciuem esse diceret, plagis liberatur. Deinde, cum prima luce Tribunus, rem omnē certius cognoscere volens, Põrifices & consiliū euocat: atq; ibi, quum Paulus rursus cõcionaretur, ab Anania in os verberatur. Quem Paulus Pontificè esse nesciēs, quum parietem eum dealbatū vocat, tum illegitimū iniquūque ei iudiciū obiicit. deinde + consilio quodā pro tempore capto, Pharisæum se nominat: & q̄ mortuorum resurrectionem prædicet, propterea se in ius trahi dicit. Hoc modo, Pharisæorū sibi, nihil eum criminis admisisse credentiū, conciliat studia: & Tribunus veritus, ne quid multitudo, quod minus deceret, faceret, eum abducit. Noctu verò Christus Paulo asistens, forti animo esse iubet: eumq; sicuti Hierosolymis, ita Romæ quoque de se testificaturum esse dicit. Erant autè quidam qui iuramento cõfirmauerant, persuasuros se quidē sacerdotibus, ut Paulum è ciuitate producerēt, ipsos verò ad eum necandū paratos fore. Quod quum Paulus cognouisset, (nā id ad eum sororis eius filius detulerat) Tribuno significat. Ille porrò, Claudius scilicet Lysias (ita enim vocabatur) duobus ceturionib⁹, ducentisq; hastatis, & septuaginta equitibus diuinum cõmittit Apostolū, ut noctu iumentis vehementem, Cæsaream cum epistola ad Felicem duceret. Et ille, quum eos qui Hierosolymis venissent, excepisset, expectaturūque se, qui eum accusarēt, dixisset, in Herodis prætorio asseruari illum iubet.*

CAPVT XXIX.

Vinq; dies intercessere, quū seniores Hierosolymis ed veniūt, Ananias pōtifex & orator quidam Tertullus nomine: qui quū alia multa Paulo accusans, nugis suis & loquentiæ convenientia obiicit: tum ut pestiferū & seditiosum hominem conuiciis proscindit, prophanantē sanctum sanctorum, & templū ipsum. Insuper etiā, magni & grauis criminis loco adicit, antesignanū hūc esse Nazarænorū sectæ. Paulus verò facillè criminib⁹ aliis oratione suauis confutatis, colere se Deum, iuxta eam quā illi dixissent sectā: neque se iis quæ in lege prophetis sint, dictis refragari: neque aliterq̄ accusatores conuicatorēsque suos credere constituisse. annunciare etiā mortuorum qui vel piè, vel impiè vixissent, resurrectionē, qua de re

potissimū in præsentī causa iudiciū sit, profiteretur. D Quibus auditis, Felix iudiciū ad Lysias tribuni aduentum cõperendinat. Qui tribunus quāprimū venisset, causam se iterum auditorū dicit. Paulum autem in custodiā mittit, neque quenquā ad eum adire, quæque ei vsui essent, subministrare volentem, prohibet. Cæterū paulo post Felix vnā cū Drusilla vxore accersitum Paulum, de salutifero. Verbo concionantē audit. Itaque metu ex cõcione eius cõcepto, Felix paulatim eum absoluebat. Professionem verò fidei suscipere volens, pecunias se ab eo accepturum sperabat: eamq; ob causam frequenter cum eo accito, familiarius libentiusque sermones conferebat. Enimverò biennio exacto, Portius Festus à Nerone successor Felici mittitur: qui quū Cæsarea Hierosolyma ascenderet, Ananias pontifex, Paulū ut eò vocaret rogat, eo nimirum cõsilio, ut in itinere clam ferro ille à cõiuratis trucidaretur. Festus petitionē eam reiiciens, eos Cæsaream, vbi cõtrouersia decideretur, venire iubet. Eò quum Festus & presbyteri venissent, Paulus pro tribunali crimina sibi ab eis obiicta, tanq̄ aranearum telam soluit, nihil se vel in legem, vel in templum admisisse pulcherrimè demonstrans. Ac Festus quidē, ut Iudæis gratificaretur, Hierosolyma Paulū venturū esse dicit. Id verò ille deprecatur, ad Cæsaris tribunal se staturū attē stans. Nemini quippe fas esse, hominē ad Cæsare prouocantē, Iudæis per gratiā donare. Adhūc modum quū Paulus techna quadam Festū constrinxisset, ille re in cõsiliū relata atq; deliberata, tandem: Cæsarem, inquit, appellasti, ad Cæsare ibis.

CAPVT XXX.

Nterea Agrippa rex, vnā cum Bernice coniuge Cæsareā ad Festū venit. Atq; ibi quum plures dies moraretur, Festus causam Pauli regi exponit, ut scilicet is vincētus à Felice relictus fuerit, & ut presbyteri & pontifices, officium iudicis aduersus eum implorarint: ut denique pro tribunali hominē accusatoribus præsentibus statuerit, atque ibi nihil criminis in reo, quātum suspicari licuerit, cõpertum sit, præterquam q̄ quæstiones quædā de religione ipsorū, & de quodā Iesu defuncto, quem Paulus viuere assereret, & ab accusatoribus ei obiicerentur. Et quū ipse dubius ancēpsque de iudicio hoc fuerit, Paulū ad cognitionem Cæsaris prouocasse. Hic Agrippa: Peruelim, inquit, & ipse virū audire. & Festus: Cras audies, ait. Itaq; maximo cū apparatu prima luce Agrippa cū Bernice frequēs conuocat auditoriū. Et aderant ibi etiā Festi iussu, quicunq; in ea vrbe fuere viri clari. Itaque Paulus vincētus adducitur. Tum ibi Festus sermonē exorsus: Agrippa rex, & quicunq; in cõuentu hoc adessis, inquit, hic ille est, quem Iudæorū multitudo, tumultu ingenti concitato, ad me veniens è viuīs tollendū esse omnibus modis contendit. Ego verò, quum nihil eum morte dignum cõmisisse animaduertierim, & ipse iudicium Augusti appellauerit, ed mittendū esse duxi. Quum verò nihil certi, quod de eo scribam, habeam, ad iudiciū tuum produxi, rex Agrippa: ut causa cognita, tãdem habeam, quid de eo Cæsari significem. Admodum enim absurdū mihi videtur, vincētum quenquam

Causam apud Iudæos dicit.

B

† multūq; vi.

Conspiratio quorundā Iudæorū in necem Pauli.

Paulus Cæsareā ad Felicem ducitur.

Accusatur apud Felicem Paulus.

Paulus se defendit.

Felix perueniam apud Paulum captus.

Portius Festus causam Pauli audit.

Paulus festi iudicium habens, Cæsari appellat.

Agrippa rex cū vxore Bernice Cæsareā ad Festum venit.

† quæstio.

Paulus apud
Agrippam de
rebus suis ver-
ba facit.

Nero Agrippa
p. e. Galilee
partem dona-
vit. Civitate
quodam Iulia-
nem cu vicia
XIII.
concessit.
Aristobulo
Herodas
Civitate ro-
gis filio Ar-
meniam mi-
no, em permi-
sit. Joseph. lib.
20. cap. 15.

A mittere, & non simul causam vinculorum indi-
care velle. Tum Agrippa ad Paulum: Permittit-
tur tibi, inquit, de te ipso quod visum est, dicere.
Ibi Paulus consuetudine fortasse quadam, manu
extenta, verba fecit. Et primum arte quadam pru-
denter Agrippam, vt virum iustum, consuetu-
dinumque & quæstionum Iudaicarum egregie
peritum, laudare non omisit. Deinde felicem se
eo nomine, quod in talem auditorem causæ suæ
incidisset, iudicauit. atque huiusmodi præfatione
præmissa, res suas exponens: Ab ineunte ætate,
inquit, accuratè & diligenter in patria Pharisæo-
rum secta educatus & doctus sum. Ac ne nunc
quidem alia de causa ad tribunal sto, quam quod
mortuorum resurrectionem futuram esse doceo,
quam Deus olim patribus promisit. Quod qui-
dem ad nomen Iesu Nazareni pertinet, zelum &
defensionem patriarum legum spirans, multa
quæ non decuerunt admisi, eaque omnia aperte
facere sum visus. Testatur id vniuersa Hierusa-
lem: per multi enim à me, qui potestatem eam
à sacerdotibus acceperam, in custodias sunt con-
iecti. Tantum autem in me furor is exuberauerat,
vt etiam in longinquiores vrbes sim profectus,
persequens, omnique (quod dicitur) furemoto,
euertere sectam hanc contendens. Itaque Dama-
scum quum iter facerem, meridie ipso lux sole il-
lustrior cœlitus me circumfulsit. Cuius splendoris
magnitudine oculos perstrictus, & proinde
caligine obsitus, in terram decidi. Ad hæc vox de
cœlo audita, quæ Christum persequi vetabat, &
mox vt exurgerem iubebat: eam ob causam vi-
sionem mihi talem oblatam esse indicans, vt me
testem produceret, earum, quas sciret, quasque
paulò post indicaturus esset, rerum: vt scilicet
cæcorum aperirem oculos, & homines à tene-
bris ad lucem, & à potestate atque imperio Sa-
tanæ ad Christum conuerterem, remissionem
peccatorum, hæreditatèque inter sanctificatos,
per eam quæ in ipsum est, fidem & persuasionem
recepturos. Visioni porrò tali, quæ naturam om-
nem longè supergrederetur, non morem gere-
re, religio erat. Itaque Iudæi simul & Gentibus,
vt per resipiscentiam & pœnitentiam ad Deum
conuertantur, dignaque pœnitentiæ opera perfici-
ant, annuncio, nihil prorsus extra prophetas &
ipsum Moysen docens, nimirum quod Christus,
qui passus sit, & primus ex mortuis resurrexerit,
lucem Gentibus, vitamque & salutem æter-
nam proprio suo denūciat populo. Hæc quum
Paulus cum diserta facilitate diceret, Festus, vtpo-
te animalis quidam homo, qui non satis ea quæ
spiritus sunt assequeretur, stultitiàmque adeò &
insaniam esse suspicaretur, tanquam per multas
litteras mète captum, neque satis quæ diceret in-
telligentem, cum conuicio Paulum ridebat. Cui
ille, non insanire se, sed veritatis & sobrietatis
verba loqui asseuerat. Quemadmodum id regi
ipsi, ad quem hæc liberè diceret, probè cogni-
tum esset: quem nihil earum rerum latèret, om-
nibus quæ prophetæ annunciarunt credentem.
Ibi ad eum Agrippa perhumaniter: Modica ex
parte, inquit, mihi, vt Christianus fiam, persua-
des. At ille: Mihi verò in primis apud Deum in
optatis est, non solum modica, verum etiam ma-
xima ex parte, non te solum, verum etiam qui ora-

tionem meam hodie audierunt omnes, tales fie-
ri, qualis ego sum: extra vincula dūtaxat ista, qui-
bus & obstrictus sum, catenarum.

CAPIT. XXXI.

Agrippa autè, & qui cum eo erant
ex confesso statim consurgentes,
& seorsim consistentes, Nihil (in-
quiunt) homo iste, quod vincu-
lis aut morte dignum sit, facit. Ad
quod Agrippa adiicit, absoluendum
cum fuisse, nisi Cæsarem appellasset. Ea
porrò de causa in Italiam ei nauigandum esse, de-
cernitur. Ita Iulio cuida ex cohorte Augusta com-
mittitur. Nacti autem nauem adramyrtinam, in
eam conscendunt. Porrò cum Paulo erat Lucas,
& Aristarchus ex Macedonia Thessalonicensis.
Inde Sidonè sunt delati. mox progredientes, iux-
ta Cyprum nauigant: & deinceps Ciliciæ & Pã-
philiæ mari transmissis, ad Myra Lyciæ appellant.
Ibi Alexandrina nauis in Italiam tendente, inuen-
ta, Iulius victos in eam imponit. Et ad Gnidum
quum propius accessisset, præter Cretã, iuxta Sal-
monam vehitur. Dehinc ad oram, cui Boni por-
tus nomen est, deferuntur, à quo non longè oppi-
dum erat, Laſæa dictum. Et quum periculosa esset
nauigatio, Paulus nauem tempestate ad iacturam
vsque, vectorèsque de vita ipsa summè periclitat-
uros præmonens, non trãsmittendum inde sua-
det. Sed Centurio in eo gubernatorem nauis, ma-
gis quàm Paulum audiebat. Quapropter inde, q̄
portus ad hyemandum non satis idoneus esset, di-
scidunt: & Noto spirante, Aſso superata, Cretam
præteruehuntur. Mox ventus exoritur typhonicus
& turbulentus, quem procellosum Eurum,
seu Euro aquilonem vocant. Itaque nauis ab eo ra-
pta, quum contrà niti non possent, tempestate ali-
quantum cedentes, feruntur. Et ad insulam quan-
dam paruam, quæ Clauda dicitur, cursu directo,
vix scapham consequuntur. Eaque in nauim sub-
lata, nauim ipsam quàm possunt firmissimè, con-
tra incurſiones & procellas fluctuum cingentes,
instruunt & communiunt. Deinde ne in Syrtes,
quæ dicuntur, inciderent veriti, velo laxato ve-
huntur. Et turbulentissima coorta hyeme & tem-
pestate, tertio demùm die iacturam faciunt, &
manibus ipsi suis omnia nauis armamenta in pe-
lagus proticiunt. Quum autem diebus pluribus
neque sol neque astra in cœlo conspicerentur,
immanisque præterea immineret tempeſtas, om-
nis spes salutis præciditur. Eaque de causa ve-
ctores cibi abstinentia & inedia longiore mace-
rantur. Atque ibi Paulus: Decebat, inquit, vos
mihi morem gerere, & è Cretã non soluere. Sic
enim tempeſtatis huius iniuria & iactura carere-
tis. Sed nunc quoque quieto vos bonoque esse iu-
beo animo. Præter nauim enim nulla vectorũ in-
tercidet anima. Hac enī ipsa nocte Angelus Dei,
quē colo, mihi aſſiſtēs, timorē me abiicere iuſſit.
Oportet enim, dicēs, apud Cæsare te ſiſti. Et q̄
gratiosus apud Deum es, vectores simul omnes
tibi ille donat. in insulam autè vos quandam ei-
ci necesse est. Quartadecima deinde superuenit
nox, & illi in Adriatico afflictiãtur mari: atq; alti-
tudinē inquirentes vnde, ad viginti passus inueniūt.

Paulus Ro-
mã nauigat.

Sicut prædi-
cationis Pau-
lina.

† x̄p̄l̄r̄r̄
eūi π̄l̄r̄r̄t̄
ω̄l̄p̄ic̄.

* *μικροί γὰρ ἴσταντο*

A Et ne in aspera inciderent loca metuētes, quatuor è puppi anchoris proiectis, diem * à Deo precibus optant. Tum demum nauæ scapham è nauì in mare proiiciunt, & fugæ consilium capiunt. Centurio autem Pauli suauis, funes scaphæ incidi iubet, eamque ventis auferendam committit. Et priusquam illucesceret, Paulus omnes, vt cibum capiant, hortatur, ne capillum quidem vnicum è capite eorum omnium decisurum pollicens. Ipseque primus Deo quas decebat gratiis sacratis, cibum sumit: quòd itidem vectores reliqui, qui ducenti & septuaginta sex erant, faciunt. Vt autem dies illuxit, terram quidem dinoscere nequeunt: sinum verò conspiciunt litus habētem. Subductis itaque ancoris, gubernaculorumque remisit in necturis, & artemone aliquantulū sublato, spirantis venti vi ad litus tendunt. Et protra quem integra permanet, pupis autem fluctuum violentia soluitur. Milites porrò illud consilij capiunt, vt vinctos omnes interimant, ne ex eis quisquam natando euadat. Centurio autem, propter Paulum, eadem eam inhibet: & pro se quenque, vt posset, consulere sibi iubet.

Naufragiū.

B

CAPVT XXXII.

Προϊντο ἀναγκάσαι, hoc est, puppim impellere, est sensum retrocedere, nauigiū nō inuerso. Qui enim se ita cedens recipit, puppim remigando impellit. id quod propterea facit, ne pro calamitate fugere, dum se paulatim subducit, videatur, et ne seruis hostibus obnoxius. Proverbiale est, sententiā prorsus sensum mutare.

Suid. b Paulus cū reliquis vectores in Melitē insulam enatis. c Vipera venosa ictu suo Paulo nō nocet. d ἄσπετον ὑποκρίσειν τὰν τρία Ἄλγους ἔσθαι. e Miracula à Paulo in Melitē edita.

T confestim omnes ^a in litus euadunt. Insulæ nomen ^b Melita erat: cuius incolæ barbari quidem illi, non parum tamen curæ & benignitatis naufragis exhibent. Itaque propter imbrē copiosorem, & frigus vehementius, pyrā illi ingētem accendunt, & circumcirca confident. Ibi quum Paulus multa sarmenta congesta pyræ imponeret, & ^c vipera, quæ in dumis eis latebat, calore eo excitata proreperet, manum eius illa mordicus arripit. Quod vbi Barbari, ita scilicet feram eam ex manu illius dependere, conspiciunt, non bonum eū esse virum, sed homicidā, & immanem quempiam, qui etiam si sruæ tempestatis vim euassisset, præsentem tamen à venenoso serpente ictus, ne diutius viveret, vindictam sentiret, suspicantur. Sedenim nihil inde periculi Paulo accidit. nam serpētem excussum in flammam coniicit. Illi verò existimantes eum euestigio vel ex incensione arsurum, vel exanimatum pessum iturum, improba venenati morsus contagione: vt aliter rem euenire viderūt ^d, puppi, quod dicitur, ad inhibendum citatiorem cursum impulsa, longè diuersa de eo loqui incipiūt, diuinisque eum prosequuntur honoribus. Agri & prædia insulæ eius, Publij, primum ibi tenentis locum, erant: qui per triduum ad summam hospitalitatem nihil faciens reliqui, benignè eis facit. Cæterum copiosam is humanitatis eiusmodi reportat gratiam. vehementes enim febres, & dysenteria, quæ mala Publij patrem dudum vexauerant ^e, attracto Pauli pelluntur. Alij præterea quàm plurimis afflicti morbis, dolore & cruciatu statim omni, pristina restituti valetudini, leuantur. Vnde magnus Paulo honor prouenit, vectoribusque quæ ad nauigandi vsum pertinerent, abundè subministrantur.

Bi verò etiam aliud nauigiū in Alexandrinum, Castoribus, diis falsis, quorum imagines præ se ferebat, consecratum hyemabat. Quemadmodum enim Christianam pietatem colentes nauium gubernatores, naues suas sanctis quibusdam dedicant, inscriptioneque id testantur: itidem olim, pro eo atque volebant, falsò creditis diis, picturis eas inscribebant. Hac igitur nauì, tertio post mēse, diuus Paulus conscensa, Syracusas, deinde Rhegium, atque inde perendino die Puteolos perfertur. Ac postremò saluus Romā peruenit. Verumenimverò fratres quidam, Pauli aduentu cognito, vsque ad Appij forum & Tres tabernas (quæ loca extra urbem Romam sunt sita) obuiam ei processerant. Romæ porrò Centurio cæteros quidem vinctos, quibus oportuit, tradit: Paulum verò secum ipse retinet. Triduo post Paulus primoribus Iudæorum ad se vocatis, oratione confirmat, nulla in re patriam legem se præuaticatum esse: cæterum quum vinctus in Romanorum manus esset traditus, illique causa cognita, se absoluum iudicassent, populares autem sui vehementius eum persequuti essent, necessariò se eò descendisse, vt Cæsarem appellaret: Nō equidem, inquit, quòd gentem meam in quopiam accusem: sed potius, vt vos viderem atque alloquerer. Quam enim circumdatam mihi cernitis, propter ipsam Israël̄is spem gero catenam. Qui ipsi quoque suspicionem amouentes, nihil se quidquam mali vel sermonibus vel literis de eo accepisse: paratòsque esse, res, de quibus dicturus esset, audire, testantur: scire se, vbique sectæ Christianæ contradici, allegantes. Designatur ergo dies, & illi omnes adsunt. Tum ibi die integro Paulus de Christo, atque eius regno orationem habet: atque ex lege & prophetis, ad locum quemque congruentem afferens testificationem, probationes adducit. Illi porrò partim quidem obsequuntur, paulatimque sermones eius complectuntur: partim verò, vt dictis eius fidem haberent, non adducuntur, & sic in diuersas opiniones scissi discedunt. Deinde Festi literis Neroni redditis, Paulus ad tribunal eius sistitur: & defensionibus disertis, admodumque prudenter ad persuadendum accommodatis, variam illam & versutam feram, non ille quidem populares suos perstringens, sed crimina tantum sibi obiecta refellens, effugit. Ex eo tempore biennium Paulus Romæ permansit, mercede operis sui viuens: omnes quæ, ad se venientes perhumaniter exceptos, duplici, in primis tamen diuina & cœlesti alimonia fouens. Atque ad hunc modum cum magna simul & animi & linguæ libertate regnum Dei, & Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, nullo interueniente impedimento, prædicans, Euangelium omnibus annunciauit.

Paulus Romanum peruenit.

Idē ibi apud Iudæos de doctrina Evangelica differt.

Idem priore Neroni iudicio absolutus.

Euangelium toto biennio Romæ prædicat.

A

CAPIT. XXXIII.

a Secundo imperantis Neronis anno primum Paulus Romanam venit.

A quo etiam tam est absolutus, intra quinque annos illud, quo tolerabilis Tyrannus in fuisse dicitur.

b Tricesimo Imperij Neronis anno.

c Romanam Paulus iterum venit, & martyrium ibi subiit.

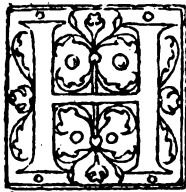
d Epistola prior ad Timotheum.

e E Laodicea Phrygia Paetia na metropoli.

f In 76. f. Alia eiusdem epistola.

Consilium Pauli in epistola scribenda.

Epistola ad Timotheum posterior.

Actenus sacer & diuinus Apostolus & Euangelista Lucas historiam actorum Apostolicorum scripsit. Deinceps porro ecclesiasticorum aperta vestigia sequentes, reliquas historiae nostrae res, Deo confisi, exponemus: & Spiritus sancti instinctu, quae supersunt, adiciemus. Ac tum quidem absolutus à Nerone Apostolus, ad concionum ministerium rursus est profectus. Quum autem iterum in urbem Romanam venisset, martyrio ibi vitam finiisse creditur. Non mirum quippe erat, Neronem, quod ab initio humanitate quadam praeditus esset, facile Pauli pro doctrina institutae defensionem acquiescere: postquam autem idem in impia atque nefaria flagitia tanquam in scopulos impigisset, ad alias aliorum caedes quoque Apostolorum adiciere. Itaque tum primum, sicut dictum est, dimissus, priorem ad Timotheum scripsit epistolam, quem episcopum antea Ephesi constituerat. In hac tanquam in forma adumbrata, rationem & vitam Hierarchicam copiose exprimit, qualibus moribus esse conveniat eos, qui Christianis sacris praesse volunt, spiritus afflatu scribens. Non solum autem Timotheo, & per illum Ecclesiis Christi omnibus, sed etiam sacro Tito aliam epistolam scripsit: quem ante hac insulae Cretae episcopum ordinatum, ibi reliquerat, ut si quid in Evangelica praedicatione sua adhuc deesset, ille adimpleret. Ad Corinthios etiam, Ephesios, Galatas, Colossenses, Philippeneses, Thessalonicenses, praeterea ad Iudaeos, & Romanos, & plerosque alios quos eum adire Spiritus sancti vis & gratia iusserat, quosque per fidem in Christum Evangelicam magnifice regenerat, quae praesens oratione sua dilucide docuerat, eadem per compedium absens in memoriam reuocans, epistolas dedit. Ita vero ea quoque quae secretioris mysterij, magisque abstrusa antea silentio praeterierat, postea per sacra scripta sua, aut gradioris sapientiae verbis accuratè & dilucide declarauit: aut saltem (ut ita dicam) parabolarum more & specie, tanquam per aenigmata adumbravit: neque propter eos qui ad res diuinas audiendas idonei futuri erant, ea occultans: neque propter ineptos atque indignos, dilucide prorsus & aperte, ad contemptum euitandum, exponens. Quum autem denud, ut dictum est, post longam variamque profectioem & cursum, Romam venit, morte ibi pro Christo est multatus: quo tempore quum adhuc vincatus esset, posteriori ad Timotheum composuit Epistolam: in qua, quum priorem defensionem suam ostendit, tum eam quae iam sibi imminerebat martyrij consummationem declarat. In prima enim, inquit, defensione mea nemo mihi affuit, sed omnes me destituerunt, ne id illis imputetur. Dominus autem mihi praesto fuit, & confortauit me, ut per me praedicatio impleta perficeretur, eamque omnes gentes audirent: & liberatus sum ex ore leonis. Neronem ita, propter saeuum & ferocem eius animum, designans. Et quum in spiritu sciret, iam iam ipse pro Christo adesse mortem, simile quiddam infert: Et liberabit me Dominus ab omni opere malo, & conseruabit in regnum suum coeleste: marty-

rium impendens significans. Id quod significatius in eadem ipsa, diuino instinctu, praedicat Epistola. Ego enim iam, inquiens, delibor & offeror, rempulsusque resolutionis meae instat. Indicat porro in hac posteriore vltimaque ad Timotheum epistola, Lucam sibi affuisse: in priore autem defensione, ne eum quidem ipsum. Vnde colligi recte potest, Apostolorum acta diuum Lucam vsque ad id ipsum tempus perscripsisse, historiamque omnem & acta eorum magnifice, tantisper dum Paulus prius adfuit, profectum esse. Atque haec quidem reces sui, illud ostendere volens, Paulum testimonium suum, quod Lucae perhibet, non ad id quod ille de aduentu Pauli Romam in actis suis scripsit, sed in posterius tempus referre. Toto enim ferè orbe peragrato atque triginta & quinque annis Evangelico pro Christo certamine peracto, quum postremo iterum Romae esset, & in coryphaeum praecipuumque Apostolorum Petrum incideret, vna cum illo sibi immortalitatis coronam accepit.

Lucas acta sua Apostolica ad priorem Pauli in urbe Romae aduentum conseruauit.

* Quo scilicet tempore posteriori ad Timotheum dedit epistolam, & vnicuique à Nerone constratum fuit.

CAPIT. XXXV.

E

On minus etenim Petrus quoque orbe peragrato, & iis qui ex circuncisione erant, omnibus, in Palaestina & Syria & vbique ferè terrarum praedicatione promulgata, quum sub Neronis imperio Romam, propter detestandum illum Simonem, qui publicis inscriptionibus Deum se vocare, praedicationemque Christi euertere est ausus, venisset, factisque illum simul & sermonum vi coarguisset: atque Romanorum Ecclesiae, primum quidem Lino, deinde Anacleto, & post hos tertio, ad mortem vadens, sapientissimo Clementi clauas commisisset, ad Deum migravit. Is porro vna cum Simone, tanquam prodigiorum effector, à Nerone Roma pulsus, Hierosolyma rursus & Orientales ciuitates petiit: & orbem miraculis illustrans, in Faustinum & Faustinianum, siue Niceta & Aquilam incidit, qui filij quidem clarissimi viri Fausti Romani, Caesarem genere attingentes, fratres autem Clementis erant. Hos quum ab Simonis praestigiis prodigiis abduxisset, ciuitates viscebat, Simonis semina vbique radicitus euellens. Deinde vero etiam sacrum Clementem ad se pertraxit, eumque sibi ad arcanas obscurasque illius de anima & restitutione hominis, aliisque rebus ingentibus quaestiones, per appositae solutiones rite & praesenti animo respondens, atque insuper miraculis multis, & secretioris sapientiae vi familiariter coniunxit. Multis vero deinceps annis & Matthidiam, nobilem matrem eorum, qua in insula quadam ex naufragio arumnose viuente reperit: quippe quae Roma Athenas liberorum suorum doctrinae gratia vna cum illis nauigans, naufragium passa fuerit: quum illi quidem alius aliud diuina prouidentia incolumes euasere, ipsa vero in insulam eiecta, in seruitute vitam egit. Hanc diuum Petrus ibi inuentam, quum ad spectandas vitiferas columnas diuertisset, eumque (quos diximus) liberi illius tres sequerentur, matremque suam praeter spem & expectationem omnem cognoscerent, diuino regenerauit baptismo. Ut autem & pater eorum Faustus Roma ad uxorem & liberos que-

Petrus & Paulus Roma martyrio coronati.

Primi Romae Ecclesiae Episcopi. Diuus Petrus acta.

Clemens Romae episcopus. Pater eius, & fratres.

Mater eiusdem.

Diuus Clementis duobus fratribus, & deinde patris utroque comes & socius Petri, praedicanus in orbe Evangelij fuit.

f iij

Arendos profectus, Ægyptumque, Syriam & Phœnicen peragrans, diuino quoque nutu in Petrum subſque incidit, & itidem vt illi, ſacrum ſuſcepit la uacrum, vnà cum illis Apoſtolum per orbem comitatus eſt. Ita illi longo tempore veri certiq; rerum eius geſtarum præcones fuere, ſimulque cum eo Chriſtum prædicarunt. Petrus porro ad eum modum per orbem habitabilem paſſim vadens, eccleſias vbique conſtituit. Et Romanum, quos ſupra diximus, ſucceſſoribus commiſit: Lino videlicet, Anacleto, & tertio ſacro Clementi. Ipſe quidem Clemens ſe à Petro in obitu eius lectum dicere, & à Petro ſecundum numerare videtur. Alij autem quartum eum à Petro eſſe referunt, in quibus etiã eſt Euſebius Pamphili. Alexandrinæ autem Marcum præfecit: in cuius ſacro miniſterio, Nerone octauum imperante annum, Anianus ſucceſſit. Porro Antiochenam primùm Euodio, deinde reuera ſt numine afflato Deumque ferente Ignatio regendam tradidit: quem Ignatium tenellum etiãnum, tanquam ſimplicem & integrum, manibus ſuis ſublato Chriſtus exhibuit: atque ſimplicitatem integritatemque diſcipulis oſtendere & commendare volens, Niſi ei ipſi ſimiles fierent, nequaquam illos in regnum, quod tum prædicabatur, peruenturos eſſe dixit. Siculorum verò eccleſiã Pancratium: aliſque regionibus, in ſulis, & urbibus Episcopos alios, qui ab eo ſacram Chriſti diſciplinam accepiſſent, præpoſuit. Ad hunc modum ipſe in Palæſtina, Syria, Phœnice, Ponto, Galatia, Cappadocia, Bithynia, breuiter in totius Aſiæ & Europæ oris, omnibusque ad eum qui in diſperſione erant Iudæis & Græcis Euangelio Chriſti virtute & vi verbi (ſignis & miraculis accedentibus) promulgato, extremis Neronis temporibus Romam, vrbium omnium reginam, quum ibi quoque Paulus eſſet, peruenit.

Primi epiſcopi eccleſiæ Romæ.

Alexandrina.

Antiochena.

Sicula.

Perſecutio Neronis temporibus Petri Romam peruenit.

CAPITULUM XXXVI.

C Ed enim quum ibi mirificis amborum miraculis tanta ad Chriſtianiſmum conſlueret multitudo, vt numerus eius iniri non poſſet: Nero penes quem ſumma rerum erat, ad improba impiæque delapſus flagitia, ea re cognita, contra ipſam diuini cultus armatur pietatem: & percuſſoribus diſpoſitis, tot fideles ferro necat Romanos, vt etiã Senatus admodum iam propter paucitatem ſui ordinis hominum imbecillis, alias ſuper alias accu mulatas cædes ægre ferret. Inde Simoni admodum Apoſtolos perſequenti, aditus liber ad Senatum & Neronem datus. Atque is omnem (vt in pro uerbio eſt) mouet funem, vt illorum etiam nomina è medio tolleret, tanquam qui cædis tantæ multitudinis autores fuiſſent. Itaque Nero Apoſtoliſ infenſus, planum Simonem ipſe quoque planus eſt complexus. Quum igitur Petrus Simoni reſiſtens, cum eo ſæpe conſlictatus eſſet, tum orque impietatis in malefico illo ſupra modum excreuiſſet, poſtremò quàm licentioſiſſimè in conſpectu omnium Romæ ad Petrum, Tu verò quid aiſ? inquit: propterea Chriſtus tuus magnus eſt, quod à terra cælos conſcendit? quin & mihi id facere prochi ne eſt. Et conſeſſim manibus extenſis, ſurſum ver

Perſecutio Chriſtiana- norum ſub Nerone.

Simon magnus Romæ medio omnibus agit, vt Apoſtoli è medio tollantur.

ſum, demonibus eum, quibus ſe permiſerat, ducibus, ferebatur. Petrus autem admodum anxius eſſe, & cum Deo in corde per preceſſionem colloqui: & tandem ſpiritu plenus, poteſtates illas quæ nefarium hominem in ſublime attollebant, increpare, & vt ab eo diſcederent iubere. At ille ſtatim præceps deorſum verſum fertur, & humi alliſus, mortuusque rumpitur. Ibi ex populo qui antea Simonem diuinos uſurpantem honores laudibus celebrauerant, ſubito ita proſtratum videntes, laudique priſtinas per palinodiam recantantes, ingenti claraque voce, Vnus eſt magnus Deus, acclamant, quem Petrus & Paulus aperte & clare prædicant. Locus ſanè ipſe, in quem luctuofum hoc ſpectaculum incidit, ad hodiernum uſque diem, Simonium vocatur, etiamnum Simonis Antichriſti perniciè & interitum declarans. Erant ibi nonnulli, qui eum reuicturum eſſe opinarentur, & ob id diutius in publico iacuit. Cæterum ubi iam cadauer diffuere, malèque olere cœpit, re deſperata, in occultis illum ſepeliere locis. Nero autem certior factus à Petro & Paulo Simonem peremptum eſſe, Petrum quidem pedibus ſurſum verſum ſublatis (nam id ita petierat: ſimul quod ſe indignum reputaret, qui itidem vt Magiſter ſuus, recto corporis ſtatu pateretur: ſimul vt leuior expeditiorque ei in cælum eſſet curſus) in crucem egit. Paulum verò gladio feriens occidit, eodem tempore, eodemque die. Sepulti autem ſunt in Oſtienti, quæ dicitur, via, trigelimo & ſeptimo poſt ſalutiſeram Chriſti paſſionem anno. Ferunt autem Paulum Neroni antea teſtatum eſſe, ſe illi tertio à cæde ſua die viuum repræſentaturum. Quod ubi eſt factum, in conſternationem illum coniecit. Et quum poſt mortem Paulus, ita vt prædixerat, certò & verè illi aſiſtens, liberè Chriſtum verum eſſe Deum profiteretur, neque veram ſalutem in alio quàm Ieſu nomine eſſe oſtenderet: illum quidem dicunt conatum eſſe, minimè autem (quod viſio ea repente euauerit) comprehendere Paulum potuiſſe.

De Petri oratione Simonem demonum opem in cælos euolans, humi ſtruitur & moritur.

* ubi dicitur d Dicit Simon qui ſe magnam virtutem Dei, & meretriculam ſuam ſpiritu ſancto appellauit, quomodo tempore certo Roma debita natura per ſucceſſionem ad ſe delatum perſoluerit, quando in media ipſa urbe concidens extitit eſt? Epiphani aduerſus Simonem hereticum.

† ſim. Cum Simon ſe Chriſtum diceret, & tanquam filium ad patrem ſe volando aſſerere poſſe conſcendere, atque elatus ſubito magici artibus volare cepiſſet, tunc Petrus fixis genibus preceſſit Dominum, & preceſſione ſancta vicit magicam lenitatem, & velut virtutum illum de ſublimi aere depoſuit, & præcipit in ſaxo elidens cruce eius conſpexit, &c. Auguſtinus in ſermonibus de ſanctis. Idem Aug. epiſt. 86. de ieiunio diei Sabbati agens. Eſt quidem, inquit, & hac opinio plurimorum, quænam eam plerique falſam perhibent, quod Apoſtoli Petrus Roma cum Simone mago die Dominico certaturus, propter ipſum magna tentationis periculum pridie cum eadem vrbis eccleſia ieiunauerit, & conſequente tam proſpero glorioſoque ſucceſſu, eundem morem tenuerit, eumque imitatus ſint nonnulla occidentales Eccleſiæ.

† Martyrii Petri et Pauli. f Paulus tertio à morte ſua die Neroni apparuit.

CAPITULUM XXXVII.

T diui quidem Apoſtoli ita martyrij curſum perfecere. Nero autem quo magis Imperij eius creuere vires, eo deterior factus, ad nefandiſſima quæque ſcelera eſt prolapſus, armis etiam contra eam quæ Deo præſtatur pietatem ſumptis. Illius verò improbitatem, morumque importunitatem percurrere, nequaquam præſentis videtur eſſe opera. Quicumque autem hominis peruerſitatem, apertumque furorem perſpicere velit, is monumenta

Perſtringitur pauci flagitioliſſima & probruſiſſima Neronis vita.

A historiarum, quæ multa à multis de rebus eius cū fide & cura sunt composita, cōsulere poterit. Quī enim permultorum interitus autor extitisset, ad eō se cædium piaculis contaminavit, nihil rerum omnium cum ratione & modo faciens, vt postremō ne charissimis quidem capitibus parceret: & citharæ musicisque carminibus operam nauans, atque indecentibus prorsus, infamibus & meretriciis moribus ludens, ridiculēq; prorsus in theatro publicē saltans, neque quidquam omnium quæ Deo ingrata inuisæque sunt rerum intentatum relinquens, primus ipse acerbissimus Verbi veræ pietatis hostis extaret: & denunciatis ei quæ contra illum structæ erant insidiis, matrem ipse suam, fratrem & coniugem ferro sustulerit: & innumerabiles præterea ex clarissimis Romanæ vrbs ciuibus, qui etiam genere sibi propinqui essent, variis suppliciorum generibus perquam crudeliter interemerit. Ad quæ omnia illud etiam addidit, vt primus ipse Imperatorum omnium, impietatis eius

B quæ aduersus Deum suscepta est, primitias tulerit. Itaque ad summam eius insaniam hoc fuit reliquum, vt mente per intemperias captus, manus tãdem ipse sibi afferret: quatuordecim annis, præter paucos admodum menses, Imperio cum ignominia & probro summo administrato. Cuius etiam Tertullianus, Romanus scriptor, mentionem facit hisce verbis: Consulite commentarios vestros: illic reperietis primum Neronem in hanc sectam tum maximè Romæ orientem, Cæsariano gladio ferocississe. Sed tali dedicatore damnationis nostræ etiam gloriamur. Qui enim illum scit, intelligere potest, non nisi aliquod bonum à Nerone damnatum. Ad hunc modum primus iste Dei oppugnator renunciatus, ad cædem Apostolorum est actus. Et Paulus quidem Romæ capite plexus, Petrus autem crucifixus est, eodem tempore traditur. Rem hanc confirmat Petri & Pauli hucusque etiam obtinens in eodem ibi cœmiterio monumentum. Atque hæc quidem, quem paulo antè al legauimus, Tertullianus. Sed non minus & alius scriptor Ecclesiasticus, Caius nomine, qui Zephyrini Romani episcopi tempore viuens, contra Proclum. Cataphrygas heresis ducem scripsit, de locis vbi sacra tabernacula eorum Apostolorum reposita sunt, hæc refert. Ego verò Apostolorum tropæa demonstrare possum. Si enim in Vaticanum aut Ostiensem viam ire velis, Apostolorum qui ecclesiam hanc fundauerunt, tropæa inuenies. Quod autem eodem tempore ambo martyrium subire, dudum Dionysius Corinthiorum episcopus ad Romanos scribens, ita astruit: Sed & vos per talem doctrinam & cohortationem, plantationem Romanæ & Corinthiæ Ecclesiæ à Petro & Paulo consitam, contemperastis. Ambo enim & Corinthi apud nos verbum ferentes, eadem docuerunt: & isthic in Italia apud vos, quum eadē simul promulgassent. + eodem tempore martyrio sunt perfuncti. Cæterum hæc propterea sunt adducta, vt certiore fide res Apostolicæ historiæ confirmarentur. Non enim ignoro, esse quosdã qui dicunt, vno exacto anno, die eodē, martyrio Paulū quoque finem vitæ cepisse. Staturam autem & corporis formam diuī Apostoli, quãtum per descriptionem simpliciorum assequi licet, talem habuere. Petrus equidem non crassa corporis statura fuit, sed

quæ aliquanto esset erectior, facie subpallida & alba admodum: capilli & capitis & barbæ crispī & densi, sed non admodum prominentes fuere: oculi quasi sanguine respersti & nigri. Supercilia prope euulsa: nasus autem longior ille quidem, non tamen in acumen desinens, sed pressus, simūsq; magis. Paulus autem corpore erat paruo & contracto, & quasi incuruo, atque paululum inflexo, facie candida, annōsq; plures præ se ferente, & capite modico: oculis multa inerat gratia, supercilia deorsum versum vergebant: nasus pulchrè inflexus, idēque longior: barba densior, & satis promissa: eaque non minus quàm capitis coma, canis etiam resperfa erat. Ambo autem Christi discipuli, quum inspicerentur, diuinum quiddam præ se ferebant: Spiritu sancto & diuina gratia ita reserati, vt qui eos viderent fideles, ex aspectu solo arcanam quandam & latentem conciperent gratiam, morēsque & vitam vnà cum fide ritè cōformarent, & in melius conuerterent.

CAPVT XXXVIII.

Ed hæc, de primoribus Christi discipulis sint satis, quorum martyriis expositis, quum ad hunc locum peruenerimus, consequens esse videtur, & reliquorum decem, vitæ finem in secundo hoc Tomo perstringere: non quòd eodem tempore beatum felicemque exitum omnes sint cōsequuti, sed id fieri oportere duximus, vt & * compendiosa & dilucida nobis constet historia. Deinde qui eorum coniugium sint complexi, quique sincera ecclesiæ scripta reliquerint, memoraturi, finemque ita secundo huic sacre Historiæ volumini imposituri: vt scilicet post primum, qui Christi res omnes continet, secundum hūc de duodecim Apostolorum actis absoluauius librum: quanuis longius nobis instituta excresecat historia. Sed enim post Petri & Pauli obitum, Iacobi, qui frater Domini est nominatus, & Ecclesiam Hierosolymitanam primus ab ipso Seruatore Christo, seu (vt quidam volunt) ab ipsis postea Apostolis sibi commissam administrandam suscepit, Obliasque, + hoc est Iustus appellatus est, mortem exponam. Quod enim diuus Paulus Iudæorum dolum, per Festum, & prouocationem ad Cæsarem, effugisset: illi quæ in Paulum structæ non processerant, eas in Iacobum conuertunt insidias. Qualem autem is habuerit finem, Hegesippus, qui primæ successione Apostolorum temporibus vixit, in quinto Commentariorum suorum libro ad hunc modum recenset. Suscipit autem ecclesiam vnà cum Apostolis administrandam, frater Domini Iacobus, qui ab omnibus Iustus cognominatus est, ab ipsius Domini ad nostra vsque tempora. Plures equidem hoc nomine fuere Iacobi: sed iste ex ipso matris suæ vtero sanctus fuit, vinum & sicerã non bibit, neque de animante quopiam comedit, nouacula super caput eius non ascendit, oleo vnctus non est, balneo quoque minimè vsus. Huic vni in sancta sanctorum ingredi fas erat: neque vestem laneam vllam, sed lineam tantum gestabat. Solus quãdoque in templum ibat, ibique in genua procumbere, & pro remissione peccatorum populi

Item diuisio Pauli.

E

Proposio dicendorum.

Iacobus Iep obijt quædam.

Martyrium Iacobi fratris Domini. + Dicitur etiam Oblias hoc est munus mentum populi & iusti.

F

Obitus Neronis.

Primus inter Rom. Imperatores Christiano-ru fuit persequitor.

Eodem tempore Romæ Petrus & Paulus martyrium consummarunt.

Festus apostolici nobis reddis hic dies triumph. Pauli atque Petri nobili crimine. Vnus vtrunque dies pleno tamen inuocatus anno Vidit superba mors laureatū, Prudentius.

+ Iacobus Iep obijt quædam.

Statura & forma diuī Petri,

A orare comperiebatur. Genua quidem eius cameli
 „ instar per callum indutuerat, propterea quod sem
 „ per ea inflecteret, orans ad Deum. Quum itaque
 „ multi etiam ex principibus fidem amplecteren-
 „ tur, tumulus concitatus est à Iudæis, scribis & pha-
 „ risæis: qui eò periculi rem deuenisse dicebant, vt
 „ populus omnis Iesum pro expectato illo Christo
 „ haberet. Quare ad Iacobum cōuenientes, inquit:
 „ Cohortamur te, vt cohibeas populum, qui de Ie-
 „ su ipso seductus est. Christum eum esse existimās.
 „ Dissuade, quæsumus, iis qui ad diem Paschæ huc
 „ venère, opinionem & fidem de Iesu, Tibi enim pa-
 „ remus omnes, & cum populo vniuerso testifica-
 „ mur te iustum esse, neque personarum rationem
 „ habere. Persuade ergo multitudini, ne de Iesu er-
 „ ret. Cunctus enim populus & omnes nos tibi ob-
 „ temperamus. Consiste in templi pinnaculo, vt
 „ quum ex superiore loco omnibus sis conspicuus,
 „ tum verba tua ab omni exaudiantur multitudine.
 „ Propter festum enim Paschæ conuenerunt tribus
 „ omnes, vnà cum gentibus. Statuerunt igitur, qui
 „ dicti sunt scribæ & pharisæi, Iacobum in pinnacu-
 „ lum templi, & vociferati sunt dicentes: O Iuste,
 „ tibi omnes obtemperare debemus: & quando-
 „ quidem populus fide sua de Iesu crucifixo seductus
 „ errat, annuncia nobis, * quod sit Iesu ostium. Ille
 „ verò voce magna respōdit: Quid me de Iesu filio
 „ hominis interrogatis? Ipse sedet in cælis, ad dex-
 „ tram magnæ virtutis & potestatis, venturusque est
 „ in nubibus cæli. Ibi, quum multis de certa indubi-
 „ tataque fide satisfactum esset, gloriabantur læti de
 „ Iacobi testimonio, & dicebant, Osanna filio Da-
 „ uid. Scribæ autem ipsi & Pharisei inter se dicebāt:
 „ Malè fecimus, qui tantum Iesu procurauimus te-
 „ stimonium. Verum age ascēdamus, & deiciamus
 „ eum, vt populus conterritus, nō credat ei. Et simul
 „ exclamarunt dicentes: O, ò, & Iustus ipse per er-
 „ rorem seductus est. Itaque pinnaculum ascenden-
 „ tes, Iustum ipsum pessum dederunt, & alius ad a-
 „ lium dixit, Obruamus eum lapidibus: & inceperūt
 „ eum lapidare. Quum autem lapidibus ictus, non-
 „ dum mortuus esset, sed cōuersus genua posuisset,
 „ dicens: Obsecro te Domine Deus pater, remitte
 „ C ipsis, nesciunt enim quid faciunt: sic, inquam, quū
 „ lapides in eum iacere pergerent, vnus ex sacerdo-
 „ tibus, filius Rechab, de quibus testificatus est pro-
 „ pheta Hieremias, exclamās: Desistite (inquit) quid
 „ facitis? Iustus ipse pro vobis orat. Et fullonū qui-
 „ dam, ligno quo vestes complanabat arrepto, ca-
 „ put Iusti comminuit. atque ille ita martyrio est
 „ defunctus, anno septimo Imperij Neronis: & se-
 „ pultus est in loco quodam iuxta templum, monu-
 „ mentumque eius adhuc ibi manet. Verus is testis
 „ Iudæis simul & Græcis fuit, Iesum esse Christum.
 „ Postea statim Iudæorum oppugnatio, vrbisq; Hie-
 „ rosolymitanæ obsidio cœpit. Tam mirificus autē
 „ iustitiæque clarus fuit Iacobus, vt etiam prudentio-
 „ res apud Iudæos viri, in piaculum aduersus eum
 „ perpetratum, causam Iudaici belli ex professo refe-
 „ rant. Quemadmodum id ipse quoque Iosephus
 „ scriptis suis testatur, alicubi ita dicens: Iudæis autē
 „ hæc acciderunt, propter Iacobum Iustum, qui fra-
 „ ter erat Iesu, qui dictus fuit Christus, vltione diui-
 „ na vindicandum. Eum, quum iustissimus esset, Iu-
 „ dæi interemerunt. Sed in vigesimo Antiquitarum,
 „ mortem eius hisce verbis exponit: Cæsar Festi

morte audita, Albinum in Iudæam præfectum mit-
 tit. Ananus autem iunior, quem Pontificatum in-
 iisse diximus, moribus confidens, & audax admo-
 dum, ex secta Saducæorum erat, qui in iudiciis su-
 pra omnes alios Iudæos sæui sunt, & crudeles. Ta-
 lis itaque quum esset Ananus, oportuno idone-
 umque tempore se, festo defuncto, quum adhuc
 Albinus in itinere esset, nactum esse existimans,
 Iudicum consilium cogit: & fratre Iesu, qui dice-
 batur Christus, Iacobo ei nomē erat, quibusdam-
 que aliis in iudicium productis, & actione legum
 præuaricarum instituta, vt lapidarentur effecit.
 Quicumque autem in vrbe equiores legumque pe-
 riores videbantur esse, grauius id tulere. Et ad
 Imperatorem clam legatos misere oratum, vt ille
 ad Ananum, ne talia faceret, scriberet: eum quip-
 pe nec antea rectè fecisse asseuerantes. Nonnulli
 etiam Albino obuiam processere, Alexandria iter
 facienti: eumque docuere, non licuisse Anano, ci-
 tra eius sententiam & voluntatem, consilium iudi-
 cij faciendi gratia cogere. Albinus porro verbis e-
 ius persuasus, ad Ananum animo commoto scrip-
 sit, pœnasque se ab eo sumpturum minatus est.
 Quin & Agrippa rex, eam ob causam pontificatū
 ei, quem tres administrauerat menses, ademisse,
 eumque Iesu Damnæi filio dedisse videtur. Et Iacobi
 quidem res sic se habere. Huius esse credi-
 tur prima inter Catholicas epistola, ad omnes Ec-
 clesias: vt ipsius quoque Iudæ, magnificè cum li-
 bertate multa scripta. quamuis vtriusq; vetustio-
 res mentionem nullam faciant.

Albinum
daa præfe-
ctum.

Ananus,
sine Ana-
nias, mortis
Iacobi an-
thor.

Anano Pō-
tificatus ab-
rogatum. Ie-
sum hunc fi-
lium Gama-
lieli fuisse,
dixit supra
eodem ca. 4.

C A P I T U L U M XXXIX.

Ost hunc & Andreas, coryphæi
 Petri frater, qui primū Domi-
 num Ioannis indicio cognouit,
 germanumq; suum ad eundem
 adduxit: ritè verò, & vt decebat
 prorsus, à prima vocatione vsq;
 ad Christi in cælum ascensionem, vestigiis eius
 insistens, officio suo functus est. Et cœlitus in spe-
 cie ignearum linguarum Spiritus sancti gratia ac-
 cepta, sorte quoque ei prouincia ea obtigit, vt ad
 Gentes mitteretur: in Cappadociam scilicet, Gala-
 tiam & Bithyniam: Quibus ille peragratis, ad eam
 quoq; accessit quæ Anthropophagorum dicitur,
 & ad Scytharum solitudines, ad vtrunque Pōtum
 Euxinum, orasque septentrionales & australes, ad
 ipsum quoque Byzantis solum. Vbi ecclesiæ à se
 primū institutæ, primum episcopus diuum Sta-
 chyn præfecit. Deinceps Thraciam, Macedoniam,
 Thessaliam, & Achaiā peragravit. In quibus prou-
 inciis omnibus, longo tempore, sermonibus di-
 uinis, signisque, & prodigiis mirificis, Christum
 glorificans, tandem à proconsule Ægæato in cru-
 cem quoque est actus: illo ei crimine obiecto, qd
 coniugem eius Maximillam, fratremque Strato-
 clem, impietatem eius detestari docuisset, & ad
 Christi fidem adduxisset. Philippus autem, & Bar-
 tholomæus, Syriam & Asiam superiorem sortiti
 sunt. Atque in eorum locorum ciuitatibus omni-
 bus, fidei fundamentis iactis, tēpla construxerunt,
 sacerdotisque & episcopos eis præfecerūt, Philip-
 pus etiam Asiæ vrbibus peragratis, Hierapolim
 Phrygiæ peruenit, ciuitatem opulentem atque ce-

Andreas
Apostoli a-
ctus, & mar-
tyrium.

Philippi &
Bartholo-
mæi.

* vs, d' d' d' p' a
m in b.

Quidam ca-
dem Iacobi
in tertium
Neronis Im-
perij annum
referunt: scē-
dum scilicet,
postquā Pau-
lus vincitum
Romam est
abductus.

Fuere, qui
cadem eam
causam Hie-
rosolymita-
nae expugna-
tionis fuisse
dixerint.

† & ἀπο-
στασι-
Solemne hoc
erat nostrum
etiam fuit
in Liconia
& Samo-
githia.
Marianna
Philippi.

A lebrē, + nominique ipsa suo respondentem. Ad eō autem idolis addicta erat, vt etiam viperam, impu-
ram venenosamque feram, sacrario inclusam, tan-
quam Deum magnifico præcipuōque cultu vene-
raretur, sacrificiisque quibusdam foueret, & tota
illi mirificè addicta esset. Sedenim quum eō Apo-
stolus peruenisset, vnā cum sore sua Mariamna,
quæ cum, quum dudum vitam per virginitatem
sibi exigendam statuisset, comitabatur: statim ido-
lorum cultus in ea regione extinctus, & insolentia
incolentium ibi dæmonum est labefacta. Si-
quidem viperinus ille Deus, quem diximus, ex do-
micilio suo erupit: & quasi ab ardente igne profu-
git. Illicet, qui illū tanto studio coluerāt, pudore af-
fecti sese occultant. Cæterum quum quampluri-
ma à Philippo & Mariamna miracula ederentur,
seditio in multitudine exoritur. Partim enim Bar-
tholomæi & Philippi Deo adhærebant (ex propin-
quo enim Bartholomæus Philippo à Domino au-
xilio missus fuerat) partim verò dæmoniacæ, per
anticipationem conceptæ præsumptioni intenti
permanebant: qui etiam, coniuratione & coitione
facta, cum impetu prorsus in Apostolos irruunt,
eisque arreptis, Philippum quidem tanquam victi-
mam quādam in columna capite suspendunt, Bar-
tholomæum autē directum in lignū sub crucis for-
ma agunt. Atque illi talibus affecti suppliciis, ad
preces conuertuntur. Cedebat autem statim locus,
in multam altitudinem subsidens, simulque mul-
tudo demergebatur, atque ita in summum tota
vrbs decidit periculum. Ibi, qui reliqui erant, sen-
tientes perniciem & cladem, eam vindictam esse
eius, quæ in sacros Christi ministros contumelio-
sè patrata fuerat iniuria, confestim omnes fidem
Christi suspiciunt: & Bartholomæus ab eis vincu-
lis soluitur, qui Philippo sanctè fortiterque tum
martyrio defuncto, sepulturæ honore præstito, &
vrbe tota illustrata, Christoque dicata, aliquanto
post tempore Vrbano poli prouinciæ Ciliciæ in
cruce rursus actus, ad vnice desideratum Chris-
tum migravit.

Martyrium
eorum A-
postolorum.

C

CAPIT. XL.

Vemodo autem Thomæ, qui & Didymus dictus est, vehementis-
simum in Christum amorē præ-
tereamus? qui Æthiopes & In-
dos sortit⁹, à profectioe ea ab-
horrens, sese subducebat: nigrōs
que & deformes earum gentium vultus, præter-
eaque caliginosas atque intractabiles earum men-
tes auersans, iter ad eos suum differebat. Apertè
igitur & clarè ei, is qui pulchritudine & forma
præstat, assisit, eumque ad ministerium suum ca-
pessendum cohortatur. Et vt certum securumque
redderet, eum eo se per vitam omnem futurū, au-
xiliūque in certaminibus laturum pollicetur.
Quin etiam cuidā ex Æthiopibus, quibus ex met-
catura lucris inseruiens est vita, vt vendatur effe-
cit, atque ita ei aditum ad Æthiopes facit. Inde in
notitiam Smindæi, regionis eius principis, regnū
illi cælorum studiosissimè parans, peruenit: & mi-
raculis prodigiisque maximis Parthos, Medos, In-

Diui Tho-
ma acta.

dos, ipsosque Æthiopes in admirationem adducit,
Ad hæc, quicumque in extrema Orientis ora, & ad
vltimum Oceanum colunt: insulam quoque, quam
Taprobanem vocant, gentemque Brachmanum,
prædicatione verbi illustrat. Templisque vbique
maximis, aliisque pro eo atque decebat rebus om-
nibus sanctè ordinatis, postremò lanceis latus con-
fossus, ad eum cuius ipse perrextauerat latus, per-
uenit. Porro Iacobus etiam Alphæi filius, & ipse
ex duodecim illis vnus, iuxta eius, qui eum rege-
bat spiritus sancti voluntatem & ductum, ab Apo-
stolorum corpore seiunctus, Gazæ primū, de-
inde Eletheropoli, & in vicinis ibi eorundem po-
pulorum ciuitatibus versans, maxima quæque mi-
racula edit: & cælestibus spiritus sancti sermoni-
bus ab eo pacata quadam & inermi vi ad gentes
delatis, restimonium regni Christi maxima incre-
menta capit. Post hæc ad Ægyptios extremamque
eorum regionem perueniens, & Christum Serua-
torem & Deum esse annuncians, ad urbem tādē
cui Ostracinæ nomen est, adit. Atque ibi quum sa-
tis longo tempore vixisset, periculisque & certa-
minibus plurimis conflictatus esset, tandem ad cō-
firmandam eorum quos docuerat salutem, cruci
ipse quoque à quibusdam, qui Verbo fidei aduer-
sabantur, affigitur: vt & in ipso non ita multum
imitatio mortis Magistri sui abesset. Operæ preciū
etiam fuerit, Simonem Cana Galilææ ortum, qui
propter flagratem in Magistrum suum ardorem,
summamque Euangelicæ rei per omnia curam, Ze-
lotes cognominat⁹ est, hic referre. Accepto enim
is cœlitus adueniente sancto spiritu. Ægyptū, Cy-
renem, & Aphricam, deinde Mauritaniam, & Li-
byam omnem, Euangelium deprædicans percur-
rit: eandemque doctrinam etiam ad occidentalem
Oceanum, insulasque Britannicas præfert. Per mul-
tis verò signorum & prodigiorum miraculis, di-
uinaque doctrina Christum, ita vt debuit, cele-
brando, innumerabilibusque insuper erumnis &
afflictionibus obuiam eūdo, postremò & ipse in-
credibili quadam lætitia mortem per crucem sub-
iens, ad Magistrum suum transit. Non minus &
diuus Iudas, nō Iscariotes ille, sed alter, cui duplex
cognomen fuit, Thaddæi scilicet & Lebbæi, filius
quidem Iosephi, frater autem Iacobi, qui è pinna-
culo templi deiectus fuerat, Iudæam primum &
Galilæam, Samariam & Idumæam, deinde Ara-
biæ ciuitates, nec non Syriæ & Mesopotamiæ re-
giones, sagena Euangelij cepit. Postremò Edessam
peruenit, Augari ciuitatem, vbi antea alter quoque
Thaddæus ex septuaginta illis vnus Christum do-
cuerat. Atque quum ibi, si quid adhuc ex alterius
illius ministerio deesset, pulcherrimè expleuisset,
Christumque, simul & diuinis concionibus & o-
peribus admirandis glorificasset, morte pacifica &
quieta ad illum commigravit. Matthias porro, qui
iacturam duodenarij Apostolorum numeri sarse-
rat, primam Æthiopiam adiit, atque ibi à feris, in-
festis, immanibusque gentibus multa pertulit.
Quum verò, quæ oportuit, & verbis & factis di-
uino Euangelio annunciando præstitisset, & Chri-
sto magnam hominum multitudinem accumulaf-
set, animo intrepido & forti martyrij coronam +
suscepit.

D

Martyrium
eius.

Iacobi Al-
phæi res.

E

Cædes in-
fidelium.
Simonis Ze-
lotæ res.

Martyrium
eiusdem.

Iuda Thad-
dæi acta.

F

Mors eiusdē
non violenta

Matthias
res.

Martyrium
eiusdem.
† Lapidibus
pauē obrutus
ad postremū
sacri per-
cussus.

Matthæus autem, ex publicanis assumptus, ignea lingua non minorem quam primarij Apostoli gratiam consequutus, sacrorum Euangeliorum historiam primus Hebræis scripsit. Is quoque sanctus

Matthæi
acta.

Antropo-
phagi.

Apollolus, professionibus multis ex alia regione atque gente in aliam subinde migrans, Euangelio prædicando perfectis, ad postremum Spiritus sancti ductu ad Antropophagorum terram, in ciuitatem cui nomen est Myrmenæ, peruenit: in qua Platone, seclatore suo, Episcopo declarato, ipse in quendam ciuitati proximum collem conscendens, vt sibi gētis eius salus reuelaretur, orat. Hoc ita agenti Apostolo, Dominus Iesus formosi pueri specie assistens, quum pacem illi precatur, tum virgam in manus ei dat. Eam, quum descēdisset, in vrbe ad ecclesiæ, quam ipse & Andreas cōstruxisset, portam plantare iubet, in arborem magnam & excelsum ilico euasuram, fructumque plurimum magnitudine simul & sapore aliis longè superiorē laturam: fontem præterea copiosum & pellucidum, cum leni susurro, ex radice eius erupturum esse pollicitus. in quo quicumque Antropophagi lauisent, eorum simul & vultus ad formam decentiorem compositum, & corda agresti feritate posita, ad placibilitatem & lenitatem conuersum, prorsusque eos in melius mutatum iri. Descendenti igitur, ciuitatis eius Princeps vnà cum coniuge & filio (Fuluianorum patri & filio, Fuluianæ autem matri nomina erant) obuius fit. Malignis autem illi ex cruciabantur spiritibus. Quibus quum manus statim imposuisset, dæmones illi turbatores profugerunt. Pangit verò & virgam illam, & confestim ea in arborem excrescit: simulque à radice vndam, quum aspectu amœnam, tum positioni commodam, scatentem profert. Hoc tam insigni miraculo multitudo consternata, quum eò conflueret: ille è superiore loco, patria eius gentis lingua, salutiferum eis annunciat Euangelium. Et statim ex intimo animi affectu, in eo ipso fonte, sacro lauantur baptismo: fructumque itidem arboris illius gustato, omnium pulcherrima illa mutatione perfruuntur. Fuluianus verò statim pœnitentia ductus, & quòd multitudinem ad Apostolum confluere videret, æmulatione sinistra accensus, grauius id ferre, manumque militarem ad eum comprehendendum mittere. Quæ quum re infecta rediret, ipsemet quamplurimis secum ductis, contra Apostolum it: atque inter eundem plaga inuisibili iactus, visum amittit. Ibi multis precibus Apostolo exorato, oculorum quidem vim pristinam recipit, cor autem eius induratum cæcumque permanet. Nulla enim interposita mora, Apostolum clavis longis terræ affigi iubet, picique & bitumini ministri eius multa superaccumulantes sarmenta, materiamque aliam facile ignem corripientem iniicientes, ab inferiore parte eam accendunt. Verum ea res præter spem & expectationem in roris euadit refrigerium. Quòd vbi multitudo vidit, Matthæi Deo aggregatur. Princeps autem ediuersò præstigias esse, quæ Apostolo accidebant, credens, & ira exardescens, quos ex argento & auro habebat facticios Deos (duodecim autem erant)

Martyrium
Matthæi.

efferti iubet: eisque circum Matthæi pyram dispositis, vt videlicet eorum ope ignis officium suum faceret, incendere illa præcipit. Ita sarmenta quidem flammam corripunt, incendium autem aduersus Deos conuertitur, eosque comminuit diffluentes. Vnde simulacrum tanquam serpentis ardentis profilit: & à tergo Principis prorepens; cū ingenti sibilo eum persequitur, ita vt non facile illi esset in regiam suam cōfugere. Quapropter desperatis rebus omnibus, ille denuò ad Apostolum conuertitur, eumque, vt ab impetu consequentis eum serpentis liberetur, obsecrat. Apostolus autē, quòd hora iam instaret qua ad desideratum sibi Christum transiret, rebus omnibus postpositis, ignem increpat. atque is repente extinguitur, & serpens ille euanescit. Principi autem extremis, quæ oportuit, mandatis expositis, omnibusque precatione confirmatis, in pace emittit spiritum, & ad Christum transit. Cuius quidem sacrum tabernaculum in aureo repositum lecto, splendidiisque inuolutum vestibus, palatio Fuluianus infert. Idque arcæ ferreæ, plumbo insuper probè communita inclusum, demittere in mare iubet, hoc sic cogitans: Si is, qui illud ab igne conseruatum tutatus esset, ab vndis quoque vt in ferrea vrna positum suspennaret, vindicaret, se diis suis omnibus repudiatis, vni quem ille prædicasset Deo, per pietatis cultum seruaturum. Quum ergo ita in mare proiiceretur, statimque diuina id cœlitus gubernante manu in litore rursum exponeretur: populus vniversus vrbe effusus, Platone episcopo prætereunte, hymnis laudibusque à Matthæo prædicatum concelebrat Deum. Fuluianus verò rebus omnibus posthabitis, sacrum suscipit baptismum, & Matthæi sibi nomen arrogat, occulto quodam arcanoque Apostoli ductu. Simulque, qui eius imperio subditi erant, omnes patriam superstitionem reiicientes, diuinum complectuntur lauacrum. Deinde post annos tres, episcopus quoque Plato ad sempiterna conscendit tabernacula. Porro Fuluianus adhuc viuente episcopo, alij regnum concessit: & ipse summissæ humilitatis habitu assumpto, quum secretioribus Christianorum initiatus est sacris, tū presbyteri dignitatē à diuo suscepit Platone. Post cuius ex hac vita decessum, ab sancto Apostolo per nocturnam visionem admonitus atque consecratus, Episcopalem quoque assumpsit honorē. Et quum ritè sacro ministrasset Euangelio, multosque per fidem lucrificasset Deo, vitam quoque hanc meliore alia commutauit.

Miraculum
in corpore
eius defuncto.

CAPVT XLIII.

Vperest nobis Ioannes dilectus ille, qui que supra pectus Magistri recubuit, discipulus: cuius professiones, in eisque miracula diuinæque opera edita, mirificosque & arcanos de Deo sermones, sicuti & aliorum discipulorum & Apostolorum res gestas, singillatim exponere, præterquam quòd virium nostrarum nō est, ab instituto quod in manibus habemus opere alienum etiam esse at bitior. Sedenam historiarum monumenta produnt, diuinissimum hunc Euangelistam, post Iesu in cœlum ascensum, cum matre Dei in ea quam ad Sion fuisse

* Ier. 41. 12.
Acta. diu.
Ioannis A-
postoli & E-
uangelista.

A fuisse scripsimus, domo sua vixisse, vsque ad illius ad Dominum migrationem. Postea autem in Asia Christum per Euangelium promulgasse, ibique templum Dianę solo æquasse. Cæterum persequutionis sub Domitiano tempore exilio damnatum, & in insulam Patmum relegatum: decimoquarto Imperij illius anno, Spiritu sancto plenum, Euangelium ibi suum sublimem in modum intonuisse sacrāmque & diuinitus inspiratam Apocalypsim protulisse. Qui deinde post Domitiani obitum Ephesum in Asiam reuersus, quæ ibi fuere ecclesias rexit, templa construens, clerum omnem docens, ecclesiarumque sacros ministros instinctu Spiritus sancti ad perfectionem instituens. Et quum aliquando in ciuitate quadam esset, adolescentemque vultu quidem liberali & honesto, animo tamen & ingenio feruido conspexisset, Episcopum loci eius intuitus, Hunc (inquit) tanquam depositum tibi cura & diligentia summa, sub Christo atque Ecclesia eius teste, commendo. Atque ille quidem illum, nihil se in eo excolendo rerum omnium prætermisurum pollicitus, suscepit. Ioannes autem Ephesum rediit. Episcopus porrò ille adolescentem domi suæ fouebat, & ad cognitionis & doctrinæ lucem ducebat. Procedente autem deinceps tempore, attentiores illam diligentiam & curam remittit, perinde atque supremum & perfectum Christi signaculum ei iam imprefisset. Ille autem quum ante tempus potestari suæ permissus esset, atque insuper ab æqualibus suis ocio corruptis, præfractis, malisque artibus imbutis, & disciplinæ omnis impatientibus corrupteretur, primum propter illicita intempestiuāque conuiuia prædatū ab eis dicitur, ac mox iterū ac tertio ad perpetranda maleficia mutatur. Deinde verò quolōgius, eo quoque magis sceleribus atque flagitiis assuefactus, perinde atque equus robustus frenis ruptis in barathrū fertur. Et quē iam spe omni meliore excidisset, salutemque ipse suam cōplorasset, latronum prædonumque complectitur vitam, ipseque adeò maleficorum manipulo tanquam dux præest: & alios feritate, cædiūque immanitate longè superans, impetum subinde in viatores ex improviso facit. Intercedunt anni aliquot, & Apostolus rursus ibi adest. Qui ad Episcopum: Age, inquit, quod tibi, Christo teste aduocato, credidi, mihi depositum redde. Ibi ille obstupescit, penitentiāque à se, quam non accepisset, per sycophantiam exigi putat. Fidem certè quidem Ioanni dicenti non habere, prorsus non licebat: neque rursus ad ea credēda, quorū sibi cōsciū non esset, induci poterat. Vt autē adolescentē ille, animamque eius flagitabat, altè admodū suspicio ducto illacrymans: Iam dudū, inquit, ille mortuus est. perditus enim, & modis omnibus perniciosus homo erat: & vt caput tibi malorum eius indicem, prædo. nā Ecclesia relicta, & monte quodam occupato, prædonum ducit manum. Tum Apostolus veste scissa, & capite suo cum eiulatu & planctu multo pulsato: Egregium sanè custodem, inquit, animæ fratris constitui. Sed equus mihi derut, & dux itineris aliquis adsit. Confestim itaque ex eo loco ab ecclesia ire pergit: & quum ad regionem designatam peruenisset, ab exploratoribus illius comprehenditur: neque fugere cupiens, neque quicquam

deprecans. Quinimò ea de causa venisse se dicit, seque ad ducem eorum deduci petit. Ille porrò tum ita fortè, vt armatus erat, in via stabat. Vt autem Ioannem paulatim ad se venientem cognouit, quàm celerrimè potest retrocedit. Ioannes autem senectæ suæ; rerūque aliarum omnium oblitus, illum consequitur, ingenti voce clarè inclamans: Quid me fugis, iuuenis senem, patrem tuum fili, nudum atque inermem armatus? facessat metus: adhuc tibi vitę spes est reliqua. Ego pro te Christo rationem reddam: ac si opus fuerit, ipse pro tua animam meam statim proiciam. Consiste, meque à Christo missum tibi crede. Tū ille, his auditis, primum consistit, oculis in terram demissis: deinde arma deponit, ac tremore multo correptus acerbissimè lamentatur: accedentemque complectitur Apostolum, & lachrymis, quod potuit, noxam deprecatur, genibusque flexis dextram ad sinum Apostoli extendit. Tum Ioannes, iureiurando addito, salutem, noxæque remissionem illi à Seruatore pollicetur: dextram eius per penitentiam iam expiatam deosculatur, eumque in Ecclesiam reducit. Ibi frequentibus orationibus, ieiuniisque continuis cum eo vacans, suauique verborum Syrene tumorem animæ illius tanquam incantatione curans, non prius ex eo loco abiit, quàm valentem illum & firmū prorsus Ecclesiæ restituit. Magnum mediusfidius ille hoc Ecclesiis penitentia specimen, pulcherrimūque regenerationis exemplum, atque adeò tropæū resuscitationis atque restitutionis ante communē illam resurrectionē constituit. Quod sic Clemens in *spomartius*, seu contextor, in commentario eo qui inscriptus est, Qui diues saluus fiat, ad memoriam posteritatis scriptum reliquit. Verum enimverò, quum ad hunc locum peruenerimus, necessarium esse duxi, sacram quoque translationem diuini istius Apostoli persequi. Quum enim dudum transitionē suam ad Deum, diemque & horam eius præuidisset, presbyteris ministrisque ecclesiæ, & præterea quicumque flagranti essent fide fratrib. assumptis, extra Ephesiorum urbem progreditur: & cum eis in vicinum quendam tumulum, quò frequenter ire precationi operā daturus solebat, conscendit: ibi vehementius orans, Ecclesias Deo cōmendat. mox sarculis quibusdā & ligonib. celeriter sepulchrū sibi fodi præcipit: deinde eos qui tū aderant, arcanis de Deo verbis & præceptis optimis de fide, spe, & potissimū dilectione (quippe dilectus ipse) erudit. Et corda eorū cōfirmans, Seruatori Verbo cōmendat. Postremoque illis in Domino saluere & valere iussis, vbi se crucis signo communisset, in monumentum descendit: operculūque ei imponere, & id firmiter cōmunire, denique reuerti eos postea, sepulchrū aperire, diligentēque perspicere mandat. Hoc modo quū ille, vt vestib. sepulchralibus amictus erat, in fossam descendisset, seque ad obitum composuisset, statim eo qui iustis debetur, sopitur somno: quum quidem ad multā senectutem post passionem Seruatoris Christi sexagesimo octauo anno peruenisset. Oportet enim nos ipsi, ac potius Christo, & sapienti credere Chrysolomo, ad testificandam mortem eius illud adducenti: Et non dixit ei Iesus, illum moriturum non esse: sed, Si illum volo manere donec ve-

Quindecim
imperans
anno.

Exemplum
notabile,
quāsum vel
ad impietate
intermissa,
vel ad religi-
onem sancte
ram observa-
ta disciplina
ecclesia va-
leat.
Ioannes epi-
scopo certo in-
uenem libe-
rali ingenij
instituentis
cōmendauit.

Iuuenis in
suspo per E-
piscopi negli-
gentiam de-
generat, &
dux tandem
prædonū fit.

D
Renocatur
atque redu-
ciunt ad fru-
gem bonam
iuuenis perdi-
tū.

E
Eximium
resipiscientia
exemplum.

E
Penitentia
vera forma-
la.

F
De migra-
tione Ioan-
nis Euan-
gelis-
ta ex hac
vita.

Exponitur locus ille, si volo cum matre mere donec renascat: Ioan. vii.

A niā (Hierosolyma videlicet euerfurus: vixit enim ad id vsque tempus, atque etiam aliquanto, ad Traiani scilicet ætatem, longius) quid ad te? Et Ioannes quidem ita diem suum obiit. Dei autem ineffabilis atq; inuestigabilis gloria, ea quam ipse solus nouit, hora illucescens, corpus eius terrenum & corruptile in immortale & incorruptibile (ò miraculum ingens) transmutauit, & in diuinum paradysum, itidem vt omnib. laudib. celebrandā Dei genitricem, quæ per gratiam mater eius fuit, recepit. Decebat quippe & ipsū, qui matris loco incorruptam, semp̄rque virginem habuisset, & dilectus in primis mirificè Christo fuisset, fraterque aded̄ immortalitatis promptuarij extitisset, paulatim quodammodo immortalitatis participem fieri. Porro die sequenti, quibus id commissum fuerat, ita vt præceptum acceperant, ad monumentū venerunt: operculoque eius auulso, nihil ibi aliud quàm sepulcralia lintea reppererunt. Atq; hæc quidem de Ioanne.

B De diuorum Apostolorum Petri, Pauli, Ioannis martyrii, Tertull. de Præscriptionibus hereticorum: Felix inquit, ecclesia, cui totā doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt: vbi Petrus passioni Dominice adequatur, vbi Paulus Ioannis excisus coronatur: vbi apostolus Ioānes, posteaquam in oleum igneum demersus, nihilque ibi passus, in insulam relegatur. Loquitur autem de ecclesia Romana.

Nonnulli astruere volunt, Virginem Mariam iam resuscitam beata cum Christo immortalitate in caelestibus restiti. Quod & de beato Ioanne euangelista eius ministro, cui virginis à Christo virgo commissa est, plurimi asserunt, quia in sepulchro eius (vt fertur) non nisi manna inuenitur, quod & scaturire cernitur. Verum tamen quid horum veritas censatur, ambigimus. Melius tamen Deo totum, cui nihil impossibile est, committimus, quàm aliquid temerè definire velimus auctoritate nostra, quod non probamus. Hieronymus.

CAPVT XLIII.

Acta sancti Marci euang. gelista.

ἀποστόλων

Martyrium eiusdem.

Æterum Marcum quoque & Lucam, etiam si inter Septuaginta illos numerentur, adiungere tamē istis visum est, quod alter quidem Petri, alter autem Pauli fuerit discipulus. eosque vt Euangelistas, maximis duobus Euangelistis connumerare conuenit. Sedenim de Marco, eiusque in Ægypto prædicatione, in hoc ipso libro antea à nobis satis est dictum. Is enim Petri & ex sorore nepos, imperante Tiberio, Ægypto & Libiæ Barbariæque vniuersæ, Christi verbum euangelizans annunciauit, Euangelium suum dictante atque comprobante Petro scripsit, apud Cyrenæos & Pentapolitanos quàm plurima admiranda fecit, ecclesias construxit: clerum & episcopos, atque alia insuper quæ opus erant, ritè & ordine constituit. Et tandem Alexandriam est reuersus: vbi cum quibusdam fratribus, in loco cui Buceli nomen erat, habitauit, liberè Christum deprædicans. Atque tum ibi cultores idolorum repentè impetum in eum faciūt, funibus pedes constringunt, atque ita crudelem in modum per urbem raptant. Itaque corpus eius saxis allisum, admodum conscinditur, & sanguis ex eo abundè profluit. Deinde carceri virum sanctum includunt. Ibi ei apparet Dominus, futuram illi gloriam renunciens. Denuò autem ex carcere extractum, per plateas immanissimè trahunt. Atque ad hunc modum raptatus, tandem spiritum

Deo commendat: corporis ingentibus gratiis, animæ virtutibus mirificè collucentibus atque correspondentibus. Fuit autem is staturæ & ætatis staturæ, atque semicanus. Lucas autem Antiochiæ, quæ in Cœlesyria est, ortus, medicus simul & pictor egregius, Thebis, quæ vrbs septem habuit portas, ad Paulum venit: atque ibi nuncio errori patrio remisso, ad Christum accessit, pro corporum curatore animarum medicus factus. Euangelium is suum Paulo præeunte scripsit, atque itidem Apostolorum acta. Cum Paulo autem Romæ quum fuisset, in Græciam est reuersus, plurimosque ibi diuinæ doctrinæ & cognitionis luce illustrauit, & tandem à diuini verbi contemptoribus & fructi fera oleæ arbore suspensus, quod aridi ligni vnde crux fieret copia non esset, Deo spiritum commēdauit: quum octuaginta, vt dicitur, annos natus esset. Vbi autem corpus eius inter alia cōplura monumenta sepultum esset, fidelium oratione est indicatum. Salubria enim Deus collyria cœlitus in monumentum eius demisit: ad indicium, vt opinor, curæ sanationisque eius. Vnde etiam sepulchrum eius à fidelibus omnibus est cognitū. Fertur is quoque primus, Christi, & quæ cum ita vt Deum decebat genuit, matris atque item principum Apostolorum effigiem pingendi arte adumbrasse. vnde in omnem deinde habitabilem orbem tam venerandum & preciosum opus est illatum. Reliquias quidem certè eius, honore quouis dignas, Constantius, Constantini magni filius, per Artemium, maximum illum martyrem, Thebis, sicuti etiam qui primus ad Apostolatū est vocatus, Andræ, Patris ex Achaia, & itidem Timothei apostoli ex Asiæ Epheso, in cognominem patri suo urbem translatas, templo sanctis Apostolis sacro intulit. Verum de diuinis Christi discipulis hæc dicta sufficiant. In tertio enim deinde libro, de reliquis Apostolis, eorumque successoribus, & quæ quisque eorum reliquerit scripta, historiam texemus. In præsentia illa persequenda veniunt, quinquam fuerint Christi Apostoli: qui ex iis coniuuges fuerint, qui rerum à Christo gestarum monumenta ediderint, qui etiam epistolas: quæ item scripta, vt irrefragabilia & testamentaria, Ecclesia receperit: quæ etiam vt spuria & adulterina eiecerit.

μεγαλὴ καὶ μακαρίτης.

Diui euangelista Lucas.

Martyrium eiusdem. * ἱερὰ φέρεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς πόλεως.

Lucas Christi, & matris eius, Petri quoque et Pauli Apostolorum effigies descriptas.

Diuorū Lucae, Andræ & Timothei corpora, Consta sinopolitan perlatas.

CAPVT XLIIII.

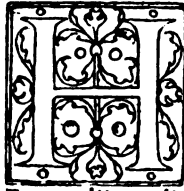
Tque equidem duodecim fuerunt Apostoli: septuaginta autem discipuli. Et præter hos, innumerales alij. Quandoquidem verò multi, qui fuerint Apostoli ignorant, faciendum putauit, vt sacrorum nomina scripto huic insererem. Coryphæus itaque & princeps chori eius, est Petrus. Secūdus, frater eius Andreas. Tertius, Iacobus, qui Zebedæi est dictus. Quartus, Ioannes frater eius, dilectus ille, & virgo, qui supra pectus Magistri recubuit. Quintus, Philippus. Sextus, Bartholomæus. Thomas, septimus, deinde euāgelist. Matth. octauus. Nonus post hos, Iacobus Alphæi filius: non alter ille frater Domini. Decimus, Iudas, qui

apostoli 12.

A item Taddæus, atque etiam Lebbæus est dictus: is filius quidem fuit Iosephi sponsi, frater autem Iacobi quem fratrem Dei dixere. Undecimus horū, Simon Zelotes. Duodecimus, proditor Iudas: qui quum inexplibili auariciæ cupiditate crepuisset, Matthias duodenarium expleuit numerum. Et ij quidem sunt reuera Christi discipuli. Paulus verò, electionis vas, neque inter duodecim, neq; inter septuaginta recensetur: sed in omnibus is est, & ante omnes, & cum omnib. quippe qui cœlitus vocatus sit, & supra omnes præcipuè diuino Evangelio propagando laborauerit. Ex his coniugium sunt amplexi, vt quidem Clemens contextor, in tertio libro eorum commetariorum quos *σπυμα- τῦς* inscripsit, tradit: in oppugnatores namque coniugij acris inuehens, sic verbis hisce vtitur. An isti tandem Apostolos quoque reiicient? Petrus siquidem & Philippus liberis creâdis operam dederunt. Philippus porro filias etiam suas viris in matrimonium locauit. Paulus quoque non veretur in epistola quadam *κ* comparem suam saluatione compellare: quam quidem ille propterea secum non circumduxit, vt facilius ei expeditiusq; esset Verbi ministerium. De diuo sanè Petro, in septimo quoque eorum quos diximus, libro: Beatus Petrus, inquit, quum vxorem suam ad mortè abduci videret, simul & ingenti est voluptate affectus, *κ* propter vocationem eam, reditumq; in patriam eius. & pulchrè admodum eam alloquutus atque cohortatus est, ac de nomine quoque ita cōpellauit: Memineris, ô mea, Domini obsecro. Et talis quidem beatorum hominum coniugij fuit status: tam perfecta eorum qui sibi essent charissimi inter se, animorum affectio. Sed & Polycrates, ecclesiæ Ephesiorum episcopus, ad Victorem Romanum episcopum scribès, Philippi, filiarumq; eius, atque Ioannis Euangelistæ meminit, hisce quodammodo verbis: Etenim in Asia magna professionis nostræ conuiescunt & dormiunt *κ* initia, quæ restituentur atque resuscitantur die extremo aduentus Christi, in quo cum gloria è cœlo veniet, & sanctos omnes resuscitabit: Philippus videlicet, ex duodecim Apostolis vnus, qui Hierapoli dormit: & duæ item filie eius, quæ virgines conserauerant. Et alia præterea filia eius, quæ in spiritu sancto vitæ cursum peregit, Ephesi quiescit. itidè- que Ioannes qui supra pectus Domini recubuit: quique, quodd sacrorum antistes esset, *κ* insigne Episcopale gestauit, testis & doctor egregius, Ephesi dormit. Quin & Caius, cuius paulo ante meminimus, his similia ad Proclum quendam ita scribit: Post hunc, prophetissæ quatuor, Philippi filie, Hieropoli in Asia fuere: vbi earum, patrisque etiã est sepulchrum. Mentionem itidem in actis Apostolicis diuus Lucas facit alterius Philippi, non Apostoli, filiarum, vt prophetici illæ spiritus gratia fuerint condecoratæ, quum Cæsareæ Palæstinæ adhuc cum patre suo essent, in hæc verba scribès: Venimus Cæsaream, & ingressi in domum Philippi euangelistæ, vnus ex septem, apud eum mansimus. ei erant filie quatuor prophetantes. Multis autem, eisque magnis apud nos vitis, non videtur Paulus coniugem habuisse: idque ex verbis eius, quibus virginitatem & cœlibatum commendat, colligunt, quum dicit: Peruellem equidem omnes esse, vt ego sum. Illud verò, Salue mihi & tu com-

par: non mulieri, sed viro cuiquam, ita fortasse nominato, dictum putant.

CAPIT. XLV.

Vnusque de duodecim Apostolorum nominibus, & qui inter eos mariti fuere, diximus. De his verò qui scripta post se reliquerunt, quæ legitima & testamētaria habentur, & de sacris quatuor Euangelis, ac diuinis Apostolorum actis, tum autem de epistolis catholicis, simul & aliis, insuper & de ordine earum, atque etiam quæ Ecclesia vt notha & illegitima repudiauerit, reliquum est vt scribamus. Ac primùm quidem de diuinis Euangelis est dicendum. Itaque de rebus Seruatoris & Domini nostri, duos ex duodecim Apostolis tantum, historiam scripsisse scimus, Matthæum & Ioannem. Et ex septuaginta illis itidem duos, Marcum & Lucam. Omnes autem isti necessitate quadam ad scribendum adducti esse videntur. Statim enim primus Matthæus publicanus, Hebræis salutifero Verbo prædicato, quando quidem aliò ad gentes ire maturabat, sermone patrio euangelium suum, quindecimo post Christi ascensione anno scripsit: atque id eis relinquès, absentia suã profectus scripto præsentia compensauit. Longo deinde intercedente tempore, Marcus & Lucas euangelia sua, iussu Petri & Pauli composuerunt. Ioannes autem, qui prius sine scripto verbum deprædicasset, post triginta sex à Christi ascensione annos, postremus omnium creditur ad scribendum descendisse, tali ei præbita causa & occasione. Trium priorū Euangelistarum libri passim iam publicati erāt. Qui quum in Ioannis quoque manus peruenissent, recipiēdos eos esse censuit, fidè illis veritatis attestatus: desiderari tamen in eis quædã dixit, quæ Seruatori initio prædicationis gessisset. Etenim tres illi, res trāummodo Christi vnus anni, à vinculis Ioannis exorsis, prosequuntur: id quod in principiis scriptorum suorum indicant. Si quidem Matthæus post expositum quadragesimale ieiunium, & quæ id consequuta est tentationem, ab eo tempore scriptum suum texit. Audiens enim, inquit, Iesus, quodd Ioannes traditus esset, reuersus est ex Iudæa in Gallilæam. Consimiliter & Marcus scripsit: Postquàm autem traditus esset Ioannes, venit Iesus in Gallilæam. Itidem porro & Lucas, priusquam res Christi narrare incipit, de Ioanne & Herode, quomodo is illum in carcerem coniecerit, commemorat: ac deinceps Christi acta exponit. Proinde apostolus Ioannes, rogatus, tempus quod Ioannis vincula præcessit, & res in eo à Seruatore actas, in euangelium suum retulit. Atque id ipse disertè & variè ostendit, aliquando quidem dicens: Hoc initium miraculorum suorum fecit Iesus. Nonnunquam autem inter medias Iesu res, Baptistæ tantum faciens mentionem, pluribusque eas persequens, vt ibi, Quum ille adhuc baptizaret in Ænon ciuitate prope Salim: & alibi item, quum illud infert, Nondum enim Ioannes coniectus erat in carcerem: hoc aperte confirmat.

De legitimis & Canonis Apostolorum scriptis.

Euangelium Matthei haecbraicè scriptum.

Quæstione Ioannes ad euangelium suum scribendum sit adductus. Epiphanius contra Ebionitas scripsit Euangelium Ioannem etiã ex Græco in Hebræū sermonem trāslatum in Cæzophylaciū Iudaorū asseruatiū esse apud Tiberiadem.

Quinam est Apostoli coniuges fuerint.

τῆς ἀδελφῆς τῆς ἑσθῆρ.

τῆς καλοῦσθαι καὶ τὴν καὶ τῆς καὶ τὸ ἴδιον ἐ. καὶ οὐκ ἔστι.

σοιχθία

ἠὲ τῆς. † Supra dictū est, etiam latum eū esse in cœlestia.

Ad diuina Paulus coniugem habuisse.

A Satis igitur constat, Ioannem quidem res Christi ante Baptistæ vincula ut plurimum profecutum esse: reliquos autem tres, quæ post id tempus ab eo sunt actæ, scripsisse. Quapropter quibus ista accurata ratione obseruabuntur, minimè dissidere inter se Euangelistæ videbuntur: si hic quidem priores Christi res, quas illi præterierant, complectitur, illi autem posteriores commemorant. Ostendit id satis, quod Ioannes quidem Seruatoris genealogiam carnalem præterit, à Mattheo & Luca antehac expressam. Theologiam autem & diuinam generationem eius, tanquam illa longè præstantiorem, & sibi à Spiritu sancto reseruatam, ab initio Euangelij sui explicat. Fortasse autem & alias quasdam causas afferre quis possit, quare Ioannes Euangelium suum scribendi consilium cœperit. Quod enim illi præcipuum illud resuscitati Lazari miraculum, maximum futuræ resurrectionis specimen omiserunt, neque veram illam Theologiam principioque carètem generationem, tum autem

B neque suprema morituri Saluatoris madata, testamenti instar obinentia attigerunt, satis causæ habuisse videtur, quare ad illa tria euangelium suum adderet. Marcus autem, qua adductus causa suum quoque scripserit, paulo antè in quindecimo libri huius capite retulimus. Quum enim Petrus aduersus Simonem fortiter rem gereret, vastitatisque illius obuiam iret, ac simul occidentali oræ lucè inferret, tantum concionum suarum in animos auditorum immisit desiderium, ut viua voce contēti esse non possent. Quamobrem illi Marcum, qui tum Apostolum comitabatur, rogarunt, ut conaciones à Petro habitas, in monumentum scriptis relatas, ipsis relinqueret. Delectatus est Apostolus tam propenso illorum desiderio, & Marco euangelium dictauit, atque ut id in Ecclesiis deinceps legeretur sanxit. Talem causam euangelij secundū Marcum recenset Clemens, in sexto Dispositionum libro: atque itidem Hierapolitanus episcopus Papias. Lucas porro in initio scripti sui consilium, quo ad scribendum peruenerit, exponit. Dicit enim: Plures quidem, de quibus ipse certò edoctus esset rebus, temerè scribere ausus fuisse: se autem dubiis ancipitibusque libris reiectis, & sermonum veritatis certitudine percepta, quippe qui cum Paulo & cæteris Apostolis vixerit, illorumque hisce de rebus colloquiis, conuictu, & familiari consuetudine sit adiutus, necessariò ad conscribendum euangelium adductum esse. Hæc germana sunt & natiua Apostolorum euangelia, iam inde ab initio promulgata, & quæ indubitata certæque fidei in Ecclesia habentur. Lucas verò & actorum Apostolicorum composuit librum, Pauli (ut aiunt) iussu. Atque equidem duo ex duodecim, & duo item ex septuaginta discipulis & Apostolis, quatuor euangeliorum scripturam absoluerunt. Porro diuus Iacobus, frater Domini, duodecim tribubus vnam Catholicam conscripsit epistolam: duas itidem Petrus, & tres diuinus Ioannes: vnam autem Iudas, Iacobi, fortasse autem & Domini dicendus, frater. quas numero septem vniuersas, ut germanas atque natiuas, dudum Ecclesia recepit, & in numerum Novi testamenti vernaculorum librorum quam maximè retulit: sicuti etiam quatuordecim diui Pauli epistolas, qui simul & verborum & sententiarum apparatu in-

struētissimus, nihil sibi præterea scribendum adduxit, quum quidem innumeros de rebus arcanis & ineffabilibus potuisset componere libros, quippe qui in tertium vsque cœlum raptus, & in paradysum diuinis voluptatibus affluentem sublatus, maximas ibi, quæ dicere non est, res audierit. Deinde & Ioannis Apocalypsim nouimus Ecclesiæ postremum traditam. Alia autem, præter hæc, omnia illegitima sunt, & adulterina. Ordo autem librorum simul, quum causam editionis autorisque eorum exponerem, à me recensitus est.

CAPVT XLVI.

Vando quidem verò apud antiquos quidam, ex eis libris quos retulimus, Ecclesiæ certò traditos, obelisco quosdam confoderunt: de ea quoque re vbi pauca dixerimus, & quæ Eusebius Pamphili tradiderit adduxerimus, secundo huic tomo finem imponemus. Ac de quatuor quidem quæ dicta sunt Euangeliis, nemo adhuc ad hunc vsque diem controuersiam mouit, omnesque ea germana & natiua esse sunt professi. Idem quoque de Actorum libro dicendum. De quibus autem addubitatum sit, hæc sunt. Prima inter Catholicas Iacobi, fratris Domini: & septima Iudæ, fratris eius: item posterior Petri epistola. De his enim anceps apud antiquos fuit opinio. Præterea ex tribus quæ dicuntur esse Ioannis, extra primam, reliquis duabus aliquandiu non integra data est autoritas. nam alterius Ioannis presbyteri esse creditæ sunt, qui Ephesi post Ioannem Ecclesiæ præfuerit: ut Papias Hierapolita dicit, duo monumenta Ephesi esse memorans, vnius atque alterius Ioannis: quorum vnius, Presbyteri dicti, discipulum seipsum nominat. Recensens enim Apostolorum seniores, & duorum istorum meminit, ita inquit: Quod si quando quispiam, qui seniorum Apostolorum sectator fuisset, aduenisset, illorum requirebam verba & sententias, quid scilicet Andreas dixisset, aut Petrus, aut Philippus, aut Iacobus: aut quid Ioannes, Matthæus, aut alius quisquam Domini discipulorum: quæ item Aristion, aut Ioannes presbyter. Non enim libris tantum me, quantum viua voce adiuuari credebam. Eius igitur presbyteri ecclesiæ Ephesiorum secundam & tertiam epistolam, & Apocalypsim insuper, nonnulli esse somniarunt, Pauli autem epistolarum, præterquam quæ ad Hebræos est, omnes indubiæ, certæque permansere autoritatis. Et Clemens Romanus, quum mentionem eius ipsius epistolæ facit, tum autoritatibus etiam locorum quorundam qui in ea sunt, decenter vtitur. Vnde satis apparet, non nouam eius esse editionem, rectèque inter reliqua Pauli scripta censerit. Causa quidem, quod de eius autoritate sit addubitatum, illa esse videtur: quod non itidem, ut in aliis suis epistolis fecit, diuus Paulus nomen ei suum præfixerit. Id verò factum, ne in ipso statim præmio, tanquam ab eis desciuisset, eos perturbaret. Quapropter rectè nomē suū omisit, præsertim quū sermone patrio ad Hebræos eam Apostolus scriberet. Quam deinde alij quidē à Luca Euangelista, alij vero à Clemente, quod

Apocalypsim
Iohannis.

De scriptis
Canonicis
noni testamēti,
quorū auctoritas
in
dubium est
vocata.

Duo Ioan-
nes.

Iacobus
epi.

De epistola
ad Hebræos.

Hebræos
scripta.

Quæ occasio-
ne Marcus
Euangelium
suum scripsit.

Quo consilio
suum quoque
Lucas edi-
dit.

Alia apo-
stolorum à
Luca etiam
composita.
De epistolis
Catholicis.

Itē Paulinū.

A verisimilius est, veram esse afferunt. Per similes enim est epistolæ ad Hebræos stylus, per omnia, Clementis epistolæ. Sententiæ præterea vtriusque non admodum inter se differunt. Sedenim libri ij, tamen cōtrouersi ab antiquis sint habiti, postea tamē in omnibus quæ sub cœlo sunt Ecclesiis, auctoritatem sacrosanctam & irrefragabilem obtinuerunt, & tanquam principia atque elementa pietatis nostræ sempiterna permanserunt. Cæterum illegitima & adulterina omnino scripta esse, scire debemus: Prædicationem, quæ dicitur, Petri, & quod secundum eum est Euangelium: Actorum item eius librum, & quæ sub nomine eius circumfertur Apocalypsim. Accepimus verò inter ambiguarum quoque auctoritatis scripta esse, actorum Pauli librum: & eum qui Pastoris habet titulum, quem Hermæ quidam ascribunt ei, cui in epistola ad Romanos Paulus salutem nunciari iubet. Nonnullis autem is admodum videtur esse necessarius, eis præcipue qui prima pietatis discunt rudimenta, multum afferens maturi fructus & utilitatis. Non pauci quidem certè apud antiquos eo sunt vsi. Inter adsciticia etiam est Barnabæ, quæ circumfertur, epistola: & quæ dicuntur Apostolorum doctrinæ. Eodem quoque loco habendum, secundum Hebræos Euangelium: quo in primis, qui in Christum ex Hebræis crediderunt, sunt delectati. Verum enimvero necessitas quædam nobis imposita erat, ut mentionem inferremus librorum eorum, qui vel ex professo per veram constantemque traditionem ab Ecclesia accepti, vel controuersæ quidem fuere auctoritatis: plurimorum tamen temporum vsu & præscriptione comprobati, in testamentariorum atque canonicorum scriptorum numerum relati sunt: ut scilicet norimus, quæ legitimæ & propriæ sint Ecclesiæ scripturæ, & quæ item ab ea quæ falso nominatur scientia, in primariorum referuntur Apostolorum nomina, Petri puta, & Thomæ, & Matthiæ, & fortasse aliorum etiam quempiam, Euangelia & acta Apostolorum complectentes. quales sunt, quæ Andreæ & Ioannis præferunt nomina: quarum nullus Apostolicorum successorum, aut Ecclesiasticorum deinceps scriptorum mentionem facit. Stylus quoque earum longè ab eloquentione & more Apostolico abest. Et institutum etiã atque sententiã earum, expectationi ei quam titulus pro-

D mitit, minimè responderet, & à re&ta ipsius veritatis doctrina longissimè excidit. Vnde astruere licet, scripta talia à viris demonum malorum interperis agitatis esse conficta. Quam ob causam ea ut adsciticia & adulterina, attingenda non sunt, sed omnino potius detestanda, & modis omnibus quam maximè fugienda: atque aliis illis tantum, ut diuinitus inspiratis incumbendum, atque simpliciter ita ut etiam scripta sunt, credendum. Diuini siquidem Apostoli, sanctitate vitæ supra naturæ captum conspicui, & omni genere virtutis in animis suis exornati, quamuis alioqui ore rudi sermonèque incompto, fiduciam tamen ex concessa eis cœlitus vi & gratia spirantes, Magistri sui doctrinam oratione ad persuadendum composita promulgare neque sciuerunt, neque ad eum tentarunt. Sed Spiritus sancti res longè maximas efficiente virtute, & miraculorum operibus demonstrationum & probationum loco vtentes, & artificiosæ vel loquentionis vel descriptionis rationem nullam habentes, cœlestem disciplinam annunciarunt. Idque ita fecerunt, quod se maiori cuida, quem quod hominum assequeretur captus, ministerio inferuire scirent. Cæterum de Clemente & Deifero Ignatio, Polycarpo, & Iustino, aliisque Apostolorum successoribus, & quæ scripta ij Ecclesiæ reliquerint, in sequenti commemorabimus historia. Atque equidem acta Apostolorum & obitus, quo ex duodecim illis quisque ad Deum transferretur, scriptaque eorum germana & canonica, sic se, ut diximus, habent. Finem verò iam secundo quoque tomo huic, qui necessariò in tantam à decimonono Tiberij, vsque ad quartumdecimum Neronis annum, quo Apostolorum principes Petrus & Paulus martyrij receperunt coronam, euasit magnitudinem, impono. Continet autem annos triginta septem: quum quidem à mundo condito quinquies millesimus quingentesimus septuagesimus quintus, à Christi autem natiuitate lxx. omnino peractus esset annus.

Annus à natiuitate Christi saluatoris 70, incidit in tempus Imperij Caesarum Ser. Sulpit. Galbæ mensium 7. M. Sulpij Othonis mens. 3 dies. 5. & A. Vitellij mens. 8. dies. 10.

Simplici & rudi sermone atque stylo in doctrinis & scriptis suis vsi sunt Apostoli.

*Quot annos liber hic complectatur. * Secundis recentiores Chronicos 4048.*

Illegitima & adulterina scripta.

Illegitima & adulterina scripta.

TERTII TOMI CAPITA.

- 1 *Qui primi sanctorum Apostolorum fuerint succes-
sores.*
- 2 *De iis qui post Apostolos Roma, Alexandria, An-
tiocchia, & Hierosolymu praefuerint ecclesia: aliisque ite
viris Apostolicis pollentibus donis.*
- 3 *Qua causa Romanis fuerit, Iudaei belli inferendi.
Quanto tempore Iudaei post Christum bello impetiti non
sint. Et ut fideles homines per reuelationem admoniti
Hierosolyma reliquerint, & Pellam migrarint. Et qua
to tempore alienigena ex Herode progeniti, apud Iudaeos
regnum obtinuerint.*
- 4 *Vt ante bellum Iudaicum maxima septem prodigia
diuinitus cladem Hierosolymitanam portenderint.
Vt post Neronem Galba & Ottho & Vitellius, & dein
de Vespasiano Romanis imperarit: & particularis co-
memoratio calamitatum, qua sub Vespasiano Hierosoly-
mis acciderunt.*
- 6 *Ex quinta historia Iosephi de captiuitate Iudaica ex-
positio, ut fames Iudaeos affligerit.*
- 7 *De muliere Iudaea, qua suum sibi puerum deuorauit
in obsidione Hierosolymitana.*
- 8 *De verbis Christi, quibus Hierosolymis exitium pra-
dixit: & de historia Iosephi.*
- 9 *Vt post Hierosolyma capta, Simeon Cleopa filius Epi-
scopus ibi creatus sit. De Domitiani crudelitate: & de
cognatis Seruatoris nostri secundum carnem.*
- 10 *Ex Egesippo, quod ad id usque tempus, qui familia
& generis Dauid fuerit, inquisiti sint, & occisi.*
- 11 *Obitus Vespasiani, Titi, Domitiani, & Nerua: & de
imperatore Traiano.*
- 12 *De Menandro, secundo à Simone Mago haeresiarcha.*
- 13 *De haeresi Ebionitarum.*
- 14 *De Cerintho haeresiarcha,*
- 15 *De haeresi Nicolaitarum, ut ea à Nicolao uno ex sep-
tem Diaconis orta extiterit.*
- 16 *Vt Simeon Cleopa martyrium subierit: & unde ha-
ereses à principio in Ecclesiam Christi inuaserint.*
- 17 *De persecutione sub Traiano, & quale edictum is
contra Christianos promulgauerit.*
- 18 *Martyrii sancti Clementis Romani, & de libris eius.*
- 19 *Vt diuinus Ignatius ex Antiochia Romam delatus,
propter Christum bestiis deuorandus obiectus sit: & de
Epistolis eius.*
- De Papia Hierapolis: & qua ab eo, praeter commu- 20
nem opinionem, memoria sint prodita.*
- De Quadrato & Aristide, Apostolicis plane viris, at 21
qui pro defensione fidei nostra Apologias scripserunt.*
- Qua etiam sub Traiano Iudaeis acciderint clades. 22*
- De Traiani moribus & operibus, structuraeque eius, 23
quas Antiochia fieri curauit: & de quinque martyri-
bus faminiis.*
- De Imperio Aelii Adriani, & de suprema sub eo 24
Iudaorum internecione.*
- Qui ea aetate maximis quibusque ecclesiis Episcopali 25
ministerio praefuerint.*
- De Iustino philosopho, eodemque martyre: & de A- 26
pologético eiusdem Antonino exhibitio. Praeterea de E-
gesippo & Melitone.*
- Vt Adrianus edicto pro Christianis publice proposito 27
vetuerit, ne in nos iudicata & non iudicata causa seui-
retur.*
- De successore Adriani Antonino, ut & ipse praefe 28
ctus in Asia suis scripserit, & persecutionem Christia-
norum prohibuerit.*
- De sancto Eustathio, qui & Placidus dictus fuit. Item 29
de sancto Eleutherio Illyrici episcopo.*
- Quadam de Polycarpo Apostolico successore memo- 30
ria commendata.*
- De successione eius temporis Imperatorum, rebúsque 31
eorum gestis.*
- Vt Iustinus philosophus religione Christiana, & scri 32
pto, & sine scripto, egregie defensa, martyrio pro Christi
nomine sit exornatus.*
- De aliis martyribus, quorum ipse Iustinus in singu- 33
lari quodam libello meminit.*
- De aliis, qui in Asia martyrio fortiter sunt per- 34
functi.*
- De martyrio Polycarpi episcopi Smyrnaei.*
- De aliis martyribus, qui eodem ipso tempore una cum 35
Polycarpo, martyrio vitam finierunt.*
- De duobus Iudaeis, altero qui per arenam, altero qui à 37
pueris mirifice est baptizatus.*

79^D

A E C C L E S I A S T I C A E H I^D

S T O R I A E N I C E P H O R I C A L L I S T I

X A N T H O P V L I , T O M V S T E R T I V S .

C A P V T I .

E C T E equi-
dē, ut puto, no-
bis secundus to-
mus est absolu-
tus, qui Aposto-
lica acta & scri-
pta, ita ut decuit
cōplexus, * se-
cūdo loco pri-
mas prae reliq-
tulit. In tertio
autem, qui nūc
nobis in mani-
bus est, primā il-

B lorum successione exponemus: quomodo scilicet diuini Verbi praedicatione per vniuersum orbem increbuerit, & qui viri maximis quibusque ecclesiis praefuerint. Cōtinebit is quoque eam, quae totam vbiq; Iudaeorum gentem, metropolimque eorum Hierosolyma sustulit, interuentionem: nec non ecclesiasticos scriptores atque doctores, qui post occidionem eam floruerūt, & qui ex illis certamine fortiter & generose peracto martyrij tulerunt coronam, quive rursus falso nominatae scientiae praerunt duces. Itaque diuini Apostoli, sicuti diximus, per omnem dispersi terram, prouincias orbis ad Euangelium praedicandū sorte partiti sunt. Petrus quidem Hierosolymis primū, deinde Galatiae & Bithyniae, nec non Asiae superiori, Cappadociae & Italiae cunctae verbum praedicauit. Ioannes autē in Asia annis pluribus quum docuisset, diem tandē suum obiit. Andreae potro, quae sunt ad Euxinum orae, Scythia vniuersa, Byzantiū, Macedonia, & Graeciae continens, prouinciae fuerunt. Thomas verō Parthis, Indis, & insulae Taprobanae Euangelium promulgauit. Aegyptum & Lybiam alius, alius item extremas Oceani regiones & insulas Britannicas sortitus est. Quas prouincias propē omnes tanquam caelestis quaedam volucris, Paulus urbem habitabilem circumcirca peragrans, peruolauit: & ab Hierosolymis exorsus, vsque ad Illyricum summa cura & fide verae pietatis doctrinā disseminauit, firmissimaeque ecclesiae fundamēta iecit. Horum autem * aemulatores adēdē multi fuerunt, ut eos numerare facile non sit, qui nimirum abundē satis & de Verbo & de Spiritu quum percepissent, ut fundatas ab illis ipsi cōstruerent ecclesias, idonei iudicati sunt, qui Domini pascerent gregem, atq; in Apostolorum succederēt locum, accuratē probēque ab illis ipsis Apostolis eruditi. Quapropter ij quoque magno animo salutifera regni caelorum semina passim seuerunt. Acri enim vehementique verae philosophiae amore perciti, primū iuxta salutare praecceptum egenis substantiam facultatēque suas distribuere: ac deinde pia quadam ambitione ducti, aliis quoque inobedientibus adhuc fidei verbo gē-

tibus, diuinorum oraculorum prodidete doctrinam. Atque vbi in recens iactis fundamentis, ecclesiisque institutis, pastores ordinassent, aliō ipsi se cōtulere. Et gratia Dei miraculis vberimē diffusa, + nationes simul totas ad fidem pertraheret. Longum autem esset omnes, quicumque primae Apostolorum successione tempore, per habitabilem orbem pastores ecclesiarum Apostolicam & Euangelicam suscipere functionem, singillarim recensere. Satis autem fuerit ex multis paucos referre, quos etiam monumenta Apostolicae ecclesiae indicauerunt. Primus equidem diuus Paulus, cōplurium in Epistolis suis meminit, quos & cooperarios & commilitones vocat. Sed & Lucas non paucos nominatim laudat: qualis Timotheus ille est, qui primus Ephesi sortitus est ecclesiam, sicuti & Titus Cretae. qualis etiā Barnabas, & Lucas ipse, Marcus & Crescens, qui in Galliis ecclesiam rexerunt. Praeterea ex Arcopagitis sapientissimus Dionysius, qui etiam Athenis metropolitanae praefuit ecclesiae. Linus itē, & sacer Clemēs, diuinus Ignatius, admirandus Apollō. Item septuaginta illi omnes, atque etiam alij, quos oratione recensere facile non est.

C A P V T I I .

Qui verō magnarum ecclesiarum praesides fuere, ij sunt. Post Petrum Romae primus episcopatum suscepit Linus: cuius Paulus in ea quam Roma ad Timotheum scripsit epistola, mentionem facit. Hic quum annis duodecim Episcopale administrasset ministerium, Vespasiano filioque eius Tito imperantibus, Anacleto id relinquens, vita excessit. Secundo porro imperij Titi anno, Anacleto, qui totidem annis magnifice Ecclesiam ibi gubernauerat, successit sapiens ille Clemens, illustri genere clarus, & ad Caesarum gentem ortum suū referens: de quo paulō post plura. Hunc cooperarium suum fuisse, ad Philipenses scribēs testatur Paulus: Cum Clemente, inquit, & reliquis cooperariis meis, quorum nomina in libro vitae cōscripta sunt. In Alexandria autem ecclesia, post diuum Marcum euangelistam, Episcopatum primus obtinuit Anianus. Quarto autē imperij Domitiani anno, quū viginti duos annos ecclesia praefuisset, vita est defunctus. Post hūc Abilius sedē eam recepit: qui quum eā tredecim ritē gubernans annis obtinuisset, Cerdoni eam successori reliquit. Antiochenam autem, post Petrum & Lucam, primus Euodius gubernauit. Ab hoc secundus fuit Ignatius. is quum annos nouē Episcopatum decenter omnino ibi administrasset, Romae tertio Traiani anno bestiarum dentibus est commolitus. Huius successoris, numero ab Apostolis tertij, nomen erat Heros. In Hierosolymitano ve-

g iij

* In Actibus
Act. 16. 12.
Act. 16. 13.
Act. 16. 14.
Act. 16. 15.

*Dicendum
propositio.*

*In quibus
bis terrarum
partibus ex
Apostolis
quisq; Euan-
gelium prae-
dicauerit.*

*Successores
Apostolorum
* enumerati.*

† Act. 16. 12.

*Petri succes-
sores in Ec-
clesia Ro-
mana.*

*Successores
Marci in Ec-
clesia Ale-
xandrina.*

*Petri & Lu-
cae in An-
tiochena.*

*Iacobi fratrem Domini in Hierosolymitana. * avi. 4. Cleopam fratrem fuisse Iosephi sponsi virginis matris, Egesippus constat in e. Infr. cap. 9. Polycarpus Smyrna episcopus. * apud Hierosolymitanos. Quadratus propheta.*

A rō episcopatu, quem frater Domini Iacob triginta annos tenuerat, post Hierosolymorū euerfionem, Simeon Cleopæ filius, qui * patruelis Seruatoris fuisse dicitur, illi successit. Tertius ibi ex ordine Iustus, eorum qui ex Iudæis tum crediderant vnus, episcopus fuit. qui quidem Episcopi ad Traiani vsque tempora functionem suam perduxerunt, quum adhuc in viuis esset dilectus ille discipulus. Quo tempore & Polycarpus Smyrnæ in Asia floruit, ab eo ipso Ioanne episcopus creatus. Papias quoque tum Hierapolita, in sua ipse patria Episcopatus magistratu est functus: vir quum eloquentia clarus, tum sacrarum literarum quàm maximè peritus. Sed & Quadratus ea ætate prophético dono, vnà cū Philippi filiabus enituit: & alij præterea plures, Apostolica gratia illustres atque conspicui, Apostolorumque successione sortiti. Verùm de Clemente, Ignatio, Polycarpo & Papias, quæ par erit, deinceps in hoc ipso libro narrabimus. In præsentia enim ea tantum, quæ ad primam Apostolorum successione pertinet, ostendere instituiamus.

B *C A P V T III.*

Clades Iudæorum sub Nerone, impendentium eorum excidij quasi præmia.

N Vnc verò operæ precium est referre, quomodo Iudæorum aduersus Romanos motū sit bellum: quæ causæ simul & prodigia Hierosolymorum præcesserint euerfionem: & quomodo tandem ea vrbs perpetratæ in Christum impietatis, insanæque recordiæ pœnas luens, sit euerfa. Atque equidem quæ sub imperio Neronis, & ante id Felice post Pilatum Iudæam prouinciã obtinente, Iudæis acciderint clades, quum Pontifices ciuilibus armis contra se inuicem & aduersus primores ciuitatis armarentur, & vnusquisque eorum ad res nouas spectans, ducem se ipsum constitueret, nemine id prorsus prohibente: quumq; summa esset & Antistitum impudentia, & rebellium licentia: tum autè quum Pontifex Ionathas & multi insuper alij præclari viri clam occiderentur, denique quum pseudopropheta Ægyptius quamplurimis seductis triginta millia hominum perderet, & reliqua in perturbato ciuitatis statu, nemine vel imperandi vel parendi officium præstante, committerentur, in proximo exposuimus libro. Decimo sanè imperij Neronis anno ^a maximū exortum esse bellum, magnamque vniversæ Iudæorum genti ^b accidisse calamitatem, Iosephus commemorat: & præter plurima alia detrimenta, circiter decem millia eorum qui honores magistratúsque apud Iudæos gesserunt, flagris concisos Hierosolymis, & tandem in crucem actos à Floro: grauem præterea tumultū contra Iudæos per omnem Syriam motum esse tradit, quum ex vniversa gente plerique à ciuitatum incolis non aliter atque ab hostibus tam crudeliter cæderentur, vt passim in ciuitatibus loca omnia conspicerentur iacentium insepultorum cadauerum plena, puerorum simul & senum, mulierum quoque, quarum ne pudendæ quidem partes coniectæ fuissent. Et quanuis tota ea prouincia innumeris esset referta cladibus, omnem tamè casum atque calamitatē ^c longè superabat, quæ propter perpetrata cuique scelera, per minas denunciata

a. Lib. 20. c. 76. de bel. Iud. daic. lib. 2. cap. 13. b. Seditio et incestum bellum obortum in singulis ciuitatibus, loca omnia in Iudæa sanguine & cadaueribus impleuit. Ioseph. de bello Iud. lib. 4. cap. 9. Egesipp. lib. 4. cap. 6. Tacit. lib. 21. de auaritia & crudelitate Cestij Flori Iudæa procuratorum. c. μιζορνα & τὸν βλάσφημο τὸν πολυμήνην τὴν τῶν ἀποστόλων ἀνομιάν. d. Vespasiano Iudæa cura à Nerone commissa.

fuerat euerfio. Hæc quidem bellam præcessisse, Iosephus scribit. Sedenim quum Iudæa pertè Romanis rebellarent, Nero contra eos ira exarsit ^d: & Vespasianum filiumque eius Titum ex Achaïa & Italia cum exercitu valido & insolenti aduersus Hierosolyma, vrbs eius obsidione illis mandata, misit. Vespasianus porrò ex plerisque, quas à Iudæis retulit victoriis, gloria parta, bellū id magis magisque prosequutus est ^e. & Iudæi nō tantum contra Romanos, verumetiam contra Christum ipsum arma sumpserant. Et quum innumeras Romanis tetenderunt insidias, tum Christianorum cædibus sunt lætati. Id quod satis indicauit Strophanus ipse, Zebedæi filius Iacobus, eiusque cognominis ipsius Domini frater, atque alij quamplurimi. Si qui verò adhuc erāt reliqui, persecutione eorum Iudæa sunt expulsi ^f. Quinimò plebs Hierosolymitanæ ecclesiæ vniversa, arcanis quibusdā & diuinis responsis, quæ probatis quibusdam ibi viris per secretam reuelationem redita sunt, admonita, ante ipsum bellū ciuitate excessit: & in oppidum quoddam cui Pella nomen erat, ita vt iussa fuerat, commigravit: vt scilicet à piis diuinisque viris omnibus derelicta ipsa Hierosolymorum ciuitas, tanquã cathedra & primaria metropolis, finitimæque ei Iudæa, quod cōtra Christum diuinisq; eius Apostolos mala quamplurima perpetrassent ^g, diuinam exciperet vindictam, vniversaque eorum natio ex hominū numero tolleretur ^h. Annis sedenim quadraginta post ascensionem Seruatoris in cælos, Iudæi aperto bello oppugnati non sunt ⁱ: quod Deus illis pœnitentiæ tempus præberet, eosq; ad resipiscendum vita, doctrina, admirandisque operibus diuorum Apostolorum inuitaret. Quum autem minime vt conuerterentur curarent, tanquam claustro quopiã & obice sublato, diuinitus ingruentem sibi internecionem, iusto iudicio Dei, in se ipsos pertraxerunt ^j. Enimverò annos centū sub aduenis fuerunt regibus ^k. Herodes enim primus annis triginta septem eorum regnum tenuit, post hunc Archelaus filius eius annos nouem: cui frater eius + Herodes succedens, is qui Baptistam gladio sustulerat, viginti quatuor annos regnauit. Deinde Agrippa, qui & Herodes * nominatus est, & Iacobum interemit, annos septē: atque huius successor filius eius fuit Agrippa & ipse, iunior scilicet, appellatus: apud quem liberè pro se Paulus causam dixit. Viginti autè & tres annos is regnum administravit, quoad vsque occidione Hierosolyma prorsus interiit.

C A P V T IIII.

M Aterum signa mirifica apertis quibusdā indiciis cladem iam aduenientem prædicebant, vt etiam Iosephus in sexto Historiarum libro ostendit. Miserandam igitur plebem, inquit, seductores illi à Deo longè aberrantes, tum suadendo decipiebant, certisque & claris indiciis defolationem & vastitiam futuram apertè indicantibus, nec animum adhibebant, nec fidem habebāt: sed tanquam fulmine afflati atq; consternati, qui neque oculos, neque mentem haberent, prædictio-

*o. Rebellio Iudæorū aduersus Romanos, & Deū ipsum. f. Christiani diuinitus admoniti Hierosolymam, ante eum excessum Pellam commigrarunt. * Regnū ab Antonio Herodi datum, victor Augustus auertit: & gentem Iudæorū coercitā liberti Herodis quadripartitō reuocare. Sub Tiberio quies, C. Cæsarum mors motum Iudæicum diremit. Claudius de sanctu regibus, aut ad modicū redactis, Iudæam prouinciã equitibus Romanis, aut libertis permisit. Diuinitus tamen patientia Iudæorū, usq; ad Cestij Flori procuratorē: sub eo bellū ortū. Tacit. lib. 21. g. Diuina reusio in Iudæos h. Loganietas Dei frustra Iudæos ad pœnitentiã inuitauit. i. Quandiu sub aduenis regibus Iudæa fuerit. k. Regū eorum catalogus. * Antipater. * Priscus.*

De bel. Iud. Hierosolymitanis excidij diuino Petro quoque et Pauli apostoli sermonibus suis prædixerunt. Lact. lib. 4. ca. 28.

A nes Dei contemnebant. Sed quænam tandem ea fuere signa? Stella equidem crinita gladio per-similis, anno toto supra urbem lucere visa est. Die Azymorum quodam, Aprilis mensis nono, hora quoque noctis nona, lucis splendor aram & templum ipsum ita illustravit, ut dies clara esse videretur: atque is splendor ad dimidiâ duravit horâ. Porta urbis ad Orientem spectans, ex solido ære facta, quæ propter ponderis magnitudinē vix circa crepusculum à viginti clausa erat viris, ferreis suffulta vectibus, altissimisque in solo firmata palis, circiter horam noctis sextam sua sponte visa est aperiri. Ante solis quoque occasum in nubibus sublimes cutrus & acies emicantes, urbemque obsidentes apparuerunt. Die etiam quodam apud illos festo, Scenopegia vocant, quum sacerdotes noctu more suo ad sacrum ministerium suum obeundum irent, fragorem & motum quendam sensitse, ac deinceps vocem ingentē audisse traduntur, quæ migrandum inde esse denūciaret. Quarto ante bellum anno vir quidam nomine Iesus, agrestis admodum, & infimæ sortis homine (cui Ananî nomē erat) prognatus, quum ingens pax & tranquillitas in urbe esset, derepente in templum ingressus: Vox, inquit, ab Oriente, vox ab Occidente, vox à quatuor ventis, vox super Hierosolyma & ipsum tēplum, vox super spōs & sponsas, vox super populum omnem. Die autem noctūque hæc vociferas circuibat. Quapropter nonnulli tam ingrato sermone eius commoti, comprehensum eum plagis mactarunt. Ille verò minimè movebatur, neque quicquam de seipso verebatur, & verba ea iam sibi cōsueta inclamare pergebat. Quinetiam ad Romanum præsidem adductus, quum itidem ibi verberaretur, nō aliud proloquitus est verbum, neque etiam lachrymas emisit: sed miserandum tantum in modum lamētans, ad plagam vnamquamque, Væ væ Hierosolymis, exclamavit. Bos quoque Azymorum die festo ad sacrificium in medium adducta templum, spectantibus omnibus agnum edidit. Idem ipse Iosephus aliud quiddam magis admirandum refert. Oraculum videlicet quoddam in sacris tēpli monumentis inuētum esse, eo ipso tempore * ex popularibus eorum quædam vniuerso orbi imperaturum. Et Iosephus quidem responsum id ad Vespasianum imperatorem retulit. Sed ille Romanæ tantum urbis, non vniuersi terrarum omnium orbis imperium obtinuit. Rectius itaque oraculum tale Seruatori & Domino nostro accommodetur, ad quem & illud Psalmsi responsum à Patre refertur: Postula à me, dicente, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Cuius etiam discipulorum vox in omnem exiuit terram, & ad terminos orbis verba eorum. Atque his ita præmissis, ad historiam ipsam deueniamus.

Portentæ & prodigia excedit dicitur Hierosolymitanis designantia.

Enumerati prodigia, quæ neque hostijs neque votis piare solent, sed superstitiosi obnoxia, religionibus aduersa. Vise per celum cœcur vere acies, rutilantia arma & subito nubium igne collucere templum. Expasse repente calubri fores. Et modica, maior humana, vox: Excedere deos. Simul ingens motus excedentiū, quæ pauca in mentem trahant. Tacite, ut supra. * 17, 18, 19, 20.

Oraculum in templo Hierosolymitano de Christi imperio reperit. Percebrebat Oriente toto vetus et constans opinio, esse in statu, ut eo tempore Iudæa profecti verum potirentur. Id de imperatore Romano, quantum cunctis postea patuit, predictum, Iudæi ad se trahentes, rebellauerunt: atque præposito, legatum in super Syria celsularem superpetas ferentem rapta, quæ fugauerunt. Suetonius Vespasianus.

Pluribus persuasio inerat, antiqui sacerdotes malitiam contineri, eo ipso tempore fore ut valesceret Oriens, profectique Iudæa verum potirentur. Quæ ambages Vespasianum ac Titum predicauerunt. Tacitus.

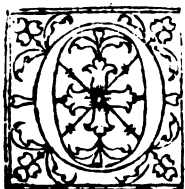
Ero quum quatuordecim annos imperasset, Galbæ, Ottoni & Vitellio turpiter Imperio relicto, vitam finiuit, atque ij etiam vnus anni & mensium sex tempore, cæsi disperierunt & Vespasiano, qui tum cōtra Hierosolyma magna gloria victor bellum gerebat, imperium reliquere. Vbi à militaribus copiis imperator renunciatus, filio Tito bellum Iudaicum mandauit: ipse autem, quanta potuit celeritate, Romam cōrendit. Porro quanta in omnes Iudææ partes mala peruenerint, quibus ve cladibus vbique gens Iudeorum sit confictata, quàm varia etiã mortis specie, in primis verò fame & ferro, multa millia omnis ætatis hominum interierint, & quæ seorsim oppida oblecta fuerint: postremoque, quum vndeque omnes ipsa Hierosolyma tanquã in propugnaculum inexpugnabile confugissent, quæ auditu quoque tolerabilia nō sunt, pertulerint. Itē, qui belli totius fuerit apparatus, aut quæ seorsim cuique tum dura atque acerba acciderint: denique ut desolationis abominatio, pro eo atque dudum à prophetis prædictum fuerat, in celeberrimo illo templo, quod quidē incendio fœdè vastatum est, steterit: ea omnia ex Iosephi historia peti possunt. Illud certè, quidē modis omnibus indicare conuenit, eundē ipsum historicum alicubi referre, ad ter centenas myriades hominum multitudinis ex vniuersa Iudæa, ipsi Paschæ feriis Hierosolyma confluisse, atque eam ibi perinde atque in custodia & carcere circumclusam & obsessam esse. Equum enim erant, eis ipsi diebus, quibus tanto studio ad Christi Seruatoris benefactorisque omniū cædem furibundè acti fuerant, virumque sanguinarium & homicidam summis illius beneficiis præposuerant, regnum quoque eius (Cæsari additi) proteruè reiecerant, propter eum quem in Seruatorem euouerant rabidum furorem, diuinam experiri vindictam, extremumque subire exitium, atque ita condignam factis suis reportare gratiã & compensationem. Atque equidem prætereundum etiam esse duxi, quas illi vel à ferro, vel ab aliis belli tormētis acceperint clades: & eas tantum persequar calamitates, quas rerum omnium inopia & fame sunt perpessi. Sic enim abundè satis, qui historiam hanc aliquando legent, omnibus ostendam, non ita diu * patratæ in Seruatorem vesanæ & proteruæ procacitatis, condignã cunctatam esse vindictam. Porro calamitatē eam planè Tragicam, nobis in quinto libro Historiarum suarum Iosephus clarè exponit, hisce propemodum verbis.

Galbæ, Ottonis, & Vitellij Imperii. Vespasiani Imperium.

Obsessorum Iudaorum Hierosolymia numerus. 400,000. hoc est, strices cætera millia hominum.

Multi tendunt esse obsessorum omnium ætatis virilium ac mulierum sexcenta millia fuisse acceptissimos. Tac. ut supra. * 17, 18, 19, 20. † Et quæ exalauerunt super amantissimum Dei filium. Lactan.

† Hierosolymorum urbem munitissimam fuisse, testatur Tacitus lib. 2.1. Sed urbem arduâ situ opera molestisq; firmauerant, &c. Alia intus muraria regia circumiecta, conspicuèq; festigio turris, Antonia in honorem M. Antonij ab Herode appellata. Templum in modum arcis, proprièq; munitisq; opere ante alios. Ipse porticus, quæ templum ambiabat, regium propugnaculum. Fons perennis aqua, &c. Præviderant conditores ex diuersitate morum crebra bella: inde cuncta, quæuis aduersus longum obsidiū. Et à Pompeio expugnati metus atque usus pleraq; monstrauerat. Atque per avaritiam Claudianorum temporū empto iura muniendi, straxere moros in pace tanquam ad bellum magna collatisq; ceterarum urbium clade aucti. Et Tac. ut supra.

Plentioribus sanè quidè, quòd in vrbe manserant, exitio fuit. Non pauci enim sub prætextu initi de fuga consilij, propter opes suas trucidabantur: & vnà cum fame seditiosorum crescebat v̄cordia. Et indies vtrisque adaugebantur calamitates. In publico equidè nullum erat frumentum. Quare impetu in domos facto, eas scrutati, farra inquirebant. Quæ, siue inuenissent, possessores tanquam ea pernegassent, verberabant: seu nõ inuenissent, nihilominus tamen veluti ea maiore cura & diligentia occultassent, torquebant. Indicium autem vel habere, vel non habere eos frumenta, corpora ipsa miserorũ faciebant: quæ quicunque adhuc robustiora haberent, abundare alimentis videbantur: qui autem iam contabuissent, præteribatur. Ac præter rationem esse prædones iudicabant, si eos ferro necarent, qui primo quoque tẽpore penuria essent interituri. Multi clam possessiones suas modio vno, siquidem ditiores essent, tritici: sin indigentiores, hordei permuebant. Deinde in abditissima quæque ædium conclauiam sese abdentem, quidam propter famẽ summam, frumentum ipsum inelaboratum edebant. Quidam verò, prout necessitas extrema timorq; cohortabantur, id in panis formam redigebant: neque vsquam mensa proponebatur, sed ex igne ipso extracta, adhuc incocta & cruda frumẽta rapiabant. Miserandæ profectò tales fuere epulæ, & dignum lachrymis profus spectaculum. Potentiores nanque abundabant, superioraque omnia habebant: imbecilles autem & inopes lugebant, & lamentabantur. Fames porrò quũ reliquas omnes antecellit ærumnas, tum pudorem etiam tollit. Nam quæ in rebus aliis obtinet verecundia, ea in famis & inediæ miseria proculcatur. Siquidem mulieres ex viroꝝ, liberi ex patrũ, & quod omnium luctuofissimũ est, matres ex infantum ore cibum rapientes, extrahebant. Et quum dulcissima in manibus earum pignora marcescerent, extremas tamen illis vitæ sustinendæ reliquias auferrebant. Ac ne sic quidem cibum furtim capientes latere potuerunt. Passim enim ipsis, raptisq; eorum cibis, seditiosi prædones imminiebant. Vbicunque enim illi ædes clausas conspexissent, sumpto inde indicio, cibum intus capi existimantes, statim foribus perfractis, cum impetu in eas insiliebant: & tantum nõ ex ipsis faucibus miserorum minutissima frustra excutientes, reddere cogebant. Verberibus afficiebantur senes, epulas suas propugnantes: capillis raptabantur mulieres, cibos quos habebant occultantes. Nulla caniciei, nulla teneræ ætatis erat commiseratio: sed puellõs vnà cum ciborum fructis, quos in ore habebant, in sublime sublato, solo allidebant. Si qui autem impressiõnem atque impetum eorum præuenissent, & id quod illi rapturi fuerat deglutiissent, tum illi tanquam iniuria affecti, ferociores crudelioresq; fiebant, & grauissima ad cibum inquirendũ tormentorum cruciatuũque genera excogitabant. Meatus nanque pudendorum calamitosi hominibus eruo immisso obturabant. Quibusdam in arcana sedium loca (id quod auditu horrendum

est) perticas acutas per vim immittebant, vt vel panem vnũ, vel occultatæ farinæ pugillũ indicarent. Carnifices autem illi non omnes egebant: & iniuria violentiaq; eorum, propter necessitatem, iuris æquitatisque locum obtinissent, sed v̄cordiam suam palam præ se ferentes, alimentum tanquam viaticum sibi rapinis in futurũ tẽpore parabant. Ac si qui noctu ex vrbe clam in Romanorum castra & munitiones, ad olera herbãsq; agrestes colligendas prorepissent, quum miseri illi se hostium custodias fallendo euasisse crederent, in larrones eos incidebant, qui eis quod attulissent diripiebant: & quum sæpe miserrimi illi mortales, horrendo Dei inuocato nomine, prædonibus ad pedes eorum prouoluti supplicarent, vt minimã saltem partem pabuli, quod extremo adito periculo attulissent, eis redderent, nihil profus recipiebant. Quin bene etiam secum agi putabant, si ad eum modum dispoliati, non contrucidarẽtur. His deinceps alia subiungit, dicens: Iudæis porrò & exitus ad fugam omnis præclusus, & spes salutis profus præcisa erat. Fames autem inualescens, passimque per domos & familias populum depascens crescebat. Domus mulierum & infantũ cadaueribus plenæ erant. In angustibus passim senes mortui iacebant. Pueri autem & adolescentes intumescens corporibus, tanquam idola & simulacra in foro circueuntes, vbicunque quæque casus occupasset, concidebant. Sepelire verò genere sibi aut necessitudine alia cõiunctos, imbecilli non poterant: valentiores autẽ horrebant, quum propter cadauerum multitudinem, tum ipsimet de vita sua incerti essent. Multi verò etiã eis quos sepeliebant, immoriebantur. Multi in loculos suos & sepulchra prius descẽdebant, quàm extrema adesset necessitas. Neque plãctus vllus, neque eiulatus in eiusmodi cladibus erat: sed fames affectiones tales præpediẽs + redargebat, siccis oculis & ore hianti, * qui ægrè moriebantur, alios se in morte præuenientes inspiciebant. In vrbe altum erat silentiũ, & noctu plurima mortis imago: veruntamen tãtis ærumnis & cladibus prædones longè erant grauiores. Sepulchra enim effodientes, cadauera spoliabant: & detractis illorum vestibus, cum risu etiam progrediebantur. Gladium acies in cadaueribus experiebantur: quosdam etiam qui humi strati iacebant, atq; etiã paululum spirabant, enses periclitaturi confodiebant. Si qui verò supplices, illos, vt sibi præ famis intolerantia mortem inferrent, obsecrarẽt, eos contumeliosè relictos præteribant. Et qui tam miserè expirabant, ad templum ipsum continuè cum dolore, viuos relinquentes seditiosos, respectabant. Ac primũ quidem publico sumptu cadauera, propter intolerandum foetorem, sepeliebantur: quum verò iam tumulandis eis libitinarij nõ sufficerent, è muro in fossas proiciebant. Quas Titus aliquãdo circumiens, quum corporibus repletas, & redundantem ex diffluentibus illis mixtum tabo & sanie cruorem cerneret, suspirauit: & manibus sublatis, Deum est testatus, non se tantæ cladis autorem esse. Sub hæc quædam alia in medio commemorans, illa deinde infert. Committere omnino nequeo, quin quod animus iubet, proferam. Ita enim iudico: si Romani bello vindicare nefarios homines cunctati essent, urbem

ἡ πόλις ἔσται ὡς ἡ πόλις Ἰερουσαλὴμ.

† ἡ πόλις ἔσται ὡς ἡ πόλις Ἰερουσαλὴμ.

Titus Imperator cladem Iudæis ex animo miseratus est.

a Fames summa Hic ierosolymu in obsidione.

b Simo, lozmes, & Eleazarus, iustissimi belli duces, tẽplum arcũ & ciuitatem sanguine & cada cinis repleuẽt. Ioseph. lib. 6.

bell. Iud. c. 5. Tacit. lib. 21. Pernicissimos quosque illuc per fugam, eoq; seditiosius agebant. Idem.

Multi tempore captiuitatis Iudæicæ principes extiterẽ, qui Christos se esse dicerent, in tantũ, vt obsidentibus Romanis Hierosolyma tres itus fuerint factiones. Hiconymus.

ἡ πόλις ἔσται ὡς ἡ πόλις Ἰερουσαλὴμ.

ἡ πόλις ἔσται ὡς ἡ πόλις Ἰερουσαλὴμ.

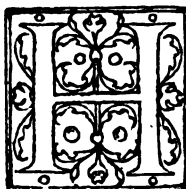
A ipsam aut hiatu terræ, aut inundatione interituram, aut certè Sodomæ fulmina experturâ fuisse. Multo enim, quàm qui talia olim sunt perpessi, tulit gentem deteriore, & impiam magis, propter cuius vœcordiâ populus simul vniuersus inrerit. Rursus in sexto libro ad hunc modum scribit: Innumerabilis prorsus eorum multitudo fuit, qui fame in vrbe perierant, quibus incredibiles diētū acciderunt erumnæ. In qualibet enim domo, vbi vmbra saltem aliqua ciborum appareret, bellum gerebatur: & qui arctissimam inter se amoris necessitudine erāt coniuncti, manus conferebāt, sibi inuicē calamitosas miseræ vitæ reliquias eripientes. Cæterum ne morientibus quidem, quod nihil escarum haberent, fides habebatur. Nā prædones, animas quoque iam agentes excutiebant, ne quis eorum, cibi quicquā in sinu habens, mortem asimularer. Illi porrò + præ inopia insanientes, sicuti rabidi hiantesque canes, in ædes insiliebant, & huc atque illuc currentes ferebantur. Et fores, eboriorum hominum more, identidem impellentes, * propter impotentiâ animi, vna eadēq; hora bis, quādoque ter, in eadē irrumpēbant ædes. Atque quum iam necessitas eos fruges omnes consumere coegisset, collectis etiam rebus eis quæ impurissimis quibusque animantibus ad cibum accomodæ non sunt, vesci sustinuerūt. Siquidem ad postremū ne à cingulis quidem & calciamentis abstinere, & pelles scutis detractas macerarunt & comederunt. Nonnullis etiā veteris sœni reiectamenta escæ fuere. Et fuere qui collectas quisquilias parui pōderis quatuor Atticis vendiderint.

CAPVT VII.

Ed quid ego famis inuerecundā impotentiam in rebus inanitis persequor: ac nō potius factum tale commemoro, quale neque apud Græcos, neque apud Barbaros vnquam est animaduersum, horrendum quidem dictu, horrendum verò & auditu? Atque equidem, ne prodigia quædam hominibus aliis recētere viderer, libens profectò tam calamitosum facinus præterissem, nisi innumeros eius apud populares quoque meos haberē testes. Et tenuem sanè frigidamque à patria mea inire gratiam, si verbis non prosequerer, quod illa reipla perpeffa est, malum. Mulier quædam erat, quæ trans Iordanem habitauerat, Maria nomine, Elezaro patre nata, in vico cui nomen Bathechzor (significat id hyfopi domum) & genere & opibus clara. Hæc, quum Hierosolyma cū reliqua multitudine confugisset, ibidē est obfessa. Facultates eius alias tyranni rapuerant, quas * vasis collectis patria excedens, secum in urbem tulerat. Si quid autem ex rebus repositis preciosioribus ei fuerat reliqui, & si quam præterea haberat annonam, id omne sanguinarij illi satellites, qui quotidie in domicilium eius impetum faciebant, abstulerant. Itaq; grauis indignatio mulierculæ incessit: & quum persæpe raptores cōuicijs proscidisset, dirisque deuouisset, postremò in se ipsam acerbius est cōmota. Quumque non esset qui eam vel per iracundiam, vel per commiserationem interimeret, difficiliorque ei aliquid frumenti alijs conquirendi labor fieret, (ægrè enim id iam ex omni parte inueniebatur) & fames per viscera & medullas omnes magis grassaretur, famēque ipsa grauius etiam ira excādesceret, animi indignatione vnā cum urgente necessitate in cōsiliū assumpta, + contra ipsam naturam infesta fertur. Nam filio, qui adhuc lactens erat, arrepto, O te infantem, inquit, bello, fame & seditione infestina miserum, ad quam te spem referuabo? Siquidem apud Romanos, si sub eis sit viuendū, seruitus te manet: seruitutem autē ipsam præuenit fames. Quibus calamitatibus duriores etiam sunt seditioni isti prædones. Itaque age, mihi matri tuæ esca, prædonibus vindex Erinny, & * vitæ mortalium fabularum sermonūq; materia esto: quæ vna adhuc Iudæis restat calamitas. Vix hæc fuerat eloquuta, & filium necat, eiūsq; ad ignē asipartē dimidiā edidit: pte alterā occultatā seruat. Nulla intercedit mora, & latrones illi adsunt, & nidorē infandū sentiūt. Quapropter ei, nisi quāprimū quod parasser cibi proferret, eadem minantur. Illa autē partem se eis bonam reseruasse dicit: & reliquias simul filij affert. Illi porrò * horrore confestim & mentis consternatione occupati, ad conspectū talē obstupescunt. Atq; illa: Meus hic est, inquit, natiuus germanūsq; filius: meum hoc opus: manducate. nam & ipsa iam manducaui: neq; vel molliores fœmina, vel * misericordes magis matre ipsa sitis. Quod si vobis pietas obstat, meamque propterea auersamini victimā, maneat apud me cibi eius, quo iam pasta sum, reliquæ. Sic illi tremētes abeunt, ad hoc vnū facinus timidi: & ægrè de epulis eiusmodi matri ipsi cedūt. Repleta ilico tota eo piaculo vrbs: & ob oculos quisque eo scelere sibi posito, tanquam à seipso patratū esset, exhorrescebat. Proinde ad mortē eo procliuius, qui fame premebantur, properabant: beatosque eos vocabant, qui prius decessissent, q̄ tantum au diuissent & vidissent malū. Deinde Iosephus numerum multitudinis eius quæ vel fame vel ferro occubuit, colligens, 2 centum myriadas hominū interiisse: factiosos autē & prædones, qui ex clade fuerunt reliqui, à seipsis inter se post vrbē euerfam interemptos: quicumque autem ex iuuentute p̄teritate & forma corporis præstitissent, ad triūphum reseruatos: reliquam turbā eorum qui decimumseptimum excelsissent annum, vincitā ad Ægypti opera missam: plurimos quoque in prouincias, vt in theatris & spectaculis vel ferro necarentur, vel bestiis obicerentur, distributos: qui verò intra decimumseptimū annum fuissent, captos, & sub corona venditos esse. Istorumque tantum numerū, præter eos quos diximus, * ad nouem myriadas peruenisse dicit. Atq; hæc ita acta sunt, secundo imperatoris Vespasiani anno.

CAPVT VIII.

Ec iniuriarum atque contumeliarum Seruatori illatarum præmia fuere, & auctoramenta. Quod si quis historici eius narrationi, oracula Seruatoris nostri Iesu Christi adiecerit, admiranda ei res videbitur. Veram enim clarāque fuisse præ-

Extrema Iudæi impie-
tas à Deo
vindicata.
Iosephi iudi-
cū de Iudæo
rum excisio.

† In iudæis
lucan.

* In iudæis
lucan.

Fames famis
suma impuris
simis reb' Iu-
dæis vefis
coegit.

Historia hor-
renda de mu-
liere Iudæa,
quæ suū ipsa
filium in ea
famis angu-
stia assum co-
medis con-
sumpsit.

* In iudæis
lucan.

† In iudæis
lucan. 24.
De pertinacia
obfessorū
Hierosoly-
mitæ Iudæorū
Tacit: Ar-
ma, inquit,
cūcti qui fer-
re possēt. Et
plus quā pro
numero anda-
bant. Obsti-
natio viri fa-
minisq; par.
Ac si trans
ferre sedes co-
grentur, ma-
ior vicia me-
tus quā mo-
rtis.
† In iudæis
lucan. 24.
* In iudæis
lucan. 24.
* In iudæis
lucan. 24.

a Euseb. li. 3.
ca. 8. iudæi
dixit, hoc
est, vndecies
cetera millia
alij tantū cē-
tum myria-
des, hoc est,
decies cetera
millia habē
vt Ioseph. ip-
se lib. 7. cap.
26. Et hic
Nicophorus,
qui Iosephū
ex primario
exemplari
allegat.

* Hoc est,
ad nonaginta
millia.

Clades & ex-
cidium vrbu
Hierosoly-
mitane a
Seruatore
Christo cer-
to pradicta.

A dictionem, diuinamque præcognitionem, eorum quæ virtute diuina prænunciata fuerant, reperiet. Quæ enim futura erant, ea tanquam præsentia prævidit atque prædixit. siquidem illachrymas aliquid, sicuti factorum Evangeliorum scripta testantur, ad Hierosolyma conuersus, hæc dixit: Si cognouisses & tu, in die hac, ea quæ ad pacem tuam sunt: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quoniam venient dies in te, & circumdacent tibi inimici tui vallum, & circumdabunt te, & compriment te vndiquaque, & solo æquabunt te, & liberos tuos. Et alibi rursus, de populo: Erit enim, inquit, necessitas ingens in terra, & ira aduersus populum hunc: & cadent in ore gladij, & captiui ducentur ad gentes omnes, & Hierusalem conculcabitur à gentibus, donec impleantur tempora gētium. Et rursus: Quum videritis circumdatam ab exercitu Hierusalem, tum scitote quodd appropinquauerit vastities & desolatio eius. Et iterum: Væ autem gestantibus vterum, & lactantibus, in diebus illis. Orate verò, ne fuga vestra incidat in hyemem, neque in Sabbatum.

B Erit enim tum afflictio magna, qualis antea à mundo condito hucusque non fuit, neque postea futura est. Verum enimuerò, quanuis hæc Seruator noster ita prædixerit, plurifariamque medio tempore amoris erga genus humanum sui bonitate exhiberit, & non breue pœnitentiæ tempus concesserit, vt meliora cōsilia & rationem rectiorem sequuti, per resipiscentiā vindictam procacis, qua illum affecere, contumeliæ effugerent: atque insuper Apostolicam viuendi rationem & doctrinā magnificam cum admirandorum prodigiorum signis dederit, eamque bonitatem ad quadraginta extenderit annos: internecionem denique eam populo antè, eis quæ diximus ostentis, portenderit: illi tamen longè etiam peiores facti, non tantum Seruatorem cognoscere per cōtemptrum noluerunt, verum etiam de prima lege ipsa minus rectè senserunt, nihil prorsus ex iniquitate & peccato omni relinquētes, quin id nudo (quod dicitur) capite patrent. Quapropter longanimitate Dei repudiata, + internecione omnes in profundum maliciæ & perditionis demissi sunt barathrum.

C Hæc omnia qui volet, facile cognoscere poterit, si diligenter animum ad res quasque à Iosepho historico cum multa gratia & venustate scriptas attenderit. Ego verò in primis, omnia rectè disponentis atque administrantis * Dei magnitudinem admiror, qui hominem ex infidelibus Iudæum ita excitauerit, eidemque disertam suauemque linguam concesserit, vt ille, ita vt oportuit, Iudaicam historiam quàm rectissimè memoriæ mandaret: videlicet, vt ne quis contra testimoniū eius venire possit: & præterea, quod quidem est maximum, vt, ex hostibus etiam extaret aliquis, qui consona Christi prædictionibus attestaretur. Quis autem Iosephus iste fuerit, quos libros scripserit, quo genere, quæve institutione fuerit, in proximo satis exposuimus libro. Et Iudæorum quidem res hunc habuere exitum. Nobis autem, vt ad reliquas quæ supersunt propositæ historiæ res reuertamur, tempus esse videretur.

Longanimitas Dei Iudæo plurimum annis variè ad resipiscendum alliciens, nihil apud eos egit.

Indecorū interuicio, & panolethria. *παυλάρις τῶ ἀποκτίνης καίας βυθῶ παρακίμωσαν.*

* Deus ipse Iosephū historici, Iudæū infidelē, tanquā locuple- tē clarissimū; testem ad veritasē Euan- gelicam confirmandam produxit.

Iacobus frater Domini, ita vt antea est dictum, martyrio p ipso est functus. Quum verò Hierosolyma sunt euerſa, à mundo condito quinquies millesimus quingentesim⁹ septuagesimus nonus, ab ascensione Domini autè quadragesimus agebatur annus. Tum discipuli & Apostoli, qui adhuc in vita erant, idem sequuti consilium, ex locis omnibus vnà cum iis qui genere iuxta carnem, Christi p- pinqui essent (multi autem adhuc supererant) cō uenerunt, & quēnam Iacobo successorē apertè surrogarent, cum cura deliberarunt. Atque equidem omnes in ^b Simeonem filium Cleopæ, cuius etiam sacrum meminit Euangelium, oculos coniciunt, eique episcopalem sedem cōmittunt, quem Simeonē Egesippus ^c patruelem Iesu fuisse memorat ^d: Cleopas enim sponsi Iosephi frater fuit. Enimvero ^e Vespasianus Hierosolymis captis, ne quis ex tribu regia clam p- fugeret, quicunque à Dauide genus deducerēt, diligenter inquiri iussit. Vnde rursus nō exigua persequutio ^e aduersus Iudæos est coorta. Et ea calamitas lōgius processit. Nā & ^f Domitianus Vespasiani filius, qui post Titum Romanis imperauit, multos ex illustribus summōq; loco natis Romanis ciuibus, præter rationem omnem occidere, & bonis omnibus multare, & exilio damnare est aggressus. Atque ^g is post Neronem secundus Deo bellum mouit, persequutionēque grauē aduersus Christi fideles, quum quidem Vespasianus pater eius nihil acerbius in nos statuisset, excitauit. Quo tēpore & ^h apostolus Ioannes adhuc in terris versans, propter pietatem cultūque Christi, ab eo in insulam Patmum circumscriptus esse memoratur, vbi ille sacrā illam Euangelij sui detonuit vocem, & simul ipsam scripsit Apocalypsim ⁱ. De qua Apocalypsi Irenæus Lugdunensis episcopus in quinto aduersus hæreses libro, eo loco vbi de calculo nominis Antichristi, q̄ ibi fertur, tractat, hæc scribit: Si temporibus iis palām nomen illius promulgari deberet, per hunc profectō qui Apocalypsim ipsam & reuelationem vidit, dictū esset. ^f Non enim ante multa tempora, sed nostra propè ætate, circiter Domitiani imperij finem, reuelata est. Non modò autem profersionis fideique nostræ homines, sed multo etiam magis, qui alieno à nobis sunt animo, acerrimam illam sub Domitiano persequutionē, & eos qui tum maximè flourerunt homines, testificationēque & martyrium eorum cōscripserunt, latiq; certò & tēpus ipsum indicarūt. Nam post plures alios, * quintodecimo imperatoris eius anno ^k, Flauiam etiā Domicillam, + Flauij Clementis Romanorum consulum vnus ex sorore, neptim, propter eius de Christo testificationem, in insulam quandam Pontiam relegatam esse commemorarunt.

D ^a Capta, & rru-
sta, & solo
aquata est
Hierosoly-
moru vrbis,
anno Domō
ni 73. Septē
bru mensis
die 8. Ioseph
lib. 7. ca. 26.
Titus, ad per
domandā Iu-
dæā relatus,
nouissima
Hierosoly-
morū oppu-
gnatio septē
ppugnatores
solidē sagit-
tariū confectō
ictibus, ca-
pitū; cā natā
li filia sua.
etc. Trāquil-
in Tito. Se-
cundū neote-
ricos Chrono-
graphos, hie-
rosolyma ca-
pta est anno
mūdi 4050.
à natali Sal-
uatoru 72.
^b Simeō Cleo-
pe filius Hie-
rosolymorū
Epi eligitur.
c. ἀντιοχ.
^d Hic supra
lib. 1. cap. 33.
Cleophas dō-
ctus. Et ali-
hic Simeon
fuerit ab eo
qui supra est
notatus Iose-
phi filius Iacobi Iudæ &
Ioseph frater.
^e Vespasianus
ad eadē
posteros Da-
uidū requirū
iabet.
^f Persequu-
tio Christiano-
rorū sub Do-
mitiano.
^g Prim⁹ Do-
mitian⁹, Do-
minū se &
Deū appella-
ri iussit: Do-
minus &
Deus noster
sic fieri iubet
Tranquil.
^h Xorū item
suā, Augu-
stū. Eutrop.
ⁱ Ioannes
euāgelista ab
eo in insulā
Patmū relo-
gatus.
^j Irenæum de
Apocalypsi
Ioannu, &
calculo nois
Antichristi

† Flauij Clementi, qui patrueli Domitiani fuit, Tranquillus in Domitiano meminit: sicuti & persequutionu Christianorum, sub Iudæici fisci nomine: Præter ceteros, inquit, Iudæicus fisci acer- bissime actus est, ad quem deferebantur, qui velut profesi Iudæicā intra urbem viderent ritam: vel dissimulata origine, imposta gen- ti tributa non pependissent, &c.

lx. Flauia Domicilla propter Christum in insulam sub Domitiano deportata, Eutrop. li. 9. in fin. * Qui & ritimus fuit

CAPIT X.

A

T autem eos quoq; ^a qui ex Dauidis genere ortum habebat, interficere decreuit: traditum memorie est, ex hereticis quosdam nepotes Iudæ, eo nomine quod genus ex Dauide duceret, in ius traxisse. Fuerat autem Iudas frater Domini, secundum carnem: Iosephi quippe filius. Qua de re Egesippus ita scribit: Supererant adhuc generis & familie Domini + nepotes ex filio Iudæ, qui frater Domini iuxta carnem dictus est. Eos, quod gētis Dauidis esse delati fuissent, Euocatus ad Domitianum adduxit. Metuebat enim, ita ut antehac Herodes, aduentum Christi. Itaque eos ille, efsentne familie Dauidis, ^b rogat. Quod quum essent, p-fessi, tursus ab eis, quæ eorum essent opes & diuitiæ, quærit. Atq; ei illi respondent, nō amplius eis esse quàm nouem millium denariorum patrimonium commune, quod diuisum ex parte dimidia ad quemque eorum pertineret: neq; id in pecunia numerata, sed in æstimatione & precio vnde quadraginta agri iugerum cōsistere. Vnde quum tributū penderent, tum ipsi + manibus suis opus facientes, sumptus toleraret. Deinde manus suas ostēdunt, ut corporis duritia & callis continuò labore ductis, operas * suas comprobarent. De regno autem Christi, quæle id esset, vbi & quādo habiturū esset initium, interrogati: Nō mundanum id, neque terrenum, sed cœlestē & angelicum fore testantur, in seculi consummatione: quum adueniens ille cū gloria viuos & mortuos iudicaturus, & cuique iuxta studia & facta sua præmiū redidurus esset. Sedenim re ita comperta, Domitianus ipse illos nō condemnat: sed tenuitate illorū cōtempna, simul & liberos eos dimittit, & edicto proposito persequutionem ecclesiarum inhibet. Ita illi absoluti, ecclesiis, ut testes simul & agnati Domini, præfuerunt: & pace reddita, vsq; ad Traiani tēpora peruenerunt. Hæc Egesippus. Sed & Tertullianus Domitiani mentionem facit: Tētauerat, inquis, & Domitianus, portio Neronis de crudelitate, eadem quæ ille facere. Sed, ut opinor, aliquid habēs rationis & prudētiz, maturē destitit, reuocatis etiam iis quos in exilium egerat.

^a Posteri Dauidi ut interficiantur à Domitiano inquiruntur.

[†] Iosephus idem.

^b Domitianus agnatos servatos reperit, propter impietatem cōtempnit & absoluit.

Inter Iudæos quoq; acerbitate sermone & crudelitissima quæstione excquiri genus Dauid, atq; interfici præceptū est: quasi adhuc futurus esset ex semine Dauid, dum prophetia scilicet & inuidetur & creditur, qui regnum possit adipisci. Euseb. [†] dicitur quodam.

C

CAPIT XI.

Imperante autem Vespasiano, ^a ingentem pestilentiā Romæ grassatam esse dicunt, ita ut diebus plurimis quotidie supra decē hominum millia extingueretur. Quo tempore fama etiā fert, Rhodios colossū æreum centū & viginti septē pedum Ioui in vrbe sua dedicasse. Romæ capitolium, quod cōflagrauerat, Vespasianus restituit: qui imperio annis decem administrato, moriens filio Tito id reliquit. Sub hoc ^b mons Vesuuius ruptus, tātū euomuit incendij, ut regionē proximam ciuitatesque vicinas prorsus sustulerit. Maximopere is contendebat Romam breui tempore beatam reddere, & felicem. Studium enim sapientiz, liberaliumque artium disciplinam plurimū amauit. Iosephum, ut virum egregium & præclarum, in summum habuit ho-

^a Pestilentia sanissima sub Vespasiano.

^b Mons Vesuuius in Campania conflatus, sub Tito.

norem. Cuius etiam libros + manibus suis descriptos, in Romanam bibliothecam reposuit. Sed enim quum annos duos imperium tenuisset, & æstiuo tempore interdium iter faciens, plurimū è naribus sanguinem emisisset, atque inde animo defectus fuisset, Domitianus frater eius imperandi cupiditate victus, ^d veneno eum sustulit, atque adhuc spirantem in loculos funeri paratos imposuit. Hic porrò impiet, & ut paucis dicam, ^e improbè prorsus imperium administras, & seipsum secundum à Nerone veræ pietatis studiosorum hominum persecutorem constituens, non paucos necauit: ut paulo antè diximus. Sub huius enim imperio ^f & Timotheus, & Onesimus, & Dionysius Areopagita, cursum suum pro Christo in martyrij stadio absoluerunt. Eius ætate * Apollonius quoque Tyaneus vixit, quem historiae produnt Roma Byzantium venisse, atque ibi dæmoniis quibusdam præstigiis atque incantationibus magnam vim serpentum & scorpionum fugasse, & præterea ferocissimos quosque equos frenasse, aliæque multa prodigiola fecisse. Hunc, quod Neruæ charus esset, Domitianus, ^e quum prius totondisset, mox coniecit in custodiam. Sed quum Domitianus per quindecim annos imperium gessisset, à coniuratis occisus ^h, Neruæ id inuitus reliquit. Itaque Senatus actis eius abolitis, exules reuocauit, eisque bona sua restituit. Tum quoque Ioannem Apostolum ex Patmo, quò relegatus fuerat, Ephesum rediisse, atque ibi ecclesias rexisse ferunt. Sedenim & Nerua quum anno vno & paulo diutius imperasset, defunctus ^k Traianum habuit successorem: sub quo adhuc discipul^l ille, qui supra peccus Domini recubuit, in Asia vixit. Testantur hoc Irenæus Lugdunensis Episcopus, & Alexandrinus Clemens contextor, qui ambo fidei verbum admodum promulgarunt. Horum alter in secundo aduersus hæreses libro, hæc verba facit: Et omnes presbyteri, quæ cum Ioanne discipulo Domini in Asia sermones contulerunt, testes sunt, hæc à Ioanne tradita esse. Mansit enim cum eis vsque ad Traiani tempora, & verus est certusque testis earum quæ ab Apostolis traditæ sunt rerum. Clemens verò, in capite eo cuius titulus est, Qui diues saluus fiat, tempore hoc disertè indicato, & historia, quam antea narrauimus de prædone per resipiscētiā seruato. exposita, hæc quoque infert ita scribens: Audi fabulam, non fabulam, sed orationem veram de Ioanne Apostolo nobis proditam, & memoria conseruatam. Posteaquam enim tyranno (Domitianum autem prorsus dicit) defuncto, ex insula Patmo Ephesum rediit: & quæ sequuntur.

[†] idem: reuocatus rōis xiv. siv.

^c Tranquillus scribit, Titū velocissimè notū excipere solitiō cū amantem sibi suū per iocū ludamq; certantē, imō cari chirographa quæcūq; vidisset: ar-p-fiteri sape se maximū saluari esse potuisse. Non mirum itaq; fuerit si libros ipse scriptor Iosephi de bel. Iudæi. manu sua descripserit. d. Titus Vespasiani mors.

^e Crudele Domitiani imperium. ^f Cades Christianorū

^g Apollonius Tyaneus imperator.

^h Nerua imperator.

ⁱ Ioannes Apostolus ab exilio reuocatus.

^k Imperator Traiani.

* Hunc cum Domitianus puero vellet, repenti in iudicio disparuit. Lactan. libro quinto cap. 3.
** Nerua omnes qui impietati in Deo rei fuerant, Christianos scilicet, absoluit. Et edicto reuocit, ne seruo deinde dominos criminarentur, ne re liceret aut impietati (Christianismi) aut Iudaica secta quempiam detrahere in sumari. Dionysius.
Nerua pueros & puellas egeni parentibus notos, sumpto publico per Italiam alimissit: Euseb.

h

A

CAPVT XII.

*Menāder Si-
monu Magi,
hæresis; eius
discipul', &
succesor.*

Vb eodem imperio, post Simonem illum Magum, insignē diabolicæ operationis & efficaciz armaturam exhibuit Menāder, discipulus eius, Samaritanus itidem vt ille, imposturis certē & carminum præstigiis lōgē magistrum post se relinquens. Sibi ipsi enim Seruatoris nostri vēdicabat honorem, seque ē cælo salutis hominum ergō demissum esse nugabatur. Illud etiam docens: neminem vnquam aliter ex certamine cum mundi architectis angelis congressum, victorem abiturum, quā si disciplinam magicarū præstigiatorum suam omnem probē teneret, & quem ipse tradidisset baptismum subiret. Quo baptismo si quē dignatus esset, eum expertem senectutis, sempiternam & immortalem vitam victurum esse dicebat. Meminit huius, quem modō nominauim⁹ Irenæus, & item ex philosophis martyr & testis optimus Iustinus, Simonis illius atque Menandri huius mentionē faciens, atque ita dicens: Menander quidam, & ipse Samaritanus, in vico Caparatenſi ortus, Simonis discipulus, non minus quā ille dēmoniorum furore afflatus, permultos Antiochiæ viuens magica arte seduxit, qui etiam sectatoribus suis nunquam eos morituros esse persuasit. Extant etiamnum illius discipuli nonnulli, qui hoc idem profitentur. Verū enim erō diabolicæ planē hoc erat solertiz, per tales Magos, qui Christianorum sibi, prætextus gratia, nomen sumpſissent, ingenti diuinæ pietatis mysterio magicarum præstigiatorum inurere calumniā, atque Ecclesiastica de animarum immortalitate & mortuorum resurrectione dogmata traducere atque euertere.

*Baptismus
Menandri:*

B

*Diabolus per
Simonis &
Menandri ha-
resim rebe-
mentissime
Christianis-
mum oppu-
gnauit.*

CAPVT XIII.

*Hebionis ha-
resis.*

Atque illi quidem ita homines seducebant. Alij porro, quum homines à professione & fide in Christum filium Dei omnino abstrahere non possent, tenuiorem de eo opinionem induxerunt. Hebionæos hos, maiores nominant: dignos prorsus qui appellationem eam obtinerent, directē & certō mentis eorum inopiam & mendicitatem declarantem. ita enim apud Hebræos mendicus vocatur. Siquidem purū amantem hominem Christum esse docuerūt, morum proficiente accessione iustificatum: qui ex Maria genitus primū extiterit, & ex cōgressu Iosephi initiū sumpserit: & præterea, quōd non facile quisquam per solam fidem in Christum saluus fieret, nisi etiam legis cæremonias seruaret, & eam viuendī rationem sequeretur. Hæresis hac, & secta in duas partes dissecta, alteri quidem, quę modō diximus, senserunt: alteri autem admiserunt quidem illi, ex Spiritu sancto & Maria virgine Christum natum esse: eundem autem quōd antea ab æterno fuerit, Verbum & sapientiā principio carentis, & æterni Dei esse pernegarunt. Proindeque & ij in eadem cum alteris illis versati sunt impietate. Itidem enim vt illi, legis cultum & obseruationem plurimum complectebantur,

*Per solā fidē
hoc est, sine
cæremoniis le-
gis iustificatio
est, per cō-
trariam ra-
tionem.
Duplex He-
bionitarum
secta.*

hæresis & Apostoli epistolas omnes, apostatam & desertorem Paulum appellantes, reiiciebant: & soli quod secūdum Hebræos erat, Euangelio adherere perseuerabant. Et quum Sabbathum aliāque eorum obseruationem omnem ex æquo cū illis seruarent, nihilominus & nobiscum Dominicos dies ad Christi resurrectionis memoriam colebant.

CAPVT XIII.

Adem ætate & Cerinthū quendam alterius hæresis ducē fuisse, scriptor ecclesiasticus Caius commemorat, ita dicens: Sed & Cerinthus per reuelationes velut à magno Apostolo scriptas, verborum portenta nobis tanquam per angelos ei tradita mentitus inducit, post resurrectionem astruens terrenum futurū Christi regnum: & carnem primas obtinentē, denuō cupiditatibus in Hierusalem inseruiturā. Atque quum sacrarum Dei scripturarum sit hostis, seducere homines volens, mille tamen annorū nuptiarum celebratiōnis destinatum refert. Eius etiā Dionysius Alexandrinus in 1. Promissionum de Ioannis Apocalypsi libro meminit: Cerinthum, dicens, qui & à se nominatam Cerinthianam hæresim instituit, condignum idoneūque figmento suo nomen sibi vulgo arrogare voluisse. Disciplinæ quippe eius illam fuisse doctrinā: Terrenum Dei regnum fore: & quarū rerum ipse, qui corporis sui amans & admodum carnalis esset, cupiditate teneretur, ventris videlicet, & earum quę sub ventre sunt partium voluptatis & exuberantiæ, in eis tanquā in somnis vitam peractum iri: hoc est, in epulis, compotationibus, coniugiis, & quibus hæc plausibilia gratiosioraque fore largiūque prouentura putauit, diebus festis, sacrificiis, & victimarū mactationibus. Hæc Dionysius. Irenæus autem, quum alia etiam plura vertiginis plena deliramenta eius in primo contra hæreses libro proposuit, tum in tertio eiusdem operis de eo memoria dignam historiam recenset, quam per traditionem Polycarpi Smyrnæi episcopi se accepisse dicit. Quum nanque aliquando Ioannem Apostolum balneo vri oporteret, atque is futurum cognosceret eō quoque Cerinthum ingressurum, quanta poruit celeritate inde refugit, ne sub eodem tecto vnā cum illo manere iustum esse opinatus. quod etiam iis qui cum eo erant persuasit: Fugiamus, inquit, ne balneum concidat, in quo veritatis inimicus Cerinthus lauat.

*Hæresis Ce-
rinthi.*

*Regnū Chr i
sti in terris,
mille annorū
post resurre-
ctionem.
Chiliastrū
sive Mille-
mariorū origo*

CAPVT XV.

Ræter has, quarta quoque à Simone breui tempore, quæ Nicolaitarum dicitur hæresis, viguit: cuius & Ioannes in Apocalypsi meminit. Autor eius fuit Nicolaus, eorum vnus qui vnā cū Stephano ad pauperū curam & ministeriū in Actis Apostolicis sunt delecti. Is, vt Alexandrinus, Clemēs in 3. Contextio. lib. ait, quū formosam haberet vxorem, eique post Seruatoris assumptio-

*Nicolaitarū
hæresis.*

A nem, ab Apostolis zelotypiae crimē obiectū esse, in medium productā, quicumq; veller, ducere eam iussit: eiq; facto congruens quoq; adiecit dictum, * Abutendū esse carne, inquiens. Quo quidem il leverbo, vt ego puto, non aliud, q̄ carne ad illegitimas voluptates non vtendum, neque appetitui libidinum eius indulgendum esse insinuauit. Qui autem hāeresim eius cōplexi sunt, factum simul dictūmq; eius + sine iudicio sequuti, impudenter fornicatione vtuntur. Sedenim Nicolaus, cū nulla alia muliere q̄ coniuge sua, consuevit: & ex liberis quos genuit, s̄minā quidē in virginitate conseruēt, filium autem in * incorrupto cōlibatu quoque permanisse scimus. Quā quum citra controuersiam ita se habeant, satis apparet, q̄ ille vxorem, propter quā zelotypus visus esset, in medium Apostolorū produxit, id velut * repudiationem affectionis carnalis fuisse: eūmq; * per abusum carnis, continentiam, & accuratam voluntatum compressionē docuisse. Quippe qui iuxta Seruatoris p̄ceptum, duobus heris, voluptati scilicet & Domino, inseruire noluerit. Ferūt autem & Matthiam docentem ita tradidisse: Expugnādam quidem esse carnē, aliterq; ea q̄ ipsa fert vtendum, neque ei quicquam ad voluptatem indulgendum: animam autem per fidem & cognitionem veram alendam atque augendam. Hāc de illis, qui à principio veram & sinceram fidei doctrinam adulterare quum conati essent, statim tamen diffluxerunt, compendiosē diximus: suo loco etiam de reliquis dicturi.

* τρι μακα-
ρδωδου δει τη
εσπει.

* *
De vero abu-
su carnis egre-
gia doctrina
& exemplū.
† χωρις τινος
βουλο.

* αποβαλ'ν
ωδωσ.

* τω μακα-
ρδωδου, & τ.

Matthia
Apostoli
p̄ceptū opti-
mum.

** De carnis huiusmodi abusu illustris est etiam sententia apud Cicero, lib. 1. de Leg. Quum animus cognitiū percipitque virtutibus à corporis obsequio indulgentiāque discesserit, voluptatemque sicut labem aliquam dedecoris oppressit, omnemque mortis dolorisq; timorem effugerit, societasque carnis eiecerit, sum omnibus se natura coniunctum duxerit, cultumque Dei & puram religionem susceperit, & exaceris illam vt oculorum sic ingenij aciem ad bona deligenda, & reicienda contraria, quae virtus ex providendo est appellata prudentia, quid eo dici aut cogitari poterit beatissimi?

CAPVT XVI.

C Ero quidem primus persequi Christum est exorsus, Domitianus secundus, tertius Traianus: sub quo & priuatim & publicē, per vrbes vniuersis insurgētibus populis, antiquitū traditum est, ingentem contra nos concitatam fuisse persequutionem. Quo tēpore Simeonem quoque, patruo Iesu Cleopa, & Maria coniuge eius, quam & sororem (quippe veluti * cōsponsam, atque adedō filiam) Dei genitricis fuisse dicunt, non ex Anna & Ioachimo, sed ex Salome & Iosepho editam, vt dictum est, progenitum martyrij cursum absoluisse cōstat: cui etiam post Iacobum Hierosolymitanā ecclesiae sedes commissa fuerat. Simeon iste à quibusdam hāreticis, velut vnus posteriorum Dauidis (nam ad id vsque tempus inquirebantur) & regalis tribus Iudae, ipsiusque adedō Christi agnatus, delatus est: & propter eum, quod liberē pulchram professionem profiteretur, grauis æmulatio & inuidia Principibus incessit. Hic quum diebus pluribus dura verbera, quae ei Atticus per tormenta infe-

Persequutio
Christianorum
sub Traiano.

* σπονδα

Martyrium
Simeonis ap̄
scopi Hiero-
solymitani.

rebat, fortiter pertulisset, pari cum Christo supplicio est affectus. Nanque in crucem sublatus, ad illum moriens transiit: quum quidem centum & viginti peregisset annos. Scribit sanē Egesippus, quum eo tempore Iudaei regiae stirpis & tribus inquirerentur, ipsius quoque Simeonis accusatores, q̄ videlicet ex eis essent, captos esse. Quod si quis verae rationi atque obseruationi insisteret, rectē profectō Simeonem hunc ex illis fuisse dicat, qui Dominum suis ipsorum oculis viderint, & auribus audierint. Apertum nimirum indicium est, longæuitas ipsius: & quod diuinorum Euangeliorum scriptura, Maria Cleopae, ex quo hunc progenitum esse supra diximus, mentionem facit. Idem historicus & aliorum quorundam, qui ab agnato Seruatoris fratre vno, cui Iudae nomē fuerit, progeniti sunt, meminit, quos ad eam quoque ætatem vixisse dicit: post id, quod antē exposuit, quorundam sub Domitiano pro fide in Christum peractum martyrium. Scribit autem ad hunc modum: Venerunt igitur & praefuerunt ecclesiae omni, velut martyres & testes, + gentiles quoque Domini: & pace ecclesiae reddita, vsq; ad Traianum Caesarem manserunt: donec etiam, quem diximus, Simeon Cleopae filius, Domini patruelis frater, per calūniam ab hāreticis eodem modo apud Atticum consularem delatus est. Qui dies multos tortus, ita martyrium obiit, vt omnes, atque ipse etiam Atticus, mirarentur, hominem centum & viginti annos natum, tantū perferre tormenti. Et is tandem in crucem agi est iussus. Paululum autem historicus digressus, vbi ea quae cōmemorata sunt dixit, deinde & illa addit: quod ad ea vsq; tempora, Ecclesia pura & incorrupta permāserit virgo, in locis obscuris & caliginosis adhuc, si qui tum extiterunt qui sanam doctrinam salutiferæ praedicationis corrumpere sunt conati, delitescētib; . Postquā autem sacer Apostolorum chorus diuerso mortis genere vitā finiit, generatioque eorum praeteriit, qui auribus ipsi suis diuinam sapientiam audiuerant: tum primum impiorum seductorum, per * peregrinorū doctorum deceptionem, coitio & cōspiratio initium cepit. Qui deinde nullo iam ex Apolis reliquo, nudo (vt dicitur) capite contra veritatis praedicationem, falso nominatam cognitionem promulgare sunt ausi. Et hāc quidē Egesippus. Nos porro reliquum Traiani imperium historiae huic subiungamus.

Simeon iste
annos 120.
vixit.

† οὐδὲν γι-
νοσ νομῖος.

Ecclesia vsq;
ad tempora
Traiani, per-
inde atq; vir-
go, ab hāreticis
cū incorru-
pta fuit.

* τριποδισ-
σδωδου.

El hāreticorū
vigo.

CAPVT XVII.

D Ersequutio igitur tum ad summum peruenerat: adedō vt etiam Plinius Secundus, inter prouinciarū rectores praecipuus, q̄ tantā martyrum esse videret multitudinē, ad imperatorē scribendū, & turbā tantā eorū qui pro fide caeli essent, ei significādam duxerit. Illo etiam addito quicq̄ non sceleris contra leges Christianos cōmittere, praeterquam quod cum primo diluculo, consurgentes, Christum tanquā Deum laudibus celebrent, à sceleratis omnibus flagitiis alienissimi. Quibus verbis Traianus flexus, ei rescripsit: Christianorum quidem gentem non inquirendā esse,

Plinius Im-
p̄ator de Chri-
stianorū per-
sequutione.

Rescriptum Traiani de eisdem.

* πρὸς τὸν αὐτοῦ καλολικῶς.

A oblatos verò puniri debere. Proinde vis & persequutio ea aliquatenus quidē cohibita est: non tamen res Christianorum, ab insidiis eorum qui illos affligere cōstituisent, tutæ prorsus fuere. Alicubi enim populus ipse, alicubi verò & præfides locorum cōtra nos insurgabant. Et quanuis * publicè in vniuersum persequutio mandata & promulgata non esset, seorsim tamen per provincias ea exercebatur, vt sic quoq; quamplurimi fierent martyres. Hæc Tertullianus in defensione sua, quam Romana conscripsit lingua, commemorat hisce propè verbis: Atqui inuenimus, inquisitionem quoq; in nos prohibitam. Plinius enim Secundus, quum provinciam regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsus, ipsa tandem multitudine perturbatus, & quid de cetero ageret nescius, consuluit tunc Traianum imperatorem, allegans, præter obstinationē non sacrificandi, nihil se scelerati de eis cōperisse. Insinuās quoque & illud: Surgere atque cōuenire summo mane Christianos, & Christum tanquam Deum carminibus laudare: & ad conseruandam eorum disciplinā, homicidium, adulteriū, fraudem, perfidiam, & cætera scelera prohibere. Ad quæ Traianus rescripsit, Christianos inquirendos non esse, oblatos autem puniendos.

CAPVT XVIII.

O tēpore adhuc Romę Clemens enituit, & Ignatius ecclesiā Antiochenam rexit. Papias autē Hierapoli scriptis edendis operā dedit. Vixit etiā Pancratius, & Smyrnenſiū antistes Polycarpus. quorum illi quidē Petri discipuli: Polycarpus autem, eius qui supra pectus Domini recubuit, sc̄tator fuit. Clemens porro Romæ illustri loco natus, genūsq; suum ad imperatores Romanos referēs, + Faulsi cuiusdam & Matthidię filius, variis Græcorum disciplinis eruditus, atq; in omni genere scientiarum summè exercitatus, Apostolorum principis familiaris fuit, sicuti antea à me dictum est: à quo arcana Christi sacra edoctus, Euangeliū promulgauit. Quum autem imperata Traiani non faceret, in ciuitatem quandam obscuram & desolatam * Chersoni vicinam est relegatus. Multisq; casibus propter Christi confessionē conflictatus, tandē ancora ferrea è collo eius suspēsa, in altum mare proiicitur. De quo, supra opinionē præsentis memoriæ quiddā accidit. Siquidem mari diebus septem ad tria millia passuum diuiso, multi eò eunt, & martyris corpus exosculantur, templo diuina virtute excitato. Et quum aliquādo mare, vt assolet, diuisum esset, populūque stata ibi sacra peregisset, atq; inde rursus reuerteretur: euenit, vt per parentū obliuionem illic puer quidam relinqueretur. Atque vbi mare in sese rediit, puer tenellus etiānum vndis est obrutus. Deinde quū rursus fluctus recessissent, parentes eò accessere, & puellū saluum & validum oculis sancti martyris assidentē repererunt. Qua re cognita, intellexerunt, eum per inhabitantē ibi gratiā forum, & citra nocumentū à feris marinis conseruatū esse.

Clemens Romanus martyr. Alij habent Faustini.

★★

τὸ κλεινὸν πνευματικόν. Chersonensem alij vocant. Misit eum in insulam de corpore Clemens defuncti.

Clemens Romanus scripta

** Clemens iussu Traiani in insulā est deportatus: in qua duo milia Christianorum ad secunda marmora damnatorum inueniunt.

Quapropter Apostolo, quem decuit atque oportuit, honore habito, cum puero suo domum sunt reuersi. De Clemente hoc antea quoq; diximus. Epistolam huius nomine editā, magnam & admirandam, Eusebius Pamphili attingit: quā Romanæ ecclesiæ nomine, Corinthiis, quum apud eos tum seditio esset, scripsit. eā & antiquis & suo tēpore publicè in ecclesia lectā dicit, in qua multis sententiis epistolę Pauli ad Hebręos vitur. Fuit & alia sub huius nomine epistola, priori illi lōgè impar: quā veteres ignorasse, idē Eusebius scribit. qui porro & exigua eius. scripta, quæ Petri & Apionis esse ait dialogū reprobatur, quæ nimirū sincerā certāq; Apostolicæ orthodoxiæ formā retinere negat. Ego verò illi, si de eis quę nunc apud nos Clementina dicuntur, sentit, nō assentior: ea enim Ecclesiæ recepta sunt. Si verò præterea aliqua sint alia, nihil refragor. Hunc autē & Apostolicarum constitutionum, & sacrorum quoque canonum, autorem esse credimus. Cæterum de epistola ad Hebręos anceps est opinio, hiccine an Lucas Euangelista eam transtulerit à Paulo, cuius natia & propria est, primū dictatam.

Canones apostolici Clementis. De Epistola ad Hebręos.

CAPVT XIX.

Iui Clemētis res sic se habuere. Ab omnibus autē celebratus Ignatius, secūsus in Antiochena ecclesia Petri successor, quū Traiani, qui tum Antiochię erat, nō desineret reprehendere superstitionē, vinc̄tus Romanam vt ibi leonibus esca obiiiceretur, si fidē Christi non abiuraret, missus est: & Asiam cum firmamilitū custodia vinc̄tus peragrans, ecclesiāsq; oppidatim adiēs, sermonibus familiaribus & cohortationibus cōfirmabat. Et quoniā tum primū hæ reses paulatim liberius se proferre auderēt, vt sibi ab eis cauerent, doctrinæque Apostolicarū traditionum cōstanter insisterent, admonebat. Quod vt illis certius persuaderet, in literas cohortationes suas referendas esse duxit. Itaq; Smyrnæ quū esset, vbi Polycarpus ecclesiā regebat, epistolā vnā ad Ephesiorum ecclesiā dedit, Onesimi pastoris mentionem faciens. Aliam autē Magnesiæ ad Mæandrum sitæ scripsit, in qua Episcopi cuiusdam Damæ meminit. Aliam item ad ecclesiā quæ Trallis fuit, misit, cui tum Polybius præfuit. Quartā porro ad Romanam scripsit ecclesiā, cum ampla exhortatione, ne quod martyrio eius obiiicerent impedimentū: nēve propter animorū imbecillitatem quicq; agerent, vt ipse cōcepta optatq; spe sua excideret. Operæ precii verò est, verba aliqua linguę illius, ad fortitudinis & fidei eius magnitudinē declarandā, historię huic apponere. Scribit enim ad hunc modū: Ab ipsa Syria Romā vsq; terra marique, diu noctūq; cum bestiis mihi depugnandū est, cum decem videlicet leopardis: hoc est, militari manipulo, qui beneficiis affecti longē etiā deteriores fiunt. Verūm iniuriis eorum magis etiā magisq; erudior. Verūtamen ea de causa iustificatus nō sum. Quam velim mihi iam adesse, quæ in me destinata paratæque sunt bestię, quas etiam vt quamprimum reperiam opto. Eas per assentationem & palpationem demulcebo, vt me quā celerrimē deuorent. Atque etiā si id facere nolēt, ego eas vim illis inferēs incitabo. Date

Ignatij Antiocheni episcopi res.

Epistola n.

Pectus maris syrii cupidissimum.

A mihi quæso hâc veniam. Quid mihi expediat, no
 ui. Nûc enim demùm discere incipio, nihil opta-
 re aut desiderare rerum omnium & inuisibilem
 & visibilem, nisi vt ad Iesum Christum veniam.
 Ignes, cruces, bestiarum cohortes, dissipationes
 ossium, membrorum concisiones, totius corporis
 commolitiones, & diaboli tormenta & suppli-
 cia in me progrediantur, vt modò ad Iesum Chri-
 stum perueniam. Atq; hæc Smyrnæ scripsit. Quî
 autê Troade esset, per literas cum Philadelphiz
 ecclesia colloquutus est. Epistolam quoque ad
 Smyrnæos dedit, & aliam item seorsum ad episco-
 pum eorum Polycarpum, simul & vt virum diui-
 num honorans, & velut Apostolico pastori (quip-
 pe & ipse pastor bonus) gregem cõmendans: ad-
 ditis quoque precibus, vt curam illius habere, &
 quæ optima essent, eum docere vellet. In episto-
 la ad Smyrnæos, verbis quibusdam insignibus de
 Christo vitur: quæ vnde desumpserit, non satis
 scio. Ego verò etiã post resurrectionē in carne, in-
 quit, eum vidi, credòque eum esse. Et quum ad
 Petrum & eos qui cū eo erant venit, eisque dixit,
 Accipite, contrectate, & videte me non esse dæ-
 monium incorporeum: statim eum tetigerunt,
 & crediderunt. Sed & ipse Irenæus martyrium
 eius nouit, & epistolarum eius Polycarpus men-
 tionem facit. Irenæus de eo sic scribit: Que mad-
 modum nostrorū quidam dixit, propter profes-
 sionem atque testificationem de Deo ad bestias
 condemnatus: Frumentum sum Dei, & per be-
 stiarum dentes commolor, vt purus sincerusque
 inueniar panis. Polycarpus autem in epistola sua
 ad philippenses, hisce verbis, eius meminir: Obse-
 cro igitur vos omnes, vt magistratibus obediat, &
 omnem patientiam exerceatis, quam ad oculo-
 rum vidistis, non solum in beatis viris Ignatio &
 Rufo & Zosimo, sed etiam in aliis nostræ profes-
 sionis hominibus, atque aded in ipso Paulo, & re-
 liquis Apostolis: illud persuasum habentes, quòd
 illi omnes non in vanum cucurrerint, sed in fide
 & iusticia: & quòd in debito destinatioque eis lo-
 co sint apud Dominum, cui etiam comparsi sunt.
 Non enim præsens complexi amauerunt seculū,
 sed eum qui pro nobis mortuus est, & qui pro-
 pter nos à Deo est resuscitatus. De epistolis eius
 ita scribit: Scripsistis mihi & vos, & Ignatius, vt
 quum quis in Syriam irerit, literas ad vos perferat.
 quod quidem curabo, opportunum nactus tem-
 pus. Et rursus: Epistolas Ignatii ab eo ad nos
 missas, & alias item, quas nobiscum habuimus,
 ita vt iussistis, ad vos misimus. Quæ quidem lite-
 ris hisce nostris sunt adiunctæ, quibus multum ad-
 iuuari poteritis. Complectuntur enim fidem, &
 paciētiam, & ædificationē omnem, quæ ad Chri-
 stum nostrū refertur. Romæ porrò quum prius
 varia tormenta pertulisset, neque quicquam de
 constanti decentique sua sententia remississet, po-
 stremò in medio theatro duobus leonibus obie-
 ctus, martyrio est defunctus. & carnes quidem
 eius atque ossa teneriora bestiz deuorarunt: quæ-
 cunque autem firmiora reliqua fuere, multo de-
 inceps tempore Roma Antiochiam ab sodalibus
 sectatoribusque eius sunt perlata. Hæc de ipso di-
 uino Ignatio.

Apas verò Hierapolitanus, & ipse vita Apostolica clarus fuit, multaque Ecclesiæ scripta reliquit: quorum quinq; tantū, quæ Dominicorū sermonū expositionē inscripsit, circumferuntur. Eorum Irenæus quoque mentionem facit, ita in-
 quiens: De iis Papias, Ioannis quidem auditor, Polycarpi autem sodalis, vir priscus, scripto testatur, in quarto voluminis sui libro. Quinq; enim composuit. Papias porrò ipse, in proœmio scriptorū suorum, se oculis suis Apostolos non vidisse, sed fidei professionem ab eis qui illis noti atq; familiares fuerint, addidisse, hisce verbis innuit: Non grauabor enim, inquit, quæcunq; à presbyteris rectè didici, ac rectè memini, veritatem eorū interpretatione cõfirmans, tibi exponere. Minimè enim iis sum, vt multi, delectatus, qui multa dicerēt, sed qui vera docerent: neque qui aliena, sed qui à Domino, & ab eis quibus cum ipsa veritate cõsuetudo fuit, de fide tradita præcepta commemorarēt. Quod si quando aliquis presbyterorum sectator E adueniret, eorum ipsorum requirebam sermones quid scilicet Andreas, quid Petrus dixisset: quid Thomas, aut Philippus, aut Simon, aut Iacobus: aut quid Ioānes, aut Mattheus, aut quid alius quisquam Domini discipulorum: aut quid etiam Aristion, & Ioānes presbyter, & ipsi discipuli Domini dicant. Non enim tantum me libris adiuuari, quantū viua & præsentis voce, arbitratus sum. Notandum porrò est, bis eum in scripto hoc Ioannis nomine vti: primò quidem vbi Apostolorum nomenclaturam instituit, vt dilectum illum intelligere liceat: secundo autē loco, Aristionem & Ioannem adiicit, & presbyterum vocat. Cuius quidã ignorates commune cum Apostolo nomen, posteriores duas Ioannis epistolas, & Apocalypsim, Apostolo ipsi adscripserunt. Ephesi nãque presbyter quoque iste vixit, vbi etiam nunc duo extant dicuntur monumenta, quæ eodem nomine Ioannis feruntur. Quandoquidem autem idem Papias quoque admiranda quædam in libris suis refert, à decessoribus suis per manus sibi tradita, agedū de eis quoq; pauca dicamus. Statim enim Philippum, eum qui Hierapoli fuit, & filias prophetissas, vt antea dictū est, habuit, vnū ex duodecim Apostolis, non ex septē illis diaconis, quos in Actis recenset Lucas, fuisse memorat: & se cum filiabus eius colloquutum esse ait, vnde intellexerit ætate ea mortuum quendam resurrexisse. De Barsaba sanè quidem, qui Iustus cognominatus in Actis dicitur, illud refert: quod veneno pestifero hausto, nihil senserit per Domini gratiã detrimēti. Sed & alia plurima ex maiorum sine scripto traditione accepta, vt parabolas & doctrinas Seruatoris quædam, & item alia fabulosè quodam modo commemorat. Mille quoque annorum post mortuorum resurrectionem fore dicit Christi regnū, corporaliter in hac terra producendum. quod illum ignorantē promissiones arcano quodam mysterio esse editas, ita crasius accepisse credo: quippe qui mente acri non fuerit, id quod ex oratione eius conuicere licet. multos tamen in eadem æmulationem, vetustatem viri admiratos.

Papias Hie-
 rapolitani
 antistiti res
 De verbis
 Domini. li-
 bri eius.

† in quæ-
 dam.

Philippus
 Apostolus
 filius ppe-
 tantes quoq;
 habuit.

Mille anno-
 rum Christi
 in terris post
 resurrectionē
 regnum.

Præclarū est
 exemplum tñc
 magister,
 hoc est, obe-
 dientia que
 magistrati-
 bus debetur.

Locus san-
 ctorum post
 obitum.

Ignatii mar-
 tyrium.

Qui opinio-
nu & have-
sis eius sunt,
χιλιασαι, hoc
est, millena-
rij dicuntur.

Item Euan-
gelii secundū
Hebraeos cō-
tinet. Euseb.
lib. 3. c. 4. vlt.

Quadratus
& Aristi-
das, viri Ec-
clesiastici.

Christianis-
mus floruit.

A pertraxit: sicuti Irenæus, & si quis præterea alius eiusdem cum illo est sententiæ & opinionis, ostendit. Quin alias etiam se, ab eis qui dicti sunt, Aristione & presbytero Ioanne, traditiones habere dicit: ad quas studiosos reiciens, quæ de Marco & Matthæo euangelistis tradit, necessario hic perse- quenda esse putavi. Ita enim scribit: Hoc quoque Ioannes presbyter dixit: Marcus, quod Petri esset interpres, quæ memoriæ commendauerat, certò & diligenter conscripsit, non tamè seruato dicto- rum factorumque Christi ordine. Non enim audiuit, neque confectatus est Dominum: sed poste- rius: vt dixi, Petri discipulus fuit: qui quidè ex vsu auditorum doctrinam suam promulgauit, non ordine sermones & oracula Domini commemo- rauit. Quapropter minimè hallucinatus est Mar- cus, sic pleraque scribens, vt ea memoria fuerat consequutus. Vnum enim hoc sibi in scribendo proposuerat, ne quid eorum quæ audisset, omite- ret, nè ve à veritate aberraret. Matthæus verò sermone Hebraico librum suum cōposuit: quem deinde, vt quisque potuit, est interpretatus. Vtitur idem Papias testimoniis & autoritatibus ex prio- re Ioannis, & itidem ex priore Petri epistolis. Ad dit præterea & historiam aliam, de muliere, quæ multis criminibus apud Dominum per calumni- am sit delata. Et Papiæ quidem scripta ad hunc se habent modum.

CAPVT XXI.

Loruit autem eo tēpore diui- nus quoque Quadratus: cui ni- hil eorum donorum, quæ Apo- stolicos decent successores, de- fuit. Itidem verò & Aristides, vir ætate ea ingenti fidei nostri æmulatione & ardore flagrans. Ambo doctrina, feruore, & vitæ Christianæ moribus pares: ambo etiam orationes ad Ælium Hadrianum, qui Tra- iano in imperio successit, quibus Christianum dogma defendunt, composuerunt, quum im- probi quidam homines ecclesias vrgere atq; per- sequi aggredierentur. In quibus orationibus vide- re est, non exigua eorū virorum splendidæ men- tis Apostolicæq; & rectæ doctrinæ indicia. Qua- dratus quidem certè priscam sinceritatem & fidè suam satis declarat iis ipsis quæ sequuntur verbis: Seruatoris autè nostri opera semper præsto fue- re. Ingens est enim eorum qui ab eo sanati sunt, multitudo. Multi qui à mortuis resuscitati sunt, non solùm quum curarentur & exuscitarentur, sed postea etiam viuentes continuè apparuerunt: & nō tantùm quum Saluator in terris versaretur, verùm post discessum quoque eius longo vixerūt tempore, aded vt nonnulli etiam ad nostram du- rauerint ætatem.

CAPVT XXII.

Ares quidem nostræ ita florebat, quotidianumque incrementum ca- piebant, radicibus Apostolicorum virorū, qui tum multi in vita erant, doctrinæ alrè actis, & sanctorū mar- tyrum sanguine vbertim rigatis. Iudæorū autem

natio frequentibus, aliisq; super alias accumula- tis cladibus admodū accidebatur. Decimo octa- uo imperij Traiani agebatur annus, quum Iudæo- rū rursus excitatus est motus: qui quod reliquum eius populi fuit, sustulit. Quum etenim grauis & seditiosus eos afflasset spiritus, qui irā vindictam- que vehemētius commouit, tumultum aduersus ciues suos Græcos in ciuitate Alexādrina, in Ægy- pto, & vicina ei Cyrene conciuerunt. Quo deinde paulatim gliscente, qui proximè consequutus est, anno, maximum cōflatunt bellum. Tene- bat tum cum imperio prouinciam Aegyptum Lu- pus. Et primùm quidè Iudæi superiores esse: Græ- ci autem ex turpi & fœda fuga cōgregati, ex im- prouiso Iudæos, Alexādrinæ adoriri, & partim ferro cædere, partim captiuos abducere. Itaque qui Cyrenæ erant, subsidio tali amisso, cunctam per- currunt Aegyptum, quam Lupus adhuc admini- strabat: & quam possunt, impunè inferunt cladè. Ea re permotus Traianus, Martiū Turbonem eò cum valido mittit exercitu, qui cum Iudæis comi- nus congredieretur: & classem maritimam, pedi- tum equitumq; cōsequuntur auxilia. Martius por- rō breui multis variisque certaminibus cōmissis, bellòque fortiter confecto, plurimas myriadas Iu- dæorum, non Cyrenaicorum solùm, verùm Aegy- ptiorum quoque, qui regi suo Lucæ (ita enim dicebatur) auxiliaria tulerant arma, cōtrucidat. Ve- ritus autem Traianus, ne illi quoque qui in Mesò potamia erāt, pari modo popularibus suis bellum inferrent: Lucio Quinto mandat, vt prouinciam suam Iudæis oppressis repurget. Quapropter ille occultè copiis militaribus cōparatis, illos aggres- sus, tantam eorum ferro concidit multitudinem, quanta nō facile sub numerū cadere possit. Eam- que ob causam Lucium prouinciæ Iudææ præfecit imperator: sicuti id quoq; profani Annalium scriptores memoriæ prodidere.

* In motu isto Iudæi cædibus contenti non fuerunt, sed huma- nis carnibus res: i cæperunt. Cyprij etiam ab eis ingenti clade, duce Iudæorum Artemione, sunt affecti. Iudæi conspiratione facta, pas- sim ducēna & qua draginta milia hoim cōtrucidarūt. Dio. Oros.

CAPVT XXIII.

TAm studiosus autem fuisse fer- tur Traianus iuris & iusticiæ, & tam ab improbitate alienus, vt aliquando ensem strictū præ- fecto vrbi in conspectu omnium dederit, atq; dixerit: Cape fer- rum hoc, & siquidem rectè imperium gesserò, p- me: sin aliter, contra me hoc vttere. Idem Dacos vicit, & de eis triumphauit. Sub eo quoq; Persæ ad Antiochiā vsque excurrerant: eiq; vrbi per pa- cis cōditiones captæ, tributum simul & præsidium imposuerant. Continuo suis auxiliū fert impera- tor: & quum ad fines eorū venisset, + per notas illis scribens, clam significat, vt præsidium quod ibi Persarum rex reliquisset, necarent se ad auxilium eis ferendū, Persicūque metum tollèdum, præ- stò adesse. Illi, quod iussi fuerāt, faciunt. Et ipse cum Persis prælio congressus, rege eorum cælo, clarissimæque reportata victoria, quæ voluit eis re- gē dar. Et inde in eā urbē victor ingressus, multis eam ædificiis exornat, multos etiam Christianos

D Nonæ Tu-
dæorū clades
sub Traiano
apud Alex-
andriā &
Cyrenē, atq;
in Ægypto

Iudæi hic do-
cem habue-
runt Au-
dram.
Lupus Aegy-
pti præfeci.

Martium
Turbo.

Itē in Mesò
potamia.

Lucius Quin-
tus Iudæa
præfeci.

a Traiani
principis a-
quitas.
b Ego quidē
in me, si oim
utilitas ita
posceret, etiā
præfeci ma-
num armati

Traianus ap-
ud Plin.
iuniorē i Pa-
negrico.

Traianus quo-
que ad ami-
cos dixit: Ta-
lem se esse i-
peratorē pri-
uati & ciui-
bus, qualem
sibi ipse imp-
eratoris pri-
uati optasset.
Idem si suum
licentem voca-
uit: qd eo cre-
scite, reliqui
arma tabe-
scent.

c Decebat
eorum duci
pacem dedit.
in antiochi-
ensibus.

A Traianus Antiochiā à Persis captam recepit. e Martyriū quinque virginum Antiochia. f Miraculū de eorum ciuibus.

interimit. In quibus, & quinque virgines fidem palam profitentes comburit, & ossibus earum ad summum combustis, cineribusque eri committis, athena quaedam & alia vasa fieri curat, eaque publico lauacro, quod ipse magnificentissimè construxerat, dicat. Verum enimvero quicumque eò lauatum ingrediebatur, quamprimùm calidas attingissent aquas, caligine simul & vertigine correpti, cum impetu inde procurrebant & concidebant. Causa verò eius mali cognita, Traianus ut a lia ex ære puro vasa balneo parentur, mandat: priora autem illa in fornacibus conflata, in quinque trāformat sttuas, easque virginum combustarū forma & habitu pro balneo collocat.

CAPVT XXIIII.

B Aelij Hadriani imperium. b nepis ex sorore sua. Dion. * Hoc est, quinquies cetera & octuaginta millia. c Extremū Hierosolymorum excidium, & gentis Iudeorum interitio sub Hadriano. d Inl. Senecæ in Iudæā missus ab Hadriano, arces 50 diruit, & viros 980 ferro & igni vastauit. Dion. Oros. libro 7. cap. 13. Ariston Pellæus historiā scriptor. e Recidua Hierosolyma Aelia dicta. f Hadriano pelu cōditā.

Vnde viginti annis, & mensibus sex, Traianus imperium administravit: & moriens, id Hadriano sororis suæ viro reliquit. Publica is statim ciuitatibus remittit debita, & vectigalia multa Romanis donat, vnde ei in vrbe diuini decreti sunt honores, Nicæam & Nicomediam, quæ motu terre multum detrimenti cœperant, firmo circumdat muro. Leges quoque ad Draconis & Solonis Atheniensium legislatorum imitationem promulgat. Rebellasse etiam sub ipso Iudæos, & templum Hierosolymis restituere voluisse, dicunt. Qua de causa Hadrianus & quinquaginta & octo myriadas eorum vno die interfecit: & quæcunque ex vetustis edificiis reliqua adhuc fuerat, diruit prorsus, & solo ita æquauit, ut ne lapis quidem super lapidē permaneret, & oraculum Seruatoris ad exitum suum perductum, verborum eius certitudine corroboraret. ciuitatisque totius pomeriis plurimum contractis, denuò eam suo sub nomine excitauit: & appellatione sua ei imposta, & Aeliam vocauit, atque in ipso templi adyto statuam ipsæ suā collocauit. Quam si quis non ineptè abominationem defolationis nominet, in loco sancto, iuxta Seruatoris dictum, statem, minimè is iudicio meo errarit. Solis autem Græcis incolendam eam dedit. Idem Hadrianus templum etiam Cyzici extruxit, maximum & celeberrimum: & item urbem eam quæ hodie quoque nomen eius obtinet, Hadrianopolim. Quæ verò & Ariston Pellæus de postrema Iudæorum obsidione literis prodiderit, cōmodum fuerit ex verbis eius cognoscere. Porro rebellione atque defectione Iudæorum longius rursus progressa, Rufus Iudææ præfectus, acceptis ab Imperatore militaribus copiis, & vecordia eorum, pro occasione bene gerendæ rei, subinde vsus, infestis contra eos signis est progressus: & plurima parsim millia virorum simul & fœminarum, atque etiam puerorum concidit, bellique iure loca eorum direpta in potestatem suam redegit. Dux Iudæorum tū Barchochebas erat, quod nomen stellam significat: cætera vir sanguinarius & prædator: ex nomine autem suo perditis mancipiis prodigiōse persuaserat, cœlitus se lucem demissum esse, quæ afflictos atque oppressos illustraret. Quam maximè autem bello flagrante, decimo octauo imperij Hadriani anno, ad Bitheram ciuitatem munitissimam, nec ita longè à Hierosoly-

mis sitam, quum diuturnior obsidio instituta, rebellisque & rerum nouarum studiosi, fame ac siti ad extremum exitum redacti essent, & qui eis tantæ vœcordiæ autor fuisset, dignas per vindictam dedisset pœnas, gens tota ex eo tempore, vicinam in circuitu Hierosolymis regionem prorsus attingere prohibita est. idque sic constitutione & sanctione Hadriani factum: qui hoc sic iussit, ut illi ne aspicere quidem ex loco quopiam editiore patrium solum possent. Ad hūc modum vrbs Hierosolymorum Iudaicum populum, antiquissimos suos colonos, internecione summa amisit, & postea ab aduenis culta atque inhabitata, ut Romana planè ciuitas, in Imperatoris Aelij Hadriani honorem Aelia est appellata. Ac sic quidem etiam sub hoc Iudæi extremum contra Christum per furorem perpetrati piaculi luere supplicium. Nos autem rursus ad diuinorum virorum descendamus successiōnem.

CAPVT XXV.

Dodecimo imperantis Traiani anno, quum Euarestus pontificatum Romæ octo annos gessisset, Alexander quintus à Paulo & Petro successor ecclesiam regendam suscepit. Qui tertio Hadriani imperij anno, decennio in Episcopali functione expleto, Xysto eam concessit. Duodecimo porrò Hadriani anno, quum Xystus decennium itidem ecclesiæ præfuisset, Telesphorus ei successit. Verum & hoc vndecimo pontificalis ministerij sui anno, vita per martyrium defuncto, ut Irenæus inquit, Hyginus provinciam eius est sortitus: primo imperij Antonini, qui Pius est dictus, anno. Hygino porrò post quartum annum mortuo, Pius successit. Atque huic rursus Anicetus, vigesimo imperantis Pij anno. Anicetus autem vndecim annis ecclesia Romana administrata, Soteri eam reliquit. Cui post annos octo Eleutherus est successus, duodecimus à Petro successor, quum decimumseptimum annum M. Antonius cum filio Romanum regeret imperium. In Alexandria ecclesia Primus, quartus ab Apostolis episcopus fuit. Ei, quum duodecim annos pontificale obisset munus, Hadriano tertium imperante annum, Iustus est surrogatus. Circiter duodecimum autem eiusdem imperij annum, anno præterea vno & mensibus aliquot intercedentibus, ecclesiæ eius administrationem Eumenes est sortitus, quum quidem Iustus vndecim ei præfuisset annis. Eumenes verò tredecim annis episcopatum tenuit. Cui Marcus succedens, decem annis curam pastorem gessit. Marco Celadion successus, qui quatuordecim annis episcopatu functus, successorem habuit Agrippinum, nonum ecclesiæ eius ab Apostolis episcopum. Apud Antiochenos post Heronem, ecclesiam rexit Cornelius. Huic quinto Apostolicę successiōnis gradu Eros successit, deinde sextus Theophilus, & post hunc septimus Maximinus. Hierosolymitanorum autem episcoporum tempora literis mandata non sunt, quos breuis admodum xui fuisse constat, quindecim ex ordine, ut quidem memoria sine scripto est proditum, Hebraici generis omnes, rectèq; officio suo functos, h iij

D Christū abnegassent, atque blasphemiu incesserent, ad gravissima supplicia trahi iussit. Habuit etas quoque nostram Germaniam suam Barchochebas, stelle insignib' superbum.

E Romani Pontificus.

Pius annis 15. cathedrā obtinuit.

† Alexan drina ecclesie episcopi. M. Aelius Antoninus Philosophus, & L. Aelius Commodus Verus, Diui fratres a quo iure imperium administrarunt annis vi. M. Antoninus solus annis 4. cum Commodus filio itidem annis Antiocheni episcopi.

Hierosolymitani.

Barchochebas perditus in iste, Iustini philosopho & martyris teste, apud Euseb. libr. 4. cap. 8. Christianos solos, nisi

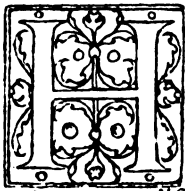
A quòd Christi doctrinam & professionem probè tenuerint. Quæ res effecit, vt ad episcopatum eum ab ecclesia Hierosolymitana, quæ ab Apostolorum tempore ex fidelibus Iudæis ferè tota constabat, & vsque ad extremam obsidionem perdurabat, sint delecti. Eorum itaque episcoporum qui ex circuncisione Christianam professionem ritè sunt complexi, & mutuis Iudæorum seditionibus atq; velanix fuerunt reliqui, catalogum à primordio exponere conuenit. Primus itaque fuit Iacobus, frater Domini dictus: secundus, Simeon: tertius, Iustus: quartus, Zachæus: quintus, Thobias: sextus, Beniamin: septimus, Ioannes: octauus, Matthias: nonus, Philippus: decimus, Seneca: vndecimus, Iustus: * Lebes, duodecimus: Ephrem, tredecimus: quartusdecimus, Ioseph: & quindecimus, Iudas. Quibus post euerfionem vrbis, ex gentibus successit Marcus. Tot Hierosolymis ab ipsis vsq; Apostolis, ad eum quem diximus Iudam, ex circuncisione fuerunt episcopi. Totidem, vt exposuimus, aliarum maximarum ecclesiarum gubernatores.

† Alij Zachariam nominant.

* Alij Leui vocant.

CAPVT XXVI.

B

Ac ipsa ætate Hadriani, Iustinus etiam ex philosophis martyr, inter præcipuos est habitus, germanus & sincerus verè philosophiæ amator, & in Græcorum disciplinis egregiè exercitatus. Sedenim quis qualisve fuerit, & quemadmodum à Græcorum erroribus ad germanam philosophiã trãsierit, commodissimum fuerit ex ipsius verbis recognoscere. Quum enim aduersus Græcos & gentiles pro Christianis orationes scripsit, quibus repugnare atq; refragari illi non potuerunt: tum Romæ, vbi vitam degebat, Antonino Pio Imperatori & Senatui Romano pro nobis Apologiam exhibuit, ita eam inscribens: Imperatori Tiro Aelio Hadriano Antonino Pio Augusto, & Verissimo filio Philosopho Cæsari, & Lucio Philosophi Cæsaris, & Pij adoptione filio, amatoribus doctrinæ, sacrorumque Senatui & populo Romano vniuerso, pro eis qui ex omni hominum genere iniquissimè inuidia laborant & affliguntur: Iustinus & Priscus Bacchij filius, Flauia noua ciuitate Syriæ Palæstine oriundus, orationem atque deprecationem hanc obruli. Et in eadem oratione se non temerè, sed iudicio ad Christianam professionem peruenisse, ita refert: Ego quidem, qui Platonicis delectarer disciplinis, quum Christianos calumniose deferrj audirem, videremque eos impavidos interritosque esse ad mortem, & quæcunque horrenda mortalibus videntur: considerauim ipse mecum, fieri omnino non posse, vt illi in flagitiis deliciisque viuerent. Quotus enim quisque voluptatis conlectator & libidinosus, quique humanarum carniū dapibus delectetur, bono sibi mortem esse putet? vt per eam cupiditatibus deliciisque suis priuetur: & non potius illud agat, vt semper hanc vitam viuat, magistratúsque & leges fallat, nedum seipsum ad cædem offerat? In Apologia ea illud quoq; scribit: Non absurdum verò fuerit, Antinoi quoque hic meminisse, qui non ita pridem decessit, quem omnes veluti Deum per timorem colere sustineunt: quum quidem omnes probè sciuerint, &

Iustinus Philosophus & martyrus res.

Apologia eius pro Christianis titulu.

Alij legunt, Prisci Bacchij filius.

Martyrium constantis et fortitudinis ad Christianismum adductus est in finem.

Antinonum ecclesie formam per Hadrianum in delictis fuit. Et in Antinonum

quis fuerit, & vnde prouenerit. Antinoi eius & Egeffippus mentionem infert, qui & ipse eisdem temporibus florens, per multas Apostolicas traditiones in historiis suis, quarum quinque reliquit libros, recenset, simplici dicendi genere clarè doctrinam Apostolicam exponens. In quibus, quum tempora quib. enituit ostendit, tum de iis qui primum idola & simulacra statuerint memorat. ac deinceps ad hunc modum infert: Quibus cenotaphia, sepulchrorumque simulacra, & templa, ad hoc vsque tempus construxerunt. Quorum vnus etiam est Antinonus, Hadriani Cæsaris seruus. Huius sunt ludi agonaes, Antinoij dicti, & ætate nostra acti. Urbem quippe cognominem ei Hadrianus condidit. Temporibus quoque eis, pari cum iis quos diximus vitæ instituto, parique in ecclesiam ardore, Sardonius episcopus Melitò fuit: què satis patet, ea quoque ætate floruisse. Indicat id defensio eius, quam pro Christiano dogmate ad Verum scripsit, luculentam admodum & vtilem, orationis vrbaneitate & persuadendi virtute auditorè maximè mouens atque afficiens.

De ipso Antinone principis in urbem condidit. T. plura quoque, statuas, & sacerdotes in statu, sed se eius vidisse asserunt: Dion.

Antinonum istum, secundum quosdam auctores, Hadrianus in magico sacro Diuini factans.

Melito episcopus Sardianus, Apologiam quoque pro Christianismo scripsit.

CAPVT XXVII.

E

Emoria mandauit sapiētissimus Iustinus, Hadrianum pro Christianis literas à Graniano Serenio ad se scriptas accepisse: periniquum esse, quòd illi vociferationi populi donarentur, nullòque iusto prætextu indicta causa necarentur. Quapropter rescriptum is ad Minutium Fundanum Asiæ proconsulem miserit, neminem de cætero occidi iubens, nisi legitima iustaque præcessisset accusatio. Rescriptumque id in librum suum de verbo ad verbum retulit, hæc præfatus: Possumus hoc à vobis ex rescripto maximi & illustrissimi Cæsaris Hadriani patris vestri, qui ita vt per supplicem libellum rogauimus, iudicia exerceri iussit, petere: idque non tam quòd ab Hadriano mandatum sit, quàm quòd iustam esse petitionem nostram sciamus. Subiecimus autem epistolæ Hadriani exemplum, vt hac quoque parte, veritate nos niti cognoscatis. Quæ epistola ex Romana in Græcam Fl linguam translata, hanc complectitur sententiã. Hadrianus Cæsar Minutio Fundano: Literas à Serenio Graniano, viro clarissimo, cui tu in prouincia successisti, accepimus. Inquirenda nobis res prorsus esse videretur, ne homines innocentes opprimantur, neue calumniatoribus occasio grassandi præbeatur. Quòd si prouinciales tui, perlequutiones aduersus Christianos suas, processu legitimo pro tribunali probare possunt, vnã eam sequantur viam, neque solis petitionibus atque vociferationibus vtantur. In primis enim conuenit, si qui ad accusandum accedere velint, te causam legitime cognoscere. Itaque si quis eos detulerit, atque probauerit contra leges quicquam commisisse, tu pro delicti qualitate ita sententiam aduersus eos feres, vt mehercules, qui calumniæ causa crimen cuiquam intēdisse compertus fuerit, pro maleficij grauitate, in eum modis omnibus animaduertas. Rescriptum Hadriani pro nobis editum, tale fuit.

Rescriptum Hadriani Imperatoris pro Christianis.

A CAPVT XXVIII.

Ostquam verò is vno & vinginti annis imperio administrato, naturæ debitum persoluit, Antoninus Pius ei successit: ad quem, & ad Senatum Romanum Iustinus apologiam suam Christianos defendens conscripsit. A quo ille, & simul ab aliis quamplurimis fratribus, qui à prouincialibus in Asia conuictis & iniuriis grauibus contumeliosissimè exagitabantur, permotus, literas publicè ad Asiæ populos dedit, quas itidem inserere historię nostræ est visum. Imperator Cæsar Marcus Aurelius Antoninus Augustus, Armenicus, Pontifex maximus, Trib. potest. xv. Cos. iij. Asiæ populis salutem. Equidem scio, diis quoque ipsis curæ esse, ne tales homines lateant. Multo enim magis illi vindicauerint eos qui sacrificare illis nolint, quàm vos, qui contra eos tumultum commo-

B uetis: opinionem quoque eorum quam de vobis conceperunt, vt atheos vos, nullorùmque prorsus deorum crimentur, confirmantes. Quibus præstabilius etiam est, dum accusari arguique videntur, pro Deo suo mori potius, quàm in vita manere. Proindèque victores euadunt, animas ipsi suas citius proiicientes, quàm vt à vobis persuasi, quod vos vultis, faciant. De terræ motib. autem, qui vel fuere, vel adhuc fiunt, non importunum fuerit, vos, qui ea de causa animos despondistis, admonere, vt scilicet res vestras cum rebus illorùm conferatis. Atque illi quidem liberioribus maioribusque erga Deum sunt animis: vos autem toto hoc tempore, quo causas eorum ignorare videmini, Deos & res alias negligitis, & Christianos à cultu immortalis Dei quem illi venerantur arcetis, & ad mortem vsque persequimini. Cæterùm de iis antea quoque multi prouinciarum rectores diuo Patri nostro scripserunt. Quibus ille, rescripsit, nihil molestiæ facessendum esse illis, præterquam si quid contra Imperium Romanum moliti esse deprehenderentur. **C** Quin & ad me multi de eis literas dederunt: quibus de Patris mei, quem mihi imitandum esse duxi, sententia rescripti. Si verò quispiam perseuerauerit cuiquam Christianorum, quod talis sit, negocium exhibere, delatus quidem crimine absoluetur, quamuis talis esse cõpertus sit: delator autem ipse pœnas dabit. Proposita est hæc epistola Ephesi, in conuentu publico Asiæ. Hæc sic & Antoninus pro Christianis rescripsit.

Rescriptum Antonini Pij Imperatoris pro eisdem.

In fideles, et suo mundi fatales Christianis adscribere solent.

CAPVT XXIX.

Ntequam autem eiusmodi ederentur literæ, permulti dicuntur egregiè certamen pro Christo pertulisse: quorùm vnus etiam fuit victoria clarus martyr Eustathius. Is sub Traiano prætoriam gerens dignitatem, Placidus dicebatur, & genere & opibus illustris. Quum verò plurimis eniteret ornamentis, postremò cœlesti quoque vocatione est honestatus. Etenim in solitudine quadam venanti Christus cœrui cornibus insidens apparuit, eumque arcane sapientiæ consilio ad se pertraxit, &

Diis Eustathij martyrium.

simul quæ ei euentura essent prædixit. Itaque baptizatus cum tota domo sua, Christo se dedit. Verùm enim uerò occulta & arcana exploratione atque excusione, rebus omnibus statim est nudatus. Nam opibus honoribusque omnibus proiectis, vxore etiam & liberis longo tempore caruit. Atque ita erumnis ferendis, veluti alter quidam Iob factus: postea, quemadmodum & ille, Seruatoris dispositione, vnà cum vxore & filiis Agapio & Theopisto, ad pristinam restitutus est felicitatem & gloriam. Multis deinde victoriis ab hostibus reportatis, quibus magno terrori erat, quum Romæ esset apud Hadrianum, qui de rebus multis cum est perconctatus, quòd dæmonibus sacrificare recusaret, in æreum taurum igne candentem vnà cum coniuge & liberis coniectus, vitam ibi morte commutauit: quum quidem illis sic martyrio defunctis, ne pilum quidem ignis consumpserit, nec detrimentum aliud attulerit. Ea ipsa ætate præstanti virtute iuuenis Eleutherius, in Illyrico erat. Romæ is quoque ortus, matre Anthia, quam magnus ille Paulus ad professionem Christianam perduxisse fertur. Illa verò filium quoque religionis eius hæredem fecit, & Aniceto Romano episcopo tradidit: à quo sacras literas edoctus, sacro cleri numero inseritur, & quintodecimo ætatis anno diaconi gradum consequitur: mox triennio post presbyter creatur. & deinde viginti natus annos Illyrici episcopus deligitur, vita priore signis miraculisque ingentibus edendis transacta. Vbi verò quamplurimis ad Christum perductis, ab Hadriano accersitus, fidem Christi constantissimè defendit, primùm in lectum ferreum ignitum reponitur, deinde in ahenum oleo & aruina feruenti plenum cõiicitur, atque mox in foco igne conferto collocatur. Quum autem his tormentis omnibus superior esset, in fornacem igne ad summum calefactum, qui primum Ceraborem opificem eius, quòd Christi complexus esset fidem, exceperat, protruditur. Porro Eleutherius ex custodia deinceps extractus, indomitique equis alligatus, huc atque illuc trahitur: & vi diuina vinculis eius solutis, motem quandam conscendit, atque ibi aliquãdiu versatur, cum feris quas cicures reddebat habitans. Atque quum Dei præcepta promulgasset, & quingentos ad diuinum perduxisset lauacrum, rursus in conspectum Imperatoris pertractus, bestiis obicitur: & quum ab iis quoque saluus conseruaretur, ex militibus duo impetum in eum faciunt, atque occidunt. Mater etiam filio vitam finienti circumfusa, itidem vt ille, martyrij coronam excipit.

Sancti Eleutherij martyrium.

Is ante instat aetatem clericum, diaconum, presbyter, & episcopus propter insignem virtutem & pietatis creatus.

Ἐλεῦθερος κληρικός, διάκονος, πρεσβύτερος, & ἐπίσκοπος ἕνεκα τῆς ἀρετῆς καὶ πίστεως ἠρξάνθη ἐπίσκοπος.

Mater eius Anthie martyrium.

CAPVT XXX.

Dhuc Anicetus Romæ ecclesiam gubernabat, quum Polycarpus, Irenæo referente, propter quandam quæ de Paschate inciderat quæstionem, Romam venit, atque ibi cum Aniceto familiariter est colloquutus. Sed & alia Irenæus de Polycarpo commemorat: quæ præsentis operi adiungere pium esse iudico. In tertio enim contra hæreses libro, hæc ita de eo refert. Polycarpus verò nõ modò ab Apostolis institutus, cum multis eorum vixit, qui Dominum ipsi viderunt: sed etiam per Apostolos, Smyrnenli ecclesiæ in Asia episcopus

Polycarpus Roma apud Anicetum fuit.

Egregium de Polycarpo Irenæus testimonium.

A ordinatus est. Quem & nos in prima nostra ætate vidimus. diutius enim vixit, & in multa senectute cum magna gloria magnificentissimè martyrio obito, è vita excessit, ea semper docens quæ ab Apostolis didicerat, & quæ Ecclesia tradit, quæ videlicet sola sunt vera. Testatur hoc ecclesiæ Asiæ omnes, & qui ad hunc vsque diem in Polycarpi successere locum, quod fidei maioris certiorq; veritatis testis fuerit, quam Valentinus & Marcio, & item alij insanarum opinionum autores. qui quum Romam sub Aniceto peruenisset, multis ex eis qui dicti sunt hæreticis persuasit, vt ad ecclesiã Dei redirent, vnam & solam hanc veritatem, quã ecclesia tradiderit, se ab Apostolis accepisse prædicans. Extant adhuc qui ex eo audiuerint, Ioannem Domini discipulum Ephesi lauatum aliquando iuisse. Cæterum quum in balneis Cerinthum vidisset, illotum inde profugisse, atque dixisse: Fugiamus obsecro, ne balneum, in quo Cerinthus veritatis inimicus est, concidat. Ipse quoque Polycarpus, quum ei Marcion in conspectum veniret, & diceret, Nosce nos: respondit, Nosco, inquit, nosco primogenitum Sathanæ. Tanta apostoli & discipuli eorum religione fuerunt, vt ne verba quidem communicarent cum quopiam eorum, qui veritatem adulterant atque deprauant. vt Paulus etiam dixit: Hæreticum hominem post vnam atq; alteram admonitionem deuita, sciens quod subuersus est qui eiusmodi est, & delinquit, proprio iudicio suo condemnatus. Est autem & epistola Polycarpi longissima ad Philippenses scripta, ex qua, qui voluerint, quique salutis suæ curam gesserint, simul & specimen fidei illius, & doctrinam veritatis discere poterunt. Hæc de eo Irenæus. Multis autem testimoniis prioris epistolæ Petri Polycarpus, in ea ipsa quam modò diximus, epistola sua vitur.

Pius Christianis cum hæretico nihil est commercy.

bus Hermogenes rhetor, & Aristides orator nobis, Galenus, Oppianus poeta, Alexandrinus Apollonius, eiusque filius Herodianus, Grammaticæ artis autores, atque item alij fuere, quos longum esset in præsentia enumerare. Illud scire conuenit, Marcum Antoninum filio suo institutionis Imperialis librum à se cõpositum reliquisse, omnis generis profanorum exemplorum & disciplinæ plenum. Non apud Græcos verò tantum insignes tũ, verumetiam in professione nostra plurimi maximeque, de quibus in sequenti agemus historia, flo ruere viri.

*re imperantibus perit, quum antea singulos semper habuisset Augustos. Vtrumque Hadrianus in suo Antoninus Pius adoptauit. * Alexandrius v.† Hodie legitima dicitur.*

a Lex de Senatoriorũ testamentis. b L. Verus apoplexia interijt inter Albinum & Cõcordiam, cum fratre in vehiculo sedens. c M. Philosophus in Pannonia obijt ad Vindobonam, quam nonnulli Vioniam esse volunt. d Magna huic diligentia curaque educavit, accitit vndique viris doctrina claris, maximãque proposita mercede, vti mores pro se quique filij ingenijque excellere. Herodianus.

CAPVT XXXII.

E O tempore adhuc Iustinus, cuius paulo antè fecimus mentionem, enituit. & quum, quos diximus, Principibus aliam etiam pro dogmate nostro defensionem obtulisset, & contra oppugnatores Græcos & Iudæos, in faciem eorum Christianæ professioni patrocinatus esset, atque etiam hæreticorum vanam linguæ loquacitatem, nocentemque mentis insaniam luculentis orationibus retulisset, fidem nostram firmis adamantinisque propugnans, rationibus, abundeque veritatem certitudinemque eius demonstrans, corona martyrij seipsum exornauit. Cui Crescens quidam philosophus, vita morumque æmulationibus Crescente, quod pleraque per peram faceret, falsoque in professionem nostram criminans inueheretur, Iustinus conuicisset, cum improbis quibusdam qui magistratus gerebant, atque itidem cum aliis, ille conspiratione contra Iustinum facta, tormentis quamplurimis eum affecit, & postremò gladiis etiam confecit, veræ prorsus sapientiæ sectatorem. Ita ille ad desideratum sibi Christum transit. Quæ autem passurus fuerat, ea antea quoque in ea, quam diximus, posteriore defensione diuinans prædixit, ad hunc modum scribens: Ego quidem insidias & fustuarium expecto à quopiam, qui alicuius sit nominis, vel ab ipso etiam Crescente, insipiente, arrogantiæ quippe magis quàm sapientiæ amante. Indignus namque est, qui philosophus & sapientiæ amator dicatur: propterea quod publicè de rebus quas ignorat, videlicet quod Christiani athei prorsusque sine Deo & impij sint, asseuerat, ad gratiam & libidinem eorum qui ab eo sunt in errorem seducti, id faciens. Si enim doctrinam Christi, quam non attigit, reprehendendo profcindit, improbissimus est: idiotis atque indoctis hominibus multo deterior, qui sæpe de rebus quas ignorant, loqui, & falso testificari supersedent. Sin Christianam professionem didicit, aut amplitudinem eius nõ intellexit: aut certè intellexit, & ne Christianus esse suspectus fiat, nos criminatur. itaque longè adhuc est importunior, nihil ingenui & liberalis ingenij habens, vt pote inepta & absurda opinione vir, timoriq; for

Iustini Philosophi martyrium.

Idem martyrium suum prædidit, & prædidit. a quo vobis vobis quædam.† Sedo Iustinus v.†

Vincens hoc de idiotis sculo nostri diuere licet.

Crescens philosophus Cynicus Iustinum mortis causa fuit.

CAPVT XXXI.

Antoninus Pi^o viginti tres imperauit annos: & imperium Romanũ decedens Marco Aelio filio, & ipsi Antonino dicto, & Lucio fratri ei^o reliquit. Pi^o porrò iste Alexandriæ, Antiochiæ, & in multis aliis celebribus vrbibus lauacra, aliæque plurima publicitatis ædificia, Romæ quoque magnum aquæ ductũ construxit. Atq; abrogata veteri C. Iulij Cæsaris lege, qua Senatorio viro de bonis suis testari non permiserat, nisi dimidiam eorum partem, qui pro tempore futurus esset, Principi relinqueret: omnibus, per constitutionem, liberam dedit potestatem de facultatibus suis, ita vt vellent, disponendi. Marcus aut filius eius iustam illam legem tulit, qua parentibus liberi ab intestato succedunt. Idemq; sanxit, vt filio, qui in testamento præteritus, à parentibus debitam gratiã non retulisset, quadrans paternæ hæreditatis detur. Non diutius autem quàm vñdecim annis^b Luci^o in imperio vixit. Antoninòq; philosopho id reliquit, qui & ipse octo propè annis imperauit: & quum vnum & sexaginta circiter ætatis annos expleuisset, ad Vêdobonã decessit. Iis imperantibus, multi & apud Græcos præclari extiterunt poetæ: oratores quoq; & Medici, omnis deniq; Philosophiæ periti viri. in qui-

C Antonini Pij ætate dam. T. Aurel. Antoninus Pius, Hadriani gener, ab eodẽ in filiu adoptatus fuit: sicut & ab hoc M. Antoninus gener. L. autẽ Antoninus Antoninus nepos Antonini Pij fuit. M. Antoninus, qui & philosophus dictus L. Antoninus Verum imperij sociu sibi adsumit. Et tum primum Rom. respub. duobus æquo in-

A dido obnoxius. Hæc Iustinus. Quod autem iuxta suam ipsius prædictionem à Crescente, qui autor initæ contra eum coniurationis fuit, sublatus sit, Tatianus satis testatur, vir egregius, qui primam ætatem Græcorum disciplinis docendis consumpsit, magnamque in eis laudem est consequutus, quique nō pauca memoria digna nobis etiam scripta reliquit. Is itaque in oratione sua ad Græcos ita scribit: Et Iustinus admiratione omnium dignissimus, rectè eos de quibus diximus, persimiles esse prædonibus exclamavit. Deinde aliis quibusdam, de philosophis, rebus expositis, infert: Itaq; Crescentis ab ineunte ætate in magna versatus vrbe, + lasciuia quidem in pueros, omnes exuperabat. Auaritia autem valde deditus erat. Qui verò aliis mortis contemptum suadebat, ita eam ipse merebat. vt Iustino mortem, veluti magnū aliquod malum, concinnaerit: propterea quòd ille veritatem prædicans, philosophos helluones atque impostores esse coarguit. Atque hæc quidem Iustino martyrij causa fuit.

CAPVT XXXIII.

MDem verò in Apologia sua, aliorum quoq; ante se martyriū meminit. & argumento proposito percommode subseruiens, illud etiam addit. Mulierculam rerum malarum vsu temerariam, viro itidem luxurioso

iūctam fuisse. Vt autem ea mysticam Christi professionem alicunde perdidit, quum ipsam moderatam continentemque vitam complexam esse, tū idem quoque marito suasisse: propterea quòd illi æternum illum ignem, quæ impudicis & voluptuariis paratus sit, indicaret, & subinde promissiones quoq; æternorum bonorum proponeret. Sedenim quum multa sæpe dicendo, nihil apud eum efficeret, & ille in procaci petulantia sua permaneret, mulierem improbis moribus suis à se alienauit. Illa enim impium esse iudicans, cum tali deinceps viro consueuisse, qui præter naturæ leges modis omnibus per libidines varias voluptatem consecraretur, secedere ab eo constituit. Vt verò eam propinqui, pro autoritate sua, ab eo consilio sunt dehortati, spemque ei fecerūt, virum in melius mutatum aliquādo iri, manere cum eo esse coacta. Postquam verò maritus Alexandriam profectus, longè etiam deterior factus esse dictus est: mulier verita, si de cæterò eodem cum illo lecto eademque mensa vteretur, ne impietatis quoque eius fieret particeps, misso illi repudij libello, ab eo sciuncta est. Ille porrò quum coniugis suæ causa lætari debuisset, quæ scilicet prioris suæ vitæ nūcium remisisset, simulque ebrietatem, lasciuia, & (vt vno verbo dicam) improbitatem omnem, vt amplius cum seruis aliisque turpis quæstus gratia impudicis non congregaretur, nec in libidinū cœno volutaretur, valere iussisset, ipsi quoq; vt meliora sequeretur suasisset: tantum abest vt id fecerit, vt ab ipsa statim discessione, accusationis libellum, Christianam eam esse, Imperatori obtulerit. Mulier porrò citata, supplici quoque libello Principi dato, petiit sibi permitti, vt rem familiarē suā primūm constituere, ac deinde accusatiōni ei respondere posset. Quod quum illa impetrasset, ma-

Mulier ipse
dica marito
nequam con-
iuncta, simul
atque Chris-
tiana est sa-
cra, & ma-
ritus ad fru-
gem bonam
perduci non
potuit, im-
probitas in-
xia & ma-
rito ipsi nun-
cium reu-
sit.

ritus accusatione abolita, illam quidem dimisit: ad Ptolemæum autem quendam, qui illam pietatis professionem docuisset, est conuersus. Eum dolo aggressus, vt in vincula coniceretur, effecit. Centurioni enim cuidam sibi amico persuasit, vt Ptolemæum arreptum, hoc tantū interrogaret, an Christianus esset. Illum quippe veritatis amantem, minimeque fraudulentum aut mendacem, statim se Christianum esse professurum. Itaque in vincula ille coniectus, longo tempore à cæturione est tortus. Postremò, vbi ad Urbicium præfectum adductus, & ab eo interrogatus est, propterea quòd Christi doctrinam consecratus, bene sibi esset cōscius, diuinæ virtutis doctrinam est professus. Qui enim neget, vel quia professionem damnet, id faciat: vel quia indignum se & alienum à re tanta esse sciat, non profiteatur. Neutrū autem veri Christiani est. Urbicium igitur propter eam professionem duci Ptolemæum iussit, Lucius autem quidam, & ipse Christianus, tum ibi astabat: qui improbo atque damnato iniquo Urbicij iudicio, Quæ malum ratio hæc est? inquit. Numquid infamis maleficij vir hic admisisse conuictus est? An, quòd Christiani nomine tantum is gaudet & gloriatur, propterea ad puniendum eum commotus es? Non hoc decet Imperatorem Pium, non Imperatoris filium Philotophum. Non ita, vt sacro Senatui conuenit, iudicas Urbicij. Et ille non aliud ad Lucium dixit, quàm eum quoq; talem sibi, qui hactenus latuisset, videri. Idque ille quum maximè asseuerasset, abduci eum simul præcepit. Cui se gratiam quoq; ille debere professus est: à malis quippe dominis se liberari, & ad Deum patrem & regem optimum transire. Ad quos tertius alius itidè accessit, in quem supplicio quoque est animaduersum. His ita commemoratis, Iustinus ea quæ supra exposuimus, subiicit verba: ego quidem insidias & sustuarium expecto, &c. Multa verò is quoque diuina probè instructus doctrina, edidit scripta, cœlesti sapientia supremæque sciētia referta. De quibus in eo qui sequitur Tomo, cōmodè dicemus.

D Ptolemæus
mulieris eius
catechistes,
deserente ma-
ritus mar-
tyrio affici-
tur.

Christianus
homo verita-
tē loquitur,
& Christia-
nismum non
regit.
Ptolemæus
martyri Lu-
cius martyri
adiungitur.
Spectatū in-
genus &
Christiana
libertati di-
cendi exem-
plum.

Tertius quo-
que superio-
ribus duobus
additur mar-
tyr.

CAPVT XXXIIII.

Mltos verò & alios martyres in Fasia fuisse constat, priusquam M. Aurelius Antoninus Iustini aliorumque Christianorum libellis permotus, epistola, quam paulo antè retulimus, ad Asiæ populos missa, persequutionem cohibuit: quo tempore in maximis Asiæ motibus & ingenti tumultu, Apostolorum sectator Polycarpus martyrio est defunctus: qui post Bucolum admirandorum operum effectorem, Smyrnæorum ecclesiæ præfuit. Martyrium verò eius, in scripto hodie quoque circumfertur, quod in persona eius quam in Asia rexit ecclesiæ, ad ecclesias Ponti editum, extremum eius vitæ actum clarè exponit. Vnde aliqua nostro quoque operi inserere placuit. Verba eius hæc sunt. Ecclesia Dei quæ Smyrnæ est, ecclesiæ Dei apud Philomelium, omnibusque vbique sanctæ Catholicæ ecclesiæ paræciis, misericordia, pax, & charitas Dei patris, & Domini nostri Iesu Christi multiplicetur. Scripsimus vobis fratres de martyribus, & beato Polycarpo: qui veluti signo suo fidei pro-

Martyrium
sancti Poly-
carpi.

Scriptum ec-
clesiæ Smyr-
næorum ad
ecclesias Pō-
nti.

Supplicia a-
liorum mar-
tyrum.

Germanicus
iuuenis &
martyr gene-
rosissimus.

A fessione impresso, per martyrium suum persecutionem cohibuit. Et initium scribendi faciunt ante Polycarpum, de martyribus aliis, quorum egregia admirantur certamina, quibus illi spectatores ad admirationem extiterent. Quidam eorum ita flagris ad interiores usque venas & arterias sunt caesi, ut in abditis sinibus secreta corporis membra & ipsa viscera conspicerentur. Quidam humi testis marinis aliisque acutis spiculis constrictis, super ea collocati, atque hinc & inde raptati sunt. Et mox plurimis omnis generis poenis, tormentis & cruciatibus afflicti, postremo bestiis sunt obiecti. In primis vero martyrio enituisse dicunt Germanicum, qui divina adiutus gratia, insitum corpori mortis metum superavit. Quum enim proconsul subducere eum ex reliquorum martyrum numero vellet, parcendum esse aetati florenti & formae excellenti praese ferens, nihil id moratus est adolescens, sed magna animi cupiditate bestiam in seipsum pertraxit, eam tantum non per vim irritans atque concitans, ut scilicet quam celerrime ab improbis impiorum hominum liberaretur moribus. Tam fortiter certe & pulchre per mortem propter Christum martyrium suum absolvit, ut eum multitudo demiraretur, & ad virtutem totius Christianorum gentis cum stupore consternaretur. Requiebat autem Polycarpus.

C A P I T U L U M XXXV.

Polycarpus
in somnis vi-
det, quo sup-
plicij genere
martyrium
suo obiturus.

Quod quum ille cognovisset, constantiam roburque animi retinens, manere in civitate sua, & expectare eos qui illum abducturi erant, constituit. Sedenim presbyterorum ecclesiae, quas multas praetendebant, precibus victus, in agrum quendam non longe ab urbe situm concessit: atque in eo cum paucis habitans, continue ieiunium & orationibus incumbere, pacem omnibus per orbem ecclesiis optans: id quod ei aliis quoque semper diu noctumque facere in more erat. Ibi triduo ante quam comprehenderetur, noctu somnium, seu potius visionem vidit: orante scilicet eo, culcitram, quam capiti supponere solebat, ignem derepente concipere, omnemque conflagrare. Quo viso consternatus, è lecto surrexit, & rem eis qui secum erant exposuit: debere se certo per ignem, vita posita, ad Christum migrare, dicens. Magno autem studio inquirebatur: & qui cum eo erant, intima animi amorisque erga eum actione expugnati, in alium eum abducunt agrum. Confestim vero etiam qui eum persequerentur, ad mansionis eius locum adsunt. Et iam vespera erat, & ipsum superior aedium locus habebat: unde facile in domum aliam transire, & insidias persecutorum effugere poterat. Sed id facere noluit, verbum illud usurpans: Fiat voluntas domini. Itaque læto hilarique prorsus vultu descendit, suavisque sermone, ac composito blandoque more & gestu, liberaliter illos ad cenam invitavit. Illi porro haud aliter quam si amici essent, cibo copioso, somno deinde & quiete laxiore, ex itineris labore fessi, se recreant. Ipse autem sine timore omni, Christi gratia plenus, orationi intentus erat: ita ut multi ex illis qui eum audiebant, stupentes mirarentur, poenitentiamque afficerentur, si au-

tores ipsi fierent, ut tam venerandus & pius senex occideretur. De quo, id quod diximus scriptum hæc sic infert. Postquam tandem precatione finit, in qua omnium qui aliquando secum vixissent, humilium & magnorum, clarorum & obscurorum hominum, omniumque aded in orbe toto Catholicarum ecclesiarum fecit mentionem: quum iam proficiscendi adesset hora, a sino eum impositum, in civitatem duxerunt, quum quidem magnus esset sabbatum. Processerunt autem ei statim obviam, Irenarcha Herodes, & pater huius Nicetes, qui in vehiculum suum ei translati assidentes, ita suadebant: Quid rogo mali est, si dicas, Domine Cæsar: & si sacrifices, salvisque ita maneat? Ille autem primum eis non respondit. Insistentibus autem amplius: Non sum, inquit, facturum quod suadetis. Tum illi, quod ei quæ vellent non persuasissent, gravibus virum increparunt verbis, & cum imperu ex vehiculo deturbaverunt. quo casu, in crure est graviter læsus. Nichil autem rebus omnibus commotus, aut commotus, in stadium suum est progressus. & progredienti è caelo vox intonuisse fertur: Fortis esto, & viriliter age Polycarpe. Atque qui hanc edidit vocem, invisibilis quidem ille fuit: sed plures ex hominibus nostris, qui tum ibi aderant, eam exaudierunt. Ut autem eum peruenit, an ipse Polycarpus esset, primum à Proconsule est interrogatus. Qui eum etiam, quasi cum eo paciscens, cohortatus est, ut aetatis suae haberet rationem, per Cæsaris fortunas iuraret: ea quæ antea fecisset, per poenitentiam aboleret: ac ingenti voce exclamaret, Tolle atheos Deorumque contemptores. Quum autem ad ea verba non permoveretur, necessitatem ei imponere Proconsul perrexit, ut fortunam & honorem Cæsaris, quem diminvisset, restitueret, & Christum conuictis incesset. Quod si fecisset, statim eum liberatum iri promisit. Tum ad ea Polycarpus dixit: Octuaginta & sex annos ei inservio, neque vlla ab eo sum affectus iniuria. Quomodo ergo animum inducere possim, ut per blasphemiam ei maledicam, qui me saluum fecit, Regem meum? Quod si dissimulas, me quis sim, nosse, Christianum me esse scito: atque si studio habes professionem nostram cognoscere, da locum & tempus opportunum, eamque addisce. Hic Proconsul: Plebi hoc, inquit, persuade. Et rursus Polycarpus: Te equidem, ait, ægrè veneratione aliqua dignor. Præceptum enim habemus, magistratui & potestatibus debitum exhibendi honorem, siquidem diuinæ pietatis cultui non aduersetur. Cum plebe autem, quæ nulla ratione ducitur, quæ mihi est communio? Deinde Proconsul: nisi respicere vellet, bestiarum ei furentem impetum minatus est. Ad quem ille: Accerse, inquit, eas: nunquam enim respicietiam esse, mihi satis probabitur, à melioribus ad deteriora transitum: sed eam quæ à pernicioso ad iusta & sancta opera fit, mutationem. Ibi rursus iudex igne eum terruit. Et ille: Qui mihi (inquit) ignem, qui hora vna extinguitur, minabundus inferis, prosum ignorare videris, eum qui in gehenna impietatis sectatoribus preparatus est ignem sempiternum. His atque aliis quamplurimis hinc atque inde prolatis dictis, fiducia statim vir sanctus repletur, usque aded ut iudex ipse stupescens, lætum illius vultum atque impavidum animum admiraretur. Atque ille præconem ter ad populum proclamare iussit, Polycarpum

significat.
Irenarcha.
huius officii
est, tranquill
licitatem pu-
blicam serua-
re, & riatu-
ribus serui-
tatem pre-
stare. L. mo-
nerum. ff. de
moner. &
honor. E. i.
tiam delicta
notoria, que
E ubique pe-
rent, presidi-
bus denun-
ciabunt. Ta-
les in Princi-
pum curia
Curioj dicit
contur C. de
curioj. & fa-
tignar.

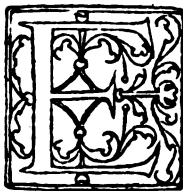
Præceptum
magistratui
& obedi-
tia magistratui
debita.

Vera poenit-
tia.

A Polycarpum magna cū libertate se Christianum
 « profiteri. Tum cuncta multitudo Græcorū, & Iu-
 « dæorū maximè, qui Smyrnam incolentes, in eiuf-
 « modi turbis admodū tumultuantibus subseruire
 « consueuerāt, vociferationibus confusis & obscu-
 « ris acclamarūt: Pater Christianorū, qui Deos no-
 « stros abolet, quiq; nec sacrificia nec adorandi atq;
 « colendi honorē eis præstare iubet, ad ignem con-
 « demnetur. Eamq; sententiā Philippum + Asia re-
 « ctorem, vt ferre maturaret, rogarunt. Oportebat
 « nāq; virum prophetici spiritus, visione sua nō ex-
 « cidere. Ac quum id ille annuens permisisset, dicto
 « citius res ad exitū suū est perducta. Euestigiò enim
 « ex populo ociosa & inutilis turba, tumultuariis
 « actionibus gaudens, & præterea Iudæorū Smyr-
 « nensium gens, Christianorum inimicis quā prom-
 « ptissime extrema etiā quæq; subministrās, ex pro-
 « pinquis officinis & balneis, ligna, sarmenta, aliāq;
 « omnem quæ incēdio idonea atq; accommoda est
 « materiā, rapientes, cōgerunt atq; accendūt. Post-
 « quam flāma multum iam excreuisset, vestibus po-
 « sitis Polycarpus, calceamēta quoq; detrahare sibi
 « tentat: quod quidē antea nō fecerat, præpeditus
 « scilicet atq; præuentus semper à suis. Optimo e-
 « nim viuendi instituto atque disciplina, etiam ante
 « caniciem à familiaribus cohonestatus atque cul-
 « tus fuerat. Ne verò corpus eius tum artingerent,
 « quicunq; superfuere fideliū, corporis ea parte quā
 « oportuit à seipso velata ac tecta, in ignem est pro-
 « gressus: insignis alicuius arietis instar, sicuti victi-
 « ma & holocaustū quoddam è magno grege Deo
 « productus, talia ferè ad verbū prius precatus: ò
 « Deus & Domine omnipotens, dilecti & benedi-
 « cti filij tui Iesu Christi pater, per quem cognitio-
 « nem tui accepimus: Deus angelorū atque potesta-
 « rum, vniuersaq; creaturæ, ac totius generis iusto-
 « rum, qui in cōspectu tuo viuunt: Benedico te, qui
 « dignatus me sis die hac & hora, vt reciperem par-
 « tem in numero martyriū, de calice Christi, in re-
 « surrectionem vitæ eternæ cū anima & corpore, in
 « immortalitate & incorruptione Spiritus sancti.
 C In quibus martyribus suscipi me optarim in con-
 « spectu tuo hodie, velut hostiā pinguem & accep-
 « tam: quæ admodum præmanifestans atq; adim-
 « plens præparasti, Deus verax, & fallere nescius.
 « Quapropter te de omnibus laudo & benedico, &
 « glorifico per sempiternū pontificem Iesum Chri-
 « stum, dilectū filium tuū, per quem tibi sit cū ipso
 « in Spiritu sancto gloria, honor & laus in secula:
 « Amen. Deinceps ea quæ sequuntur, epistola illa,
 « quam diximus, infert: Vt ignem homines accen-
 « derunt, & ingens illuxit flamma, miraculū visum
 « est ab eis quibus id quidē videre datū est: ex qui-
 « bus aliqui seruati sunt, qui ea quæ accidissent, re-
 « liquis annuntiarent. etenim ignis fornicis seu cam-
 « eræ speciem præbuit, qui quasi velū nauigij vē-
 « to inflatum corpus omne circumdedit martyris.
 « Præterea verò & odor suauis, ceu thuris, alteriūve
 « preciosi aromatis fragrantis ad nos est perlatus.
 « Ad extremū, quum homines viderēt ignem nul-
 « lam habere vim in martyris carnem, præceperunt
 « cuidam, vt ab exteriori parte cuspidē virū sanctū
 « confoderet. quo facto, tanta vis sanguinis efflu-
 « xit, vt ignis violentiam omnem extingueret. Per-
 « multos sanè stupor admirantes inuasit, tantū in-
 « teresse inter prophanos & sanctos viros: quorum

vnus hic fuerit, admiratione dignus, Apostolicus
 planè & propheticus vir. Ille porrò qui bonis sem-
 per insidiatur, quum tam celebre martyrium esse,
 & virum eū ab ineunte ætate irreprehensibili vi-
 uendi ratione vitam transegisse, & postremò vi-
 ctoriæ coronā & brabium retulisse cerneret, quā
 potuit maximo studio laborauit, vt sacro illius cor-
 pore nos excideremus. Quidam enim Niceten
 Herodis patrem, fratrem autem * Darcæ subor-
 narunt, vt præsiði persuaderet, ne ita martyris ca-
 dauer integrū relinqueret: periculum esse dicen-
 tes, ne crucifixo illo relicto, isti hunc tandem co-
 lere inciperent. Ita suggestione Iudæorum corpus
 igni traditur. Sectatores autem illius, collectis os-
 sium reliquiis, auro quouis preciosioribus, sibi
 eas, quo decuit atque oportuit loco, velut thesau-
 rum conseruarunt. Et ab eo tempore, cum exul-
 tatione memoria eius est celebrata. Et res quidem
 celeberrimi Polycarpi talem habuere finem, vnā
 cum duodecim illis ex vrbe Philadelphia marty-
 ribus, qui sacrum itidem strenuè compleuere
 certamen.

CAPVT XXXVI.

Adem hac ætate apud Smyrneos
 & alia diuersa martyria fuisse, e-
 pistola sæpius allegata declarat:
 in quibus & Metrodorus quidā
 Marcionis errorem sequutus,
 presbyter autem esse iudicatus,
 viuus combultus est. Præterea insignis ille mar-
 tyr Pionius, cuius quidem vel priuatā professio-
 nem, vel publicam in mediis populis dicendi li-
 bertatem, & fidei defensionem, præterea tempo-
 re persecutionum hospitalem benignamq; eor-
 um qui ad se cōfugerent exceptionem, & quum
 in carcere esset, pauidorum plenas consolationis
 cohortationes, tormēta etiam, clauorum fixuras,
 ignis cruciatus, omnisq; generis pœnas & excar-
 nificationes, denique sempiterna memoria dignā
 mortem, qui cognoscere velint, eos ad eā quæ sæ-
 pe dicta est testificationem remittimus. Non e-
 nim nobis vacat, cyathò vno certaminum sancto-
 rum martyrum mare metiri. Eodem ipso anno &
 Pergami Carpum episcopum, & Papyrus diaconum,
 & mulierem Agathonice, morte pulchra
 cum aliis quàm plurimis martyriis perfūctos esse,
 memoriæ proditum est.

CAPVT XXXVII.

Dhuc autem M. Aurelio Anto-
 nino imperiū administrāte, quod
 tum accidit, nō prætereundū est
 silentio. Iudæus enim quidam in
 solis aridisq; locis iter faciens, cō-
 muniter cū viatoribus Christia-
 nis psalmos canebat. Quum verò morbo repēti-
 no ita affligeretur, vt crederetur moriturus, atque
 ibi in locis illis permāsurus esse, magna conten-
 tione viatoribus suis obsecrando inlitit, ne eum
 ita præsiði omni destitutum relinquerent, sed vt
 diuini lauacri participem facerent, ac deinde ab-
 irent. Vt autem illi, neque qui præstare hoc pos-
 set, (sacerdotē enim opus erat) neque aquæ
 copiam adesse, quæ in baptismo perficiendo, &

*Rufinus ver-
 tit muner-
 rium.*

*Exemplū do-
 mesticæ di-
 sciplinae &
 honoris eius,
 qui seniori-
 bus debetur,
 &c.*

*Oratio Po-
 lycarpi ex-
 trema, rogū
 confessoris.*

al. Dalca.

*XII. Mar-
 tyres Phila-
 delpheni.*

*Metrodorus
 Marcionis
 scilicet mar-
 tyr.*

*Pionius cele-
 berrim⁹ mar-
 tyr.*

*F Martyres
 Carpum, Pa-
 pylum, A-
 gathonice.*

*Iudæus in lo-
 cis aridis cū
 Christianis
 iter faciens,
 propt. r. extra-
 mam valetu-
 dinis necessi-
 tatem, hær-
 na pro aqua
 baptisam.*

A consuetudine antiqua, & lege certa & inuiolata requirentur, causati sunt, & propterea in tantarum rerum penuria petitioni eius non annuerunt: Iudeus porro in sententia sua permansit, & iureiurando eos, ut sibi satisfaceret, adegit. Illi itaque de tractis homini vestibus, arena quae ibi erat, pro aqua usi, in nomine patris & filij & spiritus sancti, tertium arena in eum coniecta, baptizarunt. Per hanc tam insolitam & admirandam sacrorum mysteriorum initiationem, imbecillitate omni tanquam vinculo quodam is solutus, longè melius quam illi validus iam prorsus iter fecit. Postquam autem domum sunt reuersi, rem eam ad Dionysium Alexandriae episcopum retulerunt. Ille verò admiratione stupens, ecclesiam de ea consuluit. Cui visum est, aqua insuper ad eum modum initiatum, iuxta ecclesiae traditionem abluendum esse: ut ita, quod sacro ei deesset, sarciretur. Simile quiddam accidisse etiam sub Athanasio Magno, historiae tradunt. Verùm duo etiam nostro idem factum esse nouimus. Christianorum pueris Hebraeus puer familiaris erat: & quum eis ad mare coelentibus natandi incessisset cupiditas, consequutus est eos Iudeus. Hunc per ludum pueri nudum ad mare stantem baptizarunt, principio statim non inuitum: posteaquam verò & tertiam diuini numinis appellationem nominarunt, & simul tertiam immersionem peregerunt, extrema lineae vestis tex-

tura discissa, & qui circa hæc frequentatur, imaginatio amictu facto, in capite eius arcanam mylticamque galeam adumbrarunt: deinde pro cereo dextram ligno tenui armantes, quæ eius sacri & ritus sunt, mysteria omnia absoluerunt: postremò & circum vicinum templum psallentes obambularunt. Ut verò etiam templum ingressi sunt, diuinam receperunt remunerationem. Idem porro ex æquo, qui ita baptismo initiatus erat, fecit. Quam rem per diligentem inquisitionem cognitam, qui ibi sacris præfuit, ad ecclesiam Constantinopolitanam renunciauit. Eò puer etiam est accitus: quum quidem Iudæi, ne id fieret, multa molirentur. Atque ibi quoque decretum, ut etiam in illo quod deesset, iuxta mysterij executionem compleretur. atque id ita est factum. Qui puer, ubi ad iustam ætatem peruenit, in sacerdotij ordinem est allectus: & ædituus seu custos maximi templi factus, etiamnum ibi viuuit. Hoc loco finem quoque tertio huic historiarum libro impono, qui annos continet centum & duos: initium quippe sumpsit à Galbæ & Otthonis & Vitellij imperio: exitum autem ad Marci Veri, filij Antonini primi, imperij finem habet: quum à mundo condito, quinquies mille + sexingenti & septuaginta septem: à diuina autem Domini incarnatione & natiuitate, centum & septuaginta duo anni præteruissent.

*Idem post eam
lem baptis-
mum conua-
luit.
In Iudeo eo
aqua baptis-
mum addit.*

*Nicephori ip-
sum etate
puer Iudæus
per ludum à
pueris Chri-
stianis cum
ceremoniarum
omnium ob-
seruatione
baptizatus.
Ceremonia*

*D circa baptis-
mum obser-
uati sunt.*

circum psal-

*Puer in de-
num baptis-
mus.
vianipes.*

*† Iuxta res-
tiores Chro-
nolos 4149.*

- 1 *Prefatio: de quibus rebus & antea dixerit, & deinceps in quarto hoc libro sit dicturus.*
- 2 *De heresiarchis, qui eo tempore se in ecclesiam Christi intulerunt, Saturnino & Basilide.*
- 3 *De Valentino, Cerdone, Marcione Pontico, & Marco.*
- 4 *De Tatiano & Severo, & de heresi Encratitarum.*
- 5 *Ut gratia Dei hereticorum conatus discussit: quum multa alia eis impedimenta obiciens, tum viros doctos, eloquentes & pios in ecclesia excitans. Item Catalogus Ecclesiasticorum eius temporis scriptorum.*
- 6 *De libris, quos Iustinus inter martyres philosophus composuit.*
- 7 *De Egesippo, & scriptis eius.*
- 8 *De Dionysio Corinthiorum episcopo, & epistolis eius.*
- 9 *De Theophilo Antiochia episcopo, & de Modesto, eorumque scriptis.*
- 10 *De Melitone Sardenis episcopo, & opusculis eius.*
- 11 *De Apollinari Hierapolita: item de Masano & Bar-desano Syro, & de scriptis eorum.*
- 12 *De Caio, & Tertulliano: qui scripsit, quum dumi Marci tempore in Germania exercitus siti laboraret, Deum precibus nostrorum militum exoratum pluisse, hostesque fulmine concidisse.*
- 13 *De Ireneo Lugdunensi episcopo, ut eius quoque aetate praedictiones & vaticinia divinitus, quae prope fidem excellere sint edita.*
- 14 *Ut Ireneus scripturarum divinitus inspiratarum meminisset: & de Apocalypsi Ioannis, & de septuaginta interpretum translatione.*
- 15 *Quae idem de Catalogo Romanorum episcoporum scripserit, & ut Deo dilecti Viennenses martyres Ireneum Eleuthero Romano episcopo commendarint.*
- 16 *De sanctorum martyrum in Gallia literis: & de maxima, quae ibi afflicti sunt, persecutione.*
- 17 *De Vetio, Sancto, Pothino, Alexandro, Bibliade, Blandina, & aliis: ut scilicet certamen pro Christo sustinuerint, & deinceps in fluvium sint abiecti.*
- 18 *Qualis visio Attali martyri apparuerit, propter alium martyrem, qui duram nimis & sordidam vitam debebat: & ut Christi martyres facile lapsis gratiam fecerint, veniamque concesserint.*
- 19 *Qui tum temporis in excelsis episcopalis dignitatis sedibus eniterint.*
- 20 *Catalogus autorum & ducum falso nominata scientia, qui postea extiterunt: & qui Ecclesiastici viri illis*

resisterint.

De Artemone & Theodoro sutore, qui docuerunt at Christum parum fuisse hominem, & ut ij primi scripturas corrumpere inceperint. & de Anatolio confessore.

De heresi Montani, quae quidem heresis Cataphrygas, hoc est, Phrygum, seu secundum Phryges, nominatur.

De Apollinari Hierapolita, quae is contra eam scripserit.

Qua etiam Miltiades, vir Ecclesiasticus, adversus hanc scripserit.

Quod & Apollonius Romanus, contra eam ipsam heresim pugnaverit.

Hunc ipsum Apollonium Roma martyrium pertulisse.

Ut Serapion Antiochia episcopus Montanum rescriberet, & de libris eius.

Ut Marcionis heresis & secta in multas sit dissecta partes, & quam monstruosas opiniones ea protulerit.

De Rhodone, quae contra Marcionem conscripserit: & de aliis eiusdem opusculis.

De schismate & dissidio Roma propter Blastum & Florinum exorto, & quae ad eos Ireneus scripserit, & de aliis eiusdem libris.

De Hyppolyto Portuensi episcopo, & de scriptis eiusdem.

De Pantano Alexandrino philosopho, viro Apostolico, & de diuino prorsus sacrarum literarum studio eius.

De Clemente contextore, & operibus eius: & quae de 33 diuinis scripturis ille dixerit.

De Tertulliano & Caio, Ecclesiasticis scriptoribus.

De aliis multis Ecclesiasticis scriptoribus, scilicet Iuda, Heraclito, Maximo, Candido, Appione, Sexto, Arabiano, & aliis.

De dissensione, quae tum de Paschate est exorta. De Synodis propterea coactis, & ut omnes ad concordiam sint redacti.

De dissensione Asianorum propter Pascha: & quae ea de re Polycrates Ephesus episcopus Victori Romano scripserit.

Ut Victor permotus fuerit, civitates Asiaticas, propter festum Pascha, ab unitate Ecclesiastica segregare.

Ut pacis studiosissimus Ireneus ecclesiam tranquillitatem & concordiam restituerit, exempla successorum sanctorum Apostolorum commemorans.

A ECCLESIASTICAE HI^D

STORIAE NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPVLI, TOMVS QVARTVS.

CAPVT I.

Verus Antonin⁹ hi, & praeterea Dini fratres in la re ciuili dicitur.

Antea ditorum breuius repetitio.

Dicendorum in hoc libro propositio.

DRIMA quidem Apostolorum successio in diuino Polycarpo, usque ad Antonini posterioris temporis, qui & Philosophus nominatus est, & Lucij Veri frater & in Imperio cōsors fuit, durauit. Ac diuini Apostoli simplici in docendo oratione vsu, stupescendis miraculorum factis orbem terrarum, ita ut decuit, sibi subdidere, caelesti vi atque virtute, & spiritus demonstrationibus omnia efficientes. Qui verò eis successerunt, aliquanto illis inferiores, virtutem eorum assequuti non sunt: propè tamen vitae splendore ad eos accesserunt, non ita simplicem, ut magistri eorum, orationem consecrantes. Et primus sanè Historiae huius liber, sicuti par fuit, Christi res omnes exposuit. Secundus, Apostolorum & discipulorum eius, quantum licuit, gesta prosequutus est. Tertius, primam illorum successione compendiosè recensuit. In quarto hoc, qui nobis est in manibus, commemorabimus, qui post illos improbi & impostores, nostra abusu doctrina, gregi Christiano plurimum attulere detrimenti. Eis nimirum veluti perniciosissimarum instrumentis & perditionis administris, honesti pietatisque inimicus ille, quum se contra ecclesiam, aliud eius impugrandae stratagemata aggressus, armaret, est vsus. Et quos ediuersio Dei prouidentia illis opposuerit viros, qui contra impias illorum haereses fortiter rem gerentes, verbisque veritatis pugnantes, facile coepta eorum compresserunt: nominaque eorum doctorum, & scripta, & cum qua quisque haeresi sit congressus, quaeue praeterea memoratu digna Ecclesiae reliquerint monumenta, apponam. Deinde illustra sanctorum Martyrum certamina exequar. Et quem finem, questio antiquitus de festo Paschae orta acceperit: praeterea de aliis quibusdam viris, Apostolicis dotibus claris, commemorabo. Et sic, Deo adiuuante, extremam quoque huic libro imponam manum. Initium porro inde sumendum.

CAPVT II.

Quibus rebus in orbe propagatis

AM verbum salutis per omnem peragrabat terram, orbemque ipsum, quoad eius fieri potuit, occupabat. Et fidei doctrina altius in piorum hominum cordibus radicibus actis, firmum habebat fundamentum, ex

Apostolica videlicet doctrina & vita, & quae inde proflexerunt miraculis: tum autem ex Apostolorum successorum sermonibus & libris, qui propter veritatem eorum inexpugnabilem refelli non potuerunt: insuper verò ex generosorum etiam martyrum certaminibus, & luctis. + Persecutiones enim latiore quoque & florentiore reddidere ecclesiam. Communis autem pietatis & religionis nostrae aduersarius & hostis, quietus esse non potuit: Quum enim cerneret, per omnes passim regiones Ecclesias luminarium instar clarè atque splendide, per eam quae est in Seruatorem & Dominum nostrum Iesum Christum fidem, relucens admodum florere atque vigere, saluti hominum inimicissimus, quum iam dudum omnes expertus artes, externis persecutionibus funditus eas esset extirpare conatus, ubi coeptum suum fortiter repulsus & martyrum sanguine propè suffocatus, frustra esse vidit, alia rem via tentandam esse existimans, dolum talem excogitauit, ut viri seductores & impostores, Christianum sibi usurpantes nomen, simul & quos cepissent fideles in foueam perditionis impellerent: & qui technas illorum ignorarent, eis sani & salutaris verbi discendi studium & desiderium corrumpere & deprauarent. ^b Primum igitur contra nos excitauit Simonem: deinde Menandrum, Cerinthum, & Nicolaum, de quibus in superioribus diximus libris. Paruo deinde interuallo, temporibus eis quae iam commemorauimus, monstra alia exhibuit. A Menandro namque, ambiguae bicipitisque contagionis viperina vis exorta, duarum haeresum progeniit duces, Saturninum & Basilidem. quorum huc Alexandria, illud Antiochia produxit: & alter in Aegypto, alter autem in Syria exosas Deo aperuere scholas. Irenaeus Saturninum, eadem quae Menandrum, ementitum esse dicit: Basilidem autem portentosas confinxisse fabulas, & arcanarum ineffabiliūque rerum praeseferentem scientiam, latentem earum sensum & inuentionem in infinitum extendisse. Et quum eò tempore quamplurimi Ecclesiastici viri obuiam illis, à recta ratione petitis argumentis, euntes, Apostolica obtinerent decreta: fuere quoque inter eos, qui in libris suis contra insidias talium haeresum praeseruatua praecpta reliquerunt. In quibus & Castor Agrippa, reprehensionem Basilidis importunitatis edidit: praestigiasque eius & arcana proferens, in Euangelium viginti & quatuor libros eum composuisse ait: Barcabamque & Barcoph prophetas, * qui in rerum natura nunquam fuerint, ad barbarorum hominum terrorem sibi constituisse, Pythagoricum silentium induxisse, & res + nullo in discrimine ponere docuisse: perinde atque tempore exigente, absque exceptione omni praecise fide abiurare, & gustare quae idolis sint mactata, liceret. Atque equidem de Basilide Irenaeus itidem agens,

Euangelica doctrina.

οι γαρ διωμοι ηδη γαρ ερωτησαν μαθηται ημελωνται διερχομενοι.

E

a Diabolus, quum tyrannorum crudelium persecutione Euangelium opprimere non posset, fraude & versutia haereticorum euertere id est aggressus.

b Primum in ecclesia haereticis, crassi, ac potius Epicuri & impostores manifestati.

F

c Saturninum & Basilidem haereticos. Saturninum etiam Christianum phantasmate possum esse docuit, & resur rectione negauit. Ter tull. de haer. Castor Agrippa aduersus Irenaeum scripsit. † παραφρασεις λεγεται. * ανωθεωντες. † ανωθεωντες.

*d. Basilides, inter cetera deliramenta, Christum non a Deo, qui creavit omnino, sed ad Abraxas, in phantasmate, non in substantia carnis misissimus: nec a Iuda, cui crucifixum, sed a monem eius ritum passum, & proinde crucifixum non adorandum esse, blasphemavit. Tertullianus. * ἀβραξας, κτος, † ἀδ' ἀφορῆσιν.*

*e. Carpocrates hereticus, impudens, & voluptuarius. f. De Gnosticismi Irenaeus libro 1. cap. 24. adversus hereses. Alij ex ipsi signant caute-riantes suos discipulos in superioribus partibus extantia dextra auris, &c. Gnostici se autem vocant, &c. a Valentini hereticus e. Ite Cerdon. * λαίροδ' ἰδ' α καλλῆρ.*

Item Marcion Cerdonis discipulus.

Item Marcion.

Spirituales eius nuptiae.

A pudendum errorem eius pulchrè in apertu pro-
duxit. Æqualem cuius idem fuisse refert ^e Carpo-
cratem, eorum qui Gnostici appellantur ^f, autore
& ducem: quem non puduit propalam artem mag-
icam exercere, quam pater eius Simon clam &
subdolè professus fuerat. ÆGloriam is aucupaba-
tur, & sese efferebat artibus curiosis, per eos quos
ipse cõficiebat amores, per somniorum visiones,
& per assessores dæmones. Docebat quoque, om-
nem eos oportere perpetrare turpitudinem, qui
ad perfectionem arcanorum sacrorum suorũ per-
venire vellent: neque fieri posse, vt quispiam eos
effugeret, qui mundi principes apud eos appella-
rentur, nisi infandis fœditatibus omnibus satisfac-
cisset.

*g. Idem Carpocrates, vnam dicit esse in superioribus virtutem prin-
cipalem, ex hac prolato angelos: Christum non ex virgine, sed ex so-
mine Ioseph hominem genitum, virtute & iusticia alius prestantio-
rem: & solam eius animam in caelum receptam. Tertullianus.*

CAPVT III.

Tque ij sub Hadriani imperio exti-
tere. Sub Pio autem Antonino, eccle-
sia Romanæ Hygino præsidente, idẽ
Irenæus^a Valentinum & Cerdonem
hæresum suarum autores fuisse scri-
bit: qui Marcionis quoque erroris duces extite-
rint, & Romæ vterque domicilium inuisi Deo do-
gmatis constituerint. Scribit autem ad hunc mo-
dum. ^b Valentinus enim venit Romam sub Hygi-
no, inualuit autem temporibus Pij, durauitque
vsque ad Anicetum. ^c Cerdon verò, qui ante Mar-
cionem fuit, & ipse sub Hygino, qui in vrbe Ro-
ma nouus erat episcopus, in ecclesiam venit, &
pietatem profitens atque respiciens, ita ibi man-
sit, vt aliquando occultè doceret, aliquando autẽ
rursus se pœnitere confiteretur: nõnquam etiã
coargueretur de his quæ perperam doceret, atque
etiam a fratrum cœtu excluderetur. Hæc in tertio
aduersus hæreses libro. In primo autem, de Cer-
done etiam ita refert: Cerdon verò quidam, a se-
ctatoribus Simonis impietatis suæ occasionibus
sumptis, Romam venit sub Hygino, nouum locũ
episcopalis successionis ab Apostolis sortito: ibi-
que docuit, eum qui a lege & prophetis prædica-
tus est Deum, non esse patrem Domini nostri Iesu
Christi. hunc quippe nosci, illum esse ignotum: &
alterum quidem iustum, alterum autem bonum
esse. Cui Marcion succedens, doctrinam eam adau-
xit, sine pudore & verecundia omni blasphemans.
Valentini autem immensum & profundum pelag-
us Irenæus facile emensus, intimis obscuræ & er-
roneæ populique seductricis syluæ speluncis incu-
bantem imposturarum serpẽtem, vbi dudum ab-
strusus latuerat, extraxit, & nudum in apicũ pro-
duxit locum. Quo tempore Marcum etiam fuisse
dicit, nequitie magicæ peritissimum. Quorum de-
testanda sacra talibus ostendit verbis: Etenim qui-
dam eorum thalamum nuptialem construunt, &
arcanum quoddam initiandi genus celebrant, ad-
iectis nonnullis super eis qui initiantur votis &
precationibus: & spirituales nuptias, quas faciunt,
esse dicunt, ad similitudinem supernorum coniu-
giorum. Alij ad aquam eos ducunt, & baptizantes
hæc verba addunt: In nomine ignoti patris om-

nium, in veritate matre omnium, & in eo qui de-
scendit Iesu. Sunt etiam qui Hebraica in super affe-
runt nomina, ad eorum qui initiantur terrorem,
& consternationem maiorem.

*b. Valentinus, vsque ad virginem a eorum factus, tanquam Aconia
serosa examen diuinitatu effudit: & Christum in substantia corpo-
ris nostri fuisse negauit. Tertull. Cerdon duo introduxit initia, id est,
duos deos: vnum bonum, & alterum sauum, &c. Christum item ve-
rum hominem, & vere passum esse negauit. Idem.*

CAPVT IIII.

Ost Saturnini & Marcionis, En-
cratarum hæresim constaram
esse tradunt: cuius princeps fuis-
se fertur Tatianus, qui discipulus
Iustini martyris fuisse perhibe-
tur. Sed tantisper dum cum illo
erat, nihil rerum huiusmodi protulit. Postquam
verò ille martyrio est defunctus, tumore discipli-
næ inflatus, tanquam alius scientia superior, pecu-
liarem cœpit promulgare doctrinam: itidem vt
Valentinus, secula inuisibilia producens: & eadem
quæ Saturninus & Marcion de nuptiis, corruptio-
ne, & fornicatione, nugando effutens: a se ipso
quoque causam nouam salutis Adæ est commen-
tus. Cuius successor Seuerus, hæresim illius magia
etiam ad augens, causam arripuit, quæ sectatori-
bus illius ad se pertractis, a suo ipse nomine Seue-
rianos eos vocaret. Legem quidem, prophetas, &
ipsa Euangelia ij quoque recipiunt: propriis qui-
busdam interpretationibus, prout eis est visum, sa-
cras scripturas accomodantes. Apostolũ autẽ Pau-
lũ maledictis & conuiciis proscindentes, Epistola-
rum eius librũ, & item Apostolorum acta profusus
reiciunt. Tatianus porrò iste quatuor Euangeliorũ
cõciliationem & concordantiam fecit, eique libro
nomen *διὰ τῶν ἑσῶν* imposuit, qui longo etiam du-
rauit tempore. Ferunt eum quoque quædam A-
postoli transtulisse atque immutasse loca, vt scilicet
in elaboratam eloquutionis expoliret simplici-
tatem. Magnam præterea librorum vim is reli-
quit: in quibus maximè celebratur, quæ ad Græcos
sue gentes scripta ab eo est oratio. In ea, veterum
temporum memoriam ac priscos persecutes, om-
nium antiquissimum fuisse Moysen ostendit: sicuti
& me legere memini. Hæc de secta Tatiani, seu
mauis Seueri, dicta sufficiant.

CAPVT V.

D hunc modum temporibus illis
hæreses suppullarũt: & p eas ve-
t^o generis nostri hostis, hæreticos
quidem miserabiliter in ius suũ &
perditionem pertraxit. Apud gẽ-
tes autem, suis ipse portetosis tũ-
pibusque fœditatibus, maximam contra Christia-
num nomen, & salutiferi Verbi doctrinam, grauif-
simæ infamie calumniam induxit: vt qui nondum
ad fidei nostræ professionem essent pertracti, imp-
iam admodum de nobis conciperent suspicio-
nem, quasi nefandis libidinibus, matribus sorori-
busque nostris commisceremur, impuroque pro-
fus sceleratæ vitæ genere contaminaremur.

i iij

*D. Eiusdem ba-
ptismus.*

*Tatianus,
Encratarũ
hæresis au-
tor.
Encratia
autem dican-
tur, quasi cõ-
tinentes.
Exemplum-
scientia in-
stantia.*

*Autem Va-
lentini.*

*Primi homi-
nis salus.*

*Is postea a
Seuero Seue-
ri discipulo.*

*Alia eius-
dem scripta.
Concordan-
tia quatuor
Euangeliorũ
Tatiani.
Quaternio-
nem dicere
Latini pos-
sunt.*

*Veterum om-
nium anti-
quissimum
Moyses.*

*Diabolus
per impuras,
impudentes
& impias
hæreses, Chris-
tianismum
admodum a-
pud infideles
introducit.*

Providentia divina hares per seipsas, una cum infamia Christi suo nomine insulta, extincta.

Ecclesia fleuens.

Optima abolendarum haresum ratio, quam nostra etiam atque veritatem servaret.

Veteres eam sedulo restituerunt.

κτιροποιιας.

Deus etiam haresum oppugnatores excitavit.

Catalogus primorum Ecclesiasticorum, virorum qui monumenta scriptorum post se reliquerunt.

A Sed non diu hareticos tulit, qui salutis nostrae curam gerit Deus. Nam adulterina ecclesiae dogmata, quae paulatim emicuerant, breui sunt extincta, & a seipsis inter se abolita, quum alij super alios novis rebus studerent, atque inter se conflictarentur: non aliter quam fluctuum commotiones insurgentes subinde, atque decedentes, in varias multiplicisque abeunt formas, & postremo ut nihil eorum appareat evanescent. Contra, veritatis ipsius causa tum incrementa sua capiebat, magisque indies augebatur, accessionem quandam & robur certum ex hareticorum insultu sumens. Semper enim sibi constabat Ecclesiae catholicae splendor & status: & gravitas eius, modestia, libertas, divinus vitae morumque disciplinae ordo, doctrinaeque sinceritas, apud Graecos simul & barbaros mirifice relucere cernebatur. Atque illis ut in obsequentibus tempore diffluentibus, simul etiam coorta in doctrinam nostram invidiosa calumnia diffluit: solaque quam nos profiteamur fides & doctrina, sincerorumque dogmatum philosophia, indecenter perstitit, ut deinceps nemo facile per calumniam contra eam infame quicquam & indecorum proferre auderet. Quam rem veteres, si qui aliquando adversus ecclesiae Catholicae doctrinam insurgent, in primis studio habuerunt, propter impurorum & prophanorum hominum vaniloquentiam. Et hoc quidem sic ipsa gratia & providentia Dei multis, ita ut decuit, modis efficiebat: nihilominus tamen illa alios quoque, qui eius modi deliramenta oppugnarent, in medium produxit, cum perniciosi illis & consceleratis pedem collaturos, & non tantum editis libris, verumetiam sine scripto firmissimis demonstrationum atque rationum probationibus, impiarum haresum medicina debellaturos. In quibus post Clementem, Ignatium & Polycarpum, primus Iustinus ex philosophis martyr fuit, de quo in proximo, qui hunc praecessit, libro diximus. Post eum Egesippus laudem multam obtinuit. Ab hoc tertius Dionysius, Corinthiorum episcopus. Quartus, Antiochenus Theophilus. Deinde Philippus, & Modestus, Meliton, Apollinaris, & Musanus. Secundum hos duodecimum locum consequutus est Bardesanes Syrus. Qui sane omnes plurima variaque reliquerunt scriptorum monumenta: de quibus, quantum poterimus, in praesenti dicemus tomo. Sicuti in reliquis quoque faciemus: nec memoriam illorum qui hoc sunt subsequuti, intercidere patiemur. Faciemus etiam deinceps mentionem Pantaei, & Alexandrini Clementis, qui a volumine suo cognominatus est *συνμαχις*, seu contextor: praeterea Rhodonis & Miltiadae, Apollonij & Scrapionis, Irenaei & Hippolyti, & caeterorum usque ad ipsum doctissimum Origenem: qui orationis virtute, doctrina, monumentisque librorum plurimum professioni Christianae contulerunt momenti. De Papiam quidem, Quadrato, Aristide & Castore antea diximus. Nunc de Iustini libris agamus.

Ermulta is quidem edidit scripta: Duae autem ad nos pervenerunt, haec sunt. Ad Antoninum Pium & liberos eius, Romanumque Senatum, pro fide nostra, oratio. Altera quoque eiusdem argumenti, ad Marcum Verum Antonini successorem defensio. Oratio item alia ad Graecos scripta, in qua multa de natura daemonum facit verba: quae sane diu multumque, & apud Graecos sapientes, & apud nostros agitata est quaestio. Liber rursus alius ad Graecos editus, cuius titulus est, *Confutatio*. Item liber de monarchia Dei, cuius argumenta & locos non solum ex nostrorum, verumetiam profanorum autorum libris decerpit. Praeterea liber qui inscribitur, *Psalmes*. Scholiū de anima, in quo quaestionibus variis Philosophorum Graecorum expositis, opiniones quasdam apponit, adversus quas rationes suas se aliquando producturum, sententiamque suam alio commentario expositurum pollicetur. Liber contra Marcionem Ponticum compositus, in quo, sicuti & in oratione ad Antoninum Imperatorem, haec quoque scribit: Marcion Ponticus hodie quoque sectatores suos docet, alium quendam maiorem eo qui creavit omnia, esse Deum, qui etiam per omne genus hominum, daemonum fretus auxilio, per multis persuasit, ut blasphemiam dicerent, & pernegarent factorem totius huius universi patrem esse Christi, sed alium quendam isto maiorem hunc creasse profiteretur. Atque omnes qui ab iis provenerunt, quemadmodum diximus, Christiani vocantur: haud aliter quam, quum philosophis non sint communia dogmata, quod tamen Philosophiae dicitur, commune omnibus est nomen. Quibus verbis postea illud addit: Est autem nobis contra omnes haereses volumen compositum, quod vobis, si voletis, legendum dabimus. Edidit quoque ad Iudaeos dialogum, quem Ephesi quum esset, Tryphoni, celebri apud Hebraeos viro, quem etiam in eo secum differentem introducit, dicavit. In eo clare profitetur, divina gratia se ad fidei nostrae professionem esse pertractum: proindeque quum multum studij in philosophorum disciplinis consumpsisset, animo se percipiendo ad veritatis inquisitionem decurrisse. Dicit quoque multa Iudaeos contra Christi doctrinam insidiosae molitos esse, huiusmodi ad Tryphonem verbis utens: Non modò autem non egistis, super eis quae male fecistis, poenitentiam: sed viros eximios delectos Hierosolymis in omnes orbis partes misistis, qui Christianam sectam ut atheam & deos abolentem, impietatisque manifestae compertam esse dicerent: eaque omnia de nobis, quae qui nos ignorant, loquuntur, recenserent. Quapropter non vobis tantum ipsis, verum aliis etiam prorsus omnibus hominibus iniquitatis estis auctores. Scribit praeterea, aetate sua dona prophetica in ecclesia Dei enituisse. Afferit etiam, Apocalypsim ex professo Ioannis esse. Redarguit denique Tryphonem acriter, quòd Iudaei multa prophetarum dicta, manifestè de Christo varicinantia, sustulerint. Aliarum quoque plures eius extiterunt lucubrationes. Aded autem scripta eius veteribus in precio fuisse, ut Irenaeus in quarto adversus haereses libro, dicta

Iustini Philosophi et martyris scripta.

117x9.

Iustinus de Marcione heretico.

Marcionem heresum.

Per divinam gratiam Iustinus a Philosophia ad Christianissimum perventum.

Teste Iustino, Iudaei plurima contra Christianos non sine machinati.

Prophetica dona in ecclesia, Iustini tempore. Apocalypsis Ioannis Apostoli est. Iudaei in Bibliis dicta de Christo quaedam sustulerunt. Praeclari dicta Iustini.

CAPIT VI.

A quaedam eius referat, dicens: Rectè verò Iustinus in libro aduersus Marcionem inquit: Quin Domino ipsi fidem non haberem, si alium quàm re- rum conditorem Deum promulgaret. Rursus in quinto eiusdè operis: Rectè Iustinus dixit, Quòd ante Domini aduentum non ausus fuerit Satanas blasphemare Deum, quippe qui nondum còdem nationem suã sciret. Iustini scripta sic se habent.

ea quæ sunt conficta, illis esse clàm inserta.

D

CAPVT VIII.

B hoc ad Dionysium Corinthiũ oratio conuertenda, qui ecclesię eius loci præfuit: & non solũ pio & sancto labore eis qui curę eius fuerant commissi, sed etiam qui in lōginquis essent regionibus, plurimũ profuit, omnibus seipsum facilem præbens, & epistolas Catholicas ad eos scribens: quarum vna ad Lacedæmonios est, catechesim & institutionem orthodoxiæ rectorisq; doctrinæ cõtinens: cuius titulus est, De pace & vnitæte. Secundam ad Athenienses dedit, qua eos ad sincerã fidem complectendam excitat, cum legitima obiurgatione: quòd parum essent ad accuratũ Euangelicæ doctrinæ & vitæ institutum intenti, quippe qui prorsus ferè à p̃fessione Christiana descuerint, ex quo in eorum temporum persecutio- ne Publius episcopus eorum è vita martyrio consignata exceffit. cui Quadratum successisse, eccle-

Dionysij Corinthij scri-
pta.

CAPVT VII.

Adem ætate & Egesippus viguit Quinq; is libris integrã & simplicem Euangelicę professionis reliquit doctrinam: in quibus satis indicat, multos se cõuenisse, quum Romam proficisceretur, episcopos, à quibusvnam eandemque doctrinam acceperit. Mentionem etiam facit Clementis ad Corinthios epistolæ, cuius loca quædam recēser. Commemorat quoque, vt in episcopi eorum Pri mi colloquium peruenerit: atque inde Romã tra iecerit, quum episcopatum ibi Anicetus teneret. Cuius diaconum Eletherum memorat, qui Sote ri successit, sicuti is Aniceto. In vrbibus porrò om nibus sanam se testatur inuenisse prædicationem, quemadmodum scilicet lex, prophetæ, & Domi nus ipse docuerit. Meminit itidem initorũ hæ resum quarundã, ita inquiens: Posteaquã Iacobus Iustus martyrio est defunctus, sicuti & Dominus, idem ob verbum: in locum eius, patru eius Cleop æ filius Simeon est suffectus, quem omnes Do mini fratrem + patruem secundum esse retule runt. Propterea autem Ecclesiam vocauerũt vir ginem, quòd nõdum esset inanibus, & vanis cor rupta doctrinis. Primus eam deprauare cœpit, q̃ in petitione episcopatus repulsam tulisset, * The butes, vnus è septè hæreticis, & + plebeius: à qui bus & Simon est, vnde Simoniani dicti: & Cleo bius, vnde Cleobiani: & Dositheus, vnde Dosi theani: & Gorthæus, vnde Gorthæani: & Mas batheus, vnde Masbotheni. Ab iis autem & Me nãdriani, & Marcionistæ, & Carpocratiani, & Va lentiniani, & Basilidiani, & Saturniniani. Hi pro se quisque, proprias seorsim induxerunt opinio nes. Ab iis Pseudochristi, pseudoprophetæ, pseu dapoſtoli, qui vnitatem Ecclesiæ diuiserunt, per nicioſis sermonibus aduersus Deum & aduersus Christum eius. Scribit verò de Iudæorum quo que hæresibus, dicens: Fuerunt autem variæ quo que in circumcisione inter filios Israel aduersus tribum Iuda & Christum ipsum, sententiæ & se- cte: videlicet Hæſeorum, Gallilæorum, Hemero baptistarum, Masbotheorum, Samaritanorum, Saducæorum, Pharisæorũ. Scribit insuper alia plurima, quorum partem antea suo quæque loco adducentes retulimus. Atq; in iis quædam ex He bræo & Syriaco Euangelio, & de Hebraica lin gua affert. Tum autè satis indicat, à Iudæis se ad Christianismum peruenisse. Mentionem quoq; aliarum rerum facit, ex Iudaica sine scripto tra ditione. Et virtute omni refertam sapientiã Pro uerbia Solomonis vocat: non ipse verò tantum, sed & Irenæus, & plerique omnes qui vetustate sunt insignes. De iis autem libris qui Apocryphi dicuntur, dicit, ætate sua ab hæreticis quibusdam

B

E

C

Egesippo scri-
pta.

Egesippus de
quibusdã pri
mi hæresib⁹
† αὐτῶν
ἐβίτησεν.
Ecclesia ad-
huc incorru-
pta & virgo
* al. Thebu
lu.
† ἐν τῷ λαῷ
ἦν.
Septem pri-
ma hæreses.

Hæresis Iu-
daica.

Euangelium
Hebraicum.
Egesippi &
antiquorũ de
pueribus So-
lomonis iudi-
ciũ. Item de
libris Apo-
cryphi.

peccato, per pœnitentiã conuertantur, ad eccle- siã benignè recipi. Has consequitur, quæ ad Gno- sios, est data epistola: in qua episcopum Pinytum admonet, + ne cœlibatus onus tanquam neces- sarium fratribus imponat, sed infirmitatis multo- rum rationem habeat. Ad quam ille rescribens, quum virum eum admiratur, laudat, & comple- ctitur: tum ab eo maturiores firmioresq; petit li- teras, quibus illis meliorem solidioremq; cibũ impertiat, ne puerilibus innutriti alimentis, in la- ctis nutritione consenscãt. Per quã epistolam

Peccatores
oĩs pœnitenti-
am agentes
in ecclesiã re-
cipiendũ.
De cœlibatu
locus notan-
dus.

† Μὴ τὸ βαρὺ φορτὶον τῆς ἀγγελίας, ὡς ἰσχυροῦς, ἐπιτίθει, τῆς ἀδελφῆς, τῆς δὲ τῶν ἀδελφῶν ἀδελφίας κατὰ χάριτάς.

De onere cœlibatus dicit Ignatij extant sententiæ. Sicuti qui potest in castitate manere, ob carnis Dominicæ honorem, citra gloriationẽ maneat. Dicit autem & nubentes & nuptas de sententiã Episco pi coniugium institueret, vt nuptiæ iuxta Deum contrahantur, nõ secundam sedam libidinem. Cœlibatus iugum uemini imposuerit. Est enim res periculosa, & custodiã, cum obtinetur, difficilis, quando ex necessitate seruetur. Iuuenibus nuptias permittit, prinsquam meretriciis amoribus corrumpantur. In Gnomico Græco, libro primo, cap. 14.

*Pinytus epi
scopus Gno-
sim.*

non modò Pinytus orthodoxam rectamque fi-
dem, sed & eloquentiã, diuinamque prudentiam
& curam suam, quam de gregis sui profectu & v-
tilitate gessit, satis declarat. Sed ad Soterem quo-
que Romanæ vrbis episcopum epistolam dedit,
ex qua per pauca hic inferere placuit, de consuetu-
dine ecclesiarum, quæ vsque ad persequutionem
durauit. Eam quum ipse quoque approbet, ita re-
fert: Iam inde ab initio hæc vobis est consuetu-
do, vt fratres omnes vario beneficiorum genere
afficiatis: & ecclesiis multis, quæ passim sunt in
vrbibus, subsidium mittatis: per quod iamdudum
& egenorum penuriã recreatis, & fratres in me-
tallis opus facientes alleuatis, morẽmque Roma-
num à maioribus acceptũ Romani retinetis. Quẽ
non modò conseruauit, sed adauxit etiam, beatus
episcopus vester Soter, quum liberaliter munera
sanctis summittendo, tum fratres ad nos redeun-
tes, vt filios suos pater amantissimus, sermonibus
beatis cohortando. In ea ipsa epistola, & Cle-
mentis ad Corinthios epistolę meminit, superio-
ribus temporibus more antiquo in Ecclesia eam
legi solitam significans. inquit: Hodiernũ trans-
egimus Dominicum diem, quo epistolam vestrã
legimus, quam etiam deinceps semper cohorta-
tionis institutionisque nostrę gratia legemus: ite-
dem vt alteram illam à Clemente ad nos scriptã.

*Vetus Roma-
na Ecclesia
consuetudo,
Ecclesiis &
afflictis Chri-
stianis elec-
tios nã mit-
tendi.*

*Epistola Cle-
mitu Roma-
ni Corinthi-
um ecclesia le-
ctis.*

*Epistola Dio-
nysii Corin-
thij adhuc vi-
uentis ab ama-
lis deprauata*

Insuper & de epistolis ipse suis, tanquam calli-
dè deprauatis, ita scripsit: Epistolas enim fratrum
rogatu scripsi, sed eas diaboli apostoli zizaniis cõ-
pleuerunt, quædam quidem expungentes, quædã
autem inferentes. Quibus Vx illud est repõsi-
tum. Non mirãdum certè, si etiam Dominica scri-
pta nonnulli corrumpere sunt ausi: quando no-
stris, etiam illis longè dissimilibus, insidias struxerunt.
Est etiam epistola eius ad Chrysochoram, fidelem sororem: cui ille conuenientia scribens,
rationali eã exatiavit alimento. Hæc de Dionysio.

CAPVT IX.

*Theophilus
Antiocheni
scripta.
& Alij ha-
bent Ana-
tolium.*

Heophili autem Antiochiæ epi-
scopi ad + Autolycum tres fe-
runtur Institutionũ libri. Et ad-
uersus Hermogenis hæresim li-
ber, in quo multis vitur testi-
moniis ex Ioannis Apocalypsi.
Extant eius quoque scripta alia, diuinis referta do-
ctrinis. Cæterum ea tempestate, quum hæretici
zizaniorum more, in sincera & pura semente Ec-
clesiæ, valde succresceret, ecclesiarum per orbem
Episcopi illos perinde atque syluestres feras pro-
pellendo arcebant, aliquando quidem scriptis ad
fratres exhortationibus & præceptis, nonnunquã
verò etiam sola verborum vi in faciem hostibus
ad eos euertẽdos congressi: quãdoque libris edi-
tis, densis atque certis confutationibus eos perse-
quentes. Ex quibus etiã vnus est, de quo nunc agi-
mus, Theophilus, fortis sanè propugnator: quem
cõtra Marcionem strenuè rem gessisse, errorẽm-
que eius & fraudem in publicum produxisse, ex li-
bris eius qui adhuc circumferuntur, satis apparet.
Sed non is modò contra Ponticum Marcionem
depugnauit: sed & Philippus, quem paulo antè ex
Dionysij verbis, episcopum Gortynæ fuisse didi-
cimus, luculentum aduersus eundem edidit librũ.

*Libri eius
aduersus
Marcionem.*

*Item Philip-
pi Gortyna
episcopi.*

sicuti & Ireneus: & Modestus, qui præ cæteris ma-
ximè imposturas eius & deprehendit, & redar-
guit. Quin & plures alij certamen contra eum su-
sciperunt: quorum monumenta ad hoc vsq; tem-
pus à studiosis sunt conseruata.

*Irenæi
Modesti.*

CAPVT X.

Isdem temporibus Melito quoq;
Sardensis, & Apollinaris Hiera-
politane ecclesiarũ episcopi, elo-
quentia simul Apostolicãque do-
ctrina in primis florere: qui am-
bo seorsim apud Marcum Anto-
ninum iuniorem, Christianam defendentes reli-
gionem, orationem habuere. Melito sanè duos de
Paschate composuit libros, in quorum principio,
quo tempore eos cõscripserit, ostendit hisce ver-
bis: Sub Seruilio Paulo Asiæ Proconsule, quo tẽ-
pore Sangaris martyrium obiit, quæstio magna
Laodiceæ, de Paschate, quod tẽpestiuè in eos, in-
cidit dies, est exorta, hæc quoq; à me sunt perscri-
pta. Istorum librorum Clemens quoq; Alexan-
drinus meminit, in suo de Paschate opere, quod
se propter Melitonem composuisse testatur. Præ-
terea Melitonis liber circũfertur, de Politia & p-
phetis, item de Ecclesia, alius de die Dominico, a-
lius de Natura & figmento hominis inscriptus.
Item de Obedientia fidei: de Sensibus, eorumq;
sedibus. Alius præterea, de Anima & corpore.
Rursus, de Lauacro & veritate. De fide, & de nati-
uitate Christi. Insuper de Prophetia, & de Ho-
spitalitate. Item is qui dicitur Clauis, de Diabo-
lo, de Apocalypsi Ioannis, de Incorporato Deo.
Ad hos accedit liber Antonino oblatu, in quo
de rebus nostris talia quædam memorat. Quod
antea nunquam est factum, id nũc tandem fit, vt
cultores Dei affligantur, & edictis propositis per
Asiam proscribantur. Impudentissimi enim syco-
phantæ, & qui alienis bonis animum per cupidita-
tem & auariciam adiecere, occasione ex princi-
pum cõstitutionibus atrepta, diu noctũque propa-
lam excutiunt & rapiunt eos qui nihil admise-
re mali. Ac siquidem hæc iussu tuo fierent, proba-
rentur sanè. Iustus enim princeps nihil iniusti sta-
tuerit vnquam: & nos æquo libentique animo
cædium eiusmodi ferremus honorem. Et te illud
modò rogaremus, vt ipse prius rem dispiceret, au-
torẽsq; tantæ pertinaciæ inquireret, atq; ex æquo
& bono decerneret supplicio ne & morte, an sa-
lute & quiete sint digni. Sin autem te quoq; scien-
te constitutio & sanctio hæc est promulgata, vt
nouo profus more, igne & laceratione in corpo-
ra ciuium sæuiatur, quod antea ne aduersus barba-
ros quidẽ hostes facere decuit: multo magis ob-
secrandus nobis es, ne nos in tam aperta & publi-
ca violentia & direptione despicias. Posthæc
etiam illa refert: Philosophia nostra antea quidẽ
inter barbaros viguit. Et quum in Romani impe-
rij prouinciis, ex maioribus tuis, Augusto Cæsare
rerum potiète, effloresceret, admodum imperio
tuo commodauit. Ex eo nanque tempore in im-
mensum res Romana creuit: cuius tu successor
opratus factus, diutissimè imperium administra-
bis, si vnã cum filio tuo, philosophiam istam, quæ
cum imperio quasi simul nutrita, & cum Augu-

*Scripta Me-
litonis & A-
pollinaris.*

*Defensio
Melitonis &
Christianus
ad Antonin-
um impe-
ratorem.*

*Christiana
religione p-
mulgata Ro-
manũ impe-
rium ad sum-
mam formam
sub Augu-
sto principe
peruenit.*

Asto incrementa sua cepit, conseruaueris. Ea quippe & à maioribus tuis, præ cæteris religionib⁹, est habita in precio. Professionem porrò nostram Reipublicæ bono esse, illud in primis indicat, q̄ vigorem suum habere cœperit vigente maximè imperio: & quòd in Augusti rerum administrationem nihil aduersi inciderit, sed ediuersò prospera omnia & præclara ex arbitrio & voto omnium successerint. Soli reperti sunt Nero & Domitianus, qui ab inuidis & malè conciliatis quibusdam hominibus persuasi, professionem nostram calumnię expositam esse voluerunt. A quibus, more iniquissimo, per illos impudētis sycophantiz proflixit mendacium. Sed enim pij parentes tui, imperitiam illorum correxerunt, multis sæpe rescriptis eos obiurgantes, qui de nobis præter leges & æquitatem, quicquam statuere aut tētare fuissent ausi. Inter quos auus tuus Hadrianus, quum ad alios plures, tum ad Fundanū Asiæ proconsulem, ea de re scripsit. Pater quoque tuus, tecū imperij res administrās, in edicto eo quoddam ciuitates, nominatim verò ad Larissæos, & Thesalonicēses, & Græcos omnes, ne quid rerum nouarum fieret, dedit, de nobis scripsit. Te verò amplius etiam, qui de religione nostra eadem quam illi, immo verò humanitati & philosophiæ accommodatiorem obtines sententiam, facturum esse persuasum habemus, quæ petimus, omnia. Hæc ille in oratione ad Antoninum. In eis autem, quas scripsit, Eclogis & scripturarum compendiis, statim à principio, Onesiphoro cuidam eo opere inscripto, veteris instrumenti extra controuersiam positos libros recenser. Eum autem virum laudibus vehit, quòd & fide probata fuerit, & multum studij in scripturis addiscendis posuerit. Hierosolyma autem se ea gratia profectum esse asserit, vt certa ibi de libris eis comperiret. Itaque numerum & nomenclaturam eorum proferens: Quinque, inquit, sunt Mosæ libri, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: Iesus Nauæ, Iudicum, Ruth, Regum quatuor, Paralipomenon duo, Psalmorum Dauidis liber: Solomonis prouerbia, siue Sapientia: Ecclesiastes, Canticum canticorum, Iob: Prophetarum, Esaiæ, Hieremiz, & duodecim prophetarum liber: Daniel, Ezechiel, Esdras. Deinde infert: Ex quibus Eclogas selectasque sententias & doctrinas collegi, in sex libros digestas. Hæc de Melitone.

CAPVT XI.

Apollinaris autem, quum multa alia, tum hæc quoque feruntur. Ad Antoninum pro fide oratio. Quinque libelli, in quibus cum Græcis seu Gentilibus agit. De veritate liber vnus & alter. Ad Iudæos item libri duo, & quæ præterea contra Phrygum hæresim composuit: quæ non longè pòst res nouas in ecclesiam induxit, tum primùm autem pullulare cœpit, ex quo Montanus cum pseudoprophetis suis à vera fidei via declinauit. De Apollinari Hierapolitano tantum. Musani autem, cuius antea meminimus, pulcherrimus extat Dehortatorius liber, ad quosdam fratres ab eo compositus, qui præter rationem ad sectam Encratitarum deflexerat: quæ

eis quoque temporibus exorta, nouam perniciosamque hæresim & opinionem in orbem intulit. Ducem eius & autorem fuisse, historia nostra antea Tatianum, Iustini Martyris auditorem, propagatorem autem Seuerum, indicauit. De Encratitis Irenæus quoque ita scribit: A Saturnino & Marcione Encratitæ nominati, cœlibatum docuerunt, simul & primam Dei creationem reiiciētes, & tacitè eum qui ad hominum propagationem masculum & fœminā creasset, accusantes. Iidem quoque abstinentum esse ab eis quæ ipsi animata dicunt, instituerunt: + malam referentes gratiã, qui cuncta creauit, Deo. Pernegat etiam primi hominis salutem: Hæc quoque de Musano. Ea ipsa tempestate, quum Phrygum aliorumque etiã hæreses in Mesopotamia exundarent, Bardesanes Syrus, quum linguarum aliarum, tum Syri sermonis peritissimus, præterea verò hæreticis refellendis exercitissimus, aduersus Marcionē & alios quosdam, quinque variantium inter se dogmatum auctores, strenuè cum eis congressus, Dialogos, & insuper alia plurima scripta, sermone suo vernaculo edidit: quæ, quòd fortiter fidei verbū propugnarent, plures eius auditores in Græcam transtulere linguam. In iis liber est, quem ad Antoninum de fato conscripsit, satis in eo Patrem Verbi exprimēs. Sed & alia opuscula eum occasione ex persecutione accepta, edidisse ferunt. Atq; hic quidem Valérini primùm sectator fuit: quem quum improbasset, fabulosasque eius doctrinas & opiniones satis refellisset, ipse quidem sibi ad perfectionem & finem rectæ fidei peruenisse est visus: non omnino tamen veteris opinionis lucē, quæ in habitum abierat, sordes absterfit.

CAPVT XII.

Ed & alij plures Christiano plane animo pro fide nostra decertarunt, & aduersus hæreses depugnarunt: ecclesiæque statu & moribus receptis, aliisque quæ vel scriptis, vel sine scriptis à maioribus accepissent, in literas relatis, libros plurimos posteritati reliquerunt. Quibus ^a Caius & Tertullianus meritorè sunt annumerandi, qui plurima certè & pulcherrima ediderunt scripta: quæ singillatim recensere, præsentis instituti nõ est ^b. Tertullianus porrò iste presbyter fuit, patre centurione natus: cuius lectione Cyprianus plurimùm est delectatus ^c. Et, quòd eloquentia admodum polleret, multos sub Seuero imperatore cõposuit libros. Sed postea propter cleri Romani inuidiam, ad Montani est delapsus dogma. Et libros aliquot aduersus ecclesiam, Montani opinionem defendens, edidit. Scripsit etiam de continentia, de persecutione, de ieiunio, de monogamia, de ecclasi libros sex: cõtra Apollonium septem, & plures alios. Quibus Apologiam pro fide ad Senatum Romanum addidit, in qua cõmemorat: ^d Quum Marcus Antoninus bellum cõtra

^d Milites Christiani sub M. Antonino meritis, plauis in summa ficitate, & victoriã in vltima ppè desperatione, à Deo precatione sua impetrarunt, ea victoriã Antoninus Marcomanicū bellum cõfecit. & P. A. uenias Marcomanis, Sarmatis, V. adalū simul & Quadiū extinctū, liberauit. Oros. lib. 7. c. 15. Inl. Capitoli. Euer.

Encratitarū hoc est, continentiu hæresis, phibentiu nubere, iudicium abstinerere à cibis, &c. I. Timo. 4.

† ἀπαρτισμῶν τῆς θείης. Primi hominis salutem.

Bardesanio Syri scripta ecclesiastica.

Hic ex Valentinianis, cuius discipul⁹ fuit errore, per cõtagionem nõ nihil agnitionis contraxit.

^a Caius scripsit pro Ecclesiasticis.

^b Tertullianus.

^c Magistrū eum appellare solitus.

Nero & Domitian⁹ Christianorū persecutores.

Melito de Canonico veteri testam⁹ in libris.

Apollinaris libri. Hæresis Cæphrygæ.

Montanus hæreticus.

Musani Ecclesiastici doctoris scripta

A Germanos & Sarmatas gereret, aciemque aduersus hostes strueret, exercitum eius omnem, propter sitim grauem & diurnam, ad rerum omnium inopiam & desperationem peruenisse, ac legionem nostram in genua more nostro procubuisse, precantem, atque Dei opem implorantem: eamque rem ut nouam & insolitam, hostibus terrore ingentem incussisse. Atque illis ad eum modum orantibus, aliud insuper maius, praeter opinionem & expectationem, accidisse. Quum enim frequentibus fulminum ictibus hostes pulsos: tum qui ea sunt subsequuti, multa densorum imbrium vi, exercitum iam iam siti & aquae penuria interiturum, recreatum & restitutum esse. Tam efficaces scilicet nostrorum fuisse preces. Hanc rem + profani etiam historici tradidere, qui de Romanis imperatoribus scripserunt: non illi quidem precibus nostrorum miracula tanta adscribentes, (quomodo enim id facerent, qui alienis prorsus a nobis sunt animis?) sed qui partium nostrarum sunt, aut nobis fauent, nulla deprauati affectione, + simpliciter & verè hominibus id factum nostris tribuunt. Ex quibus Apollinaris memoriae mandauit, Imperatorem statuisse, ut legio ea quae ex Christianis constaret militibus, * prerogatiua quadam principem in exercitu obtineret locum, aliisque semper praeretur copiis. cui idem etiam imperator nomen + Ceraunoboli, hoc est fulminatricis imposuit. Sed & Tertullianus satis idoneus & locuples eius rei fuerit testis, qui scribit: Marci prudentissimi imperatoris etiam tum literas extitisse, quibus illam Germanicam sitim, quum iam iam aquarum penuria exercitus periturus esset, Christianorum militum precationibus impetrato imbri discussam contestatur. Eundemque imperatorem capitis quoque poenam, & quidem retioerem constituisse dicit Christianorum accusatoribus. Ac deinceps subiungit: Quam igitur sunt iniqui iudices isti, qui in nos solos inquirunt, impii, iniusti, crudeles? quos Vespasianus + seruari non iusserit, quanuis Iudaeorum victor? Ob quos Traianus ex parte leges frustratus sit, vetando inquiri Christianos? Quos neque Hadrianus, quanquam curiositatum omnium explorator, neque qui appellatus est Pius, prosequendos sanxerit? Caius autem sub Zephyrino, aduersus Proclum Montani studiosum, dialogo composito, in quo temerariam eius audaciam taxat, quod nouam induxerit prophetiam, maximam est consequutus laudem & gloriam.

† ἀπὸ τῶν ἀποστόλων τῶν πρῶτων.
 Ἡ αὐτὴ λεγιὼν
 Christiani nominis id impetrasse, Dio ny. amor est.

† κεραινοβόλος.

† ἐκ τῶν ἀποστόλων
 Sermari hic dictum, sicut apud Terentium.
 Me infensum seruat.
 Caij scriptum.

† Fulmen de caelo precibus suis contra hostium machinamentum extorsit, suis pluuia impetrata, cum siti laborarent. Iul. Capitolinum in Marco philos.

* Dico fratres tanti Christianae legionis beneficij memores, per rescriptum etiam Christianam religionem confirmarunt, Christianos accusari vetarunt, & eiusdem conditionis cum ceteris esse in honoribus adipsendum constituerunt. Constitutio eorum perstruuntur. l. generaliter. S. final. ff. de decuri. Eis, qui Iudaicam superstitionem (Christianam professionem intellige) sequuntur, Dico Verus & Antoninus, honores adipisci permiserunt: sed & necessitatem eis imposuerunt, qui superstitionem eorum non ladarent. Vlpianus.

Aterum Irenaeus Lugdunensis ciuitatis, quam Rhodanus praeterfluit, episcopus, Potbini, qui nonaginta annos natus cum reliquis in Gallia martyribus, de quibus paulo post agemus, vitam finit, successor: in tenera sua aetate Polycarpi auditor fuit, & multa variisque memoria digna reliquit monumenta. Sed quinque eius extant libri, quibus titulum fecit, Confutatio & euersio falso nominata + scientiae. In secundo porro libro disertè astruit, adhuc suo tempore in ecclesiis plurima existisse diuinæ & admirandæ virtutis indicia. Ita enim inquit: Tantum abest ut exuscitatorum mortuorum dono, per orationem, quemadmodum ipse Dominus & Apostoli fecerunt, careat, ut persæpe, necessitate interueniente, inter fratres, ecclesia eius loci omni orante, & ieiunio accedente uberiore, spiritus in corpus defuncti reuersus, hominibus precibus sanctorum donatus sit. Et rursum: Quod si per phantasiam tantum, & quasi fucobiecto, hæc Dominum fecisse dicent, ad prophetica illis scripta deductis, ostendemus, omnia ista ita de eo prædicta, proindeque etiam certè facta esse, ipsumque solum Filium esse Dei. Quapropter in eius quoque nomine veri germanique eius discipuli, accepta ab eo gratia, aliis hominibus benignè facere, sicuti ab eo quisque donum est consecutus, perseverant. Nam quidam demones profligant: aliqui futura prænunciant, visionesque & responsa habent prophetica. Nonnulli ægrotis subueniunt, & manuum impositione eos restitunt. Iam verò, sicuti diximus, mortui etiam resuscitati sunt, qui satis diu inter nos fuerunt superstites. Quid enim dicam? quum numerum donorum Dei inire non sit, quæ per orbem terrarum omnem Ecclesia à Deo accepta, in nomine Iesu Christi, sub Pontio Pilato crucifixi, quotidie populis benefaciendo exhibet & præstat? neque quempiam defraudas, neque argentum emungens. Sicuti enim gratuito à Deo accepit, ita etiam gratuito ea dispensat. Similia quoque alio loco profert: Sicuti multos audimus fratres in Ecclesia prophetica dona habentes, variis per Spiritum linguis loqui, hominumque occulta in lucem, utilitatis eorum gratia, proferre, & mysteria arcanaque Dei consilia declarare. Hæc hæctenus.

Irenæum Polycarpi discipulum.
 Eiusdem libri, + Gnosticismi hereticorum ridiculos.

Tempore Irenæi in ecclesia adhuc virtutes diuinæ & miraculose uere.

Acit is etiam sacræ scripturæ mentionem, & testamentariorum eius librorum, primo loco quatuor Euagelia recensens, ita ferè sicuti nos in fine secundi Tomi exposuimus. In quinto autem argumenti eius quod dictum est libro, Ioannis quoque Apocalypsis, epistolæque eius, & item Petri epistolæ meminit. De Apocalypsi verò & hæc scribit: Hæc sic habent, atque in omnibus emendatis & antiquis exemplaribus numerus iste inuenitur. Testificantur hoc etiam illi qui Ioannem de facie viderunt: verbaque insuper ipsa declarant numerum nominis bestiae, iuxta Græcorum cal-

Canonici non nisi testamentum eius libri.

De Apocalypsi Ioannis.

A culum, per eas quæ in ea sunt literas esse expressum.
 * Er rursus : Nos equidem nõ periclitabimur de nomine Antichristi quicquam certò asseuerare & confirmare . Quod si enim hac ætate nomen eius propalãm prædicatum oporteret, per eum id indicatum fuisset, qui Apocalypsim & reuelationem ipsam vidit. Non ita dudum nanque is visus est, nostra propè ætate, circiter Domitiani imperij finem. Mentionem etiam Irenæus facit Sapientiz Solomonis. Recipit quoque eum qui dicitur Pastoris librum, cuius illo vitur testimonio & autoritate: Rectè igitur scriptura dicit : Crede in primis vnum esse Deum, qui omnia creauit & perfecit. Meminit item Presbyteri cuiusdã Apostolicæ vitæ viri, cuius nomen nõ exprimit. Ego autem Ioãnem alterum esse puto, qui Ephesi fuit, Presbyter ita cognominatus: cuius etiam enarrationes & dicta memorabilia multa scriptis suis infèrit. Meminit præterea Clementis, & Iustini, eorúmque loca quædam allegat. Quæ is autem de Septuaginta interpretum translatione diuinitus inspiratarum scripturarum scribat, æquum visum est ipsius verbis referre. Itaque Deus homo factus est, & ipse Dominus saluauit nos, virginis signo exhibitio. & non sicuti quidam dicunt, perperam transferre scripturam ausi : ^a Ecce adolescentula vterum gestabit, & pariet filium : ita vt Theodosion Ephesius, & Aquilas Põticus, Iudæi profelyti ambo verterunt: quos consecrari Ebionitæ, ex Iosepho eum prognatum esse dicunt . Et paulo post inquit: Priusquam Romani imperium in Iudæos haberent, & Macedones adhuc Asiam obtinerent, ^b Ptolemæus Lagi bibliothecam, quã Alexandria magnificè instruxerat, ingenti studio omnis generis bonorum librorum copia exornare contendens, à Hierosolymitanis petiit, vt sibi habere liceret in Græcam linguam eorum scripturas trãslatas. Tum illi, quod Macedonibus adhuc subiecti essent, ex senioribus suis, scripturarum sacrarum & vtriusque sermonis peritissimos septuaginta viros ad eum miserunt. Deo hoc sic disponente. Ptolemæus autem, de quolibet eorum ^c seorsim periculũ facere volens: simulque timens ne ex conuentione, per versionem suam, scripturarum veritatem celarent & supprimeret, seunctos eos, eudem librum omnes vertere iussit. Idq; in omnibus voluminibus fecit. Deinde quum illi apud Ptolemæum conuenirent, & versiones suas inter se cõferrent, simul & Deus est glorificatus, & scripturæ eo modo ad noticiam & cognitionem hominum peruenerunt. Euenit enim, vt omnes omnium translationes à principio ad finem vsque, eisdem loquutionibus & verbis sint conceptæ: aded, vt hodie quoque gètes omnes persuasum habeant, de cõsilio Dei ipsius veritas esse scripturas. Neque mirandum est, Deum hoc ita ordinasse, qui etiã scripturis in populi captiuitate sub Nabuchodonosor amissis, quum post annos septuaginta Iudæi in terram suam, Artaxerxis Persarum regis temporibus, reuersi essent, Esdras sacerdoti è tribu Levi inspirauit, vt omnes qui in-

terciderant prophetarum libros denuò componeret, & leges Mosaicæ populo restitueret. Atq; hæc quidem de diuinis scripturis dixit, Cap. 15. In tertio autem aduersus hæreses libro, per catalogum episcopos Romanos recenset, vsq; ad Eleutherum, qui Soteri successit. Eleutherum porrò duodecimum per successionem ab Apostolis facit. Enumerat autem eos, sicuti nos quoque prius in nomenclatura eorum recensuimus. Vbi verò de Clemente pluribus agit, seditionis etiam Corinthiæ, & epistolæ Clementis meminit. Per longam enim, inquit, ecclesiæ Corinthi epistolam ecclesia Romana scripsit, ad pacem & concordiam disidentes reducens, fidemque eorum, & quam ab initio ab Apostolis accepisset traditionem renouas. Vnum porrò, post Clementem, ex Romanis episcopis Telesphorum, magna gloria martyrium subiisse inquit. & postremò infert: Nunc autem duodecimo loco ab Apostolis episcopatus sortem ordine & doctrina sua obtinet Eleutherus, & Apostolorum in ecclesia traditio & veritas prædicatio ad nos quoque peruenit. Quo autem ardore erga fidem diuinamq; professionem fuerit Irenæus, abundè testatur epistola, quã Viennenses & Lugdunenses martyres, quum adhuc in carcere inclusi affligerentur, ad Eleutherum Romæ episcopum, & Irenæum, qui tum presbyteri dignitate fulgebat, commendantes dederunt. Cõmendatio ea sic habet. Saluere te, rebûsque omnibus semper lætari optamus, pater Eleuthere. Litteras hæc nostras vt ad te perferr et, fratri & participi nostro Irenæo persuasimus. Quæ rogamus, vt tibi commendatum habeas, egregium scilicet testamenti Christi æmulatorem. Quod si sciremus, ex loco & honore aliquo iusticiæ laudè cuiquam parari, vt presbyterũ ecclesiæ, qui ipse est, eum in primis tibi commendarem. Fit & aliorum Irenæi pulchrorum operum mentio, vt sunt quædam ad Blastum, & Florinum, & Marcianum scripta: & disputationum liber. Et item qui ab eo inscriptus est De scientia, ad Græcos, admodum necessarius liber. Et ea quæ de Paschate ab eo sunt dicta: de quibus postea loco suo dicemus. Hæc de diuino Irenæo.

CAPVT XVI.

Vandoquidem autem Irenæi & Viennensium ^a Gallicanorúmque martyrum fecimus mentionem, æquum visum est, de constantia fortitudinẽque eorũ pauca referre. Decimusseptimus agebatur imperij Antonini Pij annus, quũ in omnibus terræ partibus turbulento persecutionis Christianæ spirante vento, populisq; per vniuersum orbem præcipiti audacia aduersus nos insurgentibus, plurima martyrum millia, ppter Christum mortem obiere: sicuti hoc facile est ex iis quæ apud certas gentes sunt facta, coniectura assequi. Testantur id quoque scripta ea, in quæ tam egregia illorum æternæque memoria digna certamina sunt relata. Verum enimuerò alius quicquam, historia scribenda, ad memoriam posteritatis, stylo indulgens, trãsmitat victorias & triumphos ab hostibus deuictis reportatos, Imperato-

Cap. 15

Clemens & Telesphorus Ro. episcopi martyres.

Cõmendatio litterarũ Viennensium martyrum ad Ro. episcopum & Irenæo.

a De martyribus sanctis, qui in Gallia fortissimi p Christo mortem cruciatibus magnis obiere. Alij hæc martyria in tẽporũ diuorũ fratrum Veri et Antonini, orũcũ bello Marci manico, ad quod se ambo imperatores parabant, referunt.

De reuelatione Antichristi.

Sapientia Solomonis. Autoritas ex Pastore.

Alma. a De loco illo Esaiæ, Ecce virgo cõspicit, & parat filium. Esai. 7.

b De septuaginta interpretibus historia.

c Hieronimus præfat. in Pentateuchum, Vna basilica interpretes. Septuaginta congregatos cõtulisse scribis, non prophetaffe: Ariæta & Iosephi sequentes auctoritatem.

Esdras Moyses & aliorũ libros sacros restituit.

* In Irenæo, de inquisitione numeri & nominis Antichristi simul de summi & solliciti agente, circa finem libri quinti, illud maxime obseruandum, quod satidico spiritu exempli gratia tria ista nomina numerum 666. representantia lectori proponit, nãtũ, & 174, & 666. Non enim hæc insigni carere mysterio.

Arias ducum artes, consilioque simul & manu res prudenter & fortiter gestas, ac strenuorum militum pro coniugibus liberis & patria ipsa certamina obita, sanguinemque pro salute eorum multis praeliis abunde profusum. Oratio autem nostra de moribus & institutis vitæ & religionis Christianæ suscepta, impressiones aduersus veritatem factas, & pacatissima egregiarum animarum prelia, admirandamque & omnem naturæ captum superantem fortitudinē & virtutem eorum qui magis pro pietate veroque Dei cultu, quam pro charissimis sibi capitibus rem strenuè gesserunt, tropæique & victorias aduersus inuisibiles hostes partas, coronasque triumphales persequetur: atque ea omnia veluti in columna, non ærea illa, aut marmorea, sed adamantina prorsus insculpet, ad memoriam posteritatis omnis sempiternā. Eximium porro ea tempestate martyrii tanquam stadium Gallia prouincia erat: in qua præter cæteras duæ sunt metropolitanæ vrbes, Lugdunū & Viēna, quas reliqua eorum locorum regione emissa, fluuius Rhodanus perstringit. Martyriorum autē eorum commentarium, vrbium earum ecclesiæ illustres, ecclesiis quæ in Asia & Phrygia fuere, misere, tali præfatione vsæ. Qui Viennæ & Lugduni in Galliis habitāt, serui Christi, in Asia & Phrygia eādē nobiscum redēptionis fidem & spem habētibus fratribus, Pax, & gratia, & gloria à Deo Patre & Domino Iesu Christo, Domino nostro. Deinde præfationi eiusmodi, aliis quibusdam verbis additis, tale scribendi initium faciunt. Afflictionum erumnarūque nostrarum magnitudinem, & tantam gentium aduersus sanctos iram, atque eas quas beati martyres sustinuerunt calamitates, ad plenum perscribere, neque nostræ est facultatis, neque id à quoquā fieri posse puramus. Omnibus enim suis copiis in nos irruit aduersarius: & in initio statim ipso apparuit, nihil fore terrori nobis + præsentiam eius. Expertus est genus omne persequutionis & afflictionis, assuefaciens atque exercēs suos aduersus Dei ministros. siquidem non ædibus tantum, balneis, & foro nobis, sed publico quoque prorsus, necubi nostrum quisquam appareat, interdixerunt. Verūm contra eos pro nobis gratia Dei depugnās, infirmos quidem confirmauit, stabiles autem eis opposuit columnas: eos videlicet homines, qui per tolerantiam omnem, mali illius impetum in seipso pertraherent: quique conferre pedem, omne contumeliæ & supplicij genus sustinere, & quæ plurima essent, perpauca & exigua esse ducere possent, & ita ad Christum venire festinarent: rebus ipsis ostendentes, indignas esse passiones temporis huius, ad futuram gloriam. Primū quippe confertim vniuersi, quæ eis à multitudine inferrentur, pertulere, contumeliosas inclamationes, verbera, volutationes, rapinas, lapidationes, & carceres: omnia denique alia, quæ ferocienti multitudini contra inimicos & hostes facere in mentem venire solent.

C A P P T X V I I .

DEinde scriptū id exequitur, sanctos ad tribunal abductos, atque ibi interrogatos, in carcerem coniectos esse. Atque inter eos Vetium quen-

dam Epagathum, quum ætatis flore vigentē, tum D fide omnique bonorum operum genere pollentem, tantam multitudinem abduci ægrè tulisse, & se ad defensionem eorum obtulisse, atque ob tam pulchram professionem cum aliis simul abreptū esse. Decē verò periculi magnitudine victos, martyrio renunciasse: & sanctis timorem ingentem reliquisse, admodum metuentibus propter dubiū futuri casus exitum, ne scilicet de eo quoque periclitarentur, ut Christo exciderent. Eorum tamen numerū alios paulatim expleuisse. Optimos quoque ex vtraque ecclesia delectos, & cum martyribus ipsis ex gentibus seruos vnā comprehensos, eosque flagrorum vi & necessitate coactos, contra nos ementitos esse Thyestis cœnas & Oedipi concubitus, aliāque item plurima vulgasse, quæ neque auditu neque dictū credibilia essent: neque etiam vnquam post homines natos, quod facta essent, fidem obtinuissent. Quarum rerum infamia vulgò iactata, omnes (inquit) cōtra nos sunt efferati. Et qui hactenus propter familiarem consuetudinem & humanitatem moderatiores fuerant, grauem in nos fremebundi acceperunt animum. Quapropter cruciatus orationis vim omnem superantes sancti martyres pertulerunt, satana summo studio contendente, ut ab eis quoque blasphemiarum quicquam proferretur. Precipue autem multitudinis ipsius & militum & Præsidis furor incubuit in Sæctum, ecclesiæ Viennensis diaconum: in Maturum, recens quidem illum illuminatum, sed generosum & fortem decertatorē: in Attalum Pergamenum genere, columnen & firmamentum Gallicorum Christi fidelium: & in Blandillam, quæ statu quidem serua fuerat, ingenium autem & animum habuit perquam liberalem. In ea nimirum exhibuit atque repræsentauit Christus, quæ apud homines vilia, ingrata, nulliusque adeo precij habeantur, ea apud se in maximum esse honorem, propter egregiam in se piorum animorum affectionē & amorem. Quum enim omnes metuerent, heraque etiam eius carnalis * maximopere de ea esset anxia & sollicita, (aderat namque & ipsa, fortiter certamini pro Christo incumbens) ne illa naturæ imbecillitate, vel solam liberio rem professionē non perferret, tanto eam animi robore confortatam esse tradunt, ut tortores, qui sibi inter se succedentes à matutino tempore ad vesperam vsque virgis & fustibus eam ceciderant, animos desponderent, victosque se profiteretur, quid rerum deinceps de ea agerēt dubij. Obstupescerent etenim, mirabatur spiritum prorsus in ea remanere, cuius corpus circumquaque conscissum & apertum esset. At illa, perinde atque ab ineunte ætate certaminibus esset exercitata, perdurabat: laxametūmq; ei, & (ut ita dicam) + indolentia plagarum & cruciatuum erat, quod subinde a Christianā se esse proclamaret b. Sæctus verò & ipse tanta animi præsentia, & tam generose & fortiter se sacrificibus opposuit, plurimamque eorum sæuitiā & pœnis incutiēdis feritatem aded superauit, ut ab illis interrogatus, non gentem suam, non patriā, non nomen, non aliud quicquam, sed vnicum hoc in certamine & lucra tormentorum omni, Christianum se esse diceret: quum quidem illi se ex eo, propter tam graues ac intolerabiles cruciatus, degenerem aliquē nobis-

Scriptū ecclesiarum Gallicanorum ad ecclesias Asia & Phrygia, de eorū martyris.

Diabolus persequutionis piorū hominum auctor. † uagastor.

Vetium Epagathus egregius iuuenis. Decem Christi serui à martyrio abheruerunt. Eorum vici sancti martyres doluerunt. Serui infideles, ut de clero. Sæctum (scilicet) Maturum, Attalum, Blandillam. Eo modo. huiusmodi etiam publicum c. secti.

Primary martyres: Sæctus Diaconus, Maturus, Attalus, Blandilla

* æquidē Admiranda Blandilla in perferendu omniū cruciatuum tormentu tolerans. † uagastor.

a Maximopere pij sancti; b. miris Christiani noie sunt gloriosi, & delectati.

b Mirifica etiam ipsius Sancti potentia.

que

A que infaustam atque ominosam vocem audituros sperarent. Itaque contentione illa cruciatuum summorum inferendorum fracta, ad postremum æreas squamas candentes mollissimis & teneris quibusque martyris membris asperferunt, & agglutinarunt. Atque ita ex illis quidem sic adustis, nidor & aruina profluebat: ipse verò constans & immotus permanebat, fidēque stabilis, & aqua vitæ ex cœlesti fonte promananti conspersus atque recreatus, magis magisque confortabatur. Ac corpus totum inter se membris congruens, martyr erat: vnum totum vulnus, vna totum cruenta vibex, contractum prorsus, & ab humana specie, exteriorē suā parte, alienissimum. In quo ipsemet CHRISTVS patiens, gloriam & laudem ingentem percipiebat, & aduersarium proculcabat. Apertum quippe reliquis omnibus exhibuit exemplum, nihil ibi esse terribile & metuendum, vbi adsit Dei patris dilectio: nihil erumnosum atque dolendum, vbi CHRISTI gloria. Aduersarij sanè quidem incredibili animorum tumore & incensione laborantes, ita demum se superiores fore sunt opinati, si ex interuallo deinceps eadem inferrent tormenta. Martyres enim ipsos vel cruciatibus tantis victos in impietatem eorum concessuros: vel suppliciis immanibus immortalis, grauem reliquis allatos esse timorem & terrorem existimarūt. Quod vbi facere sunt aggressi, adeo sunt spe sua frustrati, vt ille corpore tormentis doloribusque omnibus releuato, confestim restitutus, vltimū membrorum formamque integram ita receperit, vt quæ ei iterum sunt illatæ pœnæ, non excruciatio, sed sanatio atque restitutio esse viderentur, cœlitus videlicet ei allato auxilio. Cæterum Bibliadem etiam quandam produxerunt, eamque flagris crudelem in modum conscindentes, persuadere illi conabantur, vt sacra nostra detestandum piaculum esse diceret. Illa autem veluti è somno excitata, longè aliud, diuersumque magis quam ipsi expectantes volebant, professa est, illud insuper adiiciens: Quomodo verò homines isti infantes vorent, qui etiam ab animantium ratione carentium sanguine abstineant? Ac talia quum & pateretur & diceret generoso admodum animo, ordinari martyriū est allecta. Enimverò postquam quæsitores isti & carnifices, virtute Christi ad hunc modum infirmiores esse comperti, atque martyrum impressione & tolerantiā prostrati sunt, vt in carcere eos affligerent, consilium ceperunt. Ita illi terra horrentium tenebrarum caligine & pedore excruciantur, & pedum distractio ad quintum vsque fudicularum foramen extenditur. Quapropter multi in vinculis sunt suffocati: multi ægrè viuentes, spiritum cum dolore traxerūt, omni prorsus humano destituti auxilio. Fuerunt etiā, qui simulatque in carcerē sunt coniecti, q̄ grauem eius squallorem non ferrent, decessere, CHRISTO IESV variis Martyres modis glorificante. Pothinus autem Lugdunensis Ecclesiæ episcopus, vir imbecillus, vt qui nonaginta supergressus esset annos, & naturali quidem infirmitate ægrè corpori vitalem auram suppeditaret, spiritu autem propter obcundi martyrii desiderium esset validissimus, ad

tribunal est pertractus, corpore tenui & soluto, D perinde atque vasculo quopiam animam vix retinens. Atque ibi consistens, quum pulchram professus esset profersionem, à tribuno, quisnam esset Christianorum Deus, interrogatus: Quum Christianus, inquit, fueris, scies. Quapropter violentius quoque statim acceptus, plagas tulit. Qui enim propius ei astabant, manibus pedibusque in eum insilientes, summa contumelia canos eius affecerunt: qui verò longius remoti fuerant, quæcunque locus subministrabat tela, in eum coniecerunt. Omnes quidem certè flagitium se & piaculum committere existimarunt, si quid insolentia pernicis & perulantia proteruæ in eum intermitteret: eoque modo se deos suos vindicare putauerunt. Deinde, quum ægrè iam spiraret, in carcerem est demissus. vbi biduo post, spiritum Deo decedens commendauit. Porro qui CHRISTVM abnegauerant, vt malefici in martyrum custodiam coniecti, quod viderent illos quidem iucundius relucere ac lætius florere, hilaresque gloria & gratia abundantes, nec non suauitatem odoris CHRISTI redolentes, unguento scilicet quodam, sicuti nonnullis visum est, ita delibutos, vt vincula eorum quasi comptorum sponforum ornatum decentem præ se ferrent: seipsos autem deformes ac malè olentes probrisque obitos, vindicemque intra se & carnificem conscientiam in animis gerentes, qui videlicet vt illiberales parumque viriles homicidij sibi ipsis crimen impingentes, omnium præstantissimū nomen reiecissent: ex martyrum conspectu confirmabantur, seque ab eis recipi rogabant. Atque illi eos non grauatè, nullam prorsus suspensionem reliquam faciētes, susceperunt. Ex eo tempore martyria variè sunt diuisa, atque distincta. Ex multifformibus nanque & versicoloribus floribus coronā illi texentes, Christo eam obtulerunt, & maximum illud immortalitatis præmium receperunt. Maturus quidem, & Sanctus, Blandilla & Attallus, in publicū ducti, & in amphitheatro bestiis obiecti, eosdem sunt angores experti: plurimisque tormentis superatis, tandem in sedili ferreo, cui ignis esset suppositus, sunt collocati, vbi ex corporibus eorum adustis nidor ingens redditus, carnifices copleuit. Qui tantum ex constantia martyrum concepere dolorem, vt patientiam illorum tanquam furis agitati exuperare contenderent. Ac Sanctus quidem & Maturus certamine tanto obito, eo die cursum suum absoluerunt, & gladio cæsi, veluti victimæ DEO sunt oblata. Blandilla autem in stipite distenta, bestiis esca est proposita: faciēque supplicij eius qui pro ea est crucifixus referens, magnū cōcertatoribus suis præbuit desiderium, in sorore sua habitum & formam exoptati illius inspicientibus. Quare illud quoque exhibebat, ac veluti persuadebat, qui pro CHRISTI gloria patitur, eum passionibus participem esse viuētis Dei. Sedenim quum bestia eam non attingeret, ad alium reseruata est agonem, vt simul & multis variisque colluctationibus deuicta perplexo illo serpente, certum constantis fortitudinis exemplū fratribus fieret, vilis ipsa & imbecillis, & inuictum habens propugna-

* 3 Αωμὰ
Ἰον μαρτυροῦ
ἀν τῶν οὐμῶν
βυθίων, qd
αὐτῶν sic ver-
τι potest: Ac
corpus scilicet
ipsum crude-
litate tantam
testabatur:
vel, Earū ve
rum que ac-
ciderat, desin-
erat.
Christum ipse
in sanctis
martyribus,
vt membra
sua, patitur.

Corpus San-
cti a tortori-
bus fuditiss-
ime excruciatu
easū forma
sua diuinit
restitutum.

Bibliadem ge-
nerosissim.

Martyres in
carcere squa-
lore & pedo-
re excruciatu
re excruciatu

Pothini epi-
scopi marty-
rii.
† ἱ τὸν δίακονο
νῶν τῆς ἐκκλ-
ουσίας ἐν Λαγ-
δύνη, οὐκ οὐκ
εἰς ἔτη αὐτοῦ
εἰς ἑξήκοντα. Ἐἰς
ἐξέλιξ. 5. 6. 7.
Nonagenari-
us martyr.

† Christi ne-
gatores fide
Christiana
abiecti, tā-
quam malefi-
ci in carcerē
coniecti, quō
martyrum
optatā forte
admirantur,
suum vicē ipsi
suam mise-
ratur.
Conscientia
carnificum.

Nō grauatè
isti à Marty-
ribus in gra-
tiam & con-
fortiū recepti

Sanctus &
Maturus in
Domino ob-
dormiunt.

Blandilla
agon.

Attali cer-
tamen.

Negatores
Christi ab ec-
clesia matre
resipiscetes so-
scripimus.

Ex Marty-
ribus Ro. si-
mes gladio in-
gulati, alij be-
stia obiecti.

Nōnulli de-
mo Christi
abierunt.

Alexander
medicus

Martyr.

Attali cades

† τῶν μνο-
μαχῶν.

Iti Pontici
pueri.

Item Blan-
dilla.

Tortores ipsi
à Martyri-
bus viti.

A torem Christum, diuersisq̄ue aduersarium certa-
minibus debellans, immortalitatis coronam re-
portaret. Secundum hanc, Attalus in theatrum
ducebatur, cui tabella præferebatur, cum inscri-
ptione huiusmodi: Hic est Attalus Christianus.
Erat autem is ex clarorum virorum ordine, fir-
mam sanamque obrinens conscientiam, atque in
certaminibus pro CHRISTO susceptis probè
exercitatus, & constans veritatis testis. Quo
producto, quum petulantius plebs tumultuaretur,
Præses eum, vt ciuem Romanum, in custo-
dia asseruari iussit, donec Cæsaris de eo atque a-
liis explorasset sententiam. Interea qui antea ne-
gatione mortui fuerant, spiritum vitæ resipiscen-
tia receperunt: & quos extinctos eiecerat, eos
reuiuiscetes mater est complexa. Ij dulciore do-
ctrina accepta, ab eo qui non vult mortem pec-
catoris, virtutem & robur ad perpetiendum as-
sumpserunt. Nam allato à Cæsare rescripto, qui-
cūque ex Christianis Romani essent, gladio sunt
cæsi: cæteri bestiis sunt obiecti, aut aliis graui-
bus suppliciis affecti. Primi autem omnium, qui
antea pœnitentia vsi fuerant, inquirebantur. Spes
quippe quæstoribus erat, eos denuò captum iri.
Verum illi partim martyrum aggregati sunt ordi-
ni, partim perditionem sequuti: illi nimirum,
qui indigni parumque firmi fuerant, & de reli-
gione nostra minus rectè senserant. Martyrum
catalogo ascriptus etiam est Alexander, artis me-
dicæ peritus, & in Galliis omnibus notus. erat
enim multa dicendi libertate præditus, & Apo-
stolicæ gratiæ non expers. Et tribunali assis-
tens, ac nutu martyres cohortans, deprehensus & ipse
est veluti certamina parturire. Itaque iudici de-
latus, & capitis damnatus, vnà cum Attalo be-
stiarum feritati est obiectus. Sed quum nihil ad-
uersi ab eis sensissent, pluribus defuncti certami-
nibus, postremò & ipsi vt victimæ sunt cæsi: A-
lexander quidem, nihil proloquutus: Attalus au-
tem, quum in ferreo sedili vreretur, nidòrque ab
eo prodiret, illud tantum Romana lingua præfa-
tus, En hoc ipsum est humana vesci carne, quod
vos facitis: nos verò neque homines voramus,
neque præterea mali quidquam facimus. Inter-
rogatus etiam, quod Dei esset nomen? respon-
dit, Deus nomen non habet, vt homo. Post hos
omnes, vltimo + gladiatorum die, cum Ponti-
co puero quindecim propè annos nato, genero-
sa Blandilla est producta. Ij per simulachra deo-
rum iurare iussi, non paruere. Quapropter mul-
titudinis animis aduersus eos efferatis, permul-
tis sunt excruciatu tormentis. Et puer quidem sup-
pliciu tantis cedens, reddidit spiritum. Blandil-
la verò postrema, veluti mater generosa, excita,
quæ liberos victores ad regem suum præmississet,
festinabat & ipsa per mortem exultans, veluti ad
nuptiale conuiuium: & non ad bestiarum, qui-
bus obicienda erat, lacerationem. Itaque post
flagra, post bestias, post ahenum, ad vltimum re-
ticulo inclusa, tauro agresti & feroci est obiecta:
& quum diu multumque à belua ea esset iactata,
tandem & ipsa est magnificentissimè iugulata.
Cuius tantam demirati fortitudinem immanis-
simi illi persecutores, haud vnquam apud eos
visam esse mulierem tot & tanta supplicia per-

peti, testati sunt. His ita peractis, denuò con-
tumeliosa iniquissimorum hominum iniuria læ-
uare in martyrum corpora cœpit. Quoddanque
ab illis essent superati, id in maiorem euasit iram.
Proinde & eos qui in carcere mortem obierant,
& eos qui variis & exquisitis suppliciis excrucia-
ti fuerant, ne quis eorum sepulturæ honorem sor-
tiretur, canum nocturnis simul & diurnis tradi-
derunt custodiis. Præterea quæ à bestiarum fer-
ritate & ignis violentia superfuerant reliquias,
comminutas illas & in carbores redactas, capi-
ta quoque & resectamenta eorum per dies plu-
res asseruanda diligentius militaris manus excu-
biis mandarunt. Ac impij milites partim denti-
bus in eos stridebant, vt per furorem defuncto-
rum quoque reliquiis insultarent: partim in lu-
dibrium cadauera vertebant. Si qui verò vide-
rentur esse aliis æquiores, probosè, vbi Deus
eorum esset, quidve illis religio eorum, cui ani-
mas ipsi suas posthabuissent, prodesset, require-
bant. Grex autem fidelium in magno fuit mœ-
rore & luctu, quodd humare martyrum cadaue-
ra non liceret. Neque enim ad hoc eis nox pro-
fuit, neque auro ea redimere potuerunt: nedum
precibus vllus locus esset apud eos, quibus id ma-
ximum lucrum est visum, si illa sepultura care-
rent. Sub hæc scriptum, quod diximus, infert.
Itaque corpora sanctorum illorum omni genere
ludibrij & probri traducta, & sex diebus sub dio
iactata, postea autem combusta atque in cineres
redacta, ab iniquis hominibus in Rhodanum flu-
uium ibi præterlabètem sunt sparsa, vt nihil pror-
sus eorum in terris amplius esset reliquū. Et hoc
sic fecerunt, perinde atque Deum deuincere, aut
regenerationem eorum præpedire possent: vt ne
quam (sic illi dicebant) resurrectionis spem ha-
beant, qua ipsi adducti, peregrinam nobis & no-
uam inducunt religionem, & dura acerbâque om-
nia despiciunt, prompti prorsus & parati cum
gaudio adire mortem. Videamus nunc, an sint
resurrecturi, & si potest eis opem ferre Deus eo-
rum, & è manibus nostris eos eripere? Atque hæc
quidem commentarius ille refert. Facili autem
coniectura & ratione conuenienti colligere licet,
quæ in reliquis etiam prouinciis sint acta, quan-
ta vltimo martyrum extiterit vbique multitudo.

Cadauera
sanctorum mar-
tyrum inha-
mante tra-
cta.

Sepultura
honor marty-
ribus denega-
tur.

Corpora corū
in cineres re-
dacta, & in
ammem Rho-
danū disci-
ta.

Ea crudelita
de tyrannici
stratos à spe
resurrectionis
absterere
sunt conati.

CAPIT XVIII.

N commentario eo
aliud quiddam me-
moratu dignum tra-
ditur, quod ad mul-
torum vtilitatem, si
historiæ huic infer-
uissem, minimè id i-
uidiosum mihi fore
dixi. Alcibiades
quidam martyru cho-
ro adscriptus, squali-
dam planè & duram agebat vitam, & solo pane
& aqua victitās, à cæteris cibis omnibus abstin-
bat. Quem morem quum in carcere quoque ser-
uare pergeret, Attalo, qui & ipse post primum
obitum certamen ed coniectus fuerat, res ea

Alcibiades
martyr du-
rissimè cōfectis
vitiis ab At-
talo martyre
in carcere ad-
monitus, de
seueritate ca-
ritatis, ci-
borum dele-
ctum reiecit.
Exemplum
memorabile.

A est reuelata. Is porrò illum admonuit, non re-
 22 tē facere, qui creaturis DEI non vteretur, &
 23 multis exemplum scandali atque offendiculi fie-
 24 ret. Proinde Alcibiades posthac nullo discrimi-
 25 ne, omne genus cibi, circa satietatem tamen cæ-
 26 pit: & gratias Deo egit, qui quod ei defuisset, ita
 27 expleuisset. Minimè nanque ab eis aberat gratia
 28 Dei, sed Spiritus sanctus erat cum eis, omnia con-
 29 sulens atque dirigens in melius. De eorundē mar-
 30 tyrū æquitate atque humanitate, scriptura ea quā
 31 diximus, talia memorat: In tantum videlicet æmu-
 32 latores fuisse Iesu Christi, vt quum in tāta essent
 33 gloria, sapiusque martyrij agonem obirent, Chri-
 34 stique ad eò stigmata circumferrent, neque se ipsi
 35 martyres vocarent, neque nobis permitterent vt
 36 eos nomine eo compellaremus. Quòd si quis no-
 37 strum vel in epistolis, vel in sermonibus martyres
 38 eos nominasset, acris id reprehēdebant: perlibē-
 39 ter martyrij appellationem cedentes Christo, ve-
 40 ro & fideli martyri atque testi, eidemq; primoge-
 41 nito ex mortuis, & duci auri que vitæ Deo. Ad-
 42 dit præterea illud, q̄ etiam defunctorum memo-
 43 riam celebrant: illos scilicet esse martyres, quos
 44 Christus ad se traxisset: se autem viles esse, & nul-
 45 lius rei homines, dicentes. Orationes quoque pro
 46 se fieri petierunt, vt & ipsis certamine cum laude
 47 defungi liceret. Qui quum libertate multa freti,
 48 rebus ipsis martyrij virtutē præstarent, nomen ta-
 49 men sunt deprecati: timore Dei sub potēti manu
 50 eius humiliati, à qua satis deinde sunt exaltati. Et
 51 ipsi quidem defenderunt omnes, accusarunt autē
 52 neminem. Soluerunt itidem omnes, ligarunt ne-
 53 minē: atque pro eis qui se summis affecisset malis,
 54 sunt præcati, ita vt id antea fecerat Stephanus. De-
 55 inceptum scriptum id hisce de eis vitur verbis. Maxi-
 56 mum illis bellum cōtra aduersarium fuit, per cha-
 57 ritatis sinceritatem, vt belua illa strangulata, quos
 58 pri⁹ sibi deuorasse videbatur, viuos redderet. Nō
 59 enim gloriati sunt super delinquentium casu: sed
 60 quibus ipsi abundarūt gratis & donis, de eisdem
 61 indigentibus cōmunicarunt. Et materna prorsus
 62 habentes viscera, multas pro eis ad patrem profu-
 63 derunt lachrymas. Vitam petierunt, & dedit eis,
 64 quā proximis suis impertierunt. Et omnes victo-
 65 res ad Deum transferunt. Pacem semper comple-
 66 ctentes, & pacem nobis cōmendantes, in pace ad
 67 Deum peruenerunt. Non laborem aut dolorē ma-
 68 tri, neque seditionem aut bellū fratribus: sed gau-
 69 dium, pacem, cōcordiam & charitatem relinquen-
 70 tes. Hæc addidi, tum propter sincerā piāque san-
 71 ctorum illorum virorū erga lapsos affectionem:
 72 tum propter inhumanū immisericordēque eorū
 73 animū, qui postea superbē & crudeliter mē-
 74 bris Christi insultarunt, nullāque eorū per com-
 75 passionis virtutem habuerunt rationem. Qui san-
 76 nē etiam si tum quidquam aut officiosē fecerunt,
 77 aut rectē statuerunt, nō continuò tamen sibi pla-
 78 ceant, vel supercilia erigant. Cæterum quum iam
 79 tum primū apud Phryges Montanus, & Alci-
 80 biades, & Theodotus, prophetarum opinionem
 81 passim fama obtinuissent (quòd enim ea quoque
 82 tempestate varia dona Dei in multis florerēt Ec-
 83 clesis, multis illi visi sunt charismatum eorum
 84 participes esse, proindēque prophetiæ fidem me-
 85 ruere) & sententiæ plurimorum de eis variarent,
 86 qui in Gallia fuere fratres, piūm rectūque de eis

iudicium suum, in scriptum, quod sæpe diximus, D
 retulerunt, eidemque quosdam eorum qui com-
 memorati sunt martyrum epistolas inseruerunt,
 quas illi ex vinculis & carcere ad fratres in Asia
 & Phrygia de nonnullis Ecclesiasticis quæstioni-
 bus dederunt. Atque hæc quidem hæcenus.

CAPITULUM XIX.

Antoninus autē Veri frater, septem
 annis & quatuor mensibus Ro-
 mano administrato imperio, Com-
 modo id reliquit. Cuius decimo
 anno, Eleutherus Soteris successor
 Romæ episcopatum tenuit. Cui deinde, quum
 tredecim præfuisset annos, Victor est surrogatus.
 Hic ecclesiam ibi decem gubernauit annis: & suc-
 cessorem Zephyrinum habuit, nono imperij Se-
 ueri anno. Zephyrino, qui decem & octo annis
 ecclesiam Romanam rexit, Callistus est successus:
 qui eam quinque annis administratam, Urbano
 successori reliquit. In Alexandria ecclesia Agrip-
 pinus duodecim annos episcopatum gessit. Ei Iu-
 lianus successit: qui decem annis munere sacro
 obeundo expletis, Demetrium successorem re-
 cepit. Apud Antiochenos post Maximinum, qui
 vndecim annis ecclesiæ gubernator fuit, Sera-
 pion episcopus creatus est, octauus ab Apostolis
 successor. Qui satis diu cum laude ecclesiæ præ-
 fuit, & eam Asclepiadi regendam reliquit. Eis-
 dem temporibus Hierosolymis, in sancta Sion,
 * adhuc admirandus ille Narcissus sacrosancto
 fungebatur munere, quindecimum obtinens suc-
 cessionis locum, à secunda, quæ sub Hadriano
 facta est, eius vrbs euersione: ex quo, post eos
 qui ex circumcisione ibi fuerunt, episcopos, Mar-
 cum primum ex gentibus regendæ ecclesiæ præ-
 fectum esse, antea diximus. Cui Casianus, sicuti
 successiones eius ecclesiæ tradunt, est successus.
 Huic autem Publius, Publico Maximus, Ma-
 ximo + Iulianus. cui ordine successerunt: Ca-
 ius, Symmachus, Caius alter, Iulianus item alter,
 Capito, Valens, Dolichianus, & ab Apostolo-
 rum successione trigessimus Narcissus. Cæsareæ
 porrò Palestinæ episcopale munus tum habuit
 Theophilus. In Græcia autem, Corinthi Bacchy-
 lus episcopus fuit, Ephesi verò Policrates, & ali-
 bi alij, vt par erat, quamplurimi, Commodus, ac
 deinde Seuerus Romanū imperium administran-
 tibus. De iis nunc satis.

M. Ant-
 oninū 19 an-
 nu imperas-
 se, scribit Eu-
 seb. lib. 5. c. 9
 Episcopi Ro-
 man. Euseb. lib. 5.
 cap. vlti.
 Alexandri-
 ni. Antioche-
 ni.

Hierosoly-
 mitani ab vr-
 be uerū euer-
 sa ex genti-
 bus lacti.
 Euseb. lib. 5.
 cap. 12.

† Alij Iu-
 lium habēt.

Episcopus
 Corinth.
 Item Ephe-
 sius.

* In persecutione sub Seuero, Narcissus episcopus Hieroso-
 lymitanus annos aliquot in solu locu latuit. Quo tempore inte-
 rrim ei ordine substituti sunt, Dins, Germanion, Gordius, vt
 infra libro quinto, capite decimo scribitur, vbi alia huius secessus
 offertur causa. Alij autem in hoc catalogo Symmachum &
 Caium alterum non recensent. Eaque ratione Narcissus, quum
 è solitudine reuersus Episcopatum recepit, à Marco quindecimum,
 ab Apostolis trigessimus fuerit Hierosolymis episcopus.

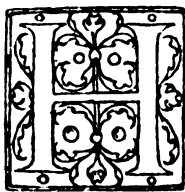
k ij

Admiranda
 sanctorum
 martyrum
 summissio &
 humilitas, no-
 mē martyriū
 repudiantiu.
 Christus ve-
 rum & fidelis
 martyr.

Memoria de
 sanctorum
 Martyrum.
 1. Petri. 5.

Absolute
 & perfecta
 Christiana
 p̄fessionis ex
 osculada exē-
 pla: quæ vi-
 nam præsta-
 rent nostri
 ani Euan-
 geli homines.
 O sac̄tissima
 & Christi-
 nissima præ-
 stitissimam
 animarum
 peccata.

Aduersus
 eos qui san-
 ctitati sibi
 gloriā arro-
 gantes superbē
 lapsos auer-
 santur, &
 ab Ecclesia
 arcent.
 Gallicani
 martyres ex
 ipso carcere
 iudicium de
 Montano &
 p̄phetia eius
 suam in A-
 sia & Phry-
 giā perscri-
 pserunt.

Artesibus autem, quas diximus, diuinorū, quos retulimus, viro- rum virtute & doctrina profus euulsis, zizaniorū fator alias in- super seminare nō cessauit. Sed & priorum illarū multi adhuc restabant furculi, puræ agrorū Christi sationi offi- cientes, multę etiam derepentē tum primū in- itium sumētes producebātur. Omnes tamē a Si- mone & Saturnino, atque ab absurda & importu- na scientia Cerinthi ortū traxerunt. Artemon & Montanus tum primum pullulabant, & tanq̄ ser- pentes ruberæ interitum spirantes, venenatorum reptilium more, per Phrygiā in Asia prouolueban- tur. Marcionis autē secta dissecta atq; diuisa erat. Quidam etiam Romæ vigeabant, vt Florinus & Blastus, qui & ipsi nouas opiniones de vero veri- tatis Verbo induxerunt. Et Florinus quidem, q̄ in petitione presbyterij repulsam tulerat: Blastus au- tem, nō ob dissimilem quoque causam. Quilibet verō eorum officina seorsim cōtra veram pietatē instituta, permultos ex ecclesia in errorem suum pertraxit. Sed enim contra Artemonem, eiusque successorem Theodotum Byzantium coriarium, qui illius errorem multum prouexit, beatus ^b Vi- ctor depugnauit. Redarguit quoque importuni- tatem eorū liber, qui paruus Labyrinthus dicitur, quem nonnulli ab Origene compositum esse au- tumant: sed eos stylus & eloquutionis forma re- fellit ^c. Montano porrō tanquam inexpugnabile propugnaculū Deus obiecit Hierapolitanæ eccle- siæ antistitem Apollinarem, virum eximium, qui ad diuinæ doctrinæ cognitionem profanas etiam disciplinas adiecerat. Aduersus hunc quod scripse- runt Miltiades, Apollonius, Serapion Antioche- næ ecclesiæ episcopus, & alij complures: sicuti & contra ^d Proclum, eiusdem hæreseos antesigna- num, Caius, quem antea quoque nominauimus ^e. Marcionis autem opinioni, eiusque diuisioni, sa- pientissimus restitit Rhodon. Ad Florinum autē, & Blastum, qui Romę schismatis & dissidij duces fuere, sepe nobis nominatus Ireneus cohortatio- nes scripsit: vt nuncio vanis atq; inanibus sermo- nibus & cōcertationibus remissō, Apostolicis in- hæreret traditionibus. Enimuero rectē me factu- rum esse puto, si perniciosorum eorum hominū illegitima & adulterina dogmata exposuero, & quantum licebit eis præclaros illos viros oppo- suero, qui validis atque inuictis diuinorum oracu- lorum argumentis, superfluas & inutiles illorum nugas & deliramenta fortiter confutarunt.

a Primi heresum auctores.

a Artemon & Montanus heretici in Phrygia. Marcion. Florinus, & Blastus.

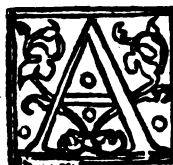
B

b Victor Ro. episcopus, Artemonem & Theodotum refutauit. Paruus Labyrinthus. c Montanū Apollinarem impugnavit, & alij.

d Proclum Caius. e Marcionis sectam Rhodon. Florinum & Blastum Ireneus.

C

Heretici & deliramentū Artemoni.

Artemon igitur, qui & Artemasdi- ctus est, eadem quæ nos, de Deo vniuersitatis huius sensit, conditorem eum esse rerum omnium dicens. Dominum autem nostrū Iesum Christum asseruit merum esse hominem, ex virgine natum, & virtute pro- phetis præstantiorem. Atque eadem hæc Apo- stolos quoque prædicasse asseuerauit, perperam exponens atque deprauans diuinarum literarum

sensum. Successores autem eorum diuinitatem D tribuisse Christo, quum antea Deus non fuerit, dixit. Coriarius verō quidam Byzantius Theo- dotus nomine, discipulus eius, alterius sectæ prin- ceptus extitit, & multo adhuc peiora est commen- tus. Præclaram autem rem se facere existimauit, quod auctoritatem diuinitus inspiratis literis ab- rogauit, & eas quas ipsemet recepit, corrupit. His Victor episcopus Romanus, veluti doctrinam fi- dei adulterantibus generosē restitit, coriariū- que ab Ecclesia proscripsit. Qui paruus Laby- rinthum composuit scriptor, hos redarguit, alle- rentes se eiusmodi doctrinam ab Apostolis & successoribus eorum accepisse, veritatēque vs- que ad Victoris tempora, qui decimus tertius à Petro Romanæ vr̄bis episcopus fuit, obtinuisse, & à successore eius Zephyrino corruptam fuisse. Verba eius sic habent. Et fortasse id quod il- li docebant, verisimile fuisset, nisi eis refraga- rentur primū diuinæ scripturæ, deinde fratrum quorundam Victoris tempore presbyterorum ²² libri, quos illi & ad gentes & aduersus hæreses ²³ pro veritate scripserunt: Iustini inquam & Mil- ²⁴ tiadis, Tatiani, Clementis, & aliorum compluriū, ²⁵ in quibus omnibus diuinitas Christo tribuitur. ²⁶ nam Irenæi, Melitonis, & reliquorum, quis igno- ²⁷ rat scripta Christum Deum eundēque homi- ²⁸ nem prædicare: Psalmi etiam & carmina quæ- ²⁹ cūque iam inde à principio à fidelibus sunt cōpo- ³⁰ sita, Verbū dei Christum laudibus celebratā dei- ³¹ tatem ei tribuunt. Quomodo igitur ecclesiastico ³² dogmate à tot annis prædicato defendi potest, ³³ vsque ad Victoris tēpora doctrinam hanc, vt ipsi ³⁴ dicūt, in ecclesiis obtinuisse? Quomodo etiā non ³⁵ erubescunt, hæc contra Victorem ementientes? ³⁶ quum certō sciant, Theodotū coriarium, qui post ³⁷ Artemonē, pater & princeps huius diuinitatē ne- ³⁸ gantis defectiois fuit, & Christum primus purū ³⁹ hominem esse dixit, à Victore esse à cōmunionē ⁴⁰ repulsū? Si enim Victor eadē quæ illi sensisset, ⁴¹ (sicuti illorum docet blasphemia) quomodo is ⁴² Theodotum hæreseos eius inuentorē reiecit? Ad ⁴³ hæc, illa adiicit: Scripturas quidē sacras absque ti- ⁴⁴ more & pudore omni adulterarūt, antiquos fidei ⁴⁵ canones abrogarunt, Christū ignorarunt. Nec illi ⁴⁶ quid diuinæ literæ dicāt quarunt, sed Euclidē for- ⁴⁷ tasse & Galenū adorant. Et paulo pōst: Propter eā ⁴⁸ causam scilicet diuinis literis manus iniecerunt, e- ⁴⁹ mendare se & castigare eas dicentes: & subdola ⁵⁰ improbitate simplicē sacrarum scripturarū vim ⁵¹ & sententiā deprauarunt, sapientiores se ipso spi- ⁵² ritu sancto iactantes. Memoriz etiā prodidit, non ⁵³ vno consensu hoc eos fecisse. Aliter enim Theo- ⁵⁴ dotum, aliter Asclepiodorum, aliter quoque Her- ⁵⁵ mophilum, Apollonidē rursus aliter scripsisse. ⁵⁶ Quemlibet etiam illorū castigationem proprio- ⁵⁷ rum scriptosum edidisse: idque variantiū & dis- ⁵⁸ sidentium inter se exemplarium discordantiam ⁵⁹ indicare. Quosdam etiam istorum refert, non ⁶⁰ deprauasse scripturas: sed lege & prophetis pro- ⁶¹ fus abnegatis & abolitis, per iniquam & impiam ⁶² planē doctrinam, sub + gratiz obtentu, ad ex- ⁶³ tremum perditionis delapsos. Idem scriptor, qui ⁶⁴ librum eum aduersus illos edidit, de eis quid- ⁶⁵ dam etiam commemorat, quod huic operi inse- ⁶⁶ rere est visum. Natalem enim quendam ex ge-

Theodotus Byzantius

Aduersus hos ex paruo Labyrintho refutatio.

Heretici isti successores a postolorum primū Christi dōminatē tribuisse, & scripturas apostolicas deprauasse, nugati sunt.

† negat x̄p̄m. Theodotiani isti Natali, egregio Christi confessori, pecunia cupido persuaserunt, vt eorum heresi præcessit.

Anerosis & intrepidis cōfessoribus vnum, dicit ab Asclepiodoto, & Theodoto alio quodā argentariis, qui Theodoti illius, post Artemonē sectę eius ducis, discipuli fuere, deceptum persuasumque esse, vt mercede condita, (factū id propter confessoris eius laudem & celebritatem) sodalitati eorū præfesset, cōsq; illi cētum & quinquaginta + denarios diurnos daturos pollicitos esse. Itaq; quum in eorū hæresi esset, in somnis ei aliquoties Christus, verus animarum medicus assistēs, vt se à tali errore & seductione alienaret, hominem est cohortatus. Minimè enim illum, q̄ passionum suarū testis & martyr fuisset, ab ecclesiā segregatū perire voluit. Illo quoque adiecto, nō illum pro istorum opinionibus, sed pro Euāgelicis dogmatibus, strenuè decertasse. Minus tamen ille visioni obsequutus est, honore eo, quem se, q̄ deceptis atque seductis hominibus præiret, habere credidit, captus: & fortasse lucri quoq; splendore, vt homo, inescatus. Itaq; noctu rursus ei Saluator insistens, graues per Angelos flagris intulit plagas. Tū demum ille experientia edoctus, quantum malū sit, + se Deo opponere: sacco sumpto, & cinere cōspersus, q̄ celerrimè cum ipso diluculo ad ecclesiā con fugit, & ad Zephyrini ecclesiā Romanę præsidis pedes prouolutus, orationem atque deprecationem pro se ad Deum generis humani amatorem fieri rogauit: publicè in media plebe vibices, quas acceperat, plagarum ostentans. Eum verò ita ciulantem & quiritantem miseratus ille, manu porrecta ad pœnitentiam facile quidem recepit, ægrè tamen ad communionem admisit.

CAPVT XXII.

Montanus autē, vico quodam cui nomen est Ardaba ortus, hæresim quæ dicitur Cataphrygas iuenit: & ambitione honoris atque dignitatis percitus, & arrogantia cupiditatēque primatus trāuersem actus (ō absurda & importuna blasphemiam) Paracletū se & diuinum spiritum nominauit. Mulierculas duas, coniuges suas, Priscillam & Maximillā, prophetissas suas vocauit, earumq; scripta propheticos libros esse dixit. Maligno autē spiritu plenus, sicuti & duę illæ mulieres, noua quædam & insolentia dicere cœpit: insaniam apertè, & dæmonū intemperitiis actus. Cæterum vt adulterinus ille spiritus fidē sibi pararet, quædam p̄ illos, * cōiecturis ductus, prædicebat & diuinabat, seducens plerosque, & à recta via auertēs promissionumq; tumētī magnitudine inflans: beatōsq; eos pronuncians, qui de se quāuis absurdè, magnificè tamē sentirent. Non admodum tamen multis ex Phrygiis fuere, qui ab eo erant seducti. Vniuersalem porrò & quæ sub cœlo est ecclesiā omnē, omni pudore abiecto, impudentissimus ille dæmon calūniis p̄scindere non cessauit. Ea hæresi passim vulgata, qui in Asia fuere fideles, sæpe multis in locis regionis eius conuentus egere, recens exortā peregrinamq; inquirentes doctrinā: & tandem sectā eam, vt impiam & execrandā damnatam, è Catholica ecclesiā eiecerunt, atque à cōmunionē propulerunt. Idē Montanus nouorū quoq; ieiuniorū, præter ecclesiā cōsuetudinē, autor fuit:

& de soluendis dirimendisq; coniugiis legē tulit. De diuina autē Trinitate, & mundi creatione eadem nobiscū docuit. Nonnulli tamen ex sectatoribus eius postea, tres diuinitatis subsistentias vnū esse sunt opinati: eundē esse patrem, & filiū, & spiritū sanctū, dicentes. vnde etiam Sabelliū ex Libya, principia hæresis suæ sumpsisse ferunt. Porrò qui Montani disciplinā secuti sunt, Mōtanistæ ab eo dicuntur. Vocatur quoq; Cataphrygas, seu secundū Phryges hæresis, ab ipsa gente scilicet. Appellatur etiā Pepuziani, à vico quodā, quem ille Hierusalem vocare solitus erat. Priscillæ verò & Maximillæ prophetiam, fide & veneratione sacro sancto præferunt Euangelio. De quibusdam sanè eorum mysteriis nonnulli non pauca vulgauerunt, quæ illi non agnoscunt, sycphanticè ea aduersus se excogitata esse affirmantes.

CAPVT XXIII.

Evulenter sanè, id quod antea regulimus, cōtra hanc sectam scriptus Apollinaris Hierapolita, qui statim in principio scripturę suæ, se aduersus eam argumētis quoque & cōfutationibus sine scripto depugnasse ostendit. Librum autem eum ad Abercium quēdam scripsit, talē exorsus præfationem: Charissime Aberci Marcelle, Mandato à te, vt aliquid aduersus Alcibiadis, fortasse autē dicēdū, Montani hæresim, cōponerem, aliquandiu delibe rabundus & hæsitans me continui: nō equidem, q̄ minus mendaciū redarguere, veritatēq; patrocinari possem: sed q̄ veritus sim & cauerim, ne cui viderer scripto & lucubratione mea aliquid ad Euangelij & noui testamētī libros addere: quibus certè, qui sibi ex præscripto Euangelij vitam degendam constituit, neque adiciat, neque adimit quicquam. Quum autē nuper Ancyrā Galatiæ, & in ecclesiam eius loci, quæ nouæ istius, non vt ipsi dicunt, Prophetiæ, sed potius, vt ostendetur, pseudoprophetiæ nomine est decarata, venissem, pro virili mea, Domini gratia suppeditante, de eis ipsis, & quæ ab eis obiicebantur omnibus, diebus pluribus ecclesiæ, omnia disputās disserui. Quod quidē, aduersariis repugnantibus, ecclesiæ pergratum accidit. Ostēdit præterea, quod rogatu quorundam, dialogum & disputationem tum ibi habitam in scriptum retulerit, Zotici cuiusdā Ostreni presbyteri mētionem faciens. Deinde post breuem digressionem, res Montani, qui fuerit, vnde prodierit, & quæ delirans nugatus sit, exponit: ad eum ferè modum, sicuti nos de eo paulo antè scripsimus. Atq; hæc quidem, fraudē seductionemq; eius arguens, in primo libro disserit. In secundo autem, de obitu eius ita refert. Quādoquidem verò + propheticidas nos vocant, quod im mentas prophetiarum eorum ambages non recipimus (eos se nanq; iactant esse, quos populo misurū se Dominus promissit) respōdeant nobis, per immortalē Deum: Estne quispiam, o viri boni, ex omnibus iis qui à Montano, eiusque vxoribus, puenientes docere cœperūt, qui persecutionem à Iudæis passus, & à legis transgressoribus occisus sit? Sed neq; quisq; eorū cōprehensus, aut p̄ lege ipsa crucifixus, neq; in Iudæorū synagogis, flagellis

Sabellij Libyci hæresis ortus.

Apollinaris Montanista vni refutator.

Veteres timide, veracitè, & pie de rebus diuinis scripserunt.

Zoticus Ostreni presbyter & Iulianus Apollinensis, spiritum Maximilla cohibere sunt exgressi. Euseb. lib. 5. ca. 16.

† καὶ ἄλλων Νίκαυ. μνηστὰς ἑρμῆς, ἡοὶ ἐστὶν, ἐπιφύτας, Εὐσεβ. lib. 5. cap. 7. lib.

Natalis s̄ vn̄ ea de causa vapulas, q̄ à Christo semel atq; iterū ad pœnitentiam iniussus.

† ἴδ' ἀπὸ τῆς ἑρμῆς διῆ. Ἰν σῆνε τῆς πῆσις ἐκ τῆς ἐπιφύτας.

Hæresis Montani Cataphrygas.

Priscilla & Maximilla prophetissæ.

* σαχαινας Μοντανὶ δὲ νιασίο.

Hæresis eius excōrdata.

Montani non iam ieiunia, Cōiugiorum solatio.

Interi⁹ Mō
tani, Maxi
milla, &
Theodoti.

Maximilla
pphetia falsa

Montanista
plures se mar
tyros habere
iactantur.

Catholici
martyres con
iungi cū ha
reticis marty
ribus noluerunt
* τῶν ἐπι
σκοπῶν. Nice
ph. ἀπὸ ἐπι
σκοπῶν. Euseb.
lib. 5. ca. 16.

A casus est. Aliā autē mortē obiisse Mōtanus & Ma
ximilla dicuntur. A spiritu nanque vesano uterq;
agitatus, seipsum seorsim suspendit, eoque modo
ad instar ludæ proditoris vitam finiit. Sicuti etiā
primus prophetiarum eorum defensor, admiran
dus ille Theodotus, quum se seductionis spiritui
commendasset, potestatique eius permisisset, ia
ctatus, atque sublatus in cœlum, ac rursus dela
psus pessimè periit. In eodem libro astruit, diui
nos quosdam viros periculum fecisse, vt Maxi
millæ spiritum malignum redarguerent, vanita
tisque conuincerent: sed ab aliis impeditos esse,
qui daemoni ei subseruierunt. Progrediens deinceps,
ex ipso tempore prophetias eiusdem falsas
fuisse ostendit. Tredecimum, dicens, præterisse
annum, nihilque earum rerum quæ ipsa diuinaue
rat, accidisse. Neque enim vel in vniuerso orbe,
vel in regione aliqua bellum fuit: sed & Christianis
ex misericordia & gratia Dei, pax & tranqui
litas data. In tertio porrò libro, gloriantes eos,
quòd plures apud se sint martyres, idque certum
esse indicium prophetici, sicuti ab eis dicitur, spi
ritus refellit. Hoc verò ipsum longè omnium, in
quit, est falsissimum. Siquidem & aliarum hære
suum nonnullæ quamplurimos habent martyres,
non ideo tamen pedibus in illorum imus senten
tiam. Ac primi statim à Marcionis secta Marcio
nistæ dicti, plurimos habere martyres feruntur:
veruntamen Christum ipsum, iuxta veritatē non
profitentur. Et paulo pòst: Proinde quum Chri
stiani ex ecclesia, ad martyrium & professionem
veræ fidei & pietatis, vnà cum eis martyribus qui
Phrygum hæresis dicti sunt, vocatur, seorsim, nec
assentientes eis, neque cum eis communicantes,
moriuntur, propterea quòd nolint in Montani mu
liercularumque eius spiritus sententiam concede
re. Id autem verum esse, quod nostro quoq; xuo
Apamææ, quæ ad Meandrum fluium sita est, ac
cidit, exemplum declarat, in Caio & Alexandro
ab Eumenia martyribus, qui de recta fidei senten
tia & opinione decertarunt.

C Pseudopropheta, qui neq; timore neq; tremore ducitur in cõsterna
tione animi sinistra, à non voluntaria incipit inscitia, & in volun
tariam desinit animam insaniam. Euseb. lib. 5. cap. 17.

CAPIT XXIIII.

Euseb. lib. 5.
cap. 17.
Propheta in
ecstasi non di
uinitas, iuxta
Miltiadem.
Propheta no
ni testamēti.

† τῶν ὁμο
μορφῶν
ὁμοίων.
* τῶν ἐπι
σκοπῶν
μῆτις.

Dem scriptum Miltiadis scriptoris
quoque meminit, qui & ipse cõtra
eandem hæresim doctè scripserit,
dicta quædam eius ad hunc propè
modū citans. Hæc quum in cõmen
tario quodam Miltiadis fratris, in
quo asserit & probat, prophetas non in ecstasi
& consternatione loqui oportere, inuenissem, in
epitomen & cõpendium redegi. Progrediens de
inde oratione sua, noui testamēti prophetas enu
merat, in quibus etiā Ammiam quandā, & Qua
dratum recenset. Talem autem prophetā ex om
nibus eis qui vel in veteri, vel in nouo testamen
to, + spiritu sunt acti, nullū indicare poterūt: ne
que vel Agabū, vel Iudam, vel Silam, neq; etiam
Philippi filias, aut * Philadelphensem Ammiam,
aut Quadratum, aut quosdam alios quicquā ad se
ptinere gloriabuntur. Paulo pòst deinde: Ac liqui

dem post Quadratum & Ammiam, sicuti iacti
tant, Montani mulieres donum propheticū acce
perunt, quoniam alij post Montanum & eius vx
ores per successione id acceperint, ostendant. Opor
tere enim charisma propheticū in omni ecclesia
esse, vsque ad supremū Christi aduentum, Aposto
lus arbitratus est. Sed quem nobis indicent, nō ha
bent. Decimus quartus nanque iam agitur annus,
ex quo Maximilla mortua est. Hæc quidem is scri
ptor. Miltiades autē iste, alia etiam nobis studij di
ligentiaq; suæ de rebus sacris reliquit monumen
ta. Vnum siquidem librum ad Græcos, alterū ve
rò ad Iudæos perquam eruditè composuit: sed &
tertium scripsit ad principes, defensionem pro ea
quam complexus est philosophia instituens.

CAPIT XXV.

Verum enim verò & Apollonius,
scriptor ecclesiasticus, orationi
bus editis hæresim Cataphrygas
tum vigentem oppugnauit, quū
falsas eorum prophetias ad ver
bum refellens, tum vitam & mo
res autorū eius erroris traducens his, quæ sequun
tur, verbis. Hic ille est, qui matrimonia dirimere
docuit: hic, qui ieiunia legibus latis sanxit: hic, qui
Pepuzam & Tymium, parua Phrygiæ oppida, vbi
quos vndequaque ad se pertraxisset homines con
trahere & congregare voluit, Hierusalē nomina
uit: hic, qui æruscatores & pecuniarum exactores
instituit: qui sub prætextu & nomine oblationis,
auaritiæ sordes & munerū emūctiones, arte qua
dam inuenit: qui salaria verbum eius prædicanti
bus numerauit, vt per ventris curā doctrina eius
inualesceret atq; cõfirmaretur. Atq; hæc de Mon
tano. deinceps, quæ etiam de prophetissis eius di
cat, audi. Ostēdimus igitur has ipsas primarias p
phetissas, ex quo spiritu sunt repletæ, à viris suis p
fugisse. quū ergo sit, vt tam impudèret Priscā vir
ginem appellantes, mētiantur? Deinde hæc quo
que addit. Non tibi videtur scriptura omnis pro
hibere, ne pphetæ munera & pecunias accipiāt?
F Quum itaq; egregiam istā prophetissam aurū, ar
gentum, & vestem pretiosam accipere viderim,
quomodo eā non detester & abominer? Et paulo
pòst, de quibusdam confessoribus eorū hæc dicit.
Præterea Theomison inexplēbilis auaritiæ vir,
qui * professionis sigillum perferre nō potuit,
magna pecuniæ vi vincula sua redemit: quo ille
nomine, quū summissus se gerere deberet, glo
riosius pro martyre venditauit. Aulus is etiam est
ad imitationē Apostoli, Catholicā ad vniuersoscõ
scribere epistolā: in qua, si diis placet, eos docet q
melius q̄ ipse de fide sunt persuasi: & vaniloquen
tiæ verba defendit, simulque blasphema & impia
in Dominū & Apostolos sanctamq; ecclesiā ver
ba effundit. Sub hæc quendam apud eos marty
rem Alexandrum redarguit, qui vt prædo captus,
& * domini appellatione solutus atq; dimissus,
familiariter eisdem in ædibus cūm prophetissa vi
xit, eique pecuniam ingentem quæsiuit. Cuius, in
quit, prædas & latrocinia, aliaque audacia facino
ra, propter quæ est excruciatius, non opus est nos
commemorare, quum ea in acta publica relata *
Curia habeat. Itaque istorum quis cui noxam re

Miltiades
scriptor.
Apologia
composita pro
Christianis.

Apollonius
contra Mont
tanum.

Ornatus vir
tutibus suis
propheticis
Montanus.

Theomison
Montanista
falsus se esse
sore Christi
iactantur.
* ἀπολογίαι
συμφορῶν, hoc
est, martyriū
simuliter &
Alexandri.

* τῶν ἐπι
σκοπῶν

* ἡ ἐπι
σκοπία

A mitteret? utrum prophetissa martyri latrocinia, an martyr prophetissae avariciae lucta? Rursum de prophetis, quorum nomine ipsi sibi gloriantes placent, haec infert. Quod si negant prophetas suos munera capere, illud confiteantur, si convicti fuerint eos dona recepisse, non esse prophetas: & innumerabilibus id exemplis probabimus. Per necessarium autem est, omnes prophetarum fructus explorare & excutere. Dic rogo mihi, num propheta cerussa fucatur? propheta stibio linitur? propheta formam excolit? propheta tabulis & talis ludit? propheta foenerat, & lucro studet? Ad haec idem Apollonius in opere suo illud indicat, quod quadragesimo post anno scriptum id condiderit, ex quo Montanus a simulata & daemoniaca prophetiam instituit. Memoriae quoque tradidit, Zoticum Ostrenum, cuius antea quoque mentionem fecimus, quum iam Maximilla prophetare apud Pepuzam coepisset, daemonium id convincere instituisse: prohibitum tamen ab eis esse, qui sectae illius addicti fuerunt. Meminit quoque Thraseae cuiusdam martyris. Praeterea ex veterum traditione se accepisse scripsit, Christum Apostolis Hierosolymis discederent. Utitur quoque in multis locis testimonium ex Apocalypsi Ioannis petitis, quem etiam mortuum exucitasse Ephesi dicit. Scribit insuper alia quaedam, fraudem & errorem eiusmodi haeresis explanans.

CAPUT XXVI.

Dem hic Apollonius, in omni genere doctrinae & sapientiae clarus, Romae martyrij perfecit cursum. Nam sub Commodus per uniuersum orbem pax & tranquillitas religioni nostrae data est, & saluterum verbum omnem animam ex omni genere hominum ad verum Dei cultum perduxit: & Romae totae omnis & familiae simul ad fidem sinceram peruenerunt. Quomodo autem id ferret is, qui pulchris sanctisque rebus semper insidiatur? Quapropter quum multa alia contra nos fraudulenter excogitauit, tum scelestum quendam, ad suam ipsius fraudem propensum instigauit, ut Apollonium ad tribunal protraheret, accusationeque contra eum institueret. Is porro delator, quod non legitime actionem intenderit, Perennio sententiam ferente, cruribus eius fractis, debitas luit poenas: ex consuetudine quadam, quae contra eos Romae inualuit, qui res tales ad iudices deferrent. Ipse autem martyr, quum in Senatu Romano, iudice ita statuente, rationem professionis fidei suae oratione luculenta reddidisset, de sententia Senatus capitali affectus supplicio, a vita migravit. Quivero certius accuratiusque res eius cognoscere velit, eum ad martyrium eius, quod in literas relatum est, reuertatur.

* Et quod lex Romana esset, non debere absolui hominem Christianum, qui pro tribunali causam dixisset, nisi propositum moneret. Eusebium lib. 5. cap. 21.

CAPUT XXVII.

Criptomum vero quae Aollinaris contra haeresim Cataphrygas coposuit, etiam Serapion, quem Antiochia ad Orontem Maximini in episcopatu successorem fuisse indicauimus, meminit in epistola quadam ad Cariconem & Pontium ita scribens: Ut vero intelligatis, quae in toto orbe est fraternitatem, detestari efficaciam ordinis & sectae eius, quae nouae prophetiae dicitur, literas beatissimi Claudij Apollinaris Hierapolitani in Asia episcopi ad vos misi. In eadem Serapionis epistola & annotationes, siue subscriptiones plurium episcoporum recensentur, quorum quidam ita fere manu sua ei subscripsit: Aurelius Cyrenius martyr, opto vos valere. Quidam hoc modo: Aelius Publius Iulius, Debelti coloniae Thraciae episcopus: Viuit Deus, qui in caelis est, quod beatus Sotas, qui est Anchiali, daemonium Priscillae eicere voluit: sed hypocritae id non permiserunt. Et alij complures Episcopi calculo & sententia sua literas eas comprobantes, suis ipsorum manibus eis subscriperunt. Et Montani quidem atque Cataphrygas haeresis, sic se habuit,

CAPUT XXVIII.

Marcion autem Ponticus, cuius antea quoque meminimus, Cerdonis impietatem adauxit, & quatuor substantias ingenitas verborum portentis confinxit. Ex quibus unum quidem bonum, eundemque incognitum appellat, & Patrem Christi dicit: secundum vero iustum & conditorem, prauum tamen nominat. Praeterea materiam malam dicit: & ab alio malo perfectam atque absolutam. Et conditorem malo superiorem, materiam accepisse, & condidisse omnia: & quidem ex purissimo quoque caelum & alia excolantem fecisse refert, ex crassiore autem parte paradysum, atque ex gleba eius Adam: cui ex propria substantia animam indiderit, unde perpetua illa pugna inter corpus & animam extet. Meliorem vero etiam serpentem creatore ipso fingit, ipsumque aded serpentem honore etiam prosequitur. Blasphemiis & impiis verbis inuehitur in Patriarchas & Prophetas. Ex Euangeliis solum id quod secundum Lucam est, reiecta tamen Genealogia, recipit. Nouem tantum Apostoli epistolas probat, atque in iis refecat loca quam plurima. Vetus Testamentum & Prophetas abiicit omnino, veluti ab alieno editos Deo. Christum phantasia tantum & specie hominem fuisse nugatur. Tollit etiam a vita resurrectionem. Idem, Caim & Sodomitas salutem consequutos esse scribit, quod ad Christum apud inferos accesserint. Abel autem, Enoch, Noe, Patriarchas, Prophetas, & reliquos iustos, quod ad illum non venerint, apud inferos manere. Sed & alia quamplurima, contra Deum, per insaniam mentis elatrauit: quae silentio commendanda duximus. Sectatores autem eius in multas diuisi sunt sectas. * Apelles enim quidam, illius quatuor ingenitis, alium addidit igneum: & libro a se composito, Philumenae prophetia, nomen indidit. Christo autem corpus tribuit non humanum, sed ex eius qui apud ipsos est mundi substantia.

k iij

D Serapion Antiochenus.

† Euseb. Ca. vicu habet, lib. 5. ca. 19. Item Ponticu. Alio tiam Carionem habet.

Sotas excorista.

Marcionis haeresis.

† Simplicius.

* Igitur de calcaria, quod dicitur, in carbonaria, a Marcione ad Apellam hoc est, a malo pro acceptore ad eum discipulum. Tertullianus.

Appelles Marcionis. In 78. 79. 78. 79. 78. 79. 78. 79. 78. 79.

Zoticus Ostrenus excorista.

Thraseas martyr.

Apostoli post Ascensionem Christi, 12. annu Hierosolymis mansere.

Ioannes apostolus mortuum resuscitauit.

Apollonius Roma martyrio defunctus sub Commodus.

a Secundus nomen fuit: Hieronymus de viris illust. qui Apolloniam Senatoris tribu Rom. fuisse scribit.

b Perennio praefectus multos nobilium interfecit.

Lapid. Herodianus.

b Supplicio delatorum: quod vixit apud nostros etiam principes seruauerunt.

A

CAPVT XIX.

Rhodon aduersus Marcionist.

αὐτοῦ καὶ γὰρ
μὴ ἀντιπαι-
δευτοῦ.

Philomena
Psychonissa
Apellu.
Apellu se-
cti & opi-
nio.

Ontra hos, eorumque varias se-
ctas, Rhodon Asianus genere,
Tatiani, de quo antea dictum est
auditor, librum coposuit: quum
impietatem eorum refellens, tum
autores eorum dissectionis accu-
rate recensens. Propterea, inquit, discordes inter
se sunt, quod sententiam + quæ consistere atque
extare nequaquam potest, tuentur atque defen-
dunt. Ex cohorte enim eorum progressus Apelles
vita ipsa & senio venerationem quandam conse-
cutus, vnum principium profitetur: Prophetias au-
tem ab aduersario prouenire spiritu dicit, dictis
atque responsis virginis à dæmonio agitæ, cui
nomen Philomena fuit, persuasus. Alij autem, si-
cut & ipse Marcion, duo principia inducunt: ex
quibus sunt Potimus & Basiliscus: Ponticum illū
Lupum secuti, qui nudis verbis, ac sine omni de-
monstratione atque probatione, duo principia cō-
stituit: Synerus verò tria posuit. Scribit itidē Rhod-
on, se cum Apelle congressum atque colloquutū
esse. Apellem namque prouecta iam ætate, quum
se Catholicis Christianis immiscuisset, multa
perperam dixisse. Atque etiam asseruisse, omnes
homines in crucifixum + credentes saluos fieri, si
modò bonis operibus explorati probati que sint.
Deinde omnem eius opinionem recensens: ita in-
fert. Quum autem ei dicerem, Vnde hanc habes
demonstrationem seu finitionem? aut quomodo
vnum principium esse asserere potes? Dic nobis.
Tum ille: Prophetiæ, inquit, quæ nihil prorsus ve-
rè dicant, se ipsas refellunt: quippe dissidentes in-
ter se, falsæ, & sibi ipsis aduersæ. Quomodo autem
vnum sit principium, nescire se, ac tantummodo
sic moueri & adduci, dixit. Deinceps iuramento
eum, vt verum diceret, adegi. Et ille iuratus, vera
se dicere, inquit: ignorare autē, quomodo sit vnus
ingenuus Deus: sed tamen se ita credere. Itaq; cū
risi, & reieci, quod pro doctore se gereret, & do-
ctrinam suam confirmare & defendere non pos-
set.

B

† Euseb. lib.
5. cap. 13. ἡ
πικρίας, hoc
est sperantes.
Idem Apel-
les dixit,
Pitius op-
non esse ra-
tionem fidei
inquirere,
sed in sua
quemq; per-
suasione per-
fenerare debe-
re. Id. ibidē.

C

Rhodon iste, in libro quem ad Callistio-
nem scripsit, Romæ Tatiani se discipulum fuis-
se significat. A quo opus editum esse commemo-
rat, in quo textos & obscuros diuinarum literarū
locos se illustraturum expositurūque pollicitus
sit. Ipsēque Rhodon, proprio quodam scripto, se
problematum & propositioinum illius solutiones
explanaturum promittit. Ferūtur etiam varij eius
libri in Hexaemeron. Apelles autem, quem dixi-
mus, multa etiam contra Mosaicam legem com-
posuit, plurimum studij ad eam euertendam col-
locans. Hæc Rhodon aduersus diuisionem Mar-
cionis opinionis conscripsit.

CAPVT XXX.

Æterum aduersus Florinum &
Blastum, Romæ rei ecclesiasti-
cæ hostes iudicatos, qui casu
quodam à petitione presbyte-
rij excidentis, zelotypia quadā
& emulandi studio, Marcionis
errori inuoluti, & ecclesiasti-
cas sanctiones deprauare conati sunt, Irenæus ad-

huc superstes duas scripsit epistolas: & alteram ad
Blastum, de schismate & dissidio: alteram ad Flo-
rinum, de Monarchia, siue Deum non esse autorē
malorum, inscripsit, quod is propugnator eius er-
roris fuisse sit visus. Qui deinde propter variantē
sententiæ instabilitatem, etiam in Valentini hære-
sim protractus, causam Irenæo præbuit, vt is aliud
componeret opus, cuius titulus est, de Ogdoade
seu octonario: in quo opere se primam apostolo-
rum successionem attingisse ostendit. Ad finem ve-
rò eius libri, annotationem sanè quam scitam ad-
iecit, quam hoc loco referre non intempestiuum
esse iudicauim. Verba eius hæc sunt. Adiuro te, qui
hunc librum descripsisti, per Dominum nostrum
Iesum Christum, & per gloriosum aduētum eius,
quo venturus est iudicare viuos & mortuos, vt cō-
feras quod transcripsisti, & castiges ad exemplar
vnde descripsisti, accurate: & iuramentum hoc, vt
itidem describas, & exemplo tuo apponas. Non
ociose sanè hoc sic adiecimus, vt scilicet exemplū
propositum habeamus, qua cura & prouidentia
sacri illi & boni viri cauerint, ne veterum scripta
deprauarentur. In epistola verò ad Florinum con-
uersationis suæ cum Polycarpo meminit, ad hunc
scribens modum. Hæc dogmata, Florine, vt par-
cè & modestè dicam, nō sunt sanæ sententiæ. Hæc
dogmata dissona & diuersa sunt ab ecclesia, quæ
eis obsequentes in maximam eoniiciunt impieta-
tem. Hæc dogmata, ne illi quidem, qui ab ecclesia
sunt exclusi heretici, vnquā promulgare sunt ausi.
Hæc dogmata, qui ante nos fuere, quique cū Apo-
stolis conuersati sunt presbyteri, tibi non tradide-
re. Vidi enim te, quū puer adhuc in inferiore Asia
apud Polycarpum essem, splendidum habere locū
in Imperiali aula, & famam laudēque apud eū
aucupantem. Melius namque eas res, quam quæ
proximè acciderunt, memoria teneo: + quod res
quas à pueris didicimus, cum anima coalescentes,
eidem prorsus vniuntur. Itaque dicere possum lo-
cum in quo cōsiders beatus Polycarpus disseruit:
progressus quoque & ingressus eius, vitæ modum,
& corporis formam: orationes etiam quas ad mul-
titudinem habuit: præterea familiarem consuetu-
dinem, sicuti ipse narravit, quæ ei cum Ioanne &
reliquis qui Dominum oculis suis videre, interces-
sit: quomodo etiam dicta eorum, & item Domini
ipsius, quæ illi ex eo audierant, recitarit: item, quæ
de virtutibus & doctrinis eius dixerit: vt denique
Polycarpus omnia à spectatoribus ipsis vitæ Ver-
bi accepta, & scripturis consonantia memoriter
referre solitus sit. Hæc tum per eam quæ mihi cō-
cessa est Dei misericordiam, diligenter & studio-
se audiui, memoriæ mandans, non in charta, sed in
corde meo: quæ etiamnum semper per gratiam
Dei sincerè in intimo verso atq; reuoluo animo.
Et profectò affirmare & testari possum in conspe-
ctu Dei, quod si quid tale audiuisset beatus ille &
Apostolicus presbyter, exclamans, & aures obtu-
rans, frequentiusque vsurpatum illud sibi verbum
vociferans, dixisset: O bone Deus, in quæ tempo-
ra me conseruasti, vt hæc sustineam? ex eo etiam
profugisset loco, vbi vel sedens, vel stans huiusmo-
di audiuisset sermonem. Sed & ex epistolis eius
quas vel ad vicinas ecclesias, eas confirmans, vel
ad fratres quosdam, eos instruens & docens,
dedit, puritas doctrinæ eius colligi potest.

Irenæi ad
Florinū &
Blastum scri-
pta.

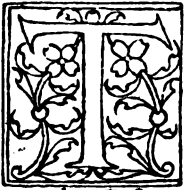
Canis Ire-
næi me scri-
pta eius à no-
stris deprau-
antur.

Irenæum au-
ditor Poly-
carpi, diu-
in prædicat
hæreticis, en-
dō
ἐοικὸς τῆ
χρῆ, ἡσυχασ-
τῆ.

Antiqui-
tatis sancti vi-
ri hæreticorū
impia vocis
audire non
sustinuerūt.

A Hæc de iis qui Romæ ecclesiam oppugnarunt, ab ea segregati.

CAPVT XXXI.

Temporibus Seueri Hippolytus etiam Portuenſis epiſcopus, floruit. qui quum alia plurima ſcripta prudenter & doctè edidit, tū de Paſchate librum compoſuit, in quo deſcriptione temporum & veluti Faſtorum inſita, & Canone annorum ſedecim de Paſchate propoſito, rationem temporū vſque ad primum annum Alexandri deducit. Catalogus librorum eius ſic habet. Liber in Hexaameron: & alter poſt Hexaameron, reſutatorius cōtra Marcionem: in Canticum canticorum, in partes Ezechielis, de Paſchate, Opus contra hæreſes omnes longè vtiliſſimum, de aduentu Antichriſti, de reſurrectione, & alia plurima: in Zachariam, de Pſalmis, in Eſaiam, in Daniele, de Apocalypſi, de Prouerbiis, de Saul & Pythone: de laudibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, in quibus cum Origene colloquitur. Quædam porro ſcripta eius quum reprehensione nō careant, martyrio poſtea pro Chriſti nomine abſoluto, ignorantia eius maculam detriuit atque deterſit. Vnde Origene aiunt initium commentariorum in ſacras ſcripturas ſcribendorum ſumpſiſſe. Hæc de * Hippolyto.

† iſte eſt
vniſus
vniſus

Hippolyti
Portuenſis
epiſcopi ſcripſit.

Hippolytus
in viſione
Danielis cō
mentarium
ſcripſit, &
in Prouer
bia Salomo
nis. Suid.
† iſte eſt
* Hinc
paſſione hinc
no prolixiore
proſequutus
eſt Pruden
tiam.

Pantæno
Theologica
ſchola Ale
xandrina
preſectum.

CAPVT XXXII.

Pantæno etiam ſapientia clarus, ſub Commodo, diuinæ apud Alexandriam præfuit ſcholæ, iam inde ab antiquo ſacrarum ibi literarum ſtudio florenti: quod ſane ad multa etiam durauit tempora, multis inter ſe in omni genere diſciplinatū æmulatione concertantibus. Inter veteres illos Pantænum hunc in primis celebrem fuiſſe ferūt, qui ſcilicet ex Stoicorum philoſophorum familia ad noſtram tranſierit profeſſionem. Tam ſtudioſus autem propagandi diuini verbi fuit, vt Chriſtū etiam Orientalib. populis prædicauerit, & ad Indos vſque peruenerit. Per multi ſanè eo tempore extiterunt viri generoſis proſus animis, qui cum magna laude diuino & Euangelico ſemini vbique terrarum ſerendo & amplificando incubuerunt. In quibus & hic noſter fuit, qui tam longam atq; difficilem profeſſionem non detrectauit. Refert is, apud quosdam fideles Matthæi Euangelium ibi inuentum eſſe, à Bartholomæo Hebraico ſermone expoſitum: quod in multa tempora formas literarum eius, qui id primū ſcripſit, illæſas conſeruarit. Hic multis præclare ad finem vſque vitæ actis illuſtris, ſacræ Alexandrinæ ſcholæ præiit, ſimulque & viuâ voce & doctis commentariis diuinorum dogmatum ſcripturas explicuit.

CAPVT XXXIII.

Odem temporum curriculo & Clemens preſbyter, qui ſυμμάρτιος ſeu Cōtextor cognominatus eſt, Alexandriæ eidem ſtudio cum Pātæno incubuit, eundemque curſum & viuendi inſti

Clemens
Alexandrinus
preſbyter, o
mniſum ſtudio
conſolator.

tuto & docendi conſuetudine tenuit. Patrem certè librorum ſuorum, in Diſpoſitionibus quas vocat, ſuis, Pantænum memorat. Et in primo libro ſυμμάρτιον, ſeu contextorum, obſcurè hunc mihi deſignare videtur, quum præclaros Apoſtolorum ſucceſſores enumerat, ſic ſcribens: Libri porro qui à me ſcribuntur, non ſunt ad oſtentationem inſtituti, ſed monumenta memoriæ gratia ad ſenectutem compoſita, vt ſint obliuionis remediū, ſimulacrūque euident, & adumbratio dilucidæ & viuidæ illius doctriinæ, quam dignatione Dei audiui & didici à beatis illis & præſtantibus viris: quorū quidem alius in Græcia Ionicus fuit, alius autem in magna Græcia, alius ruruſum in Cœleſyria, tu verò in Ægypto, alius alij porro in Oriente. Ibique alius in Aſſyria, alius in Palæſtina Iudæus à maioribus ſuis. In vltimum deinde inci di, qui reliquorum omnium vi atque virtute prin ceptus fuit in Ægypto: atque ibi, quæ antea latuerāt repertis, alia inquirere deſiit. Illi ſiquidem veritatē diuinæ doctriinæ conſeruarunt, & traditionem ſta tim à Petro & Iacobo & Ioanne & Paulo, ſanctis illis Apoſtolis, * velut filij à patribus ſucceſſione per manus acceperunt. eandemque Deo ducete, ad nos quoque tranſmiſerunt, apud nos itidē maiorum ſuorum ipſorumque Apoſtolorum ſemina deponentes. Pantæno Clemens ſuccedens ſcholā rexit, quam etiam eo tēpore Origeneſ adhuc puer frequentauit. In volumine Contextorum, primū librum vſque ad Commodi obitum deducit, tan quam annales conſcribens. Contextorum verò octo ſunt libri: totidem, quos Diſpoſitionum, ſeu informationum vocat, vbi magiſtri ſui, ſicuti dictū eſt, Pantæni mentionem facit, dictata quædā eius & traditiones recensens. Scripſit quoque ad Græcos ſiue gentes librum exhortatorium, & tres alios libros, quos Pædagogos nominat. Alium item lectu dignum, & doctè compoſitum, cuius titulus eſt. Qui diues ſaluus fiat. Præterea ſcriptum aliud, in quo de Paſchate diſſerit. Item homilias de ieiunio, de obtrectatione. Ruruſum cohortationem ad patientiam. Alium quoque ad recēs illuminatos. Inſuper eum qui Eccleſiaſticus canō ab eo eſt inſcriptus: & quem contra iudaizantes ad Alexandrum epiſcopum edidit. In Contextorum libris non ſolum pleraque ex diuinis literis ſternit atque contextit, verumetiam ſi quid apud Græcos eſt ſcitu dignum, affert. Et ſimul Græcorū atq; barbarorum dogmata, nec non falſo nominatæ ſcientiæ hæreſiarcharum & philoſophorum opi niones explicans, multiugam omnis generis doctriinæ exhibet inſtitutionem. Quapropter ex variate materię, meritō illi talem ſortiti ſunt inſcrip tionem. Vtitur in eis testimoniis Eccleſiaſtici Si rach, nec non Barnabæ, & Clementis epiſtolæ, & Caſſiani, qui & ipſe annales temporūque rationes ſcripſit: ſicuti etiam Philonis, & Ariſtobu li, & Iosephi, & Demetrii, & Eupolemi, Iudaicorū ſcriptorum. Ex quibus aſtruit & probat, Moſen antiquiſſimis quibuſque Græcorum vetuſtiorum eſſe. Omnes certè libri viri eius, eruditione & doctriina vtili ſunt referti. Indicat quoque in libro primo, ſe proximè ad Apoſtolorum ſucceſſionē acceſſiſſe, & ſimul commentarios ſe in Geneſim relicturum pollicetur. In libro de Paſchate, coactū

D

Præceptores
Clementis.

E

* ταπεινὸν
καὶ τὸν ἀπὸ
τοῦ ἐκ τῶν
μαρτύρων.
† οὐκ ἔστιν.
Clemens Πά
τανις ἐν ſχο
λῇ Ἀλεξαν
δρινῇ ſυγγρα
φῶν.
Scripta eius.

F

Libri tempore
vniſus, hoc eſt
variè cōtex
ti aciniſa et
variâ diuer
ſitate compo
ſiti.
Moſes anti
quorum om
nium anti
quiſſimus.

Canonici libri nono istam Clementem. Euseb. ad Hist. Inde & Catholicas epistolae. De epistola ad Hebraeos.

A se esse à quibusdam dicit, vt quas à senioribus presbyteris acceperat historias & traditiones, ibi exponeret: Melitonem nominans, Irenæum, & alios quosdam, quibus etiam quædam dicta sua adscribit. In libris verò Dispositionum, totius scripturæ testamentariorum siue Canonorum librorum, vt breuiter dicam, compendiosam instituit enumerationem: non præmittens etiam, quibus contradicitur, scripturas: vt Petri Apocalypsim, & Barnabæ epistolam, Epistolam sanè ad Hebræos Pauli esse censet, Hebræis Hebraico sermone scriptam: à Luca autem ambitiosa splendide versam lingua, Græcis esse expositam. Ac rectè quidem illum dicit, qui mos ei in aliis fuerat, Pauli nomen epistolæ ei non præfixisse. Quòd enim Iudæi tum præsumptione quadam suspectum eum haberent, ne statim in ipsa præfatione illorù à lectione abstereretur animos, prudenter fecisse, qui nomen suum prætermisit. Quapropter eundem esse inquit orationis ductum in epistola ad Hebræos, & in Apostolorum actis. Alibi quoque scribit: Porro

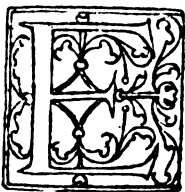
B sicuti beatus dixit presbyter, quando quidem dominus apostolus Omnipotentis, ad Hebræos est missus, humilioris summisionis gratia Paulus, vt qui ad gentes legatus esset, nò scribit se Hebræorum apostolum, honore eo Domino cedens: superfluum præterea esse ducens, quum gentiù præco & apostolus esset, etiam ad Hebræos epistolam dare. De Euangeliorum ordine autem, sicuti à vetustioribus accepit, primùm ea edita esse dicit, quæ genealogias persequuntur. Marci autem Euangelium, eiusmodi dispositione atque occasione scriptum. Quum Petrus Euangelium viua voce prædicasset, sectatores eius & familiares, qui plures fuerunt. Marcum, comitem eius sedulum, dictorumque eius vim & virtutem tenentem, hortatos esse, vt cõpiones illius in scriptum referret: id eum ita fecisse, librumque eum illis dedisse. Petrum porro quum id rescuisset, neque impedisse vt is vulgaretur, neque admodum præcepisse. Ioannem autè postremum, quum animaduertisset, quòd ab aliis quibusdam in Euangeliiis corporalia satis essent exposita, diuino spiritu vehementius agitata, vt spiritalia, & quæ Theologiæ atque diuinitatis propria sunt, accuratè proferret, suum composuit se Euangelium. Hæc de Clemente.

Ordo quatuor euangeliorum.

euangelia.

CAPITULUM XXXIIII.

Tertullianus & eius scriptura.

Adem tempestate & Tertullianus, quem antea diximus, presbyter post Victorem & Apolloniũ Romanis accèsetur: Carthagine in Africa ortus, patre centurione Proconsulari. Hic acris & ingeniosus admodum, sub Seuero maximè floruit, & multos condidit libros. De quo & Paulus à Concordia, Italus, memoriæ mādauit, vidisse se etiãnum iuuenem, Romæ beatissimi Cypriani notarium superstitem, iam grandæuum: atque ex eo audivisse, nullam ferè diem præterire passum esse Cyprianum, sine Tertulliani lectione: identidem verba ista vsurpantem, Cedo magistrum, Tertullianũ videlicet designando. Is ad statam mediãque ætatem, in ecclesia catholica presbyter, plura aduersus Montani dogma conscripsit. Postea verò in il-

Huius lectione Cyprianus est delectatus.

Montanista

lius delapsus errorem, plures rursus libros pro illo composuit. In quibus nouæ etiam prophetiæ mentionem facit, eamque ob causam & peculiarè contra ecclesiam Catholicam librum edidit. Scripsit alium quoque de pudicitia, alium de Monogamia. Item de persequutione. alium de ieiunio. præterea de Ecclasi seu consternatione libros sex: septimum aduersus Apollonium, & plures alios. Vixit autem ad ætatem decrepitam. Floruit quoque sub Zephyrino Romæ episcopo Caius, Antonino Seueri filio imperante. Is aduersus Proclum, Montani studiosum, dissertationem copiosissimam composuit, temerariæ audaciæ & nouæ prophetiæ nomine eum arguens: in quo volumine tredecim tantum diui Pauli epistolas numerat. Quæ enim ad Hebræos est, decimam quartam, negat esse Pauli germanam: illud addens, eam etiam à Romanis vique ad præsens non esse pro Paulina habitam. Hæc quoque de his dicta sufficiant.

facit Tertullianum.

De exortatione castitatis.

Cajstrici.

Epistolam ad Hebræos non esse Pauli.

CAPITULUM XXXV.

Utrorum præterea Ecclesiasticorum virorum commentarij, qui vetustate facile primas obtulerunt, egregium de fide & vita Christiana specimen & studium complectentes, sunt celebrati, quum aliorum quorundam, tum eius qui eo tempore cum reliquis enituit, Iudæi historici, qui in hebdomadas Danielis plurimum operæ collocavit, & optimum de eis opus à se compositum reliquit. Siquidem veluti historiam instituens, scripturam eam vsque ad decimum Seueri annum producit. In eo libro apertè præ se fert, in ea se fuisse sententia, vt decantatum Antichristi aduentum, temporibus eis in expectatione esse, & appropinquare crederet. Auxit verò eam opinionem, multorumque mentes vt rem tantam expectarent cõturbauit, acerrima quæ tum mota est persequutio. Non pauca etiam Heraclitus vir diuinus composuit, qui primus enarrationes sibi in Apostolum scribendas duxit. Maximus autem, super quæstione illa, quæ hæreticis in ore est, Vnde sit malicia & viciositas: & item de eo quòd materia creata sit, solutiones atque decisiones itrefragabiles edidit. Sed & Candidus, quum plurima alia elaborauit, tum in Hexæmeron commentarios scripsit: in quo argumento itidem Appion magno studio est versatus. Sextus quoque resurrectionem scriptis suis cum magna laude comprobauit: & Arabianus insuper in aliis quibusdam sacris argumentis multum laboris & operæ posuit. Multorũ præterea aliorum scriptorum plurima & maxima literarum monumenta sunt vulgata, quorum neque tempora, neque argumenta singillatim (nam id instituto præfati, historiæque nostræ non admodum conuenit) commemoranda duximus. Atque ij quidem ante Origenem scriptores ecclesiastici, quum sacram historiam doctrinamque ordine per successionem continuarunt, tum in eos qui nugis ac deliramētis deprauare rectam fidei doctrinam in animum induxerant, cominus atque in faciem illis congressi, quasi diuina tela coniecerunt: ita rerum omnium Deo id prouidentia sua disponente, vt post Apostolos eorundemque successores,

Iude historici in hebdomadas Danielis lucubratio.

Aduentus Antichristi sub Seuero expectat. Ecclesiastici scriptores, Heraclitus, Maximus, Candidus.

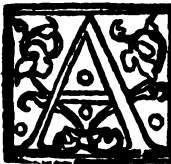
Appion, Sextus, Arabia.

A rursum martyrum sanguine & doctrina, nec non sanctioris vitæ splendore, res Christianæ confirmarentur: & ad summum, vt immotæ & inexpugnabiles essent, stabilirentur. De iis satis.

CAPVT XXXVI.

S Nimerò circa finem Imperij Comodi, inter Orientales & Occidentales ecclesias non parua incidit quæstio. Ecclesiæ namque Asiæ ex traditione vetusta, quæ ad eas vsque ad id tempus transmissa erat, quartum decimum diem lunæ obseruandum esse necessariò duxerunt: quando & Iudæi ex præscripto legis agnum mactare, & Pascha suum mæducare soliti sunt. Perinde atque necessitas prorsus quædam imposta eis esset, in quencunque diè hebdomadis incidisset, eo ipso die stata consuetaque soluerentur ieiunia, & (vt semel dicam) vnà cum Iudæis, apud ipsas quoque, sacrum nostri Paschatis mysterium celebraretur. Reliquæ verò per Orientem, & item per Occidentem ecclesiæ, non licere id ita facere asseuerabant: sed potius obtinere tum, quam antiquitùs ex Apostolorum traditionib. continuatam accepissent, consuetudine stādum esse. Non enim decere alio, quam resurrectionis Dominico die, ieiunio reiecto, Pascha celebrare. Hoc verò modo controuersia & dissidio multò maximo in ecclesiis vsque aded exorto, vt inter se sibi, aduersariorum partes, vtrinque antiquitùs traditam consuetudinem obtinere debere contendentibus, sumerent, conuentus Episcoporum variis in locis sunt acti. Vbi quum in eandem concessissent sententiam, postea omnib. vbiq. ecclesiis decretum siue edictum scriptum promulgauerunt & proposuerunt, vt de cætero, nò alio quam Dominico die, tremendum resurrectionis & Paschatis mysterium, ieiunio tum soluendo, celebraretur. Circunferuntur etiamnum celebratarum eo tempore Synodorum literæ, quæ variarum hinc & inde ecclesiarum episcopos designant: Romanæ scilicet Victoris, Hierosolymitanæ Narcissus, Cæsareæ Palæstinæ Theophilum, Tyriæ Calsium, Ptolemaidis Clarum. Eædem literæ, Ponti ecclesiis tum præfuisse indicant antiquissimum Palmæ: Galliarum & regionum quæ ad Rhenum flumen sunt, Irenæum: Corinthi autem, Bacchylum: & prouinciarum aliarum alios, qui vno suffragio & sententia omnes, Dominico die Pascha celebrandum sanxerunt, Narcissus sanè, & Calsius, Palæstini: & Clarus à Ptolemaide, & qui præterea in eandem conuenere Synodù, quum primùm quâ plurima de traditione, quam in itid ab Apostolis sumptam vsque ad tempora sua conseruarant, exposuissent, circa finem Synodalis decreti, hæc quoque addidere. Epistolæ huius nostræ, facite vt ad ecclesias omnes exempla mittantur: ne scilicet rei atque participes simus eorum, qui facile animas suas decipiunt atque seducunt. Certiores autè vos facimus, eodem prorsus die Alexandriæ, quo apud vos, Pascha celebrari. literas namque ea de re ad illos dedimus, atque illi itidem ad nos scripserunt, ita vt vno consensu simul sanctum hunc peragamus diem. Ad omnes igitur vnum hoc præscriptum & regula est diuulgata.

Siani autem sententiam adhuc suã retinebāt, & se ad finem vsq; traditiones Apostolicas defendere oportere opinabantur. Sententiæ eorū primarius potissimū propugnator erat Polycrates, ecclesiæ Ephesiorum antistes. Hic magnus & apostolicus vir habitus, traditionem & auctoritatem Apostolicam ad tempora sua durantem, Victori episcopo & ecclesiæ vrbis Romanæ declarans, ad hunc modum scripsit. Nos profectò diem hunc intemertum atque inuiolatum, neque addentes neque auferentes quicquam, peragimus. In Asia namque + ingentia primordia dormiūt ac conquiescūt, quæ quidem resurgent in aduentus Domini nostri die: quo die cum gloria è cœlis veniet, & exuscitabit omnes sanctos: Philippus videlicet ex duodecim Apostolis vnus, qui Hierapoli obdormiuit: duarq; filiarum eius, ad decrepitam vsque etatem virgines: & alia præterea filia eius, in Spiritu sancto cursu vitæ absoluto, Ephesi quiescit. Itidem & Ioannes, qui supra pectus Domini recubuit, quique sacerdos creatus Pontificium in signe, petalum scilicet, siue auream in fronte laminam, martyr simul & doctor gestauit, Ephesi obiit. Præterea Polycarpus Smyrnenis episcopus & martyr, item Thrasæ Eumeniæ episcopus, idemq; martyr, Smyrnæ morte sopiti sunt. Quid Sangarim episcopum & martyrem dicam, qui Laodiceæ mortuus est: Præterea beatus Papyrius, & Meliton eunuchus, qui per Spiritum sanctum vita peracta Sardis humatus est, vitationem è cœlis expectans, in qua à mortuis resurget. Isti omnes retinuerunt & seruarunt decimum quartum diem Paschatis, iuxta Euangelium, nihil transgredientes, sed præscripto canonum fidei insistentes. Ego quidem vestrum atque aded omnium minimus Polycrates, iuxta * cognatorum meorum, ex quibus quosdam sum cõsectatus (septem namque cognati mei Episcopi fuere, ego octauus sum) traditionem ambulo. Et cognati mei semper diem hunc + quando Iudæorum populus azyma condit, celebrarunt. Ego, inquam, fratres, sexaginta & quinque annos natus in Domino, qui cum totius orbis fratribus hac de re contuli, & scripturam sanctam omnem perlegi, nihil moueor aut perturbor minacibus denunciationibus & terroribus. Nam qui me longè maiores fuere, plus obediendum esse Deo quam hominibus edixerunt. In fine porrò, episcoporum omnium qui sententiæ suæ consentientes affuerunt, meminit, sic scribens. Possent quidem episcoporum, qui mihi affuere, edere nomina, quos ita vt voluistis, accessens euocauit: sed eorum nomina si ascriberem, multitudo eorum in immensum excreceret. Illi autem tenuitatis meæ probè conscij, epistolam sententiæ suæ comprobarunt: non ignorantes me non frustra canos circumferre: tum autem vitam me semper in Iesu Christo egisse sciunt.

CAPVT XXXVIII.

Asiani recepto more Pascha 14. Martij mensis sibi celebrandum esse putant.

Μιχαηλ συχια. Polycratis Ephesij antistitiu verba ad Victorum Ro. episcopu. Sancti homines in Asia sepulsi.

** συγγινωρ. † Ευφρο. λι. 5. c. 2. 4. τριου θ. λου; κ. τριου θ. μ. Νικητ. α. δι. 1. λου. τριου θ. α. λε. Legendu eam. mon. α. ο. μα. pro τριου θ. μ. ο. πο. α. ο. apud v. τριου θ. α. ο. τριου θ. α. ο. τριου θ. α. ο. μ. ο. pro α. ο. μα. scrip. s. s. credo, ad Græcorum sententiam astruendam, qui in eucharistia pane fermentato vtiuntur.*

Quæstio de tempore celebrandi Paschæ inter Asiaticas & Occidentales ecclesias.

Quæstio de tempore celebrandi Paschæ inter Asiaticas & Occidentales ecclesias.

Quæstio de tempore celebrandi Paschæ inter Asiaticas & Occidentales ecclesias.

Vict. & Re. episcop' A- fiamus excom munitate fuit. Victorem ab eo sententia, episcopi alij Occidentales abduxerunt, inter quos fuit Irenaeus.

Locus animaduvertendum.

Praeclara Irenaei ad Victorē verba.

Varietas in obseruatione ieiunij.

Idiagoria rūs vntatē rātū dūbūm vīs vltimū ouisūm.

Eucharistia cōmuni participatio, cōmunionis

Victor verò literis eiusmodi acceptis, extemplò Asiē, eique finitimas ecclesias, veluti alienum atque diuersum dogma propugnātes, reiicere, & ab vnitāte Catholica arcere, in animo habebat.

Quam ob causam & subitò literas cōscripsit, quibus illos publicè notabat, omnēque simul à cōmunionē prohibebat. Atque ille quidem eiusmodi sumpserat consiliū. Verū id aliis, qui cū eo erant, Episcopis minus placuit. Itaque illū sunt adhortati, vt benignius per consilia pacata de eis qui idem fidei prādicarent dogma, statueret: neque tam facile, & intētata, proximorum abiiceret & posthaberet vtilitatem. Sensim id & doctrina & tempore aliquando corrigi ac perfici posse. Et acius seueriusque cum illo, qui gloria eos anteiret, egerunt: inter quos & Irenaeus erat, vt quidem ex eo scripto, quod Gallicarum ecclesiarum, quas regebar, nomine ad Victorem dedit, apparet. Astruit quippe & ipse, debere quidem omnino Dominico die Pascha peragi: nequaquam tamen Victori permittit, vt tantam ecclesiarum multitudinem ab ecclesiastica vnitāte segreget: idque, quum vetustā & Apostolicā consuetudinis obseruent traditionem. Multa sanè prāclare, & vt par fuit, Irenaeus de pace & vnitāte ad Victorem scribens, hęc quoque refert. Operæ precium enim est, sicuti modò de Polycrate fecimus, verba eius perutilia & necessaria ecclesiae futura, adducere.

CAPVT XXXIX.

Irenaeus ita scribit: Nō modò enim de die, verumetiam de ieiunij specie cōtrouersa & quæstio est. Quidam namque existimant, vnum ipsos oportere diem ieiunare, quidam duos, alij etiam plures. Nonnulli autem quadraginta horis diurnis & nocturnis diem metiuntur. Atqui varietas hæc obseruationum nō ætate nostra exorta est, sed longè antea apud maiores nostros extitit: qui ita vt decuit, accuratè cōseruatam per simplicem sinceritatem consuetudinem, ad posteros transmisere. Nihilominus tamē isti omnes pacem tenuere, atque etiamnum pacē inter nos retinemus, & ieiunij dissensio fidei cōsensum confirmat. His verbis historiam annectit, dignam profectò quæ hic quoque inseratur. Enimverò qui Soterem præcesserunt presbyteri, & ecclesiam quam tu nunc gubernas administrarunt, Anicetum dico, Pium, Hyginum, Telesphorū, & Xystum: neque ipsi ita Pascha & ieiunium obseruarunt, neque eos qui cum illis fuere, obseruare permiserunt. Sed nihilominus ipsi non obseruantes, pacem tenuerunt aduersus eos qui ad se ex ecclesiis, quæ ita obseruarent, venerunt. Atque equidem maximopere inter se ista, obseruare, scilicet, & non obseruare, dissidebant. Nunquam tamen eam ob rem aliqui sunt reiecti. Quin ipsi non obseruantes, qui ante te fuerunt presbyteri, aduenientibus ex ecclesiis obseruantibus Eucharistiam miserunt. Ac quum beatus Polycarpus peregrè Romam sub Aniceto venisset, & aliquātulum illi in-

ter se de reb. non magnis disiderent, eis statim cōpositis, deinceps nihil quicquam controuersie inter se de hoc capite mouerunt. Neque enim Anicetus Polycarpo persuadere potuit, vt non ita obseruaret, quippe qui id post Ioanē Domini nostri discipulū, & reliquos Apostolos cum quibus vixerat, semper obseruasset: neque Polycarpus Anicetum, vt obseruaret, induxit, consuetudinem eorū qui nos præcesserunt presbyterorum retinendam esse allegantem. Quæ quum ita se haberent, cōmunionem inter se celebrarunt. Et in ipsa ecclesia Anicetus Eucharistiae ministerium Polycarpo honoris ergò permisit. Atque ita in pace per discessum sunt seiuncti: pacem quoque ecclesiis, siue obseruarent, siue non obseruarent, retinentibus. Quapropter egregius, vt aptissimo nomini suo responderet, pacificator Irenaeus fuit, qui sic intercessione sua pacem ecclesiae conciliarit, & non modò cū Victore, sed etiam cum aliis permultis ecclesiarū antistitibus, congruentia conuenientiāque eis quæ diximus, de proposita quæstione afferēdo, egerit. Quod verò ratio non persuasit, id dies postea perfecit. Nam hac in re Asia vix tandem celsit: & vbiq; terrarum in orbe decretum est, vt nō cum Iudæis, sed ipso Dominico die mysterium Paschæ peragatur. Quamuis adhuc in Asia reliquæ quædam mancant, consuetudinem eam in paucis prorsus inuiolatam retinentes. Vnde etiam Quatuordecimani cognominati sunt, cōsuetudinem eam, & alia quædam ex illegitimis & ab ecclesia reiectis libris decerpta seruantes, & nominibus quorundam magnorum Apostolorum ea in re abutētes. Porro de Paschate quæstio ita est decisa, cum qua & nos finem quarto huic libro afferimus: ex quo Commodus quidem post tredecimum imperij annum vitam finiit, Seuerus verò post Pertinacem nondum profusus menses sex in administratione eius transegit. Cōtinet verò hic liber annorum non integrorum viginti quatuor tempus: initiumque habuit ab Antonino Veri fratre, finem autem cum ipso Commodi & Pertinacis imperio: quum à mundo condito quinquies millesimus septingentesimus & primus, à diuina autem natiuitate centesimus nonagesimus sextus expletus esset annus.

*** Concedere Roma Debit, aiebat, potius quàm rumpere pacē, Humani quæ iuris erāt, modò salua maneret Lex diuina, fides Christi, doctrina, Senatū Quam primus talis ore suo, quia tradita ab ipso Christo erat humana doctore & lumine vitæ. Nec curandus erat morem consensus in vnum vsque adeo, dixit, &c. Baptista Mantuan. lib. I. Fañtor. de S. Hilario. Et hæc certissima est de Adiphoro vni omnib. regula. Ob quæ ætate nostra multi mortales cælum terram miscere intendunt.*

Isti autem Dini fratres a qua simul potestate imperium administrarunt annis II. L. Vero, mortuo, M. Antonino solus 4. cum filio Commodus 5. Ita vt imperij M. Antonini tempus 19. propi annos complectatur. Nicephorus autem in ea fuit sententia, vt crediderit, L. Verum tantum 6. annis cum Marco imperasse, & postea Marcum annis 10. & aliquot insuper mensibus. Sed nos aliorum scripturam autoritatem versione nostra sequimur sumus. Sedenim post eadem Commodi, Pertinacis imperij mense 2. die 25. Didius autem Iulianus mense 2. die 5. sunt interempti. Et L. Septimius Seuerus aduersus Pescennium Nigrum ab exercitū Syriaco Antiochie Imperatorum creatum, copias suas ducit. Hæc sic propterea annotatum est, vt Nicephoro numerus & ratio annorum constet.

Quinti

D Eucharistia vntatē Et. clesia certij. sumum sym. bolam.

E d Altye de L. xxi. l. l. xxi. l. l. xxi. l. l.

Quatuordecimani in Asia hæc sūt.

Libri huius anni. Hæc est, ab eo tempore, quo defuncto L. Veri, M. Antoninus Philo sophus filius imperare cepit. Secundum necoteric Chronologus 4173. † Quintus potius.

1 Succincta eorum que antè dicta sunt repetitio, & dicendorum isto tomo expositio. 2 De persequutione sub Seuero, in qua Leonides pater Origenis, propter Christum mortem subiit. 3 De Origenis à puero studiis atque exercitiis, & ut etiamnum adolescens sermone veritatis nihil habuerit antiquius, & ut sese ad certamen pro Christo subeundum preparauerit. 4 De institutione & educatione eius, qui eius consuetudine & doctrina usi sint. Et ut decem & octo natus annos, Alexandria fidelium presuerit schola, clari prorsus nominis adolescens. 5 Ut vitam attigerit philosopho perfectiorem, & prescripta euangelica accuratissime seruarit. 6 Qui ab eo ducti & edocti, martyri coronis sint exor 7 De discipula eius Potamiana martyre. (natis. 8 Origenem sustinuisse, ut seipsum castraret, ut scilicet calibem peragere posset vitam. 9 De admirandis Narcissi Hierosolymorum episcopi miraculis. 10 Ut Alexander Casarea episcopus, oraculo diuino ad Hierosolymorum episcopatum sit traductus, viuente adhuc decessore eius Narcisso: utq; duo simul episcopi ecclesiam ibi rexerint. & de Alexandri scriptis. 11 De Origenis in sacris literis profectu, & de sextupla ab eo dicta scripturarum translatione. 12 De Symmacho interprete, & discipulis Origenis, 13 Qua Porphyrius de singulari Origenis in eloquentia & omnis generis artium doctrina studio scribat: qua ipse quoque Origenes de philosophicis studiis suis commemoret. 14 Quòd in Arabia Origenes quoque uenerit, & quòd Casarea nondum presbyter sacras literas publice in ecclesia exponendo tractarit. 15 De Beryllo Bostrensi. De Ambrosio: & qua Origenes scripta sacrarum literarum Alexandria exposuerit.	Quomodo ipse Testamentariorum siue Canonicarum Veteris & Noui testamenti scripturarum meminerit. 16 De Mammaa Imperatoris Alexandri matre. 17 Ut in Palestina Origenes ad presbyteri honorem sit euectus, & qui successores eius in schola Alexandrina fuerint, 18 Quos sacra scriptura libros in Palestina sit interpretatus: & de aliis eiusdem libris. 19 Quum de aliis eius discipulis, tum de Gregorio miraculis edendis claro: & quanto in precio Origenes apud magnos eius tempestate Episcopos fuerit. 20 De scriptore Iulio Africano, librisque eiusdem. 21 De Berylli errore, & resipiscencia. 22 De heresi in Arabia exorta, eorum qui animas mortales esse assenerant. 23 De heresi Helcesaitarum. 24 Catalogus Imperatorum Romanorum, ut alius alij ordine successerit: & ut primus Imperatorum Philippus Christianus sit factus. 25 Qui tum magnarum urbium episcopi floruerint. 26 De persequutione sub Decio: & ut Cyprianus episcopus Carthaginensis martyrio sit affectus. 27 Qua Dionysio Alexandria episcopo in ea persequutione sub Decio acciderint. 28 De iis qui tormentis victi sub Decio, Christi religionem abiurarunt. 29 De iis qui tum martyrium pertulerunt, Metra sene, Quinta femina, Apollonia uirgine, Serapione, Iuliano, Besa, Macare, & aliis. 30 De aliis martyribus, qui certamen suum obierunt Alexandria, & in Palestina. 31 Ut Origenes ad tribunal martyrii consistens, pietate Christiana abiurata, à seipso degenerarit. 32 De Origenis erroribus & blasphemis, & ut sub Callo vitam finierit. 33

A E C C L E S I A S T I C A E H I.^D
 S T O R I A E N I C E P H O R I C A L L I S T I
 X A N T H O P V L I , T O M V S Q V I N T V S .

C A P V T I .

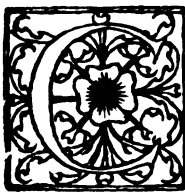

*Distortio bre-
ui repetitio.*

*Dicendoris
propositio.*

AGEDVM quæ reliqua sunt, his adiungere pergamus, ut serie sua oratio nostra progrediat, integrumque sacræ historiæ corpus contextatur. Ac primū quidem librum voluminis huius rectè sanè, & ut par fuit, capiti omnium Christo dedicauimus. Secundum sectatoribus eius, sacris autoribus, ducibusque nostris, itidem meritò consecrauimus. Tertium primi eorum successores sortiti sunt. In quarto autem eos commemorauimus, qui vel certaminibus egregiis martyres, vel eruditissimis scriptis doctores, erroris munitiones atque falso nominatam scientiam expugnarunt: qui etiam ecclesiastici fuerint scriptores, quibusue illi post se relictis commentariis decesserint: tum autem, quænam de quæstione Paschatis acta atque decreta sint. Quintus porro liber iste, res eruditissimi Origenis, qui & Adamantius dictus est, plenissimè expedit: quos ille pro vera pietate adierit labores: unde, & qui fuerit: & ut quàm plurimum studij ad res diuinas conferens, permultos ad certamen pro Christo obeundum excitauerit: quàm item multos amatores atque sectatores studiosos duplicis philosophiæ suæ habuerit: quæ in seipso ausus sit, cælibatum atque virginitatem conseruare volens. ut denique ad postremum seductori dæmoni obsequutus, & à recta via aberrarit, & à sana doctrina exciderit. Complectetur præterea alia quoque: grauem videlicet illam sub Decio persecutionem, ecclesiarumque sacrarum antistites, & quæ in eis acciderint res inopinatæ & admirandæ. Initium autem inde sumendum.

C A P V T II .

*† Propter
Diorum sci-
licet fratrum
rescriptum.*

*Ecclesia
Christiana
florens.*

Commodo imperium administrante, res Christianæ pacatæ & tranquillæque fuere. Postquæ autem ille ex insidiis cæsus est, & Pertinax breui admodum tempore imperauit, atque huic (sicuti diximus) Seuerus successit: tum quoque satis bono loco res nostræ fuere, indiesque fidei professio augmenta sua capit, eorum quos recensuimus ecclesiasticorum doctorum scriptis atque doctrinis illam prouehentibus, idque in maximis quibusque potissimum urbibus, nimirum Alexandria, Antiochia, Aelia, & per Palæstinam omnem, Ephesi, Cæsareæ, & occidentem versus Thessalonica, Athe-

nis, Corinthi, in Galliis, & Romæ maximè. ✱ Vniuersæ enim multitudines & domus totæ ad finem accedebant, quiduis facere & pati paratæ, quàm ut quidquam contra religionem nostram agerent, aut nouerent. Quod ubi Seuero minimè tolerandum est visum, insignem statim contra ecclesiam omnem mouit persecutionem. Et subito per omnem terrarum orbem eximia instituta sunt martyria, maximè verò in Aegypto & Libya atque Thebaide. Alexandria porro veluti stadium veræ pietatis constitutum, ubi fortissimi quique & optimi delecti martyres, variis atque exquisitis tormentorum generibus mirificisque impressionibus exceptis, à Deo, cui chari fuere, præmia & coronas acceperunt. Quo tempore & Leonidem, Origenis patrem, obito pro Christi nomine martyrio è vita excessisse tradunt, gladio videlicet cæsum, quum filium admodum adhuc puerum relinqueret. Quæntus autem Origenes fuerit, & quo studio animique destinatione in sacras literas incubuerit, citra inuidiam exponi posse puto: non solum quòd celebris is vir apud nos sit, verumetiam quòd ingentem, vita sua, quamuis ad finem non integra profusus, famam & gloriam post se reliquerit. Verum enim uero singulari ocio opus esset, ad vitam eius omnem literis memoriæ mandandam. Sed nos è multis quæ de eo sunt tradita, plurima ressecantes, aliqua tantum historiæ huic inseremus, ut res tanti viri studiosis incognitæ non sint: quæ sanè iudicio multorum dignæ visæ sunt, ut vel ab ipsis incunabilis repetitæ, memoriæ traderentur.

*Seuerus
pater
Leonidis.*

*Persecutio
sub Seuero
imperatore.
In Aegy-
pto potissi-
mum.*

*Leonides
Origenis pater
martyr.*

*Origenis
res.*

C A P V T III .

Tatim namque ab initio, tenera exacta ætate à patre diuinis imbutus est literis, Cui illa prima cura fuit, ut filius ✱ non succisua, sed iusta opera, vnà cum Cyclicis disciplinis eas addiceret. Quapropter ante earum disciplinarum exercitium, quotidie ab eo, ex sacris scripturis promissiones & certa loca, quæ memoriter didicerat, requirebat: quæ res minimè præter iudicium & voluntatem pueri fuit. Mirifica enim cupiditate magis in hæc studia, quàm in Græcorum artes ferebatur: vsque ad eò, ut nõ contētus esset ex sacris oraculis, quæ simplicia & non ita difficilia sunt, discere: ✱ sed curiositate vteretur, & abditos eorū sensus scrutari conaretur, subindèque quidnā arcani sensus in litera late ret, percunctando patri negocium facesseret. Is porro apud seipsum ea de causa cum admiratione stupebat, & valde gaudebat, quòd Deus se patrem tali dignatus esset filio. Et quandoque priuatim simulabat se eū acrius obiurgare, ne quid supra ætatem suam & simplicem sensum scrutaretur admonēs. Tãtopere verò admiratione ei⁹ est cōsternatus, maximas se datori bonorū Deo gratias debere p̄fessus,

*Exemplum
puerili in-
structionis pol-
licentium.*

*καλοπρεπὴ
τὴν αἰσίδα.*

A vt saepenumero dormienti assisteret puero, pectusque eius nudatum & cum veneratione multa deo-
scularetur, perinde atque in eo diuinus Spiritus
domicilium suum haberet. Beatumque prorsus se
tam felici prolificatione iudicabat. Quae res ma-
gnam praebuit causam & occasionem, vt puer fide
sacraeque literas ab ineunte aetate assequeretur, &
recte admodum educaretur, eundem & patrem
& praecceptorem habens, magnamque de se praebens
expectationem. Haec atque item alia his simi-
lia de puerili aetate Origenis sunt prodita.

Postquam vero decimo Seueri imperantis an-
no, Latus Aegypto praefectus est, & Demetrius
Alexandriae Iuliano in Episcopatu successit, eccle-
siarumque persecutio admodum inualuit, ac mul-
ti certaminibus magno animo obuiam euntes, co-
ronas reportarunt: tantam dicunt martyrii cupi-
ditatem Origeni incessisse, quum in iuuenili admo-
dum adhuc aetate esset, vt exultans iam ardore quo-
dam incredibili, pericula pro Christo toleranda
adiret. Et finiuisset ille iam tum martyrio vitam,
nisi alia diuinam providentiam ratione, vilitatis mul-
torum gratia, mater eius intercessisset. Illa enim
in cubiculum eius ingressa, supplex ei fuit, vt ne, ma-
terno suo erga eum animo & amori parcens, agra
se ita relinqueret, & intolerabili luctui & mœrori
obiicere perseveraret. Vbi vero pater eius captus
& in vincula coiectus est, maior eum etiam amor,
acriusque martyrii desiderium inuasit, indies id (vt
ita dicam) ardore & igne nouo excitante atque ac-
cidente. Quapropter quum ita animatum Orige-
nem esse mater videret, omnem eius vestem reco-
didit, necessitatemque ei domi manendi imposuit.
Hic quum aliud facere non posset, alipren & vn-
ctorem certaminis se patri praebuit, & frequenter
cohortatorias ad illum literas scripsit, inter alia
verba ista vsurpans: Sustine, & ne quid alterius sen-
tentiae aut consilij nostra causa capias vide. Atque
hoc primum sit euidentissimum, a primis (quod
dicitur) carceribus, germanae fidei, sincerique eius
erga Deum animi, specimen atque indicium.

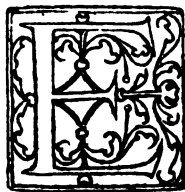
CAPVT IIII.

Atre eius, sicuti diximus, vita per
martyrium pro Christo defuncto,
nondum prorsus sedecim annos na-
tus, quum apud matrem cum aliis
sex natu minoribus liberis esset, &
quod patrimonium eius omne imperiali fisco il-
latum fuerat, vna cum suis erumnose in magna re-
rum necessariorum angustia & penuria viueret,
Diuino ei succurrente numine, incredibile conse-
quutus est auxilium. Siquidem mulier quaedam
ingentibus diuitiis & copiis clara, & aliter quoque
Alexandriae celebris, magni nominis virum Antio-
chenum genere, & inter haereticos Alexandrinos
primarium, consectans, atque complectens, adop-
tato sibi filij loco Origene, quum maximi eum
fecit, tum ei suisque omnibus ad quotidianum vsum
liberaliter & copiose omnia suppeditauit. Familia-
riter ergo cum Paulo (hoc enim nomen mariti
eius mulieris erat) viuens, nunquam a consueta si-
bi deflexit precatione, communicare preces cum
Paulo haeretico nolens: ecclesiasticasque sanctio-
nes accuratissime seruans: quum quidem ad Pau-

lum permulti frequentarent, non solum qui ex
Graecorum essent superstitione, sed etiam nostri
homines. Graecorum porro disciplinis iam pridem
a patre imbutus, magis etiam in Pauli schola pro-
ficiebat. Proinde postea ex earum doctrinarum
disciplina, cui praebat, abunde res familiaris ei sup-
petebat. Posteaquam autem persecutionis timo-
re omnibus expulsis, nullus Alexandriae sacrorum
oraculorum enarrator fuit, multi ex gentibus ad
Origenem accedentes, Verbum Dei sunt profes-
si: multique illorum patria sacra detestari, partim
vt familiariter cum eo viuerent, partim vt semper
ei adessent, praerebus omnibus studio sibi habue-
runt. Ex iis primus esse perhibetur Plutarchus,
quum vitae sanctitate, tum martyrii corona cla-
rus. Alter ab hoc Heraclas recensetur, Plutarchi
ipsius frater: qui tantum de se verioris philoso-
phiae studij specimen praebuit, vt postea in eccle-
sia Alexandrina Demetrio successor sit surrogatus.
Porro decimum octauum agens annum Orige-
nes, scholae Catechistes in vrbe Alexandria
est praefectus. Et quum ibidem sub Aquila praefe-
cto persecutio maximè exundans incrucesce-
ret, magnum consequutus est nomen apud eos
qui Christi nomine censentur: quod & notos si-
bi & ignotos familiariter excipiens complectere-
tur: & qui in vinculis erant, sedulo visitaret, alacri-
tatem eorum excitans & adaugens: tum autem, eos
qui ad mortem raperentur, cum multa fiducia &
libertate produceret atque exoscularetur. Quapropter
saepè est factum, vt ex gentibus plebes fu-
rore correpta, lapidibus eum obruere contende-
rit. Sed illum praeter expectationem, caelitus dex-
tra Dei praesenti ope est tutata. quemadmodum
etiam saepe alias, propter summam alacritatem li-
bertatemque diuini verbi docendi, insidiis expeti-
tum conseruauit. Tantus porro aduersus hominem
extitit motus, vt plebe ethnica procurante, non
contemnenda militum manus, in ea vbi habitabat
domo versaretur, & turbam eorum qui ab illo in
sacris disciplinis instituerentur, seruaret. Denique
vsque eò persecutio aduersus eum inualuit, vt
per urbem omnem, domum domo mutans, clam
circuiret, multitudinis eius gratia, quae doctrina
eius adducta ad diuinam accesserat professionem.
Siquidem non verba solum, sed facta etiam eius
certissimum grauissimae philosophiae eius fuere
indicium. Prorsus namque, oratione vita congruè
respondebat. Quam ob causam etiam vi & ope di-
uina auxiliante, multos ad se pertraxit, innumeròs
que habuit imitatores.

CAPVT V.

Nimvero vbi quamplurimos ad
se discipulos confluere, munere
Catechistae vna cum schola ea a De-
metrio sibi commissae, vidit, absur-
dum (ita vt par erat) arbitratus, a
prophanarum literarum eruditione
sacrae commiscere doctrinae, illicò externarum artium
studium posthabuit: quippe quae tãtopere vtilis esse
non possent, & diuersa sacris oraculis afferre solerent.
Deinde generoso & virili, planèque (vt amplius quid-
dam dicam) philosopho animo, ne externo quopiam

Origenis.

Origenis.

Eundem ha-
bituit puer Or-
igenes & edu-
catoris & p-
ceptoris, pa-
trem.

Latus Ae-
gypti Praefectus
fuit. Origenes
adulescentu-
lus martyrii
affectans.

Cursum ad
martyrium
eius mater
inhibuit.

Patrem in
carcere Ori-
genes ad mor-
tuum animi-

C

a. Patrimo-
nium eius fi-
sco illatum.
b. Paupertati
eius diuini
subsidium
venit.
c. Origenes a
fama locu-
plente Alex-
andriae ad-
optatus.
d. Apud Euse-
bium lib.
6. cap. 3. est,
Paulum istum
a fama
adoptatum, &
Origenem
cum eo apud

illam versa-
tum fuisse.
d. Idem cum
haereticis ha-
bitans, eccle-
siastica insti-
tuta seruans.
e. Idem mor-
cede doctri-
nae sumptus
toleras.

f. Familia-
res & disci-
puli eius.
Plutarchus
martyr.

Heraclas
frater eius.
g. Origenes
scholae Chris-
tianae cate-
chistes, 18. a-
gens annum.
h. Aquila
Aegypti
praefectus.

i. Persecutio
nem grauiam
Alexandriae
sustinet Ori-
genes.

h. origenes
in libro
quodam
de oratione
dicitur. Euseb.
lib. 6. cap. 3.

a. Idem profa-
nas literas
repudians.
Vita doctri-
na in Orige-
ne respiciat.

Et libros
Græcorum
artiū vendis.

Christiani
philosophi vi-
ta.

Præceptorū
Christi sim-
plex in xta li-
teram obser-
uatio.

Ex sectato-
ribus Orige-
nis martyres

Plutarchus.

Serenus.
Heraclides.
Heron.
a Neophimo
videlicet.
* In sacro
baptismo sus-
cepta.

Serenus al-
ter.

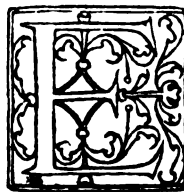
Basilides.

A subsidio indigere videretur, quæcunque ei erant, Græcorum librorum summa elegantia & venustate concinnata volumina, venalia proposuit, & quatuor obolorum in diem quemuis precium sibi ab emptore pendendorum est stipularus. Vnde plurimo tempore ad eum modum philosophari perseverabat: causam & materiam omnem, quæ allicere eum ad res novas & illicitas posset, atque cōcupiscentiam indecentem longe à se propellens. Et die sudoribus vt plurimum peracto, noctu etiā multo incumbere labori, maximam eius temporis partem meditatione diuinarum scripturarum consumens. Si quando etiam somnus obiter degustandus esset, non in strato aliquo, sed in nuda humo iacens, eo parcissimè vtēbatur, ieiuniis plurimū aliisque philosophicis exercitiis constantissimè semper intentus. Ex Seruatoris præceptis illa maximè seruanda esse iudicabat, quæ prohiberēt duas habere tunicas, aut calceamentis vti, aut animum futurarum rerum cura & sollicitudine macerare vetarent. Eaque ipsa seruauit accuratè, in frigore & nuditate, etiam præter ætatem, vitam exigens. Illis quoque rebus animi sui promptitudinē & ardorem satis declarauit, quod regiones multas temporibus multis peragrās, nullis vsus sit calceis: vinoque prorsus, aliisque rebus, extra necessarium alimentum, abstinerit: vsque aded, vt periculum & perniciem corpori suo conciliarit. Atque hoc modo viuens, exemplōque suo optimum viuendi institutum ostendens, in admirationem quidem sui extulit omnes. Eos autem qui dare aut communicare quicquam cum eo volebāt, familiares suos, auersatus est.

CAPVT VI.

Complures sanè ex sectatoribus suis, atque etiam ex eis qui adulterinæ erant doctrinæ, ad eūdem philosophandi amorem excitauit. In quorum intimis animis ita diuinum fidei verbum iniecit, vt maturum vberēque deinceps caperet fructum: in tantum, vt ex eis quidam, persequutionum temporibus martyrij coronis sint illustrati. Primus quidem, quem diximus, Plutarchus fuit: qui quum ad supplicium duceretur, parum abfuit quin Origenes quoque ab illius occideretur ciuib. vt qui autor necis illius dictus esset. Idque factum profectò esset, nisi eum rursus (quæ res eius omnes dirigebat) diuina Prouidentia custodiuisset. Secundus ab hoc martyr fuit Serenus, qui ex schola illius profectus, spectatam fidei constantiam in igne apertè exhibuit. Heraclides porro tertium obtinuit locū, quum adhuc in sacra institueretur doctrina, vt pōte catechumenus. Quartus Heron, * symbola adhuc & signa diuinæ lucis circumferens. vtrique ij gladio sunt percussi. Quintus ordine, scholæ illius alumnus, priori illi cognominis, Seren⁹ alter, post quamplurima tormentorum discrimina, per capitatis refectionem, pro veræ pietatis præmio, diuinæ gloriæ suscepit coronam. Sextus deinde Basilides, qui decantatam illam Potamiænā, ex commiseratione ab impudicorum multorum petulantia iniuria vindicauit.

X fœminis autem septima est Rais, quæ adhuc de fide & sacris nostris instituebatur, & baptismo (sicuti alicubi ipse dicit) per ignem suscepto, martyrium compleuit. Octaua porro Potamiænā, cuius adhuc celebris est apud populares suos fama: vt scilicet plurima, contra amatores, pro pudicitia & virginitate sua tuenda, subierit certamina, (accedebat enim in ea ad florentis animæ pulchritudinem, etiam forma, & vigor vultus ingenui & liberalis summus) & constanti generositate sua, post intolerabilia tormenta satis ostensa, ad postremū vnā cum matre Marcella, in ignē coniecta mortem obierit. Fertur equidem, Aquilam iudicem, quum corpus eius primū grauius flagris fustibusque cecidisset, minatum ei esse, iuuenibus petulantibus se eam ad contumeliam daturum: eamque, quidnam ex propositis conditionibus per optionem eligeret, interrogatam, paululū secum tacitam deliberasse, & per quā generosum animo præsentī responsū dedisse: xper quod, moribus eorum, impium quiddam proloquuta visa est. Itaque, quum illico sententia damnationis contra eam lata, à Basilde ad locum supplicij abduceretur, & multitudo conuicia atque impudica verba per iniuriam in eam cōiiceret, Basildes per commiserationem humanius erga eam affectus, turbam iniuriosorum hominum arcens, ab ea remouit ac propulit. Ibi illa curam officiūque tale gratum habens, Baslidem confidere, & bono animo esse iussit: breui se ad Dominum suum euntē, condignam ei relaturam gratiam. Hæc quum ita dixisset, pix ignita per totum eius corpus diffusa, vitam ei ademit. Non multum deinde intercessit temporis, & à Basilde iuramentum non vilide causa inter commilitones suos exigebatur. Ille verò, non licere sibi prorsus iurare, asseuerauit. Christianum enim esse, & id se propalā omnibus profiteri. Commilitones porro primū eum ludere, & ad contumeliam nostram ea verba proferre sunt opinati. Vt autem id perseveranter confirmauit, ad Aquilam est productus: apud quem vbi idem disertis verbis est professus, ilicet in vincula est cōiectus. Ad quem quum fratres quidam visendum irent, & cum stupore tam repentīnam eius mirarentur mutationem: ille eis retulit, vt Potamiænā, tertio antè die, læto planè & liberali animi corporisque statu sibi insistens, & capiti suo coronam imponens, dixerit: deprecata se esse pro eo Deū, neque preces eas frustra fore, breuique se eum secum habituram. Itaque fratres * sigillum ei Christi circumfuderunt: postridieque eius diei gladio percussus, martyrium pro Christo absoluit. Non ipse verò tantum, sed & multi alij confertim Alexandriæ, in ea quæ dicta est persequutione, ad Christum transiisse, memoriæ sunt proditi: quum quidem eodem quo Basildi modo, Potamiænā eis in somnis apparens, ad meliora eos esset cohortata. Et ij quidem ab Origene catechista eo tempore de fide instituti, diuinum sic cōsecuti sunt immortalitatis præmium.

Rais cate-
chumena.
Baptismo
per ignem.

Potamiæna.

Marcella
mater eius.

E

Ὁς ἔγιγνε-
το πρῶτον δὲ
κατὰ δίκην
τῆς Νίεφ.
δὲ ἡ δὲ οὐκ
ἐνομιμα-
τοῦ τὴν ἀρετῆς
ἀρετῆς ἐπι-
θυσσάσα.
Euseb. lib. 6
cap. 5.
Basildi car-
nifici suo
martyrium
predicit mo-
ritura Pot-
amiæna.
Christiani
olim non iu-
rarent.
Euseb. Ba-
sildi mar-
tyrium.

F

Potamiæna
ei apparuit.

Græci Chri-
stiani bap-
tismi signu-
m esse
signaculum
discere.
Alii idē
martyrium.
τῆς ἐν χρι-
στῷ ἐφεσ-
σῆ.
Signaculum
crucis, aut la-
psum po-
siti intelligi.

CAPVT VIII.

A

Vum ad hunc modum Origenes Adamantius Alexandrinæ fide-
lium scholæ præret, rem quan-
dam aggredi ausus est, imperfe-
ctæ quidem illam & iuuenilis
mentis, sed fidei castitatisque fir-
mitatem & stabilitatem satis declarantem. Quo-
niam enim adhuc iuuenis, non solum viris, sed &
mulieribus docendo salutare prædicabat verbum,
volens calumniam omnem fœdæ suspicionis præ-
cidere, & simplicius dicto illo Saluatoris intelle-
cto, Sunt eunuchi quidam, qui seipsum castrarunt
propter regnum cœlorum, adimplere id re ipsa in
animo habens, seipsum castrauit: summa cura &
diligentia familiares suos id factum celare studēs,
quod tamen difficile factu erat. Per multis enim ea
res innotuit. Quam vbi etiam loci eius episcopus
Demetrius rescituit, quum facinus tale est admira-
tus, tum feruorem tantæ fidei non improbandum
esse ducens, bono eum esse animo, nihilque eam
ob rem metuere iussit. Atque tum quidem tali er-
ga eum animo fuit episcopus. Procedente verò
deinceps tempore, quum hominem vbique cele-
brari laudarique videret, humano quodam affectu
seductus, ad episcopos scribens, premere atque ob-
scurare famam eius est conatus, cœptumque huius-
modi absurdum in literis suis exposuit. Cæterum
quum in Palæstina, Hierosolymorum & Cæsareæ
episcopi, gloria & dignitate ceteris præstabiles,
Origenem maiore dignum duxissent honore, eaque
de causa per manuum impositionem in pres-
byterorum ordinem cooptassent, ex eo tempore
gloria eius crescente, nominæque & laude virtutis
atque sapientiæ apud omnes ferè homines maxi-
mè inualescente: Demetrius, quia non haberet
quod in tanto viro reprehenderet, id quod ille ali-
quando per iuuenilem imperitiam fecerat, ad gra-
uem traxit calumniam: & aliquantum etiam eos
qui illū dignitate presbyteri ornauerant, notauit.
Verum serius hæc Demetrius est exorsus. ille enim
impigrè cum omnibus qui ad se venirent, doctri-
nam cōmunicabat, tempus omne & studiū disci-
pulis suis impertiens. Interea Seuerus decem &
octo annis imperio flagitiosè administrato, An-
toninum Caracallam filium suum successorem
habuit.

Origenes sei-
psum propter
regnum Dei
castrauit.

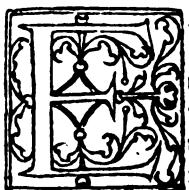
Id factum
Demetrius
Alexandri-
nus episcop⁹
primum non
ægrè iulit.

Postea autē
gloria Orige-
ni inuidens,
quam in
Palæstina
presbyter cre-
atus esset,
scriptis tra-
duxit.

Antoninus
Caracalla Se-
ueri in impe-
rio successor.

Alexander
Hierosoly-
mitanus Narcis-
so in episco-
patus coadiu-
tor datur.

Narcissus e-
piscopus a-
quæ in oleū
versit.

A tempestate Alexander, ex illis
vn⁹ qui plurima in persecutio-
ne sub Seuero pro vera pietate
sustinuerant, à Deo seruatus, ad-
ministrationem ecclesiæ Hiero-
solymitanæ suscepit: Narcisso,
qui ibi mun⁹ id gesserat, adhuc superstite. De quo
Narcisso eius loci homines quum multa alia ad-
miranda opera memorat, tum hoc etiam in literas
relatum tradunt. Dicunt enim, ad vespērā Paschæ
oleum ad vsum lucernarum defecisse: quod quum
populus ægrè ferret, Narcissum mandasse, vt eius
rei ministri ex propinquo puteo aquam haurirēt,
atque ad se afferrent. Hoc sic factū, illū precatū esse,
aquæ benedixisse, & germana certaque fide, vt in lu-
cernas infunderetur, iussisse. Quare vt iusserat per-

acta, diuina vi & efficacia aqua derepentè in olei
naturam colore & qualitate versa, igni nouā quā-
dam clariorēque lucē præbuit. Ex quo tempore
id oleum à multis miraculi gratia diutissimè est
seruatū. Plura præterea de vitæ eius instituto me-
moratu digna referunt, in quibus & illud præcla-
rum est. Homines quidā mali, qui per flagitia om-
nia & scelera innumera vitam exegerant, constan-
tiam & seueritatem viri nouerant. Itaque iudiciū
eius timentes, ne in fœdo deprehensi facinore,
quas meriti essent, luere pœnas, fallaciam quan-
dam anteuertentes comminiscuntur, & grauem
ei impingunt calumniam. Atque vt opinionem se
vera dicere apud homines consequerentur, lyco-
phantiam periurio confirmant: diris quoque sese,
si fallerent, deuouentes: primus quidem, vt igni cō-
flagraret: secundus, vt fontico detestabilique mor-
bo periret: tertius verò, vt oculis priuaretur. Et
quanuis illi calumniam iuramenti & execrationis
obtentu contempsissent, nemo tamen eis fidem ha-
bebat: quippe omnibus Narcissi castitas & virtus
spectata erat. Ille autem, quum improbitatem tan-
tam hominum eorum ferre nequiret, aliterque à ne-
gociis semotam, quietam, philosophicamque vitam
persequeretur, multitudine, arte quadam decepta,
profugit, atque annis multis non comparuit. Et il-
le quidem ita vitam, ac deinde discessionem insti-
tuerat. Cæterum magnus ille vindictæ oculus ne-
quaquam cunctabatur, sed quàm celerrimè pesti-
feros & perniciosos illos homines comprehēsos,
malis eis quibus seipsum iuramento interposito ob-
strinxerant, maximè deuinxit. Primus igitur nulla
propè de causa, scintilla vnica à lucerna prosilien-
te domo succensa, vnā cum omnibus genere sibi
propinquis, atque etiam cum substantia omni, mi-
serabiliter præter opinionem omnem comburi-
tur. Secundus morbo grauissimo, qui totum eius
corpus inuasit, corripitur. Tertius porro, quum tā
grauem & durum in illis exitum rei videret, & ce-
leritatem omnia speculantis diuinæ vindictæ cō-
sideraret, quæ communiter inter se, per dolum &
maliciam, contra virum optimum confuississent,
statim est professus: neque luctus lacrymarumque
prius modum fecit, quàm vnā cum illis oculorum
vim & aciem diffuere sensit. Sic illi dignum per-
iurij tulere precium.

Eidem flagi-
tiosi quidam
homines ca-
lumniam in-
tendunt, eā-
que certo suo
malo, iura-
mento confir-
māt.

Narcissus
Hierosoly-
mitanus profu-
gus, annis
pluribus la-
tuit.

Exemplum
perij diu-
initus vidi-
ti, in Narcis-
si calumnia-
toribus.

CAPVT IX.

Vum verò Narcissus profugus lon-
go tempore non appareret, ecclesia
rum antiquitibus visum est, alium
suffragiis creare episcopum. Ita illi
Dium quandam Hierosolymorum
præficiunt ecclesiæ: cui, quod non
multo post decepsit, Germanion successor suffici-
tur. Atque huic rursus tertius succedit Gordius.
Sub quo Hierosolymis subitò, veluti ex quadā re-
uiuiscencia præstò adest Narcissus, episcopatum-
que ecclesiæ ibi, fratribus plurimum cogentibus,
recipit. Multū porro venerationis ei accesserat, ex
philosophico illo secessu: & præter alia plurima bo-
na, etiā ex vindicta illa nefariorū hominū, qua eū
etiā absentē Deus fuerat dignatus. Quādoquidem
autē propter ætatē decrepitam (iam enim centū &
sex annos vixerat) ministeriū suū obire nequibat.

Absente
Narcisso E-
piscopi Hiero-
solymis cre-
ati.
Dium.

Germanion,
Gordius.

a Narcissus
rursus epi-
scopatu suū
reversus acci-
pit.
Idem 106.
annos vixit.

b Alexand- der ei coepi scopus & col lega adiungi tur.

c Profectio Hierosoly- mitana pre- cationu ergo suscepta ab Alexandro Cappadoci Antistite.

d In xris xā- en xā isco- plas Iōp lūā o, itēōs xā- xē xā miv.
Is Hieroso- lymu inui- tus retine- tur, & epi- scopus diui- na ordinatio ne creatur.
f Antino^o, B
avriov,
Aegypti urbs, in ho- norem An- tinoi, ut su- pra dictum est, ab Ha- driano Im- per. condita.
Vocatur etiā Antinoia, & Hadria nopolis.

g Asclepias des episcopus Antiochia h Clemens presbyter Alexandri nus.

** Παντανν.*
Pantannus.

† Νουα.

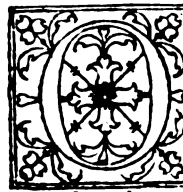
Alexandro Hierosoly- mitano epi- scopi epistola.

A Alexandrum, quem diximus, alterius ecclesie episcopum, vna cum Narcisso, prouidentia & dispositio diuina Hierosolymitanæ ecclesie præfuit, noctu per visionem ei designans omnia. Quæ etiam ille, veluti diuinum aliquod oraculum perli- ciens, ex ipsa Cappadocia, vbi episcopatum gerebat, excitus, Hierosolymitanam profectio- nem d præcationis ergo, atque vt res ibi peractas cognosceret, suscepit. Itaque fratres Hierosolymis, affectione amica & pia, Alexandrum domum redire passi non sunt: ex alia videlicet, quæ eis noctu fuerat oblata, & idem bonis ibi omnibus denunciauerat, reuelatione. Acceperant etiam, quum extra portas obuiam ei honoris ergo progressi fuissent, cœlitus vocem, dicentem: *Quem vobis gratia diuina misit, eum vltro suscipite episcopum.* Hoc vbi sic factum est, finitimis episcopis etiam, qui circum circa ecclesias regebant, designationi ei acquiescendum esse visum est. Quamobrem cogentes, vt ibi maneret, ei necessitatem imposuerunt, annuente etiam ipso Narcisso. Eiusmodi communis cum Narcisso episcopatus administrationis, Alexander quoque ipse in epistola ad Antinoitas ab ipso scripta, circa finem hisce verbis meminit. Salutat vos Narcissus, qui ante me locum episcopatus huius tenuit: & nunc ad centum & sex annos vita extracta, orationibus mecum incumbit, cohortans vos mecum vt consentientes idem sapiatis. Mentionem etiam & Alexander Asclepiadæ facit, qui Antiochiæ Serapioni successit, cuius paulo antè quoque in hæresi secundum Phryges meminimus. Verba eius sic habent: Alexander seruus & vinculus Iesu Christi, beatæ Antiochenorū ecclesie in Domino salutē. Facilia mihi & leuia Dominus custodiæ meæ tempore, vincula effecit, quum intellexissem, sanctæ vestræ Antiochenæ ecclesie Episcopatum, diuina prouidentia, Asclepiadæ propter eximia fidē maximè idoneo, demandatū esse. Eam epistolā per Clemētem, quē etiā commēdat, se ad eos mittere, hisce verbis indicat. Literas hæc, domini fratresque mei, ad vos misi, cum Clemente presbytero beatissimo, insigni spectatāque virtute præditō viro, quem vos nouistis, atque etiam amplius cognoscetis. Is quū hic esset, per prouidentia & visitationē Domini, cōfirmavit atque auxit ecclesiam Dei. Idem Clementis quoque & Pantanni, vt familiarium sibi virorum in epistola ad Origenem meminit, ita scribens: Hæc enim voluntas Dei, vt scis, fuit, vt quæ a maioribus nostris ad nos peruenit amicitia, facta & recta, seu potius seruetior firmiorque esset. Patres siquidem agnoscimus beatos illos, qui nos præcesserunt, viros: cum quibus nos breui fore peruelim, Pantannum dico, illū verè beatum & dominum: & sacrum Clemētem dominum meum, & benè de me meritum: & si quis præterea fuit eiusmodi, per quos omnibus modis optimum Dominum & fratrem meum cognoui. Scripsit quoque aliam ad Antiochenos epistolam, aliam itidem ad Origenem, & rursus aliā contra Demetrium pro Origene: quod videlicet Origenem, Demetrio bonum ei perhibente testimonium, presbyterum crearet. Sed & alix eius ad alios circumferuntur epistolæ. In persecutione autem sub Decio, Alexander rursus ad Præfecti productus tribunal, causam dicendo iudicij periculū subiit, graui & propè decrepita senectute venerā-

Dus: Cæsareamque ductus, atque ibi aliquandiu in carcere seruatus, coronam martyrij reportauit.

Eiusdem martyrij.

CAPITULUM XI.

Rigeni autem Romanæ vrbs visenda, quum ibi Zephyrinus ecclesiam regeret, cupido incesit. Vbi quum non ita diu mansisset, & inde Alexandriam rediisset, doctrinæ atque institutioni, vt catechistes, ibi præfuit: Demetrij rogatu adductus, vt eo maiore studio operi ei incumberet. Quum verò animaduerneret, abstrusiori se scripturæ sensui scrutando atque eruendo, ita vt volebat, vacare non posse, quod ne respirare quidem liberius eiliceret, per eos qui quotidie à sole orto ad vesperā vsque scholam eius frequentabant: faciendum sibi putauit, vt tantam multitudinem diuideret: & Heraclam, ex sectatoribus suis præcipuum, virum doctissimum, qui in disciplinis philosophicis & sacrarum literarum eruditione plurimum collocauerat studij, sibi in instituendo socium & adiutorem ascisceret. Ita factum, vt primum laborē eorum docendorum, qui fidei elementa nuper assequuti essent, illi demandaret: sibi ipsi verò prouinciam eos instituendi qui perfectiores essent, diuinamque doctrinam veluti in habitum deduxissent, reseruaret. Vsque eò autem accuratam sacrarum oraculorum inquisitionem & studium produxit, vt Hebraicam etiam addisceret linguam, & Hebraicos libros ad prima exemplaria descriptos cōquireret: insuper etiam omnes translationes eorū qui sacras scripturas verterunt, & à vulgata interpretatione discesserunt, inuestigaret: Aquilæ denique, Symmachi, & Theodotionis editiones, ex occultis abstrusisque terræ recessibus, vbi lōgissimo latuerant tēpore, in lucē proferret. Ex quibus omnibus opus quod ab eo Hexaplum siue Sextuplū inscriptum est, cōposuit: Cuius operis quæ vis & ratio sit, ex sequentibus intelligetur verbis. Translationes sacræ scripturæ, quæcunque extarent, collegit. Primam quidem septuaginta interpretū, deinde eorum qui post Christum natum fuere, Aquilæ Iudæi cuiusdam, qui eam Græcè vertit, post hūc Symmachi, aliam rursus Theodotionis, & aliā deinceps innominati atque incerti cuiuspiam autoris: qui sanè omnes Hebraici & Græci sermonis egregiè periti fuere. Quarum translationum quandam se Nicopoli, quæ septentrionē versus sita est, atque aliam alio loco inuenisse scribit. In Psalmorū autem Hexaplis, post quatuor celebriores editiones non quintam solum, sed & sextam, atque ad eò septimam translationem se apposuisse ostēdit. Hierichunte in dolio, temporibus Antonini Seueri filij, repertas. Hæc igitur interpretationes atque editiones veterum inter se compositas, atque in vnaquaque pagina vna cum Hebraici exemplaris annotatione digestas, proposuit. Vnde certus scripturæ sensus, translationumque consensus vel dif- sensus certò intelligi queat. Et sic ille nobis hexapla, siue sextupla reliquit exemplaria: quum quidē antea seorsim Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, & Septuaginta interpretum translationem in volumine quod Tetrasplum, siue quadruplum nominauit, composuisset.

Origenes Roma etiā fuit.

Idem socium sibi & coope- rarium doctrinæ i scho- lae Alexan- drinae assumit Hera- clam.

Origenes Hebraicè addidit.

Translationes sacræ scripturæ in- quisiuit. Opus Biblium vnum Hexap- plum.

** τῆς ἑξήκοντος ἐπιτομῆς. Νῆ. Νίκε. τῆς ἑξήκοντος ἐπιτομῆς, Euseb. lib. 6, cap. 17. Est enim ad Actū promouendum ab Augusto Cæsare extracta Nicopolis. Est item non longe ab Ensi- no sita eiusdem nominis ciuitas. * ἐν τῆς τῆς ἑξήκοντος.*

A

CAPUT XII.

*Symmachus
interpretis E-
bionis a fuit.*

Ciendum porrò, Symmachum interpretem Ebionitarum sectæ fuisse, quæ (sicuti in superioribus exposuimus) inopes quasdam & mendicæ opinionores de Christo induxit: illum scilicet purum esse hominem, & ex Ioseph & Maria principium & ortum sumpsisse, legemque Iudaico more observari oportere confirmas. Edidit quoque Symmachus in sacrum Matthæi Euangelium commentaria, ex quo hæresim suam astruere & stabilire videtur. Ea verò commentaria Symmachi unà cum eiusdem scripturarum versione, Origenes scripsit se à quadam fœmina Iuliana recepisse: quæ quidē fœmina eos libros ab ipso autore acceptos, apud se referuauerit. Interea & Ambrosius quidam hæresi Valentini admodum infectus, ab Origene cōuictus, veritatisque luce mentem illustratus, ad sinceram fidei doctrinam transiit. Et alij verò permulti, quorū aures oratione doctrinæque sua Origenes permulserat, vndiquaque ad eum conueniebant, periculum de perfecta eius doctrina facturi. Atque in iis nō pauci quoque ex hæreticis, plerique verò etiam ex viris præclaris & illustribus, qui utraq; philosophiam purè addidicissent, magno studio ad eum confluebant. Et quos ille idoneos esse ad mathematicas disciplinas percipiendas videbat, eos ad Geometriam, Arithmeticam, aliaque liberales artes producebat. Insuper autem & ad philosophorum sectas cognoscendas instruebat, dogmata eorum illis exponēs, & commentarios in res quasuis edēs: ita ut apud philosophos quoque magnus haberetur. Quod si qui essent paulo rudiores, eos artes Cyclicas docebat, magnam inde vtilitatem comparari ad sacrarum disciplinarum doctrinam perhibēs. Proindeque & seipsum necessitate quadam ad prophanas literas discendas descendisse testatus est. Confirmant hoc qui eo tēpore cum eo enituere philosophi, in quorū libris multa eius inuenitur mentio. Quandoque etiam illi libros ei suos dedicarunt, nōnunquam autem eos iudicio eius summiserunt.

*Ambrosiū
quendam à V. a
lentini errore
Origenes ad
orthodoxiam
perduxit.
Plurimi eius
sectatores &
discipuli.
Eos p. capto
cuiusq; in li-
beralib; etiā
artibus exer-
cuit.
Artes eius-
modi ad Theo-
logicā doctrinam
vtilis.
Origenes a-
pud Philoso-
phos etiā ma-
gnæ habuit*

C

CAPUT XIII.

*Porphyrius
Christianorū
infectator.
* in eiusdem
nat. eos. Eo
sa. lib. 6. c. 19*

T quid opud est aliis? quando & Porphyrius * Siculus, qui plurimum studij ad id contulit, ut in Christianos inueheretur, & literas diuinas perinde atque nihil essent, reprehenderet & aboleret, mentionem inferens eorum qui in eis elaborarunt, earumque secretiorem sensum exposuerunt, quum nihil argumenti & verborum inopia haberet, quod contra nostra dogmata criminando afferret, ad conuicia se conuertens, & enarratores eorum carpens, inter eos Origenem, quem in tenera ætate viderat, proscindere conatur. Quæ tamen in re commendationem illius legitimam vel ingratam affert, nunc quidem vera memorando, quum scilicet aliud quidquam dicere non posset: nunc verò mendacia confingendo, ubi se latere & fallere posse speraret. Siquidem eum ut Christianum criminatur: rursus verò, quum philosophicè

viuentem describit, admiratur. Verum quæ de eo commemoret, rectius ex ipsius verbis intelliguntur. Flagitiosæ improbitatis Iudaicarum literarum nō abrogationem, sed solutionem quidam se inuenturos sperantes, magna animorum alacritate ad expositiones & enarrationes se contulerunt, absurdas illas, ineptas, & scriptarū ipsi minimè cōgruentes, & non tam defensionē peregrinæ disciplinæ, quàm quæstum & laudem autoribus ipsis afferentes. Magno enim fastu, apud Mosen, pleraque obscure dicta, atque ænigmata prorsus esse præ se ferentes: & diuinorum oraculorū, quæ arcanorum sensum & mysteriorum sint plena, auctoritatem eis tribuentes, iudicio eorum arrogantiæ præstigiis fascinato, enarrationes eiusmodi instituunt. Et paulo post. Huius verò absurditatis autor est Origenes, in quem ego adolescentulus admodum incidi, magna tum gloria virum: sicuti etiamnum magnum eius est, propter ea quæ post se reliquit librorum monumenta, apud eos præcipuè qui talia docent homines, nomen. Quum enim Ammonij, qui ætate nostra in maximo fuit precio, auditor esset, plurimum in eloquentia & disciplinis omnibus apud eum magistrum est progressus: viuendi autem instituto, contrariam illi sequutus est viam. Ammonius nanque Christianus, & à Christianis parētibus educatus, postquæ sapere cœpit, philosophiamque attigit, illico ad legitimam viuendi rationem se contulit. Origenes autem Græcus, & Græcis eruditus disciplinis, animum ad barbaram appulit temeritatem, in qua seipsum * doctrinamque suam ad quæstum exposuit: Christianè quidem ille & legitime ex instituto professionis eius viuēs, in persuasionem autem religionis atque in studiis lucubrationibusque suis Græcos conlectans, & Græcorum dogmata peregrinis subiiciens fabulis. Semper enim versatus est in Platone, Numenio, Cronio, Apollophane, Longino, Moderato, Nicomacho. Plurimum etiam operæ in eorum libris posuit, qui inter Pythagoricos excellūt. Vfus quoque est Chæremonis Stoici & Cornuti libris, ex quibus allegoricū eorum quæ apud Græcos sunt mysteriorum enarrandi morem didicit, & scripturis Iudaicis accommodauit. Hæc Porphyrius, in tertio eorum quos

D *Verba eius
de Origene.*

*Ammonius
Origenis
præceptor.*

** τὸν ἐν τῷ
ἀποστόλῳ ἰ-
σακλίου.*

F

*Exiguntur
ad veritatis
examen ver-
ba impij Por-
phyrij.*

*Ammonij
scripta.*

Quo consilio Origenes philosophicas et pprietas literas magno studio sit consecutus.

Heraclius presbyter philosophicus habitum gessit.

Origenes in Arabia versatur.

Item in Palestina.

Ibi ab episcopo rogatus non duos presbyteros sacras literas in ecclesia docuit. Defensorem sui obiit.

Origenes Alexandriae ad munus suum obviavit reversus.

rem. Quo nomine, scilicet nimium in eas operam & studij collocaret, quum à nonnullis reprehensus esset, talibus ad eos in quadam epistola vsus est verbis. Posteaque totus diuinarum literarum doctrinam incubui, fama que de iudicio ac studio meo increbuit, proindeque frequenter ad me aduenerunt, nunc quidem heretici, nunc autem Græcarum literarum studiosi, & philosophi in primis, visum mihi est, & hereticorum dogmata, & philosophorum, quæ se de veritate afferre pollicentur, placita perscrutari. Quia in re imitati sumus, qui nos precedens multis plurimum attulit utilitatis, Pantænum, non parum artibus profanis instructum: & qui nunc in ordine est Alexandrinorum presbyterorum, Heraclium, quem ego operam talibus literis nauantem apud philosophiam magistrum reperi: quum quidem quinque annis ille prius sectator philosophi eius fuisset, quam ego disciplinis talibus vacare inciperem. Quam ob causam quum antea communi vestitus vsus fuisset, eo deposito, postea philosophi habitum sumpsit, quem etiam ad hunc vsque diem gerit. Hæc de studio Græcarum artium suo Origenes refert.

CAPITULUM XIII.

Ordo quum ex Arabia litera venirent, ut verbi doctrinam cum principe regionis eius communicaret, profectus est eod, ea ipsa de causa. Sed non diu ibi moratus, Alexandriam rediit. Atque inde rursus propter motus bellicos secedens, Ægyptumque itidem propter armorum discrimen suspectam habens, in Palestinam se recepit. Ibi quum Cæsareæ degeret, episcopi Palæstini legatione quoque ad eum missa, ei permisere, ut de sacris literis disserteret, & publice eas in ecclesia interpretaretur, quanuis nondum presbyteri honorem esset consequutus. Id quod comprobatur ex scriptis eis, quæ Demetrius malè erga Origenem affectus, ut paulo antè meminimus, episcopis Palæstinis misit. in quibus scriptis, præter alia, illud erat: Nunquam antè auditum, nunquam factum esse, ut presentibus Episcopis laici concionarentur. Quapropter illi, & potissimum Alexander Hierosolymitanus & Theodotus Cæsariensis antistites, defensionem eius rei ad eum scripserunt, non vera illum dicere asseuerantes. Vbi enim, inquit, reperiuntur idonei homines, qui doctrina sua prodèse fratribus possint, si illi sanctorum episcoporum iussu & permissione per cohortationes ad populum verba faciant, id offendiculo non est: sicuti apud Larados Euelpis à Neone, Iconij Paulinus à Celso, Synadæ Theodorus ab Attico, omnibus illis beatis fratribus inuitati fecerunt. Verisimile autem est in aliis quoque locis, quod nos ignoramus, itidem esse factum. Tanto in honore Origenes non solum apud ciues & provinciales suos, sed etiam apud externos episcopos fuit. Cæterum quum ei aliquando Demetrius scripseret, Alexandriam reuersus, docendi ibi munus laborumque solitum obiit. Sed enim ad ea vsque tempora quæ plurimi alii eloquentia & doctrina viri clari floruerunt, quorum scripta & epistolas in bibliotheca apud Æliam, ad ætatem suam cõseruatas esse, Eusebius

Pamphili memoriam prodidit: vnde sibi argumentum & materiam ecclesiasticæ historiam componendæ suppeditatam esse ait. Eam bibliothecam idem refert instructam esse ab Alexandro, qui ibi vnà cum Narcisso, ex diuino responso, episcopalem administravit prouinciam.

CAPITULUM XIV.

Erunt enim uerò quum permulti libris edendis eniterent, plurimamque ecclesiam componerent monumenta, in quibus contra hereses maxime decertarunt: inter quos etiam Beryllus Bostrensis Arabs, qui elegantiam uiliamque scripta post se reliquit, & Hippolitus Portuensis episcopus, & Caius, scriptores ecclesiastici fuerunt, quorum antea quoque nobis facta est mentio: Origenes etiam ipse ad enarrationes scripturæ componendas animum contulit, Ambrosio quodam eum ad id studij & laboris excitante. qui sanè non admonitionibus verborum & cohortationibus tantum est vsus, sed liberaliter etiam sumptus congruentisque impensas ei suppeditauit. Septem etenim ei attribuit celeres notarios, qui certis designatis horis, in scribendi opera sibi inuicem succedebant. Ad hos toridè addidit alios, qui dictata illius formis pulchrioribus in libris accuratè describerent. Aderant etiam puellæ in scribendo probè exercitatae, quibus omnibus Ambrosius ex facultatibus suis quotidie abundè sumptus præbuit. Quinetiam aliis pluribus modis ille alacritatem viri, in tali diuinarum literarum studio, sedulo auxit, ut libentius prolixiusque, sic inuitatus, in editionem commentariorum suorum incumberet. Equum autem esse puto, quæ studiorum suorum monumenta reliquerit, in præsentia recensere. Alexandriæ quidem conscripsisse dicitur in Euangelium Ioannis libros sex. In totum Euangelium, libros viginti duos. In nono autem eorum quos in Genesim scripsit libro (duodecim autem edidit) eos qui nonum præcesserunt, Alexandriæ etiam commentatum se esse dicit, sicuti & expositiones in viginti quinque primos Psalmos. Præterea in Threnos tomos nouem: in quibus duorum librorum de resurrectione mentionem facit. Libros itidem de principiis, & quos in scriptis sermōnibus, seu contexta (sunt autem decem) Alexandriæ quoque composuit. In enarratione autem primi Psalmi, numerum sacrorum librorum veteris testamenti hisce verbis recenset.

† εἰς ἑξάκις ἢ ἑπτάκις, Niceph. εἰς ἑπτὰ ἢ ἑπτάκις, Smid. εἰς ἑπτὰ ἢ ἑπτάκις, Euseb. lib. 6. cap. 24. Vbi in sexto in Ioannem commentario, quinque Alexandriae eum edidisse, qui sextum præcesserunt, & in totum Ioannis Euangelium tantummodo 22. tomos in manus hominum peruenisse dicitur.

CAPITULUM XVI.

Circiter peropus est, testamentarios libros, ut Hebræi tradiderunt, esse viginti duos, ita ut is numerus cum elementis literarum eorum conueniat. Deinde infert. Sunt autem apud Hebræos viginti duo libri isti. Qui apud nos inscriptus est Genesis, apud eos à principio titulum

Multis in opere doctissimi eloquentes viri Bibliotheca insignis Hierosolymis ab Alexandro instituta.

Beryllus Bostrensis scriptor ecclesiasticus.

* In libro 10. triquetris uel ἑξάκις ἢ ἑπτάκις, Euseb. lib. 6. ca. 21. Origenes commentarios in Sacram scripturam edidit, Ambrosio et notarios et sumptus suppeditauit.

* ταχέως, ἑπτάκις, καθ' ἡμέραν.

Eiusdem scripta.

Origenes de
Canonicis Bi-
bliciis libri.

A habet, Beresith, quod est, in principio Exodus, Velle semoth: hoc est, Hæc nomina. Leuiticus, Vaira: hoc est, Vocauit autē. Numeri, Vaiedaber: hoc est, Locutus est. Deuteronomium, Ellehaddebarim: hoc est, Hæc sunt verba. Iesus filius Naue, Iehosua Ben Nun: hoc est, Iesus filius Nun. Iudicū, Sophtim. Ruth, apud ipsos Iosaphatim. Regum, Melachim primus & secundus, siue Samuel: hoc est, à Deo vocatus. Regum, Melachim tertius & quartus, seu regnum Dauid. Paralipomēon primus & secundus, Dibræ haiamin: hoc est, sermones dierum. Esdræ primus & secundus, Esdras: hoc est, auxiliator. Liber Psalmorū, Sphartheim. Proverbia Salomonis, Misle. Ecclesiastes, Coheleth. Canticum canticorum, non autem (vt quidam putant) Cantica canticorum, Sirasirim. Esaias, Hieremias cum Threnis & epistola, Daniel, Ezechiel. Duodecim prophetarum liber, Thereasar, Iob, Esther. Præter hos sunt libri Macchabæorum, qui apud eos inscribuntur, Sarbeth Sabanaiel. Atq; hæc in eo quem diximus cōmentario exponit. In primo autem in Euangelium secundum Matthæum libro, ecclesiasticū seruans canonem, quatuor tantummodò Euangelia se nosse, sic quodammodo testatur: Vt quidē ex traditione didici de quatuor Euāgeliis, sola ea sunt certæ autoritatis, & irrefragabilia in ecclesia Dei quæ est sub cælo. Primum scriptum est ab olim publicano, postea verò Apostolo Iesu Christi, Matthæo, & fidelib⁹ Iudæis sermone Iudaico traditum. Secundum à Marco, sicuti à Petro illi est dictatū, quem is in Catholica epistola sua, eam ob causam filium agnoscit, inquit: Salutat vos in Babylone electa, & Marcus filius meus. Tertium secundum Lucam, à Paulo laudatum est Euāgelium, quod is gentibus scribi curauit. His accessit, id quod secundum Ioannem est. In quinto porrò in Euangelium Ioannis Enarrationum libro hæc etiam de epistolis Apostolicis refert: Qui verò dignus iudicatus est minister fieri noui testamenti, non literæ, sed spiritus, Paulus, qui cursus Euangelij ab Hierusalem & circūcirca vsque ad Illyricum absoluit, non ad omnes quas docuit, etiam scripsit ecclesias. Ad quas autē scripsit, perpaucis vsus est versibus. At Petrus, + super quo ædificatur Christi ecclesia, aduersus quæ neque inferorum portæ præualent, vnā citra conuersiam reliquit epistolam. Verum sit eius etiā altera, quæ tamen in dubium vocatur. Quid verò de eo dicendum, qui supra pectus Iesu recubuit, Ioanne? qui Euangelium vnum ad posteros trāsmisit, tot se edere posse professus, quot vniuersus non caperet mundus. Scripsit quoque Apocalypsim, iussus tacere & non scribere septē tonitruū voces. Reliquit idem admodum paucorum versuum epistolam: sed sit eius & secunda, atq; etiam tertia, quas non omnes germanas esse putant, & vtraq; centum versus non excedit. Ad hæc de epistola ad Hebræos, in eiusdem homiliis hæc refert: Stylus & eloquutio epistolæ ad Hebræos inscriptæ, non redolet genuinum & rudiorē Apostoli ductum: qui seipsum rudē esse professus est sermone, hoc est, eloquutione. At epistola ea verborum cōpōsitione maiorem habet Græci sermonis venustatem. Id sanè, quicumque de eloquutionum differētis iudicare potest, profitebitur. Rursum, quòd sententiæ eiusdem epistolæ admiradæ

Nouī Testa-
menti libri.

† 19. & vno
de mēsa à
pētō ierusa-
lita. Euseb.
lib. 6. ca. 25.

De epistola
ad Hebræos.

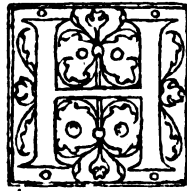
prorsus sint, & à scriptis eis quæ ex professo Apostolica habentur, minimè secundæ, & id qui attentè in Apostolica lectione est versatus, non negabit. Deinde illa subiungit. Ego quidem iudicium meum declarans dixerim, sententias prorsus Apostoli esse: eloquutionem autem & contextum alii cuius qui Apostolica dicta memoriæ gratia inscriptum retulerit, & verba magistri in commentarium annotans redegerit. Itaq; si quæ ecclesia epistolam eam pro Paulina habet, meritò ea isto nomine benè audiat. Non frustra enim veteres eam Paulo adscripsere. Qui verò autor eius scripti sit, solus id certò nouit Deus. At enī quæ ad nos peruenit memoria rerum, partim à Clemēte Romano episcopo, partim à Luca qui Euangeliū & Apostolorū acta scripsit, editam esse tradit. Atque hæc quidem Origenes Alexandria composuit. Quæ verò in Palæstina, aut alibi versatus, lucubrās ediderit, paulo post recensebimus.

CAPVT XVII.

Ost Antoninū, ^a qui annos sex & mēses sex Romanæ rei præfuit, Macrinus ^b eā administrauit: qui nōdum integro exacto ^E anno extinctus, alteri Antonino imperij summā, quatuor tantum annos retinendā reliquit. Cuius successor imperator Alexander fuit. Huius Alexandri mater Māmæa nomine, celebritate famæ Origenis permota, explorare atq; cognoscere in diuinis rebus ab omnibus laudatam cognitionem & prudentiam eius (piè enim diuina colebat, morib⁹que, si quæ alia, & ipsa maximè castis & modestis erat) cupiens, quum Antiochiæ esset, virum eò ad se honesto militaris manus satellitio & comitatu accersiu. Ibi ille satis diu mansit ^c. Quumque eam doctrina sua, ita vt par erat, ad diuini verbi Christianæque disciplinæ amorem excitasset, eidemque Dei in rebus omnibus sibi concessam gratiam exhibuisset, ad consuetum sibi inde scholæ suæ laborem est reuersus.

CAPVT XVIII.

Vius imperatoris temporibus, ecclesiasticis quibusdam laboribus flagitantibus, ^a in Græciā trāsmissurus Origenes Palæstinam adiit: ecclesiasticoque ibi presbyterij honore, per impositionem manuum eius loci episcoporum, Alexandro autore, Cæsareæ Philippi ornatur ^b. Verum quæ simultas ea de causâ inter ecclesiarum antistites sit exorta, & quantum operæ atque laboris ipse viuida adhuc ætate in factas literas collocauerit, quòd alterius sint historiæ atq; lucubrationis, ex aliis ea scriptoribus cognoscere volentibus petere permittimus. Quum autem Alexandria discedens, in Palæstinam se conferret Origenes, duodecimo imperij ^c Alexandri anno ^d, Hera-

^c Imperator iste Aurelius Alexander Severus doctissimos integerrimosq; viros, Papiamianū viri sanctissimi discipulos à cōsiliis habuit eòsq; plurimos. Læpid. Eorum responsis libri Pandectarū iuris ciuili referri sunt. Tutorē habuit Domitiū Vlpianū iurisconsultum. Bello aut Germanico in tumultu militari vna cū matre Māmæa, nō longe à Mogontia, ad oppidū Viciam, siue Vesamiam (Vesalia hodie dicitur) casus est: vbi quoque mater eius iacet sepulta. ^d Heraclæus Alexandria in schola Theologia Origenis successor.

^a Antoninus Caracalla à veste ealari Gallica, quæ militi et populo dedit, sic dictus, fratrem Geta Cæsarem in sinu matris occidit, & Novarum Iuliam uxorem duxit. ^b Opilio Macrinus, Antoninus Helioabalu, Aurel. Alexander Severus, imperatoris Romani. ^c Origenes Antiochiæ cum Māmæa fuit.

^a Comincendorū hereticorū gratia: Rufin.

^b Idem Cæsarea Palæstina, cū magna quorundam inuidia presbyter ordinatus.

Heraclae p̄i scopus Alex- andrinus.

Dionysius Heraclae in schola admi- nistrada suc- cessor.

A clam scholę suę, in qua divinum docuerat verbū, successorem reliquit. Qui nō diu sacrę ibi doctrinę pręfuit. Breui enim Demetrius episcopus Alexadrinus, quum quadraginta tribus annis munus ecclesiasticum ritę administrasset, decessit: cuius locū in episcopatu eo Heraclas recepit. Dionysius autem, qui postea Heraclę in episcopali dignitate successit, tum quoq; pro eo scholę sacrę Catechistes est creatus, quinto ab ipso Pātęno successio- nis ordine, loco. Pantęnus enim primus fuerat: post eum Clemēs presbyter, contextor ille, secun- dus: Origenes, tertius: Heraclas, quartus: quintus, Dionysius: & post eum sextus Athenodorus. de quo paulo pōst dicemus.

CAPITULUM XIX.

a Opera Ori- genis in Pa- lestina edita.

Dorrō^a in Palęstina quum Orige- nes esset, lucubrations in Esaiā & in Ezechielē cōposuit. Quas in partem tertiam Esaię, vsq; ad visionem quadrupedum in soli- tudine, scripsit, triginta tomis ab- soluit. In Ezechielem autem, quinque & viginti. Porro in Canticum canticorum ad quintum vsq; tum progressus est commentarium: quiquidem omnes decem sunt numero. Professione autem fidei nostrę magis ac magis, ita vt cōueniebat, in- crementa sua capiente^b, quum iam sexagesimū Origenes egressus esset annum, maximamque sibi & expeditissimam ex diutina meditatione & assuetudine comparasset eruditionem, docēdi at- que differendi virtute ad summum progressa, quę in medium proferebat pręcepta & documenta, quod antea nō permiserat, celeribus notariis exci- pienda dictauit. Quo tempore etiam contra Cel- sūm Epicureum, qui maximo studio in diuinā do- ctrinam inuectus fuerat, pręclaros illos conscri- psit libros. Quinque verō alios in Euangelium secundum Matthęum, alios item plures in duode- cim Prophetas. Est etiam in manibus hominum, ad imperatorem Philippum epistola: & pręterea ad Seueram coniugem eius data altera: & ad alios quosdam alię. Scripsit etiam ad Fabianum eccle- się Romanę episcopum, & ad multos alios alia- rum ecclesiarum Antistites: quę omnia rectam fidei professionē docent^c. In persecutione au- tem sub Maximino Cęsare: maximum enim is, odio eius qui eum pręcesserat, Alexandri impera- toris, qui magna fuit in Christianos beneuolētia, omnesque ferē in aula sua nostrę professionis fa- miliares & ministros habuit, contra nos excitauit tumultum: potissimūque in ecclesiarum recto-

b Idē dicta- re primū in a- chygraphis cepit sexage- simū egressus annū. Supra cap. 15. eod.

c Per sequen- tia Christiano- rum sub Iu- lio Maximino no.

Alexander ē Larario, hoc est domestico sacello, abra- hami & Christi Ser- uatorū stā- tuas habuit.

C

** Alexander Seuerus Christianos esse passus est. Christo tē- plum facere voluit, nūmque inter Deos recipere. Quod & Adria- nus cogitasse fertur, qui templa in omnibus ciuitatibus sine simila- chris iusserat fieri: quę hodie idcirco, quia non habent nomina, di- cuntur Adriani, quia ille ad hoc parasse dicebatur. Sed prohibuit est ab hu, qui consulentes sacra, reparant omnes Christianos futu- ros, si id optato euenisset, & templa reliqua deserenda. Alexād. Seuerus sententi in illam Christianam, Quod tibi non rui, aliter ne feceris: vsque adeo dilexit, vt & in palatio, & in publicis prescribi iuberet. Nomina eorum quos publicis prescribat munii, propone- bat, hortans populum: vt si quis quid haberet criminis, probaret ma- ius est uerbi: si non probasset, pœnam capiti subiret. Dicebatque graue esse, cum id Christiani facerent in prędicādiū sacerdotibus quę ordinandi sunt, non fieri in prouinciarum rectoribus, quibus & fur- tum a hominum committerentur, & capita. Act. Lamprid.*

res, veluti doctrinę Euāgelicę autores, in quos so- los capitalibus suppliciis sęuire iussit, est debac- chatus. Eo itaque tempore pręclaram illam ora- tionem, qua ad martyriū cohortatur, composuit, eamque^d Ambrosio & Protocteto Cęsariensi- bus presbyteris inscripsit. magna enim eis solici- tudo & anxietas propter persecutionis eius ve- hementiam inceserat. In qua oratione ambo illi rationes explicatas habuerunt, vt fortiter in mar- tyrij stadio certamen pro Christo sustinerent at- que perferrent. Sed quid opus est certum scri- ptorum eius viri numerum inire, quum ea res pe- culiari indigeat ocio & labore? Atqui Eusebius Pamphili, Pamphilū ipsum martyrem dignis pro- sequēs laudibus, summūque eius in rebus diui- nis studium celebrans^e, nomenclaturam & ta- bellas eum Origenis aliorūmq; ecclesiasticorum scriptorum monumentorū in bibliotheca sua re- positōrū, sex libellis explicuisse scribit, in quo scri- pto de epistolis quoque eius Eusebius hęc refert: Quarum, inquit, quascunque apud plures variis in locis sparsim seruatias conquirere potui, singilla- tim in tomos suos digestas, vt ne interciderent, su- pra centum collegi. Reperias quoque librorū eius catalogum in sexto libro eius, quam pro viro eo scripsimus, Apologię.

CAPITULUM XX.

Mltos verō etiam Cęsareę Pale- stinę docens^a Origenes habuit discipulos, non incolarum mo- dō, sed aduenarum quoque qui patrię dulcedinem, doctrinę cō- suetudinēq; eius viri posthabue- re. Inter quos pręclariore fuerit: Theodorus, qui in Palęstina cum magna gloria sacerdotio est fun- ctus: & Athenodorus: atque huius frater Theo- dorus, qui etiam Gregorius, atque insuper + mi- rificus est cognominatus. De quo, loco suo dice- mus: nam postea episcopatū Neocęsareę in Pon- to gessit. His Gręcarum & Latinarum disciplina- rum maximē studiofis, omnēque in eis operam ponētib; quum Origenes verioris philosophię venustatem ac pulchritudinem ostendisset, facilē^f persuasit, vt cū ingenti desiderio priora studia sua meliore doctrina commutarent. ij quinquennio solo opera in sacris literis apud eum nauata, tan- tum profecerūt, vt eis ambobus adhuc iuuenibus regendarum in Ponto ecclesiarum cura rectē de- mandaretur. Vnā cum his etiā Dionysius fuit, qui Alexandria non solūm diuinam scholā Catechi- stes, sed etiam ecclesiā Episcopus rexit. Tanta sci- licet Origeni disciplinis tradendis inerat facilitas & elegancia, tantūmq; celebris eius fama plerō- que ad spectandam doctrinam & sapiētiam eius pertrahebat. Nec tantum qui studiosi essent dicē- di, aliarūque artium, verumetiam qui pręclarū iam in eis nomen erant cōsequuti, ad eum venie- bant. Firmilianus quoque Cęsareę Cappado- cum episcopus, tanti hominem fecit, vt aliquan- do internuncium ad eum miserit, per quem eum ad se, ecclesiarum suarum emolumentis causa inui- taret. Cęterū quum ille morarum subinde cau- sas ne cęteret, ipse in Iudęam profectus, atque ibi aliquandiu cum illo versatus: tandē multos quā-

d Ambro- sium & Pro- toctetum Ca- sarienses pres- byteri, mar- tyres. Pamphilus martyr. e Apud Suid. scripsit est, Origenē p̄terea quod tam multis cōposuerit li- bros, aucta- ritate nota- tum esse, quasi dicas cōposi- torem: quę o- res causa hal- lucinandi, vt magnopere, erraret, fuit.

Discipuli Origenis in Palęstina: Theodorus Palęstinus, Athenodorus, & frater eius Gregorius Mirificus. Theodorus Palęstinus apud Euseb. nō recipitur. † Dionysius 94. Euseb. lib. 6. cap. 30.

Dionysius Alexan- drinus.

Firmilianus Cappadoc.

Alexander Hierosolymitanus Theophilus Caesariensis.

antea fuerat, sacrarum literarum peritior ad suos rediit. Sed & Alexander Hierosolymorum & Theophilus Caesareae Palaestinae episcopi, semper ferè ibi cum eo ut magistro, qui in sacris doctrinis maior quàm humana natura fert, esset, fuere, operam ei nauantes: & propalam, quæ vel ad ecclesiasticam doctrinam, vel ad sacrarum literarum interpretationem pertinerent, ei concedentes.

CAPVT XXI.

Odem tempore cum Origene etiã ^a Iulium Africanum vixisse, historiarum tradunt: qui & illius fuerit scriptor, & diligens annaliũ scriptor, quos libris quinque est cõplexus.

In eis porro scribit, se præclara fama ^b Heraclæ excitem: profectioem Alexandriae suscepisse. Africanus iste, librorum eorum qui inscribuntur Cesti, autor perhibetur. Dedit is quoque ad Origenem epistolam, in ^c qua historiã Susannæ, veluti aduulterinum scriptum, ex Daniele reicit. Ad quem rescribens Origenes, eam non illegitimam, sed germanam potius esse scripturã, quæ scilicet plurimum afferat utilitatis, ostendit. Circumfertur & alia Africani ad Aristidem epistola, de ea quæ videtur esse, quum non sit ^d, dissonantia genealogiæ Christi apud Mattheum & Lucam: in qua, ex historia quadam, quam à veteribus acceperat, Euangelistas magis inter se sentire, quam dissonantiam aliquam apud eos esse, probat. Eã volumini huic nostro, loco suo, in primo Tomo inseruimus ^e. Atque hæc quidẽ Origenis gloria apud omnes fuit, hoc ipse in sacris disciplinis studium: in hac quoque Episcoporum fuit admiratione, quibus eidem etiam vsus est discipulis. Quantus autem eidem fuerit ardor, contra eos qui peruersa & peregrina induxerunt dogmata, deinceps ostendere pergemus.

CAPVT XXII.

Beryllus, quẽ paulo antè Bostrensem in Arabia diximus fuisse episcopum, nouas quasdam, & ab ecclesiastico Canone alienas, protulit opiniones. Afferuit namque Dominum nostrũ Iesum Christum non prius + propriam essentiẽ subsistentiam habuisse, quàm ad nos venerit: neque propriam obtinuisse diuinitatem, solã autem paternã subsistentiam & Deitatem in eo apud nos versante extitisse. De nouo hoc & maligno dogmate, multi cum homine ecclesiarum aristites per disputationes congressi, auertere ab eo tam impiam sententiam sunt conati. Verum ille quam semel concepisset, pertinaciter retinuit opinionem. Postquam autẽ à multis excitatus, ad eum clarissimus peruenit Origenes, primũ sermone cum eo colloquio, quænam haberet, quæve doceret dogmata, ab eo quæsiuit. Ut verò rem omnem satis cognouit, firmis atque irrefragabilibus argumẽtis eum non rectè sentire conuicit: & vix tandẽ demonstrationibus certis persuasum, sensim & humaniter cum eo agens, ad sincerã veritatis reduxit doctrinam, pristinumque ei sanã sententiã restituit

habitu. Monumenta Synodi episcoporum propter Beryllum coacta, longo tempore sunt asseruata, quæ ipsius atque Origenis quæstiones simul & solutiones ordine continent. Hæc de Berylli resipiscencia.

CAPVT XXIII.

Va tempestate alij quoque in Arabia extiterunt, qui aduulterinis opinionibus ecclesiã turbauerunt: animam hominis ipsam vnã cum corpore in præsentia mori atque interire, & aliquando tandem in resurrectione futura, vnã cũ corpore suo reuicturam esse, ac de cætero ad immortalitatem conseruatum iri arbitratres. Hæc quum illi sic per inaniloquentiam iactarent, conuentus episcoporum sunt acti: in quibus, quum efficere nihil possent, Origenes est euocatus. Atque ille nulla interposita mora affuit. Et verbis hinc & inde factis, quæstionẽque in medium propositã, ita ibi vir ille disseruit, eaque ex scripturis in confesso illo attulit argumenta, ut aduersarij deinde quod cõtrã proferrent, nõ haberent. Itaque statim ita sunt conuersi, ut se ipsos erroris condemnarent, pœnasque à se ipsi exigere.

CAPVT XXIII.

Hæc has alia illis longè perniciosior, Helcesæ quodam autore, exorta est hæresis: quæ prius est extincta, Origene aquis eam repente ex scripturarum torrentibus haustis obruente, quàm in apertum maligni spiritus auris exuscitata prodiret. Helcesaita namque isti vndecunque fabulis collectis, portetofum sibi quendam composuere errorem. Et quidem de rerũ omnium principio nobiscum cõsentiunt. vnum siquidem & ipsi rerum omnium conditorem asserunt: non vnum autem Christum, sed plures & diuersos. Ac vnum quidem, sursum esse, alium autem deorsum: quem in multis antea inhabitasse, deinde verò etiã in Mariæ filio Iesu incoluisse dicunt. Iesum verò aliquando ex Deo esse, aliquando matrem habuisse virginem referunt: nonnunquam autem ne hoc quidẽ aiunt. Spiritum porro ipsum quoque transcorporari, atque in diuersa ingredi corpora, & vnoquoque tempore variè exhiberi sentiunt. Vtuntur inuocationibus atque incantamẽtis dæmonum, atque item baptismis * in elemẽtorum professione. Astrologiam & Mathematicum errorem cõplectuntur, prognosticos & ariolos se nominantes. Diuum Apostolum, eiusque scripta, inducunt prorsus & abolent. ^a Librum quẽdam, quem ipsi cõposuere, de cælo delapsum esse prodigosè iactant. Quod si quis dignus inuentus sit ut eum audiat, eum aliam quam Christus dedit, peccatorum consequi remissionem. Aduersus hanc & ^b Alcibiades Apamænus Syrus plurimũ depugnauit: Origenes verò ea conuincẽda primas tulit. Eius hæresis, ad populum pro concione verba faciens, in octuagesimo secũdo Psalmo hisce verbis meminit. Aduenit quidam hoc tempore vir ar-

Arabũ heresis de aĩarũ mortalitate. Eam quoque Origenes redarguit.

Helcesaitarum heresis.

* In cõxi-
or imologia
Mathemati-
cus error,
qui tãquam
malificus phi-
bicus est. C.
de malificis
mathemat.
a Fraudem
hanc danda
imatus est
Mathemates
b Eam hanc
sim resellit
Alcibiades
Apamæ-
Origenes

a Iulius Africanus.
b Fortè hic Heraclæ legendũ Origenis.
c De Cestorũ libri Suidas in dictione a quibus.
d Scripta Africani.
e De historia Susanna

d Cõcordantia genealogiæ Christi apud Mattheum & Lucam.

e Origenes egregius hæresicorũ confutator.

Erroneũ Berylli Bostrensis episcopi de subsistentia & diuinitate Christi dogma.
† Simplicianus dicitur idem.

Per Origenẽ in ad. veram doctrinam redactus.

A rogens & elatus, qui sententiam flagitiosam prorsus & impiam, quæ dicitur Helcesaitarū, promulgat, nupet admodum in ecclesiis inductam. Ea quæ perniciofa profiteatur, exponendum vobis putavi, ne quos ad quædā fidei nostræ dogmata abroganda, transuersos abripiat. Vtitur vniuersæ scripturæ veteris & Euāgelicæ autoritatibus. Apostolum in ordinē redigit, atque ad eò prorsus abolet. Docet quoque liberum permissumque esse, fidem abnegare: quòd qui fidē stabilem in animo conceptam habeat, ore quidem necessitate adductus abiuret, corde verò minimè. Et librum circūferunt, quem è cælo decidisse aiunt: audientemque & credentem ei, noxarum remissionem, aliam ab ea quam Christus Iesus instituerit, accipere affirmant. Hæc hæctenus. Innumera præterea alia memoria digna de Origene commemorantur, quæ perinde atque non essent præsentis operis, breuitatis etiam causa prætermittere est visum. Ac quæ necessaria esse vt huic historiæ infererentur putavi, rectè (opinor) & ordine collegi atque contexui. Superest vnum de Origene dicendum, inuidia eius qui malorum omnium est autor, virum tantum, qui simul & verbis & factis eò magnitudinis, continuis studiis suis, in certiore atque absolutiore philosophia processit, à recta quoque via per errorē esse digressum, peruersisquē inuolutum dogmatibus, præsentem simul & futurā contaminasse gloriam. Sed non in præsentia. Vbi enim, tum eorū qui imperio, tum eorum quoque qui maximis quibusque ecclesiis præfuerunt, catalogū prius texero: deinde insana quoque dogmata, & mortem eius impiā persequar: & sic finem quoque Quinto huic libro, vt potero, faciam. Nunc ergo de imperitiis dicam.

* ad id quod...

Horrendus Origenis ista doctrina et sanctissimorum viri, lapsus

CAPITULUM XXV.

Imperatoris Rom. successores.

Persecutio sub Maximiano.

Maximinus cum filio apud Aquileiam occisus. Mox quoque Maximus Papienus et Balbinus imperatores. Gordianus iunior solus imperauit. Philippus primus ex imperatoribus. Romanus Christianus. a episcopali libertate accipit, et a

Euero, qui decem & octo imperauit annis, Antoninus filius successit. Huic, septem annis & mensibus sex menses potito, Macrinus. Macrino autem, ante integrum annum in imperio exactū, defuncto, Antoninus id alter, Heliogabalus cognominatus, obtinuit: quod is quatuor annis administratum, ad Alexandrum Mammææ filium trāsmisit. quam scēminam religionis diuinæque pietatis perquam studiosam fuisse, antea diximus. Alexander autem tredecim annos in imperio exegit, atque in eius locum Maximinus Cæsar successit. Quem Alexandri odio, quòd in eius domo plurimi fuerint fideles, ecclesiarum antistites solos sedere iussisse scripsimus. Post Maximinum, qui tribus annis imperium gessit, Gordianus imperator factus: cui nō totis sex annis repub. ab eo administrata, Philippus vnā cum Philippo filio est surrogatus. Hunc primum aiunt ex imperatoribus ad Christi fidem accessisse: eumque vltimo Paschatis peruigilio, de reliquiis orationū in ecclesia participare voluisse. non prius tamen in conuentum fidelium accedere, intercessione & impedimento eius qui tum ecclesiæ præfuit episcopi, permissum esse, quā confiteretur, & pœnitentium numero, qui ordine & loco suo segregati, disciplina certa explorabantur, aggregaretur: quòd non aliter licere ille diceret, nisi hoc fecisset, propter multas eius noxas, cum ecclesiæ multitudine

conuentus eius festi participem fieri. Eum verò D rebus ipsis timorem diuini numinis religionemque debitam ritè atque sincerè declarātem, obsequutum illi esse ferunt. Philippi, qui septem imperauit annis, Decius Christi persequutor, successor fuit. Atque is biennio in imperij culmine transacto, Gallo rerum summam, annum vnum & menses octo obtinendam reliquit.

biannu Rom. Antistiti. b Exempli Principu, ecclesiastica disciplina sese submitit, Philippus imperator. * Eutropius quinq; annos habet.

CAPITULUM XXVI.

Vi verò sub his imperatoribus ecclesiis præfuerunt, ij sunt. Romæ Alexandro imperante, Urbano, qui octo annis ecclesiæ ministerium ibi gessit, Pórianus successit. Hic annis sex sub Gordiano episcopatu ritè functus, Anteroten successorem habuit. Quo post mensem vnum in episcopali munere mortuo, diuinitus sacra administratio ad Fabianum est delata. quem dicunt post Anterotis mortē ex agro Romam venisse, atque ibi cum aliis versatū esse. Quum verò Romæ episcopi & fratres omnes in ecclesia ad episcopum creandum conuenissent, atque suffragia deligentiu, de multis præclaris & illustribus viris, quibus eam dignitatem collatum iri hominū opinio erat, variarent, affuit etiam Fabianus: & quāuis de eo nulli episcoporum in mentem veniret, derepentē tamen alicunde aduolās columba, ac capiti eius insidens, eum designauit, & spiritum in eo acquiescere significauit, in columbæ specie apparere solitum: quemadmodū olim certum Seruatori perhibuit testimonium, vocē celestem super ipsum Verbum pertrahens. Qua re tam admiranda vniuersus populus delectatus, eadem alacritate, atque eodem simul ore omnes dignum eum esse & idoneum acclamauerunt, & continuo in episcopali throno collocarunt. Atque is in persecutione sub Decio spiritualem verticem martyrij corona exornatus, episcopatum ad Cornelium successorem transmisit. Alexandriæ autē, Alexandro Mammææ filio imperante, post Iulianū Demetrius, qui quadraginta tribus annis sacrarum ecclesiarū regendarum munus obierat, Heraclam philosophum, primariumque Origenis discipulum, successorem habuit. Sed & huic, quum post annum tredecimū episcopatus sui decessisset, magnus Dionysius successit, Gordiano tum imperante. Rursum Antiochiæ sub Alexandri imperio, in episcopali functione Asclepiadæ suffectus est Philetus. cuius deinde Zebenus successor fuit. Cæterum eo quoque sub Gordiano defuncto, Babylas sacer martyr ecclesiæ gubernacula ibi suscepit: qui sub Decio post cōfessionem fortiter obitam, in vinculis decessit, ecclesiāque Fabio regendam reliquit. Porro Hierosolymis post decantatum illum Narcissum, seu potius cum Narcisso (Dio, Germanione, & Gordio interuenientibus) pastoralis muneris in ecclesia functus est Alexander: de quo in superioribus multa fecimus verba. Is Origenem per impositionem manuum in presbyterorum ordinem legit. Et quum antea in prioribus persecutionibus confessionem pro Christo cum laude fortiter pertulisset, post episcopalem dignitatem, qua Hierosolymis est functus, multa iam & propere decrepita senectute venerandus, rursus Cæsar

Pontifex Romani.

Canonici episcopi Rom. ecclesia.

Fabianus columba aspectio Antistiti creator. Euseb. libro 6. cap. 29.

Fabianus martyr anni 12. cathedra Roman. semit. Cornelius annis 3. Episcopi Alexandri.

Antiochenus

Babylas martyr Antiochenus.

* Alij huc Fabianū vocant.

Hierosolymitanus.

Alexander martyr.

A rex Decio plurimum aduersus fideles sequente, ad iudicū subsellia pro Christo tractus, egregiè martyrium obiit, atque in carcere decessit. Quo tempore & * Babylas apud Nicomediam pro Christo fortiter decertauit. Alius hic Babylas est ab eo qui Antiochiæ sub Numeriano pulchram professus est professionem. Hierosolymis post Alexandrum episcopus fuit Mazabenes, cui postea Hymenæus grandæuus admodum successit. Hæc de eorum temporum profanæ simul & sacræ ditionis successiōibus. Nunc denuò ad historiam nostram reuertendum.

CAPVT XXVII.

Decius ad imperialem euectus dignitatem, ppter Philippi odiū, qui Christianismum fuerat complexus, grauissimā contra Christianos persecutionem excitauit. In qua multi quidem sacrum pro Christo obire certamen: in primis tamē ecclesiarum præfides, & quicumque alios apud nos eloquentia & sapientia antecellerent, infanda crudelique tormenta tolerantes vitam reliquerunt. Sicuti Romæ Fabianus, in Palæstina Hierosolymis Alexāder, Antiochiæ autē Babylas (cuius in episcopatū Fabius successor fuit) bonū certamē decertantes episcopale stolam sanguine multo imbuerūt. Accessit ad hos Carthagine in sapiētia clarus Cyprianus, qui olim magicis libris incubuerat. Quū vero animus per amorem ad Iustinā, eximia formæ pulchritudine præstātem puellam adiecisset, cupidinemque suam dæmoni cuidam * carnali & libidinoso & ad amores illicitos conciliandos industriō credidisset, neque tamen optatis amoribus perfrui posset, quodd puella virginitatem suā antè Deo consecrasset, & tum (ita vt par erat) ieiuniis, precationibus atque aliis fidei armis castitatē tueretur: errorem suū agnouit & propalauit, fraudemque & seductionem diutinam, libris magicis in ignem coniectis, Vulcano dicauit: & per eam virginem Christo pulcherrimè desponsatus, sacraque Christianorum complexus, mox in presbyterorum ordinem templi custos coopatus, ac tandem toti Aphricæ factorū Antistes præfectus est. In qua functione sermonibus scriptisque suis cohortatoriis permultos ad certamē pro Christo fortiter perferendum confirmauit: atque ad postremum ipse quoque, vnā cum admirāda Iustina, in Deciana persecutione, multis prius exploratus cruciatibus, dignitatem episcopalem capitali supplicio cohonestauit. Quo tempore etiā Christophorus martyr, & Ephesij pueri, & alij propè innumerabiles, certaminibus pro Christo peractis, cum magna laude innotuere.

* Sape etiam magicum cantamen inire per sepulchra, Quo geniale tori inu silueret astuante nupta. Luxuria rabiem tantæ cohibet repente Christum. Discutis & tenebras de pectore, pallis & furorem. Implet amore sui, dat credere, dat pudore facti. Prudentius in hymno de sancto Cypriano, quem ipse sub Valeriano & Galieno passum scribit.

Eiusdem persecutionis tēpestate, quum Alexandria etiam in Christianos maximè sæuiretur, martyrium ibi quoque obibat ecclesiæ Antistes Dionysius, quem post Heraclam ad munus Episcopale prouectū esse diximus. Verū illū, diuino nutu & pudentia, multorum utilitatis & ædificationis gratia, cæptis conatibusque; persecutorum superiorem ostendit Deus. Primū nanque, qui ad eum inquirendum missi fuerant, cæcitate afflictī, quāuis domi is esset, aduentūque eorum expectaret, studio tamen & conatu suo potiti non sunt. Deinde autem, quum sua sponte se illis, rebus omnibus domi suæ per eos direptis, vt se abducerent obtulisset, & quidem id factum fratribus * in nuptiis noctū peruigilantibus renunciaasset, illico confertim vno impetu omnes consurgentes, celeri cursu cum iubilo & vociferatione continua ad locum eum contenderunt. Atque ibi custodibus in fugam versis, Dionysium crassiore linea veste indutum, & in lecto non strato repositum, exurgere, & se quamprimum sequi coegerunt. At ille ad pedes eorum prouolutus, obsecrat, vt vel abirent, seque ibi relinquerent: vel caput eius milites, qui eum captum abduxissent, auferre paterentur. Quem illi quauis multa orantem atque obtestantem, ne audire quidem sustinuerunt: sed manibus pedibusque protractū, & clitellarum instar asino nudo impositum, in episcopalem domūculam reduxerunt. Ac de Dionysio quidem hæc sic sunt acta, postea autem impij milites in domos, qui rem eam denunciauerant, Christianorum propalam audacissimè magno impetu irruentes, res eorum preciosas atque sepositas diripuerunt: eis verò quæ viliores essent, nec facile comprehendi aut ferri possent, fractis, abierunt. Quæ sanè militum licentia & impunitas, faciem vr̄bis ab hostibus captæ præbuit. Vbique luctus erat, vbique direptiones, militibus de spoliis & rapinarum immanitate inter se concertantibus. Non iter, non via, non angiportus exitum & fugam admittebat: diu noctūque clades ea durabat. Præcones per vibem totā ibāt, & magnis clamoribus vociferabantur: vt si quis Christum infaustissimis impurissimisque quibusque verbis non profcinderet, is passim raptaretur: atque ita fœdissimè raptatus, tandem igni combureretur.

CAPVT XXIX.

Taque permultos tum videre erat pallidos, timorēque perculsos, & profus consternatos, neque sui compotes, ad impura sacra & impia sacrificia accedere, nō illos tanquam sacrificaturos, sed veluti idolis ipsis sacrificandos: aded vt impij illi homines, sannis & ludibriis, eos qui ita animos despondissent, prosequerentur. Quidam proprius citiusque quā iuberentur, ad aras accurrebant, & magnis animis, se ignorare, quidnam Christianus esset, asseuerabāt. Atque ij quidē raptores sequebātur alij fugiebāt, alij capiebantur, nonnulli etiam vltim

Dionysius Alexandrinus à martyrio conseruatus est.

* γὰρ οὐκ ἐπισημαίνονται, Ἐξέπλησεν ἡ ψυχή αὐτοῦ τὸ πάθος τῆς ἀγάπης.

Τὸν αὐτὸν ἀναξάνδρον ἀδελφὸν τοῦ χριστιανισμοῦ ἰμμανέστατον.

Μισερὰ δὲ φάσις Ἀλεξάνδρου Χριστιανῶν κερῶν κερῶν ἀδελφῶν τοῦ Χριστοῦ ἀβιουράσιον.

* Babylas martyr apud Nicomediam scilicet.

Sub Philippo, Millesimo Romano annu, in gentis Iulioru apparatu celebratus est. Persecutio Deciana.

B

Cyprianus martyr.

* quod dicitur.

Exemplum virginitatis & castitatis conseruandæ.

Fidei arma.

C

Christophorus martyr. Ephesij pueri.

F

*Egregiam
tyrum con-
stantia.*

A que ad carcerem & vincula progressi, prius fidem abiurarunt, quæ ad tribunalia protraheretur: nonnulli autem aliquantulum cruciatibus & tormentis toleratis, suppliciis, quæ subsequutura erant, renuntiabant. Qui verò firmi stabilesque erant, totumque Christum in pectoribus suis gerebant, ab eo confirmati, & condignum inexpugnabilis fidei & constantiæ suæ robur consequuti, præclaros atque illustres se regni eius exhibuerunt testes & martyres. Sed enim in præsentia omnes eos qui tum pro Christo martyrio vitam finierunt, recensere, ac tempus, locum, & modum tam insignium certaminum exponere, tam id fieri non potest, quam arenam maris numerare non est. Itaque per paucas tantum, memoriæ gratia, quas à maioribus nobis traditas accepimus, martyrum luctas hoc loco rectè exequemur: quæ fortasse non eam fidem & opinionem in ecclesia, quam traditio tulit, sunt consequutura. Et faciemus id breuiter, & compendiosè. Quæ autem memoriam nostram subterfugere, eas secreto diuinæ scientiæ & opinionis relinquemus. Et sic agonibus huiusmodi paucis commemoratis, ad ea quæ supersunt progrediemur.

CAPUT XXX.

*Metra.
Alij hunc
martyrum
Metrauum
nominant.*

Quinta.

Apollonia.

Serapionis.

Iuliani podagrici.

** Vrsi
Ischyronis
Euni.*

Ed primus omnium admirandus ille senex deprædicetur Metras quæ belux illæ crudelissimè raptum, ea dicere cogebant, quæ ad summam iniuriam, contumeliam, & blasphemiam in Christum nihil facerent reliqui. Ut autem ille minus eis est obsequutus, totum corpus eius sæuisimè fustibus diuerberarunt, faciem arundine acuta consciderunt, oculos confoderunt, interiora quoque & latentia corporis loca laniant: atque ad vltimum, immanitati suæ quasi renunciantes, ingenti vi lapidum eum obruerunt. Quinam verò, fœminam quandam, ad simulacrum adductam, adorare illud iusserunt. Quod quia illa facere detrectabat, alligatis atque suspensis ex pedibus eius funibus, per mediam eam distrazere Alexandriam. Deinde durioribus atque accliuibus locis raptatam, tandem in eundem, quo paulo antè Metram, locum perductam, itidem ut illum, lapidum corona oppresserunt. Post hanc admiranda adducitur Apollonia, virgo senectute iam venerabilis, esca bestiis asseruata: quæ quum lapidum ictibus simul & maxillas & dentes omnes amisisset, quod ad aram sacrificare prorsus nollet, in pyram, quæ idolis parata fuerat maxima accensam ingenti alacritate profiliuit: longè præstantissimum esse ducens, ut sic ipsa Deo victima offerretur. His accessit Serapion, patria Ephesus: cuius quum membra omnia magna flagrorum vi concidissent, articulosque corporis locis sedibusque suis dimouissent, postea præcipitem eum ex superiore loco deiectum enecarunt. Tum quoque Iulianus, ita pedibus æger, ut neque ambulare neque mouere se posset, cum duobus aliis, qui eum sublimem sustinebant adducitur. Quorum alter statim ad tantam malorum immanitatem animum despondit, fidem abiuravit, & liber dimissus est: alter autem, cui Ischyronis nomen, & Euni autem cognomen fuit, re ipsa satis eas appellaciones comprobrans, & persecutoribus

fortiter repugnans: quippe ✱ sexcentis potius D^m mori, quam quicquam de bona professione remittere paratus: ipseque Iulianus, qui in eadem causa erat: camelis sublimes impositi, atque ita per mediam urbem vecti, flagris cæsi sunt, donec à plebe ferocius insultante in igne coniecti conflagrarunt. Sed & Besas ibi hoplomachus, seu armatus miles, ✱ victor ope CHRISTI egregius, quod se in veræ pietatis professionis optime spectatum præbuerit, capitis refectionem sustinuit. Macarius quoque, ✱ verum hoc obtinens nomen, in Libya ortus, quum plurimis esset ad negationem allectus modis, ipse autem immotus permaneret, viuus est combustus. Præterea Epimachus & Alexander, posteaquam carcerem, vincula, & super alia nouaculas ferro acuminatas pertulissent, postremò in calcem ardentem proiecti, grauissimè sunt exusti.

CAPUT XXXI.

Mulieres quoque à tam pulchro certamine non aberant, quæ virilem habentes animum, sanè quæ fortiter depugnarunt. Quatum prima fuit Ammonaria, abducta enim est promissionem suam constanter conseruans: qua se nihil facturam receperat, quod iudex variis tormetorum generibus cum ea cõtendens, eamque expugnare studens, iussisset. Post hanc & admiranda illa Mercuria: nec non multorum liberorum mater, & quod maius est Desamans Dionysia, quum quidem quæsitorem ipsum iam puderet, quod in immensis carnificinis suis à mulierum constantia vinceretur, ferro sunt necatæ. Deinde Heron, & Aster, & Isidorus, & Dioscorus qui nõdum decimum quintum expleuerat annum, Aegyptij omnes, producti: & cæteri quidem igni sunt combusti, adolescentulum autem iudex dimisit, absurda quadam de eo concepta opinione, quæ illum nõdum satis firmum, necdum virum, fraudi & seductioni idoneum esse putaret: moramque & tempus in eo cõpleturum diceret, quæ ratum deesset. Hos cõsequutus est Nemesis, Aegyptius & ipse, atque inter prædones educatus, quo nomine in iudiciu fuerat pertractus, postquam autem causa dicta, crimè id à se est amolitus, deinceps ut Christianus in vinculis est detentus. Quæsitore porro iniquissimus, magis etiam in hunc quam in illos sæuiens, martyrem inter prædones medium igni exussit. Turma deinde succedit militum: Amon videlicet Zeno, Ptolemæus, Ingenius, & quidam affecta ætate Theophilus, pro tribunali apparentes: qui agonem decertantium martyrum spectantes, si quem viderent ad abnegationem propensum, indignationem præ se ferentes, ringebantur, & aliquando quidem illis innuebant: quandoque verò manus suas extendentes, corpora illorum ad decentem habitum pulchre cõponebant. Quod cum ita facere in flagranti facto deprehensi essent, illicet ad quæsitoreis tribunali sunt abrepti: vbi tanta fiducia Christianismum sunt p̄fessi, ut Præfectus ipse & assessores eius ve hemeter cõturbaretur, & incredibili timore corriperebantur: quum illi cõtã fortitudine animi magis impleret, maiorèque quæ verbis explicari possit

*Besa.
* uoluit*

*Macarij.
† quæritur*

*Epimachi.
Alexandri*

Ammonaria.

Asteronia.

*Dionysia.
Heron.*

*Asterij.
Isidori.
Dioscori
pueri.*

*Eusebium,
Dioscorum à
tyranno pri-
mum verbum
ad Christum
abiurandum
illectum, dein-
de verberis
coercitum, illi
minime cessis-
se, lib. 26. ca.
41 scribit.
Nemesium.*

*Amonij,
Zenonis, Pto-
lemæi, Inge-
nii, Theophi-
li, militum.*

A exultarent læticia, & tam magnifico triumpho vi-
 ctoriae suscipere coronas. Nec minus interea in
 pagis & villis plurimi ab infidelibus sunt malè ac-
 cepti. In quibus & Ischyrius ille fuit, cui à claro
 quodam eius loci viro, villæ procuratio mandata
 fuerat. Eum dominus sacrificare ad aram deorum
 iussit. Et quum id ille recusaret, contumeliis pri-
 mum, deinde etiam conuiciis in eum est inue-
 ctus. Sedenim quum adhuc in sententia Ischyrius
 peristeret, Scipione maximo cõprehensio, per in-
 teriora eum ille viscera transfossus occidit. Sed
 quid opus est turbam eorum recensere, qui in solis
 locis & montibus oberrantes, partim fame, partim
 siti, quidam acriore frigore aut morbo, nonnulli etiã
 à prædonibus oppressi, aut à bestiis discerpti inte-
 riere? Quorum omnium, qui ex eis superstites fue-
 re, idonei extiterunt testes. De iis, ex pluribus unum
 saltem exemplum referre necessarium esse duxi.
B Chæremus erat, eius quæ Nilopolis dicitur, episco-
 pus, vir multa senectute admodum venerandus,
 is unã cum * coniuge sua, quum in montem, qui
 Arabicus dicitur, profugisset, nunquam inde est re-
 uersus, neque cuiquam eorum postea apparuit: sed
 neque quoniam corpora eorum peruenerint, cui-
 quam est deinceps cognitum. Quin multi quoque
 alij in Arabico eo monte, ab eis qui illum incolunt
 barbaris capti, vel pecunia ab eis sunt redempti,
 vel propter æris inopiã miserè ibi perierunt. At-
 que hæc quidem Alexandria & in Ægypto acci-
 derunt aduersa. Cæterum non minores luctus &
 certamina in Palæstina fuere. Sic passim plurimi
 martyres cohortatoriis Origenis orationibus vi-
 riliter agones pertulerunt.

CAPVT XXXII.

R ille quidem permultos fecit mar-
 tyres, sed quum omnibus suis co-
 piis hostiliter Satanas bellum ei
 moueret, omnique vi & conatu
 aduersus eum duceret, & acrius ei
 tum quam aliorum alicui, in-
 festiusque immineret, perfecta & absoluta virtute
 est destitutus: nimirum qui virtutum omnium pa-
 rente summisione & humilitate, & quæ per illam
 prouenit immobili & recta animi constitutione
 atque * indolentia excidisset. Aiunt enim, Dec-
 iana persecutione & ipsum cõprehensum esse,
 & vinculis constructum. Primum itaque tormen-
 tis grauius corpore toto afflictus, mox deinde in
 acerbissimum demissus est carcerem. Ibi ingentis pō-
 deris ferramentum eum distingebat, & insuper
 supplicium ignis ei intendebatur: aliaque mala
 partim iam tum inferebantur, partim paulo post
 imminere, ac diebus pluribus * quatuor vincu-
 lorum catasta pedes eius distinebantur. Quæ omnia
 generoso & forti animo pertulit. Et ille quidem
 mortem obire paratus erat. Quæstori autem conten-
 tiosa quadam crudelitate aliter visum est, hominem
 à sententia desiderioque suo abducere. Ac gladio
 quidem in ipsum animaduertere noluit, alius verò
 ærumnis paulatim vitam eum priuare constituit. Ad
 postremum, quum se tormentis victum ab illo in-
 telligeret, ad diabolicum prorsus consilium animam
 adiecit. Quod enim philosophicum planè animum
 castitatemque viri nosset, ea parte oppugnare eum

decreuit. Itaque è vinculis quidem eum dimisit, sed
 ad aram, apud quam obscenum impudicumque
 Aethiopem collocarat, sacrificare, & thura adole-
 re iussit: quod nisi, ut faceret, animam induceret, fo-
 re minatus est, ut * re detestanda dirisque omni-
 bus execranda, corpus eius ab impudico illo contra-
 minaretur. Et ille quidem hæc ei intentauit. Ori-
 genes verò optione atque electione rei deterio-
 ris, abiurare fidem maluit, + animo præter vtili-
 tatem omnem conspurcato, quam sordes aliquas
 corpore excipere. Atque inde à diuina sententia &
 gratia delapsus, alienas opiniones, Satana instigã-
 te, induxit: per quas multis à saniore sententia se-
 ductis lingo post tempore ab ecclesia Christi per
 excommunicationem est proscriptus. Quales au-
 tem (Eusebius inquit) postea reliquerunt voces, eã-
 que plures, ad eos qui auxilio & vtilitate indige-
 rent receptionis in gratiam, quam plurimam eius te-
 stantur epistolam, veritatem ipsam certò satis com-
 plectentes. Ego verò non grauati faciam, & ver-
 ba eius apponam, per quæ manifestè arguitur, eum
 finibus & constitutionibus apostolicis non persti-
 tisse. Atque ut alias eius absurdas opiniones & bla-
Sphemias omittam, harum tantum verbis ipsius
 meminero. Sic enim scribit.

** Origenis nonnulla opuscula, quæ vir beatus Hieronymus non repudiat, legenda suscipimus. Reliqua autem omnia cum autore suo dicimus esse reuerenda. Dist. 15. Sancta Rom. ecclesiæ.

CAPVT XXXIII.

Mentes, inquit, à principio erant,
 absque omni numero & no-
 mine, ex vnitatem principium du-
 cibus, & rationalibus existen-
 tibus omnibus, substantia, effi-
 cacia & virtute eadem. Ut autem
 eas satietas cepit diuinæ charitatis & cõtempla-
 tionis, iuxta proportionem cuiusque propensio-
 nis in deterius, vel tenuiora vel crassiora sump-
 sere corpora & nomina. Unde cœlestes etiam &
 * ministrantes substitere virtutes: ipse quoque Sol
 & Luna & stellæ omnes ab vnitatem illa rationalium,
 ex propensione in deterius, sunt factæ. Ea verò ra-
 tionalia, quæ magis à diuina charitate refrigerant,
 animæ sunt appellatæ, & in crassiora corpora no-
 stra coniectæ. Quæ verò ad summam maliciæ & vi-
 tiositatis fuerant progressa, frigidis & caliginosis
 inclusa corporibus, dæmones & facti & nomina-
 ti sunt. Ad hæc illa quoque nugatur: Quod ex an-
 gelica quidem constitutione animata facta est con-
 stitutio, ex animata autem, dæmoniaca & humana.
 Vnam porro mentem ex vniuersa rationalium vni-
 tate, inconcussam & immotam à charitate & cõ-
 tẽplatione diuina permanere, quæ mens & Chri-
 stus & rex & homo sit facta. Item, quod + perfectus
 futurus sit corporum interitus: quum ipse Domi-
 nus, primum proprium deposuerit corpus, & reli-
 qui item omnes. Præterea, quod vniuersi reuersu-
 ri ad eandem illam vnitatem, mentesque futuri
 sint, quales antea in præexistencia fuerint: ipso
 videlicet diabolo quoque & reliquis dæmoni-
 bus, atque etiam nefariis & impiis hominibus ad
 eandem vnitatem restituendis, cum diuinis piis-
 que vitis, & cum cœlestibus virtutibus eandem
 vnionem ad Deum habituris, quam & Christus

D Eadẽ de Ori-
 gene. Suid.
 Origenes si-
 dem abiuras.
 * μυσταγωγ
 ἰμλιουα.
 † ἢ νῦν ἀ-
 ρχιως καλῶ-
 δ' αὐδεις.
 **
 Errores abo-
 minandos
 inducit.
 Exiōcasur.

Eusebius Pã
 phis, iucis
 & alij mi-
 si patres, be-
 nignus de
 Origenis sen-
 tentiis.

Absurda et
 impia Ori-
 genis opinioes

* ἡσθητικαί

† ἡσθητικαί
 ἰουδαϊαί.

Απὸ τοῦ αὐτοῦ
 Nō semel in
 hoc opere Nō
 ceptorum Gos-
 thos & Scy-
 thiu habes, si
 cui & hoc
 loco.

Ischyrius,
 quem herus
 suus necauit.

Fuga & di-
 spatio Chri-
 stianorum in
 solitudine.

Chæremus
 episcopus Ni-
 lopolitanus.
 * οὐβίω
 Episcopus
 coniugis.

Origenes
 martyriū nō
 pertulit.

Virtutum
 omnium pa-
 rentis Humi-
 litas, τῆς ἡ-
 νοροσύνης.

* ἀπαθείας.

* ἡσθητικαί
 αὐτῶν τῶν
 μῦθων τῶν
 ἰουδαϊκῶν.
 Euseb.
 lib. 6. ca. 26.

Quæstio O-
 rigenis stuprū
 per impurum
 & impudi-
 cum Aethio-
 pum commi-
 natum est.

*Decius bello
aduersus
Gothos in
Thracia pa-
lude submer-
sus, & filius
ei occisus est.
Eutrop.
Virius Gal-
lus Christianus
nos quosq; af-
fligit.*

*Christiani
pro principi-
bus & repu-
blica orant.
Successiones
Ro impera-
torum.*

*Origenis
mors.*

*Ani libri
istius.*

A habet, quemadmodum & antea eam habentes extiterint: vt Christus nihil prorsus sit habiturus præ rationalibus præcipuum, neq; substantia neque intelligentia neq; virtute. Hæc ille. Decius autem post duos imperij sui annos, aduersus Scythas, qui Istrum trāsierant, & ditionem Romanā vastabant, progressus, supra triginta millia ex eis primū victor concidit. Secunda autē pugna cū illis congressus, victus vnā cum filio ab eis est interfectus. Sic imperiū ad Gallum & Volusianum peruenit. Gallus porrò, q̄ nō animaduertit quæ de causa Decius in tantā cladem inciderit, ad eundem impedit lapidem. Quum enim imperiū pulchrè staret, & res omnes ei ex sententia succederent, viros sanctos, qui preces ad Deum p̄ pacata tranquillitate & valetudine eius secunda fundebant, afflixit. Quapropter in eis vitis simul etiā vota, & quæ p̄ eo fiebant orationes est persequutus. Sic duo isti statim, anno vno & mēibus quatuor imperio administrato, decesserunt. Quibus succedens Æmylianus, quatuor imperauit menses, & rerum summā ad Valerianum & Gallienum moriens transmisit. Gallo sedenim post Decium imperate, Origenes vnde septuaginta annis peractis, miserabiliter infelix obiit. In quo & nos cōuenit finem suum libro huic imponere: cui quidem bonum initium Origenes præbuit, quanuis finis eius principio non responderit. Habet autem hic to-

mus annos sexaginta & duos, cuius exordium à D primo Seueri anno incœpit, finis autē in Valeriani & Galieni imperium incidit: anno à mundo cōdito quinquies millesimo septingentesimo sexagesimo tertio, à natiuitate verò Christi ducentesimo quinquagesimo octauo.

*Secundum
Chronicos no-
stros 4236.*

Origenis industria & curiositas causa vt sædè laboretur, & multu præterea offendiculum exitusq; occasio fuit. Quum enim nihil non in sacru literu exponere vellet, seipsum in errore coniecit. Vnde multa nefanda & exitiosa protulit verba. Ex quibus Arius, sectatorēque eius inaequalem patri filium esse asserentis: & reliqui impij heretici dogmatum suoru materiam sumpsērunt. Profiteri enim est an suu, vngentium filium cernere patrem non posse, neque spiritū sanctū ipsū filium: sicuti neque angelos spiritum, neque homines angelos. Et filium non esse ex substantia patri, sed creaturā: cuiusque gratia tātum filium dici, & animas hominū præexistere. Adque alia item absurda, blasphema, & impia. Non ille Salomonē audiū dicentem: Fili, caue multos componas libros, & ore tuo proferas. Cor tuum non sit relox ad proferendum sermonem corā Deo. Deus namq; in celo sursum, & tu in terra deorsum. Proinde verba tua pauca sint. Multa enim verba multiplicat vanitatē. Noli esse iustus multum, nec plus sapias quàm necesse est. Iustus enim distitit in iustificatione sua. Ab ecclesia porrò proscriptus, contumeliam eam non ferens, Alexandria relicta in Iudæam est profectus. Et Hierosolyma quum venisset, ab ordine sacerdotali, vt verba in Ecclesia faceret (erat enim presbyter) rogatus primū, deinde etiam coactus, surrexit, & verba illa tantum recitauit: Peccatori verò dixit Deus, Quidnam tu annuncias iustificationes meas, & vsurpas testamentum meum in ore tuo? Libroque complicato, cum lacrymis & euulato multo confedit, omnibus vnā cum eo plorantibus. Sepultus est autem Tyri. Suid.

SEXTI TOMI CAPITA.

- 1 *Præfatio Tomi dicenda exponens.*
- 2 *Vt episcopi, qui tum ecclesijs præfuerūt, eos qui sub Decio in persequutione lapsi fuerant, post iustam penitentiam in ecclesiam receperint.*
- 3 *De impuro Nouato, rebūque eius narratio, & quæ eius fuerit doctrina.*
- 4 *Quomodo Dionysius lapsorum suaserit receptum, & epistolæ eius ad Nouatum.*
- 5 *De Synodis Roma & in Africa coactis, quæ hæresim Nouati damnarunt.*
- 6 *De Dionysij epistolis de pænitentia: & noua narratio de quodam Serapione, qui in pænitentia, sacrosancta mysteria extremum spiritum agens percepit.*
- 7 *De questione tum tēporis de diuino baptismo coorta, & vt tum Sabellius sit coortus.*
- 8 *De visione quæ Dionysio apparuit.*
- 9 *De improbo hereticorum errore & seductione. item de impio eorum baptismo, & quas epistolæ ea de re Dionysius scripserit.*
- 10 *De persequutione Valeriani: & quæ tum Dionysius Alexandrinus episcopus passus sit.*
- 11 *De martyribus Casarea Palestine.*
- 12 *De pace sub Galieno: & epistola eius quam pro Christianis edidit, & qualis is fuerit.*
- 13 *De Marino Casariensi martyre.*
- 14 *De Asterio, & admiranda fidemque omnem excellentie rei per eum gesta historia.*
- 15 *De statua Domini nostri Iesu Christi in Paneade, & ea quæ ad hanc statuam creuit herba.*
- 16 *De figura & forma sanctorum Apostolorum, & de throno Iacobi fratris Domini.*
- 17 *De diuo Gregorio miraculis clare, vt ea atate floruerit.*
- 18 *De Dionysij sextis epistolis.*
- De seditione populi Alexandrini.* 19
- De pestilentia seuissima, quæ Alexandria est grassata.* 20
- De Nepote & hæresi eius.* 21
- Quid Dionysius Alexandrinus de Apocalypsi Ioannis scriptum reliquerit.* 22
- Quibus rationibus idē asserat, Apocalypsim non Ioannis Evangelistæ, sed alterius cuiusdam Ioannis esse.* 23
- De alio Dionysij epistolis, scriptis que eiusdem.* 24
- Quæ de Dionysio Alexandrino in quadam epistola scribat magnus Basilus.* 25
- De Sabellio, & eius hæresi, & quæ ea atate extiterit.* 26
- De hæresi Pauli Samosatensi: & de prima contra eam coacta Synodo.* 27
- Vt in secundo conuentu confutatus Paulus à Malchione sophista ex Synodo sit eiectus.* 28
- Quæ imperator Aurelianus de suffragio & sententia Synodali dixerit: & vt idem quoque contra Christianos persequutionē moliens, cæcilius sit præpeditus.* 29
- Epistola Synodi Antiochena, immoderatam & luxuriosam Samosatensium vitam exponens.* 30
- De Manente hæresiarcha, à quo Manichei cognomē acceperunt: & de hæresi eius.* 31
- Vt Manes detracta totius corporis pelle, sanibus esca obiectus sit.* 32
- De successione Romanorum imperatorum.* 33
- Qui maximis quibusque urbibus Episcopi præfuerint, & vsque ad ecclesiarum oppugnationem manserint.* 34
- De alio eius atatis Ecclesiasticis viris eloquentia & doctrina præstantibus.* 35
- De Laodiscensibus episcopis, sapientia illustribus viris.* 36
- De episcopis Casarea Palestine, & de Eusebio Pamphili.* 37

A ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS SEXTVS.

CAPVT I.

Dicendum propositio.

QVINTVS liber res Origenis, & alias praeterea quae aetate eius acciderent, complexus, vna cum morte eius, finem quoque suum accepit. Sextus autem, qui nobis est in manibus, argumentum habebit, magnum Alexandri episcopi Dionysium: scriptis eius quae post se reliquit, per proprias eius voces, materiae satis suppeditantibus. Exponemus quoque in eo, quae post Severi, Maximini & Decij persecutiones, in Ecclesia sunt acta. Vnde etiam Nouatus progressus, seipsum nouae heresis Catharorum sive purorum ducem promulgarit. Praeterea quomodo is reiectus sit: & illi qui in persecutione lapsi fuerant, in ecclesiam recepti. Item de diuino lauacro, quod nonnulli post persecutionem inducebant: & de aliis haeresibus. Item de tyrannorum Aegypti & Palaestinae actis. Mentionem quoque faciemus quorundam prodigiorum: item Dionysij epistolarum: adhuc, Nepotis, Pauli Samosatani, & peruersae Manichaeorum opinionis. Postremo diuinos recensebimus viros, qui ea tempestate usque ad Diocletianum & Maximianum, qui quidem acerbissimae ecclesias oppugnarunt, enituere. Initium autem inde sumendum.

* uia qd.

CAPVT II.

C

N persecutionibus, quas recensuimus, multi Christianorum fortiter per martyria cum hostibus congressi, debitum victoriae praemium reportarunt. Plurimi etiam propter animorum imbecillitatem, obuia quidem illi periculis sunt progressi: sed quum ea perferre non possent, simul & idolis sacrificarunt, & verae pietatis cultum abiurarunt. Ij vero, persecutionis motu & aeterna coquiescente, quum in animis secum ipsi suis quoniam miseriae calamitatis peruenissent, perpenderent, grauiter afflictis vehemens incessit dolor & poenitentia. Itaque ad ecclesiarum eius temporis Antistites se conuertentes, poenitere se atque resipiscere, paratissime esse quidquid illis imperatum esset facere, profitentes. Porro diuini illi viri, humanitatem & clementiam Dei imitati, non grauiter eos susceperunt, & complexi sunt: & quum legitima atque competenti poenitentia inuitatos in ecclesiam producerunt, tum tempore quoque suo stationem & locum eis inter fideles, interueniente solummodo oratione, vna cum manuum im-

Christiani, qui fidem in persecutionibus abiurauerunt, ad poenitentiam conuertuntur. Poenitentes in ecclesiam recepti.

* Exomologes peracta scilicet.

positione, dederunt: id quod ita ex consuetudine longa in Ecclesia obseruabatur. Quae consuetudinem primus Cyprianus Carthaginensis pastor mutandum esse censuit: non aliter & lapsos, quam per lauacrum expiandos, & quoscumque ex qualicumque heresi resipiscentes, admittendos esse arbitratus. Atque ecclesiarum quidem episcopi ita se gerebant, & quotidie propalam perlibenter quoscumque reuertentes suscipiebant.

Poenitentia formula. Cyprianus lapsos & ab heresi reuersos deinde esse baptizandos censuit.

** Placuit hoc etiam plerisque omnibus Africae, Numidia, Mauritaniaeque episcopis. Ipsum etiam beatum Hilarium aliquando huius sententia fuisse, ut ab Ariano baptizatos non reciperet, nisi rursus ab orthodoxis baptizarentur, palam scribit Hieronymus. Ab hoc dogmate hodie dissentit Ecclesia, & iterationem baptismi prohibet imperiales constitutiones. Nec satis esset tantum eam aperire de sacrae caeremoniae fenestram, ut sacerdos impius nihil agere credatur. Quam opinionem obtinere Donatista, Sedenim in Polonia nunc quoque Episcopi, homines ab Orientalibus sacerdotibus, quales sunt in Moscovia & Russia omni, baptizatos deinde inunt, illi adiectu verbum, Si non es baptizatus. Affirmo ipse ablutioni huiusmodi susceptor.

CAPVT III.

Romae autem eis temporibus praefixus erat Nouatus nomine. Is saltu & iactantia inani sublatu, omnem (ut in prouerbio est) mouerat lapidem, ut Romanae ecclesiae gubernationem consequeretur. Vbi autem omnia expertus, nihil egit (erat enim timore, ambitione, & gloriae cupiditate immentia correptus) in desperationem incidit: & tandem aliud quod faceret non habens, ab ecclesia seipsum segregans, proprios coetus cogere, & nouam quandam haesim per defectionem instituire cepit: secessionis suae obtentum illum praetextens, quod episcopi eos qui Deciana persecutione diis sacrificassent, per condignam poenitentiam in gratiam recepissent. Breui sane tempore permultis seductis, suum sibi constituit conuenticulum: & eorum qui propter sordes Cathari sive puri nominantur, ducem se fecit. Quum autem eum episcopali dignitate, quam tantopere dudum adamauerat, potiri oportere, per duos quosdam sectae suae homines, qui salutem suam prorsus iam desperarant, tres ad se Romae obscuri nominis ex Italia episcopos, eoque simplicibus atque ad rusticis moribus, ad simulandum & dissimulandum scilicet minime idoneos, pertrahit: illo splendido praetextu usus, ut ipsi partibus suis interpositis, mediatores inter se & episcopos, veteres similitudines & inimicitias componerent. Illi porro, propter animorum simplicitatem nihil tale veriti, ad eum venere. Ibi eis in conclauis conclusis, quidam ex eius sodalitate, per animorum crapulae & ebrietatis grauedinem, vim afferunt, & imaginaria manu imposi-

De Nouato & eius heresi

† Per anti-phrasin vide licet.

Nouatus frater dicitur episcopi sui creatum.

* uia qd.

A tione episcopalem dignitatem homini conferre cogunt. Quod sanè illi, vel inuiti, vi atque necessitate adducti, fecere. Er Nouatus honorem eum, quem tam sceleratè, vt videbatur, cõsequutus fuerat, vsurpabat, eundemque contra obrectatores defendere parabat : homo, in quo Satanas domicilium habens, * Christi nomè & fidem ad pretextum saltem vteretur ^b. Quum enim ab exorcistis de fide institueretur, morbo est correptus graui: ^c quumque iam in expectatione mortis esset, aquã petiit, qua in ipso lecto, ita vt decumberet, perfusus, ^d baptizatus scilicet est : si quidem tinctionem huiusmodi baptismum vocare licet. Sedenim ille postea reliquis ecclesiæ ^e symbolis atque ceteremoniis, quibus ad eum modum tincti iuxta ecclesiæ sanctiones vti solent, minimè dignus est habitus : † neque quum conualuisset, signaculum ab episcopo deinde recepit. * Porro quum mystica huiusmodi symbola nõ sit sortitus, quomodo spiritum sanctum est assequutus? Sed & persecutionis temporibus, per timiditatè presbyteri honorem abiurauit. Postquam enim à diaconis rogatus est, vt periclitantibus fratribus, in tormentorum discrimine maximè auxilio indigentibus, ita vt sacerdotem deceret, præstò adesset: tantum abest vt illis sit obsequutus, vt cum indignatione magna se subduxerit, & de cetero presbyter esse noluerit, aliud scilicet philosophiæ genus sequutus. Aliam quoque absurdum admodum rem in se admisit. Quum enim * oblationes offerret, qui mos sacerdotibus est, & iam ad distributionè panis peruenisset, data cuilibet parte sua, pro eo quòd cum gratiarum eam actione percipere debebãt, † iurare miseròs coegit: vtraque enim percipientium manum comprimens, non prius eas remisit, quàm iuratum ab eis esset: (vtar autem verbis eius conceptis) Adjura mihi per sanguinè & corpus Domini nostri Iesu Christi, nunquam te à me discessurum, & ad Cornelium (Romanus hic fuit episcopus) rediturum esse. Miseri autem illi non prius quòd acceperant, degustarunt, quàm se illi deuouerunt: & pro eo quòd Amen, reuersuros scilicet se ad Cornelium profites, dicere debebant, minimè se redituros dixerunt. Huius fraudem, malignitatem, & cacoëthes hæresis, Maximus presbyter, & Urbanus, qui bis liberimè pro Christo decertarunt, & ingentem ex confessione fructum tulerunt, præterea Sidonius & Celerinus, qui in eodem stadio decurrerunt, primi deprehenderunt: primique cum eo congressi, de eo triumphum in ecclesia egerunt. Ex eis autem qui suffragio & consecratione sua Nouatum episcopum ordinarant, vnus non longè pòst ad ecclesiam reuersus, crimine per pœnitentiam & luctum abolito, receptus quidem, sed laici tantum ei concessa fors est, ac in episcoporum eorum locum alij sunt suffecti.

CAPVT IIII.

Heresi ea longè latèque vulgata, ingens erat tumultus: & multi orationibus scriptis, multi etiã aliis modis aggressi sunt fundamenta eius erroris euertere. Quæ verò in epistola quadam Alexandrinus Dionysius scripserit, audiamus. Diui ipsi apud nos martyres, Chri-

sti nunc assessores, regni que eius participes, participes etiam iudicij, & pro tribunali cum eo sedentes, lapsos quosdam fratres sacrificiorumque crimen sustinentes receperunt: conuersionemque & pœnitentiam eorum videntes, atque acceptam gratiamque fore ei existimantes, qui nõ vult mortem peccatoris, explorata ea atque comprobata in ecclesiam admiserunt, & ad eum modum receptis locum suum dederunt, orationemque simul & cibum cum eis communicarunt. Quòdnam igitur, fratres, nobis de eis consilium datis? quid faciendum putatis? suffragator esne & subscriptores illorum sententiæ erimus, iudiciumque & gratiam eorum seruantes, benignos nos erga eos, quorum illi miseri sunt, exhibebimus? an iudicium eorum veluti iniquum reprobabimus, atque in sententiam eorum inquiremus, benignitatemque contristabimus, & quod bene est constitutum & ordinatù retrahabimus, Deumque ipsum exacerbabimus? Hæc Dionysius, de eis qui per infirmitatem persecutionum temporibus lapsi fuerant, scripsit. Qualia verò & ad ipsum Nouatum ecclesiam Romæ perturbantem scripserit, equum est vt hic proferatur. Quum enim ille sub obtentu quodam, in nonnullos fratres schismatis & disidij causam, perinde atque ab illis ad consilia cœptaque eiusmodi, per vim descenderè cunctus esset, conferrer, vide quòso quibus ad eum vtatur verbis. Dionysius Nouato fratri salutem. Si inuitus, vt inquis, hoc consilij cepisti, id ipsum, si voluntate & sponte tua in viam redieris, declarabis. Et non minoris martyrij laudis & gloriæ fuerat, imò meo iudicio etiam maioris, Ecclesiam non scindere, quàm idolis non sacrificare. Hac enim parte alicui de vna, eaque sua ipsius anima, suscipitur certamen: in illa autem, de ecclesia vniuersa martyrij subeundus est agon. Proinde si vel persuaseris, vel coegeris fratres ad concordiam redire, * illustrior tibi ipso lapsu fuerit resipiscencia: & quum erratum tibi vitio minimè verteretur, tum castigatio maximè laudi erit. Quod si illos parum tibi obsequentes, in potestate tua non habes, tuam saltem ipsius animam seruans seruato. Valere te, quatenus, pacem consecaris, in Domino, opto.

CAPVT V.

Nouatus autem animi arrogantia trãluerim actus, ppalam & impudenter magna libertate prædicans docebat, nullam esse salutis spem reliquã eis qui persecutorum temporibus lapsi essent, quis omnia quæ ad legitimã & veram pertinent cõuersionem & confessionè perfecerint. Nec contemnendã ad se pettraxerat atque collegerat multitudinem, & plures ex viris celebribus eius sequebatur errore: per inflatas eorum mentes, Catharos & puros seiplos vocabat, à duce & imperatore diabolici examinis Nouato * turpiter & impurè ducti. Talè autè ecclesiæ cladè latius serpètem, quàm ecclesiarum antistites, i primis verò Romanæ Cornelius, & Carthaginensis † Cyprianus, (nòdum enim sacro martyrio coronatus fuerat) episcopi

† Rectè ergo Prudentium Cyprianum sub Valeriano & Gallio non passim scripsit.

b Nouatus de moniacum.
* † eis xis dr
πικρὸν πρὸς
καὶ ἐπὶ ἡμῶν.
c Tales olim
Climaci discipuli.
d Nouatus
ager in lecto
baptizatus.
† ὅτι ἡμῶν ἡ
πικρὸν πρὸς
καὶ ἐπὶ ἡμῶν.
e Symbole
et ceremonie
baptismi. Eu
se. li. 6. c. 43.
* τὸν μυστικὸν
μὴ τυχόν
πρὸς ἀπορία
πικρὸν πρὸς
† ἡμῶν ἡμῶν
ἀπορία πικρὸν
πρὸς ἡμῶν.
Eusebium.
* πικρὸν πρὸς
εὐφροσύνη.
f Nouatus
filius iuramentum
iuramentum, ut sibi
adhæreret, in
perceptione
Eucharistiæ
obstinuit.
g Eusebius
se laico etiã
Eucharistiã
in manu dabat: quod
postea in eccle
sia est mutatum.
h Episcopi,
qui Nouatum
episcopum creatum,
dignitatè ad
episcopum eorum
autem, ubi
pœnitentiam
egit, ab eccle
sia in ordinè
laicorum esse
receptum.

De lapsis, si
pœnitentiam
agant in ec
clesiam reci
pienda.

Pariter in
ecclesia ad cõ
munionem cibi
& pœnitentiam
sunt loco suo
admissi: ad
Eucharistiã
autem percipi
entiam non
statim, &c.

Dionysius
Alexandri
nus fratrem
Nouatum ab
errore in vñ
renocet, &
ad resipiscen
tiam iuuat

* ἡμῶν ἡμῶν
πικρὸν πρὸς
καὶ ἐπὶ ἡμῶν
πικρὸν πρὸς
καὶ ἐπὶ ἡμῶν.

* πικρὸν πρὸς
καὶ ἐπὶ ἡμῶν
πικρὸν πρὸς
καὶ ἐπὶ ἡμῶν.

A viderent, ille quidem Romæ, hic autem Carthagine Synodos & conuentus maximos egerunt in quibus sexaginta fuere episcopi, presbyteri autem & diaconi longè plures. Celebrata quoque alia seorsum in multis locis & regionibus concilia: quorum omnium calculo vno decretum est, Nouatum quidem, adhærentesque ei episcopos, & quicumque præterea inhumaniore sententia opinionem illorum comprobarét, ab Ecclesia proscribendos prorsus: lapsos autem fratres admittendos, humaniterque tractandos esse, cõdignos pœnitentia exhibentes fructus. Satis hoc ostendunt Romanæ Synodi, atque etiam eorum qui ante eam in Italia & Africa (in qua sacrorum antistes, vt diximus, Cyprianus fuit) coacti sunt conuentuum acta & decreta: nec non Cornelij Romani episcopi, atque etiam Cypriani, aliorumque qui cum eo fuere episcoporum latinè composita scripta: certò confirmantia, omnibus tum visum esse, vt & lapsis in persecutione subueniretur, debitumque auxilium impertiretur: & autor hæresis, ita vt par erat, vnà cum omnibus sectatoribus suis per excommunicationem proscriberetur. Extrat aliud quoque scriptum Cornelij, in quo copiosè conuentus consultata exponuntur. Aliud item, quod ad Fabianum Antiochenum episcopum est datum, in quo res Nouati vnà cum ipso describuntur. Vnde etiã pleaque de ineptiis & detestationibus eius in nostrâ hanc transtulimus historiam.

* Hoc tantum de Romano concilio refert Eusebius. lib. 6. c. 43. **

Nouati hæresis in pluribus promissis conciliis Synodis damnata.

B Nonatiani excommunicati. Pars epistola eius est apud Euseb. vt sup.

** Hippolytus Portuensis episcopus & martyr cum ad supplicium raperetur, vt est apud Prudentium, Respondit, fugite o miseri ex-ceruida Nouati schismata, Catholicis reddite vos populo. Vna fides vigeat, prisca qua condita templo est, Quam Paulus retinet, quàmque cathedra Petri. Que docui, docuisse piget venerabile Martyr Cernere quod à cultu rebar abesse Dei. Insigne retractationis seu renouationis exemplum.

CAPVT VI.

A Fabianum eum, in Nouati sectâ aliquantulum inclinantem, quem modò diximus, diuinus vir Dionysius scribens, plurima de pœnitentia differit: & martyrum certamina iam inde ab initio discernens, sicuti & nos exposuimus, atque alia multa afferens, admiratione quiddam dignum memorat, quod hoc quoque loco tempestiuè referendum duxi. Vnum tibi, inquit, exemplum quod apud nos euenit, exponam. Serapion quidam nobiscum fuit senex fidelis, & qui sine crimine ad multum vixisset tempus, persecutionis autem tempestate lapsus esset. Is sæpe quidem vt reciperetur obtestatus fuerat, sed nemo illi aduertit animum. Idolis enim sacrificauerat. Morbo verò deinde oppressus, tres cõtinuos dies sine voce & sensu iacuit: paululum verò viribus recuperatis, quarto die nepotem ex filia ad se vocauit: &, Quandiu me tandem, inquit, o fili, distinetis? accelerare quæso, & me quam primum absoluite, presbyterorumque aliquem tu ad me voca. His dictis, rursus obmutuit. Puer cursu ad presbyterum contendit: erat autem nox, & ille æger decumbebat. Quapropter quum ad senem venire non posset, mādaturumque à me haberet, vt è vita decessuri, si opus esset, & maximè si antehac suppliciter precibus id flagitasset, vt scilicet eo

* Alij Fabianum nominant.

C Serapion, qui in persecutione diu sacrificauerat, pœnitentiam egit: & quum in ecclesiam planè receptus non esset, mori sine eucharistia cõmuniõne non potuit.

meliore spe satis concederet, absolueretur: paululum puero Eucharistiæ dedit, infundere atque instillare id in os seni iubens. Puer redit: quum non longe abesset, priusquam ad illum ingrederetur, erigens se rursus Serapion, Venisti, inquit, fili? Presbyter quidem venire ad me non potuit: at tu celeriter, quod iussus es perfice, & me dimitte. Instilauit ei puer Eucharistiã, & simulatque ori eius infudit, atque ille paululum id glutiendo demisit, confestim reddidit spiritum. An non apertè cõseruatus eò vsque in vita permanfit, donec absolueretur, peccatisque per multa quæ egit bona opera extinctis, confiteri posset? Hæc de Serapione. Idem porrò Dionysius epistolam aliam de pœnitentia ad Ægyptios scripsit, in qua iudicium suum de lapsis, ordines eorum & discrimina persequens, exponit. Aliam rursus, eandem inscriptionem de pœnitentia habentem, ad Cononem episcopum Hermopolitam. Aliam præterea cohortatoriã ad ecclesiam Alexandrinam. Est item eius alia epistola ad Origenem, de martyrio, alia ad Laodicenses, quorum episcopus fuit Thelymidris: sicuti alia etiam de pœnitentia, ad Armenios, quorum ecclesiæ præfuit Meruazanes. Scripsit quoque ad Cornelium Romæ episcopum, quum ab eo aduersus Nouatum accepisset epistolam. Cui etiam significat, rogatum se esse ab Heleno Tarsi Ciliciæ, & à Firmiliano Cappadocum, nec non à Theodotisto Palæstinorum episcopis, vt Antiochenam Synodum adiret, vbi nonnulli obtinere atque confirmare Nouati hæresim conabantur. Indicat eidem illud quoque, Fabium quidem obdormiuisse, Demetrianum verò pro eo ecclesiæ Antiochenæ præfectum esse. De Hierosolymitano autem episcopo, ad eum hisce verbis scribit: Admirandus ille Alexander in carcere feliciter est defunctus. Deinde & alias duas ad Romanos scripsit epistolas, alteram de pace, alteram de pœnitentia. Aliam item ad eos qui ibi fidem sunt confessi, Nouati opinioni adhuc adhærentes: & ad eosdem rursus, quum ad ecclesiã essent reuersi, alias duas. Ad alios quoque plures literis datis, plurimum omnibus attulit utilitatis.

D A Ægyptiis.

Olim morturi quoque Eucharistiã communio permissa.

ἡμεῖς ἀμαρτίαν ἔχαλιπθόντες τῶν πορνῶν οἱ ἱεροῦ καλῶς Διονύσιου Ἀλεξανδρῖνι scripta.

† Audio quoddam dicant, mysticam benedictionem, si ex ea remanserint in sequentem diem reliquia, ad sanctificationem inutilem esse. Sed insaniunt hæc dicentes. Non enim alius sit Christus, neque sanctum eius corpus immutabitur, sed benedictionis virtus & rursus gratia perpetua manet in illa. Cyrillus ad Calosyrium Episcopum.

CAPVT VII.

Dorrò quum Cornelius Romæ post tertium annum Episcopus sui decessisset, Lucius ei est successus: qui non integris septem mensibus ecclesia administrata, Stephanum habuit successorem: ad quem Dionysius primam de baptismo scripsit epistolam. Cyprianus quippe Apher primus opinatus est, oportere eos qui ab hæresi conuerterentur, lauacro expiari & recipi, Stephanus contra, nihil ea in re præter receptam consuetudinem notandum esse duxit: sufficere scilicet in eis veteri more orationem solam, cum manuum impositione. Itaque ad eum ægrè dissensionem eam ferendam

Cyprianus ab hæresi resipiscens, re baptizandos censuit. † ἡμεῖς κατὰ τὴν παλαιὰν ἑσθηὴν ἠντιερίψαμεν.

*Finis resti-
tie Stephanus
Ro. Pöisifaz.
Dionysius
Alexandri
nus ad Ste-
phanum epi-
scopu Rom.
de concordia
Ecclesiaru.*

*Idē ad Xy-
stum Ro. E-
piscopum, de
hereticorum
respiciētiū
baptismo.*

*Idem de Sa-
bellij heresi.
Negavit
in Christum
filium Dei,
& primoge-
nitum omnis
creature esse
similque spi-
ritus sancti
intellectum
admit.
* ἡθερω
κατακουβι
πυθι λυι κη
προφραμμη-
των κλη τω
δ'ιαλεξιμι-
ων ἀδ'α-
φωρ.
Dionysius
etiam in ha-
reticorum li-
bris versat.*

Atem, Dionysius pluribus scripsit: & postremò certiore eum facit, persecutione sopita, ecclesias omnes novis rebus Novati repudiatis, pacem inter se habere. Verba eius hæc sunt. Scito nunc, frater, Orientales, atque etiam ulteriores ecclesias, quæ antea dissidebant, ad unitatem esse redactas, omnesque ubique earum Antistites unanimis & consentientes supra modum de pace & concordia, quæ præter expectationem accidit, lætari. Demetrianum in primis Antiochenum, Theodotum Cæsariensem, Mazabanem Aeliensem Alexandri defuncti successorem, Marinum Tyrium, Heliodorum Laodicensem, qui in locum Thelymidris surrogatus est, Helenum Tarsensem, & ecclesias Ciliciæ omnes, Firmilianum, & Cappadociam omnem: præcipuos enim Episcoporum nominaui, ne epistola longior fiat, neque multis verbis sim molestior. Sed & uniuersæ Syriæ & Arabiæ: quibus semper aliquid suppeditatis doctrinæ, & nunc etiam scripsistis. Mesopotamia ipsa, Pontus, Bithynia, & (ut semel dicam) exultant ubique omnes, concordia & fraterna charitate glorificantes Deum. Hæc Dionysius ad Stephanum. Ad Xystum autem, qui illi successit, secundam de baptismo epistolam idē dedit, Stephani & reliquorum iudicium in ea ostēdens. Scripserat namque Stephanus prius de Heleno & Firmiliano, omnibusque finitimis populis, se cum illis non communicaturum, eam ipsam ob causam, quod hereticos rebaptisarent. Et considera, inquit, magnitudinem rei. Certum enim est, de ea in maximis Episcoporum conuentibus, ut audio, decreta esse facta, videlicet: ut qui ex hæreticis per pœnitentiam conuertuntur, primùm de recta fide per catechesin instituantur. deinde abluantur, veteris & impuri fermenti deponentes sordes. Et paulo post: Quin & dilectis nostris compresbyteris Dionysio & Philemoni, qui antehac suffragatores Stephani fuerunt, quum ad me de hisce rebus scripsissent, prius quidem paucis, nunc autem pluribus respondi. Et de baptismo nunc hæc tenus. De hæresi autem Sabellij, quæ tum emergebat, mentionem faciens. De dogmate, inquit, quod Ptolemaide, quæ una ex quinque ciuitatibus est, recens orto, impio prorsus, quippe quod multam blasphemiam in omnipotentem Deum, patrem Domini nostri Iesu Christi, multam infidelitatem in vni-genitum eius filium, primogenitum omnis creature, inhumanarum Verbum, insensibilitatem autem Spiritus sancti continet, quum & vtrinque ad me peruenissent, & decreta, & fratres disputaturi, quædam scripsi pro virili mea, Deo suppeditante, explanatius exponens omnia.

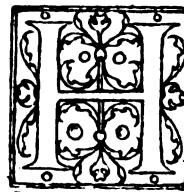
CAPVT VIII.

N tertia epistola de baptismo, quæ ad Philemonem presbyterum Romanum scripsit, hæc refert. Ego verò etiam in scriptis & traditionibus hereticorum lectione verlati sum, opinionibus eorum impurissimis aliquantum animum meum polluens: vtilitatem autem illam ab eis capiens, ut facilius eos apud me ipsum refellam atque repudiem, magisq; etiam execrer ac detester. Atque equidem frater quidam presbyter, ab eis legēdis me arcebat, quod

vereretur, ne in cœno maliciæ unā cum illis inuolueret, neue anima mea noxam & perniciem contraheret. Eumque quum vera dicere sentirem, visio quædam diuinitus exhibita, & vox me confirmauit. Disertè namque & clarè mandauit, dicens: Omnes versato, quos in manus acceperis, libros. disquirere enim, castigare, & explorare omnia potes, quæ tibi etiam ab initio fidei complectendæ causa fuit. Visionem eam accepi Apostolicæ voci congruentem, quæ firmioribus dicit: + Estote spectati atque probati trapezitæ. Deinde quum quædam de hæresibus omnibus dixisset, talia infert.

CAPVT IX.

Hanc ego regulam & formam, à beato nostro Papa Heracla accepti. Ille siquidem quosdam ab hæresibus reuertentes, quod ab Ecclesia defecissent, seu potius non defecissent, sed quod conuenire & communicare quidem nobiscum viderentur, indicati autē fuerat & quendā aliena docentē consectari, quæ de causa ab ecclesia erāt repudiati, obtestantes eos nō prius admisit, quā publicè quæ ab aduersariis audiuisent, omnia exposuisent.

Et tum primùm ad ecclesiam eos perduxit, nihil prorsus in eis opus esse baptismo alio iudicans: sacrum enim id lauacrū antehac ab eo obtinuerant. Ac quæstione hac pluribus tractata, ita infert. Dicit illud quoque, non solum nunc Aphricanos hoc perperam induxisse, sed & ab eis qui dudum ante nos episcopi in frequentissimis ecclesiis fuerunt, in conuentibus fratrum Iconij & Synadæ, & præterea apud multos ita decretum fuisse. Quorum consilium reiiciens, in contentionem & rixandi studium eos conicere superfedeo. Nō enim mouebis, inquit, terminos proximi tui, quos constituerunt patres tui. Quartam autem quam ad Dionysium Romanum de baptismo dedit epistolam, quum adhuc is in presbyterorum ordine esset, scripsit: quem Dionysium Romanum eximium & admirandum quoque fuisse, satis ex nostri istius Dionysij scriptis colligitur. Porro in epistola quam ad eum dedit, sic etiam Novati meminit: Novatum iustis profectò de causis odimus, qui Ecclesiam discidit, fratresque quosdam ad impietatem & blasphemias pertraxit, & impurissimas de Deo doctrinas inuexit. Nam benignissimum Dominum nostrum Iesum Christum, ut immisericordem, more sycophantæ traducit. Ad hæc, sacrum abolet lauacrū, fidem Christianam & confessionem euertit: & Spiritum sanctum ex hominum cordibus, si qua spes esset ut vel in eis maneret, vel ad eos reuertetetur, prorsus propellit. In quinta verò epistola ad Xystum Romanum data, dum multa contra hæreticos scribit, eiusmodi quiddam sibi accidisse, hisce verbis refert: Sedenim, frater, consilio indigeo, & sententiam iudiciumque tuum requiro, posteaquam huiusmodi quædam apud nos res accidit: vereor enim, ne halluciner. Fratribus quippe congregatis, fidelis quidam iam dudum ante meam etiam, imò quoque (ut opinor) ante beati Heraclæ electionem habitus, quum in cetum nostrum venisset, & eos qui tum baptizarentur videret, interrogationesque & responsio-

*Esia re no-
sione est con-
firmata.
† yiv. d. 10
u. mo. y. a. r.
q. 1. r. u.
Euseb. li.
7. cap. 7.
Omnia legi
se, que bona
sunt tenete.
R. f. u. s.
V. t. i. c. e. s. t.
h. e.
r. e. t. i. c. o. r. u.
m. o. s.
t. e. s. e. o. p. i. n. i. o. n. e.
t. r. e. p. e. d. i. a. s.
u. a. l. e. o. r. u. m.*

*a. Iuda est,
quod tunc-
que respici-
tes ab heresi
propalam in
ecclesia per-
uenantatio-
nem, sue re-
uocationem,
errorem suo
confitentes
exponunt.
b. Improbæ
Dionysium
respiciētiū
hereticorum
anabaptis-
mum.*

*Novatum
Christum le-
jum immiseri-
cordiæ fact.*

*Frater qui-
dam non nō
ab hereticis
baptizatus,
re-baptiza-
turus, a Dio-
nyso petiit:
sed id non ob-
tinuit.*

A nes eorum audiret, accessit ad me flens, seipsumque complorans, atque ad pedes meos prouoluit: cōfitemur quidem & abiurans baptismum, quem ab hæreticis susceperat, non talem eum esse prorsus, neque quidquam cum hoc habere communionis dixit, quin etiam blasphemis illum refertum esse asseueravit. Animam verò suam admodum compunctam esse, seque non audere oculos suos ad Deum, propter nefariam impuritatem scilicet dictorum factorumque; illorum quibus initiatus esset, tollere dicens, obtestabatur ut reciperetur, & ad purissimum baptismi nostri lauacrum gratiamque admitteretur. Quod sanè ego facere non ausus, dixi sufficere ei tam diuturnam nobiscum communionem, qui gratiarum actione exaudita, simul nobiscum Amen accinuerit: quique mensæ assistens manus ad exceptionem sancti alimenti porrexit, & id susceperit, corporisque & sanguinis Domini nostri Iesu satis lōgo tempore particeps fuerit. Proindeque minimè faciendum putavi, ut hæc denuò à principio retexerem atque renouarem. Bono autem animo eum esse iussi, & cōfiderem, firmitate fide & conscientia bona ad communionem sanctorum mysteriorum accedere. Ille autem neque luctui modum fecit, neque præ timore & tremore ad mensam accessit. Atque ægrè tandem eò est cohortationibus perductus, ut orationibus assistere sustineat. Alia quoque extat ad Xystum epistola, in qua multa de hac quæstione verba facit. Itidem & alia de Luciano, & de quæstione eadem ad Dionysium Romanum episcopum data. De Dionysij epistolis in causa baptismi, satis.

CAPVT X.

Valerianus post Gallum imperio suscepto, primùm clemens & bonus visus est, atque erga homines Dei beneuolus atque benignus. Neque enim alius quisquam, qui ante eum fuerant Imperatorum, in illos propensior humaniorque fuit, ne illi quidem qui manifestò Christianismum erant complexi. Ad eò se ab initio mitem & placidum nobis præbuit. Tota namque domus eius, diuini numinis cultoribus plena erat: eaque prorsus nihil aliud quàm Dei ecclesia esse videbatur. Sedenim magorum Aegyptiorum sectæ princeps & doctor, imposturas & præstigias magicas docens, ei persuadet, ut sanctos viros non tantum domo sua exigat, & quàm longissimè repellat. sed ferro quoque tollat, ut qui artibus incantationibusque illorum obstarent & resisterent. Restabant enim adhuc, qui perniciosorum pestiferorumque dæmonum actiones visas tantum aut auditas reprimerent. Talibus igitur consultoribus vsus, Christum confidentes crudelissimè persequutus est: & ad sceleratissima sacra animo adiciens, impias obtulit victimas, pueros miseros occidens, infelicium parentum liberos inhumanissimè sacrificans, recens edita viscera diuidens, & creaturas Dei in minutissimas partes concidens. Atque his rebus felicem se & beatum fore est opinatus. Quapropter & Ecclesiæ hostis factus est, & indignum se benignitate Dei effecit. Ita scilicet magnam is quoque concitauit persequutionem. Et qui temporibus eis, certami-

nibus obeundis sunt conflictati, si ad plenum omnes referri deberent, peculiari illi indigeret historia. Tum sanè & Dionysius, quem diximus, malo eo inualecente, quum Aemilianus præfectus Aegyptum provinciam teneret, pro tribunali causam dixit: & cum eo Maximus presbyter: præterea duo diaconi, Faustus & Eusebius: & cum Chæremone alter quidam. Et quum ij vnà cum Hierarcha suo sacrificare iussi essent, renuerunt id primùm, dein de Christianos se esse, fierique omnino non posse ut Deum alium vel timerent vel colerent, professi sunt. Hunc namque esse qui cælum & terram condiderit: & qui Principibus, designatis certisque temporibus, in terris potestatem & imperium concedat. Hæc atque alia quum ab eis afferrentur plurima, Aemilianus in sententia persistit: & quum se hoc illis persuadere nō posse videret, nulla interposita mora, Dionysium, quantumuis morbo correptum, in solos quosdam & à frequentia hominum longè disitos locos in Lybiam relegauit. Ad quem permulti ex vrbe, non paucissimi verò etià ex Aegypto conuenerunt, atque ibi cum eo doctrinam fidei eius addiscentes manserunt. Deinde verò ad longè duriorē grauiorēque erumnam, in regionem cui nomen est Cephro, & locum Colythium dictum, exul est deportatus. Porro beatus Dionysius aduersa omnia magno fortique pertulit animo. Nec minus & fratres quidam continua consuetudine sua loci asperitatem lenierunt, consolationisque pietatem ei præstiterunt. Qui verò accuratius cognoscere volunt, quæ ea persequutionis tempestate, nō ipse tantum Dionysius, sed alij etià innumeri fratres aduersa pertulerint, ij legere poterunt, quæ ipse ad temporis sui episcopum quendam, nomine Germanum, obrectatorem eius, scripsit, ita exorsus. Stultus sanè atque infans fuerim, si necessitatem eam mihi imponam, ut admirandam de me Dei curam atque dispositionem scriptis persequar. Sedenim quum (sicuti scriptura ait) arcanum regis celare pulchrum sit, opera autem Dei deprædicare gloriosum, ad narrationem rerum propius accedam: & cætera.

CAPVT XI.

Valeriana autem persequutione plurimi quidem alij martyrij coronati fuerunt. Cæsareæ autem Palæstine, tres fortiter cum laude magna confessionem Christi perferentes, in diuino decurrere stadio, ad bestias damnati. nomina eorum sunt: Priscus, Malchus, & Alexander. Ij dicuntur in agro habitates, seipsums ut segnes & ignauos, in re omnium pulcherrima accusasse: quod scilicet diuinis propositis præmiis, per socordiam ea arripere negligerent: martyrij coronam designantes. Itaque re sic pulchrè deliberata, confestim festinabundi Cæsaream contenderunt, & apud iudicem de professione Christi, quæ opus erant, dixerunt: ac mox bestiis obiecti, felicem sunt cōsequuti finem. In eadem vrbe fœmina etiam quædam Marcionis sequuta hæresim, ut fertur, eodem est certamine defuncta.

CAPVT XII.

De Christianis huiusmodi persecutoribus. Aemilianus præfectus Aegypti. Fuit in vrbe Romæ frater Eusebii, 7. ca. 11. Dionysius cum quibusdam fratribus apud eum præfectus eam iam dicit.

Idem semel atque iterum relegatur.

Fratres, exilij eius comites & socij.

Reperitur hoc scriptum apud Euseb. lib. 7. cap. 11.

Martyrium Prisci, Malchi, & Alexandri.

Fœmina uero Marcionis hæresim sequuta.

In manus eorum communionem mandatis Eucharistia datur.

Licio, Valerianum Gallicum Hostilianum successor, Christianorum primum sanctorum exilium.

Seductus deinde à magis Aegypti, ad nefanda est delapsus sacra.

Humana uictima.

Idem accuri.

Valerianus in Rhetia à militibus, Galienus eodem filio Roma à Senatu, Augusti creati, aequa potestate imperium obtinuerunt. Galieni pro Christianis rescriptam.

ἡγήματ', Nicepho. ἡγήματ', Euseb. lib. 7 cap. 13. Cæmisteria Christianorum. a Macrinū sine Macriano designat. b Galienum c Aureolū.

Alerianus autem ad eum modū transuersim raptus, non diu persequutionem continuauit. A barbaris enim captus, & in seruitutē redactus, imperium ad filium Galienum transmisit. Qui pro humanitate sua statim edictis promulgatis, Christianorum persequutionem inhibuit, liberiūque Verbi antistitibus stata solitaque officia sua peragere permisit. Literæ eius in hæc ferè verba sunt conceptæ. Imperator Cæsar, Publius Licinius Galienus, Felix, Pius, Augustus: Dionysio, Pinnæ, & Demetrio episcopis. Officium & benignitatem liberalitatis meæ per terrarum orbem omnem produci imperaui, vt ex locis omnibus, in quib. piè diuina coluntur, decedatur. Quapropter & vos rescripti mei exemplo vti potestis, vt ne quisquam vobis sit grauis & molestus: & id quoad eius fieri potest, à vobis adimpleatur, quod à me dudum est permisum. Itaque Aurelius Cyrenius summi & ordinis præfectus, constitutionem à me promulgatam seruat. Circumfertur etiam alia eius constitutio ad Episcopos alios data, per quam, vt Christiani loca cæmisteriorum suorum reciperent, permittit. Talis quidem Galienus fuit. De quo Dionysius hæc quoque refert. Atque ille eorum qui ante se fuerunt Imperatorum, hunc quidem deserens atque destituens, illum verò cum impetu inuadens, cū omni genere suo funditus statim disperiit. Declaratus autem, communibusque suffragiis ab omnibus renunciatus est Galienus, vetus simul & nouus Imperator. Quum enim ante eos fuisset, post eos quoque existit. Iuxta id quod ad prophetam Esaiam est dictum: Quæ à principio fuere, ecce veniunt, & noua sunt quæ nunc exoriuntur. Quemadmodum enim nubes radios solis subiens, & ad breue tempus eum umbra obiecta obscurat, & præ eo prominet: deinde vel prætereunte vel euanescente nube, solus subortus seu præortus resplendet: ita Macrinus imperium Galieni, cui præfectus fuerat, per tyrannidem inuasit. Atque ille quidem nunc non extat, quando quidem nihil erat: hic autem itidem, vt antea fuit, constat: & imperium eius, perinde atque senium deposuisset, & adhærens sibi vitium repurgasset, floridius etiam nunc viget, longiūque multo vbique spectatur, auditur, frequentatur. Hæc de illo Dionysius.

* Valerianus in Mesopotamia à Persarum rege superatus, mox etiam captus, apud Parthos in seruitute consensus. Et quam diu vixit, rex eius provincia, cernici eius insidens, equum conscendere solitus est. Euseb. Idem Tammerlanes Scythia in Baiazethe Turca fecit. Galienus imperauit annos sex cum patre Valeriano, nouem solus. Eo tempore multi in diuersis provinciis per seditionem creati imperatores. in quibus Macrinus fuit, qui in Illyrico vnâ cum filio est interfectus. Odenatum autem ipse Galienus consortem imperij fecit, &c. † Macrianus, Galieno negligentius rempub. administrante, imperium in Oriente arripuit: deinde in Illyrico cum Aureolo, qui et ipse contra Galienum imperium sumpsisset, duce Domitiano manū conseruit. Sed victus cum filio Macriano est, & exercitus omnis Aureolo deditus. Verque etiam & pater & filius casus, sicuti & alter filiorum eius ab Odenato in Oriente est interemptus. Iul. Capitol. in Galieno.

CAPVT XIII.

O tempore, quum pax vbique esset, Cæsareæ Palæstinæ Marinus quidam opibus, genere & dignitate clarus, pro Christo capite plexus est, per talem causam. Vocabat eum disciplinæ militaris ordo ad honorem, Romanorum more, maiore, gradūque dignitatis altiore. (vitem vocabant: & eam qui consequebantur, Centuriones fiebant) Et iam honorem talem recepturus erat, quū alius emulationis studio ad tribunal procedit, minimèque conuenire criminando asserit, vt is Romanam dignitatem consequatur, qui Christianus sit, & Imperatoribus non sacrificet: proindeque ordinem eum sibi potius deberi contendit. Ibi Achæus iudex id iniquè tulit, Marinumque an in sententia perseuerare pergeret, interrogauit. Atque vbi constantem eius in Christum animum, firmamque affectionem vidit, tres ei ad deliberandum extra iudicium concessit horas. Atque cum sic exeuntem, Theotecnus eius loci episcopus manu apprehensum, in ecclesiam deducit, sermonesque cum eo quos opus erat, cōfert. mox etiam in sacriorem templi locum admittit, tunicaque eius diducta, ensem quo accinctus erat, ei demonstrat, simulque sacrum Euangelij librum productum in medio proponit: optionemque ei vt vtrum vellet, acciperet, permittit. Porro, postquam ille statim dextrā ad librum ipsum accipiendum extendit, precatione martyrem armatum producit, eumque vt magis Deo obtemperando quàm hominibus adhæreret, cohortatur. Facile enim eum ab illo confortatum, quæ maximè desideraret, consequuturum esse. Illumque sic cum pace dimittit. Atque vbi cōstitutum vocaret tempus, & præco martyrem rursus citaret, assistens ille, maioremque quàm antea pro Christo alacritatem ostendens, extemplo inde ad mortem est abductus, & truncatus.

CAPVT XIII.

Erumenimuerò Asterius, vir apertè Dei amans, Senator Romanus, claro loco natus, copiosus, & magno ab Imperatoribus in precio habitus, proindeque propter nobilitatem & opes nemini ignorus, morti martyris affuit: & mox preciosis allatis vestibus, sacrum illud tabernaculum in humeros sublatum, & (sicuti decebat) inuolutum, sanè quàm splendida & magnifica dignatus est sepultura. Huius viri alia quoque plura sunt memoratu digna facinora. Quod verò is Cæsareæ Philippi, quam Phœnices Paneadem vocant, fecit, referre in historiam nostram nō in tempestiuum est visum Propinquum ei vrbi montem esse ferunt, qui Panius dicitur. ad radices eius fontes sunt vberiores, vnde etiam Iordanem profluere dicunt. In eos fontes, patrio quodam more accolæ celebri festoque die congregati, victimam dæmoni nescio cui proicere solebant, quæ quòd miracificè derepètè vi & opera efficacis illi dæmonis disparebat, pro miraculo ingenti vbique ea res est celebrata. Et quum aliquando ibi adesset Asterius, simulque id quod fiebat videret, hominesque eo cōsternari animaduerteret, miseratus primùm errorem eorum: deinde sublati in cælum mani-

Martyrium Marini milis. Spartianus in Hadriano. tit. pro Cæsariensis accipit. κλέμα πρετε κλάου: Νι σερφ. τιμά τις εσ: παφ έου. μαλας: η κλέμα, οδ τδι το χδττα φαιη καταυτι ερ. χδ. γινεσθι, τδς ο χδλ. ζουθ. Euseb. lib. 7. cap. 19. Theotecnus episcopus Marini ad martyrion pulcher vime sine oratione, libro Euangelico exhibitio, cohortatur.

Asterius Senator Romanus. corpus Marini magnificè sepelitus.

Idem Asterius Cæsareæ portum sum dæmonis miraculū cohibet & abolet. Iordanis fontem.

A nibus, rerum omnium Deum inuocat, vt quum seductorem populi dæmonem illum aquis innatantem dispelleret, tum fraude & errore tanto mi- feros illos liberaret. Et ille quidem sic orabat: con- festim verò hostia illa subnatans emerfit. Ita mira- culum id, hominùmque de eo portentosa opinio, aded est sublata, vt deinceps nihil quicquam eius- modi in eo loco sit factum.

episcopum, ab ipso Christo & Apostolis creatum esse, sacra monumenta tradidere. Venerati sunt enim hunc successores eius, asseruatum: satis aperte declarantes, quo cultu & studio Deo dilectos vi- ros sint profequuti. Quemadmodum id ad nos quoque est transmissum, apud quos multa etiam, memoriæ gratia asseruantur. Verùm de his hæc di- cta sufficiant.

Thronus Iacobi fratris Domini.

CAPITULUM XVI.

CAPITULUM XVII.

Vandoquidem autem Paneadis meminimus, nec aliam quãdam historiam præmittendam esse duximus, dignam illam quæ sit in ore omnibus. Ex hac enim vrbe fama fert ortam fuisse mulie- rem illã, quã sanguinis profluuio laborantem, sim- briae Christi ad tactu sanationem rapuisse, diuino- rum Euangeliorum restatur scriptura. Ibi domus quoque eius magnifica adhuc visa est, simulq; ad- mirandum tropæum & monumentum collati in eam beneficij Seruatoris permansit. Pro foribus namque domus eius in columna quadã æreæ duæ statuæ stabant sublimes: quarum altera, genibus flexis, manibùsque protensis, fœminæ habitu, sup- plicantis faciem præ se tulit: altera autem ex aduer- so collocata, directo viri statu, diploide cum decẽ- ti quadam grauitate amicti, manum inclinatæ fœ- minæ porrigere visa est. Ad huius pedes in statuæ ipsius basi herba excrefcere, quæ quum ad fimbriã æreæ diploidis pertigisset, non altius progredieba- tur: eãque veluti sacram fimbriam tangens illa, præsens aduersus omne genus morborum auxiliũ habuisse dicta est. Statuam porrò istam à muliere illa sanguinis profluuio laborante, ad Christi for- mam & habitum constatam esse, vera certaq; quæ ad nos peruenit, historia tradidit. Atque ea ad Iu- liani vsque tempora perdurauit. Neque aded mi- rum videri debet, qui aliquid beneficij olim à Ser- uatore nostro acceperet, eos per eiusmodi monu- mēta grati erga eum animi memoriam reliquisse.

Mulier sanguinis profluuio laborans in Euangelio, Casariensis fuit. Ea monumentũ ex statuam Christo Casaria pro a- dium suarũ foribus era- rit.

Sub ea sta- tua herba æ- lisidæ ma- ximæ excre- uit. Euseb. lib. 7. cap. 14.

Vsu sacra- rum imagi- num.

Lucas eas primus pin- xit.

ἀναγραφὴ τῶν εἰκωνῶν. Nicoph. ἀνα- γράφων, Eusebium, vt supra. Vsu defun- ctorum san- ctorum mo- numentorũ.

CAPITULUM XVI.

Vum etiam sanctorum Apostolorũ Petri & Pauli, ipsiusque aded Chri- sti, & quæ eum supra naturæ captũ mirificè genuit Virginis matris, co- loribus adumbratas imagines, plu- rimas ad hunc vsque diem conser- uatas esse norimus. Ac Lucas quidem Apostolus primus ipsas accuratè, opus id exorsus, manibus suis depinxit: deinde verò ex veteribus alij quoq; viri, pro eo atque par erat veluti seruatores suos in signis & picturis seruantes, idem fecere: ethnica quidem illi fortasse consuetudine ducti, & morè eum colere soliti, absque tamen necessaria obser- uatione obtinere id tradiderunt. Sed ecclesia inde acceptum magis ac magis adauxit, (prouidentia Dei curante atque disponente) non modò effigies & statuas, verum etiam vestes, baculos, & lectos sanctorum illorum virorum conseruans, ad me- moriam eorum sempiternã. Sicuti & Iacobi thro- nũ ad multa tempora seruatum esse scimus, quem fratrem ipsum Domini, primum Hierosolymorũ

Alieni temporibus simul & do-ctrina & miraculis ingētibus flo-ruit Gregorius, cum fratre Athe- nodoro ecclesias in Ponto guber- nans. Ipsi autem Neocæsariensis obrigerat episcopus, & ab effi- cacia miraculorum edendorum cognomen Mirifici. Græco autem patre genitus, in fide maximè profecit: & Alexandriae Origeni operam dans, sac- ras atque profanas literas summè addidit. Vbi meretricula, quæ calumniæ causa ad eum venerat, à dæmone correpta, per orationem eius sanatio- nē est cõsequuta. * ecclesiæ autē præfectus, quũ Phædimus ei Amasænus episcopus manus impo- suisset, rupem ingētem collis instat, quum ad eam esset perductus, oratione sola mouit, & in alium transtulit locum. Deinde sacerdotem profanum templi custodem, + eiecto atque recepto dæmo- ne, ad Christi fidem pertraxit. Et lacum quendam, de quo fratres duo ingenti contentione decerta- bant, siccum aridumque reddidit.² Præterea Lyci fluminis vndas perniciosas repressit, scipione suo defixo, qui hucusque in ingentem excreuit arbo- rem, & à viatoribus ibi cernitur. Iudæum quendã, qui mortuum se esse simulauerat, reuera mortuũ effecit. Et quum eum aliquando quidam perseque- rentur, in arborem transformatus, ita orationi in- tendens constitit, vt à nemine videretur. Pestilentiam infidelibus conciliauit: & fœminam quandã, quæ ad fidem accesserat, à morte liberauit. Huic Dei mater apparens, per Ioannem Euangelistam, professionem fidei nostræ, b quãtum ad Theolo- giam & diuinitatis rationem pertinet, scriptam ex- hibuit. Ad multam autem peruenit senectutem, F & ad Diocletiani vsque c tempora durauit, gratia- rum actionis voces edere solitus, quòd vrberem fre- quentissimam, & infidelitatis plenissimam, ad cõ- trarium professionis fidei redegressit statum. Quã- tum enim ibi eorum adueniens repererat, qui ante se fidem receperant, tantum eorum qui in infi- delitate perseverarent, moriēs numerum reliquit. Hæc breuiter & compendiosè de admirando Gre- gorio sint dicta.

Gregorius episcopus Neocæsariensis Mirificus.

* ἰσομαθία ὄν. ἰσομαθία εὐσεβῆς facta. * * ἰσὶ δὲ τῆς ἰουδαίας τῆς ἐκείνης, ἡμεῖς αὐτῶ τῆς χεῖρας ἰσὶ βα- λόντες, &c. ἰσὶ τῆς αὐ- τοῦ ἡμεῖς ἰσὶ. Νό- ceph.

† τῆ τῶν θεῶν μονίαν ἢ βολῆν τῆ καὶ ἰσομαθίαν. Euseb. lib. 7 cap. 25. Rus- si interprete. a Quam ec- clesia in quo- dam loco ar- chissimo in- ter montē & flumini pos- to cõstruit de- beret. & spa- cium suffi- cians non es- set ipso san- cto in oratio- nibus perno- ctante, manna factò, inuen- ta est rupes tanto spacio loco cessisse, quantũ erat competēs pro ipsa Ecclesia fabricanda. Hieroda vi- ri illustr. b Theologia hac reperitur apud Rus- sũ, Eccl. his. Euseb. li. 7. cap. 25. Dionysij Pa- schales epist. † veracius.

c Imò alia etiam eius miracula sub Constantino Magno referuntur infra lib. 8. cap. 15.

CAPITULUM XVIII.

Ionysius autem Alexandrinus, non- dum pace ecclesiis à Galieno reddita, ad eas quas diximus de pœnitentiã & baptisimo, alias quoque de Paschate + festas cõposuit epistolas. Quarum vnã quidè ad Flauianum dedit: aliam ad Didymũ & Domitiũ, in qua etiã octo annorum canonẽ ex-

* Euseb. Flavianum ha- bet, libro 7. cap. 20.

*Idem, post a-
quipoctium
vernum, mu-
tatione la-
vium mu-
cia. Ibid.
Idem ab exi-
lio Alexan-
dria reuersus*

A ponit, non aliàs quàm æquinoctio verno Pascha celebrari oportere astruens. Aliam rursus ad presbyteros Alexandrinos, atq; diuersas alias ad alios scripsit. Pace porrò exorta, ab exilio Alexandriam rediit. Ibi seditione & tumultu ciuili excitato, quoniam Episcopali munere suo fungi non potuit, fratribus scilicet in alterutram partem factionis inclinatis, ipsis Paschæ feriis ex ipsa Alexandria veluti exul per literas cum eis est collocutus. Dedit quoque ad Hieracem Aegyptium episcopum festas siue Paschales literas, in quibus seditionis Alexandrinæ mentionē faciēs, ad hunc modū scribit.

CAPIT XIX.

*Paschalis
Dionysij ad
Hieracem
episcopum
Aegypti
epistola, de
calamitatib⁹
Alexandri-
nae vrbis,
propter sedi-
tionem ciui-
lem.*

Quid ego admirer difficile esse, cū eis qui magna locorum intercapedine à nobis sunt disiti, per epistolas agere? quū in dubiū venerim, quomodo ipse mecū colloquar, & ipse animæ meæ cōsulā? Ad ipsa enim viscera mea, hoc est, ad fratres qui eiusdem sunt contubernij, eiusdem animi, eiusdem vitæ instituti, & eiusdem ecclesiæ, epistolis opus est.

B eāsq; quomodo perferri curem, durū & propè impossibile est. Facilius namq; aliquis non dico in lō ginquum exilij locū, sed ab Oriente ad Occidentē transferit, quàm Alexandriam ex ipsa Alexandria peragret. Longè quippe solitudine illa deserta atque inuia, quam duabus ætatibus seu generationibus filij Israel pertransierunt, periculosior & impeditior est mediæ ciuitatis via: & mari item illo, quod illi diuisum, & in parietum formam redactum, latè habuerunt peruium, in quorum etiam quasi publica via Aegyptij sunt submersi, quieti & tranquilli portus nostri facti sunt procellosiores: ita vt frequenter propter eas quæ in illis sunt cædes, tubri maris speciem præbeant. Qui verò per urbem ipsam profluit amnis, aliquando quidem solis illis & inaquosis locis, per quos Israel incedens vsque ad eò siti est pressus, vt ad clamorem & vociferationem Moysè, ab eo qui solus admiranda facit, ex altissima & durissima rupe vnda proflueret, visus est multo aridior sicciórque.

*Cades in vr-
be & portu-
bus.
Nilus exic-
catus.*

*Idem dilu-
uio exundans.*

C Aliquando autem in tantum exundauit, vt vicinam regionem vniuersam, viasque & agros omnes diluuiò obruerit, eamque quæ sub Noe fuit, se aquæ inundationem adducturum esse minatus sit. Semper equidē cruore, cædibus, ciuiūque submersorum suffocationibus infectus fuit, & contaminatus: qualis ille Pharaonis per Moysen in sanguinem conuersus, & sanguinem olens fuit. Quæ verò fluminis eius quod repurgat omnia, reperietur expiatrix vnda? Quomodo etiam immensus & hominibus impermeabilis Oceanus, huic superfusus, amarū hoc dederet atque abolebit pelagus? Aut quomodo ingens ille fluuius ex Edem, in quatuor ad quæ est designatus regna profluens, si in vnā terrā Gæon traducatur, cruentam abluet saniem? Quomodo denique aer, à cladium vbique tantarum impurissimis exhalationibus infectus atque pollutus, purgabitur? Tanti à terra vapores, à mari venti, à fluuiis auræ, à portubus crassiores nebulæ feruntur, vt tabescentibus ac diffuētibus, in omnibus subiectis elementis, cadaueribus, cruore roret. Et admirantur adhuc & dubitant, vnde cōtinuè proueniant pestilentia, vnde graues morbi, vnde omnis

*Idem sanguis
volentis.*

*Aeris infe-
ctio.*

Pestilentia.

D generis calamitates, vnde tot & tam varij hominū interitus? Quid ita tam ampla ciuitas, non tam frequentes iam habeat incolæ, si eos ab infantibus ipsis vsque ad senes decrepitos recenscas omnes: quàm antea eorum tantum, quos crudæ senectutis vocabat, fuit? Aliorum porrò à quadragenariis vsque ad septuagenarios tāta antehac fuit multitudo, vt illorum numerum nunc non suppleant, quum eis accenseantur & attribuuntur, ad publicam percipiendā annonam, qui quatuordecim annorum sunt, vsque ad octogenarios. Sic qui olim erant decrepiti, eorum nūc quasi bæquales sunt facti, qui vultu maximè sunt iuuenili. Et quum in terris semper diminui atque consumi genus hominū conspiciant, interneccione omnium indies gliscente atque grassante non contremiscunt.

CAPIT XX.

Post seditionem autem pestilentia admodum in vrbe sæuit. Et quū Paschalis dies pro forib. esset, ad fratres scripto verba faciens, contagiosi morbi erumnas huiusmodi ornauit verbis. Aliis equidē ho-

E minibus, vt nunc se res habent, non videatur esse festi diei celebrandi tempus. Neque ad eò illis est vel tale, vel aliud quodpiam, non fluctuosum dico, sed quod & sit & videatur maximè lætū. Nūc sanè lugent omnia, mœrent omnes, & resonat per urbem eiulatus, propter tantam mortuorū & quotidie morientium multitudinem. Sicuti enim de primogenitis Aegyptiorum scriptum est, sic nunc quoque ingens est clamor. Non enim est domus, in qua non reperiat mortuus. Atque vtinam nō reperiretur, nam & eis quæ hæc præcesserunt temporibus, permultas & graues perpepsi sumus calamitates. Et quum soli nos ab omnibus affligeremur & necaremur, nihilominus tamen tum quoque festos egimus dies: & omnis cuiuslibet cladis locus, conuentus agendi nobis præbuit commodi tatem: ager, solitudo, nauigiū, publicum diuersorium, carcer. Omnium autem latissimum Pascha egerunt, perfecti, qui in cælo conuiuuntur, martyres. Post eas clades bellum & pestilentia irruit, quæ vnā cū gentibus perculimus mala. Et soli nos quidem, quæ nobis sunt illata detrimēta sustinimus: vnā cum illis autem, quæ inuicem ipsi inter se vel fecerunt, vel perpepsi sunt, per tumultum scilicet, tolerauimus dispendia. sed Christi rursus exhilarati sumus pace, quam solis nobis concessit. Quū verò paululum admodum & nobis & ipsis datum esset, vt respiraremus, contagiosa hæc lues urbem inuasit: res metu omni illis horribilior, & erumna quauis calamitosior: & vt quidam eorum dixit historicus, clades vnā opinione & spe omnium * * maior: nobis verò haudquaquam talis, sed non minus atque alia, exercitium atque exploratio

*Idem, post a-
quipoctium
vernum, mu-
tatione la-
vium mu-
cia. Ibid.
Idem ab exi-
lio Alexan-
dria reuersus*

*Christiani
in persecu-
tionibus &
erumnis suis
quomodo
loco flatis
dies festos ce-
lebrant.
Idem cladi
quæ sibi inf-
deles ipsi cre-
arunt, per se-
ditionē, par-
ticipes.
Perfecti
martyres.
Pax Christi.*

* * Pestis ista & lues, quæ horribili & ferali videtur, explorat insidias singulorum, & mentes humani generis examinat, an infirmis seruiant sani, an propinqui cognatos p̄ diligant, an misericorditer serorum languentium Domini, an deprecantes agros non deserant medici: an feroces violentiam suam comprimant, an rapaces auaricie furentis insatiabilem semper ardorē vel metu mortis extinguant, an ceruicem stectant superbi, an audaciam leniant improbi, an pereuntibus chari vel sic aliquid diuites largiantur & donent sine herede morturi? Exercitiū a sunt nobis ista, non funera, dant animo fortitudinis gloriam, contemptu mortis præparant ad coronam. Cypr. in Ser. de mortalit.

*Idem, post a-
quipoctium
vernum, mu-
tatione la-
vium mu-
cia. Ibid.
Idem ab exi-
lio Alexan-
dria reuersus*

a Pestilentie & erumna alia infidelibus pro extremis malis suis: Christiani autem, patientia ex exercitiis, & pietatis probatione.
 Thucyd.
 b Quales se olim Christiani pestilentie tempore inter se invicem gesserunt.
 † Philoſophorum.
 * ἀνίστη ἀπὸ τῶν νεκρῶν.

A ratio. Non illa quidem à nobis abstinet, verum multo maximè in gètes est grassata. Deinceps hæc infert. Plurimi itaque fratres, pro excellenti suo amore & fraternâ charitate, sibi ipsis non parcetes, & alius ab alio inuicem animis dependentes, sine metu omni egrotos visitarunt: & magno studio & cura illis in Christo inseruientes, vnâ cum illis mortui sunt, perquam libenter aliorum dolore se ipsos implentes, morbúmque proximorum in se pertrahentes, ac non grauatè cruciatus deuorantes. Multi curantes atque confirmantes alios, ipsi decesserunt, mortem illorum in seipos transferentes. Ita vulgatum illud verbum, quod † comitatis solius & benevolentiz semper visum est, factis tū adimplerunt, dum ad eum modum decedentes, se *peripsema omnium esse declararent. Hoc pacto optimi apud nos fratres, presbyteri etiam quidam & diaconi, & ex plebe laudatissimi quique, ex hac vita emigrarunt: vt iam id genus mortis pietate multa & fide roboratum, non multum videretur abesse à martyrio. Et sanctorum cadauera illi supinis manib. & sinu excipere, oculos repurgare, ora claudere, in humeros tollere, componere, ad se applicare, complecti, lauare, vestibus funerealibus exornare, & paulo post æquali sorte potiri, superstitésque eos qui præcesserant statim subsequi. Gentes porrò contrâ omnia fecerunt, eos qui ægrotares cœpissent propellentes, & charissimos quosque refugientes, semimortuos in vias sternentes, mortuos insepultos proiicientes, successionemque & communionem mortis auersantes, quam tamen quantumuis multa molientibus cuitate facile non erat. Deinde quum iam ea in vrbe pacatiores essent res, Dionysius ad fratres in Ægypto Paschalè epistolam, & rursus aliis alias scripsit. Circunferitur etiam eius de Sabbato scriptum, & aliud de exercitio: & ad Hermanionem fratresque Ægyptios literas scribens, inter alia de Decio & Gallo, prauisque eorum moribus pleraque commemorat: & tranquillitatis quæ sub Galieno fuit, mentionem facit.

c Quales quoque infidelis.

Dionysij scripta.

C *Vires vrbium expiationes annuarias facientes, homines sacros, hoc est, qui peste aliòve morbo expiando in immolabantur, & Castamni atque Pharmaci vocabantur, in victimarum morem redimtos, è loco precipiti in mare deiciebant, Neptuno immolantes, cū solennibus hisce verbis, τὴν ἁμαρτίαν ἡμῶν ἴσθι, ἵπτοι ἐοικυῖα καὶ ἀποδότησι: Sin pro nobis peripsema, hoc est, piaculum, iustis, redemptio nostra, & seruatiue vrbis victima. Suidas, & Nicolaus Leonicus de Varia historia lib. 3. cap. vi. Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema: hoc est, Nos tanquam piacula mundi facti sumus, & succidamur pro populo victimæ. 1. Cor. 4.

CAPVT XXI.

Dionysij de heresi Nepoti.
 Error & Iudaica fabula Chiliastræ.

D hæc duos libros de promissionibus composuit, quibus argumentum præbuit Nepos: qui Ægypti episcopus, Iudaica opinione, quæ in scripturis sanctis Christi promissa sunt, sensu corporali crassius intelligens, ea ad præsens seculum, & designatam quâdam mille annorum vitam referebat. Et quòd is ex Apocalypsi Ioannis opinionem suam se confirmaturum esse opinaretur, librum composuit, cui titulum Confutationis indidit. Cui Dionysius in eis quos diximus libris respòdens, in priore quidem sententiam suam de illius dogmate exponit, in posteriore autem de Apocalypsi Ioannis agit

pluribus. Quandoquidem, inquit, scriptum quoddam proferunt Nepotis, quo valde nituntur, veluti certò & irrefragabiliter ostendente atque probante, regnum Christi in terris futurum: in aliis quidem multis Nepotem recipio & complector, propter fidem, tolerantiam laboris, scripturarum lectionem, & frequentes psalmodias, quibus huc vsque multi delectantur fratres, hominèmq; ipsum obseruo. Deinde progressus infert. Sed enim si quid rectè dictum sit, laudare id conuenit. Rursum, verò si quid secundum sanam doctrinam non sit scriptum, id castigare oportet. Ac si quidem ipse adesset, satis esset rationum in colloquio, per interrogationem & responsionem, ad persuasionem, & conciliationem eorum quæ inter se opponuntur. Quum autem scriptum eius satis ad persuadendum compositum, in hominum sit manibus, quo scripro legi & prophetis cõuiciatur, Euangelia nihil esse ducit, & Apostolicos libros tãquam nullius precij eleuat: ipsum autem perinde atque occultum & arcanum mysterium celebratur, simpliciorum fratrum animos nihil permittens magnum & sublime de certa, vera & gloriosa apparitione Christi, aut de nostra à mortuis resurrectione, atque ad ipsum aggregatione & assimilatione, sed humilia quædam & caduca, qualia præsentis vitæ sunt, sapere & sentire: perquam est necessarium, vt veluti cum præsentem fratrem nostro Nepote differentes agamus. Deinde cõmemorat, se † in Arsenoite fuisse, vbi huiusmodi emerit heresis: ibique omnib. Ecclesiasticis atque aliis item vitis præsentibus, tribus continuis diebus de Nepotis doctrina, libro eius proposito, diseruisse. *Fratrùmque stabilem ac decentem morem admiratur, qui ritè atque ordine responsionibus assensiones approbationesque suas accommodarint: neque contentiosè defendere perseuerarint, quæ semel apud se constituissent: neque obiectiones legitimas intermiserint, veritatem illi cognitam (quod pudore quodam aliqui, quum conuincuntur, non faciunt) profitentes: bonaque conscientia, quæ autoritate diuinarum literarum probata essent, citra simulationem & dissimulationem, cordibus ad Deum simpliciter compositis, suscipientes. Addit præterea, vt etiam eius loci doctor Coracion dictus, vocibus eis quæ contra illius opinionem prolata fuerant persuasus, præsentibus omnibus receperit, veritate iam abundè satis perspecta, sibi de cætero nihil futurum cum Nepote negotij, neque mentionem se eius facturum, neque doctrinam promulgaturum. Alios quoque fratres dicit lætatos delectatosque esse dissertationibus eis, atque communi omnium conciliatione & cõsensu.

† ἀρσενωίτη
 Dionysius apud Arsenoitem oppidum de Nepotis dogmate differuit, heresimq; eã refellit.
 Optimus de rebus sacris, in conuentu publico disputandi profectus. Euseb. lib. 7. ca. 14.
 * ἰνὰ καὶ τὴν σαβίαν καὶ φαλακρίαν τὴν ἰσαροῦ ἀδελφῶν καὶ ἡμῶν οὐκ ἐπιτελεῖται τὸ ἀποκάλυψον.

† Autere Plin. lib. 5. cap. 9. inter reliquas multas Ægypti præfecturas, quas veros vocant, Arsenoites numeratur: ab Arseno oppido sic dictus, quod Ptolemæus Philadelphus sub nomine sororis sue, quæ ita nominabatur, condidit. Idem, annè qui Arsinocem præterfluit, Ptolemæum appellauit. Plin. lib. 6. cap. 29.

CAPVT XXII.

D Einde de Apocalypsi Ioannis sententiam suâ profert, quæ omnia quauis sint longiora, tamen necessario verbis ipsius commemoranda putauit.

Dionysij de Apocalypsi Ioannis.

A Nonnulli eorum, inquit, qui eos præcesserunt, aboleuerunt, & restituerunt rursus librum ipsum, atque eum per capita omnia corrigentes, in eam formam redegerunt, ut cognosci non posset, & nulla ratione compositus esse videretur. Falsam quoque inscriptionem habere dixerunt: neque enim Ioannis esse, neque reuelationem ullam habere, qui tam magno & crasso obscuritatis velo coopertus esset: & non modo non ab Apostolo quopiã, sed ne à sancto quidem aut Ecclesiastico viro editum esse. Cerinthum autem, qui eius quæ ab eo Cerinthiana dicitur hæresis autor est, voluisse celebri nomine fide dignam auctoritatem figmento suo parare. Hoc enim esse professionis suæ dogma, regnum Christi terrenum futurum: & quas ipse corporalis admodum & carnalis concupiuerat res, in eis spem esse, vitam veluti in somnis traductum iri, in ventris scilicet & eorum quæ sub ventre sunt libidine & vberitate: hoc est, cibo, potu, cõnubio, & (ut absurditatem tãtam speciosis ornaret verbis) diebus festis, sacrificiis, & victimarum mactationibus. Ego verò abrogare librum eum, quæ fratres multi studiosè legunt, non ausim: maiorem autem quam protenuitate mea decet, de eo concepi opinionem. Nam etsi non intelligo, suspicor tamen altiore secretioremque in verbis eius latere sensum, eumque longe sublimiorem, quam ut à me percipi queat. Id quod non arbitrio meo iudico, sed fidei magis tribuo. Non reicio quid quæ non perspicio, magis autem admiror quod non intelligo. Post hæc scriptura reuelationis omni diligentius & exquisitius perpensa, fieri non posse demonstrat, ut facile quis sententiam eius assequatur, ac deinde refert: Absoluta verò, ut ita dicam, prophetia vniuersa, beatos propheta renunciat, qui eam seruauerint, seque ad eum ipsum. Beatus enim, inquit, qui seruat verba prophetiæ libri huius: & ego Ioannes, qui hæc & vidi & audiui. Vocari quidem Ioannem eum, & Ioannis esse scriptum id, non repugno. Et sancti alicuius ac diuinitus afflati viri esse assentior: non facile tamen Apostoli esse concesserim, filij Zebedæi, fratris Iacobi, cuius Euangelium est quod secundum Ioannem inscriptum est, & epistola Catholica. Coniecturam autem facio, ex utrorumque scriptorum more & indole, ex verborum forma, & ex ipsius libri ductu, illius non esse. Ac Euangelista quidem nusquam nomen suum ascribit: neque seipsum vel in Euangelio, vel in epistola deprædicat. Et paululum progressus, rursus inquit: Ioannes quidem nusquam, neque tanquam de alio, neque tanquam de seipso, qui verò Apocalypsim scripsit, statim à principio seipsum præponit: Apocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus, palam facere seruis suis cecliter, & significauit mittens per angelum suum seruo suo Ioanni, qui testimonium perhibuit Verbo Dei, & testimonium eius quæcunque vidit. Deinde etiam epistolam scribit: Ioannes septem ecclesiis in Asia, Gratia vobis & pax. Euangelista autem, neque in Catholica epistola nomen suum præmisit, verum ineffabili quodam modo ab ipso statim arcano mysterio diuinæ reuelationis est exorsus: Quod fuit ab initio, quod audiui, quod vidimus oculis nostris. Cuius reuelationis nomine etiam Dominus beatum deprædicauit Petrum, inquit: Beatus es tu Simon Bariona, quoniam caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus cœlestis. Quin ne-

Cerinthum qui loeuματ & φιλosophου.

Cerinthi hæresis.

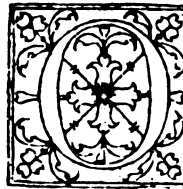
Verum sine ri Theologi iudicium. Hoc atque nostra etiam l. a. ei non faciano.

ἐπιφύλαξ.

que in secunda, quæ fertur, neque in tertia Ioannis, quantumuis breuibus epistolis, Ioannes nominatim præponitur: sed sine adiectione nominis, presbyter scribitur. Iste porro non satis habuit, ut semel nomine suo edito, consequentia exponeret: sed id repetit identidem, Ego Ioannes qui vidi & audiui ista. Deinceps indicat, Ioannis quidem esse scripturam eam, illi cognominis, sed non dilecti illius: & per coniecturam esse arbitratur Asiatici Ioannis, qui cognominatus est Presbyter, de quo prius diximus, videlicet quod duo monumenta, idem Ioannis nomen habentia, Ephesi monstrantur. Multi enim, inquit, propter suam in Apostolos propensionem & affectionem, nomina eorum libris suis imponebant.

217p.

CAPVT XXIII.

Stendit quoque ex compositione dictionis, sententiis, & verbis ipsis, alium esse, quam Ioannem Euangelistam, eius libri autorem, ita scribens. Cõsona enim sibi ipsis sunt Euangelium & Epistola, & simile habent initiu. Illud enim dicit, In principio erat Verbum. hæc autem eadem pauillu mutata: Quod audiui, quod vidimus oculis nostris, & manus nostræ contrectarunt de Verbo vitæ, & vita manifestata est. Hæc enim verba veluti præludens præmittit, contra eos contendens, sicuti in sequentibus ostendit, qui dicebant, Dominum in carne non venisse. Quapropter accuratè & appositè connexuit, Et quod vidimus & annunciamus vobis: ex seipso nimirum continuè dependens, & à proposito non digrediens. Et sic, per eadem rerum capita & nomina, omnia persequitur: quorum aliqua nos compendiosè commemorabimus. Qui verò attentè ea leget, in vtrisque inueniet, multam vitam, multam lucem, detestationem tenebrarum, perpetuam veritatè, gratiam, gaudiu, carnem & sanguinem Domini, iudicium, remissionem peccatorum, Dei in nos dilectionem, fraternam inter nos charitatis mandatum, præceptorum omnium obseruationem, redargutionem mundi, diaboli, Antichristi, promissionem spiritus sancti, adoptionem filiorum Dei, fidem quæ per omnia à nobis exigitur. Et quod pater & filius vbique designentur, quodque omnino per omnia eos vnam atque eundem spectandum cognoscendumque literis suis proponunt & adumbrant. Euangelij quidem & epistolæ formæ & ideæ propositæ sunt. Peregrina autem & aliena prorsus ab his est Apocalypsis, neque illis cohærens, neque proximè ad ea accedens, ex aliqua parte, quippe quæ, ut ita dicam, ne syllabam quidem communem eum eis habeat. Sed neque mentionem ullam, neque sententiam, vel epistola Apocalypsis (omittò enim Euangelium) vel Apocalypsis epistolæ habet: quum quidem Paulus, aliquid etiam in epistolis suis de reuelationibus suis ostendat, quas tamè ipsas in scriptum peculiare non retulit. Præterea discrimen eloquutionis Euangelij & epistolæ ad ipsius Apocalypsis ductum colligere & notare licet. Hæc enim non solum non viciosis, iuxta Græcorum sermonem, sed etiam exquisitis & egregiis verbis, syllogismis, compositionibus, & interpretationibus

Apocalypsim Ioannis Euangelij lista non esse. Consonantia Euangelij & epistolæ catholice Ioanni.

Errunden materia & argumentu.

Apocalypsi nihil cum eu eu.

A scripta sunt. Tantum scilicet abest, ut barbaram in eis vocem aliquam, aut solœcismum, aut omnino rusticitatem reperias. vtrunque enim, ut videtur, habuit donum, & sermonis & intelligentiæ: vtraque ei à Domino. & sapientiæ & cognitionis concessa gratia. Hunc autem reuelationes quidem vidisse, scientiamq; & prophetiam accepisse, non eo inficias ceterum in oratione sua eum sermonem Græcum accuratè seruare non video. Nam & rusticis barbarissimis, & solœcissimis alicubi vitur. Quæ quidem ego, ne quis id existimet, non conuiciandi & reprehendendi animo, neq; ad eò necessariò, sed ut dissimilitudinem tantum scripturarum istarum indicarem atq; expedirem, dixi. Arque hæc in posteriore libro Promissionum, cum Nepote congressus, de Ioannis Apocalypsi, Dionysius scripsit.

CAPVT XXIII.

B Vnt & alia plurimæ diuini eius viri epistolæ: ut contra Sabellium, ad Ammonem Beronicensem episcopum, item quæ ad Telesphorum & ad Euphranorem, & rursum quæ ad Ammonem & Euphorum est scripta. Composuit præterea in eodem argumento libros quatuor, ad cognominem sibi Romanum episcopum. Insuper alia plures sunt epistolæ, & orationes prolixæ inter epistolas connumeratæ: sicuti quas Timotheo puero conscripsit, in inscriptionem habentes, De natura. Sicuti etiã est ea quam ad Euphranorem composuit, De temptationibus. Ad Basilidem autem ecclesiarum Pentapolitanarum episcopum scribens, ab initio commentarios se composuisse indicat, in Ecclesiastem. Diuersæ etiam ad ipsum datæ epistolæ. Scripsit item contra Paulum Samosatenum, & Manetem, qui eo tempore extiterunt. De eis autem postea dicemus. Quum autem ad multam peruenisset senectutem, duodecimo imperij Galieni anno mortuus est, quo tempore contra Paulum Samosatenum Antiochiæ Synodus est coacta. Quæ verò de Dionysij libris Basilis Magnus ad Maximum philosophum scribat, addendum hisce putauit.

CAPVT XXV.

Væ inquit, inquit, Dionysij scripta, plurima ad nos peruenere. Quod autem librorum eorundem copia nobis non est, propterea ad te non misimus. De quibus sic nostra est sententia. Non omnia eius viri admiramur opera. Sunt etiã nonnulla quæ prorsus abrogamus. Ferè enim impietatis istius, quæ tantopere nunc celebratur, eam dico quæ κατὰ τὸ ἀπομυθη, siue de inæqualitate est, quantum ego scio, ipse primus seminarium præbuit: non ille quidem improbitate mentis & sententiæ, sed quod vehementius acriusque oppugnare Sabellium voluerit. Quem ego comparare solitus sum infirmi, qui quum incuruum tenellæ arboris statum sedulo corrigere studeat, deinde immodica attractione peccet, & modò excidat, plantamque ipsam in contrariam diuersamque deducat formam. Simile quiddam enim & in hoc viro factum esse deprehendimus. Ille

enim acrius impietati Libyci hæretici congressus, non sensit, nimio contentionis studio se in contrarium ferri malum. Cui satis fuerat ostendere, non id esse + subiecto ipso patrem & filium, & per hoc + victoriæ laudem à blasphemo illo reportare. Ipse autem ut apertè admodum & prolixè illum conuinceret, non tantum diuersitatem subsistentiarum, verum etiam substantiæ differentiã, & potestatis veluti + remissionem, & gloriæ + mutationem affert. Ita ut eum per hoc cõtigerit malum ipsum malo alio cõmutare, & à recta doctrina aberrare. Itaque in scriptis suis varius est. Nonnunquam enim siue consubstantiale tollit, per eum, quo ad substantias abrogandas malè vitur, librum. Aliquando autem id admittit, in eis scilicet, quæ pro defensione eius ad sibi cognominem composuit scriptis. Tum autem de spiritu etiam sancto voces emisit, spirituali viro minimè congruentes, ab ea quæ adoratur, eum diuinitate proscribens, & veluti in infimum, ordinem creatæ & ministræ naturæ redigens. Ac talis hic quidem vir fuit.

CAPVT XXVI.

Abellij autem paulo antè meminimus. Nunc verò & quis fuerit, & quæ eius fuerint blasphemias, clarè exponam. Et ille quidè Libycus genere fuit, Pétapoli eius regionis ortus. Docuit autem, vnam subsistentem esse patrem & filium & spiritum sanctum, vnamque trinominem personam. Et in veteri quidem Testamento, veluti patrem legem dedisse: in nouo autem, quasi filium hominem factum esse: ut spiritum sanctum verò, ad Apostolos aduenisse. Huic Dionysius, sicuti à magno illo patre Basilio dictum est, resistens, in contrarium delapsus est malum. Hæc de Sabellio paucis.

CAPVT XXVII.

O tempore, Demetriano episcopo Antiochiæ defuncto, Paulus Samosatenus thronum eius accepit, quum Zenobia + eius loci regnum obtineret. Persæ enim Romanis victis, administrationem ei Syriæ & Phœnicia tradiderant. Paulus porrò iste, curare eam in religione Iudaizantem volens, plurimumque operæ & curæ in ea rectè instituenda atque conuertenda ponens, in Arremonis hæresim impexit. Nimis enim humilia atque humili serpentina de Christo docuit. Communem quippe hominem naturam habuisse, & diuinæ substantiæ expertem extitisse, atque in eo perinde atque in propheta filium Dei inhabitasse, & rursum ab eo discessisse, nonnullaque hisce similia contra Ecclesiasticam doctrinam celsit. Quod ubi tum ecclesiarum pastores cognouerunt, non despiciendam serpentem iam tantam cõtationem iudicauerunt: præcipue quum piaculum id domicilium & tanquam adiutricem, tam magnam naturam esse videm. Atq; Dionysius quidè Alexandrinus, vir celebris, propter ætatem affectam, & grauem imbecillitatem, proficisci eò distulit. Literis autem & ipsum ad officium est cohortatus, & eos qui ad

Alia Dionysij scripta.

Iudicium Basilij Magni de Dionysij Alexadrino scripta.

† τὸ ἐκ τῆς ἀπομυθίας.
Mimp.
* τὰ υἱοθετικὰ.
Erroris Dio.
nyssij.
† ἐπιτομή.
* ἀπομυθη.
719.

Sabellij hæretica opinio.

Suprà cap. 7. Eodem.

τὸν ἀρχιεπίσκοπον.
a In Orontis Odenatus Persæ vicis, Syriam defendit, Mesopotamiam recepit, usq; ad Ctesiphontem peruenit. Deinde verò cum filio Herode, Saporo victo (sive autem Palmyranorum princeps Odenatus, et à Galieno in societatem imperij adscitum) insidias conjurati sui occisus est. Cuius mortem Zenobia cum Hieroniano et Timolao filio regnum obtinuit.
b Pauli Samosatensis hæresis.
c Dionysius eam oppugnauit.

*d. Eam ad
relaxans non
luge ab An-
tiochia, ma-
gnu prali ser-
vare, quam
filio, capit:
qua curram
eius triumphā
su Ro. pra-
cessit. Eu-
trop.*

*d. Episcopi
Antiochia
adversus
Paulum Sa-
mosatenum
congregati.
* Alij, Bo-
lanus.*

*Samosatenus
orthodoxum
se esse iuras.
Conventus
episcoporum
soluitur.*

*Samosate-
nus in errore
relapsus.
Processus co-
tra hereticū
legitimus.
Aliquoties
Episcopi p-
pter Samosa-
teni heresim
convenerunt.*

A cum confluebant, ad ardorem & emulationem veræ pietatis exacuit, iudiciūque suum & sententiā de proposita quæstione ad eos misit. Reliqui verò ecclesiarum antistites, veluti ad vastantem & perniciosam feram conficiendam, Antiochiam vndiquaque alius post alium congregabantur, resplendentes enses & cuspides, vera ecclesiæ dogmata, præ se ferentes. Eorum primi nominis & maximè celebres, sicuti stellæ radiantes præfulgebāt: Gregorius magnus ille, miraculis edendis decantatus: & Athenodorus, sententiis, verbis & factis, fraternè illi coniunctus: Ponticarum ecclesiarum episcopi, Firmilianus Cæsareæ Cappadocum antistes, vir præclarus, & vtriusque generis literarum summè doctus: Helenus metropolis Tarşi Cilicū episcopus: præterea Nicomas Iconij, Hymenzus Hierosolymorum, & Cæsareæ Palæstinæ Theotecnus, episcopi. Maximus insuper, qui fratrib. Bostreæ præfuit: Theophilus, Proclus, Helianus, Paulus, & Babylanus, Protogenes, Hierax, Euty chius, Theodorus, Malchion, & Lucius, diversarum ecclesiarum præfecti. Hi omnes, & alij quamplurimi, vñ cum presbyteris & diaconis, in eam quam diximus civitatem conuenerunt. Quum igitur in vnum congregati essent, sæpe multūque sermones conferebantur, & in quolibet concessu quæstiones plures proponebantur. Ibi Paulus obumbrare, & quantum posset, hæresim suam tegere & occultare laborabat. Illis autem illud maximè studio fuit, vt illa proferretur, & tanta in Christum blasphemia omnibus propalam nota fieret. Quapropter suadendo primū & consulendo, conati sunt Paulum à cōcepta opinione abducere, & in contrariam sententiam pertrahere. At quum ille, iuramento interposito, apertè errori ei renunciarer, neque se quidnam eiusmodi sentire, sed Apostolicis finibus & doctrinis adherere, eisque insistere confirmaret: tum quidē illi, communè Seruatorem Deum de ecclesiarum consensu & concordia quum laudibus concelebrassent, Synodum soluerunt, & pro se quisque ad greges suos redierunt.

C

CAPVT XXVIII.

Edenim temporis processu, quū rursus vbique fama spargeretur de Paulo, qui ita à veræ fidei professione degenerans desciuisset, celeberrimi illi viri ne tum quidē statim ad illum deturbandū sunt progressi, sed literis scriptis, vulnus eius curare sūt conati, lethalem se eo modo doctrinam oppressuros esse opinati. Dionysius equidem epistolam dedit, autorem erroris eius ne alloquotione quidem dignans, sed populū ecclesiæ Antiochenæ instruens tantum & confirmās. Firmilianus autem Cappadox Antiochiam venit: sed statim dolo ab eo repulsus, respicientiam & conuersionē denuò pollicente, inde decessit. Postea verò quum rursus cū eo congredi deberet, vt qui toties Deum negantis audacię eius periculum fecisset, è vita excessit. quo tempore etiam Dionysius Alexandrinus est mortuus, duodecimo, vt dictum est, Galieni imperantis anno, quum quidem decem & septem annis re Ecclesiasticam administrasset. Atque huius succes-

for Alexandria Maximinus fuit. Cæterum quum Galienus quindecim iam annis rerum potitus esset, Claudius ei successit, qui biennium tantum imperio administrato, Aureliano id reliquit: sub quo vltimus est contra Samosatenum, quamplurimis episcopis confluentibus, conuentus peractus. Postquam enim illi multa admonēdo, cohortationes adhibendo, & priorum promissionum atque conuentorum pacta in memoriam reuocando, in inficiatione eum persistere viderunt, & accusatores eum confutaturi institerunt, cōcilium est coactū. Hic Malchion quidam, qui prius Antiochiæ Sophisticæ scholæ græcarum disciplinarum præerat, & postea propter egregiam eius in Christum fidem, singularēque virtutem, ad dignitatem presbyterij euectus fuerat, cum eo in publico colloquio congressus, celetib. notariis, qui verba omnia chartis exciperent, dispositis, illum conuicit: & rectum latentēque eius sensum fraudulenta seductione plenum, ita in lucem protulit, vt eum alij quoque manifestò deprehenderent. Itaque aliena opinari atque docere conuictus, & vt hæresis dux & autor, à catholica & vniuersali, quæ sub cœlo est, Ecclesia proscriptus, non solum fidei clericali ordine motus, sed etiam ecclesia est eiectus: & Domnus pro eo ecclesiæ Antiochenæ gubernacula suscepit.

CAPVT XXIX.

Edenim quum Paulus contrā niteretur, ecclesiæque administrationē retinere conaretur, & in Synodi decreto acquiescere nollet, audacia eius ad Aurelianū tū imperatorem est delata. Is sanctissimè de ea re constituit, eis scilicet Episcopatum mandari iubens, quos Italici & Romani episcopi literis suis comprobassent. Etiam si enim dæmonum cultui deditus esset, tum tamen quod iustum esset iudicauit, vt qui in fidei professione consentientibus responderet, decretūque eorum contemneret, ab illorum sodalitate & collegio refecaretur. Ita Paulus ab ecclesia, non tantū à sacra & ecclesiastica, verum etiam à profana & mundana potestate turpiter est pulsus. Aurelianus autem, tum quidem tam æquum se erga nos præbuit. Procedente verò, vñ cum tempore, imperio eius, vt alio in nos esset animo, à quibusdam persuadebatur: paulatimque vt & ipse persequotionē aduersus Christianos moueret, incitabatur. Et iam non minimus rumor de ea passim increbrescebat. Quūque vix tandem suadentibus cederet, & subscribere literis eis, quæ contra veram pietatē editæ fuerant, deberet, derepentē diuina affuit vindicta, quæ vñ cum ipso cubito improbi scribæ manus inhibuit: omnibus fatis declarās, nō semper eis qui in nos commouentur, facile esse aduersus ecclesias eius quod constituerint perficere: nisi illa arcano occultoque iudicio, quo ei visum

† Aurelianus quum persequotionem aduersus Christianos, nonus à Nerone decerneret, fulmē ante eum magno circumstantium panore ruit. Ac non multo post inter Constantinopolim & Hieraclem, Mausæi notarij sui fraude, qui ad quosdam militares amicos eius, nomine eorū annotata pettulit, falso manuum illius imitatus, perinde atque Aurelianus eos insensere conficitur, occisus est. Eutrop. Fl. Popiscus.

*Fl. Claudius
Galienus in
imperio suc-
cessor.
Claudij, Va-
lerius Au-
relianus.
Vltimus epi-
scoporum ad-
uersus Pau-
lum Samosa-
tenum conu-
ctus.
Malchion
presbyter
Paulum re-
darguit.
Paulus exi-
municatus.*

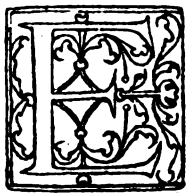
*Domnus epi-
scopus An-
tiochenus.*

*Romani epi-
scopi præ-
rogata, Es-
seb. libro 7.
cap. 30. Pau-
lo proscriptio
nem Aure-
lianus Im-
per. idola-
tra, sententia
sua compro-
bat.*

*Aurelia-
nus & ipse
persequutio-
nem contra
Christianos
molitur. Pri-
mo hic a-
pud Romanos
didama
capiti inno-
centis, gemi-
que & anni
aurata ve-
ste, quod ad
id tempus
Romanus
morum mo-
guitum sui,
vsum est. E-
tro. Aurelia-
ni captum
Deus inhi-
bit, qui ipse
re suo castro
ri suos petul-
tis.*

A est tempore, explorationis, castigationis, & cōuer- sionis nostræ gratia, id permiserit. Porro Samosa- teno ad eum modum reiecto, Ecclesiarum pasto- res conuenientes, ad Dionysium Romanū & Ma- ximum Alexandrinum episcopos, communem conscripserunt epistolam, eamque ad omnia ter- ræ loca miserunt: in qua plenissimè Synodi acta, videlicet eximium studium suum, & Pauli morū improbitatem, disputationesque & confutationes publicas, atque impuram impudicamque hominis vitam exposuerunt. Vnde pauca quædam huc af- ferre placuit.

CAPIT. XXX.

Talia quidem prætermittā: quæ verò mores eius, veluti in colū- nam incisa, declarāt, percurrām. Ea sic habent. Postquam à cano- ne & regula sinceræ doctrinæ di- gressus, ad illegitima & adulteri- na dogmata delinquit, nihil opus est actiones eius

B extra Ecclesiam recensere: neque, quum prius pau- per fuerit & mendicus, quippe qui neque à paren- tibus patrimonium aliquod creuisset, neque arte aut studio quopiam quicquam parasset, quod ad immensas opes, per fraudes iniquissimas & sacri- legia peruenerit: neque etiam quæ fratres excu- tiens exegerit, præmia ab eis quos iniuria affectit ca- piens, & mercede se eis opem laturum pollicens, quos tamen ipsos sefellit: frustra; vberes fructus percipiens, ex propensione & promptitudine eorū qui negociis impliciti eo nomine illi dederunt, vt molestia litium defungerentur, & prouētum at- que vectigal Dei cultum esse ducens: neque vt ille superbierit, sublatūque fuerit mundanis dignita- tibus, & ducenarius potius quàm episcopus vocari volens: neque vt per forum superbè incesserit, si- mulque & epistolas legerit & dictauerit, cum sa- tellitio publiciū ingrediens, magno numero his præcedentibus, illis sequentibus: vel vt propter fa- ctum & arrogantiam cordis eius, fidē odio habue- rit & execratus sit. Non etiam in Ecclesiasticis cō- uentibus monstrorū eius superbiam, quam aucu- patione famæ & gloriæ, & oculorum præstigiis, fucorūque meditatione est molitus, quibus re- bus simpliciorum animas conterruit, & conster- natione impleuit, gradum quidem & thronum al- tiorem sibi construens, non vt Christi discipulus, sed secretum verò sicuti mundi Principes & habens & nominans: subindēque femur manu pulsans, & suggestum pedibus quatiens. Quod si qui hæc nō laudarent, & quod in theatris fieri solet, fasciarum tenuium iactatione & concussione nō applauderent, quive nō acclamarēt atque itidē vt qui circa ipsum stabāt factionis eius exiliret, ab eis sibi iniu-

C stum & arrogantiam cordis eius, fidē odio habue- rit & execratus sit. Non etiam in Ecclesiasticis cō- uentibus monstrorū eius superbiam, quam aucu- patione famæ & gloriæ, & oculorum præstigiis, fucorūque meditatione est molitus, quibus re- bus simpliciorum animas conterruit, & conster- natione impleuit, gradum quidem & thronum al- tiorem sibi construens, non vt Christi discipulus, sed secretum verò sicuti mundi Principes & habens & nominans: subindēque femur manu pulsans, & suggestum pedibus quatiens. Quod si qui hæc nō laudarent, & quod in theatris fieri solet, fasciarum tenuium iactatione & concussione nō applauderent, quive nō acclamarēt atque itidē vt qui circa ipsum stabāt factionis eius exiliret, ab eis sibi iniu-

* Ducenarius princeps officij fuit, vel apud Præfectum Augu- stalem, vel apud Comitem Orientis, vel etiam apud alios prouincia- rum præfectos, aditus ex Schola agentium in rebus, qui adoras a cle- mentia Principali cum insignibus exibat. Is sub se habebat Cornicu- larium, Adiuuorem, Commentariensem, Ab actū, Numerarios, Exceptores, &c. Scotus de insignibus magistratum. Ducenariorum mentio fit in L. Matriculam, de agent. in rebus. 12. lib. Cod. Tempori- bus nostris, Ducenarius pares esse videtur apud Reges & princi- pes, Cancellarij.

riā fieri putabat. Sic enim & viri mulieres cōcionā D tē indecorē admodū audiebant. Atque in eos qui, vt in domo Dei, statu corporis ad grauē decētēq; habitū composito sederēt, acerbis cum cōtume- lia inuehebatur. Doctores etiā & enarratores ver- bi, qui ex hac vita migrassent, petulanter proscin- debat. Grauis & molestus in publico, & magnifi- ca de seipso prædicans, non vt episcopus, sed sophi- sta & impostor. Psalmis porro de Domino nostro Iesu abrogatis, tanquam recentibus, & à recentio- ribus compositis, in media ecclesia, magno die Pa- schæ de seipso mulierculas laudes cantare institue- bat, quas nemo sine horrore audiuerit. Quemad- modum etiam, vt de se pro concione ad populum dicerent, ex finitimis agris & oppidis, per assenta- tionem sibi adulantes episcopos & presbyteros summisit atque disposuit. Filium quidem Dei, nō vult nobiscum profiteri, è cœlo descendisse: vt ali- quid earum rerū quæ postea scribentur, præoccu- pantes afferamus: idq; non nudis à nobis diceretur verbis, sed ex commētariis, quos ad vos misimus, omnino probabitur. Non minus verò etiam alicu- bi dicit, Iesum Christum è terra ortum habuisse. Qui autem in populo psalmis & laudibus impiū hunc hominem celebrant, angelum eum & magi- strū ad se è cœlo descendisse canunt. Et hæc ille lu- perbissimus non prohibet, sed ea canentibus. adest. Quid autem mulieres eius subintroductas? vt An- tiocheni nominant: quid eius presbyteros & dia- conos? quibus & hoc delictum, & alia immedica- bilia peccata permittit, eaque cum illis celat, consc- ius sibi eorum, & simul illos de eis arguēs, vt si- bi obnoxios habeat, dicamus? Quibus in rebus, ver- bis simul & factis eis est iniurius, quod accusare eum, sibiipsis timentes, non audeant. Sed eos ille quoque collocupletauit. Quapropter ab eis qui ta- lia confectantur, amatur, & in admiratione habe- tur. Quid hæc inquā scribamus? scimus autem, dile- cti, episcopū & sacerdotalē ordinē omnē, multitu- dini exemplo esse debere bonorū operū omniū. Ne illud quidē ignoramus, perquā multos, qui si- bi mulieres subintroduxissent, grauitelapso esse.

* ουδέναιον, hoc est subintroducta, neque vxores, neque con- cubina, sed tertij cuiusdam generis mulieres sunt, quas secum presby- tery, &c. non creanda sobolu, neque libidinis gratia, sed pietatis stu- dio, aut certe pietatis pretextu fouebant. De quibus præclara est at Chrysostrami homilia, Rursus in Canonibus Nicæna Synodi in Ec- cles. histor. lib. 10. cap. 6. extraneas mulieres vitis. Sicuti etiam ex- traneas dicuntur in L. cum qui C. de episc. & cler. Gregorius theo- logus ad virgines Deo dicatas, contra subintroductos:

Ἐὰν καὶ θάρσῃ ἡ δούλη ἰχθὺς μίσην
Τὸς δὲ συνέτακτος, ἀπὸ τῆς φθορίας ἀναρτίς,
Ὁδὲ οὐδ' ἔτι γάρψα θάσομεν, ἢ τ' ἀγάμας
Θήσομεν, ἢ τὴν μίσην τὴν φθόρον μὲν, &c.
Ἄρσενά τ' ἀντ' ἀλίδν, συνέτακτὸν τὴν μέλησ,
Μετὰ τὴν ἀρετὴν ἕσασ, ἀρετὴν ἑσέτι μοι.
Item.
ἀρετὴν ἀρετὴν ἰδὲ καὶ ὄρμους καὶ κροφίους,
Μετὰ συνέτακτος ἀρετὴν καὶ ἰμὸν,
ἔσεν ἰχθὺς ἀγαυόν, &c. Hæc est.

Num mediū quidquam vis à que mrisque ferat?
Nempe subinductos, quos dicunt, an ne maritis
Inugetus lectis caribibusne magis?
An medium quiddam ponemus, &c.
Quisque vir, in primisque subinductus fugiendus.
Mare, crede mihi, potius amare aqua.
Pectore sis virgo, non tantum lumine, virgo:
Marem conducas sub tua lecta case,
Est tibi dilectus Christus, sibi Christus amator, &c.

a iij

De improbi-
Pauli Samo-
satensi mori-
bus.

Episcopus
atroscator.

† ὡροισμὸς
ἠγόμενος
τὴν ἀνομι-
λίαν.
Vtiam hoc
probe perpen-
dant Anti-
sities nostris.

Sensibus hæc
inui, res est
non parua,
repono, De-
scribitur epī
scop' superb' uans,
& tan' &
& plane se-
cularis.
a σικροπ.
Vnde secreta-
rij, & à se-
cretis dicun-
tur.

Hereticus Sa-
mosatensis im-
pia.

* Cap. 3.
Nicæni con-
cilij: Interdi-
ctis per om-
nia sancta
synodus, non
episcopo, non
presbytero,
non diacono,
non subdia-
cono, non ali-
cui omnino
qui in clero
est, licere sub-
introducendam
habere mu-
lierem, nisi
forte aut ma-
trem, aut so-
rorem, aut
amicam, aut
etiā eas ido-
neas perso-
nas qua suspi-
ciones. Dist.
32. Nullus
missam au-
diat presbyte-
ri, quem scit
concupiscam
indubitauer
habere, aut
subintrodu-
ctam mulie-
rem.
enclitico.

A Multos in fœdam suspiciõnem peruenisse. Atque
 vt concedamus, vnum aliquem in tali re nihil turpe
 atque impudicum committere: suspiciõnem tamen,
 quæ ex eiusmodi conuictu nascitur, vitare oportet,
 ne quem offendat, aut ad imitationem malæ
 consuetudinis incitet. Quomodo namque aliũ
 obiurgabit, vel instituet, vt videat ne frequenter
 cum muliere conueniens labatur, sicuti scriptum
 est: qui vnam quidem iam repudiarit, duas autem
 ætate florentes & forma præstantes apud se fo-
 ueat, atque etiam, si quõpiam eat, secum ducat, la-
 sciuiens, atque deliciis diffluens? Cuius rei gratia
 pij omnes secum grauiter suspirant, & lugent. A-
 deo autem impotentem eius tyrannidem reformi-
 darunt, vt nullus accusare eum auderet. Atque hæc
 quidem, sicuti diximus, quisquam emendauerit in
 viro qui catholica esset sententiæ, & ordini no-
 stro connumeraretur. In eo verò qui tacenda enũ-
 ciauerit, mysteriũque prodiderit, & detestadã
 hæresim Artemonis (cur enim tandem parentem
 eius non ostendimus?) producendo iactarit, non
 oportet rationem talium delictorum requirere.
 Deinde in fine epistolæ, epilogi loco hæc adiiciũt.
 Quapropter quum is tantopere Deo repugnaret,
 nec cedere vellet: ea nobis est imposta necessitas,
 vt homine isto excommunicato, alium pro eo, nõ
 sine Dei, sicuti persuasum habemus, prouidentia,
 ecclesiæ Catholicæ præficeremus: beati Demetria-
 ni, qui ecclesiam eam ante hunc præclarè admini-
 strauit, filium Domnum, omnibus episcopalibus
 donis ornatum. Hoc idè vobis scripsimus, vt ad
 eum communionis literas detis, & rursum ab eo
 accipiatis. Samosatenus autem ad Artemonem e-
 pistolas scribat: & cum eo etiam, qui Artemonis
 sententiam probant, communicent. Res Samosa-
 teni sic se habuerunt.

Artemonius
 qui ab Eu-
 feb. Artemo-
 nis dicitur,
 lib. 7. capite
 30. hæresim
 Samosateno-
 rum renouauit.

Domnus epi-
 scopus Anti-
 ochenus, e-
 piscopi filius.
 Episcopus cõ-
 iunx.

CAPVT XXXI.

Undum ea procella satis sedata
 fuerat, quum rursus alia, priore
 multo scruior, coorta irruit, inge-
 res fluctus secũ trahēs, atq; acrius
 insultās. Is Manes erat, mēte pro-
 fus captus, & insaniēs: qui pro de-
 prauatæ mentis perueritate, lingua etiam armata,
 verbis diabolicæ hæresis venenatis, se in multorũ
 animos ad eorum perniciem insinuauit. Fuit autẽ
 Persa genere, iugũmq; seruitutis lōgo traxit tẽpo-
 re. Ac quum derepentẽ heræ suę ex testamẽto he-
 reditatem adiisset, non contentus fuit molliore &
 affluentiore, quæ ei præter spem obtigerat, vita: &
 gratiam eam largitori talium se debere sciens, in-
 strumentum se, quantus quãtus esset, veritatis ini-
 mico præbens, ad impias fabulas diuertit. Et duo
 ingenita esse dixit, Deum & Materiam: quorum il-
 lum Lucem, hanc Tenebras appellauit. & Lucem
 quidem bonam, Tenebras malas: vtrunque autem
 arbores nominauit, congruentes ferentes fructus.
 Deum longè abesse à Materia, & Materiam rursus
 longius à Deo. Deum etiam orientalem, septen-
 trionalem, & occidentalem obtinere plagam: Ma-
 teriam, australem. Et multis postea seculis Materiã
 seditionem mouisse aduersus fructus suos: cõmil-
 sōque prælio, hos quidem fugasse, illos autẽ fugis-
 se: eãq; contentiõnẽ & persecutiõnẽ vsque ad Lu-

Manetiu, e-
 iusque secta-
 torum Mani-
 chæorum hæresis.
 Manetem
 hunc quidã
 etiam Mani-
 chæum dixere,
 vnde Mani-
 chæi dicti,
 quod verbũ
 Grecũ quo-
 dammodo si-
 gnificat insa-
 niam fundẽ-
 tes. Id verò
 ipsi Mani-
 chæi nomen
 fugientes,
 Manichæos
 sese vocita-
 runt, quasi
 manna fun-
 dentes, vt ver-
 bi lenocinio
 rudes ad
 se homines
 partraherẽt.

cem peruenisse. Et Materiã cũ dæmonibus & igne D
 & aqua impetũ fecisse in Lucẽ dicit: Deum autem
 tam repentina exercitus eius impressiõne conter-
 ritum, non habuisse quo tantã vim vindicaret. Ita-
 q; illum partẽ Lucis arreptam, veluti quandã in-
 scationem, contra Materiã misisse. Hanc verò vul-
 neratam, partẽque ea lucis absorpta grauidam esse
 factã. Qua re adactũ Deum, mundum cõdidisse, vt
 concertationẽ talẽ solueret, & ad pacẽ, ea quæ in-
 ter se pugnarent, reduceret, Lucẽq; Materiẽ mixtã
 paulatim in libertatẽ redigeret. Hominem porrò
 nõ à Deo, sed à + principe materia Seuela fictũ ef-
 se: & Euam similiter, sed inanimatam creatã, & im-
 mobilem. Adã verò + forma feræ, aliãque hisce
 similia nugatus est. Solem & Lunã diuinũ quiddã
 esse putauit, ac de eis multa silentio digna porten-
 tose cõfinxit. Diabolum nunc materiã, nunc mate-
 riẽ principem vocauit. Coniugium diaboli legẽ &
 constitutionẽ esse dixit. Dominũ autem neque a-
 nimã neq; corpus recepisse, sed hominem tantum
 visum esse, nihil humani habentẽ, asseuerauit: per-
 pessiõnes verò ei + per speciem tantum & fu-
 cum accidisse. Resurrectionem corporum veluti
 fabulam repudiavit: nullam enim materiæ parti-
 culam dignam salute iudicauit. Animarum autem
 + transitiones è corpore in corpus, & quidem etiã
 in volucrũ & pecorum & ferarũ corpora, docuit.
 Cuius sectatores etiam elementa omnia animata
 esse arbitrantur. Vtuntur variis imposturis, * nefa-
 riãque & execranda peragunt mysteria. Quapro-
 pter doctrina eorum ineluibilis habetur: dæmo-
 num incantationibus animas hominũ, qui ea sunt
 initiati, obstrictas tenentibus.

** Manes, qui & Scythianus dictus est, Brachmam suis genere,
 & præceptorem habuit Buddam, antea Terabintham nominatum,
 Buddam in Græciã disciplinã Empedoclis hæresim est sequutus, qui
 duo principia inter se contraria esse dixit, Contentiõnem & Ami-
 citiam. In Perside Buddus è virgine se genitum, & in montibus edu-
 catum, mentitus est. Quatuorque composuit libros, quibus nomina
 indidit, Mysteriorum, Euangely, Thesauri, Capitulorum. A demo-
 no autem tortus interiit. Eius libros cum reliqua hereditate Vrbicus,
 qui se Manetem postea nominauit, ab ea sãmima consequutus est.
 & pro suo vendidit: quæ sãmima Buddam fonerat, & Vrbicum
 septem annos natum are & libra emis, liberã atque diuide donatum
 heredem instituerat. Suidas.

CAPVT XXXII.

Anes autem quum tres haberet
 sectatores, Addã, Thomã, & Her-
 mam: ex iis Addã ad Syros, ad In-
 dos autem Thomã misit, præco-
 nes. Qui reuersi, quum se dicerẽt
 multa dura passos esse, neq; quẽ-
 quam doctrinam eius recipere voluisse, ausus est
 omnium hominũ importunissimus, seipsum Chri-
 stũ nominare, & Spiritum sanctũ, aliũmq; Paracle-
 tũ missum esse dicere. Et duodecim secũ ducens di-
 scipulos, in Mesopotamiã peruenit, Persarũmq; re-
 gnũ peragravit, ac temerario impotẽtiq; animo
 regis ibi filiũ se curaturũ esse pollicitus: qua re ma-
 ioribus se obiecit malis. Posteaquã enim inde est,
 vt manifestus Dei cõtẽptor, repulsus, quũ eò redi-
 isset, à rege cõprehẽsus? Persicũ sustinuit suppliciũ.
 Detracta enim cute, ita nudus canib? esca est obie-
 ctus. Atq; talẽ impi? ille cõsequutus est finẽ. Quod
 si quis nugamẽta eius persequi velit, compluribus
 is opus habeat libris. Et falsa hæc & impia dogma-
 ta, ex innumeris iam dudum extinctis hæresibus

ὁμοῦ τοῦ ἰ-
 λάρχου οὐδ
 κἀνα.
 † ἡρηκίμω-
 γον.
 Sic & Bab-
 lides ab A-
 braxa Chri-
 stum in phã-
 sasmate car-
 nu missum
 esse blatera-
 uer. Tertul-
 Ita enim si-
 bi hæresici
 monstruosa
 consingunt
 vocabula.
 † φαντασία.
 † μετενομο-
 * ἡρηκίμω-
 γον ἡρηκίμω-
 γον, μίσις,
 ἡρηκίμω-
 γον ἡρηκίμω-
 γον. hoc
 est, execran-
 dos, noctur-
 nos, & illegi-
 timos concu-
 bitus, & fla-
 gitia infan-
 da. Suidas.
 τῶν τε.
 a Manetis
 incertus.
 a Persarum
 rex cum vi-
 uum excoria-
 ri iussit, vt si-
 ly suo ueris
 authorem.
 Aegyptiã-
 que illum, cõ-
 tra omnem
 omnium me-
 dicorum opẽ
 & opẽ se
 sanaturũ cu-
 ratũ, quẽ
 esse pollicitus
 est. Quẽ ita-
 que medici,
 in quorũ cu-
 ra regẽ puer-
 erat, dimissi
 fuissent, bre-
 ni ille mar-
 tum est. Ve-
 tuo testamen-
 tum perinde
 atque nõ bo-
 ni Dei esset,
 Manes quo-
 que reiecit:
 & nonnulli,
 tanquam bo-
 ni approba-
 ui. Christũ
 autẽ opinio-
 ne tantũ &
 phãtasia, ap-
 paruisse, om-
 niaq; per su-
 cum gessisse,
 asserunt. Idẽ.
 Suidas.

A congescit atque accumulavit, eaque ex Perfide in orbem nostrum veluti quoddam mortiferum venenum euomit. Tales doctrinas hominum animis versutissimus inspiravit serpens, talibusque antesignanis ordinumque ductoribus aciem contra veritatem struens usus est. Verum enimvero facile Dominus mendacium coarguit, & cohortem patronorum eius, sicuti aranearum telam, solvit. + Aduersus hanc heresim strenue libris compositis depugnavit, Titus Bostræ, & Diodorus metropolis Ciliciæ, episcopi. Scripsit etiam contra eam Gregorius Laodicensis, vir qui heresim quidem Arianam defenderit, sed philosophicis disciplinis ab ineunte ætate apprime eruditus fuerit. Præterea Phœnix Eusebius. Hęc de heresi ^b Manetis, à quo multis adhuc nomē Manichæorum adheret. Ego porrò ad reliqua istius historię descendam. Imperatorum enim, magnarumque ecclesiarum antistitum successione recensitis, mox etiam quæ monumeta tum ecclesiastici scriptores ediderint, & qui ex eis usque ad impiorum tyrannorum persequutionem ecclesiarumque oppugnationem vitam produxerint, exponam.

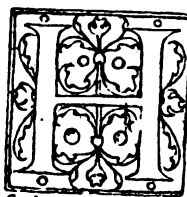
CAPVT XXXIII.

Dost^a Decium Gallus duobus imperavit annis. Ab hoc ad Valerianum & Galienum imperium peruenit. Valerianus autē bello contra Persas moto, quum ad Edessam exercitus eius fame magis quam ferro occideretur, Persarum aciem contra eum struxerunt. Cuius ille gētis impetum quod se sustinere non posse vereretur, conflicturum se cum hostibus assimulans, ad eos trans fugit, pacem cum eis pacturus, exercitumque suum proditurus. ^b Quod Romani quia animaduverterunt, fuga sibi, non paucis amisissis, consuluerunt. Ibi ergo apud barbaros & Saporem regē feruitutem seruii, & tandem iugulatus imperium ad Galienum filium transmisit. Ij quindecim annos imperatores fuere, & Claudiū successorē habuerunt. ^c Et hic annū vnum & menses decem rerū summa administrata, potestatem eam Aureliano reliquit. Quum autē is per insidias in nouo quodā ^a castello fraudulenter cæsus fuisset, imperiūque annos sex tenuisset. Tacitus ei successit: qui sex tantum menses in imperiali sublimitate trāsegit. Sub eo magnum illum Charitonem, confessionē suam peregrisse ferūt. Post Tacitum Florianus imperator factus, menses tres rem Romanam administravit. ^d Vtrique ij ferro trucidati sunt, & cæde eorum imperium ad Probum translatum est. Hic annis sex & mēsis quatuor eo potitus, atque in Sirmio occisus: ^e Caro, eiusdemque filiis Carino & Numeriano, potestatem summam reliquit. Sed & ij, non totis tribus annis imperiū tenuerunt, & ab eis rerum summa ad Diocletianū peruenit. Enimvero quum Cati filius Numerian⁹ Antiochiam, quæ ad Orontem est venisset, in ecclesiam Christianorum ingressus esse dicitur: & quum ibi liberè quasi per transfennā inspicere arcana eorū mysteria veller, Babylas episcopus magno animo in faciem ei consistens, id prohibuit: non licere dicens, eum cruore ex idolorum sacrificiis pollutū, in domū Dei tam præcipitanter in-

gredi, & diuina mysteria contaminatis oculis spectare. ^f Qua re Numerianus offensus, excruciatū illum necauit. Et Carus quidem, quum tētorium eius fulmine ictum esset, vnā cum eo cōflagrauit: Numerianus autem à socero ipse suo + interemptus est Carinus etiam, quod turpiter se in imperio gereret, à populo est ^g cæsus. His ita sublati, Diocletianus genere Dalmata, iamdudum Senator, & consulatu gesto clarus, quique plurima manu egregia fecerat facinora, & bello strenuus, & cōsilio promptus, ab exercitu imperator Romanorum est renunciatus.

CAPVT XXXIIII.

Ec de mundano imperio. Nūc etiam nomina eorum qui maximas quasque ecclesias sacra administratione gubernarunt, recenseamus. Et Romæ quidē post Cornelium, qui Nouatum suis latiss ornavit laudibus, & tribus annis ecclesiā rexit, Lucius episcopus creatus est. Lucius non integris octo mēsis ministerio ecclesiastico obito, sortem locūque suum Stephano reliquit. Et hic duobus annis episcopatu gesto, Xystū habuit successorem. Atque ij sub Valeriano fuere. Galieno autem imperante, Xystus episcopale munus vndecim annis tenuit: eiq; Dionysius successit: qui episcopatu annis octo est functus. Felix autē successor eius annis quinque ecclesiæ Romanæ præfuit, eamque Eutychieno gubernandam reliquit. Is vix octo mēsis episcopali munere functus, Caium successorem habuit. Et hic annis quindecim sacram potestatem tenuit, & Marcellino eam reliquit, in quem ecclesiarū persequutio incidit. Alexandria porrò, Dionysio illi magno, qui post Heraclam decem & septem annis ecclesiā gubernavit, duodecimo Galieni anno, + Maximinus successit. Post hunc, quum decem & octo annos ecclesiæ præfuisset, Theonas eam regendam suscepit. Hic decem & nouem annis episcopus fuit, & Petrum successorem habuit. Qui quidem duodecim annis optimè munere suo est functus. Nā ^f tribus, ante persequutionem, faciliorem, reliquis autem duriorē vitam per graua certamina exegit, communem ecclesiarū vtilitatem quā maximè procurans. Et nono tandem persequutionis anno capite plexus, magnificè martyrij coronam est consequutus. Verum in ecclesia Antiochena, episcopatu gerendo, Fabio Demetrianus, atq; huic Paulus Samosatenus successit. Post eum loco suo pulsum, Domnus Demetriani filius ministerio eo est functus. Hic Timæū, atque is rursus Cyrillum, Cyrillus Tyrannū successorem habuit. quo tempore maximus ille aduersus ecclesias exortus est motus, Hierosolymis autem in ecclesia sacram functionem post Hymenæum + Zabdas obiit: qui quidē post annos plures, somno eo qui iustos decet obdormiuit, & ecclesiæ clauū gubernandū ad + Hermonē transmisit: atq; hic ecclesiā eā, vita in annos multos producta, egregiè Apostolicam sedem rutatus, vsq; ad persequutionem administravit. Ij sunt, qui vsq; ad maximam illam Diocletiani & Maximiani persequutionē, primi noīs ecclesias, ordine p successiones gubernarūt.

n iij

† Quis contra heresim eam scripserint ecclesiastici viri. ^b Manetis, geminū facit Manetis. Sed quia in profero insaniis, affinitate vocis Niph. Iulius. Ma. vis eius insaniis, ^b Manetis habet: ^c Manetis, hoc est, insaniem dicit.

^a Successores in Romano imperio. ^b Alij historici nō casum esse, sed in fœda seruitute cōsensisse Valerianum scribunt. ^c Post Fl. Claudij mortē, Quintilianus frater eius à militib; imperator lectus, ^d 17. imperij die iugulatus est. ^e Castelli nō est Cano phruium. ^f Sic Popif. Orf. Sed Eutr. Tacitū intra ducentisimū imperij diē, apud Tarsum febre interijisse: Florianū incisus à semetipso rem obijisse, dicit. ^g Charito cōfessor. ^h Martyriū Babylas apud Antiochiā. Exemplum episcopali libertatis.

† Apofitices. * Tribuni eius dextra, cuius cōmugē polluerat. Eutrop.

Episcopi Romani.

Alexandrinis

† Alij Maximianū vocat.

Antiocheni

† Alij Labdas, Hierosolymitani. + Alij Tharmonē legunt.

A

CAPVT XXXV.

Vum verò in aliis quoque parocciis sapietes & magnanimi viri fuerint, de eis etiam quam fieri potest breuissimè dicamus. Ac de Gregorio illo miraculis claro, & de Athenodoro eius fratre, præterea de Firmiliano qui Cappadocù ecclesis præfuit, atque etiã de Theoteco Cæsareæ Palæstinæ episcopo, quæ opus fuit, antea retulimus. Dorotheus autem eo tempore Antiochiæ, + Tyranno ibi episcopatum gerente, presbyter, in omni genere artium liberaliù apprime eruditus, floruit. Qui aded studiosus pietatis fuit, vt diuinarum literarum gratia Hebraicam linguam egregiè perdidicerit. Fuit is natura ex ipsa natiuitate eunuchus. Quam ob rem illù etiam imperator, vt nouum & insolitum quiddam habentem, familiarius complexus, honorem ei detulit, vt Tyri tingendæ purpuræ præesset. Docuit autem populum res sacras pro concione, eiùsque auditorem se fuisse dicit Eusebius Pamphili. Alexandriæ verò clarus fuit & celebris Pierius presbyter dignitate, & quum diuitiarum contemptu, philosophiæque & Græcarum disciplinarù scientia, tum sacrarum literarù studio & peritia, publicisque scripturæ enarrationibus & disputationibus admirationem omnium meritus. Episcopatum ibi tum adiuuauit Theonas. Et vnà cum Pierio, Achilles quoque in presbyterorum cathedra laudem magnam est consequutus, sacrarum scripturarum doctrinæ præpositus: qua prouincia rectè obeunda multum ei profuit philosophiæ studiù, quæ sincera Euangelij dogmata & instituta clarissimè in apertù protulit. In Ponti autem regionibus Melitius magni nominis fuit: quæ, qui Græcam consecretantur sapientiam, mel Atticæ cognominarunt. De eo illud nobis necessariò dicendum est, vt si quis in omnibus præclaris studiis perfectissimum aliquem hominem describere velit, ei tanquam absolutum exemplar Melitius sufficiat. Ars enim oratoria natiua in eo est visa. Ac si eum eo tantum nomine admiraremur, minus ei quam meritis sit, tribueremus. In aliis autem omnis generis studiis atque doctrinis amplius quicquam, quam ille assequutus sit, nemini in mentem venire potest. Quod si enim in disciplina quaque absolutissimus quisquam cum illo de ea verba contulisset, in ea sola eum eruditum atque exercitatum fuisse dixisset. Et rursus de alia arte si quis cum eo egisset, in ea quoque eum longius excellere, præ eo studio in quo prius primas habere visus esset, iudicasset. Virtutes porrò non solum cum tam varia eruditione in eo certabant, verum etiam si nihil profus doctrinarù habuisset, hæc satis illi fuissent. Aded in eis ad summam laudem & gloriam nihil fecerat reliqui. Hic in ipsa graui persecutione, septem annos in Palæstinæ partibus mansisse dicitur.

CAPVT XXXVI.

Laodicensis ecclesiæ sacrum munus gessit post Socratem Eusebius. Is Alexandria profectus, propter Paulum Samosatenum, in quem tum inquirebatur, in Syriam venit. Vn-

Alii erit quoque ecclesiis illustres episcopi. Dorotheus presbyter Antiochenus. † Euseb. Cytillo. lib. 7. cap. 32. Idem eunuchus, Idem purpuræ tingenda Tyri præfuit.

Pierius & Achilles presbyteri Alexandrini.

Profana lites Theologis vitales.

Melitius Ponticus.

Mel Atticæ: Vir absolutissima in omni disciplina genere eruditionis, & vir cuius summa

Euseb. Alexandria Laodicea episcopus.

de ab iis qui ibi diuinarum rerum studiosi erant, D in patriam redire est impeditus: quod fidei eius in Deum temporibus illis summa, satis perspecta fuisset. Eius deinde locù Anatolius obtinuit, + optimi decessoris bonus successor. Huic Alexandria patria fuit. Præcipua certè laus ei in profana simul & sacra philosophia, omnibus omnium præclarorum virorum calculis est tributa: vt ei, qui ad summam peritiam Geometriæ, proportionis numerorum, Astronomiæ, Dialecticæ, Physiæ, ipsiusque adeò Theologicæ sapientiæ, artiumque dicendi omnium peruenerit, neminemque sibi parem esse passus sit. Quem fama etiam est dignum esse iudicatum, qui primus Aristotelicam institueret scholam. Multaque eis Alexandriæ + Pyruichij obsidionis tempore in ciuili dissensione & famis discrimine, propter annonæ angustiam, optimè fecisse, ciuibusque consuluisse traditur. Et rationes finisque certos, Pascha æquinoctiali tempore celebrandum esse, ostendit: Arithmeticas institutiones decem libellis composuit, aliisque plurima literarum monumenta, quæ eximij eius in honestis & liberalibus artibus studij satis magno sunt documento. Primus ei Cæsareæ Palæstinæ episcopus Theotecnus manus imposuit, episcopatumque creauit, ecclesiæ suæ successorem eum designans atque destinans. Sed ambo non ita diu ecclesiæ ei præfuerunt. Nā quum & hunc Synodus contra Paulum coacta euocasset, & ipse per Laodiceam iter faceret, nuperque admodum ibi pietatis nomen referens episcopus Eusebius de vita migrasset, à fratribus detentus, ecclesiæ ei est præfectus. Anatolio huic, quum post annos complures decessisset, postremus ibi fidelium episcopus, ante persecutionis tempora, successus est + Stephanus: satis ille quidem profanis artibus instructus, sed non itidem vt decessores eius, in diuinis literis institutus. Declarauit id persecutionis tempus, quod virum hunc + meticulosum, ad simulationemque & dissimulationem compositum, alienum esse etiam à philosophia indicauit. Quod si talis ille fuit, quid mirum est ecclesiam quoque eius postea à recta fidei professione decessisse? Sedenim, Deo opitulante, se illa erexit atque confirmauit. Theodorus nanque post illum episcopale munus sortitus, nomini suo factis ipsis respondit: & operibus, qualem esse oporteat episcopum ostendit, animabus simul & corporibus rectè curandis nemini secundus, humanitateque singulari, si quisquam alius, & ipse præditus. Sic ille affectionum accommodatione & + condolentia, studium officiumque pastorale temperauit: atque utilitatem eorum qui se consulere, in hac vel in illa medicatione diligenter & fideliter procurauit.

CAPVT XXXVII.

In ecclesia Cæsariensi Palæstinæ post Theotecnum, Agapius magnopere est laudatus: quem bonum fideliumque episcopum fuisse, doctrina simul & vita ipsa declarauit. Rectè enim pieque populo suo præiit, & munifica liberalique manu benignè egètibuscum facultates suas impertit. Eodem tempore, eruditione iuxta & vitæ instituto philosophum Christianum, & presbyteri dignitate auctum, di-

b Flauus ibi successor Amalios, Alexandrianus itidem. Anatolius vir doctissimus, & de reprob. Alexandria optime meritus, & † Euseb. Cytillo. lib. 7. cap. 32. Idem eunuchus, Idem purpuræ tingenda Tyri præfuit.

† Euseb. Cytillo. lib. 7. cap. 32. Idem eunuchus, Idem purpuræ tingenda Tyri præfuit.

† Euseb. Cytillo. lib. 7. cap. 32. Idem eunuchus, Idem purpuræ tingenda Tyri præfuit.

Agapius Cæsariensis episcopus.

Papianus presbyteri dignitate auctum, di-

Schola Cesa
riensis insti-
tutio.

Eusebium P
pini, & eius
scripta.

† zymoty-
wainpuk.

A uinum Pamphilum floruisse scimus. Cuius vitam & actiones omnes, celebrem etiam quam ibi instituit profanæ diuinæque philosophiæ scholam, præterea constantem in variis persequutionibus cõfessionem, & certamina egregiumque p Christi nomine martyriũ, Eusebius sororis eius filius, eidemque aded charus vt nomen illi suum impo fuerit, copiosè peculiari scripto est prosequutus: ad quem eos qui accuratius hæc cognoscere voluerint, reicio. Eusebius iste disciplinis omnibus perceptis, sacrarum maximè literarum, in quibus conqueiuit, scientia enituit: & ad Constantij vsque tempora vixit. Er quũ Christianæ professio nis studiosissimus esset, egregiamque pro Christi honore æmulationem spiraret, vndecim tomis Euangelicam præparationem, & decem aliis Euangelicam demonstrationem est complexus. Er primus ipse manum præsentis argumento admouit, primusque libros eos Ecclesiasticam historiã appellauit, decemque eã tomis absoluit. Est & aliud eius volumen, in quo temporum certam accuratãque rationem digessit, Chronicorum seu Analium. Scripsit quoque de Constantini vita libros quinq; Edidit & alium ad eundem, quem + Tricennalem inscripsit. Ad Stephanũ item alium de iis quæ in Euangeliiis in dubium seu disputatione vocatur. Sed & alia varia reliquit scripta, quæ mul

tum ecclesiæ afferunt vtilitatis. Verumenituerò **D** etiam si talis fuerit, in multis tamen eum apparet Arij sententiam comprobasse, vt qui filium (scuti id ex eius scriptis colligere licet) creaturã vocet. Quauis Socrates, qui & ipse ex Nouatianis res ecclesiasticas scripsit, in secundo tomo maximo pere persuadere contendit, rectè eum virum sentire, eundemque sycphantice eo nomine à nonnullis impeti. Atque vt id magno animo certius comprobet, in defensione sua, dicta illius quædã, ambiguitatem tamen cõplectentia, contexit: eundemque primæ Synodo affuisse, atq; vnã cũ aliis suffragio suo & calculo *uis rō hūdanoy*, siue in cõsubstantiale consensisse refert. Ego verò, si ille quidẽ sine scripto rectã complexus est opinionem, Socrati nõ refragor: sin autem ex scriptis illius, quæ legi, res sit diiudicanda, multum abest vt sanã sinceramque eius de fide sententiam fuisse putem. Verum de hoc etiam hæc satis sint. Et continet hic quoque huius historiæ liber annorum triginta duorum tempus: qui initium sumpsit à primo Valeriani anno, finem autem accipit ineunte Diocletiani imperio: à Mundo cõdito quinques millesimo + septingentesimo nonagesimo quinto, à E diuina autem Domini nostri Iesu Christi natiuitate * ducentesimo nonagesimo anno.

Eusebium iſſe
Nucephoro
Arijaniſmũ
redolere rō-
detur.

† Secundum
Nestorios
Chronologos
4265.
* Al. 1287.

SEPTIMI TOMI CAPITA.

- 1 *Expositio dicendorum.*
- 2 *Vt res Christianorum, quæ antea pulchre steterant, interna dissentione atque contentione à diuina pietatis cura exciderint. Quæ quidem ad tempus permissione diuina sic acciderent.*
- 3 *Vt Diocletianus Maximianum Herculum socium sibi imperij allegerit, & vs in persequutionem cõtra nos instituerit.*
- 4 *De moribus sanctorum, qui in ea persequutione fortiter decertarunt.*
- 5 *De eo Christiano, qui Nicomedia impium imperatoris edictum concepsit: & de eis qui ex ipsius imperatoris aula martyrii sunt perfuncti.*
- 6 *De beato obitu viginti millium in Nicomedia martyrum: & de inde eunucho, & Domna, martyribus.*
- 7 *De Melitenis, Aegyptiis, Tyriis, & Phœnicibus martyribus.*
- 8 *De martyriis in Thebaide toleratis, & variis variõrum suppliciorum modis.*
- 9 *De Philoromo & Phileo, illustribus martyribus: & quæ Alexandria impij contra Christianos perpetraverint.*
- 10 *De ciuitate quadam Phrygia, quæ tota martyrium subiit: & de Adauto martyre.*
- 11 *De aliis quamplurimis martyribus, plurifariam martyrio affectis.*
- 12 *De virginibus Antiochenis forma excellentibus, quomodo martyrii stadium pudicè decurrerint.*
- 13 *De aliis virginibus & monachis, pudicitia simul & martyrio claris.*
- 14 *De sancto Panteleemone, & sancto Eustratio, comitatuque eiusdem, & de aliis magnis martyribus.*
- 15 *De celeberrimis martyribus, Georgio, Procopio, & Demetrio vnguento scaturiente.*

- 16 *De ecclesiarum episcopis, qui variis in locis curriculum Christi strenuè percurrerunt, & vt res Christiana in melius sit commutata.*
- 17 *Vt Diocletianus generum sibi Maximinum Gallorium, & Maximianus Herculum autem Constantem Chlorum imperatorij sanguinis generũ delegerit, qui Constantis pater magni Constantini fuit.*
- 18 *De natiuitate, educatione & institutione magni & apostolici Constantini.*
- 19 *Vt magnus Constantinus diuinitus paternum adeptus sit imperium, & qualis fuerit.*
- 20 *De Diocletiano & Maximiano, vt imperio deposito interierint, & qui eorum fuerint successores.*
- 21 *De fœdissimis factis Maxentij Roma, & Maximini Nicomedia.*
- 22 *De cladibus quæ persequutionem hæc sunt subsequuta, & de imperatorum palinodia, seu recantatione & penitentia.*
- 23 *De eorundem edictis in scripto pro Christianis editis.*
- 24 *De simulata & fucata Maximini pro Christianis sine scripto promulgatione.*
- 25 *De statua noua Antiochia, quam Theotecnus recens erexit.*
- 26 *De confictis & falsis de Christo commentariis.*
- 27 *De eius temporis martyribus, & edictis in arcu statuis contra nos promulgatis.*
- 28 *De sena, quæ eo tempore grassata est, fame & pestilentia.*
- 29 *Vt magnus Constantinus de Maxentio, qui Romæ tyrannidem exercuit, triumpharit, quum etiam signis sanctæ Crucis stellis coruscum in cælo vidit.*
- 30 *Vt Constantinus Roma recepta, Deo grata facinora fecerit.*
- 31 *De edicto Maximini Gallorij, quod in scripto pro Christi*

Handwritten notes in the left margin, including the number 15 and some illegible text.

- 32 *De praecepti peruersitate & motu Maximini contra Constantinum magnum.*
- 33 *Magnum Constantinum Roma à Syluestro sacrosancto baptismo initiatum esse.*
- 34 *Qua post baptismum Constantinus magnus rectè constituerit.*
- 35 *Refutatio eorum qui dixerunt, postea Constantinum Nicomedia ab Arianis esse baptisatum, & quòd propter filij Crispi cadem Christianismum assumpserit.*
- 36 *De sancta Helena, ut ea Romam uenerit: & de colloquio Iudaeorum cum Syluestro.*
- 37 *De consuetu Constantini & Maximini, & de eis qui signum crucis in exercitu tulerunt vexilliferis.*
- 38 *De edictis qua Maximinus periculo euasato rectè proposuit.*
- 39 *De interitu Maximini, qui vindicta diuina accidit: & de extrema internecone ueritatis inimicorum.*
- 40 *De pace, beneficio Dei Christianis parta & conciliata,*

- & celebratu passim encanuu.*
- Constitutio scripta Constantini Magni imperatoris, ut Christianis loca & res sua restituantur.* 41
- Alia dua constitutiones, pecunias, dona & immunitatem ecclesiis concedentes.* 42
- Dua insuper constitutiones, Synodos de ecclesiis concordandas haberi sancientes.* 43
- De impij Licinij peruersitate, & qui sub eo passi sint martyribus.* 44
- Ut impius Licinius captus, uolenter uitam finierit.* 45
- De legibus & constitutionibus Constantini, & qua benigne Christianorum reipub. feceris.* 46
- Ut Constantinus Byzantio bello capto, Byzantios occidione occideris.* 47
- Ut cognominem sibi urbem, Constantinopolim scilicet magnificentissimè construxerit.* 48
- De operibus, templis, structuris, statuis, & aedificiis aliis qua intra urbem extruxit.* 49
- De structuris in traiectu ab eo constructis: & de eo loco qui Sosthenium dicitur, historia.* 50

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPVLI, TOMVS SEPTIMVS.

CAPVT I.

A CILIS hucusque nobis fuit labor, leuique & planavia sacra de currit historia. Quauisenim antea quoque grauius aduersus nos malignus spirauit rit spiritus, simplex tamè, & uni formis ea fuit calamitas. Deiceps

B uerò horret progredi stylus. Interrumpitur naq; & quodammodo ingenti & uiolento uariarum cladium impetu inhietur: atque ei inundatione sanguinis martyrum, pelagi prorsus instar fluentis, cursum tenere non permittitur. Sedenim qui semel operi huic manus admouerimus, procedendum nobis est necessarium. Itaque qui, ut potuimus, priora exposuimus, in hoc libro etiam res sub Diocletiano, eiusque quos ille sibi in imperio adoptione adsciuit, gestas persequemur. Sub iis enim maxima omnium persecutio est excitata. Et non ita multis, quae certis in locis accidere calamitates, attingemus. Quasdam etiam singillatim memorabimus. Tum autem, quomodo tyranni sauisissimi, qui supra modum crudelitatem in nos exercuerunt, ad palinodiam & tyrannidis suae recantationem sint redacti, postremoque internecone interierint. Praeterea, ut maximus ille Constantinus, Deo annuente, salutari instructus armatura, iuuicisque Crucis signo armatus, regiones & terras omnes à praedonibus repurgarit tyrannis, superstitionemque Graecorum nefandam extirparit, &

Dicendum propositio.

res nostras oppidò quam inclinatas, ruinamque iam minantes, auxiliari adhibita manu restituerit, atque in perpetuum diuini numinis nutu permanens confirmarit, referemus. Et res sic habet,

CAPVT II.

L RAT aliquando tempus, quum Christiana professio pulchre staret, gloriaque sua & libertate clara haberetur: Graecis iuxta & barbaris, quòd diuini uerbi praedicatione ubique terrarum uigeret, grata & accepta. Huius rei certa documenta sunt, quum magnorum Principum erga homines nostros egregia beneuolentia & humanitas, ac gentes quaedam, quarum prouinciae Christianis administrandae datae sunt: tum imperatores ipsi Romani, & maximi quique magistratus, qui res aulicas & domesticas suas nostris curandas commiserunt. Eos quippe propter egregiam spectatamque fidem praesse aliis, atque honore dignitateque praecellere oportere iudicauerunt. Satis id declarauit Dorotheus ille, qui neminem honore ex magistratibus & praefectis omnibus, propter bonae mentis integritatem & fidem, habuit parè: & praecellens Gorgonius, atque alij eis pares: qui etiam ad supremum caelestis regni honore sunt assumpti, propter fidei sinceritatem. Ac per eiusmodi viros in locis passim quibusque ecclesiarum Antistitibus non parum accidit opis & consolationis. Ostendunt id quoque plurimorum millium hominum in oratoriis domibus coetus & conuentus habitus, quae oratoria, quum propter angustiam, confluentem tantam multitudinem non caperent, cernere erat, ex paruis initiis & fundamentis, in

Florens rei Christianae status.

Dorotheus & Gorgonius aulici, & idem christiani, ecclesiam multum profuerunt.

Oratoria parua in tempore ingentia mutata.

A angusta, amplitudine & magnitudine admiranda, in locis omnibus, excitari atque constriui templa. Quae ipsa temporis processu deinde incrementa quoque ampliora cepere, quum qui ea aedificari atque augeri prohiberet, aut per fascinantem inuidiam aboleret, nemo esset. Sic ea caelestis manus custodiuit, atque extra insidiarum omnium aleam posita esse voluit. Posteaquam autem per multam libertatem nostram, in molliciem & languorem profersionem fidei couertimus: atque inuidia stimulari, armari ipsi contra nos coepimus: orationibusque & scriptis pro hastis & spiculis vsi, turpiter foedas seditiones excitauimus, proindeque; * simulatio quaedam & dissimulatio quam potuit maxime in ecclesiam inuolauit, & malitia vires maiores accepit, oculus Dei more suo benignè nos castigando visitauit, & paternè coercuit. Ac primū quidem ærumne à fratribus castra & militiam sectatibus incœpere. A quarum sensu quum adhuc longius abessemus, tantū abest vt de placanda iusta Dei in nos ira cogitarem, vt etiam insuper omne genus malitiæ & peccatorum aliorum, ad pristina delicta accumularem: perinde atque; nō esset qui hæc cōsideraret atque; specularetur, quive rationem istorum omnium flagitaret. Cæterum qui sibi religionis nostræ columnæ esse videbantur, & munus pastorale gerebant, diuinis sanctionibus & legibus abiectis, ad cōtentionis studium prolapsi, & vehementius inter se ardore quodam concitati, dissidium ex dissidio seuere, ac mutua odia magis ac magis adauxere, ambitionem & cupiditatem dominandi vindicantes, & tyrannorum more contentiose ad se pertrahentes. Tum scilicet euenire ea, quae scriptura refert, vidimus: Obscurauit in ira sua Dominus filiam Sion, & distecit e cœlo in terram gloriam Israël. Destruxit omnes macerias eius, & euertit testamētum serui sui. Et profanando prostrauit in terram, per ecclesiarum vastationem, sanctificationem eius: & quae sequuntur. Templam nanque ex ipsis reuulsa fundamentis, solo æquata sunt. Et sacrosancta scripta in medio foro conflagrarunt. Qui verò honore inter nos excelebant, hinc & inde cursitantes, fuga salutis suae consuluerunt. Alij porrò in fuga excepti, ludibrium fuere eorum qui nobis insultant. Quum etiam, iuxta alium Prophetam, effusus est cōtēptus in principes: & errare fecit eos in inuio, & non via. Verum hæc persequi oratione, nostrum non est: præterquam vt diuinum iudicium indicemus, eiq; iusticiæ laudem tribuamus, quod videlicet certa & æqua ratione procedit in omnes. Sed his nunc omisissis, ad sacra martyrum certamina, breuiter ea exposituri, procedemus. Primum autem, quomodo se Romani imperij res habuerint, dicemus.

CAPIT. III.

Diocletianus, vt dictum est, imperio accepto, quum contra Christum quantum antea nunquam fuisset, bellū mouere constituisset, martyrum Christi magnitudinem animi, robur & fortitudinem satis perspectam habens, quod cum tam eximii bellatoribus sibi certamē fore videret in pri-

mis curandum sibi putauit, vt seipsum confirmaret, atque ita demum cōfidentius prælium iniret: homine pari secum ingenio & crudelitate + Maximiano Herculeo reperito, cum sibi vt æqua potestate imperium administraret, adsciuuit. Quo tam eximio tyrānorum pari, accommodato sibi prorsus & proprio, maxime vsus fidei nostræ hostis, tanquam volucris supra eam quæ sub cœlo est terram volitauit, omnes in potestatem suam redigere, & Christi nomen ex ipsis quod dicitur fundamentis eruere satagens. Atque equidem primū non vno statim imperu persequutionem contra nos, sed insidiosè, atque vt ita dicam, clandestinè est aggressus. A principio igitur Christianis affligēdis, consilij sui in exercitu & castris periculum fecit. Facile enim ex sententia coeptum sibi successurum putauit, si illos sensim quodāmodo & arte circūuentos vicisset. Et multi sanè ex ordine militari, propter insignem erga diuinum numen pietatem, vitam priuatam honoribus quibuscunque prætulērunt. Postquam enim lustrator & repurgator exercitus, idēque persequutionis autor, optionem militibus Christianis illam obtulit, vt vel ipsi obsequentes ordinibus ducendis honoribusque gerendis cum aliis participes fierent, vel constitutionum imperialium autoritate contempta militiam relinquerēt: quamplurimi tum Christi milites eam quæ videbatur esse felicitatē abiecerunt, parati non dignitatem & honorē tantum deponere, sed etiam mortem, si aduersarius illis acrius instaret, obire. Id quod à principio in vno atque in altero est perspectum. Rariū enim id insidiosū coepti autor est ausus. Certamen nāque coeptum vsque ad sanguinis fidelium effusionem producere, simulque bellum contra omnes excitare, adhuc quadam quasi desidia distulit. Vt autē seipsum nudauit, totūque in persequutionem incubuit, oratione nulla explicari potest, quāta vbi que per omnia ferè loca & oppida fortissimorum Christi martyrum multitudo sit exhibitā. Primū quidem vbi que circūferebantur & proponebantur imperialia edicta, vt templa solo æquarentur, diuinæ scripturæ comburerentur, magistratus & honores geretes cum ignominia in ordinem redigerentur, serui Christianismum abiurantes libertate donarentur. Deinde verò paruo interuallo alia sunt edicta proposita, quibus imperabatur, vt ecclesiarum præsidēs, vbi que locorum essent, vincerentur: vt que eisdem, quibuscū que fieri posset modis, necessitas diis sacrificandi imponeretur.

CAPIT. IIII.

Bitum videre erat, multos ex eo numero incredibiles tormentorū cruciatus constantissimè perferre. Erant etiam qui animorum torpedine infirmiores, ad primum cederent terrorem. Et varia sanè pœnarum proponebantur genera. Hic enim flagella copore toto perferrebat, ille autem constrictus torquebatur, & vngulas altè penetrates tolerabat. Cui supplicio quidam etiam immoriebantur, & alij aliter cum cruciatibus luctabantur. Quidam etiam per violentiam protracti, & ad impura sacrificia adducti, quum non sacrificassent, sed tamen veluti sa-

† Al. Maximiano vocant.

Christianis persequutio à castris imperatoris grauari incipit.

Edicta imperialia aduersus Christianos.

† hoc eodē tempore festis paschalis vbi que fieret, institutum mandatumque fuerat.

Varij eorum de cruciatibus.

Rebus secundis se Christianis ad ingenuam dedere. Dissidia eorum in te sua.

* Simulatio & dissimulatio.

Afflictio est coeui christi.

Dioletianus consortem sibi imperij legit Maximianum Hercolium.

Pulcherrim^o sanctorum martyrum sacrificare diu nolentium agon.

† *ἀλαστορία.*

A crificassent, liberi dimittebantur. Inueniebantur quoque, qui execranda sacra ne conspexissent quidem: sed quod ab aliis sacrificasse iam dicerentur, silentio fraudem eam & sycophantiam regentes abibant. Aliquis adhuc spirans & decedens, tanquam iam mortuus omnino proiiciebatur. atque eum ipsum alij pedibus tractum, perinde atque cum aliis sacrificaturum corripiebant. Aliquis rursus ingenti clamore vociferans, dolumque & sycophantiam a se amolies, minimè se sacrificasse, affirmare perseuerabat. Nonnulli ornamento erat, quod Christianum se esse, acclamare progebat. Alius se neque sacrificasse, neque unquam sacrificaturum esse, constanter contendeat. Verum ne illi quidem malorum expertes erant. milites enim pugnis os, maxillas & facies eorum diuerberantes pullabant, atque eos silere iussos repellebant. Aded non solum si quod volebant perfecissent, sed etiam si id perfecisse viderentur, pestes illarum plurimi ducebant. Sed hæc aduersus veros & germanos pietatis propugnatores atque decertatores locum non habebant: quorum constantiam & fortitudinis accuratam plenamque commemorationem, nulla profecto potest exequi oratio.

B

CAPVT V.

*Martyrium viri preclarissimi, qui ecclesiam imperiale contra Christianos propositum confudit. * οὐκ ἔστιν ἡμεῖς, Niceph. καὶ αὐτὰ οὐκ ἔστιν ἡμεῖς, Euseb. lib. 8. cap. 5. Martyrum imperatorum domestici: Petrus, Dorotheus, Mygdonius, Gorgonius. † Βασ. Αἰκοῖ, Id. Illustrissimum Petri martyrium.*

X celebrioribus viris quidam, magnis defunctus honoribus, vbi Nicomedia edictum contra pietatem legi audisset, ardore diuino confirmatus, atque emulatione vehementi in animo suo incensus, scriptum id ut dirum & execrandum, sicuti publice propositum erat, arripuit, atque in minutissimas partes conscidit, quum quidem ea in vrbe vterque imperator adesset. Quo commisso facinore, perinde atque in audacissimo atque maximo crimine, grauissimas & ut par erat, pœnas pendens, ad extremum vsque spiritum, propalam in summis exquisitissimisque cruciatuum tormentis, liberum illum quem prius habuerat, generosumque & constantem animum magnifice ostendit. Secundum hunc, imperatorum domestici & familiares, Petrus, Dorotheus, Mygdonius, & Gorgonius, omnium qui unquam apud Græcos & barbaros celebrati sunt, fortitudinis laude maximè præstantes, quum abundè gratia & existimatione apud heros suos ita pollerent, ut illis non minus quam germani filij chari essent, pro nihilo tamè ea omnia reliquamque vitæ huius umbram duxere, præ eo ut pro Christo paterentur, & ad novos carnificum cruciatus nouam etiam animorum afferrent promptitudinem & alacritatem. Petrus nanque comprehensus, per mediam Nicomediam est tractus: atque vbi simulacris sacra offerre renuit, denudatus, atque in sublimè suspensus, crudelissimè est diuerberatus, ut vel inuitus & tantis tormentis adactus, quod recusauerat, facere cogereetur. Sedenim qui etiam tum fortiter in sententia persisteret, & iam ossa flagrorum fustiumque ictibus nudata appaerent, salem aceto mistum tortores in membra diffuentia infuderunt atque intriuerunt. Sed & hoc tormentum quum ille superasset, ignis est constructus, & craticula posita: super hanc ille collocatus, sic carnes ipsius, aliarum edulium carniarum instar, paulatim igni tostæ atque fricæ sunt. Et carnifici-

C

ces non prius se remissuros quicquam de tantis suppliciiis, quam ille imperata fecisset, confirmabant. Ille autem quum totus in eo esset, ut fortiter illis resisteret, in ipsis tantis cruciatibus & victoriæ corona ornatus decessit. Ac ille quidem martyrio ita est defunctus. Reliqui autem non minus fortasse tormentorum pertulere, quæ breuitatis causa prætermittimus: & illud duntaxat adiciamus, eos post multos insupportabilesque cruciatus postremò laqueo vitam finisse. Qui omnes exequiarum quidem & sepulturæ iusta consequuti, deinde verò effossi, in mare sunt coniecti: ut ne, sicuti dicebatur, in sepulcris positi, dii esse iudicarentur.

** οὐκ ἔστιν ἡμεῖς, Martyrium reliquorum.*

CAPVT VI.

Dost hoc Domna virgo, & Indes eunuchorum fidelissimus, in iudicium sunt producti. Postquam enim Anthimi Nicomediæ episcopi institutione & opera diuinam consequuti fuerant gratiam, quicquid habuerant in imperiali aula fauoris, id omne fouendis curandisque pauperibus insumperant. Et quum Diocletianus expeditionem bellicam aduersus Æthiopes suscepisset, præfectus eunuchorum, cui ciuitatis cura mandata fuerat, cognita in Christum fidei professione Indæ, & Domnæ, quæ in aula Principum sacerdos idolorum fuerat, in carcerem eos demisit. Ibi Domna vultu in speciem distorto, a demonio se correptam esse alsimulauit: & ob eam causam Anthimo episcopo, cuius eximia erat ingentis aduersus demones potestatis fama, tradita est. Reuersus è imperator, vbi eam rem cognouit, eunuchum statim securi percuti iussit: furorèque suum omnem contra asceteria emisit, & persecutionem ab omni humanitate alienissimam in nos concitauit. Quo tempore puellarum multarum, quæ ibi piis studiis & virginitatem conseruare studebant, in martyrij stadio constantissimè decurrerunt. Cum quibus & Glycerius, inter presbyteros primas tenens, quum varia tormenta egregie vicisset, totoque corpore neruis bubulis concisus fuisset, igni tandem est exustus. Per multi quoque Senatores, & qui ordines in exercitu duxerant præclari viri, sunt iugulati: quibus omnibus non aliud quam veræ pietatis crimè est obiectum. Verum enim verò quum natalis Christi festus adesset dies, & multitudo ætatis omnis, quæ Christi nomine censetur, in templo natalem eum celebratura conuenisset, tyrannus veluti opportunum tempus & lucrosam occasionem nactus, perquam vesaniam & furorem suum adimpleret, misit eò qui templum clauderent, & ignem circumcirca accederent. Aderat ibi præco, qui voce clariore promulgabat, ut qui viuere vellet, ex templo exiret, & in proxima Iouis ara thura adoleret: alioqui nisi hoc fecisset, unà cum domo ipsa conflagraturus. Tum verò in templo ipso quidam pro multitudine ea omni, cum libertate insigni propalam respondit, & pulcherrimam illam edidit vocem: Omnes nos Christiani sumus, unum eumque solum Deum & regem credimus esse Christum: & ipsi, Patrique eius, & Spiritui sancto sacrificare, atque nos omnes unà offerre facile parati sumus. Vix hæc ille dixerat, & ignis est accensus,

*Martyrium Domnae virginis, & Indæ eunuchi, † For. legendum Aegyptios. Aegyptio enim nauasis Diocletianum, & Achillemia cubatorum imperij Alexi dris vicis. * ἀρχιπρεσβ.*

*A Anthimum Nicomediensis episcopum, egregium exercitum. * ἡμεῖς ἡμεῖς, Persecutio Ascetiarum puellarum, circumdèq; martyria. Item Senatoriorum virorum.*

Virginitatis militum martyrium in ecclesia Natalis Christi celebratum holocaustum Deo offeruntur.

A sus, qui in temporis veluti momento ecclesiam omnem complexus, illos omnes viginti millium numerum expletes, in cinerem redegit. Deinde etiam beatæ Domnæ, post supplicia multa fortiter tolerata, gladio caput refecatur. Diuinus autē Anthimus primū quidē crudelissimē cæditur, subulis igne cādentibus talos perforatur, super fractis testis reponitur, baculis conuerberatur, crepidas æreas ignitas induitur, fiduculis aliisque tormentorum instrumētis excruciat, facibus aduritur, & ad postremum securi percutitur.

CAPVT VII.

Hæc sic apud Nicomediam in initio persecutionis gerebatur. Nō minus autem in Melitina + vrbe tyrānis grassabatur. Idem in Syria fiebat. Circūferebantur enim imperialia scripta, quæ ecclesiarū pastores carcere includi iubebant. Et erat ubiq; miseranda & grauis rerum facies, q̄ plurima millia passim traherentur atque raptarētur. Et quæ antea percussoribus, homicidis, & sepulcorū violatoribus erant præparata custodiæ, hæc presbyterorum, diaconorū, aliorūmq; eius ordinis sanctorum virorū choro replebantur: vt iam maleficis, prædonibus, aliisque cōdemnatis hominibus locus in carcere nō esset. Nec longè post, alix superueniunt literæ: vt qui in custodiis diis sacrificarent, liberi abirent: qui id facere recusarent, omni malorū genere affligerentur. Sedenim quis tandem, qui talia legat, tantam martyrum turbam dinumeret? qui per prouincias omnes strenuè decertarūt: maximè autē in Aphrica, & Mauritania: item Thebaide, & in Ægypto, vnde nōnulli etiam in alias diuertentes vrbes, ibi fortitudinem suam pro Christo, & constantiam exhibuerūt. Quorum quis non, si videat, cum stupore admiretur alacritatem, suppliciaque numero longè superiora? potissimum autem, post hæc omnia, cum agrestibus feris colluctationē: Pardanque, vrsi, apri, & tauri syluestres, ferro & igni ad feritatem excitati, grauissimè in eos immittebantur. In quibus omnibus, admirandum spectaculum erat, tanta generosorum & nobilium martyrum cōstantia & fortitudo. Verūm & illud maximo fuerit miraculo, quod feræ illæ carnibus humanis vesci solitæ, & longa fame efferatæ, ab illis abstinerunt, neque martyrum corpora attingere ausæ fuerunt: sed in alios, eos videlicet qui extra arenam stantes, illas contra pios Deoque charos homines prouocabāt & concitabant, stridore & impetu multo irruerūt, sacrosanctos athletas, nudis consistentes corporibus, easque manibus in se adtrahentes, minimè lædētes. Quod si aliquæ etiā incurrere in eos cōperant, quum quā proximè ad eos accessissent, derepentè ibi tāquam vi quadam repulsi, retrocedebant. Quod sanè factum, cōsternatione homines impleuit. Quippe quum in vnum martyrem sapius multæ immitterentur beluæ, infectis tamē ab eis rebus ferarum ductores abirent. Non minorem admirationem mouit strenuorū illorum martyrorū animus infractus, & quorūdam in imperfecta adhuc ætate senilis constantia. Vidisses enim ibi iuuenem nondum viginti totis expletis annis, vinculis liberū, manibus re-

cto statu in crucis speciem extentis, intrepido in D motoque corde tacitè precibus ad Deum vacantem, neq; vel se mouentem, vel genua inclinantē: quum quidem circa eum feræ crudelitatem spirarent, grauitérque rugirent, & iam penè diuinas illius carnes inuaderent & laniarent: cœlestibus autem frānis ora earū obturarentur, & veluti catenis in eos qui post illos stabant retraherentur. Vi dissēs alium tauro obiectū, qui aliis quidē, ex spectatoribus infidelibus cornibus in sublimè iactatis, quum plurimam vitæ partem icibus disciecisset, minacius autem & ferocius martyri appropinquas, ne stringere quidem eum posset, sed sensim tātummodo cornu peteret, linguæque pedes lamberet, & religiosè quodammodo discederet. Et quum ad eum modum multæ bestię in martyres immisæ essent, idēque omnibus accidisset, postremò carnifices ipsi animos despondentes, post plurima supplicia, aliāmq; grauium tormentorū vim illis illatā, ferro crudeliter omnes iugulabāt, & in profundū mare deiiciebant. Atque hæc quidem sunt nobilissimorum Ægyptiorum athletarum, quæ Tyri decertarunt, certamina.

CAPVT VIII.

Qui verò in patria sua martyrium obiere, quis vel eorū numerum inire, vel tot & tā varia tormentorum genera explicare queat? Quandoquidem quamplurimi vnā cum coniugibus & liberis propter Christum vitam ipsam prodidere, variisque mortis species adiere. Quorū aliqui post vngulas, flagella, & fiduculas, aliōsque cruciatus, ad quorum mentionem solam animus exhorrescit, fortiter præfenti robore toleratos, tādē igni sunt consumpti. Alij, & quidem innumerabiles, scaphis impositi, in alto submersi pelago. Nonnulli etiam refecare volentibus caput magno animo, iugulum præbuerunt. Multi fame enecci sunt, plures in crucem acti: & alij quidem eodem quo malefici modo, supplicio affecti: alij autē + inuersi, pedibus videlicet in sublimè sublatis, vitam diu grauitérque traxerunt, donec in cruce ipsa ita suffixi fame perierunt. Thebaide porrò quæ sancti martyres pertulerint, oratione persequi facile nō est. Corpora enim eorum testis vngularum vice tantisper dum vita illis superesset, tortores dilaniabant. Et machinis quibusdam mulierculas in sublimè pede vno, capite depēdente tractas, victimarū more suspendebant, * neque ea quæ natiuus pudor occulta esse voluit cōtegentes, & omnibus summæ inhumanitatis & crudelitatis præbentes spectacula. Quidam arborum frondibus alligati, miserabiliter excarnificabantur. Rami enim robustiores vi & arte quadā contracti martyrum crura diducta vinculis distringebāt: ac deinde illis in naturalem statum suū redire permisis, subitò membra, vt cuiq; erant alligata, læuissimè discerpebant. Atq; hæc omnia non breui tempore sunt patrata, sed annis pluribus malū hoc durauit. Ad decem nāq;, & triginta, & bis totidē, atq; etiā quandoque ad centū quotidie viri, iuuenēsque, admodum & mulieres suppliciis variis occidebantur, cōfertim veluti vna plaga internecionē sustinentes: ita vt ferri quoque acies continua sanguinis

Martyria Ægyptiaca.

† τοῦ παλίου ἀμβραχάπης σπλωβίτης. Martyria Thebaïdas σπουδισίμα.

* μὲν τῆς ἐπιπέδου οὐκ ἔστιν ἡ ἀποκαταστάσις.

Domna capō se plectitur. Anthimi episcopi mart. tyriac.

Generalis martyriorū plurimorum multis in locis exhibitio. vñ descriptio. † x. d. re. g. e. Euseb.

Quædam istorum martyrorū in Palaestina & Tyri in Phœnicæ vidit ipse. Euseb. lib. 8. cap. 7. Fera martyres qui eu obiecti erant, nō laniarūt.

*Divina mar-
tyrum ala-
critas.*

† *εὐφροσύνη.*

A tinctura hebetior fieret, & scindere amplius non valeret: carnificesq; defatigati, infirmioresque facti, successores alios acciperent. Animadvertere verò erat in hominibus nostris alacritatem, & fidei in Christum ardorem viuidum: quum enim vix contra priores sententias condemnationis à iudice prolata esset, alij aliunde confluentes, Christianos se esse confitebantur, pro tribunali ipso exultantes, neque tormentorum acerbicatem respicientes. Sed interrita prorsus liberrate pro Christo decertantes, cum magna animorum læticia libentissimè supremam excipiebant sententiam: usque ad eò, ut cum gratiarum actione ad finem usque perquam + decenter hymnos laudisque Deo canerent.

CAPUT IX.

*Martyrium
Philoromi et
Phileæ.*

H omnes quidem eximij verè pietatis propugnatores digni sunt admiratione: multo tamen excellentiores, qui diuitiis, genere, gloria, & sapientiæ studiis, præclarè consequuti famam, omnia ea Christi desiderio posthabuerunt. Qualis Philoromus ille fuit, qui primariam dignitatem ab imperatore apud Alexandrinos consequutus, cum splendido militum satellitio, pro dignitate sua, Romano more quotidie tribunali, causam dicens, astabat. Et Philæas Thmuitarum ecclesiæ Episcopus, qui quum muneribus ciuilibus ritè & decenter obeundis clarus fuit, tum maxime philosophicis artibus excelluit. Quum igitur propinqui, amici, & familiares, & alij magnas gerentes dignitates, ipse quoque iudex eos obrestarentur, ut sibi ipsis parcerent, coniugumque & liberorum per misericordiam rationem haberet, nullo modo adduci potuere, ut vitæ suæ consulere, & cultum Christi abiurarent. Itaque illi, constanti sapientiæ, seu potius Dei amantis animæ robore iniurias tormentaque à iudice eis illata, & postremò generosè admodum & fortiter etià capitale supplicium sustinere. Quandoquidem autem Philæam paulo antè diximus eloquentiæ vi longè alios antecelluisse, ipsemet prodeat, simulque & Alexandrina martyria exponat, & ipse sibi verbis suis certum præbeat testimonium, quæ verba ipse ex vinculis prius ad ecclesiæ suæ plebem scripsit, quàm extrema in eum est & capitalis lata sententia. Quum enim prolixè martyres, de egregia eorum in Deum æmulatione & Christi imitatione laudasset, hæc deinceps infert. Itaque æmulantes maiora illa dona Christiani martyres, labores omnes & omnigenas pœnarum species non semel, sed aliqui etiam bis pertulerunt. Et omne genus minarum, quum quidem militares satellites cum illis ambitiosa ferocitate contendentes, eas non verbis modò, sed etiam factis intentarent, de conceptra eos sententia minimè deterruit, propterea quòd charitas perfecta timorem eiiceret. Quorum virtutem, & in cruciatibus omnibus constantiam, quænam valeat commemorare oratio? Siquidem omnibus qui eos conuiciis iniuriisque afficere vellent, potestate permessa, quidam fustibus verberabantur, alij virgis, nonnulli flagellis, alij loris, alij rursum funibus. Et tormentorum varium spectaculum plurimùm laboris & ærumnæ habuit. Hi nan-

*Phileæ
Thmuitæ epi
de Alexan-
drinu marty-
rius scripsit*

que manibus post terga ligatis è ligno suspendebantur, & machinis quibusdam membra eorum omnia distrahebantur: deinde in corpora ad hunc modum distenta carnifices ex iudicis præscripto atq; mandato, non quemadmodum aduersus hominidas fieri solet, in lætera solù, sed etiam in ventrem ipsum, in furas, & maxillas tormenta variè & crudeliter ingerebant. Illi verò ex fornice manu vna alligati pendeabant, quibus cruciatu omni grauior erat articulorum membrorumque omnium distensio. Alij porrò ad columnas, vultu ad eas verso, ita alligati erant, ut pedibus non insisterent. Vnde fiebat, ut corporum mole deorsum vergente, vincula quoque ipsa magis constringerentur, grauioremque illis afferreret dolorem. Atque hæc non tantum, quum verba cum eis conferrentur, aut præses ipsis instaret, sed tantum non diebus integris sustinebant. Quum enim ille ad alios progrediretur, apud priores cum potestate sua alios relinquebat, qui eis vicem suam adessent, sicubi aliquis tormentis victus de sententiâ decedere videretur. Iubebat ille quoque vinculis eos acriter constringere, ac deinde anima defectos, atq; in terram repositos, hinc & inde trahere. Ita autem erant in nobis discutiendis in partem omnem solliciti, eaque tormenta excogitarunt & adhibuerunt, ut nequaquam hæc secundas ferrent partes, præ eis quæ aliquando quidam crudelissima aduersus hostes inuenissent. Fuerunt qui post cruciatu in catasta supra quatuor foramina pedibus vtriusque distenderentur, & necessariò supini iacere in catastæ ligno cogebantur: quum toto corpore à tor plagis recetia adhuc haberet & intima vulnera, nec substratas sibi testas ferre possent. Alij verò in solùm ab omnis generis tormentorum vi proiecti, iacebant, grauioremque etià cruciatibus ipsis spectatibus speciem præbebant: varia quippe & multiplicia pœnarum genera corporibus præferentes. Et quum crudelitas ipsa ad hunc modum sauiret, quidam inter ipsa tormenta decedebant, constantia sua aduersariis pudorem incutientes: quidam semineces in carcere inclusi, post dies paucos doloribus constricti emoriebantur. Nonnulli verò à tormentis medicorum cura restituti, diutiusque in custodiis detenti, animosiores etià fiebant. Itaque quum imperator esset, optioe proposita, ut vel contractis diris illis sacrificiis molestia omnino carerent, libertatemque quam à seipsis habebant, ab illis consequerentur: vel si non sacrificarent, capitalem sententiam exciperent: illi nihil morati, perliberes ad supplicium ibant. Sciebant etenim, quæ nobis in diuinis literis sunt proposita atque præscripta oracula: Nā qui, inquit, diis aliis sacrificat, exterminabitur. Et rursum: Non erunt tibi dii alij, præter me. Hæc Philæas, + non minus Dei quàm sapientiæ amator, sic recenset: ecclesiæ suæ, ut veram pietatem * tenacissimè retineret, cohortans.

*Contra idola
latrariam.*

† *ὁ ἐξ ἑστῆς
ἀπέθανε
ἀποφθῆναι
* ἀποφθῆναι
θῆναι.*

CAPUT X.

Ed quid opus est singillatim Deo dilectorum martyrum fortiter facta & noua certamina, quæ per orbem omnem obiere, referre? Quum alia afferre liceat, per quæ facilius quum ipsorum tyrannorum effertam crudelitatem, tum egregiorum victorum incredibilem

Oppidum quoddam phrygiæ totum propter Seruato vna Christi confessione incendio consumptum Adactus martyr. Magister officiorum Catholicus.

A erga Christum affectionem & pietatem probare possumus. Non enim vnum & alterum, aut etiam plures cateruatim, sed oppidum + totum Phrygiæ quoddam, ciues scilicet vnâ cum coniugibus & liberis vniuersos, milites armati circūuallantes, igne iniecto exusserunt. Crimen erat, quod & præfectus magistratusque & populus eius omnis Christum inuocarent, eisque qui idola colere eos iussissent, minus obsequetes essent. Vir etiam quidam Adactus nomine, omnibus honoribus functus, illustrique apud Italos loco natus, quique per magistratus & dignitates, quas plurimas gesserat, ad sublimitatem Magistri officiorum peruenerat, pietate autem & confessione Dei facile omnes antecellebat, in eo ipso munere martyrij coronam accepit.

CAPVT XI.

S Ed quid attinet singillatim martyres ipsos recensere, aut etiam numerum eorum inquirere, suppliciorum denique tam varias species stilo persequi? Quum eorum plerique securi percussi, quod eis in Arabia accidit: nonnullis crura fracta, sicuti in Cappadocia factum: aliqui pede altero ad caput alligato, in sublime sublato, molliore igne supposito, fumo ex materia viridiorie proueniente sunt suffocati, quod in Mesopotamia euenisse legimus. Quibusdam nares, labia, aures, manus etiam & pedes amputati, & ipsi veluti quædam victimæ in carnes dissecti: quod Alexandria vidit. Quis verò Antiochena supplicia memoret? ubi ignes & craticulæ fiebāt, non confestim mortem accelerantes, sed sensim martyrum copora torrentes, suppliciaque & pœnas in longum extrahentes. Fuerunt ibi etiam, qui dextras citius igni ardenti comburendas immitterent, quàm execranda sacra & sacrificia attingerent. Reperti quoque sunt, qui prius se ex locis superioribus præcipientes darēt, quàm periculum tormentorum adirēt: mortem potius citam obire, quàm vt impiorū laqueis caperentur, properantes. Horrenda verò prorsus sunt, & auditu intolerabilia, quæ in Ponto martyres sunt passi. Quibusdam enim in summis digitis præacutis calamis vngues perfodiebantur. Alij verò plumbum igne liquefactum, picemque bullientem scapulis & dorso excipiebant. Nonnulli partibus eis quæ honestè non nominantur, cruciatu fœdos silentioque tegendos perferebant: quos nobiles illi & fortes viri philosopho planè animo & pia quadam ambitione sibi contra recens inuenta tormenta, exuberantem abundantiam constantiæ esse ostenderunt, generosam quandam cõtionem nouis præmiis aduersus spursæ & inhonestæ supplicia instituentes. Postquam verò victi immanium tormentorum noui artifices, cædibusque fatigati sunt, adimpleti iam ad fatiatarem usque torrentium instar profluente martyrum sanguine, tandem ad adumbratam & fucatam bonitatem sunt conuersi, vt scilicet amplius tam inhumaniter atque crudeliter nobiscū agere non viderentur. Non enim popularium cruore ciuitates contaminari, neque inhumanitate imperatorum benignitatem calumniis obüci debe-

Maria martyrum supplicia.

Martyria Antiochena.

Pontica.

Virtute & cõstancia martyrum carnis fœces velli.

re, sed potius imperialis potestatis beneuolentiam D atque clementiam in vniuersos extēdendam esse dicebant. Quapropter edicto cautum est, ne Christiani neci dederentur: quod perinde id esset, atque si pœnis suppliciiisque modus finisque imponeretur. Imperatū verò, vt oculi hominibus nostris effoderentur, & pedum alter abscinderetur. Ita enim fore, vt inhumanitas ipsa humanior, & ad vindictam lenior esse videretur. Factum sanè per eiusmodi + humanam inhumanitatem impiorum hominum, vt iam verbis complecti non sit, quanta multitudo eorum quibus dextri primū oculi ferro excisi sunt, deinde ignis in vulnus ipsum iniectus, veluti errabunda hincinde circumierit: aut quanta vis fuerit eorum qui sinistros pedes ignito ferro violentius adulti, eos post se trahebant, quasi telluris inutile pondus facti: præterea eorum, qui inhumanissimè per prouincias ad metalla, non illi quidem necessitatjs aut vsus alicuius gratia, sed vt ibi summis ærumnis vexarēt, sunt damnati. Alij porro aliter afflicti perdurarunt: quos referre, quia luctu certationisque eorum omnem superant orationem, perquam est difficile.

Cedes Christianorum phibetur, mutilatio membrorum in eis præcipitur. + Antiochena + Phrygiæ + Pontica.

CAPVT XII.

E Ec viri tantum, sed multo etiam magis mulieres virilibus animis præclare se gesserunt. Qualis Antiochena illa fuit, propter virtutem aliâque eximia ornamenta apud omnes admodū celebris. Quæ filias duas forma & ætatis flore excellentes habens, quæ ad euitandam inuidiam clam in longinqua terra latens aliquandiu mansisset, & in patriam reuocata esset, à militū manu, vnâ cum illis capta est. Atque vt de se ipsa & puellis itidem spem omnē abiecit, quæque expectandæ essent erūnæ atque calamitates secū ipsa in animo cõsiderauit, & ab improbis illis violentisq; hominibus, de fornicationis periculo ea quæ nec summis auribus ferenda esse viderētur audiuit, quæ filias ad virginitatem usque ad vitæ finē inuiolatam cõseruandam est adhortata, tum verò idolorū cultū quauis pernicie, ipsaque ad eò morte deteriorè esse illis persuasit: vnū esse vtriusque mali effugiū sapienter asserens, si ad Dominum perfugerēt. Puellæ porro, quæ ambæ in matris sententiam discederent corporibus suis ritè atque decenter eo habitu quem tum tempus suppeditabat amictis, quia in medio erant itinere, paululum à via digressæ, custodibus deceptis, in fluuium quibî præterfluebat se coniecere. Aliud quoque in eadem vrbe sororum par, non minus quàm illæ virginitatis dote, vnanimi consensu, pulchritudine vultus, animorum generositate claræ, diuitijs quoque & præclari nominis fama illis non inferiores, studio etiam & emulatione pares, eodem decurrentes stadio, vt tamè non sola terra eiusmodi obtineret ornamenta, in sinum maris se ipsas præcipitarunt. Hoc enim ita eas facere, quorum incomparabilis esset improbitas, persequutores simul & impudici homines cogebant. Addam quoque aliud grauis & pudicæ virginis, sanctum quidem illud, sed festiuum etiam atque facetum factum.

Flouilla Antiochena viridua filia, ne se stupro & idololatria cõtaminarent, matris suæ se in amnem precipitant.

Euseb. lib. 8. cap. 12. Alia quoque dua Antiochena virgines sorores eadē de causa in mare se coniecere.

A

CAPVT XIII.

*Puella Nico-
mediensis, qd
diu sacrificia
re nollet, ad
prostitutum
dānata, arte
quādā pudici-
tiam conser-
uat, & mar-
tyrū iube.*

Alia quēdam puella, perpulchrum & inuolatum testimonio omniū virginitatis ornamentū, quia comprehensa deorum cultum vt summum malum auersata fuerat, impotentibus & impudicis viris ad ludibrium & turpem libidinem tradita est. Et illa iam ita abducebatur: quum ei casu quodam, inter eundem Antistes ecclesię Nicomediensis Anthimus obuius sit. Ibiq; ab illa interrogatus, vtrum sibi ē duobus æqualibus malis magis eligendū videretur? respondens ille: Filia, inquit, Euphrasia, pulcherrimum quidem est castę virginitatis donum, sed maius præstantiūque fidei præceptum. Quandoquidem enim, si casus aliquis aut necessitas ita ferret, multo magis pallam ipsam præstaret quàm corpus diripientibus dare: in præsentibus quoque malis & tentationibus eodem modo rem dispicere conuenit. Et si permissum non est vt vtrunque retineas, vt saltem animam incontaminatam conserues, faciendum tibi esse duco: vt scilicet mente ipsa per fidem confirmata, carnem iniuriis & contumeliis improborum permittas. Consilio viri eius cognito, animo etiamnum in vtranque partem fluctuante, tandēque se vt vtrunque saluum retineret, cōfirmante, quō abducebatur sequitur. Atque vbi iam in eodem est conclauī cum improbo iuvene clausa, techna quadam illum circumuenit, veneficam se esse profitetur, mercedēque ingentem conseruatę pudicitię pollicetur, quę eum à morte conseruet: pharmacum scilicet, quod ille perunctus, in bellorum certaminibus & præliis nullo prorsus telo aut ferro violari aut confici posset. Quod si de tali remedio, inquit, periculum facere vis, illico id tibi manifestō exhibebo. Ille id statim parari permittit. Tum illa verē sapiens, ceram oleo liquefactam, manibūque subactam collo suo circūcirca inungens illinit: quod vbi perfecit, petere eum iugulum suum ense quibus posset viribus adacto, remediūque eius vim & efficaciam experiri iubet. Atque ille, quā potuit validissimē ensem in eam demisit, caputque eius ictu vno resecuit. + Consimiliter huic virgo alia libidinosi ad turpem concubitum data, ad eam venientibus, putridum contagiosūque vlcus se in tectis membris occultisque locis habere dixit: eosdēque, vt sibi ipsis parcerent, ne scilicet consuetudine Venerea se quoque eo malo contaminarent, rogauit: dilato fœdi congressus tempore, quāprimum integram valetudinem recuperasset, se in potestate eorum futuram pollicita. Ad hunc modum insanis amatoribus deceptis, Deus pudicitiam eius tali arte conseruauit, & se illa ab illis absoluit. * Alius enim iuuenis quidam, sub libidinis & petulantię pretextu metreticularum curatorem lenonem accedens, noctem puellę eius quinque numis aureis mercatus, & ad eam ingressus, tunicam quidem ipse suā ei iniecit, eamque vt agnosci non posset, probē contactam exire iussit: ipse autem vestibus illius amictus, & deprehensus, capitis pœnam dedit. Eodem tempore Ascetes quidam, castitatem & virtutes alias piis studiis sedulō meditans, æquali decertauit agone. Is quū expugnari omnino non

*Nā & pœ-
nā ad leno-
nem dānan-
do christianā
posim quā
ad Leonē cō-
fessi estu
labem pudici-
tiae apud nos
atrociorē om-
ni pœna &
omni morte
reputari: nec
quicquā ta-
men profuit.
Tertull. 9.*

*† Puella aliā
castitatē quo
que suā pia
techna, quū
impudicis ho-
minibus ad
consumeliā
data esset, cō-
seruauit.*

** Iuuenis
pius puella
eius pudici-
tiam morte
sua redimis.*

*Monachus
inter impudi-
cā mulieris
illucbras, in*

potuisset, nullāq; aduersariis vincendi spem reliquisset, post innumera tormenta in lecto vinculis ligatus reponitur: & mulier impudica ad eum immittitur, quę illum complectens, exosculans, manūsq; petulanter ad membra secreta adhibēs, procacissimē ad rem illicitam, nihil prorsus lasciuia & illecebrarum prætermittens, concitat. Ille aliud quod faceret nō habens, linguam ipse suam morsu concisam, dentibūsq; comminutam, in faciem meretricis expuit. Quare sibi ipse quidem pro voluptate acres dolores, impudicę autē illi probum atque stuporem cum acerbitate, tam vehementibus illis illecebrarum insultationibus superior, conciliauit. Et sicuti in certamine pudicitię aduersus eam victor fuit, ita paulo post vitam martyrij sigillo confirmauit.

*D quem suam
mordicus co-
scindis.*

CAPVT XIII.

LAdem tempestate & Pantaleon, qui & Pantaleemon dictus est, enituit, verbisq; & factis miraculorūq; prodigiis Christū exaltans magnificauit. Factis quidem, quib⁹ ille insustētabilibus cruciatibus fortiter restitit: depugnauit enim cū ferro secante, plumbo feruente, & rota membra comminente: atq; in æquore maris innatans, lapidē molarem perinde atque leuē volucrem suū traxit, in mediis vndis non aliter atq; in sicco pavimento subsiliens: bestiis quoque & gladiis, vnā cum Hermolao episcopo, Hermippo & Hermocrate superior fuit: & ita corpore solutus, spiritu coniunctus cōpactus atque vnitus est. Verbis autem, quibus Dei mysteria & virtutē depredicans, aduersariū ipsum pudefecit. Hoc ipso anno & clemēs Ancyranus episcopus, cum Agathangelo excellentissimū martyrium suū est exorsus. Viginti octo nanq; annis pro Christo splendidissimū absoluit cursum. Siquidem post mūdum conditū quicūque pro Christo certamen igne ferro, lapidibus, lignis obierunt, quīve cū bestiis depugnarūt, & diuturnis vinculis afflicti sunt: præterea qui diuersis modis in terra, in aëre, in aquis, cū suppliciis sunt colluctati: tum autē qui vel frigore, vel calore nimio sunt consumpti, aut qui aliis quibuscūque pœnis & tormentis vitā amiserunt, eos omnes meo quidem iudicio sanctus ille Clemens, & cū ipso Agathangelus longē superauit: primū quidem Romę, deinde Nicomedię, quū feritate & crudelitate aliis præstantes tortores, eis excruciantis, vices per successionē mutant, ab omni iam tormentorū specie destituerentur: ad postremū autē gladio percussi, vitā hęc im mortali illa cōmutarūt. Quomodo verō Eustratium, + comitēsq; eius præteream? qui ex Arabra cis regione Armeniis finitima ortus, in Græcarū quidē disciplinarū scientia nemini erat secundus, professionem autem nostrā occultē discens, propalām Lysię Orientis præfecto inseruiuit: qui ibi impiorum imperatorum iussu, cædes piorum hominum patrabat. Enimuerō Eustratius scrinarius, siue Ducalis ordinis scriba factus, quum mirificam nobilium martyrum constantiam vidisset, æmulationēque eorum in animo concepisset, non alios expectat accusatores, sed seipsum ipse defert. Nam impiorū amentiam & vanitatem coarguens, in sublimē extēsus, acriter verbe-

*Martyrium
Pantaleom-
ni.*

*El ermolai
episcopi, Her-
mippo, Her-
mocrati.*

*Item Clemē-
su Ancyra-
ni episcopi, &
Agathange-
li.*

*Eustratij
† comitē.*

A ratur, igne viscera eius aduruntur, sale & aceto perfunditur: ad hæc fragmentis testarum ita obteritur, ut torus ipse unum videretur esse vulnus. Ut autem divino nutu, corpus fortissimi martyris veluti squamis ab eo delapsis, ad pristinum formæ statum est reuersum: idem stadium eiusdem cum eo animi Eugenius ingreditur, & item Auxentius, Lybia autem Nicopolim proficiscere, martyres crudelem in modum tracti atque raptati sunt. Ibi etiam Mardarius est productus. Et Auxentius quidem capite est plexus: Mardarius autem per talos in sublime suspensus, subulisque ignitis perforatus atque dispunctus, & facibus insuper exustus, vitam finiit. Ceterum Eugenius, qui in impietatem inuectus esset lingua abscissa, deinde manibus atque pedibus eius fractis, decessit. Sapiens vero Eustratius, cum Oreste, ad Agricolaum Sebastiam abductus, per ignem uterque holocaustum Domino sunt oblati. Multiplices quoque & variæ torturæ Eulampij & Eulapiz in vrbe Nicomediensi: Anastasiz etiam, quæ Romæ membris est mutilata: alteriusque ei cognominis, quam post supplicia alia tolerata ignis tandem consumpsit. Insuper Agapæ, Irene, & Chioniz, nobilissima martyria silentio prætereunda non sunt. Sicuti neque Sergij & Bacchij, egregiorum sanè victorum, ad finem usque conseruata fortitudo: quorum alter sustium lethalibus verberibus, alter gladio interemptus est. Aliorum verò innumerabilium, quis vel saltem ipsa nomina, vel martyriorum genera recensere queat?

CAPUT XV.

Iisdem quoque temporibus, Georgius ille, magni inter certatores istos nominis & agminis martyrum coryphæus, laborum pro Christo toleratorum veros percepit fructus. Hic in Cappadocia adhuc adolescens forma præstanti, & qui nondum primam produxisset lanuginem, fortissimè certaminibus pro Christo perferendis martyrium obiit. Captus enim, quod in dæmones acriter inuectus esset, Imperatorumque impietatem derisisset, supra naturæ captum perquam acerbos sustinuit cruciatus. Namque post carcerem & vincula, vngulæ acutæ eum exceperunt: mox calce ardenti est adustus, fiduciamque rursus distractus, mucronibus membratim dissectus, plurimisque aliis pœnarum tormentorumque machinis attritus, generosam animi sui constantiam, firmiterque mentis suæ robur fati declarauit. Adhuc Glycerij impostoris + bouem euertit ac sustulit, & Alexandram reginam iam dudum defunctam oratione sola ab inferis reuocauit: tandemque ut virum deceret, gladio percussus, ex hac vita migravit. Nobilis quoque ille Procopius Cæsareæ Palæstinæ natus, inter martyres eodem tempore illustris maximè fuit, cui Dioctetianus Ducalem quidem in Oriente sublimitatem dedit, Christus autem eum à cælo ad se veluti Paulum vocauit. Et is quidem illa accepta, inexpugnabili verò crucis armatura perinde atque generosus & fortis miles armatus, primum aduersus eos qui sensu percipiuntur, deinde etiam in eos qui mente sola perspicuntur hostes depugnauit. Aureis namque & argenteis, quos sibi fieri curauerat, diis comminutis, eorumque precio in pauperes expenso,

mox etiam cum eis qui friuolos adulterinosque deos propugnabant, bello congressus, illorumque infirmitate per infamiam notata, ipse verò Iesu Christi immensa naturamque supergressa potentia magnificè laudata, quas non ille pœnas fortiter tolerauit? quæ illum fiduciam & torturæ prætereire? quibus vngulis cutis eius concisa non est? quos ignes quasve faces membra eius experta non sunt? quorum ferramentorum mucronumque corpori eius intentatorum acies hebetatæ non sunt? Per quæ atque his similia tormenta, quæ plurimis ex primis intimisque imperatorum consiliariis ad Deum præmissis, postremò & ipse gladio percussus, cum incredibili læticia ad dudum sibi desideratum Christum concessit. Hercules autem, quum Thessalonicam venisset, Demetrium quidem Christi martyrem, primarium eius loci virum, ciuitatisque ad eum ipsius præfectum, qui ei Christum profiteri delatus esset, custodiri iubet. Ciuitati autem certamina & ludos equestres exhibet. Atque in iis luctatorem & pugilem nobilem atque inuictum, roboremque & viribus corporis insustentabilem, artis militaris & bellicæ peritum, cuius fortitudine Maximianus gloriari etiam solitus fuerat, nomen illi erat Lyæo, in harenam producit. Quum itaque is in medium processisset, neque quisquam esset qui cum illo congredi auderet: iuuenis quidam Thessalonicensis ciuis, aspectu pulcher, moribus autem humanus & gratiosus, ac martyri Demetrio maximè charus, Nestor nomine, celeriter ad Demetrium currit, ab eoque petit, ut quum ei cum pugile illo congredi permittat, tum oratione sua robur virisq; augeat. Demetrius ei benedicit, & Lyæum (inquit) vices, simulque pro Christo martyrium sustinebis. Ille in certamen progressus, Lyæum, in mucrones, qui in terra sursum versum defixi fuerant, prostratum occidit. Sed & ipse illico, imperatoris iussu, qui ira contra eum exarserat, occiditur. Deinde quoque Demetrius, qui illum precatione confirmasset, hastis per latera pluribus confossus, à vita excessit: & in proximam coniectus puteum, ad hunc usque diem iugem vnguentorum profert fontem. Hæc de celeberrimis illustribusque martyribus. Qui verò reliquorum multitudinem cognoscere vult, is diligenter Eusebij Pamphili volumè legat, quod de cætu martyrum composuit, in quo ineffabilis Christi virtutis & potestatis clarissima indicia atque testimonia ostenduntur.

CAPUT XVI.

Amvnuenque eorum nominatum recensere, non modò difficile mihi esse, sed neque omnino fieri posse videtur. Ut autem simplicius præclarissimos quosque referamus, primus veluti in publica verè pietatis columna illustris; loco proponatur Nicomediæ episcopus Anthimus, capitis supplicio defunctus. Secundus sit, qui vitam omnem sanctissimè peregit Antiochenus Lucianus, ecclesiæ vrbis eius presbyter: qui verbis iuxta & factis Nicomediæ in præsentia imperatoris bonam professionem consummauit. Tulit quoque Phœnicia spectatos martyres, rationalisque gregis Christi præclaros pastores, ecclesiæ Tyri episcopum Tyraniomem, & Sydonis presbyterum Zenobium. Sylluanus au-

Eugenij, Auxentij, Mardarij.

Orestij.

Eulampij. Eulampia. Anastasia. Anastasia alterius. Agapæ. Irene. Chionia. Sergij. Bacchij.

Georgij.

Procopij.

Demetrij.

Lyæus pugil.

Nestorij.

Eusebij Pamphili de martyribus liber.

Anthimus episcopus. Lucianus presbyter.

Tyrannio
martyr.
Zenobius.
Sylvanus.
Martyr
100 p.
Zenobius.

Sylvanus cō
39 sociu.
* in pavor.
Euseb.
Pelus.
Nilus.
Pamphilus.
Petrus Ale
xandrinus ep̄s
Epi Aegyptij

Pax ecclesia
rū ante Dio
cletianum.

a Repentina
sub Diocle
tiano Chri
stianorū per
sequutio.

Diocletian⁹
& Herculi⁹
biēnio toto cō
tinēter Chri
stianos affli
xerūt. Perse
quutionē aliē
reliquā an
no octo tyrā
ni successores

A rem, Emesena ecclesie antistes optimus, cum quibusdam aliis, bestiis obiectus, inter martyres caelestibus perfuitur gaudiis. Antiochia porro duo praecipui, fortissimè mortè perferentes, Deo victimam seipsos obtulerunt, alter in vendas maris proiectus, alter (erat is Zenobius, medicorum optimus) laterum tormentis immortalis. In Palæstina apud Gazam Sylvanus episcopus, cum aliis vndequadraginta, ad Phæneæ aris metalla gladio est confectus. Pelus autè & Nilus, Aegyptij episcopi, cum quibusdam aliis non paucis, igne sunt combusti. His accenseatur magnus ille & admirandus Cæsariensis Pamphilus, cuius filius (sicuti fertur: ut autem alij putant, sororis eius filius) fuit Eusebius, ecclesiasticus historicus. Alexandriae verò & in Aegypto omni, atq; etiam Thebaide, primas fert episcopus Alexandrinus Petrus, certissimus episcopalis functionis canon & regula. Cum quo eodè stadio decurrerunt, Faustus, Didymus, & Ammonius. Præterea autè Phileas, Hefychius, Pachomius, & Theodorus, Aegyptij episcopi: &

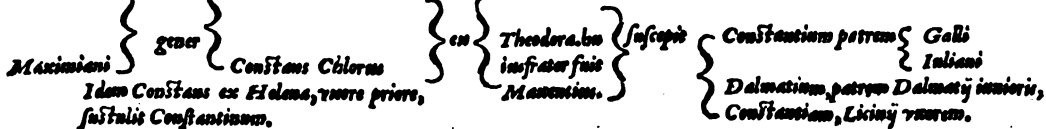
B innumerabiles insuper alij satis celebres, qui in literarum monumenta nō relati, ab eis apud quos martyrio sunt defuncti hominibus magnis ornantur laudibus. Eorum verò labores & certamina historiae huic inferere, quod præter institutum nostrum sit, visum non est. Restat nunc, ut palinodia & recantationem perpetrata in nos crudelitatis adtexamus. Fuere quidè antea nobis à Romanis imperatoribus res quietæ & tranquillæ, quo tempore professio Christiana omnibus modis quàm maximè floruit: ita ut totis decem atque etiam viginti annis splendida pacatq; serenitate plurimū fulgente, frequentissimos ageremus conuentus, iucunditatibusque ac deliciis frueremur, & pace secunda quasi diffuseremus, libertate nostra magis ac magis gliscente, atque incrementa sua indies capiente. Ecce autem de improviso imperatores sententia mutata, citra clarigationem atrox illud & irreconciliabile contra nos bellum mouent, quod propè perpetuum duravit biēnium. Quum verò nouum insolitūq; quiddam auctori & duci importunitatis eius & malitiæ accidisset, rursus id mutauit omnia, & ad statum inopinatum adduxit, rebus imperij in duas partes diuisis: quod ante id tempus ad eum modum factum esse non legitur. Ego verò mutationem eam alius ab ipso initio repetens, quantum potero exponam.

CAPITULUM XVII.

Diocletianus ipse viginti duobus omnino annis imperium tenuit: & quarto imperij sui anno, cum æqua potestate, Maximianū Herculum sibi adsciuit. Horum Diocletianus generum sibi in filia Galeriana legit Maximinum, qui etiam Gallerius est cognominatus. Maximianus Herculus autem Theodoram priuignam Cōstanti, cui etiam Proceri & Chlori cognomen fuit, Claudij, qui ante Diocletiani

**

Aurelianum imperauit, + Amitino tribuniciam Dignitatem, in matrimonium locauit. Generi porro isti, ambo uxores antea habebat, sed eas in imperatorum gratiam repudiarūt. Theodoræ porro frater erat Maxentius, qui, sicuti deinceps dicemus, in Miluio ponte interiit. Ex ea Constans duos suscepit filios: Constantiū, qui impij Iuliani & Galli pater fuit: & Anibalinū, qui Dalmatius quoque dictus est, iunioris Dalmatij patrem: & filiam Constantiam, quæ Licinio postea Cæsari renūciato nupsit. Gallerius Maximinus Diocletiani gener, duos quoque habuit filios: Maximinum, qui Oriētalem tenuit imperium, sub quo Basilij magni paterni parentes, propter eius seuisissimam persecutionem, in solis habitauerunt montibus: & Seuerum, Romæ Cæsarem declaratum, cuius in locum deinde Romani suffecerunt Licinium, Constantino gratificati, coniugis illius fratri, qui tum in Galliis & Britannia cum imperio fuit. Cōstantis enim Chlorus, aliū quoque ex beata Helena sustulit filium Constantinum: cui etiā imperium, quod Christianam ritè suscepisset fidem, reliquit: reliquis, quos ei Theodora genuit, filiis (propter segnitiam) abdicatis. Constantini eius ortus sic habet. **

CAPITULUM XVIII.

Tyranni, quos diximus, quum irreconciliabilè prorsus furorè in Christum suū satis ostendissent, continuò variæ grauēsq; diuina vindicta plagæ imperiū Romanū obruerunt. Nā Persæ, Parthi, Sarmatæ quoque, et pleriq; alij finitimi populi, Varacho duce, Romanā ditionē vastarunt. Ad quem per fœdera pacta placādū, qui tum rerū potieban tur imperatores, Cōstante Roma legatū misere, ut quum pacē cum eo componeret, tum annua ei dona, redimendi scilicet belli gratia polliceretur. Is ab occidēte orientē versus nauigās, ad locū qui + Drepanum dicitur, applicat. Situm autem est Drepanū ad Nicomediz sinū, in altū mare lōgius prominēs. Ibi Constanti desideriū cōcubitus incescit. Quod ubi cognouit hospes eius, magnificētia & splendore cohortis eius regio permotus, filiā ei suā, venusta forma ætatisq; flore iam nubilem puellā cōciliat. Ille cū ea rē haber, cōcubitūsq; mercedē peplū ei purpura intextū donat. Noctē ea Cōstanti mirifica visio est oblata, quæ cū timore quodā perculit. Quapropter & puellæ patrē est cohortatus, ut filiā, quæ insigne quoddā donarium gereret, impollutam diligētius assuetaret: & quod ex ea natū esset, accuratius educaret. Vidisse quippe se ea qua dictū est nocte aiebar, ī tabernaculo suo, præter naturā ab occidentali oceano oriētē + solē. Cæterū legatione rectè obita, Cōstās alio itinere Romā reuersus, vnā cū Gallio Maximino Cēsare est creat⁹: nec ita lōgè post, uterq; Augustus factus. Et Diocletianus Herculo imperatore

Sunt ecce -
quod. Infrā
cap. 22.
* Nonnulli
Maximiani
uocant.
De Diocle
tiano et Ma
ximiano, or
tūq; liberu
& generu.
Cōstās en
alij Cōstan
tium uocant.
† Per filiam
nepotē, Eutr.

Constans ad
Persas lega
tur.
Ab alio
Drepano no
minatur.

Drepanū Cō
stanti filium
Cōstantini
erat.

* uocabatur.

† quædam
Cōstās Chlo
rus, Maxi
minus Gal
lerius, Cæsar
lidus & c.

De Helena Constantina uariis historiis variant. Greci eam matrem suam arrogant. Latini Britonum regis filiam fuisse scribunt. Pater quippe Constantini Constantius Gallia & Britannia imperauit. Posteriore potius. Constantinus in aula Diocletiani educatus. Domestici scholarum, quales etiam in Principum aulae aluntur regij pueri.

A Romae relicto, ipse Nicomedia se recepit. Accidit deinceps, ut Oratores alij ad Parthos mitterentur, qui & ipsi Drepanum diuenterunt. Et qui Constantino ex hospitis filia Helena progenitus erat infans, puerilem ludens ludum, a quodam ex Oratorum comitum numero offensus, admodum ei succensuit, & obiurgationes illius indignissime tulit. Ibi tum mater, Constantis eum puerum esse indicauit: camque rem, peplum illud purpura exornatum proferens, confirmauit, & facies ipsa indolesque generosa filium illius esse satis testabatur. Ea re Constantinus ex legatorum sermone cognita, postea comitatu regio puerum una cum matre Romam adduci curauit: Veritus autem, ne illis absurdi quidquam a Theodora + legitima vxore sua per zelotypiam & coniugalem emulacionem accideret, Constantinum filium Nicomediae ad Diocletianum, qui ibi cum Gallerio Maximino genero erat, misit. Atque ibi ille benigne susceptus, in palatio apud Imperatorem vixit: & inter domesticos scholarum adscitus, Graecas disciplinas addidit, simulque Christianismum est complexus.

CAPVT XIX.

Cum autem videret illos Christiano gaudere sanguine, abhorere ab eorum consuetudine & contubernio cepit. Illi porro Deorum superstitioni, ut nulli alij, quam maxime dediti, auguribus auspiciisque consultis, occulte cognouerunt, Constantinum non modo toto Romanorum imperio potiturum, verum etiam Graecorum idololatriae euerforem, ac Christi & Christianorum eximium amatorem futurum. Itaque Diocletianus illum Alexandriae in Aegyptia Achillis rebellionem, quamuis egregia manu edentem facinora, interficere est conatus: & Gallerius in Palaestina ei insidias struxit. Quibus ille copertis, nutu Dei, qui omnia recte & sapienter dirigit, Nicomedia soluens, ad patrem in Gallias traiecit: qui illum etiam, Christianorum sacra pie colens, & propediem testamento iam condito moriturus, ad se commodum euocauerat: quo maiore etiam animi voluptate & laetitia aduenientem eum excepit. Assurgens igitur in lecto, aliis abdicatis, quum ei ipsi liberi, Senatus, populisque vniuersus, & aduenae quoque permulti adessent, insignia Imperatoria & coronam auream Constantino imposuit, praconis munus ipse pater in filio adimplens. Haec enim ad Senatui & filium ipsum est loquutus: Nunc mihi mors vita ipsa dulcior est futura: nunc optatus adest obitus. Teneo siquidem maximum Epitaphium, sepulchralisque monumentum, meum filium. Et quod in terris Imperatorem relinquo, qui Deo bene iuuante, Christianorum lacrymas absterfurus, & patratam ab impiis tyrannis crudelitate vindicaturus est: id ego summi mihi felicitatis loco esse duco. Deinde ad multitudinem conuersus, bono animo esse omnes iussit, qui a vera in Christum pietate non desciuissent, quem deinceps cum Constantino in armis fore dicebat. Constans namque in crapula illa impietatis sobrietate conseruauerat, & Christi religionem obtinere plurimum studuerat, atque

a Achilles incubator imperij Alexandriae per mensis aliquot obsessus, & in potestate redactus, feruente Diocletiano obiectus. Achillemus alij hunc vocant. Constantinus pariter ex Sarmatia egregia victoria, veritus ex ea laude gliscens sem inuidiam, ad patrem transfugit. Bapt. Egnatius. b Insidias sibi struit Constantinus deuitat. c Constantinus a patre Constantio successore Imperij iussit suum. d Constantinus Christianus semper fuit.

D in ingenti illa iniquitatis eluione igniculus inextinctus permanerat. Quum etenim plurimum esset vbi que piaculorum, & caedes ciuiles per orbem vniuersum grassarentur, quaecumque sub eius ditione erant vrbes, immunes ab ea contaminatio ne & clade erant. Et imperium eius veluti tutissimum portus erat pietatis Christianae, in quem, quicumque propter Christum affligerentur, rectissime perfugiebant, ibique conseruabantur. Constantinus, Constantino Imperatore facto, primo anno ducentesima prima Olympiadis feliciter decessit, etatis quinquagesimo sexto, Imperij autem vigesimo tertio: quod ita cum magna gloria administrauit, ut a Romanis quodammodo in Deorum numerum referretur. Natura namque fuit maxime leni & clementi, nec vnquam quidquam contra nos egit: imo nos ille semper fouit & seruaui, sicuti est dictum. Quapropter dignam etiam tali vita est conseruatus mortem, tam moderato & pio filio successore & imitatore absolutissimo sibi constituto, defunctus. Haec de Constantino, qui ita diuini numinis prouidentia ad Imperatoriam sublimitatem est euectus, satis sunt. Nam haec de re deinceps quoque dicemus.

Constans uero mississimus Italia & Africa imperium suscipere recusat, Britannia & Gallia constituit. P. Lat. i. Apud alios reperitur Olympias 272. & hoc rectius. f Constantinus obiit. Europ. Erocl. Almannorum regis praecipue opera Constantinus imperium arripuit.

*** De Constantino isto Eusebius lib. 1. de uita Constantini memorat, percharum eum cibibus & subditio suis fuisse, quos uallis exactionibus grauatis. Et cum aliquando sine Diocletiano sine Maximiano per legatos pecunia ei penuriam obiceret, illum opulentissimos quosque, ut se pecunia ad necessarios suos praebenda adiuuaret, euocasse: Et uero magna animi alacritate ingentem vim auri & argenti, de occasione principi suo gratificandi sibi gratulantes, ad illum eum qui dicti sunt legatis praesentibus attulerunt. Tum Constantinus ad legatos conuersus, nunc demum sibi dixit representatum thesaurum esse, qui dudum apud ciues suos seruatus fuisset. Legati renuicere hoc Augustus iussit, cum admiratione discesserit. Et Constantinus cibibus suis pecuniam eam omnem restituit.*

CAPVT XX.

On multum intercessit temporis, & Diocletianus una cum imperij sui consorte Herculio Maximiano, ex constituto Saloniae conuenere: ibique inter se constituere, ut die uno ambo Imperiali potestate deposita, priuatorum vestem sumerent: ut quidem Eusebius Palaestinus ait, quod mente capti, desipere coeperint: ut reliqui uero scriptores referunt, quod Graecorum philosophorum vitam sibi degendam legerint. Quum etenim satis diu imperio gerendo summa potestate usi, & deliciis affluxissent, & gloriam magnam sibi comparasse uisi essent, generos etiam suos in locum suum surrogassent, ad philosophandum se etiam per excellentem & superbam ambitionem contulerunt: ut scilicet, quod se imperium optimè administrasse existimarent, ex philosophica quoque vita gloria aliquam apud posteros consequerentur. Atque Herculus quidem fune suffocatus, vitam finit. Diocletianus cum ad extremam propè peruenisset senectam: miserè quoque perit. Galler. Maximinus autem diuinis expetitus plagis, toto primò corpore tumorem ingentem concepit: quo deinde variè disrupto, lente ira emarcuit, ut blasphemia eius & impia lingua, quae iniquitatem in altum euomuerat, intra fauces ipsas uermium vim proferret, qui ex ore illius prorepentes faetore pessimo

a Diocletianus Nicomediae, Maximiano Palaestinae per puram eadem die posuere. Eius rei causa excutitur. Diocletianus post triumphum de Persis aeternum adorari uoluit. Et fratrem se folio & luna uocari, pedesque sibi osculari, aure & gemmas & aliam ornamenta praecipit. P. Pomp. b Mori Maximiani &

Diocletiani. De morte Diocletiani Egnatius scribit: Obiit duodecimo-ginta octo annos vel alienatione mentis, vel veneno hausto, verius Licinium ac Constantium qui illum tã quam Maxentij sauto rem grauius increperat.

† Gemitalibus putrescentibus, vitæ radio vno sibi gladio intulit. Egnat.

† Gallienus Maximinus in Oriente imperat.

Constantinus in Gallia.

** al. Saporis.*

Saborius rex Persarum.

† Maximinus Augustus.

† Maximini & Seueri obitu.

Licinius Cæsar.

† Seuerus à Maxentio fusus, Rauenae captus & caesus est. Oros.

† Ad tres tabernæ extinctus est.

† Eutrop.

† A factione Maxentij Roma intra Tabernæ oppressus.

Egnat.

† Maximinus à Licinio superat.

† Tarsi viscenum interno vno morbo perit. Euse.

† Hercules imperium cepit, sed frustra.

† In Illyrico vicere in-guinibus im-nato, & ver-minibus vadi-quo erumpen-tibus. Egnat.

† Memoria eius abolita.

A locum habitationis omnem replebant. Postremò autem, more canis quam maximè latrans, sceleratam & nefariam cum quadam violentia exhalauit animam. Gelasius porrò Cæsareæ Cappadocum episcopus, literis memoriæ mandauit, eos imperio deposito postea pœnitentia ductos, id reciperare voluisse: sed senatusconsulto necatos esse. Sunt qui dicunt, per furorem & insaniam aduersus Christum eos imperium abieciisse: quòd propter viriles uobiliùm & generosorum martyrum & constantes animos, illius nomen extirpare, & tollere non potuissent. Verùm enim uerò illis ad eum modum extinctis, & Constante Constantini parte in Domino defuncto, in Orientalibus partibus Nicomediæ Gallerius Maximinus imperiũ tenuit, in Occidente autem in Galliis Constantinus summam rerum administravit. Apud Persarum Saborius regnauit, & Romæ post Miltiadè Syluester ecclesiæ præfuit. Eo tempore Romæ à militibus Maxerius Herculi filius, Augustus renūciatus est. Gallerius autem duos filios suos, Maximinum & Seuerum, Cæsares dixerat: atque illi Orientis, huic Italiæ imperium destinauerat. Vterque verò eodem perit tempore: Seuerus morbo extinctus: Maximinus in Cilicia, quum paternam ad seditionem pertrahere conatus esset, turpiter vita defunctus. Quare Licinius Constantiæ fororis Constantini maritus, à Maxentio & sacro diuinoque Constantino Cæsar est factus. Id verò pessimè Herculiũ Maximianũ habuit, qui tũ adhuc tantum Cæsar dicebatur. Quòd namque natura tyrannicus esset, dignitate Imperatoria arrepta, seipsum postea Augustum creauit: & potestatem, quam antea depoluerat, vèdicare sibi rursus volens, insidias quas filio Maxerio struxerat, perficere, militibus qui Romæ erant impediens, non potuit. Qua re desperata, ad Constantinum generum insidiis & ipsum circumueniendum atque tollendum se conuertit. Sed cõsilio eius à filia Fausta Constantini coniuge deprehenso, ex Romani Senatus decreto est interemptus. Mortem eius hæc sceleratam mox ignominia alia est subsequuta. Imagines enim eius & statuæ in locis omnibus omnes, tanquam impiæ & piaculares, euerse atque abolitæ sunt. Atque ut eò vnde digressus sum redeam, tyrannis illis sublatis, Constantinus ditione paternam in Gallia & Britannia tenuit. Gallerio Maximino Nicomedia & Oriens paruit. Maxentius Herculi filius Romam atque Italiam ipsam cum Imperio habuit: & cum eo Cæsar Licinius.

**† Maximiani Herculi conuox Entropia fuit, vnde Maxentius & Faustum suscepit. Entrop.*

CAPVT XXI.

Maxentius ut se primùm populo Romano arte quadam per assentionem insinuaret, pietatem ad simulauit: & apud eos qui eius imperio erant subiecti, Christianorum persecutionem edictis propositis inhibuit: fidemque & religionem præ se ideo tulit, ut sub eo obtentu decessores suos multis modis flagitiis superaret. Nequãquam enim talem se rebus ipsis exhibuit, qualem esse finxit. Et ad impura atque impia scelera delapsus, ad sum-

am turpitudinem & sceleratam nihil reliqui fecit. Nam potestate sua abutens, vxores à maritis suis per diuortium segregatas corrupit, & corruptas illis remisit: talibusque iniuriis viros primæ dignitatis, qui in consilio eius erant, affectit. Quam ob causam omnium bonorum vniuersique populi, vnà cum metu, ingens in eum est cõcitatum odium. Grauisimè enim crudelissima tyrannide vexabantur, neque spes quæpiam, vt finem aliquando scelerum tanta caperet, reliqua erat. Per quamuis siquidem occasionem satellites suos immittens, maximam vim hominum iugulabat. Et iam cælorum ea erat multitudo, vt numerus eorũ iniri non posset. In iis non pauci fuere Senatorij, quorũ bonis insidiæ struebantur. Malorum verò talium coronis tandem in magicas imposturas & incantationes euasit. Aliquando namque mulieres gravidæ sunt discissæ. Nonnunquam tenellorum infantium viscera perquisita. Leones insuper mactati. In bellis quædam euocationes & expiationes dæmonum peractæ, quibus ille victoriam sibi conciliari est arbitratus. Et Maxentius quidem talis fuit, tyrannorum crudelitatem longè supergressus. Sub quo Romæ tanta rerum necessariorum fuit penuria, quanta nunquam antea fuisse memoriæ prodium est. Maximinus autem Tyrannus Orientis, eadem faciens, contentione quadam illius sceleratissima scelera vincere, primasque in flagitiis ferre studebat. apud quem magi, & id genus præstigiatores, præcipuos tulere honores. Et quum superstitionis esset quàm maximè studiosus, atque in idolorum cultu & errore profus immerfus, nullam rem vnquam vel minimam facere est aggressus, quin vates & auspices consulere. Ita scilicet est factum, vt persecutionem aduersus nos susceperit multo acerrimam, ac templa Deorum passim construxerit, sacerdotisque per oppida & loca omnia constituerit, & per prouinciam quamlibet Põrificem eis præposuerit, celebrem quempiam & præclarũ virum, qui se satellitio militari vendicaret atque circumferret. Præstigiatoribus aliisque nominibus impiis hominibus, veluti Deorum amicis, idẽ maximas quasque concessit dignitates. Exactiones pecuniarum innumerabilium instituit. Populos subiectos grauissimis oppressit & antea inauditis oneribus. Locupletum domos vel minima de causa & prætextu vndecunque petito compilauit, bonaque eorum adulatoribus & mimis suis est largitus. Vno autem multo deditus, ad summam contumeliam, petulantiam & crudelitatem, quæ ex ebrietate proueniunt, nihil fecit reliqui. Quapropter per sobrietatis tempus, graui de flagitiis per vinolentiam admisis, sæpe pœnitentia est actus: & quòd proluxissimè crapula se ingurgitaret, nihil sceleris intentatum reliquit, familiaribusque suis omnibus turpitudinis magister fuit. Disciplina militari soluta, autor fuit, vt exercitus ad deliciarum & rapinarum studia delaberetur. Ordinum militarium duces, & prouinciarum rectores, perinde atque tyrannidis eius socij, auariciæ artibus se collocupletarunt. Sceleratitates porrò quas libidine incitatus perpetravit, stupræque & adulteria eius, quis quæso exponere possit? Ciuitatem præterire potuit nullam, quin pleræque mulieres vitarentur atque raperentur. Nec in nos solos, sed in omnes etiam subditos suos res tã graues exercuit. Apud

D a Maxentio sub prætextu Christiani uocatus sum maxime sedisimã; ecce ces tyrannid. Oderunt, quæ metum.

E

Maximianus in Oriente tyrannus.

F

Idolomania eiusdem, & Christianorum persecutio.

A nos quidem in Oriente iuxta & Occidente, non viri tantum propter veram in Deum pietatē, aduersus ignem, ferrum, gladios, maris vndas, famē, æstum & algorem, & cōtra bestias, membrorumque concisiones depugnarunt: sed & mulierculæ diuino confortatæ verbo, eadem hæc perferre sustinuerunt. quæ, quum ad corruptionem, stuprū, & pudicitia contaminationem ducerentur, vitam citius quàm corpus prodiderunt. Id quod egregiè ostendit Alexandrina illa mulier, opibus, vitæ instituto, virtute, & in primis castitatis gloria celebris, quæ libidinosum eius animum fortissimè superauit. Quum namque eum illa obtestaretur, vt vitam sibi potius quàm pudicitia adimeret, quòd cupiditate magis, quæ eum in magnam spem voto suo potiendi sustulerat, quàm ira grassaretur: precibus eius non acquieuit, sed eius in perpetuum actæ exilium substantiam omnem inuolauit, sibiq; vendicauit. Multæ præterea aliæ in plerisque locis, ne summis quidem auribus de stupro se compellari patientes, durissima quæque ad mortem vsque pertulere mala. Quæ quidem admirandæ sunt omnes, illa tamen præclara maximè nobilissima in vrbe Romana anima. Maxentius namque, qui libidine Maximinum æmulari in animum induxerat, eadem in rebus omnibus quæ ille, veluti propinquus atque frater, & sentiens & faciens, in cedes eius scemina ad ministros stupri miserat: maritūque eius præfecturam vrbis gerens, timore perculsus, abduci eam iusserat. Ipsa autem domo egressa, quum paululum admodum processisset, dolosis blanditiis à productoris suis impetrauit, vt sibi in ædes ad habitum vestitūque cultiorem sumendum redire liceret. Atque ibi quum sola esset, cultro se ipsam confodit. Sic illa cadaver eis suum reliquit: facta autem tali satis declarauit, * rerū omnium maximè inuictam atque inexpugnabilem Christianorum virtutem, nihilque esse animo firmo & constanti violentius. Tantus vitiorum flagitiorūque omnium vno eodemque tempore per Orientem Occidentemque simul, sub duobus hisce tyrannis, fraternos in sceleribus omnibus animos obtinentibus, prouentus fuit. Affirmare mediis fidius certè possum, quòd illi breui postea in tantum sunt coniecti discrimen, nihil aliud in causa fuisse, quàm eam quæ contra nos excitata est persequutionem. Ea verò vigorem statūque suū firmiorem est consequuta, quum nos consuetam libertatem & constantiam nostram recepimus.

* De Sophronia huius caso Prudentius scripsisse videtur: *Aus si nupta toruo regis conscendere iussa, Carperat impurum domini oblectare furorem, Morte maritalis dabit indignatio parnas.*

CAPVT XXII.

Quam iam decimus persequutionis ageretur annus, nihil illi quoque; quod vel ad occultas insidias, vel ad apertum inter se bellum pertineret, omiserunt. Bellum enim inter duos istos tyrannos gestum est, & mare infestum atque in nauigabile fuit. Quod si id à quopiam nauigaretur, eum quòd vtrinque alios alij captos abducerent, fidiculæ, fla-

gra, tormenta varia, cruces, & postremò ignis supplicium manebant. Apparabantur vbique thoras, cuspides & haste; præterea triremes, classes, & instrumenta belli omnia in promptu erant, temporèque eo toto in locis & prouinciis omnibus nihil aliud vel audiebatur vel expectabatur, quàm hostiles incursiones, cædes, rapinæ. Quibus cū malis fames quoque irrupit & pestilentia, de qua suo loco dicemus. Hæc tot & tantæ clades circiter decimum persequutionis annum, Deo opitulante, prorsus conqueuerunt, sinemque suum habuerunt, quum quidem post octauum cessare cœpissent. Quod namque diuina visitatio pro clementia & benignitate sua nos viseret atque respiceret, seu potius respicere inciperet, qui tum rerum summam obtinebant, sententia sua mutata, palinodiam & recantationem cecinerunt, & perquam humanis literis excitatum quàm maximè contra nos incendium persequutionis extinxerunt. Quæ res profectò sic non humano consilio euenit. Qui enim ab hominibus prouenire potuit? qui, quum quòtidie crudeli quadam ambitione ducti, noua aduersus nos tormenta inuenirent, sibi ipsis tamen non satisfaciebant? Manifestum porrò est, opem eam à diuina bonitate nobis accidisse, quæ populum ipsa suum clementer respexit, autorēque malorum perculit, ac vehementiorem, & vt ita dicam, meraciorem iram suā duci persequutionis grauissimæ exhibuit. Quòd si hoc etiam vt tantopere in nos sciretur, iudicio & dispositione atque aded permissione diuina factum esse cōcedamus, diuinum tamen oraculum: Væ, inquit, ei per quem scandalū & offendiculum venit. Confestim siquidem in eū Dei irruit vindicta, à carne quidem illa incipiens, sed quæ demonum intemperis agitatum animam eius quoque pertingeret. Qualis autem ea vindicta fuerit, Eusebium commemoratē audiamus: Circa media enim tectorum occultorūque membrorum loca, corporis abscessus, & suppuratio repente extitit, quæ mox deinde in fistulosum altè radicibus actis hulus euasit. Id incurabili & proserpente contagione, interiora etiam viscera depascatur. Inde incredibilis vermium vis scaturiens, lethalem factorem à tota corporis mole excitauit: quæ moles ex nimia edacitate illius, etiam ante ipsum morbum, ad summum vsque multa aruina obducta fuerat: eaque tum marcescendo diffluēs, horrendum maximè & intolerandum accedentibus præbuit spectaculum. Et medici partim ne sustinere quidem summam tam fœdi odoris grauitatem potuerunt: partim quòd tam corpulenta moles magis etiam intumesceret, spe salutis omni abiecta, nihil auxilij, exploratis reb. omnib⁹, tulerūt. Itaque crudelem in modum sunt interfecti. Ille porrò cum tantis conflictans malis, aliquando tandem nefariam suam erga pios homines temeritatem atque scuritiam agnoscit, ac re secum ipse deliberata, primùm rerum omnium Deo flagitia sua confitetur: mox præfectos familiarēque suos ad se vocat. quibus celeriter aduenientibus suadet, vt Christianorum persequutione tandem supercedeatur, constitutionēque & edicto Imperiali nobis permittatur, ecclesias cōstruere. Addit præterea mandatū, vt statas solitāsque pro Imperatore preces ad Deum funderemus. Talibus iussis illico ad rem collatis, per vrbes passim omnes Imperia-

Calamitas publica.

Persequutio conqueiescit.

Palinodia tyrannorū.

Diuinitus si non persequutioni impeditum.

Permissione diuina Christiani afflicti.

Vindicta diuina in grauissimū morbum Maximini incidit.

Eusebii de eo morbo verba.

Agnoscit & confitetur impietatem suam seua perniciosa Persequutionem Christianorum inhibet. Christianorum semper olim fuit, sedulo principū salute orare.

* Sic phoenix femina egregie de perniciosa cōseruanda docet cautes.

Alexandrina mulier, bona omnia amittere & oculare, quæ castitatem perdidit, maluit. Rufin⁹ eam Dorotheam nomen.

Mulier Romana eandē ob causam sibi ipsi manū attulit.

Sophroniam Rufinus vocat.

Mitron persequutionem inuictam atque inexpugnabilem Christianorum virtutem, nihilque esse animo firmo & constanti violentius.

Tantus vitiorum flagitiorūque omnium vno eodemque tempore per Orientem Occidentemque simul, sub duobus hisce tyrannis, fraternos in sceleribus omnibus animos obtinentibus, prouentus fuit.

Affirmare mediis fidius certè possum, quòd illi breui postea in tantum sunt coniecti discrimen, nihil aliud in causa fuisse, quàm eam quæ contra nos excitata est persequutionem.

Bellum civile inter duos istos tyrannos.

Alia mandata proposita sunt, quæ palinodiam patra-
ræ in nos persequutionis eiuscemodi verbis con-
tinebant.

CAPUT XXIII.

Imperator Cæsar Gallerius Maximi-
nus, Inuietus, Augustus, Pontifex
Maximus, Thebaicus Maximus, Sar-
maticus Maximus, Germanicus Ma-
ximus, Aegyptiacus Maximus, quin-
quies Perclarum Maximus, bis Car-
porum Maximus, sexies Armeniorum Maximus,
Medorum Maximus, Adiabenorû Maximus, Trib.
pot. xx. Imperat. xix. Cos. viij. Pater patriæ, Procô-
sul: & Imperator. Cæf. Flavius Valerius Constan-
tinus, Pius, Felix, Trib. pot. v. & Imperator Cæsa.
Valeri⁹ Licinius Trib. pot. iij. Imper. iij. Cos. Pater
patriæ, Proconsul, Prouincialibus suis salutē. Inter
alia quæ ex vsu & vtilitate reipu. promulgauimus,
consilium quoque illud antea cæpimus, vt secun-
dum veteres leges & publicam Romanorum di-
sciplinã ritè omnes viuerent. Prouidere præterea
& efficere voluimus, vt Christiani qui à maiorû
suorû institutis desciuissent, mētem meliorem re-
ciperent. Tanta namque consilio nescio quo eos
cupiditas inuaserat, & tanta dementia cæperat, vt
ea quæ dudum à maioribus promulgata, & fortal-
se prius etiam à patribus eorum instituta sunt, re-
iicerent: & ex sententia sua, prout cuique visum ef-
set, leges ipsi sibi conderent, eadem seruant, &
variis in locis varios cogerent conuentus. Et quū
edictum eiusmodi à nobis esset propositum, vt ad
instituta maiorum colenda se accommodarent,
quamplurimi eorum extremo adito periculo, erū-
nisque & cruciatibus toleratis, omnis generis sup-
plicia pertulere. Nos verò, quòd multos videamus
in concepta dementia persistentes, neque cele-
stibus diis debitum præstare honorem, neque etiã
ipsa Christianorum sacra colere, humanitatem no-
bis perpetuamque consuetudinem nostram con-
seruandam esse duximus, per quam ignoscere, ve-
niãque concedere omnibus hominibus libentif-
simè solemus. Itaque gratiam eam nostram ad id
genus hominum quoque extendere est visum, vt
scilicet rursus Christiani sint, & in domibus suis
conuentus solitos ita agant, vt nihil contra disci-
plinam publicam committant. Per alias autem li-
teras iudicibus, quid eos obseruare oporteat, indi-
cabitur. Quapropter quū hoc illis permittamus,
meritò illi Deo suo supplicare debent, pro nostra,
reipublicæ, & sua ipsorum salute, vt modis omni-
bus & publicæ res incolumes sint, & ipsi in do-
mibus suis citra sollicitam curam & anxietatem
viuere possint.

† πνευματικῆς
πρασινῶν μίσγ-
σις.

* *Aliter
hac repetitio-
nis apud Euseb.
lib. 8. ca.
17. ubi Licini-
us non ad-
ditur.*

*Edicto hoc
promulgato,
Galler. Maxi-
minus mi-
serè diè clau-
sis extremū.
Entr. Oros.
Pomp.*

*Maximinus
scriptum hoc
in ditione sua
publicè non*

CAPUT XXIII.

Palinodia quidē sic se habuit,
literaque Imperatoriæ per Asiã
vulgabantur, & passim in prouin-
ciis & vrbibus legebantur. Maxi-
minus verò Orientis tyrannus, qui
præ aliis superstitioni deorumq;
cultui deditus, bellum cum rerum omnium Deo
perpetuum gerere constituerat, scriptum eiusmodi

di non approbavit. Itaque præfectos familiarésq; D
suos verbis tantummodò reprimere iussit susce-
ptum contra nos bellum. Et quod sententiæ eorū,
qui potestate & opibus eum antecellerent, repu-
gnare non posset, in ditione sua literas eas ne le-
ctione quidem & recitatione dignatus, edicto si-
ne scripto promulgato, dolose persecutionem in-
hibuit. Sabinus verò summum apud eum præfe-
cturæ magistratum, gerens, populorum præfe-
ctis Principis sui volūtatem publicè per literas in-
sinauit: iam dudum cōstitutum decretumq; esse,
vt qui peregrinas consuetudines consecrati viderentur,
diis cultum suum præstarent: & pertinaciã
quorundam multum excitasse discriminis. Quam
obrem Principibus visum esse, si quis Christiano-
rum gentis suæ sacra colere comperiretur, vt is ex-
tra periculum esset, eamque ob causam tormentis
non subiiceretur. Longo iam eos tempore ea de se
documenta præbuisse, vt à destinata sua constan-
tia non declinent. Scriptum id Sabini aliis quoq;
magistratibus demandabat significari, non debe-
re amplius eos de Christianis esse sollicitos: qui sa-
nè iussa ea veritate niti arbitrati, per epistolas pub-
licè Principis sententiam omnibus declararunt.
Et non verbis tantum literisque hæc ita acta, ve-
rum etiam ipsi statim quos in custodiis propter di-
uinum verbum clausos habebant, in publicū pro-
ductos liberos dimiserunt, & ad metalla damna-
tos absoluerunt. Quod quum ita facerent, gratifi-
cari se Imperatori suo existimarūt. Sed ea in re ad-
modum sunt falsi. Hæc rerum facies quum sic ex-
hibita esset, statim ex altissimis tenebris ingētem
lucem exortam esse homines videntur. Ecclesiæ fre-
quentabantur, conuentus numerosissimi cogēba-
tur, & ex gentibus hæc quisque cernens obstupe-
scebat, mirificamque rerum mutationem admira-
batur, solum Christianorum Deum magnum esse
acclamans. Nostrorum autem hominum quicun-
que generosè & fortiter agōnem pertulissent, pub-
licè cum ingenti libertate in veneratione erant.
At qui per animorum imbecillitatem infirmiores
in malorum colluctatione fuissent, lapsus suos
per pœnitentiã sarcire & curare festinabant, dex-
tras eorum qui fidem saluam conseruassent pren-
santes, eosdemque summissis & sordidato habitu
& spiritu contrito, vt Deum precibus suis propi-
tium sibi redderent, orantes. Ad metallum damna-
ti liberabantur: lætique atque hilares cum liberta-
te multa, incredibili atque ineffabili gaudio pleni,
in patriam suam redibant. Itinera publicæque viæ
triumphalibus hymnis & carminibus, viatoribus
Deum de inopinata libertate glorificantibus, reso-
nabant. Et qui paulo antè violenter patria sua ex-
acti erant, eos vultu iucundo ad focos penatésque
suos reuerti vidisses: & qui antehac contra nos rug-
gierant, in speratam rerum mutationem cernētes,
nobiscum congratulantes exultabant.

*proponit. Sed
sine scripto
per adictum
persequutio-
nem Chri-
stianorū in-
hibet.
Sabinus
P. P. nomi-
ne cum lite-
ris suis, magi-
stratibus re-
liquis eã rem
insinuat.
Euseb. lib. 9
cap. 1.*

*Edictū ex-
quisitioni mī
datur.*

*Christiani
reddita sibi
quiete exul-
tant,*

*Pœnitenti-
am lapsorū Chri-
stianorum.*

*Christiano-
rum Pœnitenti-
am.*

*Post patrem
suum Maxi-
minum per-
sequutionem
Christianorū
recepit.*

CAPUT XXV.

In hac porrò sententiã Maximinus
Orientis tyrannus non bene sex mē-
ses perduravit. Quomodo enim ille
qui honestatis omnis inimicus, sæ-
uus, & aduersarius Christi esset, ran-
topere augeri lætariq; Christi gre-

A gem pateretur: Illicet quæ tum esse videbatur pacè dissoluturus, primùm quidem conuentus nostros in cœmeteriis prohibuit: deinde verò techna quadam, ipse ad seipsum Antiochenorū nomine per ciues eorum legationem misit, id agens, vt ne cui Christianorum eam urbem incolere permitteretur: maximamque illos à se gratiam inuituros illis significauit, si hoc ipsi aduersus Christianos + per alsimulationem facere viderentur. Sed aliis quoq; idem vt facerent, suggessit. Quorum præcipuus Theotecnus erat, vir impostor, & ingenio deprauatissimo præditus, nominèq; suo indignissimus, Logistæ siue curatoris & rationalis munus ea in regione gerens. Multa autem veluti dux quidam contra nos molitus, sycophantiisq; plurimum usus, id studio habuit, vt nos tanquam fures & prædones abigeret. Quapropter quum multis autor & minister cædis fuisset, postremò simulacrum quoddam * Iouis amici incantationum & imposturarum ergò erexit, & sacrificia, initiationes, aliaque detestanda, & impuras impiasque expiationes & purificationes instituit. Quæ res vnà cum eius idoli responsis ad Principem etiam ipsum peruenit. Theotecnus porrò per illiberalem fœdamque assentationem veluti speculatorem Imperatoris constituere volens, simulacrum ipsum aduersus Christianos cõcitauit. Dixit enim, eum Deum iratum, Christianos perinde atque perpetuos & irreconciliabiles hostes ex vrbe & agris circumiacentibus quam longissimè expelli iubere. Posteaquam hæc Imperatori perplacuerit, aliarum quoque urbium duces & præfecti gratificari illi studentes, eadem contra nos constituerunt, populisq; & ciuibus suis denunciarunt. Nec ita multum temporis intercessit, & tyrannus ipse calculum & sententiam quoque suam ad decretum huiusmodi adiecit. Itaque acris aduersus nos excitata est persecutio. Et sacerdotes aliis hominibus celebriores per vrbes passim, Pontifices præterea, qui existimationem & gloriam summam consequuti fuerant, deorumque cultui maximè studebant, Maximinus constituit: atque insuper summa ipsius superstitione subditos suos populos omnes, qui gratificari illi contendebant, ita contra nos commouit, vt scuitiam eorum quam in nos exercuerunt, verbis persequi non liceat. Maximas quippe se ab eo utilitates consequuturos arbitrabantur, si nouarum contra nos rerum insolentiumque iniuriarum inuentores extitissent & administri. Quo maiore diligentia in id studium, vt nobis incommodarent, incubuere.

CAPVT XXVI.

Ompositis sanè quidem & confictis, qui rerum talium architecto & auctori non displicerent, blasphemiam & maledicentiam omnem exsuperantibus commentariis, interrogationes scilicet Pilati & Seruatoris nostri continentibus, in ditiones eos suas miserunt: epistola quadam, vt scriptum id omnibus publicaretur, præfixa. mandatum etiam additum, vt literatores librum talem pueris omnibus, in quo primis rudimentis se exercerent, teneramque memoriam veneno tali imbuerent, le-

gendum proponerent. Hæc quum ita fierent, alius quidam quem Romani ducem vocare solent, circa Damascum Phœnicia, mulierculis quibusdam circumforaneis & flagitiosis comprehensis vim afferens, plagas minitatus est, nisi testimonio scripto confiterentur, se aliquando Christianorum sacris initiatas, consuetudinem stupri cum eis qui primæ apud nos fuissent dignitatis habuisse, nefariaque + flagitia in sacris ædibus nostris fieri solita. Atque item alia plura hisce similia, quibus doctrinam professionemque nostram calumniarentur, excogitarunt. Voces etiam eiusmodi in scriptum relatas ille ad Principem misit, quæ deinde de consilio eius in ciuitatibus & locis omnibus publicè sunt propositæ. At non multo interueniente tempore, calumniarum talium artifex dux ille, digna iniuriarum Christo contumeliosè illatarum, sibi ipsi manus afferendo, præmia tulit. Nobis verò sub eo paratæ persecutiones, fugæ, populorumque insultationes, & alia prioribus illis consentanea, aded vt nonnulli claro loco geniti magni viri capti, contra recusationem non grauatè vltima mortis per-tulerint supplicia.

CAPVT XXVII.

Vm quidem Emesæ, quæ Phœnicia ciuitas est, tres Christum profitentes bestiis sunt obiecti: quorum vnus Sylluanus episcopus fuit, iam decrepitus, vt qui quadraginta annos pastorale munus obiiisset. Eodem tempore & Petrus Alexandrinus antistes, diuinum prorsus episcopalis functionis exemplar, virtutis causa, & quod ab ineunte ætate in diuinorum oraculorum literis exercitatus fuerat, correptus, nulla ei iusta obiecta causa (nam id Maximinus ita statuerat) capitis supplicium subiit & cum eo alij præterea Aegyptij episcopi multi. Lucianus quoque presbyter, qui propter vitæ continentiam, & sacrarum literarum peritiam, Nicomediam ductus fuerat. Ibi ille, quod in præsentia Imperatoris fidem, pro qua decertabat, mira cum libertate defendit, in carcerem coniectus, atque necatus est. Tam graui in nos impius Maximinus facinorosa edidit. Visus certè quidem est maiorem etiam priore persecutione contra nos concitasse motum. Cuius etiam tanta fuit mentis vecordia, quanta nunquam antea extitisse memoriæ prodita est. Decreta enim urbium, & Imperialium constitutionum rescripta æreis insculpta columnis, terredorum Christianorum causa in mediis urbibus publicata: & pueris in ludum literarium ad magistratos euntibus, nihil aliud toto die in ore erat, quàm Pilatus & Iesus, aliaque eius generis ad contumeliam nostram tum primùm conficta & excogitata: per quæ omnia summum Maximini in Deum odium, arrogantissimumque scelerose eius animæ supercilium perspicere licuit. Quam ob causam + diuina etiam vindicta est obstupescita, quæ excubare continua quadam vigilia super impiorum malitia, eisdemque in vestigio cõsequi solet. Ab hac ille perculsus, non multo post lege scripta, priori pacificationi contrarium prorsus de nobis statuit. Vt autem impietas eius manifestò probetur, partem quandam constitutionis eius quam in colum-

*Techna per alsimulationem legatione in-fisus, vt Christiano Antiochia exigantur. † opas τὰν τ' οὐδας δ' ἐπακτύσας. L. Curator. C. de mod. mult. Phœbecenus Logista Antiochenus ido-lomania & persecutionis Maximini administer. * Ζὴς ἑπι-λὴς. Simulacrum & oraculo Iouis Amici erigitur. Iupiter amicum, Christianorum inimicum, Antiochia eos oraculo inbet.*

D addidicorū Muliercula quædam vi adacta, summas Christianos nus faceret falsis impi-guns. † ἀβίρρα ἢ τὰς κρυπ-κῆς ἡλεγγῆν.

Nova Maximini aduersus Christianos persequensio.

Celebris sanctorum martyria. Supra cap. 16. notè.

Vindicta diuina Maximini in Deum persequensio. † τὰν ἰσθμὸν ἐκλασθῆναι δ' ἔπειτα ἀπὸ τῶν ἀπο-κρίτων ἡσθῆναι τῶν ἀποκρίτων ἡσθῆναι τῶν ἀποκρίτων ἡσθῆναι.

Libellus actum Christi & Pilati cõmentariorum. Pueri in hoc prima in scho-lis rudimenta

*Electi Me
nimini contra
Christianos.*

A nā incidi curauit, historiæ huic inferere est visum.
 Res sic se habet. Iam tandem imbecilla humanæ
 mentis audacia seductionis errorisque obscurita-
 rem atque caliginem depulit & disculsit: qui quid-
 em antehac perniciosis ignorantie tenebris, ita
 non tam impiorum quam miserandorum homi-
 num sensus inuoluit, vt rem veritatemque ipsam
 cognoscere nō potuerint. Sed singulari benigna-
 que Deorum immortalium prouidentia, infidum
 atque iniquum (vt ita dicam) libræ momētum, ad
 iustam rectamque stateram est reductum, vt res
 omnes vobis gratæ, suaues & iucundæ eueniant, &
 vt iam maximum certissimumque nostræ de Diis
 ipsis opinionis ac pietatis extet indicium. Sed ne-
 que antehac cuiquam ignotum fuit, quibus cere-
 moniis & sacris dii immortales à vobis sint culti,
 quos nō nudis atque inanibus fidei verbis, verum
 admirandis præclarisque operibus perpetuò ve-
 nerari & magnificare conuenit. Rectè profectò ci-
 uitas vestra deorum immortalium, propter cultū
 timorēque eorum, sacrarium & domicilium vo-
 cari queat: & multis indiciis satis constat, eam cœ-
 lestium Deorum præsentia florere. Itaque vrbs ve-
 stra quum rebus omnibus illi peculiariter condu-
 cibilibus posthabitis, tū etiam prioribus quæ cepit
 detrimentis contemptis, quamprimū rursus ho-
 mines execrandæ vanitati deditos latè serpere &
 propagari, ac veluti neglectam atque sopitam au-
 ram facibus vim ignemque suum per eam recipiē-
 tibus, vastum incēdium differre ac dilatare sensit,
 nulla interposita mora confestim ad pietatem no-
 stram perinde atque ad sacrorum cultusque Deo-
 rum omnis metropolim urbemque principē con-
 fugit, opem & auxilium implorans. Et cætera quæ
 sequuntur, consimilis impietatis plena, professio-
 nemque nostram perstringentia: tanquam diuinū
 numen propter nos iratum, quidquid est in aère,
 in terra & in aquis mali, hominibus immittat.

*Idolatra
casum sat
liam clades
Christianis
adscribere so-
lii. Eusebi
lib. 9. cap. 7.
qui scriptum
hoc Tyri pro-
positum vi-
dit. Perse-
quutionē istā
plurima pu-
blica conse-
quantur ca-
lamitates.*

CAPVT XXVIIII.

Cuscemodi literis contra nos pu-
 blicatis, spes rerum meliorū om-
 nis quantum in nobis situm est,
 præcludebatur: & electi quoque
 inter nos, vt est in sacro oraculo,
 non in mediocre delabebantur
 scādalum & offendiculum. Verumenimuerò om-
 nibus tam inexpectata rerum mutatione conster-
 natis, quum adhuc passim in itineribus decreta ea
 essent, & ad multas vrbes nondum perlata fuisset,
 qui omnia solo nutu & voluntate sua facit & mu-
 tat Dominus, gloriosam tyranni superbiam velu-
 ti strangulans, derepentē auxiliū cœlitūs tulit. Sta-
 tim enim solitæ pluuiæ hyberno etiam tempore
 in nubibus ipsis vincitæ suat & retentæ: fames
 mox consequuta, & deinde pestilentia. Accessit ad
 eas clades, qui propter colorem igneum carbun-
 culus vocatur, hucus odoris pessimi, membra cor-
 poris admodum contrahens, & quod latius serpens
 ingēs crearet periculum, occupatisque oculorum
 angulis viros simul & mulieres quas occupasset
 luminibus orbaret. Bellum insuper Maximino ab
 Armeniis illatum, qui antea socij Romanorū fue-
 rant. Belli causa erat, Christiana fides & religio.

*Sicritas.
Fames.
Pestilentia.
Carbunculus.*

*Bellum Ar-
menium.*

Quòd enim homines inducere atque persuadere D
 illis voluit, vt quem Christo præstabant, idolis of-
 ferrent cultum, ex amicis hostes eos habuit. Quæ
 mala omnia eodem tempore coaceruata, tyranni
 audaciam furorēque contra diuinum numen cō-
 ceptum, satis coarguerunt. Et quum per iactantiā
 gloriose eo quòd Christianos persequeretur, atq;
 idolorum cultum propagare studeret, sibi pollice-
 retur, non famem, non pestem, non bellum impe-
 rij sui ditionem inuasurum esse: clades eæ confer-
 tum cumulatę, quum ineptam iactantiam & auda-
 ciam eius represserunt. tum * euerfionem interi-
 tūmque eius iamiam affuturum, certò satis indica-
 runt. Et ipse quidem expeditione bellica cum co-
 piis suis contra hostes suscepta, quotidie viribus
 amissis inferior abibat. In urbibus autem & locis
 Imperij sui reliquis, pestis fami implicata sæuis-
 simè grassabatur. Tanta porrò annonæ erat & rerū
 necessarium penuria, vt medimnus vnus tritici bis
 mille & quingētis Atticis compararetur. Permul-
 ti sanè etiam in urbibus cadebant. Rusticorum au-
 tem qui in agris mortui sunt, multitudo numerari
 non poterat. Et ferè eos omnes sæua consumpse-
 rat pestis. Nōnulli res sibi charissimas locupletio-
 ribus paruo panis frusto diuendebant. Alij posses-
 sionibus suis apud creditores depositis, ad summā
 inopiam redigebantur. Erant qui fœni reiectamē-
 ta ruminantes, & perniciosas herbas adiucientes,
 emoriebantur. Mulieres honesto loco natæ, ino-
 pia rerum omnium ad inuerecundam redactæ ne-
 cessitatem, in foro obambulantes stipem mendi-
 cabant, pudore quodam & vestitu mundiore pri-
 stinam deliciarum affluentiam & libertatem tacite
 quodammodo præ se ferentes. Quidam pallidi
 & summè macillenti, perinde atque simulacra
 quædam, rerum omnium egeni, hinc & inde ober-
 rantes atque lapsantes, proni in triuuis ipsis concide-
 bant, subsidij omnis expertes: & ad hoc vnum
 ægrè firmi, vt fame se premi testarentur, miseran-
 daque voce à prætereuntibus cibi frustum sibi præ-
 beri suppliciter peterent. Locupletiores porrò
 propter mendicantium multitudinem desperates,
 quum multa eis largiti essent, tandem & ipsi in se-
 quam famis indigentiam perueniebāt: & quum ead-
 em quæ indigentes paterentur, non satis huma-
 niter eam sortem ferebant. Plurimis ergo diebus
 nuda cadauera passim iacētia, miserrimum adhuc
 viuētibz præbuere spectaculum. Iam nonnulli
 etiam canibus esca erant: cuius rei gratia frequens
 canum cædes fiebat, quòd metus esset ne illi in ra-
 biem acti, humanæ carnis cibo assuescerent. Pestil-
 lentia vetò domos ipsas peragrans, omnes carpe-
 bar, atque in primis ditiores conficiebat. Et quos
 fames non enecauerat, eos contagiosa pestis lues
 tollebat. Itaque suspiriis omnia plena esse, domus,
 plateæ, fora, luctus vbique, & vah, cum solitis do-
 loris vociferationibus & planctibus, exaudieba-
 tur. Et duabus hisce quasi armaturis, fame & peste,
 mors ipsa depugnans, generationem & populum
 eius temporis ferè omnem sustulit. Eademque die
 quamplurima efferebantur cadauera, & innume-
 ra quotidie fiebant sepulchra. Hæc autoramenta
 & præmia, edicta contra nos proposita gloriosi &
 arrogantis Maximini sunt consequuta. Qua tem-
 pestate multi nostrorum hominum egregia veræ
 pietatis suæ edidere documenta. Humanitatem
 enim

*† uerap.
p.p.*

Ramses.

*Miserrima
fames erant.*

*Pestilentia
lues.*

*Omnes pro-
pè homines
cladibus hi-
sca extirpati.*

Christiani pestu & famis tempore mortuos pie sepeliunt, & esurientibus cibum præbent. Eam ob causam apud gentes Christiani bene audiunt. Post iteratâ afflictionē, Christianis læta diuinitus aduenit consolatio. Diuina providentia paternè suauitè castigantur, & eriguntur.

A enim suam declarantes, cadauera quæ passim insepulta iacebant (erant ea quamplurima) cum cura sepeliebant: quos verò fames vexasset, eis congregatis panes alimentaque alia præbebāt, pro facultatum scilicet copia. Vnde longè latèque fama celebris de nobis vulgata, quæ ex omnibus aliis hominibus veræ pietatis cultusq; diuini laudem nobis tribuit, & Christianorum inspectorem curatoremque Christum magnificè laudauit. Cladibus istis peractis, salutis Deus, tutor & propugnator noster, ostensa satis & exhibita ira & indignatione sua, per eas quas cumulatè immiserat calamitates, propter petulantem temerariamque ei illatam iniuriam, susceptasque aduersus nos inimicitias, prouidentia sua lætiora nobis affulgere tempora fecit, & post densas tenebras lucem ineffabilem pacatæ tranquillitatis præbuit. Eo profectò tempore certò declaratum est, Deum ipsum spectatorem & moderatorem esse rerum nostrarū, qui quidem flagello in afflictionibus, conuersionis castigationisque suorum gratia, utitur: coercionem autem & quasi disciplinam, pro eo atque decet & expedit, peracta, perhumaniter & paternè eos respicit, qui spem salutis firmam in eo collocatam habent. Quemadmodum autem id sapienter prorsus disposuerit & fecerit, dicere constitui.

CAPVT XXIX.

DOmæ ciues suos sædissimis, quæ diximus, facinoribus æterebar Maxentius, Herculij filius. Quod ubi Constantinus (frequentes namque ad eum Roma veniebant oratores, ne urbem eam Imperatorum matrem despiceret, neue ita à læuissima fera vastari pateretur, orantes) cognouit, admodum est ira commotus, grauitèrque tantæ indignitatis famam tulit. Nam qui ex præscripto & voluntate Dei viuunt, aliis illatam, suam esse reputant iniuriam. Ac primùm per literas admonere & persuadere Maxentio, vt à tam nefariis sceloribus se abstineret, cepit. Vt autem ea re nihil egit, arma sibi sumenda esse, & iniuriam afflictorum quoad posset vindicandam iudicauit. Itaque exercitu parato, in Italiam contendit: non tam apparatu belli quàm omnigena Dei armatura instructus. Id ubi Maxentius intellexit, nefandis magicarum artium imposturis magis quam ciuium beneuolentiâ cõsensus, ne extra urbem quidem progredi primùm est ausus. Insidiis autem collocatis, locisque Imperij sui plerisque circumcirca armatorum hominū præsidio imposito, copias alias aduersus Constantinum misit. Ille porro vno atque altero prælio cõtra tyranni exercitum victor, in Italiam longissimè progressus, ad urbem Romam propius accedit. Ne autem vnus Maxentij causâ cum Romanis omnibus bellum gerere necesse haberet, inenarrabili quadam potentia Deus tyrannum longius extra vrbis portas produxit. Ille namque ponte ex nauibus super eo flumine quod urbem præterfluit, in quo etiam alius pons qui Miluius dicitur constructus est, arte quadam & fallacia confecto, exercitum eduxit, & cum magno impetu aduersus Constantinum est progressus. Constanti-

nus porro de euentu belli sollicitè cogitabat, & D quemnam sibi adiutorem aduocaret, cõsiderabat. Hæc illi meditati, in mentem venit, Diocletianū quidem, qui Græcorū superstitione diis plurimis fretus fuerit, nihil adiutum esse: patrè verò suū Cõstantem longè felicius vitâ egisse, qui maturè Græcorum religioni nuncium remiserit. Quapropter paternum Deum, vt se respiceret, dextramque sibi in periculis imminentibus porrigeret, ex intimo animi affectu humilimè inuocauit: id quod ad rē statim est collatum. Meridiano enim tēpore iter ei cum exercitu suo facienti, sole iam occidentem versus vergente, miraculum maius quàm dici possit, oblatum est: ignea scilicet columna, & lucis fulgor in aëre crucis formam referens, quæ stellis æqualibus in Latinarum literarum figuram expressis, Constantino clarè in hoc vince, ostendebat. Quare consternatus, quòd de visione ea secū ipse ambigeret, amicos qui secum erant, an ipsi quoque idem viderent, percontatus est, quod illi quū affirmassent, nocte proxima Christus ei vnà cū horrendo illo signo appàrens, tale quiddam eum face re, atque in bellis præferre iussit: fore enim, vt per id omnes vinceret hostes. Et quamprimum dies est exorta, visioni ei obsequēs, ex auro signum tale fieri curauit: quod ad hunc vsque diem in Imperatorio & aulico instrumento à tot seculis asseruatur. Id paucis describere, non fuerit intemptiuū. Hasta longa ex auro elaborata, cornu obliquum habet, in crucis formam compacta: in cuius summitate corona mediam Græcam literam P & decusatam contrahens, primariis literis Christi nomen obscure refert. Ex obliquo autem cornu, quod perpendicularis est impactum, velum aureum sublime dependet, in quo imago aurea pectore tenuis pij Imperatoris liberorumque eius pulchrè est expressa. Huiuscemodi quiddam pro tempore tum repente factum sanxit vt in bello præferretur. Quo etiā fretus, alacriter ad conflictum processit. Cæterùm prælio commisso, Maxentius magna vi est deuictus, & ex hostibus quamplurimi per crucis armaturam ferro cæsi. Maxentius verò, quem Constantinus Imperator fugientem persequabatur, suo ipsius (quod dicitur) laqueo est captus. Põte enim diuina virtute rupto, nauibusque quibus flumē constratum fuerat solutis, transitus ipse pessum iit, & scaphæ subitò cura hominibus omnibus in vndis subsedere. Ipseque miser primus cū propugnatoribus suis in flumine merlus & suffocatus est, sicuti olim cū vniuerso exercitu Pharaos: ita vt fluius ille, ad eum qui Miluius dicitur pōtem, equis & ascensoribus refertus visus sit. Tum verò ea quæ olim cantata fuerant, ad oculum repræsentata videre licuit: Currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare: electos ascensores satellitesque submersit in mari rubro. Descenderunt in profundum quasi plumbum, cum aquis vehementibus. Aequum sanè fuerit, ad exemplū magni illius serui Dei Mosæ, qui victoriam Deo acceptam tulit, itidem vt ille fecit, nos quoque lætos contra impium istum tyrannū hymnum concinere: Canteamus Domino, gloriosè enim magnificatus est. Equum & ascensorem coniecit in mare: auxiliator & protector factus est mihi in salutem. Iste Deus meus, & glorificabo eum: Deus patris mei, & exaltabo eum. Quis similis tibi in diis Domine?

Crucē victoriam medio die in caelo Constantinus videt.

† in rēp vi. 14.

Labarū, seu vexillū crucis exercitum Constantini præsit. Euseb. lib. I. de vita Const.

** xlvij. p. 13.*

Victoria Cōstantini.

Maxentij tyranni, Pharaon alterum inuenit.

Labarū, seu vexillū crucis exercitum Constantini.

Constantinus iniurias christianorum in Maxentio tyranno persequitur & vincitur.

Bellū inter Maxentiū & Constantinum.

Pis Milui.

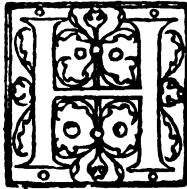
A quis similis tibi? Glorificatus in sanctis, admirandus in gloria, faciens mirabilia?

Prudentius:

Testu Christicola datus aduentans ad urbem
Miluium, exceptum Tiberina in stagna tyrannum
Præcipitans, quânam victricia viderit arma
Mæstæte regi, quod signum dextera vindex
Prætulit, quali radiarint stemmate pila.
Christus purpureum remanenti textus in auro
Signabas labarum, clypeorum insignia Christus
Scripsit, ardebat summis crux addita cristu.

CAPVT XXX.

Constantin^o
victor vrbe
Romã ingre-
ditur.

Et porro, atque his similia, Constantinus tam mirificam consequutus victoriam, Deum celebrando canens, & voce clariore triumphando iubilans, urbem Romanam est ingressus: cuius omnibus hilaritate & læticia summa animis eorum exultantibus, cum plausu felicique omine & acclamatione cum tanquam seruatorem & liberatorem suum, victoriæ tropæum ferentem, quum quidem xpianus urbem totam coronis obsedissent, producentibus atque excipientibus. Constantinus autem veram erga Deum pietatem à natura sibi quodammodo insitam habens, nequaquam applausu tali commotus, ut qui à Deo secundum rerum suarum successum prouenisse sciret, statim crucis signum in sublimi loco statui iussit. Nec mora vlla interposita est, & statua ad formam similitudinemque eius ex ære fabricata est, quæ dextra manu ex eadem materia crucis signum elaboratum teneat. Eam statuam, crucem ita magnifico latoreque habitu tenentem, Romam in loco maxime celebri firmis innixam fundamentis collocari præcepit, cum huiusmodi Latina inscriptione: Hoc salutifero signo, & vero fortitudinis documento, urbem vestram iugo tyranni solutam liberaui. Senatūque & populum Romanum antiquo splendore & amplitudini restitui. Romana urbe in potestatem suam redacta primum omnium ut sanctorum reliquiarum collectæ, iustæ sepulturæ mandarentur, constituit. Deinde illud curauit, ut ab exilio proscripti reuocarentur. Edictum denique proposuit, ut ne quis Christianos persequeretur, ut captiui & victi soluerentur, ut bona publicata legitimis possessoribus suis restituerentur. Ad hæc in primis maturauit ecclesias Dei restaurare, easque donariis exornare: simulacrorum vero aras ex ipsis prorsus eruere fundamentis, atque igni comburere: ac si quos illæ habuissent prouentus, eos diuinis consecrare templis. Quæ omnia mira celeritate sunt confecta. Totis autem septem diebus ciuitas Romana celebrè ob victoriam eam egit conuentum: simul & autorem illius Deum, triumphalemque crucis armaturam, & victorem ipsum Constantinum laudans, honoribusque dignis prosequens. Septimus tamen à morte patris Imperij Constantini agebatur annus. Et quum ille vnâ cum Licinio, qui nondum insanire atque furere contra Deum cæperat, debitum Deo præstitisset cultum, ambo consentientibus sententiis constitutionem optimam pro Christianis edidit. Præterea quæ à Deo eis præter spem & opinionem omnium accidissent res mirificas, & ut Maxentius deus esset, tamen autem & constitutionem eam ad Maxi-

* σημεῖον
ἐπιγραφῆς
τοῦ ἀρχιεπισκόπου
ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ
Ῥώμης.

Statua Con-
stantini Im-
peratoris cum
vexillo Cru-
cis Romæ col-
locata.

Statua eius
in scriptio.
Pia Constā-
tini in vrbe
Romæ.

Supplicatio-
nes propter
victoriã Ro-
mæ peragun-
tur.

Edictum Cō-
stantini &
Licinij pro
Christianis.

B

C

minum Orietis tyrannum, amicitiam adhuc erga eos pre-
se ferentem, verbis amplissimis perscripserunt. Ille por-
ro factum id grauer ferens, ut arte quapiam, ne illis
obnoxius esse videretur, effugeret, (nam edictum ad se
missum reicere, quod illos ut potentiores & ma-
iores metueret, non facile ei erat) quidnam excogi-
tauit? Simulauit scilicet & finxit, se consilio pro-
prio motum, de Christianis benignum statuisse, & ad
populos sibi subditos pro eis literas, res nonnullas
commemorans quas nunquam fecerat, dedit. Ita-
que consulto seipsum fallens atque decipiens, me-
ditus est. Quæ autem scripsit, erant huiusmodi.

CAPVT XXXI.

Ouius Maximinus Augustus Sabino.

Et fortitudini tuæ, & hominibus omnibus notum esse, persuasum habeo, Dominos nostros & parentes Diocletianum & Maximinum, quum viderent mortales penè omnes Deorum relicto cultu, se Christianorum genti adiungere, rectè constituisse, ut omnes qui à Deorum immortalium religione desciuissent, coercionem & vindictam publicam ad eorundem Deorum caeremonias redire cogerentur. Posteaquam verò ego primum feliciter & auspice in Orientem perueni, atque cognoui, in quæ loca quamplurimi homines, qui reipublice commodi & vtilis esse potuissent, à iudicibus & præfatis, ob eam quam dixi causam, in exilium acti fuissent: iudicibus eis omnibus mandavi, ne quisquam eorum posthac crudelius quicquam de prouincialibus statueret, sed potius blandiore cohortatione eos ad Deorum sacra reuocaret. Quapropter quum ita iudices, ut par erat iussis meis obsequerentur, euenit, ut nemo prorsus in Orientalibus partibus vel in exilium mitteretur, vel iniuria atque contumelia afficeretur. Et plerique, quod nihil grauius duriusque in eos constitueretur, ad Deorum religionem redire. Postea verò quum anno proximo Nicomediam feliciter ingressus essem, ibique manerem, venerunt ad me eius urbis ciues cum Deorum simulacris: & me magnopere rogant, ut modis omnibus curarem, ne genti ei in patria eorum domiciliū habere permitteretur. Quibus respondi, me quidem eorum petitioni perlibenter gratificari velle, sed non ab omnibus ex æquo preces eas apud me fieri. Quod si qui in superstitione eorum perseverarent, liberum id eis, pro vniuscuiusque arbitrio & voluntate esse: neque tamen eos, si ad Deorum religionem agnoscendam redire vellent, prohiberi. Sedenim & Nicomediensibus & aliarum urbium ciuibus, quæ & ipsæ eandem petitionem, videlicet ut ne quis Christianorum ciuitates incoletet, magno studio & contentione apud me interposuere, necessitate quadam benignè respondi: me quoque, quoniam id ipsum etiam antiqui Imperatores omnes seruassent, & diis ipsis, per quos omnes homines cum ipsa rerum publicarum gubernatione consistunt, placuisset, petitionem eiusmodi, quæ de diuinorum numinum cultu causam ad me referret, confirmare. Proinde etiam si antehac deuotioni tuæ potissimum per literas significatum, & per iussiones itidem madata est, ut ne quid cum prouincialibus præfectis, quibus tot tantorumque populorum cura est

Edictum Ma-
ximini pro
Christianis
per hypoci-
sim conuen-
tum, & vi-
ab eo extor-
tum.

† editum iussu
eius iussu
Basilij iussu
Basilij

CAPVT XXIII.

A iniuncta, durius seueriusue agant; sed clementer, moderatè & patienter eos ferant: nunc tamen visum quoque est scripto isto fortitudinem tuâ admonere, vt illi neque à beneficialibus, neque ab aliis quibuscunque iniuriis afficiantur, vexentur, excutiantur: sed potius vt humanis benignisque exhortationibus Deorum curam & cultum agnoscere persuadeantur. Itaque si quis iudicio ipse suo Deorum religionem suscipiendam duxerit, cum complecti decet: si qui verò cæremonias suas se iunctim sequi malunt, arbitrio potestatisque sue relinquendi sunt. Dabit ergo deuotio tua operam, vt quod mandatum ei est, seruetur, & vt nemini posthac prouincialium nostrorum à religione sua reuocandorum facultas permittatur. Porro vt iussa hæc nostra ad noticiam subditorum nostrorum perueniant, constitutione à te publicitùs proposita curare debebis.

CAPVT XXXII.

B **H**æc quum ita non ex sententia, sed necessitate adductus mandasset, minimè visus est vera dicere, eis qui in animis suis considerabant, paulò eum antè per iudicij sui inconstantiam, longè alia ac diuersa cõstituisse. Quapropter nemo publicè conuentus cogere, nemo liberè quæ legitimi cultus nostri sût peragere audebat. Neque id rescriptum ipsum volebat, quodd securitatem tantum nobis ab iniuriis & contumeliis concedebat: minimè autem conuētus agere, diuinas domos extruere, & alia quæ solita consuetaq; nobis sunt facere permittebat: quum quidem ea omnia verè pietatis pacisque nostræ dux & autor Imperator Constantinus, vnà cum Licinio, literis suis ad eum omnèsq; ditioni & imperio eorum subiectos populos datis, permisisset. Cæterum impio illi hæc displicere: quanuis postea diuina vindicta coactus, vel ingratas eadem quæ illi constituerant, sancire necesse habuerit. Præcipua autem eius vecordia causa erat, quodd magnitudinem Imperij quod ei obrigerat, ferre atque sustinere non posset: quamobrem cogitationibus & consilijs stultis actus, ineptè & perperam res gerebat. Iam & inani in animo suo inflatus arrogantia, per temeritatem & confidentiam opponere se ausus est Imperatoribus, qui eum multis atq; incomparabilibus modis longè antecellebant, genere, educatione, institutione, prudentia, dignitate, vera erga Deum pietate, atque in rebus omnibus officiosa, decenti & moderata animi constitutione: quæ virtutes in eis vt præcipuè & maximè illustres, præ alijs mirificè elucebant. Ac primùm quidem in solitis quæ publicè fiebant acclamationibus & votis, primo loco se renunciari curauit: deinde autem amentiam in insaniam vertens, fœdera cum Licinio antea pacta rupit. Et quum in animo secum ipse reputaret, quæ per vim & efficaciam crucis Maxentio acciderant, non solum contra Imperatores, verumetiam aduersus crucifixum Christum arma sumpsit. Et terrore correptus, paulatim rursus persecutionem in Christianos permisit. Quo tempore multi sanè admirandi & fortes viri in martyrij stadio strenuè cursum peregerunt.

Parum editu hoc Christi iuanismo profusi.

Maximianus ad imperandum parum commodus.

Constantini & Licinij laus.

Maximianus aduersus Licinij res motus molitur.

Christianos denudè persequitur.

Hæc quum diuus Imperator Constantinus audiuisset, atque in primis cognouisset, vt ille apertâ aduersus Christianos persecutione renouaret, quod à puero malitiam & flagitia omnia odisset, animum despondit, seque ipsum curis maceravit, sedulo cogitans quomodo hunc quoq; è medio tollere posset. Atque eum talia meditantem, quum nondum sacro tinctus fuisset lauacro, ex improviso grauissimè egritudo quædam occupat, plaga certè ingès & prodigiosa, quæ per corpus totum serpens, atq; id ipsum exulcerans, ac veluti vnũ vulnus efficiens, anhelitum eius quem acerbè & grauiter ducebat, frequenter atque aded continuè rumpebat, & paulo post in lepram radicibus altè actis corpore toto euadit. Ad quã curandam multi magi & incantatores, multi etiã ex Perside aderant impostores. Hi tantum abest vt quicquã ei profuerint, vt morbum etiam ipsum adauerint. His etiam superueniunt Græci, qui Imperatoris in religione mutationem ægreferentes, per morbum eum, tâquam opportunum quoddam auxilium oblatum, illum imposturis suis ad partes suas pertrahere conantur: & monstrôsè ostendunt, in Capitolio lacum siue piscinam fieri oportere, in qua innocentium puerorum sanguine, eoque recenti adhuc & vaporante repleta, si Imperator lauaret, facile eum curatũ, corpusque eius purgatũ iri. Aliter verò, vt à tali lepra munderetur, fieri non posse. Ea re tam noua quum illi homines decepissent, derepentè infantes pluri mi congregantur. Et iam tempus adest, carnificesque se ad illorum cædem expediunt. Adest iam & imperator ipse. Ecce autem matres puerorum adueniunt, capillis pãsis, mammillas decenter quodammodo subostendentes, lactis copia angustia & dolorem illis parientes. Hæc vlulatu & planctu cælum complent. Porro Imperator causa tanti luctus cognita, misericordia commotus, mulierculis condoleret, & pro humanitate sua summa sententiam mutat: potiusque æger esse vult, quam per tam abominandũ scelus conualescere. Itaque prolixè illacrymãs: Romani, inquit, Imperij dignitas & amplitudo fontem atque radicem veram habet pietatem. Vt igitur ex ea me prouenisse omnibus liquidò ostendam, valetudinem meam innocentium puerorum vitæ posthabeo. His verbis dictis, solida prorsus beneficentia acerbissimum matrũ dolorem solatur & aufert: simulque domũ reuertitur. Enimuero nocte proxima bonitatis eius fructum percipit amplissimum. Petrus enim & Paulus Apostolorum principes, ei apparent & dicunt: Constantine, nos sumus Petrus & Paulus à Domino Deo ad te misi, vt signum tibi & indicium salutis exhibeamus. Deinde eum hortantur, vt Aristitem sacrorum eius urbis Syluestrem inquirat, apud quem piscina sit, in qua si laueret, celeriter morbum omnem cessurum: idque ea gratia, quod innocentibus & incorruptis infantibus vitam donasset. Porro vt eum somnus reliquit, medicum adstantem longissimè à se repellit, non iam arte aut ope humana se indigere dicens, auxilium deinceps & salutem ab altissimi manu aduenturam.

D

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

ca

Constantin⁹ de bello Maximiano infesto cogitat. Actus beati Syluestri apostolica sedis presulu, licet eius quod scripsit non ignorem, à multis tamè in vrbe Ro. Catholicis laegi cognominum, & pro antiquo vsu nulli a hoc imitantur Ecclesia. Sed cū huiusmodi scripta ad Catholicorum manus peruenerint, beati Pauli apostoli sententia precedat: Omnia probate, quod bonum est tenete. Gelasius Papa dist. 15. Sancta Roma ecclesia. a in lepram incidit. b Sanguinarium remedium Græci contra lepram Imperatoris iussu unnt. c Id propter pietatem Constantini reuocauit. Imperatoria eiusdem rex Constantin⁹ à Deo pietati mercedem capio.

Petrus & Paulus ei apparent, & re medicum morbi indicant.

Colloquium
Constantiani
& Syluestri
Ra. Pö-
tiscu.

A Itaque medicus ab eo discedit. Ut autē Syluester accitus affuit, & ea qua decuit obseruantia & ueneratione considerare iussus est, haberet ne deos Petri & Pauli appellatione, diligenter eum Constantinus est percūctatus. Ibi Syluester: Nobis, inquit, ō Imperator, dij multi non sunt, sed vnus, cuius opus est vniuersum hoc. Petr^o verò & Paulus, quos dixisti, dij prorsus non sunt, verum serui & Apostoli Dei: qui quòd præcipuè propter egregiam fidem, charitatisque ardorem & desideriu Deo chari gratique fuere, sanctitatis arcem occuparunt, primum inter sanctos locum obrinentes. Primi quippe ipsi gētibus omnibus diuinitatem Domini nostri Iesu Christi annunciarunt, atque ab ipsis ecclesie omnes initia sua sumpserunt. Atque illi opere & cursu suo completo, per martyrium ex hac vita migrarunt, & nunc amici sunt Omnipotentis. Vbi verò sacras quoque illorum effigies requisit, & Hierarcha eas illi exhibuit: tum re certius cognita, eos ipsos esse quos vidisset, confirmauit. Itaque pro purpura saccum sumit, & diebus septem ieiunio & orationi vacat, idolorū templa claudit, carceres aperit, per misericordiam multam liberaliter omnes muneratur, & tandem ad sacras vndas procedit. Vehemens autem & intensa ab ecclesia omni, ita ut Syluester iusserat, oratio fiebat. Antistes porrò ad aquam baptismi respiciens: Hæc (inquit) Imperator, aqua diuina virtute per inuocationem + viuificæ Trinitatis concepta, sicuti extrā corpus hominis abluit, ita etiam animam intra à forde & iniquatione omni mundificans, splendidiorem radiis solaribus efficit. Et iam oleo vnctus lauacrum ille ingreditur, atque more recepto sanctissimæ Trinitatis fit inuocatio. Et ecce lucis inenarrabilis splendor alicunde emicans, locum eum illustrat, & sonus quidam admirandus veluti psalterij & lyræ absoluta harmonia & concentu redditus exauditur. Egreditur deinde Imperator optimus è lauacro, rotus saluus & incolumis, perinde atque carne recenti indutus, quibusdam quasi piscium squamis in vnda relictis. Atque ibi beato quoque Syluestri dixit, se quum adhuc in sacris esset vndis, manus cuiusdam veluti è cælo missæ atactum sensisse. Vnà cum ipso autem Crispus etiā filius eius diuinum participauit lauacrum, & ambo candidam vestem induerunt.

Pia Constā-
tini ante ba-
ptismū opera

Ecclesie ora-
tio pro eo.

† Ζωοποιός.
Vn aqua ba-
ptismi.
Baptismi ce-
remonia.

Constantin^o
in baptismo
leprā abiicit.

C

CAPVT XXXIIII.

Constantini
leges & a-
ctiōnes pro
Christianis.
Templū Ser-
uatoris in La-
teranensi pa-
latio à Con-
stantino con-
ditum.

Mox deinceps legē primūm fert, ut qui posthac per blasphemiam Christo maledicere, aut quēquā qui eius censentur nomine, iniuria afficere auderet, dimidiā bonorum suorum partem amitteret. Et manibus ipse suis ligone accepta, in palatio suo quod Lateranense dicitur, primus terram fodere, & ecclesie formam in nomen Domini nostri Iesu Christi describere cœpit. Deinde promulgauit, quicumque egerent, & Christianorum sacra colenda susciperent, eis sumptus & vestitū ex Imperiali ærario præbitum iri. Et multi, quibus hoc pij & religiosi viri testarentur, gratiam eam & munus consequerentur. Anno eo supra duodecim millia, qui baptizati sunt, virorū, extra mulieres & pueros, in rationem regenerationis sunt relata. Et

grex quidem Christi quotidie incrementa sua capiebat, simulacrorum autem cultus paulatim diffluxit ac disparuit. Porrò Senatu in basilicam quæ Vlpia dicitur conuocato, sincera mente sanxit, ne de cæterò dij esse vel dicerentur, vel crederentur: nō deos hominum esse, sed potius homines deos illorum esse dictitans. Et quum se ipsum ea in re apertum manifestūque haberent exemplum, ut Dominum nostrum Iesum Christum ut Deum verum certūque in cælis regnantem adorarent & colerent. Et ne quis aliquid veteris erroris apud se hæere suspicari posset, sinceritatis suæ indicium, templum in Palatio suum ostendit. Populus porrò huiusmodi Imperatoris dictis applaudēs, quadragesies Christianorum Deum verum Deum esse exclamauit. Constituit præterea, volūtarium & non coactum baptismum esse: neque metu humano ad Christianorum cultum quenquam accedere, verūm volentem casto maturōque consilio, sacro illorum numero aggregari debere. Itaque incredibilis in populo fuit læticia, lege ea publicata: quòd nemo contra animi sui sententiam, ad aliam religionem pertraheretur. Cum ecclesiis ipsis monumenta sanctorum exornabantur, gratæque & accepta in exilium actis præmia constituebantur: & quicumque Christum profiteretur, is amicus Imperatoris esse promulgabatur.

Idē seipsum
Christo fide-
libus exem-
plar, quod
uisceratur, vi-
uum propo-
nit.

Voluntaria
Christianorū
religio.

Monumenta
sanctorum.

CAPVT XXXV.

Quòd autem Romæ à Syluestre sacratum & diuus Constantinus baptizatus sit, post Maxentij oppressionem, qui fortissimè sub signo crucis est deuictus, satis ostendit baptisteriū, quod ad hoc vsq; tēpus, eius rei gratia in testimonium certissimū Romæ asseruatur: sicuti hoc de viris natu grādiōrib^o, qui veritatē maximi faciunt, auditur. Neminiverò mirū videri debet, quòd ante baptismum laudatissimus Princeps tanta gratia dignus iudicatus sit, ut diuinam vocem ad se delatā audiret, ut venerandam crucis formam in cælo videret, utque honorandas diuorū & sacrorum apostolorū Petri & Pauli imagines spectaret. Dudum enim antea moribus Christianus fuerat, & nomen eius in cælis scriptum erat. Et non infidelibus tantum, sed & credentibus signa exhibentur. Qui in Oriente olim Arianæ sectæ fuere, Constantinum Nicomedie ab Eusebio eius vrbis episcopo iam moriturum baptismum suscepisse, prodiderunt: propterea eum sacrum lauacrum distulisse dicentes, quod id in Iordane fluuio perficere voluerit. Id vero ex eo facile refellitur, quòd Ecclesia à Syluestre eum Romæ baptizatum esse certò prædicat. Quapropter testatum omnibus esse volo, ut hoc sic etiam ipsi tuto & opinētur & credant. Ariani enim malè sentientes, animo & consilio diabolico hoc confinxerunt, nō Romæ baptizatum eum esse asserentes, aut fortasse eadē cū illis sensisse astruētes, perinde atque ab ipsis propterea baptismi gratiam suscepit: quod absurditatis & mendacij plenum est. Quod si enim nōdū sacri lauacri particeps fuit, cōsequitur eū neque in Nicæna Synodo cū patribus cōgressum esse, & cū eis diuina mysteria nō participasse. Quomodo verò aliter benedictione eorū dignus

Constantinum
Romæ bap-
tizatus.

De eius ba-
ptismo te-
rrentes au-
tores sic con-
stanti fide,
qua de impe-
rij donatione
circumferuntur,
viri mi-
nus famula-
rent, nō pro-
bant.
Egnat.

A reputatus esset, & communis mēſæ particeps fuiſſet: ſicuti hiſtoria tradit. Verūm Ariani quidem hæc ſic ludant, nos verò ad hiſtoriam reuertamur. Neque ſanè ignoro, quæ etiam Græci per ſycophā tiam & calumniam crimina Constantino impingant. Dicunt enim illi, Constantinum, quòd quòdam ſibi propinquitatē & ſanguine iunctos interemiſſet, & Crispum filium ſuum manu ſua occidiſſet, quem Fauſta nouerca, quaſi illam de inceſto ſupro compellaſſet, apud patrem detulerit, pœnitentiã ductum, cum Sopatro philoſopho, qui tum Plotini ſcholæ præerat, de luſtralibus purgationibus conſuliſſet, illūmq; reſpondiſſe, neminē prorsus tantarum inquinacionum reliquiſſe expiationem. Quūmq; ea de cauſa in maxima eſſet ſollicitudinē & anxietate, in Chriſtianorum epiſcopos eum incidiſſe, qui illi polliciti ſint, per baptiſmum ſe non ea tantum, ſed multo etiam grandiora piacula purgare poſſe. Itaque quòd voti ſui compoſ factus eſſet, vehementer eum lætatum, Chriſtianorumque ſacra admiratum eſſe: datōque Chriſto nomine, ſubditis ſuis eam neceſſitatem impoſuiſſe, vt Græcorum religionem abiurarent. Verūm hæc manifeſta ſunt figmenta, quibus Chriſtianorum fidem & pietatem veluti per comœdiam traducere ſtuderunt. Crispus enim vigefimo imperij eius anno deceſſit, propter quē illi expiatione eum opus habuiſſe dicunt. Is quoque multas pro Chriſtianis ſuperſtes adhuc cum patre leges tulit, vt qui ſecundum in imperio locum haberet, & Cęſar eſſet: ſicuti hoc hodie quoq; tempora legibus ipſis ſubiecta ſatis indicant. Vbi verò Sopater in Constantini colloquium venit: qui ſoli ei orē quę ad Oceanum & ad Rhenum eſt, præfuit. Quum autem aduerſus Maxentium bellum gereret, & in Italia;ageret, rebus Romanorum tum diſſidentibus, non facile erat ſe Gallis & Britanis immiſcere, apud quos conſtat Constantinum Chriſtianorum religionem ſuſcepſiſſe, prius etiam quā contra Maxentium pugnauerit, & Romam atq; in ipſam Italiam venerit: id quod etiam & tempora & leges quas pro nobis lanxit, certò teſtificantur. Et vt concedamus, Sopatrum facile cum illo colloqui, aut per epiſtolam agere potuiſſe: non tamen credibile videatur, philoſophum tantum ignorafſe, quod Hercules poſt liberorum ſuorum necem, & Iphiti amici & hoſpitis cædem, Athenis myſteriis Cereris expiatus atque purgatus ſit. Satis porrò fuerit oſtēdiſſe, Græcos etiam ipſos ſœdorum flagitiorum luſtrales expiationes promittere ſolitos: eosque qui iſta conſinxere, Sopatri magis accuſatores eſſe. Non enim perſuaderi poſſum, tam clarum in ſapiētia virum talia ignorafſe. De his ſatis.

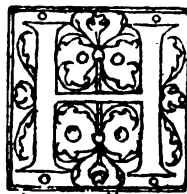
CAPVT XXXVI.

Hmpereatoris mater Helena in pro-
uincia tū Bithynia agebat. Ibi Iudæi
Imperatoris mutationem ſecū ipſi
reputantes, matri eius ſuadent, vt ad
filium ſcribat, eūmq; admoneat:
Rectè quidem feciſſe, quod ab ido-
lorum cultu diſceſſerit: non rectè autem, quod no-
uam Nazarenorum religionē ſit cōplexus. Quod
illa ita fecit. Constantinus verò acceptis à matre
litteris, ei id quod decebat reſcripſit: & ex Iudæis

quosdam Romam euocauit, vt cum preſbyteris D
Chriſtianorum ſermones per colloquium confer-
rent, & quę pars meliora afferre reputaretur, vt ea
neceſſariò pars altera ſequeretur. Et iam quartum,
curante ac præeunte Constantino, conuentus in
Romana vrbe cogebatur, in quo Romanorū qui-
dem epiſcoporum viginti quatuor erant: Iudæorū
verò ſacerdotes cētum & viginti, in quibus duo-
decim reliquis præbant. In conuentu & collo-
quio eo, Sylueſter princeps erat: Aderat in eo &
Imperator ipſe, & mater eius Helena, attentè & di-
ligenter vtroſque audientes. Quum autem ſacra-
tiſſimus Sylueſter eloquentiæ vi multis modis il-
los ita ſuperaret, vt cum magna cum admiratione
delecti illi Iudæi hianti ore ſtupentes audirent, ef-
ficaci reſponſionum eius perſuaſione conſterna-
ti: quūmq; poſtremò taurum ille veneno eneca-
tum, iauocato Chriſti nomine reſtitueret, omnes
ad pedes eius ſunt prouoluti: cultūque ſuo proie-
cto, idem de religione cum Sylueſtre ſenſerūt, ita
vt qui eo animo venerant vt alios caperēt, ipſimet
ſint capti. Hoc factum etiam beatæ Helenæ, vt de
filio melius iam ſentiret, perſuaſit. Quin & ipſa pa-
triæ religionis cultu relicto, ad Sylueſtris proci-
dit pedes: ab eoque ſacra fidei noſtræ myſteria edo-
cta, vera tandem tot tātūque virtutibus præditi fi-
lij mater eſſe apparuit, eodem cum illo ardore &
fide in Chriſtum concepto.

CAPVT XXXVII.

MEc quum cognouiſſet Maximi-
nus Orientis tyrannus, non po-
tuit non impatienter ferre. Quā-
obrem bellū irrecōciliabili odio
*maximum mouit, breuique res
omnes miſcuit & turbauit, exer-
cicum collegit, ingentes innumeræ multitudinis
copias contraxit, & ad pugnam ſe quam maximè
potuit inſtruxit, ſpe & fiducia dæmonum, nec non
armatorum plurima turba ſeductus. Itaque etiam
Imperator celeberrimus, vnà cum Licinio Cęſare,
Roma terra marique Orientem verſus eſt profe-
ctus, cum exercitu forti & robuſto: quo tamen ille
non tantum, quantum ipſius crucis armatura, con-
fidebat. Et poſteaquam in Bithyniam ad locū qui
Aſtacus dicitur, ventum eſt, contra ſcæleratum ho-
ſtem ſigna infeſta iam inferentem, maxima cum
fiducia acie inſtructa progreditur. Iuſſerat autem
Constantinus magnus crucis ſignū præferri, quod
à Romanis antea Labarum dicebatur, ſignis mili-
taribus aliis longè præſtantius, quod id à militibus
+ præferri & adorari lege cautum fuerit. Quam ob
cauſam etiam Conſtātinum puto, celeberrimum
Romani imperij vexillum in Chriſti ſignum mu-
taſſe, vt frequenti eius ſpectaculo & cultu ſubditi
in deſuetudinem priſtinæ ſuperſtitionis venirent,
eūmq; ſolum Deum eſſe arbitrarentur, quē Im-
perator & duces eius colentes, propugnatores ad-
uerſus hoſtes vterentur. Hoc igitur ſignum præfer-
ri, & laborantibus periclitantibusque cohortibus
adeſſe, atque à ſatellitibus, per vices in humeris ge-
ſtari, ordinēque cum eo circuite iuſſerat. Salutife-
ra hæc armatura quum ſic Cōſtantini aciem præ-
iret, Maximinus ſuis præcepit, vt quicūq; collima-
re certōq; iaculari poſſent, in ſignū id tela cōiice-

Refutatio ca-
lumnia que
Græci idolo-
latræ Conſtā-
tinum reſpo-
tere.

Sopater phi-
loſophus.
Plotini ſcho-
la.

Criſpus Con-
ſtanti-
ni ſi-
lius, & Lic-
in-
ius iunior
Conſtanti-
ni ex Conſtan-
tia ſorore ne-
pos, Licinij
ſenioris ſi-
lii, plurimi-
que
nobiles &
præclarissimi,
20. Conſtan-
tini imperij
anno, Fau-
ſte Conſtan-
tini coniugis
dolo interfe-
cti ſunt. P. P.
Oroſ. Cōſtā-
tinus impe-
rij ſui 22. an-
no Fauſtam
interfecit in
bainæ ardē-
tes coniecit.
Eutrop.
Hærculis
poſt parrici-
dia patris
luſtratio.
Myſteria
Cæſarum.

Iudeorū &
Chriſtiano-
rum epiſco-
porum de reb-
gione in vr-
be Romæ col-
loquium.

Iudæi per
Sylueſtrē ad
Chriſtianif-
mum addo-
centur.
Helena Cō-
ſtanti-
ni ma-
ter Chriſtia-
na ſi.

Bellum ad-
uerſus Ma-
ximianū ge-
ſtum.
* pactis vio-
latis que cū
Licinio ini-
ras. Euseb.

Labarū, pro-
cipuū Rom-
anorum ve-
ſtigium, in cru-
cis formam
mutatum.
† καὶ τοὺς ἀ-
γῶνας.

Psic. Cesar quadrennio, Augustus trimum per Orific fuit. Diac. Tyrann no hoc sublato, Christianismu in Oriente restituit. Statua Max scimmi deijciuntur, & memoriaciuo dantur. Amici eius dem male accipiuntur. Lucianus: Euseb. Cnlchianu, Rufin. Quislianu habet.

Peuentius. Catholico rationu omniu pfecto ab eo consilium

Theotecnus rationalis.

Sacerdotes lo au Amici.

Libri NIT scimmo.

A mortem sibi accelerari orauit: postremoque omnium condignas se penas, pro flagitiis ac contumeliis, quibus proteruè & petulanter Christum esset persecutus, dare testatus, execrandam tandem illam egit animam. Verum enim verò hoc quoque ad hunc modum, qui tyrannorum omnium acerbissimus fuerat, è medio sublato, ecclesie statim ex ipsis fundamentis excitantur, fidei verbum liberius quam antea predicatur, idolorum furor porius quam cultus ignominiosè intercidit. Et ipse Maximinus primum vt Deo inuisus & tyrannus, literis vbique propositis, publicisque inueltius declaratur. Statuæ eius & imagines, quæcunque in urbibus in illius honorem erectæ fuerant, ille quidem ex locis editioribus deiecit, comminuuntur: hæ autem in facie fuligine colorèque atro oblinuntur, ludusque & ludicrum illudere ei volentibus proponuntur. Et honores alij veritatis inimicorum abolentur. Deinde etiã qui eadem cum illo senserant, partesque eius sequuti fuerant, & superbius sacris nostris illuserant, amici & familiares eius, iustas ferunt penas. Qualis Peuentius ille fuit, in magna apud illum veneratione habitus, & amicorum omnium intimus, tertium ab eo consul creatus, aliisque etiam + honoribus gestis clarus. Lucianus quoque, omni itidem dignitate ac potestate præcipue ab eo exornatus, qui sanguine Ægyptiorum, Christianorum honores sibi & magistratus parauerat. Plurimi præterea alij, per quos potestatem Maximinus summã, vt omnibus terribilis videretur, consequutus fuerat. Comprehendit quoque Theotecnus vindicta non diu morata, propter scelera ea quæ aduersus Christianos commentus fuerat. Quod enim propter nouum illud simulacrum & figmenta contra nos excitata, honore auctus fuerat, ad dignitates quoque primarias est euectus. Et postquam Licinius Antiochiam peruenit, & magorum atque impostorum turbam ad interitum adegit, affuere ibi recentis illius simulacri sacerdotes, tormentisque affecti causam imposturæ suæ edere sunt coacti. Atque illi vbi Theotecnus fraudem prodidere, primum Licinius Theotecnus occidit, deinde impostoribus illis dignam inflixit penam. Ad hoc Maximini liberi, & qui vel genere vel amicitia ei coniuncti erant, adiecti, parique contumelia & pena affecti, cæsi sunt. Quoniam non susceperunt disciplinam, neque intellexerunt vt non confiderent in Principibus, in filiis hominum in quibus non est salus: In die ergo illa perierunt omnes cogitationes illorum.

CAPVT XL.

Yrannis Deo inuisis ita sublatis, res impetij totius firmæ atque inconcussæ ad Constantinum & Licinium peruenite: qui pessimis illis oppressis, satis certo vim diuini auxilij experti, fidei suæ generositatem, & ad virtutem omnem propensionem, pro Christianis omnia mouendo atque agendo, & leges pro eorum salute & securitate promulgando, abundè ostenderunt. Itaque læta admodum & serena prorsus, nulla interueniente nube, vbique illuxit dies, & diuinus quidam miraculosus eccle-

Ecclesia christiana floruit.

siæ per orbem omnes splendor illuminauit, & res nostræ rutæ atque extra inuidiam omnem positæ fuerunt. Abundè quilibet eius quæ à Deo immissa facta; fuerat, pacis particeps factus est: & dominatione iniusta depulsa, liberalem vnusquisque conspexit solem, solum verum Deum piorum propugnatores laudibus vehens. Omnibusque ingens incelsit læticia, res omnes quasi reuiuiscences cernentibus, quæ dudum pestifera clade & calamitate interierant. Itaque magnifica templa amplitudine & sublimitate ingenti, & longè quàm antea venustate & splendore maiore constructa: & quod omnium nobis est optatissimum, festi dies encarniorum nouarumque dedicationum splendide acti, sacræ ædes recens fundatæ, Episcoporum vndique conuenientium conuentus celebrati: & Christi membra amanter aliud aliunde confluentia, rursus ad vnã harmoniam corporisque constitutione decenter compacta atque, vt cum Propheta dicã, os ad os, & harmonia ad harmoniam contracta: & quæ præterea per oraculum diuinum prædixit verbum, impleta ea sunt. Vna diuini spiritus vis per omnes peragrarè cognita est, omnium vna anima, & idem studium: omnibus in ore fuit, & ab omnibus exauditus est hymnus vnus, diuinitatè verbi Dei concentu pulcherrimo celebrans, cultusque, numinis purus, & sincerum sacrificium, sanctiones & constitutiones ecclesiarum, psalmorum cantus, frequetati. Ad hæc diuini verbi prædicatio, atque arcana mysticæque ministeria pie sancteque peracta, & salutaris passionis + inenarrabilia symbola & signa sumpta. Ætas quoque, omnis, & omnis generis homines, orationi & gratiarum actioni incumbentes, conciliatorem & autorem tam subitorem bonorum laudarunt. Conciones orationesque ad populum, pro eo atque tempus derrepente argumentum suppeditabat, in conuentibus habitæ. Atque aliquis in tam frequenti ecclesie concione humanus atque modestus piusque vir, in plurimorum hominum & aliquorum episcoporum præsentia, decenter & placidè aures præbentium, orationem domi compositam in medium produxit. Qualis illa fuit, quam ad Paulinum Tyri episcopum quidam optimè conscripsit & recitauit. Paulinus porro iste apud Phœnices clarus, multa magnificè Tyri templa construxit. Atque hæc quidem sic tum agebantur. Mihiverò minus molestum erit, constitutiones eas quas Deo charus imperator pro nobis publicauit, in opus hoc referre. Primo autè loco eam ponam, quam is communiter cum Licinio, qui nondum in rabiem actus fuerat, pro rebus Christianorum conscripsit: quæ sic habet.

Pulcherrim' ecclesia Christi sine tranquillus secundoque; rebu statuo.

† corruptio xos dicitur dicitur omnia symbola

Estas hæc oratio apud Euseb. lib. 10. cap. 4.

CAPVT XLI.

Vum re probè deliberata, libertatè religionis nõ denegandã, sed vnus cuiusque arbitrio & voluntati, vt pro suo quisque iudicio sacra coleret, permittendam esse existimarem: Christianos quoque professionis suæ sectam, cultumque diuinum seruare iussimus. Quandoquidem autem multæ ac diuersæ + opiniones, in eo ipso rescripto, in quo eis talis est permissa potestas, verbis disertis additæ esse videbantur, factum fortasse est, vt quidam paulo post ab huiusmodi ob-

Constantini & Licinii & Christianos edictum.

† dicitur, So etc.

A seruatione religionis complectenda reslilent.
 Quū igitur ego Cōstantinus, & ego Licinius, Augusti ambo, feliciter Mediolanum venissemus, atque ibi in consilio quæ ad vsum & vtilitatem reipublicæ præcipuè pertinerent, inquireremus: inter alia plura, quæ cōmoda esse omnibus, seu prima potius visa sunt, constituenda atque ordinanda esse duximus, ea videlicet, quibus honor & cultus diuini numinis cōtinetur: hoc est, vt etiā Christianis liberū prorsus concedamus arbitrium, religionem quā velint consecrandi. Vt quidquid tantū est diuini & cœlestis numinis, id nobis & qui sub potestate & ditione nostra degunt, omnibus propitium benignūq; esse posset. Itaque sententiam hanc nostram sana atq; recta deliberatione in edictum retulimus, vt nemini prorsus potestas præcideretur, quouis tempore Christianorū obseruationem & religionem complectendi: & quē animo suo commodū congruentēque esse crederet cultum, sequendi, vt diuinum numen in rebus omnibus propensum atque benignum nobis esset. Aequū sanè est, vt hoc sic nobis placere, rescripto isto nostro nunc significemus: vt hæresibus omnino sublatis, quæ in prioribus ad * deuotionem tuā datis literis nostris de Christianis cōtinebantur, si quæ sunt insuper sinistra prorsus & à clementia nostra aliena, ea inducantur. Proinde quilibet liberè & apertè, qui Christianas cæremonias obseruandas sibi esse duxerit, eas sine perturbatione & periculo omnī tutò obseruet. Quod ita solertix tuæ plenissimè indicatū voluimus, vt scias nos liberam absolutamque potestatem Christianis religionis suæ colendę decreuisse. Et quum deuotio tua animaduertat, tam absolutā ipsis esse datam facultatem, aliis quoque ad sacra ea & cæremonias transire volentibus id facere sciat esse permissum. Id quod tranquillitati temporum nostrorum cōuenire manifestū est, vt potestas vnicuique sit, pro eo atque velit, diuinum colendi numen. Factum id à nobis, ne cui diuino honori aut cultui quidquam per nos diminutum esse videatur. Itaque & hoc in personam Christianorū decernentes statuimus, vt loca eorum in quibus antea conuenire soliti fuerant, (de quibus, prioribus etiam literis nostris alio tempore ad deuotionem tuā datis, formam & modū aliū constitueramus) si ea aliqui vel à fisco nostro, vel à quopiā alio, emptione interueniente comparauerint, ipsis Christianis absque pecunia & absque repetitione vlla precij dati, citra omnem cunctationem & deliberationem restituant. Quod si qui talia loca dono à quopiam acceperint, aut etiam ex liberalitate & munificentia nostra cōsequuti fuerint, ij ad præfectum cuiusque loci iudicis locum obtinentem adeant, vt ipsorum per benignitatem nostram ratio habeatur. Atque ea loca omnia, nulla interposita mora, corpori Christianorum omnino reddi curabis. Et quoniam Christianos ipsos nō solū ea in quibus cōuentus agere soliti sunt, sed & alia loca habuisse constat, nō priuatim ad quenquam illorum, sed ad ius corporis eorum, hoc est, Christianorum pertinentia, ea quoque omnia qua diximus lege citra ambiguitatem omnem Christianis ipsis, hoc est corpori ipsorum, & cuilibet eorū conuentui restituenda iubebis: eo quem diximus seruato modo, vt videlicet qui ea absque restitu-

* xgthelcov

Restitui in-bentur loca & bona sua Christianis.

tione precij, sicuti dictum est, reddiderint, indemnitati eorum à benignitate nostra prouideatur. Quibus in rebus omnibus Christianorum, quod diximus, corpori operam studiumq; tuum, quoad poteris, præstare debebis, vt iussa nostra primo quoque tempore impleantur: & vt per bonitatem liberalitatemque nostram, communi & publicæ quieti consulatur. Ita enim futurum est, quemadmodum prædiximus, vt diuina erga nos gratia & benignitas, quam multis iam in rebus sumus experti, perpetua nobis firmaque maneat. Cæterum vt eiusmodi liberalitatis & constitutionis nostræ sententia ad notitiam omnium perferri queat, consequens est, vt literis tuis præfixis, decretum hoc nostrum passim in locis omnibus proponas, & in noticiam omnium deducas, ne quempiam munificentix nostræ lex latere possit.

CAPVT XLII.

Ecundam verò hanc quæ sequitur constitutionem, promulgauerunt, in solam catholicam ecclesiam liberalitatem talem collatam esse significantes. Salue Anyline, plurimum nobis honorande. Liberalitatis benignitatisque nostræ modus hic est, vt quæ alieni iuris sunt, nō solū nō violenter inuolari, verum etiā restitui velimus, Anyline reuerendissime. Quapropter præcipimus, quā primū literæ hæ nostræ ad te perlatæ fuerint, vt quæcunque bona ad ecclesiam catholicam Christianorū, vel in vrbibus vel in locis aliis pertinentia, siue à ciuibus, seu à quopiā alio occupata detineantur, festim ecclesiis ipsis restituatur. Prorsus enim constitutum nobis est, vt quas antea ecclesiæ habuerūt possessiones, in ius earū redeant. Quum itaque deuotio tua mandati huius nostris iussione clariorem perspiciat, operam dare debes, siue horti siue ædes, seu quidlibet aliud ad ius ecclesiarum pertinuit, vt hæc omnia eis quamprimū reddantur, vt videlicet te iussionibus hisce nostris cum cura & fide paruisse intelligamus. Vale Anyline, nobis admodum honorande. Aliam quoque constitutionem ad eundem scripserunt, in qua ecclesiarum ministros & præfides, à ciuilibus muneribus liberos & immunes esse iubet, in hunc modū: Salue Anyline reuerendissime. Postquam rebus multis constat, neglectam cōtempnamque religionem, per quam summa sanctissimi cœlestis numinis obseruantia & reuerentia cōseruatur, ingentia rebus publicis intulisse pericula: eandemque ipsam legitime atque sanctè receptam & cultam, maximam Romano nomini felicitatem, plurimamque omnibus hominibus beneficia, diuina benignitate suppeditate, cōciliasse: placitum nobis est, viros eos qui debita sanctitate & præcipua talium sacrorū cura ministeriis suis per egregium sacræ religionis cultum funguntur, laborum suorum digna referre præmia. Quam ob causam qui intra prouinciam tibi creditam in ecclesia catholica sunt, cui Cecilianus præest, functionemq; & operam suam sanctissimæ religioni præstant, quos Clericos nominare solent, eos ab omnibus prorsus muneribus immunes conferuari volumus, vt ne errore aliquo aut lapsu sacri-

Exornatō con-stitutio de bonis ecclesie catholice Christianorum re-stituendū. Hæresici nō gaudent catholice libere priuilegijs Cōstantini. L. Priuilegia. C. de hæres. & Man.

Constitutio de immunitate clericorū. L. Iuxta sanctionem. C. de episcop. & cleric.

A lego, à cultu qui summo numini debetur, abstrahatur: sed potius citra omnem perturbationem, religioni sacrisque suis inseruiant. Qui sanè si cultum suum, qui longè maximus est, Deo ritè exhibeant, plurimum rebus publicis videntur afferre commodi & emolumentum. Vale Anyline, plurimùm nobis & honorate & desiderate. Edidit præterea Constantinus quartam quoque constitutionem, in qua ecclesiis pecunias donat, ad Cecilianum episcopum Carthaginensem ita scribens: Cōstantinus Augustus Ceciliano episcopo Carthaginis. Quandoquidem visum nobis est, per prouincias omnes Africæ, Numidiæ, & Mauritaniam, certis quibusdam ministris legitimæ & sacrosanctæ catholicæ religionis, aliquid ad sumptus tolerandos largiri, literas ad Vrsulum Catholicum Africæ dedi, eique significauimus, vt ter mille pholles dinumerandos tibi curaret. Quapropter vbi quam diximus pecuniæ summam recipendam mandaueris, omnibus eis qui in breui ad te ab Hosio misso designati sunt, distribui eam iubero. Ac siquidem deesse quidquam compereris ei summe, quo minus liberalitas quam erga omnes eos præstandam statuimus, impleatur: ab Heraclide possessionum nostrarum curatore, nulla interueniente dubitatione, quod opus esse videris, petere debebis. Ei enī, quum mecum esset, iniunxi, si quid pecuniæ ab eo exigeres, vt id absq; ambiguitate omni tibi expensum ferret. Et quoniam audiui, quosdam non satis compositæ aut sanæ mētis homines populū sanctissimæ catholicæ Ecclesiæ, praua quadam & subadulterina fraude peruertere velle: scito me Anylino proconsuli, atque etiam Patricio Vicario præfectorū, quum vterque præsens adesset, eiusce modi mandata dedisse, vt inter alia omnia, ad hanc quoque rem, quam par est maximè, conferant curam: neque si tale quidquam accidat, negligendum sibi putent. Itaque si aliquos eiuscemodi homines in ea ipsa vrsania perseverare videris, sine omni procrastinatione ad eos qui dicti sunt iudices accedes, & rem ipsam eis propones, vt illos quemadmodum præsentibus eis præcepi, castigent & coerceant. Diuinitas magni Dei te in multos conferuet annos.

CAPVT XLIII.

Consuper quintam etiam composuit constitutionem, conuentum episcoporum agi præcipiens, vt concordia fieret, consensusque vnus ecclesiarum ad hunc modum scribens. Cōstantinus Augustus Miltriadi episcopo Romanorum, & Marco, &c. Quandoquidem plures libelli à clarissimo viro Anylino proconsule Africæ ad me sunt missi, in quibus refertur, Cecilianum Carthaginensium vrbis episcopum à quibusdam eius collegis, qui in Africa sunt, de rebus multis argui & accusari: miniq; id graue & molestum accidit, in prouinciis scilicet istis, quas deuotioni meæ diuina prouidentia suo ipsius arbitrio suaque sponte mandauit, & in quibus frequens est populi multitudo; turbam aliquam & motum deteriore ad seditionem concitandam reliquum esse, dissidiumque inter episcopos extare: placuit mihi, ipsum Cecilianum vnacum decem episcopis, qui eum reum agere videntur,

& alios præterea decem, quos ipse sibi ad causam suam necessarios esse arbitratur, Romam in nauim impositos mittere, vt ibi vobis, & item Reticio, Materno, & Marino, collegis vestris presentibus, quos eius rei gratia Romam properare iussi, audiantur. Vt verò causam totam ad augustissimam legem accommodare, atque plenissimè de re hac omni certiores fieri possitis, exempla scriptorum Anylini ad me datorum literis meis adiuncta, ad eos quos dixi collegas vestros misi: quibus firmitas vestra perlectis cognosceret, quomodo ea quæ dicta est causa ritè atque ordine sit decidenda, atque ex æquo & bono finienda. Neque enim sedulitatem diligentiamque vestram latet, ea me ueneratione sanctam catholicam Ecclesiam prosequi, vt nullum prorsus dissidium aut seditionem in loco aliquo relictam velim. Diuinitas magni Dei vos plures annos conferuet, reuerendissimi. Aliam iridem constitutionem vulgavit, vt alter quoque conuentus cogeretur, in quo dissidium omne ex sacro presbyterorum ordine tolleretur. Eius verba hæc sunt. Constantinus Augustus Chresto episcopo Syracusano. Iam pridem antea quum nonnulli prauè & peruersè à sancta religione virtutisque cælesti & catholica se celsionem facerent, præcidere volentes eiuscemodi eorum contentionem & rixandi studium, constitueramus, vt accitis quibusdam ex Gallia episcopis, euocatisque ex Africa iis qui inter se hostilem in modum peruicaciter & obstinatè contenderent atque certarēt, præsentem quoque Romano episcopo, id quod in controuersiam & concertationem venisset, in præsentia eorum diligenti cura & iudicio decidi componique posset. Quandoquidem verò, sicuti fieri solet, quidam salutis suæ cultusque & obseruantiam, quæ sanctissimæ se celsæ debetur, oblitum, odia atque inimicitias amplius exercere non desinunt, neque rei iudicatæ acquiescere volunt, per exceptionem obiicentes, per paucos quosdam sententiam tulisse, qui etiam prius ad decisionem celeriter & cupidè ferendam accelerarint, quam omnia quæ inquiri opus fuit, diligenter & accuratè excussisset. Quibus ex rebus omnibus illud euenit, vt simul & illi quos fraternam concordiam & vnanimi-tem obtinere decuit, turpi quodam, seu potius detestando more, per se celsionem inter se dissideant: & hominibus qui à sanctissima religione alieno sunt animo, occasio ridendi atque obtrechtandi sit præbita. Itaque prouidentum mihi est, quod dudum post sententiam latam spontanea transactione compositum oportuit, vt id nunc tandem multis presentibus finem debitum consequatur. Posteaquam igitur ex diuersis plurimisque locis episcopos in Arelatensem ciuitatem intra Calendas Augusti conuenire iussimus, tibi quoque scribendum esse celsimus, vt accepta à viro clarissimo, Latroniano + Agitatore Sicilia, publicæ vrbis tesseræ: duobusque aliis ex secundo ordine, quos ipse eligendos putaueris, tibi adiuncti, & pueris tribus qui in itinere vobis inseruiunt assumptis, intra eam diem in eum quem diximus locum peruenias. Vt per firmitatem tuam, reliquorumque qui ibi conuenient, vnanimem & consentientem prudentiam, controuersia quæ hucusque non rectè per se celsam intestini dissidij contentionem durauit, omnibus quæ hinc & inde ab iis dicentur,

Constitutio de donatione Cōstantini.

Catholicus Africa. De Phollis Alciat. de pratorib. & honor. prator. lib. C. 12. Imperatoris possessionum curator. Coercio hereticorum.

Vicarius præfectorum.

Nō vult imperator pino, aliquid esse inter episcopos catholicos dissidium

Cōmissio imperatoris de componendis inter dissideos episcopos conuentionibus.

Propter disidia christiannorum apud infideles professio nostra male audis.

Publica vrbis tesseræ prince permitten te olim episcopi in pfectio mibus ecclesia causa susceptis sunt Tanta illorum scilicet suæ opes & copia.

Constitutio causam Ceciliani episcopi Carthaginens. antistiti Ro. & aliorum quibusdam episcopis decidendam commissis

A qui inter se disidēt, quos adesse ibi etiam præcepimus, auditis, vel nunc tandem ad debitum cultum professionem, concordiamque fraternam reduci queat. Incolumē te Deus omnipotens multos conferuet in annos.

CAPVT XLIIII.

Uiscemodi ille tum leges constitutionesque ferebat, quum vberri-
mē nobis Deus pacem, cœlestisq; gratia libertatem prolixissimē dedit. Cæterum id ferre non potuit, antiquus ille generis nostri hostis. Continuo enim Licinium occupauit, eumque à recta sententia abductum, ad inimicitias aduersus Constantinum suscipiendas permouit: quem ille, quod magnam in bello cōtra Maximinum gesto gloriam consequutus fuerat, quū imperatoris nomine decorauit, tum ei Nicomediæ, * Heracleæ quæ ad Thraciam est, atque Orientis ditionem permisit. Licinius autem, quum ea quæ prioribus tyrannis acciderant, nosset, (quæ quidem eum vt saniora sequeretur consilia, abundē satis admonere poterant) & quum sororis Constantini maritus esset, dignitatēque & gloria ab illo secūdas obtineret, imitatione eius abiecta, tyrannos, quorum euer-
sionem atque interitum, si quis alius, & ipse maxime viderat, æmulari maluit. Quapropter quum alia omnia paruipendit, tum affinitatem etiam & fœdera iureiurando confirmata contempsit, varios aduersus Constantinum dolos struens, & benefacta mala gratia compensare studens. Ac primum quidem insidias occultans, & amicitiam simulans, sæpe fraudibus illum aggressus, nihil tamē egit. Inexpugnabili enim vi, vt pote Deo charus, munitus erat: & quæ hostis ipse in cordis latebris alia super alia struebat, facillimē ipse in lucē producta coarguebat atque opprimebat. Tā præsens illi diuini cultus & pietatis armatura auxilium ad salutem attulit. Atque ipse quidem, qui in tanta apud Deum esset gratia, occultos illius conatus ad hūc modum effugit. Ille autem quod insidiaz clandestinæ ei minus ex sententia succederent, Deo illas in apertum pertrahente, citra dissimulationem propalā se aduersus Constantinum, fortasse autem dicere licet, etiam aduersus rerum omnium Deum, quem ab eo coli sciebat, armavit. Primum igitur paulatim Christianos, qui sub ditione eius erant, premere atque oppugnare est aggressus. deinde mente ab insana sibi insania captus, manifestam cōtra ecclesias commouit persecutionem: futurum ratus, vt Constantinus, religione periclitante, summo afficeretur mœrore. Neque cū latebat, ecclesias pro illo orare, atque studere, vt sub illius essent imperio. In primis verò delectu instituto, † Christianos om-

Licini cōtra
Constantinum
res nouas.

* Hæc
Perinthi
dicitur.

Licinius christi-
anos perse-
quitur.

† Confessio Augustini ex Suida. Erat hic in palatio Licini inter subteritias, quos Latini neuaros vocant, illustri loco. In imperiali autem quadā demo fons aqua fuit, & super eo fons Bacchi simulacris: tum autem vitæ ampla, qua loci cum omniem tegens, multa cum amplexu obumbrabat. Hæc quum Licinius veluti deambulans, Augustinus, & multi præterea alii eum officij gratia comitantibus, venisset, & botrum ingentem & maturum e palmite pendentem conspexisset, Augustinus vt eum deciperet, mandauit. Augustinus nihil prorsus subesse doli suspicatus, porzione quæ ex favore

suspensum gestabat stricte, botrum refecit. Tum Licinius ad eum, D Ad pedes Dionysij vnus deponere, dixit. Augustinus verò: Minime gentium, inquit, imperator. Christianus enim sum. Licinius rursus: Itaque ex aula, ait, confestim abibis, dignitate posita. Alterum tibi duorum istorum necessario faciendum. Eumuerò Augustinus, nulla interposita mora, circumspiciam libenter solutus posuit, & aula discedens valedixit. Hæc aliquando post, episcopi Augustini a Niciniem legimus.

nes è domo familiarique sua exegit: militēsque quidam demonibus sacrificare nollēt, honore dignitatēque spoliatos exautorauit. Mox leges illegitimas & iniquas tulit, in custodiis conclusis misericordiam omnem claudens: & Christianis deprehensis, easdem quas maleficis pœnas decernēs. Quid ego nunc dicam, quæ ille prius inaudita de comugiis statuerit? quæ nouo quodam modo in defunctos admiserit? quantam auri & argenti vim à ciuibus exegerit? vt nouas agrorū mensiones instituerit? aliasque adinventiones excogitarit? & delationes illustri loco natorum & magna gloria virorum receperit? quorum vxores per repudium ab eis separatas, impotētibus atque impudicis ad ludibrium dedit. Quid etiam dicam, quibus ipsemet in extrema etiam senecta vel virginibus vel coniugibus quotidie libidinosissimē illudens, exsatiare tamen impotentem suam petulantiam nō potuerit? Sed enim quæ sequuntur flagitia eius, parua hæc & nihili quæ diximus esse coarguunt. Postremò nāque furori suo longē maximo quasi victus cedens, vim omnem in episcopos conuertit, quos ministros Dei esse sciebat. Horū præclarissimos quosque clam fraudulenter enecauit, cædisque; nouus planè & insolitus modus fuit. Ac quæ in Ponto & in vrbibus circū Amaseam is peregit, scruitiam atque crudelitatem omnem longē superant. Ecclesiæ nāque partim à radicibus ipsis euulsæ & solo æquatæ, partim clausæ profusum sunt. Sacerdotes autē magno cum contemptu perinde atque malefici quidam, grauiora etiam quàm homicidæ, propter innumeros eis illatos cruciatus passi, tandem ferro in minutas partes dissecti, in mare vt piscibus esca fierent, proiecti sunt. Nam aliorum piorum cædes quis enumerare queat? Solitudines etiam tum & montes inculti pro vrbibus frequēbantur. Atque ad eum modū quum animatus esset, quocūque se conferrer, diripiebat omnia, & vastabat. Quo tempore etiam exercitus dux Theodorus martyrio est defunctus, spectata fortitudine vir, qui Heracleæ in Ponto habitans, Mariandynorum genti præerat: & quod euocatus ad Licinium non venisset, hospitem ipsum habuit, eiusque Deos comminutos egentibus dedit. Hunc Licinius etiam si egregiè charum habuerit, multis tamen affecit cruciatibus. Nam & in crucem eum egit, & subulas in meatus secretiores corporis eius immisit, postremoque capite truncavit. Cuius corpus postea in patria eius Euchaitē magnificè deportatum, & ibi insigni templo cohonestatum est. Alius hic est à tyrone illo, qui in Amasea ciuitate sub Bringe Maximiani præfecto holocaustū factus, supplicium ignis fortiter per tulit. Sicuti & ille, qui Pergæ in Pamphilia crucifixus, vitam hanc finiit. Quauis omnes ij corpus vnū & spiritus vnus in Christo fuerint. Post Theodorū & Basileus Amasenus episcopus, quū prius intolerabilia tormenta esset perpeffus, capitale

Falsi
tyranni.

Licini in
episcopos
semita.

Theodori
in martyrio.

Theodori
in martyrio.

Item Theodori
in Pergæ.
Basileus Amasenus
episcopus.

Sebastienus A
40. martyres

Coniuges co-
ruodem vidē
40. martyres

Amone mar-
tyr.

Licinium a po-
stata oraculo
de belli even-
tu consolis.

Pium planē
Constantini
animu.

Victoria Cō-
stantini aduer-
sus Liciniū.
Liciniū se
Constantino
dedit.

Liciniū cades

subiit supplicium. Sebastia quoque vrbs in stagno suo quadraginta illos egregios & diuinos viros p frigus & vndā mirificē Deo totos holocausti instar oblatos vidit, quum Lysias adhuc & Agricolaus satellites propugnatoresque eius superstites essent, inueniendisque aduersus martyres nouis cruciatibus apprimē pollerent. Illorum porrō cōiuges, quæ & ipsæ quadraginta numero fuere, Heracleam Thraciæ abductæ esse feruntur: atque ibi cum Amone quodā diacono tormentis, quæ quifquam exprimere possit maximis, generosē & fortiter toleratis, cum pulchra professione, per gladium victimæ Deo sunt oblatæ.

CAPVT XLV.

Ad extremam ergo dementiā ruens, ita vt cæperat, defectionem suam à fide in apertū proferre perrexit: & ad manifestam idololatriam cōuersus, sacrificiis & victimis mactatis, se facilius rectiusque bellum eo modo expediturum arbitratus, dæmones euocauit. Dicunt quoque seductum eum à quibusdam qui vctorem ei pollicebantur, Mileri oraculum Apollinis Didymæi siue gemelli consuluisse: eique de belli euentu percontanti, à dæmonio responsum esse verbis hisce:

✱ ὁ γίγνων, ἢ μάλα δὲ σὲ νῦν τὴ ρουαί μαχησά, σὶ τὶ βίη λίαντα, χαλιπὸρ δὲ σὲ γῆρας ἰκάνω.

*Te grandæue pater iuueniliū pugna fatigat,
Et ima fracta iacet senio grauiore potestas.*

Constantinus porrō imperator Deo charissimus, verecundia quadam singularique humanitate & modestia præditus, talia quum de eo audiret, seipsum primūm continuit, vicemque eius qui indignus erat cui quispiam condoleret, admodum est miseratus. Postquam verō ad conatus illius hostiles nihil superesset, rabiisque contra Christum suscepta magis magisque procederet, moderatam pro consuetudine sua aliquantū contrahens mentem, & humanitatē iusticia temperans, subuenientum eis esse qui ab illo tam crudeliter vexarētur, statuit: illud certum competentūque habens, fructum pietati suæ, victoriam, cælitus contra hostes suos propositū esse. Quam ob causam honestatis virtutisque amori malitię vitiorūmq; odio misto, vnā cum pio filio Crispo, contra Licinium salutari armatura duce & auxiliatrice processit. Et tandem ambo acie structa, ad Chrysolim Bithynię urbem cum illo prælium commiserunt: omnibusque rebus eis ritē atque feliciter cedētibus, victoriam ab hoste fortissimē retulere, peditatu illius omni naualique subsidio in fugam verso. Ille porrō quū quid faceret nō videret, seipsum victoribus dedit: ille in quā, qui paulo antē minas ferociter spirauerat, atque omnia potestati suæ subiicere contenderat. Imperator sanē more suo solito vsus, vitam quidem illi donauit, eūmq; sub custodia esse Thessaloniciæ mandauit. Vbi verō ille à moribus suis consuetis non discessit, & fraudulenter insidiosa consilia captans, barbarorūmq; multitudinem mercede conducens, vt bello restaurato cladem acceptam sarciret, ad res nouas rursus spectare deprehensus est. Imperatoris iussū vitam ferro cæsus amisit, idem scilicet quod priores tyranni

passus. Quandoquidem enim illorum malis & aduersis rebus edoctus ad frugem & officiū non rediit, eandemque quā illi impietatem sequutus est, non immeritō in eisdem quoque fœdas calamitates decidit. Statuæ quoque, & quæcunque imagines eius in muris positæ atque insertæ fuerant, euerse, erute atque abolitæ sunt. Atque ille quidem ita victus occubuit.

Licinium literis aded infestus fuit, vt virtus ac pestem publicam eas appellaret, illarum tam experti vt ne decretis quidem subscribere possent. Illud in eo non reprehendendum, quod spationam amicorūmq; insolentiam mirè compefcuit. Egnat.

CAPVT XLVI.

Orus autem Oriēs simul & Occidens sub Constantini imperiū peruenit: quas ille regiones, omnesque circumcirca prouincias, necnon septentrionales atque australes oras, tranquilla pace, metu omni depulso, repleuit. Itaque magnifici ubique conuentus celebrari, lætis aliis aliis oculis respicere, feruentiusque subridere, mœrore pristino tristitiæque eiecta, noua luce loca omnia relucere: in urbibus & vicis omnibus pæanes & hymni, primūm quidem in rerū omnium Deum, deinde etiā in tantę prosperitatis subministratorem cani, memoria malorū aboleri, obliuio impietatis induci, omnes præsentibus bonis vbertim vtī frui, maior etiam meliōrque rerum futurarū spes esse, legum videlicet & cōstitutionum humanitatis plenissimarum, bonorūmq; aliorum quæ tum liberē & propalām iactabantur, donationū quoque amplitudinem pietatis declarantium: quarum multitudinem quænam oratio enumerare queat? Siquidē publicitūs omnes Imperator ipse cohortatus est, vt in primis diuinū numen piē colerent. Ita enim fore, vt omnia eis abundē prorsus suppetant, omniāque cœpta cum spe oprima feliciter cedant: sin à pietate tali & veri dei religione aberrarent, nihil eos & pace & bello quæ res aduersas expectare debere confirmans. Atque hæc quidem non per iactantiam gloriabundus, sed gratiam Dei agnosces & profrens protulit. Itā ille commodum se Deo ministrū præbens, terras omnes ditioni suæ subiecit, vt Christianorū religio quæ maximē augetur: & qui in eā colenda constantē perseverarent, illi stes maximē dignitatibus & honoribus fierent. Talibus igitur consiliis fretus, quæcunque iam inde ab initio contra nos decreta fuerant abrogauit, exules reuocauit, honores illis & bona sua, siue militaris dignitas, seu possessio fortē cuiquam adempta fuerat, restituit. Ecclesias ampliores publica pecunia cōstruxit, immunitatem ministris Dei concessit, cōuentus fieri permisit, aliāque peragere iussit, quæcunq; ad Christianum pertinent cultum. Postquam ad hunc modū omnes in pristina reuocauit libertatem, eisque honores solitos bonāq; sua restituit, si qui sententiā capitali damnati vitam finiissent, genere proximos, si qui essent, adire illorum hæreditates iussit: si non essent, loci eius ecclesiam in bona eorū siue priuata seu publica essent, succedere lege lata præcepit. Atque hæc quidem sic imperator rectē constituit, legitimēq; cōfirmavit: præterea verō christianis omnes pro-

Memoria
in fœdam dam-
nata,

Tyrannorum
interuentione,
summa tranquillitas
& felicitas ad
Christianos
peruenit.

Per pietatē
verā res se-
cunde confi-
sunt.

Christianis-
mi mirifica
propagatio.

*Idemomania
abolitio.*

*ἠνάξος, cubi-
tus Nili.
Plin lib. 5.
cap. 9.*

*L. vii. C. de
glad. lib. 11.
Prostitutio
virginū apud
Heliopolim
sublata.*

*Sarmata à
Constantino
victi.*

*Donatio Cō
stantini.*

*† ἡ ἑσπερο-
τι.
Porta illi
ecclesia.*

*L' Omnes in
dices. C. de
feri.
* ἡ ἑσπερο-
τι.*

*Nec illud o-
miserum, non
sata dierum
istorum nomi-
na in qua
nunc à Chri-
stianis usur-
pantur, autore
Constantino
principe sicut
in illius Gra-
ca laudatio-
ne meminit
Nicephorus.
Angel. Po-
lician. 1 Mi-
sel. cap. 8.
Crux in no-
mine Cōstanti-
ni impressa.
Crux suppli-
cū abolitum*

A fanos magistratus gerere permisit. Festos autem Græcorum dies, simulacrorum victimas, & orgia, incantationes, & sacra dæmonum prorsus prohibuit & interdixit. Multa etiam ex prisca consuetudine in melius ab eo mutata. Apud Ægyptios enim cubitus non amplius in Græcorum delubra, sed in sacras nostras ædes deportatus, atq; ibi dedicatus est, quo incrementum exundantis Nili mensum dignoscatur. Spectaculū singulari certamine contentantium gladiatorū Romæ frequentari solitū, ex eo tempore prohibitum. Phœnices, qui Libanum montem ad Heliopolim incolebāt, virgines suas ante legitimas nuptias ad stuprū prostituere desierūt, quod lege antea apud eos fieri receptum erat. Templā altitudine & latitudine ampla extructa. Quæ verò antehac iam ædificata fuerāt, instrumento Ecclesiastico & donariis exornata. Nōnulla etiā ex ipsis fundamentis excitata sunt. Ad quæ omnia imperator liberaliter impensas contulit, Episcopis eam rem curantibus, magistratibūque iussu illius pecuniā ex publico præbentibus. Sarmatæ quoque & nationes Istrum accolentes, imperio eius subditæ, quæ gētium aliarū victices, solos Romanos qui eis resisterent, habuerunt. Eas Constantinus miraculorū nocturnorūque insomniorum denunciationibus deuicit. Quosunque autem populos bello superauit, perinde atq; cum Christo de gloria contenderet, gratiam in se collatam, propagandæ religionis studio rependit. Omnes nāq; homines ad hanc solā colendam excitauit, & in omnibus prouinciis partē aliquam publicorum veq; aliorum ecclesiis tribuit, donationemque eam ratam esse temporibus seculisque omnibus sanxit. Atque vt memoria continua milites Christum colere assuefaceret, arma eorum signo crucis exornauit. Et quum, sicuti dictum est, in imperiali palatio suo templū construxit: tum + portatilem ecclesiam aliam fieri sibi curauit, quæ vbi-
cunque locorum esset, & maximè in bello circumferri posset, vt ne in solitudine quidem agens, vbi opus esset, Deūmq; colere & diuina mysteria participare deberet, & diuis sacris careret: ad quam ueluti ad tabernaculū semper præstō fuere sacerdotes & diaconi, sine intermissione ministeria diuina, iuxta statas ecclesiæ cæremonias, obeuntes. Diem eum quem Iudæi primum numerarunt, & Græci solī dicarūt, * Dominicū appellauit, eumque festum & feriatum esse omnibus lege lata statuit: similiter & eum qui Sabbatū præcedit, vt in iis precationibus vacaremus, supplicationibūque Deum exoraremus: alterum quidem, quod in eo Christus resurrexit: alterum autem propter crucem, à qua plurimum sibi bonorum prouenisse variis modis expertus fuerat. Quam etiā ob causam eam summopere in ueneratione habens, in numis suis & imaginibus omnibus insculpi inscribique fecit. Testatur hoc imagines eius, habitu eo & forma propositæ. Supplicium crucis quod Romanis ex lege frequens maximè & uisitatum fuit, ex iudiciis sustulit. Et quū diuini cultus augēdi studioq; fuit, tum ferendis etiam legibus laudem & gloriā est consequutus. Nam impudicos illicitosque concubitus, quos ante eum nemo inhibuerat, ipse coercuit: sicuti hoc ex cōstitutionibus eius legibūque latis patet. Absurdas etiam illas apud Romanos leges, ne cœlibes in adeunda hæreditate con-

jugibus æquarentur, nēve præterquam genere propinqui quicquid ex testamento lucrarentur: præterea vt qui liberos non procreassent, dimidia bonorum parte mulctarentur, abrogauit: ne scilicet qui cœlibatū cōplecterēt, quod deteriore maritis essent conditione, minus eam sectarentur vitam, quæ se in studiis Deo placitis sedulò exercet. Quia vt ij qui per continentiam in cœlibatu vitam degunt, præcipuum quiddam præ illis haberent, sanxit: vt cœlibes scilicet oēs, etiā impuberes, pro eo atque eis uisum esset, testari possent: contra consuetudinem quæ olim apud Romanos obtinuerat, qui leges tales tulerāt, vt urbem seditionibus bellisque ciuilibus ante eiusmodi sanctionem exhaustam, ciuibūque orbatam, matrimoniis liberorūque procreatione frequentiorē redderent. Quæ verò imperator Constantinus obseruantia erga professionem fidei nostræ fuerit, abundè illud quoque testatur, quod clericos omnes constitutione lata immunes liberōsque esse permisit: iudiciūque & iurisdictionem in eos episcopis, siquidem ciuiliū iudicium cognitionem declinare uellent, mādauit: & quod episcopi iudicassent, id robur & auctoritatem sententiæ omnem habere debere decreuit. Firma quoque & immutabilia esse uoluit quæ in Synodis cōstituta essent. Et quæ ab episcopis iudicata forent, vt ea à magistratibus respublica administrantibus militariq; quæ sub eis esset manu exequutioni mandarentur, atque ad rem collata perficerentur, constituit. Libertatem quoque ecclesiæ lege lata concessit, & vt libertate sacerdotibus testibus donati ciuium Romanorum numero ascriberentur. Quæ omnia tempus quoque ipsum ad hunc usque diem, consuetudine probata plurimorum annorum præuulente, confirmat. Atq; ille quidem magno studio leges eiusmodi cōdidit, rebus autem ipsis cultum diuinum sedulò propagauit. Sed & ipsa religio per se ipsam admodum uiguit, propter eorum qui eam colebant uirtutem: quod multi adhuc persecutione sopita superessent cōfessores. Et præter eos alij quoque tum exitere magna gloria boni Apostolicique uirt, operibus simul & doctrinis fidem maximè exornantes, de quibus loco suo dicitur.

CAPVT XLVII.

Dostquam uerò & belli & religionis res ei feliciter successerunt, Orientis simul & Occidentis regiones in ditionem eius peruenerunt, & ipse solus Romanorum imperator factus est, Christianismus indies magis ac magis propagatus est, & pax tranquilla per omne Romanum imperium fuit. Et tum quidem Crispus maximus naru filius eius, diem suum obiit. Ipse uerò reliquis filiis Cesaribus dictis, & Cōstantino natu tum maiore Romanam, misso, contra Byzantios est profectus. Byzantique quidam genere Græcus, temporibus Manassæ Iudæorum regis urbem paruam sub nomine suo construxit, quam antiquitus homines barbari incolentes, propterea quod suis liberè uterentur legibus, & agrestiores essent, Romanorū imperio subiicere se prorsus renuerunt. Itaque post bellum in Bithynia contra Licinium gestum, Nicomedia

D Illiciti concubitus prohibiti. Cœlibatus honoratus.

Fœderes leges de cœlibatū matrimonij. Immutatis ecclesiasticis.

Forum cleri.

Decreta Synodorum.

Libertas ecclesiæ. L. 1. & 2. C. de huiusmodi ecclesiæ memem.

Confessores Christiani.

Crispi marci.

Oppidū Byzantium liberè cōditionis, antea Lygos dictum Plin. lib. 4. cap. 11.

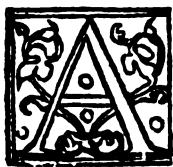
Bellum Constantini contra Byzantios.

A comedia soluens Constantinus, bellum eis intulit. Byzantij porrò quum ceruicem ei submittere, & tributum pendere nollent, pertinaciterque Romanæ seruitutis iugum excuterent, res ad manus peruenit: ac prælio commisso, sex millia primò in Constantini exercitu, deinde conflictu altero tria rursus millia hominum sunt cæsa. Quo fortunæ successu Byzantij sublatis, vt copias Romanorum omnes conciderent, dispiciebant. Paucanque eo tempore cum imperatore milites erant, omnibus ferè, exiguo excepto numero, ad præsidium Romanæ ditionis, quòd de Persarum expeditione & incursione renūciatum esset, missis. Vespera diei erat, & imperator lægudus & mœstus inopia consilij cōtinuè oculos in cælum intendit: atque ibi rursus, itidem vt Romæ, quum contra Maxentium bellum gereret, scripturâ stellarum ordine atque distinctione conformatam vidit, hoc sic significantem: Inuoca me in die tribulationis tuæ, & liberabo te, & glorificabis me. Stupore igitur percitus, rursus oculos in cælum sustulit, atque iterum Crucem stellis sicuti antea effigiatam in cælo, & inscriptionem circum eam conspexit, cuius hæc verba erant: In hoc ipso signo hostes omnes vinctes. Et confestim in memoriam ei quæ antea acciderant, venère. Postridie ergo classicum canere iussit, præliumque rursus cū Byzantiis commisit: & quòd tropæum & signū Crucis præferri in acie mandasset, fortiter illos vicit, simulque urbem ipsam cepit. Victoriæ autem eius tropæum & signum eo loco statuit, vbi nunc Porphyretica eius columna in magnam altitudinem ampliter excurrit.

Vides iterum signum crucis in cælo Constantinus.

Constantini Victoria.

CAPVT XLVIII.

AD tantam sublimitatem quum imperium eius maximum pertigisset, urbem aliam Romanæ honore & magnitudine æqualem construere, suumque ei nomen imponere statuit. Erat tum iuxta Hellepontum, planicies sub Ilio, ad Aiæ sepulcrum, vbi olim Achæi bellum cum Troianis gerentes, stationem naualem habuisse dicuntur: ibi vrbis forma quæ ei videbatur descripta, quibus locis portas extrueret, circumspiciebat. Hoc sic eum in animo agitantem, noctu apprensus Deus oraculo admonuit, ex aduersum Chalcedoni circum Byzantium quod cōstituisset opus eum perficere debere. Ille porrò iussis obsecundans, locum eum omnem circumiens occupat, syluam repurgat, ciuibus benignitatem gratiamque solitam atque decentem exhibet: naturæque regionis & cæli temperata clementia & situ loci sublimioris maximoperè delectatus, maximis eum mœnibus circumdat, & de nomine suo Constantinopolim vocat: Regiam magnificè ad ma-

Constantinus vrbem Constantinopolitanam condidit.

**

** Ad reliquam felicitatem accedit, quòd a mare Constantinopolim pulchriorem situ reddidit, circa eam se insinuans quàm manuum, & in pelagus vastum exundans, admodum eam exornat, & tranquillas portus manu præstat. Duo namque maria, Ægeum & Euxinum, ea parte qua ad Orientem vrbis spectat, conflunt, fluctuumque motu collisione commoditatem & amantissimam plurimum eis parte omni illi afferunt. Procop.

re, variis omnigenisque ornamentis ex Oriente omni decoratam, construit. Iuxta hanc *ἰωνικὴν* seu circum equestrè instituit: & porticus duas coctili latere in vsum viatorum, vt sub eis ambularent, proiicit: aliæque insuper multa ædificia quum simul & manu liberali ambitiosè circumcirca excitat. Addit lauacra, & fontes copiosarum & pellucidarum aquarum. Et quum originarios loci eius, magnitudini tantæ vrbis minus sufficere videret, ædes maximas per plateas passim extruit, virisque & opibus & fama celebribus incolendas attribuit, quos vel ex veteri Roma, vel aliis ex gentibus ed pertraxerat. Tributæque & ad structuram ciuibus, & in alimenta colonis, vt copiis omnibus vrbis ea abundaret atque cresceret, designat. Amplam quoque curiam Senatui ædificat, urbemque ipsam nouam Romam, & imperialem, nulla re ab altera illa differètem, nominat. Et maxima profectò illa cepit incrementa, tum conditoris pietate atque insigni erga Deum amore, tum ciuium ipsorum religione, singulariq; ad benignitatem & commiserationem propensione. Tanta certè quidem ei inest ad persuadendum, & ad Christi fidem pertrahendum, vis & illecebra, vt omnes ferè & Iudæos & Græcos ad complectendum Christianæ vitæ institutum alliciat. Et ex quo verâ pietatem semel colere cœpit, nunquam aras, sacrificia & cultum simulacrorum est experta, præterquam sub impio Iuliano: quæ tamen macula pauxillum progressa, statim restincta diffluit.

Ἰδὸς μὲν ἰδὸς ἢ οὐκ ἔστιν ἄλλο τῶν ἰωνικῶν.

Ἰωνικὴ θύρα

Ἰωνικὴ θύρα

Ἰωνικὴ θύρα. Lam vrbis Constantino politana, præter sincerum vera religionis cultum. Sed eâ, pro dolor, à Turcis anno Domini 1453. cæpta amissa.

CAPVT XLIX.

Vrbem porrò recens conditam, quum multis aliis decorauit ornamentis, tum præcipuè varij generis simulacris & statuis: quas ex Græcorum templis, ideo solo æquatis, vt obliuionem erroris illis induceret, huc transtulit. His adiecit lapides luculentos, tectorum fastigia, porticus, columnas, aliæque quæcunque spectaculo digna essent. Multa præterea opera arte naturam ipsam æmulantia, ad ea quæ ibi fiebant, aliunde ed misit. Multæ etiam vrbes religione mutata, templisque deorum direptis, simulacra, vt imperatori gratificarentur, Constantinopolim perferenda curarunt. In foro autem, quod nunc quoque Constantini dicitur, Porphyreticam & maximam illam columnam Roma aduectam statuit, in qua statuam suam ex ære factam collocauit, quæ dextra manu ingès aureum malum continet: atque ipsi malo veneranda crux ab eo infixæ, cum tali inscriptione: TIBI CHRISTE DEVS VERBUM HANC COMMENDO. Quatuor autem solidis firmisque absidis pulchrè circumcirca basi columnæ fundata, sub ea ipsa basi duodecim cophinos & septè sportas, necnon reliquias septè panū, quibus benedictione cōsecratis Christus multitudinem pavit: præterea dolabram Noæ, qua ille arcam construxit, manibus ipse suis imperator, sigillo suo ea omnia obsignata, reposuit. Quæ ad nostra vsque tempora etiamnum vrbis ipsi intactus inuiolatusque thesaurus permanent. Istrum fluium, qui Danubius quoque dicitur

Ornamenta vrbis Constantinopolitanæ

a Sunt autem res, qui præter malum istud aurum à Turcis Constantinopolitanam vrbem aureum malum dicitur putant.

Statua Constantini. In futuro Christi iudicio nec absida gradatæ, nec cathedra velata adhibebuntur. August.

Pons sacrum in flumine Istro.

A tur, ponte saxeo iunxit : eoque transito , Scythi-
cam gentem, quæ ultra id flumen coluit, sibi sub-
iugavit. Quo tempore ei denuò in cælo saluti-
fera illa armatura apparuit, victoriàmque eam,
sicuti & antea conciliauit. Tempora portò, quæ
vbique terrarum ædificauit, quid attinet enume-
rare? Primum quidem manibus ipse suis, quem-
admodum diximus, Romæ in Lateranensi pala-
tium describendo conformauit. Quod sanè pala-
tium ipse quoque in gentibus impensis magni-
ficè construxit, & CHRISTO sacrauit. In
vrbe Nicomediensi, loco illustri, cui Brachiz
nomen fuit, templum viginti millium martyrum
splendidum excitauit. Sicuti etiam Antiochiæ
κνριακὴν seu Dominicum octogonum. Drepani
item, vbi genitus est, in honorem Luciani mar-
tyris delubrum aliud extruxit : eamque urbem,
matri honorem deferens, Helenopolim cogno-
minauit. Tria quoque Constantinopoli maxi-
ma templa SERVATORI CHRISTO
construeta dedicauit: sanctæ Sophiæ siue Sapien-
tiæ, sanctæ Pacis, & sanctæ Virtutis. Insuper ce-
leberrimus Apostolis templum quoq; suum con-
didit. Eaque omnia deinceps etiam à successoribus
imperatoribus magnificè sunt instructa at-
que ornata. Diuo itidem Mocio, & Acacio, & A-
gathonico, & Menæ, martyribus, splendida marty-
ria seu delubra ædificauit.

*Tertio crucē
in cælo Con-
stātin⁹ videt.*

*Lateranensi
palatium Ro-
mæ.*

*Scythia Pa-
ristry sub-
acti.
Tēpla à Cō
stantino cōn-
dita.*

*Drepanum,
seu Drepana,
Helenopolis
dicta.*

*Ecclesia
ἀγίας σοφίας
ἀιχμης, τὸν ἄ
μω.*

B

CAPVT I.

Ed & + traiectu, & in loco eo
qui Sosthenium vocatur, eccle-
sias duas archangelo Michaëli
extruxit : * * in quibus splen-
didè exornandis, ad Imperia-
lem magnificentiam nihil o-
misit. Mihi verò molestum non fuerit, histo-
riz huic inferere earum structurarum causam, &
vnde loco ei Sosthenij nomen sit impositum,
Memoriæ nanque proditum est, Argonautas Græ-
corum quum ad eum quoque locum peruenis-
sent, prædari atque diripere regionem eam cœ-
pisse : & ab Amyco, qui ibi rerum tum potieba-
tur, in fugam verfos, palantes in quendam ne-
morosum & incultum, propter densitatem ar-
borum, locum profugisse : ibique eis latitantibus,
virtutem cœlitus aduenisse, viri specie, alas ve-
luti aquilæ in humeris habentis, victoriàmque
aduersus Amycum oraculo denunciassè. Illos
porrò id sequutos, cum illo conflixisse, victoriàm
reportasse, ipsum vnà cum copiis suis concidisse.
Atque vt gratiam visioni ei referrent, sanum
eos & statuam, ea quæ eis apparuerat forma, in
loco eo excitasse: noménque regioni Sosthenium

† In τῷ ἀνά-
στω. Sostheniū lo-
cus traiectus
Cōstantinop-
olitano, qui
dicitur, ere-
gione opposi-
tus.
Diuus archā-
gel⁹ Michael
Argonautis
apparuit.*

*** De duobus hisce sancti Michaelis templi, Procopius Ce-
sariensis sic scribit : Littus vtrunque ad Constantinopolim singu-
lari pulchritudine exornatis Iustinianus. Tempora duo archan-
gelo Michaeli, alterum ex aduerso alteri, ad fretum constructa
fuere. Alterum in regione qua dicitur ἀνκωλῆς, hoc est transi-
tus, siue traiectus, in parte dextra Euxinum pontum nauigare in-
cipienti, Alterum autem in littore huic opposito, quem locum ve-
teres ἀμύκωνος, hoc est promontorium, propterea opinor quod lon-
gus à littore in fretum procurrit, appellarunt. Et ac ipsa templa im-
perator Iustinianus vi temporis deformata demum ex ipsis fundamen-*

tu restituit, structura admiranda.

D

indidisse, quòd scilicet robore ibi accepto salui
euassissent. Eam statuam laudatissimus princeps
Constantinus, quum in eam oram necessaria de
causa diuertens vidisset, familiaribus comitibús-
que suis rem talem exposuit : regionemque eam
cum stupore admiratus, ibi mansit. Somni porrò
capiendi tempore assistens illi visio statuæ eius
similitudine : Ego, inquit, sic + sum Michael ar-
chidux Domini Sabaoth virtutum, Christiano-
rum fidei tutor : qui tibi contra impios tyrannos
belligeranti, fideli & germano illius ministro, au-
xiliaria arma contuli. Itaque è somno excitatus,
regionem eam pulcherrimè excoluit, & ara im-
periali, magnificaque manu & liberalitate in par-
te Orientali construeta, celeberrimum id tem-
plum ciuibus simul & aduenis reddidit. Maximè
tamen sacram eam ædem apparitionibus suis il-
lustrauit Archangelus. Nullus enim graui quo-
piam casu, aut ineluctabili periculo, aut ægritu-
dine incognita, morbo denique incurabili cir-
cumuentus, + qui ibi Deum orans implorauerit,
non facile opem & auxilium inuenit. Et
certò satis creditur, diuum Michaelum Archan-
gelum apparere ibi solitum, saluferum eum ef-
ficere locum : cuius rei gratia, ab antiquis etiam
Michaelium est vocatus. Sedenim quod anti-
quitus eo loco Probiano accidisse, qui medicus
in imperatoria cohorte militauit, audiui, dicam.

*† Ἐβραῖοι.
Diuus Mi-
chael Cōstan-
tino quoque
apparuit.*

*Appariti-
oes sancti ar-
changelæ.*

*† Ἰεροῦσα-
λὴμ ἐν τῷ
ὄρει.*

*Sosthenium
autē Michaelis
locum dictum
Probiano
medico impe-
riali poda-
gricum ibi
sanatum.*

Graui is correptus erat morbo, ex pedibus ad-
modum laborans, iuncturis connexionibúsque
eorum longo tempore distortis. Cæterum ægri-
tudine tali, visione diuina in eo templo profusus
est liberatus. Hic porrò, quòd Græca supersti-
tione imbutus, ad Christianam pietatem tran-
sierat, alia quidem religionis nostræ quodam-
modo credibilia atque probabilia esse dicebat:
Crucem autem diuinam salutis causam esse, om-
nino non admittebat. Atque in hac illi senten-
tia periculose satis perseueranti, Archangeli vi-
sio assistens, Crucis signum, quod in sacro Eccle-
siæ eius altari collocatum fuerat, exhibuit : di-
sertisq; verbis ostendit, ex quo tēpore CHRI-
STVS sit crucifixus, nullam esse rem quæ opi-
tulari generi humano priuatim & publicè, finem-
que debitum & effectum consequi, absque au-
gusti huius ligni virtute possit, neque apud An-
gelos, neque apud pios sanctósque, quicumq; ve-
ri in Deum amoris testimonium obtinerent, ho-
mines. Qua persuasione saniolem ille mentem
recepit. Hæc hæctenus. Ora autem hæc, ad dex-
tram partem, ex Ponto Constantinopolim na-
uiganti, consistit, circiter stadia triginta quin-
que ab ea, maritimo itinere : septuaginta verò
insuper pedibus fretum, quod in medio, est cir-
cumeunti distans. Eandem vim & gratiam quo-
que habet Archangeli delubrum, quod in ipso,
quem diximus, traiectu est. Verumenimue-
rò Argonautæ, vt in Pontum Euxinum peruene-
re, Æetem propter + vellus aureum directum fu-
gientes, non eadem qua prius vsi erant nauiga-
tione, in Græciam rediére : sed mari quod supra
Scythas est transmissò, per flumina quæ ibi sunt,
ad Italiæ fines appulere : atque ibi hybernantes,

*Signi sanctæ
crucis virtus
suo crucifixi
Christi potē*

*† Ἰεροῦσα-
λὴμ ἐν τῷ
ὄρει.*

Argonautarum in Graeciam reditus.

Optim' christi-
anorū statu
sub Constantino.

A * Emum oppidum condiderunt. Æstate deinde proxima, adiuuantibus eius regionis incolis, machinis quibusdam Argo nauem ad quadringenta stadia terra trahentes, ad fluuium cui Acylis nomen erat, Eridanum influentem, perduxerunt. Eridanus verò ipse in mare, quod Italiam alluit, prouoluitur. De his autem fatiis. Quamplurima sanè alia quoque templa ubiq; Constantinus construxit, aliaque omnis generis veræ pietatis opera perfecit: illud maximè studio habens, vt Christianæ religionis professio per terras omnes quas sol illustrat, propagaretur. Id quod ei ex sententia succedere perspectū est. Pax certè oprata Christianorum rebus, scandalis impedimentisque omnibus celerrimè sublatis, affulsit. Sed iam tempus est, vt suus quoque septimo huic li-

* Plinius libro tertio, cap. 18. Argo nauis flumine in mare Adriaticum descendit, nec procul Tergeste. Nec iam constat quo flumine. Humeri traiecit Alpes, diligentiores tradunt. Subiisse autē Istro, dein Saso, dein Nauporto, cui nomē ex ea causa est, inter Aemoniæ Alpesque exorienti.

** Vtunque Constantinus optimus princeps & Christianissimus fuerit, de eo tamen à quibusdam sic memoria proditum, vt decem primos annos præstantissimus diceretur, duodecim sequentibus latro, decem nouissimus pupillus, ob immodicas largitiones. Egnat.

bro historiarum imponatur finis, viginti & sex complectenti annos: quorum sanè viginti Diocletianus & Maximianus Herculus in imperio peregerunt, reliquis sex Gallerius Maximinus, Maxentius, & Licinius tyrannidem exercuerunt. Quibus etiā magnus Constantinus in Galliis nondum Augustus salutaris, & in vrbe Roma rerum summæ præfuit. Quos annos nonnulli Diocletiano tyranno contribuunt: alij verò potius diuo Constantino, sicuti & nos, adscribunt. Atque iis subtractis, reliqui fiunt viginti sex anni eius, quibus post tyrannorum euersionem solus ipse & vnus Princeps sincerè ac ritè imperium administravit. Et Occidente relicto, in Orientis, quod Ni comedix fuit, imperiale palatium est profectus, & deinceps magno etiam studio urbem sibi cognominem condidit. Quo tempore à condito orbe fuit annus quinquies millesimus octingentesimus, vigesimus primus: à Christi natiuitate trecentesimus, sedecimus.

Licinio postremum oppresso, Constantinus solus imperavit annis 26. Cum Licinio & Maximo (Maxentium omitto) circiter annos 6. Ante hos Constantinus Chlorus, Constantini pater, & Gallenus Maximinus, postquam Diocletianus & Maximianus purpuram posuere, annos fere 4. Duo isti simul 6. Diocletianus solus quatuor annos.

D Anni huius libri. Secundum alios viginti duos.

Anni imperij Constantini Magni

Secundum neotericos 4294.

OCTAVI TOMI CAPITA.

- 1 Repetitio eorum qua dicta sunt, & dicendorum propositio.
- 2 Breuis commemoratio rerum apostolici Constantini, à natiuitate eius vsque ad imperij initium.
- 3 Vt Constantinus tyrannos vicerit, & Christianam amplexus sit religionem.
- 4 De conditione urbis Constantinopolitanae, adificijsque eius: & ut res Christianorum auctæ sint: & de pietate, virtute, ac constitutionibus sancti Constantini.
- 5 De Arij cum Alexandro contentione: de + de Melitio: unde & quomodo, & per quas causas & occasiones ea contentio extiterit.
- 6 Qui ea tempestate magnarum urbium fuerint Episcopi: & de Episcopis qui ab initio Byzantij ecclesiam rexerunt.
- 7 Epistola Alexandri Alexandrini episcopi ad Alexandrum Constantinopolitanum episcopum, de Arianis.
- 8 Alia eiusdem epistola publicè vniuersis scripta, in qua Arius excommunicatur: in qua etiam Eusebius Nicomedia episcopus perstringitur.
- 9 Quibus de rebus Arius ad Eusebium Nicomedia episcopum scripserit.
- 10 Quæ Eusebius idem Paulino Tyrio episcopo scripserit.
- 11 De Synodo pro Ario coactis, & de turba & confusione quæ per orbem Arium inuasit.
- 12 Vt Constantinus audita Ecclesia contentione, Hosium Hispanum in Orientem miserit, ad concordiam inter dissidentes conciliandam.
- 13 Epistola Deum diligentis Imperatoris, ad Alexandrum & Arium missa.
- 14 De prima vniuersali sancta Nicæna Synodo, quæ de ea Eusebius scribat.
- 15 Quæ ante Synodum sint acta: & de duobus philosophis, qui præter omnium opinionem in Christum crediderunt.
- 16 Vt imperator Synodis ipsam ingressus sit: & oratio eius quam ad sacrum episcoporum ordinem habuit.

- De quibus rebus Synodus decreta fecerit, & de sancto fi 17 dei nostra simbolo.
- De Episcopis qui per dissidium contra decretum Synodi 18 pugnarunt: & quæ contra eos, ipsūque Arium, Synodus & ipse imperator constituerit.
- Quæ de Paschate & heresiarcha Melitio Synodus decre 19 nerit, & de sacris diuinisque canonibus. Item quid Paphnutius confessor suaserit.
- Quod etiam Acesum Nouatianorum Episcopum impe 20 rator in Synodum acciuerit.
- Qualia Eustathius Antiochenus, & Athanasius Ale- 21 xandrinus, Episcopi, veræ pietatis propugnatores, de Synodi actis memoria mandarint.
- Epistola Eusebij Pamphili ad ecclesiam suam, acta Sy- 22 nodi exponens.
- Vt duo etiam mortui Episcopi & patres decretis Syno- 23 di subscripserint, Chrysanthus & Musonius.
- Quæ ipsa sancta Synodus Alexandrina scripserit eccle- 24 sia, de rebus in Synodo gestis.
- Epistola magni Imperatoris Constantini ad omnes 25 ubique Ecclesias, de sancta Synodi actis, & de Arianis.
- Quod Constantinus liberalitatis & munificentia cau- 26 sa à charitatis affectu profecta, Constantinopolim Synodo translata, publicum ei præbuit epuluum: & muneribus omnes honoris gratia prosequutus, domum quæmque dimiserit.
- Epistola magni Constantini de ecclesiarum restaura- 27 tione, & sacrorum librorum comparatione.
- Quæ magnus Constantinus Macario Hierosolymo- 28 rum episcopo, de viuifico Christi sepulchro scripserit.
- Vt imperatoris mater Helena Hierosolymis fuerit, & 29 ibi crucem sanctam inuenerit, & quæ circa eam inuentionem sint acta.
- De ecclesiis quas Helena & Constantinus Hierosolymis 30 & circa ea loca construxerit.

† Quidam Melitium nominant.

- 31 De Deo gratis operibus beatę Helenę, eiusdemque obitu, Item de cognomine ei urbe: præterea historia fide præcedens de sancto martyre Luciano.
- 32 De tribus magnificis crucibus, quas in magnis columnis Constantinopoli Constantinus collocavit: & mirifica, de una earum narratio.
- 33 Ut Constantinus Christianismū ubique terrarum propagari curaverit.
- 34 De Iberis, ut ij ad piam Christiana fidei professionem sint adducti.
- 35 Ut etiam interioris India populi Christianismum sine amplexi, & natio itidem Armeniorum.
- 36 Quid Sapor regi Persarum acciderit: de episcopo Simone, deque ijs qui cum eo martyrio sunt affecti.
- 37 De Tarbula Simeonis sorore: de Acepisma, & Mile, episcopi: aliisque in Perfide sedecim millibus martyrum.
- 38 Qua Constantinus Sapor Persarum regi pro Christianismū scripserit.
- 39 De vita monastica, unde ea initium sumpsit, quid ea profiteatur, & quos habuerit antores.
- 40 De vita & instituto clarissimi inter Monachos Antonij magni, & sectatoribus eius: & de Paulo Simplicio.
- 41 De sancto Amone: & Eutychiano, qui in Olympo Bithynia monte versatus est.
- 42 De sanctis magnorum miraculorum editoribus, Spiridone, Nicolao, & Parthenio.
- 43 Quemadmodum Eusebius & Theognis Ariani, libello pœnitentię exhibito, suas receperint ecclesias: osque qui in eorum locum surrogati erant, eiecerint.
- 44 Ut post Alexandrum Athanasius Alexandria episcopatum susceperit, & de eius à pueritia institutio.
- ne: & ut + seipso magistro sacerdos sit factus, & magno Antonio charus fuerit: & de Arianorum contra ipsum calumniis & insidiis.
- De Synodo Antiochia congregata, qua Episcopatum Eustathio magno abrogavit: & de Episcopis, qui ei successerunt.
- De Romano & Hierosolymitano patriarchis. Item de Arianorum & Melitianorum coniunctione atque unione.
- Ut Arius sit reuocatus ab exilio, rectam deinde doctrinam & religionem se sectaturum pollicitus.
- Ut Athanasium, quod Arium non susceperit, accusationem sustinuerit ab Arianis & Melitianis: & de decantata Arsenij manu.
- De Synodo Tyri contra Athanasium coacta, & ut accusationes contra ipsum institutas falsas esse Athanasium arguerit.
- De consecratione seu dedicatione templi Hierosolymitani, Epistola imperatoris ad Synodum Tyri Phœnicia congregatam: & ut Athanasius exul sit factus.
- Ut Arius ex Alexandria Constantinopolim adueniens, negocium facerit Alexandro Constantinopolitano episcopo: & ut Alexandri precibus Arius sit ruptus, & quomodo Athanasius obitum eius memoria commendavit.
- De iis qua postea Alexandria acciderint, & de constitutione quam imperator contra omnes tulit hereses.
- De Marcello, qui Ancyra minoris Galatia episcopus fuit & de Asterio sophista.
- De obitu & testamento Magni Constantini.
- De sepultura eius: item quibus moribus, qua statura et forma corporis fuerit.

† corruu.
u. 10. 11. 12.

45

46

47

48

49

50

51

52

53

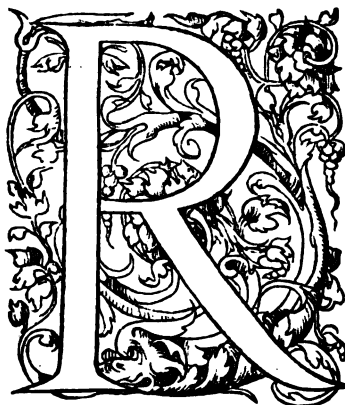
54

55

A E C C L E S I A S T I C A E H I D
S T O R I A E N I C E P H O R I C A L L I S T I
X A N T H O P V L I , T O M V S O C T A V V S .

C A P V T I .

† ianensis

Es gestz + Apo-
stolis ipsis compa-
randi Constanti-
ni, postquam ho-
stilitate cū impio
Licinio bello est
congressus, vsque
ad conditum atq;
in ampliorem vr-
bem redactū By-
zantium, sic se ha-
bent. Quādoquid-
em verò admo-

B

dum absurdum mihi esse videtur, tam illustrē im-
perij administrationem, veræque in Deum pietatis,
vt ita dicam, fundamentum simul & fastigium,
impiissimorum tyrannorum catalogo & historia
ita insertam (quod quidem necessariò prorsus factum
est) relinquere: facere nõ possum, quin eam, quoad
eius fieri potest, ab illis seiunctam, proprio persequar
libro: quum scilicet tam ampla sit, & rebus omnibus
excellens. Quapropter quæ antea Tyrannorum
temporibus coniuncta exposui, quàm potero
breuissimè oratione perstringam, de patre nimirum
eius, de natiuitate, de educatione, quomodo ad rerum
administrationem peruenerit: mox etiam veteris Romæ
imperium consequutus sit, vt triumphale victoriæ
signum in cælo conspexerit, per quod etiam exitiales
& execrandos illos tyrannos deuicit: deinde quomodo
diuino Romæ lauacro sit ablutus, quæ pro Christianis
& Ecclesiis ipsis peregerit: quibus cõstitutionibus
pro religione nostra promulgatis effecerit, vt res
nostræ breui magna acceperint incrementa: vt
postremum Licinium attriuerit: denique Byzantio
capto, prædonibusque inde pulsis, cognominem
sibi urbem magnificè excitari, eandemque sacris
& profanis ædibus, porticibus, + proiectis, statuis,
aquis, aliisque publicis intra & extra mœnia
ædificiis exornari. Hisce omnibus, quæ antehac
latus explicata, breuiter repetitis, quæ sequuntur
fufius cõmemorabimus: res scilicet impiissimi
Arij, primamque Oecumenicam & vniuersalem
Nicænam Synodum: & vberem, qui tum floruerunt,
diuinorum virorum, prouentum, quæ gentes,
& quomodo professionem fidei nostræ susceperint,
Arianorum post Synodum improbitate reiecta:
quæ Antiochiæ, Tyri, Æliæ, Alexandriæ, & Constantinopoli
contra Eustathium & Athanasium veræ pietatis
illustratores acta sint. Deinceps de rebus beatæ
Helenæ, quomodo ea Hierosolymis preciosam
venerandamque Domini crucem inuenerit, quibus
rebus ibi pulcherrimè sacrosancta excoluerit
loca, & quomodo tandem diem suum obierit.
Multa præterea alicubi inferentur, videlicet
de Asterio & Marcello Melitiani,

Dicendum propositio.

† ianensis

nis, de Nouatianis: & quomodo Arius crepuerit,
libello prius verioris pietatis exhibitio. Post hæc
omnia felicissimam Cõstantini mortem, magnificasque
& tali principe dignas exequias, qui innumera
deinde miracula & prodigia ediderit, referemus.
Sedenim manum operi admoventes, comodè id
tali initio ordiemur.

C A P V T I I .

Iuo Constantino pater fuit Constantinus, cui + Proceri, ab aliquibus etiam Chlorig seu virentis cognomen impositum. Illustris admodum loco natus, genus ad imperatorum familiam retulit. Claudij enim, qui ante Diocletianum & Aurelianum ipsum Romæ imperauit, + ex filia nepotem fuisse constat. Posteaquam autem Persæ, Sarmatæ, & insuper Parthi, Varacho concitante, aduersus Romanos bellum mouere: Diocletianus, qui tum imperium obtinebat, Constantem oratorem ad barbaros componendæ pacis gratia misit. Hic ex Hesperijs in Orientem profectus, ad locum cui Drepani nomen erat, appulit. Ibi hospes, comitatus eius & cohortis regiæ splendore captus, filiam ei suam viuida & nubili iam ætate puellam subiicit. Constans amoris concubitusque mercedem, pallium mulieri, regia purpura intextum atque exornatum, donat: & puellæ patrem, quod illa procreatura esset, tollere atque educare iubet: nouum & id admirandum quiddam fore arbitratus, ex eo quod cum puella dormiens, in Occidente, circum ipsum lectum, solem illucescentem se vidisse in cubiculo, dixit. Cæterum legatione sua ritè defunctus, domum rediit: ibique egit. Interea Diocletianus, postquam ad imperium peruenerat, quarto administrationis eius anno, Maximianum Herculium socium sibi imperij adsciuerat. Constans verò & Maximinus Gallerius, Cæsarum + insignibus decorati sunt. Quorum hic Galleriam Diocletiani, ille verò Theodoram Herculij filiam vxorem duxit: quum quidem uterque quam antea habuerat coniugem, propter eam quam erga imperatores gerebant animi affectionem & propensionem repudiasset. Cõstanti Britannia, Alpes & Gallia superior provincia obuenerit, + inaccessæ & non ira multorum vectigalium regiones. Annis aliquot intercedentibus, quod ipse antea legatus missus fuerat, oratores quoque ire iubet, viros genere claros. Cæterum & illi, quum Drepanum delati essent, hospitio matris Cõstantini excipiuntur. Vbi puer ludæ, ab vno oratorum ad animi acerbiter per obiurgationem est comotus. Cuius verba ille ægrè impatiensque; ferens, lachrymis profusus ad matrem quere-

* uarietate
r.
Parentes et
ortus Cõstantini.
Alij ex filia
Christi, quod
fuit frater
Claudij, patre
Eutropio
genitum tradunt.

Cõstans dicere
solitus fuit,
Opes publicas
et melius a
priuatis pluribus
haberi,
quam intra
num Principis
claustrum
reseruari.
Eutrop.

† rōvius.

† δουλοβαλο
και δυναστια
δα κρηλα

A larq̄ defert̄. Tum illa rem omnem de puero in medium producit, Regij assuerās sanguinis esse. Et verba ea facile confirmabant, quum pueri facies, quæ Constantis vultum apprimē referēbat, tum purpura illa infecta vestis, quam ex arca mulier protulit. Atque ij quoque legatione ex Constantis sententia confecta, in patriam reuersi, quū alias muneris sui res illi exposuere, tum de puero etiam Constantino retulere, formosum eum ingeniosumque adolescentulum gestus edere regios, & vultum constitutionemque eius ferē omnem egregiē referre. Quam ob causam Constans filium statim vnā cum matre ad se adducendum curauit. Quum verō merueret, ne quid vel puero vel matri ab vxore sua, per zelotypiam & coniugalem æmulationem accideret, Helenæ ipsi, sicuti decebat, prospexit, puerū autem aliquanto post Nicomediam ad Diocletianum misit. Ibi ille in imperatorio palatio, perinde atque pignus quoddam degebat, inter domesticos, scholarū cooptatus. Et fortia manu peragens facinora, Christianorum sacra sensim & occultē est complexus: & imperatores, qui tantopere vanę superstitioni dediti essent, & plurima martyrum cæde oblectarentur, detestatus. Porro vt incantationibus diuinationibusque quibusdam Diocletianus cognouit, ipsum Constantinum solum summa rerum & imperio positurum, idolorumque cultum sublaturum, odio erga eum est accensus, consiliūque occidendi eius cepit. Qua re comperta, Constantinus ad patrem se contulit: quem iam supremum propē trahentem spiritum, & circa testamentum condendum occupatum reperit: in quo illi Christianorum religionem consecranti, imperium potestatemque suam reliquit: reliquis, quos ex Theodora susceperat liberis, præteritis: ipse quoque manibus suis, in Britania coronam imperialem ei imposuit, quinquaginta & sex ætatis, tribus a verō & viginti imperij, exactis annis: quum quidem omnibus, qui veram pietatem colendam statuisent, tutus & tranquillus fuisset portus & perfugium. Eo modo Constantinus paternum est consecutus imperiū, ducentesima septuagesima quinta ineunte Olympiade: qui annus est à mundo condito, quinquies millesimus octingentesimus quintusdecimus.

Constantinus in aula Diocletiani educatus.

Constantinus Constantium successer. a 19, vt Caesar. 4. vt Augustus. Apud alios chronicos scriptores inquit Olympiade 272. Annū mundi conditi 4271. Annū Domini 310 Bibliader. po nit annū mundi conditi 4289. Et annum Domi. 311.

C

CAPVT III.

Diocletianus autem & Maximianus, viginti annis in imperio administrando compleris, propter certas causas, & quoddam dura quedam perpessi essent, potestatem eam sua sponte sibi ipsis abrogarunt. Qualia autem vel contra nos, vel etiam pro nobis proposuerint edicta, & quot martyrum milibus strenuē pro Christi nomine decertantibus, ipsi simul & Maximinus successor eorum necis causa extiterint, plenissimē à nobis paulo antē est explicatum. Maxentius porro Romæ, & Maximinus Nicomediz, hic in Oriente, ille in Occidente, tyrannidem exercentes, eisdem detinebantur studiis, cinium subditorum bona diripientes, matrimonia aliena violantes, & cædes innumeras quolibet propē die subornantes. Aduersus hos,

oppressorum legationibus pluribus excitus è Galiliis Constantinus, primū Maxentio ad urbem Romam bellum intulit. Quo tempore aleam Martis prælio aduersus eum experturus, paternum inuocauit Deum. Et derepentē in cælo salutarum Crucis signum longius distentum, Orientem versus, meridiano tempore, splendore solem ipsum superante, apparuit: circum quod, in orbem, stellis itidem, vt in cruce literarum latinarū formam referentibus, inscriptio hisce verbis est visa, I N H O C V I N C E. quod signum confestim ex auro & lapillis preciosis, ad militaris vexilli instar fieri curauit: & simul Maxentium fortissimē deuicit, in ponte submersum, & Romam in potestatem suam recepit. Deinde deorum simulacra cōminuens, in cinerem redexit, eorundemque delubra solo æquauit. Mox, manibus ipse suis, Seruatori in Palatio Romæ templum sarculo descripsit & excitauit. Leges pro Christianis tulit, aliāque magno studio pro eisdem egit, quæ paulo antē recensuimus. Et quum eum morbus inuasisset, & medici infantum sanguine id malum discuti purgarique posse renunciarent, abhorruit resiliuitque ab eo facinore Deo charissimus imperator, luctu & eiulatu matrum permotus. Intercedit nox, & principes Apostolorum se ei spectādos exhibent, Romanæque urbis Antistitem accersere iubent, piscinam apud eum esse ostendentes, cuius lauacro ablutum illum saluum subitō & incolumem fore dicunt. Aduenit ille, quæ opus sunt refert, imperatorem baptizat: & morbus ipse aquis innatat, squamarum in morem, non ab oculis, verū à carne ipsa decidentium. Itaque ille melius habet, vsque aded vt miraretur ipse, is ne esset, qui antea fuerat Constantinus. Postea Iudæorum turba existit, qui imperatoris matrem aduertes, Constantini quidem ab idolorum cultu defectionem laudant & admirantur, sed transitionem eius ad CHRISTVM valde arguunt & criminantur.

Et literæ ea de re ab Helena ad filium datæ. At ille firmis nixus fundamentis efficit, vt illi ipsi Iudæi cum Syluestre Romanæ urbis Episcopo congregiantur, sermonesque conferant. Atque is magna eloquentiæ vi cum illis agens, facile eos conuincit. Mox cum Maximino prælio congressus, tropæum Crucis inferri in hostem iubet, aduersus quod quum ille iacula emittere iuberet, victus succumbit. Quo è medio sublato, magis etiam res Christianorum sunt auctæ. Itaque encænia, innovatarumque rerum feriæ, tranquillitate vbique à Deo concessa, celebratæ: aliæque omnia peracta, quæ in eiusmodi mutationibus & Dei dispositionibus, moribus fieri receptum est. Sub hæc constitutiones in scripto & sine scripto, quæ pro eo atque deceret, res Christianorum ordinarent, editæ. Tempa quædam de întegro cōstructa, quædam in ampliorē decentiorēque formam mutata. Leges latæ, immunitatem ministris Dei conferentes, libertatemque & magnificas donationes templis sacrisque ædibus largientes. Aliæ præterea, synodos & conuentus fidelium in vnum cogentes: atque item aliæ concordiam ecclesiarum concilians. Arque hæc quidem tum ad eum modum se habebant. Licinius autem, qui Constantiam Constantini sororem in matrimonio habebat, Orientemque ad

Bellum Constantini aduersus Maxentium.

Signum Crucis in celo appa.

Constantinus Roma baptizatur.

Maximianus opprimis.

Christiani Eucæsiæ urbi & celebrant.

Licinius in perij socium Constantinus

A Nicomediam cum imperio administrare iussus erat, quod magnitudinem Imperij moderatè perferre non posset, rebellionem exitiumque aduersus eum, à quo summa acceperat beneficia, molitur: conatumque suum, occultè Christianos, quorum ille magnus amator erat, occidens, ac multos ex eis in rationem martyriorum referens, declarat. Apud quem quum Constantinus neque cohortando, neque suadendo, neque adedò territando, vt à cœpto desisteret, aliquid efficeret, postremò bello eum aggressus, ad Chrysopolim Bithyniæ præliū cum eo committit. In quo superatus ille, in potestatem quidem Constantini peruenit: vitam, victore donante, recipit, & Thessaloniciæ sub custodia seruatur: vbi verò tum quoq; ad nouas res respectare deprehensus est, ipse in seipsum ferrū pertraxit. Quam obrem securi percussus, sibi ipsi quidem vitæ finem, tyrannidi verò & idololatriæ bellicum motum creauit.

CAPVT IIII.

Rebus contra Licinium prosperè gestis, urbem quoque vt sub nomine suo condita, circumspicit. Byzantij quidam erant sæui admodum, armisque sibi barbaro more plurimum arrogantes. Hos armis adortus, belli iure vincit: eorumque vetusto castello diruto, ingentibusque & magnificis tributis comportatis, magnam construit urbem, nihil prorsus rerum omnium, quæ ad eam illustrandam spectarent, omittens, ædes præclaras struens, ex ipsa Roma aliisque populis incolas eò alliciens: circum equestre, porticus, proiecta, aqueductus, fontes, statuas, imagines, & quæcūque essent præcipuæ artis opera, fieri, eoque comportari, vt splendida ornatæque redderet omnia, curans. Ad hæc, templa Deo, Apostolis & martyribus, & maximam illam Porphyretici marmoris columnam construens, in qua statuam quoque suam collocauit, in polo seu vertice mundi crucem infixam manutinentem. Quo ille symbolo indicauit, virtute inuicti eius tropæi & signi præter omnem & mare ipsam à se esse subactum. In regione etiam ea quæ Sosthenium dicitur, & in tractu, ex apparitione archangeli Michaelis, templa condidit, aliæque plura opera perfecit, quæ illius diuina mēte & prudentia, atque etiam in rebus omnibus magnificentia digna erant. De cognomine ei vrbe dicitur, nō longè ab Illo, circa Græcorum naualem stationē, eam illum excitare cœpisse: quod autem noctu oraculo diuino admonitus, circum Byzantium, è regione Chalcedoni extruere iussus esset, responso ei morem gerentem, amplius ita mœnibus ibi circumdedisse: rebusque omnibus & ornamentis atque honoribus præcipuis Romæ parem extruxisse, curiam atque Senatū, sumptus, & tesseras frumentarias, dignitatibusque genus omne, Imperatoria prorsus munificentiâ ciuibus largitum esse. Atque ita omnibus rebus ritè ac ordine dispositis, Constantinopolim & nouam Romam appellasse, eademque eum illa potestate, eisdem moribus atque institutis, eisdemque legibus esse iussisse, & insuper Imperatricem urbem declarasse, populorum omnium qui Romanum imperium agnoscentes, Septentrionem, Austrum, & solem Orientem versus, & quod in medio est mare colunt ab eis quæ ad Istrum extructæ sunt urbibus, & ab Epidamno, quæ non longè ab Ionio sinu est sita, vsque ad Cyrenē & proximam Libiam, per totum, quod dicitur, Boreale clima & regionem Arctoiæ. Et urbem eam conditi cœpisse, à mundo creato quinque millesimo octingentesimo vigesimo quinto, Imperij eius decimo: absolutam autem prorsus esse, eiusdem Imperij vigesimo octauo anno, qui incidit in conditi Mundi annum quinquies millesimum octingentesimum quadragesimum tertium, siue, vt alij tradunt, trigessimum octauum. De ea illud quoque memoriæ est proditum: vt Imperator ipse pedibus, hastam manu tenens, ambitum mœniæque eius definiens circumiit: quod comitibus eius vltèrius quàm conueniret, pomeria vrbs proferre videretur, quendam ex eis ad eum accessisse atque rogasse, Quod vsque tandem heret illumque disertè respondisse: Eò vsque, dum qui me præcedit ductor, constiterit. Vnde satis constabat, celestem quampiam ei præiisse virtutem, quæ eum, quod fieri deberet, instrueret. Eam tam magnificè fundatam, almam quoque Romam vocauit, quod verbum Romanis gloria præclaram significat. Constantinus sanè nunquam non pro Christiana pietate aliquid agens, non Byzantij tantum, sed & vbiq; terrarum, pulcherrima ædificauit tēpla, potissimumque in metropolitanis sedibus, sicuti Nicomediæ in Bithynia prouincia, Antiochiæ ad Orontem, in veteri Roma, & Hierosolymis ipsis. De quibus, quæ ibi opera perfecit, postea dicemus. Quum verò res omnes ei ex sententia cederent, etiam apud exterarum nationum, finitimas simul & longinquiores, vel iure belli, vel fœderibus pactis pacatas: altissima annis pluribus pax & tranquillitas in orbe Romano floruit, & professio fidei Christianæ vbiq; terrarum est propagata. Multæ quoque feræ nationes sacra nostra sunt complexæ: & mirificum vitæ institutum in ecclesiis, & apud multitudinem ipsam, denique in montibus etiam & solis locis resplenduit, quod nuper admodum Monachi pullulare cœpissent, & quod martyres adhuc & confessores superstites essent, sacerdotibusque insuper Apostolicis donis & miraculis, vitæque simplicitate vigerent. Per quos cœlestem prorsus vitam in terris cernere erat, religione ipsa indies semper & in rebus omnibus augmenta sua capiente: & Constantino studio omni in hoc incumbente, vt apud omnes ea vbiq; confirmata stabiliretur, & ad ampliorem magnitudinem exeresceret: vtque per ipsum, adiuuante Deo, Christianismus in serena certa que tranquillitate & altissima pace consisteret. Atque vt simpliciter dicam, ea tempestate res nostræ lætissimæ, iucundissimæ, & florentissimæ fuere: aduersarij autem contrà, in tristitia, summissione, & mœnore summo, vixere.

CAPVT V.

Religio nostra quum in tanta esset gloria & flore, pacem & quietem tantam intestinum turbauit bellum. Nugæ namque & disputationes contentiosæ, veram pietatem perfectaque diuini numinis cognitionem prætexentes, de

D ma & vrbs Imperatrix. Terminus Orientalis & Constantinopolitani imperij. Tempus condita vrbs Constantino politana. Si scilicet aut infra tredecim annis profecta, aut quòto imperij eius anno adificari cœpta esset. Augusti auspiciatissimum condita vrbs Constantinopolitana. Alma Roma. In d. e. v. Justiniano Constantinopolim nouam Romam Deo propitio, melioribus quam veteri condita esse Augustus censet, l. Deo au thore C. de veter. iure encl. Christianissimum vbiq; florentissimum.

primis in personis, deinde in Alia adonia, tum summo Imperio, postremo in Asia viciis fugant, & per dedicationem capiti: lacrimas accurrunt hostem, Dacia oratione, perantibus ornamentis. Vnde in c. i. c. Armeniarum cognomen iudicatum. Causa Constantiniana Licinio cadendo, no idem in tentat, quod Maximianus Herculinus imperio, quod deponitur, repulido fecerat. Constantinopolim c. i. struitur & exornatur.

in d. e. v. p. in v. n. g. l. i. b. l. i. o. s.

v. r. e. p. e. d. i. t. i. o. n. e. c. i. n. a. C. o. n. s. t. a. n. t. i. n. o. p. o. l. i. t. a. n. a. e. q. u. e. s. t. r. u. i. t.

h. r. e. i. n. d. e. h. e. p. Apparitio sancti Michaelis.

omni. l. i. b. l. i. o. s. N. o. u. a. R. o. m. a.

ἀλάστωρ παρὰ
κονοῦ, καὶ
παλαμῶν

Diabulus i-
dololatrie au-
tor & propa-
gator.

† ἀγίου ἐλ-
νου τῆς ἱερέων
προσκυνώσεως.
Tumali? Ec-
clesiastici in-
itium.

Alexandri-
ni Episcopi.

Arius Me-
litij sectator.

Melitium ha-
resiarcha à
Petro anti-
stite Alexā-
drino excom-
municat^o, et
cū eo Ari^o.
* καὶ προσ-
μύει, non ad-
missit: hoc est,
nō passus est
eum sacramē-
tum baptis-
mi admini-
strare.
a Melit^o si-
bi ipsi Epī-
scopalem di-
gnitatem sum-
psit.
† Deinde
Ptolemaio,
& Pano-
poli, ac Vene-
rii oppidum

quibus antea inquisitum non fuerat, ea in qua-
stionem deduxerunt, eaque re ingentes turbas in
ecclesiis cōcitarunt. Siquidem generis nostri xpe-
stis, improbūque prorsus & exitiosus hostis, na-
uim ecclesiasticam tam placidē secundis vēris fer-
ri, & ab vniuersitatis huius Deo gubernari vidēs,
ferre id non potuit: & graue molestūque sibi ef-
se putauit, nisi submergendam eam curaret, quā
tam securum citra prauorum dogmatum fluctus
& procellas teneret cursum. Vt enim Græcæ su-
perstitionis præstigias proculcari, dolosōsque la-
queos eius in apertum protrahi, & manifestō ar-
gui atque conuinci, & creaturam quidem (vt an-
te hac) amplius non coli, creatorem verò eius, sicuti
conuenit, laudibus vehi & adorari animaduertit:
apertum rursus contra Deum mouere bellū
posthabuit, & dolo rem clandestinē admodum &
fraudulenter aggressus est. Repertis namque qui-
busdam, qui Christianam quidem profiterentur
fidem, arrogantia autem inaniq; vanæ gloriæ am-
bitione & dominandi cupiditate quasi intempe-
riis quibusdam agerentur, eis ipsis veluti instrumē-
tis adiuuentionis fraudisq; suæ vrens, alio quodam
modo rem in priorem reduxit errorem & sedu-
ctionem, vt conditor scilicet rerum omnium
Deus, creaturis ipsis exæquatus & connumeratus,
creatura rursus quemadmodū antea adoraretur,
cultūque diuinus adorationi illius similis fieret.
Verūm vnde, quōue modo, & per quem zizania
hæc sata sint, re altius repetita, vt potero, exponā,
Alexandriæ, quæ primaria & præcipua inter Ægypti,
Thebaidis & Libyæ vrbes, ciuitas est, amplissī-
ma sanè & populosissima, post Theonem, vt an-
tea diximus, Petrus eximius veræ pietatis propu-
gnator, ecclesiam gubernauit: qui certaminis sacri
cursu splendide sub impijs tyrannis peractō, Achil-
lam breui habuit successorem. Atque huic, eccle-
siæ clauo dirigendo Alexander suffectus est, Apo-
stolicæ doctrinæ generosus defensor: qui in ea,
quam diximus, tranquillitate & pace, diuinis insti-
tutionibus quotidie ecclesiam exhilarauit. Ea tem-
pestate Arius quidam erat, in rationē quidem ille
sacri ordinis relatus, sed qui iam inde ab initio stu-
dium suum super dogmate suo satis declarauerat.
Melitio namque nouas res molienti primū ad-
hæsit: atque eo relicto, se postea ad diuinum, quem
diximus, Petrum contulit, à quo etiam Diaconus
est factus. sed ab eodem rursus ecclesia exactus,
eo quòd Petrus Melitium sectatorēque eius ex-
communicauit, & baptismum eius non recepit,
propter nonnullas quidem causas, potissimum au-
tem quòd ille persecutionis periculo non perla-
to, cultum diuinum abiuravit, & de monibus sacri-
ficarit. Eius quippe rei gratia in ordinē redactus,
neque aliam quampiam ob causam, quæ probari
aut defendi posset, ab ecclesia proscribitus Meli-
tius, iniuria se affectum esse dicentis, conuictis &
maledictis Petrum proscidit. Et quum sectatores
multos haberet, hæresiarchā se & ducem eorum
constituit: & Episcopali dignitate sibi arrogata,
in oppido Lyco, quod ad Ægyptum est, quæcun-
que sunt Episcopalis muneris, citra pudorē timo-
rēque omnem peregit, Petro prorsus præ se con-
tempto. Itaque vnā cum alijs Melitio fauentibus,
Arius quoque quiescere nolens, in Petrum est in-
uectus. Vbi verò Petrus accepta martyrij coronā,

vitæ cursum finiit, ab Achilla successore eius A-
rius veniam impetrauit: & rursus Diaconi mini-
sterio fungi permissus, postea in Presbyterorum
quoque ordinem est allectus. Apud Alexandrum
quoque, proximum ab Achilla episcopum, hone-
sto loco fuit: & quòd cauillationum dialecticarum
non imperitus, atque in eiusmodi disciplinis pro-
bè exercitatus esset, scripturarū interpretatio cre-
dita ei fuerat. Enimverò quum nō benè ferret Ale-
xandrum Episcopi dignitatem obtinere, quòd
non ritè is quoque, neque ordine lectus esset, dis-
sidia aduersus eum latenter & contentiones mo-
uit. Quūque non haberet quod in vita moribū-
que Alexandri carperet, neque per sycophantiam
facile quicquam confingere posset, ea quidem in
parte quietus fuit: quæ verò ille in ecclesia pro cō-
cione rectè piēq; doceret, in eis repugnare illi in-
stituit. Episcopus namque, filium cum patre
ἐπιμότι-
μοι, hoc est, eiusdem honoris, atque eiusdem sub-
statiæ, æqualēque per omnia eidem qui eum ge-
nuit, esse, ex diuinarum scripturarum sententia &
traditione docuit. Arius autem inter presbyteros
primas tenens, verbōque veritatis prorsus repu-
gnans, creaturam facturamque patris filium voca-
uit, in absurdas opiniones prouolutus. Ex non exi-
stentibus siquidem genitum esse: & fuisse aliquan-
do tempus quum non fuerit, meraque sententiæ
& arbitrij libertate vitij & virtutis capacē esse:
aliāque eiusmodi censuit, quæ opinari eum par-
erat, qui sibi de huius generis rebus differendum
atque inquirendum esse cōstituisset. Et quum exi-
stimaret episcopum Libyci Sabellij dogma asserere,
contendendi & aduersandi studio in errorem
ex diametro illi contrarium decidit. Sanè quidem
permultos ad nouas eius dogmatis res pertraxit,
& ex parui igniculi sciatilla ingēs est & altum ex-
ortum incendium. Ab Alexandria enim doctrina
hæc progressa, Ægyptum, Libyam, & superiorem
Thebaidem percurrit, mox etiam ad alias prouin-
cias & vrbes peruenit. Quæstione tali iam in con-
trouersiam vocata, Alexander dissuadere eam est
conatus. Sed iam non pauci Episcopi, & plurimi
ex clero rectè dicere Arium affirmabant, senti-
entiāque eius complectentes comprobabāt. Post-
quam autem inter se non cōsenserunt, seu potius
Arius furis correptus propalā impietatem do-
cuit: Alexander illum, & cum eo qui partes eius se-
querentur, clericos omnes excommunicauit, & sa-
cro ordine mouit. Sentiebant porrò cum eo in A-
lexandrina parœcia, Aithalas, Achillas, Carponas,
Sarmates, & alter Arius, presbyteri: & Euzoius,
Macari^o, Iulius, Menas, & Helladius diaconi, mul-
tam etiam populi partem secum trahētes. In quo,
alij idem sibi de Deo sentiendum atque creden-
dum esse quòd Episcopus arbitraretur, putabant:
alij verò, sicuti multis euenire consuevit, istos mi-
serabantur, veluti iniuria affectos, & indicta causa
ab ecclesia proscriptos. Sunt qui dicunt, conten-
tionis huius alium, ante Arium, autorē fuisse: Ale-
xandrum, secūdo ab Ario loco presbyterum, Bau-
calim cognomine, qui nomē id adeptus fuerat, ex
supererescens carnis pondere in dorso eius col-
lecto, testacei valis forma, quòd Alexandrini ver-
naculo sermone baucalam nominare solent: hūc
inquam, secundas in ministerio sacro ferentē, dis-
fensionis causam extitisse putant. vnde postea in-

D iterum: & in
Libyco Ly-
con, ubi mon-
tes finium
Thebaidem.
Plin. lib. 5.
cap. 9.
b Arius ab
Achilla E-
piscopo Ale-
xandrino in
Ecclesiam et
reris gratia
impetrata re-
cepit.
c Ari^o pres-
byter & sa-
crorum lite-
rarū doctor
Alexandria
ordinatus.
i. e. i. u. q. d.
7. e. i. u. q. d.
7. e. i. u. q. d.
v. e. i.
d Contentio
Alexandri
episcopi, &
Arii pres-
byteri, de do-
ctrina Chri-
stiana profes-
sionis.
Arii here-
sis.
† ad h. e. u. i.
7. e. i. u. q. d.

Et longe la-
teque grassa-
ta.

† u. e. i. u. q. d.
A. e. u. i. u. q. d.
Arius cum po-
pularib^o suis
ab ecclesia
proscribit.
Sciuntur i-
certū studia
in constantia
vulgata.

Alexander
Baucalis,
presbyter &
ipse Alexā-
drinum, dissen-
sionis huius
autor à qui-
busdam ha-
bitus.

A ter Alexandrum & Arium contentio commota, & v̄e iūm̄is, hoc est, consubstantialis promulgatio exorta sit. Quod namque Baucalis prælatum sibi honore Arium ægreferret, nouationem dogmatis istius illi adscripsit. Alexander verò episcopus, vtrumque à contentione abducere volēs, ad disputationes sermonumque collationes eos inuitauit: persuasione potius quàm violenta iusione controuersiam sopire, conducibilis esse ducens. Et quum multoties disputando congressi essent, sicuti fieri assuevit, contentione inter quospiam mota: Episcopus nunc huic, nunc illi beneuolē & cōmodē adhæsit: postremò verò tandem & ipse cōæternum & consubstantialem patri filium, ita vti antea semper senserat, disertis verbis pronunciauit, Ariumque idem sentire iussit. Quod vbi ille, vt faceret, in animum inducere non potuit, factis ædibus est ab eo eiecctus.

CAPIT. VI.

O tempore Romanę ecclesię Syluester præfuit, Miltiadis successor, qui post Marcellinum egregiē in persequutione ipsa certamine defunctū, sacri muneris suscepit administrationem. Alexandrię autem post Theonem & Petrum, Achilles, ac deinde quem dixi Alexāder, ecclesiasticam tenuit præfecturam. Antiochię, Tyranno in ecclesiastico ministerio Vitalis suffectus, pace primū ecclesiis reddita. Is à tyrannis ecclesiam dirutam denud excitauit: cuius structuram reliquam Philogonius perfecit, qui ex caudico episcopus factus illi successit, Liciniūque temporibus, vti virum fortem decet, ardorem æmulationemque suam pro vera pietate ostēdit. Porro Hierosolymis post Hermonē Macario sacrum munus creditū, digno tali nomine viro, vt qui omnibus bonis & ornāmētis floruerit. Cōstātinopoli verò, post Metrophanē, Probi Imperatoris ex fratre nepotē, Alexādri sacrorū cura sorte cesserat. Verūm enim uerò hoc loco faciēdū mihi omnino videtur, vt altius ab ipsis Apostolis repetitos Byzantios episcopos recenseam, & veluti sacram quandam inscriptionem historię huic adiiciam. Andreas Domini apostolus, Thraciam, Macedoniam, & Euxinum, prouincias sortitus, Byzantię Christum prædicauit. Et quum à Zeuxippo, tyrannidem tum ibidem tenēte, ad eadem quæretetur, Argyropolim transiit, atque ibi biennium conuentus agens, permultos ad Christi fidē pertraxit. Cæterū sacra eo loco fundata æde, & Stachy apostolo episcopo creato, Sinopen concessit. Stachys sacro eo munere annis sedecim administrato, ibidem sepultus, Onesimum habuit successorem. Onesimus quatuordecim annos ecclesiam eam gubernauit, eique Polycarpus surrogatus: qui decem & octo annis munere suo cum laude functus, Plutarcho id reliquit. Hic sedecim annis ecclesię præfuit, eamque moriens Sedecioni concessit: quo post annos nouem defuncto, Diogenes quindecim annis eam rexit. Illi Eleutherius suffectus: qui septem annis episcopali munere obito, Felicem habuit successorem. Felix quinque annis sedē Episcopalem tenuit, eamque ad Polycarpū

transmisit. Qui sanè omnes, propter infidelium incursionem, in eo quod memorauimus Apostoli oratorio synaxes & conuentus celebrarunt. Deinceps Athenodorus functione ecclesiastica suscepta, quatuor eam annis obtinuit: ecclesiamque aliam, in loco cui nomē erat +Olea construxit, ibique synaxim peregit. Eam ædem postea Constantinus Magnus splendidissimē auxit & ornauit. Athenodori successor Euzoius, sex annis Episcopatum gessit, cui Laurentius succedens, vndecim annis ecclesię præfuit. Post hunc Alypius tredecim annis sacrum magistratū administrauit. Istius successor Pertinax, vir Consularis, nouem annis Episcopalem dignitatem obtinuit: qui quum locupletior esset, ecclesiam aliam ad mare, in loco quem +ficcos nominabant, excitauit, eamque Pacem appellauit. Eum locum Christiani perpulchris & cōtinuis ædificiis in oppidi formam redegerūt. Quapropter eum etiam mōnibus eximiis, magna virtutis gloria pollens Constantinus est dignatus, & in eo scilicet Pacis esset templum. Post Pertinacē, Olympianus vndecim annis sacrorum antistes fuit: rursus post hunc Marcus, annis tredecim. Post Marcum Cyrillianus sedecim. Post Cyrillianum Constantinus, septem. Hic primo episcopatus sui anno, intra Byzantium in parte septentrionali templum ædificauit, atque id Euphemie martyri, quæ tum sacrum peregerat certamē, consecrauit. Ad quod templum reliquo vitæ tempore transacto, episcopale munus Tito reliquit: qui id supra triginta & quinque annos administratum, ad Dometium Probi imperatoris fratrem transmisit. Atque huic Probus filius successit. Et Dometius antistitis honorem viginti quatuor, Probus duodecim annos gessit, cuius Metrophanes frater successor fuit. Hic annis decem cum ingenti laude Episcopale ministerium cohonestauit. Sub quo etiam Constantinus semper Augustus, cognominē sibi urbem magnificē condidit. Metrophanis porro successor fuit Alexāder, Apostolicis donis præclarus. Hæc de Episcopis. Sedenim Alexādrię episcopus Alexander, quum Arium videret +dominandi furore flagrantem, priuatim illegitimos cōuentus agere, & turbam motumque ingentem cōcitare: nō modò ad sacros ecclesiarum præfectos, verūm etiam ad fideles passim in urbibus omnes, de blasphemia eius publicitè literas dedit. Ex quibus partes certas operi huic intexam, vt mihi verior narratio rerum constet, & nemini confingere quidquam videar. Adiciā præterea alia, quæ veritati sunt consona, historiamque omnem dilucidiorē reddere possunt.

CAPIT. VII.

Alexander itaque iste Alexādrius, ad cognominem sibi Alexandrum Constantinopolitanum hæc scripsit. Reuerendissimo & vnanimi fratri Alexandro, Alexāder in Domino salutem. Præuorum hominum, qui dominandi libidine & pecunię cupiditate ducuntur, institutum, semper quæ ampliores eis esse videntur, insidiatur ecclesiis: qui vario sanè prætextu pietatem ecclesiasticam inuadere solent. Siquidem tanquam stimulis quibusdam, ab

† Inuia, Olea Const. Sinopoli regio.

Item, Fics. Pacis templū. Hæc de Christiani ad hoc templū oppidum construxerunt.

Probi imperatoris frater, & ex fratre nepotes duo, Byzantię episcopi.

† Alex. Alex. episcopi præfectus.

Alexandri Alexādrius episcopi ad Alexandrum Cōstātinopolitanū episcopum, de rebus in doctrina ecclesiastica nominis Arii, scriptum.

Præfuit in urbe Christiano ecclesiarum Episcopi.

Catalogus Episcopos Byzantiensium ab ipso apostolo Andria usque ad Alexandrum, cuius præfuit Arius est postea datus.

A eo qui in illis efficax est, diabolo, ad propositam sibi voluptatem incitati, religione omni proiecta, iudicij Dei timorem proculcant. De quibus necessitas mihi imposta est, multa ab eis passo, ut ad pietatem vestram scribam, ut eiusmodi homines caveatis, & ne quis eorum se in parœcias & ecclesias vestras subinsinuare audeat, provideatis. Instructi enim sunt per simulationem & dissimulationem, ad fraudem & seductionem, impostores isti, ut siue per seipfos, seu per literas, per assentationem & venditationem falsam arte quadam compositas, transuersos agant simplicem atque sinceram fidem consecretantes homines. Quandoquidem Arius & Achilles, coniuratione nuper facta, Colluthi + dominandi cupiditatem, longè etiam deterius quàm ipse ille, sunt emulati. Ille namque accusatione aduersus hos ipsos instituta, maligni consilij sui aliquem reperit pretextum. Isti verò, & aruscationem illius sub Christi nomine susceptam videntes, ecclesiam amplius subiecti esse non sustinuerunt: sed extructis sibi ipsis latronum speluncis, continuos ibi peragentes conuentus, diu nocturne se in caluniis aduersum Christum & nos excogitatis, meditando exercet, atque omnes pias & Apostolicas sententias reprehendentes, Iudaico prorsus more, Christi persecutricem instituunt officinam, diuinitatem Saluatoris nostri pernegantes, omnibusque cum patrem esse docentes, & voces salutiferæ eius æconomix & administrationis nostræque causa summisionis colligentes, cogerere ex illis impietatis suæ dogma contendunt, verbæque diuinitatis initionisq; simul & sine careris Paternæ gloriæ eius auersantur. Quapropter impiam Græcorum & Iudæorum de Christo opinionem corroborantes, laudem ab illis, quam maximè possunt, venantur: omnia ea quibus illis ludibrio sumus, subornantes atque procurantes, seditionesque & persecutiones quotidie contra nos excitantes: & quum iudicia aduersus nos, impudicis mulierculis, quas ipsi dolose seduxerunt, interuenientibus instruentes: tum Christianismum ad obtreccationem traducentes, ex eo quod per plateas & vicos omnes, nouæ eorum, adulterata pietate, res temerè vulgantur. Quinetiam indissolubilem Christi tunicam, quam ne carnifices quidem illi diuidere voluerunt, scindere ipsi ausi sunt. Itaque nos ea quæ moribus improbisq; & apertis conatibus illorum congruunt, adhibentes remedia, communibus suffragiis nostris, illos ab ea quæ diuinitatem Christi adorat ecclesia proscripsimus. Consilium illi quoque cœperunt, ut nos fraudulenter circūueniant, & ad consentientes nobis collegas furtim transire, sub obtentu pacis atque vnionis, deprecationem quidem præ se ferentes, re ipsa verò aliquos ex illis in contagione morbi sui pertrahere per blandiloquentiam sagentes, & ut captiosis argutisque ab eis acceptis literis, habeant, quas à se in fraudem abductis perperam legant: eosque impietati iam assuefactos, prorsus à pœnitentiâ & fuga errorum, quibus sunt seducti, abstrahant, perinde atque suffragantes sibi & consentientes haberent Episcopos. Non illi sanè, quæ apud nos malè & docuerunt & egerunt, (quam ob rem etiam excommunicati sunt) contententur, sed aut silentio ea committunt, aut confictis atque compositis verbis & scriptis adumbrates tegunt, hominesque decipiunt, atque ad per-

suadendum comparatis insidiosisque sermonibus D pestiferam suam occultates doctrinam, seductioni & fraudi expositos abripiunt. Sed & pietatem quoque nostram, passim apud omnes lycophanticè carpere non omittunt. Quapropter illud cœnit, quum nonnulli literis eorum subscribant, ut in ecclesiam illi recipiantur: & collegæ, qui id permittere audent, ut equidem puto, graui calumniæ crimine non careant: qui scilicet non solum id faciunt, quod Apostolicus canon eis non permittit, verum etiam diabolicam, quæ in illis est, contra Christum efficaciam succendunt & augent. Eâ ob causam nihil cunctatus, dilecti, me ipsum excitauit, ut taliu hominū vobis ostenderem infidelitatē.

Deinde blasphemias illorum singillatim exponit, eisque copiose ex diuinis scripturis refutationes obiicit, impietatem ipsorum redarguens: & longius stilo progressus, infert. Multa, dilecti, quum dicere possem, prætereò: molestæ arrogantiæ esse ducens, eadem sentientes doctores, pluribus admonere. Nā vos ipsi + à Deo docti estis, minimè ignorant, doctrinam hanc Ebionis ipsius, & Artemæ, & Pauli Samosatani esse, quorum isti impietatis fecibus haustis, nobis nunc, ex non existentibus, illorum clam + viuiradices producunt: Arius nimirum ipse, & Achilles, & quod cum eis est malignantium conciliabulum: & tres præterea illi in Syria nescio quo modo creati episcopi, de quibus iudicium arbitrio vestro permittimus. Deinceps declaratis summisionibus scripturæ vocibus, quas Saluator + adsciticia nostra causa per exinanitionem salutarēque passionem suscepit, itidemque eis locis relatis atque expositis, quibus extra initionem omne principium ac Deitas, naturalisque gloria & diuinitas eius exprimitur, hæc profequitur. Quis verò quod scripturus sum mirabitur, dilecti? si contra me, & piissimam plebem nostram, ementitas eorum calumnias exposuero? Qui etenim aduersus diuinitatem filij Dei acie struere ausi sunt, contra nos quoque + cum nulla prorsus gratia, probra & conuicia dicere non verentur. Qui etiam ex veteribus nullos esse dignos putant, qui cum eis conferantur: neque eis æquari se patiuntur, quibus nos à pueris præceptoribus vsi sumus: sed ne ex omnibus quidem qui passim sunt, collegis & presbyteris, quenquam ipsis comparari volunt, solos sapientes, possessionum contemptores, & dogmatum repertores esse iactantes: ut quibus vnus reuelatum sit, quod nemini omnium qui sub sole sunt hominum in mentem venerit, O tumorem impium, & furorem immensum: o opinionem insanam, & Satanicum planè sensum. Sub hæc aliis quibusdam memoratis, & dogmate fidei eorum fusius exposito, circa finem epistolæ hæc adiicit. Hosce igitur anathematis fulmine, de fidelium fratrum consensu, ictos, nemo vestrum recipiat, neque vel dicta vel scripta eorum sustineat. Qui enim mentiri omnia consuevere, impostores, veritatem certè non proloquuntur. Vrbes illi circumeunt, nihil aliud agentes quàm ut amicitiam obtentu, per hypocrisim & adulationem, literas dent & accipiant, quibus seducant, ab ipsis iam deceptas paucas mulierculas peccatis oneratas: Et quæ sequuntur. Hosce itaque talia contra Christum ausos, & qui Christianismum quum publicè ad populum traducunt, tum in iudiciis magno studio & contentione pro-

Colluthus.
† φιλάρχων.
* χριστιανισ-
του.
Et Colluthus
quædam per-
uersa doce-
bat, sed non
dixit eius
hæresis: nam
statim dispa-
ruit. Epi-
phan. contra
Arioman-
itas.
Ariana hæ-
resis.

Hæreticorum
ferè cæpta a-
pud plebē &
infideles ho-
mines plau-
sibilia.

Indissolubi-
lis Christi tu-
nica.

Arioman-
itas
prof. vitiis
& excommu-
nicatio.

† χριστο-
λογίαι.
Hæreticorum
cōsilia & cœ-
pta fraudu-
lenta.

† πειρασμοί.

† παρὰ τὸν θε-
όν.
μολοχικῶς
ἐμίλιαι.

* εὐματόρ
γῶν.

† θεολο-
γία.
Hic etiam
Artemis su-
pra dictus.
* μοχίμα-
τα.

† τὸν Ἰησοῦν.

Hæreticorum
arrogantia.

* ἀκαρίστου
ἠραρονίας.

F.

Abris manifestis exagitant: qui persecutionem tē-
 « poribus pacatis, quātū in eis sitū est aduersus nos
 « concitāt: qui ineffabile Christi natiuitatis myste-
 « rium eneruant: hosce, dilecti, auersantes, vnanimi
 « nobiscum consensu & suffragio, calculis quoque
 « vestris furibundam eorum audaciam iugulate: exē
 « plo collegarum nostrorum, qui in illorum excom-
 « municatione acquiescunt, literis contra eos ad me
 « datis, libellōque damnationis subscripto, quē per
 « filium meum Appionem Archidiaconū misi per
 « Ægyptum omnem, Thebaidem, Libyam, Pētapolim,
 « Syriam, Lyciam, Pamphyliam, Asiam, Cappa-
 « dociam, & alias circumcircuita regiones. Ad horum
 « sanē exemplum, à vobis etiam eum confirmatum
 « iri, persuasum habeo. Multum quidem certē opis
 « à me in eos qui ab illis sunt detrimento affecti, est
 « collatum: sed illud maximum fuerit depellendorū
 « à seducta plebe malorum auxilium, si collegarum
 « nostrorum concordī cōsensu illa persuasa, ad pœ-
 « nitentiam decurrere studuerit. Salutate vos inui-
 « cē, eius quē apud nos est consentiētis fraternitatis
 « nomine. Valere vos in Domino opto, dilecti. Vt
 « nam fructum aliquem vestrorum tantopere Chri-
 « sti amantium animorum percipiam. Deinde ana-
 « themate excōmunicatos, in epistola recēset, quos
 « & nos suprā retulimus. In eandem sententiā, Philo-
 « gonio Antiochiæ, Eustathio Berrœæ in Syria, atq;
 « aliis etiam aliarum ecclesiarum antistitibus scrip-
 « sit, quos Apostolicam doctrinam comprobare
 « sciebat. Arius porrō neque ipse sibi cessandum esse
 « putauit. Quapropter necessitate quadā ductus,
 « occupare Episcoporum beneuolentiam voluit: &
 « culpam deprecans, de fide sua ad eos scripsit: simul
 « que petiit, si rectē quidem crederet, vt & ipsi auto-
 « ritate sua id cōfirmarent: & Alexandro, ne sibi suū-
 « que molestiam exhiberet, significarēt: Sin minus,
 « vt quemadmodum credendum esset, ritē doceret-
 « tur. Nec parum ea res Arii partibus profuit. Opini-
 « one namq; tali vbique ferē apud Episcopos vul-
 « gata, communis omnium de ea quæstio fuit. Itaq;
 « alij ad Alexandrum scripserunt, nequaquam prius
 « Arium recipiēdum esse, quā solenniter blasphem-
 « iæ suæ nuncium remisisset: alij contrā, illum vt
 « piū, & nihil in fidei doctrina nouantem potius,
 « defenderunt. Alexander porrō, quū cerneret mul-
 « tos tum, per speciem sanctimonix & grauitatis,
 « Arianos ad se admittere: multos etiam instigare,
 « vt ipse ad recipiendum in gratiam Arium persua-
 « deretur: maximē verō Eusebium Nicomediēsem,
 « virum præclarum, atque in vtraq; disciplina sum-
 « mē versatum, & in Imperiali palatio plurimū
 « honoratū (Diocletianus enim Nicomediæ, & qui
 « ante eum fuere principes, Imperatorum domici-
 « lium constituerant) seipsum excitat, atque illis re-
 « scribit, Arianos se ad communionem non rece-
 « pturum. Admodum autē literis suis Nicomediē-
 « sem Eusebium perstrinxit, quæ sic habent.

teris, vt vinculum concordix & pacis retineamus,
 peræquum est, vt alij aliis inuicē, quæ apud quos-
 que accidunt, perscribamus: vt siue doleat seu læ-
 retur membrum vnum, ipsi inter nos vel condo-
 leamus, vel congratulemur. In ecclesia sanē nostra
 exurrexerunt nunc viri iniqui & Christi inimi-
 ci, defectionem docentes, quam rectē quisquam
 præcursorem Antichristi existimauerit atque di-
 xerit. Constitueram equidem id silentio commit-
 tere, vt fortē inter solos desertores malum hoc cō-
 sumeretur: neque in loca alia progressum, simpli-
 cium quorundam aures contaminaret. Quando-
 quidem verō Eusebius, qui nunc Nicomediæ est,
 in se ecclesiæ res sitas esse existimans, (quoniam in
 eum, quoddam Beryto relicta, oculis cupiditatis in Ni-
 comediēsem ecclesiā adiectis, eam affectatus est,
 legitimē vindicatum non est) præire desertoribus
 istis, & ad loca quæuis scribere, eos commendans,
 cœpit, ne fortē ignorantes aliquos in extremam &
 Christinimicam hæresim pertrahat, necesse ha-
 beo, id quod in lege scriptum est memoria tenens
 amplius non silere, sed vobis rem eam omnibus
 annuciare, vt & defectores ipsos atque inauspi-
 cata eorum verba cognoscatis: & quum Eusebius E-
 scripserit, animum ad literas eius non attendatis.
 Dudum namque malevolentiam suam tempore
 occultatam, nunc tandem per hos renouare vo-
 lens, præ se fert ille quidem tanquam pro his scri-
 bat, reuera autem pro seipso id se studiose facere
 declarat. Et desertores quidem sunt, Arius, Achil-
 las, Aithales, Carponas, alter Arius, Sarmates, Eu-
 zoius, Lucius, Iulius, Menas, Helladius, Caius, &
 cum eis Secundus, & Theonas, aliquando Episco-
 pi dicti, quæ verō contra scripturas adinuenta do-
 cent, hæc sunt. * Non semper Deus pater erat, sed
 erat quum Deus pater non erat: non semper igitur
 Dei verbum erat, sed ex non existentibus factum
 est. Qui enim erat Deus, eum qui non erat,
 ex non existente fecit, itaque aliquando erat, quū
 non erat: siquidem creatura & factura est filius.
 Neque verō æqualis substantia est patri, neque ve-
 rum & naturale verbum patris est, neque etiam
 vera sapientia eius: sed vnus quidem ex creatis &
 genitis est, + abusuē autem verbum & sapientia
 factus. Et ipse * in proprio seu natiuo Dei verbo,
 & in Dei sapientia est, in qua & omnia, & ipsum
 quoque fecit Deus. Propterea etiam mutationi &
 alterationi natura obnoxius est, sicuti omnia quo-
 que rationalia. Peregrinum quoq; & alienum se-
 gregarumque est verbum à substantia Dei. Et inen-
 narrabilis est pater filio: neque enim perfectē cer-
 nere potest verbum patrem, neque perfectē & cer-
 tō eum cognoscere. Etenim suam ipsius quoque
 substantiam, vt est, filius non nouit: propter nos
 namque factus est, vt nos per eum, veluti instru-
 mentū, crearet Deus: neque is substitisset, nisi nos
 Deus creare voluisset. Rogauit igitur eos quidā,
 posset ne verbum Dei mutari, sicuti diabolus mu-
 tatus est: atque illi respondere non reformidarūt,
 posse. mutabilis enim naturæ esse, generationi &
 mutationi obnoxium. Hæc dicentes, atque his
 impudenter sese venditantes Arianos, sectatores-
 que eorum, nos quidem cum Aegyptiis & vicinis
 Libycis centum numero episcopis, conuentu acto
 anathemate iugulauimus. Eusebius verō receptos
 complexus est, qui mendacium veritati & impie-

ad omnes Episcopos Catholicos de Ariani epistola.
 † ἡγεμὸν

Eusebius Arianus.

Arij illius.
 Arius
 impium dogma.
 * ἔκ τινος
 θεὸς γεννη-
 τὸν θεόν, ὃν ὁ θεὸς
 ἔκ τινος πατρὸς
 ἔκ τινος, ἔκ τινος
 ἔκ τινος θεοῦ
 λέγει, &c.

† κατὰ ἡγεμὸν
 κῆρ.
 * ἡ γὰρ ἰδιότης
 τῶν θεῶν λέγει

Ariani in conuentu provinciali centum Episcoporum excōmunicati.

Scripta hoc interrum re-
 peritur apud Theodoritū
 Eccl. sua lib.
 prima lib. 1.
 cap. 4.

Cap. 5. end.

Ani quo-
 que confes-
 sionem per li-
 teras apud
 Episcopos a-
 rian.

Episcopos
 narrantes de
 Arii senten-
 tia.

Eusebium Ni-
 comediensis
 episcopum,
 Arii fan-
 tem.

Serra in Er-
 da. lib. 1. lib.
 1. cap. 6.
 Eusebium
 Alexandri
 Alexandri
 in antiphona

CAPIT V III.

Harissimis & reuerēdissimis, qui
 vbique sunt, per catholicam Ec-
 clesiam, collegis, Alexander in Do-
 mino salutem. Quum corpus v-
 num sit ipsa catholica ecclesia,
 præceptumque extet in diuinis li-

A tatem pietati commiscere studet. Sed nihil ager. vincit enim veritas. Nulla enim est communio luci cum tenebris, nulla concordia Christo cum Be- lial. Quis enim vnquam audiuit talia? quis ad rem tam peregrinam & insolentem, eam audiens, non obstupescit? auresque obturat, ne verborum istorum sordes auditum pertingant? Quis Ioannem audiens dicentem, in principio erat verbum: non damnat hosce asserentes, Erat aliquando quum non erat? Aut quis audiens in Euangelio, vnigenitus filius: & per ipsum facta sunt omnia: non auerfabitur sonantes, vnum esse creaturarum filium? Quomodo verò par esse eis potest, quæ per ipsum facta sunt? aut quomodo vnigenitus, qui, iuxta eorum sententiam, omnibus connumeratur? Quomodo porro ex non existentibus sic, quum pater dicat, Eructauit cor meum verbum bonum: & Ex ventre ante luciferum genui te? Quomodo inæqualis sit substantiæ patris, qui est imago perfecta, & splendor patris: qui que dicit, Qui me videt, videt patrem? Quomodo, si verbum & sapientia est, filius Dei, erat aliquando quum non erat? Perinde enim est, atque si dicant, irrationalem & insipientem aliquando Deum. Quomodo mutationi aut alterationi subiectus est, qui de seipso dicit, Ego in patre, & pater in me: & Ego & pater vnum sumus? Per Prophetam verò: Videte me, quod ego sum, & non mutor. Etiam si enim in patrem dictum hoc referri queat, commodius tamen rectiusque in præsentia de Verbo dicatur: quod etiam si homo factum, non tamen est mutatum: sed sicuti Apostolus inquit, Iesus Christus heri & hodie, idem & in secula. Quid verò eis, vt dicerent, suaserit, propter nos factum esse, quum Paulus scribat: Per quem omnia, & propter quem omnia? De blasphemia quidem eorum illa, quod filius non nouerit patrem, non est quod miremur. Quum enim semel Christum oppugnare hostiliter constituerint, fraudulenter & calumniosè etiam voces eius deprauant, dicentis: Sicut cognoscit me pater & ego cognosco patrem. Si igitur ex parte Pater cognoscit filium, videlicet & filius ex parte cognoscit patrem. Sin hoc dicere nefas est, & pater pater nouit filium: certum est & manifestum, quemadmodum pater nouit verbum suum, ita etiam verbum nouit patrem suum, cuius etiam est verbum. Atque equidem nos hæc differentes, & diuinas scripturas explicantes, sæpenumero eos conuicimus: sed rursus veluti chamæleontes mutati sunt, certamine quodam in se pertrahere contententes illud quod scriptum est: Impius quum venerit in profundum malorum, contemnit. Verum enim uerò, multæ ante eos exitere hæreses, quæ longè plura quàm deceret aut oporteret tentare ausæ, in stulticiam decidere. Isti verò omnibus uerbis suis abolere uerbi diuinitatem aggressi, & iusticiæ illas laude, præut ipsi sunt, ornauere, quippe Antichristo propinquiores. Quapropter etiam ab ecclesia proscripti, & anathemati subiecti sunt. Dolemus quidem nos perditionem & interitum eorum: & maximè, quod & ipsi aliquando sacra mysteria ecclesiæ didicerint, & nunc ab eis descuerint. Non miramur tamen, qui nihil noui accidere eis scimus. Idem enim etiam Hymenæo & Philetæ euenit, & ante eos Iudæ Seruatoris primum sectatori, postea verò proditori & desertori. Er de iis nobis

non desunt documenta & præcepta, sed ipsemet Dominus prædixit: Videte ne quis vos seducat. multi enim ueniunt in nomine meo, dicentes, Ego sum, & tempus propè est, & multos seducent, ne sequamini eos. Et Paulus eadem à Seruatore edoctus scripsit, quod in extremis temporibus deficiet quidam à fide saniore, intendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, auersantium ueritatem. Itaque quum & Seruator atque Dominus noster Iesus Christus per se nobis præceperit, & per Apostolum de istis significauerit, ritè sanè & ordine nos, qui auribus ipsi nostris impietatem illorum audiuius, eos, sicuti antea diximus, anathemati subiecimus, & alienos prorsus ab ecclesia & fide Catholica declarauimus. Idque propterea pietati uestræ, charissimi atque reuerendissimi collegæ, significauimus, vt neque ex eis quenquam, si per temeritatem ad uos accedere ausi fuerint, suscipiatis: neque Eusebio, aut alij cuiquam de eis scribenti, credatis. Conuenit enim uobis, vt Christianis, omnes qui contra CHRISTVM vel dicunt vel sentiunt, ueluti Dei hostes, & animarum pestes, auersari, & ne salutatione quidem dignari, ne quando scilicet participes peccatorum eorum fiamus: sicuti beatus annunciauit Ioannes. Salutem dicite, qui apud uos sunt fratribus. Vos, qui mecum sunt, saluere iubent. Hæc literæ ad loca omnia perlatæ, maiorem etiam contentionem peperere, malumque propter dissidendi studium adauxere. Qui enim Alexandro sunt suffragati, eis subscribere: alij autem, contra eas uenere. in primis uerò Eusebius Nicomediensis in contrariam sententiam est raptus, quod admodum se in eis perstrictum esse intellexerat. Per multi autem partes eius sequebantur. Atque is crebras ad Alexandrum dedit literas, vt Arianos, quæstione posthabita, reciperet: quem ad hoc maximè literis suis excitans, induxit Arius. Ex quibus aliqua adducam, vt simul & participes eius impietatis manifesti fiant: & Alexandri fides, qui nihil perperam contra eos statuerit, ostendatur. Scribit igitur ad Eusebium Nicomediensem Arius in hæc uerba.

CAPVT IX.

Esideratissimo domino, viro Dei, fideli, orthodoxo, Eusebio: Arius, qui iniuste persequutionem ab Alexandro Papa, propter omnia uincens ueritatè, quam & tu propugnans, patitur, in Domino salutem. Proficiscente Nicomediam patre meo Ammonio, rectè me facturum esse putauit, si per ipsum te compellarem, simulque insitam tibi charitatem, & quam erga fratres propter Deum & Christum eius geris affectionem admonerem, magnopere persequi me & oppugnare, omnemque aduersum nos funem mouere Episcopum: uenit nos prinde atque sine Deo homines urbe eiiciat, propterea quod non comprobamus uoces eius, publicè dicentis: Semper Deus, semper filius: simul pater, simul filius: coexistit & ingenito Dei filius, & semper genitus est, & ab ingenito genitus est, neque nutu neque momento aliquo præcedit Deus filium, semper Deus, semper filius, semper Christus

Erronei Arianis confusio.

Hæresis sunt uerbi chamæleontes.

Arianis reliquis hæresibus improbiore. *Istæ uerba sunt Iudæ.

Hæresis ca mend.

Dissidium ecclesiarum per Alexandri literas auctum.

Arius ad Eusebium Nicomediensem sem episcopum literæ. Queritur se iniuste ab Alexandro oppugnari.

* Ingenito filius Dei. † æternus. * æternus genitus.

Arianorum quorundam doctrina. + tri xpo u- xpe i d d b z - u u b h u d e - x o e , D e u m p r æ c e s s i t e p i l i o s u e p r i m o g e n i t o .

A Christus, ex ipso Deo est filius. Et propterea quod Eusebius frater tuus Cæsariensis, & Theodotus, & Paulinus & Athanasius, & Gregorius, & Aetius, & Orientales omnes dicunt, + Deum qui sine principio est, præexistere filio, anathema facti sunt: excepto solo Philogonio & Hellenico & Macario hæreticis, nulliusque doctrinæ hominibus. Ex quibus, filium quidam eruclationem, aliqui germen, nonnulli coingentum dicunt. Quorum impietatem ne audire quidem possimus, etiamsi decies mille mortis cruciatus nobis minentur atque intentent hæretici. Nos verò quid dicimus & sentimus? docuimus & docemus? Quod filius non est ingenitus, neque pars ingenti vilo prorsus modo, neque + ex subiecto quopiam: sed quod voluntate & cõsilio subliterit ante tempora & sæcula, plenus Deus, vnigenitus, immutabilis: & priusquã gigneretur, aut crearetur, aut designaretur, aut fundaretur, nõ fuerit: ingenitus enim nõ erat. Affligimur autem, quod diximus, principiũ habere filiũ, Deum autem esse absque principio: propterea inquam persequutionem patimur. & quod diximus, ex non existentibus eum esse. Idque ita diximus, quod neque pars Dei, neque ex subiecto quopiam est: hanc ob causam affligimur. Reliquum ipse nosci. Valere te in Domino, memorẽmque tribulationum nostrarum esse opto, * Collucianista, verè pie Eusebie. Porro qui hic enumerantur, sunt: Eusebius Pamphili dictus, Cæsareæ Palæstinæ episcopus: Theodotus Laodiceæ, Paulinus Tyri, Athanasius Anazarbi, Gregorius Beryti, Aetius Lydæ, quæ nunc Diopolis vocatur. hi Arianarum partium fuere. Aduersarum autem nominat Philogonium Antiochenum, Hellenicum Tripolitani, & Macarium Hierololymitanum, quos syco phantice hæreticos vocat, quod coæternum & antefacularem, + eiusdemque honoris & eiusdem substantiæ cum patre filium esse docuerunt. Hoc scripto permotus Eusebius, quum plures alios venenum hæresis euomens incitauit, tum ad Paulinum Tyriæ ecclesiæ antistitem literas dedit, quas audite conuenit.

+ i f i d e u u i - a u t t r i b u s .

* c o l l u c i a n i s t a - v r a .

+ i m p i e t a t e m , i m p i e t i o n e m .

C * Collucianistam Eusebium vocat, quasi condiscipulum, qui scrib Lucianum presbyterum Antiochenum martyrem, sacras literas Antiochia docentem, audierit.

CAPIT X.

Eusebii Nicomediensis ad Paulinum Tyri episcopum epistola. e Eusebium Pãpulo Cãseriensem amissionem intellegit.

Domino meo Paulino Eusebius in Domino salutem. Neque egrigium Domini mei Eusebij pro verbo veritatis, de quo ad nos est renunciatum, studium: neque tuum eadem de te silentium, Domine, tacitum apud nos est. Itaque pro eo atque conuenit, de domino quidem meo Eusebio lætamur: de te autem dolemus, tanti viri silentio causam nostram damnari existimantes. Quapropter te, qui nosti prudenti viro minimè omnium conuenire, vt aliena & absurda sentiat, veritatẽmque obriceat, hortor, vt spiritu mentem tuam ad scribendum redintegrante, scribere tandem de rebus iis incipias, quæ & tibi & auditoribus futuræ sunt vtiles: præcipuè, si consentanea scripturæ, vestigiis

verborum & sententiarum eius insistens, scribere D animum induxeris. Neque enim duo ingenita audiimus, neque vnum in duo diuisum, sed neque + corporeum quid perfections obnoxium didicimus aut credidimus, domine: verum vnum quidem ingenitum vnum verò ab ipso verè, non autem ex substantia eius factum, prorsus naturæ ingenti non particeps: neque quod ex substantia eius sit, sed factum planè sit, aliud natura atq; virtute, ad perfectam similitudinem dispositionis & virtutis factoris ipsius factum. Cuius principium non verbo tantum inenarrabile, sed neque mente, non dico hominum, sed eorum quæ supra homines sunt, omnium, comprehensibile esse credimus. Proindeque non nostris ipsorum rationibus freti, sed sacræ scripturæ autoritatibus edocti, dicimus, conditum esse & fundatum & genitum substantia, & immutabili atque inenarrabili natura & similitudine ad factorem ipsum, sicuti ipse dicit Dominus: Deus creauit me in initio viarum eius, ante omnes colles genuit me. Si verò ex ipso, hoc est, ab ipso erat, ceu pars eius, aut ex defluxu substantiæ, non iam creatus, neque fundatus esse diceretur: id quod ipse quoque, domine, profectò non ignoras. Quod enim ex ingenito existat, conditum iam ab alio, vel à seipso, fundatumue non sit, utpote ab initio ingenitum existens. Si verò genitum id esse dicatur, + indicium quoddam de se præbeat, veluti ex paterna substantia genitum, & ex natura eius æqualitatem habens. Scimus autem, quod non de eo solo genitum esse, scriptura, verum etiam de aliis, illi per omnia natura dissimilibus, loquitur. Nam & de hominibus dicit: Filios genui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me. Et, Deum qui genuit te, dereliquisti. Et in aliis quid dicit? Qui genuit guttas roris: non naturam ex natura, sed cuiuslibet rei quæ generatur, ex voluntate eius, generationem deducens. Nihil enim est ex substantia eius: verum omnia voluntate eius, pro se quodque, genita sunt, sicuti genita sunt. Atque ille quidem Deus, hæc verò ad similitudinem eius + ratione sua similia futura, & tamen omnia ex Deo. Quæ tu accepta & elaborata, pro ea quæ tibi diuinitus adest gratia, ad dominum meum Alexandrum perscribe. Persuasum enim habeo, si ad hominem scripseris, te eum permoturum esse. Saluta omnes in Domino. Valentem te, & pro nobis orantem, diuina gratia conferuet, Domine.

+ o m n i a t i p e r o m n i a , N i - c e p h . A l i o u m a t i k o n t i p i e t o n i s . S e n t e n t i a E u s e b i j d e p e r s o n a s u j D e i A r i a - n i s a n s . p r i m o g e n i t i .

+ o m n i a t i v a p a r t i a A l i j h a b e t u r i b a s i u , h o c e s t , d i m i n u t i o n e m , d e c r e m e n t u m . * a r r i t u a , i d e n t i t a t e m .

+ A r i j .

CAPIT XI.

Alia & isti scripserunt, aduersus veritatem bellum instituentes. Postquam autè diu multumq; scribentes, persuadere Alexandro quod volebãt nõ potuere, perinde atq; iniuria affecti essent, egrè id ferentes, magno studio in hoc incubuere, vt Arii dogma obrineret. Et in Bythyniæ primaria vrbe, impietatis instituta officina, Eusebius ad pterosq; orbis Christiani Episcopos literas dedit, vt Arium sectatoresque eius ad communionem admitterent. Sic enim futurum, vt ingentem de dogmate

Alexander Alexandri- um vt A- rium ad com- munionem admittas, persuadere non potest.

A consequerentur gloriam : & Alexandro , vt idem faceret, autores fierent. Vt verò nihilo magis cœptum eorum ex sententia processit , quòd Alexander in eis quæ semel decreuisset, constanter perseueraret : desperata eare Arius, internuncios ad Paulinum, & Eusebium Pamphili, & Patrophilum Scythopolitanum, & ad illorum collegium misit , vt sibi sectatoribusque suis populi sui in ecclesia cogendi, sicuti antea fecissent, potestas fieret, petens: quippe qui longo ipse iam tempore ordinem locumque suum inter presbyteros haberet, & ex consuetudine antiqua vnus quidem omnibus præesset episcopus: presbyteri autem suas ipsi regerent ecclesias, atque in eis populum congregatum pro concione docerent. Illi legationem hominis suscipiunt, & cum aliis in Palaestina conuenientes, petitionemque eius adimplentes, decretum in scriptum referunt: Arium quidem, vt antea, conuentus cogere posse: Alexandro autem subditum esse, deprecarique & supplicare ei, quo in gratiam vnionemque eius peruenire posset, debere. Sed & alia quoque in Ægypto Synodus hac de re acta. Ario Melitius etiam, sectatorisque eiusdem fauerunt, eumque maximè iuuerunt: qui & ipsi non ita pridem ab ecclesia descuerant, & malè erga Alexandrum animati erant. Quis autem Melitius iste fuerit, iam antea diximus. Cæterum hæresi hac per Ægyptum, & alibi passim in ecclesiis vulgata, dissidium vbique implacabile excitatum est. Et vulgus iudicium earum rerum sibi sumebat. Agebatur de his publicè in foro, aliis ad hanc, aliis ad illam partem animi affectione inclinãtib. Eaque rerum facies risum prorsus, tragicumque præbebat spectaculum. Siquidem non peregrini & aduenæ ecclesias oppugnabant, sed ciues ac tribules quotidiana consuetudine inter se coniuncti, bellum intestinum gerebant, linguis pro hastis vrentes, & seipso inuicem mordentes. In eam sanè indignitatem res euasit, vt publicè Christianismus, ad iocum & ludibrium omnibus expositus esset. Iuueniliter namque inter se decertantes, legationes circummittebant, vtra pars maiorem ad se pertraheret hominum frequentiam. Et quamplurimæ epistolæ, inter se contrariæ, passim mittebantur ab eis qui vel Alexandrum vel Arium opinionibus suis assentiri cupiebant. Vnde deinceps, quæ sequuntur sunt hæreses Arianorum, Eunomianorum, & si quæ sunt aliæ, dissidij & conflictationis occasionem sumpserunt.

Arius vsq; presbyter, cõmentus in ecclesia sua cogendi potestas eam petiit. Permissu id Ario, quatenus Alexandro episcopo moderari esset, Palaestina episcopi statuibus.
B Melitiani Arii fautores. Vulgus etiã sibi iudiciũ ecclesiasticarum cõtrouersiarum sumit. Id quoque etate nostra visum est.

Hæresum plurimã ex cõsentitio eiusmodi ortum.

Constantinum per literas Alexandro & Arium ad cõcordiã est cõhortatus.

CAPVT XII.

Væ contentio quã ad Imperatoris quoque aulã peruenisset, non mediocriter, ea audita, laudatissimus permotus est atque indoluit Princeps. Et graui in animo cõcepto mœore, propriã eã reputauit esse calamitatem. Confestim ergo flammã accensam extinguere, & quam celerrimè malorum fontẽ obturare studuit. Verebatur enim, quòd nuper admodũ religio vigere cœpisset, multos eiusmodi opinionum dissensionibus adductos, fidem auersaturos esse. Itaque literis scriptis, & Arium & Alexandrum obiurgans, vicio eis vertit, quòd quæ

latere potuerit, quæstionem in medium attulerint: & nimia ad contendendum inclinatione, ea perperam vulgarent, quæ neque mouere, neque prorsus in animum admittere, aut certè, si admisissent, silentio tegere, neque ita inter sese dissidere, quãuis illis tum de dogmate non conueniret, debuissent. Omnium quippe maximè necessarium vnũ esse putauit, vt de diuina prouidentia cõsentiamus & omnes eandem fidem seruemus. Exquisitè verò de eiusmodi rebus inquirere, & secundarum esse partium. Quod si ambiguar emergent sententiæ, rectius eas in recessibus mentis, tanquam in umbra, tegi. Quapropter vt à talibus contentionis nugis alienissimè, idem sentirent, eos est cohortatus. Aegrè sibi esse quã maximè testatus, homines tales & vrbes Orientales, quãuis vsu publico id flagitante, ipsamque adèò Alexandriam, tãto sibi eius dissidij impedimẽto obiecto, visere, Talia quædam obiurgatione & suasionem temperata, Alexandro & Ario sapientissimus scripsit Imperator. Grauius etiam admodum tulit, quòd audisset, quosdam in Oriente festum Paschæ diem non eodem tempore, quo reliquos omnes Christianos, celebrare: eosque quum singulare quiddã sibi vsurpare, atque à destinato receptæ ab alijs consuetudinis instituto recedere, tum ferias eas Iudaico quodam more peragere. Quapropter fieret, vt tam lætus & festus Christianorum conuentus obscuraretur, & dissensione deprauaretur. Itaque consentientem statum ecclesijs conciliare volens, vtraque in re inhibere mali currentem impetum, priusquam latius ad plures perueniret, & seditionẽ ad cõcordiam reducere studuit. Eius rei gratia, virũ & vita & doctrina insigni præditũ, qui quum alijs in rebus præclarus esset, tum in tuenda fidei professione paulò antea magnam sibi gloriam comparasset, quiq; in maxima apud Imperatorem veneratione & honore præcipuo esset, nomine Hosium, ciuitatis Cordubæ in Hispania episcopum, ex omnibus familiaribus suis delectum, cum literis ad eos qui in Ægypto inter se dissidebant conciliandos, & ad concordiam reducendos: & item ad eos qui in Oriente, ecclesijs alijs se Paschali die celebrando non accommodabant, ad consentientes nobiscum ceremonias pertrahendos, misit. Literarum earum partem aliquam non incommodum fuerit hoc loco inserere. Epistolam enim totam, Eusebius libro secundo eorum quos de Constantino scripsit, de verbo ad verbum retulit. Cuius capita quædam sic habent.

In fidei professione omnes consentire debemus.

+ In diuinitate vnũ.

Quæstiones ecclesiasticas non temerè promulganda.

Cõtrouersia de tempore Paschæ celebrandi.

Ad dissensiones eiusmodi componendas Constantinus Hosium Cordubensem episcopum in Ægyptum & Asiam misit.

Euseb. lib. 2

CAPVT XIII.

Victor Constantinus, Maximus, Augustus, Alexandro & Ario. Quæstionis præsentis exordium à vobis isthinc extitisse intelligo. Quum enim tu Alexander à presbyteris requireres, quid quisque eorum sentiret de quodam loco scripturæ, seu potius de cuiusdam partis inani quæstione interrogares: & tu Ari, quod vel prorsus in animum non admissum, vel certè admissum silentio mandatum oportuit, improuidè respondendo

Epistola Constantini ad Alexandrum & Arium particula.

Dolet Ecclesiasticam vnionem diuisam esse.

A exponetes, excitata inter vos dissensione, conuentus quidem solennis quibusdam denegatus, sanctissimus autem populus in partes scissus, communis corporis apta & consentiente vnione excidit. Itaque vterque vestrũm ex æquo sententiam animũmque animaduertens, ad quod vos conseruus & collega vester legitimè ac iustè cohortatus fuerit, id suscipiat. Quid verò hoc ipsum est? Neque interrogare de eiusmodi rebus à principio, neque interrogatũ respõdere, æquũ erat. Eiuscemodi enim quæstiones, quas non aliqua legis & religionis nõstrę necessitas iniũgit, sed inanes inutilisq; ocij nõstrę proferunt, etiãsi naturalis alicuius exercitationis gratia proponantur, tamen intra abdita mentis nõstrę continere, neque vel facillè in publicos conuentus producere, vel incautè omnium auribus credere debemus. Quotus enim quisque est, qui res ita magnas & difficiles admodum, aut certò perspicere, aut ritè exponere queat? Quod si quis id sibi facere procliuè esse ducat, cui parti plebis id persuaderebit? aut quis tandem erit, qui contra tales tantarum rerum argutias & subtilitates, sine periculoso lapsu consisteret? Quam ob rem inhibenda est in talibus disputatio longior, ne quo modo, si vel naturę nõstrę imbecillitas, quod propositum sit, exponere non valeat: vel discentium auditorum hebetius ingenium, id quod exquisitè dictum sit, assequi non possit: in alterius istorum, blasphemię scilicet, aut schismatis atque dissidij necessitatem populus incidat. Itaque & interrogatio incauta, & responsio improuida, æquam sibi inuicem in vtroque veniam concedant. Neque enim de præcipuo aliquo legis nõstrę præcepto occasionem concertandi sumpsistis, neque nouum aliquod à vobis de cultu Dei institutum est inductum, sed vnã eandemque habetis propositam rationem, sicuti communionis etiã tessera. Et quum de rebus minimis inter vos contentiosè decertetis, minimè omnium decet, per dissensionem, vos tantam populi Dei multitudinem pro arbitrio vestrò ducere. Quod neque decorum, neque profusus fas esse creditur. Sedenim, vt prudentiam vestrã paruo exemplo commonefaciam, non ignoratis sanè, philosophis etiã ipsis de vno omnibus conuenire dogmate, & persæpe eisdem de parte aliqua sententiarum aut breuium dictorum dissentire: sedenim etiã si scientię virtute discordent, corporis tamen vnione inter se conspirant. Quod si hoc sic habet, quomodo non multo iustius fuerit, vos, qui magni Dei ministri, in tantę religionis instituto collocati estis, vnanimis inter vos esse? Verũm age, deliberatione maiore consideremus, & cogitatione prolixiore quod dictum est animaduertamus, an rectè propter paucas & vanas verborum inter vos rixas, fratres fratribus aduersentur, & solennes conuentus impia dissensione per vos segregentur, qui de paruis admodum & minimè necessariis rebus mutua contentione decertatis. Vulgaria hæc sunt, & puerilibus mentibus magis conuenientia, quàm sacrorum & prudentium virorum sapientię congruentia. Decedamus nõstra sponte à diabolicis tentationibus. Magnus ipse Deus & Saluator omnium nõstrũm, commune omni-

bus protulit lumen: per cuius prouidentiam, coeptum hoc mihi, illius longè + potentioris famulo, ad finem debitum perducere permittite, vt per vos, illius populos, mea admonitione, ministerio, & cohortationis contentione ad conuentus communionem reducam. Est enim, quem admodum dixi, vna quædam in vobis fides, vna instituti vestri sententia, & legis ipsius præceptum, omnibus suis partibus in vnum animę propositum & voluntatem omnia concludit. Hoc ipsum quod vobis inter vos contentionem peperit, quandoquidem non ad torius legis vim refertur, nequaquam apud vos seditionem aliquam & secessionem faciat. Atque hæc dico, non vt omnino necessitatem vobis istam valde puerilem atque incautam, aut qualemcumque tandem quæstionem sopiendi imponam. Potest enim à vobis sincerè solennitas conuentus retineri, & communio omnium seruari, quamuis maximè in parte quapiam inter vos aliqua sit de re minima dissensio. Siquidem non omnibus nobis, in rebus quibusuis, eadem voluntas est, neque vna apud nos natura aut sententia obtinet. Itaque de prouidentia Diuina, vna in vobis sit fides, vna sententia, vnus de Deo consensus. Ea verò quæ de minimis istis quæstionibus inter vos exquisitè inquiritis, tamen si ad eandem sententiã non deducantur, conuenit intra cogitationem retinere, atque in animi penetrabilibus conseruare. Itaque facite, vt ineffabile illud & præcipuum cõmunis amicitię & charitatis sacramentum, & veritatis fides, Deique cultus, & religionis atque legis nõstrę honor & reuerentia, constans & firma apud vos permaneant. Redite ad mutuam charitatem & gratiam, reddite vniuerso populo suos amplexus: & vos ipsi veluti animas vestras expiantes, rursus alter alterum agnoscite. Iucundior namque persepe, post depositas inimicitias, reconciliatione interueniente, sit amicitia. Reddite mihi quoque serenos dies, & noctes securas, vt mihi suauitas aliqua purę lucis, & tranquilla vitę læticia deinceps seruetur. Quod si non fit, illa mihi necessitas incumbit, vt suspiriis & lachrymis totus extenuer, & neque vitę huius tempus placidè sustineam. Si enim tot Dei populi, hoc est conserui mei, tam iniqua & detrimetosa inter se decertatione dissideant, quomodo fieri potest, vt ipse deinceps animo consistam? Ceterũm vt summum meum hac de re mœrorem amplius intelligatis, illud sic habete: Nuper aded, quum Nicomedię essem, derepentè nescio quo vrgente, in Orientem cogitavi. Et properantem me ad vos, quum maiore iam ex parte vobiscum essem, nuncius huius rei perculit, & consilium cœptũmque meum disturbauit, męque retrocedere coegit, vt ne oculis conspicerere cogere, quæ auribus quoque intoleranda esse iudicauit. Aperite mihi deinceps, per concordiam vestrã, Orientale iter, quod mutuis vestrīs contetionibus clausistis. Date mihi hoc, vt celeriter vos, omnesq; alios populos lætus videre, & pro communi omnium concordia & libertate, orationibus auspiciatissimis faustissimisque verbis, debitam gratiam Deo agere possim.

r ij

† in x. l. n. a. Quæstiones de religione vno necesse est non facere si proferenda.

† in x. l. n. a. 74

Exhortatio ad concordiam.

Pauca Constantini, vt sibi permitteretur, conuentionem aduersus deum, Christi

stionem populum ad vnanimes in ecclesia conueniens redocero. † in x. l. n. a. v. d. Dei scilicet. * id est, vobis sine pace.

Propter quod fisiones nõ ita magni momenti vno & cõmunio ecclesiastica non scandenda.

Constantinus in suam sibi ritam favore putat, nisi res ecclesiastica ad pacẽ & tranquillitatem redocatur.

In Orientẽ, Nicomedia proficiscens Constantinũ, in itinere de dissidio ecclesiarum cõsistor factũ, vt retrocessit.

A

CAPVT XIII.

Hosius orator infectis rebus ad Cōstantinū rediit.

Constantin⁹ Nicanam indicit Synodam.

PauPERTAS Episcoporum veterum. Numerus Episcoporum qui ad Synodum eam cōueniunt.

Primariarū ecclesiarū antistites.

Legitima asequitur Episcopi de thio seu postulatio.

Mandatarij Romani & Constantinopolitani episcoporum.

Episcopi sanctitate vicia, miraculis, & confessione Christi spectati.

Imperator quidem prudenter hæc ita scripsit. Dissidium autem magis inualeſcebat : res omnis præter spem in deterius vergebat, & contentio impotens reconciliationi locum non relinquibat. Neque enim tam pium Imperatoris studium, neque excellens oratoris virtus, quidquam effecit. Et tantum abest, vt ad gratiam redintegrandam homines persuaderentur, vt amplius etiam ad vindictam sint excitati. Quapropter infectis rebus ad Imperatorem rediit, qui ad pacem componendam missus fuerat, Hosius. Itaque Imperator, malum id ad summum excrescere cernens, decantatissimam illam in Bithynia Nicenā Synodum promulgat: & literis locorum omnium Episcopos ad constitutam diem eò euocat. Illos publica vehabant vehicula & iumenta, publici equi & muli : nec ipsos tantum, sed etiam qui eos ministerij gratia comitabantur. Conuenere eò ferè ex omnibus prouinciis & vrbibus patres: quorum nomina vnà cum vrbibus, quibus Episcopali administratione præfuerunt, magnus Athanasius in Synodali suo libro recensuit. Episcopi fuere circiter trecenti decem & octo: nec pauciores sacerdotes & diaconi, eorum comites. Apostolicas sedes tum tenuere Alexandria ad lacum Maræoticum sitæ, Alexander : Antiochiæ ad Orontem, ecclesia iam tum Eustathio commissa fuerat, Philogonio non ita pridem ad Deum recepto, & ad meliorem vitam translato. Hunc Eustathium inuitum admodum & reluctansem, vi plurima allata prouinciales episcopi, sacerdotes, communisque Domini populus, ex Berthæa ad eum thronum pertraxerunt. Hierosolymis episcopatum gessit, suo respondens nomini, Macarius : Romæ Iulius, Constantinopoli Alexander. Et Romanus antistes, propter ætatem decrepitam: Constantinopolitanus verò, propter multam imbecillitatem, in sedibus suis remansere : sed eorum nomine bini presbyteri missi sunt, à Iulio quidem Vitus & Vincentius, ab Alexandro autem duo alij, & vita & eruditione plurimum excellentes. Habebant ij ab illis mandatum & cautionem, vt in conuentu locum illorum obtinerent, & quod ibi ritè atque ordine actum decretumque esset, comprobarent. In Synodo ea, multi Apostolicis donis pollebant : non pauci etiam, propter Christianam constanter obitam confessionem, stigmata & notas in carne circumferebant : præsertim ex episcopis, Paphnutius superioris Thebaidis, & Spyridon Cyprius Trimythuntis, & Hosius Cordubæ, & Iacobus Nisibis, (sic enim Antiochia Mygdoniæ antea vocata est) qui etiam mortuos resuscitans in vitam reduxit, & innumera alia miracula edidit : Meletius Sebastiz, Basileus Amasæ, Nicolaus Myrorum, Gregorius maioris Armeniæ, Paulus Neocæsareæ in Euphratis ripa conditæ : qui ambarum manuum vsu, Licinij improbitate, ignito ferro venis atque nervis, quibus vis mouendi inest, perustis, orbatus fuerat. Et alij, quibus partim alter oculus stri-

genti ferro ademptus erat, partim poplites dextri cauterio mutilati, pedes ad gradiendum inuitiles reddiderant. Inter quos & Paphnutius Ægyptius fuit: de quo, sicut & de Spyridone, postea dicemus. Atque, vt simpliciter dicam, martyrum planè populus in vnum conuenit locum. Affuere ibi etiam plurimi alij, ex præstantibus & laicis, docti & eloquentes, in primisque sacrarum literarum, nec non prophanarum quoque disciplinarum peritia præclari viri, alterutri parti momentum afferre alacriter parati. De eis porrò qui ibi conuenere, Eusebius Palæstinus in tertio ad Constantinum libro hæc refert : Ex ecclesiis omnibus, quæ per Europam, Libyam, & Asiam omnè sunt, ministrorum Dei columnæ conuenerunt in vna oratoria æde, perinde atque à Deo amplificata: Syri & Cilices, Phœnices & Arabes, Palæstini, eisque vicini Ægyptij, Thebæi, Libyes, & qui à Mesopotamia venerant : quin & ex Perside Episcopus aderat. Neque Scythia in eo choro desiderabatur. Pontus quoque, Asia, Phrygia, & Pamphylia, delectos suos & præcipuos viros eò miserant. Aderant quoque Thracæ, Macedones, Achæi, & Epirotæ. Quin & qui iis longinquo- res remotiorésque sunt, aduenerant. Ab ipsis quoque Hispanis, + celeberrimus ille vnà cum alijs, ibi conſidebat. Imperatoriæ sanè vrbis Antistes propter ætatem senilem aberat, sed presbyteri eius præſentes vicem eius implebāt. Solus profecto & vnus Imperator Constantinus post sæcula condita, Christo seruatori suo, corona pacis vinculo contexta, de victoria contra hostes parata, eiusmodi diuinum + gratiarum actionis consecrauit donarium, & præclarum hoc Apostolici chori apud nos exhibuit specimen. Quandoquidem ad exemplum illius, conuentus coactus est ex gentis omnis quæ sub cælo est, viris religiosissimis in quibus erant Parthi, & Medi, & Elamitæ, & Mesopotamiam incolentes, Iudæam quoque, & Cappadociam, Pontum & Asiam, Phrygiam & Pamphiliam, Aegyptum, & partes Libyæ quæ est ad Cyrenem, aduenæ Romani, Iudæi & profelyti, Cretes & Arabes. Præterquàm quòd illic non omnes ex Dei ministris conuenerant : in præſenti verò choro, Episcoporum turba trecentorum numerum excelsit. Qui verò eos comitati sunt, presbyterorum, diaconorum, acoluthorum, aliorumque plurimorum, neque numerum inire erat. Inter eos autem Dei ministros, alij quidem sapientiæ sermone, alij autem vitæ morumque firmitate, & patientiæ constantia enitebant : alij rursus mediocribus dotibus ornati erant. Nonnulli porrò ætate prouectiore venerationem merebantur, nonnulli iuuenilibus annis animorumque vigore florebant. Quidam etiam non ita dudum functionis susceperant munus. Atque his omnibus quotidie Imperator sumptus liberaliter præberi curauerat. Hæc Eusebius.

Laij etiam docti & p̄ ad conuentū Nicenam vener.

Eusebius Palæſtinus de Nicenæ Episcoporum conuentu.

Hosius videlicet.

† x̄p̄iſt̄i. Apostolicus Episcoporum chorus.

Liberalitas Imperatoris in Episcopis alendis. Episcoporum sanctorum paupertas.

CAPVT XV.

Episcopi
Arianorum
iii.

Athanasius
archidiaconus
Alexandri-
nae.

Prælati
disputationis
Nicaenae.

Christianam
doctrinam non
est dialectica
arte sufful-
ta.
Christi vero
deitas, et
apostolo-
num.

Licet confes-
sorum senten-
tiam, cuius
etiam fides
Athanasii de
iis Philoso-
phi etiam in-
fidelis de pro-
fessione Chris-
tiana dispu-
tant, sed cõsi-
lio improbo.

Spiritus sim-
plex et gra-
datus Episcopus
Petro
sepulchrum argu-
m. verbis
ad religionem
Christianam
addidit.

Durimi sanè Arij partibus addic-
erant, maximèque opinionem e-
ius comprobabant: Eusebius o-
lim Beryti, postea verò Nicome-
diæ antistes: Theognis Nicææ
ipsum, & Maris Chalcedonis Bi-
thyniæ, episcopi. Quibus cum fortiter congregie-
batur Athanasius, inter diaconos Alexandriæ pri-
marius, ipsique episcopo Alexandro percharus:
quippe præclara doctrina & virtute præditus; &
disputator grauis & acutus, non minima sanè con-
siliij Synodi eius pars, Imperatori ipsi & familiari-
bus eius egregiè notus. Quamobrem, magnū con-
tra se Arianorum concitauit odium: sicuti historia
precedente postea indicabimus. Prius autè quàm
omnes episcopi in publicum coirent conuentum,
pro eo atque fieri consuevit, qui artium differen-
di periti erant homines, quasi præludentes certa-
mina, de sententiis quas sequebantur, & conten-
tiones inibant. Et quum quidam disputationis vo-
luptate longius producerentur, ex confessoribus
Laicis aliquis, simplici prudentia ornatus, qui ibi
aderat: Doctrinam, inquit, nostram nõ verborum
fraude, aut differendi aliqua arte, + primi eius auto-
res atque aded spectatores prodidere, sententia &
fide nuda bonisque operibus simpliciter & apertè
fundatam. Arianis idem suasisit, ne quid de fide ab
initio tradita nouarent, sed inexplorato sententiã
de numinis diuini cultu complecterentur. At illi
non oportere, dixerunt, antiquorum, nisi inquisita
re, recipere sententias. Verum nonnulli quidè con-
siliium confessoris minimè contemnendum esse
iudicarunt: nonnulli autem, quòd vera eum dicere
scirent, sermones cum eo tum non conseruerunt.
Sed & multi ex Græcorum philosophis, disputa-
tionibus se immiscuerunt: alij quidem, vt quænam
esset religio nostra discerent: alij verò, quòd indi-
gnarentur, per Christianismum nuper admodum
ortum, Græcæ superstitionis imposturas supprimi
& perire. Atque ij professionem nostram in con-
tentiosam controuersiam trahebant, vt propter
intestina disidia pessum iret, minúsq; multis gra-
ta esset. Horum quidam, arte dicèdi sese ambitio-
sè venditans, sacerdotibus nostris insultabat, & nu-
gas ac deliramenta dicta eorum esse, cum repre-
hensione obiciebat. Eius tam arrogantem super-
biam, simplex quidam senex non ferens (creditur
autem celebris ille & magnus Spiridò fuisse) cum
eo disputatione est congressus. Et temerariis qui-
dem ea res risui fuit: qui verò æquiores humanio-
resque erant, verebantur, ne ab homine arte mul-
ta instructo, vir Græcarum disciplinarum prorsus
expers, ludus fieret, & tamen dignitate tanta spe-
ctatum inhibere reformidabant. Itaque quò id ei
permissum esset: In nomine Iesu Christi, Philoso-
phe, inquit, audi. Vnus est Deus cœli & terræ, visi-
bilibiumque & inuisibilibium omnium conditor, qui
vniuersa hæc virtute Verbi produxit & sustinet, &
sanctitate spiritus eius stabilis & cõfirmat. Id Ver-
bum, quod à nobis filius Dei nominatur, errorem
& seductionem humani generis miseratum, natū
est ex muliere, & humanum substantialiter rece-
pit corpus: mortuum etiam est pro nobis, & resur-
rexit. Et venit primo quoque tempore, factorum
cuiusque quæsitur & iudex. Hæc sic se habere, ci-

tra curiosam inquisitione credimus. Nec tu, quo-
modo hæc sint, quære: neque rationem eorum ar-
guere aut explorare aude. Superant enim hæc ra-
tionem, & cognitione omnem longè præcellunt.
Et paululum conticescens: Credisne, inquit, hæc?
responde. Ad hæc primùm hianti ore consterna-
tus Philosophus: deinde, Credere se, dixit: victum-
que esse statim professus, eadem quæ diuinus ille
senex sentiret, se quoque sentire constituit: atque
vt & alij eudem reciperent animum, operam de-
dit, iureiurando confirmans omnibus, non sine di-
uino numine religionem complexum, sed arcana
quadam vi ad sacra Christianorum se traductum
esse. Idem postea Alexandro episcopo Constanti-
nopolitano accidisse dicunt. Vix dum post Syno-
dum Constantinus Byzantium venerat, quò quidam
Græcorum philosophi accedentes, eum repre-
henderunt, quòd se illegitimo religionis cultui de-
didisset, ac res diuinas nouasset, sacra alia quàm
maiores eius coluissent, & tot seculorum tempo-
ra tulissent, se statum. Et vt periculū eis de noua opi-
nionem facere, atque cum Episcopo sermones con-
ferre liceret, rogauerunt. Atque ille, tamen inexcitatus
& artium differendi imperitus, vitæque tã-
tum integritate fretus, (erat enim, vt vix alius quis
quam, honestus & bonus) tamen Imperatore iu-
bente, colloquij congressum non detrectauit. Et
quum permulti Philosophorum conuenissent, vt
ex omnibus aliis præstantissimus vnus ad disputã-
dum deligeretur, alijque taciti & quieti sedentes
auscultarent, petiit. Ita vni ad certamen progres-
so: In nomine Iesu Christi, Alexander inquit, tibi,
vt ne loquere, impero. Atq; ille vnà cum hoc ver-
bo lingua eius impedita obmutuit, eo, quod sibi
acciderat, facto, reliquos per nutum admones atq;
exterrens. Et quum signis manuumque gestu, cre-
dere se significasset, cum lingua soluta simul vocẽ
recuperauit. Sic scilicet ille experientia ipsa vim &
documentum mysterij cepit. Atque hæc sic gesta.

Idem in alio
philosopho
Alexander
Constantino-
politano an-
tistes fecit.

CAPVT XVI.

Imperator ipse quoque, vbi festo die
propter victoriam à Licinio repor-
tatam peracto, Nicæam venit, maxi-
mum in Imperiali palatio ædificium
exornauit, & subsellia sediliæque sa-
tis multa, qui conuenerant sacris vi-
ris, parietibus quoque productis, fieri curauit: &
vnicuique congruenti habito honore, ordine eos
omnes ingredi insit. Quum verò ei videretur, vt
& ipse in consilium prodiret, postremus om-
nium cum paucis ingressus est, digna prorsus ad-
mitatione corporis proceritate, vultuque læto cõ-
spiciuus, & nouam quandam gratam atque decen-
tem, quæ in facie eius insidebat, præferens
venerationem. Et summissiore, quàm Amplitudo
eius ferret, throno, qui ei paratus fuerat, po-
sito: non prius sibi confidendum putauit, quàm
id ei ab Episcopis permitteretur. Tanta in Im-
peratore humanitas cum reuerentia, qua vi-
ros illos prosequabatur, coniuncta inerat.
Et tandem primus ipse in conuentu admoni-
tus confedit, & cum eo simul sacer ille chorus.

Sanctorum in
sacro Nica-
no concilio
Patrum sessio.

Sanctus Pa-
tribus Con-
stantinus assis-
dit.

*Constantini
merito or-
nat laudibus
Eustathius
Antioche-
nus, & Eu-
sebius Cæsa-
riensis episco-
pi.*

*Constantin^o
episcopus con-
cordiam sua-
det.*

*Supplices cri-
minationis li-
belli à mul-
tis Episcopis
Imperatori
offeruntur.
Eos Constan-
tinus recipit,
& crimina-
tionibus ad
iudiciū Chri-
sti relatis, in
conspectu E-
piscoporum cõ-
buris.*

*Episcopus ut
aliis alij no-
xam remis-
sat, fratrem
admonet.*

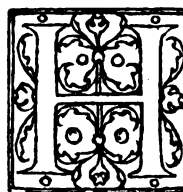
*Episcoporum
delicta pro-
pter offendi-
culum sedulo
sepeuda.*

*Summa o-
rationis Con-
stantini, quã
in primo pa-
trum cõfesso
ad eos ha-
bit.*

A Ibi, quum altum esset silentium, primus Antioche-
næ ecclesiæ episcopus Eustathius, orationis laudi-
bus, perinde atque recens decerptis floribus, Im-
periale illius caput exornauit, spectatumque diui-
nis rebus curandis studium eius legitimo honore
& faustis omnibus compensauit. Itidem & Pam-
phili Eusebius assurgens egit, verba enim ad
eum, quibus virtutes eius laudibus vehebat, fe-
cit, & per eum gratiarum actiones & hym-
nos Deo sacravit. His finitis, silètio rursus facto,
Imperator ex ipsa cathedra exhortatione vsus
est, qua illos ad concordiam excitauit: & quem
quisque priuatim haberet dolorem, cum in præ-
sentia postponere iussit. Permulti nanque alius
alium accusauerant: ac tempus datum esse putan-
tes, quo, quod cuique ægrè esset, auerti curarique
posset, de quibus rebus inter se confliabantur,
de eis libellos Imperatori obrulerant. Quos quum
non grauatè recepisset, ad certum diem postea
de eis se deliberaturum dixit: atque in præsens,
ad id quod de fide propositum esset, agendum,
procedere iussit. Multi siquidem, qui libenter
diutinas & acres etiam inimicitias gererent, Epif-
scopos quosdam criminabantur, & querelas suas
scriptas Imperatori dabant. Quibus ille omni-
bus colligatis, sigillum annuli sui impressit, col-
que diligenter seruari præcepit. Post conuen-
tionem eam, dies constitutus quum venisset, li-
bellos eos omnes in manibus tenens: Hæ, inquit,
querelæ & accusationes magno illi iudici deci-
dendæ remittuntur, statumque tempus extremi
iudicij sit dies: cui iudicio occulta etiam manife-
sta sunt. Mihi quidem homini, errori obnoxio,
nefas esse videtur, ecclesiasticorum virorum ac-
cusationes recipere & audire. Neque etiam omni-
no conuenire puto, Dei ministros tales se præ-
stare debere, vt vel à me vel ab alio iudicentur. Si
nanque sacerdotum delicta plurimis innotescant,
maxima præbetur eis offendiculi occasio, qui im-
punè nullo timore peccare constituere. Qua-
propter agite, CHRISTVM æmulati, per mu-
tuam veniam alius alij commissa remittamus.
Oportere siquidem remitti ab eo debita, ille di-
cit, qui ipse gratiam delicti petat. His verbis di-
ctis, libellos in conspectu eorum combussit: iu-
ratus, nihil se prorsus, quæ in eis scripta essent, le-
gisse. Addidit & illud: Si in Episcopum incideret,
alienum coniugium violantem, se purpura sua pia-
culum id obtecturum esse, ne tam scædum facinus
spectatoribus occasionem mali crearet. Atque
hæc quidem sic ante communem conuentum ac-
ta. In consessu autem patrum, oratione ad con-
cordiam eos cohortans, de dogmatibus fidei con-
sultare, & sententijs per suffragia dicere iussit. Quæ
verò tum ad eos dixit, in summa hæc sunt: Gra-
tias quidem, inquit, rerum omnium causa, sed hu-
ius potissimum conuentus nomine, ago Deo, Pa-
tres & fratres charissimi. Rectè enim sic vos ap-
pello, quando hanc mihi communis Seruator om-
nium nostrum concessit gratiam, vt felicius e-
tiam mihi, quàm votis optare sim ausus, res ceci-
derit. Tantam nanque sacerdotum Dei, in con-
silio & conuentu vno frequentiam, illo conce-
dente intueri, an non ingentis felicitatis loco ha-
bendum? Sed peruelim vos omnes, eadem cogi-

tantes, & animorum consensu in eadem senten-
tia consistentes, videre. Rebus enim malisque ad-
dedò, quæ quis eloqui possit omnibus, longè de-
terius mihi esse duco, quòd ecclesiam Dei seditioni-
bus inter se disidentè, & cõtrariis hostiliter sen-
tentijs conflitantem cerno. Quando quidem autè
(quod sanè factū nollè) quæ ad me relata sunt, om-
nibus iam innotuere: quo dolore animum
meum percussum, esse putatis, quum seditioni-
bus inuolutos esse vos audirem? Quod minimè
omnium à vobis factum oportuit, qui Dei mini-
stri & pacis præcones designari estis. Quis iam
aliis quieta consilia sequi persuadebit, quando
vos tam hostiliter arma sumitis, & inter vos de-
pugnatis? Quam ob causam, hanc sacram cõ-
gi Synodum, qui Imperator & conseruus ves-
ter sum. Et hanc à vobis vnam peto gratiam, quã
quum me à vobis recipere, tum vos mihi dare est
æquum, vt rebus quæ seditionem hanc peperere
in medium prolatis, controuersis que quietis con-
silijs decisis, ad pacem, pro ea quæ vobis inest gra-
tia, cunctos redigatis, & doctrinæ concordiam re-
ducatis. Sic enim futurum est, vt ego cum tam
frequenti & sacro cõtuetu vestro, cõtra inuidum de-
monem, commune statuam tropæum. Qui pesti-
feris illis tyrannis, quorum opera in rebus omni-
bus est ex sententia vsus, quàm celerrimè è medio
sublatis, rerum suarum saragens, intestinum hoc
commouit bellum, inuidens semper, & rebus no-
stris prosperis imminens. Quod ego vos, tãquam
Deo præsentè, oro, vt pro se quisque, ea quæ ani-
mum eius angit molestia abiecta, se ad communis
concordiæ commodum adiungat. Neque enim
quisquam vestrum putet rempublicam ritè admi-
strari posse, si vos ita seditionibus & disidijs di-
gladiabimini. Et profectò graue admodum & ab-
surdum fuerit, hostibus iam victis, quum nemo cõ-
trà niti audeat, vos armis inter vos cõtendere, cau-
samque inimicis ea re præbere volupratis, & iro-
nici subdolisque risus: idque de rebus diuinis disse-
renci. Quos doctrina spiritus apertè, quid sit fa-
ciendum, docet: Sacrorum namque Euangelio-
rum scriptura, & Apostolorum diuinitus inspirata
verba, adhæc prisca quoque Prophetarum oracu-
la, manifestè nos, quæ de Deo & dicere & sentire
oporteat, erudiunt. Itaque, quæ sacrum hoc bellū
excitauit, contentione quàm longissimè missa fa-
cta, diuinis doctrinis cõtrouersiarum inquiramus
decisionem. Quod sanè commodum nobis, & in-
uentu facile erit, si voluerimus.

CAPVT XVII.

Hæc ille, aut certè hisce similia, ve-
luti pius filius, ad Episcopos, tan-
quam patres, dixit. Alia quoque
addidit, quibus disputationè de
doctrina moueri permisit, Apo-
stolicam concordiam inducere
studens. Et productus est in medium Arius, atq;
de eis quæ ab ipso in quæstionem deducta fue-
rant, diligens & accurata disquisitio facta. In pri-
mis verò cauebatur, ne temerè atque præcipitan-
ter in alterutram partem sententiæ proferren-
tur. Quæ porrò hisce de rebus in tertio ad Con-

*Exhortatio
ad concordiam
& vniocem.*

*Intestini Ec-
clesiæ disti-
dini hostes E-
uangelij dele-
ctantur.*

*Processus Cõ-
cilij Nicani.*

Imperator Synodo præsi- dens.

A stantinum libro Eusebius memoret, referēda cen-
 sui. Plurimis sanè argumentis à parte altera pro-
 latis, ac multa primùm disputatione hinc & inde
 instituta, patienter admodum omnia audiuit im-
 perator, & intenta diligentia propositas quæstio-
 nes sustinuit: seorsimque deinde quæ ab utraque
 afferebantur parte excipiens, paulatim eos qui ar-
 dore contentionis acrius ferebantur, conciliauit,
 & placidè cum vnoquoque agens, atque Græco
 sermone vtens, quod & huius imperitus nō esset,
 suauem & iucundum se exhibuit. Et his quidē per-
 suadens, illis verò sermone silentium imponens,
 necnon recta dicentes laudans, omnes autem ad
 concordiam excitans, in eandem opinionem &
 sententiam de rebus in controuersiam deductis.
 omnibus omnes perduxit, ita vt in pfessione ead-
 em fidei consentirent, & eodem tempore om-
 nes se salutiferum festum celebraturos profiteren-
 tur. Decreta quoque communia in scriptum rela-
 ta: & vniuscuiusque subscriptione roborata. Hæc
 propterea hic inserui, vt professionis fidei testi-
 monium etiam ab hostium confessione momen-
 tum & pondus aliquod habeat. Ne quis obiicere
 aut cauillari queat, idiotas & indoctos prorsus fuis-
 se: qui eam in scriptum retulere. Eorum enim, in-
 quit Eusebius, qui Nicææ conuenerunt, seruatorum
 Dei, alij quidem præcelluerunt sapientiæ sermo-
 ne, alij vitæ gravitate. Et imperator ipsè præsens,
 omnes ita ad concordiam producens, consentien-
 tes effecit. Sedenim professio fidei à trecentis &
 decem & octo Episcopis in scriptum relata, atque
 ab eisdem, & simul à sapientissimo Constantino
 annotationibus confirmata, quæ etiam nunc ec-
 clesiis olim tradita obtinet, de verbo ad verbum
 sic habebat. Credimus in vnum Deum, patrem
 omnipotentem, visibilem & inuisibilem om-
 nium factorem. Et in vnum Dominum I E S V M
 C H R I S T V M, filium Dei genitum ex patre, v-
 nigenitum: hoc est, ex substantia patris: Deum de
 Deo, lumen de lumine: Deum verum de Deo ve-
 ro: genitum, non factum, consubstantiali patri,
 per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homi-
 nes, & propter nostram salutem, descendit, &
 incarnatus est, homo factus & passus. Et resurre-
 xit tertia die, Ascendit in cælos, & venturus est iu-
 dicare viuos & mortuos. Et in spiritum sanctum.
 Qui autem dicunt, fuisse aliquando quum non esset,
 aut non fuisse priusquam genitus sit, aut ex nō exi-
 stentibus factum esse, aut ex alia substantia vel sub-
 stantia fuisse, aut creatum, aut mutationi alteratio-
 nive obnoxium: eos anathemate ferit catholica &
 apostolica ecclesia Dei. Ad huc modum omnibus
 inter se conuenit, vt cōsubstantiali patri filium
 esse decernerent, & sanam fidem cōplecterentur.

Euseb. quoq; Casariensis subarrianis & ut Nisepho. videtur decre- tum Synodi Nicææ lau- dat.

Decretū seu symbolū fidei Christianæ Nicææ.

Arianorum abdicatio.

CAPVT XVIII.

A pauci admodum Arii laudarunt
 opinionem. Paulò pōst tamē & ipsi
 fidem eam approbarunt: (excepto
 Secundo & Theona) qui etiam ius-
 tis & consubstantialis vocem repre-
 henderunt. Erant autem hi, Eusebius Nicomediæ,
 Theognis Nicææ, Maris Chalcedonis, Theonas
 Marmaricæ, Secundus Ptolemaidis, Menophātus
 Ephesi, Patrophilus Scythopolis, Narcissus Nero-

Episcopi A- riani, qui re- cum & sancti- tate non impo- nitur reprom- dunt.

niadis (quæ secundæ Ciliciæ ciuitas est, nunc Ire-
 nopolis vocata) Episcopi. Dicebāt nanque *ἑνωσιον*
 cōsubstantiali esse, quod ex aliquo sit + p particio-
 nem, aut per germinationē, aut p fluxū. Ac per flu-
 xū quidē, vt paterni liberi: p germinationē, vt ex
 radicibus surculus: per partitionē aut, vt ex massa
 aurea ramenta duo vel tria. At quia iuxta nullā ta-
 liū modorū rationē ex patre filius esset, propterea
 editā fidei professionē reiicere instituerūt. Et quū
ἑνωσις consubstantialis vocē prorsus nō receperūt,
 tum subscribere decreto ei, quo dignitas sacerdo-
 talis Ario est abrogata, noluerunt. Quæ res Syno-
 do causam præbuit, vt Arium, atque vnā omnes
 qui eius adhererent sententiæ, excommunicatos
 anathemati subiiceret, ac ne quis eorum Alexan-
 driam ingredi auderet, sanciret. Eadem anathema
 in voces quoque hæresis eius, & librum quem il-
 le contra pietatem compositum + Thaleiam in-
 scripserat, quasi floridum & viridantē, cuius stylus
 & eloquutio, sicuti ex scripto ipso cognoui, sim-
 plex & dissoluta, Sotadisque poëtæ cætilenis per-
 similis fuit. Ac præterea, si quod aliud eius aut se-
 ctatorum eius inueniretur scriptū, vt id igni man-
 daretur. Quin capite quoque Constantinus sanxit,
 si quis quidquam eorum pressum occultasse, nec
 statim exussisse compertus esset. Multas insuper
 epistolas per vrbes passim contra Arium, & qui
 sectæ eius erant, misit. Eusebium & Theognidem
 sedibus suis exegit. Et Nicomedienses ad comple-
 tendam à trecentis proditam rectā fidem, aliōsq;
 Episcopos qui rectè sentirent legendos, * Euse-
 biūmque obliuioni mādandum, est hortatus. Qui
 verò cum Ario sensuri, aut opinionem eius lauda-
 turi essent, in eos se grauiter animaduersurū esse,
 est minitatus. Quibus literis etiam significauit, a-
 liam ob causam inuisum sibi Eusebium esse, vt qui
 antea Licinij partes secutus fuerit. Itaque non so-
 lūm illi sunt proscripti, sed alij quoque in eorū lo-
 cū lecti. Pro Eusebio enim Nicomediæ Amphio,
 pro Theognide autem Nicææ Chrestus, episcopi
 facti, ambo sincerioris pietatis quàm maximè stu-
 diosi. Illud scire oportet, Eusebium & Theogni-
 dem, quique præterea factionis eius erant alios, si
 dei suæ doctrinam in scriptū relata seorsim Syno-
 nodo obtulisse, eamque vt adulterinam & impie-
 tatis plenam discerptam esse. Quam ob causam, F
 quodd ingens turba excitata, atque omnes propter
 manifestam impietatem aduersus eos cōmori es-
 sent, ipsi quoque, præter Secundum & Theonam,
 Arium quidem * anathemati subiicere: exautora-
 tionique illius subscribere nolentes, fidei profes-
 sioni subscriperūt: quod tamen + simulanter &
 insincerè fecerunt, ab exilio reuersi, sicut postea
 ostendemus. Testificabuntur id quoque res
 eorum aduersus pietatis defensores actæ, & quæ
 ipsi de rebus his reliquerūt scripta, quæ itidem re-
 censebo. Eusebius sanè alter, cui Paphili cogno-
 men inditum, affuit & ipse concilio, dubiūsq; etiā
 atque etiā secum considerauit, an promulgatæ fi-

D † *μενεμειν, αρεβολιν, εἰσιν.*

Ariani isti formulā fidei Nicææ rejiciunt, & Arii exautorationem im- probant.

*Arium & se- ctatores eius vnā cū libro suo anathe- mate ingu- lati. † *ἑνωσιον.* Et arcticorū libri ad ignē damnantur.*

Eusebio Ni- comediesi & Theognidō Nicæno epi- scopatu ad- empti.

Exequutio synodaliū decretorū.

Alij Nico- medea et Ni- cæa episcopi. Arianorum professio fidei in Concilio pu- blicè discer- pta.

Euseb. Ni- comediesi, Theognis Ni- cæni, et quō- dam alij A- riani, Nicæ- ni decretu, extra Arii abrogationē dignitatis, subscribunt, metu adacti, &c.

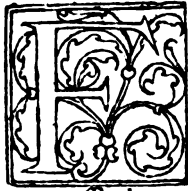
** *ἑνωσιον.* † *ἑνωσιον.* abrogationi, abdicatiōi, degradatiōi*

Euseb. Pam- phili cardin- culē eadē ap- probauit.

* Eusebium Nicomediensis ad Constantinum imperatorem, ma-
 nu vestem suam quam gestabat demonstrā, dicere est ausus: Etiam si
 hac me inspiciente rupta diuidatur, non tamen eiusdem substantia
 esse dicentem utramque. *ἢ τὸ τοῦ ἑνωσιον ἢ τὸ τοῦ ἑνωσιον διακρίθῃ, ἢ
 πῶς ἂν γαίην τῆς αὐτῆς αἰῆς ἕκαστος ἕκαστος. Quæ blasphemias permissas
 Constantinus, eo proclivius in proscritionem eius consensit. Sozom.
 lib. 2. cap. 21.*

A dei professione assentiri deberet: atque aliquantum assensione retenta, eam tandem approbavit, & subscriptione sua confirmavit. ecclesie quoque suae quarenti, professionem & definitionem eam misit, in qua vocem quoque *in iudicio* consubstantialis declarat: ne cui suspectus fieret, tanquam tardius aut neglectim, nulla adhibita cura, illi subscripsisset.

CAPVT XIX.

Idei dogmate ritè atque ordine confirmato, rursum convenere, ac de sacris Paschae feriis disceptarunt. Placuitque omnibus, ut eodem tempore ab omnibus festus is dies celebraretur. Tertio porro congressu, de eo quem antea diximus, Melitio haeresiarcha, eiusque sectatoribus, atque rebus per eum in Aegypto novatis, inquisitum atque decretum, ut omnes illi Lyci essent, nudum Episcopatus nomen retinentes, & ne cui eorum postea imponenda manus potestas esset. Quos autem antea manuum impositione dignati essent, ut illi in ministerio suo, quod sortiti fuerant, permanerent quidem, & absque metu omni communicarent, dignitate autem & honore ab aliis cuiuscumque ecclesiae episcopis secundas ferrent: atque ut in defunctorum locum deinceps recens apud eos cooptati surrogarentur, si quidem suffragio digni viderentur, episcopo Alexandrino legente: ipsi verò legendi arbitrio suo potestatem non haberent. Ac rectè sanè & commodè hoc sic Synodus constituit, ut Melitij sectatorumque eius temeritas atque celeritas manuum imponendarum compesceretur. Tam praefracta nanque audacia fuit Melitius, ut persequutionis temporibus quum fugeret atque latitaret, manus imponendae potestatem, ad celeberrimum illum Petrum Martyrem pertinètem, sibi raperet atque vendicaret. Quare illud evenit, ut tantopere schisma & factio eius per Aegyptum inualesceret. His ita peractis, moribus conformandis Concilium leges postremò tulit viginti: Canones nominare solent. De quibus quum consultaretur, + reliquis quidem constituendum esse visum est, ut quicumque sacrum aliquod sortiti essent ministerium, praeterquam Lectores, de ceterò cum vxoribus suis non concumberent, quas ante initum sacrum magistratù duxissent. Solus autè Paphnutius, superiorum Thebarum episcopus, de quo antea nobis facta est mentio, intercessione suarum eam impediuit: veneratione dignum esse matrimonium, neque castitate & pudicitia sua id carere dicens. legitimumque; insuper ius eius subiiciens, Synodù rogavit, ut legem eam non perferret: grauem enim vtriusque, sacerdotibus scilicet & coniugibus eorum, atque etiam fortasse vitæ parum pudicæ causam fore. Quapropter, inquit, pro eo atque antiquitùs seruari solitum est, deinceps quoque; obtinere oportet, ut qui sacerdotalem susceperint dignitatem cœlibes, postea quoque à coniugio abstineant: qui verò vxore ducta in ordinem sacrum cooptati sint, ut à coniugibus suis non separètur. Hæc Paphnutio, qui vxorem nunquam duxisset, suadente, Synodus comprobavit: atque de hac re, quam arbitrio cuiuslibet reliquit, nihil sanxit. De aliis autem, ut ei est visum, ritè atque ordine leges

Dissensio Paschali celebrandi ad consensum reducta.

Decretum synodale de Melitio & popularibus eius, sicut benignum.

B

Melitius per pagana haerese sua causa, temerè & illegitime sibi manus imponenda auctoritatem rapuit.

Canones Nicænae Synodi de confirmatione morum cleri.

¶ 22. reperitur apud Rufinum, Ecclesiast. historiae lib. 10. cap. 6.

Paphnutij Thebari episcopi de cœlibatu sacerdotum in concilio Nicæno sententia.

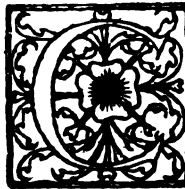
Socrat. lib. 1. cap. 11. histo. Ecclesiast.

In sententiâ Paphnutij ista Honorij & Theodosij A.A. lex est scripta. l. Eum qui C. de episcopo & clero, qua hodie

tulit, ad quarum praescriptum convenit res ecclesiasticas geri. Quae sanè leges propositae omnibus sunt, & à quovis, si velit, facile legi possunt.

quoque in Orientalibus ecclesiis servantur.

CAPVT XX.

Aterùm Imperator Dei amatissimus, de communi cõcordia sollicitè cogitans, Acesium quoque Novatianorum episcopum ad concilium euocavit, eique & de fidei dogmate, & de die festo decretum Synodi ostendit: interrogavitque ad eum, an ea rectè sic ab Episcopis essent constituta. Qui quum ea laudasset, neque novi quidquam definitum esse dixisset, se enim & idem dogma fidei à maioribus accepisse, & nunquam aliter Paschae festum celebrasse: Imperator, Qui igitur, inquit, quum in eadem sis nobiscum sententia, à communione nostra tantopere abhorres? Ibi ille disidij, quod inter Novatum & Cornelium Romanæ urbis episcopum sub Decio imperatore fuit, meminit: Novatum videlicet, eos qui post baptismum peccatù ad mortem patrascent, ac diis sacrificassent, à communione divinorum mysteriorum reiecit: solius Dei, & non sacerdotum potestatem eam esse dictitans, talibus hominibus remissionem delicti concedere. Ad quem ex tempore imperator: Scilas, inquit, admoue Acesi, & solus in cœlos ascende. Quo dicto, non Acesium ille laudavit, sed potius, quod immunè à peccatis se fortè existimavit esse, perstrinxit. Acres quidem Consilij, sicuti brevissimè exposuimus, sunt gesta. Mihi verò graue aut molestum non fuerit, ad fidem dictorum certius cõfirmendam, quæ de dolo furentiù Ariarum Eustathius & Athanasius veræ pietatis propugnacula scripserunt, allegare: quæ item Eusebius Pamphili, de Synodi constitutionibus suæ significavit ecclesiae: praeterea quæ à patribus vniuersis sunt communiter decreta: denique quæ Deo charus Constantinus ad quoscumque absentes episcopos, de fidei dogmate, de Paschate, de Ario eiusque sectatoribus, & de ipso Eusebio Nicomediensi scripsit. Ex iis enim maximè Synodi acta cognoscuntur. Et primùm Eustathij Antiocheni episcopi verba exponam, quibus Ariarum blasphemiam redarguit, & rem gestam docet: atque insuper dictum illud, Dominus creavit me ab initio viarum suarum, interpretatur. Qui sic scribit:

De Synodi Nicænae decretis Cõstantini Acesium quoque Novatianorum episcopum sententiam audit.

Disidij inter Cornelium Romanorum episcopum, & Novatum presbyterum de peccatis in ecclesiam recipiendis.

Dicendum propositio.

CAPVT XXI.

D rem ipsam, ut gesta est, progredior. Quid igitur est? Postquam eas ob causas Nicænae Synodus constituta est maxima (conuenerunt enim eò ducenti, & septuaginta ferè praeterea episcopi: certum enim numerum, propter tantam multitudinis turbam, referre nequeo, neque id ad eò magno studio sum scrutatus) ubi de fidei ratione est quaesitum, perinde atque manifestum argumentum atque indicium blasphemiae, Eusebij scriptum est productum, quod in praesentia omnium lectum, quum varium auditoribus motum, propter peruersam depravationem, tum auctori ipsi probrum attulit maximum.

Eustathius Antiochenus de Synodo Nicænae actis.

Euseb. Nicomediensis cum formula fidei sua non pulchre in Synodo stetit.

A Posteaquam autem conatus fraudulentus Eusebij manifestò est deprehensus, & scriptum iniquissimum in conspectu omnium discriptum, ex composito nonnulli pacificationis nomē præ se ferentes, effecerunt, vt qui optimè sententias dicere soliti fuerant, silerēt. Ariani verò meruentes, ne tam frequentis Concilij decreto damnati relegarētur, priores ipsi sententia sua abrogatum dogma anathemate iugularunt, & consentiētibus annotationibus professione fidei manibus ipsi suis subscripserunt: & episcopatibus suis per ambitionem & circumcurfationem maximam manus plerorūq; præfantes, quòd excidere dignitatibus debuerint, retentis: postea, nunc quidem clandestinè, nūc autem propalàm damnatas docuere opiniones, & variis ea in re vsi sunt argumētis & inidiis. Et quum pangere vellent zizaniorum plantas, ab hominibus peritis sibi meruētēs, Episcopos ipsos deuitarunt, & alios veræ pietatis præcones atque professores fraudulenter expugnarunt. Non credimus autem, impios atq; sine Deo homines diuino numine vnquam fore superiores. Etiam si enim rursus inualescant, rursus tamē vincuntur, iuxta gradiloquum & grauem prophetam Esaiam, &c. Hæc magnus ille Eustathius. Qui verò eo vel virtute vel pietatis æmulatione inferior non est, celebratissimus Athanasius, ad Aphros scribens, hæc infert: Episcopi qui conuenerant, quum abolere ab Arianis excogitatas impietatis voces illas (ex non existentibus creaturam esse, & facturam filium, & erat aliquando quum non erat, & quòd mirabilis sit naturæ) atque eas quæ ex professo in scripturis sunt promulgare vellent, quòd scilicet ex Deo filius natura vnigenitus est verbum, virtus, sapientia sola patris, Deus verus, vt Ioannes dixit: & vt Paulus scripsit, resplendescencia gloriæ, & expressa imago subsistentiæ patris: Eusebiani à propria insanæ opinionis persuasionē transuersim acti, inter se sunt colloquuti: + Pactum feriamus, nā & nos ex Deo sumus. Vnus enim est Deus, ex quo omnia: & vetera præterierūt, ecce noua facta sunt omnia, ex Deo autem omnia. In mentem quoque eis venit, quod in pastore scriptū est: Primum omnium crede, vnum esse Deum, qui omnia creauerit & perfecerit, atque è nihilo in substantiam deduxerit. At episcopi, vbi versutiam illorum atque impietatis malignam fraudem animaduertent, dilucidandum esse, quod ex Deo dicitur, rati, + ex substantia Dei esse filium scripserunt: vt creaturæ quidem, quod à seipsis absque autore substantiam nō capiant, sed principium creationis suæ ex Deo habeant, sic ex Deo esse perhibeantur: filius autē solus æternus, substantiæ patris esse dicitur. Hoc etenim peculiare & proprium vnigeniti & veri verbi patris: Ac scriptionis quidē eius quæ est, ex substantia patris, occasio & causa hæc fuit. Episcopis porrò rursus paucos, vt tum videbantur, illos interrogantibus, an filium dicerent non creaturam, sed virtutem sapientiāmque solam patris, atque imaginem sempiternam, non variantē, neque differentem per omnia à patre, & Deum verum: deprehensi sunt Eusebiani sibi inuicem innuere atque dicere, hæc in nos quoque cadere, & & nos imago & gloria Dei dicamur. Ac de nobis illud dictū esse, Semper enim nos qui viuimus: & Virtutes multæ sunt: & Exiuit omnis virtus Dei

ex Ægypto: & Erucam atque locustam dici virtutem magnam: & Dominus virtutum nobiscum, susceptor noster Deus Iacob. Sed & peculiare nos Dei esse, non simpliciter dici, verum fratres etiam vocari. Quod si verum quoque Deum filiū nos dicamus, nihil eos id perturbare: qui quum factus sit, verus sit. Hæc sanè est Arianorum peruersa sententia. Quapropter episcopi etiam, dolo coopersecto, ex scripturis collegerunt, præter substantiam, resplendescentiam, fontem, fluium, expressam imaginem, & In lumine tuo videbimus lumē: & Ego & pater vnū sumus. luculentiusque deinceps & cōpendiosius scripserunt, *ὁμοῖον* consubstantialem patri. Quæ verba + scripturæ non esse, Eusebius Cæsariensis episcopus nouit: sed ab eis stultè reprehenduntur. * Præter scripturam enim & ipsi impietatis autores erant. Minimè nāque scripturæ verba sunt, Ex non existentibus: & Fuit aliquando quum non esset. Itaque illi verbis non ex scriptura quidem petitis, sed piè tamen inuentis, conuicti sunt & damnati. Ipsi siquidem veluti è stercore erutis vocibus, planè è terra loquuti sunt. Episcopi autem non ipsi sibi verba confingentes, sed patrum de eis testimonium habentes, ea in scripto suo vsurparunt. Veteres enim episcopi ante annos propè centum & triginta, & in magna Roma, & in nostra vrbe, eos reprehenderūt, qui filium creaturam, & nō consubstantialem patri esse dixerunt. Id quod cognitū est Eusebio Cæsareæ episcopo, qui prius * quidem Arianae fuit sectator hæresis: postea verò ipsi Nicænae subscribens Synodo, ad suos literas dedit, & comprobauit, ex prisca quoque doctos quosdam & præclaros Episcopos & scriptores in patris & filij diuinitate nomine *ὁμοῦσῳ* consubstantialis esse vfos. Isti igitur morbo suo suppresso, quòd tãtam episcoporum multitudinem metuerent, in ea quæ decreta sunt, pedibus ierunt, prophetica in se reprehensionē pertrahentes. Nam & ad eos huius vniuersi Deus exclamat: Populus iste labiis me honorat, corde autē longè abest à me. Theonas porrò & Secundus, quòd idem facere nollent, ab omnibus suffragiis consentientibus, sunt excommunicati, vt qui Arii blasphemiam veritati Euangelicæ anteferrent. Hæc Athanasius.

num vsitatum.

† ἀποδοξασθῆναι, hoc est, cōsubstantialis patri.

† ἀποδοξασθῆναι, hoc est, cōsubstantialis patri.

Assimulatio plerorūq; Arianorū in decretum Nicænum assensio.

Theonas & Secundus excommunicati.

F

* *Stultè Ariani verba Catholicorum, Ex substantia patris, & Consubstantiali, quòd in scripturis non inueniantur, reprehendunt: quum Arianorum præstigijs nec voces, nec sententia, in eisdem reperiantur.*

CAPVT XXII.

Edenim quæ etiam Eusebius Paphili, ex ipsa Nicæa ad quosdam Arianos, qui proditiōnē non iniuria ei obiecerant, scripserit, audire cōuenit. Ea sanè rabiè quoque eorū manifestò arguunt. Reclius autem consilium intentionēque eius epistola ipsa indicabit, quæ sic habet: Quæ de ecclesiastica fidei professione, in frequenti Synodo Nicæna celebrata, sint acta, aliudē etiam credibile est vos cognouisse: quòd fama plerunque certam accuratamq; rerum gestarum commemorationem præcurrere solita sit. Cæterum ne rumoribus huiusmodi rei veritas aliter ad vos quæ est acta, perfe-

Theodoret. lib. 1. cap. 11. & 12.

Euseb. Pamphili de Synodi Nicænae actū.

From Ariano in suo ipsum dogmate damnando.

Athanasius de arriano improbitate.

† ἀποδοξασθῆναι.

Fraudulenti conuentionibus Ariano pulchre obuiam esse Patris.

Filius ex substantia patris.

† ita substantia sine essentia dicitur, et hoc illo significatione est verbum. Ego vero in uertendo pro essentia substantia verbo vsi sumus, propter consubstantialitatem uerbi, Ecclia autē

Professione
fidei christiana
ne formula
ab Eusebio
Paphi Syno-
dodo oblata.
* in τῆ ἑρ-
οῦ κατακλι-
θῆ.

A ratur, necessariò vobis missimus, primùm à nobis
propositam de fide scripturam: deinde etiam alte-
ram, quam ad voces nostras acceptionibus quibus-
dam adiectis ediderunt. Scriptum sanè nostrum
in præsentia Deo dilecti Imperatoris nostri reci-
tatum, ac rectè probèque conceptum esse iudica-
tum, ad hunc se habet modum: Professio fidei à
nobis exposita, sicuti eam à decessoribus nostris
episcopis, atque in prima * rerum sacratum insti-
tutione, & quum sacrum subiimus lauacrum, acce-
pimus, & sicuti ex diuinis dicimus scripturis, atq;
simul & in presbyterio & in ipso episcopatu pro-
fessi sumus & docuimus, ea est talis. Credimus in
vnum Deum, patrem omnipotentem, rerum om-
nium visibiliũ & inuisibilem factorem. Et in vnũ
Dominum Iesum Christum, Dei verbum, Deum
de Deo, lumen de lumine, vitam de vita, filiũ vni-
genitum, primogenitũ omnis creaturæ, ante om-
nia sæcula ex patre genitum, per quem & omnia
facta sunt: qui propter nostram salutem incarna-
tus, & inter homines versatus, & passus est: & re-
surrexit tertia die, & ascendit ad patrem, venturus
rursum in gloria ad iudicandũ viuos & mortuos.
Credimus etiam in spiritũ Sanctum: horũ quem-
que esse & subsistere credentes, patrem verè pa-
trem, & filium verè filium, & spiritum Sanctum
verè spiritum Sanctum: quemadmodum & Do-
minus noster discipulos suos ad prædicandũ munus
mittens, inquit: Euntes, docete omnes gentes, ba-
ptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus
sancti. Quæ sic se habere, & nos sic sentire, sic etiã
olim obtinuisse, nosque ad eò tali fidei profes-
sione vsque ad mortè decertaturos esse, etiã atq;
etiam confirmamus: anathemate ferientes omnẽ
impiam, + Deo que carentẽ hæresim. Hæc nos
sic ex corde & animo, iam inde ab eo tẽpore, quo
nos ipsos nouimus, sensisse, atque etiam nunc sen-
tire & profiteri verè, omnipotentem Deum & Do-
minum nostrum Iesum Christum testamur. Decla-
rare quoque certa & fideli probatione, & per-
suadere vobis possumus, prioribus etiam tẽpori-
bus nos sic & credidisse, & prædicasse. Hæc à
nobis exposita fidei professione, nullus erat con-
tradicens locus. Et ipse Dei amantissimus impe-
rator, noster Princeps, quum rectissimè eam con-
ceptam esse testatus, tum ita se ipsum sentire pro-
fessus est: atque vt omnes ei assentirentur, subscri-
berent, & voce vna suffragaretur, admonuit: vno
duntaxat adiecto τὸ ἰσοουσιον consubstantialis verbo,
quod verbum etiam interpretatus est dicens, non
iuxta corporum perpersiones ἰσοουσιον consubstan-
tialẽ dici, neque iuxta diuisionem, neq; iuxta refe-
ctionem ex parte subsistere, quòd materiæ pror-
sus expers intellectualis & incorporea natura cor-
poralem quampiam perpersionem sustinere ne-
queat: diuina verò & ineffabili ratione debere ta-
lia in animo considerari. Atque sapientissimus
quidem & piissimus noster imperator ad hũc mo-
dum est philosophatus. Illi verò per occasionem
& prætextum adiectionis τὸ ἰσοουσιον consubstãtia-
lis, aliam fidei professionem composuerũt (quam
paulo antea historiz adieci.) Ea porrò recitata,
quomodo ab eis, & Ex substantia patris, & Con-
substantialis patri, esset dictum, minimè indiscus-
sum atque inexploratum reliquimus. Interroga-
tiones nanq; & responsiones interpositæ, ratioq;

† adiev.

Formula hæc
à Cæsariano
laudata.

Ei verbum
ἰσοουσιον ad-
iectum.
Expositio o-
mnia, vocis per
Constanti-
num, &c.

Cap. 17. cod.
Expositio
verbi, ex sub-
stantia patris.

& sententia dictorum inquisita. Atque equidem D
illud, Ex substantia, illi professi sunt significare, ex
patre quidem esse, sed non vt partem existere pa-
tris. Cui sententiæ, quum recta esse videretur, assen-
simus: pia quippe doctrina dictante, ex patre esse
filium, non patrem substantiæ eius esse. Quapro-
pter quum sententiam eam approbauimus, tum
vocem quoque ipsam non repudiauimus, quòd +
& præterea, ne à recta sententia excideremus. Ea-
dem ratione &, Genitum, nõ factum, admisimus.
Quandoquidem verbũ Factum, communem ap-
pellationem esse dixerunt reliquarum creaturarũ,
quæ per filium sunt conditæ. Earum quippe nihil
habere simile filium: propterea que non esse eum
facturam, eis quæ per ipsum factæ sunt, similem:
præstantiorem autem quàm creaturam omnem
obtinere substantiam, quam ex patre genitam esse
diuina docent oracula: quum quidem modus ipse
generationis omni genitæ naturæ ineffabilis sit,
& inconsiderabilis. Similiter verò ratio probè dis-
quisita, Consubstantialem patris esse filiũ alstruit,
non quidem corporum more, neque ad animan-
tium mori obnoxiorum instar: neque etiam iux-
ta diuisionem substantiæ, neq; iuxta refectionem:
sed neq; iuxta perpersionem quampiam, aut ver-
sionem, aut mutationem patris virtutis: q̄ aliena
prorsus ab his omnibus sit ingenta patris natura.
Sed quòd cõsubstantialis patri dicatur, illud signifi-
cat atq; infert, nullã omnino similitudinẽ ad crea-
turas conditas filiũ Dei ferre: sed qui eum genuit,
patri tantum modis omnibus esse similem, & nõ
esse ex alia quampiam subsistentia vel substantia q̄
patris. Cui verbo, eo pacto per interpretationem
expositio, rectè nobis visum est assentiri: præcipuè
quum sciremus, ex veteribus eruditos quosdam &
spectatos episcopos & scriptores, in exponenda pa-
tris & filij diuinitatis ratione, τὸ ἰσοουσιον consub-
stantialis nomine vsos esse. Hæc de professione fi-
dei publicè edita, sunt dicta. Cui vniuersi assen-
simus, & quidẽ non citra disquisitionem, sed iux-
ta sententias in præsentia Deo dilecti Imperato-
ris inuestigatas, nobisque expositas, & rationibus
quas diximus ex professo consentaneas. Porrò
anathema quod professioni fidei ab eis est adie-
ctum, comprobandum esse duximus, vt homines
vocibus quæ in scripturis non inueniantur, vt p̄-
hiberentur, quæ ferè causam omnem confutioni
& seditioni ecclesiæ præbuerunt. Nullus sanè di-
uinitus inspiratæ, & quæ ritè ordinèque dictis vt-
tur scripturæ, sunt illa, Ex non existentibus: &
Fuit aliquando quum non esset. Quare rationi mi-
nus consentaneum visum est, ea & dicere & do-
cere. quo facilius calculo etiam nostro ritè decre-
tum anathema comprobauimus: quandoquidem

† ἰσοουσιον
ουσιον.

Item, Geni-
tum, nõ factũ.

Item, Cõsub-
stantialem
patri.

In his est In-
stitutio marty-

Cur Euseb.
Paphi etiã
in anathema
Arianorum
decreto Syno-
dali adiectũ,
consenserit.

Ambrosius de fide, contra Arianos: Quomodo dicit Ariane,
in scripturis diuinitus non inueniri ἰσοουσιον: Quasi ἰσοουσιον aliud
sit, quàm quod dicit Dominus: Ego & pater vnum sumus: Ego de
patre exiui, & reui in mundum: Ego in patre, & pater in me est:
Qui quum esset in forma Dei, non rapinam arbitratu est vt esset
equalis Deo. Hæc est tamen nominis ratio, vt in patre & in filio
vniuersam substantiam credas: licet rem ipsam, quæ est inenarrabi-
li, definire non possis. Vt siue lumen de lumine dicas siue verbum
de verbo, siue spiritum de spiritu siue Dominum de Domino, quod-
cumque de eo dixeris, vniuersam tamen essentiam patrem & filium credas,
ἰσοουσιον enim Græci dicunt, quòd nos cum vno aliud ipsum. Cap. 5.

De rebus factis & divinis, verbi, que in scripturis non reperiantur, religio est. Expositio verbi, Nati ante omnia secula.

† In epistola, de verbi, que in scripturis non reperiantur, religio est.

Verbum, Cō substantialē, non novum, aut tam primum motum.

Synodi Nicænæ decreto, miraculo ingenti, duo etiam defuncti episcopi subscribere.

† In epistola.

A neque antè actis tēporibus eiusmodi verbis uti soliti sumus. Quin & illud, Eum antequā gigneretur non fuisse, anathemate iugulare non absurdum putauimus: propterea quod omnes profiteatur, eum esse filium Dei, etiam ante natiuitatem secundum carnem. Iam verò & dei amantissimus imperator professioni inseri curauit, iuxta diuinam illius natiuitatem, ante omnia illam existere secula. Quum etiam priusquam + actu gigneretur, potentia fuerit in patre ingenito, patre semper existente patre, sicuti quoque rege semper & saluatore, potentia omnia existente, semperque + secundum eadem & similiter se habente. Hæc vobis, charissimi, necessariò prescribenda putauimus, ut quæ disquisitionem & assensionem nostram subsequuta sint decreta declararem, & pulchrè primū quidem ad vltimam vsque horam sterisse nos intelligeretis, quum nos ab aliis aliter scripta offenderent: deinde verò contentionis studio abiecto, ea quæ nos nihil perturbarent cōplexos esse, quū nobis benignè verborum sententiam inquirentibus, manifestum habere cōsensum viderentur cū eis, quæ in fide à nobis prius, pposita professi fueramus. Verum enim verò Cōsubstantialis vocem non nouam, aut ab episcopis Nicææ tum congregatis primū proditam, sed à multis antea annis à sapiētibus inuentam, vsurpatamque patribus esse, apertè ostendit Eusebius. Tum autem τὸ ἐμὸν Cōsubstantiale, communi consensu concordique calculo ab omnibus cōprobatum, paulò antè ipse exposui: id quod Eusebius quoque in vita Cōstantini luculenter astruit.

CAPVT XXIII.

ETERUM quod in subscriptione sancti symboli insigne accidit miraculum, id non intempestiuum fuerit cōmemorare. Priusquam acta Synodi perficeretur, euenit, ut duo episcopi è vita antè discesserint, quod professionis fidei scripto annotationē subscriptionemque suam apposuissent. At reliqua patrū turba ad cōmunē sepulturæ & dormitionis locum venire, & monumento illorum assidentes, scriptumque in manibus habentes, tanquam ad viuentes & audientes: Bonum certamē, dixerūt, diui patres nobiscum decertastis, cursum peregristis, fidem seruastis. Si igitur obtinere debere id censetis, quod à nobis est actum: quoniam nūc, nullo interposito obstaculo, Trinitatis splendore illustrati, clarius id perspicitis, peropus est vos nobiscum libello subscribere. Hæc illi dixere, & libellum obsignatum ad tumultum deposuere, noctemque totam in somnium egere. Postridie verò ad locum eum rediere, signa inuiolata inuenere, & libello explicato subscriptiones illorum reliquis insertas cognouere, recentes adhuc in hæc verba conceptas: Chrysanthus & Musonius, qui cum patribus omnibus, in sancta prima cœcumenica Nicæna Synodo consensimus, quannis corpore translati, manu tamen propria nos quoque libello subscripsimus.

CAPVT XXIII.

YNODUS autem acta sua Alexandriæ, D Aegypto, Libyæ, & Pentapoli, literis ad hunc modum prescripsit: Sanctæ & magnæ Dei gratia Alexandrinorum Ecclesiæ & qui in Aegypto, Libyæ, & Pétapoli sunt, dilectis fratribus, qui Nicææ congregati, magnam & sanctam celebrarunt Synodum in Domino salutem. Quandoquidem diuina gratia & Deo dilectissimo imperatore Constantino suffragante, omnino necessarium visum est, sacram Synodum ad vos dare literas, ut intelligere possitis, quum quæ ibi in quæstionem & disquisitionem venere, tum quæ decreta sanctaque sunt. Itaque scitote, primò omnium inquisitū esse in impietatem & præuaricationem Arij, sectatorumque eius: & in præsentia Dei amantissimi imperatoris Constantini, consentientibus omnium sententiis placitum, ut anathemate impia eius opinio & voces atque verba blasphema condemnarentur, quibus ille filiū Dei blasphemans vsus est, ex non existentibus illum esse dicens, & fuisse aliquando quum non fuerit, & arbitrij libertate vicij virtutisque capacem esse filium Dei, creaturam eundem & facturam nominans. Quæ omnia sancta Synodus anathemati subiecit, ne audire quidē impiam opinionem, mentis væcordiam, blasphemiamque eius verba sustinens. Atque equidem res eius quem consequutæ sint exitum, aut iam audiuitis, aut certè audietis: ne insultare nos homini videamur, qui peccati sui condigna tulit præmia. Tantoperè autem inualuit eius impietas, ut simul cum eo pessum ierint Theonas Marmaricæ, & Secundus Prolemaïdis, episcopi. nam & hi factionis eius sunt. Sedenim quum per gratiam Dei peruersa illa opinione, impietate, & blasphemiam, nec non hominibus eis qui seditionem atque discessionem ausi sunt concitare in populo antea pacato, Aegyptus sit liberata: & temeritas Melitij, atque eorum qui ab eo sunt in sacrum ordinem cooptati, adhuc reliqua fuerit: quæ etiā super hac re Synodus decreuerit, vobis, fratres dilecti, significamus. Constituit nanque, ut Melitius (in quæ illa quidē humanius affecta fuit, + summo enim iure nullam prorsus merebatur veniā) in ciuitate sua maneat, potestatem autem nullam habeat vel eligendi, vel manus imponendi: & ut neque in regione, neque in vrbe alia, huius saltem rei gratia appareat, nudumque dignitatis nomen retineat: & qui ab eo in sacrum ordinem lecti fuerant, ut arcanioribus sacratoribusque suffragiis confirmati, ad communionem admittantur. Præterea ut liceat eis quidem honorem simul & functionē ministerij obtinere: secundū autem prorsus locum, ab omnibus cuiuscunq; parœciæ & ecclesiæ exploratis, ac per reuerendissimum fratrem & collegam nostrum Alexandrum lectis atque designatis episcopis, ferant. Cæterum ut nulla eis sit facultas, quos visum sit designandi, aut nomina eorum subiiciendi, aut omnino faciendi quidquam, præter Catholicæ Ecclesiæ episcoporum, qui sub Alexandro sunt, sententiam. Qui verò per gratiam Dei & precatōnes vestrās, in nulla dissidij factione reperiatur, sed integri atque impolluti in Catholica ecclesia consistant, eis potestas permessa est & designandi, & nomina dictandi, eorum saltem qui clero digni sint: & omnia prorsus faciendi legibus

Synodus cōcilij Nicænæ ad Alexandrinum nos & Aegyptios episcopos.

Acta Synodi.

Arij cum doctrina sua damnatus.

Veterum patrum pia modestia.

Idem Theonas & Secundus damnatus.

Melitius cōuersus. † κατ' ἀρετὴν Ἰβήτης.

A constitutionibusque ecclesiasticis. Quod si quē
 eorum qui ecclesiæ præsumt, decedere contingat,
 tum in defuncti locum & honorē prouehi quif-
 quam ex recēs cooptatis debet, vt modò idoneus
 sit, & à populo eligatur: ita tamen, vt ad electionē
 eiusmodi calculus, suffragium, & confirmatio epi-
 scopi Alexandrini accedat. Atque hoc quidem
 omnibus aliis concessum est: in persona autē Me-
 litij non idem constitutum, propter priorem in-
 ordinatum eius morem, celeritatēque & præci-
 pitantiā sententiæ & consilij, vt ne qua sit ipsi vel
 potestas vel autoritas, homini scilicet, qui rursus
 temeritatem ordinis negligētē inducere possit.
 Hæc sunt quæ præcipuē ad Ægyptum & ecclesiā
 Alexandrinā pertinent. Si quid verò præterea vel
 canonibus vel decretis est constitutum, reueren-
 tissimus dominus, frater, & collega noster Alexā-
 der, certius ad vos reuersus perferet, quippe & au-
 tor & particeps actorum omnium. Lætum insu-
 per vobis afferimus nunciū, de sanctissimi Pascha-
 tis celebrandi consensu. Nam & hæc res, precibus
 vestris rectē cōstituta atque ordinata est: fratres-
 que Orientales omnes, qui antea cum Iudæis fece-
 runt, ex hoc ipso tempore cum Romanis & nobis-
 cum, omnibusque aded alijs, qui antiquitū nobis-
 cum Pascha celebrarunt, id se concorditer actū-
 ros consenserunt. Gaudete igitur de rebus eccle-
 siasticis ordinatis, de pacis consensu & concordia
 restituta, & de hærelibus omnibus excisis: atque
 maiore cum honore prolixiorēque charitate susci-
 pite, collegam quidem nostrū, Episcopum autem
 vestrum Alexandrum, qui nos profectō præsentia
 sua exhilarauit, plurimūque in hac ætate sua, vt
 pax quoque apud vos esset, laboris sustinuit. Ora-
 te pro omnibus nobis, vt quæ à nobis rectē sunt
 constituta, firma stabiliāque maneant, per Deum
 omnipotentem, & Dominū nostrum Iesum Chri-
 stum, cum sancto Spiritu: cui sit gloria in sæcu-
 la, Amen. Non ipsa verò Synodus tantum, sed &
 celeberrimus Constantinus, ad populum Alexan-
 drinum eius generis dedit literas: quibus ostēdit,
 nō simpliciter, temerē, aut neglectim finitionem
 professionis fidei editam, sed exploratione multa
 atque disquisitione accurata adhibita, quæcunque
 dogmati cōsentanea essent, in medium producta:
C primūque inuestigatione diligenti obseruata,
 quæcunq; occasionem dissidij & seditionis crea-
 re possent: ea ita reiecta, vt contrā dici quidquam
 non posset: & sic deinde + finitionem ipsam p-
 mulgatam esse, & postremò, Dei sententiam con-
 cordem episcoporum Synodi sententiam vocat,
 atque Spiritui sancto tot patrum consensum acce-
 ptum refert, per quem illi à vera & certa sentētia
 non exciderint.

Episcopalis electio.

*Ætatis & or-
dini cōfusio
cauenda.*

*Decretū, vt
vbiq; eodem
tempore Pa-
scha agatur.*

*Cōmendatio
episcopi Alex-
andrini.*

*Constantinus
quoq; ipse ad
Alexādrinos
dejsidem re-
bus scripsit.*

† hec.

*Constantini
imperatoris
de rebus Sy-
nodi Nica-
ne ad Ecclē-
sias quasque
litera.*

Dem & ad Episcopos qui ad conuen-
 tum venire non potuerunt, & ad om-
 nes vbiq; ecclesias, quæ acta ibi essent
 declarans, ad hunc modū scripsit: Ex-
 perientia edoctus, per rerum publicarum prospē-
 ritatem, quanta sit diuinæ potestatis gratia, illum
 mihi propositum esse debere finem iudicavi, vt à
 beatissimis catholicæ ecclesiæ populis fides vna,
 & sincera charitas, consentiēsq; in Deum pie-

tas seruetur. Sedenim quū aliter omnino fieri non D
 posset, vt + ordo stabilis & firmus cōstitueretur, † rāte.
 nisi simul omnes, aut certē plures episcopi conue-
 nirent, & de re qualibet ad sanctissimam religio-
 nem pertinente diiudicaret: eius rei gratia, quā
 fieri potuit plurimis coactis, me quoque perinde
 atque vno aliquo ex vobis (non enim negauerim,
 quo maximē lætor, conseruum vestrum me esse)
 præsentē, vsque aded omnia in debitam sunt dis-
 quisitionem vocata, quousque + rerum omnium
 inspectori Deo placita sententia, ad consentientis
 vnitatis cōcordiam stabiliendā, in lucem est pro-
 tracta, ita vt nihil iam quod ad dissensionem aut
 professionis fidei ambiguitatem facere posset, sit
 relictum. Vbi quum de sanctissimo etiā Paschæ
 die quæstio esset exorta, sententiis omnium decre-
 tum est, conuenire, vt id eodem tempore ab om-
 nibus vbiq; peragatur. Quid enim nobis esse po-
 test vel pulchrius, vel grauius, q̄ si is dies festus,
 vnde spem immortalitatis percepimus, vno or-
 dine & celebri ritu ab omnibus certō & inuio-
 labiliter peragatur? Ac primū quidem indigna
 res fuit, sanctissimum eum diem imitatione æq; E
 consuetudine Iudæorum celebrare, qui manibus
 suis nefario flagitio cōtaminatis, non iniuria quo-
 q; animis sunt excæcati, homines scelerati. Quid
 ni enim liceat, gente ea reiecta, rectiore veriorēq;
 ordine, quem à primo passionis die hucusque ser-
 uauimus, ad futura quoque sæcula obseruationis
 huius ritum transmittere? Itaque nihil vobis com-
 mune sit cum infestissima Iudæorū turba. Aliam
 siquidem à Seruatore accepimus viam. Proposi-
 tus est sacratissimæ religioni nostræ suus cursus,
 & legitima quæ illam deceat regula: quam vnani-
 mi consensu complectentes, nos ipsos à fœda illa
 conscientia & societate retrahamus, fratres reue-
 rendissimi. Et profectō omnium absurdissimum
 est, illos gloriando iactare, hisce obseruandis nos
 sufficere nō posse, absque illorū doctrina & præ-
 scripto. Quidnam verò illi rectē sentire & sapere
 possunt, qui post illam Domini cædem mentibus
 capti, non ratione aliqua, sed impotenti impetu,
 quocunq; eos insitus impellit furor, ducuntur?
 Quam ob causam, quum in hac quoque parte ve-
 rum nō perspiciant, sed, vt i semper, affectu vicio-
 so transuersi rapiātur, potius quā errorē corri-
 gant, eodem anno bis Pascha peragunt. Qua igitur
 de causa eos sequemur, qui graui errore se im-
 plicatos esse cōfitentur? Bis equidem eodem an-
 no Pascha celebrare haud vnquā sustinuerimus.
 Atque etiam si hæc vobis non exponerentur, con-
 ueniret tamen, vos, pro mentis vestræ sagacitate,
 semper & studere & optare, ne cuiuspiam simili-
 tudine & exemplo, puritatem animarum vestra-
 rum pollueretis, néve hominum modis omnibus
 malorum consuetudinem imitari videremini. Ad
 hæc illud quoque considerandum venit, in re tan-
 ta, & tā solennibus religionis nostræ feriis, dissen-
 sionē extare aliquam, longè esse impiissimū. Vnū
 nanque nobis libertatis atque redemptionis no-
 stræ diem, sanctissimæ scilicet passionis suæ, Sal-
 uator noster dedit. Vnam esse catholicam suam
 Ecclesiam voluit: cuius tamen partes in multis
 varijsq; sunt dispersæ locis, vno tamen spiritu, hoc
 est, diuino arbitrio fouetur. Consideret porro
 sanctitatis vestræ solertia, quā graue sit & inde-
 corum,

*Sacrosy-
nodorum vi-
litat.*

*Imperialis
humilitas
summissio.
† rāte
vbiq;*

*Ætatis sub-
lat.*

*Celebrandi
Paschæ
consensus.*

*Inferius In-
dian cōstan-
tini animi.*

*De Iudæorū
cauitate.*

*Pascha se-
rius minime
cum Iudæis
celebranda
esse suadet.*

*Idem vni-
ca passionis
& resurre-
ctionis Ser-
uatoris no-
stri dies.*

¶ Vna in toto orbe Catholica ecclesia.

¶ Quod dicitur in scripturis.

¶ Quod dicitur in scripturis.

Constantini de Ario, scriptoris, et libri eius, confutatio.

Innotius Porphyrus, eius vocari.

A corum, per eosdem dies, alios quidem ieiuniis intentos esse, alios verò conuiuuiis vacare: & post Paschæ dies, hos quidem feriari & conquiescere, illos autem statis ieiuniis macerari. Quapropter hanc rem, pro eo atque decet corrigi, atque ad vnum institutum formamque perducere, diuina vult Providentia: quantum equidem + extra omnem affectum positus perspicio. Itaque quum hoc sic corrigere conueniat, ne quid nobis cum Domini percussoribus sit commune, & decens extet ordo, quem omnes Occidentalium, & Meridionalium, Septentrionaliumque habitabilis orbis partium Ecclesiæ, & quibusdam quoque in locis Orientales obseruant, ea de causa in præsentia omnibus conuenire visum est, ipsèque adeo id solertè vestræ placitum esse recipi, vt quod per urbem Romanam, Italiam, Africam omnem, Ægyptum, Hispanias, Gallias, Britanias, Libyam, cunctam Græciam, Asianam atque Ponticam ditionem, & Ciliciam, vno atque consentienti seruetur consilio, id libenter quoque prudentia vestra suscipiat: secum ipsa perpendens, non modò ampliorem esse ecclesiarum in eis quæ diximus locis numerum, verum etiam idem communiter omnes sentire & velle, esse quàm sanctissimum.

Quin & strictior ipsa atque exactior ratio flagitare videtur, ne qua nobis sit cum Iudæorum periurio communio. Et vt tandem summam rei breuiter dicam: Communi omnium iudicio placuit sanctissimas Paschæ ferias, vno eodemque die peragi. Minimè nanque decet in re tam sancta aliquam extare dissensionem. Et pulchrius est eam sequi sententiam, in qua nulla sit alieni erroris & peccati contagio. Ac quum ita se res habeat, libentibus animis cœleste hoc & verè diuinum suscipere præceptum. * Quidquid enim in sanctis Episcoporum agitur conuentibus, id ad diuinam refertur voluntatem. Itaque eis quæ scriptimus omnibus dilectis fratribus nostris significatis, iâ rationem hâc & obseruationem sanctissimi diei suscipere atque instituere debetis, vt quum in pietatis vestræ (quod dudum mihi fuit in votis) conspectum venero, vno eodemque die sanctas vobiscum ferias celebrare valeam, & rebus omnibus vnâ vobiscum ex animo delecter, feritatem diabolicam per vim diuinam operibus nostris sublatam, vestramque vbique fidem, pacem & concordiam vigentem cernens. Deus vos seruet, fratres dilecti. Æquum etiam est quæ contra Arium & sectatores eius, omnibus passim Episcopis & populis scripsit, cognoscere. Quum malignos & impios Arius sibi imitandos duxerit, par est, vt eandem cum illis ferat ignominiam. Quemadmodum igitur Porphyrius diuinæ pietatis hostis, iniquis de religione compositis libris, condignam reperit mercedem, per quam omnium futuris sæculis probris obnoxius erit, plurimamque obruetur infamia, atque insuper impia eius abolita sunt scripta: ita & nunc placitum nobis est, Arium & Arii suffragatores, Porphyrianos quidem nominari, vt quorum imitati sunt mores, eorum quoque obtineant appellationes. si quod autem scriptum ab Ario compositum reperiat, vt igni id tradatur volumus, vt non modò improba eius doctrina abrogeretur, verum etiam ne monumentum

quidem aliquod eius relinquatur. Illud equidem prædictum volo, si quis libellum aliquem ab Ario conscriptum celare, nec continuò igni comburere, deprehensus fuerit, supplicium ei mortis esse constitutum. Illico nanque in crimine tali comprehensus pœnam sustinebit capitalem. Plures etiam alias aduersus eosdem ad loca omnia misit epistolas, + verbis per ironiam ad simulationem compositis, eis illudens. Nicomediensibus itidem, contra Eusebium & Theognidem scripsit: Eusebium perstringens, veluti Licinio aliquando fauentem, sibi que insidiantem, atque alium Episcopum legere iubens: quod & factum est. Eas epistolas hoc loco apponere, ne longior esse videar, minus conuenire putavi. Ac de his quidem hæc tenus.

CAPVT XXVI.

Æterum rebus ad hunc modum euntibus, commodum euenit, vt vicesimus Constantini imperij annus tum compleretur. Et Romani more recepto, decimo quoque Principis sui imperij anno, communem & publicum agebant conuentum diemque festum. Itaque & ipse decere id arbitratus, ad epulas Synodum inuitat: & toris plurimis ordine suo collocatis, eodem in loco excipit: multisque & sermonibus & donis honorificentiam & liberalitatem erga illos declarans, præclarissimos quoque eorum mensæ suæ adhibet. Quorum quidem, quum ille mutilata propter CHRISTVM cerneret membra, atque fidei eorum cōstantiam inde colligeret, labiis ipse suis cicatrices eorum exoculari & venerari indignatus non est, gratiam se osculo eiusmodi & benedictione eorum percipere confisus. Postquam autem finem suum conuiuium id habuit, loco suo exurgens, supplicis more conuentum rogauit, vt qui tantum pertulissent laboris, per paucos sibi dies dare, & recens fundatam urbem, iam tum perfectam, adire non grauentur, vt precationibus suis munitiones & muros eius firmarent. Atque illi statim, quod petierat faciunt.

Constantinopolim veniunt, Encænna & consecrationis festum diem celebrant, + incruento sacrificio operantur, precibus votisque urbem abundè prosequuntur & firmant, eandemque Dei * genitrici dedicant, nouam Romam, imperantemque Constantinopolim cognominantes, Alexandro tum Byzantij ecclesiam regente.

* *¶ Dicitur Græci Dei genitrici dicitur, quod verbum in solam virginem matrem Mariam cadit. Dicitur autè accento mutato, Deo genitrici, qui vnus est Dominus noster IESVS CHRISTVS. Cui urbem Constantinopolitanam recens exstructam Constantinus dicitur atque commendauit. Supra libro septimo, cap. 49. Vtriusque nomen eisdem compositum licet, sed accento diuerso prolatum & scriptum. datium casum habet dicitur. Quapropter hic pro, Dei genitrici etiam verti posses, Dei nato CHRISTO, vt hic locus cum superiore illo concordet. Sed librarius in Græco exemplari τῆς θεογονίας scripsit, cum fortasse τῆς τοῦ τοῦ scribere debuisset. Potest etiam esse autoris memoria lapsus. Qui tamen infra CHRISTO simul & matri eius urbem eam dedicatam memorat.*

Arianos liberos cœburnos esse, capitali supplicio constitutos, sancit. ¶ Licet in τῶς λίγῶς. Socrat. lib. I. histo. Eccles. Scripsit alias quoque contra Arianos liberos.

Vicennialia sua Constantinus agit, & Synodum conuenio excipit.

Stigmata episcoporum martyrum excusator. Inquisit Patres Byzantini, ad Encænna ibi celebrata, & conuictum nonnam confestim.

¶ τῆς ἀναλήμης τῆς ὑψίστης τῆς ἀειπαύσης Θεογονίας Constantino πόλις Ἰερουσαλὴμ ἁγία καὶ ἀκαταράκτης.

Viduis virgibusq; sacris sumptus annuos Cūstianinus ex publico abundè constituit.

*† περιελην. * ἡ τριτημυρια. Pater dimisit cum suis mandatum.*

absentibus episcopis scribit.

Deo solenni-bus sacrisq; uis agit.

† ἀνετίθη ἡ χαριστήρια.

Tēpm Nicæni Concilij celebra:ti.

Antimus Paulinus, Cœoninus Iulianus, Camerinus Cof. † τριτημυρια χρονης λ. Cōstantinus amplifcāda religioni christiana totius incūbie ecclesie cōstruendū, ex libris sacris parauit.

17. Imperij eius anno Synodus celebrata cepit 20. autē finit. Iulianus eius in annū Domini 326. finis in 329. incidit.

Hic denuò illis epulo exceptis, alia dona obtulit: & literas ad prouinciarum præfectos dedit, vt in vrbe quaque diuino cultui addictis atque sacratis viduis virginibúsq; ad sanctiora diuinorum tēplorum sacraria excubantibus, annonæ annuæ tribuerentur, quæ ad liberalitatem splendidam magis quàm ad vsum necessarium pertinerent.

Has Iulianus quidem postea + accidit, successor autem eius * ex triente præberi curauit. Vbi verò iam pro se quisque domum redire pararet, cabortatus eos est, vt eandem omnes colerent fidem, mutuamq; pacē & charitatē maximè consecrarentur: atque vt absque seditione omni, pacati atque tranquilli, rerum vniuersarum placerent Deo. Et quum multa, oratione longius producta, de communi concordia fecit verba: tum postremò vehementer eos admonuit, vt & pro se, pro liberis suis, & pro imperio Romano orarent, perpetuòque propitium sibi diuinum numē facerent, Synodique decretis stabilem firmitatem conciliarent. Absentibus porò ea quæ commemorauimus scribens, vt professionem fidei, diligenti atque accurata exploratione tot viro- rum disquisitam, & de sententia totius vniuersi Dei constitutam, suffragiisq; tantæ Synodi patrum comprobata, susciperent atque complecterentur, mandauit. Et illorum quisque tanto affectus honore, domū ad gregem suum redit. Imperator autem supra modū lætatus, quòd vniam per vniuersum orbem Ecclesiam, eamque in dogmate consentientem cerneret, Deo, de omnium vbi- que Episcoporum vnanimi concordia + solen- niter gratiarum obtulit actiones. E re studio- rum esset, Episcoporum ipsorum nomina, præ- fecturas vrbiū, earumque appellationes nosse: eaque omnia in Synodali Athanasij libro reper- ta apposuissē, nisi tædium prolixioris orationis vitarem. proinde ea inquirere volentibus, per- mitto. Tempus porò Synodi, sicuti inuenimus, in mensis Maij vndecimam diem + indictionem vigesimam tertiam, & consulatum Paulini & Iu- liani incidit: qui annus sexcetesimus trigésimus sextus ab Alexandri Macedonis regno fuit, vi- gesimus verò imperij Constantini, ex quo rerum in Britannia potiri cœpit: tertiusdecimus porò, ex quo ad Byzantium venit. Synodus verò ipsa Nicææ annis tribus & paulo longius est acta. Et res Nicææ talem habuere finem. Constantinus autem ex eo tempore prolixius etiam quàm an- tea religionis accensus ardore, ad vrbes & popu- los Romani imperij omnes, epistolas dedit, vt priorī quidem errori nuncium remitterent, Chri- stianam autem doctrinam & religionem ample- cterentur. Episcopis porò sanè quàm libera- liter pecunias mittens, eos ad ecclesiarū ædifica- tiones excitauit, sumptusque ad id abundè præ- buit. Libros itidem ecclesiasticos manibus pro- priis describere & concinnare iussit. Sed consi- lium animūque scribentis certius indicabit e- pistola eius, ad Eusebium data, quæ sic habet.

CAPIT XXVII.

Victor Constantinus Maximus Augustus, Eusebio. Tantisper- dum ad hoc vsque tempus im- pietas & tyrannis, pro arbitrio suo, ministros Seruatoris Dei persequuta est, credo atq; aded-

certò persuasum habeo ecclesiarum omnium o- pera vel per incuriam pessum iisse, vel imminen- tis persequutionis meru minus esse quàm digni- tas earum postularer perfecta, frater charissime. Nunc verò libertate reddita, & serpente illo, Dei optimi maximi prouidentia: atque opera nostra, à rerum publicarum administratione depulso, satis in apertum productam esse arbitror apud omnes diuinam potentiam, eosque qui vel me- tu vel incredulitate vel etiam peccato oppressi fuerant, eo qui + verissimè constat cognito Deo, ad verum rectūque vitæ statum tandem per- uenisse. Itaque quibuscunque vel ipse præes ecclesiis, vel alios passim episcopos, presbyte- ros, aut diaconos præesse nosti, eos admone, vt diligenter incumbant in opera Ecclesiarum quæ supersunt, vel restaurandarum, vel amplifican- darum, vel vbi hoc necessitas postulauerit, re- cens exstruendarum. Petes autem & ipse, & alij per te sumptus necessarios à præfectis & prouin- cialibus magistratibus. Diligenter nanque eis per literas est mandatum, vt quæ à sanctitate tua dic- ta fuerint, ipsi exequantur. Deus te seruet, fra- ter dilecte. Hæc de ecclesiarum structuris, non ad hunc modò, sed & ad reliquos Episcopos scri- psit. Quæ autem Eusebio Pamphili de librorum comparatione significarit, hisce subiungam.

Victor Constantinus Maximus Augustus, Eu- sebio. In cognomine nobis vrbe, Seruatoris Dei opitulante prouidentia, maxima hominum multitudo sanctissimæ Ecclesiæ nomen dedit, se- que ipsam illi dicauit: vt omnibus illis plurimūm capientibus incrementi, faciendum omnino vi- deatur, vt plures quoque ibi construantur Eccle- siæ. Quapropter, quod iudicio nostro placuit (pru- dentia enim tuæ significandum duximus) id li- bentissimè accipe, vt comparatis quinquaginta membranarum codicibus, qui & ad euoluen- dum, & ad portandum commodi sint, à notariis pulchrè scribendi peritis, qui scilicet probè eam artem didicerint, describi cures diuinarum scri- pturarum libros, quorum * instaurationem & vsum ecclesiis maximè necessarium esse iudica- ueris. Datæ enim sunt à mansuetudine nostra + ad Catholicū & dispensatorem generalem prouin- ciæ literæ, vt omnia quæ ad eam rem portandā commoda sunt, præbenda curet. Porò vt quàm celerrimè codices describantur & concinnentur, procurationis tuæ id fuerit opus. Duorum au- tem publicorum vehiculorum accipiendorum po- restatem, ad librorum deportationem, autho- ritas harum nostrarum literarum tibi meritò præ- bebbit. Ita enim pulchrè descripti codices, quàm facilimè ad nos perferri poterunt, ex Diaconis ecclesiæ vno ministerium id adimplente: qui quū in cōspectum peruenerit nostrum, benignitatem nostram experietur. Deus te seruet, frater di- lecte.

Littera Con- stantini ad Euseb. Pamphili de stru- ctura eccle- siarum.

† ἡ τριτημυρια.

In eandem sententia ad alios quoque episcopos scripsit.

Constantini ad eundem Eusebium de libris ecclesia- sticis compara- tōnis epistola.

** τὴν ἐπιτομήν.*

† ἡ τριτημυρια.

A

CAPIT. XXVIII.

Edenim quum facile quis ex iis li-
quidd cognoscere Imperatoris
erga res sacras studium possit,
tum id non minus ea etiam quæ
de viuitico CHRISTI sepulchro
in Hierosolymis egit indica-
bunt. Quum namque cognouisset eos olim,
qui idolorum errore tanquam furoris
interceptoris acti fuerant, salutiferum
monumentum defodisse, aggere multo
mollem altissimam excirasse, Calu-
riz & resurrectionis vicinum circumcirca
locum occupasse, & lapidibus ingentibus
solum eius constraxisse, (vt obliuioni
monumentum memoriae sempiterna
mandarent) & templum præterea im-
pudice deo Veneris, statuamque eiusdem
ibi collocasse, virgineo partui illudon-
tes: vt qui eo loco debitum CHRISTO
honorem sibi præstandum statuis-
sent, simulachro ei exhibere videren-
tur, processuque temporis obliuio vera
premeret atque occultaret causam: quod
nemini liberè edocuisse, aut aliis rem
indicare fas futurum esset, funditus
templum ipsum eruere, aggeremque
egestum quam longissimè à ciuitate
proicere, vt qui sceleratis sacrificiis
contaminatus esset, iussit: ac tem-
plum aliud pulchritudine præcipua
amplissimum magnificentissimumque
extruere præcepit. Quod templum
luculentæ epistola ostendit, Macario
Hierosolymitano episcopo, qui & ipse
cum reliquis patribus Arii opinionem
labefactauit, hisce prope verbis scri-
pta: Victor Constantinus Maximus
Augustus, Macario.

Infulas in
Calabria lo-
co, sepulchro
Christi obru-
it, vt enim de
piano entre-
rare.

Ex templo de-
mole, arcesum
sacra Christi
tunc ad die
et sepulchro
Christi resti-
tutum ibi ad
locum.

Secund. lib. 10
cap. 17.

Constantini
in de re ad
Macarium
Hierosoly-
mitanum epi-
scopi littera.

uenit igitur solertia tua, omnia sic disponere, & Di-
res quasque necessarias procurare, vt non modò
basilica aliis quæ vbique sunt præstantior, sed &
reliqua omnia ita construantur atque parentur, vt
quæcunque in quibuscunque vrbibus pulchritu-
dine sunt + excellentia opera, à structura ista lon-
gè superentur. Atque equidem de parietum o-
pere atque artificio, Draecilliano amico nostro, cla-
rissimorum præfectorum munere fungenti, &
provinciae rectori, à nobis madata esse curâ scito.
Præceptum enim à pietate nostra est, vt artifices,
operæ, & quæcunque præterea sunt ad ædificatio-
nem necessaria, quum id ex solertia tua cognoue-
rint, confestim per providentiam illorum mittan-
tur. De columnis autem & marmore, quæ præ-
stantissima & commodissima operis ipsius + for-
tuna famulatim perspecta, existimaueris esse, ad-
nos fac scribas, vt quot & qualibus opus fuerit,
quum ex literis tuis intellexerimus, ea vndequa-
que comportari possint. Equum enim est, locum
totius mundi maximè admirandum, pro dignita-
te sua exornari. Basilicæ porro camera, lacunaribus
ne an alio quopiam opere tibi fieri debere vi-
deatur, cognoscere ex te cupio. Si enim lacuna-
ribus extruenda erit aurè quoque illustrari pote-
rit. Quod superest, sanctitas tua quibus diximus
magistratibus primo quoque tempore significet,
quot operariis artificibusque, & quantis impensis
sit opus. Quin & ad nos quoque vt celeriter re-
feratur, da operam, non modò de marmore & col-
umnis, verum etiam de lacunaribus, siquidem
hæc pulchriora commodioraque esse iudicaueris.
Deus te conferuet, frater dilecte.

+ Macrobius
lib. 10

+ Macrobius
lib. 10

CAPIT. XXIX.

Literis porro eis conficiendis, ma-
ter ipsa imperatoris beata Helo-
na, quæ illum talem genuit, ad-
ministra fuit. ipso namque Syno-
di coactæ anno, in somnis ora-
culo admonita, precationis er-
go, locorumque sacrorum cognoscendorum gra-
tia, Hierosolyma petierat: neque se ea in re vel ite-
neris laborem, vel senectutis molestiam remorari
est passa. Ad extremum enim iam vitæ peruenerat,
& de rebus atque religione christianorum pie ad-
modum sentiebat. Plurimi porro faciebat, vt cru-
cis lignum & viuificum Christi monumentum
inueniret. Et quatuorvis difficulter, attamen ea tan-
dem inuenit, vt quidem nonnulli dixere: Iudæo
hominè ex paterna quadam annotatione regio-
nem indicante: re vera autem, vt equidem puto,
Deo signis quibusdam & visionibus nocturnis
ostendente. Quum enim Deo visum esset, res di-
uinas & occultas in lucem proferre, minimè opus
fuit humanis iudiciis. Enimuerò imperatoris
iussu, contaminato illo templo diruto, aggerè-
que exportato, ex eo loco sacrum illud resurre-
ctionis antrum extitit, & tres sparsim disiectæ cru-
ces: & tabula præterea alba inuenta, in qua diuer-
sis literis Pilatus regem Iudæorum scripserat, eaq;
supra caput Christi collocata + in motu colunæ,
crucifixum illud Iudæorum regem esse promulgarat. Cæ-

Helena ma-
ter Constanti-
no suo iussu
in causa pie-
tatis Chris-
tiana edem-
di à Sere-
tu suo.

Eadem religio
in vrbem Hie-
rosolyma per-
fecta.

Inuentio se-
pulchri et
crucis Domi-
ni.

+ In eodem lib.

Miraculo
magna mens
mentum Ser-
uatum in lo-
co statum.

* Ergo san-
ctam legem.

Infulas
adificatio
cum tempore
Macario au-
ditum com-
mittit.

f ij

A terum quod literæ diffuserant, & tabula temere iacta iacebat, difficilis adhuc diuini ligni inuentio erat, quod ordine confuso cruces dissectæ fuerant. Quid nanque curarent, qui ita illas temere disiecerant, ut loco suo quanque relinquerent præcipue quum milites mortem propter sabbatum deproperarent: iidemque præterea inauspicatum esse crederent, ad cruces morari virorum, qui per vim illatam mortui essent, quapropter alia aliò proiecta. Quum ergo incerta inquisitio esset, dubia animi imperatoris mater Deum obsecrauit, ut ei indicium fieret. Atque ille ambiguitatem quodam dissolutis modo, lignum demonstrans, ad quod Domini affixum corpus fuerat, & quod diuini sanguinis stillam defluentem exceperat. Mulier quædam honesto loco, nata, graui oppressa morbo, extremo laborabat periculo, ad hanc Macarius vnâ cum Helena comitibusque eius venit: & signum ille dedit, quæ ex crucibus istis foemina ægrotæ imposita periculum omnino discerneret, eam CHRISTI crucem esse. Atque precatione facta, crucem quamlibet seorsim ille adhibuit. Et duabus admotis, in eodem nihilominus mulier discrimine mansit, vitæ iam desperatæ. Ut autem verum ei imposuit lignum, subito illa respexit: viribusque firmiter collectis, lecto statim exiuit. Dicunt quoque, postea mortuo prorsus crucem impositam, in vitam illum derepente reuocasse. Hoc sanè modo memoriam proditum est, sacrum in apertum productum esse lignum. Cuius partem maximam diuina Helena argenteæ cistæ inclusam, Episcopo ad memoriam posterarum generationum reliquit: vbi etiam sacram Exaltationem quotannis peragendam sanxit. Partem verò ad filium imperatorem transmisit. Quam illum quo animo quis suscepisse dicat? quum fide secum ipse reputauerit, urbem eam seruatum iri, in qua tam sacrum conseruaretur + donarium. Quapropter eam partem statuæ suæ inclusit, quam in vrbe à se magnificè condita, super Porphyretica collocauit columna, in eo quod dicitur Constantini foro. Misit illa etiam ad eum ex sacris clauis quosdã, quos tũ ad monumentum repererat: illis porrò corpus CHRISTI transfixum fuerat. Quorum altero ille sibi fertur galeam instruxisse, alterum equi frenis inseruisse, ut in certaminibus tutus à vulneribus illæsusque maneret, & sic tempore suo prophætia Zachariæ impleretur: Erit, dicentis, in freno equi sanctum Domino omnipotenti. Quæ prophætæ quidem sancti olim cognouerunt, postea verò temporibus suis, quum Deo visum est, euentum certum sunt consequta. Atque id non admodum est mirandum, quandoquidem & Græci diuinarum rerum quædam prænuciarunt. Quemadmodum quidem certè & illud Sibyllæ vel ex aduersariis quisque confitebitur, de sancta Cruce antiquitũs dictum:

Miraculum quod verum Christi Crucem indicauit.

Rafinus in Eccles. sua hi. fo. c. 7. & 8.

Sacer Exaltationis sanctæ Crucis dies. Et sic si Sacer. histor. de aliorum relatione audientia scribere, ait. lib. 1. cap. 17.

Clauis, quibus saluatur cruce est affixus

Sibylla oraculo de sancta Cruce.

Et illud manentibus, in diebus Iherosolymis. Apud Ethnicos quoque; non vultis futura de rebus sa-

ministros futura prædicere, verum sensim quodque aduenis & alienis ad id vti: perinde atque musicus quispiam, gratum & iucundum decantans carmen, superuacaneas quoque percurrit plectro chordas: aut ornatus gratia, supra eas quæ ex vsu sunt, alias etiam adiicit. Hæc etiam si per digressionem, commode, tamen dicta esse puto: quod à doctrina nostra alieni, + præstantiore quâdam Dei ordinatione, futura de CHRISTO prædicarunt.

D cruce manifesta.

† oratione

CAPIT. XXX.

Imperatoris mater Helena, amplissimo templo in resurrectionis & Caluarie monumento ita constructo, ut nulli prorsus, quæcunque vel pulchritudine vel magnitudine eximia sunt, cederet, nouæ Hierusalem nomen indidit, + exemplari scilicet veteris illius & iam soluti tabernaculi. Ipsa verò domesticis propriisque impensis alias duas magnificè sacras construxit ædes, alteram in Bethlehem, ad eam in qua CHRISTVS natus est speluncam, sexies mille passibus ab vrbe distantem: in cuius sanctiore sacratio humi, & prælope, & speluncam sacram est complexa. alteram verò in oliuatum monte, ad verticem ipsum, vbi relictis discipulis CHRISTVS in cælos est assumptus. Excitauit quoque mirificum aliud templum in Gethsemani prædio genitrici Dei, atque in sacratio ipso viuificum eius sepulchrum firmiter inclusit. Quum verò decliuus is sit locus, gradus marmoreos fieri curauit, viatores ex sancta vrbe Orientalem plagam versus ferentes. Multorum quoque sermonibus circumfertur, decliuorem eum locum, Vallem fletus, & torrentem Cedron, atque etiam vallem Iosaphat dici. In præpinquo etiam esse hortum illum, in quo proditus est CHRISTVS, & in quo orare solitus fuerat. Sanctis itidem infantibus, & vbi Angelus pastoribus lætum attulit nuncium, in eis ipsis locis + sacras extruxit ædes: infantibus videlicet ipsis, & VERBIPUERPERÆ, nec non aliam quoque sponso Iosepho ædem. Inde Bethaniam progressa, Lazaro CHRISTI amico insigne edificauit delubrum: abest id Hierosolymis passuum millibus duobus. Deinde ad sacrum Iordanem conuersa, circa speluncam, vbi olim domicilium Baptista habuit, perpulchram ædem illi erexit. Aliamque + ad accliuatam montis, Heliz Thesbitæ. Atque inde quatuor dierum itinere emenso, Tiberiadem venit, vbi vbi Hierosolymis, hoc est, duodecim thronorum templum statuit, quo loco CHRISTVS quinque hominum millia paui. In ea regione est Capernaum, vbi miraculum illud in Centurione editum, & in paralytico, qui per tectum demissus, statim salutem inuenit: deinde vbi mulier sanguinis fluxu laborans restituta est. Sistitur etiam in loco qui dicitur Ierusalem, hoc est, ad septem fontes: vbi ingens illud miraculum de septem panibus & paucis piscibus, Dominus fecit. Accessit ad Tiberiadis piscatum, & in locum vbi Magdalena lanata

Exemplum in Caluarie loco conditum, noua Hierosolyma dicitur.

Templa plura Hierosolymis à diuina Helena constructa. Plura à aliis quoque Iudæa regionibus.

Valle Iosaphat. Tunc prorsus scripta. † oratione

† oratione

Ecclesia dicitur Hierosolymis.

† oratione

Mons Thabor.

4. An. 710. p. 5.

Simonis Cananensis nuptia.

Sepulchrum David.

† In loco 78. apud 79. in: 80. p. 81.

Quereus in monte.

In loco ple-riq. idoloru facta et col-um tollidit, et facta Christianoru templu mag-nifice extra-ordiu ceremo-nias instituit. In Constan-tinu corat. Sicut in val-le Mambre.

Sermones Eccles. histo. lib. 2. cap. 4. § 1.

A est. Et quouis loco diuersa Apostolis constru- xit templa. Intra urbem Tiberiadem, focus Petri domo reperta, diuo Petro pulchrum cōstruit de- lubrum. Itidem portò in monte Thabor fecit: in quo Melchisedech Abrahamum dicitur bene- dictione prosequutus esse. In ipso autem transfor- mationis loco, qui splēdorem illum mirificū con- spexere, Apostolis tribus pulcherrimam extruxit ecclesiam. Quo loco multam etiam reliquit pec- uniam, in subsidium eis qui ibi manerēt, locum- que ipsum excolerent. Inde Orientem versus de- scendens, Nazareth peruenit: & * salutationis Angelicę domo reperta, Dei genitrici per amōnū excitauit templum. Et in Cana Galilę, vbi Si- monis Cananę nuptiæ celebratę, & † ex occul- tis incertisque botris vinum factum, aliam quoq; sacram ædem ædificauit. Cæterum in urbem san- ctam reuersa, in Sion amplissimum longē latēque construxit templum, in cuius postico domum cir- cumclūsit, in qua, foribus clausis, propter merum Iudæorum, discipuli fuerant congregati: in qua et- iam sacra cœna peracta, sacraque pedum lotio, nec non Spiritus sancti in cœnaculo aduentus, in qua primus quoque Hierarcha & episcopus Iaco- bus renūciatus est. In eo tēplo marmorea quo- que fuit columna, ad quam quum flagellis cæde- retur, alligatus est Seruator. In cuius parte sini- stra, diui prophetę Davidis sepulchrum magnificē in sublimi collocatū. Sion ipsa ad Australem vrbis est sita partem, † superiorem eius sortita regionem, palsibusq; mille à Christi resurrectio- nis loco distat. Et in palatio Caiphę, Petro aposto- lorum principi templum aliud cōstituit. Atque in fouea Hieremię, & ad fontem qui Siloë dicitur, mirifica construxit opera. Postremò & agrum figuli apparari curauit, in aduenarum scilicet & pe- regrinorum sepulturam. Sed & filij Constanti- ni instinctu, ad arborem Mambre, quę nunc tere- binthus dicitur, quindecim stadiis meridiem ver- sus vicinam habens Hebron, Hierosolymis autem circiter ducenta & quinquaginta stadia abest: vbi vera certaque fama est, vnā cum Angelis contra Sodomam euntibus, & filium Dei hospitaliter ac- ceptum esse ab Abraham, ab eoque; Isaac procrea- tionem annunciatam, maximum ornatissimūq; templum erexit. Intellexerat enim Constantinus sub ea arbore, veteres Gręcę superstitionis aras construxisse, Gręcis sacrificiis istic operatos esse, vinum libasse, thura adoleuisse, bonem, hircum, & gallum sacrificasse, lucernas accensas oleo infuso apposuisse, placentas obrulisse: quos- dam etiam numos & varij generis vnguenta, in vi- cinum puteum coniecisse, ita vt rerum coniecta- rum ingenti copia, aqua inutilis sit reddita. Quod sanē Constantini vxoris mater, quū fortē istac tran- saret, visum, genero ipsi renunciauit. Animaduerte- rat enim æstiuo tempore, loci incolas, lōginquos- res etiam Palęstinos, Phœnices, & Arabes, annuas ferias in ea regione peragere. Et cōuentus celebra- tasque ea grata fuerat omnibus: Iudæis quidem, & Patriarcham generisq; sui principem iactarent Abrahamum: Gręcis verò, propter Angelorum in eum locum aduentum: Christianis portò, quòd Deo dilecto illi, id prædictum fuerat, quod mul- tis postea sæculis de Virgine futurum fuerat. Qua

re Constantinus cognita, episcopis Palęstinis vi- ditio vertebat, in primisq; Eusebium Pamphili per- stringebat, quòd sic tam sanctum locum despexif- sent. Itaque episcopis Phœnicie mandauit, vt ex ipsis fundamentis arę euertentur, simulachra igne comburentur, ac templum ibi tantę anti- quitatis nomini cōueniens extrueretur, in quo di- uinum numen ecclesie recepto ritu coleretur, lo- cūsque de cætero à contaminatione omni liber esset. Quòd si quis deinceps eiusmodi quidquam facere deprehensus esset, eum graui multatum iri pœna, constituit. Atque imperata hęc ad rem col- lata, legitimū consequuta sunt exitum. Nec mi- nus Heliopoli in Phœnicia aliam sacram ædem Constantinus ædificari præcepit, eique Episcopū suum, & sacrum clerum dedit: veteri sublata le- ge, quę communes esse vxores, & aduenientibus hospiti- bus virgines suas pstitueret iubebat, vt du- bia & anceps apud eos soboles, nullūque eius discrimen esset. Hoc tam abominandum scelus abolens, vt gentes familiaręque dignoscerentur, ef- fecit. Simile quiddam etiam in * Aphacis fecit. Templum nanque Veneris isthic ad Libanum montem demolitus, vnā quoque fœdos & inde- centes, qui mixtim fiebant, concubitus protus su- stulit. In Cilicia portò Pythonicum euertit fan- tum, atque incubantem ibi dæmonem eiecit. Nō tantum autem ecclesias è fundamētis terrę extru- xit, verum etiam pro sua erga Christum flagranti desiderio & amore, vt in solitudine quoque san- cta haberet symbola, ædem sacram è variis linteis fieri curauit, eamque veluti priscus Moses, sicuti à me antea est dictum, secum circumtulit. Quin & plures ecclesias alias, in sanctis illis locis, supra tri- ginta, amantissima Dei fœmina imperatoris ma- ter condidit: & ad charissimū sibi filium, in Occi- dentalibus post Synodum agentem partibus, est reuersa.

Item Heliopoli Phœnicie, vbi vxores cōmunes erāt, & vir- gines nupta- ra pstituebā- tur. Itā in Apha- cu ad montē Libanum. * Tripart. lib. 2. ca. 10. Nicepho. in quatuor. Aesculapij ad Aegae oppidum.

Portatilis Cō- stantini ec- clesia.

CAPVT XXXI.

Demulta quidem sunt, quę illius in Deum amorem & pietatē te- stantur: non minus tamen eam virtutē, quod nūc dicturus sum, declarabit. Dicitur siquidem Hie- rosolymis, sacris virginibus ad epulas vocatis, famulę præstitisse officium. Ma- nibus enim ipsa suis escas illis apposuit, mallui- um & aquam præbuit, aliaque omnia ministeria obiuit, quę cōiuiuis inuitatis exhibere moris est. Munera verò plurima & preciosa donaria, Ori- entalibus attribuit ecclesiis. Indigentibus res neces- sarias affatim largita est. Et multos in priorem re- duxit statum, qui temporū difficultate euersi fue- rant. Sic illa captiuorum vincula diuturniora sol- uit, ad metallum damnatos liberauit, & exules reuocauit. Quam ob causam condigna etiam à Deo accepit præmia. Etenim in præsentī hac vita, ea est consequuta, vt præstantius quid- quam nemo ei accidere potuisse putarit. Nam Augusta renunciata est, & numos aureos sub ef- figie sua procudit, imperialibusque thesauris in potestatem suam redactis, pro arbitrio suo est vsa. Quum autem ei finis vitę instaret, cum ce- l iij

Dina Hela- na pietatis opora.

Exemplum hoc imitatur magni Prin- cipes ipsi En- charisteria.

Premia pie- tati eius in præsentī & futura vita.

† τὸ ἐκτετα-
σις.

*Helenæ
mors.*

*Memoria
defunctorū.
† μὲν αὖς τὰν
ὠχ. 110.*

** Constantino
duabus civi-
tatisbus ma-
tris sue He-
lenæ nomen
imposuit.*

*Idem Ponto
quoq; nomē,
ut Heleno-
pontus dice-
retur, impo-
suis. Iustino
de moderat.
Helenopon-
ti. Novel. 28*

** Luciani
martyri cor-
pus à delphi-
ne Heleno-
polim Bithy-
niæ est dela-
tum.*

*† In τῷ οὐ-
κείῳ σίρω
ἀνακείμενον,
τὴν φρικτὴν
σωτηρίαν
μυσθωρίαν,
καὶ οὐτως μὲν
παχέιν τῆς
ἀρετῆς θου-
σιος.*

*Exemplum
imaginaria
perceptionis
Eucharistia
† ἀποβιω-
τα.*

*Luciani mar-
tyri catholi-
ci plures disci-
puli artauō.*

A leberrima memoria Romæ decessit, vnde octua-
gesimum agens annum: quum quidem in extre-
ma illa alloquutione & valedictione, moritura,
de piæ Christianæque vitæ instituto, permulta
mandata filio dedisset. Ingentes quoque ei post
obitum tribuit honores: quales scilicet eam de-
cebant, quæ tam piè sanctæque vixisset. Extra vr-
bem Romanam sepulta, in templo rotundo mar-
morea vrna deposita, atque biennio post vnà cum
vrna Constantinopolim deportata est: princeps
ipse, in imperialia monumenta ædis sanctorum
Apostolorum illata, lætisque posthac atque etiã
† nocturnis memoriis, vt par erat, est celebrata.
Hierosolymis autem venerandæ illæ virgines,
quibus veluti quædam ancilla inferuerat, præ-
cipuis eam sunt memoriis solenniter prosequu-
tæ. Quod si quis mundana hæc in aliquam bo-
narum vtiliumque rerum rationem referre ve-
lit, in eo quoque omnem longè superat obliuio-
nem. Perinde enim atque pignus quoddam fu-
tura secula habent, ad memoriam eius sempiter-
nam, in Bithynia vnam, * & in Palæstina alterã
urbem: quibus imperator filius conditis, me-
moriam illi tribuit immortalē. Admodum
verò beatam Helenam regione & situ alterius
delectatam esse ferunt, quæ antehac Drepanum
nominata fuerat: quum quoddam ibi orta esset, tum
quoddam * Lucianum martyrem post martyrium
obitum eò à delphine deportari contigerit. De
quo martyre illud est decantatum: moriturum
eum, quum vis tyrannica neque templi neque sa-
crarij copiam faceret, & vincula quoq; atque pla-
gæ motum prorsus denegaret, † in suo ipsius
pectore discumbentem, horrendo illo operatū esse
mysterio, ad eumque modum & ipsum partici-
passe de immaculato sacrificio, & aliis vt iridem
communicarent, suaforem fuisse. Sacrum id in
carcere perficiebatur, & ecclesiæ specimem facer
ille chorus, qui eum iam † morientem stipabat,
repræsentabat. Aliam quoque ob causam ita sa-
cris operabantur, vt scilicet quæ à piis perageban-
tur, ab iis qui alterius essent opinionis, non con-
spicerentur. Huius discipulos esse dicunt, Euse-
bium Nicomediensem, Marin Calcedonensem,
Theognidem Nicænum, Leontium, qui deinde
Antiochiæ episcopus fuit, Antonium Tarfi Cili-
ciæ antistitem, Numenium, Eudoxium, item Ale-
xandrum, & Asterium Cappadocem, quos ad
Græcorum superstitionem deflexisse fama est, ty-
rannorum crudelitati cedentes: postea autem la-
psui atque errori, opem ferente eis ad pœnitentiã
præceptore, renunciasse. quanuis iterum nõ idem
sibi cum magistro sentiendū esse delegerint, Arij
opinionem ex professo complexi. De beata He-
lena hæc tenus.

* Socrates lib. 1. cap. 28. scribit, Constantinum rivos multos
amplificatos in formam vrbiū extulisse, atque in primis Drepa-
nam, seu Drepanum, à matris sue nomine Helenopolim vocasse:
et civitati cuidam ab eo auctæ in Palæstina, à sororis sue appella-
tione nomen Constantia indidisse.

CAPVT XXXII.

Erùm enim uerò Constantinus, D
quum vbique terrarum in illu-
stribus urbibus delubra, tum ma-
ximè in cognomine sibi ciuita-
te, ea extruxit: quam statuis &
aliis admirandis operibus exor-
nauit, sicuti in fine proximi exposuimus tomi.
Quòd verò re ipsa sanctæ Crucis vim & efficaciam
expertus fuerat, summopere eam semper venera-
batur atque admirabatur. Ac post Helenæ redi-
tum tres immensa magnitudine cruces fabricari
fecit, ad exemplum earum quas ter in cælo vide-
rat: primùm Romæ, contra Maxentium depu-
gnans: secundò, quum commisso cum Byzantiis
prælio tropæum de eis statuit: tertio autem, quū
Istro ponte iuncto, Scythas ultra id flumen sub-
egit. Ad imitationem igitur triplicis istius visio-
nis, tres ex ære curauit cruces, eisque sacra
hæc imposuit nomina, Ἰησοῦς, χριστός, νικῆται: I E S V S,
C H R I S T V S V I N C I T. Ex his, cui no-
men I E S V S inditū, auro per omnes partes dif-
fuso ornata collocata est super fornacem seu arcū
triumphalem in foro, vt obscuriore significatio-
ne ardorem pietatis ipsius indicaret. Potentia nã-
que roboris eius Græcam superstitionem debel-
lauit. Alteram verò venerandã sacrãque crucē,
C H R I S T I nomen præferentem, in Porphyre-
tica Romana statuit columna, in loco qui φιλὰδὴ
φορ, hoc est fraternus amor dicitur. Tertiam,
quam Constantinus quidem vīnū, id est victoriam
vocauit, Heraclius autem ἀνίκητον, hoc est inui-
ctam nominauit, in alta marmorea columna po-
suit, in loco cui nomen est ἀρωαλίον, id est fo-
rum panarium ad quam multæ etiam supra opi-
nionem hominum virtutes sunt editæ: atque in
primis, si qui † rigore inflammationis vexaren-
tur, & oculorum doloribus & suffusionibus pre-
merentur, sanati sunt. De qua factum quoddam,
quod admodum in admiratione fuit, exponam.
Nè verò quisquam narranti mihi fidem non ha-
beat: nihil enim tam præter opinionem & præ-
ter fidem est, quod Deus non perficiat: neque e-
tiam quidquam quod Deus velit, impossibile est.
Dicitur nanque, & verè dicitur, quum ad eam
Angelus Domini ter quotannis per altissimum P
intempestæ noctis silentium, perinde atque emi-
cans quoddam cœlitus fulgur, cum splendore in-
sustentabili venit, crucem eum circumire suffitum
facientem: suauique voce quasi cuiusdam tenuis
indicis, præsentiam suam illis qui puritate vitæ à
vitiis abhorrentes, talia & videre & audire idonei
sunt, insinuare: atque vbi cantu ineffabili diuinū
carmen ter sancti hymni psallens concinuerit, rur-
sum illum veluti stellam magnificè emicantem †
ad omnia redire sua. Hanc sanè venerandam Do-
mini crucem, longo post tempore, decimum octa-
uum annum Mauricio imperante, quòd immen-
so terræ motu corruerat, ferreis quibusdam operi-
bus Heraclius firmavit, & in basi eius huiusmo-
di incidit inscriptionem: † Opus Deo acceptum
imperatoris magni Heraclius firmavit. Quæ in-
scriptio ad mea vsq; tempora durauit. Hæc de tri-
bus crucibus à Constantino constructis.

*Ter signum
crucis in cæ-
lo Constanti-
no apparuit.*

*Tria crucis
tropæa Cōstā-
tinopolis a Cō-
stantino locis
celeberrimis sta-
tuta.*

*† διττὴ φιλὰ-
δος. ©.
Sanationes
ad crucis si-
gnū mirifica
Miraculum
ad eandē cru-
cem descen-
dentis è cæ-
lo Angelus.*

*† πρὸς τὰ θε-
οῦ κτλ.*

*† Ἰησοῦς θεοῦ
εἰς τὸν βασίλει-
ον μὴ ἀλλὰ
ἀρχαίῳ ©. Ἐ-
δύσεν.*

CAPVT XXXIII.

Vi rerum omnium illud quàm maximè studuit, vt religio ampliora caperet incrementa. Neque se continere ea in re potuit. Vniuersos namque homines, quantum in manu eius id fuit, ad Christum adductos atque pertractos voluit, Apostolicam prorsus declarans mentem & studium. Quandoquidem autem homines Romano subditi imperio, præter rationem omnem, metum atque superstitionem, propter conceptam de simulacris opinionem retinebant, ritus patrios complectebantur, & ex antiquitatis autoritate pendebant, inducendam esse cultus eius apud ipsos obliuionem putauit. Id verò nec aliter nec prius fieri potuit, quàm illi templa, & quæ in eis sunt statuas negligerent atque contemnerent. Consiliùmque id ad exitum perduxit. Edictis enim Imperatoriis passim publicatis, populi metuentes ne de rebus sibi charissimis in periculum venirent, in officio fuerent. Et templorum custodes sacerdotisque, quum quod agerent non haberent, res quæ antea apud eos in honorem fuerant, despexere: & quæ dudum in abstruso latentia à nemine conspecta fuerat, ex adytis arcanisque locis pertraxere: quæque solis ipsis cognita erant, omnium oculis exposuere. Simulacrorum materia, quæ quidem ingentis esset precij, igni adiudicata, & in minuta frusta concisa: quæ verò ex ære artificioso opere fabrefacta esset, propter pulchritudinem & præstantiam, in nouam Imperatoris urbem comportata est: atque ibi per regiones certas, atque in Hippodromo seu circo equestri, & alibi passim collocata. Abductus igitur est ex Pythij oraculi sede Apollo, ex Helicone Musæ, & Delphis facer tripos: atque celebris ille Pan, quem Pausanias post Medicum bellum dicauerat. Tempora porro neglecta, prorsus ad ruinas sunt redacta. Omnino etiam tum & apud Ægas Aesculapij in Syria, & apud Aphacos ad Libanum montem Veneris delubrum sublatum. Vtrunque autem veteribus & celebre & venerandum habitum. Quæ quum ita fierent, ex sententia Imperatoris res procedebat. Et qui templa deorum, quæ prius coluerant, iacere, stipulaque & storea complexa esse videbant, in contemptum eorum veniebant, maiorumque errorem reprehendebat. Quidam nos sunt æmulati. Alij Imperatoris ipsius gratia, oportere se Principis mores & instituta colere existimabant. Nonnulli porro ab episcopis & Monachis, in quos diuinis quibusdam iudiciis inciderant, edocti, satius esse Christianam suscipere religionem censerunt. Proinde populi multi & vrbes totæ ad Christianismum se conferebant. Quemadmodum Gazæorum nauale, quod Maiuma dictum erat, maximèque antehac dæmonum cultui addictum fuerat, totum se ad nos contulit. Cuius vt communem & vniuersam transitionem remuneraretur, magnum illi habuit honorem. Urbem enim esse promulgauit, Constantiamque cogno-

minauit, propter religionem, locum eum vnus ex filiis nomine cohonestas. Idem consequuta est que apud Phœnices Constantina est vocata: nam eandem ob causam Imperatoris ipsius ei inditum est nomen. Multæ quoque & aliæ vrbes sua sponte ad sacra nostra colenda sunt adductæ, quæ & simulacra sua libentes euerterunt, & templa in ecclesias Dei commutarunt. Talibus incrementis quum Ecclesia augetetur, professio fidei etiam per barbaras nationes peragrâs, omnem occupauit orbem. Non tantum enim qui ad amnem Rhenum sunt populi, Christianam religionem susceperunt, sed etiam Galli & Celtæ, qui vltimi ad Oceanum habitant: Gotthi quoque & finitimæ eis nationes, ad Istrum colentes, non ita pridem fidem in Christum complexæ, ex vita agresti ad humanitatem & mansuetudinem se composuerunt. Atque vt verum dicam, barbaris omnibus, vt Christianismum complecterentur, vna occasio fuit: inter Romanos & externos populos bellum subinde gestum, sub Galieni imperio, & deinceps. Multitudo siquidem varia permixta in Orientem transiens, eam orbis partem prædabunda peragravit: atque alij aliunde barbari idem facientes, in finitimos excurrerunt Romanos: atque ibi plurimam prædam agentes, multos quoque ex sacerdotibus captiuos abduxerunt. Qui apud eas nationes, quum morbos curarent, dæmonisque sola Christi inuocatione exigerent, & integros prorsus atque irreprehensibiles vitæ mores exhiberent, barbari passim viros eos propter virtutem & admiranda opera veneratione prosequentes, quid eos facere deceret, ab eis cognouerunt: Deoque per illos conciliato, cultum numinis meliorem sequuti, sinceramque doctrinam complexi sunt, ac postremò ecclesias quoque construxerunt.

CAPVT XXXIII.

Icuti & Iberi, gens barbara & bellicosa, Christiani facti sunt, Constantino Romanum imperium administrante. Habitat autem hæc natio in interiore Armenia parte, ad Septentrionem & Euxinum versus. Sunt autem Iberorum in Hispania coloni. Præiit eis in religione colenda captiua quædam mulier: quæ quum aliàs semper pudicè castèque vixerat, tum captiua quoque nihil de pietate sanctiorèque instituto remisit. Nā diu noctūque pietatis exercitia exhibebat, ieiuniis plurimum vacabat, continuèque precationibus insistebat. Itaque barbari nouo vitæ instituto viso, eam admirari, & quānā de causa hoc sic faceret, percontari. Illa porro candidè & simpliciter, sic Christum filium Dei coli oportere, dicebat. Tum barbari & nomine & religione eius qui sic coleretur audito, obstupuerunt. Interea accidit, vt regis filius etiamnum infans, grauiter ægrotaret, & mater patrio quodam more ad alias eum mitteret mulieres, quo facilius remedium mali reperiri posset. Vt autem puer à nutrice circūlatus est, neque meliusculè habuit, tandem etiam ad captiuam illam est deportatus. Quæ in multorum presentia, nihil sanè ex materia aliqua compositi remedij admouit, neque enim se quidquam eiusmodi scire affirmavit: sed puero in linteolo, quod ei

Religio nostra secū hōmanitatē & mansuetudinē offert. Bella à Romanis cum Barbaris gesta, causam propagandam apud illos religionis nostræ præbuerunt.

Sorot. lib. 2. cap. 20.

Iberes Armenia populū, per mulierem captiuā ad Christianismum perducti. De Iberib. Pli. lib. 6. cap. 4. & 10.

Sorot. lib. 2. cap. 6. & sequens.

Femina ea regis Iberorū filium in linteolo.

Propagandi Christianismū gratia eadem proposita, ut in templis negligenter, & sine diuinitate, cum non fuerit, profanauerunt.

Sacerdotes simulacrorū, superstitione omnia conspecta, sua ipsi facta prodidit. Quæ dicitur in templis & diuersa profana causa, & sine nobis facta esse in non dicit. Dicitur etiam tempore ista.

Idolatria in contemptū venit. C. lib. 11. tit. 45. In istis diebus in patria ubi. Tunc oppida vniuersa calto prædicato, ad Christianismum se contulerunt. Gazæorum nauale in C. lib. 11. tit. 45. Constantiniana Phœnicia. Barbari quoque nationes Christianismum passim suscipiunt.

* Rectius supra cap. 30. eod. in Cilicia. Sicut etiam apud Sorot. lib. 2. cap. 5. legitur. Lucan. Et extrema resonans nantalib. Argæ.

† Hic die certo ad inuocationem & preces quasdam ex summo Libani montis inuocant ignis, perinde atque stella in vicino flumine, qui Adamus vocatur, submergebatur: & eorum caelestem cines esse dicunt. Sorot. lib. 2. cap. 5.

ploratum, re
stituit, per in
uocacionem
nominis Iesu
Christi.

Reginā quo
que ipsam a-
gram sanat.
Hanc ad
Christi, anā
religionem
complecten-
dam exhor-
tat.

Donum sibi
a rege oblatū
non recipit.
Vbi Christi,
sibi opes.

Regina regē
Iūm ad Chri-
stianismum
inuitat.

Rex ea de re
ambigit.
Ambigenti
in venatione
tenebrarum
densarū pla-
ga offertur.

Ibi ad Chri-
stianismum
animum ap-
pellat.

Mox cines
suos ad eun-
dem comple-
ctendum co-
hortatur.
μῆτρο μῆτρο
θῆρα τῆ τροῦ
διημῆται.

A pilis contextum erat, iam lacerum, reposito, simp-
licem ei fecit medicinam, nomine Christi super
eo inuocato. Et ecce qui in ea erat expectatione
vt protinus moreretur, quamprimū precatio est
facta, liber à periculo fuit. Ex eo tempore præclara
eius mulieris fuit fama, matrique pueri & aliis foe-
minis innotuit. Nec ita multo post, & eam ipsam
pueri matrem incurabili oppressam morbo, eodē
restituit modo: eamque est hortata, vt deinceps ei
diuinum præstaret cultum, gratiamque haberet,
qui bonorum conciliator, veræque salutis, vitæ, &
regni sit dator. Eum esse Christum, verum verbū.
Et postea quotidie ad eam frequētans, salutaria ei
veræ pietatis exhibuit medicamenta. Quapropter
regina re ipsa dictorum veritate in se ipsa cogni-
ta, hominem in magno habuit honore. Sedenim
rex quum è cōiuge & celeritatem & rationem re-
medij intellexisset, donis mulierem munerari vo-
luit. At illa nihil sibi opus pecuniis esse dixit, cui
abundē in Christo suppeterent opes omnes: sibi-
que ingētis muneris loco fore, si & ipsi eūdē nu-
minis cultum complecterentur. His illa dictis, mu-
nus latis grande ad regem remisit.

B quem deinde
sensim quodammodo vxor persuadebat, pulchrū
errorem ei suadens, diuerso prorsus quàm olim
Eua fuerit, animata modo. Colendum enim esse
admonebat eum, quem mulier illa annunciaret
Deum: magnum quippe illum, qui facilimè quæ
vellet facere, regna in placido atque quieto statu
conseruare, obscuros illustrare ac locupletare, hu-
miles subitō magnificare, & quosuis in rebus ad-
uersis saluare posset. Hæc quum sic vxor comme-
moraret, Iberiæ Princeps hæc tenebatur ille quidem
verbis, ambiguus tamen erat. Suspectas enim ha-
bebat res nouas, & præterea immutare verebatur
patria instituta. Porro venatum aliquando cum fa-
miliaribus suis est profectus, & ecce nebula den-
sa è montibus diffusa, tenebras ingentes adduxe-
re: opacitatemque sylvarū condensantes, diem con-
uertere in noctem. Per angusta venatio erat, & iter
impeditum & imperuim. Metuebant sibi om-
nes, & quod quemque fors tulit, sunt dispersi. Nec
minus & rex ipse solus pererrans, patrios inuoca-
bat Deos. Vt autem nihil de ea calamitate est re-
missum, pro eo atq; fieri solet, quum homines in-
opinatis opprimuntur casibus, captiuæ illius Dei
in mentem ei venit: constituitque adeo ipse secū,
culturum se eum deceterò, si malum tam subitū
sibi præter expectationem oblatum discussisset.
Hoc sic decreto, caligo statim soluitur, & serenitas
ampla radiis in syluam cōiectis succedit. Iraque
latus domum redit: vxori, quod acciderat, sua
uiter recenset: mulierculam illam acciri statim iu-
bet, seque ab ea de cultus eius ratione doceri ardē-
tius petit. Atque illa, quum quæ par opusque fue-
rat dixisset, confestim ipse suos conuocat: & ora-
tionem pro concione ad eos habēs, beneficia quæ
captiua illa in domum eius cōtulisset, commemo-
rat: & quamuis nondum dogmate nostro inicitus,
populis tamen suis voluntatem suam exponit.
Et illi vniuersi simul cultum Christi ambitiosa
alacritate complectuntur. * Ac primo quoque

C

* Regi ad exemplum totius componitur orbis. Claudian. Vita
Principu censura est, eaque perpetua. Ad hanc dirigitur, ad hanc
conuertitur. Plin. l. vi.

tempore descriptione à muliere facta, ecclesiam
sanè quàm celebrem erigunt. Atque ipse quidem
viros, coniunx verò vnà cū captiua muliebres ma-
gno studio ad religionem adducebant. Et iam pa-
rietes circumcirca exstruxerant. Postquam autem
columnas quoque funibus quibusdam sursum tra-
hentes, locis suis collocabant, vna quidem & al-
tera columna facile sedem suam obtinere. In ter-
tia verò difficilis admodū & laboriosa fuit collo-
catio. neque enim ars conatui sufficiebat, neq; ro-
bur trahētū quidquā proficiebat: & permulti erāt,
qui illā machinis adtraherent. Superuenit nox, &
alij omnes domum quisq; petiere. sola autem ca-
ptiua mulier in eo loco permāsit, precibus Deum
implorans, vt facilis columnæ in basi sua redderetur
repositio. Nam illa ad medium vsque erecta,
obliqua consistebat, parte altera sublata, immobi-
li prorsus permanente altera. Factum id, vt Iberi-
bus priora incepta firmiora, & quæ deinceps de
numinis cul. u statuarent, certiora essent. Dilucu-
lo namque proximo ad ecclesiam venientes, ve-
luti miraculum & somnio prorsus simile quiddā
viderunt. Quæ etenim prius immobilis fuit colū-
na, directa paruo interuallo supra basim suam su-
spensa persistebat. Et illa consternatis omnibus,
& Christum solum verum Deum profitentibus,
in conspectu omnium paulatim sua sponte se de-
mittens, melius quàm ars vlla efficere queat, loco
suo est adaptata. Postea verò & reliquæ columnæ
facile collocatæ atque firmatæ sunt. Atque Iberes
deinde studio omni opus id absoluerunt: cohori-
tante etiam ea ipsa captiua, legatos ad Constanti-
num misere, qui fœdus cum eo paciscerentur, so-
cietatēque belli cum Romanis facerent, ac pro
eis rebus genti ei sacerdotes atque Dei ministros
dari orarent. Qui quum publicè quæ apud eos a-
cta fuerant, & quàm paratus esset populus is vni-
uersus ad Christum colendum exponerent, miran-
dum in modum ea legatione delectatus est Imper-
ator. Et quàm potuit celerrimè, rebus quas petierant
omnibus ex eorum voluntate confectis, ora-
tores ipsos domū remisit. Hoc modo, Iberes præ-
dicationem Christi susceperunt, & tot annorum
lapsu nunc etiam magis in religionis cultu ac-
quiescunt.

CAPVT XXXV.

Vb eiusdem imperio, & interio-
rum quàm qui ad nos vergunt,
Indorum gēs, quæ Bartholomæi
doctrinæ expers permanserat, à
iacro quodā Frumētio instituta,
sacri dogmatis particeps est fa-
cta. Ne quis autem putet, Christianismū ab homi-
nibus prouenire: id vel ex eis qui apud Indos fue-
re Christianis, facile est cognoscere. Indi autem Sa-
bæi primū, deinde etiam Homeritæ sunt appel-
lati. Nationem eam ex Abraham & Cetura pro-
gnatam, regionemque eam quam Græci magnam
& felicem Arabiam nomināt, esse, extremūque
Oceanum fines eius pertingere dicunt: cuius me-
tropolis & primaria vrbs est Sabba. vnde ad So-
lomonem, fama obtinet, aduenisse reginam illam
Auftri. Gens ipsa circūciditur, ac Soli, Lunæ, aliisque
eius regionis incolis dēmonib? sacrificat. Immix-

D Cines Princi-
pis sui consi-
lium sequun-
tur. Ecclesiā
construunt.

Fides eorum
inchoata per
miraculum
ingens in stru-
ctura eccle-
siae diuinitus
exhibitum
perficitur at-
que confirmat.
lydæ quum.

E Idem societas
te belli & pa-
ci cum Con-
stantino per-
legatos misit,
presbyteros
& fidei do-
ctores ab eo
impetrant.

F

Indi quoque
interiores in-
opinato mo-
do ad Chri-
stianam fidē
sunt cōuersi.
Christianis-
mus non ab
hominibus,
sed à Deo ve-
nit.
Indi, Sabæi,
Homeritæ.
Magna &
felicis Ara-
bia.

Plin. lib. 6.
cap. 23.
Idolatris
Indorum.

*Meropius
Tyrii philo-
sophum ad In-
dian regionem
perfecit
cum duobus
adulescenti-
bus.
Sicut lib. 2.
cap. 19.*

*Meropius in
Indis captus
interficiunt.
Adulescenti-
bus Aedesi-
is & Frumentio
in regno
Indorum uni
libertatem
concessit.
lib. 2. cap. 19.*

*Mos populi
Regis curato-
res constitu-
untur.
Per Frumentio
interior
India Christi-
ana sacra
clera pri-
mum diffusa.*

*Aedesi &
Frumentio
in patriam
ex India re-
vertuntur.
Aedesi
presbyter Ty-
rii.*

*Frumentio,
sicut A-
thanasius epi-
scopus Alex-
andriae, o-
mnino ab*

A ta ei quoque est nō exigua Iudæorum multitudo. Hanc regionem philosophus quidam Meropius Tyrius, cognoscere & perspicere volens, veteres sapientes Platonem, Empedoclem, & Democritum, qui visendorum locorum gratia, longinqua vli sunt navigatione, maximèque propinquiore Metrodororum, qui Indos perlustravit, imitatus, assumptis adulescentibus duobus genere sibi propinquis, & Græcæ linguæ non imperitis, (liberalibus enim artibus eos eruditus) eod est profectus. Atque ibi quibus opus erat rebus prospectis, iam in reditu erat, Aegyptiæ vectus nave: Propter penuriam autem sine aqua, seu alterius necessariæ rei, ad portum quandam appulere. Euenerat tum ut fœdus & pax inter Romanos & Indos pacta, solueretur. Atque Indi alicunde incurfione in eos facta, quum alios plerosque, tum ipsum philosophum interemere: adulescentulos autem captos regi suo dono abduxere. Et ille iuniorem quidē, Aedesij ei nomen erat, ministerio vini miscendi, Frumentium autem arcano regiaram literarum & pecuniarum curandarū muneri (ingeniosum nanque, & ad huiusmodi munia obeūda idoneum esse cognouerat) præfecit. Et quum annis pluribus egregiam ei fidem præstitissent, moriens rex, vxore & tenero filio relicto, diuturnam illorum benevolentiam libertate data compensauit, & quocunq; loco esse velent, migrandis eis potestatem permisit. Itaque illi Tyrū, quæ patria eis erat, redire properabant. At Indorum regina, quod tener admodum filius eius esset, eos, vt aliquot adhuc ad tempus, pueri regniq; curatores constituti, donec ille maior fieret, ibi manerent, rogauit. Obsequuntur illi, verebantur enim heræ optata reicere: & Indorum regnum, quoad potuere, administrant. Et magis penes Frumentium summa rerum erat: qui, vt equidem puto, instigante Deo, si qui apud Indos Christiani, aut qui nauibus eod frequentarēt Romani essent, diligenter perscrutabatur.

Eos inuentos perhumaniter accepit, locisque Christianorum more, suis cum eis orauit. Atque ea progressus via, orationis domum construxit: & quosdam ex Indis sacris nostris instituens, precationibus operari docuit, & religionem profiteri hortatus est. Et filius regis iam ephebus erat. Atq; illi quamuis, vt manerent, plurimum cogentur, attamen & cum regis & cum matris eius bona venia in patriam suam rediere. Et Aedesius quidem Tyri, propter propinquos suos, postea presbyterij assumpsit dignitatem. Frumentius verò Phœnicia relicta, Alexandriam se contulit: atque ad Athanasium quum venisset, qui nuper admodum ad sacra ecclesiæ gubernacula peruenerat, res Indorum ei exposuit, & vt procliuus paratique ad Christianissimum suscipiendum essent, ostendit. Et in super, nō despiciendam esse tam opportunè oblatam venerationem, sed episcopum eod & clerum illis quam primum mittendum esse supplicauit. Athanasius porro verbis eis in animo suo perpensis, Episcopis, qui tum Alexandriæ aderant, aduocatis, nō alium aptiorem magisque idoneum ad cultum diuinum ibi adaugendum iudicauit esse, quàm eum ipsum, qui primus semina Christianorum cōmunionis apud eos iecisset. Atque ille persuasus, episcopatum suscepit: & in regionem Indorum reuersus, præco Euangelij istic omnibus factus est. Tan-

topere verò eum laudatum esse ferunt, vt parem Deum cum Apostolis laudem & honorem tulerit. Clarissimum enim eum Deus reddidit, prodigiis & miraculis insignibus exornans. Et locupletem natus gratiam, plurima Deo constituit templa. Medicusque animarum iuxta & corporum incurabiliū diuturna sanauit vulnera. Hæc Rufinus memorix prodidit, qui se Aedesium Tyri conuenisse refert. Et ad hunc quidem modū + sacerdotalis dignitas & administratio apud Indos est instituta: vnde deinceps diuinum dogma finitimas quoque regiones peruasit. Eisdem ferè temporibus, Armenios itidem Christianam religionem complexos esse audiui. Quum enim Gregorius ille, qui miraculis edendis clarus fuit, multa à Teridate propter Christum passus, & post multas variâsque malorū species ad quatuordecim annos foueæ cœnosæ & caliginosæ inclusus esset, Teridates ipse eius gentis princeps, cum domo sua tota, & cum optimatibus, diuinæ iræ vindictam est expertus. Ad vitā enim simul & formam porcorum redacti, seipos deuorabāt. Sedenim ex foueæ illa extractus diuus Gregorius, vnō signo omnibus Christum colere perluasit: & suilla forme arque vita liberatos, institutum nostrum complecti coegit, delubra eis construxit, sacra arcani & mystici sacrificij celebravit, & nouis miraculis incolas demones ex ea regione exturbauit. Sunt qui Gregorium vnā cum Teridate ad Imperatorem magnum Constantinū venisse tradunt, eumque tam miranda & inopinata audientem magnopere lætatum esse, & Gregorium ipsum totius eius regionis episcopum ordinatum, eod misisse. Gregorius igitur Teridatis suffragio cōprobatus, quum idolorum sana ibi euerit, tum Christo sacra templa erexit, & miraculis præcipuis vniuersam gentem ad fidem nostram redactam baptizauit, atque ad Seruatorem Christum adduxit.

* Alium hunc Gregorium Mirificum fuisse aliqui putet, ab eo quem supra Origenis discipulum, & episcopum Neocæsariensem in Ponto extitisse legimus. Sed vnus & idem est. Sicut colligere est infra ex lib. II. cap. 19.

C A P I T U L U M XXXVI.

On longè post, per finitimos populos ad plurimos dogma nostrū peruenit: à quibus & ad Persas doctrinam tum pertigisse existimo. Nonnulli etenim ex Persis, cum Ostroenis & Armeniis familiarius agentes, & cum sanctis quibusdam viris verba cōferentes, paulatim virtutem illorum experti, ad vitæ eorum æmulationem tacitè ferri, & Christianissimum amplecti cœpere. Vbi autem cum tempore numerus eorum est auctus, ecclesiæ cōstructæ, sacerdotum ordo institutus, aliæque quæ nostrorū sunt sacrorum peracta, non mediocrem ea res Magis attulit plagam. Ij enim antiquitūs, veluti familia quædam ad quam sacerdotium pertineat, rem diuinam apud eos procurant. Quin & Iudæis qui ibi sunt, ægrè fuit, iam dudum odio atque inuidia aduersus religionem nostram, nobis infensis. Ij Saporem, qui tum regnum in ea regione obtinebat, adeunt: & Symeonem Seleuciæ Ctesiphontis, pri-

*eod factus,
in Indiam
propaganda
fidei Christi-
ana causa
redit.
Episcop⁹ cor-
porum sumul
& animarū
medicus.
i. cap. 19.*

*Armenij e-
tiam Christi
cognoscunt,
per magnum
& mirificū
Gregorium.*

*Homines in
suis vindi-
cta diuina cō-
uersi.
Iudæ per Gre-
gorium pri-
mum statu
recipiunt, &
Christiani
fiunt.*

*Origo & p-
pagatio Chri-
stianismi a-
pud Persas.*

*Magis ibi
& Iudæi.
Christum cō-
li, dicit.*

*Is Symeonē
episcopum
Perside callū
mose apud
Saporem re-
gem defert.
Graui per-
sequitio Chri-
stianorum in
Perside.*

*Symeones est
prohibetur.
Ad regem
vincitū ad-
ducitur.
Regem legitī
ma de causa
non adorat,
solita reuerē-
tia obserua-
tia omīssa,
Symeones.*

*Idem Soli
sacrificare in-
betur.*

*Reducitur
in carcerem.
Vsthanes
eunuchus, qui
fide abiura-
rat, ab eo de-
spicitur.
Bis dicit.*

*Adorare
est summis-
sionis gratia
se inclinare,
aut curuare.
Vsthanis
pauentis
luctus.
† dicitur.*

*Vsthanis
publica apud
regem Sapo-
rem peccati
confessio.*

*Respicit in
confessio.*

A mariarum in Perside urbium, episcopum, per calumniam deferunt, veluti Romanorum Imperatori amicum, rebūque Persarum infestum. Et rex fide illis habita, primū Christianos vehementer vexauit, p̄fectos illis viros sequos constituens, & tributa graua imponens, vt scilicet egestate & exactorum crudelitate expugnati, religionem repudiarent: id quod ei magnopere studio fuit. Deinde sacerdotes atque episcopos, tanquam eorum p̄fectos iugulare, ecclesias demoliri, sacra donaria publicare, & Simeonem perinde atque religioni simul & regno Persarum insidiantem corripui iussit. Itaque magi Iudæis adiuantibus, ecclesias statim solo æquauit: & Symeones ferreis compedibus vincitū, apud regem sistitur. Vbi sanè virum se honestum & bonum p̄stitit. Post multa namque verbera introductus, non amplius, vt cōsuetudo eius fuerat, adorare illum sustinuit. Quapropter ira percitus tyrannus, quid id tandem esset, quod nunc demum p̄ter morem faceret, interrogat. Atque ille: Quod nunquam antea, inquit sicuti nunc, productus sum, vi mihi illata, vt verū Deum prodam. Quum quidem nulla inter nos esset dissensio, quæ moris Persici sunt feci: nunc autem nefas id esse duco. De veritate namque & fide nobis est certamen. Porro Sapores illi, vt Solē adoraret, necessitatem imponit: quod nisi faceret, non ipsum modò, verū etiam omnem quæ ibi esset Christianorum gentem, interituram esse minatur. Sedenim quum neque minis illum territās, neque promissis demulcens, quidquam proficeret, ac nulla spes esset reliqua, illum vel sacra sua proditurum, vel Solem adoraturum, vincitū remittit in custodiam. Quem, dum abducitur, Vsthanes vetulus eunuchus, Sapores olim p̄dagogus, primam in aula regia obtinens dignitatem, assurgens, vt martyrem adorat: tum enim fortè pro aula palatio confidebat. Symeones verò ne verbo quidem eum dignatus, quasi iniuria affectus p̄terit: illud in eo detestans, quod non ita pridem + coactus Solem adorandum duxerit. Tum eunuchus oculos lachrymis suffusus ingemiscit, vestem splendidam ponit, pullam sumit, atque pro edibus confidens luctum gemitu & lachrymis mistum continuat, talia subinde verba referens: O me miserum, qualem erga me futurum sperem, qui à me + nulla adhibita vi pernegatus est Christum? quādo Symeones iste veteri consuetudine mihi coniunctus, ea de causa ne aspectu quidem me dignatus, p̄teritit? Hæc Saporem latere non potuerūt. Itaque accito eunuchus, num quid domi suæ ei aduersi acciderit, rogat. Ille, nihil infortunij domi esse dicit: felicitatis quippe id esset, si quid domi esset mali. facilius namque id futurum fuerat, quàm tanta opprimi calamitate. Lugeo autem, inquit, quod & viuo, & solem aspicio, iam dudum qui morerer meritis: propterea quod non ex animi sententia, tua gratia, diuinum Soli exhibui honorem. Itaque vtroque nomine me mori debere iudico, tum quod tantopere desideratum, rerum longè pulcherrimarum proditor factus, negauerim Christū: tum quod te quoque ipsum decepi. Atque his dictis, adiurat, haudquaquam se posthac mutaturum sententiam. Sapores ad tantam eunuchi mutationem consternatus, Christianis quàm maximè succenset, imposturis atque incantationibus talia ab

eis agi existimans. Et propter familiarem consuetudinem gratiamque qua nutrimentum suum prosequatur, modis omnibus à proposito illum deducere tentat, crudelitatem mansuetudine temperans. Vt autem perficere, quod voluit, non potuit, Vsthanes non tam se esse simplicem aut stupidum dicente, vt pro factore & creatore creaturam colendam esse statuat: ita victus Sapores, caput ei amputari iubet. Emicuerò quum iam ille abdiceretur, fidelissimè quendam ex eunuchis ad regem mittens, hæc renunciari ei iubet. Quæ ab ineunte ætate, o rex, benivolentia in te, patrem tuum, & familiam omnem fuerim, alacriter vobis inferuis, nihil mihi restibus opus esse credo: scire enim te omnia noui. Sedenim pro eo quod semper gratificari vobis studui, vnam hanc peto gratiam: quatenus te quidem, qui multas acceperis, reddere est æquū. Grauius enim moriturus fero, quod perinde atque infidus, malèque de familia vestra meritis, pœnas pœdam. Quapropter p̄conē publicè omnibus promulgare iubeto, Vsthanem morte mulctari, non qui in regiam aut regnum quidquam admiserit, sed qui sacra Christianorū professus, minime regi parere voluerit, vt quem ardentè coluerit. Deo negato, pro illo Soli diuinum ferret honorē, propterea supplicium sustinere. Atque internuncius hæc ita significat. Sapores autem petitionem implet. Rectè namque promulgationem eiuscmodi casuram putabat. Etenim si Christiani cum animis suis reputarēt, nulli deceterò parsum iri, quādo nutricius & tam charus regi vir necaretur, celerimè eos Christum colere desituros. Præterea verò factum id Vsthanis quoque commodū accidit. Quemadmodum enim, quum timore adductus Solem adorauit, multos ex Christianis transfuersos egit: ita imitatores eius rursus futuri fuerant illi, quum pro veritate religionis cælum esse cognoscerent. Atque Vsthanes quidem ita p̄clarè vitam suam finiit. Postera autem die Symeonem quoque rex trucidari p̄cepit. Erat autem ea dies, quæ venerandam Dominicam resurrectionē Christi p̄cedit. Quin & alios itidem centum vincitū, qui ex episcopis & alio sacro ordine erant, tū iugulari iussit. Symeones igitur productus, neque ipsi regi, neque Soli adorationis cultum exhibere volēs, perquam liberè & fortiter de dogmate suo decertauit. Maximus porro Archimagus, siue magorum princeps, quum illos abductos, an viuere, & rem diuinam de regis sui more facere vellent, interrogasset, atque id illi cuncti detrectassent, ad supplicium omnes condemnati sunt. Symeones verò p̄senti animo esse, & confidere, eos iussit: atque in memoriam eis reuocauit mortem simul & vitam sempiternam, resurrectionem quoque, & veram pietatem. Et testimonia quædam sacrarū literarum adducens, facile fidem faciebat orationi suæ: Mortem scilicet affirmans esse vitam. At si quis per timiditatem cultum Dei deserat, id demum veram esse mortem. Neque ita multum abesse tempus, etiam si nemo occidat, quin sua ipsa sponte mors p̄stet sit: quippe quam nemini, qui genitus sit, effugere liceat. Quæ autem futura sint æterna, & æuum ipsum testem habentia, non omnes ex æquo prorsus consequutura: sed unicuique certam quædam & exactam adhibiturum iri, quæ vitam hic actam examinet, amulsim: accepturumque quemli-

*Vsthanis
de rege consti-
tutus, ad sup-
plicium capi-
talem ducitur.
Extrema
Vsthanis
ad regem suū
preces.
Non vult in
vt maleficus
sed. in Chri-
stianis mori.
Quod facit
ad supplicium.
Capitū suū
causa impa-
trus hoc in re-
ge, cui contra
Christianos
id commodū
risum est.
Commodum
verò Vstha-
nis ad Chri-
stianos, quos
negatione
sua offende-
rat, confirmā-
dos suis.*

*Vsthanis
martyrium.*

*Symeoni &
centū Eccle-
siasticorū vi-
rorum splen-
didissimum
pridie Resur-
rectionis Do-
minice mar-
tyrium.
Quibus ver-
bis Symeones
comartyres
suos in extre-
mo supplicio
capitū ad cō-
stantiam &
fortitudinem
suis exhorta-
uit.*

A bet pro operibus suis bonis præmia immortalia, atque itidem rursus supplicia pro malis perpetratis sempiterna. Maximum esse, prorsus vitâ pro nomine Dei proiicere, atque apud nos bonorum omnium summum & felicissimum. Eiusmodi verbis Symeones, veluti quidam bonus pædorriba, ad certamina discipulos suos inungens, ingenti fiducia illos ad cædem progredi est cohortatus. Cæterum postquam centum illi iugulati sunt, postremo & ipse Symeones gladio est percussus. Inter hos etiam fuere Abdechalas & Aninas, senes iam, & + seniores seu presbyteri ecclesiæ eius. Trementi verò Aninæ, dum ad cædem præparatur, Pusices regiorum artificum præfectus: Conniue, inquit, paululum ò senex, & oculos claudere, & fidenti animo ensẽ excipere: statim enim videbis magnum lumen Dei. Hæc cum dixisset, correptus, & ad regem tractus est. Vbi quum Christianum se professus esset, quòd liberioribus verbis doctrinam defendisset, & pro martyribus contra regem stetit, quasi non opportunè aut decenter dicendi libertate vsus esset, nouo quodam modo ad mortẽ est condemnatus. Cervice namque perfossa, lingua inde eius est extracta. Præterea verò ex calumnia quorundam, filia quoque eius sacra virgo interfecta est.

Martyres Abdechalas & Anina.

Martyres Pusices. Anticus a d. Animositas. Martyrio quoque ipse conuictus. Filia ite eius virgo sacra.

CAPVT XXXVII.

Nno proximo, ipso * luculento Resurrectionis die, edictum Saporis Christianos morte mulctans, passim est propositum. Ibi tum innumerabilis eorum multitudo dicitur martyrio esse sublata, quòd multi etiam ex regia aula sustinuerunt. Inter quos & Azades, apud Saporem maximè gratiosus, certamen pertulit: propter quem in magnum coniectus mærorem rex, multitudinem ipsam postea iugulari non sustinuit, solos autem religionis antesignanos gladio feriendos censuit. Simul quoque tum comprehensa est sacra quædam virgo cum famula, eiusdem vitæ instituti fætatrice. Cui soror etiam fuit, quæ post mariti obitum nuptiis secundis renunciauerat. Tarbula porro ea, quam comprehensam esse diximus, erat episcopi Symeonæ soror. Erat autem per calumniam in vincula coniecta, quòd Iudæi eam detulerant, propter fratrem Symeonem iratam cædis eius gratia veneficio infidiatam esse reginæ. Aegrotabat enim ea cum extremo periculo, & calumniam perinde atque vera esset, approbabat. Faciliè siquidem fidem habuit rebus detestatis, quæ sic erumna oppressa iaceret: præcipuè quum + ex genere Iudæorum esset, institutisque eorum viueret, eosque sibi sincerè & ex animo bene velle putaret. Quæ res illis sa-

Martyrio Azades catholici. Multitudinis martyrum peremptores, in antefiguras tantum & primarios Christianorum admodum esse sublata. Vnde cum in obitu.

C

* Κατὰ τὴν ἑταῖρῶν ἐμῶν τῆς ἀναστάσεως, Νίε. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἢ τὸ πρῶτον τὸ πρῶτον ἢ ἀνάστασις ἐκ τῆς γῆς, τῆς δὲ ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἢ ἀναστῆναι ἀποθνήσκοντες. Σοζομ. Quibus verbis eleganter Parasanes & passim Christi dies significatur.

Ante constitutionem istam, alio Saporis edicto, innumeri Christiani in Perside gladio sunt cæsi, qui suis Magis quæstiones oppidatim agentibus obtulerunt, ne silentio Christum negarent, veriti. Sozom. lib. 2. ca. 11. Vno passim Christi die ibi sedecim milia martyrum variis suppliciis sublata esse, passim in locis multis scribit Hieron.

tis præbuit occasionis, ad odium explendum. Itaque sacras illas virgines, in partes duas ferra discissas, in crucem egerunt: reginamque ægrotam, vt per medias illas iret, + permouerunt, vt scilicet piaculum abominandum in ipsas immitteret. Tarbulam hanc forma atque vultu valde venustam, quidam ex magis, amore eius ex conspectu antea captus, clam ad se accitam, de concubitu compellauit: atque si se potestati eius committeret, mercedem ei calumniæ eius abolitionem est pollicitus. Tantum verò abest vt illius cupiditati puella assentiretur, vt cõtumelia impudicam eius petitionem prosequuta sit, morique potius decreuerit quàm virginittatis pudicitiam prodere. Saporis edicto passim promulgato vt cæteris quidem, sicuti supra dictum est, parceretur, in duces autem religionis solos capitaliter animaduertetur: magi, eorumque principes ea re exultantes, incredibile dictum est, quanta cum improbitate Persidem peragrantes, episcopos & sacerdotes occiderint. Potissimum autem in regione Adiabenorum crudelitatem omnẽ exhibuere. Est porro ea Persica regio, Christum rota profectus. Eadem tempestate & Acepsum episcopus ductus est, & cum eo ex eius clero permulti. Atque alios quidem facultatibus eorum direptis dimiserunt: Acepsum autem magi flagris multis verberatum, ingenti vi ad Solem adorandum adigere sunt conati. Verum vbi nihil egere, carceri eum incluserunt. Quem Iacobus quidam dignitate presbyter, sua sponte sequutus, magos orauit, vt in eundem cum illo carcerem protruderetur. Ibi episcopo grandæuo subseruiit, æumnasque eius sedulitate ministerij sui alleuauit. In eisdem vinculis fuere, Aithalas presbyter, + Ioseph, Azadanes, & Abdiesus, diaconi, plurima flagella propter doctrinam perpessi. Postea verò vbi Archimagus, recum Sapore communicata, potestatem ab eo in illos, pro arbitrio suo, nisi Soli diuinos offerrent honores, animaduertendi obtinuit, regisque sententiam vincis declarauit, atque illi in continenti Christum abnegare, multoque magis Soli diuinam rem face re reclamarunt, multos crudeliter eis intulit cruciatum. Et tum quidem Acepsum constantis fortitudinis specimine edito, in flagranti certamine vitam finiit. cuius cadaver Armenij quidam, clam sublatum, sepeliere. Reliqui verò, & quidem plures, loris corpora conscisi, pietate tamẽ nihilominus integri & salui, denuò in vincula sunt coniecti. In iis, Aithalæ, dum tortus neruis extenditur, adeo sunt brachia luxata, humerisque diuisa, vt deinceps emortua, vsu nullo dependerent, neque ei ad cibum ori admouendum sufficerent. Quapropter aliorum ea in re eum ministerio vti oportuit. Sed & complures alios sacerdotes, diaconos, monachos, sacras virgines, aliosque præterea singulari in doctrinam Christianam ardore præditos, magnoque labore in sacris ecclesiasticis versatos, excruciauit. Horum numerum inire nõ fuit. In quibus fuere episcopi, Barbasymes, Paulus, Gadiabes, Sabinus, Mareas, Mocius, Ioannes, Hormidas, Pappas, Iacobus, Romas, Maares, Agas, + Bocchoris, Abdas, Abdiesus, Ioannes alter, Abramius, Abdelas, Sapore, Isaac, & Dausas, in regione Zabdaræ (hoc enim illi nomen erat) à Persis bello captus. Ea tempestate, vnà cum * loci eius episcopo Mareade, etiam mortuorum excitator Milas, cum cleri-

† dicitur quod visum. Iudæi maleficium piaculo non absimili amoliri instituerunt. Tarbula quæ supra vitam redimere posses, mori carceris maluit.

Magi per Persidẽ omnem edicto regi addidit, in episcopos & clerico sauiunt. Acepsum martyrium.

Iacobus presbyter cum Acepsum episcopo in eodem carcere includi rogat + pro Iosepho Sozom. habet Iacobum. Aithalas, Ioseph, Azadanes, Abdiesus martyres.

Aithala brachia in tormentis loco suo mori, & inuitia reddita.

Episcoporum martyrum in Perside casta locum. + Sozom. habet Bocchoris.

χαρτακίτω. Mareadas episcopus.

*Milas, alij
Milefimum vo-
cunt.
Et 250. cleri-
ci martyres.
καρδία το
τημίλα.
Insultavit
oppido. 5070
martyres.
† Ισαμαρτίω-
των εις Σασι-
λία.
Profectio
Hierosoly-
mitana reli-
gionis ergo.
Oppidum
quoddam a-
pud Persas
contempto
verbo Dei in
crimen lese
maiestatis a-
pud regē suū,
et deinde in
perniciem est
collapsum.*

*De numero
martyrum
Persarum.*

A cis ducentis quinquaginta numero, qui à Persis i-
tidem captiui abducti fuerant, innotuit. Milas sa-
nè Persicus miles fuerat, mutatoque viuendi mo-
re, Apostolicum sequutus est institutum. Et oppi-
di cuiusdam in Perside episcopus factus, quum se-
pe multas graueſque sustinuiſſet plagas, vbi ne-
minem Christianam religionem amplecti velle
animaduertit, + dira incolis imprecatus, inde dif-
cessit. Non longè verò post, quum primarium i-
bi magistratum gerentes + maiestatem regiam
lēſiſſent, adducto eò exercitu longè maximo, Per-
sa, oppidum diruit, locumque eius bobus aratro
iunctis proſcidit, & tanquam agrum conſeuit. Mi-
las autem ex eo oppido, sicuti dixi, discedens, sola
pera in qua sacrum Euangeliorum librum serua-
bat, accepta, Hierosolyma precationis ergo venit.
Deinde Ægyptum, ad visendos ibi Monachos, pe-
tiit. Quantus autem vir is immensis miraculis edē
dis, mortuisque adeò restituendis fuerit, Syri ipsi,
qui vitam & res eius gestas in literarum memoriā
retulerunt, libris suis testabuntur. Mihi satis fuerit,
hæc tantum de eo dixiſſe, eorumque duntaxat me-
minisse, qui apud Persas sub Sapore diuinum susti-
nuere agonem, Aegrè enim quisquam numerum
inierit, & qui nam, & vnde fuerint, aut quomodo,
quæue subierint supplicia. Varij namque, multo-
rumque generum cru ciatuū apud Persas sunt mo-
di: qui in eis etiam cum ambitione quadam, lau-
dem & gloriam maximè ostentant. Quantum au-
tem ratione complecti licet, eorum qui tum ibi
martyrium absoluerunt, & alicuius fuere nominis
viri & mulieres, extra multitudinem eam quæ nu-
merum excedit, ad millia sedecim fuisse dicuntur.
Quorum nomina recensere operosum iudicâtes,
qui Edessæ sunt, Persæ & Syri Christiani, hoc tan-
tummodo memoriæ commendarunt.

CAPVT XXXVIII.

OSTEAQUAM autem laudatissimus
Imperator, Christicolis ibi ita af-
fligi intellexit, ægrè id ferens, ma-
gnopere est perturbatus. Et para-
tus quidem ad opem illis feren-
dam erat: sed quod faceret vt illi
eo quoque loco quietam ducerent vitam, non ha-
bebat. Sedenim accidit vt legati tum ex Perside ei
adessent: quorum optatis quum satisfecisset, rectè
se facturum putauit, si Sapori de Christianis qui
sub eius regno essent, quidquam etiam significa-
ret. Itaque epistolam ad eum, dignam profectò il-
lam quæ maximè celebretur, dedit: maximam se il-
li debiturum esse gratiam ostendēs, si quietem eis
qui sacra Christi colerent, permitteret. Neque ef-
se quòd religionis eius caremonias criminaretur:
quippe illos non victimis mactatis, quemadmodū
ipſos, sed incruentis gaudere sacrificiis: & preces
ad Deum fundere, cui non effusus sanguis gratus
esset, sed anima virtutem sincerè exhibens, & dog-
mata veræ pietati maximè conuenientia. Proinde
laudandos eos esse magis, qui sibi ita credendum,
Deumque colendum statuerent. Ad hæc Deum il-
lum propitium habiturum esse recepit, si Christia-
norum pietati consulendum putaret. Atque ad id
indicandum, Galienum illum & Valerianum, præ-
terea verò ea quæ sub ipſo accidissent, produxit.

*Constantini
ad Saporem
Persarū regē
pro Christiā-
nis epistola.*

*Exempla,
Christi perse*

Illos enim, tantisper dum Christianos quiescere D
palsi essent, facile imperij cursum tenuisse: eosdē
autem, potissimum verò Valerianum, posteaquā,
sicuti reliqui Imperatores Romani, persecutio-
nem aduersus Christianos excitasset, ab ipſis Per-
sis victum, in discrimen diuinæ vindictæ incidisse,
& apud eos captiuum miserè vitam finiſſe. Sedenim
sibi ipſi, propter fidem in Christum, Deum
opitulatorem fuisse, omnemque inde Romani im-
perij dirionem ab ipſo vsque occidentali Oceano,
cum bona Orientis parte, in potestatem suam per-
uenisse: multa à se bella confecta, & de grauibus
tyrannis diuino nutu tropæa esse statuta. Ad quas
res nihil sibi opus fuisse vel hostiarum mactatio-
ne, vel varum ariolorumque prædicatione: sed ad vi-
ctoriam omnem satis fuisse, solam Crucis, quæ co-
piis suis præerit, armaturam, & orationem præte-
rea sanguinis prorsus expertem. Ad finem porrò
epistolæ hæc etiam verba afferit. Hoc hominum
genere, Christianorum dico (de his enim mihi est
sermo omnis) quomodo me elatum iri læticia pu-
tes, si audiam, Perlarum quoque res florentissimas,
pro eo atque cupio, plurimam exornari? vt res si-
mul & tibi pulcherrimè, & illis itidem optimè, at-
que ita vtriusque ex æquo feliciter eant. Sic namque
vniuersitatis huius Deum clementem habiturus
esses, & benignum. Hos igitur, quando ea amplitu-
dine es, tibi commendo. Hos ipſos, quoniam pie-
tate quoque præclarus es, tibi trado. Hos congruè
tibi humanitate & beneuolentia complectere, à
te ipſo simul, & à nobis, per fidem, immensam in-
iturus gratiam. Tanta diuino huic viro, de omni-
bus qui vbiuis locorum in cognitionem Christi
venissent, inerat sollicitudo. Quapropter talis quū
fuerit, abunde quoque diuina cura fretus, Europa,
Libya, & plurimis Asiæ prouinciis dirioni suæ sub-
iectis, subditis suis, qui perlibenter ei paruere, be-
neuolis vsus est. Iam verò & ex barbaris plurimi,
partim sua sponte, partim bello subacti, non gra-
uatè eum coluere. Vbique denique tropæa excita-
ta, victorem Imperatorem eum promulgarunt.

CAPVT XXXIX.

TQ; ipse quidem eiusmodi actio- F
nibus suis efflicim religionem no-
stram auctam honestatamque voluit.
Sed & ipta per se ipsam in magna fuit
gloria, per eos quitem ad virtutem
aspirabant, homines. Multi enim adhuc ex Con-
fessoribus superstites erant, in ecclesiis enitentes.
Quinetiam celebrem eam reddidere, fidemque am-
pliore gloria auxere, morum splendore, qui eo tē-
pore monasticam solitariamque consecrabantur
vitam. Nam veluti arcana & diuina quædam res,
coelitus ad homines delapsa est hæc Philosophia:
quippe quæ & disciplinarum artes, & disputatio-
num nugas, vt quæ superuacaneæ sint, ociumque
quod in studiis melioribus poni queat, sibi vendi-
cent, impedimentoque adeò ad puritatē vitæ sint,
prorsus negligat: solaque natia vtens virtute, ea
quæ ad illam perficiendam, & ad vitia tollenda fa-
ciunt, doceat & excolat: quæ verò inter hæc habē-
tur media, eorum nullam ducat rationem, prorsus
autem circa res versetur honestas: atque eos qui à
vitiis longè absint, virtutem autem minus conse-
ctentur,

*quosdam
principibus
res esse adu-
sas, defenso-
ribus autem
Christianis
secundum.*

*Amplissi-
ma pietas
Constantini
fructus.
Subditorum
benivolentia.
Barbarorum
motuum ob-
seruantia.
Victoria in-
signes.*

*Religio Chri-
stiana sub Cō-
stantino per-
sepsam quo-
que florens.*

*Propter Con-
fessores adhuc
superstites, et
propter Mo-
nachos.
Describitur
vera vita
Monastica,
qualis omni-
no etiam esse
debet Chri-
stiana.*

Actentur, prauos atque improbos censeat. Non enim ostentationem, sed actionem virtutis admittit: nihili prorsus eam, quæ ab hominibus prouenit, gloriam faciens. Et quum generosè fortiterque animæ perturbationes expugnat, tum necessarias naturæ res parum admodum curat, vilipendens etiam quascunque corporis imbecillitates. Viribus autem à diuina mente acceptis, ad immortalē illam mentem sublimis tollitur, nocte diēque illam cogitans atque intuens: mirificis etiam modis colens, continuisque precibus conciliās. Puritate verò animi, bonorumque operum factis, ad sinceritatem religionis grassans: externas expiationes, & quæcunque eius generis sunt, lustrationes despuit, & vnum piaculum esse peccatum ipsum putat. Atque ita rebus externis superior facta, imperiūq; (vt ita dicam) in eas obrinēs neq; ab inordinata vita, neque ab vlla necessitate, ab honesto debitōq; proposito suo trāsuerſa agitur, neq; cōtumeliis affecta perturbatur. Sed neq; indignum quidquam patiens, vindictam meditat. Tantum etiam abest, vt vel moribus, vel rerum necessariarū inopia, eam adurgens, de statu suo deturbet, vt talibus quoque erumnis magis lætetur, generositatem & mansuetudinem suam declans. Per vitam itidem omnem illud studet, vt quàm minimo indigeat, atque quantum humanæ naturæ captus permittit, proximè ad Deum accedere nititur. † Transitum autem, siue diuerticulum præsentem existimans esse vitam, neque occupationibus negotiorum irretitur, neque prouidentia rerum præsentium tenetur. Et habitum hominis † succinctum expeditūque, qui nullis sit superfluis rebus oneratus, laudans, ad futuram respicit beatitudinem, felicemque illam quietem expectat: omni quoque erga Deum pietate, in animo suo, veluti in domicilio excepta, verborum fœditatem, vt rem ingratam, repudiat. Quas enim illa actiones à moribus suis lôgè proſcripsit, earum neque mentionem verbis facere sustinet. Naturæ verò necessitates paulatim constringens, & carnem moderatione domans, lasciuiam castitate comprimit, iniusticiam æquitatis amussi propellit, mendacium exigit veritate, composito viuendi more omnem accidit inæqualitatem. † Familiarius etiam pro societate humana se hominū moribus accommodando: & proximorum animis conformando, bene viuendi institutum confirmat: extraneorum simul & amicorum, vt eis prouideat, curam habet: egentium res suas, & opes ducit esse communes, & quæ cuique debentur tribuit. Gaudet illa cum gaudentibus, mœrentibus nihil non adhibet consolationis. In summa, ad id † quod reuera summum bonum est, studium omne conuertens, sermonibus castis & cogitationibus spiritualibus se ipsam erudit, cultum formæ superfluum prorsus negligit, maledicta magno opere auersatur: colloquia cum veneratione & honoris præfatione ingreditur, auditorem prius veluti medicamento curans. Lôgè ab ea abest iracundia, conuicium, iurgium. Quod enim vera ratione prædita est, irrationalem omnem declinat motum: & vt semel dicam, perturbationum, quæ vel in anima, vel in corpore sunt, omnium domina existit. Verum enim uerò autorem diuinæ illius Philosophiæ quidam laudant: Heliam illum

† æmulatorem, quidam verò Ioannem Baptistam. Philon autem ille, genere Hebræus, secta autem Pythagoreus, temporibus suis Iudæos quosdam, viros graues & venerandos, dicit in regione quadam frequentes habente tumulos, circa lacum Maræoticum ad Alexandriam pertinentem, prouum philosophandi morem complexos esse: quorum domicilia, vitæ consuetudinem, aliæque instituta omnia, talia aliquis esse ex descriptione eius colligat, qualia præci apud Aegyptios Monachi sunt consecrati. Nam vitæ id genus ingressi, possessiones suas propinquis relinquebant: ac rebus omnibus nuncio remisso, extra oppida vivebant, atque in hortis quibusdam & agris solis habitabant. Erant autem eis & mansiones, quæ monasteria rectè dicantur, vbi solitarij cum grauitate & sanctitate sacris initiabantur, carminibusque diuinis, hymnis & psalmis Deum laudabant atque colebant. Nullus horum prius cibū, quàm sol occidisset, capiebat. Fuere etiam, qui tribus aut pluribus quoque diebus sine alimento perseverarent: viño autem & sanguinolentis prorsus abstinerent, certisque diebus consultò humi decumberent. Cibus eis erat panis, sal, & hysopum: potus, aqua. Prope eos mulieres etiam vetulas fuisse scribit, quæ philosophiæ eius amore, eundem vitæ cursum delegerint. Quapropter & † consilio voluntario cœlibatum consecratur, vitam ita transigebant. Philon sanè in libro quem de Vita contemplatiua, siue supplicum, inscripsit, memoriæ hæc mandauit. Videtur autem eos significare, qui ex Hebræis tum nuper admodum Christianismum susceperint, Iudaicis adhuc opinionibus præditos, morēsque eorum seruantes. In nulla enim gente alia, præterquam apud nos, talē vitæ institutum inueniatur. Equidē ab illis Aegyptiis tā opere hoc viuendi genus inualuisse conicio. Sunt verò qui dicunt, persequutionū tempora huic instituto derepentè primū causam præbuisse. Quum enim à tyrannis religio exagigaretur: qui sibi fuga consulebant, in montibus intonsis & saltibus quibusdam versabantur, in quibus ne deprehensū caperentur, de industria errabundi sedes mutabant. Et quum ei vitæ assueuissent, paulatim deinceps institutum id ad mortem vsq; producebant: & ad magna incrementa, multis per æmulationem, conuersationem talem & vitam subeuntibus, transmittabant.

CAPIT. XL.

Edenim siue Aegyptij, seu priores illi, quos diximus, aut etiam iij quicumq; instituti huius autores fuerunt, & eiusmodi philosophia aliis præire, illud quidē certè nemo non confitetur, ad summū, & moribus ipsis, & accurata viuendi ratione, institutū hoc, ita vt opinio obtinet, exercuisse celebrē illum & magnū Antonium: quem tum in Aegypti montibus viuentem, propter virtutis præstantiam, germanum sibi amicū fecit clarissimus Imperator Constantinus, frequētibus ad eum datis literis hominem honorans, & vt † de instituta

Philo Iudæus sub Iudæorum quorundam nomine, primorum ad Alexandriam, & in Aegypto, Christianorum monachorum institutum descripsit.

Dietæ monastica.

Aſtetrica.

ἡρώδης ἰουδῆος τῆν ἀγῶνιαν ἀκούσας.

Persequutio nam tempora plurimos Monachos fecerunt.

Antonius magnus Monachus.

† ἡρώδης αἰπεῖρος Νίκεφ. π. π. ἂν ἡ ἰστορ. Σεξ. hoc est, de rebus quibus indigere.

α τὴ πρῶτη τῆς παρ' αὐτοῦ φησὶ μὲν Νικηφόρος τῷ γίνεσθαι τὸν Ἰσακρίδου, Σοζο. lib. 1. cap. 13. hoc est, clero loco natum. β δὲ μὲν αὐτῷ ἀπαλάξ τῶν πρὸς αὐτῶν πλὴν ἀρεθῶν Νικηφόρος τῶν πρὸς ἀρεθῶν. Σοζο. hoc est, Αἰγυπτiorum monachum. *Monastica Antonij politica. Hæresis sententia. † αὐτῶν.*

Formosa mollitia.

Menti bona nil opus est literis.

ἀναλογίαν οὐκ.

Antonius non magnū esse putans, futura prædicare & prædicare.

Para bastisudo.

Optimum Christiana,

Astis suis se certiolem faceret, rogans. Fuit autem is genere Ægyptius, primas in patria sua partes ferens, in vico cui nomen erat Conia orrus, qui finitimus est Arcadum, quæ apud Ægyptios est Heracleæ. In iuuenili autem ætate, relictus à patribus orphanus, quidquid ei fuit agri, loci eius incolis donauit, reliquam substantiam egentibus distribuit. Ita enim decere existimauit, ut qui philosophari constitisset, non solum pecunias relinqueret, sed etiam pro eo atque deceret, inopibus eas expenderet. Sanè quidem qui tum rebus pulchris vacarent, eis se coniungens, quæ in unoquoque eorum præstantissima essent, ea est æmulatus. Quod nanque sciret optimam quamque vitam consuetudine dulcem gratamque fieri, quæ uis grauis primùm sit & molesta, in compendiosis perfectisque se magis exercuit virtutibus. Et quotidie quasi principio iacto, magis ac magis in vniuersa animi moderatione proficiebat, nouam quandam & vigentem indies præ se ferens alacritatem. Et corporis quidem voluptates erumnis eius iugibus suppressit, animæ autem inordinatos impetus pertinacia propositi sui constrinxit. Semel autem interdum post occasum solem cibum sumpsit. Per sæpe verò biduum totum, quandoque etiam triduum, escas non attingit. Cibus ei erat panis, obsonium simplex sal, potum præterfluens torrens præbuit. Per totam autem semper, ut sic dicam, vigilans noctem, aliquam etiam diei partem precationibus dabat. Quod sicubi somnus ei obrepisset, breuis is admodum fuit: humi verò in nudo solo plurimùm cubabat. Et omnino olei simul vnguin, & lauationis vsui renunciauerat: quòd illum non latèret, robustum quoque & firmum corporis habitum humidis sensim ad molliem & luxum conuerti. Haud vnquam eum à quopiam nudum esse visum tradunt. Et quum literas ipse non didicit, tum neque earum peritos admiratus est. Mentem verò bonam ut literis ipsis antiquiorem, taliùmque aded artium inuentricem, valde laudauit. Quin neque iis quidquam opus esse dixit, si mens per seipsam valida sit. Mitis porro atque humanus, ut non magis alius quicquam, & in colloquiis graciosus maximè, atque item acutus & inuictusque fuit. In disputationibus præcipuè, etiam si qui interdum contentiosè cum eo confisterentur, ne perturbaretur, seruabat. Præstantiori siquidem sapientia quadam, & nouo more, vnà cum diuina prudentia, temerè illarum contentionis studium facillè cōtrahere, & ad moderationem conformare nouerat. Vehementiam autem colloquutorum temperans, mores eorum simul reddebat meliores. Diuinam inde cognitionem atque etiam præcognitionè cōsequutus nihil admodum esse iudicabat futura præuidere: vanumque etiam, quod in ea re collocaretur, studium esse dicebat. Neque virtutem vllam esse docuit diuinare: quòd è diuerso, neque in vitio, cuius gratia pœnam quis metuat, sit, futurum non nosse. Cæterum vnum illud beatitudinis esse existimabat, ritè Deum colere, legesque eius & mandata inuiolata seruare. Si cui autem amor futura cognoscendi incesat, puram modò, inquit, habeat animam, & futuri perspectio eum consequetur, Deo veluti per speculum aliquod cognitionè futuri exhibente. Socordiam autem detestans,

omnes qui rectè viuere vellent, admonuit, ut opus facerent: & ut seipsum quisque in iudicium & rationem diuino factorum abduceret, atque si quid contra decorum fecisset, ut id literis annotaret. Sic enim fore, ut seipsum vereatur homo, & deinceps ab absurdis animi motibus, ne multa annotata reperiat, abhorreat: fore etiam ut metuat, ne scriptura tali à quopiam deprehensa, improbus ipse manifestò inueniatur. Acriter quoque, si qui iniuriam accepissent, defendebat, eaque causa frequenter vrbes adibat. Multi namque eum accedentes, calamitatèsq; suas deplorantes, cogebant ut vrbes ingrederetur, & pro eis precator atque intercessor apud magistratus fieret. Illi porro plurimi faciebant, si ipsum viderent, & Sirenem verborum eius audirent, quum populum principibus magistratibusque obedire iuberet. Ipsi enim studio in primis fuit, latère, & in solis locis versari. Et quod eo esset animo, si quando in publicum prodiret, confecto quanta potuit celeritate, cuius gratia in urbem venerat, negotio, rursum se in solitudinem recipiebat. Siquidem dicere solitus erat, lethalem esse piscibus extrandas conuersationem: neque minus Monachum in periculum cœlestis vitæ & professionis sanctioris amittendæ venire, si moras in urbibus statat. Et quum iucundum se omnibus præbuit, tum ne summissus nimium & adulator esse videretur: præterea ne ex eo quòd ab omnibus honore afficeretur, quòdque ei quos iussisset, morem gererent, fastu & arrogantia efferretur, curauit: Scribenti aliquando Constantino ad se ut veniret, mirificè enim hominem amabat, detrectauit id primùm dicens: Siquidem ad Imperatorem venero, Antonius ero: sin minus, abbas Antonius. atque eo tandem modo ad illum adire sustinuit. Verùm hæc tanquam gustus quidam & exigua imago Antonij vitæ & instituti, sint exposita: ut ex his vniuersam eius, qualis fuerit philosophiam colligamus. Quam rebus omnibus optimus Athanasius, cui etiam fuit charissimus, copiosè memoriæ posteritatis literis mandauit: certaminibus eius contra demones, & artibus quas aduersus illos adinuenit, aliisque vitæ prodigiis & rebus quibusuis conscriptis, ut liber is monastici instituti ceu finis quidam esset. Itidem ut idè Athanasius in vita Syncretices fecit, ut, sicuti in hoc mulieres, ita in illo scripto viri, quod sequerentur institutum, tanquam in commentario expressum, haberent. Habuit autem discipulos multos, probatos admodum, & qui magistrum vitæ institutione, sapientiæ studio, & virtute reliqua satis feliciter retulerunt. Qui partim in Ægypto & Libya, partim in Palæstina, Syria & Arabia sunt philosophati. Præstantissimi sanè ij sunt, atque iidem successores eorum. Et profectò ingentis esset laboris, vel omnes qui Deo vitam suam dicarint inquirere, vel faciendâ ab eis addiscere: præsertim quum illi magna cura, ut & ipsi & eorū facta latèrent, studerint: non perinde scilicet, atque nostrorum temporum Monachi, facientes, qui fastu & ambitione inani insolenter per forum sese inferentes venditant. Multi sanè spectati fuerunt sectatores eius: & in primis Paulus ille, qui ex virtute Simplex est cognominatus. Quem ferunt rusticam vitam agentem, & cum formosa con-

atque etiam honesta vita præceptum, Virgiliano vno bono summo.

Oppressorū defensio.

ὠδύνη.

Quæd piscis in arido, hoc Monachus in oppido.

Moderatio animi.

Scitè Antonij doctrinam.

Athanasij vitam Antonij Monachi conscripsit.

F† ἡ τῶν βίῶν ὁμοιογενῶν. *In vita partimo, Syncretice inter factas Abbatis allegatur. Hieronymus. Athanasij librū de virginitate conscripsisse testatur. Discipuli & solitantes Antonij. Paulus Simplex. τὸ ποῦ ἡ βία κινῶ φησὶ τῆς ἐπιτομῆς.*

A iuge habitantem, & posteaquam eam + in flagranti crimine cum mœcho concumbentem vidisset, grauiter subridentem, adhibito iureiurando, conjunctioni eius renunciasse: eaque statim dimissa, ad Antonium peruenisse. Mitis verò admodum fuisse, & obedientiam præcipuè coluisse dicitur. Monasticis quibque studiis & exercitiis cum magistro contendit, omnem adhibente curam atque diligentiam, ne quid quod ab illo degeneraret, in imitatione eius deprehenderetur. Qui sanè testimonium ei perfectionis in optimo instituto, monasticæque philosophia perhibens, nihil ei deinceps præceptore opus esse dixit. Ipsum quippe per seipsum philosophari egregiè admodum, iam senem: qui scilicet studium id nõ à puero esset meditatus, sed non ita pridem ad certamen tale descendisset. Sed & Deus cœlitus, quæ de eo Antonius pronunciauerat, autoritate sua confirmauit: breuique ita clarum reddidit virum, vt melior etiam præceptore, ad dæmones lucta supplantandos atque propellendos, esset.

rius nuditatem cõspiceret, retroducere paululum D Theodorum iubet. Quum verò seipsum quoque nudum videre vereretur, diuino momento in sublimem sublatus, in vltiorem peruenit ripam. Vt autem Theodorus quoque satis madens transgressus, vltra Lycum (sic enim incolæ fossam eam nominabant) venit, vestemque & pedes Amon siccos vidit, precibus senem fatigans, causam eius rei vt sibi diceret petiit. Ille rectum id, quidquid esset, tacitumque esse voluit. Vt verò magis magisque Theodorus contendit, nihil se de petitione ea remissurum professus: Amon tandem pacto prius interposito, se viuo nemini id prolaturum, rem actam exponit. Quapropter is postea præstantioris cuiusdam naturæ virum cum esse credidit. Porro quòd etiam præcognitionis diuinæ plenus fuerit, id quod nunc dicimus, satis indicabit. Puer quidam parentum iniustorum à rabido cane morsus, in ea expectatione, vt quamprimùm moreretur, erat. Ille: Non ego, inquit, sed vos, siquidem voleris, eum curabitis. si enim, quem surripuistis bouem, dominis suis restituere E volueritis, statim malo omni puer liberabitur. Bos redditus est, & periculum omne conestitum profugiens, vacuum erumnæ omnis puerum reliquit. Quum autem aliquo post tempore Amon decederet, animam eius Antonius dicitur in cœlũ deduci vidisse, diuinis virtutibus eam comitantibus, venerationeque & stipatione multa, atque etiam ineffabili quodam hymnorum catmine prosequentibus. Et quum, qui tum cum Antonio erant, per consternationem in aerem suspiciente, & rei tantæ faciem admirante, causam ab eo requirerent: ille visum id haudquaquam occultum habuit. Et verba eius re ipsa sunt confirmata. Postquam enim à Scti multi venere, & tempus obitus Amon indicauere, illud ipsum tempus esse cognitum est, quum Antonius stupore correptus in cœlos suspexit. Vterque sanè meritò beatus habendus: Amon quidem, quòd sic è vita præsentis sit subductus: Antonius verò, quòd eum Deus visione ea sit dignatus: quum quidem inter vtriusque habitationis locum, magnum interuallum atque dierum aliquot intercederet iter. Atque F hæc quidem de Antonio & Amon, memoriæ sunt prodita. Eodem verò tempore, & in Olympo Bithyniæ Eutychnianus ille versatus, monasticæ philosophiæ nauauit. Tantopere siquidem per virtutem diuinæ gratiæ particeps est factus, vt miracula & prodigia plurima ediderit, morbósque incurabiles sanauerit. Quapropter Constantinus quoque Imperator magno studio amicitiam consuetudinemque eius ambiuit. Accidit tum, vt ex Imperatoris satellitio quidam, tyrannidis affectu suspectus, & circa Olympum occultatus, captusque in vincula sit coniectus. Et quòd perquam acerbè in carcere cruciaretur, propinqui & cognati eius Eutychnianum conuenientes, vt legationem precationeq; pro eo apud Imperatorẽ susciperet, atque aliquo modo prouideret, vt interea vinculis liberaretur, ne scilicet ante legationem obitam acerbitate tormentorum interiret, rogarunt. Atq; ille ad carceris custodes, vt hominem vinculis leuarent, oratum misit. Vt verò illi petitioni eius non acquieuerit, ipsemet ad carcerem venit. Et ecce custodiæ portæ sua sponte claustris

Amon diuina virtute vltra Lycum fossam transfertur.

Aliud Antonius miraculum.

Antonius Amonum morientis idem ab eo diffusus animam in cœlum ferri vidit.

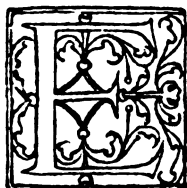
Eutychnianus monachus.

Secr. lib. 1. cap. 13.

Is vinculis ad mortem condemnatum liberat.

B

CAPVT XLII.

Adem tempore & Amon ille Ægyptius itidem viguit, qui à propinquis & familiaribus coactus, vxorem quidem dixit: cum ea tamen coniugij more, vt viri consueuere, congressus non est. Quum nanque nuptiarum dies aduenisset, & sponsa, sicuti fieri assoler, in thalamum eius deducta esset, solus cum sola colloquutus, finem iam suum nuptias habere dixit: & magnum quiddam fore, si virgines vitam exigent, docuit: præmiaque cœlibatus commemorans, persuadere ei conatus est, vt solitariam pro se vterque sectaretur vitam. Et puella quidem verba eius laudibus extulit, segregari tamen ab eo prorsus noluit. Itaque Amon decem & octo annos cum ea vixit, seorsim cubans, & quod secundum Deum est vitæ institutum colens. Muliercula verò æmulatione illius, & ipsa spe animoque erecta, iniquum esse existimauit, sua causa tantum + virum in obscuro latere: & vtrunque potius ab altero segregarum, pietatem exercere debere censens, separari à viro petiit. Atque ille relicta mulieri domo, ipse meridiem versus ad lacum Maream, in solitudine, circum Sctin & Netriæ montem, duos & viginti annos Monasticam est philosophatus, bis quotannis adire & visere mulierem solitus. Multos & hic veluti dux habuit sectatores, & multa diuina edidit opera. Multa dicta eius memorantur, quæ ab Ægyptiis monachis, accuratè talia & studiose inquirere, veterumque monachorum facinoribus, siue in scriptum sint relata, siue minus, delectari solitis, per temporum successiõnem percepta, hodie quoque feruntur, auditoribus perquam iucunda. Quorum vt gustum aliquem proponamus, hæc subiungere libet. Petebat magnus iste vir solitudinem quandam, cum discipulo suo Theodoro: quumque fossam quandam vndis scilicet repletam traicere opus haberent, ne vestes alius attollentes, alter alte-

la virtute...

Ant A...

Sponsa...

C

Sciunt...

Y...

A fractis, ad viri presentiam statim patuere, & compedes ferreae, numellae, vinculaque ceruicis vincuntur relinquentia, cum strepitu delapsa sunt, & huc atque illuc dispersa. Deinde ad Imperatorem, qui tum Byzantij erat, profectus, illic reum condemnatum supplicio liberavit. Nihil enim Constantino difficile aut molestum fuit, quod vir ille peteret, quem vehementer amabat, & magno in honore habebat. Fama autem fert, Eutychnianum postea + ad Nouati haeresim descivisse, & ea quae ei inerat gratia excidisse. Et haec quidem, aliqua ex parte, nobis de Monachorum itinere & philosophia sint dicta. Qui autem talia scrutari volent, multos inueniet libros, in quibus plurimi, qui ea aetate atque deinceps integritate vitae enituerent, commemorantur. Potissimum verò, quae de iis Lausus Praepositus conscripsit. Multam quoque & vtilem de eis historiam Sophronius Hierosolimitanus nobis reliquit, Prati & noui Paradisi titulo, scripto ei indito.

Lausus praepositus, & Sophronius Hierosolimitanus, de Monachis sanctis scripserunt.

αἰτιατὴν δὲ τῆν Νουατίαν τὸν ἀγιοβίον οὐ θέας ἔδειξεν· μὲν γὰρ ἔστι, & c. Sozom. lib. 1. cap. 14. hoc est, Nouatia

normum haeresis quum esset, gratia diuina particeps fuit.

Et a ceteris apud Sozom. in principio narrationis de Eutychnia non posita sunt. Nicephorus autem in toto hoc opere Nouatiam esse iniquior.

De Spiridone ouium similes & hominum pastore, rustico videlicet, & Trimmithus in Cypro episcopo, eiusque miracula.

Fures diuinis per miraculum vineti, ad meliorem frugem redacti.

CAPVT XLII.

Vando quidem verò & Spiridonis, & Nicolai mentionem me facturum esse recepi, hoc loco fidem mihi liberandam esse duxi. De aliis namque Confessoribus & Hierarchis, qui innumerabilia & mirifica passi sunt & fecerunt, & quorum multi, quae in eis fuit, gratiae robore mortuos quoque excitauerunt, supra exposuimus. Ipsi quidem diuo Spiridoni tanta diuini spiritus incessit gratia, ut quae de eo celebratur fama hoc quoque tempore, virtutem eius altiuere possit. Rusticus enim cum esset, coniugemque in matrimonio, & liberos ex ea susceptos haberet, non propterea in rebus diuinis deterior aliquo fuit. Tanta namque is sanctitate erat, ut & a pastorali vita non abhorreret (Trimmithus autem, quae vna in Cypro insula urbium est, forte ei obuenerat) a fastu tam alienus, ut eodem in loco & oues pabulo, & homines doctrina atque vitae exemplo pasceret optimè. Quum autem multa sint, quae de eo liber in ipsius vitam compositus recenset, ne locordiae sustineam crimen, neue rursus extra propositum longius digredi videar, duorum aut trium egregiorum eius factorum meminerò. Fures aliquando noctu irruisse dicuntur in sancti viri ouile, insidias gregi eius tendentes, & clam oues aliquot rapere conantes. E quum nemo eis compedes iniiceret, derepente diuinitus vineti sunt, Aurora illucescente, magnus ille vir adest, manus eorum post terga redactas inuenit, subridet: vincula illa, quae sub oculis non caderent, soluit: docens eos admonet, licuisse illis si quid petiissent, accipere: neque opus fuisse, cur noctu se erumnose fatigaret: mores eorum ad meliorem vitam, ut iusto quaestu vitam tolerarent, transformat: & postremò erumnarum eorum misertus, Abite, inquit, & arietem hunc accipite, ne noctem hanc frustra peruigilasse videam.

* Spiridonem istum, cum episcopus esset, oues pascere non potuisse, per summam humilitatem & simplicitatem, Suid. scribit. Quod in veterum episcoporum paupertate, non adeo mirum fuit. Eidem Deo ante tempus, promissam mortuorum resurrectionem, per filiam eius rediit, exhibuit. Secret. lib. 1. cap. 12.

mini: reprehensionemque mihi, propter toleratos domi meae labores, veluti qui vacui abieritis, impingatis. Vnum hoc est quod à Spiridone, non sine admiratione factum est. Nec illud quidem non admiratione dignum. Erat beato illi filia Irene, germana tanti patris puella. Apud hanc ex notis quidam magni precij gestamen atque + ornamentum deposuit. Illa ut rem certam tutamque sequeretur, domi quidquid id erat defossam, terrae seruadum credidit: nec ita multo post, nullo eius rei indicio post se relicto, è vita migravit. Venit breui qui id deposuerat & nunc incusando, nunc orando, molestus erat Spiridoni. Ut verò gestamine tali diu multumque domi quaesito, id non inuenit, suam ipsius senex putauit esse calamitatem: hospitis, qui tantopere lugeret, capillum conscinderet, ac sese prorsus conficeret, iacturam. Itaque, Agedum (inquit) ad filiae sepulchrum eamus, eamque interrogemus. Vbi è ventum, nominatim filiam vocans Spiridon interrogat, quoniam loco gestamen deposuerit? Ibi illa subito apprensens, beato illi rem omnem exactè exponit, & rursus sepulchrum subit. Spiridon porrò ornamentum, quo illa loco indicauerat, inuentum, homini reddit, eumque dimittit. Alteri quoque indigenti homini, & inopia magna circumuento, serpentem ad sepem & maceriam se volentem, in aurum conuertit, eumque illi dedit, ut eo mutuum pecuniam sumens vteretur, penuriamque suam solaretur. Ceterum, quum se ille inopia depulsa aliquantum locupletasset, Spiridon serpentem ita ut tum erat, ad locum suum circa sepem reposuit. Qui viri sancti precatione, pristina recepta natura, rursus reptans, ac sese circumuolens, latebras suas intrauit. Verum enim uerò illud quoque factum eius ut memorem, conuenire mihi visum est. Mos beato illi erat, semen-tem & fructus qui ei prouenissent, vendenti, partim pauperibus largiri, partim sine scœnore vendendo dare. Siue igitur daret, seu acciperet quidquam, non id per manus eius gerebatur: sed quae ei erat repositoria cella, ad se venientibus commonstrata, vel accipere eos, vel vsui acceptum reponere iubebat. Quidam sanè qui mutuum ab eo acceperat, ut debitum redderet, ad eum venit, quum autem is more solito, cellae rursus inferre quod acceperat, iussus esset, reponens id, sustulit potius. Non enim tantum debitum non reddidit, sed insuper aliquid quoque harpagatum secum ferens abiit: ita tamen, quasi mutuum dissoluisset. Sedenim celare factum non potuit. Aliquanto namque tempore post rursus illum, mutuum accipere volens, conuenit. Et ille ex consuetudine sua hominem ad loculos granarios mittens, metiri quantum vellet, iussit. Ut autem is nihil ibi frumenti inuenit, id patri significauit. Ibi ille: Mirum profectò, inquit, si vni tibi cella vacua videtur. Quapropter considerare conuenit, an quum prius nihil reposueris, recipere nunc quidquam conere. Sciens enim esto, nisi fallaciae quidquam subsit, voti te compotem fore. Vade ergo denuò cum certa, te inuenturum esse, fiducia. Atque ita ille demum deprehensus, veniam fraudis petiuit. Tale quiddam alij quoque, qui oues à viro sancto mercabatur, euenit. Centum erant, quas emerat. At ille capram vnam insuper annumerauerat: quae quum ab illo vi traheretur, ipsa minimè sequebatur. quodam-

† κοοπιου.

Filia Spiridoni Irene è sepulchro id est mortua patris, quo loco ornamentum apud se ab hospite depositum recondiderit, ostendit.

Miraculum huic prope simile de diuino Stanislao Cracouensi apud Polonos episcopo ferunt.

Serpens in aurum reseruit.

Insidias cum modataris miraculo in officio esse docent.

Insidias videtur captor.

A modo enim resistens, balatu hominis iniquitatem traducebat. Et ille, quum nihil non ageret, in humeros tandem eam sustulit. capella autem & calcibus & cornibus ceruicem eius acrius petens, delapsa est, & in stabulum suum recurrit. Quod ubi Spiridon cognouit, illi ut ritè metiretur & numeraret, suasilit. Atque ubi ille factum statim confessus est, hic noxam remisit, capramque sequi illum iussit: quod alacriter sanè illa faciens, sua sponte emptorem est sequuta, interdum etiam eundem properans præcessit. Pulchra quidem sunt hæc. Constantiam verò eius viri, ecclesiastico ritu seruando, simplicitatèmq; diuinis traditionibus colendis, quomodo silentio præteream? Conuentus aliquando agebatur, in quo Triphyllius ille quoque erat, † Ledrensis episcopus, literarum artibus probè eruditus, & legibus discendis diu Beryti versatus. Hic episcoporum iussu populum docens, Spiridone præsentem, quum dictum quoddam referre deberet: quo Christus ad paralyticum est usus, illud scilicet, Tolle grabatum tuum, & ambula: † pro grabato, lectum dixit. Quod moleste ferens Spiridon: Non tu quidem, inquit, præstantior es eo qui grabatum dixit qui igitur, malum, pudor ille est, verbis illius cum decore non velle uti? Atque his dictis, in conspectu omnium episcopali sede exurgens, fastum & supercilium eorum qui oratione affectata sese effertent, contrahere est conatus. Rectè enim id facere potuit, quamuis apertus omnino & simplex esset: Magna quippe dignitate gloriaq; venerandus, propter mirifica quæ edebat opera, atque ætate prouectiore, sincere & grauius episcopali munere gerendo clarus erat. Sed & quàm fuerit in amicis accipiendis dexter & humanus, ostendam. Magnum quadragesimæ ieiunium agebatur, & ex amicis quidam ad eum ex itinere longinquo venit, & quidam eo quo ipse ieiunaret tempore. Certis enim quibusdam diebus à cibo omni abstinens, postea velcebatur. Illum igitur sacratis eis diebus venientem, quum de itinere festum videret, hiliæ suæ ut pedes illius lauaret, mentamque proponeret, præcepit. Atque illa ubi neq; panem neque farinam domi esse, propter præsentem abstinentiam & ieiunium, dixit: precatione ipse facta, † succidiam ad focum pendentem recipere eâ, & quamprimum ad ignem torrere iussit. Et ut assa satis fuit, hospiti & ipse assidens, cibosq; manus admouens, comedit, & amicum ut itidem faceret est hortatus. Atque ille quum detrectaret. Christianum se esse dicens, neque tali tempore eiuscemodi esca indigere confirmans: Spiridon illum, ne quidquid id esset cibi, pro ea rerum inopia aspernaretur, admonuit. diuinum enim oraculum extare, quod mundis omnia munda esse declarèt. Multa porrò alia hisce similia ab illo acta, institutum nostrum commemorare non permittit, quæ Rufinus primùm Romano exposuit sermone, aliæque præterea plurima ad rem Ecclesiasticam pertinentia. Et de Spiridone hæctenus. Floruit etiam tum Nicolaus, a-

*In illis partibus
virescit.
Beryti omnia
preclara do-
cedarum la-
qua scibula
fuit.
ei iurati in-
ti quædam
hæctenus.*

*Spiridon in
accipiendo
bisque bene-
gnus & offi-
ciosus.
Magnum
quadragesi-
mæ ieiunium.
Officia boni
fratris.*

*Tum in con-
suetudine
sua
virescit.*

*Spiridonem
ad hostias ad-
dè proponit.*

D pud Myra Lyciæ episcopus, Spiridoni, vita, mo- dum simplicitate, naturæque conuenientia par: nec non miraculis, & accurata certaque doctrinæ obseruantia perquam celebris. Huic ea fuisse dicitur gratia, ut qui cum complecteretur, familiari- usque secum ex animo colloqueretur, diuini quid- dam doni hauriret, momentumque inde aliquod reciperet, vitæ ad optima quæque opera confor- mandæ. Eius actiones veluti omnibus notas, præ- termitto. Par istis etiam fuit Parthenius, vrbis v- nius in Helleponto episcopus, vitæ splendore, humanitate, & prodigiis ingentibus clarus, adeo ut accepta à Deo potestate, mortuos excitaret, dæ- monibus imperarit, & variorum morborum cu- rator gratuitus ac promptus fuerit. Ac de his hæ- ctenus. Ad hunc scilicet modum, doctrina fidei in nationibus, solitudinibus, & vrbibus omnibus, ma- gno consensu frequentata est: atq; in ecclesia Dei indies incrementis suis eluxit, in cælum vsque sub- lata. Cæterùm hisce dimissis, orationem ad ea quæ in ecclesia gesta sunt, rursum conuertam.

*Nicolaus
Myrorum in
Lycia episco-
pus, alacerrus
Nicolai Mi-
rifici annuo-
lus & deceps-
sor.*

*Parthenius
Helleponto-
niacus episco-
pus.*

CAPIT. XLIII.

E Audatissimus quidem ipse impe- rator, omnem mouebat funem, ut religio nostra magis ac magis augetetur, & incrementa sua ca- peret, quippe qui Apostolico cœ- lestique prorius esset animo. Inter ecclesiarum præsides, rerumque sacrarum ma- gistratus tum erant, qui non solum cum illo ædifi- candum, verùm etiam destruendum sibi, & eccle- siæ fundamenta funditùs euertendum statuerant: sicuti stilo progressi ostendemus. Arius enim Syn- nodi ipsius atque Imperatoris calculo condemna- tus, & exilio mactatus fuerat: atque itidem Euse- bii Nicomedienensis, sectatorisque eius, qui profes- sioni quidem fidei subscripserant, Arii au- tem exautorationem sententiis suis comprobare noluerant. Et Arius non longè post Nicænam Syn- nodum ab exilio quidem est reuocatus, Alexan- driam autè ire prohibitus. Cæterùm postea quo- que ei ab Eusebio, post palinodiam & recantatio- nem, reditus in eam vrbè impetratus est: id quod suo loco dicitur. Breui quoque & Eusebius & Theognis ecclesias suas receperunt: eis qui in eor- um locum surrogati fuerant, Amphione Nico- media, & Chresto Nicæa eiectis. Quum nanque pœnitentiæ libellum primariis episcopis misissent, Imperatoris iussu sunt reuocati. Libellus autem is- de verbo ad verbum talis fuit: Quum quidem cal- culis vestris ante iudicium factum, à pietate ve- stra damnati simus, filere debuissimus de pietatis vestræ decretis. Quandoquidem verò absurdum fuerit, silentio ipso sycophantiæ opinionem & in- ducium contra nos ipsos præbere: eam ipsam ob causam ad vos referimus, nos professioni fidei cõ- sensisse, sententiæque *τομωσίου* & consubstantia- lis explorata, pacatos prorius fuisse, neque vlla ex parte hæresi adhæsisse. Certitudinis autem eccle- siarum causa, quæ nobis in mentem venerant, in medium protulimus. Atque ipsi tandem certò † persuasi, aliisque etiam quos oportebat itidem

*Alta Syno-
di Nicæna
in controuer-
sâ retracta.*

*Arius ab
exilio reuoca-
tus.*

*Eusebius &
Theognis ec-
clesias suas
receperunt.*

*Pœnitentiæ
eorum libellus.
* καταλαγή.
Θιουσιος πηβ
επισκοπος.*

*Fidei forma
le Nicæna
q; subscripse-
runt.*

*παραφορη-
σθησιν.*

* Non talis Spiridionem in commentu publico episcopum Triphyllio- rum verba Evangelica per affectationem mutata allegantem. Quid hic Deus bone, hodie nostris faceret Theologus?

† Penuria, charitas, & bona conscientia, de ciborum delictu discessat.

A à nobis persuasus, fidei subscriptissimus. Anathemati
 « verò subscribendum non duximus, non quidem
 « quòd fidem ipsam carperemus: verum quòd eum
 « qui accusatus fuerat, talem esse non crederemus.
 « Ex epistolis enim eius ad nos datis, sermonibusq;
 « in faciem collatis, certiores facti sumus, talem nò
 « esse. Quod si sancta vestra Synodus de eo sic per-
 « suasa est, nos nihil repugnamus. Cœterum suffra-
 « gium nostrum ad decreta vestra accommodantes,
 « per hæc literas, + plena fide consensum nostrum
 « confirmamus: non nos quidem grauer exilium
 « fereres, sed suspicionem hæresis amolietes. Quod
 « si dignabimini nos in conspectum vestrum ad-
 « mittere, vnanimis in omnibus habebitis, rebûs-
 « que vestris iudicatis stantes. Et quum pietati ve-
 « stræ placuerit, eum qui * criminis huius nomine
 « est delatus, humaniter reuocare: absurdum esse du-
 « ximus, & posteaquam reus ipse reuocatus, de
 « intentâ sibi calumnia causam dixit, vt nos prorsus
 « taceremus, contra nos ipsos reprehensionis occa-
 « sionem exhibentes. Facite igitur, sicuti pietati ve-
 « stræ Christianæ conuenit: vt Dei amatissimum
 B Imperatorem admoneatis, preces nostras, eidem
 offeratis, & quamprimum quæ vos facere decet,
 de nobis statuatis. Post hanc palinodiam & re-
 cantationem, reuocati Eusebius & Theognis, ec-
 clesias suas receperunt, eis qui illis suffecti fue-
 rant repulsis: sicuti dictum est. Sic illi sub prætex-
 tu ouium pellibus amici, lupos egerunt. Nam
 Imperatoris humanitate ad seductionis commo-
 ditatem abusi, & continuo Imperatoris aulæ adi-
 tu pristinam dominationem consequuti, quem-
 admodum deinceps dicemus, res pessimas ad-
 miserunt.

*Arij condē
uacioni non
iudicem.*

*πλοροφει
μὲν τὴν συγ-
κατάλειον.*

** ἀπὸ τῆς
τέταρτης ἐπι-
στολῆς.
ὅτι τὸ δὲ κα-
τὰ τὸν ἐπι-
σκοπὸν ἐπι-
πολοῦσθαι
ἐν τῷ οἴκῳ
ἐπιβέβηκε.*

*Eusebium &
Theogni Im-
peratorum Cō-
stantini boni-
tate abusi
sunt: quoniam
Synodo per-
actâ, Socra-
tes in Occi-
dentales par-
tes profectus
esse scribit,
lib. 2. cap. 13.*

CAPVT XLIIII.

Uim temporis post quintum Sy-
 nodi mensem, Alexander. Alexā-
 driæ antistes moriturus, sedis suę
 successorem, diuini iudicij (sicuti
 cōiicere licet) calculo, celebrem
 reliquit Athanasium. Quum nan-
 que Athanasius refugeret atque reluctaretur, Ale-
 xandrum ferunt vim illi inferentem, vix tandem
 vt thronum susciperet, persuadere potuisse: sicuti
 id quoque Apollinaris Syrus ad hunc modum scri-
 ptum reliquit: Non desijt verò postea quoque bel-
 ligerari impietas. Sed primùm quidem aduersus
 beatum viri huius magistrum, cui hic perinde atq;
 patri filius, patronus affuit, arma sumpsit. deinde
 verò in hunc quoque ipsum, postquam ad episco-
 patum peruenit successionem, multa quid em ille
 vsus tergiversatione, sed tamen consilio Dei pro-
 ductus. Sicuti beato quoque illi viro, qui ei episco-
 patum quasi in manus tradidit, diuinis iudiciis, nò
 alium videlicet quàm hunc successorem fore, est
 significatum. Euocabatur namque è vita, iamque
 adeo prope obitum erat Alexander, quum nomi-
 natim Athanasium vocauit absentem: atque ibi,
 quum qui tum aderat eiusdem nominis, voca-
 tioni audiens esset, ad eum, veluti quem non vo-
 casset, conticuit, denuòque vocatione est vsus.
 Et quum id ab eo sæpius fieret, consuluit tandem
 Athanasius præsens, declaratus est autem alter
 absens. Et prophetico demum spiritu beatus

*Athanasius
Alexandri
episcopi A-
lexandri
in episcopatu
successor.*

*Apollina-
rius de Atha-
nasij in A-
lexandria
ecclesia suc-
cessionem.*

*Et inueni-
o ab Alexan-
dro Atha-
nasium episco-
pi substitui-
torem*

Alexander: Athanasij, inquit, effugiturum te cre-
 dis, sed non effugies. Quo verbo ad certamen
 eum euocari ostendit. Hæc Apollinaris. + Arij
 autem tribules iactant, post Alexādræ mortem cō-
 municasse consilia inter se, qui Melitium, quique
 Alexandrum sequuti fuerant: conuenisseque in
 eundem locū, ab vtraque parte, ex Thebaide & re-
 liqua Aegypto episcopos quinquaginta quatuor,
 & decretum ab eis esse, vt communibus iustitijs
 antistes. Septem verò episcopos quosdam, iureiur-
 ando proculcato, præter sententiam & volunta-
 tem omniū reliquorum, electionem Athanasij,
 ad id ab eo coactos, in ea quæ nominatur Diony-
 sij ecclesia, furtim peregrisse. Mihi verò magnus
 iste vir, non absque diuino numine ad episcopatū
 peruenisse videtur: qui sanè talis fuit, qualem ea
 flagitarunt tempora, ad intelligendum, dicendum,
 atque etiam scribendum idoneus maximè: & qui
 quod telo peteret, tangere atq; assequi posset, qui-
 que ad resistendum insidijs structis esset firmissi-
 mus. Erat præterea vir admodum ecclesiasticus,
 & ad sacra peragenda aptissimus, atque (vt sic di-
 cam) in rebus eiusmodi *ἐν τῷ Διδάκτω*, & à seipso do-
 ctus. Ferunt nanque, + quum necdum ad epho-
 bos accessisset, à Deo eiusmodi quiddam in eo ad-
 umbratum & simulacro quodam repræsentatum
 esse. Alexandrini in vrbe sua festum quendā diem
 insignem agūt, quo die Petrus, qui apud eos eccle-
 siam rexit, martyrio est defunctus. Hæc feriās, vt
 moris erat, Alexander quoque, præfectus tum ec-
 clesiæ, celebrabat, & sacris mysticisq; cæremoniis
 operatus sedebat, eos qui cum eo assurrecturi fue-
 rant, præstolans. Quum verò sederet sublimior,
 oculos ad mare coniecit, & pueros quosdā in are-
 na ludentes vidit. Ludus erat, rerū quæ in ecclesia
 peragūtur imitatio, & episcopi tandē electio. Atq;
 aliquatenus quidem id nihil habebat periculi. Vt
 autem arcaniora mysteria, sacræque nò tangenda,
 pueri attigere, grauer factum id tulit: accitūque
 cleri primoribus, pueros ostendit, eosque ad se ad-
 duci iussit. Illi vbi sunt adducti, de ludicro eos in-
 terrogauit: mox etiam quæ egerint, dixit. Pueri pu-
 dore simul & timore correpti, primùm quid rē
 negarunt: deinde vero, vt verbera eis Alexander
 minatus est, actū omnē exposuerūt, vt scilicet A-
 thanasius episcopi munus sortit, multos baptiza-
 rit, & impositione manuum in ordinem ecclesia-
 sticum sacerdotes & diaconos cooptauerit. Inqui-
 sivit etiam rem quanq; Episcopus, quū quid vm-
 bratilis + episcopus per ludum ritus sacros pera-
 gens dixerit, tum quid responderint, qui sacris ab
 eo initiati essent. Atque vbi rem quamlibet iuxta
 ecclesiasticam traditionem seruata reperit, cum
 episcopis qui ei tum aderant, re deliberata, nò de-
 nuò baptizandos esse censuit, qui semel per sim-
 plicitatē diuina gratia digni effecti essēt. Et rātū-
 modo ea quæ sacerdotibus facere fas est, in myste-
 rio adimplere iussit. Pueros autē eo quem in ludo
 cœperant ordine, ipsum Deū testem faciēs, in ec-
 clesiam induxit: & propinquis suis traditos, vt ab
 eis custodirentur, atque in imitatione ad progres-
 sus faciendos instruerentur, qui sic abundē institu-
 tionem puerilem assequuti essent, rogauit. Maxi-
 mē verò id de Athanasio egit: quo deinde notario
 & familiari vsus, non ita longo pòst tempore eum

*† οἱ τὸς ἀπὸ
συμφορίας.*

*Arianus ille
genuimē electū
esse cavillati
sunt.*

*Diuino numine
Athanasius
episcopus est
lectus. Socra-
tes in iudicio
et Niceph.*

*Athanasius
episcopus au-
toris dicitur.*

*† ἵνα πρὸς
ἐκείνῳ γινώσκω-
ται.*

*Athanasius
per ludū, nō-
dū ephobum,
à puero epi-
scopo, episco-
patum munus
obijt. Socra-
tes lib. 2.
cap. 17.*

*† τὸς τῶν
δὲ τῶν ἀπὸ
δὲ τῶν ἀπὸ
δὲ τῶν ἀπὸ*

*Etia per lu-
dum baptiza-
ti, demum ba-
ptizandi non
sunt, sed cære-
monia tantū
solēnes in eis
implenda.*

*Athanasius
Alexandri
notarius. Idē
diaconum or-
dinatus.*

A in diaconorum ordinē euexit. Atque hic in grammaticis literis exercitatus, & apud Rhetores versatus, præterea verò etiam in sapientiæ studiis institutus, quū ex eis artibus tantū percepisset, quantum ad hoc satis esset, ne ab eis qui in illis eximij sunt & clari percelleretur, Nicænam est perductus, vbi maximè decernit: quippe qui propter firmitatem sermonum veritatis non minima ibi actionum omnium pars fuerit. Specimē verò ille quoque in ætate iuuenili, sapientis, spectati, & + senilis viri præbuit. Postquam autem Alexander mortuus, & ipse successor eius factus est, tum magis gloria eius enituit, virtute ipsius in rebus omnibus seipsam cōfirmante atque laudante. Quam ingētem quoque reddidit magnus Antonius, quū optima quæque de eo testificans, tum etiam iussis eius morem gerens. Nam & eius causa ex montibus in vrbes frequētius venit, & in ecclesia cum eo est versatus. Tum autē, sententiæ eius quam de Deo habuit, calculum suum addidit: eis qui inimicitias contra eum suscepissent aduersus, ipsius autē Athanasij amicus intimus & summus. **Quin** & Ariani Athanasium illustriorem reddidere, qui vnā cum Melitio Aegyptum motibus compleuerant. Insidias enim sine intermissione ei molientes, capere eum legitimè non potuerūt. Et nuper admodum Eusebius ab imperatore ab exilio reductus, nō mediocrem sibi vsurpabat libertatem, ab illo in magno honore habitus, perinde atq; à praua opinione ad rectæ pietatis sententiam transiisset. Quocirca libertate ea abusus, maiorem etiam in ecclesia turbā excitauit, per eam quæ ei inerat falsam opinionem, easque quas aduersus Athanasium susceperat inimicitias, ex quo in Synodo in illum, veluti veræ pietatis propugnaculum impedit. Et primū quidem electionem eius Eusebiani reprehendebant, tanquam neque legitimè, neque ab idoneis, quæ fidem mererētur, personis factam. Vbi verò insimulationem eam refellit, magno animo pro fide Nicæna decertans, aliam illi texuere telam, eo consilio, vt Athanasio exilium struerent, atque Ario reditū in urbem Alexandrinam pararent. Ita enim facillimum ipsis fore putabant, vt *in uerbis* consubstantialis fidem eiicerent, & pedetentim impietatem suam pro ea inducerent. Tentauitque aded, ad Athanasium scribens Eusebius, vt ab illo susciperetur Arius. Sin minus, sine scripto per internūcium, magnum illi minatus est malum. Postquam autem omnem mouens lapidem, persuadere id illi non potuit: eos qui in doctrina res nouas induxissent, nouamque hæresim instituisent, & eam ob causam à tam frequenti Synodo proscripti essent, minimè recipiendos esse contententi: alio modo conatus est, vt Arius reciperetur, Alexandriamque reduceretur, Imperatori persuadere. Id quod tandem, sicuti suo loco dicam, ægre effecit.

Tum verò alia etiam turba inter coniunctos episcopos exorta, ecclesiam excepit, qui de verbo *in uerbis* consubstantiali + nimirum subtiliter inquirentes, eoque sese exercentes, intestinum inter se ita commouere bellum, + vt concertatio eorum nihil à nocturna pugna differret. Neque enim alius alium intelligebat in eis verbis, vnde sese inuicem blasphemis expeti putabāt. Siquidem qui consubstantiale non probabant, opinabantur eos qui id reciperent, Montani & Sabellij sententiam sequi: blasphemōsque vocabant, velut qui filij Dei existentiam euerterent. Qui verò consubstantiale complectebantur, illos auerfabātur, ac si Gracissimum pluresque deos assererent. Potissimū verò de iis Eustathius Atiochenus, & Eusebius Paphili, congressi decertarunt: atq; vterque in substantia filium Dei, atque vnū Deum in tribus substantiis profitebatur. Et Eustathius Eusebium + inculabat, quòd professionem fidei Nicæna nouaret. Atq; hic rursum, acquiescere se in decretis Nicænidicebat, illi autē Sabellij errorem criminādo obiiciebat. Enimuerò ea de re Synodo Antiochiæ coacta, episcopatus Eustathio abrogatur, re quidē vera, quòd Nicænam fidem propugnans, Eusebiū, Patrophilum Scytopolitanum, & Paulinum Tyrium, quorum sententiæ Orientales episcopi attulabantur, vt Arianos auersaretur: sicuti autem illi ipsi Ariani præ se ferebāt, tanquam is qui cum Sabellio faceret, aliāsque item nō optimas ob causas: quemadmodū de omnibus episcopis, qui exautorantur, multa dici, moribus est receptum. At res tota sycophantia erat, cum calumnia coniuncta. Veluti enim Episcopalem dignitatem impudicæ mulierculæ concubitu, fœdæque voluptatis vsu turpiter contaminasset, sancto viro eam ademerūt. Nam meretriculam vultu venusto, formæ ætatisque florem cuius mercede prostituentem, conductam, vt linguam illis daret, verbisque subseruiret, permouere. Et conuentu coacto, in quoducenti & quinquaginta erant, alios quidem omnes exire, mulierculam autem illam rerū vsu proteruam ingredi iusserunt. Progreditur illa, lactētem infantem in vlnis gerens, eumque impudenter ex Eustathij consuetudine se concepisse & peperisse clamat. Eustathius, si quē alium facinoris eius testem conscium, aut qui tale quidquam nosset, haberet, rogat. Quæ quum id negaret, iurandum ab ea iudices acerbi postulāt, quum quidem disertis verbis lex vociferetur, quæ de quopiā sinistra vulgentur, ea duobus aut tribus testibus firmitatē obtinere: & Apostolus rursum, aduersus presbyterum actionem recipi absque duobus aut tribus testibus, prohibeat. At illi nulla legis ratione habita, & nullis testibus, aduersus tantum virum iudicium instituerunt. Posteaquā enim illa, verba sua iuramento confirmauit, infantem videlicet Eustathij improbæ libinis opus esse, illicet illi veluti cōtra mœchū calculos prodixerunt: Episcopis aliis, qui insidias structas ignorabant, frustra contrā tentibus, & non legitimè virum damnatū esse contententibus. Porro qui fabulā hęc concinnauerant, nulla interposita mora imperatorem adūtes, eiq; legitime per sententiā Eustathium damnatū esse persuadētes, Episcopatu hominem mouere atque

D *Constitio noma iaster episcopos conuenit. Etos de consubstantialis verbo. ἀριστολογία. μίτων. ἀρ. μωδ' in τω νεκτ μαχ' in διαριθ'.*

Arduo aliterandi facit, vt contententes se non intelligant.

Nicomediensium.

Cogitur ea de causa Antiochia Synodus. Sozom. lib. 2. cap. 19. Eustathius Antiochenus episcopus ibi exautoratur iniquissimè.

Idem per calumnia stupri insimulatur, & condemnatur.

Metricula subornata peritiorum. Iniquis iudicij corrupti processus.

Obtinere id nunc quoque in quibusdā consistunt, vt puellu vitiasu iuramentum à iudicibus deseruatur.

Mago' alius in Nicæna Synodo vsus fuit.

† Substantia dicitur. Præclara Athanasij gloria.

Ariani Athanasium illustriorem.

Enob. Nicomediensis Athanasij aduersarius.

Eusebiani motu omnibus apud Athanasium, vt Arius Alexandriæ rediret, agit.

Sed id in per fudere nō potuit.

† Substantia dicitur, apprimè spectati, probati, perfecti, sublimes, & extra iudicij aleam constituti: qualem Grego. Theologo esse dicit Basilium Magnum. Homo Dei, inquit, & fidelis sermo, & vir desideriorum: sed spiritualium. Ita enim vocat scriptura & dicitur: hoc est, eos qui ad summū egressi locum, & sublimes visibiliaque hæc supergressos.

Seditio propter Eustathium Antiochie orta.

† τῶν ἐν πρῆτον ἁγῶν ἐπιτομῶν. Eam ob causam Eustathium in exilium abducitur.

Eustathij egregia laus. Meretricula ea iadē fraudem induij decegit.

† Ἐκ τῆς ἐπιτομῆς. Ex opifice quodā ea puerum conceperat.

Arianisantes ep̄i Eusebii Paphlagoniā tradidit.

Eusebius id detestatur, imperatore consilium eius approbante.

Micansisynodus non trāsiretū ex una ecclesia in alia ep̄iscopis.

Aretinusa Syria oppidum.

Sedes Antiochia octo annis vacat.

Euphronius Phlaciensis ep̄iscopi Antiocheni Ariani.

A exigere sunt conati: tantum nimirum veræ pietatis & castitatis defensorem, & quasi margaritum. Grauis autem, propter illius abrogationem, Antiochiæ coorta est seditio: vt parum admodū abfuerit, quin eam prorsus euerri atque aboleri contigerit: quippe quæ in duas discesserit partes, alterique factioni manus militaris opem ferret. quæ res plurimum Eustathio nocuit. Vbi enim imperator cognouit ecclesiæ seditionem, vehemēter indignatus, Eustathium tanquam hominem factiosum eo nomine suspectum habuit: & quendam + honoraria militiæ illustris dignitate præditum eduxit, qui quum tumultum ibi sedaret, tum Eustathium occultè inde abduceret. Itaq; ille per Thraciam in Illyricum est deportatus, per placidè calūniam ferēs, q̄ hoc sic * præstare iudicaret, vir rebus omnibus honestus, bonusque, & orationibus componendis facundia iucunda & copiosa, sicuti id opera eius testantur: eloquutionisq; priscæ pōdere, sententiarū castitate, verborum eleganti gratia, & pronuntiationis vehementia præcipuè polens. Deinceps verò infelix illa muliercula graui circumuenta morbo, sicophantiæ eius actum confessa, tragœdiam omnē, vt edita fuerat, exposuit. Dixit etenim, sacerdotes plurimos, qui eam pecunia corrupissent, flagitium id facere ausos: se ipsam autem non omnino mendacem esse, quod scilicet ex Eustathio quodam + illiberalis artis opifice, puerum concepisset. Quum Arianorum phalanx Antiochiæ contra sanctum virum hæc admittere ausa fuisset, ita insuper ipsi secum rationem duxerunt & cōstituerunt, si imperatori notum quempiam atque eloquentia præclarū virum in Antiocheno throno collocarent, facillimè eos vniuersos in opinionem suam pertracturos. Proinde que Eusebium Pamphili, aliis prælatum, traducere in eum locum studuerunt. Quo decreto imperatori significato, illud præterea addidere, virum cum plurimi à populo Antiocheno fieri, gratiosumque ibi esse. Hoc sic præcipuè scripserunt, qui hostili erga Eustathium animo erant. Ipse verò Eusebius decreto ei reluctatus, literas ad imperatorē, quibus Antiochenam sedem deprecabatur, dedit. Imperator verò consilium eius, qui sic Ecclesiasticum canonem seruaret, ab ecclesiæque quæ semel ei administranda credita esset, ad ep̄iscopatū alium transferri renuerit, admiratus: & populo, & ipsi Eusebio rescriptis, sententiam eius gratam habēs, beatūque eo nomine vocans: quippe qui non tantum Antiochiæ, sed vniuersi etiam orbis ep̄iscopatum recipere dignus esset. Ad eundem modum Synodo quoque scripsit. Et quod sincera fide esse opinaretur, presbyterum Cappadociæ Euphroniū, & Aretinæ Georgium, alterum istorū, aut aliam certè quenquā, quem magis idoneum iudicarent, designare, & sedi Antiochenæ præficere præcepit. Atque illi ante Eusebij electionem, Eulalium ep̄iscopum creauerant: qui quum paulo pōst vitam finisset, tum demum Eusebium transferre propeuerat. Quod quia ille, refugit, Imperatorq; trāslationem eam inhibuit, vacuam sedem eam fuisse annis ordine octo ferunt: deinde Euphroniū electum. Quo post annum & menses aliquot defuncto, Phlacito eius ecclesiæ præfecturam commissam. Omnes autem Ariana cōtagione magnopere erant infecti: quanuis clandestinè eam fouere

viderentur. Cuius sanè rei gratia multi ex clero & sacerdotū ordine, alij præterea qui nihilominus rectè sibi pietatem colendam statuisserunt, conuentibus in ecclesiis relictis, ipsi seorsum cōgregabantur. Habebant ij Eustathianorum nomen, quod ei post illius etiā discessum maximè fauerēt. Ac quæ Antiochiæ de Eustathio accideret, hæc sunt.

CAPITULUM XLVI.

Yluestri autē in ecclesia Romana, ante quem prius eam Marcellinus, deinde Miltiades, non ita diu gubernauerat, Iulius successit. Post Macarium verò sedē Hierosolymitanā obtinuit Maximus, qui antea in Diospolitana ecclesia, à Macario ep̄iscopatu accepto, tandem à Hierosolymitanis est retentus. Quod etenim superioribus temporibus confessor extitisset, aliterque vir bonus esset, populi suffragiis designatus fuerat, qui Macario vita functo, ep̄iscopatum eius reciperet. Vbi verò Diospolitani viro eo orbat, id ferre nō possent, & certamen propterea moueretur, alium aristitem Diospolitani legendum: Maximum autem apud Macariū, cum quo vnà ep̄iscopalem gereret curam & functionem, retinendum: atq; vbi ille decessisset, vt hic in locum illius surrogaretur censuerunt. Illud porro scire oportet, q̄ qui hæc diligentius inquisuere, de sententia Macarii multitudinem, quod de Maximo ingenti studio egerat, fecisse confirmant. Macarium nāque post illā Maximi electionem, haudquaquam pœnitentia ductum esse: atque cum animo suo considerantē, & quod vir is rectè de Deo sentiret, & quod multitudini propter strenuè obitum confessionis certamen, valde charus esset, necessariò eum qui sibi succederet, retinēdum esse censuisse. Non paruus enim ille animum eius subiit metus, ne ipso morte sublato, Eusebius & Patrophilus opportunitate temporis arrepta, alicui ex Arianis ep̄iscopatū suum concederent: quandoquidem, se adhuc superstitite, nouas res moliri cœpissent: & à se * excommunicati, nugas tandem suas repudiasent. Nōdum verò, qui in Ægypto quoque coortus fuerat motus, sopit⁹ erat. Arii nanque hæresis à Nicæna Synodo proscripta. Melitius verò eis quas supra exposuimus conditionibus receptus erat. Et Alexandro in Ægyptum reuerso, Melitius quas extra ordinem non rectè tenuerat ecclesias, restituerat. Ipse Lyci agebat. Er priusquam Melitius decessisset, Ioannem quendam, + qui eadem cum eo de Synodi Nicæna dogmate sentiebat, in locum suum substituit: qui noui rursus motus in ecclesiis autor fuit. Quod vbi Ariani videre, neque ipsi rerū suarum negligētes fuere. Et quod apud factiosos eius modi homines fieri assolet, hi quidē Arii opinionem laudibus ferebant; illis verò magis conuenire videbatur, vt ecclesiis Melitiani præfessent, quibus etiam pleriq; magis erant addicti. Atque antea quidē vtrique ab alteris dissidebant. Vbi verò animaduertēre, multitudinem ep̄iscopos catholicæ ecclesiæ sequi, conuentu coactō, fœdus inter se pepigere, communēque aduersus pium Alexandrinæ vrbis clerum suscipere bellum. Et adeò criminationes simul & defensiones ex æquo cōmu-

D Eustathianus suos sibi conueniens cogentes, Antiochia ab ecclesia secessionē faciunt.

Episcopi Romani.

Hierosolymitanus.

E Duo eodem tempore Hierosolymitanus cōsentientes ep̄iscopi, sicuti apud nos quoque Coadutores assumi solent. Sozom. lib. 2. cap. 20.

F P̄ia Macarii de successore & posteritas sollicitudo. Melitiano nisi motus motus in Ægypto pro causa est. * ἀποριδίτης.

† τῶν ἐπιτομῶν. Eusebius in Antiochia cōtra catholicos cōmuniōnem euerit, & cōmuniōnes inuicē actiones & defensiones, ipsaq; etiam motus a facinorosis.

Aniter decertantes protulere, vt tempore procedente, Ariani vocarentur Melitiani, & Melitiani Ariani. Atqui Melitiani de ecclesiarum præfecturis tantum decertabant, Ariani autem male sentiebant de Deo. Veruntamen quòd sibi cõmuniter inimicitias contra nos sumpserant, consensum atque cordiam afsimulabãt, vtrique arbitrati facilius sibi eo modo res ex sententiã successuras, Cæterùm temporis processu ppter perpetuos de rebus eiusmodi sermones & colloquia, ad eũ peruenere habitũ, vt idem vtrique de Deo sentirent. Sedenim deinde Melitiani, iuxta pristinam secessionem, ab Arianis sunt disiuncti. Simul nanquò vtrorumq; clerus & populus alij ab aliorũ abhorrebant communione. Multasque vrbeis id peruasit malum, maximè verò Arianismus viguit in Bithynia & Hellepõto, necnon in ipsa Cõstantinopoli. Inde adeò, quòd Eusebius Nicomedienfis & Theognis Nicænus, arte quadam eum cui decretum Nicænz Synodi asseruandum cõmissum fuerat, dicuntur circumuenisse, subscriptioneq; suas deleuisse: atque liberè & propalãm docuisse, non oportere filium patri consubstantialem dicere. Ij quoque primi Athanasio autores fuere, earũ quas pertulit ærumnarum. Multam nanq; ab imperatore consequuti potestatem & libertatem, Arium quidem, qui consentiens & amicus illis esset, Alexandriam reducere: illum verò veluti ex diametro eis repugnantem, abigere inde contenderunt. Et sanè vix tandem consilium id ad exitum suum perduxere. Quomodo autem id conficere potuerint, & quo pacto imperator vt Arium reciperet, adductus sit, quàm potero breuissimè dicam.

CAPVT XLVII.

Iidẽ rursus disinguntur. Euseb. Nicomedienfis, & Theognis Nicænus, subscriptiones suas in Nicæno decreto fraudulenter indarũ atque dolent.

Quæ fraude Ariani effuerunt, vt Cõstantinus Ariũ Alexandriã reducere non conseruit. Presbyter Arius Cõstantia Cõstantini sorori, inuicem Ariũ factam esse persuadet.

Iidẽ Cõstantino quoq; à Cõstantino monita ei cõmendatũ persuadet.

Presbyter quidam ægritudine Ariana, quanuis ea occultior esset, occupatus, Constantiã imperatoris sorori, quã Licinius in matrimonio habuerat, familiaris erat, & amicus. Is ex familiaribus colloquiis, quum multa apud eã vteretur sermonum libertate, illata aliquãdo Eusebij mentione; de Ario quoque verba aspersit, minus rectè de eo statutum esse dicens: per inuidiam quippe & æmulationem Alexandri damnatum, simul & à patria exulem, & ab ecclesiã extorrem, in miseria viuere, seque indigna pati: neque ea esse, qua plerique credant, opinione. Hæc vera esse Constantia arbirata, apud seipsam celauit. Nihil enim nouare audebat, confirmatum esse sciens, stabilẽmque in Synodi decretis imperatorem. Et quamdiu superstes fuit, rectam tacitamq; opinionem eam habuit. At vbi graui est oppressa morbo, à fratre frequenter eam visente, supremam hæc petiit gratiam, vt presbyterũ, de cuius eximia pietate testificabatur, familiarem haberet: rectè eum sentire, sinceramq; ei beneuolentiam conseruaturũ esse. Se quidem iam decedere. Ei verò, ne quid pateretur, admodum metuere affirmans, quòd à nonnullis persuasus, viros graues perpetuo multasset exilio. Atque illa his dictis, fatis concessit. Presbyter verò libertate inde sumpta, paulatim eisdem apud imperatorem mouebat de Ario sermones, quos ad sororem quoque eius dudum reculerat:

nihil scilicet contra Synodi decreta Arium sentire. venientem eum, si ipse iubeat, vera hæc esse: & quòd præter rationem scophantia circumuentus sit, in faciem ostensurũ. Imperator, siue sorori gratificans, seu presbyteri dictis credens: Si Arius, inquit, + recipit, fidẽmque facit, se cum Synodo sentire, accipio hominem, cum honore omni Alexandriam eum remissurus. Ad hæc verba, literas quoque eiusmodi ad illum addidit. Victor Constantinus Maximus Augustus, Ario. Iam pridẽ firmitati tuæ, vt in + aulam nostram venires, & cõspectu nostro fruerere, significatum est. Quod te illico non fecisse, valde miramur. Itaq; publico vehiculo conscenso, ad nos venire propera, vt beneuolentia curaque nostra adiutus, in patriã redire queas. Deus te seruet, dilecte. Datę ante Quint. Cal. Deceb. Hæc imperatoris est epistola. Mihi autem admirari in mentem venit, ipsius de vera pietate ardorem & æmulationẽ. Apparet enim ex iis quæ scribit, sæpius illum ab eo ad pœnitentiam excitatum esse. Quapropter eum reprehendit, qui multoties literis admonitus, ad veritatem non redierit. Ille igitur literis eis acceptis, cum Euzoio Constantinopolim venit. Erat autem Euzoio diaconus, & ipse ab Alexandro exautoratus, quum Ario presbyteri dignitas adempta est. Imperator in conspectum suum admissos, an fidei promulgatę assentirentur, rogauit. atque illis id asseuerantibus, libellum eos offerre iussit, quorum de Deo sententiam complecteretur. Tum illi declinata priore via, quam sententiis quibusdam inueniendis inierant, simplicibus aliis notisque diuinitus inspiratę scripturæ verbis, nouam formulã & expositionẽ texere: iureiurando confirmantes, ita se ex animo credere & sentire, neque aliter vnquam sensisse. Scriptum id hisce verbis conceptum fuerat. Piiissimo Deique amantissimo domino nostro Imperatori Constantino, Arius & Euzoio. Sicuti Deo grata pietas tua Imperator domine præcepit, ita in scripto exponimus fidei nostræ professionem. Et coram Deo testamur, sic nos, omnesque qui nobiscum sunt, quemadmodum subiecimus, credere. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem. Et in Dominum Iesum Christum filium eius, ex eo ante omnia secula genitum, Deũ verbum, per quem omnia facta sunt, quæ vel in cœlo, vel in terra sunt, qui venit, & carnem assumpsit: qui passus est, & resurrexit: qui reuersus est in cœlos, & rursum veniet iudicaturus viuos & mortuos. Et in spiritum sanctum, & carnis resurrectionem, & vitam vœteri seculi, & regnum cœlorum: & vnam ecclesiã Catholicam Dei, quæ à finibus ad fines mundi est. Hanc verò fidei persuasionẽ ex sanctis Euãgeliis accepimus, dicente Domino discipulis suis: Euntes docete omnes gẽres, baptizantes eos in nomen patris, & filij, & spiritus sancti. Quod si non ita credimus. & verè recipimus patrem, & filium, & spiritum sanctum, sicuti cuncta Catholica ecclesiã, & sanctæ scripturæ docent, pro eo atque omnino persuasum habemus, iudex noster erit Deus, & nunc & in venturo illo die. Itaque pietatem tuam, Deo dilectissime Imperator noster, cohortamur, vt nos, qui ecclesiasti sumus, fidẽmque & sententiam ecclesiæ & sacrarum scripturarum obtinemus, per pacifi-

↑ Nouitas Euocatur in aulam imperialem Constantini literis Arius.

Sever. lib. 1. cap. 25. Benigna literarum eorũ interpretatio

Arius & Euzoio ad Imperatorem veniunt.

Libellus p̄fessiois fidei Arii & Euzoij Cõstantino oblatum.

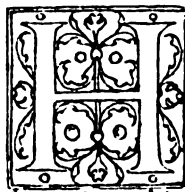
A cam & diuinam pietatem tuam, matri, videlicet Ecclesie, vnias atque coniungas, quæstionibus, & quæ ex quæstionibus oriuntur superfluis, & ad re non pertinentibus verbis accisis: vt & nos & Ecclesia per pacificationem inter nos conciliati, solitas preces pro pacifico & pio imperio, totaq; familia tua communiter omnes peragamus. Hoc scriptum nonnulli insidiosè compositu dicebant. Illos nanque verbis quidem ecclesie conciliari, nihilominus tamen prioribus opinionibus suis inherere, verborum ipsorum significatione id satis declarante, ambigè in vtranque partè inclinantium, & ad ancipitem sensum vergentium. Imperator autem existimans eos Nicænis decretis assentire, supra modum læticia efferebatur. Veruntamen ante legitimam, pro recepto more, explorationem atq; inquisitionem eorum qui summam rei ecclesiasticæ tenebant, sibi hoc non sumpsit, vt illos ad communionem admitteret: sed ipsos ad eos qui tum Hierosolymis cõuenerant, episcopos misit, quibus significauit, vt nouam illorù formulam expederent: humaniter perspicere iubens, siue illi rectè sentientes per inuidiam circumuenti insidias pertulerint, seu malè opinantes per pœnitentiam in rebus iudicatis tandem acquiescerent. Eusebiani porrò comodum nacti tempus, imperialium literarum prætextu, + Synodo nondum acta, ad communionem eos admiserunt. Atque hoc quum fecissent, Imperatori rem eam insinuarunt: & ecclesie Alexandrinæ, Ægypto, & Libyæ omni, episcopisq; & clericis earum scripserunt, vt nõ grauatè eos reciperent: quorum & imperator ipse piam fidem esse testaretur, cuius etiã fidei formulam epistolæ suæ adiunxerunt, imperiali iudicio Synodi calculum addentes.

Imperator Constantinus per credulitatem suam erroris formidat hanc se dei ecclesiasticæ concordie causam aduocant: eamq; cõueniendi episcoporum Hierosolymitano perpendendam misit.

† τὸν κτ' εἰς τὴν Ἱερουσόλυμας Εὐσεβiano ibi Arium & Euzoium recipiunt, & alios recipiendos cõmēdāt.

† ἡρμῶν καὶ εἰς, μὴ πρὸς τὴν οὐρανὸν ἄγειν.

CAPVT XLVIII.

Coc modo Arius Alexandria venit. At enim + mendacij molitio veritati succubuit. Tantum nãque abest vt eum sacer admiserit Athanasius, vt etiam perinde atque piaculum aliquod sit auctatus. Arius ibi manens, hæresim rursus cõmouebat. Et Eusebiani Athanasio scripserunt, & imperatori quoque vt scriberet persuaserunt, vt ita ille rem, quo Arius reciperetur, moderas administraret. Id verò Athanasius facere omnino recusauit, & ad ipsum imperatorem literas dedit, fieri nullis modis posse, vt ij ad communionem admitterentur, quos tam freques Synodus, propter veræ pietatis fidem proculcatã, anathemate notasset: præcipuè quum non legitimè, pœnitentia ac conuersione interueniète, respiciissent. Id imperator grauitertulit: maximo enim studio ad sarciedam ecclesie concordiam incumberebat. Itaque Athanasio rescripsit, ne quem ab ecclesia arceret. Ac si contempnim iussa sua acciperet, missurum se eò, qui illum inde exigerent, est minatus. Qua de re particulam epistolæ Constantini annectere scripturæ huic libet, quæ sic habet. Quum igitur voluntatem meam perspectam habeas, omnibus quicunq; intrare in ecclesiam volent, liberum præbe ingressum. Si enim cognouero quenquam à te ab ecclesia repulsum, aut ab introitu eius prohibutum esse,

ἀλλ' ἢ τὸ ἵεὺς ὄντων κατὰ τὴν ἀληθείαν ἔχειν. Νικηθῆναι δὲ μὴ τοῖς ἀπείροισιν ἢ κατὰ τὴν ἀληθείαν ἀλλοθῆναι ἵκνυτο: ὁμοίως. lib. 1. ca. 27.

Imperator indignatur.

Exilio Athanasio minatur.

præsto ibi confestim erit, qui à me missus, iussione mea exautoratum te ex eis locis deportandum curet. In hanc sententiam Constantinus scripsit, vtilitatem publicã in consilio habens, & ecclesiã scissam videre nolens. Athanasius autè quum imperatori denuò scripsisset, non esse participadam cum Arianis communionem: rursus Arius immittens, Alexandria eum expulit. Tum demum Eusebiani animaduertentes, se voti sui impotes fore, nisi episcopatu Athanasius detrusus esset: exacerbatum imperatoris aduersus illum animum, in occasione consilij desiderique sui perficiendi arripuerunt. Erant autem qui contra sanctum virum conspirauerant: Eusebii Nicomedie, Theognis Nicææ, Maris Chalcedonis, Vrsicius Singidonis, & Valens Murforum, Pannoniæ episcopi. Quum verò non satis occasionis haberent ad tantam calumniam, ex Melitianis quosdam accusatores eius pecunia clam conductos subornarunt. Ac primam apud imperatorem Eusione, Eudæmone, & Callinico, Melitianis episcopis calumniantibus, illam accusationem sustinuit, quòd Ægypto lineam vestem Alexandrinæ ecclesie pendendam imperasset, & tributum exegisset. Quam sanè calumniam apud imperatorem, quum eum + fortè fortuna aliã ob causam Nicomedie conuenissent, Alypius & Macarius presbyteri falsam esse coarguerunt. Imperator ergo delatores literis perstrinxit, Athanasium autè ad se euocauit. Nondum autem ad Constantinum venerat, quum ei Eusebiani aliud crimen intenderet: insidias eum clam Principi tendentem, Philumeno cuidam arcam auro refertam misisse. Quam rem vbi imperator meram itidem esse lycophantiã manifestò deprehendit, in Psamathia, quod ex suburbis Nicomedie vnũ est, tum agès, cum ingenti honore Athanasium Alexandria remisit: literis datis, quibus omnia quæ in hominem dicta fuerant, eumentita esse ostendebat: & insuper testificabatur, perhumanum eum ac rectè credentem planèque diuinum esse virum, qui propter inuidiam crimen sustinuerit, & superior tamen accusatoribus euaserit. Cohortabatur quoq; multitudinem, ne disideret, sed modis omnibus concordiam consecraretur, & Deum suspiceret, Atque ille quidem talia scribendo, pacem conciliare studebat. Melitiani autem & Ariani crimina alia aduersus Athanasium instituerunt. Quorum vnum erat, mysticum eum comminuisse populum, sacram mensam euertisse, & diuinos quosdam libros combulsisse. Alterum verò, Arsenij cuiusdam Melitianorum hæresis episcopi, quam ei amputauerit, manum secum habere, + per quã prodigia ederet. Arsenium porrò apud presbyterum quendam Patrinem nomine in monasterio quodã cum cura & diligentia occultantes, humanitate benignitatèq; omni fouebant, vt reclusus ibi maneret, & neutiquam in publicum prodiret. * Res ** Arsenij huius Ioannes etiam monachus

D Benigna verborum Constantini interpretatio. Arius ab Athanasio Alexandria expulsi Eusebiano consilio, vt Athanasio episcopatus abrogetur, capiunt. Calumniatores aduersus eum apud imperatorem subornant. Prima calumnia nõ predicta Athanasio habet. † ἡ τὸ πρὸς τὸν κτ' εἰς τὴν Ἱερουσόλυμας εἰς τὴν οὐρανὸν ἄγειν. Socrates, vt supra Neq; nẽ secũda, crimen manifestat in lesa Athanasio intendant.

Imperator hunc nẽst cum publica comminatione Athanasium à se Alexandria remittit. Nunc aduersus Athanasium Arianos & Melitianorum criminationes, sacrorum phanatorum cadu & magorum artium. Ichnyas sibi ipsi sacerdotalem arrogans dignitatem, Athanasio accusator. † πρὸς μαγίας τινος. Socrates, hoc est, Magia gratia.

* Πατριωτικοὶ δὲ πρὸς τὸν κτ' εἰς τὴν οὐρανὸν ἄγειν καὶ ἰουδαίους μὴ εἰς τὴν οὐρανὸν ἄγειν. Socrat. lib. 2. cap. 23. hoc est, institutum verò ad eiusmodi quoq; criminationem est Ioannes monachus quidam accusator.

** Arsenium hunc Eusebium lib. 10. dicit aliquando Athanasio lectorem fuisse, & ob noxam quendam castigationem veritè profugisse, & latuisse. cap. 17.

A criminator adornavit. Et autores rei istius technis insidiisque talibus structis, vbi que obambulant, sermones serentes, & Athanasium traducentes. Vehementius verò in eum inimici eius inuehebantur: & Ischyas ille maximè, qui in Mareote colebat, quæ regio Alexandriæ est, plures frequentesque habens vicos, in quibus multæ & magnæ sunt ecclesiæ episcopo Alexandriæ subiectæ, cuius vrbis censentur esse parœciæ seu viciniæ. Ibi agès Ischyas, + sua sponte & ex sese natus domo p̄dierat sacerdos: quod quidem facinus pœnâ omnem longè supergreditur. Qua in re ab Athanasio deprehensus, quem in eum inquireretur, fuga sibi cõsulens, Eusebium Nicomediz est iunctus. Atque illi, pro eo quo aduersus Athanasium ardebat odio, veluti presbyterum susceperunt, episcopali se eum dignitate ornatos polliciti, si accusationem Athanasio intenderet. Ille sanè + ea quæ dicta erant, facile instituit. Imperator porrò his verbis auditis, * Censori Dalmatio fratris filio res Antiochenas in Syria administranti scribit, vt de eis rebus iudicet, iustasque exigat pœnas. Mittit quoque ad eum Eusebium & Theognidem, vt eis assessoribus iudicium de Athanasio perageretur. Quod vbi Athanasius ex Censore, qui eum euocauerat, cognouit, secū ipse perpendens quàm arduum sit causam dicere apud minus beneuolos & æquos iudices: illorum artibus aduersus eos concertat, & modis omnibus veritatem minimè oppressum iri sperat. Et quia difficile ei videbatur, re omnibus probare, Arsenio non cõparente: & ipse secum reputabat, non aliter se innocentiam suam declaraturū esse, nisi viuere eum ostēderet, quem ipsi mortuū esse asseriebant, ex familiaribus quendam diaconum in Ægyptū mittit, qui Arsenium quærat. Ille postquam Thebaidem peruenit, vbi ageret cognouit: apud Patrinem scilicet, qui eum occultabat. Atque ipsum quidem ibi non inuenit; aduentu enim diaconi cognito, in inferiorem transierat Ægyptum: Patrinem autem, & simul Eliã, qui illum aliud traduxerat, assumptum, Alexandria adduxit. Qui ambo apud præsidem, viuere Arsenium confessi sunt, qui ab ipsis antea occultatus, eo tempore in Ægypto esset. Hæc ad imperatorē quoque sunt relata. Is Athanasio scribit, suadens, vt cum cura episcopatum retineret atque administraret, Meletianorum delationes non metueret. Et præterea dignas pœnas legibus perfoluturos esse recepit, qui tam grauias auderent, & quiescere quidem nollent, tumultus verò in ecclesia concitarent: eos scilicet homines, qui non modò bonis atque innocentibus per inuidiã insidias struerent, verum etiam + ordini veræque pietatis detrimentum essent. Hæc quum ad Athanasium scripsisset, publicè is epistolam recitari iussit. Melitiani in metu coniecti, + deinceps minas imperatoris vertetes, conueniunt. Et ecclesia in Ægypto pacata est, quæ à tanto Põtifice administraretur. In dies quoque ea augebatur, frequentiorque fiebat: quod multi ex superstitione etiam Græcorum ad fidem accederent, & populi toti ad Christianismum aggregarentur.

On longè deinde post, aduersariorum technæ rursus Athanasio negotiū exhibuere, odiūque apud imperatorem creauere. Nā accusatorū turba coiit. A quibus vix tandē imperator permotus, Synodū Cæsareæ Palæstinæ cogi iussit. Quod euocatus Athanasius, ad menses triginta aduentum suum distulit, eius qui ibi sacris præsidebat Eusebij Pāphili, & cognominis ei Nicomedienſis, factionisque eorum dolum suspectum habens. Atque eò quidem venire superſedit: postea verò acriore ei adhibita vi, Tyrum venit. Imperator nanque ad dedicandum Hierosolymis templum, quod ipse cõstruxerat, Synodum congregari iusserat: quod, vt + spectaculo essent, Eusebius, & qui factionis eius erant, cum multo & regio apparatu ibant. Eam Synodum imperator ex itinere Tyrum diuertētem, prius Athanasij causam discutere iussit. vt iurgiis nugisque omnibus è medio sublatis, pacatioribus animis templo Deo consecrando, + mystica sacra perficerent. Tum autē trigessimus imperij Cõstantini agebatur annus. Et aderant ex episcopis Orientalibus sexaginta numero, quos Dionysius Consularis coegerat. Eò + ferreis catenis vinculus ex Alexandria Macarius presbyter, militari eū ducēte manu, venit. Athanasius autem citatus, prium quidem moras necēbat, non tam criminationes timens, quàm ne quid de fide aliter quàm in Nicæna Synodo decretum fuerat, nouaretur cauens. Veritus tamen imperatoris literas, quæ, nisi sua sponte veniret, inuitum eum vi eò abductum iri minabantur, Tyrum venit. Dei autē prouidentia quædam, qui mortuus dicebatur, viuum Arsenium eò quoque ire impulit. Nō enim rationem habuit vel acceptæ à sycophantis pecuniæ, vel eorundem de occultatione mandati, quin Tyrum ipse quoque clam veniret, quemnam tandem sine res habituræ essent, cogniturus. Porrò Archelai consularis ministri in caupona quadā vino & ebrietati vacātes, quum ex quodam, eum qui interfectus esse dictus fuerat, Arsenium adesse, & in quadam domo latitare audissent, rem hero renunciarunt: qui eam statim inquisitam atque cõpertam presertim, certamque reddidit: & Athanasium secretò per internuncium fidelem, bono animo esse iussit, & viuens scilicet Arsenium adesset. Atque ille presens, + quum iam in potestate eorum esset, eum se esse pernegabat. Paulinus autē Tyri episcopus, qui hominem iam dudum nouerat, ipsissimū eum esse profitebatur. Et prouidentia quidem rem eam disponens, sic est moderata. Athanasius verò postquam citatus apud Synodum constitit, crimina sibi obiecta partim diluit: partim vt de eis amplius dispiceret, dilationem petiit, (valde nanque difficilis & impedita ei res erat, qui accusatores apud iudices gratiosos esse, testes multos ex Arianis & Melitianis, sententias illorum cõproban-tes, dispositos: & delatores in eis criminibus, de quibus ipse eos cõuicerat, venia dignos iudicatos esse videret.) potissimum verò in accusatione de Arsenio: & rursus de muliercula quadam, quam muneribus datis inuitam noctu vitiasse arguebatur. Quas sanè ambas deinde ridiculas esse ostendit. Siquidem deinde, quum mulier in medio consilio assistens Athanasium inculcasset, presbyter qui

D Cogitur Cæsareæ Palæstinæ imperatorum cõuentus, Athanasij causæ: sed uò non venit. Cõuentus eorum alius de dicandi vrbis Hierosolymitanis gratia. + Dicitur hæc.

In Tyro iussu imperatorum, vt ibi Athanasij causam discutere, dimiserit.

+ In Tyro, Ita etiã Cõuentus Elenſis, sacra mystica dicta sunt.

* Cõuentus eorum.

Macarius Alexandrinus presbyter vinculus Tyri adducitur Venit eò Athanasium. Item Arsenium.

Athanasij Arsenium Tyri adesse, certior fit.

+ In Tyro præsentibus, Socrates. lib. 1. ca. 2. hoc est, cap. 1.

Arsenium capto, quæ Athanasio sunt inuicatas, apud Socrum. inuicatur, lib. 2. cap. 25.

Suspectum eum ex parte Athanasij iudicium.

Calumniam stupri pulcritudinis & sapienter Athanasium se amoluit.

+ Athanasius aduersariis suis assessorum forum decianis: & se prudenter ad dicendam in legitimo iudicio causam parat, & probationes querit.

Cõuentus eorum libris suis Athanasij abſoluit.

+ In Tyro.

+ In Tyro, Nicop. 1. ca. 2. hoc est, cap. 25.

C A P U T X L I X .

A dam Alexandrinus Timotheus, qui ibi aderat, sicuti ei cum Athanasio clam conuenerat, causam scilicet perinde atque propriam in se recipiens: Itaque tandem, inquit, mulier a me tibi oblatum esse vitium dicis? atque illa, An verò non a te? (ipsum digito demonstrans) dixit: tēpore quoque & modo, ut vis ei illata esset, adiecto. Et hoc quidem crimen, ut ridiculum, sic facile est refutatum. Deinde manus Arsenij producta: & accusatio nō iam verbis, sed factis instituebatur. Ille verò dextrē admodum & prudēter ctiminationi obuiam iit. Interrogauit nanque, an ex præsētibz quisquā Arsenium nosset? Atque nonnullis, nosse se cum dicentibus: Arsenium in concilium adduxit, sub veste manum utranque regentem. Et tandem: En vobis, inquit, mortuus præsētō adest. atque vna illius, mox quoque altera producta manu: En, ait, Arsenium habetis, manus duas habentem: tertiæ autē locum vbi quis inueniat, accusatores mihi ostendant. Deus siquidem conditor in principio hominem prorsus + trimanum nō creauit. Calumniis his apertē ad eum modum confutatis, doli architecti rerū suatum satagētes, turbæ se immiscuere, & fuga sibi cōsuluere. Et crimē quidē hoc a se Athanasius, Arsenij vita remouit. Deinde Ischyram + exceptione repulit, in primis quod presbyter non esset. Insuper etiam, nō debere quenquam ab inimicis iudicari, allegās, Eusebianos submouit. Et quum alia quoque accusationis capita in medium proferrentur, visum concilio est, Mareoten ire: ut + in re præsēnti, quæ in cōtrouersiam erant deducta, inquirerentur. Ut verò ad rem inuestigādā electi sunt, quos Athanasius per exceptionem iudices reiecerat (mittebantur enim eō, Theognis, Maris, Theodorus, Macedonius, Valens, & Ursicius) ipse reluctabatur, & apud vniuersum concilium, rem eam + insidiosam esse in molitionem, vociferabatur: ac si accusator vnā cum suspectis & inimicis iudicibus adesset, iniquum id + vniūscunque tantum partis iudiciū esse protestabatur. Hęc quum ille diceret, neque quisquam, ac ne Dionysius quidem consularis rationem eius haberet, atque insuper metueret, ne manus sibi per vim & cædem afferrent, ex consensu eo ad imperatorem profugit. Postquam qui Mareoten misit fuerat, redire, atque + ad testationes vniformes, sub vna scilicet persona, vera esse quæ aduersus Athanasium accusator dixisset, confecerunt: Synodus primū eum nullo defendente, + veluti contumacem eō demnauit: deinde etiam sententiam, qua ei dignitas Episcopalis abrogata est, tulit, in qua sententia virum conuictis multis ut seditiosum, & Ægyptū motibus turbulentis implentem profciderunt: simul & de muliercula illa, & de Arsenij cæde probrum prætermittentes. Ad omnes quoque locorum omnium episcopos literas dedere, ne vel ser-

mone vel vsu & commercio aliquo cum eo communicarent, neve ei Alexandria esse permitteretur. Verum quoque esse asseruerunt, mystici poculi comminuti crimen: & accusationū capita quæque attingentes, singulari quadam arte calūniam pertexuerunt, sycophantas conuictos silentio regentes, & accusatores eius omnes laudantes. Ioanni quoque illi qui Melitio successerat, sectatoribusque eius, aut quicumque ex clero eius erant, honorem dignitatēque tribuere. Ipsum etiā Arsenium, qui cæsus esse dictus fuerat, receperunt: qui tum quoque, Melitianorū sectator, & tanquam Hypopolitarum episcopus, iniquæ illi Athanasij abrogationi subscripsit. Qua in re illud nouum mirumque visum est, quod qui ab Athanasio iugulatus esse dicebatur, is viuens, quātum in eo situm erat, Athanasium exautorando iugulauit. Hoc tam iniustum insanūque iudicium, multi etiam qui ibi affuere episcoporum deprehendere. Nam Paphnutium confessorem tum præsēntem, dicunt, apprehensa Maximi Hierosolymitanæ ecclesiæ antistitis manu consurrexisse, atque vtrique minus conuenire arbitratum esse, qui cōfessores extitissent, oculisque propter sermonem veritatis effoscos, & articularum iuncturas mutilatas circūferrent, ut commune quicquam cum prauis improbisque hominibus haberet, & aduersus verē pietatis propugnatores sententiam ferrent.

CAPIT L.

O tēpore, quo & trigésimus imperij Constantini annus completatur, & templum Hierosolymis in Caluarie loco magnificentissimē absolutum fuerat, quod magnum martyrium dicitur: Marianus quidam ampla dignitate vir, ab imperatore cum literis ad Synodum venit, quibus quā celerrimē Hierosolymā adire, propter sacri eius templi dedicationem iubebantur. Atque illi protinus ut potuere, Hierosolyma contenderunt, dissidio atque discordia omni seposita, templūque ipsum dedicarunt, donaria simul & ornamenta ab imperatore missa maximi prorsus precij consecrantes: quæ longo sanē post tempore ibi fuere, stuporē & cōsternationem planē spectantibus concilians: tanta illorum erat magnitudo, tantum precium. Erat is decimusquartus mensis Septembris dies, qui ab eo tempore in ecclesia Hierosolymitana quotannis publicē ab omnibus festus & celebris agitur, octo ex ordine diebus cōuentibus celebrandis. Quibus diebus ex omni terrarū orbe homines eō conueniunt, & ad festos conuentus concurrunt, arcana sacra peracturi, & loca sancta cognituri. Deinceps verò & decantatam illam ibi egerere Synodum, in qua Arium & Euzoium suscipere: Imperatoris videlicet literis adducti, quibus ille rectē eos de fide sentire significabat. Scripserunt illi quoque ad ecclesiam Alexandrinam: multam esse, odiis discussis, ecclesiis pacem conciliatā: Arium resipuisse: eūque, accepto ab homine potentie libello, ritē susceptum, prorsus in ecclesiæ potestate esse. Acta eā ad imperatorem etiam retulerunt. Atque illi quidem hæc sic + egerunt. Athanasius autem Constantinopolim contendens, de iniuriis quas

Arsenium quoque; vnum exhibens, eadem crimen refellit.

† τριχρ.

† μαρτυρ. 910. Iudiciū Ischyrae & Athanasij.

† τριχρ.

Athanasius ab episcopo Mareoten quidam, qui in re præsenti causa statum inquirunt.

† τριχρ.

Athanasius in iudicio sine agere curam, ad imperatorem eum fugit.

† τριχρ.

Testificatio suspecta. Athanasius ut contumax damnatur. Dignitas eadem abrogatur.

* Ischyra, seu Ischyronius (ita enim eum Sozomenus nominat) causa in eo statu fuit. Arrogabat in sibi & usurpabat sacerdotis dignitatem, & quæ presbyteri sunt munia obibat. Eum verò quum Athanasium in sacro flagrans mysticis sacris operantem deprehendisset, mensam sacram euerit, calicem confregit, & impiam temerarij hominis audaciam intubuit. Quæ de re accusante Ischyra, Athanasium causam apud iniquos iudices dixit. Acta nostra multos, videlicet Ischyra, Athanasium nullum. Porro Athanasium ea quæ modo dicta sunt, per Maximum presbyterum Ischyra exautorando egit, qui & ipse e vinculis causam dixit.

Iudiciū corruptorum fratrum & peruersitatis.

Arsenium quoque; ipse Athanasium sententia sua iugulauit.

Raphnucius Thebanus & Maximus Hierosolymitanus episcopi, peruersum hoc iudicium damnant.

Episcopi Tyro Hierosolyma in iudicio, ad templum noua Hierosolymam dedicandam.

Anniversarium Eccliesie sancte Crucis dies.

Profectio Hierosolymitana religionis in ergo. Supra cap. 47. ead. † Prescriptio esse Asiæ ob Ischyram: significantes. Sacra lib. 2. cap. 33.

Athanasius ad imperatorem Constantinum processit.

A quas acceperat, apud imperatorem est quiritatus. Et quum ibi nonnulli qui eum sententiis suis dānauerant adessent, illud ab imperatore supplex petiit, ut rerum Tyri de se actarum in eius præsentia inquisitio & iudicium fieret. Porro imperator Athanasium æquum petere censens, ad episcopos qui Tyri conuenerant, eos ad se venire iubens, in hæc verba scripsit. Ego quidem quæ sint res à Synodo vestra per tumultum, & quasi procellam quandam iudicatæ, ignoro. Videtur tamen quodammodo tumultuanter per inordinatam consultationem veritas esse deprauata, quod scilicet vos propter nugandi aduersus proximos studiū, quod quidem inuictum esse vultis, ea quæ Deo placita sint, peruidere non possitis. Enimuerò diuinæ prouidentię fuerit, ut quum contentiosi ardoris vitium manifestò deprehensum discutiatur: tum aperte nobis declaratur, num in cōuentu isthic vestro curæ vobis veritas fuerit, & res absque odio & gratia sint iudicatæ. Quam ob causam ut properè ad pietatem nostram veniatis volo, ut & rerum à vobis actarum exactam rationem nobis exhibeatis, & de vobis ipsis satisfaciatis. Qua re autem ut hæc ad vos scriberem, & vos per literas ad me euocarem, adductus fuerim, ex verbis sequentibus intelligetis. Ingredienti mihi iam cognominem nobis & modis omnibus felicem urbē Constantinopolim, (accidit autem ut equo tum veherer) derepentè Athanasius episcopus, cū aliis quibusdam quos secum habebat, in media publica via, ita præter expectationem obuius est factus, ut consternationis etiam præberet causam. Testem autem facio + inspectorem rerum omnium Deum, me illum primū qui fuerit non nouisse: donec nostrorum quidam quis esset, indicauerunt. Atque quibusdam de iniuriis quas sustinuit eum percunctantibus, quæ æquum erat renunciauit. Ego quidem eo tempore cum eo verba non feci, neque colloquutus sum. Vbi verò ille id postulauit, ego autem denegavi, parum admodum absuit quin eum reiici iuberem: ille tamen cum multa libertate nihil peteret à nobis aliud, quā ut vos præstò essetis, quò necessitate urgente, in præsentia vestra, quæ passus esset, satis deplorare posset, & ego id rationi & tempori conuenire duxi, perlibenter hæc ad vos scribi præcepi, ut omnes quicumque conuentui Tyrio interfuistis, citra procrastinationem, in * aulam mansuetudinis nostræ venire acceleretis, & rebus ipsis iudicationis vestræ sinceritatem & veritatem, me cognoscente, declaretis: quem sanè germanum Dei famulum esse non negaueritis. Per meam certè quidem erga Deum religionem, pacata sunt vbiq; omnia. Quin ipsi etiam barbari nomini Dei ritè laudibus benedicunt, qui hæctenus veritatem ignorarunt. Manifestum autem est, + qui veritatem non norunt, eum neque Deum nosse. Veruntamen, quem admodum modò dixi, & barbari per me germanum Dei ministrum, Deum cognouerunt, & metuere didicerunt. Ipsūque me vbiq; tutati, & rebus ipsis mihi prospicere senserunt. Vnde maximè Deum norunt, quem illi quidem propterea quòd nos metuunt, colunt: vos autem, qui arcana sacra benignitatis eius * præferre (quid enim dicam + seruare?) videmini, vos inquam nihil agi-

tis aliud, quàm quod ad discordiam & odium facit, & quod (ut simpliciter dicam) ad generis humani exitium refertur. Verum properate, sicuti dictum est, & ad nos quamprimū omnes venire maturate: illud persuasum habètes, omnibus neruis conaturus nos esse, ut iis quæ corrigenda sunt, emendatis, in lege Dei omnia ritè seruètur, ut quæ eis neque probrum neque praua aliqua opinio & suspicio inhærere possit: dissipatis nimirum, prorsūque attritis, atque adedò sublatis omnino legis inimicis, qui quidem sub prætextu speciosi nominis, varias atq; omnigenas præbent blasphemias, & obtrectandi occasiones. Talia imperator quum scripsisset, alij quidem episcopi maximo territi metu, pro se quisque domum redibant. Eusebiani autem se in oculos imperatoris ingerentes, iustam esse Synodi sententiam asseuerarunt. Et multis in Athanasium conuiciis coniectis, non iam de poculo fracto, aut mensa, aut viui hominis brachio, quòd vera ea essent, instabant: sed ad nouam aliam confugere calumniam. Minatum enim esse Athanasium dixerunt, inhibitueros sua suasionem Ægyptios esse, ne frumentum pro eo atque Constantinus sanxisset, quotannis Alexandria Constantinopolim subueheretur: eaque verba audiuisse Adamantium, Annubionem, Arbathionem, & Petrum, episcopos. Hæc allegantes, causam calumniis obtinere. + Sæpenumero nanq; mendacium vincit, quum is qui calumniam struit, bonæ fidei opinionem consequitur. Confestim igitur imperator iracundia correptus, in Galliam ad Treuiros virum proscribit. Idque ita fecisse Constantinum opinio est, non tam quòd vera esse quæ in eum dicta fuerat, crediderit, quàm ut ecclesiam ad vnitatem & episcopos ad concordiam perduceret. Quod quidem aliter fieri nō potuit, nisi Athanasius relegeretur. Communionem enim Arianorum omnino auerfabatur. Atq; ille ad eum quidem modum ad Treuiros in Galliam est abductus,

Eusebiani
idē episcopi
Constantino
polim veniūt

† 1247
Αθανάσιος
καταδικάσθη
καὶ ἐξορίσθη
ἐν τῇ Γαλιᾷ
ἐν Τρεβίροις

Athanasius
calumniis
vobis Eusebia-
norum circum-
uentus Con-
stantino cen-
sente, ad Tre-
uiros relega-
tur.

CAPIT. LI.

Arius autem Hierosolymis Alexandriam rediit. Quum verò ecclesia Ægypti nihil sibi cōmunionis cum eo esse vellet, ille cum sectatoribus suis denuò turbas ciere, & hæresim suam fraudulenter serere cœpit. Plebs quū ipsius reditum, tum pastoris sui exilium grauerit tulit. Ac imperator vbi Arii sententiam prauam esse cognouit, Constantinopolim hominem vocauit, peruersæ opinionis cœptorumq; suorum rationem redditurum. Cōstantinopoli populus in duas partes discesserat. Atq; ij quidem nihil prorsus de Nicænis decretis mutandū esse dicebant, alij autem Arium rectè profiteri contendebant. Et maximo in vrbe motu excitato, homines pleriq; ut conuentus cogere, conabantur. Alexander porro Constantinopolitanæ ecclesię antistes, qui dudum Metrophani successerat, vir præter cæteros Dei maximè amans, ut motum eum sedaret, nihil non experiabatur. Quod vbi ei min⁹ successit, in maximū se demisit certamen. Et quū quod faceret aliud nō haberet,

Arius Alex-
andriam re-
uersus con-
uincitur.
Idē Constan-
tinopolim ab
imperatore
euocatur.
Constantino
poli quoq; in
religione dis-
sidetur.

Cōsentio A-
lexandri Cō-
stantinopoli-
tani episco-
pi & Euse-
bii Nicomæ-
densis, de
Ario.

Constantinus
conueniū Ty-
rium episco-
pum Constā-
tinopolim ad
se euocauit.
Mens vixit
diu rapida, res
diuinas per-
spicere ne-
quū.

† 1247.

† 1247
Γραμματεὺς
τοῦ βασιλέως
ἐπεπέμψεν
τὸν Ἀθανάσιον
ἐπίσκοπον
ἐκ τῆς Ἀλεξάνδρειας
ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει
καὶ ἐπέταξε
αὐτῷ νὰ παραστήσῃ
τὸν ἀριθμὸν τῶν
ἐπισκόπων τῆς
ἐκκλησίας τῆς
ἐκείνης τῆς
ἐποχῆς.

* 1247.

A pacem & communionem cum Ario tum deprecatus est. Nefas enim esse, minimèque consuetudini ecclesiasticæ cōuenire dixit, quæ ab ipsis atque eis etiam qui ex terris omnibus quæ sub sole sunt, Nicæam concurrerant, decreta essent, abrogare. Eusebius autem post conuicia multa apertè minabundus grauiam ei denunciavit, nisi ad certum diem Arium in communionem admitteret. Asque eo enim si esset, ipsum quidem extorrem ab ecclesia futurum, successorem autem eius cum Ario communicaturum. Hæc ubi sunt dicta, tum quidem colloquio soluto discessere: Eusebius quidem etiam atque etiam, ut quæ minatus fuerat, ad exitum perducerentur moliens: Alexander verò, ne ad rem conferrentur, quæ fremens ille denunciauerat, precationibus incumbens. Quem, non tantum ut ipse exautoraretur mouebat, quantum ne quid de doctrina mutaretur sollicitabat. Pertimidum eum maximè imperator faciebat, qui quodammodo in aduersariorum verbis acquiescere videbatur. Itaque in ea sollicitudine & anxietate trepidans diuinus senex, rebus omnibus posthabitis, & arti differendi nuncio remisso, festinabundus ad sanctius confugit sacrarium, ieiunio & orationi sese dedens: neque quidquam rerum earum remittens, quæ ad placandum exorandumque Deum facerent. Et in ea ecclesia quæ Pacis cognomè obtinet, se clausit: & ore in sacram sanctioris sacrarij mensam procumbens & lachrymās, continuè dies noctesque orauit. ^a Cuius illa fuit oratio, ut siquidem opinio Arii vera esset, ne ipse constitutum conuentui & communioni videret diem: si quam ipse coleret, sententia maximè veritate nitetur, ut Arius dignas lueret pœnas, veluti malorū in professione fidei omnium autor. Sic episcopus Alexander precabatur. Sed & imperator periculum de Ario facere volens, in regiam suam eum accitū, num & ipse Nicænis decretis assentiretur, rogauit. Atque ille, citra moram & deliberationem omnem, in conspectu Principis ^b, decreto Synodi callida simulatione subscripsit. Factum id admiratus Cōstantinus, iureiurando quæ scripserat confirmare eum iussit. Quod & ipsum confessim + dolosa adhibita fallacia, sicuti eos qui de hac rememorār, dicere audiuius, fecit. Quod nanque suam de diuino numine opinionem Arius in charta descriptam sub axillis in sinu ferebat, ita se verè sentire, quemadmodum scripserat, iurauit. Quare imperator persuasus, Alexandro, ut Arium recipe-ret, seuerius mandauit. Sabbathum erat, & postridie ut ad communionem admitteretur Arius, expectabat. Verum vindicta nequaquam morata est, quæ vestigia eius qui tam + absurdis cauillationibus usus esset, in pedibus ipsis est infecuta. Ex imperatoris palatio à quibusdam Eusebij satellitibus Arius deductus, per forum insolenter gradiebatur, & per mediam urbem venditans sese inferebat. Postquam ad Constantini forum ventū est, ubi ingens illa Porphyretica Cōstantini ipsius columna magnificè in altum excurrit (serum autem diei erat) timor derepentè ex conscientie vulnere Ario incessit, eumque alui laxitas consequitur. Et vrgebatur eo casu maximè: proindeque secessum publicum, qui in propinquo erat, petit. Ibi animo ei defecto, sua sponte incrementa effluunt:

& + vi naturæ constringente soluta, sedes ipsa procidit, & multus sanguis effunditur, constitutio quoque interna corporis omnis vnà cum intestinis epate & splene diffuit. Atque ita ille perit. Quum autem inde non exiret, ingressi quidam propter diuturniorem eius moram, mortuum in fœdo subsellio reclinatum inuenere. Secessus is longo post tempore est ostensus retro forum & macelli porticum: perpetuæque loci eius & mortis Arii est memoria, quippe quem prætereuntes omnes digito semper designare soliti fuerint. Diu verò postea, fama est neminem subsellio eo usum esse. Omnes enim locum eum fugerunt, pro detestando habentes, in quo videlicet Arius impietatis pœnas persoluisset. Postea autem Arianus quidam, vir perquam opulentus, locum emit: & forma eius priore abolita, domum magnificam in eo construxit, ut obliuioni res ibi acta mandaretur, neque amplius mors Arii sempiterna memorie successione, + veluti per Comicum ludum posteritati exhiberetur. Obitu verò eius publicato, variaz de eo hominum fuisse opiniones. Quibusdam enim videbatur repentina ægritudine correptus, & per animi liberiorem relaxationem, ut cui res ex sententia cecidisset, ex immentia, quæ cor eius affatim offuderit, læticia, subito extinctus esse. Alij, impietatis dignum fuisse supplicium putabant. Familiares eius, ab obrectatoribus ex insidiis per incantationem & veneficium necatum dicebant. Non mediocris verò animi sollicitudo Nicomediensem cepit Eusebiū. Factum nanque istud non urbem modò, sed vniuersum propè orbem percurrit, fama de eo velociore passim increbrescente. Imperator sanè re ea maiorem in modum est delectatus, & propterea professionem fidei Nicænam perinde atque à Deo ipso dictatam, magis etiam defendit, Christianæ religioni mirificum in modum addictus. Locus ipse postulare videtur, ut quæ magnus Athanasius de Arii rebus scripta reliquit referam? Quæ sic habent. Nam & ipse Arius hæresis quidem princeps & antesignanus, Eusebij verò particeps & socius, studio & opera Eusebij & amicorum eius, vocatus à beato Constantino Augusto, & ab eodem ut in scripto persuasionem fidei suæ exponeret flagitatus, in libellum eam dolo malo, impudentibus de impietate sua dictis suppressis, retulit: verbæque scripturarum simplicia, sicuti in eis expressa reperiuntur, itidem ut diabolus alsimulauit. Deinde quum beatus Constantinus dixisset, Siquidè nihil præterea tectum in mente habes, veritatem testimonio iurandi confirma. Vlsciscetur enim te, si falsò iuraueris, Dominus ipse, iurauit miser, neque habere se, neque aliud quàm tum scripserit, quamuis dictum aliquando ab eo sit, sentire. sed ilicò egressus, rāquam pœnas pendens concidit, & suspensus crepuit medius. Atque omnibus quidè hominibus cōmunis vitæ finis cōstitutus est mors ipsa: neque cuipiā, etiā si is inimicus fuerit, qui vita defunctus sit, + insultare cōuenit: quòd incertum sit, an non idem sibi ante vesperā accidar. Sed Arii obitus quando quidem non simplex fuit, dignus propterea est qui cōmemoretur. Quum enim Eusebius se eum in ecclesiā introducturum minaretur, episcopus quidem

Constitutus Alexandro dicit, quo Arium in communionem admittat.

Alexander ad preces confugit.

† τὸ ἱερὸν τῆς προσηλυτισίας. Alexandri precatio contra Arium.

a Precatus est Deum, ut vel animam suam suscipere, ne cōmunionem Arii contaminaretur: vel inopinatum quidquid faceret, quod & factum est.

Epiph. b Arius Nicænis decretis apud Cōstantinopolim subscribit.

† τὸ ἐπισημαίνον. Subscriptio-nē dolo malo per iurandum cōfirmas. Socras. lib. 1. cap. 38. Vindicta diuina cum cōsequitur.

Constantini forum.

D † ἡ θάνατος τοῦ ἀριου.

Repositio & horrenda Arii mors.

In loco corbi Arium interijt, ad abolendam mortis eius infamiam, magnificam aedem ab Arianis constructam.

† τὸ κληρονομήσειν τὴν ἄνοιαν τῆς ἀριου. Variæ de morte Arii opiniones.

a Athanasium de Arii partibus & obitu.

F

† τὸ ἐπισημαίνον τῆς ἀριου. Nullum calamitatis insulandum.

*Nescio quid
serm. respicit
rebat.*

A Constantinopolitanus Alexander id futurum negavit: Arius autem vi & minis Eusebij confisus est. Sabbathum quippe erat, & postridie sperabat se ecclesie conventui aggregatum iri. Certamen erat acre: his quidem minitantibus, Alexandro autem orante. Sedenim Dominus, iudicio suo interposito, aduersus homines iniquos iudicauit. Nondum enim sol occiderat, & necessitate eum in locum suum pertrahente, ibi pessum iit, utroque simul, & communione & vita confestim orbatus. Beatus certè quidem Constantinus re audita, admiratus eam est, periurium eius vindicatum esse perspectum habens. Omnibus autem tum manifestum fuit, quum Eusebij minacem denunciationem, tum Arij spem & expectationem frustra fuisse. Declaratum quoque rursus, Arianum furorem ab ipso Seruatore exclusum esse à communione, & hic, & in primogenitorum ecclesia. Quis igitur non miretur, homines istos magno contentionis studio videns iusticie laudem ei tribuere, quem condemnauit Dominus? eisdemque cernens hæresim defendere eorum, quos excommunicatos esse conuicit Dominus, ducem eius Ecclesiam ingredi non passus? Hæc de Ario Athanasius.

CAPIT. LII.

*Non persuadetur
Constantinus, ut
Athanasium ab
exilio reuocet*

Eo tam fœda morte sublato, finem tamen nugamenta eius non habere. Neque qui factionis eius erant, vel ad breue tempus deserunt infidias eis struere, qui in diuersa erant sententia. Populus sanè Alexandrinus frequenter ad Imperatorem, qui ei de restitutione Athanasij miserabiliter supplicarunt, misit. Et ad eundem scripsit multa virtute polens Antonius, ne omnino Melitianis fidem haberet, sed potius ut sycophantiam omnino esse, intentatam Athanasio accusationem, crederet, orans. Imperator autem nequaquam persuaderi potuit: sed populo Alexandrino rescribens, dementiam atque + inordinatam confusionem obiecit. Sacerdotibus autem, & cœlibatum colentibus Monachis scilicet, ut quieti essent, mandauit. Neque enim vquam se mutaturum de Athanasio sententiam, neque eum reuocaturum esse asseruit: tanquam virum seditiosum, & malorum patratores, præsertim quum ecclesiastico iudicio condemnatus esset. Clâm quoque Antonio significauit, se Synodi decreta non facillè irrita facere posse. Nam etiam si pauci, inquit, fuerint, qui hostili animo sententia sua illum iugularint, tamè reliquam cœuentus eius multitudinem bonorum & probatorum virorum, non ita simpliciter & temerè prorsus illorum calculos fuisse sequuturam. Addidit insuper, effreni esse lingua, & contumeliosum virum Athanasium, atque ad seditiones & discordias concitandas idoneum. Ita nanque qui hostili in eum erant animo, apud Imperatorem de talibus criminibus eum detulerant: quum imperatorem scirent vicia eiusmodi supra modum grauiter ferre. Porro quum multitudinem in duas esse sciret factiones diuisam, & aliam Athanasio, aliam autem Ioanni fauere, qui Melitij successor, in Synodo Tyria communione vti, ho-

† 1141.

*Plurimè
Constantinus in
iudicio conuen-
tum Ecclesiam
sicut, qui
Athanasium
demonstrat,
tribuit.*

*Etiam persona
fuit vna, A-
thanasium se-
ditiosum vi-
rum esse.*

*Ioanni quo-
que Melitiani
nisi respiciamus
Constantinum
reuerentem.*

norèmq; suum in clero suo, sicuti & sectatores eius, habere iussus fuerat: valde ea re comotus ipsum quoq; ab ecclesia proscripsit. Quod quidem præter opinionem Athanasij inimicorum accidit: accidit tamè. Neque Ioanni profuere quicquam, quæ Tyri à Synodo acta decretaque fuerant. Imperator nanque nulla supplicatione aut deprecatione flecti potuit, si quando suspitione in quenquã, ad seditionem eum & discessionem Christianum clerum concitare, concepisset. Scire autem oportet, Arij dogma, quauis à multis magno studio in sermonibus & disputationibus frequetaretur, sine nomine tamen etiam tum fuisse, neque in corpus proprium coaluisse. Nam præter Nouatianos, Phryges, Valentinianos, Marcionistas, & Paulianos, omnes alij simul communicabant, & in vna conueniebant ecclesia. Quippe contra quos lege lata, Imperator precatória eorum aboleri, eoque in Catholicis ecclesiis cum aliis congregari iusserat. Alibi verò illis neque priuatim neque publicè conuentus agere licere, sed in vno communiter omnes loco conuenire voluit. Per quam legem, quantum ego colligo, multæ hæreses, memoria earum sublata, diffluxere. Superioribus enim temporibus, quicumque Christi appellatione censerentur, quauis diuersarum essent opinionum, eodem tamen loco apud eos qui Græcam susceperant superstitionem, erant: & quum ab illis affligerentur, de discrimine si quod inter eos esset, curiosè ipsi inquirere superfederunt, communibus quippe calamitatibus expositi. Quapropter facillimè per partes conuenientes conciones habebat: frequentiorique cõsuetudine, quum pauci essent, in factiones multas non discedebat. Constitutione autem ista promulgata, difficile eis fuit publicè seorsim conuenire, multo verò minus clandestinos cœtus cogere, episcopis loci cuiusq; id obseruantibus. Proinde metu eo coerciti, Catholicæ ecclesie sunt vniti. Quod si fortè aliqui in sua sententia persistere, decedentes nullos reliquere successores, quum neque conuentus eis agere permitteretur, neque liberè hæresim docere possent. At hæreses aliæ vel propter autorum improbitatem, vel propter dogmatum + ineptias, non ita multis sunt frequentatæ. Nouatiani autem, ut qui eadem cum vniuersali Ecclesia de CHRISTO sentirent, diutissimè statum suum retinere, neq; illis constitutio ea obfuit. Videtur verò & imperator ipse non illibenter aliquid de rigore & seueritate remisisse, & terrere potius quàm perdere subditos maluisse. Et Accesius, qui tum Nouatianorum episcopus fuit, maximè Ecclesie suæ profuit, apud Imperatorem propter sanctiorem vitam gratiosus. Phryges verò, præterquam in Phrygia & locis finitimis, eadem in alijs Imperij partibus, quæ aliæ hæreses, sunt passi. In locis autem suis, ex quo Montanus extitit, sectæ suæ exordio sumpto, longo permanerunt tempore. Eo autem anno Eusebius & Theognis, nouas res de dogmate Nicænæ synodi, scriptis moliri cœpe-

D *Seditiosorum
hominum in-
micos Con-
stantinum.

*Ariani nõ-
dum collegiũ
& ecclesiam
suã habuerunt.*

*Lex Cõstan-
tini, vt certis
exceptis hære-
sibus, cuiuscũ
que opinionem
Christiani in
vna communi-
tate ecclesia,
neq; suos sibi
cogitãt carum*

*Nouatiano-
rum ecclesia,*

*Phrygum cõ-
nenticula.*

*Eusebium &
Theognis no-
ua faci formu-
la cõposita,
Nicæna
decreta rati-
ficauerunt.*

*** ὁ γὰρ βασιλεὺς κρείττων ἰκασίας ἐπὶ καὶ πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἑσθλῶς, ἰσχυρῶς ἐν δυνάμει ἐπέτιμα ἵνα ἡ ἐκείνη καὶ μετῴμην τῆν καὶ εὐνομίαν ἄλλων διεκρίθῃναι. Imperator preces & deprecationes omnes eorum repudiabat, quæ suspecti ei erant, quòd ad dissidium & factionem Christi nomen rursus concitarent. Eusebium de vita Constantini.*

A runt : & nudo quidem capite, quod dicitur, τὸ ἐ-
 μούσιον consubstantiale reicere ausi non sunt. Satis
 enim sciebant, Imperatorem ipsum ita sentire, &
 mirifice formulam eam complecti. Aliam autem
 componentes scripturam, seu formulam fidei, in-
 terpretationibus quibusdam complecti eam, ea
 quæ Nicææ decreta esset, Orientalibus episcopis
 significarunt. Atque ex eius verbis, eorumque sen-
 su, in disputatione prior quaestio est deducta. Quæ
 tamen si finem suum consequura esse videbatur, ta-
 men eo pacto in controuersia est reuocata. Et res
 quidem de Ario sic sunt actæ.

CAPVT LIIII.

Marcello An-
 cyrano ep̄o in
 conuentu epi-
 scoporum Cō-
 stantinopoli-
 sano dignitas
 adempta.

Asterius
 Cappadoxes
 Sophista Chri-
 stianus sa-
 ctus sed A-
 rianus.
 Is martyrio
 repudiato,
 dijs sacrifi-
 cavit.
 Itaq; in pres-
 byterio iordā-
 nem non est
 recepit.
 * Et si enim
 deus ex Ma-
 ria initium
 sumpsisse, &
 regnum eius
 sine habitu-
 rum esse, di-
 xit. Sozome.
 lib. 2. cap. 33.

Marcelli An-
 cyrano here-
 sis.

Libros in sa-
 os aboleri ab
 episcopo in-
 fus, dicto au-
 dens nō suis
 Basilium ep̄s
 Ancyranus.

Marcellus
 postea episco-
 patum suum
 recuperavit.
 Scripta eius
 nō sicut à ple-
 riq; intellecta

Vb idem tempus episcopi Con-
 stantinopoli congregati, Mar-
 cello quoque Ancyræ minoris
 Galliæ episcopo dignitatem, ve-
 luti qui noua inuexisset dogma-
 ta, abrogarunt. Asterius nanque
 quidam ex Cappadocia sophista, qui ostentatio-
 nis & quaestus causa philosopharetur & doceret,
 eo studio posthabito, Christianam religionem se
 culturum professus fuerat. Et libris aliquot com-
 positis, Arii opinionem aluere contendit. Cum
 quo itidem Christum Dei virtutem esse scripserat,
 uti Moses erucam & locustam magnam vir-
 tutem Dei esse dixit. Aliaque hisce similia ca-
 uillans, Arianis adhærebat : atque in synodis eis
 assistens, plurimum eos adiuuabat. Illud autem
 in consilio habebat, ut præclaræ alicuius vrbis e-
 piscopatam consequeretur. Verum id quod cō-
 stituerat, parum ei successit. Persequutio enim
 non tolerata, diis sacrificauerat : eamque ob rem,
 sacrorum administratio ei est denegata. Porro
 quos composuerat libros, in Syria vulgavit. Ad-
 uersus quos Marcellus scribens, siue sciens, seu
 imprudens, in errorem ex diametro illi contra-
 rium est delapsus, & cum Paulo Samosateno
 CHRISTVM merum esse hominem dixit. Quod
 ubi intellexerunt qui Tyri & Æliæ coacti
 fuerant episcopi, Asterio quidem ipsi nihil obiece-
 runt, quod scilicet sacris ecclesiastici ministerij
 initiatus non esset : Marcello autem episcopali di-
 gnitate prædito, quæ plurima vitio verterunt, cum
 quod perperam scripsisset, dicam impegerunt : ab-
 oleretque eum libros, qui nihil à Samosateno scri-
 ptis differrent, iusserunt. Atque ille facturum se
 id pollicitus, minimè tamen fecit. Cæterum ubi
 Eusebius inde literis Constantini vocatus Byzan-
 tium venit, rursus Marcelli causa in disceptationem
 est deducta. Postquam autem minimè illi vi-
 sum est, ut impietatis libros, sicuti receperat, igni
 consumeret : episcopatum ei Eusebiani ademere,
 & Basilio cuida eloquentia & varia doctrina præ-
 clato viro, Galatiæ ecclesiam regendam tradidere.
 Scripserunt ij quoque, ut Marcelli scriptum, ubi-
 cunque reperiretur, prorsus aboleretur : capitibus
 quibusdam ex eo scripto, ut dissonantibus, episto-
 læ insertis. Quod sanè scriptum libris tribus, quæ
 admodum audiui, pulcherrimè refutauit Eusebius
 Pamphili : Marcellus autem in Synodo Sardiceni-
 si postea episcopatum suum recuperavit, quod nō
 ita sentire existimatus esset. Non enim satis per-
 pensâ & intellectâ à multis eius scripta : ob eamque

causam, in Pauli eū opinionem incidisse, calumniâ
 homini obiectam esse, sicuti suo loco à me refere-
 tur, creditum est. Simulque dictum, * per modum
 quaestionum à Marcello scripta ea esse instituta.
 Et imperator ipse, manifestam esse Eusebianorum
 contra eum calumniam deprehendit. Admodum
 enim infesti illi erant, quod neque in Phœnicia
 quæ aduersus Athanasium ipsi cōstituerant, neque
 rursus Hierosolymis quæ pro Ario decreuerant, cō-
 probasset. Sed neque in dedicando Caluarie tem-
 plo, quod magnum martyrium est cognominatum,
 à communionem eorum se subducens, eis affuisset.
 Quapropter ad imperatorem scribentes, præter
 alia viro obiecerant * in imperatorem ipsum cō-
 tumeliam, eo quod ecclesiam splendidissimè con-
 ditam, cum reliquis episcopis consecrare superse-
 disset. Hæc de Marcello.

CAPVT LIIII.

Mperator imperio filiis iam diui-
 so, Constantino quidem & Con-
 stanti partem Occidentalem desi-
 gnauerat, Constantino autem Orien-
 tem dederat. Quorum primo im-
 perij sui decennio Constantinum,
 secundo Constantium, tertio minimè natu Con-
 stantem Cæsare dixit. Deinde anno vno & men-
 sibus aliquot peractis, + sexaginta & quinque
 annos natus, corpore male affecto, Helenopolim Bi-
 thyniæ transijt, ut ibi quæ in propinquo sunt, sua
 sponte profluentibus & naturalibus lauacris ute-
 retur. Quum verò grauiorem sentiret imbecillita-
 tem, lauacratione posthabita Nicomediam venit : at-
 que ibi in suburbano agens, quemadmodum Her-
 mes, Socrates, & Theodoritus ecclesiastici scri-
 ptores dicunt, diuinum percepit baptismum. Quo-
 rum verba hic apponere visum est. Hermes enim
 Sozomenus sic inquit. Ibi sanè quum in suburba-
 no ageret, sacro initiatus est baptismo : qua de re
 vehementer lætatus, Deo egit gratias. Socrates
 autem : Helenopoli Nicomediam est profectus,
 ibique in suburbano agens, Christianum suscepit
 baptismum. Itidem & Theodoritus : Trigeli-
 mus imperij eius præterierat annus, atque anno
 insuper & mensibus paucis exactis, Nicomediæ
 in Bithynia agens, ægrotare cœpit. Quum verò
 quàm incerta sit hominis vita cognitum haberet,
 diuinum baptismi donum suscepit : quem ad id
 usque tempus ideo distulerat, quod in flumine Ior-
 dane percipere concupiuisset. Hæc illi quidem
 nescio quomodo dicunt : nos verò Ecclesiæ vni-
 uersali consentientes, Romæ eum sacro lauacro
 tinctum esse, Syluestre administram ei imponere
 manum, diximus. Ac de his quidē satis. Porro te-
 stamento cōdito, Imperium tribus filiis, sicuti an-
 tea distribuerat, reliquit. Et multis veteri Romæ,
 & cognomini ei vrbi honoribus & præmiis con-
 censis, vita est defunctus, sexagesimo quinto ætatis
 anno : quum quidē imperasset annis triginta duo-
 bus, mensibus aliquot decollantibus, vigesimo pri-
 mo mēsis Maij die, Feliciani & Tatiani cōsulatu,
 qui * ducente simè octuagesimæ septimæ Olym-
 piadis secūsus annus fuit. Moriturus reuocari A-
 lexandriam Athanasium iussit, Eusebio aliisque qui ei
 aduersabantur, præsentibus. Nemo verò miretur,

* dicitur in
 Eusebiani
 Marcello in-
 fensi.

* Basiliana
 Ep̄ica.

Constantinus
 imperij ditio-
 nes inter fi-
 lios diuidit.

† Sexaginta
 sex, Eutrop.

Therma c. l
 Helenopo-
 lim.

Idem ad Ni-
 comediam ba-
 ptisatus ab
 Euseb. Nico-
 mediensi ep̄o.
 In eadē sentē-
 tia est Rufin.
 Oros. Cassio.
 & Pomp.
 Latine.

Constantini
 mors. Ea bic
 mo ante per
 inusitata ma-
 gnitudinis co-
 metam de-
 nunciata est.
 * Quiddā po-
 nunt Olympi-
 adem 279

Et ac seporis
 observatio cō
 aliquid Chro-

magaphorâ ratione non profus conuincas.

Constantinus moritur, ab exilio reuocatur. Athanasium inquit, qui ab Episcopo deceptus profertur. Theodor. lib. 1. cap. 33. et alibi.

Testamentum Constantini.

A quod tantos viros deceptus exilio multauerit. Nam qui id ei persuasere, Antistites sacrorum fue-
re, intra se quidem fraudem illi & dolum occul-
tantes, extrâ verò splendorem magnificum præ se
ferentes: quando etiam diuinum & magnum il-
lum prophetam Dauidem non pontifex aliquis,
sed domesticus verberato seruus decipit. Sibâ enim
illum, satis scio quod legeritis: qui confictis men-
daciis regem contra Miphiboset, vt agros illi au-
ferret, concitauit. Quod quidem nõ ideo, vt Pro-
phetam accusarem, dixi: sed vt imperatorem defen-
dam, & naturæ humanæ imbecillitatē declarem:
simulque illud admoneam, ne statim profus ac-
cusatoribus, etiâ si sint vel præclari, vel * exacta
ætate viri, fides habeatur, sed vt auris altera sem-
per aduersario referuetur. Testamentum apud pres-
byterum deposuit, quem Arii laudatorem Con-
stantia soror eius, eademque Licinij coniunx, mo-
riens ei vt virum bonum commendauerat. Id iu-
ramento interposito, Constantio, quum ex Ori-
ente veniret, dandum præcepit. Ex filiis enim dece-
denti nullus affuit.

B

Constantinum spadonum & aulicorum omnium vehementer detestator suis, quos tunc & serices Palatii appellare solitus erat.

CAPVT LV.

T ille quidem sic ad meliorem regni
felicitatem migravit. Duces autem &
præfecti, satellitiūq; eius omne, ar-
cæ aureæ corpus eius impositum, in
cognominem ei urbem duxere: & in
suggestu quodam ei collocato, quicūque viuo ho-
nor præstitus, idem quoque defuncto tum à comi-
tatu aulico est exhibitus. Vniuersi etiâ perinde at-
que patre, cuius benignitatem omnes experti fue-
rant, orbati, perquam amarè luxere. Sed quid dice-
re attinet, qua eum sint illi prosequuti honorificen-
tia & cultu, donec aliquis liberorum eum huma-
turus adueniret? Atque vbi Constantius certior
de morte eius factus ex Oriente affuit, magnificen-
tissimè patrem funere elatum, in ecclesia quæ A-
postolorum dicitur sepeliuit, vbi superstes adhuc
ille sepulchrum sibi ipsi extruendum curauerat,
quod Grecorum + ara antea sub duodecim deo-
rum nomine fuerat, admirandum sanè spectacu-
lum. Ibi in vrna marmorea, vnâ cum matre Hele-
na repositus est. Vnde mos postea sequutus, vt de-
inceps ibi quoque Christiani imperatores sepeli-
rentur. Quin & Cōstantinopolitani, aliique item
virtutē insignes episcopi in Apostolorū delubro
sunt tumulati, perinde atque imperatoris digni-
tati par honoris esset sincerè obitus Episcopatus.
Idque factum, vt non longè ab Apostolorum

Corpus eius Constantio polim portatum.

Luctus publicus.

Sepulchra Constantini.

† Paul. lib. 6. cap. 1. de Bap. Com. imp. repositus in sepulchro Constantini. Ibidem quoque episcopi sepulti.

reliquiis abesset. Magna enim gloria postea bono-
rum conciliator Deus virum eum, veluti fidelem
ministrum accumulauit, sanationū & miraculorū
gratia & vrnæ & statuæ ipsius, quæ in Porphyre-
tici marmoris columna posita est, immissa, vt de-
inceps nulla ægritudo contrectatis eis non cede-
ret, & fides verbi illius Christi adimpleretur, dicē-
tis: Ego glorificātes me, glorificabo. Maximus au-
tem hic vir Christianæ religionis laudator fuit. Ec-
quum primus imperatorum omnium curam ec-
clesiasticarum rerum suscepit, tum ita eas auxit, vt
ad summam amplitudinem nihil esset reliqui. Et
nescio an quisquam alius, vt ipse, quasunque ag-
gressus est res, perfecit. Nam & sine Dei numi-
ne nihil profus egit. Foris in bello fortissim⁹ exti-
tit victor: domi autē tam facilè rempublicam ad-
ministravit, atq; vt ei visum fuit composuit, vt ce-
lenter consilium aliud & senatum & urbem impe-
rantem constituerit. Græcorum religionem quæ
diutissimè magno studio frequentata, ad summā
superstitionem peruenerat, plurimūq; vigeat,
facillimè, quamprimum est aggressus, sustulit. Mo-
E ribus bonus, mitis, & māsuetus admodum, animi
fortitudine magnificentiam exhibuit. Mentis acu-
mine, bonarū artium disciplina, recto iusticiæ cul-
tu, & munificentie alacritate, omnes superauit. In
præliis vir, formæ decore nemini secundus: & quū
gratiosus maximè fuit, tum decentiæ ipsi magnifi-
centiam coniunxit. Statura quoque corporis spe-
ctandus. nam neque nimium procerus esse habi-
tus, & exiguam breuitatem longè supergressus est.
Humeris latis, sensim ceruicem crassiorē prætu-
lit. Colore corporis rubicūdus, minus densum ha-
buit capillum, eūq; flauescentem. Barba medio-
criter tenuis & rara, neq; admodum demissa erat,
ita vt in pleraque faciei parte succrescere nõ vide-
retur. Oculi, quales virū decent, & placidi: ex qui-
bus mirifica quædam eminebat gratia, acutiorē-
que illi & grandiores. Nasus subaduncus, cui car-
nosum quiddā infidebat. Facies ipsa latior, & ma-
gnanima admodum. Denique supra alios Dei ma-
ximè amans fuit. Totius eius vitæ tempus sexagin-
ta & quinque anni fuere, quorum triginta & duos
in imperio egit, mēsubus aliquot deficientibus si-
F cuti supra diximus. Imperium cum summa pote-
state solus viginti sex annis obtinuit. Complecti-
tur porro octauus iste historiarum liber, à primo
Constantini imperij anno, ad obitum vsque eius,
annos triginta duos. Quum conditi mundi annus
fuit, a quinquies millesimus octingentesimus qua-
dragesimus septimus. A natiuitate autem Domini
tum agebatur annus trecentessimus b quadrage-
simus secundus.

*D Ingentia in-
vacula ad mo-
numensum
Constantini
edisa.*

*Constantini
lan.*

*Statura &
forma eius.*

*a Secundum
recēiores cir-
citer 4318.
b M. 340.*

- 1 Proœmium, totius libri argumentum exponens.
- 2 *Vt Eusebius Nicomedia episcopus, eiusque sectatores, Arij dogma confirmare volentes, per quendam Arianum presbyterum turbas in ecclesia concitarint.*
- 3 *Vt Athanasius ex Gallijs redierit cum literis Constantini Cesaris, de obitu eiusdem Constantini. Item de Acacio, qui successor Eusebij Pamphili fuit.*
- 4 *Vt Alexandro Constantinopolitano episcopo defuncto, Paulus & Macedonius piorum & Arianorum electione locum eius obtinuerint: & ut Paulo in exilium acto, Eusebius Nicomedienfis in eius locum sit successus.*
- 5 *Vt Eusebius coacta Antiochia Synodo, aliam fidei promulgavit expositionem. Et ut episcopatum abrogavit magno Athanasio. Item de Eusebio Emeseno.*
- 6 *Vt Athanasio eiecto, Gregorius militari manu stipatus ecclesiam occupavit. De Iulio Romano episcopo, quomodo is Athanasii casum egre tulerit.*
- 7 *Vt post Eusebium Paulus rursum sedem receperit, Arianum autem Macedonium contra eum fouerint. & de eade Hermogenis ducis: & ut denuo Paulus sit eiectus.*
- 8 *Vt Athanasius & Paulus literis Iulij freti, sedes suas receperint.*
- 9 *Vt imperator Paulum per Philippum prefectum in exilium agi curauerit, Macedonium autem in Episcopatum sit restitutus: & ut Athanasius fuga sibi consuluerit.*
- 10 *Quomodo Iulius Romanus Pontifex episcopis Orientalibus pro Athanasio scripserit: item Constantio fratri Occidentis Imperator Constantinus. & quomodo, qui ex Oriente in Italiã venerant, aliam fidei vulgauerint expositionem.*
- 11 *Vt Occidentalibus & Orientalibus partibus de doctrina fidei triennium dissidentibus, episcopi Orientales expositionem fidei composuerint, quam longiorum nominarunt, & Occidentalibus miserunt.*
- 12 *De Sardicensi Synodo.*
- 13 *Qua Socrates scriptor Ecclesiasticus de opinione Eusebij Pamphili memoria prodiderit, & qua Occidentis Orientalisque de fide Nicæna fuerit sententia.*
- 14 *De Aegyptijs monachis, Scetiois scilicet & Tabennesiis. Atque inibi de duobus sanctis Macariis. Item de Pambo & Pachomio. Item de Apollonio, & de Anub.*
- 15 *De Palestina & Syria monachis.*
- 16 *De monachis Ponti, Europa, & Italia. & inibi de Eustathio Sebastia episcopo, qui autor & antesignanus eorum fuit. item de sancto Ephraim.*
- 17 *De Didymo. item de Actio & Apollinari, hæreticis.*
- 18 *De Theophilo. Indo.*
- 19 *De Philostorgio, & qua is scripta reliquerit: de felici Arabia, de quatuor magnis fluminibus, & de Paradiso.*
- 20 *De egregio in Christianam religionem filiorum Constantini magni studio, & de opinionibus eorum: & ut aliquantulum Constantinus transuersum actus, fuerit, & de dissidio seu contentione super consubstantiali & aq̄i substantiali: & de figmento Arianorum.*
- 21 *Vt post Sardicensem Synodum minus Constantis Cesaris adductus Constantinus, ab exilio reuacauerit Paulum & Athanasium: & qua Constantinus Athanasio scripserit.*
- Epistola Iulij Romani, pro sancto Athanasio Alexandriam missa. 22*
- De Antiochenis episcopis. & de malevolentia Stephani, cui Leontius successit. 23*
- Vt Athanasius sit receptus, utq̄, sectatores eius sedes suas receperint. 24*
- Epistola Constantij ad Alexandrinos, pro Athanasio. 25*
- Vt ciuitates Athanasium exceperint, & de Synodo Hierosolymis propter eum coacta, & qua ea Synodus Alexandrinis pro Athanasio scripserit. 26*
- Vt Priscus & Valens Ariani, libellum respicientie Iulio Romano pontifici obtulerint: & ut Nicenam fidem amplexi, cum Athanasio in gratiam redierint. 27*
- Vt eo tempore res quoque publica male habuerit. & de Saporis Persarum regis contra Nisibim expeditione: & de Occidentalibus tyrannis Magnentio, Britannone, aliisque qui post mortem Constantis Cesaris. extiterint. 28*
- Vt rursum Arianorum opera Athanasius sit expulsus, ipsæque se fuga commiserint: & ut denuo Georgius Alexandriam sit perductus, Alexandrinisque insinista mala conciliarit: quemadmodum ea de re in oratione de fuga sua Athanasius scriptum reliquit. 29*
- Vt eadem & Macedonius Constantinopoli, circumque ea loca fecerit: & ut martyrio perfuncti sint Marcianus Martyrius, & Paulus Constantinopolitanus Episcopus. 30*
- De hæresiarcha Photino, & de tribus fidei formulis in Sirmio editis, & maxime de Marci Arethusej episcopi fidei expositione. 31*
- Vt tyranni Occidentales sint deuicti, Britanio scilicet & Magnentius. De Iudæis Diocæsariensibus, & ut Galus sit interfectus. 32*
- Vt denuo Ariani Synodos Antiochie & Mediolani celebrantes, Athanasium oppugnarint: & qua consilia de peruersione fidei Constantinus ceperit. 33*
- Quas calamitates sub imperio Constantij magnus pertulerit Athanasius, & ut DEVS saepe eum ex maximis liberarit periculis, & ut is multa diuinitus prouiderit. 34*
- Vt Liberius Iulij Roma successor, quod se Constantino opposuerit, in exilium sit actus, & Felix locum eius occupauerit. 35*
- De blasphemia Actij Syri, & item Eudoxi Antiocheni. Item de Synodo Ancyra coacta. Et qua Georgius Laodicensis episcopus & Constantinus imperator contra Actium & Eudoxium ad eam Synodum scripserit. 36*
- De rebus in Sirmio actis: & ut Liberius Romam reuersus, cum Felice successore suo episcopatum administrarit, donec paulo post è uinis Felix excessit. 37*
- Vt institutam Nicomedia propter Eudoxium & Actium Synodum, motus terra coortus soluerit: & ut eum Synodum in Oriente & Occidente scindi atque diuidi placuerit. 38*
- De Ariminensi Synodo, in qua Occidentales ab Orientalibus disenserunt. 39*
- Epistola Ariminensis concilij Constantio imperatori missa. 40*
- De episcoporum Arimini congregatorum cum imperatore dissensione: & de Synodo dolo malo Nicæ, qua Thracia ciuitas est coacta. 41*
- Qua mala Ariani intulerint consubstantiali colentibus de Macedonij crudelitate. Qua etiam mala nouatianus propter consubstantiali acciderint. Vt Macedonius 42*

- translati in alium locum Constantini reliquiis, tumal-
tum populi concitarit: quam ob causam Constantius est
indignatus.
- 43 De Synodo Seleucia congregata, & alia fidei formu-
la quam Acacius promulgavit.
- 44 De rebus Constantinopoli post Seleucia Synodum a-
ctis. Ut Actio episcopatus abrogatus sit: & ut qui Se-
leucia congregati fuerant, & simul Occidentales Ari-
minensi subscripserint fidei: ac deinceps Constantino-
poli quinquaginta in Synodo congregati episcopi, Arimi-
nensem fidem comprobarint, quibusdam illi verbis ab
Acacio additis. Catalogus variarum fidei expositione.
- 45 Ut Acacius & Eudoxius episcopatus privarint
Macedonium, Eleusium, Basilium, & Sophronium, non
doctrina causa, sed propter privata quadam crimina.
- 46 Ut etiam Cyrillus Hierosolymitanus episcopus episco-
patus deiectus sit, & qui in locum abrogatorum successit.

De improbo & importuno sophismate Eudoxij Constan-
tinopolitani, & de persecutione tum ab Acacio pro-
fecta.

De heresi Macedonij, & Marathony Nicomedia, & 47
Eustathij Sebastia episcoporum, qui primi contra Spiri-
tum sanctum blasphema proferre verba ceperunt, &
propterea Pneumatomachi appellati sunt.

Ut Eudoxio Constantinopolim traducto, Meletius ex 48
Sebastia Antiochiam sit translatus: & ut eo cieto, Eu-
xois locum ibi obtinuerit.

Ut Acacius Antiochenus etiam verbum aequale ex 49
Ariminensium fide eximere contenderit: & ut idem,
quum prestare id non posset, conquieverit. & de Alexã
arino Georgio, ut is Alexandrinis grauis molestusque
fuerit.

De Imperatoris Constantij obitu, & qua Gregorius 50
Theologus de eo scripta reliquerit.

ECCLESIASTICAE HI- STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS NONVS.

CAPVT I.

A

VÆ catholicae ecclesiae super-
stite adhuc Con-
stantino accide-
rint, abudè à no-
bis dicta esse vi-
dentur. Super-
est, ut quæ con-
sequuta, & à sa-
cro episcoporu
ordine sub filiis
eius acta sunt, p-
sequamur. Atq;
equidem in hoc
libro commemorabo, quemadmodum Atha-
nadius ex Galliis reuersus, Eusebio restiterit. Et
ut imperium ad constantem simul & Constan-
tium, deinde autem ad solum Constantium per-
uenerit. Dicam præterea de Paulo, Eusebio, &
Macedonio, Constantinopolitanis antistitibus,
& quæ sub his acta. Et quas res Antiochiæ &
Alexandriæ gesserint, qui ibi minus dignè sa-
cro sunt magistratu functi. Et ut Roma cum Con-
stantis & Iulij literis reuertentes Paulus & Atha-
nadius, sedes suas receperint, & mox ex eis rursum
sint expulsi. Item de variis & in Occidente & in
Oriente conciliis: in Sardica, Sirmio, Mediolano,
Palæstina, & Seleucia coactis. Dicemus quoque
de Gallo Cæsare, & de quibusdam hæresiarchis,
Photino, Actio, Macedonio, Eudoxio, & duo-
bus Apollinaribus. Faciemus etiam mentionem
clarorum quorundam propter virtutem virorum.
Præterea Eustathij & Meletij, Antiochiæ & Seba-
stia episcoporum. In fine, quomodo minus lau-
dabili morte vitam finierit Constantius, expone-
mus. Initium autem inde sumemus.

Dicendum
proposio.

B

Iuente adhuc Constantino, nemo
apertè contra Nicænâ fidei pro-
fessionem niti audebat: quanuis
nonnulli clam eam non receperint.
Postquam autem is decessit,
qui in cordis recessu hæresis ve-
nenum occultum antea habuerant,
& ob id tum quoque suspecti fuerant,
confestim alicunde progressi,
clandestinis colloquiis posthabitis,
nudo (ut dicitur) capite cum omnibus
congregiebatur, ut Arii maximè
opinio obtineret laborâtes. Quo-
rû duces erât episcopi Bithyni,
Eusebius & Theognis. Facilius
autem cõsiliu suum ad opratum
exitu peruenturum putabant, si
Athanasij in urbè Alexandrinam
reditu impedirent. Et quum eis
sic esset instituta ratio, tum
veluti manu quadam in rebus
omnibus vsi sunt administro
presbytero, qui autor etiam ut
Arius reuocaretur extitit, nõ
apud Constantium tantum, sed
etiam apud Constantium maximè
gratiosus, quod per eum res ple-
rasque ex voluntate sua peragebat.
Dudum enim Orientis imperio
potiri voluerat: quod ei tum ex
testamèto patris, à presbytero
eo illi in manus tradito, permis-
sum erat. Quam ob rem hominem
in honore habuit: & libertatem
ei multam, simulque apertum
ad Imperialem aulam aditum
dedit. Quæ res noticiam ei
apud omnes conciliarunt, &
gratum verèque charum Imperatoris
coniugi, & qui Imperatorio
cubiculo præerant eunuchis ef-
fecerunt: quorum princeps tum
fuit Eusebius nomine, maximam
quoque in tota Imperatoris
domo potestatem obtinens. Hic
ex presbyteris eius de rebus
sacris institutione, Arii rabie
imbutus, accerrimus sectatorum
eius laudator fuit, plurisque
in aula Imperiali celeriter in
sententiã ipse suam adduxit.
Quin ipsam quoque Imperatoris
coniu-gem, per mulierculas quæ
in Gynæceo erant, & per
presbyterum ipsum in impiam
opinionem pertraxit. Et malum
hoc paulatim per omnem serpens

C

Ariani cõ-
stantino de-
fecto ani-
mos sumunt.

Presbyter
Ariani ef-
fecit, ut
Arius ab exi-
lio reuocaretur.

D

Presbyteris
in aula Im-
periali gra-
tiosus.

Eusebius
Archidiaconus
Ariani.

Ariani
propagatio
in urbe Con-
stantinopoli-
tana.

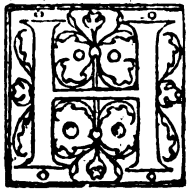
CAPVT II.

A aulam, ad ipsum quoque transit Imperatorem. Et breui per aulae interiora vagatum, extra quoque aulam aperte progressum, omnem ubique percurrit urbem. Ibi tum + bellum quoddam dialecticum atque disputatorium est exortum. Et in vicis, congregationibus cauponis, conventibusque adeo omnibus mulieres quoque & pueri non aliud studio habuere, quam de dogmatibus blaterare: his videlicet Arii opinioni veluti honestae & bonae additis, his autem decreta magis Nicæna complectentibus, unde rixae, æmulationes, & inimicitiae excitatae.

*Disputatio
vix ubi
vix*

*Disputatio
nes de religio
ne populares.*

CAPVT III.

*Eusebii &
Theogni
Arianorum
antesignani.*

Iterum status in urbibus Orientalis erat. Occidentales enim Nicænum decretum inuiolatum retinere. Porro Eusebio & Theognidibus, quæ incrementa sua in deterius capiebat, & quotidie, ut ita dicam, magis magisque excitabantur, ex sententia procedebant. Qui in primis studebant, id quod constituisent, ad exitum perducere. Id verò erat, ut vnum aliquem qui opinionis eorum esset, Alexandrinæ ecclesiae Hierarcham præficerent. Sed consilium eorum ab Occidente reuersus impediuit Athanasius, vnus Augustorum, iunioris videlicet Constantini, qui Occidentalibus Gallis imperabat, literis fretus. Is nanque ubi cognouit, patrem cognominemque suum, Athanasij exilium testamento abrogasse: reditu concessit, ut Alexandriam reuerteretur, curauit. Literæ quas secum attulit, hisce verbis scriptæ erant. Constantinus Cæsar populo catholicæ ecclesiae Alexandrinorum. Nò puto sacris animis vestris excidisse, quam ob causam Athanasius adorandæ legis sacerdos, ad tempus in Gallias missus fuerit. Quum enim sanguinariorum infestorumque inimicorum feritas capiti eius ad periculum creandum immineret, ne per improborum peruersitatem extremum discrimen adiret, sed ut immanitas ea eluderetur, è faucibus ingruentium ei vitiorum ereptus, in ditione mea viuere iussus est, ita ut in ea qua versatus est vrbe, res ei necessariæ omnes abunde suppeditarent. Quamuis præclara eius virtus, diuino confisa auxilio, durioris fortunæ graues erumnas maximè subleuet, atque adeo contemnat. Sedenim tamen si dominus noster beatæ memoriæ Constantinus Augustus, pater meus, episcopum hunc in locum suum apud grauisissimam pietatem vestram restituere constituerit: tamè posteaquam humana sorte præuentus prius obdormiuit, quam votum suum impleuerit: conuenire mihi visum est, consilium diuinæ recordationis Imperatoris, per successionem ad me transmissum, perficere. Qui vir ubi in conspectum vestrum venerit, qua apud me acceptus fuerit veneratione, cognoscetis. Neque adeo mirandum est, si quid à me pro eo est factum. Animum namque meum ad id, quum desiderij vestri facies, tum tanti viri species mouit & excitauit. Diuina providentia vos conseruet, fratres dilecti. Secundum hæc literas, suauiter ab Alexandrinis susceptus Athanasius, Aegypti ecclesias administrauit. Eusebius verò tanquam telo quopiam, sic reditu illius ictus, sycophantiis oppugnare eum rursus, &

*Athanasius
ex Gallia
Alexandriam
reuersus.*

*Constantini
iunioris
Alexandrinorum
pro Athanasio
episcopi.*

*Nono ad
suu Athanasium
Eusebii
calamnia.*

D rem ad seditionem perducere est aggressus, negociumque adeo ei nouis calumniis exhibuit. Citra moram enim omnem Imperatore adito, illum ut virum seditiosum, & qui ecclesiasticas constitutiones ordinemque turbaret, ac citra episcoporum sententiam sibi ipsi ingressum in ecclesiam vsurparit, detulit. Tantopere certè Imperatorem permouit, ut illum rursus sede episcopali deturbarit, sicuti postea dicemus. Eo tempore Eusebius quoque, qui Pamphili cognomen sortitus fuerat, simul & episcopali functione Cæsareæ Palæstinæ, & vita ipsa relicta, + Acacium habuit successorem. Qui quum magistro illo sacras leges didicisset, ardoremque & æmulationem illius referret, facundia venusta & faceta celebris admodum fuit. Et cum libros multos non penitendos reliquit, tum præceptoris sui vitam pulchrè descripsit. Nec multo post Constantinus Cæsar fratri Constanti aduersus (nam in ditionem illius impetum fecerat, unde graue bellum inter eos motum) à ducibus illius non longè ab Aquileia cæsus est. Sic Romanum imperium quod in Occidentem vergit, Constanti: Orientale autè, E Constantio celsit.

*Eusebii P.
pbi mors.
Hic Agapinus
dicitur,
Tripart. lib.
3 cap. 3.
Acacius eius
successor.*

*Constantini
iunioris ca-
des. Corpus
eius in sta.
Alsam est
proiectum.*

CAPVT IIII.

Constantinopoli verò tumultus alius ecclesiam inuasit. Alexandro enim episcopo, qui precationibus Arium expugnauerat, episcopatus quidem sui vigesimotertio, ætatis autem nonagesimo octauo anno, vita defuncto, Paulus in locum eius est surrogatus: ut quidem Ariani calumniantur, sibi ipsi dignitate ea præter Eusebii Nicomediæ & Theodori Perinthi, quæ nunc Heraclea dicitur, episcoporum sententiam (ad quos dudum, utpote vicinos maximè, Byzantij episcopi electio pertinuerit) vindicata: ut autem veritas ipsa fert, Alexandri iudicio & designatione, episcoporumque tum ibi aderant, suffragio accepta. Siquidem in extrema senectute Alexander iam moriturus, familiaribus eius eum rogantibus, cuiusnam sedes ea committenda esset: è duobus alterum eligendum suafit. Ac si quidem episcopus creandus est rebus diuinis probatus, & ad docendum idoneus, Paulum habetis, inquit, presbyterum, qui ætate quidem iuuenis est, animum verò senilem obtinet. Sin deligendus, qui rebus agendis aptus sit, & ad consuetudinem magnorum vitiorum, qui cum potestate rempub. gerunt, accommodatus: ea re, & præterea religionis specioso obtentu multis modis præstator fuerit Macedoni. Et ambos, Macedonij laudatores testimoniū ab Alexandro tulisse dixerunt: Paulū quidem ut doctrina & eloquentia clarū, Macedoniū autem veluti vita meliorem. Iidem paulū ob dedicias & vitam liberiorem reprehendere. Videtur sanè Paulus eruditione singulari fuisse, & ad docendum in ecclesia valde commodus. Tractandis autem profanis negociis, & in hominum conuictu, posteriores partes tulit. Sicuti pericula, quæ ei accidere, ostendunt: quorum ille nullum, sicuti harum rerum periti faciunt, discussit. Et quamuis multitudini vehementer charus esset, malè tamè ab eis est acceptus, qui Nicæna decreta oppugnarunt. Ac prima statim accusatione, quasi nò secundum

*Alexandro
episcopi Con-
stantinopo-
mors.*

*Successor
Paulus.*

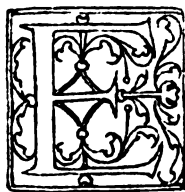
*Alexander
moriturus,
duos per op-
tionem sibi
designat suc-
cessores: Pau-
lum, vel Ma-
cedoniam.*

A leges viveret, sede deiectus, & exilio dānatus est. In quo etiam, inimicis eius id procurantibus, strangulatus, mortem oppetiit. Sed hæc postea accideret. Tum verò de episcopi electione ingens motus est exortus. Superstite namque Alexandro, nō multa Ariani vñ sunt libertate, superiorēque eis fuere qui ἐμμοσιον consubstantialia profiteri docueret: quòd scilicet Arium fr̄dissima morte, per diuinam prorsus vindictam, absumptum vidissent. Vt verò Alexander mortuus est, plebs in duas partes scissa, ad apertas progressa est inimicitias, & contētio dubia multitudinem occupauit. Nicænz enim fidei sc̄ctatores Paulum episcopum designabant: Ariani autem Macedonio sacram administrationem committere contendebant. In ea sanè ecclesia quæ Pacis nomen obtinet, quæque Dei Sapientiz templo vicina est, cum prærogatiua defuncti episcopi sententię, Paulus episcopus est renunciatus. Quam electionem Imperator grauitertulit: peregrē enim tum aduenerat, & consilio veterum Pauli inimicorum coactō, illum quidem vt sacro munere indignum deiecit, thronumque Eusebio Nicomediensi cōcessit: quum quidem id Canon ecclesiasticus interdiceret, episcopos ex vna vrbe in aliam transire verans. Nihil autem mirandum est, qui sic contra Vnigeniti diuinitatem rabie furescentes ferantur, si absque timore omni leges quoque eius transgrediantur. Sed hoc ille non tum primū ausus est. Antea namque quum Beryti episcopatum gereret, Nicomediam quoque inde transiuit. His actis, Constantius Antiochiam venit.

Pauli exilio & cades.

Disposio Cōstantinopolis inter Catholicos & Arianos de electione episcopi. Constantius Eusebio Nicomediensi episcopo Cōstantinopolis facti. Translaciones Eusebio ex vno episcopatu in alium.

C A P V T V.

Eusebius autem, ampliore eo modo auctus potestate, non moderatē se gessit: sed omnē, vt in prouerbio est, mouit funē, vt quod semel statuisset, efficeret. Et commodum ecclesia Antiochena decimo tum post iacta eius fundamenta anno absoluta erat: quam, Constantio filio ministro vsus magnificē ex ipsis fundamentis magnitudine simul & pulchritudine nulli secundam Constantinus extruxit. Itaque prætextu & occasione encæniorum, & dedicationis templi eius, per opportunum Eusebio visum est, concilium cogere, ad professionem τὸ ἐμμοσιον consubstantialis apertē abolēdam, & decreta Nicæna immutanda. Et conuenire vndeque Antiochiam episcopi nonaginta-septem numero: vbi tum post Euphronium, ecclesiæ Phlacitus præfuit: Hierosolymis autē, post Macarium, Maximus: qui consultō ad Synodum eam venire renuit, secum ipse + considerans, ne quid rursus præter animi sententiam faceret: sicuti antea, quum inuitus etiam Athanasij exaurationi subscripsit. Sed neque Romanus episcopus Iulius, Syluestris successor, vel per seipsum, vel per quēpiam qui locum eius obtineret, Synodo ei interfuit: quum quidem ecclesiastico Canone sancitū sit, + non oportere ecclesias citra Romani episcopi sententiam in Synodis quidquam statuere. Ex Italia quoque ipsa & prouincijs vltioribus nemo edvenit. Quintus tum à Constantini obitu annus erat, & Synodus Imperatore præfente ageba-

Per causam Antiocheni templi encæniorum, Eusebium conciliarum episcoporum cogit.

Επιλογη δὲ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ παριστάμενων καὶ ἀποφασίσεως ἐπιτομῆς. Soetas. lib. 2. cap. 8. Prærogatiua Rom. Ecclesie in Conciliis. + μὴ δεῖν εἶναι γινώσκοντες τὸν θεόν.

tur. Eusebiani Athanasium accusarunt, quòd sanctiones ecclesiasticas transgressus esset, prius scilicet thronum eum recepisse, quàm ei à Synodali episcoporum conuentu id permissum esset, asseuerantes. Et quòd multis præterea mortis causa extitisset, seditione in ingressu eius coorta: in qua nōnulli cæsi, nonnulli iudicum quæstioni traditi, pecunia multati essent. Multis insuper alijs calumniis in Athanasium textis, primū Eusebium, qui Emesenus cognominatus est, Alexandria antistitem designarunt, de quo postea dicemus. Eo verò Alexandriam adire metuente, Gregorium suffragiis suis delegere. Deinde quæstione de doctrina mota, nihil illi quidem, quod in Nicænis actis reprehenderent, habuere: opportunitatem tamen crebras Synodos cogendi, aliàsque fidei formulas promulgandi præbuere, vt alia atque alia subinde mutatione pedetentim in gurgitem Arianorum homines delaberetur. Hæc quemadmodum processerint, apertius historia ipsa indicabit. Quæ autem ad vrbiū episcopos passim scripsere, hæc fuisse, Nos neque Arii sc̄ctatores fuimus: quomodo enim episcopi presbyterum consecrarem? neque aliam quampiam fidem, præterquam quæ ab initio promulgata est, recepimus. Sed excussa exploratq; eius fide, illū potius recepimus, quàm sequuti sumus. Id quod ex verbis nostris cognoscetis. Didicimus namque ab initio, credere in vnum rerum vniuersarum Deum, omnium intelligibilium simul & sensibilium conditorem & * prouisorem. Et in vnum filium Dei vnigenitum, qui ante omnia sæcula extat, & simul existit cum eo qui eū genuit patre: per quem omnia facta sunt, visibilia iuxta & inuisibilia. Qui extremis diebus, iuxta beneplacitum patris descendit, & carnē ex virgine sancta recepit, & omnem paternam eius voluntatem simul expleuit. Qui & passus est, & resuscitatus: & reuersus in cælos, sedet in dextra patris. Qui venturus est ad iudicandum viuos & mortuos, & mansurus rex & Deus in sæcula. Credimus etiam in Spiritum sanctum. Si verò addere oportet, Credimus quoque de carnis resurrectione, & vita æterna. Hæc primū scripta ad episcopos miserunt, silentio, vt rum coæternus sit, aut consubstantialis patri filius, an contrā, prætereuntes. Porro Antiochiæ morati, perinde atque priorem formulam damnassent, professionem aliam fidei edidire, in omnibus Nicænz consonam: nescio tamen an non occulta verbis eius sententia quæpiam insit. Ea sic habet. Credimus, pro eo atque Euangelica & Apostolica traditio docet, in vnum Deum patrem, omnipotentem, rerum vniuersarum conditorem atque factorem. Et in vnum Dominum Iesum Christum, filium eius vnigenitū Deū, per quem omnia facta sunt, genitum ante omnia sæcula ex patre, Deum de Deo, totum ex toto, solum ex solo, perfectum ex perfecto, regem ex rege, Dominum à Domino, Verbum viuens, sapientiam, vitam, lumen verum, viam veritatis, resurrectionem, pastorem, ostium, immutabilem atque inalterabilem * diuinitatis ipsius, substantiæ, & potestatis, & consilij, & gloriæ patris ipsissimam atque per omnia similem imaginem, primogenitum omnis creaturę, in principio existentem apud Deum, verbum Deum: pro eo atque in Euangelio est dictum, Et Deus erat verbum: per quem om-

μαίον ἤγαμν σου, τὴν ἐκκλησίαν συνέθετο καὶ κωνσταντινίδαι, Αἰτίονες Synodis cōtra Athanasium Eusebium Eusebium. Gregorium Athanasio successor à cōcilio Antiocheno designatur. Crebra Synodi Ecclesie obsunt.

Formula fidei Antiochenæ.

αποστρεφει.

Formula eiusdem concilii libuli priorior.

τῆς ἑκκλησίας.

Ania facta sunt, & in quo omnia consistunt. Qui diebus extremis descendit de cœlo, & natus ex Maria virgine, secundum scripturas: & homo factus, mediator Dei & hominum, & Apostolus fidei nostræ, & dux vitæ (quemadmodum dixit, Descendi de cœlo non ut faciam voluntatem meam, Sed voluntatem eius qui misit me.) Qui passus est pro nobis, & resurrexit pro nobis tertia die: & ascendit in cœlos, & consedit in dextra patris. Et iterum venturus est cum gloria & virtute, ad iudicandos vivos & mortuos. Et in Spiritum sanctum, qui consolationis & sanctificationis & perfectionis gratia credentibus datus est. Sicuti & Dominus noster Iesus Christus discipulis mandavit, dicens: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen patris & filij & spiritus sancti. Manifestum porro est, Patrem verè esse patrem, & filium verè esse filium, & spiritum sanctum verè esse spiritum sanctum: nominibus hisce non simpliciter neque ociosè positis, sed cuiusque eorum qui nominantur propriam certò significantibus subsistentiam, ordinem & claritatem. Ita ut subsistentia quidem tria sint, & consensione autem vnum. Ad hinc porro hæc adiecere. Hanc igitur obtinentes fidei persuasionem, coram Deo & Christo ipso, omnè hæreticam pravamque anathemate iugulamus * opinionem. Et si quis contra sanam rectamque scripturarum fidem docet, dicens aut tempus aut sæculum esse, vel fuisse, antequam filius Dei fuerit, anathema sit. Et si quis dicit filium creaturam, perinde atque vnam aliquam creaturarum: aut genimè, perinde atque vnum aliquod geniminum, & non sicuti divinæ scripturæ de prædictis omnibus prodidere sentit: aut si quis aliud docet vel annunciat, præterquam quod accepimus, anathema sit. Nos enim omnia quæ ex sacris literis à Prophetis & Apostolis tradita sunt, verè atque apertè & credimus & sequimur. In hac formula quum immutabilem & inalterabilem filij diuinitatem, imaginèque non differentem à divina substantia & consilio & potestate & gloria, atque primogenitum omnis creaturæ clarè dixerint: nescio quomodo etiã consubstantialiorem ipsum patri dicere detrectauerint. Vulgarè sanè quidam, fidem talem sic se inuenisse scriptam, & à Luciano conceptam, qui Nicomedie martyrio decertavit, viro diuino, & in sacris literis supra cæteros apprimè erudito: amplitudine, ut equidem puto, martyris, celebritatem potius scripto suo vendicantes, quam vera dicentes. Interfuit autem concilio huic, Eusebius, qui ex Nicomediensi ad Constantinopolitanam sedem est translatus: Acacius Eusebij Pamphili throni iuxta & eruditionis successor: Patrophilus Scythopolitanus: Theodorus Heracleotes seu Perinthius, vir præclarus, qui Evangeliorum expositiones edidit: Eudoxius Germaniciensis, qui post Macedonium Constantinopolitanam ecclesiã gubernavit: Gregorius, quem ecclesiæ Alexandrinæ episcopum designauerant, qui omnes eadem sentiebant: sed & Dianius Cæsareæ Cappadocum, & Georgius Laodiceæ Syrorum episcopi, aliique plures insignium thronorum Metropolitana dignitate præditi Antistites: præter Iulium Romæ & Maximum Eliæ episcopos, qui ob eas quas paulo antè recensuimus causas nõ affuere. Ad illos etiam Eusebius Emesenus accessit. De eo, qui fuerit, nunc dicam.

συμφορι.
Anathema
ta.

** Nicomedias*

Consulè in hac formula nomen το δ-μοσιò omis sum.
Formula hac Luciano martyri callidè adscripta.

Primarij episcopi, qui Concilio Antiocheno interfuerunt.

De Eusebio Emeseno.

Hic Edessæ Osroenorum claris parentibus genitus, sacras primùm literas, postea etiam Græcas disciplinas, ab eius loci magistris didicit. Deinde cū Eusebio Pamphili familiaris agens, atque etiam cum Patrophilo Scythopolita, accuratus in sacris est eruditus literis. Antiochiam venit, quum ibi Eustathius propter crimen ei intentatum ex auctoritate Synodi condemnatus est: atque cum successore eius Euphronio eisdem in ædibus ægit. Sacerdotaalem autem dignitatem deprecatus, scholas Alexandrinæ frequentavit. Ibi que quantum opus erat exercitatus. Antiochiam rediit: & cum Phlacito, qui in episcopatu Euphronio successit, fuit. Hic, Eusebius Constantinopolitanus quum Synodum celebraret, Alexandrinæ sedi hunc destinavit. Quòd enim & eloquètia polleret, & bene honestèque viueret, breui is Ægyptios ab amore & desiderio, quo in Athanasium ferebantur, abducturus esse existimabatur. Eam functionem ubi repudiauit, id quod res erat secum reputans, iustam nimirum erga se odij causam facillè Alexandrinos reperturos, qui alium neminè pro Athanasio cernere sustinerent episcopum, Emesam est missus: Gregorius autem Alexandriam deductus. Ille calumnia Emesæ expetitus, quasi eius partis Astronomiæ quæ Apotelesmatica dicitur, responsis scilicet dandis occupata, studiosus esset, Laodiceam ad Georgium episcopi isthic munere fungentem, veterem amicum profugit: & cum eodem Antiochiam ad Phlacitum & Narcissum profectus, inde apud Emesenos in episcopatum suum restitutus est. Fuit autem & Constantio Imperatori pergratus, qui eum secum aduersus Persas bellum gesturus duxit. Multa namque diuinum numen prodigia per ipsum edidisse, Laodicensis refert Georgius, qui vitam eius conscripsit. Et quanuis tantus vir fuerit, non tamen inuidorum, qui honestis imminere soliti sunt, laqueos effugit. Obiectum enim ei est, quòd in eadem esset cum Sabellio sententia. Tum sanè quidem, uti dixi, Antiochiæ decretis faciendis cum aliis suffragator interfuit. Hæc de Eusebio. Et Synodus Antiochena rebus ita gestis, soluta est.

† Apud Socratum est li. 2. cap. 9. ubi dicitur bene uterque in synopoli tunc Sabellianus, in ordinem damnatus rediret. Olim episcopus Mathematicus & Astronomiam Apotelesmaticam tractare religio erat.

** Socrates habet, aduersus Barbaros. Ex Eutropio videtur esse legendam Perthis.*

CAPIT VI.

A verò tempestate res etiam publicæ infeliciter administrata. Franci enim, gens bellicosa, Galliam occidentalem percurrètes, maximè vastarunt. In Oriente autem loca pleraque sæuis terræmotibus sunt concussa: Antiochia verò maximè. integro namque anno id pertulit malum. Quo tempore cum magna militum manu (quinque hominum millia erant, quos Syrianus ducebat) Gregorius Antiochia Alexandriam est profectus. Milites propterea eum sequuti, ut tutò & absque seditione omni ingredi eam urbem posset. Incredibili enim erga Athanasium desiderio multitudo tenebatur. Non parum tamen Ariani quoque, qui Alexandriæ erant, quomodo Athanasius exigeretur dispicientes, hac in parte profuerunt. Metuebant enim illi, ne tumultu in plebe excitato, malè ab ea acciperentur. Quòd & ipsum Athanasium veritus, sensim fugiebat. Serum iam diei erat, & ipse in

Clades resp. Franci Galliam vastat. Terra motus diuturnus. Gregorius militari manu in possessionem Ecclesiæ Alexandriae perducitur.

A ecclesia, quod Synaxis & conuentus in expectatione esset, rebus sacris intendebat. Et manus iam militatis ecclesiam per manipulos ordine suo occupauerat: quum ille precatione peracta, psalmodiam continuare iubet. Milites quieti tum erant, quod intempestiuum, impetum in eum facere, existimarent, quum concentu vno carmina resonarent. Atque interea, quod omnes vna porta egredierentur, Athanasius in media psalmos canentium turba reclusus, incolomis euadit, atque Romam reuertit. Gregorius porro, illo profugere, thronum recipit. Propter quod factum multitudo male animata, ecclesiam quæ apud ipsos sub Dionysij episcopi nomine erat, igni combussit. Eusebius cum suis ea re ad voluntatem suam peracta, magnoque studio episcopis in Oriente catholicis reiectis, & aliis qui eadem secum sentirent, insignioribus sedibus, Alexandria, Antiochiæ ad Orontem, præfectis, & in ipsa ad Hellespontum imperante vrbe per seipsum sede occupata, admodum morigeros omnium eorum locorum habuit episcopos.

B Iulius autem Romanus Pontifex, & totius Occidentis episcopi, constantes Nicænæ Synodi suffragatores & laudatores, rebus quæ in Oriente præter spem acciderant, grauiter affligebantur. Ipsum quoque Athanasium ad se venientem perbenigne susceperunt: & virum tantum, eademque cum eis sentientem, honore sunt prosequuti, causamque eius ad iudicium cognitionemque suam transferendam duxerunt, & scriptis eam ob rem literis Synodum ad se euocarunt. Quibus literis Eusebius exacerbatus, missis ad Iulium legatis, iudicium ei rerum in Tyria Synodo aduersus Athanasium decretarum permisit.

Athanasius Romanam refugit. Plebs tuam ecclesiam Dionysij incendit.

Eusebius Arianam regnat. Occidentales Episcopi dissidui Orientibus perturbantur.

Idem Synodum Antiochenam & Tyriam in occidentem vocant.

CAPVT VII.

Riusquam autem responsum Roma accepisset, Eusebius diem suum obiit, non diu à Synodo Antiochena superstes. Porro belua ea sublata, Constantinopoli cæus piorum studio & ardore, quo erga Nicæna decreta ferebantur, Paulum in ecclesia reducere. Tum quoque Arianorum factio, & Theonidis atque Theodori Perinthij (Heracleotem eum nominant) sectatores, in ea quæ Pauli dicitur ecclesia, conuentu acto, Macedonium Constantinopolitanum elegerunt episcopum. In quibus quidam alij multi, tum Vrsicius & Valens, alter quidem Singidonis superioris Mysiæ, alter autem Murforum superioris Pannoniæ episcopi fuere, qui postea respicere, & libello pœnitentiæ Iulio Romæ episcopo oblato, *immo* consubstantiali assensere, & ad communionem admissi sunt. Tum temporis autem acres Arianæ opinionis æmulatores, non paruos ecclesiæ motus excitarunt. quorum vnus etiã Macedonius fuit. Ciuili namque ex ea causâ bello exorto, plebs quotidie ferè seditionem cõcitabat: & multitudine vtrinque concurrente, plurimi atterebantur atque peribant. Qua re Imperator cognita, quum adhuc Antiochiæ moraretur, ira percitus, Hermogeni duci, qui tum in Thraciam missus fuerat, mandauit, vt ex itinere cū equestri manu in vrbem imperatricem diuerteret, & Paulum ecclesia eiiceret. Qui vbi affuit, & Imperata factu-

Eusebij mors.

Nova Byzantiæ de electione episcopi sedis. Paulus in Ecclesia Constantinopolitana redoluit. Macedonius iterum eius competitor.

Constantinus ad euadendum ecclesia Paulum, Hermogenem ducem Constantinopolim misit.

rus militarem manum adhibuit, plebs ei restitit. **D** Eam verò, ad vim vindicandam paratam videns Hermogenes, amplius etiam militari robore institit. Ibi multitudo ad seditionem & tumultum paulatim concitata, præter rationem ad impetum profiliuit: & deinde vnà simul omnes ruentes, Hermogenis domum incendere, ipsumque occidere: fune quoque ad pedes eius alligato, per vrbis vias traxere. Hæc vbi ad Constantium sunt relata, equo vehens Constantinopolim venit. Et quum grauiter in multitudinem animaduertere statuisset, noxam eis, quod lachrymantes ei obuiam ierant, remisit. Dimidiam tamen circiter frumenti partem ademit, quod Constantinus quotannis ex Alexandria & Ægypti tributis, ciuibus suis largitus fuerat. Melius fortasse Constantius esse ratus, sic seditionum, quàm aliter, accidere causas, quæ ex luxu plurimum & secundarum rerum licentia emergere solent. Octo enim myriades medimnorum frumenti quotannis à Cõstantino plebi datæ fuerant, cuius dimidiam partem tum Constantius diminuit: ira omni in Paulum conuersa, quem non solum throno, sed vrbe etiam eiecit. Macedonio quoque succensens, vt seditionum, tumultuum, atque ad eadẽ cædis Hermogenis auctori: qui iniussu suo episcopatum recepisset, atque electione eius neque comprobata neque abrogata, in ea qua cõuentus agebat ecclesia, cum sic manere passus Antiochiam reuertit. Interea Ariani Gregorium perinde atque in religione segnem, & Alexandrinis minus gratum, & propter ecclesiæ, quæ Alexandria Dionysij episcopi fuerat, in introitu eius conflagrationem, episcopatu mouent: & Georgium quendam Cappadocem genere, qui circa panem viliores & furfur ætatem egerat, succiditque: ad eadẽ suillæ promus condus fuerat, quod in religione tuenda industrius esset, pro eo in Alexandrina sede collocarunt.

Hermogenes à plebe furca interfectus.

Constantinus dimidiam partem annona pauce plebi, multa loco adimit. Paulum proscrit.

Alexandria Ariani Gregorium repudiato, Georgium ei substituit.

* *Acta sunt hæc Constantio III. & Constante II. Cæs. quo tempore Constanti Francorum gentem bello victam sadere sibi conuincit. Sacr. lib. 2. cap. 15.*

CAPVT VIII.

thanasius autem Romæ agebat, **F** Constante Constantini minimo natu filio toti Occidenti imperante. Venit eò Cõstantinopolitanus quoque Paulus, & Marcellus Anycranus, propter eam quam diximus causam, Asclepas etiam Gazorum episcopus, qui & ipse quod fortiter Arianis resisteret, accusationem iudiciumque, quasi sacrificij aram euerisset, sustinuit: & ob id episcopatum deponere coactus fuit, quem episcopatum Quintianus est consequutus. Lucius præterea Adrianopolitanus eodem crimine delatus, & dignitate itidẽ spoliatus, Romam confugit. Horum causa Iulius antistes Romanus cognita, quod cõsentientes sibi de Nicænæ decretis inuenit, communione eos est dignatus. Pro amplitudine autem sedis suæ, ex veteri priuilegio & prærogatiua, persualum habens, omnium vbi que episcoporum curam & iudicium ad se pertinere, datis cuique liberri mē scriptis literis, suas eis ecclesias reddidit, eosque in Orientem remisit: eos qui temerè illos exauthorassent, per-

Catholici episcopi ex Orientis Romam profugiant.

Episcopus Ro. profugus episcopi ad communionem admittit. Ecclesia Romana vetus priuilegium. Sacr. lib. 2. ca. 15. Soze. lib. 3. cap. 8. Profugi episcopi in integrum restituntur.

A stringens, ut qui nō recta sequeretur consilia, motusque & turbas ecclesiis crearent, neque semel Nicææ factis fidei decretis starent. Ad hæc præcepit, ut quidam ex eis ad diem constitutum Romę præstetō essent, qui recte sententiam in condemnatos laram esse probarent. Sin minus, minas addidit: nisi à rebus nouandis desisterent, se ab eis sacras exacturum pœnas. Athanasius, & qui cum eo erant, missis ad Orientales episcopos literis, ecclesias suas receperunt. Illi contumeliam esse rati Iulij obiurgationem, Antiochiæ congregati, de sententia omnium epistolam ad eum misere, luculenter quidem illam scriptam, ironiis autem aculeatisque verbis refertam, forensēque & iudicalem in modum compositam, & quæ styli vi & grauitate minarum expers non esset. Scripserūt enim, Romanę quidem vrbi ab omnibus obseruantiam exhiberi & honorem: quippe quæ antiquitus Apostolorum domicilium & schola, veræque pietatis, ut aliquis dicat, Metropolis & primaria vrbs fuerit: quamuis ex Oriēte præcones eius eō venerint, se tamen non ideo secundas ferre debere, quōd Ecclesię magnitudine superiores non essent, quum virtute & rebus aliis priores se esse existimarent. Illud etiam criminis loco obiecere, communicare eum cum Athanasio animum induxisse: idque indignè tulere, veluti contumelia Synodi eorum sententię irrogata esset. Et factum ipsum, ut quod cōtra sanctiones Ecclesię processisset, iniquum esse, sunt calumniati. Atque ægrè id eis esse, recteque se eum reprehendere, quum dixissent: postremò, si quidem quum sententiam ipsorum qua illos condemnassent, tum electionem eorum quos pro illis ecclesiis præfecissent, comprobaret, pacatos etiam se fore, & secum communicaturos. Sin aduersari eis pergeret, & ipsos coniunctos aduersus eū ituros esse, intulere: quum neque maiores eorum contra Cornelium Romę episcopum conari aliquid fuerint, quum ille Nouatum presbyterum ecclesia summouisset. De rebus verò Nicænis nihil rescribere, superfluum id esse arbitrati, etiāsi plurima quæ scriberent haberent: quæ tamen ut omitterent, res præsentēs necessariò efflagitarent. In eā sententiam Orientales episcopi ad Iulium literas dedere.

Orientaliū
episcoporum
ad Iulium Ro.
antistitem
actas literas.

Sententia
inscripta

B

C

CAPVT IX.

Constantio verò Imperatori Antiochię agenti scribentes, illos vt seditiosos homines à se expulsos esse, sunt calumniati. Ille vbi Paulum recuperasse locum suum audiuit, admodū ferocii: & ad Philippum vrbis præfectum, secundam ab imperiali potestate dignitatem tum obtinentem, scripsit, vt Paulo vrbe eiecto, Macedonio ecclesiam traderet. Philippus ex Hermogenis casu cautior factus, quōd multitudinis furorē metueret, arte quadam rem est aggressus. Priusquam enim ea vulgaretur, perinde quasi de publicis quibusdam rebus consilium habiturus, Paulum ad se in Zeuxippum (quod publicum & celebre amplissimūque est lauacrum, postea Numerorum cognominatum) vocauit, eique decenti cum honore adueniēti, Imperatoris literas exhibuit. Ac hominem per pala-

* Inæxv.
Constantij in
se Paulus e-
piscopus Con-
stantinopoli-
sanus in eci-
liū mittitur.

† veripov.

tium Imperiale, lauacro quod diximus vicinum, D ad mare deductum, nauigiōque impositum, Thesaloniam misit: quā etiam patriam habere, & à maioribus suis inde oriundus esse dicebatur. Eisdemque Oriente toto interdicens, in Illyrico & vltioribus terris viuendi liberam permisit potestatem. Præfectus ex eo loco, vnā cum impio Macedonio, incitato cursu in ecclesiam ire contendit: & multitudo ex omni hominum ordine mista, ea re audita, pro se quisque locum antecapere festinans, ad eam ecclesiam cucurrit. Innumeri prorsus, qui eō consuebant, erant. Et militaris manus armata ad terrorem plebis consequebatur. At quo ea vbi proximè ad ecclesiam venit, nec ei accessus propter vndique concurrentem turbam parēret, milites vi homines reuicere per audaciam cœperunt. Quum verò illi propter multitudinem oppidò in angustum redactam, cedere & * considere non possent, resistere eos, milites, neque sponte transitum dare velle opinati, strictis vsū gladiis, veluti reluctantes cecidēte, multosque (vt fieri solet) neci dedere. Non pauci etiam inter se conculcati atque attriti interiisse dicuntur, ita vt occisorum turba trium millium centum & quinquaginta numerum superauerit. Porro Macedonius, perinde atque noui nihil factum esset, tanquam innocens & purus, in + Epibateriorum introitusque arcioribus sacris, quasi ex aliqua præstigiariū scena aliquis, aut Deus (quod dicitur) ex machina, de improviso Hierarcha apprensus, à præfecto magis, quā ex ecclesię consuetudine, ab episcoporum ordine in thronū est deductus. Ad hunc modū, & per has cædes Macedonius & Ariani ecclesiā occupauere. Ita etiam Paulus solum iniqui exilij gratia vertere est coactus. Athanasius autem Constantij minas veritus, fuga sibi consulens disparuit. Nā ille capite in eum se animaduersurum denunciauerat, quōd obtrectatores eius & insidiatores eum vt seditiosum detulerant, reditu eius ex vrbe Romana in ecclesiam, multitudinem ingentem conculcatam interiisse allegantes. Maximè verò Constantium in eum incitauerat calumnia ab Arianis ei intentata, veluti annonam pauperum, quam Imperatoris pater Constantinus Alexandria in egenorum alimenta distribuendam sanxerat, Athanasius vendidisset, atque in pecuniam redegisset. Obseruandum illud, eo tempore quo Macedonius episcopatum recepit, Constantium magnam ecclesiam absoluisse, quæ sapientia, Sapientia nominata est: proximè ad cognominem Paci ecclesiam, quam Constantinus Constantij pater, quum prius exigua fuisset, ad eam etiam quæ nunc cernitur amplitudinem perduxit: ita vt duorum istorum templorum oræ contiguz, vnusque ambitus & muri esse videantur.

Macedonius
in possessionē
episcopatus
deducitur.

* Considerat.
Cædes hominum
multa
in ingressu
Macedonij
in ecclesiam.

† Inuestiturā
nec vocat.
Macedonius
vir sanguinarius
sibi eō episcopus
apparet.

Athanasij
fuga.

Per gratiam
calumniā in
inuidiā Athanasij
apud Constantium
adducitur.

Sapientia De
templū, quod
Constantinus
non perfecit.
Supr. lib. 7.
cap. 49.

CAPVT X.

Vilius Romanę vrbis episcopus literis, quas Eusebius ante obitū suum contra Athanasium scripserat, aliisque quas ij qui Antiochię conuenerāt dedere, atque aliis rursus quorūdam Egyptiorum episcoporum, euentita esse aduersus Athanasium omnia declarantibus, eisque sic inter se pugnantibus, acceptis, Antiochenis

Tolij ad
Antiochenam
ciliabulum
respondum.

A Antiochenis illis rescribens, epistolæ eorum arrogantem & præfractam sententiam coarguit: & quod latenter aggressi essent, contra decreta Nicæna, fidem nouare & adulterare. Præterea, quod præter ecclesiasticam consuetudinem, se quoq; in Synodum vocare intermisissent. Extare enim ecclesiasticum Canonem, auctoritatem omnem eis abrogans, quæ præter Romani antistitis sententiam peracta essent. Rursum, quod in rebus quas in Tyro vrbe & Mareote decreuissent, non legitime processissent, inquisitione videlicet vna tantum præsentate parte facta. Arsenij autem manum liquidò apparentem, apertam sycophantiam esse, eis obiecit. Et secundum ea omnia, æquum esse vt Athanasio & Paulo subueniretur, intulit. Breui namque post, Paulus quoque Corinthum se ire asimulans, in Italiam venit, & casum suum miserandum in modum deplorauit. Verum enim uerò vbi Iulius scriptis suis apud Orientales episcopos nihil effecit, Occidentis Imperatorem Constantem, de rebus Athanasij & Pauli certiore fecit. Qui ei etiã

B adito, Arianæ factionis subdolas fraudes exposuere: patris mentione illata, vt ille œcumenicam & vniuersalem Synodum coegerit, constitutioneq; decreta illius stabilierit, referentes, & eum ad paternam æmulationem consecretandam cohortantes. Constans rebus eis cognitis, casum eorum virorum calamitatem suam prorsus esse putauit: & ad fratrem scribens, eum admonuit, vt paternæ religionis incorruptam integrãque seruaret normam. Ille enim, inquit, vera pietate imperio stabilitum, tum tyrannos Romanos omnino sustulit, tum barbaros hostes circumcirca deuicit. Significauit eidem etiam, vt tres ex Oriente in Occidentem mitterentur episcopi, qui rationem de Athanasij & Pauli exauratione exponerent. Ad id electi sunt, Narcissus Irenopolis Cilicię, Theodorus Perinthi, & Marcus Arethusa Syrię episcopi. Qui in Italiam quum venissent, Imperatori Constanti iustam esse, quæ contra illos lata fuerat, sententiam persuadere vouerunt. In Athanasij verò colloquium venire non sustinuerunt. Porrò vbi de fidei eorum ratione quęsitum est, aliam eius, quàm quę

C Antiochię composita erat Constanti formulam obtulere, hisce verbis expressam. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, creatorem & factorem vniuersorum: ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Et in vnigenitum eius filium Dominum nostrum Iesum Christum, ante omnia secula ex parte genitum, Deum de Deo, lumē de lumine, per quem facta sunt omnia in cœlis & in terra, visibilia simul & inuisibilia Verbum existentem, & sapientiam, & virtutem, & vitam, & lumen verum. Qui in extremo dierum propter nos homo factus, & genitus est ex virgine sancta. Qui crucifixus, & mortuus, & sepultus est: & resurrexit ex mortuis tertia die, & ascendit in cœlos, & confedit in dextra patris, venturus in consummatione seculorum ad iudicandum viuos & mortuos, & reddendum vnicuique secundum opera sua. Cuius regnum interminatum in infinita permanet secula. Sedit nanque in dextra patris, non solum in seculo præsentis, sed etiam in futuro. Et in spiritum sanctum, hoc est paracletum: quem quum Apostolis promississet, post ascensionem suam in cœlos, misit, vt doceret & suggereret eis

omnia. Per quem etiam sanctificabuntur, quę sincerè in eum credidere, animæ. Eos autem qui ex non existentibus dicunt esse filium, aut ex alia substantia, & non ex Deo, & fuisse quandoque tempus quum non fuerit, alienos esse nouit Ecclesia catholica. Hanc exhibuere formulam.

Constans autem perspectum habens, eos iniquè contra diuinos viros conspirasse, neque criminum aliquorum gratia, neque propter vitæ prauitatem, sicuti attestaciones declarabant, communionem illorum auersatos, sed dogmatis dissonantiam prorsus causam disidij esse: infecta cuius causa venerant re, eos dimisit. Et Orientalibus atque Occidentibus veluti chasma seu hiatus fuit, quæ eis intercesserat, dissensio. Qua tempestate & in Sirmio, quæ Illyrici vrbs est, Photini hæresis emerfit: qui in minore Gallia ortus, & à Marcello, de quo diximus, loci eius episcopo eruditus, ecclesiis ibi præfuit, merum esse hominem Dominum docēs. De quo, suo tempore dicemus.

CAPVT XI.

E

Rienno deinde elapso, Orientales episcopi scripto alio composito, ad Occidentales id miserunt: *μακροτέρα*, hoc est, longiorem vocarunt formulam, seu expositionem, quod scilicet verba & sententias plures complecteretur. Verum ne in eo quidē substantiæ Dei nominatim mentionem fecere. Eos verò qui filium ex non existentibus, aut ex alia substantia quam ex Deo esse: & fuisse quandoque tempus aut seculum, quum ille non fuerit, diceēt, proscribere. Scriptum id pertulit Eudoxius Germanicæ antistes, qui etiam post Macedonium Constantinopolitanæ præfuit ecclesiæ: & Martyrius, & Macedonius Mopsuestiæ Cilicię episcopus. Occidentales episcopi scriptum non receperunt: sufficere sibi Nicænam fidei professionē, neque se ulterius anxie nimis & curiosè iquirere de ea velle, dicentes: atque illud etiã prætexētes, aliena lingua libellum scriptum esse, & se verborum sententiam non intelligere. Longior autem illa expositio ad verbum hæc est complexa. Credimus in vnum Deum, patrem omnipotentem, creatorem & factorem vniuersorum: ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur. Et in vnigenitum filium eius Iesum Christum, Dominum nostrum, ante omnia genitum ex patre, Deum de Deo, lumen de lumine, per quę facta sunt omnia in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia: Verbum existentem, & sapientiam, & virtutem, & vitam, & lumē verum. Qui extremis diebus propter nos homo factus, & ex virgine sancta natus, crucifixus & mortuus & sepultus, tertia die resurrexit: & receptus in cœlos, sedet ad dextram patris, venturus in summatione seculorum ad iudicandum viuos & mortuos, & reddendum cuique secundum opera eius. Cuius regnū interminatū, & in infinita secula permanet. Sedit enim in dextra patris nō tantū in seculo isto, sed & in futuro. Credimus verò & in Spiritū sanctū, hoc est, in Paracletū, quem Apostolis promissum, post ascensionem suam in cœlos, misit, vt doceret & suggereret eis omnia: per quę etiã sanctificatur, quæ sincerè in ipsum credūt animæ.

Autoritas Ro. episcopi. ut dicitur in synodo... 17

Athanasij & Pauli apud Constantem Imperatorem inquiruntur.

Constans ad Constantium pro orthodoxa littera.

Tres Orientales episcopi in Occidentem legati.

Formula fidei, quam legati isti Imperatori Constanti obtulerunt.

Constans Arianorum fraudem & causam cognoscit. Disidium inter Orientales & Occidentales. Photini hæresis.

Orientales per episcopos alios miserunt. hoc est, longiore fidei formulam ad Occidentales miserunt.

Episcopi legati Occidentales eam non receperunt. Macarius, hoc est, prolixior fidei formula.

A Qui verò dicunt, ex non existentibus esse filium, aut ex alia substantia, & non ex Deo: & quòd fuerit aliquando tempus, quum non fuerit: eos alienos novit esse sancta Catholica Ecclesia. Non minus & eos, qui dicunt tres esse Deos, aut Christum non esse Deum ante secula: neque Christum, neque filium Dei ipsum esse: aut eundem esse & patrem & filium & spiritum sanctum, aut ingenitum filium: aut quòd non ex proposito neque voluntate pater filium genuerit: anathemate ferit sancta & catholica Ecclesia. Non enim, ex non existentibus esse filium, dicere tutum est: quandoquidem nullibi hoc in divinitus inspiratis scripturis de eo fertur. Neque sanè ex alia substantia, præter patrem, prægrediente: sed ex solo Deo germanè seu natiuè ipsum genitum esse, docemus. Vnū namque ingenitum & principij expertem Christi patrem, divinum docet verbum. Sed neque illud, fuit aliquando quum non fuit, quod præter auctoritatem scripturæ periculose dicunt, tanquam temporale interuallum præconsiderandum: sed solus, **B** qui eum sine tempore genuit, Deus contemplandus. Nam & tempora & secula per ipsum facta sunt. Neque verò + simul principij experts, neque + simul ingenitus cum patre filius esse putandus est. Etenim simul principij expertis & simul ingeni, nullus propriè pater aut filius dicitur. Sed patrem quidem solum principij expertem existentē & incomprehensibilem genuisse incomprehensibili, & quem omnes consequi non possint modo scimus, filium autem genitum esse ante secula. Et neque itidem ut patrem ipsum quoque ingentum esse: sed principium habere, qui eū genuit, patrem ipsum. Caput namq; Christi Deus. Enimverò tres consistentes res, & tres personas patris & filij & spiritus sancti, secundum scripturas, nō tres propterea facimus deos. Quādoquidem + per se ipsum perfectum & ingenitum, principioque carentem, & inuisibilem Deum, vnum tantum novimus, Deum & patrem vngeniti, solum ex seipso essentiam habentem, solum aliis omnibus abundè + existentiam largientem. Neque sanè dum vnum Deum esse dicimus, domini Iesu Christi patrem solum ingenitum, propterea Christum Deū esse antefecularem negamus: quales sunt Pauli Samolateni sectatores, post inhumanationē eum + ex profectu deificatum esse dicentes, eo quod natura merus homo factus sit. Scimus enim ipsum, etiamsi subiectus est patri & Deo, tamen genitum ex Deo, Deum natura esse perfectum & verum, & non ex homine postea Deum, sed ex Deo hominem factum propter nos esse, neque vquam desisse esse Deū. Execramur verò insuper, & anathemati subiicimus, eos qui verbū quidē ipsum Dei, sed tantū nudum & + sine substantia ficticiè vocāt: in alio verò essentiā habens, aliquādo sanè ut vocale seu + enunciativum, aliquando verò ut + internum seu mentale à quibusdam dictum. Christum autē ipsum & Dominum & Deū, & mediatorem, & imaginem Dei esse ante secula nolunt: sed eum ex eo tēpore Christū esse factum & filiū Dei dicūt, ex quo nostram ex virgine carnē assumpsit, ante trecetos quinquaginta annos. Ex eo enim tēpore initiū regni Christū habuisse, & sinè id habiturū esse post consummationem & iudiciū, volunt. Tales autem sunt Marcellus & Photinus An-

cyrani in Galatia, qui antefecularem substantiam & divinitatē Christi, & similiter interminatum eius regnū abolent, eo modo, ut ipsis videtur, monarchiā seu vnius imperium constituentes. Nos enim scimus, esse non simpliciter verbum enunciativū, aut internum: sed viventem Deū verbum, per se ipsum subsistētem, & filiū Dei & Christum, & ita + præscienter simul existentem & simul agentem ante secula cum suo patre, & ad omnē eius administrantē creationē, siue inuisibiliū seu visibiliū, ut qui + substantiale verbum sit patris, & Deus ex Deo. Hic enim est ad quem pater dixit, Faciamus hominem secundū imaginē nostrā & similitudinē, qui & à patribus visus est quū legē ferret, & loquutus est per Prophetas: & qui postremò homo factus est, & patrē suum omnibus hominib. manifestavit, qui que regnat in secula seculorū. Siquidē nihil novæ dignitatis Christus assumpsit, sed eum antea perfectū, & patri per omnia similitudine esse credimus. Atq; itidem, eundē esse patrē & filiū & spiritū sanctum, & vnius eiusdēq; rei & personæ tria hæc nomina impiè accipientes, meritò ab Ecclesia proscribimus: quoniā patrem qui cōprehendi nequeat, atque perpersioni obnoxius non sit, & comprehensibilem, & perpersioni obstrictum per inhumanationem cōstituunt. Tales sunt, qui Patropasiani apud Romanos, Sabelliani apud nos dicuntur. Siquidē novimus patrem quidem, qui miserit, in suo immutabilis divinitatis statu permanisse: qui verò missus est Christū, in humanationis œconomiam & munus obiisse. Consimiliter autem eos qui impiè, non cōsultò neque voluntate genitum esse Christū dicunt, necessitatem videlicet quandam imponentes, & substantiā voluntate & delectu carentē Deo tribuentes, ita ut inuitus filiū genuerit, impiissimos & à veritate alienissimos cognoscimus. Quoniam aduersus cōmunes de Deo + noticias, atque etiam aduersus divinitus inspiratæ scripturæ sententiam, talia de eo statuere audent. Nos etenim + absolutissimæ potestatis eum esse, perfectissimique + iuris sui Deum scientes, sponte & voluntate sua filium genuisse, piè existimamus. Et cum timore illud de eo dictum esse credentes, Dominus creavit me in initio viarum suarū ad opera sua: non itidem eum ut creaturas facturæque eius gēitum esse arbitramur. Impium enim est, & ab ecclesiastica fide alienum, cōditorē cum creaturis per eum conditis comparare, eundēq; etiam generationis modū cum eis quæ ab eo sunt aliena habere putare. Solum namque, & solo seu vnico modo vngenitum filium germanè seu natiuè atque verè genitum esse, nos divinx literæ docent. Quin neque dum filium per se ipsum esse, vivere, & existere consimiliter patri dicimus, propterea eum à patre segregamus, loca & interualla quædam inter eorum coniunctionem corporaliter imaginātes. Credimus enim + sine medio, & + sine spacio vlllo, ipsos coniunctos esse, & inseparabiliter à seipsis existere, patre quidem complectēte, & + pectori applicante filiū totū: filio verò toto prorsus + deincto & + applicato patri, eoque solo perpetuo in sinu paterno cōquiescente. Itaq; in modis omnib. perfectā & sanctissimā trinitatē credentes, patrēq; Deum dicentes, & filium, non ipsos duos deos, sed vnum confitemur, iuxta divinitatis amplitudinem, & vnam certam absolu-

* ἡ ἰδέσθαι
 ποσάκις κα
 ρέ τιν παρ
 ρα προῦπο
 κέμινος.

† σωάναρ
 λθ.
 * σωάνιν
 ντθ.

* λουσιλλ.

† τδ ειναι
 Pauliano ha
 retici.

* ἐκ προκο
 πησ εινωπι
 θιδου.

* ἀνδρα
 κτον.
 † προφορε
 κδν.
 * ἰνδιδιτον

D Marcellus,
 Photinus,
 heretici.

* προῦπο
 κέμινος.

† ἰνδιδιτον
 λθθ.

Patropasiani, Sabelliani.

† ἰνδιδιτον

† ἀποκρῆ
 τος.
 * κδριον ειν
 τδν λουσι.

F

* ἀμωσρι
 τος.
 † ἀδριος ειν
 τος.

* ἰνδιδιτον
 κδν.
 † ἰνδιδιτον
 κδν.
 * προκοπῆ
 κδνθ.

* ΠΑΡΤΑΡ-
ΧΩΤΩ ΜΗ
ΕΒΛΙΔ ΤΩ ΠΑ
ΤΡΙΣ ΠΕΡΤΩ
ΥΠΙ ΑΥΤΩ ΤΩ
ΕΙΣ, & C.
Quod etiam
aliter, & for
tasse ratiō
na vati po-
tiffi: Patre
quidem vati
vniuerfali
per omnia cō
fama pote-
fate impa-
riūm etiam
in filium ob-
tūte, & C.
† ΠΑΡΤΑΡ-
ΧΩΤΩ.
Socrat. li. 2.
capite 19.

A tāmque regni coniunctionem. * Vniuerfaliū qui-
dem rerum per omnia cum summa potestate im-
perium obtinente Patre omnium, & ipsius filij: fili-
o autem patri quidem subiecto, extra verò eum
vniuerfa post eum quæ per ipsum facta sunt regē-
te, & spiritus sancti prolixè ex volūtate patris gra-
tiam sanctis donante. Ad hunc enim modum, or-
dinem & rationem monarchiæ vniūfque impetij
in Christo constare, nobis sacra prodidere oracula.
Hæc vt post breuiorem fidei formulam fufius
exponeremus, necessitas nobis imposta est, non
per superfluam ambitionem, siue venditationem:
sed vt omnem alienam suspicionem contra sen-
tentiam nostram conceptam, apud eos qui res no-
stras ignorant, abstergeremus: & vt Occidentales
omnes quum calumniæ aduersariorum impuden-
tiam, tum ecclesiasticam Orientalium opinionem
cognoscant, cui opinioni diuinitus inspiratæ scri-
pturæ, quæ apud eos inuiolatæ conseruantur, per
nullam coactam aut violentam interpretationem,
perhibent testimonium. Hoc quidem modo pro-
lixior illa expositio fuerat instituta.

CAPVT XIJ.

T autem ab Occidentalibus est
repudiata, Constans Cæsar vnum
illud à fratre sibi dari postulauit,
vt Paulus & Athanasius sedes
suas reciperent. At quum literis
suis nihil effecisset, propterea
quòd aduersarij contra niterentur: & quum popu-
lus ea de causa seditionem moueret, Paulus & A-
thanasius rursus Cōstantem adire, & vt vniuer-
salis Synodus cogere tur petiere, vt de profelsione
fidei, & de eorum causis accuratius res explorari
posset. Exautorationis enim ignominiam se pro-
pter fidei sinceritatem sustinere affirmarūt. Qua-
propter de duorum Imperatorum istorum senten-
tia statutum, vt vtriusque Imperij episcopi ad diē
certum Sardicam, quæ Illyrica ciuitas est, conue-
nient. Id quod Constans sic petierat, Constantius
autem assenserat, vt videlicet seditio solueretur.

Atque ex Occidentis partibus circiter trecenti cō-
uenere episcopi, sicuti alicubi sacer dicit Athana-
sius: ex Oriente verò, Sabino Macedoniano refe-
rente, sex & septuaginta. Quibus accensus est &
Ischyas ille, ex sese ortus presbiter. Ob quam cau-
sam, quum negocium ei cum Athanasio esset, in
aduersariorum partes concessit, apud quos pro-
pter mendacia conficta episcopus apud Marcoten
est creatus. Reliqui autem angustias constituti tē-
poris prætexentes, atque alius aliam causam alle-
gantes, non comparuere. Porissimūm verò in Iu-
lium culpam eius rei conferebant, quum quidem
mensibus viginti ante episcoporum aduentū dies
esset constituta. Decimus is erat annus, ex quo Cō-
stantinus, Imperatoris vtriusque pater, ad melio-
rem migrauerat vitam. Et Orientales, qui + Phi-
lippopolim in Thracia venerant, Occidentalibus,
qui Sardicæ iam præstō erant, scripsere, vt Athana-
sium, eiūfque studiosos, vt quibus sacris ministe-
riis interdictum esset, à concilio remouerent: ali-
ter enim fieri non posse, vt in vnum conuenirent.
Quod quidem postea quoque, quum Sardicæ es-
sent, obtinere contendebant. Occidentales au-
tem, atque in primis Hosius Cordubensis Hispa-

Institutione
Concilij Sar-
dicæ de Cō-
stantij & Cō-
stantij vo-
luntate.
300. episcopi
Occidentales,
Orientales
episcopi
76.
Sabino Plo-
vacie Thra-
cia Macedo-
niamum e-
piscopus. Is-
chyas presb-
iter.

† In rē quæ
ad vna,
Orientales
Athanasij
& Paulino
à concilio ex-
clusi esse vo-
lunt.
Occidenta-
les iniquum
id esse cōstent.

nus, & Protogenes Sardicensis, respondere, nun-
quam se communionem illorum deuitasse, neque
porrò etiam vitaturos esse: quum Iulius episcopus
Romanus, causa eorum perspecta, iniquè eos in-
sidiis circumuentos esse iudicavit. Adesse ipsos quo-
que, & redarguere iniquum illud iudicium velle.
Plura quoque alia vltro citròque & scripsere, &
per internuncios alteri alteris significauere. vnde
maior etiam inter eos est excitata simultas, maius
odium, dies quoque constituta præterit. Et con-
festim discessione facta, seorsimque vtriusque con-
silia agitantibus, contrarias alteri aduersus alteros
sententias tulere. Orientales namque Philippo-
poli conuentum egere, atque ibi decretis suis in
Athanasium, Paulum, Asclepam, & Marcellū ma-
gis etiam confirmatis, Iulio insuper Romæ anti-
stiti magistratum ecclesiasticū abrogauere, quod
primus ipse cum illis communicasset. Confesso-
rem etiam Hosium ea de causa, & præterea quòd
amicus Eustathij & Paulini Antiochenæ ecclesiæ
episcoporum fuerit, exautorarunt. Deinde & Ma-
ximum Treuirorum antistitem, qui primus ad
communione Paulum admiserat, reditūmque
eius in urbem Constantinopolitanam procuraue-
rat: insuper quòd Orientales episcopos in Occidē-
tem venientes proscripserat. Nec iis tantum sa-
cræ ademere dignitatem, sed & Protogeni Sar-
dicensi: quoniam Marcellum Ancyrantum quem
antea calculo suo dānauerat, ope sua subleuaret:
atque item Gaudentium, quia quos illi per abro-
gationem ignominia affecerant, multo profequeretur
honore: & quod aliter de reb⁹ diuinis quàm
Cyracus sentiret, cuius ipse successor erat. Porrò
in causa fidei ἁμοιβῶν consubstantialis quidem repu-
diarunt, καὶ ἀνομοίῳ inæqualitatis verò opinionem
literis in partes omnes scriptis diuulgarūt. in qui-
bus locorum plerorūmq; episcopis quoque signi-
ficarunt, ne eos quos proximè sententia sua notaf-
sent, vel in communionem reciperent, vel literis
etiam dignarentur. Alij autem dicunt, eos de fide,
iuxta prolixiorē quam præmissimus formulam,
credere iulisse: in qua ἁμοιβῶν consubstantialis, ver-
bo nullo meminere: sed eorū tātum qui tres Deos
esse, aut Christum non esse Deum, aut eundem esse
patrem & filium & spiritum sanctum, aut filiū
ingenitum, aut fuisse aliquando tempus aut secu-
lum quum ipse non fuerit, dicunt. Hæc quidem
episcopi Orientales Philippopoli in Thracia age-
bant. Hosius autem, & qui cum eo Sardicæ erant,
primūm quidē illos indicta & deserta causa, pro-
pter contumaciam damnarunt: Athanasium recepe-
runt, & quæ aduersus eum Tyri acta fuerant, ana-
themate sunt persequuti, Marcello episcopatum
suum reddiderunt, quòd se diceret nunquam ea
sensisse, de quibus per calumniam accusatus esset.
Asclepæ episcopatum Gazæorum autoritate sua
confirmarunt, qui antea etiam multorum antisti-
tū, & maximè Eusebij Pamphili suffragio Episco-
palem susceperat dignitatem, cuius rei certitudinē
acta iudicij declarabant. Lucium etiam Adriano-
politam, quòd accusatores eius profugerant, resti-
tuerunt. Horūmque parœciis & ecclesiis scrips-
erunt, ne alios quàm hos ipsos haberent episcopos,
eorūmque quam primū expectarent aduentū. Ab-
rogarunt quoq; episcopatū * Gregorio Alexandrino
Basilio, Ancyrano, & Quintiano, Gazæo:

Disidium in-
ter Orienta-
les & Occi-
dentales.

Mutua in-
ter eos exau-
torationes.
Maximin⁹
Treuerensis
episcopus.

Orientales
Philippopoli
coacti, ab
motu hoc est
inæqualitatis
in Trinitate
essendunt.

Occidenta-
liū episco-
porum Sardicæ
acta.

* Legendum
forte Geor-
gio supra citō
7. cod.

† Singidō ho die 5 gedūū dicitur.

Occidentales & ἀριματων in Trinitate dā uant.

B Magno cum metu & religione ueteres de fide nouū aliquid edidit.

Marcellus in A. y. r. a. num episcopatū ab Occidentalibus resistit. Eius scripta à multis non satis intellecta, & proinde pro hereticis habitata. Eusebius Pamphili cōtra Marcellum scripsit. Socr. lib. 2. cap. 20.

Eusebii Pamphili uerborum, Dominus creauit me, &c. exposuio.

A & ut non modò episcoporum, sed ne Christianorum quidem appellatione honorarentur, statuere. Idem fecerunt Theodoro Perinthio, Narcisso Irenopolitano, Acacio Cæsariensi Eusebij Pamphili successori, Menophanto Ephesio, Vrsicio + Singidonis, & Valenti Murliæ Pannoniorum episcopis, & Laodicensi Georgio, quamuis Synodo Orientalium is non interesset. His omnibus dignitate adempta, communionem interdixerunt, quòd filium Dei à paterna substantia separarent, & quòd, qui dudum propter Arianam hæresim reiecti fuerant, eos recepissent, & ad ampliorum ministerij Dei eueissent dignitatem. Eis dānatis, ad omnes ubique episcopos miserunt, ut decreta ea rata haberent & confirmarent, nec non Nicænis placitis consentirent. Quibus roboratis, τὸ ἀρίμων, inæqualitatem repudiarent, τὸ ἰσομοιον, consubstantiale apertè premulgarunt. Et scripto quodam composito, quod diffusius quidem quàm Nicænum esset, finitionem autem eius seruaret, uerbisque non admodum ab illo differret, id passim ad loca omnia miserunt. Ne uerò nouare quidquam contra Nicæna decreta uiderentur, Holius & Protogenes, qui tum Synodo præierāt, cum certa attestatione ad Iulium literas dederunt auctoritatem suam se Nicænx fidei professione integram relinquere: perspicuitatis autem gratia, quæ Nicænx constituta essent, non ita multis latius extendisse, ne scilicet Ariani compendio professionis fidei ad absurdas opiniones eos abducerēt, qui dialecticæ sunt imperiti. His ita peractis, domum reuertēte. Et utriusque in ea erant opinione, rectè ab eis quæ sententiis proscriptionis ferendis egissent, esse facta. Orientales quidem, quòd Occidentales, quos ipsi sacro ordine mouissent & reiecessent, eos ad communionem admisissent. Occidentales autem, quòd illi qui Athanasium & alios damnationis sententia notassent, ante publicam cognitionem profugissent. Et quòd ij Nicæna decreta complectebantur: illi uerò ea deprauare & adulterare audebant. In Sardicensi concilio Marcello quoque, de quo supra diximus, Ancyræ Galatiæ episcopatum, sicuti commemorauimus, rursus mandarunt. Nam is Synodo exposuit, à multis libri sui scripta intellecta non esse. unde illi suspicionem conceperint, eadem se cum Samosateno Paulo & Sabellio sentire.

C A P U T XIII.

Ciendum sanè, Eusebium Pamphili tribus libris suspectum illū Marcelli commentarium refellisse. Scripto nanque eo in partes suas diuiso, deinde confutationē infert: idque in toto opere facit. Ex quibus libris Socrates scriptor ecclesiasticus plurima allegat, quapropter Eusebius quasi Arianus taxatus sit. Ac deinceps refert, primæ Synodo eum interfuisse, aliisque episcopis decretis faciendis consensisse: sicuti Eusebius ipse in tertio ad Cōstantinum libro memoret. Profert uerò idem & epigram eius in illud, Dominus creauit me in initio uiarum suarum, interpretationem, in qua hæc sic scribit. Quòd Dominus seipsum creatum esse ait, non hoc sanè ita dicit, tanquam qui antea non fue-

rit, ac tum primū esse cœperit: ut quemadmodū D reliquæ creaturæ, itidem & ipse ex non existente extiterit, quod nonnulli nō rectè acceperunt: sed ut constans quidem & uiuens & præexistens atque subsistens ante totius mundi constitutionem, ad * regendum autem & administrandum uniuersa à Domino suo, ipsius patre, ordinatus: ut eo loco hoc uerbum Creauit, pro uerbo ordinauit seu cōstituit, sit dictum. Apertè certè quidem hominum principes & duces creaturam nominauit Apostolus dicens, Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ, propter Dominum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis. Et propheta ex persona Dei dicens, Ecce ego firmās tonitrum, & creans spiritum, & annuncians ad homines Christum eius: hoc uerbum Creans, non ea sententia, quòd antea non fuerit, accepit. nō enim tum Deus creauit Spiritum, quum Christum suū per eum omnibus hominibus annunciauit: neque recens sub sole fuit. Sed fuerat quidem ille, & præextiterat: missus autem tum est, quo tempore Apostoli congregati erant, quum instar tonitrus E è cœlo sonitus prouenit, tanquam aduenientis flatus uehementis: hoc uerbo Creans, pro eo quod est demittens, aut ordinans seu statuens, posito: tonitru uerò ipso, alio quodam modo Euangelicam prædicationem significante. Tale est & illud, Cor mundum crea in me Deus: ubi non ille quidē tanquam cor non habens, sed ut tandem habenti & purificaretur & perficeretur, precatus est. Et illud, Ut crearet duos in unū nouū hominē: pro + cogeret seu congregaret. Vide porro an non tale sit & illud, Induite nouum hominem, secundum Deum creatum. Item illud, Si quis in Christo noua creatura: & quæcunque sunt eiusmodi. Ut ne mireris, si metaphorice & per trālationem in uerbis istis, Dominus creauit me in initio uiarum suarum: Creauit, pro constituit, aut ordinauit dictum sit. Hæc in tertio ad Marcellum libro Eusebius. Socrates autem hæc quoque hisce uerbis pro Eusebio refert: Quum itaque Eusebius Nicænx Synodimentionem faciens, soluta esse & constituta, quæ tum in controuersiam deducta fuerant, atque omnes consensu uno eadem sensisse atque dixisse F referat, quomodo quidam illum Arianisare suspicantur? Falluntur uerò Ariani etiam, qui illum cum eis sensisse existimant. Sed dicit aliquis, in scriptis eius Arianum esse eum uideri, propterea quod frequenter dicat, + per Christum. Cui respondemus, hac loquutione sæpenumero ecclesiasticos uiros ufos esse, aliisque, quibus œconomia seu munus humanitatis Seruatoris nostri significatur. Et ante omnes istos Apostolus ipse uerba hæc usurpauit: & nunquā tamē ueluti prauæ opinionis habitus est doctor. Ac rursus hæc infert: Non enim ostendere habebunt, Eusebium principium existentis tribuere filio Dei, quanuis in libris eius œconomie siue dispensationis humanæ uerbis abuti eum inueniant. Maximè uerò, quod admirator & amulator Origenis librorum fuit, in quibus ubique filium ex patre genitum esse reperiunt, qui Origenis librorum acumen assequi possunt. Hæc & alia Socrates afferens, sinceritatem doctrinæ Eusebio adscribere consendit. Ego quidem talem potius uirum eum fuisse uelim: Ecclesia autem Catholica non talē fortas-

* Ex. 31. Verbum creauit in scripturis quomodo accipiam.

† C. 1. 1. 1. 1.

Socratis pro Eusebio P. 2. phili Apologia, cum Arianis non sensisse.

† Sic x. 3. Offendiculo olim fuit pius si Christus simpliciter sine praefatione honoris, & illatione diuinitatis uocaretur.

A se iudicat, quam potius sequi par est. An verò ille certò in pietatis sinceritate sit, sicuti iste qui quidem Nouatianus est, dicit, id accuratè certòque occulta omnia perspicienti Deo relinquendum. Et de his quidem satis. Sardicensi verò conuentu ita peracto, domum se quisque recepit. Ac deinceps Occidens ab Oriente per secessionem diuisus est. Non amplius enim Occidentales cum Orientalibus, haud eadem secum sentientibus, negotij sibi quidquam & coniunctionis esse voluere. Et communionis finis Occidentalibus fuit inter Illyricum & Thraciam, circa montem qui Susacis dictus est. Ultra eum autem locum propter varianrem fidem, minimè inter se inuicem communicare voluerunt. Ut verò fieri solet, in ecclesijs, calumniæ & dissensiones erant. Et ingens turba & confusio Ecclesiam catholicam inuasit. Antea siquidem, etiam si dissiderent, consuetudine tamen inter se iungebantur, nec ad eò grauem eam rem putabant. & consuetudinem eiusmodi, eundem de Christo sensum esse existimabant. Et vt paucis dicam, ecclesia Occidentalis omnis patriæ insistenti religioni, contentioni expertis, & à studio de dogmatibus nugandi aliena fuit, sincerè professionem fidei Nicænam sonans atque proficiens. Quamuis etiam tum Vrsicius Pannonius & Auxentius Mediolanensis conati sunt ecclesias distrahere, & ad Arianam opinionem traducere: efficere tamen id nequiuerunt, sede Romana & alijs Occidentalibus episcopis vigilantibus, & hæresis eius surculos illico extirpantibus. Oriens autem post Antiochenum concilium seditiones concitauit, & propalàm aduersus Nicænam fidem disceptans iudicio contendit: reuera tamen, sicuti colligere est, plures sententiam Nicæni dogmatis comprobabant, filium ex substantia patris esse cõfidentes: cõtentionis verò cupiditate deuincti, aduersus verbum τὸ ἰσοουσιον consubstantialis, impotentibus animis pugnantibus. Nonnulli quidem, sicuti quidam tradidere, quòd iam inde ab initio contra id verbum steterint: & quemadmodum eiusmodi homines facere solent, ne victi esse, si cederent, viderentur, in sententia propterea persistebant, & vocabulum id abolere studebant: probro sibi fore, si opinionem mutarent, arbitrati. Nonnulli autem, quòd frequenter de his nugati essent, ita opinari ex animi sententia malebant. Et quum semel ab eo quod decebat excidissent, opinionem suam firmiter retinebant. Erant qui indecorò contendendi studium secum ipsi perpendentes, ad gratiosorem declinarent sententiã, vel propter gloriam aut timorem, vel propter vim aut familiaritatem, plerunque etiam propter amicitiam, & fortasse alias ob causas, quibus homines adducti, vt sese res tulit, etiam in his quæ parum decent, gratificantes alijs obsequuntur: denique quòd nonnulli liberè & palàm, quæ ab aduersarijs obiicerentur, redarguere atq; refellere non possent. Nò pauci verò eius temporis homines, ineptias prorsus & superfluas nugas esse existimantes de rebus eiusmodi confictari, ab illorum consuetudine se iuncti, taciti secum Nicæna decreta complectebantur & colebant.

D Vpra omnes autem qui in Oriente magna cum libertate saniores doctrinam defenderunt, tenacissimè Nicæna decreta retinuerunt, Paulus Constantinopolitanus, & Athanasius Alexandrinus, episcopi, atque cum ijs vniuersus Aegyptiorum monachorũ cõtinetus: quibus præiit Antonius adhuc superstes, quiq; cum eo erant (plurimi autem erant) in Aegypto & alijs Romani imperij locis ascetæ: quorum multi vsque ad Constantij imperium & posteriora etiam tempora durauerunt: quales fuere (Amonem enim, & Thebæum Paulum omitto) eodem veròq; nomine dicti Macarij, hoc est beati: Aegyptius scilicet ille, & cui + Urbani cognomè inditum fuit. quales etiam circa Illyricum & Thraciam Martinus Sabaria ortus Pannonius, & Hilarius Pictauiensis, homines admirandi: de quibus paulo post suo loco referemus. Multi denique alij aliter spectati viri, eisdem annis viguere, atque in Ecclesijs Dei enituere: inter quos præcipuè eruditione & eloquẽtia floruit Eusebius Emesenus episcopus, Titus Bostrensis, Serapion Thmæus, Basilus Ancyranus, Eudoxius Germaniciensis, Acacius Cæsariensis Eusebij successor, Cyrillus, qui post Maximum Hierosolymitanam administrabat ecclesiam, & Theodorus Perinthi: qui omnes doctrinæ suæ sæctus haud pœnitèdos ecclesijs reliquere. Videtur autem omnes hac in parte gloria præcellere, atque ecclesiam vniuersalem exornare Ephraim Syrus. Tum quoque extiterunt, Lucifer, Didymus, & Aetius, admodum quidem illi eximij viri, sed aduersus veritatem plurimum etiam pugnarunt. Atque vt summatim dicam, præfecti ea tempestate ecclesiarum exactissimis vitæ institutis dediti erant, à quibus plebes ritè gubernata, Christi religionem constanter coluit, & indies fides est adaucta, atque ecclesia sensim pro insita ei virtute atque bonorum operum splendore, & quòd à sacris alijsq; ecclesiasticis viris prodigia diuinãq; miracula fiebant, ad ingentè gloriam peruenit: Græcorum autè superstitio pessum iit, & ab improbis nugis ad verã fidẽ trãsiit. Et quoniã sanctorũ istorũ virorũ facta est mentio, faciendum esse duxi, vt breuiter eos, & si qui insuper eo tempore illustres homines cum laude floruerunt, oratione persequar. Ac primo loco per celebres illi cõmemorentur viri, qui Scetis montiumque eius duces fuere. Vtriq; nomẽ erat Macario: quorũ alter in Aegypto ortus erat, alter Alexandria patriã habuit, & cognomè Urbani: abo certè diuini prorsus viri, atq; in Monastica philosophia admirandi, diuinarũ prædictionũ non expertes, demonũ industrij expulsores, & prodigiorũ sanationũq; prompti & expediti autores. Horũ alter, Aegyptius, scilicet, mortuũ quoq; excitauit: vt quendam alieni dogmatis sectatorem, ad credendum mortuos resurgere, persuasione ea adduceret. Hic ultra nonaginta annos vixisse perhibetur, quorũ plus quàm dimidiam partem in vita solitaria transegit. Et adulescens admodum sapientiæ studijs excelluit: & ob id τὸ μακαριστὸς quasi puerum senilem dicas, cognomen obtinuit. Presbyteri dignitatem quadragenarius suscepit. Urbanus verò breuiore tempore ad eandem peruenit dignitatem. Exercitia pietatis omnia ad summum excoluit, quæ partim ipse inuenit, partim ex alijs audita modis omnibus

Catholici in Oriente.

Prælati eo temporis orthodoxi viri.

† μακαριστὸς.

Christianissimus summus floruit.

Idolomania interit.

De sanctissimis atatis Monachis.

Duo Macarij: Aegyptius, & Politicus, seu civilis. Mortuus ad fidem resurrectionis confirmatã exiit.

A absolueret est conatus. Ad eum autem extenuatus & macie confectus fuit, ut non esset unde pili barbe crescerent. Et Aegyptius, cum reuerentia quadam austerus: Alexandrinus autem quum in aliis omnibus par Aegyptio esset, in hoc tantum ab illo variauit, quod in colloquiis hilaris & iucundus, vrbanis salubus vtens, iuuenes ad studium & exercitacionem pietatis adduceret. Horum discipulus fuit Euagrius, apud quos Philosophiae sanctioris * praecepta factis exprimere didicit, quum antea verbis solis sapientiae studium professus fuisset. Eodem vero tempore, & eisdem in locis, cum illis philosophati sunt, decantatus ille ** Pambo: atque qui angelicam prorsus, si quis alius, & ipse exercuit vitam * Paesius: item Heraclides Cronius, Paphnutius, Putabastes, Arsesius, & magnus Serapion. Praeterea Pityrion ille, qui tamen alibi, apud Athenas videlicet, asceterium, seu exercendae pietatis domicilium habuit. Insuper ingens quoque ille Pachomius, qui dux & autor vitae Tabennesiorum fuisse dicitur. Noua autem quaedam illis est vitae ratio, in quibusdam rebus a reliquis Monachis euarians. Animum enim assuefacit ad virtutem aspirare, & terrena proculcare, & sursum respicere semper: ut facile deinceps sit puluerem hunc deponentibus, in caelestem peruenire regionem. Siquidem indumentum illis erat melosa seu pellis ouilla: symbolum atque monumentum, ut opinor, generosae & fortis illius Heliae Thesbitae, rei Veneris & concupiscentiae macerationis atque mortificationis, ut aemulatione & ardore eiusdem cum illo spei, ad continentiam & castitatem strenue grassarentur. Caeterum reliquorum quoque Aegyptiorum monachorum amictus, ut opinio fert, ad exemplum aliquod & specimen arcioris philosophiae spectat. Non enim illi temere a communi habitu vestitum suum mutauerunt. Amiculum namque manicis carens, indicium atque institutionem esse arbitror, ne manus ad iniuriam inferendam faciles sint & promptae. Capitis vero tegmen acuminatum, ut simplices sint, & iniurias non vindicent, pureque & innocenter viuunt: laetiterium puerorum instar, quorum capita eiusmodi lineis mitris operiri solent, quae partem rationis principatum imperiumque obtinentem tegunt atque fouent. Zona porro, & quae humeros & brachia comprimit cinctura, promptam alacritatem in ministerio Dei subleuare indicat: ut quae adimplere iussi sunt, succinctorum perficiant. Fortasse autem alij alias reddiderint rationes monasticae phi-

losophiae appositae: mihi haec dixisse sat est. De Pachomio vero dicitur, quum primum in antro quodam constanter philosophiae huic incumberet, ei angelum caelitus assistentem madasse, ut nouum Monachorum coetum cogeret. Oportere namque eum qui rite veriore irreprehensibili vita repraesentaret philosophiam, ducem multorum, quibus prodesse posset, fieri, eosque certis instituire legibus. His ille dictis, tabulam ei dedit, & seipsum ut stola indutus fuerat, exhibuit. Quae sane tabula ad hodiernum usque diem seruetur. In eo scripto, leges praescribitis more, expositum erat, permitti debere unicuique, ut quantum posset & vellet, ederet, biberet, operaretur: atque itidem ut pro arbitrio suo ieiunaret, aut non ieiunaret. Et ut validius cibum capientibus, duriores labores: qui vero parcius alimentis uterentur, & ad pietatis exercitium incitiores essent, leues atque faciles operae mandarentur. Domicilia autem religiosa circum circa eis extrui iussit, in quorum vnoquoque tres manerent. Cibum porro in vnis amplioribus aedibus ut caperent constituit, idque cum alto silentio confidentes: facie ita operata, ut neque alius alium, neque praeterea aliud quidquam, quam mensam & cibum propositum cernere posset. Cum iis ne alius quisquam habitu alio in eadem mensa cibum sumeret, praeterquam si hospes eodiuertens acciperetur. Signis autem quibusdam, manuum impulsione, vel nutibus re necessariam ab eis quibus forte, ut mensae praesent, obuenerat, insinuando peterent. Quod si quis cum illis viuere vellet, ut tribus prius annis mutato paulum habitu, duriores perferret labores: atque ita tandem arcanis eorum sacris institutus, eodem cum illis loco esset. Vestimentum autem ut esset sagum pelliceum, & capitis tegmen mirra lanea: quae mitra quibusdam purpureis distincta filis, puncta sua haberet, crucis formam referentia. Tunicae autem & zonae itidem ut lineae essent: in quibus simul & in sagis confidentes, super extructis toris mediocrem caperent somnum. Domicilium porro ut ita sepimetro circumuallaretur, ut id lectum cuiusque concluderet. Primaria autem & Dominica die ut ad communionem & perceptionem diuinorum mysteriorum accedentes, solutas zonas & sagula pellicea deponerent. Atque ut duodecies interdiu semper oraret: itidem vero ad vesperam, noctu similiter, & item hora nona tertio. Et quum cibum esset capiendus, ut orationem quamque psalmus praecederet. Praeterea ut ad numerum Graecarum literarum coetum monachorum cohabitatum in viginti quatuor ordines diuideret, & cuique ordini congruentem, sicuti animus, vita & mores cuiusque ferrent, imponeret appellationem scilicet ut simpliciores, & qui vero prauis essent, & minus recti, & qui vocarentur: atque aliter alij; iuxta cuiusque institutum, & literae ipsius habitum, aptum accommodando cognomen. Eiusmodi sane legibus Pachomius monachos suos rexit. Quiquidem humanus maxime & Dei amans fuit, eodiuertentis progressus, ut res quoque futuras non ignoraret: quippe quas praecipue ex continuo angelorum colloquio cognoscebat. In Thebaide autem philosophiae suae officinam habuit, in quadam insula quae Tabenna nominata est: a qua hucusque Tabennesiorum dicuntur. Qui cum

Euagrius
Macariorum
discipulus.
Catalogus
sanctorum
Monachorum

* Hunc So
zom. non ha
bet lib. 3. cap.
14.

Institutum
vita Monachorum
Tabennesiorum,
quorum dux
Pachomius
fuit.

Non temere
Monachos
culicarem sibi
sumptere ha
bitum.
Quid sibi vs
us mystice
Monachorum
habitus.

* τὸν δὲ ἱερωὺν φιλοσοφῶν ἐκείνου, πρὸ τῆς ἐν λόγῳ μὲν φιλοσοφῶν.
** Pambo quum illiteratus esset, doctorem Psalmos exponentem adiit. & quum primum versum Psal. 38. (Dixi, custodiā vrbis meae, ut non delinquam in lingua mea) audisset, discessit, sufficere sibi iniquis: versum istum, ut illum factis exprimere audiret. Doctor cum eo exposulauit, quod eum ab eo tempore totu sex mensibus non vidisset. At Pambo respondens, Quod nondum te ipsa versum primum assequutus es, se excusauit. Multi intercessere anni. & amico cuidam roganti, num versum eum addidisset? Vix tandem, aut decem & nouem annis, factu ipsis eum addidit. Eodem auri certum numerum quidam in pauperum alimenta dedit, & Numerum quod datum est, inquit. Tum ille: Numero hac in re opus non est, sed animi affectionis pia & benigna. Socr. lib. 4. cap. 23. Idem Pambo ab Athanasio episcopo euocatus, ex eremo Alexandriam venit. Ibi scenica geitriculatrice visa, proluxit illacrymanis. & amico sletu causam inquirentibus, duplicem esse respondit: alteram, muliercula ipsius exitium: alteram, quod ipse non tantum studij in hoc impenderet ut Deo placeret, quantum illa ut hominibus factis placeret. Idem ibid.

Monachorum
Tabennesio
rum leges.

Asceta cui
iusd am scitē
dictum est,
Monachū,
nisi opus fa
ciat, auaro
hominis esse
persimilem.

Anni sex
mensis, hoc
est probatio
nis.

Perceptio sa
cro sanctae
Eucharistiae.

Tabenna in
sula.

*Septies ille e-
infecti iustitiam
in monachi.*

A tempore magna capere incrementa, aded vt septies mille, & quidem admodum celebres, vitam eis quas diximus legibus ad exactã prorsus rationem agetes extiterint. Intra Tabennã nanq; cum quibus etiam Pachomius erat, circiter mille & trecenti fuisse dicuntur. alij autem per Thebaidem, & reliquã Egyptũ coluere. Eorum omnium vnũ erat institutum, vnus viuendi modus, communia omnia inter se habetũ. In sulam ipsam quasi metropolim quãdam esse putabant: & qui ibi rebus præerant, patres. Ex quibus quoque, qui instituti eius æmulatores erant, ceteri cuique & domicilio præfectos suos accersentes accipiebant. Hæc de Pachomio. Eadẽ verò ætate & Apollonius ingenti erga diuinam philosophiã amore flagrans pollebat: qui quindecimo ætatis anno solitariæ philosophiæ initiatus sacris, quadragenarius diuinæ obseques visioni in publicum ad loca hominibus habitata rursus prodit, atque in Thebaide tuguriolum sibi condidit. Et quum in primis Dei esset amantissimus, admiranda edidit opera: nihilq; rerum omisit omnium, quin in eis præcipuè excelleret, quæcunque ad id genus philosophiæ pertinet. Moribus fuit optimis, & in pietate prolixè docenda magna gratia. In precationibus aded habuit benignum & propitium Deum, vt ab eo orans nihil non exoraret. Et pro sapientia sua ea prorsus petebat, quæ facile Deus tribuere solet. Floruit tum quoque Anub ille, quem post confessionem pro Christo in persecutione obitam, ferunt nunquã postea mendacium dixisse, neque quidquam terrenæ rei concupiuisset: quæ verò à Deo orasset, omnia obtinuisse: angeloque aded institutore vsum, pietatis virtute exercenda ad summum vsque peruenisse.

*Apollonius
monachus.*

Anub.

CAPVT XV.

** i d r y t e -
oo.
Hilarion Pa-
lestinum mo-
nacho.
Thebaidæ,
Soxe.*

Edenim de Ægyptiis monachis hæc satis est dixisse. Inde verò etiam Palæstina ✕ peragrata, eandem philosophiã rationẽ complecti cœpit. In qua primus floruit Hilarion: cui patria fuit vicus nomine + Thebasa, quæ non minus q̃ quindecim stadiis à Gaza abest, austrum versus ad torrentem sita, qui mare influens vernaculum à vico ipso accepit nomen. Quum autem Alexandrinæ frequentaret scholas, Antonij fama quæ tum increbuerat audita, videndi eius gratia solitudinem petiit: & aliquantulum cum eo moratus, item vitæ institutum sequi constituit. Quòd verò ad Antonium quotidie multi ventitarent, voti compos fieri non potuit. Itaq; in patriam reuersus, quum parentes eius è vita hac migrassent, substantia sua omni fratribus & egenis distributa, nihil sibi ex ea reliquũ fecit. Et mox deinde in loco quodam maritimo, viginti stadiis à vico distante, tuguriũ è latere sibi extruxit, congerie fractarũ testarum tectum. Cuius tanta fuit latitudo, longitudo, & altitudo, vt stantem eum caput inclinare, recumbere autẽ volentẽ pedes ad seipsum + contrahere necessariò oporteret. Hic rebus omnibus p̃ assuetudinem, promptam sibi & faciliẽ faciebat erũnam. Atque in moderatione & tẽperantia egregiè elaborans, nullum prorsus ex factis suis concepit fastum, quum quidem ea in re superiorem haberet

† i p u r d e r t.

neminem. Corporis autem voluptates & animæ **D** blanditias edomans, cū inedia, siti, frigore, & æstu strenuè conflictabatur. Moribus integris præditus fuit, sermone humanus & placidus: & quæcũque sacrorum oraculorũ didicisset, accuratè memoria tenebat. Tantopere porrò pietatis virtute charus Deo factus est, vt hodie quoque pro data sibi gratia, multi à morbis incurabilibus liberentur: & demones ab eis profugiant, qui ad monumentũ eius accedunt, non tantũ apud quos prius sepultus fuerat Cyprios, verũ etiam apud Palæstinos, ad quos postea peruenit. Quum nanque in Cypro degens vitam finiisset, traditus sepulturæ, magno ibi cultus est honore. Postea Helychas, ex discipulis eius celeberrimus, corpus eius arte quadam sublatum, ad domicilium eius in Palæstinam derulit. Ab eo tempore, more eius regionis sic obtinente, publicus memoria eius celebratur. Ita nanq; Palæstini præclaros apud se viros cohonestare solent. Sicuti etiam in Abrillo Anthedonio faciunt, & in Alexione Bethagathonio, & in Alaphio Asaliensi: qui eadem ipsa ætate piè vitam exegere, & virtutum abundantia maximopere verã pietatis religionem adauxere, in vrbibus maximè quæ Græcæ essent superstitionis, sub Constantij imperio decertantes. Tum etiam apud Edessam accuratiore & angelico viuendi more, magnus ille Iulianus est philosophatus: cuius tanta fuit contentia, vt ossa carnibus carentia cuti cõstricta habere videretur. Vitam eius Ephraim etiam Syrus conscribendam sibi esse duxit. Porrò Deus ipse hominũ opinionem de eo cœlitus autoritate sua confirmauit. nam & variarum ægritudinum sanationes homini præbuit, & pellendorum dæmonũ potestatem exhibuit: in quibus omnibus vnũ erat promptum & expeditũ remedium, precatio. Multi verò & alij per eam Edesseni nomi regionem, & apud Amidam, & ad montem Gaugaliũ, qui dicitur, Christianam philosophiam sunt complexi: quorum præfecti erant Daniel & Symeon. De monachis Syris, hæc in præsentia sint dicta. Deo autem volente, fusius etiam postea & de eis, & de eorum successoribus dicemus.

*Miracula i-
gentia ad di-
ui Hilarion-
nu monumentũ.*

*Memoria di-
ni eiusdem.*

*Item Abrilli
Alexionis,
Alaphij.*

*Iulianus mo-
nachus ad
Edessam.*

*Daniel.
Symeon.*

CAPVT XVI.

Pud Armenios verò & Paphlagones, atque in Ponti môtibus, Monasticam philosophiam colere primũ cœpisse Eustathius fertur, qui Sebastie Armeniorum sacris Ecclesiæ rebus præfuit. Tanto autẽ studio consecratus esse dicitur institutũ, vitam, vestitũ (quo scilicet vtendum esset, & quo non) morũque exactum modum, vt etiã qui Basilio magno adscribitur liber, & Asceticus dicitur, opus istius esse, à multis feratur. Vulgatum porrò de eo est, nimis eum exacta cura & diligentia in absurdas quoq; impegisse obseruationes, Ecclesiastico canoni minimè accõmodatas. Sunt tamen qui eũ reprehensionem eximunt, & quosdam ex sectatoribus eius eo nomine ineq̃sant. Nam illi precationibus, in domibus virorum qui in matrimonio viuerent, etiã si presbyteri essent, operari recusarunt, eosque nec alloquio dignati sunt. Diebus quoque Dominicis ieiunia seruauerunt, & conuentus ecclesiasticos plurimũ do

*Eustathius
Sebastiensis
Armenia
episcopus, an-
tes monach.*

*Absurde se-
ctatorũ eius
obseruationes*

A mi egerūt. Locupletes extorres prorsus regno cœlorum esse duxerunt. Qui vel semel carnes edissent, eos repudiarunt. Vestitum monachorū aliorum consuetum reiicientes, nouo atque insolito amictu sunt vsi. Sed & alia multa nouarunt. Ab iis multæ non obscuro loco natæ fœminæ seductæ, sub continentæ prætextu, maritos suos quibus adolescentulæ nupserant, reliquere. Postea autem quū continere se non possent, in libidinis lubricū sunt coniectæ. Fuere ex eis quæ capillo cæso, quod mulieribus fas non est, virilem habitū sumpserunt. Horum gratia ab episcopis finitimis, Gangrensis apud Paphlagonum Synodus coacta est: in qua decretum, vt ab ecclesia catholica illi excluderentur, nisi ea quæ diximus omnia anathemate confodere animū induxissent. Quapropter Eustathius, vt ostenderet, non importuni aut præfacti moris causa, sed pietatis erga Deum exercendæ gratia, se eiusmodi leges tulisse, vestem insolitam mutauit, & habitu eodem quo reliqui sacerdotes deinceps vsus, itidem vt illi in publicū est progressus. Et quū vita talis esset, sermonem quoque congruentem ei habuit, nō ille quidem eloquentia pollens, quā exactiore cura & diligentia non didicerat, moribus autem admirandis vtens, facile multos persuasione sua quod volebat duxit: aded vt viros quosdam & mulieres in fornicatione degentes, castiorem exactiorēmq; viuendi rationem sequi persuaferit. Ferunt sanè, virū quendam & mulierem per prætextum Ecclesiastico more cœlibatum colere alsimulasse, eosdēmq; in clandestinæ consuetudinis infamiam decidisse. Eustathiū porrò magno opere persuadere eis annisum esse, vt congressu eiusmodi superfederent. Quum autem nihil efficeret, altius suspirio ducto, dixisse, plerasque mulieres quæ cum viris suis secundum matrimonij leges, vt fas est, vixissent, ab eorum virorum conuictu oratione sua adductas desciuisse, castitatemque complexas esse. apud hos autem qui inter se contra leges consuessent, inefficacem orationis suæ suadellam esse. Atque hic quidem in eis orbis partibus sūmi instituti absolutæque philosophiæ dux & autor fuit. In Europa autem per Thraciam & Illyricum, etiam si homines monasticam consuetudinem ad id vsque tempus ignorarent, non omnino tamen viris Christianæ philosophiæ peritis regiones istæ carere. Floruit apud hos Martinus ille, qui Sabariam Pannoniæ patriam habens, quum generis tum militiæ splendore aded clarus fuit, vt honores etiam sit meritis, & ordines duxerit. Sed illæ Cæsarianæ diuinæ militiæ posthabuit. In Illyrico primum philosophatus: atque inde variis persecutionibus & insidiis expetitus, secedere est coactus. Multos namq; ex episcopis, qui Arij contagionem conceperant, manifestò deprehensos coarguit. Ac deinde Mediolani secum ipse vixit. Vnde Auxentij, eius vrbs episcopi non rectè de Nicænis decretis sentientis, insidias veritus, discessit: & se in insulam quandā, quæ vernaculo nomine * Gallinaria dicebatur, abdidit. In hac alimento radicum herbarum vixit. Insula autem ipsa exigua admodū est, & ædificiis carens, Tyrrenū respiciens mare. Atq; inde abductus, administrationem ecclesiæ Turonensis suscepit. In tantū verò diuinis replenduit donis, vt & mortuos in vitam restituerit, prodigiæque & miracula plurima,

quæ non multum ab Apostolicis abessent signis, ediderit. Eodem & tempore & loco simul quoq; Hilarius ille viguit, vir diuinus, qui quū Martinus profugeret, eandem sustinuit fortunā: quippe qui eodem cum illo ardore in fidem ferretur. Hic + Pictauiesem gubernauit ecclesiam, atque de fide, & aduersus quosdam qui alienas à sana doctrina afferrent opiniones, libros ad persuadendū valde appositos cōdidit. Apud Italos sanè & in locis vltioribus enituerit Eusebius & Lucifer, patriæ eloquentiæ vi alios omnes antecellentes. Eusebius etiam ecclesiæ Vercellensī præfuit: Lucifer verò, sicuti mox dicemus, nominis sui * hæresi præiit. Præterea Flavianus & Paulinus clari tū fuere, qui postea Antiochenæ ecclesiæ res administrauerunt: quibus etiam Leontius, & sententiis ab eo discordarent, episcopatum abrogauit. Ii sunt, qui Eustathio in exilium deportato comites fuere: qui sanè nihil prorsus tēporibus illis, de sacris Antiochenæ Ecclesiæ curis, ac potius de tota sinceriore pietate * vitari sustinuit. Eadē hac ætate & Ephraim Syrus præclarus fuit, qui quidem longo intervallo omnes præcessit. Hic Nisibin patriam habuit, & in monachorū philosophia exercitatus, breui tantum in lingua Syrorū, quum quidem eam prius ab aliis non didicisset, neque specimē aliquod aut spem, talem eum fore, præbuisset, profecit, vt quū pietatis exercitio ad summū cōtemplationis perueniret, tum splendore, facilitate & suavitate verborum, necnō densitate & grauitate sententiarū, etiam præclarissimos quoque Græcorum, qui eloquentia antiquitus excellissent, superauerit. Et enim si quis illorum Græca scripta in Syrorū fortè aut aliorum peregrinam linguā transferret, & florentem illam Græcorum ornamentorū gratia, decentēmq; nitorem & fucum verborū detraheret, illico quoque adscititiis coloribus deficientibus, sententiarum obscuritas sese prodebat. At Ephraim lōgè alia erat oratio. Nam quum eo adhuc superstite, atque etiam defuncto, postea libri eius in Græcam linguam conuerterentur, nō longè ad modum à propria & natua decedebat virtute. Mirum quidem auditu est, eundem & Græcè & Syriacè legi. Quam ob causam magnus ille & oratione & virtute Basilii, qui Cappadocū metropolim episcopatu suo exornauit, summopere virum est admiratus, eundēmq; eruditionis nomine beatum censuit. Vt tati viri tam certò testimonio manifestū sit, communiter quoque à Græcis, qui tum clarum in eloquentia obtinere nomen, præstantissimum omnium Ephraim iudicatū esse. Vox sanè Basilij talis, nō temerè prolata esse existimanda est. Dicitur autem diuinus Ephraim trecentas versusum myriades cōscripsisse. Multi quoque ei fuere discipuli, qui institutionē & philosophiā eius sunt æmulati: in quibus celebriores sunt, Abbas, Zenobius, Abraham, Maran, & Simeon, apud Syros ingenti gloria viri: & alij quibus cum præterea hunc vitæ modum illi communicauerunt. In locis verò eisdem, facundia maximè præstantes, Paulonas & Anarad extiterunt: qui deinde lapsi,

*Fœminæ ea
pote raso.*

*Gangrensis
Synodus ho-
rum institu-
tum dinauit*

*Per fornicato-
rū cœliba-
tum & mo-
nasticū pra
se ferens.*

*Diuus Mar-
tinus Panno-
ninus.*

** In Mari
Tusco contra
mōtes Lygo-
sticos sita.
Mortuorū re-
suscitatio, et
alia eius mi-
racula.*

*D Hilarius Pi-
ctauensis.*

*Euseb. Ver-
cellensis epi.*

** Quæ &
Homony-
mianorum
dicta.
Lucifer Sa-
dens.
Flavianus.
Paulinus.
Eustathius
Antiochenus
Ephraim
Syrus.
* Συκων-
Αναρად.*

*Ephraimū
Basilium ma-
gnū admira-
tū esse.*

*Ephraimū
ἡγροῦ.*

*Discipuli
eiusdem.*

*Paulonas.
Anarad.*

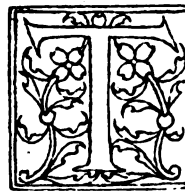
*† Diuus Hilarius coniunx fuit. Non nocuit tibi progenies, nō ob-
stitit vxor, Legitimo coniuncta toro, non horruit illa tēpestate Deus
thalamos, cunabula, sadas. Sola erat in precio, quæ nūc incognita vir-
tas Sordes, & attrito vixit cum plebe cucullo. Bapt. Mantuanus.*

A sana excidere fidei doctrina. Alij insuper apud O- roenos fuere, eodem præclari modo, Bardesanes, & filius eius Harmonius. Et pater quidem nomi- nis sui hæresim instituit: filius autem Græcis disci- plinis satis eruditus, patriis vocibus legitimis mo- dis musicisque numeris inclusis, + ordine circu- lari eas cani instituit, quos ex eo tempore hucusq; Syri psallentes vsurpant: nō illi quidem carmini- bus ipsi sicuti ab illo sunt prodita, sed sonis tantū eorum vtētes. Nam ille ad paternam delapsus hæ- resim, eadēmq; cum Græcis de animæ generatio- ne & corporis interitu, necnon de futura regene- ratione opitulatus, lyricis modulis doctrinas eius- modi asperfit. Quibus multi ex Syris propter ver- borum venustatem & sonorū numeros demulsi, paulatim opinionibus talibus recipiendis sunt as- sufacti. Cæterū diuus Ephraim ea re cognita, quanvis Græcarum artium expertus, Harmonij nu- meros moderatus est: atque eiusdem modulis, car- minibus Ecclesiasticæ sententiæ cōsonis, adiectis, Syris ad hoc vsque tempus ea canēda dedit.

B diuinos hymnos plurimos, quib⁹ Deum in primis celebrat, & laudes præterea virorum qui instituto Deo placere canit, ad Harmonij carminū leges composuit: à quibus, vt equidem puto, per æmu- lationis ardorē, posteriores ecclesiæ cantores mo- dulorum formulas mutuati, magis etiam atq; ma- gis augere atq; propagare eas sunt aggressi. Qua- lis igitur is sermone fuerit, vel ex hoc ipso cōice- re licet. Vita verò ei valde exacta, & bonis operi- bus spectata fuit. Quietem etiam multo studio est sectatus. Et propter morum castitatem tantopere calumnias deuittauit, vt ferè à conspectu mulieris prorsus abhorruerit. Fertur sanè, quū mulier quæ- dam nulla prorsus vitæ disciplina, & pudore nul- lo, in angusto admodū loco ei obuia facta, siue cō- sulrō veluti virum tentatura, seu ab aliis vt hoc fa- ceret mercede conducta, oculos sine intermissio- ne in eum coniiceret, increpans in terram eā pro- spicere iussisse, illamque respondisse: Sed quomo- do tandem terram ego intuear? quum æquius sit te eam respicere, qui ex ea conditus sis, quàm me ortum ex te habentem, proindeque rectè te respe- ctantem. Quod mulieris verbū ille admiratus, de- inde scripto mandauit. Atq; id Syri in primis me- moratu dignum ex illius rebus esse censent. Et pri- mū quidem is sæpe ira victus est: posteaquā autem monasticæ philosophiæ incūbere cœpito, nun- quam commotus esse visus est. Atque aliquando, quum dies multos pro consuetudine sua ieiunio trālegisset, & mihiſter tempore cibum ei afferret, accidit vt is ollam frangeret. Ephraim verò pudo- re iuxta & timore correptum illum videns: Bono, inquit, esto animo. Quādoquidem enim obsoniū ad nos venire renuit, nos age ad id accedamus, & ad ollæ fragmenta consedens comedit. Enimuerō vt vana etiam gloria superior fuerit, inde liquidò patebit. Designabatur vrbi cuidam episcopus, & iam qui se ad electionē abducturi erant, aduenie- bāt. Ac ipse statim eo cognito, in forum progres- sus, veluti mente captus indecorè gradiebatur, nō satis honestè vestem post se trahens, & quæ vena- lia erant surripiens, propalamque comedens. Sic ille mētis impos existimatus, electionem effugit. Et tantisper dum alius episcopatum reciperet, oc- cultans sese latuit. Plurima sanè & alia memora-

tu digna, & qui de eo conscriptus est liber, & pro- D uinciales eius, Romani simul & Syri de eo referūt quæ cuius cognoscere est procliue. Vnum illud sanè q̄ memorabile, historiæ huic inferere visum est, quod ab eo ante obitum est gestum. Fames in- gens Edessenorum urbem premebat: atque ipse, qui multos annos non fuerat domo progressus, tū philosophandi studio aliquantū intermisso, pro- diit: & in homines locupletes, qui sic iupiter rerū necessariorum inopia ciues suos pereuntes despi- cerent, acriter est inuectus, arguens eos, quòd ani- marum cura neglecta, studium omne in corpore fouendo collocarent. Illi autem integritatem & paupertatem viri obseruāter veriti, minimè id sic esse affirmarūt: facile enim & promptum eis esse, indigentibus facultates distribuere: deesse saltem, qui in eo ministerio, pro eo atq; deceret, fidelem se præberet, omnesque lucre inbiare, & talia fœ- dē in quæstum suum vertere, dixere. Tū Ephraim: Ego verò, inquit, qualis vobis esse videor? & illi, Honestus atque bonus, respondere: & talis prorsus, qui opinioni quæ de eo fertur, vita ipsa respon- deat. Itaque, ille ait, paratus sum omnibus hac in re inferuire. Et multo ab eis sumpto argento, tre- centas parauit mēsas: & + in publicis porticibus eos qui fame affecti erant, acceptos, diligenter & benignè fouit: aduenas quoq;, & alios qui inopia affligerentur, humaniter curauit. Idque tantisper fecit, dum fames ibi est grassata. Ea verò depulsa, ipse ad philosophiæ suæ officinā reuersus, ibi pau- cos post dies vita est defunctus. In Ecclesia, clerici ministerium sumpsit. Vita autem monastica per- celebris, ex æquo cum iis qui episcopatu, doctrina, & vitæ sanctitate clari sunt, laudatur. Hæc pau- ca ex multis, quæ ab Ephraim rectè pièque facta sunt, diximus. Res nanq; eius omnes si pro digni- tate earū exponere nos oporteret, aut etiam alio- rum qui tum in eodem philosophādi genere ela- borarunt, quomodo scilicet eorum quisque vixe- rit, & quali morū instituto vsus sit, qualis ipse fuit, scriptore esset opus. A nobis certè quidem id præ- stari omnino nō potest, cūm propter orationis & styli tenuitatem, tum q̄ res eorum rectissimè ge- stas ignoramus. Nam illorū multi in solis degen- F tes locis, vt plurimūm latere. Quòd si nōnulli in vribus domicilia sua habuere, quòd viles esse ap- parerēt, & nihil ab aliis differre viderentur, cōsul- tō actiones suas celarunt. Nā humana laude repu- diata, solòque Deo actorum suorum teste aduoca- to, minimè ab hominibus gloriam sunt auōpati. Atque equidem de viris qui imperij eius tempore monasticam philosophiā sunt sectati, & secun- dum ecclesiæ leges perfectè & exactè in plerisque Romani imperij locis tum vitam exegere, hæc mi- hi comperta sunt.

CAPVT XVII.

Emporibus autem eis clarus etiā fuit ecclesiasticus scriptor Didymus, scholæ sacrarū disciplinarū Alexandria præfectus. Neq; ve- ro laudem in ea eruditione tan- tum meritis fuerat, verum etiā omne genus alterius sapiētiae summo excoluerat studio. Poëticam nanque & Oratoriam perfectif-

Ephraim fa- mis tempore pauperibus elemosyna, quam à loco plebani acci- perat, distri- buenda in seruis.

+ In tōc Sa- mouis im- mō.

Sācti mona- chi + adu- cibus cōse- ctati sunt.

Didymus Alexandrinus doctor, & ec- clesiasticus scriptor ecc- lesiæ, nature mira- culum.

Bardesanes. Harmonius

Syrorum musica. *ἡ ἀρχὴ τῆς ἀρχαίας.*

Bardesana bergis.

Ami me- ritula cu- insdam ad Ephraim dō- ctum, quod ipse resib. Syria clausis.

Ephraim ino in pote- state sua ha- bere didicit.

Eiusdem fa- cti dicitur & factum.

Simulatione infamie, quo- minis episcopi pro castitati- bus, & Ephraim effu- git.

A simè didicerat de astronomia autè & geometria, numerorúmque; proportionibus & conuenientiis nihil eum latebat. In diuerfas philosophorum opinionones tãta incubuerat, vt eas exactè perdisceret, cura, vt præterea aliud nihil scire videretur, què sanè omnia acumine mētis & auditionis pceperat. In pueritia nanque visum profus amisit, quū elementa prima discenda ei essent. Ephebus verò artium liberaliū eruditionem adamauit, atque in scholis præceptores audiebat tantum. Eò verò sapientia breui peruenit, amplitudine & celeritate ingenij, vt mathematicarū artium obscura, & theorematum speculationumque arcana exactissimè addidicerit. Et quum cæcus esset, literarū noticiam manuum contrectatione assequutus esse dicitur: nam earum formas in tabula altius exsculptas, sæpius tangendo cognouit. Alia porro, vt syllabas, literarumque; connexiones, & quæ ordine cōsequuntur cætera, propter naturæ acumen, animo & auditu peruestigata percepit. Præcipuumque ipse miraculum fuit, quū audiretur & cōspiceretur. Multi quidem vel vt virum eum tantū viderent, vel vt suauem gratiamque eius orationem audirent, Alexandriam venire. Pro Nicænis verò decretis pugnans, Arianis restitit, eosque; orationis suæ suadela, quā vi nulla adhibere videbatur, presisit. Et ad eos qui secum disputabant, verba faciens, rerum controuersarum iudiciū detulit. Et quum ad morem gerendum & cedendum facilis, tum orthodoxis eo nomine charus maximè fuit. Nec ab his tantū, sed etiā à monachis Ægyptiis magno honore cultus est. Præcipuè verò eum clarissimus ille pietatis exercitio Antonius admiratus est. Quem dicunt, quum Alexandriam venisset, vt Athanasio firmæ certæque fidei perhiberet testimoniū, hæc ad Didymum proloquutum esse verba: Non est Didyme, quod te ipsum mœrore conficias, propterea quod oculis careas, quos mutes, lacertæ, & vilia animalcula habent. Voluptate potius & lætitia efferri te cōuenit, qui itidem vt angeli internis maximè vigeas oculis: quibus clarè immortalem & diuinam cognitionem percipis, veritatèque; ipsam exactè perspicis. Hic hosce reliquit libros: In totum Psalmorum librum varios cōmentarios, in Oseam & Zachariam libros quinque, in Esaiam libros duodeviginti, in Euangelium secūdum Matthæum & secūdum Ioannem non paruos cōmentarios scripsit. Insuper contra Arianos, & de Spiritu sancto, aliæque scripta plurima composuit. Floruit eadè ætate Syrus quoque; Aetius, qui ab eis disputator admirandus habitus est, qui diuersa à nobis docent. In altercationibus quippe, verborumque contentionibus, ratiocinationibus, & fallaciis ludificantibus, valde cōmotus, vt qui ex professo in rebus eiusmodi studium omne consumpsisset. Et proinde quæ talis esset, quòdque facillè quiddam fors tulisset, malè feriatu de Deo theologaretur seu blateraret potius, aduersus & contemptor deū appellatus est. Patria ei fuit Cœlesyria. Cuius pater quum in militia aduersis rebus conflictatus tandem interiisset, bona eius qui tum rerū potiebatur Princeps publicauit. Qua re vnà cum matre Aetius ad extremam redactus pauperiem, ad aurificū artem discendam se contulit, vt quocūque posset modo victum sibi pararet. Ea arte vbi fatis est vsus, propter ingenij vim ad dicendi disciplinam est cōuer-

sus: Paulinumque; audiuit, qui ex ecclesia Tyria Antiochiam fuerat translatus. Porro mortua matre, cuius gratia aurum conformanti arti operam nauauerat, totus statim in dicendi studio incubuit. Breuique certamè subiens, multos disputado conuicit. Postquam autem Eulalius post Paulinum in Antiochenā sedem est collocatus, multitudo ingens motu aduersus Aetium concitato, vrbe eum expulit. Quo tempore Anabarzū Ciliciæ concessit, atque ibi artem rursus suam ita parandi victus gratia exercuit, vt non profus dicendi certamen omitteret. Accidit tum, vt Sophista quidam Aetij ingenium admiratus, artem suam cum eo communendam duceret. Atque ille in Sophistæ domū receptus, homini inseruiens, omne (vt fieri solet) famuli ministerium præstitit. Sophista grammaticen & logicè ei tradidit. Ipse verò quum herum ob minus rectam de diuinis oraculis opinionè argueret, mercedè bene de se meritæ domus + abdicacionem tulit. Atque inde eiectus, cum Athanasio Anabarzi antistite vixit, apud quem Euangelistas exactè excutiens legit. Deinde Tarsum ad Antonium, Luciano martyri notum, venit. A quo Apostolum discēs, satis diu cum eo, quum adhuc in presbyterorum ordine esset, mansit. Vbi verò Antonius episcopi functionem suscepit, neque iam doctrinæ, qua Aetium erudiebat, vacare posset, ille Antiochiam est reuersus. Et ibi quū à Leontio adhuc presbytero (Luciani martyris & hic habitus sectator) prophetas, atque imprimis Ezechielem doceretur propter linguæ intemperatiam, & sententiæ impietatè, inde rursus est expulsus. Itaque Sophisticam exercens, & certamine cum eis qui clari eo studio erant congregiendi, loca multa circumiit. Postea verò & medicam artem accuratè didicit. Sopolis in tali disciplina doctor ei⁹ fuit, vir in eo studio nemini secundus. Ipse etiā Aetius optimus in eo habitus, gratuito pauperes curauit. Quod si aliquādo egeret, noctu ad quempiam artis suæ peritū, ne interdium à studiis potioribus abduceretur, adibat: & aurum, quod accuratiore arte elaborandum esset, petebat: atque opere celeriter perfectò, & à conductore operæ suæ mercede accepta, vitā tolerauit. Leontio verò ad episcopatum Antiochenum euecto, Aetius ab eo diaconus designatus, & ad munus in ecclesia docendi delectus est. At ipse diaconatum suscipere veritus, docendi functionem non reiecit. Atque ibi satis diu versatus, Alexandriam venit, Athanasium oppugnaturus. Vehementer nanque de consubstantiali propugnando Athanasius egit. Et quū à quibusdam ad episcopatum Aetius recipiendū delectus esset, dignitatem eam cōtempserit. Sanè antequam Aetius ad Arianos defecisset, tamen illi ab ἐμὸς-σιν consubstantialia profitentibus dissidebant, nihilominus tamen preces, hymnos, consilia & res propè omnes cum eis communicabant, mystico duntaxat sacrificio excepto. Ex quo autem ille primus secessionem facere cœpit, omnibus consentientis conuentus amicitia, & consuetudinis vinculis ruptis, in aduersas eis qui in alia essent opinione maximè partes per factionè transiere. Tum verò & Eunomius Aetij sapientiæ fama adductus, ex Cappadocia Antiochiam profectus est, & Secundo se ibi cōiunxit: qui illum Aetio Alexandriæ adhuc degenti, commendauit. Atque hic alter al-

Idem in matre impius.

Aetium Antiochia expulsus. Anabarzi Sophista operam dat.

Sophista ad domo exigit.

† ἀπολύσει

Sacras literas Tarso discit.

Antiochia rursus exigitur.

Idem medicum factus.

Gratuo dogas curauit.

Sezo. lib. 2. cap. 15 Aetium primum medicum fuisse dicit.

Aetius Antiochenus doctor.

Idem episcopatum contempsit.

Aetio suo secessione profecto se Arianis catholicis se iunxit.

ὡς ἐν τῆς πρώτης ἐπιστολῆς.

Prælarum Antonij Abatis ad Didymū dectū.

Didymi libri.

Aetium.

επεποιε.

Idem in disciplina.

Idem propter penuriam auisore factus.

A teri obstrictus, ille quidem docens, hic autem discens, in sacris uterque desudabat doctrinis. Aetius Gallo quoque, Cæsari notus fuit: cui quum religio magnopere curæ, tum viri qui sacris literis & ecclesiis nauarent, chari fuere. Quapropter talium dissertationum causa, in hoc quoque genere disputationum, ut illi gravior esset, se exercuit. Dictus enim est Aristotelica quoque opera perlegisse, & ad eos qui talia Alexandriæ docerent frequentasse. Cæterum quod in Galli odium, propter peruersam suam opinionem inciderat, iussu illius alterum ei crux perfractū fuisset, nisi Leontius Antiochenus dissuasionem suam cōdemnationis calculum amouisset. Verum enimvero Gallus in conspectum suum eum primū admissum, charum maximè habuit: & ad Iulianum crebrò misit, quum illum ad Græcismum & idolorū cultum deficere intellexisset, ut scilicet hominem ex impietatis barathro extraheret. Quin & diuinarum literarum doctorem illū Gallus instituit. Hæc de Aetio. Quomodo autē ad episcopatum euectus, non exigua pars eorum fuerit, qui τὸ ἀνόμιον καὶ ἑτεροδοτικόν, hoc est, inæquale & altero substantiale docuerunt, atque etiam exautoratus solium exilij causa verterit: Eunomius autem multo eo deterior, factione eius sycophantia circumueta. in locum eius successus sit, & de ipso etiam Eunomio, postea dicemus. Eodem tempore Laodiceæ in Syria viri etiā duo florere cognomines, pater videlicet & filius: utriusque enim Apollinaris nomen erat. Et pater presbyteri, filius lectoris ordinem obtinebat. Ambo Græcarum disciplinarum, Grammaticæ pater, Rhetoricæ filius, magistri erant. Senex Alexandriæ ortus, Beryti docuit: & ducta Laodiceæ cōiuge, Apollinarium filiū progeniuit. Et cum Epiphania Sophisticam profitente, illi simul florentes, eum ut veri amici sunt complexi. At Theodotus Laodicensis tum episcopus, quod metueret ne continua illius cōsuetudine ad Græcam impietatem declinarent, familiaritate illius eis interdixit. Sed illis Epiphaniæ amicitia, episcopi edictis potior fuit. Proinde & Theodoti successor Georgius, quum multa tentasset, ut illorum dirimeret coniunctionem, postquam operā suam frustra esse vidit, Ecclesiastica eos prohibuit communionem. Quo facto pro insigni contumelia accepto, filius Sophisticus fretus capturis & argutiis, nouam quandam hæresim instituit, nomen auctoris ipsius referentem. Est & alia opinio, non ob eā quam scilicet diximus causam, illū à Georgio descisciuisse: sed quod Georgius aliena prorsus & absurda opinione nunc Arii defendens sententiam, nunc æqualem patri filiū profitens, conuentui Seleuciæ actō assensisset: ea illum arrepta occasione, discessionem ab eo fecisse: & quum id nemo curaret, opinionem nouam inducere conatū fuisset. Docuere autem Apollinæ, Dominū carnis æconomiam & functionem factis ipsis obeuntem, animam nō recepisse. Ac rursum veluti absurditate ea per pœnitentiam correctā, animam quidem recepiisse addidere, eam autem humanam non habere mentem. Satis namque ei pro anima diuinitatem fuisse, quæ hominem assumpserit. Atque ea re vna ab Orthodoxis disidentes, in aliis eadem quæ Nicænorum decretorum studiosi, sentiebāt. Verum de his postea quoque loco suo dicitur.

Vit tum etiam propter virtutem & doctrinā magnopere laudatus Theophilus ille, qui cognominatus est Indus: non ille quidem hæresis alicuius auctor, sed Arianismo plurimum addictus.

Qui sub Constantino ab Adiabenis admodū adhuc iuuenis, + obses, in Romanorum ditionem fuerat missus. Adiabene verò regio est Indica, ampla & celebris. Ac Theophilus consuetudine diuturna ad eōs mores ad Romanorum instituta conformauit, ut & monasticā delegerit vitam, & diaconi suscepit dignitatem, Eulēbio Nicomedien si manus ei imponēte. Quum autē legatio à Constantio propagandæ veræ pietatis & confirmandæ fidei gratia, ad Orientales nationes mittenda esset, ambitiosa munificentia eam instituit: & princeps eius, quem modò dixi, Theophilus designatus est. Constantius sanè perquam magnificè, ut quæ maximè posset gratiosum cum redderet, ad ducentos generosos è Cappadocia equos nauibus impositos, aliāque, in super dona ad illos perferēda Theophilo dedit, ut scilicet illi simul & liberalitatis eius amplitudinem & animi magnitudinē admirarentur. Et Theophilus legationem obiit, eamque ad finem debitū perduxit. Nam qui in regionibus eis regnum obtinebat, à Græca superstitione ad veræ pietatis religionem deflexit. Et ecclesias tres in diuersis locis erexit, non tantum quæ ab imperatore missa acceperat donis, sed maximè etiam quos ipse addiderat sumptibus, per animi alacritatem cum illo concertans. Ecclesiarū istarum vna in metropoli & principe vrbe totius gentis, Tapharum eam nominant: secunda in loco vbi Romanū emporium erat, extrorsum ad Oceanum versum, regio Adane vocatur: tertia in alia terræ eius parte, vbi est quod Persicum emporium dicitur, in Persici maris ore cōstructa. Theophilus porrò rebus apud Homeritas ampliter dispositis, templisque eis consecratis, atque etiam pro rerum copia exornatis, in Adiabenem quam patriam eius esse diximus, traiecit: ac deinceps in reliquam quoque Indiam transiit, multaque quæ apud eos non ritè agebātur, correxit. Etenim cōsidentes Euangelicum audiebant oraculum, aliāque multa faciebant, quæ sanctiones Ecclesiasticæ non iubebant. † Ea omnia pulchrè immutans, ad Ecclesiæ placitum morem composuit. Vna saltē, & quidem maxima re incommodans, quod τὸ ἑτεροδοτικόν altero substantiale colere docuit. Porrò ex India & Arabia magna, ad Auxumitas Aethiopes est progressus, qui in primis rubri maris littoribus habitabāt, quod Oceanus sese illi insinuans efficit. quod sanè rubrū mare, in maximam longitudinem protēsum, in duos diuiditur sinus. Horum alter quidem ad Aegyptū exundans procedit, vbi etiam nomen sibi suū ferre desinit: quæ antiquitūs filij Israël Aegyptios fugientes, sicis pedibus transiere. alter ad Palæstinā excurrit, prope urbem cui vetus nomen est Aela.

Theophilus Indus.

† τὰς ἑπτακλίω.

Adiabene. Apud Plin. Adiabene Assyriorū est inuētū, lib. 6, cap. 13. Theophilus ad Orientales populos legatus à Constantio missus, Christianismi propagandi gratia.

Tapharum;

Adane regio Homeritas Arabici populi sunt. Plin lib. 6, cap. 28.

Res Ecclesiasticas in Orientis & Theophilus ordinat

Auxumitas populi. Rubri maris duo sinu.

Aela vbi.

† Apud Suid. est, Theophilum hunc veluti quendam Apostolicam imaginem fuisse, qui etiam Iudæa cuiusdam mortuum resuscitasse dicitur sit. Testaturque id de eo esse Thalassium familiarem eius, virum in quem mendacij suspicio non caderet: multisque præterea alios, quò ætate ea vixeret.

Eunomius Arii sectator.

Aetius Gallicus familiaris.

Galli in modum odium.

Gallus Iulianum fratrem ab idololatris auertere per Aetium iudicauit.

Duo Apollinæ.

Epiphania Iosephus Laodiceus, Apollinaris amicus.

Apollinæ propter doctrinam dicitur que illis cum Epiphania fuit, exōicasti. Hæresis Apollinariensis.

Sicca lib. 2. cap. 76.

Auxumia. Assyri.

A In rubri istius maris partibus exterioribus, ad sinistram Auxumitæ sunt, quorū metropolis est Auxumis. Ante hos verò ad extremum pertingentes Oceanū, Orientem versus, Assyrij: apud quos etiā hanc appellationem habent, quos Alexander Macedo ex Syria pullos, colonos eò deduxit. In hoc usque tempus patria vtiur lingua. Omnes autem nigerrimi sunt, acutis solis radiis eos adurentibus. Apud quos maximè prouenit xylocasia, & casia, & casamum, & cinamomum: necnon innumera-bilis elephatorum multitudo. Et Theophilus rectè constitutis Auxumitarum rebus, in Romanorum reuersus est ditionem. Atque post reditum in magno habitus honore, suam quidem ille urbem, aut ecclesiam, cui episcopus præfesset, sortitus non est. Vbi que tamē locorum propter hominis reuerentiam, in eum ut miraculum quoddam, omniū coniecti oculi erant: donec Aetio & Eudoxio in exilium, quod consilia cum Gallo cōmunicassent, eiusque rebus fauissent, aetis, & ipse Heracleam in Pontum est deportatus, Gallo in intimis habitus.

Exilio Aetij Eudoxij, Theopuli.

B

CAPVT XIX.

Ex Philostor-gio, de amne Tigride.

Edenim, quæ Deo inuisus Philostorgius d. sententia Theophili, quem diximus, memoriæ literis mādauit, ea nunc paucis perstrin-gemus. Dicit enim, in sinū Persici maris, quæ ea in parte Oceanus se se effundens, vastum & circumcirca multas gen-tes complectens efficit, quum alios maximos fluuios, tum Tigrim se vndis suis inferre. Qui cum Apeliotem versus sub Hyrcano mari in Cordyæis manifestò sibi ipsi redditus emerfit, iuxta Syriam profluens, simulatque Susidem terram pertingit, Euphrate ibi se ei commiscente, magnus iam & aquarū vi rapidus, ingenti & fragolo sonitu pro-uoluitur. Vnde illum Tigridis feræ cognomen accepisse ferunt. Priusquam autē in mare delabatur, in duo ingentia flumina scissus, ostiis duobus lon-gè inter se disitis, in Persicū se mare conicit, mul-tum terræ in medio concludens: eamque fluuialē simul & maritimam insulam efficiens, quam gens Mænorū incolit. Euphrates autem fluuius ex Armeniis manifestò apparens exoritur, vbi mons est Ararat, ab incolis ita appellatus: ad quem arcæ Noæ constitisse, sacræ produit literæ, cuius etiam nunc ibi lignorū & clauorum non pauca seruan-tur reliquiæ. Inde primum exiguus profluens Eu-phrates, quo longius fertur, eo maior existit, plu-rima alia flumina in alueum simul & nomen. suū excipiens. Maiore autē & minore Armenia emen-sa, vltra progreditur, eam quæ peculiari nomine Euphratesia dicta est, deinde etiam reliquā secans Syriā. Hac porrò & illa post se relicta, omnisq; * generis qua fluxit, hec diuisa, vbi Arabiæ propinquaturus est, refringitur: ac obliquè in circulū contra mare rubrum prælabens, & regionem nō paruum sinuosè claudēs, ad Cæciam ventum cur-sum conuertit. Inde vbi inter Boream & Apeliotē medius constitit, & ad Tigridem flumen procur-rit, non totum se ei immiscet, sed portionibus tan-tum quibusdā medio interuallo amissis, parte reli-qua, eaque maxima & nauigabili, in Tigrim eun-dem apud Susas omnis incidit, ac nomine suo a-

Mænenegio Mons Ararat in Armenia.

Reliquia circa Noe. De Euphrate. Euphratesia Syria.

** Ἰλικα δια-σταν ἔν δὲ ἀνοου πρὸς τὸν ἄρταρ.*

missio, cum illo in Persicum deuoluitur sinum. Id porrò quod intra duo ista flumina præditur terræ, Mesopotamiæ nomen obtinet. Enimuerò Tigris & Euphrates, quibus in locis emergentes appareant, dictum est: sacræ autem literæ nostræ è Paradiso eos profluere, verisimè commemorant. Ex eo nanque fontes & primordia lympharū suarum recipientes, fortasse ad certum usque locum super terram profluunt. Deinceps verò à vasta & harenosa solitudine excepti, atque ibi in profundum per cuniculos absorpti, non prius deorsum versus currere desinunt, quā ad angusta & lapidosa eius terræ loca pertigerint, progressumque eorum ad inferiora præcipitem solum durius & solidius præpedierit. Vbi vndæ eorū continuè & cōfertim confluentes, vi & magnitudine sua directū eos deinde cursum tenere cogūt. Qui deinde subterraneo meatu fluentes, partem aquarum eorum non minimā quæ in medio est terra carpente, minores & tenuiores iam ad ea loca perueniunt, vbi ex cuniculis in apertum erumpunt. Quod illi autē occulti subterraneo cursu longissimè voluātur, id nō debet videri incredibile. Sūt enim & alia pas-sim flumina & maxima & rapidissima, quæ sub terra feruntur. Apparet id ex eo sonitu, qui ad aures nostras ab eis cum strepitu & fragore ruentibus perferur. Et nonnulli, quod quum supra eos fluuios puteos effodissent, & quod se eis infernè obtulit solū lapidosum paululū rupissent, vnda per-strepens cursum sursum versus cum vi quadam moliretur, vix ab eis qui ad summū putei os con-sisterant, sunt retracti & recepti. Atque illa subsequa in riuū euasit, quem nulla cæli siccitas pro-pter vim & fluxum perpetuum turbarit. Ineffabi-lis nanque Dei sapientia, tāquam venas quæ opus essent suppeditantes, sic aquarum procurfus tum occultos tum manifestos perfecit. Vnde quoque propheta David illud cecinit: Ipse super maria fundauit eam, & super flumina præparauit eā. Maria scilicet quàm maximis terræ sinibus thesauri in-star accumulans, solo eorum robustius consolida-to, ad tantā vim & molem, quæ in ea inferuntur, aquarum sustinēdam. Flumina autem, commoda & mirifica constitutione transitum eis liberū præbens, regionibus semper ex alto se summittenti-bus atque recedētibus, & ex sublimioribus ad hu-miliores oras aquarum ruentium momentis locū concedentibus. Idem ipse coniectura ductus, Para-disum ad Orientem sub æquinoctiali situm esse ait circulo. Primum ex eo, quod ad meridiem manifestum est loca ferè omnia esse habitabilia, ad extremum usque duntaxat mare, quod * iam sol adurit, anno toto radios suos in id emittens. Hæc quippe est illa quæ media zona dicitur. Deinde quæ is qui nunc ^a Hyphasis dicitur fluuius, in scripturis sacris Phison nominatus, & ipse è Paradiso or-tum

Mesopota-mia.

Tigris & Eu-phrates è Pa-radiso pro-fluunt.

Fluuij isti sub terra ali-quando fluūt.

Sciūt & ex-pertur hoc homines me-tallarij.

Paradisus vbi sit.

a Apud Plin. Hyphasis est lib. 2. cap. 73

* Hæc quidem veterum prope omnium fuit opinio. Sed patrum nostrorum memoria inceptore Columo Liguri, noua Hispanorum nauigatio magnam Africæ partem præscu hominibus ignotā: quæ plerumque in Oceano meridionali, &c. insulas habitabiles inuenit. Vt sciat iam constat Oceanum non esse inertis magnitudinis. Sed in vltis atque terris immensa etiam magnitudinis (nouū orbem vocant) abundare: quas homines colant. Et vniversum orbem qui vbiq; sit vltimu auræ particeps, non esse inhabitabilem. Id quod antiquitus etiam primum Possid. nimum philosophum Panatij discipulum, deinde quoque Auicennam Arabem medicum obseruasse, quorundam est opinio.

*Hyphasi
in Ptolema
fuit in p
nobilis fluit.
Caryophylli.*

*Hyphasi
nuda ferit
molitur.*

*Gæon quæ
Nilus & Pa
radiso fluit.*

*Una pæon
mimo.*

*In Oriente
et meridie
terra simul
et mari ma-
gna resonant
sonis.*

*Cæ.
Elephantis.*

*† Wapal-
pæria.*

Dracones.

Monoceros.

*Camelopar-
dalis.
Diversitas
sua generis
vires, rano-
la. Horat.
Angel. Po-
litan. cap. 3.
Miser.
Smaragdus.
ne species.*

A rum dicens, ex Arctoïis magis Orientis partibus meridiem versus pfluere videtur, & in eius ipsius oræ Oceanû aquas suas coniicere ex aduerso Ta-probanę insulæ. Ad cuius fluminis ripas inuenitur quod caryophylû vocatur, siue id fructus, seu flos est. Et persuasum habent qui ibi habitât homines, arborem eius, ex eis quę in Paradiso sunt, vnâ esse. Etenim ea quę supra eos est terra, admodû deserta est tota & sterilis. Quod autē is fluuius florem eum adfert, satis cõstat illum super terram totum ferri, neq; vspiam sub terram in cuniculos demitti. aliter enim, quod ibi natum esset, perferre non posset. Habet & aliam flumē hoc notam terrenę cum Paradiso commissionis. Fertur enim, si quis febrî laboret ardenti, & in flumine eo mergatur, derepentē eum morbo liberari. Tigris verò & Eu-phrates, quod terram subeant, & rursus emergant, non aliquid inde, vt Hyphasis, efferre possunt. Sed ne Nilus quidem, nam & hunc ipsum inde profluere, inspiratę Mosę literę testantur. Gæon ab ipso, à Græcis autem Aegyptius appellatus. His nanque, quantum coniicere licet, è Paradiso prouens, priusquam habitabilem orbis partem attingit, sub terram cuniculis immissus, inde Indicum mare subit, sub quo in orbem circumuolutus (vt coniectura est, quis enim hominum hæc certò asseueret & demonstrat?) & præ-terea sub omni ea quę in medio protenditur terra, ad mare rubrum procurrens, ac sub eo quoque p-lapsus, in alterû eius defertur litus, sub id quod dicitur Lunę promotorium, (vbi duos fertur efficere fontes, non parum inter se distantes, & sursum versus magna vi & fragore prorumpentes) & inde per Æthiopiã prouolutus, in Ægyptum procurrit, per altissimas rupes strepitu immenso præcipitans. Addit insuper & illud, tractum illum orbis ad Orientem & meridiem omnem, quatû-uis in immenso ardore, maxima tamē & robustis-sima ferre omnia, quæ vel terra vel aqua gignun-tur. In eo enim mari admirandę magnitudinis im-mania cete reperiuntur, quæ sæpenuero Ocea-num eum nauigãtib; pelago innatantia & emer-gentia apparuerunt, & terra ipsa elephãtos habet longē maximos & vastissimos: præterea eos qui t-spurij elephanti dicuntur, quorum genus cætera quidem boues sunt maximi, pelle autem & colo-re, ipsaque aded magnitudine elephanti. Sunt ibi quoque dracones siue serpentes crassitudine tra-bibus non minores, longitudine ad quindecim protensi orgyas seu passus, quarum exuuię etiam Romamvixę sunt perferri. Et apud eas gentes Mo-noceros, seu vnicornis animans, caput draconis ha-bens: & cornu nõ magnum quidem illud, sed tor-tuosum. Mentum illi omne barba obsitum, collû longum in alrum protensum, & serpentis tractui quàm simillimum. Reliquum corpus ceruo simi-lius: pedes autem sunt leonis, cuius effigiem colo-ribus expressim à pictoribus conspiciere licet. Cam-elopardalis etiam regionis eius est soboles, quæ quidem aliis partibus cerui magnitudinem refert, proceritate autem cameli corpus imitatur. Col-lum longissimum, & reliquæ corporis propor-tioni & conuenientię minimè respondens, in alrum rectum gestat: ac pelle tota à summo capi-re ad imos pedes versicolore, quàm proximè ad pardalim accedit, pedesque priores posteriori-

bus altiores habet. Est item apud eos qui dicitur D-Ægopithecus, simia quædam. Plurima enim sunt simiarum genera: arctopithecii scilicet, leonto-pithecii, & cynocephali, & aliæ aliis multarum animantium speciebus simiarum forma permi-sita. Quarum permultæ etiam ad nos perlatæ, hoc manifestò declarant. Ex quibus etiam est is qui dicitur Pan, capite, vultu & cornibus capram re-ferens, & ab ilibus item deorsum versus capri-nis pedibus insilens, ventre autem pectore & manibus mera simia: quem tum quoque Indorû Rex Constantio misit. Quod sanè animal ad tempus aliquod, quum ferretur in cauea propter ferocitatem inclusum, vixit. Vbi verò mortuum est, aromatibus condierunt exenteratum, qui fe-rebant, & insolitæ formæ ostendendę gratia Constantinopolim seruatam pettulerunt. Viden-tur autem mihi animal hoc olim vidissē Græci, eosque insolentia aspectus exterritos, Deum si-bi constituisse: quum solenne hoc illis esset, vt quæ fidem excellerent, ea in deos referrent. Id quod in Satyro quoque ab eis est factum, qui & ipse simia est, facie rubra, ad motum facilis, & caudam habens. Quin & Sphinx ex genere simia-rum est: cuius reliquum corpus, vt aliarum simia-rum, hirsutum est, pectus autem ad collum vsque glabrum. Mammæ porrò mulieris habet: totum-que corpus, quâ nudum est, rubra quædam & tenuis, milij specie, eminentia in orbem circumdat, & multum decoris atque gratiæ colori, qui in me-dio humanus est, conciliat: facies plusculum ro-tunda & acuta est, & ad muliebrem inclinans for-mam. Vox itidem profus humana, sed non ar-ticulata, celeriter cum quadam quasi indignatione & dolore obscurum quiddam vociferanti si-milis: grauior autem est & molestior, si ea acutur. Ipsum porrò animal ferum admodum est, astutum & maleuolum, neque aded facilè doma-tur. Hoc antiquitûs mihi videretur Thebas Bœo-tiæ esse apportatum: & quum fortè in quosdam, qui ad spectaculum eius confluerant, insilisset, & vultus eorum vnguibus deformasset, non feren-tem Oedipum ciuium suorum contumeliam, fe-ram interemisse, & nomen inde illustre retulisse. Cæterum fabulæ Oedipo fortitudinis laudem adornantes, alas beluę isti affingunt, quod ce-leriter in obuios inuolaret. Eadem illi pectus mu-lieris & corpus leonis accommodant: illud pro-pter nuditatis cõmoditatem & muliebris formæ similitudinē, hoc propter ferocitatē, & quod plu-rimum quatuor insistat pedibus. Sermonē quoq; ei figmentum tribuit, q; vox eius humanæ confor-mis esset: tribuit & ænigmata, q; obscura & non intellecta vociferaretur. Neque hoc mirum est. nam & multa alia Græci fabulis fingendis mu-tare consueuerunt. Hæc eadem regio & asinos feròs magnitudine ingentes fert, pelle mirifi-cè præter morem versicolores: albo scilicet & nigro colore admodum inter se variatis, & zo-næ quædam à summa dorsi spina ad latera & ventrem demissæ atque ibi diuisæ, & conuer-sionibus quibusdam inter se implicatæ, mirificam & novam efficiunt plicaturam & varietatem. Sedenim & phœnix, decantatissima illa volucris, apud eos est: & psitacum inde ad nos apportari scimus, auium loquacissimâ, & ad æmulationē hu-

Pan.

*Quæ Græci
Panē simiã
deū fecerunt.
Iñ Satyrum*

Sphinx.

*Fabula de
Sphingo &
Oedipo vo-
de originem
reperi.*

Onceri.

*Phœnix.
Psitaci.*

A manæ vocis accommodatissimam. Et item varias punctisque distinctas aues, quas quidam Garamãtidas vocant: nomine à gente, vnde plurimæ afferuntur, eis imposito. Plurima porrò alia apertè eximia & præstantia ibi gignuntur, quorum multitudine præfens commemoratio reformidat. Nam & aurum hic nascitur purissimum, quasi quibusdam aureis capillamētis sponte sua è terra existentibus, quæ sibi inuicem imposita iacent, & manifestum prouentum præbent. Sunt etiam ibi fructus tum pulcherrimi, tum maximi: ex quibus nota sunt carya. Verum enimuerò & tractus earum gentium, quæ supra Homeritas sunt, vsque ad mare rubrum, bis anno fructus edit: vnde & regionem eam Arabiam felicem cognominarunt. Et omnino cuncta quæ ad Orientem solem est ora, longè reliquam terram rebus omnibus excellit. Paradisum autem, quem extremum mare Orientale alluit, quum totius Orientis pulcherrimus & purissimus sit, cælum lætissimū amœnissimūque habēs, & aquis pellucidissimis rigeretur, satis constat incomparabili præstantia, quàm terram quæ sub sole est omnem, omnia gignere & ferre meliora. Atque hæc tametsi per digressionem sunt extra institutum argumentum dicta, tamen necessaria, vt puto, esse videbuntur doctrinæ piæ & liberalis studiosis. Præter hosce verò & alij plures extiterè viri, qui sacras literas probè intellexerunt, & de eis copiosè disseruerunt. Eos autè omnes recensere, præterquam quod præsentis operæ non est, difficile fuerit. Sedenim nemo me rectè reprehenderit, quòd nonnullos hæreticarum sectarum auctores aut sectatores, inter eos viros qui optimè de sacris religionis professionisq; nostræ senserunt atque scripserunt, cõmemorarim. Non enim nunc de fide nobis & opinionibus eorum, iudicium sumpsimus: sed propterea tantum mentionem talium virorum, quod ab eloquentia graui & festiua multum valuerint, intulimus. Minimè nanque, sicuti diximus, constitutum nobis est, de dogmatibus sententiam ferre: sed simpliciter ita, vt quæque res suo tempore sese dedere, exponere, decreuimus, nihil ex arbitrio nostro temerè adiacentes. De opinionibus sanè quidem aliisque eiusmodi rebus, manifesta propalàm extat veritas. Atque de eis, quibus hoc per leges concessum est, iudicium facere possunt. Porrò qui tēpestare ea virtute insigni & eruditione præclara excelluere, ij sunt. Deinceps verò posteros quoque loco suo recensēbimus.

Garamanti
des aues.

Aurum pu
rissimum.

Bis pomarū
lis arbor.

Arabia felix

Paradisi, fe
licitas.

Hæreticis e
tiam quidā
inter orthodo
xos viros nō
temerè recen
siti.

C A P I T U L U M XX.

Propagatio
christianismi
sub Constan
tini magni
liberum.

Vnc autem historiam institutam prosequamur. Non solùm quos diximus Dei amantes viri, vita & sapientiæ studio pollentes, religionem nouis exercitiis adaugētes cohonestarunt: sed etiam imperatores ipsi æmulatione paternas res Ecclesiasticas & diuinum cultum in deliciis habuere. Clerum enim Dei eiusque liberos & propinquos insignibus honoribus & immunitatibus decorarūt, bonisque & honestis patriis legibus alios & ipsi pro suo in Deū amore, ad religionem adduxerūt. Qui sanè omnes idolorū cultum simulacrorū-

que curam sustulerunt: & vbique locorū claustra D Græcorum templis imposita sunt, quædam etiā in materiæ * rationem à nostris reuocata, & funditus statim diruta. Nec paruo illis studio fuit, sacra ecclesiarum delubra temporis diuturnitate penè collapsa restituere, quædam etiam ex ipsis fundamentis construere. Quorum vnum est & pulchritudine & magnitudine aliis multis præstantius, quod apud Emesam Cōstantius condidit. Ad hæc lege sanxerunt, ne quis ludæus mancipium Christianum, cuiuscunque tandem sectæ, ære & libra emptum haberet. Si qui aliter fecisse compertus esset, seruum eum publicum fore. Quo si eum circumcidisse deprehensus esset, capitis supplicium eum subiturum, bonis eius publicandis. Quum enim constitutū in animis suis haberent, Christianum cultum propagare, hoc etiam maximè prouiderunt, vt ne temerè à ludæis aliqui in religionem suam pertraherētur: sed potius veræ Ecclesiæ omnes, de quibus aliqua spes esset, conseruarentur, & Christiani fierent. Christiana enim pietas ex Græcis & gentilibus magis incrementa sua capiebat. Verum enimuerò primū Constantini filij paternā opinionē integram certāq; seruauerunt: & vterq; acer Nicænæ fidei laudator fuit. Constans quidē ad finem vsque in ea perstitit: Constantius verò aliquandiu eam sequutus, postea τὸ ἐμμεσίον consubstantialis verbo palsim iactato, aliquantulum de sententia sua celsit: non ille quidem ita prorsus ab ea desciscens, vt non filium æqualem substantia patri apertè profiteretur. Sed Eusebius Nicomedien- sis, & alij eius temporis Orientales episcopi, virtute & doctrina magnam gloriam consequuti, differre loquutiones has asseuerabant, τὸ ἐμμεσίον cōsubstantialē, & τὸ ἐμμεσίον æquale, id quod etiam ἐμμεσίον æqui-substantialē dicebant. Subiiciebant nanque, ἐμμεσίον consubstantialē propriè de corporibus dici, vt puta de hominibus & aliis animantibus, item de arboribus & plantis, quibus omnibus communicatio & generatio ex æquali est. ἐμμεσίον æqui-substantialē autem, de rebus materia carentibus vsurpari debere dicebant, veluti de Deo & angelis: horum enim quodlibet, si per se ipsum mente & intelligentia quis contempletur, * pro se seorsim subsistat. Quibus verbis, vt videtur, Constantius seductus, & aliter quàm antea persuasus, aliquatū transuersim est actus. Atque equidem, quantum conicio, animo & sententia idem is cum patre & fratre sensit: verbo autē mutato, minimè se in pietatis cultu labi putauit, videlicet si pro ἐμμεσίον consubstantiali, ἐμμεσίον æqui-substantialē diceret. Quod sanè eis qui id afferebāt rectius certiusque esse visum est. Affirmabant nāque, nisi quis hoc sic diceret, periculū deinde esse, ne corpus esse quod incorporeum est & diceret & sentiret. Id sanè vt stupiditatis plenum, multis ridiculum visum est. Cæterū illud eos scire oportebat, quòd rerum, quas mente & intelligentia cū templamur, nomina, à rebus apparentibus + per transumptionem necessariò accipiuntur. Quod verò potest esse in nominibus periculum, quū in ipsa intelligentia & mēte nullus sit lapsus & error? Inde etiā cõicere est, magnū illum in Theologia Gregoriū, in suis in Iulianū inuectiuis orationib⁹, dū in laudādo Constātio rotus est, nō iniuria mirificum ornare præconiis, pietatēque eius ita

* Hæc Algeo
ἐμμεσίον τὰς
ἐμμεσίον.

Τὸ ἐμμεσίον
ἐμμεσίον ἐν
Constantiniano
conditum.

Κὸνσταντίνου
ἐμμεσίον ἐστὶν
C. ne christian.
mācip. l. Deo
nobis. S. b. u.
ita diffisitū.
C. de episc. &
cler.

Constans cō-
stans p̄fessio
nem p̄fessio cō-
substantialis
reuenit.
Constantino
episcoporum
quoniam
iusto à ver-
bo co recepit.
† καὶ ἐμμεσίον
ἐμμεσίον.
Differētia
inter ἐμμεσίον
& ἐμμεσίον
ἐμμεσίον.
* καὶ τὰς τὸς
μὴν καὶ
ἐμμεσίον τὸς
ἐμμεσίον.
Sexto. viro
q; iuxta pro-
p̄tā essentia
ἐμμεσίον
ἐμμεσίον.

† καὶ ἐμμεσίον
ἐμμεσίον.

Greg. Naz. 8
ἐμμεσίον
ἐμμεσίον
ἐμμεσίον
ἐμμεσίον.

A deprædicare, vt illū, à morte scilicet, productū angelicæ etiam virtutes stipantes, nouisque & admirandis honorantes carminibus, sint prosequatur: sicuti in fine Tomi huius exponemus. Neque mirum videri debet, imperatorem rerum administratione occupatum, magnorū hominum suasu verbum hoc approbasse: quando multi tum ex sacris viris animo & sententia Nicæno dogmati assentientes, citra contentionem omnem simpliciter id quoque receperunt. Aliqui autem, nihil prorsus de utraque ditione suspicantes sinistra, vno eodemque sensu pie sententia alterutrum usurparunt. Unde illud satis constat, tumorem merum & factum esse, quod Arianus suo videlicet commodo confinxere. Aiuunt enim, post trecetorum decem & octo sanctorum patrum cõuentum, episcopos multos, in quibus etiam Eusebius & Theognis Bithyni fuerint, noluisse filium *ὁμοούσιον* consubstantialem patri dicere, quū quidem formulæ fidei subscripsissent. Qua etiam re commotus Constantinus, exilio eos mactarit, In sompnis autem imperatoris sori diuinitus oraculo ostensum esse inique illos in exilium actos, qui recte de Deo opinaretur. Atque deinde reuocatos eos imperatorē interrogasse, curnā ita aliter quā Synodus statuissent, sentient, qui suffragatores & participes scripturæ rerūque; a liariū in ea fuissent. Atque illos respōdissē, nō ex animi sentētia se decretis eis assensissē. Timorē enim eos inuasissē, ne cōtentione ea de re orta, iperator ipse à Christiano dogmate velut inuiti & cōtroverso deficeret, & ad pristinā relaberetur superstitionem: qui heri & nudius tertius, vt dicitur, Christianus esse cœpisset, + & non ita pridem baptismo inuictus fuisset, proindeque consilio mutato persequitor Christianorum fieret. Quibus verbis auditis, Constantinum exilium quidem illis remisissē, rationēque consilij & facti eorum comprobasse: meditatum verō esse, vt Synodus aliam cōgeret. Atque id facere volentem, mortem impedisse. Constantio autem, vt filiorum natu maximo, * vt consilium id exequeretur, mandasse: + quodd regni administrationē sibi nihil profutura esse, nisi omnes cōcordes essent, dixerit. Proinde hunc patris iussa transgredi nolentem, Atiminēse indixissē conciliū. Sed figmenti istius mendaciū, prudenti facile est deprehendere. Vigesima primus imperij Constantij annus erat, quum Synodus Arimini coacta est: multis aliis conuentibus ante id tempus celebratis, in quibus maximē quæstio *τὸ ὁμοούσιον* consubstantialis, & *ὁμοουσίω* æquisubstantialis, est disputata. Substantia autem ^b æqualem patri filiū docere, omnes omnino renuerunt, donec Aetius Syrus hac de re perperam sensit: propter quem, quod malè opinans, nō melius doceret, eodē tempore Arimini & Seleuciæ Constantius omnes vndequaque episcopos conuenire iussit, opinionem eiusmodi abolituros. Vt iam omnibus liquidū pateat, Constantiū nota ob eam quam Arianus euenti sunt causam, Ariminensem instituisse Synodum: sed propter opinionem, quā Aetius perperam vulgauerat. Atque hæc vera esse, historia procedens declarabit. Porro ista quantuis per digressionem, argumento tamē instituto consentanea, necessariō à me sunt exposita. Sed pō, vnde diuertimus, redeamus.

Onstans Occidentis imperator, actis Sardicēsis cognitis, duobus Episcopis & Saliano duce quodam, pietate & iustitia claro viro, ad fratrem misissis, per literas etiā quæ Sardicę gesta essent, ei declarauit. Et Paulo atque Athanasio, qui iniuria affecti fuerant, ecclesias suas reddere iussit. Quum autem Constantius frustra tempus extraheret, alia epistola ei Constans iussit, vt aut Paulum & Athanasium reciperet, eisq; thronos suos reddendos curaret: aut nisi hoc faceret, ad bellum se præpararet. Atque ille te cum quibusdam episcopis deliberata, de eorum sentētia, satis esse statuit, Athanasio de ecclesia decedere, quā cūuili decertare bello. Constantis literæ Laconicè his verbis scriptæ erant: Venit ad nos Athanasius, & ad se episcopatum Alexandriæ pertinere probauit. Quapropter illum ope tua fac consequatur. Alioqui nanque armis eum meis recuperabit. Hisce literis adactus Constantius, Athanasium publica disposita vectura ad se vocauit. Atque illo, quād aduersariorum dolos suspectos haberet, reditum differente, iterum sæpiusque Constantius literis eum ad se inuitauit: quas ad fidem dictis faciendam, historix inferere liber. Constantius victor Augustus Athanasio episcopo, Diutius tanquam sæuis pelagi fluctibus te differri & affligi, non patitur manluetudinis nostræ humanitas: neque patriis expulsū laribus, bonisque spoliaturum, atque in inaccessis ferarum locis oberrantem, despiciū indefessa pietas nostra. Equidem diutius ad te animi mei sententiam perscribere distuli, sponte tua te ad nos venturum, atque laborum remedium petiturum esse opinatus. Verū quum fortasse consilium propositūque tuum timor impedit, literas hæc munificentix plenas, ad firmitatē tuā dādas existimauimus: quo citra metum omnē in cōspectum nostrum quā celerrimē venire properes, vt quum integrum statum tuū recipias, tum humanitatem nostram expertus, in ea quæ iuris tui sunt restituaris. Hac enim de causa & dominum atque fratrem meum Cōstantem Victorem Augustum pro te rogauimus, vt redeundi tibi facultatem permitteret, quo ad eum modum, vtrisque nobis annuentibus, in patriam reduceris, & hoc nostræ in te gratiæ pignus habeas. Constantinus Victor Augustus Athanasio episcopo. Etiāsi priorib⁹ literis nostris tibi significauimus, vt absque solitudine omni in comitatum nostrum venires, quod te maximē in ius tuum restituere cupiamus: tamen nunc quoque hæc ad firmitatem tuam dedimus. Quapropter te hortamur, vt diffidentia metūque omni seposito, publica conscendas uehicula, & ad nos venire contendas, vt quarum rerum recuperadarum desiderio teneris, eisdem potiri queas. Constantius Victor Augustus Athanasio presbytero: Quum Edessæ ageremus, & presbyteri tui ibi p̄st̄o essent, placuit nobis, vt missō ad te presbytero, in comitatū nostrū venire properares: quo in conspectū nostrum admissus, confestim Alexandriam proficiscerere. Quandoquidē verō plurimū iam præteritū tēporis, ex quo literis nostris acceptis non venisti: nunc quoque

Defenditur
Constantij
lapsus.

Arianorū
fugaciū con
tra Nicæno
decreta.

B

Apud Sozo.
ost. p̄ḡi. 71. a.
b. c. d. e. f. g.
hoc est, et nō
dum baptiza
tus esset. lib.
3. cap. 19.
Arminens̄is
Synodus.
Si qui illū
in Constante
uiscras. nam
Cōstantinum
Cōstantinum
etate præ
cessit.
Commenti
Arianorū
refutatio.
a Sozom. 70
p̄ḡm̄ fo
cōdus.

b Videtur
esse legendū,
magis: iu
fa. c. 2. 6. 6. 0. 0. d.
† in d̄p̄o h̄ḡe
h̄ḡ. a. 1. 7. q̄. 1. a.
p̄d̄o. i. c. 1. a.
p̄p̄d̄o. 2.
p̄p̄o. x. d̄. i. v.
p̄d̄o. d̄. p̄.
a. i. v. v. r. e.

Armini
& Seleuci
Cōciliū.

Cōstās Atha
nasium &
Paulū in in
tegrum ruls
restituit.

Litera Con
stantij ea de
re ad Con
stantium.

Constantium bi
teris suis A
thanasium re
uocā.

Litera alia.
Cōstāij eus
dem sentētia

Alia irom
aiofz̄ litera.

A commonere te voluimus, vt aduētum ad nos tuū matures, & sic patriæ tuæ restitui, & voto tuo potiri possis. Misimus autem ad te Achetam diaconum, vt plenius hæc ad te referret: ex quo animi nostri voluntatem, te scilicet quod optas cōsequutum esse, cognoscere poteris. Athanasius epistolis Aquileiæ (ibi enim degebat) acceptis, Romam ad Iuliū, vt de rebus suis cum eo constitueret, profectus est. Cui quidem Iulio & Romanæ ecclesiæ, ille plurimum attulit lætitiæ, quum literas eis exhibuisset. Credebant enim Orientis quoque imperatorem tuū eis professione fidei assentire, qui tam humaniter ad se Athanasium inuitaret. Et Iulius rebus quibus oportuit illum instruxit, viaticoque donauit: & literas insuper ei ad clerum & populum Alexandrinum dedit, quibus se lætari & gratulari eis indieat de tanti præsulis restitutione. Ad verbum epistola hoc modo scripta erat.

CAPVT XXII.

Iulij Romani episcopi ad Alexandrinum & Athanasio epistola.

B Vlius episcopis & presbyteris & diaconis & populo Alexandriam incolenti, dilectis fratribus, in Domino salutem: Congratulor & ego vobis, fratres dilecti, vos fidei vestræ fructum oculis vestris percipere. Id enim verè quispiam fieri dicat, in fratre & coepiscopo nostro Athanasio: quem & propter vitæ eius puritatē, & ppter vestras preces, Deus vobis restituit. Ex hoc sanè perspicere est, puras vestras charitatisque plenas orationes semper ad Deum esse delatas. Cœlestium enim promissionum charitatisque in Deum memores, quam ex doctrina eiusdem fratris quem diximus nostri addidicistis, illud certò cognouistis, & pro insita vobis recta fide percepistis, non ad finem vsque à vobis segregatū eum iri, què in piis vestris animis veluti præsentem semper habuistis. Itaque non multis mihi opus est verbis, ad vos scribenti, Quæcunq; enim à me dici vobis possunt, ea fides prius vestra anticipauit. Et profectò impletæ sunt per gratiã Christi communes omnium vestrum preces. Gratulor igitur vobis, iterū enim id dico, inuictas vos in fide animas vestras conseruasse. Nec minus fratri meo Athanasio gratulor, quòd tametsi luctuosa multa est perpessus, nulla tamen hora charitatis vestræ & desiderij in obliuionem venit. Quanuis nanque corpore ad tempus à vobis distractus esse visus est, spiritu tamen cōtinuè veluti præsens vobiscum fuit. Atque equidem, dilecti, tentationem & erumnam eius omnem, non puto gloria sua carere. Nam simul & vestra & illius fides multis est perspecta & explorata. Nisi enim hæc intercessissent, quis tandem credidisset, aut vos tantum iudicium, tantumque erga talem episcopum obtinere amorem? aut illum tantis esse accumulatum virtutibus? per quas cœlesti etiam spe non excidet. Consequutus nanque est variis modis, & in præsentia, & in futuro gloriosum confessionis martyrium testimoniūque: quòd multis terra simul & mari variè procellis iactatus, insidias & fraudes Arianae hæresis omnes conculcauit, & sapius per inuidiam in periculum insidiosè coniectus, mortem contempsit: præsidio scilicet omnipotentis Dei & Domini nostri Iesu Christi reclus,

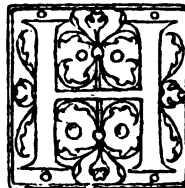
Precum ecclesie concordia.

Fides in tentationibus perspicitur.

Explorant aduersa viros.

ille sperauit simul & insidias aduersariorum se euasurum, & ad vos consolationis vestræ gratia rediturum. Et simul vobis ex cōscientia vestra, præclara tulit tropæa, per quæ ad orbis vsque terminos explorata vitæ sanctitate præclarus cognitus est: multa ille quidem libertate propalàm animi instituto & cœlesti doctrina vsus, abundè autem perpetuo & constanti se à vobis iudicio esse amarum testatus. Redit igitur ad vos multo etiã splendidiore, quàm à vobis discessit. Si etenim preciosiorè matetiam, aurum dico & argentum ad puritatem ignis explorat: quid nam quisquã pro rei dignitate de viro isto dixerit, qui tot & tantis cruentarum incendiis & periculis deuictis, vobis redditur purus & insons, non à vobis tantum, sed à cuncta etiam Synodo receptus: Suscipite ergo, dilecti fratres, cum omni quæ Deo accepta est gloria & lætitia, episcopum vestrum Athanasium, vna cum eis qui aduersarum rerum eius paticipes fuere. Et gaudete, quòd optatis vestris frui mini: & quod pastorem vestrum, vt ita dicam, desiderantem & fruentem pietatem vestram, salutaribus scriptis aluistis & potastis. Siquidem ei peregrè quoque versanti, vos solatio fuistis, eumque in medijs persecutionibus, procellis, atque inimicorum insidiis, fidelissimis animis & mentibus vestris fouistis. Me verò iam exhilarat, quòd mecum in animo considero & præuideo vniuscuiusque vestrum in reditu illius gaudium, & multitudinis sanctissimæ occurrationes, nec non præclaros & festos concurrentium hominum conuentus. Et quæ tandem & qualis ea futura est dies? quum frater quidem meus restituetur: qui verò ante eum fuere, destituentur, & honoratissimus optatissimisque reditus in lætiam gaudio plenissimam vos efferec omnes? Quod sanè gaudium maxima ex parte ad nos etiam pertingit, quibus à Deo & hoc cōcessum est, vt in tanti viri noticiam peruenire potuerimus. Sedenim pulchrū fuerit, epistolam preceatione claudere. Omnipotens Deus, atque huius filius Dominus & Saluator noster Iesus Christus, gratiam hanc vobis perpetuam esse velit, qui præmium admirandæ fidei vestræ dedit, quam in episcopo vestro præclaro testimonio exhibuistis: & vt vobis & posteris vestris, & hic & in futuro, bona ea maneant, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis conscendere, quæ scilicet præparauit Deus diligentibus se, per Dominū nostrum Iesum Christum, per quem omnipotenti Deo gloria sit in secula seculorum: Amen. Valere vos opto, fratres dilecti

CAPVT XXIII.

Hisce instructo literis Athanasius, in Orientem Antiochiam Syriæ, vbi tum Constantius agebat, profectus est. Ecclesiam autè ibi regebat eo tempore Leontius. Ex quo enim Eustathius exulare iussus fuerat, sicuti supra dixim, primus sedè eã obtinuit Euphronius, cui successit Phlacitus: atque huic rursum Stephanus. Hic verò ppter dolum & insidias, quas propinquè quendā suū animo simul & moribus ferocissimū, Onagrū nomine, Roma venientibus Cōstātis, qui easdè quas Cōstātius malo-

Episcopi Antiocheni.

Stephanus
epi Antiochie
non Legatis
Romanis in-
fidatus. Et
propterea epi-
scopus prius
tunc est.

Euphrates et
Vincentius
episcopi.

* Theodor.
lib. 2. cap. 9.

o Sermatoris
Christi apert
in apert. au. 2
Theodorus.

Athanasius
Antiochia
cum Eusta-
thianis com-
municavit.

Arum hominum dirimebat * calumnias & cœpta sinistra, legatis, Euphratæ & Vincentio episcopis pro Athanasio missis, tetenderat: à Constantio iudice, ut ea dignitate indignus, reiectus est. Veritati enim aduersus, omnis generis erumnis eos qui p̄ vera doctrina stabant, afflixit. Et forum perambulans, domosque ingrediens, non viros tantum, sed & mulieres pudore & sanctitate vitæ spectatas pulsauit, cõuiciisq; proscidit. Vel ex eo solo quod in legatis admisit, qualis vir fuerit, satis coniecere licet. Metuens nanque ne Athanasius, cuius gratia maximè legatio ista missa fuerat, ecclesias reciperet, ancillam per Onagrũ suum è prostibulo mercede conductam, in episcoporum hospitio collocat: deinde non longè ab eo loco improbissimè insidias per homines seditiosos disponit, ut cum impetu in sanctorum vitorum irruerent ædes. Quorum alter quum impudicæ illius aduenientis strepitum sensit, dæmonem esse ratus psalmum + succinuit. Huius fabulæ & sycophantiæ, vnde & quomodo instituta esset, quæsitore ipso imperatore, autor repertus Stephanus, ut nepharij sceletis artifex exautoratus est, & Leontius Antiochiæ episcopus delectus. Què Athanasius propter dogma deprauatum deuitans, cum Eustathianis, qui in priuatis ædibus ecclesias & conuentus agebant, communicauit.

CAPVT XXIIII.

LT Constantius quidem non illibenter eum suscepit, nihilominus tamè beneuolentiã humanitatẽmq; eius lætauit. Captiosus enim sermone eũ, aduersariorum suggestionẽ, fallere volens, sic ad eum loquutus est: Ego quidem de communi Synodi sententia, fratri illic & mea, tibi quod optas perficio, & thronum tibi tuum trado. Æquum verò est, te quoque mihi hanc reddere gratiam, ut vnã Alexandriæ ecclesiam eis permittas, qui à te dissidetes, à communione tua abhorrent. Atque Athanasius: Aequissimum sanè est, ò imperator, inquit, ut mos tibi geratur. Sed

Ceandem rursus te gratiam peto, quandoquidem & Antiochiæ quidam sunt, qui eorum cõmunionem, qui aliter quàm nos sentiunt hic auersantur, iube eos quoque ecclesiam suam habere, in qua liberè placitas sibi & stas peragant cæremonias. Ad hæc quum imperator quod diceret non haberet, satius esse duxit, aduersarios quietos esse, petitionẽque sua ut parum cõmoda supersedere. itaque nihil amplius mouere. Atque illi rectè profectò eam rem putarunt, nihilo scilicet minus Alexandriæ res catholicorum incrementum suum habituras, quum Athanasius non solùm suos à periculo tueri, sed alienos etiam ad se allicere, pro industria sua posset. Si verò Antiochiæ, quod ille petebat, fieret, non exigua augmenta Eustathianis, qui non pauci essent, accessura. Et fortasse eos ad res nouas aspiraturos esse, quũ sine periculo quæ consueuissent, agere possent. Ille quoque non minor metus animos eorũ subiit, quod etiã penes eos ecclesiarũ eius loci potestas summa esset, non omnem tamen clerum & populum obedientem haberent. Sententiã enim quam quisque de Deo obtineret, in choro stantes, ad finẽ psalmodiæ de-

Constantinus
cliam vnã
Alexandriæ
et Antiochiæ
ab Athanasio

Athanasius
videt Constanti-
um, et Antio-
chiæ catho-
licam ecclesia
vna datur, et
gati.

Constantinus
petitioni non
annuit.

Quæ hoc sic
de Antiochiis
se solentibus
falsum.

Antiochia
vniuersa de se
de opinionibus
se in huius
die extubue-
re.

clarabant. Quidam enim patrem & filium eodem D honore celebrantes, nonnulli patrem in filio (præpositione interiecta obscurius secundas partes filio tribuentes) alij, gloria patri per filium in spiritu sancto: quidam etiam, gloria patri & filio in spiritu sancto, canebant. Primum omnium ferunt Antiochenum Flavianum, monachorũ coacta cetera clarè accinuisse, Gloria patri & filio & spiritui sancto. Quod quidem, ut nihil habes suspitionis, in ecclesiis Dei obtinuit. Id verò Leontius videns, inhibere eos, qui iuxta Nicænæ fidei traditionem Deum laudibus prosequerentur, non audebat, seditionem timens. Atque aliquando caput canis florens manu demulcens, dixisse fertur, niuem eam solutam lutum multum subsequuturum esse: ænigmate obscurius subiudicans, dissonantiam celebrandi Dei apud populum aliquãdo in seditionem euasuram, neque eos qui factionis suæ essent, cum reliqua multitudine consenturos. Constantius Athanasio & aliis, scripto quoq; edito, ecclesias suas reddendas curauit: cum quo scripto (iubebat enim eos nõ grauate recipere) illi in E vacuam sedium suarum possessionem rediere. Et Asclepam Gazæ facile admisere. Itidem & Adrianopolitæ Lucium. Ancyre verò, Marcello reuertente, propter Basilium pulsum non paruus concitatus est motus: qui motus aduersariis ad conuiciandum præbuit occasionem. Non inuitus quoq; Paulo Macedonius thronum concessit, & non ita diu seorsim in delubro quodã intra urbem Synaxim & conuentus egit. Ne ipsi quidem Athanasio difficilis in Aegyptum reditus fuit. Cõstantius enim per epistolam Georgium acciuerat: qui in patriã indignabundus protectus, ibi vitam egit, suas sibi res gerens. Athanasio verò alias etiam literas Cõstantius dedit, quibus ei reditum permisit: & ea quæ variis modis in iudiciis cõtra eum gesta fuerant, aboleri atq; obliuioni tradi iussit. Literas eas, atque itidem alteras, hic subiiciendas esse dixi, quæ sic habent.

CAPVT XXV.

Victor Constantinus Maximus Augustus, Episcopis & presbyteris catholicæ ecclesiæ Alexandrinæ. Non destitutus est diuina benignitate reuerendissimus episcopus vester Athanasius. Sed quauis ad breue tempus humanæ obiectus est explorationi, tamen debitum ab ea quæ omnia respicit Prouidentia tulit calculum, voluntate Dei & iudicio nostro patria simul & ecclesia, cuius præfectura diuino ei nutu contigit recepta. Quem æquum fuit, ut sententiã cõsentanea nostra quoque imitaretur mansuetudo: videlicet ut omnia quæ antehac contra eos qui cum ipso cõmunionẽsi essent, decreta sunt, nunc obliuione oblitterentur, suspiciõque aduersus eum omnis deinceps intercidat: & immunitas, quam dudum qui cum eo fuere clerici habuere, pro eo atque decet, literis hisce confirmetur. Quin & illud nostræ erga eum benignitati meritò adiciendum esse iudicauimus, ut vniuersi, qui in sacri ordinis alio sunt, cognoscant securitatem adactam esse omnibus, qui ei fuere coniuncti, episcopis simul &

Hymnus,
Gloria patri
&c.

Leontij episcopi
Antiocheni
dum in ta-
si p̄uicte de-
ctum.

Athanasius
et alij catho-
lici episcopi
integrum re-
finitur.

Constantij ad
ecclesiã Ale-
xandrinã, p̄
Athanasio
lucra.

† no exp̄o-
i.

Christi gra-
tia soci.

Immunitas
ecclesiã sua.

Immunitas
ecclesiã sua.

Inuitat re-
Ele sentientes
Athanasij
comunionem

Cōstituit ad
populū Ale-
xandrinum.

† ἱερὰ θῶ-
οιας, Nicep.
ἱερὰ θῶ-
νείας. Socrat.
lib. 2. ca. 23.
Sicra religio
ni.

† τῶν ἁλο-
κασίᾶ ἁμῶν.

Constantium
ad Augusto-
nica, Thebaidis,
di, & Libya
praefectos.

Immunitas
ecclesiastica.

A clericis. Certum verò vniuscuiusque rectæ sententia*rum* indicium erit, si cum hoc vnitus coniunctusq; fuerit. Quicunque enim præstantiore forte & iudicio communionem ipsius sequendam sibi delegerint, eos omnes ad similitudinem, quæ nos præuenit, prouidentia, hac nostra, Dei voluntate exhibita gratia & benignitate perfrui iussimus. Vi-ctor Constantius Maximus, populo catholica*rum* ecclesie Alexandrina*rum*. Quum in rebus omnibus proposita nobis sit vestra, quæ ex recta iuris legumque constitutione prouenit, felicitas: & non ignoremus, satis diu episcopi vos caruisse prouidentia: Athanasium antistitem, virum propter insitam sibi fidei sinceritatem morumq; natiuam probitatem hominibus omnibus spectatum, æquum esse duximus, vt ad vos remitteremus. Eum ita vt consuetudo fert & decet, suscipientes, precumq; ad Deum vestrarum adiutorem constituentes, quæ & vobis congruit, & nobis accepta est, concordiam & pacem, iuxta ecclesie sanctionem, prolixè seruare studete. Minimè enim omnium conuenit, discordiam aliquam aut seditionem inter vos concitari in ista temporum nostrorum tranquillitate. Atque eam quidem incommoditatem abesse à vobis omnino volumus. In precationibus verò, vt eo quem diximus autore & adiutore sedulo vtentes, diuinis rebus more recepto insistatis, vos admonemus: vt tali animorum vestrorum proposito ad vniuersorum vota transeunte, ex gētib; etiam qui adhuc idolorum errori sunt implicati, ad + sacrosancti sacrificij cognitionem peruenire, Alexandrini charissimi, maturēt. Quare vos iterum admonemus, vt in iis quæ diximus persistatis. Episcopum verò Dei ipsius nutu & sententia nostra ad vos missum, libet recipiatis, atq; eum ex animo complectendū vobis esse existimetis. Id quod & vos decet, & mā suetudini nostræ conuenit. Vt enim tumultus & seditionis occasionem omnem eorum + qui consulo deteriora cœpta confectātur, præcideremus, iudicibus qui apud vos sunt, literis nostris mandauimus, vt omnes quos seditiosos esse cognoscerent, legum subiiciant vindictæ. Itaque quū vtrunque perspiciatis, simul scilicet & diuinā nostramque sententiam, curam etiam quam de vobis atque concordia vestra gerimus, & legitimam aduersus improbos pœnam, ea quæ factæ religionis sanctionibus conueniunt, ritè seruantes, & quem diximus episcopum omni honore & reuerentia prosequentes, preces quum pro vobis ipsis, tum pro vitæ totius & reipublicæ prosperitate, ad rerum vniuersarum Deum patrem funderet sedulo studete. Eodem exemplo præfectis Augustonica, Thebaidis, & Libyæ scripsit, in quibus & illa fuere. Quod si quando antehac cum ignominia & detrimento eorum qui cum Athanasio episcopo communicarunt, quidquam actum reperitur, abolitum id nunc volumus. Immunitatē namque quam clerici prius habuerūt, eandem eos recipere statuimus, & constitutionem hanc nostram seruari præcipimus vt reddito ecclesie Athanasio episcopo, participes quoque eius quam antea habuere, immunitatem retineant: eam scilicet, quam reliqui habent clerici, vt & ipsi ea vtentes gaudeant.

CAPIT. XXVI.

Huiusmodi literis munitus Athanasius, per Syriam in Aegyptum contendit, & inde per Pelusium Alexandriam profectus est. Peragrans autē vrbes in Aegypto, quos ibi Ariano dogmati addictos reperit, illis exautoratis, quorū doctrinam exploratam probasset, ecclesiarum eis administrationem committebat. Idque itidem, quum per nationes alias iret, fecisse dicitur: siquidem ibi quoq; ecclesie Arianus gubernandæ mandata fuissent. Quæ res postea ei aliarum criminationum initium & causa fuit, quod nimirum in paræciis, quæ ad iurisdictionem eius non pertinerent, electionem Ecclesiasticam vsurpare ausus esset. Et quum reditu suo non ex aduersariorū sententia instituto, propter Cōstantis amicitiam, maiore esset animo: eo minus contemnendus visus est, quo in maiorem illustrioremque honorem & gloriam ita euectus fuerat, vt ex aduersariis multi animos desponderint: & quod in eum gerebant odio deposito, communioni eius se aggregarint. Quemadmodum quidam Palestini fecere, & Maximus Hierosolymorum episcopus, qui in Licinij persecutione egregium se ostendit martyrem, quum ei ex oculis alter propter veram pietatem effossus est. Expositis namque apud hos Sardicēsis actis, & literis imperatoris quæ idem decernebant exhibitis, in sententiam eos suam Athanasius pertraxit. Atque illi, Synodo ex Syria, Palæstina & regione finitima coacta, ad communionem receperunt, debitumque dignitati eius honorem exhibuerunt. Vnde non minima ab eis qui Athanasio malè volebant, Maximo prouenit inuidia & reprehensio, quod qui antea Tyri suffragator Athanasium condemnantium fuisset, nunc seorsim sententiam pro eo talem tulisset, autoritate sua dignitatē illius confirmasset, & alacritate summa cum eo communicasset. Quæ verò pro eo Synodus Hierosolymitana in Aegyptum, Libyam, & ipsam Alexandriam ad presbyteros & diaconos & plebem reliquam scripsit, talia fuere. Sancta Synodus Hierosolymis congregata, eis qui in Aegypto, & Libya, & in ipsa Alexandria sunt, presbyteris, diaconis, & populo, dilectis desideratisque fratribus in Christo salutem. Vniuersarum rerum Deo, dilecti, pro rei dignitate debitas agere gratias, propterea quæ semper fecit admiranda non possumus. Fecit autem nunc quoque cum ecclesia vestra, pastore vestro & domino + collegaq; nostro Athanasio, vobis reddito. Quis etenim se oculis suis visurum sperauit, quæ nunc vos rebus ipsis percipitis? Sedenim verè profectò orationes vestræ exauditæ sunt ab vniuersitatis huius Deo, qui ecclesie suæ curam gerit: quique lacrymas vestras & luctum respexit, & propterea preces vestras exaudiuit. Eratis namque sicuti oues iactatæ & dispersæ, non habentes pastorem. Et verus in celo pastor, oues suas curans, reddidit vobis quem desiderastis. Ecce enim & nos, qui nihil pro Ecclesiastica pace nõ agimus, & cum vestra conspiramus charitate, illum prius receptū complexi sumus. Et per eum in cōmunionem vos recipientes, hoc scriptum & gratiarum actionem nostram ad vos dedimus, vt dilectionis vinculo nos & illi & vobis vnitos atq; cōiunctos esse intelligatis. Debeis verò etiā pro pietate Dei amatissimorū impe-

* Pelusium
vni ex ostiis
Nilij & co-
nitas in Au-
gustonica de
Egypti parte.

Athanasij
Alexandriæ
reuerētis, A-
rianos eccle-
siam excigit,
eisq; oribodo
nos substituit

Vnde nova
aduersum eū
criminationes
sunt exorta.
Maximus
confessor.

Athanasium
Maximum
Hierosoly-
mitanum &
alios episco-
pos in senten-
tiam suam
adducit.

Synodus p-
vniuersalis hic
rosolymitana,
ad cōmuni-
onem Athana-
sij recipit.

Synodi eius
ad Alexan-
driam p-
Athanasio scri-
ptum.

† τῶν ἁλο-
κασίᾶ ἁμῶν.

Cōmunes ec-
clesie preces
efficacissimas

Pro principi-
pibus orādū.

A ratorum orare. Qui sanè & ipsi, tum desiderio in illum vestro, tum sinceritate eius cognita, restitue- re eum vobis cum omni honore sunt dignati. Ita- que obuivis eum excipite vlnis, & debitas pro eo gratiarum actiones, à quo hanc tantam recepistis gratiam Deo reddere studete, vt perpetuò cū Deo lætari, & Dominum celebrare valeatis, in Christo Iesu Domino nostro: per quem patri sit gloria, in secula seculorum. Hæc Maximus & Palæstina Synodus pro Athanasio scripsit.

us literas nostras legas. Adde autem nobis fiducia, si tu quoque scribendo nobis responderis. Scito nanque pacatos nos esse, & ecclesiasticam tecum communicare coniunctionem. Indicium earum rerum est, literarum nostrarum isthæc cō- pellatio. Res Athanasij ita se habuere. Et sic ille ex Occidente in Orientales partes reuersus, ecclesias in Ægypto rursus gubernauit. Itidem verò & Paulus, & Marcellus, & Asclepās, & Lucius, sedes suas receperunt.

CAPVT XXVII.

CAPVT XXVIII.

Vrsicius & Valens Arianam Alia natio se com- inuicem. Vrsicius alij Vrsiciū vo- cant, commo- uenti Hæc garrum lio- gra nomen, quasi Orsa- cum dixerit: Orsacum au- tem apud eos nobilia & ge- nosum dicitur, sua nobi- litas ipsa. Vrsicius & Valens per uicinas li- bellum Iulio episcopo Ro- mæ.

Oeterum alij quoque, tametsi ingenti erga Arianam religionē ardore essent, in illius tamen cō- cessere sententiā. id quod & Vrsicius & Valens fecere, qui cum Theognide & aliis apud Mareoten tuere, ea quæ Ischyas dixerat, de cōtracto mystico poculo, & aliis rebus inquirentes. Ij priore opinione mutata, Romam profecti sunt: atque ibi Iulio episcopo libello pœnitentiæ oblato, victos se ab Athanasio esse sunt confessi, simulque in posterum se τὸ ἰσοῦσι consubstantiali assensuros esse receperunt. Ad ipsum etiam Athanasium scriben- tes, benigne se cum eo communicaturos esse signi- ficarunt. Quæ sanè res publicitatis in maximum e- uasit veluti triumphum & documentum certum, iniquas esse Tyri dictas latasque in Athanasium sen- tentias. Ad Iulium episcopum Romanum quæ scripserant, hæc fuisse: Beatissimo domino Papæ Iu- lio, Vrsicius & Valens. Quandoquidem antehac multa & graui de Athanasio episcopo scriptis no- stris suggestimus, bonitatis tuæ literis in sententiā aliam traducti, negotio eo de quo ad te scripsimus impediti, rationem eorum reddere nō potuimus. Sedenim præsentibus nūc fratribus nostris pres- byteris omnibus apud humanitatem tuam profite- mur, omnia quæcūque antea de nomine, quem diximus, Athanasij ad aures nostras peruenerunt, falsa & conficta, modisque omnibus aliena ab eo esse. Quapropter communionem eius cupide affe- ctamus præcipue quum pietas tua, pro infra sibi integritate, gratiam nobis erroris facere est digna- ta. Profitemur & illud, si quando Orientales malignè, aut ipse etiam Athanasius, nos de rebus his in ius vocare voluerint, nos præter animi tui sen- tentiam eò non ituros. Arium autem hæreticum, eiusque defensores, qui dicunt, fuit aliquando quū non fuit filius: &, Christum ex non existente esse: &, qui Christum Deum esse & filium Dei ante se- cula negant, sicuti & in priore libello nostro Medi- olani oblato, ita nunc quoque anathemate ma- ctamus. Hæc autem manuum nostrarum subscri- ptione annotates, iterum iterumque profitemur, nos, quemadmodum modo diximus, Arianā hæ- resim & autores eius damnare in seculum. Ego Vrsicius professioni huic meæ præsens subscripsi. Itidem verò & Valēs. Hæc quidem ad Iulium. Quæ verò ad Athanasium scripsere, sic habebant. Do- mino fratri Athanasio episcopo, Vrsicius & Va- lens episcopi. Occasionem per fratrem & compres- byterum nostrum Musæum, qui ad dilectionem tuam proficiscitur, frater dilecte, nacti, compellan- dum te ex ipsa Aquileia duximus: oprantes, vt sal-

A tempestate & respub. laborarunt. Ex trib. enim Constantini filiis, qui na- tu maximus, patri cognominis erat, à ducib. Constantis fratris * trucidatus fuerat, non iubente illo quidem, sed nec prohibente etiam: sicuti à nobis supra est di- ctum. Illud quoque nō omittendum videtur, vnà cum Constantini, post mortem eius, filiis, impe- rasse patri suo cognominem Dalmatium Cæsare, E prospertima indole patris persimilem iuuenem, Sed eum breui iugulatum esse à militibus, Constā- tio sinente potius quam iubente. Deinde minus quoque feliciter Constantio res in Oriente succes- sere. * maxima nanque à Persis expeditione susce- pra, perinde atque nox quædam confertim Roma- nis offusa esset, victoria verè ad Persas inclinauit. quum Athanasius etiam variis casibus iactatus, & de consubstantiali aduersus eum bellum est exci- tatum. Nisibim, quæ etiam Antiochia Mygdoniæ à quibusdam dicitur, a Sapore ad dies septuaginta oppugnauit, tormentis per circuitū dispositis, val- lo in magnam altitudinem excitato, omni genere armorum bellicarumque ad expugnandas vrbes comparatarum machinarum emisso, fossisque & aggeribus ductis. Vt autem res omnes expertus ni- hil egit, fluuium Mygdoniū (ita enim dicitur, qui mediam secatur urbem) longius à muro aggeribus ex vtraque parte præaltis, qui vndas cohiberent, constructis inhibuit, & derepentè quasi tormentū quoddam mœnibus immisit. Atque illa quod vim & impetum vndarum non sustinerent, in parte v- traque meatum illi præbentia, cessere atque con- cidere. Persa autem in spem vrbs potiundæ ere- ctus, postridie lutosus aquosisque locis exiccatis ad muri qui conciderat, partes cum copiis omni- bus accedens, mœnia ipsa ita vt antea fuerant, re- staurata vidit. Vrbs nanque episcopus Iacobus, di- uinæ sortis minimè expertus, oratione celeriter ea restituit. Et accedentes præterea ad ea Persas, quæ in conspectum non caderent, depulit telis. Quod Sapore cernens, consternatus obstupuit: Et quod circa murum virum splendido regiōque cultu or- natum vidisset, Constantium eum esse arbitratus, eadem eis minatus est, qui eum non adesse renun- ciauerant. Vbi verò illi vera esse quæ dixissent, Cō- stantium scilicet Antiochiæ esse, confirmarunt, ag- nouit visionis eius prodigiū, Deumque res Ro- manas propugnare dixit. Eaque de re ad iram pro- lapsus, in aërem tela, vulneraturū se esse eum qui corpore caret, ratus, miser coniecit. Ephraim au- tē, qui apud Syros optimus fuit scriptor, muro cō- scenso, vbi innumerabilem illam hostium multi- tudinē vidit, Iacobum qui tum ibi, vt dictum est,

De Constantini tribus filiis, ita scribit Eutrop. lib. 21. Constantini iunioris ca- des. * Ad Aquileiam. Dalmatij iunioris ca des. Constantini primogeniti filii decennali suo transalpi- ni gentibus præfecit. Constantiū secundū, vi- cennali in Orientalem misit. Constā- ti natu mini- mo tricennali- bus Ilyri- cum Italiā & Africā provincias dedit. a Sapore Persarū rex Nisibim op- pugnat. * Nocturno siquidē pu- gna inces Romanos & Persas in col- limitio com- missa. firmio- res ad breue tempus res Persarū sunt vsq. Socra. lib. 2. ca. 25. Mœnia Ni- sibu flumi- ni inhibiti subito impe- tu steruan- tur. Iacobi episcopi eius vrbs precibus ea rescitatur. Dem Nisi- bim descendit. Ephraim.

Colices & muliones diuinitus Per- sis immiffi, victoriâ ab eis repositant.

A episcopum agebat, rogauit, vt muliones & culices Persis immitteret: quibus illi, etiam per minima animalia Deum eis abundè auxilium ferre, cognosceret. Et ecce, simul cum ipsa precatione, animalculorum aëreus exercitus nubis instar confertim in illos inuolat, & in elephantorum proboscides, quæ veluti tibix directæ eminebant, e quorumque & aliorum iumentorum aures & nares irruit. Illi verò animalculorum eorum non ferentes cōgressum, nullo seruato ordine, cum impetu discurrentes miscentur, fugientesque turpiter concidunt. At Sapores ex rebus minimis maximo Dei subsidio cognito, quum multa per eam expeditionem tentasset, cum probro tamè & ignominia inde discessit, clade sibi ipsi potius quàm victoria parata. Cōstantio autè bello Persico in Oriente occupato, Magnentius in Occidente tyrānidem arripuit, qui imperatorem Constantem apud Gallias per insidias interemit, imperiūque illius sibi subdidit. Vnde ciuiliis belli causa exitit. Huius namque impotentem animū verita Imperatoris soror Cōstantia, Britanioni Imperiale imposuit diadema, eumque aduersus tyrannum ducere iussit. Quod vbi Constantius cognouit, & ipse Imperatoris insignia eidem misit. Sed & hic imperandi libidine corruptus, in tyrannidem apud Sirmium erupit. Romæ quoque non mediocris tumultus fuit, quod Nepotianus Constantij ex sorore Eutropia nepos, imperium sibi in vrbe vendicans, fortem ex gladiatoribus satellitibus exercitum contraxerat. Eum tamen non diu rerum positum, Magnentius necauit: qui loca omnia in ipso Occidente vastare non intermisit, tantum breui tempore maiorum est accumulatum. Erat is quartus à Sardicensi Synodo annus. Constantius porrò, qui Orientis Imperator declaratus fuerat, Occidentem quoque potestati suæ subiicere contendit, bellūque aduersus tyrannum, qui ibi grassabatur, adornauit. Eo tempore Athanasius episcoporum Aegyptiorum Synodum Alexandria coegit: in qua quæ de eo vel Sardicæ vel in Palaestina decreta essent, cōprobarentur atque confirmarentur.

e Constantis sedes. Magnentij in Occidente tyrannis. Item Britanionu. Item Nepotiani. Ad Sirmium autem Sirmij à multis alim tyranu idem, nomen illi erat Britanionu. Socr. vbi supra. Veniam petenti facile dedit. Egra. Cedes eiusdem.

Alexandria pro Athanasio coacta Synodus.

C d Constant ad delicias delapsus, Magnentij, qui comes ordinum Angustæ, Germaniæ vrbe, erat, insidiu, hand longè ab Hispania, in oppido Helene, occisus est. Eutrop. qui Augustam, Augustodunum nominat. Nepotianum die vigesimo octauo Magnentium oppressit: & caput eius hasta infixum, in vrbe circumlatum est. Idem.

CAPVT XXIX.

Imperator autem aduersantis sectæ importuna sollicitatione transuersim actus, priorem mutauit sententiam. Suggesterant enim ei, Athanasium rursum Aegyptum & Libyam turbare. Addiderant etiam, in paræciis quæ iurisdictionis eius non essent, episcopos & presbyteros designasse. Et quod omnium maximū foret, ipsum quoque fratrem Constantem ad inimicitias aduersus eum concitasse. Quibus criminibus apud Constantium, vt qui Euripus esset, effecerunt, vt quæ Sardicæ constituta fuerant prorsus aboleret, & eos qui per eam Synodū restituti fuerant episcopi, exigi iuberet. Ita factum, vt Marcello deiecto, Basilium Ancyram Galatiæ sit reductus,

a Criminas tur aduersarij Athanasium apud Constantiū.

b Constantium motata sententia restitutos paulo antè catholico episcopos denud extrudis.

& Orestiadis episcopus + Lucius vinculus in carcere interierit: Paulus verò Constantinopolitanus perpetuo exilio multatus, in oppidum quoddam Armeniæ in solitudine situm, Cucusum nomine, deportatus sit: vbi laqueo strangulatus, Macedonianorum opera petiit. Tantum autem calumnia Athanasio apud Imperatorem intèrata valuit, vt is quendam summiserit, qui caput illi vbicunq; reperto amputaret: & cum eo Theodulo itidem, & Olympio, ecclesiarum quarundam in Thracia episcopis. Quam rem vbi Athanasius præsenst, minis illius cedens, fuga vitæ suæ consuluit. Quæ deinde fugam Ariani sunt calumniati, & Maximè Narcissus Neroniæ Ciliciæ episcopus, & Leotius Laodicensis, tum autem Antiochenus episcopus. De quo Athanasius dicit, presbyterum eū ministerio, quod seipsum castravit, motum esse. Nam is ancillæ cuidam Eustoliæ venustæ mulierculæ cohabitans, quum inualescèntem eam ob causam fœdam suspiciōne abolere studeret, seipsum castravit, vt liberè deinde cum ea esse posset. Cæterum ne eo quidem facinore suspiciōnem sustulit. Nam eam ob rem tum illi dignitas adempta: postea autem Constantij opera, Laodice si primū, deinde etiam post Deo inuisum Stephanum, qui Phlacio post Euphronium successerat, Antiochenæ præfectus est ecclesiæ. Verū enim verò post Athanasij quæ dicta est fugam. Georgius in locum eius surrogatus, ecclesiæ Aegyptias malè tractauit. Quæ autem is commiserit, ea ex Athanasij verbis, qui eis rebus interfuit, atque pertulit, rectius intelliguntur. Nam in Apostelico libro, quem de Fuga inscripsit, defensionem aduersus eos qui eū carperant instituens, mentionem quodque eorum quæ tum ibi acta essent facit, & hisce vitur verbis: In Alexandriam rursus irruerunt, qui nos vt occiderent inquirebant. Et facta sunt posteriora, deteriora prioribus. Subitò enim milites ecclesiam circūvallarunt, & pro precatione bellum institutum. Deinde quadragesima ipsa, qui ab eis è Cappadocia missus fuerat Georgius ingressus, clades quas ab illis cognouerat, adauxit etiam. Post Paschæ hebdomadam virgines in vincula coniiiciebantur, episcopi à militibus vincitū ducèbatur: pupillorum & viduarum domus & panes diripiebantur, impetus in ædes fiebat. Noctu Christiani submergebantur, domus resignabantur: clericorum fratres pro fratribus periclitabantur. Et dura quidem ista: quæ verò subsequuta sunt, duriora. Hebdomada enim post sanctam Pentecostem, ieiunio absolutò, populus ad cæmeterium oratum, propterea quod cōmunionem cum Georgio omnes auerarentur, egressus erat. Atque eo cognito, improbiſſimus ille ducem Sebastianum Manichæū excitauit. Et ipse ad eum cum ingenti militum arma, strictos enses, arcus & sagittas ferentium manu, ipso die Dominico contra populum processit, & paucis qui precabantur (plurimi namque iam propter dièi horâ domum se receperant) repertis, talia ibi fecere, qua-

d Cucusum Cappadocia Socr. Athanasio & aliis quibusdā episcopis percussor subornatus.

e Athanasij fuga. f Leo. Antiochenus episcopus, ad hunc presbyter, seipsum castravit.

g Georgius Athanasio fugato, ecclesiam Alexandriam regit.

h Athanasio de calamitatibus ecclesiæ Alexandria, quas illa in fuga eius pertulit.

i Ieiunium post Pentecostem

k Horrenda Ariani in Catholicos admittunt.

† Hic supra cap. 8. Eod. Adrianopolis episcopus fuisse dicitur est. Sicuti & apud Socr. lib. 2. r. 26. Orestiam autem sine Orestiadem vrbe esse dicitur supra Macedoniam in eminenti monte sitam in O. estu. Orestias enim populos nominat Plin. lib. 4. cap. 10. Patria hac fuit Ptolema Lagi. Eadem videtur dici esse Adria colonia Romana Adriaci patria, quæ in postea amplius anti, & Adrianopolim vocauit.

Alia ab eis fieri decebat. Rogo enim accenso, & virginibus ad igne admotis, vt se Arianae fidei esse dicerent, cogebat. Atq; vbi eas superiores esse, igne que nihil curare vidit, denudatis eis ita facies verberibus contudit, vt ad tempus aliquod vix cognoscerentur. Et viris quadraginta comprehensis, non eo eos diuerberauit modo. Virgis nanque e palmarum arboribus repente defectis, quibus adhuc acumina sua inessent, terga eorum tam crudeliter conscidit, vt quidam ex eis saepius a chirurgis propter acutissima infixa curati: quidam vero quod curam eam ferre nequirent, mortui sint. Reliquos vero simul omnes, atque vnae virgines in magnam Oasim in exilium egit. Mortuorum porro corpora primum reddi suis non permisit, sed ea insepulta vt voluerit celauerit: quod existimaret crudelitatem tantam se occultaturos esse. Et fecerunt illi hoc, opinione sua seducti, homines dementes. Dum enim defunctorum familiares latarentur quidem propter confessionem obitam, lugerent autem propter corpora denegata, magis ac magis impietatis simul & crudelitatis contra eos increbuit crimen. Confestim etiam ex Aegypto & Lybia exilio multarunt episcopos, Ammonium, Thmuim, Caium, Philonem, Hermem, Plinium, Psenosirim, Nilammonem, Agathonem, Anagaphum, Ammonium alterum, Marcum, Dracontium Adelphium, Athenodorum: & presbyteros, Hieracem & Dioscorum. Eosque tam acerbe exegere, vt nonnulli quidem in itinere ipso, quidam autem in exilio decesserint. * Expulere vero episcopos plures quam triginta. Studio enim eis erat, iuxta Achab, si fieri posset, tollere veritatem. Et quae Alexandria a Georgio sint acta, talia fuere.

Episcopi Ca
tholici ab
Ariani in
exilium acti.

* In 197. d. l. v.
ca. Hic
Theodor. 198.
v. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
arum.

CAPVT XXX.

Non secius vero & Macedonius Constantinopoli post Paulum ecclesia ibi occupata sauebat. Accepta enim plurima ab Imperatore potestate, bellum contra ecclesiam suscepit, nihilque ad tyrannicam crudelitatem reliqui fecit. Et Imperatore arte circumuento, constitutione eius, rapinas & direptiones suas, quas in ecclesiis peragere decreuerat, confirmavit. Circumferebantur per vrbes Imperatoris literae. Militaris manus sanctionibus subseruiebat: & non solum ecclesiis, verum etiam vrbus ipsis pellebantur, qui Paulo fauebant, & vbi iuuuatur consubstantiale profitebantur. Ac primum quidem persecutionem tantum vrgebant: deinde vero necessitatem quoque eiusmodi, vt cum illis communicarent, eis imponebant, cui ad salutem eam nihil deesset, quae olim eis qui ad idolorum sacrificia adacti sunt, illata fuerat. Non enim proscriptione tantum res agebatur, sed & publicatione atque direptione bonorum, praeterea flagris, verberibus, variisque generis cruciatibus, & exiliis. Multi plagis confecti interiire. Aliis ius ciuitatis ademptum. Quidam in fronte notis compuncti, vt dignosci tanquam stigmatici possent. Clades ea ad caedes etiam processit. Nanque cum multis aliis, & Marcianus & Martyrius, cum magna fortitudinis laude sunt mortui, qui familiares & scribae Pauli fuerant. Eos Macedonius praefecto

Macedonij
Constanti-
nopolitani sa-
uitia tyran-
nica in Or-
thodoxos.

Marciani
& Marty-
rij martyrii.

tradidit, crimen illud obiectans, quod seditiosum essent, & plurimum opis ad Hermogenis caedem contulissent. Horum Marcianus subdiaconus fuit: Martyrius autem psalter seu cantor, diuinarumque scripturarum lector. Sepulchrum eorum extra vrbes murum est celebri fano clausum, quod sanum martyrum monumentum esset. Id Ioannes Chrysofostomus primum construere cepit, Sisinius deinde absoluit: qui postea ambo ecclesiae Constantinopolitanae praefuere. Recte enim putarunt, dignos esse honore martyrum, qui gloriam a Deo consecuti essent, quum daemorum eiiciendorum, tum variorum aliorum morborum contactu monumeti sanandorum. Itaque locus is damnatus antea, apparitionibusque simulacrorum horrendus, expiatus ab eis est, & purgatus. Et Macedonius quidem haec sic in Orientis vrbus gerebat. Vrbes vero Occidentis & Graeciae ad Illyricum vsque, nihil eiusmodi pertulere: quod concordessent, & iam inde ab initio Nicanae Synodi decreta constanter retinerent. Ceterum Paulus, sicuti antea quoque dictum est, Cucusi exulans, impiorum hominum crudelitate per strangulationem vitam finiit. Obitus eius Athanasius quoque in defensione fuge suae meminit, hisce verbis: Constantinopolis enim episcopum Paulum, quum prosequuti essent & inuenissent, propalam suffocandum curarunt in oppido Cucuso, carnifice ad caedem eam vsi Philippo praefecto: erat nanque haeresis eorum antesignanus, & prauorum consiliorum administer. Haec sic ferebantur.

Miracula
ad monumē-
tum eorum
edicta.

Sorum ad-
dit, Capite
damnatos ibi
morte mul-
tari soliti

Occidentali
in orthodo-
xia colenda
constantes.

Paulus Con-
stantinopoli-
tani episco-
pi Cucusi
strangulatus.

* De eade Pauli lib. 4. cap. 2. Sorom. Paulus ad exilium perpetuum condemnatus, & Cucusum Armenia deportatus est. vbi etiam vitam finiit, morbo ne dicam, an vi ei adhibita, non scio. Fama certe hodie quoque obtinet, a Macedonianu laqueo strangulatum esse.

CAPVT XXXI.

Constantius autem ex Oriente in Illyricum aduersus tyrannos exercitum ducebat. Et quae contra eos gesserit, paulo post referam. Quum autem Sirmij esset, Photini dogma in disquisitionem adduxit. Qui eloquens quidem, & ad persuadendum idoneus, ecclesiaeque Sirmiensis Antistes fuit: noua autem haeresi instituta, multos in sententiam suam pertraxerat. quam etiam in Imperatoris praesentia propalam & liberè promulgabat. Dogma eius erat, vnum esse Deum omnipotentem, qui verbo suo vniuersitatem hanc constituerit. Antefecularem vero verbi generationem & existetiam profus negabat. Ex Maria autem Christum initium sumpsisse docebat. Eo dogmate vbi que locorum diulgato, vniuersi tam in Oriente quam in Occidente episcopi, siue Nicenam sequerentur fidem, seu Arianam complecteretur sententiam, grauiter id tulerè: quod ex aequo contra omnes, nouas res inducere existimaretur. Ne ipse quidem Imperator mediocriter dissidio eo est commotus. Quapropter etiam concilium ibi coegit. Conuenere eò ex Oriente episcopi, Marcus Arethusius, Georgius Alexandrinus, quem Ariani miserant: Basilius Ancyranus, Pancratius Pelusius, & Hypatianus Heraclotes. Ex Occidente, Valens Mursorum, & pro-

Photini Sirmiacensis episcopi haeresis.

Concilium Sirmiacense propter Photini haeresim conuultum.

A pter virtutem magnus Hosius Cordubæ Hispaniæ vrbis episcopus, confessor & Nicænz Synodi particeps, qui quidem perinuitus tum Sirmij affuit. Arianorum enim dolo non dudum antea in exilium pulsus, annitentibus eis qui Sirmium conuenerant, Imperiali edicto reductus, fuerat. Spera-
uerant enim illi, si is suffragator eorum suæ per-
suasione seu vi heret, multum eum ad constituen-
dum stabiliendumque dogma eorum momenti
allaturum esse: vt qui spectata fide testis, & veluti
miraculum quoddam eius ætatis hominibus ha-
beretur. Verum vbi assentiri eis renuit, varios rur-
sum contracto iam extenuatōque grauiore ætate
corpore sustinuit cruciatus, ad eum vt ad fiducias &
verbera peruenerit. Quibus ille coactus, tribus eo-
rum formulis assensit & subscripsit. Sed enim Syno-
dus, quum Photium cum Sabellio Libyco & Pau-
lo Samosateno facere, eadēque docere manife-
stō deprehendisset, statim ei episcopalem abroga-
uit dignitatem. Quod sanè vt ritè atque ordine fa-
ctum, & tum & postea omnes complexi sunt, &
comprobatione debita dignum iudicarunt. Cæterum illi diutius ibi manētes, perinde atque prio-
res fidei formulas damnarent, tres alias promulga-
runt. Atque vnā quidem Græca lingua Marcus
Arethūsius composuit, reliquæ Latino sermone
fuerant conscriptæ: quæ simul & verbis & eorum
structura atq; compositione ab Arethūsij expo-
sitione prorsus dissidebant. Quin neque eadē quæ
priorēs formulæ, complectebantur. Græca nanq;
neque *ὁμοούσιον* consubstantialē neque *ὁμοουσίον*
æqui substantialē patri filium dicebat. Et eos qui
doceant filium principij expertem esse, aut qui
filium + dilatam Dei substantiam facerent, aut
qui etiam coniunctum, non autem subiectum pa-
tri dicerent, excommunicabat. Itidem verò & al-
tera Latina de substantia agens, *ὁμοούσιον* consubstā-
tialē iuxta & *ὁμοουσίον* æqui substantialē omni-
no dicendum esse inhibebat: vt quæ verba neq; in
scripturis sacris vsquam inuenirentur, neque + no-
titiis primis aut cognitione hominum perciperen-
tur. Constituit sanè, patrem maiorem dicendum
esse quum honore & dignitate & diuinitate, tum
ipso paternitatis nomine. Decernit etiam cū om-
nibus filium subiectū esse patri. Et principij quidē
expertem esse patrem, omnibus verò (patre excep-
to) filij generationem esse incognitā. Quam for-
mulam vt minus rectè compositam, posteaquam
multis promulgata traditāque fuerat, episcopi re-
tractare contenderunt. Et Imperator ipse id seriò,
coercionem eis & pœnam qui eam in lucem pro-
latam non reddidissent minatus, mādauit. Verum
ea quòd in multorū manus peruenerat, non prorsus
est abolita. Alteram quidam ex Latinis, ei quæ
ab Arethūsio Marco edita est + cōnexam, in præ-
sentia referam. Alteram autem quæ postea lecta
est, loco suo reponam, quum res Arimini actas cō-
memorabo. Quam Marcus dictauit, sic se habet:
Credimus in vnum Deum patrem omnipotentē,
creatorem & factorem vniuersorum: ex quo om-
nis paternitas & in cœlo & in terra nominatur. Et

in vnigenitum eius filium Dominum nostrum Ie-
sum Christum, ante omnia secula ex patre genitū,
Deum de Deo, lumen de lumine: per quem facta
sunt omnia, in cœlis & in terra, visibilia & inuisi-
bilia. Qui est verbum, & lumen verum, & vita.
Qui extremis diebus, propter nos homo factus, &
natus è virgine sancta, & crucifixus & mortuus &
sepultus est. Et resurrexit à mortuis tertia die, & re-
cepit in cœlum, & confedit ad dexterā patris:
uenturus in cōsummatione seculi, iudicare viuos
& mortuos, & reddere vnicuique secundū opera
sua. Cuius regnum interminatum in infinita secu-
la permanet. Sedit nanque in dextra patris nō so-
lum in seculo isto, sed & in futuro. Et in spiritum
sanctum, hoc est, paracletum, quem quum se Apo-
stolis post ascensionem in cœlos missurum promi-
sisset, vt eos doceret & admoneret omnia, missus
per quem etiam sanctificantur, quæ in eum sincere
credunt, animæ omnium. Eos verò qui dicunt,
ex non existentibus esse filiū, aut ex alia substā-
tia quàm ex Deo: & quòd fuerit tempus aut secu-
lum, quum non fuerit, alienos esse scit sancta
Catholica Ecclesia. Ac rursum dicimus, si quis patrē
& filium duos profiteatur deos, anathema sit. Et si
quis Deum dicens Christum antecessorē filiū
Dei administrasse patri in rerū vniuersarum crea-
tione non profiteatur, anathema sit. Si quis + in-
genitum, aut partem eius ex Maria progenitam
esse dicere audeat, anathema sit. Si quis iuxta præ-
scientiam, eum qui ex Maria genitus est, filiū esse
dicat, & non ante secula ex patre natum apud Deū
esse, & per eum facta esse omnia, anathema sit. Si
quis dilatam substātiā Dei filium facere dicat,
aut dilatationem substātiæ eius filium nominet,
anathemata sit. Si quis substātiā Dei vel dilata-
ri vel contrahi dicat, anathema sit. Si quis vel + mē-
te conceptum, vel ore + prolatum verbum dicat
filium dei, anathema sit. Si quis hominē solū dicat,
filius ex Maria prognatus, anathema sit. Si quis deū
& hominē ex Maria genitū profitens, Deū ingeni-
tū ipsum intelligat, anathema sit. Si quis illud, Ego
Deus primū, & ego + postea, & præter me non
est Deus: quod de abolitione idolorum, & eorum
qui dii nō sunt, dictum est: ad abrogationem vni-
geniti antecessorē filij Dei Iudaicè accipiat, ana-
thema sit. Si quis illud, Verbum caro factum est,
audiens, Verbum in carnem mutatum, aut conuer-
sionem subiisse, & sic carnem assumpsisse existi-
met, anathema sit. Si quis vnigenitum filium Dei
crucifixum audiens, corruptionem, vel perper-
sionem, vel mutationem, vel diminutionem, vel +
abolitionem secundum diuinitatem sustinuisse di-
cat, anathema sit. Si quis illud, Faciamus hominē,
nō patrem ad filium, sed ipsum ad se ipsum Deum
dixisse profiteatur, anathema sit. Si quis cum Ia-
cob, non filium vt hominē, sed ingentum Deū
aut partem eius colluctatam esse dicat, anathema
sit. Si quis illud, + Pluit Dominus à Domino, non
de patre & filio accipiat, sed + seipsum à seipso
pluisse dicat, anathema sit. pluit enim Dominus fi-
lius à Domino patre. Si quis audiens Dominū pa-
trem, Dominum filium, Dominum & Dominum
patrem & filium dicat, & Dominus ex Domino
dicens duos statuatur Deos, anathema sit. non enim
componimus filium patri, sed patri subiectum esse
dicimus. neque descendit in corpus absque consi-

Hosius com-
fessor.

Hosius tor-
mentu coa-
ctus, tribus
Arianorū
fidei formu-
lu subscri-
psit.
Photius, Sa-
bellius, Sa-
mosatenus,
Sirmij dam-
nati.
Sozom. lib. B
4. cap. 6.
Soz. lib. 2.
cap. 30.
Triplex fidei
formula Sirmij
ab Arianis
composita.

Prime for-
mula sum-
ma.
† πατρω-
μιον.
Secunda.

† Involuis.

† αὐτοὺς
οὐ.
Formula fi-
dei Sirmij à
Marco Arethū-
sio com-
posita.

†† Sirmiensem conuentum coactū tradunt pass. Sergij & Nigriani
consulatum: quo anno, neque ex Oriente, neque ex Occidente quisquā
Consul creatus fuerit, propter tyrannorum motus, & reipub. pertur-
bationē. Soz. lib. 2. cap. 29. 3070. lib. 4. cap. 6. Chronico tamē obserua-
tores, Coss. anno 1008, Constantiū Aug. V. Cōstantiū Gallū Cæsare.

* ἢ ἐκ τῆς
τοῦ πατρὸς
σὺνθεσ.

† ἰσθμὸς τοῦ
* προγενε-
σίης.

* μὴ τὰ τοῦ
τα.

* ἀναίρετον.

Et sic paulo
aliter referē-
tur apud So-
cratem lib. 2.
cap. 30.
† ἰσθμὸς.
* Hodie
quoque Ra-
bini Iudæo-
rum, quibus
cū mihi hæc
de re res fuit,
& Iudæi-
zantes Chri-

filius, hoc di-
ctum ita ex-
ponitur, &
expansum.

Id est

per hanc
voluntate.

** no. 11. l.*
in, vt Dei
est. Socrates.
Secundo si
de formula
Sirmij scri-
pta, quã au-
toris eius mo-
gesserit, sup-
pressam vo-
lunt.

Reperitur
omnino ver-
ba hæc: ipse
om, & ipse
idem.

Alio patris: neque pluit à seipso, sed à Domino, au-
tore patre. neque sedet à dextris à seipso: sed audit
patrem, Sede à dextris meis. Si quis patrem & filiū
& spiritum sanctum vnam personam dicat, ana-
thema sit. Si quis spiritum sanctum paraclctum
profitens, ingenitum Deum intelligat, anathema
sit. Si quis, sicuti Scriptura nos docuit, non alium
à filio dicat paraclctum: dixit enim, Et alium para-
clctum mittet vobis pater, quem ego rogabo, ana-
thema sit. Si quis spiritum partem dicat patris, +
aut filij, anathema sit. Si quis patrem & filium &
spiritum sanctum tres dicat deos, anathema sit. Si
quis * proposito Dei filium Dei vt vnam creatu-
rarum factum esse dicat, anathema sit. Si quis non
volente patre genitum filium dicat, anathema sit.
non etenim inuito patre, naturali necessitate co-
actus ille, nolēs genuit filium: verum vna cum ipsa
voluntate, & abique tempore, & absque perfec-
tione, ex se genitum ipsum exhibuit. Si quis inge-
nitum & principij expertem dicat filium, tāquam
duo ingenita & duo principio carentia dicens, &
duos deos statuens, anathema sit. caput nāque est
& principium omnium filius, caput autem Chri-
sti Deus. Ita enim ad vnum initio carens rerū om-
nium principium, per filium piē omnia referimus.
Ac denuō Christianismi certius accuratiūsque sen-
tentiam inquiretes, dicimus: Si quis Christum Ie-
sum filium Dei antefeculare administrasse patri
in rerum vniuersarum creatione non dicat, sed ex
quo Maria genitus est, tum filium & Christum vo-
catum esse, & principium * vt Deus esset cœpisse
asserat, eum anathema esse: sicuti Samofarenum
Paulum. Fidei formula aliter apud Sirmium Lati-
nè edita, & Græcè versa. Quādoquidem placitum
est, vt de fide consideraretur, omnia certō exqui-
sita & exposita sunt Sirmij in præsentia Valentis,
Vrsicij, Germinij, & reliquorum: constitit itaque
vnum esse Deum patrem omnipotentem, quem-
admodum & in vniuerso orbe annunciat. Et
vnum vnigenitum eius filium Iesum Christū, Do-
minum & Deum & Seruatorem nostrum, ex eo
ante secula genitum. Non autem duos oportere
dicere deos: siquidem & ipse Seruator dixit, Vado
ad patrem meum & patrem vestrum, & Deum
meum & Deum vestrum. Propter quod & omniū
Deus est, sicuti Apostolus quoque docuit: An Iu-
dæorum Deus tantum? non autem & gentiū? pro-
fectō gentium quoque. Si quidem vnus Deus, qui
iustificabit circumcisionē ex fide. Et reliqua qui-
dem omnia consona sunt, & nihil habent dubij.
Quoniam verō permultos mouet substantiæ ver-
bum, hoc est (vt certius intelligatur τὸ ἰσοουσιον α-
qui substantiale, siue τὸ ἰμοουσιον, consubstantiale, ne-
minem prorsus mentionem dictionum earum fa-
cere, neq; eas in Ecclesia docere oportet, propter
hanc causam & rationem, quod ille in diuinis scri-
pturis non repetiantur, & captum humanæ men-
tis & cognitionis excedant: quōdque nemo gene-
rationem filij explicare possit, quemadmodū scri-
ptum est, Generationem eius quis enarrabit? Soli
autem patri manifestum est, quomodo filium ge-
nuit: & item filio, quomodo ipse genitus sit à pa-
tre. Nemini etiam dubium est, maiorem esse pa-
trem honore, dignitatē & diuinitate, & ipso aded
nomine paterno maiorem esse: ipso etiam testifi-
cante filio, Qui me misit pater * maior me est. Il-

lud quoque catholicum esse nemo ignorat, duas
esse personas patris & filij: & patrem quidem ma-
iorem, filium autem subiectum cum omnibus que
ei pater subiecit. Et patrem principium non habe-
re, & esse inuisibilem & immortalem, & passionis
expertem: filium verō genitum ex patre, Deū de
Deo, lumē de lumine: eiusque generationem ne-
minem nosse, sicuti dictum est, nisi solum patrē.
Ipsum porrō filium Dominum & Deum nostrū,
carnem siue corpus, hoc est hominem assumpsit-
se, quemadmodum & Angelus renunciauerat, &
scripturæ omnes docent: atque in primis Aposto-
lus ipse gentium doctor, Hominem Christus ex
Maria virgine assumpsit, per quem & passus est.
Caput autem fidei totius & firmamentum est, vt
Trinitas semper seruetur, ita vt in Euangelio legi-
mus, Euntes docete omnes gentes, baptizātes eos
in nomen patris & filij & spiritus sancti. Integer
autem & perfectus est trinitatis numerus. Paracle-
tus autem spiritus sanctus per filium missus, iuxta
promissionem venit, vt Apostolos & credentes
omnes sanctificet & * designet. Hæc ea formula
est, cui vt Photinus etiam post episcopatus abro-
gationem assentiretur, & subscriberet, hominem
sunt hortati: dignitatem se ei episcopale vna cum
throno reddituros polliciti, siquidem per pœnitē-
tiam quecunque perperam docuisset, anathema te
iugularer. Ille ne audire quidem hoc sustinuit, sed
eos ad disputationem prouocauit. Et iussu Imper-
atoris die dicta in locum vnum, quicūque doctri-
na, eloquentia & honore antecellere alios videbā-
tur, conuenientibus, conditionem disputandi ac-
cepit Basilius, qui tum Ancyranam curabat eccle-
siam. Concertatio ea longius producta, & notarij
celeres vtriusque dictata exceperunt: quibus lon-
gè superior fuisse exillimatus est Basilius. Porrō
Photinus ad exilium est damnatus. In quo ille de-
gens, opinionē suam Græcè & Latinè (multa enim
ei in vtroque sermone erat gratia) scriptis manda-
uit. Quod verō in eis maximè elaborabat, illud e-
rat, quōd prærer opinionem suam, alias aliorū om-
nes nihil esse, parum decorē probare est conatus.
Photini quidem, eiusque sententiæ res, ad hunc se
habuere modum.

D * Verbum
hoc est tempo-
rales sub-
missionis &
exinanitio-
nis, iuxta il-
lud: *Μη υι-
σι εμοι, &
inferiorem se
cristi paulif-
per angeli,
Psal. 8.
F. 1. 2.*

E * *Αναδίσκ.*
Ναμ qui
spiritū Chri-
sti non ha-
bet, non est
eius. Rom. 8
Heretica in
peritacia in
Photino.
Disputatio
Photini cū
Basilio An-
cyrano.
Et hic dispu-
tationi mul-
tos adhibuit.
se Constanti-
us Sena-
torius viros,
dicat. Socras
lib. 2.
cap. 30.
Photinus
oculat.

CAPVT XXXII.

Imperator autem aduersus tyrannos
exercitum duxit, & conditionibus
pactisque certis bellum cum Brita-
nionē decldit, militibus illius vt an-
mos mutarent, & se vnum Impera-
torem acclamationibus renuncia-
rent, persuasis. Nam insidiis eis cognitis, Britanio
ad pedes Imperatoris supplicis habitu miserabili-
ter est prouolutus. Et Constantius ei Imperij insi-
gnia purpuram & coronam detraxit, quietūque
& priuatum esse iussit: Seni magis conuenire di-
cens, vt in ocio viueret, quā nomen tumultuum
plenum obtineret. Sumptus autem ex publicis ve-
ctigalibus ei, vt seni, ad Prusam circa Olympū am-
plos attribuit: vbi ille degens, postea ad Imperato-
rem scripsit, gratiasque ei egit, qui se tantis & tam
multis curis & erumnis, quæ in Imperio essent, li-
berasset. Rebus de Britanione prosperè confectis.
maximam copiarum suarum, quas secū habebat,

Britanio à
Constantio
in gratiam
receptus.

Imperij co-
rarum & e-
rumarū ne-
men est.

A partem, in Italiam aduersus Magnērium misit. Patrualem autem fratrem suum Gallum, Constantij (frater autem hic Constantini magni patris fuerat) filium, in Orientem & Syriam ire iussit, ut prouinciis isthic aduersus Persarum excursiones præsidio esset: eundemque cum nominis sui adiectione Cæsarem fecit, Cæsarem Constantium renuncians. Quo sanè tempore, illo Antiochiâ proficiscente, rursum crucis signum in cælo ad Hierosolyma apparuit, solem radiis suis præcellens, arcum quem irim uocant ingenti ad instar coronæ circumfusum, hora diei tertia, Pentecostes feriis ineuntibus: Cyrillo tum Hierosolymis post Maximum res Ecclesiasticas gubernante. Cæterum crucis illa lux sparsim non distuebatur, quod in cometa fieri solet: sed multo magnoque fulgore densa & perspicua consistebat. Occupauerat autem cælo incumbens circiter quindecim stadia. Longitudo eius, quantum colligere licuit, à Caluatiæ monte ad eum qui dicitur Oliueti pertingebat: latitudo autem, quæ longitudini ei proportione conueniret. Ad miraculum timor etiam, in re tam infelita & inexpectata, omnibus incelsit. Itaque omnes cum cõiugibus & liberis ad templum maius Deû laudibus terentes, relicto à quoque quod tum forte faceret, opere confugerunt. Et ea res in terras omnes promulgata, homines consternauit, quod eam ex prouinciis cunctis, qui peregrè precationis ergò Hierosolyma uenerant, ubique uulgarēt. Multos sanè & ex Iudæis, & ex Græcis, ad Christianismum perduxit. Factus etiam de ea certior est Imperator, familiarium suorum & ipsius Cyrilli literis. Et diuinitus ea quasi prodigium exhibita esse dicebatur à peritis, ut quæ antiquitùs in sacris expressa esset literis. Splendidum hoc & uenerandum spectaculum, ipsi quoque exercitui nõ fuit inuisum. Apparuit namque^a signum id, quum Imperator ad Occidentem Britanionem & Magnentium tyrannos deuinceret: ubi exercitus uario labore fatigatus, miraculo tanto uiso, immensa eius luce afflatus & iustratus est. Nam Magnentius ueteri Roma capta, grauiter ibi sæuebat, & multos ex Senatu atque ipsa etiam plebe crudeliter necabat. Vbi autem Constantij exercitum adesse cognouit, cedens istinc, Galliam per Alpes Iulias petiit. Ita enim perangustus transitus dicitur, altissimis ex utraque parte montibus in locum unum, ut propè complicentur, coeuntibus, angustis quæ in Thermopylis sunt perquam similes. Et Alpes quidem Iulix Gallias ab Italia diuidunt. Quæ uerò uocantur^d Susacenses Alpes, inter Daciam & Thraciam sunt. Porro ubi aliquoties acies inter se concurrere, & nunc hi nunc illi prælio superiores fuere, postremò uictus Magnentius ad Mursam Gallix castellum profugit. Quo loco copias suas casu eo percussas animare, & ad fortitudinem atque fiduciam excitare conatus est.^c Quum autem & ipsæ militari more acclamatione sua illi ut Imperatori fausta ominari deberent, uel inuitæ pro^f Magnentio Constantiû Augustum promul-

Constantinus Gallus Cæsar in Oriente.

Gallus crucem uoluntate sua medio die in cælo Hierosolyma cernit.

Hierosolymitanæ precationis ergò proficilio.

a Signum hoc crucis uident Constantij exercitus in Occidente apparuit. Magnentij tyrannus occidit. b Alpes Iulie. c Augustia Thermopylarum. Supra cap. 13. uel facta mentio in his Susacis. d Alpes Susacenses. Prælio istius uires Romana serè consumptæ sunt. Bellatorum enim quatuor milia periere. Oro. Eutrop. † Ad Mursum, Egnat.

Britanionem magistrum militum in Pannonia ad Mursam milites Imperatorem renunciauerant, grandæuum iam, & omnibus charum uirum: quippe probum, & prorsorum morum, iuicundeque ciuilitatis: sed omnium liberalium artium expertem, aded ut ne primarium quidem litterarum elementa, nisi in extremis aetate, addidisset. Eutrop.

garunt. Vnde ille imperium sibi nõ esse à Deo delatum intellexit: & castello eo derelicto, ulterius est profectus. Verum quum eum Constantij exercitus magna celeritate persequeretur, solus profugiens in urbem Lugdunensem peruenit. Atque ibi fratrem Desiderium, per beneuolentiæ causam scilicet, ut eum hostium manibus & iniuriis eriperet, deinde matrem, postea etiam si quis ex propinquis suis alius adesset, iugulauit. Et tandem in gladium sibi ipsi intentatum incumbens, dorso etiam ipso perfollo, uitam finit, quum non totos quatuor annos tyrannide potitus esset. Paulo deinde post, qui ei alter erat frater, & Decennius Cæsar ab ipso dictus, laqueo etiam seipsum interemit. Sedenim ne sic quidē respublica, pacata fuere. Statim tyrannus enim alius, nomine Sylanus, apud Occidentales Gallos extitit: quem non ita diu res turbatæ, Cõstatiij duces interemere. Enim uerò Iudæi quoque Diocæsare Romanis rebellantes, & seruitutis iugum excutiētes arma sumpsere, & Palæstinâ uicinasque in circuitu regiones percurrentes vastarunt. Contra quos ex Antiochia, ubi agebat, profectus est Constantius Gallus, eisque superatis tropæum ingens statuit, & urbem eorum ex ipsis fundamentis diruit. Sedenim rebus feliciter gestis, fortunam blandientem prosperitatemque eam non bene tulit: nam & ipse ad res nouas aspirare, & tyrannidē meditari cœpit. Sed breui conatus eius manifestò comperit Constantius. Siquidem ille per effrenem audaciam Orientis præfectum Domitianum, & quæstorem Montium suapte potestate necauit, cædis eius causa Imperatori non significata. Quæ res aliaque insuper ad eam accedentes, effecere, ut Imperator eum, ut sibi iniuriam, sublatum uellet. Et ira incitatus, ad se eum euocauit. Atque ille in deteriore partem eam uocationem fieri suspicatus, sibi que propterea metuens, etiam inuitus profectus est, uxore sua Constantia, quæ pro eo precaretur, præmissa. Ea in itinere mortua est. In comitatu Galli Theophilus etiam Indus fuit, de quo supra diximus. Nam is medium se inter Gallum & Constantium gerebat, coniunctionem eorum & concordiam cõfirmans, quum Cæsar Gallus designaretur, & pacta fierent. At Gallus, adempta ei primò purpura, circa Phlanonem insulam in Occidentalibus partibus, ex insidiis Eusebij eunuchi & trucidatus est. Quod quidem ita tū fieri iussit Constantius: postea autē eum facti penituit. Breui post fratrem eius Iulianum ex Ionia accitum, quod Imperij grauitatem secum perpenderet, Cæsarem creauit: & aduersus barbaros in Galliam misit, qui res ibi turbulenta pacaret & constitueret. Sed de Iuliani rebus in historia sequenti accuratius omnia exponemus.

f Magnentius charissimus sibi quosque primum, deinde etiam se ipsum uocat. Sylanus tyranus interemissus. g Decennius frater Magnentij occidit. Alij Decennium uocant. Iudæi Diocæsarea uel belantæ à Gallo coersiti.

Gallus res nouas molitur.

† Magnam Socras. & Sozom. Est hoc crimen Iulianus.

** Eutrop. 9. ad uentum uictor. Socras. lib. 2. cap. 34. Plin. inst. l. y. rici descriptione meminit utriusque Flaminia, & Abhystij insula libro 3. cap. 21. † Galli cæder. Iulianus Cæsar dicitur. Iulianus in Gallia missus. Constantinus Roma triumphat.*

CAPVT XXXIII.

Constantius cura & periculo tyrannorum liberatus, uenit Romam: ubi de tyrannis triumphum sibi agendum esse dixit. Eodem tempore ad concordiam dogmatibus Orientales simul & Occidentales episcopos, sicuti putabat, adducturus, Synodum cogi in Italia præcepit. Iulius tū viginti quinque annis Romana ecclesia administrata, decessit, prouin-

*Liberius in A
lij Roma sue
cessor.
Iuueni rursus
fraudolentia aduersus
Athanasium
& orthodoxos
consilia.*

*Conciliabulum 30. Ari
anum episcopo
Athanasio ad
uersus Athanasium
congregatum.*

*Constantino
per manum
Athanasij
condemnationem
inter Orientales
& Occidentales
ratione
fidei concilia
re conuocatis.*

Synodus Mediolanensis,

*Orientales
per damnationem
Athanasij
Nicæna de
creta suppressa
volant.*

*Lucifer Sar
dinia in sola
metropolitana
dicitur
apud Theod.
lib. 2. cap. 15
ubi ista fuisse
referuntur.
Dei orthodoxi
pauci
sententiam.
Mediolani
nobis agitur.
Hilarius P
ctauensis
quidam alij
catholici in*

A provinciamque eius Liberius sortitus est. Tū verò opportunitatem sibi oblatam esse existimantes, qui profersionem fidei Nicænam abrogauerant, calumnias rursus contexerunt, ut *in hunc* consubstantialis professores, quos antea ut sententia alterius sectatores exautorauerant, ecclesiis prorsus exigerent. Constante namque adhuc superstitite, non ausi fuerant fraudulenta temeritate imperia inter se committere. Quippe bellum fratri Constans denunciauerat, nisi Athanasium, sicuti dictum est, reciperet. Potissimum verò Athanasium illi expellere studio omni contendebant: qui sanè etiam Constante nondum cæso, Constantio autem propter illum, Athanasium se complecti assimulante, (tantum illorum erat odium) conuiescere non potuerunt. Sedenim triginta ex maligna eorum multitudine Antiochiæ congregatis, Narcisso videlicet Cilice, Theodoro Thrace, Eugenio Nicæno, Patrophilo Scythopolitano, Menophanto Ephesio, atque aliis, reditum Athanasij illi tanquam illegitimum culpabant: & omnibus vbique episcopis scribebant, ne cum illo cõmunicarent, nève ad illum scriberent: sed Georgium honore prosequerentur, quem ipsi episcopum constituerant. Athanasius autem nihil prorsus hæc curabat. Id ita factum, donec Constantius tyrannis sublatis, vnus ipse Orientis simul & Occidentis imperio esse potitus. Et Constantius quum in Occidente esset, cum episcopis *ἑσπερίσιν* consubstantialis fidei assentientibus se coniunctum esse, & cum eis sibi conuenire simulauit: & fortasse in partibus eorum esse omnino constituit. Arte certè vsus est, quum vim nullam eis primùm adhiberet, sed tantum persuaderet, ut eandem contra Athanasium, quam Orientales episcopi tulissent, ipsi etiam sententiam ferrent. Sic etenim quodammodo putauit, si omnium Orientalium iuxta & Occidentalium calculis Athanasius damnaretur, facillimum sibi fore, ut religionem pro arbitrio suo cõstitueret atque ordinaret. Itaque in Italia Mediolani conuentus coactus est. Et ex Oriente quidem pauci admodum ibi præstò fuerunt. Itineris enim magnitudo, & morbus, & ætas grandior, multorum impediit aduentum. Occidentales autem plures quàm trecenti conuenere. Enimuerò Orientalium consilium fuit, ut Athanasius damnaretur, eique Alexandrina vrbe interdiceretur. Et reliqua Synodus siue errore aut metu, seu etiam ignorantia pedibus in eam ibat. Soli verò ex omnibus Dionysius Albæ, quæ vna ex metropolitans in Italia vrbs est, & Eusebius Vercellarum Liguria, & Paulinus Treuitorum in Gallia, episcopi, & præterea Rhodanus & Lucifer, dolo deprehenso, Orientales euertendi Nicæni dogmatis gratia condemnationem Athanasij vrgerent, assurgentes, vociferati sunt: Fraude Christianismum circumueniri, neque verbis eiusmodi de Athanasio agi: sed insidias decretis ritè atque ordine de Deo olim factis, Imperatorem & Arianos tendere. Hæc vbi dicta, conuentus rebus infectis solutus est. Qui autem liberius sententiam dixerant, condemnati, solum exilij causa vertunt. Inter quos Hilarius etiam Pictauiensium episcopus fuit. Porrò verum fuisse, quòd sub obtentu nominis Athanasij aduersum fidem Nicænam Mediolanensis Synodus sit congregata, ea quæ

sequuntur confirmabunt. Nam quæ paulo post eodem tempore & Arimini in Italia, & Seleuciæ in Isauria, acta sunt concilia, res nouas contra Nicænas constitutiones molita sunt: quemadmodum mox declarabimus. Imperator Stomachabundus vniuersale concilium cogere, & episcopos Orientales omnes in Occidentem pertrahere volebat, omnem mouens funem, si quo modo facere posset, ut ad concordiam omnes adduceret. At vbi re deliberata, difficile id visum est, quod ei itineris longinquitas obstaret, vnã quidem, sed duobus in locis congregandam esse Synodum stuit. Et Occidentales Arimini, Orientales verò Nicomedix conuenire, literis suis iussit. Imperator sanè quidem hoc sic concordiam omnium spectans iustituit: sed consilium eius aliter celsit. vtrinque enim dissensio inter eos intercessit. Neque enim Arimini qui conuenerant, concordēs erant: maius autem inter eos qui Nicomedix quidem per terræ motum coire impediti, Seleuciæ vero deinde congregati fuerant, dissidium est ortum. Cæterum quæ vtrouique sint acta, historia ipsa deinceps ostendet. In præsentia autem, quæ Athanasio per omne Constantij Imperium acciderint, breuiter referemus, ut ordine suo nobis procedat oratio.

C A P I T U L U M XXXIIII.

Lle siquidem auditis quæ aduersus eum in Imperatoria aula factæ fuerant comminationibus, ad tempus profugit. Deinde quinque qui sub eo erant episcopis delectis, in quibus Serapion etiã & Thmuzus, vir Dei in primis amans, atque in dicendo & scribendo grauis, fuit, ad Imperatorem in Occidente degentem eos misit, tribus ex ecclesia sua presbyteris additis: qui, si id Imperator iussisset, aduersariorum calumnias confutarent. Dum illi proficiscuntur, Imperatoris interea literæ, quibus ad eum euocabatur, afferuntur. Itaque ipse cum suis in graui erat cura & sollicitudine. Neque enim tutum satis esse putabat, dicto Imperatoris audiètem esse, qui in professione fidei hallucinaretur. Neque vero illi morem non getere, periculo carebat. Mansit sanè. Et qui literas attulerat, vacuus ad Imperatorè rediit. Porro æstate ineunte, alter venit, cum quodam Alexandrinæ vrbs illustri ciue: atque is Athanasium vrbe expellere, & clerum malè accipere incæpit. Sedenim quum plebs rebellans vim pararet, & ipse nihil efficeret, retrocessit. Postea in tempesta nocte ordinum ibi militarium dux, & qui ab Imperatore missus fuerat, atque hæc curabat, Hilarius, vbi Athanasium in ecclesia occultari intellexit, quæ Theonæ dicitur, cum delecta Aegyptiorum fortique manu ei institit: & postibus effractis in templum quidem irruit, sed Athanasium quæsitum non comprehendit. Diuinitus enim ei irruptionis huiusmodi cõsilio manifestato, paulo antè inde exiuerat. Milites autè tardi ad comprehendendum eum venerant. Dicitur sanè hic vir multa & diuersa diuino iudicio euasisse pericula. Quod namque Deo esset perquam charus, quæ futura erant, itidem ut præsentia, per gratiam

exiliu agitur.

*Constantino
Ecclesiastica
cõcordia gratia
Occidentales
Arimini, Orientales
Seleucia in Isauria
conuentu
eodem tempore
agere iubet.
Consilium
suis frustra
fuit.*

*Res & etiam
Athanasij sub
Constantio. So
zom. habet
Thebau lib.
4. cap. 9. &
10.*

*Athanasij
è manibus
militum ena
dit.*

*Sapienter
Athanasius
diuinitus per
ricula profusa
effugit.*

A Dei prouidebat. Multa certè admiranda futuro-
rum cognitionem viro ei contestantur. Primum
namque Constante adhuc viuento, & Constantio
insidias ei struente, quum fuga sibi consulisset,
apud notum quendam hominem in subterraneo
& caliginoso specu, aquæ olim cisterna, latuit, ne-
mine præter ancillam conscio: quæ quòd fidelis
esse videretur, ad vsus necessarios ei inferuebat.
Postquam autem in hoc magno studio aduersarij
incubère, vt virum viuum caperent: & ancilla ea,
pecunia ab illis corrupta, mercede eum proditura
erat: præueniens Deus, insidias ei indicauit. Ita ipse
aliò concessit, at illa, vt quæ contra heros suos fal-
sa dixisset, plagas reportauit. Grauis siquidem
eis constituta fuerat pœna, qui Athanasium celare
comperti fuissent, vt qui contra Imperatoria ius-
sa niterentur, & rectam reipub. administrationem
rollerent. Multi sanè eo nomine res duras sunt ex-
perti. Per simile quiddam alio quoque ei tempore
euenit. Eandem namque ob causam in Aegyptum
profugiens, aduerso nauigabat Nilo. Quum au-
tem fuga eius indicata, quidam eum persequen-
tur, cœlitus id cognouit, & nautas atque vectores
Alexandriam redire secundo flumine iussit: & in
descensu persequutoribus suis præteritis, populi
deinde turbæ in vrbe frequentissima mixtus, la-
tuit, incolumisque permansit. Quapropter non
solùm Ariani, sed & Græci atque gentiles eum vt
magum & præstigiatorum, tales ob res criminati
sunt. Aliquando namque urbem eo ingrediente,
cornix in aere volans crocitabat: & Græcorum
quæ illic stabat turba, scommate eum veluti im-
postorem persequens, quid nam cornix diceret,
interrogauit. Et ille perquam vrbane & suaviter
ridens: Cras, inquit. Portendit namque, crastinum
diem vobis non benè cessurum. Mandatum enim
ab Imperatore veniens, festum diem vestrum in-
hibebit, & magnificentia vestra iniucunda vo-
bis erit. Porrò id Athanasij dictum exitum suum
habuit. Ab imperatore enim literæ venere, quibus
magistratus iuebantur, de cætero Græcos pro-
hibere, ne ad templa accederent, & more super-
stitionis suæ dies festos peragerent. Et celebritas
ea quæ iam aderat, & ab illis plurimi fiebat, venerationeque maxima colebatur, tum soluta est, ne-
que postea peracta. Declarare hæc satis possunt, di-
uinum eum virum, & prophetici doni non exper-
tem fuisse. Ipso autem, vt dictum est, profugo, cle-
rus eius ecclesias tenuit: donec adueniens dux cū
armatis, Georgium expectantibus eas tradidit, &
ipse postea Georgius adueniēs occupauit. Is quòd
non apparatu aut more episcopi administrationem
suam institueret, terribilem se exhibuit. In
Athanasij autem laudatores ferus admodum
fuit: ac viros simul & mulieres arripiens, tan-
quam sæuus tyrannus, in vincula coniecit. Quam-
obrem publicum populi odium in se concitauit.
Petiisset certè quidem, nisi periculo vitato ad Im-
peratorem procurrisset. Ibi tum sectatores Atha-
nasij ecclesiis præfuere, quamuis ad breue tem-
pus. Præfectus namque Aegypti illis eiectis, eas
factioni Georgij restituit. Nec longè pòst & ipse
rediit, terribilior quidem quàm antea, non minus
autem omnibus inuisus: quippe qui Imperato-
rem ad iram contra eos commouisset. Infidelis
verò, & fastu plenus à plerisque increpitus est: & ab

*Idem in spe-
cu latuit
sex, vt qui-
dam scriuūt,
annu.
Ancilla in-
fida perfida
mercedem re-
cipit.*

*In Nilo ma-
nigans, per-
sequutionem
inimicorum
eludit.*

*Athanasij
ab Ariano
& Græci
Magia infi-
mulatus.
Abolitione
idolomania
Alexandria
in Græcia
prædixit.
Eiusdem sti-
ti dictum.*

*Georgij A-
riani episcopi
Alexandria
in Catholi-
cos crudeli-
tati.*

*Plebs fidem
monachorū
orthodoxorū
est emulata.*

Aegyptiis monachis maximè, quos hominū mul-
tudo in primis, quum quòd vera dicere existima-
ti sunt, tum quòd philosophicè planè virtutem &
pietatem exercere perseverarunt, sequebatur. Res
Athanasij, sicuti sub Constantio vario euentu fue-
re, breuiter & ordine exposita, sic se habuere.

CAPIT XXXV.

Imperator verò priusquam Romam
iret, & solitum ob victoriam trium-
phum ageret, accito Liberio Roma-
norum episcopo, Iulij successore,
persuadere ei conatus est, vt in sentē-
tiam quos secum habebat episcopo-
rum iret: quorum vnus Eudoxius erat. Quod vbi
ille ei resistens se facturum negauit, ad exilium est
damnatus. Beroëa autem Thraciæ, quòd deporta-
retur, designata fuerat. Sed & alia condemnatio-
nis eius causa fuisse dicta est: videlicet quòd renun-
ciare Athanasij communioni noluerit, eundem-
que apud Imperatorem defenderit, qui Athana-
sium accusabat, quòd & ecclesias iniuria affecis-
set, & causa necis duobus fratribus suis fuisset.
Idem comprobanda esse quæ Tyri aduersus Atha-
nassium, per inuidiam alienæ sententiæ sectato-
rum acta constitutaque fuerant, dicebat. At Li-
berius pœnitentiæ libellum Vrsicij & Valentis
Iulio decessori suo oblatus, Imperatori exhibuit:
in quo falsa esse & eumentita, quæ apud Marce-
ton acta erant, significantes, noxæ gratiam pe-
tierunt. Rogauit insuper, ne ita indicta causa
Athanasium damnaret, néve quæ perperam decre-
ta & manifestæ calumniæ essent, comprobaret.
De fratribus autem ne prorsus episcopali manu
vindictam iniuriam vellet, dixit: quam manum
Deus non ad eiusmodi facta, sed ad sanctificatio-
nem & omne aliud bonum opus constituerit.
Sedenim Constantius nihil omnino illum de sen-
tentia sua decedentem videns, biduò ad delibe-
randum ei permissio, nisi animum mutaret, in
Thraciam deportari iussit. Atque ibi Liberius
Mibi verò, inquit, dudum hæc deliberata atque cō-
stituta sunt, & paratus ad eò sum in exilium ire.
Porrò quum iam abduceretur, Constantius ei
quingentos aureos misit. quos ille reiecit, & ei
qui illos attulerat, Imperatori renunciare iussit:
Non indigere se eis: daret eos quos secum in au-
la haberet adulatoribus, & ad simulandum dissi-
mulandumque compositis hominibus, quorum
insatiabilis cupiditatis inopia animis eorum sem-
per insidens, eosque excrucians, nunquam expleri
posset. Mibi namque Christus, inquit, patri æqua-
lis, largitor semper alimentorum atque concilia-
tor, & promus condus bonorum omnium, erit.
Hæ Liberio causæ, vt in Thracia exularet, exti-
tere. Felix autem Romanæ ecclesiæ diaconus, ad-
ministrationem eius sortitus est. Qui Nicænā qui-
dem fidei professionem retinebat, & in religione
reprehensione carebat: vnum tamen illud vicio ei
vertebatur, quòd priusquam episcopus creatus es-
set, cum diuersæ opinionis studiosis communica-
re sustineret. Vbi verò Constantius Romam ve-
nit, populi & nobilitatis illustriores sœminæ, pro
Liberio deprecates, vt illū restitueret, ei institere.

*Liberio ex-
ulare iubetur.*

*Causa exilij
eius.*

*Colloquium
Constantij &
Liberij.*

*Ne per epi-
scoporū ma-
nus inimici-
tas excrucie-
ri aut vindi-
cari, Impera-
tor. Eccle-
siasticorum
tamque ho-
minum ma-
nus sanctifi-
catione ope-
rari debent.
Theodor. lib.
2. cap. 16. Li-
berio exula-
turus donum
quingentorū
aureorū à Cō-
stantio sibi
missum iubi-
cit.
Felix Roma-
Liberio sub-
stituitur.*

*Romani re-
stitui sibi Li-*

berius à Cō
fatio petiit.

A Et Imperator cum episcopis suis re communicata redditurum se eis hominem pollicitus est, si in eadem cum episcopis suis concederet sententiam.

CAPUT XXXVI.

Er idem tempus, quem supra diximus, Aetius Syrus manifestè & liberè suam de Deo opinionem diuulgabat. Diaconus tum adhuc erat, sicuti à Leontio Antiochiæ episcopo castrato illo creatus fuerat. Opinabatur autem itidem vt Arius, cōditū, & ex nō existentibus, atque inæqualè patri filiū esse. At quod ingēti contētiōne acriusque de Deo disserere auderet, variisq; vteretur ratiocinationibus, factionis suæ popularib. diuersus esse, atque ab eis disfidere visus est. Quam ob causam ecclesia eorū pulsus, arte quadam per dissimulationem eos vitabat, cōmunionēque eorū detestabatur, veluti qui se Ario post periurium cōiunxissent, quum ille pœnitentia ductus, Constantino Imperatori consentanea se cum Nicēna fide sentire adiurauit. Sed de his satis. Quum Imperator adhuc in Occidente esset, nuncios venēre, Leontium Antiochenum episcopum diem suum obiisse. Et Eudoxius Germaniciæ antistes, qui in Imperatoris comitatu erat, per cubicularios eunuchos vacantem eam sedem ambit & vendicat. Afsimulans enim locum eum consolatione & custodia indigere, vt sibi in Syriam ire liceret, ab Imperatore petiit. Quod vbi ei est permissum, ingenti celeritate eò venit: ac throno recepto, repente perinde atque ex se ipso ortus episcopus Antiochiæ extitit, re cum celebrioribus Syriæ episcopis, vtpote cum Marco Arethufio, Georgio Laodicensi, qui eandem sententiam sequebantur, atque aliis ad quos more quodam patrio electio pertinebat, non communicata. Dicitum etiam est, de voluntate Imperatoris, & eorum qui in aula + rerum potiebantur, id factum esse: qui vnà cum Eudoxio Aetij sentētiā sequebantur, inæqualem patri filium esse docentis. Postquam verò Antiochiam ita obtinuit, ampliorēque adeptus est potestatem, propalā iam Aetij opinionem propugnabat, & adiuuare illum maximè conabatur. Et contendebat ille quidem episcoporum cogere concilium, atque illi diaconatus honorem restituere: sed id efficere minimè potuit, quod apud omnes Eudoxij dignitas & studium post Aetij odium esset. Congregauit tamen tum consentientium ei episcoporum conuentum Antiochiæ: in quibus erant, Acacius Cæsareæ Palæstinæ Eusebij successor, & Vranus Tyri episcopus: qui vnà cū æquisubstāiali & cōsubstāiale reuictebat, sub obrētu Occidentaliū episcoporū autoritatis, qui hoc sic Sirmij statuerint. Admirād' nāque ille Hosij, atq; vnà cū eo qui ibi conuenerāt, quum propter contentiōnem qua aduersus Vrsicium, Valentem, & Germinum vsi fuerant, vim multam, vt diximus, passi fuissent, vt neque cōsubstāntialis neque æquisubstāntialis filius diceretur, concesserant, tanquam ea verba tam expressè in diuinis scriptis non apparerent: prętereāque supra humanæ mentis captum esset, de essentia Dei subtiliter nimium & anxie inquirere. Et quod eorum visum esset, cœptis suis. Hosij literas multum

allaturas esse momenti, epistolam tum Hosij aliorūque Occidentalium nomine, Sirmio ad Orientales dederant, ingentes Vrsicio, Valenti & Germanio agentes gratias: & quod Occidentales rectè tandem sentirent, eius beneficij causam illis affertibentes. Sedenim Eudoxio ita res nouante, multi Antiochia qui rectum dogma defendebant, & ei aduersabantur, ab illo pulsi, Georgium Laodicensem adiere, eique quæ Antiochiæ agerentur exposuere. Atque ab eo literis acceptis, Ancyram Galatiæ sunt profecti. Basilius enim, qui ibi post Marcellum episcopatum gerebat: plures ex vicinis episcopis ad se dedicandæ quam recens construxerat ecclesiæ gratia conuocauerat. Ibi illi per querelam re omni exposira, literas reddidere, hisce verbis conscriptas. Reuerendissimis dominis, Macedonio, Basilio, Cecropio, Eugenio, Georgius in Domino salutem. Aetij naufragium penè omnem occupauit Antiochiam. Quos enim vos ignominia notastis, execrandi Arij discipulos, eos omnes Eudoxius receptos in clericorum ordinem cooptat, & Aetium hæreticum maximo honore profequitur. Subuenite igitur tantæ vrbi, ne in illius naufragium orbis totus pertrahatur. Et concilio eorum coacto, quicumque adesse possunt, ab reliquis episcopis subscriptione decretorum vestrorum accepta, postulate: vt quum Aetium Eudoxius ex Antiochia eiiciat, tum sectatores eius ex sacro clericorum albo tollat. Aut certè si perrexerit cum Aetio inæqualem dicere, atque eos qui hoc dicere audent, illis qui id non faciunt, honore præferre, sicuti modò dixi, Antiochia vobis perierit. Hæc Georgius. At qui Ancyræ congregati erant, quum compertum haberent, eo quod sibi ipsi Antiochenæ sedis dignitatem arrogasset, Eudoxium res nouas inceptare, Imperatori statim rem eam significarunt, eundemque obsecrarunt, vt ope sua interposita videret, ne ea quæ Sardicæ, Sirmij, & in aliis conuentibus constituta essent, conuellerentur: in quibus omnibus filium patri substantia æqualem esse decretum sit. Legationem etiam ad Imperatorem misere, ipsum Basilius Ancyranum, Eustathium Sebastiensem, Eleusium Cyzicenum, & Leontium ex Imperialibus cubiculariis presbyterum. Hi vbi ad Constantinum venere, presbyterum quendam Antiochenum Asphalium, qui Aetij studiosus maximè quascunque voluisset res ex sententia confecerat, compererūt iam iam cum literis Imperatoriis abiturum esse. Imperator autem Ancyranorum oratorum postularis cognitis, epistolam quam Asphalium profecturus secum laurus fuerat, retractauit, aliòque scripto Eudoxium condemnauit. Cuius scripti hæc fuerē verba. Victor Constantius Maximus Augustus, sanctæ ecclesiæ Antiochenæ. Eudoxius non à nobis ad vos missus venit: ne quis hoc putet. Longè alia nobis mēs est, quam vt eiusmodi hominibus faueamus. Quod si quum alia, tum hoc sic astute mentiuntur, satis manifesti sunt, erga Deum eos arrogantes & versutos esse. A quibus enim rebus illi se libenter abstinere qui potentiam aucupantes, vrbes ingressi, ex vna in aliam transiliunt: & perinde atque coloni quidam solum subinde mutantes, angulos omnes rerū ampliorū cupiditate curiosè perscrutantur, circulatores meri & fraudatores, quos ne nominare

D Ariani, Hosij & aliorū catholicorum nomine ementitas literas Sirmio ad Orientales dederunt. Orthodoxi episcopi Antiochia ab Eudoxio pulsati. Prohis Georgio Laodicēsis ad conuentum episcoporum Ancyra scribit.

Sarrū clericorū album.

Legatio ab eo conuentu ad Imperatorem ea de re missitur. Ariani in res suas in aula confecerunt: sed hæc à Constantio retractantur.

Constantij ad Antiochenos litera contra Eudoxium. * vsq; ad 1000. Describitur ambitiosi & rerum nouarum studiosi episcopi.

Aetij heresi.

Id est ab Arianis reuictebat.

Eudoxius Germaniciæ antistes, qui in Imperatoris comitatu erat, per cubicularios eunuchos vacantem eam sedem ambit & vendicat.

Eunuchorū precipuè. Eudoxius Aetianum.

Id est popularis scilicet sua conciliabulum Antiochiæ cogit. Vranus Tyrius innotuit simul & inuoluptatioris, Sirmienfis Synodi præsentia.

A quidem fas sit. Officinæ prauæ & impiæ prorsus factionem eos esse, vos quoque intelligitis. Et satis ex verbis suis autorem ipsum, sectatorisque hæresis huius cognoscitis. Quorum hoc vnū est studium, vt populum deprauent. At versuti isti, & ad omnem audaciam prôpti, temerè iam apud quosdam vulgare non dubitarunt, nos electione quam sibi ipsis subornarunt, lætari. Quæ quidem ita ab eis dicatur, qui talia in vulgus efferre consueverunt, prorsus verò facta non sunt. Atque ipsi mihi in animum reuocate doctrinam illam primam, quum de fidei sententia deliberantes inquisiimus, in qua Saluator noster & filius Dei substantia patri æqualis declaratus est. Verùm boni isti viri, qui facile quæcunque eis in mentem venire, de Deo dicunt, eò processere impietatis, vt etiam alia quædam quàm res ferat arbitrentur, aliósque ea docere contendant. Atque ea in capita ipsorum redundatura esse, valde persuasum habemus. Sed nunc satis erit, à Synodis eos & conuentibus arce-re. Nam ferè eò productus scribendo fueram, vt in præsentia dicerem, quæ illi breui passuri sunt, nisi à rabie ista discesserint. Isti verò (quid enim non inferant mali?) improbissimos quosque perinde atque mandatum haberent, aggregantes: hos inquam hæresim antesignanos in cleri album referunt, ordinem venerandum tam turpiter dehonestantes, non aliter atque eis concessum sit * agere & ferre omnia. Enimverò quis + mortalium omnium istos perferat? qui vrbes quidem impietate implent, exilium autè piaculis obtegunt? Vnū illud studio habentes, vt omnibus bonis perpetuò sint infesti. Faceffat importuna factio, & sanctis insidare thronis desinat. Nunc tempus est, vt veritatis alumni in lucem prodeant, quique * medij tales hominum mores fugientes dudum metu sese continere. Istorum namque sapièter instituta consilia in medium producta iam apparent. Sed nihil non quod aggressus fuerit perficiet, qui hoste ab impietate eximet. + Bonorum virorum tue rit, maiorum fide viuere, eamque vnam, vt dictum est, asserere, neque vltèrius quidquam anxie nimis & curiose inuestigare. **Q**uin & illos admonuerim, vt aliquando tandem ex barathro prorumpentes, animis mutatis, ad sententiam istam accedant, quã diuina præditi sapientia de Deo ritè atque ordine episcopi tulere. Tantum scilicet paruo momento periculum fuit, vt inæqualitatem asserentium opinio obtineret, nisi Imperator ipse episcoporum opera & diligentia intercessisset.

CAPVT XXXVII.

B Reui deinde quum Roma in Sirmiū Constantius rediisset, Occidentalibus episcopis precantibus, Liberius ex Bertœa reductus est. Atque ibi in præsentia eorum quos diximus, aliorumque plurimorum Orientalium episcoporum, Imperator suadere Liberio, vt filium non esse patri consubstantialem opinaretur, tentauit. Egit id quoque Basilius, & qui cum eo erant: eamque rem illi Imperatori, apud quem in magno erât precio, suggessere. Et afferentes, quæ vel de Paulo Samosateno, vel de Photino apud Sirmium constituta fuerant omnia: & præterea formulam fidei An-

tiociæ Encæniis in ecclesiæ consecratione, ob **D** *inueni* consubstantialis causam editam allegantes, veluti contenderent quidam hæresim propriam per prætextum & occasionem cõsubstantialis instituire, in sententiam suam adducere studere Liberium, & Athanasium, & Alexandrum, & Seuerianum, & Crescentem, Africanos episcopos. Nominus id quoque conabantur Vrsicius & Valens, & Germinius Sirmiënsis episcopus, & qui præterea ex Oriente ibi aderant. Liberius autem aliam quoque seorsim fidei conscripsit professionem, quæ omnes ab ecclesiæ communionem arcebat, qui filium patri non secundum substantiam & per omnia æqualem dicerent. Id propterea fecit, quod Eudoxius, & qui factionis eius fuere, non ita pridem Antiochiæ propter Aetij hæresim congregati, quum Hosij epistolam in manibus haberent, plurimum verborum fecerant, quibus Liberium per calumniam traduxerant: perinde atque *τὸ ἀμώβιον* consubstantiale repudiaffet, & patri filium omnino inæqualem dixisset. Occidentales legati rebus ita bene gestis, assumpto secum Liberio Romam **E** reuerterunt, literas ab episcopis Sirmij congregatis ad Felicem Romanæ tum ecclesiæ præfectum, & ad clerum populūque ecclesiæ eiusdem afferentes: quibus, vt pastorem suum libenter susciperent, admonebantur. Ambobus porrò & Felici & Liberio permissum est communiter sacra curare, & munus Apostolicum administrare. Qui quidè concordēs fuere, & quidquid medio tempore acciderat rerum aduersarum & tristium, per amnestiam & obliuionem aboleuere. Quod namque admodum bonus vir esset Liberius, quodque pro re cta ecclesiæ doctrina Imperatori constanter restitisset, multa pietate & benignitate populus Romanus in eum fuit: vsque adeo certè, vt in eius electione per seditionem eius causa motam res ad eamdem processerit. Sed paulo post Felix mortuus est, & solus Liberius episcopatu administravit. Quod sic Deus rectè prouidit, ecclesiæ, ita vt decebat, rebus consulens: ne primaria Apostolorum sedes scdam illam & incommodam à duobus gubernata ducibus contraheret notam: quæ res ab ecclesiæ constitutionibus perquam est aliena, discordiamque vt plurimum conciliare solet. Hæc in Sirmio acta.

CAPVT XXXVIII.

S pulchrè conuenire tum Orientalibus cū Occidentalibus est visum. Res verò aliter se habebat. Imperatoris enim metus id faciebat: cui propter Aetij & Eudoxij in vrbe Antiochena excitatas res nouas, rursum Nicææ Synodū cogere placuit. Quū autè Basilius Ancyranus cōtrā niteretur, quod primum ibi de fide disquisitū esset, magis conuenire, vt id Nicomediæ fieret, est visum. Et ex nationibus iam omnibus, qui vel à prudentia, vel ab eloquētia aliquid valerent, episcopi eò cōtendebāt. Quū terræ motus ingens exortus vrbe, & simul templū nuper admodum cōstructū, ex fundamentis ipsis cōcussit atque deiecit, multosque pro eo atque hoc vel illo quemque loco deprehendit, vel seruauit, vel interemit, Cecropius quidè Nicomediensis, &

Formula p- fessio ni fidei Libery.

Liberius Ro mam rediit.

Duo eodem tempore Roma episcopi concordas.

Felix mortuus. Liberius sol' ecclesiam regit.

Constantius Synodū aliā indicit.

Terræ motus Nicomediæ.

* Ἐστὶν ἡ γὰρ φιλία. † τὸ ἐξουθενεσθαι.

* μισοὶ τῶν τῶν ἰσθμῶν ἐπισημασθῆναι. † Ἀνδρῶν δὲ γαλιθῶν ἰσθμῶν τῆς περὶ τῶν ἰσθμῶν ἐστίν.

Constantius & Arianiſtæ episcopi Liberii à professione τοῦ ἰσοουσία abducere conantur.

† *Bosphorū A*
bunc A
uitem fuis-
se, Sez. ar.

Arfacius
cladem hanc
Nicomediæ
sem præsi-
dit.

Mors Ar-
facij istius.

Precatio eius
dam ante
mortem.

a Ad hunc
item modum
ante excidiū
Hipponis re-
gi orasse di-
nos Augu-
stinus fertur.
6 Miracula
eiusdem.

7 Dæmonia-
ras quidam
ense stricte
Nicomediæ
per forā cur-
ribas, & ho-
mines omnes
ad conspectū
eius diffusia-
bant.

Ibi ei Arfa-
cius occurrir,
& Iesum
Christum no-
nucauit. Ita
cōsiliū da-
monium pal-
sum est, atq;
uiser ille pur-
gatus, & ad
frugem bonā
reductus.

Sozom. lib.
4. cap. 16.
8 Terræmo-
tum incen-
dium secundum
Nicomediæ
consequens.
9 Delibera-
tio de loco Sy-
nodali celebrā-
de.

Conciliū Se-
læucia Istan-
turæ coalitū.

Formula fi-
dei cōposita.

† alius quidam episcopus, paruo momento periculum euasere. Quæ res fama vbique vulgata, episcoporum aduentum prohiboit. Atque illa Nicæa quoque, & Constantinopolim, & Perinthum, & aliaque Thraciæ ciuitates tali casu euerfas esse promulgauerat. Dicitur tum est, Arfacio cuidam, qui sub Licinio confessionem fidei obierat, milēsque antea & leonum ferarumque aliarum domitor & custos in Imperiali comitatu fuerat, tum autē Nicomediæ in turri præalta pietati studens philosophabatur, cladem eam diuina visione reuelatam: eamque ab eo, ex turri digressio, clero populoque prædictam esse. Sed tantum abest vt fides ei habitata sit, vt derisus etiam fuerit, qui casum tam inexpectatum promulgaret. Illum autem rursus in locum suum concendisse, supinumque in solo iacentem, Deum deprecatum fuisse. Vbi etiam in ipso cladis eius impetu, turri ipsa immota & stabili permanente, orantis habitu martyr mortuus est repetitus à multis, qui eò concurrerant, vt terræmotum ex loco superiore spectarent. ^a Orasse autem eum, precatumque Deo esse ferunt, vt vitā prius finiret, quàm eam vrbs calamitatem videret, in qua Christum cognouisset, & ecclesiastica philosophia initiatus esset. ^b Multa is etiam supra vim & captum hominum fecit. dæmones namque eiecit, aliis quoque casibus afflictos homines restituit, & ad saniorē mentem multos reduxit. Et draconem siue alterius reptilium generis venenosam feram viæ publicæ incubantem, & afflatu solo viatores necantem, oratione, ex latibulo vt spōte sua prodiret, & per seipsam caput semel atque iterum terræ illideret, & sic tandem rumperetur, protraxit. Multi sanè mortales Nicomediæ ruinis ædificiorum interierunt, multi sibi fuga in solitudinem & agros consuluerunt. ^d Etenim incendij flamma è turris & balneis officinisque artificum qui ad ignem opus faciunt coorta, & rudibus decidentium culminum circumclusa, materiæque proxima & sarmentis, vt fieri solet, ei admistis, tabulatisque resinam exsudantibus, & ad concipiendum propagandumque ignem commodis aucta, tanta alimenti copia in partes omnes proserpens, & ad seipsam reuertens, veluti vnum (vt ita dicā) ardentem rogam vrbs ipsam effecerat. Quo incendio, quod ex ædibus transitus non patēret, multi sunt consumpti. Et quoniā Nicomediensis casus episcoporum conuentum inturbauit, primū quidem Imperatori, vt Nicææ rursus congregarentur, placuit. Basilius autem de eo loco diu multumque deliberauit. ^e Et sic in vrbe Nicæna, populo ibi omni terræmotu conturbato, deliberatio hærebat. Porro Marco Arethusio, Georgio Alexandrino, & Basilio Ancyrano, qui tum Sirmij cum Imperatore in negotio quisque suo agebant, Tarsus Ciliciæ commoda visa. Vt verò & hæc aliis minus conuenire existimata est, tandem vt Seleuciz in Isauria Synodus ageretur, constitutum. Atq; hoc sic decreto, quia ibi aderant Valens, Vrsicius, & Eudoxius, qui potissimū inæqualitatis opinioni præbant, effecerunt illi, vt episcopi eo loco congregati, formulæ fidei ex tempore cōpositæ subscriberent. In qua formulæ substantiæ nomen insertum non erat. Adhæc in animis ipsi secum perpendere, episcopos Seleuciz coactos partim Nicænam fidem, partim Antiochiæ in templi dedi-

catione professionem editam complexuros, & per æmulationem ardentius defensuros. Vtrunque verò formulam substantiæ nomen habere, & filium patri per omnia similem disertè promulgare. Ac si in locum vnum episcopi conuenirent, omnino eos Aetij opinionem, quam ipsi laudantes studio omni stabilire conabantur, repudiaturos esse, illis minimè dubium fuit. Quid ergo faciunt? Dolum instituunt, vt Occidentales quidē Arimini, Orientales verò Seleuciz congregarentur, vt eo facilius quod agebant perficeretur. Procliuus namq; putabant, paucis quam multis, quod vellent, persuadere. Et patribus ita segregatis, siquidem possent, vtramque etiam Synodum, dissidio in vtraque instituto: sin minus, alteram saltem in sententiam suam se pertracturos esse confidebant, illo prouiso, vt ne calculus omnium hæresis eorum damnaretur. Hæc agebant per eunuchum Eusebium, Imperatoriæ tum aulæ præfectum, Eudoxio quàm maximè assentientem: & alios quosdam, qui magistratus & honores gerentes, & gratia pollebentes, ex sententia omnia perficiebant. A quibus persuasus **E** Constantius, perinde atque in commodum simul & reipub. propter graues impensas, & ipsis episcopis propter itineris magnitudinem esset, si in eodē loco conuenirent, Synodum diuisit, eamque Arimini & Seleuciz celebrare iussit. Atque in literis suis constituit, vt primū controuersia de fide professione decideretur, deinde de aliis ecclesiasticis sanctionibus deliberatio fieret. Tum autem de eis qui per iniuriam exautorati, & in exiliū acti visi essent, in quibus etiam Cyrillus Hierosolymorū episcopus fuit, consultaretur: postea de eis quoque episcopis, qui rei agerentur, inquireretur. Per multi enim accusabantur, & ab Aegyptiis maximè Georgius: quod scilicet alienorum bonorum rapinis gauderet, & contumeliosis quibusdam hominibus delectaretur. Postremò, vt pea decē delectos legatos se de actis suis certiore facerent.

C A P I T U L U M XXXIX.

E piscopi, sicuti Imperator iusserat, conuenere: & primū quidē Arimini Occidentales quadringenti, & aliquot præterea numero. Et qui grauitè in Athanasium animati erāt, minimè omnium de eo quidquā mouendum esse duxere, quod hoc sic commodius esse putarent. Cæterum postquam de fide, quomodo eam profiteri conueniret, quæstio proposita est, ibi Valens & Vrsicius, qui primū Arii opinionem defenderant, medio autem tempore libello supplici Iulio Romano antistiti dato, ⁶ & ⁷ *consubstantiali assenserant, quemadmodum diximus, temporibus sese & rebus obtinentibus semper accommodantes, aliis alia sicuti fieri solet censentibus, dixere, priores fidei formulas abolendas esse: vnāque eam obtinere oportere, quæ non ita pridem Sirmij lingua Romana composita, ab ipso etiā Imperatore plurimi fieret. Debere quippe Synodum quoque de sententia illius professionem eam approbare, neq; vltèrius qui inquam curiosius indagare: vt eo modo omnis discordiæ occasio, verbis nihil ambigui habentibus, quæ subtili & accurata exploratione perpensa*

Dolusum
Arrianismum cōsiliū,
vt Orientales episcopi
Seleuciz, Oci-
dentales
Arimini cō-
gregentur.
Eius deli-
causa.

Eusebium eu-
nuchum aula
Imperatoria
præfatum.

Constantius
processum Sy-
nodu præscri-
bis.

Crimina
Georgij A-
lexandrini
episcopi.

Arminis
Synodus.

Vrsicius &
Valens veri
Protet.

Latina & y-
dei formulæ
Sirmij com-
positam de-
fendens.

* κρείττορ
εἶναι τῆς
το, μὴ τῆς
ἀρεσκίας ἑ-
ῶν ἰχθῶν ὀ-
βῶν πρὸς θεὸν,
ἢ τῆς ἐπι-
ληρωτικῆς ἰ-
σοπέρας πρὸς
θεὸν ἀνι-
σῆτος ἐκ-
καθῆν ἰσῆως.

Sanior
et
maior pars
episcoporum
in Nicæno
Symbolo ac-
quiescit.

Patrum de-
cretorum de-
fensio.

Nicænâ for-
mulam pro-
pugnantes.
Arianismum
et exan-
tanti.

Condemna-
tioni e^o cau-
sam præci-
pua^m fuisse
Socrat. scilicet
ibid, quod
Arianam
dogmâ A-
rianismum
damnare vo-
luerint. lib.
2. cap. 37.
† ἀνομιᾶς.
Latina Sir-
moensis con-
tinet fidei for-
mula.

A essent, in formula insertis, præcideretur. * Longè præstantius esse asserentes, cum rusticitate quadâ rectam de Deo tenere opinionem, quàm ex Græcorum nugamentis novis peritis verbis, quæ non intelligerentur inducere vocabula. Quibus illi dictis obscurè innuebant, seu potius propalam *ὁμοουσιου* consubstantialis verbum per calumniam reprehenderunt, veluti in sacris literis non expressum. Sub hæc verba charta prolata, legi eam postularunt, in qua æqualem patri filium secundum scripturas dicebant: mentionem verò substantiæ in Deo omnino fieri interdicebant, & pro eo æqualem per omnia filium patri reponi volebant. Hæc porrò formula illa erat, quam antea quidem pressam seruauerant, tum verò in lucem proferebant. Eam maximè probabant Germinius & Auxentius & Caius, & Demophilus. Ea lecta, plurimi nihil opus esse noua fidei formula eo tempore affirmabant, contètos se esse professione Nicæna. In præsentia propterea in locum vnum conuenisse, si quid nouatum esset, vt id inhiheretur. Et vtunque ea quæ tum lecta essent, nihil haberent nouarum rerum: vt dicerent tamen eos qui scriptum id composuissent, atque vt illi ipsi Arij dogma, quippe quod turbas vbique in ecclesiis concitaret, anathemati primùm subiicerent, petebant. Vbi Valès & Germinius petitionem eam repudiârunt, illi formulas hæreticorum & item Nicænam in mediũ proferre iussere, vt illæ quidem damnatæ reiicerentur, hæc verò autoritate denudè & suffragiis Synodi confirmaretur. Et vt de cætero neque disputatio de fide moueretur, neque Synodus peteretur, sanxerunt. Sufficere enim quæ à maioribus dudum constituta essent: ea complecti posteros deberet & perquam absurdum esse, nunc demum fidem conscribere eos, qui nuper admodum credere cœpissent: & veterum traditionem abolere, per quâ & ipsi & patres eorum ecclesias gubernassent, ex quibus plures martyrii & obitæ confessionis coronis condecorati fuissent. Et ij quidem sic dicta sententia, antiquitûs decretis stare, nihilque nouũ inducere constituerunt. illi autem, Valens scilicet, & reliqui, quos paulo antè nominauimus, contrâ nisi sunt. Summoperè namque contenderunt, vt Synodus recens compositam Syrmij fidei formulam comprobaret. Tantum autem abest, vt patres id facerent, vt etiam Vrsicium, Valentem, eorumque complices damnationis sententia exautorarent. Et Synodus professionem Nicænam amplius etiam cõfirmavit. Illi autem damnationem ægrè ferentes, ad Imperatorem confugerunt. Porrò Synodus ea non solum formulæ illorum præfationem, sed ipsam quoque formulam reprehendit, cuius verba erant. Composita est fides catholica in præsentia Domini nostri Constantij perpetui Augusti, consulatu clarissimorum virorum, Flauij Eusebij & Hypatij, Syrmij, ante xi. calen. Iun. Ac deinde. Credimus in vnum solum & verum Deũ, patrem omnipotentem, creatorem & conditorem omnium. Et in vnum vnigenitum filium Dei ante omnia secula, & ante principium omne, & ante omne quod mente concipi intelligique potest tempus, & ante cõsiderationem & cogitationem omnem, + sine perpe^ssione siue affectione genitum ex Deo: per quem secula condita, & omnia facta sunt. Genitum verò vnigenitum, solum ex so-

lo patre, Deum ex Deo, æqualem qui ipsum genuit Deo patri, secundum scripturas: cuius generationem nemo nouit, præterquam solus qui eum genuit pater. Hunc ipsum vnigenitum filium eius scimus nunc paterno aduenisse cœlitûs, ad abolitionem peccati. Et natum ex Maria virgine, & conuersatũ cum discipulis, & omnem œconomiam siue administrationem exequutum, secundum paternam voluntatem: crucifixum, & passum, & mortuũ. Qui descendit ad inferos, atque res ibi constituit: ad cuius conspectum infernalium portarum ianitores exhorruerunt. Qui etiam resurrexit tertia die, & cum discipulis conuersatus est. Et diebus quadraginta expletis, receptus est in cœlum, & confedit ad dextram patris: venturus extrema die cum paterna gloria, & redditurus vniciuique secundum opera sua. Et in spiritum sanctum, quem ipse vnigenitus filius Dei Iesus Christus se missurum pollicitus est generi hominum, paraclenum siue consolatorem, pro eo atque scriptum est: Vado ad patrem meum, & Rogabo patrem meum, & alium paraclenum mittet vobis, spiritum veritatis: ille de meo accipiet, & docebit atque admonebit vos omnia. Et circa finem hoc etiam addidit. Nomen essentia per simplicitatem à patribus positum, non intellectum verò à populis, scandalo & offendiculo est. Et quoniam scripturæ id quoque non habent, placitum est id tollere, & deinceps nullam omnino essentia in Deo facere mentionem, propterea quod diuinæ scripturæ patris & filij substantiæ prorsus non meminere. Aequalem autem filium patri per omnia dicimus, sicuti sacre scripturæ & dicunt & docent. Ridiculum porrò episcopis visum est, Imperatorem quidem perpetuum seu æternũ nominare, filium autem Dei sempiternũ vocare nolle: certumque tempus editæ fidei formulæ præfigere, manifesta quoque calumnia ea iudicata est aduersus maiorum fidem. Maximè verò eã Athanasius criminatus est, vt alicubi ad suos scribens ostendit. Et inseruissimè hic confutatoriam + eius epistolam, nisi orationis prolixitatem fugiens, studiosis eam inquirendam, atque ex ea rem omnem cognoscendam, relinquerem. Damnati illi, sicuti dixi, formulam secum ferentes, ad Imperatorem confugerunt. Concilium verò decem ad eum legatis episcopis, literis quoque rem actã declarauit, quæ in hanc formam scriptæ fuerant.

C A P I T U L U M XL.

LEI Dei iussu, & pietatis tuae mandato, quæ antiquitûs constituta sunt, credimus. Ariminum namque ex omnibus Occidentis urbibus episcopi omnes in locum eundem conuenimus, vt simul & fides Ecclesiæ catholicæ cognosceretur, & qui aliter sentiunt manifesti fierent. Atque vbi rem omnem diu multumque considerauimus, faciendum esse comperimus, vt quæ fides antiquitûs obtinet, & quam Prophetæ & Euãgelia & Apostoli per Dominum nostrum Iesum Christum imperij tui custodem, valetudinisque etiam tutorem, promulgarunt, eam à maioribus acceptã seruemus, & seruata ad finem vsque custodiamus. Et absurdum nefariumque esse putauimus, quæ

† ἡ ἰσῆως ἐκ-
καθῆν ἰσῆως

deia Substantia
essentia dicitur.
Arianismum
res verbum
substantia
ex Symbolo
tollunt.
Quomodo
formulã istã
Symoniscum
Patres catho-
lici acceperunt.
† Epistola
istius patris
ad finem To-
mi huius est
adiecta.

Littera Syno-
do Arimini-
ensis catho-
lica ad Impera-
torem Con-
stantinum.

*Fides Nica-
na propheti-
ca, magelica,
& apostolica
causæ.*

A rectè & legitimè à patribus constituta, & Nicææ communiter vnà cum gloriosissimo parente tuo imperatore Cōstantino deliberata sunt, ex eis mutare quidquam: quorum doctrina & sententia ad omnes omnium hominum aures & animos vulgata peruenit, quæ vnà Arii hæresim expugnauit atque extinxit: per quam non solum ea ipsa, sed & reliquæ hæreses sunt, euerse: cui omnino vel addere quidquam non tutum, vel adimere etiam periculosum est. Atque si alterutrum in ea fiat, licentia aduersariis detur, vt quod libeat, facere eis liceat. Proinde Vrsicius atque Valés, quod iam dudum suffragatores & participes Ariani dogmatis fuerint, à communionem nostra exclusi sunt. Ad quam tamen admissi sunt, posteaquã se errasse cognouerunt: atque vt ad pœnitentiam admitterentur, & noxæ gratiam consequerentur, orauerunt: id quod scriptum eorū attestatur. Quapropter vt in gratiam reciperentur, & venia eis delictorū daretur, obtinuerunt. Factum id eo tempore, quum Mediolani Synodus est coacta, presbyteris quoq; Romanæ ecclesiæ præsentibus. Norunt illi, eū qui etiam post obitum memoria dignus est, Constantinum, omni adhibita exquisitiore cura & diligentiore inuestigatione, fidei professionem, quæ edita est, publicasse. Posteaquam autem baptizatus ille, inter homines esse desijt, & ad debitã sibi quietem trãslatus est, ineptum esse sciunt, nouæ quidquam rei inuehere, & tot sanctos patres cōfessores & martyres dogmatis ipsius autores atque inuentores despiciere: qui quidem patres, iuxta veterem ecclesiæ catholicæ sanctionem, omnes in eadem sententia perseuerarunt: eorūque etiam fidem Deus ad imperij tui tempora transmisit, per Dominum nostrum Iesum Christum: cuius beneficio imperium obtines, rerūque in orbe etiã nostro potiris. At rursus miserandi & erumnosi illi impia mente nefariõq; ausu, præcones seipfos impiæ opinionis renunciarunt, & veritatis constitutionem euertere conati sunt. Postquam enim iuxta mandatum tuum, Synodi concilium coactum est, seductionis fraudisq; suæ illi consilium dixerunt. Contenderunt nanque versutia quadam tumultuosè sese ingerentes, nouare quiddam, vbi sodalitatibus impietatisque eiusdem suæ compertos homines inuenissent, Germinium, Auxentium, & Caium, disidij & seditionis autores: quorum inconstans doctrina blasphemiarum omnium acerrimum impietate sua longè excedit. Vbi verò animaduertere nos non eiusdem hæresis esse, neque prauis opinionibus eorum assentiri, in consilium se nostrum insinuarūt, perinde atque aliud quiddam decreturi. Perbreue autem intercessit tempus, quod eorum sententias in lucem coarguens protulit. Verum enimuerd ne res ecclesiæ semper eodè affligeretur casu, turbæque & tumultus pro uoluntus omnes comprehenderet, tutissimum visum est, vt quæ antiquitus decreta sunt, integra atque inuiolata seruarentur: atque illi quos diximus, à commercio communionisque nostræ segregarentur. Quam ob causam Oratores nostros ad humanitatem tuam misimus, qui eidem consilij nostri sententiam per scriptum quoque indicent atque declarent. Quibus illud quoq; præcipuè mandauimus, vt ex antiquis legitimisque decretis, veritatis fidem faciant, eamque confirmet. Decla-

*Vrsicius &
Valens post
penitentiam
ab Orthodo-
xæ ad Arian-
ismum relapsi*

B

*Exortatio
Vrsij &
Valenti.*

C

*Comendatio
legatorum Sy-
nodi, vt eu si
dabatur.*

rabunt illi etiam sanctitati tuæ, minimè futuram, D sicuti Vrsicius & Valens dixerunt, pacem, si quid in legitimis constitutionibus immutatum fuerit. Quomodo nanq; pacem seruent, qui pacem ipsam tollunt? Quin contentio potius & turba percepta eiusmodi quum alibi, tum in Romana ecclesia exorietur. Itaque humanitati tuæ supplicamus, vt sereno vultu respicias, benignisq; auribus oratores nostros audias, neq; cum defunctorum iniuria nouare quidquã & mutare permittas: sed nos in iis quæ à maioribus nostris definita legitimèq; constituta sunt conuiescere sinas: quos profectò solerter & prudenter omnia spiritus sancti afflatu egisse dixerimus. Quæ verò nunc ab istis nouatur, fidelibus quidem incredulitatem, infidelibus autè ferocitatem afferūt. Supplicamus præterea, vt episcopos qui in longinquis alienisq; regionibus degunt, & vel ætatis grãdioris imbecillitate, vel paupertatis grauioris difficultate premuntur, cum bona venia redire ad suos iubeas, ne ecclesiæ, episcopis eorum ab eis disunctis, diutius in tali solitudine permaneant. Ad hæc insuper omnia, illud quoque te oramus, vt ne quid adimatur, nève addatur ad ea quæ prius extant, quidquam: sed vt omnia intacta integræque permaneant, sicuti à patris tui pietate ad hoc vsque tempus sunt conseruata. Ac ne deinceps nos itineris labore affligi, atque alienos longèque disitos à paræciis nostris esse permittas: sed vt episcopi potius cum populo suo in pace sacris epulis & rebus diuinis vacare possint, pro tua salute, imperio, & pace orantes, quam tibi diuinum numen largiri dignetur prolixam. Legati verò nostri, & subscriptiones & nomina episcoporum secum ferunt: qui quidem etiã ex ipsis sacris litteris, de sententia nostra certiores facient tuam pietatem. Hæc episcopi Arimini cōgregati, ad imperatorem scripserunt.

*Supplicatio
pro episcopis
oculibus ro-
siuendis.*

CAPVT XLI.

Ed Valés & Vrsicius legatos præueniunt, & imperatori rem omnem arbitrato suo exposuerunt: scriptoque quod legerant ostenso, Synodum apud eum calumniosè profciderunt, vt quæ formulam nõ receperit, cui conscribendæ ipse affuisset. Atque ille Synodo succensus, oratores, quibus diuturna mora in aula molesta erat, diè de diè diffundens, differebat: contra autem, quos illi damnauerant, in precio habebat. Et vix tandem excusans se, scripsit, quod necessitate urgente, vt contra hostes iret, per expeditionem eam legatos facile videre non potuerit: Adrianopoli autè redeuntem se expectare illos iusserit, vt ibi ab extremis tumultibus liber, per ocium & legationem audiret, & quæ opus essent constitueret. Addidit & illud, de rebus diuinis deliberare volentem, negotiis aliis vacuum, animūque sincerum atq; quietum obtinere debere. Ad quæ Synodus rescripsit, nihil se aliud omnino quàm decretum esset, etiã si quidquam præterea statueretur, facturam. Et non modo scripsit, sed id quoque dicere legatos iussit. Insuper eidem supplicauit, vt placidè oratoribus receptis, & quæ dicturi essent benignè acciperet, & quæ ipsi scripsissent diligenter cognosceret. Du-

*Oratores Sy-
nodi Vrsicini
& Valens
præueniunt.
Consistunt
erga oratores
eos parum be-
nignus.*

*Sūma respō-
si Constantij
ad Synodū
scripta.*

*Aliarū lito-
rarū Syno-
di ad Cōstan-
tinum senten-
tia.*

A rum etiam quodammodo esse significarunt, ipso imperante tot ecclesias tãto tempore viuis adhuc episcopis orbari. Opusque esse, si ipsi quoque videretur, prius eos ad ecclesiam quemque suam redire, quã hyems eos opprimeret. Hęc atque alia hisce similia, ita vti supplices episcopos decebat quũ oratione ad persuadendũ apposita per epistolã grauem & tersam ad eum scripsissent, atque ipse celeriter eis nihil respondisset, satis diu adhuc ibi morati, deinde ad sedes suas sunt reuersi. Atq; episcopi quidẽ Arimini congregati Nicenam confirmauerunt fidem, satis iam constat. Quod verò postea multi formulã ab Ursicio & Valẽte ex Sirmio allatã subscripserint, id quoq; declarabimus. Qua de re duplex fertur opinio. Harum altera est: imperatorem occasione arcepta à Synodo, quasi non sua volũtate soluta, Valenti eiusque sectatoribus facultatem permisisset, vt quas vellent in Occidente ecclesias administrarent, omnibũsq; lectã ab eis fidem traderent: & quicumque subscribere illi nollent, sedibus suis deicerent, atque alios factionis suã illis surrogarent. Qua potestate accepta, illos vi omnes, vt quã diximus formulã comprobaret, adortos esse: & qui id facere noluisent, quamprimum ecclesiis expulisse. Primũque Liberium, quod dicto audiens non fuisset, vi exactũ esse. Quidam sanẽ secundam hanc proscriptionẽ eius fuisse dicũt: alij autem primã, quum ea etiam quẽ suprà de Felice diximus, acta sunt. Atque illos rebus ita per Italiam gestis, eadem per Orientem quoque facere constituisse. Et per Thraciam euntes, vbi in oppidum quoddam regionis eius nomine Nica peruenissent, cõuentum coegisse: fidemq; Arimini a se lectã, ex Latina in Græcam linguã conuersã stabilire conatos esse: atque publicẽ sermonibus sparsisse, formulã eam Nicæ à Synodo vniuersali ritẽ atque ordine æditã confirmatãque esse: vt videlicet nominum vicinitate per fraudem simpliciores scriptũ id, perinde atque Nicæ in Bithynia compositũ esset, accipientes, decipere possent. Verũ calliditatem & caulationemq; eam deprehensã, in risum atque ludibrium abiisse. Atque hoc sic nõnulli tradidere.

Alterã autem opinio fuit. Quum episcopi Arimini congregati, quod imperator responsum differret, quodque illis redire ad sua non liceret, maccarentur: qui alteri sententiã addicti erant, subornarunt quosdam qui dicerent, non conuenire, & quidam vnum substantiẽ verbum tantopere propugnarent, vt propterea omnes vbique episcopi per seditionem dissideant. Licere æqualem patri filium dicere, & vniuersalem orbis contentionem sopire. Episcopos Orientales, nisi substantiẽ nomen tolleretur, conquieturos nõ esse. Hęc quũ ab eius sententiã studiosis cum versuta quadã grauitate & vi dicta essent, agrẽ tandem Synodũ adductã esse, vt Ursicij & Valẽtis formulã subscribendũ putaret. Veritos quippe artifices doli istius esse, ne legati apud imperatorem Occidentalium episcoporum constantem quam inde ab initio præstitissent alacritatem, & iussibus consubstantialis tollendi causã exponerent. Quare illud eos inuenisse consiliũ, vt Oratores in Oppido Thraciã quod dictum est Nica distinerentur, per causã eiusmodi obtentum, propter hyemis asperitatem & itinerum difficultatẽ, iumenta progredi & viã

laborem ferre non posse. Atque in ea interim mo-
 ra constituisse, fidem ab ipsis compositã ex Latino in Græcum sermonem translata ad Orientales mittere episcopos. Sic nanque fore, quum illi ad sententiã eorum inclinati essent, vt quod ageretur perficerent. Fallaciã verò talem nõ deprehensum iri ab eis, qui rem hęc consideraturi essent, conuentum videlicet Ariminensem inuitum ab Orientalibus episcopis, qui dictionem eam prorsus reiecerunt, coactum. Quod quidem reipsã falsum erat. Ferẽ enim omnes in Oriente, paucis exceptis, substantia patri æqualem filium sunt opinati. Et controuersia in eo tantũ erat, quod partim quidem consubstantialẽ, partim autẽ quousque æquiusubstantialẽ filiũ dicerent. Et hęc quidem in Occidentis partibus acta.

CAPVT XLII.

N Oriente verò, priusquam Synodus Seleuciã coiret, non minores erant turbæ. Ariana enim hæresis propugnatores ingenti confidentia ex imperiali inclinatione concepta, effrenato atq; impotenti erant animo, semp̃erq; nouis studebant rebus. Proinde Aca-
 cius Cæsariensis, & Patrophilus Scythopolitanus, Maximo reaurato, Cyrillo Hierosolymitanæ ecclesiã curam commiserunt. Et Macedonius Constantinopolim, vicinasque ei præfecturas & vrbes miscens turbabat: episcopos eis quos rebus suis idoneos esse sciebat, designans. nam Eleusio Cyzicenam attribuit ecclesiã, qui antehac loco splendido in imperiali aula stipendia fecerat. Marathonium autem Nicomediã sacrorũ antistitem creauit, qui ecclesiã ipsius diaconus quum fuisset, egregium se præstitisse virum dicitur, indigentium hominum domiciliis, virorumq; & mulierum scholis extruendis atque curandis. Et quum amborum istorum vita probaretur, affligendis tamen eis qui consubstantialẽ patri filium profiterentur, nimium erant industrii: veruntamen ea in re Macedonio dissimiles. Is etenim non modò crudeliter eos persequebatur, qui communionem eius vitarent: sed in vincula quoque coniciebat inuitos, & iudicibus tradebat. A cõmunionẽ eius abhorretes, ad eam vi intentata cogebat multosq; religione præclaros pulsabat, & fuste ora eorũ ducens, vel inuitis sacra mysteria ingererat. Qui quidẽ ingens visus est esse cruciatus, tormẽta alia longẽ superans. Ad eundem modum & mulieres atque pueros, qui de rebus sacris nondum instituti essent aut baptisati, arripies, ad percipiẽdas sanctiores epulas adigebat. Quod si quis reueret, aut responderet, eum plagã, flagra, vincula, carcer, & quæ iis conuenientia sunt, consequebantur. Ceterũ vnus atque alterius exempli eius mentione facta, satis omnino erit, quanta Macedonij feritas, eorũq; qui cum eo viguere crudelitas fuerit & inhumanitas, ostendere. Quarundam enim mammarum quæ eius auersabantur communionem mammas arcis & cistis compressas auulsit. Erant quibus eadẽ corporis partes nunc ouis ad summum igne tostis, nunc ferro cadenti adureret. Insolitum sanẽ id, exoticũq; supplicium, ab eis qui

Ariminensis
 Synodus sol-
 uitur.

Quæ deinde
 plures Occi-
 dentales epi-
 scopi vi eu ul-
 tra. symbolo
 Sirmicis sub-
 scripserunt,
 opinio du-
 plex.

Synodus Ni-
 ca i Thracia
 ab Ariani
 concta.

* elipsa.

Turba ecclē-
 siarũ Oriē-
 talium.
 Cyrillus eps
 Hierosoly-
 mitanũ.

Eleusius Cy-
 zicenus.
 Maratho-
 nicomedi-
 sis.

Macedonius
 Constantino-
 politanus or-
 thodoxorum
 acq; perso-
 quator.
 Horrẽda se-
 nia eius ex-
 empla in or-
 thodoxos
 edita.

A Christum professi sunt inuentum, quod ea quæ olim Græcorū tyranni magno studio & ambitione excogitarūt, longè post se relinquunt. Quin multas quoque ecclesias solo æquauit, Imperatoris literas præferens, quæ domos precatórias τὸ ἐμοῦθῆν consubstantialia profitentiū statim euertere iubebant. Ex qua causa etiam Nouatianorū ecclesiā, quæ in vico τῷ πλάτῃ, hoc est ciconiæ erat, est demolitus, quod eos quoque τὸ ἐμοῦθῆν consubstantialia assentiri sciret. Quo tempore illi egregium strenuæ manus opus edidere, forsitan eos vt eiusdem sententiæ assertores adiuuantibus τῷ ἐμοῦθῆν consubstantialis professoribus. Ecclesia enim illa ab eis quibus hoc cōmissum fuerat, euersa: illi coacta manu vniuersi cū coniugibus & liberis, quod opus erat & conueniebat, pro se quisque afferentes, supra modum laborarunt: & breui temporis momento, in loco cui nomen est οὐαί, hoc est + fici, eregione vbi cuestigidi aliam condidere ecclesiam, eamque ἀνασταίαν, id est vastitiam siue resurrectionem vocauerunt, ex euentu ipso nomen id ei imponentes. Quam deinceps rursus Iuliano imperante atque permittente, in priorem locum materia ex ficis deportata transtulerunt, opere vtroque incredibili celeritate perfecto. Hæc quum à Macedonio ita gererentur, Nouatiani ferè & catholice Ecclesiæ τὸ ἐμοῦθῆν consubstantialia profitentes, cōiuncti atque vniti sunt, eandem obrinentes sententiam, atque eisdem exagitari malis. Pacem naque inter se agebant, conueniebant, orationesq; & alia cōmunicabant nullo ab Ariani qui ecclesias omnes occupauerant, catholicis relicto tēplo. Ita consuetudinis assiduitate, & rerum aduersarū æquabilitate, frustra illi esse, si inter se dissiderent, existimantes, ad mutuam cōmunionem erant propensissimi. Et perfecta res fuisset, nisi multitudinis alacritatem parua quædam inuidia intercedens impediuisset: multis morem rursus vetustum retinendum, atque communionem imperfectā auersandam esse dicentibus. Eisdem porrò modis Cyzici Eleusius Nouatianos affligebat: templum enim eorum ibi profusus sustulit. Idem qui Mantinij habitabant, & alij quoque in Paphlagonia Nouatiani patiebantur. Quos eicere Macedoniani quum non possent, Imperatoris opem implorarunt, qui eis † quatuor millia armorum attribuit: fore ratus, vt illi in solito armorum metu cederent atque vincerentur. Verum res aliter cecidit. Populus enim falcibus & clauis & securibus, aliisque armis vt sors ferebat, correptis, cum militari manu pro se quisque congressi sunt. Et prælio vtrinque commisso, multi quidem etiā ex Paphlagonibus; milites autem ferè omnes conciderūt. Quamobrem à multis, popularibus etiam suis, Macedonius est reprehensus. Alienauit quoque ab eo beneuolentiæ ardorem imperator, neq; adeo bene posthac erga eum animatus fuit: vt pote qui tot fuisset cædium autor. Et quum aliud etiā quiddā accidisset, Imperatoris erga eum odium magis est actum. Templum in quo vna & corpus Constantini situm erat, ruinam minabatur. Atque vbi custodibus eius & sacerdotibus ea de causa non minus incēssisset metus, * Macedonius imperatoris ossa in alium transferre locū volebat. Ea re cognita, multitudo tumultuari cœpit, nefas esse vociferans, * magnum imperatorem ita transferri

quod ea res nihil à sepulchri violatione differret. **D** Cum quibus verbis etiam concordabant dogmatis Nicæni professores, contumeliam imperatoris translationem eam esse putantes. Ad id accessit, quod de industria Macedonio aduersarentur. Ille autem verbis eiusmodi cōtemptis, corpus in templum transfert, vbi etiam cadauer ^b Acacij martyris est sepultum. Quod quum fieret, ingens est populi inter se dissidentis facta concursio. Atque his factum laudantibus, illis autem reprehendentibus, primū quidem iniuriā atcentes se tuebantur: deinde verò alteri in alteros conuersi, eò vicediæ processerunt, vt & eam ipsam ædem sacrā, & proximum in circuitu locum, sanguine & cædibus compleuerint. Imperator autē in Occidente adhuc degens, vbi quid de paterno sepulchro actum esset intellexit, graui id tulit animo. & Macedonio, iniuria ab eo affectum esse patrem, qui illum præter voluntatem suam transferre ausus fuerit: ipsum quoq; cædis tantę multitudinis causam esse, denunciauit. Et postea ex Occidente ad partes Orientales transit. Et Iulianum patruelem fratrem **E** tum Cæsarem factum, vt prouinciis Occidentalibus præsidio esset, in Galliam misit.

CAPVT XLIII.

Eterum vt Macedonius throno suo sit deturbatus, multorumq; malorum exigua eam fuerit penam, paulo post dicam. Nunc ad Synodum Seleuciz celebratam transeo, quam Constantius propter viæ difficultatem Ariminensis æmulam in Oriente agi præcepit. Seleuciz apud Isauros centum & sexaginta episcopi cōuenere. Cum quibus Leonas fuit, qui dudū apud imperatorem præclarum in aula obrinebat locum. Sub eo fidei disquisitionem literis Cōstantius fieri iusserat. Affuit ibi quoque Lauricius, gentis eius dux, mādato ab imperatore accepto, vt si qua in re opus esset, & illi & episcopis adesset. Vbi in vnum locum conueneret, celerisque notarij affuere, quæcūq; ibi diceretur scriptis excepturi: in primo confesso multi abesse cōperti sunt: in primis Cōstantinopolitanus Macedonius, Basilus Ancyranus, & Scythopolitanus Patrophilus. Hic quidē ægrum se esse, ille autem ex oculis laborare, atque alius aliud quidquā prætexens: re ipsa verò, quod accusatorum metuerent ora, conuentum vitantes. Postquam autē propter istorum absentiam, Synodus rerum controuersarū dispositionem instituere detrectauit: Leonas sic quoque vnumquemque, quod sibi visum esset, in quæstionem producere iussit. Ita alij primū doctrinam cōstituendam, alij in eorum vitam qui inter ipsos rei agebantur inquirendum esse censuerunt: atque id propter Cyrillum Hierosolymitanum, & Eustathium Sebastiensem, atque alios protulerunt. Cui rei causam etiam imperatoris literæ, nunc de fide primū, nunc de moribus inquirere iubētes, præbuere. Proinde in verborum contentiōnem delapsi, alteri alteros malè accipere: & rixandi studio in duas discessere partes. quarum alteri Acacius Cæsariensis præiit, & Georgius Alexandrinus, & Vranus Tyrius, & Eudoxius Antiochenus, habentes secum alios triginti

Novatiani cū oribodaxio & iudociano pariter profuerunt.

Horum etiā tēpla, sicuti et catholice, in Macedonia est demolit. Acacia & Acacia rasiuæ, & per cæditariam significatiōne resurctio nē designat, in vnaq; se uti parte templo appellata conuenit.

† Sacra. Fidei traditio vbi Cōstantinopolitana regnum esse ferunt. Catholicorū. & Nouatiorum tēporanea conuenio.

Novatiorum profuerunt.

† τῷ πλάτῃ. Νικεῖν. τῷ πλάτῃ. Σοφία. τῷ πλάτῃ. Σοφία. τῷ πλάτῃ. Σοφία.

*In ea persequente Nouatiani Paphlagonibus vt in repellentes, Macedonia nā manu uolē accipiant. * Macedonia multorū bonorū virentiū, atq; etiā imperatoris Constantij ossa in aliū locū transferre.*

suo diuini Constantini ossa in tēplo a-lind trāfert.

b Acacius martyr. tēplo in molibus tēplatiōne es est vna.

Iulianum Cæsarem in Galliam misit.

Acta Synodi Seleuciz celebrata.

Leonas Synodi præsidēs.

Lauricius Isauria dux.

Primus confessor.

Disceptatio de processu Synodi.

Dua Synodi factio.

A ra & duos: alteri autem Georgius Laodiceæ in Syria, Sophronius Pompeiopolis in Paphlagonia, & Eleusius Cyzici episcopus, quos reliquus Synodi cœtus sequutus est. Vicit tamen eorum sententia, qui primùm de fide disputandum censuerunt. Huc ubi ventum, Acacius formulam fidei Nicææ editam abrogandam, aliamque nouam promulgandam esse censuit. Altera autem factio, quæ etiam numero superior erat, Nicænam formulam complectendam comprobendamque esse dixit, ut modò vnum τὸ ἰσοῦς consubstantialis verbū induceretur. Contentio hæc ad vesperam vsque extracta est, donec Sylluanus Tarsensis ecclesiæ antistes, voce magna, Non opus esse exclamauit, aliam fidei scripturam componere: sufficere enim quæ Antiochiæ prius accuratè & subtiliter dictata esset, eam ipsam retinendam esse. Quibus verbis commotus Acacius, cum factionis suæ popularibus ex conuentu abiit. Qui verò ibi remanere, Antiochenam fidei professionem tum in consilio recitari iusserunt. Et sic confessus solutus est. Postridie autem templum diuæ Theclæ ingressi, foribus clausis, sententiis suis quæ lecta fuerat comprobarunt, seorsimque subscriptionibus confirmarunt. Quidam etiam mandatū ab aliis absentibus habentes, lectores & diaconi, autorum suorum nomine eis subscripserunt. Quod factum Acacius reprehendit: * quæ eorum gererentur, minus laudanda esse, atque à sinistra suspitione non abesse, dicens. Conabatur autem nouam inferre fidem: quam etiam, sicuti ipsi visum fuerat, à se compositam, priuatim principibus vitis Leonæ & Lauricio legit, & obtinere maximè contendit. Hæc in secundo congressu acta. Tertio porrò die, iam etiam qui abfuerant præsederant, Macedonius Constantinopolitanus, & Basilus Ancyranus. Cæterum Acacius cum factione sua in conuentum se venturum negauit, nisi qui ab ipsis & antea exautorati, & tum accusati essent, cōfessu exigenterent. Et multa inde coorta rixa, placitum est tandem, ut illi secederent. quod etiam est factum. Illi enim cessere. Stauerunt hoc sic patres, Acacium causam Synodi soluendæ fingere rati, ut simul & Aetij hæresis præsentis disquisitioni eximeretur, & qui rei agebatur iudicium effugerent: ipsique ad eò Acaciani, de quibus arguebantur criminibus, causam non dicerent. Atque ubi illis digressis, Acacius cum suis introiit, Leonas libellum quem sibi ab Acacio & popularibus eius datum, nosa fidei + formulam continere dicebat, exhibuit. Simul enim is & clam & palam eos qui in Synodo aderant oppugnabat, nec minus libellus aperte & clandestinè lectores infestabat. Illis igitur tacentibus, & confidentibus, quod minimè fidei formulam esse in scripto eo putarent: Acacii tum fidei professio est publicata, cum præfatione ad hunc concepta modum. Nos qui Seleucij fauorem imperatoris iussu hesternodie (qui dies erat ante V. Cal. Octob.) conuenimus, omni studio, in hoc incubimus, debitam moderationem omnem adhibentes, ut pacem Ecclesiæ seruariemus, & de fide grauiter & constanter, sicuti Dei amantissimus imperator noster Constantius præcepit, iuxta propheticas & Evangelicas voces tractauerimus, & nihil præter scripturas in Ecclesiasticis fidei professionem insereremus. Quoniam vtrò in Synodo nonnulli quosdam ex nostris iniuria affecere,

quibusdam ora, non permittentes eos sententiam dicere, obstruxere, alios excludere inuitos: atque eos, quibus dignitas adempta est ex variis prouinciis, vel qui cōtra canones in ordinem ecclesiasticum cooptati sunt, secum adduxere, ita ut ex omni parte conuentus turbis repletus sit: quæ admodum id clarissimi viri, Leonas Comes, & Lauricio prouinciæ huius præfectus, oculis ipsi suis conspexere. propterea profitemur, nos non defugere autoritatem fidei, quæ Antiochiæ encæniis ipsis publicata est, quæ etiam proferimus. Et quauis patres nostri tum quæstionem in præsentia proposita gratia conuenerint, quandoquidem multos τὸ ἰσοῦς consubstantialis, & τὸ ἰσοῦς τὸν πατέρα & τὸ ἰσοῦς τὸν υἱόν consubstantialis, & τὸ ἰσοῦς τὸν ἅγιον πνεῦμα, ut voces à scripturis alienas, reiecitimus. ἀνόμιον, hoc est, inæquale autem anathemati subicimus: & omnes qui hoc opinantur, alienos ab ecclesia esse censemus. A qualitate verò filij ad patrem discretè profitemur, de Apostoli sententia, qui de filio dicit: Qui est imago Dei inuisibilis. Profitemur porrò, & credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilibus & inuisibilibus. Credimus verò etiam in Dominum nostrum Iesum Christum, filium eius, ex eo genitum citra perperisionem omnem ante omnia secula, Deum verbū ex Deo, vni-genitum, lumen, vitam, veritatem, sapientiam: per quem omnia facta sunt, quæque in cœlis, quæque in terra, siue visibilia, siue inuisibilia. Hunc credimus in cōsummatione seculorū, ad abolitionem peccati carnem sumpsisse ex sancta virgine Maria, & hominem factum, passum pro peccatis nostris. Qui & resurrexit, & receptus est in cœlos, ut sedeat in dextra patris, venturus rursus in gloria ad iudicandum viuos & mortuos. Credimus autem & in spiritum sanctum, quem Paracletum nominauit, & missurum se post abitionem suam Apostolis promisit, sicuti & misit Saluator & Dominus noster: per quem & sanctificat in Ecclesia credentes, & baptizatos in nomine patris & filij & spiritus sancti. Qui verò præter hanc fidem aliud quidquam prædicat, eos ab Ecclesia catholica esse alienos. Hæc est Acacii formula. Cui etiam populares eius triginta duo illi subscribere. Ad quæ Sophronius Paphlago Põpeiopolitanus episcopus aperte hæc verba dixisse fertur: + Si quotidie voluntatē suam exponere, fidei formulam edere est, destituet nos veritatis ipsius certitudo. Sophronius quidē hoc tum sic voce magna dixit. Ego verò censuerim, si & qui ante eos fuere, & qui eos sunt sequuti, eadem de Nicæna fidei professione cogitassent atque egissent, sinceram Ecclesiæ dogma seruaturus, & deliramenta omnia longè à sacris mœnibus abfuturā fuisse. Ac tum quidem quum alteri alteros accipiantes, plurima & dixissent & audissent, confessus est solutus. Quarto congressu multa facilliter nugati sunt. Et Acacius nihil obstare, quò alia fides ederetur, contendedat, quandoquidem semel Nicæna formula mutata esset. Semel autem, imò sæpius etiam. Ad quæ Eleusius Cyzicenus: Hæc Synodus, dixit, coacta est, non ut addiderat quæ prius nouit, neque ut probationem inue-

Cōtentio de fidei formula.

Antiochenam fidei Symbolum. Secundus confessus.

* τὸ ἰσοῦς ἀνόμιον ἀπὸ τοῦ ἰσοῦς τὸν πατέρα καὶ τὸ ἰσοῦς τὸν υἱόν

Tertius confessus.

† Confessio enim ad calabat, Acacii partibus fomentis. Sozom. lib. 4. ca. 21. Surrepsit in cōsilio noua fidei formula Acacii Casariensis vocidit.

† ἰσοῦς τὸν πατέρα & τὸ ἰσοῦς τὸν υἱόν ἀνόμιον ἀπὸ τοῦ ἰσοῦς τὸν πατέρα

Sophronij Põpeiopolitani pulchre dictū

Socras. lib. 2 cap. 40.

† τὸ ἰσοῦς τὸν πατέρα καὶ τὸ ἰσοῦς τὸν υἱόν ἀνόμιον ἀπὸ τοῦ ἰσοῦς τὸν πατέρα

Quarta sessio.

Aniat fidem, quàm ea est quæ à patribus Antiochiæ est promulgata. Nam, in eius finibus assensu con- quiescēs, quâvis aliud quidquam ab ea edatur, nō tamen vnquam illam relinquet. Cui ego obuians dixerim: Quomodo tandem, Eleusi pēsime, qui Antiochiæ congregati fuere, patres vocas? Multo enim magis patres te nominare eos conueniebat, qui Nicææ conuenientes, vna voce τὸ ἀκούσιον con- substantiale promulgarunt: quum quodd tempore sunt vetustiores, tum quodd qui Antiochiæ coacti sunt, ab illis sacrorum munerum functionem ac- ceperunt. Quod si isti patres suos reprobarūt, par- ricidas potius quàm patres eos dicas. Quis itaque tales viros sequatur? Et illorū fides si reproba est, nec electio sive ordinatio eorum prorsus non po- test in dubium vocari. Nanque si ante istos illi spi- ritum sanctum non habuere, qui per impositionē manuum maximè venit, neque isti omnino inter episcopos & sacerdotes censendi. + Quomodo enim dignitatem talem ab eis accipere potuerunt, qui illam nunquam habuerint? Hisce verbis quis- quam contra Eleusium venire potuisset. Porro di- sputatione progrediente, ad quæstionem aliā per- uenere. Et quoniam in formula æqualem dixerāt patri filiū, Acacij factio interrogata est, quānam re æqualem patri filium profiterentur? Atque illa, voluntate sola, non autem substantia æqualem di- cente: alij omnes, etiam substātia æqualem dicen- dum esse confirmabant. Qua de re toto eo die ma- xima fuit contentio. Conuicerunt quoque ipsum Acacium, quodd sibi ipsi proptervariam scriptionē in libris suis quos edidisset, non constaret, in qui- bus prius æqualem per omnia patri filium di- xerit, idēque cum ipsis senserit: nunc verò tan- dem substantia æqualem esse negaret. Ad quæ il- le, neque ex recentioribus, neque ex antiquis quē- quam ad scriptorum suorum rationem reddendā obstrictum esse, respondit. Cōtentione inde ma- ximè gliscente, postremò Eleusius Cyzicenus: Si- quidem Basilius, inquit, aut Acacius, aut Marcus, per se aliquid agant, vel ipsi mutuò sese de quopiā criminantur, nihil id ad Synodum pertineat. Sed neq; quæ ipsi de fide sive rectè seu perperam per- scripsere, necesse habemus curiosius de eis inqui- rere. Peropus autē esse iudico, in professione An- tiochena à nonaginta & septem patribus prodita acquiescere. Si quis autē aliam subiicere velit fidei formulā, cum æquū esse vt omnes à vera pietate & ecclesia alienū esse censeant. Hisce verbis con- uentus rursus solutus. Postero autem die Aca- cius & Georgius cum sectatoribus suis in conuen- tum venire noluerūt. Atque ipse Leonas, vocatus quoq; non venit. Apertè nanque cum illis sentie- bat, illam præ se ferens causam, ab imperatore se ad Synodi cōcordiam conciliandam missum esse. Quandoquidem verò ita nullo seruato ordine in- ter se disiderent, non facile ei esse ad eos accede- re. Si verò ipsi vellent, abirēt, atque in ecclesia se- dentes nugas agerent. Ita tempus extrahebatur. Et vocabatur quidem cum suis in conuentum Aca- cius. Illi autem certos episcopos in Leonæ domū, vbi frequentes ipsi esse solebant, venire voluerūt: atque insuper asseuerarunt, mādaturum se ab impe- ratore habere, vt alios iudicarent. Sed neque ean- dem cum aliis fidem profiteri, neque ad obiecta crimina respondere sustinere. Quin etiam ad Cy-

rilli Hierosolymitani causam audiendam inuitati, D quem ipsi episcopatu abire iusserant, non affuere. Neq; enim qui eos cogeret, aderat quisquam. At alteri illi non modò liberè hæc egerunt, sed Aca- cium etiam, & quicumque ad eum confugissent, quippe qui intētata eis crimina diluere timuissent, dignitate priuarunt: Georgium scilicet Alexandri- num, Vranium Tyrium, Patrophilum Scythopo- litanum, & Eudoxium Antiochenum: alios autē excommunicationis canoni subiecere, donec de criminibus eis obiectis per causæ dictionem satis- facerent. Atque id quod de eis actum esset, paro- ciaz cuilibet perscribere. Et in Eudoxij locum An- tiochiæ + Hadrianum surrogauere, ecclesiæ An- tiochena presbyterum: quem confestim Acacius comprehensum, Leonæ & Lauricio tradidit, qui sub militari custodia eum tenuere, & postea exilio condemnauere. Et res quidem Seleuciæ in Syno- do actæ, sicuti eas compendiosè exponere potui, hūc habere finem. Qui verò accuratè omnia cog- noscere velint, ex monumentis ea petant, quæ di- spositi notarij diligentia summa cōfecere. Rebus E ita gestis, Acacius celeriter ad imperatorē est pro- fectus. Alij verò domū quisque suā se receperunt.

CAPVT XLIIII.

Imperator tum ex Occidētis partibus Constantinopolim venit, quum pro- consulari abolita dignitate, Honora- tum primum vrbi præfectum consti- tuit. Synodus de communi sentētia, decem ad im- peratorem miserat episcopos. qui Constantino- polim venientes, decē quoque alios ex Arimino legatos ibi repererunt, atque etiam Acacium cum suis quæ vellet conficientem, benevolentia princi- pis sibi per aulæ purpuratos conciliata. erāt enim nonnulli eiusdem cum eo sententiæ: quidam sa- cris ecclesiæ * donis corrupti, alij illecebris Aca- cij blanditiarum deliniti. Non enim vel in consul- tando, vel in dicendo contemnendus vir fuit Aca- cius, & ad res quas instituisset conficiendas nō in- commodus. Ecclesiam quoque celebrem admini- strabat, & Eusebium Pamphili præceptorem ha- buerat, cuius etiam episcopatum sortitus fuerat: & quum plurima addiscere cōtendisset, existima- tione simul & librorum copia quos à Pamphilo relictos habebat, alios antecellere iudicatus est. Et quodd talis erat, nō difficile ei fuit, ex sententia res plerasque conficere. Sedenim quū ab vtraque Syn- odo isthic adessent viginti episcopi legati, & alij item qui eò ob negotium fortè venerāt, de Actio ij primū consilium habere atque iudicare sunt iulsi, multis etiam maiorum gentium senatoribus præsentibus, quibus Honoratus quem dixi præiit. Postea verò in præsentia quoque imperatoris, quū disquisitio denuò fieret, deprehēsus est Actius ad- modū in fide hallucinari. Proinde & imperator, & honores apud eum gerentes, malè in eum fue- re animati, propter manifestam blasphemiam. A- cacius autem cum popularibus suis per pœnitentiam respuit, simulans se hæresim eam primū ignorasse. At ille in primis contendens operam dederat, vt princeps obiter & extra ordinem, cau- sam eius iudicandam præciperet, inexpugnabilem esse argumētis Actium putans, satisque idoneum

Cyrillus à Synodo ad imperatorem provocauit, & imperator p- probatione fa- ctum hoc cō- tra Ecclesia- sticū canonis consuetudinē Sacras. Et adrianus designat ep- Antiochenus Idem in exci- lium pulsus. Acacianō partim exan- toratū, part- tim excommu- nicatū. † Socrat. ha- bet Anianū.

Decem lega- ti Synodi Se- leucena ad i- peratorē missi Acacium hos proueniit.

** cōsulat.*

Constantino- poli de Actij hæresi agitatur

Error eius deprehēditur

Acacium re- spicit, & Actij opinio- nem reuocet.

Refutatio eo- rum acmā, quō- coram iudicib- us, et patrib- us abo. es.

Impositio manuum.

† Socrat. ha- bet Anianū.

Imperat. Aca- cij Casariem- sit vocat.

Quinta sessio.

Acacianō in- cōfessum veni- re noluit. Lemaitiē.

*Effrēt idem,
re Orētales
& Arimino-
Jes legati for-
mula fidei
Sirmīsi Ari-
mini lecta
Subscribant.*

*Eandem for-
mulam lau-
das ipſator.*

A ad eos qui secū disputando congregerētur, vel verborum persuasione, vel rationum vi convincendos, atque ad opinionē suam inuitis omnibus confirmandam. Vbi verò cœptum ei nō successit, scriptum Arimino allatum in medium produxit, atque id decem illos qui Seleucia venerant episcopos recipere iussit. Eisque, quod vehementer resisterent, fierique omnino non posse dicerent, ut substantiæ nomen prætermitterent, iuramenti per Dei nomen sacramēto interposito, se filium substantiæ inæqualem nō profiteri, paratūque esse, qui aliter sentirent, eos ab Ecclesia proſcribere, ut Ariminenſi formulæ subscriberent, iussit. Quum verò præter omnem opinionem Occidentales ex Arimino præſtō essent episcopi, & substantiæ verbum ommitterēt, quā plurimi apud eos esse eiusmodi fidei professionem Acaciani dixere. Existimabant nanq; si ea formula reciperetur, substantiæ nomine prorsus tacito, τὸ ἰσομοίου consubstantialia quoque in alto futurum silentio: quod sanè episcopi Occidentales ob Nicænæ Synodi reuerentiam magnificiebant. Sedenim ipse etiam imperator eam formulam apprimè laudavit. Reputabat nanque secum, quum tot Antistites viri Arimini fuerint, non tantopere lapsuros eos fuisse, ut temerè ἰσομοίου, hoc est, æqualem profiterentur, antea ἰσομοίου consubstantialia professi. Nihil quidem apud se, quo ad sensum, referre, si verbis quæ sacræ scripturæ ignota essent, non vsus, nomine eiusdem efficaciam, & quod nihil haberet controuersiam τῷ ἰσομοίῳ æquali scilicet, sententiam suā profiteretur. Hæc quum eius esset ratio, suadere episcopis Seleucia missis non desit, donec & ipsi Ariminenſem formulam comprobarent. Acacius verò, atque eius studiosi, Constantinopoli diutius morātes, Bithynos etiam acciure episcopos: in quibus erant, Maris Chalcedonis, atque Vphilas Gotthorum episcopus, qui prius Nicænā cōprobauerat fidem, decessorem suū sequutus Theophilum, qui Synodo Nicænæ interfuerat, & calculo suo sententiam confirmauerat. Et quū quinquaginta Antistites cōuenissent, Arimini lectam fidei professionem autoritate sua stabilierunt: il-

C lo insuper addito, se deinceps in Deo nequaquam substantiam aut substantiam nominaturos: & præter eam ipsam, aliam fidei formulam vel antea editam, vel postea edendam, non recepturos. Et quanuis hanc prius retulimus, faciendum tamē esse duxi, quum id locus poscere videatur, ut hic quoque, quantum fieri posset, insererem. Ea cum appendice sua de verbo ad verbum sic se habet. Credimus in vnum solum Deum, patrem omnipotentem. Et in vnigenitum filium Dei, ante omnia secula, & ante principium omne genitum ex Deo, per quem omnia facta sunt, visibilia & invisibilia: genitum autem vnigenitum solum ex solo patre, Deum ex Deo, æqualem qui eum genuit patri, secundum scripturas: cuius generationem nemo nouit, nisi solus qui eum genuit pater. Hūc scimus vnigenitum Dei filium, mittente patre, de cælis aduenisse, sicut scriptum est, ad abolendum peccatum & mortem: & natum esse de spiritu sancto, ex Maria virgine, secundum carnem, sicut scriptum est. Et versatum cum discipulis: & œconomia seu functione omni secundum paternam voluntatem completa, crucifixum esse, & mortuum,

*Formula fidei
Sirmien-
sis Arimini
lecta.
Supr. eod. ca.
39.*

& sepultum. Et descendisse ad inferos, ipsūque D Orcum eum exhorruisse. Qui & resurrexit à mortuis tertia die, & versatus est cū discipulis. Et diebus quadraginta expletis, receptus est in cælos, & sedet in dextra patris, venturus die extremo resurrectionis in gloria paterna, ut reddat vniciq; secundum opera sua. Et in spiritum sanctum, quem ipse vnigenitus Dei filius Dominus & Deus noster se missurum promisit generi hominum paracletum seu consolatorem, quemadmodum scriptum est, Spiritum veritatis, quem eis misit quum receptus est in cælos. Substantiæ autem nomē, quod simplicius à patribus positum est, & populis non intellectum, scandalum seu offendiculum attulit: propterea quod & scripturæ id non habent, placitum est tollere, & eius deceterò nullam omnino fieri mentionem: quandoquidem diuinæ quoque scripturæ, neutiquam substantiæ patris & filij meminere. Neque enim substantia de patre & filio & spiritu sancto nominari debet. Aequalem autem profiteamur filium patri, sicut diuinæ scripturæ dicunt & docent. Omnes autem hæreses, & quæ iam antea sunt damnatæ, & si quæ nouæ sunt ortæ, scripto huic promulgato aduersæ, anathema sūt. Hæc est fidei formula primū quidem Arimini, tum verò etiam Constantinopoli lecta. Quandoquidem vero nos vix tandem ex formularū fidei labyrintho expediuius, breuiter iam numerum eam earum inire visum est. Ac primū quidem professio fidei Nicænæ rectè est dictata. Secunda formula Antiochiæ in dedicatione templi dupliciter est prolata. Tertia à Narcisso sectatoribusque eius imperatori Constantino iuniori in Galliis est exhibitā. Ad has quarta Eudoxij accessit, quæ in Italiam est missa. Sirmij tres aliæ editæ, quarum vna Arimini quoque est recitata. Octauam Seleuciæ Acacius composuit. Nona & vltima Constantinopolitana est, cui etiam Ariminenſis appendix addita, ne in Deo vel substantia vel substantia nominaretur. De his satis.

*Socrat. lib. 2.
cap. 41.*

*Numerus
symbolorum,
seu formula-
rum fidei
Christiana.*

CAPVT XLV.

Erū enimvero Acaci⁹ & Eudoxii cum factionis suæ popularibus studio quoque habuere, quū Byzantij essent, aduersę partis episcopis dignitatem adimere: non religionis quidem, sed aliarum rerum causa. Communiter quidem, quod ecclesias perturbassent, & sanctiones earum commisissent: seorsim autem, vnicique alij alia crimina intendebāt. Atque illi de fidei professione inter se dissentientes, in sententiis exautorationis fidei crimen non inferebant. Et primū Aetium diaconatu priuant, ut qui turbæ & seditionis in ecclesia autor extiterit, disputationibusque contentiosè Sophistarū more ad ostentationem cum mala fama, contra Ecclesiæ consuetudinem & institutum, abusus fuerit, & eundem in scribendo modum seruauerit. Hunc quidem ita, non ex animi sententia, sed ut opinionem multorum abolerent, quod ferè omnibus eadem quæ ille sentire viderētur, exautorarūt. Imperatoris autē ira quasi quodam subsidio vsi, quia ille quum aduersus alios plerosque, tum maximè in Macedonium com-

*Acacius &
Eudoxius
Constantino-
polis aduersa-
rios episcopos
nō ppter fidē
sed alias va-
rias ob cau-
sas exauto-
rant.
Actio diaconatus adimi-
tur.*

*Exmoraio
Macedony.*

*Elasij Cy-
ziceni.*

*Elasij An-
cyran.*

A motus fuerat, propter eas quas diximus seditiones & cædes, nec non ob vrnæ cinerum Constantini patris translationem : & quòd in super diaconum in fornicatione deprehensum ad communionem admisisset, ei quoq; dignitatem abrogant. Eleusio præterea Cyziceno, crimine illo abiecto, quòd Heraclium quendam Tyrium, sacerdotem Herculis Græci dei in vrbe Tyro, manifestū impostorem, inconsideratè ad baptismum admissum, in diaconorum quoque ordinem legisset, quum quidem is Christianissimum tantum simularet, & propter imposturas Tyro profugisset : tum autem, quòd quum postea talem eum esse cognouisset, nibilo tamen magis sacro ordine mouisset. Præterea q̄ viros quosdam à Mari, qui tum Constantinopoli conuentui isti affuit, Chalcedone damnatos atque proscriptos, contra canones sacerdotali dignitate ornasset. Basilium quoque, qui & Basilas, vt binominis, dictus est, & pro Marcello Ancyranam ecclesiam obtinuit, exautorant, quòd hominem quendam præter rationem omnem ad tormenta tradidisset, & catenis vinclos longo tempore in custodia habuisset. Et quòd graues calumnias clericis quibusdam Antiochensis, Cilicibus, Galatis & Asianis texuisset, quibus indicta causa prouinciarum rectoribus traditis multæ exiliique causa extitit. Idem quòd Diogeni presbytero Alexandria Ancyram eunti, chartas quas secum ferebat abstulisset, eundemque verberibus affecisset. Aliam quoq; ei impingere dicam, q̄ imperialibus scilicet mandatis resistere ausus fuisset, quibus præcipiebatur, vt Aetius & alij quidam, ad Cæropiū, causam de criminibus quæ eis obiciebantur apud eum dicturi, ducerentur. Et q̄ Hermogeni duci atque etiam Syriæ rectori scripsisset, quos & quonam locorū deportandos curaret: pro quibus quum imperator, in patriam eos reducere iubens, scripsisset, ipse tamen arte quadam vt aliud fieret effecisset, magistratibus simul & episcopis aduersus. Insuper quòd Sirmij, Germinij clerum, ne cum eo communicaret ad rebellionem concitasset: quòdque in periurio deprehensus fuisset: quòd Illyricis, Romanis & Aphris per literas discordiæ & seditionis causam præbuisset: quòd ad Africanos scribens episcopos, Vrsicium & Valentem calumniosè criminatus esset: quòd ancillam vincitam falsum contra heram suam testimonium dicere compulisset: quòd virum cum muliere fœdâ consuetudine viuentem baptisasset, eidemque diaconi dignitatem contulisset: quòd exploratorem quendam itinerum, qui multis necis causam attulerat, ecclesia non exclusisset: quòd ad mysticam mensam cõiurationes fecisset, clerumque ibi iurisiurandi sacramento, ne alius alium accusaret, obstrinxisset, id quod dolo ab eo factū, vt scilicet ipse primam in clero dignitatem obtinēs, iudicia eo modo effugeret. atque vt Basilio Ancyrano episcopatus adimeretur, causæ hæc fuere. Eustathio autem Sebastie Armeniorum antistiti, primū quidem quum presbyter crearetur, quòd eum pater eius + Eulalius præiudicio suo damnauerit, & ecclesia eiecisset, propterea quòd habitu qui sacerdotem non deceret, vteretur. Fuit autem Eulalius Cæsareæ Cappadocum episcopus. Deinde quòd Neocæsareæ in Ponto à Synodo isthic coacta excommunicatus fuerit, propterea quòd minus fide-

ter res quasdam sibi commissas gessisset: quam no tam ei intulit Eusebius primū Beryti, deinde Ni comediz, postea verò etiā Constantinopoli, post Paulum, episcopus. Adhæc, quòd ei in Synodo Gangrensi, propterea quòd aliter quàm conuenit, & tenuisset, & in ecclesia docuisset, episcopalis dignitas sit abrogata. Et quòd in Antiochena Synodo perurij fuerit conuictus: quòdque conatus sit ea quæ rectè in Melitinenſi conuentu constituta fuerant, abolere. Et quū tot criminibus reus ageretur, iudicis sibi tamen partes sumpserit, alienos à fide alios vocans. Eortasium verò Sardis episcopatum gerentem damnarunt, q̄ episcopi Lydij electione eius non approbassent. Dracontium autem Pergamenum, quòd in Galatia prius ecclesiæ episcopus præfuisset: & adempto illi episcopatu posteriore, ad priorem quoque eum redire non permisere. Sophronium porrò Paphlagonem, quòd auariciæ studio in ecclesiæ pecunia quæstum fecerit: & q̄ semel atque iterum citatus, vix tandem venerit: & quòd responso Synodum dignatus non sit, profanum iudicem per prouocationem appellans. Præter hos Satalenorum episcopum Elpidium, vt Basilij socium, & ordine sublato confutionis & turbæ autorem, qui etiam Eusebium quendam, cui Melitinenſis Synodus sacerdotalem ademerat dignitatem, temerè citra inquisitionem in presbyterorum ordinem restituerit: & Nectariæ cuidam, cui propter iurandum violatum, communionem interdictum fuerat, diaconatum contulerit: & ad honorem ecclesiasticum eam, cum nondum iuxta Ecclesiasticæ disciplinæ morem pœnitentiam egisset, admisit. Neon autem Seleuciæ pontifex propterea ad episcopatum deponendum est damnatus, quòd ex composito in Ecclesia sua Hadrianum Antiochiæ episcopum creari permisit: præterea quòd nonnullos sacrarum literarum imperitos, & ecclesiasticarum constitutionum ignaros, malèque in super viuentes, re nõ deliberata, episcopos fecerit: qui deinde pecunias Episcopali dignitati præferentes, literis suis attestati sunt, + malle se opes habentes res sacras curare, quàm sine illis episcopatum gerere. Syluanus autem, quòd aliis & Seleuciæ & Constantinopoli vecordiæ causa fuerit. Porrò Theophilus Castabalenorum ecclesiæ antistes, quòd antea ab episcopis Palæstinae Eleutheropolis episcopus lectus, non ex animi sententia iurauerit, se aliam ecclesiam non esse suscepturum. Observandum autem illud, quòd Gangrenſis Synodus Eustathio Sebastienſi, antea quoque in Cæsariensi conuentu exautorato, propterea episcopatum ademerit, quòd multa præter ecclesiæ consuetudinem fecerit atque statuerit. Coniugium enim prohibuit, & à carniū cibo abstinentium esse docuit. vnde factum, vt multi coniugalem coniunctionem dissoluerent. Et qui communionem in ecclesia vitarent eis in priuatis ædibus vt communicarent suavit. Seruos, qui Deum colere cum prætextu pietatis constituissent, etiā præter dominorum voluntatem libertate donauit. Et quum ipse singularem sibi & insolitum philosophorum more habitum sumpserit, tum nouas quoque sectarioribus suis vestes dedit. Mulieres ne comam haberent, constituit. Stata ieiunia auersatus, Dominicis diebus potius ieiunandum

Eortasii Sardis.
Dracontij Pergamens.
Sophronij Paphlagonensis.

Elpidij Sataleni.
Satalenorum Armenia.

Neon Seleuciensis.

*† Ἰπποκράτης
ἐπίσκοπος τῆς
ἐκκλησίας τῆς
Γαγγρηνῶν
ἐδίκητο τὸν
ἐπίσκοπον
καὶ τὸν
ἐπίσκοπον
Κασταλῆν
ἐκκλησίας ἐπι-
κόπου.*

*Syluanus
Sataleniensis.
Theophilus
Castabalenensis
Causa quare
Eustathius
Sebastienſis
in Synodo
Gangrenſi
sit damnatus.*

*Eustathij
Sebastienſis.
Seras. habet
† Eulalius
lib. 2. ca. 43.*

A esse docuit. In coniugum domibus preces fieri prohibuit. Ac si laicus quisquam coniugem in matrimonio legitimo habens, presbyter lectus esset, eius benedictionem & communionem perinde atque piaculum abominandum, deuitare iussit. Hæc ille, atque alia hisce similia & docuit & egit: quapropter Gangrensis in Paphlagonia Synodus eum exautoratum, cum institutis iuis, anathemate quoque iugulauit.

CAPVT XLVI

Condenatio
Cyrilli Hie
rosolymitani
Cyrillia.

Dost hos tredecimum damnarunt Cyrillum Hierosolymitanum, ingenti virtute, & ad populum docendum egregium virum: cuius scripta sunt, quæ ecclesia Cyrillia nominat. Ut autem dānaretur, causæ illæ fuere: primùm quod cum Eustathio & Elpidio communicauerit, qui Melitinenſi Synodo, cuius & ipse potissima pars fuerat, aduersati sunt. Et quod itidem Basilium & Georgium Laodicensem, posteaquam in Palæstina episcoporum ordine moti fuerant, in communionem receperit. Insuper quum Hierosolymorum episcopus creatus Apostolicum thronum cōscendisset, quod de iurisdictionis ecclesiasticæ finibus & iure Metropolitano cum Acacio Palæstino disceptarit. Qua ex causa in mutuum adducti odium, alter alterum, quod non rectè de Deo sentiret, est criminatus. Acacius enim Arianæ erat sententiæ, Cyrillus autem τὸ ὁμοούσιον consubstantiale laudantes probabat. Eam ob rem malè in eum animatus Acacius, episcopis Palæstinis qui secū faciebant congregatis, administratione sacrorum ei interdixit: talem insuper maximè præferens causam, Fames Palæstinam affligebat, & plebs in rerum necessariorum inopia ad episcopum respectabat. Et quum ille neque pecunias neque frumētum haberet, donaria templi & sacra aula vendidit, & quoad prout penuriam populi est solatus. Et quidā vir honestus donarium suum agnouisse dicitur, + * ueltem uidelicet, qua scemina ex scenicis atque thymelicis quedam amicta erat. Vbi res inquisita est, à mercatore quodam comparatam esse, qui ab episcopo eam prius emerit, cōpertum est. Huius pretextu rei Acacius Cyrillum episcopatu abire coegit.

B

Cyrillus in
summa plebe
propter famem
penuriam eccle
siae aulae re
staurauit &
donarium ven
didit, quæ
subuenit.

† *

C

Talem quidem condemnationis eius causam fuisse audiuit, sed nō satis certè tum, ut mihi videtur, conuenientem: quoniā fames & penuria venditionis causa fuere. Quibuscunque autem Acacius factionisque eius populares dignitatem abrogauerant, eos etiam omnes Constantinopoli expulerunt. Erant autem in ea factione decem, qui sententias talium abrogationum calculis suis cōprobare noluerunt. Eos in loco certo asseruari iussere, ut ibi priuati agerent, neque rem diuinam attingentes, neque eorum quidquam quæ episcopalis muneris sunt agentes, donec condemnationū sen

Acaciani per
viam episco
porum, qui Con
stantinopoli
fuere, senten
tia sua assen
tiri coegerunt.

† * Apud Theodoretum lib. 2. cap. 27. scriptum est: Ueltem istam auro contentam, à laudatissimo imperatore Constantino magno Macario, episcopo Hierosolymitano, ut ea iudicium episcopi sacrosancti baptismi perageret ceremonias, donatam esse. Eam quum Cyrillus vendidisset, & deinceps à mercatore Thymelicus saltator omnes atque induisset, in ipsa saltatione cum enanimatum concidisse.

tentis subscriberent. Et nisi intra menses sex per pœnitentiam resipiscerent, & rebus omnibus quæ Synodus constituerat assentirentur, ipsis quoque ademptum ecclesias, aliisque commissum iri, qui cum eis consentirent, sicut fieri solet, minabatur. Hoc ubi cōstituerunt, consiliūque suum ad exitum perduxerunt, ad episcopos vbique omnes literas dederunt, ut Ariminensem fidei professionem vnà cum adiectione sua seruarent, eamque subscriptionibus suis confirmarent. Aliter si facerent, solum exilij causa verterent. Ad quæ imperatoris quoque, cœpta eorum comprobrans, accessit sanctio. Certiorem quoque de his Patrophilū Scythopolitam fecere, qui se statim Seleucia ad suā contulerat ecclesiā. Et paulo post, Eudoxius cum sectatoribus suis, alios aliis in sedibus episcopalibus substituit. Ipse quidem Eudoxius primus Macedonio surrogatus est: Basilio autè An-cyrano Athanasius. Porro Eleusio successit Euno-mius, qui etiam hæresis nominis sui princeps extitit. Et pro Eustathio Sebastia, diuus Meletius ecclesiæ præfectus. Macedonius Constantinopoli-tano episcopatu priuatus, e regione vrbi Oriëtem versus in loco cui nomen + Claustra, diutius degens, ibi aduersus Spiritum sanctum blasphemiam ore minimè clauso euomit, & malè vitam transegit. Porro Acacius, & sectatores eius, Eudoxium in possessionem vacuam ecclesiæ Constantinopolitanæ deduxerunt, longè ab eis quæ paulo antè iudicauerant diuersa statuentes. Qui enim non ita pridem Dracontio episcopatum, quod ex Galatia Pergamum transisset, ademerant, non animaduertunt, se, dum Eudoxium non in vnam, sed iam in alteram ecclesiam transferrent, cōtraria sibi ipsis decernere & facere. Porro quum is ecclesiam recepit, tum & magna ecclesia quæ zoφία, hoc est, Sapientia dicitur, Encœnia celebrauit, quindecimo Februarij mensis die. Hic ille in throno suo confidens, primùm diuulgatam illam in ecclesia edidit vocem: Pater, inquit, ἀρχὴς, hoc est, simpliciter accipiatur, impius: aliter, nō colens. Filius autem υἱὸς θεοῦ, hoc est, verè pius, & rectè colens. Et tumultu ad talia verba, sicuti par erat, à populo & seditione mota, ne turbam cieret, hortatus est. Pa-ter enim, inquit, neminem colit, & sic ἀρχὴς est: Filius verò υἱὸς θεοῦ, meritò enim & rectè patrē colit. His dictis tumultus sopitus est, & magnus subsequutus risus. Atque hodie quoque dictū id ridiculū habetur. Talibus impij illi rebus occupati, & cauillationibus eiusmodi vsū, ecclesiam ad absurdas opiniones distraherunt. Omnique prorsus cura & studio & ipse Eudoxius & Acacius summo opere in hoc incubuere, ut in obliuionem Nicæna decreta adducerent. Proinde Ariminensem formulam cum appendice sua ad loca omnia miserunt: & qui eam non reciperent, sicut dictum est, exilio eos perpetuo multarunt. Quod + sane quum facile rem præter rationem susceptam perfecturum esse videretur, aliarum calamitatum initium præbuit: & non modò ecclesiis, sed & vrbibus omnibus magnum concituit motum. Persequutio namque, quæ nulla in re Græcorum tyrannidi & crudelitati cæderet, Romanum peruasit imperium. Quamnis enim, quantum ad corporū supplicia pertinet, minor fuerit: probrum tamen ipsum, maiorem grauioremque

Sententiam
suā episcopis
absentibus
insunt.

Eam cōstati
tium cōfirmat

Successores
damnatorū
episcoporum.

Macedonius
in Claustra
priuatus ha
bitauit.

Iniquum
iudicium.

Inopta & im
pia Eudoxij
Constantino
polis auro, in
impulsa ec
clesia primo,
acumen &
saltem affe
ctant.

Eudoxium et
Acacium Ni
cænam sym
bolum abole
re cōstituerunt.

† * Ἐπίσκοπος
τῆς ὁμοούσιου
τοῦ θεοῦ
καὶ τοῦ υἱοῦ
καὶ τοῦ ἁγίου
πνεύματος
καὶ τῆς ἐκ
κλησίας
καὶ τῆς
ἐκκλησίας
καὶ τῆς ἐκ
κλησίας
καὶ τῆς ἐκ
κλησίας

300e hominis
rebus in eccle
sia vniu per
uicium s'm
deuotum.

A eam apud eos qui rem rectè putarunt, fecit. Nam & qui persequeretur, & qui persequutionem exciperent, eiuſdem erant ecclesiæ & religionis. Tanto verò id malum propter fœdritatem maius fuit, quanto turpius ciuibus quàm aliis infertur bellū: quum quidem id etiam erga exteros facere, episcopalis functionis prohiberent sanctiones. Et res nouæ tum laudabantur, paulatimque incrementa sua capiebant, atq; ad mutationem insolitam spectabant: eoque demū præfractæ temeritatis peruenerunt, vt homines veteres & patrias leges cõtemnerent, & nouas sibi pro se quisque conderet. Atque equidem eadem de Deo plerique cum turbulentis illis sentire nolebant, sed noua idẽtidem quædam dogmata comminiscabantur, neque se ab aliis super alias nouis rebus inueniendis continere poterant. Talis tum fuit rerum status.

CAPVT XLVII.

Macedonius nanque, etiam si antè idem cum Eudoxio & Acacio sensisset, nihilominus tamen ex ecclesia sua deturbatus, nō eadẽ porrò quam illi sequebatur opinionem, sed fidei professionem Antiochiæ primùm, postea etiam Seleuciæ cõfirmatam, quam ipse seu potius Marathonius, quem Nicomediæ episcopum fecerat, vt quidam putat, ἀμοιβόσιον, hoc est, æquiusubstantialem appellabat, obtinere debere censuit. Verùm nō id modò egir, sed etiam in Theologia seu diuinitatis ratione exponenda, Spiritum sanctum personam vnam Trinitatis dicendam esse negauit. Ac filium quidem Deum perfectum, & substantia patri æqualem esse dixit: Spiritum sanctum autem expertem honoris & dignitatis eiusmodi statuebat, famulum eũ & administrũ, Angelicisque ordinibus paulo præstantiorem esse docens. Et in eadem cum eo sententia erant Eleusius Cyzicenus, & Sophronius Paphlago, & Eustathius Sebastiensis, qui tamen aliis æquior, neque Deum neque creaturam Spiritum sanctum dicere maluit. Suffragabantur eis & alij multi, & ferè omnes quibus à parte aduersa dignitas abrogata fuerat. Nec minimam secum partem populi in vrbe Constantinopolitana, atque in Bithynia, Thracia, Helleſponto, & aliis vicinis in circuitu populis trahebant. Vita nanque & moribus (quos potissimum multitudo spectare solet) probatis erant. In publicum cum grauitate quadam veneranda prodibant, Instituta eorum non multum à monasticis aberant. Et sermo affectata quadã sanctimonia mistus, vim ad persuadendum satis accommodatã præferebat. Qualis sanè & Marathonius fuit, qui publicorum vectigalium inter milites sub ducibus stipendia facientes + rationalis, loculis probè refertis, postquam eum quæstum posthabuit, egenorum publicis domibus curator præfuit, & ægrotis inferuuit. Deinde asceticam siue monasticam quoque vitam, Eustathio Sebastiensis autore, sequutus est. Insigne is etiam monasterium Constantinopoli cõstruxit, quod ad longum durauit tempus. Tam studiosus verò Macedonij hæresis fuit, vt pecunia sua expensa, propagandam eam curauerit: Marathoniam nōſque populares eius appellandos esse, il-

Macedonij hæresis.

Eiusdẽ adſi palatres.

a Eustathij Sebastiensis de spiritu sancto opinio. Et areticorum vita sanctitatis.
b Eustathij Sebastiensis verba: Ego, inquit, neque Deum spiritum sanctum sanctum nominare cõſueui, neque creaturã vocare aſſueui fuerim. Sacrat. lib. 2 cap. 45. † In grece. Marathonius Nicomediensis.

Macedonij hæresis.

lis persuaserit. Et vnus ipse, ne profus secta ea Constantinopoli interiret, obstitisse visus est. Macedoniani nanq; ex quo tempore episcopatu Macedonius est deiectus, neq; ecclesiã neque episcopum postea, eis quos exautoratos paulo antè nominauimus excepris, donec Arcadius ad imperiũ peruenit, habuere. Siquidem Ariani, omnes qui alterius essent q̄ suæ sectæ, ecclesiis exactos, plurimis etiam aliis malis afflixere. Ceterùm isti non tantum Macedoniani & Marathoniani, verumetiam πνιματομάχοι, hoc est, oppugnatores spiritus, sunt nominati. Ac qui eo tẽpore episcopi sedibus suis sint eiekti, operosum esset omnes recensere: vt autem breuiter dicã, nulla ferè fuit in Romano imperio gens, quæ calamitatem eam experta nō sit.

Item πνιματομάχοι.

CAPVT XLVIII.

Quom Eudoxius ad Constantinopoli tani episcopatũ opes respiceret, & iã possessionem eius obtineret, nō parua per ambionẽ de Antiochena sede orta est contentio. Quod nanque, vt ita dicam, vnusquisq; episcopatum eum ad se pertinere putaret, seditiones in clero simul & populo, vt fieri solet, sunt motæ. Et cuiusque opinionis sectatores, in ea episcopatus consequendi expectatione, ex popularibus suis quenquam deligi studuerunt. Ingens nanque adhuc in multitudine de dogmate erat dissidium. Vnde in psalmodiis quoque non concordabant: sed vnusquisque pro ea quam obtinebat opinione, carmina conformabat. Et quum talis esset Antiochiæ status, Eudoxio sectatoribusque eius placitum est, in eam vrbe transferre, qui dicendo atque persuadendo egregius, simulq; vitæ consuetudine laudatus maximè, eiusdemque antea cum eis sententiæ suffragator fuisset, Meletium. Magnam enim conceperant spem, fore vt multis eius viri primariis dotibus non solùm Antiochenos in sententiam suam pertraherent, sed etiam vicinas circũcirca vrbes, & eos maximè qui à diuo Eustathio Eustathiani vocabantur, & fidem Nicænam integram seruabant, suas ipsi sibi synaxes & conuentus seorsim agentes. At enim magnopere opinione sua sunt falsi. Et ad Meletium, vbi Antiochiam peruenit, permulti Ariani, permulti etiam alterius partis, quæ Paulinum sequuta fuerat, accessere. Et alij quidem propter tanti viri gloriam (celebris enim aduentum eius præcesserat fama) alij autem videndi eius gratia. Quibus quoque studio fuit, ad quam partem inclinaturus esset, resciscere. Vulgatum quippe rumoribus erat, plurimi eum Nicæna decreta facere: sicuti etiam exitus comprobauit. Ac primùm ille quidem vt de dogmate verba faceret, secundo loco habuit, + doctrinam autem morum publicè coluit. Deinde verò progressus, Nicænam etiam fidem intulit, & τὸ ἀμοιβόσιον consubstantiale prædicauit. Fertur sanè quidem, clericum Archidiaconũ ad illum quum doceret accessisse, cauamque ei manum inieciſſe, atque os obstruxisse. Illum autẽ manu magis quàm voce fidei sententiam indicasse, tres apertè digitos extẽdentem, eisque rursus leniter contractis, vnum tantum directè erigentem. Qua ille re omnibus per imaginẽ quandã ex-

Meletius ep̄s Antiochenus designatur, antea quidẽ Arianiſans, deinde autem orthodoxus.

† Hic dicitur Meletius.

Meletius simul & manu indicio & voce libera trinitatẽ ἀμοιβόσιον publice deprædicat.

A ij

Ahibuit, quæ sentiens dicere non potuit. Vbi verò diaconus ore relicto, manum eius cōpressit: tum illum ore libero & voce graui disertè sententiam de Deo suam promulgasse, & omnibus Nicænam fidem commendasse: apertè, quæ aliter sentirent, eos à recta opinione aberrare testatum. Quum autem nō cessaret vel verba faciens, vel manu gesticulās, animi sui sententiā vicissim, vt se res dabat, aduersus Archidiaconi inhibitionem atq; contentionem astruere, & cōcertatio ea inter episcopos, perinde atque pancratio, hoc est, omni certaminū genere & viribus opibúsq; omnibus decertantes, diutius duraret, Eustathianos læticia plenos exultasse & vociferatos esse, Arianos verò pudore atque ignominia affectos celsisse. Et eam ob causam Eudoxium cum suis indignandum, ab ecclesia Meletium proscrispisse. eundemque deinde vt sententiæ suæ suffragaturum, (ita enim existimabat) & priora dicta correcturū, restituisse. Nā Meletius Arianorū suffragiis Sebaltiz episcopus creatus, atq; inde rursus per eisdem Berthæam Syriæ translatus fuerat, & Seleuciæ in concilio Acacij fidei formulæ subscripserat. In Constantino politana præterea Synodo affuerat: & cū illis quæ eis placita erant, egerat & sanxerat, atque ab eisde ad Antiochenam sedem euectus fuerat. Sed illi, vt diximus, eum restituere. Vt autem à recta sententia deduci minimè potuit, Imperator ea re intellecta, exilio eum multauit: & Euzoio Arij familiari, cum quo etiam antea damnatus fuerat, ecclesiā Antiochenā commisit. Porro qui Meletium consecrati, doctrinā eius laudabant, ab Arianis seiuncti, suas ipsi sibi ecclesias & cōuentus agebāt. Paulini siquidem sectatores, & *ἰμοσι* consubstantialis assertores, qui Eustathiani vocabantur, Meletium eiusque studiosos auerlati sunt, neque cōmunionem sibi cum eis esse voluerunt: propterea q̄ Meletius Arianorum electione episcopus factus, sectatorésque eius eorūdem baptismo initiati essent. Atque ij sanè quāuis sententiis essent cōiuncti, tamen propter solam electionis causam à seipsis sunt disiuncti. Ita factum, vt in ecclesia Antiochena disidium, duabus quæ idem sentirent partibus intercederet. Eodem tempore Constantius Persas res nouas moliri cognouit, & se Antiochiā contulit.

Μελέτιος ἀπὸ Εὐδοξίου ὑπογράφεται. Ἐκεῖνος δὲ ἄλλοτε ἠρῶν ἐκείνην ἐκκλησίαν ἀπέλειπε.

Idè à Cōstātio in ex. liū actus. Euzoio Arij Antiochenus episcopus. Pauliniani orthodoxi cū Meletiano catholicis Antiochia ppter Arianā Meletij electionem, nō cōmunicarunt.

Acacianū apertè ἄρῳ, hoc est inæquale, in formulā fidei inserere cōstituit, in conciliabulo Antiocheno.

Actij sententia & Arij eadem.

CAPVT XLIX.

Acacius, & populares sui, quiescere rursus non potuerunt: & quum eos rerum suarum pœniteret, priora decreta sua mutare sunt aggressi. Quā ob rem cum paucis Antiochiam uenire, atque ibi Euzoio ecclesias gubernante, & imperatore præsentē, in fidei formula primū Arimini, deinde Constantinopoli edita, *ἰμοσι*, hoc est, æqualitatis nomen inducere atque abolere constituerunt. Iam enim nō occultè, sed propalām, citra pudorē, per omnia substantia simul & voluntate inæqualem patri filium, & ex non existentibus genitum esse docebant & prædicabant: sicuti & Arius à principio opinatus est. His autem maximè suffragabantur, quicunque Actij sententiam comprobauerunt: qui primus post Arium eiuscemodi nomina in publicum produxit, & liberè cum magna cōfidentia promulgauit. Vnde ipse quidem

ἄλλος, hoc est, contemptor Deum: sectatores autē eius *ἰσομοσι*, hoc est, inæquales & + non existentiales, Antiochiæ ab Homousianis seu consubstantialis professoribus cognominati sunt. Qui quidem tum propter Meletium segregati erant, vt à me paulo antè dictum est. Sedenim Ariani à nostris interrogati, cūnam, quū antea in professione fidei suæ, filiū Deum ex Deo dixerint, inæqualem nunc, atque ex non existentibus, profiteri auderent? Propterea, responderunt, quòd & Apostolus Paulus: omnia autem ex Deo, inquit. Proindeque vnum etiam esse rerum omnium filium: & ob eam causam in fidei formulis addi illud Secundum scripturas. Huiusmodi illi canillationibus responsiones & refutationes suas instituere. Quarum autor Georgius Laodicensis fuit, qui nō bene loquutiones eiuscemodi assequutus, superioribus temporibus hæc Origenem inuestigasse, & Apostolicas verborum proprietates silius interpretatum esse ignorauit. Cæterum tametsi arroganter ista in responsionibus suis iactarent, conuicia tamen multorum tum perferre, & per interrogationes eos vrgentibus satisfacere non poterunt. Et quum quod in aduersarios crimen regerent, non haberent, confirmata denuò *ἡ* Constantinopoli ediderant formula, conciliabulum suum soluerunt, & se domum receperunt. Eadem hac tempestate Athanasio adhuc latente, Georgius Alexandria non eos modò qui diuersum ab opinione sua sentiret, malè accipiebat, sed Græcis quoque ipsis grauis erat. Nam eos etiam, sicuti ipsi visum esset, opinari atque sentire volebat, & facere id nolentes persequebatur: quin vniuersæ quoque vrbs eius plebi molestum se exhibebat: principum maximè virorum obiurgator, & doctis atque claris, quòd eos contemnebat, nec non multitudini ipsi inuisus, veluti tyrannicus, & qui dominationem sibi quasi iure suo vendicaret. In primis verò, Græcæ superstitionis cultores exacerbauit, q̄ eos patriis suis factis operari, diésq; festos peragere prohibuit. Et militari ex Ægypto adducta manu, deorum imagines atque alia donaria, & quicquid præterea in templis eorum esset ornamentis, ditipiens abstulit. Quæ sanè omnia, vt necaretur, causam præbuere: sicuti libro proximo ostēdemus. Cyrillo ecclesia Hierosolymitana, eo quo suprā dictum est modo, adempta est, & Herennio mādata. Cui Heraclius, atque huic rursus successit Hilarius. isti nanque vsque ad Theodosij imperium ecclesiam eam administrasse traditi sunt, post quos Cyrillus ipse sedem suam recuperavit.

Ἰσομοσι.

Quis Ariani ἰσομοσιον autores Georgio Laodicensi defendierint.

Ariani hæc in parte ab Origene refutati.

Georgium Alexandria hominum omnium præterquam Ariani sui, grauis & molestus.

Hierosolymitanus episcopus.

CAPVT L.

Vlianus sanè Cæsar bello barbaros † ad Rhenum vicit, plerisq; cæsis, quibusdam etiam captis. Et quòd militibus tum propter moderationis animi & æquitatis obtentū præclarus esse videretur, Imperator Romanorum ab eis est declaratus. Quæ res vbi Cōstantio est renunciata, anxia eū cæpit sollicitudo. Et Antiochiæ ab Euzoio sacro tinctus lauacro, exercitum inde aduersus Iulianum duxit. Atque vbi ad Mopsocrenas, hoc est, Mopli fontes, qui

Italiani præclara victoria. † Prope Argenoratum, Eutrop. Apud Parisios, Ammian.

Constantij
viti.

De Constantij
imperatore est
Grego. Naz-
arenus.

Ni fuit pro
dicit Constantij
cum Iuliano
Cæsarem
creavit.

Constantij
principis christi-
anissimum.

In Christi
Sacerdotium
ante Romanum
nunc auctum
imperium.

A inter Cappadociam & Ciliciam sunt, venit, curis confectus, per apoplexiam vitam finiit. Qualis autem & moribus & religione Constantius fuerit, in presentia commemorarem, nisi vehementissimus orator Gregorius Theologus virtutes eius pulcherrime ostendisset. Et quum verbis illius qualis is fuerit declarare liceat, superuacaneum esse duxi, aliter res eius referre velle. In prima igitur in Iulianum Inuectiua, veluti reprehendens Cæsarem eum creatum esse, hæc ad verbum pro Constantio refert. Quid hoc fuit imperatorum sanctissime, & CHRISTI amantissime (prouehor enim oratione, vt te veluti presentem & hæc audientem incussem: quauis te longè superiorem reprehensione nostra esse sciam, qui ad Deum translatus sis gloriæ cœlestis hæres: & tantò longius à nobis secesseris, quãto imperium illud quod cum hoc commutasti, est augustius) quòdnam hoc cepisti consilium? qui prudentia & animi solertia omnes, non modò qui ætate tua, sed antea quæque fuere principes, longè superasti: qui foris finitimas circumcirca regiones à barbaris repurgasti, & domi tyrannos compescuisti: atque alios quidem verbis flexisti, alios autem armis vicisti: & eo sanè vtrunque modo peregristi, vt alterum in altero nihil tibi afferret difficultatis. Et quum multa sint bello & armis parata, maiora tamen & illustriora, quæ nullo effuso sanguine constituisti tropæa. Ad quem vndequaque legati & supplices ex gentibus variis veniebant, quarum nonnullæ iam imperata faciebant, nonnullæ autem facturæ erant. Qui quicquid sperasses, confectum tibi iam propè fuit. Ad eò manu Dei ad consilia & actiones omnes es productus. Cuius prudentia quidem magis quàm fortitudo, magis verò etiam fortitudo quàm prudentia admirationi fuit: amplius autem, quàm vtræque istæ, laudata pieras. Et paulò post: Quis enim eorum etiam qui aliqua saltem ex parte cum nouere, nescit, illum propter veram pietatem, summumque in nos amorem, & quòd nobis omnia voluerit conciliare bona, non tantum contempturum vel omnem generis sui honorem, vel imperij partem, verum etiam incolumitatem salutemque nostram imperio ipso rebûsque suis omnibus, atque ad eò anima ipsa, qua nihil est omnibus hominibus charius & præstabilius, commutaturum fuisse? Neminisiquidem vnquam tantus rei alicuius, quantum illi, ardor & amor incelsit, vt Christiani aucti honestique essent, & ad summam gloriam & potentiam peruenirent. Non enim tot gentes imperio eius subactæ, non respublica ab eo ritè gubernata, non ingens pecuniæ vis, non gloriæ amplitudo, non quòd regum princeps atque imperator & esset & nominaretur: non aliz denique res, quæcunque ad hominum felicitatem facere videntur, tantum cum exhilararunt, quantum vt nos quidem per ipsum, per nos autem ipse, & apud DEVM, & apud homines laudem consequeretur, & constans nobis perpetuæque permaneret potestas. Etenim quum alia multa, tum illud præcipuè sublimius, Imperatoriq; magis quàm alij multi considerans, optimè nouerat, cum Christianorum rebus vnà Romanum auctum esse imperium: atque adueniente CHRISTO, rerum administrationem ad vnus principis, quod antea

ex omni parte factum nunquam fuerat, summam D potestatem peruenisse. Quam ob causam meritò ille mihi visus est res Christianorù tãtopere ornare, & fouere. Qui etiam si dolorem aliquem nobis attulit, non id tamen vel per contemptum, vel cum contumelia, vel vt aliis præ nobis gratificaretur: sed vt omnes vnus essemus, & idem sentiremus, nec ita sectis atque disidiis dissecti atque disuncti essemus, fecit. Deinde cum aduersus obtrectatores, qui illi + ignauiam rerumque imperitiam defuncto criminando obieciabant, defendens, hæc addit: Pudendum profectò esset, si tanto ab eo honore aucti, & tantum vera pietate excelluisse cum certò persuasi, merito suo cum non defenderemus: quod præstare etiam de nobis nihil meritis debemus, qui verbi & veritatis ministri sumus: post obitum præcipuè eius, quum iam assentationis probrum effugimus, & oratio omni suspitione superior est. Quis enim nõ sperauit, Iulianum, si aliud nihil, honore saltem accepto, mansuetiorem? Quis verò non ex fide earum rerum quæ ei creditæ sunt, etiam, præterquam quòd consentaneum esset, æquiores fore? Et simul maiorem Constantius Iuliani arrogatione obtinuit animum, non tam quòd fidem illius magni fecerit, quàm quòd potentia suæ confusus sit. Sed cur hoc sic vrgeo? quum cedens atque victus vincere, & argumentis superior esse possim? Si nanque qui alij credidit malus est, quis tandem is fuerit cui creditum est? Et si mores prauos non præuidisse, culpa non vacat, quo loco prauitatem ipsam ponemus? Verum enim uerò ea res est malicia, vt ratione nulla regi & flecti queat: neque fieri potest, vt homines improbos meliores quisquæ efficiat. Quando & ille, ex quibus rebus meritò beneuolentior esse, & si quam malignitatis habuisset scintillam, eam extinguere debuisset, ex eis rebus ad maius excitatus est odium: & quo pacto egregia merita atque beneficia, per malam gratiam, in autore suo vlceretur, circūpexit. Hæc quidem in priore Inuectiua ille refert. In posteriore autem hæc scribit: Quandoquidem verò etiam nobis funus eius est, qui ante Iulianum è vita excessit, inspiciamus hic quantum duo isti imperatores inter se differant. Siquidem hoc quoque aliquid in defunctis vel ad felicitatem, vel ad infelicitatem confert. Ac nostri quidem funus producit publico apparatu, auspiciisque omnibus & acclamationibus: nostris dico, & sanctioribus istis carminibus, itè nocturnis hymnis & lucernarum ignibus, quibus Christiani obitum pium cohonestandum censemus. Et corpus ipsum celebri lugentium conuentu effertur. Quod si verba ista fidem merentur, ad multorum certè hoc quibusdam referentibus peruenit aures: quum defuncti cauer Taurum montem superaret, vt ad patriam urbem, cognominem eis istam & præclaram dico, duceretur, auditam esse à quibusdam ex superioribus locis vocem veluti psallentium ac productum, Angelicarum opinor potestatum, vt honor iste pietati illius & quasi funebre munus datum sit. Si etenim recta fidei opinionem loco suo mouere visus est, importunitatis errorisque purpuratorum eius id fuerit crimen, qui acceptum in potestatem suam, simplicem eius, facilem & procliuem ad pietatem, & minus baratrum & perni-

Passula Romana Monarchia.

Extrahitur Constantium, quòd Ariani facti fuerunt. †

De eo, quòd Constantius Iulianum Cæsarem fecerit.

Confertur funus Constantij cum funere Iuliani.

Lucerna & carmina funeralia.

Quid in p-
fessione, fidei
hallucinatio
sis Constanti-
tine, confis-
sionem eius
culpa ad sa-
ctum.

Inianu quo-
q; Constantij
ad Constanti-
nopolim exe-
guit inersit
sed cogitibus
militibus in-
uenerit.

Sepultura
Constantij.

Aciem prouidentem animum, quò uellent, duxere:
 & certioris inquisitionis prætextu, zelum & ardo-
 rem in prauitatem conuertere. Sedenim nos com-
 munè magis, pietatis scilicet & fidei opinionem,
 & patrem ob oculos & animum, qui fundamenta
 Christianitati imperialis potestatis & fidei iecit,
 sortemque quæ in illum dogmatis nostri consti-
 tuendi incidit, ponentes, ita ut decuit, tabernacu-
 lum corpusque eius, qui iuste imperasset, & vitam
 sancta morte finiisset, nobis que summam potesta-
 tem reliquisset, honore iusto prosequuti sumus.
 Vbi autem ad magnâ & imperatricem urbem ap-
 propinquauit, quid dicere artinet, vniuersi exerci-
 tus satellitium, & armatorum ordines, qui tanquã
 viuo adhuc imperatore affuere: aut splendide ur-
 bis effusionem, & omnium qui vel fuere vel futu-
 ri sunt, celeberrimum occursum? At strenuus ille
 & generosus noua purpura sese venditans, atque
 eo nomine, ut consentaneum est superbiens, fuit
 & ipse pars aliqua honorificæ istius pompæ, ean-
 dem & dans & recipiens gratiam: & illã quidem
B inuitus, hanc autem libens, sicuti dicunt. Copiã
 nãque militares omnes, tamen præsentis eius po-
 tentia vincerentur, plus tamen honoris defuncto
 habentes, (quandoquidem natura beneuolentiæ
 affectu recentes erumnas prosequimur) & amo-
 ris misericordiãque inclinatione mortuo condo-
 lentes, eãque ob causam minimè se cõtinentes,
 quin illum velut imperatorem honorificè excipe-
 rent, apostatæ & desertori persuadent, atque eum
 simul ferè cogunt, ut defuncto habitu conuenien-
 ti obuiã procederet. Erat autem habitus is, ut dia-
 dema de capite deponeret, & demisso vultu impe-
 ratori extremum præstaret officium, eumque ad
 sepulchrum, cum reliquo comitatu in præclarum

diuorum apostolorum templum, qui sacrum hoc **D**
 genus & suscipere, & conseruant, eosdem propè
 cum illis honores percipiens, deduceret. Theo-
 logus quidem hæc, & alia plura, in Inuectiuis pro
 Constantio dicit: ne in aliis quidem orationibus
 suis prauitatem illi, sed simplicitatem potius quã
 leuitatem tribuens. Alij verò historici eum non
 recta in religione sententia fuisse produunt: in qui-
 bus est & Theodorus Cyri episcopus. Ego ve-
 rò potius propugnatoris veræ pietatis Gregorij
 magni autoritatem sequor. Nam quidam tradunt,
 minimè mirandum esse, si in reliquis orationibus
 illum leuiter perstringens, in Inuectiuis magnifi-
 cis profus exornet laudibus. Ardorem enim, quo
 aduersus religionis desertorem incitatus fuit, ita
 immutasse virum magnum dicunt, ut amicus illi
 beneuolusque profus factus sit, qui non malicia,
 sed simplicitate res nostras aliquantum perturba-
 rit. Qui & illum sancti eius patris morem fuisse
 volunt, ut grauisimas etiam eis noxas condo-
 naret, qui eas ignorantia & lapsu aliquo admis-
 sent. Quod ego quidem rationi consonum esse di-
 xerim: in rebus autem pietatis nostræ gratificari
 cuiquam voluisse tantum ecclesiæ doctorem, ne-
 gauerim. Res Constantij sic se habuere. Mortuus
 enim est, sicut dixim⁹, ad Mopsi fontes, tertio No-
 uembris mēsis die, vixit annos quadraginta quin-
 que: imperauit autem triginta & octo, cum patre
 quidem tredecim, reliquos vigintiquinque solus.
 Quos quidem annos nonus iste historiarum com-
 plectitur liber: quum à mundo condito^a quin-
 quies millesimus octingentesimus sepruagesimus
 secundus, à Christo autem nato trecentellimus se-
 xagesimus septimus ageretur annus.

Cur tãtopere
Gregorium
Inuectiu
aduersus In-
lianũ oratio-
nibus Consti-
tium laudari,
quem in scri-
ptis alij ali-
quantũ per-
stringit.

Christiani
animo in con-
demnandũ no-
xas pietatis.

Extri huius
anni.

a Secundum
nostericos
4342.

*EPISTOLAE ATHANASII AD AMICOS, DE
 formula fidei in Sirmio composita data, pars: sicuti apud Socratem Ecclesiasti-
 cae historiae lib. 2. cap. 27. reperitur.*

C Vid enim in doctrina veræ pieta-
 tis Ecclesiæ Catholicæ defuit, ut
 isti nunc de fide disquirant, &
 Consulatum præsentium tem-
 porum verbis suis, quæ de fide
 promulgarunt scilicet, adiiciant?
 Fecerunt sanè Vrsicius, Valens & Germinius, quod
 neque factum, neque auditum vnquam est apud
 Christianos. Quum nanque scripserunt, quem-
 admodum ipsi voluerunt, credendum esse: Con-
 sulatum & mensẽ & diem adiecerunt, ut decla-
 rant cordatis omnibus, non antea extitisse, sed
 nunc primùm sub Constantio initium cepisse eo-
 rum fidem. Omnes etenim illi hæresim suam spe-
 ctantes, scripserunt. Adhæc, de Domino sese scri-
 pturos asimulantes, alium sibi nominatim desi-
 gnant dominum, Constantium. Is enim fuit, qui
 potestatem illis impietatis præstitit. Et dixerunt il-
 li imperatorem suum perpetuum, quum filiũ Dei
 æternum negeat. Ad eũ per impietatem Chri-
 stum oppugnant. Fortasse autem annotandi Con-
 sulatus causam & occasionem à sanctorum pro-
 phetarum temporis adscriptione acceperunt. At
 si hoc ipsum dicere ausi fuerint, inscitiam suam ad-

modum prodent. Sanctorum nanque hominum **F**
 prophetiæ temporum continent memoriam. Sic
 Esaias quidem, & Oseas, in diebus Ozia & Io-
 atham, & Achaz, & Ezechia: Hieremias autem
 temporibus Iosia, Ezeiel porro & Daniel sub
 Cyro & Dario fuere. Atque item alij aliis annis
 sunt prophetati, non iacientes veræ pietatis ini-
 tium. Ante illorum enim tempora, & perpetua
 ea fuit: quippe quam ante mundi constitutionem
 DEVS in CHRISTO nobis præparauit. Ne-
 que fidei suæ illi tempora indicarunt: nam & an-
 te ea ipsa tempora fideles ipsi fuerant. Sed tem-
 pora promissionum per eos factarum ostende-
 runt. Promissiones verò de aduentu Saluatoris
 nostri præcipue factæ: quibus tanquam accessio
 quædam & sequela, res in Israël & apud gentes
 futuræ sunt annexæ. Et tempora annotata non
 sunt, sicuti dixi, quod tum cepisset initium fides:
 sed ut ipsorum prophetarum ætas, qua illi qui ta-
 lia vaticinati essent, vixere, ostenderetur. At no-
 stri isti sapientes non historiã cõmemorãtes, neq;
 futura prædicentes, sed scribentes, PROMVL-
 GATA EST FIDES Catholica, statim
 Consulatum adiecerunt, & mensẽ & diem. Et

A sicuti sancti viri historiarum & ministerij sui tempora declararunt: ita isti fidei suæ tempus annotarunt. Atque vti nam de sua ipsorum fide expresse scripserunt. Illi verò in initio fidem allegant, quæ consecrati non sunt. Non enim scripserant, Ita credimus: sed, Promulgata est fides catholica: Itaque quòd consilij eorum temeritas summam declarat impietatem, tum nouum insolensque scripturæ inuentum Arianum æquat institutum. Atque hoc ita scribentes, satis docuerunt, tum eos primum credere cœpisse, atque ab eo tempore fidem eorum in medium annunciari voluisse. Et quemadmodum secundum Euangelistam Lucam, propositum publicè est decretum descriptionis siue census agendi, atque id ipsum decretum prius quidem non extitit, verùm ab eis ipsis diebus esse cœpit à promulgante vulgatum: itidem & isti scribentes, Promulgata nunc est fides, ostenderunt recen-

tem esse hæresis suæ sententiam, nec antehac eam B extitisse. Quod si addunt, Catholica non animaduertentur, se in Phrygum incidere præuarcationem. Ita vt & ipsi perinde atque illi dicant, Nobis primùm reuelata est, & à nobis initiū cepit Christianorum fides. Et sicut illi Maximillam & Montanum; sic isti pro Christo Dominum Constantiū professioni suæ inscribunt. Quod si iuxta eorum verba, ab annotato Cōsulatu fides initium habet: quid patres facient? quid beati martyres? quid ipsi quoque de eis facient, qui ab ipsis de fide sunt instituti, & ante consulatū eū obdormierūt? quomodo eos resuscitabunt, vt quæ prius docuerūt, in illis abstergāt: & quæ nunc inuēta scripserūt, eis inserāt? Ad eò sunt imperiti, nihil aliud quàm prætextū cōfingere scientes, eòsq; absurdos & incredibiles, vt qui secū ipsi statim suam afferāt redargutionē.

DECIMI TOMI CAPITA.

- 1 De vita & institutione præuarcatoris Iuliani: & vt permissione Dei, Romanorum Imperator sit renunciatum.
- 2 Vt præuarcator & apostata per Thraciam proficiscens, Constantio defuncto, Constantinopolim peruenit.
- 3 Vt Christianismo abiurato, Iulianus idola coluerit: et vt inter sacrificandum in horrenda spectra incidit.
- 4 Vt idolorum templis apertis, vetusta priuilegia & prouentus Christianis ademptos illi dicarit: & quæ Gazæ & Casarea propter idolorum templa fecerit.
- 5 Quomodo, vt fauorem plebis aucuparetur, omnes passim Episcopos à Constantio in exilium pulsos reuocari, cum propter Constantij odium, tum quòd ecclesiam turbari vellet.
- 6 Vt etiam magnus Athanasius tum apud virginem pudicam occultatus, publico se commiserit, & ecclesiam receperit, Georgio Ariano à populo interempto.
- 7 Iuliani epistola ad populum Alexandrinum missa, de Georgij cade.
- 8 De Eusebio, Nestabo & Zenone fratribus, qui Gazæ martyrium sustinuerunt: & de S. Hilarione, miraculorum editore.
- 9 De calamitatibus in Phœnice & Heliopoli & Emessa toleratis: & de Aemiliano, & Dorotheo, & Domitiano, & Marco Arethuseorum episcopo.
- 10 De Theodulo & Taisiano Phrygiis: præterea de iis qui Ancyra in Galatia martyrio sunt affecti, Busyride & Basilio: item de Eupsychio Cappadoce.
- 11 De sancto Artemio: item de sanctis Manuel, Sabel, & Ismael: & de beata Publia virgine.
- 12 Vt Apostata res venales in foro polluendas contaminandasque mandarit. De sancto Theodoro tyrone: & de sanctis martyribus, Iuuentino & Maximino.
- 13 De reliquis sanctorum prophetarum, Elisei, & Ioannis præcursoris & baptista.
- 14 De Lucifero & Eusebio: vt Antiochia in locum Melitij Paulinus sit surrogatus. Item de Alexandrina synodo, quæ consubstantialem patri & filio sanctum spiritum diuinitus asseruit, Athanasio presidente.
- 15 Quæ eadem synodus Alexandria de istis verbis substantia & subsistentia, euidenter & clarè decreuerit.
- 16 Quæ Athanasius in oratione quam de fuga inscripsit, commemoret.

- 17 Vt eo tempore Antiochia tres episcopi fuerint, Melitius, Paulinus, & Euzoim: & vt, Lucifer Eusebij reprehensionem agrè ferens, hæresis suæ autor extiterit: & vt Eusebius Percellensis & Hilarius Pictauiensis episcopi in Occidente, Illyricis, Gallis & Italis Romana firmi & Græca lingua sanam Nicana fidei doctrinam annunciarint.
- 18 De Macedonianis, vt tum magna libertate impietatem suam docuerint. Quid hii senserint, & quibus defensionibus aduersus eorum accusatores sint vsi.
- 19 De sancto Athanasio, vt ab apostata inquisitus, arte mirifica profugus euaserit.
- 20 Vt Iulianus aenudò idololatriam Græcorum vehementius & acrimis comprobaret, & de Eleusio Cyziceno, Tito Bostrensi, & Mari Chalcedonensi, episcopis.
- 21 Quomodo Iulianus arte & dolo idololatriam confirmaturus, religionis nostræ proprios ritus idolorum cultui accommodare instituit.
- 22 Epistola Iuliani ad Pontificem Galatia Arsacium, vt Christianorum mores imitando consecraretur.
- 23 Quæ contra pietatem nostram impius egerit, & vt dolo exercitum ad Deorum sacrificia, donatis eo ea de causa dato, pellicere tentarit.
- 24 De Constitutionibus eius contra nos publicatis, & vt pecunias colligere cœperit.
- 25 Vt insuper Apostata lege lata, Christianis Græcarum artium & institutionum literis interdixit: & vt Gregorius magnus, & duo Apollinares Syri, sacras scripturas omni genere carminum expolientes, consilio & instituto eius obstiterint.
- 26 De Græcis & Ethnicis artibus & literis, etiam Christiani pietatem consecratis eas utiles esse, easque Christianos addiscere oportere.
- 27 Vt Iulianus expeditione in Persas suscepta, Antiochiam venerit: atque ibi propter barbam prolixam ludibrio habitus, contra Antiochenos librum Misopogona, hoc est, barba osorem composuerit.
- 28 Quæ præuarcatori huic in Antiochenorum loco Daphne acciderint: & de tumulo sancti Babyle martyris, & de sancto Theodoro confessore.
- 29 De fraude Græcorum oraculorum. Commemoratio eorum quæ per vindictam diuinam passi sunt, qui sacra Christianorum & res diuinas contumelia affecerunt.
- 30 De statua Christi, quam in Phœnice Pancade mulier

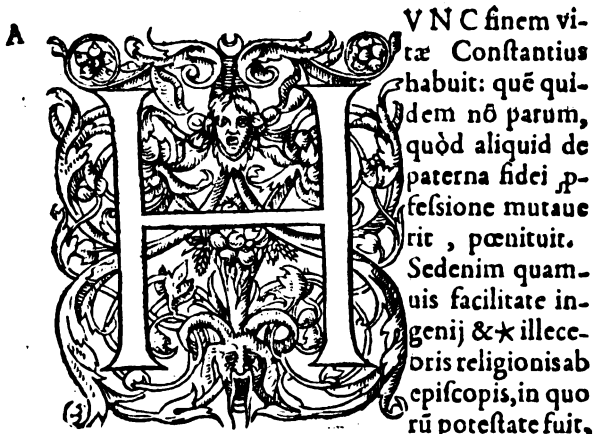
- illa qua fluxu sanguinis laborat, crexit.
- 31 De fonte qui Nicopoli, siue in Emmau est: & de Persea arbore Hermopoli, morbos incurabiles incolatu Christi sanante.
- 32 Ut impius religionem nostram extinguere conatus, etiam Iudæis permiserit Hierosolymis templum restaurare: & quæ tum ibi fidem propè omnem excellentia euenerint.
- 33 De igne, qui tum ibidem repente est exortus: & quæ vestimentis hominum figura crucis adhaerunt, signis: & de diuino Euangelio in fundamentis inuento.
- 34 Ut Iulianus impetu in Persidem factus, per errore naues ad Euphratem exusserit: & praelio commisso, occulta plaga ictus interierit.
- 35 Quod visiones diuinis quibusdam apparentes, Iuliani apud Persas necem portenderint.
- 36 Quæ Libanius in funebri oratione Iuliani contra nos scripserit. Et responsum, dicta eius refellens.
- 37 Ex secunda Gregorij Theologi in Iulianum inuecti-

ua, de ingenio, moribus, gestu corporis, morte & sepultura Iuliani.

- De imperio Pij Imperatoris Iouiniani in Perside. 38
 Ut Iouinians episcopis exulantibus exilium remis- 39
 rit, & ut statim Christianorum sacra in ecclesiis honori-
 ficè restituerit, & idolorum cultum aboleret.
- Ut Iouiniano etiam Macedoniani Antiochie libellū 40
 supplicem obtulerint, & ut Synodus ibidem Nicanam
 fidem approbarit, confessionemque suam scriptā ad Im-
 peratorem miserit.
- De sancto Athanasio, ut ab exilio reuocatus, in ma- 41
 gno honore apud Iouinianum fuerit, & res ecclesiarum
 Aegyptiarum denuò cum potestate administrarit.
- De Synodo Alexandrina, cuius decretum magnus 42
 Athanasius ad Imperatorem misit: & ut professio fidei
 Nicana multo iam tempore exagitata, in pristinum sta-
 tum sit restituta.
- Ut Imperator Iouinianus in Dadastranis, cum magna 43
 piorum omnium iactura, vitam finerit.

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVS.

CAPVT I.

¶ Iulianus
 filius
 Constantii
 ab episcopo
 seductus.

Idem patris
 sui imitator
 egrogium.

Res Iuliani
 Imperatoris.

VNC finem vi-
 tæ Constantius
 habuit: quæ qui-
 dem nō parum,
 quod aliquid de
 paterna fidei p-
 fessione mutaue-
 rit, pœnituit.
 Sedenim quam-
 uis facilitate in-
 genij & illece-
 dris religionis ab
 episcopis, in quo-
 rū potestate fuit,
 seductus sit, & τὸ μυστικόν consubstantialis verbum
 ex fidei symbolo, sub vnionis coniunctionisque
 omnium prætextu sustulerit, sinceram tamen di-
 ctionis eius sententiam est professus. Quum ete-
 nim Deum verbum germanum filium & ante se-
 cula ex patre genitum dixit, tum certus manife-
 stusque eorum qui creaturam illum vocare ausi
 fuissent, hostis extitit. Et absque eo quod diximus,
 verum is fuit patris sui exemplar in rebus omni-
 bus, maximè verò in pietate & Dei cultu, atque in
 simulacrorum erroris & superstitionis abolitio-
 ne. Iulianus autem, repugnante nemine, imperium
 accepit. Postquam verò nos in hunc locum histo-
 ria ipsa deduxit, paucis de eo, qui fuerit, vnde or-
 tus, & quibus studiis atque institutis ad Imperium
 perueniret, est exponendum. Sed paulo altius res
 repetenda, non ut verborum atque orationis ven-
 ustatem & elegantiam ostentemus, sed tenui sim-
 plicique stylo, quem etiam sacra historia flagitat,
 sicuti ab initio propositum nobis est, res gestas per-
 sequamur. Constantinus magnus duos habuit fra-
 tres, ex vno quidem secum patre Constante, alia

autem matre genitos: Dalmatium, qui alterius Dal-
 matij pater fuit: & Constantium, cuius filij fuere
 Gallus & Iulianus. Vbi Constantinus decelsit, at-
 que imperium ad filium Constantium peruenit,
 tyrannidem metuens, & genere sibi propinquos
 suspectos habens, non bene eos tractauit. Proinde
 iunior Dalmatius, quum iam Cæsar esset, à militi-
 bus cæsus est. Et parum abfuit, quod in & duo isti pe-
 rierint. Sed Gallum cōsilio cædis morbus exemit,
 ex quo propediem moriturus esse existimatus est.
 Iuliano autem ætas tenerior profuit, quod vixdum
 octauum attigisset annum. Vbi verò ira Impera-
 toris aduersus eos deseruit, primum eis ut in Cap-
 padocia agerent, permissum est, in loco quodam
 qui Macellum dictus est, non longè à Cæsarea ad
 Argæum montem sito, regiam domum, lauacra,
 hortos & fontes perennes habente. Ibi pro eo at-
 que decebat, curati sunt, disciplinisque & exerci-
 tiis ætati ei conuenientibus excolti, sacris quoque
 literis à magistris & præceptoribus eò vsque do-
 cti, ut in album postea cleri relati sint, & sacros li-
 bros populo legerint. Atque illi non verbis mo-
 dō, sed & factis studium ardoremque in religione
 suum ostēderunt. Nam qui sacris dignitatibus ex-
 ornati, atque aliter etiam boni viri, & propter pie-
 tatem virtutemque clari erant, eos ampliter hono-
 rarunt: in sacris illi etiam ædibus frequentes fue-
 runt, & martyrum vnas honoribus & donariis
 ornarunt & consecrarunt. Atque ut alacritatem
 suam martyribus colendis veluti spectaculo ali-
 quo exhiberent, honorem sepulcri Mamæ marty-
 ris inter se, ut id magnifico circumdarent templo,
 diuiserunt. Et quum inter se ut par erat, decerta-
 rent, & ambitiosè splendore & magnificentia stru-
 cturæ alter alterum superare niteretur, res præter
 opinionem admiranda accidit. Quæ profectò in-

Dalmatij in
 uicinis cædit.

Galli & Io-
 liani educa-
 tio & insti-
 tutio.

Vide sancto
 Mamæ mar-
 tyri templū
 construant.
 Socrat. lib. 3.
 cap. 1. & sic
 Eutrop. Gal-
 lū in Ionia,
 Ephesi, ubi
 possessiones
 paternas ha-
 buit, Iulianus
 autem Con-
 stantinopoli,
 sub magistris

et præ-
teribus r-
trique do-
ctum atque
clarum of-
se scribunt.
Iulianum
in lectorum
ordinem co-
patus esse,
et in publi-
ca ecclesia cõ-
uentibus sa-
cro libros po-
pulo legisse,
Theodorici
lib. 3. cap. 2.

a Galli Bru-
ctina recte
procedit: in-
luoi misri-
mi.
b Fl. Cl. In
lucius Chri-
stianissimos
familiosos.
Præceptores
om.

in r. 1. p. 171.
115. 7. 2. 2. 6.
duo Nic. ep.
in r. 1. p. 172.
2. 2. 2. 2. 2.
Socr. lib. 3.
cap. 1.

Iulianus So-
phista.

Oratio eius
contra pado-
pogus.

Maximus
Ephesius
philosophus.

Iulianus mo-
nachus fa-
ctus propter
suspicionem
Constantij de
se conceptã.

Idem dicitur

A credibilis propè esset, nisi qui ibi præsentem eam viderunt, per traditionis successorem eam usque ad hæc tempora conseruassent. ^a Aedificium namque Galli pulchrè & ex arbitrio eius processit, & quotidie sua incrementa habuit. In ea verò parte quã Iulianus cõstruebat, partim parietes ipsi iã excitati conciderunt, partim ex ipsis fundamentis sursum versum, veluti vis quæpiam aduersa contrã niteretur, cements & materia alia eiecã, atque in terram tãquam vento valido prostrata sunt. Quidam etiam lapides coniungi glutinari que non potuerunt. Admiranda sanè spectantibus res visa, quæ posterius certius est cognita. ^b Fuere tamen, qui tum quoque intellexeret, non ex animo illum religionè colere, ^b sed metu Imperatoris Christianismum simulare: & proinde minus gratum acceptumque martyribus cultum accessumque ad se eius esse. Pietatem Christianam Iulianus primùm ariolorum consuetudine adductus abiecit. Remissa autem amplius etiam ab Imperatore ira, Gallus deinde Ephesi degebat, in scholis studiis operam nauans: vbi etiam paternæ erant possessiones. Iulianus verò Constantinopoli in basilica docentes præceptores audiuit: tenuique in publico vsus est vestitu, Mardonij eunuchi ductu. Grammaticen eum docuit Nicocles Lacon: Rhetoricen autem Hecebolius, qui tum Christianam complexus fuerat religionem. Prouiderat hoc sic Constantius, veritus ne ad superstitionem, si Græco vteretur magistro, declinaret. Et quã disciplinis discendis præclaro esset ingenio, & cum multis familiariter viueret, celebrem est famam, ad res quoque administrandas idoneum eum esse, consequutus. Quin & ad imperium ipsum gerendum optimus est iudicatus. Qua de re quum sermones inualescerent, Constantius est perturbatus. Itaque ex vrbe maxima Nicomediam translatus est: vbi ne ad Libaniũ Syrum Sophistam iret, ei est interdictum. Eo enim tempore à pedagogis vrbe Constantinopolitana expulsus ille, Nicomedix ludum aperuerat, vbi aduersus pedagogos stomachum ostendens, orationem contra eos præclaram conscripsit. Iulianus quum propter religionem Libanij cõsuetudinem fugere iussus fuisset, quòd tamen summè ei animi benevolentia coniunctus esset, clam libros eius cõparauit, eosque diligenter imitari studuit. Interea Maximus philosophus, non Byzantius ille, sed qui Ephesum patriam habuit, & postea à Valentiano magiarum imposturarum cõiunctus, cæsus est, Iuliani fama permotus Nicomediam venit: cuius quum in Philosophia auditor, tum etiã in superstitione imitator atq; amator acerrimus fuit. Hic illum dicitur non mediocriter ad imperandi libidinem excitasse: quum, sicuti fama vulgarum est, ariolorum sacris initiatum instituisset, & ad Christianismi odium produxisset. Quod quia Constantium latere non potuit, in grauium rerum suspicionem incidit. Et spe simul ea, in quam faustis auguriis erectus erat, adductus, capite tonso monachus factus est. Ita ille, quem antea reuera receperat, eum tum falso præ se tulit Christianismum. Et occultè philosophix operam dedit: apertè autem in lectorum Nicomedix ordinem lectus, sacras legit literas. Qua re, eam quam de illo Imperator cõceperat, suspicionem aboleuit. Deinde verò eò est prouectus, vt si quæ ars esset rerum futurarum di-

uinatrix, scrutaretur, necessariòque eam sibi discendam esse putaret. Propterea si quem eius rei studiosum cognouit, statim eum sibi amicum fecit. Et paulatim cum plerisque suorum sodalium consilium suum communicauit. Et tum demum vrbes gloria florentes fore, quasi diuinans prædixit, quò ipse ad rerum summam perueniret. Ob quam causam etiam Nicomedia relicta, Asiam petiit: & cum eiusmodi hominum genere quum ibi familiariter viueret, magis atque magis rerum talium studium in eo est confirmatum. Porrò vbi frater eius Gallus Cæsar factus, & res eum nouas moliri nuntiatum est, & hic affectari imperij suspectus fuit, & propterea sub custodia habitus est. Cæterum quum pro eo Eusebia Constantij vxor precata esset, Athenas ad philosophos est missus. Et huc quidem profectiois eius obtendit prætextum, velut Græcis ibi disciplinis operam nauaturus esset. Res autè ipsa erat, vt de rebus, quas sibi persequendas statuerat, cum impostoribus ageret magis. Atque Athenis agens, vnà cum Basilio & Gregorio scholas frequentauit, qui ex indiciis quibusdam abditam hominis improbitatem, mentis oculis deprehenderunt. Et Constantius, vt paucis rem explicem, illum inde accitum Cæsare creauit: & in matrimonium ei ^a sorore Constantia tradita, in Occidentalem Galliam misit. Stipendiarij enim milites, quos aduersus tyrannos Magnentium & Britanionem in Occidente Constantius ductos alebat, nulli ei erant vsui. Quin potius barbaro corrupti instituto, Gallias vastabant: & cum detrimento ipsius, imperio Romano subditas vrbes diripiebãt. At quòd iuuenis adhuc esset, nihil ei, quod sine ducum qui in eius comitatu erant, consilio ageret, permisit. Vbi verò illi non rectè rem militarem administrarent, ipse vt potuit per se bellum gessit, militibus ardorem quandam indidit, animosioresque ad prælia committenda & pericula adeunda cohortationibus præmiisque ob barbaros cæfos propositis reddidit. Quæ sanè res initium præbuit, vt barbari subinde victori inferiores essent, ipse autem & gratia & egregia fama polleret. Atque vbi Constantio ducum languorem & ignauiam indicauit, alios ab eo pro illis accepit: quorum consilio & opera, cum hostibus prælio sæpe commisso, victoriam fortiter reportauit, eosque ad legationem mittendam coegit. Cæterum illis Constantij prætentibus literas, quibus eos rursus ad fœdus & societatem belli cū Romanis in eundem inuitabat, ipse tempus ex industria extraxit, & oratorem eorum vbi aliquandiu distulit, & spem eidem fecit, fœdus acceptum à Constantio iri, præter expectationem omnium copiis suis ^b barbaros adortus, maxima victos clade affixit, & regemque eorum victum ad Constantium misit. Ea victoria ex sententia potitur, à militibus Romanorum Imperator est renuciatus. Atque vbi tum Imperatorix coronæ copia non fuit, ex satellitibus quidam, torquem quam in collo gestabat, capiti illius imposuit. Obtinet fama, antea quoque, quum oppidum quoddam in-

D nationibus
studer addi-
scenda.

Imperium
sibi ipse ari-
olans pollicen-
tur.

Eusebia Cõ-
stantij cõiux.

Iulianum A-
thenis apud
philosophos,
Basilium &
Gregorium
Nazanzenũ
condiscipulos
habes. Idem
Cæsar crea-
tus, in Gal-
lias missus
est.

a Constantia
soror Constã-
tij, Iuliani
coniux.

Iulianus in
Gallia rectè
rem gerit.
Socr. Hæle-
nam habet.

Socrat. &
Eutrop. lega-
tos in vincu-
la coniecos
isse addans.

b Apud ar-
gentoratũ in-
gètes hostiũ
copias dele-
uit. Stabant
acerui cada-
uerũ montiũ
Ist. ar. fluebãt
eror flumi-
num modo,
captus rex
nobilis Cho-
nodomarus,
&c. Eutrop.
† Iulianus
imperator à
militib? lect?

† Iulianus hostes ex Gallia ultra Rhenum fugauit. Ad vnde-
cim millia Rom. qui iure belli capti seruiabant, ab Almanis rece-
pit. Agrippina occupata. Idem cum Almanis eisdem bellum ges-
sit, & per Flariobandam tribuum castra Pircula, Quadriburgii,
Stricensium, Nioesium, Bonam, Antemacum, & Bingium, ciuita-
tes cepit. Sarmatas autem & Quados vicit. Oros. Annianum.

Imperium eius prodigio designatum.

Agrederetur, coronam inter duas columnas suspensam, sicuti mos est vrbes exornare, quam aptissime in caput prætereuntis decidisse. Quæ res permultis pro omine & iudicio accepta est, Imperij quoque summam ad eum peruenturam esse. Illud quoque sermonibus vulgatum fuit, ab insidiante viræ eius Constantio bellum id aduersus barbaros ei mandatam esse, vt cum illis manu conferta interiret. Sed fama ea apud me parum admodum habet fidei. Cur enim Cæsaris illi primùm dignitatem tribuisset, sororemque ei nuptui dedisset? Cur optatis eius, vt socordibus alij surrogarentur duces, morem gessisset: & qui ad prælia committenda strenui essent, bellumque rectè gererent, mississet, nisi amico & beneuolo in eum fuisset animo? Itaque colligere satis licet, bene ei ab initio Imperatorem voluisse, & ob id Cæsarem eum declarasse. At vbi ille se non permittente, Augustus est renunciatus, vel metuentem eum sibi, propter iniurias, quas illi tenero adhuc fratrique eius intulerat, vel parem illius cum suo honorem molestè ferentem, per eos qui dicti sunt barbaros, postea fortè insidias ei struxisse. Sed hoc, iudicio cuiusque relinquimus.

An Constantius Iulianum, quod perditum eum velle, contra Barbaros miserit.

Minimè Philosophia Iuliani instituta.

Constantij videntur fugilatio.

Christiana nistina aperta desectio.

Diuina prudentia Constantium ante bellum civile mortuum.

† ἡ σταυρὸς ἐκείνη ἡμέρᾳ ἐπέπεσε ἐπὶ τὸν αἰθῆρα

Profectio Iuliani in Thraciam.

Prodigio videntes post vindemiam + Vergiliæ occiderent, vites gemmis & vuis recentibus germinant.

CAPVT II.

AD hunc certè quidem modum Iulianus imperium arripuit. An verò philosophici instituti sint, quæ mox deinde gessit, & id ipsum in medio cuique dispiciendum relinquo. Nam (quod alioqui fieri solet) nulla ad Constantium adhuc superstitem, à quo beneficia multa se accepisse, seruatumque; adeò esse sciebat, legatione, quæ illum excusaret & defenderet, missa, statim eos magistratu abire exautoratos, quos ille euexerat, coegit, & alios in eorū locum suffecit, omniāque ad voluntatem tantum suam egit. Et Constantium ridens, plerisque in locis epistolas eius recitauit, quibus ille barbaros contra Magnentium euocans, in Romanorum ditonem adduxit. Multitudinem quoque arte circumuentam, & ab illo alienatam, in partes suas pertraxit. Ac derepentè simulationi quoque illi, qua Christianum se esse finxit, nuncio remisso, dzmonum templa frequentauit: & sacrificans, simulacrisque sese dedens, Pontificem seipsum vocauit, festos Græcorum dies peragere permisit, & qui sub potestate eius erant ciues ad eundem cultum suasionibus perducere intendit. Et profectò ciuile ille concitasset bellum, & quantum in ipso situm erat, sanguine fuso de exuberanti philosophia eius iudiciū factum fuisset, nisi Deus, qui omnia, ignota & occulta ratione in melius dirigit, alterum ad se cum nullo aduersarij ipsius detrimento transulisset. Quum enim Constantius in Syria excursions atque expeditiones Persicas compesceret, illi interea visum est, Illyricū sine prælio imperio suo subiicere. Atque assimulans se ad Constantiū tēdere, veluti culpā, perinde atque inuitus imperij insignia recepisset, deprecaturus, vltèr inde Thraciam versus processit: & vbi in eius regionis montes peruenit, quum post vindemiam + Vergiliæ occiderent, vites gemmis & vuis recentibus germinant, & ros ex aere in ipsum comitēsque eius ita

diffusus est, vt gutta quælibet in sagis illorum crucis formam repræsentaret. Et alij quidem aliter prodigia atque indicia hæc acceperunt. Verum per vnas immaturas, intempestiuum eius minimèque diuturnum imperium est designatum. Crux autè Christianorum doctrinam celestem esse, omnesque ea consignari oportere portendit. Vtrunque sanè posterioribus temporibus verum esse confirmatum est. Iulianus vbi in Thraciæ montanis fuit, Constantius extinctus esse ad Mopsi fontes dictus est. Et ipse Constantinopolim ingressus, Imperator est salutatus. Ibi Constantij funus magnificè curauit, atque id depro de capite suo diademate producens sequutus est, mortuum eum honore afficiens, cuius vitam infestis signis petierat. Græci sanè sermonibus tum iactantur, Iulianum vaticinandi quadam arte eam rerum mutationem præuidisse, & ob id in Thraciam properasse. Quod hercle certum haberi posset, si suum ipse quoque obitum iam iam ei imminentem, qui quasi in somnis imperium tantum degustauit, vidisset. Esset nāque à stultitia non alienum, si ipse & Constantij mortem, & suam in Persarū finibus eadem prospectam habens, sua sponte ad interitum profuisset. Hoc quidem non aliud est, quàm ipsi incōsultam temeritatem & Imperatoris artis imperitiam accōmodate: Imperium autem Romanorū in tantum conicere periculum, vt id ferè totum, aut maxima certè ex parte Persis sit subditū. Hæc quidem hæctenus.

CAPVT III.

Iulianus porrò imperio potitus, tam impudenter & apertè dicitur religionem abiurasse, vt ipsum etiam pernegauerit Christum, & sacrificiis quibusdam dzmonumque detestandis inuocationibus & victimarum sanguine sacrum abluerit lauacrum, atque seipsum à mysteriis ecclesiæ exautoratum excluderit: & deinceps non modò priuatum, sed publicè etiam, quæcunque Græcis permittuntur sacra & sacrificia, eis vteretur. Enimvero solennem ei hostiā fmaçti, in exis eius crucis signum corona circū datum apparuisse dicitur. Quod eis qui illi operā dabant, non paruū incusit timorem, Christi potentiam doctrinamque nostram perpetuè duraturam, suspectam habentibus: quòd corona victoriæ signū esset, & circularis forma omni ex parte initium capiens, atque seipsam desinēs, finem nullum portenderet. At sacerdos qui sacro præfuit, ne ea re perturbaretur, illum admonuit: victimam enim nouum quiddam ostendere, Christianum scilicet dogma iam comprimi, & ad seipsum reuertere, circulo: ne sicuti prius, finibus nullis constitutis, quocunque vellet loco longè latèque propagaretur, in angustum redactum. Alio item tempore, quum celebre quoddam adytum diuinationis gratia subiret, & subito se horreda quædam spectra ingererent, eius rei propter qua ingressus fuerat oblitus (ætate enim prouectiore ad idolorum sacra se contulerat) quòd in reb. dubiis & periculosis crucis lignaculo tanquam præsentis auxilio vti consueuisset, veluti discrimine circumuentus, ad conluctum præsidium confugit. Per timorem

* Pleiades. Sozom. lib. 5 cap. 1.

Ros, crucis forma in Iulianum decidit.

Quid prodigio ea portendunt.

Iulianum Constantiopolim suum Constantij curat.

Iuliani apostasia.

Crux corona ea se in certis victimis sacrificans apostata exhibet.

Sinistra eius portenti expostio.

In ipsa idolomania Iulianus speclris diabolicis contumeliosè signatum crucis ea iugas.

A enim se Christi signo consignavit, & confestim omnia euanuere. Ita res quę tentata fuerat, infecta tum permanfit. Sacri verò eius antistes, quòd quid ageret, nesciret: causam autem cur dæmones dispa- ruissent, non ignoraret: Aufugerunt illi, inquit, quod signum hoc perinde atque execrandum pica- culum odere. Et admonitum illum, vt forti esset animo, neq; quicquã Christianę rei exhiberet aut cogitaret, rursus ad sacrum id duxit. Christiani vbi hæc audire, non mediocriter sunt perculsi. metuerunt enim sibi: & Imperatorem sacris eius- cernodi addictum videntes, in persequutionis timorem inciderunt. Et expectatio periculorum pe- riculis ipsis maior fuit. Quum enim aliquandiu iã erũnas & calamitates dedidicissent, vel sola veterum malorum recordatio eos terrens, metu contrahebat. Omnes certè animis consternati erant, quòd tantum Imperatoris eius in religionem odiũ cernerent, qui antea Christianus fuisset, parentibus piis & dogmatis ipsius studiosis progenitus, iuxta ecclesię mores & cõstitutiones productus, sacris literis edoctus, & à sacerdotibus & episco- pis educatus. Quapropter tantam illius immuta- tionem insustentabilem fore putabant.

CAPIT 1111

Porro quum solus rerum potiretur, sta- tim quæcumque in Oriente idolorũ templa reliqua fuere, aperuit: & quæ negligentius curata fuissent, instaura- ri iussit. Si quæ autem prorsus diruta essent, denud ea extrui præcepit, aras repurgauit: & veteres reditus nobis auferens, illis rursus sa- crauit. Antiquos vrbium ritus, prisca sacrificia, & vãsanas ineptias renouauit. Neq; eum puduit publice diis sacrificare. Et identidem libans, qui cum eo eiusmodi sacris vacabant, eos maximis est pro- sequutus honoribus. Rerum sacrarum præfectis, sacerdotibus, & canephoris, quæ consuetudo pri- sca tulerat, dedit. Et autoritate sua eos confirma- uit: id quod ante Constãtinum Imperatores quo- que alij fecerant. Rebus eiusmodi vacantibus, im- munitatem tributorum sanctione dedit, annonã templorum factorũque ministris donauit: & vt + cathari, hoc est, puri siue sacrosancti essent, lege lata cauit, & ab aliis hominibus eos secreuit. Nil- cubitum Serapidi deo restituit: & vetusta præter- ea patriaque iura, quæ Constantinus ciues suos ad veram pietatem cohortans, ecclesię Christi tri- buerat. ^b Vrbibus, quas sacra Græcorum sequi cog- nouisset, quas voluere donationes affatim dedit: quas autem in Christi religione ardentiores esse sciret, infestus eis fuit, neque ad eas diuertere vo- luit. Et per sæpe quum legationes ad eum propter casum aliquem qui incidisset prouinciales mitte- rent, preces eorum reiecit. Quod sanè ciuitati Ni- sibenæ accidit. Quum enim expeditionem aduer- sus eos Persæ susceperunt, & ipsi ea de causa Ora- tores suos ad eum miserunt, non modò auxilium eis ferre noluit, sed etiam minatus est, se urbem eã oculis suis non visurum: neque eò venturum, vt quæ sacra & detestanda esset, neque templa deo- rum aperire, aut Græcorum religionem suscipere vellet. Et Constantienses in Palæstina eodem no- mine arguens, ciuitatem eorum Gazæ subiecit.

Constantiam nanque, sicuti supra diximus, quum **D** Gazæorum nauale esset, & Maiuma vocaretur, Cõ- stantinus propter egregium eius in fide Christiana ardorem, iure ciuitatis exornauerat, & filio Cõ- stantio dicatam, legibus suis vt per constitutionẽ iusserat: minus conuenire arbitratus, vt ea Gazæ ciuitati Græcis ritibus admodum addictæ, subie- cta esset. At vbi Iulianus imperium est consequu- tus, Gazæi aduersus Constantienses iure egerunt. Quorum ipse iudex, sicuti antea fuerat, ita Constã- tiam iuri Gazæorum ad viginti stadia ab ipsis di- stantem, adiudicauit. Constantij quoque appella- tionem ei ademit, & portum Gazæ vocauit. Et v- num vtraque loca præfectum, eodẽmque magi- stratus habuere: ecclesię solę duas esse ciuitates o- stendẽte. vtraque enim sub suo vixit Episcopo & clero, & fines ambarũ templa cuiusque designa- runt. Cæterum Gazæorum quidã episcopus post- ea, quum suus apud Maiumitas antistes decessis- set, hoc egit, vt vtræque in vnã ecclesiã redige- rentur: non æquũ esse dicens, vt duo essent in vna ciuitate episcopi. Cui quum Maiumitæ resisteret, **E** Synodus prouincialis rectè rem decidit, & suum Maiumæ episcopum legit: conuenire arbitrata, vt qui semel à pio Imperatore, propter veram reli- gionẽ primario ciuitatis iure honorati essent, non aliud per impij principis iudicium sequerentur & facerent. Proinde ille merito honore, qui semel eis datus esset, ecclesię fruerentur, & res ea loco suo immota maneret. Atque hoc quidem sic non longe post est actum. Eodem anno Cappadocum quoque Cæsaream urbem magnam & locupletẽ, Iulianus è ciuitatum albo expunxit, & Cæsaris ei cognomen abstulit. Primũ enim Mazacam eam vocatam, Claudius Cæsar appellatione mutata, no- mine suo cohonestauit. Summo autem ciuitatem eam odio persequebatur tyrannus, quòd propter eximium in Christum amorem & desiderium ma- ximè celebris esset, & vetusta simulacrorum delu- bra euertisset: Iouis scilicet $\omega\lambda\alpha\acute{\iota}\chi\upsilon$, hoc est tutelari- ris, & Apollinis $\omega\alpha\tau\rho\acute{\omega}$ id est patrij. Vbi verò post- ea Fortunæ templum sunt demoliti, plurimum to- ti vrbis succensuit, & Græcos non ad eò multos eã incolentes incusauit: ac si quid durius perferẽdum **F** sit, tum ferendum pro fortuna fuisse, eis obiecit. Trecetas sanè auri libras ab eis qui fines vrbis eius coluere, vi exegit. Clerum autem omnem mune- ribus & ministeriis militaribus in ea regione attri- buit: quod quum sumptibus onerosum, tum igno- minia contumeliosum existimatum est. Et Chri- stianis omnibus tributo imposto, vrbe ea perinde atque vico aliquo est vsus. Iure quoque iurando interposito, minatus eis est, nisi quam primũ tẽ- pla deorum restituerent, quicquid posset calami- tatis ciuitati se illaturum, & postremò capita etiã ablaturum esse Gallilæis: sic enim per contumeliã Christianos nominauit. Atque ille minas eiusho- di ad rem contulisset, nisi fatalis necessitas morte eum præuenisset. Neque ab initio per misericor- diam humaniorem se erga Christianos exhibuit, minũq; grauiorem veteribus persecutoribus: sed quòd nihil momenti Græcorum superstitioni cõ- stituendæ, Christianorum intolerabilia etiam sup- plicia afferre, quin etiam dogma nostrum maiora per ea capere incrementa sciret. Ingens enim ex eo Christianis accessit gloria, quòd ex eis multi

Propter Iu- liani dese- ctionẽ Chri- stiani maxi- mope sibi metuent.

Idolatriã Iulianus, quoad potest, in integrum restituit.

Philocorus dicit, Eri- ch- trum regnã- te, Athenis primo con- structũ esse, vt virgines dignitate p- fectas canis- tra inuolu- da seruant. In quibus ea- erant, quæ ad sacrificia Panathenai- ca, aliisque conuentibus paranda, pertinebant. Suid. Dico- nar ha. x. lib. 1. cap. 1. hoc est Canistri fo- ra. Cicero. Hæc Cane- phora, Deo- rum simula- cra restituit. + $\omega\lambda\alpha\acute{\iota}\chi\upsilon$. b Iulianus idolatriã bo- nigissimè, Christianis autem infu- sissimè.

Constantii Palæstina Gazæi sub- iecti.

Gazæ portus.

Cæsaream Cappadoch in ordinem Iulianus redi- dit. Tyranni- cè eam vr- bem tractas. Sub monte Argo Ma- zacam, qua- nunc Cæs- areæ nomina- tur. Pl. lib. 6 cap. 3.

Gallilæa Iuliano Chri- stianis nomi- nati.

Quo consilio idem huma- niorẽ se pri- mum erga Christianos esse asstima- larit.

A fortiter mortem sibi obeundam duxerint. Præterea verò laudem eam nobis inuidit. Et à tormentis quidem & igne, & ferro, & pelagi vndis abstinuit: neque viuos vel in barathrum coniecit, vel in terra defodit, quæ alij ante eum persecutores fecerant, quòd hæc necessariò animi sententiam non mutarent: cohortationibus verò & persuasiõibus multitudinem ad impietatem pertrahendam esse censuit. Eo modo facile se superiorem fore, & quod vellet effecturum esse, ratus est: aut fortasse, vt admitandus esse, & præter expectationem perhumanus in eis videretur, non statim vim eis adhibendam esse putauit.

CAPIT V.

Eiusmodi agitans consilia, qui à Còstantio in exilium pulsus propter religionem fuerant, omnibus potestatem redeundi fecit: & quorum bona publicata fuerant, ea illis restituit. Edicta publicata, ne Christiani iniuriis afficerentur, neque per vim aut contumeliam ad sacrificia adigerentur. Si qui verò sua sponte ad aras accedere vellent, eos prius deorum placandorum gratia lultrati purgatique debere. Annonam & immunitatem, quam Constantinus pro sua erga Deum obseruantia clericis concesserat, ipse abrogauit, & in publicos proventus retulit. Quæ verò viduis & virginibus propter inopiam clerici, alimenta è publico largienda destinata erant, ægrè & difficulter exigebantur. Constantinus namque, quum ecclesias constitueret atque ordinaret, ex cuiusque vrbis prouentibus toti clero, quatum ad vitam tolerandam satis esset, rerum necessariorum tribuit, eamque rem sanctione legis confirmauit, quæ hucusque conseruatur. Sub Iuliano exactio eorum prouentuum dura admodum & grauis fuit, sicuti id exactorum ipsorum testantur monumenta. Ceterum parum fuit tyranno, tam hostili esse erga nos animo, nisi suum aduersus ecclesiam odium ad excidium eius prorsus conuerteret. Quæcunque enim ei suppeditabant sacra vasa & donaria, ea abstulit, & in idolorum delubris reposuit. Vim etiam illam eis adhibuit, qui sub Constantino & Constantio templa deorum euertissent, vt vel ea celeriter restaurarent, vel estimationem structuræ eorum persoluerent. Sin hoc minus facerent, vt durius acciperentur, & in vincula conicerentur, mandauit. Vnde illud satis conicere licet, in eo quidem illum veteribus persecutoribus, quòd corpora cum contumelia non ex tucia uerit, moderatiorem fuisse: rebus autem aliis modis omnibus illos exuperasse. Omni namque ex parte ecclesiam affligere, manifestè est visus: & vno tantum modo humanior iudicatus, quòd episcopos sub Constantio exilio multatos reuocauit, & in vrbes suas redire permisit. Atque id ille non misericordia fecit, sicut colligere est: sed vt episcopos inter se committens, ad intestinum armaret bellum, & suis ipsa dissidiis ecclesia labefactaretur. Fortasse etiam, vt Còstantium apud Romani imperij subditos, in odium & inuidiam adduceret: tum Græcos, qui eisdem secum operarentur sacris, fauore prosequens: tum episcopos, qui propter Christum afflicti essent, ab iniuria vindicans. Itaque eunuchos

Cleo Iulianus annona sua admisit,

Viduis & virginibus sacra ægrè ad concedit. Donatio Còstantini.

Sacra Christianorum a des Iuliano diripiit.

Quæ re mitior, quæ uti sumer prioribus ecclesia persecutoribus non fuerit,

Quæ episcopos idem ab exilio reuocauerit,

Eusebii eunuchi cadet.

quoque imperiali aula exegit. Eusebiu autem, qui primu in ea locu tenuerat, morte etiam multauit. cui alia quoque ob causam infensus fuit: suspectu enim veluti fraternæ necis suaforem habuit. Syru autem Aetium, autorè & ducem hæresis Eunomij, & Còstantij sententia, qui eum propter familiaritatem Galli suspectum quoque habuerat, damnatu, & in exilium actum, per qua benignis literis reuocauit, & publica vectura reduxit. Propter Còstantium quidem, Eleusium etiam Cyzicenum impensis propriis, quam solo æquauerat sub Constantio Nouatianorum ecclesiam, vno atque altero mense restituere iussit. Sed & ex aliis plurimis rebus æstimare est, propter Constantij odium, quum multa in nos ipsum duriter fecisse: tum quæ ab aliis quoque fiebant, eis delectatum esse.

CAPIT VI.

Vm Athanasius etiam, qui multis annis latuerat, Còstantij morte cognita, noctu Alexandria in ecclesia apparuit, & miraculo de repente omnibus quasi mortuus quispiam ab interis reuertus fuit. Ex quo enim Georgij infidus, & Constantij iussu Aegypti præfectus cum non cepit, atque ipse fuga sibi consuluit, ad Iuliani vsque imperiu, apud mulierem quandam virginem Alexandria occultatus latuit: quæ tantu forma excelluisse traditur, vt stuporem prorsus ea spectantibus incuteret, & nemo eorum qui castiore vita sectari consueuissent, in colloquiū eius veniret, ne scilicet eo nomine reprehensione non careret. Atque illa tamen ita flores & viuida esset, pudicitia tamen & sanctitate vitæ nõ excidit. Quæ res sola, quanuis nihil adiuuanti à natura ad decorem accedat, ornamento esse solent. Vt propè verum esse non videatur, quod à maioribus dictum est: Qualia sint corpora, tales etiam esse animos. Quin è diuerso potius, ad animorum instituta, corporum quoque mores conformantur: & quale quisque exercet studiū, talis etiam esse apparet, quocumque id accidat tempore. Atque ad hanc rationem si quis rem certò exigat, rectè id sic eū dicturum, neque quempia qui reluctetur habiturum esse, existimari. Athanasius quidem diuina prouidentia ad virginem hanc deductus, atque apud eam seruatus est. Et si quis euentum rei considerare velit, diuinam prorsus dispositionem esse reperiet. Vt enim nihil molestiæ & negocij Athanasio & familiaribus eius exhiberetur, si quis tentare aut iuramento cogere quæquam ex illis, ad eum scilicet prodendum, voluisset: rectè hoc sic institutu, vt latens apud mulierem occultaretur, quam nemo id perlaturam esse putauit. Propter formæ verò venustatem neque in suspicionem cuiquam incidit, apud eam episcopu occultari. At illa virili planè animo virum eum ad se recepit, & prudentia mira ad finem vsque thesauru tantu seruauit. Tanta autem in eum honestis præstandis ministeriis fuit fide, vt & pedibus lauandis, & cibo aliisque naturæ nostræ necessariis vtilibusque rebus exhibendis vna ipsa ite ei inferuierit, & de libris quibus opus habuit, comodauerit. Atque id quu longo tempore fecisset, nemo tamen qui Alexandrinam incoluit urbem, cognouit. Athanasius qui ita subito apparuit, ab vniuersa multitudine receptus

Aetium ab exilio redulit.

Eleusium Cyzicenum Novatianorum ecclesiam ditam restituit, vt iussit.

Athanasius cum annu aliquo latuit, sicuti Alexandria apparet.

Virgo forma sistima, castissima, Athanasium latens seruit.

Diuina prouidentia in Athanasio conseruando.

A ne receptus, in ecclesias est deductus. Ariani autē eiekti, seorsim conuentus egere, Lucio quodā, qui eis episcopus præfesset, lecto. Georgius enim à plebe interfectus fuerat. Postquàm enim Constantiū decessisse, & Iulianum ad imperij summam peruenisse cognitum est, statim impetu omni quicquid erat Alexandriæ Græcæ superstitionis sectatorū, ad seditionem prorupere: & clamore vno incursionē in Georgium, tanquam eum interempturi, fecere. Et tum quidē à cæde abstinerunt, atque carceri eum incluserunt: verū nō multo post inde extra cētū, ferro necarunt. Deinde camelo quasi nouum quoddā clitellaram genus impositum, per mediū forum, cadaveri per furorem & contumeliā impudenter insultantes, duxerūt: circa crepusculum autem veluti ea iniuria fatiati, quicquid à raptatione ea superfuit corporis, igni combusserunt. Arianis quidē hoc sic Georgio ab Athanasij studiosis accidisse videtur: sed res aliter habet. Nam ille odio suo Græcos in se concitauerat, eo quod patria eorum sacra inhibuisset, templa deorum destruxisset, simulacris conuiciando illuisset. & bona eorū publicasset. Adhæc inuidiam quoque eius auxit, quod multum apud Imperatorem autoritate valuisset. Solent enim multitudini, qui aliquam obtinēt potestatem, esse exosi. Insuper tum quoque quod + Mithrio * actum fuerat, tumultū contra eū motū admodum auxit. Nā locum eū diu neglectum, Cōstantius ecclesiæ Alexandrinæ donauerat. Georgius autem eū repurgans, vt ædem sacrā Deo excitarer, subterraneum antrū reperit: in quo simulacra, & alia quædā symbola, & signa Græcarum nugarum & præstigiatarum, vt ira dicam, eorūmq; qui sacris ab ipsis instituti atque initiati fuissent, erant. Quæ sanè ridicula, & noua cernētib. sunt visa, proindeque meritò per ludibrium irrita. + Græci autem pudore propter mysteria & arcana sua reuelata affecti, confertim manu coacta, gladiis, lapidibus & claus impetum in Christianos fecerunt, & multos occiderunt, quosdam vulnerarunt, & nonnullos etiā ex eis ad dogmatis cōtumeliā in crucem egerunt, atque abierunt. Georgius cœptū opus imperfectū reliquit. Græci porrò Iuliani imperio tanquā opportunitate quadā oblata, pro eo atque voluere vsi, ipsum etiā Georgiū interemere. Hoc ipsum Imperator quoque literis suis, magis scilicet populū Alexandrinū, quam Christianos incusans, testatur: quod ille profectò non fecisset, nisi eum veritatis vis coegisset: Christianos certè, qualescunque illos tandē, Georgianæ cædis, quàm Græcos, autores fuisse maluisset. Sed ille minimè rem celauit, quamuis grauius etiā nos perstringēs. In epistola enim ad Alexandrinos, stomachari se simulans, verbis eos perstringit, coercionē remittens. Id quod se facere dicit, ob reuerētiam tutelaris dei Serapidis, & conditoris eius vrbs Alexandri, atque item auunculi Iuliani, qui Alexandriæ & Aegypti præfectus fuit: vir superstitioni Græcarū nugarum deditissimus, & Christianorum hostis vehementissimus. Tanto enim is erga nos odio flagrauit, vt citra Imperatoris sententiam, multis

autor fuerit, vt ad sanguinem vsque martyrij certamen peragerent. Mihi etiam molestum non erit, epistolam eam Iuliani, operi huic nostro annexere, atq; etiam quæ auunculus eius Iulianus aduersus fidei nostræ professionem egerit. Epistola hisce verbis conscripta fuit.

CAPIT VII.

Imperator Cæsar Iulianus Maximus Augustus, populo Alexandrino, Si quidem Alexandrum, qui urbem vestram condidit, & præ eo magnum atque sanctiss. deum Serapidem non veremini, quomodo publici commodi, humanitatis & decori nullā prorsus rationem habuistis? addo etiam nostri? quos dii omnes, in primis verò magnus Serapis, imperare toti orbi voluerunt. Conueniebat certè, vt iudicium de iis qui iniuriam vobis intulere, nobis reseruetur. Sed ira fortasse & furor vos decepit: qui sanè mentem hominibus auferens, grauius foret admittere flagitia. Deinde autem imperu sedato, consilio, quod subito rectè à vobis captū erat, mox per contemptum legum, vim publicam adiecit: neque vos, * qui populi nomine censemini, ea tentare & facere puduit, quæ in illis rectè reprehendistis atq; odistis. Dicite nanque mihi, per Serapidem, quæ nā ob delicta Georgio succensuistis? Beatissimū, videlicet dicetis, Cōstantiū in nos cōmouit, deinde in urbem sacram exercitum induxit: Et Aegypti præfectus, vbi sanctissimum Dei templum inuasit, imagines, donaria, & sacrum ornatum diripuit, nobis meritò indignantib. & Deū seu potius bona Dei defendere volentibus. Arque ille armatos in nos iniquè, illegitimè & impiè immittere est ausus, & fortasse Georgium magis quàm Constantiū metuēs, qui melius sibi ipsi cōsuluisset, si moderatè nobiscum, & ciuilitate, nec tam tyrānicè egisset. Sedenim eas ob iniurias eorū hosti Georgio infensi, sacram piaculo cōtaminastis urbē, cum illū iudicū calculis subiicere potueritis. Sic enim res ea nō cædes, neque legū violatio, sed legitimū fuisset iudiciū: quod vos quidem innocuos cōseruasset, illum autē qui maxima commisit facinora coercuisset, atque omnes præterea ad meliorē frugē reduxisset, qui deos contēnūt, & tātās vrbes populósque florētes nihili faciūt, potestatique suæ, aduersus illos seueritatē, perinde atq; * accessione quadā adiiciunt. Conserte hęc cum ea quam paulo antè ad vos dedi epistola, & quātū inter se differāt cognoscite. Quas enim tū ad vos laudes scripsisti? Nunc verò per deos ipsos iuro, laudarem quidē vos libenter, facere id autem propter leges violatas nequeo. Audētne populus, vt canes solēt, hominem discerpere? Deinde illum eius rei nihil pudet, neque puras manus conseruare curat, vt eas absque sanguinis contaminatione innoctuas ad deos tendat? Verū Georgius, qui talia pateretur, dignus erat: Imò fortasse, ego dixerim, hisce grauiora & acerbiora. Et vestra causa dicetis. Idem ego quoque dico: Sin vt à vobis hęc pateretur, dicatis, id iam non concesserim. Leges enim sunt, quæ delicta coercent. Et maximè quidem pro se quisque vniuersi eas seruare debent. Et quamuis accidat, vt ex ciuib. nonnulli contra leges agant,

Iuliani epistola ad Alexandrinos, de Georgij cæde.

* In quo...

* In quo...

Lacus Alexandriæ episcopi.

Cædes Georgij Ariani Alexandriæ episcopi.

Abolenda idolatria Georgio Alexandrino odio Ethnicorum in se ad eadem usque conuenit.

In quo olim Græci Mithræ sanctificatis bonis mactabant. Scit. lib. 3. cap. 1. Idolomania seditas in publicis prodita. Idololatra facta sua acrius propugnauit.

Nō orthodoxi Christiani, sed gentiles Græci Georgium necarunt.

Iulianus Iuliani Imperatoris auunculus, Aegypti præfectus.

† Mithram Persæ solem esse putant, cui hostias multas sacrificant. Et inuis sacris non iniiciatur, nisi per gradus quosdam tormentorum ad ea peruenerit, & sanctum se, professionisque expertem esse declarasset. Suid. Mithrion, Solū templum: Mithriaca, Solū sacris. Lamprius. de Commodis: Sacra Mithriaca homicidio vero polluit.

B

A respub. tamen & populus ipse legib. regi, & constitutionibus parere, neque quæ ab initio rectè statuta sunt, violare debet. Felicitatis loco, viri Alexandrini, ducere potestis, quod delictum hoc vestrum in Imperij mei tēpora incidit: qui propter reuerentiam erga Deum, & propter cognominē mihi auunculum, qui Aegypto & vrbi vestræ cum imperio præfuit, fraternā erga vos benevolentiam conferuo. Non enim populum aliquē audere conuenit, potestatem summam, quæ contēni non debet, & seueritatē sinceritatēmq; imperij obtinet, despicere: ne temeritatem tantam, sicuti grauem aliquem morbū, acerbiorē repurgare opus sit remedio. Exhibeo autem & propono vobis, ob eas quas modò dixi causas, per quā placidē cohortationē & verba, quib. vos (sat scio) persuadebimini: si quidem, vt audio, ab origine Græci estis, atq; nunc etiam ex veteri illa nobilitate in animis studiisque vestris impressa est insignis aliqua & generosa indoles. Præponatur: Ciuibus meis Alexandrinis. Sic Imperator scripto isto non Christianis magis, quā Alexandrino populo, causam eius cædis adscribere videtur. De Iuliani autem, cuius modò meminimus, scuitia, hæc feruntur. Quum is ecclesiæ Antiochenę mundum atque ornatum permagni precij auferre, & imperialib. thesauris inferre, ac templa orationūque domos fidelibus claudere constituisset: clerus quidem reliquos profugit, solus autem Theodoritus presbyter ibi permansit. Hunc quod sacrorum donariorum custos esset, & indicare ea, si veller, posset: quodq; vi admodum id facere nollet, arreptum crudeliter excruciauit, & postremò gladio interemit: quum quidē ad quælibet intentata sibi tormenta generosā mētis responsū dedisset, & ita vt virum decet, prodogmate decertasset, Iulianus sacra vasa direpta, & solo illisa, per ludibrium risit: atque vbi quæ voluit blasphemans in Christum dixit, tandem contumeliam aucturus, super eis confedit. Vindicta autem statim est subsequuta.

Iulianus Iuliani auunculum, templum Christianorum complauit.

Theodoritus ecclesiæ vasorum custos martyr.

Apud Sozom. Theodoritus nominatur.

Blasphemia & contumelia Iuliani præfati in Christum & templi sacra vasa.

*Sanctorum Eusebij, Nestabi, & Zenonis fratrum, martyriū laudantissimū apud Gazæos. * Theodoritus habet Nestorium.*

CAPVT VIII.

C Vado quidem eodum oratione prouectus, vt Georgij & Theodoriti cædem commemorarim, aliatū quoque mentionem facere visum est, & in primis Eusebij, * Nestabi, & Zenonis fratrum: quos Gazæorū populus de templorum euerfione & Græcæ superstitionis abolitione accusatos, primum in domo quadā sub custodia habuere, deinde flagris cæcos carceri incluserunt. Postmodum quum diu multūque in theatro discurrissent, & quod vulgus facere cōsuevit, alius aliū concitasset, furibundi in carcerē irruerunt, & viros inde productos crudelissimē necarunt, præcipientes atq; supinos trahētes, atq; ad saxa illidētes: & alij fustibus, alij lapidibus, alij quæ fors obtulit telis aliis diuerberātes. Dicuntur mulieres quoque à lanificio excurrētes, radiis & fufis pūctim eos conuulnerasse: & coci in foro publici, lebetes & ollas aqua bullienti feruentes à chytropodibus raptas, corporibus eorum nudis diffudisse. Quidam verubus & subulis illos perfodisse. Atque vbi satis eos concidissent, capitāque & ossa eorum ad eodum cōminuissent, vt cerebrū ad instar aquæ diffunderet,

extra urbem eos, in locum vbi morticina animātia D congerere soliti erant, duxerunt, atque ibi igni accensa corpora eorum combusserunt. Et quæcunq; ossa propter soliditatem flamma non consumpserrat, camelorum & asinorum quæ disiecta ibi erāt, ossibus miscuerunt, vt ne facile à quærentibus inueniri possent. Sed frustra id fuit. Noctū enim De mulierculæ cuidam, oppidi eius inquilinæ postea, vt reliquias eas tolleret, insinuauit. Quæ eas dispositione diuina collectas, & vrce inclusas, apud martyrum eorum nepotem Zenonem ipsi ignotū deposuit, numinis indicio ad domicilium eius deducta. Latebat nimirum & ipse, propter persecutionem excitatā. Quum enim vulgus + patruorum eius cædib. occupatum esset, ipse tum Anthedonē in maritimam urbem profugit, stadiis ferè viginti Gaza distantē, Græcāq; superstitione maximē gaudentem, & ad simulacrorū cultum plurimū animorum consternatione stupentem. Atq; ibi multa à ciuib. * perpeffus, in Gazæorum nauale inde se contulit, & in eo loco occultē latuit. Vbi etiam muliercula ei reperto ossa sacra dedit, quæ aliquādiu domi se habuit. Postea verò quā Theodosio imperante, Gazæorum episcopatū est sortitus, extra oppidum sacrum delubrum condidit, atque in eo martyrum reliquias reposuit, prope confessorum Nestorem: qui vnā cum consobrinitis suis comprehensus, vincula & flagra permulta communiter cum eis suslinuit. Tortores autē eius, quod forma esset præstanti, & corpore vigenti, miserti (& iam in expectatione mortis erat, & parum admodum cum difficultate spirabat) ante portam eum abiecerunt. Quem sublatum, nonnulli ad Zenonem, quem diximus, detulerunt: apud quem plagas & hulcera curans est mortuus. Gazæi tam audaci facinore peracto, in magno fuere timore: & fama vulgauerat, iratum eis Imperatorē esse, populūmq; eum decimare velle. Sed falsum id fuit, plebifque rumor vanus ex conscientia patrati facinoris à plerisque sparsus: ad quem præter rationē & causam omnem homines sunt tumultuati. Nā ne verbis quidem fortasse, quod Alexandrinis fecerat, Gazæos ille incusauit. Quin tantum abest vt per literas eos obiurgarit, vt duci etiam qui tum ei genti præfuit, dignitatem ademerit, malēque suspectum habuerit. Et quum eum legibus obnoxii fecisset, quod sententia non damnarit atque necarit, id humanitati suæ accepto latum voluit. Obiecit autem criminis loco viro ei, quod ex Gazæis quosdā seditionis & cædis eius autores cōprehensos carceri inclusisset, pœnas ab eo legibus poscens. Quid enī criminis, inquit, admisit, si paucos Galilæos ob plurimas grauissimāsq; ab eis acceptas iniurias, ob violatos deos, & vetusta eorum templa euerfa, legitima vindicta sunt vlti? Atque hæc quidem ita sunt iactata. Eo verò tempore & Hilarion ille inter monachos præclarus, à Gazæis ad cædem quæsitus, in Siciliam abiit: & ligna humeris suis ex montibus in urbem vicinam ferens, ea vendidit, & inde vitam tolerauit. Cæterum à viro quodam, qui admodum dæmoniis exagitatus, ea plaga per ipsum liberatus fuerat, indicatus, in Dalmatiam profectus est: vbi quum multa etiam edidisset miracula, & mare æstus magno impetu terram inundare solitum oratione vinxisset, inde rursus abiit: neque enim libenter apud eos qui se

Ossa eorū diuina providētia mirificē conservata. Zenonem nepos, qui ea in monasterio reposuit. † avl-iov, sō- sobrinum. Sozom.

† 844. Nic. ep. avl-iov.

** Sozom. Iulianus Casum & vrbe cædem scribit, lib. 5. cap. 9.*

Nestor confessorum martyriū consobrinitum, & ipsa martyr.

Impugnatio apud Iulianū Imperatorē Gazæi idololatrum martyrum istorū cædis fuit.

Iulianus præfatum vrbem eius rē erit, quod legibus in eadum autores animaduertere voluerit.

De sancto Hilarione monacho.

A laudent, degebat, In primisque studio habebat, vt migratione crebra obscurior esset, & quamprimùm opinio & gloria de eo excitata dilaberetur. Postremò autem permultis ob eam quæ dicta est causam peragratis locis, Cyprum præternauigans, Paphum peruenit, & à Cyprio eius temporis episcopo inuitatus, circa Charybrim (ita enim locus nominabatur) quòd eo delectaretur, perlibenter ibi versatus est monasticæ philosophiæ, ita vt par erat, vacans. Quo minus autem martyrio sit functus, fuga in causa fuit. Fuga verò vsus est, quatenus diuinum oraculum persecutores fugiendos esse permittit: at si quis comprehendatur, vt fortiter consistat, & persequentium tormenta & supplicia generose perferat, opus est.

CAPVT IX.

Edenim non apud solos Alexandrinos & Gazzos ita in nos sæuitū, verumetiam Heliopoli ad Libanū in Phœnice sita, & Arethusa apud Syros, hisce deteriora atque crudeliora sunt facta. Quæ vrbes per crudelitatis summæ contentionē id egere, vt secundas partes, quæ alibi designata essent, habere arguerentur. Heliopolitæ enim (quod quidem incredibile dictū esset, nisi ab eis qui tum rei gestæ affuere, ad nos relata fuisset) sacras quasdam virgines, quæ etiã viros aspicere non sustinuerint, vestibus spoliatas & nudas, in medio populo ad spectaculum, & cuiusq; qui illudere eis vellet iniuriam, consistere coegerunt. Vbi autem & conspectu tali & rebus aliis, pro cuiusque libidine, & sancta illarum corpora abundè contumelia affecerūt, postremò ab inferioribus eas partibus + tonderunt atque disciderunt: & superficie vulneris eius atque scissuræ porcorum alimento, cui illi assueuerant (hordeū autem fuisse, aut simile quiddam, verisimile est) cōspersa, eos ad consuetas escas prouocarūt. Itaq; impetu agresti irruētes porci, cum discernere alimentū facilè non possent, simul viscera sunt aggressi: & soliti cibi cupiditate, famisque necessitate adurgente, vnà cum hordeo interna etiam membra, quum illæ adhuc viuerēt, & cruciatum eum sentirent, depasti. Existimo autem Helipolitanos inde eò furoris, vt sic contra sanctas virgines sæuirent, euasisse, quòd patrium eis fuerit, vt virgines prius prostituerent, & à quocunq; viciari curarent, quàm ad coniugij communionem cum sponis suis venirent. Quod Cōstantinus magnus lege lata primus, ne amplius fieret, prohibuit: & Veneris templo ibi diruto, ecclesiam Deo extruxit, quemadmodum suprà loco suo à me est dictum. Quod autem ibidem insuper si sunt, quomodo silentio præteriri potest? Cyrillo nanque Heliopolitano diacono crudeliter occiso, ventrem quoque eius inciderunt, & iecur degustarunt. Verum talia ausos, vindicta statim diuina est consequuta. Quicunque enim tanti piaculi participes fuere, dentes, linguas, & palatū, per sæuam putredinem, oculosque aded ipsos amiserūt. Per quas plagas, vis & efficacia veræ pietatis est deprædicata. Porro Emesæ, quæ finitima ei vrbs est, Dionysio muliebri mancipio ædem sacram

dedicarunt, atque ibi + statuam Androgyni, ambiguo inter marem & fœminam sexu ridiculam, ei collocarunt. Dorostoli autem Thraciæ, Aemylianum inuictum athletā. Capitolinus Thraciæ præfectus viuum combussit. Dorotheus item certator egregius, qui magnam conscripsit ecclesiasticam historiam, & Tyri episcopatum tenuit, neci datus. Domitium verò celebrem monachum in spelunca sua latentem, præteriens inhumanissimè aggere lapidum quispiam obruit. Nec Marcus, qui Arethusæ grauius perpeffus est, tacendus. Peropus autem nobis esset Aeschylis & Sophoclis dicendi grauitate, vt martyrij eius tragœdiam rectè exponeremus. Hunc enim Arethusij, vbi episcopus diu ferat, & vita & doctrina, caniciq; insuper spectatum & venerandum, immaniter occiderunt. Dudum verò antea infensi ei fuerant, quòd sub Constantio multos Græcæ superstitionis sectatores nõ persuasione, sed potestate quadam grauiore, Christianorum sacra colere coegerit, & templum celebre structuræque precio & magnificentia nulli secundum solo æquauerit. Porro rerum statu mutato, quum simul & vulgus commotum esset, & Imperatoris mandatum accessisset, quo Marcum sententiã lata vel æstimationem templi soluere, vel id quale antea fuisset restituere iussit: vbi vtrunque facere prorsus nõ potuit, alterū etiã non dico episcopo, sed nepriato quidem Christiano facere vlio modo fas fuit, primùm quidem fuga vsus est. At vbi multos sua causa affligi, & plurimas calamitates ferre cognouit, ex fuga reuersus, seipsum exhibuit, & populo quidquid vellet de se facere permisit. Et quum admirari virum, qui sic philosophicum planè animum ostendere decreuisset, debuisset, contemni se arbitrata multitudo omnis in eum irruit. Tractus est per mediam vrberem & senex, & Episcopus: membraque eius omnia, vt fors tulit, diuerberata, lacerata & iactata. In eum quippe ætas omnis, fœminæ & pueri cum indignatione & ardore desæuierunt, vsque aded, vt etiam tenuibus quibusdam funiculis aures seni absciderint. Pueri quoq; in scholam ad magistrōs euntes, ludibrio eum habuere, trahentisque, atq; in sublime subinde tollentes, graphijs pupugerūt, & crudeliter excruciarunt. Et iam toto corpore vulnera acceperat, parùmque adhuc vita conclamata spirabat: quum eum garo & melle perunctum, in sportam ex iunco confectam immiserūt, & in sublime ita ætatis tempore sublato apibus & vespis excruciantum exposuerunt. A quibus inuolantibus & depascentibus, quum viuens voraretur, præclarum id verbum dixisse fertur: Vt ego quidem sublimis sum, vos autem humi iacentes despicio? Vnde quæ deinde & ipsi & Arethusiis euentura fuerant, coniiicere licet. Præfectus quidem, qui Græcorum sacra quàm maximè colens, vir magnus & fortis, atque ob eã causam præclarus, tum prouinciæ ei præfuit, tantam Marci generositatem admiratus est: & Imperatorem reprehendit, probro se dignos esse dicens, quòd ab vno sene, qui per tantam constantiam & fortitudinē tot mala animo magno pertulerit, vincerentur: aded vt periculum esset, se quidem meritò irrisum: eos autem, quibus ea mala inferrent, summa gloria auctum iri. Et ad hunc modum beatus Marcus, virili planè animo multitudinis furorem,

B ij

Sermones
de Charybrim.

Quatenus in
persecutionibus
fuga vsus
fuerit.

Sanctissimo
mulierum virgini
apud Heliopolitanos
martyrium
admirandum.
Quis talia
facere, tempore
vniuersi lacrym
miser?

Heliopolis
in Phœnicia
virgines sanctas
ante legimus
nuptias
publicitas
prohibuit
subiit.

Sancto Cyrillo
diacono
Heliopolitano
miseratus.
Apud Suidam
causa
martyrij
additur
Quod scribitur

D Cyrilus sub
Constantino
& Constantio
idolorum
tepla euerit.
Domitij mo
nachi.
† Statua
Bacchi An
drogyni mas
tyrium diui
Aemylian
ni, item Do
rothei.

Marci A
rethusij epi
scopi.

Illustrissimū
deceptū se
niū marty
rium.

A & graues illos cruciatus pertulit, vt non modò à nobis Christianis, sed etiam à Græcis ipsi simulacrorum cultoribus meritas tulerit laudes.

CAPVT X.

*Martyrium
Macedonij,
Theoduli, et
Tatiani, a-
pud Merocem
Phrygum
oppidum.
† In τῆ μὲ-
ρω.
Sozr. lib. 3.
cap. 15.
μὲρω τῆ ἁ-
λῆ φρυγῶν.
Sozr. lib. 5.
cap. 11.*

*a Idem sup-
plicij, eadem
vox Laure-
tij martyris
fuit.
Còuerte par-
tem corporis,
Satiu crematam
ingitit,
Et fac pericli-
clū quidam.
Vulcanus ar-
dens egerit.
Còstum est,
deuota.
Et experimē-
tum capis, Sic
cradum an-
assum suam.
Prudet.
b Martyriū
Basilidū.
Ancyranū
confessorū.*

*Basilij An-
cyrano.
Eupfychij
Cæsariensis.*

Odem tempore & Macedonius, & Theodulus, & Tatianus, Phryges, egregie pro Christo certamē pertulere. In + Merocemq; Phrygum vrbe, gentis eius præles templum, quod diuturno squalore deformatum fuerat, aperuit, atque repurgauit. At illi quos dixi, noctu in fanum ingressi, deorum simulacra comminuerunt. Et quum multi eius rei suspecti in iudicium pertraherētur, ipsi seipos detulerunt. Atque vbi diis sacrificare, quod per id, si fecissent, absolui potuissent, & præfectus vt ea re delictum suum compensarent petisset, noluerit: primū eos torfit, & tandem nudos craticulis imposuit, ignemque succēdit. ^a Et quamuis tam crudeliter illi vrerentur, attamen ad præfectum dixere: Si Amachi (id enim illius nomen fuit) carnes assas expetis, age in alteram nos verte partem, ne tibi edenti, si semiasi simus, insuauior fiat cibus. Hoc pacto & isti fortiter certamine obito, in craticulis vitam finierunt, voluntaria sacrificia & innocuas victimas seipos offerentes Deo. ^b Tum quoque Busirim dicunt splendide & fortiter confessionem Ancyra in Galatia propter religionem pertulisse: qui antea heresis Encratitarum, hoc est, continentium fuit. Quum enim strenuē rem aduerfus simulacra geteret, comprehensus, ab eius loci præfecto tormentis est adiudicatus. Itaque in publicum productus ille, ad stipitem tormentorum suspendi præcepit. Busiris autem vtraque manu in caput sublata, latera nuda exhibuit, & ad præsidem conuersus: Ne frustra, inquit, carnifices, vt me in stipitem extollant, & rursus demittant, fatiges. paratus enim sum quā diu velis, illis ad verba & tormenta latera præbere. Ibi ille quum promissum viri admiratus: tum magis etiam, vbi periculum constantiæ eius fecit, est consternatus.

C Nam habitum eum statūmque corporis retinens, & manus constanter sustollens, quā diu præsidis visum est, excarnificandum se dedit, plagasque intenta fortitudine excepit. Deinde in carcere vinculus seruatus est, liberque paulo post dimissus, vbi Iulianum interfectum esse renūciatum est. Atque is ad Theodosij vsque imperium vitam produxit. Hoc ipso tempore & Basilij, Ancyranæ ecclesiæ presbyter, martyrio est defunctus: atque item Cæsariensis Eupfychius Cappadox, veteri familia locoque claro natus, qui non ita pridem vxore ducta veluti sponsus adhuc fuit. Eupfychius propter Fortunæ templum, quod euersum non latis fortunatum fuit, & cuius gratia Imperator iram in Cæsarienses vniuersos, sicuti supra dictum, conceperat, necatus est: & qui auctores præterea atque aded patratores eius facinoris in fano eo euertendo fuere, alij morte, alij exilio perpetuo sunt mulctati. Basilij verò religionis Christianæ studiosissimus, sub Constantio contra Arianos strenuē rem gesserat: quamobrem Eudoxij populariumque eius sententia damnatus, publicos conuentus agere prohibitus fuerat. Vbi verò

Iulianus imperium est adeptus, publicè obambulans, Christianos aperte est cohortatus, vt constanter religionem suam retinerent, & se à Græcorum sacris & libationibus piaculisque omnibus absterent, nec non Imperatoris honores floccifacerent, vt qui fluxi & caduci non aliam mercedem afferrent, quā perniciem sempiternam. Eam ob causam illum Græcorum sacrorum sectatores suspectū habuere, atque odio prosequuti sunt. Quos etiam aliquando publicè sacrificantes videns constitit, & maiorem in modum ingemiscēs, ne quis Christianorum in errorem tantum incideret, præcatus est. Et tandem comprehensus, iudicibus traditus est: & cruciatibus omnibus in eo certamine virili animo perlatis, martyrij cursum absoluit. Hæc quamuis præter sententiam Imperatoris, nihilominus tamen facta: & quidem contra expectationem, & animi eius voluntatem. Verum alios quoque fortes martyres Imperij eius tempore rectè se gessisse scimus: quorum constantiam & certamina omnia singillatim commemorare, ingentis & grauis esset operæ. Hosce autem, vt dilucidior ecclesiasticæ rei statum facerem, collectos recensui, quamuis diuersa aliquantum eorum tempora martyrij fuerint.

CAPVT XI.

Numeros namque alios etiam per Græcos simul & barbaros excruciauit. Nam & his propter religionis nostræ odium, quidquid vellent, vt contra nos agerent, permisit: & fecerunt illi in nos longè peiora atque atrociora, quā Græci ipsi. Artemium autem generosum fidei propugnatorem, ducem & + Augustalem Antiochiæ, qui etiam copiarum militarium ductor in Aegypto Constantio imperante fuit, per seipsum torfit: re quidem ipsa, quod Constantio subseruiens, ardoreque diuino flagrans, delubra multa deorum deiecit atque euerit: & quod diuorum Apostolorum, Andreæ, Lucæ, & Timothæi ossa Pattis, & ex Achaia & Epheso Constantinopolim pertulit: obtentu verò & prætextu, quod fratri Gallo ipse necem struxerit. Bonis enim omnibus martyri spoliato, dignitatēque orbato, post plurimas alias intolerabilēque pœnas, tandem & caput resecurit. Affixit quoque oratores Persas, qui ad eum Chalcedone venerant, Manuel, Sabel, & Ismael, propterea quod Christianam colerent religionem: neque in eis legatorum ius, contra receptum gentium omnium morem, violare est veritus. Sedenim Publica quoque femina præcipuum præclarūque ex virtute nomen est consequuta: quæ quum non ita diu in matrimonio vixisset, admiratione dignum edidit fructum. Nam Ioannes ille, qui longo tempore presbyter Antiochiæ fuit, & quum aliquoties legitimis suffragiis ad sedem Apostolicam recipiendam lectus esset, semper dignitatem eam repudiauit, fundi istius germen extitit. Hæc igitur virginum quæ castè vitam sibi degendam constituerant,

† Augustales nuncupabatur, qui primos ordines in bello ducebāt, quod ab Augusto ad id munus delecti essent: Vegetius. Augustalē autē præfectū in Aegypto Augustus constituit, cuius in ff. mētio fit. Et Augustonica pars provincia Aegypti est: Ammianus Marcellinus.

*Prater volū-
tatem Iuliani
sā præla-
ra martyria
peracta.*

** Pro Bar-
baru ego in
da os respon-
sum.*

*Martyrium
Artemij
Augustalis
Antiochiæ.*

*Ossa diuorū
Apostolorū
Andree,
Lucæ, & Ti-
mothæi, Con-
stantinopolim
delata.
Iulianum pro-
pter odium
Christianis-
mū iam legat-
orum violat-
um.*

*Ioannes pres-
byter An-
tiochiæ, Pub-
lia filius, e-
piscopatum
Antiochiæ
nono reiecit.
Sedes Apo-
stolica An-
tiochiæ.*

A cœtui præfuit, Deoque continuè seruiit, hymnis & laudibus continuis illum celebrans. Porro quum aliquando pestis ista harum ædem prætergrederetur, risu eum & conuicio dignum existimantes, illa Dauidicorum carminum verba voce altiore cōcinuerunt, quæ simulacrorum imbecillitatem traducunt: Simulacra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Quod ubi præuaricator audiuit, silentium eis imperauit. At illæ magis etiam psalmis incumbentes, illud quoque accinuere: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius. Eam ob rem indignatus tyrannus, è psallentium choro principem adduci iussit: & neque venerandam illius senectutem, neque è virtute efflorescētē in ea obseruantiam veritus, tam acerbè maxillam eius vitamq; diuerberari præcepit, vt admodum sanguine suffunderentur. Atque illa honorem potius quàm ignominiam esse rata, quam pro Christo pertulerat iniuriam, in domunculam suam est reuersa, atque ibi rursus spiritalibus eum cantilenis est persequuta. Et alio quodā modo debacchantes in eo dæmones, quos ad se ille spōte sua introduxerat, compescuit: quemadmodum psalmorum ille magister lyra sua sæuientem in Saulo spiritum demulsi.

CAPVT XII.

Aulūm verò progressus desertor, liberius ac potius impudentius impie tate vltus, arma sua contra pietatem expediuit. Et quum quod faceret nō haberet, res in foro venales iniquatione imbuuit. Infecta namque sunt sacrificiorum sanguine & contaminatione esculenta: panes videlicet, caro, poma, & placentæ. Quæ quū primū non animaduertent, qui Seruatoris nomine censentur, cœliū eius rei prouidētia diuina sunt admoniti. Nam Deus Theodoro martyre arcano modo misso, vrbis eius episcopo (Euzoius is tuit) mandauit, vt qui piè viuere statuisent, eos abstinere à rebus iuberet, quæ in foro venum propositæ essent: triticum autem in ollis coquerēt (κόλως, hoc est, frumentum coctum apud Euchaitas nominare solent) eoque inopiam solarentur. Id verò magno ieiunij die præceptum: ex eo tempore facti memoriam renouans ecclesia, & celebrem agens conuentum, ad hunc vsque diem obseruat. Theodorus autem iste est, qui ex Tironum ordine, Tironis nomen accepit: & sub Maximino ad ignem damnatus, cursum suum in martyrij stadio pulchrè peregit. Cæterum permulti gemitu & lamentis factum hoc Imperatoris sunt execrati: nihilominus tamen Apostolicis sanctionibus innixi, quæ proponebātur sumpserunt. Omne enim, inquit, quod in macello venditur, edite, nihil interrogantes, propter conscientiam. Abominatiōnem hanc desertoris duo quidam + scutigeruli, qui ampla stipēdia in militia faciebāt, in quodam conuiuio perquam scitè quasi in triumphum deduxerunt. Verba enim illa præstantium in Babylone perorum concinuerunt. Tradidisti nos regi iniquo & transgressori, desertori & pessimo supra omnes gentes terræ. Porro ex conuiuio quidam rem eam ad Imperatorem detulit. Et ille oprimos

eos viros ad se accitos, quidnam id esset quod in cœna de se dixissent, interrogauit. Ibi illi qui in vera pietate educati essent, magna vsi liberrate, dixerunt: Optimis dō Imperator legibus respublica est administrata, quas laudatissimus princeps Constantinus & filij eius tulerunt. Nunc autem piaculum tantum in cibis atque poculis cernentes, meritò factum id deploramus. Et quū domi vicem nostram lugemus, tū in tua præsentia, vt vides, morrentes tristamur. His auditis, tyrannus diuerberari eos acriter iussit, & post cruciatum multos capite etiam plecti præcepit. Atque illi ita abducti sunt: Deus autem victoribus eis martyrij coronas donauit. Alter horum Iuuentinus, alter Maximinus vocatus est. Hæc Antiochena ciuitas, vt egregios pietatis propugnatores, meritò non solum vrna sacra honorauit, verū etiam magnificè anniuersariæ memoriæ consecrauit.

CAPVT XIII.

Quū à Græcæ superstitionis professoribus vbique talia aduersus Christianos patrarēt, tum illud quoque omnium maximè indignum atque horrendum Sebastiz in Palæstina est admissum. Olla namque Elisei prophætæ, & Ioannis Baptistæ (vterque enim sepulcrum ibi suum habuit) loculis suis extracta, & irrationalium animantium ossibus (dō immanem audaciam) mista, atque igni tradita, in cineres redacta, atq; in aerem dissecta sunt. Adhæc, Christiani comprehensi alicubi tanquam victimæ super aras accensas præcipitati: & homines ad alia nefanda flagitia contra nos furis sunt concitati. Nam Patrophili apud Scythopolim reliquias effoderunt, & earum partem reliquam dissiparunt. Caluariam autem eius altius sublatam cōtumelia, nihil ad execrandam iniuriam reliqui facientes, sunt prosequuti. Plurima verò & alia, & ipse & Iudæi & Græci contra nos indigna egere. Quæ quum ille audiret, certòque sciret, non modò eis non offensus, sed etiam maximopere gaudius est: quum quidem talium facinorum infamia in alios redundaret, animi autem eius sententia illorum factis perficeretur. Verumenimverò ubi per futorem talem, consilium suum minus succedere, & Christianorum animos inde augeri magis atque confirmari vidit, fraude alia episcopos eos, qui propter causam aliquā sedibus suis eiecti fuerant, cum successoribus eorum ad certamen, sicuti antea diximus, impulsos commisit. & parti vtriq; facultatem omnem dedit, vt quæcunque possent ad res suas defendendas atque stabiliendas liberè facerent. Ita illi inter se congressi, multum ignominiz & reprehensionis, quod desertori studio fuerat, veræ pietati attulere. Alia insuper dolo malo induxit. Nam & in cleri ordinem cooptatos, senatorum munere & ministerio peruerse fungi iussit, & ecclesiarum annonam dæmonum ministris adscripsit, eamque illos exigere permisit. Quibus rebus fore credidit, vt dæmonum cultus augeretur, religio autem veræ pietatis aboleretur. Atque hæc quidem sic acta.

*sciminu.
Eorundem
martyrium.
Iulianus in
eu se maiestā
tem lasam
vindicare di
x. s. atque id
ita de eu vul
gatiū voluit.
Martyrum
nomen & ho
morem eu in
uolēs. Theod.*

*Cineres Elisei
prophætæ
& Ioannis
Baptistæ
phanati.*

*In vna sermo
mal & mor
tua sanctorū
corpora sanctorū.
Patrophilus
Scythopolitanus.*

*Iulianus episcopus
scopos inser
se commisit.*

*Clericos in
Senatū lego.*

*Pulcherrimi
Christi
vniuersi confes
sa Publica
Abbatissa
sanctissimo
pidium.*

*Res esculen
tas venales
Antiochia
sacrificiorum
sanguine In
lianis pol
luit.
Theodorus
Tironemartyr.*

*Euchaita, po
puli Scythici
sunt. Plin.
lib. 6. ca. 17.
De ciborum
delectu.
a Magno
ieiunij dies.*

*† In vna sermo
mal & mor
tua sanctorū
corpora sanctorū
Patrophilus
Scythopolitanus.*

B iij

Lucifer Calo-
ricano.
* τὸν βίττα.
Λιγ. Λιββόν.
Eusebio Vercel-
lensis epi-
scopus.
† Alij loquuntur
Coraliam.
Vrbis Lybia
fundata po-
tenti, Tendit
in longū
Coralia.
Clandianus.

Dicit Athanasij autem reditum, etiā Lucifer + Calaritanus in Sardinia, & Eusebius Vercellensis Libyū * qui in Italia sunt, episcopi, Imperatoris literis reditu eorū probato, Thebis superioribus in Orientē peruenere. Nam à Constantio perpetuo mulctati fuerāt exilio. His porro quum inter se conuenisset, res ecclesie constituere, Eusebius Alexandriam concessit, vt cum Athanasio conuētum cogeret, & Synodi Nicenæ decreta stabiliret: Lucifer autem Eusebio (ita enim vtrique placuit) diaconum, qui vicem suam Synodo adesset, attribuit: per quem recipiebat, se rata habiturum quæ ibi constituerentur. Ipse verò Antiochiam profectus est, vbi ecclesiam non parum perturbatā inuenit. Erant enim in populo dissidia: quòd non solū ab Arianis, quibus Euzoios præfuit, dissentirēt, verum etiā eos qui Meletij partes sequebantur, eandemque quam ipsi obtinerent sententiam, nō reciperent. Quum is autē nondum ab exilio reuersus esset, Lucifer Paulino in locum eius substituto, inde discessit. Eusebius Alexandriæ, vnā cum Athanasio, animo magno concilium coegit. Et conuenere eò episcopi multi, quibus quum magnus Athanasius præter, non solum Nicænam fidei professionem roborarunt, sed etiā sermonibus quæstionibusque de rebus necessariis plurimis habitis, eas deciderunt. Quo tempore diuinitate etiam Spiritus sancti perpenſa *δμωσιον* consubstantialē eum, & *ὁμοτιμον*, hoc est, eiusdem honoris cum patre & filio, sunt professi: & trinam vnus deitatem essentię *τριάδα*, hoc est, trinitatem nominarunt. Perfectum quoque hominem, quē Deus suscepit Verbum, & animo & ore vno deprædicarunt: & quidem non incarnatum solum, verum etiā anima intellectuali animatum: quemadmodū & veteribus, qui de diuino numine philosophati sunt viris placitum est. Non enim illi fidem aliquam recens excogitatam ecclesie tradiderunt, sed quam ecclesia antiquitū à maioribus accepit: & quæ olim sancti viri, qui prudentes & piè res Christianorum sacras tractantes prodiderunt, Irenæus videlicet Lugdunensis episcopus, Clemens *προμακεδον* contextor, Apollinaris Hierapolitanus, & qui antiquitū ecclesie Antiochenę præfuit Serapio, ea illi explicata cōfirmarūt. Isti siquidē omnes quos modò recēsuimus, atque itidē alij, in lucubrationibus suis Verbum quod hominē assumpsit animatū, quippe ipsis *δμωσιον* consubstantialē, tradiderūt. Synodus præterea propter Cyrillum Philadelphie, quæ Arabiæ vrbs est, episcopū congregata, idē in literis ad ipsum Cyrillum suis promulgauit. Ipse quoque sapiētia clarus Origenes, in omnibus suis scriptis, animatū quod humanitatem assumpsit Verbum prædicat: & potissimū id aperte astruit nono in Genesim tomo, vbi quidem Christū Adā, ecclesiam verò Euā facit. Locupletes & idonei rei istius testes sunt, Paphilus scriptor ecclesiasticus, & qui nomē eius est cōsequutus Eusebius, qui vitā eius viri cōscribere, aduersariisq; eius defensionibus pro eo cōpositis respondere. Hi nō primū Origenē sententię eius auctorē esse, sed illū arcana ecclesie dogmata à maioribus per traditionem accepta explicantem, eam exposuisse dicunt.

B

Lucifer Antiochia Paulino Melisio substituit.
Synodus Alexandria
Athanasio presidente.
Trinitas
δμωσιον &
ὁμοτιμον.

C

Deus verbū hominem et animatum assumpsit.
Synodus Philadelphia
Philadelphie vrbs in Asia Mysia.
Stephano Lydia.
Alia Antiochia, alia Syria etc.

Qvandoquidem verò quæstio de substantia & subsistentia nō mediocriter ecclesias turbauit, & crebræ cōtentiones atque disputationes superioribus temporibus de verbis eis habitæ sunt, significatione & proprietate eorū Alexandrina quoque Synodus excussa, cōstituit: Nō opus esse in Deo talibus dictionibus. In sacris enim literis nullibi substantiæ verbū extare: dogmatis verò exponendi necessitate, diuum apostolū Paulum substantiæ nomine ab usum esse. Alio autem modo verba hæc vsurpanda esse sanxerunt, quum quis Sabellij scilicet opinionē refellere contendat: ne nominū inopia veluti vnā rem trinominē in diuinitatis cōtēplatione esse putemus: sed trib. vsurpatis nominibus, res quæque in trinitate tripliciter distincta, peculiari subsistentia sua intelligatur. Primus quidē videtur de substantia & subsistentia mentionē intulisse, Hosius ille Cordubensis episcopus, cuius E supra aliquoties meminim⁹. Ab Imperatore enim Constantino Alexandriam missus, vt excitatam ab Ario turbam sedaret, quòd etiam Sabellij Libycl dogma radicitū euellere conaretur, quæstionem de substantia & subsistentia mouit: vnde nugamēta multa exorta. Et quæstionem eam Nicæna, quæ postea celebrata est, Synodus indignam esse vt ibi tractaretur iudicauit. Postea autem quum quidam nugari rursus de ea cœpere, concilium Alexandrinū ea quæ diximus sapienter mihi de ea constituisse videtur. Hæc sanē Alexandria decreta sunt. Quæ verò nobis de substantia & subsistentia cognita sunt, ea paucis citra inuidiā exponere hic liceat. Qui à primis initiis philosophiæ apud Græcos gentiles docuerunt, ne mentionē quidē vllam prorsus substantiæ fecerūt. *δεια*, hoc est Substantiā autem siue essentiam variè definiunt. Irenæus grammaticus apud eos, in libro quem Atticistā inscripsit, vbi literarum ordine verba colligit & explanat, dictionem substantiæ barbaram vocat, neque eam apud veteres reperiri dicit: sin autem reperitur, diuersam ab vsitata ista eam obtinere significationem ostēdit. Sophocles namque in Phœnice, *ὁμοσιον* substantiam pro insidiis collocatis posuit. Menander autem idem verbum pro iuris condimento, alius rursus pro vini fece in fundo cadi subsistente vsurpauit. Cæterum illud obseruandū, quamuis veteres Philosophi dictione ea vsi non sint, recentiores tamen frequenter substantiam pro substantia accepisse. Substantiæ autem diuersas definitiones tradiderunt. At si substantia definitione comprehenditur, quānam ratione propriè & rectè ea vox de Deo dicatur? quem sine vllō cōcludere nō est. Euagrius sanē Ascetes in libro suo monastico, de diuinitate differere temerè cum impudenti confidentia dissuadet: & Deum ipsum vt simplicem definite velle, prorsus dehortatur. Definitiones enim non simplicium, sed compositorum esse dicit. Idem & illud adiicit: Propositio seu enunciatio omnis, aut genus quod indicetur cōtinet, aut speciē, aut differentiā, aut propriū, aut accidens, aut ex iis compositum. Quod si nihil harū rerum in sancta trinitate deprehendere est: cum silentio id adoretur, quòd dici atque proferre non

Quid Alexandria Synodus de verbis Substantia & Subsistentia.
deiam regū dno dno etc, dno dno etc.
Sabellij haeresis.
Hosium Cordubensis episcopus.

Perpendit verba ista Substantia & Subsistentia, eorumque significatio.

Euagrius monasticus.

Quod sit verū sit definitio.

A potest. Sed de Euagrio postea memorabimus. Hæc autem quamuis extra institutum nostrum esse videantur, vtilia tamen, historiarq; conuenientia, neque admodum aliena esse arbitror.

CAPIT. XVI.

N Synodo ista Athanasius librum etiam dudum à se de fuga compositum recitauit, ex quo loca quedam argumento ei maximè apposita, operi huic inseram. Orationem autem integrâ, quæ prolixior est studiosi ipsi inquirant. Ita autem scribit. Ecce hæc est impiorum audacia. Hæc quum fecerint, neq; pudore in eis quas antea contra nos moliti sunt, insidiis affecti sunt: & nunc nos, quæ sanguinarias eorum manus effugere potuerimus, criminantur: ac potius amarulenter, quæ nos è medio prorsus non sustulerint, lamentantur. Et tandem causa quaesita, timiditatem nobis exprobrant: neque intelligunt, dum hoc gannunt, in seipsum se omnem pertrahere reprehensionem. Si enim fugere malum est, multo deterius persequi. Qui enim fuga sibi consulit, ne intereat, occultando later. At qui alium persequitur, occidere contendit. Et de fugiendo quidem scriptura extat. Qui autem necare alium conatur, legem transgreditur: & ipse magis occasionem sui ipsius vituperandi præbet. Si igitur fugam nobis ignominiosè obiciunt, seipsum potius arguant, qui nos sunt persequuti. Facessant illi cum insidiis suis: & fugere statim, quibus illi malum struunt, desinent. Sed improbitatem suam non relinquant, & ut nos comprehendant, nihil non tentant: quum quidem sciât, eorum qui persecutionem ferunt fugam, magnum esse persecutorum ipsorum crimen. Mitem nâque & humanum nemo fugit, sed potius ferum & improbis moribus hominem. Siquidem quicumque erât in angustia constituti, & oppressi ære alieno, Saulum fugiebant, & ad Dauidem profugiebant. Propterea & isti eos qui fugientes occultât, magno studio occidere conantur, ut ne habere videantur improbitatis suæ exprobratores. Verum & in hoc excæcati prorsus errant. Quanto nanque fuga est manifestior, tanto quæ ex eorum insidiis prouenit vel cædes, vel expulsio, sit apertior. Siue enim occidant, cædes eo magis aduersus ipsos vociferatur: seu in exilium agant, aduersus seipsum ubique locorum ipsi monumenta iniquitatis suæ constituunt. Itaque si sanam obtinerent mentem, viderent profectò se ipsos rebus hisce comprehensos teneri, & ad sua ipsorum consilia impingere. Quandoquidem verò mentem meliorem amisere, nihil mirum, si ad eiusmodi persecutiones producuntur. Et occidere alios querentes, suam ipsorum non cernunt impietatem. Etenim si conuiciis eos proscindant, qui propter percussores immixtos latitant, atque si caluniosè accusant eos qui percussores fugiunt, quid rogo facient Iacobo fugienti fratrem suum Esau? & Moyses in Madian sese recipienti, propter Pharaonis metum? Quomodo verò, qui talia garrunt, Dauidi patrocinabuntur, Saulum fugienti? (qui percussores in domum eius ad illum interficiendum miserat) & in spelunca latenti, facièmq; suam mutanti, donec abiret ab + Abimelech, &

insidias sibi structas deuitaret? Quid præterea isti qui temerè omnia effutiunt, de magno Helia dicent: quum cum videant & Deum inuocantem, mortuumque excitantem, & propter Achab atq; Iezebalis minas latitantem? Tunc etenim qui ad eadem inquirebantur filij prophetarum, occultabantur in speluncis latitantes apud Abdiam. An hos quidem ut vetustiores norunt, eorum autem qui in Euangelio sunt non meminerunt? Nam & discipuli propter metum Iudæorum secesserunt, sese occultantes: & Paulus Damasci ab gentis ibi præcipe quaesitus, de muro in sporta demissus, percussoris effugit manus. Et quum scriptura de sanctis talia prodat, quem prætextum aut excusationem præcipitis audaciæ suæ inuenire poterunt? Nam si timiditatem probrosè obiciant, aduersus ipsos veluti furentes audacia ipsa facit. Sin quasi præter voluntatem Dei hæc fecerimus dicant, se ipsos criminantur, scripturas planè ignorant. In lege enim præceptum quoque fuit, ut ciuitates refugij propterea conderentur, ut qui ad mortem inquirerentur, quocunq; possent modo seruari. Et in cõsummatione autem seculorum, quum ad nos venisset ipsum idem quod cum Mose loquutum est Verbum patris, rursus mandatum hoc nobis dedit, dicens: Quando persequuti vos fuerint ex ciuitate vna, fugite in aliam. Et paulo post inquit: Quum igitur videritis abominationem desolationis quæ dicta est à Daniele propheta, stãtem in loco sancto: qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in montana: & qui in tecto est, non descendat, ut è domo sua quidquam tollat. Qui in agro, non reuertatur, ut ferat vestimèta sua. Atque hæc perspecta habentes sancti homines, id ipsum sequuti sunt vitæ institutum. Nam quæ nunc præcepit Dominus, eadem etiã ante aduentum suum in carne, cum sanctis est loquutus. At qui hic propositus est hominibus finis ad perfectionem ducens, quod Deus imperat, id ut exquantur. Proinde & ipsum Verbum nostra causa homo factum, non dedignatum est, quum ad eadem quaeretur, sicuti nos, sese occultare: atq; etiam quum essent qui id persequerentur, fugere, & insidias deuitare. Ita enim conueniebat hoc Christum experiri, ut quemadmodum ex fame & siti, ita ex fuga etiam hominè se assumpsisse indicaret. Statim enim ab initio, quum homo factus infans etiamnum esset, ipse per Angelum mandauit Iosepho, Exurgens accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum. Herodes enim quaesiturus est animam pueri. Porro Herode mortuo, eundem apparet propter Archelaum Herodis filium secessisse in Nazareth. At quum tandem Deum se esse ostendisset, & manum aridam restituens sanasset, Pharisei quidem egressi consilium contra eum cæperunt, ut ipsum interimerent: Iesus verò eo cognito, inde secessit. Rursum quum Lazarum è mortuis resuscitasset: Ex ea ipsa, inquit, die consiliu iniere, ut eum occiderent. Itaque Iesus non amplius propalam inter Iudæos est versatus, sed inde diuertit in regionem solitudini propinquam. Præterea, Seruatore dicente, Priusquam Abraham fuit, ego sum: Iudæi quidem lapides corripuerunt, ut illum peterent. Iesus autem abscondit se, & exiuit ex templo, & per medios eos transiens abiit atque discessit. Sedenim quum hæc videntes, ac potius intelligentes, pro eo atque feri

Lucas certatim libro Athanasij de fuga.

Boniviri mox in cõmuni- tate se quum perdere possent, pepercis- se: quum cõ- parere possent, perdidit se. Cicero.

Contra perse- quutores pro- fugientibus descriptio.

† Abimelech generale & ceterum nomen regis Philistinorum, filii Cesar Romanorum imperatoris.

Ciuitates refugij.

* *Ubi dicitur
vni
in igne
scilicet eter-
no.*

A ptum est, non videant, * igni comburi volunt, dum scilicet cōtra quā & facit & docet Dominus, ipsi & cogitant & loquuntur. Postquam nāque Ioannes martyrio est defunctus, & discipuli corpus eius sepelierūt, audito eo Iesus secessit inde in nauicula in desertū locū solus. Atq; Dominus quidem ad hunc modū & fecit & docuit. Vtinam verò boni isti viri ita verecundia afficerētur, vt saltem aduersus homines præfracta sua veretur audacia : & non eo furore abriperentur, vt Seruatori quoq; ipsi timiditatis crimē impingerent, qui semel blasphemare & maledictis eū incesse re consultò instituerunt. Sed furorem eorum nemo sustinebit. Quin Euangelia quoq; eos igno rare conuincemus. Nam huiusmodi fugæ & secessus rationi consentanea atque vera est, quā Euangelistæ de Seruatore etiā memoriæ mandarunt. † Proinde eandem de sanctis omnibus opinionem habere debemus. Et quæ de Seruatore humano more scripta sunt, eadem cōmuniter ad genus humanum referte conuenit. Quæ enim nostra sunt, B ille suscepit, imbecillitatisque nostræ affectiones in seipso exhibuit. Quod Ioānes sic scripsit: Querēbant igitur eum comprehendere, & nemo ei iniecit manus, q̄ nondum venerat hora eius. Atque etiam priusquam ea venisset, ipsemet patri dixit: Nondum venit hora mea. Fratribus autem, qui dicitur sunt, suis: Tempus meum nondum adest. At ubi tēpus id venerat, ad discipulos: Dormite iam, inquit, & requiescite. Ecce enim appropinquauit hora, & filius hominis tradetur in manus, peccatorum. Itaque neque ante tempus cōprehendi se permisit, neque tempore iam præsentē se occultauit. Quin seipsum potius insidias ei struētibus tradidit. Hoc ipsum & beati martyres in persecutionibus, quæ tempore quæque suo acciderūt, obseruauerunt. Qui quum persecutione expetiti fugerunt, & se occultare perrexerunt, tum inuenti & deprehensi martyrium strenuē obierunt. Hæc sacer Athanasius in fugæ suæ defensione scripsit. Et talem Alexandrina Synodus habuit finem.

† *Defensio,
vni
vni
vni*

*Quatenus in
persecutio-
ne fugere
liceat.*

CAPVT XVII.

Corrò Eusebius, quem Vercellarum episcopū esse diximus, Alexandriæ Synodo peracta, Antiochiam profectus, plebem ibi inter se disidere inuenit. Nam qui Meletij partes sequuti fuerant. Paulinum à Lucifero lectū prorsus auersabantur, & suas sibi ecclesias atque conuentus cogeabant. Quapropter Paulini electionem molestè ferēs, q̄ vniuersis placita non esset, & cum neutra parte communicans, factum id quidem non probauit: Luciferi tamen, qua cum prosequeretur obseruantia, publicitū nihil proloquutus, inde discessit: & illud modò dixit, Episcoporum conuentu eam quoq; rem cōstitutum iri oportere. Et quū nō minimū studij in eo posuisset, vt quod per disidiū scissum erat, vnione coniungeret, sibi ipsi tamen non satisfecit. Interea enim Meletius quoq; ab exilio reuersus est. Qui quum sectatores suos, qui eum in precio habebant, seorsim conuentus agere inuenisset, Episcopali more eis præiit. Ita factum, vt tres eodem tempore Antiochiæ essent,

*Tres eodē
tempore Antio-
chiæ christia-
norū episcopi*

*Meletius ab
exilio reuer-
sus.*

qui pastorali munere fungerētur antistites. Et ecclesiæ quidem in Euzoij potestate erant, qui Ariani præfuit: Paulinus autem intra urbem ecclesiā vnam minus celebrem obtinuit, quā ei Euzoius, q̄ hominem iamdudum obseruasset, concessit. At Meletius extra urbem ad portam, conuentus suos agebat. Eo in statu quum res Antiochiæ essent, Eusebius inde rursus abiit. Cæterum Lucifer vbi electionem Paulini Eusebio displicere intellexit, perinde atque iniuria affectus esset, ægrè rem ferens succensuit, neque ad communionem cū Eusebio venire voluit. Et quasi in Synodo nō ritè res acta esset, decreta eius per calumniam reiicere instituit. Et quum multa quæ damnū, vt fieri solet, afferebant, pertristi eo tempore mouerentur, multos etiam ab ecclesia ea res alienauit. Qua de causa noua quoque rursus hæresis extitit, à Lucifero appellationem sortita. Quæ sanè parum decentem iræ causam habuit. Suo enim ipsius laqueo captus tenebatur, qui diacono suo misso, se probaturum quæ Synodus constituisset, professus fuerat. Et ipse quidem ecclesiæ sententiā retinens, simulatēque remittens, ad sedem suam in Sardiniam se recepit. Qui verò cum eo dolore se affectos existimabant, in Oriente relictī, sectam sibi suam constituerunt, & longo tempore ecclesiam oppugnarunt. Eusebius quum in Oriente esset, in tūde parum firmos veluti optimus medicus curauit, atque restituit: si quid parū sinceri apud eos esset, reiiciens: quidquid autem ecclesiæ appositum natiuūque esset, docēs atque instituens. Atque inde in Occidentem profectus, per Illyricum trāsīit: atque in Italiam venit, id ipsum vbique agens. Ibi & Hilarius Pictauuij, urbis Aquitanicæ episcopus, qui prius eò redierat, primus scilicet ab exilio reuocatus, sanioris fidei semina sparserat: Italos & Gallos, quæ vel fugienda vel expetenda dogmata essent, erudiens. Perquā disertus autem Latina simul & Græca lingua fuit, & libros plerosq; Romanis conscripsit, qui quum Arii opinionem refellunt, tum ⁱⁿ *in* consubstantialis sententiam grauitè confirmant. Hæc statim post exulum restitutionem facta. Ad hunc sanè modum Hilarius Pictauuiensis & Eusebius Vercellensis episcopi, in Occidentali imperio Nicænæ fidei dogma clarè deprædicarunt.

*Euzoius,
Paulinus.*

Meletius.

*Lucifer ab
Eusebio Ver-
cellensi dis-
iunctus.*

*Luciferiano-
rū hæresis in
Oriente.*

*Eusebius bo-
ni episcopi of-
ficiū facit.*

*Idē Hilari-
us Pictauuiensis
exquirit.*

Scripta eum.

CAPVT XVIII.

Adem verò tempestate Macedonij sectatores, Cōstantij morte freti, in quibus erant Eleusius Cyzicenus, Eustathius Sebastienis, & Sophronius Pompeiopolitanus, apertè Macedoniani vocari cœperunt. Et temporis opportunitate atrepta, frequentes liberè diuersis in locis conuentus, eis qui Seleuciæ cū eis consenserant conuocatis, egerunt, & sectæ suæ factionem instituerunt. Tum autem qui aduersæ partis erant, Acaianos videlicet, excommunicarunt: fidemq; Arimini editam irridentes, formulam Antiochenam promulgarunt, suffragiisque suis comprobauerunt: quæ postea Seleuciæ quoque confirmata fuerat, sicuti proximo libro diximus. Verum enimverò quum à nonnullis propter eiusmodi disidium reprehenderentur, eis quæ obiiceretur, Quī nūc tan-

*Macedonia-
ni se erigunt*

*Acaianos
excommunicat*

*Causa, quæ
Macedonia-
ni se ab Aca-
cianis ex ho-
mofianis se-
gregauerunt.*

Adem se per disidiū ab Acacianis seiuengerent, cum quibus antea & cōsensissent & communicassent: tale per Sophronium responsum dedere: Occidentales episcopi non sanam de Consubstantiali habuere opinionem, Aetius autem in Oriente disimilem substantia patri filium esse docuit: & vtrique recta exciderunt sententia. Illi enim per *omnibus* consubstantialis verbum, subsistentiam patris & filij in vnitatem vnam redigentes, confuderūt: hic verò è diuerso à natura patris proprietatem filij nimium segregauit. Nos igitur vtrorumque lapsum vitates, mediam absq; periculo omni viam delegimus, piēque magis sentimus, æqualem scilicet patri filium subsistentia docentes. Sic illi quidem reprehensi, defendere se conati sunt. Sed deprehenduntur, veritatem cauillatione deprauare: q̄ non Acacium, sed Aetium, vt inæqualitatis autorem inculant. Videntur illi etiā aliqua ex parte & Arianos & *non omnibus* consubstantialis assertores vitare: & per vtrorsq; suis ipsorum vocibus conuincuntur, aliud quidquam noui afferre constituisse: sicuti & Sabinus inquit, qui Latine acta Synodalia conscripsit.

CAPVT. XIX.

Mperator, vbi Athanasium Alexandriæ multitudinis cōuentus in ecclesia propalam agere, & multos Græcorum eloquentiē vi & suauitate ad Christianam religionē pertrahere cognouit, eiicere eum vrbe iussit. Ac si manere ibi se inuito vellent, grauisimas ei denunciauit pœnas. Eiuscemodi mandati illam pretendebat causam, q̄ à decessoribus suis imperatoribus exilio damnatus, sua ipsius autoritate episcopatum occupasset: & q̄ ipse eis qui à Constantio in exiliū acti essent, nō in ecclesias ingressum, sed in patriam tantum reditum permisisset. Itaq; eo imperatoris mādato profugere coactus, in eos qui illum circumstantes mœrebant, & discessum eius grauius ferebāt, oculis coniectis: Bono estote animo filioli, inquit: nubecula est, breui ea euanesceat. His dictis, mandata familiaribus suis dedit, & ecclesia bonis vitis commēdata egressus, nauigio per Nilum in Ægyptum contendit. At qui à præfecto misi fuerant, consequebātur, capere virum sanctū studio omni contendentes. Et iam in propinquo persequutores adesse audiebat. Ibi eis qui cum illo in naui erant, fugam in solitudinē conuertendam esse suadentibus: ipse meliorem sequutus sententiam, prudenter militum effugit manus. Fuga enim posthabita ad persequutores nauigium couertere, eisque obuiam ire iussit. Et quum fugientes ipsi persequentibus propinqui essent, & illi vbi nam Athanasius esset interrogassent: ipsi autem non procul abesse, ac si cursum celerius intēderent, statim eum comprehensuros esse respondissent: periculum euasere. Ita quidem persequutores calliditate ea illusi, nihil egerunt. + Athanasius verò clam Alexandriam rediit, atq; ibi latuit, donec persequutio quam fugiebat, prorsus conqueiuit. Hæc Athanasio à Græcæ superstitionis sectatoribus accidere.

† Athanasium aduerso Nilo nauigās persequutorū manu cursu cōuerso effugit. Hoc Sozom. nō habet lib. 5. c. 15. Et alio loco ab eo sicuti & à Niceph. lib. 9. c. 34. est cōmemoratiū. Est autē apud Socrat. lib. 3. c. 14. Et fortè bñ Athanasium eodē fugæ stratagemate est vsuro.

Nterea Cyziceni legationem ad imperatorem, negotiorum quorundam suorum causa miserūt, cum adiectione illa: Peropus esse, vt deorum templa restituerentur. Quorum colendis illis religionem admiratus Iulianus, omnia quæcūque petierunt, eis concessit. Et Eleusio eorum episcopo re diuina & vrbe ipsa interdixit, q̄ delubra deorum solo æquasset, atque illis per iniuriam illuisset: q̄ monasteria & parthenonas sacrarum virginū instituisset, & cherotrophia & + gerocomia cōstruxisset, aliāque multa Deo grata opera perfecisset: denique q̄ verborum persuasione (id verò grauisimū erat) Græcis multis, vt superstitionē suā negligenter, persuasisset. Legem etiam tulit, ne quis Christianorum, qui indigena non esset, Cyzicum adiret: causamque constitutionis eius addidit, ne scilicet propter religionē seditio moueretur: aduenis popularibusque eorundem, qui eadem cum eis sacra colerent, opem illis ferentibus, & præterea Christianis lanificis & monetariis inquilinis ad eos accedentibus. Isti enim maximo numero in frequētissimas duas classes diuisi, multorum imperatorum cōstitutionibus Cyzici cum coniugibus & liberis habitabant, & non minimum tributum publico inferebant: illi quidem chlamydem militarium, hi autem monetæ nouæ. Græcam nanque superstitionem augere maximè & cōprobare volenti, vi publicitūs vti, & tantam hominū multitudinem irrogata pœna opprimere, parum commodum est visum. Aegrè siquidem vrbū retores vel numerum ipsum Christiani populi inire potuerunt: neq; ille etiam in locum vnum eos cōuenire, & precatationibus, vt pro se quisque vellet, vti prohibuit. Satis quippe sciebat, nihil prorsus valere in eis rebus vim adhibitam, in quibus, vt consistant, promptum & voluntarium requiritur iudicium. Clerum autem, atque ecclesiarum religionisque præfectos, vt exigeret, maximo cōtendit opere. Consiliūque eius fuit, vt stas solitæque multitudinis synaxes, ducibus eorum sublatis, tolleret. Ita enim fore arbitratus est, vt neque conuentus agere, neque docere, nobis, multo verò minus de rebus diuinis participare, mysticæque & arcana sacra peragere, facile esset: & vt diuturniore tempore in obliuionem etiā religionis nostræ prorsus perueniremus. Atque interim obtētum illum prætexit, quod clerus facile causam seditiois multitudini præberet. Eiusmodi agitās consilia, quum neque esset neq; metueretur seditio vlla, Eleusium cum suis, sicuti dixi, Cyzico discedere iussit. Dicitur sanè per grauem Eleusio imposedisse conditionem, vt scilicet nisi intra menses duos, sua ipse impensa, Nouatianorum ecclesiam, quam Cyzici ipse demolitus fuerat, restauraret, ex ea vrbe pelleretur. Tito verò Bostrensis tum ciuitatis antistiti, edicto publicè promulgato, vt directus fugeret, præcepit: grauius crimina ei & clero eius, si ad seditioem populum cōmouissent, minatus. Titus ea de causā libellum supplicem ad imperatorem misit, in quo non minorē esse Christianorum, quam Græcorum, in ea vrbe numerū: seque multitudinem suam cohortationibus, ne ad tumultum spectet, deterrere significauit. Impera-

Iuliano Cyziceni idolo-latriæ qd̄ petunt cōcedit.

† Dicuntur etiā Gerocomia, Gerotrophia. Gerotrophia Eleusio propter pœnam opera Cyzico expellit. Christianos quoq; aduenas ab ea vrbe repellit. Plurimi Cyzici lanifici & monetarij

Frustra vie adhibetur, vbi voluntas spontaneare quiritur.

Episcopū & clericū C. v. s. i. aduenas aduenas p. s. u. Iulianus se Christianis nisi abolitum esse sperant.

Dura Eleusio, de restitūdo Nouatianorum sc̄plo, proposita conditio.

Synoplatice pro suo Iuliano Tito Bostrensis vrbe sua exiit.

Macedonia- ni omnis reb̄ p̄duerit.

Iulianus Athanasio exilio iussit.

Sicuti dictum Athanasij.

† Athanasij Alexandriæ latuit.

A tor vt populum reliquum aduersus Titum concitaret, ad Bostrenses calumniam viro intentans. licteras dedit: scripsisse illum ad se, non ipsius cohortationibus, sed populum suo ipsius consilio, ad seditionem prorumpere. Atque ille clam plebem eo pacto, vt virum eum perinde atque insidiatorem & hostem suum ciuitate eiiceret, permouit. Plurima verò alia ad eundem modum, quàm ipsius iussu, quàm vulgi spontanea temeritate & insultu, accidisse consentaneum est. Quorum ille malorù maximè autor fuit, qui in eos qui talia patrare audent, legibus nõ animaduerteret, & verbis saltem delicta eiusmodi carperet, rebus autem ipsis ad ea peragenda cohortaretur: quippe in quo altissimè odium religionis nostræ radices egerit, idque ipse sic præ se tulit. Proinde etiam si palàm ipse persecutionem non exerceret, nihilominus tamè Christiani passim à vulgo graues acceperunt clades. Fana enim Græcorum apertiebantur, & simulacrorù superstitioni applausu maximo approbatur. Ipse autem publicitè sacra sua peregit. Et Constantinopoli Fortunę in basilica, vbi eius dæx statua collocata fuerat, sacrificauit. Vbi etiam Maris Chalcædonis in Bithynia episcopus, manu à puero eò ductus, q̄ in ætate decrepita suffusio oculorum videndi vim et ademisset, imperatorem plurimùm taxauit: impium eum, contemptorem Dei & desertorem, ignominiosè appellas. Ad quæ nõ aliud per iram respõdit, quàm q̄ cæcitatem seni exprobrans, verbis tantum illum est vltus. Et q̄ Christum blasphemia & maledictio perstringens, non tantum eum posse dixit, quem ille coleret, Galileũ Deum, vt cæcitati eius mederetur. Sic enim hoc ei solenne erat, vt Christum Galilæum, Christianos autem Galilæos vocaret. Cui episcopus, magna vsus dicendi libertate, occurrens: Gratias, inquit, ago Seruatori meo Deo, qui vt visum amitterem, pro eo atq; nunc res habent curarit, ne impurissimum vultũ tuum ad impietatem declinantem conspicerem. Et ille placibilitatem quidem assimulans, nihil respondit, sed rem eã tamen grauer admodum accepit. Nam quum sciret in quo honore apud Christianos essent, qui sub Diocletiano martirium obierunt, & insuper alacritatem eorum qui ad idem martirium aspirarent cernebat, gloriam eis talem inuides, aliam institit viam. Quod enim summæ esset scuitæ, vt per seipsum Christianos ex cruciandos curaret, id repudiavit: vt eos autem occultè persequeretur, non posthabuit. Quapropter vulgò populis, & aliis quicunq; tandem vellent in Christianos quidquam cõmittere, id permisit: ita demum superstitionem Græcorum inualituram arbitratus si + malorum tolerantiam veluti inescationem præterdens, placiditatem atque humanitatem etiam erga Christianos simularet.

Græuem sub Iuliano christiani ab idolomanis persecutionem.

Iulianu Fortunæ publicè Constantino poli sacrificauit.

Maris Chalcedonensis episcopus cæcus mira in tæxã de Iuliani impietate vsus est libertate.

Sicut eius viri doctum.

Iulianu christiani martyriū gloriam inuidis.

q̄ auferuntur dicitur pro- bantur q̄ d.

CAPVT XXI.

T primùm quidem facilem & gratũ se omnibus callidè præbuit: progressus deinde, non eundem, aut sui se similem exhibuit. Vbi nanque calumnia aut criminatio alicui Constantij esset, alacriter Christianis omnia tribuit. At si ea causa non extaret: odium quod in nos commu-

niter in pectore reconditum habebat, in apertum protulit. Et quum hoc vnũ maximè ageret, vt omnes imperio Romano subditi, Græcam complecterentur superstitionem, permolestum ei fuit, quòd religionem suam à Christianismo gloria longè superari videret. Templam quidem, sacrificia, & patriæ Græcorum solennitates, festique dies per vrbes ex sententia ei ferè procedebant. Illa verò maximè solitudine angebatur, quomodo in posterum quoque cultum talem stabili-ret: q̄ metueret, si is præsidio suo destitueretur, ne breui rerum mutatione collaberetur. In primis sanè quasi lethale vulnus ei hoc inflixit, quòd multorum sacrificulorum coniuges & liberos & ministros Christianos esse videret: & q̄ secum ipse consideraret, religionem nostram in sanctitate vitæ morumque integritate eorum qui eam complectuntur, consistere: omnem mouit funem, vt Græcorum mores ad instituta nostra accommodaret. Itaque in idolorum templis fieri curauit subsellia & primarios suggestus: instituit lectiones & doctrinas, quæ tamen Græcis dogmatibus inniterentur: præterea sacerdotes & lectores more nostro, itè certas certarum horarum & dierum preces. Scholas etiam & phrontisteria virorũ & mulierum philosophiæ ethnicæ addictarum, peregrinorũq; & egenorum construxit domicilia, atque aliã insuper ostendit humanitatem, vt Græcorũ sacra talibus rebus admirationem consequerentur maiorè. Delictorum quoque quæ vel à prudentibus vel ab imprudentibus fiunt, ex consuetudine nostra penitentia interueniente, cõgruentes constituit coërciones. Eodem etiam studio amulari conatus est cõmendaticiarum literarum tesseras, quas episcopi dare solent, vt vndecũque & ad quoscunq; hinc & inde hospites adueniant, moribus nostris excepti benignè curentur, perinde atque noti & amici per tessera & signi eius testimonium. Et vt simpliciter dicam, eiusmodi in animo versans consilia, Græcos eodem quo Christianus modo viuere instituit: eosque studiis atque institutis aliis nostris propolam affluere, extra dogmata tamen, & æquati nobis voluit. Porro id ita se habere, ex ipsius imperatoris epistola, quam ad Arsacium, sacrorum suorum in Galatia põtificem, dedit, quantum licet ostendam. Scribit autem ad hunc modũ.

CAPVT XXII.

Ræca religio nondum ex sententia nostra procedit, idque eorũ qui eam complectuntur culpa. Amplitudo enim & magnificentia deorum, optata etiam omnia & spem omnem excedit. + Sed absit inuidia dicto. Tãtam nanque tam breui mutatione, ne votis quidè paulo antè expetere quiscquã ausus fuisset. Quid igitur? an sufficere ista putamus: nec ad ea respicimus, quæ maximè impietatem deorũque contemptum auxerunt? ad eã scilicet, qua aduenas excipimus hospitalitatem, ad curam mortuorum sepeliendorum, atque ad fictã vitæ sanctimoniam: quorum vnumquodq; apud nos singulari studio verè fieri oportere arbitror. Nec satis est te vnum talem esse, verũ etiam omnes omnino qui in Galatia sunt sacerdotes, tui si-

Iulianus Græcis etiam ad posteros idem superstitionem transferre studuit.

Idem ceremonias, ritum & instituta Christiana in colidum idolorum inuexit.

Cõmendatice episcoporum litteræ, de quibus Nicæni cõcilij extat Canon, Formatas vulgò vocat.

Epistola Iuliani ad Arsacium idololatrã pontificem.
 + Ἰλίου θεοῦ
 ἔσω τὰς λί-
 γους ἡμῶν ἢ
 ἀδελφῶν.
 Αὐτοὶ καὶ ἐπε-
 γνευσθησάντων
 ἰσχυρῶς,
 ὅτι οὐκ ἔστι
 εὐχὴ λίγων.
 Πραξίσις λα-
 γος ἐκκλησιῶν
 καὶ ἰμπίσ
 ἰδολοῦν σα-
 κερδοῦν.

Emp. A-
drastia con-
uoluntati
inuidia. Cū
inuidia ver-
bo faciant.

A miles esse conuenit: quos vel terrore, vel persua-
sione, vt probi sint, adducito: aut sacri ministerij
functionem eos deponere cogito: siquidem vnā
cum coniugibus, liberis & seruis ad deorum cultū
non accesserint, sed seruos aut liberos aut vxores
Galilæas retinuerint: quippe erga deos ipsos impiē
se gerentes, contemptūque deorum cultui
eorundē præ se ferentes. Deinde sacerdotem quē
que cohortare, ne in theatro cōspiciatur, ne apud
caupones potet, ne ve arti cuiquam aut operæ pu-
dendæ & ignominiosę præsit. Et morem quidem
gerentes honore prosequere, rebelles verō à te re-
pelle. In vrbe quaque frequētia ad excipiendos be-
nignē hospites xenodochia extrue, vt aduenæ nō
nostræ tantum religionis, sed alieni etiam, quicun-
que petierint, aut indigerint, humanitate nostra
perfruātur. Vnde autem ad eam rem pecunia sup-
pediter, prouisum mihi est. Triginta enim milia
modiorum frumenti, & sexaginta millia sextario-
rum vini, quotannis in eum vsum per Galatiā con-
ferri iussi. Et quintam huius tributū partem eis qui

B sacerdotibus inseruiunt dari: reliquum autē om-
ne aduenis & hospitibus, aliisque petentibus di-
uidi debere censeo. Turpe siquidem esset, quū in-
ter Iudæos mendicus non sit, & impij Galilæi nō
suos tantum, sed nostros etiam homines alant, si
opem & auxilium nostrum requirere nostri vide-
rētur. Porro Græcæ religionis obseruatores, vt ad
ministerium huiusmodi aliquid etiam conferant:
& vicos eorum, vt primitias frugum dijs ipsis per-
soluant, doce: hominēque Græcos officijs & be-
nefactis talibus assuefac, antiquitū nostri moris
operisque id fuisse eos admonēs. Homerus enim
Eumæum hæc ita dicentem inducit:

Hospes, vel si te nostras pertingeret ades
Aduena deterior, iustos auferret honores.
Ab Ioue natus, venit mendicū & hospes eodē:
Et nobis sunt parua quidem, sed munera grata.

Non committendum igitur, vt aliis bona nostra
æmulari permittamus, ipsi autem per socordiam
nos pudore afficiamus, seu potius deorum obser-
uantiam & religionem prodamus. Atque si hæc
te ita exequi audiero, hilarem & lætū me reddes.
C Prouinciæ rectores perrarō domi suæ vise: frequē-
ter autem epistolas ad eos mitte. Eisdem in vrbem
adueniētibus, nullus sacerdotum obuiam ear: sed
quum in deorum templa ingrediuntur, intra vesti-
bulum saltem occurrat. Ne quis autem miles eos
ædem sacram ingredients præcedat, sequatur ta-
men qui volet. Quamprimum enim magistratus
solum delubri attigerit, priuatus redditur. Tu si-
quidem, quod nosti, intra templū imperium obti-
nes. Atque id diuinæ etiam flagitant sanctiones:
quibus qui parēt, veri deorum sunt cultores. Qui
verō fastu efferuntur, insolentis sunt iactantiæ &
vanæ gloriæ aucupatores. Pelsinūti subuenire pa-
ratus sum, si ipsi sibi Deūm matrem propitiā red-
diderint. Eam verō si neglexerint, non modō id re-
prehensione non carebit, verū etiam (quod dictu
acerbum est) ne ad inimicitias nos irriterent, pericu-
lum fuerit.

Apud Pl.
lib. 6. cap. 32
inter Gala-
cia oppida
memoratur
Gallorū To-
lipoloborum
Pessinos.

Non etenim fas est hominum succurrere rebus.
Inferis qui sint dijs immortalibus ipsis.

Quapropter illis persuade, si studium curamque
meam sibi conciliare volūt, vt vniuersi simul ma-
tri deorum supplicent.

Ic Iulianus, hoc quū ageret & scri-
beret, citra bellum Christianos se
ad patrias consuetudines traductu-
rum putauit: omnēque (quod di-
citur) lapidem, vt dogma nostrum

aboleret, mouit. Sed persuasio difficilis ei fuit.
Rursum autē si propalām vim adhiberet, probro
id sibi fore credidit, & tyranni suspicionem fugere
contenderet. Non tamen propterea quidquam
de ardore studioque suo, vt subditos ad Græcā su-
perstitionem pertraheret, remisit. Et quædam ille
per seipsum agebat, quædam per præfectos suos ex-
pediebat. Ad Græcam autem omnes superstitionem
potissimum verō milites assuefaciens, in pri-
mis maximum inter Romana vexilla signū, quod
Constantinus in crucis formam redactum, iuxta
diuinam (vt diximus) volūtatem, in exercitu præ-
ferri instituit, ad priorem statum reduxit. Et in pu-
blicis tabulis seipsum depingi magno studio cu-
rauit: atque insuper supremum deorum suorum **E**
Iouem affingi, veluti è cœlesti nube despectantē,
coronamque & purpuream vestem atque alia im-
perij insignia demittentem: Mercurium iridem &
Martem, vtraque ex parte eum blandē intuentes,
& quodammodo oculorū nutu testificantēs, elo-
quentia eum excellere, nec minus ab arte bellica
pollere. Hæc & alia hisce similia plerosque ad Græ-
cam religionem inuitantia, publicis imaginibus
aspergi mandauit. Atque id fecit, vt per occasionē
honoris eius, quem moribus imperatori exhibere
soliti erant, paulatim eos quoque qui appicti erāt,
adorare homines addiscerent, & vetustæ consue-
tudinis abusus vaficie & calliditate omni subdi-
torum mentem & iudicium furtim subuerteret.
Tum enim demū ex sententia consilium sibi pro-
cessurum esse existimauit, si persuasionē huiusmo-
di quōd vellent homines duceret, & deinde quæ re-
liqua essent faciliē aggredere. Legitimē verō se-
rursus i eos animaduersurū putauit, qui ei nō ob-
sequerentur, & in veteribus populi Romani mo-
ribus nouare quidquā instituerent: præsertim quū
aduersus longam reipublicæ cōsuetudinem & im-
perium ipsum delinquere viderētur. Astutiam ta-
lem pauci intellexerunt: qui etiam, & adorare ima-
gines tales nollent, pœnas luerūt. Vulgus autem,
sicuti solet, ignorantia supina & animo minus so-
licito, tanquam veteri legi parendum esset, ita vt
fors tulit, temerē ad imagines accessit. Et ille quū
taliam excogitaret & ageret, nihil præterea effecit.
Enimverō tametsi fraus eius ita deprehensa esset,
aliam tamen tentauit viam, omnia excogitans at-
que experiens, vt ciues suos in superstitionem va-
nā pertraheret. Atque id quod instituit, priori do-
lo non fuit inferius. Quin potius manifestiore
id & maiore violentia est ausus. Quapropter etiā
occasionem multis, qui in aula imperatoria stipen-
dia faciebant, præbuit, vt animos viriles exhibe-
rēt. Veluti enim in conflatæ fornacibus explo-
rati, vt qui habiti sunt, & qui reipsa fuerunt, Chri-
stiani palam apparuere. Postquam enim tempus
aduenit, vt imperator ciuibus cōgiarium daret (id
quod antiquitū apud Romanos Calēdis Ianuarii
præcipuē, Imperatorisque & imperialium vr-
bium natali die facere receptum fuit) secum ipse

Totus in hoc
Iulianus in-
cubuit, vt
Græcismū,
Christianis-
mo abroga-
to, propaga-
ret.

Labarum ad
priore formā
reduxit.

In tabulis
publicis se
depingi, &
deos suos ad-
di curauit,
vt homines
idola colerēt.

Crimen lesa
Maiestatis.

Demotio dē
de Iuliano
ad idolola-
triam mili-
tes Christia-
nos allicere
vult.

Christianorū militū cādor et simplicitas

Multū Prin cipū dōnum, quōd dijs sacrificare nol- leut, sperere

a Pleriq; id accēpere, & sacrificare. Ex existim pœnitētia est cōsequens nō paucos.

b Inuocatio noīis Christi in ppinatio- nibus hilari- oribus. c Pulchrē pietiq; dōctum

d Pœnitētes milūs, dona tōnū impera- torū suū rēstī- tuūt, & chri- stianismū i- berrime cum martyrij af- fectatione p- ficiunt.

Imperator eū cingulum adimit. Iouinianus. Valētinian⁹ Valens.

Hecebolius sophista in religione colē- da Protens.

Pœnitētia eiusdem.

A considerans, milites nostros aperti cādor & magne simplicitatis esse, pecuniæque cupiditate teneri, & cōsuetō donatiuo facile capi posse: arte quadam, vt vel inuiti dæmonibus sacrificarent, consilium inuenit. Lege nanque olim cautum erat, vt ad munus capiendum accedentes sacrificarent. Atq; id ipsum illi facere iuebantur. Propositum. que simul ad ignem erat & thus & aurū. Ibi fortem animum quidam declararunt, quod adolere thura nollent, donum contemnentēs. Nonnulli naturæ improbitatem veteris legis obtentu contēgentes, ne intelligere quidem ad quod malum delapsi essent, potuerunt ^a. Alij lucrosa iactura, & fortasse formidine multorum tumultuum incelsati, quanuis errare se intelligerent, tamen quominus animis excruciantur, effugere nō potuerunt. Atque ex eis qui in tantā calamitatem ignorantia sunt prolapsi, illud fecisse traditi sunt. Quū post sacrificium id, consuetudine fortasse sic obrinente, communiter in conuiuio milites hilares epularentur, quod in comporationibus fieri cōsueuit, propinantes inter se ^b, Christum in poculis nominatim aduocabāt. Ibi ex conuiuiis quendam verba ea excipientem dixisse ferunt ^c: Perfacerē hercle facitis, qui Christum nunc inuocatis, quem paulo antē, quum vos imperator muneraretur, & thura in aram imponeretis, abnegastis. Cum hoc dicto errorem erumnāque suam illi agnouerūt: & confestim ē conuiuio prosilientes, lacrymabūdi publicē circumcursarunt, Deum & saniores contēstantes homines, se Christianos esse, atque in ea sententia perseueraturōs, ignorantiaque peccasse: atque si hoc dicendum sit, manus solas Græcorum sacris operatas, mentem verō immortā permansisse, asseuerarunt. Mox etiam, libertatis dicendi ardore adducti ^d, Imperatorem adiere, ad pedes eius quod acceperant aurum abiecere, & genoso prorsus animo ab eo petiere, vt suo sibi munere accepto, eos iugularet: nunquam enim se pœnitentia ductum iri, si propter Christum totū corpus pro eo pœnas luat, quod dextra inconsideratē peccauerit, quæ & munus acceperit, & diis sacrificarit. Incidi quoq; pedes sibi postulauere, qui tam importunē ad donum capiendum accelerarint. Hæc imperator audiens, ira quidem commotus est: à cæde tamen eorum abstinuit, ne eos martyrij honore dignaretur, qui sic contumeliosi in eum fuissent. Exautoratos verō ex aula imperiali exegit. In his fuere, Iouinianus ille, Valentinianus, & Valens, qui post eum imperauere. Atque isti quidem sic se gessere. Quicumque verō nō animo recto sacra Christianorum colebant, & veram beatitudinem honoribus caducis & pecuniæ posthabebant, absque timore ad sacrificandum & imperatori gratificandum procurrere: qualis etiā fuit sophista Constantinopolitanus Hecebolius, qui veluti quidam Euripus imperatorū moribus sese accommodauit. Sub Constantio enim, ardore ingenti Christianam religionem coluit: vbi autem Iulianus animum ad Græcam superstitionem appulit, horrendo prorsus modo animum mutauit, Græcæque ineptias & superstitionem, si quis alius, & ipse quam maximē est complexus. Post hunc porrō rursus Christianum se esse professus est. In faciem enim supinus pro ecclesiæ foribus prouolutus, mixtis cum clamore lachrymis,

miserabiliter est vociferatus: Proculcate me salelem fatuum. Tales illi fuere: talis & Hecebolius & antehac & postea fuit.

C A P U T X X I I I I .

C Mperator tam infesto quum esset in Christianos omnes animo, opportunitate ea arrepta, quāuis quod eis criminis loco obiiceret, non habebat: tamen quōd sacrificare noluissent, constitutione sanxit, ne illi cum aliis rempublicam administrarent, neue honores caperent, aut in aula imperatoria mererent. Conuentibus solennibus & foro eos exegit. A iudicandi quoque munere, & magistratibus dignitatibusque gerendis remouit. Et legem talem ferens, illud addidit: Christianas sanctiones statuere, gladio aduersus eos vtendum non esse, qui capitalia crimina committerent. Occasionem quoque suam esse ratus, bellum quod contra Persas, qui Orientem percurrebant, gerendum erat, quōd sine pecunia nihil se rectē gesturum existimaret, dolum, vt eam à Christianis exigeret, est cōmentus. Et quicumque dijs sacrificare nollent, eis pecuniæ multam grandem dixit. Itaque cernere tum erat perquam acerbam Christianorum condemnationem, à quibus ea etiam quæ minimē habebant, exigebantur, quum quidē alij omnes pro bonorum suorum facultatibus tributum penderent. Ita imperator subito per iniquā pecuniæ exactiōem copiosus est factus. Quo tempore etiā Græci liberē quodcunque illis visum esset facientes, nobis insultarunt. Et vndiquaque philosophorum colluies confluebat, qui vetera gentilium sacra renouarunt, exiisque inspiciendis & haruspiciæ vacarūt: aded vt pueros masculos & fœmelas impuberes atque incorruptos, ad aras deorum mactarint, & carnes eorum degustarint. Atq; hæc quum aliis in vrbus, tum maximē Athenis & Alexandria fecerunt. Vbi & Athanasius episcopus flagitiis tantis obstitisset, studio & opera eorum exilio mulctatus est. Qui naui per Nilum in Ægyptum tendēs, cursu deinde conuerso in eandem urbē rediit, sicuti paulo antē retulimus. Porrō prouinciarum rectores talem imperatoris religionem, opportunitatem suam esse censentes, grauius etiam quàm imperator iubebar, Christianos affligebant, ampliozem pecuniā extorquentes, & plagas etiam eā ob causam corporibus ingerētes. Quod imperator cognitum paruifecit, & Christianis eum accedētibus, molestiamque propterea ei facessentibus respondit: Lex vobis à Christo tradita est, vt malē tractati fortiter erumnas feratis, & iniuria affecti ne responsetis. Et id ex eo satis liquet, quod Amachius fecit, vt suprā memoraui. Verū non absurdum fuerit, rem eam, & in primis memoria digna sit, paucis repetere. In parua prouinciæ Phrigiæ vrbe, delubrum quoddā Deorum à diuturno sītu & squalore repurgare, & simulacra diligenti cura restituere is iussit. Idque, vt mandatum fuerat, factum. Ea res dolorem maximum Christianis attulit. Nonnulli igitur Macedonius videlicet, & Theodulus, & Tatianus, quōd indignitatem eam ferre non possent, flagranti æmulatione incensi, noctūque sanum ingressi statuas

Iulian. Chri- stianos ab au- la dignitati- bus, & resp. administratione remo- uet.

E Idem à chri- stianis sub pretesto Per- sici belli ingē- te extorquet pecuniam.

Philosophi et idololatra liberē in chri- stianos illu- dunt. Hinc etiam ex- trudem vi- cium.

Presbiteri p- nicipales chri- stianos maxi- mē affligūt. Iulianus chri- stianos de in- iurijs per iup- plicationes querentes, ir- ridet.

Revertitur il- lustre et Lau- rentiano simi- le Macedonij Theoduli & Tatiani mar- tyrium.

A tuas confregere. Præfectus eo facto ad iram concitatus, multos qui eius rei culpa vacarent, neci dēdere instituit. Et ecce facinoris egregij patratores seipfos deferentes adsunt, pulchrius esse ducētes, vt ipsi morentur, quā alios sua causa nullo illorum commerito periclitari cernerēt. Præfectus noxam illis, si sacrificēt, remitti iubet. Atque id illis abnuentibus, minas intētat. At præclari illi ad amātinis animis viri, omnia potius perpeti, quā vt sacrificiis se contaminent, sunt parati. Illicet ille viros sanctos multis primūm excruciatos tormētis, vbi quod volebat, eis non persuasit, postremō craticulis imponit, ignem plurimum subiicit, atq; ita interimit. Porro illi crudelitatem Præfecti tantam, fortitudinis tum suæ coronidem esse ostendunt, præclara illa edita voce: Si assas carnes degustare cupis Amachi, in alterū latus nos verte, ne semicrudi & ad edendum parum tibi suaves reddamur. Ad eum modum generosū isti viri in martyrij stadio decurrerunt.

sunt adepti, & nullus Græcæ doctrinæ modus Christianis incognitus esset. Alter autem Apollinaris iunior & rhetor, eloquētiæ consultus, sacra Evangelia & epistolas Pauli in Dialogis, Platonis formam & stylum referens, ita exposuit, vt nisi homines antiquitatis venerandæ prærogatiuam obseruarent, consuetisque delectarentur, nihil profectō eis concederet, qui apud Græcos itidem maxime celebrantur, neque minus nostrorum quā illorum lucubrationes admirationi essent & ediscerentur. In primis verō istorum ingenij felicitatē suspicere conuenit. Veterum enim quilibet in vna quapiam re studium omne posuit. Isti verō in omni doctrina cum laude exercitati, vsu publico flagitate, quum stylum feliciter prius expoliuissent, egregiè res & sententias Christianorum tractarūt atque confirmarunt. Et Imperatoris versutam calliditatem strenuè refellerūt, atque adeo librorum solerti acumine fortiter conuicerunt. Ego verō & Psalmorum librum heroico carmine ab patre optimè expressum inueni. Insignem quoque iunior Apollinaris librum elucubrauit ad imperatorem ipsum, siue ad philosophos Græcos, quem de Veritate inscripsit: in quo etiam absque sacrarum literarū testimoniis clarè ostendit, longè eos à recta de Deo opinione abesse. Imperator namque eas ipsas literas irridens, & religionem nostrā ludibrio habens, ad primarios eius temporis Antistites hæc verba de libris nostris scripserat: + Legisti, Sed Non Cognouisti: Si Enim Cognouisses, Nō Damnaesses. Basilij verō responsum id esse dicunt, qui eo tempore Cappadociæ ecclesias episcopus curauit. Neque adeo dissentaneum est, id scriptū eius esse. Sed siue illius, seu alterius sit, admiratione dignus vir talis esse videtur, & dicendi libertatis & eruditionis causa. Atque hæc quidem imperator egit, & hæc Apollinares etiam resistentes ei elaborarunt.

Julianus librorum Christianorum versus damnauit.

*† de hęc, Epistolæ, variæ sunt. * dicitur, dicitur ede Epistolæ, hęc de Epistolæ, de Epistolæ.*

B CAPUT XXV.

A hæc, ne Christianorum pueri Græcis disciplinis erudirentur, aut poetas scriptoresque eorum legerent, scholasve publicas frequentarent, lege cauit: Ne linguis eorū, inquit, acumine perpolititis, facile disputatoribus nostris resistere, & sacra quidem sua amplificare, religionem autem nostram refellere faciliè queant. Non paruum enim ei dolorem mouēre Gregorius * & Basilius Cappadoces, qui omnigenam artem suam rebus multis declarauerant, eius temporis oratores longè superantes: præcipuè Gregorius, qui verba etiam variis poematum generibus incluit, eaque * versus nominauit: & alij quamplurimi spectati viri, quorum nonnulli Nicænam sequebantur fidem, quidam Arii opinionem comprobabant. Syri etiam Apollinares, omni dicendi genere probè instructi præclari maxime eo studio euasere, pater & filius sibi cognomines, & disciplinarum omnium periti. Et pater quidem grammaticus insignis, filius autem inter Sophistas & Rhetores celebris fuit. Vterque sanè eo tempore vtilem Christianis se præbuit, opportunè & commodè ingenijs suis & multiiuga doctrina vsi. Grammaticus enim artis suæ peritissimus, pro Homeri poemate, heroicis versibus Mosæ libros & veteres Hebræorum res vsque ad Sauli regnum composuit: atque id opus in viginti & quatuor libros diuisit, libro quolibet Græcorum elementorum appellatione, iuxta illorum ordinem & numerū, ad Homericæ poësis imitationem inscripto. Edidit quoque, Euripidem æmulatus, Tragicos actus. Pindari etiam lyram attigit, & comica argumenta ad Menandri exemplum tractauit, vniuscuiusque carminis legibus ritè seruatis. atque vt semel dicam, sumpta ex diuinis literis materia, argumentis eis tractandis, librisque componendis, numerum Cyclicarum, quæ vocantur, & inter se in orbem coherent, disciplinarum æquauit: idque breui admodum tempore est assequutus. Ita vt illi * habitu eloquutione, & dispositione nihil ab eis differrent, qui apud Græcos hisce studiis gloriā

*Julianus innotuit Christiani libera librum Græcorum studijs interdixit. In hac re verba illi vsus est: Proprijs, quod in proterbio est. pēnu, siue sagis in ab eu peritur. Arma enim ex libro nostru sumptis instructi, bel lum contra us mores. a Basilium moxas. * iura. Grego. Na. zozomus. Apollinares duo.*

Luculentissimas duorum istorum Apollinariano scripta.

** In Epistolæ, inuoluptas.*

C CAPUT XXVI.

V erumenimverō Providētia diuina, simul & imperatoris cōsilio atque imperiū, & non minus Apollinarium studio & opera, longè fuit potentior. Imperatoris enim cōstitutiones, ipso sublato, sicuti mox oratione progressi dicemus, breui euauerunt. Et illorum lucubrationes postea non in magno fuere precio, perinde atque editæ nō fuissent. Sed occurrerit mihi fortè quisquā: Quid hæc est quod dicis? inquit. Vtilem certè Christianæ reipublicæ minimè diurnam imperatoris aduersus nos cōtentionem fuisse, atque id diuinæ Providentiæ accepto ferendum esse, quilibet sanè dicat. Verūm Apollinarium studium, quod Christianismo impenderunt, reuicere, & Christianos rursus Græcas disciplinarum institutiones in manibus versate, vix quispiam religioni nostræ commodum esse existimauerit: quod Græci libri detrimentum nobis afferant, + Deorum multitudinem, fabulas & mendacia docentes. Aduersus obiectionem istam statim responsum

Græcæ etiam studia Christianis utilissima.

† innotuit.

A nostrum afferemus. Doctrinam Græcorum neque Christus ipse neque eius discipuli videntur, vel recipiendam esse ut bonam & diuinitus inspiratam, vel reiciendam ut noxiam & incommodam, censuisse. Atque id non sine prouidentia Dei factum esse opinor. Non pauci enim apud Græcos philosophi, non longe à cognitione Dei abfuerunt. Declarat id, quod nonnulli præstantibus libris aduersus Epicuri sectatores pugnarunt, qui nullos deos esse asseruit, omniaque fortuito & sua sponte existere sensit, & mundum nulla prouidentia regi aperte docuit. Eos illi redarguendo, & inscitiam eorum euertendo, confutarunt. Proindeque non exiguam utilitatem nobis, qui veritatem rectæ pietatis sequimur, attulerunt. Sedenim quauis eò sint progressi, non tamen caput ipsum, seu potius doctrinam totius summum verticem attigere, ut videlicet quod in profundo occultatum à sæculis fuit, diuinum inquam Christi mysterium, cognoscerent. Quod sane sic se habere, Paulus etiã in epistola ad Romanos hisce verbis astruit. Reuelatur enim ira Dei de cælo super omnem impietatem & iniusticiam hominum, eorum qui veritatem in iniusticia detinent.

B Quia quod de Deo coenosci potest, manifestum est in eis: Deus enim eis manifestauit. Nam inuisibilia ipsius ex creatione mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta perspicuntur. Sempiterna quoque eius virtus, & diuinitas: ita ut sint inexcusabiles. Quia quum Deum cognouerint, non sicuti Deum glorificauerunt. Ex quibus verbis illud satis liquet, veritatis illos quidem habere cognitionem, quam illis Deus apertam exhibuit. Reprehenduntur autem, quod Deo cognito, non ut Deum, pro eo atque oportuit, coluerunt. Proinde illa verborum istorum videtur esse nobis relicta sententia, consecrandas esse quibus visum fuerit, Græcorum disciplinas, neque per ea reiectam liberaliorem doctrinam. Et vna quidem ratio nostra sic habet.

Altera verò illa est: Seruatoris dicta & diuinitus inspirata scripturæ, admiranda quidem prorsus doctrinæ sunt & institutiones, rectam vitam & religionem veram nobis tradentes. Fidem insuper Deo gratam studiosis exhibent. Minimè verò nos differendi docent artem: ut satis idonei simus, quum velimus, tempore flagitante, pro eis fortiter aduersariis resistere, easque colluctando defendere. Porro suis ipsius armis hostem ferire, strenui admodum & fortis viri est. Id verò ipsum Christianis ex lucubrationibus, quas Apollinæ reliquerunt, satis addiscere minimè licuisset. Quod quum certò Iulianus sciret, ne Christiani Græcorum doctrina imbuerentur, lege sanxit. Non etiam ignorabat, fabulas ethnicas famam & gloriam ipsius obscuraturas, & criminationis causam aduersus eum allaturas: quas etiam Socrates inter Græcos philosophos præcipuam laudem consequutus, quum nihili faceret, veluti adulterare sacra Græcorum, & novos Deos inferre inciperet, condemnatus est. Tertia ratio nostra hæc est. * Spectatos numularios nos esse diuinum oraculum iubet, & ut pulcherrimum quodque ex rebus omnibus deligentes, quod malum est abijciamus, quod bonum autem disquiramus, atque inuentum retineamus. Attenti quoque præcipue ut simus, ne quis prædam è nobis agat per inanem

& vanam philosophicorum dogmatum seductionem. Id autem quomodo perspicere possimus, nisi in illorum subeamus arma? Non equidem, ut eis usurpandis eadem quæ illi sentiamus: sed ex abundanti, suis contra eos potius utamur telis. Et malum quidem auersemur, quod verum autem & opportunum est legentes cautè recipiamus. Vbiunque enim aliquid boni est, ipsius veritatis id est. Quod si quis accuratiore persuasione nos hæc contorquere atque affectatè dicere arbitretur, illud mihi consideret velim: ipsum diuinissimum Paulum non solum Græcis doctrinis nobis non interdixisse, sed etiam alicubi in epistolis suis, verbis earum usum esse, ut qui eas quoque attigerit. Videtur sanè multa quæ à Græcis sunt dicta, didicisse. Nisi enim Epimenidis Cretensis oracula legisset, viri * sacra & cætemonias institueris, quomodo versum illum protulisset,

Cres semper mendax, mala bellua, venter obesum?

E Vnde etiam hemystichium illud sumpsisset,

Huius nanque sumus genus:

si Arati Astronomi *φαινόμενα*, hoc est, de stellis apparentibus librum non attigisset? Sed & illud,

studius obest conuictus improbus bonis:

satis indicat, eum in Euripidis fabulis libèter versatum fuisse. Id quod itidem ante illum Solomon in eandem sententiam dixit. Verum quid opus est pluribus hanc rem persequi? Iam inde enim ab initio, veluti consuetudine & studio eo non interdicto, viri sancti fauore & gratia spiritus locupletes, & ecclesiæ nostræ doctores insignes, à tenera ipsa ætate ad senectutem vsque sedulo Græcorum libros legerunt: partim ad linguam sermonemque expoliendum, & mentem exercendam: partim ut ex rebus deterioribus id quod inest boni colligerent. Quare illud etiam sunt assequuti, ut rectè Græcos in eo quod à decoro exciderunt, & per errorem lapsi sunt, damnare possent. Indicat hoc Basilius magnus, & Ioannes qui propter eloquentiæ suauitatem Chrysostomi nomen accepit: & magnus itidem in Theologia Gregorius, qui hunc etiam locum de Græcis disciplinis in oratione fenebri de magno Basilio tractat. Equum sanè est visum, eum locum tempestiuè huic operi, ad ea quæ agimus comprobanda inserere. Satis namque apparet, non ipsum solum optimè in eis disciplinis eruditum esse: sed alios quoque illum ad eas discendas exhortari: simulque iniuriarum eos accusare, qui eruditionem Græcam assuetantibus obstant. Sic enim scribit. Omnes, opinor, qui saniore mente sunt, hoc confiteri, doctrinam inter ea quæ nobis sunt bona, præcipuam esse: non istam solum præstantiorem nostram, quæ elegantiam ostentationemque orationis omnem negligens, saluti vni & rerum intelligendarum pulchritudini inhæret: sed externam etiã illam, quam multi Christiani perinde atq; insidiatricem, fallacem, & longius à Deo abducentem, cõtēpnentes despuunt, peruersa sanè & periculosa persuasione. Quemadmodum nãque cælum, terram, aërem, & quæcunque in his sunt, quauis homines nonnulli malè ea accepta, quæ Dei essent opera, pro Deo coluerunt: propterea

*Pleriq; philo-
sophi Græci
propè ad cog-
nitionē Dei
accessura.*

Epicuri

*Idē ad cog-
nitionē summa
sapientia nō
perueniunt.*

*Ex Ethnicis
scriptis opti-
ma quæq; à
pys ad Chris-
tianissimum
transferenda
esse, docet Au-
gust. 9. de do-
ctri. Christi.
lib. 2. ca. 40.
illud tractās
Petri ab
Aegyptis
vasa argentea
& aurea. Id
sedulo in li-
bris cōtento-
riū fecit Cle-
mens Ale-
xandrinus.*

*Socrates phi-
losophi cōdā-
natio, quod
deos Græcos
contempserit.
* λογισ-
μας
ομνιά πβ-
δα, quæ bona
sunt sentida.*

** ἡγεμον-
ία. ἀνδρῶν
τιλῆς, Σοφ.*

*Eloquentissi-
mo Theologi,
Basilio,
Chrysostomus
Gregorius.*

*Gregorius Na-
ζαρεno jacobus
ita de 7. ju et
vitiis et gfa
natum lico-
ram.*

A tamen non despiciamus, sed quantum utilitatis habet ex eis ad vitæ usum percipimus: quod verò notium est in eis, fugimus: neque, quod stulti faciunt, aduersus creatorem creaturam ipsam quasi ad rebellionem commouemus: verum ex rebus conditis conditorem deprehendimus, & quod diuus Paulus ait, in captiuitatem redigimus intelligentiam omnem in Christum. Ac sicuti ignem, alimentum, ferrum, atque alia, per se ipsa quidem vel utilia vel incommoda maximè esse ignoramus: sed de eis pro eo atque hominibus illis qui eis videntur videtur, iudicamus (quum etiam in reptilibus feris quædam sint, quæ utiliter ad salutem pharmacis & remediis miscemus) sic quoque ex disciplinis istis quod ad veritatem inquirendam, & iudicium acuendum, necnon ad contemplationem exercendam facit, id recepimus: quod autem ad dæmones ipsos & ad perditionis profundum deducit, despicientes reiecit: propterea quod ex eis rebus in verè pietatis studio non itidem adiuuemur, eo pacto meliora ex deterioribus addiscentes, & imbecillitatem illorum in robur doctrinæ nostræ conuertentes. Non igitur contemnenda est doctrina liberalior, propterea quod hoc sic quibusdam faciendum videtur: sed prauis atque ineruditis, qui in ea sunt sententia, censendi sunt, qui alios omnes sibi similes esse velint, ut in communi sui similitudinè frequentia latere, & inscitæ suæ reprehensionem effugere valeant. Hæc diuus Gregorius. Basilus verò magnus non solum doctrinam Græcorum discere permittit, sed etiam præclaro libello maximè hoc confirmat, cui titulum fecit, Quomodo iuuenes ex Græcis disciplinis utilitatem capere possint. Hæc de Apollinaribus, & Græcorum doctrinis dicta sufficiant.

Basilus Magnus hæc de re libellum composuit.

CAPIT. XXVII.

Imperator autem ingenti à Christianis pecunia extorta, expeditionem aduersus Persas molitus est, & Antiochiam Syriæ se contulit. Atque ibi liberalitatis suæ studium Antiochenis probare volens, res in foro venales & necessarias ad certum constitutumque precium reduxit: non considerans secum ipse, ubi militum sit frequentia, ibi accidit in urbibus rerum omnium copiam, viciniosque etiã ea de causa annonæ detrimento affici. Iraque caupones emere, & rursus vendere res ad victum necessarias questus gratia soliti, quod iacturam eam non ferrent, multa contra imperatorem vociferati, negotiatione sua supersederunt: eoque modo ut rerum necessariarum penuria urbem inuaderet, effecerunt. Antiocheni verò (procliues enim sunt ad contumelias homines) impudenter & liberè imperatorem riserunt, & scommatibus in barbam eius luserunt, quod prolixior ea esset, tondi eam ad funiculos plectendos oportere darent: atque item in numis eius qui effigiem taurei habebant, cavillati sunt, perinde atque à præcipiti tauro mundum ab ipso impetante eueriti iactantes. Quum enim supra alios omnes admodum superstitione teneretur, & quotidie tauros ad simulacrorum aras mactaret, & aram & taurum numo suo imprimi curauerat. Proinde ira ex scommatibus eiusmodi per-

Talium Antiochia parè prædicit certum rerum venalium in foro precium.

Scommata Antiochenorum in barbâ Iuliani, Symonis eius.

Tam in numis Iuliani.

citus, malè se accepturum Antiochenos minatus est. & Tarsum Ciliciæ concessit, atque inde res ad bellum necessarias exercitui suppeditare instituit. Cæterum minas factis executus non est: sed verbis tantum in Antiochenos conuicia retorfit, orationemque præclaram & facetam ira remissa in eos conscripsit, quam Antiochenâ & *μισοπάροια*, hoc est, barbæ inimicam inscripsit. Atque eo pacto se iniuriã vindicasse existimans, Persicam expeditionem, perpetua nota urbi Antiochenæ iniusta, est profecurus. Antiochię porò erga Christianos eadem est importunitate usus, omnibus modis id agens, ut Græcorum superstitio inualesceret. Verum quid circa Babylæ martyris sepulcrum, & in templo Apollinis Daphnæi acciderit, periniquum esset, si silentio præteriremus. Id verò inde ordior.

Oratio Iuliani contra Antiochenos *μισοπάροια*.

CAPIT. XXVIII.

Inter Antiochię suburbia præcipuum quoddam est, in quo frequentes flores cupressi, locus valde nemorosus, & variis aliis inter cupressos arboribus conspicuus: & quæ inter arbores ipsas sunt loca pro ut anni tempus fert, omnis generis beneolentes producant flores. Instar tecti autem habet eo loco, quæ ex ramorum & foliorum densitate ubique provenit umbra, & solis radios non facile solum ipsum pertingere sinit, neque quidquam amœnitatis regioni ei deest. Non ibi aquarum copia irriguarum desideratur: & gratum temporis temperamentum, Zephyrique & alij venti leniter ramis flatu suo incidentes, suauemquem susurrum edentes, amœnitatem multam afferunt. Eo loco Græci fabula conficta, Daphnem Latonis fluiui filiam ex Arcadia, Apollinem amatorem fugientem, in nominis sui arborem esse conuersam: ipsum autem deum ne sic quidem puellæ desiderium abiicisse, amorumque suum veluti solatium, amatæ virginis frondibus caput cinxisse, eamque etiam arborem factam complexum esse: neque ab ea discedere volentem, illi cum festiuitate quadam assedisse, proindeque honore diuturnioris moræ eum locum profecutum, atque aliis locis illustriorem, sibi quoque etiam gratiorem effecisse ferunt. Hic homines casti & moderati minimè versari sustinuerunt, quod regio ea ad desidiam & libidinem admodum esset procliuis. Iuuenibus autem corruptis iucunda plurimum & grata visa est, & prorsus amatoria: quos etiam eam in rem fabula ipsa inuitarit. Et duplex eis ad culpæ deprecationem fabulam non illepidam præterdentibus incensa est libido, ut sine pudore neque ipsi pudici essent, neque pudicos in eo loco esse pateretur. Qui enim ibi sine amica versaretur, illiberalis planè, parumque gratus visus, perinde atque piaculum aliquod detestandum inde abigebatur. Græcæ autem superstitionis obseruatoribus præcipuè in maximo locus habitus est honore. Nam statua ibi Apollinis Daphnæi magna vetustate exsculpta, & templum pulcherrimum altitudine & amplitudine mirifica, artificiosa manu constructum fuit: quod Seleucum Antiochi, qui urbem eam sub suo nomine magnificè primùm condidit, partem construxisse ferunt. Creditum etiam longo tempore est,

Locus Daphnensis ad urbem Antiochenam.

Est l. 11. C. titulum, De cupressis loc. Daphnem. vel Pers. per Aegypti, non exca. vel v. d. Læbis. a pollicei memoris uirrisor O. vites. Claud.

In umbrosa Daphna loca Cōstantino magno matris sua Flæliae statuam collocavit. Et ob eam causam locum eum A. v. d. q. Augustum notavit. Sui. Castalini sibi oraculari. Fladriano Cesari restitutum ibi datum a Apollo Daphnem.

C ij

Aquam ibi è fonte Castalio diuinatricem, nihil prorsus ab alia illa apud Delphos, vt nomine, sic etiam efficacia differentem, profluxisse. Fama item fert, Adriano, Imperatori, quum priuatus adhuc esset, responsum ibi de rebus futuris editum esse, eumque lauri folio in fonte tincto futuri cognitionem literis designatam hausisse: & quum responsum id ad exitum suum peruenisset, ne aliis quoque ad eundem modum res futuras cognoscere liceret, aggere multo fontem obstruxisse. Hæc quidem sic Græci tradunt. Gallus autem, vbi Cæsar est à Constantio creatus, Antiochiæ vixit, barbarorum ibi impetum & incursionem cõpescens. Hic vt Christianus, quum maximè eos qui pro Christo & dogmate nostro fortiter decertarunt, veneraretur, locum talem à diuturna superstitione & improbo illo more liberandum atque repurgandum duxit. Postquam autem non aliter se malum tantum extirpaturum esse putauit, nisi contra templum id, orationis domum construeret: opere eo pulchrè perfecto, vnam etiam Babylæ martyris in Daphnen transtulit: qui ante annos plures Antiochenæ ecclesiæ splendidè antistes præfuerat, & sub Numeriano fortiter certamè pro Christo pertulerat. Martyrij eius hæc causa fuit. Episcopatum Babylas gerebat. Numerianum autem de dæmonis cuiusdam sententia cupido inuasit, ecclesiam Christianorum, quum frequentissima esset, ingredi. Et aduenienti ei, hierarcha ad templi vestibulum astans, ingressum præcludit: se pro virili sua affirmans, nõ commissurum, vt ad gregem lupi ingrediẽtem intueatur. Atq; ille statim quidem cæpto destitit. Episcopum autem primùm de tanta audacia criminatus est: deinde sacrificare etiam dæmonibus iussit, eam vnam expiationem criminisque abolitionem, & subsequenti honoris & gloriæ conciliationem fore denuncians. Cui Babylas ingenti animo resistens, martyrij coronam recepit. Eius tum ossa Gallus transtulit. Quod vbi est factum, dæmonium deinde oracula nõ edidit. Et multi quidem propterea id consiluisse existimarunt, quòd sacrificiis & cultu eo quem antea illi exhibuerat, spoliatum esset. Verum rem aliter se habere compertum est. In causa enim verè erat, in vicinia quiescens martyr, qui eam rem nõ permisit, cæptum illius vi maiore prohibens. Sub Iuliano enim, quum ad fatietatem vsque sanguine & victimis expleretur, nõ minus murum fuit. Et postremò ipsi illi imperatori de euentu Persicæ expeditionis dæmonem consulenti (quum frequenter eò venisset, quòd cædendis hostiis delectaretur, & multo sanguine Pythium veneraretur) causam eius silentij iadicauit. Vbi nanq; templum ingressus, oraculo, quæ visa essent, fidẽ eius periclitans, magnificis mactatis victimis Iulianus proposuit: insuper quoque petiit, ne Deus, de quibus rebus inquireret, respondere grauaretur. Tum ille apertè quidem non significauit, se more suo propter Babylam martyrem non respondere: sed alio id modo insinuauit. Locum enim eum plenum esse cadaveribus dixit, & propterea se oracula edere minimè posse. Et erant ibi multi alij sepulti. Verum Iulianus Babylam martyrem solum responsis obstare iudicans, confestim vnam eius transferri iussit. Quapropter Christiani aduenientes, martyrem in urbem ad quadraginta

stadia intulerunt, vbi etiamnum situs est: nomine suo loco ipsi indito. Qui verò vnam ferebant senes & iuuenes, aliique chorum grauem & venerandum efficientes, alius alium in via ad psalmos canendos inuitarunt, sub illo quidem prætextu, quasi sudorem laboremque viæ leuarent: re autem ipsa, quòd æmulationis ardore ferrentur, vt imperatoris ineptam monstruosamque religionem reprehenderet. Et canendo præibant, qui artem eam accuratius addidicerant. Inter alia autem multitudo illis succinens, & illam carminibus addidit partem: Confundantur omnes qui adorant sculptilia, gloriantes in simulacris suis. Tum sane, qui antea philosophum se esse professus fuerat imperator, longè alius deprehensus. Ira namque commorus, perinde atque iniuria affectus esset, affligere Christianos constituit: & eadem aduersus illos facere, quæ Diocletianus fecisset. Quòd verò impetum eiusmodi expeditio Persica, quam vrgebat, moraretur: Salustio, qui tum præfecti magistratum gerebat, mandauit, vt eos qui præcipui in ea quam diximus psalmodia fuissent, comprehensos coërceret. Ille quamuis vanæ Græcorum religioni esset addictissimus, consilium id tamen non laudauit. Quòd autem mandato imperatoris reluctari nequiret, postredie multos Christianos comprehendit, & carceri inclusit. Et deinde ex eis vnum Theodorum nomine, adolescentem adhuc, produxit. Eum quum tormentis ingentibus subdidisset, & ad stipitem tortorium suspendi, corpusque eius satis diuerberari & concidi curasset, quòd martyrem inuictum esse videret, non deprecantem, neque doloris allicuius indicium præbentem, (perinde enim atque non certator ipse, sed spectator earum rerum quæ in eo fiebant esset, constanter cruciatus perfererat: & hesternum illum concinebat Psalmum, re ipsa nihil ad se pertinere quæ ab eo perquisitionem requirebantur, ostendens) vix tandem tantis pœnis liberauit. Id quod tum demum fecit, quum iam tortoribus vita destitutus esse videretur. Atque illius tantam fortitudinem & constantiam cum stupore admiratus Salustius, vbi ad Imperatorem venit: Nisi, inquit, Christianos affligere destiterimus, ipsis quidem laudem & gloriam breui parabimus, nos autem ridendos omnibus proponemus. Porro Salustij sententia laudata, & captiui illi dimissi sunt, & Theodorus post confessionem eam longo vixit tempore. Dicitur autem postea Rufinus, qui historiam ecclesiasticam latinè vertit, virum eum aliquando conuentum rogasse, sensissetne pœnarum tormenta, an plagas citra dolorem omnem pertulisset? Cui ille respondit: Non se quidem sine sensu cruciatuum fuisse: adolescentem autem quendam sibi assistentem, fascia tenuissima sudorem absterxisse, & aquam frigidam infudisse, quæ dolorum ardorem refocillaret, tormentorumque vim sustulerit. Spiritui præterea suo robur indidisse, & incredibilem in tantis laboribus iucunditatem suppeditasse. Mihi certè hominis esse non videtur, corpus ipsum ita despiceret, nisi diuinum præstò sit auxilium. Hæc de admirando isto Theodoro. Atque ob eam quæ dicta est causam, Babylas martyr in Daphnè translatus, atque inde rursus deportatus. Breui verò post repentium

Gallus Cæsar factus ad in Daphne constructus.

Ossa Babylæ martyris in eam adem illas.

Sancti Babylæ sub Numeriano martyrium.

Propter Babylæ cineres oraculo Daphnaum obmutuit.

Babylæ reliquia ex luco Daphnensi in urbem Antiochenam transferruntur.

Hymno die reliquias eorum ferentium.

Propter hæc in Christianos excandescent imperator. Salustium præfuit.

Theodorus psalmodiam sume excantatur.

Salustium fortitudinem & constantiam Theodori vni esse admirat. Diuina cõsolatio Theodoro in tormentis exhibita. Suprà cap. 9. eod. em.

Rufinus Ecclesiastica historia inserptus.

Conflagratio
templi Apollinis
in Daphnæi

Incendium id
demonstrat esse
ortum.

Julianus apud
Miletum in
templum Apollinis
Didymæi re-
plum factum
martyrum ad
excitare
iuvat.

Oracula ido-
lorum falsa in
libro de con-
tra Persici bel-
li responsoria.

Theodorici
aditio Deo,
lib. 3. cap. 21.

Tigris nomen

Julianus ante
causam quoque
oracula fa-
sclerat.
Vindicta di-
vina Christianis
verum perso-
nantes per-
sequuta.

A incendium in Daphnæi Apollinis templum inci-
dit, quo id cum tecto omni & ipso Dei simulacro
conflagrauit. Et quasi tēporis momento protinus
nuda omnia apparuere, muri scilicet ipsi cum lo-
rica sua, & colūnæ quæ propylæum & ✱ posticū
templi factarium sustinuerant. Christiani incen-
dium id dæmoni, martyre petente, accidisse puta-
runt. Græci ad Christianos autores retulere. Ea
certè quidem de causa templi sacerdos tormentis
subditus est, vt incēdiarium indicaret: sed crucia-
tibus multis toleratis in vinculis, indicare neminē
potuit. Quæ res Christianis magnæ laudi fuit. Et
homines plerique non mortalis cuiusquam infidi-
is, sed diuina vindicta templum id conflagrasse,
igne cœlius demisso, existimarunt. Hæc sic se ha-
buere. Cæterum quū satis colligere ex eo quod fa-
ctum erat liceret, cladē eam tēplo in Daphne pro-
pter martyre Babylam accidisse, vbi Iulianus, quē
id non latebat, alias etiam diuis martyribus sacras
ædes cōstructas esse, prope Apollinem Didymēū
siue gemellum, qui ante Miletum est, cognouit:

B Præfectis prouinciæ Carix scripsit, vt quæ templa
ædificium altius, & tectum, atq; etiam sacrā men-
sam haberent, in ea ignem iniicerent: quæ verò di-
midia ex parte absoluta essent, funditū euerterēt.

CAPVT XXIX.

Edenim quibus reb⁹ Iulianus &
Græci deorum potestatem adau-
gere atque ostentare studuerūt,
ex eis illorum imbecillitas atque
seductio, diuina adiuuante Pro-
uidencia, deprehensa sese exhi-
buit. Nam quæcunque ab oraculis edita sunt re-
sponsa, penè omnia apertè falsa esse, & euentui
minus respondentia, cognita sunt. Exercitum
quippe aduersus Persas ducturus, Delphos & Do-
donen, qui vates ibi consulerent, misit. Et illi non
solūm bellum, verumetiam victoriam denuncia-
uerunt. Tantum verò à veritate ipsa aberrarunt,
quantum postea rerum exitus ostendit. Porro ex
responsis eis vnum ad mendacium redarguendū

C hoc loco apponere libuit:
*Nunc Di Deaque omnes consurgite: sumite bellū,
 Atque fero certum de flumine ferte tropæum,
 Dux ego vester ero Mars sauus belligerator.*

Feram fluuium Tigrim nominauit, qui cognomi-
nem sibi animantem habet. Eiuscemodi oraculis
deceptus miser, victoriam somniauit: & tandem
cōfirmatus, se ad Persicum bellum armauit. Aliàs
tum quoque, quum oracula simul & seorsim om-
nia respondissent, Imperatoris auunculum Iulia-
num ægrum moriturum non esse: responsis ipsis
legendis, erumnosè & miserabiliter is vitam fi-
niit. Multi enim qui in Christianos & veram pie-
tatem furore suo debacchari fuerant, iustas dede-
re pœnas: manifestissimè autem omnium cum
eis etiam Iulianus, illustri dignitate præditus, qui
tum vniuerso Orienti cum imperio præfuit, de-
sertoris ipsius (sicuti diximus) auunculus. Præter-
ea Felix imperialium thesaurorum curator, & El-
pidius imperatoris domus præfectus: Comitem
rerum priuatarū Latina lingua vocat. Tres hi gra-
tiosè maximè apud imperatorem erant: cui vt gra-
tificarentur, posteriores duo verā pietatem abiu-

rauerant. Iulianus incendij Daphnæi templi & si-
mulacri causam inquirens, Christianos id Deorū
odio excitasse suspicatus, tametsi à vicinis agrico-
lis de cœlo fulmine eam ædem tactā esse cogno-
uit, non temperauit sibi tamē, quin aduersus vni-
uersarum rerum Deum arma sumeret. Itaq; sacra
vasa longè preciosissima ecclesiæ magnæ, quā Cō-
stantinus magnus cōstruxerat, in fiscū imperato-
ris inferri mandauit: & foribus templi, quod tum
Ariani habebāt, clausis ne quis eò ingrederetur cu-
rauit. Cum Iuliano, Felix & Elpidius, imperialium
pecuniarum quæstores, publicarum alter, alter pri-
uatarū, in templum id direpturi venerant. Horum
Iulianus difficili & incognito morbo mox corre-
ptus, ad dies quadraginta ita distētus iacuit, vt neq;
loqueretur, neq; sentiret quidq;. Causa morbi erat
q; factis vasis, quæ terræ illiserat, pro sedili vsus fue-
rat: & episcopum Euzoium, qui piaculum tantum
inhibere conatus fuerat, in caput vehementer ver-
berauerat, dicto illo insuper ingesto, Christianorū
res à diuina prouidentia non curari. Et valetudine
paululū recuperata, quum seipsum ob nefandam
sententiam suā cōdemnauit, tum vindictam diui-
nam qua affligebatur sensit. Et quum ita aduersus
seipsum impiorum facinorum suorum testis ipse
esset, ^a ventrē deinde eius putredo & omnis ge-
neris vlcera cōuulserunt, quæ ei mortem etiā attu-
lere. Visceribus enim atq; extis putredine ea cor-
rosis, excrementa nō iam per naturalia vim expel-
lendi obtinentia membra egerebat, verūm os sce-
lestum, quod blasphemix & maledictorū effece-
rat instrumētum, pars corporis obscœna per quā
excerneret, est factū. Pudenda ipsa, & qui circa ea
sunt meatus, corrupti itidē sunt: carōq; eis in parti-
bus putrefacta in vermes abiit, & morbo^b ipse me-
dicorum arte longè fuit potentior. Illi enim reue-
rentia & metu imperatoris omnia experti sunt,
& omni remediorum specie adhibita, pinguedi-
nēque preciosarum auium, quas diis sacrificabāt,
membris corruptis applicata, vermes profundius
latitantes, in apertum quasi quibusdam illecebris
euocare contenderunt. At illi in membris occul-
toribus ad carnem viuam magis magisque prore-
psere, neque corrodere hominem desistēte, do-
nec violenta morte miseram enecarunt. Porro
tanta calamitate propterea mactatum esse ferunt,
ex ira diuina, quod sic ecclesiæ & sacris eius va-
sis insultauerit. ^b Felix autem vasis tanti precij
conspicis (Constantinus namque & Constanti-
us liberalissimè ea comparauerant) arridens,
& vrbane iocans: Ecce, inquit, qualibus vasis
Mariæ filius diuina re peragenda colitur? eam-
que, nec ob aliam quampiam causam, ex inte-
rioribus eius venis vna quæ maxima esset, ru-
pta, tanquam per fistulam sanguinem per os e-
ius emisit. Sic & ipse horrendum cernentibus
omnibus spectaculum factus, non totum perdu-
rauit diem: sed circa crepusculum, vnā cum san-
guine iam deficiente, simul etiā animā euomuit.^c
At tertius Elpidius, qui blasphemus quoq; in Chri-
stum fuerat, tardius ille quidē quàm alij pœnas
luit: sed tamen inter eos qui tyrannidem affe-
runt deprehensus, bonis omnibus exutus, gra-
uésque erumnas alias in carcere perpeffus, turpi-
ter vitam finiit, sacer & detestandus ab omnibus
iudicatus. Præter hos alius quidam cum reliquis

D Iulianus ante
causam cū Felice
et Elpidio
Quæstoriis
imperialibus
templum ma-
gnum An-
tiochia diri-
piunt.

Theodorici
aditio, Iulia-
nū ipsum in
sacram quo-
que mensam
inmisisse.

Verba cōi-
gu ad Iulia-
num apud
Theodoric.
Vt laudib. d
vir, Christi
seruatore re-
has conuenit,
quod per ca-
stigationē pō-
tensiam tibi
suā exhibuit
Nō enim eū
cognouisset,
quē persequi
ru, nisi p. lom
ganitate
sua diuinitus
hasce tibi in-
tulisset pla-
gas. Siquē-
nit ille mor-
bi causam, et
imperatorē,
vt eis ecclesia
quib. adiepta
fuerat, resti-
tueretur, ro-
gavit. Sed
frustra. lib. 3
cap. 13.

^a Iuliani a-
uunculi agri-
tudo & mors
horrenda.
^b Felici in
Christū bla-
sphemia.
Eiusdē misē-
rāduobitum.

^c Diuina in
Elpidio vltio

A in ecclesiam, quam donaria & res alias preciosas prædonum more auferentes, eumque qui sacra vasa curabat contumeliis afficientes, vastarunt atque diripuerunt, ingressus: super reliquas indignitates, veste subducta sacrificij aram petulantissimè comminxit. Verùm illico pergraves & acres tanti flagitij tulit. Per quæ enim peccauerat, ad interiora vsque viscera putredine consumptis membris, incredibilis inde vermium vis prognata, miserandum in modum, vt dicere calamitatem eam pudeat, miserum extinxit. Sed & Heronem illum Thebis Ægyptiis ortum, qui episcopus creatus, * casu quodam ad Græcam superstitionem defece- rat, subitò putrida inuasit ægritudo, quæ totum illius corpus depasta, abominatione cum omnibus reddidit. Quapropter rebus omnibus despe- ratis, in viam est proiectus, nullam prorsus à quopiam miserationem consequutus. Christiani nanque perinde atq; piaculum, omnibus modis eum sunt auersati: Græci autem hæcenus tantum eum, quòd se errori & fraudi eorum subiecisset, agno- uerunt. Et Heron quidem acerbissimè & miserimè ita vita excelsit. Alius autem, Theotecnus scilicet quidam, & ipse à nostra ad Græcam religionem prolapsus, carne eius omni putrida earie consumpta, vermium materia factus est: & oculis illorum moribus amissis, moriens per insaniam quæ eum corripuit, sua sibi dentibus conscissa atque deuorata lingua, è grauibus tormentis ad longè deteriores maioresque cruciatus migravit. Sed & alij insuper talia quoque ausi, condigna sceleribus suis tulere supplicia. Eiuscemodi multa eo tempore diuinum numen exhibuit miracula, cõ- meritas iustasque ab eis qui impudenter & aperte veram pietatem oppugnarunt, pœnas exigens. De quibus hæcenus.

CAPVT XXX.

LGo porrò aliud quoque insigne miraculum, potentiam Christi exhibens, & vindictæ diuinæ aduersus impios iudicium non minimum ostendens, vi temporum obrui nõ patiar. Phœnicæ vrbs est, quæ antiquissimum nomen habuit Dan, appellatione ea ab ipso Dan, ex patriarchæ Iacobi filiis vno, accepta, qui tribus & gentis eius locum eum tum incolentis princeps & autor fuit. Longo deinde tempore post, Herodis filius Philippus Cæsari gratificatus, de suo atque illius nomine urbem magnificè ornatam ædificiis, Philippi Cæsaream cognominavit. Græci autem propterea quòd in ea Dei Panis statuam collocauerint, Paneadem vocarunt. In hac ipsa vrbe fons quidam est. Ad hunc mulier illa quæ sanguinis fluxu laborauerat, præclaram ex ære Christo erexit statuam, aliquam saltem benefactori suo ob depulsum sibi grauem morbum, officio eo gratiam rependens. Statua ipsa spectantibus plurimum præbuit gratiæ & amœnitatis. Ad huius pedes * herba enata est, præsentissimum ægritudinum omnium, potissimum verò † tabidi morbi remediũ. Et quum qui ea curabantur, summa diligentia causam tantæ efficacis inquirerent, inuenire tamen eam omnino nõ potuerunt. Temporis enim diuturnitate & obliuione interciderat, cuiusnam ea sta-

D tua formam referret, & cuius rei gratia ibi esset collocata. Quòd nanq; diuinum simulacrum sub diostaret, non parum corpus eius etiam est immotatum, & imbres ex locis superioribus limum secum trahentes, statum ipsi aggerant. quæ ob causam cognitio ea, quæ ex literis omnia indicatibus pro- uenit, incerta reddita. Cæterum quum cura & diligentia maiore promanans inde gratia inuestigaretur, terra illa effossa, literæ tum demum apparen- tes, rem ipsam certò indicarunt. Et deinceps herba ea, ab eo tempore, neque eo ipso neque alio loco est conspecta. Sedenim Christi statua Iulianus deiecit, suam ipse in locum eius constituit. Et ecce de repente ignis è cælo vehemens deiectus, simulacrum illius circa pectus discidit: caputq; vnà cum collo deiectum, & à pectore abruptum in faciem prostravit. Atque id longo postea tempore sic duravit, fuliginem eam fulminis aperte, veluti per inscriptionem columnæ incisam, testificans. Statuam autem Christi, Christiani tum in Diaconicum ecclesiæ transtulerunt: & honoratiore loco positam, cultu conuenienti prosecuti sunt. Locum nanque eum libenter frequentantes, & imaginem ipsam inspectantes, desiderium suum & amorem erga statuam ipsius archetypum, primariumque exemplar declararunt. Impij porrò imperatoris istius temporibus, qui Paneade fuere Græcæ superstitionis sectatores concitati, statuam eam, sicuti dixi, loco suo motam, funibus ad pedes vinculis, per mediã traxere viam, omnique impietatis genere contumeliosissimè affecere. Ita illi reliquum imaginis corpus comminuerunt, & caput à membris suis diuulsum distraxerunt. Quòd sanè nonnulli, qui flagitio tanto, ita vt par erat, indoluere, clam sublatum, sicuti potuerunt, cõseruarunt: itidemque & alias corporis partes collectas in ecclesia reposuerunt. Herbe, quam ibi enatam diximus, species nulli vel medicorum, vel aliorum peritiam talium rerum consecrantium, cognita fuit. Mihi verò minime mirandum videretur, noua hominibus exhiberi beneficia, nouo subinde modo Deo ipso eos inuisente. Nam alia quoque plurima miracula, quæ in certis vicis ac regionibus sunt, solis incolis, sicuti consentaneum est, ex vetusta maiorum traditione nota esse, quæ sequitur narratio verissimè declarat.

CAPVT XXXI.

N Palæstina ciuitas est Nicopolis nomine, quæ vicus antiquus fuit, sacro Euangeliorum libro cognitus, in quo Emaus nuncupatur. Eant quippe Romani postea, Iudæis fortissimè deuictis, metropoli- que eorum Hierusalem capta atque euerfa, ex euentu nomine imposito, Nicopolim vocarunt. Ante ciuitatem istam in triuio, vbi videlicet Christus post resurrectionem à mortuis cum Cleopa comitæque eius iter faciens, in vicum alium se properare finxit: fons quidam est, morborum hominibus omnium, atque etiam variorum animantibus ipsis laborum auxilium. Hic Christum dicunt cum discipulis suis, vbi de itinere longiore fessus esset, quum nobiscum in terris versaretur, pedes lauisse: atq; ex eo tempore salubrem ad ægritudines dispellendas eam vnam esse factam.

*Fadissima
num mori,
qui sanctissimo
altare per
minxit.*

*Mori mise-
randa Hero-
nem, ex episco-
po apostata.*

*Morbus
Gallorum.
* in tibus
supra 109.*

*Item Theo-
teci, aposto-
ta quoque.*

*In locum sta-
tua Christi
Iulianus im-
perator suam
reponit.
Iuliani sta-
tua fulmine
deicitur.*

*Legitimum et
pium statuam
& ima-
ginem xpi.*

*Indoluitra
Christi sta-
tua contumeliosissime
trahitur.*

*Herba salu-
taria.*

*Ciuitas Phœ-
nicia Dan,
qua eadẽ Pa-
neas & Cæ-
sarea dicitur*

*Sup. lib. 6.
cap. 15.*

** Herba ibi
dicitur quæ
ad pedes
statuae Chri-
sti enata.
† quidam
vnta.*

*Nicopolis
Palæstina,
qua etiam E-
maus dicitur.*

*Fons ibi sa-
lutarius.*

*Saxem Persæ
fidi nominat
lib. 5. cap. 21
Persæ Her
mopoli dicitur
fuisse pascua
arbor. Si
quis Daph-
neus loci in
Syria, vel
Persæ in
Aegypto ar-
borem cõp-
eraverit, quia
que libris an-
tiq. ueneris se-
sse multum
dicitur. li. 1. De
cap. 2. x. in
Daphne. f.
C. lib. 11.
Aegyptio-
rum simulacra
diffusiva.*

A Hermopoli quoque Thebaidis arbor esse, quam Persæam vocant, dicitur, multis morbis medicinâ afferens, si vel festuca vel folium ex ea ægris applicetur. De qua illa adhuc fama apud Aegyptios obtinet, Dei genitricem vna cum Iosepho Herodem fugientem, ductu Iosephi Hermopolim venisse: & quamprimùm vrbis portam attingisset, arborem eâ aduentum Christi ferre non potuisse: & quamvis procera admodum esset, ad solum ipsum tamen se demisisse, & paradisi olim satorem adorauisse. De arbore ea, hæc quæ legi, scribenda esse duxi. Ego verò eam quasi quoddam symbolum seu signum fuisse puto Christi ipsius in urbem eam aduentus: aut certè, sicuti coniecere licet, eam propter proceritatem & pulchritudinem Græcorum moribus ab vrbis incolis diuino honore cultam, tum comotam esse, dæmone qui per eâ est cultus exhorrescente ad præsentiam eius, qui aboliturus & oppressurus eos omnino fuerat. Sed tum quoq; cuncta Aegyptiorum simulacra diffuxere, Christi nõ ferentia aduertum: iuxta id quod de eis ab Esaia est dictum. Porro dæmone ex arbore ea pulso, ad certum rei gestæ indicium, prona & inclinata permansit, fide accedentes sanans. Harum rerum Palæstini & Aegyptij idonei fidè que digni sunt testes.

CAPI. XXXII.

*Iulianus In
danti somat*

Mperator autè, quem Christianis insensus, eos semper odio persequeretur, erga Iudæos tamen, eorumque maiores & duces, nõ paruam exhibuit mansuetudinem & benevolentiam: & ad eorum populû, vt pro se & imperio suo precarentur, scripsit. Atque id eum fecisse coniectura est, nõ quòd religionem eorum colendam duceret: (non enim ignorabat, veluti parentem eam esse Christiani dogmatis: & quos illa iactat Patriarchas & Prophetas, de eisdem nos quoque gloriari) sed probè ei implacabile Iudæorum erga nos odium perspectum fuit. Itaq; nobis iratus, per suum in illos studium & curam ægrè nobis facere est conatus. Præterea verò promptos paratòsque eos esse arbitratus est, vt primo quoque tempore ad Græca sacrificia adducerentur, qui verba tãtum & literam sacrorum librorum reciperent, neque per contemplationem ad occultiores eorum sensum respuerent: sicuti Christiani, atque etiam inter Hebræos sapientiores & præstantiores faciunt. Et sanguine vanaque superstitione ipse gaudens, nisi alios quoque in idem pertraheret malum, pro detrimento ingenti habuit. Insuper & alia quadam de causa, Seruatoris oracula, quæ Hierosolymis talem denunciant euerisionem, vt ne lapis quidem super lapide mansurus esset, vanissimus ille mædaciij arguere volès, id fecit. Tãtum verò abest vt aliquid studio suo effecerit, vt inuitus etiã certitudinè & immutabilitatè eorû magis cõfirmarit. Atq; audacia eius, quæ sibi probro affectura videbatur Dominica responsa, eaque prorsus abolitura, non sensit ipsa se, reuerentiam illorum in quæ opprobriû aliquod cadere nequeat, deprædicare. Romanorum enim Imperator ille Hadrianus, qui & Aelius est dictus, & Hierosolyma euertit, vt Iudæorû gètem prorsus ab ea vrbe dimoueret atque dispelleret, & ne memoria quidè eis veteris nominis re-

*Hebræi quo
modo sacra
accipiant Bi-
blia.*

Iudæi Barabris

*Sicuti Ha-
drianus Im-
perator, ita
Iulianus quo-
que ingratu
vultatem o-*

linqueretur, neq; ipsi ex appellatione causam aut occasionem recuperandæ patriæ haberent, nomine (sicut potuit) mutato, Aeliam à seipso vocauit: ea ipsa re, quamuis inuitus & imprudens, veritatem Domini nostri oraculis attestatus. Veritus namque fuerat calida præcipitiâque & periculum temerè aggredientia Iudæorum ingentia, ne per prætextum diuini cultus, qui lege lata in vrbe ea peragi deberet, exercitu coactò negocium Romanis exhiberent. Iulianus porro contumelias in nos suas adaugens, gentis eius primarios viros patriorû morum admonuit, & quàm nã ob causam non iuxta Mosæ leges viuerent, interrogauit. Atq; illi vbi dixerunt, omnibus modis cauèdû sibi esse ceu rem abiuratã, ne alibi quàm Hierosolymis, qua vrbe prorsus excidissent, sacra patria peragerent; data illis pecunia, vt quàm possent celerrimè Solomonis restaurarent templum, eos est cohortatus, vt ad exemplum maiorum suorum veteri more sacrificarent, & rem diuinam facerent. Sic quidem ille. Iudæi verò opportunum tãdem tempus eius rei, quam dudum desiderauerant, conficiendè nacti, studio omni in id opus incubuere. Et iam aspectu Christianos territantes, seque supra illos extollentes, clades omnes, & quascunque ipsi à Romanis olim perpessi fuerant erumnas, se nobis illaturos esse sunt minati. Sed miseris illis in mentem nõ venit, perfici eam rem minimè posse, quã verbis disertis veterum prophetarum oracula denegent & abnuant. Cæterum quum tanto studio ad id opus ferrentur, quicunque in arte ædificiorû condendorum celebres essent congregatis, materiam ad structuram omnem compararunt, locumque ipsum splendide repurgarunt: & sumptis ex publico impensis, argenteos etiam fieri curarunt, ligones. Tanto verò in opere tali ardore fuere, & alacritate tanta elaborarunt, vt ipse mulieres in sinu vestibûsque suis purgamenta exportarint: & quæcunque eis essent monilia, & mundum muliebrem omnem non grauatè in structuram eam impenderint. Et quamuis Græci aliena ab illis essent voluntate, tamen & ipsi eos in studio & labore coadiuuarunt, conatum talem ad exitum suû perductum iri arbitrati: quo ipsi quoque falsas esse Christi prædictiones, oraculaque eius intercidisse iactarent. Atque vbi iam reliquias structuræ veteris ex imis fundamentis effoderunt, & solum ita repurgarunt, vt ne lapis quidem super lapidem, iuxta responsum illud, permaneret: & postridie vt primû iacerent fundamentum, ad locum eum venerunt, terræmotum ingentem ortum esse dicunt: & quòd vehementi eius concussione ex ipsis fundamentis lapides eiicerentur, non paucos ex Iudæis enectos esse, qui vel ad operis spectaculum venerant, vel structuram ipsam curabant. Publica enim ædificia ipsi templo vicina soluta, atque cum impetu collapsa, eis quos intus oppressere, sepulcorum loco fuere. Qui autem effugere voluerunt, semineces iacuerunt. Fuere qui crura & manus & membra alia, pro eo atque clades fortè quemque comprehendit, repentino casus impetu mutilata retulerunt. Terræmotus vix conuicuerat, & qui reliqui erant, opus rursus aggrediuntur: vt simul & quod magnopere cupiebant perficeret, & inuitabilem indignationem, quæ ex necessitate Imperialis constitutionis eis imminabat, effugerent. Facile nam-

*D. vaculî Iefo
Christi de e-
mersione tem-
pli Hieroso-
lymitano com-
firmavit.*

*Iulianus To-
dæos ad tem-
plum Hiero-
solymitanû
restituendum
extimulat.
† Anâperog*

*Iudæi studio
summo in
structuram
templi Hiero-
solymitanû
incumbunt.*

*Adianæm
ea in te à
Græci.*

*Terra motu
ædificationû
disiicit atque
impedit.*

*Deus Iu-
dæi opus ag-
greduntur.*

† *apud* *ἀὸς* *μφορον*.
Niceph. *πρὸς*
τὴν *κομφορον*.
Sozo. *hoc* *est*,
Ad *emai-*
mentum. *Sed*
ut *ut* *que* *ver-*
bum *quā*
diu *sum* *re-*
ta *inter*
ta *ad*
eandem *refer-*
ri *potest* *sen-*
tentiam.
Rursus *stru-*
ctura *igne*
caelesti *&*
infernali *im-*
peditur.

A que naturā homines, quibus delectantur studiis & laboribus, tendere semper ad + detrimentum solent. Qui id vnum profuturum existimant, quod sibi efficiendum proposuere, suo ipsorū ad id protracti errore: neque illi vtilitatem consilio ante cōceptum opus capiendo deprehendere possunt: neque periculis inuoluti, & experientia ipsa de eis admoniti, prudenter se, pro eo atq; deberent explicant, sicuti & Iudæis tum accidit.

C A P V T XXXIII.

Mpedimento namque tanto obiecto, satis euidēter cōsiderare erat, indignanti instituto operi Deum. At illi denuō admota manu, quę perficere nequirēt, sunt aggressi. Sedenim quum iterum structuram experirentur, ignis ex ipsis fundamentis exiliēs, & alius item de cælo imminens, plures etiam quā antea consumpsisse fertur. Atque id ita dicitur & creditur, neque quicquam ambiguitatis habet. Illo tantum variatur. Quidam enim aiunt, quum facrum locum adire cōtenderent, flammam eis obuiam, id quod dictum est, peregrisse. Alij autem, simulatque agger effetri cōceptus esset, id accidisse asfirmant. Siue autem hoc, siue illud verum est, nihil certē tanto miraculo derogatur. Igne porrō, sicuti dictum est, cœlitus demisso, malleis, scalptra, ferrę, secures, alciæ, & quęcunque ad ædificationē comoda operarij comportauerant, celeriter in cinerem sunt redacta: quōd incendium tale die toto grassatum sit. Et Iudæi maximo correpti pauore, etiam inuiti Christū verum Deum esse sunt professi: sequi tamen eum nolentes, in errore adhuc Iudaico conqueuerunt. Sed & aliud quod ad hæc accessit miraculum, eos ad fidē nō perduxit, quod prioribus & manifestius fuit, & admirandum magis. Nam proxima nocte, sua sponte vestes eorum crucis signis radorum instar conformatis, sunt cōsignata. Ita omnes vestitum tanquam stellis variegatum, & lanifica arte atque solertia distinctū habuere. Quo illucescente die viso, eluere & detergere crucis notas conati, nihil egere. Hęc, qui tum Hierosolymitanus episcopus fuit Cyrillus, cernēs, Danielis prophetæ verbum secum ipse in animo perpendit (quod & Christus postea in sacris Evangelii autoritate sua comprobavit) & omnibus prædixit, aduenisse tempus, quum Seruatoris oraculum, Nō mansurum scilicet esse lapidem super lapide in templo, exitum suum habeat. Atque hoc quum ille diceret, terræ motus grauis ingruens, lapides reliquos ex fundamētis eiecit atq; dissipauit, atq; insuper scęa quædā oborta procella, calcē & gypsum innumerabilium medimnorū in aerē vētilando dispulit. Et item qui subito ex partibus inferioribus proserpsit ignis, innumeros quoq; qui vel in opere ipso denuō pertinaciter instituto distinebantur, vel spectatum eō aduenerant, temporis momento consumpsit. Tantum Iulianus effecit, quum Christi prædictiones de Hierosolymis nulla veritatis autoritate niti, ostēdere vellet. Neque id modō ille non egit: sed etiam contrarium exhibendo, magis etiam certitudinem eam cōprobauit. Atque hæc quidem prodigia ad veritatem oraculi comprobendam sufficiūt. Sanē quod modō dicitur, quum mirificum sit, magis rem ipsam

Instrumentū
fabrile *omne*
consumptū.

Iudæorum
cacitas.

Crucis *signa*
in *vestes* *eorū*
inciderūt.

Cyrillus *epi-*
scopus *Hie-*
rosolymitanus
veritatis *&*
certitudinem
prædictionis
Danielis *&*
Christi *Iesu*
prædicas.
Tertio *quo-*
que *op* *stru-*
ctura *con-*
struitur.

confirmabit. Id ego in arcanis prorsus scriptis inuentum, referam. Sic enim habet. Quum fundamenta structurę iacerentur, sicuti dictum est, & inter lapides vnus, cui extrema basis coaptata fuerat, loco moueretur, speluncę cuiusdam os petra incisum sese exhibuit, atque vbi propter profunditatem, antrum id perspici prorsus nō posset, qui opus id curabant, rem certam explorare volentes, ex operatiis quendam ad funem longiorem vinctum demisere. Et ille in antrum quum peruenisset, aquam ad mediam vsque suram in eo reperit: & spelunca omni ex parte explorata, quadrangulam eam esse, quantum manuum contrectatione colligere potuit, deprehendit. Deinde ad os eius reuertens, in columnam quandam in media spelunca non admodum supra aquam extantem incidit. Quam manu tentans, libellum in ea positum, qui tenuissimo purissimōque linteolo inuolutus esset, reperit. Quo accepto, fune ipso signum, vt ab eis qui illum demiserant, retraheretur, dedit. Receptus igitur, quamprimū libello ostenso, stuporē omnibus incussit: & maximē quōd recens admodum & intractus is esse videretur, atque quōd tam abstruso & caliginoso loco repertus esset. Porrō libellus explicatus, non solum Iudæos, verum etiam Græcos consternauit. Sratim enim ab initio literis grandioribus promulgauit: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et vt simpliciter dicam, scriptura ea integrum Euangelium complectebatur, quod Theologica planē virginis discipuli lingua auspicatō annunciauit. Portendit autem id vnā cum reliquis miraculis, quę cœlitus eo tempore exhibita sunt, haud vnquam Domini nostri Verbum intercessurum, quod extremam templi & vrbis desolationē prædixit. Etenim liber, Deum esse & conditorem rerum omnium eum docuit, qui talia dudum sanxisset. Declarauit præterea, frustra esse eorum laborem, qui ædificationem eam tantopere vrgerent: eo quōd diuina & immutabilis sententia extremam templo abolitionem decreto suo constituisset. Atque ex iis & hisce similibus rebus plerique omnes statim censuerunt, vt Christum Deum esse profiterentur, cui tēpli restauratio placita nō esset. Multi sanē ex ipsis breui ad ecclesiam se contulere, & sacris nostris sacratoribus & perfectioribus instituti atque initiati, hymnis atque supplicationibus propter facinora patrata, Christū placarunt. Hęc si cui minus vera esse videntur, ei fidē faciant, qui ista + viderunt & audierunt, & scriptis mandarunt: sin minus, Iudæi saltem & Græci persuadeant, qui opus id semiperfectum reliquerunt, seu potius inchoare neutiquam potuerunt. Præter alia, illud quoque obseruare conuenit, Hierosolyma antea Iebus vocata fuisse, eaque Beniamini tribules habuisse, priusquam David, exercitus ductandi honoris promissione, per duces suos Iobabum, capta, ducique ei quod receperat præstito, in maximam vrbe redacta, metropolim & principem Iudæorum gentis ciuitatem constituit, & Solymorum nomen loco indidit, qui deinde propter sacrum templum Hierosolyma cognominatus est. Verū de Hierosolymorum quę existimata est restitutione, hæc dicta sufficiant.

In *speco* *quo*
dam *sub* *tē-*
pli *Hieroso-*
lymitani *fun-*
damenti *li-*
ber *Euange-*
lij *secundum*
Ioannem *in-*
uenit.

Quid *mira-*
cula *sana-*
portēderint.

Multi *prodi-*
gii *istis* *ad*
penitentiam
& *Christia-*
nismum *ad-*
ducti.

† *Sozo.* *Gri-*
bit, *et* *ate* *sua*
plures *ad* *huc*
testes *eius* *no-*
di *superstites*
fuisse. *lib. 5.*
cap. 16.

Clara *alij* *Iu-*
dæorū *initia*
tradunt: *So-*
lymos *carmi-*
nibus. *Et* *omni-*
celebratā *gē-*
tem, *condita*
vrbi *Hieroso-*
lymitanæ *no-*
men *ē* *suo* *se-*
cisse. *Cornel.*
Tacit.

a *De* *Hiero-*
solymorum
nomine.

b *Hierosoly-*
ma *longi* *cla-*
visima *vr-*
biū *Orientis*.
Plin. lib. 5.
cap. 14.

A

CAPVT XXXIIII.

Iulianus legatione Persarum superbe reuicit. Eisdem in Persas expeditione.

Vm verò legati Persarum apud Imperatorem certis conditionibus de bello transfacturi aderant, quos ad regem suum remisit, illo responso dato: quòd breui eum visuri essent, & quòd legationes nihil morarentur. Proinde oraculorum omnium responsis præuicator persuasus, inuictum sibi esse aduersus Persas robur, magnificè exercitum armavit, post Persas, Gallilæos, & potissimum Cæsarienses, propter magnum Basilium & diuinum Gregorium, se ita ut deberet, accepturum esse minitatus. Porrò vere primo expeditionem maturauit: & Euphrate fluuio transmissis, Edessam præterijt, propter Christianorum odium, quòd vniuersa ea vrbs Christum summoperè coleret. Carras autem venit, atque ibi in Iouis templo sacrificiis precationibusque peractis, circiter viginti millia armatorum ad flumen Tigrim, præsidij causa, ut loca ea tuerentur, & ut illorum sicubi opus esset auxilio ueretur, præmisit: & Arfacio Armeniorum duci, socio populi Romania, ut hostes aggrediretur, scripsit. Atque in eis literis plurimum præcipiti temeritate vsus, Constantium quidem, cui successerat, ut imbellem & impium cõuiciis afficiebat: se ipsum autem veluti maximè imperio idoneum & commodum. Disque amicum, laudibus ferebat. Et quum Arfacium Christianum esse audiuisset, contumeliam adaugens, aut certè blasphemia & impiè dicto Christum profcindere, qui ei in rebus plerisque omnibus perpetuus mos erat, studès, insolenter & gloriosè apud eum iactauit, si negligētius res sibi mandatas gesturus esset, non illum ab eo adiurum iri, quem ipse Deum esse crederet. atque ubi se probè res constituisse putauit, per Assyriam Romanas duxit copias, & multa castella, urbisque plures, vel armis subactas, vel prodicione deditas recepit: & temerè, ut fors tulit, progrediens, locorum quæ post se reliquit, & ad quæ eū reuerti oportuit, nullam curam aut rationē habuit. Quæcunque autem cœpit oppida, profusus vastauit: annonæ & cõmeatus horrea quoque partim ex ipsis fundamentis euertit, partim incendio cõsumpsit. Et iter secundum Euphratis flumen faciens, propè ad Ctesiphontem peruenit, urbem præclaram, atque à Babylone in eis regionibus secundam: quæ præter cæteras commoditates, Regis quoque aulam & comitatum commodè recipere posset. Ab ea non longè Tigris fluit amnis. Quoniam autem nauibus propter eam quæ in medio est terrâ, Ctesiphontem peruenire non liceret, necessariūque esset aut urbem ipsam petere, & naues relinquere, aut nauibus retentis illam non adire: captiuo quodam quæstioni tormetorum subdito, fossam quandam illius indicio reperit, temporis diurnitate aggere oppletam, per quam antiquitus nauibus ad urbem accessus fuerat. Itaque qui ei obstabat, aggere perfosso, Euphratem in Tigrim deriuauit, atque eo pacto exercitum vnâ cum nauibus ad urbem adduxit. Et Persæ, cum splendido equitum & armatorum apparatu, & cum elephantis, in vltiore Tigridis ripa sese ostendère. Atque ipse quū inter duo maxima flumina se clausum, & exercitū summum discrimen adductum, siquidem manere

Carras clade Crassi nobilis. Plin. lib. 5. cap. 24. Assyrias. Latio maculans sanguine Carras. Lora.

Iulianus in literis suis Ctesiphontem præcipiti reuicit. Blasphemia eius in Christianis, & contumelia in Arfacium Armeniorum ducem Christianum.

Inconsiderata Iuliani temeritas.

Iulianus ad Ctesiphontem urbem reuicit.

C

ibi vellet: sin autem reuerti mallet, per vicos & oppida, quæ combusta iam essent, & rerum necessariorum penuria premerentur, eundem sibi esse videret, præmiis propositis, milites ad + equestris certaminis spectaculum vocauit. Quod quum fieret, nauium præfectos exonerare eas, & frumentū exercitus omne & impedimenta in vndas iacere iussit, ut milites sese in summa rerum inopia & in medio periculo versari cernentes, fortes conciperent animos, & strenuè in prælio cum hostibus congredirentur. Et ordinum ductoribus post cœnam conuocatis, milites nauibus imponere mandauit: noctūque Tigride transmissis, in ripam vltiorem illi expositi, pugnam iniere. Quod ubi Persarum quidam sensere, strenuè eis obuiam processere. Cum quibus confestim Romani manu conferta, multos concidère, multos etiam somno adhuc oppressos interemere. Ac deinde die toto ingens certamen est continuatum: & pluribus reiectis, nec paucioribus occisis, ad fluuium Romani redire, & ante urbem Ctesiphontem castra posuere. Cæterum Imperatori ut vltius procederet, consilium esse visum non est: sed magis ei, ut naues incenderentur, propterea quòd earum causa milites multos à pugna abesse oporteret, placuit. Et iam cum copiis suis reditum in Romani imperij ditionem maturabat, Tigride amne ad sinistram relicto. Ac primū quidem in regionem fertilem, & rebus omnibus abundantem, captiuorum indicio venerunt. Deinde autem senex quidam, qui vitam pro communi Persarum libertate deuouerat, consultò ut caperetur, nostris occasionem præbuit. Igitur mox veluti non sua sponte captus, ad Imperatorē est adductus. Et de rebus multis interrogatus, verâque dicere existimatus, ei ut sequatur persuadet. Pollicitus namque est, exercitum se quamprimū ad Romanorum fines ducturum. Inuiam tantum quandam duorum aut trium dierum itinere regionem peragrandam, cibaria & alias res necessarias ferendas, & copias per solitudinem ducendas esse, dictitans. Fraude ea atque seductione sapientis seu potius sophistici senis persuasus seductor, qui multos sophistica sua arte deceperat, eundem esse quæ senex duceret, statuit. Tri-

ἰεροπόλις

Frumentum & impedimenta Iulianus in flumē cœuicit.

Fortiter Romani aduersus Persas tem gerant.

Naues incenduntur. Iulianus in Re. ditionem regredi parat.

In proditorē Sinonem viaducē incidit.

Proditor quidam dicitur.

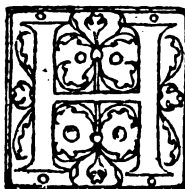
Saraceni Persarum auxiliaries.

* *Sozomenus, percussorem Iuliani post vulnus illi inflictum leuasse, & equo admissis fuga sibi consuluisse dicit. καὶ τὸ ἴκτου κἀρα λαβὼν, ἵετο ἐν ἀπὸλλοῖ λαβῶν.*

*Iulianum lethali-
ter vulneratur. Va-
ria opinio de
Iulianicæde.*

A Imperatoris satellitibus quidam caput amputavit. Imperatorem autem ita lethali-
ter vulneratū, scu-
to impositum, satellites eius in tabernaculum im-
peratorium detulerunt. Porro nōnulli qui vulnus
vnde peruenerit, prorsus non viderūt, à quopiam
familiarium suorum infictum esse existimarunt.
Atque alij quidem Persam, alij Saracenum : sunt
qui Romanum militem eum occidisse affirmant,
indignatum videlicet, sicuti verisimille erat, quōd
imprudenti temeritate & gloriosa audacia tātum
perdidisset exercitum. Libanius sanè Syrus Sophi-
sta, amicus eius intimus & præceptor, de percussore
eius in funebri oratione, quam de eo cōposuit,
talìa scribit. Quis igitur eum interemerit, audire
quispiam cupit? Nomen eius nescio. Non hostem
autem percussorem eum fuisse, apertum indicium
est, quōd ex hostibus nemo vulneris eius nomine
honorem & præmium acceperit, quum quidem
Persarum rex per præcones percussorem eius euo-
cauerit: & ingentia, qui sese indicasset, præmia per-
cepturus fuerit. Sed ne eorum quidem cupiditate
quisquam est adductus, vt facinus sibi tantum per-
iactantiam arrogaret. Et multa profectō hostibus
debetur gratia, quōd cuius facti autores non fue-
runt, eiusdem sibi gloriam non vendicarunt. Sed
nobis, vt interfectorem inquireremus, permise-
runt, quibus illum diutius viuere bono non fuit.
Sunt autem isti, qui nullis viuunt legibus. Qui qui-
dem quod dudum sunt conati, tum demū quum
possent, peregerunt: iniquitate reliqua eos co-
gente, cui sub illius imperio locus non fuit: &
maximè deorum cultu, cui ipsi maximè sunt ad-
uersati. Libanius quidem Christianum fuisse tran-
gressoris percussorem, dicere videtur. Neque dis-
sentaneum est, aliquem ex militibus, qui sub signis
eius erant, hæc sic secum cōsiderasse: Quōd si qui
olim tyrannum sustulisset, is ab omnibus propter
communem libertatem asserendam, aut aliquem
ex necessariis & propinquis vindicādum, vel cum
vitæ periculo facinus tantum ausus, laudem retu-
lit: neque se quenquam reprehensurum esse, si Dei
& religionis causa, se in certum periculum conii-
ceret. Mihi verò de his quæ dicta variè sunt, accu-
ratius inquirere minimè necessarium videtur. Nā
& Callistus, qui res eius heroico versu complexus
est, rebus bellicis expositis, à dæmone eum vulne-
ratum occubuisse dicit. Atque is tamen herum
suum honore prosequeretur, hæc tamen scripsit.
Et fortasse hoc sic, quamuis ab homine poeta di-
ctum, verum fuit. Non paucos enim Erinnyes vl-
tæ sunt. At enim quemadmodum verisima &
constantissima, quæ ad nos quoque peruenit, vbi-
que obtinuit fama, vindicta diuina Iulianum tru-
cidatum esse constat: percussorēque eius, libri
nobis clarum illum & magnum Mercurium esse
produnt.

CAPVT XXXV.

Vius rei argumentum est, diuina
quædam visio, quæ Iuliano co-
gnomento Sabæ monacho, vir-
tute præclaro viro, est oblata.
Qui auditis impij illius minis, se-
dulò Deū, vt quamprimū nos

ab illius tyrānide liberaret, orauit. Et cædes ei quo
in Perside peracta est die, reuelata est. Discipulis
namque suis, causam eccl̄as atque consternatio-
nis inquirentibus, rem ipsam reuelauit, atque illi
porro aliis viri eius dicta indicarunt. Sedenim de
visione ea quum exactior inuestigatio fieret, com-
pertum est, qua hora res gesta fuerat, eadem illum
eam vidisse. Sed & Didymus philosophus eccle-
siasticus domicilium Alexandriæ habens, in mœ-
rore maximo fuit, quum propter Imperatorem,
qui tam impiam sequeretur religionē, tum quōd
ecclesias tantopere contemni videret. Quapro-
pter ieiuniis sese maceravit, & Deum precibus in-
uocauit: ac ne noctu quidem alimenti quidquam
sumpsit. Propter ingentem sanè dolorem in sella
confidens, somno obrutus est: deinde consterna-
tione correptus, equos candidos per aerem discur-
rentes sibi videre est visus: & qui eis insidebant e-
quites, voce clara promulgantes: Renunciate Di-
dymo, hac ipsa hora Iulianum esse cēsū: id ipsum
Athanasio quoque magno significetur: & Didy-
mus exurgēs cibum capiat. Quidam etiam ex ne-
cessariis & amicis Iuliani, ad ipsum contra Persas
bellum gerentem via publica profectus, quum ex
itinere profectiōnem accelerans, in locum quen-
dam diuerteret, eo quōd domicilij alterius ibi co-
pia non esset, in ecclesia quadam dormire est co-
actus. Atque ibi vigilans magis quàm somnians, si-
cuti asseruit, vidit, vt circa se multi conuenientes
(erat autem Apostolorum, Prophetarum & Mar-
tyrum chorus) Imperatoris aduersus ecclesias cō-
tumeliam deplorarint: & quid factō opus esset, al-
lius ab alio requisierit. Et quum diu multūque
ad eum modum deliberassent, & veluti addubita-
ssent, duos ex illorum cœtu consurrexisse dixit, Ar-
temium & Mercurium, qui alios bono animo esse
iusserint, & alacritate singulari diuinum illum cō-
uentum reliquerint, quasi ad Iuliani Imperij euer-
sionem ire properantes. Porro qui visionem hanc
vidit, euentum & finem eius metuens, profectiō-
nem prosequi neglexit. Ac rursus ibi somno op-
pressus, eundem illum cœrum deuo vidit: cōsque
qui prius magno studio properantes abierant, &
proxima nocte bellum Iuliano inferre crediti fue-
rant, reuersos, aliis celerrimè renunciare, desertorē
necatū esse, nec deceterò causam esse cur ita sint
solliciti. Quæ Iulianus monachus, & ecclesiasticus
philosophus Didymus Alexandrinus, & præterea
desertoris ipsius familiaris & propinquus vide-
rint, talia sunt. Neque illorum quisquam à verita-
te aberrauit, quam cædes postea renunciata con-
firmavit. Quod si quispiam adhuc illum qui sic ec-
clesias vastauerit, non diuina vindicta interemptū
esse cōtendat: ei id vaticinium persuadeat, quod
diuinus quidam vir, Libanij quidem familiaris, in-
stituitis autem ecclesiasticis probè eruditus prædi-
xit. Quum nāque Iulianus exercitum in Persas du-
ceret, & Libanius illudēs ad sanctum illum virum
diceret, + Quidnam fabri faceret filius? respondēs
ille: Ligneam, inquit, arcam ad mortem Impera-
toris tui elaborat. Et parua intercessit mora, quum
mortuus ille adductus est, qui superbus & inflatus
gloriam Alexandri somniauerat, ac potius longè
illum superasse sibi visus fuerat. & iuxta Pythago-
ræ sententiam, animarum transmigrations mag-
nificiens, ex corporum transmutatione Alexan-

*Libanius de
cæde & per-
cussore Iulia-
ni.*

*Perstringun-
tur a verbis
Christiani.*

*Percussor
Iuliani tan-
quam tyran-
nicide delibe-
ratus cogita-
tio.*

*Callistus à
dæmone Iu-
lianum ca-
sum esse scri-
psit.*

*Mercurius
Iuliani per-
cussor.*

*Iulianum Sa-
bas Monachum in vi-
sione Iuliani
cædem vidit.*

*Didymus
Alexandri-
nus iisdem.*

*Familiaris
quoque &
propinquus
ipsius Iulia-
ni profectus.*

*Strap.
Strap.*

*Dini Ar-
temius &
Mercurius
vnicuique cædis
Iuliani seu
potius percus-
soris eius.*

*Eadē cædes
Libanio so-
phista à viro
Christiano
prædicta.
† Lapidē di-
ctum.*

*Mercurius
Iuliani, hoc est,
transmigra-*

de animarū
Psychologica
a Nicæo p̄p̄
uado, in
vico de
p̄p̄
Iulianus a
philosopho
Maximo se-
ditus.

Idem morbo
vniuersi
Christi agno-
uit.
Igoron.

* Suprema
Iuliani in
Christū blas-
phemia.
Oribasius
Iuliani mo-
dicum.

Iuliani mors
Calamitates
vbi Roma-
ni sub Iulio
m.

Terra motus.
Diluuio
Alexan-
driam.

Sinites in-
gen.

Fama.

Pestilentia.

Antiocha-
norum in Ma-
ximam phi-
losophum
i comana.

Adri animam se habere, atque aded Alexandrum in corpore alio se esse, dixerat. Neque satis intellexit, vincere quidem pulchrum esse: victoria autē per insolentiam abuti, inuidiosum. Seduxit autem eum Maximus etiam philosophus, qui ei adfuit, & diuinationibus quibusdam transuersum egit. Sed enim vnde ei clades ea euenerit, quodammodo ipsemet intellexit, neque prorsus calamitatis autorem ignorauit. Dicitur enim, quum ē vulnere caua manu sanguinem hausisset, atque eum in cœlum veluti Christū conspiciens cōiecisset, perinde atq; causam cædis suæ in eū referret, vociferatus esse: Vicisti, Galilæe, Vicisti. Alij verò tradūt, eū Solem natalis horæ suæ * inspectorē, propter astronomicum quendam ambitum accusasse, quod Per sis auxilium tulerit, se autem non seruauerit. Et si quidem verum est, iam moriturus, anima secedente à corpore, diuinius quodāmodo quam pro hominum captu potuit, oculos intendisse ita fertur, vt etiam Christum viderit: quod sanè affirmare nō possum. non multi enim hoc dixerunt. Verum tamen id etiam veluti mendacium non refello. Verisimile enim est, & hoc, & eo adhuc multo admiranda magis accidisse, ne humano consilio quæ à Christo nomen habet religionem constituisse, dicere quispiam possit. Atque ille sic se habens, & sanguine diffuens, disertè, * Saturare Nazarene, exclamauit. Alios quoque deos contumelia affecit, malos eos & perniciosos appellans. Præstò ei affuit Sardis ortus medicus præstantissimus, Oribasius Lydius. Sed curam eius omnem vulnus illius risit atque contempsit. Ita qui se multis seculis victurum credidit, intra triduum est extinctus qui in Cæsaris dignitate quinquennium, in imperio autem à Constantij morte annos duos cum dimidio exegit. Mortuus est ætatis anno trigésimo primo. Toto sanè imperij eius tēpore iratus Deus, varias calamitates & innumera mala Romanorū immisit ditioni. Siquidem terra ingenti motu concussa effecit, vt neque in domibus tutò homines manerent, neque sub dio etiam rectè versarentur. Sub ipsius quoque imperio decantatissima illa vrbi Alexandrinæ calamitas accidit, quum mare vehementi æstu cōciturum, & vltra fines suos progressum, ita diluuio aridam & continentem terram inundauit, vt eo in locum suum regresso, in tectorū tegulis scaphæ marinæ sint repertæ. Vnde Alexandrini, ab eo tempore quo talis inundatio coorta est, diem festum eum peragentes, faces multas in vrbe accendunt, carminibusq; & gratiarum actionibus iram Dei supplices placant, solennitatēq; anniuersariam cum insigni pietate & religione obseruant. Siccitates etiā intensæ eo imperante quū fruges extinxerunt, tum aerem quoque pestiferū reddidere. Quapropter hominibus rerum penuria pressis, fames admodum excreuit: aded vt homines ad insolitas prorsus vitæ agendæ rationes, & ad irrationalium animantium alimenta sint conuersi. Famem pestilentia est consequuta, quæ corpora infestauit, & varios progenuit morbos, vnde plurimi mortales interiere. Iuliani res hūc habere finem, omnibus quidem Christianis, præcipuè tamen Antiochenis gratum & iucūdam: qui propter cædem eius publico instituto tripudio, Maximum etiam philosophum cōiiciis profciderunt, illud accinentes, Vbi sunt diuinationes tuæ stulte

Maxime? Vici: Deus, & Christus eius. Multa autē **D** capita & corpora hominum iugulorum in cistis, in puteis, & in locis secretioribus Imperatoris aulæ Antiochiæ sunt reperta, quos ille, res futuras inquirēs, clam mactauit. Sicuti & in oppido Carris. Nam ibi templum ingressus est, foribusq; probè claustris munitis, exctrada peregit per incantationes & imposturas magica sacra. Mulier quoq; post eius mortem ibi, ita vt in sublime sublata & ex capillis suspensa fuerat, reperta est, quam futurum inuestigans resecurit.

CAPIT. XXXVI.

De impij Principis huius morte lugubrem composuit orationē Sophista Libanius, quam Iulianum siue funebrem querelam inscripsit, in qua multas eius laudes recenseret: & res quoque gestas, prout vitum est ei, commemorat: mentionem quoq; librorum eius faciens, quos aduersus Christianos **E** composuit, sacra Euangelia oppugnans, & veluti falsa ea esse refellere tentās. Vbi etiam, quod ea ludibriū nugæque esse ille demonstrauerit, tradit. Quod si alias illius res Libanius laudare constituisset, silentio ea præterissem, & ad historiam nostrā continuandam processissem. Quandoquidem autem dicendi vi & arte frater, illum & libros illius laudibus efferēs, religionem nostram acerbè perstringit: iniuriam veritati facerem, nisi ipsum nugatoreni esse ostenderem, & ea qua nos attingit parte reprehenderem atq; redarguerem. Sed prius pauca quædam quæ in illius oratione sunt exponam, & deinde sententiam meam adiiciam. Quum hybernæ, inquit, noctes longiores essent, incumbens eis libris Imperator, qui hominem Palæstinū Deū & Dei filium faciunt, ingēti contentione & vi eos refutauit, religionēque eam risum prorsus & nugæ esse declarauit. Qua in re sapienterem se Tyrio sene præstitit. Sed hoc mihi ignoscat Tyrius iste, & placidè hoc dictum ferat, quod à filio sit vidus. Hæc Sophista ille. Atq; ego quidem eum virum optimum fuisse sophistam, & ab eloquentia **F** plurimum potuisse, vt oratorem egregium, scio. Quapropter apud omnes etiam contestor, illum, nisi in eadem cum Iuliano in religione fuisset opinione, plura etiam in illum quam Christiani dixerint, & quidem vt hominem Sophistam, splendidius dicturum fuisse: quoniam & in Constantium viuentem quidem orationes laudatorias composuit, in defunctum autem inuectiuas conscripsit. Ac si Porphyrius imperiale sumpsisset diadema, scripta illius longè Iuliani libris, stylo ea celebrās, vt equidem puro, pratulisset. Si verò Iulianus artē sophisticam exercuisset, eum ipsum quoque sophistam non bonum fuisse dixisset: sicuti de Hecebolio fecit, in eadem de Iuliano oratione funebri sua. Cæterum quum ille eiusdem sententiæ cum Iuliano particeps, amicūque eius, & si addere liber, sophista, quæcunque ei visa sunt, Iuliano tribuerit: age nos quoque quoad possumus, eum cōfuteamus. * Incubuisse enim illum, inquit, libris, longioribus hyemis noctibus. Videtur autem per verbum Incumbendi, significare, studio illi fuisse, Inuectiuas scribere, sicuti Sophistæ studium collocant in ado-

Post mortē
Iuliani ma-
gia eius &
uicromania
in publicum
producta.

Libani oratio
de funere
Iuliani.

Falso in scri-
psit, refuta-
tum esse à Iu-
liano factas
literas mo-
strat.

Libani ver-
ba.

Indiciū auto-
ri de lenitate
& rami-
tate Libani.

Porphyrius
& Hecebo-
li Sophista.

Refutatio
verborum Li-
bani.
* Incubuisse.

Alescentibus exercendis. Consentaneum verò est, libros istos eum antea nouisse, quibus videlicet in sacro aliquando ministerio vsus fuerit. Et incubuit illis studio & contentione diuturniore, sed eos videndi non redarguit & refellit, vt tu dicis: verum imbecillitate potius ingenij, & defectu veritatis, vt homo faceret, & scomatibus libenter ludens, quæ probè fundata sunt, conuellerè & traducere est conatus. Nam qui cum alio hoc pugnae genere congregitur, quædam adulterans atq; deprauans, quædam de suo adiciens, modisque omnibus in re & sententia quaq; veritatem suppressit mentitur & fallit: atque odio & inimicitijs infestus, non facere solum, sed etiam dicere hostiliter studet: ac quæcunque sibi insunt mala, inimico ea suo imponere contendit. Sedenim quòd ambo, Iulianus inquam, & Porphyrius, quem Tyrium senè vocat, scomatium confectatores fuerint, id ex libris eorum apertè ostendemus. In Philosophica enim, quam ita Porphyrius inscripsit, historia, mirum est quantopere vitam Philosophorum coryphæi Socratis cauillando taxet, tot in eum confictis sycophantijs, quot neque Anytus, neque Melitus, qui illum, quòd res nouas contra leges veteres induceret, accusarunt, vnquam excogitarunt. Atque id quidem in Socratem, quem propter temperantiam, iusticiam, & reliquas virtutes, non solù Plato & Xenophon, verum etiam reliquus philosophorum cœtus præcipuè miratus, vt diis + charum, & supra hominis captum sapientem, commedarunt, ille fecit. Transgressor verò patrem æmulatus, idem eis fecit, quibus successit, imperatoribus. Omnes namque reprehendit, & ne Marco quidem philosopho pepercit. Ad eò sanè in Constantium magnum & Constantium filium eius est inuectus, vt facile existimare liceat, non aliam ob causam illum scribendi laborem suscepisse, quàm vt istos proscinderet: vt pote viros Dei amantes, & qui fortitudine, virtutibus alijs, & vera philosophia laudem magnam consequuti essent. Verum ambos hos conuiciatores fuisse, ampliore probatione mihi opus non est. Sufficiunt enim ista, ad certam malevolentis illius animi declarationem: & paulo post verbis suis mihi admirandus ille Gregorius suffragabitur, qui naturam & mores Apostatae optimè depinxit. Porro quòd etiam ante istos permulti doctrinæ nostræ veritatem vi oppugnare aggressi sunt, è diuinis oraculis quædam peruertentes, quædam autem ad sensum suum detorquentes, non pauci ostenderunt, qui cum illis congressi, cauillationes eorum confutatas in publica monumenta retulerunt. In primis verò doctissimus Origenes, qui longo ante Iulianum tempore fuit, quæcunque in sacris literis turbas ciere, aut lectores earum perturbare visa sunt, propè distinxit: subiectisque contrarijs argumentis, & locis quibusque, ita vt debuit, declaratis, eorum qui eos malè & imperitè acciperent, nugas longas & sophisticas aggressiones refellit. Indicât hoc, quæ is ad Galatam Marcellum composuit, & quæ ad + Porphyrium quem diximus luculenter rescripsit, libellis de rebus eiuscemodi editis, quibus propter copiam verborum veritatis effecit, vt illi quod contra dicerent, non haberent. Quos libros si non + ita cursum Iulianus legisset, nunquam ad cauillationes & blasphemias scribendas delapsus esset.

Sedenim Iuliano studio fuisse, vt scomatibus & dicacitate vteretur, non apud eos qui solidam pietatis veritatem & formam tenent, sed simplices & imperitos homines, ex eo satis constat. Vbi enim è scripturis + quæcunque hominum more, prout res ferunt, ad captum nostrum, de Deo, & præcipuè de Christi œconomia, salutisque nostræ administratione dicta sunt, decerpit, & eius generis dicta quædam collegit, deinde hisce verbis infert: Horum igitur omnium, nisi ratio quæpiam est, arcanam aliquam, vt ego puto, contemplationè habens, multas libri isti de Deo continent blasphemias. Hæc quidem in tertio suo contra Christianos libro refert. In eo autem libro quem de + Cynicismo inscripsit, quomodo conueniat sacras fingere fabulas differens, hæc scribit. De rebus eiusce modi veritatem occultari oportet. vult enim natura occultari: & quod de Deorum essentia occultum est, nudis verbis in aures impuras conici non sustinet. Ex quibus verbis satis apparet, suspicionem eum obrinere, mysticum quiddam & arcanum sacram tegere scripturam. Viderur quoque indignari, non eandem secum omnes opinionem de hac habere. Et in Christianos inuehitur, quòd simplicius verba oraculorum accipiant. Minimè verò propter multorum simplicitatem, illum tanto fastu aduersus sacras scripturas efferri oportuit: neq; odisse eas aut auersari propterea debuit, quod ipse + perperâ intellexerit, nõ omnes, sicuti ei visum esset, accepissent. Verum idem ei accidisse videtur, quod patri & magistro eius Porphyrio euenit. A quibusdam namq; Christianis Cæsareæ verberatus ille, quòd iniuriam eam non benè ferret, veluti atrabile percitus, Christianismum quidem abiurauit: eorum autem qui plagis illum affecerant odio, ad Christum & Christianorum scripturas impiè conuiciis proscindendas est progressus: quemadmodum Eusebius Pamphili inquit, qui eius aduersus nos compositos libros optimè refutauit. Iulianus autem per arrogantiam ingentem, propter simplices, impetu furioso contra Christianos concepto, eodem modo ad Porphyrij rabiem declinauit. Itaque ambo detestandi: quippe qui prudentes atque scientes impietatem complexi sunt, & voluntarij propterea consultoque admissi peccati supplicium pendant. Enimuero Libanius, dum, veluti nos irridens, Palæstinum hominem, inquit, Deum Deique filium faciunt: obliuiscens esse videtur, quomodo in fine eius quæ dicta est orationis, Iulianum in numerum Deorum referat: primum Iuliani obitus nuncium penè lapidibus obrutum esse, veluti is aduersus Deum mentiretur, dicens. Et paucis interpositis verbis, rursus exclamans: O dæmonum alumne, dæmonum sectator, dæmonum assessor. Et quamuis ille hisce verbis aliud sentiret, tamen non vitato cognomine seu æquiuoco verbo, idem dicere videtur, quæ & Christiani ipsi per conuicium de Iuliano dicunt. Quòd si Sophista vnum hoc, vt apostatam laudaret, egit, dictionem certè ambiguum reicere debuisset. Quod quidem alibi eum fecisse, apparet. Nam de verbo quodam probe reprehensus, in orationibus suis id induxit. Verum enimuero quomodo Christus homo Deus quoque sit: & quod in eo apparet, homo: quòd autem intelligentia percipitur, Deus sit: & rursus quomodo idem homo Deus existat, vtrūque

φιλοσοφία
μωρ.
Κεφάλαιον
hostiliū
πάσι.

Iulianus &
Porphyrius
φιλοσοφία

Socratis phi
losophi accu-
satores A-
nytus &
Melitus.
Hinc Por-
phyrius scom-
atibus pro-
fuit.

+ Iustinius
philosophus
& martyr
Christi, do-
ctus & Ho-
ratiū in
eodem catalo-
go sanctorū
cum Abra-
am & Elia
recessit, tan-
quam verbi
Dei cultores.
a Iulian⁹ in
decessores Im-
peratores in-
uectus.

Etiam ante
Porphyrium
& Apostata
tam multi
Christi an-
te doctrinā
& religionem
taxarunt.

Origenes ad-
uersus Mar-
cellum Gala-
tam & Por-
phyrium Ty-
rium literas
Christianas
defendit.
+ Fuit Por-
phyrius con-
discipul⁹ O-
rigenis apud
Plotinū ma-
gistrum, &
vsque ad tē-
pora Probi

Imp. rian⁹.
+ ad papi-
stas.

* Ita rian⁹
quæ dicitur
mutat dicitur
papiastas rian⁹
tactas.
Iulian⁹ de sa-
cra libris no-
stris rian⁹.
+ rian⁹ ad rian⁹

+ rian⁹. Ita
eum legen-
dum etiam
apud Socra-
tē. 3. cap. 23.
Causa quæ
Porphyrius
Christi abi-
urauit, &
in Christiani-
smum sit
inuectus.
Contra Por-
phyrium Eu-
sebius Pam-
phili scripsit.
Contra Iulian⁹
quæque à
Christo dese-
rent. Pecca-
tū ad mortē.

Libanius Iu-
lianum Deū
facit, dæmo-
nū appellat.

Idem non rian⁹
tantū verbū
æquiuocum.

A que satis clarè diuinæ ostendunt literæ. atque id Christiani norunt. Græcæ autem superstitionis cultores, priusquam credant, quomodo id scire queant? Obstat namque illud, quod diuini spiritus oraculo dictum est: Si non credideritis, non intelligetis. Quin illos obducta veste, pudore potius affici conueniebat, qui homines multos in deorum numerum retulerint, atq; eos quos nam quæso? Optandum sanè esset, iustos eos & tēperantes, aut aliter morum integritate probatos fuisse. Verùm contraria omnia in eis reperiuntur: quippe qui iniusticia, ebrietate, & stupris probro- sis vitam trāsegerint. Declarat hoc Hercules, Dionysius, & Æsculapius: per quorum numina dum Libanius continuè in libris suis iurat, non erube- scit tamen. Atqui illorum amores insanos & nu- gamenta alia, si per tempus referre liceret, proli- xum profectò perpetuūque sanis & prudenti- bus viris mouerent risum. Sed ad eam rem cuius quamprimum cognoscendam suffecerit, Aristore- lis pep̄lū, Dionysij corona, πάλυμνιμον hbc est mul- ta memorans Regini liber, & poetarum turba: qui rebus illorum expositis, deliramenta potius & nu- gas quàm Theologiam posteris reliquere. Cæter- ùm Græcos procliuēs magis & promptos esse ad homines Deorum honoribus cohonestandos, & quidem præter decorum & rationem omnem, ex iis quæ paucis commemorabimus, satis liquebit. Etenim Rhodiis, quum aliquando calamitate gra- ni premerentur, oraculum promulgauit, si Atym in sanorum sacrorum in Phrygia sacerdotem cole- rent, fore ut erumna sua liberentur. Responsum id tale fuit.

Atym implorate deum: namque alter Adonis, Alter & est donator opum crinitus Iacchus.

Oraculū sic habuit, quod Atym Phrigium, qui se ipsum præ amoris insania euirauit, eidem cum Adonide & Baccho honoribus colere iubet. Alex- andro autem Macedoni, quum in Asiam transi- ret, Pythius dæmon, Amphictyonibus ei fauenti- bus, tale edidit oraculum:

- C *Supremum celebrate Iouem, celebrate Minervam,*
- Et dissum humano latitantem in corpore regem,*
- Stirpis Alexandrum cælestis, ut ordine recto,*
- Et mores hominum componat legibus æquis.*

Et oraculum quidem istud potentæ Alexandri af- sentans, deū illū fecit. Cleomedem verò pugilem præterire nefas esset, quem diuinis auctum hono- ribus, tali etiam ornarunt oraculo.

Vltimus heroum Cleomedes Ætjpalens. Iam Deus est: sacris illum venerantur, & aris.

Quod propter responsum, Diogenes Cynicus & Oenomaus philosophus oraculū Pythij Apol- linis spreuere. Cyziceni Hadrianum Imperatorem tredecimum esse deum promulgarunt. Sed & ipse * Hadrianus, amasium suum Antinoum in nume- rum deorum retulit. Hæc sanè sophistarum præ-

* *Quid loquat Antinoum, cælesti sede locatum? Illam delicias nunc diuī Principi, illum Purpureo in gremio spoliatum forte virilo, Adri. nique Dei Ganymedem, non cyathos Diuī Porgere, sed medio recubantem cum Ioue sulcro, Nectarū Ambrosij sacrum potare lyano, Cūque suo in templo vota exaudire maris? Prudent. lib. 1. contra Symmachum.*

stantissimus Libanius meritò traducat, ludibriūm- que & gerras esse rectè dicat: qui quidem, si quis- quam alius, & ipse oracula deorū & μονόθεον hoc est vnicū illum librum + quem Alexandrini de Alexandri vita conscripserunt, maximè nouit. At- que illum etiā, supra eos quos diximus, b Porphyr- ium deum facere non pudet. Propitius enim, in- quit, sit senex Tyrinus: quod videlicet Imperatoris scripta illius libris præferat. Hæc sic per digressio- nem retoli, propter Libanij Sophistæ contume- lias, quas in nostram euomuit religionem. Qui & ipse postea dicitur diuini Basilij consuetudine ad- ductus, superstitioni suæ nunciū remisisse, & Chri- stianus factus esse.

CAPVT XXXVII.

Erunt quali morum consuetudi- ne & corporis statu Iulianus fue- rit, quomodo vitam finierit, & seipsum deū facere voluerit, non locupletiore adducere testem B possum, quam magnum illum in

Theologia Gregorium, qui cum illo vixit, eadē- que scholas frequentauit, & res eius melius quàm alius quisquam perspectas habuit, eadēque pro eo atque par fuit, risit, atque in Inuectiuis suis tra- duxit. Igitur in Inuectiua secunda contra Iulianū, & Græcæ religionis sectatores, de eo hæc refert. Atque hæc quidem aliis experientia & potentia potestatem adepta exhibuit: mihi verò quodam- modo longius antea sunt cognita, ex quo tempo- re Athenis cum homine sui. Venit namq; eò quo- que non ita multo post, quā frater eius nouas fue- rat contra Imperatorem res molitus, culpam eam à se amolians. Et duplicem præ se profectiois At- ticæ tulit causam: alteram quidem honestiorem, vt Græciæ res cognosceret, & scholas Atticas videret: alteram autem occultio-rem, & paucis notam, vt sacrificiis ibi & seducto-ribus de rebus eis qui- bus maximè studebat, daret operam, impietate tā- ta nondum apertam obtrinentē libertatem. Tum igitur non malum me, viro eo cognoscendo, con- iectorem esse memini. Et quamuis non vnus ex eis F essem, qui in tali arte sunt egregij, tamen me vatē effecit morum eius inæquabilitas, & stupor maxi- mus: * siquidem qui bene coniectat, vates is per- hiberetur optimus. Non boni sanè hominis indicia mihi esse visa sunt, ceruix non consistens, humeri quos subinde iactaret ac reduceret mobiles: oculi errabundi & vagi, furibundūque quiddam cer- nentes: pedes instabiles, & genibus nutantes: na- sus contumeliam & contemptum spirans: + vul- tus deridiculus, & idem vicium secum ferens: risus immoderatus, & corpus cachinno cōcutiēs: nutus siue annuens seu renuens, ratione carēs: sermo cō- sistens, & respiratione cōcisus: interrogationes in- cōpositæ, & ineptæ: respōsiones nihilo illis melio- res, aliæ aliis imminentes, sibi que minimè constā- tes, neq; ab institutione liberalioris doctrinæ pro- uenientes. Sed quid ego singula cōmemorē? Talē eum ante actiones eius esse vidi, qualē in actionib- ipsis cognoui. Ac si mihi adessent, qui tum mecū fuerit, & me audiēre, testes illi essent, postquā ista vidi, statim me dixisse: Deus bone, quantū malum Romanum fouet imperium? Prædixiq; ad eò ista,

tasse cuius pro Adria- legendū A- drianus. b Porphyrus Libanio de

Libanius Christianus factus.

Gregorius Nazianzen- nus de Iulia- ni conscrip- ti sui recor- dia.

** Iuxta μέν- τιν ἄριστον, ὅτι ἐπιπέσει καλῶς.*

πρὸς αὐτὸν καὶ μαρτυροῦμαι καὶ τὰς ἁλλοτρίων ἀντιφρονούντων.

Idololatriæ sacrificios etiam homi- nes in deorū numerum re- iulerunt.

Libri Græco- rum idololatri- am eorum exponentes. B

Atym dæm.

Enirant om- nes Veneri- reges pueri. Var. Alexander Macedon.

Cleomedes pugil dæm.

Hadrianus dæm. Antoninus dæm. † I ad plus de in aliis deo Bion dæi p. 110. Sacra lib. 3. cap. 13. Quæ Hadrianus de vita A- lexandri in- scripsit. For-

In dano mihi in terris prodigiosum, aut misterium.

Opiniones varia de Iuliano eade.

Ridetur Iuliani haereticus.

Οὐκ ἔστι τοῦ θεοῦ οὐδὲν ἀόρατον ἢ ἀνοητόν. Διμινύσθη Ἰουλιανὸς τοῦ εὐσεβίου ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ὡς ἐὰν ἀνοητὸν ἐπινοήσῃ.

Diminuitur et tributa est deorum suorum responsio, sicuti hoc Oracula edita declarant, qua ex Suida excerpta, ad finem huius

A & me falsum vatem esse optavi. Et melius profecto id fuisset, quam ut sic orbis noster tantis opereretur malis, & tale in eo existeret portentum & prodigium, quale antea nunquam: cum quidem multae aquarum vulgaræ sint eluiones, multæ exustiones, multæ concussiones & hiatus, terræ, præterea hominum inhumanæ & feræ species, monstroræque & mistæ nouo prorsus & insolito modo naturæ. Verum dignum quoque tanta væcordia & importunitate exitum tulit. De quo non vna extat opinio, quod alij aliud dicant & circumferant, tam qui pugna affuerunt, quam qui ab ea longius absuerunt. Quidam, à Persis eum iaculo confossum esse dicunt, cum temerè in compositis excursionibus, non sine stoliditate nunc huc nunc illuc perequians, vteretur. Sunt qui tale quiddam de eo memorant. * In tumultum eum editiorem conscendisse, ut quasi è specula exercitum lustraret, & quantum ex eo bello copiarum superesset, cognosceret. Atque quum ingens ei, spæque ad eum sua amplior multitudo esse vis esset, ita eum dixisse: Quam graue futurum est, si omnes isti in Romanorum ditionem reducentur? Quo eius verbo, tanquam illis salutem inuidentis, militem quendam qui id excepit commotum, quod iram non perferret, nulla salutis suæ ratione habita, ense latus eius perfodisse. Alij porrò id ausum esse dicunt, ex barbaris ridiculum quendam ex eis hominem, qui exercitum, ut in mærore solatio, & in computationibus ludibrio sint, sequi solent. Nonnulli etiam cædis eius laudem Saraceno cuidam tribuunt. Verum utcumque se res habeat, vulnus quidem certè ille lethale accepit, orbi vniuerso lætum & salutare. Et ictu vno multorum extorum, quibus male crederat, persoluit pœnas. Mirum lanè est, quomodo vanissimus ille, qui per aruspicinam omnia se nosse putauit, vnum hoc, plagam scilicet extorum & viscerum suorum non perspexerit. Cæterum illud quoque hominis factum minimè prætereundum videtur, quod inter alia multa maximum dæmoniaca ipsius mentis est indicium. Iacebat in fluminis littore, grauitè ex vulnere laborans, & quod multos ante se gloriam esse consecutos sciret, ita ut plus quam homines atque ad eum Dijs esse crediti sint, propterea quod arte quapiam ex hominum numero sublatis fuerint: eiuscemodi & ipse laudis atque opinionis amore captus, simul quod eum huiuscemodi mortis generis & turpitudinis, in quam per inconsultam temeritatem inciderat, puderet: quid rogo molitur, & quid agit? neque enim cum vita etià improbitas extinguitur. Coniicere se in amnem conatur: in cæpto tam arcano fidis quibusdam adiutoribus, & perinde atque in re quapiam diuina, sacerdotibus vsus. Et nisi ex Imperialibus eunuchis quidam consilio eo deprehensum, aliisque propter flagitij odium communicato, impetum talem prohibuisset, extitisset ex ea clade apud Imperitos homines nouus Deus. Et quæ inde sequuntur. Mortuum eum a mimi & homines ridiculi, cum omni scenica sceleritate duxerunt, funusque eius prosequuti sunt, tibiis canentes, & saltitantes, religionisque abiurationem, belli cladem,

* Apud Socrat. est, Iulianum equo insidentem, & quidem propter rerum secundarum spem & fiduciam inermem, quum circum miliares copias obsequeretur, eas ad fortitudinem cohortando, cum improprie hasta percussum esse, qua brachium & latus eius perfoderit.

dem, & mortem ipsam, probrosè ei obiicentes. Quid enim mali passus non est? quid verò non audivit earum rerum, quas genus id hominum iuueniliter audet? quod iniuriam pro arte haber: donec eum Tarsensis vrbs excepit, nescio quomodo, aut quam ob causam ad contumeliam talem condennata. ^b Ibi ille tumultum habet inhonoratum, & sepulchrum execrandum maximè & despuendum, neque pij alicuius oculis conspiciendum. Et sicuti ego quidem de quopiam audiui, ne sepulchrum quidem eum recepit: verumquæ eius causa commota est terra, cadauer eius excussit atque reiecit, ut hoc sit futurorum suppliciorum quasi quoddam præludium. Et quidem: sic qui imperauerit, sic bellum gesserit, sic quoque turpiter vitam finiuit.

CA. RV. XXXVIII.

D Ostridie autem & milites & exercitus duces Iouinianum imperatorem renunciant, virum quum rebus aliis, tum vera pietate illustrem, prorsusque forma & statura corporis imperio dignum. Qui tribunus antea fuerat, quum Iulianus optionem militibus offerret, ut vel Diis sacrificarent, vel cingulum militiæ & dignitatis deponerent. Atque ille alterum hoc facere maluit, quam impiæ iussioni parere. Iulianus porrò necessitate quod cetero peregrinabat belli adductus, secum hunc, ut ducem optimum, cum aliis in Persidem duxit. Tum autem in hostili regione, ut aliis præstantior, Imperator lectus, dignitatem eam reiecit, & insignia Imperatoria non recepit: non posse se dicens, qui Christianus sit, imperare viris, qui Græciffare, superstitionisque sectari didicissent, donec vna omnes voce Christianos se esse sunt professi. Cæterum in errore medio & rerum omnium turba à Iuliano relictus, quod exercitus priore Imperio consternatus esset, rerumque necessariorum inopia premeretur, necessitatem sibi impositam esse cognouit, ut bellum pacificatione transigeret. Quapropter loca quædam imperij Romani, Syriam scilicet, & quæ in Mesopotamia est Nisibim, ex pactis conuentis, Persis concessit, & bellum id soluit. Quod quidem non è dignitate Imperij ille, necessarium tamen fecit, ut qui non Imperij, sed cladis successor esset. Ac nisi hoc fecisset, & nisi Persæ moderatè se gerentes, & prosperum rerum successum certo sine claudentes, aut aliud quippiam metuentes, condiciones pacis tam humanas & inopinatas proposuissent, nihil profecto obtitisset, quin ex eo bello ne nuncius quidem, quod dicitur, cladis incolumis euasisset. Quare necessitate adactus ut neruos suos Romano Imperio conseruaret, conditionibus turpibus atque indignis cum hostibus deciderit: temeritate magis proximi Imperatoris, quam sua aut militum suorum timiditate. Me quidem iudice periniquus fuerit, qui illo relicto, culpa eius pacificationis in hunc conferat. Seges enim satoris potius quam messoris est: & incendiū non eius qui id extinguere possit, sed qui id semel excitarit, esse creditur: quodque apud Herodotum est, Calceum quidem istum conluit Histiazus, induit autem Aristagoras.

D *libri sicuti annexa.*
a *Ennius Iuliano,*
b *Iulianus Tarsis communitatem.*

Iouinianus Imperator declaratur.

† Iouinianus cum Persis de pace transiit, & Syriam partem, Nisibimque ei concedit.

Quam rem Græci Aethiopia inuidiose ex agitant: sicuti ex Suida, in fine huius libri est annotatum.

a *Imperatore in Christiani vocis egressa.*

F *Gregorius Nazanzensis hæc verba sunt. Theodorius tricennales inducias pacis esse scribit.*

† *μὴν πρὸς φθῶν, τὸν ἄλγος, τὸν ὀλιγόπρω.*

Iuliana culpa, non Iouinianus, permittit esse in Persis de bello est tractata.

A

CAPVT XXXIX.

Iouinianus Christianos in integrum restituit.

Imperator Iouinianus experientia edoctus, diuina vindicta Iulianum grauibus malis afflictu esse, ad omnes vbique præfectos scripsit, vt cunctos liberè rem diuinam facere, conuentus cogere, & Deum ex animo colere paterentur: & vt vna in imperio Romano obseruaretur fides & religio, Christianorum videlicet. Iurâque pristina ecclesiis reddidit. Et quæcunque clero, viduis & virginibus dudum à Constantino & filiis eius, diuini + cultus augendi gratia cõcessa, legibûsque firmata, à Iuliano autem propter summum eius in fidem nostram odium, pessimo consilio adempta & accisa fuerant, priuilegia & beneficia restituit. Ad præfectum prætorij quoque generalem dedit constitutionem, vt deinceps capitaliter in eum animaduertetur, qui sacram virginem non dicam rapere, sed attentare tantummodo, iungendi matrimonij causa, aut oculos impudicos ei adiacere auderet. Eamque legem vt promulgaret, adductus est, quod homines quidam improbi atque impudici, scelestas atque incestas huiusmodi nuptias, vel vi illata, vel persuasione adhibita, virginibus corruptis, contraxerant: sub Iuliani imperio, impotenti consuetudine & sæda libidine flagitia talia audere permittente, & religione tum noitra periclitante. Itaque ecclesiæ Dei rursum sunt aperta: Græcorum autem templa clausa, & ipsi dij terræ cauernas & recessus subiere. Et qui ad id vsque tempus vilibus lacernis vsi fuerant, ad communem rediere vestitum. Quæ publicè fieri consueuerant libationes & sanguinariæ contaminationes, quibus sub Iuliano ad fatietatem abusi erant, finem suum habuere. Quicumque autem episcopi ab Iuliano reuocati ab exilio non erant, tû reducti, domum quisque suam rediit.

Constitutio Iouiniani, qua matrimonium sacrilegum virgini prohibetur. l. Si quis. C. de episc. & cler.

Christianismus reflorescit. Idolomania pessum it.

Episcopi exilio reuocantur

† Constitutio publicè propõsa, Iouinianum restitui ecclesiis amonem iussit. Verum quod fames grauior propter Iuliani impietatem grassaretur, & frumentum agere penderetur, τριτημισηρ, hoc est, tertiam eius partem clero exhiberi curauit. Quamprimum autem fames sanire desisset, integrum se frumenti numerum eis præbitorum est pollicitus. Theodoritus lib. 4. cap. 4.

C

CAPVT XL.

Quæstiones de fide iudicantur.

Aulo deinde post, ecclesiarum præfides quæstiones de dogmatibus rursus mouerunt. Nam sub Iuliani Imperio, quod fides omnino periclitata esset, quieti omnes esse pseuerauerat: cõmuniter precibus Deum, vt religionem à tanta liberaret tyrannide, implorantes. Ita enim quodammodo natura hominum fert, vnter se quietem, aliunde eis discrimine imminete, ciues agitent: at si pacem cum exteris habeant, seditiones domi concitent. Sed enim ecclesiarum antistites, quod Principis pietatem nossent, præoccupandum sibi eum esse studio magno putabant. Et pro se quisque omnes, Imperatorem ad factionis suæ fidem accessurum, proindèque se illius autoritate maiorem liberta-

Factiones Christianorum Imperatori ad partes quoque suas præterbere notantur.

tem contra eos qui sibi aduersari viderentur, habituros esse credebant. At ille iam inde ab initio τῷ ἑμοδοῖς consubstantialis professioni additus fuerat, & id tum manifestè præ se tulit. Primi omnium affuere Macedoniani, qui quidem hæresim eorum qui ἑνόμουσι, hoc est inæquales dicebantur, reiciebant, & τῷ ἑμοδοῖς equisubstantiale pro τῷ ἑμοδοῖς cõsubstantiali recipiebant. Et libellum ij Imperatori obtulerunt, in quo Deo gratias de Imperio eius agebant: ac deinceps petebant, vt eis qui inæqualitatem asserbant, ex ecclesiis expulsis, ipsis illè gubernandæ committerentur. Præterea vt vel ea quæ Arimini & Seleuciæ statuta fuerant, firma manerent: & quæ à nonnullis per vim contra ea acta erant, irrita essent: vel priore schismate atque dissidio durante, episcopis omnibus quocunque vellèt loco conuenire liceret. In quo * cõuentu ne quis profanus adesset: nèue finem suum consequeretur, si quis seorsim quidquam egisset, aut fallere instituisset, sicuti sub Constantio factum esset, rogarunt. Illud quoque significarunt, se citra Principis voluntatem, in aulam & comitatum Imperiale, ne molesti esse viderentur, non venturos. Sin id eis permitteretur, perlibenter id facturos esse sumptibus & iumentis propriis, ostenderunt. Qui verò Principi ita supplicarunt, fuere, Basiliius Ancyranus, Syluanus Tarsensis, Sophronius Pompeiopolitanus, + Paulinicus Zelenus, Leoncius Comanenens, Callicrates Claudiopolitanus, Theophilus Castabalenus, & alij. Imperator libello supplicii accepto, responsum eis non dedit, sed illud tantum dixit: + Ego contentionis studium odi, concordia autem affectatores vnice amplector & amo. Quod dictum vbi ad aliorum quoque aures peruenit, intentionem contentionis laxauit, & ve Imperatoris consilium succederet, effecit. Altercationis namque studium, eorum qui Acacij autoritatem sequebantur, & semper opiniones suas ad principum arbitrium aperte accommodabant, deprehensum est. Nam quum Meletium Antiochiæ episcopum apud Imperatorem, qui tum ibi erat, in magno precio esse viderent, cum eo collocti, vt rursus Antiochiæ Synodus celebraretur effecere. Meletius autem is fuit, qui paulo antè ab eis se iunctus, ad τῷ ἑμοδοῖς cõsubstantialis professionem accesserat. Itaque concilio Antiochiæ Syrorum coacto, Nicænam fidem, vt scilicet citra controuersiam ἑμοδοῖς Consubstantialis patri filius diceretur, stabiliunt atque confirmant. In ea Synodo fuere, diuus, quem diximus, Meletius Antiochenus antistes: Eusebius Samosatensis, Pelagius Laodiceæ Syrorum, Acacius Cæsareæ Palæstinæ, Ireniõ, Gazæ, Athanasius Ancyræ, per Orphitum & Aetium presbyteros, Titus Bostrensis, atque alij plures * episcopi, viri insignes. Ea re acta, ad Imperatorem quoque quæ decreuerant ad hunc modum scripsere. Pissimo, Deique amantissimo Domino nostro Iouiniano, Victori, Augusto, quæ Antiochiæ episcoporum ex diuersis prouinciis cõuenit Synodus. Quod pieras tua, Princeps, Ecclesiasticam pacem & concordiam conciliare studuerit, & ipsi probè nouimus, Dei amantissime Imperator. Quod verò & caput eiuscemodi vnionis & signû veræ & rectæ fidei eadem bene perceperit, & id quoque non ignoramus. Quapropter ne

D

Macedoniani Iouiniano supplicat.

* μὴ τὸ ἐξου κοινῶν ὄντων. Supplicatῶν νομοῦν. Zela & Comana oppida Cappadocia Pliu. Præclarissimum Iouinianò verbum. Secretas habet Pasiuic. † ἰσὺ, ἰσρ, φε λουεῖκίον μισῶ, τὸς δὲ τῷ ἑμοδοῖς προσερχομένων ἀγνοῦν καὶ τὴν.

Synodus Antiochena, in qua Nicæni Symbolum stabilitur.

* ἐορῆ νομοῦν ἡντ ἀρῶν Secret. lib. 3. cap. 25.

Synodi eius ad Imperatorem scriptum.

D ij

A & nos inter eos recenseamur, qui dogmata veritatis adulterando deprauant, ad pietatē tuam referimus, nos dudum celebratæ sanctæ Nicænæ Synodi fidei professionem recipere, atque tenere. Et quod in ea quibusdam peregrinum & insolens videtur esse verbum *ὁμοούσιον* consubstantiale, id nos, certam à patribus accepisse dicimus interpretationem. Significat id enim, ex substantia patris filium esse genitum, & æqualem esse substantia filium patri. Neque enim quali perpessio quepiam, in ineffabili generatione intelligitur: neque iuxta vsum aut cōluetudinem aliquam Græcorum, substantiæ verbum accipitur. Sed ad Arium, qui non existentibus nobis filium impie producere ausus est, euertendum, id vsurpatur. Quemadmodum & nunc qui exorti sunt *ἀρριανοί*, hoc est, inæquales, grauiore adhuc audacia & temeritate ad ecclesiasticam concordiam pessundandam, impudenter feruntur. Relationi autem huic nostræ etiam subiunximus exemplum ipsius Nicænæ fidei, ab ipsis qui eam promulgarunt episcopis editæ: quam sanè & complectimur. Est autem talis. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem: & reliqua ipsius formulæ, sine mutatione omni, ita vt conuenit, allegata. Atque episcopi quidem qui Antiochiæ conuenerant, hæc decreuerunt, disertis verbis Nicænam fidem confirmantes.

*Significatio
verbi Cōsub
stantialis.*

CAPVT XLI.

*Athanasij
cum Iouiniano
Antiochia fuit.*

Um verò & Athanasius cleri Alexandrini episcopus, de amicorum consilio Antiochiam profectus cum Imperatore fuit: atque ibi rebus quas oportuit ei suggestis, Alexandriam rediit. Sunt autem qui dicunt, ab Imperatore potius eum euocatum esse, vt illi quæ de religione agenda essent, exponeret. Et quum ibi res ecclesiæ ritè constituisset, & certa apud Imperatorem fidei fundamenta iecisset, domum reuertisse. Qui autem Antiochiæ Arianorum hæresi præfuit Euzoius, vt opinionis suæ ex Eunuchis quidam nomine Probatius ecclesiæ Alexandrinæ præficeretur, maximo studio cōtendit. Atq; eam ob causam Euzoij suasu Alexandrinus quidam Lucius presbyter à Georgio creatus, apud Imperatorem Athanasium vehementer criminando detulit, quòd temporibus superioribus in episcopatu suo semper reus actus, & à prioribus Imperatoribus exilio vt seditionis & discordiæ autor multatus fuerit, & proinde alium Alexandrinis episcopum dari petiit. Iouinianus autē, quē non latebat Arianos hostili planè in illum esse animo, criminibus eis minimè motus, Lucium quietum esse, Probatium autem & reliquos eius Eunuchos, veluti turbæ talis autores, modestius se gerere iussit. Athanasium porrò quum sibi temporis eius consuetudine amicissimum fecisset, in Aegyptum remisit, ecclesiæque ei & populum ibi arbitrio suo instituendum commisit. Porrò plurimum is virum eum laudasse dicitur, propter virtutem, & vitæ innocentiam, orationis etiam festiuæ venustatem, prudentia quadam admiranda temperatam: & propter ea quæ is de religione nostra ritè decreta, in scripta retulit.

*Euzoij laboras, vt Probatius Eunuchus Alexandrinus creatus episcopus.
Athanasij apud Imperatorem accusator.
Accusatores nihil agunt.*

Edenim Athanasius Alexandriam cum eo, quo par erat, honore reuersus, quòd ei Imperator significauerat, vt ad se certam irreprehensibilis fidei formulam mitteret, Synodo prouinciali coacta, & Ipeccatissimis quibusque episcopis ad se euocatis, Principi, vt Nicænam fidem inuiolatam atque integram, quæ scilicet Euangelicis dogmatibus conueniat, seruaret, rescripsit. Verùm nihil obstat, quin vtilitatis eorum gratia qui ista legent, epistolam eius de verbo ad verbum hic apponam. Ea sic habet. Pissimo & humanissimo Victori Augusto Iouiniano, Athanasius & reliqui episcopi, qui nomine omnium Aegypti & Thebaidis & Lybiæ cōuenerunt episcoporum. Admodum, Dei amatem Imperatorem, discendi studium, cœlestiumq; rerum desiderium decet. Sic namque quum cor in manu Dei habebis, tum imperium in pace multorum curriculum annorum administrabis. Quum igitur cognoscere à nobis pietas tua catholicæ ecclesiæ fidem velit, gratis Deo de tali animo tuo actis, visum nobis est præ omnibus aliis, pietati tuæ à patribus Nicææ promulgatam fidem in memoriam redigere. Qua nonnulli proculcata, nobis quidem illi varias moliti sunt insidias, quod hæresim Arianam sequi noluerimus: authores autem sectarum & dissidiorum ecclesiæ vniuersali extirpare. Ipsa sanè vera & pia in Dominum nostrum Iesum Christum fides, aperta est & manifesta omnibus, ex diuinis scripturis cognita atque collecta. In qua sancti homines perfectionem consecuti atque consummati, egregiè martyrio sunt defuncti: & nunc corporum vinculis soluti, in Domino conuiescunt. Et permansisset illa incorrupta, nisi quorundam hæreticorum improbitas immutare eam atque deprauare fuisset ausa. Arius siquidem, & populares eius, corrumpere illam, & impietatem aduersus eam + subintroducere conati sunt: filium Dei ex non existentibus, & creaturam facturamque, & mutationi obnoxium esse dicentes. Ac multos profectò per hæc seduxerunt, adeò vt etiam quividerentur esse aliquid, in illorum abrepti sint blasphemiam. Sedenim sancti patres mature illis obuiam euntes, sicuti diximus, concilio Nicææ coacto, Arianam quidem hæresim anathemate confoderunt, catholicæ autem & vniuersalis ecclesiæ fidei professionem in scriptum retulerunt: vt ea ipsa vbique deprædicata, suborta extingueretur hæresis. Et lecta illa est atque celebrata in ecclesia omni. Cæterum quum renouare Arianam hæresim nunc quoque volentes, nonnulli quidem à patribus Nicææ promulgatam fidem abrogare audeant, quidam autem præ se quidem obtentu quodam ferant professionem eius, re ipsa verò eam negent, perperam *ὁμοούσιον* consubstantiale interpretantes, qui blasphemiam etiam Spiritum sanctum expetunt, eo quòd creaturam eum per filium factam & conditam esse dicunt: necessariò ad pietatem tuam, eam ipsam Nicænam fidei professionem, detrimento eo quod ex huiusmodi blasphemiam multi populi capiunt, perpensò, mittendam esse duximus, vt pietas tua quam

Athanasij de coepiscopo vniuersali sententia ad Iouinianum de sinceritate fidei professio- nis scriptum.

Arij hæresis.

Maccedonis- norij hæresis.

Accuratè ea scripta sit, cognoscat, & quantum à veritate aberrant, qui præter hanc aliud docent, videat. Illud scito Christianissime Auguste, à seculo hanc esse prædicatam fidem. Et hanc ipsam professos esse, qui Nicææ conuenerunt patres. Atque etiam nū suffragiis suis eam cōprobare omnes quæ passim sunt ecclesias, in Hispania, & Britania, & Gallia, & Germania, & Italia omni, & Cāpania, & Dalmatia, Mysia, Macedonia, & cuncta Græcia, in Africa tota, in Sardinia, Cypro, Creta, Pamphylia, Lycia, Iauria, in Aegypto, omni Libyæ, Ponto, & Cappadocia, atque hisce vicinis terris. Ipsas quoque Orientis ecclesias, paucis exceptis quæ cum Arianis sentiunt. Omnium enim earum quas recensuimus comperta nobis est sententia, quod ab eis epistolas habeamus. Et scimus, Dei amantiſſimæ Auguste, quamuis pauci quidam fidei isti aduersentur, nihil tamen eos præiudicij afferre posse orbi vniuerso. Atque illi longo iam tempore ab Ariana infecti lue, contentione etiam maiore nūc veræ resistunt pietati. Et ut pietas tua fidem Nicænam cognoscat, quamuis antea cognitam, attamē sicuti ea à trecentis decem & octo episcopis est promulgata, subiungere literis hisce voluimus. Est autem talis. Credimus in vnum Deū patrem omnipotentem, omnium visibilium & inuisibilium factorem. Et in vnum Dominum Iesum Christū, filium Dei, genitum ex patre, vni-genitum, hoc est ex substantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: genitum, non factum, consubstantialē patri, per quem omnia facta sunt, quæque in cælis sunt, quæque in terris. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit: & incarnatus homo factus, & passus est: & resurrexit tertia die, ascendit in cælos, venturus iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, fuisse aliquando quum non fuerit, & quod ex non existentibus factus sit, aut ex alia substantia vel substantia, aut quod creatus vel mutabilis vel alterabilis sit, anathemate ferit sancta catholica & Apostolica ecclesia. In hac fide, Dei amantiſſime Auguste, ut diuina & Apostolica, necessariō acquiescendum. **C** Neque ea à quopiā mouēda, aut mutāda venit, persuasionis aut cōtentionis verbis vllis. Id quod Ariomanitæ primū fecerunt, ex nō existentibus filiū Dei esse, & fuisse aliquando quū non fuit, & cōditum creatumque atque ad eō mutationi obnoxium esse dicentes. Quam ob causam etiam, sicuti antea diximus, Synodus Nicæna anathemati subiecit hæresim eam, veramque fidem promulgauit. Non enim simpliciter patres illi æqualem patri filium dixerunt, ne simpliciter Deo æqualis, sed ex Deo Deus verus esse crederetur. Sed & *ἀμύθητον* con-

substantialē adiecerunt, quod id proprium sit Germani, verique ex vero & nativo patre filij. Nō etiam illi Spiritum sanctum alienarunt à patre & filio: sed potius eum cum patre & filio conglorificauerunt, in vna sanctæ Trinitatis fide, propterea quod vna etiam sit in ea ipsa sancta Trinitate diuinitas. Hisce literis Imperator lectis, solidè est cōfirmatus: & quam de rebus diuinis obrinuit affectionem & sententiam, apertè statim declarauit. Qui enim Consubstantialē profelsi sunt, eos obseruauit, & liberaliter muneratus est. Illud quoque is propositum habuit consilium, ut persuasione potius quam vi, inter disidentes contentionis dirimeret studium: nec cuiquam, qualemcunque tandem consecraretur fidem, molestiam faceretur, neque quicquam ad charitatem summam faceret reliqui. Eis verò qui ad concordiam & vnanimitatē ecclesiam reducere studerent, maximum exhiberet honorem. Id illum fecisse, de eo non solū Christiani, verumetiam qui apud Græcos celebris habetur, Themistius philosophus testatur, in oratione ad eum scripta, quam Consularem nominauit. Virtutibus enim eius commemoratis, diuinisque additis laudibus, eo illum nomine potissimum effert, quod vnicuique quam vellet, religionem sequi permisit. Qua re illum impotentem adulatorum assentationem fregisse dicit: quos perquam facetè & luculenter irridens, ex moribus eorum deprehendi ait, purpuram ipsos magis quam Deū colere: neque aliqua re ab Euripo, differre, nunc huc nunc illuc, atque in contrarium ad eō momentum refluxente.

Christiano Iouinianū Imperatoris virtutes.

Themistius Iouinianū laudator. Consularis eius oratio.

Præclarè adulatoris naturam notauit Themistius.

CAPVT XLVIII.

Ad hunc modum Iouinianus, audaciam eorum qui tum nugamentis suis turbare ecclesiam constituerant, compescuit. Et Nicæna fides longo, quod interuenit, tempore oppugnata, sub imperio eius ad pristinam rediit gloriam & professionem. Verum successus is, ne ea ad similem rursus recideret turbam & confusionem, minimè futurus erat diuturnus. Non enim eis rebus, quæ ecclesie sub Constantio accidere solis, magni illius patris Antonij diuinatio ad exitum suum peruenit: sed reliquum adhuc ad improbitatem explendam aliquid fuit, quemadmodum id postea erumna sub Valentis imperio toleratæ ostenderunt. Priusquam enim sub Constantio Ariani ecclesiis regendis primas obtinerent, in somnis videre sibi visus est admirandus ille & magnus Antonius, multos cum impetu in sanctius sacrarium inferri, atque ibi salientes calcibusque se petentes, sacram euertere mensam. Quum autem euigilasset, somnium id retulit & exposuit: futurum scilicet, ut adulterinorum monstroforumque dogmatum confusio Ecclesiam DEI occuparet, & alienæ doctrinæ assertorum insultus sacram pessundaret mensam. Porro non vanam fuisse, aut mendacem visionem, simul & interpretationis eius prædictionem, quæ deinde subsecuta, & postea etiam imperante Valente acta sunt, satis declarauerunt. De his satis.

Magnus Antonius monachus in somni permissionem ecclesiasticos tumultus, quo sub Constantio & Valente acciderunt, præuidit.

D iij

Symbolum Nicænum.

Anathema in Arianos.

† Germaniam nostram inter alias Europa regiones catholicæ orthodoxæque in Christum Iesum, non ita longo post ascensionem eius tempore, integre coluisse fidem, illustre est apud Iouinianū libro 2. contra hæreses testimonium, ita scribentem: Nam etsi in mundo loca dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis vna & eadē est. Et neque ha que in Germania fundata sunt ecclesie aliter credunt, aut aliter tradunt: neque ha que in Hiberniis sunt, neque ha que in Celtis, neque ha que in Oriente, neque ha que in Aegypto, neque ha que in Libyæ, neque ha que in medio mundi sunt cōstituta. Sed sicut sol creatura Dei in vniuerso mundo vnus & idē est, sic lumen, & prædicatio veritatis, vbiq; lucet & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionem veritatis venire.

Julianus Tar-
si sepelitur.

A Imperator autem Iouinianus celeritate magna Antiochia discedens, Constantinopolim contendebat. & Tarsum quum venisset, Iuliani ibi corpus, iustis funeralibus peractis, sepeliit: non consulto, sed casu potius quodam & errore, caduere eius ex aduerso tumulo ei qui Maximini continebat ossa, ita condito, ut via publica utrunque sepulcrum dirimeret. Ibi verò Consul quoque renunciatus, Constantinopolim proficiscens, ad Bosporum venit, in locum cui Dadašana nomen est, Galatiæ & Bithyniæ limitem. Vbi Senatus ei occurrit, & quæ diximus, Themistius, consularum de eo editam orationem recitauit: quam postea in vrbe Constantinopolitana etiam magna cum libertate publicauit. Frigus autem ingens inuauit: & Imperator in diuersorio quodam auidius copiosiore sumpto cibo, in cubiculo, quod nuper admodum calce erat incrustatum, se cõfestim ad somnum capiendum composuit. Et quodd ex igne largius accenso tepor humorem ex parietibus recens dealbatis eliceret, atque is sensim se per nares insinuans, meatus per quos accipitur & redditur spiritus, obturaret, stragulationem Imperatori attulit: unde mors est cõsecuta. Circiter octo menses in Imperio transegit, vir bonus & honestus: sub quo & ecclesiasticæ & publicæ res prosperos habituræ fuerant successus, nisi per aduersam prorsus fortunam, repentina mors, quæ illum oppressit, tantum bonum Romanorum Imperio inuidisset. Obiit autem suo & Varroniani filij, quem Illustrissimum Ancyra in Galatia renunciauerat, consulatu, decimo septimo mensis Februarij die, ætatis anno trigesimo tertio. Porro decimus iste historiarum liber triennij tempus complectitur: quum quidem à Mundo condito + quinquies millesimus octingentesimus septuagesimus quintus, à Domini autem natiuitate trecentessimus & septuagesimus ageretur annus.

Iouiniani
mors.

Primum libri
anni,
† Secundum
recentiores,
4345.

DE IULIANI MORTE ORACULUM.

Atque ubi Romanis Persas denicis armis,
Vsq; Seleuceam bello progressus ad urbem,
Cælesti tum te sublatus turbine currus
C *Enehet igniuomus, magnoque reponet Olympo,*
Defunctum curis hominum, duroque labore:
Et patriam atheria lucis remeabis ad aulam,

Vnde caduca hominis progressus membra petisti.

D

Quum idem Iulianus ad Ctesiphontem esset, responsum tale à diis suis recepit:

Iuppiter inuisam diuis cælestibus omnem
Olim terrigenum concidit fulmine stirpem,
Ore deum referens Romanorum Induperator
Iulianus, Persis pugnacibus intulit arma:
Et nunc illorum terras & mania longa,
Atque alios ferro populos deuastat, & igne.
Ille etiam Hesperis, per Martia prælia gentem
Sepius Almanam victor prostravit in oris.

DE IOVINIANO.

Varroniano hic patre, in agro Singidonensi Pannoniæ genitus est. Imperator renunciatus, Græcæ superstitionis cultoribus parum gratus fuit: à quibus Antiochiæ scommatibus multis & conuiciis est affectus. Inuidiâ ei Persica pax conciliauit: quæ mox ea re quoque est adaucta, quod à coniuge inestigatus, templum ibi quod Hadrianus in honorè patris Traiani tãquam Dei magnificentissimè extruxit, & Iulianus postea in Bibliothecam redegit, vna cum libris omnibus cremari iusserit. Itaque in eum passim famosi libelli vel ad parietes affixi, vel in via sparsi sunt: versibus Homericis, quibus Paridis ignauia & Thersitz turpitude traducitur, per parodiam in illum detortis. Quales fuere:

Venisti ex bello, quo te periisse decebat. Item:
Degener, excultor formæ, sectator amorum, &c. Item:
Quod nisi detracta tunicaque, togæque, pudendæ
Insuper & partes quæ cingis veste, prehensum,
Et casum plagis ad sanos misero Persas, &c.

Anus etiam quædam proceritate eum & forma conspicuum esse cernens, quum dementem esse audiuiisset, Quam corpulenta (inquit) est stulticia? Ex plebe præterea quidam in Hippodromo dicitate eum perstrinxit, & risum ingentem omnibus mouit. Inanem enim & frigidam proceritatè eius esse dixit.

F

VNDECIMI TOMI CAPITA.

- 1 De vita & moribus Imperatoris Valentini, & de fratre eius Valente.
- 2 Qui eo tempore in magnis urbitus ecclesiarum curæ per successionem sortiti sint.
- 3 De Concilio Lampfaceno, & ut in exilium pulsati sint consubstantialis cultores.
- 4 De Tyrannide Procopij. Et de muro Chalcedonis, ibique inuento oraculo: & de aqueductu Constantinopolitano.
- 5 De Eleusio Cyziceno, de Eunomio, item de Agelio Nouatiano episcopo.
- 6 De Macedonianis, & non iunioribus consubstantialis cultoribus, & de legatione piorum Romam missa.
- 7 Confessio legatorum Liberio episcopo Romano exhibitæ.
- 8 Epistola Liberij, episcopis Orientalibus missa.
- 9 De Synodo Tyana & in Caria coactis.

- 10 De ea qua tum grassata est persecutio: & de sancto Athanasio, ut is solus sede sua non sit eiectus.
- 11 Ut Ariani & Eunomiani per dissidium sint seiuerti: & de Eunomio & Actio, & quæ h contra orthodoxam fidem nouarum rerum studio sint conati.
- 12 De heresi Apollinarij patris & filij, & quomodo in suam declinarint heresim.
- 13 Ut Basilij & Gregorius, uterque libros refutatorios contra Eunomium & Apollinarij scripserint: & qua istorum hereticorum fuerint opiniones.
- 14 De heresi Anthropomorphitarum & Massalianorum: præterea de Nouatianis, quod & h in multas sectas sint diuisi, propter feriarum Pascha mutationem.
- 15 Ut Eudoxio Constantinopolitano episcopo mortuo, Ariani Demophilum, Catholici autem Euaerium, Eustathio Antiocheno episcopo suffragante elegerint, & qua

- his acciderint.
- 16 De crudelitate Arianorum, & ut Valens circa Aſtacenum Nicomedia portum octoginta Eccleſiaſticos viros unâ cum nauigio in medio mari igni combuſſerit.
- 17 De vita, inſtitutione, ſtudio, & intima amicicia magni Baſilij & Gregory Theologi: & ut ad ſacerdotalem dignitatem ſint promeſſi.
- 18 Ut poſt Euſebium Baſilio eccleſia Cappadocum ſit commiſſa: & de inſigni eius aduerſus Valentem dicendi libertate.
- 19 De fraternâ coniunctione & amicicia Baſilij & Gregory: & de ſancto Gregorio Nyſſeno: & quod tres in eccleſia fuerint Gregory, ſanctitati omnes participes: & præterea quartus quidam hæreticus.
- 20 De ſancto Amphilocho epifcopo Iconij, ut in per Angelum ſi conſecratus: & ut tum diuinum Chryſoſtomum etiamnum adoleſcens, gratia eius qua es inerat, egregium de ſe præbuerit ſpecimen.
- 21 Ut Valens Antiochia maximam perſequeutionem cõtra pios mouerit, in fluuio eos ſubmergens: & diuinum Meletium & Pelagium & Samofatenum Euſebium, de cuius rebuſ geſtibus breuiſ inſerta eſt narratio, in exilium egerit.
- 22 De Barſe, & tyrannide ea quam in ciuitate Edeſſa Valens in martyrio ſeu templo ſancti Thomæ perpetravit.
- 23 De Eulogio & Protogene, ut magnificè pro fide decerauerint: & ut poſt reditum ab exilio alter Edeſſe, alter autem Carris eccleſie epifcopi præfuerint.
- 24 De ſancto Flauiano & Diodoro, ut ipſi gregem Meletij rexerint, cum nondum epifcopalem dignitatem ſuſcepiſſent.
- 25 De ſancto Aphraate, & Iuliano: ut monaſtica in ſolitudine vitam relinquentes gregè Chriſti ſint tutati.
- 26 De obitu Athanaſij, cuius ſucceſſor fuit Petrus. Præterea de crudelitate Lucij Ariani: quem Ariani Alexandria eccleſia, Petro pulſo, præfecerunt.
- 27 De perſequeutione quã Lucius monaſteriuſ Aegypti intulit, & de diſcipulis Antonij magni: & ac duobus ſanctis Macariis, ut propter fidem exultantes, multa miracula ediderint.
- 28 Epiftoſa Petri Alexandrini epifcopi, exponens qua mala & clades Valens & Ariani in Aegyptio pijs intulerint.
- 29 Ut propter excellentem virtutem eius temporis Epifcoporum, hæreſum non inualuerit tempeſtas: & mentio Britanionuſ Scytharum epifcopi.
- 30 De Valentiniiani in religionem diuinam reuerenti obſeruantia: & de Romana Synodo, qua Trinitatem cõſubſtantialem eſſe promulgauit: & de Damaso & Viſitio Romanis epifcopis, qui Liberio ſucceſſerunt.
- 31 De hæreſi Auxerij Mediolanenſis epifcopi, ut à Damaso exautoratus ſit: & qua Synodus de eo epifcopis Ilyricis ſcripſerit.
- 32 Ut exorta Mediolani ſeditione, Ambroſius, qui tã præfecturam geſſit, eam ſeditionem ſedare volens, à multitudine epifcopuſ electuſ ſit: & de eius in dicendo libertate.
- 33 Ut magnus Valentiniannuſ à vita exceſſerit. De Valentinianno iuniorẽ, & de Iuſtina & Senera imperatricibus, & de liberis utruſque narratio.
- Qui eo tempore in Aegypto floruerint philoſophici & diuini viri, diſcipuli & diſcipulorum diſcipuli Antonij magni: Ioannes, Or, Amon, Theonas, Benus, Copres, Helles, Elias, Apelles, Iſidorus, Serapion, Diſcorus, Eulogius, & Apollon.
- De Dorotheo, Piſammone, Ioanne, Benjamin, Marco, Marcario, & Apollonio.
- De Moſe Aethiope, Paulo, Pachone, Stephano, & altero Moſe.
- De Pior, Didymo, Arſeſio, Ammonio, & fratribuſ qui Macriſeu Longi appellati ſunt.
- De monte Nitria, & loco à Cellis dicto. Item de alio loco, cui nomẽ eſt Rinocurura: & de ſanctis, Dionyſio, Melia & Solone.
- De Palaſtina monachis, Heſycha, Epiphania Cyprio, ſalamine, Ammonio, Syluano, & Zacharia.
- De Syria & Edeſſa monachis, Ephraim, Aphrate, Iuliano, Barſe, & Eulogio, qui epifcopatum in monaſteriuſ geſſerunt.
- De Cæſyria & Antiochia monachis. Item de monachis qui in Galatia, Cappadocia, Bithynia, & ad Pontum Euxinum philoſophati ſunt: & cauſa, cur veteres monachi longæui fuerint.
- De Euagrion philoſopho, & vita inſtitutiſque eius.
- Qua Euagrius in quibuſdam libruſ de eius temporis monachis, de verbo ad verbum ſcripſerit.
- Breuiſ commemoratio tanquam in ſumma clariore ætatis viroruſ, ut eos diuina prouidentia id rēpũs tanquam ſcopulos contra immenſos fluctuſ & tempeſtates tulerit.
- De interitu Græcorum idololatraruſ, propter oracula quadam literis diſtinctè deſignata, initio facto à litera uſque ad A. De aſtronomia, & Themifio philoſopho: & quibuſ uſ uerbuſ Valentẽ lemerit, ut de perſequeutione nonnihil remitteret.
- De Maſia Arabia regina, ut ea bellum cõtra Romanos cepit, ac mox cum iſdem pacem ſanxerit: & de Moſe, primo Arabum epifcopo.
- De Iſmaelitarum & Agarenorum ſiue Saracenorum gente, unde inſitium ſumpſerint, & quomodo Chriſtianiſmum ſuſceperint.
- De Gothorum & Hunnorum gente, quomodo & qua ex cauſa Iſtrum tranſgreſſi, in Romanoruſ ditonem impetum fecerint: & de Athanaricho & Fridigerue. Præterea de Viphila, eorum epifcopo: & ut poſtea moto contra Romanos bello, Valentem ex Antiochia Conſtantinopolim pertraxerint.
- Quomodo Valentiniannuſ Valentem arguerit, item quomodo eidem Terentiuſ liberè reſtiterit: id quod Traianuſ quoque, & alij duces ordinumque ductoreſ fecerunt. & ut Gothuſ Thraciam vaſtantibuſ, ciueſ Valentem conuiciis inceſſerint.
- De ſancto Iſaacio, qui liberrimè Valentem eſt alloquutus, & ut Valens alicubi circa Adrianopolim cum Gothuſ acie congreſſuſ, ex fuga in tugurium ruſticuſ, in quo multum ſtramenti fuit, peruenit, ibique igni conſumptuſ perierit.

CAPVT I.

Fl. Valer. Valentinianus P^{ri}mus imperator Rom. lectus.

† Februarij 25. die. Socr.

B.

† Valerius u. Sallius.

Prodigium, quo imperium eius designatum est.

a Iouinianus Maximianus imperator uocauit milites eos, qui fortiter in Illyrico re gesserat à Diocletiano Iouio: sicut alios à se ipso, Herculanos.

b Valentinianus ab Iuliano in exiliū actus.

† Templum Fortuna. Euep.

c Exiliū eius causa.

Iulianum Valentiniano & alio christiano martyrij honorem inuidit.

TITA quidē Iulianus defertor cēsus est. Ita etiam Iouinianus piissim^o imperator, in finibus Galatiæ & Bithyniæ à vita excessit. Exercitus autē † die seprimo Niczā venit & ibi Valentinianū Romanorum imperatorem renunciauit: qui quum rebus aliis bonus vir, tum imperio ipso dignus, † Cibali è Pannonia oriundus fuit, rei militaris (vt qui à iuuenili ætate in castris uixisset) apprimè peritus, animi autem magnitudine præsentis semper fortuna præstantior uisus. Affuit uerò tum Niczæ ab exilio reuersus. De quo illud fertur, Silentiarium quendam, cum ignis flammam sub Constantio, quum curato corpore cubitum iuisset, circiter uesperam ex ore spiratē uidisse. Silentarius enim ad accersendum eum negocij cuiusdam gratia ab imperatore, cui id etiam indicauit, missus fuerat. Imperator Cōstantius prodigij eius nuncio perterritus, offendere quidē & perturbare uirum eū, iniquum esse censuit. Vt autem timori suo consulere, ad Romani imperij fines eum misit, vt ibi in præsidio esset, & barbarorum excursions prohiberet. Postea quoque legioni^a Iouinianorum præfuisse, & ordinum ductor cum Iuliano fuisse traditur. At postquam ille rerum est potitus, dignitate ea spoliatus^b Valentinianum perpetuo manasse exilio dicitur, illo quidem sub prætextu, quòd copias sibi commissas non ritè in aciem cōtra hostes duxisset: reuera autem, quum Iulianus in Gallia occidentali adhuc esset, & † tēplū quoddam sacrificij gratia peteret, Valentiniano præsentē (uetus enim cōsuetudo erat, vt qui Iouinianæ & Herculanæ, ita ab Ioue & Hercule dictis legionibus præessent, principem à tergo sequerentur) & iam templum ingredientem sacerdos frondibus quibusdam roscidis conspergeret, c & gutta una in Valentiniani uestem incideret, quòd is factum tale ægrè ferens, quum sacerdotem conuiciis prosciderit: tum ipso uidente Iuliano, enscē eam partem uestis, in quā humor ex conspersione ea peruenerat, (tanto Christianam pietatem conlectabatur ardore) resciderit atque abiecerit. Vnde deinceps illi Iulianus infensus, non multo post eum condēnatum Melitinz in Armenia perpetuò exilare iussit: eam quam diximus prætexens causam, quòd milites eius segniter rem gessissent. Qua in re ei martyrij honorem, quod pro religione Valentinianus subiturus fuerat, inuidit. Nam eam ob

causam aliis quoq; Christianis pepercit, & eos ex periculis huiusmodi laudem & gloriam consequi animaduertit. Vbi autem Iouinianus ad imperium peruenit, ab exilio est reuocatus. Porro Iouiniano defuncto, Niczæ totius exercitus, & eorum maximè qui primarias gerebant dignitates, in primis autem Darij Patricij, qui ex Galatia ad eum literas dederat, secundi præfeci, Arinthei ducis, & Glaiphi, qui domesticis præfuit, consilio & uoluntate imperator est electus. d Et quū imperatoris sumptis insignibus, in clypeo, militari more, circumferretur, exercitus eum, e vt sibi imperij socium ascisceret, rogauit. Atque ille manu eis, E vt silerent, innuens, graui & imperiali sententia, Vestrum quidem, inquit, fuit, vt priuatum me ad imperialem extolleretis dignitatem: res autē administrare, non iam uestri, sed Principis ipsius arbitrij esse, uos ipsi quoque dixeritis. Itaq; uos deinceps imperata facere, & quietos esse: me autem, quid facto opus sit, curare decet. Actum quidem militibus non celsit: postquam uerò Constantinopolim uenit, trigesimo à suscepto imperio die, socium sibi imperij fratrem Valentem adiunxit. Et prouincias Orientales, & quasdam etiam Occidentales ad Illyricum usque fratri concessit: reliquas ad Occidentalem Oceanum pertinentes, & continentem ex aduerso omnem, usque ad extremos Libyes, sibi attribuit, f vt toti imperaret Occidenti. Breui etiam deinde g Gratianum filiū adhuc adolescentulum, ad imperium euectum, moribus institutisque suis assuefecit. Sedenim fratres ambo, Christiani quidem iam inde ab initio fuerunt, cultu uerò & opinione uariarunt. Nam Valens ab Eudoxio Ariano baptizatus, acer fuit dogmatis Ariani æmulator: molestūque ei fuit, quòd non omnes eandem sequi sententiā cogeret. Valentinianus autē Niczæ professionis propugnator, ornados quidem religionis suæ populares duxit: nihil autē eis molestiæ, qui ab eo dissentirent, intulit. Cæterum in rebus administrandis pares fuerunt.

CAPVT II.

A tempestate ecclesiæ Romanæ gubernacula tenuit Liberius, Iulij successor. Ante eum autem Syluester, sub Cōstantino ecclesiā eam rexerat. Alexandriae autem, Constantinopolis substantialis professioni magnus præfuit Athanasius, Georgio & Gregorio hæreticis surrogatus: qui tamen & ipsi ei successerant. Ante Athanasium Alexander, ante Alexandrum Achillas, ante hunc Petrus, qui sub Maximiano martyrio est defunctus, episcopus ibi fuit. Porro Antiochiæ Ariani præijt Euzoius. Cōsubstantialis autem professionis duo erant antistites: alteri namq; parti Paulinus, alteri diuus præfuit Me-

d Ad bell. usq; die Pan. nonij hinc mo. rem Magi. strationem le. gendum seru. s. o. M. limes à Valentiniano ut sibi impe. rij sociū deli. gat. petuit. Mem. uabi. lu Valentin. no. rex. Fl. Valer. fra. ter eius impe. rij consors. oris profess. ciar.

f Valentin. iano Occiden. ti præf. g Gratian. Valentinia. ni filius Augustinus creatus. Valer. Arian. um. Valentinia. nus Cæto. licus.

Episcopi Ro. mani. Alexandri. ni. Alexandria. tum Ariano. præijt Luc. Socras. Antiochus. s. s.

Aletius. Isti autem Arianis succedere. Et huius quidem decessor proximus Eudoxius, illius autem Leōtius fuerat. Ante hūc, episcopatū ibi gesserat Stephanus, cui præcessit Phlacidus, Phlacito Euphronius, Euphronio Eulalius, qui oēs Ariana rabie repleti fuerāt. Ante Eulaliū magnus Eustathius piē ecclesiā Antiochenā gubernauit, Philogonij martyris successor: Philogonium verò Vitalis præcessit. Hierosolymis autem Cyrillus denuō episcopalem obtinuit dignitatem, qui primū quidem Maximo successit. Maximum autem magnus Macarius præcessit, Hermonis successor. Cyrillo Erennius substitutus, atque huic rursus Heraclius, Heraclio Hilarius, cui tum rursus diuus successit Cyrillus. At Constantinopoli ecclesiam eo tempore tenuit Eudoxius, magnus Arianæ opinionis propugnator. Cōsubstantialis autem professores intra urbē in parua domo conuentus agebant. Tempus Macedonianæ religionis in urbibus plerisque adhuc tum præfuerūt, qui in Seleucia fidei formulam promulgauerant, eadem quæ Acacius sentientes. Eudoxius Macedonio successerat, Macedonio Paulo confessori, Paulus Nicomediensis Eusebio Ariano. Eusebius Alexandro, quem præcessit Metrophanes. Hic quidem tum ecclesiarū fuit status.

CAPVT III.

Dostquam vetò rerum occidentalium cura Valentinianum Romā vocauit, atque is per Thraciā iter fecit, qui in Bithynia & Helleſpōto fuere, aliique item episcopi ^a τῶ ἰμωσίου conubstāntialis fidei addicti, Hypatianum Heracleæ siue Perinthi episcopum, legatū ad eum misere, ^b vt episcopos omnes constituendi dogmatis gratia, in vnum locum conuenire iuberet. Qui vbi ad imperatorem legationem eam pertulit, Imperator: † Mibi, inquit, negotiis occupato, & reipublicæ curis distento, res eiusmodi inquirere nō facile est. Vos autem, quibus hæc procuratio mandata est, quocunque vultis loco cōuentum agite, & de rebus omnibus piē deliberate. ^c Hoc accepto responso, Lampſaci cōuenere: & duobus mensibus pōst, de rebus plerisque statuere: (erat autem is annus à Synodo Seleucena septimus) in primis, vt irrita essent, quæ Constantinopoli, Eudoxij & Acacij suggestione sancita erant: atque vt etiam aboleretur ea fidei formula, quæ ibi producta fuerat, perinde atq; ab Episcopis occidentalibus dictata: cui etiam nonnulli subscripserant, promissione ea adducti, quæ ipsis de abolenda inæqualitate substātiæ facta fuerat, qua tamen in re promissorum mendacio decepti erant. Ac quiescēdū autē esse sententiæ ei, quæ æqualem substantia patri filium profiretur: quod petopus esset & necessarium, vt in fidei formula ad subsistentias discriminatim significandas, verbum ἰμωσίου, hoc est æqualis, adderetur. Solam verò in ecclesiis omnibus frequentari debere, quæ Se-

† Verba hæc apud Sozom. lib. 6. ca. 7. sic habent: ἰμοί μὲν λαβὼν τὴν ἰσχυρίαν δὲ θίμω τὴν αὐτὴν πολυπραγμονεῖν. οἱ δὲ ἰερεῖς, οἱς τοῦτον μίλη, καὶ λαοὺς ἵνα βούλονται οὐκ ἴσασιν. hoc est: Mibi, qui laicus sum, talia curiose inquirere fas non est: Episcopi verò, quibus hoc est cura, quo voluit loco conuentum agant.

leuciæ quidem confirmata, antea autē Antiochiæ D promulgata esset, fidem, quum in ea vrbe ecclesiæ dedicatio est celebrata. Insuper, vt qui sedibus suis ab eis expulsi erāt, qui filium patri inæqualem esse opinarentur, Episcopatus suos reciperent: quòd illegitimè scilicet ex ecclesiis suis essent deturbati. Quod si quis quenquam de re aliqua accusare vellet, vt ei id facere cum conditione illa liceret, vt idem & ipse subiret periculum. Iudices autem inter eos vt essent, prouinciæ eius Episcopi, sententiā rectam sequentes. ^e Testes autem, Episcopi ex finitimis producerentur regionibus, quibus cuiusque vita probè cognita esset. Hisce decretis factis, Eudoxium sectatorēsque eius euocatos, primū ad facinorum eorū quæ perpetrassent, pœnitentiam inuitarunt. Vbi illi autem id contempserent, res actas ad Ecclesias omnes perscripserunt. Ceterum veriti, ne Eudoxius aulam imperialem sibi conciliaret, atque ipsis calumniam intenderet, placitum eis est, acta Lampſacena ad imperatorem referre. ^f Atque ita Valēti, qui fratrem ad veterem Romam proficiscentem, vsque ad Illyricum comitatus produxerat, redeunt, ad Perinthum Thraciæ rem omnē exposuere. Verūm Eudoxius cum popularibus suis eos præuenerat, & aulæ studia sibi conciliata habebat. Itaque imperator Lampſacenis legatis, ne ab Eudoxio disiderent, suasisit. Atq; vbi illi Eudoxij res, quas Cōstantinopoli atq; etiā in Synodo Seleuciæ fraudulenter egerat, accusantes reprehenderūt: ira percitus imperator, & oratores quidē in exiliū egit, ecclesias autē eorū Eudoxij studiosis mādari iussit. Ipse verò Antiochiā Syriæ est profectus. Veritus nāque fuerat, ne Persæ tricennali, quæ sub Iouiniano facta fuerat, pace soluta, in regionem eam excurrerent. Porro vbi illi nouarum rerū nihil moliri comperti sunt, Antiochiæ mansit, atque ibi ecclesias turbauit. Nam diuū ^h Meletium solū exilij causa vertere coegit: Paulino autem propter singularem morum modestiam pepercit. Quicumque autem communicate cum Euzoio nollent, eos aut exilio multauit, aut aliter, verberibus scilicet afficiēs, & multam eis dicens, malè accepit.

CAPVT IIII.

PT profectò ad grauiorem ille feritatem processisset, nisi impetum eius Procopius ad tyrannidem aspirans, ad breue tempus inhibuisset. Is nāque genus suum ad Iulianū referens, & sub Iouiniano tyrannidem affectās, Chalcedonem occupauerat: & clam Cōstantinopolim ingressus, imperium arripuerat. Tum verò non contemnēdo coacto exercitu, aduersus imperatorem infestis signis est profectus. Cui Valens ex Syria obuiam progressus, circa Natoliā certamine cū eo est congressus: & victus, inde Niczam peruenit. Sed mox Procopius à proditoribus Comario & Agelone, quos fidos sibi esse putauerat, captus, & vincus Valenti est traditus. In vtrunque porro proditorē nouo supplicij genere, iureiurādo quo se illis beneuolum semper fore receperat spreto, animaduertit. Crudelem enim in modum ferris dissectos interemit. Procopius autē ad arborum duarum non longè inter se distārium vertices ad-

e Processus indicialis contra episcopos accusatum.

f Synodi decretis apud Valentem exponuntur.

g Legati synodi à Valente perscribitur Valens Antiochiam profectus.

h Meletium interuocant.

Catholicos ibi vexat.

Procopius tyranum compescit.

Fuerit y daces Procopij.

Supplicium proditorum. Proditores Procopij. Ipsi etiam Procopij, Metij, Suffa

Hierosolymitan.

Constantinopolitano.

Sed postea ab Acacio fuit successit, post synodum Seleucenam.

a Homosiani à Valentiniano synodi celebranda facultatē petunt. b Sozom. lib. 4. ca. 2. Macedonianos episcopos synodum istā petisse à Valente scribit: Valenti quoque non grauatē, vt ea conuenerat, insensisse propterea quòd existimauerit, rem omnem ibi exsententia Eudoxij & Acacij actū iri. c Concilio Lampſaceno & eius decessa.

ty supplicio non absumilo

Chalcedonis muri, quod ea vrbs Procopij tyranni paries sequuta, Valentem portu excluderat, & ceterum melijs offensa erat, dirueratur exortia-nui. Oraculū in ruinis murs Chalcedonis sis repertum.

A ductos pedibus alligatus, eisdē mox ad naturalem statum suū redire permisis, discerptus est. Sic scilicet tyrannus in duas distractus partes, interiit. Imperator autē Chalcedonis, quæ eregiōne Byzatio sita est, muros dirui iussit. nam id se, sibi ipsi quoque dira precatus, facturum esse tyranno deuicto iurauerat, propterea quod Chalcedonij tyranni partes sequuti, pietatem & fidem imperatori debitam abiecerāt. Nam eum, quum ad urbem eā accessisset, contumeliose conuiciis proscissum, portis clausis excludere. Mœnia igitur principis iussu diruebantur, & saxa statim Constantinopolim ad publicum lauacrum, quod Cōstantianum vocatum est, extruendum transferebantur. Enimuerō quum sic murus dirueretur, in sublimi quodam saxo, literis altius incisis oraculum conscriptum repertum est, illud denunciāns. Vbi copiosiore aqua vrbs abundatura esset, tum fore ut murus lauacro inferuiat: gentes autē innumeræ, Romanorum vastantes imperium, multum afferant detrimenti, tandem verō & ipsæ cælx intereant. Sed nihil obstat, quo minus, studioforū causa oraculum ipsum hic apponatur.

In media liquidas quum ducent vrbe choreas,
Vitrea voluentes lata vestigia nympha,
Mœniisque excipient trepidante lauacra susurrum:
Tum variae numerum superantia millia gentis
Effera Mæuortis senu spirantia vires,
Vndis transmissus flauis resonantibus Istri,
Mysos excident armis, Scythicosque colonos.
Atque vbi Threycios fera gens inuaserit agros,
Hic illos fatum bellantes opprimit atrox.

Accidit porrō postea, ut aquæ ductus quem Valens extruxit, plurimum aquæ vrbi suppeditaret, & barbaræ nationes maximè aduersus Romanos mouerentur, sicuti paulō post à me dicitur. Alij oraculū hoc alio acceperē modo. Eo enim aquæ ductu perfecto, Clearchus præfectus vrbi in Theodosij foro Nymphæa maxima fieri fecit. Id opus, + copiosa aqua dictum, cuius gratia vrbs anniuersarium conuentum celebrare est solita. atque id ipsum obscurius per oraculum verbis huius significationem esse existimarunt:

In media liquidas quum ducent vrbe choreas,
Vitrea voluentes lata vestigia nympha.

Hæc de oraculo. Cæterum cum Chalcedonensium muri, sicuti diximus, frangerentur, ciues Cōstantinopolitani & Bithyni, Nicomedienfes & Nicæni, Imperatori supplicarunt, ne mœnia tam firma & ampla frustra dirui pateretur. Et ille quauis ira plenus, ægrè quidem, attamen precibus eorum acquieuit: & iuramento quod debebat tribuens, diruendo simul & restaurando minoribus aliis saxis structuram eam restituit: quod opus ad finem quoque suum est perductum. Hæc mœnibus Chalcedoniorum accidere. Post bellum aduersus Procopium gestum, grando maxima lapidibus ingentibus, per similes decidit, & motus terræ graues variis in locis extitere, qui præ aliis locis maximum Nicææ Bithynorum vrbe, ea vniuersa prostrata, damnum dedere. Duodecimus is erat à Nicomedensi subuersione. Nec multum intercessit temporis, quum alius terræ motus obortus, idem Germanæ Helleponti ciuitati fecit. Hæc porrō omnia turbarum ecclesiasticarum fuerunt indicia. Grandinem namque & terræ motus, multi mortales Dei

Oraculū Nic. oblatum. Secret. Nymphæam Cōstantinopoli in Theodosij foro. + Oraculū huius.

Valis muros Chalcedonis refecit. Fatales sub Valente in Oraculo casus. Nicæa per terramotum euerfio. 2. Iulij, Iouiano & Luciano Coss. Secret. lib. 4. cap. 10.

Itē Germanæ adscribitur

aduersus imperatorem ira accidisse dixerunt, propterea quod multos ad episcopalem dignitatem euectos in exilium egerat: alios autem mox acturus fuerat, qui Eudoxio in fidei sententia nō suffragarentur. Atque in eiusmodi calamitatibus nihil prorsus vel Eudoxius, vel imperator de studio suo remittebat, quod vterque à se dissentientes crudeliter abigere conaretur. Multique aded sacri viri ad exilium condemnabantur. Soli autem, diuina prouidentia, propter excellentem virtutem, exulare iussi nō sunt, Basilius magnus Cappadocum ecclesiæ antistes, & Gregorius, qui tum Nazanzi (quod tenue oppidū prope Cæsareā sitū est) ecclesiæ præfuit. De quibus viris paulo post dicemus.

D casus isti ira Dei aduersus imp. Valentem.

Exiliū catholicorum episcoporum.

Basilium magnum.

Grego. Nazanzianum.

CAPVT V.

Imperator Vallens bello cōtra Procopium prosperè gesto elatus, aduersus ecclesiam rursus arma parauit, vim religionibus omnibus, ut se Arii dogmati accommodarent, inferens. Maximè verō cōtra eos qui

E

Lampfaci conuentum egerant, frendebat, quod non modò Arianis episcopis dignitatem abiogallent, sed etiam fidei formulam Arimini promulgatam damnassent. Et Nicæa profectus, Nicomediam venit, atque eō Eleusium Cyzici episcopum ad se acciuit, qui Macedonij sententiæ magis addictus erat. Congregatōque Arianorum episcoporum cœtu, ut cum illis eandem cōmunemque fidem complecteretur, imperauit. Porrō Eleusius primū generosè & fortiter illorum communionem aspernatus restitit. vbi autem imperator exilium ei, bonorumque publicationem minatus est, metu perculsus, + libens quidem, sed non libenti animo, quod imperator iussit, fecit. Verū cōfessum penitentia ductus, quū Cyzicum venisset, apud multitudinem in conuentu publico peccatum suum propalam est cōfessus: + illud insuper addens, ut alium sibi sacrorū deligerent antistitem: sibi enim deinceps episcopatum gerere quod fidem suam prodiderit, minus cōuenire. Cyziceni autem, quod summa eum complecterentur beneuolentia, & administratione eius maximopere delectarētur, episcopum alium non receperunt, neque alij ecclesiam regendam permiserunt: sed ipsi Eleusio subditi, sententiam suam minimè mutauerunt. Quod vbi Eudoxius Arianz sectæ Constantinopoli præfectus cognouit, episcopum illis designauit Eunomium. Putauit namque fore, ut is eloquentia sua breui per felicem quandam persuadendi vim Cyzicenos demulsos, ad opinionem suam pertraheret. Et postquam Eunomius Cyzicū venit, ecclesias quidem, Eleusio imperatoris iussu expulso vacuas recepit: plebs autem Eleusio obsequens, extra urbem conuentus agebat. Sed de Eunomio, & eius hæresis, suo loco paulo post dicam. Verumenimvero non modo Macedoniani, sed etiam Nicænum dogma comprobantes, Cōstantinopoli eisdem afficiebantur malis: neque eo minus etiam Nouatiani, qui & ipsi Cōsubstantialis professionem complectebantur: quapropter eis quoque, ecclesias admi imperator præceperat. Alios præterea, quos excluderet, non habebat: antea enim dudum Cōstantius hæreticis reliquis ecclesias eripuerat.

Valens Eleusium Cyzici episcopū Ariam cōplecti fidem cogit.

† Inuētiōnis Penitentia Eleusij. Eleusius episcopatum depouit. † Et simul de se sibi illa ea cōquestus, Secret. lib. 4. cap. 6.

Et retinere Cyziceni conuenerunt. Eunomius ob Eudoxio Cyzici episcopum designatum.

Catholici, Macedoniani, & Nouatiani, Cōstantinopoli affliguntur.

*Agelium epi-
scopus Nona-
nium pro-
scriptum.
Agelij vita
sanctitas.
Idem ab ecci-
liis honoratus.
Matricianus
Novatianus
presbyter, si-
berii Valen-
ti præceptor,
et Agelium
restitueretur
efficit.*

*Ariani No-
natiis im-
puls.*

Agelium quoque episcopum, qui à Constantini temporibus, ad eum vsque diem, Nouatianorum ecclesiis præerat, in exilium Valens egit. Qui sanè quemadmodum Socrati videtur, admirandam egit vitam. Nam in eo, quod in philosophia maximū est, fuit: possessiones enim nullas, neque quicquā pecunię habuit. Et vitę eius institutum id maximè declarauit. Vnica enim veste cõtentus fuit: & Euāgelicis decretis insistens, calciamentis vsus nō est. Cæterum non multo post, ab exilio reuocatus, ecclesias suas recepit, & liberè in eis conuentus egit. Quod vt fieret, Marcianus quidam effecit, vir vita simul & doctrina admodum spectatus: qui dudū quidem suum in imperatoria aula obtinuerat locum: tam autem apud Nouatianos in presbyterorum ordinem cooptatus, Imperatoris filias Anastasiam & Carosam Grammaticę præcepta docebat, sub quarum nomine publica lauacra Constantinopoli Valens construxit. Eius viri gratia Nouatianorum ecclesię ad breue tēpus clausę, rursus sunt apertę. Sed ne eo quidem pacto prorsus ab Ariatorum turbis fuere immunes: qui eis infensī propterea erāt, quòd Nicęnæ fidei dogmatis defensores valde amarent & complecterentur, aliis op̄inionibus plurimū ab illis dissidentes.

CAPVT VI.

Eudoxio & popularibus eius, aduersus eos qui sincerè Nicęnam colebant fidem, conatus probè succedere visū sunt. Nam in maxima ditionis Valētis parte, & potissimū in Helleponto, Thracia, Birhynia, atq; aliis in circuitu vicinis & vltioribus etiam terris, neq; ecclesiis iam illi præfuere, neque episcopos suos habuere. Macedonianis autem, qui permulti in regione ea rectā iam consectantes sententiam erāt, non minus infesti, inhumaniter & ipsos sunt persecuti. Atque isti propter imminetia mala oppiddō in angustum redacti, alij ad alios per vrbes legatos misere: & tandem ad fratrem Valentis Romam sibi confugiendum, & cum Liberio potius, cuius fidei profelsionem amplectebantur, quàm cum Eudoxio comunicādum esse statuere. Itaque Eustathium Sebastię, cui aliquoties adempta fuerat dignitas & Syluanum Tarsī Cilicię, atque Theophilum Castabalarum episcopos Romam legarunt, eisque mandarunt, vt ne cum Liberio de fide contenderent, sed potius cum Romana comunicarent ecclesia, ac Consubstantialis profelsionem comprobarent. Illi cum literis eorum qui ab aliis Seleucię segregati fuerant, in Italiam peruenere, atq; ibi imperatorem Valētinianum, propterea q̄ in Gallia contra Sauromatas bellum gegeret, non viderunt. Quum autem Liberio epistolam quas secum attulerant, offerrent, recipere is eas renuit: Arianos eos esse, nec ab ecclesia sua agnosci posse, qui Nicęnam aboleuissent fidem, dicens. Cui illi responderūt, se per legitimam pœnitentiam ad veritatis cognitionem rediisse, sententiam t̄o ἀνομιῶν inæqualitatis abieciisse, & filium per omnia patri similem professos esse: nihilque ab ὁμοούσιῳ consubstantiali, κατὰ πάντα ὅμοιον, hoc est per omnia æqualem, differre. Quibus verbis auditis, Liberius profelsionem eorum in scriptum re-

latam, ab eis exegit. Atque illi libellam ei, in quo etiam Nicęnā fidem inseruerunt, obtulerunt. Epistolam quidem, quas secum Smyrna ex Asia, & ex Pisidia, Isauria, Pamphylia, & Lycia, vbi cõuentus egerant, attulere, propter prolixitatem hic nō apposui. Libellus autem, quem Eustathius cum collegis suis Liberio dedit, sic habet.

CAPVT VII.

Domino fratri & collegę Liberio, Eustathius, Syluanus, & Theophilus salutem in Domino. Ad euitandas insanas hæreticorum, qui non desinunt Ecclesię catholicę offendicula creare, suspiciones, & ad earū causam & occasionem omnē præcidendam, synodi Lampfaci & Smyrnę, & aliis variis in locis ab orthodoxis & rectè sentiētibus episcopis celebratę decreta profitentes, apud bonitatem tuam, & vniuersos Italia, totiūque Occidentis episcopos legatione fungimur, & literas afferimus, catholicam nos fidem seruare, quę in sancta Nicęna synodo, sub beato Constantino imperatore, à trecentis decem & octo patribus promulgata atque cõfirmata, hætenus in statu suo inuolata atque immota durauit, atq; in perpetuum duratura est: in qua τὸ ὁμοούσιον cõsubstantialia ritè pięque contra Arii improbitatem est constitutum. Fidemque eam nos vnà cum eis quos diximus episcopis & serualle, & vsque ad finē seruatuos esse, manibus ipsi nostris profiteamur: condemnantes Arium, impiamque doctrinam, sectatorēq; eiusdem, necnō omnem Sabellij, Patrispasiānorum, Marcionis, Photini, Marcelli, ipsiusq; Pauli Samosatani hæresim, doctrinamq; eorū, necnō omnes eis assentiētes: & si quę præterea sunt alię sectę, sanctę fidei, quę pię atque catholicè Nicęnæ à sanctis patribus composita atq; promulgata est, aduersę & cõtrarię. Anathemate quoque in primis ferientes formulam Arimini lectam, Nicęnæ scilicet fidei prorsus repugnantem. Cui quidem formulę Nica Thracię allatę, nōnulli dolo malo & periurio circumuenti, Constantinopoli per errorem subscripserunt. Est autem fides nostra, atque eorum quorum nomine legatione fungimur, ista. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentē, visibilibus omnium & inuisibilibus factorem. Et in vnum vnigenitum Deum Dominum nostram Iesum Christum, filium Dei, ex patre, hoc est, ex substantia patris genitum, Deum de Deo, lumē de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt, quęque in cœlo sunt, quęque in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus, & homo factus, & passus est. Et resurrexit tertia die, & ascendit in cœlos, venturus inde ad iudicādum viuos & mortuos. Et in spiritum sanctum. Qui autem dicunt, fuisse aliquādo quum non fuerit, quòdque priusquam genitus sit, non fuerit, & quòd ex non existentibus factus sit, aut ex alia substantia vel substantia, vel mutationi & alterationi obnoxium filium Dei esse, anathemate iugulat catholica & Apostolica ecclesia. Ego verò Eustathius episcopus Sebastię vrbs, & Syluanus, & Theophilus, Lam-

Macedonianorum libellus de profelsione fidei Liberio oblatus.

ἡ ἰσοδοξία λανθάνει.

Ariani et alij heretici cum dogmatibus suis dānantur.

Ariani Macedonianos in respicentes persequuntur.

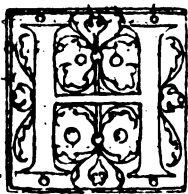
Episcopi contra Romanos ad Liberium legantur. Cilicia hactenus est. Secret.

** Ecclesiastica histo. scriptura videtur Gallos et Germanos e eadem gente habuisse. In Gratiani rebus infra Al memorum nomen reperitur, et Germania uno usque altero loco. Liberius non fuit eos. recipit.*

A pfacenz, Smyrnensis, aliarumque synodorum legati, hac fidei professionem manibus nostris, voluntateque; nostra scripsimus. Quod si quis praeter hanc fidem, contra nos, aut eos a quibus missi sumus, aliquid criminis intendere voluerit, ad quoscunque sanctitati tuae visum fuerit episcopos, nos atque illos cum sanctitatis tuae literis remitte: ut quum apud eos ipsos iudices causa dicatur, tum in eum qui criminis conuictus fuerit, legitime animaduertatur.

Causa iudicio fidei.

CAPVT VIII.

Admittit tandem legatos ad communionem Liberij & Occidentaliu episcoporu littera ad catholicos episcopos Orientales.

Hoc bello veluti quoda pignore sibi obligatos, Liberius ad communionem admittit, ac deinceps cum huiusmodi literis eos dimittit. Dilectis fratribus & collegis, Hythio, Cyrillo, Hyperchio, Heroni, Elpidio, Maximo, Eusebio, Eucarpio, Eortasio, Neoni, Eumathio, Faustino, Proclo, Palsinico, Arsenico, Seuero, Didymioni, Britanio, Callicrati, Damabio, Aedesio, Eustochio, Ambrosio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Stbenolo, Ioanni, Macari, Charisio, Syluano, Photino, Atho, Antonio, Celso, Euphranori, Milelio, Patricio, Seueriano, Eusebio, Eumolpio, Athanasio, Diophanto, Minodoro, Diocli, Chrisampelo, Eugenio, Eustathio, callicrati, Arsenio, Eugenio, Martyrio, Hieratio, Leontio, Philagrino, Lucio, & vniuersis episcopis Orientalibus orthodoxis, & rectam fidem sectantibus, Liberius episcopus Italiae, & reliqui Occidentis episcopi salutem perpetuam in Domino. Optatissimum nobis pacis & concordiae gaudium literarum vestrarum, fidei lumine resurgentes, fratres dilecti, attulerunt, quas nobis reuerentissimi fratres & episcopi Eustathius, Syluanus, atque Theophilus reddiderunt. Atque eo maxime nomine, quod sensum & persuasionem fidei vestrae, cum tenuitatis meae atque Italicorum Occidentaliumque episcoporum omnium sententia, concordare confirmarunt & asseuerarunt. Atque eam ipsam

Nicaenafides catholica est, & apostolica

C nouimus catholicam & Apostolicam esse fidem, quae ad Nicenam usque synodum integra atque immota seruata est: quam etiam patres Nicenae cum ingenti laetitia, non solum sermone, verum etiam scriptura intercedente, ut vestigium & scintillam omnem absurdae opinionis extinguerent, sunt professi. Eius exemplar necessario hisce literis subiiciendum esse duximus, ne postea locus & opportunitas haereticis ad struendas fidei insidias relinquatur: quibus illi improbitatis suae igniculos excitantes, discordiae incendia more suo dilatare solent. Eustathius sane, Syluanus, atque Theophilus, fratres nostri reuerentissimi, nobis vestro nomine receperunt, dilectionem vestram non minus atque ipsos fidem eiusmodi semper & antea seruasse, & ad finem usque seruaturam esse, in Nicena videlicet vrbe a trecentis decem & octo episcopis orthodoxis & recte sentientibus comprobata. Quae quod certam perfectamque complectitur veritatem, ora haereticorum omnium omnia obstruit atque euertit. Non casu enim fortuito, sed diuino prorsus nutu, contra Arij insaniam, tantus episcoporum numerus est coactus, quanto scilicet nume-

Numerus 318 patrum Nicenorum cum numero vernaculorum Abrahamae congruit.

ro beatus ille Abraham tot hostium millia fide debellauit. Ea fides quum in substantia & nomine *non inueneris* consubstantialis consistat, perinde atque munitissima quaedam & inexpugnabilis arx, imprefiones & machinas malignas Arianarum perfidiarum omnes, ita ut decet, contemnit. Et quauis episcopi Occidentales prope omnes Arimini conuenerint, quum ibi concilium Arianorum coegisset uerocordia, ut insidiosa quadam suasionem, seu quod uerius est, profana auctoritate & potentia, id quod in fidei formula tutissimum certissimumque positum fuerat, abolerent, aut oblique negarent, nihil tamen ea profuit calliditas. Nam omnes ferè qui tum Arimini inescati atque fraude decepti fuerant, nunc resipiscetes, quum anathemati eorum qui ibi conuentum egero, fidei formulam subiecerunt: tum uniuersali & apostolicae fidei, quae Nicenae decreta est, subscripserunt: Et nobiscum communicantes, ardentioribus etiam animis contra Arij doctrinam & discipulos eius feruntur. Quam rem ita deprehensam esse, ubi oratores etiam vestri cognouerunt, in subscriptione sua vos quoque addiderunt: & Arium, & quae a sectatoribus eius Arimini contra Nicenam fidem acta sunt, anathemate iugulantes. Quibus sane actis, vos etiam iurisdictioni sacramento fraudulento circumuenti, subscripsistis. Quapropter conuenire nobis visum est, ut ad dilectionem uestram scriberemus, & iusta petentes adiuuaremus, praesertim quum ex legatorum uestrorum asseueratione, Orientales vos resipuisse, & cum Occidentalibus recte sentientibus consentire intellexerimus. Scribimus ergo uobis, ut noritis quum Arimineses blasphemias, quae tum per surreptionem sunt ab autoribus earum magno ecclesiae detrimento subintroducunt, anathemati subiectas, tum Occidentales uniuersos in Nicenam fidei professionem conspirasse. Quamobrem per vos id omnibus indicari oportet, ut qui uis quadam seducti atque lapsi sunt, tandem a tenebris haereticis ad diuinum catholicarum libertatis lumen reuerti possint. Si qui uero deinceps uenenum praefidiae respuere, & Arij blasphemias omnes abolere, anathemati subicere noluerint, Arij, eiusque sectatorum, & caeterorum serpentium Sabellianorum, Patripassianorum, atque aliarum haeresium se complices, ab ecclesiastica communione & coniunctione exclusos & alienos esse, quae adulterij filios non admittit, sciant. Deus uos incolumes seruet, fratres dilecti. Hisce literis Eustathius & collegae eius acceptis, in Siciliam traiecerunt. Et postquam ibi Siculorum episcoporum synodus, eorum instinctu celebrata, atque ipsi *non inueneris* consubstantialis fidem professi sunt, Nicenamque formulam auctoritate sua confirmarunt, acceptis ibi quoque eiusdem sententiae literis, ad eos qui se legauerant, sunt reuersi. Atque illi redditas sibi literas Liberij, ad urbes quasque, per oratores, ad consubstantialis fidei propugnatores misere, cohortantes eos, ut consentientibus animis Tarso Ciliciae conueniret, ad fidem Nicenam comprobendam, & quae postea exortae sunt, nugae abolendas. Et factum id forte esset, nisi qui plurimum apud imperatorem ualere, obstitisset: Eudoxius uidelicet, Arianarum religionis praefectus, qui synodo ea indicta magis etiam commotus, maiora illis intulit detrimenta. Quod uero Macedoniani per oratores suos cum Liberio commu-

Episcopi Occidentales, qui Arianorum fraude Arimini fidei subscriserunt, per legationem uoluerunt se spociuare.

† uerocordia.

Arianorum & reliquorum haereticorum ecclesiastica communicatio. Iidem legati in Sicilia quosque Nicenam fidem profiterentur.

Ne Orientales catholici Tarso conueniant, Eudoxium obstitit.

A communicarint, & fidem Nicænam approbarint, Sabinus ipse in synodalium actorem collectaneis est confellus.

CAPVT IX.

Eodem tempore concilium Tyanae ab Eusebio Cæsareæ Cappadociæ, Athanasio Ancyræ, Pelagio Laodiceæ, Zenone Tarsî, Paulo Emesæ, + Otreio Melitinae, Gregorio Nazanzî, aliisque multis episcopis, qui *in synodo* consubstantialis verbum seruandum esse Antiochiæ, Iouiniano imperante, decreuerat, celebratum. Lectæ ibi Liberij & Occidentalium episcoporum literæ, quas secum legati Lampaco Romam missi attulerat. Quamobrem gaudio exilientes, ad vniuersas scripserunt ecclesias, vt decreta Asiaticorû episcoporum & Liberij, Italorum, Aphrorû, Gallorum Occidentalium legerent epistolas: & tantum ipsis cõsentientium numerum, qui longè Ariminense concilium superabat, considerarent, & ad sententiam communionemque eorum accederent: necnon vt eis eiusdem se esse sententiæ literis ipsi suis rescriberent. Scripserunt præterea, vt ad diem constitutum verno adhuc tempore Tarsu m Ciliciæ cõuenirent. Sedenim dum sic de Tarsu synodo cogenda agitur: triginta & quatuor ferè Asiatici episcopi Antiochiæ in Caria conuenientes, studium quidem ecclesiasticæ concordie faciendæ laudarunt: *in synodo* consubstantialis verò nomen repudiantes formulam fidei Antiochiæ & Seleuciæ compositam veluti quæ Luciani martyris esse crederetur, & à maioribus eorum periculo & sudore multo comprobata esset, cõfirmarunt. Imperator autem, Eudoxio annitente, synodum in Cilicia celebrari institutam prohibuit, editis ea de causa & comminationibus publicè propositis.

CAPVT X.

Rouinciarum quoque præsidibus singillatim mandauit, vt ex ecclesiis eos deturbarent episcopos, qui sub Constantio exautorati, dignitatem pristinam sub Iuliano recepissent. Per eiusmodi iulsionem, Ægyptij etiam magistratus Athanasium ecclesiis simul & vrbe Alexandrina eiicere contenderunt. Non leuis enim pœna imperiali inserta erat edicto, quod præfectis omnibus, & qui sub eorum signis & potestate essent militibus & senatoribus, cum ingētis pecuniæ multa, corporis quoque coercionem denunciabat. At Christianus populus conueniens, Præfectum rogauit, vt episcopum causa non satis deliberata non exigeret, sed accuratius literarum imperialium sententiam perpenderet, quæ eos tantum proscriberet, qui sub Constantio exulare iussi, sub Iuliano ab exilio reuersi essent. Athanasium porrò sub Constantio quidem exilij causa solum vertisse dicebant, atque ab eodem reductum, atque in episcopatum suum restitutum esse: Iulianum autem, quum omnes ab exilio reuocaret, vnum hūc persequutum fuisse, quem tandem Iouinianus restituerit. Hæc quum dicerent, neq; Præfecto persuaderent, restitute tamen, & vim fieri nõ permisere.

Cæterum quum vulgus vndiq; conflueret, & turba ingens atque tumultus, ad eò vt seditio expectaretur, in vrbe esset: præfectus re eam imperatori significauit, Athanasium ibi manere permittens. Et diebus pluribus exactis, seditio ea sopita iam esse videbatur, quum Athanasius vespere vrbe egreditur, & in prædio quodam latitat. Ægypti autem præfectus, & copiarum militarium quæ ibi erant dux, intèpsta nocte in ecclesiã, vbi ille + domicilium suum habebat, venit, & in habitaculis etiã superioribus, diligenter eum quærit: sed opinione sua frustratus, re infecta abit. Existimauerat enim quod plebs tandè prioris motus, quo excitata fuerat, oblita esset, & somnũ omnes carperent, facillè se imperatoris imperata excururũ, & urbem sine seditione pacatã conseruaturum esse. Sedenim præfectus, & qui cum eo erant, quod Athanasium non inuenissent, valde sunt admirati. Siue enim diuini numinis indicio, seu hominum aliquorũ denunciatione secesserit, eodem res recidit. Quodd enim tam necessario tempore insidias sibi structas præuiderit & vitarit, consilij esse visum est, quod captum humanũ excederet. Alij E verò dicunt, eum, quod vulgi insanũ motum præfenserit, & simul veritus sit, si quid inde detrimenti puenisset, ne ipse autor mali eius esse videretur, + toto eo tempore in paterno monumento delituisse. Atq; ille quidem sic profugit, & latuit. Nõ longè autè post imperator literis suis eum reuocauit, & ecclesiã obtinere iussit. Scriptum hoc præter animi sententiã Valentẽ edidisse opinor, vel quod Athanasij gloriã secum ipse reputaret, ac reprehensionem eius rei à Valentiniano, qui Nicænum decretum profitebatur, expectaret: vel quod motum eorum qui plurimi illum laudabant, ne per nouarum rerum studium respublica aliquid detrimenti caperet, suspectum haberet. Opinor quoq; Arianae hæresis antesignanos, ita vt par erat, non admodum iam in eius viri proscriptione vrgendam incubuisse: illud perpendentes, si vrbe eiiceretur, fore vt rursus imperatoribus molestus fieret, occasionemq; ex ea re illos cõpellandi haberet. Valètemq; in sententiã suã adduceret, Valentinianũ autem sibi cõsentientem ad iram etiã commoueret. Plurimũ namq; eũ metuerunt, virtutẽ eius in rebus quæ sub Constantio F acciderat, experti. Ad eò enim tum quoque inimicorũ consilia & insidias ppulerat, vt ei nõ grauatè ecclesiis in Ægypto cederet: & ea de causa ipse vix Constantij literis acquiescens, ex Italia rediret. Causam quidẽ, quamobrem Athanasius non itidẽ vt alij, ex ecclesia pulsus sit, hæc esse conicio. Alij verò episcopi tantum nõ persequutione, quæ illis par esset, quæ ab idololatriæ excitatæ fuerant, sunt expetiti. Exilia enim & deportationes in eos qui non eadem cum Valente sentirent, decernebantur, & sacræ ædes iis quidem adimebantur, aliis autem mittebantur. Ægyptus verò Athanasio adhuc superstite, malorum eiusmodi immunis & expers fuit.

CAPVT XI.

Vb idem tempus Eunomius ab Eudoxio secessit, & seorsim suos sibi cõuetus egit, ppter ea quod quum sapius vt præceptor ipsi Aetius in gratiã & cõmunionẽ recipere tur, Eudoxiũ rogasset, id ipetra-

Athanasius insidias sibi structas præuiderit & vitarit.

Athanasius rursus latuit.

Thanasium quatuor socios. Valens Athanasium ecclesia sua restituit. Causa expeditur, quamobrem Athanasius non itidẽ vt alij catholici episcopi, ecclesia sua sit expulsum. Ariani Athanasium timeant.

Persequutio catholicorum episcoporum.

Eunomius ab Eudoxio secedit. Secessum eius causa.

Sabinus ipse in synodalium actorem collectaneis est confellus.

Tyanae concilium ab Eusebio Cæsareæ Cappadociæ, Athanasio Ancyræ, Pelagio Laodiceæ, Zenone Tarsî, Paulo Emesæ, + Otreio Melitinae, Gregorio Nazanzî, aliisque multis episcopis, qui in synodo consubstantialis verbum seruandum esse Antiochiæ, Iouiniano imperante, decreuerat, celebratum.

Indicium concilium superabat, considerarent, & ad sententiam communionemque eorum accederent: necnon vt eis eiusdem se esse sententiæ literis ipsi suis rescriberent.

Valentinianus imperator episcopos, qui sub Constantio exautorati, dignitatem pristinam sub Iuliano recepissent.

Præfectus Alexandria Athanasium vrbe expellere conatur.

Obstat ei populus studium.

A re non potuerit. Non ideo autem Aetium auersatus est Eudoxius, quod hæresim eius exosam haberet, quam scilicet maximè deprædicabat: sed vt populares eius, alterius illum sectæ existimarent. Atque hæc ipsa causa fuit, cur inter Eudoxium & Eunomiū ditcelsio fieret. Porro Aetius vehemens & acer Arianæ hæresis assertor & propugnator fuit, arte sophistica bene instructus. Eandem autē hæresim magis etiā discipulus eius Eunomius defendit, vir, quod Rufinus ait, & corpore & anima leprofus, atq; intrā & extrā morbo regio infectus, ipse quoque arte Dialectica præpotens. Hæresim eius quidam ab eius nomine appellant, Alij *ἠνωμιωπ*, hoc est, Inæqualium vocant. Sunt autores quidam, qui Eunomium istū primū auctum fuisse dicunt instituire, vt diuinus baptismus meritione vna perageretur: & eam quæ ab Apostolis per manus accepta hodie quoque vbiq; seruetur, traditionem adulterare, & ritū alium in ecclesia Cyzicena, accuratiore sanctiorēq; grauitate nouitatē suam obregentem, inuenisse. Fuit autem, sicuti dictum est, & Sozomenus testatur, cuius verba adscribere liber, ad orationes scribendas nō ineptus, contentioso disputandi genere & syllogismis gaudens: quales sectatores eius adhuc multos videre est. Non tam enim illi vitam honestam, mores sanctos, & benignam erga egenos misericordiam, si eadem cum ipsis sentiant, quā si quis contentiosè differere, & syllogismis atque ratiocinationibus vincere videatur, laudant. Tales nanq; pietate maiore supra omnes esse existimantur: sicuti Theophronius Cappadox & Eutychius, sectæ huius studiosi, qui obtinentis huius Imperij tempore, se ipsos ab ecclesia rescindentes, quum in aliis rebus ex Eunomij opinionibus^b, tum in sacro baptismo res nouas induxerunt, non in trinitatē, sed in Christi mortem baptisandum esse docentes. Eunomiū sanè aliqui dicunt nihil hac in re nouasse, sed quēadmodū ab initio cœperat, in Arii sententia permanisse. Postquā verò Cyzici episcopus factus esset, à clero eū suo, q̄ noua institueret dogmata, accusatū esse. Eudoxium porro, qui tum Constantinopoli Arianæ hæresi præijt, illum accersuisse, atque vt verba ad populum de doctrina sua faceret, ei permisisse. Et quum nihil in eo damnasset, eum vt Cyzicum rediret cohortatum esse. illum verò dixisse, se de cætero cum eis qui se suspectū haberent, futurum non esse, prætextūque eum discelsionis suæ obtendisse: quum reuera causa illa esset, quod præceptorem suum Aetium receptum non esse ægrè ferret: hominēque in cœpto suo perseverasse, & nihil de priore opinione sua * mutantem priuatim vixisse. † Et hæc quidem alij ad hunc modum: alij verò aliter tradunt. Sedenim siue Eunomius seu alij quidam traditionem baptismi innouarunt, soli illi

Aetium.

Eunomius discipulus eius. Sozom. lib. 6. cap. 26. Eunomiani, qui etiam ἀνωμοιοι, hoc est, Inæqualium dicuntur.

Vna Eunomij merito in baptismo peragendo.

Eunomiani contentiosi disputatores.

a Theophronius & Eutychius Eunomiani.

b Eunomia ἠνωμιωπ baptismi.

** ἠνωμιωπ διαμύου. Cur Eunomius Cyzico discesserit.*

† Theodosij iunioris Imperium intelligendum, ad quem hystoriam suam Ecclesiasticam scripsit Sozomenus, cuius ea sunt verba lib. 6. cap. 26. Socrates propterea Eunomium Cyzico Constantinopolim ad Eudoxium reuersum esse, & cū eo mansisse dicit, quod Cyziceni nō ferentes ampullosam eius loquentiam, hominē vrbe exegerunt. In prolixitate enim orationis eius & multiloquio, ingens fuit sententiarum penuria. Et quum longos conscripisset in epistola Pauli ad Roma. Commentarios, tamen in scopum Pauli pertingere & assequi non potuisse dicitur lib. 4. cap. 8.

periculosa ista ratione diuini baptismi expertes D mihi è vita excelsisse videntur. Si enim ipsi ab initio recepta consuetudine baptizati^c, primū se ipsos rebaptizare nō potuerunt, aut quod in ipsis non accidit, primi introduxerunt: quodque neque ipsi per se habuere, neque per alios acceperunt, id in alios contulerunt: * quum super initio & fundamento quod subsistere nequeat, suaque ipsorū arrogantia, dogma hoc instituerunt: tum quæ ipsi non acceperunt, aliis tradiderunt: quod sanè stultum ac stolidum est †. Illud enim sua etiam ipsorum confessione constat, qui ipse baptismi sacris initiatus non sit, eum alios baptizare non posse: qui verò traditionis eorum more baptizatus non sit, eum pro non baptizato ab eis haberi, vt qui non legitime sacramento eo initiatus sit. Testantur hoc ipsi mer, dum quoscunque in sententiam suam pertraxere, etiam si antea statis catholicæ ecclesiæ cæremoniis tincti sint, rebaptizant. Quæ nouitas non parum religionem turbauit, & Christianismum suscipere volentibus propter dogmatum dissensionem valde obstitit. De Eunomio porro, & Aetio, illud addere libet, Eunomianæ hæresis autorem primum Aetium Syrum fuisse^d: qui iuxta Arii sententiam, filium patri inæqualem, creatūque esse, & ex non existentibus extitisse decreuit. Et qui opinionē eam approbarūt, Aetiani prius sunt dicti. Quū autē, quēadmodū antea dixim^o, quidā filiū patri *ἰσοουσιον* cōsubstantialē, quidam *ἡμιουσιον* æquisubstantialē dicendum esse assererent: & Imperatori tum placitum esse, vt de Ariminensis concilij sententia, filius patri *ἰσους* æqualis crederetur: Aetius quidem, vt qui blasphemus in Deum esset, exilio est maclatus: hæresis autem eius quodammodo ad tempus soluta iacuit, quod neq; alius quispiā, qui alicuius esset nominis, neque ipse Eunomius propalam & liberè de ea differere auderet. Cæterū vbi is Cyzicenam ecclesiā pro Eleusio gubernandam accepit, conquiescere omnino non potuit, & in concionibus ad populum Aetij opinionem rursus in medium produxit. Atque vt fieri solet, quum homines primū hæresis istius autorem ignorarent, Eunomianos sectatores eius cognominarunt: propterea quod post Aetium dogma hoc Eunomius renouauit, & maiore audacia, quā qui id primū tradiderat, defendit.

* Eodem argumento vi temporibus nostris possumus, in re factandū eū qui manus alijs imponere audent, quum eam potestatem non habeant, & consecrati prius non sint.

c Eunomiano baptismo baptizati, sine baptismo legitimo obiecti. Anabaptismus in Ecclesia prius non subsistit.

d Ad declarandam ineptam & improbam Eunomij impietatem & vaniloquentiam, Socrates verba eius ista profert: Deus de sua ipse substantia nihil amplius, quā nos, nouit: neque ea magis illi, quā nobis, est perspecta. Sed quod de ea nos scimus, idem & ipse prius scit: & eius quod ille nouit, id in nobis quoque similiter omnino reperias. Vt supr.

CAPVT XII.

† Iudicium aduocorū Eunomianū Anabaptismus. Aetius autor Eunomianæ hæresis.

De heresi Apollinaris.

Apollinares duos fuisse, patrem & filium, antea diximus. Et pater quidē presbyter, filius autem lector fuit: uterque græcis disciplinis valde eruditus. Pater Grāmaticus, filius Rhetor insignis. Pater Alexandria ortus, aliquādiu Beryti literas docuit. Laodiceæ verò matrimonio cōtracto, filium Apollinarem progenit. Intima eis cum Epiphano, præclaro sophista, amicitia fuit. A quo ut sciungerentur, ne Theodorus quidem episcopus Laodicēnsis autoritate & interdicto suo obtinere potuit. Per multos hi & viles Ecclesiæ edidere libros, sicuti antea à nobis est dictū. Deinde verò in hæresim nominis sui sædē sunt lapsi. Nā Apollinaris filius, multis ab ecclesia abductis, suos sibi conuentus egit, fociūmque constituendi dogmatis sui Vitalim accepit Antiochenū, ex eorum numero qui Meletij ecclesiam frequentabāt, presbyterum, virum nemini illustri vitæ & morū sanctitate cedentem, & eorum qui fidei eius commisi fuerant curandorum perquā studiosum, eaque de causa à populo egregiè cultum & veneratum. Paulo pōst enim, quum à cōmunionē Meletij discessisset, Apollinari se coniunxit, sectatoribusque eius Antiochiæ præfuit, vitæ reuerentia non exiguam plebis partem addictam sibi habēs: qui etiam nomine ab eo accepto, Vitaliani vsque ad Theodosij iunioris imperium ab Antiochenis sunt vocati. Dicitur autem hoc fecisse, dolore impulsus: perinde atq; à Flauiano, qui postea sedem Antiochenā accepit, tum autem presbyter cum illo erat, despectus, & quo minus familiariter cum episcopo esse posset, impeditus fuisset. Quod nāque ea re diminutam esse famā suam putaret, hominum more, dolore eo victus, ad Apollinarem se contulit, & cum eo cōmunicauit, amicitia eius in primis vsus. Ex eo tēpore in aliis quoque urbibus, sub episcopis suis conuentus habuere, & ritus ab ecclesia catholica alienos celebrare: præter receptas sacras cantilenas, numerosa etiam carmina quædam ab ipso Apollinari inuenta decantantes. Nam is præter eruditionem reliquam, in poetica quoque varij generis versibus cōponendis excolluit. Qua ille oblectatione multis, ut sibi adhærerēt, persuasit. Et viri in cōpotationibus manuūmque laboribus, mulieres quoq; in lanificio suo carmina eius psallebant. Ad studij enim & laborum laxamētum, ad dies festos, & ad res alias, prout rēpus fert poëmata elaborauit, quæ ad laudem Dei pertinent omnia. Hæc hæresim latius serpere, quū primus urbis Romæ episcopus Damasus, & Petrus Alexandrinus cognouissent, coacto Romæ cōcilio, alienā esse ab Ecclesia vniuersali statuerūt. Apollinaris etiā ipse itidem propter animi imbecillitatem dogmate suo instituēdo, res nouas molitus esse dicitur, huiusmodi de causa Athanasius Alexandrinæ ecclesiæ episcopus, sub Constātio in exilium actus, quum in Ægyptum redire iussus esset, & per Laodiceā iter faceret cū Apollinari, quod amicissim⁹ ei esset, familiariter versatus est. Quod autē, qui diuersæ erāt sectæ, cōmercium & cōmunionem eius veluti iurisiurandi sacramento abnegatam auersarentur, inter quos & Georgius Laodicēnsis episcopus fuit: Apollinarem is eo nomine ab ecclesia excludit, tanq̄ contra canones & sacras cōstitutiones cū Athanasio fuisset. Et quum

Vitalis socius Apollinaris.

Sezem. lib. 6. cap. 25.

Causa quorū Vitalis à fide catholica discessit.

Carmina ecclesiastica Apollinaris.

† ἡγήσθη δὲ μαθητὴς ἰσχυροῦς.

a Apollinaris heresis damnata.

b Causa cur Apollinaris quoq; ab Ecclesia desinere, & heresim suam instituerit.

c Apollinaris propterea quod cū Athanasio fuerit, à Georgio Laodicēnsi excommunicatus. d Apollinaris Athanasio amicissimus.

criminis loco id ei obiecit, tum rationem etiā & pœnā veterum atque pœnitentia obliuatorum errorū cum conuicio ab eo exegit. Quum nanq; Theodotus ante eum adhuc Laodicēlem ecclesiā regeret, maximè tum pollens Epiphanius sophista, hymnū in Bacchū recitauerat, quo præceptore iuuenis etiā nū Apollinaris utebatur. Recitationi ei is cū patre sibi cognomine Grāmatico insigni, affuit. Atq; vbi Epiphanius orationē eam exorsurus, sicuti eis qui specimē aliquod talium studiorū exhibent, mos est, † non initiatos & prophanos exire & p̄cul esse iussisset: neq; Apollinaris, neq; eius pater, neq; etiam alius quispiā qui ibi aderant Christianorū, ex auditorio secessit. Id postq̄ rescivit Theodotus episcopus, molestē tulit. Et alius quidem ex populo aliquatenus obiurgatis, gratiā delicti fecit: Apollinarem verò vtrunq; quum eis propalā peccatū obiecisset, ab ecclesia segregauit. Erant enim clerici, pater quidē presbyter, filius verò sacrarū scripturarū adhuc lector. Intercesserat aliquid temporis, & eos, postq̄ lachrymis & ieiuniis crimen admissum pœnitentes aboleuissent, Theodotus rursus in gratiā recepit. Vbi autē Georgius episcopatū est adeptus, & Apollinaris cum Athanasio familiariter fuit, quē admodū diximus, ex cōmunicatum eum ecclesia exegit. Atq; ille sæpe Georgium dicitur, ut in cōmunionem reciperetur, deprecādo obsecrasse. Verūm vbi id illi nō persuasit, mœrore correptus Ecclesiā turbauit, & dogmate nouo hæresim suā introduxit, quoad potuit: cōpositis arte orationibus, inimicū vlciscens, & q̄ se in sacrarū literarū doctrina illo præstātiorē exautorasset arguens. Ad hunc modū scilicet priuatæ clericorum, tēpore quolibet, inimicitia, maximo Ecclesiā detrimento affecere, & religionē in sectas multas disseuere. Id inde satis liquet. Si enim itidem ut Theodotus, Georgius quoque pœnitentem Apollinarem suscepisset, hæresis quæ ab eo nomen habet, ut ego quidem puto, non extaret. Ingenia nanque hominum si despici se videant, arrogantem audaciam concipiunt, & contendēdi studio res nouas moluntur. At si id quod æquum est consequuntur, ad moderatiōnē se dāt, & forte sua contenti sunt.

e Epiphanius in sophista Laodiceæ publicitus hymnū in Bacchū recitauit.

† τὸς ἀμύνητος ἔσθαι βιβλίου.

Et recitatione Apollinaris affuerit.

Apollinares eo nomine excommunicantur.

Recipiuntur illi post pœnitentiam in ecclesiam.

Georgium Laodicēnsis depcansē Apollinarium in gratiam non recepit.

Primata clericorum odia recipit ecclesiam priuati obfusa.

In Greco Nicephori exemplari integer hic sexsternio desuit Defectum eum iuxta capitulum annotationem ex aliu Ecclesiasticis scriptoribus expluit.

CAPVT XIII.

Vnomium, quod diximus, eadē cum Aetio sentire, negari non potest. Nam & ipse Aetium præceptorem iactat, & id in scriptis ipse suis aperte testatur. Apollinarem verò etiam accusans Gregorius Nazanzi episcopus, in epistola quadam ad Nectarium Constantinopolitanæ Ecclesiæ præsidem, hæc scribit. Et detrimentum quidem nostrum, quod in † sinu nostro fouemus, Eunomius minimè eo quod alicuius nominis sit, cōtentus est: verūm nisi omnes vnā secum in perniciem pertrahat, iacturā id esse iudicat. Sed enim toleranda hæc quidē sunt. Quod autē in Ecclesiæ calamitatibus censeo longè gratissimū, Apollinaristatum est † impunitas. Quos nescio E ij

Sezem. lib. 6 cap. 27.

Greg. Nazāzeno episc. ad Nectarium episc. Constantinopolitanū par. qua Apollinaris heresim redarguit.

† ἡγήσθη δὲ μαθητὴς ἰσχυροῦς.

A quomō sanctitas tua negligit, concionādi conuen-
 tūsque cogendi licentiā xqua nobiscum potesta-
 te & dignitate sibi ipsi vsūrpātes. Tu quidem, qui
 per omnia prorsus iuxta Dei gratiā, in diuinis eru-
 ditus es mysteriis, non tantum quæ ad patrociniū
 & defensionem Dei verbi spectant, sed ea etiā quæ
 ab hæreticis aduersus saniozem fidem excogitata
 sunt, tenes. At tamen nō importunum fuerit, à te-
 nuitate mea magnificentiam tuam audire aliquid.
 Incidi in Apollinaris libellum, qui omnem hære-
 ticā improbitatem longè superat. Assueerat enim,
 carnem † iuxta salutis nostræ administrationem,
 ab vnigenito filio * naturæ nostræ transmūtādæ
 gratiæ, † nō aduēticiā susceptā esse, sed à principio
 carnalem illam naturā in filio fuisse. Atque perpe-
 ram acceptum dictum quoddā Euangelicum, tan-
 quā testimonium tantæ absurditati præterdit, di-
 cens : Nemo ascēdit in cælum, nisi qui è cælo de-
 scendit filius hominis. Ita vt priusquā descenderit,
 ipse filius hominis fuerit : & descenderit, suam illā
 deferens carnem, quam in cælo habuerit ante se-
 cularem & † consubstantiatam. Et rursus Apo-
 stolicā aliam profert vocem : Secūdam hominem
 è cælo esse. Deinde instituit hominem illum qui è
 cælo venerit, mentem non habere, sed diuinitatē
 vnigeniti naturā mētis adimplere, vt quæ † pars
 terria humanæ coagmentationis sit facta, anima
 & corpore humanitūs circa eā existentibus, men-
 te illis decollante, & verbo Dei locum eius obri-
 nente. Atque equidem nōdum hoc graue est spe-
 ctaculum. verū illud omnium longè grauissimū
 quod ipsum vnigenitum Deum, iudicem omniū,
 autorem & ducem vitæ, & vultorem mortis, mor-
 talem instituit : ita vt passionem ille in diuinitate
 sua susceperit, & ī triduana illa mortificatione cor-
 poris, simul etiā eā cū corpore cōmortua, & sic à
 patre rursus resuscitata sit. Reliqua quæ impor-
 tunitati tantæ ille adiicit, longum esset recensere.
 Opiniones sanè Apollinaris & Eunomij quales
 fuerint, ex iis quæ dicta sunt, quilibet cognosceret.
 Et vt facilis coniectura est, permultos illi ab eccle-
 sia vniuersali in eorum sententiam pertraxissent,
 nisi Basilium & Gregorium Cappadoces aduer-
 sarios inuenissent, qui ex professo multa aduersus
 eos scripsere. Theodosij præterea, quod paulo
 pōst sequutum est, imperium, conatus eorum re-
 pressit. nam duces ipsos hæresium, ex frequentibus
 & populosis orbis partibus in solos locos re-
 legauit. Obstiteret etiā insuper illis eius ætatis mo-
 nachis. Mordicus nanque Nicæna retinere decre-
 ta, qui in Syria & Cappadocia, finitimisque locis
 monasticam sunt philosophati. Et regio ea quæ à
 Cilicia ad Phœniciam vsque tendit, ne in hære-
 sim Apollinaris transiret, periclitabatur. Ab Eu-
 nomio autem ne inficerentur populi à Cilicia &
 monte Tauro, ad Hellespontum & Constantino-
 polim vsque, metus erat. Non difficile enim vtri-
 que erat, finitimis quoque eorum, apud quos ver-
 sabatur, vt sententiam suam sequerentur, persua-
 dere. Idem sanè & Arianis contigit. Vulgus enim
 monachorum, quos recēsuimus, virtutem & ope-
 ra admiratū, quum ipsos rectè sentire credidit,
 tum aliter opinantes propter suspicionem impu-
 ræ & adulterinæ doctrinæ auersatum est : sicuti
 Aegyptij monachos suos sequentes, Arianos pro
 hostibus habuere.

Apollina-
ru heresis.

† κατ' οὐκ
vniuersi
* καὶ μετα-
σοιχισμῶν τῶν
φύσιον ἀμῶν
* καὶ τῶν
τῶν.

† Legēdū in
Græco οὐκ
αὐτοῦ, p
οὐκ οὐκ
vniuersi
† κατ' οὐκ
αὐτοῦ
συγγεγραμῶν
† τῶν
† καὶ
αὐτῶν κα
τῶν ἀνδρῶ-
των πρὸς
αὐτῶν ἑαυτῶν.
Quæ res hæ-
resium hære-
se obstiteret.

Theodosius
hæreticos ab
hominū fre-
quentia in so-
lis locis p̄siri
psit.
Vulgus im-
peritum san-
ctorū mona-
choꝝ fide est
sequutum.

Theodoret.
lib. 4. ca. 10.

A ztate Audæus quoque quidam, &
 genere & lingua Syrus, fuit nouorū
 dogmatum inuentor. Quæ enim ma-
 la dudum parturierat aliquando tan-
 dem peperit. Primū nāque quum
 perperam illud intellexisset, Faciamus hominem
 ad imaginem & similitudinem nostram : Deum
 humana esse forma opinatus est, eundemque cor-
 poralia membra habere existimauit : sacræ scriptu-
 ræ sententiam non satis assequutus, quæ diuini
 numinis operibus humanarum partium vocabu-
 la tribuit. quandoquidem eo modo, qui res subri-
 liores percipere & audire nequeunt, facilius consi-
 lium Dei intelligunt. Addidit deinde ad impieta-
 tem eam consimilia alia. A Manente enim id mu-
 tuatus, cōditorem vniuersitatis huius Deum neq;
 ignem neque tenebras creasse docuit. Verū hęc
 quidem, & quæcunque sunt eiusmodi, qui factio-
 nis eius sunt, celāt. Dicuntur autem à publicis ec-
 clesiæ conuentibus segregari, propterea quod nō
 nulli pecuniā apud nos execrando fœnore locent,
 nonnulli cū mulieribus extra coniugium consue-
 tudinem habentes impiè viuāt. Qui verò à talibus
 rebus sint alieni, liberè cum eis communicare. At
 ideo illos suo quodam more ab aliis separatos vi-
 uere constat, quod dogmatum suorum occultent
 blasphemiam & impietatem. Porro ficta hæc & alsu-
 mulata sanctitas arrogantia est plena, quæ scilicet
 à doctrina Phariseorum prouenerit. Nam & illi
 animarum simul & corporum medicum accusa-
 runt, ad sanctos Apostolos dicentes : Cur cum pu-
 blicanis & peccatoribus cibum sumit magister ve-
 ster? Et per prophetam de talibus hominibus dicit
 Deus : Qui dicunt, Purus sum, ne me attingeris, iste
 fumus furoris mei est. Sedenim amentiam istorum
 rescilere, temporis istius non est. Proinde ad reli-
 qua commemoranda progrediamur. Eodē rem-
 pore etiam ^a Massalianorum pullulauit hæresis ^b.
 iuxtas, hoc est precatōres, hos cognominant, qui
 eam vocem in Græcum trāstulere sermonem. Ha-
 bent autem aliud quoq; cognomen, ex re ipsa na-
 tum ^c Massaliarum enim, hoc est numine afflati nomi-
 nantur, dæmone quopiam vim in eis suā exercen-
 te : quam rem Spiritus sancti præsentiam esse opi-
 nantur. Qui verò in hoc vicio perfecti sunt, ma-
 nuum opus omne & laborem perinde atque im-
 probitatem auersantur. Itaque somno dediti, som-
 niorum visiones & phantasias, prophetiam vo-
 cant. Istius hæresis duces fuere Dadoes, Sabbas,
 Adelpius, Hermas, & Simeones, atque præterea
 alij. Qui quidem se ab ecclesiastica communio-
 ne non abstinerunt, nihil prorsus vel prodesse
 vel obesse diuinam escam dicentes. De qua
 Dominus CHRISTVS inquit : Qui mandu-
 cat meam carnem, & bibit meum sanguinem, vi-
 uet in æternum. Morbum autem eum suppressere
 sedulò conantur, & eundem etiam conuicti impu-
 denter pernegant : popularesque suos ea quæ ipsi
 in animis suis circumferunt, celant. Latioꝝ sanè
 Melitenensem gubernans ecclesiam, vir diuino ar-
 dore spectatus, quum multa monasteria, seu po-
 tius prædonum speluncas contagione morbi ei-
 us corripere videret, eas incendit, & lupos ab ou-
 uium grege depulit. Itidem & præclarissimus ille

Anthropo-
morphicarū
hæresis.
Sectatores e-
iūs Audianū
ait. I. Ari a
ni. C. de hæ-
res. & Ma-
nich.

Hæreticū
isti sub præ-
sentio senten-
tiarū sanctiori-
q; via discer-
sione ab eccle-
sia secerat.

Phariseica
hæreticorum
sanctimoniam

a Massalia
norū istorū
qui & En-
chus, sine
Enthusias-
ta dicitur, man-
no sit. l. A-
rianis. vt sup.
b Hæresis
Massaliano-
rum, quo lu-
xuriam dicit
sunt, & in-
dociuati.

Hæresis eius
auctores.

Communio
eucharistia
hæreticū isti
in adiapho-
ris posuerūt.

Latioꝝ Me-
litensis ep̄o-
scopus d. mo-
nasteria eorum
excussit.

Amphilochius
Metropolis
Lycaonia
estis prouin-
cia sua expul-
sa.
Flavianus
Antiochenus
arte quadã
secta istius
arcano in lo-
co pãxi,
et dãmone.
 † τὸς κατὰ τὸ
 εὐσπλαγχι-
 στικὸν, καὶ τὸς
 μετὰ τὸς
 ἁγίους.
Adelphium
καὶ τὸν ἁγίον.

† Quis illis
 prebat.
Improbis
baptismi sa-
cris reuocatio.

Adelphium
ἱερωσύνη
secta
sua apud Fla-
uium. indicat
 * ἡ ἰσομο-
 ρία ἐν τοῖς αἰ-

A Amphilochius, qui metropolim Lycaonia fidei suæ creditam rexit, & gentē vniuersam gubernauit, vbi pestem talem eò peruenisse cognouit, eā eiecit: & greges qui ab eo pascebantur, clade ea liberauit. Porro & Flavianus, celebri fama vir, postquam Antiochiæ episcopus est factus, & id genus homines Edeffæ versari cognouit, veneno suo finitimos inficiētes, monachorū sodalitate quadã ad eos missa, Antiochiam eos pertraxit, & ægritudinem suam pernegantes ad hunc modum in crimine ipso deprehendit. + Accusatores enim eorum falsa per calumniã deferre, & testes mēdacta proferre dixit. Adelphium autem admodum iam senem + blandē compellans, absidere sibi iussit: Et nos, inquit, ò senex, qui iam vitã propē exegimus, certius humanam naturam perspeximus, tum aduersariorum dēmonum cognouimus molitiones, re ipsa quoque gratiæ subministrationem perdidicimus. Iuuenes autem isti, qui harum rerum accuratius nihil intelligunt, sermones spirituales audire non sultinent. Quapropter mihi dicitis, quomodo vos perhibetis quum spiritum aduersarium cedere, tum Spiritus sancti gratiã aduenire? Verbis hisce senex demulsus, venenū omne suppressum euomuit: & nullam vtilitatem ex diuino baptismo ad eos qui eo vterentur, peruenire dixit. Solam autem orationem sedulam + dæmonem vernaculū eiicere. Vnumquēque enim qui nascatur hominem à primo parente, sicuti naturam, ita dæmonū quoque seruitutē trahere. Quibus precatione sedula exactis, deinceps Spiritum sanctū aduenire, præsentiam suam, ita vt sentiatur & conspiciatur, indicantem: corpūsque ab affectionum seu perpeffionum metu liberantem, & animam ab inclinatione ea quæ in deterius fert, ita vindicantem, vt postea neque abstinentia & ieiunio corpus castigante, neque doctrina quæ frenos nobis iniiciat, & compositē ambulare doceat, sit opus. Et cui ita Spiritus sanctus obueneret, eum non solū à corporis titillationibus liberari, verum etiam clarē futura præuidere, & trinitatem diuinam oculis suis cernere. Hoc pacto diuus Flavianus putido effosso fonte, & impio nudato latice, ad infelicem illū

C senem inquit: † Inueterate dierum malorum, re-darguit te os tuum, non ego: & labia tua testimonium perhibuerunt contra te. Et pestis ea in apertum prolata, Syria excessit: & in Pamphyliam cōmigrans, eam quoque clade impleuit. Atque hæc quidem de absurdis istis & ineptis hæresibus sint dicta. Eodem tempore Nouatiani quoque Phrygiam incolentes, Paschæ diem festum mutauere. Id porro exponam, vbi primū dixero quamobrem Phryges & Paphlagonēs, ecclesię eorum tam firmiter retineant sanctiones. Nouatus presbyter propterea ab ecclesia Romana discessit, quod Cornelius episcopus eos ad communionem admiserat, qui in persequutione ab imperatore Decio excitata, Diis sacrificauerant. Hanc ipsam ob causam segregatus, & à consentientibus sibi episcopis ad episcopatum euectus, omnibus vbi que ecclesiis scripsit, ne ad mysteria percipiēda eos qui sacrificallent, admittent: sed ipsos quidem ad pœnitentiam cohortarentur, Deo autem veniæ concessione permittent, qui solus facultatem haberet & pollet noxas remittere, Eiusmodi

literas in prouinciis degentes homines quum accepissent, sententiam earum & iudicium ad mores suos accommodabant. Vt enim ille significauit, non admittendos esse ad mysteria, + qui post baptismum peccatum in mortem admisissent: aliis quidem acerba & immanis canonis huiusmodi vitã esse sententia: alij autem, quod iustum & ad vitam morēsque corrigendos accommodatum esse censerent decretum, suscipere. De quo quum per quæstionem ambigeretur, alij Cornelij episcopi superuenerunt literæ, gratiã delicti etiam illis annunciantes, qui post baptismū peccassent. Ad hunc modum quum vtrique contraria inter se per epistolas scriberent, & quæ dicebant diuinarum literarum oraculis obfirmarent, pro moribus quisque suis eam comprobabat sententiam, ad quam antea etiã inclinatus magis fuerat. Qui enim delinquere & peccare libenter soliti erāt, eiuscemodi veniæ concessione tum accepta, per reliquum deinde vitæ tempus ea in delictis omnibus vtebantur. Gens porro Phrygum populis aliis temperatior, moderatiorque esse videtur. Perrarō enim Phryges iurāt. Et + animositas quidem apud Scythas & Thraces dominatur: libidini & + concupiscentiæ Orientales populi magis inseruiunt: Paphlagonum autem & Phrygum gens ad neutrum rerum istarum propēsa est. Neque enim ludi + Circenses, neque spectacula nūc apud eos exhibentur. Quapropter illi, atque item alij eiusdem sententiæ mihi tum assensisse Nouati scriptis videntur. Præcipuum nanque apud illos tanquam piaculum & abominatio est fornicatio. Et sanē Phryges & Paphlagonēs moderatē magis, quàm alias quascunque hæreses, viuere videmus. Eandem causam esse opinor, eis etiam qui in Occidentalibus partibus habitant, & Nouati decreto parent. Porro Nouatus etiam si propter exactius vitæ genus suam sibi sectam instituit, non ille tamen quicquam de Paschæ festo die mutauit. Semper nanque, sicuti Occidentales partes facere solitæ erant, & ipse pascha celebravit. Pascha autem illæ semper agunt iam inde ab initio, ex quo Christiani sunt facti, + post æquinoctiū. Hic postmodum sub Valeriano principe, qui persecutionem F aduersus Christianos concitauerat, martyrio vitã finiit. Qui verò eius nomine in Phrygia cēsentur, ab institutis & communionē eius quum sibi ipsis indulgentes degenerassent, hoc tempore paschale quoque festum mutarunt. Concilio enim in Pazo vico, vbi ^b Sangaris amnis fontes sunt, coacto, pauci quidam & obscuri per Phrygiam Nouatianorum episcopi statuerunt, Iudæorū azyma obseruanda, & cum eis pascha celebrandum esse. Hæc sibi renunciata esse Socrates (qui hoc loco nō abhorre se à Nouatianorū institutis, palam præ se fert) à sene quodam scribit, qui se presbyteri filiū fuisse dixit, quo cū Synodo ei interfuerit. Quum quidem eò non conuenerit vel Agelius Cōstantinopoli Nouatianorum episcopus, vel Maximus Nicææ, vel etiam Nicomedię aut Corylij (vrbs ea Phrygiæ est nō incelebris) episcopi, à quibus tum maximē Nouatianorum religio est administrata. Hæc sicutum acta. Postea verò Nouatianorum ecclesia propter eam Synodum in partes discessit: sicuti suo loco dicemus.

D *Novati dō-*
gma.
 † ἡ ἐκ τῶν ἱερῶν ἀμαρτιῶν καὶ ἀδικημάτων.
Contrarium
ei Cornelij
Roma. episco
pō decretum.
 Et ex Soc.
 excerpta: quæ
 Nouatiana
 hæresis secta
 totē Nicoph.
 esse consuit.
Phryges mo-
dorati.
 * ὁ θυμὸς.
 † τὸ ἰσομορ-
 φικόν.
 * ἡ ἰσομορ-
 φία.
Phryges &
Paphlagonēs
Novati de-
cretū morib⁹
suis cōueniēs
recepturi.
 Τὸν πασχα-
 τὸν celebrᾷ
 ἐν Ὀσσιδῆ.
 † μετ' ἱερο-
 ρισί.
 Novati mar-
 tyrium obiit.
 a Nouatia-
 ni Phryges
 ἐν τῷ ἱεροβου-
 λο παστῆα ἐν
 Ἰουδαίᾳ cele-
 brandum ἴα-
 ρωντο.
 b Apud
 Λίον. Flavianus
 ἴσθι Σαγγαρίᾳ
 δεικνύσας, δε βελ-
 λο Ἰτακίδου.
 lib. 7.
 Socra. lib.
 6. cap. 24.
 Socra. habit
 Κορυλίου. Ἐκ
 γωνίου ἐκ
 Σινδα, Cap. 7.
 791.

† τὸ ἰσομορ-
 φικόν ἐστὶν
 ἰσομορ-
 φία.
David. 13.
Socra. lib. 4.
cap. 22.
 Quæ ob cau-
 sam Nouati
 ab ecclesia
 Romana se-
 gregatus, hæ-
 resis suæ
 instituta.

CAPUT XV.

Socra. lib. 4. ca. 14. & 15.

Soz. lib. 6. ca. 13.

Eudoxius Cōstantinopolitani episcopi moritur. Sufficitur ei ab Ariano Demophilus a Catholicis Euagrius. Iussu Valenti & ipse Euagrius, et eius ordinator Eustathius Antiochenus in exilium pellitur.

a Byzia rex regū Thraciae, a Terio nefasto crimine inuisa hōmūdionibus. Plin. lib. 4. cap. 11. b Ariani Cōstantinopolit Catholicos persequitur.

Catholicos 30. ecclesiasticos viros peccatores ad Valentem mittunt.

Modestus praefectus.

Legati istū, Valente in dē, & Modesto curāse, in nauim impositi sunt, cum quo ea in modo mari nauis incensa petierunt.

Ed ut historiā persequamur, ed vnde digressi sumus, reuertendū nobis est. Imperator Valens Cōstantinopoli soluens, Antiochiā ad Orōtem adire properauit. Et quum Nicomediam peruenisset, ibi hac de causa restitit. Eudoxius Arianae sectae episcopus statim post discessum imperatoris Cōstantinopoli vita defunctus fuerat, consulatu Valentiniani & Valēris tertio, quum quidem clauum ecclesiae Cōstantinopolitanae annis vndecim rexisset. Eius in locum Ariani surrogarunt Demophilum quendam. Professores autem huiusmodi consubstantialis, commodum se tempus, vt sedem episcopalem recuperarent, nactos esse rati, Euagriū suae factionis presbyterum episcopū designarunt. Cui manus imposuit Eustathius, episcopus aliquando Antiochenus, qui à Iouiniano quidem ab exilio non ita pridem fuerat reuocatus: tum autē Cōstantinopoli priuatus latebat, vt sua saltem praesentia huiusmodi consubstantialis professores confirmaret. Ita factum, vt Ariani persecutionem aduersus nostros renouarent. Ea res postquam est ad principem delata, veritus ille ne seditione & tumultu ciuitas turbaretur, militarem manum Nicomedia Cōstantinopolim misit, cum mādato eiusmodi vt simul & ordinator & ordinatus comprehenderetur, atque alius aliud exulatū mitteretur. Eustathius igitur a Biziam, quod Thraciae oppidum est, Euagrius in locū alium deportatus est. Proinde Ariani, quod plerique omnes in rebus secundis faciunt, magis magisque effertari, orthodoxos & rectē sentientes admodum vexare, cedere, cōtumeliis afficere, in vincula conicere, pecuniis etiam spoliare, intoleranda omnia aduersus eos facere.

CAPUT XVI.

Orō quum nostris dura haec & graua essent, ad principē peccatores miserere, si quo modo finem erūne eius obtinere possent. Ceterū illi opinione sua plurimū sunt falsi, vt qui iustitiam se ab iniusto impetraturos esse sperauerint. Quum nanque delecti ex ecclesiastico ordine octoginta viri, quibus praefuit Vrbasus, Theodorus, & Menedemus, Nicomediā venissent, preces imperatori obtulisset, & de vi tāra quiritati essent indignatus ille, in praesentia quidē irā praesentit: deinde autem clam Modesto praefecto praecipit, vt comprehensos eos necaret. Supplicij eius modus, quia nouus & insolens prorsus fuit, posteritatis memoriae est mandatus. Praefectus, si viros religiosos, qui nihil commississent, propalam perimeret, ne seditio in vulgo oriretur, veritus est: quapropter eos se in exilium missurum esse assimulauit. In qua illi sententia magnis animis acquieuerunt. Ille nauim eos, veluti solū exilij causa versuros, concessere iussit: & nautis praecipit, vt in medio mari nauem incenderent, vt quum eo modo illi interuissent, sepulchri cura carerent. Ventum est in

sinum mediū, † qui Astacenus vocatur: ibi nauem imperata fecerūt. Nam ipsi scapha, quae nauem sequebatur, cōscensa, nauigium in quo viri ille uehebantur, incenderunt. Vehementius tum subfolanus ventus flabat, & proinde nauis eo citius flammam concepit. Durauit ea vsque ad locum Bithyniae, qui Dacides nuncupatur, ibique vna cum pijs illis hominibus in littore est absumpta. Sedenim factum tam truculentum vindicta est profequuta. Fames siquidē repente tanta est in Phrygia orta, vt necessariō incolae patriam, † relinquerent, & Cōstantinopolim se atq; ad alias diuersas provincias conferrent.

† Cōstantinopoli autē Ariani plures pijs catholicis que presbyteros nauis, in qua nullum erat instrumentum nauiticum, imposuerunt: eamq; pelago ventis vndisque temerē ferendam commiserunt. Deinde populares quosdam suos in nauigio alio summiserunt, qui igne illi inuicerent. Sic sancti illi viri cum igne & aqua censuētes, postremo in mari submersi, martyrij coronā receperunt. Theod. li. 4. c. 24.

* Cōstantinopolim Socrates scribit frequentissimam multitudinem alere, propterea quod mare ei omne genus comestuum suppeditet: & praeterea quum opus sit, Euxino Ponto ingens frumenti copia ad subuehat. lib. 4. cap. 16.

CAPUT XVII.

Vum verò multa nobis de Basilio magno & Gregorio theologo dicenda sunt, operae precium facturum me esse putauit, si pauca quaedam de arctissima, quae tantis viris inter se fuit amicitia & coniunctione, praemitterem. Quod sanè non rectius certiusque fecero, quam si Gregorij ipsius ea de re verba protulero, quae in ea oratione sunt, quam is de Basilio funebrem conscripsit. Tempore, inquit, procedente, vbi alter alteri mutuū amorem (factū id Athenis, vbi simul vterque literis operam nauauit) iudicauit, affectionemq; eam philosophiae gratia conceptam esse constitit, tum alter alteri factus est omnia. Sub vno viximus recto contubernales, & arcta inter nos deuincti coniunctione idem spectauimus: & alter alteri animū flagrantem & cōstantem praestitit. Corporum nanque necessitudo, quoniam rerum fluxurum est, haud aliter quam verni flores, interit. Neque enim materia igne cōsumpta, flamma durat, sed vna cum re cremata euanescit: neque charitas vbi fomitis ardor emarcuit, consistit. Diuinus autem & pudicus amor, quando quidem rei firmę & stabilis est, propterea solet esse cōstantior. Et quāto magis amantes rei desideratae pulchritudinem considerant, tanto inter se coniunguntur magis. Hęc amicitiae nostrae lex erat. Atq; quum ad hunc modum inter nos animati essemus, & tales firmo thalamo, vt Pindarus inquit, anreas colūnas substruxissemus, ita dein ceptis processimus. Deo simul & desiderio mutuo opitulaboris vsi. Sed quomodo sine lachrymis necessitudinis tantae recorder? Eadem erat nobis rei inuidiosissimae, doctrinae scilicet, spes proposita. Sed inuidia absuit, aemulatio autem vtrunque exercuit: & certamen nobis erat non vter nostrū primas ferret, verū vter alteri eas concederet. Alter enim alterius laudem & gloriam pro sua habebat. Et in vtroque visa est

Socrates male esse dicit

Fames mansit in Phrygia

De arctissima Basilij Magni & Gregorij Nazanzeni coniunctione.

Gregorij praesentium.

Pulchritudinem exilij inuenit virtutis & pietatis studijs incumbentium.

*Optimorum
vendi institum
iura.*

*Sodales Basili
lij & Grego
rij.*

*Uiclos q̄vov
m̄tadēv, ā
ēv̄tēv m̄tā
Fovū.*

*Studia co
mmodum.*

*Athena cō
regime idolo
latria eis ni
hil nocere.*

*Sodalitas li
teraria.*

*Per mode
stium Gre
gorius se Ba
silium in vir
tutū & pie
tati studio
curia conse
quo vō potius
se faceret.*

A anima vna duo circumferre corpora. Quod si cre
dendum non est dicentibus, + omnia in omnibus
esse sita: at nobis id saltem credatur, alterum in al
tero situm fuisse, & alterum ab altero pependisse.
Vtrique opus vnum propositum fuit, virtus ipsa,
& vt vitam omnem ad spem futurā dirigeremus,
& prius inde animo transferremur quàm corpore
excederemus: ad quod spectantes, vitam & actio
nem omnem nostram ita instituimus, vt nos man
datum diuinū duceret, & alter alterum ad virtutē
acueret aque excitaret. Et si nō insolēs hoc verbū
esset, regulam & amulsim, quibus quæ recta sunt,
quæue minus, explorantur, alterum alteri fuisse di
cerem. Sodalibus nos coniunximus non impudi
cissimis, sed modestissimis: non contentiosissi
mis, sed pacificis maximè, & quibus cum esse vti
lissimum est, quod sciremus, facilius vitia conta
gione contrahi, quàm virtutem cum aliis commu
nicari. Quandoquidem & inorbus in alios citius,
quàm valetudo transfertur. Disciplinas non iucū
dissimas magis quam honestissimas consecrati su
mus. Nam per eas vel ad virtutem, vel ad vitia ef
finguntur adolescentes. Duæ autem nobis erāt no
tæ viæ: altera prior & honestior, altera posterior,
& non eiusdem momenti: illa ad sacra templa, &
qui in eis sunt doctores, hæc ad profanos magi
stros ducens. Reliquas, insistere eis volentibus re
liquimus, videlicet dies festos, theatra, spectacula,
conuentus publicos, conuiuia. Nihil enim admi
randum & præclarum esse duco, quod ad virtutē
non conducatur: neque eos qui studio eius tenentur,
meliores reddat. Atque aliis quidem alia sunt, vel
à patre accepta, vel domo ex quotidiano studiis &
actionibus reportata cognomina: nobis verò in
gens momentum fuit & nomen, vt Christiani &
essemus, & nominaremur. Athenæ equidem aliis
non parum, quantum ad animos pertinet, nocent.
Nam id non frustra pij opinantur, quod plus illæ
quàm reliqua Græcia idolis abundant. Et profectò
difficile est, non simul aliquem transfersum rapi
ab illorum laudatoribus & patronis. Nobis verò
qui animis probè munitis atq; instructi essemus,
nullum ab illis obuenit detrimentum. **Q**uin è di
uerso potius, quod quidem dictu mirabile est, ea
ex re magis etiam in fide sumus confirmati, pro
pterea quod errorem & impuritatem eorum cog
nouerimus: ibi dæmones despiciētes, vbi dæmo
nes sunt in admiratione. Et si quis est aut creditur
esse fluuius, qui per saluginem amaram maris dul
cedinem suam retinens fuit: aut animans aliqua,
quæ in igne, à quo omnia cōsumuntur, subsilit: id
nos inter æquales omnes profectò fuim⁹. Et quod
pulcherrimum est, sodalitas quædam nobiscū non
ignobilis fuit, quæ ab illo tanquam duce institue
batur atque regebatur, eisdem nobiscum studiis
gaudens. Quamuis pedites, iuxta Lydium currum,
illius scilicet cursum & morem curremus. Vn
de celebritas quædam nobis contigit apud magi
stros & commilitones nostros, præterea verò in
Græcia omni, apud eos maximè qui in ea præci
puè clari sunt. **Q**uin iam fama quoq; nominis no
stri vltra Græciæ fines, sicuti hoc multorū sermo
ne ferebatur, processit. Tanta nanque præcepto
rum nostrorum, quanta Athezarum: & tanta no
stra, quanta præceptorum laus fuit. Atque adeò
par amicorum insigne, sicuti fuimus, ita & habiti

sumus: vt nihil simile apud Græcos haberent vel
Orestes & Pylades, vel Molionidæ, Homerici car
minis miraculum. Hæc Gregorius de sua & Basilij
disciplina & amicitia, quam etiam quum scripta
pleraque, tum epistolæ eorum magis declarant.
Hos sanè viros si quis inter se conferre, vitamque,
mores & virtutē eorum exponere velit, alterū al
teri præferre addubitabit. Fuit enim inter eos, &
vitæ sanctioris, & profanæ simul sacræque doctri
næ concertatio. Nam adolescentes adhuc, Athe
nis Himerij & Prohæresij, qui tum inter sophistas
præcipui erant, deinde etiam Antiochiæ in Syria
Libanij auditores & discipuli artem rethoricam
summè perdidicerunt. Et quum, quod ad philoso
phiæ studia valde appositi essent, quidam eos ad lu
dos aperiendos, & sophisticam vitam completē
dam, alij autem ad causas in foro agendas cohō
tarentur, studio vtroque contempto, solitariam
sunt vitam secuti. Itaque postquam in philosophi
cis literis satis versati erant, ex Origenis, & aliorū
qui illum vel præcesserant, vel consequuti fuerant,
libris, sacrarum literarum sententiam addidicerūt. **E**
Magna enim tum orbe toto Origenis gloria fuit.
In eius libris quū se exercuissent. Arianis strenuè
restitērūt. Et quia illi autoritates & testimonia ex
Origenis scriptis ad dogma suum comprobādum
afferebant, ipsi eos refellerunt, non satis Origenis
sententiam allequutos esse ostendētes. Apud mul
tos quidem tum Ariani, atque Eunomius & ipse
Arianis in magno fuere precio. At illi postquā
cum Gregorio & Basilio vel scriptis vel disputa
tionibus sunt congressi, indocti prorsus esse com
perti sunt. Basilius à Meletio Antiochiæ episcopo
diaconus creatus, postea patriæ suæ Cæsareæ Cap
padocum antistes factus, cum cura & fide eccle
siis præfuit. Veritus enim ne res Arianorum nouæ
Ponti etiam ditiones occuparent, celeriter ad eas
partes percurrit, atque monachorum ibi exerci
tia instituens, & plerosque sacra doctrina erudiēs,
in fide etiā fluctuantes confirmauit. Gregorio au
tem, qui Nazanzi mediocri Cappadociæ oppido,
patri suo in episcopatu successit, idem studiū fuit.
Circumiens enim & ipse oppida pleraque, eos qui
in religione imbecilli erant, confortauit. Potissi
mum verò Constantinopolim frequētius visens,
sententiæ suæ suffragatores in doctrina confirma
uit: & postea in eam urbem legitimè euocatus, ad
administrationem ecclesiæ ibi multorum episcopo
rum concursu & suffragio suscepit. Quod nisi di
uina gratia, vt is eò veniret, procurasset, quod ex
pulsis omnibus, neque episcopus neque ecclesia
ibi esset, periculum certè & metus ferè fuisset, ne
deinde Nicænæ fidei doctrinæ Constantinopoli
locus deesset. Sed hac de re postea suo loco dicā.
In præsentia historiam de Basilio persequar.

CAPVT XVIII.

Eusebio, qui ante Basiliū ecclesiæ
Cæsariensis gubernator fuit, dissi
dium quoddam cum Basilio etiā
num diacono intercessit. Fuit au
tem Eusebius quum aliis in rebus
vir magnus, tum certaminibus &
periculis pro pietate subeūdis maximè spectatus.
Id quod eius temporis persecutio declarauit. Dis
E iiii

D *Sozom. ecclī
cap. 14.*

*Præceptores
Basiliij &
Gregory in
artib. dūcēdo.*

*Idem vitam
monasticam
sunt sequuti.*

*Origenem le
gerunt.*

*Arianos re
futauerunt.
Socrates cod.
ca. 26.*

*Basili⁹ prof
byter, & po
stea episcop⁹
† auzantētia.*

*Gregorius
Nazāzi pa
trissus in epi
scopatu suc
cessor.*

*Gregorius
episcopus Cō
stantinopoli
tanus ecclī⁹.*

*Inter Euse
bium episco
pum Cæsā
riensem, &
Basiliū dia
conum, dissi
dium inter
cessit.*

*Basilium epi-
scopo cedens,
in Pontum
secessit.*

*Boni viri di-
digne eam rem
tulere.*

*Ariani in
absentia Ba-
silij ecclesiam
Cappadocia
occupare co-
nantur.*

*Tempore Ca-
sarea adest
Basilium.*

*Eusebium sibi
concessit.*

*Arianos
repellit.
Eusebio suc-
cedit.*

*† μορολο-
κωσις εν λιου-
τα κροβειν
οιδμυθ.*

*Ad episco-
patum cum,
multorum e-
piscoporum suf-
fragio est e-
uectus. Socr.
Colloquium
Praefecti pra-
torio & Ba-
silij.*

*Ad prae-
feti tribunal
Valentis in-
sa sistitur.*

*† Αριανιστι
αυτοματωσ
αποστασαν*

*Christiana
in fide defen-
denda consti-
tuta.*

A sidium autem quum eis intercessisset, Basilium in Pontum secessit, atque ibi cum monachis philosophicè viuentibus fuit. Plebs autem Caesariensis, atque in primis qui in ea erant cordatiores, quòd Eusebium suspectum habebant, quasi fugae causa esset viri tanti, qui virtute & eloquètia aliis clarior esset, eo praecipue tempore quo haereticorum ingens multitudo circumcurreret, consilium eius relinquendi, & seorsim conuentus sibi suos agendi, coepere. Atque ita quidem Basilium, ne, quantum in eo situm erat, Ecclesiam plurimis tumultibus ab eis qui aliena sentiebant, conturbatam amplius affligeret, quietam in Ponticis monasteriis agebat vitam. Valens autem, & quae cum eo erat sacra cohors (semper enim illum incitantes episcopi Ariani sequebantur) opportunum se tempus nactus esse dicentes, ut in Cappadocum Caesarea quod vellent perficerent: propterea quòd Basilium secessisset, & populus Eusebij odio ad discessionem spectaret, Nicomedia profecti Caesaream, tanquam & hanc euersuri, venerunt: atque ibi quae soliti fuerat, peragere sunt conati, videlicet ut recta sentientes ecclesiis exigerent, easque Arianis traderent. Ceterum consilium id frustra fuit. Quamprimum enim hos Caesaream peruenisse nunciatum est, Basilium monasticis in Ponto scholis vale dicto, Caesaream & ipse redit, & Eusebio rebus omnibus aliis posthabitis conciliatur. Quo quidem facto animi sui benevolentiam maximè ostendit. Et quòd in tempore magno iudicio omnia cum ratione egit, disputationibusque opportunè est usus, examè haereticorum ingens repulit, & ecclesiae temporibus durissimis profuit. Valens, postquam ei conatus non successit, vnà cum episcopis suis Antiochiam concessit: atque inde aliquanto post in Cappadociam reuersus, Basilium, post Eusebij mortem ecclesiam administrantem inuenit: quem cum exigere vellet, coelitus ea in re est impeditus. Alterum nihilominus Leonem statim se larua & terribilamento exterritum esse credens, & ad praefecti tribunal eum misit. Ibi Praefectus assistens, cum interrogat, quamam de causa religionem Imperatoris non complecteretur. Atque ille, Quod hoc sic

C Deus non praecipit, inquit. Et insuper Imperatoris errorem reprehendit, atque *δημοσθενος* consubstantiale defendit. Vbi verò ille mortem ei minatus est, Basilium gratiã se illi eo nomine habere dixit, quippe qui discedere ex tali rerum statu non grauate cuperet. Et quum Praefectus amplius eam rem deliberare iuberet: Basilium, Ego quidem, inquit, & hodie & cras idem futurus sum. Vtinam verò tu teipsum non mutasses. Creatura enim quum sim, creaturam adorare, Deumque esse profiteri, in animum non inducam meum. Sed neque religioni vestrae me aggregari sustinebo. Tamen si enim vos clarissimi & non minima orbis pars esse existimamini, me tamen minimè decet hominibus gratificari, & propterea fidem in Deum paripendere: quam ego mediusfidius proditurus non sum, etiã si mihi bonorum publicationem, & exilium, & aliud quidquam grauium erumpnarum, mortemque adeò ipsam mineris. Nihil enim rerum talium mœrorem mihi afferre potest. Quod si facultates meas expetis, pannos holce & cilicia, atque libros

* Socrates, Basilium ab imperatore Casarea Antiochiam euocatum, ibi comparuisse, & causam dixisse scribit. lib. 4. cap. 26.

paucos qui in mundo meo sunt, si hos inquam ad-
D masti, recipe. Sin ut exilij causa solum vertam ma-
uis, paratus ad id sum. Exul verò quomodo ero,
qui semper terram quasi peregrinus pererro, & ad
regionem aliam vehementer aspiro: Corpus por-
rò hoc, vel post primam plagam, sensus omnino
expers, & cruciatibus superius prorsus futurum
est. Hæc atque his similia alia quum liberrimè +
Basilium dixisset, consternatus ad viri prudentiam
Praefectus, celeriter ad Imperatorem percurrit: ei-
demque, Basilium constantiorem esse, quàm ut à
sententia sua suasionem deducatur, renunciat. qua-
propter aut propalam in eum animaduerteret, aut
persuaderi minis illi posse, existimare desineret.
Imperator tum quidem quieuit. Quum autem +
Epiphanius festus dies adesset, cum vniuersa +
quam secum habebat) * phantasia, inanique &
splendida pompa in ecclesiam venit, & munus
suum ad sacram mentem attulit: atque ibi quòd om-
nia miro ordine gereretur, ad stuporem delapsus,
& totus mutatus, in solum concidisset, nisi quidam
ex primoribus tunica correpta Imperatorem iam
E ruentem retinisset. Vbi verò sermonem quoque
cum viro contulit, magis etiam sapientiam, sacrifi-
que obeundis & concionibus atque conuentibus
peragendis dexteritatem, nec non rerum omnium
ordinem pulcherrimum admiratus est. Sedenim
postea breui aduersariorum calumniis permotus,
& in exilium eum mittere constituit. Et iam nox
aderat, & currus praeparabatur, quum derepentè
morb. Imperatoris filium, cui * Gallo nomè erat,
inuadit. Tam vehemens autem & periculosus is
erat, ut qui puerum curabant medici insignes, de
vita eius desperarent, Valens causam eum impati-
tissimè ferens, in solo voluitur, pro filij salute mor-
tem sibi ipsi optat, & insolabiliter luget. Domini-
ca quoque Imperatoris coniunx grauitè affligit-
tur, & horrendis noctu pauoribus territam, atque
id propter eam quæ episcopo illata esset iniuriam,
passam se esse confirmat. Proinde Basilium statim
accesit: eumque, ut iacentem puerum quod pos-
set receret etiamnum ei factam iniuriam, quid-
quam ab eo petere verebatur. Basilium adest, & puer
F meliusculè habet. Imperator nihilominus pericu-
lum facturum, ad illum: Si vera, inquit, sunt quæ de
Deo doces, precare, & Deum exora, ne mihi filius
intereat. At ille: Si idè quod ego credis, morbúm-
que grassantem ab ecclesiis dispellere constituis, 3
omnino puer conualecet. Ceterum quum Valens
id se facturum reciperet, & aliter tamen faceret,
b puer è vita excessit. Omnes autè asseuerarunt, non
periturum fuisse puerum, c nisi Imperator eis qui
aliena sentiebant, euocatis, precari eos vnà cum
Basilio pro pueri salute iussisset: quos etiã ut pue-
rum baptizarent, est exhortatus. d Imperator por-
rò virum veneratione prosequens, praedia quæ ibi
habuit pulcherrima, xenonibus seu hospitalibus

*† διοφανου
* Act. 25.
† οδυ τῆς τρι-
πλιδου παρ-
τασια.*

*Valens ipse
Epiphanius
ecclesiam Ba-
silij ingredi-
tur, atque in
ea ordinè re-
cti miratur.*

*a Momo of
fertiou quod
arruptis, hoc
est, sua ipse
manu obtu-
lit.*

*Greg. Naz.
* Basilium a
Valente ad
exilium duci
natur.*

** γαλλος.
Filius Valē-
tis in morbo
lethalem inci-
dit.*

*Domina
Augusta
opem Basi-
lij, filio serua-
do implorat.*

*Eius aduē-
tū puer melius-
culè habet.*

*Basilium pue-
rum moritu-
rum in vita
manserunt
esse pollicitus
est, si baptis-
mus sacro
à Catholicis
suscepisset.*

Theod.

*3 Quis autē
id no antea-
re Impera-
tor: Basilium,
De puero, in
quis, voluit
Domini fieri.
Socr.*

*b Imperato-
ri filium mo-
ritur.*

*c Mortis e-
causa.*

*d Valē-
tis pra-
dia quaedam
nomen B. a
silij dicitur.*

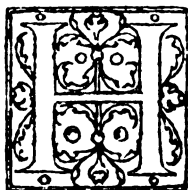
† Affuit isti colloquio Demosthenes quidam, Imperatori obse-
mator, qui orbis vniuersi doctorem carpens, barbarè loquebatur. At
Basilium subridens, *Μωκμυθ*, inquit, *εγὼ δὲ μὴ εἶμι ἀρετὴ μὴ πον.* hoc
est, En Demosthenem quoque illiteratum vidimus. Et quum ille ma-
gis etiam exandescens, minas profunderet: Tuam est, Basilium ait, de
delicatoribus *Ἰντεστωρ* condimentis curam gerere. Diuina enim
dogmata, qui aures obturatas habeas, excandire non potes. Theodor. li.
4. cap. 19.

*1. Donatus in Basilii pro-
scribit.
2. Sed exilij
libello subscri-
bere non po-
tuit, quem e-
tiam statim
discipit.
3. Modestus
presbiterus
quoque mor-
bo oppressus,
paruentia
et deprec-
atione culpa
intermittit,
conualuit.
4. Descriptio
Basilij et
Gregorij.*

A eius domibus donauit. Sed rursus à familiaribus expugnatus, virum sanctum ad se acciuit, & vt se aduersariorum factioni adiungeret, hortatus est. Postquam autem adamantem permouere suasio- ne nõ potuit, exulare eum iussit. Et iã exilij libel- lus scriptus erat: quem vbi manu sua, Valens robo rare est conatus, literam nullam exarare potuit, ca- lamus nanque statim est contractus. Quod vbi in altero, & etiam tertio, ad scribendum, sicuti cõue- nit, adaptato, itidem vt in primo accidit, & ipse ad- huc in scripto impio confirmando perstitit, ma- nus ei supra quam credi possit concussa, tremore intolerabili est occupata. Proinde animo percul- sus, atque pavore plenus, charta correpta, ambab- eam dilacerauit manibus. § Paulò verò post, Præ- secto quoque accidisse dicunt, vt morbo circum- uentus graui, vbi vindictam supplex est deprecatus, totus conualesceret. Verum quid hæc sunt ad alias viri huius primarias virtutes? qui & factis & doctrina mirificam est consequutus gloriam ^h: Multa autem pulcherrima scripta vir iste & Gre- gorius ecclesiæ Christi reliquerunt. Quæ nisi om- nibus ferè nota esse scire, aliquid etiam de eis sin- gillatim dixissem. Horum plurima Rufinus dicitur in latinam linguam transfuisse. Atque hæc de Basilio & Gregorio breuiter sint dicta.

CAPVT XIX.

*Gregorius
Nysenus ep̄
scopus Basili-
ij frater.
Scripta eius.
Episcopus
inuenit.*

Habuit autem Basilius fratres, quo- rum vnus Gregorius fuit ecclesiæ Nyssensæ lux & ornamentum: vir secundum fratrem doctrina, mo- ribus & vitæ sanctitate spectatus. Et quanuis is coniugem habue- rit, rebus tamen aliis fratri minimè celsit. Qui Basilio mortuo, Hexameron siue sex dierum opus illius adimpleuit: & aduersus Eunomium & Apol- linarim confutationes scripsit. Constantinopoli quoque in diuum Meletium orationem funebre composuit, aliâque insuper plurima opuscula do- ctrinis & institutionibus plena ecclesiæ Dei reli- quit. Ostendunt autem virum talem cum alia, tum præcipuè in Gregorium illum miraculis celebrem oratio ab eo edita. Secundus Basilij frater Petrus fuit, qui vnà cum illo vitam monasticam primùm consecratus, deinde urbem Sebastiam sacrorum anti- stites gubernauit. Tertius Naucratus, qui iuuenis in ascetico instituto defunctus est. Accessit ad hos celebris illa Macrina soror, cui Gregorius libellum de Anima dicauit. Ei, sicuti accepit, hæretici quidã Origenica dogmata iniecerunt. Omnes autem isti propter vitæ integritatem, in numerum sanctorum sunt relati: quemadmodum sanè & Gregorij Cæ- sarij frater, & Gorgonia soror. Quoniam autem Gregoriorum nominis similitudine in librorum inscriptionibus discernendis nonnulli errant, sci- re peropus est, tres fuisse Gregorios, in ecclesia Dei præclaros. Ponticum illum, quem diximus Neo- cæsarea ortum, & reliquis antiquiorem, Origenis discipulum: de quo celebris fama est Athenis, & Berythi, & in prouincia Pontica, totoque aded or- be, quem miraculis & doctrina percurrit. Hic Cæ- sareæ cum Origene fuit, ac deinde ab eo non disce- dens, veriore philosophiam perdidit. Postea in patriam reuersus, primum vt laicus & profanus

*Petrus Seba-
stianus ep̄sco-
p̄ Basilij fra-
ter. Tertius
eiusdem fra-
tris Naucra-
tius. Affe-
tus.
Macrina
soror.
Gorgonia so-
ror.
Gregorij Na-
uiceni Cæ-
sarij frater.
Tres præcla-
ri Gregorij.

Gregorius
in pontice-
ni, hoc est,
mirificus.*

multa præclare egit, dæmones expulit, morbos sa- nauit, græcæ superstitionis sectatores eloquentia, seu potius prodigijs ad fidei nostræ professionem adduxit. Meminit etiam huius Pamphylus martyr in suis, quos in Origenem elaborauit, commenta- rijs: in quib. oratio laudatoria Gregorij ad Orige- nem inserta inuenitur. Tres isti Gregorij, vt breui- ter dicam, fuere: is de quo modò memorauimus: & qui à veteribus Nazæenus, à nobis autem quòd tali cognomine dignus sit, Theologus est voca- tus: & frater Basilij. Fuit præterea alius Arianus, Athanasij successor, qui à plebe est reiectus. De his satis.

CAPVT XX.

Emporibus eisdem etiã, qui Ico- nij ecclesiæ præfuit, enituit Am- philochius: quem amicam egre- giè charum habere ^b Gregorius & Basilius. Indicant hoc eorum ad illum datæ literæ, maximè ve- rò Basilij scriptum de spiritu sancto in triginta ca- pita relatum, & constitutiones: quæ à multis etiã Amphilochia vocantur. ^c De Amphilochio isto permulta tradita sunt consideratione & me- moria digna. Fuit enim senex simplex, in quo do- ctrina & vita ex æquo inter se ita certarent, vt aliquor etiam ediderit libros. Sed enim diuina gra- tia aliàs aliter res nostras dispensans & ordinans, incredibili quodam modo mirificum naturæq; ca- ptum excedens, atque nouum in hoc viro exhibuit prodigium. Siquidem ad eum in solis locis philo- sophantem, propter excellentem & vitã & doctri- nam eius angelos Deus misit, qui mystica & arca- na benedictione & * episcopali arrogatione eum dignati, + intellectuali modo consecrarunt, & hie- rarchiam ciuitatis Iconij renunciarunt. Ad hunc quoque non longo post tempore eligendum atq; ordinandum, in eum locum episcopi conue- nere. At vbi ex eo cognouerunt ab angelis Dei consecrationem eum suscepisse, data, de tam sacra & diuina gratia. Deo gloria, vt pontificem Dei, & Euangelij præconem, fideique defensorem, cum timore reuerenter hominem admiseret: & solita sa- lutatione atq; osculo ei impertito, ea quæ episco- palis functionis sunt, administrare & exequi per- mittere. Ea ætate Optimus quoque, & Latoius, epi- scopi exiteret, viri qui & vita & doctrina acceptã à maioribus diuinam fidem propugnarent. Quo- rum hic Melitensis, ille Pisdæ præfuit ecclesiæ. Diuus etiam Chrysostomus iuuenis etiamnum, præstantem ingenij animique vim & specimen Antiochiæ viuens ostendit. Et * disciplinam mo- rum admodum consecrans, magis magisque in ea proficiebat: nondum ille quidem in episcoporum cooptatus ordinẽ, sed inter sacras functiones dia- cono ministerium adimplens. Cuius quum episto- las Basilius & Gregorius videret, admirati eas sunt, & egregium quiddam in eo iuvene extare perhi- buerunt. Sed de Amphilochio & Ioanne, suo loco plura dicemus. Nunc ad impium Valentem pro- grediamur.

CAPVT XXI.

*Socrat. eccl. cap
27.*

*† A plebe
Ariana.
Supra li. 9.
cap 7.*

*a Iconij Li-
conia me-
tropolim.
b Gregorius
theologus,
Gregorius
Arianus.*

*c Amphi-
lochia Basili-
ij.*

*Is in solis lo-
cis ab angelis
Dei factus im-
mitatus et
episcopus or-
dinatus est.
* episcopali
arrogatione
dignatus
est.
† v. c. 27.*

*Optimus et
Latoius epi-
scopi.
Ioannes Chry-
sostomus dia-
conus Anti-
ochiæ.
* id est di-
sciplinam.*

*Basilius et
Gregorius
eius epistolas
sunt admira-
ti.*

Valens Orthodoxos persequitur. Sozo. eo. 6. 18

Prescribitur Meletina Antiocheus, Eusebii Samosatensis, Pelagius Laodicensis.

Pelagius episcopus in conjugio carnali, spem pro se habuit.

Eusebium Samosatensem ecclesiam pastorum clero carum res visitavit. Idem in exilium nocturnam vadit, populam saltem, seditionis vitanda gratia. Theodo. eo. cap. 14.

Oppida aliantur Epiphania et Antiochia, que ad Euphratem vocantur. Item Zeugma 72. m. passuum a Samosata, transitu Euphratis nobilit. Plin. lib. 5. c. 24. Pulchrum exemplum tunc dicitur, yatico enim prescribitur.

Vum is Antiochiæ, sicuti dixim⁹, diutius moraretur, & ab externis bellis quietus esset, adversus eos qui *immo* consubstantialis fidem sectantur, se armavit: & non modo ex Antiochena, verumetiam ex finitimis quæ circumcirca sunt ecclesiis, rectæ sententiæ propugnatores eiecit. Aliis quoque eos cladibus affligens, cum varij generis suppliciiis sustulit, tum maximè in præterfluentem amnem Orontem coniecit & suffocavit. Et Meletium quidem, egregium de vera pietate certatorem, ex ecclesia deturbatum in exilium misit. Samosatis autem diuinum eiecit Eusebium. Præterea verò vt Lao dicea egregio pastore Pelagio orbaretur, & ad viduitatem redigeretur, effecit. Qui adhuc iuuenis, inuitus etiam iugum matrimonij subiit. In ipso verò nuptiali cubiculo, ad primam cohabitationem sponsæ suæ persuasit, vt castitatē consecrans, sororis sibi potius pietatem, quàm coniugale consuetudinem præstaret. Ac tali quidem pudicitia Pelagius fuit: quàm etiam in eo, reliquæ eius coniunctæ & veluti sorores virtutes, tanquam in chora aliqua sunt consecutæ. Quam ob causam omnium calculis & suffragiis episcopali honore dignus iudicatus est. Verùm tam splendida episcopalis muneris administratio eius, flectere impium Principem non potuit. Illicet hunc ille in Arabiam, Meletium autem in Armeniam, & Eusebium in Thraciam deportari iussit viros Apostolicis donis relictos. Eusebius iste antehac quum ecclesias multas vacuas esse pastoribus cognouisset, militis habitus sumpto, & capite episcopali tiara, quam ex pileo confecerat, tecto, Syriam, Phœniciam, & Palæstinam peragrauerat: ordines vacuos in ecclesiis, presbyteris, diaconis, aliis sacris ministris supplens. Alicubi etiam episcopos ecclesiis præfecerat, si quos esset nactus, qui cum eo sententiæ eiusdem essent. Quàm præclarum autem fortis & generosi animi ediderit specimen, in Thraciam exulatum ire iussus, nefas esset, si silentio præteriremus. Quum is qui exilij libellum ab Imperatore afferebat, circa crepusculum aduenisset, vt tacitus esset, causamque aduentus sui premeret, eum admonuit. Si enim, inquit, hoc multitudo rescierit, ardore emulacionis excitata, te quidem illa statim necabit, me autem cædis eius causam dicere oportebit. Hæc ubi dixisset, ad primam faciem vnico seruulo, qui cervical tantum & libellum secum ferebat comitatus, solus se in viam dedit: atque ubi ad Euphratis ripam venit, qui vrbis eius mœnia præterlabitur, ubi etiam transitum habere dicitur, piscat oriam conscendit nauim, & remiges in ripam alteram eum locum versus qui Zeugma nominatur, appellere iussit. Atque ille quidem sic est profectus. At Samosatensi recognita, in lachrymis & luctu esse, & cõfestim traiectus nauigantibus repleti. Vbi verò eum multa parte fluuij emensa sunt consequuti, plorantes omnes suadere ei contenderunt, ne lupis oves proderet. Sed postquam multa dicentes, eum in sententiam suam abducere non potuerunt, (nam Apostolicum illud dictum eis obiecit, Magistratibus & potestariis subiecti estote) alius quidem aliud, aurum scilicet & vestem & famulos ei in terram alienam & longinquam proficiscenti obtulit: ipse verò necessariis tantum à familiarissimis quibusque

acceptis rebus, precatione eos ita vt conuenit inuinit, & vt doctrinam traditam diligenter & accurate retinerent, hortatus est, & sic ad Istrum vsque contendit. Illi factum id ægrè ferentes, ubi in vrbe sunt reuersi, parati erant cum lupis manus conferere. Equum enim est, vt ardorem & æmulationem quoque eorum, propter rem honestam & pulchram, exponam. Et profectò iniuriam eis me facere existimarem, si non flagrantem illorum in fide sinceritatem memorie posteritatis mandarem. Nam ubi, qui Arij factionis erant, pastoribus ex ecclesiis omnibus expulsis, Samosata quoque pro Eusebio Eunomium quendam adduxerunt, nemo hominum omnium vel pauper, vel locuples, vel iuuenis, vel senex, atque vt simpliciter dicam, nemo prorsus, ita vt in moribus est, ecclesiam est ingressus. Ipse verò solus in episcopalibus ædibus versatus est, nemine eum respiciente, aut conueniente: quum quidem vir humanus & modestus fuisse dictus sit. Quod inde satis patet. quum enim in publicum venisset balneum, & famuli fores lauacri clausissent, ubi pro foribus stare plurimos cognouit, ministris, vt eas recluderent, præcepit: atque vt communiter & liberè, qui vellent, lauacione vterentur, illos admonuit. quod itidem in interiori conclaui fecit. Atque ubi nonnulli ingressi eum circumsteterunt, vt vnà cum eo in calidis aquis lauant, eos est cohortatus. Cæterum quum illi sic stantes tacerent, honorem statione eiusmodi haberi sibi ratus, celeriter aquas calidas reliquit, & abiit. At illi aquas eius piaculum hæresis contraxisse existimantes, per cuniculos eas emiserunt, atque aliis immisis lauarunt. Id verò postquam Eunomius cognouit, statim vrbe relicta, domum est reuersus: stultum esse ratus, in ea manere vrbe, quæ publico & communi in eum flagraret odio. Atque ita ille quidem sua sponte Samosatis discessit. Ariani autem alium eò misere, Lucium nomine, lupum reuera, non pastorem. At oues tamen pastorum sunt, fidei dogma factum tectum conseruantes, fecere. Porro quantum Samosatensium & in hunc odiū fuerit, inde liquebit. Pueri quidam pilam inter se impellentes in foro ludebant, & Lucius præteribat. Accidit autem, vt pila ex cuiusdam pueri manibus excidens, per mulæ eius qua Lucius vehabat, pedes volueretur. Atque illi vlulatum ingentem edidere piaculo pilam repletam esse opinati. Lucius clamorem eum non intelligens, ex acolithis seu comitibus quendam paulisper ibi manere, & rem ipsam perspicere iussit. Et ecce pueri per acensum ignem, lustrare ita piaculum volentes, pilam iecerunt. Puerile hoc quidem fortasse, satis tamen idoneum, quod demonstret, quàm constans ciuitas ea odium erga eos habuerit, qui fidei doctrinam deprauare ausi fuissent. Sed enim Lucius non eo quo Eunomius fuit animo. Verum suasionibus suis apud magistratus tantum effecit, vt è sacro ordine multos quidem vrbe exigerent: qui verò ei vehementius resisterent, longius etiam abigeret. Sic Euolcius ille diaconus Oasim deportatus: Antiochus autem presbyter, & magni Eusebij cognatione clarus (+ sororis enim eius filius fuit) permultis primariis virtutibus pollens, ad quasdam vltimas Armeniæ oras in exilium missus est. Vbi verò diuinus Eusebius, post multa pro vera pieta-

D * wigov. b Consequitur Samosatensi Eusebio sed cum non rediens.

Samosatensi Eunomium episcopum Ariianum sibi obtrusum non respiciunt, propter catholicæ fidei zelum.

Eunomius vir peritissimus.

Cum eo in thermis Samosatensi lauare noluit.

Eunomius sua sponte Samosata discedit.

Lucius iude in hunc quoque odiū, prore pila ludentes ostendit. Theod. eo. ca. 15. Lustratio pile piaculo contaminata.

Lucio procurante a magistro stratu clerici multi vrbe pelluntur. ad. l. p. 8. Eusebium martyrio defunctum. Et in Episcopo patre Samosatensi suffocato Antiochus, ex sorore eius nepos. Perga Pamphylie oppidum. Mel. d. Euolcius diaconus, et Antiochus presbyter prescribuntur.

A te obita certamina, postremò etiam martyrij recepit coronam : provinciales conuentu coacto, cui etiam Iouianus, qui Pergensis episcopus, breui tēpore Arianam sequutus fuerat religionem, interfuit, Antiochum in locū * auunculi communibus suffragiis surrogarunt. Atque is vbi ad sacram mēsam accessit, & vt mos est, inclinatus in genua magna vi procidit, conuersus, quoniā Iouianum dextram capiti suo imponentem conspexit, suffragiū illius reiecit, & reliquis quoque electoribus suis restitit, dicens. ^c Nequaquam se eius dextræ consecrationem seu ordinationem suscepturum, quæ per blasphemias diuina suscepisset mysteria. Sed hæc longè post sunt facta. Eo verò tempore in interiorem Armeniam concessit. Diuus autem Eusebius ad Istrum vitam egit, Gotthis tum Thraciam percurrentibus, & vrbes eius vastantibus: quemadmodum ipse scripto quodam suo testaturus est.

CAPVT XXII.

Dorrò Barsen Edessenorum episcopum, cuius ingens est gloria in Phœnicia, Aegypto & Thebaide, siquidem has peragrans virtutis suæ splendore illustrauit, vt in sulā Aradum incoletet, Valens condemnauit. Quoniam verò Apostolicis donis clarus, doctrinæ suæ luce multitudinem ad se pertrahebat, & morbos quos medici curari posse desperauerant, sanabat, in Ægyptiam inde urbem quandam Oxyrynchon nomine est deportatus. Vbi verò & ibi virtutis gloria animos omnium in se conuertit, in extremos quosdam fines à quibus nō longè barbari aberant (Philo locus is nominatur) translatus est, quum quidem cœlesti domicilio esset dignus. Etiam nunc in Arado lectulum esse dicunt, quem plurimo honore Deus sit dignatus, & ægroti multi in eum repositi * valetudinem per hunc recuperent. Verum enim verò quæ Edessæ etiam crudeliter Valens egerit, silentio ea mandare non licet, Quum nanq; Barsen, quem diximus, à grege suo exclusisset, Lycum pro eo substituit, quam rem quia multitudo ægrè tulit, & communionē eius respuit, relicta vrbe omnes extra eius mœnia conuentus egere. Erat autem ibi Thomæ apostoli insigne precatorium, quod videre volens Valens, vnā cum præfecto Modesto, quosdā prius cum mandato eò misit, vt multitudinem ibi congregatam, armatorum quos secum ducebat opera dissiparent, baculis & clauis eam pulsantes: si verò opus esset, gladios quoque adhibentes. Præfectus imperata facere, & clam Edesseni denunciare, ne postredie more suo in loco eo conuenirent. Mandatum enim ab Imperatore esse, vt in eos qui ibi deprehensi essent, grauiter animaduertetur. Præfectus sanè, quamuis diuersæ sententiæ & religionis, ad eum modum illis est minatus: vel quod neminē aut paucos certè periclitari vellet, vel quod fortasse Imperatorem grauiter indignantem opera sua vti noller. ^b Edesseni verò minarum denunciationem paruipendentes, vnā cum diluculo acriorib; etiam quam antea animis in locum designatum conuenere, & solita sacra sua peregere. Quod vbi Modesto est indicatum, quum quod fa-

ceret non haberet, consilij inops, quàm celerrimè militari manu contracta, per forum ad campum eum contendit: & in mulierculam incidit, manu puellum raptantem, palliūque sic temerè & incompositè, contrā quam feminam decet, trahentem, atque adeò militarem ductorum phalāgem, perinde atque ad rem magni momenti properaret, & rumpentem. Eam iussu suo comprehensam, cuiusnam rei gratia tantopere festinaret? interrogat. Tum illa: in campum eum, inquit, in quo veræ pietatis cultores sunt congregati. Noui enim, & certò noui vestrum quod struitis consiliū: & propterea eò venire propero, ^d vt æqualia cum illis cōsequar præmia, ne scilicet cursu intermisso tardius vadens, gloria quæ à Deo est, excidam. Puerum autem (præfectus subinfert) quid ita tecum ducis? Et rursum illa: Vt & ipse, ait, post afflictionem & erumpnam toleratam, honoris eius particeps fiat. ^e Ille animo ad tam generosam fortitudinem mulieris consternatus, vbi ex eius vnus aliorum omnium coniecisset alacritatem, ad Imperialem domum reuersus, Imperatori rem omnem indicauit, & vt à consilio cœptoque suo delisteret suasit: ^e turpem & aduersam dicens ex tali facto consecuturam famam, atque Edessenorum nihilo magis alacritatem extinctum iri. Verbis hisce innumerā multitudinem præfectus conseruauit. At imperator vbi illum contumeliosis vocibus proscidit, pugno etiam cecidit: ^f multitudinis nihilominus duces comprehēsos cogi præcepit, vt per optionem vel cum Lyco seu lupo, & non pastore, communicarent: vel citra moram vrbe excederent, atque ad vltimas oras exulatum irent.

CAPVT XXIII.

Dorrò vbi præfectus illos omnes congregasset, Imperatoris mandata in medium protulit, lenibus vtens verbis, stolidūque esse dicens, eos tam paucos & imbecilles homines contra Imperatorem tantum, & tot populis imperantem niti. Illi autem taciti omnes constiterunt, in ducem suum (Eulogius is erat, vir vita simul & doctrina condignam laudem consecutus) respectantes. Ad hunc igitur Modestus conuersus: Quid ita tandem, inquit, o senex non respondes? Atqui, respondit ille, responso nihil opus esse, qui interrogatus non essem, putauit. Rursum præfectus: Multa certè ad vos, quæ vtilia vobis essent, exponēs, verba feci. Tum Eulogius: Illa quidem ad vniuersos sunt dicta. Ego autem ineptum esse existimaui, si multis reiectis, ipse responderem. Quod si me solum percunctatus fueris, ilicò tibi sententiam meā exponam. Ibi præfectus: Ergo vt cum Imperatore tibi communicatio sit, facito. ^a Eulogius verò magna cum gratia faceret admodū arridens: Proficit enim, inquit, & vnā cum imperio episcopatum quoque sortitus est. Verum ille ironicum & amarulentum dictum sentiens, grauiter id tulit. & iactis in senem conuiciis, ad alia hæc insuper addidit: Non hoc dixi, attonite & stulte: sed communicare te debere, cum quibus ille præcipit, episcopis. At ego, inquit, & senex sum, & pastoris non expers: cuius vocem vt germanam intelligo, & doctrinam sequor, neque mihi tam perniciofa & pestifera herba opus

tu, nihilominus in proposito suo perseverant. Ad conuictum eum muliercula cum puero, Modesto videte, properat. Animos enim diuina emulatione succensus, in manum non capis metum sed terricula menta omnia pro risu habet, & ludicro. Theod. li. 4. cap. 26. Admirandus eius sermone ad martirium obitum ardor. Magnanimitate ea Modestus adductus, Imperatori, vt multitudinē ingenti parcas, vix persuadet. Valens multitudinē eius duces profecto liberos censet.

Modestus Imperatoris mandatum plebi exponit. Plebs tacet, vt Præpositus ei respondere, expectat. Colloquium Modesti & Eulogij.

a Scitè dicitur προφητῆς ἡρῆ ἔρη ἡμῶν καὶ τῆ βασιλείας ἡμῶν ἡ ἐρημία καὶ ἡ ἀλλοτρία. Apud Theodori dicitur hoc per interrogationem effertur: An cum imperio episcopatum etiam iunxit? li. 4. ca. 28.

** no dda.*
Antiochus Iouiani episcopi, quod aliquando Arianus fuerit, ordinationem reiecit.
Barsa Edesseni episcopi oculum, quod ter solum restitit, est caecum. Theod. li. 4. ca. 16.
Aradus Phœnicia insula. Stephanus.
Ad lectulum huius in Arado miracula edita. Barsa successit Lyrus. Lyci odio Edesseni extramœnia conuentus oculifugos agunt. Templum diuini Thomæ apud Edessam, vbi huius die tunc vultus seruatur.
a Modestus, Lycum proprio esse hoc loco nomen putat, alioquin huiusmodi lupus Graeco dicitur, & sic appellatiuum nomen fuerit. b Edesseni à Modesto praemoniti, ne extra urbem conuentus agendi gratia properarent.

b Ex Cætho licorum mul- titudine octo- ginta primo- res in Thra- ciam depor- tatur.

c Magnus honor eu in- ria exhibe- tur.

* d qñv. d. i. v. S. i. v. A. i. v. S. p. a. x. i. v. v.

d Itaque inf- so V alentis scilicet in diuersas or- bu partes pro scribuntur. Tripars. li. 7 cap. 33.

Infra li. 22. cap. 5.

e Eulogius & Protoge- nes Antio- nonem delati * Al. An- tinonem.

f Ibi Chri- stianismum inter paga- nos propaga- tur. Eul. 3. monasticam vitam colit.

g Protogenes ludimagistrū agit.

h Protogenes puerum mor- riturum re- stituit. A- lins quoque agros sanat & baptizat.

V alentes au- tem ad Eulo- gium bap- tizandos addo- cit.

Præclarum Protogenis verbū, Præ- fiat peccato- res ad Chri- stum per do- ctinam & sacramento- rum admini- strationem conuertere, quàm conti- nue contēpla- tioni & ora- tioni incum- bere.

a Protogenes primas Eulo- gio tribuit. b Reuerſi ab

A est. Hisce verbis furore incensus, celeriter octo- ginta ex eis qui multitudinis essent velut colum- næ, comprehensos in Thraciam relegauit. Atque illi vincti circumcētes, benignè à multis sunt cu- rati. Vici enim & ciuitates eis obuiam progredien- tes, tanquam veræ pietatis defensoribus debitum præstiterunt honorem. Porro inuidia nunquam non in aulis Principum stipendia faciens, ad Im- peratorem mox procurrit, & multorum honorum causam esse dixit, quòd condemnatis imperaretur exilium. Imperator recognita, disgregari eos, & binos partim in Thraciam, partim in Arabiam, quosdam in Thebaiden, atque alios aliò in oppida dispergi iussit. Si qui etià inter eos fratres essent, disiungi curauit. Eulogius sanè, & Protogenes, qui secundas ab illo ferebat, Antinonem The- bæorum oppidum deportati sunt. Quanta autem illorum virtus fuerit, illud indicabit. Quum nanq; sententiæ suæ episcopum ibi reperissent, commu- nicare cœperunt, & ecclesiasticos conuentus ege- runt. Porro cum pauci valde ad eos conuenirent, & causam eius rei esse comperirent, quòd Græcæ superstitionis studiosi oppidani essent: vbi pro eo atque decet, errorem eum eluxissent, non cessan- dum sibi esse, vsque dum ipsi pectora sua plange- rent, duxerunt: sed ita vt par erat, illorum quoque medicinæ & salutis curam gesserunt. Et Eulogius quidem in domunculam quandam se ipsum abdi- dit, ibique tacitus vixit, rerum vniuersarum deum precibus exorans. Protogenes autem sacras literas edoctus, & in scribendi arte valde exercitatus, lu- dum literarium aperuit, commodo scholæ pueri- lis loco inuento. In ea & pulchrè & celeriter ado- lescentulos scribere, & sacra docuit oracula, ita vt illi Daudica carmina, & alia Apostolicæ doctrinæ cõsona addiscerent. Quum autem ex pueris vnus morbo confectus, in expectatione mortis esset, Protogenes in domum vbi is iacebat, venit, & ma- nus contrectatione ægritudinem fugauit. Quod vbi aliorum parentes cognouerunt, in suas quisq; ædes senem adduxerunt: & vt inualidis eorum li- beris opem ferret, rogarūt. Tum ille se auxilio eis non prius esse posse dixit, quàm ægri diuinum su- birent lauacrum. Et illi, quòd eos desiderium recu- perandæ suis valetudinis adurgeret, statim dicto audientes fuere: atque ita per corporis morbum, animæ quoque salutem sunt consecuti. Si quis au- tem valentium quoque ab eo persuasus diuinam gratiam ambiret, ad Eulogium vadēs, & fores pul- sans, vt ille eas aperiret, & ei quem venatus esset, sigillum in Christo imponeret, rogabat. Atq; vbi Eulogius eam rem, quòd in precatione identidem interpellaretur, grauius tulit: Protogenes, Atqui (inquit) longè necessaria magis est errantium ad Christum conuersio. Id verò factum admirationi erat omnibus, Protogenem videlicet, qui tanta e- deret miracula, & tantam multitudinem ad veri- tatis lucem produceret, partes primas Eulogio concedere. Et omnes longè præstantiorem supe- riorémq; Protogenis virtutem, ipsius Eulogij vi- ta, esse existimabant. Cæterum postquam perse- quutionis procella sæuire desit, atque vnà cum aliis & isti ab exilio reducti sunt, incolæ ei' regio- nis lachrymantes eos produxerunt: potissimum verò episcopus ipse, qui auxilio tanto orbabatur. Ex Eulogius quidem diuo Barthe vita defuncto,

ecclesiæ ipsius gubernacula suscepit. Admirando autem Protogeni, Carræ ciuitas Græcarum præsti- giarum spinis obsita, excolenda credita est. qua la- bore multo repurgata, cœlestem veræ pietatis fru- ctum percepit. Sed de his postea.

CAPVT XXIIII.

Alens diutius Antiochiæ com- moratus, Euzoio ibi ecclesias re- gente, Iudæis, & ethnicis Græcis, atque etiam qui Christianorum nomine censentur, & diuersa ab Euangelica doctrina dogmata cõ- plecterentur, omnibus quæ animis eorum placita essent, vt liberè peragerent, permisit. Nam impius error sub Ioniniano quidem extinctus, à Iuliano autem excitatus, paulatim reflorescebat, & Dialia, Dionysia, & Cereris sacra, non in angulis, Impera- tore veluti præeunte, peragebantur: & homines in medio foro, nemine obsistente, bacchantiū qui numine afflantur more, discurrebant. Eorum ve- rò tantum, qui Catholicæ ecclesiæ doctrinam se- quebantur, implacabilis hostis erat. Et primum quidem recens constructam ecclesiam, quam illis Iouinianus dederat, ademit: deinde verò ex aliis quoque eos sacris edibus exegit. Atque vbi illi sub dio agentes, ad montis radices Deum consuetudi- ne sua hymnis & laudibus celebrarent, & varias easdemque aduersas aeris mutationes, aliquando quidem cum pluuiis & niue & immenso frigore conflietati, aliquando autem æstu solis admodum adusti perferrent, ne eo quidem loco vt permane- rent voluit: & immisissis in eos militibus, erumno- sum hoc vitæ agendæ institutum dissipauit. Flauia- nus autem & Diodorus generosi veritatis athletæ tum florebat: qui imminentes gregi Christi flu- ctus, veluti scopuli quidam, quamprimùm in spu- mam redegerunt. Illi enim post Meletium in exi- lium eiectum, pro grege Christi decertabant, quū lupis ipsis fortiter obuiam eūdo, tum Christi oui- bus conuenientem doctrinam proponendo. Atq; vbi ex locis suburbanis deturbati sunt, ad proximi fluminis ripas oues pauerunt: non frustra, perinde atque illi in Babylone captiui, ad salices carminum organa suspenderent: sed liberè Deum, iuxta diui- num Daudem, in omni loco dominationis eius laudantes. Verùm ne hoc quidem in loco diu eos durare, orthodoxorum & rectè sentiētium hostis passus est: sed primo quoque tempore inde etiam secedere coegit, conuentumque eum soluere atq; dissipare est conatus. Sed enim diuinum duorum istorum virorum, qui pro pastoribus rem gerebāt, par spiritualem gregem, ad id quod in Christo est bellum exercuit, atque vbi pabulandum esset, mō- strauit. Et generosus quidem Diodorus, perinde atque præaltus & pellucidus amnis, diuino flumi- ne suos potauit. Aduersus alienos autem vehemē- tius cum impetu ruens, illegitima dogmata diluit & aboleuit: nō magni ille generis sui præclari splē- dorem faciens, afflictiones autem & erumnas pro- fide non grauatè ferens. Flauianus verò, qui & ipse ex nobilitate erat, veram pietatem generis clarita- ti longè quoque præposuit. Is veluti quidam ludi- magister, Diodoro ad sacrum pietatis quinquer- tium instructo affuit. atq; in ecclesiis quidem ille concionari

exilio. c Eulogius Barthe succed- dit. d Protogenes Carræ episco- patū gessit.

V alens reli- giones alias omnes tole- rat, catholi- ce tantum si- dei infensus.

Theod. codē cap. 2. 4. 25.

Orthodoxos omnibus sem- plis ecc. ludat.

Ne sub dio quidem eos conuentus a- gere est pass.

Flavianus & Diodorus pro Meletio ex- le gregē Chri- sti Antio- chie curarūt.

In fluminis ripa orthodo- xi ecclesiam cognit. Sed inde quoque sunt depulsi.

Viru ad huc dicitur. Flavianus, quod nondū per etatem presbyter es- set, & in ec-

*Alia non do-
cetur, Diodo-
ro & alio
de libro ar-
gumenta con-
tra Arianos
suppeditavit.*

A concionari non potuit, quod iunior adhuc ad sacerdotij gradum non conscendisset: sed non pernitendum enthymematum seu argumentorum, atque ex scripturis depromptarum sententiarum momentum eis, qui id legitima cohortatione excitati faciebant, suppeditavit. Et illi quidem aduersus Arianos blasphema verba iactantes, continuè arcum intendebant: hic autem veluti ex pharetra quapiam, sic ex sapienti mente sua, frequentia sententiarum tela subministrabat. Et in ecclesia, quæ admodum diximus, non docuit: domi verò & in publicis disputationibus impiorum retia dissumpit, & nihil ab araneorum telis differre ostendit, quas ipsi irrefragabiles esse putabant, quæstiones atque propositiones.

CAPI. XXV.

Non parum verò illis tum in certamine hoc opis quoque attulit, insigni vita præclarus ille Aphraates, quam sapiens Theodoritus in volumine Dei amantium historiz conscripsit. Nam & hic

quieto vitæ instituto, gregis Christi salutem prætulit, & monasticum relinquens tuguriolum, ouilibus Christi curam gessit: & multo diffuens sudore, lupos vndique ab eo repulit. Cæterum quàm locuples virtute fuerit, & quæ supra captum hominis fecerit, is quem diximus liber, euoluere eum volenti, ostendet. Ego verò vnum quiddam illius actorum huic loco accommodatum, recensendum in opere hoc duxi. Orontes fluuius ab Aquilonari parte Imperialem Antiochiæ domum præterlabitur. Porticus autem quædam maxima duorum culminum, in parte meridionali ad vrbis mœnia, prælatis turribus vtraque ex parte conspicua, est extracta. Inter Imperiales ædes & æmnam via est, quæ per portam quæ isthic est euntes excipiens, in vicinos suburbanos agros deducit. Hanc viam aliquando diuus insisteret Aphraates, ad fidei gymnasium iturus, & ouibus Christi congruens pabulum allaturus. Eum è superiore loco porticus prospectans Imperator vidit. Sisyra enim seu veste ex ouium villosis pellibus confuta amictus, & senio multo confectus, celerius tamen cuttebat. Et quidam imperatori, hunc esse Aphraatem illum, ex quo totius vrbis multitudo pendèret, dixit. Et ille è porticu virum sanctum interrogans, Quò nam, inquit, vadis? Atque Aphraates, Pro imperio tuo precaturus, respondit. Atqui, Imperator intulit, domi te, qui leges monachorum sequeris, manere, ibique quietè confidentem hoc facere oportuit. Tum diuinus senex perquam sapienter ait: Rectè tu quidem, ô Imperator, dicis me id facere debere: facturusq; id ad eò constanter fueram, si pax Christi ouibus esset. Sed quum multa quædam insaniz caligo loca omnia occuparit, & maximus insuper subrepat timor, ne plurimo imminente periculo, à feris oues dilanientur: necessitas mihi quoque incumbit, vt vigilem, omnemq; funem moueam, ne quod grex Christi capiat detrimentum. Agè enim, ô Imperator, si puella essem domi in conclaui abdita, fufos manibus tractans, & lanificium meum curans: atque alicunde subito conspicerem flammam exortam, & omni ex parte paternæ do-

mu circumfusam, fœdè incendio eam iamiam cõsumpturam, quid me facere oporteret? dic, te per Deum oro. Vtrùmne me sic sedere, & penates patrios conflagrantes despicere, ignemque profertentem expectare: an conclaui statim relicto, sursum & deorsum currere, aquam in manibus habere, & modis omnibus flammam extinguere conari, oporteret? Satis sanè scio, dicturum te, faciendum mihi esse, quod & sagacis sanæque mentis puella faceret. Id ipsum verò nunc quoque fieri debere existimo. Quum tu enim quasi fulmen quoddam in paternam domum nostram incideris, & veriorum pietatem omnem igne vastes, vndiquaq; circumcursumus, flammam gliscentem extinguere satagentes. Hæc quidem ille dixit. Imperator autem ad minas vsque progressus, silere eum coegit. Ex cubiculariis autè Imperatoris quidam, qui sanctum virum propter animi temeritatem grauius tractauerat, in balneum confestim ingressus, vt Principi lauacionem præpararet, mente captus, & in calidas aquas delapsus, ibi vitam finiuit. Imperator aliquandiu expectans, & extrahi ea mora tempus quærens, aliis causam eius rei inquisitam sibi renūciare præcepit. Qui quum eò venissent, & omnia circumspexissent, illum in calidis vndis morte frigida peremptum repperunt. Quod vbi Imperator cognouit, opus id quidem petulantis Aphraatæ sancto illatæ iniuriæ & contumeliæ esse, rectè arbitratus est. De impio autem dogmate eundem, iuxta indurati cordis Pharaonem, retinuit animū. Et perinde atque fulmine afflatus & attonitus, miraculo eo magis etiam est contra veram pietatem concitatus. Eadem tempestate idem quod Aphraates, plurimum laudatus ille Iulianus fecit. Nam hic quoque solitudine relicta, Antiochiam venit. Quum enim mendacij artifices, Ariani inquam, per sycophantiam virum sanctum traducere conarentur, veluti factionis eorum esset, & dogmati Ariano consentiret: Flavianus, Diodorus, & Aphraates, veritatis lumina, Acacium illum qui postea Beroëensem ciuitatem sacrorum antistes optimè administravit, ad celebrem illum virum cum huiusmodi optatis misere, vt multorum milium hominum misertus veniret, & quum aduersariorum redargueret mendacium, tum veritatem liberè confirmans, fidei doctrinam deprædicaret. Et quæ vir iste semel atque iterum Antiochiam adueniens mirificè peregerit, Dei amantium historia quemuis edocebit. Quod verò vrbis tota opera ipsius ad conuentum se & cæterum veritatis contulerit: neminem non certò nosse puto, qui rectè res humanas diiudicare consueverit. Opera nanque præter opinionem hominum edita, omnes omnino ad se pertrahere, eandemque cum eorum autore sententiam completi, persuadere solent. Iulianum porò præcipua quædam & ratione superantia miracula perfecisse, non nos solum, sed etiã veritatis accusatores testantur. Idem verò Antonius ille monastica autor vitæ Constantij temporibus fecit. Posthabita enim quandoque solitudine, Alexandria vrbem vbique perambulans, verbis clarioribus omnibus est attestatus, Athanasium quidem veritatis esse propugnatorem, & Apostolicorum dogmatum defensores: qui verò Arii rabie affecti essent, à veritate ipsa longè aberrare. Ad eò rem ipsam rectè putantes diuini illi viri,

Subita morte subcularius Imperiali, ob malè tractatum Aphraatè, multatur.

Valens induratus Pharaonem. Iulianus etiam multa quoque Antiochiæ venit, ab Ecclesia præpositi accusatus. Theod. eod. cap. 27. Acacius Beroëensis episcopus.

Iulianus miracula Antiochiæ civitas ad orthodoxiam est redacta.

Antonius itidem sub Constantio Alexandria vixit, & ea tholice cõpugnare soluit.

Aphraates monachus vltimè theoreticè nihil nisi christi si cuius, ne cessitate flagitante, posttrahit. Theod. eod. cap. 26. l. 17. q. 1. d. 1. isosig.

In nullo non conuenit olim Christiani p Principibus suis orarunt. Mira modestia sumit & granitate / a lenti Aphraates, necessitate se coactū, monastica vita relicta, orthodoxos docere & confirmare ostendit: & insidens impijs tyrannidè perstringit.

A tempore cuique munia sua tribuerunt, quando vel quietiorem vitam complecti, vel solis relictis locis degere in urbibus deberent, minimè ignorantes.

CAPVT XXVI.

Alia impius Valens Antiochiæ quoque egit. Transeundum autè hinc ad ea quæ Alexandria sunt gesta. Quieta siquidem in Aegypto ecclesia fuit, Athanasio superstitite, ob eas quas supra narrauimus causas. Multitudo nanq; ea, quæ veram pietatem sibi sequendam statuerat, Arianam phalangem superabat: idque propter suum erga Athanasium amorem. Et quum ea esset ardentior, & ad seditionem mouendam propensior, metum de se præbuit, ne tumultu concitato, res publica detrimento mactaretur. Proinde diuina quadam prouidentia immunis à grauib; malis Alexandria permansit, tãtis per dum veritatis propugnator superstituit Athanasius. Vbi autem ille post pericula plura, nec coronas pauciores, ad quietem laboris omnis expertem, ad quadraginta & sex annos episcopatu cum gloria magna functus discessit: Petrus, vir optimus & clarissimus, in functionem eius successit, suffragio quidem primùm beati illius capitis, deinde etiam episcoporum prouinciæ eius vniuersorum, totiùsque cleri & eorum qui Alexandriæ primos honores & magistratus gerebant, votis & calculis, plebe etiam cuncta faulstis acclamationibus concilium id perquam libenter confirmate. Particeps enim diurnorum sudorum Athanasij fuerat, nunquam à magno illo viro vel domi vel peregrè discedens, variisq; cum illo periculis coluctans. Quapropter quicumque erant finitimi episcopi, & qui tranquillam vitam sectabantur, monasticas relinquentes palæstras, maximè hoc egerunt, vt Petrus in illius locum substitueretur. Postquam autem is sacram recepit sedem, nulla interposita mora gentis eius præfectus, contracta ex Iudæis & Græcis manu, ecclesiam circumuallauit, & Petrum exire iussit. Quod nisi faceret, se illum vel inuitum inde eiecturum esse, minatus est. quod quidem ille fecit, quum voluntati Imperatoris morè gerens, tum maximè imperati ipse suæ + ius suum tribuens. Quod nanque ex idolorum nefaria superstitione penderet, splendide se festum diem acturum esse putabat, si veræ pietatis nauem in tempestatem coniceret. Ac primùm quidem Petrus in carcerem inclusus est: postea autem profugiens, quum scapham commodè nactus esset, Romam ad consentientem sibi eius urbis episcopum Damasum traiecit. Et breui post Euzoio, qui Antiochiæ Arianae præiit religioni, tempus opportunum nactus, consilium inuenit, vt Alexandriam ipse iret, & ecclesias ibi Lucio Ariano traderet. Quod quum Imperatori quoque placuit, (adhuc enim is Antiochiæ erat) cum satellitio multo, & militari quæ eum sequebatur manu sanè quam frequenti profectus est, atque vnà cum eo Magnus Imperatoris * questor. Habebant ij ab Imperatore ad præfectum prouinciæ Palladium mandatum, vt is quacunq; in re opus esset, Lucio & Euzoio non deesset. Et Petrus quidem, sicuti dictum est, in carcere asseruatus est: postea etiam Romam nauigauit. At Lucius

Alexandria sub Athanasio Ecclesia quæta fuit, eo præsentente.

Athanasij mortis. Petrus eius successor.

Vnanimis omnium ordinum in episcopo creando electio.

Præfectus Aegypti Palladius Petrum in carcerem coniecit. * apocryphus. * r d inde.

Idem Romam ad Damasum episcopum confugit.

Euzoio Antiochenus, et Magnus imperatoris questor, Palladium adiuuante, Lucio Ariano ecclesiam tradunt.

Arianus in sacrâ Athanasij sedem est collocatus. D Itaque Aegyptij longè grauiore in + exteros animos concepere. Simul atque enim improviso aduenerat Lucius, statim ecclesias occupare contendit. Atque vbi plebs contra niti cœpit, bellum aduersus clericos & sacras virgines est institutum. Et alia super alias illata calamitates, ecclesie Catholice sectatores affligerunt. Perinde enim atque feræ agrestes gregi Christi Ariani imminentes, partim in exilium egere, partim captos in vincula coniecere: quos rursus ex vinculis productos, variis subdidere suppliciis. Quidam enim vngulis & flagris bubulis cæsi, quidam ardentibus facibus adusti: atque alij bonis primùm spoliati, aliis mox sunt affecti cruciatibus. Tormentis verò tam varij generis + superesse, admirabile est visum. Quod si quis prius vita excelsisset, quã tanta mala expertus, aut si ad tolerabilius exilium datus esset, fortunatum id, & quod alicui inuideri posset, habitum est. Sed quis exponere possit, quæ mala in Lucij introitu acciderint? Quorum quidè Sabinus, qui res ecclesiasticas conscripsit, minimè meminit, quod cõiunctorum sibi Arianorum dedecora premere maluerit. Optimè autè ea beatus Petrus, postquam è carcere profugit, in scripto quodam suo tanquam tragœdiam exposuit, & ad omnes vbiq; ecclesias misit. Quod scriptum, quum prius vnum saltem nefarium impij Lucij flagitium memorauero, volumini huic inferam.

* i r d r b a. e i l i u m r a. m i a r p u m d. t a n. † u r p i r d e. a n a x i o s. S a n a C a t h o l i c u m A. l e x a n d r i a p e r s e q u u t i o a b A r i a n i s e u i l l a t a. † u r b i b u s.

CAPVT XXVII.

C Petrus quidem ille admiratione dignus, ad eum modum Romam concessit. Qui verò factionis Arianae erant, quantumuis pauci, ecclesiis in Aegypto imperarunt. Nec ita multo post, madata quoque ab Imperatore ad gentis eius præfectum missum est, quod Nicænae fidei propugnatores à Lucio indicatos Alexandria & omni Aegyptia prouincia ei iubebat. Porro Euzoio confectis Alexandriae ex sententia rebus, rursus se Antiochiam contulit. Lucius verò quemadmodum mandatum fuerat, & Aegyptij præsidij dux, cum magna multitudine ex Græcis & Iudæis & Arianis mixtim collecta, hostiliter prædas egit, & infesta signa contra monachos solitudinem incolentes duxit. Ea enim spe erat, si iis quietem maximè consecratis molestiam turbulenter afferret, in potestate eos suafore: proindeq; & eos qui in urbibus essent Christianos, à se deuictum iri. Quandoquidem multi ea tempestate venerandi in Aegypto & Thebaide viri monasteriis præbant, Arii opinionem maximè auersantes. Quos plebs ipsa sequuta, vt eadem cum illis de religione sentiret, maximi faciebat. Neque enim illi de dogmatibus nugari voluerat, ac ne potuere quidem. Penes eos autem veritatem esse arbitrati sunt, quorum preces Deus exaudiret, miraculorum edendorum facultatem eis tribuens, & qui fidei verbis virtutis facta tanquam testimonii confirmarent: quales tum monachorum duces fuisse nouimus, Macarios duos, Alexandrinum & * Urbanum, quorum antea meminimus. item Pambo, & Heraclidem illum, qui optimè ab Antonio magno virtutis & Aegyptiorum monasteriorum antistite sunt eruditi, & alios eius-

Ariani in Aegypto ecclesiam regnant.

Monachia Arianorum.

Plurimi in Aegypto monachi Catholici, quorum fidem vulgus hominum non est imitatum.

Hic nostris atate homines pleb; ead factione. * d i v.

Alladius gentis præfectus, quum ethnicus & gentilis superstitionis esset, atq; ad pedes simulacrorum semper prouolueretur, & quæpe antea bellum aduersus Christum meditatus esset, ea quam diximus multitudine cõtracta, impetum in ecclesiam fecit, perinde atque barbaros subiugare pergeret. Tum sanè, tũ res pessimæ sunt admixtæ: quas quũ dictare tantũ vellem, quod memoria earũ dolorẽ mihi renouaret, ingentem vim lachrymarũ emisi. Ac diu profectò in eo luctu permanissem, nisi diuina cogitatione mœrorẽ eũ laxauissem. Postquã nanque in ecclesiam quæ Theonæ dicitur, militaris manus irruit, pro sacris verbis & acclamationes faustas simulacrorum, pro diuinarũ scripturarum lectiõne impuros manuum plausus, & infractas sædãsq; voces edidit. Contra Christi virgines eas contumelias euomit, à quibus proferendis lingua abhorret: turpe enim est eas proloqui. Atq; si quis sanæ mētis eas modò audiat, aures obstruat, & surdus potius fieri optet, quàm vt ipse tam fœdorum verborũ auditor sit. Sed vtinam verbis cõtenti, verbis saltò sæuiissem, & factis ipsis verborum impuritatem non superassent. Perferri enim ab eis qualescunq; etiã conuiciũ facile potest, in quibus Christi sensus & diuina doctrina est. Isti igitur ipsi qui sunt vasa ita, præparati ad interitum, nasum deprimetes, & sonitum impudicũ naribus eundemq; ingentẽ, perinde atque (vt ita dicã) ab aquarũ fistulis emiserunt, & vestem sanctarũ Christi virginũ, quarum vitæ institutum typum atq; formam sanctorũ expressam refert, dilacerarũ: atque vt natura ipsa fert, nudas eas per vrberem omnem veluti in triumpho duxerunt, lasciuẽ atque impudicẽ, quo placitũ esset modo, eis illudentes, & (feta prorsus & inaudita, quæ fiebant, erãt) publicitatis ita nudatas circũagentes. Ac si quis earum propter rei indignitatem miserus, blãdis admonitionis vocibus vsus factum inhiberet, is vulnere inde reportato abibat. Sed ò calamitates. Multæ virgines violentam corporis constuprationẽ sustinuerũ, multæ clauis in caput diuerberatæ ore hianti obriguerunt, quũ quidem corpora quoque iustæ sepulturæ mandari non permitterentur. Quapropter ad hodiernum vsque diem parentibus adhuc miserè vociferantibus multa corpora non reperiuntur. Verũ quid ego parua hæc, si cum magnis aliis conferas, commemorò? Quid his immoror, & non potius ad ea quæ maioris sunt indignitatis, statim transeo? quæ vos, fat scio admirabimini, & diutius nobiscum consternabimini, ad Domini erga genus humanum amorem & benignitatem, quod non res simul vniuersas prorsus comminuerit, obstupescentes. Quæ namque, iuxta id quod scriptum est, neque facta sunt, neque audita in diebus patrum nostrorum, ea in ipso sanctiore sacrorum altari peregerunt impij. Nam veluti in prosœnio ludorum dissolutorum, vt puer sexum masculi abnegãs, & mulieris expetens, stibio (sicuti scriptum est) oculis perunctis, & fuco facie rubricata, quemadmodũ quæ apud eos sunt simulacra, habitu muliebri, in ipso sanctiore altari, vbi descensum Spiritus sancti inuocamus, conuersione scire in orbem facta,

F ij

Petri Alexandrini scriptũ de Lucij summa in Catholicos apud Alexandriã cum delitate.

Palladius Aegypti præfectus idololatra manu armata ecclesiam Theonæ occupat. Molitum insolentis vociferationes.

** Iniquitate.*

Contumelia eorumdem in sacras virgines.

Horrenda petulãtia molitum impietatis exemplum.

† Ronchi. Virgines sacra denudate à militibus, per vrberem Alexandriam præfissimè ductæ.

Puer muliebri habitu in sanctiore templi ara saltans atq; gesticulans.

A Lucius, quod plebè ex sententia sanctorum monachorum pendere sciret, ac mis eos ipso monachos suo opinionẽ suã cogere conuictus, sed nihil efficit.
B Sorzow. eod. cap. 20.
 * Vt alii impunitatem quã indom medietati fuerat, operibus exprensus, legem solus, vt monachi militarent. nolentes, per tribunos & milites suos inter se in se infestis.
 Europ.
 † In hoc Theodorici suis scriptis duas Macarias, et Theodorum li. 4. cap. 21. Theod. eo. ca. 21.
 a Monachi Catholici bonum claudum olei vultum & precantem sanctis, in flagrantis persequantur ardore.
 b Sancti quidam monachi ab Arianis in insulam Aegyptiam ad idololatrias deputati.
 c Miraculo talis insula eo Christianissimè suscipit.
 d Hic illi sacerdotis idololatriam demoniacã plagam liberans.
 e Demò magis Dei ministris agnoscat. Lucius tanquã dicitur, & Dei inimicis, etiam apud suos graui laborat invidia.
 f Lucius monachos deprecatos lucis sui restituit.

dem discipulos. Et quum Lucius secum ipse reputaret, fieri neutiquã posse vt res Arianorum in tuto essent, & ipsi vniuersalem sibi Ecclesiam subicerent, nisi eos qui inter monachos summi essent, in sententiã suã pedibus ire cogere, rem eã est aggressus. Et quia suadendo nihil efficeret, ad vim se conuertit. Itaque armati nudis, & qui ne manum quidẽ defendendi causa extendere vellent, ingruentes & miserãdũ in modum eos affligerũ, ita vt cladem illis illatã verbis exponere non sit. Postremò tamen cœptum id frustra fuit, quod omnes parati essent iugulum inclinatum gladiis præbere: & si opus esset, mori potius alacriter, quàm aliquid de Nicænis decretis mutare. Fertur verò & illud, quũ impetum imminentium militũ expectarent, quẽdam apud eos fuisse ex pedibus propter articulorum conuulsionem ad eò laborantem, vt illis insistere nõ posset, sed scipionibus quibusdam illorũ vicẽ & vsũ expleret. Hunc illi oleo vinctum in nomine Christi, quem Lucius persequeretur, surgere, & domum ire iusserunt. At ille exiliens, statim iter perfecit, eadem prorsus cum monachis istis colenda esse prædicans, quibus Deus Lucium accusantibus gratiam suam concederet & aurem tam benignè præberet, vt se tam diuturno morbo liberarint. Verũ ne iis quidem ipsis rebus eis consilij cœptique sui pœnitentia incescit. Noctu enim hos oppressos & atque comprehensos in insulam quandã circũcirca lacu ingenti circumdatã miserunt, quam antiquitus homines superstitionis dæmoniacæ, qui doctrinam nostrã prorsus non audissent, incolebat. Erat autem adhuc ibi perniciosi & pestiferi dæmonis antiquissimum delubrũ, cuius cultu etiam nunc maximè tenebantur. Postquã autem insulã attigerũt, sacerdotis filia à dæmone agitata, ad eos venit. Quæ vbi cursu & clamore indecenti ad eos contenderet, insulã incolæ nouitate eius rei consternati, eam sunt sequuti. Vbi verò ad nauem, qua diuini illi senes ad litus appulerant, accessit, dæmonium illã cõuellens humi proiecit, & magno pillã clamore edito obseruauit. Quid nam, inquiens, ad nos venistis, magni Dei ministri? Insulam nãque istam iam dudum nos absque molestia & turba omni tenemus, & omnibus propè hominibus ignoti, & lacubus istis circumuallati hic latemus. Quod si deinceps vobis hanc regionẽ incolere visum est, libenter decedemus. Talia dæmon per puellam vociferabatur. Qui simulatque ab illis increpitus silere iussus est, puella euestigiò cum pudore & modestia ad seipsam rediit. Et pater ei⁹ atque insula omnis cum incolis vniuersis Christianissimum suscepit: templumque quod ibi erat, repurgatum, atque in ecclesiam transformatum, Christo dedicauit. Ea res quã primũ Alexandriam renunciata, Lucio nõ parũ attulit mœroris. Factũ enim inde est, vt nõ solũ alienorũ, verũ etiã populariũ suorũ odiũ incurreret: perinde atq; is, quod nõ cũ hominibus, sed cũ ipso prorsus Deo bellum gereret. Itaq; occultè statim, vt Macarij ad studia sua & in solitudinẽ redirẽt, præcepit. Satis quidẽ hæc crudelẽ Lucij impietatem indicat. Exactius tamẽ animi eius inhumanitatem diuini Petri literæ declarant: quarum ego prolixitatem fugiens, quæ loco huic accommodata sunt, ex eis decerpam, & historiæ adiciam. Scribit autem ad hunc modum.

A huc atque illoc manib. gesticulans saltaret, fecerūt
 10 prolixè admodum ridentes, atque nefarias voces
 10 addentes. Alij autem & hoc ipsū factū non satis
 10 ad obscōnam temeritatē esse putantes, & quæ iā
 10 patrata fuerant decora potius quā nefanda exi-
 10 stimantes, ex ipsis quendā obscōna fœditate no-
 10 tiffimū, veste detracta, & pudēda etiam corporis
 10 parte, prout naturæ fert habitus, nudata, ecclesiæ
 10 throno imposuerunt, & fœdū contra Christū con-
 10 cionatorem appellarunt. nā pro diuinis verbis tur-
 10 pitudinem protulit, pro oratione graui & sancta
 10 impudicam lasciuiam, pro pietate impietatem, ac
 10 tēperantia fornicationem, adulterium, masculorū
 10 concubitum, furtū, cibum & potum vnā cum aliis
 10 eiusmodi ad vitam vtilia & cōmoda esse docens.
 10 Quum hæc ita se haberēt, † & ego ex ecclesiā se-
 10 cederem (quomodo enim id non facerem, quū ibi
 10 militaris furor obtineret, quum ^a plebs ad dissolu-
 10 tam licentiam venalis, quum largitiones pecu-
 10 niarum, quū ethnicorum seu gentiliū manus maxi-
 10 mis nixæ pollicitationibus regnarent?) successor
 10 meus in eam est missus, qui ^b episcopatū veluti pro-
 10 phanam dignitatē auro redemit, * Lucius quidā,
 10 Lupi improbitatis & actionum studiosus, nō rectē
 10 sententiū episcoporum consilio, non legitimorū
 10 verūmq; clericorum calculis, nō populi flagita-
 10 tione, sicuti ecclesiasticæ produnt sanctiones, le-
 10 ctus. ^c Aderant autem ei (simplici nanque & faci-
 10 li introitu urbem ingredi nō potuit) non episcopi
 10 aliqui, non presbyteri, nō diaconi, non populi ca-
 10 teruz: non eū monachi hymnos & laudes ex scri-
 10 pturis cōcinentes produxere: ^d sed Euzoius affuit,
 10 qui dudum cū diaconus nostræ huius Alexandriæ
 10 esset, vnā cum Ario in sancta & magna syno-
 10 do Nicææ, ordine morus, præsentia sua nunc An-
 10 tiochenam vastat ecclesiam. ^e Et ex comitatensib.
 10 largitionū † Comes, q; secū immēsam militū mul-
 10 tudinem adduxit, omni genere impietatis sem-
 10 per clarus, nomine ^f Magnus. nam Iuliani tempo-
 10 ribus ecclesiā Beryti, quæ Phœnicæ insignis vrbs
 10 est, incendit, quam sub Iouiniano beatæ memorię
 10 principe impendio ipse suo restituere est coactus:
 10 capite etiam propè plexus, nisi multis deprecanti-
 10 bus Imperator humanissimus ei pepercisset. Con-
 10 uenit ergo ex isto, ardorem vestrū, quem ad vindi-
 10 ctam factorū excitari velim, existimare, qualia &
 10 quāta in Christi ecclesiam, eo ipso quem diximus
 10 tyranno nobis imminente, commissa sint flagitia.
 10 Simulatq; enim, qui à pietate vestra & rectē vbi-
 10 que sentientibus Christianis atque episcopis sæ-
 10 pius est damnatus, Lucius in urbem iustis de causis
 10 sibi infestam peruenit. Nō enim solum, vt infamis
 10 ille in psalmis insipientes, dicit, non est Deus verus
 10 Christus: sed etiam studiis suis & ipse corruptus
 10 est, & alios corruptit: blasphemis quæ in Seruato-
 10 rem ab eis effunduntur, qui creaturam supra crea-
 10 torem colūt, gaudens. Quidni autem hoc faceret,
 10 quum consimilem cum Græcis obtinens sensum,
 10 cultum audeat exhibere † recēs promulgato Deo,
 10 homo pestilentissimus? Nam in ipsius conspectu
 10 eiusmodi decantatz sunt laudes: Auspicatò ad-
 10 uenisti episcope, † qui filium non dicas. Serapis
 10 te, cui charus es, adduxit: patrio sic eorū idolo no-
 10 minato. Confestim momento nullo prætermisso,
 10 is quem diximus Magnus, cōiunctissimus illi im-
 10 pietatis socius, & satelles acerbissimus, satrapēsq;

crudelissimus, collectis quæ sub eius cura sunt co-
 hortibus, presbyteros & diaconos decem & nouē
 comprehendit, quorum nonnulli octogessimū
 excessere annum. Atque eos non aliter atque in a-
 bominando quopiam & legibus Romanis aduer-
 so scelere captos, publico instituto iudicio, cogere
 (Christianorum virtutis leges ignorans) vt patriā
 ab Apostolis per patrum traditiones acceptam fi-
 dem proderent, conatus est. Eaque re deletatum
 iri humanissimum Valentem Augustum confir-
 mauit: Sequimini, ô miseri, magna voce dicens, A-
 rianorum sententiam: sequimini, & id persuaderi
 vobis patimini. Ignoscet enim vobis Deus, etiam-
 si veram colitis religionem, qui non arbitrio id ve-
 stro, sed necessitate adducti faciatis. † Necessitati
 nanque sua reliqua est defensio: voluntate autem
 sua consultò quidquam facientem, crimē & accu-
 satio consequitur. Quapropter rationes eiusmodi
 ob oculos vobis ponentes, nulla mora interposi-
 ta, propensis animis ad partes hæc concedite, &
 Ariano dogmati subscribite, quod nunc nomina-
 tim Lucius prædicat. illud persuasum habentes, si
 dicto Principis audientes fueritis, pecunias, opes,
 & honores accipietis. Sin contrā nitimini, carce-
 rem, fideiulas, tormenta, flagra, & coercionem ex-
 periemini: & quum pecuniis simul & possessioni-
 bus multati, tum patria eiekti, ad loca dura & gra-
 uia incolenda condemnabimini. Ita quidem gene-
 rosus (si Deo placet) vir, minas charitate tempe-
 rans, cohortatione simul & necessitate, à pia sen-
 tentia omnes abducere volebat. At illi cruciatibus
 omnibus pietatis prodicionem acerbiorē esse
 putantes, & rectē quidem, (sic enim res habet) hu-
 iuscemodi ei verbis necessariò, virtute & animo
 præfenti, * insidias simul & minas eius refellen-
 tes, obuiam iere: Desine tandem, desine talib. nos
 terrere verbis intermitte vana afferre epichere-
 mata & aggressiones. Nos siquidem neque † nu-
 perum neque nouitium colentes Deum, quanuis
 fluctibus frustra tumescens despumes, & tan-
 quam violentus ventus incumbas, tamen ad mor-
 tem vsque in veræ pietatis dogmatibus perdura-
 bimus: non inualidum, non insipientem, non à ve-
 ritate seiunctum credētes atque colentes Deum: †
 neque qui aliquando quidem fuerit * patrem, ali-
 quando autem non fuerit, iuxta impium hunc A-
 rianum, * temporalem aut temporarium opinan-
 tes filium. Nam si, vt furentes Ariani volunt, crea-
 tura est filius, non existens patri ^g $\mu\omicron\sigma\theta\epsilon\iota\omicron\varsigma$ consub-
 stantialis, eò etiam vt non fuerit, redigetur pater,
 non subsistente scilicet filio, non existens aliquan-
 do, secundum ipsos, pater. Sin semper pater est,
 subsistente videlicet qui ex eo est vero (filio) &
 quidem non iuxta defluxum germinis (perpessio-
 ni enim Deus obnoxius non est) quomodo non
 amens & insanus est, qui fuisse aliquando opina-
 tur, quum non fuerit filius: per quem omnia vt ef-
 sent, secundum gratiam, constiterē? Nostri igitur
 ex orbe vniuerso patres, à quibus excidentes isti
 meritò ^h $\alpha\pi\alpha\tau\epsilon\omicron\upsilon\varsigma$, hoc est, sine patre facti sunt, Ni-
 cææ coacti, praua Arij opinione, quam iunior
 iste nunc defendit, anathemate iugulata, non ⁱ
 $\rho\omicron\sigma\theta\epsilon\iota\omicron\varsigma$, hoc est, alterius substantiæ, quod nunc
 nos dicere cogere vultis, filium à patre dixerunt,
 verūm ex eius substantia. Quod sic per piam
 sententiam ritè intelligentes, ex multis diui-

*Hæc spur-
 cissimum no-
 dum in cōcio-
 nem produ-
 ctus fœditis-
 simam in eccle-
 sia orationē
 habuit.
 a d' m
 uoyz araf' av
 d'p'p'ovvovz
 b x'p'ito tiv
 i'p'io'ov'v'v'
 v'v' d'g'v'v'v'
 v'v' v'v'v'v'v'v'
 v'v'v'v'v'v'v'
 e Illegitima
 episcopatus
 occupatio.
 d Euzoius
 cum Ario
 Nicææ dam-
 natus.
 e Comitatus,
 aula, comes
 sine aulici
 Imperatoris:
 qui etiam
 propter Ce-
 mitatenses
 dicuntur.
 f Magnus in-
 cendiarius.
 † Petrus epi-
 scopus ex co-
 templo discif-
 sit.
 * Lucius in-
 id inductus.
 Introitus Lu-
 cij in ecclesiā.
 † Magnus
 largitionum
 Comes.
 † $\alpha\pi\alpha\tau\epsilon\omicron\upsilon\varsigma$
 d'v'v'.
 † $\delta\iota\upsilon\mu\lambda$ A-
 r'v'v'.*

*Magnus de-
 cem & nouē
 presbyteros
 & diaconos
 Catholicos
 captos, iudi-
 cio iustissimo,
 ad Ariani
 nam cogere
 conatur.
 Magni sua-
 fionis, quib'
 se sanctos esse
 vultos statu-
 tum putat.
 † $\tau\eta\ \mu\alpha\theta\eta\tau\epsilon$,
 d'v'v'v'v'v'
 d'v'v'v'v'v'
 d'v'v'v'v'v'
 d'v'v'v'v'v'
 d'v'v'v'v'v'
 d'v'v'v'v'v'
 d'v'v'v'v'v'
 d'v'v'v'v'v'
 Sanctorum
 virtutum re-
 sponsionum.
 † $\alpha\pi\alpha\tau\epsilon\omicron\upsilon\varsigma$ $\tau\eta$
 v'v'v'v'v'v'v'
 v'v'v'v'v'v'v'
 v'v'v'v'v'v'v'
 † $\nu\epsilon\kappa\lambda\omega$.
 $\alpha\pi\iota\sigma\theta\alpha\tau\omicron\nu$.
 Defensio la-
 culentia $\tau\eta$ d.
 modo conju-
 bstantialis.
 * Mihi vi-
 detur hoc lo-
 co vox ista
 Patrem esse
 delenda, sin-
 autem est re-
 tinenda sicut
 si retineri po-
 test, pater
 post coniu-
 ctio est, ad-
 delenda erit.
 & legendū,
 Et tempora-
 r'v'v'v'v'v'
 v'v'v'v'v'v'v'
 v'v'v'v'v'v'v'
 v'v'v'v'v'v'v'*

Arianus & hæretici. Sancti illi non acerbe persequuntur.

Tametsi non vis vincunt per patientiam.

Heliopolim Phœnicia deportari per sententiã mactatur à Magno.

Luctus & plâctus Alexandria mactatur ob rem iniquam iudicium.

A norum verborum argumentis *ἀνομιῶν* consubstantiale sunt professi. Talia atque his similia quum dixissent, in carcere eos diebus multis habuit, futurū ratus, ut à pia dimoueret sententia. Illi autem, quæ admodum generosissimi quique athletæ, in stadio metum omne extinguentes, & seipfos per diuinas cogitationes fortib. patrum factis inungentes, fiduculas etiam ipsas & tormenta pro gymnasio & exercitio virtutis habentes, fortissimam de vera pietate obtinuerunt mentem. Atque eis qui theatrū & spectaculum, ut beatus Apostolus scribit, & angelis & hominibus facti essent, sic decertantib. accurrunt ciuitas vniuersa, Christi athletas spectatura, qui constantia torquentis quæsitores vincebant flagra, & per patientiam tropæa contra impietate statuebant triumphumque de Arianis exhibebant, Quum quidem acerbus iste inimicus, eos per minas & insidias sibi subiectos, se eis qui in Christū impij sunt, dediturum existimaret. Sed enim tormentorum vi & impetu per graues adinventiones iam defessus, populo omni multifariam ploratu vario quiritante, acerbus ille & ab omni humanitate alienus quæsitore, collecta rursus ad dissolutam confusionem manu illa sua, ad iudicium illos seu potius ad pristinam præiudicatamque condemnationem, in portum maris vocat, quum quidē more suo simulacrorū cultores & Iudæi contra eos magno redemptos emitterent clamores. Et quia illi in apertam furentium Arianorum impietatem pedibus ire nollent, plebe cuncta pro tribunali plangente, sententia fertur: Alexandria eos eiectos, Heliopolim Phœnicie incolere debere, vbi ex habitatoribus omnibus aliquis Christi nomen (simulacrorum enim cultui dediti sunt omnes) ne audire quidem sustinet. Et euestigium eis scapham conscendere iussis, in portu ipse stans (in propinquo enim, in lauacro publico, condemnationis aduersus eos sententiam tulit) & strictum ostentans gladium, quod eo se exterriturum putabat, qui accipiti mucrone dæmones aduersarios sæper numero conuulnerassent, sic demum soluta nauis abire iubet. quum nihil rerum necessariorum in nauim comportassent, neque aliquod prorsus exilij solamen haberent. Ipso etiam mari ad tam admirandam & incredibilem indignitatem spumis suis exandescente, & (ut puto) factum hoc grauer ferente, atque aded, ut ita dicam, per virorum eorum susceptionem se tam iniquo ceuimate polluere nolente. Quare ignorantibus quoque barbaram prorsus iudicis manifestò indicauit sententiam. Verè igitur dici potest, Cælum ad hoc factum consternatum esse. ingemuit namque vrbs tota, atque etiam nunc plangit. Et ij quidem alternis manibus pectora pulsantes, ingentē sonitum edidere. Alij autem manus simul atque oculos in cælum tendentes, de tanta visunt protestati, tantummodo non dicentes: Audite cæli, & auribus percipe terra, quoniam quæ sunt, iniqua & contra leges sunt, & omnis hæc vniuersitas fletu repleta est, & cantilenæ miserabiles & plâctus totam urbem sunt peruagati. Ac derepentè plorantibus omnibus, lachrymarum fluius ferè exundatione sua mare obruens, est obortus. Itaque quum is quem diximus in portu astans, remiges tollere, & pandere vela iussit: tū commixtus virginum & sceminarum, senum & iuuenū ploratus & plâctus, lachrymis acerbis impli-

citus, clamorque vniuersorum, strepitu suo maris D spumatis infractos fluctuum acruos suppressit: Hoc modo quum illi, quos diximus, Heliopolim, vbi simulacra superstitione colunt omnes, (vbi diabolus voluptuaria vigent studia, vbi ferarum sunt horrenda domicilia: motes enim ex omni parte ad cælum vsque prominentes eam circundant) nauis soluta nauigatet, in media deinde vrbe omnes in vniuersum & pro se quisque miserabiliter vociferando, & verba luctuosa ingemiscentes edendo, lachrymare quoque edicto præfecti vrbs Palladij sunt prohibiti, qui & ipse summopere idolis addictus erat. Permulti namque qui plorabant, comprehensi, & primùm in vincula coniecti. deinde diuerberati, cæsi & cruciati, ad Phœnicia & Proconnesia metalla sunt damnati, homines propter diuinum ardorem egregie ecclesie propugnatores: quorum plures monachi erant, solos locos per virtutis & pietatis exercitium incolentes. Cum quibus (erant autem viginti & tres) paulo post diaconus quidam, qui à dilecto fratre nostro Damaso Romanæ vrbs episcopo, ad nos consolatorias simul & communicatorias literas attulerat, reuinctis in tergum manibus non aliter quàm insignis quisquæ ex maleficis latro, publice à carnificibus est ductus. Atque vbi crudelius etiam quàm homicidæ solent, est excruciat, saxisque & plumbeis vncis in ceruicibus admodum flagellatus, scapha in mare descendit, atque itidem ut alij signum diuinæ crucis in fronte impressum habes, curæ atque creaturæ omnis expertus, Phœnicesum in metalla, quæ artis sunt, missus est. Insuper quum quæsitore tenera pueroꝝ excarnificaret corpora, nonnulli apud ea permansere, cadauera iusta sepultura fraudantes: quum quidem parentes & fratres & cognati, vrbs denique (ut sic dicam) tota, vnum hoc suos sepeliendi extremum solarium sibi concedi peterent. Sed o immensam prætoris & iudicis, ac potius condemnatoris inhumanitatem. Qui pro pietate decertarunt, ne homicidis quidem, corporibus eorū sepultura carentibus, conferuntur. Qui bonum peregere certamè, feris & volucris esca proiiciuntur. Qui patribus propter conscientiam pro misericordie affectu condolendum sibi esse statuere, perinde atque iniustum quid & impiū admisisse, capite plectuntur. Quæ nam Romanorum lex, quæ barbarorum sententia, in eos qui per pietatē patribus condolerent, animaduertit? Vbi veterum quisquæ vnquam tam illegitimum & impium facinus fecit? Iussit quondam Phæro Hebreorum occidi masculos. At inuidia & metus hoc illi subiecit edictum. Verum quanto illa vetera, quàm præsentia hæc, humaniora? Quanto ad optionē iniurię desiderabiliora? Quanto ad collationē iniquitatis meliora? Quauis viciositates à seipsis inter se non disgregentur. Ea quæ dicta sunt, infida, inhumana, graua, fera, barbara, crudelia, & acerba sunt. Atque hisce reb. q. Arianam insaniam cōsecratur, gloriatur. Et quæ ciuitas omnis in luctu esset (nō em erat vlla domus, in qua nō esset mortuus, sicuti in Exodo scriptū est) non quieuerunt tamē, qui insatiabilem sibi exercitio ad iniquitatem habitū compararunt. Voluntate enim & arbitrio suo ad res deteriores assuefacto, improbitatisque veneno ad prouinciales episcopos vsq; extēto, largitionū comite quem diximus Magno satellite etiā ad iniustitiā vsi, aliquos quidem curiē

Heliopolis Phœnicie.

Luctu eo in vrbe Alexandria hominibus Iudæis Iudæis miserabiliter dicit.

Lugentes plebe vrbe in metalla nãanti.

Inter eos quoque Damasi Rom. Pontificis arcanus, quum primo grauius excruciatum esset.

Sepultura eorum in vrbs sanctorum donata.

Compati & condolere christum capite plectuntur, vniuersa. Sententia ista crudelitatem omnium vobis superant.

Arianos tyrannos in Agyptis episcopos.

A iudicum tradiderunt, aliquibus autem quibus voluerit modis infidias tetenderunt, omni ex parte omnes, nihil intentatum relinquendo, ad impietatem quasi venari & pertrahere volentes. Sedenim omnia circumeundo iuxta hæresis suæ patrem diabolum, quærentes quæ deuoerent, quod de summa rerum desperarent, vnde decem ex Aegypto episcopos, viros qui à pueris ad senectutem vsque virtutis & pietatis exercendæ gratia solitudinem incolere, doctrina & factis voluptates subiugauere, verioris pietatis fidem deprædicare non erubere, pietatis dogma vnâ cum lacte imbibere, victoriam sæpe à dæmonibus retulere, virtute aduersarium fringere, & Arianam sectam oratione sapiētissima veluti in columnam incisam traduxere, instrumentū feritatis eum quem sæpe diximus habentes, exultatū in orbe nostro apud Domini percussores Iudæos in ciuitatem Diocesaream misere. Veruntamen, sicuti Orcus seu infernus, fratrum morte nondum expleti, vbique terrarum dementes & stupidi mortales sæuitiæ suæ monumētum aliquod relinquere sunt ausi, nobilitatem ex malefactis aucupantes. Ecce enim rursus Ecclesiæ Catholicæ clericos Antiochiæ degentes, vnâ cum probatis monachis, qui + eorum insolentes actiones testimonio suo confirmarent, vbi Imperiales aures querelis contra hos institutis obtuderunt, Neocæsaream Ponti proscribere curarunt. Qui breui etiam propter locorum feritatem seu duritiam, vita sunt defuncti. Huiusmodi illas & obliuioe dignas, sed quæ in scripto hoc insertæ, eos redarguerent, qui linguas contra vnigenitum mouerunt: & qui blasphemiam correpti rabie, non solum iaculis petere rerum vniuersarum Dominum contendunt, sed & aduersus pios eius ministros infestum & irreconciliabile susceperunt bellum. Hæc quidem diuinus Petrus de eius temporis rebus refert. Et ipse Lucius ad hunc modum Aegyptum turbauit.

Ex cui vnde cum Diocæsaream relegauerunt ad idæos. Egregia episcoporum eorum laus.

Ariani clericos & Monachos Catholicos Antiochiæ, hencs Neocæsaream Ponti proscribentes curarunt. † τὸ τῆς ἑκαταετίας διὰ τὴν ἀναρχίαν

CAPVT XXIX.

Plerisque in regionibus Ariani persequentes, eis qui persecutionem perirent inferiores fuerunt. Sozom. li. 6. cap. 21, † in ἀναρχίαν

In Syria & Antiochia primas tolerare.

Quales passeres, tales & omnes.

C Vod autem tum Didymus philosophus in eis regionibus florere, & alij præclari viri, & maximè qui ibi erant monachi, qui & plures & boni cum angelorum viuendi instituto certabant, Lucius efficere nihil potuit. Quauis enim ecclesiæ Aegypti persecutionem ferret, longè tamen vnâ cum laude & gloria. Arianos hominum numero superabat. Quod itidè apud Ostroenos accidit, atque item apud Cappadoces. Diuinum nanque illud amicorum par, Basilij videlicet & Gregorius, inimicorum insultu repellebant. Sola autem in maxima ecclesiastici + ordinis dissolutione erat Syria simul & Antiochia. Plurimi enī ibi Ariani erant, & ecclesias obtinebant: catholici verò pauciores, quos quidè alij Eustathianos, alij autè Paulinianos vocabant. corū quippe seorsim Paulinus & Meletius conuētus coegerat, sicuti antea diximus. Et quū parū abesset, quin Antiochenorū ciuitas cuncta periclitaretur, & ad Arii rabiem deflecteret, illorū opera simul & Imperatoris imperiū & factionis eius vim superauit. Nā quodāmodo accidit, vt quod ecclesiarū administratio penes viros fortes esset, mul-

titudo ab opinione concepta non discederet. Proinde & Scythæ, quia virum magnanimum episcopum nacti fuerant, religionis cultum minimè mutasse tum feruntur. Gens ea nāque quamplurimos habet vicos, regiones, & castella. Atque in iis veluti metropolis Tomos excellit, ciuitas fortunata maximè, & magnitudine aliis longè præstantior. Sita ea est in maritima regione Ponti, qui Euxinus dicitur, ad sinistram sinum eundem nauis petenti partē. * Ad eum autem vsque diem, vetus ibi consuetudo durabat, vt vni gens omnis episcopo pareret. ^b Eo tempore verò Britanio eis quidam præfuit. Euenit porrò vt Valens tum eò veniret, atque templum ingressus, episcopo, vt se Arii hæresi communionē adiungeret, pro eo atque solitus erat, suaderet. Generosus autem vir ille, cum libertate multa de dogmate Nicænorum patrū cum eo congressus decernauit. Atque vbi suasionē Imperatorem in sententiam suam adducere nequiuit, eo ibi relicto, in ecclesiam aliam transiit, populo pastorem suū sequente, Concurrat eò ferè ciuitas vniuersa, quum Imperatorem ipsum visura, tum noui quicquam E factum iri existimans. Ille solus cum satellitibus suis in templo relictus, factum id non modeste tulit: sed veluti contumelia affectus, comprehendit Britanionem, & in exilium deportari iussit. Eundem tamen breui reduxit, nam Scythas metuebatur, ne propter episcopi damnationem ad nouas res aspirarent, iracundiam eorum & fortitudinem perspectam habēs. Locorum etiam situ: quippe qui quasi medius quidam murus, aduersus eius ora barbaros obiecti essent, Romanorū orbi perquam necessarios esse sciebat. Atque quidem Britanio Imperatore superior euadens, ad sedem suā rediit, vir honestus maximè, & vitæ instituto præclarus, vt ipsi testabantur Scythæ: vt autem semel dicam, clerus omnis & ecclesia in Oriente omnis, Imperatoris iram propter religionem est experta. Valens quidem tam grauiam in Thracia & Constantinopoli, in Nicomedia & Cappadocum Cæsarea, adhæc Antiochiæ & in Aegypti ecclesiis patrauit.

Scythæ propter Constantiam episcopi sui, religionem non mutarunt. * Tomos Scytharum metropolis, a Scythæ vnâ habent episcopum. b Britanio Scytharū episcopus contra Valentem Nicanam fidem defendit.

c Britanio in exilium à Valente actus, sed statim reuocatus. Scythæ Rom imperio tam modè.

Valens toti Orienti propter Ariusmū grauiam

CAPVT XXX.

E Go verò ab oriēte ad imperij Occidentalis res transibo: quod quidem immunè à talibus erumnis perdurauit, propterea quod eam Romani imperij partem Valentinianus administrabat, flagranti in Nicæna decreta amore nulli cōcedens, & singlarè maximè erga Deū pietatē obtinēs. Itavt nihil prorsus siue melius seu deterius sibi de rebus ecclesiasticis præcipiendum, neque noui quidquam præter ea que semel constituta essent, introducendam duxerit. Excedere nanque talia explorationem siue cognitionem suā putauit: quamuis princeps alioqui optimus esset, & rebus ipsi imperio sè idoneum esse declararit. Etenim tum quoque, sicuti & antea, quæstio multa per Asiam & Phrygiam orta est, An spiritum sanctum diuinitatē cōsubstantialē patri & filio profiteri oporteat. Er pluxima de tali quæstione vsque ad eò erat verborū cōtentio, vt nō minoris momēti ea haberetur, quàm quæ antea de Deo verbo fuerat. Nam quidam inæqualem, quidam aut cōsubstantialē esse cōtē-

Occidens à religionis motibus Liber. Valentinianus Imperator Catholicus. Non sumis sibi iudicium doctrina Ecclésiastica.

Quæstio de spiritu sancto, an patri & filio sit cōsubstantialis.

A debant, sicuti & filium. Atque in eo solo parti utri-
 que conueniebat, & spiritum sanctum * admini-
 strum dicerent: at ordine tertium, honoréque &
 + substantia alium esse confirmarent. Erant autem
 qui quod de filio opinarentur, idé quoque de spi-
 ritu statuerent: & veluti filium eiusdem substan-
 tiæ & eiusdem honoris & eiusdem gloriæ cum pa-
 tre colebāt, sic etiam de Spiritu sancto, patri & fi-
 lio *ὁμοούσιον* consubstantialem prædicātes, profite-
 rētur. Pro hac opinione fortiter apud Syros Apol-
 inaris Laodicensis, in Aegypto magnus Athana-
 sius adhuc superstes, apud Cappadoces verò & eccle-
 sias Ponti Gregorius & Basilius decertarunt. Hac ipsa quæstione, sicuti dixi, mota, quum de ea
 ingens cõtendendi studium increbuisse, Valentinianus pro insigni sua in Deum pietate, quod dice-
 ret, non habebat, Quibus auté talia credita essent,
 eis ut quid factu opus esset, proferrent & statuerent, concessit. Quo cognito, qui tum ecclesiā Ro-
 manam adhuc gubernabat Liberius finitimis epi-
 scopis Principis iussu cõuocatis, Orientalibus scrip-
 sit ecclesiis, ut trinitatem eiusdem substantiæ & eiusdem gloriæ deprædicarēt. Quod factū, * ut
 pote re semel à Romana ecclesia ritè & ordine di-
 iudicata, ut quietus quisq; esset, effecit. Et quæstio
 de spiritu sancto debitum finem consequuta, diur-
 turnæ verborum cõcertationi modum imposuit. Eadem synodus etiam fidem Nicænam autorita-
 te sua roborauit. Subiungam autem utrasque & imperatoris & synodi literas, quas in Orientem ad
 eos qui de recta opinione ambigebant dederunt.

Imperatoris sic habebant:

Imperatores Maximi, semper Augusti, victo-
 res, Valentinianus * & Gratianus: Episcopis dice-
 ccis Asiæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ,
 in Domino salutē. Quum tanta in Illyrico acta
 sit synodus, & quæstio ingens de salutari verbo
 tractata, ter beatissimi Episcopi decreuerunt, Tri-
 nitatem *ὁμοούσιον* consubstantialē patris & filij &
 " spiritus sancti. Quam qui colunt, nequaquam mi-
 " nisterium & functionē sibi creditam, ita ut par-
 " est, defugientes, religionem regis magni colunt:
 " eamquē deprædicari nostra præcepit sublimitas.
 C. Atque, ita quidem, ne aliqui dicant, * religionē im-
 " peratoris, qui hanc terrā gubernat, consecratos se
 " esse: non satis cum, qui de salute mandatum nobis
 " dedit, audientes. Sicuti enim Euangelium Dei no-
 " stri, quod quidem hanc rem decidens diiudicat, di-
 " cit, Danda sunt, quæ Cæsaris sunt, Cæsari: & quæ
 " Dei, Deo. Quid vos verò dicitis episcopi, & salu-

* *ὁμοούσιον*.
 † *ὁμοούσιον* hic
 Nicph. &
 Sero. habent
 ἰσοῦσιον. h. e. po-
 sitate.

Valentinia-
 num quæstio-
 ni cam eccle-
 siasticæ veris
 decidendæ como-
 misit.
 In Illyrico
 doctus cõuocatus
 à Liberto
 archiepi-
 scopo.
 Quæstionis
 decisio.
 Quod dicitur
 non esse
 in
 quæstione
 de
 trinitate
 Valentiniani
 constitutio de
 orthodoxis
 in sancta Tri-
 nitate.

* Valentinianus
 Theod. lib.
 4. cap. 2.

* Valentinianum, iuxta Theodoritū scripto huic Valenti quoq; nomē
 inseruit, vel quod ad hoc in Catholica sententiā esset, vel ut eū taci-
 ta cohortatione in viam reduceret. Quorū alterum mihi verisimile
 esse videtur. Valentem videm, ut Valentinianum fratrem, ortho-
 doxam primū fuisse, sed postea à coniuge, perinde ut ab Eua Adā-
 mom, seductum eum esse, cuius suasio ille aduersus Gothos in Thra-
 ciam excurrentes non longè ab imperiō suscepto bellum gesturus, sa-
 gri baptisimi lacryis, priore religionis sententiā mutata, ab Eudoxio
 Constantinopolitano episcopo Ariano suscepit. Theod. scribit, lib.
 4. cap. 12.

* ἡ δὲ ἀνάγκη τὴν ὁμοούσιον βασίλειαν, ἢ τὴν ἐκκλησίαν
 Nicph. Talia quippe supra verbū Theodotii dicitur sunt purpurā ma-
 gi quam Deum colere, lib. 10. cap. 42. Theod. ἡ δὲ ἀνάγκη τὴν ὁμο-
 ούσιον βασίλειαν, ἢ τὴν ἐκκλησίαν, hoc est se hoc religionis
 imperatoris qui religionem hanc gubernat, concessanda tribuisse, lib. 4.
 cap. 3.

tiferi verbi præfecti? An sic quoque vestra com-
 parata sunt decreta? ^a Itaque mutua charitate vos
 inuicem cõplectentes, maiestate & autoritate im-
 peratoris abuti desinire: & perfequi eos qui accu-
 ratè & diligenter Deo sacris operantur & seruiūt,
 superfedete. ^b Eorū sanè precibus & bella in ter-
 ris sopiuntur, & apostatarum rebelliumque ange-
 lorum incurfus repellūtur. Idem orationibus suis
 perniciosos omnes daemones propellere studēt.
 Et quum in rempublicā secundum leges quod de-
 bent conferunt, tum Principis potestati non resi-
 stunt: sed sincerè & cœlestis Regis mādāta seruāt,
 & legibus nostris parent. Vos autem inobediētes
 apparuistis. ^d Nos quidem vsi sumus tolerātia ab
 ipso ἀλφά vsque ad ω. vos autem vobis ipsis retri-
 buistis. Itaq; ut mundi & immunes à peccato ve-
 stro simus, quemadmodum Pilatus in disquisitione
 & iudicio versantis inter nos Christi, quū ne-
 care eū nollet, sed in afflictione solaretur, ad Oriē-
 tis partes orbis conuersus, aqua flagitata manus
 suas abluit, dicens, Mundus sum & impollutus à
 sanguine iusti huius: sic & ^c Celstudo nostra sem-
 per præcepit, non persequendos, neque tanquam
 fluctibus obruendos, neq; a mulatione & inuidia
 opprimendos, qui in Christi agro opus faciūt, ne-
 que ad eō reiiciendos dispensatores Regis magni
 esse, ut ne hodie quidem sub ditione nostra creice
 re videamini: at breui pōst, cum flagitatore siue
 exhortatore necis, ea quæ testamētī illius sunt ve-
 luti in Zachariæ sanguine patiamini. Cū quo, qui
 ei consentire à cœlesti imperatore nostro I E S V
 C H R I S T O, ante aduentum etiānum eius, dis-
 rupti sunt, ad iudicium mortis vnā cum cõsequen-
 te eos lethali daemone traditi. Mādātum hoc edi-
 dimus, Amegetio, & Ciceronio, & Damaso, &
 Dialampone, & Bretesio audicibus. Quin & acta
 ad vos misimus, ut præclarè eius synodi decreta
 noritis: quorum capita literis hīsce adiuncta, hac
 complectuntur. Pro itemur iuxta sententiā ma-
 gnæ & orthodoxæ rectēque sentientis Synodi, ὁ-
 μοούσιον consubstantialē esse patri filium. ^f Et vō
 ὁμοούσιον consubstantialē nō ita accipimus, sicuti &
 olim quidam non verè ei subscribentes exposue-
 runt, & nunc alij patres illos vocantes, ac vim sen-
 tentiāque verbi abolentes, literāmquē sequentes,
 intelligunt, per consubstantialē æquale signifi-
 cari, quatenus nulli reliquarū per eum factarū crea-
 turarum filius æquiparandus, soli patri similis, at-
 que æqualis sit. Qui enim hoc ita exponunt, præci-
 puam creaturam esse impiè filium Dei docēt. Sed
 nos, sicuti & nunc Romanæ & Gallicæ synodi, sen-
 timus, vnā & eandem esse substantiam patris &
 filij & spiritus sancti, in tribus personis: hoc est,
 in tribus perfectis subsistentiis. Pro itemur verò,
 iuxta formulā Nicænam, filium Dei consubstā-
 tialē, incarnatum esse ex sancta virgine Maria, &
 in hominibus habitasse, & impleuisse. * omnem
 pro nobis functionem, in natiuitate, & passio-
 ne, & resurrectione, & in cœlos ascensione. Eum-
 que rediturum, & ut nobis retribuatur similitudinē
 diuinā à seipso, iuxta vitam cuiusque in die iudi-
 cij, carne spectabilem & diuinā virtutem suā exhi-
 bentem, ^h Deum σαρκόφορον, id est carnem seu ho-
 minem ferentem: & non hominem θεοφόρον, hoc
 est Deum ferentē. Ac qui diuersā sentiunt, ⁱ ana-
 themate iugulamur: nec minus & eos, qui nō di-

D ^a *Inhibetur
 catholici cle-
 ri persecutio.*
^b *Efficacia
 precum cleri
 Orthodoxi.*
^c *Præclara
 clerici catho-
 lici laus.*
^d *Epiphanius
 Scholasticus
 qui Tripartitū
 hystoriarum
 quartū aliā
 lectionem se-
 quitur, tur-
 ritus: Nos sub-
 iungitur ei quod
 primū & no-
 vissimū, lib.
 7. cap. 9.*
^e *Christiani
 principes sem-
 per priuū op-
 pressionē dis-
 suadent &
 iubent.*
^f *Expositio
 veritatis
 consubstan-
 tialis.*
^g *Sic habet
 Nicpho. &
 Tripartita.
 Theod. autē,
 ut nobis re-
 tribuat iux-
 ta cuiusque
 vitam, etc.*
^h *Filii dei,
 Deus est &
 φέρει, car-
 nifer: & nō
 homo θεοφό-
 ρος, Deus
 in Condem-
 natio Argū,*

A rectè & ex animo anathemati eum subiecere, qui
 " dixit, Non prius filium, quam genitus sit, extitisse.
 " quiq; scripsit, Priusquam actu genitus sit, pote-
 " state eum in patre fuisse. Hoc nanq; & in creaturis
 " omnibus est, quæ non semper cum Deo sunt. At si
 " lius perpetuò sèpiterna generatione genitus cum
 " patre est. Tales quidem imperatoris tuere literæ.
 " Synodi autè ipsius in hæc verba sunt scriptæ. Epi-
 " scopi Illyrici, ecclesiis Dei & episcopis diœcesis
 " Asiæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Do-
 " mino salutè. Còuentu à nobis acto, & disquisitione
 " multa facta, de salutari verbo, decreuimus con-
 " substantialem esse Trinitatem patris & filij & spi-
 " ritus sancti. Et æquum esse duximus, literas ad vos
 " exarare. Nò nos quidem, vt arte quapiam cultum
 " Trinitatis perscriberemus: sed summissa humili-
 " tate dignos nos ea re existimantes, epistolam hæc
 " nostram per dilectum fratrem & administrum no-
 " strum Elpidium presbyterum daremus. Nò enim
 " in manuum nostrarum literis, verum in ipsius ser-
 " uatoris Christi Iesu libris scriptum est: Ego quidè
 " sum Pauli, ego verò Apollo, ego autem Cephæ.
 " Num Paulus crucifixus est pro nobis? aut in no-
 " men Pauli baptizati sumus? Et humilitati quidem
 " nostræ satis esse conuenirèq; videbatur, nihil pror-
 " sus ad vos dare literarum, propter horrorem tan-
 " tum, quem istic omni sub vobis prædicatis prouin-
 " ciæ, segregantes spiritum sanctum à patre & filio.
 " Sed necessitas imposita nobis est, vt ad vos mitte-
 " remus dominum & administrum nostrum Elpidium,
 " ab imperatore Romano literas habentem, explo-
 " raturum an ita se habeat prædicatio vestra. Qui e-
 " nim Trinitatem còsubstantialem non prædicant,
 " anathema sint. Et si quis cum eis communionem
 " habere còperitus fuerit, anathema sit. Trinitatè au-
 " tem consubstãtialem prædicantibus, regnum cœ-
 " lorum præparatù est. Cohortamur igitur vos fra-
 " tres, * ne aliter doceatis, nève secus sentiatis: sed
 " Trinitatem constanter semper consubstantialem
 " prædicantes, * cernere poteritis regnù Dei. Hac
 " de re quum ad vos hæc literas scriberemus, com-
 " monefacere etiã vos voluimus, de creandis, vel
 " etiam creatis Episcopis, eorùmq; administris, vt
 " scilicet legatur ex sanæ mētis & doctrinæ, qui ma-
 " gistratum * episcopalem gesserint, præfectis, si-
 " quidè extent: sin minus, ex ipsis presbyteris. Con-
 " similiter presbyteri & diaconi, ex ipso sacro cleri-
 " corum ordine, vt omni ex parte irreprehensibiles
 " sint, qui nò ex curia vel ex militari magistratu sint
 " lecti. Propterea verò plura ad vos scribere nolui-
 " mus, q̄ ex omnibus vnù ad vos miserimus, domi-
 " num & administrum nostrum Elpidium, diligen-

ter p̄specturum prædicationem vestram, an ea sic
 se habeat, vt ex domino & collega nostro Eusta-
 thio audiimus. Quod reliquum est, etiamsi aliquã-
 do errori implicati fueritis, tamen veterem homi-
 nem exuentes, induite nouum. Nam & ipse fra-
 ter & administer noster Elpidius, veram fidei
 professionem vos docebit, quod sancta Trini-
 tas consubstantialis est Deo & patri cum filio
 & spiritu sancto: sanctificata, glorificata, & ma-
 nifestata est: Pater in filio, filius in patre, cum san-
 cto spiritu, in secula. Hoc nanque manifestato,
 manifestè sanctam Trinitatem consubstantialem
 profiteri poterimus, iuxta fidem Nicææ dudum p̄-
 mulgatam: quam & patres confirmarunt. Itaque
 fides hæc si prædicata fuerit, quum exitiosi dæmo-
 nis plagas effugere: tum eo extincto, pacificis li-
 teris pacatè viuentes mutuo nos venerari poterim-
 us. Scripsimus sanè vobis, * vt exaugetoratos esse
 sciretis insanientes Arianos, qui non profitentur
 ex substantia patris esse filium, neque spiritum san-
 ctum, quorum nomina subiecimus: Polychroni,
 Telemachus, Faustus, Atclepiades, Amatius, Cleo-
 pater. Atque hæc quidem ita, in gloriã patris &
 filij & spiritus sancti, in secula seculorum, amen.
 Vale et vos optamus patri & filio seruatori nostro
 Christo cum sancto spiritu, multis annorum cur-
 riculis. Et laudatissimus quidem imperator, tan-
 tam Apostolicorum dogmatum gessit curã. Cæ-
 terum Liberio ad quietem illã meliorem transla-
 to, in thronum eius Damasus substitutus est, neq;
 vita, neq; eruditione & doctrinæ sanitate illo in-
 ferior. Sub quo euenit, vt ecclesia Romana turba-
 retur, ex causa huiusmodi. Vrsicius quidam dia-
 conus, Damasi competitor, eo quod in eo episcopa-
 tus petitione spe sua frustratus, repullam pallus
 esset, non bene iniuriam eam tulit, & suos sibi cõ-
 uentus agere instituit. Et quum clandestinè à qui-
 busdam episcopis consecratus * esset, seorsim cõ-
 cionari, & multitudinem ad se trahere cœpit. Ita
 factum, vt alij hunc, alij Damasum episcopali mu-
 nere fungi vellent. Ea ex re ingens cõtentionis stu-
 dium obortum, & ex contentione sensim res ad
 leditionem procedebat, nò ob fidei professionem
 aliquam, vt dictum est, sed propter dissensionem, F
 vter duorum istorum episcopali sedi præflet. Ad eò
 verò seditio est grassata, vt malù id ad cædes quo-
 que peruenerit: & conflictus plures ex multi-
 tudinis conflictatione facti sint. Et clades ea in
 grauius malum euassisset, nisi præfectus vrbi Maxi-
 minus, in multos ex clero simul & ex populo ani-
 maduertens, quum Vrsicius cœpto desistere, tum
 sectatores eius relinquere illum coegisset. De dõ
 gmatibus sanè quidem neque qui Romanam vr-
 bem habent, neque qui Occidentem reliquum in-
 colunt, sicuti antea quoque dictum est, discepta-
 runt: sed communi consensu omnes Nicænam h̄-
 dem sunt complexi, & Trinitatem eiusdem sub-
 stantiæ, eiusdemque honoris & potestatis, & co-
 luerunt, & docuerunt.

Litera Syno-
 di Illyrica
 ad ep̄os Asia
 nos de sancta
 Trinitate cõ
 substantiali.
 Elpidium p̄s-
 byter inter-
 nunciu Occi-
 dentaliũ epi-
 scoporum ad
 Orientales.

Dñantur
 consubstan-
 tialis sancta
 Trinitate op-
 pugnatōres.

* μὴ τρεῖς
 θεοὶ καὶ οὐκ
 ἓν θεοῦ φύσις.

De creatione
 episcoporum.
 * κληρονομία
 οὐ.

* In τῷ βιβλίῳ τῆς ἀποστολικῆς παραστάσεως ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου τοῦ Μεγάλου, lib. 4. c. 9.
 hoc est, sanis qui magistratum gesserunt episcopi. quod de episcopo &
 magistratus ciuilibus etiã intelligi rectè potest quomodo paulo post
 scribitur ex præfetto in subria Ambrosius adhuc cathocumenus epi-
 scopus esse factus. Apud Flomerum Fictor Troianorum episcopus
 dicitur. Et Cicero ciuili bello 3. à Pompeio episcopus ora Campana
 præfictum esse scribit. Is autem Nicæna assertor fides & Catho-
 lica religionis verus cultor accipiendus est, qui omnipotentem Deum
 & Christum filium Dei vno nomine confitetur Deum de Deo, lu-
 men ex lumine. Quò spiritum sanctum, quem ex summo rerum pa-
 rente speramus & accipimus, negando non violat: apud quem uita
 mortalitatis fidei sensus viget, in corrupta Trinitate indiuisa substantia,
 qua Græco verbo τριθεῖος rectè credentibus dicitur. I. nullus here-
 ticus. C. de Sum. Trinit.

Ariani dam-
 nati.

Damasus
 Roma in ec-
 clesia Librij
 successor.
 Flauus illogi-
 gitimus com-
 petitor Vrsi-
 cianus.
 Socr. ec. c. 29
 Sozo. ec. c. 23
 Aly Vrsiu
 nominant.
 * In Basili-
 ca Summius
 Sacras.

Seditio popu-
 laru Roma
 ex dissidio
 orta.

Maximianus
 præfectus vr-
 bi eam sedat.
 Occidentales
 Nicæna fide
 retinenda cõ-
 stant.

CAPVT XXXI.

Nus modò Auxetius, ecclesiæ Me-
 diolanensis curam gerens, cum pau-
 cis aliquot, rebus nouis studēs, con-
 tra communem Occidentalium epi-
 scoporum sententiam & sentiebat

*Auxentius
episcopus
Mediolanensis
Arianorum.*

*Council of
Rome
manus
scriptum
gratia
con-
stitutum.
Acta
councili
hujus.*

*Scriptum
Dama-
si & alio-
rum
episcoporum
in
Romam,
synodi
de-
cretum.*

*Episcoporum
est
doctrina
et
disciplina
di-
ligenter
ob-
servare.*

*Patrum
sententia
rationabilis.
Doctrina
con-
sensu
in
Romano.*

*Fides
Nicæna
Catholica
est.*

*Ariminensis
Synodi
acta
revidentur.*

** Scriptum.*

*ad
Vincentium
et
ad
synodum
in
Ilerici.*

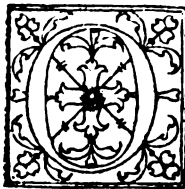
A & docebat. Arij enim opinionem sectabatur, & cōstitutionem proximam de spiritu sancto, eiusdem cum esse substantiæ & honoris cum patre & filio prorsus repudiabat. Quum verò nonnulli ex Gallia & Venetia, atque item alij consilium cōpiumq; eius indicassent, permulti ex gente omni Occidentem incolente episcopi, Romā conuenerunt: atque ibi, certam esse, in primisque coli debere Nicænā fidem, actionesque Ariminensibus conuentus illi contrarias nullius momenti esse censuerunt: propterea quod ibi Romanus hierarcha nō affuisset, & quod nō ita multi actionibus eis consensissent: tum autem, quod nonnullis qui & ipsi eō conuenerant, decreta displicuissent: Auxentium præterea & sectatores eius, qui nugari talia auderent, ab ecclesia vniuersali excludere. Hæc sic acta esse, etiam ostendit ea quæ à Damaso & episcopis qui Romæ conuenerant, ad episcopos Illyricos scripta est epistola. Ea sic habet. Episcopi qui Romæ in sacro cōcilio conuenerunt, Damasus & Valerius & reliqui: episcopis Illyricis, fratribus dilectis, in Domino salutem. Persuasum habemus, professionē fidei nostræ sanctam, doctrinam Apōstolorum fundatam, eam complecti, eaque populo proponere, quæ à patrū decretis nullo modo dissonant. Neque enim aliter Dei sacerdotes sapere atque sentire conuenit, quæ à quibus æquum est sapientes erudiri. Verum patrum in Gallia & Venetia relatione, quosdam heresi nauare intelleximus. Quod quidem malum non solum, sed etiam quæ per imperitiā & simplicitatem nonnullorum veris & genuinis interpretationibus contraria inducatur, episcopos obseruare conuenit. Cauendum sanè, ne per eos qui varias doctrinas comminiscuntur, in lubricum seducamur: ac potius, quotiescunq; illi variantibus consiliis circūferuntur, patrum nostrorum à nobis sententiæ sunt retinendæ. Auxentius quidem Mediolanensis, præcipuè hac de causa damnatus est. Æquum autem est, omnes Romani orbis doctores consentientes esse, neq; dissidentibus inter se doctrinis fidem cōtaminare. Et profectò quum primùm hæreticorum improbitas, sicuti nunc maximè (quod vtiā abesset) Arianorum etiā blasphemiam vigere cœpisset, delecti patres nostri trecenti decem & octo, Nicææ disquisitione ac deliberatione habita murū hunc aduersus diaboli armaturam constituerunt, atque antidoto seu remedio hoc lethale venenum propulerunt, vt patrē & filium vnius diuinitatis, vniūsq; virtutis, atq; ad eō rem vnam esse credamus. Oportet autem, & spiritum sanctum eius esse substantiæ, persuasum habere. Qui verò aliter sentiat, eum alienū esse à cōsortio & cōmunionem nostram iudicauimus, quod quidem salutare decretum, & deliberatione seu sanctionem adorandā, polluere nonnulli voluerunt. Verum ab ipso statim initio, per eos qui Arimini sanctionē eam rebus nouis immutare, & contumacitate sua deprauare coacti sunt, hucusq; res correctæ est: vt illi alia quadam loquendi forma subrepticè deceptos se esse, quam formam patrū Nicænorum placitis aduersari ignorarint, fateantur. Neque numerus eorum qui Arimini conuenerunt, præiudicium aliquod, quum synodus ea cōacta est, afferre potuit: quum neq; Romanus episcopus, cuius in primis sententiam exquisitam oportuit: nec Vincentinus, qui tot annis episco-

patum inuolatè cōseruauit: neque aliorum hisce D cōsentientium quisquam ibi affuerit. Et maximè, quæadmodum diximus, quum isti ipsi qui fraude circumuenti cedere visū sunt, meliorem nunc sententiā sequentes, displicere sibi actiones tales sint testificati. Perspicit igitur sinceritas vestra, solā eam fidem, quæ Nicææ iuxta Apōstolorum auctoritatem fundata est, perpetua constantia & firmitate, nobiscum etiam ab Orientalibus, qui se ad catholicam ecclesiam pertinere agnoscunt, retinendā esse, & Occidentales eo nomine gloriari posse. Opinamur verò, breui eorū qui aliter sentiūt, hac ipsa aggressione episcopalia nomina à cōmunionem nostram segregatum iri: vt populus à fraude & seductione eorum liberatus, respiret. Nequaquā enim multitudinis error corrigi poterit, si ipsi errore eo teneantur. Itaque vestræ quoque dignitatis sententia cum omnibus Dei sacerdotibus concordet, in qua vos sanctos & firmos esse credim⁹. Vt autem nos ita credere vobiscū debeamus, mutua quæ nobis vicissim respondeat dilectionis vestræ pietate, literisq; vestris declarate. E

*quod
liber
fides
in Ori-
te &
Occi-
dente
seruati
debet.*

** Acta
synodi.*

CAPVT XXXII.

Occidentales episcopi ad hūc modum eos qui rebus nouis intendebāt, in partibus eis cōpescere, inuolatūmq; ab initio fidei dogma cōseruare, adeo vt per paucos esse contingerit, qui aliter opinandū sibi esse duxerint. Et propè is solus fuit Auxentius. Sed non longè pōst, ipse quoque morte est sublat⁹. Cæterum eo extincto, de episcopi electione multitudo est tumultuata: quod alij hunc, alij illū designarent. Quum igitur in magno esset discrimine Mediolanum: pro se enim quisq; consilio cōpōtūque ei nō succedente, facturum se eam minabatur, quæ fieri in turbis eiuscemodi solent. Quorum incompositum morum suspectum habens, qui tum consulare obtinebat dignitatem, gentēmq; eam à Valentiniano præfectus curabat Ambrosius, cum multitudine non contemnenda in ecclesiam venit, atque ibi quæ optima esse censeret, vt scilicet à contentione desisterent, & rem iuxta ecclesiæ leges agerent, suasisit. Deinde de concordia commodis eos, & quæ bona pacata consilia capientes consequi soleant, admonuit. Adhuc ille concionabatur, quum subitò tumultu & seditione sopita, in ipsum honestatis & cōcordiæ suatorē, omnes episcopatus suffragia cōferunt: eumque vt baptizaretur, hortantur, (nondum enim sacramento eo initiatus fuerat) & vt episcopalem apud eos dignitatem suscipiat, supplicantes orant. Eo enim pacto fore, vt ipsi vnanimis sint, & de fide concordent. Atque vbi ille quidem baptismū libenter approbauit, & quoad potuit administrationem sacram distulit, palamque adeo rem eam reiecit, & multitudo magis etiam ei institit, neque se quidquam de consilio suo, quicquid etiam accideret, remissuram confirmavit, res imperatori Valentiniano renunciatur: qua ille audita, precatus primū est: deinde Deo gratias egit, qui eos ad episcopale munus vocaret, quos ipse reip. administrationi præfecisset. Et quū inter se & populi vehementem petitionem, & Ambrosij constantem

*Auxentij
mors.
Sec. eo. c. 30.
Dissidiū
populi
Medio-
lanensis
in epō
deligendo,
Ambrosio
præfecto
populi
cōsentio
nem sedat.*

*Populorum
nisi cōsensu
Ambrosio
episcopi
legis
Ambrosij
baptismus.*

*Ambrosio
electionē
eā
nō approbat.*

*Res ad Va-
lentinianum
revertitur.*

A reluctationē conferret, optimē perspexit electionem eius viri ecclesie Mediolanensium ad concordiam retinendam bono esse. Quapropter, quam primum initiationem & consecrationem eum suscipere iussit. Simulatque autem diuinum baptismum subiit, & caput consecrationi subdidit, plebs vniuersa ad cōcordiam rediit, & tranquillitas ecclesie reddita est, quæ quidē tempore multo propter malam Auxentij administrationem dissensione periclitata fuerat. Quoniā, verò rebus hisce agēdis, modis omnibus optimus affuit imperator, talem Seruatori Deo is concinuit hymnum. Gratiā tibi, inquit, ago omnipotens Domine & Seruator noster, quod huic viro ego quidem corporum, tu autem animarum curam commiseris, & iudicij mei calculum æquum esse comprobaris. Porro Ambrosius non multo post perquam liberè cum imperatore collocutus, res quasdam non rectè à magistratibus actas reprehendit. Atque imperator: Hanc ego dicendi libertatem tuam, ait, iam dudum notā: & quā perspecta mihi ea esset, non modò non inhibui, verum etiā suffragio meo electionem tuam, vt episcopus fieres, adiuui. Perge itaque, sicuti diuina iubet sanctio, sanare animarum nostrarum delicta. Hæc Mediolani acta. Qualis autem Ambrosius & vita & doctrina, tum autem egregio in ecclesiam ardore fuerit, & quā viriliter atque diuinè episcopatum gesserit, multa admonendi libertate apud præcipuos magistratus tempestiue vsus, in sequenti dicitur libro.

Imperator Ambrosiū episcopū suscipere iubet.

Ecclesia concordia restituitur.

Valentinianus de Ambrosij electione Deo gratias agit.

Ambrosius episcopus Valentinianum imperatorem de magisterium iniquitate admovert.

Gratiā, id est imperatori.

B

Optimū episcopi exemplū Ambrosius.

CAPITULUM XXXIII.

A tempestate, quòd Sauromatæ Romanam ditionē, eamque imperij partem quæ ad Occidentem vergit, excursionibus vexarēt, Valentinianus cum ingēti belli apparatu aduersus eos est profectus. Atque illi tantam imperatoris expeditionem formidantes, legatis missis pacem ab eo petierunt. Quos vbi deformes esse vidisset, an vniuersi tales essent Sauromatæ, interrogauit. Et quum illi dixissent, optimos quosque qui & genere & forma præstarent, ab eis legatos solere mitti: ita atque furore multo correptus, Grauiā pati dixit, & maximè infortunatum esse, quòd ad tempora sua peruenisset Romanorum imperium, si Sauromatæ, gens tam barbara & informis in qua reliquos illi excelleret, sedibus suis contenti esse nollent: sed confidentia tanta impulsu, ditionem suam percurrerēt, & bellum titillatione quadā ille ceteri Romanis inferrent. Et quum ita indignaretur, & magnopere vociferaretur, nimia vocis intentione conuulsa in eo esse interiora viscera, venamque & arteriam quandam ruptam dicunt, vnde sanguine plurimo profusa vita eum reliquerit, in castello quodā Germanicæ, cui Brigatio nomen fuit, decimo septimo mensis Nouembris die, quum quinquagintaquinque, propè annos natus esset, & tredecim annis imperium bene admodum & præclare administrasset. Eo verò pa-

Valentinianus Saurotas à finibus imperij suuerepellit. Legatis Sauromatum, homines deformes, pacē ab eo petunt.

Memorabile Valentinianū dicitur. Eiusdem obitus.

** Nicop. hoc loco p. Germania Gallias habet. Sed ad aduersum est, cum alijs quoque locis Germanorum nomina non surpasset, sed p. eis Gallos passisse. Socr. eo. c. 32. † Alij dicunt vndecim.*

** Entropius scribit, Sauromatas se per Pannonias in ditionem Ro. diffudisse, eamque vastasse. Idem, Brigitionem Quadorum oppidum esse dicit. Quos autem nonnulli hodie Austriacos, nonnulli Silesios fuisse opinantur. Quòd si posterius hoc verum est, ad oppidū Brigiam, vt nunc dicitur, Valentinianus mortuus fuerit.*

trio monumēto illato, sexto die post, qui in Italia D fuit exercitus cognominem ei filium iuniore Valentianum imperatorem, in oppido Italie Aquinate renūciauit. Neque ita multo post, Imperatores quoque Gratianus frater & Valens, suffragio suo imperium eius comprobauerunt. Quāuis id primum molestè tulerint, videlicet quòd milites sine eorū iussu, imperialia ei tribuerint insignia. Illud quippe notandum est, a iuniorem hunc Valentinianum magno b Valentiano ex Iustina progenitum esse, quam viuente adhuc priore eius coniuge Seuera vxorem superinduxit. Causa earum nuptiarū hæc fuit. Iustina huic pater fuit Iustus. Hic Constantij temporibus Picenum prouinciam habens, in somnis sibi ipsi visus est, quem admodum dicitur, imperialem purpuram dextro femore gignere. Somnium id simplici animo ab eo expolitum, sermonibus deinde multorum diulgatum est, nec multo post ad Constantij quoque peruenit aures, qui ex visione ea imperatorem illum progeniturum esse coniectas, immisso percussore caput illius rescindi iussit. Porro filiola eius Iustina, E quum ei patre orbata res duræ essent, virginitatis tamen florem conseruauit. Deinde verò in noticiam Seueræ imperatoris Valentiniani coniugis peruenit. Et quum frequentius eam adiret, per cōtinuam cōsuetudinem in amicitiam quoque eius est admissa: atque ea quū magis atque magis familiaritate cōfirmata esset, tandem etiam in lauationis cōmunionem se insinuauit. Et aliquando simul lauantē quum eā Seuera inspexisset, quāuis scæmina esset forma eius vsque aded est capta, vt de ea etiā marito imperatori diceret: tam præstantem scilicet Iusti filie esse formam, vt ipsa quoque florem pudicie & virginitatis eius adamarit. Imperator Seueræ verbis ictus, consilium suum secum ipse celauit. Nam & Iustinam ipsam ducere, & vtranque legitimam habere vxorem constituerat c. Itaque legem + publicè promulgat, vt cuiuscumque libitum esset, duas legitimas vxores habere liceret. Ita simul & lex ea in vrbibus omnibus proponitur d, & Iustinam imperator in regiam suam vxorem induxit, eodēque cum Seuera loco honorificè habet. Atque ex Seuera quidem Gratianum antea F Valentinianus susceperat, quem etiam Occidentis imperatorem dudum declarauerat. Iustina autem Iuniorem Valentinianum ei genuit, quem exercitus, sicuti dixi, præter duorum imperatorum fratris & patris sententiā, imperatorem esse iussit e. Huic tres quoque fuere filie, Iusta, Grata, & Galla: quarum duæ cælibatum in vita sunt complexæ. Gallam verò postea Theodosius magnus vxorē duxit, ex qua ei Placidia filia prognata est. Nam Honorij & Arcadium in matrimonio priore genuerat, ex prima coniuge Placilla, quā prius legitime sibi coniunxerat, quā imperium ipsum suscepit f. De Theodosio autem, atque eius filiis, tempore suo dicitur.

a Valentinianus iunior imperator lectus quadragesimo. Iustina pater Iustus, frater eius pater factus. b Valentinianus iste Iustina filius. Dignitas Valentinianus seniorum. Somnium imperium persequens. Iustus Constantij iussu cæsus. Iustina eius filia in familiaritate Seueræ imperatrici peruenit.

c Valentinianus iunior in regiam ducitur. d Valentinianus eodēque tempore vxorem. e Iustina filia tres. Galla secunda Theodosio magni vxor.

f Theodosij libri.

† Idem ante hæc, Iulius Cæsar legem latam voluit, vt vxores liberorum quæ rēdorum causa quas & quot ducere vellent, liceret, propter impudiciam suam scilicet & adulteriorum infamiam: omnium mulierum vir, & omnium virorum mulier. Sueton. Populosas fore talē lege Roma. Imperij terras conuulsas est, per inde atque barbararum regiones, apud quos polygamia coleretur. Entropius. Procopius sanè Casariensis alicubi monogamiam plurimum detrimenti Romanis ditionibus attulisse scribit.

A

CAPVT XXXIIII.

Edenim ex Occidēte rursū ad Orientis res transeamus. Atque vbi prius de ecclesiasticis philosophis, ita vt pollicitus sum, dixerō, (magnus enim tum, & haud scio an alio itidem tempore vnam, eorum prouētus fuit) ad prophana progrediar. Atque morti impij Valentis aliquātum cum delectatione immortato, sinem etiam vndecimo huic historiarum tomo imponam. Verumenim verò, quæ initia monasticæ vitæ institutum habuerit, & qui nam eius veluti patres & duces extiterint, in Maximi Constantini, deinde etiam in filij eius Constantij historia commemorauimus. Nam de Antonio, & Paulo Simplici, item de Ammone, & Eutyichiano, qui in Olympo fuit, præterea de Spiridone, Nicolao, & Parthenio hierarchis, edendis miraculis claris, quum historiam de Constantino scriberemus, egimus. Antonij autem discipulos, duos videlicet Macarios, Pambo, Paphnutiū, Apollonium, & Anub, in Constantij res gestas coniecimus. In quibus etiam Ægyptios monachos celebrauimus, qui in Scti & Tabennesio sunt philosophati. Præterea qui in Syria & Palæstina virtutem pijs exercitijs meditati sunt, quique in Ponto, & Europa, & Italia ipsa angelicam duxere vitam: atque item alios qui sapientes quidem & religionis nostræ fuere, fidei tamen doctrinam sanam ad finem vsque non conseruauerunt. Hoc autem loco eos qui postea viguerunt, persequemur, qui quum patres priores illos habuere, tum patres ipsi multorum secundum Deum filiorum extitere. Eos in compendio, quantum mihi eorum res cognoscere licuit, breuiter percurram. Imperij istius tempore, secundum eos quos antea diximus Dei amantes viros, in Ægypto Ioannes ille enituit, cui prophetiæ donum, & rerum quæ multis ignotissimæ sunt cognitionem Deus tribuit, vt futuras scilicet perinde atque præsentis, non minus quàm præscitantes, cerneret. Habuit is aliud insuper à Deo acceptum donum, vt morbis incurabilibus imperaret, atque dicto citius eos fugaret, ægrotosque sanaret. Præter hūc & celeberrimus Orontum claruit, qui ab ipsa infantia vitā solitariam in eremo consecratus, nullū laborem alium, præterquā: Deum laudibus ferre nouit: herbis quibusdā agrestibus, earumque radicibus vitam tolerans. Aquam bibit loco quouis, quacunque ei obiter terra in qua versaretur, præbuit. Vbi autem ad senectutem peruenit, visione quadam diuina Thebaidem incolere iussus, multorum monasteriorum dux factus est. Eisdem autem & hic, quibus Ioannes, diuinis locuples fuit donis. Precatione nanque sola non morbos solum, sed & dæmones abegit. Et quum literis initiatus non esset, minimè tamen ad memoriam libris opus habuit. Quicquid enim semel auditum mente complexus esset, id supra obliuionem omnem conseruabat: & quocunque tempore vsu eius opus esset, promptum ad manus habebat. Tum verò in eadem regione etiam philosophatus est Amon ille, qui in Tebenna insula monasteriis præsidens, tria millia discipulorum habuit: in quibus erāt Benus & Theonas, monasticorum ordinum duces. Ambo verò & præcognitionis &

De sancti monachis.

Ioannes monachus Ægyptus. Serapion. cap. 28.

Or.

Amon Tebennensis. Benus & Theonas.

prædictionis gratiā Deo acceptam tulere. Theonam certè quidem dicunt ad summū Ægyptiorum & Græcorum & Romanorum sapientiam & disciplinam perdidicisse, & ad triginta annos silentium coluisse. Benus autem ita vitam instituit, vt nunquam alicui irasceret, neque iuraret, neque mendacium diceret. Vocem etiam temerariā aut vanam & nihili, nūquam ex ore protulit. Spectati quoque eo tempore fuere Copres, Helles, & Helias. In iis Copres dæmonum expellendorum, & variorum morborum sanandorum gratiā acceperat. Helles autem tantum habuit miraculorum edendorum donum, vt tum etiam quum monastici instituti disciplinam disceret, candentes in sinu carbones tulerit, & vestes non adusserit. Quare sodales suos ad æmulationē instituti sui, & vitæ eius bonæ, quæ manifestò prodigiorum exhibendorum consequentem virtutem obtineret, excitauit atque pertraxit. Helias porrò prope urbem Antinorum monasticæ philosophiæ suæ habuit officinam, qui centesimum & decimum excessit annum. Dixit is autem, prius se ad annos septuaginta solum in solis locis habitasse, quàm eò peruenerit. Et quum ea esset ætate, ad finem tamen vsque in certamine cæpto viriliter ieiunans perdurauit, perinde atque eo ipso, aut tertio inde anno monasticæ vitæ studium esset ingressus. Ad Achorin autem & Apelles ille enituit, monasteria Ægypti mirificis factis suis obstupesciens: quem dicunt aliquando, quum æs procuderet (nam hoc ei erat studiū) noctu, & dæmon in venustæ mulieris formā mutatus, pudicitia eius insidias tendere conaretur, cædentem massam ex carbonibus sensim protraxisse, atque in faciem dæmonis coniecisse, eamque vstulasse, atque illum confestim luctuosum quiddam stridentem atque vlulantem profugisse. Patres autem monachorum celebres tum fuere, Isidorus, Serapion, & præterea Dioscorus. Atque Isidorus monasterio circumcirca tignis & muro septo, hoc studio habebat, ne quis eorum qui in disciplina eius erant, foras progrediretur: sed vbi quantum satis est rebus necessariis vsus esset, in loco suo maneret. Porrò Serapion ad decem millia discipulorum habes, circa Arsenoiten vixit: qui verò ei parebant, sudore suo victum parabant, eundemque indigentibus etiam præbebant. Et ætatis tempore mercede merentes, quātum opus esset frumenti sibi comportabant, & aliis etiam monachis impartiebant. Porrò Dioscoro centum erant sectatores. Et quum presbyter & sacrorum obeundorum minister esset, multam & exactam curam in diuinarum rerum dispensationem impendit, disquisitione maxima eos qui ad mysteria percipienda adirent, explorans. Vt nanque mens antea repurgaretur, cohortabatur: & cōscientiam, ne quid peccatorum malorum haberet, scrutabatur. Erat præterea tum alius quoque, hoc etiam longè diligentior, nomine Eulogius, qui tanta dicitur prouidentia seu præcognitione, acrimonia & mētis colimans, in eis qui ad diuina accederent mysteria vlus esse, vt non tantum quæ manifestò admissa essent peccata argueret, sed etiam quæ in cuiusque cordis recessu laterent, aperte perspiceret. Itaque eos qui mali quicquā perpetrassent, aut de re quāpiam viciose essent affecti, a communione tum accibat, delicta eorum proferēs. Quod si iisdem præ-

D

Abbas 3000 monachorum.

Copres Helles.

Helias. Monachus 110. annorum.

Apelles.

Abbas Isidorus. Serapion. Sicut quendam solium fuisse dicere scribit monachum opus nō facientē, homini amaro, qui aliena appetit, per similitudinem esse, lib. 4. cap. 23. Serapion. 10000. monachorum pater. Dioscorus.

Peccatorum cōscientiam ante Eucharistiā percipiunt.

Eulogius.

Quæ in cordibus latere solent, aperte perspiciunt.

Apollos.

A nientia vsi, pro eo atque conuenit se purgassent, rursus admittebat. Præter hos & Apollos, solos locos incoluit: qui annos pubertatis ingressus, monasticam philosophari atque exercere cœpit. Et quū annis quadragitā in solitudine versatus esset, speluncam quandam montanam propè habitabilem regionis partem, Dei responso admonitus, subiit, atque ibi habitauit. Plurimis verò miraculis præclaram famam adeptus, multos ad se pertraxit, & monachorum multorum autor & dux fuit. Erant enim in moribus quoq; eius illecebræ quedam, nec minus etiam in doctrina insidentes. Sed quale diuinæ eius vitæ institutū fuerit, & quibus editis insignibus miraculis, eius temporis homines ad stuporem conuerterit, Timotheus, qui Alexandrinam ecclesiam piè gubernauit, scripto peculiari complexus est: in quo non ipsius tantum, sed aliorum etiam multorum & magnorum virorum meminit.

*Timotheus
Alexandrinus
episcopus.*

CAPVT XXXV.

B

Odem autem tempore apud Alexandriam, atque in solis, sicuti dicuntur, locis, & circum Mareoten, atque vicinos Libyes, multi viri boni accuratè admodum sunt philosophati, qui duorum millium numerum expleuere: in quibus veluti illustris quædam stella Dorotheus ille resplenduit, Thebis oriundus. Vita eius hæc erat, ut interdiu lapides ex vicino mari colligeret, & domunculam anno quolibet construeret, eamq; qui ædificare nõ posset, monacho relinqueret: noctu verò ex palmæ foliis catenas plecteret, & sportas cõficeret. Cibus ei erat, panis sex vnciæ, & tenuiũ olerum fasciculus: potus, aqua. Et q̃ ab adolescentia hoc genus diætæ complexus fuerat, in eo quoque semper in extrema etiam senectute perdurauit. Nunquam vero vel in storea vel in lectulo cubare, aut etiã pedes per laxationem seu remissionem extendere, aut sua sponte somnum capere visus est. Nam vel opus facienti, vel percipere cibum capienti, magna vi incubuit: hæctenus saltem, ut oculis coniueret. Et nonnunquam cum vesceretur, somni violentia cibus ei ex ore excidit. Atque aliquando ingenti vi somni oppressus, in tegetem inscius cõcidit: qua re valde commotus sensimq; cõuersus, intra seipsum: Si effeceris, inquit, ut angeli somnium capiant, persuadebis ut id quoque faciat, homini virtuti nauati. Visus autè est quodammodo vel ad somnum ipsum, vel ad demõnem accuratis virtutis actionibus eius obsistètem, hæc dicere verba. Et quoniam ad eum modum cū corpore quasi belligerans conflictaretur, conueniens eum quidam: Quid ita, inquit, pater corpus tuum affligens enecas? Cui ipse respondit: Quòd me id enecare contendit. Circa angustias verò terræ quæ in Aegypto sunt, à transuehendis nauibus *διολύος* dictas, Piammò & Ioannes maximè clari, & multorum fratrum duces fuere, † cū sanctitate & cu-

*Numerus
2000 monachorum.
Dorotheus.*

C

ra multa. Vterque autè presbyter fuit. Porro Piammon in mysterio * vidisse dicitur angelum cœlestem cum sacra stola ad diuinam mentiam assistentem, præsentésque monachos in libro quodã annotantem: eos verò qui à synaxi & communionē abessent, delentem atque inducentem. Ioannem verò Deus ita miraculis multis exornauit, ut ægritudines multas sanaret, & ex pedibus atque etiam ex articulis conuulsis & solutis laborantes curaret. Eodem tẽpore & diuinus Benjamin circa Scetim admodum est philosophatus. Hic donum illud à Deo accepisse fertur, ut absque medicamentis, sola manus contrectatione, aut oleo quodam, cui precationem addebat, varij generis morbis ægrotos liberarit. Hunc etiã dicunt ita postea esse aqua intercute per corporis tumorem grauatam, ut ex domuncula in qua degebat, per ostium, nisi prius vnà cum eo postes eius detraherentur, exire non posset. Et quum in lecto iacere nequiret, circiter mentes octo in latiore sella consedit, & more suo ægros curauit: atq; ipse interim quòd meliusculè non haberet, minimè succensuit. Imò potius & ægrotos & alios qui ad se visendum veniebant, cõtolutus est, & ut pro anima eius precarentur petiit: perinde atque nihil de corpore sollicitus esset, quòd & validum nihil profuisse, & ægrum nihil sibi nocuisse dixit. ^a Tum autem apud Scetim quoque celeberrimus monachus Marcus, virtutem atque pietatem meditatus est: iunior item Macarius. Præterea Apollonius, & præclarus Moses Aethiops. Ex quibus diuinus Marcus, ab ineunte ætate mitis valde & modestus fuit: memoria tãta præditus, ut ea supra alios, factas literas teneret. A deo autem Deo charus fuit, ut de eo, suo ipsius respondens nomini Macarius, Cellarum presbyter, cum graui asseueratione confirmarit: haud vnquam se, sicuti aliis, illi tradidisse, quæ iis qui sacris initiati sunt, à sacerdotibus accipere fas est: sed angelum descendentem ei dare solitum esse, cuius manum ipse vsque ad * iuncturam eius viderit, affirmavit ^b. Macario autem honor ille à Deo obtigit, ut ^c dæmonibus imperaret. Occasio ei & causa, ut monasticam philosophiã sequeretur, fuit cædes, quã inconsultò patrauit. Quum enim iam adolescèntulus * esset, & oues ad ^c Mariam lacum pasceret, in ludo æqualem quendam suum interemit: pœnam autem delicti timens, in solitudinem profugit: & sub dio ibi agens, post ea tugurium sibi paruum condidit, in quo viginti quinque annis vixit. In eo vitæ instituto magnas Deo de casu suo egit gratias, cædemque eam salurarem sibi esse dixit, videlicet q̃ ea sibi philosophiæ eius meliorisque vitæ causa exitisset. Porro Apollonius, quum plurimam vitæ partem in mercatura trãfegisset, in ætate affecta Scetim se contulit. Et quum propter senectam iam ingrauescentem & inutilem, neq; scribere, neque aliud quicquam rectè tractare posset, omni genere medicamentorum atque cibariorũ, quæ ægrotis conuenire arbitrabatur, ære suo comparato, in solitudinem ad monachorum domicilia afferebat: & quotidie ad nonam vsque horam sic circuibat, inualidos curãs. In hac ille noua quidem, &

Scitum monachi dicitur de carne mortificanda.

† *περι διολύου τῆς πρὸς ἀβυσσὸν, Nice. περι διολύου τῆς ἀβυσσὸς, Soro. lib. 6. cap. 29. διολύος ἡ ἀπὸ λιχαίου ἵως κρητὸν τόπος. Hesych. Plin. lib. 4. ca. 4. de Istimo: Angusta ceruice Peloponnesum contingit Hellas. Corinthiacus hinc, illuc Saronicus appellatur sinus. Lechaæ hinc, Cenchrea illinc ἀγροῦντιarum termini, ἰσσοῦ ἀσπίτι ναυίων ἀμβίον, quos magnitudo planstris transuehi p-*

*hibet. Ab ea nauium transuessione Græci eas angustias διολύου τὸ δέ-
cant. Quæ etiam transuessio ad Aegyptum est, de qua Plin. lib.
5. ca. 9. Naves plicatiles hamerum transferunt, quoties ad Cataractas
uentum est. Ad quem forsasse lacum monachi isto vixere.*

*Piammon
* mysticus.*

Ioannes.

*Beniamin.
Sanationem
donum mira-
bile.*

E

*Idè hydropi-
cus nihilomi-
nus ægros sa-
uare potuit*

*Neglectus &
contemptus
corporis.*

*a Præclari
monachi de
corporis cõ-
ceptu dicitur.*

*Marci.
Memoria
donum.*

Cella.

*Marco isti
angelus ad sa-
crã mensam
Eucharistiã
præbere ioli-
sus.*

** ἀρχὴ τοῦ
ναυίου.*

*b Macarius
iunior.*

*c Mariala-
cus, idè quò
Mareoticus.*

** Βουπρασ.
Hunc ianop-
matio per lu-
dum homici-
dium, mona-
chum fecit.
Saluare in-
fortissimum.
Apollonius
ex mercatore
monachus.*

A dem, & ab aliis variante, sibi tamen conueniente, atq; à se primùm inuenta virtutis exercédæ ratione, vitã peregit. Moriturus autẽ, alij cuidam remedia ea dedit, & idem officium illum obire iussit, † per quod consequédæ etiam salutis spem habuit.

CAPVT XXXVI.

Moses autem Ethiops, cõditione seruus, ppter naturæ suæ improbitatem ex heri sui domo profugit: atque vbi prædari didicisset, paulo p̄st prædonum cohortis præfectus fuit. Et quum nefaria multa scelera peregisset, & ad cædes patrandas audax factus esset, ex præfracta quadam temeritate monasticam ingressus est vitam, philosopharique prorsus incepit, strenuè admodũ ad virtutem grafans. Quod autem priore vitæ instituto, & corporis valida constitutione, rurtum ad voluptatẽ per imaginationes incitatus alliceretur, varijs exercitijs carnẽ domare summoperè cõtendit. Et quandoq; quidem solo pane absq; obsonio vsus, quandoque autẽ plurimo opere perfectõ, ad quinquaginta die quolibet preces fecit. Et sex cõtibus annis noctes toras peruigilio exegit, stans atque orãs: ita vt neque genua inclinaret, neq; prorsus oculis ad somnũ propendens conuieret. Porro noctu monachorũ domicilia circumiens, clam vniuscuiusque hydriam auferebat, eamq; aqua repletam in locum suũ reponebat. Idque ingentis laboris fuit, propterea q̄ inde locus vbi aqua fluebat, alijs quidẽ decem, nonnullis autem viginti, quibusdã etiã triginta stadijs abesset. Perlonge vero tempore pristinũ suum retinuit robur: quanuis multam studij in hoc collocaret, vt id debilitaret, & carnẽ diuturna erumna extenuaret. Dicunt autem, aliquando prædones eum quatuor, qui officinam quietis suę percurrerant, cepisse, vinxisse, atque in humeros sublatis in ecclesiam deportasse, & patribus quid de eis statuerent, permisisse: nefas esse dicentem, vt in posterum mali quicq; alicui ipse inferret. Neque vnquã quenquam fuisse ferunt, qui tantopere mutatus à vicijs ad virtutem summam, quam pertigit, peruenerit. Incredibilis verò fuit dæmonib⁹ terror. Et quod supra opinionem omniũ est, presbyter etiã in Sceti factus est, quum quidem quamplurimos eo tẽpore, quo latronum manũ duxerat, interemisset. Et quia talis erat, multos eosq; oprimos post se reliquit sectatores. Et vitam circiter annum octogesimalũ quintum finiuit. Eadem ætate etiam floruit Paulus, & Pachon, & Stephanus & Moses, genere vtriq; Libyes, & præterea Pior Ægyptius. Paulus in Pherme, qui mons in Sceti est, monasticam vitam egit, non plures quàm quingentos monachos habens. Nihil autem operis fecit: neq; à quopiã quicquã, præterq̄ quod ederet, accepit. In orationib⁹ quotidie sine intermissione se exercēs, eas veluti quoddam tributũ ad trecentas numero Deo offerebat. Ne autẽ ab eo numero aberraret, totidẽ lapillos in linũ deposuit, & ad preces singulas singulos eiciebat calculos. Quibus ad eum modũ consumptis, preces totidem absolutas ei esse cõstabat. Pachon quoq; in Sceti monasticã exercuit, à iuuentute ad multũ vlque seniũ. Neq; verò cor-

pus, quod validũ alioqui obtinebat, neq; affectio aliqua, atq; ad eò ne dæmon quidẽ ipse deprehendere in eo potuit, q̄ mollius se, alitẽrque q̄ virum deceat, in tẽperantiæ studio & rebus eis quas supprimere philosophum monasticũ conuenit, gesserit. Stephano autem circa Mareoten non longẽ à Marmarica domiciliũ fuit. Hic accurato atque exacto eius generis philosophiæ instituto, annis sexaginta spectatus fuit monachus. Quod autẽ notus etiã Antonio magno fuerat, mitis valde & sapiens euasit. In familiaribus colloquijs tam suavis & cõmodus, vt facile corũ qui vel maximo tenerentur mœrore, animos verborũ gratia demulceret, & ad moderationem & iucunditatem traduceret, quanuis tempore multo illi consolationem omnẽ auersati essent. Quinetiam in suis ipse erũnis talem se præstitit. Atq; aliquando incurabili malo correptus, membra quidem affecta medicis curanda atque secãda permisit: ipse verò perinde atque alius in eo casu esset, solitũ laborem continuans, & palmarũ folia in manibus habens, catenam complicuit: atque eis qui cum eo erant autor suã orq; fuit, ne casus huius vitæ ægrè ferrent, nec aliud quicquã cogitarent, q̄ quod ad finem bonũ Deo adiuuante euaderet. Sibi, q̄ talibus expetere tur erumnis, idque propter perpetrata forte peccata, commodum atque vtile esse dixit: quæ peccata hĩc luere præstaret, q̄ vt ad futurã puniendam reseruarentur vitam. Molen autem gloriam ingentem mäsuetudine & charitate consequutum esse accepimus: qui etiam ægritudines plurimas, atq; eas incurabiles, preceione sola sanauit.

CAPVT XXXVII.

Dior admodum adolescens monasticam philosophiam completus, quum paternam relinqueret domũ, votum Deo nuncupauit, † nunq; se propinquorum suorũ cuiquam in conspectum venturum esse. Postq̄ verò quinquagesimo anno p̄st soror eius viuere illum accepit, continere seipsam nõ potuit: atque indicio, quod ei præter opinionẽ omnem acciderat, in immẽsam sublata læritiam, summoperè, vt eum videret, expetiuit. Quapropter loci eius episcopum flens atque vociferãs rogauit, vt in Scetim literas daret, quibus efficeret, vt frater ad eã mitteretur. Ille sc̄minæ senectutẽ miseratus, monachorũ antistitib⁹, vt Pior veniret, scripsit. Is, vt hoc faceret, iussus, quum contrã niti non posset (non enim Ægyptijs, imò etiam alijs monachis fas est, imperata non facere) in patriã venit, fratre alio secum ducto. Atque vbi pro foribus paternarum ædium fuit, præsentiam suam sorori insinuauit. Et quum strepitum pedum eius sentiret, & ianua aperta strideret, oculis conuies, de nomine sororem cõpellans: Ego, inquit, Pior sum, frater tuus: conspectu meo, sicuti visum tibi est, frueri. Atque illa quidem fratrem satis iuncta, Deo, qui desiderium eius impleuisset, gratias egit: ipse autem ad fores preceione habita, rursus discessit, & in regionẽ solitam reuertit. Quũ autẽ puteũ foderet, amarã in eo inuenit aquam: ad quã tamen, ea vtens, ad mortẽ vsq; pmãsit. Tã sublimis verò tẽperatiã eius, post obitũ primũ ipsius

Moses autem
Ethiops ex ser-
uorum suorum
domo profugit.

Moses Mo-
thiops ex ser-
uorum suorum
domo profugit.

Cumq; car-
ni, libere-
rum; omni-
bus. Quicquid
in preceione
nũ dicitur
p̄sum.

Moses autem
vires corpore
valide ro-
bur.

Idem etiam
presbyter fa-
ctus.

Paulus qui
genus Ægypti
latronum dicitur

Diurnũ tẽ-
perari prece
tionũ p̄sum.

Pachon.

Stephanus

Donũ mor-
tibus & affli-
ctis animis
solandũ.

Memorabi-
li sententiã.
Donũ iuua-
tionum in
Mose.
Cajus huma-
ni iustitiam se-
rendo.
Afflictiones
& erumna
hinc vsa
hominibus,
bono iunt.
a Pior.
Interdixit se
bi n, volo nõ
cupat, domo
sicuti iuorũ
consp̄ctũ.
† nõ nõ nõ
mũdũ tãv
oicãv õp̄-
õat. Soz. hoc
est: Nunquã
se postea; nõ
quorũ iuorũ
quicquã v-
iurum esse.
Pior inã-
bulã: sibi ca-
piet. Cui-
ã autẽ cau-
sam eius: cõ-
iurũ: No-
lo, inquit, co-
ra corporũ
iusto opere,
sed iustissimo
sãtũritate
scilicet
cibo capiẽdo
aliqua ex par-
te voluptate
corporũ ani-
ma fruatũ.
b wãõõõõ
& obcaitiã
monastiã.
Idem tamẽ,
prepositorũ
suorũ iustũ so-
rori se cõsp̄-
ciendũ exni-
bet: ipse verò
eam non in-
uolat.

† nõ nõ nõ
mũdũ tãv
oicãv õp̄-
õat. Soz. hoc
est: Nunquã
se postea; nõ
quorũ iuorũ
quicquã v-
iurum esse.

Pior inã-
bulã: sibi ca-
piet. Cui-
ã autẽ cau-
sam eius: cõ-
iurũ: No-
lo, inquit, co-
ra corporũ
iusto opere,
sed iustissimo
sãtũritate
scilicet
cibo capiẽdo
aliqua ex par-
te voluptate
corporũ ani-
ma fruatũ.
b wãõõõõ
& obcaitiã
monastiã.
Idem tamẽ,
prepositorũ
suorũ iustũ so-
rori se cõsp̄-
ciendũ exni-
bet: ipse verò
eam non in-
uolat.

a amarã hã
aquã bibũ.

A cognita est. Quum enim alij in loco eo philosophandum sibi esse statuissent, perferre, id non poterunt. Mea porro sententia, nisi sibi ita perdurandum esse proposuissent, non difficile ei fuisset, oratione sola aqua eam in dulcem vertere: quippe qui eo loco, ubi nulla esset, eam elicuerit. Quum enim Moses, quem diximus, puteum foderet, & iam ad profundam altitudinem peruentum esset, neque vena aliqua liquorem vllum polliceretur, adeo ut iam desperaret, & laborem tantum relinqueret: obiter circa meridiem Pior aduenit, & primum eum salutauit, deinde pusillanimitatem & incredulitatem fodientium reprehendit. Sub hac, ubi in fossam descendisset, & ligone tertium terram impulsisset, de repente scaturiens prodiit aqua, & puteum repleuit. Atque ubi petiit, ut ad precationem abire sibi liceret: & illi, ut cibum cum eis caperet, rogarunt: more illis non gefsit, non ea de causa, quam iam quod voluisset, effecisset, se eodem venisse dicens. Eadem tempestate multi circa Scetim magni Antonij florere discipuli: in quibus gradavi fuerunt, Origenes, Didymus, & Cronion, qui etiam centum & decem annos natus, excessit. Insuper eodem cum eis tempore extiterunt, Serapion magnus, Putubastes, Arfion, & Praclarus Arfesius: qui in philosophia hac consenserunt, & monasteriis preferuerunt. Ex eis Didymus nulli cohabitavit homini, ad extremum usque vitae diem: quauis nonaginta vixisset annos. Arfesius autem iuuenibus lapsis delicti gratiam faciebat, aetate autem & virtute prouectiores excommunicabat, verbis hisce vitas: luuenem quidem, si per excommunicationem repudietur, & despectore fieri. Qui vero in virtute profecisset, eum celeriter obiurgationis sensum percipere. Eorum porro qui in media statura essent aetate, multi & boni fuerunt monachi. In eis Ammonius & Eusebius, praeterea Dioscorus & Euthymius, qui quum fratres essent, propter corporis staturam Longi sunt appellati. Ammonium fama est eodem laudis in philosophia hac puenisse, & adeo voluptate & deliciis omnibus superiore fuisse, ut praeter panem solum nihil coeli degustaret. Valde etiam literarum & eruditionis studiosus fuit, ita ut Origenes & Didymi & Euagrij scripta diligenter & feliciter legeret. Adeo vero a curiositate abfuit, ut Athanasium magnum Romam comitatus, ex praclaris praecipuisque urbis eius rebus non aliud spectandum sibi censuerit, quam Petri & Pauli martyrium, & aedem eam in qua illorum corpora veluti thesaurus sunt condita. Porro quum ad episcopalem aliquando consecrationem abducendus esset, & ad eos multa, qui illum eius rei gratia conuenerant, dixisset, neque tamen eis quod volebat persuasisset, amputata sibi auricula dextra: Vel nunc demum, inquit, abite, quandoquidem deinceps etiam volentem ecclesiae constitutio non recipit. Sacerdotem nanque integrum atque immutillarum esse oportet. Atque ubi ex praecipuis ad ipsum missi erant, ab eo discederet: & a Iudaeis quidem talia obseruari & magnifici, ecclesiam autem Dei paruipendere, si modo animo & moribus saluus commodusque sit episcopus, inter se dicerent: ad eum reuersi, comprehendere tentarunt. Ibi ille, si vim ei inferre pergeret, linguam quoque sibi recisuram esse, adiurauit. Quibus minis illi perpensis, in loco suo virum magnam reliquerunt. Et ex eo tempore Ammonius *παρρητικῶς*, quasi aure carentem dicas, co-

Pior in arido
leo fontem
per miraculum
elicuit.

a Origenes.
Serapion ma-
gnus.
Putubastes.
Arfion.
Didymus.
Arfesius.
Soc. Arfionis
vocat.

b Cronion ce-
ntum & decem
annorum mo-
nachu.

c Aliter inue-
nes, aliter p-
uocantur et a-
tu monachi
coercentis.

d Ligi fratres.
* καταρπη-
την.

e Ammonius.
Eusebius.
Dioscorus.

f Ammonij
praecipue vir-
tutes.

g Pulchrum ex-
plum *παρρη-
τικῶς*.

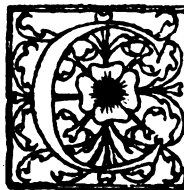
h Ammonius
comes Atha-
nasij, Roma
non aliud, quam
S. Petri &
Pauli marty-
rij spectauit
ad idem episcopus
latus, ne mo-
nus id ei obire
opus esset, au-
re sibi ipse vo-
cidit, linguam
quoque: nisi ei
primato esse li-
ceret excidit-
ur.

i Quatenus
integrum sa-
uimus, conue-
nit esse epi-
scopum.

k Ammonius
παρρητικῶς,

gnominatus est. Hoc idem in Euagrio philo-
pho accidit. Nam quum a Theophilo Alexandri-
no ad episcopatum traheretur, ubi artibus variis se
exculando usus esset, sacerdotali dignitati, sibi ea
interdicendo, nunciu remissit, non tamen sum-
mo aliquo corporis membro relecto. Atque is ubi in
Ammonium istum incidisset, urbane eum carpsit, ma-
le admodum fecisse, Deoque ob membrum relectum
punas daturum esse, inquit. Ad quem subinferes
Ammonius. Tu vero, inquit, o Euagri, an non codi-
gnas persolues penas, qui propter *φιλανθίαν*, hoc
est, nimium tui ipsius amorem, linguam resecueris, & ea
quae tibi ad utilitatem multorum concessa est gratia, usus
non fueris? Verum de Euagrio paulo post dicemus,

CAPVT XXXVIII.

Irca Scetim mons est, quem acco-
la Nitriam vocat: propterea quod
vicus quidam vicinus ei est, in quo
nitrum colligitur. In eo monte
ingens est huius generis philoso-
phorum multitudo, & monasteria
cotigua non pauciora quam quinquaginta. Eorum quae-
dam sunt, in quibus monachi communiter, quaedam
in quibus seorsim habitant. Est & alius locus ad in-
teriore solitudinem vergens, & ab istis, stadiis se-
ptuaginta distans, ad monasticam exercendam perquam
commodus. Cellarum is nomen habet, quod mona-
chorum ibi domicilia non continenter, sed sparsim
constructa sunt. Tantum vero ea inter se disita fue-
re, ut ea incolentes alius alium ne cernere, nec audire
posset. In hebdomada autem semel, primario &
Dominico die, in ecclesiam conuenite soliti erant. Quod
si eo die quis non comparuisset, satis constabat,
eum vel eruna, vel morbo aliquo oppressum
fuisse. Porro ad eum visendum non simul omnes,
sed diuerso tempore veniebant, pro se quisque, quod
ei suppeteret, ad illum curandum, commodum mor-
bi afferens remedium. Absque hoc si esset, alius alium
non adibat: praeterquam si quis discendi causa sermo-
nes animae utiles & salubres auditorurus, eum audiret,
qui eius rei peritus esset. Cellas quoque eas illi
inhabitabant, quibus ad summum philosophiae hu-
ius peruenire, & sibi ipsis ductores esse contigisset:
ut recte ab aliis segregati, quiete sequi, & sibi ipsis
viuere possent. De Sceti, & qui ibi philosophati
sunt monachis, haec dixisse satis sit. Nam si singula
oratione persequenda essent, metus esset, ne in ea
p-
lixius producta, reprehensionis quispiam aculeum im-
mitteret. Et quum illi suum sibi viuendi modum insti-
tuisset, fieri necessario aliter non potuit, quin variè,
ut par est, pro cuiusque aetatis captu, opera, mores,
instituta, & diuitas dispertiret. Alius item locus,
cui nomen Rhinocurra fuit, multis ex eo tempo-
re indigenis monachis celebris fuit. Inter eos
insignes fuerunt: Dionysius, qui ad partem urbis Aquil-
lonarem domunculam suam habuit: Mela ille, qui
eo tempore ecclesiam eius loci gubernabat: & Solon,
Melae simul & frater germanus, & in sede ipsa
successor. De Mela illud memoriae proditum est.

D hoc est, sine
aure, cogno-
minatus.
Irenaeus olim
admodum ho-
minis p-ij ad
episcopatum en-
habentem.
g Euagrium
istum episcopa-
tum, sacerdotio
se abdicant,
releuit.
h Sceti face-
toque dicta
Ammonij &
Euagrij.
* Et p-ij
Soc. modum a-
p-ij
i Sicut hodie
b Sic hodie
c Aliter inue-
niuntur duo in-
finitis mona-
stia gra-
corum mona-
chorum ordinu
dum Basilij,
qua tunc
mota Turcaru
tyrano quo-
iam ex vno
tas & alius
suu p-ij
milia obola-
rum Turcaru
Mela u a chri-
stianu q-ij
epos, hoc est,
sanctus mos
discipulus Ro-
mami, Soma-
ta hora.
e Cella & A-
scetaria in eu-
d Monaste-
riis horum
sp-ij quaedam
refertur Car-
thaginiensium
domicilia.
f Rhinocurra
ra & mona-
stia eius.
g Rhinocurra
ra urbis Aegy-
pti, ab anti-
quo incolu-
se dicta, quo-
rum multitu-
di fuerit uasi,
Stephan.

Dionysius.
Mela.
Solon.

* Et *καταρπητικῶς*, ut *βικοντιν* *ἀρρητικῶς*: hoc est, non adue-
nit, sed originariis bonis viris.
† Mela Rhinocurrae episcopo, qui ab Ariano ad eum ex-
p-ij tendam missi fuerant, propter retentionem eius oculum remisit.

A Quum de ecclesiis *muuic* consubstantialis fidei defensores exigerentur, atque eò qui ipsum quoque eiicerent aduenissent, repperunt cum veluti seruorum extremù ecclesiæ lucernis adornandis hilariter incumbetem. Lucernarum enim lineos funiculos in manibus habebat, veste simul & cingulo sordidatus. Atque quum illi episcopum requirerent, indicaturum se eis illum respondit, eosq; in domum episcopalem duxit: atque ubi is eis de via fessis, mēsa apposita, pro rerum tenuium copia cibum dedisset, atq; edētib; ministrasset, sublata mensa manus lauit, & seipsum eis indicauit. Illi virum admirati, causam aduersus sui quum ostendissent, remittere se ei exilium, propter reuerentiā eius, dixerunt. Quod posteaquam accepisset, eis respondit, non idem se, quod alij consentientes sibi episcopi fecissent, commissurum esse, vt inuitus solum exilij causa verteret, sed sua sponte in exilium iturum. Atque quum ibi esset, veluti qui ab adolescentia monasticæ philosophiæ assueuisset, omni genere virtutis præclarus admodum fuit. Solon autē, ubi mercaturæ renunciasset, preciosam mercatus est margaritam. Nam sub fratre Mela, cuiusq; loci magistris fideliter atque diligēter edoctus, mutatione vitæ plurimum in rebus diuinis studij ostēdit, & morum simplicitate erga proximos bonus maxime fuit. Ecclesia Rhinocururæ postquam tam egregios primūm duces nacta est, longo deinde tempore consuetis constitutionibus vti pertexit, & viros præclaros protulit. Illud porro nouum, & inter alia maxime insigne in ecclesia ea fuit, qd clerici ibi domicilium, mensam, morum institutum, & diætā vnā, aliāque ad eò omnia haberent communia. Hæc de Rhinocurura.

Hesychias tu episcopalis exemplum.

Ille vero monastica vita affectus sua spem exulat.

Solo fratre B Mela, ex mercatore monachus & episcopus.

Rhinocurura catholica.

Clari ecclesia cum canoniis

CAPVT XXXIX.

N Palæstina quoque eo tēpore plurimi florere solitarij philosophi. Adhuc enim superstites erāt, quos, quum de Constantini imperio ageremus, diximus, scientia & vita monastica effulgentes. Sed & alij

Cum illis institutis illorum enituerē, qui virtutis profectu, non pœnitenda laude & gloria monasteria auxerunt. Horum præcipuus fuit Hefychas, Hilarioni illi, vita ea quæ secūdm Deum est, longē præstantissimo, maxime amicus. Item virtute præclarus Epiphanius, qui lōgo post tempore ecclesiæ Salaminæ in Cypro episcopus præfuit. Et Hefychas quidem quietis officinam apud Gazam instituit, eodem quo amicus seu magister, in rebus omnibus secum consentiens Hilarion loco. Sacer autem Epiphanius, circa quendam vicum Besanducem, præfecturæ Eleutheropolis, ubi etiam ortus fuerat. Hic in primā ætate optimis vsus præceptoribus, & doctrinæ monasticæ gratia longo tempore in Aegypto moratus, apud Aegyptios simul & Palæstinos, per virtutis studium, insignem adeptus fuerat laudem: nec minus etiam apud Cyrios: apud quos episcopum gessit. Vnde coniectare licet, ea de causa præclaram eum famam per orbem omnem esse consequutum. Quum enim in ampla & maritima, eadēque populosissima vrbe sacrorum antistes esset, & cum illustri virtutis gloria ciuiles quoque res tractaret, breui tem-

Palæstina monachi.

Hefychas, Epiphanius, postea episcopus Salaminis.

Hilarion Hefychas præceptor & amicus.

Præclara est per riuos in vrbe fama.

pore non ciuib; solum, sed aduenis etiam vndeunque eò appellentibus notissimus fuit, qui cum partim conuenerunt & viderunt, partim ex sermonibus eorum qui illum viderant, cognouerunt. Prius autem quàm in Cyprum veniret, eo quo diximus tempore in Palæstina vitam egit, quum in monasteriis ibidem sanctè & grauitè admodum eniterent, Salamines, Physcon, Malchion, & Crispion, claro loco nati, & fratres, circa Bethleam vicum præfecturæ Gazæ studia virtutis exercentes. Habuerunt & ij Hilarionē magistrum. Fertur nanque, quum aliquando simul isti apud eum fuissent, & simul domum reuerterēt, ex eorum medio Malchionem solum quodammodo raptum disparuisse: atque ubi rursum subito extitisset, idem cum fratrib; iter carpisse, & paulo post è vita excessisse, iuuenilem quidem adhuc ætatem agentē, sed virtute & Dei amore non multum eis qui in tali studio consenuerunt concedentem. Tum Ammonius quoque decem ferè stadiis ab eis distās, & circa vicum Chapharcon bran Gazæ subditum casam suam habens, clarus fuit, ex eo vico oriundus: vir qui accuratè & constanter in instituto monastico perdurauerit. Sed & Syluanus in Palæstina ortus, eo, vt mihi videtur, tēpore superstes fuit: qui eū à Deo * accepit honorē, vt angeli ei inferuierint. Et quum primūm in Aegypto philosophatus esset, in montem Sina inde transit. postea autem in torrente Geraræ maximum, pulcherrimum, & clarissimum bonorum virorum construxit monasteriū: cui post eum admirandus præfuit Zacharias.

Salamines, Physcon, Malchion, Crispion fratres, et discipuli.

Malchion è cōspectu fratris deropentis raptus, atque eijs reddis. Ammonius, Syluanus.

** Non ægyptiæ virtutis raptus, sed angelis ei inferuientes. Zacharias.*

CAPVT XL.

IX Aegypto & Palæstina, ad eos monachos qui i Syria & finitima ei Perside fulserunt, trāseundum: qui cum Aegyptiis quàm maxime certantes, quàm plurimi & virtute clarissimi euasere. Circa Nisibim ad montē cui Sigaron nomē est, vitæ sanctitate celebres fuere, Baththæus, & Eusebius, & Barges, & Hallas, & Abbus, & Abdaleus, & Zeno, & Heliodorus, & Lazarus, qui episcopus etiam est factus. Qui quòd non ita pridem nouum hoc philosophiæ institutum exercere incepissent, *Βουκοι*, hoc est, pascentes seu pabulatores cognominati sunt. propterea quòd lecta non haberent, nec panem, aut vinum, aut obolium aliquod gustarent: sed continenter in montibus versantes, de ecclesiarum more precibus atque hymnis Deum colentes celebrarēt. Et quum tempus cibi capiendi esset, pro se quisque falcem in manibus habens, & veluti pabulum inquirens circuibat: & herbas commodas nactus, eis vescebatur. Atque ad hunc quidem istum modum nouam agendæ vitæ philosophiam instituerunt. Apud Carras autem philosophatus est Eusebius, qui voluntario carcere seipsum, vt adiri non posset, cohibuit. Item Protogenes, qui post Vitum paræciæ ibi curam gessit: Vitum inquam, inlytum illum monachum, quem ferunt quum primūm inter Imperatores Apostolum Constantinum vidisset, sanctè affirmasse, eum sibi dudum sæpenumero à Deo per apparitionem ostensum esse. Proindeque sedulo cohortatum esse,

Monachi Syri ad Nisibim in Sigaro monte.

Eti Βουκοι, hoc est, pabulatores dicti, seu pascentes.

Voluntario carcere. Eusebius.

Monachi ad Carras. Protogenes. Vitum. Hic per vitum Deo Constantinum magnum exhibuit.

G ij

A vt quod Constantinus statuisset atque iulisset, homines citra exceptionem omnem obsequenter facerent. Porro Baththæus vsque ad eò a cibo sumendo abstinuit, vt vermes etiã ex dentibus eius proreperent. Hallas + septuaginta totis annis panem prorsus non attrigit. Heliodoro tâta fuit temperantia, vt noctes plures peruigilaret, & ieiunium hebdomadibus totis continuaret. Floruit tum etiam in Phadana (quo loco Iacob Isaaci filius ex Palæstina veniens, vxorem suam virginem in matrimonium duxit, primùmque ibi reuoluto à puteo lapide gregem eius potauit) Aonas ille, quem fama est primum ibi apud Syros accuratum hoc philosophiæ genus colere cœpisse: quemadmodum id apud Ægyptios magnus fecit Antonius. Cum eo fuere & Gaddanas, & Azizus, in eiusdem virtutis laude concertantes. Multi verò & apud vicinam Edessam, & circum ea loca celebres florere viri: inter quos clarissimi fuere, Iulianus, atque apud Syros decantatus Ephraim, à quo multi libri ecclesiæ sunt editi: de quibus certius in Constantij imperio commemorauimus. Existere præterea Barses & Eulogius, qui ambo post longum monastici exercitij certamen Episcopi sunt facti, nō in vrbe aliqua, sed honoris gratia in monasteriis suis episcopalem consequuti consecrationem: ita vt rectè aliquis dignitatem eam tãquam præmium seu remunerationem pro exactissimo philosophandi instituto eos accepisse dicat. Sicuti & Lazarus, de quo paulo antè, post sanctum Heliodorum, mentionem fecimus.

Baththæus.
Hallas.
Heliodorus.
† Oliginta
Suzem.

Phadana locus, ubi Iacob in Rachebele incidit.
Aonas.
Primum hic in Syria monachus.
Azizus.
Gaddanas.
Monachi Edesseni.
Iulianus.
Ephraim.
Barses.
Eulogius.
Duo isti in B monasteriis sui episcopalem obtinere dignitatē.
Itidem & Lazarus.
Sup. eo. c. 23.

Monachi Cælesyria.

Christianorum est ferre, non inferre iniuriam.
Valentinus, & alij plures.
Paulus Telmissi ortus.
Monasteriū eiusd. in Iugato.
Suzem, Telmissi quoque vicū esse dicit.

Monachi eorum ferè omnes longæui.

Monachorum sanctitas plurimos ex gentilibus ad Christianismum perducit.

Cælesyria autem, & quæ suprã eã est regio, sola Antiochia excepta, serius quidem Christianismū suscipere, non tamen ecclesiasticis philosophis carere. Qui eo fortius vt viri egregij se gesserūt, quo maius in eos incolarum Græcæ superstitionis studiosorum, atque illis insidiantium, flagrauit odium: non illos quidem vindicta vrentes, sed magno animo illatas iniurias & plagas excipientes. Qualis Valentinus ille fuit, quem alij Emeseum, alij Arethesium genere fuisse tradiderunt. Et alter ei cognominis monachus, & Theodorus, qui ambo à Tittis vicō præfecturæ Apameæ oriūdi fuere. Item Marosas Mechelis ortus, Bassus, Bassones, & Paulus, cui patria fuit Telmissus. Hic quū multis in locis multa monachorum cœnobîa instituisset, & præclare plures ad philosophiam hãc consecrandam cohortatus fuisset, postmodum in regione cui nomen est Iugatum, insigne & splendidum monachorum construxit domicilium, atque ibi vitam in senectute multa finiuit. Monstratur eo loco adhuc, quod omnibus notum est, sepulchrum eius. Omnes verò propè quos recensimus monachi, longæui fuere: id quod dispositione & providentia Dei mihi factum esse videtur, videlicet vt tam diuturno & exacto vitæ instituto incrementum religio caperet, quod non Syros tantum, sed & Persas atque Saracenos plurimos ad fidem nostram pertraxit, & Græcæ superstitionis sectatores plerique vt cultum suum abnegarent effecit. Ex quibus omnibus plurimam perualū sunt

vt philosophiam monasticam summoperè colerent, & ad eorum quos modò diximus exemplum monachorum sodalitatibus præirent. Facilis autem coniectura est, hoc genus philosophiæ initio inde sumpto, ad Galatas vsque & Cappadoces, finitimòsque eis populos, item ad Euxinum Pontum, Bithyniam, & Hellepontum peruenisse, qui sanè antiquitùs doctrinam Christianam flagrantibus animis complectentes, per multos diuinę huius philosophiæ habuere sectatores. Quorum plures in communibus domiciliis pet vrbes & vicos habitauerunt, vel quòd nondum traditionibus & exemplis eorum qui dicti sunt assueuissent: vel quod propter hyemis asperitatem regiones illæ, & maximè Pontus, Cappadocia, & Galatia, natura frigidissimæ sint, proindèque non facile plurimi in solis ibi locis degere possent. Veruntamen non omnino montes earum ab eiusmodi philosophis vacui fuere. Tempore nanque procedente, vehementi atque ardenti rerum diuinarum studio frigus etiam cessit. Atque in eis partibus quū multi alij præclare vixere, quemadmodum alibi à me dictum est: tum post Eustadium & Basilium magnum, præ cæteris celebres maximè fuere, + Leontius ille, cui deinde Ancyranus commissus est episcopatus: & Prapadius, qui quantumuis senex, admodum multas pro episcopo rexit * vrbes. Præfuit verò nobilissimæ etiam illi hospitali domui, cui cognomè est Basilias. nã à Basilio magno Cæsariensi episcopo constructus xenon, quū nomen eius obtinet, tum ad tempora multa perdurat. Antiochiæ multi alij enituerunt monachi, in quibus secundum Iulianum & Aphraatem illum. Marianus fuit & Eusebius, Palladius, & Symeones, Abrahames, & alij insuper, qui integrum atq; immortale, + id quod ad imaginem Dei conditum est, conseruarunt. In monte eo pratis multis perquam amœno, qui vrbi adiacet, Petrus Galata enituit, & cognominis huic Ægyptius. Præterea Romanus, & Seuerus, & Zeno, & Moses, & Malchus, alique multi eo tempore monastica ibi philosophia splendidi & illustres fuere. In solitudine Chalcidis, Abitus, & Marcianus, & Abrahames, & quàm plurimi alij, non facillè sub numerum cadentes * corpore perpersionibus obnoxio, vitam affectionibus vacuum, excoluere. Item in Apameensium eremo Agapetus, & Simeones, & Paulus. In Zeugmatensium autem solis locis Publius & Paulus philosophati sunt. Item in solitudine vrbs Cyri, Aceptimas ille decantatissimus, qui in tuguriolo exiguo inclusus sexaginta annos sanctè ita peregit, vt neque conspiceret, neque alloqueretur quenquam. Fuit tum quoque magnus ille Zeugmatius, qui oculis captus, non in casam aliquam se abdidit, sed loca pleraque circumiens, sinceram fidei professionem annunciauit. Quorum vitam singillatim omnium pulcherrimè Theodoritus Cyri episcopus, in Dei amantium historia conscripsit. + Porro omnium istorum commune, vt ita dicam b, consilium & institutum erat, vt quàm maximam animæ curã gererent, eamq; à rebus & studiis huius vitæ per desuetudinem abalienarent, & longioris vitæ suæ tempus in precationibus, ieiuniis, hymnisq; & Deum decentibus laudibus cōsumerent: corpus autem deliciarumque eius & volu-

Sozo. ad ata tem 7sq; suã & Theodosij inuicem tempore nōnullas ex hisca monachis duras se scribit. lib. 6. cap. 34. a apud Galatas, Cappadoces, & in Ponto multa monasteria in vrbes & vicis. Earduditer raruū eremi cole. Eustathius Basilias magnus. Leontius. Prapadius.

+ Suzem, habet Leo.

* Sozo. vicos Basilias hospitalium. Monachi Antiocheni. + Kar. lib. 10. Theodor. lib. 4. cap. 28. Monachi solitudinis Chalcidis. Monachi Apamei, item Zeugmatii.

* obperitio horū rhu ara bi rhu mu. xi mu. xi. Cyri, acceptimas. Zeugmatius cæcus concinuator loca multa circumiens + Sed & christiane id in da ab initio idem qui monastica vita finis est. Carniu mortificatio, & spiritus renouatio. Atq; illa demum verè christiane est, qui ad veteri monachatu quæproximi accedit. b Commune omnium monachorum consiliū & institutū.

A ptatis studium negligenter, necnon pecuniam & negotiorum occupationes omnino à se repellerēt & ad vitam angelicam imitatione contenderent.

CAPUT XLII.

Post Ephraim Syrum, celeberrimi in vtraq; philosophia fuere, Didymus Alexandrinus, & Evagrius monachus Aegyptiacus. Caterū de Didymo qui fuerit, & quæ scripta post se reliquerit, in nono historiæ huius libro à me est dictū. De Euagrio autem, æquum visum est hic pauca dicere: quanuis ambo isti in sana fidei doctrina claudicarint, utcunque plurima scriptorum suorum tela in veritatis hostes sint iaculati. Evagrius ex Iberibus, qui circa Euxinum Pontum colūt, genus duxit: vir sapiens & clarus ad modum, inueniendo subtilis & ingeniosus, & in eloquendo quod inuenisset grauis & acer. Perfacile etiam, quænam cogitationes vel ad virtutem, vel ad vitia spectarent, diiudicauit: nec minus idoneus ad subiiciendum & docendum, vt ille quidem excolendæ, hæc autem cauendæ essent, fuit. Porro eam quæ in oratione eius inest gratiam, scripta quæ edidit indicabunt. Morū quoque singulari moderatione fuit, à fastu & superbia maximè alienus. Et sicuti iustarū laudum præconiis minimè est ad arrogantiam sublatus, ita etiam cōuiciis iniustis haudquaquam ad indignationem commotus. Sacras literas sub Gregorio theologo optimè addidit. nam eius quoq; fuit archidiaconus, quum ille Constantinopolitana præfesset ecclesiæ. Quod autem natura vultu esset venusto, & præterea vestitu eleganti vteretur, ex magistratibus quidam zelotypia erga vxorem laboras, quū eum illi innotuisse cognouisset, clam ei cædem moliebatur. Et ad rem consilium id colatum fuisset, nisi ea ipsa nocte Deus horrendam quidem, sed salutarè visionem Euagrio dormienti exhibuisset. Videre nanq; sibi visus est capitalis criminis causa se captū, atq; in carcere manus pedesque ferreis catenis vincitū esse. Quum autē iam ad tribunal iudicis sissi, & pœnas dare deberet, accessisse quendā, qui sacrum Euāgeliorum codicem ei ostenderit, & tam grauibus vinculis eum liberatum promiserit, si quamprimum ex vrbe discederet, & facturum se id esse iuraturandi sacramento confirmaret: seque imposta libro dextra ad eum modum iurasse, simulq; & compedibus solutum esse, & è somno euigilasse. Ita ille diuina visione persuasus, & aperte sibi structum atque creatum periculum effugit. Atq; vbi in animo cōstituisset, decere se monasticam consecrari vitam, Constantinopoli Hierosolyma venit. Inde in Aegyptum, ad visendos, qui in Sceti philosophabantur, monachos profectus, ad montem Nitriam, monasticam sibi cōstruxit casam: & ibi cum duobus Macariis, Aegyptio & Alexandrino, qui alios antecellebant, fuit: quorum quum æmularetur vitam, factis quoque ipsis philosophiam monasticā est consequutus. Deinde etiam sub Theodisij iunioris imperio, cum eo quem diximus Ammonio est versat. Prodigia autem eadem quæ præceptores eius edidit. Libri ab eo plurimi & maximè necessarij conpositi sunt, inter quos quidam Monachus, siue de practice & operatrice virtute inscriptus est: qui-

Ephraim Syrum. Didymus Alexandrinus, Evagrius Aegyptiacus monachus. Vterq; in doctrina hallucinatus est. De Euagrio monacho Iberibus.

Αγοισι. Σεραμ. 6. 6. 10. 30.

Evagrius de scriptis & Archidiaconus. Gregorius Nazarenus. Evagrius vobis sibi dicitur in somno oblata, sibi dies non sibi structas effugit.

Αγοισι. Σεραμ. 6. 6. 10. 30. Professio huiusmodi non negligens est. Cuiuslibet Gregorius ad Nitriam cum Aegyptio & Alexandrino fuisse, scribit Socrates lib. 4. cap. 33. Μακαριον discipulus. Idem Ammonij sodales. Αγοισι. Σεραμ. 6. 6. 10. 30.

dam *γυμνασις*, hoc est, cognitio, siue de eo qui cognitionem est consequutus. Hic in quinquaginta capita est diuisus. Scripsit etiam librū alium, qui confectionem seu inuectiuam continet aduersus tentatores dæmones. Id op^o in octo diuisum sectiones, iuxta octo deliberationum seu cogitationum numerū. Item Problemata prognostica sexingenta. Et præterea *μυστικα*, hoc est, versuum duos libros reliquit: alterum ad eos qui in cœnobis aut in cōmitatibus sunt monachos: alterum autem ad eas quæ virginitatem colunt sanctimoniales. Omnia verò scripta eius admiranda sunt, & sententiis & elocutione ad persuadendum prorsus accommodata. Et qui ea leget, qualis is vir fuerit, cognoscer. Peropus autem esse puto, breuiter quædam ex eius operibus in historiam hanc inserere, atque in primis quæ de monachis commemorat, hisce prope modum verbis.

CAPUT XLIII.

Necessarium quoque est, vias eorū qui nobis præierunt, monachorum ritè inquirere, & ad eas vitam nostram cōponere. Multa enim ab eis & dicta & acta sunt præclare. In quibus illud quidam dixit: Aridiorem & minus inæqualem dietā charitati coniunctam, celeriter monachum ad Indolentiam portum ducere. Idem fratrem quendam, qui subinde noctu pauore turbabatur, spectris liberavit, ægrotis cū iciniij cultu inseruire iussim. Non alia enim re facilius, interrogatus respondit, quàm misericordia, eiuscemodi terrores & perturbationes extingui. Antonium Iustum conueniens ex sapientibus quidam, Quomodo o pater, inquit, in monastica vita perdurare potes, qui cōsolatione ea quæ ex libris percipitur, careas? At liber me, o philosophè (Antonius respondit) natura ipsa rerum creaturum est. In eis, quum mihi visum est, oracula Dei legere licet. Interrogauit me aliquid electionis illud vas, senex Aegyptius Macarius, Quid ita iniuriarum erga homines memoriam retinentes, vim animæ reminiscendi enecaremus: aduersus dæmones autem, quum acceptorum ab eis malorum reminiscimur, detrimentum nullum sentiremus? Quum autem ego, quod responderem non haberem, atque id discere vellem, rogatus ille: Propterea, inquit, quod prior illa affectio præter naturam, posterior autem secundum naturam iræ est. Adueni aliquando ipso meridionali tempore ad sanctum patrem Macarium, & quod siti admodum arderem, aquam ab eo petij. Et ille: Contentus esto, inquit, umbra. Multi enim viatores & nauigantes hac nunc carent. Deinde quum apud eum verba de continentia & temperantia facerem: Confide, inquit, o fili, & bono esto animo. Ego totis annis viginti neque panem, neque aquam, neque somnum ad satietatem cepi. Panem nanque meum ad certum libræ pondus comedi, aquam ad constitutam mensuram bibi, & parieti acclinatus exiguam aliquam somni partem rapui.

Monacho cuidā nuncijs venit de patris morte, atq; ille ad nunciante: Desine, inquit, blasphemare,

D Scripta eius. Αγοισι. Σεραμ. 6. 6. 10. 30. Suggestiones visionum vocat & ouositas. conuentus hodie vocant.

Soc. 6. c. 23.

E Ex Evagrii monachorum quorundam præclari dicta & facta

Αγοισι. Σεραμ. 6. 6. 10. 30. Indolentia portus. Αγοισι. Σεραμ. 6. 6. 10. 30. Pauorem leuatum; ne timorū ex pulso. Imperitorū libri creatura Dei sunt.

Αγοισι. Σεραμ. 6. 6. 10. 30. Cur humilitatis memoria nobis molesta est, diabolica rō autem contumeliarum recordatio nobis itidem. Umbra solum repellit. Vita Atacæ vj continetissima.

Christiani veri immortales sunt.
Monachus vnus libri venditi precium pauperibus dat.
** μαρτυροῦντες τὸν γυναικῶν.*
Quinque operum omnium monasticorum cause.

Ira de voluptatibus belligeratur: ea voluptatum suppressione sopitur.
a Apud charitatem non relictæ pecuniam deposuerit.
b Monachus eadē in re bis non labitur.
c Primaria quatuor virtutes, caritatis officium.
d Prudentia

e Fortitudinu.

f Temperantia.

g Iustitia.

Basilij magni sententia de cognitione humana & diuina.
** ἀσφαλιστά.*

Athanasij scriptura: dictū Mosēs in Boream versus collocare iussit.
Serapionis dictum.

Mētē iustitiam, irā suppressionē, Libidinum coercit.
Didymus

Prudentia & iudiciū diuinū semper ob oculos ponendum.

A & impiè loqui: Pater enim meus immortalis est. Ex fratribus quidam vnicum Euangelij librum in bonis suis habuit: quo & ipso vendito, precii eius ad esurientiu alimenta dedit, memoria digno verbo illo addito: Propter illud oraculum librū vendidi, quod dicit, Vende ea quæ habes, & da pauperibus. Insula quædā est circa Alexandriam, septentrionem versus, ultra lacum qui Maria dicitur, sita. Habitat in ea monachus * Gnosticorum ordinis celeberrimus, qui omnia quæ à monachis gererentur, ob quinque causas fieri dixit: propter Deū, propter naturam, propter consuetudinem, propter necessitatem, propter manuum opus. Idem ipse vnā esse dixit naturā virtutem, eiusque formam in animæ viribus effigiari. Nam & lumen solis ait sine forma esse: formam autem id recipere, per quas penetrat, fenestris. Alius quidam monachus: Propterea, inquit, voluptates mihi subtrahō, vt irā causam & occasionem præcidam. Scio enim illā semper de voluptatibus belligerari, mentemque meam perturbare, & cognitionem ipsam fugare. Ex senibus etiam quidam dixit, ^a Charitatem ciborum & pecuniarum depositū seruare nescire. Idem: ^b Non scio, inquit, eadem in re bis à dæmonibus me deceptum esse. Hæc ad verbum Euagrius, in eo libro quem Practicū inscripsit, exposuit. Quæ verò etiam in Gnostico suo dicat, audiamus. ^c Quatuor virtutes, earumque considerationes esse, à Iusto Gregorio didicimus: prudentiam, fortitudinem, temperantiam, & iusticiā. Et ^d prudentiæ quidem officiu esse is dixit, considerare & contemplari, verbis non adhibitis, sanctas & intellectuales potestates. Has nanque à sapientia manifestari tradidit. ^e Fortitudinis autem, in veritate cognita, etiam si bellum & discrimen tibi paratur, constanter perseuerare, neque ad res falsas transire. ^f Temperantiæ porro, semina à primo agricola iacta recipere, postquam autem & furtim aspersam ab aduersario sementem reicere. ^g Iusticiæ verò, iuxta dignitatem & comoditatem cuiusque orationem atterere, vel obscure annunciando, vel per ænigmata & ambages significando, vel etiam aperte indicando, ad simpliciorum vtilitatem & profectum. Veritatis autem columna Basilius Cappadox dixit: Cognitionē seu scientiam quæ ab hominibus prouenit, continua meditatio & exercitium adauget: eam autem quæ gratia Dei cōtingit, iusticia, placabilitas iræ expers, & misericordia. Et priorem illam, etiam qui affectionibus obnoxij sunt, obtinere possunt: posteriorem verò, qui ab affectionibus alieni sunt, tantum petesciunt, qui etiam precatōnis tēpore mentis suæ lucem eos circumfulgentem vident. Lux illa Ægypti sanctus Athanasius: Mensam, inquit, Mosēs ad Borealem partem statuere iussit. Sciunt igitur Gnostici, & qui scientiæ seu contemplationi nauant, quinam aduersus eos ventus spiret, & tentationem omnem magno sustineat animo, atque alacriter ad se venientes alimentis foueant. Thmuitarum ecclesiæ angelus ille Serapion dixit, mentem spirituali cognitione & scientia imbutā perfectè purgari, charitatem flammantes iræ partes curare, temperantiam autem affluentes malas cupiditates & libidines sistere. De prouidentia & iudicio semper tecū ipse rationes reputa, magnus ille & doctus doctor Didymus ait earumque ma-

teriam fac tecum in memoria circūferas. nam omnes ferè in his hallucinantur. Et doctrinā quidem de iudicio, in varietate corporum, ipsiusque mundi: de prouidentia autem, in moribus atque modis, qui nos à vicijs & ignorantia ad virtutem vel cognitionem ducunt, inuenies. Hæc gustus tantum gratia, ex Euagrii scriptis apposuimus.

† Caro quippe nostra & mundus vniversus per seipsum iudicio & condemnationi addictus est. quos autem per gratiam suam repugnet à vicijs diuina prouidentia, iudicium illi euadunt.

CAPVT XLIIII.

Eodem autem tempore multi etiam alij in diuersis locis & monasteriis luxere, admirandi & dei amates viri, quos commemorare hoc loco si velimus, & cuiusque vitam, mores & acta recensere, ab instituto nostro longè producere remur. Quod si quis accuratè ea cognoscere cupiat, quid illi scilicet & fecerint & dixerint ad auditorum vtilitatem, atque etiam vt ferè subiectæ ei fuerint, Palladius Euagrii discipulus, qui res eorū in vnum collegit librum, optimè exposuit: quem qui volunt, legere possunt. Nam in eo non virorū tantum, sed & mulierum, quæ cum eis, quos diximus, diuinis viris morum sanctitate certarunt, viuas piè descripsit. Euagrius autem & Palladius, quod proximè sequutum est, imperio floruerunt. Atque ij quidem monachi sedulique & diligētes virtutis doctores, eo tempore enituerunt. Inter episcopos verò Basilius magnus & Gregorij ambo, Theologus videlicet, & Nyssenæ vrbs luminare: alter illius cōtubernalis, atque in rebus omnibus consentiens adiutor & socius, alter autem frater coniunctissimus. Administer etiam eorū fuit, fraterno prorsus animo, Petrus, eisdem quibus Basilius parentibus prognatus, prophanis quidem literis nō tantopere imbutus, virtutis autem splendore illis non inferior. Isti in Cappadocia fulserunt. In Pisidia autem Optimus, & in Lyconia metropoli magnus Amphilocheus, pro fide à maioribus accepta, fortiter depugnarunt. Et ij tanquam propugnacula sacræ religionis nostræ, in Oriente post Athanasium fuere. In Occidente autem, Damasus Romanæ ecclesiæ præfectus, multa veritatis luce coruscavit: & præterea diuus Ambrosius, Mediolanensis antistes: qui quanuis longa locorum intercapedine disiti essent, multa tamē veritatis tela contra hostes emisere. Insuper & alij plurimi, qui extremas terræ oras incolere coacti fuerant, veluti quasdam sagittas, in ecclesiæ aduersarios epistolas sunt iaculati, & suos simul scriptis confirmarunt. Vniuersitatis nanque huius moderator, aduersus tantam fluctuū & tempestatis magnitudinem, rectores quoque eduerso misit egregios: & contra multitudinem & vehementiam hostium, conuenientem ducum opposuit virtutem: atque aduersus morbum temporum difficultate & vigētem, commoda & præsentia exhibuit remedia, qui tantum temporū virorum in populi multitudine, in ecclesiis, atque in ipsis monasteriis & montibus, prouentum dedit. Nec eo tantummodo rerum vniuersarū. Deus

Palladius Euagrii discipulus vicijs sanctorū monachorū conscripsit.

** Post Valentis mortē, Secreti. Prælati a' etati epi. Basilius. Gregorij duo*

Petrus.

Optimus. Amphilocheus.

Damasus. Ambrosius

*Deus contra vim & multitudinē Arianorū egregios opposuit ppugnatores. * amplexus. Quod. Gregorius Thraciæ monasteriū, & Valerianum oppræffertus,*

Deo acceptis
fer.
Sorum lib.
6. cap. 35.
27. 28. 29.

rebus nostris consulere est dignatus, sed & alterius maximi beneficii + procurator atque conciliator esse visus est. Pertracta namque Gothorum gente in Thraciam, autorem etiam turbae & confusionis ad Bosporum adduxit, atque in apertam eum tradidit perniciem, qui adversus solum Deum atque illius ministros bellum gerere nouerat: exitiosum dico valentem. Id quomodo sit factum, ubi prius unum eius nefarium scelus exposuero, dicam, & ad finem eius progrediar. Ac de eis qui iuxta ecclesiae sanctiones philosophati sunt, haec pro eo atque potui, dixi.

CAPVT XLV.

Vi verò Graecam superstitionem sequebatur, & qui natalibus praecleari erant, ferè talem ob causam interiire. Qui inter eos excellabant, quod tanta incrementa capere ecclesias nostras & Christianitum viderent, eamque rem indignabundi ægrè ferrent, consilium cepere, oraculis atque aliis quibusdam incantationibus, quis in Romano imperio Valenti successurus esset, cognoscendi. Et tripode à lauro facto, verbisque & euocationibus quibusdam, ut fieri in talibus mos est, peractis, quod volebant effecere: ut scilicet literarum, machinis quibusdam tripodis & oraculi eas ordinatibus, + collectione, Imperatoris nomen apparet. Et quum hiantes ad Theodorum respectarent, qui in Imperiali aula stipendia faciebat, superstitione quidem Graecam, doctrina autem & philosophia probe eruditum, quoniam literarum compositio ordine suo usque ad D pertigerat, & Valentis in imperio successorem indicaret, oraculum philosophos ita in fraudem & imposturam adduxit, ut quamprimum Theodorum imperatorem esse opinarentur. Ea res ubi ad Valentem est delata, perinde atque vitæ eius insidiæ structæ essent, non moderatè eam ferens, palam impatièntiam præ se tulit. Itaque indignatus, & Theodorum & tripodis illius artifices cepit: atque hos quidem supplicio ignis inhumanissimè affecit, Theodorum autem capite mulctavit. Itidem verò per omnem Imperij eundem in philosophos est animaduersum. Nec in eos tantum, verum etiam qui vestitu eorum vterentur. Cuius periculi metu etiam si quis alij studio vacaret, + sumbrato pallio non utebatur, ne in suspicionem, operam eum nauare sacrificiis & oraculis, veniret. Ego quidem utrosque stulticiæ condemnarim, tum imperatorem ipsum, qui eorum iræ & inhumanitatis processerit: tum philosophos, qui per audacem temeritatem atque cupiditatem rem philosophia minimè dignam aggressi sint. Ille enim stoliditate plenus, quum se successorem sublatum esse existimaret, neque inquirentibus, neque ei de quo oraculum edirum erat parcèdum duxit. Hi autem perinde atque in eis situm esset, ut Imperatorem vel exautorarent, vel crearent, ad tantam sunt dementiam producti. At valens, nemini profus eorum qui Theodoro cognomines,

per eandem aut similem etiam quæ à literis Theodotii sumeret, appellacionem, & aliquatenus tum celebres essent, pepercit. Itaque, Theodoti, Theodostii, & Theoduli necati sunt: in quibus etiam + Theodosiolus quidam fuit, vir magnæ militiæ gloria, ex Hispania, ubi claro loco natus fuerat, genus trahens. Multi etiam metu territi, vetera sua nomina à parentibus ipsis imposta abnegarunt, eaque aliis temporum periculosa difficultate adducti commutarunt. Mihi verò cum philosophis istis ita expostulare libet. Quod si, o viri, boni, ex astrorum cursu talia colligitis, expectare vos quod futurum erat, oportebat. Sin ex consilio diuino ista pendent, quid curiositate ista & inani opera vestra opus erat? fieri enim non potest, ut præcognitione & studio humano, id quod Deo placitum statutumque est, inuestigetur. Atque ut vobis id facere licuisse donemus, non scitum sanè fuit, homines vos quauis sapientia omnibus præstantes, melius quidquam Deo ipso statuere. Si verò temerè ita futurarum rerum cognoscendarum cupiditate, vos præter rationem, in apertum discrimen, legibus, quæ iam dudum à Romanis, quum Graecam superstitionem sequi, & diis sacrificare librum erat, sunt læta, contumaciter violatis, coniecistis: admisisse vos, quod venia prorsus dignum non sit, facinus ignorastis. Atque equidem idem vos sentire oportuit, quod + Socrates vester sensit: qui iniquo iudicio circumuentus, aconito epoto moriturus, quum incolumis esse, & è carcere profugere posset, reuerentia legum, sub quibus educatus fuerat, id non fecit. Sed quisque hac de re, ut sibi visum est, & sentiat, & loquatur. Valens sanè Antiochiæ ad Orontem degens, eos qui aliter quam ipsi videretur, de Deo sentirent, affligere, & modis omnibus persequi & eiicere pergebat: donec Themistius philosophus eam quam ad illum orationem scripserat, recitauit: qua ut indignationem & tumultuationem eam temperaret, effecit. Cohortatus enim eum est, ne admiraretur tanquam in re noua, quod aliqua esset in ecclesiasticis dogmatibus dissensio: eaque minor longè, quam apud Græcæ superstitionis cultores. Apud illos enim supra trecentas esse opiniones: in quarum tanto numero, plurimas etiam dissensiones esse contingat. Et fortasse gratum id esse Deo dixit, quod non facile esset ad cognitionem eius venire, proindeque variam omnes de eo conciperent opinionem: ut eo magis illum quisque vereatur, quo minus cognitionem eius, quæ incomprehensibilis est, percipiat: secum ipse considerans, qualem & quantum eum esse oporteat, cuius tenuem saltem ac mediocrem noticiam sit assequutus. Quapropter eius philosophi oratione adductus, quum se ad moderationem dedisset, non usque adeo ut antea succensebat, nec supplicii & cruciatibus læuebat. Neque tamen omnino à cæpto destitit, sed pro pœnis capitalibus exilium episcopis & sacerdotibus imponebat: quoad usque graues de republica curæ, quo minus rebus eiusmodi vacare posset, effecere.

D Imperatoris
stulticia.
e Quicumque
praecleari viri
nomen habo
rent, quod
initium su
meret à syl
bis Theo. con
trucidati à
Valente sūt.
Theodosiolus
Eutropius
hunc patrem
fuisse Theo
dosi principi
scribit.
d Expustu
latio cū ma
thematicū,
sem pot' ma
lesia philo
sophu.
e Chaldaeorū
& mathe
maticorum
predictiones
veteribus
quoque Ro
manorū gen
tilium legi
bus damna
ta. Quæ phi
losophi isti
violauerunt.
f Socrates
philosophus
mori, quā
patriæ leges
violare ma
luit.
g Themistius
philosophus
sanctiam su
rentis Valen
ti oratione
lauit.
Sozo. eodem
cap. 36.
Summa eius
orationis.

Nobilissimi
quique ex
Gentilibus,
& Philoso
phi plurimi
à Valente
sublati, quod
de successore
B
oni per ora
cula & tri
podem nouū
inquisisset.
a Oraculum
id primū lite
ra hō. sine
Theod. success
sori nomen
designauit.
† Fuit liti
rarum orda
ti. o. Ordī
nauit autem
eo menda: q
& cædu an
tor Sathanæ.
b Consulta
tores oraculi
Theodorum
quendam eth
nicum Conu
latensem si
gnificari exi
stimauerunt.
c Supplicio
afficiuntur
C
vna cū Theo
doro, consul
tores ipsi. In
ter eos pluri
que fuerunt
philosophi.
* apertè
tribari.
d Philoso
phi omnes co
mune pesti
m. Valen
te impo.
e Flavianus
philosophus
a multo pe
rior periculū
reuelauit. Idē
tyrannide
sua spectauit
Valēs, quod
infanticidio
suo El exodes.
b Expeditur
simul & con
sulterum isto
rū & ipsius

b Ac si certa immutabiliaque essent, quæ semel ex astrorum cursu collecta censuissent, statuere eos conueniebat: Quicumque tandem in esset, cui sidera successionem destinassent, eum superstitem fore. Sozo. lib. 6. cap. 35.

CAPVT XLVI.

G iiii

** Theodori A habet Ismaelitarum, li. 4. cap. 23. a Mauia Saracenorum, seu potius Ismaelitarum regina, bellum strenuè contra Romanos gemit. Bellum id Romanis graue fuit.*

** dicitur xlv.*

Romani in fugâ versi.

Vum namque Saracenorum princeps diem suum obiisset, & pax cum Romanis aliquando inita, soluta esset: Mauia illius coniunx, res eius gentis administrans, Phœniciam, & Palæstinam, & oram ad Aegyptum vergentem, quæ Nilum aduerso flumine nauigan tibus, regione quæ Arabica dicitur, ad sinistra est, inuasit atque vastauit. Bellum id quamuis à femina illatum, haudquaquam facile fuit. Nam eam cū Romanis maximam, & haud scio an aliàs maiore fortitudine, pugnam commisisse dicunt. Res sanè ad eum metum peruenit, vt copiarum militarium dux in Phœnicia, Orientalis exercitus ducè ad auxilium sibi ferendum euocarit. Atque ille vocationem talem, hostium scilicet contemptu, risit: & rem ita instituit, vt qui eum vocauerat in acie non esset, sed à pugna segregatus, spectator tatum eius esset. Verùm prælio commisso, & Mauia strenuè resistente, Orientis dux cum suis in fugam versus, vix tandem à Palæstinis & Phœnicibus militibus seruatus est. Eorum enim præfectus vbi illum subinde se conuertentem fugere vidit, stultum esse putauit, extra pugnam ira consistere, vti ei mandatum fuerat. Proinde signis illatis, cominus cum Arabibus est cōgressus. Ira factum, vt ille tempus fugiendi in locum tutum haberet: ipse verò sensim se recipiens, atque etiam terga vertens, tela emitteret, & hostes ingruentes iaculis summoueret. Quæ res à multis diu est memorata, ab ipsis etiam Saracenis carminibus celebrata. Et quia bellū hoc magnum & graue Romanis imminerebat, legatos ad Mauiam de pace mittendos esse visum est. At illa primùm pacis conditiones cum Romanis superbè reiecit. Vbi verò doctrina sacrorū nōstrorum est initiata, pacem ita recepit, si Moses, qui tum in vicina solitudine philosophicè degebat, episcopus ditionis suæ populorum consecraretur: vir virtute, & vitæ factioris seueritate, prodigijsq; & signis multis illustris. Quod vbi ita fieri debere Imperator eis significauit, quibus ea imperij pars curanda commissa fuerat, Moses assumptus, & ad Lucium qui eo tempore Alexandrinæ ecclesiæ episcopatum administrabat, vt ab eo consecraretur, adductus est. Ibi ille ad eū palam & liberè in præsentia omnium: Abstine te, inquit. indignus enim sum, qui nomen & honorem episcopi obtineam. At si nutu suo me ea dignitate dignatur Deus, restem illum facio, nunquam te mihi manus impositurum esse, quas cruore & tabe sanctorum vitorū conspurcasti. Lucius, non rectè illum facere, dixit, qui prius fidem eius, quàm cognouisset, reieceret. Quod si calumnia alicuius delatoris adductus ea verba ille protulisset, iudicem eum esse voluit, & vt res suas audiret, hortatus est. Moses autem: Atqui fidem tuam, ait, liquidò satis ostendit episcoporum & presbyterorum exilium, & illi præterea qui in metallis acerbissimam degunt vitam. An tu verò illas Christi notas esse putas, quæ à Christo & ab hominibus rectè de deo sentientibus prorsus sunt alienissimæ? Atque ad hæc verba iuramentum adiecit, nunquam se Lucio caput subiecturū esse. Quam ob causam Romani duces, Lucio reiecto, Mosē ad episcopos, qui in exilio agebant, duxere. A quibus ille episcopali vntiōe accepta, ad Saracenos transit: & pacificatione rebus inter

Mauia pacē cum Romanis ita pacificauer, vt Moses monach⁹ populus suus episcopus datur.

Moses nō se stinēt à Lucio Alexandrino episcopo Ariano, episcopus ordinari.

truncata

6 Moses ab episcopi Catholicis exulibus Sara-

eos & Romanos compositis, piè sancteque episcopatum administrait: & quum paucos ibi Christianos reperisset, omnes propè ad religionem nostram pertraxit. + Mauia autem deinceps pacem cum Romanis habuit, ad eū vt filiam suam Victori duci in matrimonium collocarit. Hæc hæctenus.

† Mauia filiam suam Victori Romano duci nuptas collocat.

CAPVT XLVII.

Orro Saracenorum gēs primùm cognomine ab Ismaele accepto, qui Abrahæ filius fuit, Ismaelitæ ab antiquis, de primi eorum parentis appellatione, vocati sunt. Vt autem maculam illegitimi ortus, & seruitutis notam (serua enim fuit mater illius Agar) à se amolirentur, Saracenos seipos nominarunt, perinde atque à Sara Abrahæ coniuge stirpem ducerent. Cæterum seriem generis inde trahentes, eodem cum Iudæis viuendi more vtuntur. Nam circumcisiōne ita vt illi colunt, & à suis carnibus abstinent, multaque præterea illorum instituta seruant. Quod si non ex omni parte iuxta illorum ritus viuunt, aut tempori id adscribendum est, aut finitimorum populorū, qui se eis immiscuere, confusione. Moses etenim, qui lōgo post tempore extitit, profugis tantum ex Aegypto Iudæis leges dedit. At gentes istis vicinæ, idolorū adictæ superstitioni, patrios eorum mores ab Ismaele acceptos, quibus antiquitùs Hebræi vsi sunt ante Mosæ legum promulgationem, non scripto iure, sed recepta tantum consuetudine viuentes, corrumpere: eundemque eis quem ipsæ haberent, religionis cultum tradidere. Proinde factum, vt illi pariter cum vicinis populis, dæmones & nominarēt & colerent: atque eiusmodi deprauata religione, apertè patriarum legum præ se ferrent deprauationem & transgressionem. Atque vti fieri solet, tempus longum ritus quosdam obliuione suppressit: quosdam autem vt colerentur, reliquos fecit. Deinde verò quum quidam ex eis cum Iudæis commercium haberent, ab illis vnde orti essent didicere, & se rursus cognationi suæ adiungere, Hebræorum moribus & legibus denuò vtentes. Atque ex eo tēpore etiamnum omnes ferè Iudaico ritu viuunt. Verùm non ita diu ante Valentis imperium, Christianorum quoque sacris sunt operati, vbi diuinæ gratiæ participes facti sunt, finitimis episcopis & monachis eos ad id ducentibus, qui in propinquis solitudinibus sanctè viuentes, morum integritate, factisque admirandis egregiā obtinebant famam. Quo tempore tribum quandam apud eos omnem ad Christi religionē transiisse ferunt, quum Zacomus eius tribunus baptismi gratiam suscepisset, per causam & occasionem eiusmodi. Carebat is liberis, ætate iam senescēs. & quum monachum quendam magna gloria virum adisset, quum alia pleraque ei per colloquium exposuit, tum erumnam quoque eam & casum deplorauit. + Supra modum enim apud Saracenos magni penditur liberorum procreatio: nec apud eos modò, sed etiā, vt arbitror, apud barbaros omnes. Ille bono animo eum esse, precatione facta, & reuerti domum iussit, fore pollicitus, vt breui

D ceterum episcopus confectus. A Mose Saraceni ad Christum cōversi. c. Vntiō episcopalis.

Ismaelita se Saracenos nominant.

Ismaelita eorum ritus quasdam Iudæorum colere. Ismaelita à finitimis populis idololatriam per contumaciōnem accepere.

Deuotè se illi ad Iudæorū religionem cōtulere.

F Paulo ante Valentis imperium quidam ex Saracenis Christiani sunt facti.

*Apud Saracenos tribus quaedam tota cum tribuno suo Za como Christiani summo suscepti. * q̄laxx. Occasio eius inuentionis.*

† q̄laxx. Ad istū casum uenia causatur, et.

non est regis
wici Bepda-
rit. Decla-
rat id Sara-
corum Tur-
corum poly-
gemia.
Præib⁹ san-
ctimonachi
Zacomo li-
beru profus
caris, pater
fallu.
Sexto. cod.
cap. 37.

A pater fieret, si modò in Christum sibi credendum esse statueret. Postquam autem dictum id euentus comprobavit, & filius progenitus, precationem illam veram fuisse confirmavit: & ipse Zacomus religione nostra est initiatus, & tribum eam omnem cui præfuit ad eandem gratiam adduxit. Ab eo tempore tribum istam admodum floruisse, magnaque & numero & amplitudine incrementa cepisse, atque Saracenis & Persis formidabilem fuisse dicunt. Verùm de Ismaelitis, siue Saracenis, uti postea Christianismum susceperint, & de primorum episcopo, quæ comperta mihi sunt, sic habent.

C A P U T XLVIII.

Verumenimuerò non hæc tatum, sed & alia longè deterior & exitiosior res Valentis impetum cohibuit. * Gotthi namque, qui primùm vltra Istrum domicilia habuere, & aliis ibi barbaris imperauerunt, ab Hunnis inde expulsis, Romanorum fines transierunt. Sunt autem Hunni isti, quos veteres + Nebros appellarunt, a Riphzororum montium accolis: vnde Tanais fluius ortum trahens, vndas suas in Mæotidem paludem prouokuit. Hæc gens antehac ignota fuit Thracibus, quia Istrum ac colunt, atque ipsi etiam Gotthis. Quamuis enim finitimi sibi inuicem essent, alteri tamen alteros ignorarunt. Maximus namque lacus eos dirimēs, effecit, ut gens quæque, quam ipsa coletet terram, continentis finem esse, & vltiora loca immensis maris vndis teneri crederet. Quum autem bos aliquando ab æstro ictus lacum traiecisset, & in vltiorem ripam peruenisset, eumque pastor insequēs aquarum terminum vidisset, rem eam popularibus suis indicavit. Alia quoque fama fert, non bouem, sed ceruum potius, vadusum hunc tramitē, summis aquis tectum, indicasse, quum retia venantium Hunnorum effugisset, qui tum feram persequentes, vltra lacum peruenere, regionemque eam inspexere: in qua & cælum esset temperatum, & terra ad agriculturam facilis: eamque admirati, tū quidem ad sedes suas rediere, & duci suo ea quæ vidissent, renuncianere. Postea verò cum paucis bello Gotthis illato, amplius regionem eam explorarunt: deinde etiam breui cum vniuersis copiis eò transgressi, & bello illos vicere, & terram occupa-

Hunni Riphzororum montium accolæ.

Oratio per quam Hunni Gotthos contra suum ad Istrum euegerunt.
272. lib. 6.
cap. 37.

* Sigismundus ab Herberstein Baro Austriacus, perpetuus Caesarum sui temporis orator, fontem Tanai in latissima infinitaque in Mæotonia planicie vidit. Proindeque cum multis eruditis viris, de montibus Hyperboreis seu Riphæu addidit.

* Gotthi ab Hunnis sedibus suis pulsi, Istro transito, ad Roma. Imperij fines peruenerunt. Filmer Gotthorum rex, ex Scandia, siue Scandinavia septentrionali insula cum exercitu progressus, in Scytharum Getarumque terras, mulieres sagas inter suos reperit, Alraunas vernaculo sermone vocatas. eas ex castris suis proscriptas, in Solis Scytharum locu habitare coegit. ibi ex earum concubitu homines sylæstros, quos nonnulli Faunos Ficarios vocant (Faunos autem imortales animas non habere, aut humano semine natos esse, Augustinus scribit) Hunnos gentem ferocissimam procrearunt. Quæ supra Mæotidem paludem primùm exiit, tetra & inhumata, jades habuit. Paulus Diaconus, & Iornandes.

† Al. Neuros & Neurias dicunt, Nebros seu Neuros Plin., apud Borysthenem posuit, lib. 4. cap. 12.

uerunt. Illi autem sedibus suis pulsi, Istro transmissi, ad Romani imperij terminos confedere: & ad Imperatorem Oratores, qui se belli socios perpetuò Romanorum fore, iureiurando confirmarent, miserunt. Petebant autem illi, ut eis quo visum esset loco, domicilia habere permetteretur. Legationis eius princeps fuit Vlpilas, eorum qui inter illos Christiani erant episcopus. Re ex sententia eorum confecta, Thraciam colere iussi sunt. Et aliquādiu simul & inter seipfos, & erga Romanos quieti pacatique fuere. + Deinde verò per seditionem inter se dissidentes, in duas discessere factiones: quarum alterius * Athanaricus dux fuit, altera Fridigernis auspicia sequuta est. Et pugna inter se commissa acris, Fridigernes victus, auxiliares à Romanis copias per legationem petiit. Imperator auxilium ei ferre, quæ tum ibi erant, copias iussit. Quibus fretus Fridigernes, prælio rursus cum aduersariis contedit, eosque victor profligauit. Vt autem is gratiam Valenti referret, & pignore aliquo, se illi modis omnibus sincerè fidum & amicū fore confirmaret, eadem cum Imperatore de Deo opinionem suscipere, atque in eandem sententiam, qui sub eo essent barbaros adducere statuit. Id quod statim, sicuti volebat, confecit. Nam cum exercitu suo vniuerso ad Arianismum transiit. Atque hanc opinio causam fuisse, cur gens ea omnis Arii fide sit sequuta: eandem ab initio, quam Valēs, opinionem professā. Non hanc verò solam: sed Vlpilas quoque accessit, qui apud eos episcopatum gessit. Nam is primùm cum ecclesia catholica, nihil ab ea dissidens, communicauit. Et quum in synodo Constantinopolitana sub Constantio, nulla dum conuentione intercedente, cum Eudoxio & Acacio esset, nihilominus in communione cum episcopis Nicenam fidem propugnantibus permansit: postea verò Constantinopoli versanti, quum Ariani de dogmate suo differerent, & legationem se ei ex sententia apud Imperatorem confecturos esse, si idem cum ipsis sentire in animum induceret, pollicerentur, vtilitate ea illectus, aut etiam fortasse, quòd melius esse, si ita de Deo opinaretur, censeret, cum Arianis communicauit, & gentem vniuersam ab ecclesia vniuersali abduxit. Gotthi namque, quod ipso autore atque duce ad veriorem pietatem se contulissent, & illius beneficio humaniore mansuetiorēque viuendi instituto vterentur, facile admodum ei parebant, & quocumque ille duceret, sequebantur: nihil mali esse, ex animo persuasum habentes, quicquid ille vel diceret, vel faceret: omnibusque id ad eò æmulari volentibus, in commodum profus atque vtilitatem cessurum esse arbitantes. Quinetiam ingens ille persæpe virtutis suæ ediderat specimen, multis fortiter pro Christiana doctrina prius toleratis periculis, quam gens ea, quæ tota ex

Gotthi Valente permittente in Thracia consistit. Vlpilas eorum episcopus.

Vlpilas quoque, 78 Gotthi Ariani fuerunt, plurimum attulit momenti: qui & ipse vtilitate temporali adductus, hæresim Arii catholicam reiecta fide est cõplacuit.

Christiana religio homines etiam ferros ad humanitatem excolit. Magna Vlpilas auctoritas apud Gotthos.

* Nam Athanaricus, siue Alarichus, rex Gotthorum, Christianos in gente sua crudelissimi persecutus fuerat, & sedibus suis in Romanam ditionem expulserat. Paulus Diaconus. Orf. Factum hoc Valentiniano III. & Valente III. Cons. Quo tempore etiam Hispania regnum ab Athanarico initium sumpsisse fertur. Mich. Ritzius, lib. 1. de regibus Hispan.

† Bellum intestinum inter Athanaricum & Fridigernum Gotthos, in Thracia. Fridigernes ex victo, Valenti operis victor, cum suis Ariamam complacuit fidem.

A græca superstitione pendeat, ad Christianismum est conuersa. Primus etiam ipsis literas inuenit, & sacras scripturas eis translaras proposuit. Atque e quidem, quamobrem barbari plerique omnes Istrum accolentes, Arij dogma sequerentur, causa & occasio hæc fuit. Sedenim temporibus eis ingens multitudo eorum qui Fridigernis animi inclinatione sequebantur partes, propter Christi nomen ab Athanaricho cæsa est. Quod namque Vlphilas eis etiam qui illi subditi erant, Christianam fidem suscipere persuaderet, valde id molestè ferēs, perinde atque patrij ritus abolerentur, suppliciis in eos plurimum est grassatus. Et quosdam quidem accusatos, quod publicè Christianismum dogma cum magna libertate defenderēt, inter quos vnus etiam erat admirandus ille Nicetas: alios autem ne appellatos quidem, occidit. Dicitur enim sculptū quoddam simulachrum in curru collocasse, atque id per tabernacula eorum qui Christum profiterentur, ducere, eique simul & sacrificare, & adorationis reuerentiam exhibere: qui verò id facere noluisent, eos vnà cum tabernaculis comburere iussisse. Imò hoc etiam longè peius & mirabilius aliud factum esse legi. Multi siquidem eorū vi, qui eis, vt sacrificarent, crudeliter instabant, coacti, nō viri modò, sed & mulieres, quarum aliz recens natos factus ab vberibus. dependentes circumferebāt, aliz infantes & pueros qui aliquantulum gradiri & veluti pedibus terram metiri possent, trahebāt, in ecclesiæ tabernaculum confugerunt. Eos verò Græci idololatæ ibi templo incenso in cinerem redegerunt. Non multum intercessit temporis, quum disidentes inter se Gothorum factiones, in gratiam & concordiam redire: atque ingenti cōfidentia & immensa demētia sublata, Thraces malè acceperunt: oppidāque & vicos percurrētes, crudelissimè vastarunt.^a Quod vbi Valens Antiochię adhuc degens cognouit, tum demum + experientia magistra erroris sui perniciem perdidicit. Genem namq; quæ semper in armis, & ad prælia instructa esset, & sibi & imperio commodos, atque etiam ad hostes perterrendos idoneos fore, ratus fuerat. Atque hac periculosa opinione concepta, militares copias suas paruificat: ^b & pro eo quod stipendium illis dare, & delectu habendo militari sacramento obstringere ciues suos debuisset, pecuniam & tributum ab eis exegit. Nam aureos octogenos in singulos Gotthos à tributariis populis pendi iusserat. Quæ quidem res tum, vt Romanum imperium ad tempus rebus aduersis periclitaretur, in causa fuit. Atque ita ille spe sua quum prorsus excidisset, ^c desit eos in exilium mittere, qui *μυσσις* consubstantialis fidem profitebantur: & celeriter * Antiochia relicta, Constantinopolim contendit. Quo tempore etiam, aliter sentiētium, Arianorum videlicet, bellum, quasi per quadam inducias, aliquo modo conqueuit. Euzoio quoque Antiocheno episcopo mortuo, Theodorus Heracleæ Perinthis antistes, qui eandem cum

Litterarum Gothiarum inuentor Vlphilus.

Athanarichus Christianos inter populares suos crudelissimè persequitur. Nicetas martyr Gothorum.

B Multi Christiani ab Athanaricho vnà cum ecclesia misse rabuliter combusti. Gothi conciliata inter se concordia Thraciam vastat. + xaxbvtj wcpa ipev oas tas amartias.

Stultorum magister, euentus. Lino.

C Rex Galie itidem annuum stipendium Helnetis peditū.

Persequutio catholicorum conquefit.

^a Experitur tandem valde se errasse Valens, qui Gotthos gentem belliciosam in Thraciam receperit, stipendiumque ei quot annu dederit. Sic aeorum nostrarum memoria Græci in Europam ex Asia Turcas adduxerunt.

† Valens Antiochia Constantinopolim venit. Theodorus Arianus Euzoij Antiochia successor.

defuncto obtinebat sentētiā, in illius locum est suffectus: vbi etiam Arianorum factioni præiit. Animos verò etiam receperunt in vrbibus, qui Nicænz synodi dogma deprædicabant: potissimū autem in ciuitate Alexandrina. ^c Quandoquidem & Petrus rectæ opinionis defensor, Roma, Damasi episcopi Romani literis munitus, quibus & electio eius comprobabatur, & doctrina Nicæna cōfirmabatur, redierat. Cui etiam Alexandrini ecclesiæ gubernandas dedere, Lucio eiecto, quem nauia duentem Constantinopolis excepit.

CAPVT XLIX.

Alens imbecillitatis suæ cōsciū, ad fratrem qui adhuc superstes erat, legatos qui auxilium peterēt, misit. Quem quidem dixisse ferunt, non + æquum piūmque esse ei auxilium ferre, qui bellum cum Deo gerat: magis autem conuenire, subsidio denegato, confidentiam illius imminuere. Quod **E** vbi illi renūciatum est, ^a maiorem etiam quā antea mœrorem contraxit. Neque admodum tamē à confidentia sua destitit, magisque adeò etiam veritatem expugnare instir. ^b Quum enim Terentio, ducum omnium præstantissimo, pietatēq; supra alios ornatissimo, à victoriis in Armenia reportatis reuertenti, optionem sua sponte obtulisset, vt à se quod vellet peteret: ^c atque ille auro, argento, præfecturis, prouinciis, rebus denique aliis omnibus posthabitis, vnum quiddam rationi consonum & piū postularer, vt scilicet Antiochiæ vnā saltem ecclesiæ Catholicæ propugnatoribus concederet ecclesiam: ipse petitionis libellum lectum lacerauit, & aliud illum petere iussit. Tum Terētius libelli partibus collectis: Habeo, inquit, ô Imperator, & donum teneo, neque aliud petam. * Consilij enim mei iudex erit, qui iudex est omnium. Gothorum autem bellum metuens Valēs, ipse quidem tum Constantinopoli se continuit. Traianum autem ducem, armatum cum exercitu non contemnendo aduersus eos misit. Vbi verò ille, ne primum quidem congressum eorum sustinens, victus rediit, ignauiam ei & timiditatem cū conuicio Imperator obiecit. Ille autem cum ea dicendi libertate, quæ virum fortem & strenuū decet: Non ego, inquit, ô Imperator, victus sum, sed tu ipse sponte tua victoriam à teipso reiicis, qui ita cum Deo belligeraris: momētūmque quod ab eo prouenit repellens, ad hostes potius transmittis. Deus + semper vincit. Et victoria illis fauere solet, qui auspiciū ductūmque eius sequuntur. Is nūc ab aduersariorum partibus stat, quod eum tu bello persequeris. Non enim prorsus nescius es, quibus viris ex ecclesiis eiectis, quos in illorum locū substitueris. Hęc ita se habere, non Terentius tantum, & Traianus, sed & Arintheus & Victor, qui & ipsi belli duces fuere, affirmarunt: Imperatorēque ipsum, ne reprehensione ea, quæ cum veritate coniuncta esset, grauius commoueretur, rogarunt. Execratione etiam multorum est expeti-

d Catholicos animos recipiens.

e Petrus Ecclesiam suam Alexandria recipit. Theod. ad. cap. 31. Lucius Arianus Alexandria Byzantium venit.

f Valens frustra contra Gotthos à fratre adhuc superstes superpetas petiit.

g Extremam partem peruenit. Valens impetum suum non potest.

h Terentio duci optans, eidemque in Armenia victori Ecclesiam vni Antiochia Catholicis petenti, Valens negat.

i Exempla pulchra parvifera & liberati dicendi apud Principem.

k Traianus dux à Gothis victus, Idem grauius Valens obnoxius obicit.

l Obsequia vni iustis, qui tunc iustis obsequiis iustis.

† Οτι δειον παρμονηρ ανδρι παλαμωτι δεδ, θιανον δι την τδ-πο κατωκων δραθηρα. Hec autem non postremo Gotthico, in quo Valens interit, sed alio & tempore & bello itidem Gotthico factum superstes etiam tum Valentiniano ferere.

*Commu-
e publico
Constantino
peli in Valē
tam odium.*

*Libera popu-
li in annu bel-
li Gothici
tempus ex-
tractum
pari.
Proprietur
tantum con-
tra Gothos
Valens, ut
quos malū
causis suis
munitas.*

*Isaacius mo-
nachus Con-
stantinopoli-
tanus, contra
aduersus bo-
stis Valerium
ai pantheū
exhortatur,
reumque
belli infelice
o pradicū.*

*Quod ad-
modū a Mi-
chea quon-
dā Athab.
Isaacius in
epistola affer-
re uidebatur.*

*Valens im-
providē si-
mal & infe-
liciter cum
Gothis pu-
gnat.*

Atus, quod Constantinopoli moraretur. Nam Got-
thi Thracia omni vastata, & suburbanis etiam æ-
dificiis cunctis direptis, nemine scilicet erumpen-
te, mœnia quoque ipsa adoriri conseruebant. Id
vrbs molestè tulit: & Imperatorem, qui non dudū
exiisset, sed ita bellum cunctando duceret, accusa-
runt. Ne à conuiciis quidem abstinere, quasi ipse
focordia sua bellorum esset autor. Postremò ludis
Circensibus propalàm aduersus eum vociferati,
arma ab eo, quibus in bello uterentur, petiere. Im-
perator autem ueluti ingenti iniuria affectus esset,
furore plenus contra barbaros est progressus, plu-
rima ciuibus comminatus: daturus uidelicet illos
sibi, si reuerteretur, pœnas condignas, de contu-
meliis à vulgo sibi illatis, & quod non ita dudum
Procopij tyrannidi se coniunxissent. Quinetiam
urbem ipsam se solo æquaturum, & aratro proficif-
surum esse, denunciavit.

C A P I T U L U M

Tum etiam Isaacium illum, qui cir-
ca Constantinopolim monasticā
casam habuit, quum aliis rebus vir
bonus, tum quoduis adire discrimen propter Deum promptus &
paratus, ferunt, quum Valentem
vnà cum exercitu exeuntem videret, ad eum acces-
sisse, & manibus frenum equi, quo ille uehebatur,
arripuisse, & voce magna dixisse: Quoniam ò Im-
perator proficisceris, qui aduersus Deum bellum
geris, neq; illius opem tecū trahis? Nam ille quo-
dammodo contra te barbaros excitauit, quoniam
& tu aduersus illum impiorum hominum peregrina-
nas & blasphemias linguas exacuisti, eosque qui
pro eo atque decet, de illo opinantur, at que illum
ritè laudibus uehunt, ex sacris ædibus eiecisti. Red-
de igitur rectè sentientibus, & sincerè fidei Nicæ-
næ decretum seruantibus, quas ademisti ecclesias:
& labore nullo victor in bello euades. Si enim tu
aduersari illi desieris & quieueris, quiescet scilicet
& ille quem tu oppugnas. Sin uerbis hisce contē-
ptis, in aciem perueneris, te ipsa experire, quàm
durum sit contra stimulum calcitrare, & in cælum
impotentem linguam tollere. Neque enim ipse
redibis: & quas tecum ducis, copias perdes. Impe-
rator autem uehementiore ira commotus: Ego ue-
rò, inquit, redibo cum præclaro tropæo, & dignas
à te temeritatis tuæ sumam + pœnas, prædictio-
nemque tuam falsam esse ostendam. Et confestim
comprehendi hominem, & in custodia asseruari,
donec rediret, iussit. At ille abductus uociferaba-
tur: Eneca etiam, inquit, si mendacia esse depre-
henderis uerba mea. Num autem ad rem collata
sint sancti uiri dicta, res ipsa gesta declarabit. Post-
quam enim cum copiis Imperator est egressus,
barbari cōuersi retrocesserunt: quos ille insequens,
Thracia post se relicta, Adrianopolim uenit, quæ
in Macedoniæ finibus sita est. Atque ubi non lon-
gè ab hostibus abfuit, quum ipsi in tuto loco es-
sent, ex improuiso ordinibus non dispositis, neq;

acie pro eo atque debuit structa, eos est adortus. **D**
Quum uerò barbari confestim ruentes, equitatus
eius impetum & impresionem distraherent, &
grauiore armaturam in fugam uerterent, alius
aliò se recepit. hostes autem eis imminentes, me-
tu nullo, eadem multam fecere. Imperator quo-
que ipse quum ex equo per desperationem sum-
mam descendisset, quantum poterat fugiens, in
quandam villæ domunculam stramentis conte-
ctam, cum paucis qui eum sequuti fuerant, latere
ibi uolens, se abdidit. Barbari autem impetu & ce-
leritate maxima insequentes, sicuti alia ad que uen-
erant tecta, ita domunculam eam quoque incen-
derunt: quum quidem, ut dicitur, nihil de Impera-
tore suspicarentur. Sic illi vnà cum uico eo, uerita-
tis etiam hostem in cineres redegerunt. Quo tem-
pore, fama est, Deo dilectum uirum Isaacium, quum
Valentem in domuncula ea assum sentiens, nido-
re eius repletur, eis qui secum in custodia erant,
annunciasse: Nunc iam Valens igne torretur, & na-
res profluentem ab eo odorem ingratum sentiunt.
Nonnulli quidem ita Valentem interiisse dicunt. **E**
Alij autem illud addunt, subiisse quidem illum
quum occultare se properaret, domunculam, atq;
ibi aliquantulū latuisse, quod barbari cursum suū
tenentes præterirent, & Imperatorem ibi occulta-
ri nemo suspicaretur. Vbi autem maxima hostium
pars eo loco superato abiisset, & pauci postea ad-
uenirent, quosdam Imperatoris fugæ comites in
tectum domunculæ conscendisse, & tela in barba-
ros coniecisse. Atque illos tum demum occultari
ibi Valentem suspicatos, ingenti clamore & iubi-
latu, utpote uictores, Valentem isthic esse uocife-
ratos esse. Idque & qui præterierant, & qui conse-
quebantur, quum audissent, suis porro significasse:
ira ut ferè etiam hostes illi, qui longius abierant, id
audierint, atque omnes in eum locum conuene-
rint. Eòsque domūcula circumdata, & materia plu-
rima aggesta, ignem deinde in eam iniecisse: unde
mox secundo, casu quodam, uento afflante, flamma
sit excitata. Atque ita materiam eam vnà cum
eis quæ in domuncula erant rebus, & præter alios
ipsum quoque Imperatorem conflagrasse, & in ci-
nerem redactum esse. Alij uerò memoriæ prodid-
ere: Quum barbari fugientes insequerentur, Valē-
tem ingenti metu percussum, habitu mutato, pe-
ditibus se immiscuisse. Deinde postquam equites
rem prodidissent, & à pugna per desperationem
destitissent, quippe qui hostium impresione dis-
iecti essent, eos omnes concidisse: inter quos ipse
etiam iacens latuerit, quod signum nullam exta-
ret, quod eum Imperatorem esse indicaret. Inter-
iit autem Valens annis quinquaginta exactis. Im-
perauit vnà cum fratre ualentiniano annis tredecim.
Post illius autem obitum alijs tribus, & men-
sibus aliquot. Continet uerò undecimus iste histo-
riarum liber, sedecim annorum tempus: quum à
mundo condito + quinquies millesimus octin-
gentesimus nonagesimus primus, à natiuitate au-
tem Domini trecentesimus octogentesimus sextus
ageretur annus.

Fugit.

*In casa agro-
sti latuit.*

*Vnà cum ca-
sa ab hostib;
comburiunt.*

*Isaacius in-
vinculus in-
teritum eius
uidet, & in-
dicat.*

*Alia de ca-
sa de Valenti-
no opinio.*

*5. d. Aug.
An duobus
mensib; quino-
que diebus
tredecim.
Diacon-
† Neoterici
Chronici po-
nunt 4359.*

- 1 De Imperio Gratiani & Valentianiani iunioris, & ut socium imperij Theodosium magnum admiserint.
- 2 Qui eo tempore magnarum urbium sacras habenas rexeant, & de Macedonianis, ut rursus illi Ecclesiam Catholicam barbarint.
- 3 Ut Gratiani constitutione Ariani relegati, & inuicem consubstantialis fides professores ecclesis sint prefecti, & quae per Paulinum & Meletium Antiochia acciderint.
- 4 De Apollinaris errore, & de sancto Flauiano, & Meletio: quae sedi Antiochena euenerint: & de Sapore prefecto, & Eulalio Amasenorum episcopo.
- 5 De Meletio, & Diodoro Tarsensi episcopo. Item de Acario Berrhaea episcopo, & aliis: & de sancto Eusebio Samosateno episcopo, ut certamen martyrii impluerit.
- 6 Ut imperatores Theodosius & Gratianus hic quidem Arianorum, ille uero barbarorum ad Istrum colentium, res composuerit. & ut Theodosius, quum Thessalonica esset, p[ro]p[ri]a aeger ab Ascholio sit baptizatus: & ut idem Theodosius professionem fidei sua publicaret, omnibusque mandaret, trinitatem inuicem consubstantialem colere, & diuum apostolum Petru[m] in fide emulari.
- 7 De sancto Gregorio theologo, ut Constantinopoli in parua domo Synaxes & conciones celebrans, inuicem consubstantialis fidei praerit: & de templo sanctae Anastasiae.
- 8 De Ariani & Eunomiani, ut ex ecclesiis eiekti in proprias redierint patrias: & ut Gregorius ecclesia Catholica praerit: & de Eunomy, vi & grauitate.
- 9 De Amphilachij Iconij episcopi ad Theodosium dicen di libertate.
- 10 De sancta secunda vniuersali Synodo, quae Theodosij imperatoris & Meletij episcopi Antiochensis studio & opera, Constantinopolitani episcopatum Theologo demandarit.
- 11 Ut Gregorius, quosdam ex Aegyptiis offendi cernens, propter episcopatus sui mutationem seu translationem, seatem Constantinopolitanam repudiarit: & concordia Ecclesiarum nihil habens antiquius, in propriam redierit patriam, & de Maximo Cynico philosopho.
- 12 De vita & moribus Nectarij, Gregorij successoris: & ut uix dum baptizatus, cathedram episcopalem conscenderit.
- 13 De quibus rebus sancta secunda vniuersalis Synodus decreta tulerit, diocesim & praefecturas Ecclesiasticas ordinans: & ut Nicanam fidem comprobans, & de spiritu sancto sententiam exponens, Canones condiderit.
- 14 De Cyriaco Adanorum, & Martyrio Cilicum episcopo: & ut reliquia sancti Pauli episcopi Constantinopolitani Constantinopolim sint relata. & de Meletio Antiocheno, & ut Meletio Flavianus successerit: & de offendentibus, quae propter sedem episcopalem rursus Antiochia sunt concitatae.
- 15 Ut Theodosius imperator secundum coegerit Conciliu[m], ad concordiam redigere uolens ecclesias. Et quae Sisinus Nonatianorum episcopus de concordia susserit: & ut ad exilium haereticos, ubi uoti compos fieri non potuit, Theodosius damnarit.
- 16 Epistola Constantinopolitanae Synodi, ad Occidentales episcopos scripta.
- 17 Synodalis epistola Damasci episcopi Romani, contra Apollinarum & Timotheum scripta.
- Aliud Synodale eiusdem editum, contra uarias haereses compositum.
- De rebellionem Maximi. Et ut Iustina mater Valentianiani, negocium facefferit Ambrosio episcopo Mediolanensi, & populus propter eam seditionem mouerit: & de Beneuolo subnotario.
- De Gratiano, ut dolo ab Andragathio sit interfectus: & ut Valentinianus iunior tyrannum Maximum timens, in Illyricum peruenierit.
- Ut Theodosius sine pugna & sanguine tyrannum uicerit, & de fama ab Ariano contra Theodosium sparsa. & de Symmacho philosopho, ut eum Theodosius uenia sit dignatus.
- De fidei consuetudinibus & moribus, quos ex urbe Roma eiecit imperator Theodosius.
- De angelica Arsenij magni uisa, qui antea Imperatorum praeceptor fuerat.
- De episcoporum successione: & de tumultu qui denuo Antiochia obortus est, propter Flavianum Paulino defuncto & ut postea Imperatoris & Theophili Alexandriae episcopi opera, ecclesiae eius dissidium sit sopitum, magna cum difficultate populo in concordiam redacto.
- De seditione Alexandriae propter demolitionem templorum idolorum orta: & de singulari ea in re Theophili episcopi Alexandrini studio & opera.
- Ut templo Serapidis solo equato, Hieroglyphica litera crucis forma inuenta sint, uenturam uitam indicantes: & ut Theophilus errorem idolorum manifesto indicauerit, & statuam Serapidis securi sit demolitus.
- De uariis apud uarias gentes, propter abolitionem altarium, idolorum, seditionibus & tumultibus. & de Marcello Amaseno episcopo, quanto studio demulendi idolorum templis usus, postremo martyrio sit defunctus.
- Ut Nectarius primus, presbyterum in ecclesiis antiquitus propter penitentes ordinatum, functione sua mouerit: & de loco & modo penitentium in Romana ecclesia.
- Ut haereses & sectae in uarias dissectae & dimise sint haereses. & quod Theodosius solum Eunomium proscripserit: quibus moribus & institutis Eunomius fuerit, & ut in Cappadocia patria sua mortuus sit.
- Eunomianorum, Macedonianorum, & Arianorum haereses, in multas alias haereses esse diuisas: & quibus ex causis quaque earum ab alia sit seiuncta.
- Ut etiam Nonatiani, per seditionem propter quaestionem celebrandi Paschatis inter se dissidentes sectam Sabatianorum constituerint.
- Sententia & iudicium auctoris de festo Pascha. De quatuordecimani & Montanisticis, ut Pascha celebretur.
- Quod ueteres consuetudine magis antiqua, quam lege uilla, iuxta patrum traditionem, Pascha celebrarint.
- De uariis uariarum gentium & ecclesiarum consuetudinibus, per quas nullum Catholicae religioni uel offendiculum, uel dissidium & discordia est creata.
- Quod antiquitus & ab ipsis Apostolorum temporibus dissensiones quadam & uariae obseruationes in caeremoniis fuerint: & quod caeremoniae ueteribus non tantopere cura fuerint, sed necessaria tantum & fidem promouentia constanter seruari iusserint.
- De Nonatianorum doctrina, de Agelio, Marciano, & Sisinio. & quod Sisinus in consuetudine quotidiana uerbosus iucundus, & elegans fuerit.
- De diminutione quae flumini Aegypti Nilo accidit. & de stella gladij speciem referente, & de duobus monstris hominibus

- hominibus, & de incremento Christianæ religionis.
- 38 Quomodo Valentinianus iunior ab Arbogasto duce per suffocationem sit interemptus.
- 39 De tyrannide Eugenij in Occidente: & ut hunc quoque Deo dilectus Imperator vicerit, quum eam victoriâ divini viri prædixissent.
- 40 De seditione & tumultu Thessalonica orto, propter quem Theodosius septem millia virorum occidit.
- 41 De episcopi Ambrosij dicendi & arguendi libertate, ut Theodosiû ab ingressu templi Dei prohibuerit: & de pœnitentiâ conditionibus, quas Theodosio præscripsit. & de aliis eiusdem Ambrosij egregiis dictis & factis.
- 42 De pietate & virtute Placilla, imperatoris Theodosij coniugis.
- 43 De tumultu & seditione Antiochena, & proterva statuarum deiectione: & ut iram & indignationem

- ea de causa Imperatoris, Flavianus episcopus orator lenierit.
- De Macedoniano clarissimo monacho, quæ Imperatori Theodosio per eius præfectos de statuarum eversione nunciaverit.
- De Donato episcopo Euxæ, item Theotimo Scytharû episcopo: & quæ ij ediderint miracula.
- De sancto Epiphanio episcopo Cypri, qualis fuerit: & de admirandis eius operibus.
- De Scario episcopo Berthæ: item de Zenone, & Asiace sanctis episcopis.
- De inuentione reliquiarum Abacuc & Michea, veterum prophetarum.
- De inuentione sacrati capitis divini Ioannis præcursoris & baptista.
- De clarissimi Imperatoris Theodosij magni obitu.

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DVODECIMVS.

CAPVT I.

DOSTQVAM Valens ita è vita excelsit, barbari victoria quæ eis præter opinionem obtigerat, elati, Thraciam omnem percurrentes, etiam propinqua Constantinopoli circumcirca loca vastarunt. Et quum res in eo discrimine esset, nõ parum opis auxiliares copiarum Saracenorum, quas Mauia miserat, rulare. Multi etiam è populo, stipendio à Dominica Valentis coniuge constituto conducti, arreptis quæ tum tempus offerebat armis, barbaris obuiam iere: eosque fortiter dimicantes, longius ab vrbe propulere. Gratianus autem Valentis quidem ex fratre nepos, Valentiniani verò filius, vnâ cum fratre Valentiniano iuniore, totius Romani imperij administrationem suscepit. Dudum namque post patris mortem Europæ imperium obtinuerat: eoque superstite, imperij socius fuerat. Tû autem Asia omnis, & quicquid supererat Libyæ, quod Valens absque liberis decelsisset, in potestatem eius venit. Et luxit ille quidem patrum, imperiumque Romanum ita vastatum esse fleuit. Consilio autem illius & sententia, quam de eis retinuerat qui de religione aliter atque ei placuisset opinati fuissent, improbatâ, constitutionem ut quam quisque vellet religionem sequeretur, conuentusque Ecclesiasticos semoro metu liberè omnes agerent, præterquam Manichæi, & qui Photini & Eunomij sectæ essent, tulit. Et episcopis,

quos Valens ad exilium damnauerat, reditum permisit. Deinde imperij magnitudinem & molem secum ipse considerans, quod & barbari Istrum, accolentes, Illyricum & Thraciam excindere non desisterent, & Almani Gallis Occidentalibus imminerent, eisque extrema damna inferreret: socium imperij sibi adiuuit Theodosium, claro loco natum, atque Imperatoriis artibus celebrem virum, qui pro popularibus suis sæpe bello decertauerat: & antequam Gratianus Imperator creatus esset, dignus ab omnibus habitus fuerat, ut ei imperium committeretur. Caius rei gratia per collegarum suorum, qui eisdem cum eo gerebant honores, inuidiam, in Hispaniis & extra militiam vivebat. Ibi enim ortus fuerat, citra Pyrenæos Iberorum montes, generis nobilitate nemini secundus. Iberiam namque Hispaniam vocant, nomine eo ab Ibero amne, qui per eam fluit, sumpto. Inde Gratianus virum accitum, primum exercitus ducem legit; & cum eis quas contraxerat copiis contra hostes misit. Atque ille fide munitus, in Thraciam aduersus barbaros eam vastantes duxit, & acie optimè structa, irruentibus illis occurrit. Qui impressionem eius nõ ferentes, ordines ipsi suos turbarunt: & mox terga vertentes, magna vi sunt deuicti. Non enim à Romanis solum, sed à suis quoque cædebantur. Atque ita quamplurimis cæsis, quum pauci ad Istrum profugissent, statim rursus Imperatoris artis scientiam ostendit. Copiis enim in vicinas vrbes, ut ibi præsidio essent, impositis, itineribus maximis ad Gratianum, ut ipsemet victorie suæ nuncius esset, contendit. Res ea quod præter opinionem omnium accidisset, quodammodo fide caruit. Nam qui ei inuidebant, non solum eum non vicisse, verum etiam amisso exercitu profugisse confirmabant. At ipse ut aliqui ad rem inspiciendam mitteretur

retur sententiam, certis factis exceptis. e Episcopis exules remouati.

f Almani Galliam vastantes.

g Theodosius à Gratiano Imperij consors lectus.

εμπερ.

Theodosius contra barbaros in Thracia victor.

Idem victoria sua apud Gratianum nunciatus.

H

A Repelluntur ab vrbe Constantinopoli Barbari.

B Auxilia Saracenorum.

Dominica Augusta stipendium suo militibus condamini.

B Sororum. ex publico eam stipendium constituta dicit. Gratianus & Valentinianus iunior, Imp.

d Gratianus dispensatio, ut quem quisque vellet de religione Christiana sequeretur.

A petiit, qui occisorum barbarorum numerum ini-
rent, quem ex spoliis facile colligere possent. Im-
perator certos homines qui rem explorarent mis-
sit. Theodosius autem aliquandiu apud eum ma-
nens, visionem diuinam vidit, quam ei aperte vni-
uersitatis huius exhibuit Deus. Videre enim visus
est Antiochenę ecclesię episcopum diuum Meletium,
& capiti coronam ex magni precij materia impon-
entem. Nocturnum hoc visum ex familiaribus
cuidam postridie manę exposuit. Et ille nihil ambi-
gui id habere, sed clara satis & aperta, quę signi-
ficarentur, esse dixit. Intercessere dies pauci, & qui
ad res inuestigandas missi fuerant, reuersi, plurima
barbarorum millia cecidisse renunciarunt. Ea re
persuasus Imperator, ita vt par erat, simul & mili-
tię ducem & Imperatorem Theodosium, Sirmij
creauit, imperiũque ei Valentis omne attribuit.
Atque hoc sic in Sirmio confecto, ipse quidem in
Italiam est profectus: illum autem ad Orientale,
quod ei concesserat imperium, misit.

*Visione diuina in somno
Theodosio
portenditur
imperium.*

*11. Ianuarij,
Ausonio et
Olibrio Coss.
Soc.*

B

CAPVT II.

*Sacrorum in
maximo ec-
clesiæ anti-
stites.
Tres redem
tempore di-
uersarum sa-
ctionũ Au-
siocis epi-
scopi.*

*Ecclesijs se-
re in Orien-
to omnes
Ariani tenu-
ere.
Macedonia-
ni libertatem
per Gratiani
confirma-
tionem reli-
gionis quam
vellent, colen-
da consequu-
ti, ad imperium
redierunt.
Imperium re-
uocant.
Imperium
subiciunt.*

*Macedonia-
ni captum
non successit.*

O tempore Damasus ecclesię Romanę præfuit, Liberij successor.
Hierosolymis Cyrillus adhuc superstes ecclesiam rexit. Antiochię
ecclesia in tres partes diuisa erat, post Euzoium enim, Theodorus
Perinthius ecclesijs præfuit, Ariana religionis propugnator. *Immo* consubstantialis verò fidei suf-
fragatores, partim Paulino, partim Meletio, qui nu-
per admodum ab exilio redierat, paruere. Porro
Alexandrię Ariani quidem Lucium antistitem ha-
buere, qui tum profugus Constantinopoli dege-
bat. Catholicę autem ecclesię, post Petrum, Timo-
theus frater præiit. Constantinopoli Eudoxij suc-
cessor Demophilus ecclesijs gubernauit. *Immo*
consubstantialis autem religionis episcopus Eua-
grius in exilio viuebat. At sectatores eius Demo-
philum auersantes, & suos sibi conuentus agen-
tes, à Gregorio Magno curabantur. Atque, Hiero-
solymis exceptis, per Oriëntem ecclesię propè om-
nes in Ariarum potestate erant. Enimuerò Ma-
cedoniani post initam cum Liberio conciliatio-
nem, non admodum à Nicæni decreti sectatoribus
dissentere. Aliquandiu enim in vrbibus simul
& in ecclesijs commercia inter se habuere, & ve-
luti eiusdem sententię suffragatores liberè com-
munionem coluere. Postquam autem Gratiani cõ-
stitutio cuiuslibet, quam vellet religionem comple-
tendi facultatem dedit, episcopi quidam ecclesijs
suis, quas sub Valente amiserant, receptis, denuò
se ab alijs segregauere. In Antiochię in Caria con-
uentu coacto, *Immo* consubstantialis vocem re-
pudiarunt, & pro ea sicuti antea *Immo* equi-
substantialia confirmarunt, professionem fidei Nicæ-
nam abolentes, & ecclesias suas seorsim celebra-
tes. Verum frustra illis id cõceptum fuit. nã per mul-
ti contentione eorũ perspecta, quod adinstar Eu-
ripi, nunc in hanc, nunc in illam sententiam pedi-
bus irent, à communionem eorum se omnino absti-
nerunt, & constanter *Immo* consubstantialis fi-
dei laudatoribus per vniõnem coniunxerunt.

Ratianus, quemadmodum diximus, imperij sui primitias rerum vniuersarum Imperatori simul & Deo consecrans, legem promulgauit, per quam cum exules episcopos restituit, tum Arianos ex sacris ædibus deturbari, easque Nicæna fidei propugnatoribus reddi permisit. Et Saporem ducem, præclarum admodum virum, qui eam executioni mandaret, in Orientem misit. Et diuina ea cõstitutio in prouincia quaque ad legitimum finem suum ritè est deducta. Antiochię verò ingens erat in plebe contentio & dissidium, ob causam eiusmodi. Qui *Immo* consubstantialis fidem & Apostolica dogmata defendebant, in duas abierant partes. Quidam namque statim post struatas Eustathio insidias, ab Ariana rabie abhorrentes, sub Paulino antistite conuentus suos cogebant. Quidam autem ab Euzoij electione impiorum commercium refugientes, sub sapientissimo pastore Meletio pascebantur. Et Paulinus quidem propter excellentem humanitatem à Valente in exilium actus non fuerat. Meletius verò quum primùm exilio mulctatus esset, à Iuliano restitutus fuerat: & denuò sub Valente deportari iussus, Gratiani edicto fretus cum Antiochiam redierat, & Paulinũ in extrema iam senectute viuentem inuenerat. Ibi qui factionis eius erant omnes, omnem mouere funem, vt in eodem cum Paulino throno Meletius collocaretur. Paulinus eam rem non admisit, factum eiusmodi aduersus ecclesiasticos Canones esse dicentans, quòd Meletius ab Arianis consecrationem accepisset. At populus id non ferens, Meletium in throno templi cuiusdam suburbani collocauit. Quo facto, multa verborum rixa est oborta. Et res ex nimio contendendi studio in cõcepta absurda abiit: plebique ex parte vtraque indignante, seditio in expectatione fuit. Deinde verò consilio mirifico inuento, ad concordiam res pacis huiusmodi est reducta. Placitum namque est, vt qui ad episcopalem functionem obeundam, vel iam tum essent, vel aliquãdo futuri essent idonei, quorum quidem quinque alij, & Flavianus sextus erat, iurifurandi sacramento obligarentur, neminè eorum episcopatum suscepturum, neque ad dignitatem eam anhelaturum, atque adedò neque electionem, si fortè ea de quopiam fieret, approbatum esse, tantisper dum Paulinus & Meletius in vita manerent. Atque vt altero defuncto alter qui superstes esset, in illius succederet locum: post eius ipsius verò obitum, vt vnus ex eis qui suffragiorũ calculis digni essent, à spiritu sancto electus, episcopalem cathedram obtineret. Conuentis hisce iuramento confirmatis, multitudo ferè omnis cõsensit: pauci tantum Luciferi sectatores, consecrationem Meletij ab alienę sententię suffragatoribus acceptam reprehendentes, dissensionem fouerunt.

*Gratianus
restituit Ca-
tholicos epi-
scopos exul-
tes restituit,
& ecclesias
Arianis
adiis.
Sapores Gra-
tiani duc.
Dissensio in-
ter Paulina
nos & Me-
letianos in
vrbe An-
tiochena.*

E

F

*Dissidii id
compositum.
Immo ab eis
Flavianus et
tiam iurat,
se episcopatum
Antioche-
num non sus-
cepturum,
Paulino &
Meletio su-
perstitum.
Luciferiani
dissensionem
sopicam fou-
ere parant.*

Apollinaris heresis, Deum verbum animam hinc cum carne non esse unum esse, & proinde a Deo priore dicitur esse.

Vm. verò & Apollinaris pietatis persona sumpta, alterius factionis Antiochiæ exitit autor. Nā sub apostolicorū dogmatū defendendorū prætectu, breui mirificè esse veræ pietatis oppugnator apparuit. Adulterinas quippe de æterna & immortalī natura opiniones commentus, gradus quosdā & dignitates inter se differentes introduxit. Ad hæc salutis etiam nostræ administrationis mysterium imperfectum reddidit, animamque rationalem, qua corpus omne regitur, eius quæ nobis obtrigit salutis expertem esse dixit: propterea quòd hanc quoque non itidem, sicuti reliquam corporis naturam, Deus verbum receperit, proindeque ei neque sanationem neque honorem aliquem tradiderit. Verùm, & corpus quidem nugatus est in cælo ab + intellectuali militia omni adorari: animam verò in terris manentem, ut quæ recepta nō sit, huc vsq; incuratam, peccatiq; ignominia circūdatā esse. Atq; alia etiā absurditatis eius modi plena blaterans, aliquando quidē & Dominum ipsum ex virgine carnē recepisse, aliquādo verò eam secū è cælo descendisse. Interdū etiam Verbum ipsum in carnē & mutātū, nihil ex carne nostra sumpsisse, dixit. Atque insuper aliis nonnullis deliris & nugacibus fabulis adinuētis, diuinis eas Seruatoris promissionib; cōiunxit. Quas singulatim, præterquam quòd de eis antea quoque diximus, in præsentia recensere superuacaneū esse puto. Tum quidē ille non tantū sectatorib; suis pestē hanc cōmunicauit, sed ex nostris etiam multos ea infecit. Quāuis postea populares eius, suā ipsorum obscuritatem & fidei nostræ splendore illustrem cernentes, paucis exceptis, omnes ad ecclesiā catholicam contulerint, & de cōmunionem quidem nostra participauerint, ægritudinis autem suæ venenū non omnino euomuerint, atque id permultis sanam opinionē obtinētib; furtim obruserint. Vnde etiā tanquā à radice mala, vnā esse & diuinitatis & carnis naturam, & diuinitatē passioni non obnoxiam passionem subiisse (id quod suprā quoque aliquatenus ex Gregorio Nazanzeno retulimus) opinio pullulauit: & alia præterea, quæ & multitudini & eius antistitibus, contētionem maximā bellūmq; implacabile & & non indictū peperere, prodierunt. Verùm hæc postea accidere, Tum autē, sicuti dixi, quū Antiochiæ Sapores dux esset, atque Gratiani constitutionem, ut quam sīdem Damalus deprædicaret, in ea quoque Antiochia acquiesceret, prætenderet, seruandamque iuberet: Paulinus quidem Damali partiū se esse affirmavit. Idem quoque Apollinaris, morbum celās, dixit. Meletius autē vtriusque verba audiens, tacitus sedit. Ibi tum diuinus Flauianus, in presbyterorū etiā ordine consistens, duce placidē audiente, ad Paulinum: Si in eadē, inquit, cum Damaso, o bone, sententia acquiescis, exhibe nobis opinionis coniunctionē & affinitatē. Ille namq; substantiā vnā Trinitatis profiteretur, & tres subsistētiās dilertis verbis deprædicat. Tu verò, sicuti verba tua declarant, subsistentiarum trinitatē prorsus tollis. Quapropter ad illius te, per consensum, dogmata adiūge: & ecclesias, iuxta earum sanctiones, tutò obone, Atque vbi hunc ita lilere coegit, ad

Apollinarim conuersus: Valde te admiror, ait, & o amice, qui tam impudētè mendacio inhians, non erubescas: cū quidē certò scias, Damasum hominē admirandū, q̄ Deus Verbum perfectam naturā nostrā suscepit, ore pleno propalām docere. Tu verò contraria prorsus sentis. Non enim ab illo animam & mentem nostram, quæ in natura nostra vt præstantissima, sic etiam lethalia maximè sunt, assumptam esse dicis, & propterea salute vtramq; priuas. Quòd si falso te arguimus, at tu nouarū rerū tuarū morbo abiecto, te Damaso diuersa prorsus à te docenti, cōsentire ostende, & sacrarum ædium curam obtine. Et diuinus quidem Flauianus, ad hunc modum veraci confutatione vtriusque dicēdi obturauit licentiam. Meletius autem hominum omnium mirissimus, perplacidē Paulino dixit: + Quandoquidem non tibi soli, sed mihi quoque ratione & & verbis, quæ verus pastor & idem ouīū Dominus nouit, istorum curā & administrationem mandauit, & greges vtrique pro eo atque conuenit, inter se communicant, & salutarem herbā noxiō illo & lethali hereticorum pabulo vitato depascunt & carpunt: coniungamus o amice, si videtur, veræ pietatis oues, easque in ouile vnum aggregemus, atque quæ nobis intercesit de pastoralī munere contentione soluta, vterq; oues pascat, cōmunitēq; eis docendo curam adhibeat. Sin verò, qui in medio est contēdendi ac dissidēdi studium excitat, thronus, & id sopire statim conabimur. Oportere siquidem censo, in medio throno cum reuerentia religiosè sacrum poni Euangeliū: nos autē vtraq; ex parte considerare, in + inferiore subsellio acquiescentes. Quòd si me quidem primū ex hac vitā migrare cōtingerit, solus ipse throno potiere. Sin tu prior diem tuū obieris, ego itidem pro virili mea gregi præero. Hæc quidem ita pio vultu diuinus dixit Meletius. Paulinus autem conditionem eam non accepit. Porro Sapores dictorū taliū iudex, Meletio magno ecclesias gubernandas attribuit. b Paulinus verò rursus factioni suæ, quam sibi ab aliis seiunctam aggregauerat, præfuit. c Postea verò, sicuti diximus, iusiurandū à designatis episcopatus cōpetitoribus acceptum, & plebs ad concordia est reducta. Sed enim Apollinaris vbi spe sua excidit, perinde atq; ecclesiæ ei ademptæ essent, propalām & clarè hæresim docuit, & ducem se nouæ opinionis constituit. Leodōque & ordinato Antiochiæ d Vitali, homine vitæ sanctitate, sicuti suprā à nobis dictū est, præclaro, & qui antea quidem ecclesiastica doctrina enituerit, postea autē contagioso Apollinaris morbo infectus fuerit: ipse Laodiceā, vbi plurimū erat, cōcessit. Permulti verò & alij episcopi ab exilio, quo sub Valentis imperio multati fuerāt, reuersi, Meletij sententiā sunt sequuti: nihil prorsus de + prærogatiua & præeminentia sedis episcopalis cōtendētes, sed multitudinis concordia quā maximè procurātes. Quinetiā Arianos, qui pro eis ecclesiis præfati fuerant, precib; interpositis, rogauerunt, ne inde dilcederent, neue per dissensionē ecclesiam Christi cōscinderent: quā vnica existentē

Terrenti, Theod. Adima-gium Dei condidit, & dicitur quod non est in se. Niceph. ubi dicitur ad-patru pro-phetam su-um. Theod. & mutan-sim.

Apollinaris sic minus facere se ad ecclesiam catholicam con-templare.

Sapores dux Gratiani cō-stitutionis de religione promulgata es-sequitur. Gratianus professionem fidei Damasus Rom. Pontificis episcopi alios sequi iubet. Flauianus hypocrisis professionem Paulini & Apollinaris in locum profert. Damasi orthodoxi Paulini or-ror.

D * & quidam

Apollinaris heresis.

* Meletius cō cordia & r-mionis conditione Paulino offert, vt simul eadem dignitate in eadē ecclesia episcopatu go-rant.

† Sapores a Sapores dux Meletio ecclesias Antiochenas regendas committit. b Paulinus sectatoribus suis præsit. Iuramentū designatorū episcopatus Antiochia competitorū, de quo cap. proximo, in fine. d Vitalis Apollinaris Antiochia præfatus est.

† Theod. lib. 5. cap. 3. Quandoquidem & mihi harum curam onium mandauit Dominus, & in aliarum regandarum suscipiū provinciam, & c.

Apostolica ecclesia. Eulalius Amasenus praerogatum throni Ariano episcopo offert, ut pari potestate ecclesiam cõcordes administraret. † quia apud dicitur. f. Catholicis Ariani episcopus scopus non gramati cõfessur, ut modo pietati orthodoxam cõplectitur.

A atque vnicam à Deo iuxta & ab Apostolis traditam, disfidendi contetio, + primarumque sedium ambitio, hominum vanæ gloriæ studentium, in multas diuisit: sed ut veram pietatem profitentes, ipsi primos ecclesiarum thronos retinerent. Studio hæc habuere cum multi alij, tum Eulalius Amasenus ecclesiæ ad Pontum procurationem sortitus. Dicitur namque, post reditum alium pastorem * Arianae sectæ, qui ecclesiam regetet, eos autem qui illi debitam præstarent obediētiam, vix quinquaginta numero inuenisse: eundemque tamen concordia desiderio & cupiditate illi conditionem, precibus adiunctis, tulisse: qua sede honoratiore & prærogatiua throni, tanquam concordia opinionumque coniunctionis mercede proposita, ce debat, ut ecclesiam modò ambo administrarent. Ille autem conditionem talem reiecit, nec multo post à suis etiam, quibus præibat, est relictus: qui se etiam frequentiori piæ credentium multitudini aggregarunt.

** Ariano conditionem repudiat, & à suis qui pauci erant palatibus reliquitur.*

B

CAPIT V.

Meletius episcopus creat. Diodorum ecclesie Tarsensis præficio Ioannem Apamæa.

Diuus Meletius multitudinis concordia cõciliata, Diodorum quidem illum, de quo paulo antè diximus, qui persona & habitu alio, vnà cù Flauiano ecclesiæ scapham in sua illa tempestate præclare gubernauerat, pastorem Tarsu constituit, & Cilicum gentem ei attribuit. episcopatum autem Apamæa Ioanni dedit: qui vir quàm generis nobilitate clarus, tum multis splendidisque primariarum virtutum ornamentis spectatus fuit. Præterea verò vitæ sanctitas & doctrina insignis in eo coniunctæ, clariorem etiam eum reddiderunt. Qui & ipse, itidè ut Flauianus & Diodorus, sæuæ procellæ tempore sententiæ suæ populos in officio retinens, doctrina confirmauit. Fuit huic ea in re collega quoque magni ille nominis Stephanus, quem itidem Meletius ad certamen non exiguum acciuit. Nam hunc Germanicæ ciuitati, quæ Eudoxij morbo summo cum periculo laborabat, optimū misit medicum. Omni enim liberaliori doctrinæ in sacris simul & prophanis disciplinis operâ nauauerat, & conceptam de se spem minimè sefellerat. Spirituali namque + fistula vsus, etiam lupos in oues conuertit. Ad eundem modum magnus quoque Eusebius egit, vbi ab exilio Samosata reuersus est. Nam Acacio illi, cuius propter vitam egregiam ingens erat gloria, ecclesiam Berrhææ regendam commisit. Hierâpolim autem admirando attribuit Theodoto, qui vita monastica celebris maximè fuit. Eusebium porrò * Chalcidis, & Isidorum Cyri episcopū fecit. (cuius ecclesiæ breui quoque post magnus præfuit Theodoritus) Ambo verò isti diuino ardore & emulatione clari fuerunt. Hunc præterea dicunt Eulogium illum, qui cum Protogene in * insulam Antinonem, veræ pietatis ergo deportatus fuerat, Edessam misisse, cum

Stephanum Germanicæ ciuitatis.

C

† 41777.

*Eusebium Samosatensem ab exilio reuersum, ecclesiæ antistites sacrorum ordinat. Acacium Berrhææ. Theodotum Hierâpolim. * Theodorus non habet. Insulam: lib. 5. ca. 4. Suprà lib. II. cap. 23.*

** Theod. Chalcedoni: sed perperam, ut puto. Est enim etiam Chalcedonia non longè ab Antiochia Syrorum sita. Epiph.*

ibi diuus Barfes morte sua simul & thronum & videram reliquisset. Ipse autem Eulogius Protogenem certaminum suorum socium Carris præfecit, vbi ei valde ægoranti, quasi quendam ἀλφιακοῦ, hoc est, malorum depulsores donans. Insuper diuinus Eusebius oppido Dolichæ Marim episcopum dedit, quod quidem oppidum Ariana contagione infectum maximè erat. Eò Eusebius venit, ut ipse Marim vario virtutum genere refulgentem, in possessionem episcopalis sedis induceret. Sedenim ei oppidum ingredienti, mulier quædam Ariana deliramentis plena, ex superiore loco tegulam in caput coniecit. Et ita tum quidem viri sancti caput comminutum est: paulo verò post, vbi cerebrum putredine correptum esset, moriens ille, ad meliorem migravit vitam. Quæ fama est, iam animam agentem, iureiurando amicos obstrinxisse, ne à scæmina, quæ facinus tantum ausa fuerat, pœna quæpiam exigeretur. Ea in re Dominum suum æmulatus, qui dixit: Pater ignosce illis peccatum hoc, quia nesciunt quid faciunt. Hunc vitæ finem, post varia multipliciaque pro vera pietate obita certamina, consequutus est Eusebius. Qui quum in Thracia barbarorum feritatem effugisset, impiorum hæreticorum manus euadere non potuit, sed per illos coronam martyrij suscepit. Atque hæc quidè postea sunt facta. Diuus verò Meletius concordia iurisiurandi sacramento confirmata, Constantinopolim appulit, cum eò multi conuenissent episcopi, necessarium esse rati, ut diuinum Gregoriū ex Nazanzo transferrent, eique episcopatum Constantinopolitanum cum summa potestate committerent.

Eulogium Edesse. Protogenem Carrarum. Eusebium Chalcidis. Isidorum Cyri. Marim Dolichæ. Ibi Eusebius Samosatensem mulier Ariana tegulam in caput coniecit.

Eusebius maritus pro persequente muliere moriens erat.

Meletius & aliorum episcoporum conuentus Constantinopoli.

CAPIT VI.

Imperatores ambo, alter quidem in paternam imperij partem, quam sibi & fratri reseruauerat, se recepit: alter autem ad datam sibi ditionem, Illyricum inquam & Oriëntales prouincias, est profectus. Atque vtrique res bellica ex sententia successit. Gratianus enim Almanos Occidentem vastantes deuicit: Theodosius autem rursus cum barbaris ad Istrum congressus, prælio eos superauit. Qui vero ex conflictu eo superfuere, socios se deinceps Romanorum fore precibus interpositis polliciti, conditionibus pacis acceptis, & obsidibus datis, in Theodosij potestatem venire. Rebus hisce rectè compositis, Constantinopolim is iturus, Thessalonicam peruenit. Atque ibi statim lethali morbo correptus, postquam ab Ascholio, cui tum Thessalonicensis ecclesiæ administratio credita erat, initiatus & baptizatus est, meliusculè habuit. Quòd namque à maioribus suis acceptam Christianam religionem coluerat, mirificè in Nicænis decretis acquiescebat. Tum autem, quòd & Ascholius sententiam eam defendebat, admodum delectabatur. Præterea vero quòd idem & vita & doctrina bonus, ad virtutes omnes quas episcopalis requirit dignitas, appositus esset, atque insuper quòd gens Illyricorum ab Ariana rabie abhorretet, magnopere lætabatur. Et Ascholium de aliis populis, quam de religione obtinerent opinio-

Gratianus in Occidente, Theodosius in Oriente ad Istrum feliciter pugnant. Gratianus ex arctis apud Argenteam Gallia oppidum Alamanorum civitatem tria milia occidit. Orf. Diar. Theodosius Gothos ex Thracia expulit, & cum aethanarico eorum rege factus percosit. Ibi. a Theodosio Thessalonica ab Ascholio episcopo aget baptizatus conuulsus. b Ascholio optimus episcopus.

Occidentales
Ecclesie Ca
tholica.

Orientalis
in religione
variantis.

Quia in Or
ientem impe
rantes catho
lici fuerunt, p
priea socie
ta quaque
ibi in officio
permanere.
In Orientem
per episcopos
laicos, &
Imperatores
causantes,
Arianism
propagatum.

Hic illa est
Eusebius, qui
primus Be
ryti, mox Ni
comedia, &
tandem Con
stantinopolis,
per transfuga
tionem, ex rna
sede in aliam
contra sacras
Canones,
fuit episcopus.
a Iacobi
i uogitae.

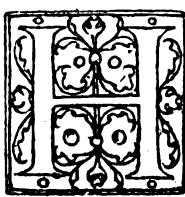
Theodosius
finitio de
Nicano, car
dinali fide
L. 1. C. de
sum. Trin.
& f. d. Cat.

Theodosius
Constanti
nopolim ve
nit.
Sexto lib.
7. cap. 5.
b Constanti
nopolis Gre

A nem percunctatus, Occidentem omnem vsque ad Macedoniam, & ecclesias eius, concordem esse intellexit, quod omnes ex æquo cum patre Deum verbum & spiritum sanctum colerent, & aperte trinitatem *ἁμωσιον* consubstantialem profiterentur. Vltiores vero Orientalis imperij regiones vsque ad eam inter se dissidere, ut diuersæ etiam in vulgo hæreses essent, & factiones. Constantinopolim vero magis etiam quam loca alia de rebus talibus blaterare, & magis Ariana peste referatam esse didicit. Cuius rei causam quoque Ascholius addidit, Occidentem scilicet propterea malis eiusmodi liberum esse, quod Constantinus Constantini maximus, & Constans minimus nati filius, succelloréque deinde eorum Valentinianus & Gratianus ipse, patriam fidem integram conseruauerunt. In Orientem autem variis ex partibus malum hoc peruenisse dixit: quod hæresis auctor & dux Arius, Alexandria in Aegypto ortus, & presbyter ibi factus, blasphemiarum & maledictarum venenum ibi euomuerit: post hunc autem Eusebius Cæsariensis, & Patrophilus Scythopolitanus, & Aetius Syrus in Palæstina extiterint: Paulinus vero, & Gregorius Alexandria episcopus, à Phœnicia prodierint. Theodotum præterea Laodicensem, & successorem eius Georgium, atque huius rursum Athanasium, & quartum Narcisium Cilicia protulerint: qui malè iacta semina, seu potius zizania, sinistra irrigatione fouerint. Insuper vero Bithyni fuerint + Eusebius Nicomediensis, & Theognis Nicænus, & Menophantus Ephesus, & Maris Chalcedonenis, & Theodorus Perinthius: alios porro, qui vitis & malicia celebre nomen sunt consequuti, Thracia dederit. Atque hi omnes longo tempore praua dogmata rigarint atque fouerint. Talibus vero malæ sementis satoribus non parum momenti contulerit Constantij * facilitas (ne iuxta Gregorium theologum dicam + leuitas, religionem scilicet & pietatem veritus) & extrema Valentis improbitas. Hæc ubi Theodosius cognouit, imperio suscepto in primis faciendum sibi esse putauit, ut de ecclesiis in gratiam & concordiam redigendis cogitaret. Optimum vero esse ratus, ut sententiam de Deo suam ciuibus & subditis suis declararet (ne cui vim inferre videretur, religionem sequendam illegitimè præcipiens) constitutionem ex Thessalonica Constantinopolim misit. Inde enim veluti ex summa quadam arce scriptum suum per ditionem omnem, ad alias quoque Orientis vrbes omnino peruenturum esse existimauit. Constitutio talis religionem eam complecti omnes iussit, quam ab initio Apostolorum princeps Petrus docuit, quem tum Damasus Romanæ & Petrus Alexandria vrbis episcopi sequerentur. Ad hæc insuper significauit, solam eam nominari Catholicam & vniuersalem ecclesiam, quæ trinitatem *ἁμωσιον* consubstantialem diserte & corde & ore deprædicaret. Diuersum autem sentientes, hæreticos vocari, inutiléque esse, & pœnâ sustinere debere, si publicè docere auderent.

a Theodotum, Cæsariensis non habet, lib. 5. cap. 7. Ad Nicophorum hunc pro fautore Arianorum habens, in nomenclatura illorum hic recenset, Cæsariensis disertè addito verbo.

CAPVT VII.

Hac ibi lege lata, non multo post ipse quoque Constantinopolim se contulit. Tum vero Ariani adhuc ecclesias gubernabant, Euagrio eiecto: quibus præfuit Demophilus. Gregorius autem Nazanzenus theologus, pro Euagrio eis qui trinitatem *ἁμωσιον* consubstantialem profiterentur, præiit, in ædificula quadam conuentus agens. Quam religionis eiusdem sectatores quidam tum quidem in sacrum delubrum commutarunt: aliquo vero tempore post, ex ea celebre templum inter alias præclaras Dei ecclesias Constantinopoli est factum, quod non tantum pulchritudine & magnificentia reliquis præstaret, verum etiam claritatem ex diuinis, quæ in eo edita sunt, miraculis consecutum esset. Vis enim diuina multis ibi * & re ipsa clarè, & aliquando in somnis apparens, non varios tantum & incurabiles morbos repulit, sed etiam eruntis & casibus grauibus, quæ in hominum vitam incidunt, multos liberauit. Ab hominibus autem bonæ fidei per manus nobis traditum est, Christi matrem semper virginem Mariam eam esse, nam eo habitu & forma esse multis visa est. Vocant autem ædem eam + Anastasiam seu resurrectionem, illam, ut coniectare licet, ob causam: quod Nicænæ fidei dogma, quod iam Constantinopoli propter ingentem vim & potentiam diuersæ factionis intercederat, & intermortuum fuerat, rursum ibi opera & studio Gregorij excitatum reuixerit. * Audiui quoque ex quibusdam, vera se dicere contentibus mulierem in eo templo grauidam ex superioribus ambulacris decidisse, atque interiisse. Quum autem populus, qui tum ibi conuenerat, preces pro ea ad Deum fudisset, eam vitam restitutam, nullo prorsus tali casu scerui illato damno resurrexisse: atque inde loco ei cognomen inditum esse, quod Deus scilicet opus id peregisset. Hæc hæc tenus:

c Ex ea domo primùm delubrum, deinde ecclesia præclara facta, cui nomen Anastasia inditum.

* In eo templo femina grauida ex superiori loco delapsa, & mortua, precibus populi rna cum factu restituta est.

† De Anastasia ista, post discessum à Constantinopoli suum, inter alia verba Gregorius ipse sic coecinit:

Inlyta Anastasia salue ades, quæ morientem
Erecti rectam per mea verba fidem.
Et post fata tui memor ipse, animamq; piorum,
Mandabant precibus teque tuosque Dea.

CAPVT VIII.

Imperator statim cum mandatis ad Demophilum misit, qui ei denunciarent, ut vel Nicænæ assentiretur synodo, populúmque ad vniõnem & pacem complectendam adduceret: vel, nisi hoc faceret, quamprimum ab ecclesiis discederet. Atque ille minimè faciendum esse ratus, ut conuocata multitudine, & illos ^b aduersum, qui possent plura, veniret: Imperatoris sententia ei promulgata, inter alia hæc dixit verba. Fratres, quandoquidem diuinum præcipit oraculum, si nos persequatur homines, ut ex ciuitate vna tráfemus in aliam: Imperator nos ex oratoris expellit: scitote nos die crastino extra vrbes muros ecclesiæ & conuentum acturos. Atque hæc cum dixisset, abiit. & deinde ad mœnia vrbis cum

D
gotius Na
zanzenus
in domo qua
dam Catho
licos docet.

* Vnde et
nisi vnde
Miracula
ingentia in
ea edita.

Ratio nomi
ni Ana
stasia.

a In tãp m
tãp m
sãp m.
Efficacia pa
puli precum.

Demophilus
Arianum ec
clesiis Con
stantinopoli
excedit, &
extra vrbes
conuentum
agit.

b vnde vnde
vnde vnde
vnde vnde

A sectatoribus suis conuenire, & sacra peragere solitus est, non ita vt decuit Euāgelica sententia percepta. Fugientes enim huius mundi conuersationem, ad summam urbem, cœlestem Hierusalem, anhelare nos, dictum id fortasse sub obscuriore significatione iubet. Exiit verò cum eo vnà Lucius, qui cum Alexandria Arianam hæresim defendere, eam ob causam inde pulsus, Constantinopoli morabatur: vbi rum Demophilus ecclesias, ex eis decedēs, reliquit. Imperator cum Gregorio eas ingressus, fausta omnia per orationem apprecatus, eas illi commendauit. Et postea ibi qui Trinitatem consustantialē profiterentur, ecclesias obtinebāt. Erat is annus, quo Gratianus in imperio quintum, Theodosius autem primū consul fuit. ^d Ex quo autem Ariani sacra templa tuerant, anni nō pauciores quā quadraginta lapsi erant. Cœterum Demophilus expulsus, in patriam suam Berrhæā se recepit. Theodorus Antiochia eiectus, in Thraciam, vnde ortus fuerat, abiit. Itidem etiam Hypatius Nicæa Tyrum Syriæ, quæ eum genuerat, rediit. Et alij itē aliō dispersi sunt. Porro Antiochiæ Asterius & Crispinus presbyteri, & reliqui factionis eius quæ Theodori auspiciis sequuta fuerat, cōciliabulo coactō, ad quod etiam alij multi ex vicinis urbibus episcopi conuenere, legationem ad Eunomianos misere, coniunctionem communionēque eorum ambientes. Quibus illi per epistolam, ita se eos recepturos esse responderunt, si suffragia sua, quibus Actij lectionem & consecrationem damnauerant, antiquarēt, & scripta illius reciperent. Petierunt quoque, vt vitam illi prius lustrationibus perpurgarent, quod videlicet impuris quibusdam institutis infecti essent. Hanc illi petitionem tum quidem receperunt. Postea verò eō etiam producti sunt, vt in ecclesiasticis conuentibus Eunomio & popularibus factionis eius, per maledicta detraherent: *μωτιωρηλικας*, hoc est, de rebus cœlestibus sublimibusque cum fastu & insolentia verborum nugantes, dementiæque & improbitate plenos, qui sibi talia prætendenda esse statuissent, eos cognominātes. Porro Ariani, quod eorum non mediocris esset multitudo, ex momento quod illis iam inde ab initio sub Constantio & Valente accefferat, metu nullo conuentus agebāt. Et de Deo atque eius substantia temerè disputabant. Animum quoque Imperatoris ipsius, illi per factionis suæ homines, qui in Imperiali aula versabantur, tentandum esse duxerunt: illa spe concepta, hunc quoque, sicuti & Constantium, in potestatem eorum adductum iri. Quæ res eis quoque qui Catholicæ Ecclesiæ erant, magnam attulit curam. Quapropter in maximo fuere metu, Eunomij in disputationibus vim suspectam habentes. Non ita pridem enim is, quum sub Valentis imperio à Cyzicenis dissidere cœpisset, & seipsum ab Arianorum sodalitate segregasset, Chalcedonem Bithyniæ è regione Cōstantinopoli sitam, vbi priuatus conuenerat, se contulerat. Et multitudo ingens è Constantinopoli ad eum ventitabat. Alij quoque aliunde ad eum confluebant, qui partim de vita & doctrina eius periculum faciebant: partim, si noui quidquam diceret, cupidè eum auscultabant. Et iam fama quoque nominis eius ad Imperatorem peruenerat. Fuisset ille ad colloquium etiā Principis admissus, nisi Dei amātiſsima ipsius

Quomodo accipiendū verbum illud Saluatoris. Fugite ex vna ciuitate in aliam.

Theodosius Gregorio Nazan. ecclesie Constantinopoli commendat.

d Ariani episcopi passim episcopatibus sui abeunt.

Ariani rerum suarum fatigantes, Eunomianis se coniungunt. Eunomiani eos certis conditionibus suscipiunt.

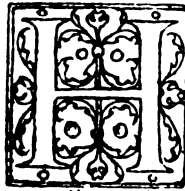
Ariani deinde Eunomianos ditionem meliore mutuant. Idem rursus conuentus ecclesie suas liberè agunt.

Animum etiam imperatoris, ut eum ad partes suas traducant, tentat.

Eunomius Chalcedone priuatus cū laude magna vixit. Ne ad colloquium imperatoris admittatur, Placilla Augusta sedulo cauet.

coniunx Placilla, quæ iam inde ab initio decreta Nicæna cōstanter profitebatur, cura & studio omni obſistendo hoc egisset, ne cum illo prorsus colloqueretur. Maximè quippe verita est, ne institutorum vitæ illecebris, & verborum vi atque grauitate, Imperatorē ille in sententiam suam abduceret.

CAPVT IX.

Hec quum ita fierent, ac eius rei studiū apud Arianos vigeret, magnus Amphilocheus, de quo antea quoque mentionem fecimus, vnus ex eis qui tum Constantinopolim aduenerant episcopis, non ille quidem in rebus agendis verſatus, sed alioqui senex venerandus, atque in rebus diuinis acriter mente præditus, Imperatorem adisse, eique vt Arianorum conuētus ab urbibus remoueret, supplicasse dicitur. Imperator autem petitionem eā, quod durior inhumaniorque esse videretur, non comprobauit. At sapiens ille senex tum quidem tacitus abiit, & consilio deinde sapientiore facinus memoria dignum fecit. Quum namque rursus cum reliquis episcopis in aulam venisset, & imperatorem ita vt decet, atque vt alij episcopi fecerant, piè & suauiter admodum consalutasset: filiū ipsius Arcadium, qui nuper ad Imperium lectus fuerat, non eadem illi impertita reuerentiæ obseruantia, in honoratum reliquit. Verum ad eum accedens, & veluti cum puero colloquens, manūque cum demulcens, Salue & tu o puer, inquit. Imperator, quod senem Amphilocheum rudiori animo esse, & rusticius agere existimaret, quomodo filium salutare deberet, docuit. Atque ille, sufficere ei honorem talem, dixit. Imperator autem irapercutus, & veluti filius iniuria affectus esset, grauius commotus, cum conuicio episcopum abduci iussit. Ille porro quamuis protruderetur, conuersus tamen paululum, consiliūque in animo occultatum proferens: Vidēne, inquit, o Imperator, quam tu procaciter filio illatam contumeliam nō fers, sed amatulēter + propter summisſiorem cōpellationem, in nos exandescis? Sic scilicet existimare te oportuit, succensere etiam cœlestem Imperatorem & patrem vnigeniti, propter eos qui non communem illi tribuunt honorem, sed distimilem & longè minorem parte vocare audēt. Imperator quum inde rem actam intelligeret, & verba ea admiraretur, quamprimum ad se sacerdotē Dei accersiuit, & ad pedes eius prouolutus, veniā ab eo petiit. Neque aliter quā ipse dixisset, se re habere, professus est. Atque in ea sententia confirmatus, postea eos qui aliter quā Nicææ Itaturū fuerat, opinarentur, auersatus est. Contentiones in foro & inanes conuentus inhiuit, disputationibus de Deo & natura eius finem omnino impoſuit: & cōstitutione publicè proposita, periculum qui ei non parerent denunciauit: pœnam ei quoque qui contrā venire ausus esset, comminatus. Ita factum, vt Ariani & Eunomiani pulsus, nō minus consubstantialis fidei professores ecclesie moderarentur.

Amphilocheus a Theodosio petis, vt Arianorum conuentus in urbibus inhiueret, sed id nō impetrat.

Idem debita reuerentia Arcadium in conspectu patris imperatoris non profertur, se ipsa pulcherrime Theodosio ostendit, Deo patri, ob contumeliam vnigenito filio suo ab Ariani illatam, ut dicitur dicitur. Idem rursus conuentus ecclesie suas liberè agunt.

Theodosius conuentibus publicis seclæ Arianae iussu dicit. l. 2. c. de sum. strin. et fid. Cath.

CAPVT X.

DRoinde primo quoque tempore synodum quoque episcoporum Imperator in locum vnum, * ex imperij sui prouinciis duntaxat, conuenire iussit, ad Nicæna decreta confirmanda: atque vt ibidem, cuiam Constantinopoli- tanæ ecclesiæ sedes committenda, deliberaretur. ^b Quòd autem Macedonianos vniuersali ecclesiæ aggregari atq; vniri posse existimaret, quia non admodum opinione sua de Deo, ab vtraque parte & factione, dissidebant, eos quoque ad conuentum euocauit. Et conuenerunt ab eis qui Trinitatē ^c *μυστήριον* substantialē prædicant, circiter centum & quingenta: alterius autem sectæ triginta & sex, quorum plures ex Helleponto erant. ^c His præbant, Eleusius Cyzicenus, & Marcianus Lampfacenus. ^d Inter Catholicos præcipui erant: Timotheus, qui Alexandriæ in locum Petri fratris sui, eiusdemque Athanasij successoris, surrogatus fuerat: Meletius Antiochiæ episcopus, qui pridem Gregorij causa Constantinopolim venerat: & Hierosolymitanus Cyrillus, qui cum antea Macedonij opinionem se quitus fuisset, tum per pœnitentiam resipuerat: præterea Ascholius Theſſalonicæ, Diodorus Tarsii, & suum rectè gerens nomē Acacius Berrhææ, episcopi. ^e Ii sanè omnes in Nicænis decretis acquiescentes, Eleusium & populares eius in sententiam suam adducere conabantur: in memoriam eis redigentes, quam ad Liberium miserant legationem, in qua per Eustathiū, Syluanum, & Theophilum, se Nicænam fidem sequuturos receperāt. Tum autem, quod sua ipsorum voluntate, longo tempore se ab eorum communionē non segregassent: non rectè eos facere dicentes, cum semel flagrantibus animis eandem cum eis fidem susceperint, quòd ita rectè ab eis constituta rursus antiquarent ^f. At illi cohortatione tali sprete, cum apertè Arii opinionem iudicio suo meliorem censeret, neque vnquam fore vt patri filium ^g *μυστήριον* substantialē esse faterentur, quanuis aliter liberio polliciti essent, dixissent, discesserunt: & ad factionis suæ populares, vbicumque in urbibus essent, vt nequaquam Nicænam fidem complecterentur, literas dederunt. Qui verò ab vniuersali ecclesia stabant, ibi manentes, de eligendo Cōstantinopolitano episcopo consiliū habebant. Et primus ibi imperator & Gregorium, propter vitā & eruditionem præstantem admiratus, dignum illum ea sede calculo suo iudicasse dicitur. Qua in re synodus ei, quòd virtutem eius viri reueretur suffragata est. Potissimum verò diuo ipsi Meletio, videbatur, Gregorio Cōstantinopolitanū episcopatum confirmadum esse, hac in parte canone de episcoporum translatione, quem nonnulli consilium hoc reprehendentes obiciebant, posthabito. Oprimè quippe diuinus pater eorū vitorū mentem & consilium, qui illum promulgauerāt, tene-

bat: ^h. Synodus nanq; illa, vt occasionem * ambitus in ecclesiis præcideret, canonē eum proposuerat, quod multa tum ex competitorum ambitiosa p̄sentatione prouenissent mala. Quod si ambitus abesset, nihil prorsus extare impedimēti censuit, vt modò vita aut doctrina multis aliis præstantior, aut simul vtraque hæc constarent, aut cōmunis denique & publica cum magna commoditate vtilitas per translationem in expectatione esset.

CAPIT. XI.

Gregorius sanè primū munus episcopale suscepit, & thronum conscendit. Quomodo enim tot & tantorum virorum cohortationem despiceret? Et gregem, quem exiguū receptum, frequentissimum secerat, euāgelicis humoribus rigans fouit: eosque qui extra illum oberrarent, verborum sagena captos ad onile adduxit. Vbi verò paulo post quosdam, & eos maximè qui ex Aegypto aduenerant, electioni suæ intercedere, eamque reprehendere sensit, oratione ad eos synodali habita, episcopatum rursus deposuit. At enim ab ipsa statim synodo, diuinus Meletius ad vitam lætorem trāsīit: & à multis, præcipuè verò à Gregorio Nysenæ ecclesiæ luce, funebribus orationibus est cō celebratus. Er ante obitum quoque eius episcopi Aegyptij secessionem fecere, inter alia illud carpentes, q; Gregorius, quum paternum antea episcopatum & Nazanzenam ecclesiam administraret, ad Constantinopolitanam tum sedem euectus esset. Et iam Timotheus Alexandrinus Maximum quendam Cynicum philosophum, Gregorij quidem discipulum, * Apollinaris autem labe maximè infectum, in abdito loco, apud Choraulæ cuiusdam domum, Cynico capillo eius inciso, pastorem Cōstantinopolitanū legerat atque consecraret. Verū qui tum ibi congregati erant, facinus tam absurdum reprobantes, haudquaquam consecrationem eam laudarūt. Nam plerique viri diuino ardore & spiritali sapientia pleni erant. qualis Helladius ille fuit, Basilij magni successor: Gregorius, & Petrus, eisdem cum Basilio parentibus orti: Amphilocheus Iconij, quæ Lycaoniæ vrbs est: Optimus Pisidiæ, Diodorus Ciliciæ, Pelagius Laodiceæ: Eulogius Edessæ, Acacius Berrhææ, Isidorus Cyri, Cyrillus Hierosolymorum, Gelasius Cesareæ Palæstinae, Acacij, qui Eusebio Pamphili substitutus fuerat, successor, & alij quamplurimi episcopi, egregij virtutis athletæ & cōcertatores, doctrinam vitam ipsa exornantes. Qui omnes factum tale execrantes, se ab Aegyptiis seiunxerunt, & Gregorio magno affuerunt. Nam vnā cum eo cōuentus, & facta, & ritus ecclesiæ, recepto more omnes liberè peragebāt. Quos diuinus Gregorius, si quis alius, & ipse humanus & humilis, maximè adhortatus est, vt concordia & pacem inter se, cuius gratia conuentus quoq; coactus esset, colerent, eamque iniuriæ hominis vnus cōtemnere decederet, præferrent. Ego enim, inquit, curis multis liberatus, exoptatam mihi dudum & gratam quietem persequar. Et vobis simul, post diuturnum illud & inexpugnabile bellū, tanto studio experita pax continget. Meo quidem iudicio perabsurdū esset,

^b *Mūsōsēō* *scēia* *cauēni* *Nicæni* *de* *nō* *trāsferen* *du* *episcopū.*

^c *Gregori* *sedem* *Cōstantinopolitanā* *recepit.*

^d *Sed* *breui* *eu* *iusdē* *im* *p* *pter* *Aegyptiorū* *episcopi* *potū* *ionidū* *resignat.*

^e *Meletij* *obitus.* *Oratio* *Gregorij* *Nissen* *in* *funero* *Meletij.*

^f *Timotheus* *Alexandri* *una* *maximū* *philosophum* *Cynicum* *episcopi* *atū* *Cōstantinopolita* *no* *præficere* *conatur.*

^g *Sezo* *Ma* *xiimū* *Nicæna* *fidei* *pfes* *serem* *fuisse* *scribit* *lib* *7* *cap* *9.* *Id* *ei* *nō* *suc* *cedit.*

^h *Prælati* *ei* *conuentum* *episcopi* *scrip* *si.*

ⁱ *Alij* *episcopi* *extra* *Aegyptios* *Gregorio* *sancti.*

^k *Deus* *boni* *quam* *liber* *vir* *sanctus* *episcopatum* *primariū* *deponit* *et* *publica* *paci* *di* *gnitatem* *suā* *perdit.*

^l *Alium* *pro* *se* *episcopū* *legē* *dum* *suadet.*

^a *Imperator* *Conciliū* *Cōstantinopolitanū* *indixit* *7* *lib* *7.* *7* *Catholicos* *episcopos* *conuocatos* *esse* *scribit* *Ex* *imperij* *Theo* *dosi* *prouincijs* *duntaxat* *non* *addit.* *Et* *synodus* *hæc* *Cōstantinopolis* *si* *plurimū* *omnes* *tradunt* *et* *celebrata* *id.* *b* *Euocatur* *etiam* *Macedoniani.* *c* *Præcipuū* *Macedoniani* *episcopi.* *d* *Numerus* *episcoporum.*

^e *Catholicos* *Macedoniani* *in* *sententiam* *suam* *adducere* *con* *tinuant.*

^f *Alij* *in* *hæc* *synodo* *causū* *et* *actū* *Pant* *is* *Macedo* *nianū* *dam* *nari* *esse* *scri* *bunt* *spiritum* *sanctū* *Deū* *esse* *per* *ne* *gantem.*

^g *Macedoniani* *opinionem* *suā* *retinēt* *et* *concilio* *dī* *sedent.*

^h *Greg* *Nazanz* *episcopi* *Cōstantinopolitanus* *designatur* *Meletio* *con* *sentit* *et* *im* *peratore* *ap* *probant.*

[†] *Ioannes Pſellus de* *secunda* *ecumenica* *synodo* *scribens* *inter* *alios* *has* *ponit* *versiculos:*
Αὐτὸς τῆς μακεδονίου ἀνωμασίας ἐπέστη,
τὸ πνεῦμα ἡ ἀνωμασίαν ἀλλοτριουμένη μόνον
τῆς ἡμιτέρας διότητος, καὶ κτίσμα βλασφημοῦντος. *Hoc est:*
Relictis hæc Macedoniam radicibus,
Qui spiritum temerè creaturam vocans,
Deitate summa segregat sanctissimum.

A si nuper admodum hostilis pugne periculo defuncti arma inter nos ipsos sumeremus: & sicuti fors ferret, tela temerè coniceremus, roburque omne in quibus minimè decet certaminibus consumeremus. Sic scilicet hostibus quoque ipsis, ut clade nostra latarentur, causam præberemus. Quapropter si consilium meum sequi voletis, viro alicui per disquisitionem inuèto, qui diuina mente præditus, sede ac dignus sit, quique Deo actiones eius gubernante, ritè omnia & ordine faciat atq; constituat, ecclesiæ præfecturam committetis. Cõtra verba hæc, quum quod dicerent, nõ haberent, vel inuiti ei cesserunt. Et confestim Maximum Cynicum episcopali dignitate nudatum atque excommunicatum, ædibus sacris eiecerunt, quum quæ præter rationem illegitimè thronum inuassisset: tum maximè, sicuti dictum est, quæ Apollinaris vècordibus intemperis agitaretur. Gregorius autem sede relicta, in patriam Nazanzum reuersus, vitã quietam * priuatus transiit: neque cuiquam, eo quæ sua sponte throno celsit, scandali siue offendiculi occasionem præbuit. Sedenim virum hunc longè sapientissimum, quum alias ob res omnes valde, tum verò hac ipsa de causa non minus admirari liber. Neque enim eloquentia, qua plurimum pollebat, ad superbiam elatus est: neque ab inani gloria victus, administrationem ecclesiæ tantæ expetiuit, quam ipse, quum propè iam interiisset, ad eam rursus amplitudinè doctrina sua prouexerat: sed illico episcopis depositum reddidit, neq; labores quos pertulerat, aut pericula quæ aduersus hæreses per intestinum bellum pugnans adierat, præterdit: quum quidem ut sedem eam retineret, & ecclesiam Constantinopoli administraret, alio iam Nazanzi episcopo declarato, vel parum, vel nihil profus impedimenti esset. Atque synodus quidè mores priscos conferuãt, id quod ei in manus tradiderat, ab ipso non inuito recepit: nihil omnino diuinas dotes, quæ in eo viro erant, morata.

CAPVT XII.

Ceterum maxima cura & delibatio imperatori & episcopis incumbebat, imperatore potissimum eos cohortante, ad diligentem exactamq; disquisitionem adhibendam, ut quàm optimus atque honestissimus vir inueniretur, cui vrbium maximè rectè administrationis committerentur habenz. Porro synodus hac in re non eundè quem imperator obtinebat animum. Pro se enim quisque, ut ex necessariis suis & amicis quispiam honorem sedis eius consequeretur, laborabat. Quod consilium quum episcopi omnes texerēt, Nectarius quidam Tarsi Cilicum ortus, primariæ nobilitatis vir, senatoriæque dignitate clarus, & humanitate morum admirationem omnium promeritus, tum autè prætoris magistratu & honore conspicuus, Constantinopoli degens, in patriã iam iam iturus, ad Diodorum Tarsi episcopum venit, ut ab eo, sub cuius scilicet episcopatu censeretur, cum precatone * benedictionem acciperet: atque si opus esset, literas eius secum ferreret. Et commodum accidit, ut Diodorus secum ipse consideraret, quænam ad functionem propositam eligi con-

ueniret. Et Nectarium ingredientem conspicatus, statim illum in animo suo idoneum ad sedem eam suscipiendam iudicauit. Et intra seipsum affectione propensus in eum fuit, canicem illius venerandam cernens, specièmq; episcopo dignã, morumque simul humanitatem eximiam perpendens. Et alio quodam sub prætextu eum ad episcopum Antiochenum adductum, mirificè laudauit: & illum ut secum ei faueret, rogauit. Ille verò, quæ multi præclari viri designati essent, veluti in re graui & serua apud seipsum subridens, Diodori suffragium abrogauit: Nectario tamè nihilominus vocato, paulisper eum secum manere iussit. Interea imperator in charta describi iussit eorum nomina, quem quisque aptum esse ad tantã ecclesiæ scapam gubernandam putaret: ut sibi illis in scripto representatis, vnus ex omnibus eligendi potestas relinqueretur. Et alij quidem alios, pro ut cuiq; visum erat, annotarunt. Antiochenæ verò Antistes ecclesiæ, postquam ex sententia sua quos volebat in libello nominauit, extremo loco, ut Diodoro gratificaretur, Nectarium etiã subiecit. Imperator charta in manus accepta, in qua designatorum nomenclatura descripta erat, vbi ad Nectarij nomè peruenit, constitit. Et alius, more suo, rem mente reuoluens, secum ipse consultauit: & digito Nectarij nomini impresso, denuò eorum qui calculos & suffragia episcoporum meriti fuerant, nomina percurrrens, vbi rursus ad Nectarium peruenit, diu multumq; re deliberata, eum ipsum præ omnibus te de ea dignum esse celsit. Ad id factum obstupere omnes, verbisque & ore omnium quærebatur, Quisnam Nectarius iste esset, quæ studia eius, atque vnde ortus esset? Ut verò nondum * quoq; initiatum esse cognouerunt, amplius etiam admirati, & ad imperatoris iudicium animis cõsternati sunt. Ego quidem id etiam Diodorum ignorasse puto: neque enim credibile est, non initiato eum suffragari tã opere ausurum fuisse. Sed illum iam canum, ut æquum fuerat, initiatum fuisse opinatus est. Ego verò non sine nutu Dei hoc accidisse puto. Atque vbi id Princeps quoque rescituit, quãuis ex episcopis multi contrã niterentur, in sententia tamen sua ille conquieuit. Postquam verò, qui conuenerant, omnes imperatoris calculum confirmarunt, extemplo Nectarius baptismo initiatum, atque etiamnum mystica veste indutus, cõmunibus synodi suffragiis episcopus Constantinopoli declaratus est. Hæc sic accidisse, Deo tanquam instrumento ipso Principe vtente, à multis creditum est. Sed verumne id sit, an secus, affirmare certo nõ possum. Mihi quidem ipse persuaferim, rem tantam non sine prouidentia diuina actam esse, quum propter insolitum nouumque electionis & cõsecrationis morem, tum propter earum rerum quæ consequutæ sunt magnitudinem, coniecturam hæc faciens, Quod nanque placidus, & in rebus omnibus bonus fuit, verisimile est, Deum illi per synodum tantam episcopatum cõmisisse. Cõsecratio quidem Nectarij tale consecuta initium, auspiciatum quoque habuit finem.

CAPVT XIII.

Concilium
Maximum
Cynicū ex-
communicat.
Grego. Na-
zanzum re-
uersus.

* Διόγου
καὶ Διοτῆ.
Summa ani-
mi in eo viro
moderatio.

* ἀπὸ τῶν.

Mystica be-
ptizatio
visti.

Fauor etiam
in electionib.
episcopali bus
obinet.
Nectari⁹ vir
prætorius, p-
fanus, & nõ-
dū baptiza-
tus, mirificè
episcopus Cõ-
stantinopoli-
anus, præter
opinionē om-
nium impe-
ratoris maxi-
mè cõprobans,
eleggitur.
* ἰωάν. δα.
βίν.
Accipiente
olim ab epi-
scopo suo be-
nedictionem
pergrè profe-
ctari.

A Damasus Romę episcopus, & Occidentales anti-
stites, Flauiano plurimum succensebāt : & ad Pau-
linum scribentes in epistolis, quas Synodales ap-
pellare mos est, ei nomē pręsulis Antiochenę ec-
clesię tribuebant, Flauianum autem prorsus auer-
sabantur. Neque verò minus Diodorum Tarsen-
sem, & Acacium Berrhœum, qui illi manus impo-
suerant, accusabāt : quos etiam à cõmunionem ex-
cluserūt. Vt verò certius rem eam cognoscerent,
& ipsi & Gratianus ad eos literas dederunt, ex O-
riente in Occidentem eos euocantes.

CAPIT. XV.

Odem tempore, quum Ariani ex sacris
edibus deturbarentur, & Catho-
lici in possessionem earum vacuam
inducerentur, nõ parua exortę sunt
turbę. Quapropter imperator Theo-
dosius exiguo à priore synodo temporis interual-
lo, antesignanos vigētium tum hæresium rursus
conuocauit, vt alterum istorum fieret : videlicet,
vt vel ipsi aliis opinionem suam persuaderent, vel
ab aliis ad aliam complectendam persuaderetur,
de rebus quę in controuersia essent : in vnā ean-
dēque sententiam omnes adductum iti ratus, si
in publico auditorio opinionēs dubię per disputa-
tionem discuterentur. Quum autem vniuersi con-
uenissent, (factum id eo anno, quo filium ^a Arca-
dium Augustum renunciauit) consilium de syno-
dō celebranda cum † Neſtario Constantinopo-
litano communicauit, cohortatus, vt quęstiones
vnde hæreses orirentur omnes, in publicam dedu-
cerentur disputationem, quò quum vna fieret ec-
clesia, atque vnum inter omnes consentiens con-
stitueretur dogma, tum vniuersi religionē, ita vt
debet, colerent, neque quidquam cõtrouersię re-
linqueretur ^b. Neſtarius plurima sc̄u animo re-
uoluens, Nouatianorū episcopum ^c Agelium ac-
cessit, eiusdē cuius ipse erat de cõsubstantiali sen-
tentię virū: qui * & factis potius virtutem decla-
raret, & à verborum nugamentis & fastu alienus
prorsus esset, alium vicem suam ad despiciendum
quid factõ opus esset, atque etiam (si hoc vsus fer-
ret) ad disputandum, designauit ^d, Sisinnium no-
mine, qui tum in lectorum ordine enitebat, & bre-
ui post episcopatū eius suscepit : hominem ad in-
ueniendum perquam ingeniosum, & ad id quod
inuenisset eloquendū valde commodum : nec mi-
nus ad arcanos & latentes sacrę scripturę sensus
inquirendum, eosque copiose suauī lingua expo-
nendum, sane quàm idoneum, nec non prophanz
simul & sacrę philosophię egregiē peritum. Is,
quod rectissimē tum dicere visus est, suāfor fuit,
ne qua cum eis qui aliter opinarentur, suscipere-
tur disputatio, vt quę aliam ex alia rixam & con-
tentionem parere soleret : sed vt illi interrogaren-
tur, an eos sacrorum oraculorum interpretes, qui
prius extiterint, quàm dissēlio in ecclesiis orta sit,
admitterent. Ac si quidem sentētias illorum rei-
cerent, tum fore dixit, vt eos etiam factionis suę
populares eiiciant. Sin verò idoneos illos ad decla-
rationem seu decisionem cõtrouersiarum esse pu-
tarent, statim illorum libros in medium proferri

Sezo. lib. 7.
cap. 12.
Propter A-
rianorū rei-
ctiōē nona ū
ecclesię tur-
ba exorta.
Theodosi⁹ cō
silij aliud de
cibus hæresiu
euocatis Con-
stantinopolē
coegit.

a Arcadius
Augustus
renunciatus.

b Neſtarius
Agelii No-
uatianū epi-
scopū in con-
silio adhibet.
c Agelium vi-
cā sanctitate
quā disputa-
tionē cõtra
tione clarior.
d Sisinnium
episcopū
quodammodo
sua cõsentio-
ne hæreticos
sic proceden-
dam.
Consilij eius
curia ratio.

debere. Atque hoc sic suās, q̄ certò sciret, vete-
res quum in diuinis literis cõternum patri filiū
inuenerint, haudquaquam ab initio aliquo gene-
rationem eius incepisse, dicere ausos fuisse. Vt au-
tem & Neſtario & imperatori optimū hoc consi-
lium esse visum est, omnibus qui euocati fuerant
coactis, cognoscere primū, quid de veterum scri-
ptis illi sentirent, tentauit. Atque vbi illi clamore
& admiratione suā erga illos affectionem & pie-
tatem indicarunt, apertē pronunciauit : Si testes
illi dogmatis classici & idonei essent, facile eos
quęstionē rei cuiuslibet decisuros, si ipsi in eo ac-
quiescerent, quod illi de cõtrouersis eiusmodi &
senferint & dixerint. Quandoquidem autem etiā
de eo hæresium duces dissentiebāt (non omnibus
enim eadem de veterum opinionibus sententia
erat) rem secum ipse perpendens imperator, intel-
lexit propterea illos propositam sibi cõditionem
repudiare, quò disputationibus suis considerent.

Quam ob rem iniquam sententiam eorum mo-
lestē ferens, hæresim quāque libellum, opinio-
nem cuiusque complectentem, offerre sibi iussit. E

Atque vbi dies constituta aduenit, ex eis qui tri-
nitatem ^e cõsubstantialē profitebantur,
Neſtarius affuit, & Agelius : ex Ariānis autē De-
mophilus : Hæresis suę nomine, Eunomius : Eleu-
sius autem Cyzicenus, Macedonianorum partes
propugnans. Porro imperator opinionibus hære-
ticorum omnibus perleſis, solam admiratus est,
& veram esse iudicauit, quę trinitatem ^f cõ-
substantialē deprædicat : reliquas verò vt veri-
tati repugnantes, confudit. Enimverò eis qui No-
uati hæresi laborant, nihil aduersi accidit : quippe
qui Ecclesię catholicę, præterquam in re vna, con-
sentirent, & ^g cõsubstantiali admodū inhæ-
rerent. Reliquę autem hæreses grauiter episcopos
suos accepere, q̄ non satis consideratē cum impera-
tore egissent. Plurimi etiā ex eis, opinione illo-
rum sprete, ad sententiam laudatam transiere ^h.

Deinde imperator legem tulit, ne à Cõsubstā-
tialis fidei professione abhorretes, conuentus ali-
quos ecclesiasticos agerēt: neve postea de fide do-
cere auderent, aut eligendi consecrandiq; quem-
piam, potestatem haberent. Sanxit præterea, vt il-
li partim ex agris & vrbibus pellerētur, partim *
ararij fierent, neque quicquam cum reliquis ciui-
bis cõmune haberent. Constitutionibus eiusmodi
pœnas graues addidit, si quenquam contra de-
creta sua commisisse comperisset. Sed eas execu-
tionem non mandauit: metum enim tantum hære-
sium studiosis incutere voluit. Et id maximē stu-
dio habuit, vt populi imperio eius subiecti, eandē
secum de Deo obtinerent opinionem. Quapro-
pter magno etiam eos prosequutus est honore,
quos ab hæreticis ad ecclesiam vniuersalem tran-
sisse cognouit. Quum synodus Constantinopoli-
terum, sicuti dictum est, sub imperatore Theodo-
sio ageretur, ex Occidente literę venerunt, vt ipsi
quoque Romam ad concilium ibi maximum in-
stitutum, in quo de rebus etiam Antiochenis in-
ter Paulinum & Flauianum decideretur, venirent.

Cæterum qui Constantinopoli congregati e-
rant episcopi, profectionem Romanam vt in-

Imperator sy-
nodo hanc opi-
nionē gra-
fidat.
Idē hæretico-
rū de veterū
patriū autori-
tate q̄ testi-
monij sentē-
tiā euocant.
Hæretici de
synodationib⁹
confidentes.

† Tubet impe-
rator hære-
sim quāq; q̄
opinionē suā
in scriptū re-
latā sibi ex-
hibere.
Libellum Ca-
tholicorū ap-
probat, reli-
quos cõtra-
pū.
Alia hære-
ses, duces suos
quod parum
prudenter cō
imperatore
egissent, re-
prehendunt.
Nona Theo-
dosij contra
hæreticos cō
stitutionis.
e L. Omnes
vraia. C de
hæretic. &
Manich.
f & Krivos.
L. cõsilio hæ-
reticū. cū LL.
seq. Eod.

Theodosius
orthodoxos
præcipue ho-
norauit.
Accipiēs O-
rientales epi-
scopi Cōstā-
tinopoli ab
Occidentali-
bus synodalē
epistolā, qua
Romam ad
concilium e-
uocantur.

† Idem cum Neſtario, de eo per publicam disputationem celo-
brando consultat.

† Nouatiani in sententia rō ipodis Catholicū assentiuntur,
q̄ propterea à Theodosio damnati non sunt.

*Orientalium
antifitium scri
ptu ad Occi-
dentales.*

A commodam detrectarunt. Epistolam autem scripserunt, in qua excitatam in ecclesia ab hæreticis procellam maximam exposuerunt: & aliquantulum negligentiam & incuriam illorum perstrinxerunt, summamque Apostolicam sententiam inseruerunt. Sed virilem eorum animum, veramque sapientiã, illæ ipsæ literæ declarabunt, in hæc verba conceptæ.

CAPVT XVI.

Reuerendissimis dominis, & maximè piis fratribus atque collegis, Damaso, Ambrosio, Brittoni, Valeriano, Ascholio, Anemio, & reliquis sanctis episcopis, in magna vrbe Romana coactis: sancta synodus orthodoxorum & rectè sentientium episcoporum in magna vrbe Constantinopolitana congregatorum, in Domino salutem.

*Graviter in
Oriente Ca-
tholici ab
Arianis
afflicti.*

Pietatem vestram tanquam ignaram docere, &

Berumnarum vim nobis ab impotenti dominatione Arianorù illatarum commemorare, superfluum fortasse est. Non enim existimamus pietatem vestram, res nostras tam nihil ad se pertinere iudicare, vt de eis commonefacienda sit, in quibus condolere eam nobiscum oportuit. Neque tales sunt quas pertulimus tempestates, vt latere tenuitate sua potuerint. Et tempus persecutionum propinquum, recetem adhuc memoriam conseruat, non eis tantum qui afflicti sunt, sed etiam qui per charitatem afflictorù miseras, suas ipsorum erunas esse reputant. Heri nanq; vt ita dicamus, & nuper admodum, alij quidem exilij vinculis soluti, ad ecclesias suas per afflictiones innumerabiles postliminio redierunt. Quorundam autem in exilio defunctorum relatę sunt reliquię. Quidam etiam post reditum, quum in feruetem adhuc hæreticorum incidissent furorem, acerbiora quoque domi, quàm in longinquis & alienis terris, mala pertulere: lapidibus ad necem vsque, sicuti beatus Stephanus, obruti. Alij variis concisi verberibus & flagris, stigmata & notas adhuc Christi & vibices in corpore suo circumferunt. Pecuniarum vero multas, & excusiones vrbium, & priuatorum bonorum publicationes, insidias structas, contumelias, & vincula, quisnam enumerare queat? Reuera profectò in nobis afflictiones multiplicatę sunt supra numerum, fortasse vel q̄ peccatorum pœnas persoluimus: vel quòd benignus Deus pro suo in homines amore, per tantam vim & multitudinem malorum nos exercuit. Quo nomine Deo agimus gratias, qui per tot & tâtas afflictiones seruos suos castigavit, & secundum multitudinem miserationum suarum nos rursus eduxerit in refrigerium. Nobis verò diuturno opus esset ocio, & tempore multo, ad ecclesiarù restitutionem, vt perinde atque ex longa ægritudine, paulatim sedula cura ecclesię corpus cõfirmantes, ad pristinam valetudinē & sanitatem reduceremus.

*Pij afflictio-
num tolerã-
da vel pœnas
cõmunitatis
lanas, vel ad
pœnitentiã ex-
ercetur.
Gratiorum
actio in a-
tenuis.*

Quamquam enim maximè à vehemēti iniuria persecutionum videmur esse liberati, & ecclesias diutius ab hæreticis detentas nuper recuperauimus: graues tamen adhuc nobis imminēt lupi, qui etiam ex ouilibus depulsi, in syluis & saltibus greges diripiunt, conuentus contra nos cogunt

*Difficultas
restauranda-
rum ecclesia-
rum catholi-
carum.
Hæreticis
lupi.*

vulgi seditiones mouent, & nihil quod in ecclesiarum detrimentum cedat, nõ tentant. Quapropter, quod diximus, ampliore nos ocio & tempore longiore abundare oportebat. Sedenim quum fraternã vestram erga nos pietatem cõseruantes, & dilectionē exhibētes, indicto Romæ de voluntate Dei cõcilio, per Dei amantissimi imperatoris literas, nos quoque, vt membra vestra propria, euocaueritis, vt posteaquam tum quidem soli nos calamitatibus additi atq; adiudicati fuimus, nũ tandem in cõsentienti ipsorum imperatorum de vera pietate, concordia, non sine nobis regnetis: sed & nos vnã vobiscum, iuxta Apostolicam vocem, regnemus: in votis nobis erat, si fieri posset, vt simul omnes ecclesiis relictis, seu desiderio seu vsui vestro, per gratificandi studiũ satisfaceremus. Quis enim nobis alas veluti columbæ tribuat, vt volitemus, & ad vos perueniamus? Quum verò id, si fieret, profus ecclesias nudaret, quæ nuper renouari cõperunt, & res hæc multis omnino impossibilis sit. Conuenimus nanque Constantinopolim literis proximis adducti, quas reuerentia vestra post synodum Aquileiensem, ad Dei amatissimum imperatorem Theodosium dedit, ad solã hanc, Cõstantinopolim vsque, profectiõnem instructi, & de vna hac synodo ab eis qui in prouinciis permansere episcopis, assensionem acceptam habentes. De longiore autem profectiõne neque necessitatem aliquam expectauimus: neq; quicquam omnino prius audiuimus, quàm Constantioli conuenimus. Ad hæc, ea est constituti temporis angustia, vt neque ad iter longius nos instruendi spatium habeamus: neque omnes in prouinciis communionis nostræ episcopos, de profectiõne tali certiores facere, & comprobationem eorum accipere possimus. Quum hæc, & multa præterea alia, aduentum complurium impedirent: quod reliquum erat, simul & ad res plerasque corrigendas, & nõstram erga vos charitatem declarandam faciendum duximus, vt reuerendissimos atque honorandos maximè fratres & collegas nostros, Cyriacum, Eusebium, & Priscianum, episcopos, quo viz laborem Romam vsque alacribus subirent animis, exoraremus: per quos, voluntatem & sententiam nostram pacificam esse, & vnionis coniunctionisq̄ consilium & finem sibi propositam habere, ostendimus: ardoremque simul pro saniore fide nostrã, manifestò declaramus. Nos enim, siue persequutiotes, seu afflictiones, siue Imperatorum minas, seu magistratuum feritatem, siue etiam aliam quampiam tentationem & periculum ab hæreticis sustinimus, pro Evangelica fide Nicææ apud Bithynios à trecentis decem & octo patribus confirmata, quicquid id fuit, pertulimus. Eam enim & nobis, & vobis, aliisque ad eò omnibus qui veræ fidei verbum nõ peruertunt, complacere oportet, quippe quę antiquissima & + baptismo consentanea sit, credere nos docens in nomen patris & filij & spiritus sancti, videlicet vt diuinitas & potestas vna patris & filij & spiritus sancti, & eiusdē honoris dignitas, & cõternum regnũ in tribus perfectis subsistentiis, siue tribus perfectis personis credatur: ita vt neque Sabellij contagio locum habeat, subsistentiis confusis, seu proprietatibus sublatis: neq; Euanomianorũ & Arianorũ & Pneumatomachorum

*Per Gratia-
ni impe.lite-
ras Orienta-
les episcopi in
Occidentum
euocati.*

*Excusatio le-
gitima, cur
Orientalis ad
conuentum
Roma. ve-
nire recte ne-
queant.*

*Mãdatorius
suis Romã
Orientales
mittunt.*

*† cõsilio
Basilienis.*

*Vera trini-
ty vni-
theologia.*

A blasphemia seu maledicentia inualefcere possit, substantia vel natura vel diuinitate diuidenda, & increatae consubstantialique & coeternae Trinitati, + posteriore quapiam siue creata seu alteri substantiali natura inducenda. Inhumanationis etiam Domini rationem minimè peruersam retinemus, neque vel anima vel mente carètem, aut imperfectam carnis administrationem credentes. Certò quippe sciètes, perfectum quidem ante secula fuisse Deum verbum, perfectum verò hominem in extremis diebus propter salutem nostram esse factum. Et fides quidem quae à nobis constanter deprædicatur, in summa sic se habet: de qua ampliozem etiam animorum consolationem percipete poteritis, si nõ grauabimini decreti libellum, quod Antiochia à synodo ibi coacta factum, & item id quoque quod proximè Cõstãtinopoli ab vniuersali concilio promulgatũ est, legere. In quibus & fufius fidem profefsi sumus, & hæreses nuper per res nouas exortas, & à nobis anathemate cõfossas, in scriptum retulimus. Porro de singularibus ecclesiarum administrationibus, veterem scitis esse sanctionem, & sanctorum Nicææ congregatorũ patrum decretũ, vt in prouincia quaque, prouinciæ eius episcopi, & cũ eis, si illi velint; finitimi quoque electiones & consecrationes, ex vfu publico peragant. Iuxta eiusmodi constitutionem, quã alias apud nos ecclesias ordinari atq; administrari, tum in celeberrimis quibusque Antistites renunciatos esse, scitote. Proinde in recens fundata, vt ita aliquis dicat, Constantinopolitana ecclesia, quam nuper tãquam ex ore leonis, sic ex blasphemia & maledicentia hæreticorum eripuimus, per miserationes Dei, in vniuersali synodo, communi & publico consensu in ipsius Dei amatissimi imperatoris Theodosij conspectu, clero omni & ciuitate cuncta suffragante, reuerendissimum & Dei amatissimum Nectarium episcopũ legimus. In vetustissima verò, proindeque Apostolica ecclesia Antiochia apud Syros, in qua prima venerandum Christianorum nomen extitit, prouinciales & Orientalis diocesis episcopi conuentu actò, canonicè & legitimè reuerendissimũ & Dei amatissimum Flauianum antistitem creauerunt, ecclesia tota consentiente, & quasi voce vna virum eum cohonestante. Quam electionem vt ordinariam & legitimam, synodi etiã communitas cõprobauit. In ea verò ecclesia, quæ aliarum omnium mater est, Hierosolymis, reuerendissimũ & Dei amatissimũ Cyrillum episcopum esse scimus, titè iam dudũ à prouincialibus episcopis electum, qui sanè diuersis in locis plurimũ aduersus Arianos decertauit. Quæ quum legitimè & canonicè apud nos acta obtineant, vt in eis pietas etiam vestra læta & gratulabunda acquiescat, hortamur, spiritali scilicet charitate intercedente, & Domini timore fauorem hominũ omnem & affectionis in aliquem inclinationem contrahente, ecclesiarumq; ædificationem & cõmodum consuetudini & gratiæ alicuius singulari præferente. Sic nanque fidei verbo ad consensum & concordiam redactò, & Christiana charitate confirmata, illud vsurpare, quod ab Apostolis est damnatum, desinemus: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ. Sed quum omnes nos Christi esse constiterit, qui in nobis diuisus non est,

† *μὴ τὸ πρῶτον
ἴσως.
Verbi Dei
incuratio.*

* *εὐνομιὰς*

*Legitima episcoporum
consecratio.*

*Nectarii
electio.*

Flauiani.

*Cyrillus episcopus
Hierosolymitanus.
Quid in
episcoporum
electionibus
speculari
potissimum
debeat.
a vobis
Nectarii &
Flauiani
electionem
gratam
vramq; habeant,
petunt.*

*Vnicuique
cordis ecclesie
in primis
consecranda.*

Deo bene iuuante, integrum atque indiuisum Ecclesie corpus cõseruabimus, & ad tribunal Domini cum fiducia & libertate consistemus. Hæc illi contra Arium & Aetium & Eunomium, atque aduersus rabiem & insaniam Sabellij, Photini, Marcelli, Pauli Samosateni, & Macedonij scripserunt. Atque itidem Apollinaris quoque res nouas propalam damnarunt, dicentes: Inhumanationis quoque Domini rationem minimè peruersam retinemus, neque vel anima vel mente carentem aut imperfectam carnis administrationem credentes.

*Cõdamatio
hæreticorum.*

*Et in his
Apollinaris
Laodiceus.*

CAPITULUM XVII.

Edenim Damasus, vir celeberrimus, vbi hanc quoque hæresim exortam esse cognouit, nõ Apollinarim modò, sed & Timotheũ sectatorem eius exautoratũ semel atq; iterum proscripsit. Atque id episcopis Orientalibus per epistolam significauit: quam vt historiz annexerem, ex vfu esse putauim. Ea de verbo ad verbum sic habet. Quod Apostolica sedi charitas vestra debitam exhibet obseruantiam, vobis ipsis plurimũ, & maximè Ecclesie sanctæ eo honore tribuitis, filij reuerendissimi. In qua confidens sanctus Apostolus docuit, quomodo nos quæ suscepimus gubernacula regere conueniat. Ac nos quidem iudicio nostro, honore tanto inferiores sumus. verũtamen ea de causa, quocunque possumus modo, operã damus, si aliqua ex parte ad gloriam beatitudinis eius accedere possimus. Scitote igitur, Timotheũ iam olim impurum ac profanum Apollinaris hæretici discipulum, vnà cum impio eius dogmate, à nobis exautoratũ, damnatũque esse. Et haudquam credimus, reliquias eius ratione aliqua in futurum robur accepturas. Sin verò serpens ille antiquus, qui extra Ecclesiam est, semel atque iterum morsu enectus, ad suam ipsius pœnam reuiuiscat, & vt mortifero veneno suo infideles quosdã perfundet, tentare non desinat, eum perinde atque præsentem pestem declinate. Et simul memoria retinentes fidem Apostolicam, eamque in primis quæ Nicææ à patribus in scriptum est relata, in fide gradu firmo immobiles fortiter atque perseueranter consistite. Et posthac clericos aut laicos vestros, vanas disceptationes, & abrogatas quæstiones, audire non patimini. Iam enim semel typum & formam proposuimus, vt quicumque se Christianum esse agnoscat, illud seruet quod ab Apostolis est traditum, sancto Paulo videlicet dicente: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Siquidem Christus filius Dei, Dominus noster, hominum generi per passionem suam plenissimam contulit salutem, vt hominem vniuersum peccatis obnoxium à peccato omni liberaret. Hunc si quis siue in humanitate, seu in diuinitate defectum aliquem habuisse dicat, diabolici is spiritus plenus, gehennæ se filiũ esse ostendit. Quid igitur denuò à me Timothei condemnationem petitis? qui & hic Apostolicæ sedis iudicio, præsentem etiam Alexandrinæ vrbis episcopo Petro, damnatus est, vnà cum magistro suo Apollinari. Qui etiam in iudicij die debitas pœnas &

*Scriptis
Damasus
Romam
ad
Orientales
episcopos.
Damasus
condemnat
Timotheum
discipulum
Apollinaris
cum
dogmate
suo
damnat.*

*Fides
Nicæna
laudatur.*

*Refutatio
breuis
hæresis
Apollinaris*

A dudum infecta labe, quā marito viuēte de ea pro-
 palām non quicquam agere, neq; eos affligere qui
 iuuēnis consubstantialis fidem profitebantur, ausa
 fuisse, iuuenili admodum filij aetate tum consila,
 Mediolani, quō se receperat, negociū Ambrosio
 magno, cuius supra quoq; meminimus, exhibuit,
 & ecclesias ibi turbauit, nouas aduersus verū dō-
 gma res molita. Magnopere nanq; vt ^a Arimi-
 nensis fides obtineret, contendit. Et naturæ illece-
 bris atque inelcationibus freta, hamū primū filio,
 quem ille tener adhuc, neque dum discrimen
 boni & mali habens, deuoraret, præbuit. Cona-
 ta verò etiam est Ambrosium in potestatem suam
 redigere: facile se rem quam volebat confectu-
 ram esse arbitrata, si illum expugnasset. Postquā
 ille verò magis etiam cōtraria docuit, & illā qui-
 dem vt à cōcepto desisteret cohortatus est: filio au-
 tem eius, vt paternam simul & religionem & hæ-
 reditatem integram retineret, admonito: varietatem
 quoque dogmatum, q; videlicet ea quam ma-
 ter induceret sententia prorsus cū Christi doctrina
 & Apostolorum prædicatione pugnaret, propo-
 suisset: grauiter id ferens Iustina, fraude puerū
 est aggressa. Et veluti cōtumelia affecta esset, epi-
 scopum apud illum calumniata est: & vt in eum
 etiam animaduertetur, postulauit. Atque ille ca-
 lumniis eis credēs, militarem manum misit, & [†]
 Cetratorū agminibus ecclesiam cinxit: qui vi tan-
 dem, quum per irruptionē intra sacras aedes per-
 uenissent, cōfestim Ambrosium correptum traxe-
 re, & in exiliū agere voluere. Cæterū vrbis mul-
 tudo illi circūfusa restitit: & mortem sibi perfe-
 rēdam potius statuit, quā vt sic antistitem suum
 tractati pateretur. Qua re amplius ad iram cōmo-
 ta Iustina, decretum suum lege etiam confirmare
 contendit. Itaque Beneuolum, qui in decuria scri-
 barum in sacrarum constitutionum tabulario mi-
 litabat, ad se acciuit: & furore feruens, quam pri-
 mū legem edi iussit, vt ecclesiæ omnes in decre-
 tis Ariminēsis acquiescerent. Quod vbi ille fa-
 cere detrectauit, erat enim iuuēnis cōsubstantialis
 fidei studiosus, hominē inelcatione alliciens, am-
 pliorem illi, si quod ipsa iuberet fecisset, honorem
 est pollicita. Verū ne ita quidē id illi persuadere
 potuit. Cingulum nanque suū sibi detractum ad
 pedes Principis fœminæ deposuit, neq; eū ipsum
 quē habebat, neq; splendidiorem etiā tanq̄ impie-
 tatis præmium, honorem retinendum esse ratus.
 Sedenim quum insuper ei magis instaret, atq; ille
 nunquam se sententiam mutaturū esse vehemen-
 ter confirmaret, aliis euocatis, statim legē compo-
 suit. Cōstituit autem, vt tuto atque liberē, qui ead-
 em sentirēt, quæ episcopi Arimini, ac deinde etiā
 Cōstantinopoli congregati statuissent, cōuenus
 haberēt. Quod si qui diuersę essent opinionis, illis
 obliterent, & aliud quā noua ista imperialis cō-
 stitutio mādaret, petere auderent, eos morte mul-
 tandos esse sanxit.

* Prælatū est apud Theodor. lib. 5. c. 13. Ambrosij ad Valenti-
 nianum iouenem verbū. Tum iouenu indignatus, pro palam exem-
 plo Ambrosij exire iussit. At illi Libens id, inquit, nō facere. Neq;
 enim lupu ouiu canlam prodā, neq; blasphemis templum diuinū con-
 tedam. Quid si necare me vīs, in ipsa ecclesia in me casum aut cōspi-
 dam stringe. Perlibenter enim cadam eam calero.

CAPIT XX.

Vum in hoc sic imperatoris mater et D
 set, & studio omni in id incuberet,
 vt cōstitutio eiusmodi seruetur, fa-
 ma increbuit, Andragathij dolo,
 qui Maximi tyrāni dux erat, Grati-
 anum imperatorē necatū esse. Andragathius enim
 iste in curru lecticæ imperiali persimili, ad quem
 mulz iunctæ erāt, latens vehebatur. Iusserat is fa-
 rellitū Gratiani ductoribus renūciari, imperatoris
 adesse coniugē, vt scilicet ei ille cum apparatu ma-
 gnifico obuiā honoris causa progredere. Id vbi
 Gratianus audiuit, q; nō ita pridē eam duxisset, &
 iuuenis esset, mulierēq; vehemēter amaret, desū-
 derio eius videndæ ingenti accēsus, apud Lugdu-
 num Galliz vrbē, satis incōsideratē amne supera-
 to, in ho stiles manus, perinde atq; cæcus esset, inci-
 dit. Andragathius nāq; lectica exiliis, Gratianū sta-
 tim cōprehendit: & breui post, eū vt [†] bellatorē
 atq; victorē optimū interfecit. Qui vrbes suas mo-
 deratē & iustē administrans, & paternā fidei opi-
 nionem adaugēs, ita vitā sine liberis finit, viginti
 & quatuor annos natus: quum annis quindecim
 vnā cū Theodosio, solus autē anno vno & mētib⁹
 sex imperasset. Ea clade renūciata, Iustina irā aduer-
 sus Ambrosiū suā remisit^a. Porro Maximus ingēti
 atq; forti exercitu ex Britanis, & finitimis eorum
 Gallis & Celtis, aliisq; loca ea incolētibus populis
 coactō, in Italiā ducebat, Valentiniani etiā iunio-
 ris imperiū ibi in potestātē suam peruenturū esse
 arbitratus. Iā enim, quod Gratian⁹ habuerat, obri-
 nebat. Copias autē eas ducebat^b, illo quidem sub
 prætextu, vt ne quid de patriis dogmatibus per res
 nouas immutaretur, & vt ecclesiā cōstitueret atq;
 ordinaret: nō enim, quæ Ambrosio à Iustina acci-
 derāt, ignorabat. reuera autē omnē, quod dicitur,
 lapidē mouens, illud agebat, vt tyranni opinionē
 à se amoliretur, & Romanorū imperium nō tam
 vi q̄ legibus sibi parasse videretur. Itaq; ad Valen-
 tinianū scribens, Imperatorē se renunciatū esse si-
 gnificauit: & eum simul, vt bellū cum vera pieta-
 te gerere superfederet, paternāq; religionē inte-
 gram atq; illz sam cōseruaret, cohortatus est: lite-
 ris eis etiā, nisi obsecundaret, minis additis. Ea por-
 rō verba factis ipsis comprobauit. Cum exercitu
 enim, quem secū habebat, Mediolanū versus vbi
 ille erat, progressus est. Valētinianus autē expedi-
 tione atq; aduētū tyranni cognito, ne quid se indi-
 gnum pateretur veritus, in illyricū profugit. At-
 que inde Thessalonicā venit: experiētia edoctus,
 quem maternorū consiliorum perceperit fructū.
 Fuit cū eo ibi & mater & præfectus Probus. Va-
 lentinianus etiam temporū necessitate adductus,
 vel inuitus, imperialia Maximi, à quo ad eum le-
 gati venerant, insignia admisit.

CAPIT XXI.

Laudatissimus imperator Theodosi⁹
 vbi vidit quæ aduersus Ambrosium
 rerū nouandarū studio incepra atq;
 perpetrata fuerāt: & simul de tyrāni
 legatione, & præterea quæ is pfugo
 iuniori imperatori scripserat, cognouit, nō mirā-
 dū esse putauit, q; in tāto metu imperator is esset:
 tyrāno autē tantū suppetierit viriū, vt imperatorē
 in fugam verterit. Ille enim, inquit, rectæ fidei opi

Miserāda ca-
 des Gratiani
 quā in eo pa-
 tranis Andra-
 gathius, Ma-
 ximi tyrā-
 no dux.

* valde de-
 sia.

Iustina casto
 Gratiani an-
 dros, mittit
 ji.

a Maximus
 Gallus in po-
 testatē suam
 rediit.
 b Theodosij
 sua defensionem religio-
 nis catholica
 prædicatione
 Maximi.
 Idē Italia
 imminet.

Maximi ad
 Valentinia-
 num inuēre
 litera.

Idē in Italiā
 aduersus Va-
 lentinianum
 venit.

Valentinia-
 ni fuga.
 Maximo⁹ su-
 bi imperialis
 symbola
 iussit.

Theodosius
 tyrāni res fo-
 cūdat, & Va-
 lentinianū ca-
 sum, per se-
 quentiō or-
 thodoxorum
 adscribit.

Pessimi ibi
 res geruntur,
 vbi femina
 arrogantes
 regnant.
 Ambrosius
 a strone re-
 sistit.

a Ariminum
 sem fidem ad
 inducere con-
 tendit.

Idē à mili-
 tari manu in
 tēplo capitur. B
 De motu
 Germanico
 anni 1546.
 versiculi Can-
 sam consilij
 textu impro-
 biu. Qualem
 perdomita iā
 probe Gallia
 Omni. cū pa-
 tris Marto
 tyrānico Vr-
 bes Maxi-
 mum Italas.
 Satorū iis
 lo perfida fi-
 lio, Iustina
 arma ferax
 accius infert
 Vicitur sacro
 bus qui sua
 pralo, at Di-
 num non sine
 nomine.

Populu
 ecclesia cum
 defendit.
 Beneuolu
 scriba impe-
 rialiu.
 Per eū Iusti-
 na exiliū ad-
 uersus ortho-
 doxos episco-
 pos cōscribe-
 re cogitat.
 Beneuolu
 eare Iustina
 operā nau-
 re recusat.
 Fictus ty-
 rhodori Se-
 cretarij exē-
 plum pulcher-
 rimum Be-
 neuolu.
 Iustina filij
 sui notū cōsti-
 tutiōē cōtra
 catholicos per
 alios uocatos
 perferbit.

A nioni subsidiũ fert: imperator verò, dũ rectã sententiam oppugnat, cõtra Deum bellum mouet. Et tu quidem cœlesti armatura nudatus, fugã te cõmisti: ille autem rectã opinione munitus, superior est, & herum suũ vincit. Prorsus enim verã pietati, autor & legislator eius adesse solet. Atq; hæc quidem, quum longè adhuc abesset, Theodosius ad Valentinianum scripsit. Breui verò post, exercitu strenuò collecto, contra tyrãnum duxit. Metuebat nanque, ne contra iuniorem imperatorem Maximus rem etiam rectè gereret: atque inde maioribus comparatis viribus. Orientis etiam imperium sibi subiiceret. Fuit tum Persarum apud eum legatio, pacem petens. Filius quoque alter, ex Placilla ei nono Septembris mensis die natus est, quem Honorium nominauit. Sedenim exercitu rebus omnibus magnificè instructo, & Arcadio filio Constantinopoli relicto, Thessalonicam profectus est, vbi Valentinianum conuenit. Et primùm animam eius fide paterna restituta, & morbo materno depulso, curauit: deinde bono etiam animo esse, neque de imperio metuere eum iussit. Legatos autem qui à Maximo venerant, neque reiecit prorsus, neque propalãm admisit. Copiisque receptis, ad Occidentem in Italiam contendit. Fama verò inde, pro eo atque cuique visum erat, afferebatur. Consueuerunt enim homines, etiam de rebus quas ignorant, sermones confingere: & maiores quoque, præcipuè si quam habent causam & prætextum de eis quibus fauent, rumores excitare, vt qui rerum semper nouarum cupidi sunt. Quod tum quoque Constantinopoli accidit. De bello enim alius aliud commentus, in vulgus id spargebat: omnes verò deteriora magis nuntiabant. Et quanuis nemo bello interfuisset, perinde tamen atque in re præsentis bellum geri vidissent, quæ ibi accidissent narrabant. Porro Arianis, qui ab ecclesiis repulsi fuerãt, in animis ipsi suis bellum agentes, rumores serebant, imperatorem scilicet à tyranno victum, & tot atque tot nostrorum cæfos esse, primo quoque etiam tempore imperatorem ipsum in tyranni manum peruenturũ. Et quum alia quædam insuper vulgarentur, quæ ab eis excogitata fuerãt, pro veris certisq; rebus habebantur.

Honorius filium Theodosii nascitur.

Theodosius cõtra Maximũ in Italiã exercitũ duxit.

De bello isto vulgus verũ nuntũ ruyi. dno variis, cõque rãnos & falsos rumores spargunt.

Quum mullis de mensis in Theodosiũ cõfixis Arii factis, quæ dno Clariũ pã domans triumphum vana fuisse Demo probant.

Arianis papalam per mendaciam aduersa de imperatoris rebus vulgãt.

Idem Constantinopoli domũ episcopali Nectarij incendũ.

At Theodosius rectè rem gerit.

Maximus tyranus in pã sephatem eius peremit.

a Andragathius ariũ in stano se submergit.

6 Valentiniano in iuniori imperio rãbitio ur.

Ita Valentiniano iuniori imperium omne restitutum est. Et Theodosius bello feliciter confecto, cum imperatore iuniore Romam victor ingressus, clarissimum lætus egit triumphum. Rectè etiã is in Italia Mediolanensem constituit atque ordinavit ecclesiam, quum è vita commodum c Iustina excedisset. Theodosius, quum adhuc Romæ esset, è Constantinopoli eò ad se filium d Honorium, valde adhuc tenerum, adducendum curauit. Et quum Romæ victoriæ sacra peregrit e, tam clementiam placabilitatẽque suam manifestò declarauit: potissimùm verò in Symmacho viro cõsulari. Hic nãq; senatus Romani princeps, in magna, propter egregia quæ in eo erant ornamenta, fuit admiratione, maximẽque propter eloquentiam & peritiã latini sermonis laudatus est. Multas enim, & admodum præclaras Romana lingua edidit orationes. Scripsit etiam ad Maximum tyrannum adhuc superstitem. Quam ob causam criminis perduellionis & læsæ maiestatis reus factus, quòd se damnatum iri metueret f, tanquam ad asylum in ecclesiam confugit. A deò autem imperator iste religiosè Christianismum coluit, & ad eò ecclesiæ fuit obediens, vt non eos modò qui eiusdem cum eo essent fidei, magnoperè honorarit, & præclarã illis opinionẽ conciliare studuerit: verùm etiam Nouatianos, idem nobiscũ vnare excepta sentientes, ciuilibiter & placidè admiserit g. Itaque Leontius Nouatianorũ ecclesiæ tum in Romana vrbe antistes, qui deprecator apud eũ pro Symmacho fuit, spe sua frustratus non est. Nam ei gratificatus imperator, peccatum tantum Symmacho remisit. Qui veniã consequutus, orationem qua se defendit, ad imperatorem conscripsit. Et bellum quidem Occidentale tali initio cõptum, optatum Deo bene adiuuãte habuit finem.

D

e Iustina mors, d Honorius Romã perlatus, Theodosius Roma triumphat.

ẽνεχ τῷ τῆς καθεστώσεως ἡγχιῆς ἑκκλησίας, ὁ δὲ ἐν πολὺς κρίματι λατρεῖ μαρτυρῶν ἐν τοῖς ἐπισημοῖς ἐν τῷ συναγωγῆς ὁ ὀρατορὲς ἐγγύγιον, κλεμῆς & βασιλεὺς. f Is quò idola lastra esset, in ecclesiã cõfugit, atque ibi firmatus est.

g Leontius Nouatianus Roma episcopus Symmacho impunitatem imperatoris.

Theodosius vrbi Rom. multam com modauit.

Socras lib. 5. cap. 18.

Latrocinia oculis pistrinũ narũ & fãda lupanaria sustulit.

CAPIT. XXII.

Theodosius imperator, quum in Italia moraretur, plurimum emolumenti in Romanã contulit vrbe, quum ea quæ antea non habebat liberaliter tribuendo, tum pleraque quæ antiquitus ei erant scæda atque pudenda adimendo. Fuit enim Romæ probrum quoddam tale: Erant ibi ædificia maxima, in quibus annona vrbis asseruabatur. Qui verò præfecti eis erãt, Romana lingua mancipes dicti, temporis processu prædonum domicilia effecerant. Quum enim ad latus cuiusque ædificij, iuxta loci situm, in parte inferiori pistrinum esset, qui ei præfuere, tabernis constructis in quibus etiam meretrices ad quæstum prostabant, per illas insidias eis tendebant, qui annonæ comparandæ gratia ad domos eas veniebant. Erant verò, qui eam tantum ob causam vt scædæ voluptati inseruirent, eò accedebãt. Machina enim quadã ex prostibulo in pistrinum deferebantur. Potissimùm vero peregrè aduenientibus & aduenis hoc accidebat. Qui deinde ad eum modum capti, & necessitate circumuenti, molere per vitam omnem cogebantur: vsque adeo libertate, & aliquo inde redjtu negato, vt necessarij & propinqui eorum iam dudum eos fatis concessisse opinarẽtur. In hanc discipulã quidam etiam

F

C rebus habebantur. Proinde concursu ingenti facto, vecordi confidendia & imperu, in episcopi Nectarij ædes ignem iniecerũt, easque incendunt, propterea quòd ecclesias is moderaretur. Atque hæc quidem sic agebantur. Imperator autem Theodosius bellum ex sententia gessit. Milites nanque quos tyrannus habebat, apparatus bellicum & ingentes Theodosij copias veriti, ipsaq; adeo fama earum territi, tyrannum captum ad imperatoris pedes abiecerunt. Et Theodosius, quòd se Gratiano, quo cum scædus pepigerat, iniuriam, si tyrãno parceret, neque ab eo cædis patratæ pœnas sumeret, facturum esse putaret, confestim illum necari iussit. Andragathius verò, qui Gratianum fraude circumuentum occiderat, vbi quid Maximo accidisset cognouit, cum ipsis armis in præterfluentem amnem insiluit, atq; ibi interiit b.

* Conferat mihi quæso pino prudẽsque lector, cum tyrannide Maximi istius, per circumstantias omnes, seditionem & rebellionẽ Germanicã, eiusque exitum, quem An. 1546. & 1547. vidimus & rem prorsus eandẽ inuenies. Mores reddisse, qui Theodosij fuerat mores, semper pessimos, Cũ Maximianus bello periret imperij socijs rebellis,

A Theodosij miles incidit. Atque vbi illi quoque, sicuti & reliquis, abire inde nō permitteretur, stric-
to quem ad temur suspensum gerebat ense, eos qui se retinebant, interemit. Et alij, ne idem pate-
rentur, metu conterriti, abire eum sunt passi. Eam
rem postquam Theodosius cognouit, nequam il-
los homines suppliciis subdidit, prædonumque
latebras illas & lupanaria ex fundamentis ipsis e-
uertit. Atque vnam quidem hanc sceditatem in
principe vrbe sic Theodosius sustulit. Alteram au-
tem illam: Si quando mulier in adulterio com-
prehenderetur, nō coercione criminis, sed potius
accensione libidinis, Romani in eam animadu-
tebant. Domunculæ enim arctæ, quæ adulterium
commisisset, inclusam, impudenter deinde impo-
tentem cuiuslibet voluptatem & petulantiam ex-
plere permittebant. Et quod omnem excedit ab-
surditatem, tintinnabula sibi homines libidinosi,
impuri concubitus tempore accommodabant, vt
commota illa resonarent, & prætereuntes quan-
docunque flagitium tantum non latêret, sed po-
tius tintinnabulorum sonitu pœna illa cum iniu-
ria & contumelia coniuncta indicaretur. Quam
& ipsam vbi cognouit, pudicissimus nō tulit im-
perator, sed tam impudentem & obscœnam con-
suetudinem aboleuit. Nam & sinistra (ita enim quæ
ad tantam contumeliam extructæ erant domun-
culæ vocabantur) omnino euertit, & adulteras a-
liarum legum coercionibus cōstitutione lata sub-
iecit. Duabus hisce contumelia plenis cōsuetudi-
nibus diuinissimus imperator urbem Romam li-
berauit. Et rebus omnibus rectè constitutis, Ro-
mam quidem & imperium Occidentale Valenti-
niano administrandū reliquit: ipse verò cum Ho-
norio filio Constantinopolim est reuersus.

CAPVT XXIII.

C Vb idem tempus, imperator li-
beris suis virtutis magistrū præ-
ficere volens, Arsenio illi, cuius
gloria terram sub sole omnem
peruagata est, inuento, eos cōmi-
sit: quibus ille susceptis, quum
disciplina omni præceptoris, tum liberali educa-
tione patris illis loco fuit. Imperator enim illū, ne
quem ex imperij sublimitate conciperet metum
sed illis potius vt seruis vreretur, admonuerat.
Tantum verò, vt id ille fecerit, abest, vt insigni mo-
destia & moderatione diuersum potius fecerit.
Et quum derepente Theodosius ad eos aliquan-
do venisset, pueros quidem cum splendore ma-
gnifico confidentes, Arsenium autem inter do-
cendum eis astantem reperit. Qua de causâ impe-
rator indignatus, quum illos insignibus principa-
libus nudauit, tum sempiterna memoria dignum
& verè imperiale illud verbum est proloquutus:
Si tales se præbituri essent, vt mores vitæque suâ
ad disciplinam & leges Dei componerēt, propen-
sum & illum fore, vt eis imperium in manus tra-
dat, ad ciuium & subditorum commodum & vti-
litatem accommodatum: sin minus, conducibili-
us eis esse dixit, vt sic priuati vitam exigerent,
quàm doctrina nulla cum periculo imperarent.
Sed grauis ea prouincia Arsenio visa est, qui curas
eiusmodi odisset. & à talibus turbis & tumultibus

alienissimus esset. Proinde Deum est precatus, vt
honestæ præberetur causa, qua præsentibus libera-
retur vinculis. Et Deus breui id fecit. Admisit de-
lictum quoddam Arcadius: quod quia impuni-
tum relinquere non potuit, ferula illum coercens
Arsenius castigauit. Atque ille factum id tanquã
iniuriam ægrè ferens, mortem ei est molitus. Cō-
siliū id clam cœptum vbi Arsenius rescivit, in-
solenti vestitu illo reiecto, quamprimum in Sceti
se contulit, & cœlitus ad se delatam vocem
audivit: Arseni, tumultus fuge, & saluabere. Et vi-
uente quidem Theodosio, latuit. Postquam au-
tem Arcadius ad imperium peruenit, angelicam
eum consecrari vitam innotuit. Proinde impera-
tor ad eum scribens, quum precationem benedi-
ctionemque eius, tum peccati gratiam ab eo pe-
tiit. Eidemque, vt Ægypti totius tributum pauperi-
bus præberet, permisit. Sed hoc ille non recepit.
Quum verò ad virtutem summam peruenisset, ru-
sticum se & literarum omnium imperitum esse
assimulauit, quum quidem monumenta memo-
ria digna & libros plurimos reliquerit: quos hi-
storia, quæ de eo est conscripta, refert. Et ad ho-
diernum vsq; diem, in Sceti atque Romæ & Con-
stâtinopoli monastica eius vita in primis celebra-
tur. Potuissim quidem quædam illius faceret di-
cta præclarèque acta commemorare. Quum verò
propositum argumētum me alia persequi cogat,
ad historiam eius lectorè reicio: mihi que eò vn-
de digressus sum, redeundum esse duco.

CAPVT XXIIII.

H Adem tempestate Timotheus, & Cy-
rillus, qui in Alexandriæ & Hiero-
solymitanæ ecclesiæ thronis enitue-
rant, vita defuncti, alter quidem Ale-
xandriæ Theophilum, alter autem
Hierosolymis Ioannem successorè habuit. Paulò
verò post, quū & Demophilus, qui Constantino-
poli Arianæ præfuerat religioni, vitam morte cō-
mutasset, qui factionis eius erant, administratio-
nem eam Marino cuidam Thraci, qui alij episco-
patui præfectus fuerat, commiserat. Sed is quum
ibi non ita diu durasset, discessit. Sub quo etiam
Arianorum secta in duas factiones est dissecta,
sicuti postea dicemus. Et Dorotheus, qui Antio-
chiæ in Syria, vt hæresi ei præfesset, electus fue-
rat, tanquam illo ad id munus obeundum magis
idoneus, Constantinopolim inde venit, & sectæ
sue præiit. Interea Paulino quoque Antiochiæ
defuncto, qui auctoritatem eius & auspicia secuti
erant, suos sibi conuentus, Flavianum auersantes,
egere, veluti qui iusiurandum Meletio præstitum
minus decenter & illegitimè violasset; quum qui-
dem illi de dogmate nihil ab eo disiderent. Eua-
grium autem quendam postea Paulino surrogarunt.
Atque eo breui mortuo, alius in locum e-
ius, Flauiano renitente, substitutus non est. Qui
igitur à Flauiani cōmunionem abhorrebât, seorsim,
sicuti dictum est, cōuentus ecclesiasticos celebra-
runt. Paulinus quidem, vbi Meletius decessit, vni-
uersam ecclesiæ administrationem suscipere vo-
luit. Verùm ei episcoporum restitit cœtus. Minus
enim conuenire dicebant, vt is post Meletij mor-

Arcadius præceptor, ob illam sibi verbera noce minatum est.

Arsenius præceptor se subdidit, & monachas cōplectitur.

Arcadius culpam apud Arsenium deprecatur.

Arseny laus.

Theophilus alexandrinus Ioannes Hierosolymitan' episcopi.

Marino Cōstantinopoli Demophilus apud Arianos successer.

Pro Marino substitutus Dorotheus.

Antiochia Pauliniani Euaagri sibi episcopi aduersus Flavianum legerrunt.

Pauliniani suos sibi conuentus cognoscunt.

Propter Paulinū & Flavianū dantur non fuit inter Occidentales & Orientales dissidium.

Adultera Roma adicula exigua publici civis includebitur & ad libidinem omnium prostitutaebantur.

Theodosius eā quoq; indignitatem sustulit.

Legitimam adulterij pœnam renouavit

Quatuor cōstitutiones extant in C. sub tit. Ad leg. iul. de adul.

Theodosius cō Honorio Cōstantinopolim reuersus.

Arsenius filiorum Theodosij præceptor.

Seuerū vult esse præceptionem erga filios suos Theodosium.

Memorable Theodosij de Etum de filio suo.

Atem, locum illius fortiri deberet, qui consilia eius repudiasset: sed ut ille potius ouium pastor fieret, qui labore multo ouile eius + conseruasset. Quæ sanè res, ut dictum est, simultatem diurnam inter Occidentales & Orientales excitauit. Et Occidentales neq; post Paulini obitum animorū suorum aduersus Flauianū acerbitatem deposuerunt: post Euagrii etiam mortem illi succentescentes, idq; Euagrio contra ecclesiasticas sanctiones omnes antiliti designato. Solus nanque Paulinus episcopus eum destinauerat, canonicus multis proculcatis. Non enim illi morituro alium in locum suū surrogare episcopum permittunt, sed episcopos prouinciarū omnes ad electionem scilicet coire iubent: quin etiā sine tribus episcopis, episcopi electionem & consecrationem fieri non debere statuunt. Hæc quum intelligere nollēt, Euagriū illi quidem susceperunt, Flauianum uero prorsus repudiarunt, usque adeo ut eius causa, imperatoris etiam obrunderent aures. Qui cum molestia hac de re sæpius conuentus, quum Flauianum Cōstantinopolim euocauit, tum Romam etiam adire coëgit. Atque ille hyemis incommoditatem prætexens, vere illucescente, imperata se executurum esse pollicitus est. Ac tum quidem dimissus, ad gregem suum Flauianus rediit, nihilque nõ tentauit, ut eos qui per seditionem secesserant, sibi coniungeret. Quod etiam paulatim demum effecit, conciliatio sibi postea Alexandrino episcopo Theophilo, per quem optimè quoq; Damasi Romani antistitis fauorem est consequutus. Ambo enim isti Flauiano plurimum infensū fuerāt, quòd non modò iurisurandi sacramentum violasset, uerum etiā plurimum causæ præbisset, ut homines idem dogma profitentes, tanto opere per secessionem inter se dissiderent. Vbi uero Romam adire Flauianus moratus est, diuus Dan. asus, & post hunc Siricius, atq; huius postea successor Anastasius, literis suis pietatem imperatoris perstrinxerūt: illud ei obii-cientes, quòd bella ille quidem sua primo quoque tempore conficeret: eos autem qui insolenter se in Christum gererent, illiusque sacras cōstitutiones præter rationem omnem contemnerent, tyrannidem suam exercere pateretur. Itaque illi imperator denuò accito, Romanæ profectiois suscipiendæ necessitatē imposuit. Er ille postquā Constantinopolim uenit, sapiētissimè libertate dicendi apud imperatorē vsus: Siquidem o imperator, inquit, aliqui religionem meā, tanquam minus re-ctam, aut uitam etiā, ueluti episcopali muneri non conuenientem, arguūt & reprehendunt, accusatores ipsos iudices accipio: in sententia quam illi latu-ri sunt, uel inuitus acquieturus. Sin de throno & cathedra lis est, nihil opus iudicio est: statim nanq; cuiuis cedam, & me à præsidendi honore longis- simè seiungam. Tu uero, o imperator, cui placitū est Antiochenam sedem committe. Tantam uiri eius dicendi libertatem & constantiam Theodosius admiratus, in patriā cum suam redire, & quæ sortitus fuerat gregem ritè pascere iussit. At ubi satis longo intercedente tempore, Romam rursus imperator uenit, eisdem reprehensionis & ac- culationis aculeis ab episcopis est expetitus, perinde atque Flauiani tyrannidem comprimere super- sederit. Ibi tum, quòdnam tyrannidis genus id es- set, ut in medium proferrent, Theodosius eos est

hortatus: seipsum Flauianum, & ueluti syndicum D atque patronum eius designatum esse, subiiciens. Atque ubi illi, cum imperatore iure non contenden- dum esse dicerent, suafor illis fuit, ut ecclesias postea per concordiam coniungerent, cōtentio- nem tollerent, & inutile dissidendi atque iurgan- di studium extinguerent. Paulinus siquidem, in- quit, iam dudum uiuere desit. Euagrii autem ele- ctio, non secundum ecclesiæ constitutiones pro- cessit. Insuper uero ecclesiæ Orietales omnes ualde ex Flauiani episcopatu pendent. Ad hæc neque Asianæ, neque Ponticæ, neque adeo Thraciæ ec- clesiæ, se ab illius communione abstinēt. Illyri- cum denique omne, illum Orientalium ecclesia- rum primariam curam obtinere nouit. Talibus imperatoris dictis episcopi Occidentales ad leni- tatem adducti, contentionem se soluturos, simul- tatem deposuros, & legatos, si qui inde uenirēt, suscepturos esse, receperūt. Ea re Flauianus cogni- ta, Theophili iram placauit. Qui deinde presbyte- ro suo ad Damasum misso (Isidorus is erat) inimi- citias omnes + soluit: E re ecclesiæ esse illi renun- cians, ut propter populi cōcordiam Flauiano deli- ctum, quòd iuramēto violato admiserat, remitte- retur. Verum & ipsemet oratores Romā misit, ex episcopis, & item presbyteris & diaconis Antio- chenis: viros laudatos, quorum princeps erat Aca- cius, qui ecclesiā Berthææ apud Syros governa- bat, & gloriam magnam terra mariq; cōsequutus fuerat. In inimicitias, quæ ad decem & septem an- nos durauerant, sopitis, ecclesiis cōcordiam cōci- liarunt +. Nam communione cum Occidentalibus redintegrata, Antiochena quoque plebs pacē paulatim est complexa. Itidem uero, ea re cognita: Ægyptij episcopi, longi temporis cōtentione ex- tincta, ad cōcordiam se adiunxerūt. Romanæ tum ecclesiæ præfuit Innocentius, Anastasij successor + Alexandriæ Theophilus, uir cordatus, & uiri- lem obtinens mentem. Succesit is Timotheo, Ti- motheus fratri Petro, quem magnus præcessit A- thanasius. Hierosolymis uero post Cyrillum Ioan- nes, & post hunc Nepos episcopalem sedē est for- titus. Ad hunc modum, Deo charus imperator ec- clesis pacem restituit. Ariani autē, Antiochia om- nino relicta, extra urbis mœnia cōuentus suos ha- buere. Res Antiochenæ sic se habuere,

* Duratio tamē dissidii rsi; ad impe- rium a readij & episcopatu Chrysostomi.

Episcopi Oc- cidentales pla- caunt.

Theophilus Alexandrinus Isidorū pro- catorem pro Flauiano Ro- mam misit.

Flauianus ipse quoq; ora- tores suos ad ablegauit. Eorum prin- ceps Acacius Berthæus.

Innocentius Ro. episcop.

Episcopi hie- rosolymitani

+ Concordia inter Occidē- tales & oriē- tales reconci- liata.

* Episcopi Alexandrini

Ariani extra urbis Antio- chie cōuen- tus egere.

Theodosij Cō- stantini de euer- tēdo idolatriæ templis.

Quid de eate decessores se- uerius impe- ratores.

Cōstantinus.

CAPIT. XXV.

Odem porrò tempore maxima etiam Alexandriæ excitata est tur- ba, talem ob causam. Postquam fidelissimus imperator ecclesiis quantum potuit, pacem præsti- tit, aduersus Græcos errores om- ne conferens studium, constitutiones tulit: qui- bus sanxit, ut simulacrorum delubra, vbicunque locorum in imperio suo inuenirentur, ex ipsis fundamentis euerterentur. Nam Maximus ille Cōstantinus, qui ingentē quidem, minorē tamen uirtute & gloria sua, consequutus est laudem, & primus uera pietate imperium exornauit, quum omnem (ut ita dicam) terrarum orbem in ido- lorum cultu insanientē inuenisset, sacrificare qui- dem dæmonibus prorsus prohibuit: aras autem

† Euagrius.

Paulinus quoq; non re- cte uocatur sibi Euagriū substituit. Legitima epi- scopi electio, & cōsecratio Pauliniani circa Flauia- nū apud im- peratorem queruntur. Imperator Flauianum Romam ire iussit.

Flauianus sibi Theophilum Alexandrinū, & per eū da- masum quoque Ro. cōsultas. Ro. 3. episcop- us, Damasus Antiochus. Anastasius.

Romani pon- tifices Theo- dosium quòd Flauianū nõ carceret, per- straxerunt.

Excusatio Flauiani, epi- scopalis An- tiochenam Theodosio re- signauit.

Imperator Flauianum Antiochiā remittit.

Idem Romam apud episco- pos Flauianū defendit.

A eorum non sustulit, mandato illo promulgato, vt deorum tēpla clausa, quo à nemine adiri possent, seruarentur. Idē filij eius fecere. Crudelitatis enim esse putarūt, tepentē prorsus tātam instituire mutationem: fatius esse existimātes, quietis consiliis paulatim homines ad verā pertrahere religionē. Iulianus autem, vt impietas reuiuisceret, fecit, errorisque & seductionis flammam plurimū auxit. Post hunc Iouinianus a cōtiones illius abrogās, idolorum cultum suppressit. Idem à Valētiniāno, qui Europæ imperium habuit, factum. Huius verò frater Valens, religionem quidē omnem vt stas cæremoniis coleretur, admisit: in eos autē solos qui fidem irreprehensibilem profitētur, apertē hostili fuit animo. Quapropter in imperio eius toto libationes & sacrificia simulacris, ab eis quib⁹ hoc placitum erat, offerebātur, ignis in altaribus accēdebatur, epulationes publicæ, & numine afflatōrū discursationes, in foro pagebātur, & sacerdotes Bacchi choreas ducebant, & cum scutis discurrentes canes concerpēdo necabant: nihil denique earū rerum reliqui faciebant, quæ primo earum inuentori probrum & fœditatem attestantur. Quæ sanē omnia adhuc celebrari solita, quū religiosissimus imperator comperisset, radicitus sustulit, modisq; omnibus aboleuit. Tū verò Theophili opera iussio promulgata est, vt Alexandriæ idolorum tēpla euerterentur, procurationem talem ipsi illi iniungens. Itaq; is potestate ea accepta, cōsultō omnem mouit lapidem, vt Græcorum mysteria cum contumelia traducerentur. Euertit igitur Mithrium, euertit etiam Serapidis tēplum. atq; in illo quidem veluti in solenni pompa, sedes paratas: in hoc autem, spectatoribus Serapidis sacra ridentia proposuit. Phalli nanque, & Ityphalli, turpiter nudati atque producti, Theophyli iussu, per forum trahebātur. At qui Alexandriæ erāt Græci, & in primis qui philosophiæ operam dabant, re inopinata consternati, quum dolorem cōceptum ferre non possent, manu coacta, per impetum & impressionem insustentabilem, nō minus atque antea fecerant, ingentem edidere stragem. Subitō nanque tumultu Christianos inuadētes, plurimā fecere cædem: neque paucos etiam vulnerauere, ac deinde retrocessere. Repugnabāt quidem illis Christiani, sed eos cædibus patrandis Græci longē superarunt: neque prius à conflictu eo destitere, quā animos suos hostium sanguine profuso exatiarūt. Cæterum Græcos ex ea re metus inuasit, ab imperatoris vindicta sibi timētes. Quapropter eo quod illis visum fuerat peractō, furorēque cædium cruore extincto, pro se quisque in eum quem sors offerebat locum se vbi latēret, abdebat. Aliqui etiam timore vehemētiore correpti, patriam relinquētes, in vrbes alias commigrarunt. In quibus duo erāt, qui ab ineunte ætate maximē in literarum doctrinā fuerant edocati, * Heliadius & Ammonius: ille quidem Iouis, hic autem * Simæ sacerdos. Malū id vbi conuenit, in tēplorum demolitione, Theophilo plurimū dehinc operæ nauarūt, militarium in Ægypto ordi-

Constantinus & fratres eius. Iulianus.

Iouinianus. Valentinianus.

Valens.

Idololatria sub Valente liberè culta.

Ineptia idololatria.

B

Theophilus episcopus mandatus ab imperatore accipere, de euertere de astruere tēplum. Fides sacrorū gentiliū traduntur. Gentiles & philosophi tēplum motu sua pugnas, & multos Christianos cadunt. a Mithriæ tēplum Serapidis euerit.

C

*Seditiosorū gentiliū fuga. In ijs Heliady & Ammonij. Grammaticos hos fuisse præceptoribus se eis Constantiano poli inuenit. usum esse, de eis Soc. lib. 5. cap. 16. * uithia.*

† Sozememus Theophilum quoque scribit, Dionysij tēplum sibi, ab imperatore donatum, in formam sacra adu redigisse, & isthic quoque in adytis obscena Phallorum & Ityphallorum simulacra, & monumenta alia spurca reposita, lib. 7. cap. 15.

num dux Romanus, & Alexandriæ vrbis præfectus Euagrius. Nam Græci quidam Serapidis ædē illam pulchritudine & amplitudine celeberrimā, tum autem ornamenti suis dispoliatam, atque scēdē deformatam, in tumulto quodam sitam, occupauerant: atque inde non secus atque ex aliqua arce de improviso prorumpentes, multos ex nostris comprehensos tormentis excruciabāt, & demonibus sacrificare cogebant. Si qui verò id vehementius detrectarent, eos in crucem agebant. Quorundam etiam crura frangebant, & alios aliter enecabant. Porro quum aliquandiu dimicatio eiusmodi durasset, magistratus quos diximus homines eos aduētes, vt aliquando tandem cōsuetudinem eam posthaberent, & tēplum Serapidis relinquerent, sunt hortati. Quod vbi illi non fecere, res ea ad imperatorem est relata. Vt autem in cōcepto illi suo obstinatior essent, cōscientia tam temerariæ audaciæ, qua tātō opere in re mala vti fuerant, faciebat. Erat præterea apud eos sophista quidam Olympius, qui autor illis fuit, vt patrios mores & ritus non negligerent, sed ad necem vsque illis defendendis, fortiter in rebus duris perseverarent. Quoniam autem simulacris cōminutis suos animos despondere cernebat, ne propterea religionem suam relinquerent, eis suasit. Er simulacra atque imagines, materiam quidem corruptioni obnoxiam, ob cāmque causam cōminutam esse: quæ autem in illis fuissent, & vim suam exhibuissent, potestates, illis cōfractis in cœlos euolasse dixit. Huiusmodi ille verbis Græcorum multitudinem in potestate sua cōtinuit, & in Serapidis tēplo mansit. Imperator ea re cognita, Christianos qui ita occisi fuerāt, honore martyrum dignatus est, quod tantum periculi pro sana fide pertulissent. Percussores autē & homicidas illos, venia concessa, pœna commerta liberauit: vt tam insigni eius beneficentia cōsternati illi, ad Christianam fortē religionem se conferrent. Tēpla verò nihilominus, quæ tantæ seditionis populo causa extitissent, crui, literis mandauit. quibus literis publicē lectis, q; imperator in eis tumultus culpā in Græcæ superstitionis sectatores statim contulisset, Christiani acclamatione ingēti rē cōprobarunt. Illi verò timore correpti, Serapidis ædem sibi relinquendā, atq; inde fugiendū duxerunt. Ita Christiani id receperunt. Olympius autem iste, in multa nocte, quæ eum diem quum hæc accidere præcessit, in ipso Serapidis delubro quendam Alleluia psallentem audiuisse dicitur. Et quum hostibus probē obfirmatis in profundo silentio rursus eandem vocem audiret, nec quenquam cerneret, quid sibi ea res vellet, intellexit. Et clam egressus, nauimque commodū pactus, in Italiam nauigauit. Proinde tēpla quidem studio magno solo æquata, & simulacra atque deorum statua igni conflagata, in lebetes & vasa alia ad Alexandriæ ecclesiæ usum sunt transformata. Preciosioris verò materiæ deos in sumptus & alimenta pauperum imperator, illis gratificatus, dedit. Sedenim Theophilus simulacris omnibus comminutis, atque in cinerem reductis, vnum tantum integrum reliquit, quod etiam in publico loco constitutum, conseruandum esse dixit, ne temporibus futuris aliquando Græci se talibus diis cultum præ-

D

Idololatria in Serapide tēplo in C. l. r. i. m. o. s. e. x. c. r. v. r. i. o. s. p. e. s. i. m. i. s. p. o. s. t. r. a. t. i. o. n. e.

Olympius philosophus aduersus iudæos, in re mala vti fuerant, faciebat. Erat præterea apud eos sophista quidam Olympius, qui autor illis fuit, vt patrios mores & ritus non negligerent, sed ad necem vsque illis defendendis, fortiter in rebus duris perseverarent.

E

Christiani ad astruere tēplum, & martyriū habuit.

Imperator se excruciosos homines adu graui cædem facit.

F

Christiani tēplum Serapidis post Græcorum fugam recipiunt.

† Olympius in eo tēplo Alleluia seruetis cantari audo. Idem inde edo, & Italiani peto. Preciosior simulacrorum materiam alimentum pauperum comparo pendunt.

Simulacrum A
de Simia
ad perpetuam
fidei ad ido
lomania me
moriam, Ale
xandria con
servatum.
Id Amo
nio maxime
doluit.

stitisse, negare possent. Qua de re plurimum concedit doloris, quem diximus, Ammonius, Simiz ille sacerdos: pergrauē id Græcorum religioni accidisse dictitans, quod ludibrij causa vnus ille deus incendium, quo minus conflagraretur, aufugisset: & non itidem, vt alij, quod in primis optauerat, conflatu sublatūque fuisset. Helladius verò in conflictatione illa nouem se viros neci dedisse confirmauit.

CAPVT XXVI.

Helladius
nouem cada
commisit.
Hierogly
phica litera
cruci formā
referentes in
uersa in tem
pli Serapidis
reperit.
Symboli eius
mysterium.
Qui confite
tur peccata
sua baptiza
ti sunt. Ser.
li. 5. c. 17.

Vum Serapidis templum solo x
quaretur, & parietes euerterentur, Hieroglyphicas quæ dicuntur qualdam formas & characteres signo crucis persimiles, saxi incisas apparuisse dicunt. Quos & Græci & Christiani cernentes, vtrique religioni suæ accommodarunt. Christiani enim, propter crucem, symbolum id & signum ad se pertinere allegarunt. Græci verò, nihil esse cōmune Christo & Serapidi: sed figurā eam aliud quidē Christianis, aliud verò Græcis superstitiosis, significare & portēdere posse, dixerunt. Qua de re quum sic ambigeretur, multi illorum Christianismū suscipere. Qui etiam Hieroglyphicarum literarum interpretandarum periti, characterem sub crucis forma, vitā futuram significare dixerūt. Quod Christiani plurimum ad religionem suam trahentes, vt permultos ad sententiam suam adducerent, occasionem habuere: propterea quod aliæ quoque literæ aperte declararunt, templum id Serapidis relinquendum prorsus esse, quum crucis ille character, qui obscure venturam vitam significaret, in apertum productus esset. Atque id templum ad hunc modum est euersum. Verum non ita multo pōst, in ecclesiæ formam sub Arcadij nomine est redactum. Ego quidem sacerdotes Ægyptios, qui de Christo nihil prorsus præuiderint, literas eas sub crucis forma non exculpisse puto. Si nanque ab ipsis secularis mysterium (vt Paulus inquit) occultatum, principem tenebrarum latuit: multo magis æquū est, illius quoque sacerdotibus ignotum id fuisse existimare. Quin potius Prouidentia diuinæ opus id esse quispiam arbitretur, vt quæstio scilicet de literis eiuscemodi fieret. Id quod itidem antea in apostolo paulo euenit. Ille nanque spiritali sapientia plenus, eadem ratione & arte apud Athenienses vsus, oraculum consilio & causæ suæ accommodauit, & multos ad veram religionem adduxit. Nisi fortē illud etiam quispiam dicat, idem tum Dei verbum per Ægyptios sacerdotes, quod antea per Balaam egerat, fecisse. Quemadmodum quoque in Caipha accidisse nouimus. Ambo enim, etiam inuiti, de reb. bonis sunt vaticinati. Verum de his hactenus. Theophilus autem rebus quæ dictæ sunt, non contentus, hac in parte non constitit: sed fraudem sacerdotum omnibus eis qui seducti fuerant, manifestam esse voluit. Simulacra enim illi, siue ærea seu lignea, pleraque omnia ita elaborarunt, vt ea caua intus essent, & eorum terga templorum parietibus adaptarentur, occultis quibusdam meatibus in muro relictis. Deinde per alia quædam arcana adyta in simulacrorum cauū subibant, & inde quæ eis visa essent responsa ede-

bant. Et qui sedulo apud ea versabatur, quod fraudem & imposturam eam non intelligerent, perinde atque Deo iubente, statim imperata faciebant. Tales statuas tum Theophilus comminuens, dolū hominibus deceptis monstrauit. Vt verò in Serapidis etiam templum ascendit, simulacrum illud vidit magnitudine tanta, vt mole sua horrorem etiam & metum spectatoribus incuteret. De quo opinio etiam falsa, quæ multos seduxit, ferebatur: Si quis scilicet vel digito id attingere fuisset ausus, terram omnem ē vestigio concussū, vrbī autem toti interneccionem accitum iri. Quæ omnia Theophilus anilia ebriosarum muliercularum deliramenta esse putans, & molem vastam vt rem quampiam exiguum despiciens, quendam qui ponēstabat, securim in manu habentem, vulnus Deo infligere iussit. Atque ille plagam ingentem vi magna fortiter intulit. Qui verò ibi aderant, id quod dudū fama iactatū fuerat veriti immēsum quiddā, exclamarūt. Atque Deus plaga placidē accepta, & ligneus esset, neque dolorē sensit, neque vocē aliquā emisit, quippe qui mortuus prorsus esset: sed neque defendere se, quum & magnus esset, & magno impetu in terram ferretur, potuit. Vbi verò & caput ei resectum est, mures inde gregatim emerferunt. Morium enim & cauerna & receptaculum omnino decantatus ille Ægyptiorum deus fuit, Ceterum vasto illo idolo in partes minutas dissecto, reliquas quidem igni mandarunt: sacrum autem illud & venerandum caput per urbem omnem, eis qui id tanquam numen coluerant inspectantibus, & eius quem tantopere honorauerant infirmitatem ridentibus, raptarunt.

CAPVT XXVII.

odem tempore multi Græcæ superstitioni addicti in vrbib⁹, de aris deorum contenderunt, & ad mortem vsque decertarunt. Sicuti in Arabia Petraz & Arcopolitæ, apud Palæstinos Raphiotæ & Gazzi, apud Phœnices Heliopolitæ: & in Syria maxime templum propugnarunt Apameni, Axio anni propinqui: quos memorix proditum est, ad templorum eiusmodi custodiam & præsidium, socios & auxiliares Gallilæos, & quosdam ex vicis eorum qui circum Libanum montem habitant, euocasse, ad extremum autem eō audaciæ & confidentiæ euasisse, vt clarissimum virum Marcellum episcopali ibi fungentem munere interemerint: propterea quod commissæ sibi vrbis delubra, magis sua erga Deum fiducia, quàm forti multorū hominum coacta manu aboleuisset. Vbi enim Ioānes, cuius antea quoque mentionē fecimus, decessit, rebus omnibus optimus Marcellus iste, pro illo religionis Apamenz episcopale administrationē sortitus est, spiritu iuxta diuum Apostolum feruens. Atque vbi præfectus Orientis cum duob. tribunis in urbem eā aduenit, eo consilio vt idolorum fana demoliretur, plebs quidem, quod militarem manum metueret, quieta fuit: & præfectus Iouis templum eruere est aggressus, quod quidem & maximum & ornamenti variis & præcipuis pulcherrimum fuit. Verum quum lapidum & materiz structuram solidam & firmam admodū præfectus esse cerneret, fieri non

D
Impudens
fecerunt.
e impostura
simulacrorū
& oraculo
rum eorum
in apertum
producit.
Serapidi ido
lum luge ma
ximum sa
cro sanctū
& immolabile
habuim, s
Theophilus
expugnauit
& commo
uauit.
vrbem ipse

Ex capite eius
simulacrum
vrbem exans
procurrit.
Caput id per
urbem raptat
tur.
* p. 379.

Ciuitates
quædam ido
lomania de
fendentes.

Apamenz
pernicitas e
plorum suoz
propugnato
ru.

Cap. 5. cod.
Apamea
Ioanni in
episcopatu
successor
Marcellus.
Præfectus
Orientis e
plum Iouis
Apamea
diruere p
vrb.

De templi
eius euerfio
ne prædictio.
Templum id
in ecclesiā
Arcadij
postea redac
tum.
a Diuinitis
hieroglyphi
cas istas cru
ci formā ex
hibitas esse,
cum Sociato
conferi Nuo
phorum.
Sicuti diuus
Paul⁹, A
tam ignoti
Dei ad Chri
stū sic Theo
philus crucē
Hierogly
phicā ad re
ligionem no
stram accom
modauit.
† 73 ter m
obd p.
b Balaam &
Caiphas no
mī de veritate
fuerunt vaticinati. Et
id. m. fortē sa
cerdotes Æ
gyptij hiero
glyphicis istis

*Difficultas
eius demoli-
tionu.*

*Marcellus
ad preces con-
fugit, à Deo
templi euer-
sionem expe-
ctans.*

*Apparet
subiò vir,
qui se tem-
plum idoli
demolituru
pollicetur.*

*Firmitas
structura.*

*Demon ei tẽ-
plo incubat,
demolitioni
obstistit.*

*Demon pre-
cissione ex-
lustrati rã-
da fugatur.*

*Corru't tan-
dem templu.*

*Marcell' ad
martyres epi-
stolas dedit.*

*Cades &
martyrium
Marcelli.
Sozomenus
pro gladi-
atoribus, qui
martyrizerunt.*

A posse putavit, in tanta cõpago solui aut dirui posset. Maxima nanque saxa immensis ferramẽris & plumbo diffuso, ex omni parte apte compacta & conglutinata erant. Diuus autem Marcellus præfectum sic laborem eum reformidantem cernẽs, illum quidem ad alias vrbes transire iussit: ipse autem Deũ precatus est, vt rei tam difficili & desperatæ exitum aliquem daret. Et ecce cum sole oriente quidam suapte sponte aduenit, qui neque ædes extruere, aut lapides cædere atq; polire, neq; artẽ quãpiam aliã sciret, ligna tantũ & lapides humeris gestare assuetus. Is Marcellũ adiit, duplicẽq; sibi mercedẽ stipulatus est: facile sibi esse, vt templum celeriter demoliat, dicitans. Eam postquam Marcellus se illi daturam recepit, tale quiddam ille machinatus est. Delubrum id porticum quadratam habebat, quæ in sublime excitata, adaptata & imposita ei fuerat. Columnæ erant maximæ, magnitudine ipsa templo iuxta proportione respondentes. Columnæ cuiusque ambitus sedecim cubitos habebat. Natura lapidũ perquam firma & adamantina fuit, ita vt nõ facillẽ lapidarũ cederet instrumentis. Quas circum circa ille suffossas, lignis oleaginis suffulsi. Atque vbi earum tres ad eum modum perfodisset, ignem materiz subiecit. Et accensa quidem est illa: sed ab igne, pro natura sua consomi nequiuit. Dæmon nanq; quidam ater apparens, & sese prouoluens, naturalem vim ignis inhibuit. Sed enim ea re sapius tẽtata, quum cœptum suum frustra esse viderent, eã ad episcopum meridianam retulerunt. Ille autẽ in sacru ingressus templum, aquam vasi infusam sub sanctiore altari occultauit: & pro sacris cancellis humi prouolutus, generis humani amãtem Dominum supplex orauit, vt depulsa dæmonis tyrãnide, illius quidem in apertum proferret imbecillitatem, suam autem ipsius manifestõ exhiberet vim & potentiam: ne scilicet maius etiam detrimentum ad eos, qui nondum vt Christianæ parerent religioni, in animum induxissent, perueniret. Hæc quum dixisset, & crucis signum aquæ iniiecisset, Equitio cuidam diacono eam dedit, flãmam vigentem ea conspergere iubens. Quod vbi est factum, dæmon illæ aquæ vim non ferens profugit: & ignis contraria sibi aqua perinde atque oleo vsus, ligna optimẽ comprehensa, paruo momento consumpsit, & columnarum fulcris euanescentibus, & ipsæ confestim conciderunt, & alias duodecim in eandem ruinam secum traxerunt. Quinetiam insuper quæ eis cooptata fuerat templi pars, cum columnarum vi in præceps abiit. Vnde fragor maximus exortus, confestim omnes eò ad opus inspiciendum pertraxit. Postquam verò dæmonem illum, qui contrã nihil fuerat, fugatum intellexerunt, linguas in laudem & gloriã Dei cierunt. Sed & alia idolorum fana diuinus sustulit episcop', & multa alia admiratione digna de eo viro commemorantur atque circumferuntur. Nam & ad victores martyres epistolas dedit, & ab eis literas: quibus ei responderunt, accepit. Postremò verò & ipse martyrij coronam reportauit. Id ipsum verò exponendũ est. In conualle ibidem * Aulocrenis (locus is in Apamenorum

* Pro Aulocrenis Nicephorus & Sozomen. habent Aulonem. Plin. lib. 5. cap. 29. Marcellus ibi reditur, ortus ac paulò post conditus, vbi certanis tibiarum canem cum Apolline Aulocrenis. Ita 70

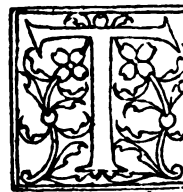
atur conualli decem millia possunt ab Apamea. Idem lib. 16. cap. 44. Regionem Aulocrenem diximus, per quam ab Apamea in Phrygiem itur. Ibi platanus ostenditur, ex qua peperit Marcellus, vt etiam ab Apollone.

D dicuntur, in v. 20. h. e. monachos habet, li. 7. ca. 15. † In euer-sione templi idolorum, p. gna cõmisi-tur.

*Martyriũ
Marcelli li-
beris eius in-
re vindicare
à synodo p-
uinciali pro-
hibetur.
Pro marty-
riũ obitu
Deo agenda
gratia.*

agro est celebris) templum maximum fuit: contra id militibus & gladiatoribus assumptis est profectus. + Ad quod quum propè ventum est, pugna est commissa. Ipsa autem extra telorum iactum constitit. Quod enim pedibus æger esset, neque ad insequendum neque ad fugiendum idoneus erat. Quum autem milites & gladiatores magno studio in potestatem suam templum redigere cõtenderent, & ex Græcæ superstitionis cultoribus nonnulli solũ eũ in ea parte, vbi pugna nulla esset, cõsedisse cognouissent, subitò eum oppressum cõtprehenderunt, & pyra accensa combusserunt. Ac tum quidem illi facinore patrato latuere. Postcã verò criminis eius comperti, à Marcelli liberis ad legitimam pœnam sunt postulati. cædem enim patris vindicare illi voluerunt. Sed id factum synodus prouincialis prohibuit, non vindicandam martyrum mortem, sed gratias potius ea de causa Deo agendas esse, liberoq; atq; amicos & genus eorum omne gaudio exilire debere cẽsens, quòd illi honor tantus, vt pro Dei nomine mortem opteteret, contigerit. Idolorum templa eo tempore ad hunc solo æquata sunt modum.

CAPVT XXVIII.

Vm etiam Nectarius, Constantinopolitanæ ecclesiæ curator, primus omnium presbytero, qui à multo tẽpore in ecclesiis, pœnitentibus præerat, dignitatem abrogauit. Quem etiam ferè Orientales episcopi omnes sequuti sunt. Quid verò id sit, & vnde initium sumpserit, & quam ob causam tum esse desierit, alij alia memoriæ prodiderunt. Ego autem, vt sese res ipsa verè habeat, exponam. Quandoquidem nihil peccati admittere, non humanæ, sed diuinæ & immortalis nature proprium est: nos autem per transgressionem semel peccandi hæreditatem adiuimus, delictorum Deus veniam eis concedere iussit, qui legitima & conuenienti pœnitentia vsi, deinceps simul peccatum & auerlantur & confitentur. Graue autem episcopis, qui proximè post Christum fuere, visum est, in media plebe, veluti in theatro, noxam confiteri. Quapropter ex presbyteris vnum delegere, qui probata vita esset, & simul taciturnus & prudens, apud quem per pœnitentiam resipiscentes commissa sua proferrent. Proinde factum, vt huic seorsim quæ mala egissent propalarent: atque ille peccatorum confessione audita, quum quid facto opus esset, & quomodo crimen luere cõueniret, multa imposita ostendisset, permittebat, vt qui peccatũ admisissent, ipsi à se peccati sumerent pœnas. Apud Nouatianos huius rei nulla cura est. Quin etiã ritus iste propter eos institutus esse dicitur, quũ communicare illi cum eis nollẽt, qui sub Decij persecutione fidem abnegarant, & postea resipiscentes ad eam redierãt. Nam eius temporis episcopi, Nouati resistentes dogmati, ecclesiasticum canonem sequuti, in ecclesia qualibet presbyterum pœnitentiarium cõstituerunt, vt ab

*Erant olim
in ecclesiis
Catholici
presbyteri
pœnitentiã
rj.*

*Cõfessio pec-
catorũ prima
ca.*

*Propter No-
uatiãnos pœ-
nitentiã so-
lenni in ec-
clesia insti-
tuta.*

A hoc qui post baptismum peccarent, crimina sua confessi, absolutionem eorum obtinerent. Canon iste longo tempore in aliis quoque sectis est seruatus. In Occidentalibus vero ecclesiis ad hunc usque diem obtinet, atque in Romana maxime, ubi quoque certus est penitentium locus. Stant illi, perinde atque iudicio danati essent, vultu demisso, admodum lugentes. Re autem diuina peracta, illi quidem ea sacra non percipiunt, quæ eis percipere fas est, qui sacris sunt operati. Cum eiulatu autem & luctu multo se ad pedes eius qui rem diuinam fecit, precipitant. Directus deinde qui tum ministerium cæremoniarum eius sortitus est, ad eos accurrit: atque itidem collacrymans, se humi sternit. Tum reliqua ecclesiæ multitudo circumstantes, & ipsa stans atque lamentans lacrymis repletur. Postea primus exurgit seu presbyter, seu episcopus, & illos ita iacentes surgere iubet: & per orationem ea quæ penitentibus conueniunt precatus, ubi & audiuit & dixit quæ opus est, eos amittit. Atque illi pro se quisque segregati suo loco, pro eo atque

Penitentia cæremonia in ecclesia Romana.

Apud Sozom. hoc factum ut episcopus, lib. 7. cap. 16

B eis iniunctum est, se macerant, vel ieiuniis, vel vigiliis, frequentibusque precibus & resipiscentia, vel illuuiis, & deliciarum abstinentia, vel aliis etiam modis, constitutum sibi ab episcopo tempus quilibet expectans. Atque ubi ad hunc modum alacritate libenti debitum persoluit, à crimine absoluitur: & simul cum aliis in ecclesia, eodem iure & cõmunione eadem, conuentus frequentat. Hunc ritum iam inde ab initio ad hoc usque tempus Romani episcopi habuere, qui ab eis inde ad ecclesias alias omnes peruenit, præterquam ad Nouatianos, qui penitentiam etiam proflus non receperunt. Auerfati autem presbyterum hunc etiam sunt *immensis* consubstantialis fidei professores, Nectario auctore, ob cuiusmodi, quæ accidit, causam. Mulier quædam nobilis, quum peccata sua confessa esset, ieiunio & orationi vacare, & in ecclesia permanere, ab eo quem diximus presbytero iussa est. Quod ubi fecit, postea à diacono, qui cum ea concubuerat, se constupratam esse indicauit. Quod factum postquam plebs cognouit, indignè scelus id cum tanta ecclesiæ contumelia commissum tulit. Maxima etiam ex ea re calumnia & crimina-

Mulier penitentiam agens Constantino a diacono compres-

C tio aduersus sacerdotum ordinem increbuit. Nectarius porro quidnam faceret dubius, diacono quidem ut scortatori dignitatem abrogauit. Verum ecclesia multo etiam magis, propter facinus id, sacrorum virorum detractione, maledictis, & conuiciis est proscissa. Itaque de quorundam, maxime verò Eudæmonis, ecclesiæ eius presbyteri, patria Alexandrini, consilio, ne postea in ecclesia presbyter penitentiarius esset, Nectarius statuit: suadentibus illis, ut cuique permitteretur, pro cõscientia & fiducia sua, communicare, & de im-

Hæc ob causam presbyter penitentiarium in ecclesia Origenis tabulam esse desit. a Sozom. de Eudæmonem istam dixisse, scribit: An consilium tuum in reuocata sit. Deum o presbyter nomen. lib. 3. cap. 19

Et Eucharistiam quidam distribuentes, ut consuetudo fert. Nunquamque e populo partem sibi sumere permittunt. Vt enim certum quoniam mysterium hoc vel expectat, vel se ab eo abstinere, conscientia optima dux est. Fundamentum autem firmum huius est. Vt a reuera cum disciplina debita. Tu autem homines alios spectatos iam & exploratos moribus emendatis imitari commodissima est: & ad Veritatis cognitionem, & ad præceptorum diuinorum executionem, via. Quæ circa quicumque manducaveris panem & biberis calicem Domini indignè, rem enim corporis & sanguinis Domini. Explorat verò suspensum homo, atque ira demum de pane edat, & de calice bibat. Clemens Alexand. lib. 1. Stromas.

Conscriptio & arbitrio cuiusque ibi permissum, quando quis Eucharistiam

macularis mysteriis participare. Sic enim fore, ut ecclesia à contumeliis libera esset, & immunis. Et ab eo tempore ecclesia in tali statu permansit. Ego verò ea re ecclesiam prisca illa & veneranda gravitate excidisse, & ad arbitrarium inconsideratumque, atque negligentem morem prolapsam esse, & paulatim ab accuratiore disciplina desciscere cõpisse puto. Equum certè atque credibile est, minus antea peccatorum fuisse, quum propter eorum qui peccata confiterentur verecundiam, tum propter iudicium ad hoc cõstitutorum diligentem inquisitionem. Quamuis nunc quoque id ita ut fors tulerit, & quodcumque cuique libitum fuerit, fiat. Vnde causa illa extitit, ut alter alterius peccata non arguat, neque illud Apostoli seruatur dicentis: Nolite communicare de operibus infrugiferis tenebrarum, sed potius ea arguite. Quæ etiam ex causa Theodosium magnum, immortalis & venerandæ Catholicæ ecclesiæ gloriæ consulentem, tum primum legem tulisse conicio. Nequaquam mulierem, nisi sexaginta annos nata sit, & liberos habeat, in ordinem ministerij & cleri cooptandam: quemadmodum & Paulus disertè id constituit, ex ecclesiis quoque exigendas quæ comam rotundissent: & quicumque episcopi eas admisissent, exautorandos esse. Verum de his satis diximus.

participare velles.

† sic ad idem per nos huiusmodi in libro 1809
Factum hoc de sublatio penitentiario cum Sozomano Nicophorum improbat.
Eadem est scriptura nostra rum, & quidam in ista quærela.
Constitutio Theodosij de diaconibus L. nulla. C. de episcopo. & cler.

CAPIT. XXIX.

Mouenit porro, ut neque ea quæ aliis accidere, silentio prætereamus: Arianis videlicet, & qui à Macedonio & Eunomio & Nouato cognomè sunt adepti. Postquam namque semel ecclesia Dei diuisa est, res in ea discessione non constitit, sed illa rursus in se ipsa per dissensiones dissecta est. Et sectarum autores, parua occasione arrepta, & secessione facta, in factiones alias abiit. Quomodo autem, & quando, & quibus de causis secta quælibet à se ipsa per dissensionem secesserit, ex eis quæ dicentur liquebit. Illud sanè scire conuenit, Imperatorem Theodosium hæresim nullam persequutum esse, neque quempiam ad communionem coegisse: sed potius permisisse, ut hæresis quælibet loco suo, pro eo atque ei visum esset, cõuentus agere atque etiam de fide in Christum, pro cuiusque captu, sentire atque opinari posset. Reliquas quidem hæreses, præter Nouatianos, extra vrbes conuentus celebrare, & ecclesias extruere iussit. Nouatianos autem, quòd secum de *immensis* hoc est, cõsubstantialis fide consentirent, intra vrbes liberè ecclesias habere est passus, sicuti antea quoque dixi. Et solum ipse Eunomium exilio multauit. Hic enim postquam Cyzicum reliquit, & ab Eudoxio, qui eum consecrauerat, sub prætextu illo, quòd magistrum suum Actium proscriptum ille non reciperet, segregatus est, in suburbano Constantinopolis degens, suos sibi conuentus cogebat, & libros quos contra veram pietatem conscripserat, absque metu omni publicabat, multosque orationis suæ fraude in eandem perditionis foueam ita trahebat, ut breui tempore ingentem multitudinem ad se adduxerit, & nonnullos etiam ex Imperatoris cubiculo ad partes suas illexerit. Theodosius porro ubi suos illum præter

De hæresibus earumque statu & dissensionibus immensis.

Theodosius non fuit acer hæreticorum persecutor. Reliqua hæreses extra vrbes, ecclesias & conuentus celebrabant: Nouatiani cum catholicis in vrbebibus.
a Solum Eunomium Theodosius proscrisit.

Hæc loco apud Nicoph. & apud Sozom. lib. 7. cap. 17. Chalcedonensis cõ

uita petinde
atq; ex subur-
bis Byzanti-
mud: signa-
tur. Nam su-
pra. c. 8. cod.
Ex apud So-
zo. li. 7. c. 6.
Chalcedone
Eunomianu
masu' rixisse
dicitur. So-
crates quoq;
Cōstātinopo-
li in aditu
priasii con-
uētus rē egis-
se scribitur. lib.
5. cap. 20.
Ex eodem
alio ex su-
per Istropo-
lim lacu gi-
gnitur. 63.
M. P. ambi-
tu. Halmy-
rim vocant.
Plin. lib. 4.
cap. 12.
Eunomius
Halmyrido
Cæsariā Cap-
padoiā trās-
fertur.
Patria hac
eius fuit.
Eiusdem
mors.
Philostor-
gius in epist.
laudator
Eunomij.
† τὸς ἀπὸς.

Eunomiano-
rū dissētio.
Eunomij di-
scipulus Theo-
phronius.

† eulb. 19.

Is etiam ab
Eunomianis
repudiatus.
In epist. eius-
dem.
Theophrōn^o
ab Eunomia
nis se disun-
xit, & sectā
propriam in-
stituit.
Euppsychi^o ab
Eunomianis
segregat^o. So-
zom. Euty-
clio nominat
lib. 7. ca. 17.

* Quæstio,
an filius ex-
tremam ho-
ram nonerit.
Agnoeta hi
dicuntur.

modum obseruare cognouit, eos quidem ab aula sua proscripsit. Ad Eunomium autem quamprimum Chalcedone capiendum certos homines misit, eumque + Halmyridem deportari iussit. Est autem Halmyris Mysie in Europa locus, ad Istrum situs: quem breui post Barbari, Istro qui glacie cōstrictus fuerat, transito ceperunt Eunomius porro inde Cæsaream Cappadociæ translatus est. Mirificum autem ibi in eū hominum odium fuit, quod libros contra Basilium eius loci episcopum composuisset. Postea ei ut in agris suis, qui Dacoreni vocabantur, viueret, permillum est, apud Cappadociæ vicum, cui Dacorā nomen est, præfecturā eius quæ ad Argæum montem sita est, Cæsareæ. Nec ita multo post à reditu mortuus, sepulturā in patria sua sortitus est. Eunomium hunc plurimum, vt diuinum hominem, ^d admiratur ecclesiasticus scriptor Philostorgius. Prudētiam enim & virtutē eius incomparabilem fuisse, apertē nugatur. Et oris formam, & corporis partes decētissimas, cum multa venustate deprædicat, atque ex ore eius orationem fluentem margaritis cōparat. Quamuis in laudem eius progressus, balbum fuisse confitetur: quod vitium tamen in eo ita exornat, vt ei suauem eloquentiam tribuat. Quinetiam + vitiliginem, quæ faciem illius quasi notis quibusdam deformauerat, ornamentum quoddā ori illius attulisse confirmat. Omnes autem alios eius libros diuinis laudibus efferens, præ cæteris excellere epistolas eius dicit.

CAPIT XXX.

Is quidem diem suum obiit Eunomius. Sectatores autem eius in diuersas discessere sectas. Primus Theophronius quidā, genere Cappadox fuit, qui ab eo in contentiosa disputandi ratione edoctus, sectatoribus eius se coniunxit. Et mediocriter, seu crasse potius, vt rectius quispiam dixerit, in Aristotelis Prædicamentis, & eiusdem τῆς ἐπιμνησίας, hoc est, de interpretatione seu Enunciatione libro versatus, + compendium, veluti quandam introductionem, de eis quibus ipsi vtuntur syllogismis & ratiocinationibus editum reliquit, quod De exercitio mentis inscripsit. Deinde popularium suorum odio expetitus, quod ad ineptam & insanam prolapsus esset absurditatem, quippe qui in magistri sui doctrina acquiescere nollet, reiectus ab eis est. Quod nanque curiosus maximè esset, ex nominibus quæ in sacris scripturis posita sunt, collegit, quod Deus id quod non extat præsciens, id autem quod extat sciens, atque id quod extitit memoria tenens, non eodem semper modo se habeat: vt pote qui cognitionem transferat ad præsentia, ad futura, & ad præterita. Atque eam ob rem repudiatus, conuentus suos sibi seorsim cogens, sub nomine suo hæresim instituit. Non multo post alius quidam Euppsychius nomine, in vrbe Constantinopolitana, propter frigidam quandam quæstionē ab Eunomianis seiunctus, suæ ipse quoque hæresis autor extitit. * Quum nanque quæstio orta esset, an filius extremam horam norit, & pluri ni Euangelica dicta proferentes, ne ipsum quidem horā eam scire dicerent: Euppsychius sententia sua in scriptum relata, confirmauit, filiū non

expertem eius cognitionis esse, qui à patre omnia locupletissimè acceperit. Quum autē qui hæresi ei præbant, dicta eius non admitterent, à communione eorum desciuit, & ad Eunomiam exulante se contulit. Quod etiam alij ex vrbe Constantinopolitana Eunomianæ sectæ venere, vt ibi eum calumniosè arguerēt: atque etiam, si vsus ita ferret, de causa cum eo disputarēt. Quod vbi Eunomius cognouit, ea quæ Euppsychius proferret laudauit, & ad communionem eum admisit: quum quidē id cōstitutio veteret, quæ nefas esse decernit, peregrè aduenientes + ad cōmunes preces admittere, ^b si literas secum non afferant, quæ ad eiusdem opinionis populares, per notas ita scriptæ, vt ab alijs legi non possint, dantur. Postquam autē breui Eunomius à vita migravit, hæresis eius post Eunomium Constantinopoli præses, Euppsychiū minimè admisit. Aegrè enim is tulit, quod æmulatione quadā ducebatur, se cōtraria Euppsychio, qui nondum clericus erat, sententiem, quæstionem propositam soluere non posse. Quapropter aduersandi studio ille, quū multi ad eum opinioni suæ suffragantes confluerent, ab Eunomianis segregatus: hæresim suam induxit. Porro quod diuinus etiam baptismus ita per adulterinum vsu deprauatus est, vt non in trinitatem, sed semel in mortē Christi missio fiat: non Eunomio, sed discipulis eius Theophronio & Euppsychio, multorum opinione atque sermone ascribitur. Causas hæc breuiter exposuimus, vt quisque norit, quamobrem Eunomiani in diuersas discesserint partes. At qui Theophronium sequuti sunt, Eunomiotheophroniani: qui verò Euppsychium, Eunomioeuppsychiani cognominati sunt. Disputationes autē & orationes omnes quæ de his quæstionibus habitæ sunt, cōmemorare, per longum, & prorsus difficile esset, præsertim quum aliud mihi propositum sit institutum. Tum verò apud Macedonios etiā ad tempus discordia extitit, cuius autor fuit Eutropius quidam presbyter, seorsim conuentus agens. Ei verò Carterius Macedonianæ sectæ antesignanus restitit. Eodem tempore & ab Ariianis Constantinopoli illud in quæstionem vocatum est, An priusquam filius fuerit (profitebantur enim cum ex non existentibus extitisse) pater tum pater vocari potuerit. Et Dorotheus quidē qui Antiochia accitus, ibi pro Marino administrationē sectæ huiusmodi obtinebat, apertè decernebat, fieri non posse, priusquā filius subsisteret, vt pater vocaretur: quod patris nomē ex eis esset, quod + ad aliquid referretur. Marinus verò diuersum censuit: & prius etiam patrem, quàm filius fuerit, patrem proferebatur. Siue quæ ita ex animo sentiret, seu quod Dorotheo aduersaretur, vt qui ei hæresi ea gubernanda prælatus fuerit. Et talem ob causam in partes duas multitudo, quæ eos sectabatur, discessit. Et Dorotheus quidē in sacra sua æde permansit. Qui autem Marini partium erant, nouis conditis ecclesiis, in eis cōueniebant. Qui etiam Psathyriani, siue Gotthiani vocati sunt: propterea quod vir quidam ψαθυριανός, hoc est, placētarium venditor: quæ ex liborū genere sunt, nomine Theodactus, opinionem hæc magnopere defendit. A Gotthis autem illis nomen inditum, quod Selinas Gotthorū episcopus tantopere ei sententiæ addictus fuit, vt ad eam, gentem Gotthicam omnem adduxerit. Nam ob-

Euppsychius
ab Eunomio
in ecclesia lau-
datur.

a Cōmunitio
precorum.

† ut notat
xviii.

b Dabant
aliam hæresim
sectatoribus
suis p̄fecto-
ribus ad po-
pulares fa-
ctionis suæ,
tanquā sedit
licatu resse-
ras, per notas
serp̄as lita-
ras.

c Depraua-
tio baptismi
discipulis Eu-
nomij a quo-
busdam ad-
scriptis,
Euppsychio-
norum secta.
d Eunomio-
theophronia-
ni.

e Eunomioeu-
psychiani.
† Alij: Euno-
mioeuppsychi-
ani.

f Dissidium
apud Mace-
donianos.

g Eutropius
& Carterius
Macedonia-
ni inter se
dissentiant.
Dissentiantis
auctores,
g Item apud
Arianos.
Dorotheus.
Marinus.

† apud 11.
Psathyriani
Gotthiani.

A sequentes sibi admodum barbaros habuit, nimirum quid ad docendum non solum patria eorum, verum etiam Græca lingua appositus fuerit: Vlpilæ illius Gotthorum episcopi, de quo supra quoque diximus, quum res Valentis exponeremus, primùm subscriba, deinde etiam successor factus. Nec ita multo post dissidium quoque intercessit ei quem diximus Marino & Agapio, qui factionis eius ecclesiæ Ephesi episcopus à Marino creatus præfuit. Quorum discessio parum abfuit quin bellum prorsus, Gotthis maximè Agapio fauentibus, mouerit. Quam ob causam pei multi Præfectorum suorum cõcertationem & disidendi studium reprehendentes, ad vniuersalem se ecclesiam contulere, qui etiam nullo discrimine ad communionem sunt admissi. Atque hæc quidem causa extitit, cur primùm Ariani segregati, in factiones abierint. Et ex eo tempore illi, in quibus sunt urbibus, seorsim suos quoque conuentus secta agit. Constantinopoli verò, eos triginta & quinque annis disidentes, tandem ad concordiam vir quidam consularis ¹ Plinthus, sectæ eorum sectator equestribus simul & pedestribus copiis præfectus, magni in aula Imperiali nominis reduxit. Quo tempore synodo etiam ab ^m Arianiis coacta statutum est, ne quando posthac quæstiones, quæ secessionem tantam atulissent, in medium proferrentur. Hæc quidem paulo post facta. Fortasse autem aliq̃ quoque in urbibus passim sectæ & factiones Ariatorum fuere, quas mihi omnes exactè referre fas nõ est. Sed satis fuerit nunc, præcipuas & necessarias attigisse, & eas potissimùm quæ Constantinopoli, cuius ego alumnus & soboles sum, fuere: quippe quæ præclariore aliis extitere, & propterea latere non potuerunt. Si quis autem consiliũ eiusmodi hæresium cognoscendarum cepit, vnde, & quomodo initia sua sumpserint, & quibus autoribus incrementa sua acceperint, + eũ vt ² Panaria legat horror: liber autem is ab Epiphano, qui ecclesiam Cypri administravit, editus est. * Præterea Theodoritum Cyri episcopum, atque insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de iis differunt.

* Theodoricus etiam, & Ioannes Damascenus, apud Græcos de hæreticis scripserunt.

C A P V T XXXI.

Er idem tempus Nouatiani quoque inter se disidentes, per secessionem, Sabbatianorum quæ vocatur hæresim constituerunt. Erat enim apud eos p̃sbyter quidam Sabbatius nomine, à Marciano cõsecratus: qui quoddam ex Iudæis ad Christianismum peruenisset, nihilominus præsumptæ & anticipatæ Iudæorum opinionioni inferuire studuit, & clam etiam episcopatum affectauit, necnon vna cum Theoctisto & Macario & ipsis presbyteris, eis adhærentibus, qui sub Valentis Imperio conuentum in Pazo vico habuerant, festum diem Paschæ cum Iudæis celebravit. Ac primùm quidem propter vitæ institutum, quã optimam monasticis exercitiis agebat, à Nouatianorum se corpore seiuixit: deinde verò quosdam participatio-

ne diuinorum mysteriorum indignos reputans, talemque pretextum obtendens, eum quem diximus diem festum in aliud trãtulit, de Iudæorum sententia scilicet, tempus. Postquam autem mani festo apparuit, res nouas eũ moliri, Marcianus seipsum propter importunam Sabbatij cõsecrationem reprehendit: identidè dicere solitus, melius se facturum fuisse, si spinis potius quàm manũ imposuisset. Atque vbi is ecclesiam suam in partes duas diuisam, & quosdam ad alium desciscere vidit, episcopos hæresis suæ, qui cum eo communicabant, statim Sangaris conuocauit. Est is locus Bithynorum prouinciæ, ad mare, nõ longè ab Helenopoli situs ^a. Eò quoque ab episcopis congregatis Sabbatius euocatus est. Ibi causam mœroris sui dicere iussus, festi diei eius dissensionem allegauit. Nam eum cum Iudæis, sicuti etiam non ita pridem, qui in Pazo Phrygiæ vico conuenerat, statuissent, peragendũ esse dixit. Ceterum illi propterea hoc eum præ se ferre considerantes, quod ad episcopatum anhelaret, iurifurandi sacramento eum obstrinxerunt, ne vnquam episcopatum sibi expetendum statueret. Postquam ille iurauit ^b, se episcopatum suscepturum non esse: nõ satis causæ esse putantes, cur ecclesia eorum factionibus diuideretur ^c, placitum eis est, vt omnes consentirent, atque eodem in loco ecclesiasticos cõuentus agerent: festum autè Paschæ diem, quo quis vellet tempore celebraret ^d. Et ea de re canonè promulgarunt, quem ^e ad hoc opus, hoc est arbitrarium & indifferentè vocarunt. Statuerunt quoque, ne decretum eorum qui Pazi cõuenerant, vniuersali canoni præiudicaret. Quoddam & præsci illi viri, & maximè qui Apostolis proximi fuere, etiam si de Paschæ festo die plurimum inter se disiderent, inuicem tamè inter se cõmunicassent, & aliis in rebus omnibus prorsus nõ dissensissent. Et quod præterea Nouatiani in veteri Roma haudquaquã cum Iudæis, sed post æquinoctium cum reliquis Romanis, qui Petri & Pauli apostolorum traditione utebantur, Pascha peregrissent: nec ob eam causam, quod Paschæ festo celebrãdo inter se dissentirèt, discessionè ab eis qui cõmunè cum eis haberèt religionè, fecissent. Proinde re bene deliberata, indifferentè, quem diximus, canonem protulere, vt quilibet pro eo atque ei placitum esset, ex cõsuetudine aliqua, aut præsumpta opinione, Pascha celebrans perficeret: non quidem vt ea res aliquam in communionem dissensionè afferrer, verum vt qui sic discrimine nullo festum diem agerent, in ecclesiæ communionem concordarent. Eiusmodi canone confirmato, Sabbatius, qui scilicet iureiurando obstrictus esset, quum Iudæorum obseruationem sequeretur, præterquam + si festus dies in idem cum illis tempus incideret, receptis statisque ieiuniis alios preueniebat, & clam solennes ritus perficiens, Pascha peragebat. * legitimoque & vesperino sabbati tempore vigiliis & precationibus aliis interesse solitus, postmodum cum reliquis cõmunis de festo die participauit, diuinæque mysteria percepit. Hoc sic cum annis aliquot latenter faceret diutius seipsum occultare non potuit. Quum enim breui celebritatè ex ea re consequutus esset, permultos ex simplicioribus ad se pertractos æmulatores habuit, & maximè Phryges & Galatas. Qui quoniam patrio more sic ieiunabant, morem

Sabbati ex Iudæo Christianismo factus & quidam Iudæo Christianismo. Marciano Nouatiani episcopo scitè dicto de Sabbatij ordinatione. a Synodus Nouatianorum Sagari celebrata. Sabbati causam secessionis suæ per simulationem indicat. b Idem iurauit se ad episcopatum non anhelaturũ esse. c Decretum eius synodi. d Canõ Nouatianorum de Paschæ die, quo quis vellet tempore celebrando. Non temerè unionem ecclesiæ suæ scindendã. ppter diuersitatem festi celebrãdo, Nouatiani cõsent.

+ hoc est, si ois eodè tempore Pascha peragere conigeret. Sed, sic illa bino eodem anno Pascha celebrari quandoque solent esse. Sabbatij & reliquum Nouatianum secessionis episcopatum autem inter suos gerit. * More Indicæ scilicet.

Selinus Gotthorum episcopus Vlpilæ successor.

Dissensio Ariani inter Marinum & Agapum.

Per causam intestinorum dissidiorum multi ab Ariani ad catholicos transferunt.

Sor. ad id consularis fuisse.

Plinthus vir clarus Cõstantinopoli Arianos disidentes ad concordiam reduxit.

Ariani statuto canone, ut posthac quæstiones secessionis & disidij causa proponantur.

Opus Panaria legat horror: liber autem is ab Epiphano, qui ecclesiam Cypri administravit, editus est.

Præterea Theodoritum Cyri episcopum, atque insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de iis differunt.

Præterea Theodoritum Cyri episcopum, atque insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de iis differunt.

Præterea Theodoritum Cyri episcopum, atque insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de iis differunt.

Præterea Theodoritum Cyri episcopum, atque insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de iis differunt.

Præterea Theodoritum Cyri episcopum, atque insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de iis differunt.

Præterea Theodoritum Cyri episcopum, atque insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de iis differunt.

Præterea Theodoritum Cyri episcopum, atque insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de iis differunt.

Præterea Theodoritum Cyri episcopum, atque insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de iis differunt.

Præterea Theodoritum Cyri episcopum, atque insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de iis differunt.

Præterea Theodoritum Cyri episcopum, atque insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de iis differunt.

Præterea Theodoritum Cyri episcopum, atque insuper admirandum illum Ioannem Damascenum: nam & hi ambo permulta de iis differunt.

A eum vt rectiorem consilium putauerunt. Itaque hunc sequuti, clam etiam vnà cum Iudæis Pascha celebrarunt. Et Sabbatius suos sibi paulatim conuentus agens, à reliquis Nouatianis secessit: & iurisiurandi oblitus, episcopatum apud sectatores suos suscepit, sicuti paulo post dicam.

CAPVT XXXII.

Edenim ego & Sabbatium & sectatores eius demiror, quid eis in mentem, vt festum hunc diem innouarent, venerit: quum ab initio Iudæi veteres, sicuti Eusebius Pamphili memoriz prodidit, Iosephum, Philonem, Aristobulum, & non paucos alios testes laudans, τὰ Ἀσβαθήρια, hoc est, Paschalia pro transitu sacrificia, sacrificarint, post æquinoctium vernum, sole + duodecimam partem, quæ à Græcis Aries appellatur, zodiaci circuli ingresso: luna autem * per diametrum & rectam lineam soli opposita, tū quatuordecimæ diei cursum tenente. Ad hæc Samaritani, qui præcipue tempora secundum constitutiones Moisaicæ obseruant, non prius festum hunc diem peragunt, quàm * novos fructus crescentes conspiciant. Nouorum enim, inquit, frugum festum in lege dicitur: vt id celebrare, antequam illi appareant, nefas sit: proindeque vernum æquinoctium ferias eas præcedere necessariò debeat. Quapropter quum Iudæos sibi imitandos proposuerint, eos admiror, quòd non potius antiquitatem, quæ apud eos est, laudauerint. Et satis colligere licet, Sabbatianis istis, atque eis qui νεοεργικὰ διακίταται, siue Quatuordecimani vocantur, exceptis, hæreses alias omnes festum Paschæ cum Romanis & Aegyptiis & Palestinis peragere. Nouatiani igitur isti resurrectionis diem peragunt, Iudæos & ipsi sequuti. In idem verò cum Quatuordecimanis tempus incidunt. Quod si prima sabbati dies non eadem cum decima quarta die lunæ est, Iudæos ponè sequuntur, quotcunque diebus adueniens Dominica dies à præcedente decima quarta die lunæ abfuerit. Mōtanistæ verò, quos etiam Pepuzitas & Phryges appellare consuetudo est, quadam ratione inuenta, iuxta eam Pascha celebrant. Atque in primis eos septem habent, qui propter festum Paschæ lunæ cursum obseruant. Non illum enim, sed solis orbem, eis qui ritè Paschæ diem inquirere velint, inspicendum esse censent. Et mensẽ quemlibet dierum triginta, atque principium earum æquinoctium vernum faciunt: quæ dies, secundum Romanos, ritè ante 9. Calend. April. dicatur. Ea namque etiam magna hæc duo luminaria initium suum habuisse allegant, per quæ tempora & anni significantur. Idque ex eo liquere asserunt, quòd luna per octennium cum sole conueniat, & ambo initium * nouum sumant. Quandoquidem octennialis lunæ cursus nonaginta & nouem mensibus perficiatur: diebus autem bis mille noningentis viginti duobus, quibus etiã sol octonos absoluat cursus. Ita vt annus quilibet censetur esse dierum trecentorum sexaginta quinque, & + quartæ vniuersi diei partis. Ex ea namque die quæ est ante 9. Calend. April. quippe quæ principium creationis solis & primi mensis existimatur esse, colligunt at-

que computant eam quæ in sacris literis dicitur, D decimam quartam diem, quam esse dicunt ante 8. Id. April. in qua semper festum Paschæ agunt. Quod si ita, vt sæpe fit, in eam Resurrectionis quoque dies concurrat, proxima + Dominica die id festum celebrant. Scriptum enim est, inquit, à decima quarta vsque ad vigesimam primam Pascha esse peragendum. Mihi sanè non rectè fecisse videntur, qui olim de festo hoc die tantopere dissidentes contenderunt: multo verò minus, qui hac in parte Iudæos sibi imitandos esse statuerunt. Sed illis, vt opinor, in mentem non venit, quòd Iudaismo in Christianismum mutato, ex necessitate quadam figuræ rei ipsi cesserint: sicuti hoc inde satis constabit. Nulla namque Christi lex Christianis vt Iudaizent præcipit. præcipit autem? imò potius id prohibet: quemadmodum disertis verbis diuinus Apostolus sanxit, non solum de circuncisione, quæ legis est caput, vetans, verum etiam de diebus festis cohortans, vt nequaquam disceptantes segregemur. Et ad Galatas scribens: Dicit mihi, inquit, qui sub lege esse vultis, legem non auditis? **E** Atque vbi de hoc pauca disseruit, deinde ostendit Iudæorum populum seruum esse: libertatem autem eos obtinere, qui Christum sequuntur. Vbi etiam admonet, non obseruandos esse dies & annos, In epistola autem ad Colossenses clara prædicat voce, vmbra esse obseruationes eiusmodi. Quapropter infert dicens: Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbati, quæ sunt vmbra futurorum. Ad Hebræos autem hæc omnia veluti sigillo confirmans, dicit: Translato enim sacerdotio, necessariò etiam legis translatio subsequuta est. Satis igitur liquet, neque sacrum Euangeliorum librum, neque diuum ipsum Apostolum, Christianis iugum seruitutis legis imposuisse: sed vt & Pascha & reliquos festos dies honorificè, quòdcumque eis visum esset, peragant, animi * gratitudinem eorum qui beneficio sunt affecti, reliquisse. Proinde quia homines maximè ferias amant, à laboribus in eis conualescentes, tum sicuti cuique visum erat, in regionibus passim, consuetudine quadam per traditionem accepta adducti, salutiferæ passionis memoriam colentes celebrarunt. Neque enim vel Seruator ipse, vel eius discipuli, lege vlla id obseruandum esse statuerunt: sed neque in eum qui hoc ita non perageret, condemnationem aut pœnam aut execrationem, sicuti Moyses lex facere solita fuerat, vel Evangelica vel Apostolica scripta induxerunt, aut comminati sunt. Diu verò Euangelistæ historia sua scribèda, Moisaici Paschæ festi obiter saltem mentionem fecere: Seruatorem: scilicet azymorum tempore passum esse, quum celebre apud Iudæos ageretur festum: vt ostenderent illi, festis potissimum diebus carnes eos perperare constituisse. Ipsis profectò sanctis Apostolis consilium illud propositum non fuit, vt sibi de diebus festis iudicium lumerent, aut de eis leges ferrent: sed potius Deo gratiam vitam, virtutem, & veram erga Deum pietatem traderent atque inducerent. Mihi quidem videtur, quemadmodum alia plurima plerisque in locis suam obtinere consuetudinem, ita id quoque de Paschæ festo accidisse, quòd ex more quodam apud gentes, quæque suam habuit obseruationem: vt fati-

Iudæi antiquitus post vernum æquinoctium Pascha celebrant.

† ἡ παλαιὰ εὐαγγελιστὴν, Σεζομ. * κατὰ δὲ ἡμῶν, Νίσεφ. ἢ δὲ ἡμῶν, Σεζομ.

* πρὶν τὸν ἑορτασθῆναι κατὰ τὸν Σεζομ.

In Asia hæc fuerit.

Quatuordecimani. Σεζομ. lib. 7. cap. 18.

Montanistarum Pascha. C

Æquinoctium vernum ante 9. Calend. April.

* ἡ δὲ ἀμφοῖν κατὰ τὰ ἑορτασθῆναι ἡμῶν, Νίσεφ. ἢ δὲ ἡμῶν, Σεζομ. lib. 7. cap. 18. April. initium creationis solis & primi mensis celebrat.

ante 8. Id. April. † ἡ παλαιὰ εὐαγγελιστὴν.

Admirator Niciphorus cum Severo. lib. 5. cap. 22. eos qui vel pertinaciter de festo die Paschæ disceptant, vel Iudæos eo celebrando imitantur. Libertas Christiana.

Cetera superflua sunt in festo: dierum obseruationem.

Apostoli Paschæ celebratam liberam potestatem Christianis reliquerunt. * τὸ ἕθνος μὴ ἔστω τῶν ἑορτασθῆναι.

Quid potestis non sancti Apostoli doctrina sua spectare.

A satis manifestum sit, neminem Apostolorum quidquam de festo hoc die legis sanctione constituisse.

CAPUT XXXIII.

Orrò quòd ab initio Pascha moribus magis quam legibus obseruatum sit, re ipsa declarabimus. Qui namque minorem Asiam incolere, plurimi ab Apostolorum temporibus sabbato despecto, decimam quartam lunæ diem obseruauerunt. Quod quum facerent, nequaquam ab aliis, qui hoc non itidem facerent, dissidebant: quoad Victor urbis Romanæ episcopus, plurimum commotus literis Asianos quartamdecimam diem colentes damnauit atque excommunicauit. Quam ob causam è diuerso Irenæus Lugdunensis in Galliis episcopus, ad Victorem literas dedit, quibus illū obiurgat, & facinus tam calidum reprehendit: perdoctè exponens, quòd quum antiquiores etiam communionem rerum omnium inter se in Christianismo retinerent, & de Paschæ festi tempore variarent, nullum id putauerint esse præiudicium. Adiciens præterea, Polycarpum Smyrnæ episcopum, qui sub Gordiano postea coronam martyrii recepit, Romam venisse, & cum Aniceto eius urbis episcopo communicasse, nihil de festo Paschæ cum eo disceptantem. Nam & ipse Polycarpus patria quadam Smyrnenis consuetudine, decimaquarta die Pascha celebrabat: sicuti Eusebius quoque Pamphili in quinto ecclesiasticæ historiæ suæ libro testatur. Constat igitur, sicuti dixi, quosdam in minore Asia decimam quartam lunæ diem obseruasse. Alij verò, qui in superioribus Orientis partibus habitant, sabbatum festo eo celebrando magis coluere. Cæterum de mense eis maior fuit contentio. Quidam namque Iudæos sequi voluerunt, quum quidem iam dudum certiore obseruatione illi excidissent. Aliis verò ab eo abhorrentibus, post æquinoctium vernum Pascha agendum potius visum est: celebrandum id semper esse dicentibus, quum sol in Ariete sit, secundum Antiochenos Xanthico, secundum Romanos autem Aprili mense. Qui quidè non eos qui tum delirabant Iudæos, sed antiquissimos, & magnum illū in primis Iosephū, sicuti is hac de re in tertio Antiquitatum Iudaicarum libro refert, sequuti sunt. Ac illi quidem qui minorem Asiam & superiores Orientis partes tenent, ad hunc modum de festo hoc die dissenserunt. Alij verò omnes, qui Christianismū susceperunt, & Occidentales cuncti ad Oceanum vsque, post vernum æquinoctium Pascha peragere inueniuntur, vetustiore consuetudinem sequentes. Qui sanè vniuersi ita festum Paschæ celebrantes, nunquam inter se discordare visi sunt. Neque verò quemadmodum multorum sermonibus fertur, magna illa sub Constantino Nicææ celebrata Synodus, eiusmodi diei Paschæ celebrandi errorem induxit: sed ipse potius diuus Cōstantinus, paucos illos qui à recepta obseruatione dissentiebant, literis suis cohortatus est, vt partem maiorem sequerentur: & eam imitantes, eodem modo cum illa festum diem peragerent. Epistolam eam imperatoris totam, in ter-

Item tum ab Apostolorum temporibus in Asia Pascha feruè celebrata variatur. Victor Rom. episcopus Asianos eo nomine damnauit. Sed hic ab Irenæo est reprobatus.

Polycarpus martyr cum Aniceto Romæ Paschate ab eo celebranda dissidens communit.

Iudæi veteres etià post æquinoctium vernum Pascha celebrabant.

Constantinus magnus in Nicæa synodo literis scriptis, Asi-

tio libro eorum quos de vita Constantini Eusebius conscripsit, inuenies. Ex ea autem particulam quæ de festo Paschæ scripta est, hic apponam: quæ de verbo ad verbum sic habet. Est ordo quidam bene institutus, quem omnes Occidentalium & Meridionalium & Septentrionalium orbis terræ partium, & quædam etiam Orientalium regionum ecclesiæ seruant. Quapropter quum in præsentia rectè omnes id constitutum esse existimarunt, tum ipse solertix quoque vestræ placitum esse recepi, vt quod per urbem Romanam, & Italiam, Africam, Aegyptum omnem, Hispanias, Gallias, Britanniam, Libyam, cunctam Græciam, Asianam & Ponticam prouinciam, & Ciliciam, concordia & vna prorsus sententia seruetur, idem quoque vestra non grauiter suscipiat prudentia: Quæ illud secum consideret, non solum maiorem esse in eis quos enumerauimus locis ecclesiarum numerum, verum etiam communiter maximè idem omnes velle, sanctissimum esse, accuratiorèque rationem, vt nulla omnino nobis cū Iudæorum perfidia intercedat cōmunio effragitare. Imperatoris epistola sic habet. Verumenimverò, Quatuordecima nos ferunt à Ioanne apostolo decimaquarta diei lunæ obseruationem accepisse: Romanis autem & Occidentalibus partibus Petrum & Paulum, Apostolorum maximos, eam quæ ibi frequentatur tradidisse consuetudinem. Scriptum quidem hac de re decretum edere nemo potest. Sapienter verò Victor & Polycarpus extinxisse de die festo contentionem videntur. Quandoquidem autem Occidentales episcopi traditionem Petri & Pauli minimè dehonestandam duxerunt, & Asiani quoque Ioannis Euangelistæ institutum seruandum esse contenderunt, de communi cōsilio placitum est, vt quique, sicuti assueuerant, festum diem agerent, mutuam autem communionem nequaquam rescinderent. Stultum quippe quàm maximè esse opinati sunt, consuetudinum eiusmodi variantium gratia, à mutua coniunctione discedere, quum eis de rebus religionis præcipuis per consentientem concordiam conueniret.

nos, vt est Occidentalibus eodè tempore Pascha celebrant, hortatus est, Constantini ex eis literis verba.

Ioannes apostolus Quatuordecima in Asia Pascha celebrare docuit: Petrus & Paulus Romanos. Maiores nostri Pascha hoc vel illo tempore peragere ad id quod esse voluerunt. Ceremoniarum dissimilitudine non laeditur vniuersa Ecclesia. Greg. papa.

** utriusque origo.*

CAPUT XXXIII.

Quòd verò consuetudinem potius quam legem sequuti veteres plerisque in locis, vt quibusque visum erat, Pascha celebrarunt, inde facile colligitur. Non omnes etenim, quanuis eiusdem opinionis essent, easdem traditiones in ecclesiis seruarunt. Et qui eandem colebant fidem, sæpe cōsuetudinum obseruatione inter se variarunt. Neque id verè pietati detrimento fuit. Porro quum ad hunc locum peruenerimus, æquum visum est, pauca quædam de diuersis ecclesiarum moribus commemorare: qui antea quidè sic variè obtinuerunt, nunc autè per gratiã Dei cum tempore mutati, ad consentientem concordiam apud omnes peruenerunt. Et primum de obseruatione Paschalis festi dicendum. Quæ enī eas præcedunt ferias ieiunia, variè apud quosq;

De variabilibus apud veteres ecclesiarum consuetudinibus & obseruationibus.

In ieiunijs ante Pascha ferias.

Quadragesimale ieiunium.

† τρεῖς μῆνας πεντημήσου & διαλυμῆτον νηστεύειν, Socrat.

In delictis ciborum.

In tempore cibi capiendi.

Observationes de idopogoi.

In synaxi & Eucharistia perceptio. Una hebdomada die vterus sabbato scilicet canā Damianam peragebant.

† προσέλεοντες. In lectione scripturarum, & orationibus.

A ab initio servata comperimus. Romani namque tres continuas hebdomadas, sabbatis & Dominicis diebus exceptis, ieiunarunt. Illyrici autem, & cuncta Græcia, præterea Alexandria & Libya omnis, Aegyptus & Palæstina, sex hebdomadibus ante festum Paschæ ieiunium cōtinuarunt, Quadragesimam tempus id nominantes. Alij rursus ante septem hebdomades ieiunare inceperūt: sicuti Constantinopoli, & circumcirca ad Phœciam vsque, + tribus tatum hebdomadibus quinos dies ex intervallo, binis septimanis intermissis, à cibis se abstinentes, itidem Quadragesimam tempus tale vocarunt. Montanistæ verò duabus. Quos mihi demirari in mentem venit, quomodo omnes isti in dierum numero sic variantes, Quadragesimam tamen ieiunij tempus vocent. Quavis alij aliam rationem texentes, nomini ei honestum prætextum obtendant. Non solum verò de dierum numero, verum etiā de cibis ipsis, de aditu ad sacra mysteria, & abstinentia, multum inter se dissident. Quidam enim animata prorsus non attingunt: alij autem attingunt, sed pisces solos. Sunt qui animata quoque cum piscibus volatilia degustant: ex aquis ea quoque progenita esse, vt Moses inquit, dicentes. Nonnulli ab ovibus & nubicibus siue baccis abstinent. Nonnulli verò arborum fructibus vescuntur. Quidam panem siccum tantum comedunt: quidam verò ne hunc quidem attingunt. Diversum etiam est cibi capiendi tempus. Aliqui namque hora nona, alij post occasum solem, quidam post diem vnam sequenti die cibum capiunt: nonnulli verò ad tres, ad quatuor, ad quinque, & ad septem vsque dies dabitibus abstinentes procedunt: pro eo atque quisque cibo carere vel vult, vel potest. Et alia apud alias gentes & populos fiunt, apud quos rerum talium innumeræ extant causæ: de quibus omnibus nullum præceptum, quod in scriptum relatum sit, ostendi potest. Vt satis constet, primos illos Verbi ministros, ab initio observationes eiusmodi arbitrio quorumque reliquisse, vt quisque non metu aut necessitate quapiam adductus, quod bonum est, deligere & sequi posset. Porro in ieiunijs serias Paschales præcedentibus, & in ieiunium cibis, à principio in ecclesijs huiusmodi diuersitas fuit. Verum in Synaxi plurimam varietatem fuisse inuenimus. Quum enim pleræque omnes per orbem ecclesiæ diebus sabbati consuetudinem haberent hebdomadis vnus tempore diuinis mysterijs operari, Romani & Alexandrini ex antiqua quadam traditione hoc non faciebant. Aegyptij verò Alexandrinis vicini, & qui circū Thebaidem habitant, synaxes quidem die sabbati peragebant: sed non eadem, quarum Christiani utebantur consuetudine, diuinam sanctificationem percipiebant. Verum quū abundè conuiuati essent, & omnis generis cibis delicatius se repleuissent, à prandio scilicet, circiter vesperam multam, mysteria + oblatione peracta percipiebant. Quarta hebdomadis die, & ea quæ Parasceue dicitur, Alexandrini scripturas legebant, doctoribus eas interpretantibus: omniaque quæ ad Synaxim pertinent peragebant, præterquam diuinorum mysteriorum perceptionem. Atque eam illi antiquitè habere consue-

tinuam. Dicunt etenim, & Origenem plurimum diebus istis in ecclesia docuisse, atque synaxes seu conuentus egisse. Qui quum sapientia & doctrina multis præstaret, & perspectum haberet, infirmiore esse Mosaicam legem, quàm vt vilo modo ad literam * reddi atque exprimi posset, rationem festi Paschæ ad speculatiuam contemplationem reuocauit, vnum solum esse verum Pascha dicens, quod CHRISTVS per egit, præclare aduersus hostiles potestates re gesta, quum in crucem suffigeretur, longè optimè eo contra aduersarium vsus tropæo. In eadem Alexandria, in lectorum & + notariorum ordine discrimen nullum fuit, siue illi iam fideles, siue catechumeni, hoc est, qui sacra doctrina instituerentur, essent, quum ecclesiæ in locis omnibus aliæ fideles tantum in ordinem hunc legerent. In Thessalia & hoc factitatum esse liquet. Licebat clerico cuius, priusquàm in ordinem eum coopretetur, legitime vxorem ducere. ar si postea, vt consuetudine receptum est, vxorem cognouisset, ordine eo mouebatur: quum in Oriente omnes, atque etiam episcopi, si vellent, pro arbitrio suo, non aliqua legis necessitate coacti, vxorum congressum declinarent: multi etiam ipso episcopali munere fungentes, in episcopalibus ædibus liberos multos ex coniugibus, quas sibi legitimo matrimonio antea coniunxissent, susciperent. Nunc autem + ne in somnis quidem episcopus cum vxore sua concubens, impudicus habetur. Sedenim consuetudo ea quæ in Thessalia seruatur, ab * Heliodoro illo Tricensi episcopo ortum habuit: cuius amatorij libelli hoc quoque tempore circumferuntur, quæ ad huc iuuenis composuit, & Aethiopica inscripsit. Nunc autem ea χαρίλαια, quasi gratiarum gloriam dicas, nominant. Quo nomine etiam episcopatus ei ademptus est. nam quum lectione eorum opusculorum iuuenes multi in periculum conijcerentur, synodus provincialis statuit, vel libellos ipsos qui amores accenderent, igni consumptos abolendos, vel qui eos composuisset auctori functionem episcopalem abrogandam esse. Ille verò episcopatum deponere, quàm scripta sua supprimere maluit. Hæc autem consuetudo Thessalonica, atque in Macedonia, & Græcia omni, seruata est. Alius item in Thessalia mos fuit, vt Paschalibus tantum diebus baptismus perageretur: quapropter multi etiam eo sacramento + non initiati decessere. In vrbe Antiochena, quæ in Syria est, altaria diuersum prorsus quàm alibi situm * habuere. Sacra enim ara nō ad orientem, sed ad occidentem versus collocata fuerat. Hierosolymis, & in Thessalia, atque etiam in Græcia, consuetudo fuit, vt preces in perurgilijs + ad lucernas accensas eodem quo Nouatiani, Constantinopoli, modo peragerēt. Consimiliter in Cypro & Cæsareæ Cappadocum, in sabbato, & Dominico die vesperi, post lucernarum accensionem, episcopi & presbyteri sacras scripturas populo exponunt. Nouatiani autē, qui in Helleponto sunt, non eundem orationis ritum, quem factionis eorum populares Constantinopoli, seruant, cærimonias obtinentis ibi ecclesiæ Catholicæ plurimum sequentes. Et vt in summa dicam, in opinio-

* ἀποστόλου Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Πάσχα τῷ πάσχα τῷ πάσχα ἀδελφῶν δαίμονος. † οὐ βολαί. ἡγάροι. In lectionibus & orationibus.

In obsequio sacerdotum.

† ἀπὸ τῆς ἑσ.

* Ἐστὶν Ἡλιόδορος ὁ διδοὺς ἀντιόχεια ἡ πόλις ἡ ἑστὶν ἡ ἀρχὴ τῆς ἡσ. Μισθολογία. cap. 3.

Ἐπὶ Ἡλιόδορος ἐπίσκοπος Τριχενῶν ἐν Θεσσαλία, ἐπίσκοπος ἀβιρῶν, ἡ ἀντιόχεια ἡ πόλις ἡ ἑστὶν ἡ ἀρχὴ τῆς ἡσ. Ἠσ. Μισθολογία. cap. 3.

In aliarum structura. † ἀμύκτοι. * Ἐστὶν ἡ πόλις ἡ ἑστὶν ἡ ἀρχὴ τῆς ἡσ. Ἠσ. Μισθολογία. cap. 3. † ἡ τῶν ἡσ. Ἠσ. Μισθολογία. cap. 3. In precibus perurgilijs. In expositione sacrarum scripturarum In ritu precationum.

Vnum apud Scythas episcopos. In aliis populo plurimo. a intelligi hoc debet de tempore imperij Theodosij iunioris. Sermon lib. 7 cap. 19. b Roma tantum septem diaconi. ibidem semel quoniam Alteluia cantantur. † παρακλησις τῆς λαῶ. Conciones ad populum Romana ecclesia non habet. B At ne nunc quidem ubi nisi monachi conuenerint. Et in ista parte Italia omni. * Alexandria solus episcopus concionatur. c Euangelij lectio. † δε λυτῶν ἡ τῶν ἁγίων γράμ. Non eadem in omnibus ecclesiis psalmodia & preces. Non quidem etiam libri. Apocalypsis Petri liber.

Anibus & sectis omnibus, haudquaquam in precationibus vnum aut alterum consentientem ritum seruatum esse, inuenire est. Scythæ qui ad Istrum colunt, multas & magnas habent ciuitates, & omnes vni subiectæ sunt episcopo. In aliis autem populis, non solum in vrbibus, verum etiam in quibusque vicis, episcopos esse scimus. Quæ consuetudo apud Arabes potissimum, & Cyprios, & in Phrygia apud Nouatianos, atque apud eos qui à Mótano deducti sunt, fuit. Romæ ad hodiernum vsque diem non plures quàm septem diaconi sunt, ad eorum instar qui ab Apostolis creati sunt, quibus Stephanus ille præfuit, qui primus martyrij reportauit coronam. Apud alios populos omnes, quem fors tulit, eorum numerus est. In Romana vrbe itidem quorannis semel Alleluia, paschali Dominico die concinunt. Proinde à multis, iureiurando concipiendo, votisque nuncupandis, vsurpatum est, vt eis Alleluia audire, & cum læticia canere daretur. Neque episcopus, neque alius quisquam in ecclesia Romæ ad populum docens verba facit. Alexandriæ autem solus hoc munere fungitur episcopus, quod quidem postea, quum antea mos is non fuerit, est obseruatum. Causam consuetudini nouæ præbuit Arius, qui quod presbyter esset, & docendi prouinciam accepisset, contra veritatis doctrinam res nouas inducens, ecclesiam turbauit. In eadem Alexandria ecclesia, quod in locis aliis omnibus nouum atque insolens est, olim obtinuisse scio. Episcopus nanque quum sacra Euangelia legerentur, non assurgebat. Id verò in vlla plane ecclesia antiquitùs factum esse, nemo vel vidit, vel audiuit. Sacrum eum librum ibi solus legit archidiaconus: in aliis autem ecclesiis diaconi, in multis verò aliis soli sacerdotes, in nonnullis quoque diebus celebrioribus etiam episcopi. Id quod hodie quoque Constantinopoli fit, & maximè Paschali feriarum die prima, & primo anni ipsius ingressu. Atque ea lectio dupliciter fit. Quantum nanque Euangelici scripti prior ille recitat, tantum postea quoque diaconus repetit: scilicet, sicuti ego existimo, vt episcopus etiam Euangelium, & non tantum qui ministerium id fortiti sunt, prædicare videatur. Et fortasse etiam, vt id cœlitùs fulminis more intonans audientes, sincere absque simulatione & deprauatione omni annunciemus. Episcopus verò etiam primùm testamenti Euangelium legit, & veluti perfectam personam Christi referens. Porro precationes itidem & psalmodias, sicuti dictum est, non easdem ecclesiæ omnes habent, sed neque libros aut lectiones easdem. Nā eam quæ dicitur Petri Apocalypsim, vt subditiuam & illegitimam à veteribus iudicatam, apud Palæstinos in ecclesiis quibusdam semel quorannis in die parasceues aliquandiu legi solitam fuisse inuenimus. qua die populus magna cum religione & contritione salutaris passionis CHRISTI memoriz ergò ieiunat. Rursum eam quæ Pauli apostoli dicta est Apocalypsim, quam ex priscis hominibus nemo vidit, monachi plures cum veneratione admirantur. Fama quidem increbuit, hoc ipso imperatùs Theodosij tempore, reuelatione diuina repertum esse librum eum, in patria, paternaque domo Pauli Tarfi Ciliciæ, in arca marmorea repositum, & in terra defossum. Quod sanè falsum esse, præ-

byter quidam ecclesiæ Tarsensis grandævus admodum (nam id canonicis testabatur) cōfessus est. nihil enim eiusmodi suo tempore euenisse confirmavit. Quod quum alleueraret, admiratus est, si non ab hæreticis fama ea conficta esset. Id quod in multis etiam aliis libris factum esse, antea diximus. Romanis mos est, sabbato quouis ieiunare. Cæsareæ Cappadocum, qui post baptismum peccassent, eos à communione arcebat: quod itidem Nouatiani faciunt. Idem Macedoniani quoque in Helleponto, & item Quatuordecimani in Asia obseruauere. Nouatiani in Phrygia digamos, & eos qui ad secundas nuptias transiissent, non recipiunt. Qui verò Constantinopoli sunt eorum populares, propalam eos neque admittunt, neque reiciunt. In Occidente autem id liberum est prorsus. Sedenim dissensiones tales in ecclesiis inualuisse opinor, reuerentia eorum qui eis ab initio præfuerunt, & qui illis deinde successerunt. Nam ij tanquam leges quasdam ab illis acceptas, per manus posteris tradidere: non satispium, neque ferendum esse arbitrati, si traditiones, in quibus educati essent, non honorificè colerent, sed contemptim reiicerent. At mihi valde laboriosum & difficile esset, variantes per vrbes & regiones omnes ecclesiarum consuetudines enumerare & perscribere. Ferè enim fieri id omnino nequit. Eadem autem priscos homines existimandum est obtinuisse de festo hoc die, cuius gratia in hunc locum digressi sumus, opinionem, quod scilicet ex consuetudine quadam diuersum habuit festum Paschæ cultum. Nunc verò diuina suppeditante gratia, impedimentis & dissensionibus omnibus temporis cursu sublatis, concordibus sententiis apud omnes in ecclesiis Christi festus dies Paschæ celebratur. Errare autem illi, quemadmodum prius quoque dixi, mihi videtur, quorum sermonibus increbuit. Nicenam fidem Paschæ ferias in errorem & varietatem eiusmodi adduxisse. Nam synodus eam operam potius nauauit, vt populus qui antea à parte maiore dissentiebat, ad vnanimem concordiam pertraheretur.

Sezo. lib. 7. cap. 19.

Romani quoniam sabbato ieiunant. Severa Nouatianorum obseruationes Peccantes post baptismum. Bigemorum vœclio.

Causa & occasio obseruationis in ecclesia sua obseruationum.

Sollemnitas Paschæ celebrandi ad cordiam redacta.

Consuluit Ambrosium hominem Dei Augustinus ad huc catechizandum, utrum secundum morem sua civitatis mater eius sabbato ieiunare, an Mediolanensis ecclesie more prædare deberet. At ille quid possum, inquit, hic docere amplius quam ipse facio? Quando hic sum, non ieiunio sabbato. Quando Roma sum, ieiunio sabbato. Et ad quæcumque ecclesiam veneris, inquit, eius morem serua: si pesi scandalum non vultis, non facere. Custodia scilicet eorum inter quos vivimus in his rebus inoffensa seruetur: & cauendo, ne in pestate contumeliam seruitas charitatis obumbriletur. Aug. epist. 86.

CAPIT. XXXV.

Nimuerò quòd ab Apostolorum vsque temporibus multæ dissensiones propter obseruationes quasdam fuerint, illos ipsos producunt testes. Scribit nanque diuus Lucas in Actorum libro: Quum Apostoli disidiu intercessis eis qui ex gèribus fidè complexi fuerat, & fidelibus Iudæis cognouissent, cōgregati simul omnes, cōstitutionem factam in epistolæ formam redegerunt, per quā fideles à graui legis seruitute liberarunt, & superuacanea ca

Etiam temporibus Apostolorum diuersæ fuerunt in ecclesiis obseruationes.

Diei Parasceues. In Apocalypsis Pauli.

Epistola Apostolorum ad eos qui ex gentibus in Christum crediderunt.

Res ad salutem necessarias negligentes, de frivolis observationibus in quibus.

*† Acceptio festi Post equino diei semper. * Decimam quartam Paschate celebrando die cum Iudaei colentes, aliquaque circumstantias eius servare debent.*

A de re nugamenta inhibuerunt. Certam autem re-
 ctioris & ad veram erga Deum pietatem ducen-
 tis vitæ formam proposuerunt, quæ necessariò
 obseruanda sunt, disertis verbis prædicantes. Non
 intempestium verò esse duxi, vt eam ipsam illo-
 rum epistolam, euidentioris cognitionis gratia,
 in historia hac referrem. Apostoli & seniores &
 fratres, his qui Antiochiæ & in Syria & Cilicia ex
 gentibus sunt fratribus, Salutem. Quoniam au-
 diuimus, quòd quidam ex nobis exeuntes vos tur-
 barint, verbis labefactantes animas vestras dicen-
 do circumcidi vos & legem seruari debere, quibus
 id non mandauimus: placuit nobis collectis in
 vnũ, eligere viros, & ad vos mittere, cum charissi-
 mis nostris Barnaba & Paulo: hominibus, qui tra-
 diderunt animas suas pro nomine Domini nostri
 Iesu Christi. Misimus ergo Iudam & Silam, qui
 & ipsi vobis eadem verbis referrent. Visum est e-
 nim spiritui sancto, & nobis, nihil amplius vobis
 imponere oneris, præterquam hæc necessaria, vt
 vos abstineatis ab his quæ simulacris immolata
 sunt, & à sanguine, & suffocato, & fornicatione
 à quibus vobis cauentes, rectè rem ageris. Vale-
 re. Hæc Deo placita sunt. Hoc enim inquit epi-
 stola: Placuit spiritui sancto, nihil aliud oneris
 imponere, præterquã quæ necessariò seruata oportet.
 At quidam hæc nihil curantes, omnem quidem
 fornicationem pro nihilo habent: de diebus
 autem, & feriis, & institutis, perinde atq; de ani-
 ma ipsa decertant: Dei mandata inuertentes, &
 sibi ipsi leges ferentes: haud secus atq; si studio-
 sè hoc agerent, vt cõtrarias maximè aduersus de-
 creta Dei res agerent, latere possint. Et potuis-
 semus nos orationem hanc de festo Paschæ magis
 dilatare, & clarè satis ostendere, quòd ne Hebræi
 quidem certè id & accuratè seruent: neque
 typum seu figuram eius, sicuti eis tradita est, colant:
 præterea quòd Samaritani, qui ab eis sunt
 disuncti, certissimè semper ferias hæc cele-
 brent. Verùm suo seorsim ad rem hanc fusius
 explicandam tempore est opus. Illud porrò potius
 nunc dicendum venit. Qui Iudæos sibi imitan-
 dos, & exactam typi & figuræ rationem exhiben-
 dam proposuerunt, eos modis omnibus illos &
 sequi debere. Si nanque accuratam obseruationem
 inquirere volunt, non illi dies tantum obseruare
 debent, sed & alia quæcũque Christus, quum sub
 lege esset, Iudaico more fecit, aut à popularibus
 & tribulibus suis iniuria affectus pertulit, aut alio
 etiam modo omnibus benignè faciens, per figu-
 ram agere perseverarit. Siquidem nauim ille læ-
 pius ingressus, doctrinam promulgauit: & in cœ-
 naculo Pascha primùm parari curauit, & ante id
 asinam ligatam solui iussit: & hominem aquam
 in vase fictili gestantem, eis qui Pascha parare de-
 properabãt, signum proposuit: & multa alia, quæ
 variè in diuinis Euangelis feruntur. Quæ sanè
 omnia corporaliter obseruare non student, qui fe-
 rias hæc ritè celebrari debere æquum esse putãt.
 Quis enim ex doctoribus vnquam iuxta typum
 & figuram in nauigio docere cœpit? Neque in cœ-
 naculo seu superiori parte domus, vt ante omnia
 Pascha celebrans quisquam perageret, studio ha-
 buit. Sed neque ante id asinam ligatam solui man-
 dauit, neque aded quencquam aliquis vas fictile in
 humeris ferre iussit, vt ne quod symbolum & si-

gnum Paschæ desideraretur. Fortuita nãque hæc
 sunt, & Iudaismum potius referre existimantur.
 Siquidem & Iudæi ea quæ sic in corporibus acci-
 dunt, maiore studio, quàm si animabus eueniant,
 obseruare contendunt. Proinde etiam execratio-
 ni obnoxij sunt, vt qui Mosæ legem veluti typum
 & figuram magis quàm veritatem excipiunt. Et
 qui illorum res admirantur & amant, talia * ad
 sensus speculationesque arcanas & sublimes re-
 uocant. De diebus certè quidem & mensibus ir-
 reconciliabile ecclesiæ concitant bellum, cõtem-
 plationem remotiorem de eis posthabentes. Ita-
 que necessariò consequitur, & ipsos hac in parte
 eandem cum Iudæis sustinere sententiam & con-
 demnationem, in seipos maledictionis calculum
 ferentes. Sed de his satis, vt puto, diximus. Qua-
 propter ad institutum cursum orationem rursus
 conuertamus. Diximus nanque, ecclesiam, quum
 primùm factionibus esset diuisa, in eo rerum sta-
 tu non permanisse: verùm eos deinde, qui seces-
 sionem fecissent, parua aliqua arrepta occasione,
 à suis desciuisse, & in sectas alias abiisse. Cæterum
 alij aliter diuisi sunt. Nouatiani autem per occa-
 sionem & prætextum Paschalis festi in partes di-
 scessere. Neque illi in vna partium secessione cõ-
 stiterunt: sed etiam de diebus & hebdomadibus,
 aliisque non magni momenti rebus disceptantes,
 in sectas alias sunt dissecti: qui quidem alicubi se-
 gregati, seorsim conuentus egere, alibi autem cõ-
 muniter simul conuenire soliti fuere.

CAPVT XXXVI.

Illud obseruandum, ecclesiæ eorum
 Constantinopoli ad annos quadra-
 ginta Agelium præfuisse, à Constan-
 tij temporibus ad annum Theodo-
 sij sextum. Qui quum æger esset, &
 moriturum se esse putaret, succes-
 sorem sibi designauit Sisinium. Is presbyter sub
 eo fuit, vir præclarus, & qui vnà cum Iuliano in
 philosophicis disciplinis Maximo philosopho præ-
 ceptore vsus fuerat. Quum autem Nouatianorũ
 plebs electionem talem, Marcianum potius, homi-
 nem religiosum & celebrem, cuius virtute sub
 Valente ecclesia eorum pacata permanerat, desi-
 gnatum oportuisse rata, reprehenderet: Agelius
 populi sententiæ gratificari volens, Sisinio postha-
 bito, Marcianum episcopũ legit. At vbi ex mor-
 bo conualuit, ecclesiam ingressus, per seipsum ad
 populum retulit: Marcianum eos ab obitu suo,
 post Marcianum verò Sisinium episcopum ha-
 biturus. Hæc verba proloquutus, breui post-
 ea decessit. Sed & Marciano non multo post de-
 functo, Sisinius episcopatum recepit: vir, quem-
 admodum dictum est, valde clarus. Simul enim
 philosophicas & sacras literas accuratè diligentia
 ad summum addidicerat, potissimũ verò singulari
 cura in Dialectica & disserendi arte se exercuerat.
 Quamobrem Eunomius etiam, cuius ars ea præ-
 cipuum opus fuit, sæpe disputationem eius decli-
 nauit. Vita aded moderata fuit, vt obrectatorum
 quoque calumnias superarit. Dieta & quoti-
 dianus victus ratio non aded frugalis, sed lætior
 quodãmodo & sumptuosior erat, ita vt quibusdã

*Iudæi corporaliu retu & typonum su docti, spiritũ & veritatẽ non curant. * Anagorũta tepeõs. Iudæi imitatorum imitato res hereticæ.*

Sectarum secessiones.

Nouatianorum dissidia.

Episcopi Nouatiani apud Constantinopolim. Agelium. Sisinium Nouatianum Iuliani condiscipulum.

Marcianum.

Sisinium.

Præclaro eius docti.

A videretur, eum in splendore & deliciis tantis pudicitiam & continentiam colere nō posse. Et vestitu in primis exquisito vsus est, & bis interdum die vno in balneis publicis lauit: moribus præterea iucundus, atq; in familiaribus colloquiis gratosus. Proinde non Nouatianis tātum, sed & episcopis, principibusque viris, & magistratibus ecclesiæ catholicæ charus esse visus est. Quum enim faceret eum gratia quadā sales & dicta in alios iecit, tum id etiam ab aliis humaniter pertulit. Et vtrumque ea moderatione fecit, vt quā longissimè ab hostili acerbitate abesset. Vt verò etiā cum venustate quadam interrogantibus, aptè atque tempestiuè responderet, vt Socrati videtur, mirificè promptus erat. Et aliquando quodam eum percunctate, cuius nam gratia quum episcopus esset, bis die lauaret? Quia ter, inquit, non possum. Rursū quum à quodam, qui catholicæ ecclesiæ erat, dicto quòd cādida gestaret vestem, quæ episcopum vt aliena minus deceret, perstrictus esset, statim dicacitatem in eum retorquens: Tibi verò, inquit, ostendendum potius est, vbinam scriptum sit quòd episcopum pulla veste vri oporteat. Atque vbi ille cogitabundus, quia quòd responderet non habebat, staret, subintulit ilico Sifinius: Tu quidem ostendere id nō potes, at Salomon me vt id faciam adhortatur, dicens: Sint vestimenta tua semper alba. Verūm & Seruator, in Euangeliis candida veste vsus esse videtur, qui discipulis, qui secum mōtem Thabor conscenderāt, Mosen & Heliam cādidos exhibuerit. Hæc atque his similia quum ita diceret, admirationi hominibus fuit. Quin & illud lepidè, vt ego puto, ab eo dictum, recensendū esse videtur. Aduenerat Cōstantinopolim Leontius, Ancyre minoris Galliæ episcopus, qui tum ibi Nouatianis ecclesiam ademerat. Conuenit hunc Sifinius, & supplicans rogauit, vt corpori suo ecclesiam redderet. Quod vbi ille se facturum negauit, Nouatianos etiam conuiciis acerbè proscidit, minimè eos ecclesiam habere debere dicitās, quòd pœnitentiam tollerent, & misericordiam Dei reuicerent. Talia verò, atque alia hisce similia continuans, quum Nouatianos suggillaret: Atqui, Sifinius inquit, & ego, vt haud sciam an magis quisquam, + pœnitentiam ago. Quum autem Leontius eum, quonam modo pœnitentiam ageret, interrogaret: respondens ille, + Quòd te nunc, inquit, ita animatum video. Vitam is ita produxit, vt ecclesiam Nouatianorum adhuc administraret, quum Ioannes Chrysostomus patriarcham gereret. Et ausus etiam est contra eum differere, quum scripto ille pœnitentiam introduceret, atque ita diceret: Vel + * decies milies per pœnitentiam respicēs ecclesiam ingredi. Paratus enim ego sum pœnitentem admittere, vt modò deinceps similibus per peccatum non circumueniatur malis. Et accidit aliquando, vt diuus Ioannes inter deambulandum Sifinio occurreret, eique obiice-

ret, non debere vnam urbem duos habere episcopos. Prohibat enim & ille cum splendore & comitatu multo. Cui Sifinius respondens, Minimè eam duos habere dixit: seipsum germanum legitimūque episcopum esse existimans. Eo verò dicto grauius accepto, Ioannes ad illum: Vidēsne, ait, te solum esse velle Constantinopolitanum episcopum? Atque ibi rursū Sifinius: Non hoc ego, inquit, dico: sed quum aliis omnibus episcopus sim, apud te vnum is esse non existimor. Et Ioanne exandescente atque inferente: At ego efficiam, vt qui scēdissima labores hæresi, amplius ad populum pro concione verba non facias. Sifinius perquam faceret verbis eius occurrens: Ego verò, inquit, plurimas etiam tibi agam gratias, si me labore & onere tanto liberaris. Quo verbo tandem Ioannes flexus: Quandoquidem, ait, tibi concionandi + munus molestiam & dolorem parit, minimè tibi, quando id Deus fecit, concionibus interdum. Multa verò alia quoque viri eius vrbane & scite dicta, cōmemorantur. Quin & libellos multos non inuenustos composuisse dicitur. Magis verò in dicendo quàm scribendo laudatus est. In actione felix fuit, & pronuntiationem sedulò coluit. Labiis enim eius blanditiæ quædam infidebant: & in voce, vultu, oculis, & habitu motūque corporis omni, gratia singularis inerat, ad auditorum animos alliciendos composita. Iucundus itaque & charus eam ob causam celeberrimis quibusque ex senatu viris, & omnis generis religionibus in admiratione fuit. Potissimum verò episcopus Atticus magno eum est honore prosequutus. Sed qualis hic vir fuerit, satis, vt puto, loco hoc ex Socratis ecclesiastici scriptoris libris sumpto, dixi. Atque hæc quidem propterea commemoravi, vt ostenderem quum propter eorum virtutem qui eis præfuerit, Agelij, Marciani, & Sifinij: tum quòd diuorsis consubstantialis professioni adhererent, Nouatianos aliarum sectarum labe infectos non fuisse, maioremque eorum partem in ecclesia sua quietam mansisse: eis exceptis, qui propter quæstionem de feriis Paschalibus, quam Sabbatius, sicuti dixi, per res nouas induxit, dissidebant. Multæ verò & alix diffectioes, quod & ipsum dictum est eo tempore apud Arianos & Macedonianos & alias scētas fuere. Illis autem ita distractis, magis atque magis ecclesia vniuersalis creuit, quotidie se aliquibus propter mutuas illorum contentiones ad eam aggregantibus. Præcipuè vero qui Græcam idololatriam sequuti fuerant, ad eam confluxere. Nam imperator vbi cōsuetudinem præteriti temporis, & loca quæ apud eos religiose obseruabantur, ciues & subditos suos ad patrium cultum pertrahere vidit, statim à suscepto imperio, primū quidem aras prorsus adire prohibuit: deinde vero lege etiam lata, quemadmodum diximus, solo eas æquauit. Atque ita illi sacrarum ædium inopia, Christianorum ecclesias frequentare ceperunt. Clām nanque Græca peragere sacra, maximi erat periculi, si quis in eis deprehensus esset. Et qui eis operari ausus fuisset, capitalis ei pœna & bonorum amissio constitutione imperiali proposita fuit.

D † Apud Soc. est: At ego tibi colloquiis sine cōuentionibus nō interdiciā, quando tibi verba facere molestū est.
Gratiosua-
pud omnes
Sifinius.

Nouatiani
quam alia
hæreses pœnitentes.

Per scētarū
diffectioes
Ecclesia
catholica
creuit.

Idololatra
multū se ad
Christianis-
mum contulere.

L. Ne quis.
C. de sacrifi.
pagan.

De hamasi-
tate & face-
tys Sifinij
episcopi.

Socra. lib. 6.
ca. 22. Sozom.
lib. 8. cap. 1.

Bi die vno
lauit Sifinus?

Idem cādida
veste vsus.

Facit Sifini-
um in Leontio
Ancyranū
episcopum
dictum.
† μετάνοια.

† Quod te cō-
spicio, inquit
Sozom.
Sifinius cum
Chrysostomo
disputans.
Egregiū de
pœnitentia
vobis.

* * Μερικὴς μετανοίας εἶδος. Ἰστορεῖται ὅτι ἡμεῖς πρὸς τὸν Ἰωάννην τὸν ἀποστόλου, ὅτι μὴ ἐν τῷ λαῷ μὴ τῶν ἰσοῦς περιελάττει. Hanc Chrysostomi sententiam cum multa admiratione & laude apud me recitauit in familiaribus de rebus sacris colloquio, 27. Iouij die, anno Domini 1559. Budisina Lusatiorum Philippus Melancthon. quam non temerè alibi scriptam, quam hic apud Niphorthum & Socratem, inuenias.

*Aegyptij
agri ferunt,
quod eis Nil-
lo, cuius au-
ctu terra ri-
gatur, sacrifi-
care nō liceat
Pio. lib. 4.
cap. 9.
Proclatū ea
de re Theodo-
sy rescriptū.
† Ιωαν. 10.*

*Subiit Nilū
incrementum.
Alexandrii
vbi sua ab
ocundatione
tam proluxa
amnis me-
tuant.
Ioculare in
eum fluvium
Alexandri-
norū dicitur.
† Ιερεμ. 17.
Inopinato
Nili incre-
mento multi
gentiles ad
Christum cō-
uersi.
Stella prodigio
sa apparet.*

O tempore Nilū Aegyptiorū am-
nem circiter primum aquarū au-
ctum & incrementū, tardasse lon-
gius dicunt. Quam rem Aegyptij
grauiter tulere, indignati, q̄ mi-
nus eis esset liberum, patrio mo-
re flumini sacrificare. Id enim imperatoris metus
haudquaquam permittebat. Et Aegypti praefectus
provinciales ad seditionem spectare cernēs, Prin-
cipi eam rem indicauit. Qua ille cognita, cōducibi-
lius esse ei rescriptit, veram erga Deum religio-
nem integram cōseruare, quā fluminis eius vnda-
s, & quae ex eis proueniat, anniuersariam + fer-
tilitatem fidei praeferre. Nunquā enim amnem eū
ē terra promanaturum fuisse dixit, si talis esset, vt
incātationibus & imposturis moueretur, nidore-
que gauderet, & sanguinis vndis profluentes ē di-
uino paradiso cōtaminaret aquas. Nō longo post
tempore, derepentē ita ille adauctus est, vt altiora
etiā loca inundaret. Vbi autē ad iustū modū, par-
cius etiam profluens, excreuisset & tum nihilomi-
nus vnda insuper eius accumularetur, diuersus Ae-
gyptios cepit timor. Verebatur nanque, ne Alexan-
driam urbem & Libyae potiorē partē exunda-
tione sua obrueret: tā vberim vndae eius pflu-
entes excurrere. Quo tēpore fama est, Graecae super-
stitionis homines Alexandriae casu tam inopinato
adductos, ita amni illulisse, vt in theatris etiam &
spectaculis exclamarint, fluvium eum vt decrepi-
tum & delirum, postremū iam + eminxisse. Eam
sanē ob causam quamplurimi Aegyptij patriis cæ-
remoniis nuncio remisso, & superstitione sua dā-
nata, ad Christum se contulerunt. Hæc hæctenus.
Tum verō & prodigia insolita visa sunt, quae futu-
ra orbi mala portenderunt. Primum nanq; inopi-
nata & insolens stella, in cælo mediae noctis tem-
pore prope Luciferum refulgēs apparuit, circa eū
ipsum qui Zodiacus dicitur, circulum. Ea q̄ pro-
pter coruscantes radios ingens & lucida esset, nō
admodum Lucifero cefs it. Paulatim verō ad eam
ingens etiam aliarum stellarum vis aggregabatur.
C Spectaculum id si vidisses, apum examini, quae cir-
ca ducem suum in orbem obuolitans, contulisses.
Et quae veluti ex mutua & violenta concussione
ab omnibus eis emicuit lux, in vnā quandā com-
mista flammam euadebat: & gladij prorsus anci-
pitis, magni, & horrendi, cum terrore quodam re-
lucens, faciem reddebat. Quōd enim reliquae stel-
lae in idem reciderēt visum, & vna, eaque sola, quae
primum conspecta fuerat, habitu toto, veluti ra-
dix aut capulum aliquod appareret, & quodam-
modo fulgorem exhibita illius stellae omnē pro-
ferret, perinde atque ex lucerna funiculus ardens,
sic flamma in sublime tollebat. Hoc quidem vi-
sum sic nouum quoddam praebuit spectaculum.
Motus autem eius prorsus à stellarum omnium
cursu differebat. Primum etenim ex eo vnde di-
ximus loco moueri incipiens, vnā cum Lucifero
& oriebatur & occidebat. Deinde paulatim ab il-
lo absistēs, segniter & pedetentim quasi ad vrsas
conuersum, cursum tenebat, & veluti ad specta-
ntes obliquē ad sinistram sua gradiebat. Ambitum
quidem eundem cum stellis aliis ad quas
accesserat communem perficiebat: proprio autem

motu, qui ad quadragesimū productus est diem, D
vix tandem ad vrsam maiorem peruenit. Atque in
media astri eius parte, vbi postremū refulsisset,
evanuit. Quo tempore enliferā, seu potius enlis
formam referēs hæc stella apparuit. Eodem etiam
duo hominum corpora visa sunt: alterum quidē
in Syria, supra humanam naturam magnitudine
excedens: alterum verō in Aegypro, infra incre-
dibilem staturae breuitatem consistens. Syrus in
longitudinem cubitorem quinque & vnus pal-
mi excreuerat, quantum pedes eius reliquae corpo-
ris magnitudini proportionē non responderent:
introtum enim intorti & vari erant. homini no-
men erat Antonio. Talē ætate quoq; nostra ipse
vidi, pro monstro habitum, quem breuis admodū
staturae mulier in lucem protulit. Aegyptius au-
tem tam breuis fuit, + vt perdici per similes esset.
* Neque ingratum spectaculum erat, si cum illo
in globo (hominum scilicet) conuersaretur, & ad
contentionem excitatus colluderet. Porro quod
mirabile dictū est, prudentia ei inerat, qualis ho-
mini formoso competit: quippe cui corporis exi-
litas ea de re nihil ademisset. Vox à Musis non ab-
horrebat. Sermo mentis generositatem spectan-
dam exhibebat. Vterque eodem illo tempore vi-
gens, non statim vitam finiit. Maximus enim vi-
ngti quinque expleuit annos, minimus autem nō
multū ab eis abfuit. Multa praeterea alia tum con-
currere prodigia, quae singillatim referre non hu-
ius loci esse puto.

CAPVT XXXVIII.

T Theodosius quidem hoc modo
Oriētalem gubernabat imperium, ma-
gna cura magnificē Deum colens, &
quotidie nouis accessionibus Chri-
stianismum adaugens. In Occidente
verō respublica malē habuit. Si quidem iuniorem
Valentinianum imperatorem gula fracta interiisse,
renunciatum est. Cædem eam per insidias ei
molitos esse ferunt cubicularios eunuchos, atque
alios quosdam: Arbogastemque maximē illum, F
qui militarium eius copiarum omnium habuit cu-
ram & administrationem. Quum enim iuuenem
imperio gubernādo nulla propē re patri inferio-
rem esse, & grauitē pleraque quae illi statuerent,
ferre viderent, consilium eius opprimendi cepē-
re. Erat autem irae admodum impatiens. Quae res
etiam apertē cædis ei causa fuit. Cum Arbogaste
enim in regia colloquutus, vbi verba in iram in-
sanam euasere, ense praefectum copiarum confo-
dere aggressus est. Sed à satellite, cui ferrum ex-
trahere nisus fuerat, inhibitus, tum quidem ver-
bis Arbogastem acrius obiurgatum placauit. Il-
le autem ex verbis eius opinionem illius in aper-
tum productam accuratius considerando, secum
ipse perpendit. Inquirenti enim tanti impetus
causam: Allaturum sibi ipsi manus esse, adolescens
respōdit, quōd quum imperator esset, facere quod
vellet, non permitteretur. Quapropter sibi vita ta-
lis ingrata etiam esset. Atque ille tum quidem ni-
hil amplius curiosē percontatus est. Postea autem
Viennae in Gallia, quum eum pransum in abdi-
tione regiae loco, ad fluminis ripam meridiano

*Alīstrosi duo
hominis, al-
ter maxima,
alter minima
statura.*

*† ἡ ἀρετὴ
οὐκ εἶναι κτλ
δύο.
Ναυτοὶ περ-
δὶς σμίλι.
† ἡ γὰρ μὴ ἀ-
χάριστος ἰσ-
χαιὸν εἶναι
πρὸς τοὺς
πρὸς τὸν αὐτὸν
μὴ ἔχοντα
καὶ τὸν αὐτὸν
καὶ.*

*Cædes Va-
lentiniani in
nostrum.
Arbogastes
eius cædem ab-
tor.*

A tempore ludicro quidam vacantem vidisset, percussores quosdam ex suis ei immisit, qui adolescentulum suffocatione necarent, quum ex ministris ei nemo adesset. Tempus enim illos ad prandendum euocauerat. Itaque ille sic crudelibus strangulatus est manibus. At cædis eius pattores, ne, si ex tēpore statim percussores inquirerentur, facile deprehendi possent, sudario eius tanquam laqueo circum collum ligato, sublimem eum suspendere, ut sua sponte sibi ipse gulam fregisse videretur. Adolescentulum istum mirificè imperio dignum visum esse aiunt, propter bonam corporis habitudinem, & virtutum multarum concursum, quibus Imperator bonus exornatur. Magnitudine verò animi, & iusticia summa, patrem etiam suum exuperaturum fuisse, siquidem ei in virum euadere licuisset. Tali ille morte, quum talis esset, vigesimum ætatis agens annum, vitā finiit.

CAPVT XXXIX.

Eugenius autem, Græcæ superstitionis cultor, summam rerum inuolat, & Imperialia sibi sumit insignia, adiuvante Arbogaste: qui quòd barbarus genere esset, Imperio manum iniicere aggressus non est. Eugenius autem Latinas primùm literas docuit: deinde ludo literatio relicto, in imperiali aula militauit. Atque ibi in ordinem + antigraphiariorum & imperialis pecuniæ custodum receptus, celebris maximè, & apud Imperatorem in magnum honorem fuit, magistrorum etiam dignitatem consequutus. Quum autem præsentem fortunam ferre non posset, ad tyrānidem spectauit: inductus ad id quibusdam, qui se ex victimis, extorum inspectione, & astrorum scientia, futura certò scire confirmabant. Quum multi enim alij eo tempore rebus hisce vacarunt, tum maximè Flavianus vrbis Rom. præfectus, vir in disciplinis præclarus, atque si alius quisquam, & ipse ciuiliū rerum valde peritus, rerumque futurarum (ut ipsi videbatur) vates præcipuus, multum in eis operæ locauit. Qua arte Eugenium quoque, ut bellum susciperet, permouit, certò illum quicquid aggressus esset, perfecturum pollicitus. Nam sorte fatali Rom. imperium ad eum pertinere, eumque belli victorem fore, & religionem Christianam mutaturum esse dixit. Qua spe adductus Eugenius, multitudine ingenti coacta, angustias in Italia quas Romani Alpes Iulias vocant, occupauit, eisque præsidium imposuit. Vnicum enim, eumque arctissimum transitū, præfractis ingentium montium rupibus, vtraque ex parte firmiter munitæ habent. Et Eugenius ad tyrānidem euectus, ea in Occidentalib. partibus agebat, quæ eum facere æquum erat, qui sic Imperium arripuisset. Theodosius porrò Imperator ea re audita, non minoribus rursus quàm antea, quum contra Maximum bellum moueret, curis est obrutus. Vbi verò & ipse magnum conscripsit exercitum, secum ipse rem dispiciens, vtrum aduersus tyrannum ire, an illius aduentum expectare deberet, addubitabat. In ea sollicitudine, consilio Ioannis enitentis in Thebaidē monachi, vtrudom sibi esse statuit, quem suprā in eorum qui sanctam vitam egerunt catalogo clarissimum, & quum aliis admirandis operibus

tum maximè futurorum scientia celebrem fuisse diximus. Quum enim is gratiam diuinam sortitus esset, multa eum consulētibus prædixit. Cuius rei periculum & specimen in proximo tyranno præbuerat, incruentam illam victoriam Theodosium reportaturum esse vaticinatus. Itaque fidissimum sibi eunuchum Eutropium in Aegyptum misit, ut aut virum sanctū, si faciliè id fieri posset, ad se adduceret: aut ab illo, si constanter aduentum detrectaret, quid de bello faciendum esset, cognoscere conaretur. Eutropius eò profectus, nequaquam Ioāni ut ad Imperatorem veniret, persuasit. Quapropter illum, ut euentum belli prædiceret, rogauit. Atque ille, Theodosium quidem post cedem multam, victoriam de tyranno consequuturum: non multo autem potest, ipsum quoque in Italia moriturum esse, respondit. Vtrunque hoc an euentū talem habuerit, historia declarabit. Postquam enim ea quib. in bello opus est, abundè comparauit. Honorium etiam filium Imperatorem renunciauit: Arcadium namque antea ad Imperium euexerat. Ambobus filiis Constantinopoli relicto, ipse cum copiis Orientalib. omnibus in Occidentem est profectus. Ingens autem Barbarorum, qui ad Istrum colunt, multitudo, voluntate sua auxilium ferens, eum sequuta est. Porrò quum ordinum duces paucitatem sociorum causarentur, & expeditionem differendam suaderent, ut scilicet primo vere exercitus alius contraheretur, & militum numero hostes vincerentur, nequaquam in ductorum consilio religiosissimus acquieuit Imperator. Minimè namque tantam tribuendam esse imbecillitatem dixit, omnipotenti crucis armaturæ, quæ ex aduerso Herculis imagini opposita esset. Exercitui enim meo, inquit, crux præit: illius autem copias Hercules ducit. Hæc verba proloquutus, iter ingressus est. Constantinopoli autem profectus, vbi in + Septimo ad ecclesiam venit, quam ipse Ioanni Baptistæ (eum enim præcipuè honorabat) construxerat, eam est ingressus, ut simul & precationem ad Deum faceret, + & Baptistam ad ferendum sibi auxilium + + inuocaret, quo optatum sibi & Romano exercitui exitum pugna haberet. Re ibi diuina, ita ut par erat, facta, postea in Italiam peruenit: & confestim ad Alpes contendens, prima tyranni præsidia cepit. Atque vbi transitu præcipiti præterito, accliu itinere in collem quendam conscendit, planiciem omnem innumerabili peditum & equitum multitudine teneri, nec ita lōgè à tergo alias hostium turmas in vertice montis, qui tunc quidem quieti erant, sibi imminere vidit. Postquam autem prima acies se de colle demittens, eos qui planiciem occupauerant, aggressa est, ingens & dubium præliū commissum est. Et ibi, quantū in humanis viribus situm est, non faciliè seruari posse copias suas, à duobus hostiū exercitibus circumuentas, intellexit. Iam enim & illi, qui in summo monte quieti constiterat, à tergo suos aggrediebantur: & qua in parte Romani cum Romanis pugnabant, equis viribus decertabatur. Vbi autem auxiliares barbari præliabantur, multo illis Eugenij milites supe-

Ioannes iste Theodosio incruentam aduersus Maximum tyrannum victoriam prædixit. Idem per Eutropium eunuchum eodem victoriæ rursus, sed incruentam, contra Eugenium & mortem quoque eius prædixit.

Barbari auxiliarios in Theodosio exercitu. Ordinum ductores Theodosio bellū differendū suaderent. Theodosius crucis armaturæ frentem contra hostem progredietur. Diuina Baptistæ templum in Septimo.

In hoc Constantinopoli præfiscens Theodosium, rem diuinā facit.

Ἰβηρον, hoc est Septimum, est sub urbiū Cōstantinopolitana ciuitatū vniū est. Procop. scuti & alij eius vrbi regio est apud eundem scd. τρεῖς, hoc est, Secundū, in locū periculosum cum copiis suis Theodosius peruenit, ante & à tergo hostes sibi imminentes habens. Prælium dubium cum eisdem commisti,

1. 1. 2. 1. in.

Eugenius primū litteras docuit, deinde ludo literatio relicto, in imperiali aula militauit. Atque ibi in ordinem + antigraphiariorum & imperialis pecuniæ custodum receptus, celebris maximè, & apud Imperatorem in magnum honorem fuit, magistrorum etiam dignitatem.

Eugenius Alpes Iulias præsidium imposuit occupat.

Theodosius expeditionē aduersus Eugenium parat.

Ioannes Maximum aduersus Theodosium de belli euentu consulti.

† δὲ ἀπόστολὸν μετακλιθεὶς ἐν βασιλείᾳ. Theodosium primum hostium præsidium ad Alpes cepit.

* † ὁ μὲν ἀπὸ τῆς κατακλιθεὶς ἐν βασιλείᾳ. Sozom. lib. 7. cap. 2. 4. K iij

A

*Aegyptij
agri ferunt,
quod eis Ni-
lo, cuius au-
ctu terra ri-
gatur, sacrifi-
care nō liceat
Pin. lib. 4.
cap. 9.
Præclarū ea
de re Theodo-
sij rescriptū.
† Ιωαννης.*

O tempore Nilū Ægyptiorū am-
nem circiter primum aquarū au-
ctum & incrementū, tardasse lon-
gius dicunt. Quam rem Ægyptij
grauiter tulere, indignati, q̄ mi-
nus eis esset liberum, patrio mo-
re flumini sacrificare. Id enim imperatoris metus
haudquaquam permittebat. Et Ægypti præfectus
provinciales ad seditionem spectare cernēs, Prin-
cipi eam rem indicauit. Qua ille cognita, cōduci-
bilis esse ei rescripsit, veram erga Deum religio-
nem integram cōseruare, quā fluminis eius vn-
das, & quæ ex eis proueniat, anniuersariam + fer-
tilitatem fidei præferre. Nunquā enim amnem eū
ē terra promanaturum fuisse dixit, si talis esset, vt
incātationibus & imposturis moueretur, nidore-
que gauderet, & sanguinis vndis profluentes ē di-
uino paradiso cōtaminaret aquas. Nō longo post
tempore, derepentē ita ille adauctus est, vt altiora
etiā loca inundaret. Vbi autē ad iustū modū, par-
cius etiam profluens, excreuisset & tum nihilomi-
nus vnda insuper eius accumularetur, diuersus Æ-
gyptios cepit timor. Verebātur nanque, ne Alexan-
driam urbem & Libyæ potioem partē exunda-
tione sua obrueret: tā vbertim vndæ eius p̄fluen-
tes excurrere. Quo tēpore fama est, Græcæ super-
stitutionis homines Alexandriæ casu tam inopinato
adductos, ita amni illulisse, vt in theatris etiam &
spectaculis exclamarint, fluuium eum vt decrepi-
tum & delirum, postremū iam + eminxisse. Eam
sanē ob causam quamplurimi Ægyptij patriis cæ-
remoniis nuncio remisso, & superstitionē sua dā-
nata, ad Christum se contulerunt. Hæc hæctenus.
Tum verō & prodigia insolita visa sunt, quæ futu-
ra orbi mala portenderunt. Primum nanq; inopi-
nata & insolens stella, in cœlo mediæ noctis tem-
pore prope Luciferum refulgēs apparuit, circa eū
ipsum qui Zodiacus dicitur, circulum. Ea q̄ pro-
pter coruscantes radios ingens & lucida esset, nō
admodum Lucifero celsi. Paulatim verō ad eam
ingens etiam aliarum stellarum vis aggregabatur.
C Spectaculum id si vidisses, apum examini, quæ cir-
ca ducem suum in orbem obuolitant, contulisses.
Et quæ veluti ex mutua & violenta concussione
ab omnibus eis emicuit lux, in vnam quandā com-
mista flammam euadebat: & gladij prorsus ancipit-
is, magni, & horrendi, cum terrore quodam re-
lucens, faciem reddebat. Quōd enim reliquæ stel-
læ in idem reciderēt visum, & vna, eaque sola, quæ
primum conspecta fuerat, habitu toto, veluti ra-
dix aut capulum aliquod appareret, & quodam-
modo fulgorem exhibitæ illius stellæ omnē pro-
ferret, perinde atque ex lucerna funiculus ardens,
sic flamma in sublime tollebat. Hoc quidem vi-
sum sic nouum quoddam præbuit spectaculum.
Motus autem eius prorsus à stellarum omnium
cursu differebat. Primum etenim ex eo vnde di-
ximus loco moueri incipiens, vnā cum Lucifero
& oriebatur & occidebat. Deinde paulatim ab il-
lo abstēs, segniter & pedetentim quasi ad vrsas
conuersum, cursum tenebat, & veluti ad spectan-
tes obliquē ad sinistram sua gradiebat via. Am-
bitum quidem eundem cum stellis aliis ad quas
acceserat communem perficiebat: pprio autem

*Subitū Nilū
incrementum.
Alexandriæ
urbis sua ab
exundatione
tam prolixæ
amni me-
tuens.
Insulare in
eum fluum
Alexandri-
æ urbis dūctum.
† Ιεσοου.
Inopinato
Nilū incre-
mento multū
gentiles ad
Christum cō-
uersi.
Stella prodigio
sa apparet.*

motu, qui ad quadragesimū productus est diem, D
vix tandem ad vrsam maiorem peruenit. Atque in
media astri eius parte, vbi postremū refulsisset,
evanuit. Quo tempore ensifera, seu potius ensis
formam referēs hæc stella apparuit. Eodem etiam
duo hominum corpora visa sunt: alterum quidē
in Syria, supra humanam naturam magnitudine
excedens: alterum verō in Ægypto, infra incre-
dibilem staturæ breuitatem consistens. Syrus in
longitudinem cubitorum quinque & vnus pal-
mi excreuerat, quanuis pedes eius reliquæ corpo-
ris magnitudini proportionē non responderent:
introtulū enim intorti & vari erant. homini no-
men erat Antonio. Talē ætate quoq; nostra ipse
vidi, pro monstro habitum, quem breuis admodū
staturæ mulier in lucem protulit. Ægyptius au-
tem tam breuis fuit, + vt per dici per similes esset.
* Neque ingratum spectaculum erat, si cum illo
in globo (hominum scilicet) conuersaretur, & ad
contentionem excitatus colluderet. Porro quod
mirabile dictū est, prudentia ei inerat, qualis ho-
mini formoso competit: quippe cui corporis exi-
litas ea de re nihil ademisset. Vox à Musis non ab-
horrebat. Sermo mentis generositatem spectan-
dam exhibebat. Vterque eodem illo tempore vi-
gens, non statim vitam finiit. Maximus enim vi-
ginti quinque expleuit annos, minimus autem nō
multū ab eis abfuit. Multa præterea alia tum con-
currere prodigia, quæ singillatim referre non hu-
ius loci esse puto.

*At vbi videret
hominem, al-
ter maximam,
alter minimam
staturam.*

*† Ιωαννης Α-
δριανος πρι-
ου.
Ναυπηγο-
στασις.
† Ημερα η
αυγουστου το
υ αλαβου του
κατου ειναι
πυροσουλια
αυτου του
αυγουστου ημε-
ρας.*

CAPVT XXXVIII.

T Theodosius quidem hoc modo
Oriētale gubernabat imperium, ma-
gna cura magnificē Deum colens, &
quotidie nouis accessionibus Chri-
stianismum adaugens. In Occidente
verō respublica malē habuit. Si quidem iuniorem
Valentinianum imperatorem gula fracta interiis-
se, renunciatum est. Cædem eam per insidias ei
molitos esse ferunt cubicularios eunuchos, atque
alios quosdam: Arbogastēque maximē illum, F
qui militarium eius copiarum omnium habuit cu-
ram & administrationem. Quum enim iuuenem
imperio gubernādo nulla propē re patri inferio-
rem esse, & grauitē pleraque quæ illi statuerent,
ferre viderent, consilium eius opprimendi cepē-
re. Erat autem iræ admodum impatiens. Quæ res
etiam apertē cædis ei causa fuit. Cum Arbogaste
enim in regia colloquutus, vbi verba in iram in-
sanam euasere, ense præfectum copiarum confo-
dere aggressus est. Sed à satellite, cui ferrum ex-
trahere nisus fuerat, inhibitus, tum quidem ver-
bis Arbogastem acrius obiurgatum placauit. Il-
le autem ex verbis eius opinionem illius in aper-
tum productam accuratius considerando, secum
ipse perpendit. Inquirenti enim tanti impetus
causam: Allaturum sibi ipsi manus esse, adolescens
respōdit, quōd quum imperator esset, facere quod
vellet, non permetteretur. Quapropter sibi vita ta-
lis ingrata etiam esset. Atque ille tum quidem ni-
hil amplius curiosē percontatus est. Postea autem
Viennæ in Gallia, quum eum pransum in abdi-
tione regiæ loco, ad fluminis ripam meridiano

*Cædes Va-
lentiniani in
niorn.
Arbogastes
eum cædit in
tor.*

A tempore ludicro quidam vacantem vidisset, percussores quosdam ex suis ei immisit, qui adolescentulum suffocatione necarent, quum ex ministris ei nemo adesset. Tempus enim illos ad prandendum euocauerat. Itaque ille sic crudelibus strangulatus est manibus. At cædis eius patratores, ne, si ex tēpore statim percussores inquirerentur, facile deprehendi possent, sudario eius tanquam laqueo circum collum ligato, sublimem eum suspendere, ut sua sponte sibi ipse gulam fregisse videretur. A dolescentulum istum mirificè imperio dignum visum esse aiunt, propter bonam corporis habitudinem, & virtutum multarum concursum, quibus Imperator bonus exornatur. Magnitudine verd animi, & iusticia summa, patrem etiam suum exuperaturum fuisse, siquidem ei in virum euadere licuisset. Tali ille morte, quum talis esset, vigesimum ætatis agens annum, vitā finiit.

CAPVT XXXIX.

Eugenius autem, Græcæ superstitionis cultor, summam rerum inuolat, & Imperialia sibi sumit insignia, adiuvante Arbogaste: qui quod barbarus genere esset, Imperio manum iniicere aggressus non est. Eugenius autem Latinas primùm literas docuit: deinde ludo literatio relicto, in imperiali aula militauit. Atque ibi in ordinem + antigraphiariorum & imperialis pecuniæ custodum receptus, celebris maximè, & apud Imperatorem in magnum honorem fuit, magistrorum etiam dignitatem consequutus. Quum autem præsentem fortunam ferre non posset, ad tyrānidem spectauit: inductus ad id quibusdam, qui se ex victimis, extorum inspectione, & astrorum scientia, futura certò scire confirmabant. Quum multi enim alij eo tempore rebus hisce vacarunt, tum maximè Flavianus vrbis Rom. præfectus, vir in disciplinis præclarus, atque si alius quisquam, & ipse ciuiliū rerum valde peritus, rerumque futurarum (ut ipsi videbatur) vates præcipuus, multum in eis operæ locauit. Qua arte Eugenium quoque, ut bellum susciperet, permouit, certò illum quicquid aggressus esset, perfecturum pollicitus. Nam sorte fatali Rom. imperium ad eum pertinere, eumque belli victorem fore, & religionem Christianam muraturum esse dixit. Qua spe adductus Eugenius, multitudine ingenti coacta, angustias in Italia quas Romani Alpes Iulias vocant, occupauit, eisque præsidium imposuit. Vnicum enim, eumque arctissimum transitū, præfractis ingentium montium rupibus, vtraque ex parte firmiter munitæ habent. Et Eugenius ad tyrānidem euectus, ea in Occidentalib. partibus agebat, quæ eum facere æquum erat, qui sic Imperium arripuisset. Theodosius porro Imperator ea re audita, non minoribus rursus quàm antea, quum contra Maximum bellum moueret, curis est obrutus. Vbi verd & ipse magnum conscripsit exercitum, secum ipse rem dispiciens, vtrum aduersus tyrannum ire, an illius aduentum expectare deberet, addubitabat. In ea sollicitudine, consilio Ioannis enitentis in Thebaidē monachi, vrendom sibi esse statuit, quem supra in eorum qui sanctam vitam egerunt catalogo clarissimum, & quum aliis admirandis operibus

tum maximè futurorum scientia celebrem fuisse diximus. Quum enim is gratiam diuinam sortitus esset, multa eum consulētibus prædixit. Cuius rei periculum & specimen in proximo præbuerat, incruentam illam victoriam Theodosium reportaturum esse vaticinatus. Itaque fidissimum sibi eunuchum Eutropium in Aegyptum misit, ut aut virum sanctū, si facile id fieri posset, ad se adduceret: aut ab illo, si constanter aduentum detrectaret, quid de bello faciendum esset, cognoscere conaretur. Eutropius eò profectus, nequaquam Ioāni ut ad Imperatorem veniret, persuasit. Quapropter illum, ut euentum belli prædiceret, rogauit. Atque ille, Theodosium quidem post cedem multam, victoriam de tyranno consequuturum: non multo autem post, ipsum quoque in Italia moriturum esse, respondit. Vtrunque hoc an euentū talem habuerit, historia declarabit. Postquam enim ea quib. in bello opus est, abundè comparauit. Honorium etiam filium Imperatorem renunciauit: Arcadium namque antea ad Imperium euexerat. Ambobus filiis Constantinopoli relicto, ipse cum copiis Orientalib. omnibus in Occidentem est profectus. Ingens autem Barbarorum, qui ad Istrum colunt, multitudo, voluntate sua auxilium ferens, eum sequuta est. Porro quum ordinum duces paucitatem sociorum causarentur, & expeditionem differendam suaderent, ut scilicet primo vere exercitus alius contraheretur, & militum numero hostes vincerentur, nequaquam in ductorum consilio religiosissimus acquieuit Imperator. Minimè namque tantam tribuendam esse imbecillitatem dixit, omnipotenti crucis armaturæ, quæ ex aduerso Herculis imagini opposita esset. Exercitui enim meo, inquit, crux præit: illius autem copias Hercules ducit. Hęc verba proloquutus, iter ingressus est. Constantinopoli autem profectus, vbi in + Septimo ad ecclesiam venit, quam ipse Ioanni Baptistæ (eum enim præcipue honorabat) construxerat, eam est ingressus, ut simul & precationem ad Deum faceret, + & Baptistam ad ferendum sibi auxilium + + inuocaret, quo opratum sibi & Romano exercitui exitum pugna haberet. Re ibi diuina, ita ut par erat, F peracta, postea in Italiam peruenit: & confestim ad Alpes contendens, prima tyranni præsidia cepit. Atque vbi transitu præcipiti præterito, accliu itinere in collem quendam conscendit, planiciem omnem innumerabili peditum & equitum multitudine teneri, nec ita lōgè à tergo alias hostium turmas in vertice montis, qui tunc quidem quieti erant, sibi imminere vidit. Postquam autem prima acies se de colle demittens, eos qui planiciem occupauerant, aggressa est, ingens & dubium præliū commissum est. Et ibi, quantū in humanis viribus situm est, non facile seruari posse copias suas, à duobus hostiū exercitibus circumuentas, intellexit. Iam enim & illi, qui in summo monte quieti constiterāt, à tergo suos aggrediebantur: & qua in parte Romani cum Romanis pugnabant, æquis viribus decertabatur. Vbi autem auxiliares barbari præliabantur, multo illis Eugenij milites supe-

1275 21-
du.

Eugenius pri
mū ludo ma
gister, deinde
Imperiali au
tographis,
imperio Oc
cidentalē in
uadit. Ma
gistrorum
dignitas.
+ Contrare
uolantes ho
die dicuntur.
Haruspices
& astrono
mi Eugenium
ad tyrāni
dē impellunt
Flavianus
vrbi Rom.
præfectus.

Eugenius
Alpes Iu
lias præsidio
imposuit oc
cupat.

Theodosius
expeditionē
aduersus Eu
genium parat.

Ioannis A
naboretam
Aegyptiū
de belli cō
silio.

Ioannes iste
Theodosio in
cruentam ad
uersus Ma
ximam ty
rannum vi
ctoriā prædi
xit. Idē per
Eutropium
eunuchum eò
dem victoriā
vrsus, sed
cruentam, cō
tra Eugenium
& mortem
quoque eius
prædicit.

Barbari au
xiliares in
Theodosio e
xercitū. Or
dinum ducto
res Theodo
sio bellū dis
ferendū suade
rent. Theodo
sio cruce ar
mata fr
tas cōtra ho
stem progre
ditur. Diu
Baptistæ iō
plum in Sep
timo.

In hoc Con
stantinopoli
præfiscens
Theodosius,
rem diuinā
facit.

Ἰβόμων,
hoc est Septi
mum, ex sub
urbis Cōstā
tinopoli ana
civitatū vrbi
est. Procop.
cuti & aliq
eius vrbi re
gio est apud
eundem d. b.
τερον, hoc
est, Secundū,
In locū parti
culosum cum
copiis suis
Theodosius
peruenit, an
tē & à tergo
hostis sibi im
minentes
habens.
Prælium du
bium cum
eisdem com
missū,

+ de ἀβρόν μετακλιθεὶς τὴν βασιλῆν. Theodosius primum ho
stium præsidium ad Alpes cepit.

* + ὁ μὲν ἀπὸ τῶν μετακλιθεὶς τὴν βασιλῆν. Sozom. lib. 7. cap. 24.

Theodosius ad preces in summo discrimine confugit

Oratorum in summo montu ingo.

Theod. lib. 5. cap. 24.

Diuus Ioannes euangelista, & sanctus Philippus apostolus, B in somnia Theodosii apparent. eos quoque miles quidam vidit. Diuino auxilio cōfide Theodosius, & per id militem ad fortitudinem exhortatur.

Eugenium cōtra viros sui fratris insolenter se gerit. Idē Theodosium viuum ad se adduci iubet. Exercitus hostium maximus. Copia Theodosij exigua. Frigidus, Bacurius dux, ab alio Barbarus dicitur: strenuus cū hostibus congreuitur.

A riores erant. Imperator vbi auxilia sua sic concēdi vt dixi, vidit, humi prostratus, lacrymis solum rigauit, Deo supplicans, ne sic Romanorum imperiū in summo internecionis periculo despiceret. Eum verò Deus quamprimum exaudivit: id quod belli euentus comprobavit. Interuenit nox, & exercitus animum despondebat. Imperator autem animi anxius, & consilij inops, in summo montis, in quo castra & exercitum habebat, vertice, precatoria domum inuenit. In ea noctem totam, rursus rerum vniuersarum Dominum suppliciter orans, consumpsit. Circiter verò galli cantum, cōtra animi sententiam somno oppressus, & in nudo solo prouolutus, viros duos videre visus est, cā dida veste indutos, & cādidos etiam equis vectos. Qui ad eum accedentes, forti esse animo, & metum abiicere, atque cum diluculo acie rē instruere, & aduersus hostes confidenter ducere iusserūt: subsidio se à Deo ei missos, & in prima acie pugnuros esse, addentes. Et alter Ioannem euangelistā, alter autem Philippum apostolum se esse dixit. Idem verò ex militibus etiam quidam vidit, qui ordinis sui ductori visionem eam indicauit. Ille eam ad tribunum, atque is ad exercitus ducem retulit. Hic porrò rem talem, vt nouū quiddam, apud Imperatorem exposuit. Qua ille audita: Non mea causa, inquit, miles eos vidit. Ego enim prior vidi, & victoriā mihi pollicitis credidi. Verum ne quis me sic temerè & cupidè ad pugnam progredi, aut somnium fingere putet, vniuersitatis huius Dominus hoc ita procurauit, vt miles meus idem videret, & testis locuples sermonis mei esset. Proinde timore quàm longissimè abiecto, antesignanos istos, qui in prima acie dimicabunt, sequamur. Ne quis verò nostrūm ex hostium multitudine victoriam estimet, sed potius alacri fiducia in Deum fixa, præcuntes duces consequatur. Eiuscemodi verbis vbi militibus animum addidit, ex collis vertice aciem structam duxit. Eugenius vbi Theodosij exercitum pugnādi amore teneri vidit, ipse quoque copias suas instructas in aciem produxit. Et in tumulum quendam conscendit, & Imperatorem sua sponte manus sibi allaturum esse dixit: ducibusque suis præcepit, vt ne illum occiderent, sed viuū potius ad se adducerent. Postquam acies ita aduersis frontibus constitere, mirifica variarum gentium multitudo in hostium partibus esse visa est. At qui contra eos in armis ordine suo stabant, perquam pauci, ita vt eorum numerus facilè iniri posset, erant. Coitio prima ad fluuium qui Frigidus dicitur, est facta. Exercitus ductor Bacurius,

Hoc prælium Claudianus poeta in Panegyrico ad Honorium recens Imperatorē renouantē pulcherrimis carminibus est cōplexus: Victoria velle

*Auspiciu efficta tui. pugnastru rterque,
Tu satis genitorq; manu. se propter & Alpes
Inmadis faciles, cauto nec profuis hosti
Munus hūisse loci: spes irrisa vallis
Concidit, & scopulus patuerunt claustra reuulsis.
Te propter gelidus Aquilo de monte procellis
Obruit aduersus acies, reuolutaq; tela
Vertit in aurores, & turbine reppulit hastas.
O nimium dilacte Deo, cui fundis ab antris
Aeolus armatas hyemes, cui milites aether,
Et conuerati veniunt ad classica venti.
Alpina rubere niues, & Frigidus omnis
Mutati fumant aqua: turbatq; cadentium
Statat, no rapidus inuolles flamma sanguis.*

magno animi robore concepto, rantopere impulsionem suam hostium phalanges turbavit, vt statim sui incurrerent, & ordinibus ruptis in fugam eos verterent, qui persequuti eos pridie fuerant. Porrò duces tyrannicæ eius aciei, quam à tergo summum montem infedisse diximus, misso ad Theodosium oratore, ad partes eius se transituros esse receperunt, si maioris dignitatis eis apud eum locus esset. Imperator legationem eam suscepit. Et quum chartæ copia non esset, tabula quam ex assistentibus militibus quidam casu quodam ferebat, arrepta, in ea quem quisque illorum præclarum & conuenientem locum apud se habiturus esset, si promissis starent, eaque ad finem debitu perducerent, descripsit. Ad hunc illi modum simul omnes ex hostibus socij Imperatoris sunt facti. Adhuc campestris pugna acriter committabatur, necdum victoriæ impetus in alterutram partem inclinabat, quum ingenti vi alicunde ventus vehementissimus aduersus hostes obortus, qualè nunquam antea fluuisse memoriæ proditum est, in ora illorum irruit, & ordines soluit. Et tela atque sagittas, quæ contra Romanos emittebantur, vi quadam reluctante in eos conuertens qui illas emiserant, reiecit: & clypeos, cum multa purgamentorum congerie, & puluere incredibili illatus, ex eorum manibus rapiens, & lora conscindens, eos in illorum ora & membra quæcunque concutiens prouoluit. Quæ verò à Theodosianis iaciebantur tela, acriore etiā in illos impetu ferebantur. Quæ ob causam animis magnis conceptis, & quòd integri etiam permanebant, ingenti fiducia illi in aduersarios ruentes, eos cedūt. Itaque hostes manifestè opem eam diuinitus accidere cernentes armis abiectis, ad Imperatoris misericordiam, veniam ab eo petentes confugerunt. Atque ille eos, precibus cedens, statim in gratiam recepit: eosque & transfugas alios, vt tyrannum captum ad se adducerent, misit. Illi verò vociferantes, magna celeritate in tumulum euadunt, in quo ille casus eius etiam nū ignarus considebat. Eugenius ex incitato cursu, & assiduo illorum anhelitu, noui quicquam eos adferre, atque ad eò victoriæ nūcios sibi aduenire ratus, statim an vincētus & viuus, sicuti præceptum fuerat, Theodosius adduceretur, interrogauit. Cui illi responderunt: Non illum ad te, sed potius te ad illum vt adducamus, missi sumus. Victoria namque tyrannum detestata, legitimum imperium est sequuta. Sic scilicet hoc rerū omnium gubernator procurauit. Cum his dictis, ex curru detractum & vincētum eum, qui paulo antè magnas spirauerat glorias, captiuū ad Imperatorem adducit. Theodosius ea illi, quæ in Valentinianum commisisset, & illegitimum atque iniquum imperium, necnon ciuilia bella in medium proferens, obiecit. Insuper verò etiam auxiliarem tutelaremque risit Herculem. Quæ tyrannus audiens, ad pedes se Imperatoris miserabiliter abiicit, & vt vitam sibi donaret, orauit. Quum verò ita illi supplex esset, ex militibus quidam ense stricto caput illi amputauit. Arbogastes autem talium tantorumque malorum autor, vbi biduum in fuga consumpsit, & vitæ tædium eum cæpit, manus ipse sibi suo vsus gladio attulit. Talis ille fidelissimus Imperator fuit, vt semper in bellis atque præliis, pro eo atque fieri debet, ex diuino pende-

D Meritum si & i presens vita mos decessum Imperatorem acie secum struēta compredi dixit. Theod. Parthosiliū copiarum ad Theodosium transi.

Diuinitus veniens hostibus aduersus aboritur. Flammis obruuntur hostes.

Victoria pernes Theodosium est.

Eugenium à suis captum, ad Theodosium adducitur.

Eugenij caedes. Arbogastes seipsum intorimit.

Aret præsidio, quo etiam nunquam est frustratus. Fertur sanè & illud, quo tempore prælium hoc in Occidente est commissum, in * templo Septimi (quæ suburbana Constantinopolitanæ vrbs regio est in quo precatum esse Imperatorem diximus, quum ex ea vrbe in bellum iret) hominem quendam, qui dæmonis intemperis agitabatur, in sublime raptum, veluti cum Baptista contendentem, conuiciis illum proscidisse, quod ei caput resectum esset, deinde etiam ferum quiddam hisce verbis exclamasse: Tu me vincis, & meis insidiaris copiis. Qui verò tum in eum hominem inciderant, propterea quòd bellum id tū multis magnæ curæ esset, noui quiddam dæmoniacum dicere opinati, diem in charta excipientes notarunt: & deinde eo ipso tempore prælium factum esse, multorū sermonib⁹, qui ei pugne interfuerāt, cognouerunt. Res Eugenij tyranni hoc accidere modo.

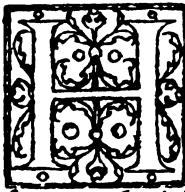
CAPVT XL.

Verum enim uerò non proclive alicui est, omnes omnino communis aduersarij nostri plagas effugere. Si quis enim fortè impuræ libidinis affectum transiliat, in auaritiā incidat. Hanc verò si etiam superet, inuidiæ lubrico circumueniatur. Hanc autem si quoque conculcet, fortasse iram non vincat. Plures namque perniciosus hostis humano generi struit pedicas, qualicunque uitiosiore affectione per artem quandam capere quemque satagens, & in primis qua aliquè ex naturæ inclinatione facillè capi posse existimet. Quā ille machinationem ita molitur, ut corporis perpersiōibus ad animarum momenta abutatur. Mens autè hominis si sedulò excubet, diuino adiuuante numine, victrix abit, & machinas fraudesque illius euadit. De humana natura quum partem quoque suam admirandus iste Imperator accepisset, affectiones quoque eius communes habuit. Iræ enim iustæ non moderatus, officio atque decoro excidit, & facinus crudele & inhumanum commisit. Quod sanè & ipsum pro eo atque potero referam, non tantum quòd lectori id scire còducibile sit, verum etiam ut in eodem facto simul & crimen & laudem habeat principis tati, id quid sit, dicam. Vrbs Thessalonicensis, Achaicæ cunctæ, & Thessaliæ, Illyrico quoque, & aliis Macedoniæ populis præest, ingens & populosa. in hac seditio maxima est orta. In Butherichi, qui tū militarib. in Illyrico copiis præfectus fuerat, pincernam auriga oculos adiecerat, eiusque pudicitiam tentarat. Et ea de causa comprehensus, in custodia detinebatur. Quum autem in signe curule certamen in ea vrbe peragendum esset, supplicauit plebs, ut aurigæ, qui singulari in certamine eo erat industria, delicti gratia fieret, & is ludicro ei interesse posset. Vbi verò tam sedula deprecatione id non impetrarunt, ad maximum incitati sunt tumultū. Per iracundiam namque plerisque Imperatoris principes viros, & ipsum Butherichum necarunt. Alios autem lapidibus obruerunt, & postea etiam per publicas vias raptantes traxerunt. Quam rei indignitatem postquam Imperator intellexit, immani ira accensus est: & furoris impetum non fe-

rens, rationis habenas abiecit, & appetitum calculo & sententia sua comprobauit. Qui licentia tanta recepta, veluti tyrannus arbitrio suo legibus solutus viuēs, gladios iniquos aduersus omnes strinxit, & crudeliter non fontes tantum ipsos, verum infontes quoque & innoxios necari iussit. Ad septem millia hominum cedes ea progressa esse dicitur, non secus atque in messe quadam, ferro quos fors obrulisset obuios carpente, nec iudicio, nec quæstione habita. Sunt qui dicunt, Imperatorem certum hominum qui interficerentur numerum statuisse. Proinde sicuti fieri assolet, factum, ut etiam eorum qui à causa essent alieni, cede ciuitas sit completa. Non ciues enim & incolæ tantum, sed hospites etiam, qui nauibus eò appulerant, præter expectationem omnem cõprehensi sunt. Et profectò ploratu digna ibi commissa sunt facinora, quale est & illud. Mercatoris cuiusdam filij duo sunt capti. Pro quibus, ut incolumes illi seruarientur precatum, seipsum ad necem obtulit: preciumque præterea quantum auri haberet, militibus sedaturum pollicitus est. Feri verò & inhumani illi, casum viri miserati, alterum quem vellet ex filiis, precibus hoc eius dâtes, redimere iusserunt. Si enim vtrumque dimitterent, periculum sibiipsis creaturos esse, numero cesorū aliquid decedente, dixerunt. Quum autem paterna natura & pietas in vtrumque respectaret, flens ille & lamentans, quemnam ex utroque optaret, decernere non potuit. Atque ita animi ambiguus (vtriusque enim, ex æquo, amore vincebatur) vtrumque perdidit, militari ferro cæsum. Sed & seruus quidam hero suo, quo benigno vsus fuerat, quum is ad eadem duceretur, opem ferens, seipsum ad necem alacri animo obtulit.

CAPVT XLI.

Anc tantam ærumnā diuus Ambrosius audierat. Et quum post + Maximum deuidtum, Theodosius Mediolanum venisset, & in ecclesiam, sicuti mos est, precatū iret, & iam ad fores eius adisset, occurrēs ei Ambrosius, & purpura eius apprehensa, in multitudine media, ne sacrarum edium vestibulum tangeret, prohibet. Resiste, inquit: virum enim impurū, & manus sanguine innocenti ferè adhuc periniquè stillantes circumferentem, fas nō est, ante legitimam debitamque pœnitentiam, sacram ingredi ædem, aut diuinorum mysteriorum participem fieri. Videris enim mihi, ô Imperator, non considerare animo, tantum tot cædium scelus. Neque postquam iræ furor deferbuit, ratio ipsa tantum agnoscat facinus. Fortasse Imperialis potestas impedimento tibi est, quo minus peccatum perspicias: & veluti nubes quædam potentia tanta rationi obiecta est. Sed peropus est, naturam te tuam satis obnoxia, ut scilicet caduca simul & fluxa sit, & auitum atque à primo parente acceptum cinerem, ex quo constitimus, & in quem breui diffuentes reuertemur, considerare: nec purpuræ flore, qui luminib. mentis officit, in obliuionem eius quā illa obtegit corporis imbecillitatis adduci. Agnosce igitur, te eiusdem naturæ & conditionis hominibus, atque ad eò con-

D *Gravissimè ob eam eadē ira ascenditur Imperator.*

Eam eadem septē millia hominum illegitimo supplicio vindicatur Theodosius.

Pater quidā in eade Thes salonicēsi, adū propter patrem nā affectuonem, vtrum ex duobus filiis à militibus percussoribus redimas, ambigis vtrumque miser amittis. Seruus se ad necem pro hero suo offert.

In Nicephori græco exemplari Eugenij nomen positum est: sed ego pro eo Maximum repositum, propter consequentia, ubi dicitur Theodosium Constantinopolim reuersum esse. Ambrosius episcopus Theodosium ob tam tyrannicū facinus templo Mediolani excludit. † Hæc verba Theodosius nō habet li. 5. cap. 19. Gravissimè Ambrosi ad eū verba. Inuicatio ad cognitionem sui, & pœnitentiam.

** Sozomen. 9. Deo consecratum hoc templum esse scribit. Dæmoniac⁹ quidam Constantinopoli in diui Ioan. no Baptista templo clade Eugeny ea qua accidit hanc præuidit.*

B *Nemo vitium sue nascitur optatus ille est. Qui minus vitatur. Variis nos tenent insidias diaboli.*

Theodosius per irā lapsus, crudelissimam patris eadē.

C *In vrbe Thessalonicēsi si populus ferens, præcipuos aliquos Comitatus per tumultum interemit.*

A seruis tuis imperare. Communis enim omnium Dominus & Imperator est rerum conditor vniuersarum. Quibus verò diuinum intueberis oculis templū? Qualibus pedibus sanctum illud calcabis solum? Quomodo manus extolles, quæ cæde iniqua diffluunt? Quomodo etiam diuinum Domini corpus eis excipies? Quomodo sanguinẽ preciosum ad os afferes, per quod ira transuerſim actus, tantum effudisti sanguinis? Quàm longissimè igitur abſiſte, neque tibi ipsi peccatum adaugendo, iniquitatem conduplica. Vinculum autem quod Deus cœlis calculo suo comprobauit suscipe, quod tibi incolumitatem veram conciliabit. Imperator autem antistitis dicendi libertatem admiratus, verbis eius cessit. Nam in diuinis legibus educatus fuerat, certoque sciebat, quænam Imperatorum, & quæ etiam Episcoporum essent munia. Et cogitabūdus aliquandiu, cum lacrymis pœnitentiæ aculeis ictus, in regiam est reuersus. Et octo continuis mensibus elapsis, illustris natalium Christi aduenit dies, atque Imperator in imperialibus ædibus sedebat lamentans, & lacrymarum humore faciem rigans. Quem in tanto luctu viuere vbi Rufinus magister (hunc autem supra alios omnes ille propter familiarẽ consuetudinem honorabat) vidit, placidè ad eum accessit, & lacrymarum causam inquisiuit. Et ille, altius vehemētẽ & acri ducto suspirio, prolixius fleuit. Deinde ad illum cõuersus: Tu quidem, inquit, Rufine ludis, nequaquam enim malorum meorum sensus ad te peruenit. Mihi autem cur gemã & lugeam, causæ extant, qui tantam quæ mihi accidit, erumnam sentiam. Quomodo verò ego nõ affligar, quum seruis & mendicis etiam, absq; metu omni, diuinum templum ingrediendi libera sit potestas: mihi porrò non modò id tangere nõ licet, verùm etiam cœlum ipsum clausum est? Neque enim diuini illius oraculi non memini, quod difertis verbis statuit: Quæcunque à sacerdotibus Dei ligata fuerint in terris, ea etiam in cœlis certò esse ligata. Tum cõfestim ille: At si, ait, Celsitudini tuæ videtur, conueciam quamprimùm Antistitem, & nihil non tentabo, vt vincula tua soluat.

C Verùm non obsequetur, Imperator inquit, ille tibi, sat scio. Perspectam enim maximè habeo Ambrosij sententiæ æquitatem. Nunquam ille Imperij amplitudinem diuino præferet honori. Postquam autem multa proloquutus Rufinus, pollicitus est, se Ambrosium in sententiam suam adducturum: Imperator eum, quod constituisset, facere permisit. Abiit ille, & Theodosius ingentibus illius promissis adductus, paulo post eum est subsecutus. Ceterum vbi Rufinus cum Ambrosio est colloquutus, verba eius interpellans vir diuinus: Tu verò, inquit, Rufine, canum impudentiã plurimum æmulari videris. Quum namque præter ius õ* diuina vindicta, tantam cædem perpetraveritis, & tanta rabie in imaginem Dei sauereritis, neque metus vobis incesit, neque rubor in ore vestro efflorescit: sed verecundiæ pudore deterſo, cū petitione tali aduenitis. Vt verò Rufinus illi magis ac magis supplicando instat, & Imperatorem quoque iam iam aduenire dixit, diuino ardore incensus Ambrosius, cum clamore magno: Ego tibi prædico Rufine, inquit, me iterum aduenientem illum sacris ædibus prohibiturum esse. At si ille im-

perio æquo posthabito, tyrannidem exercere statuit, perlibenter ego hac de causa mortem adibo. His verbis auditis, Rufinus per internuncium, ne ædibus Imperatoris progrediretur, Imperatori significauit. Atque ille, vbi inter eundem nuncium eum accepit: Eo, inquit, merito meo obiurgationem & contumeliam excepturus. Et vbi proximè ad templum accessit, ingredi id quidem ausus non fuit. Vbi autem ad Ambrosium, qui in æde saluatoria confederat, venit, vt insolubilia vincula sua solueret, eum rogauit. Ambrosius verò illum sanctiones diuinas proculcare arguit: & aduentum eius, qui ita Deo repugnaret, tyrannicum appellauit. Ibi Theodosius: At ego, inquit, non id studio habeo, vt cum temeraria confidentia sacrum ingrediar vestibulum. Te autem oro, vt vincula mea soluas, & cõmunem Domini benignitatem imitatus, non soli mihi in faciem misericordiæ fores claudas, quas communiter omnibus respicientibus, & pœnitentia multa vtentibus, misericordiæ Dominus aperuit. Ambrosius verò: Verùm dic age, inquit, quæ tua fuerit, post tantam iniquitatem & effrenis iræ petulantiam, pœnitentia? Qualia tandem incurabilibus affectionibus adhibuisti remedia? Sub hæc placidè Imperator dixit: Tuæ verò, õ vir diuine, id est operæ, indicare mihi, & temperare sacræ medicinæ remedia. Meum autem fuerit, ea suscipere, etiam si multum habeant acrimoniæ & asperitatis. Ibi tum Ambrosius diuino spiritu plenus: Quandoquidẽ, ait, ira concitatus vindictam illam præcepisti, & sententiam illam non ratio in tranquillo statu suo consistens, sed furor insana & vecordi audacia productus tulit, vt legẽ & constitutionem promulges volo, quæ iræ calculos condemnet, & iusionum tuarum administris iniungat, vt publica iudicia, & capitalium causarum pœnas ad trigessimam vsque diem differat. Et vt sententiæ capitales in scriptum relata, rectũ & pacatum rationis iudicium expectent. Porro diebus his elapsis, quibus iudiciorum cura commissa est, scriptum proferat, vt scilicet quum iam ira defuerit, & ratio sibi ipsi restituta fuerit, sententiam lata per disquisitionem perpendant, iustane sit, an iniqua. Ac si quidem contra ius ea cõcepta fuerit, statim eam conscindet: sin contrà, multo etiam magis confirmabit. Et dierum istorũ numerus, ad id quod conducat maximè cognoscendum proderit. Peræquum enim est, tempus id intercedere, quod quum Imperatoris iram placet, tum furore languescẽte humanitati & misericordiæ locum det. Imperator igitur diuini antistitis præscriptũ suscepit, & optimũ id esse dixit. Cõfestim etiam * constitutionem conscripsit, & vt in sempiternum robur suum obtineret, manus suæ subscriptione, eam confirmauit. Quo facto, vinculum quoque illius solutum est, quũ quidem publicè prius Imperator peccatũ suum in ecclesia confessus fuisset, & libenter admodum constitutum pœnitentiæ tempus suscepisset. Quo tempore in luctu degens, Imperialibus ornamentis v-

* Constitutio Theodosij talis fuit: Imp. Valentinianus & Theodosius Augg. Flavianus P. P. Illyrici. Si iudicari in aliquos feruimus, cõtra nostram consuetudinem, pro causa intuitu iusserimus, nolimus statim eos aut subire penam, aut excipere sententiam, sed per dies triginta super statu eorũ fors & fortuna suspensa sit. Reos sanè accipiat vincula, custodia, & excubiis solertibus vigilanter obseruet.

Eucharistia laici in manu data. Potestas clauis.

Excommunicatio Theodosij. Ambrosium lib. Epist. 5. ep. 28. Illustrissimum pœnitentia exemplum. Dolet Theodosio, quod Natali Christiano adire templum nõ audeat. f Imperator episco. paret. g Rufini cõ Theodosio colloquium.

Potestas ligandi.

Rufinus Ambrosio non persuadet, vt in ecclesiam Imperatorem admittat. * gda pica.

Ambrosius ad martyriũ obueniendum paratus.

Theodosius Ambrosiũ in saluatoria a deo pro templo conuenit. Colloquium Theodosij cum Ambrosio.

Ambrosius cõditionem respicientis propõnit.

Constitutio Theodosij de iudicis capitalibus non præcipiendis.

Theodosius antea lege sancerat, vt aut cõmissi velox pena subdiceret: aut liberandũ custodia diuina nõ maceraret. l. de test. C. de custod. reor.

Theodosius pœnitentiæ legibus seruatiu absoluitur.

A sus non est. Deinde in sacri templi ædes admissus, non stans ille, neque genibus flexis, rerum vniuersarum Dominum precibus placauit: sed supinus in solom abiectus, miserabilem illâ Davidis emisit vocem: Adhæsit pavimento anima mea, viuifica me, secundum verbum tuum. Et comam in super vellens, frontemque diuerberans, & solum lacrymis madefaciens, delicti veniam ad eum modum petiit. postquam verò tempus aduenit, quum eum more recepto, munus ad sacram mensam afferre oporteret, lacrymans surrexit, & diuinum sacrarium ingressus est: & dono ex consuetudine oblato, intra sacros cancellos permâsit, in sanctiore sacerdotum loco, vbi antiquitus Imperatores consistere mos erat, propter dignitatis sublimitatem à plebe segregatos. Quam rem quòd Ambrosius adulationis magis quàm ordinis recti esse putabat, Imperialis quoque stationis locum, ita vt par erat, in ordinem suum redegit, pro tabularis seu cancellis sacrarij sede illi designata: vt Imperator honoratiorem quidem præ populo stationem haberet: præ illo autem sacer ordo locum sublimiorem obtineret. Eum ordinem vt optimum Theodosius tum laudauit, posteri quoque confirmarunt: qui inde ad hæc vsque tempora seruantur. Ego verò semel annuo tempore nostræ ætatis Dei amatissimos Principes, magni sabbati die, sacra adyta maximi Dei Sapientie templi ingredi vidi, quum sub crucis forma, in sacra mensa noua adolerent aromata, & dona ei inferrent. Sed ad institutum reuertamur. Postquam in sacrarium ingressus est Theodosius, blandè eum, si quid vellet, Ambrosius interrogauit. Ille verò se ibi diuinorum mysteriorum perceptionem expectaturum esse, respondit. Antistes primario diacono inter-nuncio vsus, ei significauit, sacrarij interiori à solis adiri sacerdotibus, reliquos autem omnes se aditu eius abstinere. Exeundum igitur sibi esse, & in cõmuni cum aliis loco standum esse: Purpuram Imperatores, non sacerdotum facere, dicens. Imperator diuinus illi rursus renūciari iussit, non temeritate se adductum, sed consuetudinem quæ Constantinopoli seruaretur, sequutum, intra sacrarij cancellos venisse. Magnas verò eo etiam nomine de tali institutione se illi gratias agere. Ad huc scilicet modum & Imperator & episcopus mirifica enituere virtute, vt mihi decernere facile non sit, vtrum alteri præferam. Plurimū sanè illius in dicendo libertatem, huius autè in rebus diuinis religionem: & item illius ardorem, huius sinceram in Deum fidem admiror. Leges eas quas ab Ambrosio didicerat, etiam Constantinopolim reuersus diligenter seruauit. Quum enim & ibi die festo diuinam ingressus ædem, donum suum mysticæ mensæ inferret, statim retrocedens inde exiit. Episcopo autem (Nectarius is tum erat) factum id ægrè ferente, & quānā de causa ex sacratio abiret, inquirente, cū quadam molestia. Vix aliquando tandem, inquit, quod discrimen sit inter Imperatorem & sacrorum antistitem, cognoui. Vix veritatis doctorem inueni. Vnum namque, qui pro dignitate sua episcopali nomine rectè vtatur, Ambrosium reperi, quantum commoditatis obiurgatio, affectione vitiosa carens, si in tempore à viro spectatæ virtutis & iusticiæ adhibeatur, adferat, indicans. Ambrosij huius multa quoq; alia sunt

rectè facta, episcopali virtuti conuenientia, quæ loci eius incolis nota esse par est. Ego autem vnū quoque illud, quod de eo audiui, memoria dignū, historiæ huic inseram. Ex magistratib. quidā, Græcorum superstitioni addictus, Imperatorem Gratianum conuicio prosciderat, eumque à patre suo degenerasse dixerat. Quo nomine quum accusatus à quibusdam fuisset, capitis damnatus est. Et iā ille ad supplicium duci debebat, quum Ambrosius pro eo deprecaturus, in regiā se celeritate magna confert. Accidit tum, vt venationis spectaculo Gratianus operam daret, qua se laxandi animi gratia Principes oblectare solent: neque quisquam ex eis qui ad vestibuli custodiam dispositi erant, episcopi præsentiam, quòd eius rei tum opportunum tempus nō esset, Imperatori indicaret. At Ambrosius inde discedens, ad fores eas peruenit, per quas feras inducebāt. & venatoribus mixtus, ita vt ignoraretur, ingressus est. Neque inde prius est egressus, multa Gratianum & eos qui cū eo erant precatus, quā ille condemnationis sententia de homine eo inducta, aliam ferret, quæ illum crimine absolueret, qui iam ad mortem raperetur. Nemini verò Ambrosius ecclesiasticis constitutionibus magno studio & cura seruandis celsit. Clero autem in officio continendo, & diuinarum legum disciplina imbuendo, felicissimus fuit. Ex plurimis verò, quæ ille rectè gessit, rebus, pauca hæc commemorasse satis est. Abundè enim declarare hæc possunt, quanta propter insiram sibi virtutē, cū dexteritate quadam, in diuinis negotiis, tum apud principes Rom. vsus sit libertate.

CAPIT. XLII.

Theodosius Imperator plurimū quidem Ambrosij doctrina & constitutionibus est delectatus. Non parum verò occasione & vtilitatis ei, ad pietatem scilicet etiam, attulit eius coniunx. Quotidie namque illi diuinas leges, quibus ipsa antea erudita fuerat, in memoriā reuocauit. Non enim illa se imperiali efferebat potentia, sed potius amore erga Deum sibi ipsi veluti thesaurū conseruabat. Quanto nanque illa maiora ab eo beneficia acceperat, tanto etiam quotidie charitatem in benefactorem suum adaugebat magis. Itaque eorum qui variis detinerentur morbis, & membris partibusque corporis mutilati essent, omnis generis curā gessit, ipsa per se ipsam in rebus omnibus eis inseruiens. In illorum enim domicilia ventitabat, & qua quisque indigeret re, eam illi suppeditabat. Et ecclesiarum hospitales domos circumiens, eos qui grauibus, morbis lecto affixi erant, curauit. Non enim tantum illorum attingebat ollas, & iuscula delibabat: sed & patellas ad-mouebat, panem apponebat, ciborū frustra afferebat, pocula eluebat, aliaque omnia promptè & feliciter obibat, quæ seruorum & ancillarum sunt officia. Ad eos verò qui ministerium eius, quod per manus ipsas suas peragebat, inhibere conabantur, dicere solita erat: Imperio quidem conuenit, vt aurum id largiatur. Ego verò manuum mearum opus pro Imperio ipso, ei qui id semel contulit, offero. Viro autem suo talia verba frequen-

In templo admissus Theodosius panem bibulum inu'ferat.

Munus offerentium Theodosij.

Ambrosius antistes libertati magne, nihil adulationis antea tribuit, sed in ecclesia vtraque, hoc est, ordinem conseruat.

Ambrosius Theodosium intra sancti' sacrarium se ipsi consistere non patitur. Facillimè Theodosius ad monitionibus Ambrosij obsequat.

Constantinopoli quoque Theodosius postea in templo extra sacrum consistere solitus.

Crimen eius qui Principi maledixit. Ambrosius hominem esthucum à Gratiano Imperatore ad supplicium damnatum, deprecatione sua liberauit. Venationes principū animi laxauit.

Pietatem Theodosij ad modū auxit. Placilla coniunx.

Pulcherrimum Christianissime Principis specimen Placilla. Famina princeps pauperibus & egrotis inseruiens.

Dona Christiana Augusta.

Alind cor- data & san- ta impera- tricis verbū memorabile. Præceptum omnibus principib. in- stillandum.

Ater subiiciebat: Considerare te semper, coniunx suavissime, oportet, & quisnam antea fueris, & in quem locum te euexerit vniuersitatis huius Deus. Si enim perpetuam eius rei obrinueris memoriam, non profus te ob accepta beneficia erga eum ingratum præstabis: sed ex præscripto legum Dei, quod ab eo accepisti, gubernabis imperium: & ita eum qui id tibi vt fidei ministro commisit, ritè coles. Eiuscemodi verba accinens, quæ ei insi- ra erant diuina excitauit semina, cōtinuo admonitionum fluxu ea rigans.

CAPVT XLIII.

Magno amore & ho- more etiā de- functā Placillam Theo- dosi est pro- sequutus.

B*Theodosius propter sumptus frequentium bellorum ci- uibus suis ex- traordinaria imponit tributa.*

† Populus ea de causa Antiochia seditionem mouet. Plebs furibunda in sta- tuam Placilla Augu- sta ibi ianit.

Gravissima Theodosij in Antioche- nos ira, qui de eī extre- ma queque stadiis.

a Profuit illi Theodo- sij lex, quam ex præscrip- to dno Am- brosj tulit. b Antio- cheni pœni- tentiam a- gunt.

Accidit autem, vt prior hæc con- iunx eius satis concederet. Propter quam cum casu quodam aliquid postea accidisset, quantus Imperatoris in illam amor fuerit, id ma- ximè declarauit: quòd scilicet non coniugij tantum gratia, verum etiam propter excellentem virtutem eam plurimum honorarit. Quid id fuerit, exponam. Bellis frequentibus Imperatoris fisco exhausto, tributum is, præter solitum, nouum ciuitatibus imposuit. Et alij quidem vbique locorū tributarij populi pensionem eam quamuis extraordinariam, conferebant. Populus autem Antiochenus vectigal nouum non tulit. Et quum exactores cerneret quum pleraque alia facere, tum ex ciuibus quosdam suspendere, nonnullos crudeliter trahere, alios in vincula conicere, + seditionem mouit: multaq; & fecit & dixit per tumultum, quæ vulgus solet, vbi occasionem ad ordinem tollendum, & rerum omnium confusio- nem inducendam arripuit. Postremò verò Imperatricis quoque Placillæ (hoc enim illius nomen erat) statuam æream suo loco imprudenter deie- ctam, & funi pedibus adapatam, per multas vrbis partes traxit, & pro eo atque plebs furens atque indignans assuevit, contumeliis magnis, quas dicere opus non est, affecit. Quod flagitium postquam Imperator patratum audiuit, grauiter in eū populum excaduit: & sicuti par erat, quæ antiqui- tūs obtinebant priuilegia illis ademitt, atque ea vicinæ vrbi cōcessit. Eo enim modò ægrè se admodum Antiochenis facturum putabat. Iamdudum namque Laodicea inuida æmulatione aduersus Antiochiam tenebatur. Comminatus præterea illis est, se vt bē eam incensurum, ornamenta omnia verustatis ei adempturum, in vicum eam mutaturum, & aratro proficissurum. In animo etiam habuit, multos ex Antiochenis neci dedere & castigare, ne postea tale quidquā admittere, in animum inducerēt. Qui verò ibi cum potestate magistratus rem administrabant, nonnullos qui facinus tantum ausi fuerant, cōprehenfos prius necarūt, quàm Imperator factum id resciret. Et Imperator mandauerat quidem, & tam graues pœnas minatus fuerat, sed eas ad rem non contulit. Obstabat enim ei Ambrosij lex. ^b Porrò vrbis multitudo sola grauium rerum fama cōsternata, furore relicto in pœnitentiam incidit, & perinde atque ob oculos versari videret, quæ in expecta- tione erant mala, altius suspirans, & lacrymarum vim profundens, Deo supplicauit, vt ferocientem imperatoris animum compesceret, & tantopere

excitatam iram mitigaret. Et publicas peragens supplicationes, ^c carmina quædam luctuosa, ^d & ad commiserationem mouendam cōposita, numerofo concentu cantauit. Episcopum autem suum diuum Flavianum, qui pro eis deprecaretur, ad Imperatorem oratorem misit. Qui legationē eam pro grege suo obiens, quum Princeps vehementer Antiochenis infensus esset, arte quadam adolescentulos, qui ad Imperatoris mēsam canere soliti erant, aggressus, vt miserabilia illa carmina, quibus in supplicationibus Antiocheni utebantur canerent, effecit. Eis Imperatorem delibutum, iram miseratione commutasse: & misericordia victum, poculo lacrymis temperato (cuenit enim vt tum phialam in manibus teneret) vrbi ei per libationem conciliatum esse ferunt. Tum verò cibus omnibus ^e vigens Antiochiæ diuus quoque Chrysostomus, episcopo in legatione peregrè profecto populū sedulò concionibus est consolatus. Magna enim erat doctrina eius. Atque is, quòd multitudinem propter causam tantam in metu esse videret, ad animi eam libertatem & virtutem excitabat. Sensim etiam quodammodo imperatorem laudibus eis exornans, quas ad iram quidem extinguendam, ad placabilitatem autem & misericordiam inducendam, cōmodas esse sciebat. ^f Multæ sunt eius, quas hoc argumento composuit, orationes, quas ^g ad præaras, hoc est, statuas inscripsit. Fama fert, ea nocte, quæ diem quo tumultus popularis commotus est, præcessit, simulacrum scæminæ habitu visum esse sublime in aëre errare, magnitudine ingenti, & aspectu aded truci, vt horrorem multum spectantibus afferret. Id in aëre per vrbis plateas currens, flagello gra- uiter sonanti aërem diuerberabat: vnde sonitus prodiit, qualem edere consueuerunt, quum ad iram & furorem feras concitant, qui earū specta- cula edunt. Proinde opinio fuit, pestiferum aliquem dæmonem seditionem eam insidiosè com- mouisse. Multa verò ibi quoque cedes esset peracta, nisi Imperator Ambrosij cohortationib; ^g cedens, quàm primum iram frenasset. Plurimum ille etiam propter insignem pietatem, episcopale sup- plicationem Flauiani est reueritus. F

** Quom lassa iustas conciperat minas,
Graues & iras principis optimo,
Et iure, maiestas, refractas,
Coniugis ob statuas Placilla.
Non senu cines prelia Cesari.
Monere sacro, tempore sed suo
Fugere sanctas pœnitentes
Ad lacrymas humilesq; sordes.
Pacem deorum suppliciter pius
Votus adeptus, principis & sui
Flexere sacras per artes
Carmine composito furorē J. L.*

CAPVT XLIIII.

Quam Antiochiam illi peruenissent, qui ab Imperatore eò ad iniuriam vindicandam missi fuerat, ^a Elebechus belli dux, & Cæsarius Gregorij frater, qui tum magistri potestatem in Imperiali aula obtinebat: in metu fuere ciues omnes minis exterriti, & inducias per internuncios & oratores

Optim' sub ditorum ad principē sibi iratum placidū pro- cessum. Fla- uianum epi- scopum suū oratorem & deprecatorē ad Theodo- sium mittunt. e Misericors eis per carmi- na cantata conciliator Imperator.

d Deo ad Imperatoris iram miti- gādā sup- plicans. e Fuit tum Antiochia quoque locu- nes Chryso- stomus.

f Chryso- st. quas eo tem- pore in eo ar- gumento cō- posuit ora- tiones. Dæmon tu- multus eius excitator.

a Elebechus dux, & Cæ- sarius Gregorij Nazā- zani frater, Imperatoris ante magi- strum, ad vin- dicandam di- uinitatem Mæstati Imperiali il- latam, An- tiochiam missi.

Atores suos ab eis petiere. Monachi nanque qui in summis montibus degebant (multi autem tum virtutem & pietatem exercentes mirificè flore-
bant) tuguriolis suis relictis, in urbem venerunt, plurimisque cohortationibus simul & deprecationibus cum viris eis egerunt. ^b Quorum vnus erat Macedonius nomine, vitæ civilis prorsus imperitus, & neque sacris literis, neque primis literarum elementis initiatus, sed puras die noctèque pteces rerum vniuersarum Deo offerre doctus, atque in montium cacuminibus viuere solitus. Tum verò cum reliquis descenderat, ac neque Imperatoris minas, neque eorum qui ab illo missi fuerant, terrorem reputans, in media vrbe alterius comprehensa veste, virumque ex equo descendere iussit. Et illi exile ✕ silicernium pannis vilibus amictum cernentes, primùm molestè id tulere: deinde à quibusdam de virtute hominis certiores facti, confestim ex equis desiluere: & ad pedes senis prouoluti, non nouisse se eum affirmarunt, veniamque precibus ab eo postularunt. Ille verò diuina gratia repletus, hisce ad eos verbis est vsus: Vt mandata hæc ad Imperatorem referatis, dilecti filij, oro. Meminisse te ô Imperator oportet, non solum Principem, sed hominem etiam te esse. Proinde non ad Imperij tantum amplitudinem respice, sed naturam quoque ipsam considera. Quum enim homo sis, hominum tibi imperium commissum est: qui quum eiusdem tecum sunt fortis, & conserui adeò tui: tum ab ipsa creatione imagine Dei cohonestati sunt. Itaque ne tã vrsana audacia aduersus diuinam imaginem grafseris, vide. Imaginis enim dominum ad iram concitabis, si in eos qui imaginem illius gerūt, sequias. Tum autem illud etiam te dispicere decet, te propter eam imaginem multitudini infensum, crudeliter in eam animaduertere velle. Quanto autem imago animata inanimatæ præstet, quid dicere opus est? Nam id eis etiam, qui vel medio-crem obtinent mentem, constat. Illud præterea fac cogites, nobis quidem per facile esse, plures ex ære facere imagines pro vna illa, quam vaxordi temeritate insana plebs comminuit: te autem nequaquam efficere posse, quantumuis contendas, vt vel capillum vnum eorum qui cæsi sint, creare valeas. Hæc illi à sene sapiente audita, sicuti simpliciter dicta erant, ita Imperatori renunciarunt. Nob parum etiam, sicuti dixi, Flauiani legatio illis profuit, vt iræ flamma in Imperatore extingueretur. Postea namque ira & minis omiſsis, communem populo scripsit defensionem, crimen illi cõdonans, in qua iræ etiam causam exposuit. Inter alia enim & illud commemorauit: Etiam si ego fortè quicquam deliquissem, minimè tamen contumeliam tantam, mulierem omnis virtutis laude dignam, idque quum iam illa ex hac vita migrarit sustinere decuit: ac si quid factum oportuit, aduersus me furor vt conueniebat. Ad finem quoque apposuit: Grauisimè se tulisse, quòd præclaros aliquot in ea vrbe viros, præter sententiam suam, interemptos esse audiuisset. Hunc finem habuit seditio contra statuam Antiochiæ concitata. Atque hæc retuli, vt quantum Ambrosij lex emolumentum attulerit, ostenderem: & dicendi libertatem insipientis illius senis, ab obliuione &

temporum vi vindicarem: denique vt Imperatoris in rebus diuinis religionem, tum autem pastora-lem diui Flauiani curam, vt videlicet ille pro grege suo, cui præfuit, laborans, legationem rectè obierit, & principis iram sopierit, indicarem.

CAPIT. XLV.

Hætate multi, in omnibus orbis partibus, episcopalem præclare gerentes dignitatem enituerunt. In quibus Donatus ille fuit, Eurœæ in Epitro antistes: quem multa edidisse miracula, eius loci incolæ testantur. In primis autem illud, quod dracone interfecto exhibuit. Manebat draco iste ad viam publicam: locum eum incolæ *χαιματιφυρας*, hoc est, pontem terreum nominant. Hic non oues tantum atque boues, sed equos etiam & homines prætereuntes deuorabat. Aduersus feram hanc quum Donatus iret, non ensem **E** aut hastam, aut aliud quodpiam armorum genus, quibus tutari nos solemus, secum attulit: sed signo crucis digitis in aère conformato, serpentis os perculit. qui viri sancti præsentiam sentiens, magnum quiddam sibilans, & caput in sublime tollens, tractumque corporis prouoluens, deuorare illum contendit. At Donatus ad crucem illud addidit, vt in os draconis expueret. Et ille saliuam ore excepta, idem idem se circumuolendo complicans, statim interiit. Magnitudine fera ea eis non cedebat, quæ apud Indos esse dicuntur. Magna enim vi, ab octo bouum paribus, in vicinum campum protractam, incolæ igni combusserunt, ne ita iacens atque putrescens aërem inficeret, & contagione pestiferum hominibus afferret morbum. Donati huius celebre quoque ibi monumentum esse audiui, quod etiam orationis domus sit. Oppidum præterea de nomine eius appellatum, ad quod fons est copiosam prouoluens vndam, qui antea quidem non fuerit, precatione autem eius diuinitus extiterit. Arida namque regio ea ab initio fuerat, neque ibi humor neque latex apparuit. Et quum aliquando ex itinere fessus eò Donatus venisset, & comites suos aquæ penuria languescerent vidisset, primùm ille Deum est precatus: deinde terram manu fodit, atque illico aquæ fluente inde profuuerunt, quæ ad hoc vsque tempus profuere non desinunt. Testantur hæc vicini, qui loca ea vbi miraculum hoc accidit, accolunt. Floruit tum quoque in Tomitana vrbe & reliqua Scythia Theotimus ille, genere quidem homo Scythæ & barbarus, sed in præstantissima omnium philosophia educatus, & totius Scythicæ ecclesiæ administrationem sortitus: quæ Hunni, qui ad Istrum iam dudum habitant, virtutè eius admirati, Romanorū deū nominabant: multa namque diuina facta in eo experti fuerant. Porro memoriz proditum est, iter ei ibi in barbara regione facienti, prædones quosdam occurrisse, qui hostiliter ad ciuitatem Tomitanam excurrerant. Quum autè comites eius discrimine eo circūuenti, statim se interituros putarent, ex equo ipse descendit, & orauit. Ita factum, vt prædones eandem in si-

b Apud boſe impe- ratoris man- datarius pa- trocinatur Antioche- na, si acedo non An- thera.

a Apud vi- rorum. Dem bone, quana est vna pietas & sanctio tu reuerti.

Macedonij deprecatio ad Impera- torem ipsum directa. Verba ista ad omnes per- tinent, qui- rum capi- talium pote- state habet.

Vtque adeò Theodosius Antioche- nu est concu- satus, vt de- fensionis li- brillum eis scripsit. Defensionis eius capita quedam.

Donas⁹ Eu- rææ in Epi- tro episcopus, serpentem pu- eori simul & hominib⁹ pe- stiferum in- terentis signo crucis, & ore suo saliu- ma. Sozo. li. 7. cap. 25.

Precaione idem in ari- do loco fontē ingē elicit.

De Theoti- mo Tomita- no Episcopo, & eius mi- raculis. Romanorū in deum ab Hunnu cog- naminatum.

Idem Hunnos ad humanitatem eduxit. Religio Christiana barbaros emollit.

Manus Hæmi cuiusdam Theotimum capere voluit, in aere immota hæsit.

Theotimum comatus per vitam omnem tamasi episcopus, permansit. Tempus cibi capiendi.

De Epiphania Constantiensis, in Cypro episcopo. Sez. 2o. cap. 26.

Largissimus eleemosynarum largitor, etiam de bonis arcebaestici, Epiphanius fuit.

A stentes viam, neque ipsum, neque comites, atque aded neque equos quibus vehantur conspicati, præterirent. Et quum illi, utpote qui plurimi essent, Scythis imminentes damna inferrent, (natura enim feri & barbari erant) arte quadam, ex agrestis admodum more ad mansuetiorem vitam eos traduxit, conuiuio excipiens, & donis sibi concilians, verbisque humanioribus ferinam illorum crudelitatem demulcens. Sedenim ex eis Hunnis quidam, quibus benigniter faciebat, locupletem eum esse arbitratus, insidias homini sancto struxit, & capere eum contendit. Et laqueo parato, quum more quodam suo, clypeo innixus Theotimum ad hostes verba faceret, manu ille sublata conuicere in eum funem voluit, ut simul ad se cum eo quæ auspacia eius sequebatur gentem pertraheret. Sed ecce vnà cum conatu manus eius in aere extenta hæsit: neque prius illa vinculis talibus quæ in conspectum non caderent, liberata est, quàm Theotimus Deum pro eo exoraret. quod quidem ut faceret, plurimum eum reliqui barbari rogarunt. Fama quoque fert, quando quidem comatus, quum se ad id genus philosophiæ contulisset, fuerat, talem eum vsque ad vitæ finem permanisse. Reliqua verò quotidianæ vitæ consuetudo ei simplex valde fuit. Alimenti capiendi nõ vnum, sed diuersum habebat tempus. tum enim id sumebat, quum esuriret, aut sitiret. Nam & hoc planè philosophi est, rebus his ad necessitatem, non ad voluptatem frui.

CAPVT XLVI.

Vm verò quoque floruit Epiphanius Cypro episcopus, qui vir non solum viuens propter vitæ sanctitatem clarissimus fuit: sed eum Deus etiam cohonestans, mirificorum operum patratore esse ostendit, superstitem simul & defunctum. Et fama obrinet, quod viuo non euenit, id mortuo accidisse: ut scilicet dæmonibus agitati multi ad sepulchrum eius accedentes, plaga ea liberarentur, & multæ præterea aliæ sanationes hodie quoque ad id fiant. Multa verò etiam viuente cū admiratione omnium fecisse, incolæ eius insulæ ferunt. Ego autem, quod ad me delatum est, exponam. Fuit namque perliberalis in egenos, siue naufragio, siue alio aduersæ fortunæ modo maectati essent. Vbi autem virtute ea rem familiarem suam (quanta autem ea fuit?) cõsumpsit, ecclesiæ pecuniis est abusus, quas quodammodo in honestum & necessarium usum dilapidauit. multæ autem hæ fuerant. Nam quibus curæ erat, ut substantiam suam in pios vsus erogarent, & viuentes & morietes plurima ecclesiæ eius donarunt. In bona enim spe erant, virum Dei amantem, & prudenter pecunias distribuentem, ex sententia sua, quicquid ita dedissent, expensurum esse. Et quum aliquando propter frequentem largitionem, pecuniæ admodum decreuissent, quosdam id moleste ferentes, & ecclesiæ æconomum præcipue reprehendisse eum, quoddam tam sumptuosus & prodigus esset, ferunt. Cæterum ne tum quidem de more suo, quin liberaliter indigentibus largiretur, quicquam re-

D misit. Quum autem iam aurum omne consumptum esset, accedens quidam ad eam domum, in qua dispensator iste agebat, ingentem quandam & mirificam crumenam cum magno auri pondere ei in manus dedit: & statim abiit, neque quis ipse esset, neque qui id misisset, indicans. Perquam verò mirum visum est latere eum, qui tantam vim pecuniæ dedisset, voluisse: factumque id considerantes homines, diuinam eam esse liberalitatem, coniecturam fecere. Atque hoc quidem sic actum. Aliud verò de eo audio, quod Gregorij illius miraculo simile fuit, qui olim Neocæsareæ in Ponto ecclesiam gubernauerat. Neque propterea fidem non habere prodigij eius testimonio æquum est, quod idem Epiphanius peregerit: quando quidem neque Petrus solus Apostolorum coryphæus & princeps, mortuum exuscitauit, sed & Ioannes Ephesi, & alij alibi, immò etiam Hierapoli Philippi filiz. Sæpe namque euenit, sicuti par & credibile est, ut eadem & olim veteres, & nostræ ætatis Dei amantes homines, miracula edant. Quod autem historia commemorare iubet, sic habet. Aliquando sacrum hunc Epiphanium duo quidam in via mendici obseruarunt: & quum non pœnitendum aliquid se ab eo accepturos existimarent, alter in solo spiritum continens, perinde atque mortuus esset, iacebat: alter autem veluti familiaris eius lamentans & flens, inopiam eam asimulabat, ut funeris impensas non haberet, & penuriam tantam cum reprehensione eius deplorabat. Porro Epiphanius præteriens, nihil quidem aliud quàm quod iacenti illi requiem precatus est, dixit. Exiguum autem quiddam ad illum funerandum ploranti dedit, illa verba adiciens: Curam huius funeris habe, & tandem flere desine. Nam hic nunc non resurget. Mortem autem, quæ communis omnium & inuitabilis, necessitate quadam obeunda est, animo te forti ferre oportet. Hæc Epiphanius dixit, & abiit, cæptam perfecturus ambulationem.

Quum autem ea in via nemo alius appareret, ille qui sic steterat & plorauerat, iacentem, indicio pedis concussione dato, ut consurgeret admonuit: simulque eum laudauit, qui tam egregie mortui hominis habitum retulisset. & Age tandem exurge, inquit, ut in præsentia versutiz tuæ hilarius viuendo fructum percipiamus. Vbi autem ille amplius neque dicentem audiit, neque modis omnibus significationem aliquam, se viuere, exhibuit: alter cursu celeri episcopum est consequutus, eique fraudem quam inopia coacti comenti essent, indicauit: & ià citra fucum verè flens & lamentans, ut socium suum resuscitaret, supplicauit. Epiphanius autem, postquam illi, ne factum id grauer ferret, dixit, hominem dimissum absoluit: quoddam Deus rem eam retractatam nollet fidem facere omnibus volens, ut equidem puto: qui tentare & facere talia in ministris eius audeant, illum ipsum Deum, qui videat & audiat omnia, eos falsum ire, seque aded ipsos inscios fallere. Epiphanium verò in navi mortuum esse intellexi: quem comites eius melle oblitum, ne quid fortè ingratum corpori accideret, in Cyprum detulerunt. Hæc pauca ex multis de Epiphanio recensui.

Dimittis ecclesia pecunia suppeditans.

Sancti Dei homines eiusdem generis miracula sepe ediderunt.

Mendicum mortuum se apud Epiphanium esse simulat. Non nouum est, defuncti requiem precari.

Assimulatio esse veri mortui.

Qui sanctos viros, & per eos Deum fallere voluit, seipsum saluum.

CAPVT XLVII.

BErroræ autem in Syria, magnus Aca-
cius episcopali munere obeundo ce-
lebris fuit, qui ab adolescentia prima
in monastica vita accuratè exercita-
tus fuerat. Huius multa quidem sunt
alia rectè acta: illud verò maximum virtutis indi-
cium, quòd perpetuò etiam vel cibi vel somni ca-
piendi, aliarumque rerum tempore, episcopalis
mansionis suæ domicilium patens & apertum ef-
se voluit, ad eòdè ut ad eum vidèdum & ciues & ad-
uenæ liberè ingrederentur. id quod ego vehemè-
ter admiror. Aut enim ea re se cum fiducia sem-
per viuere ostendit: aut eum id ita instituisse puto,
ut naturæ ad vitia propensionem supprimeret.
Quum namque in expectatione esset, ut frequen-
tibus eorum excubiis, qui derepentè ingrediebã-
tur, in actionibus suis deprehenderetur, etiãsi vo-
luisset, peccare tamen non potuit, sed studiis suis
laudatis semper incubuit. Eo tempore duo etiam
fratres præclari erant, qui non in solitudine, sed in
maritimo Gazæ loco, qui etiam Maiuma diceba-
tur, philosophati sunt. Zeno & Aiaz, germanorù
istorum fratrum nomina fuere. Egregiam autem
in recta religione obtinere fidem: & sepe numero
à Græcè superstitionis sectatoribus, ut qui Chri-
stum Deum esse profiterentur, sunt diuerberati.
Aiaz quidem, quandia cum cõiuge sua fuit, quam
sibi egregia forma matrimonio iunxerat, ter tan-
tum cum ea concubuit: vnde etiam tres suscepit li-
breos. Postea autem nũcio ei eiusmodi consue-
tudinis gratia remisso, monasticam delegit vitam.
Duos quoque ad idem viuendi institutum pertra-
xit filios: quibus, ut ne coniugia sequerentur, sed
studium omne ad res diuinas conferrent, persua-
sit. Tertius autem cum vxore in matrimonio vi-
xit. Sapienter verò & præclare ecclesiæ Bitolij A-
iaz præfuit. Zeno autem à puero coniunctionem
fœminæ auersatus, totus in ministerio Dei erat.
administrauit quoque Maiumæ ecclesiam. Atque
vbi ad eam^a peruenit senectutem, ut etiam cente-
simum attingeret annum, haud vnquam neglexit
aut prætermisit receptos statosque vel matutinos
vel vespertinos hymnos Dei, & reliquum sacrum
^b ministerium suum, ^c principio psalmodiarù ad-
esse, eisque præire solitus, nisi grauis interueniẽs
morbus eum impediuisset. Et quòd in cœlibatu
philosopharetur, semper in ^d solitaria lanificij of-
ficina lineam texuit telam. Ex cuius laboris fructu
cùm ipse necessariis rebus comparandis vitam to-
lerauit, tum indigètibz etiam sumptus submini-
strauit. Et quoad vixit, opus ita facere non destitit:
quamuis ætate grandiore, primas apud eam gen-
tem inter episcopos ferret, maximæque ecclesiæ
præfesset, in qua & copiosi & frequẽtes essent ho-
mines. Sedenim tum non episcopi modò, verum
etiam in montibus colentes, amantes Dei viri, il-
lustres fuere. Quorù res bene actas si singillatim
exponeremus, in ingentè nobis prolixitatem hi-
storia excreceret. In quibus omnibus, veluti qui-
dam præclara stella, etiam is refulsit, cuius supra
meminimus, Arsenius. Paucos autem, ut specimẽ
aliquod tantorum virorum, qui tum episcopalem
functiõnem obiere, recensui. Laboriosum enim

*Aca-
cius
Berranus ep-
scopus.*

*Huius m-
sonis locus
apertus sum-
per fuit.*

*Aiaz mo-
nachus &
Bitolij epi-
scopi, ter cõ-
iuge con-
cubuit, &
tres ex ea se-
cepit filios
Ex in duo
monachatu
sequenti.
Vnus mari-
tus fuit.*

*Zeno Aiaz
frater
Maiumæ,
sive Constanti-
æ episcop-
us, centum an-
nos natus
Is lanificiũ
exercuit.
a Oculatus
huius rei te-
stis est Soz-
omen.
b Antiochia
c Psalmodiũ
vniuersis af-
fuit.
Non natus
est canonica-
rum psalmo-
diarum &
precum solen-
nitas.
d In 107 me-
mor.*

esset omnes referre, quandoquidem plures boni D
atque honesti fuere, quorum etiam vitæ institutũ
testimonio ipse suo confirmavit Deus. Orantes en-
nim eos exaudiit, & prodigia noua per eos edidit.
Et ab eis quoque ita ecclesia Catholica admini-
strata, simul & clerus & populus, ad eundem cum
illis virtutis ardorem & emulatiõem est excitatus.

*Plurimi ali-
eisdem tem-
poribus san-
ctitate vita
& miracu-
lu præclari
homines fue-
re.*

CAPVT XLVIII.

DEligio verò non per hos tantum
maiora capiebat incrementa, ve-
rùm eam etiam cohonestarunt,
atque ut æquum est quàm maxi-
mè exornarunt, quæ tum appa-
ruerunt veterum atque illustriũ
prophetarum reliquiæ. Abacuc enim primũ, de-
inde Micheas, & tandem post hos celebre Bap-
tistæ caput è terra extitere. Abacuc quidem & Mi-
chææ reliquias diuina visio, sicuti audiui, in som-
nis Zebeno ostendit, Eleutheropolis eo tempore
ecclesiam gubernanti. Ea autem vrbs Cela, atque
etiam ante id nomen, Ceila appellata fuerat, vbi
Abacuc inuentus est. Ab ea quasi stadiis decem lo-
cus quidam Berathbasia cognominatus distat, vbi
Michææ sepulchrum esse dicebatur. Quod fideles
ignorantes, vnà cum incolis patria voce Neph-
meemana vocarunt. Sed pphetæ Zebeno in som-
nis apparentes, quemadmodum dixi, seipfos qui
essent, indicarunt.

*Inuentio re-
liquiarum
Abacuc &
Micheæ pro-
phetarum.*

*Sozom. ha-
bet Berath-
sania.*

CAPVT XLIX.

ADmirandũ autem & celebre Bap-
tistæ caput eiusdem Imperij tẽ-
pore inuentum, in clarissimã vr-
bem Constantinopolim est de-
portatum. Id namque Herodias,
quòd adhuc Baptistæ reprehen-
sionem timeret, in Herodis regia abstruso quodã
loco sepelierat. Sed rem tam sanctam diuina vi-
sione admoniti monachi quidam Macedonianæ
hæresis inuenerunt: qui primũ quidem Hiero-
solymsis vixerunt, postea autem in Ciliciam com-
migrarunt. Atque vbi caput id ibi esse comperit
Mardonius, * qui primus inter imperiales eunu-
chos fuit, inuentionem eam Valenti indicauit: &
ille id Constantinopolim deferri iussit. Quidam
igitur misit, cum splendido comitatu in Imperiali
curru id vexerunt. Vbi autem ad Pantichiũ, oppi-
dum paruum non longè à Chalcedone sitũ, per-
uentum est, vltèrius progredi quæ ad currum iun-
ctæ erant mulæ, quamuis auriga eis vehementius
& flagello & calcaribus ad cursum instigans im-
mineret, nolere. Porrò quum graui eo impetu ni-
hil efficerent, noui quiddam Deum significare,
non ductores modò & spectatores, sed ipse etiam
Imperator existimauit. Itaque placitum est, ut sa-
cer iste thesaurus, tum in vicino vico, quem in co-
læ Cosilaum vocabant (erat autem in Mardonij
dominio) deponerent. Ceterũ hoc tẽpore accidit,
sive Deo seu Propheta ipso instigante, ut ad vi-
cum hunc Theodosius veniret. Et quum caput id
inde transferre constituisset, sola ei obstitit Ma-
trona, Deo dicata virgo, quæ diuinum hoc caput
Baptistæ sequebatur, ut in itinere pro eo atque

*Diuisi Ioan-
ni capitis
inuentio.*

*Macedonia
nisi monachi
id inuenerunt.*

** τὸς βασιλε-
ως οὐκ ἔλα-
βεν, hoc
est, imperia-
li domo ma-
ior. Soz lib.
7. cap. 21.*

*Matrona sã
ctimonialis
Macedonia
na capiti
Baptistæ ca-
pit.*

A opus esset, ei in seruiret, custosque eius esset. Eam verò Imperator magno animo obstitentem, minime vi cogendam ducens, precibus est aggressus, ut translationem eam permitteret. Illa id difficulter tandem annuit, rem eum quam perficere nequireret, sicuti etiam Valenti contigerat, per coniecturam aggredi rata. At Theodosius arcam, in qua sacrum caput repositum fuerat, purpura circumuolutam, ipse manibus suis gestauit, usque ad Septimam quæ dicitur regionem vrbis Constantinopolitanæ: vbi id reposuit, templo ** diuo Baptistæ, quem præcipue celebrabat, maximo & pulcherrimo constructo. Et quum sæpe multumque Matronam maximis gratissimisque pollicitationibus, ut fidei sententiã mutaret (Macedonij enim hæresis tenebatur morbo) aggressus esset, persuadere id ei non potuit: quum quidem Vincentius, eiusdem religionis presbyter, qui idem cum illa apud arcam Baptistæ præstabat ministerium, & eã ob causam sacerdotalem susceperat dignitatem, statim sententiã mutauisset, & ad vniuersalem ecclesiã accessisset: idque antea, sicuti Macedoniani dicunt, iureiurando interposito, nõquam se opinionem suam reiecturũ esse. Sedenim eam mutauit, hac sibi præscripta conditione, ut tum demũ religionem suam deponeret, & postea sine discrimine vllõ cum Imperatore communicaret, si illum Baptista sequeretur. Vincentius iste genere fuit Persa. Quum autem in Perside sub Constantio persecutio esset mota, profugiens inde cum consobriño Adda, in Romanorum peruenit ditionem. Atque hic in clerum allectus, ad presbyteri dignitatem peruenit. * Addas autẽ vxore ducta, magnum ecclesię emolumentum genuit, Auxentium filium, in rebus diuinis fidelem, in amicis officiosum, vita moderatum, & sibi ipsi constantem, studiorum doctrinæ amantem maximẽ, literarum prophanarum atque etiam ecclesiasticarum peritum, modestum præterea, & Imperatoris aulæ commodum, præclarum etiam in bello ducentem: cuius celebris etiam fama est apud optimos quosque monachos, & alios doctos bonosque viros, qui illum cognouere. Porro Matro-

Caput Baptistæ in Septimum vrbis Constantinopolitana perlatum. Templum eius in Septimo.

Matrona adduci non potuit, ut heresim Macedonianã relinquere. Fecit autem id contra presbyterum iuramentum Vincentius presbyter, miraculo in capite diui Ioannis exhibitio adductus, capiti eius eiusdem custos.

a Addas Vincentij huius consobrinus. Auxentius vir præclarissimus. Adde filium.

C ** Sozom. lib. 7. cap. 21. 24. Is Deo templum id constructum scribit. Templum enim Dei vocat, quamuis antea quoque in honorem S. Baptistæ conditam dixerit ecclesiam eam.

na vitam in vico Cosilao exegit, & pluribus virginibus præfuit, quarum successio in longum tempus durauit, morem Matronæ disciplina dignum & præclaram famam obtinens. De his quæ comoda, ut puto, ad religionis nostræ gloriam, in Theodosij imperium inciderunt, hæc tenus.

Matrona virginum collegio in Cosilao præfuit.

CAPITULUM

Imperator is, post Eugenium deuietum, in Italia Mediolani agens, & Occidentis res pro eo atque decuit constituens, egrotare cœpit, hydrophis morbo oppressus: & Ioannis monachi prædicatione in memoriam reuocata, finem vitæ propediem aduenturum expectauit. Maioris autem sollicitudinis causa ei fuit reipublicæ status, in animo secum reputanti, quantum detrimenti ciuibus & subditis, Imperatore è medio sublato, accidere soleat, quàm mors ipsa. Itaque quamprimũ filium Honorium Constantinopoli acciuit, Imperatorem eum Occidentibus partibus præficere volens. Quem vbi aduenientem vidit, meliusculè habuit, & ad spectaculum ludorum Circensium ob victoriam celebrandorum prodiit. Et quum ante prandium validior fuisset, postea derepentè eum imbecillitas inuasit. Quumque ludicrum id perficere non posset, filio id more solito peragendum commisit, proximæque nocte satis concessit, decima septima Ianuarij mensis die, sempiterna laudis & gloriæ memoria post se relicta: quum ad finem vitæ satis longum peruenisset, atque cum splendidis victoriis solus Romanorum imperium monarcha gubernasset, & duorum Imperatorum pater esset, eisque imperium pacatũ relinqueret. Placidè autè in lecto suo beata morte vitam finiit, præmium id fidei erga Deum suæ, & flagrantis aduersus idola & simulacra ardoris consequutus. Vixit annos sexaginta, & menses octo: quorum sedecim cum dimidio, in imperio Romano peregit. Complectitur duodecimus iste historiarum liber annos decem & octo: cùm à mundo condito quinquies + millesimus noningentesimus nonus, à natiuitate autem Domini quadringentesimus * quartus ageretur annus.

Mors Theodosij.

Libri istius anni.

† Secundum recentiores 4375. * Alij ponunt annum 398.

TERTIODECIMI TOMI CAPITULA

- 1 De imperio Honorij & Arcadij: & ut apud Arcadium quidem Rufinus in administratione rerum primum locum, apud Honorium autem in Occidente Silico eandem obtinuerit dignitatem: Et ut tum cum publicæ, tum ecclesiasticæ res habuerint.
- 2 De puerili institutione & vita D. Ioannis Chrysostomi, & ut doctrina simul & virtute fulgens ad sedem Constantinopolitanam sit euectus.
- 3 De cura pastorali & doctrina Ioannis: & ut multorum arguens & corrigens delicta, in suspensionem peruenit improbitatis: & unde furor & persecutio aduersus eum extiterit.
- 4 De Eutropio cubiculi Imperialis præposito, & de ea quam n tulit lege: ut idem sit interfectus: & ut odiũ aduersus Ioannem quidam conceperint, & fouerint.
- 5 Res Gotthi Gainæ barbari: & de libertate dicendi, quæ pro ecclesiis & apud Imperatorem & apud ipsum

Gainam usus est Ioannes. De defectione Gainæ, & de visione quam vidit angelorum vrbis Constantinopolitana custodum: & de legatione qua Ioannes apud Gainam est functus: & ut Gainas in Thracia captus & necatus sit. Ut Ioannes doctrina sua populum quò vellet duxerit: & ut miraculo, non sine Dei numine, intercedente, Ioannes mulierem quandam sceleratam Macedonianam ad frugem reduxerit. De frequentibus in diuinis templis populi conuentibus, & de psalmodiis hymnisque alternis decantatis, quæ ex causa & quomodo morem eũ psallendi primũ Ecclesiæ Dei acceperit. Ut sanctus Chrysostomus in Asiam profectus, eos qui sacerdotio non rectè fungerentur, dignitate eã priuauerit, & de Gerontio Nicomediæ episcopo, & de Serapione: de Seneriano & Antiochio. & de iniuriis quibus Ioannem illi affecerunt, quibus episcopatum

- abrogauerat. Et ut dissidium inter Ioannem & Seruerianum Gabalanorum episcopum ortum, imperatrix Eudoxia composuerit.
- 10 De questione qua tum in Aegypto est mota, An Deus humana sit forma: & de dissensione, qua interius Theophilo Alexandria episcopo cū monachis Aegyptiis accidit: & de quatuor fratribus monachis, quibus cognomen erat Longorum.
- 11 Ut fratres Longi propter inimicitias Theophili, se Ioanni coniunxerint. Item de Isidoro, ut Theophilo sit aduersatus: & ut Augusta eos benigne susceperit.
- 12 Ut Theophilus Ioanni aduersans, se in amicitiam Epiphaniy Cypriy episcopi, cui antea fuerat inimicus, insinuauerit: & Ioannem tanquam Origenistam per calumniam arguerit. Synodosque coegerit, qua Origenis scripta abolerentur, in hoc ut Ioannem & Longos criminando traduceret.
- 13 De Ioannis & Epiphaniy in urbe Constantinopolitana dissidio: & ut penitentia ductus Epiphanius in Cyprium nauigans, vitam morte commutaret, ita ut Ioannes praedixerat.
- 14 De dissidio inter Ioannem & Eudoxiam imperatricem, & de Theophili aduersus Ioannem insidiis, & de Cyrino episcopo Chalcedonensi.
- 15 De synodo ad basilicam, cui nomen erat Rufini, contra Ioannem congregata: & ut Ioannes absens iudicata causa sit damnatus.
- 16 De priore Ioannis exilio, populique ob id concitati tumultuoso clamore: & ut inuitus sedem suam receperit, pacem atque benedictionem populo precatus.
- 17 De iis qua denuò Theophilus male perperamque egit: & ut fuga sibi consuluerit, populo per seditionem in partes discedente. & de sancto Nilamone monacho, librisque Origenis: praeterea de synodo pro Ioanne coacta.
- 18 De altera synodo aduersus Ioannem conuocata, & de abrogatione exilioque eiusdem.
- 19 Epistola diui Chrysofomi, ea qua ei acciderunt commemorans: & de iis qui ei exiliy tempore praesto fuerunt.
- 20 Plura de iniusto exilio Ioanis, & qua ad sectatores suos abiens dixerit: & de populi erga eum affectione.
- 21 De subornatis Ioanni percussoribus & trucidariis. & de igne à vindicta diuina de caelo in Ecclesiam & Imperatoris ades missa.
- De persequutione, quam ij pertulerunt qui Chrysofomo fauerant: & ut Ecclesia propter iniustum eius exilium sit diuisa. 22
- De Tigrio presbytero, & Eutropio lectore: & ea qua propter ipsum facta est in somnis Sisinio visione. 23
- De beata & sancta Olympiade, ministra magni templi Constantinopolitani: & singularis quadam rerum eius gestarum commemoratio. 24
- De conuersatione & vita sancta Nicareta Nicomediensis. 25
- De profectioe Ioannis in locum cui nomen Cucufus: & de episcopo Adelphio, & de admirabili visione qua is de Chrysofomo vidit. 26
- Epistola diui Chrysofomi, pro ecclesiis Dei: & singularis de exilio eius narratio. 27
- De Arsatio patriarcha Constantinopolitano, qualis is fuerit: & ut Ioannis sectatores persequutus sit, & paulo post mortuus. 28
- De Attico patriarcha, & persequutione eius tempore facta. Et qua Ecclesiis in Asia tum acciderint. 29
- De impurissimo Porphyrio, qui Antiochia Flauiano in episcopatu successit: & temporis eius persequutione, & de constitutione quam Arcadius promulgauit. 30
- De legatione quam p̄j Romam de Ioannis iudicio miserunt. 31
- Innocentijs papa Romani epistola dua, sancto Chrysofomo exuli & clero Constantinopolitano missa. 32
- De legato Roma missis, qualia ij Eudoxia & Attici suggestionem sint passi. 33
- Epistola Innocentijs papa Romani ad Arcadium & Eudoxiam, excommunicationi eos subiiciens. 34
- De incurfione gentium barbararum in fines Romanos, eo tempore facta: & de exortu tyrannis, Stilicone, Alaricho, Attalo, Saro, & alii: & ut ab Alaricho Roma sit capta. & de formosa cuiusdam Romanae mulieris castitate. 35
- De multis, qua urbi acciderunt, malis: & admirandis prodigijs in caelo, terra, & mari editis: & ut omnes qui Chrysofomo aduersati fuerant, male perierint. 36
- De ulteriore exilio Chrysofomi, librisque eius: & ut vita hac relicta, ad Deum migrauerit. 37
- De obitu Imperatoris Arcadij. 38

C A P V T I.

Arcadius Orientis.

Honorius Occidentis imperator.

B

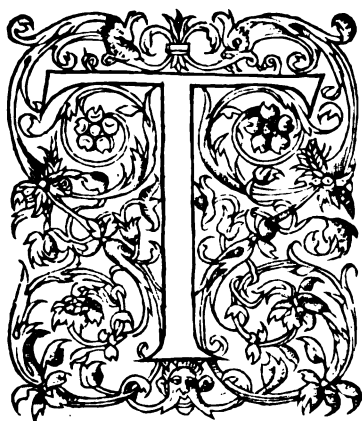
Extrema Theodosij morituri, quae filio reliquit, mandata.

Telemachus monachus dum Roma dirimere certamen gladiatorum parat, martyrio afficitur.

Honorius monomachia Roma lege lata tollit.

Rufinus apud Arcadium praefectus Imperatorio Stilico apud Honorium. Hae coeque non exstas, sed reperitur Constantini l. viic. C. de glad. lib. II. Vterque imperium affe-

Rufinus cadit, Rufinus, du Gothicas

THEODOSIUS maximus vbi ecclesiam splendide auxit, duobus filiis successoribus relictis, vita defunctus est. Quorum natu maiorem Orientali: minore autem, Honorium videlicet, Occidentali praefecit imperio. Vterq;

verò in religionis cultu patris sententiam est sequutus. Moriens nanque ille nihil eis aliud mandavit, quam vt veram pietatem integram seruant, per quam eos asseueravit pacem habituros, & bella sopituros, tropæaque excituros, & victoriam à Deo consequuturos esse. Talia ille quidem mandata filii relinquit obit. Illi autem nō imperij modò, sed & veræ pietatis eius successores & hæredes extitere. Statim namque Europæ Imperator Romæ monomachias, hoc est, singularia certamina, & gladiatorum ludos sustulit, ob causam eiusmodi. Vir quidam quietam monasticamque vitam colens, ex Oriente Romam venit: atque vbi Romanos armis ita inter se decertare, multis ad execrandum id spectaculum confluentibus, vidit in arena progressus, interciperes pugnam inter eos tentavit. Quod ægrè ferentes qui sanguinario spectaculo gaudebant, & dæmonis qui cruore effuso delectatur intemperis agitabatur, lapidibus coniectis pacificatorem interemerunt. Quæ res postquam est ad Honorium delata, Telemachum quidem (ita enim monachus ille vocabatur) in martyrum numerum retulit: importunum autem certamen illud aboleuit, & constitutione, ne id postea perageretur, lata. Cum Arcadio in Oriente Rufinus imperium administravit, vir strenuus & procerus, singularique prudentia præditus, quam & oculorum morus & orationis extemporanea promptitudo indicabant: in Occidente apud Honorium eundem locum Stilico quidam obtinuit. Et vterque apud vtrumque Theodosij filium, Imperij nomen & habitum esse permittens, summam ipse rerum manu simul & lingua vsurpavit, sub Præfecti appellatione Imperatori ipsi imperans. Verum neuter istorum, qui ei obuenerat, contentus fuit loco. Siquidem Rufinus sibi ipsi Imperialem, in Oriente dignitatem arrogare conatus est: alter autem in filium Eucherium Occidentale imperium arte quadam transferre studuit. Sed vtrumque ambitio & conatus fefellit. Rufinum enim exercitus Romanus, qui cum Theodosio aduersus tyrannum Eugenium pugna-

uerat, ad Arcadij, qui more recepto obuiam progressus ei extra portas fuerat, pedes, in loco qui Tribunal dicitur, ferro necavit: propterea quòd id vt facerent, Stilico militibus suaserat: & quòd se illi suspensio naso ab eo derisos compererat, tum autem quòd affectatæ tyrannidis suspectus erat. Ferebatur quoque fama, Hunnos eum, gentem barbaram & feram, in Romanam ditionem immisisse. Tum enim illi Armeniam & quasdam Orientis partes metu nullo plurimam prædam agentes, percurrerant. Fortè autem fortuna peropportune cedes eius in eam diem incidit, qua ei, qui delectus habendi curam gerebant, tantum non purpuram circūdaturi fuerant. Eam enim ille conceperat spem, exercitum solo ipso aspectu statim Arcadium, quòd nec forma nec reliqua corporis constitutione admodum imperio aptus esse videretur, reiecturum, ipsum autem ad Imperium eucturum esse. Capite verò Rufini resecto, & lapide in os eius immisso, hastæ id infixerunt, & in sublimi sustulerunt. Dextram quoque eius abscissam, per urbem circa opificum officinas circumtulerrunt, verbis his vrentes: * Date stipem inexplibilis auaricæ viro. Et ridicula ea mendicitas, multum satis auri collegit. Perlibenter enim in iucundo & grato spectaculo homines aurum contulerunt. Ac Rufinum quidem imperij affectatio ad eiusmodi vitæ finem produxit. Ad eundem verò modum & Stilico, qui, si quis alius, & ipse apud Romanos simul & barbaros potentia multum valuit, rerum summam ad se pertrahere volens, in Italia occisus est, sicuti suo loco dicemus. Post Rufinum verò Eutropius eunuchus præpositi sacri cubiculi dignitatem consecutus, neque ipse in honore eo, quem præter dignitatem gerebat, acquieuit. Quum namque virilium exercitio purpuræ ei spem admisset, Imperatorem aggressus, vt Patricium se & consulem crearet, ei persuasit. Quapropter eunuchus deinde Imperatoris pater fuit, qui etiam violoris fortis filium procreare non potuit. Sed de Eutropio postea memorabimus. Hæc autem historia huic intexuimus, quòd non exigua occasio fuerint, vt religio nostra multum caperet incrementi. Imperatores namque certò persuasum habebant, patri eorum à vera pietate victorias con-

licitas anima, vt imperium man ab Arcadio extorqueret, perfidia pennis dedit. Erat hic à Theodosio tenor Arcadio datus. Equat. Huius Orientem vastant.

Caput Rufini haste infixum.

† *δὲ τῷ ἀλλοτῷ. Dextra sibi colligit.

Stilico quoque in Italia casus Eutro. archi eunuchum apud Arcadium patricium fuit, & consul. Patricium, Imperatoris pater. Iust. Quibus modum sui patris. per. sul. 5. Filio famulatus

c Per veram pietatem victorias parantur.

§ Claudianus de Rufino: Grauiorq; appressa veste morantem, Incepit Augustum scandas sublimis tribunal, Participem scripti socium declarat honoris. † Claudianus: Dextera quintem ludo concessa rogatur, Aera petens, panasq; animi persoluit auari, Terribili lucro, &c. Desinat elatus quisquam considerare rebas, Instabilisq; deos ac lubrica nomina discas. * Claudianus de Eutropio isto: Praesidium legum genitorq; vocatur Principi, & famulum dignatur regia patrum.

A tra tyrannos obuenuisse: cui etiam acceptum ferebant Rufini, qui imperio insidiatus fuerat, absque ciuili bello cædem. Proinde quæcunque decessores eorum pij Imperatores pro ecclesiis statuerant, & ipsi confirmarunt: eaque firmiter seruauerunt; aliæque insuper Deo grata adiecere opera, perquam liberaliter in primis dona eis conferentes. Subditi uero omnes ad principes suos spectantes, qui græcæ superstitioni addicti erant, ad Christianismum transierunt: qui uero hæreses sectabantur, ad ecclesiam catholicam accesserunt. Siquidem qui Arii & Eunomij hæresim complectebantur, propter eas quas diximus causas inter se dissidebant, eaque gratia minuebatur. Plurimi namque non rectè eos de Deo sentire, ex eo opinati, quod inter se vehementer contenderent atque pugnant: eis se statim aggregarunt, qui eandem cum Imperatoribus sententiam obtinebant. Macedoniani autem eo tempore: Constantinopoli parum ualere: quibus illud nocebat, quod episcopum suum non haberent. Ex eo nanque tempore, quo eis sub Constantio ab Eudoxio popularibusque eius ecclesiæ adeptæ fuerant, sub solis presbyteris ad præfens usque imperiū conuentus suos habuere. Post Eudoxij autem mortem, qui Constantinopoli Eunomianæ sectæ præfuerat, in locum eius Lucianus quidam fuerat surrogatus, Eunomij ex sorore nepos. Hunc quod in auariciâ & cognata illi crimina alia delapsus esset, eamque ob causam pœnas se daturum suspicaretur, ab Eunomianorum factione reliqua descivisse, sodalitatique suæ præiisse, & non cõtemperandæ cohortis præducem factum esse dicunt, omnibus prorsus qui uariis infamibusque delictis obruti essent, ad ipsum confluentibus. Fama obtinet, Eutropij præpositi opera, scripta Eunomij omnia publicè cremata; cadauer autem eius sepulcro extractum, & Dacoris Tyanam proiectum missumque esse. Nouatianus, quemadmodum dictum est, quieti tum fuisse, Tamen enim quæstio de festo Paschæ, quâ Sabbatius res nouas molitus excitarat, aliquantum eos turbasset: non tamen illi aliis pœnis, quæ in hæreticos legibus decretæ fuerant, obnoxij fuere: tum quod itidem ut Ecclesia uniuersalis, trinitatem consubstantialem prædicaret, tum quod egregia episcoporum eorum uita esset. Nam Agelio Marcianus, Marciano Sisinius successerat, quum Rufinus cæsus est: de quibus supra etiam diximus. Hæc hæctenus.

CAPVT II.

Azate in ecclesia Romana episcopus erat Siricius, Damasi successor. Alexandriae ecclesiæ rexit Theophilus, Antiochiæ Flauianus: Hierosolymis adhuc episcopatum gessit Ioannes, qui Cyrillo successit. Constantinopoli uero eniuit Nectarius, de quo fufius supra diximus. Ceterum eo paulo post + mortuo, iogens omnium cura & studium fuit, quemnam antistitem imperantis urbis legere conueniret. At quo ut sit, aliis alios designatibus, diuque & multum consilia agitantibus, quum non eadem omnium esset sententia, & tempus extraheretur, uniuersis tandem placitum est, ut Antiochia presbyter accepit

retur Ioannes, qui propter eloquentiam Chryostomus est dictus. Præclara enim de eo fama orbem peruolitabat, maximè eum ad docendum appositum, apprimèque clarum, necnon generis nobilitate & uitæ integritate præstantissimum esse. Patrem namque habuit ducem belli Secundum: matrem autem natalibus, aliisque ornamentis omnibus spectatam, Anthufam. In dicendo & suadendo uim multa fuit, aded ut ætatis suæ oratores multis modis superaret. Inuita quotidiana singulari moderatione, & accuratissimo instituto usus est. Intantum uero æqualibus suis antecelluit, ut etiã Libanij Syri sophistæ in hac laudis parte, testimonium reportarit. Moriturum enim eum, quum sectatores eius, quemnam in sophistica sede successorem esse uellet, interrogarent: Ioannem illum respondisse fama est, nisi uirum tantum Christiani rapuissent. Plures autem ex discipulis eius ad ecclesiam adduxit, ut idem secum sentirent, eis persuadens. Quum enim ex præscripto Dei uiuere studeret, non mediocrem uirtute sua æmulationem illius sectatoribus indidit: & facillè eo modo plurimos cepit, eisque ut secum eandem complecterentur sententiã autor fuit, non arte quapiã aut eloquentiæ uim, uerum quod sacras scripturas iuxta id quod res ipsa erat, sincerè exponeret, eos ad se pertrahens. + Oratio enim reuera factis ipsis consona, perfacillè fidè meretur, & assensione digna uidetur. Quibus rebus cõtrã qui caret, simulator potius, & sui ipsius accusator esse apparet, etiã multum studij & operæ in docendo ponat. Si cui autem contigit, ut utraque hac laude clarus sit, nihil non quod uelit, efficere potest: id quod in illo etiã euenit. Vitæ nanque institutum accuratum admodum & moderatum fuit. Et cum natura ingenioque præstanti fuit, tum perspicua ualde & dilucida eloquutione usus est: in qua cum inextinguibili splendore diuina quædam enituit gratia, ita ut ea quasi insita quadam tyrânide & dominatione auditor demulceretur. Mediocri autem dicendi generi, arcanã amplitudinem, & quæ sub oculos non caderet uim inseruit, nouamque eloquutionis mixturam contemperauit, frequenter scaten sententiis: aded ut omnes ad harmoniam cõuenientemque eiusmodi concentum consternarentur, & in cõprehensibilem deprehensionem cum sensu priuatione orationi eius tribueret. In Rhetorica & dicendi arte præceptorem habuit Libanum: in philosophicis uero disciplinis Andragathium. Et quod ad dicendas in foro causas appositus esse uideretur, uitæ id genus sectatus est. At enim quum id iniquum atque improbum esse putaret, faciendum sibi esse statuit, ut primùm diligenter in sacris uersaretur libris: & in uita tranquilla, iuxta ecclesiæ constitutiones, philosophicè uiueret, Euagrium imitatus. In quo studio præceptores eos habuit, qui tum præclaris monasteriis & scholis præfuerunt, Carterium, & Diodorum illum, quem ecclesiam Tarsensem gubernasse antea diximus. Reliqui se etiam in multis scriptorum suorum libros diguntur, in quibus tantum in literæ ipsius expositione occupatus est, abstrusorem sublimiorèque

d Fide primæ pmo subdito eius imitantur.

Arcadij & Flauianus ecclesiæ inra cõfirmant. l. Si uenerabili. C. de epif. & cler. Ex diffensionem hæreticorum ecclesiæ catholica cre scit.

* ἀρχὴ τῆς ἐκκλησίας ὡς ἐστὶν ἐν τῷ θεῷ. Inuelligendū autem de imperio Theodosij inuenerunt.

Ser. lib. 8. cap. 1.

Lucianus Cõstantinopoli in locum Eudoxij surrogatus. Lucianus Eunomij ex sorore nepos, à reliquis Eunomianis desinit, & sanis sibi inuidentis hæresim.

Eunomij libri cremati. † Pessimorum hominum sententia.

* Eiusdem cadauer effosum.

* In dactylis eius τὸ εὐαγγέλιον. Marcianus iste eo die die suū obiit, quo Rufinus cæsus est.

Maximarij sedis episcopi

Nectarij uari.

† Casarij & Arii cõsulat. Ser. lib. 6. cap. 2. Ioannes Chryostomus episcopus Cõstantinopolitanus. Pater eius uini

Libanus Chryostomus laudauit.

In Chryostomo orationi suauis facta pia respõdentes.

Præceptores Chryostomus

Diodori Tarsensis episcopi theologia.

† τὰς γὰρ ἀληθείας λέγει τὰς ἰστορίας ἀναδόντες πρὸς τὸν θεόν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποδοχὴς φαίνεται, ὅτι τὸν θεόν ἐξ ἐρημίᾳ, ἕρπονι μάλιστα, καὶ καρτερῶς ἐλάτρωσεν.

A scripturæ sensum & contemplationū speculationes declinans. Qua in re eum etiam præcipue est discipulus imitatus. Nō solus autem magistros hos Ioannes sectatus est, sed plures etiam alios studiorum socios ex Libanij schola ad eos adduxit: in primis autem Theodorum, & Maximum: quorum iste postea pastor Seleuciz Isaurorum, ille vero Mopsuestiz Cilicū episcopus factus est. Theodorus autem iste, vir fuit diuinarum literarū Græcarumq; disciplinarū, necnō artis oratoricæ atq; philosophicæ egregiè peritus. At quæ quā ad studiū religionis nostræ descuisset, diuus Chrysostomus vnam atq; alteram dedit epistolam. Quum namque is leges literasque nostras legisset, & se in diuinorum vitorū familiaritatem insinuasset, omnibus rebus posthabitis, & vrbana vitæ tumultu reiecto, institutum id laudauit, & vitam suam ad illorū mores composuit. Cæterū alacritatem eam constanter non retinuit: sed veluti pœnitentia ductus, ad priorem rediit vitam. Et quum diuersam de sacro studio concepisset sententiam, id genus philosophicæ reliquit, & in urbem est reuersus: melius se ita id quod expeteret consecuturum ratus. Quod vbi Ioannes cognouit, ad res scilicet ciuiles illum esse relapsū, & animum ad nuptias adiecit, epistolam ad eum dedit, verbis & sententiis selectioribus supra humanæ mentis captum compositam. Scripsit deinde ad eūdem quoque alteram. Quas ille cum legisset, ad vitæ quod antea cæperat, institutum se rursū contulit. Substantia enim sua relicta, & nuptiarum ambitioni nuncio remisso, ad philosophicam recurrit vitam, pulcherrimis Ioannis cohortationibus seruatus.

Vnde colligere licet, quæ dicendi vis in eo flourerit, quæ ve persuasionis gratia in illius cōsederit labris. Ea enim eos superauit, qui tum secum à dicendo & persuadendo valere. Proinde etiam multitudinē ad se p̄traxit. Et quod maius est, peccantes in ecclesia acrius obiurgauit, atq; iniuriam aliis inferentibus insultauit, nō minus ob afflictorum vicē indignans, quā si ipsi sibi iniuria facta esset. Quod quidem multitudinē pergratum fuit, principibus autem viris & magistratibus acerbū visum est: quod scilicet eis delinquere multa licuit. Eas ob causas præclarus vir habitus est, cum eis qui eum vidissent, virtutēq; eius experti essent: tum eis quoque qui illum nunq̄ visum fama tantum cognouissent, quæ celebris de eo vulgata, aures omnium impleuerat. Idoneus sanè Romanæ ditionis hominibus visus est, cui Cōstantinopolitanæ ecclesiæ episcopatus demandaretur. Suffragabatur verò populi & cleri, multorumque sententiæ, Imperator etiam Arcadius. Itaque statim qui eum adducerēt, misit. Multorū quoq; aliorū episcoporū conuentum instituit, splendidiorē ambitiosiorēq; cōsecrationē eius esse volens. Porro vbi Asterius Oriētis præfectus imperatoris literas accepit, suburbanum quendam Antiochiæ agrum Ioannē ad se euocauit, habere se arcani quidquā, quod cum eo secretò communicaret, renunciāns. Eum verò aduenientem illico currui impositum, Pagras in diuersorium, seu mansionem quandam ita cognominatam duxit. Et postquam eum ibi eis qui ab Imperatore missi fuerant, plurimū reluctāntem tradidit, domum suam reuertit. Id autem ita fecit, quod promptos ad seditiones Antio-

chenos esse sciebat. Haudquaquam enim illi libentes prius se Ioānis lingua orbari tulisset, quā graue quidquam & fecissent, & passi fuissent. Vbi Constantinopolim peruenere, atque ibi quicunque euocati fuerant episcopi, præstò fuere, omnes quidem alij suffragio ferendo consensere: vnus tantum Theophilus Alexandrinus Ioannis cōsecrationi obstitit, gloriæ illius detrahens: Isidoro autem episcopatum tradere studens, qui Alexandriæ presbyter, curā ibi aduenarum & pauperum gerebat, ab adolescentia in Sceti monasticis laboribus exercitatus. Studiosus autē Theophilus Isidori plurimū fuit, q̄ is ei dudum rei satis periculosæ conscius esset. Quum enim imperator Theodosius bello aduersus Maximum tyrānum decertaret, Theophilus imperatori munera mittens, binas Isidoro huic dedit epistolas: eūq; Romam misit, cum mandato eiusmodi, vt ibi manens bellieuentū expectaret: & cui victoria arrisisset, ei & literas & donum redderet. Legationem eam suscepit Isidorus, & Romæ momento victoriæ intentus confedit. Et quum rem hanc premere conaretur, lector qui cum eo erat, epistolis clam sublati, eam indicauit. Quapropter Isidorus sibi ne quid mali pateretur timens, statim Alexandriam profugit. Proinde quod illū fidissimū sibi cognouisset, pensare tum quod pro se adierat periculum, gratia aliqua cogitabat, studioque tanto pro eo laborabat. Siue autem eam ob causam, vt dicitur, hoc fecerit, seu q̄ Dei amantem virum ad episcopatum euectum Theophilus voluerit, postremò & ipse cōsecrationi Ioannis calculum adiecit, sententiāque imperialis aulæ approbavit, quæ electionem Ioannis obtinere manifestè studuit. Metuebat verò Eutropium præpositum, qui imperatoris ædibus & cubiculo tū præfuit. Apertè enim is illi minabūdu denūciarat, vt vel aliis ipse quoque suffragio suo consentiret, vel se ad dicendam causam contra accusatores suos pararet. Multi enim tum ibi aderant, qui ex Alexandria venerant, libellos aduersus eū, qui coacti fuerāt, episcopis offerentes: alij alia crimina ei obiicientes, & diuinas ecclesiasticasq; * leges eum violasse accusantes. Hæc verò Theophilus timens, non solum Ioanni suffragatus est, sed eundem etiam per manus impositionem cōsecrauit. Lectorem eum, quemadmodū Socrates Ecclesiasticus scriptor dicit, creauit Zeno Gazz sive Maiumæ episcopus, Hierosolymis reuertēs. Vixit autē tum diutius, sicuti idem testatur, cum Basilio, qui dudum quidem à Meletio in diaconorum ordinem lectus fuerat, postea verò ecclesiæ Cæsariensī apud Cappadoces præfuit. Quod omnino reiicit Simeon, qui sacri Chrysostomi vitam conscripsit. nam is à Flauiano eum & diaconum & presbyterum creatum esse, memoriz prodidit: quo tempore etiam diuinam columbam aduolantem, sacro eius capiti insedissememoratur. Socrates autem ab Euagrio cum presbyteri dignitate auctum esse dicit. Post Meletij enim obitum secessisse à Meletianis Ioannem, & triennium sibi ipsi quietē ita vixisse, vt neque cum Meletij, neq; cum Paulini sectatoribus communionem coleret: postea verò ab Euagrio Paulini successore presbyterum creatum esse, refert. Quum in lectorū ordine consisteret, orationes contra ludæos composuit. Diaconus autē factus, dialogos

*Condiscipuli
Ioannu.
Theodorus
Mopsuestien
fuit.
Maximum
episcopus Se-
lencenus.*

*Semel atque
iterū Theodo-
rū Chrysosto-
mum ad accu-
ratiōis Chri-
stiana via
institutum
adduxit.*

*Plurimū ve-
luit eloquē-
tia Chryso-
stomus.*

*Idē acrius cri-
minū censor.*

*Legitima
canonica epi-
scopi electio.*

*Asterius Ori-
enti præfe-
ctus, Chryso-
stomū Cæsari-
ensium
mistic.
Iuuenis epi-
scopatus sus-
cepit Ioan-
ni.*

*Theophilus
Alexandri-
nus Isidoro
presbytero
suopropatib
Constantino
politanū de-
mādarunt.
Theophilus
Alexandri-
nus insidus
Theodosij a-
micū dupli-
ci corde vir.
Fortuna, nō
hominū ami-
cus.*

*Theophilus
tandē in epi-
scopale Ioan-
ni cōsecratio-
nem quoque
consensit.
a cōsecrationis
libelli contra
Theophilum*

** waqart-
pau iactat
p̄p̄cipue
Sacri diuini
Chrysostomi
ordines.
Idem Basili
magis famo-
liaru.*

*Sacra. lib. 6.
cap. 3.*

*Colliba cap-
ti Ioannu,
quom presby-
ter cōsecra-
tur, insidit.
Scripta Chry-
stomū.*

A sum esset, aut fortè reprehensione vel odio in illum flagraret, calumniis ei intentatis fidem habebat. Plurimum autem momèti ad obtreccionem illius attulit † oratio popularis eius, contra Eutropium ab ipso lecta.

† iuris.

CAPVT IIIII.

Utopius enim iste eunuchorum in imperiali cubiculo princeps, qui ad cōsularem dignitatē peruenerat, & pater imperatoris vocatus fuerat, neque præsens fortunæ magnitudinem tulit, neque quidquam de rerum humanarum mutabilitate cogitauit: sed ubi vlscisci quosdam in animum induxisset, magnopere contendit, vt imperatores constitutionem ferrent, ne quis ad ecclesiam confugeret: sed etiam si quis ad eam confugisset, & supplex Deo factus esset, atque in templis metus causa versaretur, vt inde extraheretur. Potissimū verò id fecit propter Pētadiam, clarissimi ducis Timasij coniugem, quem magna gloria virum affectatæ tyrannidis criminis reum à se actum, Oasim ad perpetuū exilium deportari curauerat. At ille siti, quēadmodū audiui, oppressus, aut ne peius quidquam pateretur veritus, arenosis ibi locis errans, statim vitam finiit. Et lex quam Eutropius ferendam curauerat, ad finem suum perducta est. Breui verò post quum imperatorem offendisset, vt qui in coniugē eius contumeliosus fuisset, primus ipse quam perferri studuerat legem, statim violauit.

Eutropio insignitate imp. legem feruit, mox quia ad ecclesiam confugeret.

Timasij dux in exilium actus Eutropij opera. Eutropius ipse in eam incidit necessitatē, vt ad ecclesiam confugeret.

Nam ex imperialibus ædibus profugiens, supplex in ecclesia confedit. Tum Ioannes absurdum Eutropij conatum arguens, luculentam habuit orationem in ambone, seu suggestu, qui mos eius erat, quū populum doceret, vt omnes vocem eius exciperent, sedens. In ea oratione quum eorum qui potestatem & magistratus gerūt, supercilium & arrogantiam, quantum potuit, taxauit: tum populo rerum humanarum inconstantiam, quæ eodem loco manere nō soleāt, proposuit. Sed enim qui hostili erga eum erant animo, & in hoc ipsum calūniosè reprehenderunt, illud carpentes, cōmiserari potius casum eius qui de vita periclitatus sit, debuerit, quā insuper erūnam arguerit, afflictionem illius adaugens, & calamitati insultans. Eutropius tā impij facinoris pœnas non multò post, propter multa quoq; alia delicta luit, capitali affectus supplicio. Lex autem opera eius lata ex publicis monumentis sublata, & nomen eius in catalogo & nomenclatura consulum expunctum est: ecclesia autem Dei legibus bene dudum constitutis enituit, eo ipso scilicet Deo apertam iniuriam extemplo vindicante. Ego verò non committam, quin in historia hac potissimā causam cædis Eutropij exponā, vt ne ea res fraudi sit, apud eos qui eam planè ignorant, magno illi viro: si rationem

* Fallū id cū metu conseruatus Eutropius quibus puolatus p sacra mensa caceret. Socr. li. 6. c. 5 a Homilia Ioanni contra factam potentiam.

b Oratio eā ab aduersariis eius reprehensa.

c Eutropij supplicium.

d Inhumana illa lex indolita.

* Quam bene dispositum terris, vt dignum iniqui, Fructus consilij primū autoribus inuēt. Sic multos flauio vates auento per annos, Et ospite qui caso monuit placare Tonantem, Inuentas primū Buffridu imbris aras, Et cecidit savi quod dixerat hostia sacri. Sic opifex tauri tormentorumque repertor, Qui funesta nouo fabricauerat ara datori, Primū in expertum Siculo cogente tyranno, Sensit opus, docuitque suum mouere iuuenctum. Claudian.

illi nesciant, per quam is virum eum, qui in ecclesiam contumeliosus fuisset, cōtumelia affecerit, extrahi eum ex sacris ædibus passus. Arcadius post patris obitum vxorē duxit, cui nomen fuit Eudoxiæ: Gratiani, cui Occidentale imperium sorte, vt quidam memoriæ cōmendarunt, obuenerat: sicuti autem alij tradunt, Baudonis filiā. Fuit autē is barbarus genere, in re verò militari & in imperatoriis artibus plurimis in Occidente præclarus. Porro fœmina ea nō itidem vt maritus, segnis fuit, sed non minimum de barbarica insolentia obtinuit. Duas autem filias Arcadio genuit, Pulcheriam primū, deinde Arcadiā, ac tertiam rursus Marinam: longè verò post, filium quoque Theodosium, de cui nomine ita appellatum.

Quū ea adhuc duarum filiarum mater esset, contumeliosus ab Eutropio accepta est. Super alia enim conuicia & illud minabundus adiecit, breui fore, vt eam ex imperiali aula abductam, ipse domum remittat. Illa autem vehementi feruens ira, filiulam vtranque in vtrisque vlnis ferens, ad virū accessit, quiritans atque lamentans: liberos etiam commiserationis gratia prætendens, prolixè collacrymauit: aliāque insuper fecit, quæ mulierem indignatione flagrantem, & virum ad condolentiam pertrahere volentem, facere par est. Atque Arcadius, coniugem & liberos miseratus, ad iram ipse quoque accensus est, ardentique iracundia, & verborum potissimum grauitate, Imperatorem verum se præstitit. Proinde Eutropium dignitate omni & opibus cunctis spoliatum, in Cyprū insulam exulatum misit. Breui vero post, quæ eo tempore, quum consularum iniit, ornamentis præter dignitatē vsus esset, quæ soli imperatori gestare liceret, accusatus, atq; inde abductus, & apud Pantihiū, ubi iudicū cōsiliū cōfederat, Aureliano præfecto, aliisque illustribus viris causam eius cognoscens, grauium criminum reus peractus, capitis supplicium subiit. Res Eutropij sic habuere. Atqui nō ea de causa solum Ioannes est reprehensus, verumetiam quæ copiarum militarium ducem Gainam contumeliosè propalā solita sua dicendi libertate vsus, tractauerit, quum ille ab imperatore petere ausus esset, vt intra urbē ecclesia vna popularibus suis Arianis attribueretur: quā ubi non impetrauit, ad tyrannidem aspirans plurimas Romanis intulit calamitates, ditionem eorum deuastans. Plures vero & alios, præterquam deceret, ab eo reprehensos esse, sunt criminati. Quas ob res permultis aduersus fuit. Non pauca in hunc etiam statim post consecrationē molitus est Alexandrinus Theophilus, multasq; & præsentibus, quos cōueniebat, per seipsum dixit, & plura illis absentibus scripsit, viro ei illudens, ferum atq; crudelem appellans. Non parum nanque illum offendebar ardor & libertas diuina Ioānis, atq; insuper quæ per illum rātopere sibi dilectus Isidorus ab episcopatu repulsus esset. Res sacratissimi Ioānis in hoc statu erant, & ad hūc modum statim aduersus illum plerique malum parturiebant. Quomodo enim virum tantum capere mūdus posset, qui soli Deo viueret: neque aliud quidquam, quàm solam hominum salutem & verbis & factis lucrifacere cōtenderet? Sed res eius post ea persequemur.

e Res Eutropij exponuntur.

f Eudoxia imperatrix. g Bando iste, siue Bando, p scimo à Gratiani cæde à no, sum Arcadio Cos. fuit.

h Arcadij liberi ex Eudoxia suscepti.

i Eutropius fortuna & potestate sua abusus, male Augustam traxit. Exemplū mouendorum effectum.

l2 Direptat quid plangit opes, quas manus habebis? Nō aliter poterat Principis esse pater. Claud.

l Eutropius primū ad eā lū, mox etiā ad supplicium

damnatum. Ioānes Gainam etiam liberè nimis tractauit. Gainas Arianus ecclesiā in urbe Cōstantinopolitana dari petijt, sed non impetravit.

Theophilus Alexandrinus Ioannis obtricator.

CAPIT. V.

A

De rebus
Galiae.

Ratio autem Gainæ res referre cupide gestit. Quis fuerit, unde in Romanum imperium peruenit, quomodo Ioanni negocium facerit, ut motus contra imperiū concitans, quò magnus ille vir legatione apud eum fungeretur, effecerit: & tandem è medio sublatus, interierit. Sub quo res etiam noua prorsus accidit, per quam Deus ostendit, prouidentia & ope sua urbem imperantem & imperium Romanum maximis esse periculis liberatum. Gainas iste barbarus genere fuit: ex Scythis, qui ad Istrum colit, ortus. Hi verò amne, eo quò glacie constrictus fuisset, transito, confertim in Romanā ditionem irruerunt, & Thraciam omnem peruagati, Europam diripuerunt. At ille ubi ad Romanos transfugit, paulatim progressus, ex tenui milite breui dux Romanorū factus, equestribus pedestribusq; præfuit copiis. Sed enim ad tantum honorem præter dignitatem suā euectus, loco & ordine eo contentus non fuit: sed nisi imperium Romanorum potestati suæ subiceret, grauem eam rem sibi esse putauit. Hæc quò animo agitaret, populares suos Gothos ex præfecturis eorum acciuit, atque ex eis qui eum genere contingerent, ordinum duces, centuriones, & tribunos fecit, exercitumq; vniuersum sociis suis credidit. Ut autem Trigibildus necessarius & commodus ei maximè, perquam frequenti ordini præfesset, procurauit, eidemque Phrygiæ administrationem cum Comitibus dignitate concessit. De quo non ita multo post quum nunciatū esset, res eum nouas moliri, vrbes circa Phrygiam & Nacoliā vastare, & cædem multam facere, assimulauit quidem scilicet se ea de causa indignari Gainas: iudiciis autē quibusdam satis ostendit, ad res nouas eum quoque spectare. Illicet ille, perinde atque Romanis bene vellet, fraudem arte committitur, ut ipse bellum contra illū gerendum suscipiat, & vrbes circa Phrygiam, ita ut opus esset, auxilium ferat. Et Imperator commento credens, ei id permisit. Ille porrò ingentem plurium millium multitudinem ducens, statim quod celauerat consilium ostendit, & Tyrannidis regulum in medium produxit. Tātum enim abfuit, ut vrbes ad quas missus erat, defenderet: ut eas etiā quæ reliquæ adhuc erant diriperet, atq; vi magna euerteret, aliæ autem idem se ab eo passuras esse in expectatione essent. Atque inde mouens, quæ in medio erant loca omnia, Mysorum quod dicitur prædam fecit: & ad eam quæ ex aduerso Byzantio est Chalcedonem, castrametatus est. Et quò grauissima quæque se facturum est minatus, tum verba quoq; ad rem ipsam contulit. Quò verò ita vrbes Orientales, maximè autem quæ in Asia & ad Pontum Euxinum sunt, in summo versarentur discrimine: Imperator vnà cum eis qui secum erant amicis, non diutius cunctandū esse censuit. Quòd non tutū esset tempus Romanam irā à rebus omnibus imperatam esse, contra viros qui in mortem ruerent & de vita semel desperassent. Tēpori autem inseruiens, arte & consilio barbarum est aggressus. Et missis ad Gainam legatis, paratum se esse, quæ ille peteret, facere renunciauit: tum autē

Deus præfidio suo imperia confirmat.

Gainas apud Romanos transfugit. Idem Romanus dux. Quia paulo ante Scythia, hic Gothi dicuntur. Aspirat ad imperium. Trigibildus Gothorum Comes, Phrygiæ rector. Phrygiam in diripit.

Aduersus huc moeretur Gainas. Et sic non habet Syria, & Syria, sed hodie quoque Turca eam Asia partē Nacoliā vocat, ἀνατολίαν dicere debites hoc est Orientem. videtur itaq; legendū Nacoliā. Is hostiliter quoq; erga ciues Romanos se gerit. In tunc vrbem Byzantionem, quæ ad Chalcedonem.

Archadium legationem ad Gainam cum cōsolationibus pacem mittit.

per vitam omnem postea gratū eum sibi fore recepit. Accepit is conditionem, neque aliud petiit quidquam, quàm ut ei Saturninus & Aurelianus, viri consulares, quos aduersari sibi suspicabatur, dederentur. Imperator vel inuitus ei hoc tribuit. Atque illi pro republica mortem obire parati, se Imperatoris potestati permiserunt. Itaque Gainas dediti sunt: quibus tamen ille receptis perpercit: & sedulo quod maximè cupiebat dissimulans, Chalcedonem aduenit, ubi etiam imperator fuit. Atque ibi diuæ Euphemie martyris templum, in quo cadauer illius conditum est, ingressus, accepta ipse & data per iurisiurandi religionem fide, beneuolum se & officiosum fore, arma deposuit: & deinde Constantinopolim transmisit, ubi rursus equitum & peditum curam & administrationē ab Imperatore suscepit. At ubi præter dignitatem suam secundas sibi esse res vidit, honorem rursus eum moderatè ferre non potuit. Et postquam primus ei præter rationē susceptus conatus ex sententia successit, alium quoque tentandum sibi esse statuit, & tumultum non minimum ecclesie concitare aggressus est. Christianus ille quidem fuit, sed religionem sincerā non seruauit. Arius enim peste infectus erat. Diximus autem antea, quomodo gens ea Valentis temporibus sub Vlpiano ab Eudoxio Arianam receperit contagionem. Itaque siue recentis facinoris magnitudine elatus, seu fortè ab antesignanis hæresis persuasus, sacram vnā ædem intra urbem cōsentientibus sibi in religione sacerdotibus ab imperatore postulauit. Idq; veluti exprobrās fecit, minimè cōuenire dicens, ut ipse Roma militiæ dux, in ecclesia extra vrbis mœnia oreret. Imperator incōstantiā animi eius metuens, tyrannidemq; quæ ab eo expectabatur, suspectam habens, deliberaturum se, eique cōsulturum esse recepit. Et patre diuino accito, petitionem barbari indicauit, potentiamque eiusdem memoriam illi reuocauit, & meditatam expetitamque tyrannidem insinuauit: manifestè denique visus est, se illi quasi supplicem, quod peteret daturum esse, significare, ut eiusmodi cōcessione barbari furorem frenaret. Diuinus autem ille vir, nō passus est verba ea ad exitum peruenire, sed neque tempori cessit: sed episcopis qui tum Constantinopoli aderant, secum ductis, regiam imperatoris ingressus est. Et per seipsum primū magno animo apud imperatorē causam egit: Ne sic, inquit, o imperator te facturū esse pollicearis, neque ita sanctum canibus proiicere cōstitueris. Ego enim non sustinebo, ut qui rectè de Deo theologantur & sentiunt, eiiciantur: atque eis sacrum delubrū, qui blasphemam aduersus eum linguam cient, concedatur. Neque barbarum illum timueris: verū utroq; euocato, tu quidem tacitus animum ad ea quæ dicentur, aduerte: ego autem linguam illius frenabo, & persuadebo ut minimè ille petat, quæ dare nō conuenit. Imperator verbis his delectatus, vtrūq; ad se accersit. Et Gainas, ad finem perducere quæ ei promissa erāt, petiit. Auream autem obrinens linguam Ioannes, illi resistens: Non oportet, inquit, principem quidquā contra Deum audere, siquidem vera pietas illi curæ est: sed potius bene constitutas leges seruare, & eam potissimū quæ contra hæreses alias promulgata est. Suasitque ad eum imperatori, conduci-

D

Saturninus & Aurelianus viri consulares Gainæ dantur. Eum Gainas parit. Trāfectio in Arcadium & Gainam

Idem rursus militariibus copiis præfuit.

Gainas Arianus.

Iterum Gainas ecclesiam in vrbe Byzantiæ Arianam perit.

Archadium ea dare locum man consulit.

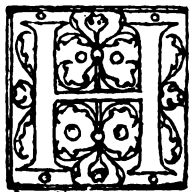
Id Ioannes quum maxime me dissuadet

Colloquium Ioannis & Gainæ apud imperatorem

A bilius esse dicitans, ut imperio potius cederet, quā per impietatem ædem Dei proderet. Atque sermonem ad Gainam rursus conuertens, oportere se ecclesiam vnam habere dicentem: Omnes tibi, inquit, sacræ ædes patent. Cui Gainas respondit: At ego alterius religionis sum, & quod peto, rectè me petere puto, qui plurima pro Romanis petuli certamina. Verum tu, contra Ioannes dixit, maiora laborum habes præmia. Permagnum enim tibi est, quod Romanorum belli dux & es, & nominaris, & quod consularia geris ornamenta. Illud verò te quoque cōsiderare oportet, quānam antea fueris, & qui nunc factus sis: & quanta in egestate prius vixeris, nunc autem quantæ tibi suppeditent opes: quem prius habueris vestitum, quā Istrum transiisti, qui verò nunc tibi sit habitus? Et minores quidem fuisse labores, maiorem autem illorum mercedem esse, memineris. Age ergo, & moderationem obtine: & ne ingratus erga eos sis, qui te cohonestarunt, caue. Patriam tuam considera, & ut ex ea pulsus, & ab imperatoris patre seruatus, iureiurando te, amicis Romanis, ipsi illi, eiusque liberis fore, & leges seruaturum esse, adegeris: quas tu nūc ut irritas arguere, in animo habes: & illam maximè, quam is qui te profugum recepit imperator confirmavit, eos qui alienæ in religione sunt sententiæ conuentus, intra Constantinopolitanæ vrbis mœnia cogere prohibentem.

B

CAPVT VI.

Ac verba magnus Ioannes magna cū libertate constanter proloquutus, os Gainæ obruravit, & silere eum coegit: neque de ecclesiis quarum ipse curam gerebat, quidquam nouari permisit. Ille verò non multo post ad perfidiam animū adiecit, & conceptam dudum meditatamque tyrannidem prodidit. Nam urbem vastare in animo habebat, eandemque diripere meditabatur. Quas insidias stella illa ensis speciem referēs porrendit, quæ supra modum splendida fuit (qualem nunquam antea apparuisse, in literarum memoriam relatum est) supra urbem ipsam relucens, & à summo propè cælo ad terram ipsam pertingens. Ac primū quidem in argentariorum tabernas in foro sitas impetum facere constituit, maxima illa spe cōcepta, ingentes se pecuniarum acervos ibi corrasurum esse. Sedenim vbi eius rei fama vulgari cœpit, & argentarij, quod antea fecerant, pecunias suas & opes publicè in mensis non proposuere, ingentem barbarorum vim noctu ad imperiales ædes, ut eas incenderent, misit. Illi verò tantum abest ut aliquid egerint, ut cū ingenti etiā metu inde retrocesserint. Deus nanque tum ostendit, quanta illi prouidentia & cura vrbis fuerit. Cælestis enim quædam vis ingentibus corporibus, insidiatoribus illis apparēs, ita eos exterruit, ut terga verterēt, & celeriter trepidi Gainæ significant, nouum ea nocte in urbem exercitum venisse. Ille autem fidem eorum dictis non habuit, quod non alios quā qui soliti fuerant in vrbe milites esse sciret. Quapropter proxima etiā nocte alios eò misit. Ut verò & il-

li eadem quæ priores annunciarunt, ipse eò venit, & spectator oculis suis miraculi eius fuit. Verum sua gratia milites eos ibi adesse arbitratus, qui interdiu quidem se occultarent, noctu autem vigiliis urbem & aulam imperatoriam custodirent, à dæmone se agitari asimulauit, & velut orationi vacaturus templum adiit, quod imperatoris pater in Ioannis Baptistæ honorem in Septimo construxit. Exiit autem cum eo magna barbarorum multitudo, quæ clam secum arma & vasa fictilia telis completa, in muliebribus pilētis, & præterea aliis etiam quas machinati fuerant artibus, efferebat. Et consilium hoc ille in Romanorum scilicet detrimentum cepit. Cæterum id potius imperio carum bono fuit, ut rei exitus declarauit. Quū namque à portarū custodibus arma efferre deprehensi essent, atque ea in re inhiherentur, gladiis illi strictis excubitores interemerunt. Atque vbi, quem admodum fieri solet, grauis tumultus urbem, perinde atque ea illico capi deberet, occupauit, consilium tamen bonum præsentia mala explicuit atque superauit. Nam ciuitas portis clausis atque obfirmatis, in tutum redacta est statim. Et imperator optimum sequutus consilium, publicè Gainam hostem iudicauit, & qui reliqui in vrbe erant barbaros intra muros occidi iussit. Quapropter milites magnis animis illos aggressi, plurimos apud eam quæ dicitur Gotthorum ecclesiā necarunt. Eò namque tanquam ad asylum & perfugium confluxerant, quum portis clausis profugere nequirent. Ita ecclesiam eorum igne iniecto cremarunt, & barbaros omnes discrimine nullo conciderunt. Quod vbi Gainas resciiuit, dæmone quem voluntate sua sibi sumpserat, dimisso, quod sibi fraudulentas insidias suas deinde minus procedere cerneret, inde profectus, per Thraciam in Chersonesum peruenit, traicere ex eo loco in Orientem cogitans. Existimabat namque, si in Asia vrbes cepisset, facile quoque se finitimas in circuitu gentes sibi subiecturum esse. Atque ille quidem hæc sic moliebatur. Imperator autem oratores rufum sibi ad eum mittendos duxit: sed nemo legationem eam suscipere audebat. Omnes enim pro se quisque feritatem animi eius suspectā habebant, adeo ut neque bello cum eo congregi quisquam vellet, neque legatione apud eum tutò se fungi posse putaret. Omnibus verò aliis relictis, in maximū illum heroem respiciebant. Ille porro nihil veritus, quod sibi non ita pridem cum eo intercesserat dissidium, Orator statim ad barbarum est profectus. Verumenimverò Gainas postquam legatum ad se venientem, quisnam esset, intellexit, & libertatem dicendi, qua vsus apud se pro veriore pietate fuerat, in mentē reuocauit, nihilominus si quid aliud, & virtutem viri eius reueritus, quanyis & barbarus & hostis esset, longius ei honoris causa progressus est obuiam, & dextram eius oculis admouit, & osculatus est, liberòsque suos adductos sacris illius genibus adhibuit. Et tum quidem ille arma deposuit, & legationi ei morem gessit. Vsq; adeo virtus etiam acri hosti pudorem & terrorē incutere consuevit. Breui autem post, quum aliud quiddā accidisset, ad ingenium suū Gainas rediit. Et vbi Hellepontū traicere, Lampfacumque occupare contendit, spes eum fecellit, quum Romani diuini numinis momentū per imperatoris con-

D quæ; nocte tentas, sed frustra. Presidium caeste uernis. Vafaniā asimulauit. Per simulationem rei diuina cū barbari ex vrbe fcedis. Tumultu uo ea intra vrbe obritur.

Vrbis porte clauduntur. Gainas hosti iudicatur Barbari clauduntur.

Gotthorum ecclesia.

Gainas in Chersonesum venit.

Ioannes ad Gainam orator mittitur.

Magno cum honore in a barbaro suscipitur. Benedictio episcopalis. Legationem velle cōfuit. Sed demum Gainas tyrannifatus.

Ioannes Gainam silentium imponit.

Gainas vrbe cōstitit. diripere cōstituit. Sozom. lib. 8. cap. 4. a Id malum p̄cipiosa illa stella portendit.

b Gainas ad ædes imperiales inuadendos, barbaros noctu misit. Diuina vis illi à cœpto de torrentur. c Demum presidio suo vrbe Constantinopolitanā seruauit à barbarorum vastatione. d Idem Gainas sequenti

A filia rursus sibi affuisse senserunt. Postquam enim barbari nauium copia destituti, ratibus compactis Hellepontū traicere, & in vltiorem continen- tem euadere voluerunt: Imperator terra marique cōtra eos duxit multis militaribus tritemibus sub- sequentibus. In hoc rerum statu vehementior de- reptentē zephyrus afflans, rates vi magna dissoluit, atque in eas Romanorum naues impulit. Barbari ratibus dissectis, plures cum ipsius equis in alto demersi sunt: nonnulli fluctibus rapti atque circum- acti, hinc & inde in litore eieci, multi etia ab im- minentibus eis militibus iugulati sunt. Plurimi sa- nē ex hostibus in transitu periere. Gainas autem cum paucis incolumis Thraciā pererrans, & fugā sæpe mutans, in alias Romanorum incidit copias, atque ibi cum fugæ comitibus barbaris cæsus est. Cuius caput exiccatum, Cōstantinopolim est de- latum. In bello hoc Flauites Gothica gentis vir, Romanis autem maximē fidus, & scientia milita- ri præstantissimus, quod optimē se & splendidissi- mē gessisset, consul est renunciatus. Quo tempore etiā imperatori filius prognatus est, modis om- nibus bonus, Deoque charus † Theodosius, auo, sicuti diximus, cognominis. Idem, quod Gainas, Trigibildus, quem supra nominauimus, Gotthus passus est. Postquā enim is victoriā Gainæ per col- lusionem scilicet prodidit, atque ex pugna profu- git, Pisidiam & Pamphyliam percurrere affixit. Postea plurimis pugnis, & locorum in Isauria in- commoditatibus, viribus eius accisis, vix & ipse in Hellepontū saluus euasit. Atque vbi inde in Thra- ciam traiecit, non multo post interiit. Sedenim de audacibus Gainæ conatibus, interitūque eius, hæc cursim dicta, vt opinor, sufficiunt. Si quis autē ac- curatius pleniusque res eo bello gestas cognosce- re velit, eum Gaineum librū legere iubemus, quē Eusebius scholasticus composuit, Troili sophistæ sectator. Qui quum rebus gerendis spectator ipse belli interfuisset, in quatuor libellis heroico versu id luculenter exposuit, quod scriptum, propter rei nouitatē, in magna admiratione fuit. Sed & Am- monius poëta alter, qui idem bellum carminibus composuit, præclarus proximo imperio, sedecimo C iunioris Theodosij consulatu, quem cum Faustō gessit (tum enim poëma id publicauit) habitus est. De his hæcenus.

CAPVT VII.

Diuus Ioannes, pro eo atque par est, ecclesiam gubernans, multos ex Græcæ superstitionis sectatori- bus, multos etiam ex hæresibus, doctrina sua pellexit. Multos in- super quàm longissimē à viciosis affectibus & perpeccionibus, assidua verborū ri- gatione abduxit. Infinita quoque quotidie multitu- do ad eum confluxit, partim eum auditora, & vti- litatem aliquam ex sermone eius perceptura: par- tim hominem visura, periculūque de eo factu- ra. Omnes autem ille simul cepit, & idem secum de Deo sentire persuasit. In tantum verò plebs do- ctinæ eius, qua satiari non poterat, inhiabat, vt pe- riculum etiam sibi homines crearent, dum inter se cōserta turba premeretur, cubitis alij alios sub- mouerēs, atque repellētēs, quæ se quisque ad eum quā

proximē accedere conareretur, quo certius clariūsq; **D** illum dicentem audire posset. Quam ob causam ille quoque communem se omnibus præbuit: & in lectorum suggestu, in media turba confidens, vberem doctrinam, quasi communem quandam gratiā omnibus impertiit. Et ex multitudine quis- que suauitate orationis eius delibutus, anticipare locum properabat, die noctēque, vt ita dicam, in templo cum præstolans. Non intempestiuum ve- rō videretur, insigne quod sub eo accidit, miraculū hoc loco commemorare. Vir quidam Macedo- nij morbo laborans, vxorem eadem contagione infectam habebat. Hic quum aliquando in ma- gnum illum virum incidisset, quomodo de Deo sentiendum sit, disseretē, statim priore opinio- ne relicta mutatus, dicta illius laudauit: cōiugē- que vt itidem & ipsa sententiam suam mutaret, cogere institit. Vbi verò illa ex consuetudine & colloquiis quotidianis familiarium mulierularū pendens, admonitionem eius non suscepit, & a- ritus re sapius tentata, nihil effecit, postremò ei denunciauit, nisi communem atque eandem se- **E** cum de Deo obtineret opinionem, minimē se eā secum habitare passurum esse. Mulier postquam id per simulationem annuit, ex ancillis quam fi- dam sibi esse credebat, vni, quid factura esset, cre- didit, vt per fraudem virum falleret. Et sacrorum mysteriorum tempore, accedens illa, donum, si- cuti mos erat (qui sacris instituti sunt, quid dicam. intelligunt) accepit: atque id retinens, perinde at- que orationi vacatura, se inclinata summisit, my- steriūque sacrosanctum occultuit: & quæ ei as- sistebat ancilla, pro eo panem communem domo allatum obtulit, quem illa ori admouens, in lapi- dis naturam induratum esse, dum dentibus arte- rere conatur, sensit. Itaque timore percita, ne quid grauius per Dei vindictam pateretur, propter mi- raculum, quod præter opinionem acciderat, nulla interposita mora, ad magnum illum accedit pa- trem, rem actam ei exponit, & lapidem ostendit, certò & apertè morsus indicium exhibentem, qui iam materiam priorem ignoraret, nouūque & alienum colorem obtineret. Et venia delicti peti- ta, deinceps in eadem cum marito opinione per- **F** durauit. Lapis iste ad fidem miraculi eius facien- dam longo tempore inter ecclesiæ donaria asser- uatus spectatoribus miraculo fuit.

CAPVT VIII.

Dorrò populus Constantinopoli- tanus nocturnis matutinisque hymnis maxima alacritate incu- buit, ex eiusmodi primū cau- sa. Ariani sub Theodosio sa- cris ædibus expulsi, extra vr- bis mœnia ecclesias conuentūsque suos agebāt. Prius autem nocturno tempore in publicis porti- cibus congregati, atque in choros suos segregati, carmina quædam alternis antiphonarum modo sibi inuicem respondentia, ad hæresis suæ placita accōmodata, concinnē canebant, & noctē multā in eiusmodi psalmodia consumeabant. Sub aurorā autē publicè eadem cōcinnentes, extra urbem in ea vbi ecclesias habebant loca, pcedebāt. Faciebāt id maximē solēnioribus festorū dierū tēporibus,

M

Barbari in Asia traicere per Hellespontum volentes, ab ar- cadio opprimuntur.

Gainas ca- ditor: Trigibildus in dā. Flauites Got- thus rem sive vni gerendo, Consulatum meruit. Ab alijs Franca, iū Fabricius dicitur. † Theodosius minor nascitur.

Euseb. Scholasticus Troili discipulus Gainæ scripsit De assem- ptō etia scri- ptis Ammo- ni poetæ.

Idem doctrinæ mira effe- cione.

Populus in- audienti co- piosissimus.

Miraculum memorabile, quod semina- riana in Eu- charistia ac- cidit.

Nō sustinuit oium sectarum cum alia cōmunicare.

Eucharistia olim commu- nicantibus manus data. Panis in la- pide versus. Sozo. cap. 5. lib. 8.

Hymnodia nocturna A- rianorum in vrbe Cōstan- tinopolitana eorundem progressus, sine perpeccionibus tantum carmine canentium.

Sozo. ec. c. 8. Ioannes inter catholicos eiusdemodi quoq; psalmodias & processiones instituit.

A & prima eademque vltima hebdomadis die, quā Dominicam vocamus : quibus temporibus etiam Synaxes in ecclesiis fieri solent. Postea verò cantus tales ad contentionem quoque instituebant: Vbi nam sunt (dicentes) qui trinitatem eiusdem substantiæ & eiusdem honoris colunt? Hæc & alia præterea eiusdemodi verba carminibus aspergebāt. Sedenim Ioannes, ne aliqui ex ecclesia sua eius generis cantibus demulsi, ab illis seducerentur, ad eundem modum contra illos psalmodiam suam instituit. Et breui ea celebrior, quā aduersariorum esset, facta est : vt quæ & multitudine, & honorifico progressu illos superaret. Nā eam crucis argenteæ cereos incensos habentes præbant, Eudoxia imperatoris coniuge impensas ad eam rem præbente, quæ hoc Brisoni cubiculi sui præfecto iniunxit, vt hymnorum cantus procuraret, & ad eum vsum quamplurimum^a lucernarum pararet^b. Quare Ariani ad æmulationis ardore perciti, ad vindictam se contulere, & manus cum nostris conferere sunt aggressi. Adhuc enim ex ea quam ante habuerant potentia & dominatione, animis flagrabant, & ad pugnam committendam parati erant, nostrosque adeò despiciebāt. Itaque nocte quadam inter se congressi, non pauci vtrique ceciderunt :^d & Brison, quem diximus, imperatricis cubiculariorum eunuchorum princeps, in fronte lapide ictus est. Hac verò de causa commotus imperator, tales Arianorum processiones siue conuentus sustulit. Catholica autē ecclesia principio eiusmodi psalmodiæ hymnorumque canendorum inde sumpto, ad hunc vsque diem consuetudinē eam retinet, & sacris cantilenis operatur^e. Morem autem Antiphonarum, hoc est, alternis per responsonem carminum concinnendorum, ecclesia, antiquitū iā inde ab Apostolis accepit^f. Diuinum namque Ignatium, qui tertius in ecclesia Antiochena à Petro apostolo hierarcha fuit, & cū Apostolis omnibus plurimo tempore vixit, quū per ecclasiā animi consternatus esset, visionem nouam vidisse ferunt : sanctos scilicet angelos, alternis & sibi inuicem respondentibus carminibus sanctam Trinitatem hymnis & laudibus vehētes.

C Et ipse primus hanc concinendi formā Antiochenorum ecclesiæ dedit. Vnde quasi à fonte in alias ecclesias Dei omnes eiusmodi cōsuetudo est propagata. Hæc quæ Antiphonis, & respondentibus sibi inuicem hymnis accepi, memoriæ posteritatis commendanda duxi.

a Lucernarū gestatio. b Ariani hæretici semper ad arma & vim prompti fuerunt.

c Ariani Catholicos in processione eiusmodi vti aduertunt. d Brison Augusti eunuchus vulnerratur.

e Interdicitur Ariani talibus processionibus.

f Apud Catholicos supplicationes huiusmodi hodie quoque seruantur.

Socr. lib. 6. cap. 8.

g Carmina Antiphona primus in ecclesia instituit.

h Ignatius Antiochenus episcopus.

CAPVT IX.

Dostquam magnus iste vir ecclesiis in Asia è quibusdā indignis perperam administrari audivit, quòd nonnulli quidem pecunia, quidam autē gratia episcopatus redēptos obtinerent : Ephesum est profectus, & tredecim episcopis dignitatem ademit, partim in Lycia & Phrygia, partim in Asia ipsa, atque in illorū thronos alios substituit. Heraclidem etiam archidiaconū, ex eis qui sub diocesis suæ administratione erant monachis, qui in Sceti Euagrij monachi discipulus fuerat, virum Cyprium, metropoli Ephesiorum præfecit. Mortuus enim tum ibi fortè fuit Antonius, qui eccle-

Episcopi plebisq; Asia Ioannes episcopatum abrogat.

Heraclidem monachū episcopū Ephesi ordinauit.

siæ ei præfuerat. Ille verò Gerontium quoque Nicomediensi exegit ecclesia. diaconus is magni illius Ambrosij, quem Mediolani antistitè fuisse supra memorauimus, fuerat : qui nescio quomodo affectus, siue monstra portentose loqueretur, seu spectro quopiam tertius, dæmoniōve afflatus esset, ad quosdam dixit, noctu se ibi *incedida*, hoc est, dæmonem a finibus crucibus adiuncturum, eisque caput tonsuram, atque in pistrinum coniecturum esse. Ambrosius igitur istam verba minime diacono & ministro Dei digna proloquutum coercens, linguā decæterò continere, & peccatam id pœnitentiæ repurgare iussit. Gerontius autem, qui artē medicam optimè nosset, & ad dicendum atque persuadendum non ineptus, facile amicos sibi comparare posset, Ambrosium veluti ridens, Constantinopolim migravit : atque ibi breui eis se, qui Imperatoris aula aliquid possent, cum dexteritate quadam insinuans, amicis facilitate vsus est : quorum opera ecclesiæ Nicomediensis procuracionem est consequutus. Manus autē factas ei imposuit Helladius, Cæsareæ Cappadocum post Basilium magnum, episcopatum fortitus. Eamque is illi reulit gratiam quòd autoritate eius, filius suus splendidum in Imperiali aula consequutus esset locum. Porro vbi id diuus Ambrosius resciniit, ad Nectarium Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopum scripsit, ne illū ita insolescere per contumeliam pateretur, sed episcopatum ei potius adimeret : siquidem illi, quem in ecclesiis cōseruatum oporteret, ordinis cura esset. Et Nectarius, vt Ambrosio satisfaceret, multa tentauit. Cæterum rem aggressus est, quam, vt ita dicā, perficere nō posset. Nam Nicomedienses magnis animis partes eius tuebantur. Ioannes autem vix tandem id perficere potuit. Et Gerotio episcopatu abrogato, in locum eius Pansophiū subrogauit, qui olim imperatoris cōiugis pædagogus fuerat, vir perquam māsuetus, & valde religiosus, Nicomediensibus autem ingratus atque inuisus. Nectarij sanè tempore publicè & priuatim seditiosi Gerontij dotes commemorabāt, affluentemque eius doctrinam atque singularem erga omnes locupletes simul & pauperes dexteritatem atque liberalitatem, necnon reliquas quæ ei inerant virtutes referebant. Atque etiam in supplicationibus perinde quasi in terræ motibus, aliisq; vel in patria ipsa sua, vel aliis in locis, iræ diuinæ iudiciis psallebant, precantesque Deum orabant, vt sub illo pastore eis esse liceret. Postremò verò sanè quā inuiti, cum immenso luctu & dolore illum quidem amiserunt : & Pansophiū, contra animi sui sententiam, cum metu & odio episcopum susceperit. Itaque non solum illi quibus ita ademptæ erant ecclesiæ, verum etiam quibus aliqua cum illis intercedebat necessitudo, Ioannem criminabantur, perinde atque nouas in Ecclesiam res ipse princeps induceret, & antiqua electionum consecrationumq; episcopaliū iura abolere institueret : & dolore immoderato transuersim acti, etiā ea quæ ratione optima cōsultò egisset, opinionē multorū sequentes calūniabantur. At Ioannes amorem erga se vulgi magis atque magis accendit : odiūmq; potentiorum, & eorū qui clero nō bene vellent, in se concitauit, quoniā homines iniuriā aliis face re solitos arguendo admonebat, delicatōsq; & di-

Gerontio episcopo Nicomediensem adimit.

Ineptū, atq; impium Gerontij verbū.

Ob quod ab Ambrosio episcopo coercitus est.

Idē aulicorū fangre Nicomediensem episcopatum consequutus. Episcopi filius aulicus. Nectarij insigite Ambrosio Gerontium ex episcopatu deturbare non potuit.

in ista, hoc est, ordinē in ecclesiis cōseruatum oportet. Pansophiū Gerontio Nicomediensi successit.

Gerontius Nicomediensis sibi mirificè charus.

Episcoporum quibus ecclesiæ ademptæ, necessary, homines potentes & ritiosi dāno insensu.

Causa odij quòd Ioannes acriter vitia taxaret.

Alie quædam odij eius causa.

A uites, & alios qui parum sanctè viuebant, ad virtutem quoad fieri posset, adducere conabatur. Maximè verò hominum in clerum odium & contumelias Serapion auxit, archidiaconus eius, genere Aegyptius, vir iracundus, & ad contumelias oppidò quàm procliuus. Huc accessere agitata consilia & confessus Ioannis cum sacra Olympiade, de qua postea dicemus. Quin ille etiam monachorum multorum inimicitias sibi conciliauit. Quicumque enim intra monasteria philosopharentur, & res suas agerent, eos magnopere charos habuit, & honorauit. Et ne illi à quopiam iniuria afficerentur, atque etiam vt rebus necessariis abundarent, plurimum curæ habuit. Circumforaneos autem, & qui per vrbis plateas cursitarent, notam philosophiæ suæ inurentes, verbis ita vt decebat, reprehendens, acriusque carpens, repudiabat. Nonnunquam etiam conuiciis eos corrigens incessebat, & conuenienti obiurgatione perstringebat. Atque illi ad eum modum reprehensi, grauius id ferre, & verba contumeliosa in eum iacere, ferum, crudelem, iracundum, superbum, & furibundum appellare, necnon quietam eius vitam apud multos taxare, cauillari & carpere, aggredi. Et persuadere id eis quas diximus rebus potuere, reprehendentes insuper in eo quòd cibum cum nemine sumere videretur, quòdque neque in conuiuio neque in prandio alicuius esset: denique quòd post diuinorum mysteriorum perceptionem pastillum degustaret. Quibus illi scilicet rebus nixi, innumeras aduersus eum texuere calumnias. ^a Non minima verò & illa eis ab imperatoris vxore, per Seuerianum Gabalanorum in Syria episcopum, accidit odij occasio. Nam & hic, vnà cum ^b Antiocho Ptolemaidis Syriæ * episcopo, præclarus fuit: vterque sanè ad summum, verbis ad populum in ecclesia faciendis, exercitatus. Antiochus quidem tanta in dicendo facilitate fuit, & tam rotundè simul & suauiter pronunciauit, vt à quibusdam ipse quoque veluti aureum os habens, Chrysostronus diceretur. Seuerianus autem sententiarum frequentia & diuinitus inspiratorum oraculorum testimonio melior habitus est, quòd scilicet Syrorum magis densitatem in lingua ferret. Antiochus prior in urbem venerat: atque ibi pecunia multa collecta, in ciuitatem suam est reuersus. Quem æmulatus Seuerianus, & ipse eò venit. Et quòd beneuolo Ioane vteretur, sæpe etiam is ei, vt cum populo in ecclesia ageret, permisit. Qua in re eum omnes maximè sunt, sicuti & Antiochum, admirati. Et Ioannis honoribus quum multum apud populum potuit, tum in imperatoris noticiam peruenit, & eiusdem coniugi perquam gratus fuit. Atque quum Ioanni in Asiam proficisci visum, esset, huic ipsi ecclesiam suam cõmendauit, vt curam eius gereret, & vicem suam populum doctrina pasceret. Putauerat enim ille optimo se eo vsurum amico, qui per assentationem eum tam sedulo affectatus fuisset. At ille studio magis habuit vt multitudini gratificaretur, eamque oratione duceret, & ad se modis omnibus pertraheret, suamque prorsus redderet. Quod vbi Ioannes absens audiuit, Serapione instigante, * non tulit, sed quamprimùm ex Asia Constantinopolim rediit. Eo reuerso accidit, vt

Seuerianus alicubi præteriret, & ei Serapion, qui illum viderat, non assurgeret: veluti ex composito eis qui aderant ostendens, nihil se virum eum curare. Atque ille plurimum indignatus, voce maiore exclamauit: Si Serapion Christianus diem suū obierit, Christus homo factus non est. Et hoc nomine à Serapione accusatus, à Ioanne vrbe est eiectus, vt qui contumeliosus in Deum fuerit. Et quum testes in causa producerentur quidam sicuti Seuerianus dixerat, testificati sunt. Qui autem Serapioni fauebant, omnia alia celâtes, hoc vnum Seuerianum dixisse asseuerarunt, quòd Christus homo factus non esset. Ioannes verò non id tantum, an hoc solum dixisset, sed alia etiam quæ ille se adiecisse contendebat, in crimine esse dixit. Non enim, inquit, etiamsi Serapion Christianus mortuus non fuerit, propterea Christus homo factus non est Imperatrix Eudoxia simulatque dissidium, quod episcopis intercessit, & ^d Seueriani proscriptionem ex fautoribus eius cognouit, statim eum, quibusdam misis, Chalcedone reuocauit. Ioannes autem, quanuis multi pro illo deprecarentur, colloquium tamen & consuetudinem eius detrectauit: quoad imperatoris coniunx, in ea ecclesia quæ de Apostolorum nomine appellata est, ^e Theodosium etiamnum infantè, quem Ioannes * per baptismum sibi filium arrogauerat, ad genua eius admouens, multaque deprecans & adiurans, vix tandem persuasit, vt se ad placabilitatem daret, & Seuerianum rursus in amicitiam reciperet. Atq; hæc sic acta sunt.

CAPVT X.

Sodem tempore in Aegypto, quæ paulo antè extiterat, rursus mota est quæstio: opusne sit, Deum hominis forma & corporali specie esse, opinari, an ab humano habitu prorsus esse alienum credere. Et nonnulli quidem simplicitate imperita, ea quæ in scriptura, ex consuetudine eius, dicuntur excipientes, ita vt dici audiebant, faciem & manus & alia corporis membra Deo attribuebant. Alij autem abstrusiorum quæ in literæ recessu latent sententiam eius considerantes, contrariū maximè sentiebant: atq; aliter opinantes, impios esse, & blasphemare in Deū dicebant. inter quos præcipuè Theophilus Alexandrinus fuit. Atq; is sæpe in ecclesia etiam eos perstrinxit, qui de Deo tam crasse opinarentur, vt humana forma eum esse existimarēt. Quam sententiã in epistolã quoque eam retulit, quam ex cõsuetudine de paschilibus feriis scribere solitus erat: Oportere scilicet Deum incorporeum & ab humana forma alienum mente concipere, docens. Hoc vbi cognouerunt qui in Aegyptiis Afceteriis viuebant monachi, illis relictis, quàm celertimè Alexandriam venerunt, tantam eam ob causam seditionem concitantes, vt Theophilum veluti impiū & blasphemum hominem sublatum voluerint. Ille autem cõsilio eo deprehenso, arte quadã rem eam expediuit. Atque in seditionum conspectum veniens, assentatione eos sefellit: Sic, inquit, vos vidi vt faciẽ Dei. Hoc verbū illis, vt irã remitterent,

M ij

*Monachorū
circulatorum
in Ioannem
odium.*

*a Eudoxia Augusta odisse
cepit Ioannem,
propter Seuerianum
episcopū Gabalanorum.
* Phœnicia
Sorum.
b Antiochus
Ptolemaidis
Phœnicia episcopus,
ob dicendi vim
Chrysostron⁹
quorū dicitur.*

*Seuerianus
Ioannis amicus.*

*Ioannes in A-
gypto, Seueriano
ecclesiã suam
commendat.
* Zelotipia
quã dicitur
Seuerianus.*

*Serapion archidiaconus
Seueriano
præterenti
non assurgit.
Seuerianus lo
brici & inso
lens dicitur.
Ob id dicitur
Seuerian⁹ ab
vrbe Cõstan
tinopolitana
prescriptus.*

*d Seuerian⁹
ab Eudoxia
in urbem reuocatus.
Theodosius
iunior Ioannem
per baptismum
suum filium
adoptiuum
Eudoxia Io
annē & Seuerianum
in gratiam reuocauit.
e Imperatrix
filium ad genua
episcopi
admouet.
* In iudeis
& Phœnicia
mari dicitur.*

*Anthropomorphiarū
error in Aeg.
gypto.*

*Theophilus
Alexandrin⁹
errorem eorum
refellit.*

*Monachi
Aegyptij eã
ob causam
multum in
Theophilum
excitant.
Theophilus
techna quã
dam mona
chorum vim
eludit.*

Idem à Theophilo, ut Origenis libros daret, petens Approbat Ascetarum petitionem Theophilus.

Quatuor germani fratres cognomine Longi Theophilo perchari.

Ex eis ab illo Dioscoro Hermopolis episcopus factus.

Duo aconomo ecclesie Alexandria creati. Inuisti illi ad ministracionem aconomia ecclesie suscipiunt.

Avaritia Theophilis offenduntur.

In solitudine reuertuntur.

Indignissime id fecit Theophilus.

A persuasit. Proinde statim intulerunt: Siquidem quod ore profers, corde etiam sentis, Origenis libros te damnare oportet. Nam quia ex monachis nonnulli in eorum lectionem inciderunt, ut ita sentiant, persuasi sunt, nobisque aduersantur. sin id facere noles, pœnas nunc dabis, qui impiam & Deo repugnantē opinionem sequaris. Tum Theophilus: Sed & mea dudum, inquit, hæc fuit sententia: & quod, vobis placitum est, id facere paratus sum. Non minus nanque, quàm vobis & mihi Origenis scripta, quique ea recipiūt, grauem molestiam afferunt. Atque ille quidem tum monachorum turbam deceptam à se remouit, & seditionem composuit. Fortasse autē quæstio quoque ista finem tum suum habuisset, nisi eā Theophilus inimicitiarum suarum gratia, veluti inter mortuam, ad vitam, ut ita dicam, reuocasset, aperte Ammonio Dioscoro, Eusebio, & Euthymio aduersatus, qui fratres germani erant, & cognomērum Longorum, propter corporis proceritatem habebant. Hi præclari dudum, quemadmodum diximus, in Sceti fuerant: tum autem in Ægypto monasteriis præsidebāt, & vita & doctrina percelebres. Multa autem eorum fama Alexandriæ, & potissimum apud Theophilum erat, gratia & nomine supra alios Aegyptios monachos pollētes. Frequens cū eis Theophilo cōsuetudo fuit. Conuiuio enim eos excipiebat, & summopere honorabat^d. Dioscorum quoque, magna vi adactum, Hermopolis episcopum constituit^e. Duos autem, ut secum essent, hortatus est. & vix eis tandem persuasit, seu potius ut episcop^o id eos facere coegit. Itaque eis in cleri ordinem cooptatis, ecclesie æconomiam seu dispensationem gerendam demādauit. Porro illi vi coacti, ita ut decuit, dispensationis eius munere obeundo enituerūt: mœrore autem pleni erant, quod pro eo atque non semel constituisent, philosophiæ suæ nō incumberent. Postquam autem tempore procedente, in animis ipsi suis se lædi putarent, quod Theophilum per avariciam quæstuosam vitam sequi, atque omnia magno studio in argentum * redigere, omnemque ad eō lapidem, quod prouerbio dicitur, mouere, ut auri odore perfrueretur, viderent: conuictum eius declinantes, in solitudinem rursus, quam urbanæ vitæ præferebant, se contulerunt. Theophilus, quoad illi rem ipsam celantes, prætextum aliū obtenderunt, eos ut manerent, & consuetudine sua vterentur, cohortatus est. Vbi verò se iudicio eorum condemnatum esse comperit, ira percitus, excandescere non desuit, & illis se mala omnia facturū esse minatus est. At illi minas eius nihil morati, in solos, ut dictum est, rursus locos se receperunt. Theophilus autem homo vehemētissimus, quod impetu quodam ferretur, insidiosis cōsiliis adoriri eos constituit: & odisse etiam fratrem eorum Dioscorum cœpit, quem Hermopoli episcopum præfecerat. Dolebat homini plurimum, monachorum præstantissimos quosque illis fauere, magnūque præstare honorem: tum autem & illud in animo considerabat, nihil se illis detrimenti allaturum esse, nisi monachorum manum ad inimicitias contra eos suscipiendas commoueret. Re ita deliberata, eiuscemodi comminiscitur dolum. Quod nanque sæpe cum eo in familiari consuetudine de deo colloquuti essēt, certò sciebat eos opi-

nari, Deum incorporeum, & à forma atq; specie humana prorsus alienum esse: Qui enim humana forma sit, eum etiam affectionibus & perfectionibus humanis necessariò obnoxium esse sciētes: id quod à veteribus accuratissimè est disputatum atque decretum, & Origenes potissimum pulcherrimè hoc tractauit. In qua sentētia quum Theophilus maximè esset, & vlcisci tamen viros eos statuisset, veluti tempori inseruiens, ut quæ rectè opinaretur, euerteret, graue sibi esse non putauit. Itaque monachorum turbam aduersus eos concitat. Et multos ex eis ad se rapit, viros moribus simplices & idiotas, plures etiam illiteratos. Et literas ad monasteria in solitudine mittens, nō parendum esse Dioscoro & fratribus eius, quod aperte Deum incorporeum esse opinarentur, docuit. Deus nanque, inquit, sicuti diuina scriptura testatur & oculos habet, & aures, manus, pedes, & alia, sicuti & homines, membra. Dioscorus autem, & eius sectatores, nouum quoddam & blasphemum dogma afferunt, Origenem sequuti: neque manus, neque pedes, neque aliud quidquam Deum habere asseuerantes. Hæc sic cauillans, monachos multos ad contentionem excitauit, & seditio ingens orta est: parūque decore à disputationibus inter se agitata, postremò ad contumelias peruenere. Atque equidem qui mentem exercitatum & sensuum robur densius obtinebāt, Theophili cauillatione non mouebantur: & Dioscoro rectè sentienti, & in primis Origeni adhaerebant. Qui verò simpliciores erant, & flagrantem quidem, sed nō secundum scientiam, ardorem spirabant, conflictantes inter se nugabantur, & fratres illos tanquā impiè sentientes proscindebant. Ita factum, ut ingens Ascetis inter se intercederet dissidium. Qui Theophili partium erant, Origenistas alios vocabant. Qui autem Deum incorporeū, & à forma alienū esse statuebāt, eos q̄ à Theophilo concitati aliter opinabātur, Anthropomorphianos nominabant. Ita inter monachos nō paruo conflictu exorto, implacabile bellum concitatum est. Theophilus vbi consilium suum sibi succedere vidit, magna multitudine, militibus etiam consequentibus, montē Nitriæ, vbi plurima erāt monasteria, occupat, & monachorū cateruas aduersus Dioscorum & fratres eius armis instruit: igneque iniecto monasterium eorum incendit, & prorsus vastat. Atque illi in summum discrimen coniecti, vix tandem nudi ex puteis, quo se abderant, euadentes, capitis periculum effugerunt.

Theophilus recte de Deo sentiens, ut monachos liberos uel sciat monachos a istropomorphianos aduersus illos committas.

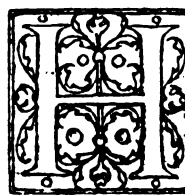
Cordati monacho nihil mouentur.

Simpliciores aduersus liberos fratres grauius commouentur.

Monachomachia in Ægypti solitudine.

Longi fratres fuga sibi consulunt.

CAPITULUM XI.

Et in Ægypto agebantur, & Ioannem tum latebant, qui doctrinæ incumbens maximè enitebat, propter consentientem omnium de eo famam vbique celebris & clarus. Dioscorus autem cum suis Hierosolyma primū concessit, deinde Scythopolim se contulit: quem locum idoneum sibi atque suis esse ad incolendum putauit, propter palmarum frequentiam, quod earum foliis ad opera sua monachi rectè vterentur. Sequebantur autem eos solitudinis illius viri circiter octoginta. At Theophilus sibi metuens, sta-

Hierosolyma aduenit. Scythopolim cum suis commigrans. Theophilus homines suos Constantiopolim praenotat.

A tim Constantinopolim suos misit, qui quâ illis per calumnias insidias struerent: tum etiam si quid illi ab imperatore peterent, impedimento eis essent. De quo ubi Ammonius & Dioscorus certiores sunt facti, confestim & ipsi Constantinopolim nauigarunt. Fuit enim cum eis Isidorus, propter cuius inimicitias Dioscorum quoque, germanosque eius, Theophilus magis odisse cepit. Hic vir quidem ad eum Theophilo charus antea fuerat, ut illum etiam post Nestarii mortem magna contentione episcopum Constantinopolitanum factum voluerit. Tum autem hostili maxime in eum erat animus, quum alias ob causas, tum propter hanc potissimum. Erat Alexandria primarius quidam presbyter Petrus, quem Theophilus propter similitudinem quandam, quæ eis intercessit, vlcisci volens, abrogare homini dignitatem ecclesiasticam cogitabat, illo ei obiecto crimine, quod mulierem quandam Manichææ hæresis, prius ad diuina mysteria percipienda admisisset, quam illa hæresi nuncium legitime remisisset. Oderat verò eum aliis etiam de causis. Archipresbyter constitutionem ecclesiæ in ea muliere seruata, eamque ipsius Theophili cohortatione ad mysteria admittam esse confirmauit. Episcopus indignari, & perinde atque sycophanta expetitus esset, fuerit. Petrus ad fidem rei faciendam, Isidorum testem laudare, quod de episcopi sententia mulier ad mysteria recepta esset. Isidorus autem Romæ tum erat, instinctu Ioannis à Theophilo ad episcopum Romanum missus, ut dissidium quod propter Flauiani iuramentum emergerat, tolleretur, & episcopos inter se in gratiam reduceret. Dissentiebant enim adhuc à Flauiano, qui Eustathij & Meletij partes sequuti fuerat, sicuti supra à nobis est dictum. Postquam autem Isidorus rediit, verum Petrum dicere, ex voluntate videlicet episcopi de muliere acta esse omnia, testificatus est. Theophilus autem, veluti ei calunia intentata esset, vehementius indignatus, utrumque ex ecclesia deturbauit. Hæc vna causa est, quam ob rem Isidorus & Theophilo dissidium intercesserit. Cognouit verò & aliam, quam & ipsam ut exponerem, conuenire est visum. Pauperum in ecclesia curam gerebat Isidorus, quorum gratia quum hominum liberalitate multa esset collata pecunia, eam Theophilo rapere, & in ecclesiarum structuram impendere volenti, Isidorus dare renuit. Rectius enim esse asseruit, pecunia tali ægrorum corpora, quæ ueriora essent Dei templa, quandoquidem precipue in eum usum comportata esset, cura conuenienti restituere, quam parietes inanimatos magnifice excitare atque construere. Siue verò hæc, seu alia inimicitiarum Theophili erga Isidorum causa fuerit, tum quidem ille Alexandria pulsus, ad monachos tanquam amicos in Scetis se recepit, & male in Theophilum & ipse animatus fuit. Eiuscemodi offensam Ammonius abolere volens, ascitis sibi aliis quibusdam monachis, ad Theophilum venit, & ut Isidoro communitio redderetur, ab eo petiit. Id ille se facturum recepit. Ut verò satis multum temporis præterit, & illi nihil egerunt, Theophilusque aperte præ se tulit, tempore extrahendo, verbis eos ludere velle: vehementiore ardore eum aggressi, ut promissum ad finem suum perduceret, supplicando postularunt. Et ille quendam ex monachis comprehensum custodiae inclu-

dit, ut aliis exterritis, molestia ea qua illum frequenter impetebant, liberaretur. Tantum autem abest ut consilio eo quicquam effecerit, ut Ammonius unâ cum reliquis quos coegerat monachis, sua sponte carcerem sit ingressus. Quum enim eam de se custodibus præbuisset opinionem, veluti illam ob causam eò venissent, ut vinculis res necessarias præberent, liberum habuere in carcerem ingressum, atque inde egredi noluerunt. Quod ubi Theophilus intellexit, ad se eos venire iussit. Illi autem primum ei significarunt, ut ipse ibi præstod esset, & exundi eis potestatem concederet. Oportere enim propalam eis exitum permitti, qui tam aperte contumelia ab eo affecti essent. Vix autem deinde ei cedentes, ad eum sunt progressi. Ille deprecatione interueniente, pollicitus se eis postea molestum non fore, sed re ipsa promissum expleturum esse, eos absoluit. Intra seipsum autem se excrucians indignabatur, & mali quidquam viris eis facere moliebatur, quos antea non secus atque suam ipsius animam dilexisset. Quum autem animi dubius esset, quomodo tandem ægrè illis faceret, qui præterquam corpora nihil possiderent, & res omnes monasticæ philosophiæ suæ postponerent, quietem eorum interturbare aggressus est, & quaestionem eam de Origenis opinione qua dicta est, eis criminis loco obiecit. Has fuisse causas cognoui, cur Isidorus, quem diximus, cum Dioscoro & fratribus eius Constantinopolim ueniret: nimirum ut publicè sub imperatore ipso & Ioanne iudicibus, iniuriæ atque insidiæ, quibus expetiti fuerat, cognoscerentur. Existimabant enim Ioannem pro consueta sibi libertate, qua legitime utebatur, à iure & æquitate non aberraturum esse. Ille viros benignè acceptos, in honore habuit, & ad communes in ecclesia preces adhibuit: ad diuinorum autem mysteriorum communionem non admisit. Neque enim fas erat, ante causam cognitam ea cum illis communicare. Ad Theophilum verò pro eis literas dedit, ut vel illis communionem redderet, qui rectè de Deo sentirent: vel idoneum aliquem Constantinopolim mitteret, qui cum illis ambigeret, siquidem ei visum esset, cum eis iudicio contendere. Et quum diutius in vrbe monachi morarentur, & imperatrix Eudoxia in publicum progressa esset, Ammonius cum fratribus suis ad eam in via accessit, & Theophilum propter iniurias eis insidiosè illatas accusauit. Illa autem ubi iniquè cum eis actum esse sensit, honorem viris exhibens, constituit: atque ex imperiali curru prospiciens, capite eis annuit: & + Benedictionem, inquit, nobis impertite, & Deum pro imperatore, & me, liberisque nostris orate. Ego verò quam celerrimè curabo, ut Theophilus hic præstod sit. Hæc postquam illa dixit, ulterius processit.

CAPVT XII.

I Ama verò falsa Alexandriam peruenit, Ioannem cum illis mysteria communicasse, opemque illis ferre constituisse. Porro Theophilus varia in animo agitabat consilia, ut non solum

M iij

*Conferunt se
eo quoque duo
Longi, & cum
eum Isidorus.*

*Theophilus
Isidoro, quem
antea charum
egregie ha-
buerat, in no-
uissimum.
a Inimicia-
rum causa.
Luiter Theo-
philus episco-
pum & Pe-
trum archi-
presbyterum
Alexandriam.*

*Petrus Isido-
rum testem
laudat.*

*Isidorus pro
Petro testi-
monium peti-
bit.*

*Theophilus
Petrum &
Isidorum eccle-
sia exegit.*

*Idem Procho-
trophus &
pauperum cura
tor, pecuniam
ecclesia egre-
bus destinata,
episcopo
petenti dare
nō vult in te-
plorum stru-
cturam.
b Vera Dei
templa.
Ammonius
Lægus depre-
catur p Isido-
ro apud Theo-
philum.
Theophilus
illum pmissis
lucis.*

*c Idem mo-
nacho quon-
dam in car-
cere coniecit.*

*Eum mona-
chū Ammo-
nium & alij
in custodia
sequuntur.*

*Absoluit &
amittit à se
monachos
Theophilus.
Quæsem eo-
rum mox mo-
nachoma-
chia institu-
ta perturbat.*

*Dioscorus &
Isidorum Cō-
stantinopolis
Ioannes beni-
gnè suscipit.
Preces eū eis
communicat.
Eucharistia
non item.*

*Lægi fratres
Theophilum
apud Eudo-
xiam accusant.
Benedictio-
nē Eudoxia
à Longi
petit.
† Ἰωάννης
* Et p impe-
rio Romano,
Sezon.*

*Theophilus
Ioanni etiam
struere Isidoro*

A Dioscorum & germanos eius vlsceretur, verū etiam Ioānem, si fieri posset, episcopatu deiiceret. Atque hæc secum ipse tacitus voluens, & insidiosè moliens, ad urbium pleratumq; episcopos scripsit, consilium quidem quod parturiebat occultans: Origenis autē libris insultans, quibus Athanasius ille multorum certaminū victor ante eum ad fidem suam comprobendam, in lucubrationibus suis aduersus Arianos æditis sæpenumero est vsus. Postquam autem ei in mentem venit, multum cæpto suo profuturū esse, si Epiphanium * Salaminis in Cypro episcopum ad conatus eius societatem sibi alsceretur, ætatis suæ perquam celebrem, vitæque præclarū & virtutis reuerentia spectatum virum, statim ad eum misit, sibi que amicū fecit, quum quidem dudum ab illo dissenisset, utpote qui Deum * humana forma esse opinaretur, tum autem, veluti per pœnitentiam ipse Theophilus rectam complexus esset sententiam, suffragator ei est factus. Ea scilicet mente Theophilus fuit, ut qui humanam formam Deo tribuentes rideret, propter quorundam inimicitias auersari se ea quæ rectè opinaretur, significationem per fucū de se præberet. Tum igitur, quemadmodum dictum est, ubi Epiphanium amicū sibi reddidit, consentire ei se in opinione de Deo assimulauit, eundemque ad librorum Origenis calumniosam iugillationem, perinde atque prauorum dogmatum causæ essent, incitauit. Epiphanius autem, qui dudum Origenis scripta exosa habebat, quòd simplex esset, & in summa religione viueret, facillimè pedibus in Theophili sententiam iuit. Et ilico episcopis in Cypro congregatis, Origenis librorū lecturam edicto inhibuit. Et synodi eius decretum quum ad alios multos, tum ad Constantinopolitanum antistitem misit: quem etiam hortatus est, ut synodo coacta, idem de Origenis scriptis statueret, ac deinceps sibi ipsi eorum lectione interdiceret. Theophilus, ubi Epiphaniū multos habentem laudatores, qui propter vitæ eius præstātiā, quod ipse sentiret, opinione sua comprobabant, ad partes suas pertraxit, conuocatis & ipse qui sub eo erant episcopis, decretum in eandem sententiam fecit, & prolixam Origeni intendit calumniam, qui etiam ante ducentos annos è vita excefferat: nō ille quidē hoc præcipuè propositum sibi consiliū habens, sed illud maximè agēs, ut Dioscorum vlsceretur. At admirandus Ioannes res eiusmodi indigniores esse putauit, quàm ut eorum cura & studio occuparetur, Epiphaniūque & Theophili literas nihil profusus est moratus. Verū consuetis sibi doctrinæ laboribus incumbens, in ea maximè florebat: insidiarum quæ ei sinistrè tendebantur, nullam habens rationem. Vbi autem manifestò constitit, Theophilum id studio omni conati, ut Ioannem throno deiiceret: tum verò qui hostili in eum erant animo, ex clero quidem multi, non pauci verò etiam ex ma-

gistratibus, & eis qui potentia & autoritate valerent, cōmodum se tempus inuenisse rati, quo vindictæ suæ in Ioannem cupiditatem ostenderent, obtreccationes vndecunque calumniis & sycophantiis emendicatis texuerunt, atque ut ingens synodus in vrbe Constantinopolitana celebraretur instituerunt: episcopis quibusdam ea de causa scribentes, plures autem sine scripto euocātes. Et Theophilus ea re cognita, studium etiam suū magis intendit: & Aegyptiis episcopis, ut Constantinopolim traicerent, autor fuit: Epiphanius autē, & aliis in Oriēte episcopis scripsit, se celeriter Cōstantinopolim conferrent. Ipse porrò pedestri itinere eò profectus est.

CAPVT XIII.

Arua intercessit mora, & Epiphanius primus naui aduectus, ad Septimum venit, decretum contra Origenem scriptum secum ferens: in quo non Origenem ipsum excommunicauit, sed libros tantum eius damnauit. Et postquam in eius loci ecclesia precationem peregit, & diaconum consecrauit, Constantinopolim est ingressus: quem Ioannes aduenientem. clero omni honorificè ei obuiam misso, excepit. Ille autem apertè præ se, Theophili suasionibus se duci, tulit. Nam admonitus ut in ædibus ecclesiasticis maneret, conditionem eam repudiavit: & in eundem cum Ioanne locum conuenire, Theophilo nimirum gratificatus, renuit. Episcopis etiā aduenis seorsum ad se euocatis, abolitionem Origenis scriptorum exhibuit: nō ille quidem, quod contra ea diceret, habens, sed de Theophili sententia reiicere ea tentans. Et reperti quidam sunt, qui sua erga Epiphaniū obseruatiā decretum id chirographis suis confirmarunt: plurimi verò id facere detrectarunt. Porro Theotimus Scytharū episcopus, Epiphaniū etiam verbis propè perstringens: Ego, inquit, ò Epiphani, nefas esse putō, contumelia eos qui dudum sunt mortui, afficere: neque ita temerè vetustiorum scripta abiicienda censeo. Extra blasphemiam enim non est iudicium illorum proculcare, & quæ ritè atque ordine ab eis statuta, & tempore ipso comprobata sunt, abrogare, minimè mihi viderur prudentium virorum esse. Cum hisce verbis librum quendam Origenis in medium produxit, atque ubi quàm necessaria & vtilia ecclesiæ in eo essent indicauit: Absurdè, dixit, faciunt, qui hæc calumniari studēt. Non enim hæc tantum, sed ea etiam de quibus in libris tractatur, periculosè contumelia afficere videntur. Ioannes Epiphaniū, quòd extra ditioris suæ fines cōsecrandi prouinciā sibi vsurpasset, nō reprehendit: sed potius virū reueritus, ut secū in ecclesia conuentus ageret: atq; etiā si placitum ei esset, hospitio domus suæ vteretur, hortatus est. Ille autem vtrunque renuit, nisi prius & ipse Origenis libros damnasset, & Dioscorum cum fratribus suis vrbe eiecisset. Postquam verò Ioannes nihil temerè & cupidè extra publicum conuentum agendum esse dixit, & causam talem differendam censuit, obtreccatores illius aliud Epi-

Athanasius
multū Origenem
scripsit
aduersus.

* Cōstantia.
Socras.

Sic enim quæ
que ea vrbs
est dicta.

Theophilus
Epiphaniū
Salaminium
episcopum ad
partes suas
pertrahit.

Epiphanius
Anthropomor-
phista.
Socras. lib.

6. cap. 10.

Sozom. lib.

8. cap. 14.

Epiphanius

inſtigante.

Theophilo, ſi

quincialis ſy-

nodo libros

Origenis

damnat.

Idē perſuade

re Ioanni ut

indē faciat,

contendit.

Theophilus

quorū: cū epi-

ſcopu ſuo eſ-

ſet libros dā-

nat, ut Dio-

ſcoro agrē

facias.

* Mirum profecto est, quòd Nicephorus, Sozomenam sequens, antropomorphitā Epiphaniū esse scripserit. Cū eum diuersa sententia assertorem fuisse conſtat, in Pamario opere contra Arianos hæreticos disputātem. Qui opinati falsi sunt, quòd Deus ad imaginem & similitudinē suā hominem creauerit, propterea Deū hominī formam obtinere.

Obtreccato-
rum Ioannis
opere synod^o
frequens epi-
ſcoporū Con-
ſtantinopolis
cogitur.

Epiphanius
Cōſtantino-
polim venit.

Ioannes clerū
ei suū bono-
ru gratia ob-
uiā mittit.
Epiphanius
conſuetudinē
Ioannis de-
notat.

Episcopi qui
dam decreto
Epiphaniū de
abolitō Ori-
genis scriptis
assentiantur
a Theotimo
Scytharū epi-
ſcop^o scripta
Origenis de-
ſenat.

Verbū Theo-
timi præcla-
rum.

Epiphanius
a Ioanne ad
hospitiū suū
plectendum,
& cōmuni-
onem præca-
m inuitatus, ob-
lationē eam
reſpuit.

A phanio suggestere consilium. Suadebant enim, quum synaxis maxima celebranda esset, in duorum Apostolorum templo, ut in id progrediretur, & publicitatis Origenis libros damnaret: Dioscorum etiam & sectatores eius, ut qui cum illo eadem docerent, proscriberet: Ioannis denique, qui illis coniunctus esset, opinionem & gloriam taxaret atque crimineretur. Hoc ita illi agebant, quod cum sic existimarent cum populo conflictaturum esse. Atque Epiphanius eius rei gratia progressus, non longe ab ecclesia abfuit, quum Serapion ei ab Ioanne missus occurrir. Audierat in nanque, quæ illi malevoli suasisent. Proinde illum consilia capere attestatus est, quæ ut illegitima, ei nequaquam profutura essent. Primum namque, inquit, in ecclesiis meis consecrandi potestatem tuapte autoritate, ministerio tibi eo non commissio, sumpsisti. Deinde ad communionem inuitatus, eam detrectasti. Nunc porro etiam, sicuti audio, rem indignam incipere cogitas. Cauendum verò tibi est, ne seditione ea de causa excitata, ipse causa dicenda periculum subeas, veluti turbæ & confusionis tantæ autor. Epiphanius hisce verbis cautior factus, à cæpto desistit. Accidit interea, ut Imperatoris filius graui corripere morbo. Et Augusta de puero ne quid humanitatis ei accideret, cum timore sollicita, Epiphanium accitum, ut pro salute eius oraret, petiit. Et ille, puerum conualiturum esse pollicitus est, si Dioscorus cum suis urbe exigeretur. Eudoxia autem: Filius quidem, inquit, meus, si Deus volet, viuet. Sin eum qui dedit, auferre constituit, eius voluntas fiat. Tu verò si mortuos exuscitare posses, archidiaconus tuus defunctus non esset. Nuper enim admodum Crispion vitam sinierat, qui frater fuerat Physconis & Salaminæ, præclarorum virtute monachorum: horum autem in historia Valentis meminimus. Crispionem sanè quum familiarem habuisset, in locum etiam archidiaconi Epiphanius euexerat. Ammonius & Dioscorus, hoc sic Eudoxia iubente, ad Epiphanium venere. Et quum illos Epiphanius, quinam essent, interrogaret: Ammonius subinfrensus: Longi, inquit, Domine. Cæterum an unquam in scripta aut sectatores nostros incideris, scire percipio. Atque illo negante, rursus Ammonius interrogans: ^c Quid ita igitur, ait, hæreticos eos censes, quorum sententiam non exploraris aut redargueris? Quod id ita audiisset, Epiphanius respondit. At nos, ille intulit, contra fecimus. Nam & cum discipulis tuis fuimus, & scripta tua legimus, & ex eis illud maxime, quod ἀνομιὰ, hoc est, anchorarum inscriptionem habet. Quum autem multi conuiciatrices acuerent linguas, ut id proscinderet, & tanquam hæreticum calumniari aggredierentur, nos optima ratione patrem defendimus, atque illius scripta veluti rectissime composita propugnauimus. * Proinde minime conueniebat, ut nos ita indicta causa, veri quadam similitudine adductus reiiceret, quos ipse non condemnasti: aut talem referret gratiam eis, qui tecum sunt in rebus bonis & honestis coniuncti. Epiphanius hisce verbis ad pœnitentiam coniectus, modestius homines & accepit & dimisit. Quum autem non diu quasi sententia sua seipsum damnans, morandū sibi Constantinopoli duceret, aut Deus etiam, ut ego puto, mortem ei suam oraculo indi-

caret, in Cyprum nauigauit, atque inter nauigandum mortuus est. Et quum episcopi eum ad mare deducerent, & ipse nauim conscendere deberet, dixisse ad eos fertur: Urbem hanc & Imperatoriam aulam, vitæque huius actionem & fabulam vobis relinquo: ego verò ab eo, in ciuitatem aliam transire properans. Illud quoque sempiterna memoria dignum verbum protulisse eum dicunt, quod hodie quoque in auribus multorum personat. Quemadmodum enim Ioannes Epiphanio mortem in mari prædixerat, sic ipse illi episcopatus abrogationem prænucciavit. Nam quum inter se disiderent, Epiphanius Ioanni dixit: Ego te episcopum moriturum esse non puto. Ad quem Ioannes contra: Ego verò, inquit, scio te in Cyprum peruenturum non esse. Et habuit utrunque hoc dictum euentum suum. Neque enim Epiphanius in sedem suam rediit, & Ioannes paulo post throno suo eiectus est. Sicuti hoc historia procedens docebit.

D Epiphanius humanior, benigniorque sit longu. Idem Constantinopoli discedit. Dicitur eius celebre, Epiphanius mortis.

Ioannes Epiphanius mortem, Epiphanius Ioannis exilium prædixit.

CAPVT XIII.

B Epiphanius Augustæ pollicetur, ægrum eius filiolum conualiturum esse, si illa Longos fratres urbe exeret. Augustæ dictum hoc non videt.

Epiphanius Augustæ pollicetur, ægrum eius filiolum conualiturum esse, si illa Longos fratres urbe exeret. Augustæ dictum hoc non videt.

Ostquam Epiphanius discessit, Ioannes à quibusdam certior fit, Epiphaniū ab Imperatoris coniuge aduersus eum excitatum esse, quum varias alias ob iniurias quas subditis illa intulerat, tum maxime propter vineam illam viduæ Callitropæ. Quam rem Ioannes cum reprehensione carpere prius non desit: quam illa mulierculæ possessionem suam redderet. Et ut ille in eiusmodi delictis corrigendis ardentior atque in concionibus acrior erat, orationem in ecclesia pro concione habuit, qua communiter in mulieres malas inuectus est. Multitudini autem visum est, orationem eam quasi sub inuolucro contra Augustam maxime ab eo compositam esse: quæ etiam ab aduersariis eius excepta, ad eam est delata. Et illa maritum statim adiit, & apud eum contumeliam suam deplorauit, iniuriam eam mariti communem esse dictitans. Confestim etiam ut Theophilus adueniret, curauit, atque ut quamprimum synodus aduersus Ioannem cogeretur, egit. Adiuuabat autem eam Seuerianus quoque Gabalanorum episcopus, dolorem adhuc suum tactum in animo fouens, quippe qui nondum malevolentiam in Ioannem suam deposuisset, Cæterum siue Ioannes casu quopiam huiusmodi in ecclesia habuit orationem, seu suboscure in Imperatricem est inuectus, propter eam quæ sibi cum Epiphanio intercessit contentionem, quod affirmare certò non possum: Theophilus quidem profecto non multo post affuit, & multi præterea episcopi, partim Imperatoris iussu, partim Theophili instinctu, Constantinopolim aduenere. Potissimum verò magno illi studio concurrerunt, quibus in Asia à Ioanne legitime episcopatus adepti fuerant, quique ei alias etiam ob causas hostiliter aduersabatur. Iam naues quoque quas Theophilus expectarat, ex Ægypto appulerant. Atque ubi Chalcedone Bithynorum congregati omnes conuenere, quomodo rem aduersus Ioannem aggredi deberent, consultarunt. Erat tum Chalcedone episcopus Cyrinus, Theophili popularis, Ægyptius videlicet. Hic

Concionibus suis Ioannes efficit, ut Eudoxia adempta Callitropæ vineam restitueret. Ioannis Homilia in mulieres malas, in qua obliquo Eudoxiam perstrinxit. Theophilum Constantinopolim suocat. Multi episcopi contra Ioannem Constantinopoli conueniunt. Eudoxia apud Arcadium Ioannem criminetur.

C Longi Epiphanius conueniunt. Ridelicet perperam dicitur, quæ non cognoscitur. Colloquium pulcherrimum Ammonij Longi et Epiphanius. Obicium dicitur in... ..

Longi Epiphanius conueniunt. Ridelicet perperam dicitur, quæ non cognoscitur. Colloquium pulcherrimum Ammonij Longi et Epiphanius. Obicium dicitur in... ..

M iij

Intitur consilium Chalcedone contra Ioannem. Cyrinus, siue Quirinum.

Chalcedonensis episcopus in Ioannem inuehitur. Sensit in fratrem vindi-ctam diuinam

Hac verba de Arfacio apud Sozom. & Sozom. non reperitur. Quirini episcopi successor Arfacius.

Admouente Theophilo e clero, nemo Constantino poli obuiam est progressus. Fecerunt hoc Alexandri ni naua.

Theophilus in aede imperiali di-uerit.

Idem ad Quercu sub-urbanum Chalcedonia nauale episcopi conuocati agit.

Theophilus & monachi a Sceti inter se conciliantur. † mo pnti-uae. * in pnti-uae.

Thyphila-rop.

A multum illi gratificari studuit, Ioanni quam maxime inimicus. Itaque progressus, Ioannem conuiciis plurimum profcidit, impium illum, insolentem, & inflexibilem nominans: quibus dictis episcopi sunt delectati. Verum illum parua intercedente mora, ob iniurias eiusmodi diuina vindicta persequuta est. Maruthas enim Mesopotamiae episcopus, imprudens alterum pedum eius calcavit: vnde ille male habere coepit, & propterea cu reliquis episcopis Costantinopolim proficisci nequaquam potuit, quamuis ad struendas Ioanni insidias necessarius esse videretur. Deinde autem quid deteriores multo res eius fierent, crux ei a medicis etiam est resectum. Putredo enim inde exorta, ita reliquum corpus inuasit, vt contagione alterum quoque itidem pedem occuparit. Quin non multo etiam post, ea ipsa plaga vitam finit: gratiam ea contumeliis, quibus virum sanctum affecerat, accepta ferens. * Cuius thronum Arfacius recepit.

CAPVT XV

Bi vero Theophilus Constanti-nopolim peruenit, nemo illi pro-recepta consuetudine, ex Constanti-nopolitano clero obuiam processit: quod omnibus consta-ret, inimicum eum episcopi esse. Nautem vero Alexandrini, & maxime qui frumen-tum eo aduexerant, congregati, cum faustis accla-mationibus cupide eum susceperunt. Et quod ec-clesiasticum hospitium auersatus fuerat, in Impe-riales quasdam aedes, quae instructae ei fuerant, di-uertit. Placidianam haec nominantur. Tum vero nul-la librorum Origenis mentio erat, sed ad alia ab-surda crimina animos conuerterunt. Atque vbi multi accusatores conuenerunt, Theophilus ex vo-luntate sua rebus dispositis: Constanti-nopoli in suburbanum nauale Chalcedonis transiit, cui no-mine est Apus, hoc est Quercus: quod etiam ad hunc usque diem Rufini consularis appellacionem ob-tinet, splendida regiam ecclesiamque maximam & celeberrimam habens, quam ille in Petri & Pau-li apostolorum honorem construxit, locumque ἀποστολικόν, hoc est, Apostolorum, siue Apostolorum aedem nominauit. in propinquo quoque plurima monachorum, qui in ecclesia cleri munia obirent, do-micilia aedificauit. Ibi episcoporum conuentu co-acto, Theophilus librorum quidem Origenis non meminit: monachos autem, qui ex Sceti venerat, primum ad poenitentiam inuitauit. + praeterita-rum iniuriarum se obliturum, neque eos postea offensurum esse pollicitus. Et quid Theophili par-tium studiosi, & ipsa synodus, pro ipsis * per si-mulationem & fucum supplicum more deprecaretur: monachi ea re seducti, & quod in multorum episcoporum praesentia, etiam si ipsi iniuria affecti essent, faciendum hoc sibi esse putarent, solitum illud verbum, * Ignosce, dixerunt. Theophilus porro non grauate eis indulsit, eosdemque ad com-munionem admisit. atque ira inquisitio de eis finem suum habuit. Quod quidem iudicio meo factum non fuisset, si Dioscorus & Ammonius adhuc vixissent. Dioscorus namque Constantino-poli prius mortuus, in templo Mocij martyris sepul-tus est. Ammonius autem breui post, quum syno-

duS adornaretur, valetudine affecta in Quercum D quidem venit: sed illic morbo propter traiectionem inualecente, paulo post & ipse diem suum obiit, atque ibi a monachis suis honorifice est tumulatus. De morte eius certior factus Theophilus, illachrymasse, atque illud propalam exclamasse fertur: ^a Nullum iam esse, qualis Ammonius fuerit monachum reliquum: etiam si ille ipsi barbarum causa fuerit. Caeterum mors quoque ea ex sententia eius cecidit. ^b Theophilus & synodus ipsa Constantinopolitanae urbis clero omnem euocauit, dignitatis abrogationem, si quis aduentum differret, comminata. Illi vero Ioannem quoque, vt causam diceret, ibi adesse, & cum eo Serapionem quoque & ^c Tigrium eunuchum presbyterum, & Paulum quendam lectorem venire iusserunt. Hi namque vna cum illo rei agebantur. Sed enim Ioannes quum alios quosdam familiares ex clero suos, tum Demetrium Pelsinauntium eo misit, & concilio verba haec renunciari precepit: Non ego iudicium fugio, paratusque adeo ad dicendam causam sum, si modo qui accusatores mei sint, cognouero, ^d & quae illi mihi crimina obiiciant prius dispexero. In maiore autem frequentioreque synodo respondere constitui: neque enim tam sum stupidus, vt rem talem subire, & tam manifestorum inimicorum iudicium ferre velim. Grauius hoc episcopi, perinde atque ille synodo tantum minus parere constituisset, acceperit. Et qui ab eo legati fuerant, reuersi ad eum non sunt ^e. Demetrius autem, & qui inanem gloriam post Ioannis consuetudinem habuere ad virum sanctum rediere. Eo ipso die notarius & cursor expeditus ab Imperatore missi, Ioannem quidem vt in synodum veniret acriore mandato iusserunt: episcopis autem, vt sibi sententia differenda negotium non facerent, significarunt. Vt autem ille quater citatus non comparuit, iudices illos vt sibi inimicos exceptione summouens, & ad vniuersalem synodum prouocans, illi contumacia viri condemnata, episcopatum ei abrogarunt: nihil in eo reprehendentes aliud, quam quod quater euocatus, iudicio se non stitisset.

CAPVT XVI.

Lebs Constantinopolitana vbi circiter crepusculum factum hoc rescivit, ad tumultum maximum excitata, atque ecclesiam ingresa, cum quamplurima alia verba vociferata est: tum Imperatorem conuiciis profcidit, & causam eam iustiori synodo committendam esse censuit. Eis denique qui ab Imperatore vt illum throno suo detraherent, missi fuerant, fortiter restitit: atque ibi pernoctans, in exilium Ioannem abduci non permisit. Porro Ioannes, ne quid alterius criminis ei impingeretur, quod vel contra imperialem iussio-nem veniret, vel populum ad seditionem commoueret, timens tribus a condemnatione diebus elapsis, postquam multitudo circa meridiem dispersa, alius alio in domicilium suum se contulit, illos fallens, se eorum potestati qui eum abducerent, permisit: & porta Orientali egressus, primum ad id quod ad Pontos situm est, ^f hoc est, sacrum

Ammonij mort. Dioscori mort.

a Ab ini-mico Am-monio ipra-claram fert laudem.

b Clerici Co-stantinopoli-tani ad syn-odum cita-tur.

c Eunuchus presbyter: sed Sozom. eu-nuchum non habet. Sozom. tes habet.

d Ioannes in-dices sibi ini-micos reuicit, ad concilium iustum prouocat, per in-teruencios.

e Imperator Ioannem ad synodum ire iubet.

Idem iudicium auaritari praecipit Ioanni a synodo tanquam contumaci episcopo ab rogatur.

Populus By-zantium Ioannem in exilium abduci non patitur.

Ioannes pro-pter reuer-entiam a condemnatione ne die in exilium it.

A (ita enim statio nauium illa vocatur) venit, deinde per Bithyniam ductus est. Multitudo hoc moleste ferre, grauius tumultuari, Imperatorē perstringere, nec minus Seuerianum & Theophilum conuiciis proscindere. Ambo enim insidiarum illi structarum autores erant: præcipuè quod Seuerianus in ecclesia tū docens, & condēnationem Ioannis tanquam iustam laudabat: etiamsi nihil aliud criminis esset, quam ob rem ita celeriter Ioannes exautoratus esset, sufficere tamen vnū hoc, dicens, quod superbus & insolens esset. quod alia quidem delicta Deus hominibus remitteret, arrogantibus autem manifestè resisteret: quemadmodum sacra testaretur scriptura. His ab eo verbis dictis, populus magis etiam factū propter eius indignitatem reprehendit, iramque renouauit. Et tumultu ingēti commoto, homines neq; in foro, neq; in tēplis taciti esse potuerunt, sed questibus atq; lamentis cum precibus mistis ad imperialem domum progressi, pastoris reuocationem flagitarunt, eumque videre magnopere desiderarunt, ex cuius ore quotidie aureum (vt ita dicam) lac haussissent. Et quod sæpe fieri solet, non pauci qui hostili erga eum erant animo, sententia mutata, syncophantiis virum eum experi affirmarunt, cuius paulo antè abrogationem quàm maximè concupuerant. Proinde plures contra Imperatorem & synodum atque ipsos episcopos, in primis verò aduersus Theophilum vociferati sunt. Latè enim eis cum sinistris machinationibus suis, propter multa manifesta indicia, non potuit. Itaque Augusta ipsa, populi precibus exorata, & terramotu qui noctu factus fuerat adducta, viro super persuadet, vt sancti viri restitutioni annuat: & Brisonne fidissimo cubiculario suo misso, ex Pro-neto Bithyniæ emporio, ex aduerso Nicomediae sito, Ioannem reduxit, immunem se & alienam ab insidiis contra illum structus esse restituta: atque insuper cum de cætero se vt sacerdotem Dei, liberorumque suorum in rebus + diuinis doctorē, qui per * diuinum lauacrum sacri partus cum ea societatem atque communionem inierit, reuerituram esse pollicita. Ioannes reuersus, sub vrbe, ad + transitum, in regione quæ Mariana dicitur, moratus est, neque ante frequentioris synodi disceptationem atque iudicium urbem ingredi voluit, vt manifestò appareret, per iniuriam iniquè ei episcopatum ademptum esse. Quum autem ad eum modum ingressum in urbem proferret, magis etiam plebs est indignata, conuiciis Principes perstringens. Quapropter tanta sibi imposita necessitate, oppido quàm inuitus urbem est ingressus. Tum nauigantibus Bosporus repletus, & piscatoriis nauibus mare contactum est, & plebs vniuersa ei statim obuiam prodiit, cereos accensos ferrens, & psalmodias ad rem præsentem aptè & eleganter compositas concinens, eumque ad ecclesiam produxit, reluctantem admodum, & affirmantem eos qui sententia sua se iniquè condēnassent episcopos, legitimè rursus, pro eo atque par esset, absolueri debere. Vi autem eum plurima cogentes, in sede episcopali collocarunt, vt pacem populo ex superiore loco annūciaret & præcatur. His rebus ita ex necessitate quadā actis, orationem tum quoque ex tempore ad populum habuit, argumentis cum magna gratia appositis

vsus. Dixit enim, Theophilum per contumeliam conatum esse ecclesie suæ iniuriam facere: perinde atque rex olim Aegypti in patriarchæ Abrahamæ coniuge insanierit, quemadmodum hoc Hebræorum libri commemorant. Et plebis propensam alacritatem laudibus profecutus, beneuolentiam quoque Principum erga se celebravit, & multitudinem vt Imperatorem & Imperatricem faustis auspiciisq; vocibus ornarent, ad eum excitauit, vt orationem ad finem perducere non posset, sed in dimidia eius parte dicere desisteret.

D *populum habita. Orationis eius summa.*

CAPVT XVII.

Theophilus in hoc rerum statu consilij dubius, quamuis propalam Ioannem calumniari percu-peret, vt qui post abrogationem nihilominus episcopalibus fungeretur muneribus, facere id tamen non audebat. Certò nanque sciebat, se ea re Principes offensurum esse. Illi enim propter vulgi motum, Ioannem vt id faceret, per deprecationē reluctantem, coegerant. Itaque Heraclidē accusatoribus quamuis absentis, iudicium iniuriarū dedit. Inde enim facile se ad Ioannis abrogationem peruenturum esse putauit. Heraclides quidem, vt dixi, non affuit: absens tamen accusabatur, quod per vim quosdam pulsatos, & catenis vinctos, per mediam Ephesiorum urbem veluti in triumpho duxisset. Porro quum * Ioannis fautores absentem reum agi nō debere dicerent: & qui à Theophili partibus stabant, accusationes Heraclidis admittendas, iudiciumque etiam contra absentem dandum esse contenderent, qui episcopali functione indignus esset, rixa inde inter Alexandrinos & plebem Constantinopolitanam exorta est: & quod res ad cōflictum peruenit, multi vulnerati, non pauci etiam cæsi sunt. Proinde Theophilus impetum multitudinis metuens, atque itidem qui cum eo erant episcopi, præterquam qui Ioanni coniuncti erant, Constantinopoli profugientes, ad sua se quisque recepit. Theophilus vnà cum Isaacio monacho hyeme ineunte Alexandriam venit. Accidit autem vt geras appelleret, oppidum circiter quinquaginta stadia à Pelusio situm. Quod autem ibi tum episcopus mortuus esset, incolæ & ciues in locum eius Nilammonē legerunt, virum bonum, & propter virtutem per celebrem, monasticaque philosophia præclarum. Degebat autem ante oppidum parua casæ inclusus, cuius aditum saxis obstruxerat: & quum episcopalem dignitatem suscipere detrectaret, Theophilus ei, vt à se consecrationem susciperet, suaserit. Postquam verò eum sæpius pernegantem non expugnauit: Cras ille tandem, inquit, si ita placet, o pater, quod constitueris facito: me autem hodie res meas agere atq; disponere sine. Vbi postridie Theophilus ad eum venit, pro eo atque inter eos conuenerat, & fores aperire iussit, Nilammon: Agè verò, inquit, Deo primùm precationem offeramus. Approbauit hoc Theophilus, & orationem peregit. Nilammon autem inter precandum vitā finiit: idque tum Theophilus, & qui cum eo foris stabant, ignorabant. Atque vbi plurima dici pars præterit, & clamorem eorum Nilammon non

Ioannes inuictus episcopalis officio fungitur.

Theophilus iudicium datur aduersus Heraclidē Episcopum absentem. Alio iniuriarum.

** Soro habet, ipsius Heraclidis fautores. Tumultus propter id iudicium inter Alexandrinos & plebē Constantinopolitanam. Theophilus se cum suis subducit. Apud oppidū Geras Nilammon monachus episcopus legitur.*

Nilammon electioni non assensit.

Theophilus illum episcopum cōsecra-re iussit.

Ante consecrationem inter precandum Nilammon moritur.

Tumultus plebis commota.

Seuerianus eadem notione Ioannis pro concione laudauit.

Idem Ioannem tanquā superbum hominē taxat.

Plebs restitutionem Ioannis ab Imperatore flagitat.

B

Obtruncatores quoque eius nonnulli sententiam de eo suam mutauit.

Propositor Ioannis per Rudensiam Ioannes. Ioannes liberalium Imperatorum in baptismo scriptor & imperator.

C

† μυστηριον της ζωης κελυβα. θεος το ιερθ των αβη ιωνων λεοντα. † ιη τθ ανδρα. Confam sua legitime cognosci cupit. Ioannes in suburbana regione Mariana resistit. Resistit in ecclesiam sua locos. Absolui se à condēnatione iniqua vult. Benedictio episcopalis. Oratio Ioannis in rebus suis ad

Sozo. lib. 8. cap. 9.

a Profecto enim indignum est sacerdotio, nisi fuerit ordinatus in iunioribus. si quaquam C. de episc. & cler.

Inuicem olim sancti viri fiebant episcopi.

b Theophilus male audit, quod libros Origenui a se damnatos legit. Theophilus libros Origenui prout assumit. Sacr. lib. 6. cap. 12.

† Ἰδούζα.

Publicum hominum in Theophilum adium. Communi omnium in Ioannem amor. Sexaginta episcopi Constantinopolis congregati, Theophilus acta abolit. Serapion Heracleas episcopus.

A exaudivit, reuolutis ab ostio saxi, mortuum illum repererunt: cumque, sicuti conuenit, coopertum atque compositum magnifice sepelierunt. Super sepulchro eius ciues precatoriam domum condidere, obitusque eius diem ad hoc vsque tempus festum lati peragunt. Ita Nilammon mortem optit: siquidem mors dicenda est, quam sibi ipsi potius precibus votisque exoptauit, quam ut episcopus fieret, indignum se ea dignitate propter modestiam & summisionem animi esse ratus. Verumenimvero rebus his ita gestis, b Theophilus ab omnibus damnatus est: qui hominum erga se odium ed etiam magis auxit, quod rursus contra dissimulationem, reformidans, libros Origenis eos in manibus habebat, quos paulo ante condemnauerat. Et interrogatum aliquando a quopiam, cur quæ antea abolenda iudicasset, scripta rursus verfaret: respondisse dicunt, Origenis lubricationes prati instar esse, quod varios & bene olescentes flores proferat. Quapropter se si quid in eis fructuosum reperiret, colligentem decerpere: si quid autem spinosum se ei offerret, id auersari, & tanquam perniciosum præterire, dixit. Hoc sic Theophilus fecit, non satis Solomonis secum reputans dictum, quod verba sapientum tanquam + bouum stimuli sunt, aduersus quos calcitrare non oporteat eos, quibus contemplationum & veritatis stimulos sentire contigit. Quas ob causas, in immensa omnium condemnatione Theophilus fuit. Diuus autem Ioannes Constantinopolim reuersus, in eum amorem & gratiam populi peruenit, ut cupiditate eum è throno suo docentem videndi, magis atque magis accessit flagrantem. Couenerunt autem ed propè sexaginta episcopi, qui irrita esse quæ in Quercu acta fuerant, sanxerunt, & Ioannem episcopatum nihil metuentem retinere iusserunt. Ita deinceps episcopalia munia obiens, clerum consecrabat, aliaque peragebat quæ episcopum exequi fas est, ecclesiam quã optimè administrans. Quo tempore etiam Serapionem, propter quem multorum in eum odium maximè accensum fuerat, Heracleas in Thracia episcopum fecit.

CAPITULUM XVIII.

Argentea Eudoxia statua pro diuina Sapientia templo Vary generalidicta apud hanc fieri solita. In ea inuoluitur Ioannes Eudoxia inuoluitur.

On longè post bellum aliud aduersus Ecclesiam rursus motum est, ab huiusmodi initio. Statua argentea in porphyretici marmoris columna sub nomine Eudoxie Augustæ in meridionali parte ecclesie, pro magni consilij curia, in sublimiore loco chlamyde amicta stabat (non adeò propè, neque adeò longè à templo cui Sapientie nomen est.) Latior enim intercedebat via. Ad hanc plausus & spectacula publica saltationum & mimicorum ludorum, ingentesque clamores edebantur. Ioannes autem cum ecclesie contumelia hæc fieri arbitratus, solita libertate dicendi sua excitata, auream linguam aduersus eos mouit, qui ludicris eiusmodi nauabant: atque in concione quadam vehementer est in eos inuectus. Imperatrix autem priores adhuc dolores in recenti memoria retinens, dicta ea rursus in se contulit: & ira percita, synodum aliam cogi quamprimum cu

rauit. Ioannes porrò vbi id sensit, tantum abest ut verba sua retractaret, ut apertius etiam in ecclesia alia proloquutus, ad iram illam accensus sit, quum decantatam illam & celebrem orationem in templo ad populum habuit, eiusmodi eam verbis exorsus: Rursum Herodias furit, rursus turbas ciet, rursus saltat, rursus Ioannis caput in disco excipere festinat. Atque illud insuper in Homilia quadã sempiterna memoria dignum vsurpauit verbu: An non semper in Adoliam, hoc est, verã gloriã odi: Adoliam autem, hoc est, infamiam dilexi: De Iesabele & sacerdotibus turpitudinis historiam insuper adducens. Quod vbi ad aures Eudoxie peruenit, magnopere animum eius ira accendit. Breue intercessit tempus, & quum alij plerique episcopi, tum Leontius Ancyræ minoris Gallie, Ammonius Laodiceæ in Pisidia, Briffon Philipporum Thracie, Acacius Berrææ in Syria, & nonnulli alij antistites affuere: apud quos causa prior renouata est. Ioannes autem magnum obtinens animum, petiit, ut de criminibus in mediũ productis quereretur. Et iam natalis Christi festus dies instabat, atque Imperator de more suo pristino in ecclesiam non venit: & Ioanni denunciauit, non prius se in eius conspectum venturum esse, quàm ille se de obiectis criminibus purgasset. Porrò vbi Ioannes se alacriter ad dicendam causam, quicumque eum accusaret, exhibuit, aduersarij eius timore capti, criminari eum ausi non sunt. Et episcopis visum non est, denuò eum in iudicium trahere, cui qualicumque de causa thronus antea esset ademptus. Et quum de rebus aliis inquirere superfederunt, tum vt de eo solo causam Ioannes diceret postularunt: Cur post abrogationem eius, synodi decreto & autoritate non intercedente, ipse sibi episcopatum contulisset, thronumque inuolans conscendisset. Atque vbi Ioannes suffragia sexaginta, qui cum eo communicauerant episcoporum prætendit, Leontius & qui cum eo erant: Sed plures, dixere, erant, o Ioannes, qui te condemnarent. Et accedit, quum hoc fieri prohibet, episcopalis Canon. Tum ille: Atqui is non Ecclesie, sed Arianorum est canon, qui quum Antiochie aduersus impios consubstantialis fidei professionem decertarent, & Athanasio per sycophantiam circumuento, ecclesiam Alexandrinam adimerent, rerum mutationem veriti, canonem istum ediderunt: hoc precipue magno studio agentes, ut ea quæ ipsi contra illum insidiosè machinari fuerant, ne scilicet malitia eorum & improbitas deprehenderetur, in disquisitionem non vocarentur. Contra hæc verba illi quum nihil dixissent, condemnationis sententiam in eum tulere. Ille decreto eorum cognito, conuentus in ecclesia amplius non egit, sed in episcopali domo tacitus permansit. Quadragesimæ verò diebus exactis, ipso magni sabbati die, missis ad Ioannem quibusdam, Imperator ei, ut de throno tandem à duabus synodis * a exautoratus descenderet, significauit. Ibi magnus ille vir: * b Ego, inquit, à Seruatore ad episcopale munus vocatus, thronum nõ relinquã. At si tibi, o Imperator, hoc ita visum est, vi me inde deturba. Illi verò, ne graue quicquã rursus accideret metuentes,

Libertate Ioannis concionantis in Eudoxiam vocet.

Cogitur episcopum aduersus Ioannem conuocatum non.

In concilio isto Ioannes condemnatur.

Criminibus loco ei obiectis quod post exautorationem eius, ipse sibi episcopalem dignitatem autoritate propria reuocasset.

Canonem Arianum Ioannes refulat.

Ioannes episcopalis administratione superfidat.

* a Idem verbu vsurpauit Ambrosius apud Valentianum inuoluitur lib. 12. c. 19. Themas Cb stantiana. b Episcopalis Ioannu ad Arcadium

* Ἰγὼς παρὰ τὸ σωτῆρος ἱερατικὸν κληθεὶς ὁ μὴ ἔσθαι ἐν δεξιῶν, ἵδὲ οὐκ ἔσθαι ἐν ἀριστερῶν, ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν μὴ ἱερέα.

vox, ad mar-
tyrium obe-
dientiam pa-
rati.

Ioannis fe-
stivores ab
Ecclesia se-
uolli, suos
sibi conuen-
tum egerit, Io-
annis et ap-
pellati.

Ioannis in
publico lana-
ro peruigi-
lium Pas-
chale agen-
tes, ab aduer-
sariis male
accipiuntur.

tum quidem eum in domicilio manere passi sunt. Quum autem ipse ibi quiete ageret, qui partium eius erant, ab ecclesia, unde eiectioni fuerant, secedentes, ferias Paschales in publico lauacro, cui Constantianum nomen est, celebrarunt. Cum quibus episcopi multi, & presbyteri, aliique ecclesiastici ordinis, ab eotempore variis in locis conuentus agentes, Ioannitè sunt cognominati. Sacra verò ea nocte, quam luculentus Paschæ feriatum dies consequitur, Imperator episcopis conuocatis, quid factum opus esset, & an ea quæ sic gererentur, Deo placita essent, interrogauit. Qui vno ore simul omnes exclamarunt: In capita nostra abrogatio sed condemnatio Ioannis redundet. Seditores porro Ioannis in eo quod diximus lauacro illustrem resurrectionis Christi ad lucernas peragentes conuentum, perquam grauius à Ioannis inimicis, dissolutisque & improbis quibusdam, qui eos aggressi fuerant, sunt accepti. Quæ de te quid opus est dicere, quum eam eius ipsius aurea lingua accuratissimè commemorare liceat? Qui enim genosè ea mala pertulit, verè quoque ea referet. Igitur ad Innocentium vrbis Romæ episcopum, de rebus suis scribens, hæc quoque addit.

B

CAPVT XIX.

Quærela Io-
annis ad In-
nocentium
Rom. episco-
pum, quomodo
suo ex ecclesia
Constantinopolitana
eiectioni.

Vomodo verò tandem quæ sic acta sunt, & tragediam omnem longè superant, explicem? Quæ oratio ea recenscat? Quæ aures sine horrore excipiant? Quum enim nos ea quæ antea diximus, prætenderemus, militaris manus confertim ipso magni Sabbati die iam ad vesperam vergente, in ecclesias irrumpens, clerum omnem vna nobiscum per vim & eiecit, & armis baptisterium circumuallatum est, & mulieres eo tempore in ædibus sacris propter baptismum vestibus depositis, nudæ, præ timore grauis eiusmodi impressionis profugere: neque eis honestum suum habitum, qui feminas maximè decet, sumere, seque amicitie permittum est. Multæ verò vulneribus etiam acceptis expulsi sunt. Lauacra ipsa sanguine repleta, & sacri latigæ purpureo sanguinis colore infecti. Verum ne in hoc quidem erumna hæc constitit. Sed vbi sanctum repositum est, eò milites ingressi: quorum nonnulli, sicuti accepimus, Christianis sacris initiati non erant, penitus omnia perlustrarunt: & sanctissimus Christi sanguis, in tanto scilicet tumultu, in eorum qui dicti sunt, militum vestimenta effusus, omnia denique perinde atque in barbara captiuitate per audaciam acta sunt. Plebs ad solitudinem eiectioni, & populus vniuersus extra urbem egit. Ecclesiæ in tanto die festo vacuæ hominibus fuere: ac plures quàm quadraginta episcopi nobiscum communicantes, vnà cum populo & clero præter causam omnem pulsati sunt. Vlutatus & luctus passim in domibus & solitudinibus auditi, & quæuis vrbis pars calamitatibus hisce repleta est. Nam propter immensam iniuriæ tantæ immanitatem, non solum qui eam ferebat,

† ita in
gria exiuit
Vtraque sa-
cra eucharis-
tia species
in loco sacra-
tione templi
seruata.

Luctus vbi
que, paues,
& plurima
morsu ima-
ge.

* Tempore Paschali præcipuè olim Catechumeni baptisabantur, per hebdomadam totam, sicuti et per septimanam Pentecostes. Beatus Rhenanus hoc obseruauit, in Tertul. annotationes scribens: et testatur hoc vno quoque cæsilem solenes, hymni, & precatioes ecclesia.

verumetiam qui nihil tale sustinebant, nobiscum dolere: nec qui nostræ opinionis sunt modò, sed etiam hæretici & iudæi, & Græcæ superstitionis cultores, non aliter quàm vrbe vi & armis capta. Ad eò in tumultu & turba & planctu erant omnia. Atque hæc quidem audacissimè, præter voluntatem & sententiam piissimi Imperatoris, noctu sunt acta, episcopis procurantibus, atque in locis omnibus militarem manum ducentibus, & belligerantibus: quos non puduit campiductores pro diaconis antambulones habere. Die porro exorta ciuitas tota extra muros secessit, sub arboribus & in syluis, veluti oues dispersæ, ferias Paschales celebrantes. Hæc aurea illa lingua Cæterum eiusmodi fructum ipso Paschæ festo die boni illi pastores, quibus animarum cura & præfectura credita est, ei qui à mortuis resurrexit, obrulerunt. Quid verò præterea factum? Mandata passim diuulgata, quibus populo Ioannis nomine & cõmunionis interdicebatur: quod sanè longè diuersum habuere exitum. Plurimum namque eos qui affligebantur, confirmabat, quæ videlicet Dei lex & constitutio est, & eiusmodi temporibus dispositione quadam præcipuè exercetur. Quapropter & ecclesiæ ipsæ, & eorum qui Ioanni cupiebant numerus, in horas augebatur, & incrementum maximum sumebat.

D Excusatur
Arcadius.
Culpa om-
ni in episco-
pos tyran-
nicos.

Interdicitur
populo nomi-
ne et com-
munione Io-
annis.

Ioannitè
verò nume-
rum magis e-
tiam magis
q; augetur.

CAPVT XX

Bi autem Pentecostes dies aduenit, episcopi rursus Imperatorem adierunt, eumque verbis hisce sunt aggressi. Tibi quidem humanorum negotiorum administratio à Deo, nobis autem ecclesiasticarum rerum procuratio commissa est. Itaque ne tu vel sacerdotibus sacer magis, vel canonibus rector & æquabilior esse velis: sed nobis episcopis Dei, talium rerum cura cede. Diximus enim antea tibi, & nunc iterum repetentes dicimus, in capita nostra condemnationem Ioannis redundare debere. Quapropter te considerare æquum est, ne vnum hominem defendens, non exiguam multitudinem perdas. Hæc vbi dixero, confestim ille ad Antistitem misit, qui ei indicaret: Accusatores tui propter iudicium tuum, quomodocumque se id habeat, & condemnationis tuæ sententiam, capita ipsi sua deuouerunt. Proinde causa tua Deo commissa, ab ecclesia discede. Qui hoc rei est, virorum omnium leuissime, & ad imperium administrandum ineptissime atque incõsideratissime: Vbi est pristinum illud studium tuum, & ardor, quam tunc obtinuisti, quum ex ipsa Antiochia virum tantum euocasti, eique Ecclesiam Christi regendam attribuisti? cuius non solum doctrinam, verumetiam virtutem plurimam expertus satis es? Tantum igitur, & tam animo tuo charum virum, temerè ad eò ecclesia eiectioni, exilio maestas: Ecclesiam Christi rectore tanto orbans? cum quo, iuxta diuinum Paulum, vt comparetur, vniuersus mundus dignus non est? Sedenim te quoque mulier seduxit, miserandamque in modum faciles aures tuas titillando decepit. Quemadmodum enim Eua per serpentem, primo generis nostri autori: sic & tibi per sodalitatem bonorum istorum episcoporum, illa clam venenum immisit. Hæc vbi magnus ille

a Episcopi
ab Arcadio
petunt,
vt Ioannem
extorrem vr-
be faciat.
b Discreta
sunt politi-
ca & eccle-
siastica mu-
nia.

Episcopi pro-
pter Ioannem
condemna-
tionem seip-
sos iterum di-
uino deuocent.
Ex postula-
tio cum Ar-
cadio.

Arcadium
Ioannem ab
ecclesia disce-
dere et ex-
ulare iubet.

Ecclesia au- gelus.

Discessus Ioannis ex urbe Consta- tinopolitana Extrema e- ius ad episco- pos & ami- cos madata. † Δικ τον τιν θλιον τον ταν δραωρ δι τρυμα- τιν και βα- ολιδιαι.

Valedicit sancta O- lympiadi, et sancti- monialibus eius.

Quiritur Io- annes inique sibi iudicium legitimum es- se denegatu. Ioannes Cu- cufum ad e- xilium con- demnatus.

† Δικ τον τιν θλιον τον ταν δραωρ δι τρυμα- τιν και βα- ολιδιαι.

Trepidatio tumultuosa multitudinis

A audiuit, nō degenerem se exhibuit, sed virum præcipuè esse ostendit. Cum episcopis enim qui cum eo erant, in diuinum sacrarium ingressus, vbi angelo Ecclesiæ, quæ opus erat, commendauit, & ad illos quæ conueniebat, proloquutus, & vt constanter fidem retinerent eos cohortatus est, secum ipse, quomodo absque tumultu vrbe egrederetur, dispexit. Iam enim multitudo confluebat, vt eo viro orbaretur, haudquaquam commissura. lumentum igitur quod conscensurus erat, Occidentali porta abduci iussit, ipse autem Orientali exiit. Episcopos porrò & sacerdotes, qui ad eum conueniebant, plorantes atque lugentes admonuit, ne spiritum eius affligerent, sed res præsentis boni consulerent, nec ab ecclesiis discederent. Per multas tribulationes parandum esse regnum cælorum, docens. Atque ibi ex illis sermonem eius excipiens quidam: At, inquit, si in magistratibus ecclesiarum permanserimus, necessitas nobis, vt cum ecclesia tibi aduersante communicemus, & condemnationi tuæ subscribamus, incumberet. Tū magnus ille, maius quiddam quàm pro hominis capti cogitans, & occasionem schismatum & dissidiorum in ecclesia præcædens, voce summissiore subintulit: Vt quidem cum aduersariis meis cōmunicetis, concedendum vobis esse duco: vt autem abrogationi meæ calculum vestrum adiiciatis, non permitto. Nullius enim rei, cur condemnatione dignus sim, mihi conscius sum. Hæc proloquutus, in sacrum baptisterem ingressus est. Atque vbi ad beatam Olympiadem, eiusque sectatrices peruenit, vehementer propter orbitatem & abitionem eius plangentes, consolatus illas est, easque se amplius non visuras esse prædixit. Aliisque plurimis verbis inter festinandum congestis, postremo & illa addidit: Hoc à vobis, inquiens, postremo loco peto, ne quid de solita vestra circa Dei templum, cui assidetis, assiduitate & fide remittatis. Et quicumque thronum hunc conscenderit (haudquaquã enim Ecclesia episcopo prorsus carebit) vt ei ipsi non minus atque mihi capita vestra inclinetis, & dilectionis meæ in orationibus vestris memineritis. Talibus verbis dictis, Orientali exiit porta: nihil aliud questus, quàm quòd iniquè contra leges per vim expelleretur, iudicio videlicet sibi denegato, quod legibus, adulteris quoque & homicidis & maleficis daretur. Cæterum ad mare deductus soluit, & celoce paruo in Bithyniam inexhaustum sapientiæ pelagus traiecit: atque inde iter ceptum prosequutus est, ad oppidulum Armeniæ quoddam, in finibus imperij Romani, ad os Ponti, in solitudine ingenti litum († ô vindicta & lex Dei) impiè abductus, Imperatoris literis ad eum locum inhabitandum condēnatus. Vernaculum oppidi eius nomen Cucufus fuit. Insidiatorum verò eius manus secum ipsa reputans, populum Dei qui in ecclesia erat, si factū id rescisceret, rursus illum prosequuturum, vimque adhibiturum, & viro magno vt rediret, persuasurum esse, alius alium præueniendo, templi postes clausurunt. Vt autem qui in plateis ambulabant, qui que extra templum circumcirca stabāt, rem eam cognouerunt, partim quidem quàm potuerunt celerrimè ad mare, comprehēsurus se esse bonum pastorem existimantes, properarunt: partim verò timore perciti, fugerunt, seditionem

& tumultum grauem, Imperatoris etiam irā mētuententes. Qui verò ad templi custodiam constiterant, magis etiam magisque exitus ipsos, ad quos multitudo aliis alios inter se protrudentibus confluebat, obstruere. Et vix tandem ingenti & aduersa repressione turbatum, à tergo postibus imminentiū, quarundam etiam saxi fores cōfringentium, magna violentia, ædes sacræ aperte sunt, & populus confertim ad mare percurrit. Postquam verò illum ibi consequuti non sunt, sed in mari fluctus multa celeritate secantem viderunt, & armati quidã ex Imperatoria cohorte ibi præsto fuere, qui modis molitionibusque omnibus hominum impetum inhibebant, illi veluti re desperata, vitam potius quàm illum amittere optauerunt. Atque vbi orbitatem suam & boni pastoris abitionem vehementer deplorarunt, & lachrymarum vi cum fluctibus decertarunt, mœsti atque flentes, quantum oculis consequi potuerunt, nauiculam intuiti, tandem ægrè in vrbe sunt reuersi, cum eo planctu, quem nemo vnquam à seculo hominum vel vidit vel accepit.

Populus ad mare percurrit.

Summus o' planctu' & lacrimis.

E

CAPITULUM XXI.

Illud porrò luctu conturbatus parum absuit quin præterirem, quod paulo ante discessum Ioannis seu potius in ipso discessu eius factum certo argumento manifestoque indicio est, cum improborum illorū malitiæ & iniquitatis, tum diuinæ de magno illo viro curæ atque prouidentia. Malignum namque conciliabulum illud, quandoquidem eadem etiam eos super alia facinora patrare oportebat, seruum presbyteri cuiusdam Elpidij nomine, quinquaginta aureis dextra eius conducta, ad eadem sancti viri summisserunt. Cuius quum accelerati ad episcopalem domum cursus causam quidam ei fortè obuius requireret, eumque vt potuit retineret: ille nullo responso dato, statim hunc ense transuerberat: deinde alterum quoque iugulat, qui ad primi illius ictum exclamauerat. Tertium in super confodit. Et quum, sicuti fieri solet, tumultus & vociferatio exorta esset, ille tamen violenter effugit: multisque eum persequentibus, atque clamoribus signisque denunciantibus, vt percussor in fuga exceptus comprehendere, ex balneo quidam post lotionem casu quodam progressus, hominem comprehendit. Verum & hic quoque confestim pugione ictus concidit, & mortuus est. Vbi autem in partes omnes profugiens, à multitudine, quæ eum circumdedit, captus est, in Imperialem domum eum illa abduxit. & cum ab eo, qui vnus ex illis qui Ioannem odissent esset, tum ab eis qui illum ad facinus tantum produxissent, pœnas sumendas esse flagitauit. Præfectus verò hominem suscepit, veluti ad supplicium eū conseruaturus, clamoremque plebis compescuit. Alius quoque dæmonio agitati se alsimulans, pugionem manu tenens ad eadem sancti viri se parauit: sed scelere nondum patrato comprehēsus, tanquam ad flagitium id mercede conductus, ad præfectum itidem abductus est. Priusquam autē tormenta illi adhiberentur, Ioannes missis qui cū eo erant episcopis, supplicio eū exemit, quòd neminem

Percessor Ioannis subornatus.

Plures eadem percussor in partes.

F

Alium item percussor subornatus.

Eum ipsum Ioannes à supplicio liberavit.

A minem sua causa pati quidquã vellet. accidit quoque aliud quiddã, quod sanè providentiæ Dei factum extitit, ministri autem eius esse visum est. id hic ad terrorem & commotionem hominũ præcipitanter audacium & temerariorum, quantum potero exponam. Eo namque die quo magnum ecclesiæ sidus veluti occidens, in exilium abiit, ignis ex medio throno, in quo doctrinæ illa lux confidens coruscaverat, à nemine coniectus, emicans derepentè per sacras catenas in sublime prorepit, & ecclesiam ex omni parte carpit, eamque prorsus percurrens depastus est: deinde recto quoque consumpto, ad tergum sacrarum ædium conuersus, & vehementi violentoque inde vento exceptus, proximam meridiem versus Senatus curiam, quanvis longiusculè distitam, inuasit. Cerne re erat rem diuinam ferè, & valde admirandam. Flamma nanque veluti animata esset, & dificia quæ in medio erant præteriens transfiliit, ne videlicet proxima quæque carpendo, humanum id quispiam factum esse putaret. Tribusque horis opus tantum, quod longo durasset tempore, materia quidem longè preciosissima, forma autè multo pulcherrima constructum, ad excidium vergens conflagrauit. Porro incendium hoc proserpens, & dificiis omnibus in circuitu consumptis, ab ædicula ea sola se abstinuit, vbi sacra vasa sunt asseruata. Ac ne id quidem absque diuino numine factum esse puto, vt ne calumniatoribus occasio esset, sacrarum rerum iactura insignem sycophantiam suendi, virumque sanctum per reprehensionem carpenti. Flama quæ circiter crepusculum grassari cœperat ad auroram vsque, & vterius progressa, materiam quæ reliqua adhuc erat, occupauit & combussit.

CAPVT XXII.

Edenim homines peruersi, quum id quod æquum erat coniecere atque intelligere inde deberent, occasione potius alia arrepta, Ioannis fautores criminati sunt: atque in eos, veluti illi grassari incendium id excitassent, grauiter animaduertent: multosque episcopos, nec paucos sacerdotes & clericos, aliosque item qui in Ioannis partibus erant, & cum eo vrbe exierant, statim comprehensos, Chalcedone in vincula coniecerunt. Alij porrò in vrbe passim obambulant, si quis eis vt Ioannis studiosus indicatus esset, eum quoque citra moram rapuerunt, atque custodiæ mandarunt, & vt anathemate virum sanctum feriret coegerunt. Alios autem quibus ecclesia malignantium exosa erat, exilia, bonorum confiscationes, neces & tormenta varia disunxerunt. Erant autè isti, episcopi & sacerdotes, & monasticæ philosophiæ sectatores. Oportebat etenim pastore bono impiorum manibus tradito, oues quoque dispergi, & earundem cum magistro erumnarum participes fieri. Itaque alij custodias proximæ copleuerunt: alij in vteriore missi continentè, vastum traicere mare, insulas inhabitaturi, quum quidem multis prius tormentis essent affecti. Quæ verò illis in pfectione aduersa acciderint, quænam oratio tragicis verbis exposuerit? Feris enim & improbisimis comisisti hominibus, crudeliter & inhumaniter ab eis sunt tractati: neque eis quapiã in re est

parsum. Et nonnulli quidè præter cõmiserationè omnè in via ita tractati sunt. Nonnulli verò sine amiculo clitellarum instar nudis iniecti sunt mulis, haud aliter quàm hostiæ aut victimæ in caput deorsum versus sublatis. Despiciendi verò, cõuicia, ludibria, graues sannas, illusiones, quæ acrius animum penetrat, aut plagas, & alternata flagra, quæ mortè optabiliorè reddidere, quæ verba satis expresserint? Et quæ in horum pudore & infamia sibi delicias facerèt, in lupanaria, atque alia sceleratissima domicilia, & non in honestas ædes diuerterunt, aliisue idoneis locis hos incluserunt, execratione pleni homines. Quæ tamen parua prorsus & pro nihilo potius isti habuere, quàm vt à Ioannis partibus leingi se paterentur. Quod si nonnulli eorum pfugere potuerunt, nihilominus, ipsi à seipsis pœnas tumpserunt, ad loca sola inuias, & extremas ad oras seiplos condemnantes. Cum feris quippe illi quæ cum hominibus tam agrestibus & truculentis, habitare maluerunt. Eiusmodi iniuriã seu iniquitatem summopere Europæ detestati sunt episcopi. Nam ab eorum qui talia admiserant cõmunionem discreti, in partibus cõstituerunt. Illyrici quoque, & plurimi in Oriente episcopi, factionis Ioannis fuerunt, ecclesiæ autem corpus nõ diuiserunt. Et magno hoc patre defuncto, episcopi Occidentales non prius Aegypti, Orientis, Bosphori, & Thraciæ episcopos ad communionem suam admiserunt, quàm nomen diuini illius viti in mortuorum episcoporum catalogum retulere. Sed neque Arsacium successorem eius vel compellatione sola dignati sunt. Quin & Atticum, qui arsacio substitutus est, & legationes multas ad eos misit, sæpèque per pacificationem conciliari eis studuit, longo post tempore susceperunt, vbi magni viri nomen sacris tabulis inscripsit. Sicuti paulo post dicemus.

CAPVT XXIII.

Tempore maximo excitato motu, quoniam plebem quietam deinceps per seditionem nihil moturam esse constabat, vrbs præfectus Optatus publicè pro tribunali de incendio hoc, & quæ conflagrauerat Senatus curia, quæ stionem exercuit, multosque eo sub prætextu grauiter torisit. Quod enim superstitionem Græcam profitebatur, in nostris malis veluti delicias consecretans, & ecclesiasticis cladibus illudens, casu eo delectabatur, & presbyterum quendam cui nomen erat Tigrius, arripuit: ei que vestibibus detrahitis, nudo flagris in tergo plagas intulit: & eoque hominem excarnificauit, donec articuli eius soluerentur. Manibus enim pedibusque artè vincus, quàm maximè fieri potuit, distentus est. Tigrius verò iste genere barbarus quidem & eunuchus non ab ipsa natiuitate fuit. Et quoniam in herili domo, pro eo atque debuit, seruitutem seruiit, præclariorem quàm pro serui captu laudem sibi comparauit. Quapropter libertate donatus, propter morum humanitatem & modestiam, multo intercedente tempore ad presbyteri euectus est dignitatem. Erat nanque moderatus admodum, & æquabilitate vitæ insignis. Erga indigentes, si quis alius, & ipse valde commodus, & in hospites qui ad eum diuertissent, benignus.

N

Incidium ecclesie, quod Ioannes in exilium ires.

Senatus curia quoque conflagrauit. Ex Ioannibus autem quidam eo ipso die ecclesiam incendierunt. Socrates lib. 6. cap. 18. Aduersarij Ioannis incendium hoc in sectatores eius reiecerunt. At illi contra factum in aduersariis reuerterunt. quasi eos vna cum ecclesia comburere viderent. Socrates lib. 8. c. 22. a in templi conflagratione sacrorum vasorum adiecta permansit. Persecutio Ioannitarum, veluti ipsi incendij talis auctores fuissent.

En Ioannis sectatoribus quidam in exilium missi, & grauissimo tractati.

Ioannibus quidam in solos profugos suos locos.

Aegyptum tam indignitatem sulere episcopi occidentales.

Ioannis nomen in episcoporum alibi relatum.

Optatus vrbi præfectus quæstionem crudeliter de incendiario habuit.

Presbyter eunuchus. Tigrius esse seruo presbyter, grauissimo e eo nominis tortus.

Egregius presbyteri laus.

*Entropius
lector quog
veluti incen
diarius enc
carnificat?
† Boiuis na
taretio, Ad
uc hixito.
Entropius
in carcere
expirat.
Sisinijs episc
pi Nonatis
ni somnium
de Entropio.*

A Deinde Entropius etiam lector productus est, cū quasi incendiarius per indices delatus fuisset. Et primū quidem + boiis distētis sepius tortus est, postea autem ei fustibus & clavis ossa comminuta, vngulis deinde membra, latera, & maxillæ con ciffæ, postremo flammā accensam inferioris corporis partibus is excepit. Atque vbi nihil est confessus, post eos qui dicti sunt cruciatus custodiæ inclusus est, quum iuuenis & tenero maximè corpore esset. Vbi etiam correptis putredine mēbris, breui vitam finiit. Verum enimverò graue mihi non fuerit, somnium quoque quod de eo accidit, historiæ huic attexere. Sisinijs nanque episcopo dormienti, alsistere visus est vir quidam forma & proceritate illustri, habitu etiam honesto & graui, ad sanctiorem sacrificij aram templi, quod Stephano protomartyri dicatum est. Consternata verò admiratione mente eum esse apparuit, quod viros bonos non inuenerit, cuius rei gratia totam perambulauerit urbem: & quod in tanta proborū hominum penuria solus præclarus esset Entropius. **B** Hac visione propter nouitatem rei Sisinijs ad stuporem redactus, celeriter consurrexit: & cuidā presbytero, qui sub eo erat, somniū exposuit: eundemque per urbem circumeuntem, si alicubi Entropius quispiam adesset, inquirere iussit. Atque ille coniectura ductus, eum confestim esse dixit, qui nuper diutissimè illata in quæstione sibi à præfecto tormenta fortiter pertulisse ferebatur. Et in ipso carcere diligenter, si quis ibi Entropius nomine esset, inquisiuit: quem vbi inuenit, colloquutus cum eo, & Sisinijs somnio commemorato flens, vt pro se precaretur, ab eo petiit. Hæc de Tigrio & Entropio.

CAPVT XXIIII.

*De sancta
Olympiada
diaconissa.*

N hisce ecclesiasticis calamitatibus virilis admodū animi specimen exhibuit beata Olympias, diaconissa, quæ vel solo nomine satis est clara & manifesta. Facerem verò historiæ huic iniuriam, nisi eius quoque res referrem, cuius semel iam atque iterum mētio est facta. Sed laxanda venit oratio, vt nos virtutibus quoque eius oblectemur. Genere ipso parentibus præclaris orta fuit, diuitiis, formæ venustate, & omnibus vitæ ornāmētis perquā illustris. Et collocata quidem illa viro in matrimonium est, non tamen prorsus virginitatis cœlibatu orbata. Vigin ti nanque mensibus in coniugio cum illo exactis postquam illum ei mors ademit, quanquam ea esset ætate, vt secundas non dehonestaret nuptias, pudicitiam tamen complecti, atque in ea per vitā omnem acquiescere maluit. Et cum Imperator eam ad cognatorum suorum connubium alliceret, præmiaque & honores conuenientes deferreret, nihilominus tamen illa persequendum sibi esse quā maximè iuxta ecclesiæ constitutiones philosophandi genus duxit. Proinde delicias omnes repudiavit, alieniores eas esse à præstantibus nobilitate fœminis rata. Et quum abstinentiæ se non cibi tantum, sed & somni, & crassiorum materiæ affectionum seu perpersionum dedisset, tam accuratè corpus exercuit, vt administro illo, non insidiatore vsa sit: pudicitiam verò non modò in

*Viginti mē
sibus in ma
trimonio vi
uit. Secun
das nuptias
non atigit.*

*Continentia
eius.*

contactu quorumcunque sensuum, sed in mente ipsa constitutam habuit. Tum autem cum domina facultatum multarum esset, primū quidam prout fors tulit, petentibus eas distribuit. Quum verò eam hoc sic facere insigne ecclesiæ lumen Ioannes videret (Nectarius enim eam diaconissam legerat) Consiliam sanè, inquit, & institutum tuum, o mulier, de vanis hisce mundi rebus admiror. At dispensandi largiendique modum tenere eum oportet, qui ad perfectæ virtutis fastigium contendit. Ac tu quidem, quæ habentibus substantiam tuam distribuis, mari ipsi aquam inferre & mutuam dare videris. Illud autem te maximè spectare decet, quandoquidem tua sponte Deo ipsi bonis tuis celsisti, & dominio possessionique pecuniarum renunciaisti, vt eas de cætero veluti diuini iuris factas, rectius maiore cum equitate dispenses, obnoxiamque te rationi reddendæ, si quid de eis præter rationem factum fuerit, esse scias. Itaque liberalitatem, si mihi obsequeris, petèrium indigentia metieris. Plures enim hoc modo abundabunt, & misericordiam simul & dispensationis **E** curam, quam in diuina pecunia consecrari conuenit, conseruabis, compensationemque & gratiam congruentem consequeris. Ex eo igitur tempore in solam sanctorum curam opes suas impendere constituit, & liberali manu virtutis amatores profœqua est, largitione conuenienti cum hilaritate vsa. Ac multos illa quidem alios propter excellentem hospitalitatem liberaliter & benignè excepit: in primis autem in Theophilo, amicum illum & charum Deo esse rata, magnanimitatem suam ostendit: quamuis & ipsa improbitatem & contumelias linguæ eius non effugit, ob causam illam, quod & Dei amantes viros illos Ammonium & Isidorum hospitio excepit, eisque benignè fecit. Et cum qui piè secundum Deum viuerent omnes honorauit, flagrantique animo illos competenti cura dignata, eis inseruiuit: tum præcipuè Chrysostomo patri addicta, & familiaris quā maximè fuit, tota ex illius nutu & ore pendēs, & vestes atque + cibum crassæ huius materiæ expertem, cultumque illum pro eo atque decuit ritè parans, nec non in aliis rebus omnibus ei inseruiens, & quodammodo perinde atque Thecla altera Paulum consequens. Sedenim incendij huius prætextu & ipsa tum ad præfecti tribunal constitit. Atque illo interrogante, quid ita tandè Christianorum ecclesiam incendisset? composito placidoque animi statu illa: ^a Nō hoc, ait, o præses, vitæ meæ institutū est. Substantiā enim, quod ipse quoque nosti, meā non exiguā ferè omnē in sacrorū sanctorū structura insumpsi. Vbi verò ille subobscurè se illius vitam scire significaret, Olympias: ^b Proinde iudicis munus, inquit, relinque, accusatorisque personā sume, & alius nobis detur iudex. ^c Porro quoniā crimē obiectum testimoniis confirmare non potuit, eamque legitimè arguere non licuit, ad alia sensim præfectus transiit. Et quasi consiliarij locum suscepisset, eam reprehendit, quod Ioannis necessitudinem retineret, & propterea ecclesiæ communionem non reciperet: cum ei respicienti facile esset, negotio molestiæque omni liberari. Verūm beata illa nefas esse dixit, eam que publicè per sycophantiam delata, & in iudicio de crimine obiecto non conuicta esset, ad alterius rei, quæ in

*Substantiam
suam distri
buit.*

*Ioannes O
lympiadi e
lectosyne
danda mo
dum præscri
bit.*

*Pecunia e
lectosyne
destinata di
uini iurist.*

*Theophilo
Alexandri
no Olympi
as benignè
fecit.*

*Ammonio
quoque Li
go, & c. Eo
dem Ioanni
ministra.
* εὐλακί
ων ἡγοῦν.*

*Olympias
altera The
cla.*

*a Eadem ap
ud Præse
stem tan
quam incen
diaria cam
sam dicit.
b Prædeuter
admodum
Præfecto ad
obieciones
respondet
Olympias.
c Reuictio
iudicij sus
pectis.*

A crimen atque iudicium non venisset, causam dicendam transire. Quod si tibi, inquit, videtur, iube me patronos producere criminum eorum, quæ proximè mihi sunt intentata. Nam si cogere voles, ut me contra leges synaxis & communionis, cuius minimè decet, participem faciam: facturam me non esse scito, quæ eis facere permissum non est, qui piè sibi viuendum esse statuerunt. Præfectus postquam intellexit, persuaderi eam, ut cum ecclesia communicaret, non posse: tum quidem ille eam aduocatos sibi querere permisit. Alio verò tempore in ius citatam, magno auri pondere per condemnationem multauit: sententiæ eam suam, ob causam talem, mutaturam esse arbitratus. Verùm illa hæc pro nihilo duxit, neque quidquam de proposito consilio suo remisit. Quocirca Constantinopolim etiam reliquit, & Cizicum, ut ibi degeret, se contulit. Deinde verò ex eo loco ad exilium in Nicomediam Bithynorum est damnata. Abundè verò res necessarias Ioanni exulanti suppeditauit, adèd ut ille ex ea liberalitate multorum quoque inopiam subleuaret, & non paucos ex Isanctorum captiuitate redemptos suis restitueret. Ibi cum illa annos plurimos transegisset, tentationumque procellas & afflictiones varias egregio in Deum amore fortiter sustinuisset, patientiæ tandem coronam suscepit. Monasterium quod Constantinopoli constituit, Marinæ cognatæ suæ relinquens, eam monasterij regulam inuolaram conseruare iussit. Fuit id prope sanctæ Pacis & Verbi Dei Sapientiæ pristinum templum & vsque ad seditionem eam, quæ Nika, hoc est, Vince dicebatur, durauit. Tum verò Sapientiæ templo exusto, & ipsum conflagrauit. Cæterum maximo eo longe post templo restituto, monasterium hoc pristinam quoque recepit venustatem, atque ad veterem restitutum est dignitatem, Sergia ei præsidente, quæ etiam beatæ huius sceminæ vitam conscriptam reliquit, in qua illud quoque eam commemorantem audire licet: Quòd postquam Nicomediz sancta Olympias diem suum obiit, priusquam sepulturæ mandaretur temporis eius Nicomediensi episcopo in somnis præceperit, ut venerandas reliquias arculæ impositas alto mari committeret, & quocumque locorum illa cursum teneret, ibi corpus eius sepeliretur. Id ab episcopo factum, & arca ad maritimū locum delata est, vbi apostoli Thomæ delubrum positum est: ab incolis locus is Brocti dictus. Ibi diuina visione admoniti qui regionem eam incolunt, exierunt, & sacras illius reliquias ad sanctiorem sacrificij aram reposuerunt, quas innumerabilium morborum cura, dæmonumque expulsionem, aliisque prodigiis, quæ supra hominum opinionem ibi sunt exhibitæ, Deus dignatus est. Memoriæ quoque proditum est, postea incurfione hostili templum hoc Apostoli incensum esse, & quòd reliquias istæ prope maris vndas fixæ essent, arcam quidem igni consumptam, ipsas autem in fluctus maris proiectas esse. Quo verò loco illæ erant, vndam ipsam cruentam constitisse, Deo veluti exhibente martyris illius confessionem: Sergium porro, qui tum patriarcham gessit, Ioannem presbyterum eò misisse: cumque sacra eius ossa collecta, monasterio illius intulisse, quod ipsa (sicuti dictum est) loco medio inter duo Sapientiæ &

Olympias non persuadetur ut cum persecutoribus Ioannis communicet. Eam ob causam à Præfecto multa ei dicitur. Olympias Nicomedia exulat.

Obitus eius.

Monasterij sancti nominis regula. Monasterij suum Marinæ cognatæ suæ Constantinopoli reliquit. vita. Seditio Constantinopolitana. Sergia monasterij Olympiadis præfuit.

Miraculum in caduere Olympiadis

Brocti. Sepultura Olympiadis

Reliquia eius Constantinopolim perlatæ. Sergius patriarcha Constantinopolitana.

Pacis templa excitauit. Presbyter, quem diximus, confirmauit, quum reliquias eas colligeret, magnam vim sanguinis se super eis scaturientem vidisse, adèd ut vestem quoque eius contigerit, atque inde defluerit. Eadem alius quoque vidit. Et cum multi confluere homines, sanationes mirificæ exhibitæ sunt, dæmonibus plurimis eiectis: quorum vnus talo mulieris incubans, abactus est. Hæc de beata Olympiade.

CAPVT XXV.

IRant autem aliæ quoque plures eodem cursu cum illa concertantes, eademque erga magnum patrem charitate flagrantes: quarum vna bona admodum fuit, a Nicareta Bithyna, nobilibus maxime parentibus apud Nicomedienfes orta. Genus ei præclarum erat: perpetua verò virginitate & reliqua vitæ virtute valde celebris fuit. Fastu prorsus caruit, humilitate inter eas quæ idem studiū sequebantur, præcipuè insignis. Ordinem in moribus sermone & vita quotidiana seruaui. Res humanas ad mortem vsque diuinis posthabuit. Ad fortitudinem quoque composita fuit, & rerum difficultates facillimè pertulit. Et quod diuitiæ multæ ei ablatae essent, non egrè ei fuit: atque eo quod ei ex illis reliquum fuit exiguum admodum, optimè dispensando ad necessitatem est vsa: cum quidem ad multam peruenerit senectutem, aliisque etiam liberaliter impertierit. Et quum mundiciæ studiosa esset, remedia etiam egregia promptitudine condidit, ad variorum morborum vsus commoda, quæ plurimis ægrotis dedit, qui nihil opis & adiumenti à consuetis medicis retulere. Diuiniore enim quodam nutu quascumque aggrederetur res finem bonum illæ capiebant. Atque ut in summa dicam, in sceminis quæcunque apud nos laudatæ fuere, non aliã reperire fuit moribus, sanctitate & virtutibus reliquis præstantiorem. Et talis quum esset, per paucis tamen nota fuit. Propter morū nanque modestiã, & mediocritatis studiū, ut latèret potissimū operã dedit, adèd ut neque diacônissæ honorè suscipere, neque sacrarū virginū cœtui præesse voluerit, quamuis ad id Ioannes patriarcha eam sæpe cohortatus sit & excitari. Talis quoque suo ipsius respòdens nomini Nicareta fuit. Sed oratio nobis ad reliquam historiam redeat.

CAPVT XXVI.

IOrtis ille veritatis propugnator in oppidum Armeniæ Cucusum abductus est, ad quod tum multi excurrebant Isauri. Consultò verò id quoque factum puto, ut in sciuorū hominum manibus esset, quàm illi qui eum eò abduxissent, fuissent. Quannis id diuina providentia ita etiam disposuerit, ut etiam illi qui veritatis lucem nō vidissent, per ipsum manu ducerentur. Id quod accidit. Siquidè doctrina & factis mirificis multas ibi cepit gentes, episcopos & presbyteros ibi creando, & sacras scripturas eos docendo. Sed enim apud oppidum Cucusum Adelpius quidam Arabis episcopus, visione diuina admonitus, eum excepit. Hunc fama est, post Ioannis obitū,

N ij

D Sanationes mirificæ apud eas reliquias. Dæmon talo mulieris incubans.

De sancta Nicareta virgine.

a Hanc sibi cognitam Sozomenus Constantinopoli quoque, cum plurimum alius in solitariis exilio describit, lib. 8. cap. 23. b Absoluta Christiana vita exemplum.

Nicareta medicina perita.

In exilio quoque Ioannes Christianissimū propugnauit. Adelpius Arabis episcopus, per ecclesiam locum Ioannis in celo inquisit.

A quum in mœrore ingenti esset, Deum orasse, vt sibi indicaret, quam sede & statione illum dignatus esset. Atque quum in ecclasi consternatus esset, sanctos quidem omnes circumcirca ordine consistetes vidisse, illum autem in eorum numero non conspexisse. Quod vbi grauius tulit, angelum ei astantem doloris molestia ademisse, atque dixisse, aliam Ioanni sedem, Deo propinquo rem, honoremque prestantiorem, vt vnâ cum angelis Deum laudibus vehat, datum esse, ad stationemque eam perspicere non multis permillum esse. Abi itaque, inquit, & animi dolorem omite. + Quod enim hunc non vides, non propterea is nō adest, sed potius supra multos est: atque id excellentis est honoris iudicium. Ille sanè, sicuti diximus, Ioannem excepit. Quæ verò ei in itinere accidere, tragœdia alia, seu malorum Ilias prorsus sunt. Quàm variis enim cum erumois colluctatus sit, à nemine ea quàm ab ipso commemorante iucundius aut verius quisquam cognouerit. Nam ea quoque mala, aurea illa lingua, ita vt decuit, optimè exposuit. Ad Constantium siquidem presbyterum ex ipsa statim Nicæa scribens, hæc verbis talibus significat.

† ἡ γὰρ μὲ
δὲ τὸν πῶτος
δὲ τὸν πῶτος
ου, ἢ δὲ τῶν
πῶτος ἡ
ἐστὶν ἡ
ἐστὶν τῶν μῶτος
ἡ μῶτος.

B Ad Constantium siquidem presbyterum ex ipsa statim Nicæa scribens, hæc verbis talibus significat.

CAPVT XXVII.

Scriptum Io
anni ad
Constantium
presbyterum
Exortatur
Constantiū,
vt strenuè ec
clesiasticum
munus per
secutionis tē
pore admi
nistret.

C Nicæa quarto mensis Iulij die soluturus, hæc ad pietatem tuam dedi literas, ad id te cohortans, ad quod nunquam cohortari desij: quamuis grauior presente tēpestate procella, maioresque fluctus ingruant, vt ne intermittas ea quæ officij tui sunt, in ea quam ab initio cepisti administratione, adimplere: Græcæ superstitionis exterminationē dico, ecclesiarum edificationes, animarum curam. Neque te supinum aut socordem rerum difficultas faciat. Neque enim gubernator, vbi mare ipsum concitati & furere vider, à navis clauo & gubernaculis discedit: neque medicus, vbi ægrum morbo corripit cernit, curatione superseder: sed tū maximè vterque istorum artem suam & promptitudinem adhibet. Non te ad socordiam redigant præsentia mala. non enim de eis quæ nobis inferuntur calamitatibus, rationem reddemus, quin potius mercedem accipiemus. Si verò ea quæ in nobis sunt in ecclesiam non cōtulerimus, sed desides fuerimus, nihil nos ea in re adiuuabit aut defendet malorum tumultus: quandoquidē & Paulus carcerem incolens, in vinculis officium suum fecit. Et Jonas in ventre beluæ marinæ inclusus fuit, & tres pueri in camino versati sunt: neque tamen horum quenquam vincula varia ad desidiā rede gere. Hæc ipsa tecum reputans, Domine mi, ne omiseris Phœniciz, Arabiæ, & Orientis ecclesiarum curam gerere: illud persuasum habens, locupletem te mercedem recepturum esse, si tot & tantis intercedentibus impedimentis, ea quæ in te sunt eis contuleris. Neque tibi graue sit, creberrimas ad nos dare literas. Nam sicuti nunc cognouimus, non Sebastiam, sed Cucuscum exulatum ire iulsi sumus, quod tibi literas mittere facilius erit. Scribes igitur nobis, quot anno quolibet ædificatæ sint ecclesiz, & qui viri sancti in Phœniciam sint misi, & si quæ maiora accesserint incrementa. Et cum Nicænum quendam monachum casæ suæ inclusum reperissem, ei vt ad pietatem tuam iret & in Phœniciam proficisceretur, persuasi. An is ad te venerit, fac sciam, De Salamis regione, quæ non longè à Cyro sita, & ab hæresi Marcionistarum oppressa est, æturus cum quibus oportuit, & rem omnem rectè conformaturus fueram, nisi eiectus essem. Quod si dominū meū Cyriacum episcopum Constantinopoli esse cognoueris, scribe ad eum hac de causa, & perficere is omnia poterit. Cohortare omnes, & potissimū qui fiduciam erga Deum habent, vt multum & assidue orent, vt præsens orbis naufragium conquiescat. Intolerabilia enim Asia, aliasque vrbes & ecclesias inuaserunt mala: quæ singillatim, ne molestus esse videat, enumerare supersedeo: atque vnū illud dico, multa nunc & assidua peropus esse precatione. In alia rursus epistola ita inquit. Quod si in carcere degitis, carenisque vincti, & cū squalidis & sordidis hominibus in custodias inclusi estis, propterea quod istorum iniquitati non consentitis, exultate eo nomine & gloriāmini, quoniā ingentis lucri hæc vobis occasio sunt. Quandoquidē & nos attriti, consumpti, & sexcentis mortis generibus confecti sumus: id quod renunciare certò possunt, qui breui etiam momento nobiscum fuere: cum quibus colloqui non potui, propter continuas febres, quibus sum occupatus, quibusque diu noctuque afflicti, iter tamen facere necesse habui, æstu oppressus, insomnia labefacta, rerum necessariarum penuria, curatorumque seu defensorum inopia confectus. Nam & iis qui vel in metallis opus faciunt, vel carcerem incolūt, longè duriora & passi sumus, & etiamnum patimur. Et vix tandem Cæsaream ex tempestate in portum venimus. Sed ne portus quidem iste recreare nos ex fluctuum & vndarum erumnis potuit: adeo nos præteritum tempus prorsus accidit, Verumtamen Cæsaream quum venissem, non parum sum refocillatus, quod & puram biberim aquam, & panem non sordidum atque durū sumpserim, neque in doliorum fragmentis lauarim, sed balneum qualecunque repererim, & quod in lecto tum cubare permillum mihi fuerit. Possent quidem plura istis commemorare: verum ne nimio vos dolore afficiam, in his consistam. vno illo adiecto, + nō debere vos exprobrare eis casum scilicet nostrum desinere, qui nos diligunt. Nam cum tot habeamus nostri studiosos, tanta potestate & autoritate præditos, neque ea res impetramus, quas * damnati etiam homines impetrant, vt in amœniorem vicinioremque locum condemnemur. Verum quum & corpus erumnas hæc tolerare denegat, & metus Isaurorum omnia circumuallet, paruam hæc & tenuem gratiam obtinere non possumus. Sit eo quoque nomine Deo gloria. Non enim glorificare eum in omnibus desinimus. Sit nomen eius benedictum in secula. Scitis nanque, loca omnia tumultibus & turbis esse plena: nec pro Constantinopoli sola, sed pro vniuerso orbe oratione & cohortatione * opus est. Inde enim initio sumpto, sicuti dictum est, malum loca omnia peruadens, ecclesias omnes turbat. Septuaginta diebus in itinere consumptis, aliquando tandem Cucuscum peruenimus: locum totius orbis, propter solitudinē,

Ex omnes
sapientes, tur
pitudine, nō
casu, & de
licto suo, nō
aliorum ini
uria commo
uentur. Cic.

rint incrementa. Et cum Nicænum quendam monachum casæ suæ inclusum reperissem, ei vt ad pietatem tuam iret & in Phœniciam proficisceretur, persuasi. An is ad te venerit, fac sciam, De Salamis regione, quæ non longè à Cyro sita, & ab hæresi Marcionistarum oppressa est, æturus cum quibus oportuit, & rem omnem rectè conformaturus fueram, nisi eiectus essem. Quod si dominū meū Cyriacum episcopum Constantinopoli esse cognoueris, scribe ad eum hac de causa, & perficere is omnia poterit. Cohortare omnes, & potissimū qui fiduciam erga Deum habent, vt multum & assidue orent, vt præsens orbis naufragium conquiescat. Intolerabilia enim Asia, aliasque vrbes & ecclesias inuaserunt mala: quæ singillatim, ne molestus esse videat, enumerare supersedeo: atque vnū illud dico, multa nunc & assidua peropus esse precatione. In alia rursus epistola ita inquit. Quod si in carcere degitis, carenisque vincti, & cū squalidis & sordidis hominibus in custodias inclusi estis, propterea quod istorum iniquitati non consentitis, exultate eo nomine & gloriāmini, quoniā ingentis lucri hæc vobis occasio sunt. Quandoquidē & nos attriti, consumpti, & sexcentis mortis generibus confecti sumus: id quod renunciare certò possunt, qui breui etiam momento nobiscum fuere: cum quibus colloqui non potui, propter continuas febres, quibus sum occupatus, quibusque diu noctuque afflicti, iter tamen facere necesse habui, æstu oppressus, insomnia labefacta, rerum necessariarum penuria, curatorumque seu defensorum inopia confectus. Nam & iis qui vel in metallis opus faciunt, vel carcerem incolūt, longè duriora & passi sumus, & etiamnum patimur. Et vix tandem Cæsaream ex tempestate in portum venimus. Sed ne portus quidem iste recreare nos ex fluctuum & vndarum erumnis potuit: adeo nos præteritum tempus prorsus accidit, Verumtamen Cæsaream quum venissem, non parum sum refocillatus, quod & puram biberim aquam, & panem non sordidum atque durū sumpserim, neque in doliorum fragmentis lauarim, sed balneum qualecunque repererim, & quod in lecto tum cubare permillum mihi fuerit. Possent quidem plura istis commemorare: verum ne nimio vos dolore afficiam, in his consistam. vno illo adiecto, + nō debere vos exprobrare eis casum scilicet nostrum desinere, qui nos diligunt. Nam cum tot habeamus nostri studiosos, tanta potestate & autoritate præditos, neque ea res impetramus, quas * damnati etiam homines impetrant, vt in amœniorem vicinioremque locum condemnemur. Verum quum & corpus erumnas hæc tolerare denegat, & metus Isaurorum omnia circumuallet, paruam hæc & tenuem gratiam obtinere non possumus. Sit eo quoque nomine Deo gloria. Non enim glorificare eum in omnibus desinimus. Sit nomen eius benedictum in secula. Scitis nanque, loca omnia tumultibus & turbis esse plena: nec pro Constantinopoli sola, sed pro vniuerso orbe oratione & cohortatione * opus est. Inde enim initio sumpto, sicuti dictum est, malum loca omnia peruadens, ecclesias omnes turbat. Septuaginta diebus in itinere consumptis, aliquando tandem Cucuscum peruenimus: locum totius orbis, propter solitudinē,

οὐδὲ μὲν.
Curam gerit
ecclesiarum
causam Ioan
nes.

Cohortatur
ad orationē
assiduum.

Aliud Ioā
nu scriptū.
Exultandū
in afflictio
nibus.
ἡμετέρας δ
πίστεως.
Αἰσχρονομ
ίας ἰσχυρῶς
περὶ τοῦ Ιο
αννοῦ.

παράκλησι
νός.

† ἡ γὰρ μὲν
δὲ τὸν πῶτος
δὲ τὸν πῶτος
ου, ἢ δὲ τῶν
πῶτος ἡ
ἐστὶν ἡ
ἐστὶν τῶν μῶτος
ἡ μῶτος.

* παρακλησι

A grauissimum. Proinde reuerentia vestra colligere potest, quæ & quanta pertulerimus mala, insultentabilibus febribus cõflicti, & metu Isaurico circumuallati. Atquæ hæc quidem dico, nõ quòd velim quenquam cuiquam molestum esse, & petere vt aliò inde transferat. Nam quod durissimum fuit, viæ scilicet erumnæ, pertulimus. Sed illam à vobis gratiam peto, vt crebrò ad nos scribatis, & ecclesiarum curam geratis. Et rursus inquit: Quãdo quidem & nos tertium iam annum in exilio agentes, in fame, peste, bellis, continuis obsidionibus, solitudine incredibili, morte quotidiana, ensibus Isauricis, non mediocriter animat & consolatur affectionis vestræ abundantia, & constantia, & fiducia stabilitas. Quapropter etiam si solo & mœnibus vrbe eiekti sumus, vera tamen ciuitate exacti non sumus. Si enim vos ciuitatem facitis, & nos vobiscum semper & in vobis sumus, satis cõstat, etiam dum hic agimus, vrbe nos illam incolere. In animis enim vestris versamur: & vbi-
B cunque sumus, omnes vos vehementes nostri amatores in mente nostra circumferimus.

CAPVT XXVIII.

Pistolæ sic habent. Non multo verò post episcopus Constantinopolitanus eligitur Arfacius, Nestarij, qui ante Ioannem episcopatû cum gessit, frater: vir placidus quidem iudicatus, & erga Deum maximè religiosus. Gloriæ autem eius clerici quidam obfuerunt, qui quicquid voluere, fecerunt, & culpam omnem in eum contulerunt. Deteriorem verò eum multo fecere ea, quæ Ioannis sectatoribus accidere. Postquam enim cum eo & cum ecclesia eius, in qua insidiatores & lycophantæ Ioannis multi aliis permisti essent, communicare & orare noluerunt, & suos sibi conuentus in extremis locis & porticibus ciuitatis egerunt, rem eam ad Arcadium imperatorem detulit. Itaque ad eos congregatos quidam cum non contemnenda militum manu missus est. Illi multitudinem fustibus & saxis pulsantes, inde depulerunt. Quicumque autem inter illos ardentior erga Ioannem animo, & quasi multitudinis columnæ, aliisque præclariore erant, eos custodia cepit. Et quod in eiusmodi turbis accidere solet, cum res nouæ militibus permittuntur, mulieribus quæ ibi simul congregatæ erant, multis capitibus velamenta, aureæ zonæ, monilia, torques, & ornatus earum reliquos direptus est. Erant etiam, quibus vnà cum infima auricula in aures ablatæ sunt. Et cum ingens clamor & luctus in vrbe esset exortus, tantum abest vt illi suum erga Ioannem amorem mutarent, vt etiam ea ex re numerus eorum auctus sit, & ad partes eorum plures accesserint. Verumenimverò publicè illi deinceps non conueniebant: multi verò etiam neque in forum neque in balnea prodibant. Quibusdam etiam domi manere periculosum erat, qui sibi ipsi exilio imposito vrbe reliquerunt, & quòd cuique visum est, concesserunt. Multi sanè & alij honesti bonique viri, sed nõ minus mulieres, pari in Ioannem ardore inter se decertarunt: inter quas Olympias & Bithyna Nicareta fuit, de quibus paulo autè diximus. Arfacius porrò vbi non longius quàm de-

cem & quatuor menses in sede episcopali vixisset, **D** diem suum obiit: cū quidem, vt aliquis dicat, nullum viuentis hominis opus peregisset, longo tempore per frigidiorē naturæ ignauiam & stuporem quasi confectus, nec minus ante naturalem finem præmortuus. Proh pudor, quis cui? inquit Simeon: quasi quidam, vt ita dicam, + vetus truncus, multa principum facilitate, substitutus est? vir octogesium supergressus annum, tumulo magis quàm throno appositus, delirus quidam & desipiens, ad dicendum quidem ineptissimus, ad cogitandum autem de rebus decentibus stupidissimus, ad faciendum verò ignauissimus, parum admodum ab inanimatis disidens, lecto & angulo dignus: qui quum per seipsum esset inutilis, & populus Ioannis amore teneretur, quòd is ei ex parte altera obstarer, + ingratus prorsus omnibus & + illaudatus fuit. Talis Arfacius erat: & quum breui tempore ecclesiæ præfuisset, ita è viuus excessit.

CAPVT XXIX.

Remultis autem ecclesiam ambientibus, quarto post Arfacij obitū mense ex presbyteris Attico ea committitur: qui in cleri ordinem allectus, vnus ex Ioannis obrectatoribus fuit, Sebastiaz Armeniorum ortus, ab adolescentia autem philosophiæ operâ nauauit, sub magistris quibusdam monachis Macedonij hæresim sectantibus, qui tum Sebastiaz philosophiæ suæ officinam habebant. Erat autem Eustathij disciplinæ, quem Sebastiaz episcopum & monachorum optimū ducem fuisse, in superioribus exposuimus libris. Cuius scriptum pulcherrimum quidam esse ferunt, quæ Basilij magni Ascetica, seu Monastica dicuntur. Non hic autem est Eustathius, qui postea Antiochiam est translatus, & propter quem in ecclesia offendicula illa inter Paulinum & Meletium, & Flauianum & Euagriū extitere. Atticus vbi inter + viros census est, Macedonij opinione reiecta, ad ecclesiam vniuersalem se contulit, nõ tam doctrina quàm natura prudens: quapropter in rebus agendis facile quod voluit assecutus est, instruendis simul & effugiendis insidiis dexteritate mira. In moribus eius hæ fuerunt illecebræ, vt ferè omnibus gratus & charus esset. In orationibus ecclesiasticis simplex fuit, easque tales edidit, vt neque ab auditoribus transcriberentur, neque omnino doctrina liberaliore & elegantia carerent. Et cū vir summa diligentia esset, opportunum tempus nactus, subinde oratores Græcos celebriores legendo se exercuit. Tum demum, quū idiota seu rudis esse videretur, testimonia ab illis mutatus, eos etiam qui eruditè cum eo agerent, fefellit. Cūque studiosissimus & placidus maximè erga eiusdem sententiæ sectatores, tum eis qui aliter quàm ipse sentirent, formidabilis plurimū fuit. Eis facillimè, dummodo vellet, timorem incutere potuit. & rursus totus mutatus, ad comitatem se retulit. Talis ille fuit: sicuti qui eū cognouere, memoriæ mādarent. Eo autè ecclesiam gubernante, ingentem Ioannis studiosi tulere persecutionem, cum quidem maxima & Orientis & Occidentis pars ecclesiæ eius communionem, auersaretur. Quo tempore Ephesij impunitate ar-

N iij

Commenda-
tio ecclesiarū

Consolatur
se amicorum
fidem egre-
gia erga se
charitati.

Non potest
se exolare
Ioannes, di-
uini Con-
stantinopoli-
tani memo-
riam eius
retinens.

Arfacius
successor Io-
annis.

Arfacius
officiis, vt mi-
litaris manu,
subente Ar-
cadio, Ioan-
niz in con-
suetudine suis
male tracta-
tor.

Exemplum
militariū li-
centiæ.

Toaniz
sententiam
suā non mu-
tant.
Multi Con-
stantinopoli
disculant.

Arfacij
mors.

Consertor
successor
Arfacius
cum Ioanne
decessore.
† 714. 720. 725.

† 714. 720. 725.

Atticus
successor
Arfacij.

Eustathius
Sebastiensis.

Ascetica
Basilij ma-
gno.
Eustathius
Antioche-
nus.

Atticus ex
Macedonia-
no orthodo-
nus.
† 714. 720. 725.

Atticus
Ioannis se-
ctatores per-
sequutus.

a Ephesij per temporis impunitate episcopos à Ioanne ordi- natos ecclesi- is exigunt. b Illegitimam episcoporum substitutio, nulla interveniente do- ctirina & vi- ta exploratio- ne. c Episcopa- tus pecunia redempti. d Heracli- dum annis quatuor in carcere deti- nent. Eunuchum impurum ei substituerunt.

A repta, quæ eis visa sunt, omnia mouere & mutare voluerunt. ^a Itaque viros à bono pastore ritè, & sicuti Deo gratum est, in thronis collocatos eie- cerunt: ^b eisque profanos quosdam & impuros prorsus homines substituerunt, nulla exploratio- ne manu impositioni præeunte. quippe ita vana & facilis ea res visa est, vt ad episcopatum prò- prièssimè suscipiendum satis esset, si quis id modò veller, aut aliquid donaret. ^c Proinde qui dudum à Ioanne exautorati fuerant, commodè rerum ta- lium contemptores aggressi, in ecclesias sunt in- troducti, episcopatu (proh pudor) pecunia redem- pro. ^d Qui etiam Heraclidem illū, quem magnus Ioannes Ephesi episcopum creauerat, suffraganti- bus ei aliis quoque septuaginta episcopis, ad an- nos quatuor crudelissimè carceri incluserunt: & postea dignitate + ei abrogata, execrandū & ma- nifestum cinædum, detestationis omnis plenum, tribuni Victoris eunuchum, in cœlibis viri throno (ò vindicta & patientia Dei) indignissimè collo- carunt.

B † Nemo gradum sacerdotij remalitate precij meretur. Quantiū quis que meretur, non quantum dare sufficit, estimetur. Non precio, sed precibus ordinetur antistes. l. Si quenquam. C. de episc. & cler.

CAPVT XXX.

Flavianus Antioche- ni mors. Porphyrius vir malus, sedem eius inuadit.

Vm quoque magno Flaviano, Antiocheno episcopo, qui se cū Ioanne aduersariis non coniun- xerat, & ad quietem æternam translatus fuerat, Porphyrius suc- celsit: vir quidam grandæuus, nō minus improbitate veterator, quippe quæ cum il- lo diligenti cura nutrita coaluerat, quàm etate ve- tulus. Nam vita in libidine peracta, ne tempore quidem ipso quicquam de eo impetu remisit, at- que in rebus turpibus ipsam quoque naturam vin- cere atque superare summopere contendit. Vbi verò eum etiam Antiochenæ ecclesiæ sedis per tyrannidem occupandæ cupido capit, cum vrbs tota more recepto, tempore suo ad spectacula in luco Daphnes effusa esset, Seueriano & Acacio,

C necnon Antiocho in amicitiam suam allectis, & ministris tyrannicæ cupiditatis assumptis (simi- le enim simili amicum prorsus est) * prædonum more thronum conscendit, veluti lupus quidam, non pastor: eademque ipsa hora consecrationem ab eis accepit. Ad ead autem illis ea res depropere- ra est, vt receptos ritus plurimos in sacra initiati- one prætermiserint. Porro operum tenebrarum pa- tratores, sine suo maleficio tato imposito, postea discesserunt, impudenti sibi fuga consulentes, & per montes inuios ad sua reuertentes. At ciuitas vbi factum id sensit, ignem & materiam aliam in- cendio aptam manibus rapientes & congerentes, ardore scilicet diuino & ipsi flagrantem, vnà om- nes aduersus eum iere, ipsum simul cum episco- pali domo comburere volentes. Vitā nanque eius quàm improba & detestanda esset, non ignora- bant. Quod sic agi postquam ille cognouit, præsi- di pecunia corrupto suadet, vt & ipse furorem a- lium contra pietatis cœtum obarmer. Illic arma- torum manus contracta, & cohors malorū contra illos coacta est. Proinde illi in conspectum istorū contrā euntium venire ausi non sunt. Interea in-

a Furina & imperfe- cta Porphy- rij ordinatio

b Ritus in consecratio- ne episcopali

Plebs An- tiochena ad- uersus Por- phyrimum in- surgit. Porphyrius se contra illā militari ma- nu defendit. Atticus persequuto- nem contra plerisque ec- clesias exci- tas.

gens etiam persequutio excitata est aduersus ec- clesias Dei, Attici instinctu (neque enim cum hoc quoque communicare quisquam, propter eum quo Ioannem maximè prosequerentur a- morem, volebat) iussiones imperiales passim cir- cumferebantur in hæc verba conceptæ. Si quis e- piscoporum cum Theophilo, Attico, Porphyrio, communicare noluerit, extorris ecclesia esto, & facultatibus priuator. Ex laicis autem seu popula- ribus qui magistratus gerunt, dignitate excidun- to, milites cingulos deponunto. Vulgus autem & opifices auro multo mulctati, exilio, sicuti decet, damnator. Itaque qui sincerè honestatem seque- bantur, & res præsentem non magni faciebant, ne quid absolum & veræ pietatis instituto indignū committerent, ad solitudines inhabitandas pro- fugerunt. Quidam inuiti etiam communicare cū illis coacti sunt, quibus scilicet gloria & opibus excidere magnum visum est. Monachi verò in Sy- ria plurimi ab ecclesia seiuncti, synaxes & conuē- tus suos egere: quam ob causam multas etiam ex- perti sunt erumnas.

CAPVT XXXI.

Vum ecclesia ira affligeretur, e- piscopi quidam & clerici diuino ardore pro Ioanne & ecclesia, cu- ius tam malus & miserandus sta- tus esset, flagrantem, ex Oriente Romam veterem sunt profecti, grauemque tragœdiam istam Honorio Impera- tori & Innocentio Romæ episcopo commemora- runt. Nam post magnum illum Damasum, Sirici- us quindecim annis episcopatum Romanum tenuit. Ei autè defuncto, Anastasius surrogatus est: qui vbi post triennium decepsit, Innocentius locū eius per successionem cepit. Tres illi secum attu- lere epistolas: quarum vna aureæ illius linguæ e- rat, calamitates omnes exactissimè recensens: se- cunda totius Constantinopolitanæ vrbs cleri cō- munis: tertia, quadraginta illorum episcoporum, qui communionis & partium Ioannis erant. Eis redditis, tantū in illis ardorem accenderunt, pro- pter calamitates eas dolentibus, vt ambo ad Im- peratorem Arcadium literas dederint, diuturnum in rebus huiusmodi somnum eius reprehenden- tes. Carpebant verò alterum quoque exilium, quo Ioannes præter ecclesiasticas sanctiones affectus fuerat: oportere affirmantes, si quæ illi verè hone- statis & ecclesiæ tranquillitatis cura esset, episco- pum in sedem suam reduci: & synodum Thessa- lonicæ, quæ in medio è Roma & ex Oriente ve- nientibus sita sit, cogi. Theophilum etiam Alexā- drinum, qui omnia ea miscuisset, acciri: atque ita demum canonico, nullisque affectionibus corrupto iudicio, Ioanis causam omnem ritè & ordine decidi. Cuius rei gratia se Italos aliquot episcopos misisse addiderunt, conscientiam bonam & iudi- cium rectum in cordibus suis obtinentes. Hęc sic ad Arcadium Honorius & Innocentius scripse- re. Quæ verò Ioanni etiam & clero rescripserunt, e- iusmodi verbis continentur: quæ ego ex Roma no sermone vtraque in græcam linguam transla- ta inueni, & historiæ huic adieci. Epistola ad Ioan- nem sic habet.

Imperiale scriptum pro Theophilo, Attico, Porphyrio.

Pierum se- cessus. Nihil se- bus præsen- tibus accom- modant.

Monachorū sanctorū per- sequutio.

E

Orientalis de statu ecclie scripti suarū & Honorij Innocentium certiores faci- unt. Rom. Pon- tifices, Da- masus, Sir- cius, Ana- stasius, Inno- centius.

Honorij & Innocentij ad Arcadi- um scripta.

Religiosa scriptorū co- rō sententia.

Iudicium lo- gicimum & Canonicum.

A

CAPVT XXXII.

Ametſi innocentem bona omnia expectare, & à Deo miſericordiã petere cõueniat: tamen nos quoque, qui tolerantie malorum ſuaſores ſumus, literas hæſce, pro eo atque decuit, cum Cyriaco diacono ad te dedimus, ne aduerſariorum iniuria plus poſſit quã bona conſcientia, dum in ſpe cum illa luctatur. Non enim opus eſt doceri te, tot populorum doctorem & paſtorem, oprimos quoſque ſæpe atque ad eò ſemper probari, an in vigore patientie perſiſtant, neque alicui dolorum labori cedant. Et eſt profectò res ſtabilis & firma cõſcientia bona in malis, quæ iniuſtè accidunt omnibus, quæ niſi quis patientia vincat, iudiciũ de ſe malæ ſuſpicionis præbet. Omnia nanq; ſuſtinere debet, qui Deo primũ, deinde ſuæ quoq; confidit conſcientiæ. Quandoquidem bonus atque honeſtus vir exerceri ad patientiã maximè poteſt, vinci autem non poteſt. Nam mentem eius diuinæ cuſtodiunt ſcripturæ. Abundat autem exemplis lectiõnes ſacræ, quas populo tradimus: & omnes propè ſanctos variis modis & cõtinerenter malis afflictos eſſe, cum fide aſſertantur: quippe qui tanquam in aliquo iudicio explorati, tandem ſic ad coronã patientiæ peruenerunt. Conſoletur igitur charitatem tuam, frater reuerendiſſime, conſcientia tua, quæ in tribulationibus ſolacium virtutis obrinet. Inſpiciente nanque ipſo Domino Chriſto, in portu pacis, pura conſtabit conſcientia. Hæc Innocentius ad diuum Chryſoſtomum ſcripſit. Epiſtola autem ad clericos hæc eſt. Innocentius epiſcopus præbyteris & diaconis, toti que clero & populo eccleſiæ Conſtãtinopolitanæ, quæ ſub Ioanne epiſcõpo eſt, fratribus dilectis, ſalutem. Ex literis dilectionis veſtræ, quas per Germanum præbyterum & Caſianum diaconum ad nos dediftis, ſcenã malorũ, quam ob oculos poſuiſtis, anxia ſolicitudine cognoui: & quibus ærumnis malis que fides taberet, repetita ſæpius lectiõne perſpexi. Cui rei ſola patientiæ conſolatio medetur. Dabit enim breui Deus noſter afflictionibus tantis finem, quas ſuſtinuiſſe proderit. Sedenim hanc ipſam neceſſariam conſolationem, in initio epiſtolæ dilectionis veſtræ poſitam, conſilium propoſitũque veſtrum laudantes intelleximus, multa patientie teſtimonia complectentem. Cõſolationem nanque noſtram, quam ad vos ſcribere debuimus, literis ipſi veſtris præoccupatiſtis. Eam ſiquidem laborantibus Dominus noſter præbere patientiam ſolet, vt in ipſis tribulationibus ſeipſos Chriſti ſerui ſolentur, ſecum ipſi reputãtes, eadem antea ſanctis, quæ ipſi pariũtur, accidiffe. Sed & nos ex ipſis literis veſtris afferre vobis ſolatiũ poſſumus. Non enim ab eo, vt vobis condoleamus, alieni ſumus: ſiquidem & nos in vobis affligimur. Quis nanque ferre poſſit, quæ ab illis deſignantur, quos maximè conueniebat pacificæ tranquillitatis & cõcordiæ ſtudioſos eſſe? Nunc inſolito more ſedibus eccleſiarum ſuarum innocentes eiiciuntur epiſcopi. Quod ſanè primus frater & collega noſter, epiſcopus veſter Ioannes, per iniuriam eſt paſſus, cauſa indicta, & crimine neque obiecto, neque audito. Quæ verò hæc prohibita ratio eſt, vt iudicij ſpeci-

men non ſeruetur, aut de cauſa nõ quærat? In loD cum viuientium epiſcoporũ alij ſurrogantur, quaſi qui * ab eiufmodi delictis prorumpunt, à quopiam iudicari poſſint rectè quicquam vel dicere vel facere poſſe? Nunquam ſanè patres noſtros talia auſos fuiſſe, ſed potius vetuiſſe cognouimus, ne cui in locum viuientis per conſecrationem alium ſubſtituendi ſit poteſtas. Minimè enim conſecratio ſiue electio reproba honorem adimere epiſcõpo poteſt: quandoquidè neq; epiſcopus ille eſſe poteſt, qui iniquè ſubſtituitur, quoniam hæc contra Canonũ obſeruationem ſunt. Canonibus porò obſequendum eſſe ſcribimus, qui Nicææ ſunt decreti: quos ſolos conſecrari decet eccleſiam catholicam, & iuxta eos iudicare. Sin alij à quopiam proferuntur, à Nicæniſis canonibus diſſonantes, & hæreticos autores referètes, ij à catholicis epiſcõpis reiiciuntur. Hæreticorum nanq; inuenta catholicis canonibus non ſunt annectenda. Semper enim illi per cõtraria & nefaria decreta, patrũ Nicænorum conſilium minuere intendunt. Quapropter nõ ſolũ hoc dicimus, iſtos ſequendum nõ eſſe, verum etiã cum hæreticis & ſchiſmaticis ſeu diſidiõſis dogmatibus condemnandum: quemadmodum antea in Sardiceniſi concilio ab epiſcõpis, qui nos præceſſerunt, factum eſt. Nam quæ ſic perperã ſubintroducuntur, magis damnare conuenit, quã vt quæ directè contra Canones ſtatuuntur, aliquam habeant, fratres reuerendiſſimi, firmitatem. Cæterũ quid cõtra iſtos in præſentia agendũ? Synodali cognitione peropus eſt, quã dudum etiam cogendã eſſe cenſuimus. Sola enim illa talium procellarum motus ſopire poteſt: quã vt obrineamus, vtile nunc fuerit, medicinam & opem hanc ad voluntatem magni Dei & Chriſti eius, Domini noſtri, referre. Omnia quæ diaboli inuidia, ad fidelium exploratione ſunt perturbata, pacabantur. Stabilitate fidei nihil nõ ſperare à Domino debemus. Nos quidem multum deliberamus & diſpicimus, quomodo vniuerſalis ſynodus cõgregetur, vt de volũtate Dei turbulenti iſti motus compeſcatur. Itaque interea ſuſtineamus: & patientiæ muro circũuallati, omnia auxilio Dei noſtri reſtitutum iri ſperemus. Quæcunque verò vos ſuſtinuiſſe ſcripſiſtis, ea quoque omnia antea, quanuis diuerſis maximè temporibus, à collegis veſtris epiſcõpis, Demetrio, Eulyſio & Palladio, qui Romam venerunt, & nobiſcum fuerunt, per cunctationem accurata cognouimus. Hæc ſunt, quæ ad clericos ab Innocentio datæ literæ cõtinebant: ex quibus colligere licet, quæ illi ſententia & ſtudium de Ioanne fuerit.

*Iniquè in lo
cũ epiſcõpi rã
mentis alium
ſubſtituitur.
* in τὰς τῶν
ἐπιμύλων
ἐκτὸν ἐρμὸν
μῆτρον.*

*Soli Nicæni
canones legi-
timi.*

*Hæreticorũ
canones reſci-
ciendi.*

*Synodi ecclē
ſiaſtica diſſi-
dia ſopunt.
Synodus à
Deo petenda*

*ὁ ἰσχυρὸς ἰσ-
χρῖος.
Patientiam
& ſperandũ*

*Reſponſum
Innocentiũ ad
Ioannem.*

*Cõſcientia re-
ſta per ſpem
bonam cum
iniuriis collo-
cãns.
Bona con-
ſcientia.
Pietas pro-
batio.*

*Virũ ſanctũ
ſemper affli-
ctũ.*

*Corona pa-
tientia.*

*Innocentiũ ad
clericũ Conſtã-
tinopolitanũ
epiſtola.*

*Patientia in
afflictionibus
conſolatio.
Dabit Deus
vobis quoque ſine
Et hæc olim
meminiſſe io-
nabit.*

*Sanctorum
afflictio.*

*Ioannes indi-
cta cauſa p-
ſcriptus.*

CAPVT XXXIII.

Iteræ ipſæ tales fuere. Inſuper verò ſynodi decreto, quæ Ioannis cauſa in Italia coacta fuit, in manus recepto, Dei amans Æmylius Beneuenti epiſcopus, Caſthegius, & Gaudentius, cũ Valentio & Bonifacio præbyteris, Roma Byzantium profecti ſunt. Sequebantur eos Cyriacus & Demetrius, vnã cum Palladio & Eulyſio, qui Ioannis partium ſtudioſi eò venerant, & tragædiam malorum omnem illis expoſuerant. Quum autem in

*a Synodus p-
ter Ioannem
in Italia co-
acta.
b Legati Ro-
ma Conſtan-
tinopolim
miſiſi.*

N iij

A Græciam peruenissent, in manus tribuni cuiusdā, qui insidias eis tetenderat, inciderūt. Non enim latere potuerunt fœminarum pessimam Eudoxiam legationis eius mandata. Et quod eorum sententię seu consilio, qui legationem eam miserant, arte quadam aduersaretur, actiones eorum contrariis actionibus præuenit. Quapropter Thessalonicam illis videre, atque Papæ literas, quas ad eius urbis episcopū Anysium ferebant, reddere permittū non est. Sed duobus nauigiis impositi, postquam in vnum ex suburbis Constantinopolitanæ ciuitatis, quod Athyras vocatur, peruenerūt, per vim in custodiam sunt coniecti: quibus per calumniam obiectum est, quod ditionem alienam ultra terminos suos turbarent, & cum Orientalis imperij contumelia ibi adessent. Romani igitur, & Cyriacus episcopus, qui que cum eo erant, seorsim quisque in custodias inclusi, torti sunt: & eorum plurimis affecti, vt literas flagitatas proferrent. Postquam autem illi se eas non prius duros esse affirmarunt, quā Imperatorem vidissent, vt pote ad eū legati: postremò Valerius quidam, ex feritate & temeraria audacia nomen & celebritatē aucupans, episcopi vnus, apud quem literæ erant, pollice fracto, scripta ipsa & vascula quædam, adhæc quicquid illis ad res necessarias parandas erat argenti, ei eripuit: id quod ille non sine maligno cōsilio fecit, vt sumptibus omnibus spoliati, facere aliquid illi, quod prohibitū est, necessitate adigerentur. Postridie eius diei alij plurimi affuere, siue ab ipsa Augusta, seu ab Attico missi: qui ab illis petierunt, vt tribus millibus nūmorum aureorum receptis, cum Attico communicarent, Ioannis autem causam despicerent. Hoc illi se facturos prorsus negarunt. Accidit enim diuinitus quiddam, quod eam rem prohibuit. Nam vni ex Æmilij diaconis, Paulo nomine, viro casto & moderato, diuum Apostolum Paulum apparentem dixisse ferunt: Videte quomodo accuratē seu circumspectē ambuletis, dies enim mali sunt: promissam fortē fraudem sic inhihentem. Sedenim quum illi promissionem seu conditionem oblatā nō reciperēt, sed reditū in Romanā urbem precibus peterēt: Valerius, qui egregiū illud viri optimi facinus in pollice patrauit, ad malè agendum strenuus, immundo & vetustate squalido nauigio eos commissos, exitium eis struens videlicet, Romam reuertii iussit. Illi cum summo periculo nauigantes, ægrè Lampfacum appulerunt. Inde naui mutata, quatuor mensibus elapsis Romam peruenire: & apud Innocentium Papam singillatim quæ eis accidere, renunciarunt: nihil scientes, quid vel Cyriaco eiusq; comitibus, vel Ioanni ipsi acciderit. Hæc tum segnem Arcadium latuere, id quod postea animaduertere licuit. Hisce verò de causis Innocentius Romanus episcopus plurimum indignatus, epistolam compositam ad Arcadium, Atticum & Theophilum dedit, qua illos excommunicationi & exautorationi subiecit: quum quidē cognouisset, non multo post patrem illum mortē oppetiisse, in longius exilium abductum, quemadmodum paululū progressi exponemus. Epistola verbis huiusmodi conscripta fuit.

CAPVT XXXIIII.

Ox sanguinis fratris mei Ioannis D clamat ad Deum contra te, ô Imperator, sicuti quondam Abel iusti contra parricidam Cain: & is modis omnibus vindicabitur. Nec id modò admisisisti, sed etiā pacis tempore persecutionem magnam aduersus Deum & ecclesiam eius concitasti. Eiecisti è throno suo, re nō iudicata, magnū totius orbis doctorem, & vnā cum eo Christum persecutus es. Neq; de illo ita queror (sortem enim, seu hæreditatem cum sanctis Apostolis in Dei & Seruatoris nostri Iesu Christi regno consecutus est) quanuis intolerabilis iactura ea sit: sed affligor propterea, quod primum de animarum vestrarum salute, deinde de eis qui sapiētissima spiritali & diuina doctrina & institutione eius orbat, fame verbi Dei conficiuntur, sum sollicitus. Non enim ecclesia tantum Constantinopolitana mellitē illius linguę iacturam fecit, sed & orbis sub sole totus ad orbitatē redactus est, viro tam diuino amisso, persuasione vnus mulieris, fabulam hanc & spectaculū exhibentis. Verum excipiet illa & præsentem hic pœnam & futurum sempiternum supplicium nō post multos hosce dies ei adueniens. Tametsi enim beatus Ioannes vitam reliquit, fide seruata, & fluctuantibus cōfirmatis: in æterna tamen secula sempiternarum deliciarum & immortalis vitæ hæreditatem est cōsequutus. Noua autem Dalila Eudoxia, quæ paulatim te erroris seu seductionis nouacula totondit, execrationem ex multorum ore sibi ipsi introduxit, graue & quod gestari nequeat peccatorum pondus colligans, atque id prioribus peccatis suis superaddens. Itaque ego minimus, & peccator, cui thronus magni apostoli Petri creditus est, segrego & renicio te & illam à perceptione immaculorum mysteriorū Christi Dei nostri, episcopum etiam omnem, aut clericum ordinis sanctæ Dei ecclesiæ, qui administrare aut exhibere ea vobis ausus fuerit, ab ea hora qua præsentis vinculi mei legeritis literas, dignitate sua excidisse, decerno. Quod si, vt homines potentes, quenquā ad id vi adegeritis, & canones vobis à Seruatore per sanctos Apostolos traditos trāsgressi fueritis, scitote non paruū id vobis peccatum fore, in horrenda illa iudicij die: quum neminem huius vitæ honor & dignitas adiuuare poterit, arcana autem & abdita cordium sub oculis omnium effundentur atque exhibebuntur. Arfacium, quem pro magno Ioanne in thronum episcopalem produxistis, etiā post obitum exautoramus, vnā cum omnibus qui consultò cum eo communicarunt episcopis: cuius etiam nomen sacro episcoporum albo nō inscribatur. Indignus enim eo honore est, vt qui * episcopatum quasi adulterio polluerit. Omnis siquidē plantatio, quæ à Patre nostro in cœlis plantata non est, eradicabitur. Ad Theophili abrogationem addimus excommunicationem, anathematismum, & absolutam à Christianismo alienationem. Hæc Innocentius pro Ioanne pugnans scripsit. Neque verò etiam Atticū, qui post Arfacium thronum magni illius inuolauit, non accusauit. Verum vt ea res composita postea sit, historia loco suo ostendet.

CAPVT XXXV.

Soro scribit, opus quinq; & presbyteros duos ecclesie Rom. ad Honorium & Arcadium esse missos, qui locum & tempus synodi cogenda peterit. lib. 8. ca. 16. c. Eudoxia dolo q̄ excipiuntur. d. Athyras suburbana Constantinopolis regio. e. In vincula coniciuntur. Torquentur.

Litera eius & viciū adiunguntur.

Agitur cū eis re tribus millibus aureorum receptis, cum Attico communicent. Cōditionē eā illi respondent.

Rabus infestū Romam reuertuntur.

Arcadio focors.

Litera Innocentij pape, quibus Arcadium, Atticum & c. anathematizati subijcitur Ioannes re & causa idē illa damnatur.

Summam meli Eudoxia minatur. Cum Ioanne defuncto optime actum. Eudoxia altera Dalila.

Excommunicatione.

Ligandi vinculum.

Extremam Christi iudicium.

Arfacium defunctum exautoratur.

** μοιχοισιν τὸν ἐπισκοπῶν. Sacrum episcoporum album.*

Hūni Thraciā vastant, Isauri Phœniciam & Cariam.
 † Al. Holdam vocant.
 † Holdas dux Hunnorum.
 Stilico ipse teros fratres bello inter se committere voluit.
 a Alarichus Gothus Romanus copiarū.
 Theodosio in bonam manam operā in bello contra Eugen. g. p. b. Iovius Illyrici præf. c. * Flac. Soz. v. habet lib. 9. cap. 4. c. Alarichus Græciæ & Dalmatiam vastat.
 d. Honorius Stiliconem & Itabarietas & Ratiat in rursus ubi Honorium, Cōstātinopolim ire volentem.
 f. Theodosius Arcadij filij pupillus.
 g. Tyrannus Cōstātinopolim avelat.
 † Labarum. h. Stilico filio suo Eucherio Orientale imperiū parare contendens, rōa tū eo à militibus trucidatur.
 i. Quidā scriptores Romam vtrūq; trucidatum esse tradunt.
 k. Alarichus Romam obsidet.
 Soz. Alarichus præfidiū militum frequē ad annū Tyberim collocasse dicit.
 † 402. ann. ne occupato.
 Soz. 402. v. 1. 1. Portus Ostiensis.

Adem tempestate, sicuti in omnibus episcoporum dissensionibus reperire est, res etiam publicæ tumultibus sunt repleta. Hūni nanque Istrū transgressi, Thraciam vastantes percurrerunt. † Holdam ducem habentes. Et Isauri quidam prædones perquam feri, ingenti coacta multitudine Phœniciam atque Cariam, & quæ in medio sitæ sunt vrbes, excursionibus extremisque claudibus vexarunt. Stilico quoque Honorij socer, opumque & copiarū illius omnium dux, vix summus, simul & Romanorū & barbarorū ad novas res spectantium studia sibi consiliata habens, cum præfectis eorum egit, & committere inter se Imperatores tentavit. Atque ubi, † vt Alaricho Gothorum duci ducendarum Romanarum copiarū dignitas tribueretur, suffragio suo effecit, in Illyricos movit: † & eo Iovium quendam præmisit, re ita composita, vt & ipse cum Romanis arcadij ducibus congregaretur, & regionis etiam eius populos Honorij imperio subiceret. Alarichus autem exercitu ex Dalmatia & Pannonia terra barbara suscepto in Epirū venit: † Græciæq; † & Athenis captis, vicinam quoque Dalmatiam vastavit. Deinde Illyricum ingressus, atque aliquandiu ibi moratus, per Alpes in Italiam rediit: Stilicone angustias earum illum transire † permittente, vt pote qui insidias Imperatori frueret. Postea Alarichus cum inde proficisci vellet, † Honorij literis, ne cœptum iter persequeretur, prohibitus est. † Deinde verò & Stilico Honorium impedivit, quo minus Constantinopolim propter fratris filij curā cederet, vt fideles præfectos ei constitueret, qui non ita pridem pupillus factus fuerat: veritus scilicet ille, ne propter teneram ætatem † Theodosius puer aduersi quicquā pateretur. Impedit hunc igitur Stilico, necessariū eum in Italia manere debere dicens, propter proximam † tyrannidem apud Arelate à Constantino excitatam. Hoc cum illi persuasisset, alterum ex sceptris, seu vexillis potius arripuit, quod Romani † Labarum vocant: simulque quatuor militum ordines, & Imperatoris literas, quibus ei professio Orientalis permittebatur, accepit, atque in expeditionem se dedit. † Vbi verò fama increbuit, tyrannidem illum filio Eucherio, eis adiuantibus, qui cum potestate apud ipsum erant, parare: milites seditione mota, primum Italiæ & Galliæ præfectum, aliosque quibus imperatorij magistratus commissi fuerāt, necarunt: deinde paulo post Rauennæ à militibus & ipse Stilico, mox etiam filius eius Eucherius iugulatus est. Atque isti quidem, quod aduersus Imperatorem conspirasse deprehensi essent, ad hunc modum interiire. Post eorum autem interitum, qui cum illis fuerant barbari, ei quem diximus Alaricho Gottho coniuncti, † Romam expugnare aggressi sunt. Ibi Alarichus de pace oratores ad Honorium misit. quā vbi non obtinuit, aliis quoque multis barbaris adductis, Romanam vrbe obfedit, & Tyberim amnem qui per vrbe mediam fluit, † cohibens, ne res necessariæ ex portu in vrbe importarentur, effecit. † Portus autem maxi-

um nauale Romanorum est (sic enim illi nauum stationē appellant) tres habens receptus, amplitudine paruum referens vrbe. † Cum igitur annonæ penuria, fames simul & pestis exorta esset, & iam serui ad Alarichum transfugerent, Romanis senatoribus Græcæ superstitionis, vt in Capitolio & templis omnibus † sacrificia fierent, placuit. † Acciti autem Thusci quidam, tonitru & fulminibus se barbaros inde propulsuros esse polliciti sunt. Nam id illi ad vrbe aliam, cui nomē † Larniæ, fecerant: quam vrbe Alarichus obfessam non cepit. sed consiliū cœptumq; id frustra fuit. Siquidem qui rectam obtinebant mentem, vindicta diuina Romanos hæc pati existimauerunt, ppter ingentes delicias, & quas exhibebant libidines. Id quod aliquando ipse quoque Alarichus ostendit. Nam bono cuidam † viro eum cohortanti vt Romam parceret, neque tot malorum autor fieret, dixisse fertur, inuitum se eam rem aggredi. Cōtinuè enim quendam sibi imminentem, molestum esse, Romamq; vastare iubere. Quod etiam tandem fecit †. Ac tum quidem pecunia accepta, obsidionē † soluit: quum Romani pacti cum eo essent, Imperatori se suasuros, vt pacem cum eo iniret. Et legatione missa, qui Alaricho aduersabantur, impedimento, ne pax ea constaret, fuere. Atque Innocentio legationē obeunte, imperatoris literis persuasus Alarichus, ad Ariminum vrbe concessit, quæ ducentis & decem stadiis Rauenna distat †. Ibiq; cum eo è muro colloquutus † Iovius Italiæ præfectus, petitionem eius imperatoris ostendit, debere eum per literas ducem præfici exercitus vtriusque censens. Atque ille alia quidē ei concessit: dignitatem autem eam vt conferret, nondū statuit. Iovius incōsultò imperatoris decretum Alaricho legi iussit. Itaq; ille propter dignitatem sibi denegatam, perinde atq; iniuria affectus esset, indignatus, tuba clauso cani iusso, Romam contendit. Iovius autem metu percussus, ne in suspicionē, perinde atque barbaro faueret, apud imperatorē incidere †, imprudētius etiam q̄ antea iurisiurandi sacramēto suos adiegit, ne pacem vnquam cum barbaro facerent. Porro Alarichus dignitate contempta, nihil † amplius quod Romani haberent petiit. Et vbi bis episcoporū legatione missa, quod postulauit, non impetrauit, Romam rursus obsidione cinxit †: portūque capto, Romanos vi, vt Attalum, vrbe tum præfectum, imperatorē crearent, coegit. Id illi fecere †. Attalus autē, cum Romanis multis magistratus concessit, tum Alarichū vtrarūque copiarū ducem fecit †, Adaulphūque coniugis eius fratrem præfectum † equitum constituit. Et multitudine conuocata, splendidam ad eam orationē habuit, patria iura inuolata senatui se cōseruaturum, Orientemque vniuersum & Aegyptum Italis subiecturum pollicitus. Atque ille sic elatus, non integrum imperauit annū, quod Alaricho, vt Honorij militiæ duces exautoraret,

D † m Fames & pestis in vrbe Romæ.
 n Sacrificia Romani idololatra in templis instituerunt.
 o Thusci fulminibus se barbaros pollicentur.
 * Videtur legendum Narua.
 p Vindicta diuina vrbe Romæ obfessa & dirupta.
 Larniam Sozome. Thuscia oppidum esse dicit.
 q Monacho. Sozom.
 r Romani obsidionē Gothicam ante reddunt.
 Dimittit ad affligendā Romam instigat Alarichus.
 Innocentius apud Alarichū Orator.
 s Petrus Alarichus ducem se Romanorū copiarum constituit.
 t Iovius Italia præf. c.
 v Iovius imprudētus Alaricho dignitate eam denegatam esse iudicat.
 x Iuratus hinc per saluē imperatoris.
 y mōdū gēmaiois tūy xlvv.
 z Portus Romæ. capitul.
 a Attalus imperator creatur.
 b Adaulphus equitum domesticonum præf. c.
 † Quos domesticos vocant. Sozom.

† Adde fames Roma inualuit, vt homines pro frumento castaneis vtarentur. Creditum quoque est, quosdam humanis caruibus nō abstinentisse. Sozom.

§ In legatione posteriore Alarichus petiit, vt in societatem belli à Romanis susciperetur: & vt sibi cum mediocri frumenti pensione loca aliqua, quæ Romani non magnifacerēt, incolenda darentur. Sozomenus.

* Similiter hæc ita dicuntur apud Paulum Diaconum de ipso Alaricho: Qui quum discedere voluisset, Honorij literis retentus est, sicut ipse confessus est.

a Attal^o ab Honorio ad imperij societate invitatus, in solis firmum dat responsum.
b Alarichus sibi Honorio reconciliatus.
c Attalus & duces eius Honorio dederunt.
Sozo. lib. 9. ca. 8.
d Attali exilium.
e Adaulphi ca des. Nam apud Barcinonem fraude suorum occisus est.
f Paul. Diac. e Id aliquando post factum cum iterum rebellasset.
g Alarich^o denuo cum Honorio transigit.
h Sarus profectus militum Alarichum proelio vincit, & Ravenna eijcit.
i Prima direptione urbu Romae a Gothis facta, Anno Christi 412.
k De hoc ad finem huius lib. ex Procopio annotatio Baptiste Egnatij reperitur.
l Alarich^o Romam capit, & diripit.
m Tippo dicitur Petri, et quid ad id consurgisset, parcare milites iubet.
n Alarich^o Honorio barbaris Romam incolere permisit.
o Alarichus Galliam Placidiam Honorij sorore Romam captam, Athaulpho uxorem dedit: quae libidinis suis apud maritum effecit,

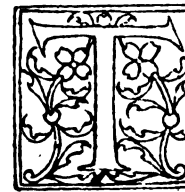
A non paruerit. Et Honorius oratores ad Attalum misit, eumque ad imperij societatem, si arma poneret, inuitavit. Ille id respuit: & Honorium insulam incolere, priuatamque vitam, si vivere vellet, deligere, summorumque corporis membrorum amputatione salutem suam redimere iussit. Alarichus ubi Attalum non facile vel sibi vel necessariis aliis parcente animaduertit, ab Honorio sibi metuens, clam cum eo conditionibus acceptis, de reconciliatione pactus est. Atque omnibus ad urbem Ravennam congregatis, Alarichus Attalo persuasit, ut imperij insignia, ducisque eius cingulum quisque deponeret. Honorius veniam omnibus dedit, ita ut quisque quem antea habuisset honorem obtineret, & dignitatem. Atralus ad infima tribunalis subfellia positus, ubi se Honorij potestati permisit, postea duobus tantum digitis ei amputatis, in Liparam insulam deportatus. Adaulphus a familiaris quodam suo enee postremum necatus est. Alarichus autem non multo post Alpibus (locus is circiter sexaginta stadia a Rauenna est situs) occu-
B patis, de pace cum Imperatore egit. Et Sarus quidam, qui post Stiliconem praefecti militaris dignitatem ab Honorio acceperat, in arte bellica summe exercitatus, & Alaricho ipso propter priores inimicitias suspectus, quod minime sibi bono futura esse pacta inter Romanos & Gothos fœdera arbitraretur, circiter trecentos sui studiosos viros fortissimos secum habens, subito Alaricum aggressus, non paucos ex militibus eius occidit: & victoria in praelio potitus, Rauenna eos eiecit. Ea ob rem Alarichus ira percitus, Roma obsessa, perditione eam cepit: suosque Romanorum opes quantum possent diripere, & domos expilare, atque vni solum, in quo apostoli Petri tumultus est, templo, quod ingens & amplum est, parcere iussit. Quae res in causa fuit, ne Roma omnis funditus interiret. Quum enim eo propter timorem quamplurimi confluisissent, ob Apostoli reuerentiam seruati, urbem denuo aedificiis restaurarunt. Ille porro quum Campaniam vastaret, morbo interiit. Et cum barbaris pace facta Honorius, ut Romam multa perpessam mala, communiter cum aliis inco-
C rent, eis permisit: eamque rem manu simul & ore magnopere applaudens comprobauit. In eo bello mulier quaedam maximum exhibuit pudicitiae specimen. Quod nanque & aetatis flore & formae

† Ad reliquas imperij Romae clades accessit, quod Gildo comes Aethiopia Theodosio disuncto, Libyam, & bonam Aethiopia partem per tyrannidem occupauit. De quo in fine huius libri annotatio reperitur.
 * Attalus Gothorum instinctu denuo in Galliam tyrannidem arripuit. Qui deinde a Gotho ipso captus, Constantio deditur, & ab Honorio Romae in triumpho ante currum ductus, in Liparamque deportatus est.
 Dum haec aguntur in Iebus, terribilis de occidente rumor affertur, obsideri Romam, & auro salutem civium redimi, spoliisque rursus cruciari, ut post substantiam vitam quoque amitteret. Haec res videt, & singulis interceptis verba distans. Capitur urbs, quae totum capit orbem. Imo fame perijt ante quam gladio. Et vix pauci qui caperentur, inuenti sunt. Ad nefandos cibos erupit esurientium rabies: & sua inuicem membra lansarunt, dum mater non parcente stenti infantia, & recipit vtero, quem paulo ante effuderat.
 Qui cladem illius noctu, qui funera fando
 Explicet, aut possit lacryma equare dolorem?
 Urbs antiqua ruit, multis dominata per annos.
 Hieron. ad Principiam.
 ut vltro ipsa a Romanis pacem peteret. Diac. l. In direptione urbis summa pudicissima mori maluit, quam a milite constuprari.

venustate praestaret, ex Alarichij militibus iuuenis D quidam pulchritudine eius, quum eam vidisset, captus, ad concubitum eam sollicitauit. Quum autem illa piaculum id aduersaretur, miles ense stricto mortem ei minatus, veluti cum amore concertas, per misericordiam summum tantum collum vulnerauit. Illa vero cruore diffuens, iugulum ferro subdidit: melius sibi esse rata, ut cum pudica mente mortem oppeteret, quam cum viro alio concumberet. Et postquam ferocius etiam barbarus illam aggressus est, plurimumque eam oppugnando nihil egit, ad castitatem eius consternatus, in Apostolicum diui Petri templum eam duxit, ecclesiaeque custodibus commendauit, sex illis aureis nummis datis, ut puellam viro suo conseruarent. Tales calamitates in Oriente atque Occidente, tum Dei, ut opinor, ita accidere.

Miles barbarus castitatem eius admittit, mulierem seruauit et honorauit.

CAPVT XXXVI.

E Anta enim eo tempore hominum caedes facta est, quantum aetate nulla a seculo condito nouit. Eam porro cladem stella illa gladij formam referens, obscure portendit. Non etenim milites tantum interire, neque in aliqua orbis parte mala haec constiteret, sed omne genus hominum concisum est, & tota prope periit Europa. Asia quoque pars non exigua attrita est, plurima item Libyae, potissimum vero quae Romanis tributaria & subiecta fuit. Interitum namque multitudinem hostilis barbarorum demittit ensis. Reliquam autem famem & pestilentiam, necnon agrestium ferarum greges absumpsere. Praeterea motus terrae ingentes, funditus urbes & domos euertentes, permultos in inuitabile exitum coniecere. Multis etiam in locis terra hiatus rupta, sepulchrum incolis extemporaneum spontaneumque facta. Insuper aquarum pluuiarum illuiones, & apud alios flammearum siccitates, apud quosdam fulmina coniecta, variam & insustentabilem edidere calamitatem. Quinetiam pluribus in locis grando saxi manuaria maior, & circiter octonarum librarum pondus trahens, deferri visa est. Denique niuium vis & frigoris immanitas, quos plagae aetate non praeripuerant, occupatos extinxere. Quae omnia euidenter satis diuinam depradicarunt indignationem. De quibus singillatim commemorare, supra vires hominis fuerit. Tum vero tantum etiam solis deliquium fuit, ut stellae etiam medio die refulserint, quod deinde tanta siccitas est subsecuta, ut more insolito multi mortales, & alia etiam animalia interierint. Cum autem sol defecit, fulgor quidam simul in caelo apparuit conici siue metam speciem gerens: quem ineruditi quidam cometam crinitamque stellam esse duxerunt. Nihil enim, quae in eo visa sunt, cometae simile fuit. Nec fulgor is in comam abiit, neque stellae prorsus speciem retulit: sed veluti lucernae cuiusdam magnae flammae per seipsam subsistere visa est: nec radij eius aliqui stellae cuiusquam formam subiere. Ipso quoque motu variatus. Nam ea parte qua sol per aequinoctium oritur, fulgor is moueri cepit: & inde iuxta eam quae in Virgae cauda sita est, stellam vltimam seorsum euadens, ad Occidentem cursum tenuit. Postquam autem caelum est dimen-

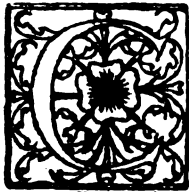
Totius orbis clades tanta prodigiosa stella praedicta.

† rē glorie
 wliō.
 Tempestatis
 omni clades.
 Bella.
 Fames. Pestis.
 Terrae motus.
 Chasmata.
 Eluuienes.
 Exustiones.
 * rāpe in
 roq. d. s.

Grādomax.
 Vn mium.
 Eclipsis solis.
 Siccas sum
 wa.

Stelle in caelo medio die vise.
 Fulgor comae formae in caelo apparuit.

A sus, motu suo quatuor mensibus longius per-
 eto, disparuit. Vertex eius aliquando quidem in ma-
 gnam & acutam lōgitudinem abiit, vt coni ratio-
 nem excederet: nonnūquam autem ad mensurā
 illius contractus est. Alia quoque monstrosa præ-
 buit spectacula, quibus à natura solitaria appari-
 tionū discessit. Videri autem cœpit ab æstate me-
 dia, ferè vsque ad autumnū finem. Id ipsum quo-
 que miraculum ingentium bellorum, & incredi-
 bilis hominum interitus indicium fuit. Deinceps
 verò terræmotus esse cœperant, qui non facillè cū
 eis qui antea extiterant, conferri possent. Cum
 terræmotibus ignis quoque cœlo quasi rupto del-
 lapsus, salutis spem omnem præcidit: cladem ta-
 men hominibus non intulit. Diuina namque be-
 nignitas vento vehementi demisso, & igne vnde-
 quaque prouoluto, in mare eum abiecit. Videre tū
 erat spectaculum nouū, fluctus ipsos perinde atq;
 regiones quasdam marinas plurimūm igni arde-
 re, quoad vsque flamma prorsus in vndis extincta
 est. Cū in multis terræ locis tāti essent terræmo-
 tus, laquearia & tecta ædium, à seipsis ita magno
 cum sonitu & fragore dirimi visa sunt, vt qui in-
 tus in domibus erant, ^a clarè oculis cœlum cōspi-
 cerēt. Et post eiusmodi rupturam ita rursus sunt
 inter se aptè cōiuncta, vt nemini tam nouæ rei si-
 gnificationem aliquam præberent ^b. Idem etiam
 in nauibus & domorū pauimentis, multis in locis
 accidit. Quædam nanque granaria in partibus in-
 ferioribus habitantes, frumento confertim & su-
 bitò in eos per rimas patentes effuso suffocarunt,
 solūmq; ipsum tam commodè cōpactum reddi-
 derunt, vt homines addubitarent, vnde frumentū
 illud quod cædem talem patrarit, profluxerit. Ad
 hæc, alia quoq; eius generis mala tum nouo pror-
 sus modo extitere, quæ satis ostenderunt, nō natu-
 rali aliqua ratione hæc, sicuti Græcæ superstitionis
 sectatores delirantes dicunt, prouenire ^d, sed di-
 uinæ indignationis flagella ea hominibus immitti.
 Multis certè quidem eo tempore visum est, irato
 ea Deo accidisse, propter tam apertam, quæ ma-
 ximo illi ecclesiæ luminari Ioanni illata est, iniu-
 riam. * Siquidem & imperatoris coniugem Eu-
 doxiam tum vita excedere cōgigit, vermibus escā
 factam. ^e Et vnam, cui imposta est, moueri cer-
 nere erat: Deo videlicet eum, qui per illam in ec-
 clesia concitatus fuerat, motū ostendēte. Et Theo-
 philus paulo post laterum morbo correptus interiit.
 Arfacius etiam, quemadmodum à me dictum
 est, paruo intercedente tempore fatis cōcessit. Et
 Cyrinus Chalcedonis episcopus, ex eo casu quo
 in pede circumuentus est, + vtroque crute disse-
 ctō, miserabiliter vita est defunctus. Et alij aliter
 vitam finire. Antiochus & Seuerianus secta-
 torésque eorum malè quoq; diem suum obiere,
 Deo ab ipsis pœnā sumente, propter sacra (proch-
 dolor) iniquè prodita. Inter homines quoque esse
 imperator Arcadius breui desuit. Verūm Ioannis
 primūm, deinde etiā Arcadij obitu exposito, vnā
 cum vtriusque fine, decimotertio quoque histo-
 riz huius libro, Deo adiuuante imponam finem,

Vcusī Ioannes quum esset, ab A-
 dulphio episcopo benignè exce-
 ceptus atque tractatus est. Atque
 ibi multos quidē pane, plurimos
 verò diuino verbo, qđ verè cor-
 da confirmat, & mentes illustrat,
 pauit. Per multos verò etiam vtiles atque necessa-
 rios libros cōposuit. Nullæ enim quæ ei accedere
 erumnæ linguam eius, fluminis instar fluentem,
 cohibere potuerunt. De patientia quoque, &
 de eo qđ non solūm nos ad fœcordiam non dare,
 verum etiā in rebus duris non offendi debeamus,
 non pauca conscripsit. Plurimas etiam tum ad
 sanctam Olympiadem epistolas dedit. Vniuersæ
 hæc quindecim sunt, mirificam patientiæ gratiam
 complectētes. In quibus solum peccatum esse, ad
 quod exhorrescere nos conueniat, dicit. Erumnas
 etiam quas in itinere perpulit, in eis cōmemorat:
 & vt + eam à desperatione reuocatā, ad spem bo-
 nam futuri congressus erexerit: atque vt feruen-
 te maxime æstate iter faciens, cum vehementissi-
 ma febris sit colluctatus, scribit. Refert insuper sto-
 machi ipsius vitia: & improbum, qui virum iustū
 in exilium abduxit, Gallum: necnon diuersorio-
 rum māsionūque incommoditatem, ministro-
 rum inopiam, rerum necessariorum penuriā, item
 qđ medicum non habuerit, & de Isaurorum terro-
 re. Quemadmodum etiam * monachi aduer-
 sus eum furentes, domicilium eius incendere vo-
 luerint: & quomodo rebus eius in itinere cōplo-
 ratis, non solūm ipsi eius miserti non sint, sed etiā
 misericordiam aliorum, extrema omnia commi-
 nari, impedierint. De via denique queritur, vt pote
 ardua, lapidosa, difficili, & molesta. quam ob cau-
 sam beatam illam fœminam rogat, vt in orationi-
 bus suis illa meditetur, ne longior eius fiat pro-
 fectio, sexcentis exiliis laborem itineris facien-
 di grauiorem sibi esse dicens. Hæc omnia, atque
 alia hinc similia epistolæ istæ, & aliæ præterea ad
 episcopum Cyriacum datæ, complectuntur. Por-
 rō quum ei aduersarij, qđ Cucusi maneret, inuide-
 rent, Arabissum abductus est. Ductoribus enim
 eius hoc studio fuit, vt transiōne frequenti labe-
 factatus ille, vitam miserè finiret. Sedenim quo
 pluribus obiectus est erumnis, eo casibus omnib⁹
 propter sanctiorem philosophiam superior fuit,
 splendidūsq; refulsit: quemadmodum in igne
 flamma, si materiam copiosiore sibi iniectā ha-
 beat: ^a Inde verò Pityuntem (ita enim manda-
 tum fuerat) ductus est. Oppidum id est gra-
 uis solitudinis, ad finem Pontici maris situm, sæ-
 uissimis barbaris conterminū. Ed quum duceretur,
 & iam ad Deū migraturus esset, noctu ei oran-
 ti, qui vitæ eius duces fuerant, & Petrus & Ioānes
 assistentes, perquā amicè cum eo sunt colloquu-
 ti: eiq; quum aduersus dæmones victoriam, tam
 postremò migrationē ad Deum, & quæ eum ex-
 ceptura essent bonorū perceptionem cum læticia

Terræmotus
 gravissimi.
 Ignis cœlestis
 in terram de
 lapsus.
 Idem in ma-
 re coniectus.
 Mare ardens.
 In terræmo-
 tu tecta &
 pauimenta do-
 morū derep-
 te rupta, &
 rursus con-
 iuncta sunt.

a Itaq; intra
 tecta ab ho-
 minibus cœ-
 lum visum.
 b In nauib⁹
 idē quod in
 domibus fa-
 ctum.
 c Theologicū
 de prodigijs
 & sibi iudi-
 cium.

d Flagella
 Dei homines
 castigantia.
 e Deus fan-
 ctorū suorū
 iniurias vin-
 dicat.
 * Soc. lib. 6.
 cap. 19. hæc
 exēpla oculis
 Dei iudi-
 cio iudicādo
 permittit.
 f Eudoxia
 vna moueri
 visa.
 Eudoxia
 mors.
 Triumphali.
 Antioch.
 Cyrius.
 † Soc. lib.
 8. cap. 27.
 Antioch.
 Seuerianus.
 Arcadius.
 Ioannis Chry-
 sostomi.

Alia & scri-
 ptæ Ioannis
 quæ Cucusi
 edidit.
 Epistolarum
 earū summa
 Epistola e-
 ius ad Olym-
 piadem.
 Ad solum
 peccatum ex-
 horrescendū,
 † qđ ad om-
 nia dicitur.
 § μὴ δὲ ἀ-
 νδραίων τῶν
 λυτῶν τῶν
 τοῦ λουδοῦ
 τῶν. Ποτεστ
 hoc etiam de
 congressu in
 futuro seculo
 intelligi.
 * Fortasse p
 monachū, le-
 gendū mona-
 chis: hoc
 est gladiato-
 res. vt mili-
 tes intelligam
 tur, qui cū in
 exilium ab-
 ducerent.
 Epistola Ioh-
 nis ad Cyri-
 acū episcopum
 Teānes ac-
 tissimū ab-
 ductū.
 Rebus aduer-
 sus Ioannes
 magis ac ma-
 gi eniatis.

a Idē ptyun-
 tem dicit
 iussus.

Mortuo Io-
 anni Petrus
 & Ioannes
 apostoli ap-
 paruerunt.

§ Tu tibi persuade, præter culpam ac peccatum, homini accide-
 re nihil posse, quod sit horribile, aut periosum. Cicero. Sci-
 mus ea mente, quam ratio & veritas præscribit, vt nihil in vna no-
 bis præstandum, præter culpam, putemus: eaque quom caramus, om-
 nis humana placatè & moderatè feramus. Idem.

* Plin. lib. 6. cap. 5. de regione Colchica: In istimo eo tractu Pity-
 untem oppidum opulentissimum ab Antiochio ductum est.

CAPIT XXXVII.

*Idem est co-
lesti cibo pa-
uerunt.
† 770 qd dpa-
vix 1121 dco f-
qd 770 qd
str: 2001.*

*Basilisc^{us} mar-
tyr apud Co-
manenos.
Idem Ioanni
in somnis ap-
paret.*

*Perceptio
Eucharistia
ante obitum.*

*a τῶν θεῶν
καὶ ἰωάννου
εἰς ἀγιασμὸν
τοῦ.*

*Signaculum
Crucis.*

*Ioanes in die
exaltationis
sanctae crucis
mors.*

A annunciarunt. Dein † coelesti & ineffabili eū esca-
pauerunt : ex quo tempore nihil postea cibi sum-
psit. Dicta hæc ab eis sunt, quibus ille ea secum ver-
santibus concedidit. Hinc etiam ille ad maiora
progressus est certamina. Illi porro quibus ma-
gnus vir ducendus cōmissus fuerat, magis itineri-
bus proficiscebantur, aliquando immensis pluuiis
exundantibus, aliquando solis radiis maximè vren-
tibus. Merces enim eorum crudelitati in illo ex-
ercendæ, maiorum dignitatum honores, propo-
sita fuerat. Cæterum Pityntem videre non potuit,
sicuti Epiphaniij vaticinium prædixerat. Ad Co-
manenos autem Armeniæ quum venisset, ad tem-
plum Basilisci martyris ductus est, qui episcopus
fuisse, & sub Maximino Nicomedię martyrij cer-
tamē obiisse dicitur. Ibi in somnis ei apparēs mar-
tyr: Bono, inquit, animo esto, Ioānes frater, vtrun-
que crastina dies coniunget. Ille etiam custodi tē-
pli vt locum Ioanni pararet, præcepit. Ex eo loco
cum triginta stadiorum iter confecissent, præter
opinionem recta via excidētes, errabundi ad mar-
tyris ædem reuersi sunt. Itaq; cum res suas dispo-
suisset, linguam ad docendum mouisset, lætius se
ita vt calceos quoque indueret, vestibus suis or-
nasset, & per cōmunionem diuinam sanctifica-
tionē percepisset: Gloria tibi, inquit, Domine de
rebus omnibus. Et seipso signo crucis, sub qua vi-
xerat, obsignato, beatam illam ingressus est profe-
sionem, cum Christo viuens & regnās, pro quo
labores longos pertulit, suo quidē nomine per mi-
grationem talem fœlix & beatus: eis autem qui
eum cognouerūt, & vel mediocriter mellitā eius
doctrinam degustarunt, deplorandus. Obitus eius
in eam diem incidit, qua viuificæ Crucis exalta-
tionem celebramus, Septēbris mensis decimam-
quartam. Sic enim cōueniebat, eum qui vitā om-
nem sub cruce transegerat, & gloriā non in alia re
quā in cruce Christi collocauerat, festo ipsius die,
quem ex materia ista acceptum circūferēbat cine-
rem, deponere, atque ad Deum in sublime ferri &
exaltari. Eò verò tum innumerabilis piē viuentiū
viuorum & fœminarum multitudo ex Syria, Cili-
cia, Ponto & Armenia confluit: qui postquam
cum pijs manibus propē Basiliscum martyrem se-
pelierunt, rursus inde abierunt.

B

C eum pijs manibus propē Basiliscum martyrem se-
pelierunt, rursus inde abierunt.

† Comana oppidum est Cappadocia: Plin. lib. 6. cap. 3. Secun-
dum Strabonem lib. 12. in conuallibus Antisauri. Comanenium
mentio est I. quum antea, C. de agric. & cens. lib. 11.

CAPVT XXXVIII.

*Arcadij
mors.
Arcadij li-
beri.*

*Idem Honorij,
qui sedecimo
post Arca-
diū mortuus
est anno.*

Rost Ioānis mortem, Arcadius quoq;
anno tertio defunctus est, sicuti &
antea coniunx eius Eudoxia. Imperi-
rij successorem is filium Theodosiū
reliquit: iam pridem à lacte remotū.
Reliquit etiā filias, Pulcheriam, Arcadium, & Ma-
rinam, admodum teneras, quæ in virginitate cœ-
libes permansere. Dehinc multo pōst Honorius
quoque Romæ hydrope periit, sororis suæ Gallæ
Placidia & Constantij filium Valentinianum ter-
tium, & filiam eiusdem Honoriam, post se in ea vr-
be relinquens. Arcadius ante finē vitæ, Deo chari
hominis opinionē, talem ob causam obtinuit. Æ-
des quædam Cōstantinopoli est maxima & pul-

cherrima, Καρύνη, hoc est nucē, eam incolæ nomi-
nant, & in ea media, nux arbor, spectaculum non
cotēndum, stetit: ex qua arbore Acacium mar-
tyrem suspensum, martyrium suū periegisse ferūt.
Propter hanc ædem alia precatória domus conti-
guè extructa est, ad quam spectandā Arcadius ve-
nit: precibúsq; in ea peractis, inde abscessit. Con-
currit ad locum eum, ad imperatorem videndum,
multitudo innumerabilis, & plena erāt foris ho-
minibus loca omnia. Simulatque verò imperator
paululum est progressus, cōfestim maxima illa æ-
des funditū diruta cōcidit, ita vt neminem detri-
mento aliquo afficeret. Itaq; clamor statim exor-
tus est, imperatoris precibus cunctos presentī exi-
tio esse liberatos. Atq; hoc sic actum. Mortuus est
autem Arcadius, quum octennis filius eius Théo-
dosius esset. Vnā cum patre is tredecim, solus autē
quatuordecim imperauit annos. Quos annos etiā
tredecimus hic liber cōtinet: quum à mundo con-
dito quinquies * millesimus noningentesimus
vigesimaltertius: à natiuitate verò Domini qua-
dringētesimus decimus octauus ageretur annus. **E**

*Arcadius
sanctitatis
formam ob-
tinuit.
Arcadius
martyr.*

*Constantius
poli domus
quædam, post-
quā ex ea p-
gressus est Ar-
cadius, sine
detrimēto
ullo hominū
corruis.*

*Libri istius
amari.
Secundū no-
tericos 4388*

HISTORIA GILDONIS
tyranni Africani.

Gildo secundum duos in Europa tyrānos, Maximum
& Eugenium, quos ope diuina Theodosius magnus op-
pressit, eo mortuo, in Africā tyrannidem inuasit: ean-
demque ita sua dominatione obtinuit per annos duode-
cim, vt urbem Romam, quod ex Libya frumentum eò
exportari non pateretur, annona charitate & fame af-
fugeret. Libyam sibi ab eo adeptam, Roma apud Clau-
dianum hisce queritur versibus:

Hanc quoque nunc Gildo rapuit: sub sine cadentis
Autumni, pauido metimur carula voto.
Puppis si qua venit, si quid fortasse potenti
Vel pudor extorsit domino, vel prada reliquit,
Pascimur arbitrio Mauri: nec debita reddi,
Sed sua concedi iactat, gaudētque diurnas
Vt famula prebere cibos, vitamque famemque
Librat barbarico fastu, vulgique superbit
Fletibus, & tanta suspendit fata ruina.
Romuleas vendit segetes, & possidet arua.
Vulneribus quaesita meis. — Et rursus:

— Iam solus habena

Biffenas torquent hyemes, ceruicibus ex quo
Hæret triste iugum, nostris iam luctibus ille
Consensit, regnūque sibi tot vendicat annis.

Quo minus autē hūc armis Romani imperatores Ar-
cadius & Honorius, quos ille propter iuuenilē eorū ata-
tem contemnebat, vindicarent, Barbarorū in vtrunque
& Orientale & Occidētale imperium excursionses, &
Itali tyrannū impedimento fuisse. Habuit Gildo fra-
trem Macez erem, egregiē fidem Romanis præstantem.
Huius filios eam ob causam per parricidiū ille crudeliss-
imè necauit. Honorius tandem Macez erem contra fra-
trem cum copiis misit. Qui cum quinque millibus arma-
torum Gildonis exercitum ingentē vicit atque fugauit.
Gildonis ex fuga retracti gula, velo nautico fracta. De
expeditione Macez eris, & victoria, atque de parrici-
dio Gildonis, apud eundem Claudianum, historiarum po-
etis hac in parte quàm poetam, in consilio imperatoris Ho-
norij ita agitur.

Est illi paribus, sed non & moribus isdem,
Macez er, fugiens qui dira piacula fratris,
Spesque suas, Vitamque tuo commisit asylo.

Etunc

Hunc ubi tentatis frustra mactare nequiuit
 Insidijs, patrias in pignora contulit iras:
 Quosque manu pueros paruos gestauerat una
 Occidit iuuenes, inhumataque corpora vulgò
 Dissulit, & tumulo cognatas arcuit umbras.
 Naturamque simul, fratremque hominemque cruetus
 Exiit, & tenuem casis inuidit harenam.
 Nunc quoque, nunc Gildo, tanto quem funere merfit:
 Nunc doleat venisse ducem, seseque minorem
 Supplicibus sciat esse tuis, quem sede fugauit,
 Nunc præceptis fugiat: fregit quem clade, tremiscat:
 Agnoscatque suum, strahitur dum victima fratrem.
 Hac, ita ut Claudianus scribit acta. Postremoque:
 Tertius occubuit nati virtute tyrannus.

HISTORIA ALARICHI, QUO-
 modo is primum cum Gothis suis urbem Ro-
 mam cepit, & diripuerit.

Obsiderat Romam Alarichus iam biennium: nec Ho-
 norius, qui Rauenna desidebat, aut ferre suppetias urbi
 poterat, aut audebat. Nam quum nihil minus quam de
 urbis eius salute sollicitus esset, Stilicone interfecto, ducem
 exercitus idoneum minime præfecerat, qui rem tum aduer-
 sus Gothos rectè administraret. Vnde Gothus obsidenda
 urbis cogitatio, Romano milite vel dilapso, vel segniter
 rem gerente. Verum eam frustra obsessam, cum expugna-
 re vi non posset, ad dolum hostis barbarus vertitur. Profe-

tionem in patriam simulat, trecentosque iuuenes corporis
 & animi vi præstantes deligit, quos Romanis principi-
 bus dono det, instructos prius ut omni obsequio dominos
 suos demerentur: & ad certum diem circa meridiem, quibus
 Romani principes somno vel ocio vacarent, ad portam
 Asiariam aduolent: interfectisque improviso insultu cus-
 todibus, portam sibi præsto futuro aperiant.

Interea Gothi quum reditum, alia atque alia deesse
 sibi simulantes, differrent, trecenti illi iuuenes occasione
 egregie vsi, portam constituto die suis aperiant: & intro-
 missus Gothus, maiore ignominia quam dano urbe om-
 nem populatur. Sunt qui Proba illustris femina & opu-
 lentissima opera patefacta Gothis portam existimet, quibus
 plebem Rom. passim fame & morbis pecudum more ca-
 dentem miseraretur. Duo sunt cogniti non indigna. Vnus,
 editus ab Alaricho fuisse, ut quicumque in templa diuo-
 rum confugerent, præcipue Petri & Pauli, his nulla vis
 inferretur: quod & summa fide seruatum. Alterum, quod
 quum renunciatum Honorio esset Romam perisset, de pug-
 naci ille Gallo, cui nomen Roma erat, significatum sibi
 esse crediderit, quo cum paulo ante festiuissime luserat.
 Ad hoc socordis ingenij princeps, nec quicquam omnino pa-
 terna & amita virtutis referens fuit. Quod & Arca-
 dio fratri eius vitio datum. Nam Eudoxia uxori addi-
 ctus, cum alia improbe fecit, tum Ioannem Chrysostomum,
 antistitem sanctitatis & eruditionis egregia, plus
 aquo uxori inferniens, in exilium egit.

DECIMIQUARTI TOMI CAPITA.

- 1 De imperio Theodosij iunioris, ut id à tutore Isai gerde
 Persarum rege sit administratum, rebus plerisque om-
 nibus ab Anthemio, cui Troilus sophista familiaris
 fuit, gestis.
 De vita, institutione, administrationeque rerum publi-
 carum. Item de diuina pietate & virtute Pulcheria,
 sororis Theodosij imperatoris.
 - 3 De virtute, quam à puero imbibit, Theodosij: & de mo-
 ribus, beneficentia, placabilitate, & de insigni religio-
 ne & pietate eius.
 - 4 Ut Deus pium principem defendens, bella omnia inspera-
 tis admirandisque rebus statim confecerit.
 - 5 De tyrannide in occidente contra imperatorem Honorium
 coortis, & de genero eius Constantio.
 - 6 De Maximo tyranno, & Gerontio, & Constantino, aliis-
 que à Constantio interfectis: & ut Constantius rem
 administrarit, Valentiano tertio post Honorium im-
 peratore Roma relicto.
 - 7 De tyrannide Ioannis Gothi: & de Aspare & Ar-
 daburio, belli ducibus.
 - 8 Ut Deus imperatorum delectatus virtute, multa corpora
 illustrium olim sanctorum sub terra latentia, in lucem
 produxerit: & de propheta Zacharia inuentione.
 - 9 De reliquijs Stephani primi martyris, quam magnifice
 eas Pulcheria venerata sit, sepulchro ei in Regia extructo.
 - 10 De inuentione reliquiarum sanctorum quatuoraginta mar-
 tyrum, qui ad Sebastiam in lacu martyrio sunt per-
 functi.
 - 11 De successione magnarum episcopaliū sedium: & ut
 Synaxa Theodosius eius loci episcopus admodum per
 persecutionem Macedonianos affligerit, & potissimum
 Agapetum eorum episcopum. Postquam autem
 Theodosius Byzantium percurrat, ut Agapetus or-
 thodoxa religione suscepta, Theodosij sedem receperit:
 illo ab Attico quiescere, & priuatum vivere iusso.
- De Iudæo paralytico baptizato: qui in ipso baptismo sa-
 nitatem recepit, sacris præsentante Attico episcopo Co-
 stantinopolitano.
- De Nouatianorum & Arianorum successione: & qua
 turba Nouatianos quoque exagitauerint, propter Sab-
 batium, qui illegitime episcopatum inuasit.
- Ut post Theophilum Cyrillus nepos ex sorore eius sedem
 Alexandrinam sit consequutus, & de Iudæorum Ale-
 xandria concitata seditione.
- De dissensione Cyrilli contra præfectum Orestem: & ut
 lapide Orestes in fronte ictus sit, & de zelo Nitrien-
 sium monachorum.
- De philosopha Hypatia, ut à clero Cyrilli sit necata.
 & de vindicta quam Iudæi pertulerunt, propter ir-
 rursu Christianorum sacra.
- De Iudæo qui dolo sepe baptizatus, postquam ad Pau-
 lum etiam Nouatianorum episcopum venit, lauac-
 ro baptismi ritè parato, ut subito aqua euauerit,
 Deo importunitatem eam miraculo coarguente.
- Ut etiam apud Persas Christianismus sit propagatus, per
 Marutham Mesopotamiae, & Abdam Persidum epi-
 scopos.
- Ut Abdas templum sacra igni demolitus sit, unde
 & ipse & alij martyrij certamen pertulerunt. &
 de acerbissimo tormentis, quæ Persa contra Christi fi-
 deles excogitarunt.
- De Achemenide, & Saane, & Beniamin diacono: ut
 ij apud Persas sanissime excruciat, martyrij sint a-
 depti coronam.
- Ut propter Christianorum persecutionem pace cum Per-
 sis facta, ingens certamen inter Persas & Romanos
 sit commissum. Quum autem Romani virtute vicif-
 sent, simul & bellum & persecutio Christianorum
 finem habuerit, pace denno inter Romanos & Persas
 firmata.

22. De Acacio Amidensi episcopo, ut is ex sacris ecclesia vasis numis factis, Persarum captiuos redimens, domum eos remiserit: quae res magna Persis fuit admirationi.
23. De Eudocia Augusta, quae Athenas est dicta, qualis ea & unde fuerit, & quomodo matrimonio Theodosio imperatori sit coniuncta: & ut voverit, se religionis ergo Hierosolyma profecturam. & de eius magnitudinis admiranda, aliisque quae ei accidere rebus,
24. De Attici patriarchae episcopali administratione. Et quod is urbanus admodum & facetus, necnon in imponendis rerum nominibus acutus fuerit.
25. De Alexandro Antiochia episcopo: ut primus ipse memoria & nomen diui Chrysostomi in sacros codicillos retulerit, atque Atticum, itemque alios idem facere curauerit, & Ioannis studiosos tranquillitati & paci restituerit: id quod Cyrillus facere detrectauit.
26. Epistola Attici patriarchae imperantis urbis, ad sanctum Cyrillum Alexandrinum, in qua eum ille cohortatur, ut nomen beati Ioannis sacro albo inferat.
27. Epistola contraria sancti Cyrilli ad Atticum, nomen Ioannis admittere detrectantis.
28. Ut diuus Cyrillus per visionem diuinam nomen Ioannis susceperit: coceptumque antea odium, Dei genitricis intercessione, ei remiserit.
29. Post Atticum ad sedem episcopalem Sisinus est euectus, Philippum Sidites ei postpositus. Quis ille Philippus fuerit. Ut Proclus Cyrenorum episcopus lectus, & tandem non receptus, priuatus ociosusque Constantinopoli egerit.
30. De maximarum episcopali sedium praefectis, aliisque virtute atque doctrina praestantibus diuinis viris.
31. Ut post Sisinium Nestorius hereticus episcopus lectus, per arrogantiam turbis & tumultibus complere ecclesiam instituerit.
32. Ut Nestorius in ipso flagranti crimine per discipulum suum Anastasium sit deprehensus, Christum Dominum nudum hominem dicere, & sanctam Christi Deiparam matrem Christi genitricem appellare. Et quae de eo memoria prodiderit Socrates ecclesiasticus historicus. Et de prodigio quod in ecclesia accidit.
33. De epistolis sancti Cyrilli ad Nestorium. item de duodecim capitibus, in quibus illius carpit peruersam opinionem. Praeterea quae de Nestorio scripsit Celestinus.
34. De tertio sancto uniuersali Epheso concilio, in quo Nestorio episcopatus est abrogatus.
35. Ut triduo post Ioanes Antiochenus & Theodorus aduenientes, Cyrillum & Memnonem Ephesum episcopali dignitate priuarint: synodus autem ipsos id ausos, rursus episcopatu abire iusserit. Ut Theodorus contra duodecim Cyrilli capita dixerit, huicque rursus Cyrillus responderit. Ut Nestorius Oasim exulatum ierit. Ut Ioannes & Cyrillus in gratiam reducti idem senserint, & iussu imperatoris Nestory abrogationem ratam haberint. Epistola Cyrilli, quam per Paulum Emesenum ecclesiae Antiochena scripsit.
36. Qualia se passum esse Nestorius ipse de se scribat. Et ut ad Oasim innumerabilibus toleratis erumis, postremo corrosa & consumpta a vermibus lingua, interierit.
37. Ut post Nestorium Maximinus, ac deinceps Proclus patriarcha Constantinopolitana ecclesia praefectus fuerit.
38. De Proclo, quae doctrina, quae uita fuerit. Et ut illum imperator charum gratumque habuerit. Et quod idem competentis & debito sermone, res quae eo tempore praeter opinionem hominum mirifica acciderunt, in Deum autorem referens, apud omnes in admiratione fuerit.
- De translationibus episcoporum ex sede in sedem aliam & quod consuetudo ea antiquitus in ecclesiam obtinuerit. Quodque talis translatio bene instituto ecclesiastico ordine nihil afferat detrimenti, ut modo ea rite & ordine fiat.
- De Iudeis qui in Creta vagati, postea Christianismum sunt complexi. Item ut cum ultra flumen Rhenum, gens Burgundionum Christi religionem susceperit.
- De Paulo Nouatianorum episcopo, & quae ille admiratione & memoria digna ediderit.
- Ut episcopus Proclus Thalasium praefectum comprehensus, iam iam in Illyricum profecturus, post Firmum Caesarea creatus episcopus.
- De reductione sacrarum reliquiarum sapientissimi Ioannis Chrysostomi.
- Ut etiam sit relatus diuinus Ignatius Roma Antiochiam.
- De sanctis septem pueris, qui Ephesi resurrexerunt, ad fidem communis resurrectionis stabilendam.
- De maximis terrae motibus: & ut propterea in capto supplicationes facta. quibus cum imperator & Proclus adesset, subito puer in aerem surreptus, ter sanctum hymnum audiuerit: id quod ita rursus demissus populo retulit, & statim concidens expirauit. Et ut Theodosius urbem renouarit, pluraque adificia Antiochia construxerit.
- Ut post Proclum Flavianus, post Cyrillum Dioscorus, ecclesia susceperit administrationem. De dissidio inter Pulcheriam & Eudociam, propter Chrysaphium. Item de synodo iterum Ephesi celebrata, & praedatoria cognominata.
- Confutatio cornu qui Christianorum sacra maligne exagitant: & Graecarum Gentiliumque nugarum traductio.
- Ut post praedatoria synodum Theodosius, cognitus quae ibi gesta sunt rebus, Chrysaphium quidem occiderit, grauius autem in coniugem Eudociam commotus fuerit. Idem sororem Pulcheriam reuocat: quae Flavianum secum adducens sepelit, & in foro arario magnifice Dei genitricis templum condit.
- Ut imperatrix Eudocia Hierosolyma petierit: & quae ibi construxerit adificia. De uita & conuersatione Palaestinarum monachorum. Ut imperatrix Eudocia e uita migrarit.
- De sancto Symeone, qui primus uitam & stationem in columna inuenit.
- De sancto & magno Euthymio, aliisque qui sanctam pietatem & uitam exegerunt.
- De sancto Isidoro Pelusiota. Et quae Cyrillus, & item alij de sacro Chrysostomo scripserunt.
- De sancto Nilo: de Marco monacho, & de Theodorito Cyri episcopo.
- De Synesio Cyrenensi episcopo: & quam is opinionem obtinens, ad sacerdotalem pronectus sit dignitatem.
- De Valentiano, qui Roma imperauit. De gente Gothorum: in quas nationes sit diuisa, & quae tenuerint loca. Praeterea de Bonifacio, Aetio, & Aspare ducibus: & ut Libya occidentalis Vandalis subdita fuerit.
- De Attila, Alaricho, & Giserico Gothis: & ut ab eorum expeditione bellica, uetus simul & noua Roma sit liberata. Et de aliis bellis, quae uarij scriptores memoria commendarunt.
- De obitu Theodosij iunioris, ut in monumento patris sui sit sepultus, in celeberrimo sanctorum Apostolorum templo.

Synesius Pto-
lemaicus Pe-
trapolis The-
baicus Libya
episcopus.
Suid.

STORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVS QVARTVS.

CAPVT I.

I O A N N E S igitur, aurea lingua vir, labore certaminū pro christo obitorū veluti aurū obryzum ad summum per explorationem probatus, ad hunc modum vita est defunctus. Post hunc & imperator Arcadius

mortuus est, adolescētulo admodum Theodosio filio, octauum videlicet ingresso annum, relicto. qui cum trimulus esset, mater quoque eum relinquens, ad futuras transit + pœnas. Arcadius porro, puero ne quid contingeret metuens, ante mortem Isdigerdem Persarum regem curatorem eius, & simul imperij, donec ille in virum euaderet, testamento instituit. Quod ubi Isdigerdes cognouit, re ea minimè neglecta, nouum quoddam admirandæ virtutis exhibuit specimen, Pace nanque proluxa, centum annorum induciis cum Romanis initis, imperium Theodosio, quo minus periclitaretur, conseruauit: & Antiochum quendam, virū admirādum & præclarum, delectum veluti tutorem & pædagogū, ad eum, cum literis in hæc verba ad senatum Romanum cōceptis, misit. Quum Arcadius imperator vester me filij sui curatorem instituerit, qui officio meo fungatur, virum istò misit. Ne quis igitur puero insidias struere audeat, ne bellum ipse implacabile aduersus Romanos moueā. Et Antiochus ubi Constantinopolim venit, puerum ita vt imperatorem decet, educavit: illud prouidens & curans, vt simul puer & magnificentiam in publicum progressus retineret, & rebus bellicis optimus esset. Quum autem quadriennium cum eo fuisset, discessit. Rerum autem omnium administratio Anthemio præfecto commissa est: qui ex filio nepos eius Philippi fuit, qui Paulo Constantinopolitano episcopo eiecto, vesanum Macedonium pro eo in ecclesiam induxit, sicuti libro decimo diximus. Anthemius iste mœnia Constātinopolis demoliuit, pomeria vr- bis prolaturus, latericio ingenti qui nunc cernitur muro eam circūdedit, opere eo per menses duos magna & ferè incredibili celeritate confecto. Et quum prudentia multos antecelluit, tum incōsul- tō nihil sibi agendum duxit. Ac cum multis quidē ille aliis de rebus gerendis cōsilia communicauit: Troilo tamen sophista familiariter maximè vsus est: in quo, præter cæteras virtutes, prudētia etiam quædā reipublicæ administrādæ Anthemij æmu- la fuit. Illud sanè animaduertendum, Anthemium

imperatoris iussū, vnà cū Cyro præfecto vrbi longo pōst tēpore vrbs mœnia construxisse. De Antiocho & Anthemio imperatoris pædagogis hæc dicta sufficient.

CAPVT II.

Prouidentia autē diuina, illud præcipue curans, vt pius maximè Theodosius imperator fieret, alium quoque tutorem germanum magis, imperio eius præfecit: Pulcheriam nimirū sororē, quæ à prima statim ætate ita sapuit, vt virtute & ciuili prudētia eis nō cederet, qui in his rebus maximè excellunt. Vnde colligere satis possumus, Principibus ad salutem, solam satis veriorem esse pietatem: sicuti contrā, absque illa nihil profunt exercitus, equi, satellites, ensium vis, virorūque innumerabiles copix, aurum item, & argentum, plurima terræ iugera, & quicumque alius præterea est apparatus. Etenim ipsa nondum quindecim nata annos, sapiētiorē diuiniorēque quàm ætas ferret, obtinuit mentem. Et primū quidem virginitatem se per vitam omnem conseruaturam esse Deo vouit: deinde vt idem facerent sorores, eis quoque persuasit, ne + æmulationem atque contentionem in imperialem aulam induceret. Quare omnem insidiarum occasionem præcidit. Sedenim quum consilium decretūque suum pignore aliquo stabiliendum esse putaret, Deo ipsi, sacro sacerdotum ordini, & subditis ciuibus, certum sententiæ suæ testimonium exhibuit. Nam admirandum quoddam incredibili pulchritudine ornamentum, ex auro & preciosis lapillis confectum, in sacræ mensæ formam redactum, pro virginitate sua, statrisque imperio, catholicæ Cōstantinopolitanæ ecclesiæ dedicauit, * i corona quadranguli eius, consilio causaque consecrationis eiusmodi, nouis quibusdam literis insculpta. Itaq; ubi pro virili sua natura Imperij curam suscepit, quàm optimè, ita vt conuenit, cum ingenti decore rem Romanam administravit: quàm celerrimè de rebus agendis consultauit, simulque eas in scriptum retulit. Nam & in scribendo; & in dicendo, summo opere est exercitata, sermone vtroque, Latino scilicet & Greco. Et quæ ipsa agebat, perinde atque à fratre constituta essent, in illum retulit. Illud plurimū curauit, vt in imperatoriis artibus educaretur, atque disciplinis ætati cuique conuenientibus institueretur. Ita ille rem militarem & equestrem, ab eis qui rerum talium accuratè periti erant, didicit. Vt autem in publicis progressibus quouis tempore, ita vt imperatorem decet, magnificus esset, & splēdidus, ab ipsa edoctus est: quemadmodum scilicet vestem sibi ipsi circūdare, quo modo considere, incedere, & risum modera-

O ij

Arcadius filio Theodosio curatore testamento defuncti Isdigerdem Persarum regis.

Cyru præfectus vrbi.

Deus tutela sororis Pulcherie Theodosij commisit Eximia Pulcherie laus.

Imperia per pietatem potissimum consistunt.

Votum virginitatis perpetua.

Per suas scilicet aut sororū suarū pietas. Sozo.

Donatum preciosissimū Pulcheria iēplo Cōstantinopolitano dicit. * i corona quadranguli eius, consilio causaque consecrationis eiusmodi, nouis quibusdam literis insculpta. Itaq; ubi pro virili sua natura Imperij curam suscepit, quàm optimè, ita vt conuenit, cum ingenti decore rem Romanam administravit: quàm celerrimè de rebus agendis consultauit, simulque eas in scriptum retulit. Nam & in scribendo; & in dicendo, summo opere est exercitata, sermone vtroque, Latino scilicet & Greco. Et quæ ipsa agebat, perinde atque à fratre constituta essent, in illum retulit. Illud plurimū curauit, vt in imperatoriis artibus educaretur, atque disciplinis ætati cuique conuenientibus institueretur. Ita ille rem militarem & equestrem, ab eis qui rerum talium accuratè periti erant, didicit. Vt autem in publicis progressibus quouis tempore, ita vt imperatorem decet, magnificus esset, & splēdidus, ab ipsa edoctus est: quemadmodum scilicet vestem sibi ipsi circūdare, quo modo considere, incedere, & risum modera-

Educatio institutio Principis Christiani.

Inducia centum annorū inter Rom. & Pers. Antiochus delegatus ab Isdigerde Theodosij tutore.

Educatio pueri imperialis

Anthemi⁹ Oriēsalu imperij admini strator. Laterici⁹ murus vrbi Cōstantinopolitane ab Anthemio celerrimè extruct⁹.

Troilus sophista familiariter maximè vsus est: in quo, præter cæteras virtutes, prudētia etiam quædā reipublicæ administrādæ Anthemij æmula fuit.

Ari deberet: vt in rebus quibusq; se, prout tempus ferret, vel placidum vel terribilem exhiberet, & commodum audiendis supplicatium precibus præberet. Potissimum verò eum docuit iusticiam & veram pietatem, sicuti conuenit, colere, precari continenter, templa adire frequenter, ædes sacras Deo constructas vasis, donariis & ornamentis locupletare: sacerdotum ordinem, simulque viros bonos, qui Christianorum legibus optimè viueret, plurimi facere. Hæc eius erant institutiones.

Sæpe Pulcheria princeps religiosissima laudat.

Opera pietatis eiusdem. Templum & sacra ædes à Pulcheria cõstructa.

Blachernæ. Tumulus viri ginii matris, & alia eiusdem generis reliquia. Imago eiusdem à dno Luca picta.

Via ducum.

† ἀρακτον, τι τι θείον Ι. κόνος γάλα. * τὸν χαλκὸν παραίτων. † ἀγία οὐρα.

† θεοφιλέα. Virtutes sanctorum Pulcheriæ.

Ocij fuga.

Theodosius Christianissimè Principis exemplum.

Quinetiam nonnullis religionem adulterinis dogmatibus, nouisque rebus deprauare conantibus, eamque in magnum periculum adducentibus, vt firmiter illa in statu suo permaneret, ipsa quoque effecit. Et quo minus eo tempore noua quæpiam hæresis ecclesiam inuaserit, in causa ipsa maximè fuit: quemadmodum suo loco historia ostendet Et quia ardenti animo diuinum nomen coluit, non facillè quispiam enumerare possit, quæ illa sacra templa magnificè excitari, quæve Dei amantium virorum domicilia atque monachorum cœnobìa construxerit, perpetuas in ea impensas, & res omnes eorum qui in eis pietati vacarent necessarias constituens. Ex multis verò pauca quædam, quæ vim temporum superarunt, id indicabunt. Opus enim eius est sacrum Dei genitricis templum, quod Blachernæ dicitur, dignum ipsa illa Verbi matre, quod inhabitaret, iudicatū domicilium: sicuti filio eius, quod Sapientia vocatur. Cuius diuinum tumulum, & sepulchrales fascias inuentas, cum veneratione maxima ibi repositas. Templum item, quod Ἰουδαίου, hoc est, viæ ducum cognomine clarum est, in quo diuinam illius imaginem, quam Lucas apostolus in tabula depictam reliquit, sacrumque + pensum, & Scruatoris ipsius fascias, perinde atque thesaurum, quem ad eum Eudocia Augusta, quum Hierosolyma profecta est, misit, seruandas curauit. Præterea & sacrum in * fabricum foro delubrum, cui + sancti sepulchri nomen est. Vtraque verò hæc sana pulchritudine simul & amplitudine ambitiosa, magnificè sunt constructa. Deus sanè sceminam eam, propter vitæ institutum charam habens, preces eius exaudiit, & in rebus agendis sæpe ei apparuit. Et vt mihi quidem videtur, + amorem Dei homines non consequuntur, nisi seipsos idoneos factis ipsis præbeant. Ad eundem etiam modum sorores institutæ, eadem studia erga sacerdotes, erga tēpla, præterea erga egenos, mendicos, & aduenas liberaliter præstitere. Vita quotidiana, instituta, atque progressus, noui omnibus fuere. Diu noctūq; hymnis laudibusq; Deum celebrarunt. Ocium, sacram relam texentes, & id genus opus facientes, vitarunt. Institutum nanque, propter quod virginitatem erant complexæ, non decere ignauiam existimarunt. Proinde vitia eiusmodi, & reliquam imperialem consuetudinem, à vita sua repulerunt. Itaque factum, vt quod Deus eis propitius esset, domus earum rectè administraretur, ætasque imperatoris optata caperet incrementa: & aduersariorum insidias, bellaque orta, omnia sua sponte, Deo adiuuante, soluerentur: & imperator ipse in dies rebus bonis accumulatus, laudatis sororis cõsiliis, veluti vera effigies & statua in optimi imperatoris formam expolita esset.

Erùm res quoq; eius, sine dispendio & iactura, silentio committere nõ possumus, nõ omnibus prorsus notas. Primùm nanque ita vt imperatorem oportet institutus atque educatus, nullum de se ignauitæ & molliciei indicium præbuit: sed ita quum nostrarum, tum earum quæ supra nos sunt rerum peritus fuit: vt qui cum eo colloquerentur, humanæ mentis captum eum exuperare iudicarent. Ad eò etiam fortis & laborum patiens, vt facile vicissitudinem & mutationem temporum sustineret, cùmque æstu iuxta & frigore concertaret. Ieiunio frequenti se assuefecit, & maximè quarto hebdomadis, & eo qui Parascues nomen sortitus est, die: Christianismum ad summum excolere volēs. Atque vt aula eius imperialis re nulla ab asceterio differret, sedulo curauit. Manè con surgēs, hymnos Deo cum sororibus alternis cecinit, & spiritus verba semper in ore habuit. Cum episcopis & sacerdotibus congressus, obscuros locos & + nodos scripturarum, haud aliter quàm si sacris ipse initiatus esset, explicuit. Sacrorum librorum, eorundemque interpretum cõgerendum ad eò fuit studiosus, vt ea laude Ptolemæo inferior non esset. Noctu eis legendis operam nauauit: lucerna se sponte sua, machina quadam mouente, sibique ipsi oleum infundente, comparata: vt ne quis ministrorum eius in laboribus eiusmodi molestiam quampiam subiret, neque vim naturæ cum somno colluctans in ferret. Manu ipse sua pulcherrimè scripsit: ac multa scriptorum eius ad hoc vsque tempus sunt conseruata, temporum vi superiora, Euangelia videlicet, & alia quædam, aureis omnino literis distincta, quorum paginae crucis formam referunt. Quo labore cum vitæ sumptus tolerare potuisset, fama est. Malorū tolerantia omnib⁹, præcipuè autè qui eo nomine apud Græcos clari fuere, post se relictis, multis modis eos prætergressus est. Illi siquidè quū verbis se philosophiam exhibituros esse polliciti essent, re ipsa eam præstare nequiverunt. Ipse autem Aristotelis perplexibilibus inuolucris vale dicto, factis philosophiam exercuit, iræ, dolori, & voluptati moderando. Iræ ad eò in potestate habuit, vt neminem vnquam à quibus læsus fuisset, ultus sit, neque eum quisquam succensentem viderit. Atque aliquando ex familiaribus cuidam dicenti, neminem ab eo illorum morte mulctatum esse, qui iniurij ei fuissent, respondens: Vtinam, inquit, eos etiam in vitam reuocare possem, qui iam dudum mortui sunt. Ad alium quendam eadem propè referentem, dixit: Nihil esse noui, si quis homo quum sit, è vita excedat. Vnius autem Dei esse, eum qui semel mortuus sit, per pœnitentiam ad vitam reuocare. Vsq; ad eò autem virtutē hanc coluit, b vt si quando quispiam capitale crimen admisset, neque eum condemnationis sententia vsque ad vrbs portas produxisset, statim eum misericordia prosequeretur. Et quū aliquando Constantinopoli in amphitheatro venationis spectaculū præberet, & populus exclamaret, aduersus grauem fetam generosum quenquam periclitatorē, qui cum ea congrederetur, mittendum esse: An

Theodosius princeps.

Aula imperialis asceterio monachorum perfimili.

Bibliotheca Theodosij Lucerna à dno Timotheo.

Theodosius fuit Calligraphus.

Philosophus mixte reprobatus.

A dno Theodosij.

a Per pœnitentiam, homo reuocatur ad vitam. b Theodosius ad supplicium damnatus, si illi ad ciuitatis portas ad mortē ducti non peruenissent, per misericordiam absoluti.

A nescitis, inquit, nos humanioribus spectaculis delectari solere? Et deinceps eisdem populū spectaculis uti docuit. Religione tanta cum sinceriore pietate usus est, ut sacerdotes omnes apprimē honoraret, maximē verō quos sanctitate vitæ enitere cognouisset. Et quum ex episcopis quidam, qui Deo charus fuisse perhibebatur, diem suum obiisset, sagum illius squalore multo imbutū, cum petiisse, & sub imperiali chlamyde gestasse dicunt: quod bona spe esset, se aliquid de viri eius sanctitate imitatione consequuturum. Longior aliquando pluuias tēpestas extitit, & ipse solitos + Circenses ludos populo more recepto gratificās exhibuit. Quum verō vberiores etiam deciderent imbres, ibi tum egregiam suam erga Deum pietatem declaravit, per præcones populo denunciari iubens, conducibilis videlicet esse, ut spectaculo repudiato, Deum qui præsentis calamitate eos liberaret, precibus placarent. Id quod confestim est factum. Litaniam instituta est: supplicantes processere, laudibus Deum vexere, atque vnā cōcors ecclesia ciuitas tota facta, & ipse medius hymnis canendis, præiit habitu priuato incedens. Minime verō eum opinio fefellit. Statim enim cælum aërem turbidum serenitate commutauit, & frumenti non mediocrem inopiam ingens quædam frugum copia & vbertas est consequuta. Atque omnibus ille quidem, ut ita dicam, exornatus fuit bonis: non minus verō eum cohonestauit misericordia, placabilitas, & animi serenitas, tempestatis procellam non admittens: atque insuper fides sincera & probata, vnā cum religione non ficta, sicuti inde conicere licet. Vir quidam asperiorē duriorēque virtutis vitam cōsectans, præfracto eum adiit animo, ut ab eo quidquam peteret. Atque vbi id sapius expertus non impetrauit, vinculis ecclesiasticis imperatorem à communionē arcens subdidit. Postquam autem imperator in regiam suam venit, & epulæ appositæ sunt, conuiuæque omnes affuerunt, non ille prius cibū sumendum esse, quàm vinculis sibi iniectis solutus esset, censuit. Quapropter ad antistitem Constantinopolitanum famulum quendam misit, petens, ut eum ipsum soluere se, qui ligasset, iuberet. Quum id episcopus recusaret, & pro vinculo habendum non esse, quod à quocunque ligatū esset, significaret, solutūque adeo iam esse diceret, nōdum calculo eius acquiescendum esse duxit. Multo verō labore is qui ipsum ligauerat inquisitus, eum absoluit. Ac sic tandē imperator cibum sumpsit. Aded religiosus Theodosius fuit, viramque suam accuratissimē ad diuinas leges composuit. Quam ab causam quicquid fuit ex idolis reliquū, ita est funditus dissectum, ut posteris eius ne vestigium quidem prioris fraudis & seductionis cernere sit datū. Sententiam verō de eis suam in constitutionem retulit.

CAPVT IIII.

I quando bellum motum est, ad Deum confugiebat, diuinū muticumque Dauidem æmulatus, quod in illius veluti promi condi potestate bella esse sciret: & quod illam certum haberet cu-

ratores, cōdignos spe bona percepit fructus. Ego D verō veritatem promulgans, ex plurimis pauca referam, quanuis extra institutum argumentum ferri videar. Roilas ingenti Scytharum Nomadum exercitu coacto, & Istro transito, Thraciam vastauit, & ad urbem quoque imperantem venit, subito primo clamore atque ipetu, sicuti ipse putabat, eam direpturus atque excisurus. Verūm Deus cœlitus imperatorem propugnans, violento tonitru & fulmine demisso, non modò ipsum vstulatum in cineres redegit, sed innumeras quoque copias eius concidit. Idem etiam aduersus Persas fecit. Quum enim prædatoria illorum manus, pace repudiata, derepentē finitimos aggredere populos, neque auxilia aliqua, quæ oppressis opem ferrent, adessent, ducibus copiisque militaribus aliis bellis occupatis, imbre vehementissimo & grandine maxima Deus illos persequens, progressi vltra passus non est: equosque eorum ita + pedicis cohibuit, ut diebus viginti, totidem stadia cursu perficere non possent, quoad vsque exercitus cōgregatus fortiter hostibus restitit. Antea quoque E quum Persæ quidam Goranne duce, cognominem imperatori urbem oppugnarent, omnisque generis machinis adorirentur, & turres extra mures contra eam excitarent, neque quidquam efficerent, ridendos se dedere, Eunomio eius episcopo machinas hostium omnes perfringente. Quū nanque nostri propter oppugnantium multitudinem animos desperatione desponderent, precibus ipse contra illos pugnans, urbem saluam conseruauit. Ex satrapis tum ibi qui sub Gorane erant, quidam ad blasphemias cōuersus, itidem ut Rabfaces & Sennacherim, animo furibundo minatus est, sacrum se eius ciuitatis templum igne cōsumpturum. Cōtumeliam eam non ferens diuus Eunomius, tormētum bellicum saxa iaciens ad propugnaculum cui apostoli Thomæ cognomē fuit, disponi, ingentēque lapidem eò in os blasphemii illius emitti iussit. Illicet saxum balista ea tortum, maledici illius satrapæ os detestandum perculit, faciēque eius omnem comminuit, capite rectissimē attrito, cerebrōque omni disperso. Quem vbi Gorannes conspexit, expugnatione F vrbis desperata, fugiens inde discessit, re ipsa victum se esse clamans. Metūque correptus, decetero per pacta conuenta cū Romanis inita pacem est complexus. Tantam Deus ipse fidelis ministri sui imperatoris eius curam gessit: qui eo nomine illi gratias egit, eundēque religione debita coluit. Porro bella in Occidente contra ipsum & patrum adhuc viuum mota, quo modo Deus soluerit, quid dicere attinet?

CAPVT V.

Quum etenim in regionibus Occidentalibus plurimi tyranni exorti essent, partim alij aliis coluctati, atque ipsi inter se concisi, partim diuina vi in imperatorum manus delapsi, satis illis Dei in eos amorem sunt testificati. Iam enim antea de Stilicone & Alaricho Gottho diximus: illo tantum omisso, quod quum in Italia & in ipsa vrbe Roma, casu quodam

O iij

Theodosius episcopi Cheloniensis de sancti viri sancti saguū gestant.

† *immo.*

Supplicatio pro serenitate & clemētia auri impetranda.

Theodosius il legitimā quoque monachi excommunicationem non contempsit.

Idolatriæ præfatus euerfa. l. Omnia loca. C. de sacris f. pag. & templi.

Deus manifesti bella à Theodosio rupit. Roilas Scytharū copias suis saluatis caelesti cōtinuit.

Persarū exercitio infusus Ro. imbris & grandine inhibita.

† *videtur.*

Gorannes Persarū dux

Theodosio lim Eunomii episcopi precibus ab immani vi Persarum seruauit.

Pars Persica. Præsidio suo Deo Theodosium tuentis est.

Vandalorum, Alanorum, Sueuorumque duces, legatos ad Honorium cū huiusmodi mandatis miserat.

To cū oībno pacem habe, ab oībno obfidi accipit: nos nobis conflagimus, nobis perimus, tibi vincim⁹: tua erit q̄st⁹ veip, si omnes pereamus.

Diac. b Alarich⁹ fraude & perfidia Romā cepit.

c Placidia Constantio duci nuptiō data.

Constantius Alarichum vicit.

Constantius in societatem imperij ab Honorio assumptus.

Tyrāni Occidentales in Britania.

Constantino tyrannū.

Bononia Gallia.

Cottia Alps Cottis filius eius ex monacho Casar.

Diac. a Hi quum antea inter se diffinisset in periculo suo premo ad concordia redire.

Sozom. Barbaris enim Pyrenaei montu claustra credidit.

Diac. Cades Didymi & Veroniani.

Pro Veroniano alij legunt Viilianum.

Theodosiolus Lagodius.

Id sibi comitibus Hispani more antiquo petierunt, sed eos Constantius non audiuit.

Idem. b Vandali, Sueui, Alani Gallias & Hispanias vastant.

† κατὰ τοὺς οὐρανούς τῆς κωνσταντινῆς πόλεως.

** τῆς Πιόδιον ἡρώδης μύθος.*

† κατὰ τοὺς οὐρανούς τῆς κωνσταντινῆς πόλεως.

** τῆς Πιόδιον ἡρώδης μύθος.*

† κατὰ τοὺς οὐρανούς τῆς κωνσταντινῆς πόλεως.

** τῆς Πιόδιον ἡρώδης μύθος.*

† κατὰ τοὺς οὐρανούς τῆς κωνσταντινῆς πόλεως.

A feditiosi homines iperatori Honorio rebellarent, ipse Rauennam se contulerit : Alarichum autem istum, quem fidum adhuc sibi esse putabat, Galliae scilicet ab eo ducem creatum , cum frequentissimo exercitu, vt iniurias Imperatori factas vlcisceretur, miserit. Ille verò quū eò venisset ^b, arte ciuibus deceptis, Romam ingressus est: atque ibi publica pecunia ablata, tandem & Honorij sororem Gallam, quæ etiam Placidia dicta est, adolescentulam adhuc & innuptam, rapuit, atque inde discessit ^c. Eamque Constantio , comitis dignitatem gerenti, fido admodum sibi amico, seruandam dedit. Constantius porrò illa vnà cum pecunia accepta, ad imperatorem Honorium venit. Quo cū ad hostes reuersus, cum Alarico pugnam commisit ^d, victoriãq; obtinuit. Quam illius erga se beneuolentiam & fidem vt Honorius remuneraretur, in matrimonium ei placidam collocauit: eundemq; , forori talem honorem habens, corona & purpura ornatum, ad societatem imperij extulit. Atque illum quidē Romę reliquit: ipse verò Constantinopolim ad res Theodosij ex fratre nepotis ordinãdas, Arcadio illius patre non ita pridē mortuo, profectus est. Sedenim in Britania milites seditione moti, Marcum tyrannum promulgarunt. Nō multo verò post eo occiso, Gratianum ad imperium euexerūt. Sed cum & hic quatuor exactis mēsisibus, iugulatus ab eis esset, Constantinū summæ rerum præfererunt, nomine ipso imperium illi certum tutumque fore opinati. Quam ob causam reliquos etiam ita legisse videntur. Constantinus ex Britania Bononiam, maritimam Galliae ciuitatem traiecit, militēsque Galliae & Aquitaniae omnes, ciuēsque & subditos vsq; ad eas quas Romani Cottias Alpes nominant, inter Gallia & Italianam sitas, ad se pertraxit : & maximum natu filiū Constantem (quem postea imperatorem renunciauit) data tum ei Cæsaris dignitate, in Hispaniã misit. Is ibi quos in rerum publicarū administratione inuenit, Honorio genere coniunctos ^e, Didymum & Veronianum, præliòque secum in Lusitania congressos, & viuos captos, vnà cum coniugibus interemit, & suos ei prouinciæ rectores præfecit. Teodosiolus verò, & Lagodius, qui eorum quos modò neqatos esse diximus, fratres erāt, fuga sibi consulentes, salui permanserunt. Et Theodosiolus in Italiam ad Honorium, Lagodius autē in Orientem ad Theodosium peruenit. Hac re sic acta, Constantius ad patrem Constantinum transit. Cæterum cum incommodum præsidium in Hispaniarū aditu collocasset, maximæ cladis & excidij regionibus eis id causa fuit. Postquam enim Constantini [†] copiarū conciderunt [†], Vandali, Sueui, Alani, gentes feræ, ^{*} transitu eò occupato, multas vrbes & multa castella Galliarum & Hispaniarum, & aliquot tyranni duces ceperunt. Constantinus quum ei adhuc ex sentētia opinio-

† Hoc tempore apud Bethlehem sanctus Hieronymus, mox & nonaginta annu expletu, ad Christum migravit. Diac.

** Eadem atate Pelagius Brito, Celestino & Iuliano adiutoribus, hereticum dogma contra gratiam Christi instituit : quod in Carthaginiensi ducentorum decem & septem episcoporum concilio est damnatum.*

ne sua res procederent, filium Constantem Augustum declarauit, & transire in Italiam voluit. Et Cottias Alpibus superatis, Liberonem Liguriæ ciuitatem venit. Eridanumque traiecturus ^z, vbi de Alauichi morte certior factus est, retrocessit. [†] Alauichus iste, dux quidem Honorij, proditionis autem suspectus, quasi Cōstantino Italiæ imperium pararet, fuit. Quam rem vbi Honorius cognouit, ex progressu seu deambulatione quadam reuersus, simulatque ab equo descendit, statim gratiarum ^{*} actiones & laudes Deo obtulit, veluti à manifesto proditore liberatus ^h. Constantinus autem tyrannus, & filius eius Cōstans, profugientes, in vrbe Arelatenſi conclusi sunt. Exercitu nãque eius disperso, gentes quas diximus barbaræ, loca circa Pyrenæum montem opibus atque diuitiis referta occuparunt : atque inde, præſidiis negligenter ad transitum ipsum dispositis, in Hispaniam transierunt.

Alauichi proditoris cades.

† Fortasse hic reſtino legatur Alarichus vrbe Romæ expugnator.

d Cōſtantine & Cōſtans Arelate cōclusi.

CAPVT VI.

O tempore Gerontius Constantini ducum præstantissimus, susceptis contra eum inimicitias, Maximum quendam sibi familiarissimum, quod eum imperio cōmodum esse existimaret, ad imperialem sustulit dignitatem, purpurea ei veste data. Atque illum quidem Taracone reliquit. ipse autem copiis acceptis, aduersus Cōstantium progressus est : atque ex itinere Viennam digressus, filio eius Constanti necem struxit. Ea res de Gerontio vbi ad Cōstantinum est delata, Edouichum ducem suum ad auxilia ex Francis & Almanis contrabenda trans Rhenum misit. Et Viennam filio Constanti, nondū Gerontij inſidiis sublato, seruandam commisit. Gerontius ad Arelate duxit : eamque vrbe, vbi Constantinus profugus erat, obsedit. Honorius autem exercitum ingentem aduersus Cōstantinum tyrannum misit, duce Cōstantio, quem sororis suæ Gallæ Placidie virum fuisse, antea diximus : atque is postea Valentinianum tertium, & Honoriam filiam ex ea ^F genuit. Ea re territus Gerontius, cum paucis celeriter fugit. Reliqui autem milites eius ad Cōstantium transierunt. Hispani Gerontium propter subitam fugam contemnendum esse censentes, consilium eius occidendi ceperunt, & noctu ^a hospitio eius imminentes, quum armis satismuniti essent, interficere eum sunt aggressi. ^b At Gerontius & Alanus vnus, cum quibusdam illius necessariis, tectum eius domus conscendentes, ^c non pauciores quàm trecentos qui eos oppugnabant, interfecere milites. Atq; vbi tela eis defuere, famuli quidem clam se ex ædibus demittentes, in pedes coniecerūt. Gerontius autem quum & ipse itidem saluus euadere posset, facere id recusauit, ^d Nunychiæ coniugis amore obstrictus. Cum ipso autem diluculo, hostes domum in inferiori parte incēderunt. ^e Et quū Gerontio nulla salutis spes reliqua esset, primū ille Alani caput non illibenti, refecuit : deinde & vxoris, quū illa lamentaretur, & lacrymans se ferro admoueret, precareturq; vt prius extremū hoc munus à marito ferret, cuiq; gladio interiret, quàm in aliorum peruenire pote-

E Gerontius Maximū tyrannum commisit.

Constantius interitus. Edouichus, Franci, Almani, Gerontius Arelate obsidet.

Cōſtans ad uisus Cōſtanti in Galliam venit.

Gerontij fuga.

a Gerontium Hispani in hospitio obſedunt.

b Gerontius se contra illos struunt tectum.

c Pauci plerimos interficiunt.

d Praclarū exemplū amoris coniugalis Nunychiæ Gerontij coniugis.

e Idē salute desperata, primū Alannum fidū comitem deinde coniugem suam, postremū suū sum interficit.

A statem. Atque illa dignam se religione sua exhibens (Christiana enim erant) virili prorsus animi instituto, ita vitam finit: præclariorem, quàm ve obliuione premi possit, memoriam ad posteros transmittens. Postremò verò Gerontius, quum tertid sibi ipsi ferrù adegisset, nec lethale vulnus infixisset, quem ex femore suspensum habebat, pugione stricto, cor conuulnerauit. Et sic Gerontius quoque interiit. Enimuero Honorij exercitu, cui Constantium præfuisse indicauius, Constantinum circumuallente, ille obsidionem sustinuit, Edouichum, quem vltra Rhenum ad Francos & Almanos auxiliares adducendos miserat, expectans. Quod veritus Constantius, retrocedere Italiam versus, ibique cõfigere cum Edouicho voluit. Idque ita constituit, quòd in propinquo Edouichum castra habere audiuerat. Itaque cum copiis Rhodanum transit. Et ipse quidem cum perditatu omni hostibus exitium molitus est: nec minus Vlphilas equitum præfectus, non longè ab eis loco alio clam in insidiis constitit. Postquam autem hostes Vlphilam inscij prætergressi sunt, & iam pugnam inire cum Constantio deberent, signo dato ille subitò se ostendit, & hostes à tergo aggressus est. Ordinibus ergo turbatis, alij se in pedes dederunt, nonnulli trucidati sunt: quidam abiectis armis veniam petiere, qui etiam quamprimùm in gratiam sunt recepti. Edouichus autem equo conscenso, in agrum Ecdicij cuiusdam veteris amici, qui multa ab eo acceperat beneficia, peruenit. Et ille quidem vt amicum eum excepit. Noctu autem capite ei amputato, ad Constantium id, magna se pro eo munera accepturum sperans, pertulit. Constantius gratias homini de facinore eo egit, & caput recepit. Quum verò manere cù eis ille conaretur, discedere inde iussus est. Minimè namque sibi & exercitui bono putauit fore insidi hospitis consuetudinem. Qua propter Ecdicius in amico & hospite aduersis rebus presso, quum flagitium tam impium designarit, lupus (quod in prouerbio dicitur) frustra hians esse visus est. Post victoriam istam, vbi exercitus ad vrbes obsidionem amne transmissio rediit, & Constantinus ea quæ Edouicho acciderant cognouit, sua sponte Imperatoria deposuit in signia: ecclesiamque ingressus, presbyteri suscepit dignitatem. Et ciues oppidi iureiurando prius accepto, portas Constantio aperuere: qui etiã omnes seruati sunt: atque ex eo tempore, subditi eius regionis omnes in pristinũ statum restituti, Honorio fideles fuere. tyrannus autem cum filio Iuliano in Italiã ducti priusquam ad destinatum locum peruenerent, trucidati sunt. Breui quoque post Iouianus, Maximus, quem diximus, Sarus, aliique præterea qui Honorij imperio insidiati sunt, cæsi interiire. Qui sanè Honorius, sicuti dictum est, per sororẽ Gallam Placidiam, in affinitatem Constantium, qui Constantini tyrannidem exterminauit, asciiuit: eundemque propter plurimas præclare bello res gestas in Imperij societatem recepit. Ipius etiam filio Valentiniano, quem illi Placidia progenuerat, Illustrissimi dignitatem concessit. Constantij imagines, id quod eis facere mos erat qui pridem ad fastigiũ Imperiale euecti essent, in Orientem missæ sunt. easque cum iunior Theodosius non admitteret, & ob talẽ contumeliam bel-

lum Constantius moliretur, simul & vita & curis eiusmodi cum mors adueniens soluit, cum non longius quam mensibus sex imperasset.

CAPIT VII.

nterea verò Ioannes, vnus ex iis qui Imperatori commetarios scribunt, præsentis secundarum rerum statu non contentus, imperio arrepto tyrannus alius extitit. Placidiam is, & Valentinianum expulit, qui etiam Byzantium ad Theodosium nauigarũt. Ea re Honorius cognita, dolore immenso correptus, postea hydropis morbo periit. At Ioannes tyrannidi incubans, legationem ad Theodosium misit, quæ vt ipse Imperator reciperetur, peteret. Legati verò nihil egerunt: sed primũ in custodiam coniecti, deinde in Propontidem exulatum missi sunt. Porro Placidiam & Valentinianum Thessalonicam duci Theodosius curauit, atque ibi Cæsaris dignitatem nepoti tribuit: bellum autè aduersus tyrannum gerendum Ardaburio duci, & filio eius Aspari commisit. Qui sanè Placidiam & Valentinianum secum ducentes, postquã ad Pæones & Illyricos peruenerunt, Salonas Dalmatię oppidum vi ceperunt. Ex eo loco Ardaburius classe contra tyrannum profectus est. Et primùm ille quidem secunda fortuna vsus est, postea autè naualis expeditio ei non bene celsit. Nã subitò violentus & incommodus ventus exortus, in tyranni manus eum coniecit. Et ille ad pacificationem spectans, humaniter Ardaburium tractauit. Ardaburius in securitate multa, quum eos qui à tyranno ducũ ordine moti & exautorati fuerant, mortuos esse videret, insidias etiam contra illum magis struxit: & filio Aspari clã denunciavit, vt quàm celerrimè ad occasionem rei bene gerendę adueniret. Tyrannus Ardaburio capto spe elatus, in eã necessitatem Imperatorem cecidisse censuit, vt communi calculo petitionem suam approbare, & se Imperatorem reciperet, siquidem ducem suum saluũ esse vellet. Et profectò in maximo Imperator erat discrimine, ne quid à tyranno aduersi Ardaburio accideret: Aspar equitatu accepto, celeritate aduentus sui sensum præuenit, & Aquileiam urbem magnam recepit: eamque facillè, Placidiam & Valentinianum secum habens, confirmauit. Metus autem ei vltierus progrediendi, quòd barbarum plurimorum millium exercitum contraxisse audisset, incessit. Verùm tum quoque maximè Imperatoris precatio enituit, nam angelus Dei pastoris habitu sumpto, copiis Asparis præiit, & per lacum eas, qui Rauennæ (ibi enim tyrannus in potestate sua Ardaburium habens agebat) subiectus est, duxit, vnde neminẽ vnquam aduenisse

† Vocatur y hypemmatographi. l. Si quos sp̄s tæcos, C. de decurion. lib. 10. †† a Ioannes cu scriba tyrannidem occupas. Flonorij mors. Idem se in societate imperij recipi à Theodosio petis. c Legati es malè à Theodosio accepti.

d Ardaburium ducem cum filio eius Aspare aduersus Ioannem Theodosium mittis e Ardaburium Ioannes capis. Ardaburij magnanimitas.

b Aspar angelo Dei duc per lacum itinera facti, Rauennam & Ioannem tyrannum capis.

†† Honorius cum patre, fratre, & fratris filio, triginta imperauit annis, & tricennalia celebrans. Ab eodem Placidia Augusta, Constantio marito eius mortuo, cum Valentiniano & Honorio liberu pulsa, à Theodosio in Oriente suscepta est. Diac. Pomp. Cassiod. Huc soboles nulla fuit. Nam dicitur Stiliconis filia, Maria & Thermantia, altera post alteram ei nupta, Dei iudicio inopinata morte præuentæ, ex hac luce migrarunt. Diac.

f Aspar Aquileiam capis h Efficacia precũ Theodosij. Consideret lector æquus, quid in Albi flumine ad oppidũ Mulbergam an. Domini 1547 acciderit.

O iij

f Constantinus Constantij obsidionem sustinet. g Edouichus cum suis à Constantio pralio vincitur. h Vlphilas amicium præfectus.

B i Edouichus ex fuga ad Ecdiciũ amicum conuenit. Is ab Ecdicio fronde occiditur. l2 Excepit amicitia & hospitij violati. l Constantium à castris suis proditio nem repellit.

C Constantinus ea quæ Edouicho acciderant cognouit, sua sponte Imperatoria deposuit in signia: ecclesiamque ingressus, presbyteri suscepit dignitatem. Et ciues oppidi iureiurando prius accepto, portas Constantio aperuere: qui etiã omnes seruati sunt: atque ex eo tempore, subditi eius regionis omnes in pristinũ statum restituti, Honorio fideles fuere. tyrannus autem cum filio Iuliano in Italiã ducti priusquam ad destinatum locum peruenerent, trucidati sunt. Breui quoque post Iouianus, Maximus, quem diximus, Sarus, aliique præterea qui Honorij imperio insidiati sunt, cæsi interiire. Qui sanè Honorius, sicuti dictum est, per sororẽ Gallam Placidiam, in affinitatem Constantium, qui Constantini tyrannidem exterminauit, asciiuit: eundemque propter plurimas præclare bello res gestas in Imperij societatem recepit. Ipius etiam filio Valentiniano, quem illi Placidia progenuerat, Illustrissimi dignitatem concessit. Constantij imagines, id quod eis facere mos erat qui pridem ad fastigiũ Imperiale euecti essent, in Orientem missæ sunt. easque cum iunior Theodosius non admitteret, & ob talẽ contumeliam bel-

Constantinus ex tyranno presbyter factus. Constantium perditionem a relate recipit. Nonnulli hanc Iouianus alij Iouianus nominat: cuius frater Sebastianus iude est casus. Illustrissimi dignitas. Gallia pacata. Constantini & filij eius Iuliani cadet. Aliorum item tyrannorum. Constantij mors.

Supplicium
Ioanni.
Theodosius
pro victoria
gratias Deo
agit.

Ioannis.

Valentinianus
3. Rom.
imperator in
Occidente
constitutus.

Helio patri-
cium.
Actius per
transactionem
Comitum di-
gnitatem ac-
cipit.

I. L. de bello
Saconico.
I 547.

A memorię proditum est. Deus sanè ipse qui in ma-
ri rubro vndas discidit, quod iniuium erat, omni-
bus peruium exhibuit. Sedenim perinde atq; fo-
lum siccum copię Asparis vnà cum equitatu om-
ni, lacus vndas transeuntes, primo aduentu vrbis
portis captis, potiti ea sunt. Ibi cum prælium exi-
guum cõmissum esset, tyrannus prodicione suo-
rum captus est, & Aquileiam ad Placidiam & Va-
lentinianum missus. Vbi ei primùm manus rese-
cta, deinde etiam caput amputatum est, quum an-
num sesquialterum tyrannidem exercuisset. Im-
perator more suo rursus quã esset erga Deũ reli-
gione ostendit. Postquam enim ei victoria de ty-
ranno reportata, ludis Circensibus renũciata est,
ad populum vociferans: Agite, inquit, si ita vide-
tur, ludicro hoc dimisso, in ædem hanc precatori-
am eamus, & carmina gratiarum agendarum au-
tori victorię Deo concinamus. Hęc vbi dixit, spe-
ctaculum neglectum est: & per circum medium
euntes omnes, concentu vno cum hymnis & car-
minibus pulcherrimis + gratissimisque, in proxima-
m Dei domum ingressi, formamque pror-
sus ecclesię vnus cuncta retulit ciuitas, populo
omni in templo diem eum consumente. Postea
cura illa animum subiit Imperatoris, vt quemnã
Occidenti Imperatorem omnino ptesiceret, deli-
beraret. Quapropter Valentinianum sororis filium,
idoneum ei imperio iudicauit, quoddam matrem
haberet, quæ curam ibi rerum administrationis
ferre posset. Properabat verò & ipse in Italiã pro-
ficisci, vt nepoti imperium constitueret, provin-
cialesque ibi, ne facilè tyrannis se committerent,
doceret. Et ea de causã Thessalonicam progressus
est. Sed quo minus vltius pcederet, morbo im-
peditus est. Proinde per Helionem patricium, im-
perij insignibus illi missis, ipse Byzantium est re-
uersus. Actius verò, qui secundum ducendis mili-
taribus copiis locum apud tyrannum habuerat,
post tertium à cæde illius diem, sexaginta barba-
rorum millia ducens aduenit. Cum quo vbi As-
par conflictum habuit, & cædes vtrinque ingens
facta est, postea pacificatione inter ipsum & Pla-
cidiam atque Valentinianum interueniente, Co-
mitis dignitatem tulit. **C**ui verò cum eo mercede
conducti erant barbari, auro corrupti, & ipsi
simul & iram & arma abicere. Obsidibusque da-
ris, & fide rursus accepta, in patriam rediere suã.

* * * *Ad istas res albi cadere terrios.*
Conspexi, alto fluminis aluo
Progressus agrestisq; coloni
Induitur faciem Menalca,
Hic vada monstrat peruia Cesari,
Illumq; Cesar consequitur ducem,
Gale sibi credens ab alto
Omnino dexteriore missum.
Eques demceps traicit impiger
Nymphis natantum freno regentibus.
Quas Martis insuetas furentis
Dulcis amor stimulat as oci.
Nec ante feruens desinit impetus
Tenere cursum saltibus auiu,
Victoribus quam det supinas
Ipsè matronis inimicus hostiu.

CAPVT VIII.

Erùm de tyrannis qui tum extite-
runt, & prouidentia Dei dif-
fluxerunt, satis dictum esse puto.
Neque nos illorum obiter, & quasi per digressionem memi-
nimus: sed vt certò declarare-
mus, sufficere principi, maximè ad præsidium &
custodiam imperij, rerum diuinarum curam dili-
gentem, & cultum rectum: quæ in Theodosio &
sorore eius Pulcheria fuere. Deus etenim omni-
no administratione eorum delectari iuisus est: nõ
eo solum quòd bella ita composuit, vt subditi eo-
rum ab hostibus liberarentur, atque iidem præter
opinionem omnium, cum ingenti magnificentia
rectè gubernarètur: verum etiam, quòd multa sa-
cra corpora eorum qui olim veriore pietate ex-
celluerunt latentia, Imperij illorum tempora ho-
nore prosequens, visionibus quibusdam è sinu ter-
ræ produxit, & publicè in apertum protulit. Id
quod eo tempore accidit in Zacharia veteriore
propheta, in Stephano primo diacono & marty-
re, atque in Sebastienisibus quadraginta sub Lici-
nio gelu cõcretis martyribus. Quorum omnium
quum noua sit inuentio, vt eam Deus exhibuerit,
necessariò dicendum esse videtur. Ac primùm de
propheta, vt qui primùm apparuerit, memorabo.
Circa Eleutheropolim Palæstinæ, vicus quidam
est Chophar dictus, vnde Zacharias ortus fuit.
Præfuit huic Calemerus quidam + agricola, erga
agri possessorem quidem beneuolus maximè, in
finitimos autem rusticos durus admodum & gra-
uis. Et quamuis ille talis esset, propheta tamen ei
insistens, seipsum apertè ostendit, & ad hortulum
quendam eo ducto: Hic, inquit, in duorum cubi-
torum altitudinem fodito, à septo in hortum ip-
sum, eam viam versus quæ in Bithrerebia oppidũ
ducit: & arcas duas inuenies, exteriorem ligneam,
interiorem plumbeã. Reperies præterea apud lo-
culos eos vas quoddam aqua repletum: ad cuius
partem vtramque, mediocres duo innoxij & pla-
cidi serpentes (cicutes eos dicas) circumuoluun-
tur. Hęc quidem, qui per visionem apparuit, dixit.
Calemerus verò viso ei obsequutus, imperatum
opus perfecit, atque vbi sacra illa arca iuxta præ-
dicta signa extitit, diuus propheta apparuit, sacer-
dotalem indutus stolam: quippe qui etiam, vt pu-
to, sacerdos fuerit. Extra vnam eam, ad pedes, pu-
er etiam quidam tener admodum iacuit, qui qui-
dem ex nobilitate fuisse, & ad reges genus referre
visus est. Caput enim eius corona aurea lapillis &
margaritis distincta redimitũ erat. Calceos quo-
que deauratos habuit: vestis item magni precij, &
auro exornata fuit. Porro cum sapientes eius tem-
poris & sacerdotes de eo puero, quisnam in tali
habitu esset, addubitarent: Zachariam illum, qui
tum in Geraris monastico contubernio præfuit,
dixisse ferunt, se in vetustam Hebræorum scri-
pturam quandam, nõ ex eis quæ à maioribus sunt
traditæ, & in ecclesiã receptæ, sed aliam incidisse,
quæ scriptura præter alia illud quoque cõple-
xa sit: Quũ Ioas Iudææ rex Zachariam vatem oc-
cidisset, grauem eum septimo post die domi suæ
accepisse cladem, & ex filiis quem gratissimũ ha-
buerat, morte amisisse. In quam erumnam cum se
ira diuina coniectum esse intellexisset, puerum e-
um ad prophetæ pedes sepeliisse, veluti causã de

Et uos scri-
se scribis
Diac. Casti-
mus magister
militũ apud
Ioannem, cu-
ius consilio
potissimum
u tyrannide
inuasera,
exilio mul-
tatis. Id
Pietas vera
certissimum
imperij pra-
sidium est.

Multa san-
ctorum cor-
pora sub
Theodosio
reperita.

Inuenit
Zacharia
propheta.
+ iudicatus
tũ in q̃, ser-
uus & ba.
Sagitt. lib.
9. cap. 76.

Ad pedes
eius filius re-
gi Ioas quo-
que reperi.

Zacharias
abbas Ge-
rare.

Corpus prophetae prope integrum.

A iniuria illi illata dicentem. Hoc quidem sic iudicatum est. Ipse verò propheta cum multis hominū ætatibus seu generationibus in terra iacuisse, nihil tamen in corpore eius deficere visum est. Ad cutim vsque tonsus, rectum habuit nasum, mentum mediocriter demissum, caput parvū, & oculos paulo altius superciliis contactos. Sic quidem diuinus propheta est manifestatus.

CAPVT IX.

Gamaliel, & filius eius Abibas, Stephanum sepeliere. Alexandri ei nomen erat, coniugis autem eius Iuliana. Religionis ergo ij Hierosolyma profecti fuerat. Reliquia dñi Stephani i Palastina Constantinopolim translata. Factū id ab eo annis 9. elapsis.

Civitas autem Capargamala est in qua post martyrium obsolutum, Gamaliel, qui Paulū apostolum veluti pædagogus instituit, vnā cum Abibo filio, Stephani primi martyris corpus sepeliit. Vbi verò & ipsi postea mortem oppetiere, proximè circa reliquias eas positi sunt. Cæterum quemadmodum illæ reperræ Constantinopolim deportatæ sint, satis constat. Senatorium videlicet virum, propter singularem eius aduersus primum martyrem amorem, precatoriam domum in Palæstina ei construxisse: eundemque mandasse, vt & ipse post obitum suum in simili itidem vrna prope diuum Stephanū tumularetur. Postea verò quum coniunx virum Byzantium transferre deberet, inter properandum illa imprudens pro viri vrna Stephani oculos recepit, & quàm potuit celerimè Constantinopolim contēdit. Sedenim quod ipsa secum in itinere ferebat, latere minimè potuit, quòd id nouus quidam odor, & innumera miracula proderent. Vbi Constantinopolim pergit, vrbs effusa thesaurum talem obuiis excepit vlnis. Comitatu & satellitio plurimo in aulam Imperatoriam ducebatur. Martyr autem eo loco manere dedignabatur. Quum enim mulæ, quæ cum vehebant, ad Constantinianas thermas venissent, vltius progredi haudquaquam sustinuerunt. Vbi verò plurimum flagris atque stimulis sunt concitata, humana vsq; lingua, eo loco martyrem reponi iusserunt. Ita ille ibi cõditus est, locustque fano pulcherrimo cohonestatus. Hoc sic factum esse sub Constantio, proditum est. Pars verò quædam reliquiarum istarum nescio qua de causa à quibusdam fidelibus occultata fuerat: quæ & ipsa, quum primùm Pulcheria princeps lucem hanc solis aspexit, in Palæstina in apertum producta est, Ioanne episcopatus munere Hierosolymis fungente. Producta autem, quum eam martyr ipse ineffabili quadam visione noctu presbytero cuidam Dei amanti viro, cui Luciano nomen erat, apparens ostendisset. Pulcheria ergo incredibili erga primum diaconum amore flagrans, & quòd simulatque ipsa nata esset, pars ea è terrè recessu in lucem produisset, desiderio illius marcescens, summo studio in hoc incubuit, vt partē reliquam sacrorum illius ossium nancisceretur. Itaq; Theodosio fratri suavit, vt Prayllio episcopo Hierosolymitano pecuniam, quam ille ibi egenis largiretur, mitteret. Theodosius persuasus, non solum pecuniam, sed & crucem auream magni pon-

* Sub Theodosij iunioris imperio reliquia S. Stephani, Laurentij, & Agnes, in martyrio S. Laurentij depositæ sunt. Et celebratur illic ipsorum memoria vsque in hunc diem. Theodorus Lector.

deris lapillis & margaritis exornatā, vt ea in Caluariaz loco reponeretur, misit. Prayllius episcopus rebus eis acceptis, vt gratiam aliquam Imperatori eiusdemque sorori referret, reliquias dextræ manus primi ab Apostolis constituti diaconi, eiusdemque primi martyris, sancto Passalione diacono administro vsus, remisit. Passalio itinere per acto, postquàm in nauale Chalcedonis eregionè Byzantio sitæ peruenit, martyrum princeps eum præueniens, noctu Pulcheriæ seipsum ostendit, talibus eam alloquens verbis: Oratio tua ad aures Domini zebaotæ virtutum peruenit, petitiõque tua optatum consecuta est exitum: & ipse in propinquo præstò tibi sum, Chalcedonis hospitio vtens. Visionem eam simulatque cum fratre communicauit: confestim ciuitas tota se in mare dedit, vndisque perinde atque continenti vsa est: ipsaque etiam Pulcheria cum fratre subsequuta est, reliquiisque exceptis, in regiam eas læticiæ summæ plena, cum in maxima obseruantia & magnificentia produxit, ibique reposuit: templo intuper ingenti & pulchro, auri & lapillorum fulgore refulgenti, propter præcipuum quo protomartyrem prosequuta est honorem, extracto. Quæ de his comperi, hæc sunt.

CAPVT X.

Verumenimverò, quod manifestum est pietatis scemina eius indicium & propterea Ecclesiasticæ historiæ insertum, quanuis aliquo post tempore accidit, nouum quiddam & admirandum habens, de inuentione reliquiarum quadraginta martyrum, stylo persequar. Eusebia quædam scemina Macedonij scetæ, & diaconissæ in Macedonianorum ecclesia munere fungens, extra muros Constantinopolitanæ vrbs domicilium & hortulum habuit: vbi reliquias quadraginta militum, qui in lacu ad Sebastiam temporibus Licinij certamen pro Christo obiere, asseruauit. Ea moritura quibusdam eiusdem religionis monachis locum eum relinquens, iureiuratio eos ad egit, vt eam ibi sepelirent, & supra caput eius tumulo exciso, martyrum ossa in eo reponerent, neque cuiquam rem eam reuelarent. Id illi ita fecere: martyribusque gratificari, & cultum debitum præstare, tum autem promissa integra seruare volentes, ne externorum quispiam id scirer, subterraneum delubrum circa tumulum Eusebiæ excitarunt, superioremque eius partem solo quodam plano ex latere cocto contegentes, scalas latentes quæ ad martyres ducebant, struxerunt. Postea autem Cæsarius quidam vir, qui ad magnas opes peruenisset, ita vt & consulatus & præfecturæ honore functus sit, coniugem suam mortuam iuxta Eusebiæ tumulum humauit. Hoc enim sic vtrique adhuc superstiti, pro mutua inter se gratia, & cõcordi eiusdem religionis obseruantia placuerat: quæ res in causa fuit, vt Cæsarius locum eum emerit, in animo & ipse habens, communem ibi cum vxore sepulturā sortiti. Monachi, quum nihil de martyribus indicassent, sicuti conuenerat, Constantinopoli discedentes, aliò migrarunt. Postquàm verò ædificium super tumulo eo antea apertè constructum, temporis vi dirutum concit-

f Prayllius episcopus Hierosolymitanus. Theodosius enim auream Hierosolyma misit. g Dextra auti Stephani manu.

Templū diuū Stephano Pulcheria construxit.

Eusebia diaconissa Macedoniana. De reliquiis XL martyrum Sebastianorum, qui sub Licinio sunt passi.

Cæsarius vir præclarus.

Soz. lib. 9. cap. 2.

*Thyrsum
martyr.*

*Reliquia in
ste Pulche-
ria principi
indicantur.*

*Polychronio
presbyter de
crepino.*

A diffet, & ruderibus locus congestus esset, tota ea regio exæquata est: quum videlicet quem diximus Cæsarius Thyrsus martyri gratificans, magnificum ibi Deo ædificauit templum. Deo autē ipsi visum est, ex composito locum eum ita obscurū fieri: & tam longum tempus intercedere, vt eo illustriorem martyrum inuentionem & inuentricis erga se amorem redderet. Erat ea Pulcheria princeps, cui tertium noctu imminens martyr Thyrsus, coopertos terra martyres indicauit, eosque ex sinu terræ extractos eodem secum loco & honore ornari iussit. Non ille verò solum, sed & ipsi quadraginta, insolitas nouasque induti chlamydes, se ipsos ei ostenderunt. Res ipsa dubia atque admiranda erat, fidemque excedere videbatur. Neque enim quisquam, qui ætate multa in clero prouecti erant, de martyribus quidquam dicere: neque etiam externorum aliquis vbi illi essent, ostendere potuit: donec desperantibus omnibus ex familiaribus Cæsarij Polychronio cuidam viro decrepito, qui olim presbyter factus fuerat in memoriam Deus reuocauit monachos illos, qui aliquando locum eum incoluerant. Hic Macedonianos clericos, qui nimirum eiusdem cum monachis opinionis essent, cōuenit, & an quisquam illorum in vita adhuc esset, percunctatus est. Vbi reliquos quidem defunctos, vnum autem duntaxat superstitem esse cognouit (Deus porrò hunc inter viuos ad rem eam de qua ambigebatur ostendendam, conseruasse visus est) Polychronius, eum nū reliquias martyrum in loco designato conditæ essent, vt diceret rogauit. ille silentij arcanum Eusebix conseruans, rem eam se scire subnegauit. Polychronius contrā ei apparitionem diuinam negotiumque; quod martyres Pulcheriæ hanc ob causam exhiberent, nec non dubios desperantesque omnium animos exposuit. Hoc postquam ille intellexit, veram esse principis visionem professus est. Adolescentulus enim, inquit, quum essem, & à senioribus monachis monasticę vitę institutum addiscerem, satis scio, martyres hic ad Eusebix tumulum conditos esse. Loco autem ipso in aliam quam nunc videre est formam redacto atque mutato, & maximè multo interea tempore exacto, certò scire nequeo, sub Cæsariine fano, an alibi de fossi sint. Ego verò, Polychronius subintulit, non idem quod tu patior. Quia enim quum Cæsarij vxor sepulturæ mandaretur, affui, ex publica quæ hic proximè est via coniecturam faciens, illam sub ambone, qui lectorum suggestus est, sitā esse puto. Tum monachus: Quærendus igitur, ait, Eusebix quoque tumulus est, qui non longè à coniuge Cæsarij abest. Quandoquidem superstites ipsæ multam inter se habuere consuetudinem: & pactum eis intercessit, vt defunctæ contigua haberent monumenta. Itaque vbi ex signis & coniecturis eiusmodi, sacras hæc reliquias, Pulcheria iubente, inquirentes fodere cœperunt, primùm quidem circa ambonem cōiugis Cæsarij arca apparuit, quemadmodum coniecturis quibusdam collegerat Polychronius. Deinde verò pauimentum quoddam latere coctili distinctum extitit, sub quo marmorea tabula eiusdem magnitudinis iacuit. Et sub ea Eusebix tumulus, atque subterranea illa sacra ædes reperta est, affabrè admodum constructa, candidoque simul & porphyretico

marmore incrustata. Operculum verò tumuli in formam sacre mensæ elaboratum erat. Porrò in summo capitis loco, vbi martyres siti erant paruum quoddam foramen patebat, in quod ex comitatu Imperiali quidam ibi assistens, virgam quæ tenuem secum ferebat, dimisit: deinde eam redactam vbi naribus admouit, incredibilem suauitatis odorem percepit. Vnde iis, qui operi præerant, quiq; ei incumbebant, bona concepta spes est: nullaque interposita mora, monumento aperto Eusebiam inuenerunt, pulchrè admodum collocatam. Et monumentum ad caput eius firmum & ad arcæ formam ita vt emereret pulcherrimè exculptum, operculo etiam alio intus obfirmatum erat. Vtrūque verò operculorum labrum, ferrū impositum habebat, plumbo diffuso compactū, atque id quod interius erat in medio simile priori foramen ostendit. Quod sanè manifesto indicio fuit, martyres ibi cōditos esse. Hæc vbi renunciata sunt, cū festinatione omni & Pulcheria & vrbis ipsius episcopus Proclus ad Martyriū accurrat. Et postquam ferrea illa vincula arte quadam soluta, & operculum facillè dimotum est, vnguenti multum sub eo fuit: & in vnguento ipso vascula + ansis carentia duo, argento elaborata, inuenta, in quibus religiosè sacre reliquias positæ erant. Proinde Pulcheria, quam Deus reuelatione eiusmodi dignatus esset, sacrificia gratiarum actionis, de sanctarum reliquiarum inuentione, ei obtulit. Deinde preciosæ arcæ impositas, martyribus gratificans, iuxta martyrem Thyrsum collocauit. Festulque maximè dies is, pro eo atque par fuit, cū decenti honore actus: & pompa atque apparatus splendidus, faustis acclamationibus vnguentorumque; odoribus additis celebratus est, omni prope ætate & ciuitate propter martyrum honorem extra vrbem effusa. Hæc quoque sic gesta cognouit. Fama sanè obtinuit, in aliis quoque multis rebus Deum principi huic puellæ futura prædixisse, maximèque religionis & pietatis ei atque sororibus eius, quæ & ipsæ idem vitæ institutum colere, testimonium perhibuisse. Nam & Laurentij martyris & Agnes reliquias inuentas Constantinopolim intulit, cuius rei gratia & amplitudine maximum structura ipsa pulcherrimum delubrū construxit. Eiusdem imperij tempore Gennadio ecclesiam Constantinopolitanam curante reliquias etiam sanctæ Anastasiæ * incantatricis ex Sirmio allatæ, in martyrio eius sunt repositæ, quod proximè ad porticum quæ Domini, dicitur, situm est. Attico verò Episcopatum gerente, prophetæ quoque Samuelis ossa allata, & in propheticæ eius fano, quod prope Septimum conditum est, collocata. Cæterum de his abudè satis à nobis dictum esse puto. Proinde ad reliquias Ecclesiasticæ historiæ res nobis redeundum.

*Procluepi-
scopus Con-
stantinopolis
tanus.
† ἀλαβαστε-
ραίου.*

*a Reliquia
eiusmodi in
tēplo Thyrsi
martyri re-
positæ.
b Pompa
huic se af-
fuisse testat-
ur Sozom.
lib. 9. cap. 2.
Pulcheria
& sorores e-
ius Deo cha-
ra.
Reliquia di-
ni Laurentij.
Dina Ag-
nes.
Anastasia
venetica.
Gennadium
episcopum
Constant.*

** ἡ ἀρχαία
ἀνταξία
Μαρτυρίου
Ἀναστασίας.
Samuelis
propheta.
Propheticῶν
Samuelis.*

* Historia Anastasiæ pharmacentricæ, ex Suida, in fine libri auerata est.

CAPVT XI.

HA tēpstate Romę ecclesiās Innocentius rexit, Anastasio surrogatus, qui Siricio, Siricius autem Damaso successerat. Alexandriæ adhuc Theophilus ecclesiis præfuit. Apud An-

*Primariarū
sedium epi-
scopi.*

A tiochenos execrandus Porphyrius episcopatum, post diuum Flavianum gessit. Hierosolymis post Cyrillum, Ioannes etiamnum sacrum munus administravit. Constantinopolitanam ecclesiam post admirandum illum Ioannem, & Arsacium, Atticus curavit. Qualis verò is genere, vita, eruditione & doctrina fuerit, proximo exposuimus libro. Quæ verò res ecclesiasticæ memoria dignæ sub eo acciderint, nunc commemorabo. ^a Synada Pacatianæ Phrygiæ vrbs est, vbi tum Theodosius quidam pastorale sortitus fuerat munus. Hic Macedonianæ religionis sectatores (perquam fræquētes autem ij erant) crudeliter ibi non vrbe tantum ipsa, sed proximis etiam agris expulit. Fecit autem id, neque de orthodoxæ rectæque sentientis Ecclesiæ more, quæ semel persecutioni omni nuncium remisit: neque ardore aut æmulatione probatæ fidei: sed auariciæ morbo captus, ad pecuniæ vendequaque, atque etiam ex eis qui aliter atque ipse sentirent, cortadendam, plurimum posuit studij. Proinde omnem contra Macedonianos quod dicitur, lapidem mouit, bellum cum ipso clero gerens, sexcentasque instituens vias, in ius eos vocauit, atque in vincula & custodiam coniecit. Præcipuè verò ^c Agapeto ecclesiæ orum præfidi grauis fuit. Atque vbi ei prouinciæ rectores ad illos persequendos minus sufficere visi sunt, ^d ad Imperatorem confugit, iussiones ad prouinciam omnem petens. Et cum ille ea de causa Constantinopoli moraretur, tempusque ita extraheretur, ^e Agapetus vnà cum clero suo optimum texuit consilium. Populo namque qui sub eo erat, congregato, inuentum solers proposuit: persuasitque adeo, vt patria hæresi relicta, ^f *imosis* consubstantialis fidem complecterentur. Quæ re satis confirmata, vnà cum ea ipsa multitudine in ecclesiã se contulit: atque ibi precatione peracta, cum pacem populo, sicuti mos est, precatus esset, thronum conscendit, in quo Theodosius sedere solitus erat. Er plebe inter se coniuncta, deinceps ^g *imosis* consubstantialis fidè docens, ecclesias Synadæ in potestatem suã redegit. Hac re sic acta, paulo post Theodosius Constantinopoli eò venit, & ^h *auxilium* à Præfecto in prouinciam totam secum ferens, neque eorum quicquam quæ ibi acciderant sciens, cum ⁱ instituto propositoque suo ecclesiam est ingressus: atque inde ab omnibus expulsus, rursu se Byzantium contulit, & apud episcopum Atticum casum suum deplorauit, videlicet quod contra receptos mores & Ecclesiæ catholicæ constitutiones, è throno suo deturbatus esset. Atticus secum ipse rem eam in Ecclesię utilitatem cessisse considerans, quamuis ei præter rationem non nihil admixtum esset, illum quidem oratione benigna consolatus, & vt decæterè priuatam quietaque ageret vitam cohortatus est, publica priuatis maximè præferenda esse docens. Ad Agapetum autem, episcopatum eius autoritate sua confirmans, scripsit, postponendum despiciendumque esse, quicquid illi ex inimicitijs Theodosij accidisset aduersi. Hoc sic Ecclesiæ perquam vtile Attici temporibus euenit.

CAPVT XII.

D Aterum nec insignium miraculorum, sanationumque miracularum expertis temporum eorum status fuit. Iudæus enim quidam multis iam inde ab annis paralyticus, in lecto veluti pòdus quoddam iacebat. Et cū Iudaica precatio omnis & medicorum ars de vita eius animos despondissent, postremò ille rebus omnibus desperatis, diuinum cepit consilium, baptismi Christiani subeundi: illo solo se deinde ad opem & salutem commodo remedio vsurum esse sperans. Hoc vbi Attico renunciatum est, de rebus sacris ^{*} more nostro eum instituit, & spem bonam in Christum habere per Euangelium ritè docuit, lectoque ita affixum ad sacrum ferri lauacrum iussit. Ibi ille fide sincera baptismi gratia suscepta, in baptisterio statim morbum reliquit, saluusque inde prorsus rediit, ita vt deinceps nihil in corpore suo de priore illa, quæ longo tempore sedes in eo fixerat, peste paralytis circumferret. Tantã vim omnipotens Dominus, præter opinionem omnium, tum baptismi gratiæ immisit, per quam multi quidem ex superstitione græca ad baptismum complectendum confluxerunt. Iudæis verò, qui semel sibi signa requirenda statuerunt, ne hoc quidem tam euidentis miraculum, vt idem facerent, persuasit. Tãta prodigia tum quoque Christus hominibus spectanda exhibuit. Verum tamen permulti signis quoque editis, ad improbitatem suam & malitiam rursu veluti sues reuoluti sunt. Non solum enim illi signis admirandis non crediderunt, sed si quibus etiam ^{*} nugari mos esset, eos sequentes, opinionem eandem & sententiam complecti animaduersi sunt.

CAPVT XIII.

N Am Sabbatius ille, cuius antea quoque meminimus, ordine atque honore suo non contentus: sed episcopatum affectans, cum non haberet apud quos episcopatum gereret, à Nonatianorum ecclesia discessit, sub festi Paschæ obseruationis prætextu. Itaque illegitimos conuentus agere incipiens, apud Arcadij forū ^b, cui Xerolophi, hoc est, sicci tumuli cognomen est, multum fuit: ibique facinus aggredi ausus est, grauissimo supplicio dignum. Quum enim in quodam frequenti conuentu partem illam Euangelicæ lectionis pronunciare deberet, quæ dicit: Erat autem dies Iudæorum festus, qui dicitur Pascha: diuinis verbis alia de suo atrexit, quæ neque scriptura, neque auris quæpiam vnquam percepit. Quænam verò sunt ista? Execrandus (inquit) est, qui extra azimorum dies Pascha celebrat. Quod dictum ex eo auditum, & ad multos diuulgatum, ad illum ipsum etiam eos qui sinceri apud Nouatianos erant, quodammodo rapuit atque pertraxit. Verum non diu homini talis profuit cauillatio: nam in deterius ei commentum hoc celsit. Non multo post per anticipationem de concepta sententia sua is festum agebat diem, & ad eum ingens confluxerat multitudo. Quum verò in peruigilio solito, pro eo atque conueniebat, sacras cæremonias obirent, ru-

Iudæus Constantino in desperato casu paralyticus per baptismum morbo eo liberatur. Catechesis & institutio sacra ante baptismum.

** κρυφαῖς, ὁς ἴδω.*

Et miraculo multi Græci ad Christianismum pertracti. Iudæi pertinaciter in iduratione sua persistunt.

** ἡγεῖται.*

Sabbatius Nonatianum episcopatum affectans, à Nonatianorum ecclesia secedit.

Arcadij forum. Idem lectionem Evangelicam aduiterat. Xerolophus, sicci tumulus. Hic locus declarat locum & Item lex Cornelia. Inst. de pub. ind.

In peruigilio Sabbatiano vñ, panico, si ne potius de monacho terrore tumultus excitatur, & cades multa fit.

a Theodosius Synada episcopus, Macedonia nos tyrannos se persequitur. Theodosius πλιονικῆς & ἀνατολῆς. b Ecclesia orthodoxa neminem persequitur.

c Agapetus Macedonianorum episcopus. d Theodosius Constantinopoli opē Imperatoris contra Macedonianos implorat. e Agapetus interuenit cum suis ad orthodoxiã transit. Et populo uniuerso in fide conuincit. f Theodosius thronum Theodosij occupat. g ἡγεῖται. h ἰδω.

i ὁς ἴδω. Theodosius reuersus ab ecclesia repellitur. Casum suum rursu Constantino poli exponit. Atticus Theodosium Constantino poli retinet. Agapeto episcopatum Synada confirmat.

A mor ad eos perlatus est daemonicus, Sisinium episcopum cum multitudine magna contra eos venire. Proinde ingenti excitato tumultu, quum & nox esset, & angustiæ loci eos premerent, illi inter se conflictati, & supra septuaginta eorum cuncti sunt. Quæ sanè res fecit, ut multi à Sabbatio discederent. Non pauci tamen cum eo manentes, agrestem illius opinionem sunt secuti. Porro Sisinio mortuo, Chrysanthus ad præfecturam Nouatianorum ecclesiæ vocatus est, Marciani, cui Sisinus in episcopatu successerat, filius, qui cum ab adolescentia in aula Imperiali militasset, & sub Theodosio primùm * Consularis Italiæ, dein etiam Britannia insulæ Vicarius factus esset, in reumpub. administratione admirationem & laudè meritis erat. Aetate verò iam prouectus, Constantinopolim venit, & præfecturam urbis ambiens, ad episcopatum est protractus. Sisinus enim è vita excedens, mentionem eius viri fecerat, idoneum eum esse ad episcopatum gerendum dicens. Quam illius vocem perinde atque certam legem populus eius excepit, atque Chrysanthum inuitum per vim ad præfecturam ecclesiasticam traxit. Cùm autem ille profugisset, c Sabbatius opportunè sibi id tempus esse ratus, ut quod studebat perficeret, episcopis quibusdam obscuris ad amicitiam suam adductis, ut sibi manus imponerent persuasit, iureiurando quod antea iurauerat posthabito d. In consecratoribus eis Hermogenes etiam ille fuit, qui propter blasphema quædam scripta composita, ab eo damnatus atque excommunicatus erat. Verùm ne sic quidem Sabbatio ambiciosa episcopatus petitio successit e. Populo namque exosus fuit: & quod improbo consilio, omnem funem mouens, episcopatum consequi contenderet, ab eo reiectus est. f Chrysanthus autem rursus inquisitus. Qui in Bithynia, ubi latebat, inuentus, etiam reluctans ad episcopatum est euectus. Is quod prudens admodum & castus vir esset, ecclesiam Nouatianorum magnis incrementis auxit. g Pecuniam enim ipse suam in pauperes erogans, nihil ex ecclesia percipiebat præterquam h duos benedictionis panes, quos diebus Dominicis habebat. C Adeo autem ecclesiasticæ rei promouendæ studiosus fuit, i ut Ablabium nobilissimum oratorem, Troili sophistæ auditorem, sibi adiunxerit, & in presbyterorum ordinem cooptarit: cuius etiam conciones populares, suaves & vehementes, diu excelluerunt. Hic postea Nouatianorū ecclesiæ in Nicæna vrbe præfuit, * Sophisticam etiam tum professus. Sedenim Alexandria Nouatianorum ecclesiæ clausæ, & donaria ornamentaque earum publicata fuerant. Nudus etiam Theopompus episcopus eorum erat. Neque illi Romæ melius habebant. ecclesiis enim eis ademptis, in locis obscuris conuentus agebant. Haætenus nanque quum & multis & frequentibus ecclesiis floruisset, per episcopos catholicos illis eisdem ademptis, neque cõuentum cogendorum libertas permessa fuerat. Et cum ablata eis omnia tum in + iudicia ipsi quoque sunt protracti. Constantinopoli verò non eadem passi sunt. Præterquam enim quod expulsi non sunt, intra urbem etiam ecclesiâs cogere eis licuit, propter vnâ hanc causam, quod h, mouerit consubstantiale deprecarent, sicuti fufius antea à nobis est dictum. Hæc de

Nouatianis. Eo tempore defunctus etiam est Dorotheus Arianae religioni Constantinopoli præfectus, quum ad centesimum & vigesimum vitæ annū peruenisset: quem quod strenuè sectam suam tueretur, Ariani ex Antiochia Constantinopolim transtulerant. Cuius successor fuit Barbas, sub quo Ariana religio duos eximios habuit viros, presbyteros ambos alteri Georgio alteri Timotheo nomen erat. Georgius Græcorum magis disciplinis pollebat, Timotheus diuinis literis plus delectabatur. Et ille in Aristotele & Platone semper verfabatur: hic Origenem spirans in ore habebat, & sacras literas publicè docēs, in Hebræorum quoque lingua deludabat. Timotheus promptus paratūque fuit de sacris literis respondere: & facile quæ in diuinis oraculis obscura inuenirentur, soluere & explicare potuit, atque in locis omnibus Origene maximè teste vsus est. Quapropter utriusque admirari mihi in mentem venit, quomodo scilicet ut Arii dogma sequerentur, animum induxerint, alter Platonem, alter Origenem prorsus spirans. + quod & Plato secundâ & tertiam causam, ut ipse nominare solet, initium essentia cepisse non dicat: * & Origenes ubique in scriptis suis, verbis disertis coæternum patri filium esse profiteatur. Nihilominus tamen in ecclesia illorum permanserunt, nisi quod Arrianorum religionem sensim & clam corrigendo in melius traduxerunt. Multas nanque Arii blasphemias in libris suis repudiarent. De his satis.

CAPVT XIII.

Vinto Theodosij Imperij anno lethargico morbo correptus Alexandria Theophilus, quindecima Octobris mensis die diem suum obiit. Et quum de episcopatus petitione contentio exorta esset, quibusdam placebat, ut Timotheus quidam, qui Archidiaconus eius ecclesiæ erat, episcopus legeretur: alij Cyrillo magis fauebant, qui Theophili + ex fratre nepos erat, prophanarumque simul & sacrarum literarum peritia multis modis omnes superabat: virtutis etiâ genere omni, in qualibet laudem & gloriam consecutus, excellebat, cuius ad hæc vsque tempora scripta plurima circumferuntur, quorum longè optimum est, quod Thesaurus inscripsit, ex omnibus sacrarum literarum scriptis, syllogismorum ratiocinationibus & demonstrationibus mysterium sanctæ trinitatis ostendens. Aliud præterea, cuius titulus est τὰ λαφύρα, hoc est, scita seu elegantia, in quo ea quæ in veteribus scripturis figuratè dicta sunt, ad Christum & ecclesiam nostram refert. Liber item alius, qui de spiritali cultu titulum habet. Alius etiam ad Palladium, in dialogo de Spiritu sancto compositus. Alius in super, quem contra Iulianum pro sacro euangelio conscripsit. Alij denique plures, atque etiam epistolæ. Qualis autem is vir fuerit, cum res Nestorij & tertæ synodi psequemur, satis liquebit. * Enimverò seditione in populo de episcopi electione mota, Timothei partibus non parum momenti attulit Abundantius, qui tum militarium ordinum dux erat. Tertio verò die, post Theophili scilicet mortem, factio

Chrysanth^o Marciani episcopi filius vir Consularis, & Britannia Vicarius, iuuenis episcopus à Nouatiano creatur. * Ἰουλιανὸς τῆς ἰταλίας.

Chrysanth^o B electionem fugit. c Sabbatius cõtra iuriam vana religio nem illegitimè episcopus ordinatur. d Hermogenes Sabbatiq̃ ordinatur, antea ab eo propter blasphemiam scripta excommunicatus. e Populus Nouatianus Sabbatium episcopum non recipit. f Chrysanthum inuitum episcopatum suscepit. g Episcopi boni exempli. h Panes benedictionis, ἀροῦ, ἰλαγγία. i Troilus sophista. k Ablabius Nouatianorum Nicæe episcopus. * εὐγενίου. Nouatianus nō bene fecerunt Alexandria. Itē Roma. l Quo statu Ariani in facine. + ἰουλιανὸς ἢ ἰουλιανὸς ἢ ἰουλιανὸς. Constantino poli loci sui retinere.

Dorotheus episcopus Arianus 120. annos Barbas eius successor. Georgius & Timotheus Ariani presbyteri cti, alter Platonici, alter Origenici.

i Plato + ἰουλιανὸς ἢ ἰουλιανὸς τῆς ἰταλίας substantiae διαφέρας accepisse negant. Vnde Iustin^o martyr aliquam notionem Trinitatis sanctissima Platonem habuisse opinatus est. * Secundū Origenem filium patri aequalior. Georgius & Timotheus multa in Ario impbarant. Theophilus Alexandria episcopus moritur. + ἀδελφὸς Cyrillus eius nepos illi succedit. Cyrilli scripta.

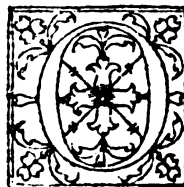
a Seditione Alexandria in electione episcopi.

A factio altera quæ Cyrillum designauerat, vicit: ^b & ad episcopatum maiore fastu, profanorum magistratum more, Cyrillus, quàm decessores eius episcopi, progressus est. ^c Vnde ad eò initiū sumptū est in ecclesia Alexandrina, vt episcopi magis etiā prophana negocia curarent. ^d Porro Cyrillus iam inde à principio hæresim nullam Alexandriæ publicè coli passus est. ^e Iudæorum quoque gentem inde ob eiusmodi causam exegit. Cū vulgus omne, vt in summa dicam, seditiosum est, facillimeq; ad tumultus bellicos permouetur: ^f tū Alexandrinus populus dis maximè gaudet, & procliuus ad turbas est: ac si exiguam saltem occasionem atripuerit, illico acceditur: nec prius absistit, quàm intolerabilia deciderit mala, & citra sanguinè fusum non facile dirimi atq; cõponi motū patitur. Itaq; multitudo tumultuari inter se cepit, nõ necessitate quapiam abducta, sed propter communem, & q̄ tū omnes propè vrbes inuaserat, calamitatē. Relictis porro rebus omnibus, studium omne in saltatorum spectaculis ponebant. ^h Sabbati die in theatro ad saltatores spectandos frequentiores cõueuerant homines, Iudæis nimirū ocio non ad legē audiendā abutentibus, sed in spectacula potius incumbentibus. Quā ob causam eo die maior inter populi factiones extitit pugna. Et quāuis eius rei gratia Alexandrinæ vrbs præfectus, cū instructa & cohorte sua ibi adesset: nihilominus tamen Iudæi imminabant, veluti alteri factioni resistentes. Quorū natio quū infesta semper Christianis est, pietatēque se præstare Deo persuasum habet, si quam plurimorum nobis malorum causa sit: tū eoporisissimum tempore, propter eos quos diximus saltatotes, plurimum etiā + aduersus seipos sunt concitati. Et cū Orestes Alexandriæ præfectus populo πολιτῖαμ, hoc est, institutū quoddam ciuile (ita enim descriptiones seu ordinationes publicas nominare mos est) ederet, affuerunt etiā quicunq; episcopo Cyrillo fauebant, instituta eiusmodi visuri. In his Hierax erat * ludimagister, tantopere ex Cyrilli doctrina pendens, vt nihil aliud faceret libētius, q̄ illū vt audiret, & plausus ciete ad illius sententias studeret. Hunc vbi Iudæorum multitudine conspexit, statim vociferari cœpit, non aliā ob causam illum in theatrum venisse, quàm vt seditiōnē in populo excitaret. Præfectus Orestes antea quoq; præter rationem vsurpatā episcoporū potentiam oderat, quòd illi multa ex publicis negociis, quæ ad iurisdictionem eius pertinebant, ad se pertrahere volebant. potissimū autem, quòd tū quoq; Cyrillus instituta sibi exactè perspicieda, * curiositatemque (vt aliquis dicat) in aliena re exercendam statuerat, commotus, ⁿ rapi confestim Hieracem iussit, verberibusque subditū valde afflixit. Quod vbi diuinissimus Cyrillus cognouit, primores Iudæorum ad se accitos, ita vt par erat, admonuit: postremò etiam malè se eos accepturū esse minatus est, nisi populum commouere, & aduersus Christianos plurimum concitare, desisterent. Minatum denūciatione eiusmodi audita, illi magis etiā exacerbati, plurimas ad perniciē Christianorū excogitarunt fraudes & machinationes.

† Apud Suidā theologi veteris sententia reperitur, πολιτικὸν ἀπὸ τῆν ἱεροσυνῆ συνάξει τῆν, συγκαλεῖται ἐπὶ τῆ ἀστυκλῆσιν. hoc est: Ciuilem virtutem episcopalis functioni applicare velle, & a coniungere est, quæ inter se maxime natura disident, & conuerti nequeunt.

Quarum præcipuam, aliasque, vt ita dicam, malignitate excellentem (quæ etiā in causa fuit, vt Iudæi Alexandria eiicerentur) sicuti potero exponam. Nam communi consilio coacti, de signo & tessera inter se conuenerunt, vt vnusquisq; videlicet annulum è cortice surculi palmæ gestaret, & noctu Christianos aggredetur. Proinde nocte quadā, nonnulli per vrbs vicos procedentes exclamarunt, Christianorum ecclesiam quæ nomē ab Alexandro episcopo habet, ardere. Quod vbi ad illorum aures statim peruenit, alius aliò discurret, ecclesiæ suæ opem laturus. Quos Iudæi subito aggressi occiderunt, à seipsis quidem propter annulorum tesseram manus abstinētes: Christianos autem, in quos incidebant, iugulantes. Postquam autem dies illuxit, ex strage ea flagitium in aperto fuit: & Cyrillus æmulatione percitus, cum multitudine magnā ad synagogas eorum venit, easque illis ademit, & substantiam eorum omnem multitudini diripiendam dedit, ipsosque simul omnes vrbe expulit. Ita Iudæi, qui ab ipsis vsque Alexandri temporibus vrbeam incoluerant, rerum omnium egeni, inde discessere, quò quemq; fors tulit dispersi. Vnus autem ex eis Adamantius nomine, artis medicinæ peritus, Constantinopolim venit, ibique episcopum Atticum adiit, & Christianorum sacra complexus, multo post tempore Alexandriam reuersus, eam vrbeam incoluit.

CAPVT XV.

Orestes autem Alexandriæ præfectus grauer id ferens, & pro ingenti detrimento habens, ciuitatem tam præclaram tot hominibus orbari, rem ad Imperatorem retulit. Ipse quoque Cyrillus non cessauit, nam Iudæorum is quoque absurdam audaciam ad Principē scripsit: nec minus de redintegranda cum Oreste amicitia egit, quod vt faceret, plebs Alexandrina eum coëgit. Postq̄ verò Orestes orationem de gratia reconcilianda non admisit, Cyrillus sacrorum Euangeliorū codicem * protulit, ob reuerentiā eius se Oreste placabiliore vsurum putans. Cæterum cum tū quoq; ille iram nõ remitteret, atq; inter eos implacabile bellum cõmotū esset, illud euenit. Monachi quidā montes finitimos incolentes, & Nitrienses maxime, ardore & æmulatione accensū, eodē modo p̄ Cyrillo pugnarunt, quomodo & patruū eius defenderant, cū eos Theophilus præter rationē omnem contra Dioscorū & Aminoniū armauit. Hi quū plures quàm quingēti essent, monasteriis relictis Alexandriam venerunt, & Orestem curru vectum in publicam prodire inuenientes, conuiciis eum affecerunt, idolorum sacerdotem & Græcum appellantes, aliisq; eius generis contumeliis profcidentes. Ille quòd hæc instinctu Cyrilli fieri existimaret, Christianū se esse professus est, & Constantinopoli ab Attico baptismi mysteriis initiatū. Monachi autē eum ne responso quidem dignati sunt. Atque vnus ex eis, cui nomen Ammonij erat, saxum quoq; in Præfecti faciem coniecit: vnde ille totus sanguine conspersus est. Porro apparitores militesq; eius, paucis exceptis, alius aliò, lapidum ictus meruentes, diffugerunt. Quod vbi populus audiuit, ad opem præfecto ferendam omnes confluxerunt. Itaque monachi salutem

D Iudæi peritiosiores sūt. Constantinus inter se tesseram gladiatorem. Nocturnam ex insidiis eadē Christianorum molūtur

Noctu ecclesiā Christianam ardere vociferātur. Itaque Christiani multi ad eam vocem accurrētes occidūtur. Iudæi per Cyrillū vrbe Alexandriam pulsū. Adamantius medicus Iudæus Constantinopolē Christianus facit, Alexandriam reuersus.

Orestes Cy-nilli factum ad Imperatorem refert. Cyrillus quoque sibi apud Theodosium non deest. Idem Orestē sibi concilio re, sed frustra, studet. * πρὸς τῶν. Monachi Nitrienses Alexandriam contra Orestem p̄ Cyrillo pugnant, Socr. lib. 7. cap. 14.

Ammonius Orestem facit saxo vulnerat. Populus Orestis opem ferat.

B d Cyrillus p̄ sua episcopatu Alexandria suscipit. Episcopi Alexandriæ secularia negocia tractare cœperunt d Cyrillus Alexandria heresim tollit. e Iudæos vrbe expulit. f Alexandria supra alios homines seditiosus. Tumultus Alexandrinus. g Omnium ea tempestate vrbs cõmuni calamitas. h Saltatorū spectaculum sabbato Alexandria exhibebatur. Iudæi etiam spectaculo huic adfuerunt. * ἰν τῆσιν κεραισιν. Iudæi semper Christianos inuisi. † κεραισιν τῶν. Orestes præfectus Alexandria. * γραμματῶν τῶν πικρῶν δὲ δόκονας. Hierax ludimagister Cyrillo seditiosus. Iudæorū aduersus eū vociferationes. Orestes non bene aduersus episcopos animatus. * περιεργῆ. † δ. Hierax Orestem iussu rapit, & verberatur. Cyrillus Iudæos ad consilia percat exhortatur. Exhortationi addit minas.

Ammonius
à indice in-
ter tormenta
necatur. Idè
à Cyrillo in
martyres re-
latum.

Ad reli-
quos martyres
Ammonius
habitus sit.
Que res mar-
tyrum ve-
rum faciat.
* quis imo-
bilis.

De miseran-
da Hypatia
doctissima
& honestissi-
ma femina,
c. ad.
†

Suidas poti-
us Alexandri-
norum auda-
cia & in-
multu neca-
tam esse pu-
tat: qui de ea
plura scribit.
Cæsarium
dictam esse,
ait. p. Socr.
Reprehèn-
ditur quàm
maximè ca-
da ista.

A suæ fuga consuluerunt. Ammonius autem com-
prehensus, ad iudicis tribunal ductus est: in quem
ille lege àgi iubens, eò vsque excruciumdum cura-
uit, donec vitam morte commutaret. Rem hanc
Imperatori & Orestes & Cyrillus significauit.
Cyrillus Ammonij corpus in ecclesia quadam fe-
peliit, mutato illius nomine. Pro Ammonio enim
Thaumasius, hoc est, Admirandum vocauit, eun-
demque martyris honore dignatus est: atque in
ecclesia libertatem & ardorem illius, qui certa-
men videlicet pro veriore pietate pertulerit, cum
admiratione deprædicauit. Sedenim * permultis
popularibus Christianis illegitimus honor tantus
esse visus est, præcipitis audaciæ pœnas eum de-
disse, & non vi aliqua adductum, quæ ei nulla, vt
Christum pernegaret, allata esset, moriendum si-
bi in tormentis esse statuisse, dicentibus. Quapro-
pter & Cyrillus paulatim consilio suo abstinens,
obliuioni Ammonij res mandauit. Verumenim-
uero dissidium inter Orestem & Cyrillum non
eò tantum indignitatis processit: sed accedens ali-
ud isto non minus quod postea accidit, absurdita-
tem eam obliterauit. Quid autem id sit, dicendû.

CAPVT XVI.

Lexandriæ femina quædam Hy-
patia erat, patrem habes Theonè
philosophum, à quo rectè institu-
ta, tantum disciplinis excelluit, vt
nò solum temporis sui, verum eti-
am qui lògè antea extitissent, phi-
losophos superari: & in Platonica schola à Ploti-
no deducta, successerit. Prompta illa erat, quibus-
cunque studiosis, disciplinarum cognitionè pro-
ponere. Proinde quicumque philosophiæ amore
tenerentur, ad illam veniebant, non tantum pro-
pter eam quæ illi inerat honestam grauemque in
dicendo libertatem, sed etiam quòd castè & pru-
denter principes adiret viros. Nec indecorum esse
videbatur, eam inter viros mediam adesse. Reue-
rebantur & obseruabant eam omnes propter ex-
cellentem pudicitiam: & omnibus illa cum admi-
ratione in ore erat. Aduersus hanc tum se inuidia
armauit. Quòd namque frequentius cum Oreste
esset, calumniam id ei apud Cyrilli clerum pepe-
rit, perinde atque ipsa, quo minus gratia inter Cy-
rillum & præfectum coalesceret, impedimento
esset. Quapropter ex illis quidam flagranti Cyril-
lum prosequentes amore, quibus Petrus quidam
ex lectorum ordine præiit, redeuntem eam alicun-
de insidiosè obseruantes, ex curru detraxerunt at-
que in ecclesiam quæ à Cæsare nomen habet, ra-
puerunt: atque ibi vestibus nudatam, testarû frag-
mentis enecarunt: deinde membratim dissectam,
in locum qui Cinaron dictus est duxerunt, atque
vstularunt. Facinus hoc maximè in Cyrillo & ec-
clesia eius reprehensum est. Nam à Christi secta-
toribus alienæ prorsus sunt inuidiæ, dissidia, con-
tentionis studia, pugnæ, cædes, & quæcunque sunt
generis eiusdem. Facta hæc sunt quarto episcopa-
tus Cyrilli Alexandrini, Theodosij autem sexto
Imperij anno, mense Martio, cum ieiuniorum sa-

† Hypatiam istam ad stuprum promissis & personationibus mol-
tu sollicitauit iuueni renuissis. Illa verò cum dissuasione alio à
cepto suo repellere nequirit hominem, p. annum mensium suorum pro-
tulit, & farditate inconcessi & libidinosi concubitu commostras
illum abfoluit. Suidas.

cra celebrarentur. Non ita multo post Iudæi rur-
sum, quum detestandum in Christianos commi-
sissent flagitium dignas persoluerunt pœnas, in
loco quodam cui Mestor nomen est, inter Chalci-
dem & Antiochiam, quæ ad Orontem amnè est,
sito, Consueto nanque ludicro operam nauantes
Iudæi, lasciuia proteruitate atque ebrietate extra
decorum progressi sunt, & non solum Christianos,
sed ipsum quoque seruatorem Christum il-
ludentes traduxerunt: & salutiferum crucis lignû,
eosque qui spes suas in eo sitas habent, ridentes,
horrendum eiusmodi quiddam instituerunt. Pue-
rum enim Christianum comprehensum in cruce
suspendunt, eumque ludibrio & sannis primum
prosecuti, deinde alienatis prorsus mentibus, fla-
gris ad mortem vsque conciderunt. Quid verò
postea factum? Multi quidem ab illorum, mul-
ti etiam à nostra parte inter se concurrentes de-
pugnarunt, & conflictus vtrinque grauis factus, a-
deo vt plurimi trucidarètur. Atque id factum vbi
Imperator rescituit, ad prouinciæ rectores scripsit,
vt in autores maximè mali tanti, ita vt par esset, E-
nimaduertent. Et Iudæi comprehensi, iustas fla-
gitij per ludum commissi soluerunt pœnas, mul-
cta, ferro, & aliis pœnis mactati.

CAPVT XVII.

Hrysanthus Nouatianorum epi-
scopus, vbi septem annos munus
suû administravit, vita defunctus,
successorè in episcopatu habuit
Paulum. Qui quum primum la-
tinarum literarum doctor esset,
remisso illis nuncio, ad vitam asceticam se contu-
lit, & philosophorum virorum monastico insti-
tuto, præstantiorem quam qui in solitudine de-
gunt, vitam egit. Talis enim erat, quales Euagrius
eos esse debere dicit, qui in solis locis versantur,
monachos: ad quorum mores vitam quoque suâ
Paulus composuit, ieiunans continèter, pauca ad-
modum loquens, ab animatorum cibo abstinens,
plurimum neque vino neque oleo vtens, indigen-
tes quâ maximè amore prosequens: custodiæ in-
clusos, si quis alius, & ipse frequèter, visitans: pro-
eis qui iniuria affecti essent, apud principes viros
deprecans: qui etiam non grauatè, quod ille pete-
bat, faciebant, propter inlignem quæ in illo erat
religionem. Res sub eo accidit digna prorsus quæ
obliuioni & silentio non committatur: quam a-
pud Socratè inuentam, ipse quoque historiæ huic
apposui. Iudæus quidam Christianismum com-
plexus sapius baptismum subiit arte quadam &
nundinatione vsus, vt aliquid pecuniæ conquire-
ret. Atque vbi ferè ad religiones omnes, Ariano-
rum videlicet & Macedonianorum, baptismo a-
pud eos suscepto, trāsisset, neque alij quos dein-
ceps deciperet, reliqui essent, postremò ad Pau-
lum hunc Nouatianorum episcopum venit. Et
postquam confictis verbis cupere se, vt manibus
illius baptizaretur, dixit, vt desiderio suo satisfaceret
rogauit. Porrò ille ardorem hominis complexus,
non prius ad baptismum eum admisit, quàm mo-
re recepto in verbo fidei institutus esset, solitūq;
etiâ ieiuniū cõpleuisset. Ille quû ieiunio eo, quod
præter opinionè suam ei impositum erat, preme-
retur, frequèter vt voto suo potiretur institit. Pau-

Iudæi in
Mestor Sa-
natoris Chri-
sto & Chri-
stianis pœna
in cruce ex-
carnificato,
improbissimè
illuserunt.

Quapropter
graves illi i-
ta impie tati
pœnae laere.

Paulum epi-
scopum No-
uatianum, vir
egregium.

li. 7. c. 17.
Iudæum eru-
fator Lucris
gratia bap-
tismum idem
tatem reite-
rans.

Catechis-
ta ante bap-
tismum.
Ite ieiunium.

Alus ardorem eius videns, mora longiore perturbare illum noluit, & ea quæ ad baptismum pertinent, ritè parauit. Veste nanque insigni subornata, & baptisterio aqua, sicuti mos erat, repleto, Iudæum nudum baptizaturus ad id adduxit. Ecce autè inefabili quadam diuinæ prouidentiz vi, vnda repente euanuit. Vbi verò aqua alia (episcopo ipso & eis qui ibi astabant, rem eam nescientibus, sed aquam per subiectum meatum, quo emitti illa post initiationem solebat, effluxisse putantibus) infusa diligenterque ne ex lauacro illa proflueret prouisum, & Iudæus denuò adhibitus est, rursus eodem quo prius modo aqua disparuit. Paulus recognita: Aut flagitium, inquit, ô homo facis, aut ignorare videris te baptismum adiisse. Ad eius rei famam multi accurrerunt mortales, quorum vnus Iudæum agnouit, quodd scilicet antea ab episcopo Attico baptismum suscepisset. Non + obiter hoc quidem recensui, verum vt scire possemus gratiam diuinam persæpe etiam se apud indignos exhibere, nullo inde contracto detrimento. Maxime verò illa admiratione digna est, quæ sic variè rebus nouis se ostendat per dignos simul: & aliquando etiam, si hoc vsus postulet, per indignos.

CAPVT XVIII.

Iodem tempore in Persarum quoque regione magna Christianismus cepit incrementa. Quum namque Isdigerdes Theodosij à patre institutus tutor, & Romanis amicus maxime esset, frequentes extitere causæ, quamobrem inter Romanos & Persas crebræ vltro citroque mitterentur legationes. Itaque necessitate flagitante, Maruthas quoque Mesopotamiæ episcopus, quem paulo antè Cyrini Chalcedonensis episcopi pedem protriuisse diximus, orator eò est missus. Et postquam is ad Persas venit, propalam rex eum in magno habuit honore, vt virum Deo charum & multa pietate præditum. Magi vbi tantum honorem Romanæ ditionis episcopo haberi viderunt, qui plurimum apud regem autoritate valent, apud seipsum macerabantur, variisq; cogitationibus æstuabant, ne vnà cum ea qua illum prosequeretur affectione, religionem quoque eius complecteretur metuentes. Nam capitis quoque dolorem grauem & diurnum, quo Isdigerdes afflictus fuerat, Maruthas precatione Deo exorato, statim curauerat: quodd Magi cum omnia tentassent, atque egissent, efficere se posse desperauerant. Quapropter dolo regem aggredi statuerunt. Quandoquidem Persæ ignem tanquam Deum colunt, & Magos eos appellant qui elementa in numerum deorum referunt, & rex ex consuetudine perpetuum ignem adorauit, virum quendam in fossam sub terra eo tempore quo rex aduenire solitus erat, demiserunt, eumque verba hæc Magi proclamare iusserunt: Exire oportere regem quem Deus impium iudicaret, quodd tantopere episcopum Christianorum Deo charum existimans, amaret. Quod vbi Persa audiuit, Marutham honestè quidem & reuerenter, omnino tamen à se reiciendi consilium cepit. Maruthas pro suo erga Deum amore, precationibus, vehementius incumbens, perfacile Persarum dolum edoctus est: & Is-

Aqua mirifice semel atque iterum in baptisterio evanescente, fraudè Iudæi ab episcopo indicata.

† variisq;.

Gratia diuina se etiam apud indignos exhibet.

Maruthas Mesopotamiæ episcopus, apud Persas Romanorum legatus in magno est apud regem honore.

Idem capitis dolorem diurnum in regis precatione dissipat. Magi Marutham aduersantur. Persa ignem Deo colens. Magi callido facinore officere insipientem, ut à se Marutham rex dimittat. Latens sub terra homo disposuit, exire è sacro ignis regem iubet.

Digerdem adiès: Ne ita illud tibi, ait, patere ô rex. Sed sacrarium ingressus, quum ad te perferri vocem senseris, effodi terram iubero, & dolus ipse statim patebit. Ignis enim vocem edere, vt qui inanimatus sit, haudquaquam potest: sed fraude humana fabula hæc instituta est. Rex verbis eis obsequitur. Atque vbi rursus in ediculum eam in qua perpetuus ignis asseruabatur, ingressus, & eadem vox ad eum delata est, illico effodi eum locum iubet, & qui sub terra deum se assemblauerat, mortalis esse deprehenditur. Itaque ira percitus Persa, Magorum genus * decimauit. Qua re ita acta, Maruthæ præceptum est, vt quocumque vellet loco, in Persarum terra ecclesiam extrueret. Vnde Christianismus indies, vt ita dicam, etiam in Persarum finibus liberè propagatus est. Maruthas legatione eo tempore rectè confecta, Constantinopolim est reuersus. Et quum iterum Oratorem in Persidem mitti oporteret, denuò legationem eam obiit. Magi autem idem quod antea moliebantur, hoc agentes, vt ne rex eo sicuti prius vteretur, néve apud eum in tanto esset honore. Et arte atque machinatione quadam eo loco intolerandum excitantur fœtorem, quo rex more suo deambulabat: atque insuper calumniam confinxerunt, fœtorem eum à Christiani episcopi comitibus esse subornatum. Princeps verò Magos, ex eo quod antea fecerant iudicans, & eorum quoque id inuentum esse suspectos habens, studio omni autores eius rei inquisiuit. Atque vbi illi rursus pessimi illius odoris patratore esse comperiti sunt, permultos denuò suppliciis subdidit: Marutham autem maiore etiam profecutus est honore. Proindeque Romanos dilexit, & mirificè amicitiam eorum coluit. Quinetiam amore desiderioque ingenti ductus Christianus fieri voluit, alio Maruthæ factò allectus, quod ille vnà cum Abda Persidis episcopo fecit. Nam orationibus continuis incumbens, à filio eius dæmonem, qui illi molestus erat, propalam expulit.

CAPVT XIX.

Ed Isdigerdes prius vita excessit, F quam omnino Christianus fieret: regnum autem eius ad filium Varanem deuolutum est, qui nõ eodem quo pater in Christianos animo fuit. A Magis enim, qui illis hostiliter infensi erant, persuasus, quum fœdera cum Romanis icta soluit: tum Christianos qui ibi erant, nouis Persicis suppliciis excogitatis crudeliter persecutus est. Quæ autem belli ibi aduersus Ecclesiam ab initio causa extiterit, paulo altius repetens exponam. Episcopus Persidis, quem paulo antè Abdam nominatum esse diximus, multis præcipuis virtutis ornamentis refulgens, æmulatione & ardore pro Christo maxime enituit. Quo aliquando in re minus necessariæ vsus, πυστιον, hoc est, sacrum focum Persarum demolitus est. πυστιον namque apud illos ignis templum, & ignis apud eosdem deus est. Hoc vbi magorum & Persarum rex Varanes intellexit, Abda accito, mediocriter primùm eum, factum id reprehendens, perstrinxit: postea autem sacram etiam Ignis ædem + in speciem restaurare iussit. Quum autè ille resiste-

P ij

*Delum cum rex à Marutha admonitus deprehendit. Idè Magos decimas. * ἀντιδίκων. Christianismus per Marutham in Perside propagatus. Maruthas iterum apud Persas Romanorum legatus. Deprehenditur iterum Magorum Marutha structa fraude & grauius coercetur.*

Maruthas & Abdas Persidæ episcopus regis filium dæmonio liberant.

Varanes filium Isdigerdes in regno successor, Christianos persequitur. Persequutio eius primaria causa,

Abdas episcopus apud Persas Ignis delubrum diruit. Abdas martyrio affectus, a Ignè Persæ sacro & æternū vocant. Q. Curtius. † ἱεὺς ἁγίου.

Ecclesia Christianorum in Perside euerfa. Quid Abdas xupcioy direrit, improbat. Paulus apostolus nihil tale facit. Quid restitueret xupcioy noluerit, laudatur. Hoc factum persecutio ecclesiarum subsequutum.

Supplicia quibus Christiani apud Persas sunt affecti.

** In dno de apocryphis.*

Christiani martyres tormentis omnibus superioribus.

** aduatoz d'auatoz legi i'vov.*

Pulcherrima Christiana confessio eius exempla. Achemenides vir illustris, libertinè Christianus nismis apud Varanè regè Persarum defendit. Adiam est crimen, diuini

Aret, minimeque se id facturum esse confirmaret, Varanes ecclesiis Christianorum omnibus incendium minatus est, minasque eas ad rem ipsam contulit. Ita Ecclesie diruta profus sunt, quum quidem diuinus ille vir prius necatus, coronam martyrij reportasset. Mihi verò parum rectè sacri foci euerfio facta esse videtur: quandoquidem à diuo Paulo, quum idolis addictas Athenas venisset, nulla quæ isthic colebatur ara destructa est. Et ille verbis mendacij amentiam arguens, veritatem pro eo induxit, & per aram adeò ipsam homines potius ad veram pietatem manuduxit. Quòd autem euerfio ignis delubrum, quum id facillimè facere posset, restaurare noluerit, sed potius quàm id committeret, cædi se obtulerit, hoc ipsum admiror maximè, & multis dignum duco coronis. Idem namque est, ignem ipsum adorare, & fanum eius construere. Sedenim ea ex re tempestas coorta, graues & sæuos admodum aduersus ecclesie alumnos fluctus excitauit. Et ad triginta annos procella ea durauit, Magis tanquam turbulentis quibusdam ventis eam augentibus. Magos autem apud Persas eos vocari diximus qui elementa pro diis colunt. Suppliciorum autem magnitudinem, inuentionesque & formas acerbiorum tormentorum, non facile lingua clarè expresserit quibus pios homines sunt persecuti. Quibusdam enim manus utraque securi resecta, nonnullis terga excoxiata sunt, aliorum capitibus pellis detracta à fronte ad mentum vsque: quorundam corpora tota calamis * disscisis illi operientes, cuspidibusque eorum acuminatis carni infixis, & vinculis solidioribus insuper à capite ipso ad pedesvsque circumligatis, magna vi calamum quemque extrahebant, vinculis ipsis altius carnem subeuntibus: vt tractatione tali eam corporis partem quæ cuti propinqua est diuellentes, acerbiores dolores redderent. Sed & fossas magna cura sepientes, muscarum examina multa in eas demisere, & deinde alimentum eis veræ pietatis alumnos præbuerunt, manibus pedibusque eorum arctiore vinculo constrictis, ne à se illas abigere conari possent. Muscæ autem fame acriore confectæ, sanctorum carnes, intensum admodum & grauem illis dolorem inferentes, vorarunt. Multas verò & alias hisce sæuiores erumnas, pernicioso & veritatis inimico demone magistro in rebus eiusmodi vrentes, excogitarunt. Veruntamen generosam virorum illorum fortitudinem non retulerunt. Sua namque sponte illi se certamini, ad * immortalitatem mortè & sempiternæ vitæ conciliatorè aspirantes, obtulerunt.

CAPVT XX.

Achemenides quidam apud Persas erat, qui & Hormifdes dictus est, præfecto patre genitus, vir admodum illustris & locuples: què vbi Christianum esse rex audiuit, in medium produxit, & Seruatorem abnegare iussit. At ille regis imperata non solum iniqua, verumetiam illi ipsi incommoda esse respondit. Cui enim ea necessitas imponatur, vt facillimè vniuersitatis huius Deum abiurer, huic longè facilius fore dixit, regem despiciere, atque ad alium transire. Regem namque etiam, homo

cum sit, naturam fati obnoxiam sortitum esse. **D** Quod si, inquit, animaduertendum tibi esse in eum videtur, qui dominationem tuam abneget, sceptrumque nihili faciat, rectius multo, vt puto, supplicium pendet, qui rerum vniuersarum Dominum abiiciat. Rex cum obstupescere potius ad tantam viri libertatem debuisset, opes ei adimi, dignitateque insuper priuatum, nudum, & subligari tantum præcinctum, aulici comitatus camelos ducere iussit. Perpauci intercessere dies, cum rex ex superiore porticu prospectans, præclarum illum virum æstu solis adustum & puluere oblitum vidit: & patris eius gloriam in mentem reuocans, cum reduxit, & linea tunica vestiuit. Et cum labore & erumna illum confectum, humanitateque & misericordia ei exhibita adductum, faciliorem iam eum & propensiosem ad gratiam à se inuendam fore putaret: Vel nunc tandem, inquit, errore priore repulso, fabri filium ex animo tuo eiice. Atque ille exardescens, tunicam illam conscissam abiecit, & voce magna: Si huius, inquit, gratia me religionem longè optimam mutatum putas, en munus tuum tibi, vnà cum impietate habe. Rex autem tam forti illum animo esse cernens, nudum regia exegit. Alius erat ^a Saenes nomine, qui regi restitit, neque rerum cunctarum Dominum pernegare voluit. Rex ex famulis illius multo deterrimum elegit, potestatemque in mille ministros illi ademptam, ei attribuit, atque etiam huic illum seruire iussit, consorte quoque thori & domina isti coniuncta. Nam ita demum se persuasurum veritatis amatori, vt animum & sententiam suam mutaret, existimabat. Verùm minime ei consilium successit. Non enim in arena, sed in petra mentis illius domus fundata fuerat. Benjamin etiam diaconum quendam cõprehensum custodiæ mancipauit, in qua cum duos exgisset annos, & orator Roma, ex causa quadam apud Persam esset, medium se is interposuit, vt diaconus vinculis solueretur petens. Rex hoc se legato daturum promisit, si modò Beniamis se obligaret, se nulli ex Magis, vt Christianam susciperet religionem, suaturum esse. Legatus porrò rem eam & quid Persa quæreret, ad Benjamin retulit. Atque ille fieri non posse dixit, vt luce ea quæ copiosam recepisset, non sceneraret. Quæ enim pœna ei constituta sit, qui talentum sibi datū defoderet, apertè admodum diuinorum Euangeliorum codicem ostendere. Quam rem ignorans rex, liberum eum esse iussit. Et ille rursus solitum officium suum fecit, eos qui erroris caligine detinerentur capiens, & ad diuinam atque intellectualem lucè adducens. Præterit annus, & quæ Beniamis agebat, regi indicata sunt: qui eum ad se productum, pernegare quem sincerè prædicaret Dominum iussit. Atque ibi ille, ad regem: Quidnam, inquit, commereatur, qui imperium tuum abnegans, ad alium se conferat regem? Mortem, rex ait, & supremum supplicium. Tum Beniamis: Quodnam igitur, intulit, satis dignum homo ferat supplicium, qui vniuersitatis huius Domino seruatore & rectore abiurato, non illi cultum honoremque debitum, sed ex conseruis suis vni præstet? Verbis hisce rex grauer commotus, æqualem cum digitis manuum atque pedum calamorum numerum exacui, & vnguibus illius insigi præcepit.

nam quam regis ledere maiestatem. Varanes Achemenides bonis spoliatum, camelos ante curare iubet. Idem ob benignitate fletere, & à Christianismo abducere intendit. Sed id frustra fuit. Achemenides regis cultum elose ciuitur.

a Saenes quoque nulla militum præfecturam & coniugè relinquere, & seruo suo seruire, quam Christianum negare maluit. Benjamin diaconus biennium in carcere traxit. Hunc runculum orator Romanum liberat. Christianus homo non potest nisi super talento suo seruari.

Itè apud regem Beniaminu Christianu generosissimi profitemur. Illustrè Beniaminu per grauisima supplicia martyrium.

A Ut verò athletam corona decorandam, tormen-
 tum id perinde atque ludum iocumque excipere
 vidit, calamus alium in cuspidem acuminatum
 membro eius virili immisit: què frequentius sub-
 inde infigans atque retrahens, incredibilem into-
 lerabilemque illi creavit dolorem. Postquam au-
 tem hoc quoque acerbissimum supplicium gene-
 rosè pertulit, aliud intulit, quod priora illa secun-
 das partes ferre ostendit. Virgam enim crassio-
 rem afferre, ex parte omni densos ramorum vncos
 prætendentem, & in sedem decertatoris iniici, ac
 deinde identidem per eam attrahi & retrahi ius-
 sit. Quem cruciatum cum amplius tolerare non
 posset, spiritum fortis ille veritatis propugnator
 & athleta reddidit. Infinita verò alia ab audacibus
 & impiis illis quoque tentata sunt. Quale videli-
 cet & illud est in Iacobo Persa patratum. Is enim
 cum Christianus antea fuisset, propter interce-
 dentem sibi cum Isidigerde Persarum rege amici-
 tiam, paternam religionem teiecerat. Postquam
 autem per matrem & coniugem rursus ad fidem
 Christi admonitus reuertit, & eam rem princeps
 ægrè tulit, acerbam quandam, & propter nouita-
 tem admirandam, post supplicia multa, subiit mor-
 tem. Nam vbi * articulis & iuncturis quibusque,
 in commoda & apta totius corporis membrorū
 conformatione, ex manibus, brachiis, pedibus &
 suris ei resectis, reliquum nihil quàm vnà cum
 ventre caput solum habuit, quoniam ne tum qui-
 dem fidem in Christum abiecit, & idipsum pos-
 tremò ferro amputatum est. Minimè verò miran-
 dum, si rerum vniuersarum Dominus feritatem
 illorum sustinuit. Nam & qui Constantini imperi-
 um præcesserunt principes, rabiem suam aduer-
 sus verè pietatis amatores euouerunt. In primis
 verò Diocletianus omnium grauissimus, ipso au-
 gustæ & venerandæ Pasionis die² ecclesiās sub
 imperio Rom. vbique omnes euertit. Et nouem
 elapsis annis, illè quidem ad priorem florentes re-
 dierit statum, ac potius & pulchritudinem & am-
 plitudinem multo præstantiorem recepere. Dio-
 cletianus autem postremò disperit, & cum impie-
 tate extinctus est.^b De bellis autem & persecutio-
 nibus hisce, ipse vaticinatus est Dominus. Nec id
 modò, verum etiam ecclesiæ ipsius inuictū & in-
 superabilem statum prædixit. Res ipsa hoc testa-
 tur. Quodammodo namque pace ipsa nobis bel-
 lum vtilitatem affert maiorem. Propterea quòd
 tentationes istæ, vt ecclesia magis etiam resurgat,
 efficiunt. Pax enim molles nos, desidēs & timidos
 reddit. Bellum autem, cum animos nostros acuit,
 tum rebus præsentibus nos affigi non patitur: sed
 vt eas despiciamus, & fluxa hæc atque caduca pro
 nihilo habeamus, suadet.

*Iacobus Per-
 sa ex Chri-
 stiano abno-
 cuit. Idem
 deinde Chri-
 stianus. Iacobi istius
 loculemissio-
 num mar-
 tyrium.
 Membra o-
 mnia articu-
 lato, & pos-
 tremò caput
 ei resectum.
 Deus per hanc
 geminitatē
 suam tyran-
 nicos ecclesie
 persecutores
 sustinet.*

*a Diocletius
 suo suo So-
 teriorum die
 omnes Chri-
 stianorum ec-
 clesias diru-
 it. Sed illæ
 post nouem
 annos magni
 fuerunt suus
 restituta.
 b Persecu-
 tionem Ec-
 clesie prædi-
 xit Dominus
 Persecutio
 ecclesie bo-
 na est.*

*Christiani à
 Persis ad
 Romanos
 confugerunt.
 Insuper alia
 Romanis in-
 ibi illata.*

CAPVT XXI.

Christiani apud Persas in toleran-
 dis, quæ aliæ super alias induce-
 batur, erumnis pressi, ad Roma-
 nos confugerunt, opem eorum
 petentes, & ne ipsi ita afflicti de-
 spicerentur rogantes. Episcopus

Atticus benignè supplices eos suscepit, & vt quã-
 tum posset eos adiuuaret propensus fuit: & Impe-
 ratorem Theodosium pro eis compellans, ad eos
 vindicandos excitauit. Eo tempore alia quoq; ac-
 ciderunt, vt Romani non mediocriter à Persis af-
 fligerentur, propterea quòd Romanæ ditionis ho-
 minibus qui mercede in aurifodinis opus ibi fa-
 ciebant, redire inde nõ permittebatur, & Roma-
 norum mercatorum merces diripiebantur. Ad
 quas iniurias Christianorum in urbem Constā-
 nopolitanam accessit perfugium. Et res in bellū
 euasit. Persa namque legatione missa, perfugas si-
 bi dedi à Romanis petiit. Romani autem id face-
 re noluerunt, non modò quòd illos tanquam sup-
 plices & precatos seruare voluerint, sed etiã q̃
 pro religione sua facere quiduis & pati potius pa-
 rati fuerint, quàm vt eos quibuscum communem
 fidem haberent, despicerent. Proinde pace soluta,
 bellum graue inter Romanos & Persas est ortum,
 quod paucis perstringere commodum esse visum
 est. Ardaburius ille ex Imperiali aula cum non ita
 multis copiis missus dux, per Armeniam in Persi-
 dem excurrit, & prouinciam eius quandam Aza-
 zenem vocatam vastauit. Aduersus quem à rege
 Persarum dux alius Narses venit, ingentem secū
 ducens exercitum. Hic commissā cum Ardaburio
 pugna, cum ingenti suorum clade victus in fugam
 se dedit. Ex qua conuersus, per Mesopotamiam
 Romanorum ditionem, præsidio omni vacuam
 inuadere, & acceptæ cladis ignominiam abolere
 statuit. Verùm consilium quod Narses ceperat,
 Ardaburius latè non potuit: ^a qui quàm maxi-
 ma potuit celeritate, regione Azazena summè va-
 stata, & ipse Mesopotamiam petiit. Narses quam-
 uis varij generis copias coaceruasset, ingredi ta-
 men Romanorum fines ausus non fuit. E Nisibi
 autem ciuitate, quæ in finibus Persarum & Ro-
 manorum sita est, Persis tamen subiecta, homini-
 bus certis ad Ardaburium missis, ^b de conditioni-
 bus pugnæ committendæ, loco & die constituto,
 certiorum eum fecit. Cui ille renunciari iussit: Ro-
 manos, non quando ille veller, sed quo tempore
 ipsis commodum visum esset, prælium facturos.
 Et cum Persam magnis viribus copias suas inua-
 surum putaret, spe belli omni summoperè in De-
 um collocata, maximas & ipse vires contraxit.
 Sedenim diuino auxilio, quo maximè fidebat, ad-
 iutum eum esse, inde satis constat. In vrbe Con-
 stantinopolitana, in anxia solitudine quū ciues
 essent, & addubitarent, cuinam parti victoria arri-
 sura esset, angeli Dei quibusdam in Bithynia, pro-
 pter negocium certum Constantinopolim peten-
 tibus apparuere, eosque ibi annunciari iussere, ^c vt
 illi precatōni admodum incumberent, & animū
 fortem obtinerent, ac Deo crederent, victoriam
 Romanorum fore. Illud insuper addētes, ^d indices
 ipsos inde & nuncios victoriæ, qui Romanis præ-
 sentem maximè opem ferant, à Deo missos esse.
 Quæ res vbi ad aures hominum peruenit, non
 modò ciuibus ipsis animum addidit, sed etiam
 militum fortitudinem confirmauit. Itaque vbi
 bellum, sicuti dictum est, ex Armenia in Meso-
 potamiam translatum est, Romani eos qui in vr-
 be Nisibi clausi atque circumuallati erant, obsi-
 dione prementes, turres ligneas fecerunt, quæ ro-
 tis quibusdam & machinis prouoluntæ, mœnibus

*Persarū res
 per legatio-
 nes dedit sibi
 perfugas Chri-
 stianos ab
 Imperatore
 postulas.
 Bellū inter
 Romanos &
 Persas exor-
 tum.
 Azazene à
 Romano va-
 statur.
 Bellum Per-
 sicum.
 Ardaburius
 Rom. dux
 Narses Per-
 sam vinctus
 & fugat.*

*a Idem cum
 ne per Meso-
 potamiā Ro-
 manæ ditioni
 detrimentum
 inferat,
 impedit.
 Ardaburius
 captum re-
 sponsum.
 b Narses in
 solentur Ar-
 daburio liti,
 locum & cō-
 ditiones pug-
 næ nunciis
 iubet.
 Ardaburius
 cōfidit Deo.*

*c Supplicatio
 nes belli tem-
 pore pro vi-
 ctoria.
 d Angeli
 victoria Ro-
 manorum
 nunciis & ab-
 inuores.
 Secret. lib.
 7. cap. 18.*

*Romani
 Nisibim
 obsident.*

A admouebantur: & ex eis longiore, pro muro, pugna commissa, multi è superiore loco urbem propugnantes cedebantur. Varanes autem Perfarum rex vbi Azazenam regionem excisam, & suos Nisibi inclusos muralium tormentorum vi affligi cognouit, copiis quas tum paratas habebat omnibus, fortunam belli experiri aggressus est. Quum verò Romanorum virtutè metueret, Saracenorū auxiliis vsus est, quos Alamundarus vir fortis & bellicosus duxit: qui quum multa eorum * millia secum adduxisset, bono animo regem Perfarum esse iussit, quamprimùm se primo conflictu Romanos superaturum, atque ipsi vnà cū magna Syrorum vrbe Antiochia subiecturum esse, dicens. Hæc ille quidem iactabat, sed verba eius minimè ad exitum peruenere. Quibus namque rex fidebat, Saraceni, præter + rationem terrore correpti, & per imaginationem se à maximis Romanorum copiis circumdatos propelli opinati, atque in magnum tumultum coniecti, ita vt neque quid faciendum eis, quove effugiendum esset, scirent, vnà cum armis in Euphratem amnem se præcipitarunt. Opinio sanè obtinet, centum ibi virorum millia periisse. Atque hoc sic quidem accidit. Romani verò, qui excitatis expugnatoriis vrbium machinis Nisibim obsidebant, quum audissent, Persam magnam elephantorum multitudinem adducere, & ea de causa metu cōsternati essent, machinis eis omnibus igne consumptis, ad loca sua sunt reuersi. Cæterùm quot postea prælia sint commissæ, & quomodo alius Romanorum dux^h Areobindus singulari certamine eum qui apud Persas omnium fortissimus habitus est, interemerit: & quomodo Ardaburius septem Perfarum ductores insidiis exceptos trucidarit: adhæc vt Vitianus, alius Theodosij dux, reliquias Saracenorum optimè extrinxerit, prætermittendum esse censeo, ne longius extra propositum digrediar. Imperator Theodosius res in eo bello gestas, Palladio quodam cursore celeri vsus, quamprimùm cognouit. Viris quum corpore fortis, tum animo adamantinus fuit: qui tanta celeritate equo insidēs vectus est, vt diebus tribus in fines, qui medijs inter Persas & Romanos sunt, peruenerit, totidemque postea diebus Constantinopolim reuersus sit. Ob eā verò celeritatem, non ad Perfarum fines tantum, sed ad reliquas etiam orbis partes, quò cum Imperator misit, expeditissimè peruolauit. Quapropter aliquando ex præclaris viris quidam, celeritatem eius admiratus dixit: Virum eum tā amplam Romani imperij ditionem, angustā expedita celeritate sua reddidisse. Ad hanc etiam Perfarum rex obstupuit, quòd legatione fungēs, multorum dierum iter tam celeriter perficeret. Hæc de Palladio. * Theodosius Imperator Cōstantinopoli degens, vbi Romanorū diuinitus concessam victoriam resciuit, tam bonus honestusque fuit, vt etiā secundis rebus suis, pacis tamen consilia caperet, & cum hostibus fœdus inire vellet. ¹ Helionem igitur ducem illustri præditum dignitate, ad pacem cum Persis faciendam misit. Atque is postquam in Mesopotamiā peruenit, vbi Romani * fossam altam, quæ præsidio eis esset, duxerant, Maximinū, virum præclarum, & eiusdem cum Ardaburio dignitatis, qui de pace ageret, ad Persam legauit. ^m Maximinus apud regem se à ducibus, non ab Im-

peratore ipso missum esse dixit. illum enim bellum hoc nescire: atque etiam vt id maximè sciret, parui tamen facere. Porro Varane legationem eā recipientem, quòd fame maxima exercituseius premeretur, qui apud eum * immortales vocantur (decem millium numerum ij, delectorum admodum & fortium virorum, complent) eum adire: ⁿ & ne prius pacem susciperet, quàm impetum in Romanos parum cautos ipsi fecissent, admonere. Quibus rex obsequutus, oratorem quidem in abdito loco clausum asseruauit: Immortales autè illos insidias Romanis struere iussit. Qui bifariam diuisi, in medio partem quandam Romani exercitus non minimam, circumuentam concludere voluerunt. Romani ad turmam hostium eam, quam conspexerant, conuersi ferebantur. Nondū enim alteram, quæ detepentè procurrerat, videbāt. ^o Et iam inter se acies concurrebant, quum Dei prouidentia, aliæ Romanorum copiarum ex colle quopiā prospicientes apparuere, Procopij ducis signa sequentes, qui ciues suos in discrimen coniectos videns, contra Persas duxit, eosque à tergo aggressus est. Ita factum, vt qui paulo antè intercipere Romanos voluerint, ipsi ab illis sint circūuenti. Nostri omnibus illis occisis, ad eos inde qui ex insidijs prodibant, conuersi, itidem illos quoque iaculis confecerunt. Ad hunc igitur modum qui apud Persas sunt Immortales, subitò mortales omnes esse comperti sunt, ipso à Persis pœnas sumente Christo, propterea quòd plurimos eius cultores insigni pietate præstantes, acerba morte mulctarint. Rex autem Perfarum clade ea accepta, nihil se earum rerum scire assimulauit, & oratore è custodia emisso, legationem recepit: pacem se non vt Romanis gratificaretur, sed oratori ipsi prudentia omnes excellenti honorem eum haberet, cōplecti testatus. Porro bellum Persicum, quod initium propter persecutiones aduersus Christianos motas sumpsit, finem tum habuit. Cum ipso autem bello persecutio quoque conqueuit.

* *aduersus*, hoc est, Immortales, lectissimi decies mille Perfarum viri, quos Xerxes Darij habuit. Hos sub Theodosio Ardaburius concidit, atque extinxit. *Smid.* Proximi ibant, quos Persæ immortales vocant, ad decem millia. Cultus opulentia barbaræ non alius magis honestabat. Illi aureos torques, illi vestem auro distinctam habebant, manicasque tunicas gemmis etiam adornatas. *Q. Curtium.*

CAPVT XXII.

Rat autem in ciuitate Amidensi episcopus Acacius nomine, quem tū facinus pulchrum illustriorem omnibus atque clariorem reddidit. Quum etenim exercitus Romanus Azazena regione vastata, supra septem millia Perfarum capissent, eosque nullo modo perferre reddere vellent, atque illi fame paulatim afflicti interirent, easque res non parum molestiæ regi afferret: Acacius ea cognita, non ita prætermittendam celsit, sed qui sub eo erat, clero coactò: Deus (inquit) noster, filioli, neque discis indiget, neque pocula curat. Egestati enim minimè obnoxius, nō edicit, neque bibit. Quum igitur multa sint ecclesiæ eius donaria, aurea quidem plurima, multa etiam argentea, quæ benignitate & liberalitate eorū qui se ad eā contrulerunt, parauit, vt eundem eis censeo ad

Saraceni ad miliares Perfarum. * *μυριάδες.* *Socr.*

Saraceni insolentia. Saraceni paucis metu correpti, in Euphrate submerguntur. * *ἀνίστησι.* *φίλοι.*

Romani obfidione Nisibim soluit.

In Singulare certamen.

Areobindus Rom. dux. Vitianus Rom. dux. Victoria penes Romanos est. Expeditissimus & celerissimus cursor Palladius. Ardaburius fortissimè res gessit.

Palladius celeritate sua Romanorū ditionem amplissimam, angustam reddidit. ¹ Theodosius rebus quoque suis secundis de pace cum Persis transiit. ^l Helionem in Orientem legat. * *τάραχος.* Is Maximinum ad regem mittit. ^m Maximini

non dicitur Rom. non Imperatoris nomine legatione apud Persam suogitur. *Barbaros delus Perfarum.* ^o *aduersus.* * *aduersus* Perfarum. ⁿ *Persæ legationem Romanis, iudicantibus, ex insidijs Romanis adoriuntur.*

o Romani Deo opitulante tuam atque alteram hostium multitudinem concidunt.

Immortales Perfarum celi. Vindicta diuina Persæ trilli, qui tantopere in sanctos martyres perueniunt.

Pax Persica.

Quis Christianorū apud Persas, itos barbarum.

Acacius Amidensis episcopus dominicus ecclesiæ conflatus hostium, Perfarum videlicet, captiuos redimit.

A Perfas captiuos redimēdos, & famelicos alēdos. Hæc atq; alia hisce similia loquutus, statim diuina illa donaria cōflauit, atq; ex eis æstimationem militibus quæ eis vilâ fuerat, persoluit, & captiuos recepit: deinde alimētis eos abundè refectos, viatico etiam profecutus, ad regem suum miit. Id episcopi factum, plurimum perfarum regem ad conseruationem adēgit: quod Romanis utrūque hoc studio esset, vt simul & bello & benefactis egregiè vincerent. Dicitur verò, Persam etiam desiderium cæpisse viri eius videndi, vt eius & conspectu fruere, & colloquio dignaretur. Idque sic imperatoris Theodosij iussu factum esse, fama obrinet. Victoriâ hanc tantam post quâ Deus concessit, quicumque eo tempore eruditione pollebant, libros in laudem Imperatoris publicè conscripserunt, eique obtulerunt: alij quidem, vt eloquentiæ vim quam longo collegissent tempore, ostenderent: alij autem, vt se in noticiam illius insinuarent: atque alij item causam aliam prætendentes. Eadem porrò illi virtutis ornamenta testimoniis suis Imperatori tribuerunt, quæ & nos de eo supra commemorauimus, ex plurimis pauca saltem breuiter perstringentes. Non solum autem hoc, qui in arte dicendi studium posuerant fecere: sed & ipsa Augusta imperatoris coniunx, herico versu poemata marito & principi suo composuit. Erat enim præclara admodum, & docta. Quandoquidem verò eius memini, in tēpore hoc loco me expositurū puto, quæ ea, & vnde fuerit: & quomodo præ aliis quæ in communionem cōnubij imperatoris Theodosij veniret, delecta sit. Res sic habet.

* Si necessitas fuerit in redemptione captiuorum, tunc et redemptionem sacratisuorum atque arcuorum vasorum vel vestium, caeterorumque donariorum, qua ad diuinam religionem necessaria sunt, et hypothecam et pignorationis sibi concedimus. Quoniam non absurdum est, animas hominum quibuscumque vasis vel restimentis praeriri. L. Sancimus. C. de sacrosanct. eccles.

CAPVT XXIII.

C Pulcheria Augusta quæ honestatis studiosa esset, quum imperator iam ad ætatem maturâ peruenisset, vt ei coniugem matrimonio iungeret, deliberauit. Et generis cuiusque & familiarum puellas, eas etiam quæ ex gentibus forma, diuitiis, & aliis dotibus præclare essent, dispexit. Atque hoc quum illa sic ageret, percommode accidit, vt mulier quædam, cui nomen Athenais erat, adhuc virgo, ex Athenarum vrbe ad Augustam veniret. Ea Leontij philosophi filia, & quidem ingeniosissima, omni genere non solum Græcarum, sed etiam Latinarum disciplinarum à patre erudita, tãtum in philosophia effectrice simul & cõtēplatrice, atque ea quoque quæ circa dicendi artem, probationesque & confutationes versatur, quantum alius nemo, profecit. In Astronomia etiam, Geometria, & numerorum proportionibus, plus quàm alius ætate sua quisquam, est assecuta. Hanc vbi pater ita edũcauit atque instituit, moriturus ille, filios suos Valerium & Actium bonorum suorum hæredes reliquit, filiam autem exhæredauit: Fortunam ei, & quam ex doctrina cōsecuta esset,

gratiam sufficere dicens. Quum verò ei res esset perangusta, ad Pulcheriam Augustam de fratrum iniuria conquerens accessit. Illa prudentiam, vniuersam, & miram in rebus (vt ita dicam) omnibus dexteritatem puellæ quæ cognouisset, fratri eam connubio coniungendi consilium cepit. Atq; vbi ei vt Christianorum sacra coleret persuasit, accito Artico episcopo, ad diuinum baptismum eam in eo quod diximus Stephani protomartyris tēplo adhibuit: & per eum ipsum baptismum, alioq; item plures modos, in filiæ locum sibi arrogatam, vxorem fratri dedit, pro Athenaide Eudociam cognominatam. Hæc Theodosio Eudociam filiam genuit, quæ Valentiniano Placidie filio, Romæ rerum summam obtinenti, & propter affinitatē nuptiarum Thessalonice, quod ex Occidente venerat, agenti, in matrimonium est collocata. Atq; ea Valentiniano filias duas, Placidiam & Eudociam, genuit. Verum Eudocia Theodosij coniunx, quum desiderio coniugij Eudociæ filiæ videndæ teneretur, voto seipsam obligauit, vbi nuptiæ filiæ confectæ essent, se Hierosolyma aditurâ, vt simul & loca sancta veneraretur, & debitas Seruatori, ob innumerabilia ab eo accepta dona, ageret gratias. Ad quas causas + præclare etiam illa ouis occasio accessit, quam ouem, vt pote ingentem & admirandam, festo + luminū die à Phrygisco quodam adductam, quum illi eam ob rem imperator centum numos præbuisset, imperatrici Eudociæ dono dedit: eamque illa deinde simplici animo (* perliberalis enim erat) magistro Paulino, qui principi apprimè charus, domi ex podagra decumbebat, misit. Paulinus autem, quod de oue factum fuerat, ignorans, eâ perinde atque miraculo quopiam imperatorem muneratus est. Qui postquam eam cognouit, cōiugem explorando, de ea, an illa ipsa esset, + salutem suam verbis prætēdens, percontatus est. Eudocia verò, quod imperatoris consilium explorandique voluntatem non intelligeret, cum esse negasset, domi suæ illam suauiter pacisci dixit. Qua re quum in grauem suspensionē apud imperatorem incidisset, Paulinus quidem statim in Cappadociâ relegatus, capitali supplicio est affectus. Ipsa autem ea de causa immenso correpta dolore, votum Deo nuncupatum soluit, & illico Hierosolyma concessit. Dispositione diuina id perfectò factum, vt ibi quicquid esset bonum atque vile, perficeret. Quid nanq; opus est admiratione digna dicere opera, quæ eo loco in sacris templis, monachorumque domiciliis, atque apud sacerdotes & pauperes, de quibus paulo post referâ, peregit? Vnum illud in præsentia memoria dignū de ea & Pulcheria recensbo. Quod nanque natura apertus & simplex Theodosius esset, & omnibus benignè facere cuperet, sæpe etiam literis, quibus minimè oportuit, sententia earum non perspecta, subscripsit. Quæ verò ei diuinitus quasi fidelis custos data erat, in rebus omnibus magnifica, modè rata, & sapiēs Pulcheria Augusta, id ipsum quoque, morem absurdū coarguens, correxit. Syngraphâ enim inter eum & seipsam venditæ coniugis eius raptim compositam ei proposuit, eamque ille scripturæ vim nesciens, confestim manus suæ annotatione confirmauit. Postridie eius diei imperator coniugem ad se vocauit, quam Pulcheria se ei redituram, plurimum negauit: emptionis libellum,

De exhæredatione ea apud Pulcheriam queritur. Athenaidem in baptismo per spūalē ar rogationē, siue cōmaternitatis, filiâ sibi Pulcheria adoptat. Athenaidem Eudocia cognominatam, Theodosio matrimonio iunctam. Eudocia ex voto Hierosolymiana religione gratia profectio. a Theodosio & Eudocia filia, Eudocia, Valentiniani tertij coniunx. Filia huius, Placidia & Eudocia. ↑ περιφανὴς κλέο, ↑ τὸν φάτον ἵερῶ. * φερτῆμος ἕκαστο. ↑ τὴν σφικτῆσαν στυριανὰ προβλαμῆν. Paulini cades, Ouem mira magnitudinis Theodosius Eudocia donat. Eudocia eam Paulino magistro dono mittit. Paulinus ad Theodosium muneratur. Eudocia apud imperatorem aliâ eâ ouem esse perhibet, & i suspensionem venit. Eudocia hierosolyma profectio. Theodosius quibusuis literis facile subscribere solitas. Errore eum mirifice in eo Pulcheria correxit.

Factions id rex persarū vehementer est admirat

Multis à mul tu de victo ria persarū et imperatoris virtutib' cōpositi libri.

Eudocia im peratrix Theodosij quosq; laudes heroi cu versibus scripsit.

* φιλίατος

Athenais Leontij Athemais philosophi filia doctissima.

Eiusdem fratris. Athenais à patre exhæredata.

A vt restem qui accusari aut reijci nō possent, prætendens. Tanta illa prudentia atque festiuitate fuit. Atque illa negligentiam eius arte quadā arguens, moderatione mira improuidam literarum subscriptionem sic in eo emendat. De his haecenus.

CAPVT XXIIII.

Atticus Cuius
Constantinopolitani
episcopi
opus
est
per
electum
liberale.

Scriptum Attici
ad Calliopium
Nicanum
presbyterum,
cui in usum
pauperum 300
missit aureos
Quare Deum
ad nullas ege-
re patitur.
Quibus sit
data elec-
tissima.

† Ἰμπεριον
δὲ Βλατιν
γυλην ἔπει
84 κτλ.

Atticus super
fitionem etiā
accusationes
praedit.

Corpus Sab-
batij, ad cuius
sepulchrum
Sabbatiani
sacra perage-
bant, alibi
clam sepeliri
curauit.

Atticus re-
tine rebus a-
poca nomina
imposuit.

Chrysolis.
Nauale Cō-
stantinopoli-
tanū, pro ve-
nesico, cura-
tionē vocauit

Atticus autem episcopus Constanti-
nopolitanus, vt ecclesia incrementa sua
caperet, mirifice operam dedit. Sum-
ma enim prudentia eā administrans,
continua doctrina populum ad stu-
dium virtutis excitauit. Et ad misericordiam atq;
largitionem tam proliuis fuit, vt non modò eis
qui in paræciis eius erant, egenis prouidendum du-
ceret, sed etiam vicinis Constantinopoli ecclesiis
pecuniam multam, ad pauperum consolationem
mitteret. Porro ex vna eius epistola, quam ad Cal-
liopium Nicænum presbyterū dedit, missis simul
trecentis aureis, qualis ea re vir fuerit, satis patebit.

B Ea sic habet. Calliopio presbytero Atticus in Do-
mino salutem. Decies mille in vrbe vestra ege-
nos priorum commiseratione indigere cognoui.
Decies mille dum dico, multitudinem ipsam, non
certum pauperū numerum ostendo. Quandoqui-
dem verò certum pecunię numerum ei acceptum
fero, qui per liberali manu ritè eam dispensantibus
donat, & nonnulli indigent, explorandorum eor-
um gratia, qui habent quidem, sed illis non dant,
acceptis à me, o charum mihi caput, trecentis au-
reis istis, vt voles eos expède. Voles autem eis ma-
ximè, qui mendicare erubescunt: non illis, + qui
in vita ventrem ad nundinationem proponunt.

Quum igitur pecuniam largieris, religionis hac in
parte rationem non habebis: hoc vnum spectans,
vt indigentes alas: neque eos præferas qui mori-
bus nostris viuunt. Pauperum sanè etiam qui lon-
gius abessent, ita curam Atticus gessit. Verum ille
quoque vt quorundam superstitionem misauerer,
magnopere curauit. Et cum audisset Sabbatium il-
lum, qui propter Pasche diem Iudaico more cele-
brandum à Nouatianorum ecclesia secesserat, &
gregem sibi suū coegerat, Rhodi, vbi exulare ius-
sus fuerat, vitā finisse: popularèq; factionis eius,
corpore illius inde translato, circa sepulchrū eius
pccationes peragere, & veluti viro sancto reueren-
tiam cultumque præstare: noctu hominibus cer-
tis missis, cadaver Sabbatij sepeliri in loco alio cu-
rauit. Porro sectatores illius vbi tumultum viola-
tum repererunt, cæremonias superstitionemque
suam ad sepulchrum eius posthabuerunt. Et quo-
niam in nominum inuentione, aptè illis rebus ip-
sis imponendis, elegans & felix fuit, nauale quod
ad angustias Euxini ponti non longè à transitu si-
tum, veteres φαρμακον, id est veneticum appella-
runt, & ipse sibi conuentus coegeret, ne locus is in-
famem obtineret appellationem, nomine muta-
to ἰσπερὶα, hoc est curam, seu culturā vocauit. Ex
suburbis etiam Constantinopolis aliud, A rgyro-
polim, per mutationem nominis ob causam eius-
modi appellauit. Chrysolis antiqua nauium
statio est, contra Byzantium, in Bospori initio po-
sita. Multi eius antiquorum historicorū memine-
re, sicuti Strabo Geographus, Nicolaus Damascenus:
& qui Cyri historiam optime conscripsit, vi-

eloquentiæ magnus, & historico stylo admirandus
Xenophon, in sexto Cyri expeditionis: sed & in
primo Hellanicorum, seu Græcæ historiæ libro,
vbi de ea hæc quæque memorat, & Alcibiades il-
le muro Chrysolis munita, & decimarum acci-
piendarum sedem ibi cōstituerit. Quicumq; enim
mercatores ex Ponto præternavigarent, decimas
eo loco mercium præbuerunt. Atticus igitur locū
regione Chrysolis, commodè cum nō medio-
cri amœnitate situm cernens, Argyropolim eum
nominari oportere dixit: quod verbum regioni
statim cognomē indidit. Quibusdam dicentibus,
incommodum esse, & Nouatiani intra urbem Cō-
stantinopolim conuentus agerent: Ignorare vi-
demini, inquit, quæ sub Cōstantio & Valente per-
pessi sumus. Præterea verò testes isti nobis sunt fi-
dei veraces. Quum enim iam dudum ab Ecclesia
vniuersali secesserint, nihil illi aliud de fide quàm
pœnitentiam nouerunt. Et quum Nicææ aliquan-
do esset, consecrandi ibi episcopi gratia, Asclepia-
dem Nouatianorum ecclesię antistitè, senem ad-
modum cōspicatus, quòtiam annis episcopatum E-
gessisset, interrogauit. Atque vbi ille quinquagin-
ta dixisset, sermonem excipies Atticus. Beatus, in-
quit, es o pater, qui tam lōgo tempore bonū opus
curaris. Apud eundem Asclepiadem illud quoque
intulit: Ego, inquit, Nouatum quidem valde lau-
do: qui verò ab eo prouenere, eos minimè recipi-
endos esse duco. Vocem hanc vt nouam, postquā
ille audiuit: Quomodo, ait, hoc dicis episcope?
Propterea, Atticus inquit, illum probo, & ad com-
munionem eos qui diis sacrificauerant, non admi-
serit: id nanque & ipse, si affuissem, fecissem. No-
uatianos autem auersor, & exiguarum rerum gra-
tia homines à communionem excludunt. Ad quæ
verba Asclepiades respondit: At nō sacrificia deo-
rum tantum, sed multa etiam alia sunt peccata ad
mortem. Quorum causa vos quidem clerum, nos
verò etiā laicos reiiicimus, soli Deo, qui nauit oīa,
omnia cōmittentes. Dicunt etiam obitum eū suū
præuidisse, & ad Calliopium Nicææ presbyterum
ab eo discedentem, verbis hisce vsus esse: Quod
si me rursus viuum videre voles, ante autumnū
exactum celeriter Constantinopolim te venire
oportebit. Sin tardius eò concesseris, superstitem
me non inuenies. Id quod ita accidit. Nam vige-
simoprimo ministerij sui anno, decimo Octobris
mensis die mortuus est, vndecimo Theodosij cō-
sulatu.

CAPVT XXV.

Nouum autè, & admirandū quid-
dam, quod prius perfecit, quàm
defunctus est, ita vt reprehensionem
eam qua expetitus est, & Ioannis
sectatores malè acceperit, à se amolitus,
aliis obuolauerit bonis, exponam. Antiochię
Porphyrius, cuius supra meminimus, decessit:
& sedem ecclesię Alexander sortitus est,
congruentem episcopatuui agens vitam.
Monasticis enim antea studiis exercitatus,
fortis admodum decertator extirrit, conso-
na vitæ facta exhibens, pietatis sanctiorisque
philosophiæ meditatione, diuitiarum cōtemptu,
eloquentia, & multis aliis donis atque
ornamentis mirificè abundans. Alexander iste,
eos qui propter

• Aradi-
xdiqon.

Argyropolis,
Chrysolis
opposita.
Senè ducta
Attica,
Nouatianos
in non impro-
banis.

Asclepiades
Nouatiano-
rum episcop⁹
50. annis epi-
scopatū gessit

Episcopi
administrare
bonum opus
est.

Quatenus
tunc Noua-
tius laudari,
Nouatianos
autē nō iocari

Peccatū ad
mortem.

Quæ Noua-
tiani à catho-
licis discedit

Tēpus mor-
tis sui præ-
dixit Atticus.

Alexander
optimus An-
tiochena ec-
clesiæ anti-
stis.

Eustathia-
nos u ecclesie
catholica con-
iunxit.

Frequentissi-
mus ecclesia
conuentus.

Chionio ta-
lu ludai,
Gracis &
Arianis de
lorem gram-
matulis.

Alexander
primus Chry-
sostomi nomē
sacris inscri-
psit codicillis.

Atticus iu-
dæ loannitas
ecclesia sua
ante obitum
admonuit.

Episcoporum
dispositum
in precibus
mentio.

Alij quoq;
episcopi me-
morie Ioan-
ni recitari
↑ καὶ αὐτοῦ
ἡμῶν ἐν γί-
νῳ αὐτοῦ ἐν
τῷ λόγῳ αὐ-
τῷ ἰσχυρῶν
ἀπολλοῦ
τῶν τῶν θῆ-
ων.

Charitas &
trinitas apud
ca de sancti-
tate constitu-
tionis semper
aliquid te-
nuitis.

* ἐν τῷ ἁ-
μοιβῆν
Epistola ad
Cyril-
lum, de Chry-
sostomi in epi-
scoporum ma-
triculo in se
tando.

* ἐν τῷ ἁ-
μοιβῆν
ταῖς ἐκκλη-
σιαστικαῖς
τῆς ἁγιότη-
τος ἀποστο-
λικῆς
↑ ἀποστολικῆς
ἐν τῷ ἁ-
μοιβῆν
ταῖς ἐκκλη-
σιαστικαῖς
τῆς ἁγιότη-
τος ἀποστο-
λικῆς

A Eustathium suos sibi celebrabant conuentus, co- hortatione & persuasione tandē reliquo ecclesie corpori (quod Paulinus, & post illū Euagrius, im- pedierant) coniunxit, conuentumq; ecclesiarum per vnionem tantum coegit, quantum nunquam aliquis vidit. Eis enim qui idem sentiebant, & ex clero & ex populo ipso assumptis, ad illorum ve- nit conuentum: atque illis etiam inde, ita uti psal- mis atque hymnis Deum laudabant, receptis, can- tilenam eandem vno ore concinnē canente, ab ea quæ ad Occidentem versa est porta, vsque ad tem- plum maximum, totum quod in medio est forū, hominū multitudine compleuit: veluti spiritualē quendam amnem instituens, re nulla ad similitu- dinem, ab eo qui urbem præterfluit flumine diffe- rentem. Quod ubi Iudæi, & qui adhuc pauci reli- qui erant Græcæ superstitionis sectatores, & Ari- ani ipsi, fieri, fluuiōsque vndecūque promanantes in catholice Ecclesie pelagus inferri viderunt, ve- hementer ingemuerunt, atque lamētati sunt. Ale- xander itaque & vita & doctrina optimus, ardore ingenti Ioannis causam fouens, primus illius no- men in ecclesiasticum retulit album: atque ad im- peratorem omnesque vbique episcopos, ut idem & ipsi facerent, & ea re pacem certam & constan- tem ecclesie cōciliarent, scripsit. Cæterum quum Atticus quoq; episcopus propter Ioannitas eccle- siam esse scissam videret, de Principum sententia ipse quoque mentionem illius fieri in precatio- nis iussit: + quemadmodum id & in aliis episco- pis qui vita excelsissent, fieri solitum erat. Atque ex eo tempore pax exitit, donec postea quoq; re- liquia eius urbi imperanti illata sunt. Atticus inui- diam in quam propter diuinum Ioannem decide- rat, hoc modo magnificē aboleuit. Nec ille modō id fecit: sed aliis quoque Ioannis memoriam preci- bus inserere recusantibus, & Cyrillo maxime Ale- xandrie præfuli, qui hostiliter Ioannem oderat, & ille à Theophilo patruo suo dissensisset, persua- sit. Sed non intempestiuum fuerit, historie hanc epistolam eorum, certioris fidei gratia, annexere: quæ de verbo ad verbum sunt tales.

CAPVT XXVI.

Ticus Cyrillo * felicitatem. Inci- dimus eò, quod nō putaueramus: & acquiescimus necessitate in eo quod minus ex sentētia nostra processit, utilitatem iusticie præponentes. Et cognitionibus nostris ad populi concordiam in- clinati, canonibus quidem patrum detrimentum nullum afferimus: exactæ autem verborum obser- uationi, vniuersi orbis pacē præferimus. Nō igno- ro equidem & beatum Paulum, cum * ecclesia- sticas ederet constitutiones, sapienter occasio- nibus prouida dispensatione vsū esse. Scio etiam, qui in sanctorum numero cēsantur, patrem tuum apostolicum Theophilum, in confusione & turba à Græcæ superstitionis studiois excitata, exactam ad breue tempus obseruationem paci posthabuisse. Maxime enim quæque vrbes pelago fluctibus exagitato perfimiles, ex sententia ciuium, nō tam summa legum & constitutionum obseruatione, quàm + expeditissimis consiliis atque iudiciis, ad pacem & concordiam facientibus, regi atque ad-

ministrari solent. Qua verò de causa literas hasce scribam, accipe. Nouit sanctitas tua, ac potius il- lis ipsis oculis, quibus qui in sanctis est, pater no- ster Theophilus, conspexit, qualis & quàm ingēs- turba, + magnā hanc inuaserit urbem: atque ut in ea sanctior fides & pietas, ne funditus erueretur, periclitata sit: adeò etiam, ut populus maiore ex parte per factionem scissus, extra muros conuen- tus egerit: & plerique sacerdotes & collegæ no- stri episcopi, à mutua communione desciscentes, bonam plantationem Domini Iesu Christi, parū abest quin euulserint, pacis commoditate scilicet aliquatulum distraeta. Sedenim multo sanè labo- re, multo sudore, & periculis multis desperationis plenis, plurima & maxima quæq; cōmuniū patrū nostrorum atque etiam pietatis tuæ precibus & conspiratione sopita sunt mala. Er turba quidē illa conqueuit, concordia verò & serena tranquilli- tas in orbis vniuersi ecclesiis obtinet. Cum verò nonnulli nomen tantum beati Ioannis mysticis tabulis inscribi vellent, beatus episcopus Alexan- der, Antiochenum istum dico, Cōstantinopolim venit, & multa * ore cōfidenti verba fecit. vehe- menterque excitare populum voluit, ut vel nobis inuitis, necessariò eius quem diximus, nomen ita inscriberetur. Quam rem accurate profusus pietati- tuz, ministri Dei religiosissimi diaconi, Petrus & Aedesius exposuerunt. Præterit tempus longū, & nos * necessitate ea quæ à incipiētiis admi- nistratioe prouenit, premi incipiebamus, neque tamē quidquam scismatis & dissidij reliquias cu- rabamus: cum ad nos ex Oriente Dei amantiſ. e- piscopus Acacius literas dedit, religiosissimum antistitē Antiochie Theodotum à populo, ut no- men Ioannis in fastos refoctum, coactum esse, ut veniam rei ei quam necessitate ille adductus fecisset, daremus, petens. Et tum bonus ille qui lite- ras ad nos perulit presbyter, causam aduentus sui indicans, rē hanc in vulgus magnę urbis propala- uit, & sententiā datā ad nos epistolæ populo vul- gavit, adeò ut parum ab fuerit, quin tumultu ple- bis vniuersæ urbis repleta sit. Ibi verò ego, ibi de- mum perturbatus, & de rebus maximis discrimē summum veritus, piissimum Imperatorem adij, & cum eo de pace & tranquillo rerum statu egi. Atque ille, nihil esse periculi aut incommodi re- spōdit, si defuncti viri nomen, tranquillitatis, pa- cis & populi concordie gratia inscriberetur. Itaque ego ea re persuasus (quomodo enim ne- cessitate præuentus id non facerem?) + ne reli- gionis nostræ res, ex multitudinis arbitrio, ex- emplo vno permisso, penderent, néve urbem ipsam populari administrationi assuefaceremus, nomen id in album referri iussi. Quare, ut equidē puto, neque in sacros canones commisi, neque iu- dicio patrū fraudem feci. Métio nanque eius sit cum defunctis non solū episcopis, sed & presby- teris, diaconis & laicis ipsis, mulieribusque, cum quibus omnibus nobis sacerdotij communio, aut earum rerum quæ in sacra mensa mysticē perci- piuntur, * participatio non est. Magna enim est inter defunctos & superstites differentia: ita ut etiam libri, propter differentem eorum quorum

D Dissidii ec-
clesie Cōstan-
tinopolitane
↑ μολυσμα-
ται.

Alexander
Antiochenus
episcopus, Cō-
stantinopolis
hortator fuit
ut Ioannis no-
mē in sacris
tabulis refer-
retur.

* θρασυ-
μοσι,
Petrus &
Aedesius
diaconi,
* ἡ μὲν βί-
α σαρκενῶν τῶν
ἐκ τῆς θύμο-
κρατίας ἀ-
ργυρῶν.

Quibus san-
ctum rebus ad-
ductus Atti-
cus, Ioannis
nomē in epi-
scoporum ma-
triculo sacro
inscriberet.
Theodotus epi-
scopus Anti-
ocheus.

Imperator
ipse inscri-
ptionē nomi-
nis Ioannis
in sacris ta-
bulis præbuit.
**

↑ ὅτι μὴ γινῆ-
σθαι τὴν καθ' ἡ-
μῶν ἀνομι-
λίαν τῶν ἁλ-
θῶν, μὴ μὴ
ἰσθῆναι τῆς
θρησκείας
τῶν ἁλθῶν.

* μὴ ἰσθῆναι,
Nō vult esse
eandē defun-
cti cū viuente

* * Non committendum, ne populus de causis religionis quid- quam constimat.

idibus communem a Niciensi arguuntur, ut opinor, inferniis.

Scriptum Attici eiusdem argumenti ad Petrum & Aedesium diaconos Constantinopolitanos.

Reuocat ad se diaconos Atticus propter consuetudinem eorum suauitatem.

A memoria conseruatur statum, discreti sint. Nihil enim Dauidi obfuit honorifica Sauli sepultura, neq; apostolis Arij impietatis sectator Eudoxius, sub eadē sanctiore sacrificij ara positus; neq; Paulin⁹ & Euagrius ecclesie, qui schismatis & disidij duces in ecclesia Antiochena fuere, q̄ post obitū, nō paucis hinc ab annis, propter populi pacem & cōcordiā mysticis tabulis sunt inscripti. Quam ob causam ipse quoq; Ægypti ecclesiis, ecclesiarū orbis totius pacificandarum gratia, vt mortui illius nomen inlctabant, præcipe. Ita enim cū patrum canones nō transgrediere, ~~etiam~~ ecclesiarum simul omniū cōcordiam plurimi facies. Te verò eā nobis, quę conuenit, rescripturum esse, ad cōmunem cōfessum & fraternitatem respicientem, persuasum habeo. Fraternitatem, quę tecū est, omnem, ego, quique mecum sunt, saluere iubeo. Ad Cyrillum Atticus hæc scripsit. Rem autem istam magis etiam vrgens, aliam quoq; epistolam ad Petrū & Aedesium diaconos eius, hisce verbis dedit. Ad Dei amatissimū episcopum, fratrem nostrum Cyrillum, ita vt decuit, per epistolam scripsimus, ea quę nomine Ioannis in ecclesiasticas tabulas relato, acta sunt. Nihilo verò minus & ad pietatē vestram scribimus, quę melius quā alij res nostras nouit, ad pacē videlicet & trāquillitatem eas euasisse, de sentētia præcipue piissimorum Principū, & omnium deinde Oriētalium episcoporum, ipsorumque adeo Occidentalium quoq; de Ioanne sacris tabulis, non vt episcopo, sed qui aliquando episcop⁹ fuerit, inserto, vt memoria eius, propter communem orbis vniuersi pacem coleretur. Scribimus autem, ne concordia, vt ita dicam, vbique obtinente, solis nobis ei non astipulantibus, simul & piissimis Principibus aduersari videamur: & summē necessariis rebus nostris, ventis aliquibus aduersis obortis, & Ecclesie Christi noceamus. De his hæcenus. In magnum verò desideriū nos profectio vestra adduxit, q̄ nō eandem ex eorum qui nūc nobiscum sunt, quam ex vestro conuictu percipiamus iucunditatem, adeo vt nouitate familiaritatis eorum, quę à consuetudine vestra multū differt, ferē perturbemur. Quapropter rebus omnibus postpositis, operā date, vt deinceps ad nos recurratis, propter morum, quod experti sumus, discrimen, apud nos vehementiorem q̄ antea reperturi charitatem. Literis eiusmodi Cyrillus receptis, maximopere rem eam auersatus est, sicuti ex literis eius satis liquet. Nam quę Attico rescriptis, sic habent.

CAPVT XXVII.

Cyrilli Alexandrini ad Atticum rescriptum: qui quod Ioannē pro laico habeat, minime probat, vt in episcopatu catalogo recenseatur, & canones ecclesie strictos seruandos esse cęset.

Lectis quę à pietate tua ad me missę sunt, literis, Ioannis nomē sacris inscriptum esse tabulis intellexi. Vbi verò eos qui inde ad nos venire, interrogauī, non in laicorum, sed episcoporum catalogo ascriptum esse audiui. Porrò dispicienti mihi, atque in animo reputanti, an qui hoc fecere. Nicænorum patrum decreta sequantur, & aliquantulum mentis luminibus in magnā illam synodum intendenti, vniuersum sanctorū illorum patrum collegium, quibusdam veluti oculis reuere, & viribus omnibus, quo minus ad rem eam cōproban-

dam accurā, obsistere videntur. Quomodo namque inter sacerdotes Dei censebitur, illorumve feret sortem, cui sacerdotalis dignitas abrogata est? Quomodo verò in catalogo sacrorum ministrorū erit, qui ecclesiasticis mōnibus eiectus est? Aut enim professione nostra indignum est, vt sacerdotij nomen nihil esse, & rem ipsam cōmunem omnibus esse, quę tamen eis solis qui ad eam vocati sunt, asseruata est dicamus: aut si magnum quiddā est, quod sacerdotalem functionem à populi multitudine dirimit, + non miscenda quę misceri nō possunt, sed eorum quę diximus quoduis in ordine suo conseruandum, & honore debito cohonestādum nobis erit. Quomodo igitur aut inter episcopos laicus: aut inter germanos & legitimos, qui talis non sit, consistet? Honora, te hortor, eos qui magnarum & splendidarum rectorū; a ceterarum rerum tulere testimonium, ne contumelia sanctorū patrum chorū afficias. Cōsidera eos qui superstitēs adhuc in vita manent, quomodo rem hanc acceperint. An non illi dolore se omni repletos esse rectē dicant, si in eundem cum eis ordinem, is cui dignitas adēpta est referatur? Verūm id per rati quoque, tuę persuasum esse puto. Quamobrē & illis & nobis mœroris abole causam. Tolle omnium tristitię occasionem. Nam + facillē & expedire ea quę præter opinionem accidunt, disponere & administrare, boni & sapientis esse dixerim: sed tum demū, cū nihil detrimenti afferat. Non enim, quanuis gregem Christi propagare, frequentiorēque efficere studeamus, examina hæresū, si errorem suū non repudient, recipimus. Et proinde non omnino prompta quadam dispensatione + facillē cum eis cōplecti pacem debemus, aduersus quos pugnare præstet. Dispensationis sanē laudatę opus fuerit, si quandoque ita à debita ratione deflecterē videamur, vt in rebus vtilibus & commodis detrimentum euitemus. Sic & beatus Paulus omnibus factus est omnia, non vt exiguum quiddam lucrifaceret, partem autem quāpiam damno afficeret, sed vt omnes lucraretur. Videamus ergo, eiusmodi rerum inuestigationi insistentes, an nō plus huic causę in sit mali, quā illa videatur habere boni. Tot iam præteriere anni, ex quo pietas tua thronum suum tenuit: neque quisquam est, qui cōuentus in ecclesia tuos vitet: quin etiam si ab initio nonnulli disidendi amore se ipsos ab illis segregarunt, tamen & illi per vim & gratiam Christi reuocati sunt. Ex magistratibus verò quis non pietatis tuę dictis audiens est? quis ob hanc ipsam causam est, qui extra ecclesiam maneat? Nemo hercule est. Nō enim hoc det Deus. Itaq; quēnam ad salutem reuocans, aut ad legitimos in ecclesia cōuentus reducens, quin omnem potius ecclesie mōnibus eiiciens Ægyptū, regionem etiam + Augustalem, & Arcadiam; & Thebaidē, & Libyā & Pentapolim, & tot ecclesias dolore afficis? non vt quęquam lucrifacias. omnes nanq; lucrifecit gratia Seruatoris. Remitto te hac in re ad ipsam pietatis tuę doctrinam. Ne contra te ipsum celebres atque illustres eos, qui aduersā di studio in partes discessere, neque vnquam iustum de seipsis iudicium accipiunt. An ita coniuere & cessare nos pietas tua suspicatur, vt non diligenter de præclara fama tua, & quomodo Seruatoris greges regantur atque inanuducantur, in-

Sacerdotalis dignitas eorum sancti est, qui ad eam sunt vocati. ut multum in scriptura.

† In scriptura perit in terra dicitur. Dissipatio in eis facta. In scriptura dicitur in scriptura.

Paulus quomodo factus omnibus omnia.

** Augustina dicitur.*

Aquiramus? Vna nanque hæc, etiam si locorum intercapedine disiuncti sint, episcoporum est cura. Sedenim in hoc prolixior esse, & pietati tuæ contraria sentire videar: esto ut pauci admodum sint adhuc seditiosi, qui se pro illius malignitate periculo exponunt: apud nos autem tot sunt ecclesiæ, quæ de Ioanne decreta obtinere debere contendunt. Quibus igitur suffragari æquum est? quina ut latentur, Deo placitum est? Illine qui Ioanni patrocinantur, quum tanta designaverit: an qui pœnam homini irrogarunt ei, qui quum alios dolore afficeret, pro nihilo duxit? Quod si concordiam ecclesiarum conservare, minimè contemnendum videtur solue id rogo, quod eam scindit, Mitte gladium in vaginam suam. Iube ex episcoporum nomenclatura Ioannis nomen eximi. Nã si parvi id facimus, & dicimus, nõ affert dolorem apostolorum choro Iudas proditor, in eodem cū illis ordine census: Iudæ autem nomine in eorum numerum relato, quo deinde loco Matthias nobis ponetur? Quum igitur nemo Matthia eiecto apostolorum choro ludam ascripserit, maneat & seruetur, hortor, post celebris memoriæ Nestarium, secundus laudatissimi Arfacij gradus, ne quid per vim perperam & illegitimè inductum, memoriã beati viri explodat. Sed pauci fortasse hoc ægrè ferunt, (permitte autem mihi ut liberè quæ volo dicam). Omnes quidè saluos fieri optem. Siquis verò imperitia sua ab Ecclesia secedit, & illius constitutionibus refragatur, quæ eiusmodi hominis est iactura? An non ipse quoq; servator nos, id ipsum docens, & formam in omnibus proponens, cõducibilia quidem ad eos qui eum accesserunt locutus est, inobedientes autè & reuertes discedere permisit? Atque tantum abest ut aliquam talium hominum rationem habuerit, ut etiam ad ipsos dixerit discipulos: An & vos abire vultis? Obsequentibus sanè multam nos impendere curam æquum est. Aduersarius autem & inobediens, malevolentiam ipse suam accuset, medicinam odio habens. Audiet ille verò iustum iudicem, dicentem: Quandoquidem loquutus sum, & nõ obediistis: & extendi sermones, & animum nõ aduertistis: & quæ sequuntur. Nos quidem, qui docemus, quibusnã rebus aliquis laudem sibi apud Deum parer, studiosè admodum id facere atque instituire decet, atque cum Paulo resistentibus dicere, Obsecramus per Christum, recõciliamini Deo. Inobedientes verò potestati Dei commendare, illud vsurpantes: Medicati sumus Babyloni, sed sanata non est: relinquamus eam, quoniam peruenit in cœlum iudiciũ eius. Consequens igitur non est, propter aduersos quorundam sermones, siquidem profus aliqui sunt, funditùs sanctiones ecclesiasticas conuelli, ut laicus sacerdotali dignitate enitèntibus accenseatur, & honorem eundem cõsequatur. Neque enim hoc communem orbis vniuersi pacem, sed concisionem potius quidam vocent. Ego quidem tum demum obtinere debere & nomen & rem ipsam pacis censeo, cum sanctorum sententiis nõ aduersetur, neque illorum decretis repugnemus. Quod si enim beatus Alexãder, * confidentis profus oris vir, iuxta pietatis tuæ verba, aliquos ex religiosissimis fratribus & collegis nostris Orientalibus episcopis inani dictorum fucio decepit,

& ad huius rei comprobationem raptos pertra- D
xit: non propterea morbus hic profus obtinere, & animas omnium depascere, sed potius veluti quædam lippitudo, ecclesiæ oculum infestã, à vobis repurgari debet. Ut illa rursus directè ad patrum decreta respiciens, meritò à Christo audiat: Oculi tui columbarũ. Accepi & ego à Dei amantissimo, qui ad extremam feliciter peruenit senectutem, Acacio literas, in quibus religiosissimum Antiochię antistitem, vi coactum à quibusdã esse, ut Ioannis memoriam celebraret, asseuerat. atque illud præterea apertè cõmemorat, valde eum virum ea in re dolore affectum fuisse, viamq; qua à tam præfracta audacia liberaretur quæsiisse: & literas hac de causa à nobis & pietate tua, ne simul cum quibusdam in eundem errorem duceretur, nève eiuscemodi consilia agitantibus cederet, impetrare voluisse. At nos, qui ad curam & medicinam faciendam vocati sumus, (da enim hoc mihi, ut pro animi mei dolore, liberè dicere possim) ne accessio vulnerum fiamus, sed potius opinionem eam, qua temeritatem aliorum secuti esse videri possimus, fugiamus. Demiror verò hoc quoq; E
si Alexander, quem diximus, ad dicendum promptus & copiosus, & qui nõ paruo tempore vobiscum isthic versatus sit, aliquos ad hanc rem suasionem sua adducere nõ potuisse visus est, quàm tabellarius vnus efficere tantum, sicuti rumoribus fertur, potuit, ut populum commoueret, causamq; tempore lōgiore sopitam denuò excitaret. Quod omnino est incredibile. Verum sit hoc quoque, & ita factum esse credatur. Sed noui pietatem tuam * præclaram in eloquentia esse. Docebit ea profus quæ opus est, homines ad tumultum excitatos. Vberem habes sacrarum doctrinarum gratiam. Persuadebis, scio piissimis etiã Principibus, ut more suo in canonum decretis acquiescant. Quod enim veræ pietatis studiosi & Christi amates sunt, cõstitutionibus suis ecclesias administrari permittent, paternaque virtutis æmulatores maiorũ exemplam imitabuntur. Ne igitur Iechonias reiectus cum Dauide & * Samuele prophetis censeatur: neque si quibusdam iniquè placitum est, ut Eudoxij reliquias eo quo scripsistis reponeret loco, præterea nos quoq; prophanũ ut sacrum in albũ referamus. Oportuit nanq; à nobis res illius corrigi, non illum nobis præscribere, & quæ post eum acta sunt constituere. Atque hæc dicimus, non quæ iacenti & mortuo illi insultemus: non enim hoc det Deus: neque quod alienis, sicuti scriptũ est, lætemur malis: non enim hoc Christianorũ est consilium & institutum: sed id quod homini condolemus, ad vtilitatem Ecclesię conferimus, canonibus illius nihil præstabilius esse ducentes. Si namque illos factos rectos conservare, atque exautoratum inter episcopos censere liceret, rectè profectò, qui id quo minus fieret impediret, feri atq; immites dicerentur. Quandoquidem verò altero obtinente, alterum consistere non posse necesse sit sanctiones Ecclesię vincant: & ex sacro catalogo, qui sacrorum minister nõ est, moueatur. Hoc enim ecclesias ad pacè seruandam coniungit. hoc animorũ consensum omnem perficit. Itaque illud nobis dato, ut purè nos conuentus agere, & communicare cum pietate tua possimus, atque tu

Præcipua episcoporum cura.

Suadet nomen Ioannis in alio episcoporum inducendum esse.

Ridet abundè partem quãdam epistola Astis de Alexãdro.

* de quibus in Epistola.

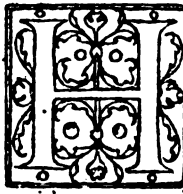
* Fortè legendum Solomon.

Quæ pace Ecclesiastica præbanda.

* de quibus supra cetera Alexãdri Antiocheni episcopi.

A vnus, eiusque defuncti, amorem, post eorum qui adhuc viuunt dilectionem, ac potius post Ecclesie sanctiones, habetas.

CAPVT XXVIII.

Ecce quidem Cyrillus de sacro Chrystostomo & scripsit & sensit, presumptæ opinionioni inserviens, quam dudum patrum suum Theophilum sequutus conceperat. Quoniam verò dissidiū hoc quidem ex emulatione, quamuis non secundum scientiam, non autem ex inuidia, neque diabolica contentione manauit, non oportere virum & doctrina & virtute præstantem, hac vna in re claudicare, quo minus ad summam perfectionē perueniret, Deo visum est. Homines enim illi erant, & humanis affectionibus obnoxij. Quapropter aliquanto post Cyrillus cum magno illo viro, etiam post eius mortem, in gratiam rediit, errorē quē suum quum multis aliis concitantibus tum maximè Isidoro Pelusiota nunc reprehensione nūc admonitione eum cohortante, diuina etiam & arcaniore quadam reuelatione accedente, correxit. Videre namque visus est, seipsum sacris ædibus expulsū esse à Ioanne, comitatu & diuino, qui circa eum erat, satellitio maximè fretus: & matrem Domini pro ipso deprecantem, atque cum multa etiam alia, tum illud præcipuè quod pro ipsius gloria plurimū ille decertarit, sicuti dicitur, referentem, vt in sacra templa reciperetur, orare. Hanc visionem quum diuus Cyrillus cogitabundus in animo secum volueret, se ipsum quod in sanctum virum inuectus esset, damnauit: & deinde ipse quoque re cognita, ecclesie Chrystostomi addictus, virum eum admiratus est, valdeque eū, quod contra illū imprudens prorsus irritatus fuerit, pœnituit. Proinde diuersum omnino à priore consilio faciens, synodum prouincialem coegit, & Ioannis nomen simul & ipse & reliqui magnarum lediū antistites, in sacro albo propoluerunt. Illi verò minus verè dicere videntur, qui Cyrillū libros alios magni patris aboleuisse perhibent. Nam si qua scripta eius abolenda erant, hæc quæ adhuc extant, quod consiliū & institutum quē eius in eis maximè expressum est, abolita oportuisset: nisi Deus vtilitatis hominū curam gerens, ea conseruasset. Hoc cū in arcana Nicetæ philosophi, qui & David dictus est, historia, & apud alios item inuenerim, operi huic meo inferendum esse quoque duxi: ne cui ambigere in mētē veniat, quomodo tāta luminaria, inimicitias mutuas exercentia, ambo ad summam sanctitatem peruenierint, & Ecclesie columnæ extiterint, inimicitias huiusmodi nullam illorum gloriæ detrimentum afferentibus. De his hæcenus.

CAPVT XXIX.

Ttico autē, quemadmodū diximus, defuncto, ingens de legendo atque cōsecrando episcopo cōtentio exiit: quæ vnusquisque prout alicui faueret, ei thronum committi cupiebat.

Proinde quibusdā Philippus presbyter ad sacram sedem euehendus esse videbatur: nonnulli Proclum ei, Chrystostomi discipulū, præferebant. Erat autem & is presbyter. Cōmuniter verò omnes Sisinium idoneū maximè censuerūt. Qui ipse quoque psbyteri dignitate enitebat, nō equidē Cōstātinopoli, sed in suburbano eius vico, cui nomē est + Olea, qui ex aduerso vrbi situs est: quo in loco vrbs ipsa cum ciuibus omnibus festū diem Seruatori Christo, quo in cœlum assumptus ad patrē reuertit, celebrat. Populo vniuerso charus præcipuè Sisinius fuit, cūm propter virtutis claritatem, tum ob eximiam in pauperes, supravires etiā eius, curam. Quapropter plebs vi effecit atque euicit, vt is in thronum sit sublatus. Qua re offensus Philippus presbyter, quod ille scilicet sibi prælatus esset, electionem & consecrationem eius plurimū reprehendit, in ea quæ ab ipso conscripta est Christiana historia. Non Sisinium verò tantum, sed & consecratores ipsos & populum calūniosè perstrinxit. atque in eos ita inuectus est, vt quæ ille dixerit, nemo historia digna iudicaret: neque quispiam ei, tam temerariæ audaciæ, qui scribere talia sustinuerit, veniam cōcedat. Et quia eius mentionē fecimus, æquum est vt pauca de eo dicamus. Philippus iste Sidæ in Pamphylia ortus est, vnde etiam sophista Troilus genus duxit, eiusque ad eō cognatū se Philippus esse dixit. Diaconus quum esset, cū magno Ioanne episcopatū Constantinopoli gerente, multum fuit. Quod verò in scribendo elaboraret, multos & varios collegit libros. Multa etiam, Asianū affectās dicendi genus, conscripsit. Opus verò magnificum, in quo Iuliani cōtra sacra biblia scriptū euerit, reliquit. Aliud quoque volumen composuit, quod Christianam historiā nominauit. In eo triginta & sex libri sunt, quorum quisque tomos plures habet: adeo vt omnes ad millenarium ferè numerum pertingant, & habet suum tomos quisque argumentum. Multam vero in opus id materiam congescit, declarare volens, nō imperitum se Græcarum disciplinarum esse. Frequenter namque Geometricarum, Arithmeticarum, Musicarum, & Astronomicarum cōmentationum mētentionem facit. Prosequitur quoque insularum situs, & montium. Arbores describit, & alia quædam, ad argumentum institutum nihil pertinentia. Proinde lucubratio ea, vt pote ad ostentationem cōposita, laxa & soluta est: & propterea indoctis simul & doctis inutilis esse videtur. Indocti enim, styli elegantiam non perspiciunt: eruditi autem, & eandem rem aliis verbis repeti, & multa intēpestiuè scribi, reprehendunt. Verūm de scriptis eius, vt quisque volent, iudicabit. Historiæ vero tempora cōfundit. Nam imperij Theodosij memoriā faciens, actiones magni Athanasij tanto post tempore repetit: & consuetudinem hanc, non in illo tantū, verum etiam in multis aliis seruat. Hæc de Philippo. Porro Cyziceno episcopo mortuo, Sisinius diuinū Proclum ecclesie Cyzici episcopū legit. Sedenim quum Proclus, vt eō transfret, in prociectu esset, homines ibi episcopum designarunt Dalmatium quendā, virum venerandum, & in monasticis laboribus exercitatum. Id illi fecerunt, sanctione illa cōtempta, quæ præter sententiā episcopi Constantinopolitani electionem fieri vetat. Hoc vbi ita est

Cyrill' postea errorē suū de Ioanne correxit.

B

Isidorus Pelusiacus. Erroris sui visione diuina admonit' est Cyrillus.

Cyrillus Ioannem nomen in sacro catalogo episcoporum reponit. Falsum est quod Cyrillus libros Chrystostomi aliquos aboleret. Opera Chrystostomi diuina prudentia conseruata. + ex antiquo Tarou iuxta. * Nicetas philosophus, qui eodem David dictus.

Attici mors. Electio episcopi Cōstātinopolitani. Philippus, Proclus, Sisinius, presbyteri.

† Uala Olea suburbano Cōstātinopolitani regio.

Electio Sisini in vna ecclesia facta est Christiano populo gratissima Sisinius Attici successor. Philippus Sidus Sisini electionē reprehendit.

Scripta eiusdem.

* τὸν Ἰωάννην. Sifini Proclum Cyzici episcopū designat. Sed Proclum intellexit, quod Cyziceni Dalmatium sibi episcopū legissent, Cōstātinopoli mansit. Socrates dicit, legē hanc de vniuerso Attici persona constitutam fuisse. lib. 7. cap. 28.

A factum, Proclus non oppugnauit: & ecclesiæ quidem nulli præfuit, in Constantinopolitana autem ecclesiâ docendo floruit. De quo postea loco suo dicam.

CAPIT XXX.

Isinius postquam in episcopatu non duos integros exegit annos, decessit, castitate vitæ & pauperum cura, quemadmodum diximus, celebris. Moribus affabilis & simplex fuit, à negociis & rerum actionibus abhorrens. quam ob causam in eos qui curiosè se negociis immiscent, acerbior erat, apud quos contra & ipse non admodum decentem gloriam est consecutus. Innocentio, optimo urbis Romæ episcopo, Bonifacius successit: atque huic Zosimus, Zosimo rursum admirandus Celestinus. Alexandriæ Cyrillus adhuc enituit. Antiochiæ verò, diuino Alexandro Theodotus in episcopatu surrogatus est, castitatis decus & ornamentum, morum vir mansuetudine (si quis alius) & ipse & præterea exacta viuendi ratione maximè ornatus. Hic sodalitatè Apollinaris scissam, reliquo orthodoxorum & rectè sentientium gregi, precibus apud Deum interpositis, immiscuit, vna ecclesiâ facta. Verùm sic quoque multi in instituto suo permanserunt, labem pristinam veluti præclarum quiddam retinentes. Hierosolymis Cyrillo diuinus Ioannes successerat. Deinde autem post Nepotem, ecclesiæ ibi habenas sibi commissas gubernauerat Prayllius, re ipsa suo nomini respondens: quo mortuo, locum eius per successionem Iuuenalis obtinuit. Eis ipsis annis ecclesiâ Cyri quoque gubernauit sapientia & doctrinis magnus Theodoritus, vir in Græcis iuxta & Christianis disciplinis præclarus, qui libros multos Ecclesiæ vtilis reliquit. Viguit tum etiam Theodorus ille Mopsuestiensis ecclesiæ antistes, qui cum ecclesiarum omnium doctor fuit, tum aduersus hæreticorum phalanges fortiter, vt primarium virum decet, rem gessit: qui cum Diodoro magno familiariter viuens, doctore eo vsus est: & sodalis atque condiscipulus diuini Ioannis, pariter cum eo Diodorum audiuit. Sex is & triginta annos contra Arianam factionem aperto Marte pugnavit, & aduersus Apollinaris prædonum more structas insidias cõstater decertauit: hæreditariū autem Christi populū doctrinis optimis & præceptis fouit. Erat huic etiam frater Polychronius, qui optimè vixit, & itidem optimè docuit, vitæ scilicet ex æquo doctrina respondente. Apamenorum hic ecclesiæ pastorale munus sortitus est. Ecclesiæ verò Edessensæ diuinus ille præfuit Nonnus, qui primariā in vrbe Antiochena luxu perditam Mænadem, verborum persuasione adductā, & præter opinionem omnè Deo consecratam, nymphā & sponsam purissimā illi representauit, pro Margarita Pelagiā eam cognominās, in qua certè meritò aliquis diuini iudicij pelagus admireretur. Viguit verò tum maximè quoque in Ascetica palæstra præcipuus, & vita monastica illustris, magnus ille Euthymius, qui solitudinè in vrbis formā rededit. Et Simeon qui primus domiciliū in columna habere instituit: insuper Nilus, Ascetes venerandus: Isidorus Pelusius, & decantatus monachus Marcus, Ioanis magni discipuli. Proclus præterea ille admirandus, + quietam degens vitam: & alij quamplurimi, de quibus postea dicam.

Isinius episcopus mansuetudinis

Episcopi Romani, Alexandrii, Antiocheni.

Theodotus Antiochenus. Apollinaris in aduersus catholicam reduxit.

Hierosolymis eius episcopi. Theodoritus ecclesiasticus scriptor.

Theodorus Mopsuestiensis. Theodoritus Chrysoptomi condiscipulus, & Arianorum antagonista.

Polychronius Apamenus Nonnus Edessens. Diuus Pelagiā in Christo lacrifuit. Euthymius monachus. Simeon Columella. Monachi præclari.

Proclus

Isinio patriarcha defuncto, sicuti dictum est, eis qui honores & magistratus gerebant, placuit, neminè ex eius ecclesiæ clero episcopum creare, propter vanam eorum, qui honorem talem temerè, quibus ipsi fauerent, mandatum volebant, gratiam. Rursus enim alij Philippo, alij verò Proclo cupiebant: sed aliunde quempiam designare visum est. Erat tum Antiochiæ Germanicenis patria, vocalis & facundus Nestorius: huc quod in dicendo promptus & facilis esset, Antiochia accersendum statuerunt, qui laudem etiā castitatis meruerat maximam. Præterierat menses tres, & ille adducitur, & episcopus Constantinopolitanus creatur. Qualis verò is vir fuerit, prima statim eius concio indicauit. Illico namque post consecrationem, decantatam illam propalam apud populū, ad imperatorem verba dirigens, emisit vocem: Da mihi, inquit, o imperator, terram ab hæreticis liberam & puram, & ego tibi cælum reddam. Tu mihi hæreticos extirpa, & ego tibi Persis delendis adero. Hæc eius dicta multum quidem comprobauerunt. Qui verò certò sciunt animum ex verbis diiudicandum esse, illi mentis eius leuitatem, animum arrogantem, & vanam gloriam affectantem, deprehenderunt: propterea quod, quum nondum quidquam ibi satis degustasset, ad euilemodi productus sit verba. Ardorem verò & æmulationem deinde pro Ecclesia spirans, ad præcatoriā Arianorum demolitus est. Atque illi templum suum dirutum cernentes, igne insuper coniecto, non id modò, sed & magnam vicinorum ædificiorum partem concremarunt. Deinde Nouatianos quoque turbare aggressus est. Non eos verò solum, verum etiam qui per Asiam, Libyam & Cariam, & qui præterea Miletum & Sardis erant, Quatuordecimanos, quorum multi seditione & tumultu propter ipsum concitato interiere. Et quum Macedoniani Antonium episcopum Germensem, qui eos Nestorij iussu admodum affligebat, percussoribus quibusdam summissis, qui voluptatem honesto præferunt, iugulassent, occasionem eam & causam attripuit, & ecclesias eis Constantinopoli, Cyzici, & in Helleponto ademit. Ex quibus nonnulli vi ea adacti, se ad euilemodi consubstantialis fidem contulere. Accidit porro, vt qui alios ita ecclesiis expelleret, ipse quoque eiiceretur, cum de repente bellum acre aduersus ecclesias concitasset. Id bellum inde sumpsit exordium.

Sisiny mors. Principibus vna aliunde episcopum postulandum esse videtur.

Nestorius Antiochia accersitur Cõstantinopolim.

Nestorius in prima eius concione verba facta insolentia

Impletio brachij sicularis.

Nestorius ecclesiæ Arianorum ignem inicit.

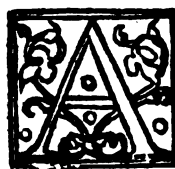
Nouatianos idè affligit. Itè Thebessarum de castitas.

Antonius Germensis episcopus in sedem Macedoniam inuictus.

Macedoniam ecclesiam adimit.

Nestorius à vera pietate exiit.

CAPIT XXXII.

Nastasis quidam presbyter in maximo apud Nestorium honore fuit, comes profectiois eius, quum ille se ad episcopatum incedendum conferret. Quo tempore etiam ad Theodorum Mopsuestiensem diuertit, dogmatibusque eius auditis, à vera pietate Nestorius ipse transuersim actus est: quemadmodum Theodulus in epistola scribit. Anastasi igitur iste, acer Iudaicorum dogmatum & actionum Nestorij suator, verba aliquando in ecclesia Constantinopolitana ad Christi fidelè populū faciens, hoc

Q

Errorē suum Nestorij per Anastasium presbyterum protulit.

Blasphemia ista grauior à pio populo accepta.

**

Nestorius Anastasij verba laudat.

Disidium eo de re in populo.

Nestorius Samosatani & Photini heresim reducere visum. Socratus de Nestorio in dictionem.

A propalam & aperte dicere ausus est, Mariam *θεοτόκον*, hoc est, Dei genitricem nemo vocato. Maria enim homo fuit. Ut autem ab homine Deus gignatur, fieri non potest. Dolum hunc quum primum Eusebius rhetor deprehendisset, eundemque deinde & clerus, & pietate in populo præstantissimus quisque grauior ferreret, & elocutionem eiusmodi blasphemiam esse putaret, non parvus tumultus excitatus est. Dudum enim de theologia & Christi diuinitate edocti fuerant, quòd videlicet ille œconomiz seu administrationis gratia veluti homo purus, haudquaquam à diuinitate secesserit. Ea in re apostoli Pauli verbo fidem habentes, qui dicit: Etiam si Christum secundum carnem cognouimus, nunc tamen non cognoscimus. & rursum: Quapropter relinquentes eum qui de Christo rudes instituit sermonem, ad perfectionem contendamus. Turba tali, sicuti fieri assolet, gliscente, Nestorius impietatis dux non solum Anastasium non reprehendit atque inhibuit, verum etiam studiosè laudauit, & dictis eius assensum prorsus suum præbuit: eum quem in precio habebat, ut blasphemum arguere nolens. Et quòd contendendi studio teneretur, frequentius in ecclesia docuit, & vbique vocabulum Dei genitricis exterminauit, à seipso pleraque illegitimè & subrepticè statuens atque confingens, aperteque animi sui venenum eructans, ad blasphemiam se dedit. Proinde quæstione huius rei apud omnes diuulgata, atque aliis aliter eam accipientibus, disidium in ecclesia ortum est: atque homines, sicuti in nocturna pugna inter se sunt conflictati, nunc hæc nunc illa affirmantes & negantes. Nestorius verò à multis existimatus est, Dominum merum hominem esse opinari, atque olim Pauli Samosatani & Photini inter mortuum dogma renouare, & in ecclesiam sensim inducere. In tantum sanè quæstio hæc agitata est, ut vniuersali etiam opus esset synodo. Porro Socrates, qui Ecclesiasticam historiam conscripsit, de Nestorij opinione hæc commemorat. Ego, inquit, quum edita à Nestorio scripta legerem imperitum hominem esse reperi: atque id ita verè dicere possum. Neque enim odio ductus, tenuitatis eius qua aliis inferior fuit, meminero: neque cuiquam gratificatus, quibus alios superauit dotes exponam. Non mihi videtur Nestorius vel Paulum Samosatenum, vel Photinum imitatus, merum hominem Dominum dicere: sed vocabulum ipsum tantum sicuti laruam reformidat, idque propter multam imperitiam facit.

* Blasphemia Nestorij in virginem matrem. Apud Suid. est, Nestorium tertium fuisse duces Iudaica heresi: Pauli Samosatani, & Theodori Cilicij, eumque perpetuum gessisse contra Virginem matrem bellum, qui scilicet Theodorum ipsum patrem habuerit, & Cilicem inter maiores suos numerauerit.

** Firmissime crede, ipsum verbum Deum sue carnis acceptione conceptum. Augustinus ad Petrum cap. 15. Dei verbo ad unitatem commixtus est homo. Idem. O mixtura noua. O temperamentum admirandum? Gregorius Nazanzenus. Non separari fas est filium homini à filio Dei. Augustinus. Nasctur Deum assumptione nostra, patitur innocentia, moritur vltioni. Hilarius lib. 9. de Trinit. Innotatur natura, fitq; Deum homo. Gregorius Nazanzenus. Firmissime crede non carnem Christi sine diuinitate conceptam. Augustinus. Caro sine semine ex homine, Spiritus cum semine ex Deo. Tertull. Nouè nasci debebat noua natiuitas dicator. Id.

Quum nanque naturali quadam facundia præditus sit, probè quidem eruditus esse putatur: re autè ipsa indoctus fuit, & veterum interpretum libros versare noluit: siquidè expedita linguæ volubilitate elatus, animum ad illorum scripta non accuratè intendit, sed seipsum omnibus præstantiorem esse duxit. Itaq; illud statim ex catholica Ioanis epistolâ, quod in vetustis exemplaribus scriptum est, ignorauit: Quòd Spiritus omnis, qui Iesum soluit, ex Deo non est. Nâ sententiâ hanc, qui ab administratione hominis in Christo diuinitatè segregare voluerunt, ex antiquis exemplaribus sustulerunt. Quapropter & prisca interpretes hoc ipsum indicauerunt, fuisse nimirum quosdam, qui epistolâ eam deprauarunt, hominem à Deo soluere volentes. Assumptam autem est à diuinitate humanitas, & iam non duo sunt, sed vnus: quo veteres freti, Maria *θεοτόκος*, hoc est, Dei genitricem dicere non dubitarunt. Sic enim & Eusebius Pamphili in tertio de vita Constantini libro, hac de re ad verbum inquit: Nam & natiuitatem qui est nobiscum Deus, nostra causa subire sustinuit, & locus natiuitatis eius in carne nominatum apud Hebræos Bethleè prædictus est. Quamobrem etiam Dei amatissima Helena Augusta, gestatione vteri Dei genitricis admiradis monumentis cohonestauit, & sacrum illud antrum multifariam exornauit. Origenes verò & ipse in tertio Commentariorum in epistolâ ad Rom. tomo, quomodo Dei genitrix dicatur exponens, copiosè id explicat. Apparet igitur, Nestorij lucubrations veterum ignorasse. Proinde, sicuti dixi, loquutione solâ oppugnat. (Quin ille non vocabulum ipsum modò, sed prorsus etiam Deum esse, qui genitus est, negauit. Qui enim ex virgine sancta natus est, idè crucifixus quoque est, qui quidè Dominus est gloriæ, què admodum Apost. ait: Si enim cognouissent, Dominum vtiq; gloriæ non crucifixissent. Nestorius autem inquit: Ne gloriæ ludæ, Deum non crucifixisti. perinde atq; Dominus gloriæ crucifixus non esset.) Quàdoquidè quod Christum, non purum ho-

† In tantum sibi met due natura in Christo vnica sunt atque conuincta, ut idem atque idem Christus, Deus & homo aliquando res aut agat aut loquatur humanas, aliquando diuinas. Augustinus. Naturam Dei in virtute resurrectionis intellige. Dispensationem homini in morte cognosce. Et cum suis vtraque sui gesta daturus, vnus tamen Christus Iesum memorto esse, qui vtrumque est. Hilarius lib. 9. de Trinit. Videtur Christus Deum & hominem ita predicari, ut mors homini, Deo verò carnis excitatio deputetur: non tamen ut alius sit qui mortuus est, & alius sit per quem mortuus resurgit. Id. ibidè. Tamen si Iesus Christus in partu ac passione & morte, natura nostra rem peregerit, res tamen ipsas omnes virtute natura sua gessit, dum sibi ipse origo nascendi est, dum patibile quod enim pati non licet, dum moritur qui vinit. Id.

* Secundum id quod Deus est, glorificat suos: secundum hoc vtiq; quo Dominus gloria est, & tamen Dominus gloriæ crucifixus est. August. lib. 1. de Trinit. cap. 13. Sciuit verbum non aliter soluedam hominum mortem, nisi pro omnibus ipsum moreretur. Quia vita erat, & Dei verbum, oportebat que mortem pro omnibus ferri, mortale corpus assumpsit. Athanasius de incarnat. verbi. Verè crucifixus est Deus, verè mortuus. Quod Deo indignum est, mihi expedit. Passio Dei vnica spes totius orbis, atque necessarium decus fidei. Mors Christi summum Evangelij fundamentum. Filium traditus est Dei, qui erat in filio hominis. Christianorum est etiam mortuum Deum credere, & tamen viventem in auro æuorum. Sufficiat Christum filium Dei mortuum dico, & hoc quia ita scriptum est. Tertullianus sparsim. de carn. Christi, & libro tertio contra Marc.

Nestorius veterum scripta parauit.

Locus. 1. Ioan. 4. bene tractatus.

Eusebius Pamphili de natiuitate Christi.

Helena Augusta. Christus natus est, ex ornatu. Origenes de conuictu Dei genitricis relictè exposuit.

*

Socrates negat Nestorium in Samosateni & Photini heresim inuicem disse.

A minem dicat, sicut Photinus, aut Paulus Samosatenus, homiliae seu populares eius conciones editae docent. Nunquam enim Dei verbi substantiam tollit, + sed ubique id in carne subsistere, & carni inesse profiteretur. Nec ille, sicut Photinus & Samosatenus, substantiam eius abolet. nam id Manichaei & Montanistae quoque opinari sunt ausi. Sic ego Nestorium sentire inuenio, atque id simul & ex libris eius quos legi, & ex sectatorum eius dictis animaduerti. Non paruum verò turbam orbi vniuerso ineptiae Nestorij peperere. Haec Socrates. Et cum ille sic blaterans nugaretur, ut detestandum quiddam in Ecclesia fieret, accidit. Nam primarij cuiusdam magistratus serui crudeliter ab hero accepti, ad ecclesiam confugere: & ferrum in manibus habentes, ad sanctiorem sacrificij aram irruere iussus; inde atque coacti exire, haudquam paruere, diuinas ceremonias impediētes: & diebus pluribus strictos & coruscantes enses praeseferentes, ut obuios omnes ferirent, parati fuere. Atque ubi clericum quendam trucidarunt, aliumque insuper vulnerarunt, postremo tandem seipsum interemerunt. Porro ex eis qui affuere, quidam mali ominis esse, templi profanationem & iniquationem, praedixit: poetae cuiusdam iambos allegans eiuscemodi.

σμιναχὸς καὶ ταῦτα γίνεσθαι φίλι,
ἄταρτι ναοῖς ἐν κατὰ σὺν ἡ μύσος.
Assuenit omen ferre triste, sanctius,
Si forte templum polluat piaculum.

Nec ille profus non vera dixit. Cum enim diuisionem populi & dissidium, tum eius qui seditionis eiusmodi discessionis autor esset, abrogationem praedicere visus est. Enimvero Nestorius non aliis tantum, sed Proclo quoque per dissensionem aduersatus est. Quum enim ille in ecclesia docēs, Nestorio praesidente, oratione in haec verba concepta haberet: Virginalis hodie, o fratres, celebratur conuentus: Exultet natura, choros ducat hominum conditio: Coegit & conuocauit nos sancta Dei genitrix, impollutum decus atque ornamentum virginitatis. Ob eam causam ad contentionis studium delapsus Nestorius, dissidere quam maxime à Proclo coepit.

Serui armati ad ecclesiam confugere, ubi eade facta iussus ei iam ostendunt. Mali ominis loco id factum accipiunt.

Pia Procli verba Nestorium ferre non potest.

Cyrius Alexandriae Nestorium erroris sui aduersum per litteras. Nestorius Cyrius respondit.

Cyrius provinciali synodo de caesiis, Nestorium errorem damnauit.

Duodecim Cyrius capitula.

CAPVT XXXIII.

Edenim diuinus quoque Cyrillus ubi Nestorij blasphemias audiuit, vnam atque alteram ad eum dedit epistolam, in quibus disertis verbis eos qui non aperte Christum Deum profiterentur, sed blasphemis verbis hominem + deiferum atque organum seu instrumentum diuinitatis esse dicerent, anathema esse proclamauit. Cui Nestorius literis rursus obuiauit, conuiciis simul & blasphemis rem agens. Eis verò Nestorij literis, ingentes haereticis fluctus eructantibus, acceptis, cum quatuor quibusdam aliis, prouincialem Alexandriae synodum congregauit, atque ei vtriusque vltro citroque datas epistolas exhibuit, quarum exempla & synodi ipsius decreta ad veteris Romae episcopum Coelestinum misit. Ad Nestorium insuper tertiam dedit epistolam, cui multum celebrata illa duodecim capita, vna cum anathematismis adiunxit: quae ut hic insererem, aequum esse du-

xi. Ea sic habent. Si quis non profiteretur verum Deum esse Emanuelem, proindeque virginem Mariam Dei genitricem (genuit enim illa carnaliter eum qui caro factus est, Deum scilicet ex Deo Verbo) anathema sit. Si quis non profiteretur carni secundum substantiam vnitum esse id quod est ex Deo patre Verbum, vnumque esse Christum cum propria carne, eundem scilicet Deum simul & hominem, anathema sit. Si quis in vno Christo substantias diuidit post unionem, sola eas connectens coniunctione, quae secundum dignitatem siue autoritatem aut potestatem est, & non potius unione naturali, anathema sit. Si quis duabus substantiis in Christo, voces in Euangelicis & Apostolicis scriptis, vel a viris sanctis, vel ab ipso de seipso tributas diuidit, & alias quidem ut homini, extra id quod ex Deo patre est Verbum, proprie conuenientes, alias verò veluti Deo congruentes ei soli quod ex Deo patre est Verbo accommodat, anathema sit. Si quis dicit hominem Christum Deiferum, & non potius verum Deum esse, utpote vnum & quidem natura filium, pro eo atque Verbum caro factum est, & nobiscum + aequaliter de sanguine & carne (extra peccatum) participauit, anathema sit. Si quis dicit Deum aut Dominum Christi esse, quod ex Deo patre est verbum, ac non potius ipsum Deum profiteretur & hominem, quum Verbum caro factum sit, secundum scripturas, anathema sit. Si quis dicit veluti hominem Iesum à Deo verbo agitatam, eique praecalam vnigeniti gloriam circumdatam esse, ut qui alius ab ipso existeret, anathema sit. Si quis dicere audeat, hominem assumptum vna cum Deo Verbo coadorari & conglorificari & collaudari, + dicique Deum debere, sicuti alterum cum altero (particula enim Con adiecta, semper id cogitare atque intelligere cogit) ac non potius Emanuelem adoratione vna honorandum, & vnam ei glorificationem tribuendam esse, pro eo atque Verbum caro factum est, anathema sit. Si quis dicit Dominum Iesum Christum glorificatum esse à Spiritu, perinde atque aliena virtute vsus sit, & ab illo acceperit, ut efficax contra impuros spiritus esset, & diuina miracula inter homines edere posset, ac non potius proprium ipsius spiritum profiteretur, per quem diuina fecit miracula, anathema sit. Si quis pontificem & apostolum confessionis nostrae factum esse Christum, sicuti diuina refert scriptura (obtulit enim seipsum pro nobis in odorem suauitatis Deo patri) si quis inquam pontificem & apostolum nostrum factum esse, non ipsum Dei Verbum, quum caro & sicut nos sumus homo factum est, sed tanquam alium propria & peculiari quadam ratione ab eo qui ex muliere est, hominem: praeterea si quis eum etiam pro seipso, & non potius tantum pro nobis oblationem obtulisse di-

Hic communitatio idiotam, quem vocant, tolli videtur.

†

†

Pbificatus & sacrificium Christi.

* In Emanuelem, quoniam vnus est filius & Dominus, incarnatum & inhumanatum Dei verbum, vna eius est omnis persona, ipsique tribuimus & humana propter dispensationem in carne, & diuina propter naturam ineffabilem ex Deo Patre. Christus Dei & hominis filius vnus & genus homo vnica qua Dei sunt: loquens deinde & genus Deus vnica qua hominis sunt. Et ut credatur secundum veritatem factus homo, propria facie humana. Cyrillus de concilio Ephes. Christo pro qualitate generum ac naturarum alium in sacramento hominis necesse est sermone seipsum non modo nato, alium adhuc morituro, alium iam aeterno. Hilarius lib. 9. de Trinitate. Operationes omnes non vni seorsum natura, sed persona vni & indiuise tribuuntur. Augustinus.

Q ij

A cit (neque enim oblatione opus habuit, qui peccatum nō nouit) anathema sit. Si quis nō profiteretur carnē Christi uiuificam & propriā ipsius, quod ex Deo patre est, Verbi, sed alterius cuiusdam ab ipso esse, veluti ei iuxta dignitatem coniuncti, quasi solam diuinā habitationem in ea habuerit, & nō potius (quemadmodū diximus) uiuificam, quē Verbi propria facta sit, omnia * uiuificare valentis, anathema sit. Si quis nō profiteretur Dei Verbū carne passum esse, & carne crucifixū, & carne mortem gustasse, atque primogenitū ex mortuis factū esse, pro eo atque vita & uiuificans est, utpote Deus, anathema sit ^b. Cælestinus Rom. episcopus diuini Cyrilli literis acceptis, & graui præterea de Nestorio fama audita, ad eū scripsit: decē exactis diebus, si adhuc in eadem impietate perseveraret, nō amplius eum ad cōmunionem admittendum: sed potius omnino sacerdotum Christi catalogo eximendū: illōsque ad eō ad cōmunionē recipiendos esse, qui ppter ea ab eo q̄ pro fide recta sterissent, excommunicati fuerant. Porro nō Nestorio modo Cyrillus & Cælestinus, ^c sed etiā Ioanni Antiocheno, Theodoti successori, & Iuuenali Hierosolymitano, hæresim Nestorij exponētes, scripserunt. ^d Ipse quoque Ioannes ad Nestoriū epistolā dedit, admonens hominē, ne à patria fidei professione deficeret, sed rectē filiū Dei ex sancta Deigenitrice Maria genitum esse profiteretur, neque in duo eum partiretur, neq; etiā iuxta progressum + seu profectū Deificatū esse diceret. Apostolicā illi etiam vocē subiciens, quē est: Misit Deus filiū suū factum ex muliere. Et simul illi suasit, ne sententiā ipse suam ut rectā & certam retineret, sed potius quod in cōmune cōmodum atq; vtile esset, sequeretur. Misit insuper ad eum quas Cælestinus & Cyrillus scripserāt literas. ^e Nestorius sibi ipsi * obsequutus est. Et quoniā sciebat ecclesiarum præsulles in ecclesie turba haudquaquē tacituros, Theodosium permouit, ^f ut Sacram ad Cyrillū mitteret, in qua multa illi obiciebat, & multa minabatur, nisi in Nestorij decretis acquiesceret. Et quū talibus literis se illū pessundaturū existimaret, magis etiam cōmorum excitauit. Accepto nāque spiritu diuus Cyrillus, ad ipsum imperatorē & eius sorores libellos doctē cōpositos misit, quibus simul certam rectæ fidei professionem, & peruersam Nestorij uerborum opinionem ostendit: tum autem, ut synodus vniuersalis cogere petitione, ut Nestorij res certō in apertum proferrentur.

* Ζωογονεῖν ἰσχυροῦς.

a Anathema Ita christiani calculū & sententiā vocare solent, quā eā religio in collina incidētis, ppa lam aduersū blasphemum & impiū omnibus proponunt. Socra.

b Cælestini Rom. pontif. ad Nestoriū litera.

c Itē ad Ioa. Antiochenū, & Iuuenalē Hierosolymitanum.

d Ioannis Antiocheni ad Nestoriū scriptum.

e Nestoriū re sua suadetibus, nō paret, sed seipsum, hoc est pessimum consiliarium sequitur.

f Cyrillū synodum accusantē ab imperatore petijt. Nestorius ab imperatore ad Cyrillū Sacra impetrat, ad eum terrendum.

† Ineffabiliter & vltima quā possit mens humana intelligere, Verbū humanitati coniunctum, totam in seipsum ita reducit, ut indigentia vltima (τὸ ἐν τῷ τῷ) possit uiuificare. Cyrill.

CAPVT XXXIIII.

Theodosius cōcilium generale Ephesū inducit.

Theodosius imperialibus literis suis in metropoli Epheso locorum omnium episcopos conuenire iussit, sacram Pentecostes diem, qua conuenirent, constituens. In ea quippe die Spiritus uiuicator ad sanctos Apostolos peruenit. Literis ipsis illud quoque adiecit, neminem se vel apud Deum vel apud homines excusaturum esse, qui non statim ad designatā sanctæ Pentecostes diem

præstō ibi esset. Qui nanque, inquit, ad episcopalem sacrum conuentum vocatus non alacriter accurrit, non bonæ conscientie esse apparet. Nestorius, qui non longè ab Epheso abesset, cum turba multa statim post festum Paschæ diem Ephesum venit, multos ibi iam congregatos episcopos reperiēs. Cyrillus quoque cum suis ante destinatum diem affuit. Quinta post Pentecosten die, Iuuenalis cum Palæstinis episcopis venit. Quibus ita conuenientibus, celebris & magnus ille eutyrmus Petro Saracenorum episcopo abeunti præcepit, in Cyrilli Alexandrini & Acacij Melitinenfis omnino sententiam sequeretur, columnas & fastigia rectæ fidei eos esse testatus. Cælestinus autem Romæ episcopus, propter nauigationis pericula, ipse synodo adesse deret & ait: ad Cyrillum tamen, ut locum ibi suū obineret, scripsit. Ex quo tempore, fama est, mitram illum & Papæ appellationem, atque ut orbis vniuersi iudex appellaretur accepisse. Quæ deinde omnia per successione ad eos etiam peruenerint, quibus forte Alexandrinæ ecclesie thronus legitime obuenisset sacros episcopos. Solus Ioannes Antiochenus antistes cū Orientalibus suis episcopis, longè etiā post diem constitutum, tardius affuit: non dedita ille opera moratus, sicuti se pluribus verbis excusauit: sed q̄ tam celeriter episcopos qui sub eo essent, cogere non potuerit. Magnis enim locorū interuallis ditionis eius vrbes distāt, ab ea quæ olim quidē Antiochia nunc autē Theopolis dicta est. Duodecim nanq; dierū itinere, & aliquo * præterea exiguo, homini expedito & succincto absunt. Tum autē Antiochia ipsa Epheso triginta dierum via maximè distat. Cōfirmavit ille etiam, ad designatū se nō venturum fuisse diem, si à nouo qui dicitur Dominico die collegæ sui in sedibus suis esse pseuerassent. Vbi post diem constitutū dies quindecim præterire, & Antiochenus præsul non aduenit, multique episcopi morbis & erumnis aliis pressi sunt, de communi sententia vigesimo mensis Iunij die episcopi cōgregati sunt circiter centū & triginta, à condito mūdo + quinquies millesimo noningentesimo decimo quinto, à secūda autē synodo quadragesimo & vno anno, præsentē Iuuenali & diuino Cyrillo, qui Cælestini locū tenuit, Romani (ut diximus) episcopi. Die primo Nestorius etiā præstō fuit. Atq; vbi de quæstione eius agi cœptū est, Cyrillus Alexandrinus in prima uelitatione iacula fortiter iaciēs, Nestorium admodum perstinxit. Hostili enim iam dudum erga eum erat animo. Et quum Christo sententiis suis diuinitatem multi tribuerent, vnūmq; & eundē esse filiū, ex patre quidē ante secula genitū, extremis autē tēporibus ex perpetua uirgine hominē factū, neq; aliū atq; aliū, sed vnū atque eundē, & uirginē Mariā propriē & uerē Θεοτόκον Dei genitricem dicendam esse assererent, assurgens Nestorius: Ego, inquit, bimestrē aliquē & trimestrem Deum nō dixerim. Proinde purus sum sanguinis vestri, & postea ad vos nō veniam. His verbis dictis, cum sex episcopis egressus est, & deinceps cū illis conuenire solitus fuit: aliis quoq; assumptis, qui prauam eius fidem sequebantur. Ita synodus in partes duas diuisa est. Cyrillus, & qui cum eo erant, postridie consilio coacto, ut mos est, tribus episcopis missis, Nestorium ut in conuentum veniret citarunt. Ille id contempsit, &

Eutyrmus Petro Saracenorum, Cyrilli & Acacij sententiam in concilio sequi iubet.

Præterea episcopi Alexandrini à Rom. antistite accepta. Cyrillus Alexandrinus in synodo Ephesa Romani pontif. maledictum & locum tenent. Iustitiam Antiochiam post terræ motum auspiciore nomine Theopolim vocant.

Nona Domini uic. * Iuxta viam. Prima synodus fessio. † Secundum neotericos 442. Qui in cōpensatione anno vñ secūda & tertia Synodo intercederit cum hoc quoq; ratio nō cōueniūt. Recta de christi diuinitate & unitate sententia.

Blasphemus & impius Nestorius se à patribus synodi sequebat. Secūda sessio Nestorium exortum in synodum aduenit.

A haudquaquam comparuit, synodum in Antioche-
ni episcopi aduentum diffundens. Vt autē ille ite-
rum atque tertio vocatus, respōsum nullum, quo
se defenderet, dedit, & conuiciis atque cōtumeliis
eos qui ad se missi erāt remisit: synodus sancta tre-
centorum illorum & decem octo diuinorum pa-
trum symbolum in medium, & Cyrilli atque Nes-
torij, quas vtrōq; citroque de dogmate dederant li-
teras, sacrā item illam Cœlestini ad ipsum Nesto-
rium scriptam epistolam, ptulit. Atque vbi Theo-
dorus Ancyranus & Mēlitiensis Acacius blasphe-
ma eius verba, quib⁹ apertē Ephesi multis præsen-
tibus vsus fuerat, indicauerē, & multæ eximiorum
& sanctorum virorum voces audire, insupérque
alia Nestorij impiè dicta congesta sunt, impium il-
lum exautorauit, sententia hisce verbis concepta.
Quum præter alia reuerendissimus Nestorius, ne-
que vocationi nostrę audiens esse voluerit, neque
à nobis missos sanctissimos & piissimos episco-
pos admiserit, necessariò eò descēdimus, vt de im-
pietate eius inquireremus. Et quoniā quē ex epi-
stolis & scriptis eius, quæ lecta etiam sunt: atque
item ex verbis, quibus in metropolitana hac vrbe
vsus est: tum ex testium dictis, impiè eum & senti-
re & docere deprehendimus: necessitate nobis à
canonibus, & sanctissimi patris collegæque nostri
Rom. ecclesię episcopi epistola, imposta, diu mul-
tūmque lacrymantes, ad tristē hęc peruenimus
sententiam. Qui igitur ab eo blasphemias expeti-
tus est, Dominus noster Iesus Christus, per præsen-
tem sanctam synodum decreuit, Nestoriū ipsum
à dignitate episcopali, & sacerdotali conuentu om-
ni esse alienum.

CAPVT XXXV.

Dicitur latam hęc legitimam senten-
tiam, Ioānes Antiochenus cum
sacerdotib⁹ & episcopis suis duo-
bus & viginti, triduo à Nestorij
cōdemnatione aduenit. Et re si-
cuti acta fuerat cognita, Cyrillo
valde succensuit, qui sic ad Nestorium exautorā-
tum deproperasset. Et facta à synodo discessione,
consiliòq; cū Nestorio coacto, Cyrillo & Mem-
noni Ephesi episcopo, sicuti illi videbatur, digni-
tatem abrogauit. Cyrillus & Memnon, postquam
libellos suos synodo, quæ cum eis congregata fue-
rat, obtulerunt, (quanuis Socrates per ignorantia
aliter scripserit) Ioānes vnā cum suis euocatus est,
vt rationem de condemnationis sententia, quam
illegitimè tulisset, redderet. Vbi verò ille nō com-
paruit, post tertiam citationem, sicuti mos est, Cy-
rillus quidem & Memnon à sancta vniuersali sy-
nodo, à condemnationis sententia præter rationē
lata absoluti sunt: & qui eos dānauerant, in + vin-
cula ea deciderunt. Nam à diuina communione
sunt exclusi, & sacerdotalis eis autoritas omnis
adempta est, Ioanni videlicet, & qui in partibus
eius erant episcopis, in quibus etiam fuit sapiens
ille Theodoritus Cyri episcopus: donec seipfos
condēnantes, erratū suum professi sunt. Theodo-
ritus sanè Ioannis vicē egrē ferens, in Cyrillū inue-
ctus est: confutans etiā, quæ tertiz ad Nestorium
epistolæ duodecim capita Cyrillus adiūxerat, per-
peram ea exponendo. Quod quum non ritē fece-

rit, Nestorio quàm maximè patrocinari iudicatus
est. Aduersus quod scriptum Theodoriti, ea quæ
diximus capita Cyrillus doctē tutatus est, ea pro-
eo atque decuit interpretando, & latentem in eis
sententiam declarando. Hęc omnia quum ab v-
traque parte ad imperatorem sunt relata, tum epi-
scopi eidem præsto fuere, qui acta factionis vtriuf-
que renunciarunt. Imperator primū Nestorij
condemnationem ratam non habuit. Orientales
enim episcopi Nestorium secum abductum in
annum tertium per vim in episcopatu retinere.
Quarto autem ab illius condemnatione anno, Io-
annes Antiochenus iudiciū Dei metuens, & mul-
tos præterea praua Nestorij opinione interire vi-
dens, Theodosio imperatori, vt quamprimū
eum ex Orientali ditione eiiceret, significauit. Et
imperator postquam blasphemiam illius certò
cognouit, confestim Nestorium quidem Oasim
deportari iussit. Ad Cyrillum autem & Ioannem
piè scriptas literas dedit, vt quum inter se consen-
tissent, tum vterque latam aduersus Nestorium
condemnationis sententiam confirmaret, & dis-
sidio omni ecclesias Dei liberaret. Porro Nesto-
rius vbi cōmunionem, quę sibi cum Ioanne An-
tiocheno intercesserat, in contentionem & dissi-
dium euasisse cognouit, pœnitentia ductus, Ma-
riam Θεοτόκῃ, Dei genitricem vocauit: Dicatur, in-
quiens, etiam Deigenitrix Maria, & contentiones
tristes facessant. Verū nemo profus id eum
per pœnitentiam dixisse arbitratus est. Ioannes
Antiochenus episcopus imperiali iussioni cedens,
Paulum Emesenum episcopum Alexandriam ad
Cyrillum cum libello misit, in quo germana &
sincera fidei professio, necnon amicitia concilia-
tio, & scandalorum seu offendiculorum amoliti-
o expressa est. Venerandus autem ille Cyrillus
libello accepto, atque professione fidei ei inserto
comprobata, & veteres sanctos patres, & seipsum
ita sensisse confirmauit. Atque epistola ea vehe-
menter laudata, hisce verbis Ioanni rescripsit.
Latentur cœli, & exultet terra. Dirutum enim
est interstitium maceriz: & quod mœrorē fecit,
conquieuit, modusque discordiz omnis sublatus
est, eo quod Seruator omnium nostrūm Christus,
ecclesiis suis pacem cōciliauit, & ad eam nos piis-
simi & Dei amantissimi Principes vocarunt. Qui
maiorum pietatis æmulatores optimi, quum ipsi
in statu suo certam atque immotam conseruant fi-
dem rectam, tum præcipuam de sanctis ecclesiis
gerūt curam, vt simul & præclaram in æuum glo-
riam habeant, & quàm celeberrimam imperij sui
administrationem reddant. Quibus etiam ipse
virtutum Dominus manu liberali bona tribuit: si-
mūlque dat, vt & aduersariis imperent, & victo-
riam ab eis reportent. Non enim fallit is qui di-
cit: Viuo ego, dicit Dominus, quoniam glorifican-
tes me glorificabo. Quum igitur Alexandriam ve-
nisset Dominus meus, piissimus frater & collega
Paulus, animi voluptate & gaudio repletus sum:
ac meritò quidem, quod tantus scilicet vir par-
tes suas vt mediator interponeret, & supra vires
tantum laborem adiret, vt diaboli inuidiam supe-
raret, ea quæ diuisa erant coniungeret: & sublatis
è medio scandalis atque offendiculis, concordiz
& pacis corona vestras simul & nostras cohone-
staret ecclesias. Et post alia. Quod verò super-

Nestorius
damnatur.

Ioannes An-
tiochenus E-
phesum post
Nestorij con-
demnationē
venit.
Is Nestorio
se coniungit,
& Cyrillo at-
que Mēnoni
dignitatem
adimit.
Cyrillus &
Mēnon per
synodū legiti-
mè absoluitur,
Ioannes
autē Antio-
chenus cum
suis excom-
municatur.

† Θεοδορί-
τος γερουσία.

Theodoritus
Cyri episco-
pus vna cum
Ioanne pro-
scriptus.

Idem contra
Cyrilli duo-
decim capita
scripsit.
Cyrillus scri-
ptum suum
defendit.
Acta synodi
ad imperato-
rem referuntur.
Nestorium
Orientalis epi-
scopi in epi-
scopali digni-
tate retinere

Nestorius
quarto condē-
nationis sue
anno Oasim
deportatur.

Nestorij fu-
cata pœnitē-
tia non reci-
piunt.
Ioannes An-
tiochenus cū
Cyrillo i gra-
tiam rediit.

Cyrilli ad Io-
annem scri-
ptum.
De discordia
episcoporum
gratie Deo
aguntur.
Principes
laudantur.

Cōmendatur
Paulus Eme-
seni episcopi
pacificandis
studium.

A flua prorsus & importuna ecclesie, præterque cau-
 sam suscepta discordia fuerit, nunc maximè certior
 sum factus, ex quo piissimus dominus meus Pau-
 lus episcopus libellū + extra calumnie aleam po-
 situm attulit, fidei professionem complectentem:
 quem à sanctitate tua & piissimis isthic episcopis
 cõpositum esse confirmavit. Libellus is quibus cõ-
 scriptus erat verbis, epistolæ adiunctus fuit. Porro
 de Dei genitrice, & quæ sequuntur: Sanctis hisce
 vocibus vestris lectis, ita nos quoque ipsos senti-
 re inuenimus. Vnus enim est Dominus, vna fides,
 vnum baptisma. Quapropter rerum vniuersarum
 seruatore Deum glorificauimus, mutuo nobis
 congratulantes, quod cõgruentem cum diuinitus in-
 spiratis scripturis & traditione sanctorum patrū
 nostrorū nostræ simul & vestræ ecclesie habeant
 fidem. Verum hæc qui inquirere volet studiosus,
 in synodi eius actis reperiet.

† ἀδελφάν-
των.

Gratulatio
de vnitatis
fidei.

CAPVT XXXVI.

B

Res Nestorij
Post condem-
nationem.

Ostquam Nestorius eiectus est, quid postea ei contigerit, vt vitā
 præsentem finierit, & digna blasphemiarum præmia tulerit, hi-
 storici non prodiderunt. Et profectò vis temporis obliuionis, p-
 fundo hæc immergisset, nisi in librum eius incidissem, ex quo historiā eius decerpfi. Itaque ipse blasphemie pater, qui nõ super petra, sed in arena fun-
 damenta fidei suæ iecisset, ad quosdam qui ei obiecerant, nõ rectè illum res nouas molitum esse, neque ex Reipub. vtilitate, vt Ephesi synodus ageretur, petiisse, defensionem blasphemie suæ scripsit, ad eam scilicet necessitatem se peruenisse, Ecclesia sancta in partes duas scissa, diuidens. Et quū alij quidē Mariam ἀρθρωτόκομη, id est, hominis genitricem: alij autem θεοτόκομη, hoc est, Dei genitricē dicendam assererent: se mediam excogitasse vocē χριστοτόκομη, id est, Christigenitricem. In ea defensione refert, Theodosium propter cõmiserationē, primū reiectionem eius autoritate sua non confirmasse. Vbi verò episcopi quidam Constantino-
 poli venissent, vt in monasterium suum reuertetur, permissum ei esse, quod extra Theopolim situm est. Nomen quidem illius non expressit: ab Euprepio tamē appellationem accepisse legi. Stadiis id duob⁹ ab vrbe ea distat: vbi annos quatuor se in honore omni exegisse ait. Deinde cõmemorat, vt Theodosij sanctione apud Oasim exulare iussus sit, sed causam exilij primariam celat: quod videlicet tali etiam rerum suarum statu à blasphemia non destiterit. Alium quoque librum ad Aegyptium quēdam disertius scripsit, in quo de exilio ad Oasim fufus agit. Ex aliis quoque literis colligere est, quæ mala propter blasphemias tulerit, quum + inspectorem rerum omniū, oculum fallere non potuerit, quas literas ad Thebarum tum præfectum dedit, indicans quandoquidem hominibus condignas pœnas non dederit, diuinitus se iusta vindicta expetitum esse, atque in erumnam & captiuitatem miserandam maximè incidisse. Quum verò eū maiores calamitates experiri oporteret, ex potestate quidē Blemmyarum ille dimissus est, (eorū enim captiuus fuerat) Theodosij autem, qui rediisse eum intellexerat, iussionibus, in

† ἡν ἠδύνατο
ἐξέρχον ἐφ' ἑαυ-
τὸν μὴ λα-
θῆναι.

Blemmyarum
captiuus Nestorius.

extremis Thebarum oris, locum ex loco mutans, D
 versatus est. Vbi terra rupta coopertus atque oppressus, vitam hanc pro eo atq; blasphemie eius cõueniebat, amisit: Arius alter vltimo vitæ suæ actu habitus, qui quidem satis quæ præmia in Deum iactas blasphemias maneat, declarauit. Vterque sane ex æquo in Christum blasphemus fuit: quem Arius quidem creaturam, iste autem merum hominem esse dixit. Ad quem acta Ephesie synodi, quasi Cyrilli verbera & nefanda rerum nouatione instituta sint, reprehendentem, perlibenter dixerim: Cur tandem à Theodosio, qui vicem tuā valde miseratus est, postea nullo relicto veniæ loco, expulsus es? & tot ostracismis atq; exiliis multatus, turpiter vitam finiisti, si nõ de sententia & iudicio diuino Cyrillus, & qui cum eo fuere episcopi, decretum suum fecere? Et ambo vos quidē iam ex vita hac excessistis: quo tempore, sicuti quidā ex prophanis sapiētibus dixit, nihil obstat quo minus libera quisq; hominum beneuolentia, nullo intercedente aduersario, colatur. Ac tu quidem vt blasphemus, & hostis Dei extremus, ab omnibus damnatus es: ille autem veluti quædam Ecclesie tuba, fines terræ personās, & propugnator Ecclesie fortissimus, ab omnibus celebratur, & omnib⁹ in ore est. Sedenim ne crimē falsi apud quospiam sustineamus, age illum ipsum in mediū producētes, verbis eius res suas exponamus. Et tu epistolam fac audias, quibus illā literis, ad eum quem diximus Thebarum præsidem cõposuisti, ex Ephesijs de religione sanctissima recentibus actis prolata. Oasim, quæ & Ibis dicitur, Imperiali sanctione incolimus. Et post quædam verba infert: Quandoquidem locus, quem diximus, barbarorum incursione, captiuorum abductione, atque igne & cædibus ex ipsis fundamentis dirutus atque vastatus est, & nos à barbaris dereperē nescio quo modo misericordiam consequuri, ita liberi dimissi sumus, vt illi attestacione coniunctis minis nos tererent, & quamprimū regione ea excedere, vt pote quā Mazici post eos, nulla interposita mora, occupaturi essent, iuberent, in ditionem Thebarum, cum captiuorū reliquiis, quos ad nos barbari misericordia moti (quid sibi voluerint, dicere nequeo) adduxerūt, venimus. Atq; illi quidē ad optata & placita quisq; loca se receperūt. Nos autem ad Panis urbem diuertimus, manifestò id indicantes. Veremur nanque, ne quis captiuitatē nostram consultam molitionem & fraudem esse dicens, calūniosè profugisse nos accuset, & alterius criminis machinationē confingat. * Ferax enim generis omnis calumniarum est malitia. Quapropter amplitudinem tuam rogamus, vt tibi captiuitas nostra, pro eo atq; legibus cõstitutū est, cure sit: & ne maleuolentiæ & fraudi hominū captiuū ad iniurias & contumelias dedas, ne videlicet omnib⁹ deinceps generationibus & ætatibus tragica vociferatio, seu quiritatio inualescat, meli⁹ esse vt in barbarorum aliquis potestate captiuus sit, quā ad Romanorū imperium supplex confugiat. Et iuramento interposito, petitionē talem subiūxit: Pater nos hic ex Oasi reuersos manere, sicuti id nobis

Miserabilis
eius mors.
Conferatur
iuris
Nestorius
fraude Cyril-
li se circūuen-
tum esse que-
stum esse.
Refutatio
eius querela.

Conferatur cõ
Cyrillo Ne-
storius.
Eusebii lib.
1. cap. 7.

Epistola Ne-
storij ad The-
beum præse-
ctum.

Nestorius ex
barbarorū ca-
ptiuitate ad
Panis urbem
reuit.
Panopolis
vrbis & no-
mine Panopo-
lies apud
Pliu. est. lib.
5. cap. 9.
* ἡμετέροις
δυναστέων
παροδῶσιν
ἡ καὶ α.

† Apud Stephanum Mazies, Nomades Libya sunt. Suid. au-
tem, sub Anastasio vrbes Libya excursionibus eorum qui Lazici
dicuntur, venatas scribit. vt fortasse hic etiam Lazici sit legendum.

Ubi sibi manere liceat, petiit.

Queritur se septem exilij locū mutare coactū fuisse. Elephantina 820. stadiis à Thebe Ægyptiis distas.

** uolunt*

In somniis & plurimis cū Nestorio ut resipisceret, animū inducere non potuit. Lingua Nestorii ante mortem à vermibus corrosa. Constitutio Theodosij, qua heresis Nestorii damnatur. Hac constitutio hodie non extat. Damnat autem Nestorianos hic Imperator, l. Damnat. C. de heret. & Manich. Dissidij in plebe Constantiopolitana de Nestorii cōdemnatione.

A barbari permisere: ut nunc etiam, quod Deo visum est, de nobis constitatur. In alia rursus epistola ad eundem hæc scribit. Siue scriptum hoc, ut amici, ad magnificentiam tuam, epistolam, seu ut patris ad filium cōmonitionem accipias, non reice, te quæso, quæ in eo est, quam fieri potuit breuissimam de rebus multis narrationem: cū Oasidis, quæ etiam Ibis dicta est, dudum à Nomadum multitudine, qui in eam excurrerunt, vastata sit. Et postea. Hæc quum sic acciderint, nescio qua de causa, aut qua arrepta occasione, magnificentia tua nos per barbaros milites ex Panis oppido ad quandam Elephantinam, quæ Thebæ præuincie finis est, deportari curauerit. Et cū ad illam per ea quæ diximus militaria auxilia raperemur, & maiore itineris parte confecta affligeremur, rursus à fortitudine tua iussione sine scripto accepimus, ut in ciuitatem Panis reuerteremur. Et itineris, quod iussu tuo susceperamus, casibus cōfecti, corpore morbo simul & senio labefactato, necnō manu & latere cōuulso, in Panis oppidum reuersi sumus, animo quodammodo viæ laboribus deficientes. Adhuc cruciatibus dolorum affligebamur, & ad aliud rursus fortitudinis tuæ aduolans scriptum mandatum, ex Panis vrbe in alium ditionis eius locum translati sumus. Et quum talia aduersus nos conuictura putaremur, & quid de nobis victores Principes statuerent expectaremus, aliud subito sine gratia omni, de lōginquiore alio, & quarto iam exilio, mādatum compositum est. Et paulo post. Sed acquiesce tandem in eis quæ facta sunt, rogo, & tot aduersus corpus vnum exilia decernere desine, & tot calamitatibus quæ à magnificentia tua pertulimus, cōtentus esto. Et nobis per homines, quos conuenit, sententiam victorum Principum nostrorum explorare humaniter quæso permittite. Hæc nostra, veluti patris, ad te tanquam filium, consilia sunt. Sin ea indignè feres, tum tu nunc quoque, sicuti antea, quod placitum tibi est, facito: siquidem sententiam tuam oratio nulla flectere aut vincere potest. Nestorius igitur in literis quoque ipsis, pugnis & calcibus impetit atque insultat, Imperatoriam etiam potestatem, sicuti vides, blasphemans: atque tot quoque mala passus, non tamen resipiscit. Peruenit in manus meas scriptum quoddam, obitum eius exponens, quem & ipsum memoriæ mandare in hac historia visum est. Commemoratur enim lingua eius à vermibus corrosa, ingemiscētē & lamentantē, ad maiora & sempiterna supplicia eum pœnas debitas soluturum, migrasse. Deinde & Theodosius diuino nutu commotus, sententiis & calculis omnibus, impium illum anathemate iugulatum condemnauit, hisce verbis in constitutione vsus, quæ Iustiniani volumini, quod Codex nominatur, inserta est, tertia numero, in primo primi libri titulo. Præterea, inquit, sancimus, qui impiam Nestorii fidem æmulantur, aut nefariam eius doctrinam sequuntur, ut siquidem episcopi sint, aut clerici, ecclesiis eiiciantur: sin verò laici & populares, anathemate feriantur. Sed plures quoque alias constitutiones religionis nostræ gratia edidit, quæ flagrantem illius erga Christum ardorem declarant. Hunc impius Nestorius finem vite habuit, atque hæc sic in tertia quam diximus vniuersali Ephesia synodo sunt acta. Porro pernicio-

so Nestorio exautorato, grauis rursus contentio in Constantinopolitanæ vrbe ecclesiis mota est. Populus enim de Nestorij placitis agens, in duas partes abiit. Clerici sanè omnes communi suffragio eum anathemati subditum reiecerunt: sic nāque Christianis mos est sententiam contra blasphemum ferre, quum eam tanquam + statuae incisam, omnibus publicitè proponere volunt.

CAPIT. XXXVII.

Llo verò sublato, non mediocri de episcopi electione quæstio exitit. Multi enim ad eum qui dictus est Sidensem Philippum respiciebant: omnes autem ferè Proclū cathedra ea maximè dignum esse iudicabant.

Et exitum suum consilium horum habuisset, nisi qui multum tum apud Imperatorem valebant, impedimento fuissent, Ecclesiasticum canonem perperam prætexentes, qui designatum ciuitatis alicuius episcopum in ciuitatem aliam transferri vetare debeat. Is est eiusmodi. Si quis episcopus electus in paræciam, cui destinatus est, non ierit, non culpa ille quidem sua, sed propter populi reiectionem, aut aliam non ab ipso electo proueniētiē causam, is cum dignitate ministerio fungi (ut modò rebus ecclesiæ, vbi conuentus agit, nihil afferat turbæ) & acquiescere in eo debet, quod prouinciæ synodus de controuersia in medium producta iudicans decreuerit. Hic canon publicatus plebem, quæ Proclum episcopum designabat, vel inuitam quiescere cōegit. Quatuor menses à Nestorio exautorato effluerant, & ecclesiæ procuratio Maximiano commissa est, qui in ordine presbyterorum erat, & in monastica vita vixerat. Religionis hic maximè laudem consequutus fuerat, ex eo quòd propriis sumptibus monumentis constructis, in eis piè defunctorum reliquias reponeret. Et propterea quòd doctrina exigua fuit, alienam à rebus agēdis delegerat vitam. Quam ob causam ecclesia sub eo externis rerum fluctibus libera, pace multa lætata est. Atque vbi annos duos & menses quinque pacificè ecclesiam administrauit, septima ieiunij dierum septimana, ea quæ dicitur Magna quinta die, mortuus est. Tum verò Imperator Theodosius, & Pulcheria Augusta maximè curam eius rei suscepit. Ne enim rursus negotium eis exhiberetur de electione episcopi, vnde misceri ecclesiæ res & confundi potuissent, nulla interposita mora, quū adhuc Maximiani corpus insepultum esset, episcopos quoscumque inuenire potuerunt, coactos, inthronifare atque in vacuam ecclesiæ possessionem inducere Proclum iussit. Quum namque deliberatum antea de eo esset, Cælestinus quoque Romæ episcopus suffragatus ei per epistolas fuerat, ad magnum illum Cyrium & Ioannem Antiochenum & Rufum Thesalonicensem scribens, & modis omnibus docens nihil ob stare, quo minus qui alterius vrbe aut sit, aut saltem designatus sit episcopus, in aliam trāferatur urbem. Proclus igitur in sede sua collocatus, postea funus & exequias Maximiani, omnib⁹ patriarchæ insignibus vsus, curauit. Sed de hoc quoque pauca quædam historiæ annexenda duxi.

D Anathema quid apud Christianos sit. † sicuti. etc.

Philippus Sidicus & Proclus cōpetitores archiepiscopi in Byzantijs Canon de nō transferēdis episc. &c.

Maximiano episcopo Constantiopolitano.

Obitus eius: & μὴ ἀλλὰ πικρὰ. Magna quinta.

Procl' Maximiani successor. Cælestinus Rom. Pont. cum canone soluit.

A

CAPVT XXXVIII.

Res Procli
episcopi.

Primo is capillo præceptoribus vsus, in arte dicendi potissimum elaborauit. Et post adolescentiam exactam, in iuuenili admodum ætate, in lectorum ordinem cooptatus, primùm diui Ioannis Chrysostomi Constantinopolitanam ecclesiam administrantis sectator, minister, librisque scribendis adiutor, & corporis eius curator fuit. Hic Paulum Ioanni magno in aurem dictitantem, atque arcaniorem epistolarum suarum sensum reuelantem, per ianuarum rimas prospectans vidit. Atque ubi ille in exilio vixit, ab illius affectione non desciscens, cum successore eius Attico episcopo fuit, orationum illius scriba. Quem ille in diuino vitæ instituto progredientem, in diaconatus gradum sustulit. Deinde verò cum in presbyterorum cathedra dominum laudaret, à Sifinio ecclesiæ Cyzicæ designatus est antistes. Lōgo verò tempore post, quemadmodum diximus, Constantinopolitanæ ecclesiæ episcopatus ei commissus est. Et quòd moribus atque institutis placidus maximè vir esset, quæcunque in Ioanne & Attico eximia erant, expressit. Malorum tolerantia illis etiam superior fuit. Atticus namque sæpius etiam eis qui in fide à se non dissentirent, terribilis esse visus est. Hic verò & erga illos, & in alios omnes placidus & lenis admodum fuit, beneuolentia potius quàm vi pertrahere illos ad se in animo habens. Et quoniam nemini turbarum causam præbuit, ecclesiæ dignitatem in humanitate & mansuetudine consistentem, integrā conseruauit. Hac in parte Theodosium Imperatorem imitatus. nam & is haudquaquam Imperiali seueritate, aduersus eos qui supplicia commeriti essent, vsus est. Iste autem minus curauit, si quis de Deo non itidem vt ipse sentiret. Sed doctrinæ iugiter incumbens, placidè, nō violenter, plebem sibi deuinxit. Qua ex causa & Theodosius magnopere eum est complexus. Nā & Imperator ipse sacerdotali, vt ita dicam, animo fuit: eosque qui persequendos homines esse suaderent, minimè audiuit. Dixerit verò aliquis, quòd & aliis rebus, in primis autē mansuetudine, apertè episcopos eius temporis omnes longè superarit. Et quod de Mose Numerorum liber dixit, eum supra homines omnes in terra longè mitissimum fuisse: id si de Theodosio etiam dicas, haudquaquam, vt puto, fallaris. Vnde quispiam colligat, Deum illo valde delectatum, etiam extra bellorum certamina hostes ei imminētes aboleuisse. Declarauit hoc in Ioanne tyranno, & qui cum eo excurrerant, barbaris. Quæ namque antiquitūs in viris iustis accidisse audimus, ea quoque præter opinionem omnem in eo Deus peregit. Cum enim multi, atque aded innumerabiles barbari excurrere, & Imperatori atque Romanis negocium facessere aggreffi essent, Imperator, sicuti facere solitus erat, res illorum Deo commisit & frequentius orationibus vacans, confestim quod petiit, confecit. Dux siquidem eorum Roilas nomine (quod antea quoque retulimus) fulminis telo iectus, ex hominibus sublatus est. Et postquam sc̄ua pestis exercitum eius inuasit, crudeliter eum est

Exemplum
placidi episcopi.Theodosius
quoque Imperator
animi placidissimi fuit.Deo charus
Theodosius.Precatione
Theodosius
hostes suos
deuicit.
Roilas Scytharum
suis dominis
oppressis atque
extinctis est.
Quidam hunc
Rugam nominant.

de pasta. Quicquid verò ex eo superfuit, id cœlesti Digne crematum est. Itaque in timorem magnum barbari deciderunt, non tam quòd contra generosam & fortem gentem Romanorum ad manus conferendas ire ausi fuissent, quàm quòd Deo adiuuante, illos tropæa statuere, victoriamque reportare deprehendissent. Tum sanè & admirandus Proclus, in tanta à Deo concessa victoria, ad populū in ecclesia verba faciens, & Ezechielis prophetiam ingeniosè & aptè verbis suis accommodas, in magna fuit admiratione. Prophetia talibus verbis concepta est. Et tu fili hominis, vaticinare contra Gog, & principē † Ros, Mosoch & Thobel. Iudicabo enim eum morte, & sanguine, & imbre demergenti, & lapidibus grandinis. Atque ignem & sulphur pluam super eum, & omnem exercitū eius, superque populos multos qui cum eo sunt. Et magnificabor atque glorificabor, & notus ero in conspectu multarum gentium, & cognoscent quod ego sum Dominus. Talis quidem Proclus erat, peropportunos & commodus in omnibus, mansuetudine autem & humanitate quàm maximè excellens.

† Ros.) Hoc sacra Biblia nostra non habent. Reperitur tamen apud Socrat. quoque lib. 7. cap. 43. Nominis autem isto vnica Russorum sine Ruthenorum gens, que magna ex parte nunc Christiana est, & Slavonica vtitur lingua, intelligitur. Vulgò Russi dicuntur. Nec in Genesi, nec in alio scriptura loco, ac ne in Iosepho quidem, qui omnia Hebraicarum gentium in primo Antiquitatum libro exposuit nomina, hæc gē inueniri potuit. Hiero. sup. Ezech. 38.

CAPVT XXXIX.

Vandoquidem autem nonnulli inuidia ducti, diuinum virum reprehendunt, ecclesiasticum canonem prætendentes, quòd Cyzici episcopus creatus, in Constantinopolitanæ vr̄bis thronum translatus sit: æquum esse duxi, pauca quædam de translationibus eiuscemodi hic perstringere, vt simul & Proclus crimine absoluaatur, & Ecclesia classicum hoc ad certitudinem diuinitūs proditū habeat exemplum, ne cuiuis facere id volenti procliue sit, res Ecclesiæ ritè atque ordine actas, temerè per reprehensionem carpere. Nam qui tum rē hanc taxate conati sunt, vel inuidia ferri, vel ignorare mihi visi sunt, canonum sensum & mentem, atque ea quæ variè in ecclesiis per dispensationē & vtilitatem seruata sunt & gesta. Diuini siquidē canones, & veteres ecclesiæ antistites liberum esse voluerunt, quotiescunque legitima suaderet vtilitas, ex vr̄be vna in aliam episcopum trāsferre: videlicet si sincerior pietas, vel ecclesiasticæ fortè tranquillitatis constitutio translationem flagigaret. † Transitionem namque prohibet, nō translationem. Hæc enim, id quod præter voluntatem & præter institutum fit, omnino significat, & vox ea veluti in inanimatis vsurpatur: illa verò, de animatis, & quodammodo de eis dicitur qui per arrogantiā fortè miscendarum rerum gratia, in thronos insiliunt. Eā verò rectè canon, sicuti paulò post fusius exponam, inhihet: legitimam autem translationem nequaquam. Nam primus apostolorum ille princeps Petrus, Rom. vr̄bis gubernauit ecclesiam: deinde primus etiam Alexandriam

Ad cœlesti
hanc victoriā
Proclus
pro ratione
pulchrè Eze
chielis verba
accommodauitIn Proclo in
uidi reprehē
derunt, quòd
cum Cyzici
episcopus de
signatus fue
rit, Constanti
nopolitanū
suscepit epi
scopatum.
Non tam
verba quàm
meus Canon
num inspi
cienda.
Canon tran
sitionem, non
translationē
episcoporum
prohibet.
Exempla
translacio
num episco
palium legi
timarum.† μετα
σις, à μετα
σις.

* Adp. p. A
r. b. v.

A * forte transit. In quibus ecclesiis vbi Linum & Marcū episcopos creauit, alias rursus vrbes adiit: Eusebius autem Pamphili in sexto Ecclesiasticarum historiarum libro, Alexandrum quendam ecclesiæ in Cappadocia cuiusdam episcopum, Hierosolyma sacrorum locorum spectandorum & præcationis ibi faciendæ gratia profectum, atque à Hierosolymitanis retentū, in throno sacri Narcisi adhuc superstitis collocatum esse, & per vitā omnē Hierosolymitanæ ecclesiæ p̄fuisse, memorię mandauit: cuius & nos in quinto Operis huius libro, cap. 10. mentionem fecimus. Quod verò & multi alij, necessaria vtilitate vocante, in alias trāsierint ecclesias, satis patet. Ego verò, etsi non omnes, aliquos tamen in historia hac recensbo. Magnus ille Eustathius à Berrœa (quæ est ipsa Chaleb) in Antiochiā translatus est, Constantino primo Christiano Imperatore imperium Rom. administrāte: sub quo & Maximus ex Diospoli Hierosolyma transit, magno Macario succedens. Sed & Eudoxius ille, prauæ prorsus contra nomen suum opinionis, ex Germanicia primū Antiochiam, & inde postea Constantinopolim est translatus. Diuus Meletius primū Sebastiaz episcopus est renunciatus, deinde autem cum magna gloria Antiochiam ad Orontem est vocatus. Item diuus Gregorius Sasimorum primū, Cappadocum vrbis, deinde Nazanzi, patriæ suæ, episcopatum sortitus: postea à secunda synodo & Meletio Antiocheno, pro eo atque decuit, in præclaram Constantinopolis sedem translatus est. Patris in Achaia Perigenes episcopus designatus est: quem vbi ciuitatis eius incolę non receperunt, Romanus episcopus in thronum metropolitanæ vrbis Corinthi, vbi sacrorum antistes nuper admodum vita defunctus fuerat, induci iussit: atque ille ita translatus, pacificè ibi per vitam omnem ecclesiam rexit. Dositheum Seleuciæ episcopum, Alexander Antiochenus Tarsum Cilicię transtulit. Reuerentius Arcis Phœniciaz episcopus lectus, Tyrum inde transiens, episcopali ibi munere est functus. Ex Gordo, quæ in Lycia est, in Proconnesum Ioannes transmissus, magnificè episcopatum ibi gessit. Et Palladius ab Helenopoli Bithyniæ Aspunā transit. Et alius ex eiusdem vrbis ecclesia episcopus Alexander, Adrianos traductus est. Ex Apamea Asiæ Philippus Eudoxiopolim missus est, cui vetus nomen Salambria fuit. Polycarpus ex Antipristena Mysiæ vrbe, Nicopolim Thraciæ: Hierophilus ex Trapezuntopoli Phrygiæ, Plotinopolim Thraciæ venit. Optimus ex Agdamea Phrygiæ, Antiochiam Pisidiæ. Troadem Philippopoli Thraciæ Sylluanus transit. de quo admirādum quiddam memorabo. Is quum artem oratoriam primū apud sophistam Troilum didicisset, studium postea omne ad Christianismum transtulit, asceticamque consecrans vitam, pallium monasticum non tulit. Hunc sibi coniunctum Atticus episcopus, Philippopolis episcopum declarauit: in qua vrbe postquam triennium exegit, loci eius hybernum rigorem non ferens (exiguum enim & imbecille ei prorsus corpus erat) Atticum, vt alium in locum suum episcopum substitueret, rogauit, non aliam quàm frigiditatis causam petitioni suę præcedens. Porro episcopo alio ei surrogato, Sylluanus Constantinopoli degens, cura summa mo-

Præfatio
Hierosolym.
magna pro
causis ergo.

Berrea ca.
dem qua
Chaleb.
Iohannes d
uand' eger.

Sebastia. B

Romani epi
scopi autori-
tas.

* Socrat. in
Lydia.

C

Sylluanus
Philippopo-
lis primū,
deinde Troa-
dæ episcop.

Lituanicum
hoc est.

nasticam coluit vitam, humilitatis & paupertatis tam studiosus, vt in vrbe frequentissima obambulans, + sparteis sit sandaliis vsus. Eo tempore non multo exacto, Troadis episcopus mortuus est. Quapropter Troes Constantinopoli affuere, episcopum petentes. Cū autem Atticus, quemnam illis antistitem designaret, deliberaret, Sylluanus visendi eius gratia ad eum venit. Quem vbi conspexit, statim ei Troiæ episcopatum mandauit. atque ad eum conuersus: Deinceps, inquit, omnis tibi ecclesiasticæ functionis defugiendæ præcisā est occasio. Maltus enim Troade calor est, opportunusque & commodus tibi à Deo paratus est locus. Proinde nihil morare, sed protinus Troiam proficere. Itaque Sylluanus eō transit. Atque ibi miraculum in signe manibus eius editum est, quod profectū dignum est vt commemoretur. In littore Troiano ingens oneraria nauis, quæ magnas columnas ferret, constructa fuerat: Platem, à latitudine, eam nauis nominant. Hanc cū opus esset in mare prouoluere, multi qui funibus eam in vndas traherent, confluxere. Illa verò diebus pluribus moueri loco non potuit: & homines immobilem eius stationem dæmonis efficaciaz ascripserunt, quapropter episcopum Sylluanum adierunt, & ab eo vt præcationem super ea faceret, petierunt, eā ipsam solam ad cōmouendā nauim iussuram esse credentes. Ille pro modestia sua, non ipsius, vt hominis peccatoris, id opus, sed alterius cuiuspiam, in quo diuinū numen conquiesceret, esse dixit. Vbi verò illi magis etiam ei multa precati institere, petitioni eorum vix tandem cedens, ad littus aduenit: & oratione peracta, funem vnum attigit, & alios operi ei insistere iussit. Paululum nauis ab illis impulsā est: & illa perinde atque animata esset, celeritate multa prouoluta, ad mare peruenit. Hæc res in prouinciam omnem vulgata, religionem magnam Sylluano est attestata. Et cū vir optimus esset, quoniam qui sub eo erant clerici, in causis & nugis, vnde cunq; inter eos qui iudicio contēderent, prouenientibus veluti nundinationem instituerent, + ne quis ex clero postea causam quampiam iudicaret, constituit, Sed supplicantium libellos acceptos, vni ex fidelibus laicis, quem præcipuè iusti & æqui studiosum esse sciret, accito dedit, eique iudicio causarū commissio, iure contententium nugamenta reiecit. Hæc de Sylluano, quamuis per digressionem, non tamen, sicuti puto, ab historia nostra aliena, dicta sint. Deinceps verò multi quoq; alij ex throno in thronum sunt missi. Sicuti sapientissimus iste Proclus Cyzico Constantinopolim est translatus, Cælestino Romano Papa rem eam comprobante, epistolis tribus ad Cyrillum Alexandrinum, & Ioānem Antiochenum, & Rufum Thesalonicensē scriptis: in quibus asserit, canonibus non obesse, episcoporum ex vrbe in urbem legitimam eiusmodi translationem. Ego verò ab instituto digredi, eosque qui deinde translati ita sint, operi huic annectere cogor: rerum taliū studiosis, vt equidē puto, gratificaturus. Præter eos, quos diximus, Zenone imperante, Petrus Mungus, Acacij Constantinopolitani episcopi suggestionē, ab Euchaitis Alexandriam transmissus est: sicuti postea de hoc & aliis, si Deo visum fuerit, dicemus. Anthimus Trapezuntius, sub Iustino Im-

D Sparteis in
calceis Con-
stantinopoli
vsus.
† Xerxes
vxo d' hanc
māditur.

Sylluanus
nauē Latam
onerariā im-
mobiliam è
littore in ma-
re oratione
prouoluit.
Socr. lib. 7.
cap. 37.

E

† Sylluanus
causarum cō-
trouersarum
iudicium nō
clero sed lai-
cis, ne nandi-
natione illa
vretur,
commissit.

a Absur-
dam clerici
est, imò etiā
opprobriū,
si perios se
velint ostē-
dere discepta-
tionum esse
forensium. l.

Repetita. C.
de Episcop.
& clero.

Nemo mili-
tans (Deo)
implicatur
vna negotio
vt ei qui se
in militiam
delegis pla-
ceat.

2. Tim. 2.

3. 21. quod.

3. Placuit,
& c.

Cælestinus
Rom. anti-
stis

Procli trās-
lationem cō-
probauit.

Alia epi-
scoporum trās-
lationes.

F

A peratore, in sedem Constantinopolitanam traductus est. Rem hanc confirmat admirandus etiam ille confessor Germanus, qui Anastasio imperante, Cyzic quoque Constantinopolim transiit. Item Thomas Thessalonica Alexandriam, de septimæ synodi sententia, Constantino & Irene imperantibus. Diuinitissimus quoque patriarcha Ignatius, sub Basilij Macedonis imperio, Basilium Cretensem episcopum Thessalonicam transmissit. Sub eodem imperio Ioannes Maiumæ episcopus Alexandriam, & Amphilocheus Cyzicenus Nicæam, atque inde beatus Theodorus Laodiceam translati sunt. Porro Leone Sapiente Imperium regente, & Phocio sacrum munus administrante, Gregorius Syracusanus in metropolim Nicænam transiit, & eiusdem urbis episcopus Nicomæ Hierapolim. Præterea Daniel Nicopolis, quæ in Græcia est, antistes, Anciram Galatiæ: & Simeones, nouis Patris Laodiceam: & Ioannes Larissæ, Synadam translatus est. Ad hæc ex Amasena vrbe Stephanus euiratus Constantinopolim patriarcha transiit, sub Romani senis imperio. Et Antiochenus Pæmenarches, hoc est, primarius pastor, ecclesiæ magnæ primum officium transtulit. Ex episcopatu autem Flauiadis, quæ sub Anazarbes metropoli est, Nicephorus Phocas episcopum eius Eustratium transferens, Antiochiæ patriarcham fecit: cum quidem episcopatum eum ab Anazarbe diuulsam, patriarchatui Antiocheno vniuerisset. Agapius Seleuciæ in Pieria antistes, Antiochiam & ipse translatus est, Basilio Porphyrogeneta Romanis imperante. Sub eiusdem imperio, Theophylactus Sebastia Rosiam, & Alexander Antiochia Hierosolyma: tum autem Ioannes, cui Codonati nouum & celebre cognomen fuit, ex magna Antiochiæ in metropolim Tyri transiit. Et rursum Tyri episcopus castratus, vt ecclesia eius à Persis capta est, Hierosolyma profugit. Et quum thronum ibi vacuum esse, episcopo suo orbatum, contingeret, Hierosolymitani, Persarum principi vt illi ecclesiam Hierosolymis committere possent, supplicarunt. Qui etiam Constantinopolim, sexies millesimo sexingentesimo & decimoquinto à condito mundo anno, Alexio Conneno imperante, adueniens, à sacra susceptus est synodo, quum Nicolaus Theoprobletus patriarcham ageret. Eodem Nicolaus ecclesiam Constantinopolitanam gubernante, Pentacles ille, Romanus archiepiscopus Læni factus est, eidemque vtri Maronis ecclesia addita. Nicephorus verò metropolitanus Gangræ + veluti feriat, metropolim etiam habuit Amastrim. Ad eundem modum & Leopoli antistes, Arcadiopolim tenuit. Episcopo item Alexiopolis * ocianti, Abydus tradita, postea etiam Apros. Multæ etiam ecclesiæ vnitæ sunt, sicuti Parus & Naxus, Sugda & Phula, Alama & Soteriopolis, Angelos Isacio imperante. Dositheus Hierosolymitanus Constantinopolim est translatus: quum Hierosolyma inde Marcus, qui + Florus dictus est, transiisset. Deinde Dositheus rursum Constantinopoli relicta, in Aeliæ thronum reuersus est, eo qui Florus nominatus est, inde præter ius & equum omne expulso. Postea verò vtraque & Aeliæ & Constantinopolitana sede posthabita, Dositheus * priuatus vixit, & decessit. Hæc superioribus temporibus sunt acta. Actate verò mea quatuor sub-

blimium sedium antistes, ex translatione, ecclesiæ rebus præesse memini. Post magnum enim Arsenium illum, Nicephorus Ephesus, & Germanus Adrianopolitanus in Constantinopolitanam ecclesiam sunt transmissi. Multo deinde post, Niphonem etiam ex Helleponti Cyzico in eandem ecclesiam deductum esse vidimus. Athanasio quoque Alexandrino, qui Nicolao successerat, Gregorius Aegypti episcopus surrogatus est. Antiochiæ quatuor per eiusmodi translationem, episcopos successisse noui. Post Euthymium namque, ex Tripoli Arsenius transmissus, sedem eam sortitus est. Cui Cyrillus Tyrius successit, atque huic Pompeiopolitanus Dionysius: Dionysio rursum Cyrillus alius, qui deinceps successorem habuit clarum illum Dionysium Mopsuestiensem: atque hic rursum Sophronium Tyrium. Hierosolymis itidem duos per translationem successisse vidimus, nam Sophronio defuncto, in locum eius Athanasius Cæsareæ Philippi episcopus successit. Cuius sedem Gabriel quidam Cæsareæ Philippi & ipse nup episcopus renūciatus, dolo rapuit: & paulo post fatis cōcedēs, vel inuitus eam rursum Athanasio priori reliquit. Hæc de episcoporum translationibus, quæ huic antea vel post facta esse cognoui, volumini huic annexi. Fortasse autem plures alios quosquæ inuenerit, qui historias studiosè euoluat. Canō namque, sicuti à me est dictum, * translationem eam rem appellat, & nō permutationem, aut transitionem: quod hæc verba de animatis, & eis quæ proprio arbitrio & voluntate mouentur: Transferrī autē, & Translatio, de inanimatis, atque eis quæ veluti ab aliis mouentur, dicitur: ita vt transmutatio & transitio eorum sit, quæ ex sede sua in sublimiores inuolant thronos: Translatio autem, eorum qui ipsi inuiti ab aliis aliud producuntur. Id quod & Cælestinus Romæ episcopus, in suis, sicuti ipse appellat, secretis, capite secundo, hisce vtens verbis ostendit. Si episcopus vtilitatis gratia transferatur, ne id per seipsum faciat, sed fratribus cogentibus. Et rem eam sacræ huius sedis autoritate expediat, nō inanis gloriæ, verum vtilitatis communis aut necessitatis ergo. Eadē & Anterius collega eius refert, ita ad verbum dicens. Translationem episcoporum communis vtilitatis aut necessitatis gratia scitote fieri licere, non autem cuiuslibet cupiditate, aut dominationis affectione. Siquidem Petrus doctor & dux noster, ecclesiasticæ vtilitatis causa ex Antiochia Romam translatus est, & inde postea Alexandriam transiit, vt qui isthic prodesse magis ecclesiæ posset. Eusebius autē ex oppido quodam paruo, Apostolica autoritate Alexandriam est traductus. Atque eodem modo & Felix ex ciuitate quæ ei ciuium electione obtigerat, propter eam qua præditus erat egregiam doctrinam & vitam, de communi episcoporum reliquorumque sacerdotum atque + Apostolicorum virorum filio, Ephesum transiit. Non enim ciuitatem ciuitate mutat, qui id non cupiditate sua aut vanæ gloriæ studio facit: verum propter vtilitatem aliquam, aut necessitatem, aliorum autoritate maiore pollen-

D Actas Nicephori Callisti.
 Hic locus meo iudicio, testari potest Nicephorū Ecclesiasticū historiam suam ad iō. para propi sua, tractato presertim deduxisse: in prologo prefatum, statū longe ante tempora sua eam esse scriptam.
 Expositione sententia verborum Translationis Transmutationis, Transfitionis.
 * μεταστροφή, μεταστροφή, μεταστροφή.
 Cælestini Romani episcopi ea de re verba.
 Quæ episcoporum translationes legitime sunt.
 Item Anterij episcopi. 7. quæst. 1.
 Non oportet mutationes.
 + Alexopolitana.
 ** De hac re ipse Nicephorus in Catalogo Episcoporum Constantinopolitanorum: Ἀρσένιος ἕρως ἐν ἀρχιεπισκοπῇ, τῆς ἐπὶ οὐρανόθεν ἡ ἀρχιεπισκοπῆς, τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀρχιεπίσκοπος. Ἐξ οὗ ἐστὶν ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ οὐρανόθεν Ἀρσένιος, Ἐφεσίου, πρῶτος ἐκτετακτοῦ Νικηφόρου, Γερμανοῦ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐπίσκοπος.

Imperium Constantini & Irene. Basilij Macedoni. Leonis sapientis.

Episcopus Nicopolis & castrat.

Romani Senis.

Nicephori Phoca.

Basilij Porphyrogeneta.

Episcopus Amaseni.

Alexij Conneni.

Episcopatus quorundam vnio. + ἡ ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς.

* ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς.

Angelos Isacio.

* ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς.

A rium cohortatione & consilio, ex minore in maiorem urbem transit: non inani gloria aut voluntate ipse sua ductus, sed auctoritati potentiorum obsequutus, aut sede sua expulsus, aut etiam utilitate loci vel populi permotus: & quidem non arroganter, sed humiliter ab aliis productus. Cœterum de translationibus istis hæc, iudicio meo, satis prolixè dicta sunt. Quapropter ad reliquū historię contextum revertamur.

CAPUT XL.

T diuinus quidem Proclus ad sacra Ecclesię gubernacula confedit, & res ecclesiasticas composuit. Eo autem tempore multi in Creta Iudæi Christianorum sacra sunt complexi, per causam eiusmodi.

Vir quidam ex eorum genere erat, qui quum per fraudem & dolum vitam peregrisset, postremò se etiam Moysen illum esse assimulauit: & cœlitus in Cretã à Deo propterea missum esse confinxit, vt eius loci Iudęos ipse per mare, perinde atque olim Israelitas per rubrum sinum, duceret. Et passim insulam ipsam anno toto peragrãs, vt se illum esse crederent, suasit: atq; vt opes quas haberent, pecuniasq; & possessiones omnes aspernarentur, cohortatus est: se illos per mare non aliter quàm in arida, in promissionis terram ducturum esse pollicitus. Atque illi vanis illius promissis decepti, res operasq; suas vbique neglexerunt, & facultates suas temerè quibuscunq; diripiendas permisere. Vbi dies constituta aduenit, qua proficisci debebant, ipse quidem confidentia & fastu plenus, eis præiit: illi verò hominem, vnã cum coniugibus & ætate imbecilliore consequuti sunt. Itaque eos in summum quendam scopulum in pelagus excurrentē duxit: atque inde conuicere seipso in mare, veluti natantes & vrinãtes, iussit. Idq; ex illis quidam, statim vt imperatum eis erat, fecerunt neq; deinceps apparuerunt. Quidam etiam in præcipitio saxi allisi interierunt. Et vniuersi illi vel in vndis, vel in præcipitiis saxi periissent: nisi Dei providentia, vix piscatores & alij mercatura victum queritantes, Christiani homines, subito affuissent, eosque modis omnibus extrahentes seruassent, tum primùm fortasse qua dementia capti essent sentientes. Hi alios, quo minus se in fluctus proiicerent, prohibuerunt: eorum, qui antea id fecissent, interitum illis indicantes. Qui sanè ægrè in animo rem secum reputantes, & fraudem sine iudicio susceptę fidei & crudelitatis deprehendentes, vt miserabilem in modum enatarent, sustinuerunt: & tandem Pseudomosen illum comprehendere sunt agresii. Verùm perficere id minimè potuerunt: confestim enim ille disparuit, & magnã suspicionem præbuit, perniciosum quempiam dæmonem sub humana specie gentem eam in exitium produxisse. Proinde multi Iudęorum superstitioni nuncio remisso, in Creta Christianam religionem constanter susceperunt. Horum innumera propè fuit multitudo. Simile quiddam aliud quoque eodē tempore accidit, quod & ipsum commemorabo. Gēs quędam barbara vltiorem Rheni amnis ripam accolit, Burgundiones dicuntur, tranquillitatis & o-

Pseudomoses in Creta.

Pollicitus is est, se Iudæos per vndas maris in aridam peruenientem ducturum.

Pollicitus is est, se Iudæos per vndas maris in aridam peruenientem adducit.

Pseudomoses iste disparuit, quippe dæmonem sub humana specie gentem eam in exitium produxisse. Proinde multi Iudęorum superstitioni nuncio remisso, in Creta Christianam religionem susceperunt. Burgundiones ab Hunnis inuestati, Christianam religionem susceperunt.

cij valde studiosi. Fabri namque tignarij omnes ferè sunt, & ea arte vitę sumptus tolerant. Porro Hunnorum natio eis imminens, frequentes excursiones in eos faciebat, & regionem eorum diripiendo vastabat. Multi etiam ex illis cum hostibus pugna congressi, interficiebantur. Quum ergo propter cladem eiusmodi de rebus suis desperarent, vt Deo alicui res suas committerent, consilium cepere: quumq; in mentem eis veniret, Christianorum Deum cultoribus suis vt acerrimum auxiliatorem plurimum opis ferre, de communi omnium consensu, ad religionem eius & fidem accesserunt. Quam ob causam & in quadam Gallię ciuitate episcopum, vt eos Christianorum religionem edoceret, & diuino baptismo dignaretur, oblectati sunt. Ille verò vbi eis septem dierum ieiunium indixit, eoque quę opus erat de sacris rebus instituit, octauo die baptizatos, vnã cū episcopo quem eis attribuit, domum redire iussit. Et ex ea re fiducia concepta, contra hostes tyrannidem tantam exercentes processerunt: neque eos spes & expectatio sua sefellit. Nam Vptato Hunnorum duce ex crapula nimia rupto, de improviso hostes duce orbatos adorti, multos admodum telis confecerunt: atque ipsi quum trium tantum milium numerum explerent, decem Hunnorum millia interemerunt. Ex eo tempore Burgundionum gens ardenti ad Christianismum summè cōseruandum amore flagrauit. Ita Deus alia per alia quam sapientissimè dispensat, prouidentię arcano longè optimè omnia administrans. Hęc hæcenus. Ego verò aliam quoque rem memorię mandabo, vt cognoscere omnes possint, Deum persepe etiam per indignos solita consueuisse prodigia exhibere.

CAPUT XLI.

O enim tempore Nouatianorum episcopus Paulus, Chrysanthi successor, miraculum quoddam edidit, & præclaram sibi per id pietatis & amoris diuini apud suos famam parauit. Graue in vrbe grassatum est incendium, quale haud vnquam aliàs illa sensit. Plurimam namque eius partem flāma peruasit, aded vt maxima quęque horrea & frumenti granaria conflagrarint atque in eis publicum quoddã, cui Achillei cognomen fuit. Porro ignis ædificia circumquaque depastus, etiam contra Nouatianorum ecclesiam, quę prope eum locum fuit, qui Pelargus dicebatur, versus est. Quum autem ea sic in periculo esset, Paulus in sanctius sacrarium ingressus, Deum vt ecclesiam conseruaret, supplex orauit, pro vrbe ipsa simul & templo precari ibi non intermitteret.

Tripart. historia & Paul. Dia. habent Thermas Achilleas. Et est thermarum mentio quę Achilles dicuntur, in l. omnia seruitus. C. de aquaduct. Sed nescio an ea lex ad urbem Constantinopolitanam pertineat, quod in ea aquaductus Hadriani mentio fiat: vt fortasse ibi de aqua ductibus Antiochia agatur, quam urbem præcipue Hadrianus exornauit. Nicephori verba hæc sunt: δ' ἱμαρτος μὲν ἔστι τῆς πόλεως ἐπιπέρας, ὅθεν καὶ τὴν μίσην τῶν ἀρτέων καταναλάσκει, καὶ τὸ δ' ἡμῶν τῶν ἀρχιεπίσκοπων τῶν μόνων ἐν ἀχίλλειοις κελτοῖς, καθ' ἃς καὶ ἡμεῖς ἐσθ' ἡμεῖς. h. e. Ferra pura & generosa. Suid. Aristoph. ἀχίλλειος ἀπομάθη. h. e. primario vescetu pane. ἀντι τῶν οὐραίων τῶν ἐκ τῶν ἀχίλλειος. h. e. pro eo quod est, in Prytanæo epularis.

Ieiunium & catechesis ante baptismum. Burgundiones Christiani contra hostes Hunnos vt flores euadunt. Vptatus Hunnorum dux crapula crepuit. Idem constans Christiani.

Incendium Constantinopolis longè maximum, quod biduo durauit.

Achilleas Constantinopoli granarium. Ecclesia Nouatianorum in medio incendio illasa conseruatur, Pauli Nouatiani episcopi precibus Pelargus vrbi Constantinopolitana regio.

A Et Deus nescio quo modo precibus eius exauditis, delubrum id inuolatum seruauit. Ignis naque per ianuas & fenestras iam omnes inuolans, ei no nocuit: sed quum circumcirca edificia simul multa consumpsisset, templum prateriit, intactum id atque inuolatum a tanto flagello relinquens. Et quod maximum est, quum incedum biduum totum grassatum vbique esset, ne vestigium quidem fumi in muris & tignis ecclesie eius apparuit. Nouatiani ex eo tempore quotannis, 17. Augusti mensis die obseruatum templum + facta celebrantes, celebrem eum locum reddidere: & multos etiam ex Græcæ superstitionis cultoribus in fano eo, ppter factum id augusto, rem diuinam facientes ad se pertraxere. Aliud item memoria dignum facinus Paulus iste ia moriturus fecit, quod & ipsum non intempestiue historie huic inseretur. Illud namque nobis propositum est consiliu, vt ex omnibus quod commodum est & vtile, colligamus, & nonnunquam etiam ex serpentibus Andromachen conficiamus. Paulus, sicuti dixi, moriturus, sacerdotum qui sub eo erant, ordine omni acito: Curæ, inquit, vobis sit, dum ego adhuc spiro, vt episcopum designetis, ne in ecclesia vestra, me defuncto, turba aliqua oriatur. Atque vbi illi non sanum reatumque ea in re se iudiciu habere, propterea quod alius alij pro affectione fauerent, dixerunt, electionemque ei permiserunt, inferens ille Sententiam consensumque vestrum in scriptum relatum mihi date, in eo scilicet vos quem ego delegero ac quieturos esse, & ego id facere sum paratus. Illi imperata statim faciunt, & Paulus in lecto sedens, charta accepta, Marciani cuiusdam nome in ea clam conscribit: qui presbyter quidem erat, & sub eo * monasticam vitam coluerat, tum autem peregre profectus fuerat. Paulus postquam ipse sigillo suo chartam ob signauit, idemque & presbyteri alij iussu eius fecere, libellum Marco Scytharum episcopo, qui tu in vrbe erat, credidit, hisce eum alloquutus verbis: Si Deus me diutius in vita manere voluerit, libellum hunc perinde atque depositum asseruatum mihi reddes: sin illi, vt me ad se euocet, visum est, charta resignata, quem ego communi omnium calculo episcopum delegerim, inuenies. Vbi ille mortuus est, & triduo post libellus magna multitudine presentate apertus est, legitima ab omnibus etiam Pauli electio iudicata est. Atque illi nulla interposita mora, homines qui Marcianum adducerent, misere: qui eum Tiberiopoli in Phrygia inuentum, dolo bono vsi, vel inuitum adduxere, & in ecclesie throno collocauerunt. Hæc de Paulo dicta sint.

† οὐρανόθεν
αὐτοῦ.

Paulus idē
moriturus,
proderet,
quibus oper-
tuit consen-
sientibus
successore sibi
designat.
Prouerb. 16
ἐπισημῶν
ἀνθρώπων
καὶ οὐκ ἐστὶν
οὐδὲν ἄλλο.
Bonus episco-
pus postero-
rum etiam
et tranqui-
litate coram
rationem ha-
bet.

* h. e. cali-
bena vitam.

Marcus Scy-
tharum epi-
scopus.

Marcianus
Pauli suc-
cessor.

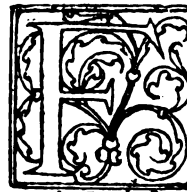
Proclus pra-
ter opinionem
omnium, ac
Thalasio Il-
lyrici prefe-
cto episcopo
Cæsariensem
facio.

CAPVT XLII.

Idem tempestate, decimoseptimo consulatu Theodosij, patriarcha Proclus nouum quiddam prater ecclesiasticam consuetudinem fecit. Quum namque Firmus Cæsareæ Cappadocum episcopus mortuus esset, & Cæsarienses Constantinopolim, vt episcopus eis deligeretur, petentes venissent, cuiam episcopatum eum committeret Proclus deliberauit. Sabbati dies erat, & commodum tum accidit, vt vnà senatores omnes ad episcopum visendi eius gratia venirent: in qui-

bus etiam Thalasio fuit, vrbium earum quæ in D Illyrico sunt, præfecturam gerens. Et iam is inde in Orientem profecturus fuerat, munus sibi ab Imperatore commissum administraturus: quum Proclus subito manibus iniectis, cum pro præfecto episcopum Cæsariensem creauit. Atque ille etiam contra animi sui sententiam in Ecclesie gradum conscendit, eamque ritè administravit: quum quidem tam subitum factum Imperator ægre ferret, mox tamen id sanctione sua comprobaret. Facinus hoc Procli insolitum, & auditu admodum mirum est.

CAPVT XLIII.

Ecce præterea præclarum aliud quiddam, gloriaque eius prorsus dignum. Quum enim sciret ecclesiam dudum scissam esse, propter abrogatam Chrysofomo dignitatem, consilium quæsiuit, quomodo Ecclesiam à dissidio & seditione conseruaret, & hominum mœrorem consolaretur. Rem eam Dei ductu mirabiliter est aggressus. Quinto patriarchatus eius anno plebs, quæ piè propter Ioannem tumultuata fuerat, congregata, Proclo persuasit, vt legatione apud Imperatorem fungeretur, vt sanctus ille vir ab iniusto exilio reuocaretur, populisque & Ecclesia orbitate liberaretur, petiturus. Id Proclus statim non grauatur fecit. Et qui corpus eius adducerent, missi sunt. Tumulus autem immobilis prorsus fuit: Et quum multæ multorum manus ad eum mouendum adhibere essent, nihilo magis loco moueri potuit. Quod vbi Imperator cognouit, statim causam eius rei intellexit. Itaque literis rubrica scriptis, virum sanctum, vt adduci se pateretur, obtestatus est. Literæ ipsæ supra pectus eius positæ, & peruigilium actum, precesque ad Deum fuscæ sunt. Ita tumulus se abducentibus facilem præbuit, & sanctus ipse, pondus eius leuius redditum, vnà cum baiulis simul ferre visus est. Literas Theodosij ad eum scriptas, hic referre visum est. Orbis totius doctori, & spiritali patri, Ioanni sancto, & aurei oris patriarche, Theodosius Imperator. Corpus tuum itidem vt aliorum mortuum esse putantes, pater honorande, transferre id & adducere ad nos, sicuti filij parentum amantes, desiderauimus. Quum autem debitum prorsus honorem, & quantam opus fuit summisionem & modestiam, eam in rem non contulerimus, Imperialis fortasse fastus leges in rebus, quibus nos magis quam Imperio ipso honestos esse decuit, sequuti: non immeritò voto nostro excidimus. At tu pater patrum verè reuerendissime (nunc enim veluti viuentem alloquimur) ad desiderium potius nostrum, quam ad cœptum tuum spectans, veniam da pœnitentibus, qui longè magis quam alius quisquam pœnitentiam docuisti, & nos vicisti: idoneumque castigationis, desiderio flagranti erroremque suum agnoscenti animæ, eo quod huc vsque reditum ad nos tuum detrectaris, exemplum exhibuisti: redde te ipsum nobis quæso, redde. Vt enim longiore mora & dilatione nos amplius etiam affligas, neque commiserationis visceribus tuis, neque amori & expectationi nostræ dignum est: qui non solū corpus & cineres,

Idem plebs
Constantino-
polis a pe-
tente, corpus
dini Chryso-
fomi, de cō-
sensu Impera-
toris Con-
stantinopo-
lim perferri
curat.
Tumulus
Chrysofomi
immobilis.

Theodosij li-
tera ad Chry-
sofomū do-
ctū, qui-
bus eū Con-
stantinopolim
reuecat.
Ioannes
Theodosij
compater.

Inferior ho-
norificanti-
simo Chry-
sostomi cor-
pus in vrbe
Constantino
politiana.

Per tempe-
statem subi-
tam, corpus
sanctum ad
viduæ agrum
appellat, cui
in ab Endo-
nia adipsam
fuerat, &c.

† w. p. 73
ἀπαύτω.

Theodosius
pro parenti-
bus suis de-
functis pre-
catur ad de-
um locum
tumulum.

Cadaver
Chryso-
stomi
in episcopi
throno collo-
catur, pacē
populo pre-
catur.

Ad basim
sanctio-
nis ara in duo-
rum Apo-
stolorum ec-
clesia id con-
ditum.

A & cineres, sed solam etiam umbram tuam cernere cupimus. Literæ tales fuere. Postquam autem itinere confecto, in littus ex aduerso Constantinopoli ad Chalcedonem cum reliquiis sancti viri peruenere, transit eò Imperator, & senatus Imperatorius: transit etiã patriarcha, & iudices, magistratusque omnes. deinde generis & ætatis homines omnis, per fretum in mari perinde atque in continente vadentes, & ad Propontidæ os Bospori ardentibus funalibus regentes, sacrum tumulum Imperatoria triremis excepit. Tum sanè miraculum quoddam edidit Deus, prodigiis quæ vnquam visa sunt longè maius. Quum enim certa & constans esset in mari tranquillitas, repentina subito exorta est procella, & naues innumerabilis illius classis aliæ aliè diuersæ salutis suæ consulentes dispersæ sunt. Ea autem quæ sacrum illud pondus & præclarum thesaurum vehebat Imperatoris triremis, funibus derepentè ruptis, veluti diuina gubernata manu ad viduæ agrum appulit: viduæ inquam illius, propter quam sponsa Christi Ecclesia pastore tanto viduata fuerat. Et rursus post mortem quoque iusto iudicio legitimam ille tulit sententiam, agrum viduæ autoritate sua attribuens atque confirmandus: Deo nimirum magnum illum glorificante, & iniquum exilium eius aperte deprædicante. Et quoad eius fieri potuit, petra nauis discidit, quod miraculum hodie quoque cernitur, & egregij illius viri ardorem eximium quouis præcone clarius attestatur. Hoc vbi factum est, serenitas rursus aduenit, & naues aliæ aliunde collectæ, cum apparatu & comitatu maximo, carminibusque debitis, virum sanctum producentes, in vrbe imperantem deportarunt. Eumque primum, circa + Amantium magni Thomæ templum excepit: inde verò in sanctæ Pacis delubrum delatus, postea porrò imperiali curru tumulus vetus, in sanctorum Apostolorum sanum illatus est. Ibi Imperator sacro tumulo chlamyde recto, & fronte atque oculis vrnæ impositis, communem supplex precationem pro parentibus fecit. Dudum enim illi mortui fuerant, in pupillari ætate cum tenerum adhuc relinquentes. Scorsim verò pro matre quoque precatus est, vt tumuli eius motus atque strepitus consisteret. Triginta enim & quinque annos iam is quærebatur, quo tempore scilicet & ipsa Ecclesiam concutiebat. Nec ille id non exorauit. Confestim namque vrna eius constitit. Atque vbi sacer Proclus virum sanctum in eundem secum thronum collocavit, plebs circumfusa ore vno exclamavit: Recipe, inquit, thronum tuum, o pater. Fertor ipse quoque tumulus, quæ dudum clausa fuerat, labris rursus apertis, ad populum dixisse, pax vobis: sicuti id circumstantes homines, & Proclus patriarcha, se audiuisset testati sunt. Porrò sacris mysteriis peractis, ad reliquiarum eius repositionem itum est. Et episcopum manibus magnis antistes ad basim sacre & diuinæ mensæ, veluti sacer & inuolabilis thesaurus, conditus est, episcopis episcopus, martyribus quavis sine sanguine martyr, prophetis Christi & apostolis magna atque aurea Ecclesie Christi tuba, omnes omnium aures personans, & pia dogmata & præcepta clarè musicis planè modulis accinens. Factum id vigesimo septimo mensis Ianuarij die. Ingenti autem facinore isto, illi etiam qui propter ipsum secesserant, persuasi, Eccle-

sia omnes coniuncti atque vniti sunt. Admirari verò, Socrates ecclesiasticus inquit, mihi libet (vt Nouatianus clam virum sanctum, vt opinor, perstringens) quomodo inuidia Origenem defunctum impetierit, Ioanni autem pepercerit. Ille namque post ducentos ferè annos, ab obitu suo, à Theophilo excommunicatus est: Ioannes verò trigesimo quinto anno post mortem suam à Proclo in communionem est receptus. Ad eò diuersis à Theophilo moribus. Proclus fuit. Sed hæc quomodo & antea acta sint, & adhuc semper agantur, viros prudentes non fugit. De reductione diuini Chrysostrami hæc tenus.

CAPVT XLIIII.

Idem temporibus diuinus quoque Ignatius Roma Constantinopolim delatus est. Quum nanque ille, sicuti ei visum fuerat, in Amphitheatro Romæ in fetarum aluis sepultus esset, quæcunque superfuere firmiora solidioraque ossa, condita ibi sunt. Theodosius autè Dei opt. max. præstantissima suggestione, magnopere ingenti atque illustri cum honore ea ad gregem suum referre studuit. Quapropter reliquias eas inde receptas, cum magnifico apparatu post tempus longum Antiochiam reduxit, & in eo loco quod cæmeterium vocatur, veneratione magna reposuit, & delubrum ingens dæmonibus olim dicatum, quod ab incolis τυχεῖον quasi Fortunæ templum dicas, vocabatur, in sacrosanctum sanum mutatum, diuino martyri consecrauit: in quo etiam reliquiarum tumulus repositus est, curru Imperiali cum sacro apparatu & satellitio in vrbe eam illatus, vbi quoque anno quolibet publice & magnifice festus dies est actus, Deo diligentium se memoriam sanctæ à funere etiã ipso glorificante, sicuti antea quoque in Babyla accidit. Deo namque inuisus Iulianus propterea quod Daphneus Apollo oraculum eius consulenti nihil respondisset (martyre quippe qui in propinquo loco conditus erat, diuina potentia os illius obturante, sicuti id dæmon inuitus confessus est) noua quadam translatione martyrem cohonestauit, vt commodius faciliusque dæmones res suas agerent, quemadmodum Iuliano obscure polliciti fuerant. Sed id, sicuti videtur, prouidentia diuinæ fuit, vt simul & martyrum potentia manifesta fieret, & sacre eorum reliquiarum longè ab idolorum nidore abessent: & sacro loco repositæ, debito, pro eo atque conuenit honorarentur delubro: sicuti & accidit. Templum enim ei ante urbem & magnitudine amplum, & forma pulchrum extractum est, in quod etiam eius vrna illata est.

CAPVT XLV.

Vb idem tempus, disputatio ingens in vrbe imperante, de mortuorum resurrectione extitit, & populo maxima incessit cõcertatio. Quidam enim, vna cum Sadducæis, resurrectione prorsus non esse opinati sunt: quidam autem ægrè quidem, sed crediderunt tamen, defunctos excitatum iri, apertis & irrefragabilibus sacrarum scripturarum testimoniis

D Seditores
eandem Io-
annem omnes
profus eccle-
sia conuincuntur.
Socrates de
Ioanne Chry-
sostomo.
Confertur
per dissimi-
litudinem
Ioannes cum
Origenem.
Post facta
Origenem
inmoda, Io-
annem fuit
id sequatur.
Reliquia di-
uini Ignatii
Roma An-
tiochiam
translata.

τυχεῖον, sine
Fortuna tem-
pli, in mar-
tyrum Ignatii
Antiochiae red-
ditum.
Dicit Babyla
martyrum
ibidem.
Deum san-
ctos suos etiã
defunctos
glorificat.
Honor mar-
tyrum defun-
ctorum.

Disputatio
de resurre-
ctione mor-
tuorum Con-
stantinopoli
ortia.

A adducti, alio prorsus & mutato corpore. Vt primū enim corpus illud, quod variis modis solutū abolitūq; sit, resuscitetur, fieri non posse: sed præter id aliud nulla præcedere materia, diuina, q̄ omnia perficit, voluntate denuò restitutū, vnà cū anima resurrectorū esse existimarūt. Huic tantę ætatis eius hominum ignorantia, & de proposita quæstione ambiguitati, qui priusquā existāt, omnia nouit Dēus, perinde atque medicus optimus, idonea præparauit remedia, vt tempore suo curā adhibens, animatum sanaret imbecillitatem. Itaque ante annos trecentos septuaginta duos, rē fecit, quæ nulla ex parte miraculis antiquitūs ab eo supra naturæ captum editis cedit: quā hoc loco commemorare aggrediar. Ephesi in Ionia septem pueri, corporibus iuxta & animis fratres fuere, à parentibus per manus eis traditæ religionis nostræ cultores. Tanto verò illi erga Christum flagrarunt amore, vt persequutionem eam quam Decius Romanus eo tempore Imperator grauissimam perquā crudeliter exercuit, paruifacerēt. Et quum propalām Christum confessi essent, postea nō longē ab vrbe ea secesserūt: & in vicino quodam antro, propter imminens periculum seipso occultarunt. Eius antri aditū & fores, persequutores à parte exteriores probē circumuallatas munierunt. Illi porò præ anxio animi mœrore in somnum sibi profundum delabi visi sunt, atque ita ad annos trecentos septuaginta duos dormierunt. Perinde enim atque angeli prouidentia diuina & spiritu sancto obumbrati, & veluti sensu orbatī, suauī & mollī somno, eo quo diximus tēpore ita sunt detēti, vt neque corpora neque vestimēta eorum diffluerint. vbi autem tempore suo sub præsentī, de quo nunc agimus, Theodosij imperio speluncæ fores reclusæ sunt è somno illo euigilarunt: vnūque ex eis in urbem rerum necessariorum comparandarū gratia miserunt. Quū autem is ciuibus Decij numisma proferret, noua atque insolita monetæ forma adducti, in thesaurum eum illi incidisse opinati sunt, iuuenemque ad urbem rectorem duxerunt, neque leuia ei, vt aurum inuentum indicaret, adhibuerunt tormenta. Et postquā flagris abundē confusus, vix apud seipsum esset, exclamans: Quis tandem, inquit, imperium nunc obtinet? mihi dicite. Atque illi suauiter & faceret subridentes: Num tu, responderunt, Theodosium nunc feliciter imperium administrare ignoras? Tum iuuenis: Bona verba quæso, ait: an non Decius, sed Theodosius Romanum obtinet imperium, qui me & sex alios mecum multo timore territos per præfectum vrbi speluncam hanc vbi occultaremur, subire coegit, vnde me illi fame perciti ad panes emendos præmiserunt? His illi verbis auditis consternati, celeriter omnes ad antrum illud accurrerunt, adituque magis dilatato, lapidibusque hinc & inde disiectis, in tabulam inciderunt, in qua Decij nomē, ipsorum, in Christi religione profitenda libertas, fuga simul & occultatio, necnon sepulturæ tempus per commodē expressum erat. Proinde cum reuerentia debita eos inde duxerunt, & de re omni celeriter Imperatorem certiorē fecerunt. Cæterum Imperator fidelissimus, vbi eam rem cognouit, quod semper quę grata Deo & accepta essent faceret, pietate sua indignū duxit, vel illos ad se transferri curare, vel alios ad eos videndos mit-

Historia septem fratrum apud Ephesum dormientium. Ea mortuorum resurrectio certissime iudicatur. Similis quidam Paulus Diaconus de septem quoque dormientibus in Germania refert, de gestu Langobard. li. 1. c. 3.

Imperator Theodosius ad eos videndos Ephesum profectus.

tere, ipsum autem domi manere: alterum enim arrogantiæ, alterum autem socordia omnino esse iudicauit. Et rebus omnibus, præ eo vt ad illos veniret, contēptis, quā potuit celerrimē Ephesum contendit, atque ibi illorum conspectu se oblectauit, & cū eis colloquutus, & ad satietatem consuetudine eorum vsus est: tum autem in cōmuni etiam mensa cum eis, ita vt par erat, cibum cepit, septemque totos dies cum eis fuit, omne eis curæ & officij genus præstans. Vbi verò etiam lōgiore rursus somno & obitu sancto in Christo obdormierunt, debito eos prosequutus est honore: & præclaro ea de causa triumpho actō, magnificēq; rursus eis in antro repositis, Constantinopolim est reuersus. Ea re quæstio de dogmate sopita est. Satis enim cōstabat, qui vt pueri illi tot annos, veluti noctem vnā nullo corporū detrimento quiescentes superessent, effecerit, eosque vnā cum animabus excitari: eum quoque potestatis suę abundantia, omnes homines cum suis, non alienis corporibus, in momento vno, veluti ex somno, tempore suo excitaturum esse. Hæc hæc tenus.

CAPVT XLVI.

Adhuc Theodosius imperabat, & terræ motus magnus & admirandus exstitit, qui priores omnes magnitudine, celeritate & temporis diuturnitate facile superauit. Nam ad mentes lex maxime durauit, & non ex interuallo, sed moru continuo omnia conculsit, idque per orbē ferē vniuersum: adeo vt non solum in vrbe imperante turre in præceps ierint, & murus variis in locis ruptus sit, verum etiam circa Chersonesum, ædificium id quod *μακρὸν τείχος*, hoc est longum murum vocant, simul omne conciderit: & innumerabilia vbique locorum, magnorum operum templorumque ædificia pessum ierint. Terræ motus iste Alexandriam quoque attigit. Antiochię autē impetu vehementiore imminēs præcipua quęque spectacula maxime comminuit. Et innumerabiles accidere casus, non terra tantum, verum etiam mari. Alicubi enim terra dehiscens, vicis frequentes absorbit: alicubi fontes non exigui subito exaruerunt: quibusdam in locis vberim aqua profluxit, quæ ibi antea esse solita non fuerat. Arbores multę vnā cum truncis suis radicitus euulsæ. Aggeres plurimi derepentē existentes, in montes ingentes conformati. Mare terminos suos transgressum, pisces ingentis magnitudinis mortuos veluti fundā eiecit. Insulæ plures vnā cū incolis suis submersę, hodie quoque non apparent. Naues vndis confertim decentibus in arida medio mari immobiles consistere visæ. Cladem ex eo terræ motu plurimū sensere Bithynia, Hellepontus, vtraque Phrygia, & Orientis pars maxima: sicuti dictum est. Inuasit quoque Occidentis regiones plures. Et quum longo duraret tēpore, non ea qua cœperat vehementia grassari perseuerauit, verum sensim de impetu aliquid remisit, donec prorsus conqueuit. Clades ea talis fuit. Byzantij autem in maximum coniecti metum, à ruinis & ædificiorum sibi timentes, muros reliquerunt: & extra urbem in Campo, qui dicitur, morati sunt, vnā cū Imperatore Theodosio, & pa-

Questio Constantinopoli de resurrectione mortuorum per miraculū ipsius decisa.

Terræ motus magnus & diuturnus sub Theodosio. Euseb. li. 1. cap. 17.

Macrostochos.

Casus varij & admirandi de in eo terræ motu.

Constantinopolitani cum Imperatore extra urbem morati.

A triarcha Proclo continuis precibus incumbētes, Deumque vt propitius eis esset & ab imminente calamitate orbem liberaret, obtestantes. Et quum aliquando moru eo grassante, terra veluti fluctuans concuteretur, & homines per metum eam ex fundamentis ipsis extirpatum iri veterentur, & omnes litanis & supplicationibus dediti collachrymārēt, & ex profundo intimoque animo misericordiam diuinam implorarent: tum miraculū præter opinionem omnium, quod sensum & mentem omnem excedat, subsequutum est. Subito namque à medio insperantibus omnibus, diuina quadam vi puer in aërem sublimis ad cœlestem vsque tractum, ita vt iam non apparet, sublatus, diuinam vocem qua angelis Deum laudibus ferre mos est, audiuit: eaque voce percepta, rursus priore per aërem via reuersus descendit: & episcopo Proclo, ipsique Imperatori & multitudini omni supplicationibus operanti, Deumque hymnis celebranti, ab angelis canentibus se verba hæc audisse renunciauit: *Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nostri. Quæ vbi Proclus intellexit, statim ad eum modum populum psallere iussit: & terræ motus statim etiam constitit, omninoque conqueiuit. Imperator porro Theodosius, & inter fœminas admiratione omnium digna Pulcheria, tanto miraculo percussa, constitutione Imperiali confestim, vt per orbem omnem diuinus hymnus ille concineretur, decreperunt. Et ex eo tempore Ecclesia Christi eum acceptum, non quolibet tantum die vsurpat, sed etiam (vt simpliciter dicam) cuiuslibet carminis & laudis Dei initio, ante omnia pleno ore præmittit. Puer verborum eorum ministerium exequutus, statim vita defunctus est, & in magna ecclesia quæ Pacis nomen obtinet, cõditus. Locus autem in quo ille in sublime actus est, postea ἑρμῆς ἵερος, id est, diuina exaltatio vocatus est, Notum ventum pro vrbe Constantinopolitana spectans. Imperator vbi terræ motus timore liberatus est, ilico Constantinopolitanæ vrbs muros reficere aggressus est: & maiorum mœnium partem, quæ in sicco loco sunt, per dies sexaginta, in eam quæ nunc cernitur formam Anthemius restaurauit, ingenti vrbi amplitudine pomeriis prolatis adiecta. Cyrus autem præfectus vrbi, reliquum qui conciderat, & vi temporis labefactatus fuerat, murum renouauit, atque in sublimem altitudinem, vrbe veluti in nouam redacta formam, construxit. Et quum aliquando imperator in Hippodromo equestre exhibens certamen staret, Byzantij structura Cyri delectati, magnificam illam emisere vocem: + Constantinus condidit, Cyrus restaurauit. Qua ex causa ira percitus princeps, præfecti dignitatem, illo sub prætextu quoddam Græcæ superstitionis cultor esset, homini ademit, & substantiam eius omnem publicauit. Ille animū despondens, ad ecclesiam confugit: & in sacrū sa-*

cerdotum ordinem allectus, Smyrnæorum præfuit vrbi. Smyrnæi vbi illum audiuerunt Græcorum sacra coluisse, communionem eius sunt auersati. Cyrus autem ad eos in ecclesia talia verba fecit. Viri amici, natiuitatē Dei & seruatois nostri Iesu Christi silentio colamus, quoniam auditu etiam solo in virgine sancta conceptum est Dei verbū. Ei gloria sit in secula, Amen. Ac deinde gratus ciuibus fuit, & ecclesiā piē gubernauit. Huius quoque opus est templum Dei genitrici dicatū, quod Cyri dicitur: in quo, fama est, & Romanum illum cantorem eximium, propter carmina decantata honorem & præmiū virtutis à Dei genitrice recepisse. Templum autem id huiusmodi occasione isthic est erectum. Cupressus in eo loco ingens & procera fuit, in qua superioribus temporibus nescio quomodo imaginem Dei genitricis quidam occultauit. Quum autem multū præterisset temporis, & imago latēret, ipsa seipsam indicauit. Cupressus enim immenso coruscans lumine, perinde atque fax vna ardere visa est, & ingens etiam miraculorum vis ab obscura & latenti efficacia manauit. Vbi autem quidā curiositate laudata arborē conscendit, imago ea, vnde miraculorum vis profuxit, apparuit. Quapropter Cyr⁹ loco ei honorē habens, pulcherrimum & maximum Dei genitrici construxit delubrum. De his hæc tenet. Verum enim uero Imperator magnam exhibens liberalitatem, non imperantem tantū, sed & alias restaurauit vrbes, quæ valde dirutæ fuerant. Et alias quidem aliter restituit. Antiochiam verò Memnoniū & Zoilum & Callistum, religione nostra admodū præstantes viros, rectores misit. Ibi Memnonius perquam decenter & magnificè, quod * Psephium dictum est, ab ipsis fundamentis restituit: in cuius loco medio hypethram & subdialem aulam reliquit. Zoilus autem Imperialem erexit porticum, ad Austrum spectantem, in Rufini porticus latere, cognomine suo loco ei relicto. Qui verò mihi cognominis fuit Callistus, præclarum & magnificum vrbi ei reliquit ædificium, quod Callisti porticus nominatur, pro iudicum curia, ex aduerso ei foro vbi pulcherrimæ constructæ sunt ædes, in quibus duces belli habitant. Insuper Anarolius quoque dux, militarium in Oriente ordinum præfectus, eò missus, cognominem sibi Anarolius quoque dux, militarium in Oriente ordinum præfectus, eò missus, cognominem sibi

D Idem episcopus fuit Smyrnenfis.

Celebre eius ad populum, pro concione verbum. + Templū virginis matris sub Cyri nomine. Romanus cantor eximius.

Miracula ad imaginē Dei genitricis edita.

Vrbium restauratio.

* Psephium à calculis qui pæges dicuntur, seu suffragium ferendum dictū videtur: quæ si Comitium Romano more dicat. Antiochie restitutum Psephium, Porticus Rufini. Extracta porticus Callisti. Porticus Anarolij.

† Conceptum virginis spiritus, non caro, fides, non libido, præuenit. Credendo, non concumbendo fecundata est virginitas. Aug. de trinit. lib. 13. cap. 18.

CAPVT XLVII.

Ostea quū diuinus Proclus vndecim annis in Cōstātinopolitana sede, & admirādus Cyrillus in Alexandrina triginta duobus enituisent, eodē tempore ambo ad immortalem trāsire vitā. Sed & Ioannes Antiochenus moriēs Domino thronū reliquit: & Leo magnus, Cælestino ad cœlestē recepto vitā, in veteris Romæ ecclesiā est inductus. Porro Iuuenalis adhuc superstes, ecclesiis Palæstinae præfuit. Proclo Flavianus successit, sacrorum donariorum ecclesiæ magnæ custos,

Præclariorū ecclesiarum antistites. Flavianus iste in l. quoniam. C. de episc. & cler. Fabianus dicitur. Flavianus Procli successor.

R ij

Litanis & supplicationibus operantibus.

Puer miraculose in aëre sublatus, & inde remissus.

a Theodosius, b. e. ter sanctus angelorum hymnus, Deum trinum & unum celebrantem. b Terræ motus & quiescit. c Theodosius, ut hymnus talis in ecclesia omnino canatur, instituit.

Murus collapsus restituitur per Anthemium & Cyrum

Populus Cōstātinopolitanae muros refectos Cyro acceptum fert.

Cyrum præfectum.

Cyrum ex præfecto vrbi episcopum factum.

Præclarum hic etiam fuit poeta. † uenustus, uisus, uisus.

De Cyro isto hæc apud Suid. reperitur: Cyrus Panopolites poeta sub Theodosio iunioris vixit. Apud quem præfectus pratorio, & præfectus vrbi, consul & patricius fuit: in admiratione ab Eudocia Augusta, quæ poematum studiosa erat, habitus. Eudocia autem, quomodo aulam relicta, in Oriente Hierosolymis esset, Cyrus ab aduersariis insidii circumuentus, in Phrygia Cotygei episcopus factus est, & vsque ad Leonis imp. tempora durauit. Mentio eius fit l. si quis. C. vi nom. ad suum patroc. lib. 11. Et ad hunc scripta est l. qui sub prætextu. C. de sacros. Eccles.

Dioscorus A
Cyrius.
 † *δυσουχῆ*
ἰδρυχῆ.
Eutycheus
abbas.
Secunda Ephesia synodus, Prædatoris dicta.
Ante Eudociam nomen benedictionis pro electione à Flauiano, quod Imperatori miserat petere.
Chrysostrō eunuchus.
Cum eunuchus iste Flavianum oderit.
 † *τῆς οὐλῆ*
τῆς χερσὶ
νῆς ἰωλῶν
 B
α χερσῶν
ἰωλῶν.
a Cuius sunt vasa & domus Ecclesie.
b Inuitur à Chrysostrō consilium, ut Flavianus è sede sua deturbetur.
Chrysostrō per Eudociam frustra Pulcheriam præpositū adimere contendit.
 C
c Præpositū aula Augustæ.
Struitur ab eodem consiliū aliud ut Eudocia diaconissam creari Pulcheriam curat.
Significatur id ab Imperatore Flauiano, & ab hoc Pulcheria.
d Pulcheria Præpositum ad Eudociam mittit, & priuata in Septimo completitur vitam.
e Imperator Flavianus irascitur.
Eudocia reuocatur in aula positur.

dignitate presbyter, vita autem cœlesti præclarus. Post Cyrillum in Alexandriæ throno Dioscorus impietatis officinam instituit : qui quâ rebus aliis pessimus fuit, tum diuino Cyrillo & Flauiano inimicissimus, tertie synodi decreta nō recepit. Et quod Constantinopolitano Archimandrita + infelici Eutyche, & præterea Chrysostrō primario inter Imperiales cubicularios eunuchus amicissimè vteretur, ut secunda Ephesia synodus cogere effectum, quæ *δυσουχῆ*, hoc est, prædatoria dicta est. Eius celebrandæ tale fuit initiū. * Chrysostrō iste multum apud Imperatorem autoritate valuit, & quod consecrationem Flauiani, propter anticipatam opinionem, minus gratam probatamque haberet: Imperatori subiecit, ut patriarche significaret, quo ille + electionis atque cōsecrationis gratia benedictionis munus sibi mitteret. Diuus Flavianus panes puros misit. Chrysostrō contra, aureum benedictionis donum mittendum esse dixit. Cui patriarcha respondit, non esse sibi talium rerum copiam: nisi forte ad hoc sacris vteretur templi a donariis. Ipsum verò Chrysostrō optimè nosse, Ecclesie sacra vasa Deo & pauperibus esse cōsecrata. Atque inde offensio locū habuit, quum eius rei Pulcheria Augusta nihil animaduertisset. b Chrysostrōeam ob rem inuidia percitus, omnē mouit funem, ut patriarcham sede sua deturbaret. Quum autem id omnino, Pulcheria summam rerum administrante, fieri nō posse videret, Eudociam Augustam, quæ nondum in Palæstinam ierat, sollicitauit, eamque paulatim aduersus matrem Pulcheriam concitans, ut Præpositum illi ademptū sibi ascisceret, suadere ei cœpit. c Præpositus enim Pulcherie parebat, ut quæ rerū summam administraret. Eudocia non parū Imperatoris tērauit animū, ut Præpositū à Pulcheria abduceret. At ille ab ea persuasus non est, petitionē Eudociæ repellens: quod Pulcheria soror eius in imperio genita atque educata esset, & quæ optimè remp. administraret. Postquæ Chrysostrō cœptū id non successit, aliud est expertus, & rursum Eudociæ molestus fuit, Imperatorem ut intelligeret, quo ille patriarche secretò insinuaret, ut Pulcheriam diaconissam legeret. Hoc Eudocia quum ageret, frequenti suggestionē tandē mitissimū Imperatoris animum flexit. Nam & lapidē, aquæ gutta frequentius defluens, excuare solet. Theodosius patriarche ad se vocato, arcanū in indicauit. Et ille in mœrorē coniectus, Imperatori quidem quod ei gratum esset, facturum esse visus est: Pulcheriam autem literis secretioribus certiorē fecit, ut nequaquam in conspectum eius veniret, ne scilicet quod & sibi ipsi & illi parum gratum esset, facere cogere. d Pulcheria statim quid ageretur intelligens, Præpositum transire ad Eudociam iussit: & ipsa vrbe egressa, ad Septimū tranquillam priuata vitam egit. e Imperator autē & Eudocia Flauiano deinceps, quod arcanum illud consilium propalasset, maximè succensuerūt. Pulcheria ad hunc modum eiecta, per Eudociæ manus resp. administrabatur. quo tempore etiam suspicionis illius occasio locum habuit, de celebri illa oue, propter Paulinum magistrum, quemadmodum supra dictum est. Hæc quum sic gereren-

tur, f Eusebius, de quo in synodo tertia antea diximus (nam primus ipse Nestorij vesaniam apprehendit atque redarguit, si quis alius, & ipse artis Rhetoricæ peritus: tum autem Dorilæus episcopus erat) quod Eutyche familiaris esset, de fide aliquando cum eo est collocutus. Atque vbi cum non rectè sentire animaduertit, libellum ea de re patriarche Flauiano obtulit. g Flavianus synodo prouinciali Constantinopoli coacta, ad quā quadraginta episcopi venerant, Eutychem citauit. Ille porrò primum sistere se recusauit. Vbi autem coactus aduenit, fœdissimo morbo laborare deprehensus est. In medio enim confessus: h Ego, inquit, ex duabus naturis genitū esse profiteor Dominum nostrum Iesum Christum, ante vnionem. Post vnionem autem, vnā eius esse naturam, & diuinum eius corpus neque consubstantiale nobis, neque eisdem nobiscum perpersionibus obnoxium esse prædico. Quæ verba postquam synodus audivit, illico quod ille pœnitentia non duceretur, legitimè & iuxta certum canonum iudicium, i hominem, dignitate ei adempta, reiecit. Ille Imperatorem adiit, & ut causa denuò iudicaretur, perinde atque acta & decreta contra eum facta à Flauiano conficta essent, rogauit. Itaque Principis iussu alia in suburbano Constantinopoli coacta est synodus, in qua multi etiam alij episcopi, & ex senatu quidam affuerunt. k Porrò vbi illi acta & decreta legitima esse autoritate sua comprobantur, Chrysostrō eunuchus, qui idem cum illo sentiebat, quum contumeliam ferre nequiret, iram aduersus Flavianum suam maximè auxit: l & Dioscoro Alexandrino impio illi indicauit, se illi in rebus quæ ei placitæ essent, gratificaturū omnibus, si Eutychem periclitantem defenderet, Flavianum autem & Eusebium Dorilæum oppugnaret. Eodem etiā modo Eudociam Augustam excitauit, quum multa alia, tum ea potissimum dicendo quæ ei à Pulcheria acerba accidissent, propterea quod Flavianus rem secretò sibi creditam; rectā tacitamque non seruasset. Hi ambo Theodosium permouent, ut alteram Ephesia synodum, quæ Eutyche & Flauiani causam disceptaret, celebrari iubeat, fœntentiarumque ferendarum iudiciū Dioscoro impio committat, & eundem synodo præficiat: copias etiam militares, quæ satis sint, mittat, quæ rem iudicatam exequerentur. Vbi id Imperator mandauit, & synodus quæ prædatoria vocatur, Ephesia congregata est: præsidens ei Dioscorus, notariis aliis reiectis, suos tantum adhibuit, ut acta ex sententia eius in scriptum referrentur. Affuerunt concilio ei quos supra nominauimus ecclesiarum antistites, * cum sacerdotibus suis: Leone veteris Romæ pastore excepto, cuius locū Iulius episcopus eò missus obtinuit. Theodosius inter alia, hoc sic verbis eiuscemodi sanxerat. Qui antea iudices religiosissimi archimandrite Eutyche fuisse, adfuerunt quidem, & tacento, iudiciū autem ordinem non habent: cœterum communem sanctissimorum omnium patrū sententiam expectant, quandoquidem de rebus ab eis iudicatis nunc iudicium agitur. Vbi autem de quæstione actum, ab Eutyche petiit, ut ea quæ de Deo sentiret, apud

f Eusebium Dorilæum hæresim Eutychem in colloquio deprehendit.
 g Synodus prouincialis Constantina polis propter Eutychem coacta.
 h Eutychem in hæresi.
 i Eutychem non respiciendū dicitur. Idem ab Imperatore, ut alia Constantinopoli cogatur synodus, impetrat.
 k Ea prioris synodi decreta comprobantur.
 l Eunuchus Dioscorus Alexandriæ & Eudociæ aduersus Flavianum cōmouent.
 m Imperator synodū aliam Ephesia iterū celebrari iubet.
 n Synodus in Dioscorum præficiatur. Antica talis præficta minimi episcopi ducit.
 o Iuuenalis scribit, Dommon, &c.
 p Lex Theodosij quomodo in concilio profertur.
 q Ephesio proculandam.
 r Eutychem hæresim.

* Apud Suidam est, plurimum autoritate eunuchos anticos apud Theodosium valuisse, & res plerasque ex arbitrio eorum perpetuam actas esse.

† Synodus prouinciales patriarcha & Archiepiscopi olim, quò hoc sic vsus fuit, cogere poterunt: concilia æcumenica & vniuersalia, sine voluntate Imperatoris, minima.

A synodum exponeret: tum ille, quæ antea quoque dixerat, in medium proferens professus est. E duabus quidem naturis genitum esse saluatorem ante vnionem, post hanc autem vnã ei esse naturam. Dioscorus porrò subinfernens: Et nos omnes ait, eiusdem opinionis sumus. Ibi Leonis papæ locum tenentes, illius ad Flavianum & synodum ipsam datas literas legi petierunt. Vt verò Dioscorus eas reiecit, mandatarij transuersum Dioscori impetum animaduertentes, è synodo discessere, & Romam recurrere. Dioscorus, cum factionis suæ popularibus, Eutychetem, reddita ei dignitate, in integrum restituit: eam verò Flauiano & Eusebio Dorilæo abrogauit: canonem illum, què ipse fortè transgressus est, obtinens, nullam aliam fidei formulam, præterquam quæ Nicææ est facta, promulgandam esse statuente. Porro Flavianus, vir sanctissimus, post eiusmodi illegitimam condemnationem, turbulentis impulsioneibus & calciu iactibus à Dioscori & Chrysaphij factione ex synodo eiectus, tertio post die vitam feliciter finit, quum ille ipse Dioscorus calcibus in ventrem etiam veritatis ipsius propugnatoris defuncti insiluerit. Et postmodum episcopi, militum qui eos armis sublatis circumsteterant, vi actis aduersus sanctum illum editis subscribere sunt coacti. Cum quibus & Domnus, Ioannis in ecclesia Antioche na successor, annotatione sua ea tum confirmauit. At idem potestati suæ redditus, quòd illis celsisset, retractauit Dioscoro & principibus ex aula Imperiali vitis resistens, & contra decreta, utpote quæ aduersus ecclesiasticas constitutiones facta essent, vociferans, synodumque impiam appellas, & subscriptionem denique suam reddi sibi flagitans. Verum synodus ea de causa huic quoque sacerdotalem ademit dignitatem: in qua & Ibas ille Edessenorū episcopus, & sapiens eruditusq; Theodoritus ecclesiæ Cyri pastor, præterea Daniel Cararum, item Irenæus Tyri, & Aquilius Bibli episcopi exautorati sunt. Deceuit hæc synodus quoque de Sophronio quædam, qui tum Constantinopolim, visendæ eius gratia, venerat, & alia insuper quæ in actis continentur. Prædatorium Ephesii concilium ad hunc solum est modum.

CAPVT XLVIII.

E verò ex eis quisquã, qui aliter opinantur, & idolis addicti sunt, nos rideat, perinde quasi per res nouas semper aliquid ad fidem afferamus, & apud nos posteriores prioribus derogent. Nos etenim ineffabilem atque incomprehensibilem Dei erga nos benignitatem & misericordiam inquirentes, eamque summopere colere atque magnificare contendentes, eo quòd rem eam assequi nõ possimus, huc atque illuc nos conuertimus. Nullus sanè eorum qui in hæreses delapsi sunt, illud in consilio præcipuè habuit, vt diuinum numen blasphemus maledicto aut contumelia afficeret: sed præstantius quidquam se prolaturum esse, quàm maiores fecerint, si hoc vel illud promulgaret, existimauit. Vniuersi equidem cõmuni omnium concordia, quæ + præcipua religionis nostræ sunt, & quæ cultus diuini causam continent,

capita, profitemur. Trinitas enim in vnitate nature diuinæ à nobis deprædicatur: & ante luciferum super substantiali patri genitus Deus verbū, quòd natiuitate altera incorruptè propter immensam erga creaturam suam misericordiam carnem assumpsit. Quòd si præterea propter obscurã numinis cognitionem, homines noui quidquam afferunt, non nouum id est: quòd Deus, vt equidem puro, propterea * libero arbitrio locum dederit, vt Ecclesia eius Catholica & Apostolica hinc & inde ad diuersas opiniones appellans, dicta omnia, pro eo atque decet, captiuè, & ad veriorè pietatem referat, eaque ad vnã rectam planamque viam, veritatis scilicet inuentionem, deducat. Cui sententiæ illud dictum valde consonum ab Apostolo est prolaturum: Oportet autem hæreses etiam in vobis esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant. Qua in re ineffabilem quoque Dei sapientiam mirari libet, quæ olim per Apostolum suum prædixit: Virtus enim mea, inquiens, in infirmitate perficitur. Ex eo namque quòd propter imbecillitatè verè cognitionis, partes quædam ab Ecclesiæ structura resectæ sunt, dogmata recta & plana per ædificationem constituta sunt, & incrementis maioribus ad cœlestem sublimitatem vniuersalis & apostolica ecclesia excurrit. Qui verò in seductione & errore Græcæ superstitionis educati sunt, propterea quòd neque Deum, quidnam sit, neque ineffabilem eius & incomprehensibilem curã atque prouidentiam inuenire velint, alij aliorum inter se, atque ipsi quandoque suas etiam ipsorum sententias refellunt. Et multos variisque comminiscentes deos, nominibus eos quæ affectionibus, suis conueniant, prosequuntur. Et cum alios super alios sibi ipsis designant & eligunt, veniam, vt aliquis dicat, impuris libidinibus suis aucupantur. Sic qui apud illos est summus.

Hominum pater atque deorum,
 natura sua in aue versa, fœdi stupri gratia adolescentulū Phrygen rapuit, & pro mercede impuri flagitij poculum ei dedit, potestate illa permessa, vt sibi ille + beneuolentiam & amorè propinaret, & vterque simul cū nequitie constuprationis probum & dedecus potaret. Qui insuper multis aliis nefariis sceleribus, quæ etiã nullius precij hominibus concessa nõ sunt, in varias irrationalium animantium species transformatus, turpiter sibi vitã degendã statuit: & androgyn^o, ancipitiq; inter marè & fœminã sexu Deus factus, non equidè in ventre, sed femore vteru * gestans, imperfectū tulit fœtū: vt ea quoq; res præter naturã fieret. vnde Dithyrã^o seu bis genitus infans prodiit, qui vtriq; nature ignominia inureret notã, muliebri motu saltas femiur Deus: ebrietatis, crapulæ, vinolentiæ, temulentiæ grauedinis, alioruque inde profuentiu maloru autor. Huic Deo altitonati & ægifero admirandū etiã aliud nomen indiderūt. nã parricidã vocarūt, cui apud homines extremū & primū constitutum est supplicium: vt qui Saturnum patrem suū (pro eo atq; decuit faciens) quòd talè ipsum ille in vitã protulisset, turpiter regno exuerit. Quid verò de meretricia fœditate apud eos in numerū deorum relata dicã: cui tutelare deam Venerem ipsam Cypriam concha genitam præficiunt. Ea verò, pudicitia veluti piaculo quodam repudiata, absurdis & turpibus flagitiis omnibus ferè delectatur, atque

R iij

Dioscorus ei succinit.
Literas Leonis Rom. episcopi reuocavit.
Eutychetem restituit.
Flavianum & Eusebium exautorat.
Flavianum in synodo abici, & male tractat.
Flavianum mori.
Huic etiam mortuo Dioscorus calcibus insultat.
Episcopi decretis synodi prædatoria subscribere coguntur.
Domnus Antiochiensem subscriptionem suam retractat.
Domnus, & alii prius episcopi dignitatem concilio abrogat.

Apologia aduersus eos qui religionem Christianam propter hæreses subinde excoriant, excoriant.

In summa & capite fidei Christiana in vniuersi obsecramus.
 † κατὰ τὴν ἰσχυρὰν Νικαίων συνόδον, κατὰ τὴν ἰσχυρὰν Νικαίων συνόδον, κατὰ τὴν ἰσχυρὰν Νικαίων συνόδον.

D *Engr. lib. 1 cap. 11.*

Commodum quod ex hæresibus promerit.
 * τὴν ἀποστασίαν.

E

Aduersus philosophos ethnicos, & impurissimorum idololatriam.

Sperni loci flagitia.

† κατὰ τὴν ἰσχυρὰν Νικαίων συνόδον.

F

Bacchi impurissimi deum.

* κατὰ τὴν ἰσχυρὰν Νικαίων συνόδον.

Iupiter parricidã.

Venerem impudica dea.

Mars adol-
ter.
Vulcanus.
φαιφωγία.
Pan.
Priapus.
Sacra bona
dea.

A eis ipsis etiam coli arque placari vult: cū qua Mars turpiter se dans, arte & fallacia. Vulcani, diis reliquis ludendus atque ridendus tanquam spe & aculum exhibetur. Phalli verò, & Ithyphalli, & obscenitatis omnis domicilia apud illos, quem non merentur risum? Quid Pan ipse, & Priapus, qui præter naturam, in formi membro cū magna gratia colitur? Quid mysteria & arcana sacra Eleusina: deæ sibi volunt? quæ quum quàm maximè oderim, vno tamen nomine tantum laudauerim, quòd talia ipsi ea esse, quæ sol non aspiceret, iudicarent: & quum re ipsa se digna patrarent facinora, quòd ea tenebrarum caligine & obscuritate condemnarunt. Verùm nos turpibus hæc cultoribus relinquentes, orationem ad metam constitutam reducamus: quæ reliquæ sunt Theodosij imperij res, memoriæ proditura.

CAPVT XLIX.

Suggestione
Leonis episcopi
pater Valentianus
Eudoxia ad
Theodosium
de synodo
predatoria
scripsit.

Verba Theodosij
ad filiam
Eudoxiam
de Flauiano
Theodosio
tandem rem
vultu consi-
derat.

Chrysostomus
relegat.
Chrysostomus
mori.
Eudociam
grauiter ob-
iurgat
Theodosius.

μᾶλλον λει-
δοσ. Αἰνο-
σο per agno-
minationem
et paradisi
ad Contem-
tionis sine
Discordia
malum.

Dost prædatoriam illam synodū, Leonis Papæ mandatarij vix Romam venerant, quum illi quomodo ipsius literæ reiectæ, & iniquæ sententiæ latæ essent, præterea Dioscori & Chrysostomij arrogantem confidentiam, & ut illi diuinum virum Flavianum necauerint, exposuere. Eisque rebus perturbatus Leo, lachrymabundus Valentinianum Placidie filium, Romæ adhuc imperantem, & simul Theodosij atque Eudociæ, quæ etiam Athenais dicta fuerat, filiam Eudoxiam adiit, & ab ipsis petiit, ut ad Theodosium literas darent, quibus ille ad vniuersalem synodum aliam cogendā moueretur: in qua synodo, quæ Ephesi præter ecclesiasticas constitutiones perperam acta fuerant, ritè corrigerentur. Illi à Leone persuasi, statim ad Theodosium scripsere, petitione Papæ literis inserta. Et Theodosius filie Eudociæ rescribēs, hæc quoque verba addidit: Illud verò suauitatem tuam scire volo, Flavianum diuino iudicio ex rebus humanis sublaturum esse, ut controuersia & contentio sanctarum ecclesiarum omnis cōquiescat. **C** Deinde verò Theodosius, vbi re secum perpensa, se Chrysostomij astutia deceptū esse comperit, perquam grauitè & impietatem in Flauiano perpetrata, & aliis episcopis nefariè illatam contumeliam & condemnationem tulit. Et quum dolori suo mederi non posset, in Chrysostomium legitimū iustumque effudit furorem. Itaque illum primū dignitate, mox etiam substantia omni spoliaturum, in insulam quandam relegauit. Cuius iudicium quòd cœlestis quoque calculus comprobaret, in mari nauigantem assequutus est. Postea cōiugem quoque Eudociam per acrem obiurgationem malè admodum accepit. quippe quæ malorum inuoluentium causa fuisset. Ad hæc, iniuriam quoque germanæ suæ Pulcheriæ, quæ eius causa Imperiali aula eiecta esset, factam adiecit: atque insuper illam de Paulino suspicionem, & contentiois ouè vehementer eam perstringens, in medium protulit. Illa consilij dubia, quum in magnū esset coniecta metum, ut sibi Hierosolyma petere liceret, petiit: ad quam profectioem se voto nuncupato Deo obligauerat, si in matrimonium collocatam filiam vidisset. Imperator confestim in Septimum

misit, & sororem Pulcheriam septimum iam ibi annum agentem reuocauit: quæ quamprimum cū apparatu comitatuque multo in Imperialem aulam rediit: Ephesum certis hominibus missis, sacrum Flauiani corpus inde in urbem imperantem transtulit, atque id per mediam ciuitatem cū obseruantia & pompa celebri illatū, intra adyta sanctorum discipulorum Christi templi splendide & religiose reposuit. Postea Iudeorum synagoga in fabricarum foro, in templi formam redacta, pulchritudineque simul & amplitudine exornata, insignem Dei genitricis ædem sacram construxit. Vbi minoribus aliis adiectis ædificiis, venerandam & sacram Deimæ in ipso sanctioris mensæ tumulo zonam reposuit: & ex eo tēpore ea Dei genitricis ædes, & Sacri tumuli nomen est cōsequuta. Atque hæc quidem sic acta.

CAPVT L.

Eudocia verò Augusta profectioem in sanctam Christi ciuitatē adurgens, tandem eò peruenit. Et quum populus ibi ad spectandam eam cōflueret, postremò ad verbum illud perquam scitè carmen dictis aliis adiecit:

ὁμοίως γυνῆς καὶ ἀνδρῶν ἰσχυροὺς ἐν σοί.

Et stirpis vestrae me dico sanguinis esse.

Subobscurè eò antiquitūs colonias ex Græcia ductas esse significans. Eas qui cognoscere vult, Strabonem Geographum & Phlegontem, & Diodorum Siculum, tum etiam Arrianum, & Pisandrum poetam, præterea Vlpianum, Libanium, & Iulianum sophistas egregios legat. Quo tempore etiā Antiochiam eam profectam, ciues ibi statua ærea faberrimè facta cohonestarunt, quæ ad posteriora etiam tempora perdurauit. Qua re Theodosius permotus, maximam mœnibus partem adiecit, vsque ad portam quæ in Daphnem fert, in latitudinem eis promotis. Eamque suburbanam regionē cernere quisque potest. Nam ad hoc vsque tempus vestigia veteris muri, reliquiis eius sese cum admiratione oculis inferentibus, deprehendunt. Aliis autem videtur, à maximo Theodosio mœnia esse dilatata. Atque ab eodem in lauacri Valentis, aliquibus ex partibus incendio diruti, refectioem & aurum ducentorum pondi librarum datum esse dicitur. Fama verò est, bis Eudociam Hierosolyma venisse, vbi plurima ad honorem Christi peregit. Nam & multa sacra monasteria excitauit: & lauras, quæ vocantur, angustas scilicet monachorum cellas, scholasticæ diuinas condidit. quarum varium quidem est institutum, & varia viuendi ratio: sed hæc ad vnum prorsus pietatis finem spectant. Quidam namque simul eisdem in ædibus viuūt, re nulla quæ homines in terram deprimit, distracti. Apud hos neque aurum est, neque aliud quodpiam metallum: sed neque vestis alicuius propria, neque rerum aliarum quidquā, quod ventrem demulceat. Quod namque hodie palium aut humerale hic fert, eo cras alium indutū conspicias: ad eò ut vnius vestis vnā omnium, & rursum omnium vnus esse putes. Omnibus autem communis proponitur mensa, non conditis variisque & exquisitis cibariis, eas quæ sub vètre sunt corporis partes ad lasciuiam irritans, sed paucis

De Pulcheria
e Septimo in
aulam Im-
perialem re-
ducitur.
b Eadem
Flauiani
corpus Ephe-
so Constanti
uopolim
transfert.
Templum
Dei genitri-
cis constructū
sub Sancti
tumulo no-
mine.
† ἰσχυρὸν καὶ
κατασκευασ-
τὸν.
Zona diua
Virginis.
* ἄγία σοφία

Eudocia re-
ligionis ergo
Hierosoly-
ma venit.

Colonia ex
Græcia Hiero-
solyma et
in Iudæam
missa. Sta-
tua Eudocia
apud Anti-
ochianos.

Antiochia
per Theodo-
sium ampli-
ficata.

Euagr. li. 1.
cap. 20. et
21. Refectio
thermarum
Valentis

Antiochia.
Opera Eudocia
Hierosoly-
mitana.

Diversa mo-
nasteria riu-
us in studio.

Monasteria
cenobia, in
quibus eis
omnia sunt
communis.

† χερσὶ
δὲ τῶν ἁγίων
ἐλάττω ἁ-
γίων.

† τῶν ἁγίων
ἐλάττω ἁ-
γίων.

A quibusdam oletibus atque leguminibus, quatum ad vitam saltem tolerandam satis sit, conuiuas excipiens. Communes itidem eis sunt ad Deum supplicationes & preces, quas interdum, & sæpe etiam nocte tota, cum timore, habitu statumque corporis summissio, peragunt. Labore seipfos ita conficiunt, ut viuentes adhuc super terram, mortuos prorsus esse dicas. Ij sæpius in biduum & triduum ieiunium proferunt. Sunt qui diebus quinque, & longius, cibum non attingunt: eumque tandem necessitate urgente, & quidem cum parsimonia multa sumunt. Aliqui verò diuerso ab eis qui ita simul viuunt modo, seipfos à multis segregantes, solitarij degunt, exiguis maxime ædiculis se includentes, quæ ea sunt latitudine & altitudine, ut neque directè stare, neque facillè cubare possint, speluncis quibusdam & terræ + cauernis, sicuti Apostolus inquit, incubantes. Nonnulli sub dio cum feris habitantes, aliqui verò occultis sub terra hospitibus vtentes, ibi cum solo colloquuntur Deo. Verumenimverò aliud quoque genus conuersationis diuinæ ab illis excogitatum est, quod omne virilis constantiæ & fortitudinis specimen longè superat. In solitudinè enim quandam sole adustam se abducentes, & eam solam corporis partem quam naturæ necessitas rectam esse vult velantes, non viri modò, sed & scemine, eodem inter se vitæ instituto cõcertantes, nullam reliqui corporis gerunt curam, frigore ingenti atque æstui variisque aëris mutationibus seipfos committentes, algorem iuxta & calorem tolerant: & quouis loco, ita ut fors tulit, stant & cubant: omnique humano alimento omnino repudiato, herbis quibusdam & radicibus, quas terra sua sponte fert, viuunt: qui etiam ab eiusmodi victus genere *βουδι*, hoc est, pabulatores dicti sunt. Illi etiam tempore ipso speciem eorū mutata, feris assimilantur, & mētem quoque à reliquis hominibus alienam obtinent. Quos si quādo fortè cõspicati fuerint, fugiunt. Quòd si etiam insequentem quempiam sentiāt, celerius se in pedes coniciunt, propter leuitatem prorsus in aëre sublimes volantes. Nonnunquā quoque inaccessa sub terra loca subeuntes, subito disparēt: plurimique id, si ita vitam ducentes lateāt, faciunt. Aliud præterea monastici exercitij genus, quod parum abfuit quin præteritem, commemorabo. Id præ aliis meritò primas ferre censetur, & apud paucissimos reperitur. Sunt nanque nonnulli, qui quum per multos virtutis labores ed euaserint, ut *ἀπαθείς*, hoc est, indolentes, & affectionibus perpersionibusque omnibus liberi sint, in mundum recurrūt. Et gestibus quibusdam incompositis + dementes se esse assimilantes, ita vanam contemnunt gloriam, quam extremam tunicam (iuxta Platonem philosophū) anima deponere solet. In *ἀπαθείς*, hoc est, indolentia philosophantur, sine affectione atque animi commotione, in caupona, aut si opus sit, in lupanari cibum capientes, & neque conspectum cuiusquam, neque locum aliquem reuerentes. Balnea quoque ingrediuntur, & cum mulierculis sæpe etiā ut natura fert, nudis lauant, & cum eisdem habitant. Aded verò affectionibus perpersionibusque superiores sunt, ut naturæ vim superent, & tyrannidem in eam exercent: denique ut neque aspectu neque contactu, neque aded ab arte peritis osculis, atque muliebribus cõplexibus, ad eā quæ

propria naturæ est, concupiscentiam commouean **D** tur. Cum viris illi versantes viri sunt, cum mulieribus mulieres. Et quum vtriusque sexus vim obtinere videantur, vnum obtinent. Atque ut semel dicam, in hoc vitæ genere, quod captum naturæ superat, virtus naturæ aduersas leges fixit, ut in nulla earum rerum quæ necessariae sunt, satietas ipsa locum habeat. Ita illi semper esuriunt & sitiunt, temperantiāque & continentiam in rebus omnibus retinere leges eorum iubent. Aded etiam illæ corpus constringere præcipiunt, ut vi etiam necessitas cõprimatur. Tam æqua etiam per exactissimam rationem statera vita eis libratur, ut dum lanx vtraque per diametrum & lineam mediam inter se distat, nullum sentiat momentum. Et tan topere res inter se contrariæ in eis & extrant & miscetur, diuina gratia ea quæ misceri nequeunt coniungente, & tempore rursus suo disiungente, ut quod auditu mirum est, in eodem corpore & vita simul & mortificatio habitet, quæ natura ratione, & re ipsa inter se maxime sunt, pugnantia. Quum enim affectio quæpiam seu perpessio subrepsit, **E** tum corpus videas mortuū & nihil agens, perinde atque in sepulchro repositum esset. Quum autem egregium virtutis opus peragendum, & preces ad Deum fundendæ sunt, tum robur nouū & corpus mirificè viuudum cernas etiam si id senio iam confectum & exoletum admodum sit. Vitam vtrāque illi, præsentem videlicet & futuram, ita complicant & coniungunt, ut carne prorsus in obitu mortificata atque deposita, semper viuāt, & quodammodo cum viuentibus simul conuersentur, corpora illorum variè curantes, & supplicantium preces ad Deū referentes: itidem ut in priorè vita degentes, præterquam quod rebus necessariis nõ indigeant, & loco nullo circūscribantur. Omnibus in momento adsunt, omnium voces audiunt, & cum omnibus versantur. Horum opus est frequentes genuū inclinationes & graues rursus stationes, desiderio solo corpora eorum sustinente, & voluntariam imbecillitatē recreante. Illi athletæ quidam sunt carne carentes, & luctatores sanguinis expertes. Illis conuiuia splendida & deliciæ summæ sunt, assiduū ieiunium: & mensa opipara, **F** ut quoad eius fieri potest, nihil cibi degustent. Quòd si alicunde hospes adueniat, matutino etiā tempore, tam benignè & amanter nouo hospitalitatis genere eum excipiunt, ut nihil aliud eos per vitam, quæ ad eum modum deliciari studuisse, putes: aliud mox rursus ieiunij genus excogitantes, cibumque arbitrato suo capere nolentes, aded ut res ea omnibus in stuporem euadat, quum ad victum sufficientem tantū eis desit, quomodo tam exiguo alimēto viuere possint. Inimici ij sibiipsis sunt, volūtatisque propriæ & naturæ destinatione animi iam dudū concepta, proditores, ut in rebus omnibus delicias carnis longè à se reiiciant, & anima eis in statu suo pulcherrimè consistat: quæcunque Deo placita sunt, prudenter deligens atque conseruans. Felices illi prorsus eiusmodi conuersatione & vitæ instituto: longè autem feliciores sua ex hac vita migratione, ad quam illi semper aspirant, ad optatum illum desideratumque videndum anhelantes. Itaque Eudocia Augusta, cum multis id genus monachis collocuta est, & multa (sicuti dictum est) monachorum domicilia & habitatio-

R iiij

*Ieiunium diu-
turnum.*

*Monachi so-
litarij.*

*† tunc p̄
tunc iudic.*

*Monachi
eremici nudi
in solis locis
viuentes, bo-
uol, h. e. pa-
bulatores di-
cti.
† Hoc verè est
nudi βουδοί.*

*Monachi à-
p̄thei, h. e.
indolentes.
Vanam gloria
contemptus.
Admiranda
indolētia in-
finita ex-
empla.
† ἀπαθείας*

* *ἐμπερα.*

*Eudocia pie-
satis opera
† Hierosoly-
min adina.*

* Ιεροσολων
Largissima
Eudoxia elee
uofyna.

† οδο μυστα
δασ υγι τα
τραυελοισι
υφολκοντα
αυτο Αλτρα
νεμμεκταρ

Diui Stepha
ni teplum ad
Hierosoly
ma.

Eudoxia
mori.

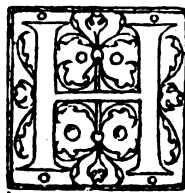
A nes construxit. Hierosolymorū etiam muros protulit, & renouauit. * Episcopalem præterea domum ibi ex fundamentis ipsis erectam pulcherrimè exornauit, eidemq; mille numismatum reditū attribuit. In Phordisiis pauperū domicilium ædificauit, ubi quadringenti sacro morbo laborātes habitarent. Alia item pauperum hospitem & uiduarum diuersoria condidit, eisque substantiam suam donauit. Ecclesiis, nosocomiis seu ægrotorum domibus, sacrosanctis ædibus, & monasticis uirorū & mulierū domiciliis, + vigentes mille quadringētas & octogēta aureæ monetæ libras dedicauit: præter alios quos aliò conuertit sacros prouentus, & varij generis donaria, quæ sanctis quibusdam locis cōsecrauit. Et aliquādo die festo Paschæ tēplū ad sanctam Christi resurrectionem celebrandam ingressa, in lucernarū rationem decies mille sextarios olei retulit: & choris memoriam sacræ Christi resurrectionis colentibus, annum prouētum quadringentorum numismatū constituit. Postremò tēplum ingens amplitudine & forma præclarum, ex ipsis fundamētis, admirando illi & primo diacono simul & martyri Stephano, stadio uino ab Hierosolymis erexit: quo loco à percussoribus Domini saxis ille obrutus, immarcescibilem coronam reportasse dicitur. In quo tēplo aliquo post tempore & ipsa, quum ad immortalem emigrasset vitam, cōdita est, quarto magni Leonis imperij anno, quum hic piam Deoque placitam exgisset vitam. Defuncta autem est ætatis sexagesimo septimo anno. nam viginti annos nata, Imperatori Theodosio coniuncta est. Et in aula imperiali sub matre eademq; Augusta Pulcheria, uigintinouem transegit. Ipsa uerò sola, absque Pulcheria, imperium annis septem administrauit. Porro Hierosolymis undecim transegit. Ex eo tempore quatuor uixit annos, uniuersalis Chalcedonis synodi acta non approbans, sicuti postea dicemus, Postquā autem synodi eius decreta rata gratæque habuit, alios etiam transegit quatuor: & tandem mortua est. De qua prophetam Dauidem illud etiā dixisse ferūt, Benefac Domine in tēpore iudicij, hoc est, in bona uoluntate tua Sion, & ædificentur muri Hierusalem. Res Eudoxiæ Imperatricis ad hunc se habuere modum.

C Hierusalem. Res Eudoxiæ Imperatricis ad hunc se habuere modum.

C A P V T L I.

Simeones
Stylites, sive
Columna,
qui primus in
columna uita
monastica iu-
stitiam in-
uenit.
Sacrificium
Eucharistia.

† τὴν ἄραν-
τον καὶ ἀνα-
μαρτυρῶν
οὐρανὸν τῆς
ἐκείνου
καὶ ἀναμαρ-
τυρῶν
καὶ ἀναμαρ-
τυρῶν

Hoc ipso tempore etiam magnus Simeones, sanctæ & celebris recordationis, qui primus stationē in columna inuenit, uiguit: & celebre consequutus est nomen, domicilium super columna bicubitale uidequaue habens: quo tempore Dominus sacras Antiochenæ urbis habenas tenuit, qui etiam ea re audita, quum ad eum uenisset, totus cōsternatus est, & cum eo mystico arcanoque congressu conuenire exoptauit. Conueneruntq; aded ambo, & + sacrificio immaculato atque incruento peracto, alter alteri uiuificam communionem porrexerit. Magnus igitur uir iste, etiam in corpore deorsum uersum uergente, angelorū uiuendi institutū imitatus, rebus negociisque omnibus nuncium remisit: & uis naturæ illata, ad sublimia aspirauit, atque mediū inter cælum & terram domi-

ciliū sibi fixit, ut extra turbam & tumultū omnem positus, Deum glorificaret, & perpetuis cum angelis hymnorū laudibus celebraret. Hinc quidem ueluti mediator quidam supplicantiū hominum preces ad Deum referens, inde autē affluentem atque immensam benignitatis gratiam illis impertiens. Cuius admiranda opera à multis quidem, qui ea oculis ipsi suis uiderunt, memoriæ prædita sunt. Commodè autem & pulchrè ea Theodoritus Cyri episcopus, in * Dei amantium historia est prosequutus. Sedenim ubi terrenus iste angelus, atque etiam in carne supremæ illius Hierusalem ciuis & incola Simeones, à nemine antea tritam nouamque planè uiam ingressus est, summos montium uertices incolentes patres per benignè erga eum animati, delectos ex eorū numero quosdam ad eum misere, eique hæc renūciare iussere: Quid sibi uult insolens hæc & peregrina habitatio? cur tritam hanc & à sanctis ferè omnibus calcatam uiam relinquens, aliam quandā & prorsus ignotam semitam iniisti? Illud præterea mandatum eis dedere, ut descendere illum, & electorum patrum uestigia sequi iuberent. Ac siquidem promptum se, ut ex columna descenderet, præberet: permittente ei, ut quam uellet uiuendi rationē persequeretur, præceperunt. Obedientiam nāque eius, si Deus instituti eiuſcemodi dux esset, declaraturam esse censuerūt. Sin cupiditati ipse suæ inscruiret, & contra sibi nitendum esse duceret, neque celeriter statim mandatū huiusmodi exequeretur, pedibus uis arreptum illico detrahere iusserunt. Ut illi ad eum uenerunt, & patrū mandatū exposuerūt, confestim ille altero pede prolato, ad descendendū, & absque ulla deliberatione & diffensione, ad præceptum eorum implendū promptus paratusque fuit: & gratias illis egit, qui tantā de eo gererent curam, ueluti quidquam præter uoluntatem & sententiam Dei facere ocepisset. Porro illi eū in instituto, quod sibi proposuerat, permanere sunt passi: potestati eius permittentes, ut quem cepisset cursum teneret. illud insuper adiiicientes: Fortis esto, & uiriliter age. Videris nāque diuinitus ad hanc uiuendi uiam productus esse, antea ignotam. Itaque deinceps magna ille cōcepta fiducia, cœptū id magis est prosequutus. Tam simplicè autem diuina in eo uiro enituit gratia, ut quū Theodosius sanctione quadam Iudæis synagogas in urbe Antiochena à Christianis eis adēptas restituere iussisset, & Simeones magna dicendi & oburgandi libertate usus, literas ad eū dedisset, princeps is iussionibus suis abolitis, ea quæ sancto uiro & Christianis placuissent, fecerit. atque præfecto ei, cuius suauis res ea instituta fuerat, tum dignitatem ademerit: precatorēsque maximos ad acereū martyrem miserit, qui illum, ut pro se Deum exoraret, & preces suas secum communicaret, rogerent. Quæ autem ille admiranda ediderit facinora, & quàm commodè eū quibusq; colloquutus sit, quis singillatim exponat? quæ si quis nosse uelit, eū ad historiam eius legendam remittimus, quam post magnū Theodoritum optimè cognominis ei Simeon Metaphrastes cōscripsit, nouū quoddam & admirandū in ea ex omnis generis cibariis cōuiuium omnibus proponens. In hoc uitæ instituto decertans, quinquaginta & sex peregit annos. Nouè enim in priore, ubi principiis sacræ religio-

Theodoritus
uitam eius
descripsit.
in quibus
iscrip.
Legatio mo-
nasterij reli-
quorum ad
Simeonem.

Ratio ab eo
monasti-
iustitiam requi-
ritur.

Obedientia Si-
meonem mon-
achorū patri-
bus exhorta-
iustitiam eius
ex Deo esse
ostendit.

Theodosius an-
toritatis Sime-
onis i magna
uoluntate, rebus
obsecratus.

Simeones con-
tam & tres
annos uixit.

Communiō
precorum.

Simeon Me-
taphrastes,
Simeonis i-
stius Colum-
næ uitam
quæque com-
posuit.

Anis imbutus est, schola, cōsumpsit: quadraginta autem & septem, in ea quæ dicitur Madra: siue ut alij tradūt decem hic in angustiis quibusdam peregit, septē verò in minoribus columnis, & tandē in columna quadraginta cubitorum longitudinis vnde triginta transegit annos. Cuius sacrū cadauer pōst tot certamina & mortem ipsam obitam postea sub Leonis magni imperio Antiochiā est perlatum, Martyrio, qui tum ibi episcopatū gerebat, atq; Ardaburio Oriētalium copiatū ductore, cum militibus suis, & aliis plurimis magistratibus præsentib⁹. Quī simul omnes, maximo eos comitātē exercitu, ad diuinum illud ruguriolū aduenire, & venerandum illius & vitale cadauer cum reuerentia & comitatu multo (multi nanque etiam ex monasticis philosophis vndiquaque ex vicinis locis, ad factam corporis illius productionem & pompam eò se contulerant) asseruarunt, ne finitimæ vrbes confluentes id vaperent: quod illæ inter se, quænam illud forrretur, decertarent. atque id vix tādē saluum, multis in itinere miraculis exhibitis, Antiochiæ repositum est. Id etiam postea imperatoris ab Antiochenis sibi dari petiit. At illi precatoribus ad eū misis, inter alia & hæc precibus suis addidere. Propterea quod vrbs nostra murum non haberet, qui magno terræmorus impetu corrui: sacrosanctum Simeonis corpus huc adduximus, ut nobis pro muro & vallo esset. Quibus verbis ægrè Leo exoratus, precibus eorū cessit, & sanctum Simeonis corpus eis reliquit. Quod ibi posterioribus temporibus ad hoc vsq; tempus seruatum esse scimus. De hoc mirandum quiddam, qui id viderunt, memorāt. Nam capitis eius & barbæ capillos non excidisse, neque tempore longissimo intercidisse aiunt: qui vi temporis superata, formam adhuc viri sancti veluti viuentis & inter homines versantis conseruarint. Integra etiam eius dicta est fuisse cutis omnis, atque in fronte præcipuè labore & tempore multo rugosior atque durior facta. Oris item dentes, illis exceptis quos fidelium magnus propter egregiū in eum amorem abstulere. Quæ sanè omnia staturam eius & habitum, qualis & quantus Dei homo **C** Simeones fuerit, declarant. Iuxta corpus eius etiā torques ferreus positus est: qui & ipse, & constanti illi & forti in certaminibus variis corpori affuerit, honorē eum à Deo consequutus est. Nā quantum defunctum Simeonem amans illius, dicam etiam amatum ab illo ferrū, non reliquit, tāquam ab illius pulchra consuetudine resiliens: sed iuxta illum situm est, veluti corpus illius perficiens. Ingens verò mihi cupido incesserat, res eius singillatim recensendi, vtilitatem & mihi cōmemoranti, & historiam hanc legenti allaturas: nisi ab eis, quos dixi sanctis viris pro eo atque decet, luculenter & copiosè essent descriptæ: præcipuè quum ad alia quæ instituti promissique nostri sunt referenda nobis properandum sit. Quare vnū saltem quod ab illis prætermisum est, nunc commemorabo. Mandram, sicuti dictum est, monastici exer-

citij eius locum incolæ nominant, appellatione tali ei à sancto ipso viro imposita. Distat à Theopoli stadiis plurimum triginta, ad accliuem montis verticem sita. Ascensus arduus stadiorum viginti est, vbi & templum viro sancto, in crucis speciem cōformatum, & ex quatuor partibus porticibus exornatum, excitatum est. Iuxta porticus eas ex saxo polito colūnæ decentissimè constructæ sunt, quæ summam testudinem perpulchrè in sublime attolunt. In medio hypæthra, siue subdialis aula est, arte exquisita ad summū elaborata. In media ea, columna illa quadraginta cubitorū stat, qua sanctus ille vir & carnalis angelus tanquam scalis vsus, ad cœlestem cōscendit regionē. In eis quas dixi porticibus, ad fastigium summum cæcellū (quidam fenestras appellare cōsuevere) sunt, porticibus ipsis & subdiali quæ dicta est aula respōdētes, locūque volentibus dantes, ut ex ipso templo extrā, & rursum ab exteriori tēpli parte in templū prospicere possint. Vbi ad læuum colūnæ latus in cancellorum vno emicantem cernere est immensam quandam stellam, per fenestram discurrentem & splendide coruscantem, & modò veluti cessantē, mox verò rursum derepentē affulgētē. Id quod eis tantum diebus fit, quibus memoria sancti viri colitur. Sunt etiam qui memoriæ prodiderunt, ipsius quoque Simeonis faciem illam huc atque illuc volitantem ad columnam videri, barba, sicuti eam gestauerat, summissiore, & capite tiara tectō. nam sic quoque ille incedere solitus fuerat. Miraculum hoc spectant omnes, mulieres quoque, sed extra templum ad postes stantes. Ianua enim vna ex aduerso stellæ fulgenti locata est. Ne enim mulier quæpiam sacram ædem fortè ingrediatur, etiā atque etiam nescio quàm ob causam per custodiā loco ei impositam cauetur. Viri autē, etiam ex rusticis, vnā cum iumentis suis, ingrediuntur, sapius columnam ipsam circūeuntes. Hæc de Simeone.

CAPVT LII.

Vb eodem imperio magnus etiā ille & inclytus Euthymius in Palæstina excelluit. Qui sub Valente quidē ex * promissione natus, à magno autē Otrejō & Acazio Melitenensis ecclesiæ episcopis ritè doctus atque eductus: deinde in presbyterorum ordinem allectus, sacrarum tantum rerum curam gessit. Postea in Palæstina vnā cum admirando Theoctisto in antro quodā virtutis statuit officinam: multisq; & variis cellis, sanctioris philosophiæ mellis stipandi gratia constructis, ingens condidit monasterium. In tantum autem virtute enituit, ut quum canon esset & formula instituti monastici, tum miraculis etiam edendis præclarū obtineret nomen. Nam Persarum cuiusdam tribuni filium morbo liberatum ad incolumitatem reduxit, & cœli ianuas aperuit, atque sterili terræ fertilitatem orationibus conciliauit. Effecit etiam, ut ex paucissimis plurimi panes fierent, quibus quadringenti viri refecti sunt: mulieres steriles fœcundas reddidit. Quum sacris mysticis operaretur, lux cœlitus perinde atque columna affulgēs, eum circumdedit: veluti voce emissa, quanta vitæ puritate viris esset indicans. Et quo quisque eorum animo

Templo eiusdem ibidem. In eo templo stella emicant, ipso diei Patru memoria die resurgit.

Hæc stellam se vidisse scribit Enagry, lib. 1. c. 14.

Memoria Sanctorum.

Mulieres templi id eò ingrediuntur.

Euthymius monachus.

* Ἰσχυρῶτα Ἰσχυρῶτα Ἰσχυρῶτα.

Miracula eiusdem.

Cadaver eius honorificè siue Antiochia illatū. Enagry lib. 1. cap. 13.

† Procer Antiochenorum ad Leonē imperatorem, ut corpus S. Simeonis Antiochia relinqueret.

Torques ferreum dicitur Simeonis.

Madra Simeonis stadiis triginta à Theopoli.

† Corpus Simeonis vsque ad Enagry scholastici tempora integrum duravit. Finis caput se cum multis sacerdotibus vidisse scribit Enagry Episcopum Antiochiæ agente celeberrimo Gregorio, cum Philippicus orientaliū captivorum dux presidij causa sibi sacras Sanctorum reliquias missi postularet.

A esset, qui ad sacram communionem percipiendā accedebāt, per arcanā reuelationem perspiciebat, quod clarissimum prorsus sanctimonie eius summa indicium fuit. Migravit autem vir beatus ad Dominum, quū nonaginta & septem annos exegit, Leone magno imperante. Vita moderatus, & moribus perquam simplex fuit: colore candidus, & ad femora vsque promissam, eamque densam habens barbam. De quo illud historie memorāt. Quum monachus quidam moretetur, qui egregiam virtutis & castitatis famam obtineret, impudicus autem prorsus esset, sanctum hunc virum angelum horrēda specie tridente graui animam illius, crudelem in modum, e corpore extrahentem vidisse: & vocem simul cœlitus, occulta turpitudinis facinora apertē reuclantem, audisse. Alium quoque pauperem quendam nudum in solo iacentem ab eo cōspectum esse, lacerū prorsus & pānis vilibus oblitum: cuius animam, qui multi ei præsētō aderant angeli, reuerenter euocarint. Cui Dauid quoque cum summi concentus citharra sua affuerit, carminibus illam veluti demulcēs atque producens. Sub idem tempus alij itidē plurimi floruerunt: qualis ille fuit Theodistus & Gerasimus, magnorum cœnobiorū præsides, qui ad nouum quēdam canonem vitæ suæ rationem insituerūt. De his singula scribendi nunc locus nō est. Tum quoq; Eudocia Augusta, quæ à recta viā aberrauerat, veritate rursus cognita ab Eutychnorum factione secessit. Ad Euthymiū etiam virtute præclarus Sabbas adolescēs adhuc venit. quē vbi ille vidisset, qualis futurus esset clarē prædixit. Eisdem temporibus & Titus Bostrensis viguit: itē bassa, Tatiana, & admiranda Melana. Præterea celebris illa Xena, in qua virtutis perfectionem satis corona illa insignibus stellis contexta declarat. Decantatus quoque Xenophon ille, qui in senatorum ordine prius fuerat, nō minus internis animi dotibus, quā externis diuitiarum opibus enitens. Miserat is Berytum, quæ Phœnicie vrbs est, disciplina & legum discendarum gratia, Arcadiū & Ioānem filios suos. Quum autem naufragium eos in mari passos esse intellexisset, ad inquirēdos eos vna cum coniuge sua profectus est. Porro vbi eos Hierosolymis monasticam exercentes reperit, ipse quoque, & vnā secum vxor, tranquillioris vitæ vestitum sumpsit. Ad eam verō omnes virtutem peruenere, vt à Deo miraculorum edendorū honorem & præmiū acceperint. Et quum per vitam placiti Deo fuerūt, tum ea exacta ad illū emigrarunt. Eodem etiam tempore virtutis incrementis longē processit, celeberrimus ille monachus Auxēcius, in mōte Bithynie eo qui ex aduerso Constantinopoli situs, omnes circumcirca colles altitudine superat.

CAPVT LIII.

On virtute tantum egregij tum florere viri, sed & doctrina factis ipsis consona enituit. Vtraque enim philosophia si cōcurrat, celerius mentem in sublimē tollit, & bono ei quod desiderio votōque omni expetimus, vnit atque coniungit. Nam veluti duabus alis, cui vtraque illa contigit, vititur: atque in cœlum euolans, quā celer-

rimè progressu pleno peruenit. Quales viros ea D tempestas protulit, virtute & doctrina magnam gloriam consequutos. Talis Isidorus ille fuit, qui in Pelusio mōte monachis præfuit: Nilus & Marcus præclari ascetæ, & sapiens item Cyri ecclesie antistes Theodoritus, quorum magna in poetica gloria est. Præceptore ij in vtraque philosophia magno vti sunt Chrysostomo. Igitur diuinus Isidorus iam inde ab adolescentia ita in monasticis laboribus defudauit, & ita carnem, animam arcanis sublimioribusque doctrinis fouēs, maceravit, vt euāgelicam prorsus degeret vitam, & vīva animataque monastici instituti diuinæque contemplationis columna, & veluti primarium quoddā exemplum flagrantis æmulationis doctrinæque spiritalis esset. Multa ab eo scripta sunt, varię utilitatis plena: potissimum autem, epistolarū omnis generis diuina simul & humana gratia refertarū, propè Chiliades decem, in quibus scripturam omnem, clariū expōnit, & omnes omnium hominū mores instituit, quippe qui dicendi genere ad docendum accommodato in eis vtratur. Satis quoq; ille declarat, quo ardore erga honestatem, erga Ecclesiam, & eos qui temerē iniuria afficerentur, flagruit. Multum præterea in lucubrationibus suis inuehitur in eos, qui non ritē episcopali sacerdotalique munere fungerentur. Et q̄ apertē Chrysostomum defenderet, vehemēter Arcadium & Cyrillum, atque huius patrum Theophilū perstringit, eorūque sinistras aduersus virum eum susceptras molitiones taxat. Quæ illum eodem cum eis tempore viguisse testatur. Cyrillum sanē quidem vt hominem turbulentum reuellens, hæc quoque scribit. * Fauroris quidem affectio acutū non videt, hostilis verō animi odium nihil prorsus cernit. Quod si vtroque hoc vitio te purgare ipsum & liberare vis, ne violentas sententias extorqueas, sed iusto iudicio causas cōmittito. Quādoquidem & Deo, qui omnia priusquā fiant nouit, per humaniter & benignē placitum fuit, vt descenderet, & clamorem Sodomorū videret, certæ & exactæ inquisitionis nobis proponens exemplum. Multi nanque qui Ephesi tecum congregari fuerunt, publicē te traducūt, quod inimicitias tuas persequutus sis: & non ritē atque ordine, iuxta rectæ fidei sententiam, ea quæ Iesu Christi sunt, quæ siueris. Theophili, inquit, quū ex fratre nepos sit, morem quoque illius imitatur. Quemadmodum enim ille apertam insaniam in sanctum & Deo dilectū Ioannem effudit, ita & iste gloriam eodem affectat modo. Quāuis causæ ipsæ & res de quibus cōtrouersia est magnopere inter se dissideant. It̄ alia rursus epistola, hæc scribit. Terrēt me quæ in diuinis scripturis prodita sunt exēpla, & quæ opus est necessariō scribere cogor. Siue enim pater, sicuti ipse dicis, iudicium & cōdemnationem Heli metuo, q̄ filios peccantes non coercuerit: seu filius tuus, qui magni Sauli personā refers, sum, id quod magis agnosco, Ionathæ pœnā

† Cyri oppidi, vbi Theodoritus ecclesiasticus historicus episcopatus gessit, sape in hu libro facta est mentio. Situm est in Syria, a Iudæa, quom ex Palaestina à Medorum exercitu in captiuitatem abducti, & à Cyro rege Persarum in Patriā restituti essent, vt aliquam illi pro tanto beneficio memorie animi referrent gratiam, condidit. Id admodum aliquandiu neglectum, Iustinianus postea instaurauit, munius, & exornauit, propter duos Cosmam & Damianum, qui ad id oppidum sepulsi erant. Procop.

Isidorus Pelusota.
Nilus.
Marcus.
Theodoritus.

Isidori scripta.

Isidorus Chrysostomum defendit.
Isidori scriptū ad Cyrillum Alexandrinum.

* In epistola ad Iudæos, dicitur de Iudæis, quod si illi non essent, non esset causa incognita condempnandum esse. Et omnia scriptura Cyrilli obinuat.

Alia eiusdem ad eundem scripta.

Euthymius, 97. ann. vixit.

Mors monachi hypocrite horrenda.

Mors mendaci optata.

Theodistus, Gerasimus abbates.

Eudocia Eutychni heresi reiecta, respexit. Sabbas monachus.

Titus Bostrensis.

Sassa quædam femina.

Xenophon ex senatore monachus.

Berytus olim studiorū in vrbe cœnacula mater.

Arcadius & Ioannes filij eius monachi. Cœnacula videlicet cœnobium monachatum complexa.

Auxēcius monachus.

Via p̄ba de Strina p̄re spondens facili sumū bonum assequitur.

το προφητο. hoc est, Ventriloque mulieres mortuorum animas euocabant, quarum una vsus est Saul. ea animam propheta Samuelis auocauit. Suid. ἱπποκρίματις, εὐρυμυθία, ἄβουρ. Idem.

CAPVT LIIII.

Admirando autē Nilo patria Constantinopolis fuit, cuius etiā propter egregiam generis nobilitatē præfectus fuit. Potentia autem & opibus affluens, asceticā illis prætulit vitam: quippe qui ad exemplum diuini Dauidis, ad domum Dei abiici, quā in tabernaculis peccatorum habitare maluerit. Et quū eloquentiæ vi polleret, diuinæque gratiæ neruis validus esset, scripta varia quæ vitæ monasticæ exercitium instruunt, reliquit, verbis & sententiis ita composita, vt lectoris animū gratia incredibili recreent. Scripsit quoque diuinorum patrum in monte Sina obitum martyrium, facundia & affectu tāto, vt satis inde colligere liceat, quā eximia doctrina iuxta & virtute vir is fuerit: vbi etiam suas & filiorum res paucis cōmemorat, miserabiliter veluti in tragœdia captiuitatem eorum exponēs, quum barbari Blemmyæ excursionē suā eadē ingētem fecere: quod opusculum tanquā spirituale quoddam oblectamentum, studiosis reliquit. Alios item libros optimos edidit, spiritualis gratiæ non expertes: inter quos primas eum ferre puto, quæ ad Græcæ superstitionis sectatores scripsit. Et rursus qui ab eo ad Eulogiū cōpositi sunt. Capita autem collegit aliqua quidem fufius, multa autem compendiosius tractata, in quibus spirituales fructus, perinde atque nectar aut ambrosiam aliquam, oculis subiectum, ita vt faciliè percipi posset, proposuit. Quem vita defunctum, Iustinus posterior inde translatus, in fundamento sacratoris mēstræ, in eo quod ab ipso, Petro & Paulo apostolorum principibus, ad Orphanotrophiiū cōstructum est, templo reposuit. Ipse quoque; Marcus in monastica prius versatus, multa post se reliquit scripta. Eorum qui ad nos peruenerunt, libri octo sunt, vniuersalium affectionum numerum æquantēs: & alij triginta & duo, in quibus vias totius asceticæ vitæ omnes profequitur, ad quæ loca secedendum, & quomodo ad voluntatem Dei gressus dirigendi sint: quomodo etiam homo demonum tentationes superet, mentēque repurget, atque ad veterem dignitatem progrediatur, & cū Deo cœleste institutum sectatus viuat. Theodorus verò natione quidem Syrus fuit, sectator autē magni Ioannis Chrysoptomi, illumque sibi quasi primarium exemplar stylo conformando propositum habuit. Etenim fluidus admodum & copiosus, in elocutione facilis, & Atticā gratiā redolēs. Lucubrationes ab eo compositi hæ sunt. Enarrationes in verus testamentum, cuius etiam obscurorum locorum expositiones in peculiarem cōtūlit librum. Opus aliud in sedecim Prophetas, aliud itidem in Psalterium, de Prouidentia liber alius, alius in Apostolum. Aduersus hæreses omnes volumen, quod mendaciæ & veritatis discrimen inscripsit. Liber quem contra duodecim capita Cyrilli conscripsit. Item, Ecclesiastica historia. Et rursus φιλότης, hoc est, Deiamātium historia: in qua institutum eorum qui ætate sua vitam sanctē trācogerunt, persequitur. Libri tres de diuinis dogma-

Nilus ex præfecto vrbis Constantinopol. monasticus factus

oik & euoioy idem mon. Suid.

Marcus monachi scripta

Theodorus scripta:

A trepidus exhorresco, & patrem + Pythonissam cōsulentem non impedierit: & propterea prius ipse qui prohibere id potuerit, quā qui peccauerat, pater, in bello occidit. Itaque ne ego quoque condemner, & ne ad eū ipse etiam à Deo condēneris, cōtētionēs sopito: nec iniuriæ ppriæ vindicta, quæ ab hominibus prouenit, viuentem Ecclesiam per astutas actiones fallito, neque ei perpetuā sub pietatis prætextu diffensionē conciliato. Et de Chrysofostomo rursus: De diuini Ioānis tragœdia queris. Eam verò exponere nequeo, propter rei ipsius insolentiam atque indignitatem. Pauca tamen sic habeto, quæ vicina Ægyptus more suo designauit. Mosē auersata est, Pharaoni mancipata: humiles flagris auerclit, laborantē affixit: ciuitates extruxit, & mercedem operis non persoluit. Et quū in studiis istis se exercuisset, * infano lapillorum amore flagrantem, aurūque veluti Deum colentem, produxit: Theophilum quatuor ministris, seu potius desertoribus suis circumuallatum, qui Deiamantem Deūque deprædicantem virū hostiliter opprimeret, quum quidem illi eas quas aduersus cognominem meum gesserunt inimicitias, occasione & causam impietatis suæ arripuissent. Sed domus David confortatur: Sauli autem, sicuti vides, infirmatur: quauis ex vitæ huius tempestate illē euaserit, & ad cœlestem tranquillitatem transierit. Idem verò mirificam Chrysoptomi dictionem laudibus vehens, hæc quoque ad Ophellium grammaticum scribit. Celebris Ioannis linguam, dictionisque venustatem, & sententiarum densitatem, non aliis dico (parum enim hoc fortasse apud multos esset) sed ipsi Libanio, qui apud omnes in eloquentia præclarus habetur, magnæ admirationi fuisse, indicio est Libanij ipsius epistola, ad illum etiam iuuenem, quum orationem in imperatorum laudem habuisset, scripta: in qua nō ipsum modò felicem esse prædicat, qui sic dicere potuerit: verum etiam principes ipsos quos laudauit beatos putat, & laudatorem illi talem nacti sint. Ea sic habet. Libanius Ioanni. Orationem tuā prolixam & pulchrā accepi, & viris qui & ipsi orationes conscribunt legi. Nullus in eis fuit, qui non exiluerit, & vociferatus sit, eaque omnia fecerit, quæ per stuporem consternati solent. Me illud delectat, quòd dicendi artem, quam agendis in foro causis exhibere potuisti, ad huius generis orationes cōferre malueris: tēque beatum iudico, qui tāto opere principes laudibus ornare potueris: nec minus fortunatos illos esse puto, & patrem scilicet qui dederit, & filios qui acceperint imperium, quòd laudatorem talem sint consequuti. Hæc Libanius. Plutarchus verò orationem dilucidam & facilem verè & germanè Atticam esse censet. Sic enim, inquit ille, oratores dixerūt. Gorgias autem Leōtinus primus vitium hoc in orationes ciuiles, sublime & figuratum dicendi genus affectans, inuexit, & perspicuitatis luminibus obstruxit. Vitiū hoc etiam admirādum Platonem contigit. Quòd si hac in te Plutarcho credēdum est, multis modis alios omnes præclarus superat Ioānes, qui in orationibus suis Atticismum refert, & perspicuitatē ita, vt haud sciam an alius quisquā magis, retinet. Hæc diuinus Isidorus.

† ἱπποκρίματις.

* Dehortatio à dissidijs.

Isidori verba aduersus Theophilum, pro Chrysofostomo

* Λαθρομανία.

Isidorus de præfati Chrysoptomi.

Libani orationē Chrysoptomi laudat

Stylus Chrysoptomi Atticismum refert.

* ἱπποκρίματις γυναικίς, τῆς τῶν τιθνητόρων φωνῆς ἱκανόθεν. ἴσ. μὴ εἰ ἀντὶν ἵπλοστο σὰλ. ἴσ. ἱκανόθεν τῆς φωνῆς σμολα

A tibus in dialogo conscripti. Legi præterea supra quingentas eius epistolas, Græco sermone optime compositas. Hæc de Theodotito. Quæ autē ei acciderint, postea indicabimus.

CAPITULUM LV.

De Synesio qui episcopus factus est ex philosopho.

Vm his & Synesius, cuius magna toto terrarum orbe gloria est, floruit: qui, si quisquam alius, & ipse ætate ea doctus fuit. Tantum vero operæ nauavit philosophiæ Platoniciæ, & aded ad summum eius peruenit fastigium, vt eum non solum Græci homines, veruetiam Christiani sint admirati, qui de rebus nulla affectione infecti sincerè iudicant. Huic tãto viro, qui præterea placidus & modestus esset, Theophilus Alexandrinus, vt salutarem susciperet regenerationem, persuasit: postea verò etiã, vt idem sacerdos vngeretur, cum eo egit, Atque ille ad alia quæ Christiani profitentur, promptū se & facilem præbuit: Platonici autem sententiis seductus, resurrectionis doctrinã primùm minimè recepit, nefandam eam & detestandam esse iudicans. Et quanuis ea esset opinio, Ecclesia tamen, vt sacerdotij obiret munus, homini permisit. Quæ hoc tum fecit, illa certa coniectura adducta, quòd propter reliquas eius virtutes, eum etiam aliquando tandem flexum, resurrectionis professionem comprobaturum, diuinãq; gratiam rem illi tantam deesse, qui multis magnisque primariis donis eniteret, passuram nõ esse putaret. Neque illa opinio & spe sua falsa est. Paulo nanque post, resurrectionem & credidit, & professus est, certam hæc esse, maximèque cõuenire Ecclesiæ ipsi sententiã. Qualis autem & quantus vir fuerit, testantur quæ ab eo post sacerdotalem susceptã dignitatem, perquam eleganter scriptæ sunt epistolæ: & alij insuper libri, qui concinna ipsa compositione, dictione, & sententiarum frequentia, scripta alia omnia longè post se relinquunt. Lucubrationes ab eo editæ hæc sunt. Epistolarum volumẽ centum & sexaginta. Theodosio iuniori de imperio administrando dicatus liber, doctrinam & formã reip. ab imperatore regendæ complectens. Opusculũ de Infomniis. Ad Pæonium de dono liber. De prouidentia libri duo, quos Aegyptios nominat. Item laus caluicij. Et hymni quidam ad Deum perquam scitè ab eo compositi. Cæterum ego, qui veritatem proferre studeo, epistolam ipsius hic apponã, quã ad fratrem + Euopium dedit: vnde intelligere licet, de quibusnam rebus illi ambigenti, per + cõmodam dispensationem sacerdotij dignitatem suscipere permissum est. Ea est talis. ^a Inconsideratus sanè essem, nisi multam haberem Ptolemaidis ciuibus gratiam, qui me honore eo, quo me ipsum indignum puto, honestum esse volunt. Verum non an illi magna tribuant, sed potius an ea à me recipienda sint, deliberare conuenit. ^b Quod si enim homo diuino propè fruatur honore, siquidem iustus sit, dulcissimũ percipiat fructum: sin dignitate ea longè sit indignior, acerbam futurę pœnæ sustineat expectationem. Porro non nouus hic, sed vetustus admodũ est metus, + ne quid in Deum committam, honorem ab hominibus ferens. Ego sanè qui me ipsum noui, ineptiorẽ omnino cõpe-

Difficile fuit Platonicis philosopho resurrectionem mortuorum credere.

Scripta Synesij.

+ Al. Euopium. * uor oira uouiaq. a Epistola Synesij ad euopium fratrem, quã à Theodotito Alexandrino episcopo Ptolemaidu Cyrenaiica regionu designatus esset. b Episcopali dignitate diuini honore esse putat, et se ea indignũ esse censet. + μη τι τιμωρηθήναι ἀπὸ ἀνθρώπων

rio, quã vt sacerdotali dignitati gerendæ idoneus sim. Proinde apud te de animi mei motibus & cogitationibus agam. Non enim alium habeo, apud quẽ id rectius faciam, quàm te, percharũ mihi mecũque educatum caput. Te nanq; æquum est participem esse curarum mearum, ac noctu vigilantem deliberare, & interdiu cogitantem considerare, vt & boni mihi aliquid contingat, & mali quicquid effugiam. Accipe igitur quo loco res meæ sint, quæ tibi etiam maiore ex parte cognitæ sunt. Falsè exiguo sublato, pulchrè mihi videor hucusque philosophiam ipsam pertulisse. Quum verò ab hominibus nõ prorsus perperam in ea versatus esse censear, laudatum à quibusdam, ampliore nũc honore me ornatũ esse volũt, qui de idoneis animi mei viribus iudicare non possunt. Vereor autem, ne si per ineptam ambitionem dignitatem oblatã recipiam, neutrũ consequar: videlicet neque laudem ex honore contempto, neq; gloriam ex dignitate minus rectè gesta. Rem ipsam sic mecũ considerara. Rebus duabus semper tẽpus omne tribuo, studiis & ludo. Literis vacans, & præcipuè diuinis, solus sum. Ludo operam dans, quã plurimos admitto. Nosti enim, quum à libris exurgo, totum me in ludis esse: à ciuilibus autem curis & natura & animi destinatione abhorrere. Sacerdotem autem oportet esse virum diuinũ, & ad ludum omnem perinde atque Deum difficilem & durũ, qui vt propositum institutumq; suum teneat, innumeros in se plurimorũ conuersos habet oculos. Ad quos nulla, vt certè parua peruenit utilitas, nisi aliquis probè instructus & cordatus sit, & à + suauitate animi omni alienus. Rem diuinam faciens nõ priuatim solus esse potest, sed in communi cõuentu inter plurimos versatur, quum legis doctor sit, & nihil aliud quàm quod legitimũ sit sonet. Negotia eum gerere oportet, quæ simul omnes tangunt. Quæ enim omnia cõmunia omnium sunt, vnum ipsum curare opus est, nisi criminibus omnibus obnoxius esse velit. Quomodo igitur non maximi fortissimique animi sit, tantum curarum molem ita ferre, vt mens non obruatur, & extincta in anima particula diuina non negligatur, si quis tot studiis & actionibus variis distineatur. Neque ignoro esse quosdam, qui hoc præstare possint: & felicem eorum naturam atque beatam, ipsosque vere diuinos viros esse censeo, qui quum in multis humanis versentur negotiis, nõ tamen diuini numinis cura excidat. Ego verò me ipsum, qui in vrbem descendere & per urbem deambulare soleã, rebus inuolutum quæ ad terrenas curas trahunt, atque iniquationibus repletum esse, quarum nõ facile quisquam magnitudinem dixerit, scio. Nã quæ ad natia & propria aliunde adueniunt picula, in accessionis rationem conferuntur. Corporis robur mihi nõ est, interiora animi bona nõ rectè se habent. Ab externis etiam aliqua ex parte destitutor: tum autem conscientiæ mœrorem ferre nequeo. Et quotiescunque me quispiam rogat, disertis verbis statim dico, Sacerdotem in rebus omnibus maximè à probris debere esse alienum, quippe qui aliorum quoque sordes expiet. Verumenimvero illud quoque literis ad fratrem datis inserere conuenit. Per multi enim epistolam hanc legent, & ea gratia illam potissimum dictaui, vt quum res ipsa nota omnibus fiat, tum vt cõ-

ubi, vnde... Fratres charitatis officium.

Synesius in philosopho, studium & ludum dedit. Ardua res est, & diuina, episcopatum.

F.

que ea

A que ea procedat, & apud Deum & apud homines, nec minus apud ipsum patrem Theophilum culpa caream. Siquidem patrem res meas in medium protulerim, & potestati eius quicquid velit de me statuendi permiserim, quomodo crimini alicui obnoxius sim? Mihi & Deus ipse, & leges, ipsaque sacra Theophili manus vxorem dedit. Quapropter omnibus prædico, testatumque esse volo, me illam prorsus deserturum non esse, neque cum illa veluti mæchum clandestinam consuetudinem habiturum. Alterum enim minimè pium, alterum minimè legitimū est. Quin potius & volo & opto, plures mihi & probos nasci liberos. Hoc ipsum electionis autorem & principem ignorare non oportet. Sciant id amici etiam nostri Paulus & Dionysius, quos legatos hanc ob causam à populo lectos esse audio. Illam verò rem Theophilo non significari, sed in memoriam tantum reuocari opus est. De ea autem pluribus dicā, cum qua quidē vna quisquam alia omnia collata parua esse iudicet. Difficile est, atque adeò fieri omnino non potest, vt animus dogmata, quæ per eruditionem & scientiam in certam necessariamque persuasionē euaserint, fluctuare, & in dubium vocari sinat. Nosti porrò, philosophiam admodum diuulgatis istis Christianorū aduersari opinionibus. Itaque haud vnquam adducas, vt * posterius animam quàm corpus gigni credam, neque mundū ipsum & partes eius alias interituras esse dicam. Resurrectionē deprædicatam, + sacrum quiddā, & minimè vulgandum esse duco: neque conceptis vulgi opinionibus assentiri possum. Mens philosophia exulta verum perspicit. Ea necessitate adducta, mendacium permittit. Et habet rationem seu proportionem suam lumen ad veritatē, & oculus ad + mentem. Quatenus ergo oculus lumine copiosiore in deterius abutatur, aut lippis tenebræ commodiores sint, hæcenus mendacium quoque populo vtile esse, & veritatem noxiam eis puto, qui aciem mentis in euidentem rerum claritatem intendere nequeunt. Quod si sacerdotes nostri hæc mihi permittunt, potero sanè ego quoque sacerdotis munere fungi, qui domi quidem * Philosophiæ incumbo, in publicum autem progressus, sermonibus & colloquiis hominum delector, neque docens neque dedocens, sed in anticipata opinione quémque persistere permittens. Sin illi sacerdotē ita animatū & opinionibus manifestū esse oportere dicant, omnibus me palam ostēdere intermiserim. Quid enim rei est populo cū philosophia? Rerum quippe diuinarum veritatem minimè vulgari oportet. Populus autem more & assuetudine alia indiget. Rursum igitur & sæpius repetens dicam, nulla cogente necessitate, neq; arguere neq; argui sapientis esse. In sacerdotū autē ordinem copratus, non committam vt dogmata præter animi sententiā a simulem. De his Deum, de his homines testes inuoco. Veritas Dei propria est, apud quem in rebus omnibus inculparus esse volo. Hoc vnum tantum non dissimulo. Quandoquidem ioci & ludorum studiosus sum: ita vt iam inde à puero crimen illud sustinuerim, plus quàm deceret, + armis me & equis delectatum esse, tristis quidem ero. Quid enim cū charissimos canes feras nullas persequi, & sagittas à teredinibus ex-

elas esse videro, faciam aliud? Sed tamen constantiam, si Deus voluerit, obtinebo: atque, quamuis à curis alienus, macerabor, * causarumque & negociorum quantumuis graue ministerium hoc, Deo confusus, sustinebo. Dogmata autem per dissimulationem non tegam, neque mihi mens à lingua dissentiet. Hoc sic quum & mihi mens & dicā, Deo placere puto: neque sermonis illius de me occasionem relinquere volo, me, quod qui fuerim ignoratus sim, electionis suffragia rapuisse. Cæterum Dei amantissimus pater Theophilus, quum me norit, postquam mihi se id scire significauerit: sic tandem de me consilium, quid statuat, capiat. Tum enim aut in instituto meo viuere me & philosophari patietur, aut postea vt me in iudicium vocet, vel sacerdotū ordine moueat, sibi ipsi potestatem non relinquet. Aliæ insuper opiniones & sententiæ omnes nugæ fuerint. Veritatem enim, satis scio Deo esse gratissimam. Sed enim sacrum caput tuum, atque in primis veritatis tutorem & inspectorem Deum testor, ægrè mihi esse. Quomodo enim non sit, quum quodammodo ea vita solita, in vitam aliam transcendendum mihi sit? Quod si rebus his in publicum prolatis (latere enim eas & premi nolo) is cui potestatem hanc concessit Deus, in ordinem sacerdotum me legerit, subibo eam necessitatem, & veluti diuinum decretum suscipiam. Sic enim existimo, si vel imperatore, vel infelici + Deoque inuiso Augustali quopiam iubente, imperata non facerem, inobedienciæ pœnas me daturum esse: * Deo autem ipsi volentes nos parere conuenit. Sin me ad sacrum obeūdem ministeriū non admittit Deus, ab ipso statim initio in me rem diuinissimam veritatem ipsam complecti, neque per id quod illi maximè repugnat, mendacium scilicet, functionē ipsius suscipere decet. Fac igitur vt scholastici hæc sciant, & ad illum referat. Synesius quidem hæc scribens, apertè sacerdotalem dignitatem auersatus est, sed tamen sacrum munus non effugit. Hęc ego eo consilio hic adieci, vt scire possimus quæ variè + per dispensationis rationem Ecclesia egerit, non illa leges certas statuens, sed pro vt * tempus ferret, quæ decerent & commoda essent faciens. Hęc de eximio philosopho Synesio. Multi verò præterea alij tum philosophati sunt, doctrina simul & virtute celebres: quorum omnium mentionem facerem, nisi me lōgè ab instituto digressurum esse scirem.

CAPVT LVI.

Orrò Valentinianus Placidia filius, & Theodosij gener (nam Eudoxiam filiā eius, quam ei Eudocia genuerat, in matrimonio habuit) Occidentalis imperij habenas obtinēs, haudquam à sanis ecclesiæ dogmatibus desciiuit, verioris pietatis atq; religionis acer sectator. Quod autem in consuetudine & vita quotidiana nullum certum seruaret modum, multisque vteretur impostoribus, atque incantationibus gauderet, & aliis eiusmodi vitiis transuersim ageretur, non solum Britanniam, Hispaniam & Gallias, quæ imperio eius ademptæ fuerant, recuperare non potuit: sed Libyam etiam omnem & Africā perdi-

* διουδίων
καὶ πρέσβυ-
των ἀποσπ-
ραξίαν.
Forum seu
iurisdictio e-
piscopali.

Reformidas
episcopatum
Synesius.

+ κακοδαί-
μον ἀνομο-
στασίαν.
* τῆς τοῦ
θεοῦ ἐπι-
τοχῆς.

+ κατὰ βίον
μὴν, hoc est,
per dispensa-
tionē, Eccle-
sia se quādo-
q; ἑποπτικῶς
accommodat
* τῆς κατὰ
τὴν πρῶτην

Valentinianus
tertium ortho-
doxum.
Es Occidentalis
imperio
omne, scilicet
omne, a-
micitia.

Vxorē legitimi-
mam propter
presbiteri seu
episcopi magis
statū dimis-
tere nō vult.

Platonici
sententias cū
Christianis
dogmatibus pro-
gnantes, reti-
nendas sibi
esse censet.
† ἵερὸν ἀπέ-
στειλε.

* ἡσυχίαν οὐ-
κ ἐπιθυμῶ
ἀλλ' ὡς ἴσθαι
καὶ νομίζω.
Al.
πρὸς ἀμύν-
αν ἀλλοτρί-
ων.
Et rectius.

Philosophia
quādam ad-
mittit mendacium.

* φιλοσοφῶν
† φιλομαθῶν
αὐτὸν καὶ δι-
δάσκων, ἀλλ' οὐ
μὴν τὸ μέγα
διδάσκων,
μὴν δ' ἵερὸν
καὶ τὸν πρῶ-
τον.

† τὰ λαμπρὰ
ἱερὰ μνησθῆναι.

A dit, quindecimo imperij sui anno, ob causam huiusmodi. Duo belli duces Constantinopoli fuerunt, Bonifacius & Aetius: quos Theodosius imperator ad Valerianum, qui hoc petierat, misit. Quum autem Bonifacio Occidentalis Libya prouincia obtigisset. Aetius id æquo animo ferre non potuit: sed inuidiæ stimulis actus, calumniam aduersus eum concinnauit, ad rebellionem eum spectare, imperatoribusque parum fidum esse, criminatus. Hoc sic clam apud imperatoris matrem Placidiam, ut prouincia ei adimeretur suadens egit. Atque interim etiam longè alia ad illum scripsit: videlicet ne prouincia, si principes eum reuocarēt, decederet. Delatum enim eum apud illos esse, necessitatēque illi eam incumbere, ut fraude eorum pereundum sibi esset, affirmavit. Literis talibus Bonifacius acceptis, Aetio, quem sibi verum & fidum amicum esse putabat, credidit: & quauis sæpius ab imperatore reuocatus, haudquaquam tamē ut prouinciā relinqueret, iusionibus eius paruit. Quapropter principes Aetio, tanquam homini fido & beneuolo, qui dudum hostilem illius animum indicasset, fauerunt, & cum eo contra Bonifacium dolum texere. Ea tempestate plurimæ maximæque Gothicę gētes, in septentrionali parte ad Istrum passim dispersę erāt. Inter quas præcipuę quatuor iudicio ipsarū celebres fuere, Gothites scilicet, Visigothi, Gepides, & Vandali, non alia te quàm nominibus solis inter se dissidētes. Omnes enim lingua vna, & eodē viuendi instituto utebantur, detestandam a Arii doctrinā sequentes: sicuti in historia Valentis commemorauimus. Hi Honorio & Arcadio imperantibus. Danubiū transgressi, in finibus Romani Orientalis imperij confederunt. Gepides quidē, qui in duos populos diuisi sunt, Longobardos & Abares, oram eam quę ad Singidonem & Sirmium est, incoluere: Visigothi autem, Alaricho, de quo supra diximus, duce, Romā & Italiam populati, atque in Galliam inde profecti, cum omnia isthic in potestatem suam redegerūt, tum Constantinū Britannię tyrannum occiderunt. Porro Gothi, qui antea Pannoniam, eique circūquaque vicina loca occupauerant, Theodosij iunioris decimūnonum annū imperantis permisso, in finitima Thraciæ regione habitauerunt. Atque vbi isthic annos quinquaginta octo transegeret. Zenone Romanum imperium administrante, atque iubente, Theuderichi principis eorū ductu inde transfugas, Occidentale occuparunt imperium. Vandali verò Alanis sibi & Germanis, qui nunc Franci dicuntur, coniunctis, & Gongidiscum ducem tum habentes, amnem Rhenum transferūt, atque in Hispania sedes fixerūt: quæ prima ab Hesperio Oceano Europæ regio est. Bonifacius igitur Occidentalem Libyam obtinens, vbi quæ contra eum struerentur intellexit, profectus inde fretum traiecit, atque in Hispania cum Vādalis fuit: & Gongidiscus vita defunctus fuerat, filios eius Gontarem & Genferichū, qui paternum regnum administrabant, ut cōmuniter secum bellum gererent, hortatus est: Hesperiam Libyam eis se datum pollicitus, in tres ita diuisam partes, ut cuique eorum pars vna sorte cederet. Siue autem ob hęc, seu aliam ob causam bellū motum est, frater certē vterque se ei coniunxit, & eiusmodi societatis

conditionibus acceptis, Vandali fretum transfugas, D ex Hispania in Africā venere: eamque ab Oceano ipso ad Tripolim vsque in ditionem suā redegerunt. Cæterū illis digressis, Visigothi ex Gallia in Hispaniam profecti, eam cepere: postea verò Galliam etiam rursus occupauerunt. In senatu imperiali Bonifacii amici quidam dolum Aetij, quem aduersus illum struxerat, Placidia & Valentiniano indicauerunt, epistolamque illam ad Bonifacium ab eo scriptam exhibuere. Illi ad tantam fraudem & improbitatem Aetij consternati, apud illum quidem se quicquam eius rei scire dissimularunt: ad Bonifacium verò iusiurandum in scriptum relatum, quo iniuriarum præteritarum omnium obliuionem induxerunt, misere. Interea Gontare mortuo, Vandalorum regnum ad vnum Genferichum peruenit. Bonifacius imperatoris iuramento recepto, bellū Vandalis intulit. Nam exercitus ingens Roma simul & Byzantio, Aspare duce, qui Bonifacio auxiliū ferret, missus fuerat. Et pugna forti commissa, victoria Vandalis fuit: & Romani deuicti fuga salutem suam consulere. Bonifacius autem cum Aspare & aliis qui se fugę commiserant, Romam saluus peruenit, atque ibi cōceptam de se suspicionem diluit. At Libya, quæ & Africa dicitur, omnis in potestate Vandalorum fuit: Genfericho solo, quemadmodum dictum est, regnum apud eos obtinente. Ita à Vandalis Africa occupata est.

CAPVT LVII.

Genferichus, vbi Vādali ad tantas vires peruenere, & tantum terrę atque maris sibi subicere, regē se primus renunciauit: & non veterem solum, sed & nouam ipsam Romam, & qui ei imperauit Theodosium afflixit. Theodosius insolentem barbarorum audaciam non ferens, classē maximam mille centum & septuaginta nauium instruxit, eique Areobindum & Germanum præstantissimos belli duces præfecit: qui quum in Sicilia essent, Genferichus sibi metuens, ad Theodosium legatos, qui de pace cum eo agerent, misit: & classis Africam præternauigauit, quid imperator faciendum statureret, expectans. Verum cum necessitas alia superuenisset, Theodosius pacem cum Genfericho fecit, & classē retrocedere iussit. Atillas enim Gothus ex Gepidum gente originē ducens, Numedij filius, apud quem Hunnorum imperium erat, cum multorum millium exercitu simul contra vtrumque imperium bellum mouit, expeditione & impetu incredibili & veterem & nouam Romam potestati suæ subicere aggressus. Et quod vir fortis & confidens admodum esset, Thraciam ingressus vastauit: vrbibusque omnibus quę vel maritimæ, vel incōtinenti sitæ essent, subactis, ad Athyrā amnē vsque om-

* Genferichus in Africa Carthaginem & vrbes alias expugnauit: Hipponem quoque regnum obsedit. Obsidionis eius mense tertio, diuus Augustinus, eius ciuitatis episcopus, Deum precatus, ut vel urbem Hipponensem erumna expugnationis liberaret: vel si hoc non fieret, à viuorum se numero eximeret: ætatis septuagesimo sexto anno, clericatus quadragesimo, in Christo obdormiuit. P. autem Diacomus.

Bonifacius dux Libya Occidentalis prefectus. Is tanquam perdullionem rem apud imperatorē per calūniā ab Aetio duce desertur. Idem a ceteris delatione solo solta, Bonifacium, ne ex prouincia reuocatus decedat, clam litera admonet. Barbara gētes ad Istrū confedere. Gothi, Visigothi, Gepides, Vandali, nomine solo dissidēt.

a Gothi ad dū Asiā.

b Longobardi Abares.

Migratio istarum gentium ab Ilyro.

Theuderichus Gothus. Germani & Fraci ydem. * Alij Madogiscum vocant. Bonifacius in Hispania conuogit. † Alij Gize richum nominant. Vandali in Hispania in Africā transfugas, eamque occupant.

Visigothi Hispaniam simul et Galliam obtinēt. d Apud imperatorē Valentinianum, Aetij dolum aduersus Bonifacium detegitur. e apud Asparem. e Bonifacius imperatori cōsiliatus, prouinciam cum Genfericho cōmittit, & vincit.

* Genferichus regē a phrica se nominat.

Numerosissimam classē Theodosij aduersus Genferichum mittit. Areobindus, Germanus, classē profecti. Atilla Hūnorū regū ex pedito aduersus Iovianumque Ro. imperiū.

Genferichus oratores de pace faciēda ad Theodosiū mittit.

Omnia castella & ciuitates in potestatem redigēs præter Atria nopolim & Hieraclem. Diacom.

Ania depopulatus est. Aduersus quem, cum copiis non pœnitendis Theodosius Asparem & Areobindum misit. Postquam autem Attilas quotidie viribus validior factus est, Theodosius ei sexies mille auri libras, vt ditionis suæ finibus excederet, se daturum, atque insuper mille minarum stipendium annuum pensurum esse pollicitus est, si deceterò sorte sua contentus quietusque esset. Ille auto eo accepto, Thraciam reliquit. Vbi autem vi magna in fines veteris Romæ irrupit, Aetius, quæ antea diximus, primum Romæ dignitatis locum tenens, & barbari insolentiâ non ferens, ad Theuderichum Galliam administrantem, quanuis Romanis pro eo atque supra diximus, inimicum, se contulit: magnisque & variis promissis barbaro persuasit, vt ingentes vires suas cû copiis suis coniungeret. Itaque ex improviso Attilam ultra Danubium castra habentē aggressus, ingentem ^a cædem fecit, multaque hominum millia interemit. Vbi etiam † Attilas hasta confossus interiit, sicuti & ipse Theuderichus sagitta ictus occubuit. Ita ope diuina eo tempore & vetus & noua Roma Gotthorum impressione liberata est. Et Genserichus * solus nationibus eis imperauit. Verùm enim uerò plurimi quoque alij motus sub Theodosio in Oriente & Occidēte extitere, quos terrestribus & naualibus copiis oppressit. A Persis quoque magnam illam quam retulimus reportauit victoriam: quibus etiam quum legationem ad se misissent, pacem concessit. Quo bello Ardazanes Persa & Areobindus Gothus singulari certamine congressi, prælium diremere: & Gothus Persam in æquo campo † equo insidentem & cataphractum vicit, & occidit. Ea pax ad longum durauit tempus, vsque ad duodecimum videlicet imperij Anastasij annum. De quibus rebus cû multi alij scripserunt, tum eleganter eas in compendium rededit * Eustathius Epiphaniensis Syrus, qui etiam Amidæ expugnationē descripsit. quo tempore Claudianus & Cyrus potēte floruerunt. Cyrum verò fama est summum etiam præfecturæ honorem gessisse, qui præfectus aulae antea dictus erat, & Occidentalium copiarum dux fuerat, Carthagine à Vandalis capta, quum Genserichus barbaros eos regeret. Plurima porrò & magnifica ædificia in vrbe imperante & alibi imperator iste construxit, & Alexandriæ maximum templum erexit.

Theodosius pater ab Attila anno redemptio eodēq; tributum pendit. Aetius contra Attilam Theoderichum Gothum sibi coniungit. Attila caesus. Ita Theoderichus.

** Πανθηλας.*

Theodosij historia de Persis.

Areobindus Gothus Ardazanē Persam monomachiam vicit. † Ἰστιανοῦ καὶ Ἰουλιανῶν, Cyrus et Claudianus poeta. Sub hoc præcipue Venetia medij in aqua habitati cepit. Egnat. Summa præfectura. Praefectura aulae. Theodosij præfectura.

† Certamen & prælium hoc, cuius post hominum memoriam simile nullum reperitur, circiter nonam diei horam captum est: Et vtriusque centum octoginta millia hominum ceciderunt, Gotthorum rege caso, & Attila fugato. Romani Actio dux vicerunt. Diacon. Attilas deinde viribus recuperatis, Aquileiam expugnauit, Honoriam Valentiniani germanam uxorem sibi dari postulat. Atque insuper aliam Ildiconem nomine duxit: nouisque nuptijs crapula & vino indulgens, in Pannonijs mortuus est. Cæsar. Diac.

* Eustathius Epiphaniensis compendium, sive Epitomen Chro nicam nonam tamen condidit, ab Aenea vsque ad Anastasium imperatorem. Suid.

CAPVT LVIII.

ST quū obitus eius appropinquaret, Ephesum venit, diuum Ioannem illum cœlibem & euangelistam honoraturus: templumque illius ingressus, orationi sese dedit: in qua etiam, quis ei in imperio Romano successur⁹ esset edoceri se à Deo petiit. Quod vbi per visionem ei Deus ostendit, Constantinopolim rediit. Nec ita multo post exercitu ex bello aduersus Attilam gesto, reuerso, vrbe egressus est, vt equitatione & venatione se recrearet. Atque inter equitandum equo delapsus, ^a spinæ vertebram luxauit. Quapropter lætica in vrbe relatus est. Atque vbi se moriturū esse sensit, cum Pulcheria sorore secretò ad se euocata, de Martiano ^b Tribunitio loquutus est: Deo gratum placitumque esse dicēs, vt ille post se Romanam administraret ditionem. Et ille quidem quū hæc dixisset, mortuus est. Nondū autem imperatoris morte comperta, Pulcheria Martianum accersit, virū prudentia & gravitate morū præclarum, & senio iam venerandum, & consilio de imperij successione cum eo comunicato: Te, inquit, ego ex senatu omni præ cæteris imperio dignū iudico. Proinde iurisiurandi religione interposita, te vitæ & potestati, maximè autē virginitati meæ, quam à prima adolescentia Deo consecraui, nō insidiaturū esse, imperium ipsum cape. Postquā ille quod Augusta volebat peregit, patriarcha Anatolio, qui Flauiano successerat, & senatoribus cōuocatis ad Septimum, statim eū imperatorē creauit. Theodosius autem postea mox in paterno ^c monumento Romani lapidis repositus est, in dextra sublimi sanctorum Apostolorū templi porticu: in qua porticu, eodēmq; lapide, pater quoque Arcadius, & mater Eudoxia, necnon auus Theodosius siti sunt. In sinistra autem quæ ex aduerso est porticu sacri eius templi, Iouinianus iacet. Mortuus est imperator Theodosius, annos quinquaginta & vnum natus: ex quibus quadraginta & duos maxima cum pietate imperauit, ita vt vitam ipse & administrationem suam tanquam imperij formam posteritati reliquerit. Cōplectitur decimus quartus iste ^F liber annos quadraginta duos, quum à mundo cōdito quinquies ^d millesimus noningentesimus sexagesimus quintus, à diuina autem Domini natiuitate quadragesimus & sexagesimus ageretur annus.

Per revelationē diuinā Theodosius successorem suum videt.

a τὸ περιεῖν ἐπιβουλοῦν πρὸς τὴν τῆς.

b ἐπιβουλοῦν.

Theodosio ἡ τελευτή ἐ- quo aciebat. Iacē mortuus. Puericia de volutate Theodosij mortuus Martiano imperatore re renunciauit. Anatolius patriarcha Flavianus successor.

c ἐν τῷ πατρῷο μαίε.

Libri istius anni. Secundum west. 443°

DIVAE ANASTASIAE HISTORIA: EPISTOLA ANASTASII MARTYRIS AD CHRYSOGONUM.

SANCTO Christi cōfessori Chryfogono, Anastasia salutem. Etiam si quàm maximè pater meus simulacra coluit, mater tamē Flauia per vitam suam omnem Christiana, simulatque me in lucem protulit, Christianam etiam fecit. Post obitū autem eius viro importunissimo sum coniuncta. Cuius cōiugium tandem gratia Dei effugi, quum diu noctūque Christū obsecrassem, vt me ab impuro idolorum cultore liberaret. Is sanè deinde substantiam meam omnem cum idololatris, aliisque execrandis hominibus consumpsit, & me tãquam veneficam & sacrilegam in grauissimum cōiecit carcerem: in quo tēporanea hæc mihi vita

A disperijt, neque quidquam præter animam reliquum est. Quapropter, vt cum bona Dei spe moriar, precor. Et quanuis in cōfessione Christi mei glorier, valde tamen mihi dolet, impurum illum bona mea, quæ seruis Dei, ita vt optabam, donata oportuit, dæmonū cultoribus impendere. Itaque te famule Christi Dei oro, vt etiā atque etiā Deū pro me obsecres, vt siquidem hoc sic constituit Deus, in Christum Publius vir meus credat. Sin minus, vt ille quidem in errore suo pereat, ego autem ab eo liberer. Melius nanq; mihi fuerit vt moriar, quàm vt filium Dei abnegem, & credentibus in eum offendiculo sim. Ipsum autem omnipotentem Christum testem inuoco, quum à seductione & fraude hac liberata fuero, me sedulò & cōstanter cum sanctis cōuersaturam, & curam illorum, ita vt cōperam, ad finem vsque gesturam esse. Vale serue Dei, mei memor.

Chrysoenus Anastasia salutem.

B Aborati tibi in vitæ huius procellis, qui in fluctibus ambulauit, auxiliū ferat, vt diaboli vim verbo eius opprimas. Magno ergo animo, vt quæ in medio mari verferis, Christo, vt te visitet, crede: atq; ad te ipsam conuersa, vnā cum propheta exclama, dicente, Vt quid tristis es anima mea, &c. Duplicata enim Dei gratiæ vis tibi exhibebitur. Nam & temporalia hæc exuberabunt, & cœlestia adiciuntur. Deus autem eos auerfatur, qui cum de bonis non compellant. Siquidem gratia eius tenuis non est. Caue verd̄ illud te perturbet, quodd̄ piè tibi in Christo viuēti, contrā quàm speraris, res eueniant. Non enim in errorem seducit, sed te explorat Christus. Neq; certa est ab omnibus opitulatio, sicuti tu existimas, Scriptura dicente: Maledictus homo qui confidit in homine,

& benedictus qui sperat in Deo. Facigitur generosè, vigilanter, & prouide lapsū peccatūmq; omne effugias, & cōsolationem à Deo implores: cuius mādata serua. Iam enim tibi salutis tēpus adueniet, & perinde atq; in nocte caliginosa, præclara lux Dei illucescet, atque post tēpstatē tēpus lætum & serenum arridebit: & sicuti omnibus aliis, qui propter Deum affliguntur, temporalem tibi præbebit patiētiam, per quam sempiternam percipies mercedem. Vale in Domino, & pro me ora.

Chrysoenus confessori Christi, Anastasia salutem.

Qvandoquidem finis adest corpori meo, ora pro me, vt ille animam meam suscipiat, propter quem afflictiones istas perfero. Vale.

Ancilla Dei Anastasia Chrysoenus.

Satis manifestum est, lucem abscondere tenebras: sic etiam post infirmitatē aduenit salus, & post mortem vita dignis conceditur. Eundem sanè & secundæ & aduersę humanorum negotiorum res habent finem, vt scilicet neque humiles ad mœrorem se deiiciāt, neque superbi gloriantes efferantur. Vnum nanque est mare, in quo corporis nostri decurrūt nauigia, atque ea ab vno gubernantur rectore. Quorum igitur naues carinis firmis probè munitæ sunt, nullo detrimento cursum per vndas tenent. Infirmitas autem etiā absque fluctibus cœlo trāquillo periculum incurrūt. Nō longè enim à perniciē & interitu absunt, quæ ad salutis portum non contendunt. At tu cōdemnationis expers ancilla Dei, tota anima tua crucē conserua, ac te ipsam ad salutem para, vt in Martyrum Christi numerum referaris. Vale.

QVINDECIMI TOMI CAPITA.

- 1 De Marciani imperio. Qua signa præcesserint, imperiū ei portendentia: quibūsq; us fuerit moribus.
- 2 Quibus de causis sancta vniuersalis Synodus quarta, Chalcedone in Bithynia sit coacta.
- 3 Descriptio templi sanctæ & celebriū martyriū Euphemia, quod Chalcedone à primis fundamentū est constructum.
- 4 Acta Synodi: & vt episcopatus Dioscoro, eiusque sectatoribus abrogatus sit.
- 5 De miraculo quod ad monumentum sanctæ Euphemia accidit, super decisione dupliciū fidei decreti orthodoxorum & hæreticorum.
- 6 Decretum fidei sanctæ vniuersalis quartæ Synodi.
- 7 De reliquis rebus, quas Synodus statuit.
- 8 De seditione Alexandria, propter Proterij successoris Dioscori electionem coacta.
- 9 Vt in Palestina quoque seditio extiterit, à Theodosio quodam monacho excitata: qui etiam Hierosolymorum inuasit sedem, Iuuenali expulsus, & quæ sub eo acciderint. Item de Athanasio diacono confessore.
- 10 De fame simul & peste, quæ ciuitatibus Orientalibus inceserunt: & vt sua sponte terra anno sequente fruges protulerit.
- 11 De Valentiniani cade, qui Occidentibus imperauit: & de Eudoxia coniuge eius, liberisq; eiusdem. Et vt Genserichus urbem Romā cepit. Item de eis qui post Va-

- lentinianum per successionē Roma imperarunt.
- 12 Vt imperatrix Eudocia Pulcheria Augusta sit conciliata. & de iuniore Eudocia, Eudocia filia.
- 13 Vt procuratore & arte Pulcheria, Eudocia sanctam quartam approbarit Synodum, persuasione Symeonis Stylita siue Columella & magni Euthymij industria.
- 14 De pijs Pulcheria Augusta operibus. & de tribus quæ maxima Dei genitrici construxit templis: vno, sancti loculi, in arario foro: altero, quod dicitur, id est via ducum dicitur: tertio, cui nomen Blacherna. Et quæ memoria prodiderit Iuuenalis de sanctæ obdormitione sanctissimæ Dei genitricis, de qua eiusdē fascijs sepulchralibus.
- 15 De obitu Pulcheria & Marciani: & vt post eum Leo magnus Romanorum imperator sit promulgatus.
- 16 Vt rursus Alexandria seditione orta, ab eis qui non assentiebantur sanctæ quartæ synodi decretis, Proteus Alexandria episcopus occisus sit, & per urbem pedibus tractus, in sinistru & dolo Timothei Auluri, qui episcopalem sedem occupauit. Et vt isto à Leone pio expulso, Alexandrini alium Timotheum legerint, cognomento Salophaciolum. Et vt Anatolio mortuo, Gennadius sedem Constantinopolitanam obtinuerit.
- Episcoporum & clericorum Aegyptiorum libellus sup 17.

- plex, de ecclesiarum suarum rebus, & de Proterio & Timotheo.
- 18 *Epistola Leonis ἐπιφάνιος, hoc est circularis, ad Anatum & reliquos episcopos, de Synodo Chalcedonensi contra Timotheum Melurum missa.*
- 19 *Qua Leo de sancta quarta Synodo ad omnes ubique monachos, & ad ipsum Symeonem Columellam scripserit: & epistola eiusdem sancti Symeonis pro eadem Synodo.*
- 20 *De horrendo qui sub Leone accidit terramotu, & diluuiio, aliisque item orbis calamitatibus: & de puluere qui e caelo decidit.*
- 21 *De Constantinopolitano incendio.*
- 22 *De sancto Martino, magno ecclesia Constantinopolitana aconomo. Et de sancto Daniele Columella, aliisque qui tum monastica vita insignes fuerunt.*
- 23 *De Gennady patriarcha virtutibus, & de rebus qua se poribus eius prater opinionem & fidem acciderunt admirandis.*
- 24 *De veneranda sanctissima Dei genitricis veste, ut ea Hierosolymis allata, in rotundo atque acuminato templo, cuius nomen est Blacherna, sit reposita.*
- 25 *De templo sanctissima Dei genitricis ad fontem: & ut*

in fons admirando miraculo Leoni oblato repertus sit. Descripto sacri templi, cui Fontis nomen inditum, a Leone conditi.

Ut Leo mille & centum naves contra Genserichum miserit, Basilisco coniugio sua Verina fratre classi praefecto, qui instinctu & consilio Asparis & Ardaburi classis hostibus prodidit: & ut Aspar & Ardaburius a Zenone Isauro trucidati sint. Quam ob causam Ariadna Leonis filia in matrimonium ducta, is gener eius est factus.

De Martyrio Antiocheno episcopo. De Petro Cnapheo, qui primus ter sancto hymno addidit: Qui passus es pro nobis. Et de successoribus eius, Stephano & Calandione. De caeremonijs a Cnapheo in ecclesia institutis. De Iuuenali & Anastasio & Martyrio, Hierosolymitanis episcopis.

Ut Leo magnis fatis concesserit, Leonem minorem imperij successorem relinquens. Et ut paulo post hoc quoque vita defuncto, pater Zeno filij imperium susceperit, diademate ab eo accepto.

Breuis & succincta expositio sanctae uniuersalis quartae Synodi actorum, ad finem huius tomi est appositae, ut historia ordo citra confusionem conseruaretur.

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVS QVINTVS.

CAPVT I.

MARTIANVS vbi firma Imperij sui fundamenta iecit, praestantior se, quam de eo spes concepta fuerat, prebere perseverauit. Verum age si videtur de eo, quis & vnde fuerit, et quomodo ad imperium peruenerit, referamus. Cele-

berrimus Martianus iste, sicuti & Priscus rhetor inquit, genere Thrax fuit, militati patre genitus. Quo mortuo, quum ipse paterna sibi studia sequenda statuisset, Philippopolim se contulit, vbi recte se nomen militiae daturum iudicauit. Quum autem in itinere eo esset, in cadauer recens caesi hominis incidit, quod temere in terra proiectum iacebat. Restitit ad id paulisper, quod praeter reliqua egregia ornamenta, quibus abunde pollebat, humanitate quoque & misericordia excelleret: & casum hominis miseratus, pro eo atque conuenit, corpus eius sepulturae mandauit. Vbi autem eum nonnulli in cadauere humando occupatum esse conspexerunt, magistratibus Philippopolitanis rem eam indicarunt: qui deinde illum aduenientem comprehenderunt, & caedis quaestionem contra eum instituerunt. Porro quum res verisimilis esse videretur, & coniecturae ab initio eius conceptae, plus quam oratio Martiani crimen obiectum negantis, & veritas ipsa,

valerent: homicidij ille poenas dedisset, nisi quidam diuino nutu caedis patratorem in iudicium produxisset: qui capite suo sceleris supplicium pendens, Martiani caput seruauit. Iudicio eo praeter opinionem absolutus, ad ordinem ibi militum sacramentum dicturus venit. Atque illi virum eum esse egregium ex aspectu & signis pluribus iudicantes, perbenigne suscipere, in ordinemque non postremum militarium legibus legere, dignitate ei praecleara viri cuiusdam iam defuncti, cui Augusti nomen fuerat, concessa, & nomine eius sic quodammodo in album militum relato Martiano, qui & Augustus. Ut inde satis liqueat vna cum appellatione etiam purpura Augusti ad eum peruenerit: perinde atque cognomen tale in eo absque dignitate ipsa manere noluerit, & rursum dignitas, quoque non aliud ad magnificentiam nomen requireret: ita ut idem in vno conueniens, simul & nomen proprium & cognomen fieret vna videlicet appellatione & dignitate & nomen indicaret. Et hoc quidem primum omen & indicium in Martiano fuit, quod eum ad imperialem dignitatem conscensurum esse portendit. Accidit autem aliud quoque, vnde imperaturum eum esse, per coniecturam colligere licuit. Militauit sub Aspare contra Vandalos Martiano: & postquam illi victoria sunt potiti, ipse quoque captiuus cum aliis ex acie abductus est. Genserichus Vandalorum dux, captiuos vna cum aliis mancipiis videre voluit. Atque vbi in loco quodam congregati sunt, ipse in sublimiore colle considens, spectaculo tantae captiuorum multitudinis se oblectauit. Et quum sic tempus extraheretur, illis tum quod quisque vellet facere permissum est. Genserichi enim mandato vinculis soluti erant. Atque alij quidem alij

Isoppteres ca du reu fit.

Sed tandem percussore eoperto absolutus. Omen futuri imperij Martiani.

Martiano dum in catalogum militum referretur, per errorem quidem, sed non sine futura dignitate omne, Augusti nomen tribuitur.

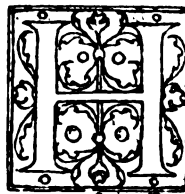
Aspar Rom. dux, Genserichus Vandalorum.

Martianum Philippopolim petens, in cadauere hominis paulo ante caesi incidit, & id sepelit.

A fecere: Martians autem, propter ingentem solis ardorem, in solo concidens somnum cepit. Et aquila alicunde aduolans, alis submissis ex aduerso soli, iuxta perpendicularum volatum instituens, æream nubem & umbram quandam fecit, qua illum diuino nutu non mediocriter refrigerauit. Id barbarus videns, statim quid futurum de eo esset, apertè coniecit: & accitum ad se Martianum, libertatèque donatum, iurifurandi religione sibi obstrinxit, vt ad Imperialem sublimitatem euectus, sibi & Vandalis fidus esset, neque vnq̄ aduersus eos bellum moueret. Id quod Martians, sicuti ille volebat, iuramento interposito fecit, fidemque ei re ipsa seruauit, sicuti Procopius scribit. Ad hæc, aduersus Persas quoque Martians iturus, quum in Lyciæ oppido, cui nomen est Sivena, morbo correptus esset, cum duobus fratribus, viris præclaris, Iuliano & Tatiano, amicitiam summam contraxit: qui etiam domus suæ hospitio exceptum, ita vt par erat, curarunt: & postea venatum cum eo progressi, tempore meridiano somno omnes sunt sopiti. Atque vbi Tatians primùm somno excitatus est, spectaculum admirandum vidit: aquilam nimirum ingentem, alas supra Martians extendentem, & umbram quodammodo inducentem. Is fratri excitato, prodigium id ostendit: & vterque volucris per benignum studium admiratus, Martiano, quod de eo futurum esset, prædixerunt. Et ab eodem, quoniam loco, si id quod diuinarent succederet, in aula futuri essent, sciscitati sunt. Ille, se eos patrū loco habiturum esse, dixit. Quare illi hominem deinde auro hospitaliter locupletatum, Constantinopolim deduxerūt. Vbi verò omen illud ad rem collatum est, Martians ex Lycia eos euocatos, patricos suos creauit: & Tatiano patriæ suæ præfecturam, Iuliano autem Lyciæ administrationem concessit. Hæc prodigia Martians imperium præcessere. At nos ad institutum argumentum reuertamur. Martians, quantum vix alius ququam, verioris erga Deum pietatis iusticiæq; cultor fuit: diuitias opesque veras esse putans, si non studio omni aliena bona corradere, sed indigentium penuriam liberalitate sua subleuare posset.

C Formidabilis etiam maximè habitus est, nō tam exemplis pœnarum editis, quàm expectatione & metu suppliciorum. Quæ virtutes fecere, vt non hæreditatis successiōnem, sed virtutis mercedem Imperium acceperit, senatu ipso & omnibus fortunæ cuiusque hominibus calculis suis Pulcheriæ Augustæ sententiam comprobâtibus. Quæ in aula quidem imperatoria cum eo vixit, & vnâ imperium administrauit: cœlebs autem ad senectutem & mortem vsque permansit, Martiano ei fidem per iurifurandi religionem datam seruante. Postmodum & Valentinianus, qui Romanam urbem regebat, vbi de virtute eius certior est factus, suffragio suo imperium ei confirmauit. In primis verò illud Martians studuit, vt vnum & communem ab omnibus, sublatis è medio hæresib⁹, Deo offerret cultū, & ecclesia per coniunctionem vniuersæ sententiam & religionem vnã coleret.

C A P V T II.

Hoc illum sic animo agitantem, D literis insuper suis Leo Papa excitauit, vt in vniuersali concilio, de atroci iniuria quam Eutyches & Dioscorus fidei Christianæ & celeberrimo viro Flauiano irrogare auli fuissent, inquireretur. Accesserūt etiam, quicunque ab illis contumelia affecti fuerant, vt de eorum causa iudicaretur petentes: maximè verò ex omnibus Eusebius Dorylæi antistes, sollicitatione sua eam rem egit, insidiis Chrysofthij, qui Theodosij iuribus abusus esset, & sibi & Flauiano propterea dignitatem ademptam esse. memorando: quòd Chrysofthio Flauianus aurum electionis consecrationisque suæ nomine petenti, paupertatem suâ prætendens, & illi avariciam quodammodo exprobrâs, sacra ecclesiæ vasa obtulisset. Adiecit is illud quoque, Chrysofthium eadem cum Eutychete cõplecti religionem. Et quod maximum esset, Flavianum à Dioscoro crudelem in modum prædatorio confesso eiectū, calcibus proculcatum, & enectum esse. Earum rerum gratia E imperatorum literis, locorum omnium episcopis conuocatis, synodus Chalcedone est coacta, quæ quidem primū Nicææ conuenerat: quòd etiam Romanæ urbis episcopus Leo, per Pascasini & Lucetij^b & aliorum ministerium, literas miserat. Sed ea Chalcedonem Bithyniæ est translata, quòd imperator ipse synodo ei adesse vellent. magnū Constantinū imitatus: cum quo quàm maximè de gloria concertans, sacrum illum cõuentum duplicauit, pro trecentis decem & octo, sexcentis triginta sex patribus coactis. Zacharias quidē Rhetor affectione adductus, Nestorium quoque ad cõcilium hoc vocatum esse scribit. Sed quòd aliter se res habeat, illud clarissimè indicat, quòd vbique ferè à synodo anathemate mactatus fuerit. Et apertius etiam hoc ostēdit Eustathius Beryti episcopus, ad Ioannem episcopum, & alterum Ioannem presbyterū de synodi actis scribens, in quibus literis hæc etiam verba sunt: Proderunt verò illi denuò, qui Nestorij^c reliquias quærun, & aduersus synodū²⁰ vociferati sunt: Quam ob causam viri sancti anathemate feriuntur: aded vt indignatus imperator,²¹ satellites illos longè reicere iusserit. Quomodo²² igitur synodus eum euocarit, cuius defuncti reliquias illi quæsiuerunt, colligere nequeo.²³

C A P V T III.

Ynodus postquam Chalcedonem peruenit, in sacro Euphemiæ martyris inclytæ fano coacta est, quod Chalcedone constructum est, & duobus maximè stadiis à Bosporo abest, in loco per amœno & mollior accliu situm, ita vt ambulationis laborem, qui in martyris templum ascendere vult, non sentiat, & facile statim in basilicam eam veniat: & ex edito loco oculos circumagens, subiectum campum omnem herba tenebra virescentem, altorque frugum prouentu fluctuantem, & omnis generis confitas arbores habentem, adhæc colles pulchrè se in sublime attollentes, & nonnullos sensim sese incuruantes densamque comam prætendentes cernat. occurrant etiam illi variè maris vndæ, aliæ quidem

Agitur de concilio a synodo coacta.

Plin. Diuina vocat. lib. 5. ca. 29.

2. p. 177.

Flavianus et des. Synod Chalcedonensis. Leonis Rom. episcopi mandatarij. Et Bonifacij presbyteri Euseb. lib. 2. cap. 4.

636. Patres in concilio Chalcedonensi fuer. Alij tantum 630 numerant.

Nestorium ad interfuit. 6. p. 147. a.

Dine Euphemia Chalcedone templi, et loci eius amantissimum.

Euseb. lib. 2. cap. 3.

Secundū futurū imperij prodigium in Martiano.

Martianum filio Geuserichus amicitie fide obstringit.

Tertio omen imperij Martiano designans.

Tatianus et Iulianus Martiani patricij.

Præclara Martiani virtus.

Iudiciū Palæstræ, quæ Martianum imperatorem legit, ab omnib⁹ comprobatur.

Martianus ecclesiæ discordiæ coniungere studet.

A paulatim serenitate & tranquillitate purpurea resonantes, placidèque & suaviter littori colludentes: quædam autem strepentes fluctibus & tumescentes, æstu verò ipso concharum testas, algas & quascunque alias res leues circumuoluentes, & facilitate plurima collidentes. Templū verò ipsum è regione vrbi constructum, ita iacet, vt ex situ ipso colligere facile sit, vrbs tantè aspectu id conspiciam amœnumque esse. Tribus autè ingentibus structuris ædes hæc sacra distincta est: quarum vna hypæthra & subdialis aula est, in magnam longitudinem extensa, & frequentibus columnis ornata: secūda æqualem cum illa habet, paucioribus tamen columnis, amplitudinem & longitudinē, vna hac re ab illa varians, quod recto è coctili latere contexta est. Ad cuius Boreale latus, qua parte sol oritur, ædes rotundior erecta est, multa arte elaborata, columnis & ipsa materiæ magnitudinis & coloris eiusdem, veluti in choro in circuli formam stantibus, templi interioris partem cohonestans. Super quibus porticus sublimis eadē subtitudine constructa est, vbi cuius diuinæ rei mysticisquæ sacris adesse, atque etiam ad Orientem conuerso + precationem ad Martyrem ipsam facere licet. Intra porticū ipsam sacrarium aliud est longè pulcherrimum, vbi martyr posita est, in tumulo longiore, quem nonnulli etiam Lōgum vocant, argento arte diffuso pulchrè admodum ex omni parte inclusum, & ad præcipuam pulchritudinē redactum. Cæterum quæ olim semper martyr ea ediderit miracula, Christianis omnibus constat. Loci namque eius per sæpe episcopū, in somnis sese ei exhibens, aut alium etiam quempiam præclare vitam agentem, obiter templum eius ingressum, vt miraculorum talium fructum perciperent, est cohortata. Quod vbi in vrbe Constantinopolitana, innotuit, vniuersæ eò populi turbæ sunt profectæ: ipse etiam Imperator, & qui sacras ecclesiarum habenas regunt, quique honores & magistratus alios in republica gerunt, vt quæ ibi peragerentur, viderent. Atque etiam inspectantibus omnibus, episcopus Constantinopolitanus cum sacerdotibus suis templum id, vbi martyr corpus repositum est, vifit. In tumuli læuo latere fenestella quædam admiranda est, operculo quàm maximè obfirmata, per quod ferramentum longiusculum, cui in extrema parte spongia alligata esset, immittebant, spongiamque ipsam in sacrosanctis martyris reliquiis obuolutā, & guttis cruore illius delibutis referant, extrahebant. Hanc vbi plebs conspexisset, homines statim in terram inclinati, vociferatione maxima Deum honorabant, miraculoque eo stupefacti manus sustollabant. Tantus autè inde profluxit vbertim humor, vt non solum Imperatores & episcopi, populisque qui ibi congregari solitus fuit, affatim eo perfuerentur, verumeriam quocunque quiuis vellet locorū de eo aliquid secum auferret. Neque guttæ tempore ipso defecere, neque diuinus ille sanguis aliqua ex parte mutatus est, sed is semper colorem suum summè rubrū conseruauit. Facta hæc non certo aliquo temporis curriculo, sed pro eo atque episcopi ipsius vitæ morūque sanctitas ferret. Sic enim fertur, quum is qui ecclesiam gubernaret, præclare viueret, & virtute exornatus esset, frequentius miraculum hoc exhibitum esse. Quū

autem antiistes sacrorū talis non esset, rarius eam rem tam admirandam, nec tam facile à martyre processisse. Hoc sic factum esse noui. Sedenim quæ neque dies neque tēpus vllū intercipit, sed perpetuò omnibus fidelibus simul & infidelibus affluit & accedit, id nunc dicā. Si quis in sacrarium id, vbi tumultus, & sanctæ martyris reliquiæ perinde atque thesaurus nūc repositæ sunt, veniat, odor immensus & naturæ captum, odoreque omnes quos ars humana conficit, supergrediens, ad eum perfertur. Eum siquidē qui ex prato versicolore colligitur, longè superat: neque alicui eorum similis est qui ex bene olentissimis rebus profluit. Tum autem neque ei par est, quem vnguentarius odoribus suauibus ad certum modum temperatis miscet: verū multis modis qui inde redditur præstantior est, vim & potestatem eius à qua redundat declarans.

Odor ad monumentum eiusdem multo optimus.

CAPVT IIIII.

D hoc sacro martyris delubro, quæ ex Nicæa transiisse diximus, congregata est synodus, trigesimo à tertia synodo, à mundo autem condito quinquies millesimo noningentesimo & sexagesimo sexto anno. In dextra templi parte Romani, Byzantij, & Antiocheni: in sinistra, Alexandrini & Hierosolymitani: medio autem inter hos loco Principes & Senatores confedere. Et quum ea quæ Eutyches Constantinopoli & Dioscorus Ephesi nouandarum rerum studio designauerant, in medium producta essent, Dioscorus ad rerum actarum ignorantiam, qua se excusabat, cōfugit. Et quod obiecta sibi crimina effugere nequireret, animi dubius fuit: Vbi verò veritate in apertum prolata, necessitatem apertā causæ dicendæ declinare non potuit (nam qui in prædatoria illa synodo ei assederant, cum redarguerunt, dolumque eius & illatam sibi per Imperiales minas vim & necessitatem ostenderunt) in ruborem magnum & probum coniectus est. Atque equidem qui violentiæ eius administri fuerant, venia petita in gratiam sunt recepti, & ex sinistro in dextrū latus transiere. quorū vnus Iuuenalis Hierosolymitanus fuit. Dioscorus autem, quod aliud ex alio ei obiiceretur crimen, quum veniam à iustis illis iudicibus consequi non posset, in synodum venire superfedit. Postquam verò Synodus canonem sequuta, ter illum citauit, & ipse dicto audiens non fuit, communibus omnium suffragiis, ipso Deiamante Imperatore præsentē, & ipsum & Eutychetem exautorauit, & anathemate iugulauit. Deinde decreta sanctarum vniuersalium synodorum, stabiendæ fidei gratia edita, eius videlicet quæ Nicææ, & Constantinopoli, & Ephesi primū coacta est, confirmarunt. Tertio

E

† *

Synodus in tēplo diuina Euphemia concessus.

Dioscorus Alexandrinus non bene stat.

Iuuenalis Hierosolymitanus culpam deprecanti gratia facta.

Dioscorus propter contumaciam, & Eutyches damnatus. Acta synodi Chalcedonensis.

† * Et ipsa concilia, quæ per singulas regiones vel prouincias sunt, plenariorum conciliorum autoritati, quæ sunt ex vniuerso orbe Christiano, sine vllis ambagibus cedere ipsaq; plenaria se de prioribus emendari, cum aliquo experimento verum aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat, sine vllō typho sacilege superbiæ, sine vlla inflata cervicē arrogantia, sine vlla contentione livida invidia, cum sancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Christiana, Aug. de baptismo, contr. Donatist. lib. 2. cap. 3.

Intelligit vrbeni Constantinopolim, cuius vrbs Chalcedon quasi suburbana vrbs est. De qua Plin. lib. 6. cap. vi. Chalcedon libera, Procerasti ante dicta, deinde Composita, postea Carvū oppidum, quod lo cum eligere visissent, septem stadia distante Byzantio, tanto filicior omnibus modis sede. † vs ad eorum d' d' d' d'

Miracula ad sepulchrū sanctæ Euphemiæ edita.

Oleum in vrba eius missum & aliæ qd' d' d' d'

† *

A porro confessu admirandi Cyrilli ad Nestorium datas epistolas in sua retulerunt acta : quibus epistolam etiam Leonis Papæ ad diuinum Flavianum, & libellum insuper quem idem Leo ad synodum & Imperatorem Martianum dederat, columnam orthodoxiæ seu rectæ fidei appellatum, coniungere. Leo namque iste rebus Eutyctetis & Dioscori cognitis, prouincialem synodum Romæ coegerat, in qua vtrumque, & eos præterea qui illorū sequeretur opinionem, reiecit: actaque eius concilio Chalcedonensi & Imperatori miserat, videlicet vt eos ipsos qui confusionem commixtionemque duarum Christi naturarum inducerent, illico citra prætextum & exceptionem omnem damnarent. Exhortatus quoque fuerat, doctrinis hæc edificari & stabiliri ecclesias docens, si homines sciret vnum Christum substantia Deum esse perfectum, patri & eundem hominem perfectum nobis consubstantialem, ita vt in ipso citra commixtionem, citra mutationem, citra alterationem, & citra confusionem, duæ naturæ diuinitatis & humanitatis vnitæ, quæ scilicet in eo cognoscuntur, & in eo verè sunt, considerentur.

*Libellus Leonis Rom. Pontificis contra Nestor. Idem Eutyctetem & Dioscorum prouincialis synodi in concilio Rom. damnauit. Leonis ad Imperatorum Martianum & concilium Chalcedonense scriptum. * uerba dicitur.*

B

† * *epistola beati Leonis Papa ad Flavianum Episcopum Constantinopolitanum textum aut vnum iota si quisquam idios disputauerit, & eam non in omnibus venerabiliter acceperit, anathema sit. Gelas. Papa dist. 15. Sancta Rom. ecclesia.*

CAPIT V.

Quam autem ea de re disputatio magna excitata esset, (inexpugnabilis naque & contentionis maximè studiosa improbitas est) spiritui sancto & egregiis illis qui conuenerant viris placuit, vt decretum fidei in libello describeretur, & controuersiæ iudicium atque decisio laudatissimæ martyri & virgini Euphemie committeretur. A maioribus illa suis, cuius & alumna vrbs Chalcedonensis fuit. Sub impio autem Diocleriano, pro destandi cuiusdam præsidis tribunali consistens, Christum Deum esse & Dei filium clara voce prædicauit. Quapropter plurimis primum cruciatibus excarnificata & bestiis tandem obiecta, vrsæque morsu enecta, certamine pro Christo peracto, coronam recepit: & diuinum corpus eius integrum atque incorruptum asseruatum apud ecclesiam Chalcedonensem marmoreo tumulo repositum est, talia edens prodigia, qualia paulo antè commemorauimus. Itaque immaculato & sacro corpori eius veluti sincero iudici, orthodoxi & rectam sententiam obtinentes, simul & qui aliter opinarentur, fidei lux arbitrium committentes, vtrique seorsim fidei formulam in libellum suum relatum, & chartam vtramque clausulis atque sigillis obfirmatam, ad martyris pedes deponere. Et nocte proxima precectionibus columpta, postridie venerunt, & monumenti operculo remoto, spectaculum nouum rectoque iudicio dignum cospexere. Nam orthodoxorum recteque sententium libellus perquam tenaciter victricis illius martyris manibus continebatur: alter autem tanquam res vana & nullius precij, temerè ad pedes illius proiectus iacebat. Posteaquã verò post cœlestem hunc calculum adhuc impudentia con-

Martyrium sancta Euphemie.

Iudicium fidei Christiana Catholici atque vniuersali heretici ad arbitrium martyris Euphemie desuocata referunt. Per illustre miraculum, Euphemie, heretica prauitate reiecta, orthodoxam approbat.

Dtra veriore fidem pugnaret, condemnatio amplius etiam vt valde legitima confirmata est: & qui decretis Synodi consentire noluerunt, ij ignominiam & probum, à Deo & hominibus sunt consecuti. Hæresis ipsius dux Gangram exul abductus est. Qui autem à Dioscoro condemnati proscriptique fuerant, de Synodi sententia & Imperatoris consensu reuocati sunt. Atque vbi alia etiã pleraque acta sunt, decretum Synodus hæc conceptum verbis promulgauit.

Condemnatio hereticorum.

CAPIT VI.

Dominus & saluator noster Iesus Christus, fidei doctrinam discipulis confirmans: Pacem, inquit, meam do vobis, pacem meã relinquo vobis. Vt nemo à veræ pietatis dogmatibus dissonet, sed ex æquo omnes veritatis doctrinam prædicent. Et postea sancto Nicæno symbolo, & centum atque quinquaginta sanctorum patrum decreto lecto, E intulerunt: Satis igitur ad perfectam veræ pietatis cognitionem & confirmationem est, sapienter conceptum & salutare istud diuinæ gratiæ symbolum. De patre etenim & filio & spiritu sancto absolutam doctrinam cõtinet, & inhumanationem Domini cum fide eam recipientibus astruit. Quandoquidem autè veritatis inimici, qui abolere per hæreses suas prædicationem contendunt, inaniloquentiã peperere: & nonnulli sacrosanctam Domini nostra gratia susceptam & administratione adulterare, & vocẽ hanc horribis Dei genitrix pernegare ausi sunt: aliqui verò confusionem mixtionemque inducentes, vnam esse carnis & diuinitatis naturam consideratè fingunt, diuinamque vnigeniti naturam per confusionem perpersioni obnoxiam prodigiosè asserunt: hæc ipsa nunc sancta & magna vniuersalis Synodus, omnẽ illis fraudem & machinationem aduersus veritatem præcludere volens, & integritatè firmitatemque veteris doctrinæ vindicãs, in primis statuit, vt sanctorum trecentorum patrum fides inuiolata constet. Deinde & eorum qui in vrbe Imperante aduersus Spiritus sancti hostes posterioribus temporibus conuenerunt, centum quinquaginta patrum, de Spiritus essentia doctrinam, autoritate sua confirmat: quam illi patres omnibus notam esse voluerunt, non vt aliquid quod maioribus ignotum fuisset, inducerent, sed vt spiritus sancti naturã, quædam de illius * potestate obtinere volentes, testimoniis in scriptum relatis, clarius promulgarent. Propter eos verò qui æconomie & administrationis mysteriũ deprauare audent, & qui ex Maria virgine nat⁹ est, merũ hominẽ esse impudẽter & cõuiciosè dicunt, beati Cyrilli, q Alexandrinę ecclesię pastor fuit, synodales epistolas ad Nestoriũ & Oriëntales episcopos datas, rectè scriptæ sint, quã ad Nestorij vrsanam dementiam refutandam, tum ad sententiam salutaris symboli, eis qui eam pio ardore requirunt, declarandam, recepit: quibus epistolam quoq; maximæ vrbs veteris Romæ antistitis, beatissimi & sanctissimi archiepiscopi Leonis, ad eum qui in sanctis est archiepiscopum Flavianum, refellendæ Eutyctetis malevolentie gratia scriptam, quæ beati Petri confessioni con-

L. quoniam venerabilis, C. de episc. & clero. L. quicquid in hac. C. de heret. & Ma. nich. Senatusconsultum Concilij Chalcedonensis.

Aduersus negantes virginem matrem horribis Dei genitricem esse, & naturã diuinam in domino Salvatoris confundentes, Synodus Chalcedonensis confirmat decreta concilij Nicæni & Constantinopolitani.

** in vniuersa doctrina aduersus eos qui Christum merum hominẽ esse dicunt. Confirmantur Cyrilli Alexandrini epistole. Synodales.*

Itē epistola Leonis Ro. ad Flavianum Constantinopolitanum.
† 1004 718 s. 120.

Anenit, & aduersus perperam & malè sentientes, quasi quædam communis & publica + columna est, ad dogmata recta confirmanda, meritò coniunxit. Nā aduersus eos qui administrationis mysterium duos filios distrahere conantur, pugnat: & eos qui vnigeniti diuinitatem perpersioni obnoxiam esse dicere audent, sacris conuentibus excludit. Tum autē eis quoque qui in duabus Christi naturis mixtionem & confusionem commiscuntur, resistit. Eos præterea qui cœlestis aut alterius cuiusquam essentia esse delirant, quam ex nobis sibi assumpsit serui formam, proscribit. Eos denique, qui duas quidem ante vnionem Domini naturas profitentur, vnam autem post vnionē faciunt, anathemati subiicit. Itaque patrum vestigiis insistentes, vnum atque eundem profiteamur esse filium, Dominum nostrum Iesum Christum: & vna voce omnes de prædicamus perfectum eundem in diuinitate, & perfectum eundem in humanitate, Deum verum & hominem verum, eundem ex rationali anima & corpore, consubstantialē patri secundū diuinitatē, & cōsubstantialē nobis secundum humanitatem, per omnia nobis æqualem absque peccato, ante secula quidem ex patre secundum diuinitatem, in extremis autem diebus eundem propter nos & propter nostram salutem, ex Maria virgine & Deigenitrice secundum humanitatem genitum, vnum & eundem Iesum Christum filium & Dominum vnigenitum in duabus naturis + inconfusē, immutabiliter, indiuisē, in segregabiliter cognitum atque de prædicatum: haudquaquā naturarum differentiam vnione tollente, sed proprietatem potius vtriusque naturæ conseruante, quæ in personam vnā & subsistentiam vnā concurrat: non veluti in duas personas dispartitum aut diuisum, sed vnum & eundem filium vnigenitum Deum Verbum Dominum nostrum Iesum Christum: quemadmodum antiquitus Prophetæ, & ipse de seipso nos docuit Christus, & symbolum patrū nobis tradidit. His igitur cum cura & diligentia omni à nobis constitutis, sancta & vniuersalis Synodus decreuit, vt ne mini liceat aliter sentire, aut fidem aliam proferre, vel conscribere, vel componere, vel alios docere. Quicumque autem ausi fuerint fidem aliam componere, aut proferre, aut docere, aut symbolum aliud eis tradere qui ex Græca superstitione & Iudaismo, vel alia quacunque heresi conuere se ad veritatis cognitionē voluerint: eos, siquidem episcopi aut clerici fuerint, ab episcopatu & clero alienos: sin autem monachi aut laici fuerint, anathemati subiectos esse debere.

† 1004 718 s. 120.

Non esse eisdem nomine fidei formulas.

Alia synodi Chalcedonensis aliter.

CAPVT VII.

Dost hæc Imperator Martianus, qui Synodo interfuit, vbi ea quæ par erat, pro concione dixit, in Imperialem est reuersus aulam. Synodus autem controuersiam quoque quæ Maximo Domini in ecclesia Antiochena successori, & Iuuenali Hierosolymitano episcopo, de prouinciarum finibus intercessit, ritè & ordine decidit. Adhæc & Theodoritus, & Ibas, thronos suos receperunt. Cōstitutum etiam ibi, vt sedes nouæ Romæ, secundas à

veteri Roma, ab aliis autē thronis primas ferret. Plurima insuper alia in concilio hoc acta, quæ omnia initio altius repetito, in fine huius tomi, pro eo atque potero oratione persequar, vt quiuis clarus res ibi gestas cognoscat. Importunum namque quodammodo esse duxi, si in præsentia eas referrem, ne historiam perpetuam interpolarem. Quæ etiam de causa fufius ea nunc tractare nolui. Proinde qui exactè synodi istius res cognoscere cupit, compendio fam illam narrationem, quæ ad finē quindecimi huius libri adiecta est, legat. Nunc porrò ad historiam continuandam progrediar.

CAPVT VIII.

Iynodo huic interfuere ex veteri Roma Pafcasinus, Lucentius, & Bonifacius, Leonis Romani antistitis locū obtinentes. Interfuit & Anatolius nouæ Romæ episcopus, Maximus Antiochiæ ad Orontem, Iuuenallis Hierosolymorum, & ipse Dioscorus Alexandriæ, præfules: qui, sicuti diximus, exautoratus, & ad exilium damnatus, Gangrensem regionem in Paphlagonia incolere est iussus. Porrò episcopatum Alexandrinum communi synodi cōsensu diuinus Proterius sortitus est. Et quum is thronum suum reciperet, ingens multitudini incelsit certamen, turba, & tumultus, vulgus in varias scindens sententias. Quæ admodum enim eiuscemodi temporibus euenire solet, alij fortiter quæ maxima pars erat, nouum pastorem defendebant: aliis Dioscorus ecclesiasticæ prouinciæ administrandæ idoneus magis esse videbatur. Et res, in magnum discrimen processit. Priscus namque orator in historiis suis, se eo tēpore scribit ex Thebæorum prouincia Alexandriam venisse, & turbam ingētem vidisse, seditionem aduersus magistratum mouentem: & quum milites inhibere eam contenderent, pro telis, saxis ipsi, quæ ex tempore passim iacentia rapuit, vsam, illos fugere compulisse, ad templum quod olim Serapidis nomē habuit. Fuit autem Serapis, Iupiter, aut Nilus, aut + Apis quidā in vrbe Memphisica vir, qui famis tempore de suo Alexandrinis frumentum subministravit. Ei verò defuncto templum & statuam sacrarunt, in quo etiam bos insignia quædam & notas habens nutritus est, in agriculturæ, quantum conicere licet, signum atq; indicium: quem ipsum Apim quoque, eodem scilicet cum hero suo nomine vocabant. Hominis autē istius tumulo, qui Græcè σαρπεις dicitur, in templum translato, Sorapim statuam eius nominarunt, aut Serapim etiam, per literarum mutationē. Cuius templum pulcherrimum fuit, & simulacrū longè maximum, maximeque horrendum, ex varia materia ita compactū, vt vtraque manu vtrunque parietem attingeret. In medio verò simulachro + templum aliud erroneum fuit, in quo effigies alia græca non magna suspensa erat, cuius capiti ferrum immiserant. Et quum in tecti laquearibus magnetem lapidem iuxta perpendicularum collocassent, sublimen eam in aërem ita promittebant, vt neque terram, neque tectum ipsum attingeret. In hoc ipsum templum populus magistratus cōpulit, & deinde viuos captos igne concremavit. Quæ res vbi ad Imperatorem est dela-

Secundum Ro. antistitē episcopus Cōstantinopolitanus præ alicui primati obtinet.

Dioscorus ad exilium damnatus. Proterius Alexandria episcopus à synodo sortitus. Seditio & tumultus eade causa Alexandriae eorum.

Plebs sereno magistratum fugat.

*Suid. addit, aut Ioseph. Scribit in quoque, in capite eius fuisse modicū & cubitum, quo Alexandrini aut etiam Nilum mensi sunt: & templum id ab Alexandro esse conditum. * vnde Iosephus vltimis Magnæ lapidum vni. Plebs eadem magistratum suos viuos combussit.*

† * *Corsio plebis. Fiorum vrbis Alexandr. praefectus. Per ademptionem frumenti plenique lasciuia populus coercetur. a dñe rlv in xpo p. p. lvi.*

Ara, duo millia militum eò misit, qui secundo ven- to sexto die ad magnam Alexandriae vrbem ap- pulerunt. Ii petulanti insolentia in coniuges & fi- lias Alexandrinorum vsu, grauioribus eos quam quas antea experti fuerant, affecere crūnis. Plebs autem indignè eas ferens, à Floro tādē, qui rem militarem administrabat, tum autem ibi vrbanas quoque res curabat, quum ad ^o Circenses ludos spectandos congregata esset, petiit, vt quæ ei abla- ta fuerat, frumenti solitam largitionem relinque- ret, balneaque & theatra, aliasque res quibus in- tam dissoluto & perturbato ciuitatis statu absti- nere cogebatur, redderet. Quod ille, sicuti vulgus voluerat, pollicitationibus interpositis se facturū recepit. Atque ad eum modum seditionē sensum sedauit. Res Alexandrinæ sic habebant.

† * *Vnde factum est, vt in quodam templo lapidibus magnitudinis in solo & in camera, proportione magnitudinis positis, simulacrum ferream aeru illius molio inter vtrumque lapidem, ignotatibus quid sensum esset & deorsum, quasi numinis potestate ponderet. Aug. de ciuit. lib. 21. cap. 4. Democrates archiuectus Alexandriae Ar- sinoes templum concamerare inchoauerat, vt in eo simulacrum eius e ferro pæcere in aere videretur. Intercessit mors & ipsius & Ptole- mai, qui id serui sua iusserat fieri. Plin. lib. 34. cap. 14.*

CAPVT IX.

Monachi quidā in Pa- lestina con- tra synodum Chalcedonē- sem furunt. Theodosius monachus se- dem Hiero- solymitanā fraudulenter inuenali ab- sente, occu- pat. In alba quoque eccle- sia u episco- pos illegiti- mos misit. Seuerianum Scythopolis episcopum vocat.

Ec verò in Palæstina tranquilli- tas fuit. Siquidem monachi qui- dam, qui synodo interfuerant, & diuersa à decretis eius sentiebāt, quū Hierosolyma venissent, pro- ditam esse fidem clamitauerunt, la- mentantes, & monasticum ordinem cōcitare at- que impellere satagentes, vt quæ in synodo ritè a- cta erant, rescinderent. Vbi autem Iuuenalis sedē suam recepit, atque illi eum vt synodi acta abole- ret, & anathemati subiiceret, cogere voluere, in Imperatoris vrbem concessit. Turbæ torius dux Theodosius monachus quidam erat. Hic Eudocia Augusta (adhuc enim in vita erat) in partes suas rapta, & sodalitate monacharum omni sibi conciliata, prædonis & sanguinarij hominis more, quòd Iuuenalis (sicuti diximus) Constantinopoli- m petierat, Hierosolymorum thronum occupa- uit, adiutoribus ea in re vsus, qui synodi constitu- tionibus aduersabantur, & Eudociæ gratificaban- tur. Et quum episcopi nondum à synodo reuersi fuissent, alios ipse delectos, in vrbes quasque misit. Seuerianum autem Scythopolis episcopum, quòd malevolentia illius suffragari nollet, oppi- do exactum interemit. Magnam quoque mouit perseuutionem in ciuitate sancta, aduersus eos qui communicare cum eo nolebant. Quosdam namque tormentis ex cruciavit, aliquibus substan- tiam ademit, aliorum ædibus ignem iniecit, ita vt vrbs à barbaris capta esse videretur. De quo pos- tea monachorū ordo ad Aleisonem literas dans, illud scripsit: quòd quum vt maleficus & episco- po suo infidus deprehensus esset, monasterio suo expulsus, & quia Alexandriae quoque rebellis Dio- scoro fuerat, quòd verberibus multis affectus, tan- quam homo sediciosus per vrbem ibi camelo in- sidens traductus sit. Idem quoque Palæstinæ vr- bes circumiens, eas vt sibi episcopos legerent, coe- git. Quorum vnus etiam fuit Petrus, ex Iberia ori-

Theodosius maleficus. Aug. lib. 2. cap. 5.

Petrus wa. p. lvi.

undus, Gazorum ciuitatis, cui Maiumæ nomen est, episcopus. Ad eò vt Athanasius quidam in dia- conorum ordinem cooptatus, in media ecclesia Hierosolymis cum multa dicendi libertate, iniqui- tatis abominatione throno sanctissimo insiden- te, vocem illam præclaram emisit: Desine Theo- dosi tantam cædem committere, desine Christo bellum inferre, & gregem eius in prædonum mo- rem è diuino ouili eiicere, & aliquando tandem benevolentiam erga verum germanumque pasto- rem nostram cognosce. Hæc quum diceret, à satel- litibus Theodosij arreptus, & ex ecclesia tractus est. Atque insolentis petulantiæ & cruciatuum ge- nus omne propter Christum perpeffus, & flagris multis concisus, postremò etiam ferro vitam ami- sit. Cadauer eius ex pedibus per vrbem omnē rap- tum, canibus tandem esca proiectum est. Porrò Dorotheus, qui Palæstinam prouinciam ab Imperatore acceptam administrabat, & tum apud Mo- bitidem bello aduersus barbaros occupatus erat, vbi ea quæ in vrbe sic gerebantur cognouit, cele- ritate summa cum exercitu forti rebus præsentibus consulturus occurrit, Cæterùm Theodosij & Eudociæ satellites, portis clausis, non prius cum admiseret, quam eis pollicitus esset, se quoque ad partes eorum defecturum, sicuti monachorum om- nium ordo & vniuersa ciuitatis multitudo fecisset. Ita menses viginti exitiosus Theodosius ty- rannidem in sede Hierosolymitana exercuit. Quæ rem postquam Martianus intellexit, à Dorotheo ille eiectus est: quem is capere quidem (sic enim Imperatoris præceperat iussio) conatus est: sed id ab eo fieri non potuit propterea quòd pestis illa in Synæum montem profugerat. Quam ob cau- sam plurimi, qui partibus eius fauerant, tormen- tis subditi sunt, non plebeij tantum homines, sed etiam qui propter habitum in monachorum or- dine censi fuerant. Post Theodosij fugam, Iuena- lis in thronum suum restitutus, omnibus quos ille consecrauerat, dignitatem statim ademit. Mul- ta præterea alia tristitia hinc & inde prouenientia multitudini accidere, quæ animus ei, inuido & Deo inuiso dæmone, per vnus literæ mutationē, suadente, suggessit: ita vt alterius literæ pronun- ciatione, aliud prorsus inducere liceret. Ad eò etiam, vt multa à pluribus mutatio fieri, & sententia in contrariam prorsus & ex diametro repugnan- tem significationem ferri, & alteram per alteram tolli existimaretur. Nam Christum ^{iv}, hoc est, in duabus naturis profitemens, in hoc est, ex duabus dicebat. Et si in diuinitate & humanitate Christum confiteretur, ex diuinitate & humanitate vnitum esse proferebat. Et qui ex duabus diceret, profes- sionem tamen in duabus inferrebat. Si ex diuinitate & humanitate Christum dicere debebat, in di- uinitate & humanitate consistere ipsum profite- batur, + neque carne in diuinitatem eunte, neque rursus diuinitate in carnem euadente: vnde inef- fabilis illa existit vnio, vt & per loquutionem ex duabus, hic commodè loquutio in duabus, & per in duabus etiam ex duabus intelligatur, & alterū ab altero non differat: quandoquidem & * iuxta abundantem loquendi rationem non solum to- tum ex partibus, sed etiam in partibus totum per- cipitur. Et tamen separata hæc inter se sic esse ho- mines opinati sunt, quādā de Deo opinionis con-

D Gaze epi- scopus. Athanasij diacni Hie- rosolymitani libera ad Theodosium istum ron.

Athanasij martirium.

Dorotheus Palæstina præfectus.

Theodosius ecclesiasticum tyrannum mo- num Doro- theu effugit.

Iuuenalis in integrum restitutus. Dæmon con- temionū & dissidiorum auctor.

Cyflationem mediatam quorundam loquutionū, & scilicet diuinitatis & humanitatis causam & occasionē vnus litera mutationi, & duabus propositionibus in hoc est, in hoc est, apud homines cōtem- piosos, adscri- bis, ... † dñi tūc ogy- nis de throno in metastro- thion, dñi dñi thronos in dñi dñi dñi dñi dñi.

A suetudine: vel quod ita destinatione animi voluerint, & formas dicendi omnes perperam intellexerint: vel quod ad rei ipsius, vt sese habet, assensionem venire contenderint: Quam ob causam, quæ à me dictæ sunt confusiones extitere. Hæc sic apud Alexandrinos & apud Palæstinos accidere.

CAPIT X

Idem temporibus ingens fuit siccitas, famesque simul & pestis in Phrygia, Gallatia, & Cappadocia: quæ calamitas etiam ad Ciliciam vsque progressa est, vt earum quas diximus regionum incolæ in summa penuria ad eas angustias peruenerint, rebus necessariis deficientibus, vt prohibitis insolitis & exitiosis alimentis vterentur. Et fame tantopere inualecente, homines victus ratione mutata, in ægrotudines inciderunt. Corpora namque propter maximas inflammationes tumore concepto, oculos primùm amittebāt: deinde tussi accedente, die tertio moriebantur. Contra pestem eam nullum vsquam fuit auxilium. Qui autem ex ea perrari superfuere, eis opem seruatrix omniū Prouidentia attulit, & fami subuenit. Eo enim anno quo fruges non prouenerūt, alimento ærio eos fouit, sicuti olim veteribus Israelitis fecisse memoratur, manna illis (quod dicitur) cœlitus demittens. Proximo autem anno vt fruges sua sponte exarserent, effecit. Hæc mala Palæstinam etiam, & plurimas alias regiones peruaserunt. Et calamitates eiusmodi Orientalem orbis partem omnem peragrarunt.

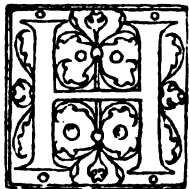
Temporis eius casus fatales.

Pestis gravis

Fames. Alimentū aerium.

Manna Fruges æro peritæ crescentes.

CAPIT XI.

Æ Orientis erumne fere. Porro Occidens alias, eis quas diximus non minores, sensit. Nam Aetius vrbis Romanæ præfectus, miserandum in modum vitam amisit: & oræ Hesperia Imperator Valentinianus recta quidem ecclesiæ dogmata, quemadmodum supra à nobis dictum est, retinuit. In quotidiana autem consuetudine vitæ plurimum deliquit. Quum enim vultu venusto, & rebus aliis ornatam maximè in matrimonio haberet coniugem, iunioris Theodosij filiam Eudoxiam, alienas nuptias turpiter scædauit, & apertè per multos curiosarum artium sectatores familiares habuit, & tandem vitam scædissima morte finiit. Maximi nanque qui Gratiano Imperatore cæso, tyrannidem arripuit, & à magno Theodosio postea necatus est, ex filio nepos, auo cognominis, patriciatus dignitatem primariam gerens, quum insidias Valeriano Imperatori strueret, propterea quod is vxorem eius stuprasset, Aetium imperialem aulam gubernantem (consiliis enim suis is obstitabat) metuens, perduellionis crimine per calumniam apud Imperatorem detulit. Atque vbi ille eam ob causam miserabiliter cæsus est, labore nullo Maximus Imperatoris regiam ingressus, illum interemit, & cōiugem eius Eudoxiam rapuit, eidemque per stuprum vim intulit. Per quæ enim aliquis peccat, per eadem etiam castigatur. Postea verò ille imperium quoque sibi vsurpauit.

Aetij præfecti vrbis Romæ sedes.

Valentinianus imp. Occidentalis vitia. Valentinianus vno cæso, quasi dextram sibi ipsi manū amputauit.

Maximus tyrannus Valentinianum necat, & eundem coniugem Eudociam vsurpat.

Enimvero Eudoxia tanta cōtumelia affecta, quod tam inopinatum flagitium egrè ferret, omnem sibi quod dicitur iaciendum esse talum statuit, vt iniuriæ autorem vicisceretur, qui facinus tantum in marito suo patrare, & insuper + ingenuitatem libertatemque suam contaminare ausus fuisset. Acris enim esse solet scæmina, nec vlllo modo ea fleatur aut exoratur, vt dolorē statim ponat, si pudicitia ei, quam retinere contendit, per vim adempta sit: & quidem ab eo qui etiam castitatis, dignitatis & existimationis suæ custodē sustulerit. Hæc secum in animo volutans Eudoxia, quandoquidem nullam ex Byzantio auxilij spem esse putauit, quod pater eius Theodosius dudum diem suum obiisset, & tempore plurimo diua Pulcheria Imperio ibi potiretur, quæ nondum conceptam aduersus matrem Eudociam iram deposuisset, dona maxima in Libyam ad Genferichum misit, eundemque vt sibi in tanta erumna subueniret, seque Maximi improbitate liberaret, rogauit: spe illa barbaro oblata, si modò se moueret, præter opinionem eum classe ingenti Imperium Romanorū consequuturum, quod se illi facile tradituram recepit. Itaque Maximus quum neque vnum quidem annum tyrannide potitus esset, interemptus est: Genferichus verò vbi cum ingentibus copiis aduenit, Romam cepit. Qui quod barbara mente & instabilis atque inconstans esset, Eudoxiæ fidē non seruauit: sed vrbe direpta, spectaculisque eius incensus, in Libyam reuersus est, Eudoxia secum & duabus eius filiabus Eudocia & Placidia captiuis abducis. Multa quoque inde ecclesiastica & preciosa abstulit vasa, inter quæ non pauca etiam Hebraica fuere, quæ Vespasianus & Titus Hierosolymis vastatis Romam secum attulerant. Genferichus maiorem natu filiā Eudociam filio Honoricho matrimonio iunxit. Placidiam autem, quod Olibrio patricio Senarus Romani principi, qui tum vrbe Roma capta Byzantij profugus erat, desponsatam esse cognouisset, vna cum matre Eudoxia, cultu magno & regio comitatu tradito, Byzantium, Martianum placaturus, misit. Qui vehementer ira aduersus eū percitus fuerat, cum quod Romam incendisset, tum quod sic in Imperiales liberos illulisset. Olibrius, Martiano iubente, Placidiam vxorem duxit. Verum post Maximū Romæ Auitus rerum potitus est inensibus octo, qui vbi vitam fame finiuit, Maiorianus biennio imperium tenuit. Postquam autem is ab Recimero Romanæ militiæ duce dolo cæsus est, Seuerus tres annos ibi imperauit. Post hunc Anthemius, cui Martianus filiam suam despondit, Occidentibus Romanis id per legationem petentibus. Vbi verò & hic, quum Christianissimus esset, fraude peremptus est, Olibrius à Recimero Imperator renunciatus est. Huic successit Glycerius. Atque illi rursus, vbi annos quinque dignitatem eam

† Valentinianus 3. à Theop. syla percussore in campo Martio cæsus est. P. P. Cæsiod.

Ad tyrannum Maximum vicendam Eudoxia Genferichum ex Africa Romam iunxit.

Maximus caditur. Roma à Genfericho capitur & diripiunt.

Genferichus Eudociam cum liberis & spoliis amplissimis Romam in Africam trāsferit. Eudocia Eudocia filia Honoricho Genferichus filio nubit. Placidia Olibrio patricio.

Occidentales Imperatores a Al. Liberti vocat. Auitus. Maiorianus. b. Diocianus Auitum Placencia episcopum factum esse scribit.

c. Al. Seuerus quum nominat. Seuerus. Anthemius Martiani gener. Olibrius. Glycerius.

* Quum Genferichus Carthaginem (ex qua annis 585, in diuina Re. fuisse) anno Domini 441. cepisset, cuius cladis moerore sit. i. in primis. C. de of. præf. Præf. tandem Romam quoque, anno Domini 457. vastissime vastauit. M. Varro V. c. lxxviii. se Roma, in angustis non ignobilis, & ingenio cuiusque parens, audisse scribit, quædam: Quoniam cæcæ annos incolunt præteritisque populis Ro. ad. M. & G. peruenituram. Quædam eruditi tempus, direptionis istius Vandalicæ, cuius Iustin. meminit C. de off. P. P. Afric. designari per Varro's verba putant. Alij potius ad Totila vastationem referunt, quæ sub Iustiniano accidit.

Nepos Orestes. Augustus d. Ide Glycerium Por-tuensem episcopum ordi-natum dicit. e Secundum alios ab Vr-be condita circiter an-ni 1221. Odoacer rex

A gessisset, Nepos, qui d Glycerium apud Salonas Dalmatiæ urbem episcopum fecit. Sed & hunc Orestes imperio spoliavit. Cui Romulus filius, qui & Augustulus dictus est, successit, vltim^o Romanorum Imperator, à Romulo primo rege e mille trecentis & tribus exactis annis. Post hunc Romanorum Imperium Odoacer inuasit: qui + Imperiali cognomine reiecto, regem se primus vocavit. Quo tempore & Leo magnus ex hac vi-ta migravit.

+ Circiter hæc tempora Paulinus Nola episcopus, multos à Vñ-dalu captiuos redemit. Et tandem vidua filium, seipso in seruientem dato, liberavit. Diac. Odoacer, quod bellicosus esset, id nomen à va-standum & excindendis agris accepit. Sicut & apud Vandalos suo Bohemos, rex Odoacrus, vir fortissimus, ante Premislau nominatus. Fuit autem Odoacer Herulus, sub quo Romani maiestas impe-rij in occidente fere admodum ad Francos peruenit.

CAPVT XII.

Eudocia Pulcheria reconciliata.

Eudocia cõ filia Placi-dia Byzan-tium missa. Hulderich^o Honorich^o filium.

Iunior Eu-docia Hie-rofolyma quog; visit.

B Eudocia Augusta in Palæstina adhuc degens, de filia Eudoxiæ, maritiq; & liberorum eiusdem rebus certior facta, ad extremam coniecta est ani-mi anxietatem. Proinde funem om-nem, vt in prouerbio est, mouens, per Valerium & Olibrium patricos Pulcheriæ reconciliata est: à qua etiam petiit, vt eis quæ in captiuitate essent, opem ferret. Et quum pax inter Genferichum & Martianum facta esset, Eudociam Genferichus, & Placidiam, Pulcheria petente, sicuti dixi, Byzanti-um misit. Iunior autem Eudocia apud maritum Honorichum in Aphrica mansit, cum quo sede-cim annos vixit, eidemq; filium Hulderichum genuit. Porro quum parum grata ei esset viri con-iunctio, qui Arianam profitebatur religionem, arte manus eius elapsa, & auiam Eudociam imita-ta, ad sancta loca concessit, & sepulcrum illius lō-gè post exosculata est. Vbi & ipsa non diu vixit: sed somno beato sopita, iuxta auia tumulum in præclato & ipsa reposita est monumento. Quid-quid autem ei erat facultatum, id pauperibus & sanctæ Christi * resurrectioni consecrauit.

C * In cuius honorem templum Hierosolymis constructum fuerat. Enagr. lib. 2. cap. 5.

CAPVT XIII.

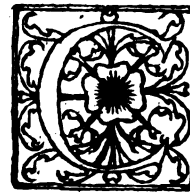
Eudocia se-nior ab erro-re Eutyche no ad ortho-doxiam re-ducitur.

D Pulcheria Augusta quamprimùm Eudociæ reconciliata est, fratres & filiam eius hortata est, vt cre-bras ad eam darent literas, quò ab Eutychetis & Dioscori opi-nione desciceret, & sanctæ Ca-tholice ecclesiæ communionem amplecteretur. Literis eiusmodi Eudocia acceptis, quum etiam beata Bassa semper ei, vt eadem secum in religio-ne sentiret, molesta esset: metuens illa, ne id non ex sententiâ Dei faceret, faciendum sibi esse puta-uit, vt de ea re ad diuinos patres referret, qui se de vero pietatis cultu certò edocerent. Proinde loci eius episcopo Anastasio accito, ad sanctum Symeonem Stylitem seu Columellam per illū scri-psit, qui tum virtutibus suis orbem illustrabat. Ad eum literis quoque manu sua conscriptis, consci-entiam suam reuelauit: complexurâ se esse, quod

ille decreuisset, pollicitâ. Sanctus autem vir ille ad eam in hæc verba rescripsit. Scito filiola, quò dia-bolus virtutum tuarum diuitias cernens, te expe-tiuit vt cribrarer sicuti triticum. Et exitiosus ille Theodosius vas & instrumentum mali illius fa-ctus, Deiamanti animæ tuæ tenebras offudit, eam-que conturbauit. Sed confide. Non enim deficiet fides tua. Ego quidem illud valde admiratus sum, quòd quum fontem apud te ipsam haberes, cum-que ignorans, longius aquam hauriendam pete-res: Habes igitur diuinum virum Euthymium: hu-ius doctrinam & præcepta sequere, & salua eris. Literis lectis, Eudocia minimè se negligentia de-dit: verum ad se Euthymium in eam quam recens construxerat turrim euocauit. Atque vbi ille ve-nit, incredibili repleta voluptate, & ad pedes eius prouoluta, magnum exclamans: Nunc, inquit, cog-noui, quòd Dominus indignam me aduentu & præsentia tua visitauit. Sanctus verò vir benedi-ctionem ei impertiit, & attentiozem de ceterò ef-fecit. Quæ namque, inquit, accidere res tris-tes & duræ, non aliam ob causam accidisse eas ti-bi scito, quàm quòd cum impio Theodosio com-municare sustinueris. Itaque contendendi, quod præter ratione suscipitur, studio prorsus postha-bito, in tribus sanctis vniuersalibus synodis, in ea videlicet quæ primùm Nicææ aduersus impium Arium, deinde quæ contra Macedonium Con-stantinopoli, & quæ rursum Ephesi prima aduer-sus Nestorium coacta est, conuiesce. Tum autè decretum etiâ quod in concilio Chalcedone con-gregato factum est, recipere te: & Dioscori com-munione reiecta, ad Iuuenalem Hierosolymita-num accedere, & quæ in ecclesia solita tibi sunt facere oportet. Hæc postquam ille dixit, & præca-tionem pro ea ad Deum fudit, in Mandram suam reuersus est. Eudocia autem ciuitatem sanctam pe-tiit, & in Ecclesia catholica quæ fas est peregit. Ma-gna porrò vnâ cum ea multitudo ex plebeis & monachis, qui Theodosij errorem sequuti fuerât, sacram communionem perceperunt. Qui verò exemplum eius imitari noluerūt, solita adhuc ip-sius Eudociæ munera receperunt, sed * propter receptam affectionem tantum, nõ etiam ob sen-tentiæ & opinionis conuenientiam & coniun-ctionem. Postquam autem vniuersali se dedit ecclesiæ Eudocia, omni animi propensione con-sterata, opinionones illorum non ritè cõceptas est admirata. Et non longè post puluere hoc in terris relicto, vt dixi, felici & beato obitu ad Deum mi-grauit.

CAPVT XIII.

D Eleberrima hæc Pulcheria mul-tas per vitam præclare res gessit, multa publica hospitum & pau-perum condidit domicilia. Ad-uenarum etiam sepulchra & alia ædificia construxit, piæ mentis eius indicia: in quibus etiam est martyr Laurentij delubrum. Tria quoque Dei matri ex ipsis fun-damentis templa erexit. Quorum vnũ est, in Chal-coprateo, siue fabricorum foro, + Sacri tumuli no-men habens. In hoc veluti thesaurũ, Deigenitricis deposuit vnam: de qua paucis libro proximo capite

Symeoni Columella ad Eudociã litera.

Per Euthy-mium Eudo-cia ad frõ-bonem ad-ducitur.

Sacro sancta quatuor vni-uersales sy-nodi.

Eudocia ab Catholica ec-clesia sentit & commu-nicat. * In præcedis vltis, in b. n. p. q. u. a. d. e. m. Eudocia mors.

Pulcheria Augusta opera. c. p. l. s. e. s. e.

*Temple tria
beata virgi-
ni.*

*De reliquiis
vultum eius
den.*

*Imago Dei-
genitricis à
dio Lucæ
picta.*

*Pulcheria
Eudocia im-
maginem
matris Chri-
sti, quam
Lucas apo-
stolus pinxit,
Hieroso-
lyma mis-
it. Theodo-
tus lector.*

*• 902. 71-
119.*

*De obitu
Deigenitri-
cis Mariæ,
eiusdemque
funere &
assumptione.*

A capite secundo mentionem fecimus. Hoc in templo, ut quarto quoque hebdomadis die perignilium & supplicatio ad lucernas & lampades fieret, constituit, quam & ipsa pedes frequentare solita erat. Secundum templum ἰεραῖον, viz ducum est, vbi Antiochia missam Verbi matris imaginem dedicavit, quam diuus Apostolus Lucas suis ipse manibus depinxit, gratiamque aded illi formę suę imminente. Hęc imago primùm in loco qui Tribunal dicitur, fuit: vbi ea, quę nunc quoque fiunt, miracula peracta sunt. Porro in templo isto, ut tertio quoque septimanę die perignilium itidem & supplicatio perageretur, curavit: quod ad hunc vsque diem seruetur. Tertium autem Verbi matri incredibiliter pulchritudine & omnis generis materia ornatum consecravit templum, cui Blachernę cognomen est: quo abunde per ambitionem quandam & liberalitatem decorato, Martiano Romani Impetij scepra tenente, magnopere vnà cum eo operam dedit, ut modis omnibus venerandum, immaculatum, Deiferumque illius tabernaculum inueniret, & in ecclesia ea reponeret. Itaque Iuuenalem Hierosolymorum archiepiscopum, & Palęstinos episcopos, qui concilij celebrandi causa Chalcedonem venerant, accitos interrogavit, an diuinum Deigenitricis templum & sacrosanctum tabernaculum adhuc apud Palęstinos in eo tumulo, quo primùm repositum esset, reperiretur: velle se id inde translatum, in templum hoc eius inferre, ut imperantis vrbis * custodia esset & præsidium. Quum enim & vrbs ipsa & templum illi dicatum esset, æquum esse dixit, ut sacrum etiam eius tabernaculum ab eis non abesset. Ad quę verba Iuuenalis respondit: In sacris diuinitusque inspiratis scripturis obitum sanctę semperque virginis Deigenitricis Marię minimè referri. antiquissima autem & verissima omnino traditione receptum esse, instante illius obitu, Apostolos ex ipsis orbis terrarum finibus, vbi ad prædicationem obeundam dispersi erant, sublimes in aere Hierosolyma venisse, visione auspiciore hymnos diuinarum potestatum exauditos esse: & absque strepitu aliquo, mirifico planè modo, Verbum & filium eius aduenisse, atque in manus suas diuinum illius spiritum suscepisse. Sacrosanctum autem corpus illius angelica simul & Apostolica hymnodia elatum, in tumulo quodam, in regione Getzemani repositum esse, & in tertium vsque diem eo loco carmina angelos perpetua in honorem & laudem Deigenitricis cecinisse. Et cum eodem tertio die, is qui in obitu virginis matris choro Apostolorum nõ affuerat, aduenisset, & sacrum illum cœrum, ut tumulum recluderet, quo & ipse Verbi matri debitum supremumque persolueret honorem precibus summopere sollicitasset, atque sigillo ablato sepulchrum apertum esset, sacrum illius corpus prorsus repertum non esse: sed sepulcrales illius fascias tantũ suo loco intactas atque inuiolatas, perinde atque corpusea paulo antè reliquisset, repertas, & quidẽ inenarrabili odoris suavitate redolentes: eaque illos abunde afflatos, signaculo rursus tumulo imposito abiisse, ad miraculũ tantum consternatos, atque illud solum, pro eo atque decebat, animo secum meditato, illum ipsum Deum Ver-

bum & Dominum glorię, qui subsistentia sua pro beneplacito suo, eo quem neque verbis neque intelligentia assequi liceat modo, carnem ex ea suscipere, & deinde post ineffabilem illam vteri gestationem & partum, virginitatem illam cõseruare dignatus sit: illum inquam ipsum, etiã post obitum, & ex vita hac migrationem, mirificè immaculatum, impollutum, & modis omnibus sanctum corpus eius ante destinatum quoque & cõmunem omnium resurrectionem, immortalitate cohonestasse: eoque per angelorum ministerium in loca quędam cœlestium regionum lucidissima, & à corruptione alienissima, trãslato, honore præcipuo prosequuntur esse, ne vnà cum reliquis vel celeberrimis laudatissimisque hominibus resurgeret. Porro cum discipulis ibi tum affuisse addidit, sanctissimum illum Timotheum, Dionysium Areopagitam, magnumque diuinum & sapientẽ Hierotheum: quemadmodum hac de re Dionysius ipse in suis ad Timotheũ de beato Hierotheo scriptis testatus sit. cuius testimonium libro secundo, capite vigesimo secundo, à nobis est relatatum. Hęc vbi Iuuenalis dixit, principes ipsi ab eo, ut sanctum eum tumulum, vnà cum sacris vestibus probè obsignatum ad se mitteret, rogarunt: eumque ita à Iuuenali transmissum, in maximo quod ab eis constructum est Blachernarum templo, piis consecrarunt atque deposuerunt manibus proximè ad sacram diuinamque mensam. Factum id Martiano adhuc superstite. Veneranda enim vestis eius aliquanto post, sub Leone est allata: & in rotũdo templo, quod Leo magnus ædificauit, collocata est, sicuti in historia eius dicemus.

CAPVT XV.

Bata Pulcheria sexto Imperij Martiani anno, illustri post se relicta laude & gloria, & virginitate sua ad extremum vsque finem integra conseruata, quum post plurima maximaque benefacta, substantiam suam omnem Dei tēplis & pauperibus dedicasset, in fata concessit. Donationem eam Martianus gratam habuit, facultatesque illius quę plurimę erant, distribuit. Ipsa autem in templo diuorum Apostolorum condita est. Postea annis duobus non omnino exactis, Martianus quoque inter homines esse desuit, multa religione & sanctitate vir: ut qui in supplicationibus publicis aliis præierit, & maximam indigentibus pecuniam præbuerit: si quis alius, & ipse Christianissimus Imperij administrationem veluti monumentum vitę pię agendę hominibus omnibus reliquit. Eo imperante, in Romana ditione tranquilla pax fuit, ita ut tum aurea existimarentur esse secula. Cœterum eo ad meliorem vitam translato, communi Senatus calculo, Leo Tribunitius, Thrax ipse quoque genere, Imperator Romanorũ salutatus est, & à patriarcha Anatolio diademate coronatus. Hic Maceles cognominatus est, quod Asparẽ ex militię ducibus maximum, qui eum ad Imperium euexerat, & patrem eius Ardaburium, propter imperium affectatum, interemit.

CAPVT XVI.

T

*Tumulus
beata Deigenitricis.*

Vestis eiusdem.

*Pulcheria
mors.*

*Martiani
obitum.*

*Martiani
pacisci Principis
illud
preclarum
verbum fuit:
Dum in pace
esse possumus,
arma
non induamus.*

*Leo eius
successor.*

*Cognomen
ei Maceles.
Egnatius
Asparum
& Ardaburium
fratres suos.*

*Tumultus
Alexandri-
næ contra
synodum
Chalcedonē-
sem & Pro-
terium epi-
scopum.
Alexandri-
næ plebs in
primis ad se-
ditionem est
procliuvis.*

Alexandriæ autem plebs ipsa, at-
que etiam primores viri Diosco-
ro additi, Chalcedonensis synodi
decretum non suscipere: & Mar-
tiani obitu cognito, furore multo
rursus aduersus Proterium con-
citati sunt, ardorem eo expellendo plurimum o-
stendentes. Populus quidem vniuersus
facile ad iram impellitur: & materiam quamque
quam fors offert, veluti scintillam atq; fomitem
tumultus arripit. Alexandrina autem plebs ad res
eiusmodi non minus procliuvis & prompta est, ex
innumera quæ vndeque confluit multitudi-
ne coacta. Proinde præter rationem omnem
audacia vitur, & impetu dæmoniaco effertur. A-
iunt quippe, cuius liberum ibi esse, quacunque
temerè arrepta causa & occasione, populum ce-
lenter ad seditionem intemperis quibusdam ex-
citare, & quocunque velit ducere. Et maxima ex
parte iocis & ludicrisque rebus populus, sicuti in-
quit Herodotus, de Amaside scribens, deditus est.

† ταραχμων.

*Dionysius
Orientalium
copiarum dux.*

*Timotheus
Aelurus
impositura
mirifica mo-
nachos, an-
gelum se esse
assimulans,
& Proterij
communione
obstrat.*

*Aelurus,
vix adhuc
Proterio, epi-
scopus Alex-
andrinus
creatur.*

† ταραχμων.
*Orditio
illegitima
Aeluri.*

*Proterij ma-
tyrium.*

B Plebs ea, quantum ad hanc partem pertinet, talis
est: in rebus autem aliis haudquaquam contem-
nenda. Quum igitur eo impetu irati ferrentur ho-
mines, illa etiam temporis opportunitate oblata,
quod Dionysius Orientalium copiarum ductor apud
interiorem Aegyptum esset, Timotheum
quædam cognomento Aelurum, ad episcopalem
euchere dignitatem constituerunt: qui monasti-
cam egerat vitam, & deinde presbyter ecclesiæ A-
lexandriæ factus fuerat. Et quod magnopere in
Chalcedonensem synodum inueheretur, idone-
usque ad res miscendas esset, atque episcopatum
mirificè expeteret, fuligine nigroque colore obli-
tus, noctu circum monachorum cellas obambu-
lavit, & quemque per calamum scirpeum excau-
tum nominatim euocauit: atque illi quum eum
audirent, ipse se ex spiritibus ministris vnum ef-
se assimilauit, & cælitus propterea missum om-
nibus dixit, vt admonitu eius à communione Pro-
terij discederent, & Timotheum Aelurum in epi-
scopali sede collocarent. Adhuc Proterius episco-
patum gerebat, & munere suo fungebatur, quum
C Timothei partium studiosi in ecclesia magna, quæ
de Cæsaris nomine dicta est, congregati, Aelu-
rum ipsum patriarcham Alexandriæ designarunt.
Consecrarunt eum, Eusebius Pelusij, & Petrus ex
Iberia ortus, Maiumque, quod Gazorum nomi-
natum est, oppidum est, episcopus, quibus dignitas sacerdoti-
alis à Proterio dudum adempta fuerat. Qua de re
certior factus Dionysius dux, maximis itineribus
Alexandriam venit, seditionis recens etiamnum
incendiū restincturus. Timotheus sibi, ne è thro-
no deturbaretur, metuens, seditiones quosdam ex
populo Alexandrino homines aduersus Proterium
irritauit, qui illum audaci furore pleni aggressi
sunt, & episcopum tantum, quum ad sacrosan-
ctum baptisterium confugisset, crudelem in mo-
dum (ò diuina vindicta) ferro in viscera eius ad-
acto, vt imperata Timothei exquerentur, con-
trucidarunt: & deinde ex fune suspensum, passim
per viam publicam rapuerunt, cadaveri eius vt ho-
mines furibundi insultantes, atque cum contumel-
lia illudentes, & quod Proterius necatus esset
clamitantes. Et postquam id per urbem omnem
distraxerunt, postremò igni etiam vstularunt, cine-

re qui superfuit in aërem dissecto, visceribusque D
eius crudis (nam & ab hoc facto non abhorruere)
de gustatis. Vnà cum Proterio alij præterea sex
idem certamen obiere. Hæc res vbi ad piissimum
Imperatorem Leonem est delata, non ille rursus
synodum cogendam esse duxit, sed & circulari-
bus per orbem literis ad ecclesias missis, quibus
sententiam suam inseruit, opinionem episcopum
quenque suam rescribere sibi iussit, cum de Chal-
cedonensis synodi constitutionibus, an sequi illas
vellent: tum de electione & consecratione Aelu-
ri, quæ ita, sicuti dictum est, facta esset, reprehenderent
eâ, vt quæ minus legitime processisset, an episcopatum
illum gerere permitterent. Leo hæc sic ad omnes vbi-
que episcopos scripsit. Illi autem, quanquam locorum
inter se disitis, simul tamen omnes, quum supra mille
essent, suffragiis omnibus Chalcedonensem syno-
dum comprobarunt, decretumque eius egregiè
confirmarunt: Timotheo autem, vt qui illegitimè
in thronum insilisset, eidem calculis dignitatem
abrogarunt, disertisque verbis hominem excommuni-
cârunt. Ille ad hunc modum cõdemnatus, & Alexan-
dria eiectus, Gangram, quod etiam magister eius
Dioscorus deportatus fuerat, exulatū missus est.
Aelurus iste multa diuini Cyrilli scripta nondū
vulgata, dogmatibus suis adulterinis aspersis de-
prauasse dicitur. Eo autem abducto, Alexandrini
Timotheum alium, eiusdem quam Proterius complexus
fuerat sententiæ virum, ecclesiæ suæ episcopum legunt:
quem quidam Basilicum, quidam autem Salophaciolum
cognominarunt. Qui propterea quod plebs eius
gratia tumultum exciuerat, Canopi degebat. Eo-
dem tempore quum Anatolius simul & vita & epi-
scopatu in vrbe imperante defunctus esset, in
locum eius Gennadius substitutus est: atque huic
postea Acacius, qui ea in vrbe pupillorum domi-
cilio præfuit.

CAPVT XVII.

Mihi verò molestum non erit, & F
difficile, Aegyptiorum episcoporum & Alexandrini cleri ad
Leonem missas preces, Proterij ferè historiam omnem comple-
ctentes, atque etiam circulares Leonis literas hic apponere.
Preces illorum hisce conceptæ fuere verbis. Ad piissimum,
Christianissimum, & à Deo renunciatum victorem,
triumphatorem, & Augustum Leonem, episcoporum
Aegyptiæ diocesis omnium, & maximæ urbis
Alexandriæ ecclesiæ clericorum preces. Nò immeritò,
qui cœlesti gratia quasi quoddam donum orbi huic
datus es, quotidie secundum Deum reipub. cõsulere,
Imperator omnium sanctissimè, pergis. Et post alia.
Quum tranquilla pax orthodoxi recteque sentientis
populi apud nos & Alexandrinos esset, Timotheus
rursus seipsum statim post Chalcedonensem sanctam
synodum, presbyteri dignitatem tum gerens, ab
vniuersali Ecclesia & fide segregauit atque re-
secuit, cum quatuor aut quinque tantum episco-

*Admonitio
hereticorum
in ortho-
dos crudeli-
tas.
Sex marty-
res Proterij
fecit.
† Ignatius
synodus,
h. e. circula-
res litteræ
Leonis ad e-
piscopos om-
nes.*

*Episcopi om-
nes Leonis re-
scribentes,
Chalcedonem
sem synodum
laudant, &
Aelurum
damnant.
Aelurus
Gangra
exulat.
Idem Cyrilli
librorum de
prauator.
Timotheus
Salophaciolum
Alexandria
episcopus
fuit.
Byzantij
Anatolius
succedit.
Gennadius,
Gennadius
Acacium.*

*Aegyptio-
rum episco-
porum supplicatio
ad Leonem Im-
peratorem.*

*Aelurus cum
suis recte
damnatus.*

A pis paucisque monachis, Apollinaris eiusque se-
 ctatorum praua opinione & hæresi infectis. Quã
 ob causam canonicè & legitimè à diuinæ memo-
 riæ Proterio & vniuerso Aegyptio conuentu ita
 illi sunt exautorati, vt Imperatoris indignatio-
 nem, & soli exilij causa vertendi condemnatio-
 nem, meritò sint experti. Et post pauca. Et migra-
 tione ad Deum per sanctum obitum Martiani Im-
 peratoris ille comperta, veluti is qui legibus so-
 lutus suo ipse arbitrio viueret, impudenter aduer-
 sus eum blasphemis & maledicis vocibus ferociens,
 & sanctam vniuersalem Chalcedonensem syno-
 dum perfricta prorsus fronte anathemati sub-
 iiciens, ex plebe venali & incomposita multitudi-
 nem ad se pertraxit, bellumque contra sacros ca-
 nones, ecclesiasticas constitutiones, rempublicã
 & leges ipsas cepit, & in sanctam Dei ecclesiam
 seipsum coniecit: quum illa tum pastorem & do-
 ctorem suum haberet, sanctissimum patrem no-
 strum archiepiscopum Proterium, quum stata sa-
 cra & conuentus solitos peragentem, tum preces
 in supplicationibus ad omnium nostrum serua-
 torem Christum pro pio Imperio & Christianã
 palatio vestro fundentem. Et deinde. Et quum
 vna intercessisset dies, & amantissimus Dei Pro-
 terius, sicuti mos est, in episcopali æde sua esset,
 assumptis secum duobus episcopis & clericis, qui
 legitimè exautorati & ad auxilium pariter damna-
 ti fuerant, Timotheus, cõsecrationeque ab eis ac-
 cepta, quum nullus prorsus ex diocesi Aegyptia
 rectè sentientium episcoporum adesset, (id quod
 moribus in eiusmodi Alexandrini episcopi ele-
 ctione fieri solet) archiepiscopalem cathedram,
 sicuti ipse existimauit, occupauit, adulterium ma-
 nifeste inferre ecclesiæ ei ausus, quæ suum sibi ha-
 beret sponsum, rem diuinam in ea facientem, ca-
 noniceque & legitimè munus suum obeuntem.
 Et post aliã. Nihil aliud facere beatus ille vir potu-
 it, quàm vt locum daret iræ, iuxta id quod scriptũ
 est, & ad sacrosanctum confugeret baptisterium,
 illorum qui ei ad eãdem patrãdam imminabant
 fugiens impetum. In quo loco barbaris etiam ip-
 sis & feris hominibus omnibus, qui venerationẽ
 & cultum eius, scatentemque inde gratiam igno-
 rant, metus incensit. Sedenim homines illi qui cõ-
 silium cõceptumque Timothei ad exitum suũ per-
 ducere contendebant, ne in incontaminato qui-
 dem illo templo saluum eum esse passi, neque reli-
 gionem reueriti sunt vel loci, vel temporis. Age-
 batur enim tum salutiferi Paschæ festi diei con-
 uentus. Sed neque sacerdotalẽ exhorrerunt fun-
 ctionem, + quæ media intercedit inter Deum &
 homines. Interfecerunt igitur hominem innocẽ-
 tem, & crudeliter ipsum vnã cum sex aliis mac-
 tarunt, & reliquias eius vndequaue conuulneratas
 per omnia ferè ciuitatis loca, ferum in modũ tra-
 ctas atque raptatas, miserabiliter traduxerunt: si-
 ne misericordia omni corpus quod iam plagas
 non sentiret, discruciantes: & in frustra eo conciso,
 bestiarum more viscera eius degustarũt, quem
 mediator se nuper inter Deum & homines
 habere existimarunt: postremoque quidquid ex
 eo superfuit, id igne concremarunt, & cineres ven-
 tis differendos permiserunt, feritatem belluarum
 omnem longè superantes. Atqui malorum istõ-
 rum omnium autor sapiens, si Deo placet, Timo-

theus fuit. Porrò Zachariæ Rhetori de his in hi-
 storia sua scribenti, aliter hæc referre libuit: tu-
 multum videlicet Alexandria per Proterium po-
 tius excitatum: neque populum hæc, sed ex mili-
 tum ordine quosdam ausos esse. Fidemque verbis
 eis astruit per epistolam quandam à Leone ad Ti-
 motheum missam: quam rem iudicaturus atque
 vindicaturus aliquis etiam à Leone missus sit. Li-
 teras circulares ad omnes vbique episcopos Leo
 dedit, ad ipsum etiam Constantinopolitanæ vrbis
 antistitem Anatolium, eosque qui monastica vita
 enituerunt, sententiam eorum (quemadmodum
 dixi) de synodo Chalcedonensi Timotheique
 consecratione requirens: A Egyptiorum episco-
 porum libello supplici, precibusque insuper eo-
 rum qui vel Proterij partium, vel Timothei fa-
 ctionis erant, sicuti ad eum missæ fuerant, adiun-
 ctis. Circulares literæ Leonis in hanc sententiam
 scriptæ erant.

D Zachariæ
 Rhetor hæc
 aliter retulit

Hæc corrip-
 tus.

Actum
 volens e-
 piscopum.
 Alexan-
 drini occu-
 pator.

Christiani
 pro principũ
 salute sedulo
 uant.

In baptiste-
 ria, Proterio
 percussore
 ab Acluro
 immisso non
 pepercerunt.

Cades Pro-
 terij cruda-
 lissima.

Functio sa-
 cerdotali.
 Hæc corrip-
 tus.

Hæc corrip-
 tus.

CAPVT XVIII.

Imperator Cæsar Leo, pius, victor,
 triumphator, maximus, + semper
 colendus Augustus, Anatolio epi-
 scopo. In votis quidem pietati meæ
 fuit, vt vniuersæ orthodoxæ, recte-
 que sentientes & sanctissimæ Eccle-
 siæ, nec non vrbes sub Imperio Romano omnes,
 quiete altissima fruerentur: neque quidquam,
 quod statum illarum & tranquillitatem turbare
 posset, intercederet. Quid autem nuper admo-
 dum apud Alexandrinos accidit, sanctitatem
 tuam iam nosse credimus. Vt verò plenius de re-
 bus omnibus, & quæ causa tanti tumultus & con-
 fusionis extiterit, certior fias, + exempla precum
 quas religiosissimi episcopi & clerici ex Alexan-
 driæ vrbe & diocesi Aegyptia, aduersus Timo-
 theum in vrbe Constantinopolitana pietati meæ
 obtulerat: atque itidem supplicum libellorum ex-
 empla, quos à Timotheo internuncij eius Ale-
 xandria aduenientes serenitati nostræ in comita-
 tu nostro dederunt, ad pietatem tuam misimus:
 vt quid actum sit, ab eo quẽ diximus Timotheo,
 quem sibi populus Alexandrinus, & qui ibi ma-
 gistratus gerunt, ciuesque & naucleri, seu nauium
 gubernatores, episcopum petunt, & aliis quoque
 de rebus quas supplicationum complectitur con-
 textus: adhæc, de synodo Chalcedonensi, cui ne-
 quaquam quidam assentiuntur, quemadmodum
 libelli adiuncti ostendũt, clarius sanctitas tua
 cognoscere possit. Itaque pietas tua, orthodoxos
 omnes & sanctos episcopos, qui nunc in vrbe hac
 imperante degunt, & religiosissimos clericos cõ-
 festim ad se conuocet, & rebus omnibus cum cu-
 ra & fide tractatis atque deliberatis, quandoqui-
 dem hoc tempore Alexandrina ciuitas turbulenta,
 & status eius tranquillitasque, nobis maximè curæ
 est, nobis sententiam suam, de Timotheo ipso, &
 concilio Chalcedonensi, timore humano omni,
 gratia etiam & odio semoto, solũ omnipotentis
 Dei merum ob oculos ponens, significet. Sci-
 tis namque, nos omnes de negotio tanto im-
 maculatæ Diuinitati rationem esse reddituros.
 Vt in eo de re omni literis vestris abundè edocti,

E

† deolbacor
 kyrosor.
 Circulares
 Leonis ad e-
 piscopos lica-
 ra.
 Hæc litera-
 ris eorum ex-
 emplum ad E-
 piscopũ Con-
 stantinopoli-
 tanum datũ.

a rã lã.

F

A congruentem & debitam sententiam ferre possumus.

CAPVT XIX.

Præclari mo
nachi.

Simeones
Stylites.

Varadatus.
Iacobus Ni
sibenus.

Amphilo
chus Sidites
Chalcedonē
sem synodum
non recipis.

Symeona
Columella li
tera ad Ba
silium episc
opum Antio
chenum,
de pietate
Leonis impe
ratoris, & Sy
nodo Chal
cedonensi.

Ἰεροματῆρ
μοναχῶν.

B

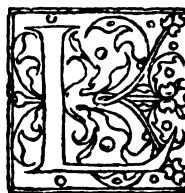
C

D hunc modum Leo ad Anatolium, & omnes vbique episcopos scripsit. In eandem sententiam quoque literas dedit ad illustres monachos, & qui vitæ sanctitate præclari erant alios, mores suos ad vitam spiritualem dirigentes: inter quos celeberrimus omnium fuit Simeones ille, qui primus stationem super columna inuenit, cuius antea etiam meminimus: præterea Varadatus, & Iacobus Nisibenus, quorum etiam Theodoritus in Dei amantium historia mentionem facit. Porro Leo Romanus episcopus primus Chalcedonēsi synodo comprobata, electionem atque cōsecrationem Timothei vt illegitimam improbauit: cuius epistolam Leo Imperator Timotheo Aeluro per Silentiarium misit. At enim Aelurus ad Imperatorem rescripsit, Leonis epistolam refellens, & Chalcedonensem synodum quam maximè reprehendens. Episcopi reliqui, itidem vt Papa fecerūt. Solum Amphiloichius Sidites ad Imperatores scribens, Timothei quidem consecrationem damnauit, synodi autem Chalcedonensis decretū non recepit. Quæ omnia à Zacharia Rhetore in historiam sunt relata, qui Amphiloichij etiam epistolam ei inseruit. Non episcopi verò solum, sed & celebris memoriæ Simeones de his rebus epistolas duas dedit, alteram ad Imperatorem Leonem, alteram ad Basilium episcopum Antiochenum: quam quòd breuior sit, hic apposui, verbis hæc conscriptam. Domino meo piissimo & sanctissimo, Deiamāti Basilio archiepiscopo, peccator & humilis Simeones in Domino salutem. In tempore nunc dicere possumus Domine: Benedictus Deus, qui non reiecit precationem nostram & misericordiam suam à nobis peccatoribus non remouit. Acceptis enim sanctitatis vestræ literis, ardorem & veram pietatem Deiamātissimi Imperatoris nostri erga sanctos patres, & certam stabilemque eorum fidem admiratus sum: quam pietatem ille & antea exhibuit, & etiam nunc exhibet. Atque hoc quidem donum non ex nobis ipsis, quemadmodum etiam sanctus Apostolus dixit, sed ex Deo est, qui illi eam animi alacritatem propter orationes vestras indidit. Et post pauca. Proinde & ego humilis & tenuis, atque aded abortiuus monachus, Imperiali eius celsitudini institutum meum de fide sanctorum patrum, qui Chalcedone sexingenti trigintasex conuenere, in qua persisto, & per quam cōfirmor, vt pote quæ à spiritu sancto manifestata sit, signifi-caui. Quod si enim duobus aut tribus in nomine eius conuenientibus, medius inter eos est Saluator: quomodo ad tot & tam sanctos patres ille aduenisset, nisi ab initio cū eis spiritus sanctus fuisset? Et post alia. Itaque fortis esto, & in vera pietate viriliter age, quemadmodum & Iesus Nauæ filius, seruus Domini, in populo Israelitico. Clerum religiosum, qui sub sanctitate tua est, omnem, & benedictum fidelissimumque populū verbis meis consolare. Quapropter, sicuti dictum est, Aelurus

quidem Alexandria eiectus est: Timotheus autem D alter, qui & Salophaciolus dictus, & ex Proterij partibus erat, pro eo in ecclesiam inductus. De his hætenus.

CAPVT XX.

Eone iam alterum annū impetrante, ingens terremotus & fremitus vique aded extitit, vt multæ quidem in locis omnibus ruinæ consequutæ sint, Antiochia autem omnis ferè concuteretur. Clades eaveluti proæmium futurorum malorum fuit, propterea quòd ciues ipsi à diuinis legibus alieni tanquam beluæ feri animis essent, & vecordix intemperis omnibus agerentur. Grauissimus enim qui vnquam fuere omnium terræmotus urbem eam inuasit, quingentesimo sexto ab ea condita anno, decimoquarto mensis Septembris die, quarta noctis hora: ab eo terræmotu, qui ibi sub Traiano fuit, trecentis quadraginta septē annis exactis. Ille nanque quum centesimo vigesimo nono + suis legibus, vt libera repub. ea vrbs vteretur, illam afflixit. Iste autē sub Leone quingentesimo sexto anno eam oppressit, sicuti hoc à studiosis repertum est. Et domos eius ferè omnes disiecit, quum quidem populosissima foret: ita vt in ea solitudo nulla, aut locus quisquam inhabitabilis aut neglectus esset. Magnificentissimè autem exornata fuerat, propter ambitionem multorum principum liberalitatem, qui operibus ibi extruendis inter se concertarunt, & de gloria superare alij alios conati contenderunt. Conciderunt igitur Imperiales ædes vna atque altera: alia periculum euasere, vnà cum vicino lauacro, quod sanè urbem + incommoditate pristina liberauit, propterea quòd reliquæ balneæ violenta inundatione ei incommodassent. Disiectæ quoque quæ pro Imperatoris ædibus fuere portic⁹, & quod eis impositum erat tetrapylū. Præterea Hippodromi p foribus turres, & quædam eis insistentes porticus. In veteri autem vrbe domum aut porticum vllā non attigit. Concussit insuper & Traiani & Seueri & Adriani lauacra. Plurima item edificia & porticus in ea quæ Ostracina dicitur vicinia, atque etiam quod vocatur Nymphæum: quæ omnia copiosissimè Ioannes Rhetor in historiis suis refert. Terræmotus istius gratia, & propter ædificia diruta, Imperatorem ferunt vrbi ei mille auri talenta tributū annui remisisse, multam quoque pecuniam ad publica ædificia renouanda dedisse. Eadem tempestate Thracia etiam & Hellepontus, Ioniam omnis, & quæ vocantur Cyclades insulæ concussæ sunt. Ædificia plura in Gnido & Co collapsa. Constantinopoli verò & in prouincia Bithynia imbres immensi, in tertium & quartum diem iugibus aquis cœlitus in fluminū morē decidentibus durauerūt: mōtes in planiciē deciderunt, vici maximi diluuiō disparuerūt. Ex ingenti purgamentorum copia in quibusdam lacubus insulæ extiterunt: sicuti in Boane, quæ ad Nicomediam est, accidit. Alia præterea multa euenere. Signa quoque in cœlo conspecta. Nubes enim tubæ specie ad dies quadraginta visa est. Quo tempore cinere etiam

Terræmotus
graves
Præcipue
Antiochia.

Causa eorū,
impictas ho
minum.

Antiochia
multos pertu
lit terræmo
tus.

Clades cui
vrbi ex ter
ramoto.

† ἀρχιεπ
σκίτων.

Ioannes
Rhetor.
Liberalitas
Leonis prin
cipis erga
Antioche
nos maxime,
Casus fata
les varij &
admirandi.

Bona in
sula.

Pluvia cinis.

A Constantinopoli, nubibus in ignem versis, pluit, qui cinis palmi minoris prope altitudine in tegulis iacuit: id quod euidentissimum indicium imminenti incendij fuit. Itaque cum tremore omnes vrbe egressi, Deum precibus placarunt, ignea pluuia Deum abolere velle omnia dicentes. Porro Deo ad misericordiam conuerso, flamma extincta, & cinis horredus in terram delatus est. De hoc Procopius etiam Cæsariensis alicubi memorat, ex Behio eum monte ortum habuisse scribēs, vnde ille quū plurimus redditus esset, vento violento in sublime actus, eo loci vbi ille conqueuit, decidit. fortasse autem & Deus illum ita in sublimi aëre iactatum, in ea loca quæ pœna coercenda erant, coniecit. Terræ quem diximus motu ita ingruente, Imperator Leo sibi metuens, circa sanctum Mamantem tabernacula posuit, ad sex menses ab vrbe ingredienda abstinens, eoque modo se diuinam iram declinaturum existimans.

CAPVT XXI.

Leo manifestus extra vrbes sub tabernaculis mansit.

B

Vm quoque maximum incendium Constantinopoli grassatum est, quod illi maiorem quam terræ motus intulit cladem. Initiū sumpsit in parte maritima, quæ Bosporum seu Bouis transitum, incolæ nominant: quum perniciosus quidam dæmon lucubrationum horis mulierculę victum labore manuum quærenti assimilatus, lucernam ad rerum omnium venalium forum, falsamentorum aliquid empturus, siue etiā mulier verè exitioso dæmone agitata illa fuerit (nam dicere id nō possum: vtrunque sanè fertur) detulisset. Lucerna igitur alicubi posita est, & mulier ipsa abiit. Ignis autem nescio vnde stuppa correpta, ingentē prouoluit flammam, & ædificium id ilicō cōsumpsit, atque inde ad vicina serpens circumquaque quā facilimè proxima tecta depastus est: nec illæ tantum quæ facile ignem concipiunt ædes, verum etiam quæ è lapide secto amplitudine & altitudine ingenti constructę erant domus, conflagrarūt.

Incendij serdissimum Constantinopoli quadratum.

Leo ante urbem.

C

Incendium id liberè, in quæcunque incidisset, ædificia consumens, in quartum vsque durauit diem. Adhibita quidem est aduersus ignem omnis generis defensio, sed vis eius illam modis omnibus superauit, aded vt media pars vrbs omnis à Septentrione Austrum versus prorsus conflagrarit, in lōgitudinem quinque, in latitudinem verò decem & quatuor stadiorum spacio, neque quidquā in medio de publicis priuatisque porticibus & ædificiis relictum est. Columnæ quoque & durorū natura lapidum materia, perinde atque sarmenta quædam, quæ facile accenduntur, arserūt. Clades ea ex parte boreali, vbi etiam nauale vrbs est, à Bosporo ipso ad vetus vsque sanum, quod ab Apolline cognomen habuit, ex australi verò regione à Iuliani portu vsque ad præclarum ædificium templi eius, quod Concordiæ dicitur, processit. Medius inter hæc locus à Constantini foro, vsque ad id quod Tauri forum dicitur, fuit. Itaque quæ inter ea quæ diximus in medio fuere ædificia, deforme & miserandum facta sunt spectaculum. Quæcunque enim ad sublimem amplitudinem & formam extructa, & ad incomparabilem exor-

Constantini forum. Tauri forū

nata magnificentiam, maximo commodo publica & priuata ædificia fuerant, omnia simul subitò in acruos & hiatus vastos & inuios redacta sunt, varij generis materia in cumulum vnum congesta, & priore facie rerum aded mutata, vt neque ædiū ipsarū incolæ quid fuerit, quòve loco quæuis prius opera steterint, discernere potuerint.

CAPVT XXII.

Orripuit quoque incendium id sanctæ Anastasiæ templū, quod Marcianus celebris vir, sumptibus suis erexit: & itē sanctæ Pacis delubrum, ad mare situm. Eo enim tempore præclarus vir iste claruit, operibus nouis enitens, humanitateque & misericordia maximè insignis: & qui virtute eò pcesserit, vt etiā mortuos excitaret. Sed alia quoque is templa præclara & magnifica Deo construxit. Tum porro ignis carpere iam sanctæ Anastasiæ templum instituerat, sed ei ille obstaculo fuit. Quum enim iam flamma serpens ecclesię appropinquaret, accepto in manus sacro Euangelio, per tegulas in tectum conscendit, precibusque & lachrymis Deum implorauit. Ignis autem ad eum accedens, veluti virum sanctum reueritus, atque in sublime sublatus, & in arcus speciem admodū incuruatus, ædem eam intactā prorsus relinquens transiuit. Cum hoc eo tempore Daniel quoque floruit, qui ad Transitum perquam diu stationem super colūna pertulit. Is ex Simeonis Mandra prodiit, cuius precibus & cohortationibus adiutus, eximia subiit certamina, & pietatis exercitium supra naturæ captum, Boreæ continuè expositus, peregit: quapropter etiam ab agonotheite siue certaminis muneratore ingenti gloria est condecoratus, à quo exitioforum dæmonum expulsio- nem, & variorum morborum sanationem accepit. Ad quem sæpe etiam in tenui habitu veniens Imperator obstupuit, benedictionemque ab eo & communionem precum petiit. Perliberaliter quoque magnifica prope columnam construxit ædificia, templum item & domicilium circa virum sanctum monachorum statuit, & columnam ipsam extulit, omniaque aded viro sancto factus est. Incendij eius tempore, Daniel ex columna tandem digressus, in vrbem venit: atque in eius præsentia ignis confestim extinctus conqueuit. Sub Basilisco verò, qui à religione excidit, & Chalcedonensem Synodum contempsit, ardore inde ductus rursus descendit, & cum Acacio Constantinopolitano antistite ecclesiasticos cōuentus egit, monachorumque ordine omni cum multitudine ipsa plebis assumpto Basiliscum adiit, & cum eo liberrimè colloquutus est. Idem fecit Ascetarum præstantissimus Olympius. * Tum quoque viguit Auxentius * Exscholaris, vitam nudam in monte eo qui ex aduerso Constantinopoli situs est, sicuti antea dixi, monachus agens. Qui inde descendens, Synodo affuit, & plurimum mo-

Sancta Anastasia templi precibus Marciani viri sancti, illa sum ab incendio permansit. Mortuorum resuscitatio.

Daniel Syrites.

Miracula Danielis. Daniel à Leone Imperatore admodum cultus.

† dicitur quod uita. Incendij ad Danielis aduentum confitit.

Daniel liberè Basiliscū tyrannū propter heresum obiorganit. Olympius. Auxentius. * αὐτοκρατορ.

* Scholares in sacro Palatio militantes dicebantur, sicuti & partium Domesticorum Schola. Nam militatiam quoque schola est. Hinc rubrica est de Privilegiis scholarum. C. lib. 12. Et exscholarum, qui militare in aula desunt: sicuti exrex, exconsul, exquæstor, &c. dicitur.

Varadatus. Iacobus Nisibenus.

Einus miraculo puella lauantes canuerunt.

De parochia libus ecclesiarum muneribus qua effertoria dicimus.

† Hanc nunc parochialem & curatam vocamus.

L. omnes iudices. L. Dies festus. C. de ser.

Miraculum in picture, quo Salvator rem, omni forma pinxit.

Epistola missiva Gennadij ad Eleutherium martyrem Studius.

Sodalitas monachorum in somniis.

Ioannes Calybetes. Tropos etiam nunc homines nostri dicunt.

A menti recto dogmati attulit. Inter monachos clari etiam maximè fuere Varadatus, & Iacobus Nisibenus: cuius quàm egregium vitæ institutum fuerit, satis declarat miraculum quod in puellis Græcam superstitionem sectantibus, dum in fonte lauarent, edidit. Quæ quòd dicto Iacobi audientes non essent, canuerunt: & fons statim exsiccatus est, quem quidem ille precatus vndis repleuit, puellas autem canas per vitam omnem reliquit. Illud scire conuenit, non huc esse Iacobum illum, qui aduersus circulares literas scripsit. nam is Còstantij temporibus fuit: iste autem temporibus hiesce viguit, prodigiis & miraculis præcipuis spectatus, sicuti Theodoritus in Deiamantium historia inquit. Cui etiam arcam sepulchralem fieri, idem Theodoritus curauit. Accidit autem vt prior moreretur Theodoritus: verumtamen sic quoq; magnus Iacobus in ea est conditus. Martianum, què diximus, Gennadius Constantinopolitanus ecclesiæ æconomum & dispensatorem legit, quum ex Catharorum siue Purorum hæresi ad ecclesiam transiisset. qui quum id munus obiret, quæ in ecclesia quaque muneris loco offerrentur, ea vt loci cuiusque clerici ferrent, constituit, quum ad id tempus ecclesia Catholica † seu vniuersalis dona eiusmodi omnia tulisset. Quo tempore primus etiam Leo constitutione lata, vt dies Dominicus ab omnibus absque labore omni per ocium transigeretur, festusque & venerabilis esset, quemadmodum & diuis Apostolis visum est, præcepit. Constituit quoque, vt qui in cleri ordinem lecti essent, à solo præfecto prætorio iudicarentur.

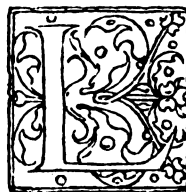
CAPVT XXIII.

Ennadio isto, episcopatu gerente, pictor quidam Seruatorem habitu & forma Iouis pingere ausus, facinoris eius mercedem tulit. Nam manus eius exaruit: quam quum ille crimè id publicè confiteretur, Gennadius restituit. Illud verò notandum, verius esse, Seruatorem nostrum capillū molliter inflexum & subcrispum, eumque minus densum habuisse, sicuti in historiis colligitur. Gennadius iste ad Eleutherium martyrem, de clerico illius quodam, quem vt dissolutè viuètem criminabatur, epistolam dedit verbis hisce composita: Sancte martyr Dei Eleutheri, miles tuus incompositam degit vitam: quapropter aut tibi ille corrigendus, aut tu ab Ecclesia reiiciendus es. Et clericus ille statim mortuus est. Idem Gennadius nullum sacerdotem consecrauit, qui non prius psalterium sedulè in ore habuisset. In episcopatu huius, Studius quidam vir præclarus, Roma Constantinopolim peruenit, & diuo Præcurfiori templum erexit, in quod monachos ex domicilio eorum qui ἀνομιῶτες, hoc est Insomnes dicuntur, induxit. Horum domicilium Marcellus diuinissimus construxerat, in quo perpetuis carminibus nunquam non hymni Deo canerètur, sodalitate monachorum eam ob rem in tres cœtus diuisa. In ea Mandra Ioannes quoque Calybetes monachum egit. Ea tempestate Timocles etiam & Anthimus * Tropariorum poetæ florere, qui suas vterque sodalitates habuere. Et qui Chalcedonenfis syno-

di decreta comprobant, Anthimi conuentus frequentabant, qui etiam peruigilium inter eos instituit. Atqui hostili erga eum erant animo, Timoclem sequebantur. Admirandum etiam quiddam aliud, quod Gennadio accidit, exponam. Quum enim noctu ad sanctius sacrificij akare astaret, & preces ad Deum pro mundo funderet, spectrum quoddam dæmoniæ visum est: quod crucis signo ab eo repulsum, humana voce ira illi responder. Illo quidem viuo, secessurum atque quieturum, postea verò modis omnibus Ecclesiam perturbaturum. Quod Gennadius metuens, postquam Deum plurimum deprecatus fuisset, ex hac vita migravit. Et Acacius orphanotrophus seu pillorum curator, thronum recepit. Tum quoque euenit, vt duo episcopi, quorum alter rabie Arij infectus, à dicendi & disputandi arte instructissimus, alter virtute, religione & recta fide ornatissimus erat, de doctrina religionis concertarent. Porro orthodoxo & rectè sentienti visum est, verborum contentione relicta, ad rem ipsam descendere, & veritatem explorare: videlicet vt rogo ingenti accenso, se in ignem coniicerent. Quod vbi Arianus detrectauit, orthodoxus igni se comisit, atque inde cum impio sermonem conferens disputauit, saluusque etiam vestibus intactis permanlit. Archisynagogus quoque inter Iudæos quidam cum pueris duobus in tumultu concitato, perinde atque is autor eius fuisset, correptus, crudeliter à viro consulari excruciatu est, multis hominibus præsentibus. Is autem inter tormenta varia illud tantum vociferatus est: O Deus sancti Sergij adiuua me. Sancte Sergi, tu nosti. Iudices porro fingere & asimulare hæc Hebræorum putantes, ad ignem, vt viuis combureretur, qui verba ea protulisset, condemnarunt. Et ecce in media flamma equites duo candidis induti stolis apparentes, horis multis illum ab igne intactum conseruarunt: & multitudo in flammam insiliens, hominem inde eripuit. Qui deinde baptizatus, Sergius nominatus est: atque ille non minus mente quoque illuminatus, substantia sua quam multam habuit vendita, in pyræ eius loco amplissimum Sergio martyri templum extruxit: vbi capite raso reliquæ, iuxta Dei beneplacitum, exegit vitam. Idem duo eius fecere pueri, nominibus suis in Sergij & Bacchi nomen mutatis. De his hæctenus.

CAPVT XXIIII.

Eone imperante, veneranda immaculatæ Matris vestis Constantinopolim hoc modo plata est. Hanc sicuti diximus, mater Dei ad filium migrans, mulieri Hebrææ cœlibi seu viduæ reliquit, quæ etiam vsq; ad illud ipsum tempus incorrupta permansit, & multa miracula edidit. Postquam autem Candidus & Galbius germani fratres patricia dignitate præditi, Hierosolyma profecti, omnia ibi loca perlustrarunt & exosculati sunt, atque inde etiam in Galilææ partes venerunt, & thesaurum hunc apud Iudæam quendam asseruatum repperunt, consilium eius auferendi ceperant. Et Hierosolymorum vrbe peragrata, & sancto quoque loco salutato, ex Palæstina discessuri, arcæ ca-

D Tropariorum poeta Timocles & Anthimus. Spectrum dæmoniæ Gennadio apparuit.

Disputatio episcopi ex hiesce.

Miraculum in Archisynagogo Iudæo in flamma ignis diuinitus conseruato.

Diui Sergij templum. Idem monachus factus.

Vestis diuæ virginis in Palæstina Constantinopolim deportata.

A dem longitudinē & latitudine qua illa erat, in qua diuina Deimatrix vestis reposita erat, fieri curarūt: eamque vacuum, solito ornamento coopertam, per fraudem in loco suo deposuerunt: alteram autem illam cum sacrosancta veste receperunt, & cū ea quam celerrimē Cōstantinopolim recurrerūt, in suburbana regione, cui Blachernæ nomē erat, occultare diuinum thesaurum volentes. Quandoquidem verò rem tentare quæ fieri nequiret visi sunt, ingratum etiam eam ad imperatorem retulerunt. Atque ille incredibili elatus voluptate, rotūdo in eo loco vbi asseruabatur constructo templo, cū magna veneratione sacram arcam in eo collocauit: vbi nunc quoque veneranda illa vestis integra seruatur, veluti inuictū perpetuumque vrbis præsidium, quæ varios repellit morbos, & miraculis quæ in ea fiunt, naturam & vim temporis superat. Pulcherrima quidē celebris imperatrix, ingens sub Marciano Deimatri condidit templum, vbi sepulchrales fascias reposituit, Leo autem magnus aliud construxit, in quo magnificē vestem illius cōsecrauit.

Blacherna. Rotūdi Dei genitricis Leo cōstruxit templum, in quo vestis ea reposita.

B

CAPVT XXV.

Templum diuine virginis ad Fontem.

LEo iste aliud quoque templum virgini matri in loco qui Fontis nomē habet, erexit, vbi densæ & ingentes cupressi, pratum etiam teneris refertū floribus, quasi quidā paradysus amœnus & pulcher, fons insuper pellucida & potabili aqua tacitē scatens: & vt semel dicam, quæcūque sacrum templum decerēt, omnia erant. Vtrunque hoc delubrum pro vrbis mœnibus constructum est: alterum in Blachernis ad maris littus, alterum autem ad eam quæ dicitur Aurea porta quæ ad arcis finem est, vt vtraque ædes inexpugnabile vrbis propugnaculū esset. Abest ab vrbe regio hæc stadiouno, dotes quas terra habere potest omnes obtinens, antiquitūs matri Dei consecrata. Optimū ibi est cœlum, locus ipse variis cōsitus arboribus, platanorum prouētū plurimo & cupressorū proceritate perquam amœnus fuit. Herbam protulit mollē & copiosam, diuersi generis flosculos prætendentem, toris commodam, nec minus pascuis vtilem. Fons vbertim & pellucidē profluens, quū loco ipsi gratiam ingentem & amœnitatem præbuit, tum pulchrum eum & conspicuum reddidit. Diuina præterea gratia aquæ ipsi indita, ad miraculorum edendorum prouentum efficacem eam præstitit. Intercessit tempus longum, & cœnum paulatim vndē aggestum fontem obruit, inicitūque quæ vnda proflueret obstruxit. Arborū etiā densitas, aditu ad fontem obstructo, quum diuturnitas insuper temporis accessisset, obliuione locū obduxit, ita vt limus vlginosus esset, & humore tātum tenui dignosceretur. Verum enim verò Leo iste, quum nondum diuino nutu imperiali dignitate exornatus, priuatus degeret, & circa eum locum alicubi deambulare, in hominem cœcum tota via errantem incidit: & vicem eius miseratus (erat enim vir bonus, misericors, & in rebus omnibus consideratus & prouidus) manu eum duxit: oculi ei vicem præstans, gressūque eius per loca plana dirigens, si quid in itinere spinarum aut duri esset, quod incedentem offendere posset, remouit. Atque ille quidem hunc ducebat, hic autē

Leo ad me primatus cœcum hominē in via ductū, in fontē misericorditer incidit.

sequebatur. Et iam itinere aliquanto confecto, p- D pe cœnosum hunc locum venerant: cœcusque ille siti plurimū conficiebatur, & quin concideret parū aberat, ita humor omnis in eoque æstu vehemētissimo exaruerat. Itaque Leoni valde institit, ab eoque crebrius cōtēdit, vt siti eius mederetur, & viē laborē in vmbra quapiam aliquantulū recrearet. Erat hoc inenarrabilis cognitionis & sapientiæ Dei, quæ mirificē omnia instituit. Ille igitur misericordia erga pauperem motus, densam syluam omnem perlustrauit, & si quis aquæ humor ibi scateret, scrutatus est. Vt verò post fatigationem multam infecta re ad illum rediit, & anxie admodum quiritaretur, quod misero illi in tali casu nihil solatij conferre posset, vocē incredibilem præter opinionem omnem ex alto ad se delatam audiit, quæ diceret: Non ita anxietate te macerari oportet Leo, ecce aqua propè est. Proinde noua hac voce consternatus, denuò vndam inquirere institit. Sed & ipsè cœcus prorsus fuit. Circū eam enim versabatur, minimè tamen eā videbat: quod & syluæ densæ opacitas ei obstaret, & cœnum E profundius illum inde remoueret. Quapropter partim indignans, quod quem manu duxerat cœcus erumnam eam pateretur: partim vocem eam in animo fixam considerans, & aquam rursus inuestigans, denuò eam ipsam exaudiit suauē quiddam & facetum cœlitūs sonantem vocem. Nā & de nomine eum cōpellauit, & imperialem dignitatem primo quoque ei tempore aduenturam certò denunciauit, ita inquit: Leo imperator, densum hunc & vmbrosū lucum ingressus, turbidā aquam hauri, eaque sitim hominis ægri refice: & limbum cœnosum manibus cape, quo cœci oculos inungas. Quæ verò sum, dudum hunc obtinens locum, eoque me oblectans, mox scies. Tu fac vt ædem hic mihi sacram construas, in qua identidē verser, & suauiter deambulem: in qua etiam precātibz omnibus, locūque hunc cū ardore & fide certa adeuntibus, oprata præstem omnia. Neque quidquid est prorsus, quod mihi aduersetur, & non continuò potestati meæ cessurum sit, etiam si dæmon sit, aut morbus qui omnem superet medicinz curam, aut aliud quiddā quod, factura nō sim, dūmodo ritè piēque sit petitum. Verbis eis Leo parens, cœnum & vndam ad cœcum parum id iam curatē, vt in quo spiritus propè extinctus esset, attulit: & oculos eius luto, non secus atque Seruator illius à natiuitate cœci, liniuit: deinde etiam aquam præbuit, oculos atrectanti. Ecce autē maiestas & magnificentia tua, o Dei genitrix, se exhibet, & misero illi aqua turbidā & lutum Siloë fit. Confestim enim visum recipit, & diuturnas abiicit tenebras, oculis præter spem omnem, solē, seu potius cœnum & lutum inspiciens. Sicuti nanque sol primū, qui visui lucē primus dat, ab eo cōspicitur, sic tum lutum, quod lumē illi subministrat, primū ab eo est cōspectum. Qua in re illud etiam admirandum fuit. Nam quod oculis valentibus maximè aduersatur, id tum natura & vi sua deposita, salutare est factum.

Leoni cœci imperium prouissum.

Templum Dei genitricis condere iubetur.

Cœcus fontis cœno oblitus illuminatur.

Lutum oculis salutare.

CAPVT XXXVI.

T iij

A

Eo postea, pro eo atque ei Dei genitrix prædixerat, ad imperiale sublatum fastigium, statim pro tanto illius in se beneficio ei gratiam repedit. Et loco eo repurgato, & fontis vena altissimè investigata & restituta, quidquid erat cœni & terræ aggestæ eiiciendum curavit: & fonte ipso circumquaque structura solida probè munito, delubrum Dei matri construxit, & ædificiū ipsum supra fontem statuit. Structura ita comparata est, ut nō minus ædificij subter terram sit, quàm super terram emineat. Nam iudicio meo ex ipsius terræ fundamentis excitata est, & in + quadrangulum ita coagmentata, ut eam formam ædi sacræ præstet, quæ aliquatenus longitudo latitudinem superet, & longitudini quæ alsis rationem habeat, latitudo quadrantis proportionem respondeat, sed ædificij muri sub terra nihil habent varietatis: quæ primum autem supra terram eminent, statim variant. Nā in quatuor porticus conformantur, quarum duæ, contra Orientem altera, & Occidentem solem altera, in vacuum aërem sublimes feruntur: alteræ duæ vtrinque proximis suffultæ parietibus coniunguntur, eisque incumbunt. E superiore parte structura quædam apsidum & arcuum molliter ædem ipsam attollens circumiungit & porticibus quibusdam æquis inter se spaciis distantibus fulcitur, quæ spacia veluti inter columnia luminis immitendi gratia instituta sunt, per quæ lux immensa in fontem influit, & splendoris abundantia lumine multo locum omnem illustrat. Super his tholus in sublimè eminet, cum testudine rotunda & alta, paulatim sese deorsum versum incuruante, & aliquantulum in sublimè euadente: cuius tam proluxa est pulchritudo, ut cœlo relucenti & igni ardenti similis videatur. Superiorem sacri adyti partem, aliud supra fontem ipsum ædificiū terminat, firma porticu exornatum, ut formæ pulchritudinem, + longitudine altero tanto latitudinem superate adimpleat. Gradus etiam quosdam architectus, viginti quinque opinor, ex vtraque parte aptissimè construxit, qui facilem ad fontem ipsum descensum præbeant: cancellis marmoreis additis, qui & pulchritudinem aliquam operi afferant, & descendentes, ne lubrico humoris labantur, manuducant. Gradus alij directè acclives sunt, alij verò aliquantulum incurui. Testudo summa, seu potius vertex ipse tēpli auro puro proluxè exornatus est: atque is luce p̄ frequētia specularia immissa, & marmoris quo parietes incrustati sunt fulgore vibrato, veluti coruscans templum omne tanquā fulgure illustrat. Fons in medio ferè templo est. parum enim id abest. Latitudo eius bis senum pedū, vndam habet iugem, frigidam & pellucidā. Structura marmorea quadrangulari continetur, cuius labrum aquantibus percommodum est. Intra id eis quos diximus partes gradus sunt, quidam semicirculi figuram, alij quadratam formam referentes: seni vtrinque qui deorsum versum ad fontem quemuis ferunt. Mediocris præterea phiala paululum excavata ad os fontis stat, hydriam statim exceptura. Habet ea foramina quædam, ut effluenti latici locus sit. Hunc cauom aliud in solo pro fontis influxu excipit, quod aquæ effluere satagenti meatum exitumque ex parte omni præbet. Cuniculus per mediam ædem pro-

*Structura tē
plis Virginis
matri ad
Fontem.*

*† In τριγωνῶν
ἢ τετραγώνων
ἀπορροήν δὲ
τῆν θείαν καὶ
ἐξ αὐτῆς ἰσχυ-
ρῶς, ὡς ἰσχυ-
ρῶς ἡν ἡ γῆτι-
μύριον πῶς
ἐλατῶ τῆ μὲ-
ν ἢ ἰσχυρῶ.*

B

alteræ duæ vtrinque proximis suffultæ parietibus coniunguntur, eisque incumbunt. E superiore parte structura quædam apsidum & arcuum molliter ædem ipsam attollens circumiungit & porticibus quibusdam æquis inter se spaciis distantibus fulcitur, quæ spacia veluti inter columnia luminis immitendi gratia instituta sunt, per quæ lux immensa in fontem influit, & splendoris abundantia lumine multo locum omnem illustrat. Super his tholus in sublimè eminet, cum testudine rotunda & alta, paulatim sese deorsum versum incuruante, & aliquantulum in sublimè euadente: cuius tam proluxa est pulchritudo, ut cœlo relucenti & igni ardenti similis videatur. Superiorem sacri adyti partem, aliud supra fontem ipsum ædificiū terminat, firma porticu exornatum, ut formæ pulchritudinem, + longitudine altero tanto latitudinem superate adimpleat. Gradus etiam quosdam architectus, viginti quinque opinor, ex vtraque parte aptissimè construxit, qui facilem ad fontem ipsum descensum præbeant: cancellis marmoreis additis, qui & pulchritudinem aliquam operi afferant, & descendentes, ne lubrico humoris labantur, manuducant. Gradus alij directè acclives sunt, alij verò aliquantulum incurui. Testudo summa, seu potius vertex ipse tēpli auro puro proluxè exornatus est: atque is luce p̄ frequētia specularia immissa, & marmoris quo parietes incrustati sunt fulgore vibrato, veluti coruscans templum omne tanquā fulgure illustrat. Fons in medio ferè templo est. parum enim id abest. Latitudo eius bis senum pedū, vndam habet iugem, frigidam & pellucidā. Structura marmorea quadrangulari continetur, cuius labrum aquantibus percommodum est. Intra id eis quos diximus partes gradus sunt, quidam semicirculi figuram, alij quadratam formam referentes: seni vtrinque qui deorsum versum ad fontem quemuis ferunt. Mediocris præterea phiala paululum excavata ad os fontis stat, hydriam statim exceptura. Habet ea foramina quædam, ut effluenti latici locus sit. Hunc cauom aliud in solo pro fontis influxu excipit, quod aquæ effluere satagenti meatum exitumque ex parte omni præbet. Cuniculus per mediam ædem pro-

*† Ἐπιπέδιον
Fons mirifi-
cum.*

C

alteræ duæ vtrinque proximis suffultæ parietibus coniunguntur, eisque incumbunt. E superiore parte structura quædam apsidum & arcuum molliter ædem ipsam attollens circumiungit & porticibus quibusdam æquis inter se spaciis distantibus fulcitur, quæ spacia veluti inter columnia luminis immitendi gratia instituta sunt, per quæ lux immensa in fontem influit, & splendoris abundantia lumine multo locum omnem illustrat. Super his tholus in sublimè eminet, cum testudine rotunda & alta, paulatim sese deorsum versum incuruante, & aliquantulum in sublimè euadente: cuius tam proluxa est pulchritudo, ut cœlo relucenti & igni ardenti similis videatur. Superiorem sacri adyti partem, aliud supra fontem ipsum ædificiū terminat, firma porticu exornatum, ut formæ pulchritudinem, + longitudine altero tanto latitudinem superate adimpleat. Gradus etiam quosdam architectus, viginti quinque opinor, ex vtraque parte aptissimè construxit, qui facilem ad fontem ipsum descensum præbeant: cancellis marmoreis additis, qui & pulchritudinem aliquam operi afferant, & descendentes, ne lubrico humoris labantur, manuducant. Gradus alij directè acclives sunt, alij verò aliquantulum incurui. Testudo summa, seu potius vertex ipse tēpli auro puro proluxè exornatus est: atque is luce p̄ frequētia specularia immissa, & marmoris quo parietes incrustati sunt fulgore vibrato, veluti coruscans templum omne tanquā fulgure illustrat. Fons in medio ferè templo est. parum enim id abest. Latitudo eius bis senum pedū, vndam habet iugem, frigidam & pellucidā. Structura marmorea quadrangulari continetur, cuius labrum aquantibus percommodum est. Intra id eis quos diximus partes gradus sunt, quidam semicirculi figuram, alij quadratam formam referentes: seni vtrinque qui deorsum versum ad fontem quemuis ferunt. Mediocris præterea phiala paululum excavata ad os fontis stat, hydriam statim exceptura. Habet ea foramina quædam, ut effluenti latici locus sit. Hunc cauom aliud in solo pro fontis influxu excipit, quod aquæ effluere satagenti meatum exitumque ex parte omni præbet. Cuniculus per mediam ædem pro-

tenditur, adytum diuidens, probè ubique munitus. Caua supernè duo habet: alterum lapide rotundo constructum, in medio templi loco: alterum ad adytum appropinquat, labrum longius quàm latius habens: vnde etiam sacrum illud & lustrale lutum vasculo in coclearis formam facto illi hauriunt, quibus id ministerium commissum est. Aquæ istius per incredibilem mistionem mirifica est temperies. neque enim supra modum gelida est, & à tepiditate multum abest: ita ut eam omnigenam & qualem quisque velit esse contingat, non secus quàm decantatum illud Manna. Est autem pellucida maximè, & leuis, spirituos aura sacro quodam modo extenuata. Et quod alia omnia superat, res quoque contrarias vnda hæc curat. De quibus enim egritudinibus frigore homines affligentibus ars medicorum curandis desperavit, eis statim in illa medicinam inuenias. Tale delubrum Leo Deimatri erexit, atque id Fontem nominavit: opus si videas, insigne præstantius certe quàm ut verbis explicari queat. In fontis vnda, ea quam diximus gratia enituit. Postea verò alij quidam ædificiorum accessionibus locum eum exornarunt, pulchritudinem adiectitiam ei addentes, & decentiorem illi amœnitatem adiectantes: quemadmodum & Iustinianus post modum maximam & pulcherimam extruxit domum, gratiā eam pro beneficiis acceptis virgini Matri referēs, De miraculis quæ ad fontem ipsum quamplurima edita sunt, librum conscripsimus, à piis quibusdam viris, ut hoc faceremus, excitati. Vnde etiam ea quæ de fonte diximus, in opus hoc transtulimus. Sed iam ad reliquam historiam progrediamur.

CAPVT XXVII.

Gensericus Vandalorum rex, qui Africa, quemadmodum à me dictum est, potitus, ad magnas peruenit opes, post Martiani obitum, ditionem Romanorum excursionibus plurimum afflixit: urbium omnium, præterquam Carthaginis, mœnia diruit. Et quidquid pecuniæ & agri occidentales Libyes habuere, id illis ademptum, popularibus suis dedit subditisque suis, tributa tributis accumulando, apprimè grauis, fuit. Quibus erumnis incolæ pressi, profugerunt. Porro quum id Leo ægre ferret, ex ditione sua omni mille & centum naues contraxit, armisque & copiis non pœnitendis impositis, eas aduersus Gensericum & Vandalos misit. In eam classem mille & ducenta centenaria auri pondera impendisse, eidemque supra septem millia remigum attribuisse dicitur. Ducem ei cum imperio Basiliscum præfecit, coniugis suæ Verinæ fratrem germanum: qui quod oculos + ad Imperium adiecisset, Asparem sibi & Ardaburium conciliauit. Nam per eos se facillimè, quod volebat, confecturam esse putabat. Ut autem ipsi ad imperialem dignitatem peruenirent, fieri omnino non potuit, propterea quod Ariani essent, quorum religionem Byzantij vehementer detestabantur. Verum ut imperium aliis concederent, in procliu eis erat: quemadmodum & Leoni fecerant, qui quum curator eorum esset, sine sanguine ad imperium

*Ingenitè clas-
sem Leo in
Aphricam
contra Vanda-
los misit.
Cibonaria p̄
dera: Plin.
hoc est, centū
librarum.
a Classis dicitur
Basiliscum.
† τῶν βασιλέων
ἐπιπέδιον
ἢ ἰσχυρῶ
ἢ ἰσχυρῶ
ἢ ἰσχυρῶ
ἢ ἰσχυρῶ
ἢ ἰσχυρῶ
ἢ ἰσχυρῶ
ἢ ἰσχυρῶ
ἢ ἰσχυρῶ
ἢ ἰσχυρῶ*

A eum extulerunt. Atque ille imperio potitus, quòd ab eis regeretur, grauiter tulit. Et ipsi, quòd Ecclesiam sibi turbendam esse constituissent, in multis necessariis rebus ei aduersati sunt, & plurima eum perperam agere dixerunt: superatum etiam iri asseuerantes à Genfericho, quòd minus sanam coleret religionem. Multo enim Genferichi opinionem, qui Arii dogma profiteretur, Deo gratiorè esse quàm Leonis ipsius: quem malè facere, quòd Nicænam & Chalcedonensem fidem defenderet, non rectè putabant. Atque vt vera dicere viderentur, clam cum Basilisco congressi, sceptrum imperiale ei se tradituros polliciti sunt, si Gensericho victoriam concederet. De quo quum eis conuenisset, Basiliscus cum classe omni in Africam nauigauit, & in colloquio Genfericho, pro eo atque cù Aspare pactus fuerat, classem statim prodidit. † Itaque militibus somno sopitis, Genferichus illam incendit: & quum vehementior vètus flammam in sublime tolleret, naues aliq̃ ab aliis ignem cõceperunt: & Vandali contis imminentes, si qui milites ex incendio eo profugerent occiderunt. Ex classe tanta ne vna quidem nauis reliqua fuit. Basiliscus ægrè cum paucis admodum profugiens, Byzantium venit, & ad magnam ecclesiam cõfugit. Cuius soror Verina Augusta eum periculo liberauit, & Perinthum Thraciæ, vt ibi degeret, misit. Leo imperator Asparem & Ardaburium ad se acciuit, vt quò ab absurda eos opinione abduceret, tum ab insidiis imperio struendis auocaret. Quapropter Ariadnam filiam, quam ex Verina suscepit, filio Asparis consuli & patricio in matrimonium collocauit. Cæterum illi pro semel cõcepta malicia, dolos contra Leonem texere non desierunt. Quod vbi Constantinopolitani cognouerunt, contra eos concitati sunt, & in Hippodromo conuiciis eos acerbè profeciderunt. Illi plebem metuentes, Chalcedonem, exercitu eos omni consequente, traiecerunt: & in templū Euphemie martyris cõfugerunt. Imperator patriarcha ad eos missus, se fidem eis seruaturum esse, si ex Ecclesia ea discederent, pollicitus est. Ipsi verò se loco eo excessuros, nisi imperator ipse adesset, negarunt. Proinde Leo eò concessit, & viros eos præter rationem ad se pertraxit, & ad mensam suam adhibuit: & alia præterea multa, iniuriarū amnestiam illis pollicitus, fecit. Alia autem ex parte Zenoni Isauro, qui fidus ei maximè esse videbatur, vt is illis per balneas in imperialem regiam venientibus, subito impetu capita refecaret, præcepit. Aderant illi, & Zeno Ardaburio primum caput amputauit. Quod vbi Aspar vidit, indoluit: & magna voce exclamans, Dignum (inquit) fert exitium senex canus, qui frustra gloriatus est, neque vnquam admonitioni meæ audiens fuit. Persæpe enim ei dixi: * Prius Leonem deuoremus, quàm ille nos sibi in prandio apponat. Hæc vbi dixit, & ipse ferro cæsus vitam amisit. Filium autem eius, patricium illum, à filia sua Ariadna per repudium sciendum, in exilium misit: & Ariadnam Zenoni, utpote qui insidiatores sustulisset, coniugem dedit. Zeno iste ab incunabulis Aricmesius nominatus fuerat: ve-

rùm vnà cum imperatoris filie coniugio id nomē D mutauit, & Zeno appellatus est: nomine eo à quodam, qui apud Isauros ad magnam peruenit gloriam, sumpto. Huic ex ea quam dixi Leonis filia, Leo minor progenitus est.

CAPVT XXVIII.

Eno simulatque imperatoris gener factus est, in Orientem missus est: in qua profectio, Petrus cognomine Cnapeus eum sequutus est templi sanctæ Bassæ martyris apud Chalcedonem Bithyniæ presbyter. Is vbi cum illo Antiochiā venit, & sedes episcopalis ibi ei perplacuit, Zenoni persuasit, vt sibi in episcopatu eo recipiendo adesset: què tum Martyrius gerebat, Maximi, qui quartæ synodi suffragiis dignitatem eam consecutus fuerat, successor. Et quum Martyrius in vrbe imperiali, necessitate id flagitante, diutius moraretur: Petrus tumultus Antiochiæ non minimos excitauit, res plerasque apud plebem per confusionem miscens, & insolita quædam aduersus fidem inducens: quòdque maximum est, omnes eos qui Deum crucifixū & passum esse non crederent, anathematis fulmine iaciens. Atque vbi opinionem suam cõfirmavit, ter sancto illo hymno acceptionem istam, Qui crucifixus es pro nobis, tandè adiecit. Quæ verba ad huc vsque diem apud Theopaschitas obtinent. Quibusdam etiam hominibus ex Apollinaris partibus sibi ascitis, multa aduersus Martyrium episcopum molitus est, & populū per varia dissidia in partes plures diduxit. Martyrius Antiochiā rediit, & multitudinem seditionem aduersus se & verā de Deo sententiam mouere, Zenonemque quàm maximè Cnapeo fauere reperit. Atque vbi post frequentē cohortationem persuadere illis, vt sententiam talem mutarent, non potuit, populi publicitū conuocata, episcopatum deposuit, verbis hisce in præsentia omnium vsus. Clero rebelli, & populo inobedienti, & ecclesiæ contaminatæ, nuncium remitto, sacerdotalem mihi reseruās dignitatem. Hoc vbi ille dixit, & secessit, Cnapeus in Antiochenum thronum insiluit, Chalcedonensem synodum plurimum profecidit, atque omnes acceptionem illā ter sancti hymni vsurpare coegit. Quæ res postquam est ad piissimū Leonem delata, continuo Cnapeum ad exilium condemnauit. Id verò vbi ille cognouit, fuga salutis suæ consuluit, & in domicilio Insomnium monachorum clam latuit. Cnapeo Stephanus substitutus est, quem Antiocheni pueri, quòd scilicet Cnapeo adhuc addicti essent, acutis calamis veluti cuspidibus iugularunt: & in amnem, qui urbem eam præterfluit, coniecerunt, sicuti Ioannes Rhetor tradit. Stephanus in episcopatu Calandion, qui tum Constantinopoli propter negocium certum erat, successit. Hic quartam synodum defendens, neminem prius ad cõmunionem admittebat, quàm Petrum Cnapeum & circulares quæ postea à Basilisco tyranno editæ sunt literas, anathemati subiecisset. Idem Cnapei actionibus resistens, acceptioni illius in eo quem diximus hymno, præmisit, Christe rex. Petrū Cnapeum quatuor ista Ecclesiæ Catholice cõmodissima reperisse dicit: * vt sacrū vn-

Zeno adiuuante Petrus Cnapeus, riuens ad hunc Martyrio episcopo sedem Antiochenam inuadit. Cnapeus hinc mox ter seculis, clausula illa, Qui crucifixus es pro nobis, adiecit

E

Theopaschitas.

Martyrius episcopatu ab euntis grauitate dictum. Cnapeus in exilium agitur

Apud Insomnes latet.

Stephanus Antiochia episcopum pueri trucidant. Calandion eius successor.

* Sedus ubi est Calandion, Petri Cnapei quatuor in ecclesia vtilia inuēta.

Genferichus Aricmesius.

Basiliscus classem prodidit. Asparem & Ardaburium suasit.

Filio Asparis Patrio Ariadna Leonis filia matrimonio iungitur. De Asparem & Ardaburium cade.

* φθονιστιοντα, πριεσβυτερον αυτον αριστας. Filium Asparis Patrio iungit. Ariadna Zenoni iungit. Leo minor.

† Procopius, vel per ignamiam, vel per prodicionem Basiliscum vti bene gerenda occasionem & victoriam amississe, scribit. De classe Rom. circumata, mentionem nullam facit. De bello Vandali. lib. 3.

Theophania eade qua E-piphania. † ἡ δὲ τῶν τῶν θεῶν καὶ ἐν ταῖς κλη-δαί. Anastasius & Marty-rine episcopi Hierosoly-mitani.

A gumentum in populi totius præsentia cōsecraretur: vt ad vesperam sanctorum Theophaniorum vna in sacrum lauacrum infunderetur: vt symbolū sanctum, quod semel tantum antea magno & sancto Parafceus die dici solitum fuerat, in syntaxi & conuentu ecclesiæ quouis decantaretur: vt in precatione omni Dei genitrix nominaretur, + & diuinum eius nomen inuocaretur. Paulo post vbi Iuuenalis in extrema senectute Hierosolymis die suum obiit, episcopale eius munus Anastasius sortitus est. Cui deinde successit Martyrius.

† Hodie quoque Græci & Orientales christiani precationi cuius intercessionem τῶ θεοῦ, hoc est, Deigenitrici inserunt.

CAPVT XXIX.

Leo senior moritur.

B Leo magnus imperator, Zenonis & Ariadnæ filiz filium Leonem minorem Cæsarem primū, deinde etiam imperatorem Romanorum renunciauit, manibusque ipse suis imperij insignia ei contulit. Zenonem enim, quod in religione variaret, Imperatorem legere dignatus non est. Deinde Leo morbo oppressus, Byzantij imperium vnā cum vita deposuit, quum id annis decē & septem administrasset. Post quem Zeno purpuram sumpsit, vt Leonis gener: quod eum Verina, Leonis coniunx, imperij socium Leoni adhuc tenero, qui etiā patri imperij insignia imposuit, ascuerit. Porro quum Leo minor post annum vnum decessisset, Zeno solus Romanorū imperium gubernauit, min⁹ feliciter. Quæ verò sub eo acta sint, & quæ eo tempore acciderint alia, Deo opitulante, ea quæ sequuntur, ostendent. Quindecimus iste historiarum liber vigintiquinque completitur annos, quū ab orbe condito quinquies * millesimus noningentesimus nonagesimus, à natiuitate Domini quadringētesimus octogēsimus quintus ageretur annus. *

Leo minor isidem. Zeno pater Leoni filio in imperio succedit. Libri huius anni. * Secundum nos. Chrono logos 4454.

* Leone Imperatore aliquando Eulogio philosopho tessera fragmentariam dari iubente, ex cubicularii eunucho quidam, militibus largitionem talem dari debere, dicit. Ad quem conuersus Leo: Vtinam, inquit, is sit temporum meorum status, vt mihi liceat stipendia militum in literarum magistris conferre. Suid. Apud quem etiā de Malchi sententia est, grauem ciuium prouinciarumque suarum Leonem istum compilatorem fuisse.

CAPVT XXX.

SANCTAE VNIVERSALIS quartæ Synti Acta.

* Secundū nos Chrono. 4435, Anno domini 457

Mundo condito quinquies * millesimus noningentesimus sexagesimus sextus agebatur annus, quū diuina & sacra vniuersalis quarta Synodus, in prouincia Bithyniæ Chalcedone, in Euphemiz martyris templo est congregata. Leonis veteris Romæ episcopi locū ibi obtinere Pascalinus & Lucentius episcopi, & Bonifacius presbyter. Episcopatū Constantinopolitanum tum Anatolius administrauit, Alexandrinum Dioscorus, Antiochenum Maximus, Hierosolymitanū Iuuenalis: qui in Synodo eavnā cū aliis episcopis affuere. His accesserunt

Maximianū ecclesiarum episcopi.

re magistratus, & qui in Senatu summo primas gerebant dignitates. Vbi omnes confederūt, statim Leonis mādatarij dixere, Dioscorum illis assidere nō debere. Hoc enim à Leone sic constitutū esse: alioqui se, si id facere cogentur, ex conuentu eo abituros. Senatus, quānam de causa id fieri deberet, rogauit. Atque illi responderunt: Dioscorū reum agi, proindeque iudicis personam cum sustinere, Romano antistite non permittente, non posse. Hæc vbi dicta sunt, & Dioscorus de Senatus sententia medium cepit locum: Eusebius Dorylei episcopus affuit, & quas imperiali obtulisset celsitudini preces, legi publicè petiit, hisce vsus verbis. Iniuria affectus sum à Dioscoro, iniuria affecta est fides. Episcopus Flauianus cæsus, & vnā mecū iniquè ab ipso exautoratus est. Iubete rogo supplicè meum libellum legi. Quod vbi permissum est, supplicatio lecta est, in hæc verba cōscripta. Libellus Eusebij episcopi Dorylai, qui suam & orthodoxæ fidei, & qui in numerum sanctorū relatus est, Flauiani episcopi olim Constantinopolitani, causam agit. + Cōsiliū institutūque imperialis vestræ potestatis est, vt quum aliis omnibus subditis, tum eis maximè qui in ordinem sacerdotū allecti sunt, iniuria affectis, curam eorum gerentes, dextrā porrigatis. Quæ in re diuino numini, pio cultu obsequimini, à quo imperium vobis & orbis potestas tradita est. Quum igitur præter æquitatem & rationem omnem, ea quæ in Christum est fides, & nos, grauè acceperimus iniuriam à religiosissimo magnæ Alexandrinæ vrbis episcopo Dioscoro, ad pietatem vestram confugimus, vt ius nostrū consequamur petentes. Res tota in hoc sita est. In ea quæ proximè in metropoli Ephesiorum celebrata est synodo, (vtinam autem celebrata non esset, nec orbis terrarum tumultu & malis multis repletur) bonus Dioscorus, nulla iusticiæ, nulla timoris Dei habita ratione, & eadem cum vesano & hæretico Eutyche opinaretur & sentiret, multis ille quidem tum ignotus, sed postea seipsum manifestauit & prodidit, opportunitatē nactus per institutam à me aduersus opinionis suæ popularem Eutychem accusationem, & promulgatam contra eū à sanctæ memoriæ & quietis Flauiano episcopo sententiam, multitudine turbulendorū dissolutorūque hominum contracta, & potestate pecunia sibi comparata, piam orthodoxorum recteque sentientium, quantum in eo fuit, religionē affixit, & prauam Eutychetis monachi opinionē cōfirmavit, quæ iam inde ab initio à sanctis patribus est condēnata. Quando igitur nō parua sunt, quæ ille aduersus fidem in Christum & nos designare ausus est, ad amplitudinem vestram prouoluimur, obsecrantes, vt amplitudo vestra sanctio- ne sua ipsum religiosissimum Dioscorum causam dicere de criminibus sibi à nobis obiectis iubeat: nec non monumenta & acta contra nos ab eo edita in sancta Synodo legi mandet, per quæ probare possumus, illum longè ab orthodoxa & recta fide alienum esse, & hæresim impietatis plenam cōfirmasse, nobisq; iniquè dignitatē ademisse, & grauem iniuriam intulisse: vt diuinis venerandisque mandatis vestris ad sanctam & vniuersalem piissimorum episcoporum synodum datis, ab ipsis de nostro & Dioscori causa inquiratur, & actiones omnes ad pietatis vestræ cognitionem,

Romani pontif. anteriora Non potest idē in cōcilio esse rem & iudex. Aelio Eusebij Dorylei episcopi contra Dioscorum Alexandrinum.

Eiusdem supplicatio prioribus exhibit.

† scilicet.

Supr. lib. 14. cap. 47.

A sempiternæque sublimitatis vestræ arbitrium referantur. Atque hoc sic cōsecuti, orationes perpetuas ad Deum, pro æternovestro imperio piissimi Principes fundere nō intermitteremus. Itaq; Dioscoro iuxta & Eusebio ita petente, acta Ephesia in medium producta & lecta sunt. Ex quibus constitit, epistolam Leonis publicè lectam non esse: quū quidem, vt id fieret, multi semel atque iterum postulassent. Dioscorus causam eius rei dicere iussus, semel atq; iterum se, vt id fieret, præcepisse dixit: testésque Iuvenalem Hierosolymorū & Thalassium Cæsareæ primariæ vrbis Cappadocū episcopos laudavit, qui secum synodo ei præfuisent. Iuvenalis se sacrum id, quod synodo præiret, scriptum legi iussisse testatus est, postea autem neminem eius mentionem intulisse. Thalassius autem professus est, se vt id legeretur non obstitisse: sed neque tantum sibi autoritatis, vt solus ipse legi id iuberet, usurpasse. Quum actorum lectio cōtinuaretur, episcopi quidam voces quasdam quasi fictitiæ a simulatæque essent, reprehenderunt. Et Stephanus Ephesi antistes interrogatus, quīnam subscriptores aliorum etiam nomina subscripsissent, Iulianum Lebedi episcopum + postremum eos subscripsisse dixit, & Crispinum: subscriptores verò Dioscoro id nō permisisse, sed subscribentium digitos inhibuisse: ita vt etiam, ne res omnium foedissimas paterentur, periclitati sint. Idem Stephanus subintulit, vno eodēque, quo Flauiano dignitas abrogata est, die, subscriptionē etiam factam esse. Ad quæ Acacius Ariarathæ episcopus addidit, omnes in chartam puram subscriptionis annotationem retulisse, vi adactos, quod militibus armatis cincti fuissent. Porro quum quædam voces aliæ legerentur, Theodorus Claudiopolis episcopus neminē ea verba protulisse retulit. Quum lectio per capita progredieretur, locus quidam cōplectebatur, Eutychem dixisse: & eos qui dicūt, carnē Domini nostri Iesu Christi de cælo descendisse. Et Eusebiū contrā intulisse, quod ille dixerit quidem hoc verbum, de cælo: verbum autem, + A quo, nō addiderit. Et Diogenem Cyzici episcopum instittisse, vt A quo tandem diceret: sed eis vt amplius quærent, permissum non esse. Adhæc, ipsa acta indicant, Basilium Seleuciæ Isaurorū episcopum sic dixisse: Adoro vnum Dominum nostrum Iesum Christum, filium Dei, solum Deum verbum, qui post incarnationem & vnionem in duabus naturis cognoscitur. Ad quæ verba Ægyptij magna voce clarè exclamarint: Qui indiuisibilis est, eum ne quis diuidat, vnum filiū, nō duos dicere conuenit. Orientales autem sub hæc vociferati sint: Anathema in eum qui dispertit, anathema in eum qui diuidit. Eadem acta inferunt, Eutychem interrogatum esse, an duas esse in Christo naturas diceret. Illūque respondisse: ex duabus quidem naturis Christum se nosse ante vnionem, post vnionem autem naturam eius vnā. Sub hæc Basilium dixisse: Nisi post vnionem duas naturas, quæ segregari & confundi etiā non possint, profiteretur, confusionem eum profus & cōmixtionem asserere. Sin adderet incarnatam & inhumanationem intelligeret, idem eum nobiscū dicere. nam aliud quiddam esse diuinitatem ex patre, aliud quiddam humanitatem ex matre. Quum

autem interrogati essent, cur condemnationi Flauiani subscripsissent? actorū * cōmentarij Orientales exclamasse prodūt: Omnes peccauimus, omnes veniam petimus. Lectio eorundem actorum procedens rursus ostendit, episcopos interrogatos esse, quānam de causa Eusebium in cōuentum non admiserint. Et ad id Dioscorum respondisse: Elpidium commonitorium produxisse, & asseuerasse, Theodosium imperatorem, ne Eusebius publicè quidquam & liberè diceret, statuisse. Idēmq; Iuvenalem Hierosolymitanum dixisse actā declarant. Cæsariēsem autem Thalassiū retulisse, quod admittendi eius potestatem non habuerit, neq; ea quæ Principes damnassent, rescindendi. Tum autem non hanc esse fidē, de qua agere propositum esset, defensionem. Ad hæc, acta asserunt, Dioscorū ea quæ fiebant reprehēdisse, & dixisse: quomodo nunc Canones seruantur, quum Theodoritus quoque in conuentum venerit? Senatū autem respondisse, quod accusatoris locum obtineret, propterea illum ingressum esse. Dioscorū porro intulisse: Atqui in episcopi + subsellio ille sedet. Et rursus Senatū imperialem intulisse: Et Eusebium & Theodoritum accusatorum vices gerere, sicuti & Dioscorum rei partes sustinere. Atque vbi acta synodi posterius Ephesi celebratæ omnia, vnā cum sententia contra Flauianum & Eusebiū lata, lecta, & ad clausulam illam ventū esset, ibi Hilarius episcopus dixit, Orientales episcopos & qui cum eis erant, vociferatos esse, anathema in Dioscorum: hac ipsa hora Dioscorū Christus condemnauit: Flauianus à Dioscoro exautoratus est: tu illum Domine sancte vindica, tum illum orthodoxe imperator vindica: Viuat, viuat in multos annos Leo: viuat diutissimè patriarcha. Sub hæc vbi reliqua quoque lecta esset, quæ alios quoque episcopos in Flauiani & Eusebij condemnationē consensisse declararūt, laudatissimos principes in hūc modum verba fecisse. De orthodoxa recta & Catholica fide postea frequentiore conuentu cōacto, certiore inquisitionem fieri debere decernimus. Quādoquidem verò Flauianus piæ memoriæ, & Eusebius Dorylæi religiosissimus episcopus, per commentariorum lectorum testimoniū, F & voces ipsas eorum, qui tum synodo illi principes præfuere, lapsos se esse, perperamque illis dignitatem qui in fide hallucinati non fuerint, abrogasse cōfidentes, iniquè cōdemnationē eam factā esse probarunt: æquum nobis esse pro eo atq; Deo placet, si diuinissimi & piissimi Domini nostri accesserit calculus, videtur, vt eadē pœna Dioscorus religiosissimus Alexander episcopus, & Iuuenalis religiosissimus episcopus Hierosolymorū, & Thalassius reuerēdissimus Cæsareæ episcopus, & Eusebius religiosissimus * Ancyræ episcopus, & Eustathius religiosissimus Beryti episcopus, & Basilium religiosissimus Seleuciæ Isaurorū episcopus, qui cū autoritate ab eis usurpata, synodo præfuerunt, afficiantur: videlicet, vt per sacram hanc synodum, iuxta Canones, episcopali excidant dignitate. Reliqui verò omnes qui illos secuti sunt, diuinæ Maiestati cogniti sunt. Ad quæ verba Orientales exclamarint: Hoc iustum est iudiciū. Illyrici autem vociferati sint: Omnes errauimus, veniam omnes poscimus. Et Orientales rursus: Hoc iustum est iudicium: Christus Dioscorum exauto-

Acta synodi Ephesia pro datoria in cōcilio Chalcedonensi lecta

Mali episcopi vi adhibita, subscribere de decretis Eusebii summo casti.

† Euseb. Enagr. lib. 2. cap. 17.

† Euseb. Evagr. lib. 2. cap. 17.

Eutychem heretica opinio.

* Chalcedonensium.

† Euseb. Enagr.

Vociferationes synodi aduersus Dioscorum.

Stetit principū virorum laicorū in synodo aduersus Dioscorum, &c.

Pena talionum.

* Armenia. Evagr. sed perperam.

Adclamationes episcoporum sententijs variatū

Arauit, Christus martyres vindicauit. Hic Senatū, episcopum quenq; fidei suæ professionem in scriptum referre iussisse: quibus etiam is, ut scirēt, indicarit, Deiamātissimum imperatorem, iuxta formulam à trecentis decem & octo, & rursus à centum quinquaginta patribus editam, & iuxta epistolam sanctorum patrum Gregorij, Basilij, Hilarij, Athanasij, Ambrosij, & duas illas Cyrilli, quæ in priore Ephesia synodo publicatæ essent, credere, & religiosissimum Romanæ ecclesiæ antistitem Leonem Eutychem dammare. Conuentu seu cōgressu eo soluto, alium rursus institutum esse, in quo soli sanctissimi episcopi confederint. Eis li bellum alium de se & Flauiano conscriptum, Eusebium Dorylæi antistitem obtulisse, in quo Dioscorum eo etiam nomine criminatus sit, quod idē cū Eutychete sentiret, cuius rei gratia & Flauianus & ipse ab eo exautorati essent. Addidisse quoq; pleraque verba, quæ tum dicta non essent, cōmentariis actorum * esse aspersa. Et q̄ subscriptiones in charta pura factæ essent. Petiisse insuper ut cōmuni eorū qui sic cōgregati essent suffragio, quæcunque in posteriore Ephesia synodo acta essent, autoritate eis omni adēpta, perinde atque acta nō essent, abolerentur, ipsis dignitas restitueretur, & impium illud dogma anathemate iugularetur. Post libelli lectionem eundē postulasse, ut aduersarius quoque adesset. Ibi episcopos inter se colloquutos, adesse eū debere statuisse. Aetium primicerium inter notarios reuersum, ad eos dixisse, accessisse se ad Dioscorum, sicuti etiam ad reliquos. Illos autem dixisse, venire se propter aduersariorū insidias non posse. Ibi colloquium rursus habitū, & decretum esse, ut Dioscorus, priusq̄ confessus fieret, quæreretur. Eo verò non inuento, Anatolium nouæ Romæ episcopum dixisse, æquiritatem & iusticiam, ut ille adesset, efflagitare. Itaque quæsitum esse, & qui ad eum missi erant reuersos, hoc sic eum dixisse renunciaisse, Insidias sibi fieri. Sin ei tutò venire permitteretur, paratum se ut in sanctā Synodum veniret, esse. Himerium illud addidisse, quum à Dioscoro digressi essent, Boethum eis & magistro diuinorum officiorum obuiam venisse, cum quo episcopi ad Dioscorū reuersi, habere se dixerint, quod cū eo ex scripto agerent. Quob vbi lectum esset, Dioscorum hæc verba dixisse Acto-
Crum liber refert: Quum de me ipso deliberarim, & id quod utile cōmodūque est considerarim, hoc sic respondeo: quandoquidem in proximo cōfessu magnificentissimi confidentes Principes in consilium iere, & multa post multas interloquutiones decreuere: & nunc ego in confessum aliū, ad * ea quæ dicta sunt reuocanda atque abolenda euocor, ad magnificentissimos qui proximè Synodo interfuere Principes, & sacrum Senatum, ut de iisdem rebus denuò inquiratur, prouoco. Ad quæ verba, acta Acacium ita respondisse testatur: Nō ita sancta & magna Synodus sanctitatē tuam adesse iussit, ut ea inducatur, quæ in præsentia magnificentissimorū Principum & sacri Senatus acta sunt. Sed nos ad te misit, ut in confessum eius venires, & ab eo sanctitas tua non abesset. Ad quem Dioscorus: Modò, inquit, mihi dixistis, Eusebium libellum contra me obtulisse. Quod si id factū est, iterum peto, ut de rebus meis in Principum & Senatus præsentia disquisitio fiat. Et aliis quibusdam

huiusmodi verbis interpositis, alios rursus missos esse, qui Dioscorum, ut rebus agendis adesset, accerterēt. Quod vbi factum esset, reuersos illos, hisce cum verbis vsum esse retulisse: Antea quoque pietati vestræ indicaui, valetudine aduersa me correptum esse, & petere, ut magnificentissimi Principes & sacer Senatus nunc quoque rerum inquisitioni & iudicio adsit. Quum verò valetudo mea inualuerit, diffundi ob eam causam diem postulo.

Commentarij actorum porrò indicant, Cecropium Dioscoro dixisse: Nihil eum antea de valetudine allegasse. Proinde illum, pro eo atque debere, canonib⁹ satisfacere oportere. Cui rursus Dioscorus respōderit: Semel se dixisse, Principes adesse debere. Sub hæc Rufinum Samosatenum episcopum retulisse: Canonicè Synodum atque cōsiliū institutum esse, ad quem si veniret, liberū ei, ut quæ vellet diceret, fore. Et quum Dioscorus, an rebus agendis etiam Iuuenalis & Thalassius & Eustathius interessent, rogaret: nihil illos ad rem id pertinere, respondiisse. Ad quæ verba Dioscorū acta subintulisse tradunt: Imperatorem Christianissimum † exhortabor, ut Principes viri, & qui * mecum de causa decreuerunt, adsint. Tum verò eos qui missi ad eum fuerant dixisse: Eusebium solum eum accusare, & omnes adesse debere. Atque ibi Dioscorum, eos quoque præstò oportere esse, dixisse, qui vnà secum iudicis munere functi essent. Nihil enim, inquit, mihi priuati negocij aut criminis cum Eusebio est, quod non cum aliis qui mecum condemnationis sententiam tulerunt, cōmune sit. Et quum eius rei gratia diutius internūcij apud eum morati essent, Dioscorum tandem hisce verbis eis respondiisse: Semel vobis quæ dicenda erant dixi, & quod amplius dicam non habeo. Quæ vbi ad episcopos fuisse relata, Eusebiū, cum vno Dioscoro, neque cum alio quopiam iudicium sibi esse, dixisse: Dioscorūque tertio etiā citari postulauisse. Ibi tum Aetiū significasse, paulo antè quosdam, qui se clericos esse dixissent, & alios ab Alexandria laicos & populares homines, libellos sibi aduersus Dioscorum obtulisse, cōsq; pro confessu foribus vociferantes astare. Dedit autem libellum primum Theodorum Alexandrinæ ecclesiæ diaconum, deinde diaconum alterum † Ischyronem nomine, & Athanasium presbyterum Cyrilli ex fratre nepotem, & item Sophronium: in quibus libellis blasphemum illum esse, & per vim pecuniam hominibus extorsisse, & de * corporalibus insuper quibusdam supplicantes retulerint. Sub hæc, tertio Dioscorum, ut se sisteret, citatum esse. Et eos qui ad illum missi fuerant, reuersos, verba eius memoriæ mandata retulisse: Dioscorum scilicet dixisse, Abundè satis se antea respōdisse, neque iam quod insuper diceret habere. Atque vbi internūcij ei idētidem institissent, & ille eadem sæpe verba repetiisset, Palsasinū episcopum dixisse: Tertio etiam euocatus Dioscorus haudquaquam cōpareret, propterea fortasse quod eum conscientia mordeat: episcoposque eum interrogasse, quidnam is commertus esset? Et quū illi in canones eum commississe dixissent, Proteriū Smyrnensem episcopum proloquutum esse: Quū Flauianus cæsus est, nihil tum ordine legitimo de eo est actum. Et Leonis veteris Romæ antistitis mandatarios in hæc verba sententiam dixisse, cōmentarius

*Sessio secunda
Actio Eusebii aduersus
Dioscorum.*

** Secunda
Ephesia synodus.*

*Dioscorus
per internūcij
in solertē
episcoporum
confessum ali
quosies reuocatur.*

Dioscori responsum.

** leg. auct.*

Idē ad principes & senatorios viros laicos & ceteros.

*E. Justinianus
ad vniuersos
de iudiciis.*

† Sicut Ischyronem.

** ut patet ex
palsasinū.*

*Preiudicium
militariorum
Rom. pontif.
quo Diosco-
ri dñatur.*

*Permissio
episcopis gra-
tia facta.*

*† hanc orationem
m. p.*

A commentarius Synodi perhibet . In lucem pro-
ducta sunt, quæ Dioscorus, qui magnæ Alexan-
drinorum vrbis episcopus fuit , aduersus cano-
num sanctiones & ecclesiasticas constitutiones
facere ausus est, per inquisitionem in concessu
primo institutam, & per ea quæ hodierno die sunt
acta. Ille enim, vt multa omittamus Eutychem
opinionis suæ popularem, canonicè & legitimè
ab episcopo suo, eo scilicet qui inter sanctos de-
git, patre nostro & archiepiscopo Flauiano, exau-
toratū, auctoritatem sibi ipsi arrogans cōtra cano-
num sententiam, prius etiam ad communionem
admisit, quam piis & Dei amantibus episcopis E-
phesi assederit . Sedenim sedes Apostolica, aliis
gratiam de rebus quas contra voluntatem & sen-
tentiam eius admiserunt, fecit: atque illi ad hunc
vsque diem sanctissimum archiepiscopum Leo-
nem, & sanctam vniuersalem ecclesiam sequi
perseuerarunt . Quamobrem in communionem
etiam suam ipsos, vt eiusdem fidei cultores, rece-
pit. Ille autem ad presens etiam tempus se glorio-
se de rebus eis iactitat, propter quas anxie eum lu-
gere & summissè terram spectare oportuit . Ad
hæc epistolam quoque beatissimi Papæ Leonis
legi non permisit, ad beatissimum Flavianum ab
eo scriptam, quum quidem de ea legenda, ab eis
qui illam attulerant admonitus, iureiurando in-
terposito, lectionem eius pollicitus esset . Qua-
propter ea non lecta, per scandala & offendicula
sanctissimæ in orbe ecclesiæ plurimum cepere
detrimenti. Nos verò, tamen talia ausus sit, de
prioribus tamen eius impiè factis, vt misericor-
dia eum, sicuti & alios Deiamantissimos episco-
pos, qui non eam quam sibi vsurparunt iudican-
di habere potestatem, dignaremur, + prospexi-
mus. Quandoquidem autem ille priora facinora
posterioribus flagitiis superauit, & excommuni-
cationem aduersus sanctissimum & piissimum
magnæ Romæ archiepiscopum Leonem dicere
& promulgare ausus est, atque insuper libellum
contra illum criminibus iniquis plenum sanctæ &
magnæ Synodo obtulit: semel denique iterum ac
tertiò à piis episcopis canonicè citatus, dicto au-
diens non fuit, conscientia scilicet ipse sua ictus,
multosque ritè atque ordine à pluribus Sinodis
damnatos contra leges & constitutiones susce-
pit, sententiam ipse aduersus seipsum ecclesia-
sticis sanctionibus variis modis proculcatis tulit .
Proinde sanctissimus & beatissimus Archi-
episcopus magnæ & veteris Romæ Leo, per
nos & Synodum præsentem, vnà cum ter bea-
to & celeberrimo Petro Apostolo, qui est pe-
tra & basis Ecclesiæ Catholicæ, fundamentum-
que orthodoxæ & rectæ fidei, episcopalem ei
abrogauit dignitatem, & ab omni sacerdotali
ministerio alienum esse decreuit . Itaque sancta
hæc & magna Synodus, de eo qui dictus est Dio-
scoro, iuxta sententiã canonū, calculis suffragiisq;
suis, quòd ei videbitur, statuet. Hęc omnia, quum
auctoritate sua Anatolius, Maximus, & cæteri epi-
scopi, præter eos qui vnà cū Dioscoro exautorati
fuerant, cōfirmassent, relationem de omnibus re-
bus Synodalem ad Martianum imperatorem mis-
sam, esse acta dicunt . Cui sententia quoque qua
Dioscoro dignitas abrogata est, adiuncta fuerit,

de verbo ad verbum sic habens, sicuti etiam ipsi D
Dioscoro est insinuata. Scitote, propter sacro-
rum Canonum contemptum, & quam sanctæ
isti vniuersali Synodo exhibuisti inobedientiam,
propterea quòd præter crimina alia, de quibus
manifestò conuictus es, tertium à sancta hac &
magna Synodo, iuxta sacros Canones citatus,
vt ad dicendam causam adesses, non comparue-
ris, decimotertio verrentis huius Octobris men-
sis die à sancta & vniuersali Synodo exautoratū,
ab episcopatu & omni ecclesiastica * constitu-
tione alienum esse. Post hæc, vbi de his rebus
literæ ad episcopos Alexandriam scriptæ, & edi-
cta contra Dioscorum composita fuissent, finem
etiam suum congressum istum habuisse. Cæte-
rum quum rursus conuenissent, de recta fide
tractatum, & ne formula vlla alia conciperetur,
decretum esse: & posteaquam res Eutychetis finè
suū accepissent, & ab episcopo Rom. per constitu-
tionem cōformatæ essent, quam etiam omnes cō-
probarint, omnes eadem se dicere, sapiusque re-
petere, exclamasse. Postquam etiam principes
postulassent, vt patriarcha quilibet vnum aut al-
terum episcopum ex diocesi & administratione
sua designaret, quo vniuscuiusque sententia ma-
nifestò apud omnes proferretur: Florentium Sat-
densem episcopum, episcopis vt re deliberata
id faceret permittentibus, & Cecropium Seba-
stopolis episcopum, sic postea verba fecisse. Fi-
des ritè à trecentis decem & octo sanctis patribus
in formulam redacta, & rursus à sanctis patri-
bus Athanasio, Cyrillo, Cœlestino, Hilario, Ba-
silio, Gregorio, atque nunc deuid à sanctissi-
mo Leone confirmata est. Rogamus igitur, vt
sanctorum trecentorum decem & octo patrum,
sanctissimique Leonis scriptum legatur. Id vbi
factum esset, Synodum vniuersam exclamasse:
Hæc orthodoxorum rectæque sentientium fides
est: ita omnes credimus: Papa Leo sic credit: Cy-
rillus sic credidit: Papa fidem sic exposuit. Por-
rò colloquio & deliberatione alia habita, vt e-
tiam quæ centum & quinquaginta patres edide-
runt, legerentur, lecta ea quoque esse. Ad quæ
Synodus rursus exclamauerit: Hæc omnium no-
strum est fides, hæc orthodoxorum est fides:
ita omnes credimus. His dictis, Aetium archi-
diachonum progressum, in manibus se habere
diuini Cyrilli ad Nestorium Epistolam, dixisse,
quam manibus suis patres Ephesi confirmarint.
Et aliã item Epistolam ipsius Cyrilli ad Ioannem
Antiochenum, itidem vt alteram illam confir-
matam: easque publicè legi petiit. Itum igitur
in consilium, & vtrunque scriptum publicè le-
ctum esse. Epistola prior hisce verbis composi-
ta fuit. Religiosissimo & piissimo collegæ
Nestorio Cyrillus. Blaterant, vt audio, nonnul-
li, de suspicione mea, quam de pietate tua con-
ceperim: & id crebrius faciunt, sollicitè ad-
modum, vt cum magistratibus propterea con-
grediantur, opportunitatem obseruantes, & for-
tasse alicubi auribus se tuis inseruire putantes.
Et post pauca. Sancta igitur & magna Syno-
dus profiretur, inquit, ipsum qui ex D E O &
patre natura genitus est, filium vnigenitum, ex
vero D E O D E V M verum, lumen de lumine,

*Sententia Sy-
nodi Chalce-
donensis, qua
Dioscorus est
condemnatum.*

** dicitur.*

*Non esse cō-
ponendas
nomas fides
formulas.*

*Symbolū Ni-
canum cōfir-
matum.*

*Secunda vni-
uersali Sy-
nodi decreta
comprobata.*

*Epistola bea-
ti Cyrilli ad
Nestorium.*

A per quem patet condidit omnia, descendisse : in-
 carnatum & hominem factum, & passum esse:
 resurrexisse tertia die, ascendisse in caelos. Quae
 & nos sequi oportet, doctrina simul & exemplo
 illud nobiscum reputantes, quid sibi velint ver-
 ba haec, Deum verbum incarnatum & hominem
 factum esse. Non enim dicimus, Verbi naturam
 transmutatam carnem factam: sed neque in to-
 tum hominem ex anima & corpore constantem,
 versam esse. Verum illud potius, carne rationa-
 li anima animata sibiipsum secundum subsistenti-
 am unita: Verbum eo, qui verbis exprimi & in-
 telligentia percipi nequeat, modo, hominem fa-
 ctum, & filium hominis dictum esse. Atque id
 quidem non iuxta voluntatem aut beneplacitum
 solum, sed neque veluti per solius personae assu-
 mptionem, & quod diuersae ad unionem veram con-
 uenerint naturae: verum quod vnus ex vtriusque
 CHRISTVS & filius factus sit, non quod na-
 turarum diuersitas per unionem sublata sit, sed
 quod illae nobis potius vnum Dominum & Chri-
 stum & filium ex diuinitate atque humanitate in-
 effabili & inenarrabili ad unitatem concursu per-
 fecerint. Et rursus post pauca. Quandoqui-
 dem verò propter nos & nostram salutem, unita
 sibiipsum, iuxta subsistentiam, humanitate pro-
 cessit ex muliere, carnaliter etiam genitus esse di-
 citur. Non enim primum communi more ex san-
 cta Virgine homo genitus est, & deinde in eum
 Verbum peruenit: sed id ex vtero ipso unitum,
 carnalem natiuitatem subiisse dicitur, vt pote car-
 nis suae natiuitatem propriae sibi asciscens. Sic ip-
 sum dicimus passum esse, & resurrexisse, non quod
 Deus verbum propria sua natura passum sit, aut
 plagas aut clauorum fixuras aut vulnera reliqua
 exceperit. * Diuinitas enim perpersioni obnox-
 ia non est, propterea quae in corpore est. Quo-
 niam verò corpus, quod proprie eius factum est,
 passum est, propterea verbum ipsum pro nobis
 passum esse dicitur. Nam + id à perpersione li-
 berum, in corpore perpersioni obnoxio fuit. Al-
 terius porro epistolae partes plerumque; antea in hoc
 opere insertae sunt. In ea autem dictum quod-
 dam est, à Ioanne quidem Antiocheno prolatum,
 à Cyrillo verò suffragiis omnibus comprobatum,
 qui sic inquit. Virginem sanctam, *θεογονον*, hoc est
 Deigenitricem profiteamur, propterea quod Deus
 verbum ex ea caro & homo factus sit, & ab ipsa
 vsque conceptione assumptum ex ea templum
 sibi vniuerit. Euangelicas verò & Apostolicas
 voces de Domino, diuinos illos viros scimus par-
 tim communiter veluti de vna persona protulisse.
 Et alias quidem magnificè, sicuti Deum de-
 cet, iuxta diuinitatem CHRISTI: alias au-
 tem summissè & humiliter, secundum humani-
 tatem eius tradidisse. Quibus intulit: Sacras ha-
 sce voces vestras vbi legimus, sicuti & nos ipsos,
 sentire vos comperimus. Vnus enim Dominus,
 vna fides, vnum baptisma. Itaque rerum vniuer-
 sarum seruatorem Deum glorificauimus, alteri
 alteris congratulantes, quod congruentem diu-
 nitus inspiratis scripturis, & traditioni sancto-
 rum patrum nostrorum, nostrae simul & vestrae
 ecclesiae habeat fidem. Haec vbi lecta sunt (acta

Synodi habent) Synodus exclamavit: Omnes ita
 credimus, papa Leo ita credit: Anathema in eum
 qui vel diuidit, vel confundit. Haec ipsa Leonis
 archiepiscopi est fides, Leo ita credit, Leo & A-
 natolius ita credunt: Omnes ita credimus: & Cy-
 rillus ita credidit. Sempiterna est memoria Cy-
 rilli: epistolae Cyrilli ita sunt, sicuti sentimus, si-
 cuti credidimus, sicuti credimus. Leo archiepi-
 scopus ita sentit, ita credit, ita scripsit. Atque vbi
 de Leonis epistola legenda colloquuti essent pa-
 tres, sicuti in Graecum sermonem translata fue-
 rat: & ipsam lectam esse commentarius refert,
 eamque de verbo ad verbum actis annexam. Post
 cuius lectionem episcopi vociferati sunt: Haec ip-
 sa patrum fides est, Haec ipsa Apostolorum fides,
 omnes ita credimus. Nos orthodoxi & rectè sen-
 tientes ita credimus, Anathema in eum qui ita
 non credit: Petrus per Leonem ista protulit: A-
 postoli ita docuerunt: pie & verè Leo docuit:
 Cyrillus ita docuit: Leo & Cyrillus ad eundem
 modum docuerunt: Anathema in eum qui non
 ita credit: Haec vera est fides, orthodoxi ita cre-
 dunt: haec fides est patrum. Cur haec Ephesi le-
 cta non sunt? Dioscorus haec suppressit. Illud
 quoque in actorum commentariis reperitur. Post-
 quam pars quaedam epistolae Leonis lecta est, hoc
 complectens: Et ad naturae nostrae debitam cul-
 pam luendam, natura diuina ei quae perpersioni
 obnoxia est, unita est, vt quod ita sanationi no-
 strae affine commodumque esset, vnus & idem
 mediator Dei & hominum CHRISTVS
 IESVS, mori ex altero posset, ex altero pror-
 sus non posset. De hac voce Leonis Illyricos at-
 que itidem Palaestinos episcopos contendisse: &
 eum qui dictus est Aetium archidiaconum sanctis-
 simae ecclesiae Constantinopolitanae, sententiam
 aliam Cyrilli, hisce verbis compositam protulisse.
 Quandoquidem proprium eius corpus, gra-
 tia Dei, quemadmodum inquit Apostolus Pau-
 lus, pro omnibus mortem gustauit, oppetiisse
 mortem pro nobis ipsum (Verbum scilicet) dicitur:
 non quod id periculum mortis adierit, quan-
 tum ad naturam ipsius pertinet (nam hoc dicere,
 aut sentire, artoniti stuporis est) sed quod, sicuti
 modò dixi, caro eius mortem gustauit. Rursus
 ad epistolae Leonis dictum, quod sic habet: Ope-
 ratur nanque vtraque forma, cum alterius com-
 munionem, quod ei proprium est: Verbo quidem,
 id quod Verbi est, perficiente: corpore autem,
 quod corporis est, absolvente. Atque illud quid-
 em in eo miraculis relucet, hoc autem iniuriis
 & contumeliis subiacet. Ad hoc inquam dictum
 Illyricis & Palaestinis rursus ambigentibus, Aet-
 ius aliud Cyrilli capitulum legit, quod sic ha-
 bet: Quaedam sanè voces quam maximè Deum
 decent, quaedam autem rursus homini conue-
 niunt, quaedam porro medium obtinent locum,
 filium Dei Deum simul & hominem esse signi-
 ficantes. Post haec, de alia epistolae Leonis parte,
 quos diximus, episcopi addubitarunt, cuius haec
 sunt verba. Etiam enim in Domino Iesu Christo
 Dei & hominis persona vna est, aliud tamè illud
 est, ex quo in vtroque comunis est iniuria & cõtume-
 lia: & aliud, ex quo comunis consistit gloria. Ex no-
 bis enim in eo est minor patre humanitas, ex pa-

*Due natura
in vno Chri-
sto.*

*Incarnatio
Saluatoris.*

*Passio.
Resurrectio.*

** in vno
dicitur.*

*† In vno
dicitur
Christi
vniuersi.*

*Epistola Cy-
rilli ad Ioan-
nem An-
tiochenum.
Virgo Ma-
ria dicitur
Verba scri-
pturae de
Christo.
Gratulatio
de concordia
fidei.*

*Acclamatio
nos assentim
tis Synodi.*

*Leonis episto-
la Rom. epi-
stola lecta.*

*Vociferatio-
nes Synodi
Leonis scri-
ptum cõpro-
bantur.*

*Particula-
epistola Leo-
nis Ro. episc.*

*Cyrillus verba
Leonis verbis
respondentia.
Leonis dicitur.*

*Hoc Theodo-
sio quiddam
monachum
idionotum
dicitur.
Cyrilli simi-
le verbum.*

*Aliud Leo-
nis scriptum.*

A tre autem æqualis ei cum patre diuinitas. Ibi tum
 " Theodoritus æqua lance verba ea pōderans, bea-
 " tum quoque Cyrillum de verbo ad verbum hæc
 " dixisse retulit. Et homo factus, eo quod eius pro-
 " prium fuit, non mutato, id quod erat permansit,
 " & alterum in altero habitat, videlicet natura di-
 " uina cum hominibus. Sub hæc, amplissimi prin-
 " cipes, si quæ adhuc reliqua esset controuersia, in-
 " terrogarunt: & omnes, minimè se ambigere dixè-
 " runt. Deinde Atticus Nicopolitanus episcopus
 " permitti sibi postulauit, vt in diebus paucis, animo
 " tranquillo & quieto, Dei & diuinorum patrū de-
 " cretum in constitutionem referre posset. Epistolā
 " quoque Cyrilli ad Nestorium dari sibi petiit, in
 " qua illū Cyrillus, vt duodecim capitibus suis, ita vt
 " alij omnes fecissent, assensionem suam præberet,
 " admonuit. Et principes collocti, dierum quinque
 " tempus ei concessere, vt cum Anatolio Constanti-
 " nopolitano antistite congregaretur. Et episco-
 " pi omnes faultis acclamationibus hæc laudarunt,
 " vociferantes: Nos sic credimus, Omnes ita credi-
 " mus, & Leo. Sic credimus, Nemo nostrū ambi-
 " git, Nos omnes subscripsimus. Deinde verba hæc
 " dicta sunt: Non necesse est vt omnes conuenia-
 " mus. Cæterum quoniam æquum est, ambigen-
 " tium fidem confirmari, religiosissimus episcopus
 " Anatolius ex subscriptoribus deliget, quos ad am-
 " bigentes docendos iudicauerit esse idoneos. Ibi
 " Synodus intulit: A patribus petimus, vt patres Sy-
 " nodo restituant, vt voces & preces orthodoxorū
 " ad imperatorem referant: Omnes peccauimus, om-
 " nibus venia detur. Tum ecclesiæ Constantino-
 " politanæ clerus exclamauit: Pauci vociferantur,
 " non Synodus hoc dicit. Post quos Orientales di-
 " xerunt: Aegyptium in exilium. Illyrici autem ex-
 " clamarunt: Omnium imperator misereatur, ora-
 " mus. Et Orientales: Aegyptium in exilium. Et quū
 " contrā ex æquo Illyrici vociferarentur, Constanti-
 " nopolitani exclamarūt: Dioscorum in exilium,
 " Aegyptium in exilium, Hæreticum in exiliū, Dio-
 " scorum Christus exautorauit. Et Illyrici rursus:
 " Omnes peccauimus, omnibus gratiā facito: Dio-
 " scorum Synodo, Dioscorum ecclesiis redde. Et
 " quum aliā quædam in eundem modum fierent,
 " confessus quoque is finem suum cepit. In proxi-
 " ma deinde sessione, postquam Senatus per inter-
 " loquutoriam sententiam, vt decreta concilij in
 " constitutionis formam redacta legerētur, statuit:
 " progressus Cōstantinus secretarius, ex scheda hæc
 " recitauit: Posteaquam Synodus orthodoxæ & ca-
 " tholicæ fidei gratia coacta est, post vnam amplius
 " etiam exactam & accuratam magis inquisitionem
 " & deliberationem fieri debere, censemus. Et quia
 " Flavianus diuinæ memoriæ antistes, & Eusebius
 " religiosissimus episcopus, ex actorum commen-
 " tiorum, qui lecti sunt, testificatione, & dictis ip-
 " sis quorundam qui Synodo tum celebratæ præfue-
 " runt, quique hallucinatos se esse, & perperam di-
 " gnitatem eis abrogasse, qui nihil à fide aberrau-
 " erint confessi sunt, iniquè condemnati esse proba-
 " ti sunt: videtur nobis, pro eo atque Deo æquum
 " esse placet, quatenus hoc etiam diuinissimus & re-
 " ligiosissimus noster Dominus arbitrabitur, vt ea-
 " dem pœna mulctetur, Dioscorus religiosissimus
 " Alexadræ episcopus, & Iuuenalis religiosissimus
 " Hierosolymorum episcopus, & Thalsius religi-

osissimus Cæsareæ Cappadocū episcopus, & Euse-
 " bius religiosissimus Ancyrae episcopus, & Eusta-
 " thius religiosissimus Beryti episcopus, & Basilius re-
 " ligiosissimus Seleucia Itaurorum episcopus, qui
 " tum Synodo præierūt: videlicet vt iuxta factos ca-
 " nones ab episcopali dignitate sint alieni. Qui verò
 " illorum autoritatem sunt sequuti, eos diuinæ ma-
 " iestatis cognitioni permittimus. Et post quorundā
 " sententiarum lectionem, episcopi qui ibi congre-
 " gati erant, interrogati sunt, an fidei trecentorum
 " decem & octo, & rursus centum & quinquagin-
 " ta patrum, literæ Leonis Papæ consonæ essent? Tū
 " Anatolius Constantinopolitanus episcopus, & re-
 " liqui, quā maximè epistolam Leonis concordare
 " cum eis qui dicti sunt patribus responderūt: &
 " confestim eam omnes manuum suarum annota-
 " tione raborarunt. His ita actis, Synodus vniuersa
 " exclamauit: Omnes assentimur, omnes compro-
 " bāmus, omnes idem credimus, omnes idem senti-
 " mus: Omnes ita credimus, Patres Synodo red-
 " dantur, subscriptores Synodo reddantur: Viuat
 " Imperator Augustus, Viuat Imperatrix Augu-
 " sta. Patres Synodo reddantur: qui idem nobiscum
 " credunt, synodo reddantur. Viuat in multos an-
 " nos Imperator. Qui nobiscum in sententia con-
 " cordat, Synodo reddatur. Multos annos viuat im-
 " perator. Omnes fidei subscripsimus. Sicuti Leo, ita
 " & nos sentimus. Sub hæc, interloquutoria senten-
 " tia ita promulgata est: Retulimus ad diuinissimū
 " & piissimum Dominum nostrū de eis, & sententiā
 " pietatis eius expectamus. Religio autem vestra
 " & de Dioscoro, cui dignitatem + amplissima cel-
 " situdine nobisque ignorantibus abrogastis, & de
 " quinque istis pro quibus peccati estis, denique de
 " rebus in Synodo hac gestis vniuersis, Deo ratio-
 " nem reddet. Sententiam eam acclamationibus e-
 " piscopi probarunt, dicentes Dioscorum Deus ex-
 " autorauit, Dioscorus iuste damnatus est, Diosco-
 " ro Christus dignitatem ademit. Postquam à Mar-
 " tiano responsum allatum est, quo episcopis quid
 " de exauthoratis illis statuerent, permisit, sicuti
 " hoc à principibus indicatum est, Synodus hoc sic
 " ad verbum dixit: Rogamus eos vt ingrediantur,
 " Synodo qui eiusdem nobiscum sententiæ sunt re-
 " stituantur, Synodo qui cū ea idem opinantur red-
 " dantur, ad Synodum qui Leonis epistolæ subscri-
 " bunt, reuertantur. Postea supplices episcoporum
 " Aegyptiæ diœcesis libelli Martiano oblatis, lecti
 " sunt, in quibus præter alia hæc fuere. Quemad-
 " modum trecenti decem & octo in Nicæna vrbe
 " patres promulgarunt, ita & nos sentimus: & ana-
 " themati subiicimus hæresim omnem Arij & Eu-
 " nomij, & Manetis & Nestorij, & eorum qui di-
 " cunt carnem Domini nostri de cælo venisse, &
 " non ex sancta Deigenitrice atque perpetua virgi-
 " ne Maria assumptam esse iuxta similitudinem om-
 " nium nostrū, absque peccato. Adhæc Synodus
 " exclamans dixit: Cur Eutychetis etiam dogma
 " anathemate non feriunt? Epistolæ Leonis sub-
 " scribere debent, Eutychetem & dogmata eius
 " anathemate iugulantes: Leonis epistolæ consen-
 " tiant: Illudere nobis & discedere volunt. Ibi tum
 " Aegyptij episcopi dixere: Multi sunt in Aegypto
 " episcopi: neque nobis, vt eorū personam qui ab-
 " sunt sustineamus, integrū est. Et Synodo supplica-
 " runt, vt eis, quoad Archiepiscopū suū haberent,

*Item Cyrilli
 a simile.*

*Atticus Ni-
 copolitanus
 episcopus sy-
 nodi senatus
 cõsulta in scri-
 ptum refert.
 Principes vi-
 ri noia impe-
 ratoris syno-
 do presunt.*

*Voces vario
 episcoporum,
 Dioscorū vel
 dānari vel re-
 cipi in gratiā
 volentium.*

*Sententia &
 parralioiu
 in Dioscorū
 & factionis
 eius popula-
 res.*

*Epistola Leo-
 nis Ro. episco-
 pi cū prima
 & secunda Sy-
 nodi decreto
 concordat.
 Vociferatio-
 nes assentien-
 tium episco-
 porum.*

*Eorundem
 pro dānatio-
 restituentū
 preces.*

*Interloquuto-
 ria principū
 sententia.*

*† rās Herd-
 tus usq. q. s.*

*Restitutio
 episcopi dam-
 nati, præter
 vnum Dio-
 scorum.*

*Aegyptij e-
 piscopi ortho-
 doxiam profi-
 tentur.*

*Eutychetis
 tamen hæ-
 sim ydem nō
 damnant.*

A expectare liceret : sententiam & auctoritatem illius, iuxta Synodorum consuetudinem, sequuturis. Si enim præter eius consilium qui eis præiret, statuere aut facere quicquam in animum inducerent, malè se à prouinciæ suæ episcopis acceptum iri, dixerunt. Et magna inter eos & synodum contentione mota, vix tãdem eis, vt quoad episcopus eis designaretur, expectarent, cõcessum est. Deinde preces monachorũ quorũdam productæ sunt, quarũ hoc erat caput, ne eis necessitas chartis aliquibus subscribēdi imponeretur, donec synodus vniuersa, quam imperator ipse cogendã sanxisset, cõgregata esset, & ipse decreta eius ritè in scriptũ relata legisset. Eis lectis Diogenes episcopus Cyzici dixit, Barsumam vnũ inter eos qui ibi cõuenissent esse, qui Flavianum iugulauerit. Ipsum enim, *ἡ φάσις*, hoc est, iugula exclamasse : neq; tum legitime, q̄ in supplici libello nominatim insertus non esset, in synodũ venisse. Ad hæc verba episcopi omnes exclamarũt: Syriam omnẽ Barsumas vastauit, & mille nobis monachos induxit. Atq; vbi synodus colloquuta, eos qui conuenissent, synodale constitutionẽ præstolari iussit: monachi, vt libelli ab eis cõpositi legerẽtur, postularũt. Quorũ pars quædam erat, vt Dioscorus, & qui cũ eo erant episcopi, in cõfessum admitterentur. Cæterũm ad petitionem eam episcopi omnes exclamarũt: Anathema in Dioscorũ, Dioscorum Christus exautorauit. Monachos hosce eiice: cõtumeliam synodi tolle: vim synodo illatam tolle: probũ synodi tolle. Atque aduersum ea monachi contrã vociferati sunt: Monasteriorũ contumeliam tolle. Et quũ synodus rursus vociferationes suas repeteret, per interloquutionem reliqui illorũ libelli legi sunt iussi: qui dictabant, non rectè Dioscoro dignitatem ademptam esse: & quæstione de fide proposita, disquisitione opus esse, atque illũ in cõfessum venire debere. Sin minus, vestimenta se excussuros, & ab episcoporũ qui ibi conuenissent cõmuniõne secessuros esse, dixerunt. His verbis auditis, Aetius archidiaconus canonẽ de eis legit, + qui seiplos segregarent, atque vbi contentio inter episcopos orta est, & monachos, qui partim Dioscorum & Eutychem anathemate mactarunt, partim id facere recusarunt, per interloquutoriã statutum est, vt Faulti preces, & aliorũ monachorũ, clarius, quo exaudiri possent, legerentur: quæ preces hoc cõplectebantur, vt imperator rogatus eos monachos recipere nõ dignaretur, qui rectis dogmatibus aduersarẽtur: inter quos Dorotheus etiã Eutychem orthodoxũ & rectè sentiẽtem vocauerat, & ab eis in principum præsentia variæ de Eutyche opiniones sunt productæ. Postea in cõfessu quinto, Principes omnibus satis liquere dixerunt, ea quæ de fide essent constituta. Et Asclepiades Cõstantinopolitanę ecclesiæ diaconus in medium processit & synodi ✕ decretũ legit, quod hic referre visum nõ est. Ei nonnulli quidem reluctati sunt, plurimi autem assensũ. Porro postquã variæ vociferationes editæ sunt, Principes dixerũt, Dioscorum retulisse, propterea se Flavianum exantorasse. quod duas naturas esse dixerit: decretum autem hæc verba, Ex duabus naturis, habere. Ad quẽ Anatolius intulit, nõ propter fidem Dioscorum damnatum esse, sed quod Leonem in + excõmunicationem coniecerit, & ter citatus non

comparuerit. Atque ex eo tempore Principes, vt D sententiæ epistolæ Leonis decreto insererentur, iusserunt. Quum autẽ episcopi respondissent, decretum & formulã fidei aliam, q̄ prior illa rectissimè concepta esset, fieri non debere, res ad imperatorem est relata. Imperator ex Orientalibus episcopis sex, ex Pontica diocesi tres, ex Asiana tres, ex Thracia item tres, & ex Illyrico quoq; tres deligi, eisque Romanos mandatarios & Anatolium adesse iussit: q̄ in martyrio celeberrimę Euphemie conuenientes, professione fidei rectè cõstitueret: atque vt aut quisque eorum fidẽ suam declararet, aut synodũ in Occidentalem orbis partem trãstatum iri sciret. Et interrogati vt dicerent, Dioscorũmne qui ex duabus naturis Christum profiteretur, an Leonem qui duas naturas in Christo cõcurrere doceret, sequerentur, cum Leone se credere, & qui aliter dicerent, Eutychanistas vocari exclamarunt. Ita Principes decreto duas naturas quæ non mutarentur, non diuiderentur, nõ confundere rentur, in Christo vnitas esse, iuxta Leonis sententiam addi iusserunt. Porro postquam Principes cum Anatolio & Leonis mandatariis, in martyriũ sanctæ Euphemie peruenerunt, vbi quoque aderant, Maximus Antiochenus, Iuuenalis Hierosolymitanus, Thalassius Cæsariensis, simulatque isti omnes è templo egressi sunt, Synodi decretum in hanc sententiam lectum est. Dominus noster & Seruator Iesus Christus: & reliqua, quæ in historię contextu inseruimus. Post hæc vbi omnes exclamarunt: Hæc ipsissima patrum fides est, Metropolitanus ei mox subscribant. Hæc fides Apostolorum est: huic omnes assentimur, omnes ita sentimus. Principes inter se colloquuti responderunt, se ea quæ à patribus constituta, & ab omnibus cõprobata essent, ad ✕ sacram Celsitudinem relatos esse. In cõfessu sexto Martianus ipse affuit, & primũ pro concione ad episcopos verba de cõcordia orthodoxæ & rectæ fidei fecit. Deinde iussu eius ab Aetio archidiacono fidei decretum lectum est, eique omnes subscriperunt. Post hæc imperator, num de consensu omnium decretum conscriptum esset, percunctatus est: atque id perfaustas acclamationes omnes cõfirmarunt. Et imperator rursus orationem habuit, eamque omnes collaudarunt. Sub hæc, Imperatore cohortante, canones episcopi condiderunt, & Chalcedonenũ ciuitati metropolis iura concesserunt. Imperator quoque episcopos tres aut quatuor dies expectare, & quemlibet eorum quod vellet proferre, vt in Principum præsentia quod æquũ esset decerneretur, iussit. Et sic cõfessus is solutus. Ad alium postea cõfessum ventum est, & in eo canones compositi. Deinde autem conuentu alio coactõ, vnã cum aliis Maximus Antiochenus & Iuuenalis Hierosolymitanus confedit. Ibiq; constitutum, vt Antiocheno antistiti vtraque Phœnicia, & Arabia ipsa: Hierosolymitano autem, tres Palestinæ prouinciæ parerent. Atque hæc ab episcopis & principibus stabilita sunt. In sessione noua, de Theodorito Cyri episcopo actũ, qui assurgens anathemate Nestorium damnauit, verbis hisce. Anathema in Nestorium, eũmque qui sanctam virginem Mariã Deigenitricẽ non dicit, & qui in duos filios diuidit vnum filium vnigenitum. Ego etiã decreto & Leonis epistolæ subscri-

Monachorũ quorũdam supplicatio.

Barsumas percussor Flavianũ.

Synodi clamor cõtra Dioscorũ & deprecatores eius monachos.

† *ἡ φάσις* hoc est, iugula.

Preces cõtra Eutychem.

* *ἡ φάσις*. Decretũ synodi lectũ.

Cur Dioscorus damnatus sit. † *ἡ φάσις* hoc est, iugula.

Post Nicenam formulam aliam fidei nõ edidit.

Duas naturas in vno Christo.

Decretũ Synodi lectum, ab omnibus approbatum.

* *ἡ φάσις* hoc est, iugula.

Canon ex cõfessu.

Dicitur patriarcha Antiochenũ, & item Hierosolymitanũ. Theodoritũ in interitum restitutum.

A p̄si. Itaque de cōsensu omnium, sedem suam recipit. Rursum in congressu alio, Ibas Edessæ episcopus, ut de rebus eius dispiceretur, obtinuit. Lecta eius est epistola, quam Photius Tyri & Eustatius Beryti episcopi in iudicio oppugnarunt. Sententia eius rei in proximam sessionem dilata. Quæ postquam undecima est coacta, pluribus episcopis presentibus, nonnulli quidem ut sacerdos tantum esset, statuerunt: alij verò, ut episcopi dignitatem etiam obtineret, iudicarunt: aduersarios eius pro foribus esse, & ut ingredi eis liceret petere, dicentes. Quæ de eo acta & decreta erant, lecta ibi sunt. Quum autē principes ea legenda esse censerent, quæ Ephesi de eo ipso constituta essent: episcopi illis responderunt, quæ in posteriore Ephesia synodo gesta essent, ut pro irritis haberentur, iudicatum esse: electione & consecratione Maximi Antiocheni sola excepta. Quæ de re preces Imperatori obtulere, ut ille sanciret, ne quid ea-

rum rerum quæ Ephesi secundò actæ essent, obtineret: synodo, quæ ibi primùm sanctissimo Cyrillo Alexandrino pastore præeunte celebrata est salua. His ita dictis, Ibas synodi iudicio episcopatum suum recepit. Porro cōsensu duodecimo Basiani Ephesij episcopi res agitata est: & tum ut ille episcopatu abiret, eumque Stephanus reciperet, decretum est. Id per alium quoque conuentum confirmatum. Sessione tredecima, de Nicomediensi Eunomio & Nicæno Anastasio actum, qui de finibus prouinciarum suarum administrandarum inter se contendebant. Coactus quoque decimusquartus confessus, in quo de rebus Basiani est tractatum. Et postremò omnium synodus Constantinopolitano throno ius illud tribuit, & confirmauit, ut alterum statim à Romana sede locum & ordinem is obtineret. Atque ita finem suum synodus accepit.

Ibas Edessæ
num idem.

Decretorum
posteriorum
Ephesia synodi
abolitio.

Basiano Ephesia episcopo episcopatus abrogatus. Constantinopolitanus anathematis secundò Rom. episcopum primatum obtinet.

SEDECIMI TOMI CAPITA.

- 1 De Zenonis imperio: & quod is, quum indoctus esset, & dissoluta prorsus vita, multa Rom. imperij perdidit loca.
- 2 De tyrannide Basilisci. Ut Zeno imperio sit exutus: & ut Timotheus Aelurus, & Petrus Cnapheus, recuperatis sedibus suis, quartam Synodum oppugnarint.
- 3 Circulares Basilisci literæ aduersus sanctam quartam Synodum, procuratore Timothei & Petri scriptæ.
- 4 De ijs qui circularibus Basilisci literis subscripserunt. Epistola Asianorum episcoporum, sanctam quartam Synodum perstringens.
- 5 De Eutychanis: quæ ad hos fecerit verba Timotheus. De Paulo Ephesi episcopo. Et de prerogativa patriarchatus eiusdem urbis, quam ei quarta Synodus ademit, Timotheus verò Aelurus restituit.
- 6 Ut Acacius Constantinopolitanus & Daniel Colmel la Basilisco persuaserint, ut contrarias prioribus pro sancta Synodo circulares conscriberet literas.
- 7 Contraria circulares Basilisci literæ.
- 8 Ut Zeno in imperium suum sit restitutus, Basiliscum autem interierit.
- 9 Episcopi Asiani libellum pœnitentiæ ad Acacium mittunt, de Synodo eum placantes.
- 10 Ut Zeno Petrum Cnaphæum, & item alios Antiochia expulerit, & Calandionem episcopatum eius commiserit. De reductione reliquiarum sancti Eustathij Antiocheni.
- 11 Ut Alexandria Timotheo Aeluro Petrus Mogogus, Mogogus Timotheus Salophaciolus, huic porro Ioannes Tabennesiotes, huic autem rursus Petrus Mogogus, eis qui proterium sectati fuerant ad se receptis, & Zenonis Henotico, hoc est, conciliatorio seu pacificatorio edicto comprobato, successerit.
- 12 De Zenonis edicto, quod Henoticum, hoc est pacificatorium est dictum, neque rejiciens neque cõprobans Chalcedonensem Synodum.
- 13 Ut Calandion in exilium sit actus, & Petrus Cnaphæus in eius rursus insilierit sedem: & de inconstantibus ac versipellis Petri Mogogi moribus.
- 14 Epistola Petri Alexandrini ad Acacium missa, Imperantis urbis episcopum.
- 15 Ut Ioannes Tabennesiotes Alexandria episcopus Romam profectus, Felici Rom. episcopo persuaserit, ut is Acacio repente & inconsulto episcopatum abdicaret.

- 16 Qua propter Acacium inter Felicem & Zenonem acciderint. De Cyrillo, contubernij Insomnium monachorum præceptore & duce. Ut Rom. legati & Acacius Constantinopolitanus à Synodo Rom. dignitatibus suis priuati sint.
- 17 De seditione propter Mogogum, quod is quartam Synodum anathemati subiecerit, Alexandria orta. Et de Felice Rom. atque Acacio Constantinopolitano episcopis.
- 18 De Flauita Acacij successore, ut is dolo molo sedem episcopalem inuaserit.
- 19 De literis synodalibus Flauita, Petri & Felicis. & de Euphemio, qui post Flauitam episcopatum gessit. Ut Petro Mogogo Athanasius, & Cnaphæo Palladius successerit deque eorundem successoribus.
- 20 De Theuderici Scythæ vastatione, & ut is interierit.
- 21 De Marciani tyrannide, Anthemij qui Roma obtinuerat imperium, filij: & ut idem Marcianus captus, sacerdotali dignitate sit decoratus.
- 22 De illis & Leontij tyrannide, & de structuris atque disciis Ammiani.
- 23 De obitu Zenonis, & electione Anastasij Dicori.
- 24 De ecclesiarum eius temporis statu, qua quaque fuerit de Chalcedonensi Synodo opinione. & de exilio Euphemij Constantinopolitani.
- 25 De Macedonio Constantinopolis episcopo, ut & is sede sua sit expulsus, & quem vita finem habuerit. Item de episcopis Alexandrinis.
- 26 De Xenasia Hierapolitano, & Flauiano Antiocheno episcopis, narratio.
- 27 Qua Monachi Palaestini ad Alcisonem de Macedonio & Flauiano Antiocheno scripserint: & de ecclesiarum eo tempore confusione.
- 28 Ut post Flavianum impius Severus sedem Antiochenam inuaserit. De eiusdem vita, & ut confestim Synodum Chalcedonensem anathemate mactauerit.
- 29 Ex literis ad Alcisonem missis excerpta verba, de impio Severo.
- 30 Qualia de Severo, cui episcopatus adeptus est, ipse Euphanensis Euaerius scripserit.
- 31 De Helia Hierosolymitano episcopo, ut propter Synodum Chalcedonensem imperatori resisterit. Et ut magnus Sabbas ad imperatorem missus, inter ipsum & Heliam offendiculo sublato transegerit.

- 33 De dicendi libertate magnorum & sanctorum monachoru Sabba & Theodosij cœnobiarcho, reliquorumque in Palestina monachorum sanctam synodum defendentium.
- 34 Rursus de Helia & Ioanne Hierosolymitanis patriarchis: & ut per resipiscentiam Ioannes, recepto saniore dogmate, & in eos qui quarta Synodi decreta non complecterentur, contorto anathemate, in communionem à sanctis patribus sit receptus.
- 35 De Timotheo Constantinopoli, de Symmacho & Laurentio Roma episcopis. De sanctorum apostolorum Petri & Pauli feris. De Theoderico Scytha. Itē de Den terio & Alamundaro Saracenorum ducibus.
- 36 De rebellionē Longini Isauri, alteriusque Lōgini. De administratione regni Persarum Peroze, Blasi, & Cabada, ut cum Romanis pacem fecerint.
- 37 De Persarū pugna, de Theodosiopoli & Dara oppidulis. Et de sacris reliquijs Bartholomæi & Barnabæ apostolorum.
- 38 De tyrannide Vitaliani. De Hunnis, qui ex angustijs Caspijs proruperunt. Et de insula Rhodo.

- De muro cui nomen Longo, quem Anastasius construxit, ab Ponto Euxino ad Thracium vsque mare portectum. 39
- De turpi & impio portorio Chrysargyro, hoc est, aurargenteo dicto, quod pro imperiali virtute, ex imperio Romano Anastasius sustulit. 40
- Digressio ad Zosimum: quæ is in imperatorum omnium celeberrimus Constantinum per blasphemiam acerbe & amarulenter detorsit. 41
- Refutatio eorum qua de apostolico Constantino Zosimus dixit. 42
- Zosimus idem redarguitur: & probatur, quod aduentu in terras Christi, res Romana maxima incrementa cepit. 43
- De vectigali, quod nouum Anastasius instituit, unde multa erumna sunt subsequuta. 44
- Ut Anastasio, per sancto hymno adijcere volente illud, Qui crucifixus es pro nobis, tumultus à populo sit concitatus: vsque adeo, ut is timore percussus, imperium deposuerit. Et ut paulo post Anastasius vitam finierit. 45

ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVS SEXTVS.

CAPVT I.

A VÆ sub Martiani & Leonis piorum imperatorum rerū administratione in ecclesiis acciderūt sic se habere. Zeno autē postquam Imperiū accepit, nō rectē se rerum summam gubernare posse putauit, nisi voluptatibus omnib⁹ cum potestate summa perfrueretur. quibus aded se à primis, quod dicitur, carceribus corrumpeudum permisit, ut nihil prorsus esset, quod imperū eius in facinora teterrima inhibere posset. Ita siquidem turpibus flagitijs se contaminauit, ut existimaret, si clam intra regis penetralia scelera patraret, obscurū id & minus generosum esse. Sin publicitūs & apertē in conspectu omnīū absque pudore omni flagitiosus esset, id demū Principe & imperatore dignum esse censuit. Quod ille sic feruilerit admodum & periculosē arbitratus est. Ego verō dixerim, non ex eo verum imperatorem, qui legibus solutus, + arbitrio ipse suo viuat, quod aliis imperet, æstimari: verūm si in seipsum potius potestatem exerceat, neque prauī quicquam animum suum subire sinat: vnde ille aduersus fœditatem & turpitudinem inuictus, & à libidine omni alienus, perinde atque animata virtutum effigies, ciues subditōsque suos vniuersos ad imitationem sui pertrahat. Zeno igitur quum vo-

luptatibus sese didicisset, ignorasse mihi videtur, * C seruum se omnium fœditissimum, aut mancipium, propter momenta ea quibus ad deteriora semper paulatim raptus est, factum esse: non aliter quā seruus quispiam inutilis, subinde dominos mutās. Et habuit is certē dominas voluptates plures quā numerari possent, eo q̄ perpetuō sibi inuicē succedentia scelera eum haudquā ad finem peruenire passa sint: & voluptates quibus in præsentia deditus erat, nunq̄ cōstiterint, sed veluti initiū & igniculus succedentis libidinis fuerint, semp̄q; deteriora alia facinora inuitarint & cōciliarint. Id quod sic necessariō p̄cedit, quoad imperator verē quispiam euadat, & + turbulentū voluptatum statum ita sibi captiuum subiugēt, ut deinde illis imperet, & haudquā tyrannide illarum prematur. Alioqui accessionibus libidinum tacitis & voluptatū illecebris delibutus, veluti seruus miserrimus improbæ dominæ ad extremū vsque momētum seruit, donec tādē supplicij infernalibus dedatur. **D** Talis ab ipso statim initio & ingressu imperij Zeno fuit, vir incompositus, dissolutus, intemperans, & corruptus. Quam ob rem & ei qui sceptrū illi tradidit, honorem debitum piis operibus non tribuit, & imperium malē administrauit. Proinde populi subditi omnes in Oriēte simul & Occidēte afflicti sunt. Nam qui ab ipsa Agar originem ducūt populi Mesopotamiam vastarunt. Thraciam autem innumera Hunnorum, qui antea Massagetæ dicti fuerant, & tum Istrum transierunt, multitudo, nemine obsistente, liberē percurrit. Si quid verō ex illorum direptione fuit reliquum, id ipsum Zeno per vim abstulit, qui non minus quā barbari ipsi hostiliter eam inuasit. Nec ille longin-

Zeno imperator flagitiosus.

Verus imperator qui sit.

† ἀνομιαν τῆς

* ἀνομιαν τῆς ἀνομιαν τῆς ἀνομιαν τῆς

† ἀνομιαν τῆς ἀνομιαν τῆς ἀνομιαν τῆς

† ἀνομιαν τῆς ἀνομιαν τῆς ἀνομιαν τῆς

A qua modò loca detrimentis affecit, verumetiam domum suam per absurdas fœdasque voluptates vastam dedit.

CAPVT II.

Aruo siquidem elapso tempore, Basiliscus Verinæ Augustæ frater, aduersus eum consurrexit. Ille verò nihil quod vitum & Imperatorem deceret, sed illiberale & summissum quiddam cogitans (desperata enim prorsus quædam res est, libidinibus dedita impietas, effœminatam satis animum, eo quod voluptatibus victa manus dat, indicans) & Verinæ dolum suspectum habens, per aduersam tempestatem celeriter in Isaurum regionem, Ariadnam coniugem quæ à matre tandem fugerat, & qui præterea fidi ei erant, secum habens, se contulit. Porro Basiliscus imperio tanquam spolio quodam sine sanguine arrepta, Imperiale sibi ipsi imposuit diadema, & Marcum filium suum Cæsarem creauit: exercitumque ingentem ad Zenonem Seleuciæ apud Isauros, in qua vrbe sicut prius in lucem editus fuerat, ita tū profugus latebat, obsidendum misit, & bellum id aduersus Zenonem gerendum illo & Trocundo commisit. Atque vbi res suas, sicuti ipsi videbatur, probè constitutas esse putauit, minus sibi legibus parendum esse duxit. Ac nisi contrà quàm Leo, & qui ante eum imperauerant, fecerant, rempub. administraret, ne imperandum sibi quidem existimauit. Ad eam rem autè eū maximè cõiunx nomine Zenonis, quæ etiam Augustam dixit, incitauit. Cum qua aduersus fidei professionem bellum cepit. Ac primùm quidem ad quorūdam Alexandrinorum legatorum petitiones, Timotheum Aelurum ab exilio reuocatus, in quo decem & octo annos vixerat, reuocauit: quum Acacius Orphanotrophus & pupillorum curator, post magnum Gennadium Constantinopolitanæ ecclesiæ præesset. Aelurus in vrbem Imperialem venit, atque ibi cohortem hominum dissolutorum secum trahens, magnificè processit: atque a sino insidens, ex Imperiali palatio templum supplicationum gratia petiit. Cæterùm quum iumentum id casu quodam procidisset, ipse pede fracto, cum ignominia inde est profectus. Petrum quoque Cnapheum Basiliscus ex Insomnium monasterio, vbi abditus latebat, acciuit: & Aeluro quidem Alexandrinum, Cnapheo autem Antiochenum rursus thronū, Timotheo qui Proterio successerat, & sacro Callandione pulsus, cõcessit. Isti quamprimùm sedes eas receperunt, armis strenuè sumptis, quartam Synodum anathemati subiecerunt. Multis præterea aliis Basiliscus licentiam multam permisit, quoscumque ecclesiasticis opinionibus aduersari satis posse sciret. Prius autem quàm thronos suos Aelurus & Cnapheus reciperent, quū adhuc Constantinopoli essent, Basilisco persuaserunt, vt ad episcopos vniuersos & circulares daret literas, quibus concilium Chalcedonense, & Leonis libellum, per anathema damnaret. Qui illis facilè obsequens, ita scripsit.

† Zenon Imperator suis victis, in castellū quod Constantinopolim acrole nominant, casu quodam profugis. Itaque ad fugam comites cum alto gemitu: Ludibrium, inquit, Dei prorsus est homo, qui me quoque sic ludificat. Vates quidam consulti, mense hoc Iulio ex necessitate quadam me Constantinopolis esse oportere, responderunt: & ego me in vrbem Constantinopolitanam venturum esse putavi. Nunc verò fugiens & desertus ab omnibus, tumulum hunc miser teneo, castello vrbi cognomine repero. Suid.

CAPVT III.

Imperator Cæsar Basiliscus, pius, victor, triumphator, maximus, semper colendus Augustus: & Marcus, illustrissimus Cæsar: Timotheo religiosissimo & Deiamatissimo magnæ vrbis Alexandrinorum archiepiscopo, atque omnibus per Orientem & Occidentem sacerdotibus Dei. Quasunque, qui ante nos fuere piissimi Imperatores, qui beatam, immortalem, & viuificam Trinitatem rectè coluere, pro recta & Apostolica fide sanxere leges, eas veluti toti mundo salutare, non modò tempore villo negligi & aboleri nolumus, verumetiam perinde atque cõstitutiones proprias promulgamus. Et quum veram pietatem, flagrant meque erga Deum & Seruatore nostrum Iesum Christum, qui nos condidit, & ad tantam gloriam extulit, ardorem studiis rebusque humanis omnibus præferamus, atque insuper coniunctionem gregis Christi salutarem ipsi ciuibusque & subditis omnibus firmūque adeò fundamentum atque inconcussum Imperij nostri murū esse credamus, merito certè diuino mentis zelo permoti, vnionē sanctę Ecclesię imperij nostri primitias Deo & seruatori nostro Iesu Christo offerentes, constituimus, vt fundamentū firmametumque; felicitatis humanæ, hoc est trecentorum decem & octo sanctorum patrū, qui Nicææ olim cum sancto Spiritu in conuentu ecclesiastico congregati fuere, Symbolum, quod nos atque omnes qui ante nos fuerunt certa fide profitentes, baptismum suscepimus, solum in omnibus sanctissimis Dei ecclesiis obtineat, & ab orthodoxo recteque sentienti populo vsurpetur: quippe quod solum veræ rectęque fidei cõtineat autoritatem & decretum, satisque cum ad omnes in vniuersum hæreses abolendas, tum ad vnionem summam sanctorum Dei ecclesiarum conciliandam valeat. Er ad diuinum istud Symbolum confirmandum robur suum habeant, ea quę in imperante hac vrbe aduersus eos qui in spiritum sanctum blasphemari fuere, à centum quinquaginta sanctis patribus tum autem quę etiam in metropoli Ephesiorum aduersus impium Nestorium & sectatores eius sunt acta. Ea autem quę vnionem & ordinem bonum sanctorum Dei ecclesiarum, & pacem orbis totius turbant, videlicet Tomum Leonis, & omnia quę Chalcedone per formulam seu decretum fidei, aut editionem symboli, aut expositionem, aut doctrinam, aut disputationem, per res nouas, aduersus id quod diximus sanctum sanctorum trecentorum decem & octo patrum symbolum dicta & acta sunt, sancimus, vt & hic & vbiq; in ecclesiis omnibus à sanctissimis vbicunque fuerint episcopis, apud quos reperta fuerint, anathemate feriantur, atque igni tradantur: propterea quòd hoc sic etiam ab eis qui ante

Basilisci circulares literę aduersus Chalcedonense Concilium, & Leonis Rom. episcopi Tomum.

Confirmatur Nicænū symbolum.

Decreta itē Constantinopolitane synodi comprobantur. Ephesia itidem.

Tomus Leonis & Chalcedonensis Decreta dantur.

Zeno profugus Seleucia Isaurorum lateat. Basilisci tyrannus. Marcus filius eius.

Illus & Trocundo duces aduersus Zenonem mittuntur. Basiliscus scelerosus. fort. legēdum Lestio, Infr. cap. 13. Eod.

Timotheus Aelurus ab exilio reuocatus. Acacius episcopus Constantinopolitanus. Aelurus pede fractus.

Cnapheus ab exilio redit.

Isti Chalcedonensem synodum dant.

† Ἐπιτολὸς οὐκ ἔστι.

A nos fuere, & nunc pia & beata quiete fruuntur,
 Constantino & Theodosio minore Imperatoribus de hæreticis dogmatibus omnibus constitutum est. Hæc sic abolita, prorsus ex ea, quæ vna & sola catholica Apostolica & orthodoxa Ecclesia est, eiiciantur: utpote quæ sempiterna & salutaria trecentorum decem & octo, atque etiam centum & quinquaginta, qui professionem de sancto spiritu promulgarunt, & eorum etiã qui Ephesi congregati fuere sanctorum & beatorum patrum decreta tollunt. Neque prorsus cuiquam vel sacerdoti, vel laico & populari homini diuinam sancti symboli constitutionem violare aut transgredi liceat. Præterea autem, vnà cum rebus omnibus Chalcedone aduersus sacrum symbolum nouatis, anathemate iugulandam censemus hæresim eorum, qui non profitentur filium Dei vnigenitum ex Spiritu Sancto, & sancta Deigenitrice semperque virgine Maria, verè incarnatum & hominem factum esse: sed aut de cælo venisse, aut per phantasmam atque imaginationem hominè existimatum esse, prodigiose blaterant. Omnem denique hæresim aliam, & si quid aliud tempore, modo, & loco orbis vniuersi quocunque vel verbis, vel sententiis aduersus sacrum symbolum nouatum est. Sedenim cum Imperiali prouidentia maximè cõueniat, non præsentibus modò verum etiam futuris temporibus consulere, & ciuibus subditisque accurata deliberatione de certa tràquillitate prospicere, statuimus, vt sanctissimi vbique episcopi sacris hisce circularibus literis publicatis subscribant, verbisque disertis declarent, soli diuino trecentorum decem & octo sanctorum patrum symbolo assentiendum esse: quod autoritate sua centum & quinquaginta sancti patres confirmarunt, sicuti decreto etiam suo postea, qui in Metropoli Ephesia conuenere piissimi patres censuerunt, quod videlicet soli sancto trecentorum decem & octo patrum symbolo & fidei decreto assentiri conueniat. Atque vt anathemate configant actiones Chalcedonenses omnes, & ex ecclesiis prorsus eiiciant, veluti orthodoxorum populorum offendiculum, totiusque orbis & nostræ felicitatis impedimentum. Eos porro, qui post diuinum hoc scriptum nostrum, quod ad exoptatam ab omnibus sanctæ Dei ecclesiæ vnionem conciliandam ex sententia Dei promulgatum esse persuasum habemus, ausi vnquam fuerint vel in disputatione, vel in doctrina, vel in scripto qualicunque tandem tempore & modo & loco, Chalcedone aduersus fidem res nouatas proferre, aut saltem nominare, vt turbarum & seditionis in sanctis Dei ecclesiis & in Romana ditione omni auctores, & Dei salutisque nostræ hostes, iubemus iuxta constitutiones dudum ante nos ab eo qui in beata & sancta quiete est Imperatore Theodosio aduersus eiusmodi malevolentiam latas, & sacro huic circulari scripto nostro adiunctas, siquidem episcopi aut clerici sint, dignitatem amittere: sin monachi, aut laici & populares, exulare, bonorumque vniuersorum publicationi & vltimis subiacere pœnis. Ita namque, quæ semper à pietate nostra adorata est sancta & immutabile consubstantialis, quæ res vniuersas condidit, atque viuificauit, Trinitas, etiamnum à nobis, per eorum quæ memorauimus zizaniorum abolitionem, recta-

Hareres omnes dantur.

L. Ariani. C. de heret. & manich.

rumque & Apostolicarum sancti symboli traditionum confirmationem, culta animabus nostris subditisque omnibus placabilis & propitia erit, nobiscumque semper manebit, & res humanas pacabit.

CAPVT IIII.

ircularibus istis non modò Timotheus & Petrus, quos diximus, consenserunt: sed Anastasius etiam, qui post Iuuenalem Hierosolymitanam tenuit sedem, facillimè subscripsit, & quamplurimi alij ecclesiarum antistites, quingentis non pauciores. qui omnes Leonis tomum, & Synodum Chalcedonensem repudiarunt. Declarat id verum esse, libellus supplex ab Asianis episcopis Ephesi congregatis, ad Basiliscum scriptus, qui ad verbum hæc complectitur. Modis omnibus piissimis & Christianissimis Dominis nostris, Basilisco & Marco, perpetuis victoribus, Augustis. Et post pauca. In rebus omnibus longè piissimi & Christianissimi Principes declarastis, cū inuisa & hostili fide vos egregiè bellum gerere. Et post alia. Horrendum profectò quoddam, quod eis imminet iudicium, & diuini ignis ardor, & iustus ferenitatis vestræ motus, aduersarios ad pedes vestros abiiciet: qui potentem Deum & fide confirmatum imperium vestrum superbæ vindictæ telis petere audent, & tenuitati nostræ multis modis non parcentes, calumniis & mendaciis sycophanticis nos semper perstringunt, quasi vi & necessitate quadam adacti, diuinis vestris & Apostolicis circularibus literis subscripsimus, quum id cum læritia & alacritate omni fecerimus. Et postea. Ne igitur alias quàm sacras circulares vestras literas edere atque proponere velitis. Atque illud quod diximus scitote, orbem omnem rursus euersum, & parua ea visum iri, quæ in Chalcedonensi synodo accidere mala, quæ quidem infinitas etiam illas patrarunt cædes, & orthodoxorum iniquè atque iniuste sanguinem effuderunt. Et post pauca alia. Attestamur corã Salvatore nostro Iesu Christo, liberam esse & innocetem pietatem vestram: à qua iustam & canonicam & ecclesiasticam aduersus illos, & maximè contra eum qui impiè episcopatum in vrbe Imperante getere multis modis deprehensus est, condénationis & exautorationis sententiam ferri petimus.

CAPVT V.

ircularibus istis publicatis, vt Zacharias inquit, qui Eutyche- tis opinionem somniabant, & monasticam sectabantur, perinde atque in lucrum & commodum per circularia scripta, & Timothei honorem inexpectatum incidissent, celeriter ad eum accurrerunt: & cum eo colloquuti, vbi Dei verbum nobis iuxta carnem, & rursus patri iuxta diuinitatem consubstantiale esse audivere, ad loca sua reuersi sunt. Idem memorie prodidit, Timotheum ex vrbe descendentem, veluti Alexandri-

Episcopi plurimi circularibus istis subscripsimus.

Asianorum episcoporum Ephesi congregatorum scriptum, Basiliscus Basiliensi laudantur.

Eutycheus in Aegypto monachi Alexri capto laudat.

*Paulus per
Aclorum
sedem Ephe-
siam recupe-
rat.*

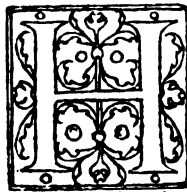
*Multis in
Aegypto e-
tiam Aclorum
resistunt.
Theodosius.
Theodosius
prædo eccle-
siasticum.*

*Acacius
Constantino
policano e-
piscop^o, Da-
niel Colum-
mella, & po-
pulus urbis
Constantino-
polisane, ma-
gnis animis
Basilisco, cir-
calares eius
ruicentes,
resistunt.*

*Contrarias
prioribus
Circulares
Basiliscus
publicat.*

A am nauigaturum, Ephesum appulisse, & Paulum in throno episcopali collocasse: qui antea quidem à prouincialibus episcopis, quemadmodum antiquo more receptum erat, consecrationem susceperat, sede autem sua deturbatus fuerat. Er Ephesiorum etiam urbi antiqua patriarchatus iura, quæ ei Chalcedonenſis Synodus ademerat, restituisse: atque ibi eis rebus peractis, Alexandriam venisse. Vbi statim omnibus persuasit, vt Chalcedonenſem Synodum anathemate condemnarent, sicuti antea quoque à me est dictum. Multi etiam ei resistere: & ab eius factione plerique alij, & in primis Theodotus ille, vnus ex eis qui à Theodosio Ioppæ consecrati fuerant, resiliere. Theodosius autem ille est, qui prædonis more, quum Iuuenalis Byzantijs esset, Hierosolymorum ecclesiam occupauerat.

CAPVT VI.

B Ac vbi sic Basiliscus egit, Acacio quoque vt circulares eius literas reciperet, & Synodum Chalcedonenſem anathemati subiiceret, per vim institit: quum id iam tres magni throni fecissent. Illum verò vehementer indoluisset, seque ipsum & thronum suum, atque etiam sanctiorem sacrificij aram pulla veste obduxisset, opinio est. Qui deinde, plebe & monachorum Constantinopolitanorum ordine congregato, strenuè tyranno restitit. Quo tempore etiam Daniel ille magnus ex columna descendit, & cum Acacio ecclesiasticos conuentus egit. Basiliscus motum plebis vrbane veritus, in ædes Imperiales ex templo reuersus est, & Senatui indixit, ne molestiam Acacio exhiberent, quod multitudo ad incendendam urbem parata esset. Daniel verò plebis & monachorum multitudine assumpta, ad tyrannum accessit, & propalam liberè apud eum de rectis dogmatibus disseruit. Ille igitur ab Acacio & Daniele coactus, circulares priores literas abnegauit, & constitutionem quæ circulares eas surrepticiè impetratas profus induceret atque aboleret, edidit, & eam priori illi contrariam in orbem vulgandam misit, quæ aliter longè quàm circulares illæ scriptæ fuerant, composita, Synodum Chalcedonenſem defendit. Cæterum Zacharias, qui rem eam omnem affectibus ductus conscripsit, in historia sua contrarias prioribus circulares literas prætermisit: quas ego alicubi inuentas hic apponam. Earum verba hæc sunt.

CAPVT VII.

Mperatores Cæsares, Basiliscus & Marcus. Fidem Apostolicam & orthodoxam, quæ iam inde ab initio in Catholicis ecclesijs vsque ad nostri Imperij tempora obtinuit, & sub imperio nostro obtinet, atque aded in perpetuum obtinere debet, in quem etiam baptizati sumus, quam & credimus, eam ipsam solam inuiolatam atque inconculsam obtinere, & obtinentem perpetuè celebrari in omnibus orthodoxorum catholicis & Apostolicis ec-

clesiis, neque quidquam aliud requiri debere, sancimus. Proinde quicquid sub Imperio nostro actum editumque est, siue circulares literæ, seu scripta alia quæcunque tandem ea sint, professionis fidei aut ecclesiasticæ cõstitutionis gratia promulgata, irrita & abrogata esse iubemus. Nestorium & Eurychetem, nec non hæreses omnes, & eos qui idem cum illis sentiunt, vniuersos anathemate condemnamus. Decernimus quoque, de fidei causa neque Synodum cogi, neque quæstionem aliam inferri, sed hæc quæ approbamus firma & inconculsa manere: Prouincias etiam reddi debere sanctissimo & religiosissimo patriarchæ & archiepiscopo Acacio, quarum antistitum electionem & consecrationem Imperantis huius & inclytæ urbis thronus habuit: ita videlicet, vt Deiamantissimi qui nunc sunt episcopi, in sedibus suis permaneant: neque post obitum illorum, præiudicium aliquod aduersus iura electionis sacri throni imperantis huius & inclytæ urbis creetur. Atque diuina hæc sanctio nostra vim sacræ constitutionis habens, ne cui in dubium aut controuersiam vocetur. Hæc sic acta.

CAPVT VIII.

D Orrò Basiliscus quòd aduersus fidem libellum gereret, odium omnium incurrit. Quod vbi cognouere, quibus Zenonis obſidio commissa fuerat, iuramento interposito se fidos illi futuros, Zenoni conciliati sunt: eoque recepto, ad urbem Imperantem ire contenderunt: cum quidem dona ab eo partim iam accepissent, partim se accepturos esse stipulati essent. Ferunt sanè quidam protomartyrem, quæ multum & strenuè decertauit, Theclam, arcanis quibusdam visionibus illi restitutionem Imperij confirmasse. Quapropter Zeno vt martyri de eiusmodi denunciatione gratiam referret, in metropoli Seleuciæ, delubrum amplitudine maximum & pulchritudine præstantissimum condidit, quod multo auro & Imperialibus donarijs exornauit. Basiliscus de Zenonis motu certior factus, consobrinum suum + Harmatium copiarum in Thracia ducem, qui progressum illius impediret, aduersus eum misit, eumque iureiurando sanè quàm horrendo, ne se vquam Zenoni coniugeret, obstrinxit. Harmatius cum Zenone ad Nicæam congressus, in eum illum coniecit metum, vt frustra se rem quam conficere nequireret, aggredi putarit: nisi donis ac pollicitationibus Harmatium, se videlicet Basiliscum filium eius Cæsarea tenia exornaturum esse, expugnaret. Atque ita hunc quoque iurisiurandi religionem paruificentem, Zeno aduersus Basiliscum in partibus suis habuit. At Basiliscus his rebus cognitis, statim sententiam mutauit: & Imperiali corona sacræ mensè imposta, supplex ipse cum + Zenonide ad baptisterium confugit. Zeno confestim Constantinopoli exceptus, primum ecclesiam magnam, deinde cum apparatu & comitatu maximo Imperialem regiam ingressus est. Basiliscus autem quum viginti menses in Romano imperio tyrannus fuisset, in Cappadociam moriturus missus est: atque in mansione quadam seu

*Nestorius
& Euryches
damnantur.*

*Irregularis
Pontificalis
Constantinopolitana
sedi integra
restituitur.*

*Duces Ba-
silisci Zeno-
ni cõciliantur*

*Zeno The-
cla protomartyri
Seleucie I sauro-
rum templum
condidit.
Basiliscus
Harmatium
ducem aduersus
Zeno-
nem in Thracia
conuincit*

*+ Procopius
Armaturum
nominat.
Basiliscus
Harmatij
filium.
Harmatium
quoque ad
partes Zeno-
nis tranſit.
+ Alij Ze-
noniam vo-
cant.
Zeno Con-
stantinopo-
litano redit.
Basilisci a-
des.
Basiliscus
Harmatij
filium
Cæsarem.*

A * militari diuersorio, cui Acusi nomen est, cum vxore & liberis interfectus est. A Zenone statim Circenses ludi editi. Deinde is, pro eo atque paulo antè se facturum iurauerat, Harmatij quidem filium Basiliscum ad Cæsaris dignitatem extulit: postea autem Harmatium, quòd eum non magis sibi, quàm Basilisco fuisset, fidum fore arbitraretur, iugulari iussit: filium porrò eius Cæsarem sacerdotem fecit, qui deinde multo post ecclesiam Cyzicenam optimè administravit.

* Basiliscum tyrannum cum vxore & filio, Zeno in Cappadociam misit hyemis tempore, eosq; neque veste neque cibariis inuari iussit. Vnde breuè se inimicè complexi, collacrymantes miserè perierunt. Procop. Hic inexplebilis auaritia fuit. Nam & ab ecclesiarum antistitibus pecuniam excoxit: & à senatibus episcopibus, manuum laboris vitæ sumptus tolerantibus, excutiendus non abstinuit. Quapropter ob eiusmodi exactiones lacrymis plena erant omnia. Sub Leone is pro Rustico copiarum militarium dux lectus. Suid.

CAPVT IX.

B Eno simulatq; in Imperium restitutus est, per constitutionem scriptam quamprimù, quicquid à tyranno Basilisco per circulares literas contra fidem nouatum fuerat, abrogauit. Quod vbi Asiatici episcopi intellexerunt, misit ad Acacium Constantinopolitanum episcopum pœnitentiæ libellis, gratiam sibi fieri petierunt: illa deprecatione vsi, quòd non sua sponte, sed vi maxima adaçti circularibus subscripsissent. Eamque rem non aliter se habere, & se Chalcedonensi Synodo assentiri, atque iuxta eius decretum & antea credidisse, & nunc credere, iuramento confirmarunt. Episcoporum scriptum hoc erat. Acacio sanctissimo & piissimo sanctissimæ quæ apud imperantem Constantinopolim, nouam Romam, est Ecclesiæ patriarchæ. Et post pauca. Rectè sanè ad nos venit, qui locum etiam vestrum obtinebit. Et rursum. Per libellos supplices significamus, subscripsisse nos non ex animi sententia, sed necessitate coactos, literis tantum & verbis, non autem animi destinatione, Circularibus illis assentientes. In acceptabilibus enim precationibus nostris, annuente Deo, quæ à totius orbis luminaribus trecentis decem & octo, & rursum à centum quinquaginta sanctis patribus accepimus, adhæc quæ à diuinis patribus Chalcedone congregatis, piè & rectè cõstituta sunt, ea credimus. Hæc episcopi scripsere. Siue autem Zacharias, qui hæc affectibus ductus conscripsit, sycophanticè hoc illis impedit: seu ipsi episcopi, quòd præter animi sententiam circulari constitutioni subscripserint, quum ita ad Acaciũ scriberent, mentiti sunt, dispicere & pronuntiare certò non possum. Hæc certè sic habere.

Asiatici episcopi respicientes Circulares priores Basilisci literas antea laudatas dñant.

Enogr. lib. 3. cap. 9.

Cnaphæ & aelorum subinrodatorum episcoporum expulsio.

CAPVT X.

C Eno Petrum Cnaphæum, vt qui à Basilisco reuocatus esset, Antiochia expulit, & Calandioni Stephani successori episcopatum restituit. Paulum etiam Epheso exegit, Nestorium item Tarso, & Cyrum Hierapoli, Romanum Chalcedone, Samo

satis Eusebium, Mopsuestia Iulianum, Paulum Constantia, & Andream Theodosiopoli. Calandionem autem neminem ad communionem admittebat, qui non prius Petrum & circularia Basilisci anathemate confodisset. Ac de Zenonis voluntate & consensu, diui Eustathij, qui Philippis apud Macedones in exilio vitam finierat, reliquiarum reuerentia multa Antiochiam redactæ sunt: quas cum læticia summa ciuitas ea, ad decimum octauum ferè lapidem extra urbem effusa excepit. Atque illi qui ad longum vsque tempus ab ecclesia secesserant, annis centum elapsis, ecclesiæ tandem profus vniti sunt.

Eustathij tiores Antiochiam perlati. Ecclesia ibi certa perfectaq; vno.

CAPVT XI.

D Onstitueraat Zeno Timotheum quoque Aelurum Alexandria euicere. Postquam autem ad multam eum senectutem peruenisse, & iã non longè à sepulchro abesse cognouit, consilium mutauit. Atque ille paulo post ad inferorum migravit iudicium. Alexandrini autem potestate sibi & auctoritate vsurpata, pastorem sibi delegerunt impietate Aeluro longè deteriore, Petrum cognomento Moggum: quem vnus & alter, sicuti ferunt, episcopi consecrarunt, quibus legitime dignitas adempta fuerat. Quod vbi Zeno resciauit, eos qui illum episcopum legerant, morte multauit. Timotheum autem Salophaciolum, Proterij successorem, qui Canopi (sicuti diximus) degebat, in sedem suam restituit, cui Moggus diebus triginta sex incubauerat. Ac Timotheus quidem Imperatoris literis thronum suum recuperauit. Breuè verò post, consilium quidam ceperunt, legatum ad Imperatorem mittendi, Ioannem presbyterum Tabennesiorum, qui œconomus templi honorandi præcursoris & Baptistæ creatus fuerat: vt vbi episcopus eorum inter homines esse desisset, Alexandrini potestate episcopi quem vellent eligendi haberent. Qui legatus vbi compertus est sibi ipsi episcopatum procarari, quemadmodum Zacharias inquit, postquam Imperatori iurauit, hæud vnquã se Alexandria thronum recepturum esse, domum reuersus est, & Imperator constitutione, vt post obitum Timothei, Ioanne excepto, cathedram episcopalem Alexandria, quem ibi clerus legisset sortiretur, sanciuit. Non multo post Timotheo defuncto, Ioannes pacta conuenta & iusiurandũ parui pendens, pecunia quibusdam, vt idem Zacharias ait, corruptis, ad episcopatum conscendit. Quod vbi factum est, Zeno illum quidem reiciit iussit, suggestionem autem Acacij scriptum ad Alexandrinos, quod in arce, hoc est, vnionis conciliatorum vocauit, dedit: in quo præcepit, vt thronus Petro Moggo reddatur, siquidem ille scripto ei subscribere, & Proterij sectatores recipere, quartamque Synodum approbare vellet. Hanc rei eius dispositionem, de Acacij sententia (sicuti dixi) constitutam, Pergamius, qui nuper admodum Aegyptiæ provinciæ præfectus declaratus fuerat, Alexandria pertulit. Is postquam eò peruenit, & Ioannem Romam profugisse comperit, cum Petro Moggo colloquutus, vt henoticum Zenonis scriptum reciperet, ei persuasit: & eos præterea qui

Aelurum mortuus.

Petrus Moggo ei Alexandria successit.

Ioannes Tabennesios se episcopatum Alexandria non recepturum esse iurauit. Idem tamen Salophaciolum mortuo episcopum fit.

Petro Moggo episcopatum Alexandria restituitur.

A ab ecclesia secessissent. Ille tomo ei statim subscripsit: & quum Alexandriae publicus populi conventus celebraretur, quia henoricum Zenonis omnibus placuit eos quoque qui propter Proterij partes secesserant, admisit. Atque vbi orationem non ita longam ad populum habuit, quam ad ecclesiasticum plebis conuentum composuerat, postea etiam Zenonis constitutionem multitudini recitauit, hisce verbis compositam.

CAPVT XII.

Mperator Cæsar Zeno pius, victor, triumphator, maximus, semper colendus Augustus: Alexandrinis, & qui per Aegyptum & Libyâ & Pentapolim sunt religiosissimis episcopis & clericis, & monachis & laicis. Cùm Imperij nostri initium & conseruationem, tum autem opes atque armaturam inexpugnabilem persuasum habeamus esse, solam rectam & veram fidem quam diuina inspiratione Nicææ trecenti decem & octo sancti patres congregati promulgauerunt, & Constantinopoli centum quinquaginta itidē sancti patres coacti confirmauerunt, diu noctuq; precationibus studiis legibusq; nostris omnibus hoc agimus, vt per eam vbique locorum sancta Dei Catholica & Apostolica ecclesia incrementa capiat, quæ incorruptibilis & immortalis sceptrorum nostrorum mater, & pij populi nostri in pace & religionis diuinæ concordia persistentes, acceptabiles pro imperio nostro preces vnâ cum Deiamantissimis episcopis & piissimis clericis & archimandritis & monachis fundant. Cùm enim magnus Deus & Saluator noster Christus Iesus, qui ex sancta virgine & Deigenitrice Maria incarnatus & natus est, glorificationem & sacrum cultum nostrum consentiētem laudauerit, benigneque susceperit, tum gentes hostiles conterentur atque extinguantur, & omnes colla sua Imperio secundum Deum nostro summiter: pax etiam, & quæ ex pace proueniunt bona, cœli salubritas, frugum vbertas, aliaque quæ hominibus commoda sunt, liberaliter suppeditabunt. Itaque quum fides irreprehensibilis & vos & imperium Romanum sic conseruet, preces nobis à piis archimandritis & eremitis, aliisque venerandis viris oblatæ sunt: qui cum lacrymis nobis supplicarūt, vt vnionem in sanctissimis ecclesiis fieri, & membra membris coniungi, quæ honestatis pietatisque inimicus ab annis plurimis segregare est conatus, curaremus. Qui quidem inimicus bene nouit, si integro & coniuncto ecclesiæ corpori bellū inferat, victū se iri. Qui etiā effecit, vt infinitæ gētes & generationes, quas tot annorum tempora ex hac vita subdulerunt, partim absque lauacri regeneratione obierint, partim sine diuinæ communionis perceptione ad inuitabilem illam omnium migrationem transierint: & vt cedes innumerabiles patratæ sint, ita vt sanguinis vnda non solum terra, verum etiam aer ipse cõtaminatus sit & infectus: quæ omnia quis est qui non in melius mutari exoptet? Quapropter scire vos volumus, neque nos, neque quæ vbique locorum sunt ecclesias, aliud symbolum, aut doctrinam aut formulam fidei, aut fidem etiam, præterquam quod (sicuti dictum

est) à trecentis decem & octo sanctis patribus editum, & à centum & quinquaginta, quorum mentionem etiam fecimus, sanctis patribus comprobatum est sanctum symbolum vel habuisse, vel habere, vel habituros esse, neque aliquos qui habeant scire: atque si quis etiam habeat, alienum illum putare. Nam id solum symbolum, quemadmodum diximus, Imperium nostrum conseruare confidimus. Et populi vniuersi, qui salutarem consequuntur illuminationem, hoc solo recepto baptizantur. Hoc etiam sequuti sunt sancti patres Ephesi congregati, qui impium Nestorium & opinionis eius postea sectatores condemnarunt, quæ sanè Nestorium vnâ cum Eutyche, quod diuersa ab eis quæ dicta sunt sentiant, anathemate ferimus: duodecim etiam capita illa à sanctæ memoriæ Cyrillo sanctæ catholicæ Alexandrinorum ecclesiæ Archiepiscopo promulgata recipientes. Profitemur autem vnigenitum filium Dei & Deum (qui verè homo factus est, Dominum nostrum Iesum Christum, qui consubstantialis est patri secundum diuinitatem, & idem consubstantialis nobis in xra humanitatem: & qui descendit & incarnatus est ex spiritu sancto, & Maria virgine & Deigenitrice) vnum esse, & non duos. Vnius enim esse dicimus & miracula & perfessiones, quas sponte sua carne pertulit. Eos verò qui eum diuidunt aut confundunt, aut phantasiam seu spectrum inducunt, haudquaquam approbamus. Et pura labisque peccati omnis expers, veraque, ex Deigenitrice incarnatio^b accessionem filij non attulit: & trinitas, vno trinitatis eius Deo verbo incarnato, trinitas permansit. Quū igitur sciamus neque sanctas quæ vbique sunt, & orthodoxas Dei ecclesias, neque qui eis præfunt Deiamantissimos sacerdotes, neque Imperialem nostram sublimitatem symbolum aliud, aut fidei decretum præter eam quam diximus sanctam doctrinam & formulam, vel antea tulisse, vel nunc ferre, ^cconiunximus nos per vnionem inter nos ipsos, nihil addubitantes, nihilque cunctantes. Atque hæc scripsimus, non vt noui quicquam de fide affer remus: sed vt vos per certam perfectamque doctrinam confirmaremus. Quemlibet verò qui aliud quicquam sensit, aut sentit, aut nunc, aut quandocunque, vel Chalcedone, vel in quacunque synodo alia, anathemati subiicimus: præcipuè verò quos diximus, Nestorium & Eutychem, & qui cum eis idem sentiunt. Coniungite ergo vos per vnionem spirituali matri Ecclesiæ, & diuina ipse in ea communionem fruimini, per id quod dictum est vnum & solum trecentorum decem & octo sanctorum patrum professionis fidei decretum. Ipsa enim sanctissima mater vestra Ecclesia, vos vt germanos natiuosque filios, circumfusis vlnis amplecti desiderat, & suauem vestram vo-

Vnio ecclesia Alexandrina.

Zenonis benedictio ad Alexandrinos.

Imperium conseruatur per orthodoxam fidem. Symbolum Nicæanum.

Commoditates consentiunt & concordia Christi in ea fidei.

Insidias diabolum ecclesia tendit per se etas & infidelis inuestigat.

Vnum Nicæanum fidei symbolum obtinere debet.

Confirmatio à synodo Cōstantinopolitana, & Ephesia prior.

Duodecim Cyrilli capita. Vnum solummodo Christum Deum Patru Verbum cū propria carne cognoscimus. Cyrilli.

† †
a ἀνακρίτους. b ἀποθνήσκον ἢ ἐπιπλάττει.

c ἡ ἐκείνη τὰ ἅγια μὴ ἐκείνη τῆς ἐκείνης.

Vnio ecclesiarum per concordiam fidei Nicæanæ professionē.

† † *Genuit ex se virgo corpus, sed quod conceptum esset, ex spiritu. Hilari. In natura humana susceptione gratis quodammodo illi homini naturalis facta est, quæ nullum peccatum possit admittere. Aug. Et Greg. Nazanz. virginem in matrem ante conceptionem filij sui & anima & corpore carnis sanctificatam esse scripsit. Taluerat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, & hominem Deū. Aug. Virgo carnem Christi non peperit de peccati propagatione. Id. sup. Ioan. tract. 79. Erronea ergo fuerit Magistri Sententiarum illa lib. 3. dist. 3. sententia: Sanè dici potest, & credi oportet, iuxta sanctorum attestationem & conuentionem, ipsam (carnē Verbi) prius peccato fuisse obnoxiam, sicut reliqua virginis caro fuit.*

A cem aliquando tandem audire cupit. Itaque vos ipsos incitate atque vrgete. Quod si feceritis, tum Domini & Seruatoris & Dei nostri Iesu Christi, benignitatem vobis ipsis conciliabitis, tum ab Imperiali nostra amplitudine laudem eximiam feretis. Quibus literis lectis, Alexandrini vniuersi sanctæ catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ coniuñti vnitique sunt: & quæcunque in medio fuere, offenticula & impedimenta, sustulere.

CAPVT XIII.

D Otrò Calandion Antiochenus antistes ad Acacium & Zenonē scripsit, & Petrum mœchū vocauit, quum propter ea quæ de illo accidissent, tum quod Alexandriæ anathema in sanctam quartam Synodum coniecisset. At Calandion, quod per eam causam, occasionem arripuit, vt Illi & Leontij & Pamprepis, qui à Zenone defecerant, & tyrannidem affectabant, partes foueret, ad Oasim exilij causa incolendam damnatus est. Atque ille quidem sic rursus Antiochia eiectus: Petrus autem Cnapheus fraude in negotio peragendo vsus, in desideratam sibi Antiochenā sedem rursus inductus est, postquam henotico Zenonis subscripsit. Dedit is ad Petrum Moggum Alexandriæ episcopum, & vicissim ab eodem accepit synodales literas. Martyrius itidem Anastasij Hierosolymis successor, ad eum more recepto epistolas eiusmodi misit. Coniuñctus quoque ei est, qui Constantinopolitanam gubernabat ecclesiam, Acacius. Verum non multum intercessit temporis, & nonnulli qui Petri Moggi patrium fuerant, quum eum consilium mutasse viderent, à communionem eius secesserunt: quod ex eo scilicet tempore Chalcedonensem synodum in ecclesia anathematis sententia damnasset, & Timothei cadauer effodisset. Eam rem vbi Acacius Constantinopolitanus audiuit, grauiter factum id tulit, & magnopere est perturbatus: adeo ceterè, vt quosdam Alexandriam mittendos duxerit, qui rei veritatem cognosceret. Eos verò Petrus postquam diligenter inquisitos adesse rescivit, certiores fecit, nihil se earum rerum admisisse: & multitudine quadam contracta, attestaciones conscripsit, quæ indicabant, Petrum nihil earum quæ auditæ essent rerum fecisse. Ille verò re ipsa veluti cothurnus quidam, aut Proteus Pharius atque Euripus, versipellis scilicet homo, fuit, & sibi ipsi nõ constitit: verum pro eo atque ei visum esset, semper se temporibus & rebus ipsis accommodauit. Et aliquando quidem Chalcedonensem synodum comprobauit, aliquando autem perinde atque palinodiam canens, calculis omnibus reiecit, & anathemate condemnauit. Ex literis autem eis quas ad Acacium Constantinopolitanum episcopum, qui dolū eius per inquisitionem scrutatus est, dedit, qualis fuerit, liquebit. Scripsit autem in hæc verba.

CAPVT XIII.

A ltitissimus Deus remunerabitur sanctitati tuæ labores & sudores tantos quos tot annorum curriculis, fidei sanctorum patrum professione conseruanda subiisti: quam sanè assidue prædicans confirmasti. In ea symbolum quoque sanctorum trecentorum decem & octo patrum rectè positum reperimus: in cuius scilicet professione baptizati, & antea credidimus, & nunc quoque ei credimus. Id quod etiam comprobarunt centum & quinquaginta sancti patres, qui Constantinopoli congregati fuere. Itaque quum assidue omnibus in recta via præeas, per vnionem sanctam Dei coniuñxisti Ecclesiam: & nobis certissimis argumentis persuasisti, nihil esse contra hæc actum in sanctissima vniuersali synodo Chalcedone celebrata: quippe quæ cum sanctis Nicænis patribus concordet, eorumque decretum confirmet. Et quum in actis Chalcedonensibus noui nihil reperissemus, sponte nostra illis assensimus & credidimus. Cæterum certiores facti sumus, monachos quosdam, qui coniuñctiõni nostræ fraternæ inuidet, de iniuriis criminibusque quibusdam ad vos retulisse, quibus tamen illi non facile sanctitatem vestram permouere. Primùm, quod reliquias eius qui in sanctis est patris nostri beati archiepiscopi Timothei in locum alium transtulerimus: quod factum neque Deo placet, neque legibus conuenit. Deinde, ad conuiciū aliud quod non consistit, & priore illo deterius est, peruenerit. Quomodo nanque anathema iaculari in sanctam Chalcedonensem synodum potuimus, cui credidimus, & quam confirmauimus? Non latet autem Pietatem vestram populi nostri feruor & leuitas, & monachorum etiam ad nouas res spectantium motus: qui quum in animo habeant, cum quibusdam consulta animi destinatione improbis ab Ecclesia resilire, populum secum auellere conantur. Porro vestris adiuti precibus, re deliberata, rationem quæ mederi malo imminenti posset, inuenimus, nihil sanctæ Chalcedonensis synodo, in qua nihil noui scimus esse actum, derogantem, vt simul ea ipsa ratione & simplicibus per persuasionem satisfaceremus, & eos qui nobiscum conuentus agunt, per apologiam defenderemus. Id vt diceretur, curauimus. Atque in eo quum toti essemus, mox etiam prohibuimus. Certiorem verò sanctitatem vestram facio, ne nunc quidem cessare eos qui semper zizania seminant, monachos: & tanquam instrumenta sibi asciscere quosdam, qui monasteria non incolunt, sed passim vagantes, rumores varios contra nos & ecclesiasticam Christi pacem & tranquillitatem spargunt: neque nobis, pro eo atque decet, canonicè quicquam in sancta Dei catholica ecclesia facere permittunt. Illudque sedulo agunt, vt nobis populus hic potius præeat, quàm pareat: & facere id quod Deo non placet, student. De sanctitate autem vestra nobis persuademus, eam omnia ad sacratissimum orbis terrarum dominum relaturam: curaturamque esse, vt constitutio à serenitate eius edatur, in qua de ecclesiastica pace, ea quæ & Deum ipsum & Imperatorem deceant, & in quibus omnes acquiescant, præcipiat. Atque hæc cothurnus ille Petrus, homo inconstans & versutus, fraudulenter ad Acacium scripsit.

CAPVT

D *Littera Moggi ad Acacium Constantinopolitanum.*

Laudat Nicænam fidem.

Item Chalcedonense concilium.

Calandio in exilium mittitur.

B *Ille, Leontius, Pamprepis, tyrannidem affectat. Petrus Cnapheum Antiochenam sedem recipit.*

Petrus Moggum synodum Chalcedonensem dānas. Idē sepulchri violator.

C *Petrus Moggus, homo versutus, ex eodē ore calidus & frigidus efflat.*

† τὸ τοῦ Λιζερῆος πικρὸν καὶ, οὐκ ἔστι τὸ τοῦ πάλαιος γινόμενος ταχὺς ἐκείνου. *Consulid hoc sic obscurè dictum.*

* ἁγιώτατος διὰ τὸν τῆς οἰκίας μὲν.

A.

CAPIT. XV.

*Iohannis Tabennæsi a
alliones Ro-
ma.*

Iohannes autem Alexandriae episcopus Tabennæsius, cuius antea quoque fecimus mentionem, quum inde profugisset, Romam venit, & turbam isthic concitavit: propterea se throno suo excidisse dicens, quod Leonis doctrinam & Chalcedonensem synodum defenderet: aliumque qui ab his prorsus diversum sentiret, in locum suum substitutum esse. Querela ea per motus Simplicius Romae post Leonem episcopus, ad Zenonem illegitimam Iohannis eiectionem reprehendens scripsit: eique Zeno, non aliam illum ob causam sede sua expulsus esse, quam quod per iurij compertus esset, rescripsit. Postquam Simplicio Felix successit, non intermisit Iohannes molestus illi esse, de Petro, quem Acacius Constantinopolitanus prius tanquam haeticum reiectum, tum admodum complecteretur, referens. Et quum frequentius ei instaret, tandem Felici persuasit, ut literas statim ederet, in quibus Acacio, quod cum Petro Moggo communionem haberet, dignitatem abrogavit. Quas literas contra ecclesiasticam traditionem compositas, sicuti Zacharias scribit, monachi quidam ex Insomnium sodalitate, Acacio obtulerunt. Acacius autem non recepit.

Porro Zacharias rem ipsam ut acta est ignorare, & summam tantum eius, ita ut referri eam audiuit, exponere videtur. Ego vero illam certo mihi compertam commemorabo.

CAPIT. XVI.

Iohannes libellos supplices Felici adversus Acacium, quod praeter rationem cum Petro communicaret, & res plerasque alias non ex praescripto sanctionum ecclesiasticarum ageret, dedit. Et Felix ad Zenonem Vitalium & Siminum episcopos milit, cum mandato & decreto huiusmodi, ut Chalcedonensis synodus calculis omnibus obtineret: Petrus, ut qui non sanam coleret religionem, Alexandria eiiceretur: & Acacius Romam aliquos mitteret, cum Iohanne in iudicio, si quam haberet actionem, experturus, aut causam dicturus, & legitimam actionum suarum rationem redditurus. Prius autem quam Vitalis & Siminus Romam Constantinopolim venerunt, sodalitate Insomnium praefectus Cyrillus ad Felicem Papam scripsit, moram eius tantam accusans, per quam tot res novae in ecclesiasticis constitutionibus inducerentur. Literis eius acceptis, Felix legatis suis scripsit, ne quid prius agerent, quam Cyrillum convenissent, & ab eo quid agendum esset cognovissent. Dedit quoque alias ad Zenonem literas, quibus illum de synodo Chalcedonensi, & de ea qua in Aethiopia Honorichus concitauerat, persequutione admonebat. Quin & ad Acacium scripsit, maximam eum novatarum in Ecclesia rerum causam esse dicens: Zeno eadem qua antea

† Honorichus rex Vandalorum, plusquam trecentis triginta-quatuor episcopi in exilium pulsus, eo quod Arianus esset, in Catholicos admodum saevit. Diac.

Felici rescripsit, Iohannem scilicet frustra illi molestiam exhibere, qui haud quaquam se thronum ecclesiae Alexandriae concensurum esse iuraverit, iurisiurandi religionem violarit, episcopatum per sacrilegium arripuerit, & alia gravia facinora admiserit. Nec Petrum Moggom, inquisitione nulla praecunte ad sedem peruenisse, sed illum priusquam eam acceperit, manibus suis fidei Nicenorum patrum quam comprobarit subscripsisse: cuius fidei vestigiis Chalcedonensis etiam synodus innotuit. illud quoque + iuramento interposito verbis hisce Zeno scripsit. Debent certo & pietas nostra, & qui dictus est sanctissimus Petrus, vniuersaque adeo sanctissimae ecclesiae, recipere & colere Chalcedonensem sanctam synodum, quae cum professione fidei Nicenae synodi concordat. In rerumistarum actis, eius quem nominauimus Cyrilli aliarumque in vrbe Imperiali archimandritarum, atque etiam Aegyptiae diocesis episcoporum & clericorum, ad Felicem contra Petrum, & eos qui cum eo communicabant, veluti hereticos, datae epistolae reperiuntur. Et nonnulli ex Insomnium monasterio Romam profecti, apud Felicem de Simino & Vitali questi sunt, quod ad aduentum vsque eorum Byzantij clam & occulte Petri nomen in sacris codicillis fuisset, atque ex eo tempore ad eum vsque diem esset, & quod propalam ferretur, contra canones Vitalium & Siminum cum Petro & Acacio commercium & communionem habere, Aegyptiorum quoque epistolae eadem significabant. Et praeterea, Iohannem quidem orthodoxum esse, recteque sentire, & sedem secundum canones recepisse: Petrum autem a duobus tantum qui eandem prauam opinionem sequuti fuissent, consecratum esse, eundemque post Iohannis discessum nihil rerum grauium aduersus orthodoxos agere intermisisse. Haec omnia quum Acacius ex eis qui Byzantium Roma venerant, cognouisset, tantum abest ut autoritate sua rebus huiusmodi, quum facile posset, intercesserit: ut etiam administrum se Petri actionum praebuerit, & fere omnes cum illo communicare coegerit. Quae omnia adauxit, & vera esse confirmavit Simeones ille ex Insomnibus ad Felicem missus, qui aperte Siminum & Vitalium quod cum haeticis comunicassent conuicit, quodque ipsis praesentibus propalam Petri nomen ex sacris tabulis promulgatum esset, quum ne per praetextum quidem grauitur sed id illi ferre ostendissent. Quapropter factum, ut permulti ex simplicioribus ab haeticis seducti sint, qui a Romana etiam sede receptum esse Petrum dixerunt. Addidit & illud Simeones, quum variae quaestiones in medium productae essent, Vitalium & Siminum cum nullo orthodoxo colloqui, aut per literas ei respondere voluisse, neque eos etiam de rebus in religione nouatis accuratius disquisuisse. Monachorum quoque dicta presbyter quidam Sylluanus, qui cum Vitali & Simino in vrbe imperante fuerat, comprobauit. Tum autem & Acacij epistola ad Simplicium producta est, quae ostendebat Petrum dudum ut noctis filium exautoratum esse. Quas ob causas Simino & Vitali sacerdotalis dignitas abrogata, & ipsi longissime a communionem sancta repulsi sunt. Et communibus suffragiis synodus Romana haec sic ad verbum decreuit,

X

*Responsum
Zenoni ad
Felicem.*

cc † Insomnium
muo.
cc Hoc verbu
cc Euagrius
cc ubi habet, lib.
cc 2. cap. 20.
cc Libelli accusa
cc tionum vs
cc quod Felice
cc cum Mog
cc gum missi.

*Vitalis &
Siminus le
gationis sua
praeparato
res.*

*Acacium ad
Zenonem Mog
go additum*

*Simeones In
somnium ad Fe
licem missus.*

*Vitalis &
Siminus,
propter ma
gis perperam
obitiam lega
tionem dam
nati.*

*Simplicius
Ro. episcopus*

*Felix Rom.
episcopus.*

*Is dignitate
literis suis
Acacio a
brogat.*

B.

*Euagr. lib. 3.
cap. 18.*

*Vitalis &
Siminus epi
scopi Roma
ni Pontificis
Legati apud
Zenonem in
Iohannis cau
sa.*

C.

*Cyrillus In
somnium mo
nasterii praefectus.*

*Literae Felici
ad Zenonem.*

†

*Item ad A
cacium.*

Synodus Romana Megzum damnat. Acacium monachum ad quic.

A Petrum hæreticum, qui olim per sententiam, episcopali cathedra ei adempta, damnatus, proscriptus, & anathemate confossus est, ecclesia Romana nõ recipit. Cui quidem si aliud nihil quod obiceretur esset, illud sufficeret, quod quum ab hæreticis consecratus sit, orthodoxis præesse non potest. In sententia ea illud quoque fuit: Acacium Constantinopolitanum maximo crimini obnoxium esse, res ipsa indicavit, propterea quod ad Simplicium scribens, Petrum hæreticum appellauerit, & id Imperatori non indicauerit: quum certè id, si Zenonè diligeret, facere debuerit. Proinde sicuti apparet, commodi sui desiderio Imperatorem cõplectitur, fidem autem non complectitur.

CAPVT XVII.

Momus Alexandria insolentissimè se gerit, orthodoxiã damnans.

B Acacius disidiũ quod interuenit tollere, & vnionem inducere volens, ad episcopos & clericos Ægyptios, atque ad ipsum Petrum scripsit. Sed enim quum id malum Alexandriae magis magisque inualesceret, Petrus quibusdam episcopis & archimandritis, vt secum communicarent, persuasit: & in acta Chalcedonensia, Leonisque tomum, atque eos qui Dioscori & Timothei scripta non reciperent, anathemata coniecit. Eos verò qui ei non parebãt, monasteriis suis exegit. Quæ omnia postquam Zeno ex Nephelio quodam qui Alexandria Constantinopolim venerat, intellexit, magnoperè conturbatus, ex satellitibus Cosmam quendam Alexandriam misit, qui admonitionibus omnibus funem; vt in pro- uerbio est, omnem moueret, vt plebem & Petrum inter se conciliaret: atque eis qui aliter facerent, minas ingentes denunciaret. Verum ille seueritate sua tantum abest vt quod per disidium ruptum fuerat, coniunxerit, vt seditionem quoque auxerit, & infectis rebus ad Imperatorem redierit: eis tantum qui monasteriis suis exacti fuerant, restituitis. Postea à Zenone Arsenius militarium ordinum in Ægypto præfectus, vnã cum eo qui dictus est Nephelio, Alexandriam missus, de reconciliatione & vnione egit. Quum autem nihil efficeret, multos ex Alexandria Byzantium misit, qui cum Zenone colloquuti, multa de Chalcedonensi synodo disseruerunt: nihil autem ad rem ipsam collatum est, propterea quod Zeno prorsus Chalcedonensem synodum non reciperet. Basilius Cilix memoriz prodidit; Felicem etiam Acacio condemnationis sententiam, qua dignitas ei abrogaretur, misisse, eamque ei in sanctiore sacrario à monachis diu monasterij redditam esse. Et eam ob causam sectatores eius, multos ex eis quos diximus monachis occidisse, quosdam vulneratos reiecisse, nonnullos verò custodiis inclusisse: atque Acacium vsque ad eam condemnationem eam non respexisse, vt mente sensuque omni captus, primus ipse Papæ nomen è sacro albo exemerit. Et ille ita & animo & corpore victus, breui post communem omnibus ingressus est viam.

Cosmas ad pacificationem insinuendã, Alexandriam à Zenone missus. Cosmas autem licet nihil inibi agit. Nihil itidẽ Arsenius militum ducit.

Zeno ipse Chalcedonensem synodum non probauit. Acacium exautorat.

+ *Acacius contra Felicem nomen in sacro albo inducit, & moritur.*

† * In Ecclesiasticis censuris & excommunicationibus, causa in primis valet. Origen. Cum aliquis exit à veritate, à timore Dei, à fide, à caritate, exit de castris ecclesie, etiam si per Episcopi vocem minime abiciatur. Sicut è contrario aliquis non recto iudicio fratris mittitur: sed si ante non exiuit, id est, si non egerit vt mereretur exire,

nihil laeditur. Interdum enim qui foras mittitur, iustus est: & qui se dicit esse iustum videtur retineri. 2.4. quæst. 3. Aug. Custodi iustum inno- centiam tuam, vbi nemo opprimit causam tuã. Præualobis in te falsum testimonium, sed apud hominẽ. Nati quid apud Deum valebit? vbi causa dicenda est. Quando Deum erit iudex, alius testis, quam conscientia tua non erit. Inter iustum iudicem & conscientiam tuã noli timere nisi causam tuam. 11. quæst. 3. Quid obest homini, quod est illa tabula vult eum delere humana ignorantia, si de libro rinentiũ non deleat iniqua conscientia? Aug. ibid.

CAPVT XVIII.

Post hunc Flauitas Constantinopolitanum suscepit episcopatum: vir, qui quidem presbyter esse visus sit, sed vsque ad eam ad audaciam & improbitatem summã peruenerit, vt id quod dicturus sum facinus, fatis, qualis is fuerit, indicare possit. Zeno chartam puram in sacro repositam altari, atque in charta alia per scriptum Deo supplicauit, vt per angeli manum, quæ in hominum conspectum non veniret, nomẽ eius adscriberet, quem cœlesti calculo Constantinopolitanæ ecclesie hierarcham præfectum veller. Atque ob eam rem quadraginta dierum ieiunium indixit: & Deum omnes orare, vt qui illi placitus esset, ostenderet, iussit. Hæc vbi Flauitas cognouit, auro multo templi custodem, qui idem princeps Imperialium cubiculariorum erat, corrupit, vt in charta pura nomen eius annotaret, eamque rursus Imperatoris sigillo obsignaret. Hoc vbi factum est, atque vbi constitutum ieiunij præterit tempus, sigillo in charta sublato, derepentẽ Flauitas ingenti gloria, perinde atque à Deo designatus esset, affluens, correptus est, & magnifico saltu in patriarchæ thronum is conscendit. Verum enim uerò piaculum id omnipotens Prouidentia non diu latere passa, illusionem eam scenicamque actionem quamprimum in apertum produxit. Infelix enim ille quum non totos quatuor menses in sede ea transegeret, morte repentina ex hominibus sublatus est: quum ne dimidiam quidem partem + muneris eius, quo episcopalem dignitatem redemerat, corradere potuerit. Argentarij hæredibus eius insistere, & pecuniam nuper admodum mutuo datam exegere. Atque illi quod soluẽdo nõ essent, Zenonem adiere, eique vt eos ab acerbis illis creditoribus liberaret, supplicauerunt, & rem ipsam secretò ei ipsi qui de illa inquirebat, indicauerunt. Zeno ea audita, obstupuit: & postquam non Christum, sed Chrysum, hoc est aurum potius, Flauitæ nomen in libello illo ascriptis cognouit, iudicium reuera & iusticiam (iuxta psalmum) fecit: atque eunuchum quidem, qui sibi diuinam existimationem & gloriam arrogasset, tolli, pecuniam autem creditam ex substantia eius dissolui argentariis iussit. Ipsam verò ecclesiam episcopis permisit, vt illi suffragiis suis quem idoneum esse procuratori ei indicarent, eligerent. Sic citra moram omnem; Euphemius ecclesie presbyter, vir clarissimus, orthodoxæ fidei & virtutis omnis studiosissimus, ecclesie gubernandæ præfectus est.

Flauitas episcopus successit. Euegrus habet Phoeniciam.

Per synodum imperatorum episcopatum is suscipitur.

Repentina Flauitas moritur. + vbi Episcopus vult suscipere nomen Episcopi.

Synodus Flauitas indicatur. Redit in aurorem sacrum, iusto Zenonis iudicio.

Canonica episcopi Euphemij delectio.

CAPVT XIX.

A Vum Flauitas adhuc thronū obtineret, synodales ad Petrum Alexandrinum epistolas dedit, & eiusdem generis literas ab eodē accepit, in quibus eadē de Chalcedonensibus actis, anathemati ea subiiciens, scripsit. Quum autem Flauitas ex rebus humanis excelsit, quatuor tantum mensibus episcopatu gesto, & Euphemius ecclesiam administrandam suscepit, vt ei Petri ad Flauitam Synodales literæ redderentur, accidit: in quibus vbi res Chalcedonenses anathemate damnatas comperit, perquam est conturbatus, & se à communionem Petri subduxit. Apposuisse hic & Petri & Flauitæ literas, nisi me prolixitas illarum absterruisset. Et Flauitas ad Felicem scribens, se communionem illius esse, Petri autem coniunctionem auersari, significauerat. Idem ad Petrum literas dans, fecerat: communionem se illius recipere, Felicem autem reiicere insinuans. Quas literas vbi Felix à piis quibusdam ad se perlatas accepit, legatos Flauitæ cum contumelia Roma expulit. At Euphemius simulatque episcopatum iniit, nihil moratus, suis ipse manibus in sacris tabulis Moggi nomen expunxit, & Felicis appellationem reposuit: atque in sacro suggestu confidens, synodales more recepto epistolas Romam ad Felicem dedit. Porro Papa scripta quidem illius recepit, & Euphemio veluti orthodoxo fuit: sed illum in episcopalem communionem nō admisit, propterea quod Acacij quoque & Flauitæ nomen in sacro libro non induxisset.

CAPVT XX.

T quum Euphemius & Petrus inter se dissensuri, & synodos in prouinciis suis, alter aduersus alterum, propter Chalcedonensem synodum congregaturi essent, Petrus Alexandriae à vita excelsit, eique Athanasius cognomento Celestes siue Herniosus, in episcopali throno successit. Atque is quum multa quoque ex periretur, vt dissidentia membra coniungeret, nihil tamen egit. In multas namque & varias opiniones discesserant. Non multo verò post, & Petrus Cnaphesus Antiochiæ defunctus, Palladium successorem habuit. Cuius suffragator etiam fuit Anastasius Dicorus, qui post Zenonem Romanum malè administravit imperium. Porro Athanasius synodalia scripta ad Palladium mittens, eadem & ipse quæ Moggi de Chalcedonensi synodo retulit. Idem fecit Ioannes quoque, qui post eum Alexandriæ præfuit ecclesiæ. Sed & Palladio Antiocheno mortuo, & Flauiano procurationem eius sortito, Solomon quidam Antiochiæ presbyter Alexandriam cum synodalibus literis missus est, solitas rursus eiusmodi epistolas à Ioanne ad Flavianum allaturus. Ea quoque scripta idem de synodo pronunciabant. Huic verò Ioanni Ioannes alter Alexandriæ successit, de quibus paulo post dicemus. Nam ad aliquot vsque Anastasij imperij annos, ad hunc modum res ecclesiarum processere. Euphemium namque ille expulit. Hæc verò ita ordine exponere, quo facilius intelligerentur, coactus sum. Et ecclesiæ quidem tum sic se ha-

bebant. Nos autem orationem ad alia conuertamus.

CAPVT XXI.

Heuderichus Scythia magnis comparatis opibus, aduersus Zenonem arma cepit. Et cum copiis in Thracia coactis Romanam ditionem ingressus, obuia quæque diripuit, & vsque ad os Euxini peruenit. Atque ille Imperialem etiam ferè cepisset urbem, nisi ex necessariis eius quidam vitæ eius insidiati fuissent. Quas veritus, retrocessit. Neque ita multum intercessit temporis, quum vitam etiam finiuit, per causam huiusmodi. Hasta expedita patrio more pro tabernaculo eius sublimis collocata erat. Quum autem corpus exercere deberet, equum adduci iussit: atque moræ impatiens, ex terra in illum insiluit. Quod autem ex pascuis & equitio is nuper admodum venisset, ferocitatemque spiraret, necdum Theuderichus rectè ei insedisset, priores pedes in sublime iactans, posterioribus tantum institit. Theuderichus autem cum equo concertans, neque freno cohibere eum potuit, (ne scilicet fera super eum resupina concideret) neque satis certò aut firmiter illi inhæsit. Atque quum ita cum equo huc atque illuc in gyrum verteretur, nescio quomodo hastam illam concussit: & illa obliquè in eum illata, latus eius vulnerauit. Ex quo vulnere lecto affixus, vbi viscera eius ex conuulsione & inflammatione commaruerunt, breui vitam amisit.

* Theoderichus Theodamiri filius, Ostrogothorum rex, à Zenone patricia & consulari dignitate est exornatus. Blond. Idem Odeocrum viciit, & Italiam obsiduit.

CAPVT XXII.

Ost hunc aduersus Zenonem bellum mouit Martianus, Antemij qui non multo antè Romæ imperauerat, filius, Leontiam Leonis Romani Imperatoris Zenonis socii filiam in matrimonio habens. Is enim ad se magis quàm ad Zenonem Imperium pertinere putabat: quod minorem natu Leonis filiam, quam illi Verina imperij tempore genuit, coniugem haberet: Ariadnam autè Leo adhuc priuatus ex vxore sua sustulisset. Eam ob causam Martianus ad tyrānidem spectauit. Et pugna ad Imperiale palatium commissa, cædes utrinque facta ingens, & victoria Martiani fuit. Atque ille & sceptro potitus esset, & palatium occupasset, nisi rem in crastinum distulisset. Celerrima namque aquila est, tēporis opportunitas & occasio: quæ ad pedes aduolās, capi à quopiam potest: sin aufugiat, in altum aerem sublimis sublata, eos qui se persequuntur ridet, neque vt ad eos redeat, in animum inducit. Proinde quicumque imagines vel pingunt, vel fingunt, occasione caput humanum tribuentes, comam in fronte demittunt, occipitium autem ad ipsam vsque cutim tendent: subobscurè quidem, sed sapienter admodum indicantes, si ea à tergo tardius nos sequatur, coma prolixiore teneri fortasse comprehensam posse: sin

X ij

Flauitas in epistola sua synodalib. d. λόγος, hoc est, bilio gnu, simulq; albus & ater.

Legati eius ea de causa contumeliosè Roma exacti. Euphemius Constantino politanus episcopus Felici nomen in sacro codice reponit, moggi nomen eximit. Is tamen à Felice in cōmunionem episcopalem nō receptus.

Successor Moggi Athanasium.

Cnaphes Palladium.

Athanasij Ioannes.

Palladij Flavianus.

Ioanni Ioannes alter. Ab omnibus hisse Chalcedonensis synodus exagritata.

Gotthos auer pro Scythia habuit.

Theuderichus Gotthi mors

Bellū inter Martianiū & Zenonē.

Martianus victor vicloria & temporis opportunitate vs non est. καὶ τὸ, hoc est occasio rei breue gerenda facile amittitur. Occasionis pictura.

A præcedat, minimè prehendi facillimè auolantem, neque persequenti quicquam quo teneatur præbentem. Id tum Martiano accidit. Quum namque tempus opportunè neglexisset, nancisci id deinde haudquaquam potuit. Postridie enim diei eius à suis desertus, solus ad factorum Apostolorum templum supplex confugit: unde per vim extractus, Cæsaream Cappadocum missus est: & paulo post inter monachos quosdam latitare & fugam meditari deprehensus, Tarsum inde Ciliciæ abductus est, ubi capite raso presbyteri dignitate est cohonestatus. Quam rē Eustathius Syrus rhetor, qui hæc conscripsit, sanè quàm eleganter memorizæ prodidit.

Martianus à suis desertus, ad Ecclesiam confugit. Idem tandem presbyter fit. Eustathius rhetor.

CAPVT XXIII.

Verina obiit.

De rebus illi qui Imperiū aduersus Zenonem assessorum, & Leontij atque Pamphili sociorum eius: ex Eustathio.

Res Theoderichi Ostrogothi, cuius mors paulo ante descripta est.

Præclara Mammianæ apud Antiochiam ædificia.

Dem Eustathius quoque refert, Zenonem socru Verinæ variè insidias tetendisse, & postremum eam Tarsum in Ciliciam relegasse: quæ postea quum in Papij castello esset, quo tempore Illus & Leontius, quibus ipsa Imperij insignia contulerat, tyrannidem exercuerunt, vitam ibi finiuit. Historiam Illi Eustathius quoque stylo terso prosequitur: quemadmodum videlicet is Zenonis insidias effugerit, & Zeno eum qui ad illum necandum percussor summis fuerat, iugulari præcepit: capitis supplicium pro eo quod Illi cædes ei non successisset, veluti multatam reportantem. Zenonem deinde rem eam consultò premere volentem, Illū Orientalibus copiis præfecisse: illum autem Leontio & Pamphile in societatem ascitis, tyrannidem in Cilicia apud Tarsum arripuisse. Ad hæc, Eustathius idem addit, nihil illis tyrannidem ingentibus prouincialibus simul & externis copiis aduersus eos à Zenone missus sit, cuius etiam iussu miserandum in modum sint occisi: condignam ab eo, quod illum in Imperium restituisent, gratiam ferentes. Addit Rhetor idem illud quoque: Theoderichum, quem Zeno consulem & Thraciæ ducem renunciauerat, ubi insidias sibi ab eo strui sensit, aduersus veterem Romam exercitum duxisse, Odoacrum bello vicisse, & regia veste sumpta, regem se dixisse: multas præterea Occidentales gentes absque prælio, item Vandalos, magnam urbem Romam, & (ut semel dicam) Hesperiam plagam omnem cepisse, atque ditioni suæ subiecisse. Sunt qui dicunt, Zenonis suggestione ea Theoderichum egisse. Eodem tempore & Mammianus, vir curuli honore clarus, & senatorius in Daphne, qui suburbanus Antiochiæ lucus fuit, ædificium construxit, quod ab illis Antiforum dictum est. Intra urbem autem Imperiales duas porticus magnificè admodum, magni precij & varij coloris lapidibus exornatas condidit: inter quas Tetrapylum medium ingentibus columnis & ære conspicuum statuit, solo lapide Proconesio constrato. Hæc hætenus.

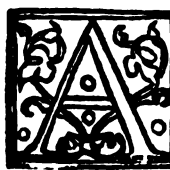
CAPVT XXIII.

Eno finem vitæ sibi appropinquare videns, ex eis qui futura prædicere existimantur, Maurianum quendam, quismam post eum (liberos enim ex lumbis suis procreatos non habebat) imperaturus esset, consuluit. Qui respondisse dicitur, ex Silentariis aliquem, non imperium modò, sed & uxorem eius recepturum esse. ^b Zeno autè, quod Pelagium designari putabat, virum præclarum & sapientem, ferro eum cædi iussit: atque insuper alios etiam nihil cõmeritos, necari curauit. Et morbo comitiali correptus, quod vim eius non ferret animam egit, Pelagij nomè in ore habens. Fertur etiam, quod eum Ariadna coniunx odisset, quum epilepsiz doloribus distenderetur, & speciem defuncti præberet, viuum adhuc ab illa sepulcro inclusum esse. Alij verò tradunt, quum ex ebrietate sensum omnem amisisset, in tumultum cõiectum esse: & postquam ad seipsum per sobrietatem rediisset, in ipso monumento exclamasse, vitam se solam, non etiam Imperium petere, paratumque esse cuius iureiurando interposito eo cedere: neminem autem illum ea dicentem, propterea quod coniunx Ariadna id prohibuisset, miseratum esse. Hic ad hunc modum vitam finiuit, quum decem & septem annos in Imperio tyrannidem exercuisset. Quibus annis Basilisci etiam menses connumerati sunt. ^c His ita gestis Longinus Zenonis frater, quod ad magnam potentiam peruenisset, Imperium se sibi vendicaturum sperauit. Verùm ille opinione sua falsus est. ^d Nam Ariadna vnà cum Senatorum ordine, ^e Anastasio * Dicoro, qui nõdum in Senatum lectus, adhuc in Schola Silentiariorum erat, Imperatoriam imposuit coronam. Eustathius, cuius paulo antè meminimus, scripsit, ab initio Diocletiani tyranni imperij, vsque ad finem Zenonis, & designationem Anastasij, intercessisse ducentos & septem: ab eo autem tempore quo Augustus monarcha factus est, quingentos triginta duos annos & menses septem: ab Alexandri Macædonis regno, annos octingentos triginta duos, menses septem: à Romulo porrò annos mille & quinquaginta duos, menses septem: & à Troia capta mille sexingetos octoginta sex annos, menses septem: à diuina Domini incarnatione, annos quadringetos & nonaginta duos: ab ipso denique Adamo annos quinquies mille & noningentos octuaginta quatuor.

* Dicorus cognominatus est à discoloribus oculorum pupillis, quæ utque dicuntur, quarum dextra nigricans, sinistra carulea fuerit.

CAPVT XXV.

Nastasio diademate sumpto, quò nondum matrimonium contraxisset, Ariadnam uxorem duxit: & Epidamnum patriam suam, quæ nunc Dyrrachium dicitur, ut natale solū honore prosequeretur, pulcherrimè exornauit, & validissimè muniuit. Et primùm Longinum magistrum, aulicorum scilicet ordinum præfectum, Seleuciam, ubi ortus fuerat, misit: deinde reliquum etiam Isaurorum genus eiecit. Atque idipsum Longinus, &

a Zenonis principe incendium sanctissimè fuit, in quo præter maximam urbem partem conflagratam, centum & viginti milia librorum dispersa. Et in his & Honorii per ma intestino draconis cæca pedis auris liberis descriptis. Egnat, Annotatio est de Zenone ex Suida in fine huius libri.

b Zeno vir bonus necat, successorem se suum sublaturum sperans. Memoranda Zenonis mors.

c Longinus Zenonis frater frustra ad Imperiū aspirat.

d Schola Silentiariorum. d Anastasio seu Dicorus vnà cõ Imperatrice.

e Ariadna Imperium Romanum accipit.

f Synopsis & ratio temporum ab Adā vsque ad Anastasium. Postremum hoc Enagionem habet, li. 2. cap. 29. f Reliçium 1244.

g Secundum vetericos à mundo conditio 4470.

Longinus magister aulicorum & Imperialis cæcitas.

proverb. Patrocli occasio. Causa odi Anastasij in Euphemio.

† de populis

*Anastasio Manichæo * Eutychie ma quidem heresi eum adhaesisse constat.*

Cui Anastasio Macedonium sit persequenti.

A qui cum eo relegati fuerant, indignè ferentes, ad tyrannidem aspirarunt: sicuti postea dicemus. Anastasius quum pacificus esse, neque quidquam rerum nouarum in Ecclesiæ statu excitare veller, plurimumque studij in eo collocaret, vt sanctæ Christi ecclesiæ tumultibus, & verborum contentionibus, disputationibus, & dissidiis ecclesiasticis simul & civilibus omnibus sublatis, homines in multa tranquillitate viuerent, & subditi populi pacati essent: euenit, vt temporibus eius Chalcedonensis Synodus, neque propalàm per ipsum constitutionibus Imperialibus edendis promulgaretur, neque etiam reprobaretur. Verùm sicuti quibusque ecclesiarum præsidibus videbatur, ita de ea sentiebant. Nam qui eam fortiter defendentes propugnabant, non verbum vnum in eius decretis, ac ne syllabam quidem, aut literam, aut apicem saltem loco moueri aut mutari passi sunt, & per libertatem magnam à commercio & communionem aliorum resilire: aded vt ne in ædes quidè suas eos admitterent, qui ea quæ rectè ibi decreta essent, non reciperent. Fuere autem qui eam non tantum non approbarent, sed etiam publicè vnà cum Leonis tomo anathemate iugularent. Alij de henotica Zenonis constitutione iridem faciebāt, atque à seipsis inter se dissidebant: ita vt quidam duas naturas in Christo, quidam vnam dicerent: atque ij quidem literis insidiosè compositis, per fraudem deciperentur: ij autem pacem sibi consecrandam esse putarent. Id malum eò processit, vt Ecclesia quælibet in factiones suas diuideretur, & episcopi à consuetudine mutua abhorrent. Proinde in multas sectas, Orientales Occidentalesque atque etiam Libycæ partes dissectæ sunt. Neque enim Oriens consentire cum Occidente, neque rursus Libya conciliari hisce voluit. Et quod omnium indignissimum est, neque ipsi inter se Orientalium ecclesiarum antistites ad communionem conueniebant, neque Europæi atque Occidentales, neque etiam Libyci episcopi conuentus inter se agebant: nedum cum eis qui extra regionum suarum fines essent, congredierentur. Tanta confusio mentiumque caligo orbem vniuersum incesit. Porro, Anastasius tametsi tranquillitatem sibi conseruandam esse proposuerat, neque mutare quicquam in Ecclesiis voluerat, inconsulta tamen eorum temeritate, qui ad res nouas spectabant, permotus, quoscunq; præter morem nugas agere, & vel impudèter Synodum sanctam damnare, crudeliterque anathemate configere, vel rursus aperte eandem & clarè in sacris templis deprædicare intelligebat, è thronis utroque deiiciebat, inhumaniterque exigebat. atque ad eum modum permulti episcopi multati sunt, & in primis, sicuti antea etiam diximus, Constantinopolitanum ille Euphemium proscripsit: deinde post hunc & Macedonium, cui Timotheus successit.

CAPVT XXVI.

Verumenimvero veluti + Patroclus, prætextus hic ab Anastasio contra eos obtendebatur, quod res novas in ecclesias inducerent, sed quæ occultè Anastasium malè habebant,

longè alia erant: præclara scilicet Euphemij pietas, & quòd is antea Anastasium ecclesia excluderat, propterea quòd opinionem de se præbuisset, contagione Dioscori infectum esse: & quòd turbam concitare volens, còminatus Euphemio esset, se illi accepta à Zenone potestate caput tonfurum, cathedramque eius euertisset. Præterea quum Ariadna purpuram Anastasio circumdaret, Euphemius sacrorum antistes animo forti restiterat: neque prius se quæ statæ ceremoniæ postularent, facturum esse dixerat, quàm ille graui iuramento in scriptum relato confirmasset, fidem se inuiolatam seruaturum: neque quicquam rei nouæ Imperij sui tempore in ecclesiam illaturum, necnon Chalcedonensem synodum ex animi sententia reliquis tribus additurum esse. Consenserat conditionibus his, & eas in scriptum retulerat Anastasius, & sub hæc cõmionias solitas in eo episcopus peregerat. Non longè verò post Euphemium adortus Anastasius, libellum eum ab eo repetiit: & quòd eum ille non reddidit, solum exilij causa uertere iussus est. Vitæ quoque eius ita insidiatus est, vt ex familiaribus Euphemij quidam nomine Paulus, vir procerus, & + humeris ipsis superextans, quod aduersus eum dispositum circumferebatur ferrum, exceperit. Atque hunc, ob eum modum, & ob talem causam in exilium egit, quum quidem id populus ægerrimè ferret. Macedonium autem, cui Euphemius synographam stipulationis suæ crederat (nam ei sacrorum quoque donatorum custodia commissa fuerat) in sacram sustulit cathedram. Fecerat autem ea quæ dicta sunt Euphemius, quum ob eas quas commemorauimus causas, tum quòd * Manichæorum hæresim Anastasius multis fouere visus esset, quippe cuius etiam mater eam ardore ingenti consecraretur. frater quoque eius, Anastasij scilicet auunculus Clearchus, Arianismi compertus fuerat. Quapropter & Manichæis & Arianis purpura sua Anastasius læticiã attulit, mutationem aliquam futuram expectantibus. Macedonium vbi episcopalem thronum cõscendit, ab eo quoque promissi sui scriptum Anastasius recipere cõtendit: contumeliam iniuriamque sibi fieri ratus, si libellum suum qui vitam eius redargueret, post se relinqueret. Ceterum quum & ipse itidem vt Euphemius, constanter ei aduersaretur, & fidei omnino prodicionem esse, si libellum eum redderet, existimaret, fortiterque prorsus contra eum contenderet, varia Anastasius iniit consilia, vt & hunc è sede deturbaret: tentauitque aded omnia, vt quod conabatur efficeret. Sedenim quum quod faceret non haberet, hæreticorum confessu collecto, per vim Macedonium, vt Synodum Chalcedonensem damnaret, cogere voluit. Quod vbi multitudo sensit, ad eum locum accurrit, & aperte exclamauit: Martyrij tēpus adest, Nemo longius à pastore absistat. Et cõuicia in Imperatorem coniecit: Manichæum, qui imperio indignus esset, vocans. Et Anastasius sibi metuens, ad tygiendum paratus fuit: Macedoniumque quæsiuit, quem antea se neque respecturum esse adiurauerat. Macedonium cum libertate multa Anastasium, veluti rei ecclesiasticæ hostem obiurgauit. Atque ille tum in verbis eius acquieuit: seque placabiliorem præbens, summisit. Postmodum autem propter animi improbitatem

Libertas pro fissionis fidei sub Anastasio.

Dissidia Ecclesiarum.

Anastasio acrioris & defensores & oppugnatores Synodi Chalcedonensis à thronis suis deturbat. Euphemij & Macedonij episcoporum Constantinopolitani, proscriptio.

† Proverbialiter hoc dictum. Erasmus Rotarodini

Criminatio-
res in Mace-
donium ab
Anastasio
subornati.
Hos facile
ille refellit.
Alium cri-
minis pra-
textu cetera
Macedoniū
quasi Syno-
dū Chalco-
donensem vō
cōprobavit.
Macedoniū
exiliū.

† ἀλλοτρίοι.
Persecutio
sectatorum
Macedoniū.

* +

Hunni in
Caspis cla-
stru erum-
pentes.
Macedoniū
cades.
* τῶν κα-
τωτέρων ἀπο-
κινήσεων
ἐπὶ τῆς

Macedoniū
Anastasiū
ad tribunal
Christi eno-
cavit.

A accusatores aduersus eum mercede conduxit . Et
præstò fuere adolescentuli quidam , qui non mi-
nus seipos quam Macedonium per sycophantiã
calumniosè detulere , & flagitium obscœnum &
fœdū mendaciter produxere . Sedenim postquam
in continenti illorum confictam calumniam Ma-
cedonius , tunica subducta , virilibus se carere o-
stendens , conuicit , ad concilium aliud fraudis ple-
num confugit . Nam per Celerem aulæ præfectū
libellum confici iussit , in quo duę Synodi reliquis
duabus omisis conscriptæ erant , eumque se re-
cipere professus est . Quę res à Macedonio appro-
bata , & quod præterea henotico Zenonis is sub-
scripsisset , reprehensione non caruit . Quamuis
postea quum in Dalmati monasterio esset , in orã-
tione quadam omnibus pietatem consecrãtibus ,
offendiculum id & crimen obiectum diluit , di-
sertis verbis sanctam quartam Synodum compro-
bans : & eos qui illam non reciperent , hæreticos
vocans . Anastasius Celere magistro ad se euoca-
to , per eum clam Macedonium ex throno deduxit ,
& Euchaitem in exilium misit . Senatus & popu-
lus Constantinopolitanus eam ob causam in
magno fuit mœrore . Nam & vitæ sanctitatem &
doctrinę sinceritatem in Macedonio admiraban-
tur , & pietatis studio dignitateque sacerdotali is
valde enitebat , vt qui à Gennadio eductus atque
doctus fuisset , cuius etiam ex , + fratre nepos fuit .
Contra sectatores eius postea grauis persecutio
orta . Quidam enim exilio , non nulli relegatione ,
aliqui accusationibus iniquis , alij bonorum pu-
blicatione afflicti sunt . Multi etiam qui fuga sibi
consuluerunt , Romam peruenerunt . Imperator
illico Chalcedonensium aetorum libellum , quem
Macedonius discedens in sanctiore ara deposue-
rat , per Calopodium quendam furtim sublatum
concidit , atque igni tradidit : & Macedonio qui
sic abducebatur , condemnationis sententiam mi-
sit . Atque is interrogauit , an illi qui se dānassent ,
Chalcedonensem Synodum recepissent . Et vbi
illi qui ad eum sententiam attulerant , id inficiati
sunt : ipse , si (inquit) Ariani aut Macedoniani con-
demnationis libellum ad me miserunt , num reci-
pere eū possum ? At ille ita Euchaitem ductus est .
C Quum autem Hunni , qui Saberi vocabantur , e-
ruptione per * Caspias angustias facta , Orientem
vastarent , Gangram inde metus causa Macedoni-
us successit . Quod vbi Anastasius cognouit , per-
cussoribus summissis eum trucidauit . Corpus e-
ius in templo Callinici martyris innumera mira-
cula edens repositum est . Macedonium ferunt ,
quum iam mortuus iaceret , manu suæ seipsum sa-
cro crucis signaculo consignasse . Eundemque in
somis Theodoro cuidam piẽ viuenti apparuisse ,
& cum vehementia quadam verba hæc Anastasio
renunciari iussisse : Ego quidem ad patres meos
abeo , quorum fidem sinceram seruauī . Tu verò
scito , me Deum precari desitutum non esse , quo-
ad vsque & tu primo quoque tempore ad id tri-
bunal , quod munera nō acceptat , mecum iudicio

† * Multi sacerdotum culpam zelo Dei persequi proficentur , sed
dum indiscretè id agitur , facile legy facinus incurrunt : & dum pra-
cipites quasi ad emendandum ruunt , ipsi quoque multo magis in de-
borium cadunt . 24. quest. 3. Apud Deum & eius Ecclesiam nemi-
nem potest granato iniqua sententia . Aug. 21. quest. 3.

concertaturus , steteris . Post Macedonium Ana-
stasius ecclesiam Timotheo presbytero eius , sa-
crorumque vaforum custodi commisit , qui + Ce-
lon & Litrobunes cognominatus est , appellatio-
nibus eis propter actiones quasdam ei conueni-
entibus impositis . Hic templum ingressus , non
prius rem diuinam fecit , quàm Macedonij imagi-
nes , quæ tum ibi erant , sustulisset . At Imperator
impiissimus eiuscemodi ob causas Flavianū quo-
que Antiochenum , & Heliam Hierosolymitanū ,
qui Salustio successerat , nec non Ioannē Alexan-
drinum in exilium egit . Idem in Ioanne Taben-
nesiota fecit . Qui vbi Romæ cognouit Anastasi-
um Imperatorem esse factum , in Orientem sedē
suam recepturus venit . Amico enim Anastasio A-
lexandriæ vsus fuerat , & cum ex naufragio nu-
dum receperat , hominiquē quam conueniebat
curam & benignitatem præstiterat . Ille verò per
ingrati animi vitium , pro liberalitate sibi exhibi-
ta exilij gratiam ei retulit . Ioānes autem iste pro-
fugiens , in veterem se rursus Romam contulit .

† κλωρ , ὁ θυμὸς ἢ εὐνοία . Suid. hoc est , ad rem veneram
calidam .

CAPIT. XXVII.

E Flauiano Antiocheno hæc me-
moriz prodita sunt . Xenaias qui-
dam erat (Philoxenū græca
lingua rectè vocer) genere Persa , &
fortuna seruus , peridoneus sa-
thanæ minister : qui sub Calan-
dionis episcopatu , quum ab hero suo profugisset ,
ad Ecclesiam Dei accessit , clericum se esse affir-
mans , quum quidem nondum diuino regenera-
tionis lauacro initiatus esset . Calandion vbi ho-
minem eum , & latentem in eo maleuolentiam ex
signis & coniecturis quibusdam cognouit , ab ec-
clesia eum proseripsit . Vbi verò Calandioni Pe-
trus Cnapheus successit , Xenaias ille non so-
lum recepit : verum etiam nondum baptismo ini-
tatum , vicinæ Hierapolis episcopum creauit , &
Philoxenum nominauit . Et Petrus vbi tandem se
episcopatum viro nondum baptizato mandasse
intellexit , dixisse fertur , sufficere ei pro baptismo
consecrationem . Xenaias iste primus (ō audacem
animum , & os impudens) vocem illam euomuit :
Christi , & eorum qui illi placuerunt , imagines + ve-
nerandas non esse . Itaque impietatis istud manci-
pium magno cum tumultu , multis sibi ex prima
Syrorum gente ascitis , & non exigua ex Cynegi-
co huc Venatico monasterio multitudinem assump-
ta , vnā cum innata sibi improbitate in urbē per-
uenit : & Flauiano vim maximam intentauit , vt
Chalcedonensem Synodum & Leonis tomū ille
anathemate damnaret . Quod quum Flavianus se
facturū non esse confirmaret , & monachi ei con-
trā imminerent , populus episcopum suum peri-
clitari audiens , pro se quisque statim vt potuit cō-
surgens affuit , & cædes tanta monachorum facta
est , vt corpora eorum propter multitudinem in
Orontem amnem , vt vndas eius pro sepulcris ha-
berent , coniecta sint . Ad hæc etiam isto nō minus
accidit malum . Monachi nanque in * Cælesyria
Flauiano valde addicti , propterea quòd is in vici-

D
Timotheo
Macedoni
successor.
Anastasi-
us exiliū mit-
tis episcopo.
Flavianum
Antioche-
num,
Heliam He-
rosolymita-
num,
Ioannem
Alexandri-
num.
Idem ergo
Ioannem
Tabennesiū
ingratum.

Xenaias en-
sippo uatus
presbyter.

Idem episco-
pus nondum
baptizatus.

Hic imagi-
nes Christi
& sanctorū
eius venera-
ri prohibuit.
† ut de
προσώπων,
Tumultus
monachorū
contra Syno-
dum Chalco-
donensem
Antiochia.
Plurimum
monachorū
cades.
Alium ibi-
dem mona-
chorum in-
multum.

* Dicitur
hæc etiã se-
cunda Syria

A no quodam loco, cui Tilmognus nomē erat, monasticam egisset vitam, turba ea cognita, Antiochiam se contulerunt, Flavianum omnibus modis defensuri. Atq; ibi tum nō minor accepta clades. Propter hūc igitur & illum casum, Flavianus fraude quadam in exilium abductus est, petram quandam præruptam & sublimem in Palæstinæ finib⁹ incolere per vitam iussus. Hæ causę sunt, quam ob rem tanti viri Macedonius & Flavianus, sedibus suis exacti sint. De quibus etiam monachi Palæstini ad Alcisonem scribentes, hæc verbis hisce commemorant.

Exilium Flavianus.

CAPVT XXVIII.

Retro vero defuncto, rursus inter se disidere cœperunt Alexandria & Ægyptus, & Libya: & factio quælibet suos sibi cōuētus egit. Reliquus etiam Oriens ab aliis ecclesiis segregatus est, quōd occidentales nō aliter communitate cum eo voluerint, quā si Nestorium, Eutychem & Dioscorum anathemati subiiceret, eisdemque Petrum Moggum & Acacium adderet. In hoc statu quum ecclesiæ orbis vniuersi res essent, qui germani Dioscori & Eutychetis sectatores fuere, ad maximam paucitatem redacti sunt. Et quum res illorum eō recidissent, vt quamprimum in terra deficerent, ampliūsq; non extarent, Xenaias re ipsa nomini suo respondens († alienus quippe prorsus à Deo) nescimus quo consilio, quāsve aduersus Flavianum inimicitias vindicans, sub obtentu fidei, sicuti plerique aiunt, cōtra eum commotus, veluti Nestorianum calumniosè criminari cœpit. Atque vbi ille Nestorium vnà cū opinione sua anathemate confodit, ex eo tempore rursus ad Dioscorum, Theodorum, Theodoritū, Iban, Cyrum, Eleutheriū, & Ioānem transit, & nescimus quos alios insuper & vnde collegit. Quorum quidā verè Nestorij dogma profitebantur: quidam autem eius hæresis suspecti, anathema in Nestorium contorserant, & in ecclesiæ cōmunionem acquiescebāt. Eis ita collectis ad Flavianum: Hofce, inquit, omnes Nestorij contagione infectos, nisi anathemati subdideris, Nestorianus es, vt cunq; vel decies millies illum vnà cum dogmate suo anathemate cōfodias. Per literas quoque Dioscorianos & Eutychianos permouit, eisque persuasit, vt sibi patroni aduersus Flavianum adessent: secum petituri, vt ille non in Synodum, sed in eos quos diximus viros anathema iacularetur. Eis verò Flavianus episcopus diu multūmq; restitit. Sedenim vbi alij quoque contra ipsum cū Xenaia coniuncti sunt, Eleusinus videlicet quidā secūdæ Cappadociæ, Nicias Laodicæ Syrorum, atque alij aliunde episcopi, quorum * pusillanimitatis erga Flavianum causam, non nostrum: sed aliorum potius est exponere: tandem per eos ipsos se illos ad pacē adducturū esse arbitratus, cōtentioni ei celsit, & in scripto anathema in eos qui dicti sunt viros coniecit, atque id ad imperatorem misit. nam & hunc quoque contra eū veluti Nestorianum commouerant. Verū Xenaias hisce non contentus, rursus anathema in ipsam Synodum, & eos qui duas naturas & carnis & diuinitatis in Domino profitentur, iaciendum à Flauiano

Palestinorū monachorum ad Alcisonem scriptū.

De reb⁹ Flavianus & Xenaias. † id est sic ut dicitur.

** pusillanimitatis.*

petiit. Atque vbi ille ei non paruit, vt Nestorianū rursus criminatus est. Et cū de his rebus multa agitata essent, & patriarcha formulam fidei composuisset, in qua synodum quidem propter Nestorij & Eutychetis condemnationem, non autem vim decreti & doctrinæ fidei haberet, recipiendā esse profitebatur: rursus eum, vt qui occultè Nestorianus esset, aduersarij, nisi anathemati etiā synodum ipsam, & duas naturas carnis & diuinitatis in Domino profitētes subiiceret, criminari cœperunt. Adduxerunt illi quoque multa verborum fraude in sententiam suam Isauros: & scripto de fide edito, in quo synodum vnà cum eis qui duas naturas aut † proprietates in Domino esse dicūt, anathemate condemnarunt. Itaque à Flauiano & Macedonio secesserunt: & cum alijs se coniunxerunt, qui scripto ei subscribere. Interea etiā à Hierosolymitano antistite de fide scriptum exegere, qui id cōpositum ad imperatorem per ipsos Dioscorianos misit. Atque id illi, anathema completens in eos qui duas naturas dicunt, proferunt. Ipse autem Hierosolymitanus episcopus deprauatum id ab eis esse asseuerat, aliudque scriptū sine eiusmodi anathemate producit. Neq; id mirum, siquidem scripta patrum quoq; adulterarūt: & multos Apollinaris libellos per inscriptiones ipsas Athanasio & Gregorio mirifico illi & Iulio attribuerūt, per quos maximè ad impietatem suā multos pertrahunt. Efflagitarunt verò à Macedonio etiam scriptam fidei formulā, quam ille quoque edidit: solam se trecentorum decem & octo, & rursus centū & quinquaginta patrū fidē nosse cōfirmans. Nestoriumque & Eutychem, atque eos qui vel duos filios aut Christos opinantur, vel naturas diuidunt, anathemate feriens: neq; Ephesiz à qua Nestorius damnatus est, neque Chalcedonensis quæ Eutycheti dignitatem abrogauit, synodi mentionem faciens. Quam rem monasteria Constantinopoli ægrè tulere, & ab episcopo Macedonio desciuere. Interea Xenaias & Dioscorus multis sibi ascitis episcopis, superbi & intolerabiles facti sunt: motusque aduersus eos qui in anathema non consentirent, graues concitarunt: inter quos, si qui illis prorsus non cederent, eos modis omnibus in exilium pellere sunt conati. Atq; ita tandem Macedonius & Flavianus, & Ioannes insuper, * Palti episcopus, solum exilij causa vertunt. Hæc hæctenus.

† id est sic ut.

De Helio Hierosolymitano.

† Hæresis ista dicitur libris veterum deprauatum. De Macedonio Cæsariensi nopolitano.

** Emagr. habes Paltis, lib. 2. cap. 31.*

CAPVT XXIX.

Lauiano ad hūc modum exacto, Seuerus impius & ἀπίστος, hoc est, nullius capitis vir, alter omnino improbitate Eutyches, aut Dioscorus, Antiochenum cōscendit thronum: qui Sozopoli Pisidiæ ortus, Beryti legum scientiæ & actionibus forensibus operam dedit. Atque vbi Christianam addidit doctrinam, cōfestim animo mutato, baptisimi lauacro initiatus est, in Leōtij illustri martyris templo, quod in maritima regione Tripolis in Phœnicia situm est. Et deinde monasticam vi-

† Seuerus Antiochenus episcopus.

Leontius martyr.

† ἀπίστος ἀπίστος τις, ἢ ἐν οὐρανῷ ἔσται, hoc est, Acrophalorum, id est, capite carentium hæresis quadam est, cuius autor Seuerus fuit. Suid.

Petrus monachus.

Seuerus à Nephhalio monasterio pulsus.

Seuerus consultus periturus

† à autu d'ia neyomv. Niciph. m. ita as Bles d'iaxi v. d'p. Tiedorus lector, lib. 2.

A tam in domicilio quodam inter Gazam & Maium oppidū coluit : vbi Petrus etiam ille ex Iberia, qui episcopus Gazæ declaratus, vnà cū Timotheo Aeluro proscriptus est, eodem vitæ genere culto, celebrem de se famā posteris reliquit. Porro Seuerus sermonem primum disputando cum Nephhalio contulit, qui eiusdem cum illo opinionis antea fuit, naturam vnā in Christo professus: postea autem & ipse Chalcedonensem synodum, & eos qui duas naturas perhibent, tutatus est. Et quum se confidentius arrogantiusque Seuerus in disputationibus gereret, vnà cum popularib⁹ suis, aliisque etiam plurimis, eandem opinionem confectantibus, monastico domicilio suo à Nephhalio eiectus. Atque ille inde in imperialē concessit urbem, Imperatori supplicaturus, vt sibi atque suis qui cum eo pulsi fuerant, phrontisteria sua restituerentur. Ira factum, vt in imperatoris & Senatorum noticiam perueniret: sicuti hoc qui Seueri vitam conscripsit, refert. Ioannes porro qui † cū illo iudicio contendit, scriptum reliquit: Seuerū, cū consecrari deberet, iuramentum in scriptum relatum imperatori Anastasio obtulisse, à quo die throno Antiocheno potitus esset, haudquaquam se synodum Chalcedonensem anathemati subiecturum esse. Eūmque eo ipso quo consecratus est die à sectatoribus suis instigatum, pro cōcione ex ambone anathema in eam iecisse: idēque disertis verbis, cum synodales literas scriberet, fecisse. Qua de re literæ illæ quas diximus, ad Alcisonem scriptæ, hæc referunt.

CAPVT XXX.

Scriptum monachorū Palæstinorū ad Alcisonē, de statu Syria & Palæstina ecclesiarū

C Ynodales Timothei Constantinopolitani episcopi hic in Palæstina receptæ sunt: Macedonij autem & Flauiani condemnatio recepta non est, sicuti neque synodalia scripta Seueri. Quin illi etiam qui eas huc attulere, conuiciis atque contumeliis, pro eo atque conuenit, affecti, profugerūt: propterea q̄ aduersus eos populus & monachi cōmoti essent. Ac res in Palæstina quidem sic se habuero. Antiochiæ autem nonnulli in sententiam eorum abducti sunt, in quibus etiam est Marinus Beryti episcopus: quidam autem necessitate & vi adacti, eisdem Seueri synodalibus literis, anatema simul & in synodum & in reliquos qui duas naturas aut proprietates carnis & diuinitatis Domini profitentur, complectentes, assensere. Aliqui porro, quoniam vi & metus causa assensu fuerant, sententiā mutata errore reuocant: inter quos sunt, qui sub Apamea censentur episcopi. Quidam vero omnino eis non consensere, in quibus sunt Iulianus Bostrensis, & Epiphanius Tyrius, aliiq; (vt dicunt) episcopi quidam. Sedenim Isauri nunc resipiscentes, cū priorem suum cōdemnant errorem, tum Seuerū factionis que eius populares anathemate iugulant. Alij qui sub Seuerō sunt episcopi & clerici, ecclesiis relictis fugerunt: quorum vnus etiam est Iulianus Bostrensis, & Petrus Damascenus, qui hic sunt. Sed & Mamas, qui vnus ex Dioscorianis est, duas naturas ab initio (incarnationis Verbi, sed postea vnā tantum naturam) profitētibus à quibus etiam Seuerus transuersim

ductus est, cū illorum antea præfractam temeritatem condemnasset. Et post quædam. Monasteria autem quæ hic sunt, & Hierosolyma ipsa, in recta fide Deo duce concordant, aliaque etiam plurimæ cum episcopis suis vrbes, pro quibus omnibus, atque item pro nobis, Domine sanctissime & reuerendissime pater noster, ne in tentationem incidamus, fac ores.

CAPVT XXXI.

Q Væ verò de Seuero Euagrius Epiphaniensis memoriæ mādavit, verbis hic eius apponam. Scribit enim ad hūc modum. Quandoquidem literæ istę Palæstinorum monachorū Apamenos episcopos à Seuero resiliisse ostēdunt, age asferamus huc, quod à patribus per manus acceptū, quanuis hucusque in historiam relatum nō sit, ad nos peruenit. Cosmas patriæ nostræ Eiphaniæ episcopus, quam Orontes alluit, & Seuerianus vicinę Aretusæ antistes, cū ad synodales Seueri epistolas perturbati essent, & se à cōmunionē eius diiunxissent, libellū quo illi dignitatem abrogarūt, ad eum, cū adhuc Antiochiæ episcopus esset, miserunt. Eum libellum Aureliano primario ecclesiæ Epiphaniensis diacono ad illum perferendum dedere. Atque is, quod Seuerū & episcopatus tanti amplitudinem metueret, vbi Antiochiam venit, muliebri habitu sumpto, Seuerum adiit, delicatius molliusque incedens, ac gestu omni fœminam se esse asimulans: & supplicis more lamentans, atque ex animi penetrabilibus cum gemitu illum obsecrans condemnationē accedenti illi dedit: & per consequentem hominum turbam omnibus deceptis, prius per fugā saluus euasit, quàm Seuerus quæ in libello scripta essent, legit. nihilominus tamen Seuerus libello accepto, & sententiā eius intellecta, in sede sua vsque ad Anastasij obitum permāsit. Postquam Anastasius rem eam, sicuti Seuero acciderat, cognouit (memorię enim tradēdum perhumanum aliquod Anastasij factū) Asiatico A sianam Libanensi in Phœnicia procurationem gerenti mandauit, vt Cosmam & Seuerianum ecclesiis suis, propter missum Seuero condemnationis libellum, eiiceret. Qui postquam in Oriētis partes peruenit, multosque mortales Seueriani & Cosmæ dogma defendere, & ciuitates suas fortiter illos tueri reperit, ad Anastasium tulit, sine sanguine fuso viros eos thronis suis expelli non posse. Et Asiatico Anastasius rescripsit: nihil se, etiamsi magnum & eximium quicquam sit, pcedere & obtinere velle, si vel gutta sanguinis effundenda sit. Atque hæc quidem non multo post sic acta sunt.

Seuero Cosmas Epiphaniensis, & Seuerianus Aretusianus, episcopi, libellū exautorationis ad se miserrunt.

Euagr. lib. 3. cap. 34. Clemens Anastasij dictum & factum.

CAPVT XXXII.

I mperator autem Palæstini quoque throni episcopo Helias, Passarionis filio, qui Salustio Martyrij successori successit, vt cum Chalcedonensis synodi obrectatoribus cōmunicaret, institit. Helias autem, quod grauis inter ecclesiarū antistites seditio esset (Romani nanque à Byzantijs dissidebant, quod Acacium

A in sacrum album retulissent : Byzantij autem Alexandrinos auersabantur, quòd illi Dioscori communionem admisissent, & synodum Chalcedonensem anathemate prosequuti essent : Palladius verò Antiochenus quæ grata imperatori essent faceret synodum eam auersatus, & Alexandrinorū acta, quæ Anastasius cōprobabat, complexus) Helias inquam quum tāta rerum confusio esset, cum solo Euphemio comunicādum sibi esse statuit. Atque vbi ille propter fidem orthodoxam, sicuti dictum est, proscriptus esset, & Macedonius episcopatū eius recepisset, proscriptioni Euphemij, quod contra canones facta esset, haudquaquā assentiri voluit : Macedonij autem, vt qui sanā deprædicaret doctrinam, communionem admisit. Quandoquidē verò Palladij Antiochiæ successor Flavianus, sanæ addictus doctrinæ, idem cum Helia & Macedonio sensit, ✕ fortissimus in impietate tyrannus iram continere, & tantorum virorū concordiam ferre nō potuit : sed furore feruens, & quam maximè ferociens, Macedoniū vrbis imperantis pastorem, per eas quas diximus calūniosas criminationes, cum ignominia Ecclesia eiecit, & episcopalem thronū Timotheo tradidit. Meditatus ille quoque est, quomodo Flavianum & Heliam in exilium mitteret. Tum verò temporis, vt eos Timotheo coniungeret, operam dedit. Et illi communicandū sibi quidem esse cum Timotheo, qui orthodoxæ doctrinæ assentiri videbatur, statuerunt. Macedonij autem exilium minimè ferre potuerunt : vt quod per violentam potius dominationem, quam ecclesiæ sanctionem decretum fuisset, sicuti etiam ante eum in Euphemio acciderat. Quam ob causam imperator aduersus illos furiosè excāduit, eaque res magnos ecclesiis motus creauit. Anastasius Sidone contra diuinos eos viros Orientalium & Palæstinorum episcoporum conuentum coegit : cui præfuere Cæsareæ Cappadociæ Soterichus, & Hierapolis Xenaias, verè à Deo alienus, episcopi qui vehementer in synodū Chalcedonensem inuecti sunt, ac si qui alij, & ipsi vt Eutychemis & Dioscori res in Oriente obtinerent, studuerunt. Huius rei certior factus Helias, Hierosolymitanus hierarcha, vt imperatori conciliaretur, consilium cepit, precatore vsus Sabbas illo, qui in pietatis exercitio & diuina philosophia magnus extitit. Hic cum eiusmodi ab Helia literis ad Anastasium venit. Heremi incolas, & cū illis Sabbas, solitudinis caput, oratores pro ecclesiis ad Celsitudinem tuam mittimus. Tu verò, o Imperator, diuinos eorum labores atque sudores, reueritus, finem, quod contra ecclesias susceptum est, bello imposito, nūque cladem hanc ulterius progredi sinito. Curæ nanq; tibi esse, vt quæ Deo grata sint facias, qui tibi diadema cōcessit, persuasum habeo. Ille vt potuit, animo constanti cū imperatore congressus, tumorem illius aduersus Palæstinum antistitem conceptum sedauit. Et synodus aduersus Heliam & Flavianū à Sotericho & Philoxeno congregata, nihil egit. Isti autem postea inuidia flagrantes, apud imperatorem viros eos, quasi illum conuiciis proscidissent, & actiones eius risissent, per calumniam detulerūt. Et cū potestatem sibi in patriarchas homines detestandi sumpissent, quid dicere attinet, quæ mala lachrymis & luctu prosequēda patrarint? Tum quidem

ea in Flauiano fecere, quæ suprā paucis exposuimus. Atque insuper cum sede sua eiecerūt, impiū Seuerum ei substituentes. Qui postquam in ecclesiam Antiochenam peruenit, infinita quæ verbis exprimere non sit, mala, à cōmunionem sua abhorrentibus, intulit.

CAPVT XXXIII.

Sxperti virum eū sunt, quum monachi in Palæstina omnes, tū eorum præfides maximè, Euthymij magni discipuli, quorum immensa & numerū propè superans multitudo fuit. Summè enim eo tempore in regione ea monasteria florere, quæ à præfectis egregijs luminaribus gubernabatur: Euthymium præclarum dico, & Theoctistum magnū & Theodosiū cœnobiorum principē, & Sabbam solitudinis ciuem: quorū certamina diuinisq; labores retulisse, nisi me ab instituto argumento digressurū esse scirem: quum opere illi peculiari propter copiam & amplitudinem rerum maximè indigeant, quæ tamē manifestæ satis sunt, & linguis ecclesiis que omnibus celebrantur. Proinde nobis venia debetur, si eas fusius nō commemoramus. Et tum quidem Sabbam & Theodosiū illi vi adorti sunt, si eos in partibus suis haberēt, omnia se cōfecturos rati. Atque vbi animos eorum tentarunt, præclarus ille virtute Theodosius suggestum conscēdit, ac veluti dux quidam & imperator pro cōcione monastica phalāge aduocata, postq̄ multitudini silentiū manu designauit, voce maiore sublata, hoc sic tonitrus in morē detonauit: Si quis quatuor synodos quatuor Euāgelij non exæquat, anathema. His verbis dictis, perinde atq; angelus quidā, multitudine in stuporem coniecta, cū silentio omnibus inspectatibus per mediā turbam processit: & homines omnes cum animi consternatione viri eius tanquam egregij in bello ducis consilium factū que, quo sanctas quæ dictæ sunt synodos sacris libris accēsendas esse, veluti lege lata statuit, admirati sunt. Et literas ad imperatorem dantes, certamen se de eis ad sanguinem vsq; subituros: neque etiam si quid accidat, se vllō modo à patrum traditionibus discessuros esse, indicarunt atque confirmarunt. Deinde circumquaque ciuitates peragrantes, veluti inuicti belli duces omnibus facti sunt omnia, homines cōfirmantes, ad fortitudinē cohortātes, socordiā excitātes, hereticam insaniam præuenientes, prædicantes, deniq; DEI verbum idem, simul DEV M quidem & hominem, vnam verò eius subsistētiam siue personam esse, natura vtrunque horum, diuinitatem videlicet & humanitatem habentem: id quod synodus quoque Chalcedonensis docuit, quæ etiam hæreticorum ex vtraque parte errores declinauit. Eo enim quod personam vnam profiteretur, Nestorij vesaniam repudiauit, Quòd verò duas naturas deprædicat, Eutychemis & Dioscori contractionē reiecit. Non enim illa iuxta Nestorij opinionem in filios duos & totidem subsistētias vnum Christum diuisit: sed neque itidem vt Eutychemis & Dioscorus, atque etiam Seuerus, in vnam naturam diuinitatem & humanitatem vnus Christi confudit. Quum nāque istorum quilibet longius quā

Seuerus Catholicorum persequens

Egregij monachi, Euthymius, Theoctistus, Theodosius, Sabbas.

Præclare hō Chalcedonensem defendentes Synodū.

Theodosij grauer doctrinam

Christus distinctus.

Chalcedonensis Synodi doctrina. Contra Nestorij & Eutychemi hæreses

* In die dicitur de iudicibus

Anastasius synodū Sidoniam contra Flavianum & Heliam coegit.

Helias per Sabbam monachū sibi imperatorem reuocauit.

Calumniosè apud imperatorem Flavianum & Heliam detestatur.

Flavianus exsilium.

A oporteret procederet, miserandum in modum eo reciderunt, ut Nestorius quidem diuisionem, Dioscorus autem contractionem: atque ille quidem duos filios, hic verò ne vnum quidem propriè profiteretur. Siquidem Nestorius confusionem metuens, * χρισ, hoc est habitu tantum aduenticio, siue autoritate acquisita, diuinitatis vnionem cum humanitate factam esse dixit: ita ut cum naturis, duos filios & subsistentias duas prædicaret, atque vnum quidem filium ex patre peculiariter genitum: alterum autem qui ex virgine natus sit, gratia modò honorem adoptionis filialis sortitum esse. Infelix autè Eutyces & Dioscorus, atque item Seuerus, qui se postea illis coniunxit, absurdam Nestorij sententiam resellere volentes, malū malo medicati sunt, & stultè ad absurdiorē hèresim deflexerunt, naturam vnam diuinitatis dico & humanitatis, dicere, & quantum in eis situm est, naturam diuinitatis perpersionis expertem ad perpersionem deducere ausi. Si enim concedamus vnam esse, quæ duæ in Christo diuinitatis & humanitatis concurrerunt, naturā, iuxta illorum deliramenta, particeps prorsus etiam mortis fuerit diuinitas. Verū os istis obturat Petrus Christi discipulorum coryphæus, qui Christū pro nobis passum esse dicit carne, non adiiciens etiam diuinitate. Tametsi enim diuinitas Christi iuxta subsistentiam carni vnita est, haudquaquā tamen passionis particeps fuit. Quomodo enim hoc fieri potest, cū diuinitas + perpersionem prorsus nullam in se admittat? Rectè quoque synodus pro autoritate sua statuit, duas naturas Christum esse, inconfusa, immutabili, atque inuariabili ratione vnitas: & in vna subsistentia Dei verbi incarnati coli, eūdem ante secula ex patre iuxta rationem diuinitatis: & rursus eundē in extremis diebus nouo naturæ humanæ modo ex sancta virgine genitum, æqualem patri & matri, iuxta vtranque substantiam, vngenitum secundum patrem, & primogenitum secundū matrem, per quem sibi multos in baptismo in filiorum iura adoptauit pater. Hęc illi passim circumeuntes docuerūt. Imperator autem impius ira accensus, ad exilium eos condemnauit: quoadusque in illum breui incuitabile illud exilium, istam videlicet ex hac vita migrationem, vindicta diuina decreuit, per quam ingentes Ecclesiæ fluctus conquirere: atque illi ab exilio reuocati, ex erumnis ad optatam quietem rediere.

* χριστος, ἵτερον ἀνδρῶν. τῆς. Ἔστιν ἡ φύσις ἡ αὐτὴ φύσις ἡ αὐτὴ φύσις.

Christus deo
vnumque carnis
passus.

* *
† In abstracto
Qu, ut dicitur
tur: secus in
concreto.
Et aliud est,
in carne dice
re passum: s-
liud, simpli-
citer passum
dicere natu-
ra diuinita-
tu. Cyrill.
Monachi isti
sancti ab A-
nastasio in
exilium acti

a Adoptio fi-
liorū Dei per
Christum in
baptismo.

* ἡ χριστός ἐστι τὸν ἀπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὁμοῦ ἀπὸ τοῦ πατρὸς ὄντος, hoc est, Hæbitus de eu dicitur, quæ inter se innicem relationem habent: sicut i ad patrem filius, & contra. Suid.

* * Verbum quippe Dei æternis impassibili carne assumpta, et dicitur passibile factum. Ne enim aliud se carnem exiit (Coll. 2.) nisi Dei filius, qui carnem se induit. Amb. lib. 2. de fid. Et nihil passus est, qui non verè passus est. Tertull. Deus natus in homine. Hilari. Deus natus in homine, inortuus resurrexerat. Hieronymus. Col. 2. Sicut Christus Deus & homo vnus est, scilicet & est: cur eum formidat dicere passum, quem non formidat ledere vnus? P' i gil. lib. 2. Recte credimus, & prædicamus cum Apostolo Deum crucifixum & mortuum in humana natura. Idem. Sed & in ipsis iniurijs agnosce diuinitatem. Ambrosius, ubi supra. Ipse gloria Dominus passus est carne. Cyrillus, Ecclesiæ fides scit in Christo dispensationem, sed nefcit diuisionem. Hilari. lib. 10. Dei filius hominem assumpsit, & in illo humana perpassus est. Hæc medicina hominum tanta est, quanta non potest cogitari. August. de agon. Christ. Verbum Dei in carnatum susceptum est super lignum. Iren. lib. 5.

Erūm nondum de eo dicendum est: priusquam enim id accidit, Seuerus in throno sedit, tyrānidemque aduersus veram pietatē grauissimā quæque faciens exercuit. Mittebat autem is more recepto ad patriarchā Heliam epistolas synodales: quæ cū ab eo propter ingentem impietatem nō reciperētur, ad iram rursus princeps commotus est. Atque is magnam armorum manum Hierosolyma, aduersus eos qui Seuero assentiri, & Synodalibus eius subscribere nollent, misit, eosque sedibus suis pelli, atque vim etiam, si opus esset, afferre eis iussit. Porro cū Helias admodum premeretur, impietate ita sæuiente, admirandi illi viri, monachis rursus collectis, eos qui à Seuero & imperatore missi fuerant, tumultuante ex ecclesia eiecerunt. Atque vbi postea alia quoque eorū multitudo confluit, in illorum cōspectu, magna cum fiducia, eos qui cum Seuero communionem habebant, anathemati subiecerunt. Imperator verò amoliri à se hoc tātum dedecus volens, Olympium quendam, cui militares in Palæstina copias attribuit, aduersus eos misit: qui imperata pro imperiali potestate, Ecclesiasticis sanctionibus neglectis, exequeretur. Hic simul atque Hierosolyma venit, diuinum Heliam sede episcopali eiecit, atque in eius locum Ioannem quendam Martiani filiū, cum Seuero quidem communicantem, synodum autem Chalcedonensem deprædicantem surrogauit. Quæ de re certior factus Sabbas, & quæ cum eo erat sacra cohors, in stadium rursus procurrit. Atque quòd Olympius rem ipsam tandem secum in animo considerans retrocesserat, cum Ioanne patriarcha Sabbas colloquitur, ei sua sit, ut se à Seueri communionē abstineret, & Chalcedonensem synodum vel cum sanguinis effundendi periculo tueretur. Quod ille etiam patrum persuasionibus reuerteretur susceptis, & pacis conuentis cū Olympio initis neglectis, fecit. Ea verò re imperator offensus, Olympio magistratum ademit, & in Palæstinam ducem Anastasium in illius locum suffectum misit. Qui vbi eò peruenit, præter rationem exequi ea quæ imperator veller, in animo habens, Ioannem statim, ne verbo quidem cum eo communicato, in carcerem coniecit: eūque vi vt synodum Chalcedonensem despiceret, atque Seueri communionem amplecteretur, cogere aggressus est. Ioannes, quòd cum Zacharia Cæsare Palæstinæ antistite secretò colloquutus, audierat tēpore flagitante + opportuna fraude res gerendas esse: Duci se quod ille veller, facere paratum esse, pollicitus est, si modò post duorum dierum curriculum è custodia emitteretur: ne scilicet, inquit, videamur vi, nō persuasione adducti, id quod imperatori placitum est, facere. Atque id ita factum. Et patriarcha custodia liberatus, monachorū cohortem in templū primi diaconi Stephani, vt præfractam hæreticorum temeritatem frenaret, conuocauit: atque aliud quoddam domo consilium, quo rerum gerendarum spectaculum cōspicuum magis fieret, attulit. Nam Dux ipse aduenit, vt illo nimirum teste præsentē synodus aboleretur atque dānaretur. Ioannes suggestum cōscendit, ex vtra-

Seueri eccle-
siastica ty-
rannia.

Monachi ec-
tholici Hiero-
solyma he-
liam aduersus
Seuerum &
militarē ma-
num strenuè
defendant.

Olympius
dux Palæ-
stinae.
Helias pulso
Ioannes sub-
stituitur,
Sabbas Ioan-
nem ad ortho-
doxiam ad-
ducit.

Olympio
Anastasio
dux suffectus
† τὰς κατὰ
κατὰ ματῶν
κατὰ τὸ
κατὰ κατὰ
κατὰ.

Ioanis Hierosolymitanus contra Anastasium synodum exspectationem orationis pro ratione de gradibus. Scriptis istorum sanctorum monachorum ad imperatorem.

A que parte Sabbæ & Theodosij propugnatorum dei manibus utriusque suffultus. Atque ubi se paululum continuit, & multitudinem etiam mulsitare audiuit, minus sanam fidem anathemate condemnari debere, fiducia plenius eiusdem protulit verbum: Si quis Eutychei & Nestorio & Severo & Sotericho Cæsareæ Cappadocum episcopo assentitur, anathema. Si quis quatuor universarium Synodorum dogmata non sequitur, anathema. Dux ubi eam quasi fabulam perspexit, multitudinis imperium metuens, bene secum actum esse, quod fuga salutis suæ consulere, putavit. Patres autem ipsi, cum scirent imperatorem ea re audita iratum fore, epistolam libertatis plenam ad eum dedere: in qua cum illum arguebant, tum dogmatis sui certitudinem asseruebant. Absurdum quippe etiam esse scribere, cum Hierosolymitanis essent, unde dogma ipsum tanquam à fonte profluxisset, si tum primum et tanquam feri discipuli, id quod optimum esset, discere deberent. Scire se quidem, à trecentis decem & octo patribus Nicææ promulgatam fidem: tenacissimè autem alia quoque tria concilia, ut quæ prioris illius vestigiis inniterentur, retenturos: neque quicquam, etiam si duri aliquid accidat, se de primis traditionibus remissuros: sed eas ad sanguinem usque, si opus sit, defensuros esse. Patriarcha Ioannes unà cum sanctis illis viris, postquam non brevisimo tempore superuixit, Petrum ecclesie suæ & pietatis simul successorem habuit, virum præclarum. Heliam dicunt cum beato Sabba colloquutum, & longè à Constantinopoli disitum, cum Anastasius mori deberet, migrationis eius horam prædixisse. Res Palæstinæ ad hunc se habuere modum.

† Hierosolyma Christiana doctrina sua.

Petrus Thomæ Hierosolymitanus successor. Helias mox à Anastasio prædixit.

Timotheus Constantinopolis, coherens.

Is synodum Chalcedonensem convocavit.

CAPVT XXXV.

Timotheus autem Constantinopolitanus episcopus, magnopere à Macedonio, qui ante eum episcopatum gesserat, dissensit: qui & ipse, veluti cothurnus, facillimè animam ad ea quæ hominibus placita essent, conuerteret, nunc quidem Chalcedonensem synodum complectens, nunc autem contra eandem anathemate configens. Quid verò in * Studij monasterio fecerit, commemorare libet. Monasterij eius curator diem suum obiit: atque ibi Timotheus, ut alium illum præficeret præfectum, affuit. Et quum is qui procurationem eam suscipere debebat, asseueraret, iurisiurandi se religione ne suffragium aut electionem præfecturæ eiusmodi ab eo susciperet, qui non ex animo Chalcedonensi synodo assentiretur, obstrictum esse: Timotheus in eum per damnationem anathema, qui synodum eam non reciperet, coiecit. Atque ita, qui designatus fuerat, electionem ratam habuit. Ibi tum primarius eius diaconus progressus, conuiciis Timotheum incelsit, quod non in vna sententia peristeret, verum nunc huc, nunc illuc, ad instar Euripi, per animi æstum & fluctuationem se conferret.

* Studij dymastia celebre templum & monasterium condidit, quod Studitarum cognominatum est. Et consulatum gessit. De qua re versus illi sunt edicti: Magnificam postquam constructionem Studij adem, Consulit accepit mercedis nomine honorem. Suid. Στάβλος ἑλάσση οἶκον ἰσχυρότατον, καὶ πάλιν οὐκ ἔστιν ἄλλο ἰσχυρότερον μὲν ἐν τῇ Ἀνατολίᾳ ἢ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ.

Rem eam diaconus ad Imperatorem retulit, qui D Timotheum accitum grauitè obiurgauit. Et ille ut probum hoc aboleret, diuersam prorsus à priorè sententiam publicè promulgauit, & anathema in hominem quemque, qui Chalcedonensem reciperet synodum, torfit. Nonnulli ut Macedonium, perinde atque trecentorum & decem octo illorum symbolum non comprobarit, calumniarentur, Timotheum hunc, non Petrum Cnaphem instituisse dicunt, ut in synaxi & conuentu ecclesiastico quouis, symbolum id diceretur, quod antea semel tantum anno quolibet parasceues passionis sanctæ die in ecclesia legi solitum fuerat, sicuti supra diximus, quum episcopum et primas religionis nostræ institutiones docere oporteret. Hec de Timotheo. Tum verò apud veterem quoque Romam ingens confusio & turba excitata est, talem ob causam. Vir quidam Festus nomine, Senator Romanus, propter reipublicæ Romanæ utilitates quasdam Constantinopolim profectus, & cum Anastasio colloquutus est. Atque ubi ex animi sententia negotium confecit, postea etiam ei supplicauit, ut ibi Petri & Pauli apostolorum memoria, maiore reuerentia & cultu, sicuti Romæ fieri solet, celebraretur. Ea enim nulla cura, atque ut ita dicam, sicuti fors tulisset culta antea fuerat. Anastasius petitioni eius non grauatè consensit, & constitutione promulgata sanxit, ut magnificè ab omnibus conuentus ecclesiasticus in Apostolorum eorum honorem ageretur. Ab eo tempore conuentus eius celebritas magna cepit incrementa, atque ingenti cum læticia est frequētata. Et quod adhuc in ecclesia Constantinopolitana Macedonius eniteret, per Festum quem diximus, is synodalem epistolam ad episcopum Romanum Anastasium, ut ille magis ac magis synodum Chalcedonensem confirmaret, dare decreuit. Sed id imperator Romanus quom rescuisset, impediit. Et Festus in secreto colloquio imperatori, Anastasium Romanum antistitem se facillè adducere posse, ut Zenonis Heronico assentiretur, & manu sua subscriberet, significauit. At ubi Romam rediit, Anastasium episcopum decessisse comperit. Proinde operam dedit, ut vel per speciem & simulationem, ea quam pollicitus fuerat, subscriptio perficeretur. Itaque quibusdam pecunia corruptis, præter receptum morem effectit, ut illi Laurentium quendam Romanum episcopum legerent. Populus autem alium creandum decreuit. Ita seditione orta, eodè tempore duo designati sunt antistites. A pluribus namque Symmachus diaconus, à parte autè altera Laurentius episcopus destinatus fuerat. Verum seditio ea quæ ad triennium et non sine cædibus, rapinis, aliisque calamitatibus, quæ in eiusmodi tempora incidere solent, durauit, sopita est. * Nam Theoderichus qui tum Romam obtinebat, etiam Ari-

Idem mos eandem dicitur.

Symbolum Nicaenæ antiquis semel tantum in anno Parasceues die ceteris solitum in ecclesia. † καταχθιν.

Festus Senator Romæ.

Celebratio memoriae sanctorum apostolorum Petri & Pauli.

Schisma in ecclesia Romana.

Duo ibi electi episcopi, Laurentius et Symmachus.

Seditio Romana.

+ *

† In dissidio isto potissimum sanctum in sacerdotes, et virgines sacras. Blond. Diacon. Trifamundus Vandalorum rex in Africa C C X X. episcopos catholicos in Sardiniam relegauit, quibus Symmachus Romanorum episcopus subsidia elemosina suppeditauit. Diacon.

* Theoderichus rex Romanis votis omnium tauonis: mitis, affabilis, in plebem liberalis: populo annonam donauit, captiuos redemit, ciuitatis adificia restituit. In Italia oppida pleraque extruxit et ornauit. Cassiod. Blond. Hic est, qui Tetricus Veronensis, seu Dietrichus à Berna nominator.

A nus esset, synodum tamen episcoporum coegit, & Symmacho episcopatum confirmavit. Laurentio autem pulso thronum Nuceria attribuit. Porro Laurentius haudquaquam quietus esse voluit, sed episcopatum Romanum affectas populum ad seditionem concitavit. At Symmachus sacerdotali quoque homini abrogata dignitate, in exiliu eum misit: atq; ita Romae seditio quieuit. De Theudericho huiusmodi quiddam historię tradit. Ministrus is quendam saniorē fidē sectantē, efflictim amore infano prosequabatur, & ad voluptatē eo abutebatur. Et ille, ut quae grata placitaeque ei essent faceret, ab ἰσομοίῃ substantialis fide desciscens, ad Arianismū. Quod ubi Theuderichus cōperit, caput illi quē tātopere amauerat resecurit, inquit. Si Deo fidem sinceram nō servasti, quomodo mihi qui homo sum, cōscientiam sanā praestabis? Eadem tēpestate episcopus quidā Arianus, cui nomē Deuterij fuit, in vrbe Cōstantinopolitana, Barbā quendam quū baptizaret, veluti Domini traditionem abolens, praeter morem receptū dicere ausus est: Baptizatur Barbas, in nomē patris per filiū, in spiritu sancto. Ecce tibi autē, vnda quae in sacro la vacro erat, derepentē disparuit. Et Barbas inde profugiens miraculum id omnibus promulgavit. Eodem tēpore Scenitae barbari incursionē in Mesopotamiā fecerunt, Armeniam quoq; & vtramque Phoeniciā populati sunt. Impetū verò in fines etiā Palaestinā Alamundatus Saracenorū phylarchus, & † Zarethas praeterea persarum dux fecerunt. Qui malē ex parte omni a Romanis ducibus accepti, postea cū Romanis pace facta quievere. Alamundarus Christianorū quoque sacra suscepit. Seuerus tum Antiochenū administrabat episcopatum, qui ex episcopis suis duos ad Alamundarum, ut contagione sua eū inficeret, misit. Deus autem illū praeveniens, fecit, ut ille a rectē sentientibus & Chalcedonense conciliū cōprobantibus, per initiationem meliore religione imbueretur. Porro qui a Severo submissi fuerāt, Phylarchum trāsuerū agere, & ad professionē verā doctrinae cōtrariam abducere contenderunt. Atque ille mirificā quandam fabulam, qua dicta eorum conuinceret, cōfinxit literas se accepisse dicēs, in quibus esset, Michaelē archēgelū nuper admodum vita defunctū esse. Quū verò illi talem eā rem esse dicerēt, quē prorsus fieri nō posset: subinferēs Phylarchus, Et quomodo (inquit) pur⁹ Deus more nostro crucē suscepit, si nō duarū naturarū fuit Christus Deus noster, quandoquidē ne angelus quidē pati aut mori possit? Porro Seueri sectatores cum dedecore turpiter inde abscessere. Hic status ecclesiarū vbiq; fuit, quādiu Anastasius imperiū obtinuit: quem propterea q̄ synodo Chalcedonensi aduersari quiddā iudicarent, ex sacris exemerunt libris. Hierosolymis verò, quū adhuc superstes esset anathemate condemnatus est. Ceterū ab instituto alienū non fuerit, si ea quae sub imperio eius gesta esse comperi, & digna memoratu sunt, operi huic annexuero.

CAPVT XXXVI.

Longinus Zenonis frater fuit, ut supra diximus. Hic ab Anastasio in patriam relegatus, exercitu quindecim millium ex Isauris collecto, aduersus illum aperto cum eo Marte cō-

gressurus, bellū mouit. In huius castris quum plurimi alij tum Conon ille Apameae apud Syros episcopus fuit. Is episcopali functione militari munere commutata, Isauris Isaurus in bello praefuit. Postremò verò praelio commisso, quum Isauri internecione caesi essent, Longini & Theodori capita Constantinopolim allata sunt. Quae Imperator hastis praelongis infixae, in loco eo qui Ficorū nomen obtinet, & aduerso Byzantio est, sublimia collocari iussit, ut gratum Constantinopolitanis essent spectaculū, qui quamplurimis ab Isauris affecti fuerant malis. Loginus verò alij quoq; Selinuntius cognominatus, & cum eo Indes quiddā, qui diu tyrannidem exercuerant, captiui a † Ioanne militiae duce, cui Cyrti, hoc est, gibbosi seu incurui cognomen erat, ad Anastasium missi sunt.

Periucundum ij imperatori & Byzatiis spectaculum praebuere, quum grauibus catenis victi tyranni, in triumphū & maxima hominum frequentia, per circum maximū & vias publicas traherentur. Vnde in imperatorium ararium Isaurica, quae antea vocabatur, pētio illata est. Erat autē ea quinque millium minarum, quae barbaris istis quotannis pendebantur. Persarum quoque rex Perozes Nephthalitis Hūnis bello illato, inglorius in regnū suum rediit. In angustiis enim quibusdā, ubi eos persequabatur, agmine eorū conferto, circumuentus, & exitu earum omni praesidio clauso, ab eis captus est. Itaque ad necessitatem eam redactus, pacem ab illis petiit. Nephthalitā autem dux nō prius conditiones pacis admisit, q̄ Perozes corpore inclinatio adorationis ei honorem praestitit, & sponcione vnā cum iuramento interposito confirmavit, nunquam se Nephthalitis bellum illaturum esse. Et ille vel inuitus rem eam, quae praeter rationem esset, tēporis necessitate adactus fecit, & cū dedecore maximo domū reuersus est. Postea verò ignominiam eam non ferens, contra iurisurandū religionem, cum exercitu contra eos profectus est. Et quum illi rursus insidias ei struxissent propter iurandum violatum caesus est. ^d Persae Cabade, minori natu filio eius, regnum tradidit. Quod quum ille administraret, lege lata, ut cōmunes omnibus vxores essent, cōstituit. Quam ob

causam Persae regno Cabadae abrogato, in custodiam insuper cum coniecerunt: & Blasum, alterū Perozae filium, regem crearūt. Cabadae in carcere vxor eius, quae debuit officia, praestitit. Et quod ea venusta forma esset, carceris custos pulchritudine eius victus, & amore captus, inseruire ei, & quod illa veller facere constituit. Illa autem quoniam casta erat, & virum amabat, custodis amorē ei indicauit. Ille porro eam volūtati amatoris obsequi iussit. Flagitium id vbi peractum est, liberius ad maritum deinde mulier accessit, conuenientē ei curam praestans, Erat Cabadae amicus quidam quāmaximē charus, qui per vxorem ei insinuauit, paratos se in loco certo equos & viros habere, cum quibus si fugere vellent, facile regnum recuperare posset. Vbi nox aduenit, Cabades cōiugi persuasit, ut vestem illa suam indueret, atque in carcere consideret: ipse verò habitu illius sumpto, eam ipsam se esse probē asimulauit, & custodia egressus est. Id vbi factum, Cabades Seae ductu (ita enim apicus ille nominabatur) q̄ celeritē saluus ad Nephthalitas peruenit. Quorū princeps

Alamundatus id sepitum. Theuderichus Ariano a-masium suum propter defe-ctum a fide inuolauit. a πικρῶν ἀπαύτο τῶ ἄφρον.

Deuterius Arianus bar-pissimi ver-borum pra-uariicator. Miraculum aquae dispa-rentis. Cū barbari viciū Roma-ae pacem fa-ciant. Scenita Arabes: Plin lib. 5. cap. 11.

Apud Pro-cop. hic Eza-rethas dicitur, alicubi etiam Az-rethas. Alamundar⁹ Saracenus Christianus fuit. Alamunda-rus autē di-cto Seueria-nus refellit.

Anastasius vinctus in Sa-cro codice ex-plicitus, Et in rolymnae quo-que anathe-mati subie-ctus.

Cono Apameae episcopus bellator.

Longini & Theodori ex-rauerum caeter.

Selinuntius Scythiae & Indes tyranni capti in triumpho Constanti-nopoli tra-huntur.

Ioannes Cyrtus dux. † Et sic Scythiam seu partem Gothiam fuisse, in E-negri. lib. 3. cap. 35.

Isaurica per se in seipsum rupta. Nephthalitis filius Pero-zis regis Persarum captus, deinde etiam in bello cadit.

Procop. Euthalitis filius nos vocat, hoc est abbas. Quapropter apud eū quiddam pro Euthaliti Leocalitae leges, lib. 1. de bell.

Persae. b Vindicta iurisurandū violati. c Cabades Persarū rex. Lex de communione r-norum.

Blasus, seu Blasus eius frater. Cabades beneficio r-noru ē carcere euadit, & regnū a pe-Nephthalitis armis recuperat.

Hic Seaeus Procopio nomen dicitur.

Aceps illi & filiam matrimonio coniunxit, & exercitum attribuit, quem in Persas, regnum suum recuperaturus, duceret. Cabades ubi Persas præter expectationem subito aggressus est, regnum nullo propè labore recepit: fratrem Blasum cepit, excæcavit, & carceri inclusit. Et quòd Cabades vir sagax atque industrius esset, regnū postea quàm tutissimè tenuit. Et anno administrationis suæ undecimo, pacem primùm cum Romanis fecit: deinde verò, ubi mutua ab Anastasio pecuniam accipere voluit, atque Anastasius ei respondit, cautionis syngrapham eum, si pecuniam recipere vellet, dare debere, absque ea ne vnum quidem obolum accepturum esse: eam ob causam pacis fœdus rupit, & aduersus Romanos bellum suscepit. Inter Persidem & Indiam oppidum fuit, Tzundadaer nomine. In eo Cabades maximam pecuniæ vim, preciososque & pelucidos lapillos clam asseruari intellexit. Eis ut vnà cum oppido potiretur, nihil intentatum reliquit: sed quo minus quod volebat efficeret, dæmones, qui thesaurum eum custodiebant, obstiterunt. Et postquam Persicas euocationes & imposturas expertus, dæmonibus videlicet locum eum firmisimè obtinentibus, nihil egit, per Iudæos rem expedire aggressus est: atque ubi per eos quoque opratis votisque suis potitus non est, per Christianos tandem se quod conabatur confecturum esse arbitratus est, quos aduersus dæmones potestatem recepisse audiuerat. Itaque Christianorum, qui apud Persas erat, episcopum ad se vocauit. Qui ea de causa synaxi & conuentu ecclesiastico popularium suorū coacto, & diuinis sanctificationibus perceptis, eisdemque Christianis qui ibi conuenerant datis, signo crucis qui locum eum incolebant dæmones exegit, & Cabada statim sine labore vllò oppidum tradidit. Quare cōsternatus Persa, primo subsellio episcopum Christianorum cohonestauit, quum ad id vsq; tempus Iudæi & Manichæi sedes primarias obrinuisent. Atque ab eo tempore, ut deinceps quicumque velent, Christianorum sacra colerent potestatem liberam omnibus permisit: quos ille antea excruciauera, ad eò ut etiam multis membra & partes eas per quas vox editur, ademerit: qui tamen illis quoque sic amissis, non minus quàm antea, clarè sunt loquuti.

CAPVT XXXVII.

Edenim, sicuti diximus, Persa pace violata, fines suos transgressi sunt, & primùm Armeniæ bellum intulerunt: & Theodosiopolis oppido capto, ad Amidam urbem inde peruenerunt, intra duos illos annos sitam: quam etià expugnarunt, & Anastasius postea impensis magnis recuperauit. Si quis autem plenius atque exactius obsidionem expugnationemque eius urbis cognoscere velit, is Eustathium Syrum legat, qui sanè quàm luculenter res eas conscripsit, atque ubi historiam ad id tempus duodecimum scilicet imperij Anastasij annum, produxit, ad locum communem

Pax Romanorum cum Cabade. Cabades bellum aduersus Anastasium ob denegatam sibi pecuniam potius iussit. Idem oppidum Tzundadaer cum maximis opibus, quibus dæmones incubabat, christiano episcopo operam prebuit.

Synaxis christiana.

† μαλακὸν τὸν θεὸν ἀγνοῦντες, καὶ τοῦτον καὶ τὰς σωτηρίας ἡμετέρας. Cabades ex persecutore & sectator Christianorum sit. Miraculum Christiani signum in occisus clarè loquuti.

Persarum aduersus Romanos bellum.

profectus, cum plurimis esse cœpit. Postea imperator locum quendam Daras nominatum, qui & ipse intra duo flumina in Mesopotamia, ad Romani imperij fines, nostræ & Persicæ ditionis terminus, situs est, firmis mœnibus muniuit, & in urbis formam redegit. Aedificiis variis, templis, ædibus magnificis, imperialibus porticibus, laucris publicis, aliisque præterea structuris, quibus celebres vrbes lætantur, excitatis. Locum autem eum à Dario nomen accepisse fama est, quòd illum ibi Alexander Philippi filius posteriore pugna deuicerit. Vrbe ea condita, postquam inde discessit, in somnis ei Bartholomæus Apostolus assistens, per oraculum commissam sibi à DEO mœnium eorum tutelam esse significauit. Anastasius verò visionem eam ad rem ipsam contulit, nam reliquias illius repertas, ibi reposuit. Sub eiusdem imperio corpus etiam Barnabæ Apostoli in Cypro, sub arbore quæ ἄσικα dicitur, inuentum est: super cuius pectore sacrum & diuinum Euangelium Matthæi euangelistæ repertum fuit, ipsius Barnabæ manibus scriptum. Hac de causa primùm Cyprij metropolim liberi iuris sui habere cœperunt: neque deinceps sub Antiochia, cui antea subiecti fuere, censi sunt. Confirmavit id ius postea magis Iustinianus, propter coniugem suam Theodoram, cui Cyprus patria fuit: quemadmodum etiam patriæ ipse suæ Achrido honorem habuit, quam primam Iustinianam vocauit. Eo etiam tempore Immeres, gens bellicosa, sub ditione Persarum, ad extremos Noti fines habitâtes, Christianismum complexi sunt: & missis ad imperatorem oratoribus, episcopum, & alia quæ eos habere oportuit, acceperunt. Ii vnà cum regina Austri ad Solomonem visendum venisse dicti sunt. Et quum ab origine Iudæi fuissent, longo post tempore ethnici & gentiles facti sunt. Tum verò ex Iudæis & Gentibus mixti, ardentibus animis religionem Christianam susceperunt.

CAPVT XXXVIII.

Yrannus item alius, natione Thrax, nomine Vitalianus, bellum Anastasio intulit: qui Thracia ab Vlyssopoli & Anchialo vastata, Imperantem quoque urbem capere est conatus, vāgam Hunnorum multitudinem secum ducens. Aduersus quem Hypatius dux, ut impetum progressumque eius moraretur, missus, à suis proditus, & ab illo captus, ingentique pecunia ab Imperatore redemptus est. Cyrillus deinde copiis militaribus præfuit. Et quum æquo Marte pugnatum esset, & aliquoties nunchi nunc illi fugissent, & alteri alteros insequuti fuissent, per socordiam suorū, quanuis ipse dux hostibus superior esset: tamen & ipse in potestatem illorum peruenit, atque ita tyrannus vsque ad Ficos ipsas, locis omnibus vastatis atque euerfis, peruenit: ingenti illa spe concepta, Imperantem quoque urbem se capturum, atque Impe-

Anastasio Imperator Daras munit, & Anastasio nomen.

D. Bartholomæi ossa apud Daras reposita. Corp⁹ sancti Barnabæ inuentum. Item Euangelium Matthæi. Metropolis Cypri.

Achrido prima Iustiniana, Iustiniani patriæ. Immeres christiani facti. Regina Austri Solomonem visit.

Vitaliani tyranni aduersus Anastasium bellum.

Hypatius & Cyrillus Romani duces, ab eo capti.

Marinum Sy-
rus duce refic-
rem aduersus
eum gerit.

* πρὸς τὴν
κεφάλαιον.

Vitalian^o ty-
rannide su-
perfedat.
Et ūni Caſpī
Terra motu
Rhodi.

A rium arrepturum esse. Vbi Vitalianus ad Ficos ca-
stra posuit, Marimum Syrum aduersus eum Imper-
ator cum copiis maritimis misit. & quum exer-
citus vtrique nō longē inter se abessent, in aciem
non descenderunt, sed leuia tantum prælia com-
miserunt. Tandem verò ad ea quæ vocantur By-
tharia, nauali pugna inter se congressi: Vitalianus
* puppi impulsa, quàm maxima potuit celerita-
te, copiis suis magna ex parte amissis, fugit: eum-
que sui tanta velocitate sunt consequuti, vt poste-
ro die nullus prorsus hostis vel ad urbem, vel ad
trāsitum appareret. Vitalianus Anchiali paulisper
moratus, tyrannidem postea reliquit, & sua spon-
te quietus fuit. Aliud quoque Hunnorum genus,
Calpiis angustis superatis, Romanorum ditionē
ad Orientem vastarunt: & Rhodus eo tempore
tertiū etiam intempeſta nocte terræmotu ingenti
quassata est.

C A P V T X X X I X.

Plin. lib. 4.
cap. 11.

Machroni-
chos Ana-
stasij opus.

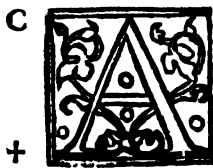

A Anastasius idem, opus maximum &
illustre memoriæque prorsus & im-
periali magnificentia dignum perfe-
cit, quod μακρὸν τείχος, hoc est, Lon-
gum murum appellauit, ad Thra-
ciam exornandam constructum. Constantino-
poli ducentis octoginta plurimum stadiis abest,
& ad vtrūque pertingit mare, instar freti, ad qua-
dringenta viginti stadia excurrans, & Cherrone-
sum peninsulam in insulæ propè formā redigens.
Facile etiā quosuis traicere volentes, ab eo quod
Os Ponti dicitur, in Propontidem & Thracium
mare deducit: & barbaros effundi atque excurrere
ex partibus eis, quæ supra Euxinum Pontū sunt,
rum autem ex Cholchide, & à palude Mæotide,
præterea ex locis quæ supra Caucasum sunt, atque
eos etiam qui per Europam sparsi sunt, prohibet.

* Opus hoc ab vrbe Constantinopoli distat miliaribus sexa-
ginta. Et abet in longitudine miliaria quinquaginta, in latitudine
pedes octo. Suid.

C A P V T X L.

Enagr. lib. 3.
cap. 29.

C Liud insuper operum eius longē
præstantissimum, & diuinum il-
lud facinus est, quodd ex Roma-
norū imperio tributū, quod anti-
quitus χρυσάριον, id est Aurargē-
teum dictū est, omnino sustulit.

Quā rē p dignitate oratione exequi, Thucydidis
linguæ atq; eloquentiæ sit. Ego verò eam nō ver-
borū vi sed facto ipso egregio cōsiliū, exponam.
Imperium Romanum, quod tanta amplitudine
& magnificentia exornatum est, antiquitū por-
torum instituit, absurdum admodum, miserabi-
le, Deoquē inuisum: non Romanis tantum illud
& tam egregio illorum Imperio, verumetiam, sœ-
disimis quibusque barbaris indignum. Quod ne-
scio quo modo ad eius vsque tempora per conui-
uentiam toleratum, ipse Imperiali omnino ani-
mo expugnans, torum aboleuit. Quod quum mul-
tis aliis, velut id quod citra exceptionem debere-
tur, qui stipe mendicata vitam tolerabant: tum et-
iam eis mulierculis impositum erat, quæ vnde-

† Anastasius portorium Aurargentum sustulit, quod sub
splendida appellatione omnium fuit fardissimum.

cunque & vbicunq; in solarum occultarūque D
regionum vrbis lupanaribus prostabāt, & florem
ætatis, quibuscunq; ex locis venirent, petulantibus
viris, propter quæstum prostituebant: aded,
vt non modò naturæ ipsi, verumetiam reipubli-
cæ administrationi iniuria inferretur. Quum e-
nim lege constituta, pensio ea tribueretur, aperte
illa potestatem permissam esse cuius, vt quæ face-
re vellet, & quæ facere nefas esset, clamitabat. Et
detestandum atque impurum vectigal istud, quar-
to quoque anno, quum quidem non minima tri-
butorum pars esset, ad principem referebatur ma-
gistratum: quem qui gerebat, inter præclaros vi-
ros censebatur. Eam indignitatem, quæ tanquā
execrandum piaculum per res nouas in Romani
imperij administrationē surrepsit, vbi Anastasius
cognouit, exactionis eius libris, vt rem eam om-
nem quasi quoddā holocaustum Deo offerret, in
ignem coniectis, flagitium tantū suppressit: & san-
ctione, ne cui post ipsum imperatori in rerum pu-
blicarum administratione uerultum probum re-
nouare liceret, cauuit. Postquā id fecit, indignari se
E eā ob causam a simulauit: & se ipsum stulticiæ ar-
guit, qui inanis gloriæ captatione, tātū vectigal an-
tiquitū institutū perperā abrogasset: neq; in ani-
mō secum pericula imminētia, & tot tantaque
quæ in milites eroganda essent, stipendia reputa-
set. Proinde, consilium suum premens, tributum
id, quod diximus, se renouaturum esse pollicitus
est: & apud familiares suos, pœnitere se facti, ne-
que habere quo errorem commissum corrigeret,
quandoquidem libri in quibus eiuscemodi exa-
ctio descripta fuisset, cremati essent, per simula-
tionem finxit. Ibi illi ab eo ita decepti, non vultus
fictione, sed re ipsa, de tributo eo & nefandi flagi-
tij mercede perturbati, dolere: neque se consili-
um, quo iacturæ ei mederentur, habere, præ se ru-
lere. Ille eos ad loca omnia ire iussit, vt si qua cō-
mentariorum combustorum exempla in + catho-
licis, & vniuersalibus exactionis tabulis extarent,
scrutarentur: & sumptibus eam in rem impensis,
homines passim qui exempla eiusmodi compor-
tarent, disposuit: videlicet, vt si quis talis inueni-
retur commentarius, ad ipsum afferretur, quo di-
F ligenti & accurata deliberatione res disponi atq;
ordinari posset. Postquam autem non paruo in-
terposito tempore, illi quos ad inquirenda exem-
pla talia miserat, reuersi, ea quæ inuenerant attu-
lere: magnopere Anastasius, q̄ voto suo potitus
esset, lætatus est. Et per fraudem aliam, quomodo,
& vbi, & apud quos ea inuenissent, & an aliud aut
simile quiddā adhuc alicubi reliquum esset, per-
cunctatus est. Illi magno studio se ea comportasse
asseuerarunt: & iuramento, nullam reliquam
chartam in omni imperij ditione, quæ indicare po-
torium id posset, extare confirmarunt. Itaque
Anastasius rursus chartas illas congestas in flam-
mam coniecit, & cinerem earum aqua con-
spersum, in aërem sparsit, vt res ea penitus ab-
oleretur, neque post vltulationem eam vel pul-
uisculus & reliquiarum aliquid, aut vmbra etiam
literæ alicuius, de re tam nefaria apud posteros
extaret. Verumenimverò ne, dum factum hoc
tantopere efferimus, ignorare videamur, quæ
veteres etiam affectibus ducti, hac de re scripse-
runt, ea ipsa huc affectam, demonstraturus ex ip-

† ἐν τῆς κα-
θολικῆς
καὶ ἑσπερίης

A forū verbis falsa esse, quę de nefanda hac exactio-
ne memoriz mandarunt.

CAPVT XLI.

Osimum enim, superstitioni Grę-
cę quām maximē addictus, in
Constantinum imperatorem, ve-
rę pietatis propugnatorem, &
fidei ducem, quod is ab idolo-
rum cultu ad Christianorum fi-
dem, detestanda eorū execratione relicta, trāsijt,
malē animatus, per blasphemiam scriptis māda-
uit, cum primum exactiōnem τὸ χρυσουργίου Au-
rargentei tributi inuenisse, & vt quarto quoque
anno scēdissimum id vectigal penderetur consti-
tuisse. Verūm non hęc ille tantum maledicta in-
pium, magnisque dōtibus ornatum Principem
coniecit, sed etiam alia plurima intoleranda eun-
dem + contra artes & scientias omnes fecisse, &
Crispum filium crudeliter interfecisse. Faustam
item coniugem suam balneo ad summum cale-
facto inclusam enecasse dicit. Et quum tanti fla-
gitij expiationem apud sacerdotes Gręcos qua-
sisset, neque inuenisset, in Aegyptium quendam
virum, ex Iberia venientem, eū incidisse, & ab eo
quod Christianorum fides peccatorum omnium
abolitionem induceret, audiuisse: proindeque a-
nimum statim mutauisse, patriam opinionem &
idolorum (vt ille inquit) cultum reiecisse, & Chri-
stianorum sacra suscepisse, refert. Ceterūm fal-
sō hęc Zosimum, calumnia imperatorem magnū
suggillare volentem, scripsisse, per confutati-
onem veram ostendam. Sed de Aurargenteo ve-
ctigali primūm dicam.

CAPVT XLII.

N historia, homo exitiose, memo-
ras, quod ille urbem aliam Roma-
næ similem condere volens, pri-
mūm inter Troadem & Ilium lo-
cum, veluti operi instituto idoneū,
cæperit, fundamenta iecerit, & mu-
rum supra terram extulerit. Postquam autem
Byzantium commodius esse comperit, consilio
mutato, urbem eam celeriter mœnibus firmis cin-
xerit, magnisque turribus opere longē latēque
producto, & tam pulchris porticibus, aliisque æ-
dificiis ita exornarit, vt Romę re nulla cederet,
quę tantorum ornamentorum & amœnitatum
paulatim annis plurimis incrementa cepit. Re-
fers etiam, publicē eum frumenti tesseras, & auri
multum, eis qui se eō contulissent, ad priuatarum
ædium structuram donasse. Inter alia hęc quo-
que sic scribis. Constantino mortuo, ad Constan-
tium filium eius, post fratrum eiusdem obitum
rerum summa peruenit. Atque vbi Magnentius,
& Britanio tyrannidē arripuerit, persuasione Con-
stantius Britanionem in potestatem suam redegit.
Quum enim ex vtraque parte exercitus coacti es-
sent, Constantius pro concione, militibus patris
erga eos sui liberalitatem in memoria reuocauit,
cum quo bella multa gessissent, maximis ab eo-
dem cohonestati donis. Id verō vbi milites au-
diuere, detracta Britanioni purpurea veste, in pri-

uati hominis habitu eum ad Constantium abdu-
xere. Atque is nihil se indignū passus, sed à Con-
stantio seruatus est, quum in illum & patrem eius
maledicta multa iecisset. Itaque te rogo, quem
liberalitate & munificentia tanta gauisū esse scri-
bis, quomodo rursus eundem tam sordidum & a-
uarum fuisse dicis, vt tam detestandum, Deoque
inuisum portorium, insolito nouoque modo in
Romani imperij administrationem inuexerit?
Ego certē quidem colligere id non possum. Cla-
rissimē etiam tibi ostendam, neque Crispum fi-
lium, neque coniugem Faustam, ab eo necatum
esse: neque etiam eundem vel cum Aegyptio eo
fuisse, vel religionem nostram, postquam eam est
complexus, ab eo accepisse. Eusebium Pam-
phyli audi, qui illorum tempore vixit, & cum eis
plurimūm fuit, consuetudine & amicitia eorum
admodum vsus. Tu nanque + audita duntaxat
summatim scribis, non veritatem ipsam: qui lon-
go post tempore, sub Honorio & Arcadio, qui-
bus historiam tuam dedicasti, & fortasse post eo-
rum etiam tempora, longius vixeris. Quę verō
Eusebius, qui cum Constantino & Crispo vixit,
in octauo Ecclesiasticę historię suę libro de eis
scribat, audi. Plurimūm intercessit temporis &
imperator Constantinus, quum vitā omnem per
summam erga ciues & subditos suos mansuetudi-
nem & benevolentiam, & acceptissimam Deo
pietatem transegisset, filio suo Constantio, impe-
ratore Augusto, in locum suum substituto, iuxta
communem omnibus naturę legem decessit.

Et post alia. Huius filius Constantius, quampr-
mūm venit, Imperator summus & Augustus ab
exercitu, & multo antea ab ipso + imperatore o-
mnium Deo renunciatus, æmulatorē se in doctri-
na & profelsione nostrā paternę pietatis præsti-
tit. Et ad finem historię eius, hęc quoq; dicit. Qui
verō omni verę in Deum pietatis virtute enituit,
maximus victor Constantinus, cum Deiamantis-
simo & rebus omnibus patri simillimo filio Cri-
spo Cæsare, in Orientem venit. Quomodo Euse-
bius, qui post Constantinum superstes fuit, Cri-
spum tā opere laudasset, si à patre is interemptus
fuisset? Et Theodoritus, qui post Eusebium res ec-
clesiasticas conscripsit, circa vitę finem, Constan-
tinum Nicomedię commemorat regenerationē
suscepisse: quam propterea distulerat, vt eā in Ior-
dane amne potiretur. Cuius hęc verba sunt. Tri-
gesimus imperij eius præterierat annus: & anno
insuper & mēsis paucis exactis, Nicomedię Bi-
thynorū agens, ægrotare cœpit. Quod verō pro-
bē, quām incerta humana vitā esset sciret, sacri ba-
ptismi donum recepit: quem ad id vsque tempus
propterea distulerat, quod eum in Iordane fluuio
suscipere concupiuerat. Hęc Theodoritus.

Ad hęc, hominum omnium maximē + exe-
crande, detestande, nocentissime, impurissime,
scelerosissime, adiciis: Imperium Romanum ab
eo tempore quo Christiana religio floruit, pror-
sus intecidisse atque interiisse. Tu verō vel ni-
hil prorsus eorum quę per historias memorię
mandata sunt, legisse: vel tua sponte excæcal-
se te ipsum, ad veritatem perspiciendam, videris.
Quod nanque verbis tuis maximē est cōtrarium,
per Christianorum videlicet fidem Romani im-

Principi Lan-
dassim &
liberalissim
nefarium porro-
riū instituta
non potuit.

Τὸ μὲν δὲ οὐκ
ἐπέφθη ἵκετο
συνεπιμύθη.

Constantinus
Crispū filiū
non necauit.
Eusebii Pά-
μφυλι ἰσχυρο-
νιστον.
* πρὸς Βασί-
λειον Δ΄.

Constantinus
ante mortem
Nicomedię
baptizatus.
Testimonium
Theodorii.
Constantinus
in extremis
sua actio
apud Nico-
mediā bap-
tizatus est, nō
solum tribus
Ecclesiasticis
scriptoribus,
Theodorio
Socrate &
Sozomeno.

verumetiam
Eusebium
& Ambrosio
&c. testan-
tibus.
† ἐκ τῆς
Τε, ἰσχυρο-
νιστε, πρὸς
Βασίλειον, μι-
κροῦ, μι-
κροῦ
Τε.

Defensio Cō-
stantini impe-
ratoris cōtra
vituperatores
ipsius.
Zosimus fal-
so sceleratorem
eandē i autor ē
Constantinū
veritas.

Alia eiusdem
Zosimi in Cō-
stantinum ca-
lumniā.
† κατὰ τὸν
ἰσχυρὸν τὸ
χρ. h. e. con-
tra omnes om-
nium fortunas
aliquid exco-
gisse.
Euseb.

Calumniarū
taliū refu-
tatio.

Amplissimū
Zosimi de-
gregia Cōstā-
tini libertate
& munificē-
tia testimo-
nium.

A perij res multis modis maxima cepisse incrementa, facile quis inuenit.

CAPVT XLIII.

Circa Zosimū, Romaniū imperium vna cum religione Christiana quam maximè floruisse.

Llud te considerare oportuit, vnà cum aduentu Seruatoris nostri Iesu Christi, Macedonum regnum à Romanis omnino sublatum esse: & Albaniam præterea, & Iberiam, Colchos etiam & Arabes seruitutis condiciones à Romanis accepisse: C. in super Cæsarem, post centesimam octagesimam tertiam Olympiadem, Gallos, Germanos & Britanos ingentibus bellis superasse, & iugum illis seruitutis imposuisse, eundemque Romanæ ditioni, ad eas quas prius habebat, quingentas populosas vrbes adiecisse: quemadmodum illi qui hæc conscripserunt, ad memoriam posteritatis transmiserunt. Qui Cæsar primus, post Consules, monarcha & princeps vnus declaratus est. ea re veluti præiens & viam sternens, vt Romani imperij ciues & subditi ex plurium deorum cultu, & turbulento reipublicæ statu, ad vnã, quæ sola obtineret, religionem, per appropinquantem Christi monarchiam adducerentur. Cuius rei gratia & Iudæa omnis, & vicinæ circumquaque regiones, Romano imperio ita subditæ sunt, vt tum primum census actus, & descriptio facta sit, in qua & Christus ipse ascriptus est, vt prophetia de ciuitate Bethleem, apertè exitum suum haberet, quam de ea luctuosus Hieremias hisce verbis prædixit: Et tu Bethleem terra Iuda, haudquaquam minima es in principibus Iuda. Ex te enim progredietur dux, qui pascet populum meum Israël. Post infabilem verò CHRISTI Dei nostri natiuitatem, Aegyptus quoque in potestatem Romanorum peruenit, Antonio & Cleopatra, in quam postremam Ptolemæorum regnum incidit, ab Augusto Cæsare prorsus deuictis: sub quo & Dominus noster IESVS CHRISTVS natus est. Antonio Cornelius Gallus ab Augusto in regiones Aegypti missus successit, & primus post Ptolemæos Aegyptum prouinciam administrat, sicuti hoc Historici testantur. Quas verò clades Persæ acceperint à Ventidio, Corbulonè & Neronis ducibus, atque item à Seuero, Traiano, Caro, Cassio, Odæntho Palmyreno, & aliis, & quoties Seleucia & Ctesiphon, atque etiam Nisibis, quæ nunc huc nunc illuc transiit, capta sit, & quomodo Armenia & aliæ vicinæ prouinciæ in Romanorum peruenerit ditionem, vnà cū aliis, tu quoque in historiis tuis exponis. Quomodo autem alia dicam, quæ tu scribis sacratissimum Constantinum præclare gessisse: quum is pietatem nostram professus, rempublicam Romanorum administraret? Atque etiam quas, quantasque clades Iulianus, tuus maximè + choreis ducendis sodalis, & eorundem tecum orgiorum sacerdos, pertulerit? qui sanè innumera atque intoleranda Romano imperio vulnera inflixit, atque ea incurata post se reliquit. Num verò quidquam eorum, quæ de vniuersitatis huius interitu prædicta sunt, vel initium cœperit, vel finem habiturum sit, maius id profectò est, quàm vt tu de eo iudices. Verùm

B

Monarchia Christi.

Micha. 5. Memoria Isaiæ.

Gallus Aegypti præfuit.

+ dicitur.

age, si tibi videtur, qui hæc dicis, consideremus, D quomodo & qui Græcâ superstitionem sunt professi, & qui Christianorum sacra coluere imperatores quisque vitam aut imperium amiserit. An nò primus monarcha, qui vnus sibi imperiū usurpauit, C. Iulius Cæsar dolo cæsus est? An non Caiū alterum Tiberij nepotem milites quidam ferro necarunt? Quid Nero? num ille à familiari quodam non iugulatus est? Galba sanè & Otto & Vitellius eadem sunt passi: qui tres sedecim tantum menses imperarunt. Titum, frater germanus Domitianus occidit. An non ille rursus à Parthenio & Stephano miserandum in modum trucidatus est? Quid Commodum à Narcisso peremptū esse negabis? Pertinaci verò & Iuliano non idem accidit? Antoninus Seueri filius, an fratrem Geram nò necauit? Nò ille à Martiale idem est passus? Macrinus nò ad * Byzantium veluti mancipium raptus, ab exercitu suo intereptus est? Aurelius Antoninus + Semeæ filius, vnà cum matre iugulatus est. Eadem fortuna fuit successoris eius Alexandri, qui itidem cum matre Mammæa peremptus est. Quid de Maximino dicā, quem exercitus suus interemit? aut Gordiano, qui insidiis Philippi sublatus, in * cōmune domicilium abiit? Tu verò ipse de Philippo & Decio memora, vt ab hostibus trucidati sint: atque etiam de Gallo & Volusiano, quibus milites sui vitam ademerunt. Num Aemilianus non eundem exitum habuit? Nò non Valerianus, quum in Persarum potestatem peruenisset, captiuus ab eis ductus est? annon Galienus dolo cæsus: & post huc Carinus quoque interemptus, Diocletiano imperium reliquit? qui imperij sibi socium Maximianum asciiuit. Ex quibus Maximianus Herculeus, ac deinde filius eius Maxentius, & postremus omnium Licinius, scēdissimam obiit mortem. Ex quo tempore autem, qui grege Christi præfuit, celeberrimus Constantinus imperium suscepit, & cognominem sibi urbem magnificētissimè cōstruendam Christo & matri eius dicauit, ipse dispice, si quis princeps imperialem dignitatem consequutus, longissimo tempore vel à familiaribus & domesticis, vel ab externis interemptus est. Aut si vaquam tyrannis, quàm legitimum imperium, potentior fuit. Iulianum excipimus, tuum vatem, sacerdotem, canephorum, & imperatorem: & tuum etiam Valentem. Fidem enim tibi habeo, qui optimè ea oratione exequutus es, quæ illi Christianis intulerunt mala. Quapropter etiam vterque condignas impietatis tulit pœnas. De alio verò ne tu quidē ipse simile quidquam dixeris. Ego autem Basiliscum etiam addā, qui motum aduersus Zenonem concitauit: cui ille nò tyrannidem, modò sed vitam etiam ademit. Hæc quanuis fortasse minus ad historiam Ecclesiasticam pertinere videntur, vtilia tamen admodum, & + instituto operi commoda esse, & loco huic maximè cōuenire puto: propterea quòd historici græcæ superstitionis cultores, consuld & * maliciôsè veritatē oppugnantes, propter Christianæ religionis odium, perperam & falso plerique scribunt. At nos ad reliquam Anastasij historiam reuertamur.

Idololatram imperatorū propè omniū, præcipuè tyrannorum cruciatu exci-
tam.

* Entrop. apud Arche-
laidem.
Chalcedonē
Erodiannū
† Alij hūc
Soemidā, alij
Semiamirā
vocat, &
non hūc
† dicitur i-
uālliv.

Alia Chri-
stianorū &
piorum prin-
cipum fortu-
na fuit.

† dicitur
vbi + dicitur
m. 100.

* dicitur
vbi dicitur.

CAPVT XLIIII.

Anast. sicut
exactionibus
plurimis sub
ditu suo gra
uatus fuit.

† Βασιλευ-
σιον φησι.
Vindices.
Præfectura
aulæ.

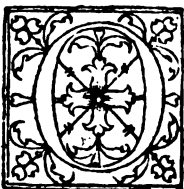
Portorium χρεάγγιον, Aurargeteū, ad eum quem diximus modū, Anastasi^o aboleuit, & imperiali prorsus animo sustulit. Alia verò contrà, se indigna instituit: χρεστήριακον videlicet, id est, pētionem auri: & populos suos vectigales, bellicis impensis per nundinationem vēditis, supra modū grauauit: exactionemq; † tributorū curialium abrogādo, in quibusque ciuitatibus eos qui vocātur Vindices constituit. Marini Syri, sicuti dicunt, suggestione, qui primariā apud eum gefit dignitatem, quam Præfecturam aulæ antiquitūs nominarunt. Quapropter factum, vt vectigalia magna ex parte interciderint, & ciuitates minus floruerint. Antiquitūs namque, qui nobiles & claro loco nati erant, in earum album referebantur, eosque vrbs quælibet in curiis senatorum loco habebat atque constituēbat.

B * Anastasius in imperio Romano aristocratiā, hoc est, optimatium administrationem instituit, magistratus & honores vendidit, iniustu hominibus peperit. Et ad insatiabilem pecunia cupiditatem conuersus, provincias expulauit. Ad insolentē nouūque morem, quem induxit, viri boni sunt consternati. Barbaros nauq; imperio imminentes, non armis propulsi, sed pacem auro mercari solliciti est. Defunctorum bona curiose inquisiunt, & publicam passim omnibus concilianit inopiam. Suidas.

CAPIT. XLV.

Anast. sicut
imperialian
Julian, Quis
crucifixus,
&c. versan-
do hymno
addidit voluit
Supr. c. 35. v.

Macedoniū
clausula om-
ni adiciēda au-
torē nō fuisse

Mnium autem malorum, quorū ipse autor fuit, illud extremū erat, q̄ propter accessione illam, Qui crucifixus es pro nobis, quā & ipse tēsancto hymno additā voluit, ingens exorta est seditio: perinde atq; religionem christianam euertere homines vellēt. Eius dogmatis Petrus Cnapeus autor fuit, sicuti dictum est. Seuerus autem in Macedonium, qui paulo antē hierarcha Constantinopoli fuit, & in clerū eius rem eam confert, ad Soterichum scribens, quum nondum in episcoporum ordinē cooptatus esset, sed in aula imperiali eo tempore versaretur, quo cum eis quos antea diximus, monasterio suo est exactus. Cōiectura autem est, talium aliarūque calumniarum gratia, Macedoniū è throno suo deiectū esse. Quòd verò præter causam in vitū eum inuectus mētiatur, satis ea quæ dicuntur ostendent. Postq̄ enim Macedonius ab imperatore dissentire cœpit, permultū imperator ei insidiatus est. Proinde etiā eos qui à Macedonio descuerāt, turbulēter cōgregatos, in Archā geli templo tēsanctū carnē cum adiectione ipsa canere iussit. Idem mox proximo Dominico die in tēplo magno ab eis factū, quum illi etiam baculos eō intulerunt. Populus autem flagranti ardore exitus, turpiter illos ecclesia expulit. Imperator postea apertē monachis desertoribus & transfugis, & principibus etiam viris, vt indignas contumelias in episcopū imprudenter conicerent, præcepit. Quorum vnus erat Iulianus Halicarnasi in Caria episcopus, & Seuerus etiā tum monachus: simul & fidei, & Macedonij, eorūque qui secū erant, hostes. Quomodo igitur eū, quem tyrannico more accessione eius gratia iniuriis contumeliisq; afficere voluerunt, autorē eius esse dicemus, & ducē confusionis tantæ in ecclesia recipiemus?

Imper. Ana-
stasius Mace-
doniū graui-
ter persecu-
tos.

Porro quū imperator accessione eam propalā hūmo addere veller, populus impatienter id ferens summopere animi discruciabatur. Et multi magistratus in periculum maximū inciderūt multaq; insignia ædificia incensa sunt. Atq; in Marini Syri ædibus monacho cuidā deprehēso homines nōnulli caput amputarūt, eūmq; adiectionis eius suaforem esse dixerūt: & capite conto in sublimē sublato, publicē per ludibriū exclamarunt, illū ipsum Trinitatis hostē esse asseuerātes. Eò verò tumultus iste magnitudinis processit, cōsilio remediōq; omni proculcato, vt & imperator ipse tam graui periculo permotus, absq; corona & cōsueto imperiali habitu, in Hippodromū procurrerit: & per præcones populo denunciari, paratum se esse imperio cedere. Satis verò se scire, fieri omnino nō posse, vt vniuersi dignitatē eam, quæ plurimos minimē ferret, capesserēt. Vnū autē prorsus oportere esse, qui sibi succedens, & administrationis habenas tenens, Imperium gubernaret. Quod vbi populus Cōstantinopolitanus audiuit, subito veluti diuino quodā momento animum mutauit: & imperatori statim, vt coronā imponeret, seditionē se soluturum, & deinceps quieturū esse pollicitus, supplcauit. Perbreui autē deinde Anastasius tempore vixit, paulo post † defunctus, quum viginti septē annos, menses tres, & totidem dies infelicitē, & cum animæ suæ exitio, imperium Romanū administrasset. Continet sedecimus iste historię liber annos quadraginta quatuor, & menses tres: quum à condito mundo sexies * millesimus trigessimus quartus, à diuina autē Domini natiuitate quingētesimus vigessimus nonus ageretur annus.

Tumultus Cō-
stantinopolita-
nus aduersus
imperatorem
Anastasium
propter adie-
ctionē clausu-
la, Qui cruci-
fixus, &c.
Ibi Anastasius
imperium
deponere pa-
ratus.

Anast. sicut
mor.
Anni lxxv
lxxvi
† Fulmine
afflatus: post
88. vitæ an-
num.

* Sicuti re-
centiores vo-
lunt 4496.

DE ZENONE IMPERATORE.

Zeno Romanorū imperator, nō ea à natura, qua Leo ante eū fuit, crudelitate: neque ita irasci solitus est, vt placari semel cōmōtus nequiveret, quod Leo facere cōsueuerat. Ambitionē & liberalitatem in rebus multū præ se tulit. Et res plerasq; vt gloriā & admirationē hominū sibi pararet, ex ostentatione magis q̄ ex animo fecit. Rerum gerendarum experientiam nō habuit: neque artes eas, quibus certō ac tutō imperium administratur, tenuit. Lucris & auaricia non itidem, vt Leo, efflictim inhauiit, neque aduersus copiosos & locupletes homines calumniōse crimina cōstinxit: non tamē prorsus à cupiditate pecunia vacuus fuit. Sanē quidē non malo Principe Romanis visis fuissent, nisi Sebastianus, qui secundum Zenonē potestate plurimum valuit, quocunq; veller, ibi lum duxisset. Is perinde atque in foro quodā venalia habebat omnia: neque quidquam in aula esse, de quo non cauponaretur, passus est. Proinde magistratus omnes vendidit, suam sibi, suam etiam imperatori emungens à mancipibus pecuniam. Quòd si quispiam adueniret, qui paulo plus precij dimmeraret, is precipuus habebatur. Neque in palatio imperiali quidquam fuit, quod ille, si emptorem inuenisset, non vendiderit. Zeno ipse si quando honorem dignitatēve alicui familiarium suorum contulisset, Sebastianus tanquam volūtūcanus, hoc est, respublica caupo quidam, eam ab illō parui redemptam, aliis pluris vendidit, imperatori arustationē huiusmodi acceptū ferens. Zenonis huius filius, cui etiam in imperij administratione successit, sine Zeno, vt apud Suidā est, sine Leo, vt alij scribunt, nominatus, in spem imperij natus, adoleſcētulus admodū ad di-

F

A gnitates est euectus. Hunc in exercitijs corporis pater, quo maturius adolesceret, educari atque institui curauit. Quapropter illum inuenem, qui cum potestate in imperiali aula fuere, ut affatim resp. bonis perfrui addisceret, Sybaritica crapula & ingluuici affuefecerunt, lenocinantes puero, eumque ad illicitos & abominandos concubitus, quos nominare fas non est, erudientes. Itaque cū uita quotidiana consuetudine summum bonum in uoluptatibus & fastu collocaret, & in ipsa imperij expectatione inflatam arrogantiam uultu gestuque corporis

exhiberet, sublimis incedere, et illum alium sustinere, & **B** (ut semel dicam) homines omnes tanquā mancipia despicere cepit. Enimuerò qua omnia respicit diuina Prouidentia, tanta eius, qua uel natura insita, uel institutione ei instillata erant uicia cernens, aquum esse res hominum miserata iudicauit, ut ante diem prater fatum decederet. Quod sanè ita est factum: quum ille in profuuium, quod non sentiret, uentris, diebus aliquot lectum ipse suum percatans, incidisset.

DECIMISEPTIMI TOMI CAPITA.

- 1 De imperio Iustini primi: & ut ab eo interfecti sint Amanius eunuchus, Theocritus, & Vitalianus.
- 2 Qui ea aetate sacris administrandis summarum sedium fuerint episcopi. De Seuero, Paulo, & Euphrasio, Antiochia episcopi.
- 3 Ut iterum Antiochia à terramotu sit afflicta, ubi etiā Euphrasius episcopus ruinis obrutus est: cui successit Euphrasius. & de alijs urbibus, quibus damnus à terramotu est illatus.
- 4 De sancto Zosima miraculorum editore, & Ioanne Chuzicita.
- 5 De altero sancto Zosima. De Maria Aegyptiaca, & Theodora Alexandrina.
- 6 Qua res in ciuitate Negra acciderint, & de sancto Arettha martyre.
- 7 Ut Iustinianus magnus imperio suscepto, professionem & fidem Chalcedonensem defenderit: Theodora uero coniunx eius, magis ad partes eorum qui unam naturam Christo tribuunt, fuerit inclinata.
- 8 Ut Seuerus reuocatus sit. De epistolis eius. Et ut Anthimo perniciosus corruptelamque suam communicauerit. Et ut in omnibus ecclesijs quarta Synodus laudata sit, & predicata.
- 9 De Synodis, quae contra Anthimum, Petrum, Seuerum, & Zooram sunt coacta. Ut sancta quarta Synodus ubique locorū sit comprobata. De Agapeto, Agathone, & Ioanne, Romanis episcopis, ut & Byzantium uenerint.
- 10 De historijs Procopij Casariensis. Quae de Persica pugna is scribat. De seditione & tumultu populari Constantinopoli moto: quae seditio uia, hoc est, Vinca, dicta est.
- 11 Res Vandalorū. De Honoricho: & eius temporis martyribus. De Cabaone Mauro, & quae p Christianis egerit.
- 12 Ut Bellisarius Vandalis deuictis, triumphum maximum Constantinopoli egerit. Et de sancto martyre Cypriano. Item de Maurorum gente, atque origine eius.
- 13 De rebus in Italia à Bellisario & Narse gestis: & uaria Romana urbis per hostes occupatione. De Sylucrio & Vigilio episcopis, item de eis gestibus, quae Christianam susceperunt fidem. Et de Narse ducis imperatoris artibus, & erga Deum pietate.
- 14 Ut Chosroes per inuidiam pace fracta, Romanum inuaserit imperium. Et de Antiochia, aliarumque urbium hostili occupatione.
- 15 De miraculo, quod Apamea ad salutiferum crucis signum acciderit.
- 16 De re mirifica Edessa, supra opinionem & fidem omnium, ab imagine Domini Dei & seruatoris nostri Iesu Christi non manu facta, gesta.

- De cruce magni precij, quam Iustinianus Sergiopolis de- 17
dicauit. Et de miraculo ibi propè incredibile edito.
- De sanissima eius temporis pestilentia & contagione, 18
qua orbem quinquaginta & duos annos incesit.
- Quae Euagrius historicus de inexplebili pecuniarum cupiditate Iustiniani scripserit. 19
- Descriptio Augusti templi Dei Verbi Sapientia, quod 20
Iustinianus Deum sanctissimè colens instaurauit.
- De imperatoris eiusdem amore, potius quam furore, erga 21
cyanicum seu caruleum colorem.
- De Barsanuphio monacho, item de Simeone propter Christum 22
fatuo.
- De Thoma, qui & ipse uitam tacitam extra hominum 23
strepitum est complexus.
- Ut Magnus Sabbas & Theodosius Caenobiarca sub Iu- 24
stiniano uitam finierint.
- De miraculo insigni, quod puero Hebraeo à sanctissima 25
Deigenitrice acciderit.
- De episcopis magnarum tum temporis urbium, & de 26
dissidio Mena & Vigily episcopi Romani.
- De sancta magna quinta uniuersali Synodo. 27
- De blasphemis Origenis, & anathematis, quibus 28
est à Synodo mactatus: & de quibusdam ecclesiasticis caeremonijs.
- Ut Iustinianus recta fide excidens, impatibile ante passionem 29
Domini nostri corpus fuisse, professus est.
- De Anastasia Theopolis episcopo Sinaita. 30
- Ut Iustinianus mortuus sit & de opinione & fide eius. 31
- De Auxumitis, ut Christianum cultum susceperint: & 32
de alijs quibusdam.
- De Iustini iunioris imperio moribusque eiusdem. 33
- Ut is Iustinum cognatum suum, item Aetherium & 34
Addeum, homines impios & perniciosos, occiderit.
- De edicto literis de fide publicato, quod Iustinus ad omnes 35
ubique misit ecclesias, ne quid in professione fidei nouaretur.
- De magnarum urbium episcopis, & Gregorio Theopolis 36
antistite.
- Ut pacta cōuentu inter Persas & Romanos soluta sint. 37
- Ut Chosroes incursione in Orientale imperium facta, & 38
castella ceperit, & praedam multam abducerit.
- Ut Iustinus immenso dolore correptus, in morbum phrenitidem 39
inciderit, & Tiberius rempublicam administrauit. Et ut arte quadam Chosroem aggressus Tiberius, pacem cum eo fecerit.
- Ut Iustinus Tiberium in imperio sibi substituerit: & 40
qua ad eum moriens, de imperij administratione uerba fecerit.

A **ECCLESIASTICAE HISTORIAE NICEPHORI CALLISTI XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVS SEPTIMVS.**

CAPVT I.

Institutum Imperator laetum.

VÆ quidē sub Zenone & Anastasio ecclesiis accidere, talem habuere modū. Vbi verò Anastasius ad infima cōcessit iudicia, Panemimēsis, qui apud Romanos Iulius dicitur, die nono, Iustinus Thraciam patriam habēs, purpuram sumpsit, ordinum aulicorum dux, à custodibus corporis Imperatoris, quibus præsuerat, præter spem omnem princeps declaratus. Multi verò tum opibus & copiis, nec nō Anastasij cognatione ad magnam processerant gloriam, qui imperium tantum suscipere possent, quique id aded pro rerum omnium licentia ad se pertraherent. Præter alios Amātius Imperialium cubiculariorum præfectus fuit, qui ingentes sibi opes comparauerat. Porro quum ipsi qui virilibus careret, ad tantum Imperium aspirare minimè liceret, + Theocrito cuidam, quo amico maximè utebatur, Imperij coronam imponere conatus est. Et Iustinum hunc accitum pecunia ingenti tentare eos iussit, quicumque Theocrito purpuram circumdare vellent & possent. At hic sibi ipsi imperium quærens, statim pecunia populum corripuit, eorūque qui Excubitores dicuntur, benevolentia auro redemit. Et purpura sumpta, Amātium primū & Theocritum è medio sustulit: deinde & alios quoscunque idoneos ad Imperij fasces suscipiendos esse putabat, occidit. Vitalianum autem, qui sub Anastasio ad tyrannidem aspirauerat, in Thracia agentem, cum honore multo ad Imperialem vrbeim accersit, opes eius, spectatamque militarium artium industriam, & præclaram insuper apud omnes famam suspectam habens: & illud simul maximè per timorem in animo voluens, quod hominē Imperij amore teneri sciret. Cæterum cum probè nosset, non aliter illum tolli posse, nisi se ei amicū esse asimularet, personamque haud contemnendam imponeret, ducem ilico maximorum ordinum legit: * Præsentes lingua Latina ordines eos vocat. Indies porro illecebra & fraude maiore vtens, ad consularum quoque dignitatem eum euexit. Eò amplitudinis vbi peruehisset, quum versari in aula Imperiali necesse haberet, ad quandam in media aula

B

† Al. Theocritus nō nominat.

Cadas Amantij & Theocriti.

Item Vitaliani.

Præsentium ordines.

Suprà lib. 10. cap. 35.

* Quod Proconsuli legatus, id seve Imperatori Præsens fuit. Iul. Capitolinus in Aelio Vero. Filio suo Pyrrri Præsens filiam ianuam, nuptiū celebratū exēplo primatorū. Idem in Marc. Philosopho.

ianuam dolo occiditur: dignas opinor, scelerum pœnas luens, quibus antea in Romanum imperium per præcipitem audaciam illuserat. Hęc paulo post acta sunt.

CAPVT II.

Celestis eo tempore præfuerunt Romæ, Hormisdas post Laurentium & Symmachum: Hormisdæ autem Agapitus, huic porro Agathō episcopus successit. Byzantij post Macedoniū, Timotheus: post Timotheum, Ioānes Cappadox thronum est sortitus. Alexandria post Ioānem Dioscorus ecclesiam rexit. Hierosolymis, post Ioannem qui Helix successerat, Petrus adhuc sedem obtinebat. Antiochiæ verò, Seuerus Flauiani successor thronum per tyrannidem tenebat, plurimū in Chalcidonensem synodum inuehens. Is cum ita animatus esset, quotidie (vt ita dicam) anathemati Synodum eam subiecit: potissimū verò in eis quæ Enthronisticae siue synodales dicuntur epistolis, quas ad loci cuiuslibet patriarchas mittebat. Vnus autem eas Ioannes, qui priori Ioanni Alexandriae successerat, atque item Dioscorus & Timotheus, recipiebant: per quos nugamenta multa aduersus Ecclesiam sunt inducta, & populus in innumerabiles opiniones diuisus. Sed enim Imperator fidelissimus primo Imperij sui anno, seuerum commeritas petulantis verborum lubricitatis pœnas pendere, linguaque eius radicis excidere iussit. Rei ei, sicuti de eo fama percrebuit, Irenæus præfuit, militarium ordinum Antiochiæ dux. Quod sanè verum esse, literis suis Seuerus ipse cōfirmat, Irenæū videlicet pœnam sibi eam tumultus concitati gratia molitum esse. Ad amicos enim quosdam Antiochenos scribēs, exilium suum fugamque cōmemorat, & quàm plurima in Irenæum scommata & cōiicia iacit, propterea quod diligentius ille custodibus dispositis hominē, ne ex vrbe Antiochena profugeret, seruarit. Noui ego quosdam qui scribūt, à Vitaliano pœna hac Seuerum esse affectum, quum primas adhuc apud Iustinum ferens, linguam illius ab eo petiisset: quod scilicet in scriptis suis Seuerus, cōiiciis sæpe illum impetiisset. Verum thronū Antiochenum deseruit Gorpaxo mense, quem Septembrem Romani vocāt. Eius discessu in sedem eam Paulus conscendit, qui perinde atque ille aduersus quartam Synodum occultè per rabiem lastravit. Ac tum quidem ille Synodum eam publicè est professus: paulo post verò sua sponte se ab ecclesiis subduxit, & ad comunē deinde locum Euphrasius, episcopatum Antiochenum suscepit.

Primarium ecclesiarum episcopus Alium Romanorum pontificum casa legum tenens Latini.

Seuerus synodi Chalcedonenfis oppugnator, & dissidij multo autor.

Hinc lingua, Iustino iubente, excidit debuit

Enag. lib. 4. cap. 4.

Seueri successor Paulus, huius Euphrasius, apud Antiochenos.

A

Incidium
et motus
terrae An-
tiochia.

Vo tempore multa simul & fre-
quentia Antiochiz incendia ve-
luti prziere motibus futuris, &
proemia fuere eorum que illam
comprehensura erant malorum.

Clades ma-
xima cum
urbis.

B

† w. 1. 1. 1. 1.

Euphrasij
episcopi in-
teritus.
Providentia
diuina in
mediu ma-
liu opem be-
nignu fecit.

Euphrasij
Ortiis pre-
fectus, episco-
pus Antio-
chenus eligi-
tur.

Aliu ter-
ra motus
Antio-
chia.

Antiochia
Theopolis no-
minata.

Terramotus
in locu aliu.

Edesse cla-
des ex an-
ni ingenti
annulatione

Tempus enim non ita multum
intercessit, quum septimus Iustini imperij agere-
tur annus, mensis decimus, Artemisio mense, cui
apud Romanos Maij nomen est, vigesimonono
die, meridie maximè vigente, motus terræ vnà cū
concutiente ebullitione vrbi incumbens, eandē-
que funditū: quassans, deformen & horrendam
reddidit: & quicquid in ea eximium fuit, in solum
coniecit. Ad quam cladem fulmen quoque acces-
sit, ita vt ea mala calamitatē inter se diuissis vide-
rentur. Bonam enim ciuitatis partem terræ motus
& concussio solo æquauit. Si quid verò clades ex
intactū reliquissent, ignis imminens consumpsit,
atque in cinerem & puluerem admirando pror-
sus modo redegit. Porro quomodo & quanta ma-
la ciuitas, ea sit perpeffa, quasue ædes & publicas
porticus, aliaque illustria eius opera, incendio si-
mul & terræ motui quasi + succisuum opus con-
sumenda præbuerit: in super quam admirandæ &
orationem omnem excellentes erumnæ diuini-
tū ad casus eiusmodi accesserint, Ioannes Rhetor
singulari cum affectu oratione venusta exponit,
historiæ suæ calamitate tali finem imponens.
In multis hisce cladibus Euphrasius quoque epi-
scopus, edificiorū ruinis oppressus interiit: vide-
licet ne quis ex idoneis, qui curam prouidi in tan-
tis malis vrbi ei⁹ gereret, viris relinqueretur. Se-
denim que omnia inspicit diuina Prouidentia, que-
que vindictæ gladios miserationis oleo exacuit,
atque ante plagas ipsas remedia instruit, atque a-
dedò ab ipsa statim (vt ita dicam) desperatione be-
nignitatem profert, Orientalium copiarum Imperatoris
mandato præfectum Euphrasium excitauit, solitudinēque pro
ciuitate omni suam ita declarauit, vt nihil eorum quæ
opus essent, per Euphrasium prorsus prætermitteret. Hunc
Antiocheni curæ & administrationis eius admiratione
episcopum diligunt. Atque ille sedem eam, perinde atque
præmium aliquod atque remunerationem tantæ suæ
procuracionis, à Deo reciperet, non repudiavit. Post
menses autem triginta, grauissimas rursus à terræ
motu pertulit eadem ciuitas erumnas: quum deinde
à Iustiniano debitam consequuta est curam seu prouisionem,
& Theopolis, hoc est, Deiciuitas nominata. Vnusquisque
enim ciuium Christi nomen pro foribus inscribēs,
eo modo terræ motum dispulit, quum Deus religioso
cuidam homini oraculo hæc verba foribus inscribere
præcepisset: Christus nobiscum: stete. Eiusdem Iustini
Imperij tempore Epidamnus etiam, quæ nunc Dirrachium
dicitur, plurima à sæuis terræ motibus sustinuit
damna. Et item Corinthus, quæ in terra Græcia sita est.
Idem verò & Anazarbus, quæ secundæ Cilicum genti
præest, pertulit. Quas vrbes magna pecunia Iustinus
restaurauit. Sub eodem imperio Edeffensorū quoque
felix ciuitas, quæ maxima simul & populosissima
in prouincia Ostroenorum est, mirificam Scirti, qui
eam præterfluit, annis exundatione in

tantum est afflicta, vt quum multa ædificia secum
D cōuulsa illè abstraxerit, tum infinitam hominum
multitudinem abstulerit atque submerserit. Quos
postquam vnda rapuit, confestim instar torrētis,
per mediam urbem profluens euauit. Quod vbi
malum conqueiuit, tabula marmorea apparuit,
hieroglyphicis literis hæc significans:

Saltabis ciui saltum saltator acerbum.

Visa verò eadem tempestate est + Gigantzi
generis mulier quædam, cuiusuis hominis staturam
excellens: longitudini ei proportione latitudo etiam
respondebat. Porro Imperator Antiochenis atque
aliis calamitatibus in mœrorem coniectus, capitis
diademate posito, & pulla veste sumpta, luctui se
dedit: & vrbs vniuersa cum eo pullata, & ipsa eorum
quæ acciderant malorum causa luxit. Imperator verò
non solum Antiochiam, sed & Edeffensorum ciuitatem,
atque Anazarbum, impensis Imperatoris splendide
restituit. Anazarbus & Edeffa ex fundamentis ipsis
tanta magnificentia sunt restauratæ, vt vtraque etiam
Imperatoris ipsius appellatione sit cohonestata. Quando
quidem verò tantæ cladis, quæ Antiochæ accepta est,
meminimus: cur non alia quoque digna memoratu,
quæ tum accidere, præsentem inserimus historiæ,
ex rerum gestarū scriptoribus excerpta?

CAPVT IIII.

Rat tum temporis Zosimas quidam
nomine, ex maritima Phœnicia oriū-
dus, Sidam patriam sortitus, quæ non minus quàm
viginti stadiis ab Tyrionū vrbe distat: qui magnis
certaminibus cælestem meditabatur vitam. Hic diu-
turno ieiunio, aliisque studiis, quibus Deum dele-
ctari par est, toto illum pectore complexus, non
solum ad summum indolentiæ fastigium peruenit:
verum etiam donum id, vt futura perinde atque
præsentia videret, à Deo consequutus est. Fuit au-
tem Cæsaræ, quæ caput gentis Palæstinorum est,
apud virum præclarum, prudentia atque eloquentia
insignem, dignitate quoque atque aliis rebus quæ
hominis vitæ cohonestat præstantem, nec non
generis nobilitate admodum illustrem, Arcesilaum
nomine. Quum igitur cladem Antiochia ex motu
terræ acceptura esset, prolixè Zosimas illachrimans,
& ex intimo animo ingemiscens, sumpto alicunde
in manus + ignis catillo, circumquaque obambulans,
locum omnem suffitu impleuit. Deinde humi prouolutus,
precibus Dei opè implorauit. Quum verò Arcesilaus
adesset, & quidnam sibi res tam turbulenta velleret,
interrogaret: propalàm ille, + reuereri se Antiochiam
fatali tum casu concidentem, fragoremque eius aures
suas circumsonantem, sentire dixit. Arcesilaus autem
vnà cum iis qui tum ibi præstò erant, verbis eiusmodi
præter omnem opinionem auditis, stupefactus, horam
eam notauit: & postea ea ipsa hora, qua hoc Zosimas,
diuino afflatus numine prædixerat, Antiochenam
urbem in maximas concidisse erumnas comperit. Plura
verò & alia quæ opinionem omnem superant, virum hūc
fecisse dicunt: quæ singula commemorare, quoniam
numerum exuperant, temporis huius non est. Vnum
tamen aut alterum exponere conabor.

Episcopus
urbis
Antiochia
interitus.

Reverentia
concessum
terræ motu
urbem.

Episcopus
urbis
Antiochia
interitus.

† w. 1. 1. 1. 1.

† al. 1. 1. 1. 1.

Idem Chri-
stus nobiscum
stete.

A Eodem tēpore vnà cū magno hoc viro, vir quidā viguit nomine Ioannes, virtuti illi non multum cedēs, in casa monastica cui Chuzica nomen erat, ad torrentem in parte Septentrionali vię publicę, quę Hierosolymis egressos Hiericontem desert, sita. Hic quum dudum antea in ea quam dixi Cæsarea Palæstinę episcopatū gefsisset, monasticam tum, & rebus mundanis omnibus carentem conſectabatur vitam. Cuzicithes igitur iste tum vbi Arcesilai, quem diximus, coniugem, alterum sibi oculum radio textorio excussisse inaudiuit, nulla interposita mora, fœminam eam visurus accurrit. Et postquam pupillam illi excidisse, & oculum in modum liquoris diffuere vidit, vnum ex comitibus spongiam quàm celerrimè afferre, & humorem diffuētē in locū suum cogere, spongiamq; ipsam quantum posset fasciola colligare iussit. Aberat autem domo Arcesilaus, & cum Zosima in phrontisterio siue monastico tugurio, quod ad vicum Sida cognomine situm erat, & à Cæsarea stadiis propè quingentis distabat, conuersabatur.

B Colloquenti verò ei cum Zosima, celeriter domo accurrentes famuli, casum vxoris renūciant. Quo derepentē audito, ille in prolixiorem incidit luctum, & capillos vellens in aerem iactitabat, & mœrorem cohibere non poterat. Causam eius conturbationis Arcesilao commemorante, sermonemque suum, gemitu frequēti interpolante, Zosimascognoscit, Arcesilaum ita miserabiliter affectum statim reliquit, & in ædiculam vbi illi mos erat, pro eo atque par est seorsim cum Deo colloqui, currit. Atque paulo pōst inde egressus, veluti lætus & exultans, vultu subridenti & hilari: Abi (ad Arcesilaum inquit) abi, Chuzicitę gratia data est, & vxorcula tua modis omnibus valet: quodd nequaquam obesse illi, propter Chuzicitę præsentiam, casus acerbus potuerit. Neque id falsum fuit. Nam eadem in re vterque miraculū pariter edidit. Nouum præterea Ioannem istum peregrisse vitę genus ferunt, ita vt cuniculatim meatum quendā tortuosum sub terra effoderit: ibiq; turbā frequentem auersans, quietē cōſectatus sit. De Zosima autem illud quoque memorię proditum est. Ibat vir sanctus aliquando Cæsaream, asellum secum trahens: cui res quasdam necessarias gestanti, subitò instat leo. Atque is iumento rapto, aufugit. Cōsequutus autē eum per sylvam est tardiore gradu senex. Leo, quoadusque ad eū Zosimas peruenit, asini carnibus interea exſatiatus, discedere ab eo parabat. Porrò Zosimas hianti ore hilarius leonē inspiciens: Atqui, inquit, ô amice, mihi ea vis nō est, vt humeris asini clitelas portare valeam, qui eò ætatis peruenerim, & egestate emaruerim. Subeūdum igitur tibi onus est, & naturę prærogativa reiecta, contrā quam recepta iura ferunt, faciendum, siquidem liberari à me & fera amplius esse vis. Ibi tum leo, perinde atque semel feritatē abiecisset, sensim ad Zosimam accedit, cauda hominem dstringit, & in rebus omnibus se illi pariturum ostēdit. Senex autē Zosimas imposito humeris leonis fasce, Cæsareā vsq; eū duxit: satis apertē declarās, omnia obedire homini ei, qui ex præscripto Dei vitam sibi degēdam, constanterq; gratiam & datas cœlitūs leges, extra errorem omnē conferuandas statuerit: haud aliter quàm olim generis nostri principi Adam.

Lter verò tū quoque enituit Zosimas, non ille quidem solitariam degens vitam, sed in quodam Palæstinę cœnobio inter monachos commune certamen persequens.

Quem sacerdotio fungentē, rem diuinam arcanorum mysteriorum Aegyptiacę illi fecisse aiunt. Illi inquam Aegyptiacę, quę tantopere primūm carnis voluptate diffluxisse dicitur, vt nihil prorsus carnalis petulantię intentatum reliquerit: eoque vitiosę libidinis peruenerit, vt eā verbis eloqui nemo possit. Deinde verò ad summam virtutem ita euasisse, vt altera ab altera illustraretur. Sedenim vt illa in Aegypto prognata, & quo vitę genere vsa, multos libidinis magnitudine in potestatem suam ceu mancipia redegerit: & vt diuino nutu ad sacrosanctū lignum venerandum excita, in viam se dederit, atque inde diuertens Iordanis quoque flumen transierit, & in interiorem solitudinem se abdiderit, neque cū quopiam homine præterquam vno isto Zosima colloquuta sit, ciboque simul & vestitu abstinerit: denique vt inter precandum in sublime sublata, cum Zosima hoc verba contulerit, vitamq; hęc finierit: & de diuina communionē participauerit, necnon vt illi leo sepulchrum effossum parauerit, & vitę ipsa exemplum pœnitētię agere volentibus commodissimūm reliquerit: Sophronio, qui olim Hierosolymitanam sedem antistes exornauit, memorandum relinquemus, qui eleganter sanctę eius fœminę & Zosimę vitam descripsit. Mihi namque ad alia exponenda properanti, his immorari non licet. Cæterum paulo ante hoc tēpus, Theodora illa inter fœminas admitanda, illustris fuit, quam ad Alexandrię vrbs regionem Nonā animo magno monasticę vitę certamen pertulisse fama est. Fraude enim quadā furtim in stuprum adducta, posteaquam se diuinum numē læsisse cognouit, diuitias omnes atq; generis splendorem mandato Dei posthabens, & sub virili habitu muliebria occultans, eam que supra naturam est vitam exegit. Eamque rem ita contexit, vt crimen etiam illud subierit, quasi pueri procreati pater fuisset. Quam illa apertam calumniā ita fortiter sustinuit, vt puerum perinde atque ipsius esset, mandra sua monasticęque cella expulsa receperit eundemque coacta tenerum, quoad in virum euasit, educauerit: quum crimine se, exigua corporis parte exhibita, liberare potuisset. Illa verò ad finem vsque sexum, sicuti instituerat, celare perseuerauit. Maximis etiam gratiarum donis est cohonestata, ad eò vt & feris imperarit, eamque de rebus quibusque precantem Deus exaudierit. ad quem tandem, laborum suorum præmia receptura, migravit. Eam porrò migrationem monasterij præfecto ostendit autor ipse & conciliator bonorum, ascensum videlicet quēdam mirificum, & domum longē splendidissimam, per quā Theodora ipsa à comitatu & satellitio illustri producebatur.

Zosima alter.

Maria Aegyptiaca.

Sophronius Hierosolymitanus vitam eius descripsit.

Theodora sub virili habitu in monastica vita pœnitētię egit. * καὶ τῆς ἀλεξανδρινῆς πόλεως

Calumnię sibi intentatam patientissimè tulit

† καὶ τῆς

Miraculum Zosima & Ioanni dñi commune.

Ioannes in cuniculis terra habitans

Zosima leo ferus parat, & clitelas sine gestat.

*Arctas
martyr.
Negra ciui-
tas Ara-
bia, marty-
rio defuncta.*

*Iodan Hō
merites Pseu-
domofis.*

† *καταλαρα*

*Puer mar-
tyr, qui cum
matre cre-
mari ma-
luit, quam
in tyranni
blāditio ac-
quiescere.*

*Elesbaan
dux Ae-
thiopum, nu-
tu Du, &
Iustini im-
pūctis,
Pseudomoy-
sen Dunaan
bello uiciso-
tur & Chri-
stianum san-
guinem ui-
deat.*

A **A**dem tempestate & Arethas mar-
tyr certamen pro Christo obiit, in
ciuitate cui Negre nomen est. Et ille
toti à maioribus ipsis Deo dicatæ
præfuit. Sita uerò est alicubi ad fines
Arabiz felicitis. Hanc rebus plerisque florere, &
quæ Deo grata essent facere, humani generis ini-
micus minimè ferens, sæuam aduersus eam con-
citauit procellam. Namque in Iudæum quendam
illapsus, Mosen quidem patrem & legislatorem se
habere gloriantem, re autem ipsa prorsus à legi-
bus & iure naturæ abhorrentem, atque in finiti-
ma Homeritarum regione tyrannidem exercen-
tem, contra eam, quam dixi, consurrexit urbem.
Ac posteaquam illam adortus, omniaque exper-
tus nihil egit, quòd simul & mœnibus munitissi-
mis, & militum uirtute, quos in urbe habebant;
tyrannum ciues repellerent, ad ueterem patris sui
† armaturam, mendacium scilicet ipsum, se con-
uertit: & amici persona sumpta, pacè cū illis pepi-
git, atque ut sibi cum paucis uidentæ uerbis gratia
eam ingredi liceret, petiit, iureiurando per patrij
Dei nomen interposito, nihil se mali aut cogita-
turum, aut facturum. Illi uerò sunt assensu. At ubi
tytannus intra muros acceptus est, non diu mora-
tus, persona & figmenti scena posita, cum Chri-
sti ouibus lupus est congressus. Et postquam peri-
culum ciues à Christo auertèdi fecit, atque à sco-
po concilij sui aberrauit, alios tandem ferro, alios
autem igni & tormentis variis, ciuitatem uideli-
cet uniuersam holocaustum Deo obtulit. Inter
quos Arethas generosissimus martyrij recepit co-
ronam. Egregium quoque ibi uirilium animi speci-
men edidit alius quidam, mulierculæ unius, ex eis
quæ ad pyram accensam rapiabantur, filius. Hunc
etenim tenerum adhuc, tyrannus retinens, distra-
here à matre conabatur, demulcens illù, & quic-
quid ad animum adolescentuli alliciendum face-
ret, obiiiciens. Ibi uerò puer matrem aspiciens, fe-
mur tyranni momordit, & ad illam procurrat, at-
que ita unà cum matre sacrificium sua uolens per-
litatione ad Deum est transmissus. Ac ciuitas qui-
dem uniuersa ad hunc modum ferro & igni Deo
est oblata, & ueluti pulchra & irreprehensibilis
sponsa immortalis cõiuncta sponso. Verumenim-
uero quum uniuersitatis huius Deus libenter ad-
modum sanguinem illorum reciperet, nõ tamen
sultiuuit, quin debitas tam impiæ & flagitiosæ
crudelitatis pœnas sumeret. Porro Dunaan ipse
(hoc enim tyranni nomen erat) ciuitate ita capta,
non animaduertit, se inuitum quoque illà ad sem-
piternam transmittere, sibi ipsi autem cum pro-
bro temporaneam hanc adimere uitam, miseran-
dumque in modum se ad perpetua deiicere sup-
plicia. Postquam enim Iustinus quæcumque
Homerites aduersus urbem eam fraudulenter in-
stituisset, & contra sanctos facere perrexisset, in-
tellexit, ob factum id uehementer commotus, &
ira percitus est. Ilicet ad Elesbaã Aethiopum du-
cem Christianorum sacra apprimè colentem scri-
bit, ad legitimam illum uindictam de perituro illo
& impio æmulatione sancta sumendam concitans:
ut apparatu belli omni & expeditione mili-
tari, quæ regem deceret, illum quidem contereret,
pœnam autem condignam pro cæsis Christi ouibus
exigeret. Ille porro sua quoque sponte, pro

suo in Christum amore ad id propensus, auxiliis **D**
ab Imperatore nõ pœnitendis, ex militaribus quæ
in Oriente & Aegypto erant copiis, acceptis, ar-
matura crucis se iulstructum munit, & aduersus
Hebræum ducit. Atque terra marique cum exer-
citu hostem, cuius ditio plurima ex parte mariti-
ma erat, adortus, fortiter admodum cum eo signa
confert, & uirtute maiore in prælio uictor euadit,
hostemque unà cum multis aliis genere sibi
conianctis uiuum capit, & omnes eos ferro cedit.
Et præterea oppidi eius regione omni expugna-
ta, atque prorsus deuastata, gloriam sibi princeps
inclutus parit sempiternã. Carterum quum beatus
ille Elesbaan probè sibi conscius esset, belli se so-
cium auxiliatoremque habuisse rerum omnium
Deum, cuius ope interuentione aduersarium cru-
cis Iudæum concidisset: Quod quidè, summe Im-
perator, inquit, tibi pro eo atque par est, pro sub-
ministrato mihi tanto auxilio reddam, nõ habeo.
Quod uerò mihi est regnum (id quod apud om-
nes habetur charissimum) tua gratia hodie depo-
no. Atque cum hisce uerbis purpura diademate-
que abiecto, sacram ædem ingressus est. Et capite **E**
raso, aspera que monachorum lacerna sumpta, in
angustam quandam cellam, ita ut per uitam om-
nem adiri non posset, se abdidit. Ibi que pane solo
& oleribus quibusdam pro cibo usus est: & dein-
de uita sanctè finita, ad felicem & sempiternam
transiit mansionem. Verum, ne talia multa mihi
recensenti, ad prolixiorem magnitudinem insti-
tutum excrescat opus, ad reliquam historiam ex-
ponendam reuertor.

*Elesbaan
nachau su-
scipit.*

CAPVT VII

A Nnum octauum, & præterea men-
sem nonum, diemque tertium in Im-
perio Iustinus agebat, in extrema iã
constitutus senectã, atque ad rerum
publicarum administrationem mi-
nimè idoneus erat, præterquam quòd morbo e-
tiam quodam graui distinebatur. Iustinianum igi-
tur sororis suæ filium, patricium, ducemque sum-
mum, Imperij sociũ legit. Iustinianus more solè-
ni Augustus declaratus primo Aprilis mēsis die, **F**
auuculum prima deinceps Augusti (tum enim is
extremũ diem suum obiit) amisit, cum quo men-
ses quatuor imperauit. Integrum autem imperij
Iustini tempus annorum nouem triumque dierũ
fuit. Iustinianus porro ubi Imperio toto solus po-
titus est, synodus Chalcedonenfis Iustini sanctio-
nibus in omnibus ubiq; ecclesiis obtinebat, quæ-
admodum supra à me dictum est. Adhuc tamen
in quibusdam prouinciis res ecclesiasticæ pro-
pter turbas in statu suo non erant. Potissi-
mum uerò id mali in urbe Imperiali, & Alexan-
dria ipsa obuersabatur: ubi etiam non ita liberè
prorsus iactabatur. In urbe imperante post Epi-
phanium, qui Ecclesiæ annis sedecim præfuerat,
& Ioanni scolastico (is autem annum unum epi-
scopatum gessit) successerat, Anthimus Trape-
zunte translatus, nulla gloria episcopatum admi-
nistrabat: Alexandriæ uerò Dioscori, quem dixi-
mus, successor Theodosius, sacra curabat. Uterque
uerò, & Anthimus & Theodosius, unam naturam
in Christo esse, post unione opinabantur. Verum

*Iustinianus
Iustinus in
Imperio sus-
cessor.*

*Episcopi Cõ
stantinopol.
Epiphanius
Ioannes,
Anthimus
Alexan-
dria, Diosco-
rus, Theodo-
sius.*

*Iustinianus
Chalcedonen-
sem successer
synodum.*

Theodora Augusta contra Nestor.

A Iustinianus magno animo Chalcedonensem synodum defendebat, sanctionibusque eius admodum addictus erat. Coniunx autem eius Theodora, eos qui vnam profitebantur naturam, idipsum magis veritati consentaneum esse arbitrata, tuebatur. Si quando enim de fide oboritur controuersia, non modò parentes à liberis, & contra, sed etiam coniunx à marito suo, & vir à coniuge per seditionem dissentit. Iustinianus sanè & Theodora, nescio quo pacto (fortasse autem ex composito) opiniones diuiserant, ita ut ille quidem duas naturas in Christo post vnionem profitètes propugnaret, hæc autem vnam assentibus naturam adhreret. Neque sibi inuicem quidquam concedere videbatur: Iustinianus scilicet in Chalcedonensibus decretis fortiter admodum persistens, eaque defendens: Theodora verò aduersæ maxime parti addicta, quæ eis quæ naturam vnam prædicabant, multam curam præstabat, neque nostrates interim prorsus negligens. Illis verò tum ingentem impendebat pecuniam, eosque quàm maxime adiuuabat.

CAPVT VIII.

Seuerus Constantinopolim euocatus

Vius quum ea esset sententia, sepius illa Iustinianum aggressa, vix tandem ei persuadet, vt Seuerum Constantinopolim euocet. Circunferuntur hodie quoque Seueri ad Theodoram Augustam & Iustinianum ipsum epistolæ, per quas ostendit, quum primùm quidè ille profectiorem ad eos suam, ex quo Antiochenam reliquit sedem, distulerit, postea autem ad Imperantem peruenerit urbem: se & Anthimum eadem sensisse, eandemque secum de diuino numine opinionem illum obtinere reperisse: seque illi etiam, vt thronum suum relinqueret, persuasisse. Scribit autem hæc quoque ad Theodosium Alexandriæ episcopum, in quibus literis gloriari etiam videtur, quòd in eâ sententiam eum ipsum Anthimum adduxerit, vt eiusmodi detastada dogmata temporaneæ etiam isti gloriæ supremæque cathedræ præferret. Sed & Anthimi hisce de rebus, atque itidem Theodosij ad Seuerum & ad Anthimum epistolæ extant: quas eam ob causam prætermisi, ne ingentem talium scriptorum copiam in hoc opere accumularem. Enimuerò quòd cum Imperatore nõ consentirent, sed contra illius insiones venirent, & Chalcedonensem Synodum non reciperent, vterque & Anthimus & Theodosius è sedibus suis deturbati sunt. Itaq; in Alexadrina Zoilus, in Constantinopolitana autem Menas successit. Accidit tum, vt in ecclesiis omnibus Synodus Chalcedonensis clarè prædicaretur, & vt nemo illam vel anathemate vel calumnia expetere auderet. Qui verò aliter facerent, omnibus modis adigebantur, vt pedibus in eandem sententiam irent, in eaque conuiescere cogentur. Promulgauit quoque constitutionem Iustinianus, in qua Seuerum vnà cum aliis anathemate ferit: & præterea quicumque illi additi essent, opinionemque alienam complecterentur. Atque eisdem etiam grauib; pænis subiicit. Ita factum, vt timore omnes percellerentur, & cunctæ vbique ecclesiæ idè

Zoilus Theodosij Alexandria successor: Anthimi Constantinopoli. Menas. Chalcedonensis synodus probatur. Constit. 42. Nouell.

sentirent, neque postea schisma siue dissidium aliquod in ecclesiis reliquum esset: sed vt omnes omnium ditionum patriarche inter se conuenirent, & locorum quorumque episcopi duces suos sequerentur, propalamq; per orbem vniuersum in ecclesia quatuor tantum Synodi celebrarentur: prima, Nicæna trecentorum decem & octo patrum: secunda Constantinopolitana: tertia, Ephesia prior: quarta, Chalcedonensis. Coacta verò est quinta quoque Iustiniani iussu, de qua loco suo dicemus.

CAPVT IX.

Illud notare conuenit, eum quem diximus Anthimum Epiphaniij successorem, verbo quidem sanctam quartam Synodum recepisse, reuera autem abominatum esse atq; damnasse. Et quum comprobare eâ, atq; anathemate eos iugulare, quos illa reiiceret, adigeretur, & id ipsum facere differreret, alias ex aliis causas conuincens: interea accidit, vt Agapetus veteris Romæ hierarcha Constantinopolim veniret. Qui quum de Anthimi rebus inquireret, multosque ab Archimandritis eius verbis, & ab aliis libellos oblatos acciperet: illi ne in conspectum quidem admissio, episcopatum abrogauit. Cuius calculum monasteria etiam Palæstinae, & Petrus Hierosolymitanus antistes, necnon reliqui ecclesiarum præfecti comprobauerunt. Hinc Anthimum post Agapeti obitum synodus Constantinopoli coacta, atque ipse etiam + Agathon, Agapeti in ecclesia Romana successor adhuc superstes, cohortati sunt, vt pœnitentiæ libellum exhiberet, eaque quæ in illum dicta essent, falsa esse probaret, atque ita ad priorè episcopatum suum Trapezutem rediret. Porro quum ille latitaret, & Synodus iterum atque tertio illum comparere, & causam dicere, obiectaque sibi crimina confutare, & priorè sedem Trapezunte recipere propalam iuberet, atque ipse propter timorem se occultans, copiam sui non faceret, Synodus sententia contra illum publicata, dignitate sacerdotali omni eum priuauit. Post Anthimum autem Menas ad thronum episcopale ascendit, sicuti dictum est: cui Agathon papa, quod antea nunquam factum est, manus imposuit. Quum Agatho adhuc in rebus humanis esset, altera Constantinopoli prouincialis Synodus coacta est: cui Agatho & Menas præfuit. In hac Seueri Antiochiæ, & Petri Apameæ Syriæ episcoporum, necnò Zooræ monachi Syri res, in quaestionem deductæ sunt. Aduersus quos Palæstinae, vrbis Constantinopolitanæ, & secundæ prouinciæ Syriæ monasteria libellos obtulerunt. Sed enim postea quam deprehensi sunt rebus illicitis inuoluti esse, & quod maximum est, Chalcedonensem synodum anathemate confingere, præterea Anabaptismos, aliisque nefandæ obscœnitatis plena facinora peragere, & naturam in Christo vnam docere, & ipsi & quicumque cum eis in eadè erant sententia explosi sunt atq; reiecti. Lata quoque lex, Seueri scripta cõseruari nõ debere: atque sicubi reperirentur, vt igni comburerentur: si minus, vt capitis supplicio in eum animaduertetur, qui scripta talia sibi seruanda esse statuisset.

D

l. Reddentes honorem. S. suscipimus autem. C. de summa Trinitate.

Agapetus Ro. antistes Constantinopoli Anthimū exautorat. Nam ibi apud Imperatorè Iustinianum Theodoricus sine Theodorici legati legatus fuit.

† Latine dicitur Bonifacius. Synodus Constantinopolitana prouincialis.

Agathon Rom. pontifex Menam Constantinopolim consecravit. Hinc Latini Bonifacium nominare videtur. Constit. 42. Nouell. Anabaptismi damnatio a Altera synodus Constantinopolitana prouincialis. Alia eius aduersus Seuerum, Petrum, Zooræ & alios.

Synod^o Ro. provincialis.

Euphemius, Macedonio, Flavianus, defuncti etiam, in integrum restituti.

Legatio Theodoricis regis ad Iustinianum, pro Arianis. Alij hanc etiam Theodatum dicunt

a veteribus Prærogativa sedis Romana præ Constantino politana. b Fortè legatum Theodosium.

A Hoc idem Ormisdas quoque, qui ante Agapetum & Agathonem episcopatum gessit, celebrata Romę Synodo decreuit. cuius etiam actorum epistolę circumferuntur. Ad hæc Synodus sanxit, vt sancta quatuor œcumenica concilia, & diuus Leo, eiusdemque Tomus per vniuersum orbem prædicarentur. insuper vt Euphemius & Macedonius Constantinopolitani, & Flavianus Antiochenus, episcopi, in integrum restituerentur, atque in sacrarum tabularum album referrentur: quippe qui egregiè pro veritate decertassent, rebus omnibus quę aduersus illos cęptę actęque essent, abolendis. Quę aliarum quoque prouinciarum atq; ecclesiarum ephori approbantes confirmarunt. Atque equidem quę in vrbe imperante aduersus Anthimum, Scuerum, Petrum & Zooram, ante sanctam magnam vniuersalem quintam Synodũ gesta sunt, sic habent. Porro quum episcopatum Epiphanius superioribus tēporibus gereret, Ioannes quoque Papa Constantinopolim venit, quum eum * Theuderichus Roma vrbe potitus, legatũ ad Iustinum misisset. Arianam namque is religionem defendens, legationem pro Arianis misit, vt ne desciscere ab opinione sua cogerentur. & legationi minas addidit: quod si Iustinus id facere nollet, se itidem per Italiam in Nicęni synodi cultores sc̄uiturum esse. Ibi Ioannes ad parem inuitatus selsionem, vt scilicet Constantinopolitano antistiti assideret, non prius Apostolicę sedis ^a prærogatiuam deserere sustinuit, quàm supra Epiphanium in throno collocaretur. Idem Ioannes alios omnes, præterquam ^b Timotheum Alexandrinum, ad communionem admisit. Hęc sic habuere.

* Ioannis papa collega in legatione ista fuerit Agapitus & Patricius, cast. Theodorus & Importunus. Sed à Iustino episcoporum hereticorum restitutio demogata est. Blond. Ioannem, cateroq; que legatos Theuderichus Raenona post reditum in carcere fame occidit. Idem. Deinde 98. die Theuderichus profusio v̄stru diem suum obiit. Idem.

CAPIT X.

C

On intempestiuum verò fuerit, reliquas etiam Iustiniani Imperatoris res gestas memoratu dignas, neque prorsus ab ecclesiasticis rebus abhorretes, in historia ista recensere, & quoad eius fieri potest contexere: quę à Procopio Cæsariensi eleganter admodum & doctè in temporum suorum historia sunt conscripta. Quatuor autem volumina is ad antiquitatis stylum accedentia composuit: quorum vnum Persica nominauit, in quatuor partes diuisum opus: Secundum parti diuisione, Gothica: quę scripta, bella ab ipso Iustiniano & Bellissario in orbe Romano feliciter gesta cõplectuntur. Tertium + Aedificia inscripsit, magnificè admodum commemorans, quę opera Iustinianus construxerit: templa scilicet, oppida & vrbes, regias pontes, atque alia ad publicum vsum spectantia. Quartum opus, * retractatio est earum orationum, quas apud Iustinianum laudibus eum vehens habuit, quasi quædam palinodia seu recantatio minus rectè ab eo dictorum.

Procopij Cæsariensis scripserat.

f. i. i. i. i. i.

* retractatio

Bellissariis res describens, cuius comes in expeditione bellica illi subseruiens fuit, primùm commemorat, quomodo Cabades Persarum rex, Chosroæ filiorum suorum natu minimo regnũ relinquere volens, in adoptionem eum Romanorum Imperatori dare statuerit, quo iuueni certius firmiũque regnum esset. Quod vbi illi non successit, Proclo impediẽte, qui apud Iustinianum quæstoris dignitatem gerebat, inimicitias grauiore contra Romanos suscepit. Et bellum Procopius inter Romanos Bellissario duce & Persas gestum, elegantia mira optimè exequitur Primùm, vt Bellissarius vnà cum Hermogene exercitus ductore Persas ad Daras & Nisibim vicecerit, scribit. Et victorię eorundem tropæa in Armenia erecta attexit. Item Alamundari Scenitarum barbarorum ducis, bello aduersus Romanos ab eo moto, res gestas. Qui Timostratum Rufini fratrem vnà cum plurimis aliis comitibus eius captum, postea ingenti pecunia redemptum, reddidit. Perquam + miserabiliter autẽ memorat ipse Alamundari & Azareti aduersus Romanorum imperium expeditiones: quemadmodum copius eorum militaribus per vim in regionem suam redire contententibus, in Euphratis ripa Bellissarius occurrerit, atque cum eis prælium commiserit. Et quomodo Bellissarij milites, quod consilio eius parere noluerint, Paschaliũ feriarum diebus instantibus sint concisi. Quomodo denique Rufinus & Hermogenes perpetuam, quę dicitur, pacem cum Persis fecerint. Deinde seditionem popularem Byzantij ortam subiungit, quę cognomen sortita est Νικα, Vince: quod tesseram eam in ipso conspectu perduelles habuerint, vt eo signo se earundem partium sectatores cognoscerent. Quo tempore Hypatius & Pompeius Anastasium genere contingentes, populo cogente, tyrannidem affectarunt. Sed ij postea plebe, Narsæ & Bellissarij ductu, victa, Iustiniani iussione capita amiserunt. In eo tumultu Procopius triginta millia hominum ex plebe concidisse dicit. Per quos, addit, odio Iustiniani incensum esse vetus Sapientię Dei templum, quod + longiusculum fuit. Id Cõstantium olim funditus à Constantino constructum, & à se absolutum, Deo sacrauerat. Quapropter illis tantam impietatem patrare ausis, permissione, vt opinor, Dei, quale id deinceps futurum esset scientis, Iustinianus post victoriam, partim vt illos vlcisceretur, partim vt de eorum coaceruata cæde Deum placaret, templum id ab ipsis fundamentis excitatum, ad eam quę nunc cernitur amplitudinem perduxit.

D Res gestę sub Iustino no.

Bellum Persicum. Bellissarius Elernogones, ducis. Alamundarum Scenites.

E Azareti.

Pax Persis auctores. Seditio Cõstantinopolitana, vna, h. e. vince, dicta. Hypatij & Pompeij cades.

Cõflagratio templo Sophia. inscripte.

Restitutio in fide.

Yltra Peloponnesum Arabia est ad rubrum mare partium, & odoriferam illam ac diuitem, & beata cognomine inclytam. Hęc Catabanum & Hibonitarum, ac Scenitarũ Arabum vocatur, strabonibus, præterquam vbi Syria confinia attingit, nec nisi Casio monte nobilit. Plin. lib. 5. cap. 11.

CAPIT XI.

Idem

Dem. Procopius res Bellisarij Vandalicas cognitu dignas mirificè admodum exequitur. Arcadio namque & Honorio imperantibus, sicuti suprâ dictum est, Vandali & Alani cû rege suo Gongidifclo Hispania occupata, inde in Libyam Occidentalem transferunt, eandemq; possederunt. Gongidifclus vbi fatis concessit, Gontaris & Genzerichus filij eius in regno successerunt. Altero porrò ex his, Gontari scilicet, mortuo, ad vnum Genzerichum summa rerum Vandalicarum peruenit. Hic Carthagine principe Aphròrum vrbe, sedem regiam constituit. Ac deinceps Romam quoque cepit: & mortuus est, quum regnum vnde quadraginta annis obtinuisset. Reliquit autem is filium Honorichum: qui Arianam religionem propugnans, Christianos Nicæna decreta fortiter defendentes, in Libya crudeliter tractauit, Arii que opinionem profiteri coegit. Qui verò mandatis eius parere nollent, eos innumeris affecit suppliciis, igni & aqua & aliis acerbissimis tormentorum generibus è vita tollens. Erant verò, quibus etiam linguas ferro rescidit: quos se Procopius, quum Constantinopolim venissent, vidisse ait, atque per colloquium conuenisse, haud aliter, quàm qui nihil tale pãsi essent, verba facientes. Horum lingue ex ipso vsque gutture excisæ erant: vocem autem tam claram & articulatam edebant, vt miraculum nouum spectantibus atque audientibus exhiberent. Meminit quoque eorum in quadam constitutione + Iustinus. Ex his, Procopius inquit, aliquanto pòst duo quòd lubricitate lapsi essent, & rem cum fœminis habuissent, vocem prorsus amiserunt, martyrij gratia amplius apud eos manere nolente, sed propter illorum degeneracionem ab eis desciscente. Recenset præterea aliud quoque admiratione dignum, quod Deus eo ipso tempore fecit, in hominibus, non illis quidem sacris nostris initiatis, sed qui tamen tum quæ sancta essent facere delegissent. Scribit namque de Cabaone quodam Maurorum, eorum qui circa Tripolim sunt, duce. Cabaones igitur iste (illius enim qui hæc perquam luculenter commemorat, verbis utar) postquam Vandalos bellum aduersum se mouere audiuit, hæc fecit. Primùm ciuibus subditisq; suis præcepit, vt ab iniquitate omni & cibo qui ad delicias faceret abessent, omniumq; maximè se à congressu mulierû abstinerent: & binis castris positis, in alteris quidem ipse cum viris in armis fuit, in alteris autem mulieres inclusit, mortis supplicium minatus, si quis fœminarum vallum ingressus esset. Sub hæc exploratoribus Carthaginem missis mandauit, vbi Vandali in expeditione militari in templum christianorum aliquod per iniuriam contumeliosè quidquam facerent, vt ipsi quidem, ea quæ fierent, spectarent: postquam autem Vandali ex eo loco decessissent, diuersa & contraria omnia in delubrum id, vnde illi abiissent, facerent. Illud etiam cum dixisse ferunt, se quidem Deum quem Christiani colerent, ignorare: consentaneum verò & par esse, si quidem, quod diceretur, fortis potèntique esset, vt quum contemptores numinis sui vlcisceretur, tum cultores tueretur. Itaque spe-

culatores, postquam Carthaginem venerunt, D per ocium ibi quievere, Vandalorum apparatus belli spectantes. Vbi verò exercitus eorum Tripolim versus iret, viliori habitu sumpto, subsequuti sunt. Porrò Vandali die primo in Christianorum templis manserunt: & inductis in ea equis & iumentis aliis, nihil de iniuria contumeliæque aliqua reliqui quidquam fecere. Et lasciuia libidinèque sua vsu, sacerdotibus quos arripuissent, colaphos impegerunt, & plagis multis in tergo affecerunt, subseruireque eos sibi coegerunt. Postquam verò celerrimè inde discesserunt, Cabaonis exploratores, quæ ipsis mandata erant, fecere. Tempora namque confestim repurgarunt, & purgamentis aliisque rebus, quæ ibi minus sanctè positæ erant, cum cura & diligètia eiecerunt, ritè omnia disposuere, lucernas omnes incèdere, sacerdotes veneratione ingenti coluere: & humanitate alia omni prosequuti sunt. Argentum quoque mendicis, qui circum sacras ædes confidebāt, dederunt. Hoc pacto illi Vandalorum copias sunt sequuti. Et ab eo tempore in profectioe & itinere toto Vandali ad hunc ipsum modum peccarunt. Speculatores verò peccatum eorum correxerunt. Sedenim quum Vandali iam non longè ab eo quem perebant loco abessent, præuertentes eos exploratores, Cabaoni omnia ea quæ & Vandali & ipsi in Christianorû templis fecissent, retulerunt, atque hostes iam propè adesse renunciarunt. quibus ille rebus cognitis, pugna cum illis est congressus. In eo certamine multi Vandali, sicut ipse inquit, interfecti sunt: multi ab hostibus capti, pauci sanè ex eo exercitu domum reuersi sunt. ^a Hæc Trafamundo Vandalo à Mauris acciderunt: qui non multo pòst vitam finiit, quum viginti & septem annis Vandalorum genti præfuisset. ^b ante hunc autem Gundamus Honorichi filius, Genzerichi autem nepos, duodecim, Honorichus verò octo annos regnum administrauit. Trafamundus iste eximia forma, animique magni vir, ad Theudericum Gotthorum regem legationem, Amalafuntham sororem eius in matrimonium sibi petens, misit. Ille verò mille quoque dedit armatos, atque insuper quinque alia virorum millia, quæ satellitum ordinem implerent. Hoc autem defuncto, ^c Hulderichus Honorichi ex Genzericho prognati filius regnauit, vir mitis, & Christianis minimè grauis, & qui haudquaquã facillè ad bellum mouèdum excitaretur. Gelimer autem quidam genere ei propinquus, tyrannidi incumbens, Hulderichum, postquam septem annis regnasset, regno exiit. Is quòd ad res gerendas industrius esset, Gotthorum gètem attriuit.

Vandali in orthodoxos & eorum cõpla contumeliosè sistimur.

^a Trafamundus Vandalus orthodoxus hosti accerrimus. ^b Aphrò ca 220 episcopus in Sardinia relegatus quibus Symmachus Ro. antistes eleemosynã quod tidianã summisit. ^c Diac. ^b Gandamã aliq Ganda-byudã vocat, crudelè catholicorû persecutorem.

^c Hulderichus, Gelimer hunc Vandali regem constituerunt: & Hulderichum, Amerum, & Eugenium in custodiam incluserunt.

Trafamundus decessurus Hulderichum, quem a'ij Childerichum appellant, sacramento iurifurandi abstrinxit, ne Catholicum vquam faueret. nam propensum eum ad illos complectendos esse animo aduertens. At ipse regno potitus, episcopos orthodoxos ab exilio reuocauit, & que ecclesias reformandas demandauit. Quæ res et apud Vandalos Arianos frandi fuit. Diac.

Z

A Res Bellisarij vtriusq; Vandalis, Gontaris, Gomaris, Genzerich.

Honorichus persecutor catholicorum plus quàm 334 episcos orthodoxos solè exciliij causa vertere coegit. Diac.

B Christiani catholici excisi quocumque ore linguas districte loquuntur.

L. dista, vt supra. Gratia miraculorû per peccatû suppressimur. Cabaones Libyæ infidelis ea que christianorû sunt reliquie facit, ope Dei Vandalos denunciat.

C

F

Erumenimvero Iustinianus christianos, qui ibi ita affligebatur, miseratus, exercitum coegit. Suggestione vero Ioannis præfecti aulae, consilium expeditionis eius mouendæ mutauit. In somniis porro mandatum accepit, ne à cæpro desisteret. Vindictam enim Christianorum à Vâdalis victoriam reportaturum esse, ei dictum est. Itaque magno animo concepto, circiter æstiuum solstitium Bellissarium ad bellum Carthaginense conficiendum misit. Atque ubi prætoria nauis ad litus, quod ad imperialem domum est, constitit, & vrbis episcopus Epiphanius, pro eo atque patris est, preces solennes dixit, quosdam etiam milites recens baptizauit, atque in prætoriam nauim Bellissarium adduxit, imperatori res de Cypriano martyre, non oratione tantum, sed etiam memoria digna renūciata est, de qua Procopius hæc ad verbum refert. Cyprianum virum sanctum maximè omnium Carthaginenses venerantur, eique templum magnificum pro vrbis mœnibus ad litus maris statuerunt. Atque præter cultus alios quos ei exhibent, festum quoque anniuersarium diem celebrant, quem diem Cypriana nominant. Et eodem, quo festum cum conuentum, nomine, tempestatem quâdam procellosam appellare solent nauarum: quandoquidem in id tempus incidere consuevit, quo tempore Libyes festum hunc diem celebrandum semper lege statuerunt. Hoc templum Vandali sub Honoricho rege catholicis Christianis per vim ademptum euertere, eiectione inde cum multa contumelia sacerdotibus, & deinceps id utpote Arianis commodum, restaurarunt. Quum autem vicem eam dolerent atque deplorarent Libyes, per sæpe Cyprianum ferunt in somniis quibusdam apparentem dixisse, Christianos minimè de se sollicitos esse debere: ipsum enim se tempore suo vindicem atque ultorem fore. Eam rem ut auspiciatum omen Imperator accepit. Et prædictio hæc oracularis in Bellissarij tempora rectè incidit, quo duce Carthago Romano imperio subiecta est, nonagesimo quinto anno, postquam templum id Christianis est ademptum. Eo bello Vandali omnino sunt expugnati, & Arianorum opinio ex Libya eiectione. Christiani autem templa sua recuperarunt, iuxta Cypriani martyris prædictionem. Ad hæc Procopius illa quoque memoriarum posteritatis commendauit. Bellissarium, ubi de Vandalis victis tropæa statuisset, Byzantium rediisse cum spoliis & bello captorum hominum multitudine ingenti: in quibus & Gelimer illorum dux fuit. Triumphum egit Bellissarius in Hippodromo: in quo quum alia multa admiratione digna, tum præcipuè donaria ingenti vi pecuniarum æstimata, portata sunt: quæ donaria Genzerichum antea diximus Romæ conuasse, quum ibi in regiam receptus esset, & templa inuasisset. Quo tempore scilicet Eudoxia Valentiniani, qui Occidentale gubernauit imperium, coniunx, sub Maximo tyranno, postquam simul & virum per cædem amisisset, & in castitatem eius illusum esset, eum euocauit, ductum ei atque ingressum in urbem Romanam pollicita.

Expedicio Iustiniani aduersus Vandalos.

Copias militares episcopus ad mare pædicit & precatione profectur. Sanctus Cyprianus clade Vandalorum prædicit. Cypriana, dies apud Libyas festus. Cypriana inter tempestatem.

Victoria de Vandalis. Africæ tres menses subacta. Diaconus.

Triumphus Bellissarij in quo Gelimer est ductus. Spolia Romana à Vandalis recuperata.

Ibi verò ille & Romam igni vastauit, & Eudoxiam cum duabus filiabus ad Vandalos abduxit. Eo ipso tempore vna cum aliis eximii vrbis ornamentis etiam donaria quæcunque Vespasiani filius Titus, captis Hierosolymis, Romam pertulerat, & Solomon quondam DEO, quem in primis coluit, dicauerat, Genzerichus rapuit. Quæ quidem omnia Iustinianus CHRISTVM Deum nostrum mirificè honorans, Hierosolyma, ubi prius quoque consecrata fuerant, remisit. Dicit insuper idem Procopius, Gelimerem tum in Hippodromo, ubi imperator præsidens triumphipompam spectabat, humi proiectum patria lingua illam Solomonis sententiam protulisse: Vanitas vanitatum, omnia vanitas. Aliud quoque Procopius recenset, quod nemo præter eum ex antiquis scriptoribus memoriarum prodidit miraculi admirationem omnem excedens. Dicit namque, Mauros Occidentalem Libyæ gentem, antiquitus Palæstina expulsos, in Occidentali ea Libyæ ora confedissee, eos verò esse, quos Gergesios sacræ literæ, & læbuscos vocant: aliasque insuper gentes, quas Iesus Nauæ filius deuictas domibus suis eiecit. Hanc rem veram maximè esse, vetusta quadam inscriptione confirmat, quam se ille legisse testatur, Phœnicum compositam literis ad fontem quendam, ubi duæ quoque columnæ ex candido lapide excitatæ fuerint. Literarum sculptura eò aduenientibus hæc promulgabat: Nos sumus, qui à facie Iesu prædonis filij Nauæ profugimus. Ac de his quidem ad hunc ille modum scribit. Libya verò in potestatem Romanorum redacta, annua vectigalia, sicuti & antea, in ætarnum intulit. In eadem Libya Iustinianus centum & quinquaginta oppida construxisse dicitur, quæ partim ante id tempus non extiterant, partim vetustate collapsa fuerant. Ea verò magnificentissimè restituit, summo perque ornauit, priuatis simul & publicis structuris, mœnibus, & diuersis aliis beneficiis, per quæ & vrbes illustrantur, & diuinum numen maximè placatur, a quæ ductibus quoque, qui utilitatem simul & amœnitatem abundè ciuitatibus afferrent. Eorum nonnulli tum primùm, quum antea non fuerint, constructi sunt: nonnulli verò quum aliquando quidem fuerint, sed postea corruerint, tum temporis ad vetustum reducti sunt statum.

Sacra donaria Hierosolyma remisit.

Iustinianus Gelimerem loca quædam in Gallia habentia tribuit. Diaconus.

Muros Palæstinarum insidiatum quædam.

Iesus Iesus filius Nauæ, filius Nauæ, filius Nauæ, Palæstina sedibus suis eiecit.

Libya in potestatem Romanorum redacta.

CAPVT XIII.

Orro quæ in Italia quoque gesta sunt, referemus, quæ & ipsa Procopius in historiam retulit. Postquam Theoderichus, sicuti supra à nobis dictum est, Romam recepit, & Odoacrum tyrannidem ibi exercentem sustulit, rerumque Romanarum potitus decessit, Amalafuntha vxor eius, communis filij Atalarichi tutelam suscepit, †

Theoderici mors.

† Amalafuntham sive Himmelfuntham, alij filiam Theoderici fuisse scribunt, ut Diaconus Suprà cap. 11. eodem. Amalafuntha soror Theoderici Trajanum Vandalorum imperatoris.

A & regnum virili animo administravit. Cæterum quum prouidè rerum curam gereret, prima Iustinianum ad bellum aduersus Gothos sumendum excitauit. Quum nanque insidiis ab eis experita esset, Oratores ad imperatorè misit. Sedenim filio Atalaricho in tenera adhuc ætate extincto, Theudatus Theuderichum genere attingens, Occidentis imperium sumpsit. Qui postquam Bellissariū imperator in Occidentem misit, regno cedens, literarū doctrinis magis quàm rebus administrandis incubuit, ad res bellicas tractādas minimè idoneus. Coplis Occidētalibus tum Vittigis præfuit. Bellissarius, vt Italiam est ingressus, Vittigis quidē Roma relicta, inde discessit: Bellissarius verò vrbi appropinquās, à ciuibus est in eam receptus, fo res omnes & corda Insuper ipsa Romanis ei patefacientibus: maximè verò Syluerio throno eius præfidente, eam rem suadente atque procurante, qui ad Bellissarium, Fidelem, qui Atalarichi assessor & consiliarius fuerat, legauit. Ita absque certamine Roma in ditionem Romanorum, post annum sexagesimum, mēse Decembri rediit, vndecimo imperantis Iustiniani anno. Scripsit & illud Procopius, vbi postea Gotthi denuò Romam oppugnant, Bellissarium Syluerium episcopum suspectum fuisse: quapropter eum in Græciam transtulerit: Vigilo autem antistiti thronum ecclesiæ commiserit. Memoria prodidit Procopius idem, eisdem temporibus, quum Anastasius imperium obrineret, Herulos Istrum transisse: atque eos postea vniuersos liberaliter à Iustiniano tractatos, & ingētibus pecuniis allectos, Christianorum religionem suscepisse, & vitam ad humanitatē mutasse. Ad hæc, Bellissarij reditum ex vrbe Romana in vrbem Constantinopolitanam refert. Atque vt ille Vittigim, perinde atque mancipium quoddam inter spolia Roma secum duxerit: & vt + Totilas imperium Romæ arripuerit, atque vrbs ea rursus in potestatem Gothorum redierit. Deinde vt Bellissarius in Italiam reuersus, Romam rursus receperit: atq; inde, Persico bello in Oriente orto, ab imperatore reuocatus sit. Recenset quoque, Abasgos tum Christianismum complexos esse, seque ad humaniorē viuendi morem composuisse. Et Iustinianū imperatorem eunuchum gentis eorum Ephratam nomine ad eos misisse, qui prohiberet decætero quenquā ea parte + corporis qua viri sumus, apud eos ferro naturæ iniuriam inferente priuari. Siquidem pluri mi qui in principum cubiculis versantur ministri, * quos eunuchos siue cubicularios vocare solemus, ex gente ea erant. Tum verò etiam Iustinianus Deigenitrici templum in Abasgorum regione, pulchritudine atque amplitudine præstans edificauit: sacerdotes ei attribuit, & alia quæ ad cultum diuinum faciunt, ritè constituit. Vnde po-

pulo ei accidit, vt accuratissimè in Christianorum dogmate exciteretur. Scribit item, quomodo populi Tanaim amnem accolentes (vocāt autem loci eius homines Tanaim, maximæ quoque paludis Mæotidis vsque ad Euxinum pontum in longum excurrentem tractum) ad Iustinianum legatos miserunt, vt episcopum illis daret, supplicantes: quorum ille precibus re ipsa annuerit, & episcopum illis libenter miserit. Admodum verò tersè illud etiam idem recēser, quomodo Gotthi Mæotidis accolæ, Iustiniano imperium administrante, plurimas excursions in Thraciā fecerint. Præterea, vt sæui terræmotus in Græcia fuerint, & Bœotia, atque Achaia, & sinus Crissæus ad extremum cōcussus sit: loca plurima sub numerum minimè cadētia, & vrbes similiter in præcepsierint, & solo æquatæ sint. Plerisque in locis terra submersa pessum ierit, atq; alicubi quidem chasmata rursus coierint, alicubi verò hiatus perpetui ad hoc vsque tempus permanserint. Quale quiddam etiam ciuitati Ciliciæ Pompeiopoli accidit. Quum enim terra diuisa vrbem eam cum incolis omnibus vniuersam absorbuisset, vox ex infima voragine exaudita est, hominum eis qui superstites circum ea loca relicti essent, supplicantium, vt se erumna ea liberarent. Commemoratur etiam, vt Narses eunuchus à Iustiniano copiarum militarium dux electus, expeditionem in Italiam suscepit, ac Totilam vicerit, deinde verò & Teiam, & vt vrbs Roma quintum capta sit. De Narsē, qui familiariter cum eo vixēre, illud perhibent: ita ipsum ex diuino numine pependisse, atque id omnis generis pietate coluisse, & virginem eandēque Deigenitricem ita veneratam esse, vt illa manifesto ei apparet, quando prælium committendum esset, præciperet: neque illum faciliè prius in aciem descendisse, quàm tempus opportunum ab ea cognouisset. Plures insuper alias & maximas, Narses res gessit, qui Buselinum & Silduandum bello vicerit, & regiones vsque ad Oceanū omnes Romano imperio subdidit, quas res potissimum, post Procopium Agathias rhetor in literas retulit.

CAPVT XIII.

N historia Procopij illa quoque sunt: Chosroen, vbi Romanorum in Libya & Italia res bello gestas cognouisset, ad ingētem inuidiam commotū esse: & prætextus contra Romanos fingentem, quod fœdera violata & pax perpetua soluta esset, dixisse. Ac primū quidem Iustinianum oratores ad Chosroen misisse, qui significarēt, nullam se causam præbuisse, vt quæ pacta esset pax perpetua, frangeretur: neque quidquam detrimenti conuentis intulisse, proindēque petiisse, vt de rebus cōtrouersis disquisitio fieret: & causę quę in mediū prolata essent, pacatis cōsiliis amicè cōponerentur. Chosroes vero, q̄ grauē qua in animo suo flagrabat inuidiā nō ferret, nihil qđ rationi cōueniret, respōdisse: verū exercitu maximo expopulis suis coactō, Romanorū ditionē adortū esse, decimotertio iperij Iustiniani anno. Describit igitur,

Z ij

Administratio regni mo-
libris.
Atalarichus
seu Adalrichus
summa-
tore parit.
Theodatus re-
gno cedit.
Roma ex
Gothorum
manibus à
Romanis re-
cuperata.
Syluerius epi-
scopus Romæ.
Vigilius ei
interrogatus.
Heruli chri-
stiani facti.

+ Totilas ita
stans Romæ
vastauit, vt
in ea homi-
nes habitare
non possent.
Itaq; feruū
habitu culum
est facta, iux-
ta prædictio-
nē Domini.
Apo. 18.
* r̄s a p̄ro
vras s̄p̄da-
da.
Bellissarij de
Vittigis triū-
phat.
Roma à To-
tila Gottho
capta.

* Procopius de bello Persico libro secundo, vbi de Iberum finibus & monte Caucaſo agit: Hic gentes, inquit, quom alia multa, tum Alani & Abasgi habitant. Insuper Zecchi, & post eos Hunni, qui & Saberi dicuntur. Quos postea populi Hunnorum & Boianiam occuparunt.

+ Imperator multa ad eos adiuuandos & educandos multis donauit, rē itē s̄que liberaliter pecunia profecutus est. Dico.

+ Idem Ba-
diulla dicit.
Abasgi chri-
stiani sunt.
Christianis-
mus homines
ad humani-
tatem compo-
nit.
Ephratam
Abasgos eu-
nuchus.
Constitutio
qua eunuchis
magistratus
Tractus Ta-
naim amnis
Christianis-
mus suscipit.
Gothorum eu-
nuchus in Thra-
ciam.
Terræmotus
Chasmata.
+ r̄s & lo-
gicæ.
P̄peiopolis in
Cilicia & Te-
iæ, hiatus
terra absor-
pta.
Narses eun-
chi dux rei
gestæ in Italia
Teia Gottho-
rum dux.
Apud Aga-
thias q̄ dicitur
Bulsinum
& Silduand.
Alij hanc
Sisualdum
nominant.

Chosroes Per-
sarū rex bel-
lum contra
Rom. mouit.

Vittigis ad
Persam lega-
tos misit, ad
bellū Rom.
cum excians.

Proco. lib. 2.
belli Persici
Bellum Per-
sicum.

Capitulum Sextum

Berthæa. apud Procopium Euphratem dicitur Rom.

Antiochia. Lucum Daphna.

Seleucia. Apamea ope dei servata. Thomas Apamensis episcopus cum Chosroes ludos Circenses ut eum civitati sua placaret spectantis a Thomas episcopi apud Chosroem in tempore liberè dictum.

Pars crucis Dominice magnitudine cubitali. Procop. Miraculum Apamea in crucis ligno editum.

τῆς κτίσεως ἱερῶς. κτίσεως ἡμικραίου τῶν πρὸ οὐρανῶν.

Apamea a-lis tempora vastatio. Euag. lib. 4 cap. 26.

quomodo Chosroes Surum ad Euphratem situm oppidum, expugnatū ceperit, civibus partim per pacta cōuenta allectis, partim per arma devictis, quippe qui improbè se gesserit, & pacta minimè servavit, dolo magis quàm belli iure civitate ea potitus. Quomodo etiam Berthæam incensam igni vastavit. Item quomodo inde Antiochiam pervenerit, in cuius tum throno Euphræmius enituit: qui, quum ei quod agebat, nihil ex sententia procederet, Ecclesiam reliquit, eamque profugiens vnà cum vicinis ædificiis servavit, sacris donariis ordine publicitùs propositis, vt redemptionis essent ecclesiæ precium. Præterea perquam miserabiliter commemorat, quomodo à Chosroë Antiochia sit capta, qui omnia ibi ferro concidit, & incendio vastavit. Deinde quomodo in suburbano Daphnæ lucum, & in vicinam Seleuciam venirit: & vt ad Apameam quoque applicuerit, Thomam tum ibi episcopatum administrante, & vita & doctrina illustri viro. Quem vnà cum Chosroë, apud quem legatus erat, dicit equorum certamen in Hippodromo, præter receptum morem, sapièter spectasse: vt illum scilicet tali officio mitem placatùmque prorsus redderet. Eum quum faceret admodum Chosroes interrogasset, An ille se ad hunc modum in vrbe sua videre vellet: veritatem rebus omnibus præponentem respondisse dicit, quòd non libenter eum visurus esset. Quod dictum quum Chosroes propter veritatem plurimi fecit, tum antistitem eum mirificè est admiratus.

CAPITULUM XV.

OSTEA quam verò ad hunc locum pervenimus, aliud quiddam recensebo, præsentis historię conveniens quam maximè. Quum Apamensi urbem Antiochenam incensam esse audiissent, Thomam, quem dixi, episcopum à Chosroë reuersum obsecraverunt, vt præter solitum morem viuificum crucis lignum proferret, atque in medium proponeret, vt postremùm intuerentur exoscularenturque vnicam eam hominum salutem: & quasi viaticum, adorationem illius, ad meliorè illam vitam migraturi, sumerent. Annuj præcibus eorum Thomas, & lignum vitale protulit, certis productionis eius indicis diebus, vt vicini quoque flyerent, & medicina salutari perfruerentur. Quum autem omnes convenissent, totis manibus Thomas sublato in sublimè ligno, maledictionis amulero, sacram ædem circumiit: quod stans tantum supplicationum diebus fieri cōsuevit. Porro Thomam procedentem magna vis resplendentis ignis subsequi visa est, non adurentis quidem ignis, sed qui locum vnde ille iret, comburere putaretur. Neque id semel aut iterum, verùm sæpenumero accidit, quod antistes locum omnem circumiret, & multitudo congregata illum, vt idem sæpius faceret, rogaret, quo crebrius videret diuino fulgore frueretur. Ea res futuram Apamensis salutem portendit. Et miraculi eius imago atque monumentum ad Basilicæ testudinè summam, omnibus nouitatem rei testificaturum, propositum est. Quod quidem vsque ad Ardaamani

& Perfici belli tempora integrum permanfit: quo tempore vniuersa vrbs, & Ecclesia ipsa, vastata est, & cum ea imago simul conflagrauit. Atque hæc quidem sic acta. Chosroes verò recens initorum pacificationis pactorum rursus oblitus, denuò quoque eadem hostiliter fecit, leuitati quidè morum & inconstantie eius conuenientia, virum autem præclarum ac regem præcipuè haudquaquã decentia.

CAPITULUM XVI.

NSUPER etiam Procopius memorat ea, quæ à veteribus quoque de effigie Christi memorie sunt prodita, quæ Augaro Edessæ principi est misisa. Et quomodo Chosroes ea, quæ de illa fama increbuerant, quòd scilicet Edessa nunquam in potestate alienigenarum futura esset (id quod in literis ad Augarum missis non reperitur: quemadmodum ex Eusebij Pamphili historia cognoscere licet, qui epistolam eam legit & ad verbum operi suo inseruit, & nos quoque in secundo tomo exposuimus) falsa esse conuincere voluerit. Apud fideles quidè ita & canitur, & creditur: res ipsa quoque prædictionis eius fidem, quæ vera maximè sit, & sibi ipsi cōsentiens, confirmat. Chosroes nanque maximo impetu urbem adortus, atque omnia ferè expertus, innumerabilibusque tentatis viis, tandem aggerem tantum excitauit, vt ciuitatis etiam mœnia superaret: aliàsque in finitas præterea molitus artes & fraudes, cum probro tamen re infecta inde discessit. Quæ verò is contra urbem eam tentarit, pro eo atque potero, exponam. Lignorum multam vim & materiam aliam quæcunque facillè ignem concipit: milites suos, aliis rebus relictis omnibus ad urbem aggerere iussit. Atque vbi id dicto citius factum, & materia circumcirca cōstructa est, terram deinde ingessit, & aduersam aciem contra urbem duxit: & celeriter propugnaculis in stue lignorum & aggere collocatis, eam oppugnauit. Vsque ad eò verò urbem altitudine operis superauit, vt ex munitionibus tela in defensore vrbes conicerentur. Itaque quum obsessi aggerem veluti montem aliquem vrbi imminere viderent, & hostes in locis superioribus pedibus quamprimum in urbem excursuri existimarentur, sole oriente exaduerso aggeri & cuniculos agere instituerunt, & ignem subiicere, vt lignorum materia flamma cōsumpta agger pessum iret, opusque totū corrueret. Cæterum igne immisso, cœptum eos consilium sefellit, quòd flamma exitum non haberet: quam aerem concipere, atque ita materiam comprehendere, sicuti consuevit, oportebat. Itaque vbi eos cōsilium profus destituit, in extremam deiecti desperationè, ad supernam anchora, diuinitus scilicet acceptam imaginem, confugerunt, qua nulla hominis manus fecerat: ipse verò Christus Deus Augaro videre eum cupienti, facie in lintheu impressa, miserat. Hanc ipsam imaginem ad cuniculum produxerunt, & aqua cōpersam contra pyram miserunt. Et subito diuina virtute inuisibili quodammodo eorum fidei, qui hoc faciebant, luccurrente, facillè admodum quod desperatum antea fuerat, est perfectum. Siquidem confestim ligna ignem conceperunt, & quã celerrimè cōbulta imminenti statim

Chosroes bel lum cõtra pacia conuenit redimere.

Edessa cõtra vniuersam Persiam oppugnata. per imaginem Saluatoris est servata.

Oppugnatio vrbi Edesse.

Defensio eiusdem.

Qui aggeris dicitur. ἡ ἑστὴ πύλα μὲν μὲν κ. ν. μ. α. ἡ ἀλφειὸν ἡ ἐστὴ πύλα ἡ ἐστὴ πύλα hoc est. Aggeris bellia est molisio è lapidibus & lignis & terra constructa. Suid.

Defensio ad imaginem Christi auro. μ. α. ἡ ἀλφειὸν ἡ ἐστὴ πύλα ἡ ἐστὴ πύλα hoc est. Aggeris bellia est molisio è lapidibus & lignis & terra constructa. Suid.

A materiam eundem ignem immiserunt, carpentem & confumentem omnia. Obsessi ciues postquam fumum exilientem ex aggeris mole viderunt, talia insuper sunt moliti. Vasculis siquidem quibuscunque scilicet collectis, & sulphure, pice, aliisque rebus ex materia quæ facile flammam corripit, completis, fundis ad cuniculi fossam cõiecerunt. Quæ fumum emittentia, igne scilicet iactus impetu accenso, effecerunt, vt fumus qui ex aggere promanabat, prodire inde non existimaretur. Omnes enim fumum omnem ex ollis excitari autumabant. Triduo verò post, vbi ignis quæ in medio erant consumpsit, flammam eius terra reddidit: & qui in aggere constiterant Persæ pugnatōres, tandem intelligere cœperunt, in quodam discrimen peruenissent. Tum Chosroes, veluti aduersus virtutem diuinam contrariis cœptis eundem sibi esse existimaret, quæ urbem præterfluit aquam, contra pyram ardentem, extingueret eam volens, immisit. At illa magis magisque accendebatur, aquarum vim omnem perinde atque sulphur, aut oleum, aut liquorem alium ad inflammadam materiam idoneum excipiens, in sublimè eò vsque ferebatur, donec agger omnis in fossæ cuniculis confidens, in cineres est redactus. Itaque Chosroes rebus ipsis ad desperationem abductus, tandem vim eam quæ urbem defenderet cognouit: & pudore perculsus, in regnum suum rediit, pœnitentia ductus, quod tantos frustra labores subiisset, per quos ita manus contra Deum tollere voluisset. Atque equidem hæc sic habuere. Dicam verò itidem, quod alibi Chosroes apud Sergiopolim euenit, rem quæ referatur, ac memoriam posteritatis sempiternæ tradatur, admodum dignam.

Aqua diuinitus ignem alio exangit

B Nstitit & huic, iugum seruitutis imponere contendens. Et postquam mœnia est aggressus, & urbem expugnare coactus: de salute dehinc vrbis, vt ea seruaretur, vtrinque ab obsidentibus simul & obfessis, hinc inde verba facta. Postremo inter utrosque conuenit, vt sacris templorum donariis ciuitas redimeretur. Quibus & crux, quam Iustinianus & Theodora eò miserant, est annumerata. Et iam ab vrbis eius antistite, aliisque qui cum eo missi fuerant, ad Chosroem omnia deportata fuerant. Atque ille, num præterea in vrbe quicquam reliquum esset, interrogauit. Affuit ibi quidam, verum dicere solitus: & Chosroæ, alia quædam pauca admodum in vrbe à ciuibus occultè asseruari renunciauit. Ac auri quidem vel argenti reliqui nihil esse, sed alterius longè præstantioris & DEO dicatur materiam in qua ossa Sergij martyris asseruarentur, vnam sublongam ex argento fabrefactam restare. Hoc vbi Chosroes audiuit, illico exercitum omnem ad excidendam urbem ex castrorum monumentis eduxit. Confestim verò innumerabiles propugnatores supra urbem apparere, seque ad eandem defendendam parare, atque per muros vbiq; discurrere visi sunt. Porro vt hoc, qui ad oppugnandum missi fuerant, viderunt, cœstigio ad Chosroem reuersi, quum de-

Salutem Sergiopolis episcopo pmo factu ecclesia domum rediit.

ensorum ciuitatis multitudinem, tum timorem suum, qui eos exarmasset, stupefacti commemorarunt. Chosroes autem, vbi curiosè omnia scrutatus, valde paucos vel + immaturæ vel exoleræ ætatis homines in vrbe esse, robustis omnibus è medio sublatis comperit, rem eam sublimioris alicuius potestatis, & martyris præcipuè esse suspicatus est. Ac timore correptus, Christianamque religionem magnopere admiratus, statim obsidionem soluit, atque in ditionem suam reuersus est. Fama verò obtinet, Chosroem istum paulo ante obitum, sacris nostris initiatum, atque ad diuinum lauacrum admissum esse. Sedenim & pestem eam quæ tum grassata est, ita vt potero prosequar, quæ omnem (vt ita dicam) terrarum orbem depasta est, quinquaginta & duos annos, quod auditum nunquam est, in terris sæuiens.

Per martyrem Sergium vrbis Sergiopolis defensa.

CAPVT XVIII.

Apta à Persis Antiochia, biennio post morbus pestilens obortus est, aliqua quidè ex parte ei quæ Thucydides describit per similes: aliquo verò modo multum ab eo dispar. Ortum cepit ex Æthiopia: vniuersum verò propè peruasit orbem, veluti incedens, & sensim transiens, ita vt neminem ferè eius temporis hominem intactum præterierit. Quædam ciuitates adeò sunt à morbo eo occupatæ, vt vacuæ prorsus ab incolis fierent. Fuere quas leuius carperet, & statim inde transfret. Nec ille certa quapiam periodo grassatus est: neque vbi grassari exorsus est, eundem cursum tenuit: verum quibusdam in locis in principio hyemis sæuire cœpit, in aliis verno tempore, in nonnullis æstate prima. Alicubi autumnio iam progressio in quibusdam oppidis partem aliquam attigit, à reliqua autem abstinuit. Et videre erat in ciuitatibus peste hac affectis, domos prorsus omnes consumptas: in aliis vnam atque alteram ad vastitatem redactam, reliquas verò intactas. Fuerunt homines qui certius deprehenderent, quæ ædes nunc immunes à lue ista fuissent, eas proximo diein hoc malo nouum esse visum est, quod si ciues aliqui earum vrbium quas pestis inuasisset, aliò migrassent, soli ipsi ea corriperentur, qui ex infectis scilicet iam vrbibus inter intactos versarentur.

† αἴρος τῆ νῆς ἡσέρος.

Chosroes miraculo diuinitus adductus, Christianis suis suscipit.

ἡσέρος ἡσέρος, hoc est, popularis & communis morbus in toto orbe perquam diuortium.

* Porro malum hoc potissimum sæuiit eis cyclorum periodis, quos Epinemefes Græci, hoc est depastiones vocant. Internecione autem propè interiere homines secundo *πεντηκαιεκατηρῆς*, hoc est, eius qui annos quindecim complectitur cycli anno. Et varix erant pestis huius ægritudines. In quibusdam enim à capite incipiens, oculos sanguinolentos, & faciem tumentè efficiebat. Deinde gutturi incessens, vitam adimebat. Quosdam ventris profluuium inuadebat. In aliis bubones etiã extabant, & acres accedebant febres. Moriebatur

ἡσέρος ἡσέρος ἡσέρος, hoc est, popularis & communis morbus in toto orbe perquam diuortium.

* ἡσέρος ἡσέρος, depastio. *ἡσέρος*, ἡσέρος, hoc est: omnia quæ terram depascunt, quæ re perant. Depastiones & grassationes huiusmodi pestilentia & morbi epidemici atque populares (Cyprianus mortaliæatem vocat) sicuti cineriones exustiones & quæ terrarum tempore æstivo accidere solent.

Et tēpore eo Dionys^{us} ab hac nouū cyclum magnū inchoauit.

A intra biduum & triduum, perinde atque nihil paterentur, ratione & valetudine in vigore suo permanentibus. Nonnulli verò mentis impotes moriebantur. Item carbunculi exorti, homines cecliter inflāmarunt & extinxerunt. Erant qui semel atque iterum malo eo capti & liberati, postea tanquam postliminio correpti peribant. Diuersa etiā fuit contagio, rationem excedens omnem. Nonnulli enim morbum ex conuersatione tantū & consuetudine agrorū contrahebant, alij solo contactu illorum mortem sibi crebāt. Erant qui quū in domum saltem prospexissent, inficiebantur: aliis id in foro contingebat. Nonnulli qui periculum euaserāt, ex pestilētibus vrbibus excedentes, contagionem morbi ad integros & valentes trāsmittēbant. Quidam verò peste ea correpti prorsus non sunt, quanuis familiariter cum multis agris vixissent: & non solūm eos ipsos agrorū, verūm etiam ex peste ea defunctos homines cōtēssent. Multi nanque erant, qui magno studio vt morentur agebāt, propter liberorum aut totius familiæ inter necionem. Quam ob causam agrorū immixti, cum morbo iplo quodammodo coluclabātur. Nihilo ramen magis, pro eo atque cupiebant, ex hac vita migrabant. Lues ista, sicuti dixi, ad quinquagesimum secundum annum, pestilētias priores omnes longē post se relinquens, grassata est. Philostratus pestem sui temporis, quæ quindecim durauit annos, admiratur. Sed illā hęc multis modis superauit. Ego verò ad reliquam historiam reuertor, reliquas Iustiniani res commemoraturus.

Euagr. quoq; hac peste se infectum fuisse scribit lib. 4. ca. 39.

B

CAPVT XIX.

Ex Euagr. de Iustiniani inuani auaritia, & inmensa pdigalitate.

Ἰστορικὸν ἀπομνημονεύμα.

Ἰστορικὸν ἀπομνημονεύμα.

Ἰστορικὸν ἀπομνημονεύμα.

Vz autem de eo Euagrius narret adiciam, ne ipse in tantum imperatorem inuectus esse videar. Sic enim ad verbū de eo ille loquitur. Iustinianus inexplebilis auariciae fuit, & alieni vsque adeo appetens, vt ciues subditosque omnes auales habuerit: & magistratibus ipsis, vestigaliumque mancipibus, atque aliis insidias nulla de causa aduersus homines fuere solitis, vendiderit. Quam plurimis autem, quibus essent diuitia & possessiones, causa aliqua & pretextu praeter causam & pretextum omnem per colorem quempiam confecto, bonorum omnium multam dixit. Ac si qua mulier se assimulasset meretricium quæstum facere, & oculum alicui Veneræ consuetudinis gratia adicere, illico in leges committebatur. Atque ea vbi Iustinianum ad societatem tam turpis lucris asciuisset, opes eius qui per eiusmodi sycophantiam deceptus esset vniuersas, ipse in domum suam congregabat. Pecuniae verò prodigus etiam, multas sacras aedes & templa vbique construxit, aliaque pietatis causa domos ad affectum vel imperfectionem ætatis, & cum variis morbis consistantium virorum & mulierum curam, edificauit: ingentibus, vnde illi fouerentur, eis redditibus attributis. Alia quoque innumerabilia pietatis opera DEO placētia fecit: siquidem ea ex propriis autoris, qui de suis ipse puris factis fructum ferat, facultatibus procedant. Hęc quidem Euagrius.

Iustinianus porrò multa delubra passim in orbe terrarum pulcherrima excitauit: potissimum autem Constantinopoli præclarissima templa, præstanti forma & magnitudine constructa. In quibus ingens illa & incomparabilis, neque vnquam antea visa basilica est, augustū SAPIENTIÆ & VERBI DEI templum maximum sanè illud, atque decentissimum, & quod orationis vim omnem longè supergrediatur. Eius structuram ex Procopio hoc loco inferere visum est: cuius verba hæc sunt. Homines aliquando gregarij & leue vulgus Christianorum, ecclesiam incendere ausi sunt. Sophiā Byzantij templum id, commodissimè cognomen hoc DEO tribuentes, vocant. Permisit id hominibus nefariis, vt impietatem tantam patrarent, quod præuiderit ad quantum pulchritudinem sanum id aliquando restitutum, peruenturum esset. Itaque ecclesia exusta tota tum iacebat. Iustinianus autem ita eam aliquando post expoliuit, vt si antea quispiam cognouisset, & descriptionem ædificij nūc extantis ostendisset, in votis habiturus quilibet fuerit, vt ecclesia prorsus disperiret: quo ea forma, in quam est in præsentia redacta, conspiceretur. Artifices nanque imperator ex provinciis omnibus omnes euocauit, atque in primis Anthemium Trallianum + architecturæ & artis mechanicæ, quæ ingenio & manu fit, nō tantum inter eos qui sua ætate, sed etiam qui supericribus temporibus ædificiis accuratè & commodè extruendis præclari fuere, propterea verò qui futuri erant, structurarum formas & effigies præscribendi peritissimum: & Isidorum Milesium, egregium fabrum. Spectaculum igitur ecclesia multo pulcherrimum facta est, conspicientibus quidem mirificum, audientibus verò incredibile prorsus. Nam altitudine cælum propè attingit: & veluti ab ædificiis aliis abducta, vrbi reliquæ imminet atque incumbit, exornans quidem illam, quod scilicet illius sit: spectandam autem seipsam præbens, quod illius cum sit, illamque supergrediatur, tantum eminet, vt ex ea perinde atque è specula vrbs tota perlustretur. Ea autem latitudine atque longitudine quam rectissimè est exornata, vt nō immeritò & longior & latior dicatur. Tum autem incredibili pulchritudine est insignis. Mole quoque ipsa ornamento illi est, & magnitudinis conueniens & apta ratio & proportio, neque ad nimiam amplitudinem excedens, neque se ad viliorem humilitatem demittens. Nam & solitis ædificiis grandior est, & immoderatis structuris venustior atque decentior. Lumine verò & solis splendore mirificè abundat. Non extrinsecus locum eum sole illustrari, verum intus oriri lucem dicas. Tāta vis lucis in templum hoc diffunditur. Facies eius, pars scilicet Orientem solem respiciens, vbi mysteria & arcana Deo sacra fiunt, ad hunc modum est extructa. Aedificium quoddam diuidia ex parte rotundum & turbinatum, quod artis huius periti hemicylindrum nominans, in sublimitatem immensam excurrit. Operis huius

Hoc (facit vobis amicos de Māmona iniquitatu, etc. Luc. 16.) quidā male intelligēdo res piās res absumas, & aliquid pauperibus largiatur, & pūā se facere quod præceptū est. De instu laboribus facite elemosinas.

Ex eo quod velle haberi date.

Nō velle elemosinas facere de favore & vsu in fidelibus dico. Eū quib' Christo erogamus dico.

Aug. serm. 35 de vrb. Domini. in Euag. sermō in Luc.

De structura templo Sophiae Constantinopolitani.

Anthemius Trallianus, Isidorus Milesius architecti nobis lecti.

Sancitias templo sacrarium.

A altitudo, * quartam orbicularis figuræ partem e-
 uadit. Desuper structura alia lunata forma, ab æ-
 dificij artificibus ei imposta eminet, decenti qui-
 dem pulchritudine admiranda illa, sed quæ peri-
 culosa cõpositionis coagmentatione horrendum
 quiddã prorsus esse videatur. Videtur nãq; in rem
 præsentem venientibus, non satis firmo loco col-
 locata, atque non sine discrimine in sublime su-
 blata esse. Illa verò certa & stabilis maximè con-
 stat. In huius templi parte vtraque, columnæ in
 solo sunt, & apices earum ex ingentibus faxis
 constructi, riteque coagmentati. Quæ columnæ
 aliunde aliis artificiosè inter se situ ipso respon-
 dètes, in magnam sublimitatem pertingunt: sco-
 pulis eas, si cernas, præruptis compares. Quatuor
 in iis arcus + quadranguli forma extant. Porro
 arcuum istorum duo, qui ad orientem & occi-
 dentem solem pertinent, in vacuum aerem perti-
 nent. Reliqui autem quo ex inferiori paululum
 parte, ædificium quoddam & quasdam columnas
 habent. Eisdem verò ex superiore quoque parte
 B rotunda structura ad turbinatã formam vergens,
 imminet: vnde semper dies primũ illucescens ap-
 parer. Et quum ædificatio ita diuisa sit, commodi
 illud habet, quòd affatim lucem templo sufficit.
 Hæc verò ipsa (vt opinor) fieri non potest, vt lin-
 gua balbutiens & parum vocalis exponat. Nam-
 que propter structuram infractam, non in terra
 consistere, sed cœlitus catena aurea suspensa esse
 videntur. Et qui hæc cõtemplantur, quidnam po-
 tissimum præ aliis admirentur, dicere nequeunt.
 Verùm cum animo omnia circumspererint, & su-
 percilia super omnibus contraxerint, structuræ ar-
 tem assequi non possunt: sed quod oculis perspi-
 cere eam non sit, consternati inde discedunt. Por-
 rò si quidem auro testudo summa tecta est, ampli-
 tudinem pulchritudine temperans. Tum autem
 lapidum splendor cum auri fulgore concertans,
 excellit. Ex vtraque parte porticus duæ sunt: vtri-
 usque culmen, tholus, & aurum, tectoriũ est. Ha-
 rum altera quidem viris orantibus, altera autem
 mulieribus idem facientibus celsis: neque prorsus
 quidquã inter se variant, aut differunt. Quis verò
 C sublimiores gynæconitidis stationes exponat? aut
 varias enumeret porticus & columnis frequen-
 tibus conspicuas aulas, quibus templum hoc cir-
 cundatũ est? quis columnarũ & lapidum enume-
 ret aptam & convenientem speciem, quibus sacra
 ædes exornata est? In pratum se quispiam floribus
 vernans incidisse existimet. Admireretur namque
 meritò, aliorum quidem colorem purpureum, a-
 liorum verò viridantem, in quibusdam autè pu-
 niceum florere. In nonnullis candidum fulgere
 videat. Insuper verò in quibusdam obstupescat,
 quos aduersantibus inter se coloribus, in modum
 pictoris, natura ipsa variè cohonestarit. Porro tẽ-
 pli eius donaria omnia, quæ vel ad vsum sacrorũ
 parata, vel ex argento & lapillis magni precij fa-
 bre facta sunt, accuratius persequenti, eloqui om-
 nino non est: quæ Imperator duntaxat iste dedi-
 cavit. Ex vna autem re tantum, cõiectura, qui hæc
 legent, opes ecclesiasticas colligere potuerunt.
 Sanctius etenim templi huius sacrarium, quòd so-
 li sacerdotes adeunt, + quadragies mille argenti
 libras continet. Ex arcubus, quos loros mechani-
 ci vocant, vnus Orienti soli obuersus, nondumq;

perfectus, magnitudine sua bases columnarũ pref-
 sit. quæ pondus tantum non ferentes, derepentè
 quodammodo disrumpæ, non ita multo pòst pes-
 sum iturq; videbantur. Et Anthemius atque Isido-
 rus ea re perterriti, ad Imperatorem eam retule-
 runt: neque quidquam ex arte spei reliqui habue-
 runt. Imperator autem diuinitus edoctus, statim
 eis arcum absolutũ iri pollicitus est. Ipse etenim,
 inquit, in seipso assurgens, inferioribus columna-
 rum basibus non egebit. Ita arcus certa firmitate
 in sublimi suspensus, experientia ipsa veritatem
 inuentionis Iustiniani confirmauit. Atque hoc
 quidem sic hac in parte elaboratum est. In aliis
 verò arcubus Meridiem & Boream ventum spe-
 ctantibus, tale quiddam accidit. Lori qui vocan-
 tur, per ædificationem nouam mole magna in su-
 blime tollebatũ. Eis verò inferiora ædificia pres-
 sa laborabant, & columnæ quæ eò loci erant, la-
 pides paruos perinde atque expolirentur, ex sese
 iactos reddebant. Rursum igitur animos despon-
 dètes mechanici, propter casum eum Imperatori
 periculum tale renunciarunt. Tum ille huic malo
 remedium illud excogitauit. Laborantium enim
 ædificiorum partes summas, & arcus ipsos adime-
 re, atque in præsens quidem seponere, postea ve-
 rò rursus imponere, quum structuræ humor in-
 duratus euauisset, præcepit. Illi imperata fecere.
 Aedificatio verò ipsa deinceps firma stabilisque
 constitit. Restaurauit quoque Iustinianus sancto-
 rum Apostolorum templum, quod nulli primas
 vult cõcedere. In eo Imperatores & antistites re-
 cepto more sepeliuntur.

CAPVT XXI.

Tque hæc quidem præclara, at-
 que præclarorum longè præcla-
 rissima sunt Iustiniani Impera-
 toris, opera. Verùm in eo, quòd
 beluinam feritatem omnem ex-
 cedit, siue errore, seu ingenij ti-
 miditate (dicere id enim nequeo) fuit: initium ex
 seditione ea quæ Nika id est, vince, dicta erat, ini-
 tium ducès. Mirificè nanque alteri populi factio-
 ni, Cyaneæ inquam, addictus fuisse visus est: adeò
 sanè, vt non solum eos interdum in media vrbe cæ-
 des aduersariorum facientes legitima pœna faci-
 noris exigenda, non cohibuerit, sed præmiis etiam
 prosequutus sit. Proinde homicidæ plures facti,
 & impunitas cædium aucta. Audebant illi etiam
 domos aduersæ partis ingredi, & preciosas sepo-
 sitasque ciuium res diripere, ita vt illi salutem suã
 auro redimere cogentur. Si quis verò ex magi-
 stratibus non dico cohercere, sed inhibere rãtũm
 facinora eiusmodi voluisset, ne vita is periclitaba-
 tur. Quapropter quidam Orientis præfectus, quo-
 niã nonnullos scelere tali res nouas molientes cõ-
 prehendisset, & neruis proteruitatem eorum ca-
 stigasset. contumeliosa pompa per mediam vr-
 bem tractus, neruis est concisus. Et alium quendã
 Callnicum nomine, Ciliciæ præsidem: quòd in
 duos percussorum istorum, Paulum & Faustinũ,
 qui interficere eum conati fuerant, animaduertis-
 set, in crucem egit, pœnas ab eo, rectè prudentèq;
 facti, & legum conseruatorum, sumens. Itaque
 qui diuersæ factiouis erãt, quòd possessiones suas

Z iij

* Is equalis
 τὴν τὴν μὲ-
 ριον ἀποκλ-
 κριταί.

† In τὴν γὰρ
 ἑπιπέδῳ.

ἢ καὶ ὡς
 μὲν.

ἢ ὡς ἂν
 ἀργῶν ἐν τῷ
 πλοῦστῳ.
 † μὲν ἰδὲ
 τὴν ἀποκλ-
 κριταί.

Iustinianus
 archieclum
 paritissimus.

Diorum
 apostolorum
 ecclesia.

Iustinianus
 factiouis po-
 puli Constã-
 tinopolitano
 Cyaneæ ad-
 versus Pra-
 sinam vniũ
 adductus.
 Licentia &
 impunitas
 gladiatorum.
 Iustinianus
 iniquissimè
 in magistrã-
 tum cedes Cy-
 anarũ con-
 centes ani-
 maduertis.

*Per indigni-
tatem eam
Prasini ad
latrocinia
exercenda
quoque sunt
adacti.*

*Iustinianus
eodem Cy-
naos quoque
affixit.*

A relinqueret coacti essent, & à nemine prorsus re-
ciperentur, sed veluti quædam detestanda piacula
vrbe expulsi essent, prædonicam exercebant: &
itineribus obfessis, ex insidiis viatores adorieban-
tur & cædebant, nihilque adeò quod non com-
mitterent malorum omittebant: & quotidie ad
homines interficiendos atque dispoliendos, flagi-
tiaque alia peragenda, audaciores fiebant. Sæpe-
numero autem ad factiorem alteram conuersus,
& in ipsos lege agere iussit: supplicis que eos sub-
didit: quos antea vbique facinora impia commit-
tere, & grauissima quæque flagitia de barbarorū
more patrare permiserat. Cæterum exactè hæc
commemorare, neque temporis huius est, neque
orationis nostræ quæ assequi ea non potest: Et hæc
ipsa satis esse possunt, ad reliquas Imperij huius,
quæ hic non recensentur, res coniectura colligen-
das.

*Apud Suidam est, Iustinianum imperatorem literas plane
ignorasse, & αλφάβητος, hoc est, alphabeti imperitum fuisse.*

CAPVT XXII.

*Sæctus Bar-
saphius
Aegyptius
monachus.*

B Vb Iustiniano multi in multis orbis
partibus diuini, & vita & miraculis
ab eis gestis admirandi viri florue-
re, in quibus vnus etiam Barsaphius
Aegyptius genere fuit, qui in
carne minus carnalem egit vitam: in phroniste-
rio quodam, quod in præfectura Gazzæ situm erat.
Hic quum prodigia multa edidisse dicitur, tum in
tuguriolo seipsum inclusisse, atque ibi vltra quin-
quaginta annos ita vixisse creditur, vt neque à
quopiam visus, neque re quopiam terrena vsus sit.
Quæ quum de eo fama vulgata essent, eis que Sa-
lustius Hierosolymorum episcopus fidem nō ha-
beret, postquam perfodere domunculam, vbi ho-
mo Dei habitabat, iussit, ignis alicunde exortus
omnes cōsumpsisset, nisi sibi fuga consulissent.
Alius quidam vir Simeones nomine, apud Eme-
sam, nouam quandam & insolitam vitam egit.
Quum enim & sapiētia omni & gratia plenus es-
set, dementem se esse asimulauit, & vanam glo-
riam tanquam veram ignominiam reiecit. Sanctus
igitur vir iste diu solitarius vixit, latens prorsus:
neque cuiquam, vt cognosceret, quando, aut
quomodo preces ad Deū funderet, aut quo tēpo-
re, & quibus cibus vel vteretur vel abstineret, adi-
tum ad se permittens. Pærsepe verò etiam in pla-
teis versans: mente excidisse, neque quicquā con-
sistētis pectoris, solertiz, & sagacitatis habere vi-
sus est. Aliquādo incōpositè in cauponas insiliēs,
cibus se quos reperisset famelicus implebat. Quòd
si quis cōsilio eius intellecto, vel obseruātiā vel
honorem ei exhiberet, indignatus ille quā celerimè
ex eo loco discedebat, ne id quod celatum
volebat, deprehenderetur, virtusque eius manife-
staretur, veritus. Et ille quidem ita se propalam at-
que in medio foro gessit. Habuit autem familia-
res etiam quosdam, quibuscum quandoque fuit,
scena & simulatione posita. Cuidam ex his ancil-
la erat, quæ à quopiam per libidinem constuprata,
vbi partus institit tempus, ab heris patratorē pro-
brosi facinoris eius & patrem pueri indicare coac-
ta est. Illa per calumniā, Simeonem clandestinè
secum conuenisse, seque ex eo grauidam esse

*Enag. habet
Enphachiū.
Salustius e-
piscopus
Hierosoly-
morum.
Sanctus Si-
meones pro-
pter Christi
fatum.
Conceptus
vana gloria*

*Muliercula
grauida su-
pro Simeonē
insimulat.
Simeones cri-
men de indo-
stria non re-
sellit.*

dixit, & rem ita se habere iuramento confirmat: **D**
idque si opus esset, in faciem illi se dicturam pro-
misit. Hoc vbi ad aures Simeonis peruenit, factū
ipse quoque non negauit, carnem scilicet, se quo-
que circumferre, & lubricam peccandi procliuita-
tem insitam sibi esse dicens. Postquam autem eo
nomine sermones apud omnes de eo increbue-
rūt, & ipse, sicuti videbatur, pudore perculsus est:
ilicet per fraudem, sub verecundiz prætextu scip-
sum subduxit. Et iam fatalis & constituta parien-
di dies aderat, & muliercula sedili solito inside-
bat, dolorisque vehementes exoriebantur, crucia-
tum intollerabilem afferentes. Ac misella vltimū
discrimen adibat, neque factus prodibat: cum in
tempore ipso Simeonem aduenientem, vt preces
ad Deum profunderet, mulierculæ aliz rogarunt.
Ibi ille propalam non prius factum solem aspectu
rum esse, quā mater patrem clandestinum pro-
deret, prædixit. Quod vbi scemina professa est, &
patrē verum nominauit, confestim infans mater-
nis locis exiliit, veritate ipsa quodāmodo obstre-
trici illi officium exhibente. Alio insuper tēpo-
re Simeones iste in ædiculam mulieris impudicæ in-
gressus, foribus clausis, solus cum sola manens, a-
liquantum temporis extraxit: deinde ostio aperto
profugit conspectum omnium, ne quis eum con-
spiceret, vbique cursu citato vitans. Quo facto,
opinionis non bonæ causam de se præbuit. Qua-
propter qui hoc viderant, mulierem conuenerūt,
diligēterque quid sibi illius ad eam ingressus &
tam diuturna mora voluerit, percontati sunt. Ibi
illa adiurauit, se in tertium vsque diem penuria re-
rum necessariarum, præter aquam, nihil degustas-
se. Illum autem, qui hoc cognouisset, cibum ad se,
& vini aliquatulum artulisse. Deinde ianuis clau-
sis, mentam apposuisse, cibum capere iussisse, da-
pibus eam repleuisse: & reliquiis earum receptis,
abiisse. Quum terræmotus maximus regionem
eam concussurus esset, (quo tempore, præ ciuitati-
bus aliis, vrbes Berytus, Biblus, & Tripolis, cladē
ingentem acceperunt) lorum manu circumagēs,
& quā plurimas in foro statuas diuerberans, ad
alias: State (inquit) vos breui namque saltare de-
betis. Et cum viri eius factū nullum ociosum aut
frustraneum esse iudicaretur, qui ei rei affuere,
animis suis quasnam statuas præteriens non pul-
sasset, considerarunt. Nam illæ ipsæ terræmotu
impetu summo ingruente corruerunt, concus-
sionis eius opus primariū factæ. Multa præter-
ea ab eo memoria digna sunt gesta, quæ scripto a-
lio alibi sum prosequutus.

*Partem ipse
& raris
calumniā te-
li redarguit.
Suspicionis
Simeones
rursus occa-
sionem homi-
nibus forni-
cationis, qui
muliercula
egentissima
cibum potu-
que attulerit
de se præbuit*

*Idem terra-
motum præ-
nide.
Beryti alia-
rum vrbiū
excidium.
† 1777.*

** 1777.*

CAPVT XXIII.

N Cœlesyria alius quidā, cui Tho-
mæ nomen fuit, in eodē vitæ gene-
re decertauit. Qui Antiochiam veni-
re solitus (illius enim ecclesiæ cen-
sebatur) annuis alimentis receptis,
in mansionem suam ibat. Hunc Ana-
nastadius ecclesiæ eius minister & œconomus,
quòd frequenter molestus ei esset, manu in facie
verberauit. Eam rem quum illi qui cum eo erant,
ægrè ferrent: ipse neque Thomam dixit de cœte-
ro quidquam ab ecclesia accepturum, neque Ana-
stadium daturum esse. Et vtrunq; iuxta prædictio-

*Thomas mu-
nactus sub
ipso, & An-
nastasio qui
cum comu-
niciose ver-
beratus, mor-
tem prædixit.*

*Thomas i-
stius sepul-
tura honorifi-
ca.*

*ἱεροπολίτης
πολιτῆς
Polyandriū
aduocatum.*

*Supra Eu-
phrazium.*

Cemiteriū.

A nem eam accidit. Anastasius siquidē postridie eius dici vita defunctus est: & Thomas ad tugurium suum reuertens, postquam in Daphnes suburbanum vicum peruenit, in egrorū hominū diuersorio, ad meliorē illā vitā migravit. Cadauer illius, eius loci incolę in cōmuni aduenarū monumento reposuerunt, alio atq; rursus alio cadauere illi superingesto. Postquam verò Deo ministrum suum cohonestante, corpus ipsius, identidem ea re tenta, semper superiorem tenuit locum, cadaueribus reliquis diuina quadā vi longē admodum ab ipsius corpore semotis, miraculi eius spectatores, ad Euphemium episcopum rem retulerunt, qua ille ita uti erat cognita, publicam atque honorificam funeris pompam indixit, & corpus magnificē Antiochiam tulit, atque cum gloria multa in cōmiterio sepeliit. Qua cadaueris translatione ille etiam pestilentem, qui tum grassabatur, morbum dispulit. Huius Thomę anniuersariā memoriam magnificentissimē, festum diem agentes, Antiocheni celebrarunt.

B

CAPVT XXIIII.

Vstiniano adhuc imperium administrāte, & magnus ille Sabbas, & præclarus Theodosius, eremi præfides, superstites erāt. Verūm prior Theodosius ad Deū transit. Sab-
bas autem nonagesimum tum a-

gens annum, ab Aeliensi antistite legatus iterum Constantinopolim ad Iustinianum, in tenui atque imbecilli admodum senecta fluctuans, profectus est. Samaritani nanque Iuliano quodam rege sibi creato, plurimas Christianis superbē iniurias tulerāt. Ecclesias per sacrilegium compilatas igni vastauerant: eos qui secundum Deum piē viuendum sibi statuisser, post multa & inenarrabilia supplicia conciderant: & circum vicos discurrentes, atque sanctorum monumenta violantes, in ignem coniciebant. Ea verò circa Neapolim acciderant maximē, cuius episcopum ense occiderant, & presbyteros quosdam comprehensos, & deinde in frustra dissectos, vnā cum quibusdam martyrum reliquiis in sartagine frixerant, à nulla prorsus temeritate & contumelia cōtra Christianos abstinentes. Quę vbi Iustinianus intellexit, multa manu cum illis congressus, quū alios multos, tum Iulianum ipsum occidit. Captus quoque Syluanus quidam Scytopoli, & igni crematus, per quā acerbam vitę catastrophē subiit: vir qui plurimūm per effrenatam petulantia in Christianos illulisset, & diuina vindicta ad id tempus conseruatus esset, vt debitas ad eum modum persolueret pœnas: quemadmodum & diuinus Sabbas ei prædixerat. Arsenius autem quidam nomine & dignitate illustris, eius quem diximus Iuliani comes, Constantinopoli erat, & calumnias quasdam falsō aduersus Palæstinos suebat, perinde atque tyranno multis in rebus adiutores fuissent. Horum gratia Sabbas, sicuti dictum est, orator rursus Constantinoplim venit. Eum verò veluti angelum, & cœlestis Hierusalem ciuē, cœlitus venientem, perquam celebri pompa Imperator excepit: quidquid in vrbe illustrium esset virorum, ipsumque aded Epiphanium patriarchā

*Theodosij
monachi
mort.*

*Iulianus dicitur
Christianos
crudelissimē
grassari.*

*Rebellionis
peruas pen-
dit Iulianus,
Item Sylua-
nus.*

*Diuus Sab-
bas mona-
chus orator
& deprecator
Palæstino-
rum apud
Iustinianū.
αὐτὸς ἰσχυρὸς.*

obuiam illi mittens. Porro vbi longē aduenientē Imperator agnouit, eximiam capiti eius coronam imminere vidit: quod & ipsum Anastasius olim, quū ad eum veniret, cōspexit. Itaque illi occurrit, & benedictione accepta, sanē quā libenter cum eo fuit, & facillimē quod is volebat fecit. Qui inde reuersus & ipse ad æternam immortalemque vitam, condigna laborum præmia recepturus, transit.

CAPVT XXV.

Nthimo verò, quemadmodum dixi, episcopali throno in vrbe Imperiali deiecto, & Mena pro ipso ab Agathone papa electo atque consecrato, miraculum quoddam Constantinopoli, dignum quod memoretur, accidit. Quod sanē ita vt potero exponam. Consuetudo à multo tempore Imperanti vrbi fuit, vt quum plusculum de partibus immaculati diuiniq; corporis Domini & Dei & seruatoris nostri Iesu Christi reliquum esset, sacerdotes pueros + incorruptos: ex eis qui ad præceptores in ludum literarium eunt, accerferent, qui ieiuni reliquias eas ederēt. Quod quidē mihi quoque sepe numero, quum puer admodum essem, & maximē à prima ætate in sacris ædibus versari studio haberem, contigit. Tale quiddam sub Mena quoque patriarcha euenit. Cum pueris ad id delectis, puer quoque viri religione Iudæi vitro conficiendo vitam tolerātis, aggregatus est, Puer is, vbi diutius vltra solitam horam moratus domum venit, & causam tardioris reditus parentibus diligentius eam inquirentibus, quod scilicet cum aliis pueris in æde sacra diuinas partes edisset, renunciauit. Pater re noua audita, furore percitus, fornacem vbi vitrum conformabat, succendit, & puerum arreptum, in eum pronis flamma suffocata candentem coniecit, ob factum tale iratus: quamuis filius sciens, nihil admisisset. Porro mater vbi puerum diutius non comparentē quęsuisset, & non inuenisset, urbem omnem circumiit, perquam acerbē plorans atque lugens: & die tertio ad officinā mariti consistens, ingenti planctu seipsam lanians, prolixiusque ingemiscens, filium vocauit. Atque ille materna voce agnita, responsum ē furno reddidit. Tum mater ostio furni fracto, cum miraculo maximo, in mediis prunis puerum stantem vidit, ita prorsus incolumem, vt ne capillum quidem flamma læserit. Et vbi causā incolumitatis quęsuisset, mulierem quandam illustrem, purpurea amictam stola, frequentius ad eū venisse, aquam sibi infudisse, & flammam ea appropinquantem extinxisse, cibum etiam cum esurisset præbuisse, dixit. Hęc postquam Iustinianus cognouit, puerum cum matre diuino regenerationis lauacro adhibuit, Deoque dicauit. Patrē autem, qui Christianorum sacra suscipere non sustinuit, veluti parricidam, in + sicū arborem, perinde atque in crucem egit. Verūm hęc quidem sic accidere. Nos autem ad institutum orationis cursum reuertamur.

CAPVT XXVI.

*Magnus ille
honoris Im-
perator eum
excepit.*

Sabbas mort.

*Apud E-
uozriū Au-
thimothrono
Constantino
politano cie-
cto, Epipha-
nium episco-
pum creatū,
& Epipha-
nio Menam
succesisse,
scriptum est,
lib. 4, ca. 35
† ἀποθῆκε.*

*Reliquia
Eucharistia
pueris immo-
cui Constā-
tinopoli dari
solita.*

*Puer In-
dianus, qui re-
liquias etiā
Eucharistia
perceperat,
mirificē in
ignem & cō-
denti furno
saluus con-
formatus.*

*Puer & ma-
ter ei' Chri-
stianissimum
suscepit.*

*† ἡ ἑστὴν
ἐν τῷ ἀντικλά-
σῳ 1111.*

*Apud Fi-
cos vt parricidam in
truncem egit.*

*Eugenius,
Pater, qui
puerum in
fornacē ardē-
tem coniecit,
parricidij
pœnas
dedit.*

Vigilius Roma antiſta. †

Maximariū eccleſiarum epiſcopi: Hieroſolimitani. Vigilius Pontifex Romae. Conſtanti- nopolis fuit.

O tempore Romae eccleſiam regebat Vigilius, poſt Syluerium, qui Agathon ſucceſſerat, epiſcopus creatus. Conſtantinopoli vero ſynodi tempore Menae ſucceſſit Eutychiuſ. Menam porro Anthimus, hunc autem Epiphaniuſ praecceſſerat. Alexandriae poſt Theodoſium throno, ſicuti dictuſ eſt, deiectum, Zoiluepiſcopuſ ſurrogatuſ, ſuperſteſ adhuc erat. Atque ubi iſ paulo poſt deceſſoribus ſuis eſt aggregatuſ, apollinaris cathedram eius accepit. Apud Antiochenoſ, in locuſ Euphræmij Dominuſ ſubſtitutuſ eſt. Hieroſolymis autē, poſt Martyrium, & Saluſtium, & Heliam ſuo reſpondentem nomini, Ioanneſ epiſcopatuſ adminiſtrauit. Poſt hunc ruruſ Petruſ ille admirandus, & poſt Petruſ Macariuſ, cum Imperator nōdum epiſcopatuſ eiſ comprobateſſet. Quapropter etiam eccleſiaſtica deturbatuſ eſt cathedra. Dicebatur enim, quantum aliuſ nemo, Origeniſ dogmata vulgare. Hoc vero repudiato, Eutochiuſ in ſacram ſedem conſcendit. Illud non praeterendum, Roma à Gothiſ iterum capta, Vigiliuſ profugientem Conſtantinopolim veniſſe. ubi quū ab Imperatore magnifice eſſet acceptuſ, ad vniōnem ſe eccleſiam reducturum eſſe, ita vt tria quoque fidei aduerſantia capitula anathemate iugulareret, pollicituſ eſt. Eo vero inſolentiae progreſſuſ eſt, vt & Menam à communionē quatuor mēſibus excluſerit. Idem ſanē & Menas aduerſuſ illum fecit. Sedenim Iuſtinianuſ rebus huiuſmodi ad iram commotus, qui eum comprehenderent miſit. Vigiliuſ autem ſibi metuens, ad Sergij martiris aram cōfugit: & ſacriſ ibi fiſtulis implicituſ, non priuſ inde extractuſ ceſſit, quā illaſ euertit. Erat namque magnuſ, & corporiſ ſtatuſ vaſtuſ. Poſtea vero quum eiſ rei Iuſtinianuſ pœniteret, partibuſ ſuiſ interponente imperatrice Theodora, Vigiliuſ ſuſcepit: atq; ille ruruſ Menā ad communionem admittit. Quo tempore encœnia vigefimonono Iunij die templi ſanctorum Apoſtolorum ſunt celebrata, & ſacræ Apoſtolorum reliquię in curru aureo à Mena circumuectę. Hoc ipſo anno Menas deceſſit: & Eutychiuſ, ſicuti diximus, thronuſ eiſ recepit, qui monachuſ & preſbyter, necnon + antiſtituſ Amaleſi reſponſorum dandorum miniſter fuit.

B

† Sylueriuſ papa, Theodora Auguſta inſiſſo, quod Anthimū Conſtantiſnopolitānuſ epiſcopuſ in areſiſ damnatuſ reſtituere no- buerit, in Pontiam inſulam relegatuſ, ubi oppetiit morteſ. Diac.

† Sylueriuſ papa, Theodora Auguſta inſiſſo, quod Anthimū Conſtantiſnopolitānuſ epiſcopuſ in areſiſ damnatuſ reſtituere no- buerit, in Pontiam inſulam relegatuſ, ubi oppetiit morteſ. Diac.

CAPVT XXVII.

Taque epiſcopatuſ veteriſ Romę adminiſtrāte Vigilio, nouę autem primū Mena, deinde Eutychio: Alexandriae Apollinari, Antiochię Dōnino, Hieroſolymorū autem Eutochio: quum eiſ etiam adeſſet Gregoriuſ Agrigentiuſ, vir vitę ſanctitate, eloquentia, & veritatis doctrina omnib. propē ſuperior: Imperator Iuſtinianuſ ſanctam quintam Oecumenicam ſynoduſ, epiſcopiſ eccleſiarum omnium euocatiſ, coegit, eiſmodi ob cauſam. Eutochiuſ Hieroſolymorū epiſcopuſ, quū per multiſ in Palęſtina, qui Origeniſ dogmata pro-

Eutychiuſ epiſcopuſ Conſtantiſnopolitānuſ. Sancta quina ſynoduſ Conſtantiſnopolitana. Cauſa concilij ſaluſ cogendi. Theodoruſ Aſcidæ Eutochij aduerſariuſ. Origeniſ dogmata.

ſiterentur, florent, potiſſimumque ibi ea ſecta D in noua quę dicebatur Laura, obtineret, magno ſtudio vt eoſ inde abigeret, egit. Proinde ea ipſa quam dixi noua, Mandra occupata, illoſ veluti communia & profana piacula eccleſia exegit. Illi autem vnde quaque diſperſi, multoſ ad parteſ ſuaſ pertractoſ, vt auxiliuſ eiſ ferrent, rogarunt. Er non paucos auxiliareſ habuere ſocioſ. Maximē vero eoſ defendit Theodoruſ, cognomento Aſcidas, Cæſareę Cappadocum epiſcopuſ, idēque Iuſtiniani imperatoriſ aſſeſſor, conſiliariuſ gratuſ illi & fiduſ maximē viſuſ: quippe qui ob reſ dextrē ex ſententia Principiſ agendaſ ei placeret. Hic ubi, quantum potuit, aulaſ Imperialeſ commouit, impietateſque quę nefanda omnia flagitia excelleret, Eutochij rem in Palęſtina actam, vocauit, in urbem Imperantem cum Eutochio praecipue euocantur, Rufuſ magni Theodoſij, & Conon magni Sabbę manſionis praefectuſ, eremi vterque dux, quum phrontiſteriorum quibuſ praebant cauſa, tum propter virtutem ſuam maximē. Venere cum illiſ alij quoque, non multum eicſ gloria cędenteſ. Poſtquā patreſ ibi in loco vno conuenere, cauſam in primis Origeniſ, Didymi & Euagrii, in mediū proſulere: videlicet quod Græcorum opiniononeſ rectiſ eccleſiaę doctriniſ perperam illiſ immiſcuiffent: eaſque opiniononeſ tollendaſ eſſe cęſuere. At Aſcidas ex altera parte Theodori Mopſueſtientiſ, & Theodoriti, & Ibaſ Edeſeni opiniononeſ produxit, Deo hoc ſic quā ſapientiffimē diſponente, vt hinc & inde noua & profana dogmata longiuſ reiicerentur. Prima conſtatione facta, quaſ ſitum eſt, An tum demum iam olim deſunctoſ anathemate ferire liceret. Ibi tum Eutychiuſ, Mena adhuc ſuperſtite, vir ſacrarum literarum ſummē perituſ, minus tamen celebriſ, quod epiſcopo Amaleſo, quemadmodum dictuſ eſt, à reſponſiſ eſſet, eoſ qui in conuentu congregati erant, + non modò non recta, ſed ridenda etiam atque contemnenda ſapere videndū, diſertis verbis, neque conſilio, neque deliberatione vlla eam rem egere dixit: propterea quod & Iofiaſ rex non tantum viuenteſ dæmonum ſacerdoſeſ olim iugularit, ſed & eorum qui longo ante tempore mortui fuerant, ſepulchra effoderit. Quod verbum bene ab eo dictuſ eſſe, omnibuſ videbatur. Iuſtinianuſ certē virum ob id admiratuſ, Mena eiſ diebuſ deſuncto, in Imperialiſ urbiſ thronuſ extulit. Porro Vigiliuſ, etiam ſi eiſ ſcripto interueniente, cum Eutychio conueniret, aſſidere tamen illi noluit: ſed ſi ſynodo finita, quemadmodum à me dicetur, Conſtantinopoli Romam profectuſ, in itinere fatiſ conceſſit. Synodo, ſicuti dixi, coacta, Iuſtinianuſ, quidnam de rebus Theodori Mopſueſtientiſ, & Theodoriti, eiſdemque ſcriptiſ, quę aduerſuſ duodecim capita ſancti Cyrilli compoſuit, & praeterea de Ibaſ ad Marim Perſam miſſa epiſtola dicerent, interrogauit. Atque ubi multa Theodori & Theodoriti dicta lecta, & clarē ſatiſ demonſtratuſ eſt, non tum ſolum, verūm antea etiam dudum Theodoruſ Mopſueſtientiſem ab eccleſia proſcriptuſ, & ex ſacrarum tabularum albo eiectū eſſe, hæreticoſque etiam poſt eorum morteſ damnandoſ eſſe: nulla interpoſita mora, Theodoruſ ipſuſ, & praeterea quęcūque Theodorituſ cōtra duodecim diui Cyrilli

Eutochiuſ Hieroſolimitanuſ epiſcopuſ monachos noue Laura propter Origeniſ hereticuſ dogmata ab eccleſia proſcriptuſ.

Rufuſ & Conon abbaſteſ.

Aſcida ſecondo. Prima ſeſſio. Indiciuſ de ſcriptiſ Origeniſ, Didymi, & Euagrii.

An in deſunctoſ anathemate iacere liceat. Eutochij an de reſponſiſ ſententia. An in conuentu congregati erant, + non modò non recta, ſed ridenda etiam atque contemnenda ſapere videndū.

Vigiliuſ Eutochio aſſidere ve noluit. Aſſuerunt tamen ſynodoſ parteſ 165.

A hæc promulgavit, vnà cum detestandis eius & excrandis dogmatibus, & homini omni qui hæc sentit aut asserit, aut aliqua ex parte quocunque prorsus tempore ea defendere audeat: In Christo Iesu Domino nostro, cui gloria in secula seculorum, Amé. Post Synodum Imperator troparium, seu cantilenam, cuius initium est, Vnigenitus filius & verbum Dei, composuit, atque eam ecclesie inter psallendum vsurpandâ tradidit. Ea porrò ad hoc vsque tempus, veluti lege insolubili frequentatur. Idem Imperator tû primùm Seruatoris exceptionem toto orbe terrarum festo die honorare instituit, sicut Iustinianus de sancta Christi natiuitate fecit. Atque non ita longo pòst tēpore, Mauricius sacrosanctæ Dei genitricis dormitionem quindecimo Augusti mensis die celebrari præcepit. Patriæ quoque suæ Achrido præcipuum honorem habens Iustinianus, Archiepiscopali dignitate eam decorauit: ecclesiamque ibi liberam, quæ ipsa sibi caput esset, cum plena potestate, constituit, & primam Iustinianam mutato nomine vocauit. Quemadmodû & in insula Cypro postea secundam Iustinianam, eandemque Archiepiscopalem, parem ei cû Achrido honorē tribuens, fecit, in cōiugis suæ Theodoræ Augustæ inde ortæ fauorē. Porrò Achrido vrbs est in excelso tumulo constructa, prope lacum maximû, qui Lychnedus nominatur, antiquitûs autem Dassarites vocatus est. In eo maxima vis pisciû capitur. Drinus verò fluuius se inde quoque prouoluit, septentrionem versus fluens. Ex cultioribus etenim quæ ad Deabolim sunt partibus manans, & quem diximus lacû fecans, & quasi Alpheus quidam pelagus scindens, atque ad Arethusam fontem sensum marinis aquis innatando contendens, circa Boreale latus inde profluit, & ad paludis finem, eis quæ ab incolis Strudæ dicuntur, inuētis, eisque ipsi sibi coniunctis, maximus euadit fluuius. Deinde se ad Occidentem inclinans, in Orinum se effundit, circa castellum Hillissum nomine, quod toti⁹ Bulgariæ antiquitûs metropolis fuit. In eo etiam olim sedes regia Bulgarorum cōstituta fuerat. Verùm hæc hæctenus.

De Bulgariæ ex Suid. annotatio est ad finem libri presentis.

a Cantilena à Iustiniano composita
 b Item Natalis Christi dies. Festus dies tñv μαζων τῆς, hoc est, exceptionis Domini, primū institutus. Est idem qui Pm vificatiōis dies.
 c Prima Iustiniana olim Achrido dicta. Dassarita Plinio Thracia, Stephano Illyrici populi. Item assumptionis Mariae.
 Iustiniana prima, Iustiniana secunda archiepiscopi in sedes.
 Drinus Illyrici fluminis De vtraque Iustiniana, ad finem libri huius, ex Procopio annotatio est.
 * Quæ si lingua Clissum.

C

†† ἡμονογῶν δὲς καὶ λέγει τὸ θεοῦ ἀδελφὸν καὶ ἀγαπῶν, καὶ καταξέδμνος δὲ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας σωκωδῶνας ἐκ τῆς ἀγίας θεοτόκου καὶ ἀπαρθίνου μαρίας, ἀπὸ τῆς ἰουδαίου γένεως, σωφροδῆς τε, καὶ δὲ θεοῦ, πανάκτου θένου ἠατῆρας, εἰς ὧν τὰς ἀγίας τριάδας, οὐκ ἐξ ἐμῶν τῶν πατρῶν, καὶ τῶν ἀγῶν πνεύματι, οὐδὲν ἡμῶν.
 Hec est: Vnigenitus filius & verbum Dei, qui quam immortalis esset, dignatus es propter salutem nostrâ incarnari ex sancta Deigenitrice & semper virgine Maria: & immutabilis ratione homo factus, & crucifixus, Christe Deus, morte mortem proculcasti. Et qui vnus es sancta Trinitati, & conglorificatus cum patre & sancto spiritu, salua nos.

CAPVT XXIX.

Ræterit interea tēporis aliquid, & Eutychius, quod Imperatori resisteret, noua quædam inducere volenti, è throno deturbatur. Ioanni verò ex vico cui Sirimis nomē est, in Cynegeya regione, non longè ab Antiochia sita, ortum ducenti, sedes ea committitur. Quæ verò nouæ istæ res fuerint, quas Imperator inducere cōstituerat, quamobrem etiam Eutychius episcopatu expulsus est, dicere pergam. Nondum multum, sicu-

Eutychij ex pulso. Ioanes eius successor.

ri dictum est, à quinta Synodo præterierat tempus, & vetus zizaniorum sator, quod nequaquam tràquillum ecclesie statum cernere posset, vt eam perturbaret, deprauata rursus dogmata quasi quædam machinas ei admouit. Quum namque Seueri doctrina ex ecclesia reiecta, & qui illam secuti fuerant, atque etiam Origenis & Didymi & Eua-grij, aliorumque aliena atque absurda dogmata, necnon ante hos Anthimi & Petri & Zooræ impiorum hominum opiniones, anathemate confossæ essent: Seueritæ, quos diximus, à Iuliano Halicarnasseo & Gaino progressi, sub pietatis prætextu cum quibusdam fortiter congressi, eis persuasere, quod ea quam ex virgine Saluator Christus assumpsit caro, ante passionem incorruptibilis fuerit. Quorum ista fuere verba. Nos quidem per necessitatem naturæ, affectiones eius, famem scilicet & sitim, & reliquas circumferimus: Christus verò, vt pote qui sponte sua passus sit, nõ itidem atque nos, naturæ legibus subseruiit. Aduersus quæ verba, pij homines reculerunt. Quamuis spontanea Christi passio & fuerit, æqualem tamen nostræ fuisset. Quomodo verò posset, quod qualicumque tandem modo pateretur, id incorruptibile propriè, & non corruptibile, + perinde atque de nobis ipsis loquimur, dici? Ad quod illi rursus: Quomodo vos corpus Christi incorruptibile post resurrectionem, & nobis ἐμωσθη, hoc est, consubstantiale dicitis: eodem modo & nos incorruptibile id ante resurrectionem dicentes, ἐμωσθη consubstantiale nobis esse confitemur. Contra hæc nostri rursus intulerunt: Tameñ corpus Dominicum incorruptibile post viuificā resurrectionem confiteamur, non natura tamen id incorruptibile esse dicimus, sed gratia. Atque vbi illi contrā dicerent: Quòd etiam ante resurrectionem per diuinam gratiam incorruptibile fuerit. Nostri rursus: Ea quæ de Christo dicuntur hoc minimè admittere, responderunt. Ante resurrectionem namque & esurisse & sitiisse, atq; alia passum esse dicitur. Quomodo autem id quod talibus perpersionibus subditum esset, incorruptibile esset? Post resurrectionem sanè nihil quidquam talium perpessum esse legitur. Quapropter satis inde manifestum esset, ante resurrectionem corruptibile fuisse Domini corpus, post resurrectionem verò extitisse incorruptibile. Quòd nāque cibum post resurrectionem ceperit, non id famis gratia, sed & per œconomiam siue dispensationem manifestæ ex mortuis resurrectionis, ab eo est factum: vt exhiberet se eum ipsum, qui ex mortuis resurrexit, esse. Quo nimirum modo clauorum

D

Non fert die bolus tràquillum ecclesie statum.

Aphthartodocia hæc sit.

††

Disputatio de ea hæresi.

E

* τῶν ἐξ ἐμῶν τῶν πατρῶν, ἡμῶν ἐστὶν ἐμωσθη.

F

Imò natura etiam cuius gratia quodammodo factū Augustinū naturæ etiam inacta bonum fuerit Et in illo non habitas omnium plenitudo Dicitur cor poraliter. Coll. 2. * καὶ ἐκ τῶν πατρῶν τῶν ἐμῶν ἐστὶν ἐμωσθη.

††

Aphthartodocia ista non satis perseverant sacramentum assumptionis homini, quod sacramentum Dei vocat Hilarius: non item inorationem & exinambitionem verbi Dei, formamque serui, non exactionem & glorificationem homini Christi eiusdemque primogenituram ex mortuis. Pater inuocauit filium modico citra angelos, ad terras demittendo: gloria tamen & honore coronaturus illum, in celos resumendo. Tertull. aduer. Praxeam. Vt recedente infirmitate agnoscatur diuinitas. Abr. Primogenitus mortuorum Dominus, & in sinum suum recipiens pristinos patres regenerauit eos in vitam Dei. Ipse initium reuocatiū factus, sicut Adam initium mortuorum factus est. Propter hoc & Lucas initium generationis inchoant, in Adam vetulis: significans quòd non illi hunc, sed hic illos in Euangelium vitam regenerauit. Iren. lib. 3 cap. 33. Et ideo primogenitus vocatur, quia in ipso primo deificati sumus. Cyrill. in thesaur. lib. 10.

Anastasio A fortiter animo magno In Iustiniano i ha resi Aphthar todocitarum resellenda re sicuti.

statem suam redacturū, vera & germana dogmata euerfurum, & CHRISTI gregem in captiuitatem abduktorum. Anastasius verò fidei petra firmiter est nixus, & aded aduersus imperatoris impetum diuina prorsus sublatus mente substitit, vt propalām disertis verbis, demōstrationes quoque arte maxima compositas adhibendo, illi dixerit, corruptibile fuisse ante passionem Domini corpus, naturalibusque & irreprehētibilibus obnoxium perpulsionibus. Idque ita & sacros Apostolos tradidisse, & diuos patres sensisse atq; predicasse. Quæ sanè omnia etiam ad monachorum primæ & secundæ Syriæ ordinem, qui illum de eis consuluerant, manifestè & liberè rescripsit, omnes vt ita sentirent, confirmans, & quasi quidam aliptes ad certamen pro pietate obeundum excitans. Dicitūmque illud quod vas electionis protulit, omnibus subiiciens atq; proponens: Si quis vobis, præterquàm accepistis, euangelizauerit, anathema sit. Illi porrò omnes in eadem sententiæ æmulatione perstiterunt. Quam ob causam, vt sibi ita resistentem in exilium ageret, Iustinianus consilium cepit. Id verò vt Anastasius audiuit, compositam statim orationem, in qua + argumentis cum aduersariis congregederetur, Antiochenis, vt ea se defenderent, si opus esset, obtulit. Ea autem verborum elegantia & enthymematum densitate est confecta, necnon dictorum ex sacris litteris depromptorum vberitate, ad rem ipsam ita accommodata, vt maximam autor libri eius consequutus sit admirationem. Sed scriptum id, quod Deus meliori quadam ratione ecclesiæ suæ consultum voluerit, editum non est.

B

Scriptū Anastasio aduersus eum habesim. οὐκ ἀποκρίσειν λόγον.

Iustiniani mors.

De fide & pietate eius iudicū esse Actū sextæ vniuersalis synodi.

* μακαρίως ἀΐσει.

Constitutiones Progenitus. † ἡ πάλαι δὲ ἐστὶν. Memoria Iustiniani anni uersaria celebrata. * ἡμετέρι.

CAPVT XXXI.

Iustinianus nanque, quum, Anastasij sacerdotūmque eius, qui eodē cum illo ardore flagrabant, exilij bellum diceret, inuisibili ictus plaga, ex vita hac excessit, triginta & octo annis, mensibusque octo in imperio transactis: quum quidem Aphthartodocitarum opinionem nō aboleuisset, quippe qui sententiā eiusmodi ad honorem Dominici corporis magis facere existimauerit. Nonnulli certe quidem veniam illi concedunt, neque eum ob talem opinionem, itidem vt hæreses alias, ab ecclesia proscribendum esse dicunt. Id ex præfatione sextæ Synodi magis liquet, quæ Iustinianum beata * quiete dignatur, verbis eiuscemodi. Quandoquidem sanctæ & œcumenicæ duæ Synodi, quæ in imperante hac & religiosa vrbe coactæ sunt, altera quidem Iustiniani diuinæ quietis temporibus, altera verò sub piæ memoriæ imperatoris nostri Constantini clementiæ tuæ parentis, &c. Sedenim acta quoque eius concilij, quum mentio eius faciendā est, semper eum qui in sanctis est Iustinianum dicunt. In quibus & scholiū siue breuem annotationem inueni, quod Ioannes Chalcedonis + filius, quum Constantinopolitanæ præesset ecclesiæ, Alexij Comneni ætate, in ipso Dei verbi Sapientiæ templo, quotannis magnificè memoriā eius celebrari, populi vniuersi concione ad rem diuinā coacta. Memoria eius Ephesi quoque in delubro discipuli eius * qui

supra pectus Saluatoris recubuit, culta: quod delubrum ipse Iustinianus construxerat. In quacunque verò ille demum apud Deum & homines est existimatione, tum quidem hāc etiam ob causam illum sacrum Eutyrium, atque alios plures throno expulisse aiunt. Cæterum moriturus, sicuti diuus Constantinus Athanasij, ita & hic Eutyrij restitutionē in testamento, Iustino successori suo mandauit. Equidem opinor, non autem decerno, propter alia ipsius egregiè & rectè facta, & præstantem in diuinum numē æmulationem, piāmque in omnibus religionem, interueniente quoque mirifico Dei verbi Sapientiæ templi opere, si quid tum in eo desideratum, id infinita Dei misericordia resarctum & contextum iri.

Iustinianus Eutyrij restitutionē mandauit.

CAPVT XXXII.

Verò adhuc imperium gubernante, Auxumitarum Indorū rex, Græcorum sacrorum consecrator, prælium cum Homeritis Indis, Iudaicā religionem colentibus cōmisit, belli eius causam Romanis præbentibus. Per Homeritas enim, qui Aegypto appropinquant, merces vltro citròque datæ & acceptæ, ad Auxumitas inferebatur. Porrò quum ab Homeritarum principe Damno, Romani insidiis expetiti essent, vt perfectio ad Auxumitas impediretur, accidit. Quare ad animi acerbiter commotus Auxumita, bellum contra Homeritas mouit, voto Christianorū Deo nūcupato, illorum se sacra suscepturum esse, si victoriam ab Homeritis reportaret. Itaque confictu factō, victor fortiter euadit, ipsūmque illū Damnum viuū capit: & votum Deo David Auxumita persoluēs, ad Iustinianum legatos mittit, vt quæ solennia Christianis essent, ipsū præstaret. Iustinianus autem valde ea re delectatus, delectum virum sanctū, episcopum eis dedit: qui plurimis bonis operibus gentem eam omnem subegit, & baptizauit. Atque ex huiusmodi sanè causa interiores etiam Indorum populi Christianissimum sunt complexi. Et tum primū inde metaxa Constantinopolim est allata. Prodigia quoque quamplurima Iustiniano imperante extitere. Ingentes terræ motus, concussiones & hiatus, stellarum faces admirandæ, atque exundationes maris, quod propè ad quatuor miliaria in Thraciam excurrit. Et catellus cæcus nouas quasdam res peragebat, atque cuiuslibet suum tribuebat, & arcānora quædam signis commonstrabat. In Pontifices etiam, quos admodū de Sodomorū hæresi insanite cōpeterat, acerbè, seu potius scædè, Iustinianus animaduertit. Et quū fames Byzantij increbuisse, terū necessariarū inopia, imperator secūda statim ieiunij hebdomade, carnes in forove-

Auxumita Indi propter Romanorū commercij impedimentum Homeritas bello aggressi videntur.

Auxumita Christianissimum cōplexi.

Metaxa prima ad Romanos allata. Fatales castri & prodigia.

Sodomitarū coercio.

Quadragesimali tempore

* Metaxa sericum villosum dici videtur, quod velatum vulgè vocant. Quædam ex parte hanc dictionem referunt Bobemi, qui sericum tale Axamis appellant. Metaxa mentio fit, L. Ios. C. de uiriloz. & gymnazior. lib. 11. Et uetustiorum negotiatorum, l. su. C. de pignoz. Serici vsus è Persis ad Græcos hoc tempore transit, iam pridem desitum. Egnas.

† Designabat in mulieres veterum gestantes scortatores, adulteros, enaros, magnanimos. Quæ propter spiritum Pythonis habere creditum est. Andreas quidam Italicus circulator eum habuit, & circumdaxit, Diac.

A nales proponendas promulgavit. Et hoc quidem sic per vim actum. Populus autem, qui pietatem sibi consecrandam statuisset, neque eas emebat, neque edebat: mortem sibi potius adeundam esse censens, quam ut quidquam de patriis moribus & traditionibus mutaret. Hæc de Iustiniانو dicta sint. Faciendum autem mihi esse statui, ut Iustini etiam imperium libro huic intexerem: ut proclive esset lectori trium principum, Iustini, Iustiniანი, & Iustini junioris ecclesiasticas actiones cognoscere.

CAPVT XXXIII.

Verumenimvero eiusmodi opinionioni addictus, eam ob causam turba & tumultu plena omnia relinquens, ad alterum illum rerum statum Iustinianus transit: & in magnifico monumento, ab ipso lapide Sardonio in Apostolorum templo constructo, sepultus est, ad dextram eam ædem ingredienti partem. Nepos vero ex sorore eius Iustinus iunior, cui imperialis aula administratio credita fuerat (curatorem Palatii Romanorum lingua vocat) purpuream vestem & reliqua imperij insignia sumpsit: quum nondum quisquam præter familiares eius, vel Iustiniანი mortem, vel ipsius successionem nosset: quoadusque derepente in Hippodromo apparuit, quæ imperatorum essent, more solito acturus simul, & passurus. Atque ubi res, ita ut ei videbatur prospere succederet, neque quisquam per res novas rebus eius resisteret, in aulam reuertitur: & primam scripto iurisdictionem promulgat, qua omnibus ubique episcopis & sacerdotibus exilium, in quod propterea acti fuerant, quod periculum pro recta religione adissent, remisit: eosque sedes suas recipere, & religionem more solito colere, neque quicquam postea de fide novare præcepit. Hoc ille sic ut dignum erat, & imperatorem decebat, peregit. In rebus cæteris nihil quod monarchæ esset, habebat. Nam intemperanter maxime & dissolute vivens, deliciis & voluptatibus vacabat. Supra modum vero & iste, perinde atque auunculus, turpi lucro victus, aliena appetebat. Et non modo publica commoda illicita mercede venalia habebat, verumetiam de sacerdotiis idem facere haudquaquam verebatur. Nam & hæc venum exposita, quibusuis precio vili vendebat.

CAPVT XXXIIII.

Et quum natura timidus esset, ferocem se magis exhibebat, perpersioni utriusque turpissimè obnoxius. Itaque cognatum suum Iustinum, cuius præclara vulgo fama erat, virum bellicis artibus, aliorumque honorum gradibus illustrem, acciuit, qui ad Istrum excubabat, & excursionibus Abarum ibi obuiam ibat. Abares autem Scythæ sunt, à μαρβίβη hoc est, in plaustris degentes, & campos qui ultra Caucasum sunt, incolentes. Inde autem confertim vniuersi ab Hyperboreis

Turcis, à quibus malè accipiebantur, pulsifuga sibi consuluere: & ad Bosporum, Euxini Ponti littoribus relictis, ubi multæ barbaræ gentes confederant, pleræque à Romanis sedibus suis exactæ, vrbes quoque, castella & naualia, quum vel + milites veterani vacationem militiæ obtinuissent, & loca ea recepissent, vel imperatores colonias eò deduxissent, constructa erant, venire: & inde expeditionem contra eos qui illis obuij fierent, barbaros suscipere, donec ad Istri ripas venientes, ad Iustinianum imperatorem legationem miseret. Ex eis locis Iustinus, quem dixi, euocatus est, perinde atque particeps fieri cum nouo imperatore + patrum conuentorum, imperioque frui deberet. Quod nanque & genere & * mundana ista vanitate pares essent, ex æquo etiam ad utrumque imperium pertinebat. Post multas nanque disceptationes, tandem illis cõuenerat, ut qui imperij administrationem consequeretur, alteri proximum honorem concederet, ita ut is ex secundis imperij partibus primas præ alijs ferret. Adueniente igitur eo, multa benignitate, sicuti præ se tulit, erga hominem imperator est vsus: eundemque ut ducem insignem, & genere sibi propinquum, varia humanitate tractauit. Deinceps autè causas quasdam commentus, paulatim quos ille milites satellites & corporis custodes habebat, illi detraxit, pgregredique eum in publicum vetuit: & postremo in celeberrima Alexandria vrbe domi clausum, ita ut in lecto iacebat, in multa nocte miseranda cæde sustulit. Hanc generosus ille vir beneuolæ propter cognationem affectionis, plurimarumque ab hostibus victoriarum mercedem tulit. Neque verò prius & ipse Iustinus & coniunx eius Sophia conceptam aduersus illum iram remiserunt, aut expectatione grauium malorum liberati sunt, quam caput ipsius allatum inspexerunt: cui etiam pedibus proculcato, per risum illuserunt. Nò multum intercessit temporis, quum & Aetherium simul, & Addæum, principes senatus, qui res magnas sub Iustiniانو administrauerant, læsæ maiestatis legibus interrogat. Atque Aetherius quidè in quaestione grauius tortus, voluisse se veneno imperatorem tollere, consilijsque eius conscium, atque in rebus omnibus socium sibi fuisse Addæum, confessus est. Hic autem graui iureiurando se nihil earum rerum scire confirmauit. Verum utriusque caput amputatum. Addæus quum iugulari deberet, per meram calumniam crimen id sibi obiectum esse, de quo accusatus esset, dixit. Vindicta autem diuina, quæ omnia perspicit, se merito supplicium pati, propterea quòd incantationibus quibusdam Theodotum aulae præfectum sustulerit. Sedenim quomodo hæc vltione cælesti acta sint, non est mihi dicere promptum. Ambo tamè nefarij perniciosique fuere: Addæus quidem, puerorum mafculorum corruptor: Aetherius autem scycophan

† Sub Iustino Narfes Eranchus, apud eum Sophia Augusta criminante delatus, & ad pensa ancillarum vocatus est. Quam ille indignitatem non ferens, Langobardos in Italiam allexit. Qui deinde Roma mortuus est. Langobardos Panonia Fluminis Atila reliquit, à quibus Hungaria denominata est relicta, in Italiam reuerunt, rege Alboino ducente: & Veronam, Vincentiam, Mediolanum, &c. per deditionem receperunt. Blond. Et ab Alboino rege usque ad Desyderium per ducentos & quatuor annos tenuerunt. Egnat.

AA ij

in penuria p'siam, Iustinianus carnis bus hominibus reficienda. Populus tamē pius ab est carnis abstinentis.

Sepultura Iustiniანი.

Fl. Val. Iustinus iunior eius successor.

Clerus ab exilio reuocatur.

Ignavia & auaritia Iustiniანი.

Sacerdotium mundatio.

Iustinus dux Iustini imperatoris cognatus.

Abares à Turcis Hyperboreis pulsifuga, ad Istrum permissi à Iustiniانو, cum sedere.

† spartanorum à Iustiniانو reuocati.

Abares nomine ad hoc in Hungaria reuocati, Sabas.

ria, D. Martini patria. Etis quoque Bawaros nomen suu accipit ferre debere verissimi le est. † τῶν στυγίωνων.

* τῆς κατὰ τὸ σπουδαιότητος

Iustini ducis cedes.

+ Imperatoris cõiunx sua capiti eius illudis. Aetherij & Addæi virorum non bonorum cedes.

Vindicta diuina exipla.

Raro antea deus scelerum Deseruit pede parua lento. Florat.

A ra magnus, qui per calumniam vinorum & mortuorum bona impudenter atque crudeliter devorare, raperéque sub imperatoris domus prætextu, cui sub Iustiniano præfuit, solitus esset, ea re illi per quàm utilis. Atque hæc quidem ad huc modum sese habuere.

CAPVT XXXV.

Iustinus autem edictum derepente compositum, ad Christianos ditionis suæ omnes misit, ut nihil in ecclesiis nouarent: sed antiquis patrum decretis insistentes, rectè diuinum numen colerent atque adorarent. Scriptum de fide huiusce fuit verbis conceptum. In nomine Domini nostri Iesu Christi Dei nostri: imperator Cæsar Flavius Iustinus, fidelis in CHRISTO, clemens, maximus, beneficus, Alanicus, Gotthicus, Germanicus, Anticus, Francicus, Herculicus, Gepidicus, pius, felix, gloriosus, victor, triumphator, semper colendus Augustus. Pacem meam do vobis, inquit Dominus CHRISTVS, verus Deus noster: pacem meam relinquo vobis, idem promulgat hominibus omnibus. Id verò aliud non est, quàm ut in eum credètes, in vnam & eandem Ecclesiam conueniant, consentientes quidem animis in reâ Christianorum sententia: auersantes autem eos qui contraria dicunt aut opinantur. Primaria namque salus hominibus omnibus constituta est, ipsa rectæ fidei confessio. Quapropter & nos Evangelica præcepta, & sanctorum patrum sacrum symbolum siue doctrinam consecrantes, ut ad vnam eandemque Ecclesiam & sententiam simul accedant, omnes cohortamur, credentes in Patrem & Filium & Spiritum sanctum, Trinitatem inuicem substantialem, Deitatem siue naturam & essentiam verbo & re ipsa vnam. Vnam etiam virtutem & potestatem & imperium, hoc est, efficaciam in tribus subsistentiis seu personis profitètes, in quas baptizati sumus, in quas credimus, & quibus professionem addidisti sumus. Vnitatem siquidem in trinitate, & trinitatem in vnitatem adoramus, distinctionem simul & vnionem, præter opinionem omnem, habentem. Vnitatem quidem secundum essentiam siue Deitatem, Trinitatem verò secundum proprietates siue subsistentias seu personas. (* Distinguitur namque indistinctè, ut ita dicamus: & coniungitur distinctè. siquidem vnum est in tribus ipsa Deitas: & tria, in quibus Deitas

Iustinus scriptum de fide Christiana, & concordia eiusdem.

B

ὁ θεὸς πατὴρ ἰσοπλάσιος, ὁμοουσιος, ὁμογενὴς τῷ υἱῷ.

† Salus credentium mysterium Trinitatis est. Hieronymus. Deum esse multis notum est. Sed quod pater sit, & filium habeat, pauci. August. Pater mansit sui nomen inuicem hominibus, &c. Ioan. 17. Et creditur à nobis siue confusione coniuicta sancta Trinitas, siue separatione distincta. Augu. sic dicit in trinitate, ubi de trinitate. Vnus Deus in tribus, & tria hæc vnum. vnum Deus pater, ex quo omnia: & vnus Dominus Iesus Christus, per quem omnia: & vnus spiritus sanctus, in quo omnia. Eo, ex quo & per quem & in quo, non naturas dissociantibus, verum vnus & inconfusa natura proprietates designantibus. Atque id ex eo clare patet, quod in vnum vnus colligitur. Ex ipso, & per ipsum, & in ipsum omnia: ipsi gloria in secula, Amen. Greg. Nazanz.

est, seu, quod certius dicitur, quæque Deitas sūt, vnum) Deum patrem, Deum filium, Deum spiritum sanctum, quum persona quæ per seipsam spectatur, a mentis ipsius sensu, quæ integrabilia sunt, segregante: Deum vnum tria hæc simul mentis acuminè intellecta, propter eundem motum, & naturam eandem. Quandoquidem peropus est, & vnum DEVM profiteri, & tres subsistentias siue proprietates prædicare. Confitemur verò ipsum vnigenitum filium DEI, DEVM VERBVM, ante secula quidem, & absque tempore ex patre genitum, non factum. In extremis autem diebus, propter nos, & propter nostram salutem, descendisse de cælis: & incarnatum ex Spiritu sancto, & domina nostra sancta gloria Deigenitrice & semper virgine Maria, & ex ipsa natum esse. Qui est patri & spiritui sancto æqualis. Non enim quartæ, per incarnationem vnus, ex sancta Trinitate DEI VERBI, personæ accessionem suscepit Trinitas sancta: sed est vnus & idem Dominus noster IESVS CHRISTVS, consubstantialis patri & DEO iuxta diuinitatem, & idem consubstantialis nobis secundum humanitatem: passioni obnoxius carne, & passionis idem expers diuinitate. Nanque non alium DEVM VERBVM, quod miracula edidit, & aliud quod passum est, nouimus: verum vnum & eundem confitemur DOMINVM NOSTRVM IESVM CHRISTVM DEI VERBVM incarnatum, & perfectè hominem factum: necnon vnus & eiusdem miracula simul & passionem, quas voluntariè carne sustinuit, propter nostram salutem. Non enim homo aliquis seipsum pro nobis tradidit: sed ipse DEVS verbum immutabili modo homo factus, spontaneam simul passionem & mortem pro nobis carne subiit. Atque dum DEVM ipsum esse confitemur, non inficiamur eum etiam hominem esse. Et hominem ipsum confitentes, DEVM ipsum quoque esse negamus. Proinde vnum & eundem ex vtraque diuinitatis scilicet & humanitatis natura compositum, profitentes Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, vnione confusione non inducimus. Non enim quod secundum nos homo factus est, propterea DEVS esse desinet. Neque sanè quod Deus natura est, & in eum similitudo nostræ naturæ non cadit, propterea homo esse negabitur. Verum quemadmodum in humanitate Deus, ita nihilominus in sublimitate Deitatis homo permanet: vtrumque verò in eodem est, & vnus Deus simul, & homo, ipse Emanuel. Porro eundem confitentes in diuinitate perfectum: atque etiam in humanitate perfectum, ex quibus etiam compositus est, diuisionem aut sectionem in partes, vna eius * composita subsistentia, non inducimus. Differentiam verò naturarum, quam vnio non tollit, indicamus. Nam neque natura diuina in humanam est versa, neque humana natura in diuinam mutata. Intelligentiæ autem acie vtranque considerante, & potius vtraque in propriæ naturæ sine & ratione existente, factam quidem vnionem dicimus, secundum subsistentiam: ipsa verò secundum subsistentiam vnio ostendit DEVM VERBVM, hoc est, ex tribus Deitatis subsistentiis subsistentiam vniam, non præexistenti homini vni-

α το υβ χυ
εξουσι
α χυβη
b μετ' αβδ.
Λον υουβημιν

In verbo intelligitur Deum filium. In carne agnosco verum hominum filium & vtranque simul in vna persona Dei & hominis ineffabili gratia largitate coniuictam. August. de Trin. lib. 13, cap. 19.

c ἀποκατα

* ἡνωσθησθαι ὁμοουσιον.

A tam esse, sed eam in vtero dominæ nostræ sanctæ
 & gloriosæ Deigenitricis sempérque virginis Ma-
 riæ, sibi ipsi ex ea condidisse in propria subsisten-
 tia carnem nobis *ἰμωθιωρ* consubstantialem, & eisdem
 perpelisionibus per omnia obnoxiam, absque
 peccato, anima rationali & intellectualem animatam.
 In ipsa nanque + subsistentiam habuit, & homo factus
 est. Et est vnus atque idem Dominus noster IESVS
 CHRISTVS, qui cū patre & spiritu sancto conglorificatur.
 Cæterùm ineffabilem eius vnionem cōsiderantes, rectè
 naturam vnā DEI VERBI incarnatam carne, quæ
 anima rationali & intellectualem est animata,
 profiteamur. Rursum differentiam naturarum con-
 templantes, eas duas esse dicimus, diuisionem nul-
 lam introducentes. Vtraque enim natura in eo
 est. Vnde vnum & eundem profiteamur CHRISTVM:
 vnum filium, vnā personam, vnā subsistentiam,
 Deum simul & hominem. Omnes verò qui aliter
 vel senserunt, vel sentiunt, anathemati subiicimus,
 alienos eos esse à sancta Dei catholica & Apostolica
 Ecclesia iudicantes. Itaque quum recta & à sanctis
 patribus nobis prodita dogmata sic prædicentur,
 vniuersos vos vt in vnā & eandem catholicam
 & Apostolicam Ecclesiam conueniatis, hortamur,
 seu potius rogamus. Non enim graue nobis est,
 quanuis in fastigio imperij collocati simus,
 Christianorum omnium consensionis atque vnionis
 gratia, eiusmodi verbis vt: vt vna ab omnib⁹
 laus & glorificatio tribuatur Deo magno, & Seruatori
 nostro IESV CHRISTO. De cæterò autem, ne quis
 causam aut occasionem vllam de personis aut
 syllabis (sive fidei formulis) per intestina
 disidia contendendi caperet, quoniam ad vnā
 & eandem rectam fidem & sententiam
 syllabæ (seu formulæ) producunt consuetudinis
 & status eius, qui hucusque in sancta Dei
 catholica & Apostolica Ecclesia obtinuit,
 & per omnia citra inuolutionem aliquam firmus
 stabilisque deinceps in tempus omne permanebit.
 Edictum hoc omnes vbique episcopi & sacerdotes
 catholici comprobauerunt, rectè promulgatum
 esse dicentes. Qui verò se ab Ecclesia segregauerunt,
 in schismate & disidio persistentes, haudquaquam
 cum ea vniri voluerunt: non aliam quidem ob
 causam, quàm quòd ad finem scripti disertis
 verbis adpositum esset, etiam temporibus
 futuris professionem fidei talem absque rebus
 nouis stabilem conseruatum iri.

pastoralem cōscendit thronum, & huic deinceps
 surrogatus est Eulogius. Hierosolymis episcopatum
 denuò post Eustochium gubernauit Macarius.
 Post eum hierarchicam cathedram sortitus est
 Ioannes, qui purā & inopem vitam in Insomnium
 monasterio optimè egerat. Apud Theopolim
 autem Iustinus Anastasio Dominini successore
 pulso, Gregorium substituit, nullis tum in ecclesia
 nouis rebus motis. Imperator verò crimen illud
 Anastasio obiecit, quòd sacram pecuniam in alios,
 quàm episcopum deceret, conferret sumptus,
 & quòd cōiucio & maledicto imperatorem
 ipsum petiisset. Quum nanq; interrogatus à
 quodam Anastasio esset, cur ita profusè pecuniam
 sacram dilapidaret, & non potius in vsus
 decentes eam impendens, ita vt opus esset,
 dispergeret: differret per capillationem dixisse
 fertur, ne à cōmuni pernecie Iustino auferretur.
 Fama autem vulgata est, propterea illi Iustinum
 infensum fuisse, quòd pecunias ei petenti, ille
 dare noluerit. Afinguntur præterea viro ei
 alia quædam à nonnullis, qui imperatoris
 cœptum tegere aut excusare voluerunt.
 Postquam Anastasio episcopatu abiit, Gregorius,
 sicuti dictum est, sedem eam accepit: cuius
 magna est in poetica laus. A primis enim
 capillis, in monasticis exercitatus studiis,
 strenuè ad summos gradus, quum nuper
 admodum se in eo lanugo prima exhibuisset,
 contendit. Primum verò Byzantij monasterio
 præfuit, vbi etià ab initio vitam rerum
 omnium expertem degere cœpit. Postea
 Iustino iubente, pastorale munus in monte
 Sinæ suscepit: in quo à Scenitis barbaris
 obsessus, non minimis circumuentus est
 periculis. Quibus etiam, vt pacificationem
 inirent, suator autôrque fuit. Apud hos
 quum res magnas peregisset, in sacram
 deinde prouectus est cathedram. Animo
 & consilio in rebus omnibus optimo
 fuit: & ad quodcunq; negocium se conuerteret,
 id quàm facillimè conficiebat. Metu
 minimè perturbabatur. Potestatibus autem,
 vt facillè illis territus cederet, flectendum
 se haudquaquam præbuit. Liberalis quoque,
 & admodum magnificus, magnificè pecunias
 largiebatur: vsque ad, vt quocunq; pro
 eo atque opus esset, progrediretur, quàm
 plurimi homines eum stiparent atque
 sequerentur, eorum etiam quibus nihil cum
 eo intercederet cōsuetudinis, & qui nihil
 ad eum pertinerent. Alij insuper qui eum
 prodiisse audissent, vel vidissent, ad eum
 confluebant, & honorem mūdanicis
 dignitatibus debitum, præ viri eius
 obseruantia, secundo loco habebant, auidè
 suā sponte & videre & audire eum cupientes,
 etiam de rebus non magni monumenti
 plerunq; verba facientem. Erat siquidem
 ad arcanum desiderium eorum animis,
 qui illum quomodocunq; cōueniebant,
 inserendum quàm maximè idoneus, aspectu
 admodum admirandus, in colloquiis valde
 iucundus: & si quis alius, & ipse ad id
 quod deceret cognoscendum acutissimus,
 & ad faciendū quàm facillimus. Ad
 consilium aliis dādum, atque ad res
 domesticas & externas diiudicandas,
 promptissimus. Quapropter multas res
 optimè gessit, negotia in crastinum
 differre nō solitus. Terrori verò erat
 non tantum Romanis imperatoribus,
 quàm publica tractaret negotia, quantum
 necessitas postulareret, & tēpus
 flagitaret, veruētā Persarū ducibus:

*Macarius
ecclesiasticus
episcopus.*

*Anastasio
Antiocheni
exilium.*

*Causa exilij
libere nō
dictum.*

*Gregorius
episcopus
Antiochenus,
vir
magnus.*

*† ἰησὺς
χριστὸς.*

*Dua natura
Christi vnā
coequantem
deum
& deitatem.
Theologus.
Anathema
hereticis.
Cohortatio
ad vnionem
& concordiam
fidei.*

*Persona hinc
corū accipiem
de, qui fidei
professiones
cōposuerunt.*

*Heretici in
sententia sua
persistunt.*

CAPVT XXXVI.

Iustinus, postquam Ioānes cui Sirim-
 mis patria fuit, vitam simul & thronum
 imperantis vrbs morte abieciisset, Eutychium
 ab exilio, sicuti Iustinianus testamento
 iusserat, reuocatum, in ecclesiam suam
 restituit. Qui quatuor exactis annis, Ioannem
 vniuersum, hoc est icunium, successorem
 habuit. Vbi verò Ioannes etiam Carilinus
 in veteri Roma sedem vacuam reliquit,
 & ad vitam illam migravit, Bonoso
 episcopatus gubernacula mandata sunt.
 cui Ioannes alius, atque huic rursus Pelagius
 successit. Post Apollinarim autem Ioannes
 Alexandriae in

*Eutychius ab
exilio reuocatus.
Fuit Cypri
sionopolis successer
fuit Ioannes
icunium.
Pro Bonoso
legendū puto
Benedictus.*

specus est, ex cuius ceruice duo capita eminebat. D

CAPVT XXXVIII.

Gregory Na
262
† 200
aidn 674
709.

Enoyr. lib. 5
cap. 6.

A sicuti suo loco à me dicitur. Varius etiam fuit. Aliquando nanque multa utebatur uehementia: nonnunquam iratum se esse præ se ferebat. In primis autem, quum opus esset, maxime in eo eminebat lenitas & mansuetudo. Aded ut quam commodissime in eo, quam laudem Gregorius Theologus per virtutis & pietatis studium consequutus fuerat, enituerit + austeritas reuerentia temperata: ita ut altera ab altera non læderetur, sed utraq; per alteram illustraretur.

CAPVT XXXVII.

Maior Ar
menia Persis
à Philippo i-
peratore da-
data.
Perfarmentij
ad Iustinum
deserunt.

B Erumenimuerd primo Gregorij episcopatus anno, Persarum, qui prius magnæ Armeniæ incolæ nominati fuerant, & Romanis paruerant: à Philippo autem, qui post Gordianum apud Romanos imperium obtinuit, Sapor Persarum regi ita proditi fuerant, ut Armenia quidem quæ minor dicitur, Romanis subdita maneret, maior autem Christianorum sacra moribus colens Persis sit tradita: Persarum inquam isti, quod grauiter à Persis affligerentur, legesque suas transgredi vi compellerentur, clam ad Iustinum oratores miserunt, ut sub ditionem Romanorum reciperentur precætes, quod liberè absque molestia sacros ritus, pro religionis cõsuetudine, deo peragere possent. Iustinus preces eorum comprobauit, pactis conuentis quibusdam ab ipso interpositis, quæ etiam iureiurando confirmauit. Itaque Persarum magistratibus suis interfectis, vnà, quod dicitur, + vniuersi sese Romanorum imperio commiserunt, in societatem suam finitimis eiusdem gentis populis, atque itidem alienis pertractis. Apud quos Ardaamanes principem locum habuit, vir genere & dignitate, necnon bellicis & imperatoriis artibus præstans. Hac verò de causa quum Chosroes imperatorem incusaret, tale ab eo responsum tulit: Finem suum pacis pacta conuenta habere: nisi per autem fieri haudquaquam posse, ut Christianos pacis finitæ tempore, ad populares suos confugientes ipse non reciperet. Hæc quidem ille, atque his similia alia respondit. & quanuis talia diceret, minimè tamen se ad bellum instruxit: sed ocio solito deditus, deliciis diffudit, post rationes & voluptates suas omnia habens. Virum autem quendam genere sibi propinquum, Martianum nomine, Orientalium copiarum ducem designatum, aduersus Persas misit, neque exercitu iusto, neque apparatu belli alio satis instructum. Hic cum manifesto periculo, & quod dicitur, cum ipsius Orientis euerfione, in Mesopotamiam primum est profectus, paucos admodum milites, eosque inermes secum ducens: ad quos accedebant fossores & sarctores, & boum actores vndequaue coacti. Et cum Persis apud Nisibim leni certamine congressus, quum meliore loco res eius essent, Persis nõdum satis paratis, urbem eam obsidere quàm hostes persequi maluit. Oppidani porro propter tam splendidi scilicet belli apparatus contemptum, portas non clauserunt, sed fœdissima etiam in Romanum exercitum conuitia iecerunt. Plurima verò prodigia, Romanorum futuras clades portendentia, tunc visa sunt: & bos recens genitus in initio belli cõ-

Ardaama-
nes dicitur.

Ardaama-
nes dicitur.

Iustini igna-
tia.
Martianus
non satis in-
structus ad-
uersus Persas
missus.

Is occasione
rei bene gere-
da præter-
mittit.
Prodigia,
Bos biceps.

Osteaquam autem Chosroes se ad bellum probè instruxit, Ardaamanem aliquatenus productum, Euphratem in regno suo transmittere, & ad Circesium (quod dicitur) in Romanorum ditionem excurrere iussit. Est autem Circesium oppidum commodissimum & munitissimum, ad fines Romanorum imperij situm. Muro nanque firmissimo atque altissimo circumdatum est. Quin & Euphrates & Aboras fluij id circumfluentes, & in insule formam redigentes, inexpugnabile efficiunt. Ipse autem cum copiis suis Tigriamne traiecto, magnis itineribus celeriter ad Nisibim venit: quæ, sicuti dictum est, à Martiano obsidebatur. Hæc ita à Persis agi, Romani ignorabant: vsque aded, ut Iustinus multorum sermonibus adductus, qui Chosroem iam mortuum esse, aut non longè à morte abesse nunciabant, Martiano valde succenseret, quod Nisibim expugnationem protraheret: ad quem etiam quosdam misit, qui illum ad clauis portarum quam celerrimè afferendas excitarent. Ut autem res minus ex sententia successit, & Iustinus risu & probro se dignum exhibuit, qui apud talem & tantam urbem, quæ efficere nequiret, conaretur, ad quam scilicet tam exiguus exercitus assidebat: res ea primum Gregorio Theopolis antistiti ab episcopo Nisibeno renunciata est. Erat enim is Gregorio, à quo pecuniam ingentem acceperat, amicus quàm maximè. Et dabat præterea operam, ut urbs ea propter erunas, quas à Persis patiebatur, in potestatem Romanorum rediret. Itaque is Gregorio, quæ in Perside gererentur, suo quæque tempore insinuando, significabat. Ea porro ad Iustinum Gregorius scribebat: de subita etiã Chosroæ expeditione certiore eum faciens. Atque ille more suo deliciis & luxuriæ deditus, fidem habere episcopi scriptis supersevit, ea quæ cupiebat geri etiam ratus. In hominibus namque molliter & dissolutè viuentibus, ad ignauam socordiam gloriosa + audacia accedere solet. Neque illi eventus rerum fidem habent, si alium quàm ipsi volunt, exitum consequantur. Iustinus ergo Gregorio rescribens, ea quæ is renunciasset, tanquam falsa omnino essent, reiiciebat. Atque ut etiam vera essent, Persas tamè urbis expugnationem non præuenturos esse. Qui etiam si præuenirent, eos tamè inde fœdè atque turpiter repulsum iri dicebat. Et Acacium quendam deletum, virum proteruum, + cõfusionem planè dicas, ad Martianum misit, cum eiusmodi mandato, ut etiam si Martianus urbem cepisset, & pedem alterum in ea posuisset, dignitatem statim deponeret, eamque ipse sibi Acacius sumeret. Quod sane is fecit, Imperatoris iussa non ex illius cõmodo exequutus. Postquam enim eò venit, Martianum illico in hostili terra dignitate priuauit, re ea militibus nõ renunciata. Sedenim qui in exercitu ordines ducebant, ubi ducem magistratum deposuisse cognouerunt, vltèrius peruenire in castris nequaquam voluerunt: sed paulatim hinc & inde palates diffugere, ridicula illa obsidione soluta. At Ardaamanes copias secum spirantes, nõ solum

Persarum ad-
uersus Rom.
expeditio.
Circesium op-
pidum.

Martianus
Nisibim ob-
sidet.

Ridicula In-
stini ad Mar-
tianum mæ-
data.

Nisibeni e-
piscopi Gre-
gorij Antio-
cheni, atque
Iustini de re-
bus Persarum
certiore facit
Scripta talia
Iustinus con-
tempnit.
Ignauorum bo-
norum vides

Ardaama-
nes dicitur.
Martianus
Acacius
succedit.

† obsequium.

A ex Persis, sed etiam barbaris qui Scenitæ dicuntur, delectas ducens, Cireesio præterito quàm plurimum Romanorum rebus intulit detrimenti. Ferro namque & igne pleraque loca vastans, neque moderatum quidquam, propter defensorum solitudinem, vel cogitans vel faciens, non pauca castella cepit. Et quòd ibi nemo cum imperio esset, tum autem quòd Romani propugnatores in castello Daras à Chosroë clausi forent, faciendum sibi liberè quod vellet statuit. Castris autem inde motis, Theopoli animum adiecit: & partem copiarum maximam, ipse nõ profectus, eò misit, quæ spe sua falsæ, & ab vrbe ea sunt reiectæ: propterea quod, nulli in ea, aut sanè quàm pauci ciues mansissent. Profugerat verò etiam episcopus ipse, & sacra secum vasa & donaria extulerat. Nã & magna muri pars corruerat: & plebs nouarum rerum studio, sicuti eiuscemodi temporibus accidere solet, tumultum mouerat: & tandem desertam relinquens vrbe, inde excesserat, nemine profus hostibus resistere aut obuiam ire conante. A daarmanes postquã voto suo & Theopolis direptione excidit, ignem olim quidem Heracleæ, postea autem Gagalicæ dictæ vrbi iniecit: & ad * Seleuciam, quam Nicanor Seleucus condidit, locupletem quidem illam primùm & populosam, postea verò tempore collapsam, & ad paucitatem redactam, progressus est. Hæc quum resistere illi non posset, pacto quodam interueniente, in eam est receptus. Vbi sanè præter conuenta multa egit: & ciuitate direpta, vicinis quoque locis circumcirca dispoliatis, inde abiit. In præda reliqua, & episcopum & magistratum vrbis summum cepit. Nec pauciores in reditu ille clades Romanæ ditioni intulit, nemine videlicet prohibente, præter paucos admodum milites, qui ab Imperatore missi fuerant. Horum ductor magnus erat, qui antea argentariæ mensè in vrbe Imperante præfuerat, postea autem vnus ex Imperialibus ædibus curam suceperat. Ii quum terga vertentes fugerent, parùm abfuit quin ab hostibus sint excepti. Hisce reb⁹ confectis, A daarmanes Chosroë nõdum vrbe quã obsidebat cepisse reperit. Magnum autem adueniēs illi attulit momentũ, quòd quum suis animũ addidit, tum hostes plurimum exterruit. Inuenit vrbem muro nudatam, & aggerem ingētem prope illam factum. Helepoles extructæ stabant, & catapultæ, quas vulgus + machinas seu tormenta, saxa ex edito loco iacientia, vocare cõsuevit, quibus vrbem hyemis tempore Chosroes in potestatem suam redegit. Cui Ioannes Timostrati filius præfuit. Hic eius obsidionem non admodum curauit, seu vrbem potius ipsam prodidit. Nam & hoc tum sermonibus ita iactatũ est. Obsedit eam Chosroes mensibus quinque, & aliquot insuper diebus: cepitque, nemine propè propugnante. Et ciuibus ex vrbe multitudine varia ductis, partim eos ferro concidit, partim viuos in captiuitate seruauit. Vrbem ipsam, vrpote opportunam & commodam, præsidio imposito retinuit. ipse verò tropo eo superbus, domum est reuersus.

CAPVT XXXIX.

S re Iustinus cognita, nihil prorsus rectè aut prudenter mente agitans, neque casum talem humaniter ferens, in phrenitidis morbum & insaniam incidit: ita vt nihil quicquam earum rerum quæ fierent, intelligeret. Imperium autem à Tiberio administrari cõceptum, qui honorem præcipuum Iustino acceptum ferebat, ex Thracia oriundus. Hunc pridem Iustinus cum plurimis militarium copiarum milibus aduersus Abares miserat: & captus ille statim in prima congressione ab eis fuisset, militibus eius nequaquam barbarorum conspectum sustinentibus, nisi eum diuina Prouidentia inde ereptum, Romanorum imperio manifestò conseruasset. Quod sanè Imperium ad id discrimen peruenerat, metuendum vt esset, ne Iustini præter rationem omnem susceptis actionibus, vnà cum repub. corrueret, & in barbarorum potestatem perueniret. Quum igitur Iustinus tã grauius morbo affectus esset, neque quidquam earũ quæ agerentur rerũ animaduerteteret, Tiberius consilium commodum, rebúsque præsentibus opportunum admodum cepit, quo casum & errorem omnem correxerat. Traianum enim, virum præclarũ ex senatu, canicie & prudentia multos antecellentem, ad Chosroem mittit: & legationem non Imperij aut reip. sed solius Sophiæ Augustæ Iustini coniugis nomine, ad Chosroem instituit. Cuius etiam literæ ad eum regem scriptæ sunt, quibus illa ærumnam casumque mariti & reipub. principe carentem deplorabat: nequaquam decorum esse addens, illum viduæ mulieri, & principi iacenti, reipublicæque perturbatæ insultare. Nam & ipsum aliquando ægrotatẽ non solum in persimilem casum incidisse, verumetiam præclarissimos quosque medicos ex ditione Romana ad eũ missos venisse, qui arte sua & cura debita ægritudinem illius dispulissent. Legatione tali audita Chosroes flexus est: & quum in animo habuisset, primo quoque tempore expeditionem in Romanorum terram suscipere, triēnales tamen inducias Orientis partibus concessit: ita vt nihilominus + Armeniam, quæ bellum aduersus eum parasset, nemine res Orientales + turbante, aggredereur. Porro rebus Oriētis in eum statum adductis, Sirmium à barbaris captum est, quod Gepides dudũ tenuerant, & Iustino donauerant, sua sponte inde decedentes. Interea Tiberius Sophiæ instinctu Cæsar à Iustino, qui meliusculè morbo remittente habebat, declaratur.

CAPVT XL.

S iterum coronam imperatoriã ei impositurus, ea verba disertè ad eũ est proloquutus, quæ memoriã omnem veterem & nouã longè excellunt. Quum namque Iustinus commodè per + dilucidum interuallum scilicet cõpos mentis esset, idq; diuina Prouidentia, vt simul & peccata errataque ipse sua proferret, & in reip. ordinem meliorem inferret. Quumque omnes, atque ipse etiam Ioannes sacrorum antistes, cuius antea meminimus, cum sacerdotibus suis in hypæthro siue subdiali

AA iij

Chosroes ipse oppidum Daras obsidet. Perse Theopolim deserat & vanciam inuenit.

Gagalicam incendunt, olim Heracleã dictam. Seleuciã diripiunt. Enagr. Apamiam habet, & Nicanoris Seleuciam.

Episcopum & præfictũ eius capiunt. Magn' Ro. dux.

Daras oppidum Persæ tenuerunt. † μαχαλὴ τοῦ Βίλου.

Iustinus phreniticus.

Tiberius imperium Romanum administrat.

Imperium Romanum in summum adductum discrimen.

Legatio & litera ad Chosroem, nomine Sophiæ Augustæ, missæ.

Inducia triēnales cõpessit. † ἀρτυρία Σιρμιῶν. * μαχαλὴ τοῦ Βίλου. Sirmium à barbaris captum.

Iustinus Tiberium Imperatorem creat. * ἡ ἑστὴς ἡρώδης.

Iustini ad Tiberium verba.

Princeps non semper consilium suum parere debet.

Præcepta saluberrima de Imperij administratione.

Præcatio in Imperatoris coronatione.

A Imperialis aula palatio, congregati essent, quo loco hæc agi celebrarique fas est, Imperatoriam coronam sustolens, purpureamque vestem, ut ea Tiberio imponeret, qui comes antea excubitorum fuerat, ita propalàm verba fecit. Ne te vir optime, umbra ista phatalsis seu apparatus huius, & vestis hæc decipiat: quibus & ipse, præterquam deceret, transuerlim raptus, non sensu me ipsum supremis pænis obnoxium reddere. Tibi verò curæ erit, ut peccata quoque mea corrigas. Corrige autem, si rectè & benignè rempub. administrabis, nec omnino istis tibi parendum erit (principes demonstrans) nam & ipsi me in eas quas cernis erumnas coniecerunt. Alia insuper eius generis adduxit, quæ ad consternationem & lachrymas prolixas auditores commouerunt. Postremò verò omnium intulit. Honora Deum & Ecclesiam eius, & olim quidem heram & dominam, nunc verò matrem tuam. Qui facultates & possessiones habet, habeat: quibus eæ defunt, eis tribue. Perinde atq; in te ipsum, ita in omnes animum intède. Nosce verò & quis antea fueris, & quis hodie factus sis. Si peccare non vis, ne arrogans & superbus fueris. Ipse namque vides, quis ego paulo antè fuerim, & quid nunc sim. Pauperes imprimis dilige, & eleemosynæ apud te non deficiant. Et quum præcatio ab episcopo facta esset, Tiberius ad pedes Imperatoris se abiecit. Atq; ille subinferens: Si, inquit, volueris,

sum: si nolueris, non sum. Deus qui fecit cælum & terram, omnia quæcūque tibi dicere oblitus sum, ipse in animum tuum subiiciat, confirmans, atque ab ipso nunc initio instituens te sanctissimo timore suo: per quem omnia tibi rectè atque feliciter euenient bona. Iustinus iunior ubi in imperio cum Tiberio annos tres exegisset, vita excelsit. Ipse solus annis duodecim, & mensibus decem cum dimidio Imperium gubernauit: cum Tiberio annis tribus, mense vnominus: ita ut Imperij eius anni omnes quindecim sint, & menses nouè cum dimidio. Iustinus, quæcūque templa Iustinianus magna usus liberalitate magnificè construxit, ea accessionibus, donariis & sacris vasis pluribus ipse exornauit. Et summam magni tēpli restitutinè colapsam, & quindecim cubitos sustulit, & decētissimè, ita ut hodie cernitur, restituit. Et quum pietatis esset studiosissimus, in vita quotidiana tamè perquam dissolutus fuit. Liber hic historiarum decimus septimus, tempus complectitur sexagesima & quatuor annorum: quum ab orbe condito sexies millesimus + nonagesimus octauus, à diuina autem Domini natiuitate quingentesimus nonagesimus tertius ageretur annus.

Timor Domini.

Iustini mors.

Liberalitas Iustini in ecclesiis. Et natiuitatis anni.

Noticia in morant 4554.

Computatio annorum istorum cum aliis Chronicis scriptoribus non concordat. Secundum quosdam enim obitus Iustini in annum Domini 582. secundum alios in 576. incidit.

DE PRIMA ET SECUNDA IUSTINIANA, & item de Iustinopoli.

A pud Dardanos Europæos, qui ad Epidammi fines accolunt, regio Laurensia dicta fuit: Iustiniani qui orbem terra adificiis exornauit, patria. Locum cum breui muro circumdedit, in quadranguli formam structura redacta, atque in angulo quoque turri una excitata, τριπύργιον, hoc est, quatuor turres habentem effecit, & ita nominari curauit. Ad hanc, urbem præclarissimam condidit, quam Iustinianam primam vocauit, nutricia hæc premia altrici suæ tribuens. ibi verò & aqua ductum, ut cunctis lymphis affatim abundaret, fieri fecit. Addidit alia insuper egregia opera, Dei templa plurima, domicilia principum virorum magnifica, porticus amplas, iudicium curias pulchras, fontes, plateas, vicos, balnea, rerum venalium fora. Vrbs ipsa ingens & populosa, & tractus eius totius metropolis: ut quæ Illyrici vniuersi archiepiscopum sit sortita, cuique oppida eius gentis reliqua omnia, pro magnitudine sua, debitum exhibuerint honorem. Et auxit illa Imperatori ei gloriam, quæ alumno tanto celebretur. Atque ipse ambitione & liberalitate quadam illi, qui eam ita adificiis excoluerit, gratiam referre contendit. Erat præterea in Dardani oppidum vetus, vlpianum nomine. Huius mania, quod nulli vsui essent, demolitis, ad eam quam nunc id spectatur, pulchritudinem perduxit. Urbem hæc secundam Iustinianam appellauit. Non longè ab hac urbem quoque aliam, quæ nulla antea fuerat, condidit: quam de auunculi nomine Iustinopolim vocauit. Procop. lib. 4. de adificiis Iustiniani.

DE BVLGARIS. τριπύργιον.

T Erbelus Bulgarorum dux, sub Iustiniano Rhinometo floruit. Et Iustinianus ipse, Constantini & Heracly filius, vestigales eius fuisse. Hic autem & argētum, quo arcas impleuerat, dextra quidem aurum, sinistra autem argentum promens militibus suis, quod Abares pro suis bello Bulgari ipsi sustulissent, distribuit. Interrogauit autem quosdam Abaris captiuos, quanam ob causam princeps eorum vnà cum gente vniuersa interuisset. Cui illi responderunt: Quod criminum delationes & accusationes inter eos inualuissent, quibus fortissimi & prudentissimi quique Abares sublatis essent. Ac sic deinceps factum, ut homines iniqui & fraudulentissimi in societate & decuriam iudicium pernenerint. In causa etiam fuit ebrietas, quum namque vini prouentus exuberaret, ebrj omnes fuisse. Deinde auarorum iudicium sordes. Consilia præterea fraudulenta, quibus alius alium circumuenit. Omnes enim venales facti, & alter alterum dolis est aggressus. Ex his ipsis causis internecio stiora processit. Terbelis hisce verbis auditu, Bulgarisque suis conuocatis, leges tulit. Si quis prodiret accusator, ut non prius audiretur, ei ve assensus præberetur, quam de crimine probè esset questum: Ac si criminator per calumniam mentitus esse cõperiretur, ut is morte pænas penderet. Ne quis homini furi & fraudatori alimenta præberet: id verò si quisquã facere ausus fuisset, ut publicatis bonis eius ipse proscriberetur: Furis autem & fraudatoris crura frangerentur. Porro vinea omnia radicibus excindi iussit. Et mendicantibus quidquam dari vetuit, ut scilicet pro se quisque sibi ipse victum quæreretur, neque ad egestatem delaberetur. Legum talium transgressoribus, honorum publicatio & proscriptio propofita. Ex Suid.

Causa internecionis gentis Abaris. Principia

hæc de iudicibus corruptis intelligendū, quos Alexander Semeris Imperator appellauit.

- 1 De Imperatoris Tiberij imperio, qua Imperiali dignitate & magnificentia fuerit.
- 2 Ut Tiberius magno & forti exercitu coacto, & per Iustinum in Persidem irruptione atque impetu facto, multa castella munitaque loca recuperauerit. Utque Chosroes sit mortuus.
- 3 De terramotu, qui Antiochia, & in luco qui Daphna dicitur, fuit.
- 4 De Anatolio mago, & eius aduersus Gregorium Theopolis episcopum fraudulentis insidiis.
- 5 Ut Tiberius ducem Orientis legerit Mauriciū, eundēq; deinceps moriens Imperatorem crearit.
- 6 Oratio Tiberij Imperatoris in electione & designatione Mauricij, ad populum dicta.
- 7 De somnio & morte Tiberij Imperatoris.
- 8 De Mauricij coniugio, & coniuge ei⁹ Augusta. Qualis, quibus moribus, quo genere, & quibus animi affectionibus Mauricius fuerit.
- 9 Quae praesagia precedentia Mauricio imperium portederint.
- 10 De clementia & misericordia Mauricij, & de administratione bellica Philippici.
- 11 De facilitate simplicisque apparatu Prisci belli ducis. Et ut hunc exercitum reiecerit: Germanique, ut exercitum ducebat, legerit.
- 12 De lite inter Asterium & Gregorium Theopolis episcopum: & ut Gregorius causam obtinuerit.
- 13 De maximis grauissimisque terramotibus: & ut Antiochia tantum, ad sexaginta millia hominum ruinis sint oppressa.
- 14 Ut milites militarem disciplinam reliquerint: ad quos Imperator, ut eos ad officium reducere tentaret, Gregorium misit.
- 15 Oratio Gregorij Theopolis episcopi, ad defectorem exercitum.
- 16 Ut exercitus Gregorio parens, rursūm Philippicum ducem legerit.
- 17 Ut Sittas Martyropolim prodiderit, & de Philippici obsidione.
- 18 De Varamo Persa, & de insidiis contra Hormisdam Persarum regem structis.
- 19 De tyrannide Varami. Et ut Hormisdas Persarum rex à Chosrois filio suo sit occisus.
- 20 Ut Chosroes iunior ad Romanos profugerit, eorumque auxiliis regnum suum recuperarit.
- 21 De crucibus à Chosrois Gregorio Theopolitano misis, & qua de eis ille scripserit.
- 22 De donis, quae idē Chosroes maximo martyri Sergio misit.
- 23 De Naamano Saracenorum principe, quomodo Christianismum sit complexus.
- 24 De sancto Simeone Thaumastorita, hoc est, mirandum montem incolente.
- 25 De sancta Golinduch martyre, qua in Perside certamen martyrij superstes sibi pernicit.
- 26 Quomodo post Gregorium Anastasius Sinaites sedem suam receperit: & de aliis patriarchis.
- 27 Quae Chosroes de Romanorum imperio praedixerit. Praeterea qua idem Probo Chalcedonensi episcopo de Deigenitrice dixerit.
- 28 De rebus in Europa inter Romanos & Abares, quorum Chaganus dux fuit, gestis.
- 29 Quomodo Prisci legatus Chagano vetus exemplum adducens persuaserit, ut pacem rursūm complecteretur. Expositio logior per digressionem de Abarum origine, 30
ut ex Oriente in Occidentem transferint. Et de monte Icar. Et de veteribus Persarum moribus & institutis, item de urbibus Taugast & Gubdam, quae ab Alexandro Macedone condita esse feruntur.
Quae Mauricius ad tumulum sancta & inclita mar- 31
tyris Euphemia fecerit.
De insigni miraculo, quod ad monachū Glyceria mar- 32
tyris unguento scaturiens, ad Heracleam Perinthi accidit.
Ut dignas vindicta diuina poenas exegerit ab eis, qui cō- 33
tra immaculatam Deimatrem, blasphemam ausi sunt mouere linguam.
De sancto Ioanne Ieiuno archiepiscopali dignitate Con- 34
stantinopoli ornato.
Qualia indicia eadem Mauricij Imperatoris praecesserint: & de quibusdam portentis. 35
De animantibus humana forma, qua in flumine Nilo 36
apparuerunt.
Quomodo Commentiolus & Priscus, duces regionum 37
Europa, cum Abaribus congressi, supra triginta milia hostium ceciderint. Et rursus quadam de Chosrois.
Quomodo Byzantij plebs contra Mauriciū seditionem 38
& tumultū excitauit. Et ut Chaganus captiuos omnes, quos Mauricius redimere superfederat, ferro necauerit.
Quomodo exercitus in Europa seditione facta, centurionem Phocam Romanorum Imperatorem declarauit. 39
Mauricij fuga. Et aduentus tyranni in imperatorem urbem, & Mauricij liberorumq; eius caedes. 40
De nudatione Imperialium cadauerum, & de alij tyranni cadibus. Et de praedictione Imperialis cadis Alexandria facta. 41
Quomodo Mauricius Deum orauerit, ut ei hic poenas dare diuina vindicta liceret: id quod assequutus est. Et de aedificiis ab eo constructis. 42
Ut Chosroes propter Mauricij cadem, pace soluta, Orientem hostiliter peragrans, ad Chalcedonem usque excurrerit. Et de aliis qua Romanorum imperium peruerserunt, calamitatibus. 43
De seditione inter Iudaeos & Christianos Antiochia 44
orta: ut in eo tumultu etiam Anastasius Sinaites episcopus casus sit. Et de Cyriaco, Thoma, & Sergio, Constantinopolitanis episcopis.
De schismatibus, quae post quartam & quintam sanctam 45
Synodum in Ecclesiam irrepserunt.
Praeterea de haeresi Monophysitarum, quod ea insidiosè ad- 46
modum & periculose de Dei uerbi incarnatione opinatur.
De philosopho Ioanne Philopono Tritheista. 47
De monacho Leontio, & Georgio Pifida. 48
De diuisione & dissidio Tritheitarum, à Seuero professorum. 49
De opinione Arnoetorum. 50
De haeresi Theopaschitarum. 51
De Iacobo Syro, & Iacobitis. 52
De abominanda Armeniorum haeresi. 53
De schismate Chatzitzariorum apud eosdem. 54
Phoca abrogatum imperium per Heraclium, Priscum & Gregoram. 55
De fœda cade Phoca, nefandissimi & perniciosissimi 56
tyranni.

A ECCLESIASTICAE HISTORIAE

STORIAE NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPVLI, TOMVS DECIMVSOCTAVVS.

CAPVT I.

B

Statura, mo-
res & virtu-
tes Impera-
toris Tiberij.

V SCEPTA Imperiali admi-
nistracione Tiberius, ad partes omnes reipub. se conuertit, vt quū disciplinam rectissimè ciuilem restitueret, tum bellicis expeditionibus cōmodissimè omnē Romani imperij ditionem

recuperaret, & constitueret. Fuit autem Tiberius procera corporis statura, & vultu non solum inter principes viros, verum etiam omnes propè homines decentissimò. Ita vt forma quidem Imperio dignus, animo autem placidus esset, & qui humanitate & misericordia quàm maximè gauderet: ipso solum aspectu, vt ita dicam, omnes ad se inuitas atque alliciens. Eas autem diuitias & copias amplas sibi esse putabat, si prolixè non solum ad necessitatem, sed etiam ad abundantiam aliis largiretur. Nec ille respiciebat, quid recipere petentem oporteret: sed quid Imperatorem Romanorum dare deceret. Quòd si auri quidquam ad eum perueniebat, violenter cum subditorum lachrymis collectū, adulterinum id & venenosum esse existimabat. proinde ciuibus ditionis suæ omnibus annum etiam tributum remisit: & quoscūque agros Adaarmanes expeditione sua vastauerat, immunitate & libertate summa donauit, vltra modū etiam, & detrimenti accepti rationem. Magistratibus quoque & dignitates gerentibus pensiones illegitimas condonauit, quibus priores principes subditos ipsi suos vendere soliti fuerant.

C

CAPVT II.

Copia militares eius aduersum Persas cōtrastra.

Equitatus Tiberij maximus. * LXX, alio. Enogr. li. 5. cap. 24.

Taque pecunias non rectè exactas in vsum decentem conuertens, ad bellum hostibus inferendum splendide se armauit: & exercitu heroico ex subalpinis populis, & Rhenum accolentibus gentibus, præterea ex Massagetis, Pæonib⁹, Mysis, vnà cū Illyricis & Isauris, atque etiā ex Scythis, optimis strenuissimisque quibusque vitis delectis, ita vt centū milia & quinquaginta * turmas fortissimorum equitum haberet, conscripto, expeditionem aduersum Chosroem suscepit. Quū ille statim, post Daras castellū captum, Armeniam ingressus esset, atque inde circa mæsis tempus ad Cæsaream contendere in animo haberet: quæ principem locū apud Cappadocum gentē sortita, primas inter vrbes reliquas ferebat. Vsq̄ue aded verò iam res Romanorum

contemnebat, vt etiam oratores qui ad eum venerant, in conspectum suum non admitteret, sed ad Cæsaream urbem eos se sequi iuberet, ibidem postulata eorum auditorus, responsūque eis re deliberata daturus. Ed autem vbi peruenit, & exercitum Romanorum, qui cū præuenerat (quem Iustinianus ducebat, frater Iustini illius, à Iustino imperatore miserandum in modum cæsi, rei bellicæ & ipse egregiè peritus) conspexit, & iam tubæ classicum canebant, signaque militaria sublimia ferebātur, ac dux ipse vnà cum tam splendido apparatu animum magnū spirabat, atque ex aduerso vociferabatur, equitatusque tantus aderat, quantum nemo vnquam Imperatorum in animo saltem est imaginatus: apparatu tanto & re tam subdita atque inopinata consternatus, ex intimo pectore ductis suspiriis, altius indoluit atque euilauit, neque pugnæ initium facere voluit. At ipso tempus prælij extrahente, atque arte & fraude dilationem texente, Curs Scyta, cuius curæ dextrum cornu commissum fuerat, impetum in eum facit. Huius vim confertam quom Perse sustinere nequirent, ordinesque suos relinquerent, multi ex eis cæduntur. Deinde extremum hostium agmen Curs aggreditur, vbi instrumentū aulicum Chosroæ & exercitus eius apparatus erat. Hic preciosissimas quasque res eius & instrumentum omne, ipso inspiciente & tolerante Chosroe, + quod facilius is impressionem suam quàm ipsius Curs sustineri posse existimaret, diripit. Et derepentè ingentis pecuniæ dominus factus, iumenta quoque vnà cum impedimentis abducit: in quibus etiam, qui ab eis perinde atque Deus colitur, ignis erat. Et Curs Pæana canens, Persarum aciem circuit, & tandem circiter primam facem ad suos redit: qui adhuc ordines suos, sicuti acies structa fuerat, seruabant, quòd neque Chosroes aggressus eos esset, nec ipsi initium pugnæ fecissent. Paucis verò velitaribus præliis, vnis tantum aut binis ab vtraque acie congressis, sicuti fieri assolet, commissis, Chosroes frequentes per noctem ignes accendit, nocturnum prælium experturus. Et quum Romanorum exercitus in duas partes diuisus esset, nocte intempesta, vigiles earum copiarum quæ Borealem plagā versus excubabāt, inuadit: eisque repentina impressione dissipatis, exercitu vniuerso Melitinem, quæ in propinquo erat, contendit: quā ab incolis & custodibus vacuam Persæ incendunt, seque ad Euphratem traiciendum instruunt. Porro quum eos Romanorum copiarum à tergo consequerentur, saluti suæ timens Chosroes, elephante cōscenso, fluuiū tranat, & multos ex militibus suis in amne eo, qui illis pro sepulchro fuit, amittit. Multos etiam qui ex vndis traiciebant euaserant, secum abducit. Huiusmodi ille summam pœnam postquā pro iniuriis Romano imperio illatis persoluit, vltèrius in partes Oriëntales est progressus,

Iustinianum Romanum dux.

Curs Scythæ in Romanorum partibus secundum cū Persis equestre certamē committit. Ignis Persæ p̄ deo coluit. + aulicū instrumentū aulicū Chosrois.

Chosroes clades & fuga.

*Iustinianus
dux recte re-
gnavit.
Lex Chof-
roa, ne post-
ea Persa Ro-
manis bellū
inferant.
Eiusdē mors*

*Hormisdas
Chosroa suc-
cessor.*

A Vbi eiusmodi inducias ut cum nemo aggrederetur, habuit. Iustinianus autem cum exercitu omni Persidem est ingressus: ibique hyeme transacta, qui ei resisteret, inuenit neminem: Atque exercitu non diminuto, circiter æstiuum solstitium inde reuersus, cum magna & præclara gloria, circa confinium, æstatis reliquū consumpsit. Exinde Chosroes rebus desperatis, doloreque ingenti confectus, & fortunę vicissitudine exanimatus, cum dedecore vitam amisit: & perinde atque sempiternam columnam atque monumentum fugæ suæ, legem illam, ne quis postea Persarum rex aduersus Romanos bellum gereret, post se reliquit. Ab eo regnum ad Hormisdam filium peruenit, de quo postea dicemus.

CAPVT III.

*Terræmotus
Antiochie-
nam.*

B

ERTIUS iam imperij Tiberij agebatur annus: & Antiochiæ rursum maximus terræmotus circa meridiem coortus, publicas & priuatas ædes ad ipsa vsque fundamenta concussit, minimè tamen in terrâ prostrauit. Ipsa verò vniuersa Daphne, quasi succisium eius opus facta, corruit. Euenere tum alia quoque non solum Theopoli, verum etiam in vrbe ipsa Imperante, memoratu digna, quæ ciuitates eas maximis motibus concitatis conturbarunt atque perterruerunt. Quæ quum initium ab ardore & æmulatione diuina sumpsissent, legitimum etiam finem sunt consecuta.

CAPVT IIII.

*Anatolius
Antiochia
diu sacrificauit.
Euseb. cod.
cap. 8.*

C

RAT Theopoli Anatolius quidam, ex plebeiis ille quidem & ignauis vnus, sed qui postea multis se & variis negotiis ingesserit, & Theopolitanorum res potissimum administravit: qua ex causa in Gregorij, vrbis eius sacrorum antistitis, amicitiam peruenit. Et quum eo nomine frequentius ad eum iret, potestatem maiorem ex eius consuetudine est consequutus. Anatolius iste crimine sacrificiorum diis oblatorum accusatus, vnà cum aliis, ut facer & execrabilis, res graues & absurdas admisisse compertus est. Ceterum quum Oriëtis præfectum donis expugnasset, parum abfuit quin vnà cum popularibus suis (multi namque cum eo piaculi eius participes capti fuerant) euaferit. Multitudo autem motu concitato, consilio tali obuiam iit. Illustit ea antistiti quoque, quasi & ipse detestandorum illorum hominum socius esset. Et dæmō quidam seditiosus & pestilens nonnullis persuaserat, quod Gregorius etiam cum Anatolio sacrificasset. Atque is propè à plebe vehementer infesta & irata interfectus est. Et in tantū fama eius rei increbuit, ut Tiberius quoque Imperator non aliter atque per ipsius Anatolij vocem, criminis eius veritatem inuestigare voluerit. Itaque Anatolium, & qui cum eo capti erant, Constantinopolim venire iuber. Quod vbi Anatolius cognouit, ad Deigenitricis imaginem in carcere alicubi ex tuniculo dependentem, + versis in tergum manibus, procurrit, supplicantis scilicet & deprecantis in morem. At illa impuram & ex-

*Idē flagitij
eius reme-
gitur.*

*† In loco scri-
ptæ res xli-
ca.
Diana virgo*

crandum illum detestans, simul & criminis tanti D arguens, totam se ab eo auertit: miraculo mediisfidius horrendo, & memoria sempiterna digno: quod captiui omnes, qui in custodia seruabantur, & quibus cura carceris comissa fuerat, oculis ipsi suis viderunt, & omnibus renunciarūt. Imago ipsa fidelibus etiam quibusdam conspecta est, eos ad contumeliam suam vindicandam concitare. filio suo ab Anatolio contumeliose iniuriam factam esse dicens. Postquam verò Byzantium Anatolius venit, & flagris quam maximè tortus est, nihil est contra episcopum proloquutus. Verum ibi quoque magnorum malorū & seditionis populo ipse cum popularibus suis causa fuit. Quum namque quosdam, sententiis ferendis, non iugulandos, sed ostracismo multandos esse, iudicatum esset, plebs ardore diuino accensa, vniuersam urbem turbulento motu repleuit: sæuiensque & grauitur eam rem ferens, eos qui ad exilium, damnati fuerant, raptos, & piscatoriis nauibus impositos, igni viuos combussit. Et quum populus eiusmodi sententiam tulit, tum cōiicia etiam in Imperatorem iecit, & aduersus episcopum suum Eutyrium vociferatus est, perinde atque illi fidē abiēcissent. Quin multitudo Eutyriū quoque, eosque quibus questio madata fuerat, in locis omnibus inuestigatos interfecisset, nisi quæ omnia gubernat diuina Prouidentia, illos quidem è medio surripuisset: ferocientis autem multitudinis ardorē paulatim ita restinxisset, ut nihil absurdi committeretur. Porro Anatolius bestiis primū in amphitheatro obiectus, & abundè ab illis dilaniatus, in crucem postea est actus. Verum ne sic quidem impiorum flagitiorum pœna est defunctus. Siquidem execrandum illius corpus (quod nunquam historiis proditum est) lupi inde detractum deuorauerunt. Quidam verò Antiochiæ fuit, qui res eas illi obuenturas diuinavit. In somnis enim se vidisse dixit, Anatolij complicumque eius iudicium plebi, quæ de eis sententiam ferret, commissum esse. Vix præterea magnus Imperialibus ædibus præfectus, quamuis Anatolium defenderet, proloquutus tamè est, conspectam sibi esse Deimatrem vehementer se obiurgantem, & talia ferè dicentem: Quousque tandem Anatolium propugnas, qui tam impudenter supra modum in me & filium meum illusit? Sed hæc hæc haec.

*preces eius
supplicantis
reiciit.*

B *Constantino
politana ple-
bis tumultus,
propter lenio-
rem in idolo-
latras indi-
cium senten-
tiam.*

*Anatolij
græce suppli-
cium.*

*Vindicatorij
gentilium sa-
crorum ex-
emplum.*

CAPVT V.

IBERIUS porro vbi Iustinianum non eadem fortuna, qua antea, rem aduersus barbaros gerere cognouit, illi quidem præfecturæ Orientalis dignitatem, post Iustini obitum, abrogauit: & Imperatoria corona dudum sumpta, ducem alium militarium in Oriente ordinum creauit Mauriciū, qui paulo post successor etiam Tiberij fuit. De eo mox, loco suo dicemus. Qualis enim & quantus fuerit, ex Imperio eius colligendum, quod virum eum clarius manifestiusque hominibus exhibuit, quum illi + summam quodcunque vellet, arbitrio suo faciendi potestatem dedisset. Qua re etiam factum, ut domesticæ eius res & arcanæ in publicum proferrentur. Hic igitur Mauricius copiis militaribus receptis, ultra

*Mauricius
in præfectu-
ra Orientis
Iustiniani
successor.
† + ἀντι-
στρατηγὸς
τοῦ ὀρι-
αντικῆς
Μαυρικίου
ἐν τῇ ὀρι-
αντικῇ
ἐστὶν ἡ
ἐξουσία.*

A Romani imperij fines progressus, & quęcuunque erant idoneo commodoque loco Persis castella adortus, ea cepit: tantamque prædam inde egit, ut vrbibus & insulis & agris, quicunque deserti antea fuissent, colonos imponeret, & quę à multo tempore vacuę iacuissent, terre, eas ad fructum vbertim ferendum cultura præpararet. Ex eis colonis strenuas etiam & fortes cōscripsit copias, quę contra alias quoque gentes egregium bello robur ostenderunt. Effecit is etiam, ut domus vniuersę feruis complerentur: & ut in abundanti rerum omnium copia, leui facillè precio omnia vñirent. Confixit quoque cum fortissimis quibusque inter Persas viris, Imperatoriaque arte celeberrimis: cum Tamichosroe videlicet illo, & Adaarmane, qui cum validissimis exercitibus cum eo sunt congressi. Sedenim quomodo ille, & quid prælio cum illis commissio gesserit, in præsentia mihi dicere facile non est, ad alia quę instituti nostri sunt properanti. Tum quidem in ipsa pugna Tamichosroes non equidem Romani exercitus virtute, sed religione sola, & sincera in Deum fide ipsius ducis cecidit. Adaarmanes autem prælio excedens, habens omnibus quàm maximè laxatis fugit, non paucis suorum amissis. quum quidem Alamundarus qui Scenitas barbaros ducebat, victoriam prodidisset: quippe qui Euphratem traicere, & Mauricio in prælio adesse, contra Scenitas Arabes pugnantem, noluerit. Ea namque Arabum gens inuicta maximè, equis celerrimis, ventisque ipsis velocitate simillimis insidens, sicubi concludatur, nõ capitur, & locis ad insidias capiendis hostes facillè præuenit. Sed & Theoderichus * Scythicorum ordinum dux, in pugna non affuit: verum extra telorum iactum quàm maximè consistens, se cum suis effusa fugę commisit. Ab ea victoria cum amplissimis tropæis reuersus, triumphum egit, atque omnium hominum ore celebratus est. Summi verò honoris via progressus, etiam ad Imperiale fastigium conscendit: quum Tiberio iam vitę finis adesset, qui illi filiam Augustam, & cum ea loco dotis Imperium ipsum dedit. Non ille quidẽ longo admodum tempore in Imperio transacto, sed monumento tamen sempiterno ad ævum omne relicto, per res quas per vitam bene egit. Eas verò verbis complecti, non ita facillè videtur. Maximum autem probè ab eo gestorũ, & quasi quędam hæreditas, quam Imperio post se reliquit, illud est, quod Mauricium, virum admirandum, Imperatorem renunciauit. Quin etiam nomina sua genero & filię indidit, Mauricio quidem Tiberij, Augustę verò Constantinę nomine imposto. Itaque quum Tiberius videret, ex hac deinceps vita sibi migrandum, naturęque legibus cedendum esse, atra illum bili affligente, Mauricius Imperator dictus, purpura conspicuus honorem & dignitatem merę summęque potestatis recepit. Tiberius etenim in hypęthram illam Imperialis palatij aulam progressus, Antistitem sacrorum (Ioannes autem tum adhuc ecclesię clauum gubernabat) ed euocavit: atque insuper conuentum sacrarum dignitatum coegit, satellitumque suorum & corporis custodum, eorum quoque qui Imperiali honori accensentur. Tum autem quicunque in populo præclari erāt, ad se acciuit: vbi nomine eius Ioannes verba fecit, Orator egregius, & Romana-

Tamichosroes, Adaarmanes, Persa.

Tià Mauricio victi.

Alamundarus Scenites rem Romanam prodidit.

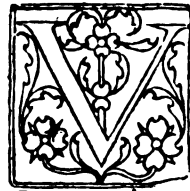
** Hic quoque Gothi Scythæ dicuntur.*

Res Tiberij Imperatorum.

Electio & renunciatio Mauricij Imperatoris.

rum legum peritus, & propter insignem eloquentiam Imperatoris iussa pro concione exponere solitus, & quęstoris dignitatem gerens. Aderat igitur Imperator ipse in noui Principis electione, vñ cum filia Constantina, quam Mauricio vitę simul & fortunę sociam dederat. Prius autẽ quàm Imperatoris noui renunciatio promulgaretur, ad conuentum cum ita verba fecit:

CAPVT VI.

Viri Romani, præclarissimum apud omnes gentes nomen, & propter amplitudinem glorię omnibus omnium linguis celeberrimum: Magnę me nunc curę & sollicitudines circumstant.

Quarum alterę, ut quę me relinquere oportet, ea rectè constituam, adurgent: alterę verò, migratione ipsa, qua à vobis disjungar, exterrēt. Ea nancque rationem actę hic vitę vniuersitatis huius conditori reddere cogit. Et nunc vsurpata mihi E dudum libertas & securitas, in timiditatem ingentem est conuersa. Quibus etenim + prolixior est faciendi quę velint potestas, eos peccata plura consequuntur. Sedenim quam de Imperio concepi curam, acrius me vrget, ut videlicet non temerè quiduis de republica decernam: sed qui eam rectè administret, substituiam. Quandoquidem nec mihi Imperium ad voluptatē & delicias corporis consecandas commissum fuit. Neque verò fortuna tantum animum meum angit, verum etiam natura ipsa. Eodem enim & imperium & coniunx & liberi concurrunt. Nam Imperium sapientem gubernatorem requirit, coniunx viduitatis curatorem æquissimum: liberi porrò, qui eos ducat & defendat, tutorem, propter ætatis imbecillitatem, & naturę, maximè muliebris, infirmitatem. Cœterum natura sæpenumero contemno necessitudinem, morbo ingruente: despicio etiam liberos, & coniugem nihili facio, mihi que iam mori videor, & sollicitudinis eiusmodi libertatem consequor. Vix autem cogitationes tales depono, quum mihi Imperij cura incessit. Non solum enim certaminum omnium multo maximum est, creditum sibi sceptrum p̄ eo atque par est conseruare: verumeriam hæreditatem Imperij, ita ut decet, ad eos quos oportet, transmittere. Equidem æquum esse admodum arbitror, decessoribus principibus successores debere esse præstantiores, ut illorum errata isti corrigant. Quod nisi fiat, Imperij ipsius ditionē omnem, propterea quod imbecillibus fundamentis nitatur, labi & corruiere necesse est. Talibus curis quum animum meus conficeretur, ea quę res omnes respicit Pro uidentia, laboribus nostris succurrit, consiliumque nostrum auspicata, autoritate sua confirmauit: & eum qui post me magnificè imperaturus est, declarauit: Mauricium istum, virũ rei Romanę perquam vtilem & commodum, qui plura & magna certamina pertulit, & quasi quędam arrationem, ut ita dicam, futurę suę de ciuibus subditisque curę & prouidentię apud rempublicam deposuit. Hunc ipsum hodie Imperatorẽ conspicietis. Tanta autem persuasione & fiducia illum maximę omnium administrationi adhibeo, haudquaquam

Oratio Tiberij Imperatoris decessori, de Mauricij surrogatione.

ἡ ἀδελφὴ Ἰσορῆ τῆς νεῆς.

Tiberius Mauricio filium suum & imperium commisit.

A claudicans, aut errans, vt non modò Imperium ei,
 20 verùm etiam filiolam credam, pignore tanto na-
 20 turæ ipsius, bono vos animo esse iubens. Id quod
 20 veluti consolationis viaticum, mecum mihi latu-
 20 rus ad linguam istam, vnde reuerti non liceat, mi-
 20 grationem videor. Vos ipsi autem idonei & fide
 20 digni pulcherrimæ huius ordinationis testes mi-
 20 hi estis, ex eo, quòd eorū qui imperium nostrum
 20 dudum administrarunt, & huius præcipuè viri pe-
 20 riculum fecistis, qui prudentissimè nos est + con-
 20 sectatus. Tu verò Maurici, pulcherrimum mihi
 20 epitaphium Imperium tuū facere perge, & sepul-
 20 chrum meum virtutibus tuis exorna: neque spem
 20 eorum qui tibi concrediti sunt, per dedecus fal-
 20 lens, neque virtutes ipse tuas obliuioni tradens, &
 20 veluti pristinam animi tui generositatem fugiens.
 20 Proinde + potestatis insolentiam ratione fac fren-
 20 nes, & philosophiæ artibus sapienter potentia sca-
 20 pham gubernes. Imperium nanque res quædam
 20 est sublimis & excelsa, in altum qui ei insident su-
 20 stollens, & rectè cogitata excutiens. Minimè verò
 20 opinionem eam, quod prudentia omnibus antec-
 20 eas, concipe: quamuis fortuna, quæ tibi sublimis
 20 contigit, omnes superes. Porro ciuium & subdito-
 20 rum benevolentiam potius quàm metum fac con-
 20 secteris: & obiurgationem magis, perinde atque
 20 magistrum quendam, quàm assentationem, com-
 20 plectare. Potestas nanque res quædam est, quæ ad-
 20 moneri doceriq; nolit, & castigationem ægrè fe-
 20 rat. Ante oculos tuos assidens Iustitia excubet, +
 20 quæ vitæ nostræ actionum remunerationem, pro
 20 summa sua potestate constituit. Purpuram perin-
 20 de atque vilem pannum tibi iniectum esse, per
 20 philosophiæ studium existima. Coronam autem
 20 qua caput tuum cinctum est, nihil à lapillis qui cir-
 20 ca marinū littus fluctibus alluuntur, differre puta.
 20 Ipse purpuræ flos, quòd subtristior est, exhortari
 20 mihi Principes videretur, vt moderationem animi
 20 rebus secundis seruare assuescant, neque nimium
 20 lætentur, aut luctuosa ista monarchiæ stola super-
 20 biant. Imperij siquidem sceptrum non immode-
 20 ratam potestatem, sed splendidam potius seruitu-
 20 tem exercere admonet. Iræ imperet humanitas &
 20 misericordia, arrogantia autem timor. Nam & a-
 20 pibus natura duces dedit: earumque regem aculeo
 20 quasi quædam spontanea & naturali potestate ar-
 20 mauit, vt pungeret etiam eum possit, qui legitime
 20 non pateat. Sed apis minimè tyrannicum, verùm
 20 communi vtilitati commodum & iustum acule-
 20 um habet. Itaque illius saltem erimus imitatores:
 20 siquidem ratio ipsa, consilia meliora subiicere nō
 20 valeat. Equidem ad te hæc, veluti productor tuus
 20 & parens. Consilij autem nostri iudicem habe-
 20 bis + potestatem, ab affectione omni & muneribus
 20 incorruptam: simul & virtutes ipsas remunere-
 20 rantem, & vicia coercentem.

† ομοιομορφία
 μαρτυρία.
 Pulcherrimum dædè
 tu Principis
 Epitaphiū,
 bonum suc-
 cessor.

† προσηγορία
 σατή τῶν
 βιβλίων
 ἀντιθέσιν.

† ἰσομορφία
 ἀπὸ τῶν
 ἀπὸ τῶν
 ἀπὸ τῶν

† Antigonus rex filium intuentem subditum violentius intuentem ac superbium. ἐκ οὐδ' αὖ, ἰσχυρὸν, ὃ καὶ τὴν βασιλείαν ἡμᾶρ ἰνδοξον ἵναυθ' ἀλάσῃ. hoc est. Nescio fili, Dominatum nostrum splendidam esse seruitutem. Pindarus quoque, omnem regiam & amicam phantasiam, sicut eam Lucas Act. 26. vocat, ἰμφορὶς esse curiam ἀλγῶν, hoc est, illustrem miseriam.

* Non constat inter autores, rex nullum ne solum habeat aculeū, maiestate tantum armatum: an dederit eum quidem natura, sed vsu illi tantum negauerit. Istud constat, imperatorem aculeo nō vtō, &c. Plin. lib. 11. cap. 17.

Vum igitur Imperator finem o-
 rationis fecisset, ciues & subditi
 propter dolorem quo afficiebā-
 tur, multam vim lachrymarum
 profuderunt. Deinde sublatam
 Imperator coronam & purpu-
 ream chlamydem, Cæsari circumdedit. Ibi tum
 subditorum acclamationes & gratulationes ex-
 auditæ, partim tam commodi consilij autorem,
 partim ipsum renunciatum principem, propter
 eas quibus se Imperio dignum præstiterat virtu-
 res, admirati. In primis verò laudibus earum rerū
 omnium conciliatorem, qui vniuersa commodis-
 simè dispensat, extulerunt. Vbi verò ad hunc mo-
 dum Mauricius Imperatoris ceteroniis princeps
 est declaratus, Imperator ipse in lecto suo reposi-
 tus, in somnis viri speciem ea forma, quæ neque
 verbo, neque scripto exprimi queat, & veste tam
 candida, vt cubiculum ipsum illustraret, vidit. Vir
 is manu protensa, talia verba ad eum est profatus. E
 Hæc tibi Tiberi * ter sanctum numen renunciat:
 tyranni impij, Imperij tui temporibus non exta-
 bunt. Postquam autem euigilauit, & somnium i-
 stud amicis exposuit, legibus deinde naturæ, quā-
 uis Imperator esset, obsequutus, terrenam tunicā
 deposuit, anima eam veluti vmbraclū quod-
 dam relinquente, & ad sedes supernas euolante.
 Imperio Tiberius cum Iustino tribus, solus autem
 quatuor annis præfuit: qui posteaquam in Impe-
 ratorum sepulchro repositus est, homines omnes
 ad Mauriciū, perinde atque satellites conuersi:
 & lachrymæ, quibus Tiberij funus psequuti fue-
 rant, eo ipso die restinctæ sunt. Non enim homi-
 nes tantum præteritorum meminisse, quantum
 præsentia curare & colere, solent.

Mauricius
 Imperator
 coronatur.

Visio nocturna
 Tiberij.

* τριθεγιον.

Mors eiusdē
 Paul. Dia-
 conum, annos
 septem Tibe-
 rium impa-
 rasse scribit:
 Euzotium so-
 lum annos
 quatuor, lib.
 5. cap. 21. l-
 6a vt reli-
 quos tres cū
 Iustino im-
 perauit.

Bi Mauricius imperium suscepit,
 & Tiberium satis eluxit, nuptias
 primum parat: Augustamq; quæ
 & Constantina dicebatur, matri-
 monio solenni Imperatorum ritu
 sibi iungit. Nuptiæ magnificè
 prorsus Imperiali pompa celebratæ, & epulatio-
 nes splendidæ publicitatis per urbem omnem po-
 pulo daræ. Apparatus tanto affuere, vera in De-
 um pietas, & Imperatoria Maiestas, satellitio Mau-
 ricium eiusdemque coniugem decentissimè sti-
 pantes, & dona eis quàm honorificentissimè offe-
 rentes. Illa nanque canicie veneranda, decetibus-
 que rugis, quod antea memoriæ proditum nō est,
 patris atque matris, nuptias sanctificantium, fra-
 trumque venustorum, coniugalem apparatus
 exornantium, vicem præstitit. Hæc autem, ex au-
 ro contextam vestem, purpura & Indicis marga-
 ritis distinctam, necnon coronas auro multo &
 lapillis pellucidis resplendentes præbuit, atque
 omnes qui dignitates magistratusque gerebant
 excitauit, vt splendidè, quo dignosci possent, co-
 ronati, faces nuptiales accenderent, conuentum-
 que sponsalium hymnis atque carminibus ce-
 lebrarent. Ita vt conicere liceret, nunquam ap-
 pud homines apparatu eo splendidius quidquam
 BB

Nuptia
 Mauricij
 cum Con-
 stantina
 Augusta.

Splendidissimam
 Imperatorum
 nuptiarum
 apparatus.

† ἰσχυροῦ
πρὸς ἀρχὴν
ἀριστὸν τε καὶ
τόλμην.
* Θεοσιβείην
καὶ ἰσχυροῦ
ἐν αὐτῇ
θῶν, τῆς θεο-
σιβείας βίαι-
σμοῦ καὶ τῆς
δουλοῦ καὶ
παιδείας.
ὅτι παρὰ
παιδείαν
ἰσχυροῦ.
Veri impera-
toris forma.

Mores &
instituta
Mauricij
Imperatoris.

† ἰσχυροῦ
καὶ βασιλῆος
ἐν αὐτῇ
ἀριστῶν.
† τὴν ἰσχυροῦ
καὶ βασιλῆος
ἐν αὐτῇ τῶν
ἀριστῶν καὶ
τῆς ἰσχυροῦ
καὶ βασιλῆος.

Prodigia
quibusdam
imperium
Rom. Mau-
ricio pradi-
ctum.

A extitisse. Demophilus sanè res Romanas describens, Plutarchum Chæroneum disertè dixisse refert, propter solam urbem Romam, + virtutem & fortunam inter se fœdus pepigisse: ego autem dixerim, * veram etiam in Deum pietatem & felicitatem, in solo Mauricio conjunctione inita conuenisse, quod pietas scilicet felicitatem in potestatem suam redegerit, eandemque errare & labi prorsus non permiserit. Postea etiam Mauricius illud studio habuit, vt non modò corpore, sed animo quoque purpuram atque coronam circumferret. Solus nanque ex prioribus Imperatoribus sibi ipse imperauit, & verus cum summa potestate princeps ochlo cratiam. seu turbulentum affectuum statum ex animo ipse suo eiecit, atque aristocratiam siue optimatum gubernationem in cogitationibus consiliisque suis constituit, viuam seipsum virtutis statuam, vt ciues atque subditos ad imitationem sui erudiret, præbens. Hic nomen & genus vetustius, ex veteri Roma traxit, propinquiorem autem cognationem ex Arabisso patria habuit, quæ gentis Cappadocum est. Fuit autem vir prudens & solers maximè, in vita quotidiana & victu accuratus admodū. Vêtri minimè indulgit, necessariis tantū & frugalibus cibis vsus, constantem se & immotū in rebus omnibus præbuit. A multis adiri se & conueniri non facile passus est: neque in hominibus audiendis dissolutus aut remissus fuit. Alterum enim contemptum adfert, alterum autem assentationi aditum præbet. Iraque non frequenter, & tantum de rebus grauibus acturos ad se homines admisit, & aures sermonibus inutilibus & fatuis clausit & obturauit: non cetera ille quidem, sicut apud poetas est, sed ratione potius quàm commodissimè tanquam clauem, sic opportunitatem cum modo coniunctam illis imponens, quæ in colloquiis rectè & tempestiuè sermonem aperiret simul & clauderet. Inscitiam verò, iactantiæ & ferocitatis parentem, timiditatemque sociam eius & comitem, ita à se reiecit, vt + rerum agendarum aggressio bene cœpti consilij, intermissio autem & tarditas certæ securitatis esset. **C** Quum interim fortitudo & prudentia se ad tempus accommodarent, & gubernacula ad res ex vsu gerendas conuerterent: + remissionemque atque intentionem cœptorum, vt moderatione quadam & ordine instituerentur, curarent.

* Θεοσιβείην καὶ βασιλῆα θεομορφῶσαι τὴν ἰσχυροῦ καὶ δειομορφῶσαι τὴν τιμιώτατα

CAPVT IX.

Prodigia quoque diuinitus accidère, quæ imperium Mauricio portenderunt. In multam enim noctem rem diuinam eo faciente, atque incensum offerente, in basilica sacri Deigenitricis templi, quod à Iustiniano apud Antiochenos nomen habet, velum quo sacrosancta mensa contegitur, igne comprehenso arsit. Ita vt in stuporè & consternationem coniectus Mauricius, ad eam tē expauesceret. Gregorius autem urbis eius hierarcha, qui ibi præsens astabat, diuinum quiddam id esse, atque res nouas & sublimes denūciare dixit. Quū

verò in Oriente aliquando Mauricius esset, Christus ei + euidèter & manifestò apparuit: & ab eo, vt contumelias sibi illatas vindicaret, petiit. Quæ sanè certa de Imperio eius diuinationis fuit. A quo nanque Christus vindictam, præterquam ab Imperatore, atque eò tantopere in illum pio, exigendam efflagitaret? Alia præterea memoratu digna, qui eum in lucem prodixerunt, de eo renunciarunt. Pater nanque retulit, quum procreaturus eum esset, in somnis se maximam vitè vidisse, quæ ex cubiculo suo orta emerferit, omnisque generis maturos botros circūcirca pendentes protulerit. Mater verò ipsa partus tempore, è terra nouum quendam & variantem suauitatis odorem redditum esse dixit. Illud insuper, quodd anicularum est, & mihi propè incredibile, addens, persæpe eā quæ Empusa vocatur, alius verò Gilo dixerit, infantem ex cubiculo, veluti eum deuoratura, extulisse: nihil tamen detrimenti ei afferre potuisse. **Q**uin & Simeones ille, qui prope Antiochiam stationem in columna habuit, quantum vix alius quisquam, bonis operibus peragendis commodissimus, & omni virtutū genere clarissimus, non modò multa per diuinationem dixit, sed fecit etiam, quæ Imperium eius designarunt. Sedenim talibus parentibus procreatus, atque ad hunc modum educatus simul & doctus, talis etiam sponsus & princeps, Augusta, quæ & Constantina appellata est, vxore domum ducta fact⁹, Mauricius ad Imperium peruenit. Quas verò etiam res gesserit, historia ipsa, diuino optulante auxilio, ostendet.

CAPVT X.

Llud igitur ei in pri misstu dio fuit, vt ne alicuius qui perduellionis & lætæ maiestatis reus ageretur, sanguinem effunderet. Sic Alamundarum Scenitarum barbarorum ducem, qui rempub. prodiderat, non interfecit, sed vnà cum vxore & liberis quibusdā in insulam quandā prope Siciliam deportari præcepit. Idē filio eius Naamani fecit, qui nota prorsus & probum ciuili administrationis fuit, & quamplurima flagitia in vtranque Phœniciam & vtranque Palæstinam ita admisit, vt cohors eius barbara prouincias eas rapinis compilarit atque diripuerit. Quum Alamundarus à Romanis captus esset, & quum Naamanem omnes sententiis suis ad capitale supplicium condemnarent, Mauricius ipse hominem in libera custodia inclusit, neque grauius quidquam de eo constituit, quem admodum ab eo de aliis plurimis itidem est factū. Orientalium copiarum ducem primū Ioannem Thracem creauit. qui sanè rebus quibusdam perperam, quibusdam etiam bene peractis, nihil admodum memoria dignum gessit. Post hunc præfectura ea Philippico demandata est, Mauricij necessario. Nam alteram sororum eius Gordiam in legitimo matrimonio habuit. Hic vltra confinium progressus, omnia vasta dedit, & ingentem prædam egit, plurimosque ex nobilitate Nisibena, quasi aliud agens, ferri gladiatorumque opus succissium fecit. Idem verò & ad Trigidem amnem egit. Conflictu quoque magno cum Persis factò, plurimi ex hostibus, qui aliis præstabant,

D † Hæc.

Empusa, Gilo.

E

Res Mauricij.

Mauricium in maiestatis violata reos non fecerunt.

F

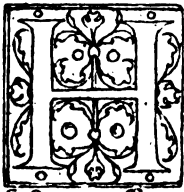
Ioannes dux.

Philippicum dux, Mauricij sororo, seruum ducem generum.

Res eius gesserunt.

A in acie ceciderunt: nō pauci viū capti sunt. Cohor-
rem insuper quandam Persarum, quæ opportuno
loco in tumulto confederat, cū capere posset, nul-
lis affectam malis dimisit. Quæ se persuasuram regi
suo esse receperat, vt primo quoque tempore
Oratores ad eum de pace mitteret. Multas præ-
terea res in præfectura sua egregiè gessit, quum
ab exercitu quidquid esset molle atque inutile re-
iecit, & omnia quasi quibusdam frenis ad di-
sciplinam honestam & ordinem bonum apud co-
pias militares redegit. De quibus rebus æquum
esse duxi, alijs scriptoribus, vt memorent, relinque-
re: quorum oratio partim ignorantie lubricitate
claudicans, partim vel affectione sibi indulgens,
vel odio etiam inserviens, à vero plerumque lon-
gius discedit.

CAPVT XI.

B Vic autem, præfectura militari-
um copiarum suscepta, successit
Priscus: qui & ipse non facile se
conspici patiebatur, & tantum à
necessarijs & amicis adibat. Eo demum modo se multa con-
fecturam esse ratus, si in publicum non prodiret,
neque se comunem omnibus præberet: perinde
atque ex ea causa, qui potestati eius subditi erant
milites, metu adducti, imperata facturi essent.
Postquam autem supercilio sublato ad splendo-
rem superbè instructus, ad exercitum est progres-
sus, & ad milites verba quædam de fortitudine in
bello, & accuratiore armatura, tum autem de præ-
mijs quæ ex publico recepturi essent, fecit, quæ il-
li antea cognita habebant, in apertum ira eorum
prorupit. Itaque impetu in tentorium eius factò,
prædonum aut barbarorum more, quicquid ibi
repererunt, diripuerunt: & quascunq; habuit splē-
didè comparatas magnique precij res, eas sustule-
runt. Ipse quoque in eo exercitus tumultu iugula-
tus fuisset, nisi equo conscenso Edessam profugis-
set. Quam, missa eò copiarum parte, dedi sibi fugi-
tium ducem postulantes, obsidere sunt aggressi.
C Cæterum vbi Edesseni id non fecere, Priscū qui-
dem illi reliquerunt: Germanum verò, & militari-
um in Libanesta Phœnices ordinum ducem, mul-
ta ei vi adhibita, exercitui præfecere: parumque a-
deo abfuit, quin eum etiam, quantum in illis situm
erat, Imperatorem delegerint. Postquam enim vi
hominem aggressi sunt, atque ille eis vehemen-
ter restitit, contentio inter vtrosque exorta est: il-
lo quidem, ne vi expugnaretur, contendente: his
autem, vt quod cœpissent, perficerent, ira laboran-
tibus, vt eadem ei quoque, nisi oblatum imperi-
um susciperet, minarentur. Sed enim quum Ger-
manus se ad eadem perferendam potius, quàm ad
tyrannidem suscipiendam paratum esse ostende-
ret, ad contumelias quasdam, & verbera indigna,
se milites, minimè illum ea perlaturum esse, quod
nec naturam nec ætatem ipse suam ita despectu-
rus esset, arbitrati conuenerunt. Et iam iniurijs pla-
gisque virum afficere cœperant, cū religione qua-

Disciplina
militari cō-
seruatio.

† πρὸς τὸν
μὲν Ἰσίδω-
ρον.

Priscus dux.

Insolentia
eius.

Motus mi-
litari aduer-
sus Priscū.

Successor eius
Germanus.

D dam parcius de eo periculum facientes. Quum au-
tem alacriter etiam tum in sententia sua perseue-
raret, iurcurandò eadem ab eo accepto, ad fidem
eis seruandam illum coegerat. Sic ille, pro eo atque
militibus voluere, inuitus imperata facere adactus,
imperauit. Ex potestati subditus, potestatem ges-
sit: atque in seruitutem tractus, dominationem a-
pud eos exercuit. Quicumque verò erant ordinum
ductores, vel præfecti, vel tribuni, vel ceteriones,
vel decuriones, eis reiectis, quibus ipsi milites vo-
lebant, potestates tales demandauit, & mani-
festò in maiestatem Imperialem deliquerunt. Et
mitiores quidem illi in vectigales & tributarios
populos, quàm barbari esse solent, fuisse. A propu-
gnatoribus verò, aut defensoribus reipub. aut quo
tandem eos nomine appellem? quàm longissimè
abfuisse. Neque enim mensuris aliquibus aut di-
mensis frumentum sibi sumebant, aut veteris di-
tributione contenti erant, stationibusque designa-
tis se continebant: sed quod cuique eorum, quanti-
lium & voluntas sua suggessit, id demum fas mo-
dulque & mensura erat. Hinc rebus cognitis, Im-
perator Philippicum sororium suum, qui eas re-
ctè constitueret, ad exercitum remisit: quem tati-
um abest vt milites receperint, vt quicumque in-
ter eos vel genere hominem contingere, vel affe-
ctione illi beneuolle viderentur, extremum, nisi se
silentio tuerentur, adierint periculum. Veruēim-
uero quum se ita res haberent, ex vrbe Imperan-
te Gregorius antistes Theopolitanus discessit, ce-
leberrimo illo certamine per victoriā defunctus,
quod hoc loco commemorare non intempesti-
uum fuerit.

CAPVT XII.

Asterius quidam ea tempestate Ori-
entem regebat. Et quum contentio
ei cum Gregorio intercessisset, Prin-
cipes ciuitatis Asterio fauentes, ho-
stiles partes sunt secuti. Idem à ma-
gna populi parte, & ab opificibus factum. Pro se
enim quisque, perinde atque grauissimam iniuri-
am accepisset, contendit. Et plebi, vt maledictis
pontificem proscinderet, permissum est: vnoque
sumpto cōsilio illi omnes in vijs publicis & thea-
tris deambulantes, conuicijs que in episcopū cor-
tiiciebantur, cum risu lætabantur. A quibus etiam
Scenici ipsi non abstinebant. Ea verò de causa ma-
gistratus Asterio abrogatur: eumque Ioānes qui-
dam Imperatore iubente inuit, questionem habere
de rebus motis, & causam primariā excitatæ con-
tentionis inuestigare iussus: vir nō ita magnus, nec
admodum consideratus, & qui non modò talem
& tantam causam minimè diiudicare, sed ne par-
uam quidem litem decidere, aut certius cognosce-
re posset. Porro vbi urbem Antiochenam magnis
aduersus Antistitem turbis impleuit, & edictis
propositis, si quis experiri iure contra illum vel-
let, se eum ad agendum admissurum esse promul-
gavit, non exiguos aduersus Antistitem libellos
à quibusdam argentariæ mensæ præfectis acce-
pit: in quibus Gregorius insimulabatur, quòd
cum sorore sua, viro alij coniuncta, per ince-
stum consueuisset. Præterea quòd felicem pa-
catumque vrbs statum per sepe perturbasset.

Valens no-
lens præse-
claram O-
rientis susci-
pis Grego-
rius, militi-
bus cogitib.
Militaris
licentia.

† ἀναστὰς
ἐκ τῆς βασι-
λείης Ἰσίδωρου.

Militum ad-
uersus Phi-
lippicum in
castra missū
tumultus.

Tumultus
aduersus
Gregorium
episcopum
Antiochia
excitatus, au-
tore Asterio
præfecto.

Ioānes A-
sterij succes-
sor.

Is de motu
ciuili quare-
re iussus.

Gravissima
Gregorio
crimina im-
putantur.

† τὸν ἐν Λιβανείᾳ τῆς φωνίας τῆς στρατιωτικῆς καταλύων τὴν
ἀρχὴν ἐκ τῆς τρομῆδος. Nicerh.
τὸν ἐν φωνίᾳ Λιβανείας στρατιωτικῶν ταγμάτων ὑδάριον. Εὐαγγ.

BB ij

Gregorius ad Imperatoris & Cōcilij iudiciū provocat.

Calamitas anno.

A Sedenim de ciuitate turbata crimen sibi obiectū, pro eo atque potuit, refellit. De reliquis autem causis, ad iudicium & cognitionem Imperatoris & Synodi prouocauit. Itaque Constantinopolim causam dicturus venit. Assuere ibi iudicio tali patriarchæ omnes, qui vel sua sponte, vel acciti eō se contulerant, nec pauci etiam metropolitanarum ecclesiarum præsidēs, & sacræ curiæ Senatores multi. A quibus omnibus, quæstione diligenter & accuratè agitata, post multum certamen & contentionem, Antistes ita in causa victor euasit, vt accusator ipse neruis bubulis cæsus, & in foro circumactus, tandem ostracismo mulctatus sit. Exinde igitur innocentia sua probata, ad sedem suam Gregorius est reuersus. Quo tempore copię militares per seditionem imperium quàm maximè detrectabant, & frenos Imperiales reiciebāt. Philippicus autem ad Berræam & Chalcidem vrbes, quoniam res euasuræ essent prospiciens, morabatur.

B

CAPVT XIII.

Terræmotus Antiochie, & clades ex eo accepta.

D Ost reditum Gregorij, menses quatuor transierant, quum post vnum & sexagesimum à prioribus grauioribus terræmotibus annum, circiter tertiam noctis horam, vnà cum sonitu multo, ingens terræ concussio & ebullitio subito exorta, vniuersam Antiochenorum urbem ex fundamentis ipsis conuulsit: & quum quæ in altum sublata fuerant ædificia deiecit, tum verò quæ firmamentis suis profundius innitebantur, ex inferioribus locis in sublime excutiens proiecit: ita vt structuræ omnes sanctissimæ ecclesiæ præcipites pessumierint, & ipsum duntaxat hemisphærium loco suo permāserit: quod Euphræmius episcopus è Daphnes luci tignis, quum sub Iustino terræmotus grassatus esset, construxerat. Aliis nanque terræ concussionibus in parte septentrionali labefactatum fuerat, eaque de causa tigna, quæ id sustinebant, habuerat. Ea tū ingenti vehementiq; motu ita humi

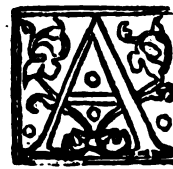
C prostrata sunt, vt hemisphærium haud aliter quàm regula quadam in locum suum restitutum sit. Quin & ædificia multa in regione vrbs quæ Ostracina dicitur, concussa corruerunt: atque id etiam, quod nomini suo respondet, + Psephion dictum: item ea quæ vernacula lingua Brysia nominata sunt: & insuper ædes quoque Dei genitricis vicina, vbi media portibus sola mirificè est cōseruata. Labefactatæ etiam admodum sunt omnes in planicie turres, mœnibus aliis, præterquam solis propugnaculis, intactis: atque in eis ipsis propugnaculis, saxa quædam in diuersam partem conuersa, non conciderunt. Multæ præterea aliæ sacræ ædes cladem eam senserunt: & vtrunque publicum lauatium, ex pulcherrimo statu, ad eam quæ ex diametro est deformitatem collapsum. Magna verò etiam multitudo ruinis oppressa est, ad eō vt nonnulli coniecturam ex annona capientes, circiter sexaginta millia hominum ea calamitate interiisse putent. Gregorius ipse vrbs episcopus, præter spem omnem seruatū est. Nam tectum & habitatio, vbi confederat, omnis paulo post concidit: neque periculum id quisquam euasit, præterquam

Clades 6000 hominum.

In ea calamitate Gregorius episcopus seruatus.

ipse, & qui ei præstō erant: qui ipsum vnà cum le- **D** cūlo sublatum fune demiserunt, quum alius terræmotus locum alium ruinis ad id patefecisset, per quem periculum imminens effugerunt. Alia quoque res salutaris vrbi ei accidit, benigno & misericordī Deo bonitate & lenitate sua minas comprimente, miserationisquæ & misericordiæ virgæ castigare hominū vitia statuente. Nam nulum exortum est incendium, quum quidem multus vbique in vrbe esset ignis, in focis ipsis scilicet, priuatisquæ & publicis lucernis, fornacibus, balneis, culinis, & officinis aliis, in quibus opifices artes suas exercent. Multi autem ex claris & insignibus viris eo terræmotu interierunt. Quorum vnus etiam fuit, quem paulo antè diximus, Asterius, concussionibus eiusmodi & ruina exanimatus.

CAPVT XIII.

A Tque vrbs ipsius publicam cladem Imperator pecunia data solatus est. In exercitu verò eadem **E** erat defectio, atque rebellio: ad eō vt finitimi barbari confertim excurrere in Romanam ditionē auderent. Persuasum nanque habebant, se, quod illis nemo obuiam venturus esset, ex sententia quæ vellent facturos. Atenim hoc sic illis opinātibz, Germanus cum eis quas secum habebat copiis occurreret: & tanta fortitudine victor eos concidit, vt ne nuncius quidē cladis eius Persis relictus fuerit. Imperator vbi eam rem cognouit, ingentem pecuniam exercitui donauit, & ducem ipsum inde cum quibusdam qui cum eo erant euocatum, in iudiciū produxit. Ibi iudices omnes capitali illos supplicio condemnarunt. Princeps verò non modò in illos non animaduertit, sed honoribus etiā & præmiis eos dignatus, benignitatequæ alia liberaliter prosequutus est. Atque quum hoc in statu res Orientis esset, Abares bis in id quod vocatur Macron Tichos expeditione facta, Singidonem & Anchialum, Græciamquæ omnem, atque vrbes & castella alia expugnarunt, hostiliterquæ diriperunt, aliis quidē igne consumptis, aliis autem crudelem in modum excisis: propterea quod illis resisteret nemo, & maxima pars copiarum militarium in Oriente moraretur. Quò Imperator Andream Imperialium satellitum præfectum misit, qui exercitui, vt priores ordinum ductores & præfectos reciperent, persuaderet. Sedenim quum milites mandata ea ne audire quidem sustinerent, Gregorius eam rem expediuit. Erat siquidem vir ad res maximas conficiendas idoneus: & exercitus vniuersus, vt ita dicam, multum ei obseruantia simul & reuerentia exhibuit honorem. Quidam enim pecunia data ab ipso conciliati fuerant, quidam vestem acceperant. Nonnulli potu ciboquæ, & aliis insuper rebus, quæ hominibus in terra aliena degentibus ad vsum & necessitatem commodè sunt, abunde ab eo resecti erant. Tum autem, quicumque delectu habito per sacramentum militate in catalogum adscripti erant, per ipsum id consequuti fuerant. Et primū ille ad loca omnia, nūciis ad eos missis qui principem locū in exercitu obtinebant, milites in Litarbis, regione à Theopoli circiter trecē-

Prælarum Germani de Persu victoria.

Mactum Germanum à iudicibus damnatum honoris est prosequutus.

Abares Græciam vastant.

Militari rebellio & furor.

Gregorius apud milites gratiosus.

A Et eo Antiochiam euocato, Imperatorem de rebus hisce, & exercitus de Philippico precibus certiorum facit. Philippicus ubi Theopolim aduenit, exercitus ei obuiam processit, atq; eis sibi, qui ad diuinam regenerationem admisi fuerant, supplicium more adiunctis, ad pedes eius milites procubuerunt. Et dextra ab eo, obliuionisq; preteritarum iniuriarum fide accepta, in expeditionibus bellicis eum sunt conlectati. Res hæc inter exercitus ducem, & Antiochenæ urbis præfulem Gregorium, ad hunc modum est acta.

CAPVT XVIII.

D Hilippico successor datus Commentiolus, genere Thrax, qui magna virtute cum Persis congressus est. In eo certamine Persarum dux vnà cum equo in terram deiectus interiisset, nisi ex satellitibus, quidam eum in equum, quem secum ducebat, sublatum è prælio subduxisset. Reliqui verò Persæ quam maximè etiam, ducibus suis relictis, fugerunt, & se Nisibim receperunt, ad regem suum redire veriti. Nam ille capitale supplicium illis minatus fuerat, si ductores suos desererent. Ibi verò congregati tyrannidem aduersus Hormisdam meditantur. Consilio ei Varamus Persicorum ordinum dux præfuit, qui à pugna aduersus Turcos facta cum suis redierat: sicuti suo loco de eis à me dicitur. Interea Commentiolus Martyropolim circumfudit. Atque ibi quidem plurimam copiarum partem relinquit, ipse verò vnà cum optimis & delectissimis quibusque, ad Ocbas, longè munitissimum castellum, ex aduerso Martyropoli in vltiore ripa, in prærupto scopulo ita situm, vt inde vrbs tota conspici posset, excutrit, castellum id oppugnat: & nihil intentatum relinquens, partes quasdam munitionum tormentis saxa iacentibus deiicit: tandemque eis superatis, magna vi id capit. Quapropter ad desperationem Persæ de Martyropoli deciderunt. Hæc quum sic agerentur, iidem Persæ regem suum Hormisdam Chosroem, quem Cabales genuit, filium interemerunt: regum omnium iniustissimum, non solum quod iniquè subditos pecunia mulctarit, verum etiam quod nulla de causa variis suppliciorum generibus crudelem in modum illos necauerit. Ei Chosroem filium in regno substituerunt. Vt autem hæc acciderint, pulchrum esse puto, vt altius repetita exponam.

Commentiolus Philippici successor. Imperator rursus à Præfura Philippico amoto Commentiolus orientis Præforem dicit. Hæc autem prosperatus in bello Præforem Persarum peremit. Asarbatane vnà perit. Fugimus Persæ, & insequuntur Romani.

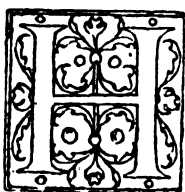
E

Diacon. libr. 17. Persæ à Romanis fugati, consilia aduersus Hormisdam regem capiunt. Turcicum nomen tunc primum Asiae auditum. Ego, Commentiolus Ocbas ad Martyropolim capit. Hormisdæ regis Persarum cecidit. Rex inuisus & crudelis.

Paulus Diaconus, Turcis deuictis Hormisdam ad eam gloriam & opibus creuisse scribit, vt deinceps annuū quadraginta milium auri tributum à Turcis acciperet, quam summam ipsa eis antea quotannis persoluerit.

F

CAPVT XIX.

Hormisdas Varamum exercitu iusto probè instructum, aduersus Romanos expediuerat. Et contra hunc Mauricius Romanum, qui illi occurreret, miserat. Varamus copiis Romanorum illulit. Romanus autem decem tantum fortissimorum lectissimorumque millibus acceptis, cum illo est congressus. Et multis vtrinque cedibus paratis, in Albanicæ regione, victoria barbarum detestata, penes Romanos fuit. Quam suorum cladem, postquam Persarum rex Hormisdas intellexit, præfecturæ dignitatem Varamo ademit, eidemque muliebrem stolam misit. Ille ad res novas animo adiecto, tyrannidem affectare, & conuicia ei qui prior iniuriam illi intulisset, pro conuiciis reddere, & epistolæ verba hæc inscribere: Hormisdæ Chosroem filii Varamus, nec non exercitum sub signis suis merentem ad defectionem concitare, confectas

De rebellionem Persarum aduersus Hormisdam regem suum per Varamum conciliata.

CAPVT XVII.

Sittas decurio Martyropolim Persis prodidit.

So tempore Sittas quidam nomine, inter militares copias decurionis dignitatem obtinens, iniuria à quæpiam ordinum ductore affectus, quum negligentis custodiri Martyropolim animaduertisset, urbem eam prodidit. Persicam nanque manum, perinde atque Romana esset, noctu introduxit, atque urbem cepit: Romanis opportunè maximè. Et quæcunque ibi erant ætate florentes foeminae, eas retinuit: reliquos verò mortales omnes, seruis quibusdam exceptis, inde eiecit. Philippicus igitur statim eò expeditionem conuertit, atque cum copiis omnibus urbem eam obsessam oppugnare cepit. Et quamuis tormenta ad urbem expugnandam idonea non haberet, vtcunque tamen potuit, oppugnationem eam est prosequutus. Et cuniculis actis vt turris vnà concideret, effecit: minimè tamen urbem ipsam capere, & ad deditionem cogere potuit. Nam Persæ partem eam quæ solo equata fuerat, noctu refectam satis munierant. Porro ubi Romani fortiter expugnationem tentantes, fortius reiecti sunt, (crebra nanque in eos ex superiore loco coniciebantur tela, ita vt ipsi plus detrimenti ferrent, quàm oppidanis inferrent) obsidionem soluerunt: & paululum retrogressi, castra posuerunt: hoc vnum agentes, vt ne auxilia alia Persis adderentur. Mauricio autem iubente, Gregorius rursus ad exercitum venit, eique vt denuò urbis expugnationem tentaret, persuasit. Verum illi, quod instrumentis atque tormentis ad muros sternendos necessariis in præsentia destituerentur, nihil amplius efficere potuerunt. Proinde obsidione relicta, exercitus in hyberna concessit, frequentibus præfidiis vicinis castellis impositis, ne Persæ subsidium clam vrbi immitterent. Aestate verò sequenti, copiarum sunt coactæ. Et quod Persæ etiam aduenissent, ingens pugna ad Martyropolim commissa est, ex qua victor euasit Philippicus. Cæterum Persis multis caesis, & heroè vno prostrato, multitudo magna (id quod illis studio maximè fuerat) Martyropolim petuenit. Romani exinde urbem oppugnare destiterunt: quod vi eam ad deditionem cogi non posse, probè scirent. Septem verò ab ea stadiis, urbem aliam in tutis montosisque partibus statuerunt: vt inde hostilibus molitionibus atque excursionibus militari arte resisterent, damnumque inferrent. Id quod sic æstiuo tempore ab eis fiebat. Hyeme autem adueniente, in statua se inde recipiebant.

Romani frustra eam per expugnationem recuperare contendunt.

Vincuntur à Romanis Persæ. Urbem aliã prope Martyropolim Romani extruunt. Nomen huius fuit Maruzas Diaconus.

A ferè aduersus omnes Hormisdæ nomine literas exhibens, crudelitatemque illius & pecuniæ insatiabilem cupiditatem in memoriam eis reuocans: vt scilicet ille primarios viros omnes vel ferro occiderit, vel in Tigride amne submerferit, tali eos & sepultura & exequiis eiusmodi dignatus. Sermionibus eius generis exercitu seducto, ad maximum tyrannidem & rebellionem excitauit. Itaque iuramento Varamo, quo tutior esset, præstito, adimendi Hormisdæ regni consilium iniurunt. Hormisdas aduersus hunc, cum multitudine magna Pherochanem mittit. Quem & ipsum Varamus + subit, Minimè Persas inter se belligerari oportere, sed eos durum & violentum imperium, & præterea sanguinarium ingenium, & inexplebilem auariciam Hormisdæ scire, & beneuolentiam sibi inuicem præstare debere, dicēs. Quæ vbi vera esse exercitus Pherochanis sensit, ducem suū necat, & ad Varami partes accedit. Exinde confer tim & populariter congregati, Hormisdam aggre diuntur: & diademate de capite eius detracto, è regio throno deturbant. Mox in ipsius conspectu coniugem & filium vnum iugulant: eumque oculis efforsis in custodiam coniciunt, & alterum filium eius Persarum regem promulgant. Hic ad tempus aliquod, benignū se patri præbuit: & inuitum se regnum suscepisse deprecando allegauit, affatimque victum ei subministravit. Pater verò contumeliis filium afficere, & proiicere à se quæcunque ille mittebat, non intermisit. Quare commotus Chosroes filius, rusticis fustibus patrem interimi iussit. Ea verò indignitas Persis dolorem incussit, & odium aduersus illum nõ paruum excitauit.

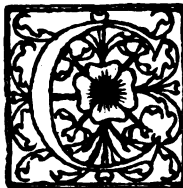
CAPVT XX.

Porrò Chosroes, quandoquidem Varamum aduersus se exercitum ducere cognouit, cum copiis non contemnendis aduersus eum in planitiem quandam, ad Zabam flumen, est progressus. Sedenim quum suos sponte sua cedentes Varamo fauere, & sibi insidias struere vidit, multos occidit: & tumultu in exercitu moto, celeriter ad Circesium profugit, vnà cum coniugibus, & liberis tribus infantibus, & Persis præterea quibusdam nobilitate generis præcellentibus, qui voluntate sua eum secuti fuerant. Ad eum autem locum, quemadmodum ipse retulit, peruenit, quum Christianorum Deum seruatorem & viæ ducem inuocasset: eò se equum rectè ire, quò ab illo duceretur, permissurum testatus. Inde ad Mauricium oratores misit: Probo insuper, vt res acta esset, literis eidem indicante. Misit sanè & Varamus ad imperatorem legationē, quæ ab eo, ne opem Chosroæ ferret, petebat. At Mauricius, qui humanarum rerum statum instabilem, & cothurnum profus esse sciret, & vicissitudines volubilesque mutationes humanæ & miserabilis huius vitæ nosset, atque hæc rectè in animo suo deliberado perpenderet, regem sibi supplicem perhumaniter & libenter suscipit: & pro exule atque fugitiuo, amicum sibi & filium per arrogationem germanum facit, donis regiis & liberalitate benignitatēq; reliqua prolixè inuitatum. Nec ipse modò ad eum imperiali munificentia quæ decebat misit, sed & Au-

gusta ipsa coniugibus eius, & liberi liberis eandem præstiterunt pietatem. Neque officiis iis contentus, Hierapolim quoque ad exercitum vniuersum & Ducem eius Comentiolum scripsit, qui Chosroen regio profus satellitio & comitatu produceret, & quocunq; vellent sequeretur. Atq; vt maiorè ei honorè haberet, Melitinensem quoq; antistitem Domitianum, cognatum suum, ad eum legauit, virum prudentia metisque solertia multis antecentem, verbisque simul & factis præstantem, & ad negocia maxima conficienda commodum. Adiunxit huic Antiochenæ sedis præsidem Gregorium. Qui ambo Chosroen verbis, muneribus tempestiuusq; colloquiis & suasionibus ad stuporem & consternationem compulerunt. Chosroes vbi Hierapolim, quæ principem locū in Euphratesia obtinet, peruenit, in regnum inde rediit, quò id è re eius Mauricius esse censeret: qui maiorem gloriæ & laudis suæ partem, ex commodo & utilitate supplicis regis est metitus. Magna certè pecuniæ vi, quod nunquam à quopiam in literas relatum est, donatum Chosroen, quibusdam etiam Persis impensis suis in militiam eius conductis, sanè quàm magnificè in Persidem remisit, cum utroque exercitu, Persico simul & Romano. + Narses Romanis copiis præfuit: qui cum Persis prælio cōgressus, sexaginta millia Persarum manu cepit, eosque ad Chosroen adductos hastilibus cōfixit. Ex iis si qui Turci erant, eos Chosroes imperatori Byzantiū misit. Porro Romanæ copiarum, Varamo qui turpiter ex pugna solus profugit, debellato regnum suum Chosroen in manus tradiderunt, eumque in regiam suam deduxerunt. Is in throno suo confidens, Romanis audientibus verba hæc proloquutus est. Rex Chosroes, diei huius perpetuò te meminisse, atque hoc in animo tecum considerare oportebit, quod Romani regnum tibi Persarum + dono dāt. Chosroes ab insidiis sibi Persarum metuens, mille à Mauricio Romanos milites petiit: quos ei ille benignè attribuit. Sittas exinde à Persis in crucem est actus. Et Martyropolis, atque item Daras castellum, decedentibus ex eo Persis, Romanis redditū. Turcos, quos Chosroes Constantinopolim miserat, stigmaticos liquo a tramento cruces in frontibus impressas imperator habere videns, interrogauit, quanam gratia quæ non colerent circumferrent signa? Illi grauem ante plures annos in Perside & patria sua pestem coortam esse dixerunt, à qua quum multi mortales infecti interirent, Christianos quosdam, qui ibi fuere, hominibus, si hoc fecissent, salutis suæ consulturos esse, regionemque eam à tali intactam liberamq; fore persuasisse. Idque ita esse ab eis factum. Res Hormisdæ & Chosroæ Persarum, eiusmodi habere exitum.

CAPVT XXI.

Hosroes in possessionem regni sui restitutus, Gregorio Theopolitano crucem illam misit, quæ Theodora Iustiniani vxor auro multo & lapillis resplendentibus ornata, in honorem victoris martyris Sergij Deo dedicauerat, & Chosroes Hormisdæ pater vnà cum aliis donariis variisque

BB iij

Redactum id regnum sub Chosroes, opo Mauricy.

Domitianus episcopus ad Hierapolimianus

Pherochanis Persici ducis cadet.

Hormisdas captus in eu sedam conijciatur, & excacatur.

Hormisdas per paritidum caditur.

Chosroes Varamum fugit, & ad Mauriciam imperatorem confugit.

Circiter ante res oia Probo patricium, qui illic erat, susciperet.

Dias. Vicia humana instabilitas.

Filius suus sibi Chosroem regem Persarum Mauricius facies. Dias.

Narses Romanus dux Chosroes opti ferti, Varamum vincit.

Sexaginta millia Persarum ad Chosroem adductis. Dias. Narses rediens propria Chosroes dicit, Memores sibi Chosroes, pro factis dicit.

Romani tibi regnum donant. Dias. Proditoris supplicium.

Turci cruce aliquando orati.

Turci cruce aliquando orati.

Chosroes di-
no Sergio cru-
cem auream
dedicat.

A preciosis à Sergiopoli, secum abstulerat: sicuti an-
tea à me est dictum. Cum ista aliam quoque cru-
cem misit, quâ Chosroes ipse ex ingenti auri pon-
dere fieri curauerat, cum eiusmodi Græcarum lite-
rarum inscriptione. Crucem hanc Chosroes rex
regum, filius Hormisdæ, quo tēpore propter dia-
bolicum instinctum & dolum malum perditissi-
mi Varami, & qui cum eo fuere Caballiorum,
in Romaniam concessimus: & quod perditus Za-
depram cum exercitu Nisibim veniret, abducen-
dorum Nisibenæ partis Caballiorum gratia, vt
nobis resisterent, & oppugnando rebellaret, nos
quoque Caballarios cū duce suo in Charchas mi-
simus: & propter sancti Sergij, venerandi illius &
celebris yri fortunam, quandoquidem datorem
eum esse votorum atque petitionum audieramus,
primo regni nostri anno, mensis Ianuarij die se-
ptimo, votum nuncupauimus: si Caballarij nostri
Zadepnam occidissent, aut cepissent, crucem au-
ream nos lapillis distinctam in ædem Sergij, ve-
nerandi nominis eius ergo, missuros esse. Porro
quum nono Februarij mēsis die caput Zadepnam
ad nos allatū fuerit, voti rei, & optati nostri com-
potes facti, vt manifestum id certumque; cuius sit,
in venerandum eius nomen, crucem hanc à nobis
factam, vnā cum cruce à Iustiniāno Romanorum
imperatore in templum eius missa, & belli tempo-
re, quod inter duo hæc regna gestum est, à Chos-
roeo rege regum filio Cabadæ aui nostri huc dela-
ta, & inter thesauros nostros reperta, in ædem ve-
nerandi Sergij misimus. Cum hac inscriptione
Chosroes cruces misit: quas Gregorius ad se alla-
tas, & de Mauricij sententia acceptas, cum pompa
& comitatu multo, obseruanter simul & religio-
sè in templo martyris sacrauit & reposuit, nihil
prorsus ab ethnicis donariis Ecclesiam detrimen-
ti capere arbitratus.

Cruz aurea
à Iustiniāno
Cesare diuo
itam Sergio
consecrata.

Discum au-
reum à Chos-
roeo eidē diuo
Sergio voti
causa inscri-
ptum.

Exagr. lib. 6
cap. 21.
Qua hic di-
no Sergio
Chosroes gem-
ellis tribuit,
ea christia-
ni Vni Deo,
quo spes &
opes suas om-
nes collocat,
tribuit.

CAPVT XXII.

Con longè autem post, Chosroes
etiam alia munera fabrefacta, &
in sacrum sancti martyris delu-
brum missa, atque discum etiam
non paucarum minarum pōde-
ris aureum, cui sermone Græco
eiuscemodi inscripsit literas, donauit. Ego Chos-
roes rex regum, filius Hormisdæ, hæc discō isti in-
scripsi: nō vt ab hominibus spectentur, neque vt
verbis meis magnitudo venerādi nominis tui in-
notescat, sed propter scripti ipsius veritatē, & plu-
res gratias, plurāque benefacta à te in me profecta.
Felicitationis enim loco mihi est, vt nomen meum in
sacris tuis vasis circumferatur. Quum essem in Be-
ramis, petij à te vir sancte, vt in auxilium mihi ve-
nires, & Sira in vtero conciperet. Et quandoquidē
Sira Christiana, ego autem Græcæ superstitionis
sectator essem, & leges nostræ nobis libertatem
vxorem eam habendi non permitterent, propter
meam erga te beneuolētiam, eius gratia leges ip-
sas despexi, eamque de die in diem inter coniuges
vero sincerōque amore habui & habeo. Atque ita
mihi visum est, bonitatem tuam vir sancte implo-
rare, vt hæc in vtero conciperet. Petij hoc à te, &
voto constitui, si vterum gestaret Sira, vt crucem
quam illa circumfert, venerando templo tuo in-

ferrem. Verūm eius rei gratia ego & Sira con-
silium cepimus, vt monumentum nominis tui,
vir sancte, apud nos esset, crucē eam retinere:
statuimusque pro ea, & precio æstimationēque
eius, quater mille & quadringentos stateres mi-
liaresios non excedente, quinquies mille state-
res mittere. Et ex quo apud me ipsum votum ta-
le cōcepi, atque hæc in animo voluau, quoaduf-
que Rosochostum peruenimus, non plures quā
decem intercessere dies. Et tu vir sancte, nō quod
ego dignus fuerim, sed quæ tua sit benignitas, in
somnia mihi noctu apparuisti, certūque ad me,
quod Sira ventrem gestatura esset, dixisti. Et ego
in eadem ipsa visione tertium tibi respondi, Re-
ctē. proinde quod præstare vota petitionēque so-
leas, ex eo die Sira, id quod foemina accidere con-
suevit, nō vidit. Ego verò mecum ipse de hoc am-
bigens, si verbis tuis fidem non haberem, & pro-
pterea quod sanctus sis, datōque votorum, non cre-
derem, quod posthac Siræ muliebria fluere * es-
sent desitura, ex eo visionis efficaciam, & verbo-
rum tuorum veritatem cognoui. Itaque eam ob
causam, & crucē talem, & precium eius in sacro-
sanctam ædem tuam misit. Et ex eo precio discū
vnum & poculum in rationem diuinorum myste-
riorum, atque item crucem quæ in sacra mensa fige-
retur, & thuribulum, aurea omnia: & amphit-
hyrum Hunnicum auro ornatum, fieri præcepi.
Quæ verò ex eiusmodi æstimatione reliqua esēt
miliaresia, sancto tēplo tuo dicaui: vt per prospere-
rantem fortunam tuam, vir sancte, in rebus om-
nibus, præcipuè verò in petitione ista, mihi & Si-
ræ auxilium feras: & quod intercessione tua no-
bis obtigit, vt pro bonitatis tuæ misericordia, &
pro mea atque Siræ voluntate, ad finem debitum
perueniat: vt scilicet & ego & Sira, atque aded vni-
uersi in mundo homines in virtutem tuam spere-
mus, atque in te credamus. Hæc Chosroæ dona-
ria ita renunciabant, à prophetia Balaam nō dissi-
dentia: Deo Opr. Max. ineffabili quadam ratione,
hæc sic dispensante, vt per Græcorum siue ethni-
corum linguas tam salutaria & crederentur, & pro-
ferrentur verba.

μυλιάρησι
ἴσσοι τε μίλια
πέντε πικύων
σπιδ.

* τὴ γυναι-
κεία ὀφθαλμοί

† Amphithyrum Hunnicum iudicio meo, carceres siue can-
cellis sunt, sacratorem aze mensam vel circumdantes, vel populam ob
ea arcantes, in quorum parte vtraque ianua sit, & aditus ad eam se-
rens, operis Hunnici.

CAPVT XXIII.

Quam Chosroes talia scriberet, &
mitteret, Naamanes etiam Sce-
nitarū barbarorū dux, luxurio-
sus, facer, impurus, seu potius om-
nium impurissimus, ethnicæ
superstitioni deditus vir, ita vt
sua ipse manu homines mactaret, atque diis suis
ad aras immolaret, præter opinionem diuino ca-
ptus amore, per inopinatam visionē ad Christia-
norum sacra transit. & sacro suscepto lauacro, re-
generationem temporalis natiuitatis atque reno-
uationem cœlestem subiit: & secum populares
suos omnes multitudine innumerabili, quæcunq;
ad religionem nostram pertinent, edoctos, ad di-
uinum adduxit baptismum. Postquā autē Chosroes

Νααμανες
Σκηνιτες του
σου χριστι-
ανισμου φα-
σις.

Ἐμπερθη δὲ
ἠλθευεν ἀνα-
βαπτισμα.

*Grego: Theo
solitudo h
refino S
extremat.*

A. eas quas diximus crucea dedicauit, Gregorius nu-
ru diuino solitudine quæ Limeratum nomen ha-
buit, peragrans, & loca ibi omnia circumiens, Se-
ueri dogmata, quæ in eis partibus inualuerant, ex-
terminauit: & sana doctrina ecclesiis proposita,
multa castella & vicospopulosq; frequentes, cle-
rum simul & monasteria, ad veram orthodoxo-
rum & rectè sententiæ ecclesiæ disciplinam ad-
duxit:

CAPVT XXIII.

*De Simeone
Syluæ, iud.
Colomella.*

Snterea ei Simeonem illum in ad-
mirâdo mōte lethaliter decumbe-
re & extremum spiritum ducere,
nunciatum est. Itaque pleno cursu
supremis verbis virum sanctum sa-
lutaturus, ad eum contendit. Mini-

*Alius hic
est Simeones
ab eo de quo
suprà est, lib.
14. cap. 51.*

B

mè verò desiderio suo est potitus. Simeones autē
iste admodam ætatis suæ homines virtute supē-
rauit: quippe qui ab ineunte ætate vitæ genus in
columnæ statione transigendæ consecutus sit.
Perhibetur sanè primos dentes in colunæ statio-
ne mutasse, in quam eiuscemodi ob causam ascen-
dit. In tenera adhuc valde ætate erat, & ludens at-
que saliens in sublimē ascendit collem, duci quē
sequeretur commendatus. Et quum beluæ sæuæ,
pardum nominat, occurrisset, zona soluta eam in
feræ collum iniecit: atque illam ferocitatis oblitā,
perinde atque loro tractam duxit, & in domiciliij
locum pertraxit. Quod vbi præceptor, qui & ipse
vitam in columna agebat, vidit, quidnam id esset,
quod adduceret, interrogauit. Et ille, ælurum esse
dixit, quem eatum de consuetudine nominant. Ex
qua coniectura præceptor, quanta illius virtus fu-
tura esset colligēs, in columnam eum recepit. At-
que in eo ipso, & alio item monte, accuratissimè
viuens, in tali vitæ instituto ad sexaginta & octo
annos perstitit. Infinita ei diuinitus contigere do-
na. Nam dæmones fugauit: & morbum ægritudi-
nēque omnem oratione manūsque contra-
tione euestigiò curauit, & futura perinde atq; præ-
sentia & vidit & prædixit. Sicuti & Gregorio si-
gnificauit, ipsum mortem suam nō visurum esse,

*Quid. Sime-
ones de Eua-
gry Epipha-
niasis cogita-
tionib? quod
liberos am-
tare iudica-
uerit.*

*Miracula
eius solum.
Lib. 6. c. 24.*

C

& res postea eius ignoraturum. Et quum Euagri⁹
Epiphaniēsis liberorum amissionem ægrè ferret,
secumque ipse ambigeret, quamam de causa Græ-
cis & gentilibus qui multos procreant liberos,
idem nō contingeret, neque tamen cuiq; absurdas
eiusmodi cogitationes crederet: Simeones ad eū
scripsit, vt rebus eiuscemodi supersederet, mini-
mè enim cogitata talia grata Deo esse. Notarij e-
iusdem Euagrii vnus coniunx lacte, quod consti-
tetat, destituebatur. Quapropter qui ei erat infan-
tulus, in vitrum venerat vitæ discrimen. Simeo-
nes ergo manu dextræ viri eius imposta, papillis
foeminae illam admouere iussit. quod vbi fa-
ctum est, illico quasi ex quodam fonte vbertim
lac prorupit, ad eū vt vestis mulieris abundè im-
maduerit. Sed & puerum quendam à comitibus
suis in syluis in multa nocte per obliuionem reli-
ctum, cum ibi erraret, leo in tergum suum subla-
tum, ad Simeonis mandram illæsum prorsus per-
tulit. Deinde Simeonis iussu, qui puero inseque-
bant, noctu egressi, intra oppidum eum, ita vt sine
discrimine omni à leone seruatus & custoditus fe-

rebat, deduxerunt. Ceterum multa quoque alia D.
numerum superatia Simeones egit, quæ sanè tem-
pore longiore, & lingua politiore, tum autem ope-
re peculiari indigent. Ea hucusque sermone om-
nium celebrantur, à Simeone Magistro (quanuis
nō ita doctè vt magnitudo rerum eius flagitauit)
conscripta. In quem librum & nos, abundantem
copiam & vim operum sancti viri cum stupore
admirati, incidimus. Ex omni nanque nō Roma-
norum tantum, verumetiam omnium (vt ita di-
cam) barbarorum ditione homines ad eum ven-
titabant, & ab eo quarum indigebant rerum fru-
ctum continuò capiebant. Et rami ei atbustorum
in monte exortorum escas semper præbuere, cibo
omni & potu præstabiliore.

*Simeon magi-
steruam de
mona Sy-
lue cōscripse*

CAPVT XXV.

Mim tēporis verò etiā Golinduch
martyr viuēs enituit, Magis Per-
siccis pgnata, Asmodoch scilicet
patre, & Myzuch matre: quæ p
illorum religione, ignem & alias
Persarum abominationes colēs,
& ipsa execratæ Deoque detestatæ idolomaniæ &
magiæ dedita erat. Primario autem ex senatu vi-
ro in matrimonium collocata, duos progenuit fi-
lios. Et post triennium per ecclasiā extra seipsam
rapta, ab angelo diuino dispensationis salutis no-
stræ mysterio est initiata. Proindēque Magis tra-
dita, multisque verberibus & tormentis, quæ om-
nia superauit, expetita, miracula infinita & prodi-
gia mirifica edidit: idētidem angelo, qui dux eius
fuit, ad eam veniente, & vt leuiter & facillè omnia
perferret curante. Multas etiam res arcanas indi-
cauit, vtpote prouidentia gratiam à Deo cōsequu-
ta. Postquam verò per multos annos tormētis ex-
cruciata, coronam martyrij ferre concupiuit, qui
ei sæpius apparere solitus erat angelus assistens, &
iuuenem quendam ensiferum producens, deside-
rio eius satisfecit. Præcipiente nāque illo, iuuenis
ferro caput eius resecauit: & sanguis è iugulo pro-
fluens, in interiorem eius lineam vestem femori-
bus tenuis cruentatam, manauit. Quæ vestis in-
numera visa est edere miracula, atque illa etiam post
resecionem capitis deinceps superstes vixit. Et
cum in Romanorum finibus ad Circesium & Da-
ras morata fuisset, etiam ad Hierosolymorū par-
tes petuenit, nouum spectaculum omnibus fide-
libus, quippe viuēte adhuc corpore stigmata Chri-
sti circūferens, visa. Hæc sanè quā grauiter à mar-
tyrij erumnis afficeretur vrbes circuibat, angelo
duce progrediens. neque quicquam medicinae do-
loribus adhibuit, natiuis tantum thermarum laua-
cris vsa. Et quum domesticos suos, & familiares
omnes, atque alios præterea ad Christum addu-
xisset, eadē Hierapoli, seculo hoc relicto, ad im-
mortalem illam vitam concessit. Quæ viuens ad-
huc, ab imperatore in urbem suam accita, impe-
rio eius non paruit. Eius vitam Stephanus Hiero-
politanus episcopus composuit, qui cum illa fuit,
& res qualque ex ea didicit: honorificè etiam &
splendide, corpore sepeliendo, funus eius prose-
cutus.

*De lina Go-
linduch post
martyrium
superstite.*

F

CAPVT XXVI.

A

Vm Gregorius quoque pedagri-
co morbo; quo affligebatur, con-
fectus, quum pharmacum in po-
tione; quæ hermodactylus vo-
catur, à medico quodam data,
sumpsisset, vitâ finivit. Mortuus
autem est, Gregorio veteris Romæ throno præsi-
dente, qui Pelagio successit. In noua verò Roma
Ioanne Ieiuno, ecclesiam gubernante, de quo pau-
lo post dicemus: Alexandriæ tum Eulogius epi-
scopus gessit: Theopoli autem, post Gregorium
Anastasius; anno vigesimotertio, in sedem est re-
stitutus. Hierosolymis Ioannes hierarchicam di-
gnitatem obtinuit. cui non ita multo post defun-
cto, Neamus in episcopatu est surrogatus. Quo
tempore duodecimus, Tiberij Mauricij imperij
annus erat. Sed hæc hæcenus.

Gregorij
Theopoli-
tanorum.
Mauricij
vrbium sa-
crorum anti-
stites.

CAPVT XXVII.

B

Vod verò de Chosroæ rebus p-
pe omisi, id ita vt potero, histo-
riæ mandabo. Magnū illud bel-
lum quod Romanis cum Persis
fuit, conqueuit, pacta conuen-
ta ex æquo Romanis atque Per-
sis seruantibus. Non autem committam, quin ea
exponā, quæ Chosroes in operosa vanitate Chal-
dzorum astronomiæ diu multumq; exercitatus, di-
uinando prædixit. Ea verò tum ad Ioannem Ar-
meniarum copiarum ducem, quum bellum ma-
ximè vigeret, dixisse fertur. Quum nanque Ioan-
nes Chosroen acutus obiurgando reprehenderet,
quod moribus esset sinisteris, & animo ad res ge-
rendas alieno & inepto, quòdque regem minimè
talem esse oporteret: huiusmodi quiddam duci
barbarus respondisse dicitur. Nisi quodammo-
do tempora ipsa nos per tyrannidem suam afflige-
rent, haudquaquā tu scommate perstringere ma-
gnam inter homines regem ausus fuisses. quādo-
quidem autem te rebus præsentibus magnopere
effere, iaudi quid à diis de tēporibus futuris sit con-
stitutum. Redundabūt, vt sis sciens, in vos Roma-
nos calamitates, & gens Babylonia Romanæ rei-
pub. trib. in circulum circumactis hebdomadibus
dominabitur. Postea verò quinta annorū hebdo-
made Romani Persas in seruitutem redigent. His
ita peractis, dies illa vespera carēs hominibus ad-
ueniet, & expectatus imperij finis aderit. Quo tē-
pore corruptio abolebitur, & viuendi ratio ex in-
stituto Dei obtinebit. Quæ verò præter opinionē
omnē. Probo etiā ipsi ad episcopatū Chalcedonē-
sem recens euecto, quum Cresiphonem à Mau-
ricio missus est, responderit, dicā. Acciuerat hunc
meridie flagrante in regiam suam Chosroes. Et
quum sudore plurimo difflueret, ab episcopo, vt
sibi Deigenitricis imaginem spectandam exhibe-
ret, petiit. Atque ille sacram virginis matris effi-
giem, quam in tabella depictam ferebat, protulit,
& ad conspectum eius Persarum regem admisit.
Persa adoratione tabulam veneratus, archetypum
sive primariū exemplar noctu sibi astutisse, & dixisse
retulit, A lexadrī Macedonis victoria se illi con-
cedere. Ibi Probus episcopus in hæc verba regi re-
spondit: Dudum id ei contigisse, quum in regnū
restitutus esset, & exitiosos tyrānos virtute & ro-

Chosroes de
astronomi-
a.

Chosroes de
perio Roma.
gradatio.

Probus epi-
scopus Chal-
cedonensis,
Visto noctu
na eiusdem
Chosroa.

bore imperatoris vicisset. Idemque cum iunctura D.
do stantem cōsequuturum esse, si quid adhuc, teli-
quarum veterum illorum igni excelsorum late-
rum, securi de eis à sacrosancto Mose scriptum est,
superesset. Verumenimvero quum rebus Orien-
tis satis diu immorati firmus, & bellum Persecum
legitimum, Deo adiuvante, finem cepētia, ad res
ab imperatore in Europa gestas se stylus cōferat;
vt & nos ad portum consilij institutique nostri
appellamus, & onus sacrorū actorū exponamus.

CAPVT XXVIII.

Taque inuente verè, translatis ex O-
riente copiis, Mauricij Byzatiō solui-
uit: & multis impedimentis interuen-
ientibus, Anchiarum contendit. Eò
nanq; excurrere velle Abares audierat,
post auream illam mensam & elephantis spe-
ctaculum, multorumque talētorum auri largitio-
nem: quæ illis imperator, pacem sibi complecten-
dam tatus, petentibus tribuit. Ac primū Perin-
thum, quam nunc Heracleam nominant, quum
quidem in terrores plures, & in maximam tempe-
statis procellam incidisset, venit. In qua vrbe Glyceriæ
martyri, quæ ibi æ de sacra magnificè cōstru-
cta honoratur, debitam religionem persoluit. Et
grauē quiddam à barbarorum excursionibus pas-
sus, exercitus duce in Europa Prisco creato, inde
in vrbein imperantem est reuersus. Abarum verò
& Slauinorum gentes, Istro traiccto, sub Chaga-
no Hunno militantes, Thraciamque percurrētes,
& omnia passim diripientes, vsque ad Heracleam
peruenerunt. Quin Prisco duce Turuli se conti-
nente, Didymothicum quoque stratagemate ce-
perunt, Eorum impetum arte & cōsilio quodam
admitādo imperator inhibuit, qui se classe instru-
cta in eorum sedes expeditionem facturū assimu-
lauit. Quæ res metum illis ingentem incussit, &
vel inuitos ad sua redire coegit. Post quorum dis-
cessum imperator ad transitū Istri, ne rursus bar-
bari faciliè in Thraciam excurrerent, firma militū
præsidia collocauit. Priscus autem Byzantium re-
uersus, de + manubiis accusatus est: & militariū
copiarum præfecturæ dignitas ei abrogata, Perrō-
que Mauricij fratri data. Verū quum & is nihil
præclarum ex sententia imperatoris gereret, ad-
pro illi magistratu, eodēque Prisco reddito, do-
mī ipse consedit. Priscus in Europa pacta cum
Chagano inita soluit. Ille siquidē prior bello repe-
tito, derepentē cum innumerabili exercitu in Ro-
manorū ditonem excurrerat, plurimæque castel-
la cepit. Templum quoque Alexandri martyris
incenderat, eiusque venerandas reliquias homo-
detestandus ex oculis suis eiectas, multa nefanda
in eis patrans, maxima cōtumelia affecerat. Qua-
propter septem vno die liberos amisit, dignas e-
iuscemodi contumeliæ pœnas persoluens. Exinde
idem Istrum, ea parte qua in mare prorupit, trans-
misit, & grauiā damna dedit, Myrorum prædam
(quod dicitur) omnia faciens. Quauis Mauricij
ex desperatione quadam, Commētiolum ducem,
cum plurimis hominum millibus, exercitum con-
tra illius copias ducturum miserit. Qui se in quo-
dam occidentali castello, nihil agens, periculum-
que effugiens, continuit. Longè verò post missa

Hinc patet
relatum esse
hæc historia
Ecclesiastica
Nicephori
bram.

Res Mauri-
cij in Euro-
pa gesta.

Priscus Ro-
manorum in
Europa dux

Abares &
Slauini
Thraciam
vastant.

Chosroes
Alexandri
martyris
cōtra-
uolens.

Chosroes
Alexandri
martyris
cōtra-
uolens.
Impietatis
eius pœna.

A legatione Mauricius Chagano, vt pacatiora consilia sequeretur, persuasit.

CAPVT XXIX.

Porro quum Chaganus Priscum, quominus amnem traicere posset, quo tempore prædam plurimam Priscus agebat, impediret: Theodorum is Medicum, virum cordatum, sagacitatèque & prudentia multos excellètem, ad eum misit. Qui quum barbarum frementem maximè, & superbientem, & verborum fastu exultantem (nationum enim omnium dominū se esse, minabundus iactabat) vidit, veteri quadam narratione barbaricum legatus leniit tumorem. Inquit enim. Audi Chagane veterem & vtilem orationem. Sesostris Aegyptiorum rex, illustris admodum & felix, plurimas & maximas sibi subiecit nationes. Atq; ex eo successu in proteruam arrogantiam sublatus, currum sibi aureum pellucidis preciosisque lapillis exornatum fieri fecit. In quo confidens, quatuor ex deuietis regib⁹ currui, qui eum traherent, iugo illis imposito, iunxit. Hoc verò quū sapius fieret, & celebri quodam festoq; die, ex quatuor istis regibus vnus oculis conuersis continuè retrospiceret, & rotæ volubilitatè ipteretur: Sesostrisque eū, cuius rei gratia tam frequenter oculos in rotā coniceret, percōtaretur, respondisse is fertur: Cum stupore admiror rotam, quum eam instabili modo ferri, atq; aliàs aliter volui, & nunc quidem sublimia demittentem, rursus autem demissa sublimantem conspicio. Sesostris porrò vbi dictum id intellexit, statuit, ne illi posthac currū traherent. Barbarus verò subridens, satis se pacem complecti indicauit: & Priscus ei † pro transitu bonam spoliolorum partem, maxima quæque, concedendo, dedit: & se Romanorum ditone cedere (Romanum nanque id solum esse) significauit. At Barbarus Romanos armis & iure belli id amississe respondit. Et quum Chaganus ad hunc modū familiaris cum Prisco rixaretur, Priscus ei, quòd ex oriente profugisset, conuicij loco obiecit.

Barbaricus Chagani fastus & insolentia.

De fortuna volubili instabilitate exemplum pulcherrimum.

† Επιταφια των Αβαρων.

Sogor gens. Til fin, idem Niger, Ver, & Cuni. Abares pop. ex oriente in Europâ sub Iustiniano reuerunt.

Barfile Vniguri Saberi pop. †

Cades triginta myriada barbarorum.

Cinilo inter Turcos bellū. Turus. Chagannu.

Cōfundi videtur hic Persarū & Turcorū nomina Icar moui aureum.

Terra cabat. Sogdoane. Turcorum religio.

CAPVT XXX.

Vando quidem autem Caucasiorum atque item Borealium Scytharum mentionem intulimus, age quæ cōsecuta sint, perinde atque adiecticias narrationes, quanuis ad historiam non pertineant, exponamus. Ante eos annos Chaganus, qui in Oriente à Turcis laudibus celebratur, Abdelarum, (alius autem, Ephthalitarum dixerit) gentis principe fortiter debellato, populi eius imperium sibi sumpsit. Ea victoria magnopere elatus: & Stemeischagano socio sibi belli ascito, Abarum quoq; nationē ditioni suæ subiecit: non eorum Abarum qui in Europa & Pannonia sedes ceperunt, falsò nanque sibi isti nomē id vsurparunt, quū ante Mauricij tempora eò aduenissent. Vnde verò & ij genus ducāt, paulo post dicam. Itaq; Abaribus à Chagano deuietis, ad eos illi, qui Taugast tenuere, confugerunt. Est autem Taugast ciuitas Turcorum perquam celebris, Indis finitima, cuius populus omnium est fortissimus,

Antiquitates Turcica. De Caucasio & Boreali libus Scythia historia.

Chagannu Abdelarum, siue Ephthalitarū in Oriente victor.

Itē Abarū. Taugast cini tas Turcorū. Mauricij populi.

gentem in vniuerso orbe, quæ ei cōparetur, nō D habēs. Inde verò ad vicinam nationem Mucriorum venerunt, cui & ipsi nationi magnum est robur, & continua ad pericula, quæ magnis animis fortiter sustinent, studia. Chaganus porrò gētem quoque Sogor aggressus subiecit, robustissimā & populosissimam. Hæc ad amnem Til accolit, quæ Turci Nigrum, & antiquissimi principes Ver, & Cuni nominarunt: à quibus nominibus quædam etiam gētes appellationem sunt fortitæ. Porro Iustiniano imperante, ex antiquis eius gētis optimatibus pars quædam profugiens, in Europam venit. Hi Abares seipfos nominarunt, ducemque suum Chagani cognomento exornarūt. Sedenim populi Hunnici Barfile & Vniguri & Saberi, vbi partem gentis Ver & Cuni appropinquare sibi viderunt, in timorem maximum inciderunt: Abares illos formidatos, in regionem eam venisse rati: eamque ob causam muneribus eos inuitarunt, & per ipsos Albania potiti sunt. Et fugitiui ipsi animaduertentes, commodam sibi eam appellationē esse, Abares deinceps seipfos nominarunt. Inter Scythicas nāque nationes ea gens longè bellicosissima, & ad excursiones faciendas aptissima esse perhibetur. Ad hodiernum sanè vsque diem Pseudabares isti generis ortu diuisi, partim ab Ver, partim à Cuni appellationem habent. Posteaquā autem de rebus Pseudabarum diximus, ad historiam contextendam redeamus. Sogor igitur deuieta, & Tucoch gentis principe ore gladij à Chagano sublato, vnā cum hoc nationis eiusdem cæsæ sunt triginta myriades, ita vt continuata interemptorum cadauera dierum aliquot inhiuerint iter. Quum verò hæc tam præclara Chagano obrigisset victoria, ciuile inter Turcos coortum est bellū. Siquidem Turū quidam Chagani conatus, res no uas molitus, copias magnas cōtraxit, quibus Chagano congressus superior fuit. At ille aliis tribus Chaganis in societatem belli vocatis, cōtra tyrannum progressus est: & pugna ad regionem Icar commissa, inter cædes multas tyrannū interemit, & ditionem suam recuperauit. Victoriæ eius gratulatio cū aliis Principib⁹, tum Mauricio ipsi est significata. Pro cæmīū gratulationis eius tale fuit. Romanorum imperatori magnus Despotes septē gentium, & septem orbis terræ climatum dominus. Enimvero montem aureum Persæ vocāt, Orientem versus situm, propterea quòd frugum est feracissimus, pecoribusque & iumentis frequentissimus. Persis autem lex est, vt potētissimo Chagano aureum hunc mōtem concedant. Iidē duabus hisce rebus prorfus se gloriantes efferūt, quòd nunquam epidemiam pestilentia viderint, & q̄ rari in regione eorum sint terræ motus. Terrā autem Caath & Sogdoanem cōfusionses & pestilentias experiri dicunt. Turci sanè summopere ignem colunt, aërem & aquam honorant, terram hymnis celebrant, & eam solam adorant. Deūmque, qui cælum & terram condidit, nomināt: cui etiam equis, bobus, & ouibus sacrificant. Sacerdo

† Populi qui hic commemorantur prope omnes in Pannonia confederunt. De Abaribus siue Saberi, dubium non est, qui Sabaria nomen reliquerunt. Ver Slauorum lingua, etiam nunc Panno sine Hungaria dicitur. Vri & Vrii Hungari sunt. Vnigri ipsissimi Hungari sunt. Casorum nomen & gens ipsa nunc quoque Hungaria partem retinet, &c.

Apud Medos septem populi ordinis.

Ates quoque habent, qui de rebus futuris diuinare existimantur: apud Medos verò septem populi ordines, res præcipuas expediunt. Et lex antiqua partiri aliter negocia non permittit. Qui enim Arfacidarum ordo dicitur, regnum apud se retinet, & regi diadema imponit. Ordo alius rei militari præest: alii politia curæ est. Alius controuersias de quopiam, quod arbitrario iudice indigeat, inter ambigentes exortas decedit. Quintus populi ordo equites regit. Qui hunc consequitur, tributum à ciuibus & subditis exigit, & regio ætario præest. Septimus regis equos curat, & vestem militarem seruat. Hæc leges in aula regia Darium qui Hystaspis dictus est, sacrasse ferunt. Cæterum ea ætate Turci ex Ver & Cuni profugientes, in Europam venerunt, & se Abaribus, qui sub Chagano erant, ad decem ipsi millium numerum pertingentes, coniunxere. Turcorum autem Orientalium Chaganus bello ciuili confecto, prosperè res administravit, & misit ad incolas Taugast legatis, fœdus cum illis legitimum iniit, regnumque suum pacauit. Princeps verò in Taugast, Taisan nomen sortitus est, quod lingua nostra Dei filium sonat. Pacatum & seditionibus vacuum regnum regionis eius princeps obtinet, propterea quòd gens tota administrationem ei deferre solet. Statuas colunt, leges apud eos iustæ sunt, vitam sobriè semper degunt. Constitutionem sacrosanctam habent, ne quis virorum se auro exornet, quauis auro & argento propter commoditatem mercimoniorum abudent. Determinat eam ditionem amnis, inter duos maximos inter se dissidentes populos fluens, quorum alteri nigra, alteri coccinea vestis est. Qui atro amictu gaudent, flumine traiecto rubram gestantibus vestem bellum intulerunt, & fortiter imperium omne obtinuerunt, quo tempore Mauricius Romanum imperium administravit. Coniuges ibi regum aureos currus habent, qui à singulis bobus trahuntur. Boues isti auro & magni precij lapillis splendide sunt ornati. Eisdem freni quoque aurei sunt. Et qui regnum in Taugast suscepisset, cum septingentis fœminis noctem totam consumebat. Vxores autem illustrium ibi virorum in argenteis pilentis vtuntur. Porro Taugast urbem condidisse Alexandrum Macedonem, barbari dicunt, cum Bactrianos scilicet & Sogdianem subegit, duodecim barbarorum myriadibus in ea combustis. Aliam quoque urbem non ita multis militibus inde disitam, idem Alexander statuisse fertur, quam Chubdam vocant. Cuius præfectum mortuum, lege hoc ita iubente, coniuges eius perpetuò lugent, neque vnquam à sepulchro discedunt, pulla veste induta, & capite nouacula raso. Chubdam duo maximi amnes diuidunt, quorum ripis cupressi frequentes imminet. Multi in ea regione sunt elephantes. Mercimonia autem ciues cum Indis exercent, corpora quàm maximè candidis. Sunt ibi quoque vermes quàm plurimi, sicut Serum nentes, multiplici & vario colore. Eos barbari magno studio curant. De his hæc tenus: quæ quidem non frustra exsolui. Quum enim de Abarum gente, & eorum duce Chagano dixerim, vt ille propter Alexandri martyris male tractatas reliquias pœnas dederit, & rem maximam mirificè à VERBI matre gestam hic commemoraturus essem, eam ob causam paululum à

Darium filii regis.

Taisan princeps in Taugast.

Lex saluberrima.

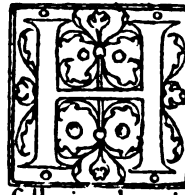
ἡ δὲ τῶν ἰσχυροτέρων τῶν ποταμῶν ἐν τῇ πόλει ἰσχυροτέραις γυναικῶν ἐστὶν ἡ ἀριστοτέρα.

Ciuitatis Taugast conditor Alexander dei magnus. Cedes duodecim myriadibus barbarorum. Ciuitas Chubdam.

Bombyses.

proposito digressus, hæc retuli. Sed iam historiam D nostram ad carceres ipsos reuocemus.

CAPVT XXXI.

Moc loco autem, quid Mauricio in celeberrima martyre Ephemiam acciderit, dicam. Iners namque cogitatio imperatori incesserat, vt anxie nimis de ingentibus eius miraculis inquireret, & fallaciam hominum prodigia ab ea edita esse putaret. Ex aduerso Constantinopoli inclita Chalcedonensium ciuitas sita est, vbi sanè templum quoque est magnificè constructum. Diximus autem non ita dudum, sacrosanctas eius reliquias olim in hoc ipso templo, in vna marmorea repositas esse. Atque in eiusdem memoria, miraculum insigne, atque eis qui id non viderunt, propè incredibile fieri solere. Ex quo enim illa in martyrij stadio decurrit, & corpus eius in monumento conditum est, ipso passionis eius die, in conspectu omnium, loci eius episcopus, spongiis quibusdam ex defunctæ corpore sanguinis liquorem haurit. Sanguinè sanè veluti ab recens caelo corpore vulnerum tabo mistum, & vnguentis quibusdam ex seipsis natis temperatum cernas, quem exiguis vitreis vasculis episcopus exceptum atque diuisum, turbæ aduentanti donat. Hoc igitur auditum, sicuti dixi, animi quadam vœcordia in dubium vocas Mauricius, quum tempus appeteret, argenteum ornatum ex sepulchro detrahit, & imperiali signo monumentum martyris obsignat. sic enim hoc incredulitatis volebat audacia. Postquam autem tempus ipsum quod debebat, aduenit, curiosè mysterium indagat, accuratiusque experimento sollicito miraculum explorat. Ecce tibi verò rursum, sicuti antea, sanguis vnguento conditus, instar riuuli è monumento promanat, & spongiæ sanguine suaueolenti pinguescunt. Et martyr ipsa tum, vt prolixius sanguinis fons proflueret, fecit: atque illa ad hunc modum imperatoris incredulitatem erudiens, castigauit. Ipse autem digitis sanguini admoris, eoque humore delibuit, seipsum sanctificando consperxit: & re ipsa, vt id crederet, persuasus, deinceps cum admiratione laudes suas clara voce martyri tribuit.

De sanguine vnguento i corpore diuæ Ephemie Chalcedonensium profuente. Miraculum hoc curiosis et sua inuestigantibus Mauricius.

CAPVT XXXII.

Minimè verò abs re fuerit, si celeberrimæ martyris istius prodigio, admirandæ Glyceriæ, & ipsius martyris, miraculum coniunxero. Vir quidam, cui Paulino nomen erat, obscuro loco natus, in bonis tamen disciplinis admodum educatus, manifestò in impostorum & maleficorum barathrum demersus esse deprehensus est. Incâtatori huic & mago argentea fuit peluis, in qua detestandum cruorem excipiens, per eum execrandus ipse cum apostatis virtutibus colloquebatur. Vasculum id necessitate flagitante argētariis vedit. Qui precio numerato lancem eam receperunt, venalemque & ipsi pro foribus cuius prætereunti emendi liberam facultatem facientes proposuerunt. Accidit

De consuetudine vnguenti, ad diuam Glyceriam tumulati, miraculo. Itè de idololatris per id excipiatu piculo.

A cidit autem, vt Perinthius antistes Byzantij esset, & peluim eam, ita vt venundabatur, compararet, Itaque cum vasculo empro se in sedem suam recepit, & ob reuerentiam vnguenti martyris Glyceriæ, sublato priore vase æneo, argenteum istud reposuit, cultui + diuinitus manâs vnguenti id maxime conuenire arbitratus. Atque ille quidē hoc sic fecit. Riuis autem vnguenti constitit. Martyr enim ipsa piaculum tantum detestata, gratiam & donum id cobibuit. Haudquaquam enim fas esse, tacens etiã dicebat, vt mundum immundo contingeretur. Hoc postquam diebus plurimis fieri cognouit episcopus, oppidò quã grauius tulit, variâsque curas in animo ipse suo, q̄ ipsius culpa Ecclesia commoditate tanta orbari deberet, volu rait. Proinde ad lachrymas & preces conuersus, Deo supplicauit, vt rem tam grauem auferret, & facti eius causam latentem ostenderet. Deus verò ritè abominationem eam amolens, & inscitiam misericordia legitime prosequēs, antistiti in somnis lancis piaculum manifestat. Ille statim argenteam phialam subducit, & priorem illam æream, perinde atque puram & quasi virginem atq; immaculatam ministram cultui religioso restituit. Et ecce tibi, derepentē vnguentum rursus scaturit, & miraculorum latex denuò exundat. Piaculū autem execrandum manifestò in apertum producit, & non aliter quã in publicis columnis incisum proponitur, vrbiq; gloria sua redditur. Ea res vbi ad imperatoris aures, per primariæ sedis episcopum (Ioannes is ieiunus erat) relata est, princeps ab eodem episcopo ad reos capitali supplicio persequendos excitatus est, (nam is respicientia atque pœnitētia crimen corrigere voluit) iudiciū igitur maximum cogitur, & maleficorū multitudine ingens producit. Qui in grauem carcerē coniecti, ad supplicia, debitas persoluturi pœnas, traditi sunt. Inter quos Paulinus in * palum summa parte hiãtem actus, turpiter vitã finiit: quum prius cædis filij sui spectator fuisset. Siquidem & hunc abundē impiæ imposturæ & maleficij portentis imbuerat. Atq; hoc ita est gestū. Quod verò præter opinionem omnem aliud à Verbi matre eodē tempore est actum, id quoque referam.

† Διαφορὴν μίμων.

* In crucem solitus.

D Tum ille miser supplex illi esse, veniãque delicti petere: & ne tam citò morte mulctaretur, sed tempus ei pœnitētiæ relinqueretur, orare. Illa, daturã se hoc ei, neque in præsentia ipsum ita morte pœnas laturū, promittere: vimine autem, quod manu gestare videbatur, genua eius circūcirca veluti exarans, circumscribere. Id vbi factum, auolans, ei postea non apparuit. At ille somno discusso, membra ea quę vimine notata fuerant, statim ab * reliquo corpore disrupta inuenit, recenti sanguine profluente. Et in publicum productus, iustum omnibus iudicium promulgauit. Qui verò id audierunt, laudes Deo, propter tam inopinatum miraculum, cantarunt. Matrem itidem Dei celebrarūt, quæ ita semper Christianorum genus tueretur, quæque nouo quodãmodo affectionem eiga nos suam, quãuis præter naturam eius sit, vt quenquã puniat, vi quadam adacta ostēderet, vt scilicet religio nobis stabilis & firma esset.

* Διαφορὴν καὶ ἰσὺς τῆς ἀλομυλίας.

Ad finem huius libri ex Suida annotatio est de Constantino Copronymo, imperatore Constantinopolitano, qui longè post imperauit, in virginem matrem contumeliosus. Res est hinc argumento congruens.

CAPVT XXXIIII.

Ivm verò etiam hierarcha vrbis Constantinopolitanæ Ioannes, post episcopatus sui annos tredecim, ex hac vita decessit. Qui q̄ voluptates expugnatit, animique perturbationes coercuerit, & imperium in ventrem exercuerit, *visit*, hoc est ieiunator, à Byzantiis cognominatus est: vir ex idiotarum quidem ille & opificij non inhonesti ordine progressus, sed qui propter præstãtem virtutem ad episcopatus fastigiū sublatus sit. De quo quum multa alia memoratu digna prædicantur, tum illud maxime celebratur, quòd propter suam erga pauperes affectionem & misericordiam, pluribus ab imperatore talentis mutuo sumptis, syngrapham illi dederit, qua substantiam suã mutue pecuniæ tanquã hypothecam opposuit atque impignorauit. At postquã is è vita migravit, Mauricius antistitis facultates inquirens, paupertatem eum magnopere cõlectatum fuisse cõperit: eumque devirtute tãta admiratus, syngrapham statim discerpit: & lectulum tantum ligneum, qui in bonis eius repertus est, & amiculum laneum tenue admodum, necnon penulam quandam deformē (fuerat nanque Ioannes malè vestitus, frugalitate vitæ conspicuus) in aulam imperialem inferri iussit, eaque rebus omnibus pretulit. Et ieiuniorū solenni tempore deinceps, lectis ex auro & lapillis preciosis concinnatis, sericisque vestibus, & aliis imperialibus deliciis valedicto, ligneo præsulis eius toro noctibus totis vsus est, gratiam quandam diuinam ex eo se consequuturum existimans. Tum quoque Maurorum gens in Libya visa est, à Germanis ducibus bello locis suis expulsa.

Ioannes Ieiunus archiepiscopi Cõstantinop. moes.

De eiusdem sãctimonia. Alij Ioannem Eleemo synarium nominant. Cuius sacri cineres in arca Budensi fuerent.

† Inter Ioannem istum & Gregorium episcopum Romanum contentio fuit: quòd Ioannes Occidentem episcopum nominari voluerit, cui propterea Gregorius resistit. Blond. Græg. Epist. lib. 4. ca. 29.

B ecce tibi, derepentē vnguentum rursus scaturit, & miraculorum latex denuò exundat. Piaculū autem execrandum manifestò in apertum producit, & non aliter quã in publicis columnis incisum proponitur, vrbiq; gloria sua redditur. Ea res vbi ad imperatoris aures, per primariæ sedis episcopum (Ioannes is ieiunus erat) relata est, princeps ab eodem episcopo ad reos capitali supplicio persequendos excitatus est, (nam is respicientia atque pœnitētia crimen corrigere voluit) iudiciū igitur maximum cogitur, & maleficorū multitudine ingens producit. Qui in grauem carcerē coniecti, ad supplicia, debitas persoluturi pœnas, traditi sunt. Inter quos Paulinus in * palum summa parte hiãtem actus, turpiter vitã finiit: quum prius cædis filij sui spectator fuisset. Siquidem & hunc abundē impiæ imposturæ & maleficij portentis imbuerat. Atq; hoc ita est gestū. Quod verò præter opinionem omnem aliud à Verbi matre eodē tempore est actum, id quoque referam.

CAPVT XXXIII.

Reci quidam siue Gentiles in cuiusdam domo cõiuantes, & vino sese inuitantes, post prædium simulatque satis adbiberāt, blasphemare & cõuiciis proscindere Verbi matrē cõperere: postremū hoc cõpotationi adhibentes studiū, vt quæcūque aliquis eorum excogitare posset, absurda atq; indigna, per ea ridens œconomiz & dispensationis salutis nostræ mysterio illuderet. Impietas ea postq̄ innotuit, illi quidem condignas petulantis lingue pœnas dedere. Aedium autē, in quibus confidentes graui blasphemiz indusserāt, dominus, à sacris nostris non alienus, tum quidem, q̄ res ita tulerit, periculum effugit. Non multo verò post, noctu ei dormiēti in somnis Deigenitrix astitit, cui diligentius, Ecquid se, quænam esset, nosset, percūctanti: postquã ipse, nosse se eam professus est: illa ei contumeliarum indignitatem in memoriã reuocauit.

Exemplum vindicæ humanis simul & diuinis in virginem matrem blasphemiam.

A

CAPVT XXXV.

Signa Mauri-
cij, mortem
praenuntia.

Odem tempore plurima etiam indi-
cia apparere, imperatoris mortem
portendentia. Primum enim come-
ta maximus visus est plurimis coru-
scans diebus. Et alia quae accidit res,
clarius etiam id ostendit. Nam vir quidam qui
tenuissimè vixerat, & in vita solitaria sese cõtem-
platione rerum arcanarũ exercuerat, vitæque isti
mundanæ renunciauerat, strictum gladium in fo-
ro (celebris hic vrbs locus est) vsque ad vestibulũ
aulæ imperialis gerens, processit, & voce magna
prædixit, breui imperatorem vnã cum liberis &
coniuge ferro cæsum iri. Æstatis verò tempore,
Herodianus etiam quidam, id quod de imperato-
re futurum esset, propalãm renunciauit: atq; is nõ
sine diuina sorte sibi prædictionem eam manife-
statam esse confirmauit. Alia insuper prodigia
tum temporis accidere, quæ nunquã antea aliquis
vel vidit, vel audiuit. In Thracia siquidem mulier
puerum genuit monstruosum profus, naturæque
ipsius * piaculum. Oculis nanque, palpebris, & su-
perciliis caruit, neque reliqua corporis cõstitutio-
ne formam & effigiem iustam habuit: quippe cui
neq; man⁹, neq; brachia esset, & cui ad † coxedi-
ces cauda piscis illis innata depēderet. Quod por-
tentũ vbi imperator vidit, interfici id iussit, gladiũ-
que statim exosculatus est. Mater autè quæ mon-
strum ipsum protulerat, quandoquidem sua cul-
pa ad inopinatum miraculũ nihil contulisset, cri-
mine absoluta est. Tum etiam ex imperialibus e-
quis præstantissimus, & aureo ornatu spectatissi-
mus, derepentè concidens, ruptus est. In suburba-
nis autem imperantis ciuitatis vicis, alia quoque
monstra nata sunt: puer videlicet quatuor pedes
habens, & biceps alter, vterque verò seruo concis-
sus est.

Prodigiosus
partus. B
* πλάμλι-
σμα.

† πρὸς τὸ
ἰχθυὸν ἰχθυὸς
δρᾶκον ἢ ἄν
τῶν ἰσχυρῶν.

CAPVT XXXVI.

Mena: Ae-
gypti præfe-
ctus. C

Apparitio
duorũ homi-
num aquati-
liũ, in amne
Nili.
Tritones iñti
in Nilo flum-
ine conspe-
cti, vbi Pha-

Ecimonono imperij Mauricij
anno, Mena præfecto Ægyptum
gubernante, etiã in flumine Ni-
lo portenta quædam extiterunt.
Postquam nanque præfectus in
Delta (locus hic apud Aegyptios
præclarus est, ex literæ eius figura nomen ade-
ptus) venit, & ipso dilaculo ad amnis ripam iter
fecit, subito ex fluminis alueo vir quidam horro-
rem secum afferens, prodiit vultu Giganti similis,
aspectu graui, capillo subflauo & canis resperso,
pectore ingenti, dorso & brachiis heroicum quid-

Autores habeo in equestri ordine splendentes, visum ab his
in Gaditano Oceano marinum hominem toto corpore absolut a simi-
litudine ascendere nauigia nocturnis temporibus, statimque degra-
uari quas insederis partes: & si diutius permanceat, etiam mori.
Plinius libro nono, cap. 10. Volaterranus ante annos plusquam du-
centos extitisse scribit in Apulia iuuenem in mari vinctum inter be-
luas affectum, qui cum antea Nicolaus, postea hanc ob causam Co-
laspiscus est nominatus. Ætate nostra apud Batauos marinus
homo visus est a plurimũ, qui etiam supra duos annos ibi detentus
est, mutus erat & iam incipiebat fari. Verũm hu pestilentia i-
ctus, in mare est remissus gaudens & exiliens. Ludo. Vnius lib. 2.
de veris. fid. Christianam.

dam præ se ferens, atque pubetenus quum subin-
de ex vndis subfiliere, spectandum se præbens, reli-
quo verò corpore sub aqua latēs: veluti enim eru-
besceret, sic arcana naturæ occultauit. Eũ vbi dux
confpexit, solēniter eum identidem adiurauit, si-
quidem dæmoniũ esset, vt è conspectu abiret, &
in solitudinem se reciperet: sin creatrix aliqua vis
id protulisset, vt ne prius spectandum se subduce-
ret, quàm omnes inopinato aspectu satiati essent.
Itaq; animans id (hominē enim dicere nõ ausim)
diutius constitit adiuratione constrictũ, sēq; om-
nibus conspiciendum præbuit. Tertio deinde die,
sub auroram, aliud etiam animas muliebri forma
(nam id natura satis indicabat) ex vndis emerfit.
Nam vultus ipsius leuitas, comæ prolixitas, necnõ
reliqua corporis constitutio, & capilli partim com-
plicati, partim soluti, formæque splendor, scēminã
esse denunciabant: sed coma ei subnigra, facies cã-
dida, nasus mediocris, & digiti in manibus decen-
tes erant. In ore tenera florebant labia, vbera le-
niter intumescabant, & papillæ à pubertate recen-
ti paululum prominere conspicienti videbantur. E
Reliquas mulieris partes flumen occultabat, ar-
cana thalami coniugalis mysteria spectatoribus
perinde atque eis qui sacris secretioribus initiati,
non essent, subducens. Dux igitur ipse & cohors
eius vsque ad occasum solis spectaculo eo oculos
pauere, quo tēpore & animalia ea intimos amnis
recessus subiere, quum silentio sese videnda exhibu-
issent. Mutã nanque taciturnitate conspectum
sui amatoribus præbuerunt. Ex omnibus verò in-
faustis hisce indicijis, imperator grauem rerũ exitum
coniectando colligebat. Et iam tum futuri ca-
sus metu perturbabatur: propterea q, qui diligen-
ter historias conscripserunt, haudquaquam com-
moda rebus publ. eiuscemodi prodigiorũ ostenta
esse, memoria prodiderant.

rao tyrannus
i fractuicos
infantes sub-
mersit, dupli-
ci tyranide
monstrum
dominationi
portendens.

Mauricij im-
peratori, pro-
pter prodigia
istiusmodi
perturbatio.

CAPVT XXXVII.

On multum intercessit tēporis, F
quum Priscus & Commentio-
lus regionum Europæ præfecti,
soluta ea, quàm arte quadam cũ
Chagano Abare pepigerant, pa-
ce, clam id iubente principe, ra-
tibus Istrum traiecerunt. Atque vbi primũ in
Viminacium (insula ea est in Istro flumine sita)
delati, & deinde subito cum barbaris & quibus-
dam aliis congressi sunt, vnus mensis spatio plu-
rimis præliis, supra triginta millia Abarum, Gipe-
dum, & Slavinarum interimerunt: eorundem-
que vltra quindecim millia ceperunt: & victoria
tali potiti, qualem vix vnquam aliquis ab hostib⁹
reporrasse cognitus est, retrocesserunt. Captiuos
porrò Chagano per legationem petenti, Mauri-
cius restituit. Hyberno autem tempore, quum Ro-
manorũ copiaz, vi cogente Cõmentio, stratã la-
pidib. Traiani viã, Gerotio venustæ nobilitatis vi-
ro, qui centũ & duodecim annos natus erat, duce
transissent: acerrimo frigore exorto, multi inte-
riere. Et Cõmentiolus quidem Byzantiũ est reuer-
sus: Priscus verò in Thracia remãsit, excursionib⁹
hostiũ si quæ fieret, obuiã iturus. Sed enim primo

Priscus &
Cõmentiolus
resisti aduer-
sus barbaros
rem gerunt.

A vere quum Cōstantinopolim venisset, denuò dux declaratus est. Decimonono imperij Mauricij anno nihil magnū à Romanis & barbaris gestū. Tum verò Mauricius Theodosium filium sponsum ingēti cum apparatu fecit, legitimo matrimonio ei Germani filia coniuncta, viri præstātissimi & Senatoris præclarissimi. Sed & Chosroes Babilone tum degens, à sociis nostris Syris, & finitimarum eis regionū populis incitatus, rumpere pacta cum Romanis fœdera cogitabat. Verū vbi imperator legationē ad eū misit, pacta quidē rursus cōfirmata sunt. Orator autem ipse legatione obita, malè est acceptus: propterea & imperatori dixerit, Persarum regem verba hæc audientibus satrapis in mediū protulisse. Propter oratoris ipsius virtutem bellum intermitto. Eam enim rem vbi imperator audiuit, indignè tulit, & Georgio (idnanque oratoris nomē erat) periculosus legationis eius lapsus fuit. Ita nanque res fert, vt oratio si non ea qua opus est, ratione dispenseretur, magnas eis calamitates, qui illa abutuntur, pariat. De his haftenus.

CAPVT XXXVIII.

Igesimum iam in imperio Mauricius princeps agebat annū, quum Petro fratri præfecturam Europæ demandauit. Et pestilentia subitò coorta, vehementer imperantem urbem afflixit. Postquā verò tempus natalis Christi aduenit (consueuerat quippe princeps vnā cū populo festū eum diem in templo agere) & tum pro cōsuetudine sua, Mauricius multitudini honorem eum habuit, nonnulli ex plebe rebus nouis sollicitati, seditionem aduersus eum mouerūt: eundēque saxis petentes, conuiciis insuper prosciderūt. Ibi tum ille ægrè periculo vitato, in Dei genitricis templū, quod Blachernas populus nominare consuevit, saluus cōfugit. Magna autem religione delubrum id Byzantij colunt. Dicitur nanq; & creditur, vestes Mariæ virginis, & partem quandam admirandæ eius zonæ, capitisq; etiam amiculum in aurea vrna ibi asseruari, sicuti à me suprā dictū est.

C Imperator porrò adeò leniter in seditiones animaduertit, vt præclariore ex rebelibus respicere, moderatioꝝque consilia sequi iusserit: reliquos autem se puniturū esse asimulauerit. Itaque ira soluta, reuertendi eis in urbem, potestati fecit. Porrò Petrus cum Romanis copiis Palaestolū profectus, atq; ibi ætate moratus, ineunte autumno in Dardaniæ angulum concessit. Ibi nanque congregari Abarum multitudinem, & castra ad Absirh habere audierat. Hortabatur autem Petrum Mauricius, vt quicquid tandē posset aduersus Chaganum faceret, neque exercitum inde exire pateretur, sed arte quadam & callida administratione + proderet. Indignabatur enim, præteritarum iniuriarum memor, militibus seditione atque rebellionē gaudentibus. At Chaganus clam progressus Macedoniam percurrit: & infinitam multitudinem hominum secum ducens, propè ad Constantinopolim accessit, duobusque aureis virū quen-

que redimendum obtulit. Quum autem ea conditio Mauricio grauis videretur, & tam vilem redemptionem avaritia victus reieceret, furore percitus tyrannus, captiuos multorum milium omnes ense cōcidit. Cuius rei gratia Deum infensum ei factum esse, creditur. In somnis etenim ei apparēs Christus, Phocæ cum ordinis militaris ductori traditum esse dixit. Et Mauricius à somno excitatus, Philippicum sororium suum acciri è vinculis iussit. Primæ enim nominis eius literæ successione quàm maximè suspectam habebat. Atque ob eam causam vinctum cum tenebat, Imperium ad illum deuolutum iri existimans. Philippicū ergo eum, si quem militem Phocam nosset, interrogaui. Atque quum ille respōdisset, Phocam eum esse, qui non ita pridem imperio eius impudenter restitisset: Imperator, quibusnam is moribus esset, percūctatus est. Et vbi timidum esse cognouit: Si timidus reuera, inquit, profectò & percussor est. Verumenimuerò Mauricius ob tantæ multitudinis eadem, odium omnium incurrit, conuiciisque ab omnibus est proscissus.

CAPVT XXXIX.

Vum exercitus diutius in Mysia esset, & milites à Petro quietis gratia, belli finem atque missionem, reditūq; ad sedes suas peterēt: Petrus autē muto persimilis, Principis imperio potius parendū, copiasque vltra Istrū continendas esse censeret, mirum est quid multitudo, Imperiū detrectans, ægrè tulerit. Et Petrus viginti miliaria ab exercitu secessit. Ad quem milites octo viros delectos, inter quos etiam Phocas perniciosissimus tyrānus erat, miserunt. Postquē ille in sententia sua persistit, & imperatoris mandatum esse, vt exercitus vltra Istrum permaneret, asseuerauit: multitudo ipsa ira feruens, Centurionem Phocam sibi ipsi præfecit, Petro repudiato. Postea etiā Phoca in clypeo sublato, electionem eius cū plurima acclamatione renunciauit. Quod vbi Petrus resciauit, profugit, & ad imperatorē rem omnem retulit. Mauricius tribunis plebis euocatis, populi numerū inuestigauit: nihil prorsus de eo, & desertor Phocas præfectus renūciatus esset, sollicitus. Idem urbem ipsam imperantem & suburbanos eius vicus dispositis custodiis muniuit. Deinde etiam ad multitudinem illam rebellem legationē misit. At tyrannus minimè mandata eius curauit, ratione omni & oratione reiecta. Et exercitus Romanus seditione mota, ad Theodosium Mauricij filiū, ad Callicratiam venationibus sese oblectantē, epistolam dedit, vt vel imperium susciperet, vel eo Germano socero cederet. Decæterò nanq; minimè se passuros esse denunciarūt, vt Romanas copias à Mauricio gubernari cernerēt. Hęc postquē imperatori sunt significata, Germanus, veluti suspicionē de se præbuerit, propterea exercitū renouas molitū esse, vt ipsum ad rei Romanæ summam administrandam legerent, supplex in Dei genitricis templum confugit: quod Cyrum construxisse fama est, qui consul sub Theodosio fuit, bonus admodum vir, & eloquentiæ doctrinæque omnis perquam studiosus, quas singulari amore & + sana quadam infania est prosequutus.

CC ij

Theodosius Mauricij filius Germani in filiam in matrimonium ducit.

Exemplū orationis & insolentis legati & oratoris. Legitimus lingua sua.

Petrus Mauricij frater, Europæ præfectus.

Seditio plebis Constantinopolitanæ aduersus Mauriciū principem. Mauricius in templū Blachernarum confugit.

Nimium leniter Mauricius in seditiones animaduertit.

† κατὰ τὴν ἐπίθεσιν.

Milites rebelles Mauricio & ducibus eius. Mauricius captiuos plu-

* Apud Diaconum est, vno etiam aureo numo Chaganum singulorum captiuorū caput Mauricio redimendum obtulisse, illūque conditionem eam non accepisse.

rimos vili mercede à Chagano non redimie.

Vixio nominis irati, Mauricio non est oblat.

Idē de Phoca inquit.

Odiū hominum erga Mauriciū. Omnium hominū timida timida.

Rebellio militū aduersus Petrum præfectum. Idem, Petro relecto, Phocam sibi præficient. Hungaricū hoc est.

Idē Theodosio Mauricij filio imperiū deserunt.

Germanus suspectus imperij suspectus, ad ecclesias confugit. † accepit vi multa. a Cyro confulat.

A Postea verò Germanus etiam ad templum maximum, quod Iustinianus ambitione summa & magnificentia, magnis sumptibus rerum vniuersarū Deo cōstruxit, transit. Eam sanè ob causam Princeps filium Theodosium fustibus cædi iussit, suspectum eum habens, quòd arcano consilio Germano socero, vt ad opem diuinā confugeret, subiecerit. Et missis hominib⁹ certis, Germanum inde extrahere tentauit. Plebs autem vrbana vbi id rescivit, tumultum mouit, ius templi defendens: Germanoque, qui eò confugerat, vt se ibi contineret, persuasit. Atque furore tanquam duce eis præeunte, scommata plurima plerique in Principem cōtorserunt, eique quòd cum Marcione sentiret, cum conuicio obiecerunt: cuius hæresis cum stulta quadam religione, fatua & cōtemptibilis est. Quum igitur ingens tumultus maximè sæuaret, qui vrbis mœnia seruabāt custodes, hisce rebus auditis, reliquæ se tumultuanti multitudini ipsi quoque immiscēt. Et plebs vndeque concurrrens, & mali eius tempestate fluctuans, in ædes Constantini, cui Lardy cognomen erat, impetum facit: quem virum Mauricius inter reliquos patricios charum maximè habebat. illustis enim erat, & ex primariis senatoribus vnus ad patriciatu dignitatis sublimitatem euectus, tributis etiā Orientalium regionum præpositus: eum Romanis præfectum prætorio appellare mos est. Huius ædibus omniuro igni traditis, cœptoque eo per audaciam ratione omni carentem furibundè peracto, inde abiere.

Theodosius à patre fustibus cædi iussus. Hungaricū & hoc.

Tumultus vrbis Constanti nopolitane.

Plebs furiosa Constantini Lardy patricij ædes incendit.

B

CAPVT XL.

Mauricij ex vrbis Constanti nopolitane fuga. Cyriacum epi scopus Constanti nop.

Taque Mauricius de rerum summa desperans, & multitudinem cædis odio ad tyrannum deficientem, ipsūque etiam Cyriacum (qui post Ioānem dignitatem Hierarchicam susceperat, quum prius presbyter & œconomus ecclesiæ magnæ fuisset) cōuiciis proscindentem videns, de media nocte imperiali prætexta posita, priuatæque veste sumpta, simul cū coniuge & liberis, dromone conscenso, in Orientem profugere conatur, non exiguam secum pecuniæ vim portans. Et postquam in sinum Nicomediæ, ad templū Autonomi martyris (Soræum vernacula lingua nominatur, Cōstantinopoli autem plurimū centū & quinquaginta stadiis abest) venisset, tempestate sæua circumuenitur: & præterea consueta sibi podagra derepentè correptus impeditur. Cuius morbi sane quàm infelix prouentus & vbertas obuenerit eis solet, qui continè imperialem vrbē incolūt. Ex eo loco Theodosium filium ad Chosroë legat, qui opem ab eo peteret: eique in memoriam reuocaret, quòd & ipsi de summa regni periclitanti Mauricius id conseruaret. Aequum quippe piūque esse, vt ille patrem sibi referret gratiam, quū eius domus simul omnis in maximum esset adducta discrimen. Sed enim Germanus Theodosij Mauricij filij socer, quum velut in nauigium, sic in imperium Romanum, nullis fulcris aut fundamentis nixum, inclidisset, gubernacula eius regere est aggressus. Verū Præsini (ordo hic & factio Romanæ plebis est) spes eius inciderunt. Proinde & ipse per despera-

Constantino poli frequētes sunt podagrici.

Germanus se Phoca permittit. Præsini Romanæ Constantino poli factio.

tionem rerum, se ad beneuolentiam tyranni contulit: eūque, ad quem vt ita dicam fortuna inclinauit, adorauit. Statim nanque Præsini factio imperialem regiam occupauit, & tyranno imperatoris acclamationibus applausit. Phocas Theodoro quodā viro insigni misso, vrbis antistitē (patriarcham hunc appellare homines soliti sunt) & populi delectos acciuit. Qui quum in templo Ioannis Baptistæ, in ea suburbana ciuitatis parte quæ Septimum dicitur, conuenissent, coronam imperatoriæ pestiferæ beluz imposuerūt. Atq; ille euestigiō apparatu præclaro Byzantium ingreditur, aurum ad instar imbris vbique spargens, & Byzantios ciues ea munificentia in introitu suo exhilarans. Postea verò Leontiam quoque vxorem Augustam renunciat, & splendido triumpho in aulā imperialem deducit. Porro quū populi factiones grauiter odiis inter se decertarēt, + altera earum vulgò dixisse fertur: Vade, præsentem rerum statum cognosce: Mauricius enim nondum mortuus est. Quibus verbis tyrannus exaudit, tū quidem multitudinem oblatrantem compefcuit: postera autem die totus ad cædem Mauricij, veluti furis quibusdam raptus est. Itaque illum cum podagræ & chiragræ doloribus conflctantem, ex eo quem diximus sinu, vnā cum cōiuge & liberis, inter quos etiā Theodosius ex itinere legationis tractus erat, eregiōnē Constantinopoli, vbi Chalcedonensis ciuitas est, in Europij portum traduxit: & primūm liberos ipsos in conspectu patris occidit, in quorum cuiusque cæde verba illa pater protulit: Iustus es Domine, & iustum iudicium tuum. Deinde verò & ipse Mauricius reflectionem capitis sustinēs, ferro cæsus occubuit, egregia animi virtute in summa ea calamitate exhibita. Quū nanque liberorum nutritrix infante vno imperiali subtracto, puerum ipsa suum + lactentem ad cædem protulisset, Mariciū astantem percussoribus arcanum suppressi pueri sui cōsiliū indicasse ferunt: quòd minimè æquum esse duceret, vt in alium, quum ab ipso Deus pœnas expeteret, animaduerteteretur. Atque eo infante iugulato, cædes eiusmodi pro sanguine lacteum liquorem profudit. Ad hunc modum imperator, qui naturæ legibus superior esse visus fuerat, vitam finiuit, postq̄ sexaginta tres ætatis annos transegisset, viginti autem ex eis in imperio enituisset.

CAPVT XLI.

Adauera autē imperialia, oppidō quū lachrymosum ludicrum, ibi in littore maris iactata sunt, ita vt illius vndam purpureo sanguinis cruore infecerint: nūc quidē fluctibus ipsis in terrā leniter appulsa, nunc verò reciprocante maris impetu reducta. Ex eo deinde loco translata, prouentū lacrymarū eis tulerunt, qui illa nudata, & ad spectaculum exposita conspexerūt. Ad eūque etiam modum à tyrannicis militibus spectata, in Tribunali (ita enim dicitur campus qui ad Septimum est) temerè proiecta sunt. Sic enim per eiusmodi spectaculū exercitum ab omni humanitate alienissimū, piaculi quoque participem fieri oportebat: vt scilicet * quod fraudē & maliciam odit, nullisq; corruptur donis Dei iudiciū, omnes eos retributionis

Phocas imperator Rom. coronatur.

Factio hæc Venetorum fuit. τὸν πρῶτον, μὲν τὴν κατὰ δόξαν.

Miseranda Mauricij suorumque cædes.

Et sic in vltimo vite actū pietas, & animi fortitudo. † τὸν πρῶτον.

Cadavera imperialia ludibrio habitata.

Et præterea. τὸν πρῶτον καὶ τὸν δεύτερον ἀδελφὸν ἐπέλεγε.

Adiutes omnes defectores, qui ad Phocæ defensionem, male districerunt.

A irretiret plagis. Perniciosus nanque & execrabilis exercitus ille, grauisissimis maximisque circumuentus erumnis, per varias clades vitam hanc morte commutauit. Postquam enim Persica rursus expeditio sumendorum armorum libertatem accepit, Chosroe admissum in Mauricio piaculum indignè ferente, bellū scilicet motum est: & exercitus variis modis simul & diuinæ vindictæ pœnas, & ipsorū præliorum casus subiit: quū quandoque ipso conflictus tempore, sæuum in modum cœlesti igne peteretur: quandoque autem fame & direptione multimoda, captiuitatēque post victoriam amissam affligeretur. Maxima verò eius pars ore gladij concidit, & † ferri quasi aliud agentis opus facta est. Neque prius à Persis victoria discessit, quàm impius iste & tyranni consecrator exercitus totus interiit. Quod sanè satis ex eo quod modò dicitur, coniiicere licet. Non enim multo post, nondum quatuordecim annis elapsis, quum Heraclius aduersus Razatem bellū gereret, & delectum militum haberet, duos tantum ex ea multitudine, quæ tyranno fauerat, reliquos is inuenit. Sedenim vbi tempus ipsum nouas militum copias Romanis tribuit, & exercitus ille vitiosus omnis pessumiit, res secūdè apud Persas mutatae sunt, & postquam Babylonius ille draco Chosroes Hormisdæ filius, nulla misericordia interemptus est, Persicum bellum finem suum habuit. Verumenimuerò tyrannus impiis flagitiis ebrius, se ad aliorum etiam cædes armavit. Proinde Petrum Mauricij fratrem ferro necat. Occiditur præterea, cuius sæpe facta mentio est, dux Commentiolus: item Georgius Philippici filius: Prosentinus etiam, cui curas & consilia sua Petrus crediderat. Postremò verò & Theodosius Mauricij successor, ex itinere, sicut dictum est, retractus. Fama autem obtinet, percussorem Theodosio parentem, alium pro eo admodum illi similem ense iugulasse. Ipsum verò Theodosium profugum, in locis multis multa expertum, postea morbo interiisse. Atque ea quidem fama per omnes Romani imperij ditones vulgata est. Sed eā barbarus quidam error, perquam tenui cōiectura id facere ausus, protulit: propterea quod caput eius solum, vnà cum aliis qui cæsi sunt, exhibitum non sit. Verùm inquisitio ipsa satis sollicitudine summa defatigata, Theodosium etiam mortuum esse cognouit. Ipsam imperatricem Constantinam cum tribus filiabus tyrannus in priuatorum ordinem redegit: & primùm quidem eas in vili quadam & exili domuncula inclusit, postremò verò ferro etiam interimi iussit. Eorum autem cæterorūque imperialium corporum (decem autem fuere) reliquæ, longo post tempore in Mamantis martyris templo, propè murum cui Xylocercus nomen est, repositæ sunt. Templum autem id Pharasmanes eunuchus construxit, qui sub Iustiniano imperialis cubiculi præfectus fuit. Porro in communis sepulchri eorum monumento Epigramma hoc insculptum est:

- “ O ego mille modis regum miseranda duorum,
- “ Mauricij coniunx, filia Tiberij:
- “ Edocui regina satis, fecundaque mater,
- “ Quam * sint multorum commoda sceptræ duci,
- “ Militis infidi iaceo, populique furor:
- “ Et mecum coniunx progeniesque iacet.

† *Episcopus & ceteri.*

Cognatorum & fratrum Mauricij cædes.

Constantina Augusta filiarumque cædes.

Epitaphium eius.

** de ἀγαθῆ πάλῃ ἡ πονηρῶν.*

*Na misera Niobes ego sum vitale cadaver:
Plurane Cissæ, plura locasta tulit?
Esto, iure pater: quur pignora parua necantur?
Humani prorsus nescia turba doli.
Non iam Roma meis carpes à frondibus umbram.
Eruta Threicio stirps Aquilone iacet.*

Illud etiam haudquaquam silentio præteribo, dignum in primis quod memoria rerumque gestarum tabulis mandetur. Siquidem ea ipsa hora, qua Mauricius interemptus est, res ea omnis, ut gesta est, Alexandria, statuis quæ in Tychæo celebri vrbis eius regione stabant, & rum basibus suis dilapsæ erant, voce clariore quid imperatori Mauricio accideret, referentibus, viro cuidam præclara vita insigni, noctu ibi deambulanti, indicata est. Quā rem Alexandria Augustalis, & Petrus Aegyptiæ provinciæ præfectus, accuratius signis certis notatam, veram fuisse, nono die postquam acerbus nuncius iste in Aegyptum peruenit, compererunt. Multa vero eiusmodi, quæ rem futuram portenderunt, accidisse cognouimus. Ea vero si singula scripto persequi velimus, tēpus nos prorsus defecerit.

† *Interea Calligraphus quidam Alexandria venerabilis vir, ex matutina vigilia domum vadens, media nocte videt statuas ex metallo æris abstractas, & voce grandi dicentes, interemptū Mauricium & filios eius. Dias.*

CAPVT XLII.

Mauricius sanè imperator, aliquo ante eadem tempore metuens propter conscientiam sibi, quod captiuos despexisset, eosque vili precio, pecuniæ cupiditate vitatus, quos Chaganus furore percitus concidit, nō redemisset, in celebrioribus orbis terrarum templis, missis eò literis, supplicari pro se vni ex supersubstantiali Trinitate Christo Deo mandasse, & ab hominibus virtute præstantibus, ut deum exorarent, petiisse dicitur: quò scilicet suorum per vitam actorum ipsi remunerationē in mortali hac vita, fatisque obnoxio mundo, recipere liceret. Et imaginem quandam Christi clarè & euidenter vocem edidisse ferunt, quæ illi fore prædictū est, ut desiderij votique sui compos fieret, & in hac vita pœnas penderet. Nonnulli eam imaginem esse volunt, quæ in † arca Palatij: alij vero maxime, quæ in speciosa porta templi sanctorum quadraginta Christi martyrum sita est, & pictura sua quàm proximè ad similitudinem vultus Christi accedit. Mauricius imperator summoperè viros eloquentia insignes coluit: liberalis etiā erga eos qui pulcherrimis optimisque disciplinis præclaram operam nauassent. Celebria quoque opera in Romani imperij ditone cōstruxit: quorum vnum est, quadraginta sanctorum delubrum, quod Tiberius antea ædificare aggressus fuerat. Sacram item Apostoli Pauli ædem Tarſi Cilicum, hunc construxisse ferunt. Fertur & illud quoque de eo, quòd tertiam partem pensionum vectigalium subditis suis remisit: quòdque liberaliter Byzantiis triginta talenta donauerit, ut aquæ ductuū meatus renouarent. Idem præclarū illud stēma & ornamentū, quod ei

Interitus Mauricij, eadē ipsius tempore, Alexandria nūciata.

Mauricius Deum, ut in hac vita delictorū suorū pœnas liceret orauit. Ante aueam Palatij portam. Diaconus. τὸν βασιλέως τὰ τὴν προσηβλαία, ἡμῶν ἡ καλομένην χαλκίδ. Procop. Mauricij libertatis & opera. † In visione ante aueam Palatij portam imaginē Saluatoris se vidit assistente. Dias.

*a Leo impe-
Cōstantino-
politanus Cō-
stantini Co-
pronyni. fil.
coronam à
Mauricio
principe Deo
dicatā nefa-
rio capiti suo
imposuit, ca-
ptus gemarū
& auri splē-
dore. Egnat.
b Nō semel à
Mauricij tē-
poribus By-
zantiū hosti-
liter captum
est, & dire-
ptum.
† Philippicū
Diacon^{us} etiā
Mauricij ge-
nerum fuisse
scribit.
c Aduerſa
res Rom. im-
perij sub
Phoca.*

*Perſarū ad-
uersionem Rom.
res prospera.*

*Barbarorum
incurſiones.*

*Phoca im-
portunitas et
crudelitas.*

A Sophia Augusta focrus & coniunx Constantina ambitioſe admodum & magnificè elaborauerāt, quum id ne ſemel quidem geſtaſſet, maximo Dei templo intulit, & diuinæ menſe conſecratum, aurea catella ſuſpēdit: quod^a ipſum ornamentum vſque ad^b expugnationem vr̄bis durauit. Sub ipſo quoque † Philippicus, & Petrus frater eius, ille quidem Chryſopoli monaſterium, hic verò Cōſtantinopoli, eam quæ Areobindi dicitur ædem conſtruxit. Vtrumque autem templum Deigenitrici dicatum. Sed & Cyriacus patriarcha, Mauricio imperante, diaconiſſe magnificum erexit monaſterium. Mauricij imperatoris res eiufmodi finem habuere.

CAPVT XLIII.

Bi autem^a Phocas imperiū ſuſcepit, multorū ſtatim generum mala Romanorum imperio incubuere. Quinto namque ab initio imperio mēſe, literas ad Choroem, quod conſuetudo huiufmodi à multo tempore Romanis & Perſis fuerit, per Liliū familiarem ſuum, qui etiam Mauricij cædem patravit, miſit, quibus literis ad Imperialem dignitatem conſcendiſſe ſe ſignificabat. Ille verò iræ intemperis actus, legitimam Mauricio vindictam præſtare volens, pacta cum Romanis fœdera rupit, & pernicioſum illud orbi claſicum cecinit. Id nanque Perſarum ſimul & Romanorum felicem tranquillūmque ſtatum ſoluit. Eoque initio Perſicum bellum eſt ortum. Et Perſæ Syriam, Palæſtinam, Phœnicē quoque breui ſubegere. Ditioni quoque ſuæ Armeniam, mox Capadociam, Galatiam, & Paphlagoniam adiecere. Quin impetu quem cohibere non eſſet ducti, ad ipſam vſque Chalcedonem, quæ ex aduerſo Byzantio ſita eſt, aduenere. Parte verò alia, Abares Europam omnia vaſtantes percurrerunt, & cædes hominū plurima graſſata eſt, qualem haud quiſquam vnquam vidit: non tantum ciuibus paſſim ſed ipſis etiam militaribus copiis interemptis. Animantia item occidentia cladem plurimam acceperunt, & prouentus omnis generis frugum nullus fuit. A ceſſere fames & peſtilentiæ. Hyemes item ingentes, naturam ipſam ſuam ſuperantes, ita vt mare frigore congelatum piſces poſtea mortuos eiecerit. Aetas quoque hominum generis omnis cæſa, & templa atque alia quæcunque ædificia venuſtè ſplendidè que cōſtructa, frequentibus Perſarum incurſionibus peſſundata: quod Choroës, ſicuti dictum eſt, pacem propter Mauriciū videlicet reſciderit. Ac ille quidem foris omnia igne vaſtans, tempulicam affligebat: Phocas verò domi vr̄bē peius accipiebat. Proinde in equeſtri quodam ludicro certamine, quod eum nonnulli ſcommate perſtrinxiſſent, ebrium eſſe dicentes, furore flagrans, non paucis ex clarioribus ciuibus captis, quibuſdam membra amputauit, nonnullos in altum mare coniecit, alios verò in carcere incluſit.

* *Circenſibus Ludis Praſini conuiciū cum laceſſentes, clamarunt: Iterum Ingabasta bibiſti? Iterum ſenſum perdiſti? Diacono.*

CAPVT XLIII.

Ntiocię verò grauis tumultus fuit, D quod Hebręi rurfum aduerſus Chriſtianos, per res nouas inſurrexerunt. In ea ſeditione Iudæi ſuperiores fuerunt. Ingentem nanque Chriſtiano- rum multitudinem aut ferro cōciderunt, aut igni, quem in ædes eorum conieceraunt, exuſerunt. Eos Phocas, impij & flagitioſi facinoris pœnas ſumēs, tormentis ſubdidit, atque vr̄be exegit. Illi verò & ciuitatis eius antiſtitem Anaſtaſium, Gregorij ſucceſſorem, è throno ſuo derurbatū, funè que pedibus alligato, per vr̄bem tractum, fœda morte affecterunt. * Pudendas nanque naturæ partes intertrahendum enſe exciſas, in os eius iniocere. Poſtea verò illum perinde atque holocauſtum quoddam, igni tradidere: virū ſapientia & virtute præclarum, primariūmque dogmatū eccleſiæ doctorem: quippe qui lucubrationes multas eidem reliquerit. Huius liber eſt cui nomē à *Ανός*, hoc eſt, vię dux, & eccleſiæ dogmatū † fines, aliæque præterea multa. Item in ſextum Pſalmū liber, in ingreſſu ieiuniorum editus. Ego verò orationem etiam E eius quãdam legi, ad Antiochenos, in introitu ſuo ſcriptā. Et pacificatoriam aliam, quam trigefimo tertio anno in thronum ſuum poſtliminio reuerſus cōpoſuit, Mauricio imperium obtinente: quæ etiam in eo ſcripto, quod ab exilio reuocatus ſit, laudibus effert. Huic Anaſtaſio, propterea quod in Synzō monte philoſophatus ſit, & ſenſum ibi carniſ domuerit, Synaitę cognomē inditum eſt. Aque ille quidem in populi tumultu peremptus, vi tam finiit. Poſt eum autem quū ſex annis à reditu in epiſcopatu enituiſſet, paſtorale munus Antiochiæ Anaſtaſius alter ſuſcepit. Et ante hūc Cyriacus etiam, Cōſtantinopolitanæ vr̄bis epiſcopus, vndecim annis in ſacra functiōe tranſactis, ſedē eam Thomæ reliquit: qui diaconi & ſacellarij in eccleſia munus obiens, ad Pontificium thronum conſcendit. Hic verò tribus annis, & duobus non amplius menſibus ſacro munere functus, impio Sergio ſede ceſſit. Thomas iſte domum maximā in ædibus * epiſcopalib⁹ extruxit: quæ domus, nomen à conditore ſuo acceptum, in hodiernum vſque diem retinet, & Thomaitis vocatur. At Sergio diaconus quidem eccleſiæ fuit: ſed à Syris & Iacobitis generis originem traxit. F

CAPVT XLV.

Vis verò Iacobus fuerit, vnde Iacobitæ nomen acceperunt & alia præterea quæ in hiſtoria hac omiſſa ſunt, æquū eſſe puto vt hic referā. Altius autē narrationē petam. Poſtquē Eutycheſi & Dioſcuro à ſancta quarta Chalcedonenſi Synodo dignitas abrogata eſt, qui illorū dogmata defenderunt, facta ab eccleſia catholica deſectione, *Αναπρωμις* hoc eſt, ſegregatos ſiue ambigentes, ſeipſos appellarunt: neque vllō modò, vt quæ rectè in concilio ſancto ſtatuta eſſent, cōprobarent, adduci potuerunt. Ii in duodecim ſectas diſſecti ſunt. Ex quibus multa millia hæreſum pullularunt. Ex quarū ſectatoribus quidā Eutycheſianiſtę vocati, quod Dioſcorum tantum & Eutycheſem recipere: qui Chriſtum docuerunt patri quidem conſubſtantialem

*Tumultus
Antiochenus
inter Iudæos
& Chriſtianos.*

*Martyrium
Anaſtaſij
Antiocheni
epiſcopi.
* τὸ τῆς αἰ-
δῆς ὄνειδος.*

*ἱδῆ.
Anaſtaſij
huic
ſcripta.*

*Anaſtaſium
alter, cum An-
tiochia ſuc-
ceſſor.
Cyriaci Cō-
ſtantinopolis
ſucceſſor
Thomas,
Thomas Ser-
gii.
* ἡ τῆς ἁγί-
οῦ τῆς αἰ-
δῆς ὄνειδος.*

*De Iacobita-
rum, eorum-
que hæreſi
ſectis.*

*Eutycheſiani-
ſtæ.*

A esse, nobis autem minimè: propterea quòd nobis non assentiuntur, veram esse in Christo humanam naturam profitentibus. Postquam autem imperator Leo diem suum obiit, atque Zeno & Anastasius imperij administrationem susceperunt, quàm maximam libertatem sibi qui quartæ Synodo resistenterunt, vsurpauere. Eodem tempore & Acephali, quorum dux Seuerus Antiochenus fuit, vnam verbi & carnis naturam malè prædicantes: & præterea Iacobitarum, Theodosianorum, Iulianistarum, & plurimorum aliorum cateruz, ecclesiæ insultarunt, qui Monophysitæ appellati sunt, quòd vnam verbi & carnis naturam, post ineffabilem vnionem in CHRISTO esse sentiant & doceant. Acephali henoticum Zenonis imperatoris scriptum, quo scilicet ad vnionem ecclesiæ perducere voluit, propterea quòd ille sanctam quartam Synodum anathemati non subiecisset, minimè receperunt. Acephali autem ob eam causam dicti sunt, quòd sub episcopis non fuerint. Proinde episcopis & sacerdotibus apud eos defunctis, neque baptismus, iuxta solennem & receptum ecclesiæ morem apud eos administratus, neque oblatio aut res aliqua diuina facta, ministeriumve ecclesiasticum, sicuti mos est, celebratum est. Cõmunione verò illi à plurimo tempore asseruatam habentes, feriis paschalibus in minutissimas incisam partes, conuenientibus ad se hominibus dederunt. Quo tempore quam quisque voluisset, placitam sibi sumebat potestatem. Et propterea quod quilibet, quod sibi visum esset, fidei insertum voluit, quamplurima defectorum & hereticorum turba exorta est: Tritheitarum, Agnoetarum, Theopaschitarum, Iacobitarum, Armeniorum, Seueritarum, & Aphthartodocitarum, initio à Iuliano Halicarnassæo sumpto: qui creatum quidem Domini corpus esse opinatus est, sed idem ab ipsa conceptione incorruptibile esse docuit. Horum cohortem, qui eis aduersari sunt, Phantasiastas & Manichæos vocarunt: quemadmodum & illi rursus hos Pthartolatas & Scenolatas nominarunt. Eius generis hæresibus, & Seueritis maximè, ecclesiæ admodum ingruentibus, Chalcedonensis quoque Synodi nomine presso, per quàm longo tempore iactata ea est, & exagitata. Vnde ingens diuisio & confusio in ecclesia extitit. Ipsa nanque plebs ad sanctioris altaris concellos assidens, plagis se mulctaturâ, & cum ignominia ex factis temporibus sacerdotes eiectionem cõminata est, sicubi eius Synodi mentionem inferre, aut eam sacrosanctis codicibus inscribere, eorumve nomina diuinorum patrum, qui decreta eius promulgarunt, proferre ausi fuissent. Isti ipsi etiam maximo contenderunt opere, vt sacrum eius, qui in sanctis est, diui Leonis veteris Romæ episcopi tomum, quem veræ pietatis studio sitè columnam orthodoxiæ rectæque sententiæ nominarunt, tollerent, quòd is Synodum eam firmiter fulciret. Tomum eum diuinissimum Alexandrinus papa Eulogius postea à se enarratum, optimè, atque ita prorsus vt oportuit compositum esse, disertis verbis pronunciauit, qui alia quoque multa scripta lectu digna ecclesiæ Christi reliquit. Post hunc itidem aliquanto tempore post Antiochenus antistes Anastasius Sinaites, qui & ipse sanctam quartam Synodum oppugnans, lucubrationibus suis firmissimis Mono-

physitas & Acephalos refutauit, & argumētis certissimis probauit, eum librum orthodoxiæ rectissimè plenissimèque; in omnibus docere, dogmataque eius vera pietate refertissima esse. Enimvero Dioscorus, & Gainus, & Antiochenus Seuerus, Iacobus item, & Ioannes Grammaticus Philoponus cognominatus (qui libros plures difficiles, quos refellere non ita promptum sit, contra Synodum quartam edidit) eam ipsam Synodum oppugnantes, vnam quidem naturam, duas autem substantias, per summam impietatem, in Christo esse scripserunt & docuerunt: potissimum verò Seuerus, qui librum integrum de ea re composuit. Verum & ipsi in libris suis alicubi naturas duas in Christo profitentur, quod sanè multi non ita accurate obseruantes, rectam piùmque esse existimauerunt, & alio deinde modo in illorum impietatem sunt abducti. Atque hæc quidem sic obrinuerunt, quoadusque Iustinianus est imperator renunciatus. Postquam verò is sceptrum imperialia accepit, quæcunque extiterent beluæ, in specus & latibula sua contulere cõcõcutula: quum ille sacram quinam Synodum centum sexagintaquinque sanctorum patrum coegisset. Quamuis & ipse Iustinianus postea intemperis fascino cuiuspiam in Aphthartodocitarum hæresim transuersim raptus, à recta aberrauit via: sicuti à me in proximo libro est dictum. Ceterum plurimarum istarum heresum commixtionem simul & diuisionem, deinceps exponam.

CAPVT XLVI.

Quod verò tandem Monophysitarum fuerit dogma, à quibus tanquam à radice pessima, quas diximus, hæreses pullularunt ceu circulus aut catena ex sese dependentes, modò dicam. Quum enim conuenientes in Christo naturas, quamlibet per seipsam discernunt, duas eas esse necessitate adducti consentunt. Quum verò vtranque in Verbi incarnatione vniant, non duas illi inconfusibili modo conuenientes naturas, sed vnam compositam naturam statuunt. Nobis enim vnam substantiam compositam dicentibus, illi vnam potius naturam compositam inferunt. Et rationem sententiæ suæ exemplo confirmantes, dicunt, hominem animam obtinere & corpus: & aliam animæ naturam esse, aliamque item corporis, si quis quamlibet per seipsam contempletur. Quum vero illæ coierint, hominem efficere, vnam naturam compositam obtinentem. Non enim, inquit, duas naturas hominem dicere oportet, sed vnam compositam. Atque ad eundem modum de Seruatore CHRISTO opinantur: illum videlicet ex duabus quidem constitisse naturis, post vnionem autem duas eas naturas in vnam euasisse compositam, quod sanè ecclesia tanquam piaculum prorsus auerfatur. Quapropter & magnus theologus Gregorius, de duabus naturis sententiam suam exponens, sapientissimè simul & subtilissimè dicit, naturam suam eas seruare, ex quibus scilicet, & in quibus, & quæ sint. Nam ex quibus propterea posuit, vt ex diuinitate & humanitate naturam declararet: in quibus vero, vt naturas post vnionem seruarer, neque eas proter mutua-

CC iij

Acephali.

Monophysita.

Hæresis à-niqua.

Conservatio Eucharistiæ etiam apud hereticos.

Mulctaturâ resum autor Iulianus Flavianus Phantasiasta Manichæus. Oppugnatio synodi Chalcedonensis.

Tomus Leonis episcopi Romani. Eulogius papa Alexandrinus. Anastasius Antiochenus. Sinaites.

Propugnata res hæresis Monophysitarum.

Sacra quinam Synodus. Iustinianus in hæresim Aphthartodocitarum delapsus.

Monophysitarum hæresis.

Grego. Nazarenus. in 1° de dogm. in 1° de dogm. in 1° de dogm. in 1° de dogm.

A vnionem confunderet : quæ sint autem, ne quis aliud Christum post naturarum vnionem factum esse existimaret. Dogmatis istius exactiorem rationem inde cõsiderabimus. Corpus nostrum ex quatuor elementis, igne, aëre, aqua & terra constitutum esse, in confesso est, in quibus etiam consistit. Atque in corpore ea ex quibus, & in quibus est, conferuntur. Quæ autem sint, non itidem. Si quidem post elementorum vnionem corpus nostrum nõ purè ignis est, neque sincerè aër, neque incorruptè aqua, neque germanè terra : sed aliud quiddam, quàm quatuor ista. Id satis ex sensu ipso patet. Vnaquæq; enim corporis nostri pars aliud quiddam quàm elementa est. Verùm in diuina vnione, non aliud quiddam, post duarum naturarum concursum, factum est : sed idem ipsum est, Christus videlicet, Deus & homo. Porro hæresis ista exquisitior sublioriq; aliis fuit, quod autores defensorèsque habuerit, viros sapientes : & potissimum eum quem diximus, Ioannem Philoponũ, qui sub præsentis, de cuius rebus nunc agimus, imperio vixit, & in Aristotelis * perplexitatibus maxime desudauit : & hæresis insuper Tritheitarum, qui dicuntur, dux fuit. De eo quis fuerit, dicendum.

De Ioanne Philopono. * *Philoponũ*. B

CAPVT XLVII.

E nere fuit Alexandrinus, & philosophus summus : quanuis autem stylo dictioneq; sua nõ admodum sit laudatus, in disputationibus tamen, argumetorumque & demonstrationum probationibus, sanè quàm fuit admirandus : in Platonis & Aristotelis doctrina maximopere versatus. Quapropter eorum, potissimum verò Aristotelis, obicure dictorum luculèntissimas reliquit enarrationes : quæ hodie quoque extant. Hic etiam impio Sergio Cõstantinopolitanæ tum ecclesiæ hierarchiæ, admonitus ab eo, vt hæresim eiusmodi constitueret, librum acutissimum composuit, qui *Ανακρίσις*, hoc est arbiter, siue de vnione inscriptus, decem capitulis omnem eam hæresim contexit.

C Ad cõprobandum autem piacularum suum dogma, omnem prorsus accuratissimè mouit Philosophiam. Multa præterea alia scripta Philoponus iste edidit, ad Græcos & hæreses reliquas, & ad alios quosdam : in quibus hæc etiam, impium + dogma instituens, refert. Omnia hæc sensui atque oculis subiecta corpora, iuxta materiam & formam, ex eo quod non est, in id quod est, producta, à Deo sunt : corruptibiliaque sunt, & corrumpuntur, secundum materiam & formam. Pro hisce verò corporibus corpora alia visibilibus istis longè præstantiora, incorruptibilia & sempiterna, à Deo conduntur. Ad hæc, consummationem siue interitum visibilis huius mudi, ac rursus noui mundi creationem alteram, asserit. Statuit etiã mortuorum resurrectionem esse, rationalium videlicet animarum cum corruptibili corpore indissolubilem vnionem. Quibus sententiis renitens Conon, ipsum iuxta & lucubrations eius, sicuti à me diceretur, reiecit : quanuis eas antea receperit. Conon ipse corpora dixit nõ secundum materiam, sed tantum iuxta formam occidere, eaque denuò conformari, præstabiliore speciem mate-

ἰσομετρίαν ἀρίων.
Ioannũ Philoponi acutè quidem, sed non rectè dicitur.

Conon aduersarius Philoponi.

ria ipsa recipiente. Mundi ille quoque creationem. **D** iuxta materiam & formam, interitum autem eiusdem iuxta formam solũmodo, non autem secundum materiam, ferre dicit. Resurrectionem verò mortuorum esse corporis istius cum anima rationali vnionem indissolubilem decernit. Enimverò Philoponus præter ea quæ diximus, hæc quoque + philosophatur : seu potius, vt verius dicã, * nungatur. Itaque natura quælibet non simpliciter, id quod est, dicitur, sed dupliciter. Vno enim modo quum cõmunem cuiuslibet naturæ rationem ipsam per seipsam contemplantur, veluti hominis aut equi naturam, in nullo indiuiduorum extantem. Alio verò modo, quũ eam ipsam communem naturam in indiuiduis existentem, & particularem maximè in quolibet eorum subsistentiam recipientem, neque cuiquam alij, præterquam illi ipsi soli deceterò conuenientè, cõsideramus. Quod nãque in me est animal rationale & mortale, nulli reliquorum homini commune est. Neque quæ in hoc ipso animante est natura, in alio quopiam fuerit. Quod verò has ipsas notiones de naturis & subsistentiis ecclesiæ doctrina habeat, ex eo constat, quod naturam quidem patris & filij & spiritus sancti profiteamur, tres autem horum subsistentias siue personas prædicamus, per quas quælibet proprietate quadam à reliquis discernitur. Quænam etenim sit natura vna diuinitatis, quàm communis diuinæ naturæ ratio, ipsa per seipsam considerata, & nuda contemplatione à proprietate cuiusq; discreta? Et quod propriè & peculiariter rursum naturæ nomen cõsideremus, dum rationem naturæ in quolibet indiuiduorum siue subsistentiarum communem, propriam atque peculiarem cuiuslibet factã, quæ nulli deinceps alij, quod sub communem speciem cadat, coaptari possit, contemplantur, ex eo patet, quod in duabus Christi naturis, vnionem diuinitatis inquam & humanitatis docemus. Non enim communem, quam in sancta Trinitate consideramus diuinitatem, incarnatam esse dicimus : sic etenim & patris & spiritus sancti incarnationem prædicauerim? sed neque communem humanæ naturæ rationem vnitam esse Deo verbo opinamur. Eo nanque pacto, & qui ante Verbi aduentum extiterunt, & qui postea futuri erant, hominibus omnibus, vnitum esse Dei verbum rectè dicatur. Cæterum satis liquet, nos hic diuinitatis naturam dicere eam, quæ est in subsistentia Verbi, non communis diuinitatis naturam. Itaque etiam vnã naturam Dei Verbi incarnatam esse profiteamur, discretè eam à patre & spiritu sancto fecernentes : ita vt hic quoq; cõmunem naturæ rationem, propriam iam Dei Verbi esse intelligentes, Verbi naturam incarnatã dicamus. Et naturam itidem humanitatis vnitã Verbo dicentes, particularem maximè illam subsistentiam, quàm solã ex omnibus Verbum assumpsit, sentimus.

† *Philoponũ.*
* *Philoponũ.*
Eiusdẽ Philoponi subtilis nota de sententiã mortuorum.

CAPVT XLVIII.

Ed Philoponus cum sectatoribus suis, communem humanã naturam, ipsamque etiam diuinam, quã indiuisibilem dicim⁹, in plurimas partitur personas, discernens eã, & singularim indiuiduis

Refutatores
Philoponi.
Gregorius
Nazæzen⁹.

Leontius
monachus.

Georgius
Pisides.

Atribuens, & tribus substantialis naturæ subsistentiis dispersiens. Id verò ipsum à rectè sentientibus prorsus est alienum : quemadmodum hoc magnus in theologia vir Gregorius clarissimè, in libro ad Euagrium monachum de diuinitate scripto, astruit. Quinetiam post illum eruditi quidam homines ; ea quæ perperam à Philopono prolata sunt, refellerunt. Et quùm plerique alij scriptis suis ea oppugnant, tum Leontius monachus omnium maximè egregium librum triginta capitum contra illum conscripsit, quo simul & hæresim eam prorsus euerit, & piam nostram sententiam valde confirmat. Post hunc & admirandus ille diaconus atq; referendarius Georgius Pisides, æqualis siue còxtaneus illius, quamvis ætate aliquanto iunior, Iambis pulcherrimis, quos scribere consueuerat, cum dicta hæresi congressus, rem seriam ludicro temperando, ad hunc modum refert, absurditatem illius refutans:

Ἐπιφύταται ἑἴπωρ μίαντα καὶ μίαν.

ἢ γὰρ μίαν τ. καὶ μίαν λέγεις μίαν,

γὰρ τὸ λεχθῆν γίνονται καὶ παιδίους.

B Vnam atque mox vnam lapillo computat.

Ἐὶ vnam ἢ vnam forte s; vnam dixeris,

Pueri vel ipsi tale dictum riserint.

Quod autem versiculis hic expressit, sic habet. Profiteris, inquit, Philopone, philosophorum omnium laboriosissime & sapientissime, duas naturas in Verbo vnitas esse: vnam diuinitatis, & vnā humanitatis. Si ergo duas naturas dicis in eo cõuenisse, quomodo duas in vnā rursus contrahis? Vnāq; & vna duæ sunt, non vna. Itaq; si quis in eadem subiecta re, duo quædam prædicado indicet, eaque ipsa rursum in vnum redigat, ridendum se meritò præbeat. Talis Monophysitarum fuit hæresis, impij Nestorij hæresi prorsus contraria. Nestorius enim, propter duas naturas, duas etiã subsistentias numerat: isti verò propter vnam subsistentiam, vnam quoque substantiam & naturam. Verùm Nestorij hæresis, vt de hac rursus agamus, non dicit Deum hominem factum esse, neque de cælo descendisse, & humanæ naturæ substantia ipsa vnitum esse, sed habitu quodam & affectione. Vnitum namque Deum Verbum sic homini ex

Monophysitarum hæresi contra-ria Nestorij hæresis.

* ἐχρησθη
καὶ ἑαυτοῦ.

C Maria prognato refert, vt se amicus amico per affectionem vnit. Et multos Nestorius, vnionē Dei & hominis nominans, latenti quadam fraude fallit: re ipsa autem diuisionem, non vnionem apertissimè docet. Si namque dicas, non substantia ipsa Deum Verbum homini, sed amica quadam affectione vnitum esse, non vnio certa, sed disiunctio vera fuerit. Quapropter eundem & tenuem & sublimem hominem idem Nestorius dixit: tenuem quidem, veluti substantiali Dei vnione destitutum: sublimem verò, tanquam à prima natiuitate virtutibus perfectum. Proinde etiam reuera Deigenitricem, non Deigenitricem homo nefarius nominauit, sed Christigenitricem vocauit: perinde atque diuinum hominem & Deo amicum genuerit, qui vnionem quampiam à Deo, prophetica videlicet aut regalem & pontificalem dignitatem acceperit, non autem substantia etiam ipsa Deo vnitus per incarnationem fuerit. Atque hæc quidem Nestorius. * Infelicissimus autem melioribus etiam rebus suis Eutyches, Deum quidem natum esse ex immaculata virgine & Deige-

ἀποχρηστος
καὶ ἀπέθνηκε
ἐν τοῦτο.
Eutychetis
hæresis.

nitricè proficetur, idque ipsum solum rectè pieq; D posuit: + fictam verò carnem eius fuisse opinatus est, & quæ præterea ille alia perperam docuit. Ipsum namque Deum verbum dixit immutabili modo mutatum & carnem factum, in speciem + finxisse atque assimilasse salutis nostræ œconomiam administrationem. Itaque corporalia omnia in speciem phantasia quadam simulata atque ficta ei affuisse asseruit. Et hoc ipsum, quod natura illa diuina, quæ circumscribi & comprehendere nequit, cruci affixa sit, in speciem per phantasiam gestum esse statuit. De duabus hisce hæresibus inter se prorsus, sicuti diximus, contrariis, Nestorianorum inquam, & Monophysitarū, quibus postea Ioannes Philoponus Alexandrinus præiit, hæc tenus sit dictum.

Ἐπιφύταται
ἢ γὰρ μίαν τ.
καὶ μίαν λέγεις
μίαν, γὰρ τὸ
λεχθῆν γίνονται
καὶ παιδίους.

CAPVT XLIX.

Ertur sanè, sectæ istius ducè primum Seuerum fuisse, postea autem Ioannem Philoponum eam defendisse. Porro autem post Seuerū hæresim hanc primum recepit Theodosium, qui apud eos Alexandria Papa factus est. Deinde & alios: à quibus & qui Agnoetæ dicuntur, & Contobabditæ, à loco quodam nomine hoc sumpto, prodierunt. qui & Theodosiani, quòd scilicet eum, quem diximus, Theodosium potissimum cõsecrati sint, sunt appellati: sed postea ab illo anathemati subiecti sunt. Ita + vt ignorantie hæresis intercidens, ignorantie mandata sit. Alij autem, quòd scriptū eius de trinitate compositū non receperint, Contobabditæ à loco, sicuti diximus, nominati sunt. Ij quoque, quòd Seuerum tantum receperint, Seueritarum nomen habuere. Est alia etiam Seueritarum cohors, qui & Theodosiani vocantur: propterea quòd ambos hosce admiserint, tertiumque insuper Paulum cognomento Nigrū. Tertij præterea Seueritæ sunt, qui & ipsi Theodosiani dicuntur, & Angelitæ, & Damianistæ. Ij episcopos suos quoque habent, à quibus congruentia nomina accipiunt. Episcopos soli Contobabditæ non recipiunt. Porro Seueritæ isti, qui iidem & Theodosiani & Angelitæ, necnon & Damianistæ sunt, alium esse dicunt patrem, alium filium, & alium paracletum, spiritum videlicet sanctum: non esse autem horum quemque per seipsum naturam, sed habere communem Deum siue deitatem in eis existentem: atque de ea deitate indiuisibili modo participantes, quemlibet esse Deum. Vnam autem subsistentiam opinantur esse, patrem & filium & spiritum sanctum: communem verò ipsum Deū, substantiam & naturam. Cæterum Angelitæ isti ab aduersariis ita appellati sunt, à quodam Alexandria loco, Angelij nomen habete: in quo scilicet, qui primas apud eos ferunt, conuentus cõgebant. Hos iidem aduersarij Sabellianistas etiam, & Tetraditas nominarūt. Sunt rursum alij etiam quarti Seueritæ, iidemque Petritæ, nomen id ab episcopo quodam suo Petro consequuti: qui Seueri & Theodosio recepto, Paulum & Damianum non admiserunt, quippe opinionem vtriusque improbantes: & quòd cum ecclesia catholica communicantes, synodum quartam approbarunt, eos reii-

Hæresis
Seueritarum,
& Contobabditarū,
& Theodosianorum.

ἢ τὸ τῶν ἀγ.
νοῦν ἀποκ.
ματὶ παρα-
κλήτου.

Seueritarū
multiplicatū.

Angelitæ.

Tetraditæ.

Acientes. Profitentur siquidem illi Deum, secundum veritatem & essentiam & naturam quamque per se ipsam: patrem & filium & spiritum sanctum dicentes, non numero, sed per omnia simili essentia. Eos Paulus & Damianus Tritheitas nominant: sicuti illi hosce quandoque Terraditas, quandoque etiam Sabellianistas, sicuti modò dixi. Insuper alia quoque quinta Seueritarum & Theodosianorum secta est, & Cononitarum, qui Seuerum & Theodosium, & episcopum præterea apud eos quendam Cononem, à quo etiam nominati sunt, probant. Profitentur sanè & isti, reuera Deum quidem esse & naturam & essentiam quaque, patrem videlicet & filium & spiritum sanctum: ad hæc, tres quoque personas dicunt, ipsam nimirum sanctam trinitatem, & subsistências tres. Tres autem numero substantias & naturas per omnia similes, secundum deitatem dicentes, vnamque substantiam siue naturam, & vnam deitatem siue Deum, sanctam & consubstantialem profitentes trinitatem, non numero, sed per omnia simili deitate, tres deos aut tres deitates omnino dicere tergiuerantur. Isti sanè neque Damianum, neque Paulum, neque ad eò postremum apud eos Petrum receperunt. Quos ipsos Damianistæ & Pauliani & Petritæ, Tritheitas primi appellarunt. Discesserunt autè ab eis, propterea quòd illi tres deos, siue tres deitates dicere, patrem & filium & spiritum sanctum, renuentes, tres quoque dicere numero substantias similes, & nihil prorsus euariantes detrectant. Hi autem tres quidem deos seu tres deitates dicere superfedent, tres autem numero substâncias seu naturas quasdam similes profitentur. Sedenim Cononitæ, quum primùm Ioannis Philoponi Alexandrini Grammatici scripta, quæ ab ipso contra Græcos seu Ethnicos, & de aliis quibusdam argumentis ab eo composita sunt, comprobassent, postremò omnium & ipsum & lucubraciones eius reiecerunt, & anathemate confixerunt.

CAPVT L.

Themistius Agnoetarum dux.

C Oannes iste Philoponus Alexandrinus, ita vt diximus, Tritheitarum hæresis præfectus fuit: perinde atque olim Themistius philosophus sub Valente primùm Agnoetarum sectæ præiit. Quæ secta tempore quidem ipso extincta fuerat: tum autem sub eis quos diximus Seueritis reuiuiscēs, plebem maximè est depasta. Eam Seuerus Acephalus in apertum rursus produxit. Sectatores huius non solum Agnoetæ, sed & Seueritæ cognominati sunt. Hi dicunt, Deum quidem Verbum omnia nosse, humanitatè verò secundum subsistentiam ei vnitam permulta ignorare. Nescire sanè horam & diem mundi totius consummationis, vt pote patre minorem: propterea quòd in Euangelio secundum Matthæum & Marcum dicat, De die autem illa & hora nemo nouit, neque ipsi angeli in cœlis, neque ad eò filius, præterquam pater solus. Itaque cum huiusmodi vocibus primùm Arius & Aetius & Eunomius hæresiarchæ, & deinceps alij progressi, imperitè simul & impiè proloquuti sunt, alterius esse naturæ patrem, alterius filium. Et illum quidem principio carentem: hunc autem creaturam, qui tem-

Hæresis eorum.

porale principiū sumpserit, minus per omnia patri æqualem. Id verò per manus acceptum Themistius philosophus magis etiam confirmauit, & defendit. Liceat autem hæresim hanc riuum quendam Ariani dogmatis dicere. Ac veteres quidem eius autores, quum pietas reluxisset atque inualuisset, vnà cum inuento suo disperierunt. Eo verò ipso tempore Seueritæ malum id magnopere propagarunt. Non longè autè post id rursum euanuit, & hæresis ea ignorantia profundo immerisa est.

CAPVT LI.

D hæc, eo ipso tempore, Theopaschitarum hæresis denuò repullulans, plurimùm incrementi quotidie augescens cepit. Paulisper enim sopitam Seuerus eam, & quæ ex illa prognata est multicipitem hydram, maximè excitauit. Primus verò eius parens Petrus ille fuit cognomento Cnaphæus, qui ter sancto hymno, quemadmodum à me supra dictum est, appendicem impiè adiciere est ausus, Ter sanctum porrò carmen id, vt apparet, & mihi videtur, iam inde ab Apostolis, etià ante Theodosij iunioris & Procli patriarchæ tempora, per manus ecclesiæ Christi traditum est: sicuti & cantilena illa, Lux hilaris: pro eo atque ad Amphilochem, in triginta capitulis celebris & magnus testatur Basilius. sicuti, Gloria patri & filio & spiritui sancto, à Flauiano Antiocheno, adiuuante Chrysostomo, est inuentum. Sub Theodosio sanè iuniore, Proclo patriarcham gerente, quum quidam eo tempore perpersionem diuinitati ipsius vnigeniti assignere contenderent, & ingentium terræ motuum gratia publicè à populo omni supplicationes fierent, derepentè in conspectu omnium puer in ærem (quemadmodum in decimiquarti Tomi, quadragesimo sexto capite dilucidè diximus) raptus, auribus ipse suis, ita etiam simpliciter, ter sanctum eum hymnum absque adiectione, ab angelicis ordinibus concinnè prorsus cãtari audiuit. Vnde ecclesia omnis hymnum talem ad eundem modum continentè Deo canere consuevit. Sanè quidem qui carmen hoc primus composuit, ab angelis mutuatus est: canentibus Sanctus, sanctus, sanctus. Quod verò sequitur, à suauissimi concentus lyra & psalmo quadragesimo Davidis acceptum, venustissimè adiecit, vbi dicitur: Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuètem. Et hymni ipsius autor hæc verba, Deus & fortis, integra, neque vlla ex parte mutata, sicuti ea apud Psalmistam inuenit, conseruauit: & dictionem, Viuum, duntaxat in eiusdem significationis nomen Immortalis commutauit. Ille etiam Deo addidit Sanctus, nomen id idolis opponēs, quæ abominationis omnis plena, & humanæ manus opera sunt. Sicuti & Fortis

Deo sancto hymno.

† το υγιεινον το ζωον

* φως ηλαρο δηλαθ δειξω, αδωκτο πατρις δρωις δηλο μακροσ ινεσ χειλ. Ιλαδωτες επι ταν δλωσ δθωιρ, ιδωτες φως ιωριων δμωμιυ πατρια, και υβρ και σπρον πνιωμα θεου. Ηξιος εη ιν πασι καιροισ δμωμιωσ φωνδισ δωοιουσ ηη θεω, ζωον δ ιδωσ, διδ δ κωμοσ οσ δε φεζα.

Lux hilaris sancte gloria, immortalis celestis sancti beati patris, Iesu Christe. Quum ad solu occasum peruenierimus, lucem cernentes respertiam, laudamus patrem & filium & spiritum sanctum Deum. Dignum es tempore quomus celebrari sancti tu vocib. fili Dei, vna dator: quapropter te monemus glorificas.

A posuit, propter simulacrorum imbecillitatem atque infirmitatem summam, quæ loco se mouere prorsus non possit. Atque itidem Immortalis: ut statuarum truncos traduceret, qui vita carentes, neque spirare possunt, neque sensu aut mente diriguntur. Verumenimvero Theopaschitæ, qui à Petro & Seuerio originem duxerunt, admirandū hunc maximè hymnum non diuinæ Trinitati accommodare volentes, sed incarnato Verbo accingere satagentes, accessionibus quibusdam corrumpere ausi sunt, verbis hisce, Sanctus, Immortalis: clausulam illam, Qui crucifixus est pro nobis, malignè adiicientes. Quod malum primus instituere cœpit Petrus Cnapeus, & post eum deinde Seuerus Acephalus, seu potius hydra multiceps. Quāuis sectatores eius calumnia Constantinopolitanum Macedonium expetentes, adiectionem talem illum exorsum esse dicat. Fuit certè, sicuti videtur, vetus hæc hæresis: quemadmodum satis clare, qui multa pertulit certamina Athanasius, dictis suis declarat. Nisi fortè sanctus ille pater eam præviderit atque euerterit, sicuti scilicet & alias plurimas scriptis suis sustulit, tametsi post obitum eius primū exortas. Hæc ipsa ergo hæresis à Cnapeo primū producta, deinde à Seueri sodalitate admodum aucta & frequenterata, non ita multo post ab ecclesia Dei abolita, prorsus euauit. Quæ huc vsque apud solos Armenios retinetur, Catholicis traditionibus parère nolentes, neque pueri illius in aërem raptum approbantes, qui ter sancti istius carminis diuinam vocem & doctrinam è sublimi demissus apertè indicauit. Et hymnum eum Chalcedonenis sancta Synodus recepit, simpliciterque ita canendum tradidit. Itaque risus planè & iocus fuerit, si ab angelis & Seraphim ipsis proditum atque decantatum carmen, atque à tot sanctis sacre Synodi patribus comprobatum & confirmatum, quod vnā in tribus subsistentiis diuinitatem disertè deprædicat, Cnapei primū, & Seueri deinde opinione proculcetur, atque eorum (si Diis placet) arbitrio, perinde atque Cherubim superarent, corrigatur. Sedenim qui hoc ita senserunt, Theopaschitæ vocati sunt, autores primarios Cnapeum Petrum & Seuerum, quemadmodum dictum est, & deinde Iacobum, habentes. Atque ij sanè exinde vnā in Christo naturā astruere contendunt, ita dicentes: Si duas in Christo demus esse naturas, cōsequetur eas necessitate quadam omnino duæ etiam voluntates. Si verò hoc concessum fuerit, eadem necessitate duæ inducuntur personæ, & duæ virtutes operatrices inter se contrariæ prorsus.

CAPVT LII.

Iacobus porro, à quo nunc quoque Iacobitarū hæresis denominata celebratur, Syrus genere fuit, obscurus prorsus, & nulla gloria, vir qui etiā Zanzalus propter summam tenuitatem est cognominatus. Hic Eutyctetis, & Dioscori, Cnapeique præterea Petri atque Seueri dogmate recepto, magnopere id apud Syros propagare studuit. Ecclesia sanè Catholica Dominum nostrum Iesum Christū subsistentiam vnā è duabus naturis consistentem, Deita-

tis inquam & humanitatis, profitetur, ita ut vtraque harum post vnionem proprietates suas saluas conseruet, & duarum istarum naturarū vnio mixtionem & confusionem, mutationemque & alterationem nullam admittat. Ipseque idem Deus sit & homo, & voluntates virtutesque operatrices duas, diuinam videlicet simul & humanam, habeat. Eutyctes autem duas quidem & ipse ante vnionem naturas dixit, deinde vnitas. Post vnionem autem in vnā eas naturam abiisse, confusaque esse, & mixtionem subiisse, opinatus est. Ad eò ut & diuinitas ea quæ humanitatis fuere passa sit, & contrà. Proinde hæc ita opinantes, Monophysitas & Theopaschitas diui patres nostri cognominarunt. Ea ipsa opinione Dioscorus Alexandria patriarcha, & Petrus Cnapeus, Seuerusque Acephalus, episcopi Antiocheni, atque insuper alij transuersim abducti sunt. Enimvero eo quem diximus Iacobo Monophysitarum opinionem apud Syros prædicatè, magnum exortum est dissidium. Nam qui rectæ opinioni adhaerent, Melchitæ appellati sunt, quod sanctam quartam Synodum & imperatorem ipsum (Melchi enim Syris rex est) confectarentur. Qui autem diuersum senserunt, multa variaque habuere nomina. Iacobitæ tamen maximè sunt cognominati, propterea quod ei quem dixi Monophysitarū hæresis studio Iacobo adhaerent. Qui etiam anathemati traditi sunt, ut Monophysitæ scilicet, & Theopaschitæ.

Postea verò aliud etiam hæresum examen ad se pertraxere, quæ trinitatem consubstantialem credentes, vnā naturam post vnionem in Christo esse docuerunt, sacram quartam Synodum repudiantes, ac deinceps omnes sanctos patres reiicientes. Et quod maximum est, diuinitati ipsius vni geniti perpersionem tribuerunt, Ter sancto illi hymno appendicem hanc, Qui crucifixus est pro nobis, annectentes.

CAPVT LIII.

Alis Iacobitarum hæresis radix extitit. Iacobus autem Armeniorum quoque sectæ dux fuit. Ea sanè hæresis multiplex est, & ut quispiam dicat, hæresum omnium confluens sentina. Nam illi cum Ario aberrant in eo, quod Deum Verbum naturam mutationi obnoxiam, habentem carnem animam carentem, assumpsisse dicunt. Cum Apollinari autem, quod corpus Domini mentem non habere, eidemque diuinam naturā sufficere, mentisque vim operatricem perficere dicunt. Atque hæreticis multis laudatis, deprauatas ipsorum opiniones sibi ipsis arrogat. Magistri horum, illi quos diximus fuere: & Euchanius insuper Mantacunes. Et quandoque illi Deum Verbum, incorruptibile, & increatum, & cœleste, & à perpersione alienum atque subtile, nobisque non consubstantialè corpus recepisse, atque ea quæ carnis sunt, nobis in speciem tantum spectri more exhibuisse, exequunturque esse opinantur. Quandoque autem carnem eius in naturam Deitatis conuersam, eidemque consubstantialè factam esse dicunt. Multoties verò etiam Deum Verbum, humanum ex virgine corpus assumpsisse negant: sed ipsum im-

Eutyctetis error. Monophysita & Theopaschita idem.

Melchita apud Syros.

Armeniorum hæresis. † Monophysita.

Euchanius Mantacunes.

Athanasius magnus.

Armenij.

Monophysita.

Iacobita.

Iacobus Zanzalus.

Catholica Ecclesia.

A mutabili modo mutatum, & carnem factum, trās-
situm tantum per virginem fecisse: & cruci diuini-
tatem, quæ circumscripti & definiti nequeat, vni-
geniti affixam, eademque sepulchro traditam as-
seuerant. Atque fidem etiam natiuitati Christi se-
cundum carnem derogantes, & eam in speciem
tantum, phantasmatis instar, factam esse dicentes.
Et non sicuti nos, per intervalla, particulatim, sed
ad quindecimum Ianuarij mensis diem ieiunij tē-
pus extendentes. * Annūciationem simul & nati-
uitatem, & baptismum Christi celebrant. Quin
multa etiam diuini Euangelij dicta, suam ipsi opi-
nionem astruere conantes, tollunt atque inducūt.
ac veluti Monophysitarum, & Theopaschitarum,
& Aphthartodocitarum, & Monothelitarum hē-
resim hæreditate creuerint, Cnapei Petri accef-
sionem Tersancto hymno annexam valde com-
plectuntur. Ecclesiam Catholicam iam inde ab in-
nitio hymnum eum ita decantasse: post pueri autem
illius raptum, vt is aliter caneretur, constitu-
tum esse dicentes. Quem quidem raptum, tanquā
falsum scilicet omnino, negāt. Neque trium sub-
sistentiarum Deitati, sicuti Diui patres docent, sed
vni genito verbo Christo carmen eiusmodi con-
cini dicunt. Idem ipsi re diuina facienda azymo
non pane vtuntur, & ad eam vinum aqua non tē-
peratum adhibent: vnam ea re in Christo naturā
designātes. neque sicuti nos, calicem miscent, per
quam misionem duarum naturarum vniōnem
declaramus. At erga Deum impij illi, Pascha quo-
que Iudaico more celebrant, boues & oves, iuxta
ritum Iudaicum, immolantes, & sanguine agni æ-
diū postes inungunt. Non illi corpus & sangui-
nem Domini percipientes, sed agnum Iudaicē sa-
crificantes, atque igni torrentes, de eo participant.
Cruce non prius honore debito prosequuntur,
quam perinde atque hominem baptizauerint. At-
que in media ipsa cruce clauum figunt, eumque
sanguine victimæ vngūt. Hoc verò faciūt in Chri-
sti nomen, vnam sanctæ Trinitatis personam cru-
cifixam esse ostendentes: nec interim intelligen-
tes, quòd eo modo simul etiam Patris & Deitatis
naturam * conrucifigunt, quæ vna est & eadem.
C Tres verò cruces connectentes, sanctam Trinita-
tē cognominant: eo pacto forè insinuantes, san-
ctam Trinitatem crucifixam esse. Imagines etiam
patris & spiritus sancti effigiant, quod perquam
est absurdum. Imagines enim corporum eorum
sunt, quæ videri & circumscripti possunt: non eo-
rum quæ inuisibilia sunt, & intelligentia compre-
hendi nequeūt. Imagines sacras honorant illi qui-
dem, sed non osculantur. Ac digito tantū eas con-
tingentes, huic osculum figunt. Communionem
nostram nihil esse dicunt. Et oblationem oleo sub-
bigunt, & vngunt. Dicuntur verò constitutiones
habere multifariam diuinorum ministeriorum,
præter ecclesiæ traditionem & consuetudinem.
Atque vt Monophysitas se esse satis ostendant, di-
gito vno à læua dextra versus seipso cruce con-
signāt. Et crucem sanctam magno Parasceues die
sub terra abscondunt, vsque ad magnū Dominicū
diem. Tum verò cum lumine per plateas & angu-
los circumeunt, hinc & inde eam quærun, &
inuentam proferunt. Tempore autem proceden-
te alias etiam ἀδυνασσίας, hoc est ritus & cæremon-
ias, quæ pietate salua vel obseruari vel omitti pos-

sunt, complexi sunt, peculiaria ieiunia instituen-
tes, & sabbatis atque diebus Dominicis magnæ san-
ctæ quadragesimæ lac, caseum & oua comedentes,
& per panem azymum sacrificium peragen-
tes: atque id quod Arziburi dicitur ieiunium, paulo
ante eum diem, quo carniū esus interdicitur,
seruantes.

CAPVT LIIII.

Aximè autem hæc retinent, qui
apud eos Chazinzarij nominan-
tur. Factio autem non minima
hæc dogmatis eorum est, Stau-
rolatræ scilicet. Chazus namque
cruz ab eis dicitur: propterea
quòd crucem tantum adorare & colere dicantur.
Qui sanè per omnia illis consentientes, re eiusce-
modi maximè à seclis talibus, & Iacobitis in pri-
mis, dissentire videntur. Quin & isti non vnā con-
fusse naturam, sicut illi, in Christo esse opinantur,
sed duas: quemadmodum & nos. Cæterum aliam
peregrinam impietatem perperam inducunt, quia
duas personas in vno Christo esse, fabulantiū mo-
re, nugantur: iuxta Anthropolatram, id est, homi-
nem adorantem Nestorium. Ita vt passionis tem-
pore, alteram personam in cruce passam, alteram
autem ab ea segregatam, seorsim stetitisse, passio-
nisque spectatricē fuisse dicant. Insuper alia quo-
que generis eiusdem, impietate omni referta de-
blaterant. Atque illi quidem nunc ex traditione,
quæ ratione nulla nititur, hæc faciunt. Veteres au-
tem eorum legistatores & doctores, magnæ Ar-
meniæ Gregorium illum antistitem, ritus eiusce-
modi eis per manus tradidisse, calumniōse iactāt:
maximè verò oblationem azymam, & absque a-
qua poculum, propterea quòd in mystica illa cœ-
na azymum etiam sacrificium & + vinum solum
fuerit. Quarum rerum nullam Apostolica eccle-
sia admittit, veterem traditionē legitimè seruans,
Porro de ieiunio Arziburi interrogati, quando-
que propter Adami proscriptionem eam se serua-
re: quandoque propter Niniuitas, dicunt. Nonnū-
quam verò eam esse referunt, qua olim se Arme-
nij à cibis abstinerunt, quum baptizari à sancto
Gregorio debuerunt. Aliquando etiam celebrari
id asserunt, propter Sergium quendam, qui olim
apud eos martyrio sit defunctus: veram eius ori-
ginem & causam cōmemorare detrectantes, quæ
eiusmodi est. Sergius quidam apud eos doctor ca-
nem habuit, quo ille à demone agitato, plurimū
aduentus sui designatore atque indice vsus. Huic
Arziburi nomen indidit, quod Armeniorum lin-
gua mandatorem significat. Quum ergo in oppi-
dis & vicis habitantes discipuli & sectatores eius
canem præcedentem viderent, obuiam illi magi-
stro suo ibant, eundemque præeuntes produce-
bant. Euenit autem, vt canem lupus deuorauit. Et
Sergius post eum diem, quo canem præmiserat,
ad eos quòd ille missus fuerat, profectus est: & quū,
qui ei obuiam prodiret, inueniret neminem, gra-
uiter eam rem tulit. At postquam certior factus
est, à lupo canem deuoratum esse, Armeniis man-
dauit, vt quotannis, diebus statis, ob canis eius o-
bitum ieiunarent, lugerent, atque mœrerēt: quòd
videlicet tantum bonum è medio sublatum esset.
Nomenque canis ieiunio ei, Arziburum cogno-

Ieiunium
ArziburiChazinzarij
Staurolatræ† Ieiunium
monophysitæIeiunium
Arziburi

Hoc est

Hoc est
Gracori &
orientali ec-
clesia ritum &
sententia di-
ctum. Quid
sibi velit in
incremento sa-
crificio vini
& aqua
mistiō.* Clauum
videlicet fi-
gentes in cru-
ce in nomine
S. Trinitatis
baptizata.
Imagines
Patris &
spiritus san-
cti.

A minans, imposuit. Sed hæcenus de Monophy-
tis, & Tritheitis, & Agnoetis, & Theopaschitis,
atque Aphthartodocitis, de quibus proximo libro
fufius scripsimus: atque item de Iacobitis, Arme-
niis, & Chazizariis, & aliis. Quorum multi supe-
rioribus tēporibus duces fuere & doctores, Ne-
storiū quidam, Eutychetes, Dioscori, Cnaphei, Se-
ueri, Theodosij, Iuliani Halicarnassei, Gaini, & a-
lius eiusmodi infelicium mortalium chorus. Quo-
rum impiorum dogmatum sectator atque restau-
rator, quem diximus Iacobus fuit: à quo maxima
ex parte Syrorum gens ad hodiernum vsque diem
Iacobitæ sunt denominati. Sedenim eius morbi
contagione Sergius etiam, qui non ita pridem ar-
chiepiscopatus Constantinopolitani gubernacu-
la susceperat, maximè infectus est, per quem Mo-
nothelitarum hæresis admodum est propagata.
De his satis. nam ad historiam continuandam re-
uertor, finem quoque decimo octauo huic histo-
riarum libro imposturus.

Sergius pa-
triarcha Cō
stantinopoli-
tanus hæresi
infectus.

B

CAPVT LV.

Vum Phocas imperium suum, si-
cut ei videbatur, confirmasset, fi-
liam Domentia Prisco duci ma-
trimonio iunxit. Is certis de cau-
sis suspicione concepra de vita se
petulitanti, tyranno ob crudelita-
tem infensus, omnam funem, vt illum Imperio
deiceret, mouit. Mirum verò quanto etiam in il-
lum odio multitudo flagrarit: ad eò ebrietati & se-
quitæ deditum, vt effuso hominum sanguine con-
tinuè gauderet, & tollere è medio omnes in ani-
mo haberet, in quibus nobilitatis aut gloriæ aut
prudentiæ indicium aliquod inesset. Narsen e-
quidem, ducem optimum igni combussit. Igitur
Priscus gener eius, & quicumque Senatorij ordi-
nis erant, consilio inito, secretò † Heraclio, Hera-
clij qui post Phocam imperauit, patri, in Occi-
dentali Aphrica & Libya cum militaribus copiis
multis tempus administranti scribunt, vt modis
omnibus populum Romanum impia tyrannide
liberare contenderet, neque illum ita pereuntem
in conspectu suo negligeret. Erat dicto duci He-
raclio legatus Gregoras. Hi consilio inter se com-
municato, filium vterque suum cum fortissimis
copiis pedestri naualiq̃ue apparatu, aduersus tyrā-
num misit, Heraclius Heraclij filius clasi præfuit:
Nicetas Gregoræ filius pedestres ordines duxit.
Enimuerò Heraclius secundis ventis cursu conse-
cto, in * portum Sophiarū illatus est: Niceta de-
inde terrestrī itinere lentius subsequuto. Atq; He-
raclius cum Phocæ copiis prælio commisso, forti-
ter victoriam ex eo prælio reportauit, maximo a-
nimo certamen id ingressus: quòd audiuisset, vx-
orem suam genus ex Aphrica ducentem † circum-
scriptam esse. Non parum certè & Crispus hunc
adiuuit, præfecti dignitatem obtinens.

Tyrānici in
Phoca cru-
delissimo
mores.

Conspiratio
in eadem
Phoca.
† Al. He-
raclionem
vocant.
Heraclius
Heraclij fi-
lius.
Nicetas
Gregoræ fi-
lius.

Ad portū
Sophia
Diac.

Vincitur ab
Heraclio
naualis præ-
lio Phocas.
Crispus
Præfectus.
† Crispus
quispiam.

Ebus hisce ita actis, tumultus in-
gēs urbem inuasit. Et ex illustri-
bus & præclaris viris, Phorinus
Phocæ quam maximè infestus
(nam vxorem eius ille cōstupra-
rat) cū multitudine magna Im-
perialem regiam ingressus, tyrannum throno suo
detraxit, eiq̃ue, amicis ministrisque eius huc atque
illuc dilapsis, purpuream vestem ademit, & pullam
iniecit, ac mox vinculum ad Heraclium adduxit. Il-
le porrò quum perlibenter id vidit, tum conuiciis
plurimis cōiectis, calcibus ei insultauit. Et statim
tyranno manus & pedes refecari, deinde petulan-
tē eius luxuriā veluti publico monumento tradu-
cens, propterea quòd coniugibus multis vim in-
tulisset, pudibunda excindi, postremoq̃ue omni-
um caput amputari iussit. Corpus infelicis eius ho-
minis in bouem æneum, qui pergamo allatus fue-
rat, coniectum, atque in cineres, pro eo atque par
erat, redactum est: genere eius reliquo vnà cum il-
lo extincto. Hic tyrannidis malorum Phocæ pes-
simo finis fuit, qui annis octo Romanorum impe-
rio insultauit. Res ecclesiasticæ sub huius imperij
administratione haudquaquam rebus nouis ex-
petitæ sunt, rebus profanis in Oriēte simul & Oc-
cidente erumnarum calamitatibus omni ex parte
turbatis atque confusis. Eo tempore Romanam
ecclesiam post Gregorium magnum gubernauit
Innocentius. In vrbe Imperante, post Thomam,
ecclesiasticum clauum obtinuit Sergius. In Alexā-
drina sede, post Eulogiū, qui ei annos vigintiquin-
que præfuit, Theodorus Scribo biennio episco-
palem obiit functionem. Cui Ioannes Misericors
Cyprius cū laude successit. At Antiochiæ post A-
nastasium, Anastasius alter episcopatum gessit.
Hierosolimis autem, Ioannis successor fuit Nea-
mus. Huius autem, Isaac. Deinceps verò ante cap-
tam direptamq̃ue eam urbem, Zacharias sacrum
ibi antistes administrauit munus. Porrò decimus
octauus iste historiæ liber, triginta duorum anno-
rum tempus continet: quum ab orbe condito se-
xies^a millesimus centesimus & trigessimus, à di-
uina autem Domini natiuitate^b sexingentesimus
& vigessimus quintus ageretur annus.

Phorin^{us} vir
illustri.

Cadit Pho-
ca.
Vnū in hoc
homine lau-
des quòd Ro-
manum
Pontificem
principē om-
niū iure de-
clarauit. E-
guat.
D. xlii. f.
Genus eius-
dem omne
extinctum.

Macimari^{us}
ecclesiasticum
antistites.

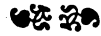
Anni ho-
ius libri,
a Secundū
nostericos
Chronologos
4688.
b 610.

† Alij post Gregorium Rom. Pontif. qui in Dinos rela-
tus est, ponunt Sabianum, qui ecclesia Romana præfuit anno 1.
mensibus 5. diebus 9. Post hunc rursus Bonifacium tertium. Ad
cuius petitionem Phocas, antistitem Rom. principem episcoporum om-
nium dixit. Blond. lib. 9.

* Sub Phoca Chosroes Persa maleas in oriente vrbes & re-
giones occupauit, urbem sanctam diripuit, & crucem Sernatorū no-
stri inde sacrum abstulit. Sub eodem, ab Imperio descenderunt Lango-
bardi, Hispani, Galli, Germani, & c.

F I N I S.

DE CONSTANTINO COPRONIMO
Imperatore Græco, in virginem matrem contume-
lioso, ex Suida.

Constantinus Imperator Romanorum, Leonis imaginum oppugnatoris Isauri filius (Copronymus nomine à stercore sumpto, dictus) fuit. Ex leone verò exorta est versicolore pelle & more vario pardalis, ex femine serpentis aspis perniciofa, & coluber volatilis, ex Dan Antichristus. Hic per successionem Imperij, administratione & impietate à patre accepta, lasciuia luxuria & demonum inuocationibus, aliisque prauis studiis quibus operam nauauit, delectatus est, egregium atque commodum valde patris & magistri sui diaboli instrumentum. Eò namque dementia & recordia peruenit, vt publicitus populo sanctionem vniuersalem proposuerit, ne quis omnino ministrorum Dei sanctus diceretur, sed vt reliquia eorum inuenta despicerentur: neue intercessio illorum, quòd nihil possent, peteretur. Quin mortalium omnium impurissimus precipere est ausus, ne quis Mariæ intercessionem imploraret: Non enim, inquit, opitulari cuiquam potest. Et ne ea Dei genitrix appellaretur, sanxit. Atque acceptis in manus auro refertis oculis, eisq; multitudini ostensis, quanti eos aestimaret, interrogauit. Atque vbi illa, Plurimi dixisset: ex eisdem oculis auro effuso, rursus, quanti illos faceret? quæsiuit. Et postquam populus, Nichili, subintulisset: Ad eundem, inquit, modum Maria (neque enim Deigenitricis nomine miser eam est dignatus) quoadusque Christum gestauit in vtero, honore digna fuit: eum porro vbi enixa est, nihil feminis aliis dignitate prestitit. O audacem Saracenorum fidei & Iudaica sententiæ consecratoris blasphemiam. Atqui Venerem ille coluit, & victimas humanas ex aduerso vrbi sacrificans obtulit: vbi diua Maura templum fuit, quod solo equatum, & per cades profanatum, Mauram deinde locum ipse appellauit: in quo noctu sacra facere, & pueros mactare solitus fuit. Testatur hoc cæsus Flauij filius: quem quum in occulto ad aras ille mactaret, factum id Deus in apertum protulit.

**QUINQUE LIBRORVM QVI IN HOC VOLV-
mine non extant, Argumenta: ita vt aliis aliorum librorum Argumentis,
in primi libri capite primo annexa sunt, hic in fine adij-
cere visum est.**

XIX

N decimonono tomo agetur de ip-
so Heraclio, liberisque & nepoti-
bus eius, & rebus sub eis gestis. A-
getur præterea de Persarum aduer-
sus Christianos motu. Item de sa-
cro sancto hymno, & Hierosoli-
morum captiuitate. Et vt execrabilis & abominan-
dus ea ætate + Machometus coortus sit. Item de
hæresi Monothelitarum, & qui eam sectati sunt,
Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro. item de Maximo,
diuino confessore. itē de pio imperio Constāt. Po-
gonati, siue Barbari. item de sancto sexto vniuersa-
li Concilio, rebusque in eo & post id gestis, tem-
pore Iustiniani Kinotmeti, & succedentium Im-
peratorum, vsque ad integrum imperium Anastasi-
ij Anthemij, & Theodosij Atramyteni impera-
toris.

† rōs ei en
pōrui ip-
furo Tis
rōi vōtis
lēmōs.
Nicoph.
Sexta vni-
uersalis sy-
nodus.

B

XX

Vigesimi tomi materia erit: Leo Conon Isau-
rus, imaginum debellator. vnde etiam hæresis &
secta imagines debellantium est exorta. Præterea
Constantinus Copronymus, & quæ ab eo impiè
sint facta. In eodem tomo mentio quoque fiet
Germani, Ioannis Damasceni, & Stephani iunio-
ris, & item reliquorum Deo inuisorum factorum
eiusdem Constantini: & vt ipse, filiusque eius
Leo, cognomen à Chazara siue secessu adeptus,
interierint. Complectetur idem Tomus res gestas
pij imperij Constantini & Irenæ, & sanctæ septi-
mæ vniuersalis Synodi acta, & restitutos sacris i-
maginibus honores. Agetur quoque de Tarasio
& Nicephoro. Itē de Platone, & Theodoro Stu-
dito, & quæ horum temporum fuerint schismata
& dissidia: & quomodo Nicephorus nobilis, Stau-
ratius, & Michael Raucabæ vitam finierint.

Septima an-
cumenica
synodus.

XXI

C

Vigesimus primus tomus impij Leonis Arme-
nij gesta: & quomodo secundum imaginibus bel-
lum sit illatum, quis eius belli autor. Et vt ea de

causâ Nicephorus patriarcha, Theodorus Studi-
tus, & complures alij in exilium sint acti, recense-
bit. Complectetur quoque imperium Michaelis
Amorzi, & res Methodij patriarchæ. Item res sub
imperio Theophili gestas. Item dicendi liberta-
tem sanctorum eo tempore virorum, præcipuè in
pictis imaginibus defendendis. Agetur item de
sancto Methodio, & Iosepho hymnorum scripto-
re. Et vt in fine propè vitæ Theophilus sacras ima-
gines approbarit.

XXII

In vigesimo secundo recensebuntur, quæ sub
imperio Michaelis, & Theodoræ matris eius, san-
ctæ sœminæ, Ecclesiæ acciderint. Et restitutio sa-
crarum imaginum. Dicitur quoque de Ioannicio
Magno, de meditationibus Methodij, de impio-
rum abrogatione sacerdotum: de eius temporis
dissidiis & schismatibus, præcipuè verò de Lizi-
cianis & Manichæis, vt gens Bulgarorum Chri-
stianismum susceperit: Ignatio & Photio patriar-
chis, & quæ medio inter istos tempore acciderint.
Item quæ inter Photium & Nicolaum Papam sint
acta. Et vt Bardas Cæsar, & imperator Michael sit
occisus.

E

Vigesimi tertij tomi argumentum erit Basilius
Macedo, & filij eius, Leo sapiens & Alexander, &
quæ sub his ecclesiæ euenerint. Et rursus res Pho-
tij & Ignatij. Item acta eius quæ dicta est octaua
vniuersalis Synodus, Præterea scandala & offen-
dicula, quæ tum per Photium extiterunt. Item vt
* gens Rbutenorum sit Christiana facta. Item de
patriarcha Stephano, qui Photio successit, & schif-
mate propter ipsum Stephanum exorto. Insuper
de quatuor coniugiis Imperatoris Leonis sapien-
tis, & schismatibus synodisque ea de causa habitis.
Item de Nicolao & Euthymio patriarchis Con-
stantinopolitanis, rebusque sub eis actis. Postre-
mò, vt Leo sapientissimus Imperator sit mortuus.

XXIII.

* + lōs.
rōp fō.
Octava v-
niuersalis
synodus.

F

DE CONSTANTINO COPRONYMO
Imperatore Græco, in virginem matrem contume-
lioso, ex Suida.

Constantinus Imperator Romanorum, Leonis imaginum oppugnatoris Isauri-
lius (Copronymus nomine à stercore sumpto, dictus) fuit. Ex leone verò exorta est
versicolore pelle & more vario pardalis, ex femine serpentis aspis perniciofa, & coluber
volatilis, ex Dan Antichristus. Hic per successionem Imperij, administratione & impie-
tate à patre accepta, lasciuia luxuria & demonum inuocationibus, aliisque prauis studiis
quibus operam nauauit, delectatus est, egregium atque commodum valde patris & ma-
gistri sui diaboli instrumentum. Eò namque dementia & recordia peruenit, vt publici-
tùs populo sanctionem vniuersalem proposuerit, ne quis omnino ministrorum Dei sanctus
diceretur, sed vt reliquia eorum inuenta despicerentur: neue intercessio illorum, quòd ni-
hil possent, peteretur. Quin mortalium omnium impurissimus precipere est ausus, ne quis
Mariæ intercessionem imploraret: Non enim, inquit, opitulari cuiquam potest. Et ne ea
Dei genitrix appellaretur, sanxit. Atque acceptis in manus auro refertis oculis, eisq; mul-
titudini ostensis, quanti eos estimaret, interrogauit. Atque vbi illa, Plurimi dixisset: ex eis-
dem oculis auro effuso, rursus, quanti illos faceret, quæsiuit. Et postquam populus, Ni-
hili, subintulisset: Ad eundem, inquit, modum Maria (neque enim Deigenitricis nomine
miser eam est dignatus) quoadusque Christum gestauit in vtero, honore digna fuit: eum
porro vbi enixa est, nihil feminis aliis dignitate prestitit. O audacem Saracenorum fidei
& Iudaica sententiæ consecratoris blasphemiam. Atqui Venerem ille coluit, & victimas
humanas ex aduerso vrbi sacrificans obtulit: vbi diua Mauræ templum fuit, quod solo
aquatam, & per cades profanatum, Mauram deinde locum ipse appellauit: in quo noctu
sacra facere, & pueros mactare solitus fuit. Testatur hoc cæsus Flauij filius: quem quum
in occulto ad aras ille mactaret, factum id Deus in apertum protulit.

A

D

**QUINQUE LIBRORVM QVI IN HOC VOLV-
mine non extant, Argumenta: ita vt aliis aliorum librorum Argumentis,
in primi libri capite primo annexa sunt, hic in fine adij-
cere visum est.**

XIX

N decimonono tomo agetur de ip-
so Heraclio, liberisque & nepoti-
bus eius, & rebus sub eis gestis. A-
getur præterea de Persarum aduer-
sus Christianos motu. Item de sa-
cro sancto hymno, & Hierosoli-
morum captiuitate. Et vt execrabilis & abominan-
dus ea ætate + Machometus coortus sit. Item de
hæresi Monothelitarum, & qui eam sectati sunt,
Sergio, Pyrrho, Paulo, & Petro. item de Maximo,
diuino confessore. itē de pio imperio Constāt. Po-
gonati, siue Barbatī, item de sancto sexto vniuersa-
li Concilio, rebusque in eo & post id gestis, tem-
pore Iustiniani Rinotmeti, & succedentium Im-
peratorum, vsque ad integrum imperium Anasta-
sij Anthemij, & Theodosij Atramyteni impera-
toris.

† τὸν οἰον
καὶ τοὺς ἱε-
ρατικοὺς
τοῦ καιροῦ
ἐπιμύσιον.
Niceph.
Sexta vni-
uersalis sy-
nodus.

B

XX

Vigesimali tomi materia erit: Leo Conon Isau-
rus, imaginum debellator. vnde etiam hæresis &
secta imaginum debellantium est exorta. Præterea
Constantinus Copronymus, & quæ ab eo impiè
sint facta. In eodem tomo mentio quoque fiet
Germani, Ioannis Damasceni, & Stephani iunio-
ris, & item reliquorum Deo inuisorum factorum
eiusdem Constantini: & vt ipse, filiusque eius
Leo, cognomen à Chazara siue secessu adeptus,
interierint. Complectetur idem Tomus res gestas
pij imperij Constantini & Irenæ, & sanctæ septi-
mæ vniuersalis Synodi acta, & restitutos sacris i-
maginibus honores. Agetur quoque de Tarasio
& Nicephoro. Itē de Platone, & Theodoro Stu-
dito, & quæ horum temporum fuerint schismata
& dissidia: & quomodo Nicephorus nobilis, Stau-
ratus, & Michael Raucabæ vitam finierint.

Septima vni-
uersalis
synodus.

XXI

C

Vigesimali primus tomus impij Leonis Arme-
nij gesta: & quomodo secundum imaginibus bel-
lum sit illatum, quis eius belli autor. Et vt ea de

causa Nicephorus patriarcha, Theodorus Studi-
tus, & complures alij in exilium sint acti, recense-
bit. Complectetur quoque imperium Michaelis
Amorzi, & res Methodij patriarchæ. Item res sub
imperio Theophili gestas. Item dicendi liberta-
tem sanctorum eo tempore virorum, præcipuè in
pictis imaginibus defendendis. Agetur item de
sancto Methodio, & Iosepho hymnorum scripto-
re. Et vt in fine propè vitæ Theophilus sacras ima-
gines approbarit.

XXII

In vigesimo secundo recensebuntur, quæ sub
imperio Michaelis, & Theodoræ matris eius, san-
ctæ scemina, Ecclesiæ acciderint. Et restitutio sa-
crarum imaginum. Dicitur quoque de Ioannicio
Magno, de meditationibus Methodij, de impio-
rum abrogatione sacerdotum: de eius temporis
dissidiis & schismatibus, præcipuè verò de Lizi-
cianiis & Manichæis, vt gens Bulgarorum Chri-
stianismum susceperit: Ignatio & Photio patriar-
chis, & quæ medio inter istos tempore acciderint.
Item quæ inter Photium & Nicolaum Papam sint
acta. Et vt Bardas Cæsar, & imperator Michael sit
occisus.

E

Vigesimali tertij tomi argumentum erit Basilius
Macedo, & filij eius, Leo sapiens & Alexander, &
quæ sub his ecclesiæ euenerint. Et rursus res Pho-
tij & Ignatij. Item acta eius quæ dicta est octaua
vniuersalis Synodus, Præterea scandala & offen-
dicula, quæ tum per Photium extiterunt. Item vt
* gens Rbutenorum sit Christiana facta. Item de
patriarcha Stephano, qui Photio successit, & schif-
mate propter ipsum Stephanum exorto. Insuper
de quatuor coniugiis Imperatoris Leonis sapien-
tis, & schismatibus synodisque ea de causa habitis.
Item de Nicolao & Euthymio patriarchis Con-
stantinopolitanis, rebusque sub eis actis. Postre-
mò, vt Leo sapientissimus Imperator sit mortuus.

XXIII.

* τὸν οἰον.
τὸν οἰον.
Octava v-
niuersalis
synodus.

F

SIBYLLE ERYTHREAE DE EXTREMO IN TERRIS DOMINI ET SERVATORIS
nostri IESU CHRISTI iudicio vaticinium, è
Græco latine à Ioanne Lango
versum.

Acrostichis, hoc est, primæ carminum literæ,
IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SER-
VATOR. CRVX.

Iudicij metuet sudans præfagia tellus,
Et rex æternus magno descendet Olympo,
Sublimis carnem mundumq; vt iudicet omnem.
Vnum suspicient numen præuiq; boniq;
Summum, supremo cum sanctis tempore mundi.
Carnifer ille homines iudex inquiret in omnes.
Horrida terra vias cæli spinaq; tenebunt.
Reijcient simulacra viri, gazamq; repostam.
Ille domos cæcas & Ditis claustra refringet.
Sanctior à mortis iam nexu libera lucem
Turba hominum cernet, scelerosos flamma piabit
Vlrix perpetuum: mala quæ quis cunque patrauit
Sontica, suppressitq; diu, producet in auras:
Deteget & furuis Deus obsita corda tenebris.
Erumna & stridor dentis regnabit vbique.
Ipsum deficiet Solis decus, astra colore
Fusco obducentur, argentea luna peribit.
Insurgent valles, confident ardua montis.
Luxus sublimis mortales deferet auras.
Immensos colles æquabunt marmora campi.
Veliuago nulli cernentur in æquore nautæ,
Succendet terram fulmen, vaga lympha vapore
Solis arefcet ripis, fontesq; dehiscant:
Et tuba de cælo tristis clangore sonabit
Raucifono, mundi clades pereuntis acerbis.
Vastum terra chaos Stygio monstrabit hiatus,
Atque Dei solio sistetur iudicis omnis
Turba ducum, regumq; pluet tum sulphure & igni,
Omnibus extabunt ligni vexilla verendi,
Robur & auxilium populo exoptata fideli:
Certa pio generi vita, ast offensa malignis,
Rore bonos lustrans biffeni fontis ab vnda:
Virgaq; qua pecori dat ferrea iura magister,
Carminis auspicijs qui crimina morte piabit
Seruator rex æternus Deus ipse patefcit.

FINIS.

HISTORIAE
ECCLESIASTICAE

QUAM TRIPARTITAM VOCANT
LIBRI XII. NVNC ADHIBITIS ALIQVOT VETV-

STISSIMIS EXEMPLARIBVS, A MENDIS PRO-

PE INFINITIS REPVRGATI, AC PRISTINO

suo nitore non oscitanter
restituti.

Cuilibet etiam Historiæ annum à Christo nato margini
adiecimus.

DEUTERON. XXXII.

*Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas: interroga patrem
tuum, & annuntiabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.*

PARISIIS,

Apud Aegidium Gorbinum, sub ingne spei, prope
Collegium Cameracense.

1562.

MAGNVS Aurelius Cassiodorus Rauennas antiqua nobilitatis vir insignis, & suo seculo admodū eruditus, ingenioq; singulari ornatus, ob eius doctrinā præceptor Theoderico Gothorū Regi primū traditur. A quo deinde per omnes dignitatis gradus subleuatus est. Senator etenim creatur, vir quoque clarissimus & illustris, atque sacri Palatij Quæstor, tum Consul ordinarius, tum Magister officiorū, Patricius item Romanus, quæ suprema erat dignitas. Fuit & post hæc Præfectus prætorio, ac totius Italiae Nomophylacis honorem grauissimè sustinuit. Cū itaque per omnes dignitates nullo fastu trāsisset, clarissimorumque virorum, Consulū & Senatorum fortunas valdè afflictas ob Gothorum intemperiem cōspiceret, abiectis muneribus publicis Christo domino se deuouit. Factusque monachus & Abbas cænobij Rauennatis, ab humanis disciplinis discens, se totum diuinis scripturis & contemplationi dedit, vitamque felicem ad annos nonaginta amplius traduxit. Vixit autem sub Anastasio imperatore, vsque ad Iustinos, seniore[m] atque iuniorem scilicet ad annum domini, 575.

In finita propè monimenta literis mandauit, non indigna ob cognitionem rerum multarum, quæ ab omnibus legantur.

Rhetoricæ nimirum compendium.

Dialecticæ compendium.

Arithmeticæ compendium.

Musicæ compendium.

Geometriæ compendium.

De Etymologiis lib. i.

De origine actibusque Gothorum, vt ipse fatetur in proemio libri Epistolarum, quas excerptis Iornandes lib. xii.

De Schematibus & Tropis lib. i. De orthographia lib. i.

Chronica, siue Consulū Catalogum lib. i. qui excusus reperitur.

Variarum Epistolarum, in quibus ea notat quæ sub Theoderico & Athalaricho regibus, & Amalufunta regina, in republica gesta sunt, ac multa alia lib. xii. Qui excusantur in folio.

Historiam Tripartitam, quam Sozomenus, Socrates, & Theodoritus Græcè scripserunt, & Epiphanius Latinitate donauit, in bonā redegit seriem lib. xii. qui excusi leguntur.

In vniuersum Psalterium commentarios scripsit: qui excusi leguntur.

De ratione animæ lib. i. Basilea, apud Rob. Vuinter excusum.

De charitate Dei & proximi, ac vera amicitia. In Cantica canticorum lib. i.

Complexiones in Apocalypsum lib. i. In epistolas Canonicas lib. 7.

In actus Apostolorum lib. i. Memoriale Scripturarum lib. i.

Introductorium in diuinarum literarum seriem, lib. 2. Scripsisse etiam dicitur & alia pleraque, quæ nobis videre nondum contigit.

Curauit insuper & alios non paucos de Græcis libros transferri in Latinum sermonem, quemadmodum in introductorio libro idem ipse testatur: in quorum numero viginti libri Antiquitatum Iosephi, præter eam versionem quæ hodie Rufino tribuitur, à doctissimis viris commemorantur.

Hæc simul excusantur Basilea per Io. Bebeliū in quarto, anno domini, 1528. char. 6. cum dimid.

Deinde Parisiis, apud Vascofanum & Vuchellum.

4

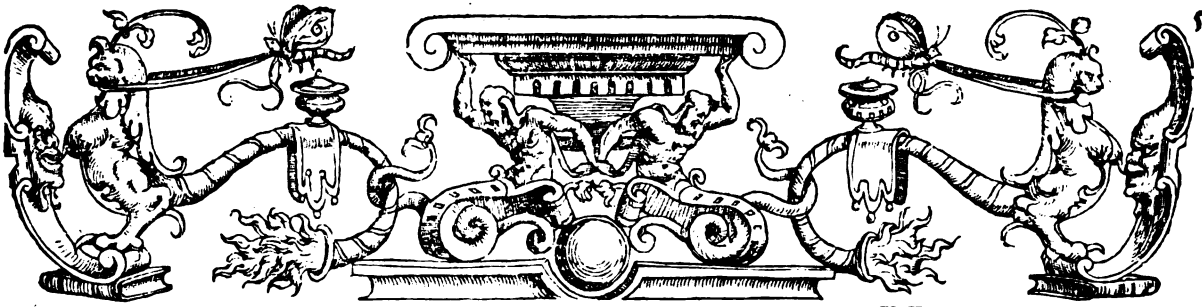
CASSIODORI SENATORIS,
SERVI DEI IN HISTORIAM ECCLESIA-
sticam, quam Tripartitam vocant, ex tribus Græcis autoribus,
Sozomeno, Socrate, & Theodorito, per Epiphanium
Scholasticum versis, excerptam, & in compen-
dium à se redactam,

PRÆFATIO.

VTILITER nimis in capite libri præfatio ponitur, vbi futuri operis qualitas indicatur. Quid enim commodius quàm prius per eam aliquid discere, ne dictio possit inopinata confundere? Hanc igitur historiam ecclesiasticam, quæ cunctis Christianis valde necessaria comprobatur, à tribus Græcis autoribus mirabiliter constat esse conscriptam: vno scilicet Theodorito, venerabili episcopo, & duobus disertissimis viris, Sozomeno & Socrate, quos nos per Epiphaniû Scholasticum Latino condentes eloquio, necessarium duximus eorum dicta deflorata in vnus stili tractum (Domino iuuante) perducere, & de tribus autoribus vnâ facere dictionem. Sciendum planè quod prædicti scriptores à temporibus diuæ memoriæ principis Constantini, vsque ad Augustæ recodationis Theodosij iunioris quæ sunt gesta, digesserint. Nos autem eorum relictis operibus, & vnumquenque cauta mète tractantes, cognouimus, nō æqualiter omnes de vnaquaq; re luculenter ac subtiliter explanasse, sed modo hunc, modo alterum aliam partē melius expedisse. Et ideo iudicauimus de singulis dictatoribus deflorata colligere, & cū autoris sui nomine in ordinem collocare. Legat ergo intrepidus qui ad hæc opuscula (Domino donante) peruenerit, multum vtilitatis atque notitiæ lucraturus, si quæ posita sunt per hos duodecim libros, memoriæ suæ sollicita mente cōdiderit. Præterea ne quempiam res indistincta turbaret, per vniuersum textum huius operis titulos cognoscat appositos: vt suis locis exigere possit, quod sub numero competenti prædictum esse cognoscit.

*Theodoritus
Sozomenus
Socrates
Epiphanius
Scholasticus
interpret.
A Cōstan-
tinoyque ad
Theodosium
iuniorum.*

A *Historiæ Ecclesiasticæ, quam Tripartitam*^{id}
VOCANT, EX TRIBVS GRAECIS AVTO-
ribus, Sozomeno, Socrate, & Theodorito, ab Epiphanio Scholastico
versis, per Casiodorum Senatorem in Epitomen redactæ.

LIBER PRIMVS.

SOZOMENI PRÆFATIO AD THEODOSIVM AVGVSTVM.

Allocutio Sozomeni ad Theodosium Imperatorem.

CAPVT PRIMVM.

In exemplari scripto, erat Salomo Hermita Sozomeni.

I V N T anti-
 quis principib⁹
 diligentia⁹ stu-
 dium fuisse, vt
 eis amatores q-
 dem ornamento-
 rum, purpurâ
 atq; coronam,
 & his similia p-
 pararet: libro-
 rum verò habentes
 itatione, cir-
 ca fabulas quas
 da occupati cõ-

B scriptiones agerent, quæ audientium corda mul-
 cerent. Porro bella sectantes, vt sagittam oppor-
 tunè dirigerent, bestiam prosternerent, lanceam
 bene iacularentur, aut equum decenter ascende-
 rent. † Præstabant enim singuli regalibus eorum
 studentes rebus, quæ quisq; gratissima domina-
 ti arbitrabatur. Alius itaque lapides pretiosos dif-
 ficile compertos offerebat: alter tincturam purpu-
 ræ clariore: plurimi Poëmata aut diuersas confcri-
 ptiones insinuabant: alius bona cingula, aut opti-
 mum armorum pandebant vsum. Maximâ verò &
 Imperialis putabatur huius popularis virtutis pars
 illa, ad quam tuc amantis intentio declinabat. De
 pietate autem (quæ est verus imperij ornatus) nul-
 li studiose quodammodo sermo fuit. Sed tu potēt-
C tissime Theodōri (vt complexiue dicam) cūctam
 superasti (Deo iuuante) virtutem. Purpura siquidē
 & corona qua videris propter inspicientes (quia
 est maiestatis signum) circundari, pietatem tibi &
 clementiam intrinsicus semper enutriunt. Vnde
 cōscriptores & Præfecti, ac reliqui subiectorum,
 circa te tuosque laborât actus. Decertator autem
 positus iudicæque librorum, nō camerato eloquio
 caperis, aut qualibet figura furtum pateris verita-
 tis, sed perfectè meritis vtrunq;, sermonem pro-
 prium aptans causâ, figuram quoque dictionis, &
 partes, & ordinem, & congruentiam, & eloquiū,
 & compositionem, & collectiones, & sensum, &

historiam profundè discutiens. Compensas aut é
 re citantibus & tuo iudicio & fauoribus opportu-
 nis: necnon aureis imaginibus, & positione simu-
 lachrorū, & donis, & honoribus vniuersis. Qua-
 lem verò te circa recitantes præbes, tales dudum
 fuerūt iudices Cretes circa dulciloquum Home-
 rum, aut Aleuas circa Simonidem, aut Dionysius
 Sicilia tyrannus circa Platonem So cratis discipu-
 lum, aut Philippus Macedo circa Theopompum
 historiographum, aut Seuerus Cæsar circa Oppi-
 anum, qui metris pisciū genera & naturas captio-
 nēmq; narrauit. Cretes siquidem mille nomina-
 mata carmini compensantes Homericō, & tan-
 quam de excellentissima largitate gloriantes, in
 publica statua munera conscripserunt. Aleuas, in
 & Dionysius, & Philippus, nequaquam ani-
 mo parciores fuere Cretēlibus, de superba se re-
 publica philosophiæque iactatibus, qui velociter
 illorum statuam imitari potuerant, nisi opere fuif-
 sent minores in munere. Seuerus autem pro me-
 trico poëmata per versum vno aureo donans Op-
 pianum, tantum præbuit de largitate miraculum,
 vt aurea carmina Oppiani hæcenus apud pluri-
 mos nominentur. Hæc, dona fuerunt olim aman-
 tium literas & doctrinam. Tu verò potentissime
 principum, nullo priorum excellētia minor inue-
 niris, largitatib⁹ tuis circa dictiones exhibitis. Sed
 mihi videris nō incongruè talia facere. Nam cum
 omnes virtutibus euiceris, studiosè ad incremen-
 tum semper quæ tua sunt euehis: quoniam histo-
 riam rerum olim gestarum apud Romanos & Græ-
 cos: integerrimè cognouisti. Aiunt etenim te per
 diem quidē exerceri armis & corpore, subiecto-
 rumque negotia disceptare, iudicare simul & age-
 re modo seorsum, modo communiter quæ sunt
 agenda consyderare, noctibus libris incumbere.
 Fertur autem tibi ad eorum scientiam ministrare
 candelabrū arte mechanica factum, & sponte fun-
 dens oleum in lucernam, vt nullus circa regalia cõ-
 stitutus, in laboribus tuis cogatur affligi, & natura
 vim faciat, somno repugnans. Sic equidem cle-
 mens & mansuetus circa proximos & circa om-

*Liberale
Theodosij in
doctos.*

*Oppiani sin-
gulos versus
Seueri Cæs.
singulis au-
reū remune-
ravit.*

*Theodosij
virtutes.*

† Præsta-
bant.

Historici.

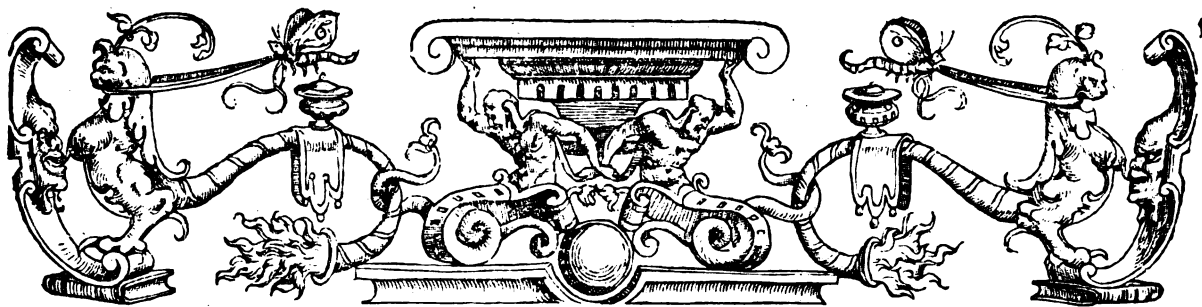
4
CASSIODORI SENATORIS,
SERVI DEI IN HISTORIAM ECCLESIA-
sticam, quam Tripartitam vocant, ex tribus Græcis autoribus,
Sozomeno, Socrate, & Theodorito, per Epiphanium
Scholasticum versis, excerptam, & in compen-
dium à se redactam,

PRÆFATIO.

VTILITER nimis in capite libri præfatio ponitur, vbi futuri operis qualitas indicatur. Quid enim commodius quàm prius per eam aliquid discere, ne dictio possit inopinata confundere? Hanc igitur historiam ecclesiasticam, quæ cunctis Christianis valde necessaria comprobatur, à tribus Græcis autoribus mirabiliter constat esse conscriptam: vno scilicet Theodorito, venerabili episcopo, & duobus disertissimis viris, Sozomeno & Socrate, quos nos per Epiphaniû Scholasticum Latino condentes eloquio, necessarium duximus eorum dicta deflorata in vnus stili tractum (Domino iuuante) perducere, & de tribus autoribus vnâ facere dictionem. Sciendum planè quod prædicti scriptores à temporibus diuæ memoriæ principis Constantini, vsque ad Augustæ recodationis Theodosij iunioris quæ sunt gesta, digesserint. Nos autem eorum relictis operibus, & vnumquenque cauta mète tractantes, cognouimus, nō æqualiter omnes de vnaquaq; re luculenter ac subtiliter explanasse, sed modo hunc, modo alterum aliam partē melius expedisse. Et ideo iudicauimus de singulis dictatoribus deflorata colligere, & cū autoris sui nomine in ordinem collocare. Legat ergo intrepidus qui ad hæc opuscula (Domino donante) peruenerit, multum vtilitatis atque notitiæ lucraturus, si quæ posita sunt per hos duodecim libros, memoriæ suæ sollicita mente cōdiderit. Præterea ne quempiam res indistincta turbaret, per vniuersum textum huius operis titulos cognoscat appositos: vt suis locis exigere possit, quod sub numero competenti prædictum esse cognoscit.

*Theodoritus
Sozomenus
Socrates
Epiphanius
Scholasticus
interpret.
A Constantino
et Theodosio
iuniorum.*

A *Historiæ Ecclesiasticæ, quam Tripartitam^{id}*
VOCANT, EX TRIBVS GRAECIS AVTO-
ribus, Sozomeno, Socrate, & Theodorito, ab Epiphanio Scholastico
versis, per Cassiodorum Senatorem in Epitomen redactæ.

LIBER PRIMVS.

SOZOMENI PRÆFATIO AD THEODOSIVM AVGVSTVM.

Allocutio Sozomeni ad Theodosium Imperatorem.
CAPVT PRIMVM.

*In exemplari
 scripto, erat
 Salam Eler
 mie Sozo-
 menii.*

I V N T anti-
 quis principib⁹
 diligentia⁹ flu-
 dium fuisse, vt
 eis amatores q-
 dem ornament-
 torum, purpurâ
 atq; coronam,
 & his similia p-
 pararet: libro-
 rum verò habent-
 es itatione, cir-
 ca fabulas quas
 dâ occupati cõ-

B scriptiones agerent, quæ audientium corda mul-
 cèrent. Porro bella sectantes, vt sagittam oppor-
 tunè dirigerent, bestiam prosternerent, lanceam
 bene iacularentur, aut equum decenter ascende-
 rent. † Præstabant enim singuli regalibus eorum
 studentes rebus, quæ quisq; gratissima dominan-
 ti arbitrabatur. Alius itaque lapides pretiosos dif-
 ficile compertos offerebat: alter tincturam purpu-
 ræ clariore: plurimi Poëmata aut diuersas conscri-
 ptiones insinuabant: alius bona cingula, aut opti-
 mum armorum pandebant vsum. Maxima verò &
 Imperialis putabatur huius popularis virtutis pars
 illa, ad quam tunc amantis intentio declinabat. De
 pietate autem (quæ est verus imperij ornatus) nul-
C li studiose quodammodo sermo fuit. Sed tu potētis-
 sime Theodori (vt complexiue dicam) cūctam
 superasti (Deo iuuante) virtutem. Purpura siquidē
 & corona qua videris propter inspicientes (quia
 est maiestatis signum) circumdari, pietatem tibi &
 clementiam intrinsecus semper enutriunt. Vnde
 cōscriptores & Præfecti, ac reliqui subiectorum,
 circa te tuosque laborat actus. Decertator autem
 positus iudexque librorum, nō camerato eloquio
 caperis, aut qualibet figura furtum pateris verita-
 tis, sed perfectè meritis vtrunq; sermonem pro-
 prium aptans causæ, figuram quoque dictionis, &
 partes, & ordinem, & congruentiam, & eloquiū,
 & compositionem, & collectiones, & sensum, &

historiam profundè discutiens. Compensas autē
 recitantibus & tuo iudicio & fauoribus opportu-
 nis: necnon aureis imaginibus, & positione simu-
 lachrorū, & donis, & honoribus vniuersis. Qua-
 lem verò te circa recitantes præbes, tales dudum
 fuerūt iudices Cretes circa dulciloquum Home-
 rum, aut Aleuas circa Simonidem, aut Dionysius
 Sicilia tyrannus circa Platonem Socratis discipu-
 lum, aut Philippus Macedo circa Theopompum
 historiographum, aut Seuerus Cæsar circa Oppi-
 anum, qui metris pisciū genera & naturas captio-
 nēque narrauit. Cretes siquidem mille nomif-
 mata carmini compensantes Homericō, & tan-
 quam de excellentissima largitate gloriantes, in
 publica statua munera conscripserunt. Aleuas au-
 tem, & Dionysius, & Philippus, nequaquam ani-
 mo parciores fuere Cretēlibus, de superba se re-
 publica philosophiæque iactatibus, qui velociter
 illorum statuam imitari potuerant, nisi opere fuif-
 sent minores in munere. Seuerus autem pro me-
 trico poëmate per versum vno aureo donans Op-
 pianum, tantum præbuit de largitate miraculum,
 vt aurea carmina Oppiani hæcenus apud pluri-
 mos nominentur. Hæc, dona fuerunt olim aman-
 tium literas & doctrinam. Tu verò potentissime
 principum, nullo priorum excellētia minor inue-
 niris, largitatib⁹ tuis circa dictiones exhibitis. Sed
 mihi videris nō incongruè talia facere. Nam cum
 omnes virtutibus euiceris, studiosè ad incremen-
 tum semper quæ tua sunt euehis: quoniam histo-
 riam rerum olim gestarum apud Romanos & Græ-
 cos integerrimè cognouisti. Aiunt etenim te per
 diem quidē exerceri armis & corpore, subiecto-
 rumque negotia disceptare, iudicare simul & age-
 re modo seorsum, modo communiter quæ sunt
 agenda considerare, noctibus libris incumbere.
 Fertur autem tibi ad eorum scientiam ministrare
 candelabrū arte mechanica factum, & sponte fun-
 dens oleum in lucernam, vt nullus circa regalia cō-
 stitutus, in laboribus tuis cogatur affligi, & natura
 vim faciat, somno repugnans. Sic equidem clem-
 ens & mansuetus circa proximos & circa om-

*Liberalitas
 Theodosij in
 doctos.*

E

† *Præstaba-
 bant.*

*Oppiani sin-
 gulos versus
 Seuerus Cæs.
 singula au-
 reu remune-
 rauit.*

F

*Theodosij
 virtutes.*

Historia

Anes existis, cœlestem regem tuum imitatio patrum, cui gratum est super iustos & iniustos plueri, & solem facere oriri, & alia simul inuidia recedente largiri. Per multam verò doctrinam audio te etiam lapidum scire naturas, potestatesque radicum, effectusque curarum, non minus Salomone Dauid filio, magis autem pollere virtutibus. Ille siquidem factus libidinis seruus, pietatem non custodiuit ad terminum, quæ illi causa fuerat bonorum & sapientiæ. Tu verò (ô potentissimè) negligentia obiciens rationem, videris non solum hominibus iustè, sed etiam corporis & animæ passionibus imperare. Si autem oportet & hoc dici, audio te etiam totius cibi vel poculi desideria superare, & neque poma dulcia, neque aliud quicquid speciosum appetere, nisi quantum ad tactum conuenit, & solummodo sapor congruerit: primo tamen benedicere omnium creatorem. Sitim verò, æstus, & frigus ferre consuetus, quotidianis exercitationibus iam ipsam continentia putaris habere naturam. Dudum siquidem in Ponto ciuitatem Heracleam ab Hercule nominatam videre festinans, & laboratè longo tempore subleuare, in æstatis ardore per Bithyniam faciebas iter. Sole verò circa diem medium vehementer vrente, videns te quidam iter agentem sudore multo, simul & puluere squalentem, quasi præstaturus occurrens obtulit tibi poculū valde perspicuum, & velut radiis emicans suauissimū quendam in id potum mittens, & aquam frigidam superfundens. Tu verò (ô potentissimè) sumens, laudasti quidem pro sua magnanimitate virum, & largitate principali post paululum cumulasti: sed cunctis militibus ad illius poculi claritatem nimis inhiantibus & beatificantibus qui esset bibiturus, id rursus ei poculum reddidisti, præcipiens vt quouellet vteretur eo. Vnde mihi videtur iustè tuis virtutibus superatum etiam Alexandrum, de quo narratur ab eis qui opera illius mirantur, quia eidum per inaquosa loca properaret cum macedonibus, diligens quidam miles aquam inueniens, hausit, & in galea obtulit ei, ille verò non bibit, sed corpus infudit. Vt ergo absolutè dicatur, omnium priorum principum principiosem (si dicifas est) te vocare debemus secūdum Homerum. Alios etenim reges nihil dignum habuisse comperimus: alios autem vnà aut duabus rebus ornasse imperium. Tu autem (ô serenissimè) omnes simul virtutes amplectens, vniuersos dinosceris euicisse pietate, clementia, fortitudine, castitate, iustitia, largitate, atque magnanimitate, dignitati imperiali conueniente. Sine sanguine autem & purum à cæde, super omnium præscorum, tuum cuncti gloriantur imperium. Res studiosas cum delectatione subiectos præcipis edoceri, fauorèque & reuerentiam circa tuum amorem & communem vtilitatem cunctos ostendere. Quapropter horum omnium causa necessarium videtur mihi, ecclesiasticam historiam conscribenti, te primitus alloqui. Cui nanque hoc potius adscribam, multorum ac venerabilium virtutes vti que narraturus, & ea quæ circa catholicam ecclesiam prouenerunt, vel per quantas ipsa transiens tempestates, ad tuos parentumque tuorum portus accesserit? Age nunc omnia sciens, omnemque virtutè habens, & præcipuè pietatem, quam prin-

cipium esse sapientiæ sermo diuinus docet, suscipe à me hanc scripturā, & libenter examina, tuæque integritatis adiectiones & detractiones adhibens, tuis eam laboribus purga. Indubitanter enim quodcunque tibi placuerit, vtile legentibus clarumque videbitur: nec quilibet reprehendet, quod tu probaueris. Procedit autem mea conscriptio à tertio Consulatu Crispi & Constantini Cæsarum vsq; ad septimum decimum tuum, visumque est mihi bene se habere in nouem decisiones opus omne diuidere. Cōtinebit autem primus & secundus Tomus ea quæ sub principe Constantino ecclesiæ prouenerunt. Tertius autem & quartus, ea quæ sub eius filiis. Quintus & sextus, quæ sub Iuliano consobrino filiorum maximi Cōstantini, & Iouiniano, necnon Valentiniano & Valente gesta noscuntur. Septimus autem & octauus nobis aperiet Tomus, quæ sub Gratiano & Valentiniano fratribus acta sunt vsque ad tempora imperij iucundissimi aui tui Theodosij, quando scilicet vester (clemētissime principum) sacratissimus pater Arcadius paterno succedēs imperio, vnà cum piissimo patruo tuo Honorio Romanum orbem gubernare sortitus est. Nonum verò librū Christiano ac venerabili vestro apici dedicaui, quem Deus sempiternè custodiat magnanimitate incovertibili hostibus prævalentem, & habentem sub pedibus, vniuersos, & ad filiorum filios pium imperium dirigentem, annuente Christo, Cum quo Deo patri gloria, vnà cum sancto Spiritu in seculum seculorum. Amen.

Cur Gentiles facilius quam Hebraei fidem Christi perceperint.

CAPVT II.

Cogitatio aliquando mihi prouenit, cur putas alius quidem hominibus velocior fuerit circa Domini verbum fides, Hebræis autem incredibilis, cum ab initio diuina mandata perceperint etiam de Christi præsentia, & quomodo hæc forent implenda, antequam fierent didicerint per Prophetas. Abraham etenim princeps eorum generis & circumcisionis existens, inspector & conuiuia filij Dei esse promeruit. Isaac eius filius, imitatione sacrificij honoratus est, typo crucis à patre vinctus & oblatu altari, sicut cohtigit & in Christi fieri passione, vt aiūt qui scripturas sacras integerrimè collegerunt. Iacob autem expectationem gentium in eo nunc existentem, necnon & tempus quo venit, prænuntiauit, vbi ait tunc deficere duces Hebræorum ex genere Iudæ principis tribus eius. Significabat autè principatū Herodis, qui cū Idumæus esset genere paterno, Arabs autè à matre, cōmissa est ei gens Iudæorū à Senatu Romano & Cæsare simul Augusto. Sed quidam etiam aliorum Prophetarum clarè CHRISTI generationem prædicauerunt, & illū sacrum infabilmque conceptum, & matrem post partum virginem permanentem & genus & patriam: alij verò passionem, & resurrectionem à mortuis, & ascensionem in caelos, & euentum singularum præsignauerunt rerum. Sed hæc quidem eos non ignorasse scire poterit, qui sacris literis incumbit. Iosephus autem Mathatæ filius atque sacerdos, vir apud Iudæos nobilissimus, necnon & apud

Tomus nonum operis. f. 507. mens nō autem Tripartita historie, quæ libr. 12. continetur.

Hebræi.

Abraham.

Gen. 18. 4. Isaac. Gen. 22. b.

Iacob Gen. 42.

Herodes.

Iosephus.

Heraclea.

Alexander magnus.

A Romanos, dignissimus erit testis de veritate Christi. Vocare nanque eum virum non audet, tanquam factorem insignium operum magistrumque sermonum veracium: CHRISTVM verò aperte nominat; & pœnæ crucis adiudicatum, & tertia die apparuisse viuum, & alia infinita miracula de eo à Prophetis sanctis non ignorat esse prædicta: sed etiam multos tunc extitisse, quos elegit Græcos atque Iudæos, & in eius permanere dilectione: atque gentem ab eo nominatam nequaquam defecisse testatur. Et mihi videtur quoniã hæc referens, quasi clamare videtur, operibus Deum esse Christum, rerum quippe miraculis obstupescens. Cùm autem hoc dixisset, etiam ipse medius transcurrit, in nullo tamen contradicens credentibus in eum, potiusque cõsentiens. Hæc autem cogitanti mihi, digne mirabile visum est, Hebræos etiam ante alios homines ad Christianitatem non potuisse conuerti. Nam licet Sibylla, & alia responsa apud Gentiles, ea quæ in CHRISTO erant ventura prædixerint, non tamen ob hoc omnes Græci de incredulitate culpandi sunt. Pauci nanque qui videbantur eruditiores, præcipuè huiusmodi prophetias intellexerunt plerunque metricas existentes, & disertioribus verbis prolatas ad populum. Erat itaque, sicut mihi videtur, supernæ prouidentia, vt ad concordiam futurorum non solum propriis prophetiæ ventura committerentur, sed etiam ex parte gẽtilibus: veluti si quis melodiæ compositor, propter vtilitatem peregrini soni alias chordas plectro discurrat, aut super eas quæ sunt, alias adiciat. Hebræi siquidem pluribus & manifestioribus prophetis vtentes, in præsentia CHRISTI minores sunt inuenti quam Græci. Sed neque hoc extra rationem videbitur, cur ex aliis gentibus tantum ecclesia + crediderit. Primum quidem, quoniam Deo gratum est, ex miraculis nasci mutationes in diuinis maximisque negotiis. Deinde quia nõ fortuitis virtutibus præfulum eius ab initio + dispersa reperitur esse religio. Nam licet linguam ad elocutionem aut pulchritudinem sermonis disertam non habuerint, neque verbis aut probationibus philosophicis vterentur, ad suadendum tamen non ob hoc minus studium fuit eis, sed exuti substantiis, & bona propria contemnentes atque nudati, & velut in aliis corporibus plurima pessimæque tormenta suscipientes, & neque ciuitatum populis submissi, neque iudicum blandimentis illecti, neque terroribus fortè deterriti, clarum fecerunt vniuersis, quoniam pro maximis præmiis huiusmodi certamina sustinerent. Quapropter neque suasionem verborum opus erat, dum per domos & ciuitates ad credendum res ipsæ compellerent, quæ nequaquam primitus videbantur auditæ.

Qua fuerit intentio Soromeni historiam conscribendi, & ex quibus priorum gesta collegerit.

C A P V T III.

Tanta ergo diuina & mirabili mutatione in orbe facta, ita vt prior religio & leges patriæ spernerentur, crudele nimis erat Calydoniũ quidem aprum & Marathonium taurum, & alia similia per prouincias & ciuitates facta, aut fabulis di-

uulgata, tanto nobilitari studio, vt multi Græcorum, & probatissimi conscriptores circa talia laborassent, scribendi habentes ingenium: me verò vim meam non inferre natura, & historia Ecclesiasticæ gesta enarrare. Reor enim quoniam argumento rei huius non ab hominibus instituto, conscriptor quoque inopinabiliter apparebit non inops Deo. Nisus sum etenim primo quidem hoc opus ab origine mundi digerere: sed considerans quoniam & alij id fecerunt vsque ad tempus suum, id est, Clemens & Egesippus viri sapientissimi, successionem sequentes Apostolorum, Africanusque conscriptor, & Eusebius cognomine Pamphili, vir in diuinis scripturis & Græcorum poetis atque Rhetoribus perscrutator eruditissimus: tunc ego quæcunque in ecclesiis contigerunt post CHRISTI Ascensionem ad cælos, vsque ad Licinij deiectionem colligens, redegì in duobus libris: nunc autem fauente Deo, quæ postea prouenerunt, aperire tentabo. Quo circa memorabo causas quibus interfui, & à scientibus aut contemplantibus eas audiui, tam in nostra quam ante nostram generationem gestas. Caterorum verò explanabo noticiam ex legibus positis, causa religionis, & ex Conciliis per tempora constitutis, ac nouitatibus factis, & imperialibus & sacerdotum epistolis, quarum alia hæctenus in Palatiis ecclesiisque custodiuntur, aliæ verò passim apud diligentes inueniuntur. Quarundam rationem potius complecti, in hoc opere melius approbaui, propter magnitudinem lectionis, vt sensus earum breuiter indicetur, nisi fortè quædam venire possint in dubium, pro quibus est apud multos diuersa sententia. Tunc enim, si quamlibet scripturam inuenire potero, propter probationem veritatis eam ponere non omitto. Vt autem nullus ignoracione rerum accuset mendacem esse conscriptionem, contrarias legendo forsitan epistolas, sciendum est quoniam occasione dogmatis Ariani, & eorum qui postea sunt exorti, discordantes inter alterutros Præsules ecclesiarum, singuli de quibus studebant suis consecratoribus scribebant, & per consilia congregati, decernebant quæ vellent, & sibi contraria sapientes, per absentiam se sæpe damnabant, & per tempora principes ac proceres eorum quæ poterant virtute flectebant, & sibimet vnanimes faciebant, vt eorum consensu rectè colere putarentur. Alij siquidem istis, alij verò fauentes illis, collectionem fecerunt epistolarum pro hæresi propria directarum, & eas sibi contrarias reliquerunt. Porrò nobis difficilè valde fuit, vt inueniremus omnia quæ de talibus prouenerunt. Quia verò præcipua cura veritatis habenda est, propter historiae puritatem, necessarium mihi visum est etiam literas huiusmodi, vt fuit possibile, perscrutari. Si igitur etiam seditiones ecclesiasticas inter alterutros gestas de præsulatu, vel honore primatus, propriæ hæreseos explanauero, non graue aut malæ voluntatis esse videatur. Primum nanque, vt dictum est, conscriptorum omnia decet veritati postponere, deinde dogma Ecclesiæ Catholicæ veracissimè declarare. Quod scilicet inuenitur sæpe quidem aduersariorum insidiis impeditum, & tamen tantum diuinitus roboratũ in propria mansisse virtute, & vni-

Clemens Alexandrinus. Egesippus Africanus. Eusebius Casariensis.

Acta conciliorum.

Ioseph. antiq. lib. 18. cap. 6

Græci.

Gentiles.

† al. creuerit.

† dispersata.

A uerfas ecclesias & populos ad suam traxisse veritatem. Quum itaque vellem (si tamen deceret) ea sola conscribere, quæ ad meam notitiam videbantur peruenisse de ecclesia in Romano imperio cõstituta, placuit tamen quantum valuerõ, vt etiam apud Persas & Barbaros quæ sunt gesta de religione, conscribam. Non autem absurdum erit ab historia Ecclesiastica, si in hoc opere etiam illi referantur, qui quondam patres ac præceptores fuerunt monachorum, aut qui post eos per successiones viles visi sunt, sicut audiimus, atque probauimus. Non enim aut nos ingrati videbimur, taciturnitati tradentes virtutem eorum: aut illi exortes erunt huius historiae, qui tantæ philosophiæ exempla reliquerunt, quibus vtentes posteri, beatissimo & felicissimo fine poterunt. Sed hæc quidem sermo procedens, vt potuerit, obseruabit. Cõuertar nunc ad narrationem rerum, cooperatorem inuocans Deum. Hinc enim habebit præsens scriptura principium.

B *A quo tempore historiae fecerit initium. Et quomodo Constantino signum sit crucis ostensum, & qui imperatores & Cæsares per idem tempus fuerint.*

CAPVT IIII.

Syluester
Roma,
Alexander
Alexandria,
Macarius
Hierosolymia.
An. do 322.
Eustathius
Antiochia

C Rispo & Constantino Cæsaribus atq; Consulibus, Romanæ quidem ecclesiæ Syluester præsidebat. Alexandriæ autè Alexander, & Hierosolymorum Macarius. Antiochiæ verò, quæ est apud Orontem fluuium, post Romanum nondum quiscquam fuerat ordinatus, persecutionibus scilicet prohibentibus. Non longo post tempore, hi qui in Nicæa collecti sunt, sapietia & eloquiis admirantes Eustathium dignum approbauerunt sedi Apostolicae præsidere, & quum esset episcopus vicinæ Berthææ, eum in Antiochiam transtulerunt. Tunc ergo Christiani Orientales quidem vsque ad terminos Ægypti circa Libyam commorantes, non præsumebant apertè in ecclesias conuenire, quum Licinius fauorem quem in eos habuerat, permutasset. Sed neque per Occidentem Helladici, vel Macedones & Illyrij licenter in religione durabant propter Constantinum, qui princeps erat in his partibus Romanorũ. Huic enim viro & alia quidem plurima postea prouenisse percepimus, quibus flexus est Christianorũ dogma venerari, præcipuè tamen signum quod ei diuinitus est ostensum.

Licinius &
Constantinus
persequuntur
Christianos.

Signũ crucis
Constantino
ostensum.
An. do. 315.

Diocletianus
& Maximianus
anno Augg.
Maximiano
An. do. 306.

† xxv.
Maxentius
An. do. 312.

SOCRATES.

ET quoniam ad hæc venimus, paulò latius aliquid referamus. Quum Diocletianus & Maximianus Herculus priuatam elegissent vitam, & Maximinus Galerius, qui cum eis imperauerat, tenens Italiam duos Cæsares fecisset, Maximinum in Oriente, & Scuerum in Italia, tunc Constantinus in Britannia patre mortuo ordinatur imperator, primo anno cclxxj. Olympiadis, + xxvij. die Iulij mensis. Romæ verò à Prætorianis militibus Maxerius Maximiani Herculij filius instituitur imperator. Hinc eius pater imperandi cupidine voluit filium regno priuare, quod facere nequiuit. Post hæc autem Tarso Ciliciæ moritur. Porrò Seuerus Romam contra Maxentium veniens, mili-

tum prodicione peremptus est. Maximinus autem Galerius instituens Licinium Augustum, moritur. Proinde Maxentius Romæ velut tyrannus habebatur, adulteria impudenter exercens, & earũ viros occidens. Quem volens Constantinus opprimere, & Romanos à cladibus liberare, cogitabat quem in bello Deum haberet auxilio, sciens nihil prodesse deos quos Diocletianus venerabatur, & quia potius eius pater Paganorum cõtemptra religione, feliciter aduixisset.

SOZOMENVS.

IN his ergo sollicitudinibus constitutus, in somnio vidit crucis signum cælo splendide collocatum: mirantique visionem, adfiterunt angeli dicentes: O Constantine, in hoc vince. Fertur autè & ipsum Christum apparuisse ei, signumque monstrasse crucis, ac præcepisse vt figuram similem faceret, & in præliis auxilium hoc haberet, quo victoriæ iura conquireret. Eusebius itaque Pamphili cū iureiurando ipso Imperatore dicente audisse se refert, quia circa meridiem, declinante iam sole, crucis signum ex lumine factum, & scripturam confertam ei dicentem, IN HOC VINCE, vidisset ipse & milites qui cum eo tunc essent. Pergente nanque aliquò cum exercitu per iter, hoc, inquit, ei miraculum est ostensum. Dùmque cogitaret quid esset, nox superuenit, & dormienti Christus apparuit cū signo quod vidit in cælo, iussitque vt fieret eius signi figuratio, quæ foret auxilium in præliorum congruisionibus.

An. do. 315.
Appare
Constantino
Christum.

Quomodo Constantinus Christianum dogma cognouit, & de miraculis crucis, & de morte Maxentij.

CAPVT V.

CUmque iam non opus esset interprete, sed aperte imperatori monstratum fuisset, quid de Deo credere conueniret, mox die facta sacerdotes Christi conuocans, de dogmate consulebat. At illi sacros libros offerentes, de Christo loquebantur, suaque dicta ex prophetis comprobabant. Signum verò quod apparuerat ei, dicebant trophæum esse victoriæ aduersus infernum, quam victoriam ascendens in cælos egit Christus, crucifixus & mortuus, & tertia die resurgens: secundum quod sperandum esse dixerunt, quia post huius vitæ terminum circa finem sæculi præsentis, omnes homines resurgēt & immortales existent: alij quidem ad præmia rerum quibus bene vixerunt: alij ad supplicia, eò quod ab eis mala sint gesta. Esse tamen etiam in delictis quæ committuntur hic, occasionem salutis purificationemque peccati: nõdum initiatis quidè baptismatis adeptionem, secundum ecclesiasticam legem: initiatis autem custodiam ne delinquant. Sed quia hoc agere omnino paucorum sanctorumque virorum est, docebāt quoque purificationem secundam ex pœnitentia constitutam, clementem enim esse Deum, & veniam tribuere delinquentibus, si pœnitentiam agentes, studeant eam operibus roborare. Hæc sacerdotibus explanantibus, admiratus imperator prophetias de Christo ita promissas, iussit viros cruditos ex auro & lapidibus preciosis in vexillũ crucis transformare signum, quod Labarum vo-

Constantinus
mysteria fidei
docuit.

Pœnitentia.

Labarum.

A cabatur . Hoc enim signū bellicum inter alia preciosius erat, eo quòd imperatorem præcederet, & adorari id à militibus moris esset. Vnde præcipuè Constantinum reor nobilissimum decus imperij Romani in signum mutasse crucis, vt frequēti visione atque cura desuescerent à priori more subiecti, & eum solum arbitrarentur Deum, quem coleret imperator, vel quo duce atque auxiliatore vteretur aduersus hostes. Semper enim hoc signū proponebatur ante ordines vniuersos, quod maximè laborantibus aciebus in præliis adesse præcipiebatur . Constituit itaque certos signiferos, qui in eo laborarent: quorum opus erat, vt vicibus humeris id veherent, & omnes acies ita lustrarent. Fertur enim quidā eo quòd aliquando ferens hoc signum, repēte hostibus inuadentibus expauisset, dedisse illud alteri deuchendum: cūmque se prælio subtraxisset, & iacula declinasset, subito percussus interiit . Ille verò qui sacrum suscepit trophæum, multis se iaculantibus permansit illæsus. Mirabiliter enim diuina regente virtute, sagittæ hostium figebantur in signo, à signifero autem inter pericula protinus euolabant. Dicitur autē neque alium vnquam huius signi ministrum, vt solet, in bello vulnere mortuum, aut cladem captiuitatis perpeffum.

Signiferi.

SOCRATES.

Congressus ergo circa pontem † Miluium videtur, in flumine necato Maxentio . Erat enim annus septimus imperij Constantini . Inter hæc Diocletianus Salonæ defunctus est.

† Fuluium.
Miluius p̄s
an. do 315.

SOZOMENVS.

*De derogatione Paganorum contra Constantinum.
CAPVT VI.*

Non autem ignoro quia Græci referunt Constantinum, eo quòd aliquos genere proximos occidisset, & cooperatore extitisset in nece filij sui Crispi, pœnitentia ductum, de purificatione consuluisse Philosophum Sopatrum, qui tempore illo præerat in sede Plotini, illumque respondisse, nullam esse in huiusmodi delictis purgationem. Constantinum verò hac interdictione turbatum, inuenisse episcopos qui pœnitentia seu baptisate promitterent eū ab vniuerso posse purgari delicto: Tunc gauisum in illis qui dixerant quod volebat: admiratumque dogma, factum deinde Christianum, & ad sui similitudinem deduxisse subiectos. Mihi autem videntur hæc ficta ab eis, qui student religioni Christianæ detrahere . Crispus etenim, propter quem dicunt Cōstantinum eguisse purgationem, vigesimo anno imperij paterni defunctus est. Qui cū adhuc viueret, multas cū eo pro Christianis posuit leges, secundo quippe loco honoratus imperij & Cæsar existens, sicut etiam nūc principum nomina & tēpora legibus subiecta testantur. Sopatrum verò non est credibile ad colloquium Constantini venire potuisse, in sola Oceani circa rhenū parte regnantis: propter intentionem verò contra Maxentium habitam degebat. In Italia tunc Romana respub. turbabatur, & non erat facilè vt Britanni & Galli conuenirent cum

An. do. 316.
Crispus Constantini F.

An. do. 329.

Constantinus Cæs. degobas in Gallia circa Rhenum.

illis tunc apud quos constat Christiana religione Constantinum participatum, nisi dum contra Maxentium castrametaretur, & transfiret ad Romam. Testes autem sunt rursus horum tempora, necnō & leges quas pro religione sanxit. Vt autem concedamus facilè potuisse principē loqui Sopatrum, aut per epistolam suam cōsuluisset pro quibus vellet, non est tamen verisimile ignorasse Philosophum, quia Hercules Alcmenæ purgatus Athenis est post filij necem in Cereris sacris: & quia post Iphiti necem, peregrinum & amicum iniuste peremit. Quū igitur Græci in huiusmodi delictis purgationes annuntient, sufficiant quæ dicta sunt, vt accusent de mendacio eos, qui Sopatrum contraria Constantino respondisse sinxerunt. Non enim credo hæc ignorasse tunc nobilissimum apud Græcos eruditione literarum.

D
† ad urbem Romanam.

De legibus quas Constantinus pro Christianis protulit, & de mutatione rituum Paganorum, Christianorumque profectu. Et de victoria eius, & de veneratione sanctæ religionis. CAPVT VII.

Igitur ecclesiæ sub regimine Constantini alacriter agebant, & indies augebantur (fauente & vnanime principe) multis eius beneficiis eleuatæ, quas etiam prius inconcussas dominus à periculis turbisq; seruauit. Nam cūm perfectiones diuersas ecclesiæ in alio terrarum orbe paterentur, solus Constantius Constantini pater licenter Christianis in sua consistere religione cōcessit . Denique tale aliquod eum miraculum & memoria dignū egisse cognoui . Is enim probare volēs quosdam in suo Palatio Christianos, si boni & solidi essent viri, euocans vniuersos præcepit dicens, vt si quidem venirent ad sacrificandum, & eius colerent deos, circa eū essent, & in † suo cingulo permanerent. Si verò refugerēt, egrederentur de Palatio gratias agentes quo minimè punirentur . Quūmque in vtroq; apparuissent, alij quidem religionis desertores, alij verò diuina præsentibus præponentes, deliberauit eis amicis & consiliariis vt, qui in melioribus fideles constantēque permanerant . Alios autem velut effœminatos auersatus, expulit à suo colloquio, credens nunquā eos circa principē deuotos fore, qui fuerint Dei sui sic paratissimi proditores . Et ideo adhuc superflite Constantio nō videbatur contra legē quempiam esse Christianum, apud eos qui vltra Italiam Galliasque & Britanniam, & qui circa Pyrenæum habitabant montem vsque ad Oceanum Hesperium. Quum verò Constantinus in eius successisset imperium, † potiores ecclesiæ effloruerunt. Maxentio enim Herculi filio perēpto, cūm eius pars Cōstantino celsisset, iam licenter in religione vigeant, qui circa Tiberim fluuium & Eridanum (quæ Padum prouinciales appellant) commorabantur. & qui circa Aquilam commanebant, in quem locum sermo fertur aduectam nauigio Argo, & ad Tyrrhenum pelagus fuisse perductam. Argonautæ enim ventum validum declinantes, nō eodem nauigio in regressione sunt vsi, sed trāsēuntes mare quod super Scythas est, per hæc flumina venerunt ad terminos Italarum, & hic hyemantes, condiderunt ciuitatē quæ nuncupatur Æmona. Æstate verò superueniente, cooperatibus eis prouin-

E
† sua dignitate.
Constantij consilium de exploranda Christianorum constantia.
Cingulum militare.

F
† potiores res.

Argonauta.

A cialibus ferè quadringenta stadia arte mechanica trahentes Argo per terram ad fluuiū Aquilam deduxerunt, qui permiscetur Eridano. Eridanus autem fauces habet in Italicum mare. Post prælium itaque, Cibale, Dardani, & Macedones, & qui circa Histrum tunc morabantur, necnon & Hellas & Illyriorū gens omnis sub Cōstantinū redacta est.

Quomodo Licinius fugatus & Christianos fuerit persecutus, & nouissimè victus.

CAPVT VIII.

An. do. 320.
Licinius Caesar aduersus christianos.

PORRÒ Licinius hinc fugatus, cum prius sectator fuisset dogmatis Christiani, mutata voluntate, plurimos sacerdotum in sua partis affixit imperio, multos quidem & aliorum, præcipuè tamen de collegio militari. Nimis enim Christianis erat infensus propter Cōstantini bellum, æstimans eū posse contristari propter calamitatē suæ religionis. Simul etiam arbitratus, quia orarēt & studebant redigi sub illius solius imperio. Super hæc autem pugnaturus denique contra Cōstantinū, spem victoriæ habebat per diuinationes & sacrificia, & seductus ab aliquibus promittentibus, quia bello vinceret Cōstantinum, in paganitatem conuersus est. Denique etiam Græci dicunt tunc eum expertum diuinationem apud Miletum Didymeï Apollinis, eique cōsultenti de bello, respondisse demonium per hos Homeri versus:

Ἠ γερὸν ἢ μάλα δῖος υἱοῖ πύρροι μαχηταὶ
καὶ δὲ βίη λίγυται χαλιπὸρ δὲ σὶ γῆρας ὀπάζει.

O senex, valde te iuuenes domant pugnaces Tuâque vis soluta est, sœuâque te senectus impellit.

Ex plurimis ergo rebus visum mihi est dogma christianorum diuina prouidentia constituisse, tan tōque processisse cremēto, maximè tamen ex persecutione Gentilium. Futuro namque Licinio persequi ecclesias in suo imperio constitutas, bellum in Bithynia factum est, quo nouissimè pugnaerunt inter alterutros ipse & Cōstantinus. Tantōque diuino suffragio adiutus est Cōstantinus, vt per terram & per mare vinceret inimicos: & amisissis Licinius pedestribus & naualibus, semetipsum in Nicomedia traderet, priuatūque Thesalonica aliquanto tempore permaneret, ibique perimeretur. Vir ergo primordiis imperij sui, præliis, aliisque rebus valde prouectus, & fororis Cōstantini nuptiis honoratus, huiusmodi fine defunctus est.

De diuersis confessoribus, eorumque conuersatione.

CAPVT IX.

Licinius periturus.
An. do. 325.

CONSTANTINUS igitur cum ad eum solum omne Romanorum peruenisset imperium, edictis publicis vsus est, vt Orientales subiecti impavidè religionem colerent Christi, & diligenter diuinitati ministrarent. Diuinitatem quippe solā eam crederent, quæ & reuera esset, & sufficienter haberet omni tempore potestatem: & quoniam qui talibus studerēt, omnia bona vberimè eis accederent: & quacūque aduersa putarent, cū meliori potius spe fruerentur: qui verò circa Deum delinquerent, communiter & seorsum in bellis & in pace, omnia eis difficilia prouenirent. Gratiâque referens non sibi arrogans, adiecit in

Commendat Cōstantinus religionem christianam.

eam legem dicens: quia ministrum opportunum eum habere dignatus fuerit Deus sui consilij, & à Britannico mari vsque ad loca orientis adduxerit eum, quatenus augetur christiana religio, & qui propter Dei culturam durabiliter permanferunt in confessionsibus martyrij, clariores eius honoribus apparerent. Hæc igitur concionatus, & alia multa dicēs, per quæ credebatur subiectos ad cultum religionis adducere, infirma esse sanciuir, quæ contra religionem fuerant cogitata vel gesta sub persequutoribus ecclesiarū, remissionemque cunctos habere decreuit, qui propter confessionem Christi migrare in insulas, aut alibi præter voluntatem propriam commorari iussi sunt, aut in metallis affligi, aut publicis operibus, aut muliebribus, aut lanificiis ministrare, aut dari curiis, quæ curiales primitus non fuissent. Eos autem quos infames illi fecerant, ab infamia relaxauit. Militia verò priuatos, in sua voluntate reliquit, vtrum esse in schemate quo fuerant, an certè cum honorabili quiete liberam vellent habere vacationem. Cūque omnes ad priorem libertatem & consuetos honores reuocasset, etiâ substantias + reformauit vniuersis. Si qui verò morte damnati, substantia quoque nudati sunt, præcepit proximis generi eorum deferendas hereditates: nullo autem horum existente, vnamquæque prouincialem ecclesiam ad ius hereditatis accedere: & siue apud priuatū siue apud publicum de tali substantia esset aliquid, restitueret. Eis autē qui ex arario publico aliquid comparauerant, aut donationes acceperant, secundum possibilem decentemque modum se prouidere promisit. Hæc igitur, sicuti dictum est, imperatori placuerunt, & lege firmata sunt, insigniterque omnia decenti fine completa. Christiani verò tunc omnes Romanorum dignitates administrabant: & de cætero cunctis sacrificare negabatur, immolationibusque aut diuinationibus non erat locus. Sed nec idola dedicare, aut celebritates paganas agere iam licebat. Plura verò etiâ per ciuitates gentium, de antiqua cōsuetudine mutabantur. Ab illo denique tempore apud Ægyptios nequaquam secundum priores solennitates in paganorum templa Cubitus, sed in ecclesias magis offertur, quo significatur cremētum aquæ Niliacæ. Apud Romanos autem tunc primum gladiatorū spectacula sunt remota. Apud Phœnices verò, qui in Libano & Heliopoli cōmorantur, phas vterius non fuit virgines fornicari, antequam legitimis iungerentur viris, nempe post turpitudinem experimenti primi nephandæ permixtionis. Sanctæ verò domus, quæ quidem magnitudinem videbantur habere sufficientem, corrigebantur. Aliæ verò cremēto altitudinis & latitudinis augebantur. Alibi autem quum non essent, à fundamentis ædificatæ fulgebant: Pecunias verò ex regni thesauris imperator affluentius impendebat, scribens per singulas ciuitates episcopis atque præsidibus populorum, vt sacerdotes sicuti vellent iuberent, isti autem iubētibus obedirent, quatenus citò perficeretur opus. Latanti siquidem eius imperio, etiam religio valde florebat, & in tantum etiam post bellum cōtra Licinium gestum felicissimus fuit in præliis aduersus alienigenas preparatis, vt etiâ Sarmatas vinceret, & qui vocantur Gothi, tunc nouissimè causâ gratiæ apud eum fœdera

Exulantes Christiani reuocantur.

Christiani honorificè habentur. † restituit.

Cubitus.

Templa Christianorum.

Sarmatae Gothi,

A celebrarent. Hæc autem gens habitabat quidem tunc trans flumen Histrum. Cùmque esset in bellis prona, & multitudine atque magnitudine corporum armis semper exercitata, aliis quidem barbaris præualebat, solos autem Romanos habebat sibimet repugnâtes. Fertur enim etiâ & hoc prælio demonstratū Constantino per signa vel somnia, quanta Dei prouidētia regeretur. Qui cùm superasset omnia bella quæ sub eo sunt gesta, veluti repensans Christo, in eius religionis studio magis magisque feruebat, hanc solam veram fatendam, & salutarem existimare subiectos iubens. Ex terra verò subdita sibi, ex vnaquaque ciuitate detrahēs publico, certum vectigal ecclesiis prouincialibus clerōque distribuit, & donationē validam in perpetuum esse sancit. Assuescēs autem milites, vt, sicut ipse, Deum colerent, signo crucis eorum arma signabat. In regalibus quoque oratoriū fabricatus, etiam tabernaculum ad instar ecclesiæ circūferebat, dum aduersus hostes castra metaretur, quatenus nec in itinere degens vel ipse vel exercitus sacro lumine priuarētur, quo deceret laudare Deum & orationes offerri. Sequebantur autem pariter sacerdotes & diaconi tabernaculo seruietes, qui secundum legem ecclesiasticam sacrorum ordines adimplebant. Ex illo autem Romanorum cohortes, quæ nunc Numeri nuncupantur, singulæ fecerunt tabernaculum proprium: & sacerdotes atque diaconos distributos habebant. Die verò qui dominicus vocatur, quem Hebræi primum vocant, Græci autem soli distribuunt, & qui ante septimum est, sancit à iudiciis aliisq; causis vniuersos habere vacationem, & in eo tantum orationibus occupari. Honorabat autē dominicū diem, quia in eo Christus resurrexit à mortuis: alium verò, quia in eo fuerat crucifixus. Maximam nanque culturam sacratissimæ crucis habebat, tam pro iis quæ ei prosperè prouenerant eius auxilio, in præliis cōtra aduersarios institutis, quàm pro iudicio quod ei diuinitus pro ea videbatur ostensum. Denique supplicium crucis quod primitus apud Romanos erat in vsu, lege prohibuit. Infigurationibus autem Solidorum & in imaginibus, hoc signum iussit inscribi semper & figurari: vt testantur hæcenus eius inagines hoc schemate decoratæ. In omnibus siquidem rebus, præcipuè tamē in legislationibus studebat placare diuinitatem. Apparet enim luxuriosas & valde fatuas permutationes ante eum non prohibitas, tunc fuisse correctas, sicut ex ipsis quas posuit legib⁹ inuenitur. Sed nunc quæ ad honorem & statum religionis ab eo sancita sunt, pandere necessarium est, cùm partēs esse ecclesiasticæ videantur historiæ. Apud Romanos dudum fuit lex, à xxv. anno non habentes vxores prohibens à priuilegiis habentium cōiuges, sed & alia multa iubens vt nihil de testamento lucrarentur, licet generis proximitate consistent: qui verò filios non habuissent, medietatem relictorum sibimet mittebant. Posuerūt autem has leges antiqui, volentes Romam esse populosam, omnemque subiectam terram, & quia non multum ante has leges plurimos in ciuilibus bellis amiserant. Videns igitur Imperator idcirco malè tractari eos, qui propter Deum virginitati & sine liberis esse studebant, fatuum iudicauit diligentia & studio hominum videri eorum

augeri genus, cum natura semper superna distributione diminutionem suscipiat & augmentum. Et legē populo proposuit vniuerso, quatenus æqualibus priuilegiis fruerētur, qui sine coniugibus & liberis erant, quibus illi qui hæc se habere gaudebant. Sed etiam amplius habere sancit eos, qui in continentia virginitate degebant, licentiam eis præbens masculis fœminisque licet ætate minoribus, testamentum facere contra communem legē. Omnes enim bene cogitare iudicauit, quorum opus esset Deum placare semper, & philosophiæ veraci vacare. Huius enim rei causa & antiqui Romanorum licenter testari virgines Vestales etiam sexto ætatis curriculo decreuerunt. Indicium itaque maximum reuerentiæ pij principis circa religionem fuit, quia vbique administrantiū sentētias imperfectas esse voluit, & ad episcopos per appellationem refugiendū esse sancit, si qui vellent ciuiles iudices refutare: firmam verò illorum iudicans sentētiam potiorēque iudicium aliorum, & tanquam ab Imperatore prolatam, ab omnibus obseruandam, & inconuertibiles esse terminos synodales. Illud quoque nos relinquere dignum non est, quod pro vtilitate sancitum est eorum qui in ecclesiis manumittuntur. Cùm propter subtilitatem legum etiam inuiti possessores difficultatem paterentur circa dationē melioris libertatis, quam ciuilitatem Romanam vocant, tres posuit leges, decernens omnes in ecclesiis manumissos sub testimonio sacerdotum, per hæc piam adinventionem Romana ciuilitate frui: cuius indicium præfens etiam tempus seruat. Nam moris erat de libertate leges scriptas in manumissionibus anteponi. Constantinus igitur hæc sanè studens in omnibus honorare religionem. Erat quippe & per semetipsam gloriosa propter virtutem plurimorum tunc in ea pollentium.

De Spyridione episcopo, qui fures ligatos absoluit.
CAPIT. X.

Itaque persecutionibus iam cessantibus adhuc multi cōfessorū superstites, ecclesias ornabant, vt fuit Osius Cordubæ pōtifex, & Amphion Epiphaneæ Ciliciæ, & Maximus qui post Macarium Hierosolymorum tenuit Præfulatum, & Paphnutius Ægyptius, per quē aiūt plurima miracula operatum Deum, dæmonēsque subiecisse, variarūque passionum condonasse ei sanitates. Fuerunt autem Paphnutius & Maximus ex illis confessoribus quos Maximianus Imperator in metallis opera exercere damnauit, oculos eorum dextros euellens, & sinistras suas incidens. Secundum eos autem fuisse percepimus Spyridionem Tremithuntis Cypriorum episcopum, ad cuius virtutem demonstrandam sufficere puto, quæ hæcenus de eo seruat opinio. Quanta per eum diuino præsidio gesta sint, plura quidē nouere prouinciales, ego autem quæ ad nos valuerunt peruenire non tacebo. Fuit enim iste rusticus habens vxorem & filios, sed non propterea in rebus diuinis minor. Aiunt autem aliquando per noctem venisse malignos viros ad caulas ouium eius, & cum rapere niterentur, subito vinctos nullo ligante fures. Tunc illum die facta venientem inuenisse ligatos eos, & soluisse quidem ab inuisibilibus

D
Carlibus dicitur condere testamentum.

Ad episcopos p̄uocare permissis.

Libertas sub testimonio sacerdotum cōseruatur.

Osius Amphion Maximus Paphnutius

Spyridion.

an. do. 333.

Numeri. Dies dominicus. Dies venis

Supplicium crucis sublatum. Symbolum crucis in num.

Multa carlibus remissa.

A vinculis, culpasse tamen & dixisse: Cur fratres dū licuisset quæ desiderabatis accipere, elegistis potius ea rapere, & noctem ducere iugiter infelicē? Tum miseratus eorum, magis autem ad meliora eos erudiens, ait: Abite hinc, sumentes arietem: laborastis quippe vigiliis, & decet vos sine querimoniis recedere ab cuibus meis. Quod quidem quilibet iuste poterit admirari. Nihilominus etiā illud mirandum. Apud filiam eius virginē Irenem nomine quidam notus eius † speciem aliquā deposuerat: quæ sumens depositū, sub terra recondidit, vbi cautē credidit custodiri. Contigit interea mori puellam nihil confessam patri. Venit homo depositū repetens, ignorāte Spyridione quid loqueretur. Cūq; in tota domo requisisset, nec inueniret, flebat, capillosque vellebat, & morti vicinius esse videbatur ille qui deposuerat. Hęc Spyridion fieri vidēs, & cursim veniens ad sepulchrū, vocauit nomine puellam. Qua respondente, de causā depositi requisivit. Et dum ab ea didicisset, reuersus & inueniēs vbi puella significauerat, red didit homini quod petebat. Quoniam quidem ad hunc veni sermonem, non est incongruum etiam istud adiacere. Mos erat Spyridioni illi ex fructibus qui nascebantur ei, alios quidem pauperibus erogare, alios autē gratis mutuari volentibus. Sed neque per se dabat, neq; per se recipiebat, sed solum cubiculum demonstribat, inuitans petentes, vt quantum opus haberent tollerent, & denuō † reuocarent quantū se nouerant abstulisse. Quidam verō dum mutuum perceperisset, reuersus est post aliquantum quod tulerat redditurus. Quem dum secundū cōsuetudinem iussisset reponere in cubiculo quod fuerat exinde mutuatus, ad iniustitiam ille conuersus & credens latere Spyridionē, non reddidit quod debebat, sed auferēs debitum quasi reddidisset abscessit. Quod tamē longo tēpore non erat ignorandum. Post certum nanque tēpore venit, rursus petens ab eo mutuum. At ille misit eum ad horreum, data potestate vt ipse sibi metiretur quantum opus haberet. Vacuum verō eundem locum inueniens, & hoc oculata fide cognoscens Spyridioni nuntiauit. Ille respondit ei: Mirum est o homo quod loqueris. Quomodo tibi soli visum est horreum necessariis defecisse? Sed conydera potius apud te ipsum, ne fortē mutuatus alia vice quod debueras primitus non solueris. Si enim hoc non est, indubitanter nō priuaberis quibus egēs, sed rursus accedens inuenies. Sic igitur ille captus, quod ei deliquerat indicauit. Dignum est igitur huius sacratissimi viri mirari puritatem, & ecclesiastici ordinis valde custodiam. Dicitur itaque quodam tempore pro aliqua utilitate in vnum Cyprios episcopos conuenisse, & inter eos fuisse hunc Spyridionem, & Triphyllium Ledrēsem episcopum, virum eloquio & sapientia, necnon Beryto legibus eruditū. Cum itaque collecta celebraretur, iniunctum est Triphyllio vt faceret sermonem in populo. Cūque ille locus venisset ad medium, tolle lectū tuum & ambula, cubile dixit pro lecto mutans nomen. Spyridion autem indignatus in eum, & exiliens de cathedra sacerdotali: Tu melior es, inquit, eo qui lectum dixit, quia eius verbis vti confunderis? Hoc autem fecit populo conspiciente, mediocritatem docens cum qui eloquij supercilio prætulerat.

† aliquid

† referent

Triphyllium.

Collecta vocat conuentus christianorum

Erat enim idoneus ad pudorem incutiendum: quū D esset venerandus & operibus gloriosus, simulque senex xuo atque sacerdotis officio. Qualis autem circa peregrinorum susceptiones fuerit, hinc apparet. Instante iam quadragesima, quidam ex itinere venit ad eum, quibus diebus consueuerat cū suis cōtinuare ieiunia, & die certo comedere, medios dies sine cibo consistens. Videns itaque peregrinum valde defectum: Perge (inquit suæ filiæ) laua peregrini pedes, & cibos appone. Cūque virgo dixisset, nec panem esse nec ἀλφρα (quarum rerum solebat nihil habere reconditum propter ieiunium) orans primum veniāmque petens, filiæ iussit vt porcinas carnes quas domi salitas habebat, coqueret. Quibus coctis, sedēs cum peregrino positus carnibus comedebat, & rogabat vt vnā cum eo ederet peregrinus. Quo refutante, Christianūmq; se profitente: Propterea magis, inquit, refutare nō debes. Omnia enim munda mundis, sicut sermo diuinus edocuit. Hęc quidem de Spyridione dicta sufficiant.

Spyridion eo
medis carnes
porcinas in
quadragesi-
ma. Hęc
sermones.Christiani
hominum li-
beras.
Tit. i. d.

E

De diuersis monachis, & eorum institutione.
CAPVT XI.

PRæcipuè verò insignissimam ecclesiam demonsttrauerunt, & dogma dilatauerunt vitæ virtutibus, qui conuersatione monachica illo tēpore fruebantur. Vtilissima nanque res ad homines venit à Deo ista philosophia, quæ multarū doctrinarum & dialecticæ artis studia despicit, tanq̄ sit minuta & melioris operis tempus impediatur, atque ad rectē viuendum nihil ostendat. Hęc ergo Philosophia cōuersatione miranda, naturali simpliciue prudētia docet omnino quæ nequitiam perimant, & operentur vtilia. Nō enim prædicat virtutē, sed magis exercet, nihili pendens humanam gloriam, virilitēque resistens passionibus animæ, & neque naturæ necessitatibus se subdit, nec corporis infirmitati succumbit. Diuinæ virtutis mentem habens, semper contemplatur omnium creatorem, & eum nocte diēque colens, orationibus & lataniis placat indubitanter. Animæ verō puritate & bonorum actuum cōuersatione ad ministeria se diuina componens, purgationes asperionesque cōtemnens, solas verō pollutiones peccata putans, extrinsecus irruentes casus exuperat, & omnium absolutē huiusmodi dominatur. Non per stabilitatē necessitatēque vitæ qualibet voluntate mutatur: non mala patiens vlscitur: non languore aut indigentia necessariorū compressa morderetur, sed potius gloriatur in talibus. Patientiam, mansuetudinem, mediocritatē, in omni vita meditatur, & quantum naturæ humanæ possibile est, Deo esse vicinum: veluti in trāsitu vtens præsentibus, neque circa possessionem rerum occupata, constringitur, neque ultra quàm opus est in præsentem prouidere forsā vrgetur. Semper autē simplicitatē & exercitium huius instructionis laudans, beatitudinem contemplatur æternam & ad fœlicem terminum omni viuacitate festinat. Timore diuino sine intermissione suspirans, turpilo quia respuens, & nec vsque ad vocē emittere patiens, quorum actiones suis actibus noscitur exoluere. In breui comprehendens necessaria naturæ, & cogens corpus mediocribus indigere, casti-
tati

Monachū
hoc est, cre-
mianum
philosophia.
Dialectica.Officiū mo-
nacherum.

A tati luxuriam subdit: iustitia punit iniustitiã, & veritate mendacium. Disciplina rerum omniũ men-
 furas participatur: cum proximis in vnanimitate
 & communiõne consistit: amicorum prouida est
 atque peregrinorũ: quæ propria sunt, communiã
 facit egentium, & tuetur vtilia singulorum: neque
 gaudentibus importuna, & tribulatis remedium
 consolatiõnis apponens. Ad verũ bonum diligen-
 tiam suam semper extẽdens, sermonibus castis sa-
 pientibusque cõsiliis, ornatu ac vano eloquio re-
 motis, erudiens, atque curans veluti quibuldã me-
 dicaminibus audientes, cum honore & reuerẽria
 dispositiones suas celebrans, contentione, certa-
 minibus, iraque priuata. Nã cum sit rationalis, om-
 nem motum irrationalem fugit, generaliter pas-
 siones corporis deuincit & animæ. Huius itaq; e-
 legantisimæ philosophiæ princeps quidem fuit,
 sicuti quidam dicunt, Helias propheta, & Baptista
 Ioannes. Philo autem Pythagoricus suis temporibus
 refert vndique egregios Hebræorum in quodam
 prædio circa stagnum Mariam in colle posito
 philosophatos. Habitaculum verò eorum & ci-
 bos & conuersationem talem introducit, qualem
 & nos nunc apud Ægyptiorum monachos esse cõ-
 spicimus. Scribit enim inchoantes eos ad philoso-
 phiam, cedere omnibus sibi competẽtib; rebus,
 cunctisque abrenũtiare permixtionibus, & extra
 muros in solitariis agris & hortis inhabitare. Do-
 mos autem eis esse sacra, quæ apud nos mona-
 steria nuncupantur: & in eis conuersatione solita-
 ria honeste celebrare mysteria, diligẽtẽrque psal-
 mis & hymnis placare diuinitatem: & ante solis
 occasum non gustare cibum, alios autem per tres
 dies & amplius: certisque diebus in pauimento ha-
 bere cubilia, vino semper & sanguinem habentibus
 abstinere, cibũ eum esse panis, & salis, & hys-
 sopi, & potum aquæ: Mulieres eis cohabitare, se-
 niores virgines propter amorẽ philosophiæ spon-
 tanea voluntate nuptiis abstinẽtes. Et Philo qui-
 dem hoc modo referens, videtur aperire, quia hi
 qui ex Hebræis secundum eum Christiani sunt facti,
 adhuc Iudaicẽ viuere, eorũque cõstitutiones ser-
 uarent. Apud alios enim non inuenitur huius
 vitæ conuersatio. Vnde coniuicio ex illo apud
 Ægyptios hanc philosophiam habuisse principia.
 Alij verò dicunt huic causam fuisse conuersationi
 persecutiõnes, quæ religionis causã per tempo-
 ra prouenerunt. Et quoniam fugientes in montibus
 & vallibus desertisque morabantur, ad modũ
 se vitæ huius assueuerunt. Sed siue Ægyptij siue alij
 quidam huic ab initio philosophiæ præfuerũt,
 illud tamẽ apud omnes constat, quia ad summam
 reuerentiam atque perfectionem, moribus exer-
 citationibusque decentibus, hanc conuersationem
 vsque perduxit Antonius maximus monachorum,
 quem tunc in desertis Ægypti morantem propter
 gloriam virtutis eius, Imperator Cõstantinus
 amicum fecerat, literis honorabat, & vt pro
 quibus vellet ei rescriberet, expetebat. Fuit
 autem iste vir Ægyptius genere, ortus insigni vi-
 co in loco, Heracliæ apud Ægyptios constituto.
 Is puer relictus orphanus, paternos donauit agros
 conuicaneis suis: aliam verò substantiam dispo-
 nens, pretium pauperibus erogauit, studiosi ex-
 istimans philosophi, non solũ semetipsum spo-

liare pecuniis, sed eas dispensare proficuẽ. Iunctus
 autem studiosis secũdum se viris, virtutes zelaba-
 tur vniuersorum, probans bonã vitam suauem fie-
 ri ipsa consuetudine, licet fuerit primo difficilis.
 Modos adinueniebat abstinẽtiæ potioris, & quo-
 tidie exercitatione crescebat. Tanq̃ semper inci-
 piẽs aliquid innouabat, afflictionibus corporis pu-
 niẽdo libidinem, sacre verò sapiẽtiẽ voluntate pas-
 sionibus animẽ repugnãdo. Erat enim eius esca so-
 lus panis & sal, potus aqua, prædiq; tẽpus solis oc-
 casus. Frequẽter enim duos & amplius dies sine ci-
 bo manebat. Vigilabat (vt ita dicatur) semper qui-
 dem iugi nocte, & orationibus cõtingebat quidẽ
 diem: si verò somnus incumberet, stando pau-
 lulum dormiebat, plerunque pauimento iacens,
 solamque terram stratum refectionis habens: olei
 siquidem vnctionem, lauacrorũ aquæ similium
 vsũ modis omnibus euitabat, quia humectatio-
 ne sua in mollitiem robur corporis immutarent.
 Aiunt enim neque nudum eum aliquando visũ.
 Literas verò neque sciebat, neque mirabatur, sed
 potius mentem bonam tanquam antiquiorem li-
 teris: quarum tamen inuentorem iure laudabat.
 Fuit autem præcipuẽ clementissimus, castus, for-
 tis, gratus colloquentibus, sine vlla tristitia. Et
 licet qui cum illo disputarent, certatiuẽ quæstio-
 nes inferrent, tamen more solito sapienter & di-
 sciplinabiliter crescentem sedabat sæpe conten-
 tionem, & ad mensuram debitam protinus trans-
 ferebat: loquentiũque sibi strepitum tempera-
 bat, eorũq; mores veluti quadam regula com-
 ponebat. Tantis itaque virtutibus diuinæ pro-
 uidentia redundans, se futura præscire non æ-
 stimabat esse virtutem: & propterea nec labo-
 randum inaniter circa talia suadebat, quando nec
 ignorantem futura pœnæ succumbere, nec scien-
 tem propterea sanctum esse declarabat. Veram
 namque beatitudinem, in cultura Dei & legum
 eius obseruatione dicebat. Si cui autem hæc esset
 cura, docebat vt purgaret animam quo posset in-
 spicere, & futurorum notitiam possidere, DEO
 videlicet præscientiam declarante. Vacare au-
 tem nec ipse patiebatur, & bene victurum sem-
 per operari præcipiebat: ac semetipsum discu-
 tere, & secum ponere rationem eorum quæ ges-
 sit die noctũque: si quid autem indecens ageret,
 conscriberet, vt de cætero parceret in delicto,
 semetipsum scilicet erubescens, si plurima sui
 delicta comperisset: simul etiam metuens, ne
 per conscriptionis indicium fieret aliis manife-
 stus. Erat enim laboriosus & maximus pro
 solatiis oppressorum. Quis etenim alter sic fer-
 uentissimẽ fuit studiosus, quorum gratia sæpe ve-
 niebat ad ciuitates? Plurimi nanque vi compellen-
 te cogebant eum legatione fungi apud iudices &
 magistratus, quorum singuli vel videre eum iu-
 dicabant nimis egregium, loquentem audire &
 præcipiẽti parere gloriosum. Qui cum talis esset,
 studebat tamen ignorari & latere per eremum.
 Si verò necessitate faciẽte venisset in ciuitatem,
 disposito negotio pro quo venerat, ad desertum
 continuò reuertebatur. Risusque dicebat per
 humectã nutrirĩ substantiam. Monachis autem or-
 natum ferre solitariã vitam. Et sicut illi terræ ta-
 ctu tabesuit, sic gloria monachorũ ad vrbes acce-

Philo Hebraeus.

apud.

Causa se-
 cussus.

Antonius
 monachus.
 a. n. do. 334.

D. Antonij...

E.

† consolatus

Monachi ne...
 regatur per...
 vbi...
 ...
 ...

A dendo fœdatur. Obedientem verò se gratùmque conspicientibus exhibebat. Studebátque vt neq; haberet tumétem superbámque naturam, nec putaretur eiusmodi. Sed hæc quidem pauca virtutũ Antonij dicere sum cõpulsus, vt tanti viri per hæc exempla consideremus philosophiam. Plurimos autem atq; probatissimos habuit auditores, quorum alij quidem in Ægypto & Lybia, alij verò in Palæstina & Syria & Arabia claruerunt, & vnusquisque eorum non minus se quàm doctor, apud quos est commoratus, exercuit, multosq; docuit, & ad similem virtutem philosophiámque perduxit: ita vt quorũdam hic labor esset circumire per ciuitates & prouincias, vel per agros, & diligéter Antonij discipulos eorũque requirere successores. Sed quomodo poterát inueniri facilè, quibus erat studium diligentissimũ sua vita latere, & non sicut plurimi nũc hominum elati per gloriam, semetipsos + expompant & cuctis insinuant? Fuerunt itaque probatissimi discipuli, quos percepimus Antonij, alij quidem multi, necnon & Paulus appellatione simplex. Hũc aiunt cum rusticus esset, bona speciei coniugem habuisse, & ea in ipso facinore adulterij deprehensa, tacitè subrixisse, & iureiurando firmasse nunquam se cum ea esse miscendum. Tum ad adulterum: Habe inquit, eam. Et repente discessit ad eremum ad Antonium. Dicunt enim eum mansuetissimum & paciẽtem valde fuisse. Denique cum iam senex esset ad vitam monachicę perduratiõnis insuetus, omnibus eum Antonius experimentis exercens, in nullo inuenit inferiorem, perfectãque eum philosophiæ esse testatus, seorsum præcepit habitare, tanquam non egentem doctore. Confirmabat autem Deus Antonij testimonium & operibus ostendebat virum esse gloriosum, ipsoque doctore superiorẽ, atque ad affligẽdos & expellẽdos dæmones præparatum. Circa hoc itaque tempus philosophabatur & Ammon Ægyptius, de quo sermo fertur, quia cogentibus parentibus duxisset vxorem, nec tamen eam fuisset expertus. In principio nanque nuptiarum sponsam tanquam sponsus in thalamo percipiens, & solus cum ea remanens, ait: Nuptiæ quidem (ô mulier) nostræ vsque ad hoc celebratæ sunt tempus. Et quale bonum sit posse virginem permanere, & sacris edocebat literis, ac seorsum solus manere tentabat. Sed quoniam de virginitate quidem sermones virgo laudauerat, diuidi autem ab eo graue iudicabat, in alio cubiculo dormiens, annis decem & octo cum ea mansit, neque tunc à monachica abstinentia se suspendens. Interea mulier viri zelata virtutem, aestimauit non esse iustum tantũ virum domi cæleri propter se, sed oportere porius seorsum vtrunq; philosophari, & ob hoc supplicauit viro. At ille gratias agēs Deo p̄ huiusmodi cogitatione mulieris: Tu quidem, inquit, hanc habe domum, ego mihi aliam fabricabo. Et in meridianam partem deserti stagni Mariæ veniens circa locum + Scyti ad montem qui dicitur Nitriæ, duobus & viginti annis ibi philosophatus est, annis singulis visitas secundo mulierem. Huius itaque sacratissimi principis horum monasteriorum, multi fuerunt dignique discipuli, sicut successiones ostēdūt: plurimæque & veneranda per eum prouenerūt, quæ præcipuè apud Ægyptios monachos perfectèque ser-

uantur. Nam cum maxima diligentia per successiõnem traditionis alterutra curant virtutes antiquorũ memoriæ tradere monachorum: sed à me illi memorandi sunt, qui ad nos vsque peruenerunt. Contigit igitur huic viro & Theodoro eius discipulo euntibus aliquod transire flumen quod dicunt Lycum. Ne verò alteruter se nudum videret, iussit Ammon vt recederet Theodorus. Cũque etiam semetipsum erubesceret nudũ intueri, repente diuina virtute tráslatus est ad vltiorem ripam. Transiens verò Theodorus aquam, & videns nec vestem eius nec pedes infusos, supplicabat seni vt ei causam rei depromeret. Cũque ille dicere refutaret, ille verò non aliter se prope-raturum nisi cognosceret, promittente Theodoro nulli se eo viuo rem fore dicturum, confessus est quod euenit. Proximũ quod miraculum huic quoque rei contigit quod narrabo. Iniusti parentes alicuius à cane rabido percussum filium & penè moriturum obtulerunt ei, & euilantes deprecabantur vt curaretur. Tum ille ad eos: Non eget, inquit, mea curatione, sed vos si vultis reddere bo-
E uem quem rapuistis dominis suis, ægrotus repente sanabitur, quod etiam contigit. Nam vt restitutus est bos, passio mox recessit à puero. Quando autem Ammon iste moriebatur, dicitur Antonium vidisse animam eius in cœlum ferri, diuinis potestibus cum psalmodia præcedentibus eam: consulentibusque eis qui circa eum erant, causam huius miraculi non abscondit. Sciebant enim quoniam aërem intento obtutu respiciens, cum stupore miraculi cuiuspiam respiceret visionẽ. Cũque venientes postea quidam de Scyti nũtiasent horam visionis Antonij, & conuenisset cum transitu illius viri, beatificauerunt ambos: illum quidem, quia ad verissima bona transfisset alterum verò, quia tantam à longe meruisset cernere visionem. Multorum enim dierum iter est locorũ medio positorum, quo degebat alteruter. Et hæc quidem ita relata sunt. In hoc itaque præfulatu audiui probatissimè philosophatum Eutychanũ, qui in Bithynia circa Olympum morabatur. Erat quippe gratia diuina repletus, ad curationes passionũ, & miracula rerum & operum, ita vt ipsi Cõstantino propter virtutem vitæ amicus esset. Illo siqui-
F dem tempore vinc-tus quidam spatarius, qui in suspitionẽ venerat quasi assumptã tyrannide, fugit, & requisitus circa Olympum comprehensus est. Rogãtibus autem necessariis eius Eutychanũ, vt pro eo ad principem legatione fungeretur: Prius, inquit, prouidendũ est, vt is homo liberetur à vinculis, ne crudeliter constrictus intereat. Tũc dicitur ad vinculorum direxisse custodes, rogans vt eum ab huiusmodi necessitate releuant. Qui cũ hoc facere noluisset, sponte ianue clausæ reſerata, & vinc-ti catenæ sunt repète disruptæ. Postea verò ad principem veniens Byzantij tunc agētem, paratissimè beneficium promeruit quod poposcit. Non enim poterat Constantinus eius petitionibus denegare, cum ei summi honoris cumulum exhiberet. Hæc itaque breuiter à nobis dicta de monachis qui tũc clarè sunt philosophati, sufficiant. Cui verò de his subtilior cura fuerit, quærens inueniet plurimorum vitas hic non esse conscriptas.

† expomant

Paulus simplex.

Ammon Ægyptius

† Scythij

Theodorus.

Eutychanus.

Monachi eremici.

334.

A *Quomodo contra ecclesiam Arium sit exortum.*
CAPVT XII.

ET licet ita per omnia floreret ecclesia, non tamen pertulit inimicus, eleuatam simul atque splendentem valde respiciens, sed maleuola cœpit mouere consilia, cõtendens gubernatam à Domino & vniuersorum creatore submergere. Videbat itaq; Paganorum errorem fuisse nudatum, captaque varia dæmonum machinamenta, & creaturâ à plurimis iam non adorari, sed creatori hymnos decenter offerri. Ea gratia iam nõ apertè contra Deum & saluatorem nostrum excitabat bellũ, sed viros inueniens Christianos quidem se vocabulo profitentes, sed amore honoris & vanæ gloriæ seductos ad seruitutem, organum eos suæ machinationis habuit: per quos plurimos ad pristinum reduxit errorem, non quidem creaturam rursus adorari præcipiens, sed ipsum creatorẽ & mundi opificem, cœquatam astruens creaturæ. Vbi autem hoc principium, & quemadmodum hæc inimicus zizania seminauerit, enarrabo. Alexandria ciuitas est maxima, & hominum multitudine copiosa, non Ægyptiorum solummodo, sed etiam Thebæorum & Libycorum circa Ægyptum obtinens principatum. In huius itaque ciuitatis Præfulatu, post Petrum illum inclytum propugnato-rem, qui sub impiis tyrannis Diocletiano & Maximiano nouissimè imperium sponte deponentibus, martyrij coronâ suscepit, successit Achilles. Is enim sub illo egregio Petro Arium ordinatum diaconum, captumque in Melitij nouitatib⁹, & ab ecclesia pulsum, rogatus à fidelibus, denuò eum suscipiens, ministrare præcepit. Post Achillam verò Alexander fortissimus euangelici dogmatis prædicator ordinatur episcopus. Hoc tempore Arius in ordine quidem presbyterorum erat, & expositionem diuinarum scripturarũ videbatur habere commissam. Videns autem Alexandrum Pontificatus gubernacula suscepisse, euentum temporis non portauit, sed & mordacitate compulsus, litis quarebat initium. Porro laudabilem videns viri conuersationem, nequaquam calumnias contexere præualebat: veruntamen quiescere illum prohibebat inuidia. Hunc igitur inueniẽs inimicus veritatis, per eum nisus est in ecclesia excitare tempestatem. Apostolicis enim Alexandri doctrinis instabat apertè resistere. Et ille quidem diuina sequẽs eloquia, æqui honoris cum patre, & eandem substãtiam habere cum Deo genitore filiũ prædicabat. Arius autem è diuerso veritati repugnãs, creaturam filium, facturamque dicebat, adiciens: Erat aliquando, quando non erat: & alia quæ ex illius literis indicantur insana. Hæc ergo non solum in ecclesia persistebat dicens, sed etiam in extraneis cõuentibus atque conciliis: & domos circumiens, quibuscunque poterat, suadebat.

SOZOMENVS.

Reprehendens autem quidam huiusmodi viros Alexandrum quoque culpabat, tanquam non vtiliter sileret, dum contra dogma fierent nouitates. At ille arbitratus melius esse de dubiis sermonem ex vtraque parte proponendum, vt nõ videretur ex necessitate, sed poti⁹ ex satisfactione cer-

tamen allatum, iudex cum clero residẽs, ad alterationem deduxit vtranq; partem. Vt autem euenire solet circa certamina verborum, vtrique superare nitebãtur. Arius autem nullatenus acquiescere volebat, quod consubstantialis filius & cõternus esset patri.

THEODORITVS.

Alexander autem Apostolicorum dogmatum prædicator, prius quidem eum reuocare admonitionibus & consiliis nitebatur. Cum verò eum su per bire vidisset, & apertè impietatis facinora prædicare, ex ordine sacerdotali remouit. Audierat enim clamante diuina lege: Si oculus tuus dexter scandalizat te, abscide eum, & proiice abs te. Hoc itaque tempore Romanæ quidem ecclesiæ Siluester retinacula gubernabat, Miltiadi succedẽs, qui post Marcellinũ clarificatum in persecutione gentilium suscepit iura Pontificatus. Antiochiæ verò post Tyrannum ecclesiæ inchoante pace, Vitalis præsul extabat. Qui etiam antiquam ex multis tẽporibus destructã à tyrannis ædificauit ecclesiam. Post quem Philogonius Pontificatum sumẽs, & reliqua ædificij superaddidit, & zelum pietatis Licinij temporibus demonstrauit. In Hierosolymis autem post Hermonem Macarius ordinatus est, vir nomine suo dignus, & omnibus bonis ornatus. Eodẽmque tempore Constantinopoli Alexander Pontificatum sacri ministerij possidebat, Apostolicis donationibus valde clarus. Tunc igitur Alexander Alexandrinus, videns Arium amoris iudiciarij aculeo stimulari, & multos ad blasphemias deceptos erigere, cõciliãque propria celebrare, ecclesiarum præfulibus eius blasphemiam suis literis indicauit.

SOCRATES.

Epistola Alexandri Pontificis Alexandrini, ad vniuersas ecclesias aduersus Arium.
CAPVT XIII.

DILECTISSIMIS ATQVE CHARISSIMIS vbique catholicæ Ecclesiæ ministris, Alexander in domino salutem.

CVm vnum Catholicæ sit corpus Ecclesiæ, mandato existente in sacris scripturis, vt seruetur vinculum vnitatis & pacis, consequens est debere nostris scribere, & alterutris quæ apud singulos aguntur, insinuare, vt siue patitur, siue gaudet vnum membrum, compatiamur aut congaudeamus adinuicem. In nostra igitur paræcia nunc egressi sunt viri iniqui, & CHRISTO rebelles, docentes apostasiam, quam rectè quilibet præcurrere suspicetur Antichristo. Et volui quidem hoc taciturnitati cõtradere, si quo modo inter solos apostatas cõsumeretur hoc malum, & nõ loca alia penetrãdo simpliciu sordidaretur auditus. Sed quoniã Eusebius nũc Nicomediæ, putans in se cõsistere causas ecclesiæ, quia cũ reliquisset Berytiorum ciuitatem, & concupisset Nicomediẽsem ecclesiam, nõ est in eo vltio sub-

B ij

Alexandria B

Petrus Ale. martyr.

Achillas. An. do. 310.

Arius, Alexander. An. do. 322.

Siluester.

An. do. 314. Vitalis Antiochia. Philogonius

An. do. 316. Macarius Hierosolymis Alexander Cõstantinopoli.

Waporia.

Eusebius Nicomediensis.

A secuta: patrocinator etiam is apostatis, & scribere vbiq; molitus est, commendans eos, si quomodo trahat aliquos ignorantes ad hanc pessimā hærelim & Christo rebellem. Ideoque necessarium iudicavi, sciens quod in lege conscriptū est, vterius non tacere, sed vobis omnibus indicare, quatenus etiam vos sciatis apostatas, & eorum hæresis verba nequissima caueatis. Si ergo scripserit vobis Eusebius, ne recipiatis eum, nec eius scripta suscipiatis. Antiquam enim calliditatem tempore compressam, nunc per istos renouare volens, fingit quidem se quasi pro istis scribere, opere verò demonstrat, quia pro semetipso talibus studere festinat. Apostata: verò sunt isti, Arius, & Achilles. Cum eis autem apostatauerunt hi Æthalus, Carponus, alter Arius, Sarmatus, Euzoius, Lucius, Iulianus, Menas, Helladius, Gaius, Secundus, & Theonas, qui episcopi aliquando sunt dicti. Ea verò quæ opinantes loquuntur, huiusmodi sunt, Non semper, inquit, Deus pater fuit: non semper fuit Dei verbum: sed fuit quando Deus pater non fuit. Dei autem verbum ex non existentibus factum est. Existens enim Deus, non existentem ex non existente fecit. Quapropter fuit aliquando, quando non fuit. Creatura est enim & factura filius, neque similis est patri secundum substantiam, neque verus est, neque vera sapientia eius est, neque verum naturaliter patris verbum est, sed vnus quidem creaturarum & facturarum est. Abusue autem dicitur verbum & sapientia factus & ipse, & existens in proprio Dei verbo, & in Dei sapientia, in qua & omnia, & ipsum fecit DEVS. Vnde & conuertibilis est & mutabilis per naturam, sicut & vniuersa rationalia. Peregrinum enim & extraneum, & remotū est verbum à paterna substantia, & inuisibilis est filio pater. Nō enim perfectè & integrè nouit filius patrem, neque eum perfectè videre potest. Nam nec suam substantiam nouit filius, sicut est. Propter nos enim factus est, vt nos per eum tanquam per instrumentum crearet Deus: & nequaquam substitisset, nisi nos Deus facere voluisset. Requisiuit ergo quidam eos, an possit Dei verbum conuerti sicut diabolus est conuersus: & nequaquam dicere timebunt, vti que potest, tanquam naturæ conuertibilis existens: factus aiunt, & conuertibilis est. Hæc itaque dicentes, id est, Arius & qui cum eo sunt: & in his impudenter instantes ipsos & sequaces eorum, nos quidem cum episcopis Ægypti & Libyarum penè centum conuenientes, anathematizauimus. Qui verò circa Eusebium sunt, eos susceperunt, miscere studentes veritati mendaciū, & impietatem cum pietate sociare: sed non præualebunt. Vincet enim veritas, nec vlla communitio est luci cum tenebris, neque concordia Christi cum Belial. Quis etenim talia audiuit aliquando? Aut quis nunc hæc audiens verba, nō metuet, aut aures continuò non obturabit, ne sordibus talium verborum eius polluat auditus? Quis audiens, dicente Ioanne: In principio erat verbum, non reprehendat istos dicentes: Fuit aliquando quando non fuit? Aut quis audiens in Euangelio: Vnigenitus filius, &c: Per ipsum omnia facta sunt, nō odio habebit dicentes, quia vnus creaturarum est filius? Quomodo ergo potest vnus esse hōmī, quæ per eum facta noscuntur? Aut quomodo vni-

genitus, qui omnibus secundum illos connumeratur? Quomodo etiam ex non existentibus erit, patre dicente: Eructauit cor meum verbum bonum: & iterum: Ex vtero ante luciferum genui te? Aut quomodo dissimilis patri substantia, quum sit imago perfecta & splendor patris, qui dicit: Qui me videt, videt & patrem? Quomodo si verbum & sapientia Dei est filius, fuit aliquando quando non fuit? Simile est enim ac si dicant, sine verbo & sine sapientia fuisse aliquando Deum. Vel quomodo est & conuertibilis & mutabilis, qui dicit per se: Ego in patre, & pater in me: & iterum: Ego & pater vnus sumus. Per Prophetam verò: Videte (inquit) me, videte quia ego sum & non mutabor. Nam licet in eo verbo illud dictum sit Apostoli, quia factus est homo, tamen mutatus nō est, sed sicut dixit apostolus: IESVS CHRISTVS heri & hodie, ipse & in secula. Quæ putas causa fuisset eis vt dicerent, quia propter nos est factus, cum Paulus scribat: propter quem omnia, & per quem omnia? Vnde verò blasphemēt, quia nescit perfectè filius patrem, mirandum nō est. Nam semel habentes propositum rebellandi Christo, percipiūt etiam vocem eius dicentis: Sicut nouit me pater, & ego agnosco patrem. Si ergo ex parte pater nouit filium, palam est quia & filius non perfectè nouit patrem. Si autem hoc dicere impium est (nouit enim perfectè filium pater) palam est quia sicut nouit pater suum verbum, sic & verbum nouit propriū patrem: & aliter non est. Hæc dicentes & reuoluentes sanctas scripturas, frequenter conuincimus eos: & rursus tanquam chamæleontes mutantur, studentes ad semetipsos trahere quod scriptum est: Cūm venerit impius in profundum malorum, spernit. Multæ siquidem ante eos hæreses fuerunt, quæ plus quàm decet præsumentes, corruerūt in imprudētia sua. Isti verò per omnia verba sua nitentes erigi ad internitionem diuinitatis verbi, per hæc illas hæreses firmare potius conati sunt, Antichristo facti propinquiores: quapropter & abdicati & anathematizati sunt ab ecclesia. Cōtristamur itaque pro eorū perditione, & maxime quia & ipsi aliquando quæ ecclesiæ sunt audierunt, & nunc ab ea prorsus exiliunt: non tamen admiramur. Hoc enim & Hymæneus & Philetus passi sunt, & ante eos Iudas: qui quum esset sequutus Saluatorem, postea proditor factus est & apostata. Sed de his quidē ipsis, nō sumus ignari. Dominus enim prædixit: Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo dicentes quia ego sum, & tempus prope est, & multos errare facient, ne ergo eatis post eos. Discēs enim hæc à Saluatore Paulus, dixit: Quia nouissimis temporibus apostatabunt quidam à fide sana, attēdentes ad spiritus erroris, doctrināsque dæmonum, quæ veritatem auersantur. Domino siquidem & Saluatore nostro IESV CHRISTO per semetipsum pronunciante, & per Apostolum designante de talibus, consequenter nos per nos ipsos audiētes impietate eorū anathematizauimus eos, sicut prædiximus, ostendentes eos extraneos à fide, Ecclesiæque Catholica. Indicauimus autem hæc vobis dilectissimi atque charissimi comministri, ne quos eorum (si fortè tentauerint etiam ad vos venire) suscipiatis, neque Eusebio vel cuiilibet aliorum scribenti pro eis obediatis. Decet,

Arij doctrina.

2^a Cor. 6. e

Ioan. 1. e

D Psal. 44. d.
Psal. 109. b
Ioan. 14. b.

Ioan. 14. b
Ioan. 10. f
Malac. 3. b

Ioan. 10. e

Prover. 18. a

Matth. 24. a
et Mar. 13. a

1. Tim. 4. a

A enim nos tanquam Christianos, vt omnes contra Christum loquētes & sapientes, quali Deo rebelles, & animarum corruptores, totis viribus auersemur: & neque Aue huiusmodi dicamus hominibus, ne fortè etiam peccatis eorum cōmunicare videamur, sicut beatus Ioannes ait: Salutate fratres qui apud vos sunt. Salutant vos qui nobiscū sunt.

THEODORITVS.

Non solūm autem hanc, sed etiam ad Alexandrum Cōstantinopoleos episcopum, missam eius epistolam, huic operi inferere non omittere, quæ clare omnia eius ostēdant, ne quis suspicetur hæc me fictè conscribere, & post eam ipsius Arii, & cæteras quoque epistolas, quibus utique narratio eget historiæ: quatenus de scripturæ veritate testetur, & apertè quæ gesta sunt perdoceant. Scripsit enim Alexandrinus hæc Cōstantinopoleos Alexandro.

B *Eiusdem ad Alexandrum Cōstantinopolitanum.*
CÆPVT XIII.

CHARISSIMO FRATRI ET Vnanimi Alexandro, Alexander in Domino S.

Appetitus potentia hominum pessimorum, auaritiaque propositum veritati quæ creditur esse præcipua, solet insidiari, per varias scilicet occasiones resistentes ecclesiasticæ pietati. Impulsi nanque maleuoli à diabolo in eis operante, ad propositam sibi libidinem, & ab omni reuerentia resiliētes conculcant iudicij Dei timorē: De quibus mihi necessarium fuit patienti reuerentiæ vestræ significare, vt ab huiusmodi caueatis, ne quis fortè præsumat eorū in parœcias vestras accedere, vel per se, vel per alios. Valent enim Magi ad seducendum figmētis uti, vel literis falsitate compositis, quæ possint facere præstigiū simplicem fidē puramque respicientibus. Arius igitur & Achillas coniuratione nuper facta, Coluthi superbiam, & multo deterius illo, secuti sunt. Ille nanque hos ipsos culpans, pessimè voluntatis suæ inuenit occasionem. Isti verò dignam illius negotiationē respicientes, nequaquam iuri Ecclesiæ subiaccere pertulerunt, sed speluncas sibimet latronum ædificantes, incessabilia in eis conciliabula celebrant, noctibus & diebus contra Christū agentes & contra nos, prauisque libidinibus exercentur, qui omnem piam & Apostolicam accusantes gloriam, Iudaico schemate Christo rebellare instituerūt sibi met officinam, diuinitatem & æqualitatem cū patre Saluatoris nostri Iesu Christi negantes: omnemque eius salutaris dispensationis & humilitatis propter nos habitam vocem decerpentes, prolatione harum impietatis suæ prædicationem exercere nituntur, quippe diuinitatis eius rationem & ineffabilis gloriæ, quam à principio habuit apud patrem, penitus euitantes, Paganorum & Iudæorum impiam de Christo confirmant sententiam, & laudem propriam (vt assolet) aucupantes, omnia quidem quæ contra nos possunt derisiones afferre negotiantur, seditionesque nobis quotidie ac persecutiones instituunt, tam iurgia proponentes per adiciones mulierum impudentium

quas seducunt, quàm ipsi communi Christianitati derogantes, dum eorum iuuentulæ omnes circumueunt vicos, insuper + irrumpibilem CHRISTI tunicam quam milites diuidere noluerunt, isti scindere præsumunt. Et nos quidem vitam ipsorum & nephanda conamina, eo quod laterent tardius cognoscentes, nunc generali decreto ab ecclesia adorante Christi diuinitatem eos expulimus. Conati tamen sunt illi discursionibus uti, & aduersum nos machinari, qui apud vnanimis comministros nostros figuram pacis & vnitatis dignitatem se exercere fingunt. Quod autem verum est, abripere quosdam eorum ad pestem propriam per boniloquia ficta, festinant, & literas ab eis manifestas & indubitatas exigunt, vt relegentes eas seductis à se personis, sine pœnitentia eos in delictis suis faciant remanere, tanquam vnanimis habentes eadem secum decernentes episcopos.

Non enim quæ apud nos malè docuerunt & egerunt ea fatentur propter quæ etiam sunt expulsi: sed hæc aut taciturnitati contradunt, aut fictis ea ratiocinationibus & quibusdam obumbrationibus sepiunt: verisimilibus vero & pomposis corruptibilem doctrinam suam velates eloquiis, attrahunt in deceptionem quemlibet incautum, non abstinentes etiam apud omnes nostræ pietati calumniari. Vnde contigit quosdam eorum literis subscribentes in ecclesiam suscipi, maximo (sicuti reor) imminente periculo, præsumentibus talia comministris, eo quod neque Apostolica hoc regula patiat, & effundunt super eos diabolicam efficaciam contra CHRISTVM. Quapropter in nullo segnis, ô charissimi, ad insinuandam vobis perfidiam eorum, memetipsum erexi. Dicunt enim, quia fuit aliquando, quando non fuit filius Dei, & postea factus est, qui prius non fuerat talis factus, quia & aliquando factus est, qualem & omnem hominē esse contigit. Cuncta enim, inquit, Deus ex non existentibus fecit, omnium rationalium & irrationalium creaturis miscere volentes & filium Dei. Quibus verbis consequenter aiunt eum mutabilis esse naturam, virtutis malitiæque capabilem, cum ex non existentibus esse dicatur: diuinas quippe scripturas quibus ostenditur eū semper esse, perimentes, quibusque palam designatur inconuertibilitas verbi & sapientia atque diuinitas, quæ sunt Christus. Possumus ergo, inquit, isti polluti, & nos fieri filij Dei, sicut & ille. Scriptum est enim: Filios genui & exaltaui. Cūque illatum fuerit eis quod sequitur, id est: Ipsi autem spreuerunt me, quod naturale non est Saluatoris, cum natura sit immutabilis, omni reuerentia spoliantes semetipsos, aiunt: Nec aliquam habet proprietatem ad Deum, sed cū sit ipse natura mutabilis, sciuit de illo Deus præsciētia & præcontēplatione, quia cū non esset spreturus, eligendus foret ex omnibus. Non enim, inquit, natura quasi præcipuum inter alios filios aliquid habet. Nā nec naturaliter Dei filius est, nec aliquam habet ad Deum proprietatem, quando etiā ipsum naturam mutabilis existentem, propter moderationem, diligentiam, & virtutem, non mutatū ad deterius, elegit deus, cū et si Paulus vel Petrus ad hoc puenisset, nihil Iesus poterat ab horū filiatione differre. Propter reprobationem igitur huius vesanæ doctrinæ, etiam diuinas literas reuoluētes, proposuimus illud quod in Psal.

† irruptam
Ioan. 19. c

2. Ioan. 1. c

3. Ioan. 1. c.

Arius.
Achillas.
Coluthus.

C

Esa. 1. 4

A mis de Christo dictum est: Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo latitiæ præ consortibus tuis. Quia verò filius Dei neque ex nō existentibus factus est, neque fuit aliquando quando non fuit, sufficit nos erudire Ioannes Euangelista, scribens de eo: Vnigenitus filius qui est in sinu patris. Prouidēte quippe Deo, vt ostenderet alterutris indiuisas res, nominauit patrem & filium existētem in sinu patris. Sed quia inter hæc quæ ex non existentibus facta sunt, verbum Dei nequaquã connumeratur: Omnia, inquit, per ipsum facta sunt. Propriam namq; eius substantiam designauit, dicens: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil, quod factū est. Si enim per ipsum omnia facta sunt, quomodo qui creaturis vt essent donauit, ipse aliquando non fuit? Non enim vlla ratio est, vt qui facit, eius naturæ sit, cuius illa quæ fiunt. Si ipse quidem erat in principio, omnia verò per eum facta sunt, ex non existentibus fecit: & contrariū videtur his quæ non existētibus facta sunt, hoc quod extat, & valde discretum. Inter patrem siquidem & filium nullum demonstratur esse spatium, nec vsque ad aliquã cogitationem hoc animæ phantasia percipiente. Ex non extantibus autem creatus mundus, nouellam habet substantiæ recentēque natiuitatem, à patre per filiū huiusmodi vtique substantialitatem cunctis accipientibus. Altius igitur adhuc contemplatus verbi diuinitatem, & creaturarum vniuersam intelligentiam transcendentē reuerēdisimus Ioannes genituram eius nec facturam dicere voluit, nec per elementa syllabarum factorem ingenitū. Vnus enim ingenitus pater. Sed quia excedit Euāgelistarum, puto quia & angelorū perceptionem, & transcendit vniuersa vnigeniti filij ineffabilis substantia. Nō ergo reor, quia de pietate cogitantes, de hac aliquid interrogare præsumant, propter quod dictum est: Altiora te ne quæsieris, & difficiliora te noli examinare. Nam sicut aliarum plurimarū, & huius notitia humanæ perceptioni celata est, quale est apud Paulum: Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Sed etiam stellas, inquit Deus ad Abraham, nō potes enumerare, neque arenam maris: & guttas pluuię quis enumerabit? Quis ergo audeat exterius perscrutari subsistentiam Dei verbi, nisi fortē vesanus sit? De qua propheticus spiritus dicit: Generationem autem eius quis enarrabit? Nam & ipse Saluator noster præstare volens omnibus in hoc mūdo columnis, huius notitiam ab eis exonerare festinauit, significās vltra naturam esse omnium rerum hanc animaduersionem, soli verò patri tantūm adiacere huius scientiæ sacramentum: Nullus, inquit, nouit quis est filius, nisi pater: & patrem nemo nouit, nisi filius. Non reor ignorare sapientes, quia vrsanum est sapere, ex non existentibus factum filium, cum vtique habeat temporale principium quod ostenditur ex non existentibus factum. Nam si temporibus inesse oporteret hoc quod aiunt, erat quando nō erat, aut spatio seculi cuiuscunque: & si verum est, quia omnia p ipsum facta sunt: palam est quia omne seculum, & tēpus, & spacia, & aliquan-

do, inter quę reperitur quod aiunt, fuit quando nō D fuit, per ipsum facta sunt. Ex quomodo non est incredibile, eum qui & tempora fecit, & secula, & momenta, inter quæ est illud, fuit quando nō fuit, dicere aliquando non fuisse? Stultum enim est, & omni peccato plenum, eum qui causa est alicuius, eundem posteriorem dicere illius genitura, cuius causa est. Præcedit enim secundum eos sapientia Dei, quæ creauit vniuersa, illud spatium, in quo dicunt nondum factum filium à patre, mētiente secundum eos scriptura, quæ dicit, primogenitū eum esse vniuersæ creaturæ. Consona siquidē istis clamat & magniloquus Paulus, dicens de eo: Quē posuit heredem omnium, per quem & secula fecit. Sed etiam in ipso creata sunt omnia quę in cœlis & quæ in terra visibilia & inuisibilia, siue principat⁹, siue potestates, siue dominationes, siue sedes, omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnia. Cū ergo impia esse monstretur argumentatio, qua dicunt ex non existentibus factum, necesse est patrem semper esse patrem. Est enim pater semper filio præsentē, propter quem E appellatur Pater: semper sibi præsentē filio, semper est pater perfectus, & sine defectione consistens, nō temporaliter, neque ex spatio, neque ex nō existentibus generans vnigenitum filiū. Quid autem amplius sit scelestū, quàm dicere non fuisse aliquādo sapientiam Dei? quæ dicit: Ego eram apud eum coaptans, ego eram cui adgaudebat: aut dicere virtutem Dei aliquando non extitisse? aut verbū eius accepisse principium: aut alia ex quib⁹ filius agnoscitur & figuratur pater? Nā qui splendore gloriæ non dicit extare, vnā perimit & principale lumen cuius splendor est. Si autem & imago Dei non fuit semper, pater quia nec cuius imago est: sed etiam cū nō est figura subsistentiæ Dei, vnā perimitur, & ille qui in omnibus ab eo figuratur. Ex quo apparet filietas Saluatoris nostri, nullam habens communionem ad ceterorum filietatem. Quemadmodum enim ineffabilis eius subsistentia incomparabili excellentia transcendere p̄batur vniuersa, quibus ipse donauit vt sint: ita & filietas eius naturalis existens paternæ diuinitatis, ineffabili sublimitate differt ab eis qui per eum in F adoptionem adoptati sunt filij. Is enim inconuertibilis existens, natura perfectus est, eo nihil in omnibus egēs. Hi verò in vtroq; mutabilitati subditi egent eius auxilio. In quo enim proficere poterit sapientia Dei, aut in quo eius veritas augeatur? Aut Deus verbum quomodo potest meliorari, cū sit vita verūmque lumē? Si autem hoc est, quantò magis vācors est dicere, sapientiā aliquando aut dei virtutem fuisse infirmitatis capabilem, aut irrationabilitatis verbum, & per hoc rationē obscuratam, aut verò luminis tenebras esse permixtas, Apostolo dicente: Quæ cōmunio luci ad tenebras? aut quæ concordia Christi ad Belial? Nec non & Salomone clamāte, impossibile est vel vsque ad opinionem inuenire vias serpentis super petram, quæ secundum Paulum Christus est: Porro creaturæ eius homines & angeli benedictiones acceperunt, virtutibus proficere contendētes mandatisque legitimis quatenus non peccarent. Dominus verò noster naturaliter filius patris existens, ab omnibus adoratur. Illi deponentes spiritum seruitutis, ex bonis operibus & profectuspi-

Psal. 44. b.

Ioan. 1. b.

Ioan. 1. a.

Eccle. 3. c.

Esa. 64. b.

2. Co. 2. c.

Gene. 15. b.

Esa. 53. e.

Matth. 11. d.

Ioan. 1. a.

Coloss. 1. b.
Heb. 1. a.

Prou. 8. c.

Heb. 1. a.

2. Co. 6. c.

Prou. 30. c.

Rom. 8. f

Matth. 3. d
17. a
Marc. 1. b
9. a
Luc. 3. c
Psal. 2. b
Psal. 109. b

Gen. 6. a
Esa. 2. a

Hebion.
Artemon.
Paulus Sa-
mosatenus.
Lucianus.
Arius.
Achillas.

Ioa. 10. f

Ioa. 14. b

Psal. 35.

A ritum filiationis accipientes, per naturalem filium adiuti, fiunt & ipsi adoptionis filij. Istius autem propriam & naturalem præcipuamq; filiationem Paulus etiam manifestauit de Deo dicens: Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis, id est, qui natura non sumus filij, tradidit illum. Ad distinctionem nanque non propriorum, illum proprium filium esse dixit: In euangelio nanque: Hic est filius, inquit, meus dilectus, in quo bene complacui. In psalmis verò Saluator ait: Dominus dixit ad me, filius meus es tu. Germanitatem naturæ declarans, significat non esse ei⁹ naturales quoslibet alios filios præter istum. Quid etiam quod ait: Ex utero ante luciferum genui te? Nonne clarè naturalem demonstrat paternæ generationis filiationem, quam non morum diligentia & exercitatione prouectus, sed proprietate naturæ sortitus est? Vnde & intransgressibilem habet filiationem, vnigenitus patris. Rationabilium verò filiationem non eis naturaliter existentem, sed opportunitate morum, & dono Dei etiam mutabilem ratio nouit. Videntes enim, inquit, filij Dei filias hominū, acceperunt sibi vxores ex ipsis. Et iterum: Filios genui, & exaltaui, ipsi verò me spreuerunt, per Esaiam Deum dixisse didicimus. Multa dicturus dilectissimi transeo, onerosum esse putans plurimis verbis vnanimis admonere doctores. Vos enim ipsi estis diuinitus eruditi, non ignorantes quia doctrina quæ nuper contra pietatem surrexit ecclesiasticam, Hebionis est, & Artemonis, & zelus Pauli Samosatani de Antiochia, synodali omnium episcoporum iudicio ab ecclesia pulsū. Cui succedens Lucianus, extra synagogas mansit trium episcoporum plurimo tempore. Quorum impietatis fecem sorbentes isti, nunc nobis de non existentibus illorum plantationes absconditas pullulare fecerunt Arius & Achillas, & cum illis concilium malignantium: & nescio quomodo in Syria tres ordinati episcopi, eo quod consenserint eis, & ad peiora flammati sint. De quibus sententia in vestra sit probatione reposita, qui salutaris passionis humilitatem & exinanitionem, voluntariam paupertatem & voces quas propter nos Saluator suscepit, memoria retinetis. Igitur ad ostensionem supernæ & antiquæ diuinitatis eius hæc congruunt, significantiūque sermonibus naturalis eius gloria & imperiū, & apud patrem mansio clarius explicatur. Quale est illud: Ego & pater vnū sumus, non patrem semetipsum appellans, neque substantialiter duas naturas, quæ est vna, declarans, sed quia paternam seruandi plenitudinem filius habet perfectè naturam, per omnia similitudinem patris gerens, & immutabilis imago eius existens, atque principalis causæ expressa figuratio. Vnde etiam tunc Philippo cupienti videre patrem, Dominus sine inuidia se demonstrat. Nam cum diceret: Ostende nobis patrem, ait: Qui videt me, videt & patrem: tanquam per speculum sine macula, & animatum per diuinam eius imaginem contēplaretur patrem, quem similiter in psalmis sanctissimi viri canunt, dicentes: In lumine tuo videbimus lumen. Quapropter & qui honorat patrem, honorat & filium: & qui honorat filium, honorat & patrem, & rectè. Omnis nanque vox impia, quæ in filio dici præsumitur, ad patrem quoque refertur. Sed mirum non est, quod scripturus sum o charissimi, si falsas aduersum me derogationes, & con-

tra piissimum nostrum populum delatas insinuo. **D** Hi enim qui contra deitatem filij Dei castra constituunt, neque contra nos ingratas calumnias exercere formidant, quoniam nec præcorum quempiam dignatur sibi met comparare, neque præceptoribus se, à quibus nos ab infantia eruditi sum⁹ æquari patiuntur, neque comministrorum quemquam nunc vbicunque consistentium in mensura sapientiæ reputant, quasi soli sapientes, & nihil habentes, atque nouorum dogmatum inuētores: & quibus solis reuelata sint, quæ à nullo altero sub sole intellecta noscuntur. O scelestæ superbia, immanis vanitas, vanæ gloriæ furor, sapientia Satanæ in animas eorum nequissimas vehemēter insiliens. Non deterruit eos antiquarum scripturarum Deo amabilium explanatio, non comministrorum confors reuerentia de Christo ferocitatem eorum mansuefecit, quorum scelestæ opera nec dæmones ferre patiuntur, quando vocem blasphemam contra filium Dei promere non præsumunt. Hæc igitur iacula secundum præsentem virtutem dirigantur aduersus eos, qui inerudita materia contra Christum exacuuntur ad bellum, & aduersus pietatem eius calumnias inferre cōtendunt. Aiunt enim nos aduersantes fabulas, ex quibus inuentum est dici, ex non extantibus impiam & non scriptam contra Christum blasphemiam prædicare, id est duo ingenita: ipsi potius duorum alterum necessario esse oportere dicentes ineruditi, aut ex non extantibus filium esse sapiendum, aut indubitanter dicere ingenita duo. Ignorantes imperiti, quia multum est inter patrem ingenitum, & ea quæ ab eo ex non extantibus sunt creata rationalia & irrationalia, quorum media existens natura vnigenita, per quam vniuersa ex non extantibus fecit pater Dei verbi, ex ipso verò patre natiuitatem habet, sicut & ipse Dominus alicubi testatus est, dicens: Qui diligit patrem, diligit filium qui ex eo natus est. De quibus nos ita credimus, sicut apostolicæ placet ecclesiæ, in vnū ingenitum patrem, nullam habentem causam vt esset, incōuertibilem & immutabilem, semper idem & similiter se habentem, nec prouectum, nec immutationem recipientem, legis, prophetarum, euangeliorumque datorem. Patriarcharum & apostolorum dominum, omniumque sanctorum, & in vnū dominum Iesum Christum filium Dei vnigenitum, natum non ex non extante, sed extante patre, non secundum corporum similitudines incisionibus aut diuisionum effluxionibus, sicuti Sabellio & Valentino placet, sed ineffabiliter & inenarrabiliter secundum eum qui dixit (sicut supra posuimus) Generationem eius quis enarrabit? subsistentia videret eius omni creatæ naturæ imperscrutabili existente, sicut & ipse pater imperscrutabilis est, eo quod non capiat rationalium natura scientiā, qua pater genuit Deum. Quod quidem non à me conuenit discere, viros spiritu veritatis impletos. Erudiente quippè nos Christi voce, qua dicit: Nullus nouit quis est pater, nisi filius: & nullus nouit quis est filius, nisi pater: & asserente eum inconuertibilem & immutabilem, se sicut patrem nihil egentem, perfectum filium, æqualēque patri soli ingenito. Imago enim est integerrima & immutabilis, patris, & omnino imaginem conuenit esse plenam, per quam non desit aliquid ab æqualitate eius cuius imago est, sicut ipse Dominus docuit, dicens:

saluo inu. sp. y. g. 2050

Sabellius
Valentini.
Esa. 33. c

Matth. 11. d

B iij

Ioan. 14. d
Heb. 1. a

A Pater meus maior me est: secundum quod semper etiam esse filiū ex patre credimus. Splendor enim est gloriæ, & figura paternæ substantiæ. Sed nullus hoc, semper, ad suspicionem ingeni sumat, sicut putant qui sensus animæ cæcatos habent. Nā neque erat, neque semper, neque ante secula, idē est quod ingenuum, sed nec quilibet humanus intellectus ab hominib⁹ nominatus indicare valet hoc quod dicimus ingenuū, sicut & vos æstimare credo, & de omnium vestrorum confido proposito, nullo modo quibuslibet nominibus ingenuū declarantiū. Videntur enim hæc nomina veluti temporum esse pductiua, dignè tamē ipsius vnigeniti diuinitatem, & veluti dicam antiquitatem nequaquam significare valēria, cū sancti videlicet viri secundum suam vnusquisque virtutem sacramentum hoc aperire conati sint, veniā poscentes ab auditoribus per satisfactiones rationabiles, dicendo de se: Protulimus quod pertingere præualuimus. Si quid autem vltra hominem expectant, quicumque viri & ad maius innituntur, eloquium illud quod ait: Ex parte cognoscimus, iam putātes esse destructum, palām est quia multū spe sua deficiunt. Igitur erat, & semper, & ante secula, quodcumque sit, non tamen est ingenuum. Ergo ingenuo quidem patri p̄pria dignitas est seruāda, nullo dicentes causam fuisse vt esset: filio verò congruus distribuatur honor. Sine principio enim à patre sciamus eius esse natiuitatē, culturam ei (sicut prædiximus) tribuentes piē, atque cum bona opinione super eo, erat, & semper, & ante secula, prædicantes, diuinitatem quippe eius p̄scrutantes sed imagini & p̄scrutationi patris p̄fectā æqualitatem per omnia deuouentes. Propriū verò solū dicentes patris, quod ingenuus est, cū & ipse Saluator dixerit: Pater maior me est. In hac itaq; pia

Semper.
Erat
ante secula.

B de patre filioque sententia, sicut nos diuinæ scripturæ docent, vnum sanctū spiritum confitemur, qui repleuit & veteris testamenti sanctos homines, & noui sacratissimos præceptores: in vnā & solam catholicā apostolicamque semp̄ ecclesiam, quæ & inuincibilis est, licet omnis mundus aduersus eam pugnet, & victrix totius aduersæ impietatis existit, securus nos faciente patrefamiliās eius, cū clamat: Habete fiduciam: Ego vici mundum. Hoc nouimus actum post resurrectionem à mortuis, quorū primitiā factus est dominus noster Iesus Christus carne vera indutus, & nō putatiue ex Dei genitrice Maria, qui in nouissimis tēporibus p̄ damnatione peccati ad humanum genus adueniens, crucifixus & mortuus est, sed non p̄pterea diuinitate sua minor factus. Resurrexit enī à mortuis, assumptus in cælū est, sedet ad dexteram maiestatis. Hæc igitur ex parte hac epistola figurauit, onerosum credens singula sub scrupulositate conscribere, eo quod sciam sanctū studium vestrū talia non latere. Hęc docemus, hæc etiam prædicamus, hæc sunt apostolicę ecclesię dogmata, p̄ quibus etiam morimur, & destruere ea volentes, nullatenus formidamus. Qui licet verberibus nobis extorqueant, nos tamen spem non auersamur nostram. Horū igitur aduersarij, id est, Arius & Achillas, & qui cum eis sunt veritatis inimici, ab ecclesia procul sunt expulsi, alieni facti à pia doctrina nostra, secundū beatum Paulum dicentem: Quicumque vobis annunciauerit præter id quod acce-

1. Cor. 13. d

Ioan. 14. d.

Ioan. 16. g

Gala. i.

pistis, anathema sit, licet angelum de cælo esse se D fingat. Sed etiam si quis aliis sermonibus domini nostri Iesu Christi & doctrina quæ secundū pietatem est, inflatur, nihil sciens, & reliqua. Hos igitur anathematizatos à fraternitate, nullus vestrū suscipiat, aut habere patiatur ea quæ ab eis dicuntur vel conscribuntur. Cuncta enim velut magi homines mentiuntur, quia veritatē loqui non possunt. Circumeunt denique ciuitates, nihil studēt aliud, q̄ vt amicitiarū schemate, & nomine pacis p̄ figmēta & blandimenta literas dent & accipiant, vt errare faciāt per hęc deceptas à se mulierculas. Hos ergo qui contra Christū tanta p̄sumunt, quique Christianitati tam publicè derogauerunt, qui inter iudicia persecutiones nobis, quantum in ipsis est, excitare non cessant, & ineffabile sacramentū natiuitatis Christi eneruare moliantur, auersissimi dilectissimi, & vnanimis atque concertatores nobiscum contra eorum vesaniam estote p̄sumptionem, ad similitudinem comministrorum nostrorū qui indignati sunt, & aduersus eos mihi scripserunt, & in Tomo quem etiam vobis direxi per filium meū + Archidiaconum subscripserūt, tam E torius Ægypti & Thebaidis, quā Libya ac Pentapolis, Syria, Lycia, Pamphylia, Asia, Cappadocia sacerdotes, aliarūque prouinciarū, ad quorū instar etiā vos confido eum suscipere. Multis itaque mihi contra nocentes remediis existentibus, etiam hoc inuentū est vtile medicamen, quia conuertuntur seducti ab eis populi, nūc nostris sacerdotibus obedientes, & ad p̄nitentiā per eos accedere festinantes. Salutate ad inuicem fraternitatē quæ apud vos est. Valere vos in domino opto charissimi. Sunt autē qui anathematizati sunt, ex presbyteris quidem Arius, ex diaconibus autē Achilles, Euzoius, Æthalis, Lucius, Sarmatus, Iulianus, Menas, alter Arius, & Helladius.

† Alias Archidiaconum diaconum.

Consona his direxit & Philogonio Antiochenæ p̄suli ciuitatis & Eustathio, qui tūc Berrhœensem gubernabat ecclesiā, & aliis Apostolicorū dogmatū defensoribus. Sed neque Arius quiescere passus est: scripsit enim & ipse cōcordibus suis. Quod verò nihil falsi contra eum scripserit sacratissimus Alexander, ipse Arius literis suis scriptis ad Nicomediensem Eusebiū protestatus est. Quā F Epistolam inferere non omitto, vt communicatores impietatis eius ignorantibus possim facere manifestos.

Epistola Arii ad Eusebium. C A P V T X V.

DOMINO desiderabilissimo homini Dei, fideli, orthodoxo Eusebio, Arius qui persecutionem ab Alexandro Papa patitur iniuste p̄pter omnia vincentem veritatem, quam tu quoque defendis, in Domino salutem.

Patre meo Ammonio veniente ad Nicomediā, rationabile iudicavi te salutare per eum, sciēs dilectionem pariter & affectum, quem circa fratres p̄pter Deum habere dignosceris. Vehementer nos vastat atque persequitur, & omnem benignum animū mouet aduersum nos episcopus, ita vt etiam de ciuitate nos expulerit, veluti homines sine Deo: quoniam non concordamus ei publicè dicenti: Semper Deus, semper filius: Simul pater,

Proverbiū.

A simul filius: Coexistit ingenito Deo filius. Sēper genitus est. Ab ingenito genitus est. Neque cogitatione, neque atomo aliquo præcedit Deus pater. Semper filius ex ipso Deo est. Et quoniam Eusebius frater tuus Cæsariensis, & Theodotus, & Paulinus, & Athanasius, & Gregorius, & Aëtius, & omnes per Oriētē dicunt, quia præexistit Deus filio sine principio, anathema facti sunt, præter solum Philogonium, & Hellanicum, & Macariū homines hæreticos, ineruditos, quorum alij quidem dicūt filium erucluationem, alij verò propositiōnem, alij coingenitum. Quas impietates nec audire possumus, licet innumeras mortes nobis minētur hæretici. Nos autem quoniam dicimus, & sapimus, & docuimus, & docemus, quia filius nō est ingenitus, nec ingeniti pars vllō modo, neque ex aliquo subiecto: sed quoniam voluntate & consilio subsistit ante tempora, & ante secula plenus Deus, vnigenitus, incōuertibilis: & antequam generaretur aut crearetur, aut prædestinaretur, aut fundaretur, nō erat: ingenitus enim, nō erat: persecutionem patimur, quia diximus: Principium habet filius, Deus autem sine principio est: & quia diximus, Ex nō exstātibus est (sic autem diximus secūdū qđ nec pars Dei est, nec ex aliquo subiecto) propterea persecutionem patimur. De cætero tu nostri. Valere te in Domino opto, memorem tribulationum nostrarum Collucianista verē *in vltis*, id est, pie.

Eusebius itaque Cæsariæ erat episcopus, Theodorus Laodicæ, Tyri Paulinus, Athanasius Anazarbi, & Gregorius Beryti, Aëtius autem Lyddæ. Lydda verò est, quæ nunc Diospolis appellatur.

Hos ergo Arius cōcordes se habere gloriabatur. Hostes autem vocauit, Philogoniū Præfulem vrbis Antiochenæ, Hellanicum Tripoleos, & Macarium Hierosolymorum, aduersus eos faciēdo calumnias, quoniam æternum & ante secula filium, & cum patre æqui honoris, eiusdemque substantiæ prædicabant. Hanc igitur Eusebius dum suscepisset epistolam, & ipse venenū suæ impietatis euomit, scripsitq; hoc modo Paulino episcopo Tyri.

*Philogonium
Hellanicum
Macarium.*

C *Epistola Eusebij ad Paulinum episcopum Tyri.*
CAPVT XVI.

DOMINO MEO PAVLINO,
Eusebius in Domino salutem.

Nequē domini mei Eusebij studium pro veritate verbi tacitum est, sed vsque ad nos peruēnit, neque tuum domine super hac causā silentium. Et vt consequens erat, de domino quidem meo Eusebio lætati sumus: de te verò tristamur, arbirantes taciturnitatem tanti viri nostrā esse deuictionem. Quapropter rogo te, scientem quoniā indecens est virum sapientem alia sapere, & tacere veritatē, vt spiritali ratione commotus ad cōscribendum, de huiusmodi rebus incipias, cum & tibi sit vtile, & audientibus te: maxime dum per consequentiam scripturæ & vestigia sermonum eius & voluntatis scribere volueris. Quoniam neque duos ingenitos audiuius aliquando, neque vnum in duos diuisum. Neque corporale aliquid passum esse didicimus, aut credidim⁹, domine meus: sed vnum quidem ingenitum, vnū vero ab eo

verē, & non ex eius substantia factum, & (vniuersaliter dicendum) nequaquam cum ingeniti natura participantem, aut existentem ex eius substantia, sed factum perfectē, aliud natura atque virtute, quantum attinet ad integram similitudinem, affectum, potestatemq; factoris, factum scilicet inenarrabiliter: quod etiam cogitationi non solum humanæ, sed etiam quæ vltra omnes homines est, incomprehensibile iudicamus & credimus. Et hæc quidem nō rationibus nostris obstructi, sed ex scriptura sancta discētes, dicimus creatum esse & fundatum & genitum substantia, & inconuertibili & ineffabili natura, similitudine factoris, sicut ipse Dominus ait: Dominus creauit me initio viarum suarum, in opera sua, & ante secula fundauit me, ante omnes colles genuit me. Si autem ex eo, hoc est, ab eo erat, quali pars eius vel ex fluxu substantiæ, nequaquam creatus aut fundatus esse diceretur. Neq; tu ignoras hoc, domine vere, quia quod ex ingenito cōsistit, creatum iam ab alio quā ab eo, aut fundatum nō erit: ab initio ingenito eum dicere, ostensionem quandam præbet, quasi ex paterna substantia sit natus, & habeat ex eo æqualitatem naturæ. Scimus enim quia nō de eo solo genitū dicit scriptura, sed etiā de dissimilibus ei natura per omnia. Nā & de hominibus ait: Filios genui & exaltaui, ipsi verò me spreuerūt. & iterum: Deum qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es domini creatoris. Et in aliis quidem ait: Qui peperit guttas roris, non naturam ex natura narrans, sed vniuscuiusq; creaturæ ex eius volūtate natiuitatē. Non enim ex eius substantia sunt: sed omnia voluntate eius facta, sicuti facta sunt. Ille siquidem Deus est, hæc autem ad similitudinem eius verbo similia futura, secundum spontaneum motum facta. Et omnia quidem per eum à Deo facta, cūcta tamē ex Deo. Quæ percipiens & exponens secundum datam tibi diuinitus gratiam, scribere domino meo Alexandro festina. Confido enim, quia si scripseris illi, conuertetur. Saluta omnes qui in domino sunt. Valentem te, & pro nobis orantē gratia Dei custodiat domine.

Prouer. 8. c

*Esai. 1. 6
Deut. 32. c
Iob. 38. s*

SOCRATES.

De potentia Eusebij Nicomediensis.
CAPVT XVII.

Talia & isti alterutris scribebant, contra veritatem se armātes ad prælium. Et peius fiebat malum ad contentiōnis incendiū, per eos qui hæc scripta suscipiebant. Cōsentientes igitur Alexandro etiā in eius tomo subscribebant, alij verò contraria faciebāt. Præcipuè verò mouebatur ex aduerso Nicomediensis Eusebius, quoniam in epistola sua grauiter eius memoriam fecerat Alexander. Poterat autem illo tempore plurimum Eusebius, quia tūc Imperator Nicomediæ morabatur. Nam ibi ante paululum temporis Diocletianus, & qui circa eū erant, Regalia constituerant. Propterea ergo multi episcoporum obediebant Eusebio. Et ille frequenter scribebat, Alexandro quidem, vt descrens quæstionē quæ moueret tumultum, susciperet Arium & sequaces eius: per ciuitates autem diuersis episcopis, ne cōsentirent scriptis Alexandri. Vnde omnia erant valde turbata.

*Eusebius
Nicomediensis.*

Potentia episcopi, ex loco.

A Non enim solummodo ecclesiæ præfules ratiocinationibus inter se certare videbantur, sed etiam populus diuisus erat. Alij nanque istis, alij verò cōsentiebant illis. Et ad tantum caussa venit incendium, vt in publico & in ipsis theatris Christianitati derogaretur. Hi quidem in ipsa Alexādra positi, tanquam iam victores de superioribus persecutionibus facti, potius armabātur, legationēque mittebant ad prouinciales episcopos: hi verò in alteram diuisi partem, illorum simili seditioni communicabant.

Dissidium ecclesiarum.

Vtriq; volebant videri victores.

De Melitiani, & quomodo sint ab ecclesia segregati, quia nolent e Alexandro Arium suscipere, per diuersa loca Ariani concilia celebrabant.

CAPVT XVIII.

Melitiani. An. do. 315.

Melitium.

B Miscebantur igitur Ariani Melitiani, qui dudum fuerant ab ecclesia segregati. Qui verò sint isti, dicendum est, Sub Petro Alexandrinæ ciuitatis episcopo, qui suscepit Diocletiano imperatōe martyrium, Melitius quidam episcopus vnus ciuitatis Ægyptiorū depositus est, & propter multas alias causas, & maximè quia in persecutione fide negata sacrificauerat. Ergo damnatus multos habuit sequaces, & hæresiarches factus est eorum, qui hæctenus ab eo in Ægypto Melitiani vocatur, nullam iustitiæ satisfactionem habens, cur remanserit ab ecclesia separatus. Dicebat quidem iniuriam se esse passum, & obloquebatur sæpius, derogabatque Petro. Sed Petrus in persecutione, percepta martyrij palma defunctus est. Iste verò retulit detractiones in Achillam, qui post Petrum suscepit episcopatum, & rursus in Alexādrum, qui post Achillam noscitur ordinatus. Inter hæc igitur superuēnit quæstio Ariana, & Melitius vnà cū suis defendebat Arium, cōspiratione facta cum eo aduersus episcopum. Quibuscunque enim praua videbatur Arij secta, suscipiebāt super Ario Alexandri sententiam, tanquam iustum contra consentaneos Arij, eius videretur esse decretum. Scribebāt autem, & qui circa Eusebium Nicomediæ erāt, & alij, quib⁹ Arij opinio complacebat, quatenus solueretur quidem præmissa damnatio, & in ecclesiā damnati reducerentur, quasi nihil mali profiterentur. Sic itaque diuersis epistolis ad Alexandrinum episcopum destinatis, fecerūt harum epistolarum collectiones. Arius quidem earū quæ pro se erant, Alexander autem contrarium. Et hinc occasio cōtentionis oborta est hæresibus, quæ nunc vbique circumuolant, hoc est, Arianorum, Eunomianorū & quicūque nomen habent à Macedonio. Singuli nanque horum ipsis epistolis testibus vti sunt, in defensionem hæresis suæ.

Quomodo fautores Eusebij congregauerint conciliū in Bithynia.

CAPVT XIX.

SOZOMENVS.

Alexander inecorabilis. Arianorum conciliū apud Bithyniam.

C Vm verò sæpe supplicantes Alexandro qui circa Eusebium erant, nō inclinassent eum, tanquam iniuriam passi malignabātur, & acriores ad roborandum Arij dogma sunt facti: cōciliūque in Bithynia colligentes, scripserunt episcopis vniuersis, vt tanquam rectè credentibus commu-

nicarent Ariani, & agerent vt Alexāder quoque D communicaret eis. Dūmque eorum studium defecisset, Alexandro nequaquam consentiente, legatione fungitur Arius apud Paulinum Tyri episcopum, & Eusebium Pamphili pontificem Cæsareæ Palæstina, & Patrophilum Scythopoleos, petens vnà cum suis, vt iuberetur cum populo, qui cū eo erat, solennia sacramenta ecclesiæ celebrare, tanquam ipse prius presbyterorum habuisset officium. Esse decens cōsuetudinem in Alexandria (sicut etiam nunc) vt vno existente super omnes episcopo, presbyteri seorsum ecclesias obtinerēt, & populus in eis Collectas solēniter celebraret. Tunc illi vnà cum alijs episcopis in Palæstina congregati, tale decretum super petitione Arij protulerūt, iubētes eos Collectas exercere, sicuti prius, esse tamen subditos Alexādro pōtifici, & deprecari semper, vt eius pace & cōmunionem fruerentur. Cūque etiā in Ægypto multis concilijs celebratis hæresis pullularet, ita vt ad regalia vsque perueniret, nō mediocriter Constantinus Imperator affligebat, eo quod religione nuper inchoate crescere, multos à christianitate dogmatum discordia auocaret. Et propterea culpabat & Arium & Alexandrum, eisque scribens arguebat, quia cū latere potuisset hæc quæstio, eam deduxissent ad mediū, & vehementi studio cōtentiones mouissent: quæ nec quærenda erat, nec ab initio cogitāda, cum cogitata potius taciturnitati iure tradenda, aut vitæ ab alterutris nō seiungi potuissent, licet ex aliqua parte dogmatis dissonarēt. Alexādro siquidem & Ario, aliquando culpans, aliquādo suadēs, talia scripsi, quarum literarū partem hic poni non est incongruum. Tota enim epistola in libris Eusebij posita est in vita Constantini.

Episcopi Presbyteri.

Episcopi Presbyteri.

Opera Eusebij Paphi de vita Constantini Aug.

SOCRATES.

Epistola Constantini principis ad Alexandrum pontificem Alexandrinum,

CAP. XX.

VICTOR CONSTANTINVS MAXIMVS, Pius, Alexandro & Ario.

F Didici natam præsentis quæstionis originem, quando tu (ô Alexander) à presbyteris requebas, quid vnusquisque eorum de quodam loco in lege conscripto, magis autem pro vanæ cuiusdam quæstionis parte sentiret. Tūque ô Ari, quod neq; principio cogitari debuerat, aut cogitatum taciturnitati tradi potius competebat, illud improuide protinus obiecisti: vnde discordia inter vos emergente mysteria contemnuntur. Sæctus verò populus in vtraq; diuisus, communis corporis cōgruentia separatur. Ergo vterque vestrum ex æquo voluntatem præbens, in quo vos confamilus vester iustè monet, obediat. Hoc itaq; neque requirere dignum est, neq; de talibus respondere, quærentibus. Huiusmodi enim quæstiones, quæ non alicuius legis necessitate proponuntur, inutilis vacationis tempus exquirunt. Et licet causā cuiuspiam naturalis exercitij fiant, tamen debemus eas intra sensum claudere, & nō promptè in publica conciliabula deportare, nec omnium auribus inconsultè committere. Quantus enim est vnusquisque hominum, vt possit ita magnarum rerum &

A valde difficilium virtutem, aut ad perfectū inspice-
cere, aut interpretari digne? ac si quis hoc facere,
difficile tamen possit, quantæ parti populi suade-
bit? Aut quis tantarum quæstionū subtilitates ex-
tra lapsus sui periculum sustinebit? Ergo fugien-
da sunt in talibus multiloquia, ne fortè dum infir-
mitate nostræ naturæ minimè quod proponitur
explicatur, mente discipulorum auditorum pro tar-
diori intellectu ad perfectam quæstionis perce-
ptionem peruenire non valente, ad necessitatem
blasphemiarum aut schismatis populus adducatur.

Quapropter & interrogationes incautæ, & respō-
siones improuidæ, æquam alterutris veniam tri-
buant ex utroque. Non enim pro summo legis mā-
dato, apud vos occasione certaminis inflammata
est, neque noua quædam pro Dei religione hære-
sis introducta, sed vnā eandemque rationem ha-
betis, sicut etiam vnū communionis signū. Vo-
bis enim inter alterutros, p̄ paruulis & valde mo-
dicis, contententibus causis, tantum Dei popu-
lum, quem vestris orationibus & prudentia con-
uenit gubernari, discordare nec decet, nec omni-
no phas esse, credibile est. Vt autem paruo quodā
exemplo sapientiam vestram commoneam: No-
tis etiam ipsos philosophos, quia in vno quidem
dogmate cuncti cōsentiunt, cum verò in quadam
sententiæ parte discordant, licet disciplinæ virtute
separentur, tamen ad inuicem corporis vnitatē
conspirant. Cū hæc ita sint, quanto potius ius-
tum est vos magni Dei ministros in voluntate reli-
gionis alterutris esse cōcordes. Cōsideremus itaque
ratione maiori, & ampliori intelligentia cogi-
temus, si rectè se habeat propter parua & vana set-
monum certamina fratres fratribus insultare, &
honorem concilij per vos impia contentione dis-
cerpere, dum ad inuicem pro sic paruis & nequa-
quam necessariis litigatis. Vulgaria sunt hæc, & in-
fantū magis fatuitatibus commodanda, quàm sa-
crorum virorum & prudentiū intelligentiæ con-
sona. Recedamus ergo volentes à tentationibus
diabolicis. Magnus noster Deus Saluator vniuer-
sorum, commune omnibus lumen effulsit, cuius
prouidentia hoc meum ministri Dei studium ad
perfectiōnem venire permittite, vt vos illius popu-
lū mea adlocutione, & ministerio, & monitionis
instantia, ad synodalem possim reuocare com-
munionem, quia (sicut dixi.) Vna quædam in vo-
bis est fides, & vnus secūdem vos hæreseos intel-
lectus, legisque præceptum cum suis partibus in
vnus voluntatis propositum tēdit. Hoc ergo quod
vobis inter alia cōtentionem excitauit, quoniam
nō attinet ad totius legis virtutem, separationem
quandam & seditionem inter vos non debet effi-
cere. Dico autem hæc non tanquam cogens vos
omnibus modis huic satis optimæ & qualiscūque
sit cōsentire quæstioni: potest enim & honor Cō-
cilij à vobis integer custodiri, & vna atque eadē
omnibus communio conseruari, licet aliqua in vo-
bis particulariter ad inuicem pro paruo quodam
contentio generetur: quoniam nō omnes in om-
nibus idem volumus, neque vna in nobis natura
versatur, aut voluntas vna cognoscitur. De diuinā
siquidem prouidentia vna quædam in vobis sit fi-
des, vna prouidentia, vnus in Deo sensus. Quæ ve-
rò pro his friuolis quæstionibus inter alterutros
disputata sunt, licet nō in vnā sententiā colli-

gantur, manere tamen intra sensum debent, men-
tis ineffabilitate seruata. Communis autem cha-
ritatis præcipuum sacramentum, & veritatis fides,
& honor circa Deum atque religionem legis a-
pud vos inconcussè permaneat. Reuertimini ergo
ad alterutros amicitia atque gratia, reddite vni-
uerso populo vestros amplexus, vósque ipsos ve-
lut proprias animas expiantes, alterutros rursus ag-
noscite. Suauiores enī crebro sunt amicitiarum post
inimicitiarum causas ad cōcordiam restitutæ. Red-
dite ergo mihi tranquillos dies noctesque secu-
ras, vt quædam iucūditas puri luminis, & vitæ iam
quieta apud me lætitia conseruetur, alioquin fue-
rit necessitas ingemendi & semper lachrymis in-
grauari, & neque seculum libenter ferre viuendi.
Dei nanque populos, id est, cōfamulos meos, sic
iniuste & noxia vestri cōtentione diuisos, congre-
gari iam tempus est. Vt autem huiusmodi tristitiæ
meæ magnitudinem sentiat, audite: Pridem ve-
niens ad Nicomediensem ciuitatem, repente ad
Oriētem pergere festinabam. Cūque ad vos tē-
derem, & plurima iam parte vobiscum essem, hu-
ius rei nuntio sum retentus, ne oculis videre com-
pellerer, quæ impossibile iudicabam ad sensum
posse aurium peruenire. Quapropter aperite iam
mihi per vestram concordiam Orientis vias, quas
cōtentione clausistis alterutra, velocitèque mihi
concedite, vósque ipsos & alios vniuersos popu-
los videre lætos, & pro communi omnium cōcor-
dia ac libertate, debitam gratiarum actionem fa-
uorabilibus eloquiis Deo persolvere.

*Quod tam pro Ariana quæstione, quàm pro pascha de-
finita festiuitate, in Nicæa fecit Constantinus ce-
lebrari concilium. C. A. P. XXI.*

Alexandro siquidem & Ario, nunc culpando,
nūc admonendo hæc scripsisse dignoscitur.
Grauiter autem ferebat, audiens aliquos contra
omnium statutū agere Paschæ festiuitatem. Tūc
etenim in vrbibus Orientis discordantes quidam
ob hoc, alterutra quidem societate diuisi nō erāt,
Iudaicè tamen festiuitatem dominicam celebra-
bant, & (vt assolet) splendorem Collectæ tali di-
scretione fœdabāt. Propter vtraque igitur quietam
reddere ecclesiam festinabat princeps, seque
putans hoc malum posse præoccupare, antequam
ad plurimos perueniret, misit virum circa se fide
& vita simul insignem, & cōfessionibus priorum
temporum pro dogmate cōprobatum, qui cōpa-
cetur Ægyptios p̄pter dogma tumultuantes, & O-
rientales propter pascha discordes: fuit autem
Osus Cordubæ ciuitatis episcopus. Cūque præ-
ter spem causa procederet, & hæresis potius quàm
pax sperata valuisset, nihil impetrans remeauit,
qui fuerat pro pace missus ecclesiarum. Tūc illud
famosissimum in Nicæa concilium feruor princi-
pis excitauit, publicis asinis atque mulis, & curra-
cibus equis, episcopos, & qui cum eis erant, ad syn-
odum venire præcipiens.

*Paschalis di-
ei observatio
vni diuersitas*

*Osus episco-
pus Cordu-
bensis.*

*Signum cō-
munionis.*

A HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER SECVNDVS.

SOZOMENVS.

De Praesulibus ecclesiarum qui interfuerant Niceno concilio. CAPVT PRIMVM.

An. do. 327.
Nicenum
concilium.

† flauium
Sue.

B

OMMVNICABAT igitur Niceno concilio ex apostolicis quidem sedibus Macarius Hierosolymitanus, Eustathius iam presides Antiochiae apud Orontem † & Alexander Alexandriae, quae est apud stagnum Mariam. Iulius autem Romanus episcopus propter senectutem defuit, erantque pro eo praesentes Vitus & Vincentius presbyteri eiusdem ecclesiae. Super hos autem & alij plurimi boni & optimi ex diuersis gentibus conuenerunt. Alij quidem ad intelligendum & dicendum valde idonei, scientiaque factorum librorum & alia eruditione disciplinati, vitaeque virtute praecelari. Alij vero in utroque probatissimi viri, quorum vtile iudicio etiam nominare.

THEODORITVS.

Iacobus episcopus Antiochia Mygdonica.

† quae in historia Philostrophus inscripta.
Paulus Neocaesariensis.

C

Tanquam stigmata domini Iesu in corpore circumferentium secundum sacrum apostolum. Erat enim Iacobus Antiochiae Mygdonicae, quam Syri & Assyrij Nisibin appellant, qui mortuos resuscitauit, viuos curauit, & alia innumera probatur operatus esse miracula. Sed haec superfluum arbitror huic operi rursus inserere, † quae in Deo amabili historia latius enarraui. Paulus Neocaesariae, quod est castrum positum iuxta ripas Euphratis. Is enim Licinij rabie demolitus est. Ambas enim manus ligatas habuerat, ignitoque ferro combustas, quo fuerant nerui articularum eius a sua mobilitate siccati atque mortificati. Alij vero dextros oculos effossos habuerunt, alij dexteras furas abscissas. Vnus horum erat Paphnutius Aegyptius. Et absolute videbatur ibi populus athletarum Christi & martyrum in vno loco congregatorum. De quibus & Eusebius Pamphili tertio libro in Constantini vita haec ita dicit.

SOCRATES, EX EUSEBIO.

Cunctarum igitur ecclesiarum quae totam Europam, Libyamque & Asiam replebant, simul erant ministrorum Dei coepta cacumina, vnaque orationis domus, tanquam a Deo dilatata intrinsecus ferebat omnes in idem. Syros simul & Cilicas, Phoenicasque & Arabes, atque Palaestinos. Inter hos &

Pater Niceno Synodi.

Aegyptios, Thebzos, Libyas, necnon & qui ex Mesopotamia oriuntur, sed etiam Persa ad concilium venit episcopus. Verum nec Scythia defuit ex eorum choro, Pontusque & Asia, Phrygia & Pamphilia, viros probatissimos praebuerunt. Aderant Thraeces & Macedones, Achiui & Epirotae, & his quoque interius habitantes. Ipse autem Hispanorum valde famosus Osius vnus erat & simul plurimis assidebat. De regia vero ciuitate Praesul Alexander propter senectutem defuit, presbyteri vero praesentes locum eius implebant. Talem itaque solus a seculo vnus Imperator Constantinus Christo coronam vinculo pacis exornans, suo saluatori de victoria inimicorum & hostium Deo † docibilem dedicauit, gratiarum actionis imaginem secundum nos apostolica plausione constitues. Tunc igitur ille sermo completus est: Collectos ex omnibus gentibus quae sub caelo sunt viros religiosos, inter quos erant Parthi, & Medi, & Elamitae, & qui habitant Mesopotamiam, Iudaeam & Capadociam, Pontum & Asiam, Phrygiam & Pamphiliam, Aegyptum & partes Libyae circa Cyrenem, & aduenae Romani, Iudaei & Profelyti, Cretes & Arabes. Veruntamen hoc illis deerat, quod non (sicut isti) omnes ex Dei ministris vndique consistebant. In praesenti siquidem choro multitudo erat episcoporum numerum trecentorum excedens, sequentibus eos presbyteris ac diaconibus & acolytis, quorum numerus non poterat comprehendi. Ministrorum vero Dei, alij sapientiae sermone fulgebant, alij continentia vitae & patientia coruscabant, alij vero medio modo horum virtutibus ornabatur. Erant igitur inter eos alij temporis honorati longitudine, alij iuuentute & animi robore praemicantes, qui nuper venerant ad huius ministerij cursum. Quibus videlicet & omnibus Imperator diebus singulis cibaria largissimè ordinat expendi. Haec itaque de his qui ibi collecti sunt, Pamphili recitauit Eusebius. Cumque celebrasset Imperator victicem contra Licinium festiuitatem & ipse occurrit ad Nicam. Clarebant autem inter episcopos, Paphnutius ex superiori Thebaide, & Spyridion Cyprius. Cuius autem rei causa horum meminerim, postea sum dicturus.

De libellis oblati imperatori, & ab eo insis incendi, & de disputatione dogmatis Arianis. CAP. 11.

SOZOMENVS.

ADERANT itaque cum episcopis viri disputationis experti, verbi studentes prodesse concilio. Ut autem assolet fieri, plurimi sacerdotum tanquam pro causis propriis decertare collecti, tempus se inuenisse putarunt, quo cortigeretur quod contristabat eos, & de quibus alium vnusquisque fortè culpabat, libellum offerens principi, quae in eo fuerant

Ofiu Carle
baufis episcopi.

† decore, vel
decubili: fr
legitur in re
canto codicis.

Al. 2. b

Costantinum
victi suppe
dit ante pa
tribus concilij.

Interim
Constantini
aduersum Li
cinium.

Arant commissa, narrabat. Cùmque hoc quotidie facile accideret, præcepit Imperator certo die singulos de quibus alius alium culparet, facere manifestum. Cùmque dies constituta venisset, libellos oblatos suscipiens: Hæc quidem accusationes, inquit, tempus habebunt proprium, id est, diem magni iudicij, iudicem verò illum, qui tunc futurus est omnibus iudicare. Mihi ergo homini constituto, de huiusmodi rebus non licet habere auditorium, sacerdotum scilicet accusantium & simul accusatorum, quos minimè conuenit tales debere monstrari, qui iudicentur ab aliis. Age nunc imitantes diuinam clementiam in alterutrorum veniam accusationes aboleamus alterutras, & de his quæ ad fidem pertinent agere studeamus, cuius huc gratia venimus. Hæc siquidem Imperator dicens, vniuscuiusque scripturam vt aboleret libellos iussit ardere, diemque diffiniuit, qua solui quæ erant dubia, conueniret. Ante constitutum verò diem conueniente s apud semetiplos episcopi, euocauerunt Arium, & propositis in commune suis opinionibus disputabant. Cùmque, vt assolet, ad diuersas quæstiones causa traheretur, alij quidem suadebant nihil innouandum circa antiquam fidei traditionem, & maximè quando morum simplicitas sine perscrutatione traderetur, accedentibus ad fidei sacramentum. Alij verò respondebant, non oportere sine examinatione sequi sententias antiquorum. Plurimi verò tunc conuenientium episcoporum & sequentium eos clericorū, scientes disputare, huiusmodi elocutionum arte exercitati claruerunt, & Imperatori, atque his qui circa eum erant, noti sunt facti. Ex illo enim & Athanasius tunc diaconus existens, dum cum Alexandro esset episcopo, huius studij pars esse maxima videbatur, necnon & quidam Græcorum philosophorū opportunè harum disputationū quæstione participati sunt. alij quidem quale esset hoc dogma studentes agnoscere: alij verò nuper inchoante Græcorum religione deperire, Christianis infensi, dogmatis sacramenta ad verborum certamina protrahabant, ita vt contra se seditiones exercebant, certaminaque sibimet inferrent, & se plus ex aduerso contenderent.

SOCRATES.

De Laico simplici confessore virum dialectum superante, & de sene simplici, Philosopho Christianum dogma pendente. CAP. 111.

Cùmque plurimi disputationis delectatione traherentur, vnus quidam ex confessoribus laicis simplicè habens sensum, Dialecticis obuiauit, dicens: Audite igitur, Christus & Apostoli non nobis artè Dialecticam tradiderunt, vanamque verborum fallaciam, sed puram scientiam fide & bonis operibus obseruandam. Hæc dicente iuvene & animo sene, præsentibus quidem mirati sunt, dictumque probauerunt. Dialectici verò satisfactione suscepta, cessarunt, rationem videlicet simplicem veritatis audientes.

SOZOMENVS.

Fertur enim & aliud: dum quidam eorum ma-

gnificientia sermonum extolleretur & illuderet sacerdotibus, non pertulit eius fastum quidam senex simplex & innocens ac probatissimus confessorum, sed accessit aduersus eum proferre sermonem. Hoc itaque factum petulantibus quidem & simplicem scientibus confessorem, risum mouit, maturioribus verò formidinem, prouidentibus, ne à viro verbis artifice deduceretur ad risum: veritamen cedentibus vt quod vellet ediceret, resistere nanque ei cum talis esset nimium verebantur: In nomine, inquit, IESU CHRISTI, ô philosophè, audi dogmata veritatis: Vnus est Deus cæli & terræ, omniumque visibilium & inuisibilium creator, qui hæc omnia verbi sui virtute fecit, & spiritus sui sanctitate firmavit. Hoc itaque verbū quod nos, inquit, filiū Dei nominamus, habita misericordia super homines, ab errore eos & ferali religione liberauit, passus ex muliere nasci, & cum hominibus conuersari, & mori pro eis, veniēque denud iudicaturus singulorum vitam. Hæc ita se habere sine perscrutatione credimus. Noli igitur inaniter laborare quarens destruere ea quæ fide percepim⁹. Noli inuestigare modū, quo fieri hæc, aut nō fieri potuerint. Si enim credis cōsuleri mihi, ad ista responde. Obstupefactus verò Philosophus, credo, inquit. Tunc gratias pro deuictione persoluens, eadem quæ senior æquè sectatus est, & prioribus cōsectatoribus vt vnanimis sibimet essent persuadebat, nō improvidè mutatum se iurans, sed ineffabili quadam virtute ad Christianitatem protinus inuitatum.

Quomodo in conflictu Alexander Constantinopolensis fecerit philosophum obmutescere Paganorum. CAPVT. 1111.

Dicitur autem proximum huic miraculo, quidam gestum per Alexandrum Constantinopolitanæ ciuitatis episcopum. Cùm enim venisset Imperator Constantinus Byzantium, ad euntes eū quidam philosophi, quærebantur quasi nō Deum coleret vt deceret, & circa sacra nouitates exerceat, nouam in republica introducendo culturam, præter ea quæ eius maioribus visa sunt, & Græcorum Romanorumque principibus quos habuerunt, transacta secula, placuerunt: volebantque cum Alexandro episcopo disputare de dogmate. Ille verò huiusmodi exercitatione verborum inexperitus erat, de vitæ qualitate confidens. Fuit enim vir magnus, & cōuersatione mirandus. Cùmque certamen Imperatore præcipiente suscepisset, cōuenissentque philosophi, omnibus loqui volētibus, vt vnum ex se quem vellet eligerent postulauit sanctæ memoriæ pater noster Alexander, cæteros verò quicumque essent, silentium tenere præcepit, & tantūmodo his quæ ab vtroque dicerentur, intendere. Suscipiente autē vno eorum disputationis vniuersæ negotiū, ad Philosophū sanctus Alexander: In nomine, inquit, Iesu Christi impero tibi ne loquaris. Et vnā cū eius sermone opus impletū est. Repente nanque ille homo vt sermonem audiuit, obligato ore conticuit. Putasne iustum fuit cōsiderare, vttrum maius hoc miraculū videretur, vt homo & quidam Philosophus, sic facile officium locutionis amitteret, an certè vt lapis violē-

Christianus idiosus Philo sopho Christi religionē persuadet.

quibus argumentis hanc sententiam persuadet.

Alexander melior quā doctior.

Alexander philosopho silentium imperat per miraculum.

Constantinum volebat iudicare de causis sacerdotū.

Athanasium disputator. Græcos vocat Gensiles.

In dialecticis.

A tia verbi manu diuideretur? quod quidam aiunt Iulianum fecisse Chaldæum. Et hæc quidem sic acta referuntur.

THEODORITVS.

De prima sessione episcoporum in Nicæno palatio, & de abdicatione Arii. CAP. V.

Sessiones in Nicæno cœcilio de Arii dogmate.

Interea sacerdotes sæpe cōuenientes Arium ad medium deducebant, subtilémque examinationem de eius propositionibus agitabant. Temere enim in qualibet parte metuebant proferre sententiam. Hæc itaque sacra & venerabilis turba, à permixtione aduersariorum non videbatur aliena. Erant enim inter eos quidã, pauci quidem, sed callidi, & breuia imitantes, celandesque calliditatem, & Arii blasphemiam nõ defendentes aperte. Cōuenientibus igitur vniuersis, maximam domum preparauit in Regalibus Imperator, sedes & subsellia in ea poni præcipiens, quæ sufficeret ordini sacerdotum: ita decentem præparans eis honorem, inuitauit ingredi, & de præsentibus habere concilium. Intrauit autem & ipse princeps vltimus cum paucis, laude dignam sui magnitudinẽ habens, & mirabilem speciem, mirabiliorẽque gerens dignitatem pudoris in fronte. Minore verò sede quàm aliis posita, in medio eorum sedit, primò tamẽ petens sibi hoc episcoporum iussione concedi. Tum cum eo resedit sacratissimus ille chorus. Primus itaque magnus Eustathius Antiochenæ fortitus ecclesiæ Præfulatum (nam Philogonius, cuius dudum meminimus, ad meliorem iam transierat vitam. Et hũc venerabilem virum, etiam nolentem ad regimen eius ecclesiæ decreto communi pōtiffices ac sacerdotes, & omnis populus Christianus venire cōpulerat.) Is ergo præconiorum floribus caput principis exornauit, & studio eius quod habebat circa sacra, benedictiones exhibuit. Post hũc autem Eusebius cognomine Pamphili. Quibus iam reticentibus, celeberrimus Imperator protulit de vnanimitate concordiaque sermones, tyrannorum eis crudelitatem rememorans, & honorabilem pacem quæ sub eo est collata diuinitus: simul & quia pessimũ & valde crudele videretur, vt destructis hostib⁹, nullòque præsumente resistere, sacerdotes alterutros iacularentur atque confunderent, & impiis atque sine Deo personis delectationem risũque præberent: cum vtique de diuinis tractarent rebus, & sancti spiritus doctrinam in scriptis haberent. Euangelici enim libri sunt, inquit, & Apostolici, antiquorũq; prophetarum sanctiones, quæ nos erudiunt quid de sacra lege sapiamus: Expellent igitur hostile certamen ex verbis diuinitus inspiratis, solutionem quæstionum mête percipiamus. Hæc & his similia, tanquam filius amator patris, sacerdotibus veluti patribus offerebat. Apostolicorum dogmatum studens conciliare cōcordiam. Concilij verò plurima pars his quæ dicebatur obediebat, & inter alterutros vnanimitatem & dogmatum salubritatem libenter amplectebatur. Pauci verò quidam, quorum iam meminimus, & super illos Minophantus Ephesius, & Scythopolites Patrophylus, Theogonius Nicænus episcopus, & Narcissus Neroniadis, quæ est secundæ Ci-

Eustathiu.

Constantinus ad patres cœcily.

Euangelici & Apostolici, Propheticiq; libri.

qui de ant. possib. diuinit.

liciæ vrbs, quam nunc Irenopolim vocant. Et cū D his Theonas Marmaritanus, & Prolemaidis Ægypti Secūdus, Apostolicis resistentes dogmatibus, Arium defendebant: dictantes enim fidei petitionem, cœtui communi dederunt. Quæ cū lecta fuisset ab vniuersis, repente disrupta est, & adultera fraudulentæque pronunciata. Turba siquidẽ & tumultu contra eos ab omnibus habitis, cunctisque prodicionem ab eis factam accusantibus pietatis, formidantes surrexerunt, & primũ Arium abdicarunt, excepto Secundo & Theona. Cū ergo fuisset impius ille destructus, concorditer vniuersi fidem gloriamque dictantes, quæ hæcenus in ecclesiis permanet, & subscriptionibus roborantes soluere concilium. Dolose tamen & nõ salubriter prædicti viri in fidei termino consenserunt, vt testantur tam quæ postea ab eis machinata sunt contra pietatis propugnatores, quàm quæ ab ipsis conscripta noscuntur.

Arium damnatur.

Relatio Eustathij Antiocheni de Nicæno concilio. CAP. VI.

E

Eustathius itaque Antiochenus episcopus, cuius primitus memini, hæc de eis retulit, docēs quæ facta sunt, eorũque redarguens blasphemiam, vbi illud etiam Prouerbiale interpretatur eloquium: Dominus creauit me principium viarum suarum in opera sua. Pergo itaque iam hinc etiam ad ea quæ gesta sunt. Cū igitur propter hæc synodus maxima in Nicæam venisset urbem, & quæreretur fidei modus, aperta quidem impudentia Eusebius blasphemiam scripturam protulit, quæ coram omnibus lecta, repente cladem importabilem causa diuisionis audientibus irrogauit, confusionem tamen incurabilem suo prouidit autori. Cūque officina capta fuisset, indubitanter Eusebij, disrupta iniquitatis scriptura in cōspectu omnium, quidam ex tractatu nomen exponentes pacis, compescuerunt omnes iustam querimoniam facientes. Ariani autem metuentes, ne congregato in idem tanto concilio pellerentur, exilientes anathematizauerunt interdictum Arii dogma concorditer subscribentes literis, suaque manu consentientes, & similiter se sicut omnis synodus, sapere profitentes. Cūque præsulibus (vt ita dicam) mala calliditatis arte præualuissent, qui magis debuerant agere pœnitentiam, tunc quidem latenter, postea verò clarè damnatas cœperunt allegare sententias, sapere ponentes insidias eis quibus videbantur esse conuicti, volentesque zizaniorum germina + radicare. Et tunc timentes declinantesque tanti concilij cognitores, occultè postea pietatis prædicatores de bellare tentabant. Sed non credimus homines sine Deo posse præualere contra sacram adorandamque legẽ, euangelicamque doctrinam. Nam licet ad modicum roborentur, rursus fortiter & magnificè deuincuntur, secundum prophetam gloriosæ vocis Efaïam. Hæc itaque magnus Eustathius.

Eustathius Antiochenus

Prouerb. 3. c.

Eusebius Nicomedensis fautor Arii.

Ariani ex meta subscibunt.

† plantare.

Relatio Athanasij ad Aphros. CAP. VII.

Huius autem concertator & veritatis propugnaculi turris Athanasius successor Alexandri

Athanasius ad Aphros.

A celeberrimi præfulis, quando scripsit ad Aphros, etiam hæc adiecit: Conuenientes enim episcopi studuerunt verba quidem impietatis ab Arianis inuenta perimere, hoc est, ex non existentibus, & quod dicebant, creaturam & facturam filium: & fuit aliquando, quando non fuit: &, quia mutabilis est naturæ. Scripturarum verò manifestas posuere dictiones, quia ex Deo filius naturaliter vni-genitus est, verbum, virtus, sapientia sola patris, Deus verus, sicut Ioannes ait. Et sicut scripsit Paulus, splendorem gloriæ, & figuram substantiæ docens esse filium patris. Qui verò circa Eusebium erant, propria tracti vafania loquebantur alterutris, & dicebant: Consentiamus, nam & nos ex DEO sumus. Vnus enim DEVS ex quo omnia: &, Vetera transierunt: ecce omnia noua ex DEO sunt facta. Cogitabant autem & illud quod in Pastore conscriptum est: Primum omnium crede, quia vnus est DEVS, qui creauit vniuersa atque perfecit, & constituit ex non extante vt sint. Porro alij episcopi malitiam videntes illorum, & pessimam impietatis artem, apertius &, vt ita dicatur, manifestius dixerunt ex DEO, id est, conscripserunt ex substantia patris esse filium. Vt creaturæ quidem, eò quod non habeant à semetipsis vt sint, sed habeant principium existendi, dicantur à DEO: filius autem solus proprius ex substantia credantur patris. Hoc enim proprium vni-geniti est, & veri verbi patris. Hæc itaq; fuit occasio, vt ex substantia diceretur patris. Rursus autem requirentibus episcopis paucos eorum qui Ariani esse putabantur, an diceret filium non esse creaturam, sed virtutem & sapientiam solam patris, & imaginem sempiternam, & indissimilem per omnia patri ac DEVM verum, capti sunt qui circa Eusebium inuenientes alterutris, quia & hæc veniunt etiam ad nos: Nam & nos, inquit, imago & gloria dicimur Dei. De nobis enim & dicitur & dictum est: Semper enim nos qui viuimus, & virtutes multæ sunt, & egressa quidem est omnis virtus DEI ex terra Ægypti. + Campa quoque & locusta dicitur virtus magna, & rursus: Dominus virtutum nobiscum. Sed etiam proprij nos Dei sumus. Habemus hoc non simpliciter, quando & fratres vocauit nos. Si autem & verum Deum dicunt filium, non nos contristat. Factus enim verus est. Hęc est Arianorum corrupta mens. Sed etiam hic episcopi videntes eorum dolum, collegerunt ex scripturis splendorem, fontem, & fluuium, & figuram ad substantiam pertinere. Et illud: In lumine tuo videbimus lumen. Et: Ego & pater vnum sumus. Et clarius iam ac breuiter conscripserunt cõsubstantialiam patri filium. Omnia nanque prædicta hanc significationem habet. Murmuratio siquidem eorum, quasi verba hæc nõ fuissent ex scripturarum autoritate prolata, per eos quoque inanis esse cõuincitur. Ex non scripto nanque ipsi impiè proferentes, quippe quod nusquam penitus inuenitur, ex non extantibus: &, fuit aliquando, quando nõ fuit, alios culpant: propterea ex non scriptis sermonibus, piè tamen intellectis damnati sunt. Ipsi nanque veluti de stercore + reperientes, hæc verè de terra locuti sunt. Verù episcopi non sibimet adinuenientes verba, sed habentes hæc à patribus, testimonia conscripserunt. Veteres enim sacerdotes ante eos, penè centum triginta magnæ Romæ

ciuitatisque nostræ, accusauerunt omnes qui dicunt facturam aut creaturam esse filium, & nõ cõsubstantialiam patri. Et hoc sciebat Eusebius Cæsariensis episcopus, qui primum defendebat Arianorum sectam, nouissimè verò subscripsit Nicæno concilio. Scripsit autem & ciuibus suis, confirmans quia & antiquorum aliquos doctos & illustres episcopos & conscriptores agnouisset, nomine cõsubstantialitatis vsos in patris & filij deitate. Isti ergo concilium metuentes, expositæ fidei cõsenserunt, secundum Prophetæ increpationem, dicentis: Populus hic labijs me honorat, cor autè eorum longe est à me. Theonas autem & Secundus nolentes adquiescere, condemnati sunt. Postea verò in concilium venientes, viginti conscripserunt de cõuersatione ecclesiastica sanctiones.

Mat. 15. 8
& Mar. 7

Hebr. 1. 4

Libellus Pastoris, qui epi-
scoporum
est.

B Ex Deo, id est, ex substantia.

Ex Deo, id est, ex substantia.

† Eruc. 4. 5. c

C Eruc. 4. 5. c
Iona. 10. f

† reprobos.

SOCRATES.

De Sabino Macedonianorum episcopo.
CAPVT VIII.

Sabino itaque nõ credamus, qui eos idiotas vocauit & imperitos. Sabinus enim Heracleiæ Thracensis Macedonianorum episcopus, habita confectione eorum, quæ per diuersa concilia sacerdotum ex scripto prolata sunt eis qui in Nicæa conuenerunt, velut idiotis & simplicibus derogauit, non sentiens quoniam & ipsi Eusebio cum multa probatione profidenti fidem, velut idiotæ noscitur derogare. Et aliqua quidem volens præterire, aliqua verò mitigauit, cuncta tamen secundum propriam sumpsit intentionem. Et laudat quidem tantam fide dignum testem Eusebium Pamphili, laudat simul & principem, tanquam ea quæ sunt Christianorum dogmatizatem. Culpat autem expositam in Nicæa fidem, tanquam ab idiotis & nihil scientibus traditam: & quem velut sapientem & sine mendacio testem vocare cõsuevit, eius voces sponte contemnit. Ait enim Eusebius: Quia ex viris Dei Nicææ cõuenientibus, alij quidem sapientiæ sermone micuerunt, alij continentia vitæ laudati sunt: & quoniam Imperator præsens omnes ad vnitatem suam concordēs & confectatores esse perstruxit. Sic ergo contraria dicta Sabini, necnon Eusebij atque confortum eorum sibimet agnoscuntur. Et si quidem alicubi opus fuerit, de Sabino memorabimus. Cõcordia ergo fidei à magno in Nicæa prolata concilio, ab Eusebio clara voce laudata, hæc est.

Eusebium Cæsariensis.

De fide Nicæni concilij. CAP. IX.

Credimus in vnum DEVM patrem omnipotentem, omnium visibilium inuisibiliumque factorem. Et in vnum dominum IESVM CHRISTVM filium Dei natum ex patre, vni-genitum, hoc est, ex substantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo verò, natum nõ factum, cõsubstantialiam patri, per quæ omnia facta sunt, & quæ in cælo, & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit, & incarnatus & homo factus est, passus, & resurrexit tertia die, & ascendit in cælos & venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in spiri

Fides Nicæni concilij.

C ij

A tum sanctum. Dicentes autem: Erat, quando non erat: aut, non erat antequam fieret: aut, quia ex nō extantibus factus est: aut, ex altera substantia vel essentia dicentes esse: aut, creatum aut cōuertibilem filium Dei, hos tales anathematizat catholica & Apostolica ecclesia. Hanc venerabilem fidem, trecenti quidem decem & octo & agnouerunt & amplexi sunt. Et (sicut ait Eusebius) cōsonantes & vnanimis in scriptis explanauerunt. Quinque verò solummodo nō receperunt, verbum consubstantialitatis reprehendentes, Eusebius Nicomediæ Præsul, Theogonius Nicenus, Maris Chalcedonensis. Theonas Marmaricenus, Secundus Ptolemaidis, dicētes consubstantiale esse quod ex aliquo est, aut ex partitione, aut ex decursione, aut ex plātatione quidem, sicut ex radice germen: ex decursione verò, sicut paterni filij: ex partitione autem, sicut ex massa aurea anuli duo vel tres. Secundum nullum autem horum, inquit, & filius Dei. Propterea ergo dicebant in fide nō esse consentiendum. Plurimum siquidem verbo consubstantialitatis derogantes prædicti viri, in Ariana depositione subscribere noluerunt. Ideoque synodus Arium, & consecratores eius anathematizauit omnes, adiiciētes neque accedere eū in Alexandriam. Præceptumque principis repente eundem Arium & qui circa Eusebiū, & Theogoniū, & qui cum eis, exilio deportauit.

*Ariani qui
nolebant d.
μὴ οὐκ οὐκ
recipere.*

Quomodo Eusebius & Theogonius dato pœnitentiæ libello recepti sunt. C. A. P. X.

Eusebius igitur & Theogonius post modicum tempus exilij, libellum pœnitentiæ porrigentes, in fide Cōsubstantialis cōsenserunt, quod declarabimus procedentes. Tunc autem in synodo Eusebius cognomine Pamphili & Cæsariæ Palaestinae sortitus episcopatum, paululum animaduertens atque considerans, vtrum oporteret suscipi terminum fidei, vnā cum aliis omnibus, hoc est, vniuersa multitudine cōsensit atque subscripsit, necnon & populo sub sua diœcesi constituto scripsit terminum fidei, & vbique destinauit, sermonem subtiliter consubstantialis interpretatus, vt nequaquam penitus suspicionem aduersam de eo quisquam habere potuerit. Sunt autem quæ ab ipso Eusebio conscripta sunt huiusmodi verba.

Epistola Eusebij Pamphili de fide Niceni Concilij ad Palaestinos. C. A. P. XI.

Eusebio Cæsariensis diœcesis vocabulū subtiliter interpretatur. Matt. 23. d

Arbitramur, & vos dilectissimi etiam aliunde didicisse, fama consueta præcurrere perfectum de his quæ gesta sunt sermonem. Sed ne ex huiusmodi auditu veritas vobis aliter nuntietur, necessariò misimus vobis primū quidem scripturam à nobis de fide ppositam. Nam & Dominus noster ad prædicandū discipulos suos mittens, ait: Eūtes docete omnes gentes, baptizātes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. De quib⁹ & affirmamus ita habere & ita sapere, sed etiam dudum sic habuisse & ita sapuisse, & vsque ad mortem pro hac instare fide, anathematizantes omnē sine Deo heresim, hæc omnia ex corde sapuisse & anima, ex quo nouimus nosmetipsos, & nunc sapere & dicere coram omnipotente Deo & domi-

no nostro Iesu Christo cū veritate testamur, ostēduri probationibus & satisfacturi vobis, quia & præteritis temporibus ita credidimus & prædicauimus. Hac autem à nobis exposita fide, nulli relictus est resistendi locus. Sed & ipse primus Deo amabilis Imperator noster, rectissimè eam habere testatus est, & sic etiam se professus est sapere: & in hac omnes cōsentire & subscribere, & in his dogmatibus cōcordare præcepit, vno solummodo scripto & inserto cōsubstantialis verbo. Quod etiam ipse interpretabatur, dicens, quia nō secundum corporeas passiones cōsubstantialis dicitur, neq; secundum diuisionem, neque secundū quandam decisionem ex patre subsistere. Nō enim posse naturam sine materia intelligibilem incorporare, & corporalem aliquam subsistere passionē, sed sacris quibusdam ineffabilibusque rationibus magis intelligendam. Et sapiētissimus quidem atque piissimus Imperator ita philosophabatur. Fidei ergo explanatione dictata, quemadmodum ab eis dictum sit ex substantia patris, & patri consubstantialem nō est sine examinatione derelictum. **E** Cōsultationes enim & responsiones deinde mouebantur, & mens perscrutabatur dictorum sensum. Et hoc ergo quod aiebāt de substantia cōstabat apud eos significatiuum quidem esse ex patre, non tamen tanquam partem esse patris. Propterea nobis quoque videbatur bene se habere, vt mente cōsentiremus piæ doctrinæ dictanti ex patre filium esse, nō tamen partem eius esse substantiæ. Quapropter & nos mente consensimus, neq; vocem Cōsubstantialis refutantes, posita præ oculis nostris pacis intentione, & ab intellectu rectissimo nō cadentes. Secundum hoc etiam natum & nō factum suscepimus: quoniam factum commune esse dicebant opus reliquarum creaturarum factarum per filium, quarum nihil simile habere filium cōntemur & prædicamus. Vnde nō eum esse facturam dicimus, quod cōgruit his quæ per eum facta noscuntur, sed superius quam facturæ, totius esse substantiæ, quam ex patre natam diuina docere videntur eloquia, modo quidem generationis inenarrabili & incogitabili existēte vniuersa naturæ factæ. Sic autē & cōsubstantialem esse patri filium ratio examinata cognoscit, nō secundū corporum modum, neque mortalibus animalibus proximum. Nam neque per diuisionem substantiæ, neque perfectionē aut mutationem paternæ substantiæ vel virtutis. His enim omnibus ingenita natura patris extranea est. Sed prædicandū est esse consubstantialē patri filiū, eò quod nullam æqualitatē ad creaturas factas Dei filius habeat, sed soli patri genitori per omnem modum sit similis, & nō sit ex alia qualibet substantia vel essentia, sed ex patris. Quod etiam ipsum hoc modo interpretatum bene se habere visum est ad consentiendum: quoniam & priscorum episcopos aliquos conscriptores eloquentes & nobiles agnouimus in patris & filij *θεολογία* (id est, diuina ratiocinatione) nomine cōsubstantialis vsos. Hæc itaque de exposita fide sint dicta, in qua vniuersi consensimus, nō sine animaduersione, sed secundū sensus expositos coram ipso Deo amabili examinatore imperatore & prædictis rationibus cōcordantes anathematismū post fidem in eis prolatum sine tristitia esse credimus, eò quod nō scriptis vti vocibus phiberēt. Vnde

*De substan-
tia.*

A penè omnis facta est confusio & indisciplina cunctis ecclesiis. Nulla siquidè scriptura diuinitus inspirata dicete, ex nò extatibus: aut fuit aliquàdo quando non fuit, & reliquis quæ proferebāt, irrationabile nobis visum est hæc dicere vel docere. Quoniam neque priore tempore huiusmodi consueuimus uti sermonibus. Hæc vobis necessariò scripsimus dilectissimi, iudicium nostræ examinationis ac consensum vobis significantes. Et quàm rationabiliter tunc quidem, quoniam nos scripta quædam modis aliis offendebant. Postea verò indubitatè ea quæ erant, sine contristatione suscepimus. Quapropter magnanimitè nobis sensum verborum discutientibus, placuit concordare in his quæ à nobis ipsis in fidei expositione confessæ sunt.

Hæc itaque Eusebius Pamphili in Cæsariam Palæstinæ, literis explanauit. Alexandrinæ verò ecclesiæ, Ægyptiacis, & Libyæ, & Pætropoleos, & quæ vicinæ sunt, hæc scripsit communi decreto Concilium.

B

THEODORITVS.

Epistola Niceni concilij ad Alexandrinum & Ægyptum destinata. CAP. XII.

SANCTÆ MAGNÆQUE DEI GRATIA Alexandrinæ ecclesiæ, & dilectissimis fratribus per Ægyptum, & Libyam, & Pentapolim constitutis, congregati & magnam sanctamque synodum Nicææ celebrantes episcopi in Domino salutem.

QVONIAM Dei gratia & Deo amantissimi principis nostri Cōstant. cōgregatis nos in vrbe prædicta ex prouinciis diuersis & ciuitatibus, magna sanctaque synodus celebrata est, omnimodis necessariò visum est, ab hoc sacro sanctoque concilio, etiam ad vos literas destinari, ut noueritis quæ quidem mota & examinata, quæ verò placuerint atque firmata sint. Ante omnia siquidem exquisita sunt impia & iniqua & sine deo dogmata Arii, atque consentientium, sub præsentia Deo amantissimi Imperatoris nostri Constantini, & omnium decreto complacuit anathematizari impiam eius sectam, & iniqua & sine Deo verba, simul & nomina quibus utebatur, filium Dei blasphemans & dicens ex non extantibus esse. Et iterum: Fuit aliquando, quando non fuit. Quomodo enim fuit, aut quomodo iterum non fuit? & pro libero arbitrio malitiæ atque virtutis capabilem filium Dei dicentis, & creaturam nominatis eum atque facturam. Hæc igitur omnia fatua & anilia, & blasphema anathematizauit sanctum & vniuersale concilium, & nec vsque ad auditum impiæ sectæ atque furoris huius, aut intellectum iniquorum sensum accommodauit. Ea quidem quæ de illis gesta sunt, qualem terminum habuerint, omnia iam aut audistis, aut audietis, ne nos fortè videamur viro obloqui, propter delictum suum impropria digna portanti. Tantum enim valuit eius impietas, ut etiam Theonas Marmaricenus, & Secundus Ptolemaidis ea + potirentur. Idem enim & illi damnati sunt. Sed quoniam ineffabilis gratia Dei illas quidè malas sectas, & blasphemias,

& discordiam, & audaciam personarum, & diuisionem prædicta commotione destruens liberauit Ægyptum, relinquebantur autem quæ per petulantiam Melitij gesta sunt, & eorum qui ab eo sunt ordinati, etiam ex hac parte quæ placuerint synodo, vobis insinuamus charissimi fratres. Placuit ergo Melitium quidem clementi concilio (dū subtili veraq; ratione nullam veniã mereretur) manere quidè in propria ciuitate, nullã verò omnimodis habere potestatem, neq; eligendi, neque ordinandi, nec in prouincia, nec in qualibet ciuitate videri, purumque nomē tantummodò possidere. Eos autem qui ab ipso sunt constituti, mystica ordinatione firmatos habere honorem & ministerium, ut tamen sequentes sint modis omnibus vniuersorum in singulis parœciis & ecclesiis à charissimo comministro nostro Alexandro consecratorū: & ut his nulla potestas sit placitos sibi eligere, aut nomina eorum præferre, aut omnino aliquid agere præter voluntatem ecclesiæ catholice Præfulis Alexandri. Gratia nanque Dei & orationibus vestris in nullo schismate repertos, sed sine macula in Catholica & Apostolica Ecclesia permanentes, dignum est potestatem habere & eligendi quemlibet, & nomine eorum dandi, qui clero sint digni: & absolutè facere omnia secundum legem & sanctiones ecclesiæ. Si quem verò contigerit requiescere in ecclesia, tunc prouchi in honorè defuncti eos, qui nuper assumpti sunt, solummodò si videantur digni, & populus eos elegerit, condecernente simul & designante maxima Alexandria ciuitatis episcopo. Hoc itaque aliis quidem concessum est omnibus. In persona verò Melitij nequaquam eadem placuerunt propter priorem indisciplinationem eius, & procacitates eius, ac petulantiam voluntatem, ne vlla daretur autoritas vel potestas homini, qui posset rursus easdem indiscipline instruere. Hæc sunt præcipua & competentia Ægypto, & sanctissimæ Alexandrinorum ecclesiæ. Si quid autem aliud ordinatum est aut dogmatizatum, præsentè domino atque charissimo comministro & fratre nostro Alexandro, ipse præsens vobis poterit subtilius aperire, tanquam autor gestorum, & communicator existens. Euangelizamus autem vobis & de consonantia sanctissimi paschæ, quia vestris orationibus est correctum etiam hoc opus, ita ut omnes Orientales fratres, qui cum Iudæis primitus celebrabant, consonè cum Romanis & vobiscum, & cum omnibus ab initio Pascha custodientibus, ex hoc tempore debeant custodire. Exultantes itaque in his quæ gesta sunt, & in communi pace atque concordia, & in eo quod omnis radicitus hæresis est auulsa, cum maiori honore & ampliori charitate suscipite comministrum nostrum, vestrum pontificem Alexandrum, qui nos præsentia sua lætificauit, tantumque laborem pro pace vestra etiam in hac ætate sustinuit. Orate simul & pro nobis omnibus, ut quæ bene placuerunt, firma permaneant per Dominum nostrum I E S V M CHRISTVM, secundum bonam voluntatem facta (sicut credimus) DEI & patris in spiritu sancto, cui est gloria in sæcula. Amen.

C iij

D
Melitio potestas episcopalis adempta.

E
Nota antiqui morem

De obseruatione pasche

Littere Nicene synodi ad Alexandrinæ & Ægyptios.

Arius cum suis sectatoribus damnatus

† vterentur.

A TRINITAS CONSVBSTAN-
tialis & æterna.

SOCRATES.

*Quod Novatianorum episcopum Acesium euocavit
Constantinus ad concilium. CAP. XIII.*

EX hac igitur epistola synodi manifestum est, quod non solum Arium & consortes eius anathematizauerint, sed etiam verba sectæ ipsius: Et quod de pascha cõcordantes, hæresiarcham Melitium susceperint. Mouet autem me feruor imperatoris, etiam ex alia re eius voluntatis habere memoriam, & quemadmodum pro concordia cogitabat. Habens enim prouidentiam pacis ecclesiarum, vocauit ad synodum & Acesium Nouatianorum religionis episcopum. Postquam ergo scripta & subscripta est à concilio fidei definitio, requisitum imperator Acesium, an & ipse consentiret in fide & Paschalis definitione festiuitatis. At ille: Nihil, inquit, noui ò Imperator synodus definiuit. Sic enim olim & à temporibus Apostolorum ipse percepi, & terminum fidei, & tempus Paschalis festiuitatis. Porro denuò Imperatore requirente: Cur ergo te à communione separas? Ille ea quæ sub Decio gesta sunt persecutionis tempore, replicauit, & subtilitatem acerbissimæ regulæ deduxit ad medium, quod non oporteat eos, qui post baptismum peccant, peccato quod ad mortem esse scripturæ diuinæ pronuntiant, communicatione sacramentorum fieri dignos: sed inuitandos quidem ad pœnitentiam, spem verò remissionis non à sacerdotibus, sed à Deo solummodo sustinere, qui potestatem habet peccata remittere. Hæc cum dixisset Acesius, imperator ait: O Acesi, pone scalam, & si potes ascende solus in cœlum. Hæc nec Eusebius Pamphili, nec alij dixerunt. Ego verò audiui à viro nequaquam metiente, qui & valde senex erat, & tanquam qui vidisset ea quæ fuerant in Concilio gesta referebat.

SOZOMENVS.

C *Quod Canones ecclesiastici in Nicæa conscripti sint, & de Vicennialibus Constantini.*

CAPVT XIII.

*Canones Nicæni concilij.**De calibatu sacerdotum.**Vicennialia Constantini
Aug.
An. do. 329.*

Synodus autem corrigere volens hominum vitam, & in ecclesiis commorantium, posuit leges, quas Canones appellamus. In quorum tractatu videbatur aliquis introducere legem, vt episcopi, & presbyteri, diaconi & subdiaconi, cum cõiugibus quas ante consecrationem duxerant, non dormirent. Surgens autem in medio Paphnutius confessor contradixit, honorabiles confessus nuptias, & castitatem esse dicens, concubitum cum propria coniuge. Suasitque concilio ne talem ponerent legem, grauem asserens esse causam, quæ aut ipsis, aut eorum iugalibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius, licet nauptiarum esset inexpertus, exposuit. Synodusque laudauit sententiam eius, & nihil ex hac parte sanciuit, sed hoc in vniuersiufque voluntate, nõ in necessitate dimisit. His à concilio ita dispositis, contigit Vicennialia Constantini principis prouenire.

ECCLESIAST.

Et est consuetudo Romanorum, vnumquodque Decennium imperatorum, publica deuotione celebrare. Opportunum ergo iudicans Constantinus, inuitauit tunc ad cõuiuia synodum, & donis competentibus honorauit. Admonitõsque de concordia fidei, & communi inter alterutros pace, petita ab eis oratione, valedixit vniuersis in Nicæa, scribens absentibus quæ fuerint in concilio celebrata, & inuitas vt ab omni discordia recedentes, concordaret in exposita concilij fide, quæ nihil aliud nisi Dei sententia videretur ex consonantia tantorum & talium sacerdotum sancto Spiritu cõstituta, & post inquisitionem subtilissimam & animaduersionem dubitationum omnium comprobata.

SOCRATES.

*Epistola Constantini de Ario & scriptis eius.
CAPVT XV.*VICTOR CONSTANTINVS MA-
ximus Augustus, episcopis & populo. E

Malignos & impios Arius imitatus, dignum est vt illorum quoque suscipiat ultionem. Sicut ergo Porphyrius, diuinæ pietatis inimicus, iniqua volumina contra religionem proferens, dignam promeruit inuenire mercedem, & talem, per quam in posterum esset opprobrium, & plurima completetur infamia: & nunc placuit Arium & cõsectatores eius vocari Porphyrianos vt quorum moyses imitati sunt, eorum vocabulo perfruantur. Super hæc autem, si qua conscriptio ab Ario facta reperitur, igni tradatur, vt nõ solum praua eius doctrina depereat, sed neque vlla eius possint remanere commenta. Hoc etiam præcipio, si quis cõscriptiones Arii cõlasse comperitur, & non repente proferes, igne consumpsit, mortis supplicio subiacebit. Mox enim vt in hoc fuerit captus, capitali suscipiat ultionem. Deus vos custodiat.

THEODORITVS.

*Epistola ad Eusebium Palaestina de consecratione sacrarum
librorum & de repurgatione dominici sepulchri.*

CAPVT XVI.

VICTOR CONSTANTINVS
maximus pius, Eusebio.

VT in nostri nominis ciuitate cognouimus, Saluatoris Dei nostri prospiciente solatio, maxima hominum multitudo sanctissimæ se dicauit ecclesie, vt hoc cremento valde proficiente, dignum esse videatur etiam ecclesias in ea plures ædificari. Quapropter quod visum est nostræ voluntati, ac decuit nos tuæ notum facere sapientiæ, quatenus quinquaginta membranceos codices bene cõfectos, & ad vsum habiles, ab artificibus antiquariis, & perfectè artem scientibus scribi præcipias diuinarum videlicet scripturarum, quarum maxime consecrationem & vsum necessarium ecclesiis esse nosti. Missæ sunt enim literæ à nostra tranquillitate ad prouinciæ Iudicem, quatenus omnia cõsecrationi eorum necessaria præbere curet. Vt enim citius codices conscripti conficiantur, erit opus di-

Publica vehicula.

A ligentia tua. Nā & duo publica vehicula ad deferēdos eos ex autoritate rescripti nostri te pcipere cōuenit. Sic enim & maximè bene conscripti vsque ad nostrum perducētur aspectum, vno videlicet tuæ ecclesiæ hoc exequente diacono: qui dū ad nos venerit, experietur nostræ munificentiam pietatis. Deus te custodiat frater charissimè.

Sufficiant quidem hæc ad coniiendum, magis autem apertè nōscendum, quemadmodū ceberimus Imperator suum studium circa sacra constituerit: Attamen adiiciam, quæ etiam circa salutare sepulchrum gesserit. Agnoscens enim quoniā elati & circa culturam bacchantes idolorum, sepulchrum domini fordibus operuerāt, obliuione tradere cōtendentes memoriam salutarem & desuper templum ædificauerant luxuriosissimæ damonis, id est, Veneris, vt illic virginum cantibus insultarēt, præcepit destrui sceleratissimum templum, ipsūque puluerem funestis sacrificiis violatum eiici, & procul à ciuitate dispergi, deinde sacrariū ædificari Deo, maximum atque pulchrū: sicut designatur ex eius epistola ad Macarium ipsius ciuitatis episcopum destinata.

SOCRATES.

Libellus pœnitentiæ ab Eusebio & Theogonio datus
CAPVT XVII.

Eusebius igitur & Theogoni⁹ pœnitentiæ libellū summis episcopis mittētes ab exilio reuocati sunt Imperiali præcepto, & suas ecclesias receperūt expellentes eos, qui in ipsorū locis fuerant ordinati, id est, Eusebius Amphionem, Chrestum verò Theogonius. Cuius libelli exemplar hoc est: Dudum quidem ante iudicium cōdemnati à reuerentia vestra, patiēter ferre, quæ decreta sunt à sancto vestro cōcilio debuimus. Sed quia nimis absurdum est, cōtra nosmetipfos dare calumniatoribus de taciturnitate probationem, propterea referimus, quoniam nos & in fide vnā cucurrimus & sensum examinantes de Cōsubstantialitatis sermone cūcti pacificati sumus, nequaquam sequentes hæresim, sed cōmemorātes ad cautelam ecclesiarum, quæ nostræ subueniebant menti. Et satisfaciētes eis, quibus per nos suaderi debuerat, in fide subscripsimus. Anathematismo autem nō subnotauimus, nō tanquam fidem accusantes, sed vt velut nō credentes talem esse eum, qui fuerat accusatus, certi de eius misis ad nos epistolis, & inter nos disputationibus habitis. Si igitur satisfactum est sancto vestro concilio, non reluctantes, sed cōsentientes decretis vestris, etiam hac cōscriptione satisfacimus vobis, nō exilium grauiter ferentes, sed suspicionem abiicientes hæreseos. Si enim dignamini nunc in vultu vestro nos recipere, habebitis in omnibus cōsonantes & vestra sequentes pariter cōstituta, quando etiam eum qui in his accusatus est, placuit vestræ reuerentiæ clementiam promereri atque reuocari. Absurdū nāque est, si is qui putatur esse reus, reuocatur ad satisfaciendum in quibus ei derogabatur, vt nos cōtra nosmetipfos præbeamus per taciturnitatē increpationis + iudicium. Dignamini ergo sicut cōuenit vestræ venerationi, & Deo amantissimum principem cōmonere, & preces tractare nostras,

& velociter de nobis quæ vobis cōueniunt, cogitare. Hic quidē libellus est reuersionis Eusebij & Theogonij. Ex verbis autē eius conicio, quia isti quidem dictatæ fidei subscripserunt, damnationi verò Arii consentire noluerunt. Ex quo & Arius ante istos reuocatus agnoscitur. Sed licet hoc ita se habere videatur, tamen Alexandriam accedere prohibitus est. Hoc autem ostenditur ex eius cogitationib⁹ quas postea molitus inuenitur, figmēto pœnitentiæ suæ: sicut opportunè patefiet.

De dedicatione & ornamentis ciuitatis, & de cultu Hierosolymorum & ligno crucis, atque clauis quibus transfixus est dominus. CAP. XVIII.

Imperator iterea post Cōciliū degebat lætus. Celebrata ergo festiuitate publica Vicennialiū suorum, mox ad erigendas ecclesias festinus accessit. Hōcque faciebat per singulas ciuitates, & in vrbe cognominis sui.

SOZOMENVS.

Nam cūm ei omnia prosperè cederēt, ppriam E voluit habitare ciuitatē. Veniēnsque ad campum ante Ilium positum iuxta Hellepontum super Aiacis tumulum, vbi Achiui contra Troiam pugnātes habuerūt castra, ciuitatem designauit, portaque fecit quæ hæcten⁹ videntur à nauigantibus. Hæc agenti, per noctem Deus apparuit, monens vt alium quæreret locum, eūmque monens ad Byzantium Thraciæ, illic eum habitare iussit.

SOCRATES.

Quæ cūm prius Byzantium vocaretur, auxit, & maximo eam muro circūdedit. Et diuersis ornata fabricis æquam Imperiali Romæ cōstituit. Et denominatam Cōstantinopolim, appellari secundā Romam lege firmavit, sicut lex ipsa in mar morea + platona noscitur esse cōscripta, & in Strategio iuxta equestrem statuam eius constituta. In hac quoque ciuitate duas quidem edificauit ecclesias, quarum vnā nominauit Irenen, aliam verò appellauit Apostolorum. Nō solūm autem sicut dixi, auxit Constantinus Christianorum dogmata, sed iam Paganorum templa destruxit. Simulachra nanque ornata publicè in Cōstantinopolitana vrbe proposuit. Et tripodas Delphicos in Circo ad spectaculum dedit, quæ cum ipso videantur aspectu superflue referuntur.

Interea mater Imperatoris Helena (cui cognominem vicum Drepani princeps ciuitatem dicitur Helenopolim) admonita per somnum ad Hierosolyma pperauit, & quondam Hierusalem, desertā sicut pomorū custodiā inueniens, requisit sepulchrū christi. Quod licet difficillimè, tamē inuenit. Ita repentē templum illud scelestissimum deiici iussit. Et palam factō domini monumento, apparuerunt circa id suffossæ tres cruces, & clauis, simul & titulus, literis Hebraicis, Græcis Latinisque conscriptus: Iesus Nazarenus rex Iudæorum.

SOZOMENVS.

Dicitur autē quia iam mortuus crucis tactu sur rexerit. De hoc ligno Sibylla dixit apud paganos: O ter beatum lignum, in quo Deus extēnus est.

C iij

Vicennalia Cōstantini.

Byzantium An. do 333. Constantino polo.

+ columna.

Helieopolis Helena vadi Hierosolyma. Tres cruces, Clauis. An. do. 325.

Sibylla vaticinium de ligno crucis.

Libellus pœnitentiæ quæ Eusebius Ni comedienis & Theogonius ad episcopos miserunt.

+ iudicium.

- A Tunc ergo quæ crux esset domini, quæ latronum, dubitare cœperūt. Proinde Macarius, ciuitatis præsul, huiusmodi tractatu dubitationem soluit: Mulieri nanque nobilitate claræ longa ægritudine fatigata vnam illarum crucium cum oratione promptissima adhibens, virtutem saluatoris agnouit. Mox enim ut mulierem crux attigit, passionē sauisimæ ægritudinis effugauit, & fœminæ salutem restituit.

THEODORITVS.

Helena clauos galeæ & freno filij sui Constant. includit. Zach. 14. d

Sic itaque mater Imperatoris quod cupiebat agnoscens, de clauis quidem quibus manus Christi fuerant perforatæ, alios in galeam immisit Imperatoris, filij capitis, prudentiâ gerens ut iacula bellica submoueret: alios freno equino inseruit, & cautelam imperatoris agens, & veterem prophetiam adimplens. Olim enim Zacharias clamauerat propheta, dicens: Et erit quod in freno est, sanctum Domino omnipotenti. Salutaris verò crucis partem quidem aliquam Regalibus distribuit.

B

SOCRATES.

Quam Constantinus suscipiens, & credens saluari ciuitatem vbi hæc particula seruaretur, in sua statua (sicut fertur) in foro Cōstātini posita super columnam Porphyreticam deuotè condidit.

THEODORITVS.

Reliquam verò partem in argentea theca clausam ciuitatis tradidit sacerdoti. Et vndique cōgregans artifices maximas illic ornatasque ædificauit ecclesias. His ita gestis cōuiuio exhibito virginibus sacris, & ipsa ministerium ancillæ gerēs, vltra octogesimum annum ætatis agēs, & his similia faciens rediit ad filium. Et cum lætitia transiit à seculo, multa filio pietatis mandata committens, non uisimis benedictionibus adimpleto.

SOCRATES,

Helena mo C
vitur.
μονοχλια.
Cubitum.
μελομιτριον

Post hæc igitur Imperator curâ maximâ Christianorum habēs, Paganorum superstitiones auerfabatur: remouitque *μονομαχίας*, & suas imagines in templis poni præcepit, & Cubitum quo mensuratur Nilus nō iam in templū Serapidis annis singulis, sed in ecclesias portari sanciuit.

SOZOMENVS.

† edificijs

In omnibus itaque volens similem monstrare Romæ Cōstantinopolim, frustratus non est. Nam & + corporibus & diuitiis maior effecta est. Quæ ideo prouenisse credo propter amorem Dei, quæ ciuitas gerit & habitatorū circa indigentes auxilium. Intantum nāque fidei creuit, ut multi quidem Iudæorum ciuium, Pagani verò penè omnes, christianam illic cōuerterentur ad fidem. In qua vrbe crescente, quo tempore religio noscitur ampliata, neque aræ, neque Pagana templa, aut sacrificia facta sunt, nisi sub Iuliano breui tempore: quod mox probatur extinctum. Hanc igitur tanquam nuper conditam Christi ciuitatem, Constantinus suo nomine dedicauit, multis eam & magnis exornans ecclesijs. Iuuabat diuinitas Imperatoris vo-

ta, & apparitionibus multis indicabatur, quia sanctæ salutarēsque essent quæ illic ædificabantur ecclesia

De loco vbi Vesta olim colebatur, & nunc archangeli Basilica stat, & de miraculis quæ ibi pro Christi nomine celebrantur. C. A. P. XIX.

Insignis itaque locus ex illo tempore claruit peregrinis & vrbicis, vbi olim quidem Vesta colebatur, postea verò ecclesia facta est, qui locus nūc Michælum nuncupatur, in dextera positus parte nauigantium à Ponto Cōstantinopolim, distās ab ea nauigio quidem stadijs ferè triginta & quinque: per terram verò circumeuntibus omnem sinum, vsque ad septuaginta & amplius tenditur. Sortitus est igitur is locus appellationem nūc vsque seruata, eo quòd illic manifestè cernitur apparere Michæl diuinus Archangelus: quod etiam ego iutus eximie verum esse cōfirmo. Ostēdit igitur hoc ita esse etiam multis alijs virtus diuina per ipsarū rerum experimenta. Quidam enim in cauillas difficiles aut ineuitabilia pericula, alij verò in læguores aut ignotas passionis incidentes, illic supplicātes Deo, liberari promeruerunt. Sed quæ singulis & quomodo illic miracula cōtigerint, narrare longū est. Quæ verò prouenerint Aquilino nobis noto & in causis forēsibus socio, partim ab eo audiēs, partim ipse cognoscens necessario pandam. Cum cum ardentissima febris rubris cholericis mota cōprehendisset, æstuanti poculum dederunt medici, quod euomuit: mōxque cum vomitu diffusæ cholerae superficiem vultus eius simili sui colore tinxerunt. Quamobrem quicquid comederet & biberet, euomebat. Cūque hoc diu pateretur, nec esca ad nutrimenta proficeret, hærebat ars medicorum: & dum morti vicinus esset, iussit suis ut se ad locum hunc ducerent, credens aut illi se mori, aut languore priuari. Iacentique per noctem diuina virtus apparēs præcepit, ut quicquid comederet, in huiusmodi potionem tingeret, quæ esset ex pipere & vino & melle confecta. Quo facto, ab ægritudine liberatus est: quippe cum medicis ratione medicinæ videatur esse contrarium calida pocula cholericis exhibere.

Michælum locum apud Cōstantinopolim.

Archangeli Michæla apparitio.

E

Audiui enim & Probianum virum ī palatio habentem militiam medicorum, crudeli podagrae passione detentum, ibi doloribus liberatum, eiq; apparuisse sanctam mirabiliter visionem. Cum enim dudum paganus esset, factus postea Christianus, aliquatenus dogma sequebatur. Totius verò salutis causam, id est sacratissimam crucem volebat adorare. Hanc habenti sententiā diuina virtus apprensus, signum monstrauit crucis quod erat positum in altario eius ecclesiæ. Et apertè palam fecit, quia ex quo crucifixus est Christus, omnia quæ ad vtilitatē humani generis facta sunt, quolibet modo præter virtutem adorandæ crucis gesta non essent, neque ab angelis sanctis, neq; à pijs hominibus.

F

Probianus.

An. do. 339.
De S. cruce.

De templorum destructione. C. A. P. V. XX.

Cum itaque populi & ciuitates ad cultū Christianitatis accederent, & cæteri pro filiis & vxoribus metuentes (ne quid mali paterentur si

A contradicerēt) quieti vacarēt, nudati solatio multitudinis templorum cultores & sacerdotes, simulachra apud se reposita preciosissima tradiderūt, & quæ Iouis fulmina vocabantur: & per semetipsum hæc educebant ex adytis & templorum latentibus locis: quæque prius + inuisa apud cæteros erant, & solis sacerdotibus manifesta, facta sunt omnibus valde vilissima. Aliæ verò imagines & statuarum ex preciosa cõfecta materia, igne crematæ sunt, & pecuniæ publico sociatæ. Quæ verò ex ære mirabiliter facta videbantur, ad Cõstantinopolim sunt aduecta ornatus caussa, & hæctenus in publico collocata, & per plateas, & in circo, atque regalibus: id est, Pythia diuinatoris Apollinis, & Musæ Heliconides, & Delphici tripodes. Spoliataque sunt ianuis templa, & alia laquearibus sunt nudata, alia verò neglecta ad sordes vsque ruinamque perducta sunt. Tunc itaque perierunt & penitus sunt euersa, id est, in Ægea Ciliciæ templum Æsculapij, & in Aphacis iuxta mōtem Libanum & Adonem fluuium, Veneris domus: vtraque apud illos insignia: eo quòd Ægeatæ gloriarētur, quasi languentes corpore curarentur apud eos dæmone noctibus apparente atque curante: In Aphacis autem, quod per inuocationem quãdam certo die de summitate Libani montis, ignis fulgens veluti sydus in proximum flumē velociter occumbebat, quod dicebant Venerem esse.

De conuersione Barbarorum, C. A. P. XXI.

INterea cum multitudo magna ex diuersis gentibus cõfusorum barbarorum ex Thracia transfisset in Asiã, & alij aliunde barbari hoc egissent, cõtra Ro. multi sacerdotum Christi capti cum eis erant. Cùmque languentes curarent & dæmones effugarēt. Christum solummodo nominantes, & filiū inuocantes Dei, insuper & cõuersationem exercentes inculpabilem, & omnem maculam virtutibus euincētes, admirati barbari virorum vitam, & opera simul egregia, bene se sapere crediderūt, & Deum habere propitium si meliores imitarentur homines, & sicut ipsi, colerent Deum. Et constituētes sibimet ex eis bene agendi præceptores, edocebantur, & baptizabātur, & consequenter in ecclesias occurrebant.

THEODORITVS.

Quod Eusebius Nicomediensis Cõstantinopoleos inuaserit episcopatum, & de literis Cõstantini aduersus eum. C. A. P. XXII.

FAutores igitur Arij nequissima non reliquere cõsilia. Huius enim caussa in confessione fidei etiã manibus cõsenserunt, qui postea imitati sunt gesta luporum. Nam cùm sanctissimus Alexāder, qui suis orationibus Ariū fuerat iaculatus, id est, Byzantij pontifex (sic enim tunc vocabatur Cõstantinopolis) ad meliorem translatus fuisset vitam, Eusebius defensor impietatis paruipēdens regulas, quas antè paululum cum aliis pōtificibus ipse conscripserat, repēte Nicomediam deserens, Cõstantinopolitanam arripuit sedem, regulis è diuerso clamitantibus, episcopos & presbyteros nō licere ex alia transire ad aliam ciuitatem. Sed mirum nō est, vt qui sic insaniunt aduersus vniuersi deitatem,

licenter etiam alias transgrediantur leges. Non enim tunc solummodo hanc nouitatem fecit, sed etiam olim aliud simile perpetravit. Qui dū in Beryto esset episcopus, trāsiliuit in Nicomediam, & ex ea denuò post cõcilium insania apertè impietatis exactus est, & cum eo Theogonius Nicænus. Quod Imperator Cõstantinus literis manifestum fecit. Ego verò huic operi finem epistolæ inferere iudicavi. Scripsit enim hæc Nicomediensibus: Quis est qui ita populum docuit innocētē? Eusebius vtrique tyrānicæ crudelitatis excultor. Quod enim vbique tyranni noscatur esse cliens, ex multis rebus apparet. Hoc nanque veracium episcoporum testatur interitus, hoc etiam Christianorū crudelissima persecutio clamat apertè. Nihil enī de iniuriis mihi factis nunc dico, per quas quādo maximè aduersarum partiū insidiæ discurrerant, iste etiam oculos cõtra me habebat intentos. Cui hoc defuit solū, quod nō & armatum ministeriū tyrāno licenter exhibuit. Neque me quispiam putet ad horum probationem minus instructum. Indicium nanque manifestum est, quia presbyteros & diaconos sequentes Eusebium, apertè constat à me deprehensos. Sed hæc quidem transeo, quæ nunc nō indignationis gratia, sed ad illorum cõfusionem à me probata noscuntur. Hoc solum formido, hoc cogito, quod vos ad cõmunionem criminis vocari conspicio. Propter Eusebij nanque seductionem & subuersionem, cõscientiam percepistis à veritate separatam. Sed erit huius rei nō tarda salubritas, si episcopum fidelem & integrū nūc sumentes, respiciatis ad Deum. Quod vtrique ad præsens in vobis est, & istud dudum oportuerat in vestro pendere iudicio, nisi prædictus Eusebius pessima cõsciorum suorum tuitione venisset huc, & ordinem rectitudinis impudentissimè cõfudisset. Sed quoniã de memorato Eusebio apud vestram charitatem nos breuiter loqui decet, audite: Meminit vestra patientia factum in Nicæa ciuitate cõcilium: cui & ego ipse conscientia meæ cultum decēter exhibui, nihil aliud volens quàm concordiam omnibus fabricari, & præ cunctis arguere & remouere hanc caussam, quæ principium quidem habuit per Arij Alexādrini superbiam, corroborata verò est per Eusebij prauū pestiferumque vorum. Sed ipse Eusebius (ò amabilem atque charissimum) cum quanta putatis discursione, quippe cõscientia sua victus, cum quanta cõfusione mendacio vndique declarato degebat? Immittens mihi quidem diuersos, qui pro eo deposcerent: petēs verò à me quoddam solatium, ne tanto malo conuictus, suo honore priuaretur. Testis est mihi Deus huius rei, qui & in me & in vobis benigno amore consistat. Nam me etiam ille diuertit, & indecenter abripuit, quod vos quoque nostis. Tunc enim omnia gesta sunt sicut ipse desiderabat, quia omne malum in sua cõscientia recondebat. Sed vt cætera peruersitatis eius omittam, quid maximè cum Theogonio nequitia suæ particeps egerit, audite, deposco: Alexandrinos quosdam à nostra fide recedentes, huc destinari præceperam, quoniam horum ministerio mentis flammam vrgebat. Sed isti benigni & optimi nimis episcopi, quos simul cõcilij veritas ad pœnitentiã reseruabat, non solum receperunt eos & apud se seruauerunt, sed etiam malis eorum voluntatibus cõmunicare de-

Pars epistolæ Cõstantini ad Nicomedienses de Eusebio Nicomediensi.

Imaccessa.

An. do. 335.

Templum Æsculapij B Aphaca.

C

Euseb. Nicomediensis auerit transgressor.

Theogonius.

A creuerunt. Quapropter hoc circa istos ingratos decreui peragere, vt abrepti procul deportarētur exilio. Nunc itaque vestrū est, ad Deum illa fide respicere, qua semper & fieri cōuenit, & esse decet, & agere. Episcopos enim purificatos & orthodoxos atque clementes nos gaudemus habere. Si quis autem ad memoriam illorum pestilentium, aut ad laudem, improvidè præsumit forsitan excitari, repente in sua præsumptione ministri DEI, hoc est, meo opere comprimetur. Deus vos custodiat fratres charissimi.

Quod rursus Eusebius apud Constantinum impetrata venia pro Ariani egerit. C. A. P. XXIII.

Appion Nicomediae. Chrestus Nicæa.

Tunc igitur isti & damnati, & ciuitatibus sunt expulsi. Et Nicomediae quidem Appion episcopus ordinatus est, in Nicæa autè Chrestus. Sed rursus cōsuetas machinationes exercentes, & imperatoris clementiam accessibilem suis fallaciis inuenientes, restituti sunt, priorēque potētiam receperunt. Eusebius etenim (sicuti iam dixi) etiā Cōstantinopolitanum tenuit tyrannicè Præsulatum, & potiorē percepit præsumptionem, frequenter ad Imperatorem veniens, & fiduciam ex crebra colloquutione mercatus, contra veritatis propugnatores sæuas contentiones instituit. Et primum quidem cupere se Hierosolymorum loca professus est, & Imperatorem tanquam celebre illud visurus ædificationis opus, pūda cogitatione captauit. Quapropter cū multo honore dimissus est, Imperatore ei vehicula & alia distribuentē solatia. Profectus igitur est cum eo & Theogonius Nicænus, particeps malignorum cōsiliōrum eius, sicut iam diximus.

Euseb. Nicomediae usurpator sedis Constantino politanae.

Qua fraude Eustatius Antiochenus sit episcopatu depositus, & in exilium deportatus, & qui post eum fuerint ordinati. C. A. P. XXIII.

Ariani cōueniunt Antiochia.

Veniētes autem in Antiocheiam, & amicitiarum induti vultū, maxima ministracione potiti sunt. Veritatis enim ppugnator magnus Eustathius, largam eis hospitalitatē fraternitatis exhibuit. Cūq; ad sacratissima loca peruenissent, & cōcordes vidissent suos, hoc est, Eusebium Cæsariensem, Scythopolitam Patrophilum, & Aetiū Lyddæ, Laodiciæ Theodotum, & alios qui lepram Arii susceperant, nuntiauerūt eis quod cogitauerant, & cum eis venerunt in Antiochiam. Et schema quidem sub honore præmittebatur aduentus eorum, quod verò propinabatur, erat pietatis bellum. Mulierem nanque prostantem mercede conducentes, & linguam eius sibi impendi persuadentes, ad concilium venerunt. Proinde alios omnes foras ire præcipientes, miserrimā introducere mulierem. At illa infantulum sub mammilla demonstrans, aiebat ex cōcubitu Eustathij illum se & concepisse & generasse, eūque clamabat sapius impudentem. Is autem qui calumniæ eius tam manifestē conscius erat, iussit vt hanc rem si qui scirēt, deducerentur ad medium. Illa verò dicente nullū se habere accusacionis testem, iusiurandum ei iustissimi iudices intulerunt, lege tamen apertè clamante: In duobus aut tribus testibus credi esse veracia quæ dicūtur, necnon & Apostolo præcipientem,

Calumniæ adulterij ab Ariano imponitur Eustathio. An. do. 331.

te, vt nullus aduersus presbyterum accusacionem D factam extra duos aut tres testes accipiat. Sed isti sacras contemnentes leges, cōtra talem virum accusacionem sine testimonio receperunt. Cum ergo illa mulier iusiurandum præbuisset, adiecit, affirmans quod ille infans ex concubitu esset Eustathij. Tūc itaque tanquam aduersus adulterum isti amatores veritatis protulere decretum. Aliis quippe Pontificibus (cū vtique multi adessent, & pro Apostolicis dogmatibus repugnarēt, & omnimodis quæ fuerant concinnata, nescirent) apertè reclamantibus & magnum Eustathium collaudantibus, decretūque illorum iniquum suscipi prohibentibus. Hoc igitur factō, velociter huius noxæ concinnatores ad Imperatorem profecti sunt, eique persuaserunt quod vera fuisset accusacio & depositionis Eustathij iusta sententia, quem tanquā adulterum atque tyrannum expelli fecerunt exercitorem pietatis simul & castitatis egregium. Et ille quidem per Thracias ad Illyrici deductus est ciuitatem. Isti verò primo quidem pro eo ordinauerunt Eulalium. Quo, tēpore pauco, viuentē, Eusebium Palæstinensem illuc transferre voluerunt: E eoque fugiente mutationem, & simul imperatore prohibente, fecerūt Euphronium. Quo etiam, anno & paucis mensibus in episcopatu defuncto, Placito illius ecclesiæ tradidere Pontificatum. Isti verò omnes pestem Arii habuere celatā. Propterea nanque multi piē viuentium & sacerdotum & reliquorū, ecclesiastica relinquētes collegia, apud semetipsos cōueniebāt. Quos vniuersi Eustathianos appellabāt, quia post egressum illius seorsum congregabantur. Porro mulier illa miserrima passionem crudelissimi languoris incurrens, manifestauit insidias: & illam tragœdiæ compositionem pariter enudauit, nō duobus vel tribus, sed multis admodum sacerdotibus quæ concinnata videbantur insinuās. Ait enim pro pecuniis illam se facere præsumpsisse calumniā. Iusiurandum tamen nō omnino fuisse falsum, quia ille infans, de quo iurauerat, filius erat cuiusdam Eustathij nomine, fabri ferrarij.

Eusebium.

Euphronium. Alter codicem Græcorum Ἐφρωνίου habebat, aliter Ἐφρωνίου.

SOCRATES, C. A. P. XXV.

Tunc igitur in Antiocheia grauis seditio in Eustathij depositione commota est, & postea de episcopatus electione tantus ignis accensus est, vt penè ciuitas vniuersa periclitaretur, populo in duas partes disidente: & alijs quidem Eusebium Palæstinæ transferri cōtendentibus in Antiochiam, alijs autem studentibus vt reuerteretur Eustathius. Erat enim in vtraque parte & populus ciuitatis & militaris manus, & tanquā aduersus hostes ita cuncti mouebantur, vt penè vsque ad gladios peruenirent, nisi Deus & timor principis cohiberet. Nam Imperator suis epistolis seditioem compefcuit. Eusebius autem Palæstinæ repudiauit, quod admiratus Imperator scripsit ei, propositū laudās, eūque beatum vocans, & quod non vnius ciuitatis, sed totius orbis potius digne decerneretur episcopus. Deinde autem per annos octo dicitur Antiochenæ ecclesiæ vacasse sedem. Tandem verò studio inimicorum Nicænæ fidei, ordinatur Euphronius. His igitur in hoc volumine ritè contextis, tempus est sequentis libri ordiamur initium.

Seditio Antiochia.

Euseb. Pamphilus lendatur ab impa.

Euphronius Antiochia sit episcopus.

35

A **HISTORIAE ECCLESIASTI-**
CAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER TERTIVS.

SOZOMENVS.

De conuersione gentis Indorum atque Perfarum.
CAPVT PRIMVM.

*Iudi.
Iberi.
Armenij
Truidas*

N temporibus religiosi Principis Cōstantini, & Indorum gens & Iberorū Christiani dogmatis rudimēta susceperunt. Sed & Armenios tūc primū audiui christianos effectos. Aiunt enim Ti-

ridatem regem tunc gentis illius ex quodam mirabili signo Dei, quod circa eius domum euenerit, Christianismū fuisse factū, & omnes simul eius ditioni subiectos vna præceptione iussisse, vt similiter DEO colla submitterent. Vnde & ad cæteros confines Christianum dogma trāsiiuit, & multitudine dilatatum est. Apud Perfas autem initium Christianitatis existimo celebratum, dum quidam eorum occasione cōmercij ad Osroēnos & Armenios veniētes (vt fieri solet) sanctis illis colloquerentur viris, & eorum virtutes experirentur.

*Osroeni
Armenij.*

*Quomodo Iudæi Christianos accusauerint apud Perfas.
Qui vel quanti vel quibus modis passi sint apud
Perfas.* CAPVT II.

*An. do. 334.
Magi, Perfarum sacerdotes.
Iudæi.*

CVMque tempore procedente crederent, etiam ecclesias & sacerdotes pariter cæterosque ministros habere cœperūt. Hoc autem factū non mediocriter contristabat Magos, qui religionem Perfarum veluti quædam sacerdotalis tribus per successionem generis ab initio cōmissam habere noscūtur. Afficiebātque id etiam Iudæos naturaliter quodammodo Christiani dogmatis inimicos. Quapropter accusauerunt apud Saporem tūc regem, Symeonem archiepiscopum Seleuciæ & Cresiphontis ciuitatū in Perside regalium, tanquam amicus esset Cæsari Romanorum, eiq; Perfarum negotia propalaret. Credēs autem derogationibus his Sapore, primum quidem tributis immēsis christianos afficiebat, eò quòd plurimos eorum agnosceret, quod paupertatem magis eligerēt: crudelibusque viris huiusmodi exactiones iniūxit, quatenus ex egestate pecuniarū & nimietate exactorum vim passi, ppriæ religionis iura contemnerent. Post hæc autem sacerdotes ministrosque Dei gladiis minacibus interemit, ecclesias subuertit, & vasa eorum omnia publicauit. Symeonem verò deduci iussit ad se, tanquam proditorem Perfarū regni atque religionis. Magi siquidem auxiliātib; sibi Iudæis, cum festinatione san-

*Sapores rex Perfarum.
Symeon archiepiscopus Seleuciæ & Cresiphontis
† delationib;*

ctas ecclesias destruebant. Symeon autem cōprehensus, ferroque vinctus, ad regem vsque deducitur. Quo vir effectus est magnus, & omni fortitudine preciosus. Nam cū eum torquendū Sapore iussisset introduci, neque timuit, neque adorauit. Pro qua re vehementius efferatus rex, inquisiuit cur nō adorasset, quippe quod prius facere cōsueuerat. Ad quem Symeon: Prius quidē non vinctus adducebar vt negarem veri Dei culturam, & nihil in hoc dubitās, quæ sunt solēnia regis, implebam: nunc autem phas mihi non est hoc agere. Vni nanque pro nostro dogmate & pietate deceraturus. Hæc dicentem præcepit rex adorare Solem, & facienti, plurima se daturum cum maximo honore munera compromisit: reluctātem verò interminatus est esse moriturum, & omniū Christianorum gentem. Cūq; nec terroribus potuisset mouere Symeonem, nec mulcere promissionibus, sed fortiter permaneret nunquamque adoraret Solem, ne proditor suæ religionis existeret, præcepit, eum in vinculis retineri, credens eū posse longo tempore inflecti. Cūque ducerentur ad carcerem, vidit eum Vst hazares senior quidā eunuchus, nutritor Saporis, & maior regiæ domus. Et confurgens adorauit eum: sedebat nanq; ante ianuas regis, quem Symeon increpauit iniuriosè, & cum furore clamauit, auersatusque despectit. Is enim dum Christianus esset, non ante multum tempus vim passus adorauit Solem. Quo facto, repente flens eunuchus, cum gemitu quidem vestem claram, qua indutus erat, exutus est, & lugubrem accipiēs amictum, ante domum regiam sedebat flens atq; gemens: Heu, inquit, qualem credam esse circa me Deum, quem ego negaui, dum pro hac causā dudum amicissimus Symeon neq; verbum mihi reddiderit, & sic auersatus cum furore transiuerit? Cūque hæc Sapore audisset, euocans eum, causam luctus inquisiuit, aut si qua ei circa domum ærumna contigerit. Respondens Vst hazares, ait: O rex, nihil in huius seculi domo infortunij passus sum. Vtinam pro his que mihi nūc euenerunt, in vniuersas calamitates alias incidissem. Lugeo nanque curuiuo, qui dudum mori debueram? Video Solem quem tibi parere volens, non voto meæ volūtatis adorauit. Quapropter p vtroque me mori iustissimum est, quia & proditor sum Christi, & te quoque decepi. Et ille quidē hæc dicens, iurauit per cœli & terræ creatorem, suā vltimus nō se mutare sententiam. Sapore autem admiratus eunuchi cōstantiam, amplius sauebat aduersus Christianos, tanquam maleficiis hoc agere præualerent. Parcens autem seniori, nunc lenitate, nūc minis omni virtute eum se subuerrere posse iudicabat. Cūq; nil ageret Vst hazare pfitente nunq; se fore sic fatuum, vt præ deo creatore cunctorum, illa coleret potius quæ à Deo creata sunt: tūc ira commotus, iussit gladio caput eius

Symeon ad Saporem adducitur.

Vst hazares eunuchus.

A abscindi. Cúmque duceretur ad necem, rogauit spiculatorum, ut paululum sustineret, tanquam aliquid regi mādaturus, & vocans quendam fidelium eunuchorum, iussit ut diceret hęc Sapor: Pro fauore quem hactenus à iuuentute habui circa vestra domum (ò rex) patri tuo & tibi ministrans studio competenti, testibus nõ indigeo, tu nanque bene nosti. Pro omnibus ergo, quæ aliquādo vobis impendi, redde mihi compensationem huiusmodi, ne quis ignoratium putet me supplicium sustinere tanquam infidelem regni, aut malæ cuiuspiã voluntatis, sed ut potius manifestum fiat quod agitur, prece clamās denūtiat vniuersis quod Vstha zares capite truncatur, nõ regis inimicus, sed Christianum se esse professus, & Deum propriū apud regem negare cõtemnens. Hęc quidē eunuchus regi nuntiauit. Porrò Sapores secundum petitionem Vstharis præconē clamare fecit. Existimabat enī alios posse à christianitate reuocare Christianos, si mente perciperent quod nulli parceret Christiano, qui senem nutritorem & deuotū suæ familiaritatis occideret. Vstha zares autem studuit clamari causam suæ necis, credens quod quū per terrorem adorasset Solem, multos Christianorū deduxerit ad timorē: nunc autē cognoscentes, p religionem moriturū, imitatores multos suę virtutis efficeret. Hoc itaq; modo Vstha zares gloriosissima morte translatus est. Symeon autē id cognosces in carcere, gratificos p eo hymnos obtulit Deo. Altera verò die, quæ erat sexta feria septimanæ maioris, in qua ante resurrectionis festiuitatem annua salutaris passionis memoria celebratur, etiam Symeonem decreuit rex ferro perimere. Deductus enim rursus è carcere ad Palatium regis, valde intrepide loquebatur Sapor de dogmate, & nec illum, nec Solem sustinuit adorare. Eadēmq; die similiter interimi iussit sunt & alij centum in carcere constituti. Nouissimè verò Symeonem occidi præceptum est, ita ut mortem vniuersorum. Erant etenim horum alij quidam episcopi, alij presbyteri, alij diuersorum ordinum clerici. Cúmque omnes ducerentur ad mortem, adueniēs summus princeps Magorum, interrogabat eos an vellent viuere, & regis religionem colere, & Solem pariter adorare. Cúmque hęc nullus eligeret vitam, spiculatorum circa necem martyrum laborabant. Symeon autem assisistens cõfortabat vniuersos, & de resurrectione & pietate loquebatur, atque de sacris scripturis adhibens fidem, dicebat: Vitam quidem veram esse sic mori, mortem verò manifestam, negare Deum: adiiciēs, quia post paululum etiam nullo perimente sponte mors accidat. Hic est enim omnibus natis finis inuitabilis. Post hęc autem perpetuitas non omnibus similiter accidit, sed velut ex quodam pōdere omnem rationem reddent homines huius vitæ, & eorum quæ bene gesserunt retributionem, & pœnas malorum sine dubitatione recipient. Maius autē inter omnia bona nihil est, ac beatius, quàm eligere mori pro Deo. Hęc dicente Symeone, & tanquam filios edocente, in certaminibus sacris (modo quo docebat) vnusquisque exercitatus alacriter currebat ad necem. Cúmque omnes cētum spiculator trāsisset, nouissimè venit ad Symonē, & Abedecalam, & Ananiã: ambo nanque senes, cani, sub eius ecclesiã constituti, cum eo fuerant comprehensi,

& erant in vinculis. Tunc itaque Puficius, qui super omnes artifices regis erat, ibi consistens, & videns Ananiam tremētem quum præpararetur ad necem, ait: Paululū (ò senex) claude oculos, & securus esto, mox enim Christi videbis aspectū. Cúmque dixisset hoc, repente comprehensus, ductus ad regē, & Christianus esse manifestatur, eo quod pro dogmate fuisset locutus libera intētionem martyribus. Tunc rex extraneo quodā & crudeli modo eū mori præcepit, ita ut perforata ceruice exinde linguã eius eicerent. Hoc itaque factō, quibusdam accusantibus etiã filiam eius, virgo sacra tunc cõprehensa perēpta est. Sequenti verò anno die quo passionis Christi memoria celebrabatur & expectabatur resurrectionis festiuitas, crudelissima Sapores præceptio per omnem Perfarum currit terrã, morte cõdemnans eos, qui se profiterentur esse Christianos. Quo tempore fertur ultra numerū, multitudinem Christianorum gladio cecidisse: alios nanque per ciuitates & vicos diligenter Magi requirentes, celatos inueniebant: alij verò sponte nullo dicente semetipfos offerebāt, ne taciturnitate Christum negare viderentur. Igitur cū omnes Christiani perimerentur, neque vili parceretur, etiam multi in ipsis Regalibus sunt occisi, cū quibus & Azanes eunuchus regi maxime gratus. Quod dum Sapores audisset, tristis factus, hanc generalem peremptionē remouit, & solummodo præceptores religionis iussit occidi. Illo siquidem tēpore agritudinem incurrente regina, Symeonis episcopi soror nomine † Tharbuã cõprehensa est cum famula suam sequente vitam quas contigit teneri per insidias Iudæorum accusantium, quasi maleficia reginæ fecissent, propter Symeonis mortem. Regina verò (quum soleant languentes huiusmodi spebus aures accõmodare) suspicata est veram esse † detractionem, & maxime à Iudæis factam: quum & ipsa similia saperet, eosque sine mendacio, & sibi fauentes arbitraretur. Sumētes autē Magi † Tharbuã & alias, mortis acerbæ perculere supplicio. Stipitibus enim alligatas, ferraque findentes per mediū, eas crudeliter lacerauerunt, & quasi expiantes reginã, per medios stipites transire fecerunt. Ferunt autē istã † Tharbuã speciosam valde fuisse, & à Magis quibusdam adamatã, & latenter ad concubitū petitam, promissã mercede salutis suæ, & aliorum, si consentiret ad vitium. Quæ nec auditum libidinis passã est sustinere, sed obiurgatoriis verbis p turpi petitione relatis, alacriter accessit ad mortē, ne proderet sanctam virginatē. Cúmque circūirent Magi & † principes eorū vniuersam prouinciam secundū Sapores præcepta, ut sacerdotes & doctores tātum dogmatis apprehēderēt christiani, puniebāt episcopos & presbyteros, & maxime per regionē Adiabenorū. Hic nanque locus est Persicus, in vniuersum Christianorū. Hoc enim tēpore & Acepsemam episcopum apprehenderunt & multos clericorū eius: tenentēque Præsulem, sufficere sibi crediderunt, alios nudatos substatiis dimittentes. Iacobus autē quidam presbyter Ponti sequebatur Acepsemam, & supplicans Magis, identidē meruit irretiri. Tunc enim & seni alacriter seruiebat, & eius cladē aliquatenus leniebat, plagasque ut poterat curare non desinebat. Post paululum verò pœnis crudelibus eum Magi torserunt,

Dies passionis parasceue.

Centū Christiani interfecit.

Symeonis ad martyres cõfortandos oratio.

Abedecalla Ananiã Puficius.

Puficij filia martyr. Parasceue.

Azanes eunuchus.

† Tharbuã.

† detractionem.

† Tharbuã Tharbuã soror Symeonis episcopi.

† Tharbuã.

† Archimago.

Acepsemam.

Iacobus presbyter Ponticus.

A serunt, cogētes vt adoraret Solem. Quo respuen-
te, miserunt eum rursus in vincula, Sed & multos
alios presbyteros & diaconos habebant in carce-
re post flagella. Pauco tempore prætereunte, prin-
ceps Magorum de eis consuluit regem: accepta-
que potestate vt ageret quod vellet, si Solem nõ
adorarent, mandauit eis in carcere regiam volun-
tatem. Quibus apertè respondentibus, nunquam
se fore proditores Christi, nec adorare Solem, sic
vt nulli parceretur, verberibus eos lanauit. Cum
quibus Acepsemas pro confessione dogmatis vi-
riliter est defunctus. Quidam verò Armeniorum
quum essent obsides apud Persas, corpus eius afe-
rentes latenter, sepulturæ debite tradiderunt. Alij
verò licet non minus flagellati, præter spem vi-
xerunt: & non mutantes voluntatem, denuò ad
vincula sunt reducti, cum quibus erat Aithales, cu-
ius, dum nimis tensus cæderetur, humeri sunt dis-
iuncti, ita vt mortuas postea manus portare vide-
retur, aliique eius ori cibos offerrent. Sub hoc
itaque regno testimonio bonæ vitæ translati sunt
presbyteri, diaconi, monachi, & sacræ virgines,
& in aliis officiis ecclesiæ constituti, ac p dogma-
te laborantes innumeræ multitudines. Eodémque
tempore passus est vnà cum Marea Bichor episco-
pus, atque clerici circiter ducenti & quinquagin-
ta, qui cum eo capti à Persis fuerant comprehen-
si. Tunc etiam Milesius nomine, martyrio coro-
natus est, qui primū quidem militabat apud Per-
sas, postea verò relicta militia conuersationem æ-
mulatus est apostolicam. Dicitur enim quod dum
in ciuitate Persica episcopus fuisset ordinat⁹, mul-
ta sæpe sit passus, & verberatus atque tractus, vi-
rili mente sustinuerit. Cúmque nulli potuisset il-
lic suadere vt Christianus esset, grauius ferēs ma-
ledixit ciuitati, & exinde discessit. Post paucū ve-
rò tempus primatibus eius loci in regem peccan-
tibus superueniens exercitus cum trecentis ele-
phantis ciuitatem subuertit, & velut desolatam
regionem arantes feminibus tradiderunt. Mile-
sius autem episcopus solummodo peram circum-
ferens, quæ sacrum codicem euangeliorum habe-
bat, perrexit orationem facturum ad Hierosolymā,
& inde in Ægyptum, vt videret monachos ibidē
conuersantes. Qualis igitur iste sanctus & miracu-
lorum fuerit operator, Syri sunt testes, qui eius ac-
tus vitamque scripserunt. Fertur itaque eorum
qui tunc martyrio coronati sunt sub regno Sapo-
ris virorum ac mulierum fuisse millia quasi sedecim.

Aithales.

Martyres.

Marea
Bichor.

Milesius.

Milesius cir-
comfert pe-
ram codicis
Euangelici.

scri. m. mar-
tyrū in Per-
sis.

THEODORITVS.

Epistola Constantini an Persarum regem pro Chri-
stianis.

CAPVT III.

IN Perside verò fautoribus pietatis Constanti-
nus Augustus sponte prospexit. Agnoscēs enim
eos ab impiis vehementer affligi, eorūque re-
gem erroribus sæuientem diuersa eis inferre pe-
ricula, scripsit ei per legatos, qui tunc aderant, mo-
nita pietatis, rogans vt cultores Dei apud eum di-

gno honore potirentur. Sed melius studium pij D
principis per eius literas valebit agnosci.

EPISTOLA CONSTANTINI
Imp. ad Saporem, regem Persarum, de
prouidentia DE I erga
homines.

Sacratissimam custodiens fidem, veritatis luce
participatus sum: luminis veritate gubernatus, sa-
cram cognosco fidem. Denique per hæc (sicuti res
ipsæ confirmant) venerabilem religionē esse con-
spicio, & doctrinam agnitionis sanctissimi DE I
omnibus offerentem, huiusmodi cultum me ha-
bere profiteor: quia huius DE I virtutem in au-
xilio habens, inchoans à finibus Oceani, omnem
terrarum orbem firmissima spe salutis obtinui,
ita vt vniuersi qui per tot tyrannos cladibus quo-
tidianis fuerant subiugati, & ad obscuritatem vs-
que perducti, resumentes cōmunium rerum vin-
dictam, rediuiua quodammodo curatione resur-
gerent. Hunc DEVM colo, cuius signum Deo
dicatus meus exercitus portat in humeris: & à
quo dum iusto sermone aliquid poscitur, im-
petratur. Ex ipsis autem trophæis insignibus be-
neficia repente suscipio. Hunc itaque DEVM
immortali memoria me honorare profiteor,
eumque summa puraque mente super omnia ef-
se credo. Hunc inclinatis genibus inuocabo, fu-
giens cunctum abominabilem sanguinem & o-
dores horribiles ac fugiendos, omnemque terre-
nam flammam nimis euito. Quibus omnibus ne-
phandus & ineffabilis error multos gentium, ac
genera vniuersa pstrauit, & inferno contradidit.
Quæ enim Deus omnium, ppter hominum prou-
dentiam sua clementia vtilitatis caussa produxit
in mundum, hæc ad vniuscuiusque desiderium tra-
hi non patitur. Sed puram tantummodo mentem
& immaculatam animā, ab hominibus exigit, vir-
tutis & pietatis actus exquirat, māsuetudinis & cle-
mentia: delectatur operibus, mitis amat, habet o-
dio turbulentos, diligit fidem, punit pfidiam, om-
nemque potentiam cum fastu + despicit, super-
borum punit asperitatem, ad fastum eleuatos in-
terimit, humilibus autem ac patientibus digna re-
tribuit. Sic itaque etiam regnum iustum magni-
pendens adiutorio suæ virtutis expendit, sapien-
tiāque regiam pacis tranquillitate custodit.
Non ergo videor mihi errare frater mi, hunc ef-
se confitendo DEVM omnium principem at-
que patrem, quem multi regnantes apud nos vā-
fanis erroribus seducti, denegare tentarūt. Sed il-
los omnes finis cōprehendit exitiosus, ita vt om-
ne genus hominum post eos exurgens clades eo-
rum p maledictionis exemplo præponere videat-
ur. Horū igitur vnum esse reor Valerianū, quem
velut quædam virga iracundia diuinæ de nostris
terris expellens, vestris partibus tradidit punien-
dum. Qui scilicet verecundia suæ nobilissimum
apud vos trophæum demonstrasse cognoscitur.
Sed hoc quidē in bonā partē cōtrouersum est, vt
in nostro sæculo huiusmodi supplicium fieret mani-
festū. Vidi nanq; & ego illorū finē, qui nuper ne-
D

† dicitur &
currit.

Valerianus

A phandis præceptionibus Deo deuotum populum turbauerunt. Quapropter multas Deo refero gratias, quoniam integra prudentia omne genus humanum, colens legem diuinam, reddita sibi pace deceter exultat. Vnde etiã nobis ipsis credo, quoniam optime cautèque vniuersa pueniunt, quando per illorum puram pbabilèmq; religionem, diuinamque concordia, vniuersa in se dignantur erigere. Igitur de tali hominũ collegio, id est, christianorum (p quibus omnis est mihi sermo) q̄ me libenter credis audire, quando etiã eminentia loca Persidos per eos amplius q̄ cupio decorantur? Tu ergo optime gubernaueris, si fueris sicut illi, & habueris cõmune quod illi. Sic enim habebis omnium dominũ, mitem placidũque atque ppitium. Hos igitur, quoniam tãtus ac talis existis, commendo tibi, quoniam & pietate pparis insignis. Hos dilige cõpetenter, & facito clementiã tuã participes, tibi simul & nobis præbiturus gratiã immensã iura per fidem.

Hac igitur optimus Imperator pietate decoratus egit, curam non solum subiectorũ habens, sed etiam eorum qui sub alienis gubernaculis regabantur. Quapropter & ipse diuina ptectione potitus est, & Europam vniuersam atque Africã, sup has etiam maximam Asiã partem tenens, subiectos habuit vbique deuotos. Sed etiam Barbarorũ, alij quidem spõte seruibant, alij deuicti. Vbique triumpho videbantur, & victor cernebatur in omnibus Imperator.

De Alexandri pontificis Alexandrini sine & inisi presulis Athanasij. C. A. P. I. I. I. I.

*Athanasij
sic episcopus
Alexandria.
An. do. 328.*

Interea Alexandro mirabili sene, qui Arij pstrauerat blasphemias, defuncto, post menses quinq; Nicæni cõcilij, Alexandrinorum ecclesiã suscepit Athanasius p̄sulatũ. Cuius persecutiones, fugas, contumelias, crebraque pericula trãsserre distuli, quã Ruffinus suo nobilitauit eloquio.

SOZOMENVS.

C *Quæ contra Athanasium gesta sint, & quomodo confugerit ad principem. C. A. P. V.*

Post plurima verò consilia turbis seditionibusque completa, & clamores accusatorũ poscentium vt Athanasius tanquam Magus violentus & indignus sacerdotio damnaretur, missi ab imperatore metuentes, ne eum aliqua inuasiõne perirent, latenter eum de concilio subtraxerũt. At ille sciens non sibi fore tutum contra tot accusatores agere, iudicibus etiã inimicis, synodum relinquẽs venire festinauit ad Imperatorem.

THEODORITVS.

Igitur Athanasius ad principem veniens, omnẽ præsumptionem contra se factam episcoporum edocuit. At illi apud Mareoten cõueniẽtes, quosdam concordantium ipsis sacerdotum miserũt ad principem, id est, Theogonium Nicenum, atque Theodorum Perinthium, & Marin Chalcedonensem, Narcissum Cilicem, & similes horum, mendacia textentes, & quãdam cõmenta fingẽtes, & nudas admodum calumnias quasi veras accusationes

*Arianorũ
conuentus a-
pud Ma-
reoten.*

fibimet componentes. Quo facto venerũt ad Æliam ciuitatẽ. Præceperat enim Imperator, vt omne concilium à Tyro veniret ad Æliam, Necnon & alios vndique cõgregari præceperat, vt templa ædificata dedicarentur. Misit itaque pariter deuotos Iudicum pietate ac fide clarissimos, omnia largissime expendi præcipiens, non solum pontificibus ac sacerdotibus, sed etiam egẽtibus vniuersis qui vndique concurrebant. Porro fuerat exornatum etiam sacrum altare palliis regalibus atque vasis, auro & lapidibus preciosis decoratum.

SOZOMENVS.

Quomodo sit Arius ab exilio reuocatus & quẽ libellum dederit Constantino, & de fraudibus Arianorũ.

C. A. P. VI.

Imperator interea Arium de exilio reuocauit, iustitq; vt quod de Deo crederet scriptura curren- te pferret. Tunc ille nouitatem nominum quam prius adinuenerat declinans, aliam explanationẽ cõtexuit, simplicibus verbis eam & diuina lectiõne confirmans, iusiurandum quoque præbuit ita se credere, & hac etiam mente sapere, nihilq; aliter intelligere. Textus enim eius expositionis huiusmodi est.

PIISSIMO ET DEO AMANTISSIMO domino nostro Imperatori Constantino, Arius & Euzoius presbyteri.

Sicut præcepit Deo amabilis pietas tua domine Imperator, exponimus nostram fidem, & scriptis p̄ntemur coram Deo sic credere & nos & omnes qui nobiscũ sunt, sicuti subiectum est. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, & dominum Iesum Christum filiũ eius, qui ex eo ante omnia secula natus est, Deum verbũ, per quem omnia facta sunt, quã in cœlis & quã in terra: qui venit, & carnem assumpsit, & passus est, & resurrexit, & ascendit in cœlos, & iterum venturus est iudicare viuos & mortuos: & in spiritum sanctum, & carnis resurrectionem, & vitã futuri seculi, & in regnũ cœlorum, & in vnam sanctã catholicã Dei ecclesiam, quẽ à finibus vsque ad fines est. Hãc autem fidem percepimus ex sanctis Euãgeliis, dicente domino discipulis suis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Si autem non hæc ita credimus atque suscipimus, vere patrem, & filium, & spiritum sanctum, sicut omnis catholica ecclesia & sanctæ edocent scripture, quas per omnia sequimur, iudex noster erit Deus & nunc & in futuro die.

Quapropter tuam pietatem rogamus, Deo amabilis Imperator, vt cum ecclesiastici simus, & fidem & sensum ecclesiẽ sanctarũque scripturarũ habeamus, vniri nos per pacificam & Dei cultricem pietatem tuam matri nostræ ecclesiã iubeas, quẽstionibus vtique & superfluitatibus inquisitionũ sublatis: vt & nos & sancta ecclesia inter nos pacificati, solennes orationes pro pacifico pioque imperio & omni tuo genere omnes communiter celebremus.

Hãc fidei expositionẽ alij quidem dicebãt artificiosè compositã, vt videretur princeps placari sermonib; & ita Arij dogmatibus circũferri, vt per expositionẽ oĩm ei fiducia præberetur, & vtrũque haberet intellectũ. Arbitratus autẽ Imperator A-

Meliã, hoc est, Et ierosolyma à Tyro synodus transferretur.

Arius reuocatus.

Fides Arii quam apud Constantinũ Aug. professum est.

Matt. xlv.

Arium & Euzoium similia credere his qui in Nicæa cōuenerant, valde gauisus est. Nō tamen sibimet persuasit, vt eos in ecclesiæ cōmunionem suscipere ante iudicium & p̄bationem congruarū personarum secundū ecclesiæ legem: sed destinauit eos ad episcopos tūc Hierosolymis congregatos, scribens vt fidē eorum expositionis examinarent, & clementē super eis p̄ferrent sententiā, si rectē credentes inuidiæ gratia essent iniustitiā passi, seu dum nō haberēt vnde iudices suos culpāre peterent per p̄nitentiā reuocarentur. Porro sumpta occasione, fautores Arii p̄ scripta Imperatoris eos in cōmunionem susceperūt. Et hoc cū fecissent ipsi imperatori rescripserunt, & ecclesiæ Alexandrinæ, & in Ægyptū & Thebaida, & Libyā episcopis vniuersis, & clericis, p̄cipientes, vt eos alacriter susciperent, Imperatore testante rectā eorum esse fidem, quā etiam p̄pria epistolē subiecerunt. Hæc quidem in Hierosolymis gesta noscuntur. Athanasius autem fugiens de Tyro, Cōstantinopolim venit, & quæ passus esset adito Imperatore narrauit: petens vt quæ in Tyro fuerant gesta, examinarentur sub eius quoq; p̄sentiā. Porro Constantinus Imperator rationabilem eius petitionem iudicās, hæc scripsit episcopis qui in Tyro conuenerant.

Arii professo mittitur synodo Hie rosolymita - na exami - manda.

Athanasius Constantino polim venit ad Cōstantinopolim.

SOCRATES.

Epistola Constantini euocantis episcopos, vt Athanasij causas ipse cognosceret. CAP. VII.

Igitur Imperator missa sacra cōcilium euocauit, vt in sui p̄sentiā Athanasij examinaret causam, cuius verba sunt hæc:

VICTOR CONSTANTINVS PIVS episcopis in Tyriorum vrbe Collectis.

Ego quidem ignoro quæ vestro cōcilio turbulenter atque cū tempestate decreta sint. Apparet enim q̄ quadā tumultuosa indisciplinatione veritas sit oppressa, vobis videlicet nō considerantibus quæ Deo placent, p̄pter iurgia quæ cōtra p̄ximos vestros habetis: & vota vestra inuincibilia esse cōtenditis. Sed erit opus diuinę p̄uidentię vt & hæc cōtentio apertē deprehensa possit euacuari, atque nobis palām fieri, si quid illic conuenientes sine qualibet vel gratia, aut inimicitiarum causa gessistis. Quapropter cum omni festinatione vos omnes ad meam reuerentiam volo concurrere, vt gestorum apud vos integritatem per vos ipsos possitis ostendere. Verum qua gratia hæc scripserim vobis, vósq; ad me literis euocauerim, p̄ ea quæ sequūtur agnosceris. Pergenti iam mihi ad cognominis nostri fœlicissimæ patriæ ciuitatē, cū essem conscensurus equum, repentē Athanasius episcopus in media platea cum quibusdam sacerdotib⁹ quos circa se habebat, sic inopinatē nos adiit, vt nobis daretur subitō cuiusdā causā forinidinis. Testis enim mihi inspector omnium Deus est, quoniam nec cognoscere eum quis esset prima fronte p̄ualui, nisi quidam nostrorū, & quis esset, & quam pertulisset iniuriam tunc narraffet. Et ego quidem neque confabulatus cum eo sum illo tempore, nec aliqua locutione participatus. Cūque ille se audiri deposceret, ego verō refutarem, & penē repelli eum p̄ciperem, cum maiori fiducia nihil aliud à nobis quā vestrum postulauit aduentum, vt nobis p̄sentiā quæ pas-

Cōstantinopolim intelligen-

Proces Athanasij apud Cōstantinū.

sus est necessario posset suis gemitibus explanare. Vnde quia mihi rationabile videtur & temporibus opportunū, scribi vobis libentius hæc p̄cepī, vt omnes quicūque apud Tyrum concilium celebrastis, indefinenter ad expeditū nostrę mansuetudinis locum concurrere festinetis, iplis operibus ostensuri puritatem & rectitudinem vestri iudicij coram me videlicet, quem Dei ministrum proprium neque vos abnegabitis. Igitur vbique pacificatur Dei nomen, & integrē benedicitur p̄ meam in Deo culturam, etiam apud ipsos Barbaros qui veritatem hæcenus ignorabant. Certum nanque est, quod qui veritatem ignorat, neque Deum scire potest. Veruntamen sicut p̄dictum est, etiam Barbari per me fidelē ministrum cognouerunt, & Deum metuere didicerunt, quem vtiq; protectorem meum vbique ac p̄uiforem ipsis operibus est ostensum. Vnde p̄cipuē etiam Deum sciunt. Et illi quidem p̄pter nostrum timorem reuerentur Deum. Vos autem qui sancta mysteria eius clementiæ p̄ferre videmini, nō dicam custodire, vos inquam, nihil agitis, nisi quæ ad contentionem noscuntur & odia pertinere, & (vt absolute dicam) quæ ad humani generis tendere videntur interitum. Sed festinate, sicut dixi, ad nos venire continuō, scientes quod omni virtute conabor, vt quæ in lege Dei sunt, ea p̄cipuē sine aliqua titubatione seruentur. Quibus vtiq; neque vituperatio, neque mala superstitione poterit implicari, dispersis vtiq; ac palām cōtritis & penitus exterminatis sacratissimæ legis inimicis qui sub schemate sancti nominis blasphemias varias ac diuersas iniiciunt.

In malos episcopos & sacerdotes.

Quod venientes episcopi Ario fauentes Athanasio detraxerint, ita vt in exilium mitteretur.

CAPVT VIII.

HÆ siquidem literæ ad æstuationem perduxerunt eos qui fuerant in synodo congregati, quoniam plures quidem ad p̄prias redierant ciuitates. Qui verō circa Eusebium, & Theogonium & Marin, Patrophilum & Vrsatium, & Valentem erant, ad Constantinopolitanam venientes urbē, nequaquam de calice fracto, aut altari subuerso, aut Arsenio perempto, quod in synodo cōcinnauerant, quæstionem fieri permiserunt, sed aliam inuenēre detractionem, suggerentes Imperatori, quod Athanasius interminaretur nō se missurum ab Alexandri frumēta solenniter ad Cōstantinopolitanā urbem. Et hæc audisse dicebant, Athanasio dicēte ad Amantium, Anubionem, Arbathionem, & Petrum episcopos. Multum itaque derogatio p̄ualet, quando derogator creditur fide dignus. Hac subreptione ad furorem perductus Imperator, Athanasium relegauit in exilium, & habitare eum p̄cepit in Galliis. Aiunt enim quidam hoc Imperatorem propterea fecisse, vt vnirentur ecclesiæ, quoniam Athanasius cōmunicare Arianiis euitabat. Er ille quidem debebat in Treuirensi Galliarum ciuitate.

Constantino senioris liberalitas in pauperes.

Athanasius apud Treuirtos in Galliarum degebat.

THEODORITVS.

Sed nemo miretur si tātus vir deceptus deliquit sacerdotib⁹ falsa loquentibus, cū diuinus quoq; David p̄pheta, non à pōtifice, sed à seruo Siba cōtra Miphiboset mendacia p̄ferente deceptus sit.

SOZOMENVS.

D ij

A *Quomodo Marcellus Ancyranus depositus sit, & de Asterio sophista. C. A. P. IX.*

Marcellus Ancyranus abdicatur. Asterius Rhetor.

Igitur episcopi in Cōstantinopolitana vrbe cōgregati, Marcellum Ancyræ Galatiæ deposuerūt pro huiusmodi caussa. Asterius quidā in Cappadocia exercens artem sophisticam, eam relinquens, Christianitatem se promittebat assumere: tentauitq; libros cōscribere, qui ferūtur hæcenus, & p quos Arii dogma firmatū est. Dicebat enim Christum sic esse virtutē Dei, sicuti dictū est apud Moysen: Locustam & crucas virtutem Dei: & his multa similia. Cōueniebat autē is Asterius frequenter apud episcopos, qui Arianā præcipuē nō euitabāt hæresim. Nam & ad cōcilia cōcurrebat, episcopatum in aliqua ciuitate quarēs. Sed sacerdotio quidem frustratus est, eò q̄ persecutionis tempore sacrificasse p̄baretur. Cūq; circumiret Syriæ ciuitates, libros quos confecerat, ostendebat. Hæc agnoscens Marcellus, contra eum scribere volens, mensurā contrarietatis excessit. Purum nanq; hominē, sicut Samosatē⁹ Paulus, præsumpsit, dicere Dominum Christum. Hæc agnoscens qui tunc Hierosolymis cōuenerant, de Asterio quidē nullum habuere sermonem: quoniā neque erat in ordine sacerdotū. Marcellum verò tanq̄ sacerdotio functum rationem exigentes libri sui, cūmq; cōperientes Samosatēni dogmate maculatum, iusserunt vt à tali secta recederet. Qui reprehensus, librū se p̄misit exurere. Cūmq; hoc studium deseruisset, episcoporū collegium, euocante Imperatore, venit ad regiā ciuitatem, præsentibūsq; Eusebio, & qui cum eo erant episcopis, in vrbe Cōstantinopolitana rursus + studiū de Marcello fiebat. Et dum Marcellus, sicut promiserat, illicitā cōscriptionem nollet incendere, eum ab episcopatu deposuerūt. In cuius locū Basilium in Ancyrā miserunt. Sed hanc quidem cōscriptionem Eusebius tribus destruxit libris, superstitionē eius valde redarguens. Postea verò Marcellus in Sardicensi cōcilio recepit episcopatum, dicens nō intellectum suum librum, & propterea quasi Paulianum fuisse depositum.

C *Quomodo Arius dum studet ab Alexandro Cōstantinopoleis in communionem suscipi, sit extinctus. C. A. P. X.*

Igitur dum post concilium Hierosolymitanum Arius venisset in Ægyptū, Alexandrina ecclesia eius euitante cōmunionem, rursus venit ad Cōstantinopolitanā vrbe, cōcurrentibus illic confessoribus eius, & obedientibus Eusebio Nicomedie episcopo, & concilium celebrari volentibus. Horū studiū sentiens Alexāder, tunc Cōstantinopolitanus episcopus, nisus est soluere tale conamen. Cūmq; hoc non valuisset implere, aperte Arii nisibus interdixit, nō licere eum ecclesiasticū esse dicens: nec infirmā sententiā episcoporum penē totius terræ secum cōuenientiū in Nicæna vrbe. Eusebius autē, & qui circa eum erant, dum primò sermonibus flectere nequiuissent Alexādrum, postea cum terrore minabatur, q̄ nisi susciperet Ariū, certa die ipse quidem deportaretur in exiliū, Arius autem in cōmunionem susciperetur vniuersorū. Et post hæc ab alterutris recessit.

Arius venit Cōstantinopolim, noui cōcily causa.

Terrētur Alexāder.

runt. Illi quidem definitā diem expectātes, vt suas D minas implerent. Alexāder autem orabat, ne ad effectū verba Eusebij peruenirent. Maximè autem ei terror ingerebatur, eò quòd Imperatori iā penē persuaserāt, vt faceret quod ipsi volebāt. Ante vnū verò constituti temporis diem p̄sternens semetipsum sub altari, tota nocte iacuit p̄nus, rogās Deum vt impediret terminum inimicorum eius.

SOCRATES.

Hæc igitur Alexāder pronus orabat. Imperator autē de Ario experiri volens, eum ad palatiū euocauit, percūctatusq; est, an Nicæni cōcily decreta seruaret. Ille verò nihil moratus, repente subscripsit, decreta fidei per subscriptionem arte callida circūueniens. Et imperator quidē miratus, ei intulit iusiurandū. Qui etiā hoc fraudulēter egit, quodāmodo iusiurandū arte deludens. Quod autē audiui de hac machinatione scribo. Ferunt enim cōscripsisse Arium hæresim suā in charta quam sub ala ferebat: vnde verè se iurare credidit, dicens sic se sapere sicut scripsisset. Hoc enī ita factū audiēs ego conscripsi: q̄ verò & iusiurandum præbuerit, E ex epistolis Imperatoris agnoui. Credēs igitur imperator, suscipi eum ab episcopo Cōstantinopolitanæ vrbe Alexādro in cōmunionem præcepit. Erat enim tunc sabbatū. Et sequenti die eos cōmunicare expectabat alterutris: sed præsumptiones Arii iudicia Dei secuta sunt. Nā dum egressus ex Imperiali fuisset aula, obsequiis honorabatur satellitum Eusebij, & per mediā tunc ciuitatē perspicuus apparebat. Cūmq; venisset iuxta locū cui est vocabulum Cōstantini forum, vbi columna Porphyretica collocata est, terror eum subitò ex quodā conscientia secreta cōstrinxit, & cum formidine secuta est ventris effusio. Percūctatusq; an secessus esset in pximo, & agnoscens esse post Cōstantini forū, perrexit illuc. Quo facto, defecit eum quidā cum effusione corripuit, & vnā cū stercorebus anus quoq; prolapsus est. Tunc ergo concidit, & sanguinis multitudo cū subtilibus intestinis subsequēter effluxit: decurrebantq; pariter cū splene etiā interna iecoris. Et ita factū est, vt repetē sequeretur & mors. Secessus verò vbi talia gesta sunt, in Cōstantinopolitana vrbe mōstrabatur, sicuti dixi, post Cōstantini forum atq; macellū in F porticu cōstitutū. Omnes trāseuntes digito notabant locū, detestabilē Arii recordātes interitum.

SOZOMENVS.

Post aliquod tempus quidam fautorum Ariane vefaniæ diues ac potens studium habuit eundem locum à publico comparare. Et destruens quod erat primitus domum ibi constituit, quatenus obliuio facti procederet, & per successiones huiusmodi memoria deperiret. Fama tamen per omnem cucurrit ciuitatem & orbi terrarum mortem Arii declarauit.

Quod prius Ariani cum orthodoxis conueniebant, atque communicabant, & de lege Cōstantini, qua iussit hæreticorum oratoria ecclesias appellari.

C. A. P. XI.

Arii verò dogma licet apud multos disputationibus extolleretur, nondū tamen in proprium discernebatur populum, aut in nomine cōstabat autoris, sed omnes simul in ecclesia conue-

Alexāder in precibus. Arius subscripsit decreta Nicæni cōcily.

Arius in communionem recipitur.

Arii mors. An. do. 340.

Nonatius Phryges. Valeriani Marcioniste.

*Paulianista
Hæresis
in Jsa Casario
adimuntur
ecclesia.*

A niebant atque communicabant, præter Nouatianos, & qui vocantur Phryges, & Valentinianos, & Marcionistas, & Paulianistas, & qui alias hæreses colebant. Contra quos omnes Imperator posita lege fanciuit auferri eorum oratoria, & ecclesiis applicari, & neque in domibus priuatorum eos congregationes, nec publicè celebrare. Melius enim iudicabat in ecclesia catholica communicandum, & in eam cunctis conuenire suadebat. Propter quam legem arbitror hæresium memoriam fuisse destructam. Nam priorum principum temporibus Christi cultores licet sectarum diuersitate differrent, apud Paganos tamen Christiani esse putabantur, & similiter passionibus subiacebant, ac semetiplos propter communes persecutiones examinare non poterant, & propterea facillè inter se conuenientes missas celebrabāt. Et licet essent pauci, non tamen videbantur esse diuisi. Post hæc verò legem neque publicè in ecclesias poterant conuenire, neque latenter, dum episcopi ciuitatū & clerici obseruantes talia prohiberent. Hinc ergo plurimi metuentes, ad ecclesiam se catholicam contulerunt. Alij verò manserunt in sua sententia, non tamen successores hæresis reliquerunt.

SOCRATES.

Quomodo & ubi Constantinus Imperator tres filios suos ordinari, & percepto baptismo sit defunctus.
CAPVT XII.

Cumq; religiosissimus Imperator poti⁹ Christianitate gauderet, & verè Dei testimonio fidem Nicænā roborari cognosceret, in his quæ fuerant de Ario gesta, lætabatur. Qui cum tres habuisset filios, eos Cæsares nuncupauit, & singulos eorum per decennarios annos imperij sui principes esse constituit. Id est, primum quidem filium sui nominis Constantinum Hesperiarum partium in Decennali suo fecit habere principatum: secun-

*Constantinus
Aug. filios
suos Cæs.
fecit.*

D dum verò aui nomine nuncupatum Constantium in Vicennialibus suis Cæsarem in Oriente constituit: minorem verò Constantem in suis Tricennialibus ordinauit. Anno verò post hæc transacto ingressus quadagesimum quintum ætatis annum, egritudine captus, ex vrbe Constantinopolitana quasi ad calidas aquas egressus est.

THEODORITVS.

Qui cum Nicomediæ degeret, languore grauatius nec ignorans vitæ huius incertum, gratiam sacri baptismatis est adeptus: Distulerat enim vsque ad illud tempus, in Iordane fluuio hoc promereri desiderans. Porro autè tres filios imperij reliquit hæredes, & Athanasium magnum reuerti præcepit in Alexandriam, licet Eusebius præsens esset, & niteretur contraria suadere.

SOZOMENVS.

Nicomediæ in suburbano sacri baptismatis donis iniatus est.

SOCRATES.

E Ita facto testamento, tribus filiis constitutis hereditibus est defunctus. Corpus autem Imperatoris in aureo loculo collocatum, ad Cōstantinopolim est deuectum, & in palatij cello loco repositum. Quod in multis honoribus atq; veneratione quasi viueret habebatur, donec aliquis filiorum eius assisteret. Postea verò ab Oriente Constantio veniente, cum imperialibus exequiis funus eius sepultum est in Apostolorum ecclesia: quæ propterea fecerat, ne Imperatores & sacerdotes reliqui priuarentur Apostolorum. Vixit autem Constantinus Imperator annis sexaginta & quinque, regnauit autem triginta & vno. Defunctus est, Consulatu Feliciani & Taciani, vicesima secunda mensis Maij, qui erat annus secundus ducentesimæ octogesima Olympiadis. Aliàs, ducentesimæ septuagesimæ octauæ.

*Constantinus
Constant.*

*Constantinus
Aug. baptis
7 ann.*

*An. do. 339.
Athanasius
redire iubetur
Alexandriam.*

*Constantinus
Aug. moritur.*

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QUAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER QUARTVS.

SOZOMENVS.

Quomodo per quendam presbyterum dogma Arii pullulauerit.

CAPVT PRIMVM.

Gitur sub imperio Constantini per ecclesias talia acciderunt. Quo moriente rursus ad quæstionem venit dogma Nicæni concilij. Nā licet viuente Cōstantino nō id omnes susciperēt, tamè apertè renuere

nō audebant. Quo moriente, plurimi ab eo se indubitanter abstinuere cōcilio. Erant enim isti qui etiam primitus videbantur esse suspecti: præcipuè vero Arii sectatores Eusebius & Theognius, cuius dogma se firmare credebant, si reuerti Athanasium prohiberent, & confessorij suo Ægyptiacæ dioceseos iura contraderent. Et illi quidem hæc agebant, ministrante ipsis presbytero, per quem Constantini temporibus Arius fuerat reuocatus. Erat enim is presbyter Cōstantio quoque gratus, eò quòd paternum ei seruauerat testamentum, ita vt vsq; ad principè palatiique potentes haberet accessum. Eusebius autem in aula imperiali videbatur ita perspicuus, vt

D. iij.

*Dogma Ni
cæni concilij
ideam in
quæstionem
venit.*

*Euseb. Ni-
comedensis.
& Theog-
nius Arian-
orum princeps.
Presbyter
testamentarius.*

† Augusti A suos confectatores faceret † Augustos ac proce-
proceros. res. Quamobrem de dogmate rursus priuatim &
& publicè disputationes crebrò proferebantur : &
& simul iniuriar, inimicitiar, & plurima quæ ex talib⁹
solent sapius euenire.

*Quomodo Athanasius favore Cōstantini minoris Ale-
xandriam remearit, & eiusdem epistola.*

CAPVT II.

An. do. 341.

Interea ab occidentali parte Athanasius in Ale-
xandriam est reuersus, quem etiã Constantinus
uiuens redire mandauerat. Fertur autè quod etiã
testamento voluerit hoc conscribere, sed quoniã
ita defunctus est, eius maior filius Cōstantinus He-
speriarum partiũ princeps, hoc egit, literasque hu-
iusmodi ad populum destinauit Alexandrinum.

CONSTANTINVS CÆSAR PO-
pulo ecclesiæ catholicæ, Alexandriæ
constituto.

B

NEQVE vestram sacratissimã mentem arbi-
tror ignorare, propterea Athanasium adorandæ le-
gis prædicatorem, ad tempus in Gallias fuisse mis-
sum, quoniã ferocitas crudelium inimicorũ eius
in exitium sacri eius capitis imminabat: ne forsã
per malignorum calliditatem aliquid incõgruum
sustineret. Vt ergo hoc euitaret, ab imminentibus
sibi necessitatibus est ablatas. Et ita me præcipien-
te habitare iussus est, vt in ea ciuitate in qua dege-
bat, bona ei necessaria nõ deessent. Talis enim est
eius venerabilis virtus, diuinis freta solatiis, vt etiã
molestias asperioris fortunæ contemnat. Quapro-
pter licet ad charissimã reuerentiam vestram do-
minus noster beatæ memoriæ Cōstantinus Pius,
meus pater, eundem episcopum in suum locũ re-
stituere proposuisset, tamen quoniã humana sor-
te præuentus, antequam hæc compleret vota, re-
quieuit, consequens arbitratus sum voluntatẽ di-
uinæ memoriæ Imperatoris implere. Qui dum ad
vos remeauerit, qualem à me venerationẽ habue-
rit, agnoscetis. Nõ enim mirabile si quid in eo ges-
simus quod laudetur. Meam nãque animam ima-
go desiderij vestri, & schema tanti viri ad hoc mo-
uit & inuitauit. Diuina prouidentia vos custodiat
fratres dilectissimi.

*Epistola Cō-
stantini iu-
nioris ad A-
lexandriinos
pro Atha-
nasio.*

C

De insidiis Arianorum aduersus Athanasium.

CAPVT III.

His literis fretus Athanasius, Alexandriã ve-
nit. Libentèrque eum plebs Alexandrina sus-
cepit. Ariani verò coniuratione facta aduersus eũ
frequentes seditiones subinde suscitabant, per
quas occasio præbebatur Eusebio, vt derogaret ei
apud Imperatorem, quod non decernente cõmu-
ni cõcilio episcoporum, autoritate sua arripuisset
ecclesiam. Tantũque his derogationibus actum
est, vt indignante Imperatore de Alexandrina vr-
be proiiceretur. Eodem tẽpore Eusebio morien-
te episcopo Cæsariæ Palestinæ cognomento Pã-
phili, † Agapius discipulus eius suscepit episco-
patum, qui & alios plurimos ædidit libros, & de
vita doctoris sui multa conscripsit.

SOCRATES,

*Athanasii
opera En-
soby iterum
Alexandria
pellunt.
Cæs. mori-
tur.
† Acacius
Agapius
succedit.*

De morte Constantini minoris. CAP. IIII. D

Non multo post tempore & Cōstantinus Im-
perator, Constantini maioris filius, dum ni-
tatur inuadere partes iunioris fratris Cōstantis, cir-
ca Aquileiam congressione facta perimitur, cõsu-
latu Acindyni, & Procli. Quamobrè Romani im-
perij principatus Occidetalium quidẽm partium
peruenit ad Constantem, Orientalis autem ad Cõ-
stantium.

THEODORITVS.

*Quod Athanasium Arianis bella ipsi denudò suscitauit,
ad partes decesserit Italia.* CAP. V.

Gitur tempore quo Constantinus ad perenne
transiit imperium, testamento filiis temporale
distribuens regnum (nullus enim eorum erat præ-
sens) presbytero à sorore propria ipsi cõmendato
suum credidit testamentũ, præcipiens id Constan-
tino dari, qui inter alios videbatur esse vicinior, &
prius venire posse credebatur. Hinc iste Constan-
tius factus notus, tradito testamẽto accepit ad eum
ingrediendi fiduciam. Qui videns facilem Con-
stantij voluntatem, & velut calamus ventis acce-
dentibus agitari, præsumpsit contra Euãgelica do-
gmata bellũ assumere, & aduersus ecclesias asper-
rimam erigere tempestatẽ. dicebat enim esse cul-
pabiles, qui Cõsubstantialitatis vocem, quæ scri-
pta non inueniretur, in fidei doctrina posuissent,
quod inter sacerdotes & eos discordiam genera-
ret. Hinc ergo Athanasium & eius sectatores accu-
sans, insidias instruebat. Huius cooperatores erãt
Eusebius, & Theogoni⁹, & Theodorus Perinthi⁹,
qui eloquentior videbatur, & scripsit explana-
tiones Euangeliorum, quem plurimi Heracleio-
ten vocant. Isti nanq; sapius velut propinqui Im-
peratori, reuersionem Athanasij multorũ causam
assererent esse malorũ: & non solũ Ægyptum,
sed etiam Palaëstinam & Phœnicẽ, vicinasque gẽ-
tes eius gratia dicebant esse turbatas. Proinde hu-
iusmodi verbis leuissimã obsidentes Imperatoris
intentionem, suaserunt vt Athanasium ab eccle-
sia rursus expelleret. Qui agnosces eorum consi-
lium, ad partes Hesperias abiit.

*An. do.
343.
Constantium
iunior occi-
ditur.*

*Accusatur
Athanasius
apud Cæ-
sarem.*

*An. do. 341.
Athanasius
in Italiam.*

Quid de Athanasio Iulius decreuit episcopus.

CAPVT VI.

Verũm Eusebius, eiũsque consortes, calũnias
in Athanasium factas Iulio Romano Pontifi-
ci destinauerũt. Qui ecclesiasticam sequens legẽ,
etiam ipsos Romam venire præcepit, & venerabi-
lem Athanasium ad iudicium regulariter euoca-
uit. Ille continuò euocatione suscepta venit, calũ-
niarum verò sarcinatores Romam quidem profe-
cti non sunt, scientes facillè suum posse capi men-
daciũ. Sed videntes oues pastore desolatas, lu-
pum super eas pro pastore cõstituerũt, id est, Gre-
gorium, qui sex annis bestiis ferocibus crudelius
vltus, pœnam maliciæ suæ soluit, ab omnibus ama-
rissimè laniatus.

Quod Cōstantinus imperator partes fouerit Athanasij.

CAPVT VII.

Athanasius autem veniens ad Cõstantẽ, post-
quam Cõstantinus iunior fuerat bello defun-

*Iulius ponti-
fex. Rom.*

*Greg. Ale-
xandrinus.*

*An. do. 346.
Athanasius
queritur de
Ariano.*

A ctus, Arianæ cohortis cum gemitu referebat infidias, & bellum contra Apostolicam fidem gestū, patrisque eius nomen maximique concilij ab illo celebrati mentionem faciebat, & quod cōmuni lege synodus roborata videretur. Hæc insinuando cum lachrymis, ad paternū zelum excitauit Imperatorem. Mox nanque vt hæc audiuit, mandauit fratri monens vt paternę pietatis inuiolabilē seruaret hæreditatem: cū & ille pietate gubernando regnum, & Romanorum euicisset tyrānos, & gentes positas in circuitu subiugasset.

SOCRATES.

De morte Alexandri Constantinopolitani Pontificis, & ordinatione apud orthodoxos Pauli, apud Arianos Macedonij. C. A. P. VIII.

E A porro tēpestate Constantinopolim altera, priore superior, turba ex huiusmodi causa processit. Alexander Cōstantinopolitanæ Præful ecclesiæ, post decertationem cum Ario terminatam ex hac vita excessit, episcopatus tricesimo tertio, vitæ anno nonagesimo & octauo, nullūmque in suū constituit locū, sed mādauit vt vnum ex duobus quos ipse nominaret, eligerent: Et si quidem vellent + docibilem simul & vitæ optimæ testimonio decoratū, Paulum à se presbyterū ordinatum, virum quidē ætate iuuenem, sed sapientia senem, episcopū sibimet ordinarent. Si verò ex habitu solūmodo reuerentiæ eligere vellent, Macedonium facerent, tunc diaconum existentem, qui ætate maior videretur. Ex hac causa maior cōtentio pro episcopi ordinatione surrexit, ecclesiāque turbauit, cū populus vtique in duas diuisus esset partes: alijque defenderent Arianū dogma, alij verò Nicæni decreta cōcilij. Igitur donec Alexander viueret, Homouiani potiores erant Arianis, quia hi quotidie cōiucti minuebantur. Cū verò Alexander obiisset, cōtentio rursus ex vtraque parte cōmota est. Quapropter Homouiani Paulum ordinauerē pōtificem, Ariani verò Macedonium. Et in ecclesia quidē Irenæ cognomine, quæ est vicina iuxta basilicam Sophiam, Paulus est ordinatus, in quem potius Alexandri sententia prolata videbatur.

Quod remoto Paulo Eusebius Nicomediensis, Constantinopoleos inuaserit episcopatum, & de Antiocheno concilio, & de ordinatione Eusebij in Alexandriam & post eum Gregorij, & transformatione Nicæni concilij. C. A. P. IX.

P ost paululum verò temporis Imperator Constantinopolim veniens, indignatur ob ordinationem factā Arianorum. Episcoporum autem constituto concilio Paulum quidem remoueri fecit: Eusebiū verò ex Nicomedia transferens Cōstantinopolim, episcopū esse decreuit. Quo facto Antiocheiam pfectus est Imperator. Eusebius itaq; nullo modo cessare patiebatur, sed omnia cōmouebat donec suū propositū perduceret ad effectū. Egit ergo vt in Antiochia Syria synodus fieret, sub occasione quidem dedicationis ecclesiæ, quā pater Augustorum fabricari cōperat, & posterius obitum Constantius decimo anno eā à tempore foundationis expleuerat: in veritate autem ad sub-

uersionem atque destructionem Nicæni concilij. Ad quam synodum cōuenerunt ex ciuitatibus diuersis episcopi nonaginta. Maximus tamē Hierosolymitanus Macarij successor nō affuit, cogitans quod ipsi posset subripi, vt in damnationem subscriberet Athanasij. Sed neque Iulius interfuit maximæ Romæ Præful, neque in locū suum aliquem destinauit, cū vtique regula ecclesiastica iubeat, non oportere præter sententiā Romani Pōtificis cōcilia celebrari. Fit ergo synodus in Antiochia sub præsentia Constantij principis, Consulatu Marcelli & Prohini. Erat autem quintus annus mortis Cōstantini patris Augustorū. Præsidebātque tunc ecclesiæ Antiochenæ Flacillus successor Euphronij. Fautores igitur Eusebij operæpretiū iudicantes Athanasio derogare, primū quidem calumniati sunt quasi præter regulam egisset, quā tunc ipsi decreuerant, quoniam non ex sententia cōmunis concilij episcoporum receperat sacerdotium, sed sibimet arrogando in ecclesiā fuisset ingressus. Deinde quoniam eius aduentu turba generata, plurimi seditione sint mortui: & quia aliqui ab Athanasio cæsi, Iudicibus dicerentur esse cōtraditi. Hac derogatione tunc habita cōstituerunt episcopū in Alexādrea, primo quidem Eusebium cognomento Emisenū. Quo ordinato, & in Alexandriam ire metuente, Gregoriū fecerunt episcopum. His ita gestis, transformauerunt fidē, nihil quidē culpantes Nicæni concilij, sed principū præbentes vt frequentibus cōciliis alia subinde mutantibus & recitantes, efficerent vt definitio fidei paulatim in Arianam vāsianam relaberetur.

Epistola Antiocheni concilij, & de fide, & bello Francico, & de Antiochia terramotu, C. A. P. X.

N Os neque sequaces Arii fuimus, quomodo enim episcopi presbyterū sequeremur? neque aliam quampiam fidem absque exposita antiquitus suscepimus. Sed etiam nos examinatores & cognitores eius fidei facti sumus: & iudicauimus potius, quā sequuti sumus. Didicimus enim ab initio credere in vnum Deum omnium, vniuersorum intelligibilium sensibiliūque creatorē & prouiforem, & in vnum filium vnigenitū ante omnia secula existentem, & cum suo genitore manentē, per quem omnia facta sunt visibilia & inuisibilia, & qui in nouissimis temporibus per bonā voluntatem patris descendit, & ex sancta virgine Maria carnē assumpsit, & omnem voluntatem patris sui impleuit: passus est, & resurrexit, & in cœlos ascendit, in dextera patris sedet, venturus iudicare viuos & mortuos, & rex permanet in æternum & Deus. Credimus & in spiritū sanctum. Si autem adiiciendū est, credimus & de carnis resurrectione, & vita perpetua. Hæc in prima scribentes epistola ciuitatibus mittebant. Sed post paululum aliam in Antiocheia dictauerunt. Eodem tempore etiam rempublicam contigit valde turbari. Gens nanque Francorum circa Gallias constituta, Romanis erat infesta. Tunc etiam terramotu maximus in Oriente factus est, & præcipuē in Antiocheia, quæ anno iugiter est commota.

Quomodo Gregorius Alexandriam venerit, & inde fugerit Athanasius, & quæ mala per Gregorium gesta sint. C. A. P. XI.

D iiii

An. do. 346
Ccilij Antiochia 90.
episcoporum.

Athanasius
Rom. pont.

Athanasius
accusatur ab
Arianis.

Fides Arianorum
Antiochia.

Franci.
Terra motus
Antiochia.

Constantius pro
Athanasio

Alexander
Constantino
politanus moritur.
An. do. 346.

† decendi se
culate.
Paulus.

Macedonium

Factiones
Homouiani
vni & Arianorum.

Irenæ.
Sophia.

Euseb. Nico
mediensis.
Cōstantinopolim
præficiunt.

Syriam.

Vigilia.

Psalmodia.

A Nterea Gregorium deducebat in Alexandriam Syrianus magister militiæ, & cum eo armati milites, numero quinque millia, quibus etiam aderant Arii sectatores illic habitantes. Sed quomodo Athanasius ecclesia pulsus, ne capretur effugerit, arbitrator esse dicendum. Erat enim vespera, & populus in vigiliis obseruans, sperabaturque futura Collectio. Inter hæc venit Magister militum, & circa ecclesiam per cohortes suos milites ordinavit. Athanasius autem videns quæ fierent, cogitavit ne propter se vlla læsio populo proueniret. Et præcipiens diacono vt compleret orationem, rursus psalmum fecit imponi. Cumque consonantia psalmodiæ celebraretur, per vnam ianuam ecclesiæ egrediebantur omnes. Quo facto milites quidem sine commotione steterunt. Athanasius autem inter medios psallentium illæsus abscessit. Et hoc modo fugiens, Romam profectus est. Porro Gregorius Alexandrinæ tunc præfedit ecclesiæ, Alexandrinorum verò plebs non ferens quod erat gestum ecclesiam quæ Dionysij nuncupatur, incendit.

B *Quod mortuo Eusebio Paulus in ecclesiam rursus introductus sit, & ab Ariano Macedonius constitutus.*
CAP. XII.

Iulius pōis. Ro. iudex in causa Athanasij. Eusebij mors. Paulus redicitur Cōstan tinopolim. Vrsatius Valens.

E Vsebius autem legationem misit ad Iulium Romanæ urbis episcopum, rogans vt contra Athanasium iudex esset. Sed quæ de Athanasio decreuerat Iulius Eusebius non occurrit vt cognosceret, quia dum paucū tempus vixisset post concilium, vita priuatus est. Quapropter Constantinopolitana Paulum rursus in ecclesiam introduxerunt. Idem & Ariani in ecclesia, quæ nunc dicitur Pauli, ordinauere Macedonium. Et hoc gerebant fautores Eusebij successoresque, præsumptionis, id est, Theogonius Nicænus, Maris Chalcedonensis, Theodorus Heracliæ, & reliqui. Sed Vrsatius & Valens hæretici, postea libellum pœnitentiæ Iulio offerentes episcopo, & consentientes in uerbo, communicare meruerunt.

C *Quomodo Hermogenes magister militū, Volens Paulum ecclesia pellere, a populo sit peremptus, quæ vindicta processerit.*
Cap. XIII.

Paulus pellitur Constantinopoli.

Hermogenes Mag. militum occiditur.

Franci. Germani Constantinus Imp. primat Constantinopoli tanos fro

I Nterea propter Macedonium ingens præliorū flamma surgebat, & intestinum bellū Christianorū in ciuitate multi sanguinis effusione pululabat. Quod cum audisset Constantius Antiochiæ positus Imperator, Hermogeni magistro militum Thraciarum iniunxit, vt Paulū ecclesia pelleret. Qui Constantinopolim veniens, maximas turbas comouit, cogens vt pelleretur episcopus. Facta autem seditione, populus erat paratus ad vltionem. Cumque Hermogenes insisteret vt militari manu expelleret Paulum, accensus populus (vt fieri solet in talibus) irrationabiliter ei resistebat, eiusque domum incendentes, ipsumque trahentes interemerunt. Hæc gesta sunt consulatu Constantij tertio, & secundo Constantis. Quo tempore Cōstans quidem Francos Romanorum subiecit imperio Constantius autem de interitu Hermogenis acturus ab Antiochia veredis Constantinopolim venit, & Paulum quidem expulit ciuitate, urbem verò damno multauit, auferens ei fru-

menti à suo patre collati vltra quadraginta milia modiorum, quæ quotidie frangebantur. Nam penè octoginta milia per dies singulos, vrbe Alexandria mittente, primo ministrabantur. Hoc itaque facto Macedonium distulit statuere urbis episcopum. Irascebatur enim etiam illi, non solum quia præter ipsius voluntatē fuerat ordinatus, sed quia propter seditiones inter eum Paulumque factas, plurimi perierant, simul & magister militum fuerat interemptus. Permittens ergo eum *Missas facere* in ecclesia in qua fuerat ordinatus, denuo est profectus in Antiochiam.

Quod Gregorius ab Alexandria remotus, & Georgius Arianus illic fuerit euocatus.
CAP. XIII.

A Riani præterea Gregorium remouentes ab Alexandria tanquā odiosum, & quia propter eum factum fuisset incendiū, necnon & quia minus ipsorum foueret errorem, euocauerunt Georgium Cappadocem hominem Arianae vrsanæ.

Gregorius Alexandri. Georgius Cappadox recipitur.

SOZOMENVS.

Athanasio Paulo & aliis orthodoxis episcopis Romæ positus quid Orientalibus Iulius Romanus scripserit.
CAP. XV.

I Gitur Athanasius relinquens Alexandriam, Romam profectus est. Contigit autem eodem tempore etiam Paulum Constantinopolitanum Pontificem illuc vnà concurrere, & Marcellū Ancyræ, Asclepamque Gazæ. Qui dum Arianis esset aduersus, calumniam passus ab his, quasi subuertisset altare, damnatus est. Pro quo Gazæorum ecclesia Quintiano committitur. Lucianus autem Hadrianoiopolites episcopus, ob aliam accusationē ecclesia sua priuatus, degebat in vrbe Roma. Cognoscens ergo Romanus episcopus crimina singulorum, & omnes Nicæno concilio concordare comperiens eos in communionem suscepit, tanquam omnium curam gerens, propter sedis propriæ dignitatem, singulisque reddidit suas ecclesias, & Orientalibus scripsit episcopis, culpans quod non recte tractassent viros inculpabiles de suis ecclesiis eos expellentes, & quod constitutiones Nicæni concilij minimè obseruarent. Quorum paucos ad certam diem sibi met adesse præcepit, vt coram eis ostenderet iustum se super illis protulisse decretum. Et deinceps non se passurum interminatus est, nisi ab huiusmodi turbis & nouitate cessarent. Et ille quidem hæc scripsit. Athanasius autē, & Paulus epistolas Iulij Orientalibus episcopis miserunt, & singuli eorum suas sedes adepti sunt.

Athanasius. Paulus. Marcellus. Asclepas. Quintianus. Lucianus. Romana sedis dignitas Iulium Pō. Ro. Orientalibus scribit.

Quid Orientales Iulio rescripserint. CAP. XVI.

V Erum Pontifices Orientis grauitè hoc ferentes, & in Antiochia congregati Iulio rescripserunt epistolam, ornato quidem stilo compositam, ironia verò maximè plenam, & non sine interminationis qualitate confectam. Fatebantur enim circa omnes Romanorum ecclesiā esse munificam, veluti quæ apostolicam haberet curam, & antiquitas mater pietatis existeret, licet ab Oriete

An. do. 346.

Romana ecclesia.

A ad eam prædicatores dogmatis aduenissent. Se verò non propterea secundo loco habendos existimabant, eo quòd non magnitudine aut multitudine abundarēt ecclesiarum, cum vitæ qualitate non cederent: crimenque Iulio imponebant, eo quòd Athanasij sectatoribus communicasse videretur, & tanquam ipsorum concilio contumelias irrogasset, eorumque sententiam, destruxisset: & veluti iniustum eius factum, ecclesiasticisque sanctionibus dissonans arguebant. His ita conscriptis addiderunt, quod si susciperet Iulius damnationem ab ipsis factam, & ordinatos episcopos in damnatorum locum firmaret, pacem cum eo & communionem haberent. Si verò placitis ipsorum resisteret, contraria celebrarent: quippe cum Orientales episcopi non restitissent, cum Nouatus à Romana pelleretur ecclesia. De his autem quæ præter commune placitum de concilio Nicæno gesserant, nihil ei rescribere maluerunt.

SOCRATES.

B *Quid Athanasio Alexandriae remeante provenerit.*
CAPVT. XVII.

Ariani quidam apud Alexandriam suffocati.

HÆc itaque Orientales episcopi Iulio Romano Pontifici rescripserunt. Cum verò Athanasius Alexandriae fuisset ingressus, compressio populi partis Gregorij, qui illic fuerat ordinatus episcopus, vehemens facta est. Et ex hoc dicebant turbas & neces hominū provenisse, & huiusmodi crimina in Athanasium velut autorem sceleris referebant: cum hæc in certaminibus frequenter eueniant. Ob quam causam Sabinus Macedonianæ Præsul hæreseos, Athanasium frequenter accusat. Qui si cogitaret quanta mala contra Athanasium & Homouianos Ariani gesserint, aut quanta concilia propter eum celebrata sint, aut quanta contra omnes ecclesias Macedonius hæresiarches gesserit, erubescens forte tacuisset.

Sabinus Athanasium traducit.

Macedoni hæresiarches.

Quomodo Paulus denuò Constantinopoli sit expulsus, & qua neces introducto in Ecclesiam Macedonio sint factæ.
CAP. XVIII.

Paulus à Constantinopoli pellitur.

† Mandatum suum.

C Constantius igitur Imperator in Antiochia degens, cum audisset rursus Paulum Constantinopolitanam recepisse sedem, iratus & sacra sua misit ad Philippum, qui tunc habebat maximam inter alios Iudices potestatem, & post principem secundus appellabatur: ut Paulum ecclesia pelleret, & Macedonium introduceret. Præfectus autem Philippus seditionem populi metuens, arte est vsus aduersus Paulum. Et visionem quidem principis celauit, simulans autem publicum se habiturum esse tractatum, processit ad Thermas vocabulo Zeuxippi: quo etiam cum honore quasi necessario vocauit Paulum. Cumque venisset, repente Præfectus & sacra monstrauit Imperatoris, & episcopus quidem illic iniustam sententiam patienter tulit. Porro Præfectus metuens multitudinis impetum quæ ibi conuenerat, propter timoris famam, vnam fenestram Thermarum iussit aperiri, per quam ad palatium ductus Paulus, & missus ad nauem ad talia paratâ,

Therma Zeuxippi.
† Mandatū

Paulus exulat.

velociter ductus est in exilium. Iussitque Præfectus ut Thessalonica seruarietur, ex qua Paulus fuerat oriundus, ut illic libere viueret, & in aliis Illyrici ciuitatibus, non tamen ut ad partes Orientis accederet. Hoc itaque modo Paulus inopinato de ecclesia pulsus est. Philippus autem à Thermis ad ecclesiam properabat, cum quo Macedonius, residens in vehiculo cum Præfecto simul & militibus armis indutis. Hoc facto terror populum apprehendit, & ad ecclesiam concurrerunt vniuersi simul Homouiani & Ariani. Cumque Præfectus cum Macedonio ad ecclesiam peruenisset, & populum & milites irrationabilis timor inuasit. Cumque esset ingens multitudo, nec posset introire Præfectus, milites cæperunt populum violenter impellere, & cum propter angustiam loci cedere non possent, putantes eos milites sibi velle resistere, euaginati gladiis in eorum necem grassabantur. Tunc ergo (sicuti fertur) preempti sunt circiter tria millia centū & quinquaginta. Alij à militibus interfecti, alij verò compressione sunt mortui hisactis. Hac via Macedonius tanquam nihil mali gerens sed veluti mundus & innocens à Præfecto magisquam ecclesiasticis regulis, traditum sibi recepit episcopatum: tantisque necibus ipse & Ariani ecclesie iura tenuerunt. Hoc tempore Imperator maiorem ecclesiam fabricabat, quæ nunc Sophia vocatur, & est copulata ecclesie, quæ dicitur Irene, quam pater Imperatoris, cum esset prius modica, ad pulchritudinem magnitudinemque perduxerat: quæ modo velut sub vno circuitu contineri noscuntur.

Macedoni in ecclesiam deducitur.

Supra 3000 interficiuntur.

Sophia, opus Constantij Irene.

Denuò de calumniis contra Athanasium.
CAPVT XIX.

Interea contra Athanasium alia machinatio concinnata est. Ecclesie nanque Alexandrinorum Augustorum pater erogando pauperibus frumenta donauerat: quæ dixerunt Athanasium vendere, & suis vtilitatibus applicare. Quod Imperator credens, eum iussit occidi. Hoc sentiens Athanasius, latenter aufugit. Tunc igitur Iulius Romanæ vrbs episcopus, cognoscens Ariarum in sidia aduersus Athanasium machinatas, postquæ Eusebij susceperat literas, euocauit Athanasium, cum audisset locum ubi erat absconditus. Inter hæc suscepti etiam literas Ægyptiorum episcoporum, asserentium falsa esse quæ contra Athanasium dicebantur. Quo facto Iulius rescripsit eis qui fuerant in Antiochia congregati, culpans eos primū de iniuriis literarum: deinde cur se ad synodum suam non vocassent canonibus nimirum iubentibus præter Romanum nihil decerni Pontificem: insuper quod latenter corrumperent fidem: & quod Tyri gesta per subreptionem fuerint & arte composita: & quia contra ius ex vna parte conferent monumenta gestorum, referens id ad falsitatem de Arsenio concinnatâ. Epistolas ipsas ponere, propter fastidium longæ lectionis omisi. Post modicum verò tempus, Paulus à Thessalonica simulans se hebere iter ad Corinthum, in Italiã venit, & vnâ cum Athanasio causam suam Imperatori Constanti indicauit.

Calumnia in Athanasium.

Iulius Athanasium ad se vocat.

Autoritas Romanorum Pontificum.

SOZOMENVS.

A *De legatis Orientalium Episcoporum ad Constantem missis pro his quæ gesserunt. C. A. P. XX.*

† *Nepolis: Narcissus Theodorus, Marcus, in Italiam mittuntur.*

Imperator autem fratri suo Constantio scripsit, ut aliquos Orientalium episcoporum satisfacturos de quorundam damnatione mitteret. Quapropter eligunt tres, Narcissus + Irenopolites Cilix episcopus, Theodor^o Heraclie Thraciæ, & Marcus Arethusa Syriacæ. Qui venientes ad Italiam, facta propria vindicabant, nitentes Imperatori persuadere Orientalis concilij iustam esse sententiam. Cumque fidei suæ confessionem exigenter, fidem quidem Antiochiæ expositam, celauerunt. Aliam verò conscribentes confessionem obtulerunt, multum tamen à Nicæno concilio dissonantem. Videns autē Constans iniuste grauos homines, nec crimina fuisse vera, pro quibus dicebantur à communionem suspensi, sed id factum propter dissonantiam fidei, cum satisfacere nequiuissent pro quo venerant, remisit eos ad propria. Post tres autem annos rursus Orientales episcopi Occidentalibus aliam epistolam miserunt, quam Multorum versuum nominauere conscriptionem, eò quòd ultra priores prolixo eloquio confecta uideretur. In qua de substantia quidem dei nullam fecere mentionem. Eos autem qui dicunt ex non existentibus dei filium, aut ex alia essentia & non ex deo, & quia fuerit aliquando tempus aut seculum, quando non erat, abdicarunt.

B Porro Eudoxium Germaniciæ episcopum, Martyrium atque Macedonium baiulos epistolarum, Occidentales noluerunt suscipere sacerdotes, dicentes dogmata Nicæna sufficere, & nihil ulterius oportere tractari. Cumque Constans à fratre petens, ut Athanasius suam reciperet ecclesiam, resistentibus hæreticis nihil impetrare potuisset, tunc Athanasius & Paulus ad euntes poposcerunt fieri synodum, eò quòd pro defensione rectorum dogmatum expulsi probarentur.

Orientales consubstantialitatem negant.

Eudoxius. Martyrius. Macedonius.

THEODORITVS.

C *Quod Constans fratrem pro fide mouerit, & quod Constantius Sardicæ concilium conuocari præcepit. C. A. P. XXI.*

Sardicæ concilium indicitur. πάλαι ἰδομένη καὶ τὸ παλαιὸν ὄνομα μὴ τὸ νῦν.

Paulum Cucusum transfertur paulò post occiditur.

Qvod audiens Constans, scripsit fratri, monens ut paternæ pietatis inuiolatam seruaret hereditatem, cum & ille imperium gubernando & Romanorum tyrannos euicisset, & in circuitu gentes Barbaras subiugasset. His literis motus Constantius, præcepit Sardicæ (quæ est ciuitas Illyrici) & Orientales & Occidentales conuenire Pontifices. Multi siquidem etiam alij casus medicinam synodicam requirebant. Nam & Paulum Constantinopolitanæ urbis episcopum, pro rectis dogmatibus, Ariani ad periculum mortis usque perduxerant, tanquam seditionis autorem, & alia quædam adiecerant quæ calumniatoribus sunt amica. Quæ tamen tunc populus Sardicæ propter inimicorum insidias abduci non est passus. Paulò post autem defuncto Constante, sectentes Ariani leuissimam principis voluntatē, & à regni ciuitate pelentes Paulum, eum ad ciuitatulam Cucufenam (quæ tunc erat Cappadociæ, nunc verò secundæ Armeniæ) transtulerunt. Sed non satis est in hoc

cuncta turbantibus, vita Pauli mirabilis, licet in solitudine constituti. Mittentes enim ministros necis, eum morti violentissimæ tradiderunt. Et hoc beatus Athanasius refert in Apologia propriæ fugæ, ita dicens:

Athanasij relatio de nece Pauli Constantinopolitani Pontificis. C. A. P. XXI.

Episcopum nanque Constantinopoleos Paulum persequentes atque inuenientes, palam suffocandum esse censuerunt in Cucuso Cappadociæ, autorem habentes Philippum Præfectum. Erat enim eorum hæreseos tunc patronus, & consiliorum minister iniquorum. Huiusmodi enim crudelitates blasphemiam Arii protulit. Contra unigenitum nanque insaniunt ministri præsumptionum eius. Hoc itaque modo Paulo defuncto, imò magis ad cœlestia regna perducto, Macedonium statuerunt episcopum quasi consecratorem suum, quoniam proxime sancto spiritui blasphemabat. Sed paulò post expulerunt & eum, dum creaturam non confiteretur eum quem filium sacre scripturæ dicunt. Quapropter damnatus ab illis, hæresis propriæ autor apparuit consubstantialitatem quidem nec iste patri filium esse dicens, similem tamen per omnia genitori docens, creatum verò Spiritum aperte denominans. Hæc itaque non multo post (sicuti diximus) acta sunt.

Philippus Præfectus.

Macedonius præfectus.

SOCRATES,

De conuentu episcoporum in Sardicæ concilio. C. A. P. XXI.

Vndecimus autem annus erat ab obitu patris duorum Augustorum. COSS. verò tunc fuere Ruffinus & Eusebius, quando celebratum est Sardicæ concilium. Ex Hesperis ergo partibus conuenerunt episcopi quasi trecenti, sicut Athanasius ait. Ex Orientalibus sex & septuaginta tantummodo, sicut Sabinus dicit. Inter quos annumerabatur & Ischyra tanquam Mareotis episcopus, quem damnatores Athanasij in episcopum huius prouinciæ prouexerant. Excurrerunt se etenim alij per infirmitatem corporis: alij angustas inducias accusantes, & ob hoc Iulium Romanum culpantes episcopum: cum utique ante annum & sex menses synodus fuerit prædicata, & Athanasius Romæ degeret, expectans iudicium synodale. Cum ergo Sardicæ Orientales conuenissent, ad aspectum Occidentalium venire nolebant, dicentes, non aliter se ad verba venturos, nisi suo collegio Athanasios & Paulianos expellerent. Cumque Protogenes Sardicæ episcopus, & Osius Cordubæ Hispaniæ non paterentur à concilio se submoueri Pauli defensores & Athanasij, illi repente discesserunt. Et venientes ad Philippopolim Thraciæ, seorsum facere concilium, & aperte iam Consubstantialitatem anathematizauerunt. Et sectam inæqualis substantiæ epistolis subscribentes, vndique miserunt. Qui autem in Sardicæ conuenerant, primum quidem horum damnare uasaniam, deinde accusatores Athanasij dignitate priuauerunt. Et terminum fidei Nicæne corroborantes, & tractatum de diuinæ substantiæ

An. do. 350.

Orientales.

Hæresis inæqualis substantiæ.

Definitio.

A inæqualitate respuentes, Consubstantialitatem apertius tradiderunt, etiam ipsi vndiquaque scripta propria mittentes. Ex vtraque ergo parte arbitrati sunt recte se facere, Orientales quidem eò quod à se damnatos illi susciperent, Occidentales autem quoniam ante cognitionem damnatos effugerant: & quoniam hi quidem Nicenam seruabant fidem, illi verò eam adulterare præsumperant. Reddiderunt ergo locum Paulo & Athanasio, necnon & Marcello Ancyræ Gallatiæ, qui dudum (sicuti iam dictum est) fuerat condemnatus.

THEODORITVS.

Literæ Sardicensis concilij ad vniuersos episcopos.
CAPVT XXIII.

QVæ verò Sardicæ gesta sint, concilij literæ clarius edocebunt, quas propter modum explanationis huic scripturæ interponere non omisi.

B SANCTA SYNODVS DEI GRATIA SARDICÆ

congregata ex vrbe Roma, Hispaniis, Galliis, Italia, Campania, Calabria, Aphrica, Sardinia, Pannonia, Mysia, Dacia, Dardania, altera Dacia, Macedonia, Theffalia, Achaia, Epiris, Thracia, Rhodope, Asia, Caria, Bythynia, Hellefpoto, Phrygia, Pisidia, Cappadocia, Poto, Cilicia, altera Phrygia, Paphylia, Lydia, insulis Cycladibus, Ægypto, Thebaide, Lybia, Galatia, Palæstina, & Arabia, vniuersis episcopis & comministris S. & Apostolicæ ecclesiæ dilectissimis fratribus in domino S.

MVLT A quidem ac sæpius Arianam vrsaniã sequentes præsumperunt aduersus Dei seruos, & rectam fidem custodientes. Adulterã nanque doctrinam proponentes, orthodoxos expellere sunt conati: & in tantum insurrexerunt aduersus fidẽ, vt neque auditus deo amabilius lateret Imperatorum. Igitur gratia dei cooperante, etiam ipsi piissimi principes ex diuersis nos prouinciis & ciuitatibus colligentes, sanctum hoc conciliũ in Sardicensium celebrari vrbe præceperunt, vt ablata

C omni discordia, & omni perfidia procul expulsa, sola Christi pietas apud omnes inuiolata seruetur. Venerunt enim Orientales episcopi à piissimis Imperatoribus inuitati, præcipuè propter famam quæ de charissimis nostris fratribus & comministris fuerat diuulgata, id est, Athanasio Alexandrino, & Marcello Ancyræ Galatiæ, & Asclepa Gazæ, forsan etiam ad vos ipsos detractiones huiusmodi peruenerunt, quomodo etiam nostras aures ventilare conati sunt, vt ea quæ contra innocentes referunt, vera esse credantur, & iniqua hæreseos celetur opinio. Sed hæc diutius facere permisi non sunt. Etenim Præsul ecclesiarum dominus est, qui pro his & pro vniuersis mortem sustinuit, & per eas ascensum ad cælos nobis omnibus condonauit. Pridem itaque Eusebius, & Maris, & Theodorus atque Theogonius, Vrsatius, & Valens, & Minophantus, & Stephanus scripserunt Iulio comministro nostro ecclesiæ Romanæ Pontifici contra prædictos confacerdotes nostros, id est Athanasium episcopum Alexandriæ, & Marcellum episcopum Ancyræ Galatiæ, & Asclepam Gazæ. Scripserunt quoque ex aliis partibus episco-

pi, testimonium perhibentes puritati Athanasij D confacerdotis nostri, & ea quæ ab Eusebio & confestatoribus eius gesta sunt, nihil aliud quàm mendaciis & calumniis plena esse affirmantes. Cũ vti que euocati à charissimo & confacerdote Iulio, & non occurrentes (sicut scriptis eiusdem episcopi Iulij comprobatur) aperte videantur calumniatores existere. Nam si de gestis contra eos habitis præsumpsissent, non cunctarentur occurrere. Veruntamen etiam ex his quæ fecerunt in hoc sancto magnoque concilio, eorum machinatio euidenter apparet. Venientes enim in Sardicensium ciuitatem, atque videntes fratres nostros, Athanasium, Marcellum, Asclepam, & cæteros ad iudiciũ accedere timuerunt. Et non semel, non secundo, sed etiam frequenter citati, vocationibus obedire noluerunt: congregatis videlicet in concilio Osio longæuo (qui propter etatem, atque confessionem, tantumq; laborem omni honore dignus apparuit) & reliquis, sustinentibus & inuitantibus eos ingredi iudicium, vt quæ contra absentes confacerdotes diffamauerant atque conscripserant, præsentibus ostenderent. Sed (sicuti prædiximus) euocati non venerunt, vt etiam in hoc calumniam propriam ostenderent: & quodammodo respuendo iudicium, insidias suas & molimina proclamarent. Nam qui de suis dictis confidunt, etiam ad faciem probare non fugiunt. Quia verò non occurrerunt, nullum de eis ignorare confidimus (si forsitan rursus illic quicquam machinari voluerint) quod nihil habentes quo possint confacerdotes nostros arguere, absentibus detrahunt, præsentibus effugiunt. Fugerunt enim (charissimi fratres) nõ solum propter calumniam aduersus istos instructam, verum quia suos pro diuersis criminibus accusatores occurrisse viderunt. Proferebantur enim vincula & catenæ. Venerant homines ab exilio & confacerdotes, necnon cognati pariter & amici eorum, qui propter eos mortui dinoscuntur. Et quod est admirandum, aderant episcopi, quorum vnus quidem catenas gestabat & vincula, quibus vincus fuerat propter eos. Alij verò eorum insidiis mortem sibi testabantur inflictam, quia ad tantam superbiam sunt perducti, vt etiam episcopum occidere conarentur: quem nisi fuga liberasset, obierat. Venit enim confacerdos noster beatus Theodulus, fugiẽs eorum molimina, quibus fuerat iussus occidi. Alij verò gladiatorum vulnera demonstrabant: alij famem se ab eis passos ingemiscebant, & hæc non quilibet homines testabantur, sed omnes ecclesiæ pro quibus hi qui occurrerunt, & qui legatione fugebantur, insinuabant violentiarum pestes, armatos milites, populos cum fustibus, iudicum terrores, falsarum literarum obiectiones. Lectæ sunt enim literæ Theogonij contra confacerdotes nostros, Athanasium, Marcellũ & Asclepam, vt etiam Imperatores mouisse viderentur. Quas literas diaconi Theogonij vulgauerunt, super hæc autem virginum nuditates, ecclesiarum incendia, carceres contra sacerdotes nostros adhibitos. Quæ omnia prælia non nisi pro detestabili Arianorum hæresi commississe noscuntur. Quisquis enim eorum respuisset ordinationem atque communionem, his necessario subdebatur iniuriis. Conspicientes igitur facinorum suorum angustias, confusi recesserunt. Et vterius hæc non va-

An. do.
350.
Sardicensis
concilij litera.

Osio Cor-
dubensis.

Athanasio.
Marcellus.
Asclepas.

Theodulus.

Iulius Põ.
Romanus.

A lentes abscondere, in Sardicenses venerunt utrem, ut per aduentum suum quasi talia se nequaquam perpetrasse monstrarent. Vident es autem quibus calumnias irrogauerant, & oppressos à se simul accusatores, & increpationes præ oculis suis habentes, euocati ad iudicium ingredi nequiverunt. Athanasio quippe, Marcello, & Asclepa, nostris cōsacerdotibus fiducialiter agentibus, & valde ingemiscensibus, & imminentibus atque pro-uocantibus eos, & promittentibus, non solum se calumnias euidenter ostendere, sed etiam quæ in eorum ecclesiis deliquissent: illi verò tanto conscientia terrore constricti sunt ut fugerent, & per fugam suas calumnias aperirent delictaque sua iudicij declinatione faterentur. Et licet non solum ex prioribus, sed etiam ex istis malicia eorum atque calumnia patefiant, tamen ut neque per fugam occasionem alterius iniquitatis accipiant, curauimus contra veritatem facta eorum molimina examinare. Et hoc proposito, ex his quæ gesta sunt eos calumniatores inuenimus, & nihil aliud nisi aduersus cōsacerdotes nostros insidias institutas.

Arsenium. B Nam Arsenium, quem dicebatur ab Athanasio peremptum, hic uiuit, & inter uiuentes commorari dinoscitur, ex quo etiam alia probantur esse conficta. Quod verò etiam calicem diuulgauerunt fractum à Macario Athanasij presbytero, testati sunt qui de Alexandria & Mareote venerunt, nihil tale fuisse gestum. Sed etiam episcopi Ægypti Iulio cōsacerdoti nostro scribentes, valde affirmabant, quod neque suspicio fuisset huiusmodi. Proinde dixerunt monumenta aduersus eos confecta, quæ tamen probatum est ex vna parte celebrata: in quibus gestis pagani examinabantur, & Catechumeni: ex quibus vnus catechumenus inquisitus, ait intus se fuisse quando Macarius venerat ad eundem locum. Alter autem interrogatus, dixit illum famosissimum Ischyram tunc egrotasse, & in cellula iacuisse, ut ex hoc appareat nihil gestum ex omnibus sacramentis, eò quòd & catechumeni intus fuissent, & Ischyram non adesset, sed iaceret ægrotus. Is namque malignissimus Ischyram mentitus, quòd Athanasius quosdam sacros incendisset libros, illo tempore ægrotasse declaratus est, quando Macarius ibi fuit. Vnde etiam ex hoc calumniator apparuit. Denique pro huiusmodi calumnia mercede dederunt Ischyre nomen episcopi, qui neque presbyter fuerat aliquando. Duo namque presbyteri qui cum Melitio aliquando degebant, & postea à beato Alexandro episcopo ciuitatis Alexandrinæ suscepti sunt, & cum Athanasio constituti, testati sunt nunquam illum presbyterum fuisse Melitij, neque habuisse Melitium in Marcote ecclesiam vel ministrum: & qui penitus nec presbyter fuerat: nunc eum velut episcopum produxerunt, ut eo nomine in suis calumniis terrere viderentur auditores. Lectæ sunt enim & literæ cōsacerdotis nostri Marcelli, & inuenta est Eusebij similitudine nequitia. Nam ea quæ veluti querimoniam faciens Marcellus dixit, hæc tanquam ipse confirmaret accusauerunt. Hæc ergo sunt lecta, & reliqua, & præcedentes pariter quaestiones rectaque huius viri fides inuenta est. Non enim à sancta Maria sicut isti confirmabant, dedit deo verbo principium, neque finem habere asseruit eius imperium, sed regnum eius & sine

principio & sine termino esse conscripsit. Asclepas autem comminister obtulit monimeta Antiochiæ confecta sub accusatorum præsentia, & Cæsariensis Eusebij, & ex sententia iudicantium episcoporum se ostendit innoxium. Recte siquidem (ò charissimi fratres) euocati frequenter, obedire noluerunt, recte quoque fugerunt. Conscientia nanque sua perterriti per fugas, suas calumnias indicarunt: & quæ præsentibus accusatores super eis dixerant, etiam probauerunt. Ad hæc autem etiam eos qui dudum accusati propter Arianam hæresim fuerant & proiecti, non solum susceperunt, sed etiam in maiori ordine posuerunt, diaconos ad presbyterium promouentes, presbyteros ad episcopatum, non ob aliud nisi ut impietatem seminare & dilatare possent, & fidei corrumpere pietatē, sunt autem horum principes, Eusebius, Theodorus Heraclia, Narcissus Neroniadis Ciliciæ, Stephanus Antiochiæ, Georgius Laodiciæ, Acacius Cæsariæ Palestinæ, Minophantus Ephesius, Vrsatius Sigiduni, Valens Mursiæ Pannoniæ. Isti namque conuenientes, cum Orientalibus non sinebant eos nec in sanctum concilium ingredi, nec omnino accedere ad ecclesiam Dei. Et venientes in Sardicam conciliabula apud semetipsos per loca singula faciebant, & acta quædam cum terroribus concinnabant, ut nihil penitus ad iudicium perueniret, neque sanctum possemus celebrare concilium. Hæc omnia cognoscere potuimus à cōsacerdotibus nostris, Macario Palæstino, & Asterio Arabia, qui cum eis venerant, & ab eorum perfidia recesserant. Hi namque ad sanctum concilium venientes, violentiam quam passi sunt narrauerunt, nihil dicentes apud eos agi rectum: insuper adiicientes, quòd quum essent rectæ fidei, prohibiti fuissent ab eis ad hæc loca venire, & propter interminationem vix ab eis discedere potuissent. Ob hæc causam Sardicenses venientes, in vna domo cuncti manserunt, neque breui tempore à se recedere patientes. Quia verò tacere non decuit, nec sine vindicta relinquere calumnias, vincula, necesse, vulnera, concinnationes falsarum epistolarum, verbera, nuditates virginum, exilia, destructiones ecclesiarum, incendia, migrationes à minoribus ciuitatibus ad maiores ecclesias, & præ omnibus aduersus rectam fidem nunc Arianam vesaniam per eos crudeliter insurgentem, propterea charissimos quidem fratres nostros & comministros Athanasium Alexandrinæ ciuitatis episcopum, & Marcellum Ancyræ Galatiæ, & Asclepam Gazæ, comministrantes Christo innoxios & puros esse decreuimus, scribentes ad vniuscuiusque parocia, ut singularum ecclesiarum populi cognoscentes sui episcopi puritatem eum se episcopum & habere & sperare cognoscant: Eos autem qui in eorum ecclesiis luporum instar ingressi sunt, id est, Gregorium in Alexandria, Basilium in Ancyra, Quintianum Gazæ, nec episcopos nominandos, nec Christianos, nec quamlibet penitus cum eis habendam esse communionem, nec eorum literas habendas, neque scribendum eis. Theodorum verò Heraclia Europæ, & Narcissum Neroniadis Ciliciæ, Acacium Cæsariæ Palæstina, & Stephanum Antiochiæ, Vrsatium Sigiduni Mysiæ, Valentem ex Mursiæ Pannoniæ, Menophantum Ephesi, & Georgium Laodiciæ, licet meruentes ab Oriente non

*Asclepa.**Arsenium.**Iulius Pbt. Romanus.**Ischyram.*

non

A non venerint, tamen eo quod à beatæ memoriæ Alexandro ciuitatis Alexandrinæ Pontifice sunt damnati, & eo quod secum Arianos habeant, & propter crimina eis illata, generali eos decreto sanctum concilium episcopatu deposuit: & decreuimus non solum episcopos eos non esse, sed neque communionem cū fidelibus promereri. Eos enim qui diuidunt à paterna substantia & diuinitate, & alienant verbū à patre, diuidi ab ecclesia catholica conuenit, & esse alienos à nomine Christiano. Sint igitur à nobis & omnib⁹ anathema, eo quod verbum veritatis videantur esse cauponati. Apostolicum nanque præceptū est: Si quis vobis annuntiauerit præter quod accepistis, anathema sit. His ergo nullum communicare denuntiate: nulla enim cōmunio luci ad tenebras. Hos pellite procul ab omnibus: nulla enim concordia Christo ad Belial. Seruate vos, fratres charissimi, vt neque scribatis eis, neque eorum scripta suscipiatis. Studete simul (vos charissimi fratres & comministri) tanquā spiritu presentes nostro concilio consentire, atque subscriptione vestra decernere, quæ ab omnibus vbique comministris nostris consonantia vna seruentur: Abdicamus autem illos, & extra terminos ecclesiæ catholicæ procul abiicimus, qui affirmant: Quod Deus est Christus, sed verus Deus non est: Quod filius est, sed verus filius non est: Quod genitus est simul & ingenus. Sic enim se intelligere genitum profitentur, quia sic dixerunt, est, quod genitū est. Et quia cū Christus ante secula sit, dederunt ei principium atque finem, quod non in tēpore, sed habet ante secula. Proinde duæ viperæ ex aspide Ariana progressæ sunt, Valens & Ursatius, qui gloriantur & non dubitant se dicere Christianos, profitentes quoniam verbum, & quoniam spiritus, & vulneratus, & interfectus est, & mortuus est, & resurrexit: quodq; cohors studet hæreticorum diuersas esse substantias patris, & filij, & spiritus sancti pronuntiant, & eas esse diuisas. Nos autem hanc percepimus, & eruditi sumus, hanc habemus catholicam apostolicamque traditionem, & fidem atque confessionem, vnam esse substantiam patris, & filij, & spiritus sancti. Et si quærant quæ sit filij substantia, profitemur eam esse quæ patris, indubitanter, nunquam patrem sine filio, neque filiū sine patre fuisse credentes, nec esse posse, vt quod est verbum spiritus sit. Absurdum nanque est dicere, aliquando patrem non fuisse patrem. Patrem enim sine filio neque nominari, nec esse posse, est ipsius filij testimonium. Ego in patre, & pater in me: & Ego & pater vnum sumus. Nullus nostrum negat genitum. Sed genitum ante omnia, quæ inuisibilia & visibilia nuncupantur opificem archangelorum & angelorum, & mundi, & humani generis, quoniam ait: Omnium artifex sapientia docuit me. Et omnia per ipsum facta sunt. Nō enim semper esse potuisset si sumpsisset exordium: quandoquidē verbum quod semper est, non habet initiū. Deus autem nunquam terminum habet. Non dicimus patrem filium esse, neque rursus filium patrem esse: sed pater, pater est: & filius patris est filius. Cōfitemur virtutem esse patris filium. Confitemur verbum Dei patris esse præter quod aliud non est, & verbum verum Deum, & sapientiam & virtutem, verumque filium tradimus. Et non sicut cæ-

teri filij nominantur, ita filium dicimus: quoniam **D** illi aut gratia generationis dii erunt, aut eo quod digni fiant filij nuncupantur, neque propter vnā substantiam quæ est patris & filij. Confitemur item & vnigenitum, & primogenitum, sed vnigenitum verbum dicimus, quod semper fuit & est in patre: primogenitum autem quantum ad hominem. Sed tamen differt creatura communi, quoniam & primogenitum à mortuis: confitemur vnum esse deum. Confitemur vnam patris filijque diuinitatem, neque quisquam negat aliquando patrem filio maiorem, non propter aliam essentiam, non propter differentiam, sed quia ipsum nomen patris maius est filio. Hæc autem illorum blasphemiam atque corruptibilis interpretatio est, hac gratia eum dixisse contendunt: Ego & pater vnum sumus, propter concordiam & vnanimitatem. Sed reprobauimus omnes catholici intellectum eorum fatuum & abiectum, sicuti mortalium hominum. Qui quoniam corrumpi cœperunt, offendentes discordare noscuntur, & ad permutationes ascendunt, hoc modo distantiam & discordiam inter patrem Deum omnipotentem & filium **E** esse posse, dicentes: quod absurdum est intelligere & aliquatenus arbitrari. Nos autem & credimus & affirmamus, & sic intelligimus, quoniam sacra scriptura sic loquuta est: Ego & pater vnum sumus, propter essentia vnitatem, quæ est vna & eadem patris & filij, & credimus semper sine principio & sine termino hunc regnare cum patre, & non habere nec tempus nec defectum eius imperium, quia semper est: nunquam enim esse cœpit, ideoque nec deficere poterit. Credimus & percipimus paraclietum sanctum spiritum, quem nobis ipse dominus promisit & destinauit, & eum credimus missum. Sed is passus non est, sed homo, quo indutus est, quem assumpsit ex Maria virgine, qui pati potuit sicut mortalis. Deus autem immortalis est. Credimus quod tertia die resurrexit, non Deus in homine, sed homo in Deo resurrexit, quem & obtulit patri suo donum, quem vique liberauit. Credimus autem quoniam opportuno tempore atque definito omnes & de omnibus ipse iudicabit. Tanta siquidem eorum stultitia, & ita crassitudine tenebrarum eorum mens excæcata est, vt nequeant lumen cernere veritatis, nec intelligere qua ratione dictum sit, Vt & ipsi in **F** nobis vnum sint. Palàm verò est id cur dixerit vnum, quoniam Apostoli spiritum sanctum Dei acceperunt, sed tamen ipsi non erant spiritus, nec aliquis eorum aut verbum, aut sapientia, aut virtus, aut vnigenitus erat. Sicut ego & tu (inquit) vnū sumus, sic & isti vnum in nobis sint. Certissimè igitur scriptura diuina hoc distinxit: In nobis (inquit) vnum sint, non ait, sicut nos vnum sumus ego & pater, sed discipuli in semetipsis coniuncti & copulati vnum sint, fide, confessione, in gratia & pietate Dei patris, & domini saluatoris nostri concessione, & charitate vnum esse possint.

Ex his literis cognoscitur & accusatorum calumnia, & priorum iniquitas iudicum, & dogmatum vera sanitas. Non solum enim de diuina nos beati patres docuere natura, sed etiam eruditione dispensationis explanauerunt.

E

Gal. 1. b

Valens
Ursatius.Ioa. 14. b
Ioa. 10. f

Ioa. 1. a

Ioa. 10. f

A *De legatis Sardicensium ad Constantium destinatis, & de nephanda machinatione contra eos à Stephano Antiocheno præfule concinnata. C. A. P. XXV.*

HÆc Constans cognoscens, doluit quidem, leuitatē fratris inspiciens, & infremuit aduersus instigatores malorum, & Imperatoris facilitatem ita decipientium. Duos autem episcopos ex Sardicensi concilio electos cum literis milit ad fratrem, cum quibus & magistrum militum Salianum pietate iustitiæque fulgentem. Literæ verò non solum monitionem habuerunt atque consilium, sed etiam interminationem pio principi condecentem. Primum quidē denuntiavit fratri, vt episcopis præberet auditum & iniquitates à Stephano aliisque præsumptas agnosceret, necnon & Athanasium gregi proprio restitueret, patefacta quidem calumnia, priorumque iudicium iniquitate, & crudelitate reuelata: adiecitq; quòd nisi vellet quod iustum est facere, ipse Alexandriam proficisceretur, & Athanasium ouibus desiderantibus restitueret, inimicorumque cateruas procul expelleret.

*Salianus
magister mi-
litum.
Legatio
Constantis
ad fratrem
Constantium
pro Atha-
nasio.*

B Hanc autem epistolam Constantius Antiochia suscipiens, promittit se facturum quæ turbaturum illarum particeps petiisset. Sed cum hoc doleret veritatis impugnatoribus, nephandissimum machinati sunt scelus. Diuerterat enim par illud episcoporum quos Concilium miserat in domum ad montem sitam. Magister autem militum alibi diuersorium acceperat. Porro Stephanus tunc Antiochenus episcopus, cum aliis tyrannicis cooperatores nauis naufragio præparabat, cum quibus assertores rectorum dogmatum variis nitebatur absorbere calumniis. Horum itaque erat dux quidam iuuenis Onager nomine, licenter viuens, & iniqua conuersatione congaudens, qui non solum in plateis diuersos violentia afficiebat, & fustibus pulsabat, sed etiam domos impudenter inuadens, viros & mulieres honestissimas abstrahabat. Et ne longius eius extendam flagitia, contra optimos viros præparatam narrabo præsumptionem. Is enim Onager ad quandam fornicariam veniens, ait modo quosdam venisse peregrinos, &

*Euphratam
& Vincen-
tium legatos
Ariani tra-
ducunt falso*

*Stephanus
homo dolo-
sus.*

*Onager ne-
bulo condu-
ctissimus.*

C noctu habere opus meretricis. Porro sumēs quindecim seditiosos nebulones, & eos in vicino episcoporum diuersorio circa sepē celans, profectus est cum meretrice ad ianuam vbi illi viri quiescebant. Eamque apertam inueniens, persuasit vni puerorum domesticorum, pecunia data, vt mulierem introduceret intra ianuam quam ipse demonstrabat, vbi quidem vterque sacerdotum dormire videbantur, eamque mulierem intrò præcepit accedere: ipse verò vocaturus socios est egressus. Contigerat enim alterum episcoporum Euphratam nomine, in loco exteriori dormire. Vincentius autem (sic enim vocabatur alter) in interiori cubiculo quiescebat. Cumque intra ostium puella venisset, sonum pedum Euphratas sentiens, cum esset obscurum, quis ambularet interrogauit. Illa verò loquente, conturbatus Euphratas, demonem putans esse, mulieris imitatum vocē, repente Saluatorem Christum ad suum vocauit auxilium. Onager autem dux iniquitatis huius, hoc facto cum sociis est ingressus, iniquos clamans eos, & iniquitatis iudices destinatos. Multo clamore facto concurrerunt & serui, surrexitq; Vincentius, & clau-

dentes ianuam domus, septem quidem calumnia-
D torum comprehendere potuerunt. Onager verò cum reliquis fugit. Detenta tamen est cum illis & mulier. Diluculo autem Magistrum militum qui cum illis venerat, excitantes, ad palatium processerunt, & præsumptiones Stephani proclamantes, dicebant iam non egere iudicio, neque verberibus iniquitates eius. Magister verò militum præcipuè clamitabat, rogās vt iuberet Imperator, non synodicè, sed iudicialiter potius iniquam examinari præsumptionem, promittens primum se episcoporum clericos traditurum, & oportere etiam ministros Stephani ita contradi. Cum autem ille impudenter contenderet, dicens clericos non subdendos esse verberibus, placuit & Imperatori & Iudicibus, vt intra palatium causæ fieret examinatio. Et primum quidem interrogauerunt mulierē, quis eam ad metatum duxisset episcoporum. Quæ dixit quendam iuuenem ad se venisse, & aduentū indicasse peregrinorum, & quid opus haberent, & quòd vespere veniens duxisset eam ad habitaculum quoddam, eamque intra ianuam domus & porticum introire præcepit. Adiecit etiam inquisitionem episcopi, & terrorem factum, & orationem eius, & superuenientium repentinas inuasiones. Hæc iudices cognoscentes, captum inter alios omnium maximè iuuenem in mediū deduxerunt. Qui non expectans necessitatem verberum machinatum consilium patefecit, & Onagram hæc omnia perpetrasse confessus est. Qui deductus ad medium, Stephanum dixit hæc omnia præcepisse. Sic itaque Stephani cognoscentes iniquitatem, presentibus tunc episcopis permiserunt vt eum damnarent, & ab ecclesia procul expulsus est. Non omnino tamen ab Ariana peste ecclesia liberata est. Nā Leontius post eū ordinatur genere Phryx, voluntate nequissimus. Verum Constantius ea quæ contra episcopos fuerant machinata, experimento cognoscens, scripsit Athanasio maximo, & semel, & secundo, & tertio, inuitans eum vt à partibus remearet Hesperis: sicut ipsis literis indicatur.

*Metatum
vocat diuer-
sorium à me-
tando.*

*Stephanus
Antioche-
nus abdicat-
ur.
Leontius
succedit.*

SOCRATES.

*Epistola Constantij ad Athanasium vt ad se veniret.
CAPVT XXVI.*

CONSTANTIUS VICTOR AV-
gustus Athanasio episcopo.

PLurimū te circumferri & fluctuare ferocibus maris vndis, nostræ mansuetudinis clementia non permisit. Patria quippe terra nudatum & priuatum propriis rebus, errantemque per loca inuia bestiarum, defessa nostra pietas non despexit. Igitur diu distuli scribere voluntatis meę propositum, sperans spontè re ad nos fortè venturum, & laborum satisfactionem à nobis exigere. Veruntamen quoniam fortè timor impediuit voluntatis tuæ propositum, literas largitate plenissimas ad tuam beatitudinem destinauimus, vt sine metu nostris aspectibus velociter tuam præsentiam præbere festines, vt desiderio tuo potitus experiaris nostram clementiam propriis restitutus. Hac etenim causa & dominū meū fratremq; Cō-

F.

A stantem Victorem Augustum pro te rogavi, ut tibi potestatem ad nos tribuat veniendi, ut ambo nobis annuentibus, restitutus in patriam, habeas maximum gratiæ nostræ pignus.

Alia epistola eiusdem pro eadem re.

CAPVT XXVII.

CONSTANTIUS VICTOR AV-
gustus Athanasio episcopo.

Licet prioribus literis significauerimus, ut sine sollicitudine ad nostrum debeas venire Comitatum, eò quòd maximè velimus te ad propria destinare, tamen & nunc has literas ad tuam misimus sanctitatem, per quas inuitamus, ut sine aliqua diffidentia vel metu ascendens, publicis vehiculis ad nos venire festines, ut quæ desideras possis adipisci.

Tertia Constantij epistola pro eodem.

CAPVT XXVIII.

CONSTANTIUS VICTOR AV-
gustus Athanasio episcopo.

B

Dum in Edessa degeremus, presentibus presbyteris tuis placuit, ut ad te destinatis presbyteris ad nostrum debuisses festinare Comitatum, ut videns nostros aspectus, repente properares ad Alexandream. Sed quoniam plurimum præterit temporis, ex quo suscipiens à nobis literas non occurristi, propterea etiam nunc commonere te festinauimus, ut vel nunc tuam presentiam nobis velociter presentare contendas, & ita possis patriæ tuæ restitui, tuæque securus oratione frui. Ad plenam verò cognitionem Achitum diaconum destinauimus, à quo possis cognoscere etiam nostri animi voluntatē, & quòd ea quæ optas impetrare possis.

Has epistolas ab Aquileia suscipiens Athanasius (illic enim relicta Sardica agebat) Mox recurrit Romam, & ostendens literas episcopo Iulio, in maximo gaudio ecclesiam fecit esse Romanam. Putabatur enim etiam Orientis Imperator ipsorum fidei consentire, eò quòd ad se Athanasium fiducialiter euocaret. Iulius autem Alexandria clericis atque plebi hæc de Athanasio scripta misit.

C

Epistola Iulij ad Alexandrinos pro Athanasio.

CAPVT XXIX.

IULIUS ARCHIEPISCOPVS
presbyteris & diaconis, & plebi, habitantibus Alexandriam, dilectissimis fratribus in domino Salutem.

Congraudeo vobis & ego dilectissimi fratres, quòd fructum vestræ fidei ante oculos iam videtis. Hoc etenim verè gestum, quilibet inspiciet in fratre & coepiscopo nostro Athanasio, què propter puritatem vitæ suæ & vestras orationes restituit vobis Deus. Ex hoc itaque creditur, puras & charitate plenas orationes vestras ascendisse semper ad Deum. Memores enim estis promissionum cœlestium atque dilectionis, quam ex doctrina prædicti fratris mei Athanasij didicistis, & integrum cognouistis secundum insitam vobis fidem, quam percepistis: quoniam non usque ad finem is à vobis possit abduci, cuius orationes in sanctissimis animabus vestris tanquam presentes semper

habuistis. Ergo non plurimis mihi verbis opus est vobis scribere. Quæcunque enim vobis à me potuerint dici, hæc iam fides vestra præcessit, & diuina gratia communis orationis vestræ vota compleuit. Cōgaudeo siquidem vobis: iterum enim dico, congaudeo: quoniam inexpugnatas animas in fide seruastis. Sed etiam ipsi fratri meo Athanasio non minus congaudeo quia licet multam sit passus tristitiam, ne vnam tamen horam vestri desiderij & charitatis oblitus est. Nam licet corpore ad tempus à vobis sit abstractus, spiritu tamen vobiscum semper degere videbatur. Et ego quidem charissimi fratres omnem tentationem contra eum surgentem reor sine gloria non fuisse. Nam & vestra & eius fides cognita est vniuersis & comprobata. Si enim non tanta & talia accidissent, quis crederet quia aut vos tale iudicium, tantamque charitatem circa talem exhibuissetis episcopum, aut ille potuisset tantis circumdari virtutibus, per quas spe cœlesti fraudatus non est? Promeruit igitur quolibet modo & nunc & in futuro etiam, cōfessionis gloriosum martyrium. Frequenter enim terra marique plurimum æstuans, omnem prauitatem Ariane conculcauit hæreseos, & crebro per inuidiam usque ad periculum impulsus cōtemptit mortem, munitus omnipotente Deo & domino Iesu Christo saluatore nostro, sperans & inimicitias declinare, & consolationi vestræ restitui, deferens vobis maiora trophæa ex fortissima conscientia, pro quibus & usque ad terminos terræ totius apparuit gloriosus. Fiduciam itaque habens sui propositi, cœlestisque doctrinæ, clarificatus est immortalis iudicio, & ad vos reuertitur. Diligendus igitur apud vos clarior nunc est quam tunc, quando profectus à vobis est. Nam si materias preciosas, id est, aurum atque argentum purgato ignis probat: quid dignum dici poterit de tali tantoque viro, qui cum tantas tribulationes & pericula deuicerit, redditur nunc vobis immaculatus: non à nobis solummodo, sed cōprobatus ab omni concilio? Suscipite igitur nunc fratres charissimi cum omni diuina gratia pastorem vestrum ac præsulem tanquam verè ἀναστόχου, cum his qui tantorum laborum eius participes sunt effecti: & gaudete fruente orationibus qui pastorem vestrum, ut ita dicam, esuritis atque sititis, quando etiam ipsi vestram sanctitatem salutaribus scripturis cibatis atque potastis. Nam cum degeret inter peregrinos, vos ei consolatio fuistis, & in persecutione atque periculis refouistis eum fidelissimis vestris animabus & mentibus. Ego siquidem iam exulto considerans & ratione prospiciens, in eius reuersione vniuscuiusque vestrum gaudiū & plebis votiuas occurrence, & concurrentium gloriosam festiuitatem: & qualis ille vobis erit dies, & quantus, remeante scilicet fratre meo, & quiescentibus priscis malis quorundam machinatione factis: necnō pretiosa ac votiua reuersione, cunctos in quadam plenissimi gaudij lætitia copulante. Huiusmodi verò gaudiū usque ad nos magnitudine sua pertingit: quibus diuinitus hoc etiā constat esse cōcessum, ut & nos debeamus in laudē tanti viri cōsurgere. Sed melius est, ut epistolā oratione claudamus. Deus omnipotēs & huius vnigenit⁹ filius dominus & saluator noster Iesus Christ⁹ hoc gaudiū vobis p̄beat in eternū, dignū tribuens p̄miū admirabili vestræ fidei, quā circa pontificē vestrū glori-

E ij

Athanasio
Alexandrinum.

Epistola Iulij p̄sci. Ro. de Athanasio restituo.

A oso testimonio demonstratis: vt & vos, & qui vobiscum sunt, hic & in futuro meliora possideatis: quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Per dominum nostrum Iesum Christum, per quem & cum quo omnipotenti Deo gloria in secula seculorum, amen. Valere vos opto charissimi fratres.

Quid Constantius petierit Athanasium, & quid Athanasius à Constantio, & quomodo orthodoxi Pontificibus recipientibus suas ecclesias hæretici sint expulsi.

C A P U T XXX

An. do. 350.
Ariani cupiunt vnam saltem habere ecclesiam oppiditum.

His itaque literis confidens Athanasius ad Orientem venit. Quem Constantius Imperator non tunc molestè suscepit, sed eum circūuenire tentabat molitione submissus Arianorum, & dixit ad eum: sedem equidem tuam decreto concilij, nobisque consentientibus recepisti. Sed quia sunt aliqui in Alexandria populi tuæ declinantes communionem, vnam eos in ciuitate ecclesiam habere permittite. Ad hanc propositionem Athanasius, mox occurrit, & ait: O Imperator, potestatem habes iubere simul & agere quæcunque volueris. Sed etiam ego beneficiū à te deposco, quod mihi concedi precor. Principe verò continuo se daturum esse pronūciantem, repente subiunxit Athanasius, idem beneficiū sibi largiri petens, quod quærebat Imperator accipere. Vnam enim & ipse ecclesiam postulabat dari per singulas ciuitates, declinatibus Arianorum communionem. Igitur Athanasij sententiam inutilem sibi cognoscentes Ariani, hoc quidē differendum esse dixerunt, & agendum quod placeret Imperatori, quia Imperator Paulo & Athanasio & Marcello, & Asclepe, Gazæ & Lucio Adrianopoleos, secundum ea, quæ in concilio Sardiceno placuerant, proprias restituerat sedes. Vnde principalia sacra per singulas ciuitates ad eorum mittebatur ecclesias, quibus iubebatur vt eos repente susciperent. Igitur in Ancyra expulso Basilio & pro eo introducto Marcello, non fortuita turba prouenit, quæ derogationē contraria sapiētibus irrogauit, Asclepam verò continuo Gazæ suscepit. In Cōstantinopolitana ciuitate Macedonius ad modicum tempus Paulo successit, apud semetipsum in ecclesia remota collectiones agēs. Pro Athanasio tamē solo Imperator episcopis, & clericis, atque plebi scripsit, vt eum libetè susciperent. Insuper etiam quæ contra eum in iudiciis acta fuerāt, aliis literis aboleri iussit. Quæ verò de vtraque re scripta sunt, hæc esse noscuntur.

Idem petit Athanasium pro orthodoxo.

Principalia sacra, sacra litera principu.
Marcellus Ancyranus sede sua positus.
Asclepas Macedonius.

Epistola Constantij, per quam omnia gesta contra Athanasium habita sunt cassa. C A P U T XXXI.

VICTOR CONSTANTIVS, Maximus, Pius, episcopis & presbyteris catholice ecclesie S.

An. do. 350:

Reuerendissimus episcopus Athanasius non est Dei gratia derelictus: nam licet breui tempore humana fuerit probatione summissus, tamē debitu providentiæ vniuersa prospiciētis noscitur suscepisse decretū, recipiens voluntate Dei, nostroque iudicio patriam suam, pariter & ecclesiam, cuius diuino nutu præsul extabat. Huic enim conse-

quenter oportebat nostram adesse mansuetudinē, D vt omnia aduersus eos, & eius comunicatores definita, omnisque suspitio & illusio contra eum gesta, deinceps sit inanis & vacua: & releuatio quam dudū clerici eius habuerunt, competenter firma permaneat. Sed etiam hoc eius gratiæ adiiciendum esse censuimus, vt omnes ordines & sacri cognoscant, concessum omnibus ipsi coniunctis, vt sine timore sint, siue episcopi, siue sint clerici: Sufficit enim vniciq; circa eum recte voluntatis vnio. Quicunq; enim in meliori iudicio atq; parte constituti, huius eligūt cōmunionē, hos omnes præcipimus ad instar præcedētis prouidentie, etiam nunc voluntate Dei, nostræ gratiæ largitatem adipisci.

Alia sacra s. v. c. m. p. m. id est litera.

Epistola Constantij ad Alexandrinos, vt reciperēt Athanasium. C A P U T XXXII.

VICTOR CONSTANTIVS MAXIMUS, pius, populo Alexand. ecclesie catholice S.

In omnibus perhibentes nostræ æquitatis intentionem, scientesq; quoniā diu prouidentia vestri contemplatoris estis alienati, id est, Pontificis Athanasij, qui propter infertam rectitudinē suorumque morum prudentiam cunctis innotuit, eum denuò ad vos destinare censuimus. Hunc itaque consuetè & competenter suscipientes, & apud clementem Deum adiutorem orationum habentes, vobis congruam simul & nobis placitam concordiam atque pacem secundum ecclesie sanctionem vbique probatæ sufficienter festinate seruare. Non enim rationabile est aliquam discordiam inter vos agitari, aut tumultum, nostrorum temporum disciplinæ contrarium: & hoc quidem abesse à vobis omnino volumus. Orationibus autē sufficienter, eo scilicet præfule & adiutore apud Deum, vos instare solēniter admonemus, vt tali proposito ad omnium vota perueniente, etiam Gentiles idolorum errori hæctenus seruientes, ad cognitionem sacre religionis sub alacritate festinent. O charissimi nobis Alexandrini, rursus igitur admonemus, vt in his quæ dicta sunt persistatis, & omnes episcopum decreto superno nostraque sententia destinatum libenter & piè suscipiatis: & toto animo, totaque voluntate amplectendum existimetis. Hoc enim & vos decet, & nostræ mansuetudini noscitur conuenire. Vt autem omnis turbæ seditionis occasio perimatur, iudicibus apud vos habitis, literis nostris præcipimus, vt omnes quos seditiosos agnouerint, legitime vindictæ subiuciant. Vtraque igitur perspiciētes, & nostram cum Deo sententiam & rationem professionis vestræ necnon & supplicium contra seditiosos indictum, competenter & congruè sacre religionis iura seruate. Prædictumque Deo amabilem virum omni reuerentia & honore colite: & orationes vnā cum eo pro vobis ipsi, & nostræ vitæ fauore omnium saluatori Deo lætanter offerre.

Seditiosi iubentur puniri.

Epistola constantij pro Athanasio, vt aboleretur quidquid pro Athanasio gestum est. C A P U T XXXIII.

VICTOR CONSTANTIVS AVGVSTUS Nestorio S.

A Edem verò forma præsidibus Augustæ, Nicææ, Thebaidis, & Libyæ scriptum est. Quicquid pridem ad læsionem & iniuriam Athanasio episcopo communicantium reperitur actû, hoc nunc aboleri præcipimus. Nam & ministerium, quo priuati fuerant eius clerici, eosdem rursus volumus obtinere. Hanc itaque præceptione nostram seruari censemus, vt Athanasio episcopo suæ ecclesiæ restituto, communicatores eius habeant ministerium quod semper habuerunt, quod etiam reliqui clerici habere noscuntur, & ipsi gaudio potiantur.

Quomodo Athanasius Alexandriam sit reuersus
CAPVT XXXIIII.

Tantis & talibus epistolis munitus sanctissimus Athanasius, per Syriam aggressus venit in Palestinam, apprehendensque Hierosolyma, & episcopo Maximo significans gesta Sardinien concilij, & quòd Constantius Imperator illorum decreto iudicioque consensisset, præparauit vt episcoporum in illis regionibus habitantium synodus ageretur: Maximus autem in nullo segnis de Syria atq; palæstina vniuersos euocauit episcopos. Factoque concilio restituit & ipse beato Athanasio communionem & dignitatem. Scripsit etiam ipsa synodus Alexandrinis omnibus in Aegypto & Libyis episcopis, clericis, atque plebi, ea quæ de Athanasio gesta atque decreta sunt. Ob quam rem valde Maximo detraxerunt Athanasij derogatores episcopi, quòd primitus deponens eum, rursus ex pœnitentia tanquam nihil fuisset actum, sententiam pro Athanasio protulerit, quæ communionem ei dignitatemque præberet. Hæc cognoscentes Vrsatius & Valens, qui circa Arianum dogma studium primitus ardens habuerant, declinantes à priori voluntate Romam profecti sunt, libellumque pœnitentiæ Iulio offerentes episcopo, & in Consubstantialitatis consensere sermone, & literas Athanasio miserunt, seque ei deinceps communicare professi sunt. Sic itaque tunc Vrsatius & Valens gestis Athanasij superati, conuersi sunt. Athanasius ergo per Pelusium pergebat Alexandriam. Transiens autem per ciuitates, edocebat vt Arianos vniuersi declinarent, & Consubstantialitatis dogma amplecterentur. In quibusdam ecclesiis & ordinationes fecit. Et hoc fuit initium alterius querelæ aduersus eum: quia in aliorum ecclesiis ordinare præsumpsisset. Hæc itaque de Athanasio prouenerunt.

Quibus occasionebus tunc respub. turbaretur, & de diuisione Antiocheni populi propter fidem.
CAPVT XXXV

Interea respublica fortuitis casibus vrgebatur: vnde quæ sunt summaria non est incongruum breuiter explanare. Igitur quod ædificatore Constantinopolitanae ciuitatis moriente tres eius filij imperium susceperint, in præcedentibus est narratum. Sciendum autem, quod cum istis imperauit consobrinus eorum nomine Dalmatius, vocabulum patris habens: qui dum aliquantisper imperasset, à militibus interemptus est, non iubente Còstantio vt occideretur, nec tamen pro

hibente. Cû verò Constantinus iunior fratris partes inuaderet, & ipse à militibus congressione facta peremptus est. Hoc autem iam sæpe dictum est. Post mortem verò Constantini iunioris, Persicû contra Romanos motum est bellum, in quo Constantius proficere non valebat: nam cû nocte prælium circa fines Romanorum atque Persarum fuisset gestum, validiores tunc Persæ ad breue tempus inuenti sunt. Quo tempore neque Christiani sub quiete degebant, sed per Athanasium de Constantinianis verbis circa ecclesias erat pugna.

SOZOMENVS.

Denique apud Antiochiam non concordabant in professione sua clerus & populus, sed per choros, vt est consuetudo, ad hymnos dicendos deo in fine psalmorum monstrabant propriam voluntatem. Et hi quidem patri & filio, velut æqui honoris gloriam dicebant: hi verò patri in filio, per interpositionem præpositionis filium secundum esse mōstrantes. His ita gestis, hærens quid ageret Leontius, qui illo tempore ex hæresi aduersa sedē Antiochiæ gubernabat, cum prohibere non auderet eos, qui secundum traditionem Nicæni concilij psallerent deo, quia metuebat ne seditio nasceretur in populo, hoc dixisse fertur, tangens caput suum iam canum: Hac, inquit, niue soluta, lutum cogetur immensum: Per hoc ostendens, quod ipso defuncto seditio in populo generaret illa discordia, quæ in hymnis fiebat, non patietibus suis successoribus cû populi varietate sentire. Athanasius igitur veniens ad Ægyptum, explicauit synodales epist. Iulij Rom. Pót. Insuper & synodale Maximi Hierosolymitani, quæ talia cōtinere dignoscuntur.

Epistola Hierosolymitani concilij ad Ægyptiacos episcopos.
CAP. XXXVI.

SANCTA SYNODVS HIEROSOLYMIS congregata, per Ægyptum, Lybiam, & Alexandriam constitutis presbyteris, diaconis, & plebi, fratribus desideratissimis in domino salutem.

Cum deo dignè gratias agere non valemus, fratres charissimi: in quibus enim miracula semper egit, etiam modo cû ecclesia vestra fecit, pastorem vestrum & dominum confacerdotemque nostrum Athanasium vobis sua pietate restituens. Quis enim aliquando sperauit oculis carnalibus intueri, quem nûc & nos & vos inspicitis, respicientes quem videre desiderastis? Sed veræ orationes vestræ à deo omnium sunt auditæ, qui curam habet ecclesiæ suæ, & vestras lachrymas atq; gemitus semper inspexit, quapropter vestras audiuit preces. Eratis enim sicut oues abiectæ & fatigatæ, non habentes vtiq; pastorem. Propterea visitauit vos cœlitus pastor verus, & de propriis ouibus curam gerens, restituit vobis quem noscimini concupisse. Ecce enim & nos omnia pro ecclesiastica pace facientes vestræque dilectioni conspirantes in eius amplexu præcessimus, & comunicantes ei p eum vos alloquimur, scriptaq; præsentia destinamus. Itaque secundum gratificavota vestra, scitote nos quoque: cû eo vinculo charitatis obstrictos. Debetis ergo etiã p pietate deo amabiliu nostroru Imperatoru incessanter orare: quoniã & ipsi cognoscetes vestrum desideriu, vobis restituere destinarunt.

E iij

Bellum Persicum.

Imperator.

Diversitas cleri & populi in templo psallentium.

Leontij episcopi Antiochia delatum argumentum.

Athanasium impetrat Syrorum & Palestinorū synodum.

Vrsatium & Valens Arianis respiciunt.

Athanasium constituit sacerdotem in alienis ecclesiis.

Dalmatius Cesar.

Constantinus iunior.

Imp. Constantinus & C. Constantinus.

A Omni ergo honore tensis manibus suscipientes illum, gratificas orationes offerte deo, qui vobis talia condonauit. Festinate autem semper in deo gaudere & glorificare dominum, per quem, & cum quo patri gloria in secula seculorum, amen. Veniens igitur Athanasius in Ægyptum, quos quidem agnouit Arij sectatores, deposuit. Quibus à se depositis, ecclesias eorum præcepit fidem tenere Nicæni concilij, eamque summo studio custodiri.

† *Betransione*

De magnentio tyranno & Britannione atque nepotiano.
CAPVT XXXVII.

Magnentius tyrannus.
An. do. 352
Constantius occiditur à Magnentio.

Britannion tyrannus.
An. do. 353
Nepotianus.

An. do. 353

Sic itaque se rebus habentibus Magnentius tyrannus circa partes emerfit Hesperias. Qui Constantem Imperatorem occidentalium partium facto dolo circa Gallias interemit. Quo gesto, intestinum inflammatum est bellum. Magnentius etenim tyrannus totam tenebat Italiam, Africamque & Libyam, simul & Gallias. In Illyrico verò & in Syrmio aliud rursus à militibus excitatum est bellum per tyrannum nomine Britannionem. Sed etiam Romam tumultus non fortuitus derinebat. Fratruelis nanque Constantini Nepotianus nomine imperium assumpserat, gladiatorum virtute suffultus: & Nepotianam quidem Magnentij milites deposuerunt, Magnentius autem procedens vniuersas partes vastabat Hesperiarum. Horum igitur omnium malorum immensa confluctio breui tempore generata est. Quarto enim anno post Sardicense concilium, hæc acta noscuntur consulatu Sergij & Nigriani. His itaque nuntiis apparebat, quod ad Constantium solum imperij iura peruenissent: quo prouectu, contra tyrannos semetipsum (vt poterat) præparabat.

De insidiis contra Athanasium gestis, & de leuitate Constantij.
CAPVT XXXVIII.

Adversarij verò Athanasij, opportunè se tēpus inuenisse iudicantes, rursus aduersus eum calūnias instruebant. Tunc Imperatori Constantio suggererunt, quod omnem Ægyptum subuertisset & Libyam. Inuidiam verò maximè auxit eius, quod ordinationes in parœciis fecisset alienis. Athanasius interea cum venisset Alexandriam, synodum Ægyptiorum congregauit episcoporum. qui consona decreuerunt Sardiceno concilio, atque Hierosolymis celebrato. Constantius igitur Imperator, pridem & ipse Arianorum secta præoccupatus, omnia quæ paulò ante ei pla-

Athanasij concilium cō vocat Alexandriam.
Constantius iuerum arianissus.

uerant, in contrarium demutauit. Et primum qui dem ecclesiarum Constantinopolitanarum pontificem Paulum deportari iussit in exilium: quem deducentes in Cucufum Armeniarum, suffocarunt. Marcello autem denuò proiecto, ecclesiam Ancyranam Basilius rursus inuasit. Lucius autem Adrianopoleos ferro vinctus, in carcere moritur. Tantumque valuerunt, quæ de Athanasio dicebantur, vt in immensum furorē cadēs Imperator, eum ubique reperiretur, iuberet occidi: cum quo Theodulum & Olympium præfules ecclesiarum Thracensium. Igitur Athanasium voluntas Imperatoris non latuit, sed præsentens, fuga dilapsus est, & minas principis declinavit. Cuius fugam dilatauerunt Ariani, præcipue Narcissus Neroniadi episcopus, Gregorius Laodicie, & Leontius tunc Antiochenarum præsul ecclesiarum. Is enim cum presbyter esset dignitate priuatus est: quia cum muliere Eustolia nomine, degēs, & turpē suspicionem celare volēs, genitalia sibi met noscitur abscidisse: & deinceps quidem fiducialiter cum muliere viuebat. Postea verò studio Imperatoris Constantij in Antiochena ecclesia ordinatur episcopus post Stephanum qui primitus successerat Placito. Hæc igitur de his dicta sufficient.

De Macedonio eiusque crudelitate.
CAPVT XXXIX.

Eo tempore Constantinopoli Macedonius tenebat ecclesias, Paulo scilicet amputato prædicto modo. Qui de Imperatore præsumens, Christianis commouit bellum, & non minus quam quod Tyranni eo tempore faciebat: suades enim Imperatori, vt sibi ecclesias vastanti ferret auxilium, egit vt lege firmarentur quæcumque pessime agere nitebatur. Muniens enim semetipsum monasterijs plurimis, quæ ipse propria voluntate in Constantinopolitana vrbe constituit, & pactis episcoporum in circuitu positorum, frequenter dicitur afflixisse Pauli dogmata sequentes. Et primum quidem eos ex ecclesijs expulit: deinde verò communicare sibi coëgit, ita vt plurimi plagarum immanitate deficerent: alij vero substantijs, alij humana ciuilitate priuarentur: alijs in frontibus characteres ponerentur, vt essent huiusmodi signa notati. Hæc itaque faciebat per omnes Orientis vrbes, præcipue tamen Constantinopoli. Quam persecutionem primo tepetem Macedonius auxit episcopus. Helladicæ verò ciuitates Illyrici, necnon & Hesperiarum partes manebant immotæ.

Paulum Constantinopolitanam deportari.
Marcellum eicitur.
Lucium.

An. do. 353
Constantius Athanasium iterum persequitur.
Leontium in ordine sacerdotum iuniorum.

Leontium in ordine sacerdotum iuniorum.

Macedonij Ariani bellum aduersus orthodoxos.

A **HISTORIAE ECCLESIASTI-** D
CAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER QVINTVS.

THEODORITVS.

*Quod defuncto Constante, rursus Ariani Constantiū
 aduersus Athanasium incitauerint.
 CAPVT PRIMVM.*

*Ariani inci-
 tant Cōstan-
 tiū in Atha-
 nasium.*

B

REVI autē tē-
 pore elapso, cū
 vita funct^o esset
 Occidentis Im-
 perator Cōstans,
 Constantiū fau-
 tores Arii cōpu-
 lerunt, Athana-
 siū illi in memo-
 riam reuocātes,
 quasi ipse fuisset,
 qui ei fratrem fe-
 cerit inimicū, ita

vt penē disruptis
 naturæ vinculis vsque ad bella descenderent. His
 incitationibus Constantius motus, nō solum expelli,
 sed etiam perimi sacratissimum Athanasium imperauit.
 Et mittens quendam Sebastianum ducem, cum maxima
 militari manu, velut erroneum iussit interimi. Quomodo
 autem & ille cum exercitu venerit, & iste diffugerit,
 ipse qui passus, & mirabiliter liberatus est, melius
 enarrabit: nam in Apologia suæ fugæ sic ait.

*Sebastianus
 dux mittitur
 ad occidendū
 Athanasium*

*Quid Athanasius in Apologia fugæ suæ retulerit.
 CAPVT II.*

VERuntamen exquirant modum etiam disces-
 sionis, & cognoscant à suis. Erāt enim Ariani
 cum militibus cōcurrentes, vt eos accenderēt,
 & ignorantibus nos ostenderent: & licet sine vl-
 la compāssione sint, vel audientes tamen confusi
 quiescant. Erat itaque iam nox, & aliqui populorum
 ad Vigilias venerant, expectabatur futura die
 Collectio. Dux autē repente astitit cum militibus
 plusquam quinquies millibus habentibus scilicet
 arma, & gladios enudatos, arcus, sagittas & vectes:
 & ecclesiam quidem ipse circūdedit, statuens mi-
 lites sibimet cohærentes, vt nullus posset egredien-
 tium ab ecclesia eorum manus euadere. Ego verò
 irrationabile iudicans in tanta cōfusione popu-
 lum relinquere, & non magis ante illos pericula
 sustinere: residens in sede præcepi, vt diaconus
 psalmum legeret, populi respōderent: Quoniam
 in seculum misericordia eius: & sic omnes in do-
 mos suas abirent. Sed duce postea ingrediente, &
 militibus sacrarium circūdantibus, vt nos capere
 possent, clerici quidē qui sunt inuenti simul & po-
 puli clamabant, poscentes vt & nos discederemus
 vnā cum populo. Ego verò magis è diuerso dice-
 bā, nō nos discedere, nisi omnes singillatim prius
 exirent. Surgens itaque oratione facta, sic præcepi
 vniuersos abscedere: melius esse dicēs, me pericu-

*Vigiliae chri-
 stianorū con-
 uentus.*

Psal. 117.

lo subiacere, quàm quenquam eorum excipere la-
 sionem. Egredientibus igitur plurimis, & reliquis
 subsequētib; quidam monachi, qui ibi nobiscū
 fuerant, & aliqui clericorum ascendentes traxe-
 runt nos: & ita, testis est ipsa veritas, militibus aliis
 sacrarium circūdantibus, aliis per ecclesiā discor-
 rentibus, per medium eorū domino iter dante at-
 que custodiēte pericula cūcta transiuimus, Deū
 magnificē glorificātes: quoniam neque populum
 neci tradidim^o, sed etiam vt saluaretur actum est,
 & manus quærentium nos effugere præualuimus.

SOCRATES.

*Quid rursus Athanasius de gestis Georgij in libro de
 fuga sua retulerit. CAP. III.*

B

QVæ etiam Georgius eodem tempore in Ale-
 xandria gesserit ipsius Athanasij qui hæc pas-
 sus est voce narremus. In libro enim, quem de fu-
 ga sua scripsit, hæc ait: Igitur in Alexandria surrexe-
 runt denuò nos quærentes occidere. Et facta sunt
 nouissima peiora prioribus. Repente nāq; milites
 circūdantes ecclesiam, pro orationibus prælia ce-
 lebrabāt. Ingrediente nāq; quadragesima Geor-
 gius ex Cappadocia ex eis missus, auxit mala, quæ
 illorum calliditate didicerant. Post septimanā ita
 que Pasche, virgines mittebātur in carcerem. Epi-
 scopi vincti à militibus ducebantur, orphanorum
 & viduarum domus diripiebātur, & inuasiones in
 domibus agebantur, & noctu Christiani depone-
 bantur. Obsignabātur domus, & fratres clericorū
 pro fratribus pericula sustinebant. Hæc quidem
 pessima, sed grauiora postea sunt præsumpta. Sep-
 timana enim quæ fuit post sanctam Pentecostē,
 populus ieiunās est egressus ad cæmeterium ora-
 tionis causā, eò quòd omnes cōmunionem Geor-
 gj declinarent. Sed hoc cognoscens ille nequissi-
 mus ipse cōcitauit Sebastianū ducem Manichæū,
 qui cum multitudine militum arma, gladios eu-
 ginatos, arcus, sagittasque ferentium facto impe-
 tu in ipso die Dominico super populum irruit, &
 paucos orantes inueniens (quum iam plurimi dis-
 cersissent) talia gessit, qualia ab eis decebat imple-
 ri. Incendio nanque facto statuens virgines secus
 ignem, cogebat eas, vt se profiterentur Arianas.
 Cūmq; eas cerneret esse victrices, & de igne nul-
 lo modo cogitare, sic earū vultus lacerauit, vt vix
 agnosci post tēpora potuerint. Tenēs autem &
 quadraginta viros tormēto + nouiore discerpit.
 Sectis nanque de palma virgis & habentibus suos
 aculeos, eorum dorſa ita verberibus lacerauit, vt
 quidam eorum sæpius à medicis incisi sint, ppter
 spinas, quæ eorum dorſis inhærebant: alij verò dū
 non ferrent tormenta, mortui sint. Eos autem qui
 viuere potuerunt, & quandam virginem in exiliū
 deportauit in maximā Oasim. Corpora verò mor-

*Sebastianus
 dux Mani-
 chæus.*

F

† recentior.

E iij

A tuorum primo quidem reddi nō passus est, sed celauit, insepulta relinquēs ea, vt quasi tanta crudelitas latere videretur. Hoc autem agunt, qui mentis errore desipiunt. Nam cum parentes mortuorum gauderent quidem propter cōfessionem, fletent autem propter corpora defunctorum, maiora eorum impietatis indicia personabāt. Post hęc autem ex Ægypto atque Libyis in exilium deportauerunt episcopos, Ammoniu, † Muium, Gaium, Philonem, Hermē, Plenium, Psenosirim, Nilammonem Agathonem, Anagamphum, Ammoniu, Marcum, Dracontium, Adelphium, Athenodorū: & presbyteros, Hieracem & Dioscorū: & sic eos acerbissimē per itinera pepulerunt, vt quidā eorū in ipsis itineribus, alij verō per exilia morerentur. Profligarunt autem episcopos plusquam triginta, habentes studium secundum Achab, vt, si possent, amputarent penitus veritatem.

† *Thmuis.*

THEODORITVS.

B Super hęc igitur Athanasius etiam consolatorios libros virginibus illis scripsit, quæ crudelissimas pertulerunt passiones, dicens inter hęc: Propterea nemo vestrum sit tristis, licet & sepulturā vobis denegent impij & prohibeant vos efferri. Nam vsque ad hoc nequitia peruenit Arianorum vt & portas clauderent, & circa sepulturarum loca veluti damones residerent, ne quis sepeliretur fidelium dilectorum. Hęc ergo & his similia Georgius in Alexandria faciebat. Sanctus autem Athanasius nullum locum munitum cautelæ suæ putabat: cum vtiq; aut viuum eum deduci, aut mortuum decollari, & caput eius Imperator sibi iussisset afferri. Pro qua re primum maximum cōpromisit huiusmodi aliquid nuntianti.

SOCRATES.

Quemadmodum Britannion sit priuatus Imperio.

CAPVT IIII.

C Imperator interea in Illyricū castrametatus est, cogebat eum publica necessitas, & maximē Britannionis, qui per milites Augustus fuerat appellatus. Cūque venissent in Sirmium, mutuis fœderibus factis Britannionem vidit. Actūque est, vt milites qui eum cōstituerant, transirent ad fauorē Constantij. Quo facto, solum Cōstantium Imperatorem Augustū voce emissa clamauerunt. Cūque de Britannione nulla memoria fieret, ille repente sentiens se p̄ditū, ad pedes se p̄strauit Imperatoris. Porro Constantius auferens ei coronā simul & purpuram, clementer ei locutus est, monēs vt sub schemate priuato quiesceret, quod vtiq; eius ætati potius conueniret, q̄ habere nomē sollicitudinibus onustū: iussitque ei sumptus vberimos ex publicis functionibus exhiberi. Cūque in Prusa Bithyniæ Britānio ageret, Constantius scripsit ei, narrans quod multorum bonorum ei causa fuisset, quē à tantis cogitationibus & malis ipsi prouenientibus liberasset. Nec se bene fecisse, quia quē sibi prestare debuerat, illi potius impendisset.

De Gallo Cesare, & de signo crucis, quod tunc in caelis apparuit.

CAP. V.

*An. do. 353. Cōstantij in Illyricum p̄fectio.**Britannio senex, electissimus imperator.**An. do. 354.**Est in Bithynia Prusa, est & Prusa paruum oppidum.*

Tunc igitur Imperator Gallum consobrinum D suum Cæsarem fecit. Cui nomen suum impōnens in Syriam Antiochiæ destinauit, vt partes p̄ eum custodirentur Orientales. Quo Antiochiam veniente, circa Orientem signū Saluatoris apparuit. Colūna nanque sub specie crucis in cælo visa, maximo miraculo cōspicientibus fuit. Alios autem suos duces cum multo exercitu contra Magnentium destinauit. Ipse verō in Sirmio morabatur, & rei expectabat euentum. Tunc igitur & Photinus ecclesię p̄fēsul apertē dogma quod ipse compererat, exponebat.

*Gallus Cæs.**Constantius aduersus Magnentium.*

SOZOMENVS.

Dicebat autē: Deus quidem omnipotēs vnus, qui proprio verbo condidit vniuersa. Ante secula verō natiuitatem & existentiam filij dicere fugiebat, sed ex Maria natum docebat Christum.

An. do. 355. Photinus hereticus.

SOCRATES.

De Photino hæresiarcho, eiusque damnatione.

CAPVT VI.

Qvamobrem tumultu surgente, iussit Imperator cōcilium in Sirmio congregari. Cōuenitque illic ex Orientalibus quidem Marcus Arethusa, & Georgius Alexadrinus, quē remoto Gregorio ordinauerant Ariani. Venit etiā Basilius expulso Marcello Ancyra p̄fēsule, Pancratius Pelusij, Hypatianus Heraclia. Occidentaliū verō Valens Myrseus, & tunc celeberrimus hominū Osius Cordubæ pontifex, pariter inuitus. Isti siquidem post Cōsulatū Sergij & Nigriani (quo anno p̄pter bellorum turbas nullus Consulū fuerat solēniter ordinatus) cōueniunt in Sirmio. Et Photinum (dogma Sabellij Libyensis, & Pauli Samosatani, sæpe cognoscentes) repente damnauerunt.

*Cōcilium Sirmij aduersus Photinum.**An. do. 355.*

SOZOMENVS.

Fides expōsita in Sirmio, cum capitulis subiectis.

CAP. VII.

Post hęc de fide propositiones adiderunt, vnā Græcē, alteram Latine, multum sibi met textu sensūque concordēs.

SOCRATES.

Tūc etenim quasi antiqua fidei dogmotā reprehendentes, alias p̄positiones de fide iāxerunt. Et vnā quidem Attica lingua Marcus adidit Arethusa, sed cum Romana lingua cōcordiam nō habentem, neque sermone neque cōpositione, sed nec ipsi Græcitati conuenientem. Vnam itaque Latine à Marco compositam hic subiungam: secūdam verō, quam in Arimino postea relegerūt, loco p̄prio ponemus, cū ea quę ibi gesta sunt dixerimus, vtraque tamen in Græcam linguam conuersa est. Marcus ergo hoc modo expōsitionem de fide dictauit. Credimus in vnum Deum patrem, omnipotentem, creatorem, & factorem vniuersorum, ex quo omnis paternitas in cælo & in terra nominatur: & in vnigenitum eius filium Dominū nostrū Iesum Christū, qui ante omnia secula ex patre na-

*Marcus Arethusa.**Expōsitiō fidei apud Sirmium.*

A tus est, Deum ex Deo, lumē ex lumine, per quem facta sunt omnia in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia: verbum existens, & sapientia, & lumē verum, & vita: qui nouissimis diebus propter nos humanatus est ex sancta virgine, & crucifixus, & mortuus, & sepultus, & resurrexit à mortuis tertia die, & ascēdit in cœlum, & sedet in dextera patris: & venturus est in cōsummatione seculi iudicare viuos & mortuos, & reddere vnicuiq; secundum opera sua. Cuius imperium sine fine existens in secula pmanet infinita. Erit enim sedens in dextera patris, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro. Et in spiritum sanctum *πνεῦμα ἅγιον*, id est, consolatorem, quem promittens Apostolis post ascensionem ad cœlos esse mittendum, vt doceret & cōmemoraret eis vniuersa, transmisit. Per quem etiā sanctificantur animæ credentium in eo veraciter.

Eos autem qui dicunt ex non existentibus filiū, aut ex altera essentia, & non ex Dei: &, quia erat tempus aut seculum, quando non erat, alienos nouit sancta ecclesia catholica. Rursus igitur dicim⁹.

1 Si quis patrem & filium duos deos dicit, anathema sit.

B Et si quis Deum Christum ante secula filiū Dei, ministratē patri ad creationem vniuersorū, non confitetur, anathema sit.

3 Si quis ingenitū, aut patrem + eius ex Maria natum dicere præsumit, anathema sit.

4 Si quis secundum præsciētiam ante Mariam dixerit filium esse, & non ante secula ex patre genitum apud Deum esse, & per ipsum omnia facta, anathema sit.

5 Si quis substantiam Dei dilatari aut contrahi dixerit, anathema sit.

6 Si quis dilatatam substantiam Dei filium dixerit facere, aut dilatationem eius substantiæ filium nominauerit, anathema sit.

7 Si quis affectiuum aut prolatiuum verbum dixerit Dei filium, anathema sit.

8 Si quis hominem solū dixerit filium qui ex Maria est, anathema sit.

9 Si quis Deum & hominem ex Maria dicēs, Deū ingenitum eundem intelligit, anathema sit.

10 Si quis illud quod scriptum est: Ego Deus primus, & ego postea, & præter me nō est deus, cum in destructionem idolorum & deorū non existentium dictum sit, ad destructionem magis vnigeniti ante secula Dei, Iudaicę percipit, anathema sit.

11 Si quis audiens verbum caro factum est, verbū in carnem mutatum putauerit, aut conuersione facta suscepisse carnem, anathema sit.

12 Si quis vnigenitum filium Dei crucifixum audiens, corruptionem aut passionem, aut conuersionem, aut mutationem, aut peremptionem sustinuisse dicit, anathema sit.

13 Si quis quod scriptum est: Faciamus hominem, non patrem ad filium dicere, sed ipsum ad semetipsum asserit dixisse Deum, anathema sit.

14 Si quis contra Iacob non filium rāquam hominem luctatū esse, sed ingenitum Deum aut patrē eius dixerit, anathema sit.

15 Si quis illud quod scriptum est: Pluit dominus à domino, non de patre & filio perceperit, sed ipsum à semetipso pluere dixerit, anathema sit. Pluit enim dominus filius à domino patre.

16 Si quis audiēs dominum patrem, aut filium do-

minum, & dominum patrem & filium, & domin⁹ D à domino dicens, duos asseruerit deos, anathema sit: non enim coaptamus filium patri, sed subditū nouimus. Neque enim descēdit in corpus sine voluntate patris: neque pluit à semetipso, sed à domino, auctoritatem videlicet præbente patre. Neque sedet à dextris à semetipso, sed audit dicēte patre: Sede à dextris meis.

Psal. 109.

Si quis patrem & filiū & spiritum sanctū vnā personam dicit, anathema sit.

Si quis spiritum sanctum paracletum dicēs, ingenitum asserit Deum, anathema sit.

Si quis, sicuti docuit nos, non alium dicit paracletum præter filium. Ait enim: Et alium paracletum mittet vobis pater, quē rogabo ego, anathema sit.

Ioan. 14. b

Si quis spiritum dicit partem patris aut filij, anathema sit.

Si quis patrem & filium & spiritum sanctū tres dicit deos, anathema sit.

Si quis consilio Dei tanquam vnā creaturā factum asserit filium Dei, anathema sit.

Si quis nolente patre natum filium dixerit, anathema sit. Non etiam inuitus & vim passus pater necessitate naturali quasi nolens genuit filiū, sed ilico vt voluit, etiam sine tempore & sine passione ex semetipso genuit eum.

Si quis ingenitum & sine principio dicit filium tanquam duos sine principio, & duo ingenta dicēs, & duos faciēs deos, anathema sit. Caput enim & principium omnium filius: caput autem Christi Deus. Sic enim ad vnum omnium principū quod est sine principio, per filium piē omnia referūtur. Rursus autem subtiliter inspicientes Christianum sensum, dicimus.

Si quis Christum Deum filium Dei ante secula, ministrantem patri ad omnem creationem nō dixerit, sed ex quo ex Maria natus est, ex eo dicit filiū & Christum esse vocatum, & initium accepisse vt Deus esset, anathema sit, sicuti Samofatenus.

Paulus Samofatenus.

Alia fides exposita Sirmij Latine, quam nos ex Græco transtulimus, & de disputatione Photini.
CAPVT VIIII.

Quoniam de fide aliquem placuit fieri tractatum, omnia cautē quæ sita sunt & exposita Sirmij sub præsentia Valentis, & Vrsatij, atque Germani, & cæterorum. Constat vnum Deum esse patrem omnipotentē, sicut etiā omni orbe terrarum annuntiatur. Et vnū vnigenitum filium eius Iesum Christum dominum & Deum saluatorēque nostrum ex eo ante secula genitū: Duos autem deos non oportere dici, quoniā & ipse dominus ait: Ibo ad patrem meū & patrem vestrū, Deum meum & Deum vestrū. Propterea & omniū Deus est, sicut etiā Apostolus docuit: Iudæorum Deus nō solum, nōne & Græcorum & Gentilium? vtique. Quoniam circumcisio ex fide, & præputium per fidem, & cætera quidē omnia consonant, & nulla remanere videtur discordia. Quia verò multos mouet dictio Latina substantiæ, quæ Græca lingua dicitur *ὁμοία*, vt scrupulosissimē cognoscatur *ὁμοούσιον*, hoc est, eiusdem substantiæ, aut *ὁμοιούσιον*, id est, similis substantiæ, nō oportet horum vocabulorum aliquam omnino fieri mentionem, neque de his

Fides apud Sirmij exposita.

Roma. 3. d

ὁμοούσιον, ὁμοιούσιον.

A exponi apud ecclesiam : propter hanc causam ac rationem, quia in sanctis scripturis nihil tale con scriptum est, & quoniam hæc vltra humanã scien tiam & intellectum sunt, & quia nullus potest ge nerationem filij enarrare sicut scriptũ est : Gene rationem eius quis enarrabit? Hoc enim sciendũ, solum patrem nosse quemadmodum filium gene rauerit : & rursus filiũ, quomodo ipse de patre ge nitus . Nulli verò dubium est, maiorem esse patrẽ honore & dignitate, atque diuinitate, & ipso no mine paterno esse potiorẽ testificatẽ filio ipso: Qui me, inquit, misit pater, maior me est . Et hoc esse catholicũ, nullus ignorat, duas personas esse patris & filij : Et patrem quidem maiorem, filium verò subiectum cum omnibus quæ ei pater subie cit eius: Patrem verò initium non habere, & inuisi bilem, & immortalem, & impassibilem esse : filiũ verò natũ ex patre, Deum ex Deo, lumen ex lumi ne, & huius natiuitatem, sicuti prædictũ est, nullũ nosse nisi solum patrem: Ipsum verò filium domi num & Deum nostrũ, carnem seu corpus, hoc est, hominem assumpsisse, sicut & angelus annuncia uit, & omnes scripturæ docent, & maximè ipse Ap ostopolus doctor gentiũ: hominem assumpsit Chri stus ex Maria virgine, per quem passus est . Apex autem totius fidei & firmamentũ est, vt Trinitas seruetur semper, sicut in Euangelio legimus: Euntes docete oēs, baptizates eos in nomine patris & filij, & spiritus sancti. Integer autem atque perfe ctus est numerus Trinitatis. Paracletus verò spiri tus sanctus per filiũ missus, venit secundum promissionem, vt Apostolos & omnes credentes san ctificaret. His igitur explanationibus, etiã post dā nationem, Photinum consentire & subscribere suadebant, p̄mittentes ei reddendum episcopatu m, si per pœnitentiam anathematizaret dogma quod ipse compererat, & in ipsorũ sententia con sonaret . Ille verò eorum quidem propositum nõ suscepit, sed prouocauit eos ad disputandũ. Qua propter definito die, Imperatoris voluntate, con uenerunt præsentẽs episcopi, & Senatorum non pauci, quos præceperat adesse disputationi prin ceptis. Inter quos restitit Photino Sabinus ecclesiæ tunc Ancyræ præful, exceptoribus voces eorum cõscribentibus. Magnaque certamina sermonum inter vtranque partem facta noscuntur, victusque Photinus damnatus est. Et in fuga cõsistens, postea libros vtraque lingua conficiebat, quando ne que Latini sermonis videbatur ignarus . Scripsit quoque cõtra omnes hæreses, proprium studens dogma firmare . Et de Photino quidem hæc dicta sufficiant. Sciendũ tamen quoniam in Sirmio cõuenientes episcopi pœnitentiã ducti sunt de expo sitione fidei Latina lingua prolata . Post editionẽ nanque, sibi eam contrariam iudicabant. Quã stu duerunt ab episcopis qui eã iam descripserant red di, quoniã celabatur à plurimis . Imperator autem edictis quari præcepit additionem ipsam, suppliciu minatus, si quis eam celasse cõperiretur. Sed neq; terror destruere potuit quod semel fuerat institu tum, eò q̄ apud multos haberetur. Et de his quidẽ ista dixisse sufficiat.

De Osio Hispano.

CAP. IX.

Q Via verò & de Osio Hispano inuito illuc ve niẽte fecimus mentionẽ, breuiter etiã de eo

dicendum est. Ante paululũ temporis iste vir moli D mine Arianorum fuerat missus in exiliũ. Tunc au tem studio eorũ qui Sirmij conuenerunt, eũ euo cavit Imperator, volens eum aut suasionẽ aut ne cessitate concordare cum præsentibus. Hoc enim si fieret, maximũ fidei eorum putabatur esse testi moniũ. Quapropter (sicuti dixi) ex necessitate ve nit. Et cum eis consentire respueret, tormenta lõ gæus plagasque perpeßus est, vnde etiã necessi tate vehementi expositionibus tunc æditis cõsen sit atque subscripsit. Hunc ergo terminum habue runt, quæ tunc Sirmij gesta noscuntur. Imperator autẽ Constantius agebat Sirmij, & belli quod ge rebatur contra Magnentium, expectabat euentũ.

De Magnentio tyranno, & de tyrannide Syluani.
CAP. X.

Interea Magnentius ad antiquam perueniens Romã, multos peremit Senatorum ac populi. Et cognoscens vicinos esse contra se Constantij mi lites, abscessit ad Gallias partis Occidentalis. Cum que illic bellum sæpius inter se exercerent, modo isti, modo illi victores esse videbantur. Nouissimè autem deuictus Magnentius, fugit in Mirsam, quod est Galliæ castrũ : vidensque suos milites quasi de perditione tristes, stans celsiore loco, eos niteba tur allocutionis consuetudine cõfortare. Tunc il li fauorem solitum Magnentio exhibere prepara ti, è diuerso nolentes, clamauerunt omnes, Cõsta ti Auguste, tũ vincas. Hoc augurium Magnentius traxit ad semetipsum, tanq̄ ei non diuinitus con cederetur Imperium. Et propterea relinquens ca strum ad vteriora tendebat. Sequentibus autem Constantij militibus circa + montem Seleucũ facta cõgressione, solus fugiens venit in Lugdunen sem urbem, cõperiensque suam matrem & fratrem quem Cæsarem constituerat interfectos, nouissi mè interfecit & semetipsum, Consulatu Constan tij sexto, & Constantij Galli secundo, Augusti die quinto decimo . Non post multum verò temporis etiã Decentius alter eius frater, semetipsum stran gulauit. Sed neque sic ad rempublicã quies venit. Nam post paululũ apud Gallias Occidentales Syl uanus quidã tyrannus est exortus, quem duces Cõ stantij velociter peremerunt.

De insultatione Iudaorum, & de tyrannide Galli Cæ saris atque preemptione. CAP. XI.

P Orrò Iudæi in Diocæsaræa Palaestina resisten tes, vicina loca turbabant : & sumentes arma, tentabant insultare Romanis. Post hæc itaq; Gal lus Cæsar cum Antiochiæ degeret, exercitu desti nato eos apprehendit, ciuitatemq; vastauit. Cum que videretur sibi p̄spere gessisse, felicitatẽ non ferẽs, accessit ad tyrannidem. Et nõ insinuans Im peratori suam intentionem, Quæstorem vocabulo Magnum, & Domitianum Præfectum Orientis occidit. Ob quã rem Constantius indignatus, euo cavit eum. Qui cum contemnere non posset, ve niebat ad principem. Cumque contra insulã Phla uonensem venisset, eum illic Constantius præcepit interimi.

De Iuliano Cæsare, & quod Iulio successerit Libe rino. CAP. XII.

Esa 53.

Ioan. 14. d

B

Mat. 28. d

Photinus di stuat, dāna turq; & li bros cõscribit Sabinus an tagonistes Photini Exceptores notarij.

Pœnitẽs Sir miensem syn odum sua definitione de fide.

Osio Cor dubijsu ad gior vt Sir mienfi syno do subscribat

Magnentium Romæ senit Fugit in Galliam.

Mirsa.

Seleucum mĩ An. do. 355. f locũ Muto selencum. Cõsistit sibi Magnen tium mortem.

Decentius. Syluanus ty rannus.

An. do. 398 Iudæi tumul tuantur. Gallus Cæs. Iudæos com pefcit. Mentio Quæstor.

Domitianum Præfectum Orientis. An. do. 356

An. do. 357. A
Iulianus in
Gallias mis-
situr.

Iulianus fit
Cæsar.

Post paululum verò temporis Iulianū Galli fratrem Cæsare constituens, contra Barbaros misit in Gallias. Gallus verò, qui & Cōstantius, septimo Cōstantij Consulatu, & sui tertio, ita perimur. Iulianus sequenti Cōsulatu Arbitionis & Lolliani, constituitur Cæsar, die septimo mensis Nouembris.

SOZOMENVS.

Constantius Romam venit Iulius pont. Ro. moritur. Liberius succedit. An. do. 351.

Sublatis itaque tyrannis, requiem à malis videbatur habere Constantius, & deserens Sirmium, veniebat ad antiquam Romam, illic volens triumphum de tyrannicis exercere manubiis. Credens autem ea occasione posse vtriusque partis episcopos in dogmate concordare, rursus synodū in Italia celebrandam constituit. Interea Iulius papa cū ferè quindecim annis Romanam rexisset ecclesiā, moritur, cui successit Liberius.

SOCRATES.

De Aetio hæretico. CAP. XIII.

An. do. 358. Aetius hæresiarches.

Porrò in Antiochia Syriæ alter hæresiarches emerfit Aëtius, cognomento *Ætios*, id est, sine Deo. Is enim eadē quæ Arius sapiebat, sed ab Ariano se segregabat, eò quòd Arium in suam cōmunionem recepissent. Qui, sicuti prædictum est, aliud mente gerens, aliud voce confessus est, cū terminū synodi Nicænæ suscipiens subscripsisset, volens circumuenire tunc principem: propterea ergo Arianos Aëtius declinabat. Erat nanq; is Aëtius prius hæreticus, & feruentissimè defendere Arii dogma videbatur. Eruditus enim aliquantulū Alexandria reuersus est. Et veniens Antiochiam Syriæ, vnde oriundus erat, à Leontio tunc Antiocheno præfule diaconus ordinatur. Tunc ergo veniētes ad se, disputationibus sophisticis eludebat. Hoc enim faciebat sequens Categorias Aristotelis, disputans & quædam cōmenta cōcinnans quæ non intelligebat, neque ab eruditis intentionem Aristotelis cognouerat. Ille nanque ppter Sophistas tunc deridentes philosophiam, hoc opus iuuenibus exercitationis causa conscribens, dialecticā Sophistas per huiusmodi contentiones opposuit. Contemplatiui autem philosophi, libros Platonis & Plotini declarantes, ea quæ artificiosè ab Aristotele sunt conscripta, redarguunt. Sed Aëtius contemplatiuum doctorem nō habens, in commentationibus sophisticis perduravit. Quamobrem nec intelligere potuit, quomodo sit ingeni generatio: & quemadmodum quod nascitur, coeternum sit generanti. Parum ergo eruditus erat Aëtius, & diuinarū literarum ignarus, tantummodo ad contentiones paratus, quod etiam quilibet rusticus facere potest. Et quū nec veteres qui eloquia Christiana fuerat interpretati legisset, assererat se multum gaudere libris Clementis, & Aphricani, nec non Origenis, cum vtique fuerint illi viri totius sapientiae virtutibus eruditi. Fecit igitur is epistolas ad Imperatorem Cōstantium, & alios quosdā, contentiones inuoluens, & quædam cōmenta conficiens. Quamobrem etiam *Ætios*, id est, sine Deo vocabatur. Et licet eadem, quæ Arius, vindicaret, tamen à suis nō valētibus intelligere perplexiones

Aetius Antiochenus à Leontio diacono ordinatur.

Aristoteles in quē vsam scripserit Sophistica.

Aetius Sophista.

Clementis Aphricani Origenis Aetium

sylogismorum eius, cum eadem, quæ ille, saperet, deputabatur hæreticus. Et ppter ea eorū pulsus ecclesia credebatur, cū ipse illis poti⁹ cōmunicare nolisset. Hactenus enim ex illo sunt, qui tunc quidē Aëtiani, nunc autem Eunomiani vocātur. Postea nanq; Eunomius notarius eius, eruditus ab eò ædicionem eius hæreticam diuulgauit. Sed de Eunomio locis conuenientibus explanabimus.

Aëtiani, qui post Eunomiani.

SOZOMENVS.

De inimicis Athanasij. CAP. XIII.

Inimici quidem fidei, putantes se tempus inuenisse cōtra defensores eius, valde apud principem laborabant, vt de ecclesiis pellerēt omnes, qui ab eis videbantur esse depositi tanquā alterius fidei, vel quia viuo Cōstante, imperatori Constantio restitissent, ita vt fuisset penè ad bella peruentum. Præcipuè tamen Athanasium accusabant, ob nimiam inuidiam, neque Cōstante viuo & Cōstantio eum se diligere pntente, ab eius molestia recedebat: sed Antiochiæ congregati, Narcissus Cilix, Theodorus Thraciæ, Theogonius Nicænus, Patrophilus Scythopoleos, Minophātus Ephesus, & alij circiter triginta, scripserunt omnes vniuersis episcopis, quod cōtra sanctiones ecclesiasticas Alexandriæ rediisset, nec in cōcilio sine culpa fuisset inuentus: & iubebant vt neque cōmunicarent ei, neque scripta mitterēt, sed Georgio, qui ab eis fuerat ordinatus. Verū Athanasio nullus hinc sermo fuit.

Athanasij semper odio habuit Arianum. Arianorū conuentus apud Antiochiam.

De synodo apud Mediolanum facta. CAP. XV.

Igitur deuictō Magnētio, quum solus Constantius Romanorum tenuisset imperium, omnino studio laborabat, vt Occidentales episcopi consentirent eis, qui cōsubstantialē esse patri filiū denegabāt. Et hoc faciebat, nolens à primordio apertè vim facere, sed eis callidè suadere, vt decreto contra Athanasium ab Orientalibus episcopis habito consentirent. Sperabat enim quod si cōmuni decreto damnaretur Athanasius, facilius suam voluntatem in religione compleret.

Constantinus capit efficere vt Occidentales subscribāt Ariano.

Tūc igitur in Italiam cōuenerunt episcopi Orientalium nō multi, quoniam plurimos eorum aut senectus aut itineris lōgitudō prohibuit. Occidentalium verò vltra trecentos, vt præcepto principis cōciliū Mediolani celebraretur: vbi conuenientes Orientales, ante omnia cōtra Athanasium decretum fieri commune poscebāt, vt hoc facto penitus ei aditus Alexandria clauderetur. Quod cum sensissent Paulinus Gallicanæ episcopus, Dionysius Albæ metropolis Italicorū, & Eusebius Vercellensis, episcopi, quòd ad destructionem fidei Orientales cōtra Athanasium agere molirentur; surgentes magna voce clamabant, dolum & circumuentionem per ea quæ gerebantur, Christianitatis dogmatibus irrogari. Non enim veras contra Athanasium culpas esse dicebant, cum ad retractationem fidei talia probarentur inuenta. Illis ergo talia proclamantibus, conciliū tunc soluitur, episcoporum.

An. do. 359. Cōciliū Mediolanense. Orientales, hoc est, Ariani aduersus Athanasium. Paulinus Treuerensis Dionysius Albanus. Eusebius Vercellensis.

THEODORITVS.

A exponi apud ecclesiam : propter hanc causam ac rationem, quia in sanctis scripturis nihil tale con scriptum est, & quoniam hec ultra humanam scientiam & intellectum sunt, & quia nullus potest generationem filij enarrare sicut scriptum est : Generationem eius quis enarrabit? Hoc enim sciendum, solum patrem nosse quemadmodum filium generaverit : & rursus filium, quomodo ipse de patre genitus . Nulli verò dubium est, maiorem esse patrem honore & dignitate, atque diuinitate, & ipso nomine paterno esse potiorum testificatè filio ipso: Qui me, inquit, misit pater, maior me est . Et hoc esse catholicum, nullus ignorat, duas personas esse patris & filij : Et patrem quidem maiorem, filium verò subiectum cum omnibus quæ ei pater subiecit eius: Patrem verò initium non habere, & inuisibilem, & immortalem, & impassibilem esse : filium verò natum ex patre, Deum ex Deo, lumen ex lumine, & huius natiuitatem, sicuti prædictum est, nullum nosse nisi solum patrem: Ipsum verò filium dominum & Deum nostrum, carnem seu corpus, hoc est, hominem assumpsisse, sicut & angelus annunciauit, & omnes scripturæ docent, & maximè ipse Apostolus doctor gentium: hominem assumpsit Christus ex Maria virgine, per quem passus est . Apex autem totius fidei & firmamentum est, ut Trinitas seruetur semper, sicut in Euangelio legimus: Euntes docete omnes, baptizantes eos in nomine patris & filij, & spiritus sancti. Integer autem atque perfectus est numerus Trinitatis. Paracletus verò spiritus sanctus per filium missus, venit secundum promissionem, ut Apostolos & omnes credentes sanctificaret. His igitur explanationibus, etià post damnationem, Photinum consentire & subscribere suadebant, promittentes ei reddendum episcopatum, si per penitentiam anathematizaret dogma quod ipse compererat, & in ipsorum sententia consonaret . Ille verò eorum quidem propositum non suscepit, sed prouocauit eos ad disputandum . Quapropter definito die, Imperatoris voluntate, conuenerunt presentes episcopi, & Senatorum non pauci, quos præceperat adesse disputationi princeps. Inter quos restitit Photino Sabinus ecclesiæ tunc Ancyrae præsul, exceptoribus voces eorum conscribentibus. Magnaque certamina sermonum inter utranque partem facta noscuntur, victusque Photinus damnatus est. Et in fuga consistens, postea libros utraque lingua conficiebat, quando neque Latini sermonis videbatur ignarus . Scripsit quoque contra omnes hæreses, proprium studens dogma firmare . Et de Photino quidem hæc dicta sufficiant. Sciendum tamen quoniam in Sirmio conuenientes episcopi penitentia ducti sunt de expositione fidei Latina lingua prolata . Post editionem nanque, sibi eam contrariam iudicabant. Quam studuerunt ab episcopis qui eam iam descriperant reddi, quoniam celabatur à plurimis . Imperator autem edictis quæri præcepit additionem ipsam, supplicium minatus, si quis eam celasse comperiretur. Sed neque terror destruere potuit quod semel fuerat institutum, eò quod apud multos haberetur. Et de his quidem ista dixisse sufficiat.

Esa 53.

Ioan. 14. d

B

Mat. vi. d

Photinus de
spuat, dāna
curj, & li
bros cōscribit
Sabinus an
tagonistes
Photino
Exceptores
notary.

Permittit Sirmiensem synodum sua definitionis de fide.

Osio Cordobisuro adi gunt ut Sirmienfi synodo subscribat

De Osio Hispano. C A P. I X.

Quia verò & de Osio Hispano inuito illuc veniente fecimus mentionem, breuiter etià de eo

dicendum est. Ante paululum temporis iste vir moli D mine Arianorum fuerat missus in exiliū. Tunc autem studio eorum qui Sirmij conuenerunt, eum euocauit Imperator, volens eum aut suasionem aut necessitate concordare cum presentibus. Hoc enim si fieret, maximū fidei eorum putabatur esse testimonium. Quapropter (sicuti dixi) ex necessitate venit. Et cum eis consentire respueret, tormenta longæ plagasque perpeffus est, unde etià necessitate vehementi expositionibus tunc æditis cōsensit atque subscripsit. Hunc ergo terminum habuerunt, quæ tunc Sirmij gesta noscuntur. Imperator autem Constantius agebat Sirmij, & belli quod gerebatur contra Magnentium, expectabat euentū.

De Magnentio tyranno, & de tyrannide Syluani. C A P. X.

Interea Magnentius ad antiquam perueniens Romam, multos peregit Senatorum ac populi. Et cognoscens vicinos esse contra se Constantij milites, absecessit ad Gallias partis Occidentalis. Cumque illic bellum sæpius inter se exercerent, modo isti, modo illi victores esse videbantur. Nouissimè autem deuictus Magnentius, fugit in Mirsam, quod est Galliarum castrum : vidensque suos milites quasi de perditione tristes, stans celsiore loco, eos nitebatur allocutionis consuetudine confortare. Tunc illi fauorem solitum Magnentio exhibere preparati, è diuerso nolentes, clamauerunt omnes, Constanti Auguste, tu vincas. Hoc augurium Magnentius traxit ad semetipsum, tanquam ei non diuinitus concederetur Imperium. Et propterea relinquens castrum ad vltiora tendebat. Sequentibus autem Constantij militibus circa montem Seleucum facta congressione, solus fugiens venit in Lugdunensem urbem, comperiensque suam matrem & fratrem quem Cæsarem constituerat interfectos, nouissimè interfecit & semetipsum, Consulatu Constantij sexto, & Constantij Galli secundo, Augusti die quintodecimo . Non post multum verò temporis etià Decentius alter eius frater, semetipsum strangulauit. Sed neque sic ad rempublicam quies venit. Nam post paululum apud Gallias Occidentales Syluanus quidam tyrannus est exortus, quem duces Constantij velociter peremerunt.

De insultatione Iudeorum, & de tyrannide Galli Cæsaris atque peremptione. C A P. X I.

Porrò Iudæi in Diocæsarea Palaestinae resistentes, vicina loca turbabant : & sumentes arma, tentabant insultare Romanis. Post hæc itaque Gallus Cæsar cum Antiochiæ degeret, exercitu destinato eos apprehendit, ciuitatemque vastauit. Cumque videretur sibi prospere gessisse, felicitatem non ferens, accessit ad tyrannidem. Et non insinuans Imperatori suam intentionem, Quæstorem vocabulo Magnum, & Domitianum Præfectum Orientis occidit. Ob quam rem Constantius indignatus, euocauit eum. Qui cum contemnere non posset, veniebat ad principem. Cumque contra insulam Phlauonensem venisset, eum illic Constantius præcepit interimi.

De Iuliano Cæsare, & quod Iulio successerit Libertino. C A P. X I I.

Magnentius Roma senis Fugit in Galliam.

Mirsa.

Seleucum mts An. do. 355. f locū Munt Seleucum. Conscisit sibi Magnentius mortem.

Decentius. Syluanum tyrannum.

An. do. 395 Iudæi tumultuantur. Gallus Cæs. Iudeos compeffit. Montium Quæstor.

Domitianum Præfectum Orientis. An. do. 356

An. do. 357. A
Iulianus in
Gallias mit-
titur.

Iulianus fit
Cæsar.

Post paululum verò temporis Iulianus Galli-
trem Cæsarē constituens, contra Barbaros mi-
sit in Gallias. Gallus verò, qui & Cōstantius, septi-
mo Cōstantij Consulatu, & sui tertio, ita perimi-
rur. Iulianus sequenti Cōsulatu Arbitionis & Lol-
liani, constituitur Cæsar, die septimo mensis No-
uembris.

SOZOMENVS.

Constantius
Romā venit
Iulium pont.
Ro. moritur.
Liberius suc-
cedit.
An. do. 351.

Sublatis itaque tyrannis, requiem à malis vide-
batur habere Constantius, & deserens Sirmium,
veniebat ad antiquam Romam, illic volens trium-
phum de tyrannicis exercere manubiis. Credens
autem ea occasione posse vtriusque partis episco-
pos in dogmate concordare, rursus synodū in Ita-
lia celebrandam constituit. Interea Iulius papa cū
ferè quindecim annis Romanam rexisset ecclesiā,
moritur, cui successit Liberius.

SOCRATES.

B

De Aetio hæretico. CAP. XIII.

An. do. 358.
Aetius hæ-
resiarches.

Porro in Antiochia Syriæ alter hæresiarches e-
mergit Aetius, cognomento *ἄθεος*, id est, sine
Deo. Is enim eadē quæ Arius sapiebat, sed ab Aria-
nis se segregabat, eò quòd Arius in suam cōmu-
nionem recepissent. Qui, sicuti prædictum est, al-
liud mente gerens, aliud voce confessus est, cū
terminū synodi Nicænæ suscipiens subscripsisset,
volens circumuenire tunc principem: propterea
ergo Arianos Aetius declinabat. Erat nanq; is Aë-
tius prius hæreticus, & feruentissimè defendere
Arij dogma videbatur. Eruditus enim aliquantulū
Alexandriæ reuersus est. Et veniens Antiochiam
Syriæ, vnde oriundus erat, à Leontio tunc Antio-
cheno præfule diaconus ordinatur. Tunc ergo ve-
niētes ad se, disputationibus sophisticis eludebat.
Hoc enim faciebat sequens Categorias Aristote-
lis, disputans & quædam cōmenta cōcinnans quæ
non intelligebat, neque ab eruditis intentionem
Aristotelis cognouerat. Ille nanque ppter Sophi-
stas tunc deridentes philosophiam, hoc opus iuue-
nibus exercitationis causa conscribens, dialecticā
Sophistis per huiusmodi contentiones opposuit.
Contemplatiui autem philosophi, libros Platonis
& Plotini declarantes, ea quæ artificiosè ab Aristo-
tele sunt conscripta, redarguunt. Sed Aetius con-
templatiuum doctorem nō habens, in commenta-
tionibus sophisticis perdurauit. Quamobrem nec
intelligere potuit, quomodo sit ingeni generatio:
& quemadmodum quod nascitur, coæternum
sit generanti. Parum ergo eruditus erat Aetius, &
diuinarū literarum ignarus, tantummodo ad con-
tentiones paratus, quod etiam quilibet rusticus fa-
cere potest. Et quū nec veteres qui eloquia Chri-
stiana fuerāt interpretati legisset, assererat se mul-
tum gaudere libris Clementis, & Aphricani, nec-
non Origenis, cum utique fuerint illi viri totius sa-
pientiæ virtutibus eruditi. Fecit igitur is epistolas
ad Imperatorem Cōstantium, & alios quosdā, con-
tentiones inuoluens, & quædam cōmenta confi-
ciens. Quamobrem etiam *ἄθεος*, id est, sine Deo vo-
cabatur. Et licet eadem, quæ Arius, vindicaret, ta-
men à suis nō valētibus intelligere perplexiones

Aetius An-
tiochenus à
Leontio dia-
cono ordina-
tur.
Aristoteles
in quē usum
scripseris So-
phistica.

Aetius so-
phista.

C

Clement A-
phricanus
Origenes
Aetium
ad. 6.

sylogismorum eius, cum eadem, quæ ille, saperet, D
putabatur hæreticus. Et ppter ea eorū pulsus eccle-
sia credebatur, cū ipse illis poti⁹ cōmunicare no-
luisset. Hactenus enim ex illo sunt, qui tunc quidē
Aetiani, nunc autem Eunomiani vocātur. Postea
nanq; Eunomius notarius eius, eruditus ab eò ædi-
tionem eius hæreticam diulgauit. Sed de Euno-
mio locis conuenientibus explanabimus.

Aetiani,
qui post Eu-
nomiani.

SOZOMENVS.

De inimicis Athanasij. CAP. XIII.

Inimici quidem fidei, putantes se tempus inue-
nisse cōtra defensores eius, valde apud princi-
pem laborabant, vt de ecclesiis pellerētur omnes,
qui ab eis videbantur esse depositi tanquā alterius
fidei, vel quia viuo Cōstante, imperatori Constan-
tio restitissent, ita vt fuisset penè ad bella peruen-
tum. Præcipuè tamen Athanasium accusabant, ob
nimiam inuidiam, neque Cōstante viuo & Cōstan-
tio eum se diligere pfitente, ab eius molestia rece-
debāt: sed Antiochiæ congregati, Narcissus Cilix,
Theodorus Thraciæ, Theogonius Nicænus, Pa-
trophilus Scythopoleos, Minophātus Ephesius, &
alii circiter triginta, scripserunt omnes vniuersis
episcopis, quod cōtra sanctiones ecclesiasticas A-
lexandriæ rediisset, nec in cōcilio sine culpa fuisset
inuentus: & iubebant vt neque cōmunicarent
ei, neque scripta mitterēt, sed Georgio, qui ab eis
fuerat ordinatus. Verū Athanasio nullus hinc ser-
mo fu it.

Athanasij
semper odio
habitus A-
rianis.
Arianorū
conuentus a-
pud Antio-
chiam.

De synodo apud Mediolanum facta. CAP. XV.

Igitur deuicto Magnētio, quum solus Constan-
tius Romanorum tenuisset imperium, omni stu-
dio laborabat, vt Occidentales episcopi consen-
tirent eis, qui cōsubstantialē esse patri filiū dene-
gabāt. Et hoc faciebat, nolens à primordio apertè
vim facere, sed eis callidè suadere, vt decreto con-
tra Athanasium ab Orientalibus episcopis habito
consentirent. Sperabat enim quod si cōmuni de-
creto damnaretur Athanasius, facilius suam volū-
tatem in religione compleret.

Constantius
cupit efficere
vt Occidentales
episcopi subscribāt
Arianis.

Tūc igitur in Italiam cōuenerunt episcopi Ori-
entalium nō multi, quoniam plurimos eorum aut
senectus aut itineris lōgitudine prohibuit. Occiden-
taliū verò ultra trecentos, vt præcepto princi-
pis cōciliū Mediolani celebraretur: vbi conue-
nientes Oriētales, ante omnia cōtra Athanasium
decretum fieri commune poscebāt, vt hoc factō
penitus ei aditus Alexandriæ clauderetur. Quod
cum sensissent Paulinus Gallicanę *επισκοπος*, Dio-
nysius Albæ metropolis Italicorū, & Eusebius Ver-
cellēsis, episcopi, quòd ad destructionem fidei Ori-
entales cōtra Athanasium agere molirentur, sur-
gentes magna voce clamabant, dolum & circum-
uentionem per ea quæ gerebantur, Christianita-
tis dogmatibus irrogari. Non enim veras contra
Athanasium culpas esse dicebant, cum ad retracta-
tionem fidei talia probarentur inuenta. Illis ergo
taliam proclamantibus, conciliū tunc soluitur, epi-
scoporū.

An. do. 359.
Cōciliū Me-
diolanum.
Orientales,
hoc est, Ariani
adiuersus
Athanasium.
Paulinus
Tremensis
Dionysius
Albanus.
Eusebius
Vercellensis.

THEODORITVS.

A *De exilio episcoporum orthodoxorum, quod Athanasium in fuga sua satisfactione descripsit. CAP. XVI.*

Arianus in exiliū acti.

DEposito deinde Athanasio, aliam hæretici fidei exponere sunt nisi doctrinam. Sed neutrum horum perducere potuit ad effectum, cū præsentente principe clamaretur, quod iniuste ageretur & impie. Quo facto & ipsi ecclesiis sunt expulsi, & in ultimis terræ finibus habitare iussi. Quod rursus mirabilis Athanasius hoc modo in illa Apologia describit:

An. do. 360. Paulinus Treuirensis. Orthodoxi exultant.

Osio Cor. B. dubens.

Quis tatum poterit memorare, quantum illi gesserunt? Tunc enim ecclesiis pacem habentibus, & populis per Collectas orantibus, Pontifex quidem Romæ Liberius, & Paulinus Galliarum metropolitanus episcopus, & Dionysius Italus, Lucifer Metropolitanus insularum Sardinia, & Eusebius ex Italia, omnes episcopi boni & prædicatores veritatis, abripiuntur & traduntur exilio, nullam habentes culpam, nisi quod in Arianam noluerint consentire vesaniam, neque in calumniis subscripserint nostris. De maximo autem & optimo sene & verè confessore Osio, etiam loqui credo superfluum. Omnibus enim notum est, quod etiam hunc in exilium deportari fecerunt. Non enim ignobilis, sed omnibus noscitur esse notissimus. Cui nanque non præfuit synodo, aut rectè loquens non satisfecit vniuersis? Quæ ecclesia huius patrocinij memoriam non habet? Quis aliquando dolens cum veniret ad eum, non discessit sanus? Quis indigens quum petisset, non meruit quod poposcit? Et tamen etiam contra hunc talia præsumpserunt, quod impia eorum molimina cognoscens, noluerit propria subscriptione firmare.

SOCRATES,

An. do. 361.

Concilium Arminense pro Occidentibus.

Concilium Ni comedia pro Orientalibus.

Igitur Imperator illos quidem mittit in exilium. Generale verò concilium fieri cogitabat, ut omnes Orientales episcopos venientes ad Occidentem, si posset, concordes efficeret. Quod cum propter itineris spacia difficilè videretur, duplicem tractauit synodum celebrari, ut in Arimino quidem Itali qui tunc aderant conuenirent: Orientales autem in Nicomedia Bithynia ciuitate. Hoc ergo Imperatore tractante, effectus non euenit ut voluit. Neutrū enim concilium sibi met concordauit, sed utrumque diuisum est. Nam neque in Arimino conuenientes inter se consonare potuerunt, & Orientales in Seleucia Isauria congregati, aliud schisma sunt passim: quod suo loco narrabitur.

THEODORITVS.

Dialogus inter Liberium & Constantium habitus, & quomodo Liberius in exilium fuerit missus. CAPVT XVII.

Dialogus Constantij & Liberij pontificum Romæ.

EGO quidem Liberij per omnia celeberrimi habitum pro veritate dialogum cum Constantio volo referre, quando quidem à fidelibus illius temporis est conscriptus. Is enim post Iulium Syluestri successorem, Romanam gubernauit ecclesiam. Constantius Imperator dixit: Nos, & eò quod christianus sis, & episcopus nostræ ciuitatis, dignum hoc iudicauimus, ut euocates te, moneremus ut communionem scelestissimi Athanasij & ineffabili sup-

bia detenti, abnegare non differas. Hoc enim terrarum orbis bene fieri comprobauit, & synodali sententia alienum ecclesiastica communione, decreuit. Liberius episcopus dixit: O Imperator, Iudicia ecclesiastica decet cum maxima proferri iustitia. Quapropter si videtur pietati tuæ, disceptationem iube constitui: & si apparuerit Athanasius condemnatione dignus, tunc secundum ecclesiasticæ consequentiæ formam proferatur in eum digna sententia. Non enim possibile est cõdemnare virum, de quo nihil examinatum est. Constantius Imperator dixit: Vniuersus mundus adiudicauit eius facinora, sed ille (sicut ab initio) tempus eludit. Liberius episcopus dixit: Quicumque subscripserunt non ipsi viderunt quæ gesta sunt, sed propter gloriam & timorem, & ne à te contumelias pateretur, acquieuerunt. Imperator dixit: Quid est gloria & timor & contumelia? Liberius dixit: Quicumque gloriam Dei non diligunt, tua magis dona præponunt. Quem ergo isti non viderunt, non examinantes adiudicauerunt, quod est à Christianitate alienum. Imperator dixit: In facie utique condemnatus est in concilio Tyri, & in concilio contra eum pariter decreuerunt omnes totius orbis episcopi. Liberius dixit: Nunquam in præsentia sua homo ille adiudicatus est. Quicumque enim tunc conuenientes condemnauerunt eum, discedente Athanasio à iudicio sententiam protulerunt. Eusebius eunuchus dixit: In Nicæno concilio alienus à catholica fide probatus est. Liberius dixit: Quinque soli iudicauerunt ex his qui cum eo nauigio venerunt in Mareoten, quos miserunt ad accusationem eius, ut contra eum gesta conficerent. Horum itaque qui destinati sunt, duo sunt mortui, Theogonius, & Theodorus, reliqui verò tres viuunt, hoc est, Maris, Valès, & Vratius. Ab his qui missi sunt Sardiniam, propter hanc causam synodus celebrata est, qui in synodo libellos obrulerunt, veniam postulantes, quoniam in Mareote per calumniam ex vna parte contra Athanasium gesta confecerunt. Libellos eorum nunc præ manibus habemus. Cui horum nos credere & communicare conuenit Imperator? his qui primitus damnauerunt, & veniam postea poposcerunt, an eis qui adhuc hæc accusare contendunt? Epictetus episcopus dixit: O Imperator, non fidei causa hoc die neque iudiciorum ecclesiasticorum sermonem facit, sed ut apud Senatores in Romana constitutos vrbe gloriatur quasi superauerit principem. Imperator ad Liberium dixit: Quota pars es totius orbis? quoniam tu solus hominem vindicas nephadissimum, & orbis terrarum pacem ecclesiasticæque dissoluis? Liberius dixit: Non eò quod ego sum solus, fidei causa minuitur. Nam & antiquitus tres soli reperti sunt resistentes præcepto regis. Eusebius eunuchus dixit: Imperatorem nostrum Nabuchodonosor fecisti? Liberius dixit: Non. Sed ita irrationabiliter adiudicatus est homo, qui non est examinatus. Sed & ego peto primitus generalem proferri subscriptionem, cõfirmatam fidem in Nicæa prolata, ut ita reuocatis ab exilio fratribus nostris, & in loca propria restitutis, si hi qui nunc turbas pariunt ecclesiis, visi fuerint Apostolicæ fidei consentire, tunc apud Alexandriam conuenientes omnes, ubi & accusatus, & accusatores sunt & defensor eorum, examinata causa possimus proferre

Eusebius eunuchus præpositus cubi coli.

A proferre sententiam. Epictetus episcopus dixit: Sed cursus publicus nō sufficit subuectui episcoporum. Liberius dixit: Ecclesiasticæ causæ publico cursu nō egent. Ecclesiæ nanque sufficiunt vsque ad mare perducere suos episcopos. Imperator dixit: Quæ dudū susceperunt formā, solui nō possunt. Plurimorū nāq; episcoporū debet valere sententia. Tu solus es qui amicitias illi⁹ scelerati defendis. Liberius dixit: Imperator, nunquam audiui-
 mus, absente accusato, ludicem eius scelera proferentem, nisi quia propria videntur hæc odia. Imperator dixit: Omnibus quidem nocuit in cōmuni, nulli tamen ira sicuti mihi. Cui cūm nō sufficeret interitus fratris mei maioris, ne beatę quidem memoriæ Constantem cessauit in mei inimicitias frequenter impellere, nisi nos maiori mansuetudine detenti, impellentis momenta temperassemus. Nulla itaque mihi victoria est, neque contra Magnentium vel Syluanum, nisi illum scelestum ab ecclesiasticis rebus expulero. Liberius dixit: Noli per episcopos tuas vindicare inimicitias. Manus enim ecclesiasticorum ad + sanctificadum vacare debent. Quapropter si tibi videtur, iube vocari ad loca propria sacerdotes, & si cōcordes apparuerint ei quem nos in præfenti defendimus secundum fidem orthodoxam in Nicæna synodo cōstitutam, tunc cōuenientes providebunt pro mundi pace, vt homo qui nō peccauit, nō reprobetur, iniuste. Imperator dixit: Vnum est quod quaritur. Volo enim te amplectentem ecclesiasticam communionem Romam denuò destinare: & propterea cōcorda paci, & subscribens Romā reuertere. Liberius dixit: Romę iam fratribus vale dixi. Maiores enim sunt ecclesiasticæ sanctiones, q̄ Romanę habitatio ciuitatis. Imperator dixit: Ergo trium dierū spatium ad deliberationem habes, an velis subscribens Romam reuertere, aut cogitare in quem velis deportari locum. Liberius dixit: Spatium trium dierum rationem nequaquam mutare potest. Quapropter quò voles mitte me. Imperator autem post duos dies examinato Liberio, & nequaquam à suo proposito reuocato, iussit eum in Berœam Thraciæ in exilium deportari. Egredienti Liberio, Imperator ad expensas quingentos solidos destinauit. Tunc Liberius deferēti dixit: Vade da eos Imperatori: opus enim habet suis militibus erogare. Similiter & Augusta totidem ei misit. Liberius dixit: Redde hæc Imperatori: opus enim habet his ad expensas militum fuorum. Si autem Imperator his non habet opus, det eos Auxentio & Epicteto. Illi enim his opus habent. Cūmque ab eis nihil accepisset, Eusebius eunuchus obtulit ei alios solidos. Cui Liberius ait: Totius orbis ecclesias desolasti, & tanquam damnato mihi hæc affers? vade prius disce esse Christianus. His ita gestis, post tres dies nihil accipiēs, missus in exilium est.

Quomodo Liberius per aditionem Romanarum matronarum ab exilio sit reductus. C A P. XVIII.

Veritatis itaque ppugnator & victor in Thracia (sicuti iussum fuerat) vsq; peruenit. Duobusque transactis annis Constantius Romam venit. Procerum verò Senatorūque coniuges rogabant viros suos, vt Cōstantio supplicarent, vt pa-

storem gregibus restitueret. Aiebant enim, q̄ nisi flecterent animū principis, eos ipse relinquerent, & ad pastorem illum maximum pperarent. At illi dixerūt: Nos furorem principis formidamus, nec fortè aliquam veniam pmeremur. Sed vobis, inquit, magis rogantibus forsitan parceret, & alterum è duobus fiet, aut preces suscipiet, aut si flecti nequiverit, sine aliqua iniuria vos dimittet. Hoc cōsiliū mulieres illæ laudibus maximis efferēdæ percipientes, cum ornatu solito adierunt Imperatorem, vt ex veste sublimi insignes eas & nobiles, arbitratus, reuerentiam ipsis exhiberet & parceret. Adeuntes verò principem tali voce clamabāt: Miserere tantę ciuitatis pastoris puidenciam nō habentis, quæ luporū patet insidiis. At ille respondit, non egere pastore alio ciuitatem. Esse nanque pōtificem, qui eorum curam haberet. Post magnū nanque Liberium quidam diaconorum eius Felix nomine, fuerat ordinatus. Is expositam in Nicæa si dem incōcūssè seruaui, sed corruptoribus eius sine discretionem communicabat. Nullus tamen Romæ habitantium in basilicam ingressus est, cūm ille intus astaret. Hoc autem etiam matronæ illę Imperatori dixerunt: Qua gratia flexus, præcepit illū inter omnes egregium reuocari, & vtrūque ecclesiam gubernare cōmuniter. His ergo literis in Circensi spectaculo relectis, populus clamabat, iustā principis esse sententiam: licet enim dupliciter coloribus diuisi sunt spectatores, sic oportere alterū his, alterū aliis prælidere. Cūm ergo primitus principis literis sic fauissent, postea commoti communi voce clamauerunt. Vnus Deus, vnus Christus, vnus episcopus. Ipsas enim voces & ego iustū ponere iudicauim. Post has verò Christo amabilis populi pias & iustitia exornatas voces sanctissimus quidem Liberius est reuersus. Felix autem recedens habitauit in alia ciuitate.

SOCRATES.

Quomodo Eudoxius Antiochenum vsurpauerit episcopatum. C A P. XIX.

EA tempestate Leōtio moriente, qui hæreticū Aëtium diaconū ordinauerat, Eudoxius Germanicię episcopus, quæ est ciuitas Syrię, cūm esset tūc Romę præfens, finxit sibi causam necessitatis incūbere, & Imperatori callidè locutus, quasi ciuitas Germanicianorū ipsius puidētia atq; custodia indigeret, petiit vt remearet ad ppria. Quę princeps nihil pspiciēs, abire pmisit. At ille cubicularios cooperātes habens, relicta ciuitate sua Antiochenū vsurpauit episcopatū. Fouere nanq; studebat Aëtium. Ob quā rem nifus est cōcilium facere sacerdotum, & ordinationem ei restituere diaconatus. Quod nequaquā factum est, eò q̄ magis valeret odium cōtra Aëtium, quàm Eudoxij desideriu. Et de his quidem tantum nosse sufficiat.

De Ariminensi Concilio & contentione ibi factis. C A P. XX.

Eorum igitur qui in Arimino cōuenerūt, orientales ea quę de Athanasio gesta sunt, silētio tradentes, ad cōcilium se occurrisse dicebant. Quorū studio cohærebāt Vrsarius & Valens, qui ab initio

D

Matrona Romæ sollicita de reditu Liberij.

Felix loco Liberij pontificem ordinatus.

Vox populi Romani.

Eudoxius Germaniciensis episcopus, vsurpat Antiochenā sedem.

Eudoxius nō restituit Aëtio.

An. do. 361. Synodus Ariminensis. Vrsarius, Valens.

Cursus publicus. Vide Curiosus, cursus publici presentis, & Curiosi per omnes p̄uincias, qui erant sub dispositione n̄ri illustris Magistri officiorum. Vide librum de imaginib⁹ magistratū Romæ.

† sacrificadum.

B

C

An. do. 361.

Liberij apud Berœā Thraciæ exulat, An. do. 363.

A quidem Arianum dogma tenuerant, in medio autem Homoufianis confenserant, dato libello Romano p̄ticipi, sicut iam dictum est. Isti nāque semper ad partes pro tempore Valentiū declinabant. Quorum adiutores erant Germinius, Auxentius, Demophilus, & Gaius. Dum ergo in cōcilio p̄sentium alter aliud proponere conaretur, tūc Vrsatius & Valens dicebant, omnia quę de fide dicta sunt, debere suspendi: & suscipiendam nouellam expositionem, quam paulò ante Sirmij cōuenientes adiderant. Hęc dicentes & chartulam p̄ manibus habentes legi fecerunt secundū expositionem fidei Sirmij prolata, quam ibi quidem (sicuti p̄dixi) celauerunt. Arimini autem p̄stenta est: Cuius exemplum hoc est:

EXPOSITA FIDES APVD SIRMIIUM p̄sente D.N. Constantio Aug.
C O S S. Eusebio & Hypatio
X I. kalend. Iunias.

Fides Sirmiensis synodi, lecta Arimini.

B Credimus in vnū & verum Deum, patrem omnipotentem, creatorem & opificem omnium. Et in vnum vnigenitum filium Dei ante omnia secula, & ante omne principium, & ante omne quod cogitari potest tempus, & ante omnem perceptibilem cogitationem, natū impasibiliter ex Deo, per quem & secula perfecta & omnia facta sunt. Natum autem vnigenitum solū ex solo patre, Deum ex Deo, similem generanti patri secundum scripturas: cuius generationem nullus nouit, nisi solus, qui genuit eum, pater. Hunc nouimus vnigenitum eius filium nutu paterno venisse de cœlis ad destructionem peccati, & natū ex Maria virgine, & cum discipulis cōuersatum, & omnem cōplēsse dispensationem secundum paternam voluntatem: crucifixū & mortuum, & ad inferos descendisse, & quā ibi erant dispensasse: quem ianitores inferni videntes expauerunt: & tertia die resurrexisset, & cum discipulis cōuersatum: & quadraginta diebus expletis, in cœlos ascendisse, & sedere à dextris patris: & venturum nouissima die in gloria patris, ad reddendum vniciuique secundū opera sua. Et in spiritum sanctum, quem ipse vnigenitus Dei filius Iesus Christus mittere compromisit generi hominum consolatorem, secundum quod scriptum est: Vado ad patrem meum, & rogabo patrem meum, & alium cōsolatorem mittet vobis, spiritum veritatis, ille ex meo accipiet, & docebit, & cōmemorabit vobis omnia. Nomen verò substantiæ eò quod simpliciter à patribus positum, à populis ignoretur, & scandalū faciat, & quia nec scripturæ hoc cōtinent, placuit abrogari, & omnino nullam memoriā substantiæ in Deo esse deinceps, eò quod diuinæ scripturæ nusquam de patris substantia filiique meminerint. Similem verò dicimus filium patri per omnia, sicut sanctæ scripturæ dicunt & docent. His itaque lectis, cōsurgentes quibus hęc displicebant, aiunt: Nō fide egentes huc venimus (integram nanque seruamus, quā percepim⁹ ab initio) sed magis vt si qua circa hęc nouitas sit, omnino phibeamus. Si ergo hęc quę lecta sunt, nullam faciunt nouitatem, apertè iam anathematizate hęcim Arianam, sicut & alias hereses regula ecclesiæ tāquam blasphemias abiecit. Quot enim blasphemū Arii dogma turbas eccle-

Ioan. 14. b

Nomen substantiæ.

się, quę etiam nunc fiunt, excitarit, atque seditiones, toto orbi terrarum valde notum est. Hęc ergo propositio dum ab Vrsatio & Valente & reliquis suscepta non fuisset ad plenum, diuisit ecclesiam. Alij nanque his quę Arimini sunt lecta, confenserunt: alij verò Nicenam denuò roborauerūt fidem. Deriserunt autem cōscriptionem illius lectionis, & maximè Athanasius Alexandrinæ ciuitatis episcopus in epistola quam suis familiaribus destinauit: quam qui legit, inueniet quā fortī ditione sit plena.

Schisma.

Athanasii aduersus synodum Ariminensem.

THEODORITVS.

Dicebant autem Ariani cōuenientes in Arimino, volentes Hesperis suadere simplicibus, quod non oporteret propter duo verba, quę nec inuenirentur scripta, separari corpus ecclesiæ, sed similem per omnia profiteri filium genitori, substantiæ verò tacere nomen. Sed fallaciā sentientes horum Homoufiani p̄ticipes, eos abdicauerunt. Atque literis insinuauerūt Imperatori propriam voluntatem, dicentes filios se esse patrum Niceni cōcilij, pariter & hæredes.

SOCRATES,

E Hoc tamen sciendum, quoniam synodus quidē Vrsatium, & Valentem, Auxentium & Germinium, Gaium & Demophilum, eorūque socios cōdemnauit, Arianum dogma anathematizare fugientes. Qui propter hanc damnationem indignati, ad principem celeriter venerūt, portantes lectam in concilio fidem.

Ariani dñati.

THEODORITVS.

Apertius autem integram fidei regulam eorum epistola ad Constantium scripta monstrauit: Cuius verba sunt hæc:

Epistola concilij Ariminensis Orthodoxorum episcoporum, ad Imperatorē Cōstantium. C A P. XXI.

Diuina iussione, & p̄cepto pietatis tuæ olim dogmatizata credimus. In Ariminum nāque ex vniuersis Occidentalibus ciuitatibus omnes cōuenimus simul episcopi, vt & fides catholica cognosceretur ecclesiæ, & qui cōtraria sapiunt, panderētur. Multū nāque disceptātibus nobis inuenimus optimū esse, statutam fidem antiquitus permanere, quam etiam Prophete, Euangelia, necnō Apostoli per Iesum Christum dominum nostrum p̄dicasse noscuntur (qui & tui regni protector, tuæque salutis auxiliator est) vt hanc tenentes custodiamus, & custodiētes ad finē vsque seruemus. Incōgruū enim nephariūmq; videtur, ex his quę rectè iustēque definita sunt, aliquid immutare, id est, horum quę Nicæ communiter cum gloriosissimo Constantino tuo patre & Imperatore, deliberata atque defixa sunt. Quorum doctrina atque sensus discurrit & p̄dicatus est in omnium hominum auditus atque mentes. Hęc fides sola Arianam hęcim expugnauit & perdidit, per quam nō illa sola, sed etiam reliquæ hereses sunt damnatæ: Cui verè addere quicquam incautum est, & auferre periculosum. Et si quidem horum alterum fiat, erit inimicis facultas agendi quę vo-

*Vrsatius,
Valens.*

A lunt. Quapropter Vrsatius & Valens quoniã participes & concordēs Ariani dogmatis erant, à nostra sunt communione segregati. Quam vt recipe rent cognoscentes delicta quibus peccauerunt, pœnitentiam atque veniam impetrare poscebant: & rescripta eorum hæc ita habere se testantur, per quæ criminum veniam consecuti sunt. Erat enim tempus quo hæc gesta noscuntur, quando Mediolani synodus celebrata est, præsentibus ecclesiæ Romanæ presbyteris. Cognoscentes verò simul etiam post mortem dignum memoria Constantinum, cum omni integritate & examinatione conscriptam exposuisse fidem, qui cum ab hac luce baptis mato percepto discesserit, & ad præmia debita pacis abierit, incogruum esse iudicamus post illum aliquid nouitatis admittere, tãtòsque sanctos cõfessores & martyres, & huius dogmatis conscriprores, inuentorésq; despiciere, qui secundum antiquam ecclesiæ sanctionem per omnia sapuisse noscuntur. Quorũ fidẽ Deus in tẽpora imperij tui trãsmisit, per dominum nostrũ Iesum Christum, per quem tibi imperium tale concessum est, vt etiam nostri orbis terminos obtineres. Rursus ergo in felices isti, & sapientia vilissimi, præsumptione nepharia impiæ cogitationis prædicatores semetip sos annuntiarunt, & veritatis terminum mutare contendunt. Dum enim secundum tuum præceptum concilij iura celebrarentur, illi cõsiliũ suę fallaciæ nudauerunt. Nitebantur enim calliditate quadam atque seditione aliquid nouitatis inferre. Huiusmodi enim malitiæ captos inuenim⁹ Germanum quendam & Auxentium atque Gaium, hæ resim contentionemque facientes. Quorum doctrina vna quidem exiitens vniuersam molem blasphemiarum transcendere cõprobatur. Qui cum viderent nos neque ipsorum voluntatis esse neque concordēs his, quæ malè sapere videbantur, à nostro se concilio mutauerunt, vt quasi aliud cõscribere videretur. Erat verò tempus breue, quod etiam eorum aperuit voluntates. Sed vt non semper ecclesiasticæ causse in easdem incurrant concussions (nam turba atque seditio repetita, vniuersa confundit) firmum nobis visum est, vt quæ dudum decreta sunt, legaliter immutabiliterque seruentur. Prædictos autem viros à nostra communione secreuimus. Qua de caussa legatos ad tuam mansuetudinem misiimus, concilij sententiam per nostram denuntiaturus epistolam. Legatis autem præ omnibus ista præcipimus, vt veritatem affirmant ex prisicis & iustis rationibus exponentes, qui etiam tuam religionem instruant: quoniã non (sicut ait Vrsatius & Valens) erit pax, si quid iustarum sanctionum fuerit immutatum. Quomodo enim pax esse credenda est apud eos, qui pacis iura subuertunt? Contentio enim & seditio per hæc inter reliquas ciuitates & ecclesiam Romanam potius orietur. Quapropter tuæ mansuetudini supplicamus, vt placidis auribus nostros Legatos audias & oculo tranquillo respicias: neque ad iniuriam defunctorum noui aliquid immutari permittas, sed permanere nos sinas in his, quæ progenitoribus definita atque sancita sunt, quippe quos omnia cum deliberatione atque sapientia & spiritu sancto celebrasse confidimus. Ea enim quæ ab illis nũc innouantur, credentibus quidem incredulitatem inferunt, nõ credentibus ve-

*Vrsatius vs
delicet &
Valens.*

rò credulitatẽ. Supplicamus itaq; vt præcipias eos, D qui per diuersa loca detinetur, quos & ætatis gra uamen & angustia paupertatis affligit, ad propria remeare, ne desolatę sublati episcopis videantur ecclesiæ permanere. Super hæc autem etiã hoc rogam⁹, vt nihil his, quæ iam terminata sunt, aut addatur, aut adimatur: sed omnia inuolata permaneant, quæ & à pietate tui patris, & tuis quoque sunt conseruata temporibus: neque deinceps nos fatigari, & à propriis parociis alienos esse permittas, quatenus episcopi cum pprio populo in pace orare, & diuino cultui vacare possint, supplicantes Deo pro pace tui imperij pariter & salutis, quam tibi diuinitas in perpetuum largiatur. Nostri verò legati episcoporum subscriptiones & nomina defertunt, qui etiam lectione diuinæ scripturę religionem tuam poterunt edocere.

SOZOMENVS.

Hæc itaq; synodus scripsit, & per episcopos destinauit. Vrsatius autẽ & Valens eorum præuenientes aduentum, derogauerunt cõcilio: ostendentes imperatori expositionem fidei quã portabant. Imperator Ariano dogmati fauēs, indignatus aduersus synodum, Vrsatium atq; Valẽtem potius honorauit. Quamobrem qui à concilio fuerant destinati, tardauerunt, non valentes impetrare respõsum. Serò tamen ad Synodum Cõstantius per præsentepiscopos huiusmodi scripta misit.

*Epistola Constantij ad Ariminensẽ conciliũ.
C. A. P. XXII.*

CONSTANTIVS VICTOR AC triumphator Augustus, vniuersis episcopis Arimini congregatis salutem.

Semper equidẽ & præ omnibus cogitare nos de sacra & adoranda lege nõ ignorat vestra benignitas. Nũc autẽ viginti, quos vestra sapientia destinauit, Episcopos, Legationis suę caussa interim videre nequiuimus, cum sit nobis necessariũ circa Barbaros iter, & (sicut nostis) deceat animo puro ab omni cogitatione vtilitatem diuinę legis examinare. Iulissimus igitur episcopos in Adrianopoli nostrã expectare regressiõnem, vt cum vniuersa respublica fuerit bene disposita, tunc quæ gesserint audire possimus. Vestrę autem sanctitati non videatur onerosum eorũ expectare regressum, vt dum redeunt nostrũ vobis referentes respõsum, perducere possitis ad terminum, quæ ecclesiæ catholicę vtilia esse noscuntur.

*Viginti ep
scopi legati.*

*Hæc literas suscipientes episcopi, talia rescripserunt:
Epistola Ariminensẽ concilij ad imperatorem Constantium.
C. A. P. XXIII.*

Literas clemetiæ tuæ suscepimus domine, deo amabilis Imperator: in quib⁹ cõtinetur, quod ppter necessitatẽ publicã interim nõ potuisti nostros videre legatos: nõsq; iubes vt eorũ expectemus aduẽtũ donec ea quæ à nobis decreta sunt, & nostris progenitorib⁹ cõsonare noscuntur, ab eis pietas tua cognoscat. Quãobrem & nũc p hæc literas pfitemur atq; firmam⁹ nequaquã nos à pposito nostro recedere. Hoc etiam nostris Legatis iniunximus. Supplicamus igitur, vt animo tranquillo &

*Litera syno
di Siramisẽ.*

F ij

*Episcopi eius
ls.*

A præsentibus nostræ mediocritatis literas relegendas, & illa quæ per legatos nostros mādauimus, libenter accipias. Illud itaque nobiscum considerare tua mansuetudo debet, quanta sit modò tristitia, quātūque mœror, vt felicissimis temporibus, tuis, tantæ ecclesiæ priuatæ videantur episcopis. Et propterea rursus tuam clementiam deprecamur domine Deo amabilis Imperator, vt ante asperitatem hyemis (si tamen tuæ placet pietati) nos ad nostras ecclesias remeare præcipias, vt etiam nūc possumus omnipotenti Deo, & domino saluatori nostro Christo, eius filio vnigenito pro tuo imperio solennes orationes celebrare cum populo

Quod discedentibus episcopis fuerit Constantius indignatus. CAPVT XXIIII.

Cvm hæc scripsissent, & modicum expectassent tempus, Imperatore nullū dante responsum, ad ciuitates proprias redierunt. Princeps autem cum & prius cōtenderet Arianam sectam per ecclesias seminare, occasionem iniuriæ suæ illorū habuit discessione, dicens se cōtemptum, eò quòd præter iussione ipsius consilium videretur esse solutum. Quapropter Vrsatio, & his qui circa eum erant, permissionem dedit contra ecclesias agendi cōfidenter quodcunque placuisset. Explanationem verò lectæ in Arimino fidei iussit per ecclesias Italiæ destinari, præcipiens vt nolentes ei subscribere pellrentur ecclesiis, & in eorum locum alij subrogarentur episcopi.

SOCRATES.

De synodo in Nicæa Thracia celebrata. CAPVT XXV.

VRsatius autem eique consentientes ab Italia discedentes, venerunt ad ciuitatem Thraciæ nomine Nicæam: vbi breui tempore cōmorantes aliud fecere concilium. Et lectam in Arimino expositionem fidei Græco interpretates eloquio publicatam cōfirmauerunt: & postea diulgabant eam esse fidem, quæ ab vniuersali concilio & dictata esset & edita Nicææ, vt similitudine nominis Nicæni simpliciores hac subreptione deciperent. Putabāt enim in Nicæa Bithyniæ esse dictatam fidem. Sed nihil profuit eis tale commētum. Paulò post nanque confusi atque derisi sunt.

*Nicæa Thracia.
Nicæa Bithynia.*

SOZOMENVS.

Quomodo Athanasius furorē Constantij denuò declinauerit. CAPVT XXVI.

INterea sentiens Athanasius sibi insidias parari, nequaquā ad Imperatorem venire præsumpsit: neque hoc vtile iudicauit, sed electos ex Ægypto quinque episcopos, inter quos Serapionē Thmuisem virum præcipua vita sanctum, & ad loquendum valde copiosum, mittit ad Principem tūc in Occidente degentem (cum quibus etiā tres presbyteros) per quos sibi placaret Imperatorem, & per derogationibus satisfaceret inimicorum, aliāque facerent, quæ ei, vel ecclesiis expedirent. Quibus nauigantibus, paulò post literæ venerunt Imperatoris euocantes eum. Ob quam rem & Athana-

Athanasius vocatur ad Constantiū.

sus & populus est turbatus, cum neque hæretico Imperatori obedire consultum esset, neque relictari periculo vacaret. Veruntamen ire distulit, & literarum baiulus sine effectu reuersus est. Superueniente autem ætate veniens alius ab Imperatore nuntius cum prouinciæ iudicibus, cogebat eum, clericoque nimis erat infestus. Porro populum paratum videns ad bellum etiam iste reuersus est. Non multo post tempore congregantur ex Ægypto & Libya Legiones. Et cum nūciatum fuisset celari Athanasium in ecclesia quæ vocatur Theonæ, assumēs milites dux eorum, & Hilarium ab Imperatore denuò destinatum, inopinato fractis ianuis in ecclesiam introiuit, & vbique requirens Athanasium non inuenit. Fertur enim, quod sapius diuino nuntio pericula effugerit, sicut etiam Deo prouidente hoc discrimen euasit.

Ecclesia Theonæ.

Quomodo Paganis insultantibus, futuram tristitiam prædixerit. CAPVT XXVII.

EX his & huiusmodi factis, ei à Deo prænuntiatis, à paganis & hæreticis appellabatur Magus. Sermo nanque fertur, quod aliquando eo procedente per ciuitatem, contigerit auolantem corniculam clamitare. Quo facto astans multitudo paganorum, velut Mago derogantes, petebant vt eis aperiret quid cornicula illa significaret. Ille verò fertur silentio dixisse subridens: Cras Latina lingua dies ventura significatur. Hoc ergo clamans, tristem vobis crastinum significat diem, per Imperatoris Romani iussione. Et ita contigit, vt Athanasij sermo licet derisus fuerit, venerit ad effectum. Altera nanque die principis literæ venerūt ad iudices, iubentes vt pagani sua ingredi nō permitterentur templa, neque solennes superstitiones festiuitatesque celebrarent. Tūc ergo festiuitas eorum venerabilis, generalisq; destructa est.

Athanasius insultatur magis.

Athanasius rusticum.

Quæ mala per Georgium in Alexandria gesta sint, CAPVT XXVIII.

Cvm igitur frequenter (sicuti dictū est) Athanasius pericula declinasset, clerus & populus ei fauens tenebat ecclesias, donec Præfectus (vt dictum est) Ægypti, & dux militum + eiicientibus eos & sustinentibus, Georgio eas contraderent. Qui nō multo post venit, & ecclesias suo iure possedit. Qui dum præter schema & mores sacerdotij violentus existeret, & maximè circa Athanasij laudatores, quibus vtique vincula & plagas viris & fœminis velut tyrannus inferebat, accensus populus penè peremerat eum, nisi vix ereptus fugisset ad principem. Quo facto rursus sequaces Athanasij ecclesias multo tēpore tenuerūt. Quas iterum veniens dux Ægypti, Georgij noscitur tradidisse fautoribus. Post hæc autē Exceptore principis veniente, multi Alexandrinorum supplicio traditi sunt. Post quem etiam ipse Georgius terribior superuenit, & priori tempore magis exosus tanquam qui mouerit principem ad multorū necem. Cui vtique derogabant Ægyptij monachi, quorum gloriam multitudo vniuersa scquebatur, & vera eorum testimonia iudicabāt: quia in summa philosophiæ virtute degebant.

Fortè fuerat veritas, et eiicientes eos, et interrim tenentes

Georgium forte cogitauit.

THEODORITVS.

A Quod autem expositam fidem in Nicæa Thraciæ omnes accusent milites veritatis, & præcipuè inhabitantes Hesperia, testatur literæ ab eis ad Illyricum destinatæ. Quarum literarum autor fuit episcopus ecclesiæ Romanæ tunc Damasus, qui post Liberium pontificatus iura susceperat multis virtutum ornatus insignibus. Habuitque in his literis nonaginta consortes ex Italia, atque Galliis in Romana vrbe cõuenientes. Quorum nomina propter multitudinem ponere distuli. Textus autem epistolæ talis est.

An. do. 368.

Litera Damasii & cæterorum ad Illyricum, contra concilium in Nicæa Thracia factum.
CAPVT XXIX.

DAMASVS, ET VALERIANVS, ET cæteri episcopi, dilectissimis fratribus in Illyrico constitutis episcopis in domino salutem.

Litera è synodo Rom. missa in Illyricum.
† *locus mendosus.*
‡ *Græci.*

C Redimus sanctam fidem nostram in Apostolorum eruditione fundatam, hanc vos tenere, & hæc populis vniuersis exponere, quæ videlicet à cõstitutionibus patrum nulla ratione dissentiat, per quos iustum est cæteros erudiri. Sed relatione + Gallicanorum & Venetorum fratrum, quosdam hæresibus fauere cognouimus. Quod malum non solum cauere debent episcopi, sed etiam reluctari contra ea, quæ gesta sunt imperitia aut simplicitate quorundam, prauis interpretationibus deceptorum. Variis ergo doctrinis non decet labefactari, sed magis patrum nostrorum roborari sententiam. Auxetium igitur Mediolani præcipuè in hac causa damnatum esse præscriptum est. Vnde iustum est, omnes in vniuerso Romanorum orbe doctores legis, ea quæ legis sunt sapere, & non fidem doctrinis variis maculare. Itaque cum primum hæreticorum cœpisset nequitia pullulare, sicut etiam nunc blasphemiam nephandorum patet Arianorum, tunc patres nostri trecenti decem & octo electi, habito tractatu in vrbe Nicæna, hunc murum firmissimum contra arma diabolica statuerunt: & hoc remedio venena mortifera sunt depulsa, ut pater & filius vnius diuinitatis, vnius virtutis, vniusque magnitudinis debeat credi, vniusque essentia siue substantia simul & spiritus sanctus. Aliter verò sapientes alienos esse à nostra cõmunionem iudicauerunt. Quem terminum salutarem, adorabilemque deliberationem, corrumpere quidam aliis cogitationibus atque temerare voluerunt. Sed in ipso principio ab his ipsis qui in Arimino renouare atque retractare cõpellebatur vsque ad hoc causam correctam est, ut cõfiterentur alia sibi circumuentione subreptum: aut certe quia non intellexerint patrum sententiam, in Nicæa cõstitutam, hoc esse cõtrarium. Neque enim præiudicium aliquod fieri potuit per numerum Arimino cõgregatum, quando constat neque Romanum episcopum, cuius ante omnia decebat eos expectare decretum, neque Vincetium, qui tantis annis episcopatum inuiolabiliter custodiuit: neque alios talibus præbuisse cõsensum, maxime cum (sicut prædiximus) isti ipsi, qui per conventionem declinasse videbantur, ipsi denuò videntes meliori cõsilio, hæc sibi displicere testati sint. Perspicit itaque vestra integritas hæc solam fidem, quæ Nicæa apostolorum autoritate fundata est, esse

Autoritas Rom. pont.

perpetua firmitate seruandam: & simul Orietales D hoc facere nobiscum qui se catholicos esse agnoscut, Occidentales etiam gloriari. Credimus autem languentes in isto conamine, non multo post à nostra separandos esse cõmunionem, & ab eis episcopatus nomen auferri, ut populi eorum liberati errore respirerent. Nullo enim modo à deceptione poterunt corrigere populum, qui deceptionis laqueo detinentur. Cõcordet igitur cum omnibus Dei sacerdotibus etiã charitatis vestra sententia, in qua vos stabiles ac firmos existere iudicamus. Sic ergo etiam nos vobiscum rectè credere debemus. Vestra nos charitatis lætificata reciprocis literis. Valete fratres charissimi.

Sed & maximus Athanasius in epistola quam scripsit ad Aphros, taliter de Ariminensi concilio disputauit.

Ex literis Athanasij de Ariminensi concilio. CAP. XXX.

H Is itaque platis, quis recipiat eos qui Ariminense aut aliud conciliū præter Nicenū nominare præsumunt? aut quis non habeat eos odio, qui respuunt quidem cõstitutiones patrum, & ea quæ nuper Arimini contentiosè atque violenter composita sunt, præponunt? quis istis cõcordabit hominibus ne propria quidem recipientibus? Nam in suis decem & amplius (sicuti prædixi) conciliis alio tempore aliud cõscribentes, manifesti sunt, quia singula eorum accusare noscuntur. Et hoc patitur, quod tunc Iudæi perditores perpessi sunt. Nam sicut illi relinquentes solum fontem aquæ viuentis, lacus sibi met foderunt, qui aquam continere non possunt, quod scriptum est apud Hieremiam prophetam: sic & isti reluctantes vniuersali concilio, foderunt sibi multa concilia, quæ apud eos inania & virtutem non habere constat.

X. concilia Arianorum.

Hier. 2. 6

Non igitur patiamur eos qui præter Nicænum Ariminense præsumunt, vel aliud nominare concilium: quum & ipsi qui Ariminense suscipiunt, ignorasse quæ in eò gesta sunt noscantur, nam tacere poterant. Nostis enim charissimi, cognoscentes & vos à vestris qui tunc adfuerunt Arimini, quod Ursacius & Valens, Eudoxius & Auxentius, simulque Demophilus condemnati sint, volentes aliud quàm statutum est Nicææ, cõscribere, quado compulsi anathematizare Arianam hæresim respuerunt, cui potius patrocinari conati sunt: Episcopi verò, verè integri domini serui rectèque credentes, ferè ducti cõscripserunt sufficere Nicænam solummodo fidem, & nihil amplius nihilque minus præter illam querere velle seu sapere. Hæc enim etiam Cõstantio significauerunt, qui iusserat celebrari concilium.

C. C. episcopi Ariminensis synodi aduersi Ariano.

SOCRATES.

Quæ mala Macedonius in Constantino Politana vrbe commiserit & quod post hæc offenderit Imperatorem. CAPVT XXXI.

I Nterea Macedonius vicinas Constantinopolitanae vrbi prouincias ciuitatesque turbabat, excitatis ministris proprii languoris aduersus ecclesias, & in Cyzico quidem Eleusium fecit episcopum, in Nicomedia Marathonium, qui primum diaconus

Macedonij summi, & sentia & odium. Eleusium Marathonij.

A fuerat, habes studium constituendi monasteria virorum ac foeminarum. Is itaque Macedonius episcopatu potitus, affligebat eos qui ipsi consentire fugiebant, & non solum orthodoxos, sed etiam No- uatianos, sciens eos quoque Consubstantialitatis nomen suscipere. Quorum episcopus Agelius psecutione faciente fugit. Plurimi vero insignes viri detenti, nolentesque ei communicare, puniti sunt. Qui post tormento violenter communionem ore suo suscipere & tenere compellebantur. Ligno tanque ora hominum aperientes, eis sacramenta inferebant. Porro mulieres & paruulos arripientes, comunicare cogebant. Si quis vero contradiceret, mox plagæ, vincula & tormenta sequebatur, ita ut etiam foeminarum communicare nolentium mammillas in arca comprimentes abscinderent. Aliarum vero aut ferro aut ouis ardentibus eadem membra cõburerent. Quod ego ab Auxonio se-
Auxonio

B Hæ igitur Macedonij pro Christianitate ortæ sunt actiones, cædes, pugnae, sollicitationes, intestina bella. Quæ non solum apud eos qui lædebantur, sed etiam apud familiares ei odium vehementer excitauerunt. Offendit autem etiam ipsum Imperatorem, & pro hoc, & pro alia huiusmodi causa. Domus in qua erat arca Cõstantini principis corpus habens, ruinam minabatur. Ideoque custodes eius & qui ad orationem intrabant, erant positi sub timore. Macedonius ergo cogitauit Imperatoris ossa transferre, ne arcam ruinæ casus comprimeret. Hoc cognoscetes populi, phibebant dicetes, non oportere principis ossa transferri, ne quasi expopiri videretur. Ob quam rem in duas partes populus est diuisus, aliis dicentibus nullam esse translato mortuo læsionem, aliis asserentibus esse nephas. Cum quibus etiam erant defensores. Macedonius autem paruipendens verba contradicentium, transtulit corpus Imperatoris in ecclesiam, vbi corpus iacet martyris Acacij. Quo facto, cõcursum discordantium populorum ad illam venit ecclesiam, & ad manus usque peruentum est, ita ut multi hominum morentur; & vestibulum ecclesiæ ac vicina porticus sanguine compleretur. Hoc cognoscens Imperator, irascitur Macedonio, propter eos qui mortui sunt, & quia corpus patris eius absque ipsius cõsilio transferre præsumperit. Relinquens ergo gubernatorem Hesperiarum partium Cæsarem Iulianum, ipse proficiscatur ad Orientem.

*Constantinus
Aug. successe
ses Macedonio.*

*Leontius An-
tiochenus.*

THEODORITVS.

De Leontio Antiocheno episcopo, & Actio qui magister fuit Eunomij. C A P. XXXII.

L Eontius autem Antiochenus episcopus, cum esset Arianus, languorem suum celare nitebatur. Vidensque diuisos sacerdotes, & populum, & alios dicetes, Gloria patri & filio: alios, Gloria patri per filium & spiritui sancto, ipse sub silentio dicebat orationem, & nihil aliud audiebant adstantes, nisi cum diceret, in secula seculorum. Et si quidem hoc non malo animo fecisset, diceretur quod pro cõcordia populi fieret. Sed quia etiam contra milites veritatis acuebatur, & non nisi hæreticos prouehabat, ostēdebatur celare pestem, modo amore populi, modo formidine pressus Imperato-

ris, qui filium dissimilem prohibuerat dici. Ea tempestate Aëtius magister Eunomij, qui Arij blasphemiam suis opinionibus auxerat, in Diaconatus ordine ministrabat. Sed Flauianus & Diodorus monachicam quidem amplectentes vitam, clare autem pro apostolicis dogmatibus laborantes, episcopi Antiocheni Leontij redarguerunt quas contra pietatem gerebat insidias, dicentes, eum elegisse virum studiis malis imbutum, qui impietatis causa culmen sumpsisset potentia, atque ad ecclesiæ cladem diaconatus haberet nomen. Minabantur autem etiam ab Apostolica eum communionem suspendi, & ad Hesperiam venientes, ea quæ callide gerebantur aperire. Hoc metuens Leontius, ab officio suspendit Aëtium, aliis tamen rebus fouebat eum. Porro mirabilis illa societas, id est, Flauianus & Diodorus, sacerdotali ministerio nondum potiti, populis tamen admodum placentes, noctibus ac diebus cunctos ad zelum pietatis armabant. Isti nanque primi in duas partes choros plallentium diuidentes, ex successione Dauidicam melodiam cantare docuerunt. Et hoc in Antiochia primitus fieri cœpit: & dispersum ad terminos totius orbis usque puenit. Isti diuinos amatores ad sepulchra martyrum puocantes, Vigiliis celebrabant, cum illis laudantes Deum. Hæc Leontius intuens, prohibere quidem iudicauit incõsultum, cum videret multitudinem valde viris illis optimis adhærere. Sed utens mansuetudine verborum, poscebat ab eis ut has festiuitates in ecclesiis potius celebrarent, Cuius quidem calliditatem integre cognoscetes, quod iubebatur egerunt, & amatores suos ad ecclesias congregarunt, ut alacriter Deum concordia voce laudarent. Sed Leontius flexus non est, ut à sua malitia temperaret. Vultum nanque mansuetudinis gerens, Stephani & Laciti celauit iniquitatem. Hos enim aduersarios dogmatis recti suscipiens, licet turpem habentes vitam, ad presbyteratus tamē ordinem & diaconatus euexit. Eos autem qui vniuersis virtutibus ornabantur, & apostolica dogmata defendebant, absque honore deseruit. Hac gratia clerus quidem multos habebat hæreticos: populus vero maxime pro dogmatum rectitudine decertabat, ita ut neque doctores illorum blasphemiam suam nudare præsumerent. Quid autem Lacitus & Stephanus atque Leontius impietatis atque iniustitiæ Antiochiæ gesserint, opus propriæ cõscriptionis requirit. Nos autem ad reliqua veniamus.

*Actio iudicatur vi of-
ficio diaconi.
Flauianus
Diodorus.
Institutio
psalmodia.*

*Vigilie ad
sepulchra.*

*Stephanus
Lacitus.
† Placitus.*

† Placitus.

De Eudoxio, qui Antiochenum inuasit episcopatum, & terramotum in Nicaea Bithynia facto.

C A P V T XXXIII.

G ERmanicia ciuitas est in termino Ciliciæ, Syriæ, & Cappadociæ constituta. Huius vrbs ecclesiæ præsidebat Eudoxius, qui moriente Leontio, arripuit Antiochiæ sedem, & cœpit sua ferocitate vineam vastare dominicam. Neque iam celabat (sicut Leontius) malitiam suam, sed aperte apostolicis dogmatibus repugnabat, & orthodoxos multis cladibus affligebat. Eo tempore An-cyranæ ecclesiæ post Marcellum Basilium præsidebat. Eustathius vero Sebastia Armeniæ: qui iniquitatem Eudoxij & rabiem cognoscens, Constantio in Occidente posito literis suis indi-

*Eudoxius in-
uasit apud
Cõstantium*

A cauerunt. Erant enim Imperatori noti, & propter claritatem vitæ eius fauore potiebantur. Quod cum cognouisset Constantius, scripsit quod non ipse Eudoxio ecclesiæ concesserit Præsulatum, sicut ille vulgabat: ipsumque Eudoxium expelli, & pœnas gestorum suorum in Nicæa Bithyniæ dare præcepit, iubens ibi celebrari conciliū. Ipse enim Eudoxius egerat apud potentes Palatij, vt in Nicæa synodus ageretur. Sed omniū præsciis Deus, cognoscens futura ac si iam fuerint gesta, quodā terræmotu terribili prohibuit conciliū celebrari. Plurimam nanque ciuitatis partem terræmotus ille destruxit, & multos habitantium interemit. Hoc cognoscentes qui conuenerant, ad suas reuertuntur ecclesias. Arbitror enim hoc Dei sapientia factum: in illa nanque ciuitate aduersus Arium à sanctis patribus apostolicæ fidei doctrina prolata est. Et forte secunda congregatio potuit illic sancire contraria, vt Arianis occasio eo nomine præberetur, quo magis simpliciores escapere possent, tanquā illam veterem synodum proferentes. Sed ecclesiarum prospector citius soluit tale concilium.

SOZOMENVS.

In momento sanè temporis ciuitate concussa, ne fugere quidem potuerunt, sed primo experimento periculi sunt perempti. Fertur autem antequam fieret ea clades, quendam + Vrsatium militē præuidisse genere Persam, qui sub Licinio Cōfessor effectus, relictaque militia, in turri ciuitatis diuinam philosophiam exercebat. Cui superna visitatio aperte præcepit exire de ciuitate passura, quæ paulò post fierent manifesta. Quo factò, cum velocitate ad ecclesiam currens, nuntiauit clericis vt domino supplicarent, qui eos ab imminente periculo liberaret. Quibus cum videretur esse ridiculum, reuersus ad turrim, pronus lachrymas cœpit effundere. Interea terræmotu superueniente plurimi perierunt, reliqui verò per agros & montana dispersi sunt. + Vrsatius autem in illa turri reperiens mortuus, pronus iacens, sicut solebat orare. Sermo tamen est, quod antequam moreretur, rogauerit deum, vt prius ipsius finiret vitam, quàm cladè inspiceret ciuitatis, in qua prius Christum cognouerat, & ecclesiasticam videbatur participatus esse philosophiam. Is enim conuersatione digna etiam demones effugabat. Quodam nanque tempore cum quidam dæmonio vexaretur, euaginato gladio cœpit per totam discurrere ciuitatem: cunctisque fugientibus, occurrenti solus, & nominans Christum, verbo mundauit virū, & fecit ab illo furore quiescere. Inter cuius diuersa virtutum ornamenta, etiam hoc meminisse conueniet. Erat draco ante Nicomediam, qui transeuntes suo flatu perimebat, habebatque cubile circa quandam vallem. Quò veniens + Vrsatius, orauit. Tum sponte egrediens ille serpens, ac secundo caput percutiens, interemptus est. Quod hi mihi retulerunt, qui eundem + Vrsatium viderunt.

SOCRATES.

De concilio Seleucia celebrato.

CAPVT XXXIIII.

Nunc igitur de alia synodo, quam instar Ariminensis concilij in Oriente Constantius Imperator fieri iusserat, pauca narrabo. Egerat enim primitus, vt in Nicæa Bithyniæ congregarentur episcopi. Quorum conuentum prohibuit maximus terræmotus. Hoc enim contigit Consulatu Tatiani & Cerealis, octaua die mensis Augusti. Tractabant ergo transponere synodum in vicinam Nicæa ciuitatem. Quod cum displicisset, rursus volebant in Tarso Ciliciæ conuenire. Deinde placuit apud Seleucia Isauriæ, quæ vocatur Aspera, celebrare concilium. Quod actū est Consulatu Eusebij & Hypatij. Fueruntque qui cōuenerunt, numero centum sexaginta. Cum quibus aderat vnus in Palatio clarus, nomine Leonas. Quo præsentem, quæstionem fidei proponendam Imperatoris iubeat oraculum, simulque præceptum fuerat adesse Lauritium militem Isauriæ ducem, vt in quo opus esset, episcopis ministraret. Conueniunt ergo vicesima septima die Septembris mensis, & sub gestorum confectione disputabant. Aderant etiam Exceptores, vtriusque partis verba signantes: quæ simul apud Sabinum collecta reperiuntur. Nos autem capitulatim ista describimus. Primo siquidē die Leonas iussit, vt quæ viderentur vnicuique, proponerent. Porro qui præsentem erant, non prius dixerunt aliquā mouendam esse quæstionem, nisi reliqui conuenirent. Erant enim absentes episcopi, Macedonius Constantinopolitanus, Basilus Ancyrae, & alij quidam accusari timentes. Et Macedonius quidem languorem finxit. Patrophilus oculorum dolorem, & alij similes adinuenerunt occasiones absentię. Cumque Leonas etiam illis absentibus proponendam diceret quæstionem, rursus aiebant episcopi, non aliter quicquam fieri, nisi impetitorum vita discuteretur. Accusati nanque iam fuerant, Cyrillus Hierosolymorum, Euitachius Sebastię Armeniæ, & alij quidam. Ob quam rem contentio inter præsentem exorta est. Alij nanque dicebant vitas accusatorū discutiendas: alij verò ante fidem nihil esse querendum. Mouebatque quæstionem Imperatoris diuersa sententia: cuius literis nunc de fide prius agendum, nunc de accusatorum conuersatione, legebatur. Hæc causa præsentem ad schisma perduxit, & in duas partes synodi multitudo diuisa est. Vnius enim partis dux erat Acacius Cæsareæ Palestinæ, Georgius Alexandriæ, Vrsatius Tyri, Eudoxius Antiochię, quos alij trigintaduò sequuti sunt. In altera parte fuit Georgius Laodiciæ Syriæ, Sophronius Pompeiopoleos Paphlagoniæ, Eleusius Cyzici, quos plurimi sequebantur. Cumque placuisset vt prius de fide quæstio moueretur, hi quidem qui erant partis Acacij, Nicænam fidem aperte negauerunt: aliamque fidem dictare nitentur. Alterius verò partis numero plures, omnia quidē Nicæni concilij receperunt: de verbo Cōsubstantialitatis tantummodo querebatur. Multis igitur inter se contentionibus vsque ad vesperam generatis, nouissime Sylluanus Tarsensis præsul ecclesiæ, voce magna clamauit, dicens nō oportere nouam dictari fidem, sed pridem in Antiochia expositam tempore dedicationis debere seruari. Quo dicto sequaces sunt egressi. Alterius verò partis protulerunt fidem Antiochię recitatam, quam relegendes soluerunt illo die Conciliū. Altero verò

F iiij

Conciliū alterū in Nicæa Bithyniæ.

An. do 364.

† Vrsatium.

Vrsatium vir sanctus miranda patientia.

† Vrsatium.

† Vrsatium.

† Vrsatium.

An. do 360. Concilium apud Seleucia Isauriæ.

An. do. 367.

Leonas Comes, Vicarius Augusti, Lauritius dux Isauriæ

Sabinum ciliorū acta describit.

Littera Constantij.

Schisma Nicæa.

Fides Antiochena synodi.

A die conuenientes in oratorium Seleucia iamúsque claudentes, relectæ fidei subscripserunt. Subscribebant autem etiam pro absentibus presentes lectores atque Diaconi, per quos ratam se ferre hæc definitionem absentes profitebantur. Acacius autem & alij partis eius querebatur, eo quod ecclesia clausa subscriberetur, dicentes: Ea que occulte geruntur, improbitatis suspicione plenissima sunt. Hæc autem faciebant, cupientes aliam fidei explanationem. Ipse quoque eam quam præparatam habebat legit, ibi quidem Iudicibus, Lauritio & Leonæ, studens ei robur acquirere. Hæc ergo die secundo sunt gesta. Tertio verò die Leonas rufus congregare partes festinabat episcoporum: quo die nec Macedonius defuit Constantinopolitanus, nec Basilius Ancyrae. Cumque ambo in vna parte conuenissent, denuò qui circa Acacium erant, occurrere noluerunt, dicentes oportere prius de concilio eiici eos qui pridem fuerant condemnati, & qui accusabantur in præsentem. Cumque contentio cresceret, egressis eis qui positi in accusatione videbantur, etiam qui circa Acacium erant sunt ingressi. Tunc itaque Leonas ait, libellum sibi datum ab eis qui cum Acacio erant, celans dogmatis esse dictationem. Et cum præsentem episcopi tacuissent, aliud quiddam non expositionem fidei libellum continere iudicantes, mox fidei Acacii scriptum cum præmio hoc modo relectum est.

*Acacium
Cesariensis.*

*Fides Acacii
Cesariensis.
An. do. 361.*

*Leonas Comes
F. C.
Lauritius
Dux Isauria,
F. C.*

Col. 1. c.

Nos qui congregati sumus in Seleucia Isauria, secundum Imperatoris voluntatem hesternò die quinto Calend. Octobrium, omne studium habuimus cum disciplina ecclesiasticam seruare pacem, & de fide cogitare constantem, sicuti præcepit Deo amabilis Imperator noster Constantius secundum propheticas euangelicasque voces, & nihil præter scripturas adducere in ecclesiastica fide. Quia verò quidam in concilio nostrum iniuriis affecerunt, alios loqui prohibuerunt, alios recluserunt inuitos, & damnatos secum ex diuersis prouinciis habuerunt, necnon & eos qui contra regulas ordinati sunt, introduxerunt secum, ita ut vndique tumultu synodus repleretur, sicuti & vir clarissimus Comes Leonas, & vir clarissimus Dux prouinciæ Lauritius inspexerunt: propterea hæc interloquimur, quod non declinamus expositionem cum autoritate fidem in Antiochena dedicatione, proferentes eam: licet patres nostri illo tempore ad subiectam concurrerint quæstionem, quod multos turbaret Consubstantialitatis nomen, præterito tempore, & usque ad præsentem. Nunc verò quia dicitur innouatum à quibusdam de dissimilitudine filij apud patrem, hac ergo gratia ὁμοουσίως & ὁμοουσίως, id est, eiusdem substantiæ & similis substantiæ nomen abiicimus tanquam scripturis extraneum, ἀνομιὰς, id est, dissimilitudinis verbum anathematizamus. Et omnes huiusmodi existentes ab ecclesia alienos existimamus. Similem verò filium apud patrem aperte profiteamur, secundum Apostolum dicentem de filio: Qui est imago dei inuisibilis. Confitemur autem & credimus in vnum deum patrem omnipotentem, factorem cæli & terre, visibilium omnium & inuisibilium. Credimus autem & in vnum Iesum Christum filium eius, ex eo natum impassibiliter ante omnia secula, deum verbum ex deo vnigenitum, lumen, vitam, veritatem, sapientiam, voluntatem: per quem omnia facta

sunt in cælis & in terra siue visibilia siue inuisibilia. Hunc credimus in consummatione seculorum pro destructione peccati assumpsisse carnem ex sancta virgine Maria, & hominem factum, passum pro peccatis nostris, ac resurrexisse, & assumptum in cælos, sedere in dextera patris, & iterum venturum in gloria iudicare viuos & mortuos. Credimus & in spiritum sanctum, quem παράκλητος, id est, consolatore, nominauit Saluator dominus noster, promittens postquam iret, discipulis eum esse mittendum, quem etiam destinauit, per quem & sanctificat credentes in ecclesia, & baptizatos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Eos autem qui præter istam fidem aliud quicquam prædicant, à catholica ecclesia decernimus alienos existere. Hæc est Acacii de eius fide prolatio. Cui subscripsit & ipse, & consentientes ei, numero quem paulò ante prædiximus. Hac fide lecta, Sophronius Pompeiopoios Paphlagonia hæc verba proclamauit: Si per singulos dies propriam adere licuerit fidem, veritatis integritas non manebit. Hæc quidem Sophronius ait. Ego autem dico, quod si ante eos & post illos fuerunt, omnis potuisset cessare contentio. Tunc ergo plurima inter se ob hoc, & propter eos qui fuerant accusati verba dicentes & audientes, abierunt. Quarto verò die conuenientes omnes, rursus mouebantur contentione sermones. Inter quos Acacius his verbis suam sententiam patefecit: Si semel Nicæna fides mutata est, nihil prohibet etiam nunc aliam dictare fidem. Ad hæc Eleusius Cyzici hæc verba respondit: Præsentem concilium celebratum est, non ut anathema discat, neque ut fidei explanationem suscipiat, tanquam non habens eam, sed possidens patrum fidem, hanc usque ad vitam mortemque custodiet. His ergo verbis Eleusius sententiæ occurrit Acacii, fidem patrum vocans, Antiochiæ declaratum. Cui recte quilibet poterit obuiare, dicens: Quomodo patres hos, nominas, o Eleusi, cum illorum non recipias patres? Hi nanque qui in Nicæa conuenierunt concordantes in Consubstantialitatis verbo pro fide sancito, proprie dicuntur patres, eò quod & tempore præcesserunt: & qui postea Antiochiæ conuenierunt, ab illis sacerdotij iura susceperunt. Si autem hi qui Antiochiæ congregati sunt, patres proprios negauerunt, consequenter istorum posterij patrum destructores secuti sunt. Quomodo ergo & quorum illi fidem velut improbam respuerunt, isti quasi probabilem susceperunt? Si autem illi non habuerunt Spiritum sanctum, qui per officium manus impositionis accipitur, neque isti sacerdotium perceperunt. Quomodo enim acciperent à non habentibus quod dabatur? Hæc obuiare ergo responsa poterit quilibet Eleusio. Cum hæc ita gererentur, ad aliam venere quæstionem. Quod enim Acacius in fide que lecta est, similem dixit filium patri, cõsulebant alter alterum, secundum quid esset similis filius patri. Et qui circa Acacium erant, dicebant, secundum voluntatem solummodo, non secundum substantiam patri similem filium esse. Alij verò omnes etiam secundum substantiam declarabant. In hac ergo contentione toto manserunt die. Et Acacium arguerunt, qui in suis sermonibus quos cõscripsit, similem per omnia patri filium dixit, nunc autem

*Sophronius
Pompeiopolitanus.*

*Acacium
Cyrenensis.
Eleusius
Cyzicensis.*

F

A secundum substantiam similem denegauit. Quibus multum contententibus, & ad nullam concordiam venientibus, surgens Leonas concilium soluit. Et iste fuit terminus synodi Seleuciæ congregatæ. Altera nanque die rogatus vt interesset, noluit, dicens: Missus sum ad concordiam concilij: vobis discordantibus adesse nõ possum. Quo facto, nec qui circa Acacium erant, ad synodum concurrere voluerunt. Altera verò pars in ecclesiam veniens, Acacium & qui erant cum eo vocauit, vt de Cyrillo Hierosolymorum episcopo haberetur examinatio. Sciendum itaque quod Cyrillus iam pridem fuerat accusatus atque damnatus, quoniam sæpe euocatus ad iudicium, duobus annis iugiter declinauerat, metuens accusantes. Condemnatus autem, appellationis libellum con demnatoribus destinauit, iudicium maius appellans. Cui appellationi consensit etiam Constantius Imperator. Hoc itaque solus & primus præter ecclesiasticam cõsuetudinem atque regulam Cyrillus fecit episcopus, vt sicut in publicis iudiciis, libellis vteretur appellatoriis. Tunc ergo in Seleucia adfuit iudicandus. Et ob hoc episcopi Acacium eiusque consentaneos euocabant, vt de accusatõnibus cognoscentes decretum commune proferrent. Euocabant etiam alios quosdam qui fuerant accusati, & semetipsos contulerant ad Acacium. Quos post crebram citationem nolentes occurrere, damnauerunt. Et ipsum Acacium, Georgium Alexandrinum, Vranium Tyri, Theodulum Cherapenum Phrygiæ, Theodosium Philadelphiæ Lydiæ, Euagrium insulæ Mitylenæ, Leontium Tripoleos Lydiæ, & Eudoxium, qui primò quidem Germaniciæ fuit, postea verò Antiochiæ Syriæ inuasit episcopatum, damnauerunt pariter & Patrophilum, quia & ipse à Dorotheo presbytero accusatus, euocatus noluerat obedire. Hos itaque damnauerunt. Excommunicauerunt autem Asterium, Eusebium, Abgarum, Basilium, Phœbũ, Fidelem, Eutyrium, Magnum & Eustathium, sic eos manere decernentes, donec habita satisfactiõne, accusationibus semetipsos exuerent. His actis, damnationem celebratam eorum parœciis indicarunt. Inque locum Eudoxij Anianum constituerunt episcopum. Quem comprehendentes qui circa Acacium erant, Leonæ & Lauritio tradiderunt, à quibus in exilium destinatus est. Quo facto episcopi qui ordinauerant Anianum contestationem obrulerunt Leonæ & Lauritio contra Acacium & cõsentaneos eius, dicentes synodi iudiciũ fuisse violatum. Cumque nihil agerent, Constantinopolim sunt profecti, vti quæ gesta fuerant, panderentur Imperatori.

SOZOMENVS.

De legatõ concilij Seleucia, & de examinatione Actij, & gestis Ariminensium. CAP. XXXV.

Hunc terminum habuit synodus in Seleucia constituta. Qui vero voluerit subtiliter vniuersa cognoscere, Exceptorum debet Acta relegere. Post hæc ergo talia gesta sunt. Consentientes quidem Acacio, ad Imperatorem quam propere peruenerunt. Alterius verò partis episcopi singuli ad propria sunt reuersi. Decem tantum-

modo eorum communi decreto missi, venientes ad principem, inuenerunt missos decem ab Ariminensi concilio. Porro sequaces Acacij iam agebãt, vt potentes Palatij ipsorum tuerentur partes: & per eos fauor illis arridebat Imperatoris. Dicebãt enim alios quidem ipsis consentire, alios autem ecclesiasticis pecuniis esse corruptos, alios incongruis falli seductionibus. Hæc agebat Acacius natura versutus, & paratus ad intelligendum atque dicendum, cum etiam insignem haberet ecclesiã, id est, Eusebij Pamphili, post quem eius tenebat episcopatum, & gloriabatur cum se habuisse doctorẽ. Et cum talis esset, persuadebat facile quod volebat. Cum igitur Constantinopoli ex vtroque concilio essent episcopi viginti, & alij qui casu præsentibus erant, primò quidem iubentur vt de Actij quæstione iudicaret præsentibus maximis proceribus & honorato, quem non ante multum temporis Imperator ab vrbe Roma reuertens, primũ Præfectum vrbe Constantinopolitanæ constituerat. Postea verò etiam ipso Constantio cum Iudicibus audiente, deprehenditur circa fidem Actij ægrotare, ita vt etiam Imperator & alij quasi circa blasphema eius verba commouerentur. Fertur autem Acacium ei que consentientes primum se hanc hæresim ignorare finxisse, & sub velamento quodam egisse cum Principe, vt ipse cũ suis Proceribus iudicaret, credens Actium nõ posse vinci verbis, & magis necessario capi iudicatis auditus, ac sine contentione præualere conamen hæreses. Cumque hoc perfici nequiuisset, proferri scripturam prolatam ab Arimino, & à Seleuciæ synodo missos hæc suscipere, deposcebãt. Et cum quæstio esset de substantiæ nomine, iureiurando firmabant, quod nullatenus dissimilem secundum substantiam filium faterentur, seque paratos hanc hæresim abdicare dicebant. Et quoniam inopinante Occidentales nomẽ substantiæ in Arimino reliquerant, necessariam huiusmodi scripturam esse fatebantur. Dicebant autem, quod si nomen substantiæ taceatur, cum nomine substantiæ etiam illud quod de Consubstantialitate decretum est, sine dubitatione tacebitur: quod plurimi Occidentaliũ sacerdotum pro reuerentia Nicæni concilij valde amplectebantur. Hanc autem etiam Imperator inductus est vt laudaret conscriptionem, & considerans multitudinem Arimini congregatã: & quia non peccaret, qui similem patri filium diceret, idem esse virtute credens, Consubstantialẽ, & similis substantiæ professionem: nihilque intellectu differens, nisi nominibus, quæ scriptura diuina nesciret. Hanc ergo sententiam habens, episcopos concordare præcepit in Ariminensis fide concilij. Cumque se altero die pararet ad Consulatum (quod prima die mensis Ianuarij Romanorũ more celebrabatur) totam diem & maximam noctis partem impendit, inter episcopos certamen habens, donec scripturæ ex Arimino allatæ subscriberent episcopi ex Seleucia venientes.

Quomodo affirmauerint fidem Ariminensũ Concilij, & Actium deposuerint simul & alios. CAPVT XXXVI.

Acacius autem & qui cum eo erant aliquantũ temporis Constantinopoli commorante, e-

Dstantis mittuntur tanquam legati concilij. Acaciani. Acacius Cesarensis.

Honoratus Præfectus vrbe Constantinopolitanæ.

E

Cyrilli Fidei ierosolymitanæ causa discutitur Seleucia. Libellus appellationis.

Episcopi damnati.

Excommunicati.

Anianum.

Simili substantiæ.

Novus Consulatus mittitur Caleno Ianuarius.

Acta concilij Seleucia.

Decem episcopi ad Cæsarem.

Ad synodum Constantinopolitanam.

Acacius e-
piscopus e Bithynia eno-
cat.
Vlphilas
episcopus
Gothorum.

Episcopi
abdicati.

A uocauerunt episcopos ex Bithynia, inter quos erat & Macarius Macedonensis, & Vlphilas Gothorum episcopus. Qui omnes numero quinquaginta conuenientes confirmauerunt Arimini lectam conscriptionem, adiicientes vt deinceps nequam substantia vel essentia nominaretur in deo. Et præter hanc scripturam omnes alias aut factas aut faciendas penitus abdicari. Quo facto Aëtium de Diaconatus ordine deposuerunt, tanquam hæreticè sapientem, & qui contra ecclesiasticam consuetudinem, quædam humanæ sapientiæ facta cōscriberet, & dialogos plenos blasphemia dīctaret, atque turbarum ecclesiasticarum & seditionis auctor extaret. Fertur autem à quibusdam, quod non eum integro corde deposuerint, sed volentes se principi commendare, eo quod dicerentur similia sapere. Videntes autem Imperatoris indignationem quam circa Macedonium tunc habebat, etiam eum deposuerunt, & Eleusium Cyzici, & Basilium Ancyra, & Ortasium Sardicorum, Dracontium Pergami. Et cum in dogmate viderentur habere discordiam, tamen tempore depositionis memoriam eorum fidei non fecerunt, sed culpas eis omnibus inferebant singulariter, per quas eos afferebant in ecclesiasticis regulis deliquisse.

Pro qua causa sit Cyrillus Hierosolymorum depositus.
CAPVT XXXVII.

Cyrillus vē-
didit suppel-
lectilem ec-
clesiasticam
donatam à
Constantio.

I nter quos Cyrillum quoque Hierosolymorū deposuerunt, tanquam Eustathio Elpidioque communicantem. Hi enim contraria sapuerāt eis qui in Militene fuerant congregati. Inter quos etiam ipse conuenerat, & tanquam post depositionem in Palæstina factam, communionem participatus fuerat cum Basilio & Georgio Laodicæ ciuitatis episcopis. Cum enim Cyrillus Hierosolymorum suscepisset episcopatum, de iure Metropolitanæ contendebat cum Acacio Cæsareæ Palæstina, tanquam sedis Apostolicæ pontifex. Hinc ergo in Antiochia constituti, derogabant alterutris tanquam nō saperent recte de deo. Nam & prius vterque sibimet in suspitione esse videbatur. **C** Alter quidem Arii dogma laudabat, Cyrillus autem prædicantes Consubstantialem patri filium, sequebatur. Inueniens ergo tempus Acacius cum consentientibus ipsi episcopis, Cyrillum pro huiusmodi causâ deposuit. Cum famas Hierosolymorum prouinciam occupasset, tanquam in episcopum necessitate ciborum turba respiciebat egentium. Cumque pecuniæ ad consulendum penuriæ non essent, vasâ sacrataque vela distraxit, & populi necessitati subuenit.

THEODORITVS.

Imperatoris igitur animum hoc commouit, & maxime quod Acacius contra Cyrillum noscitur machinatus. Sacram nanque vestem quam inclytus Imperator Cōstantinus ad honorem Hierosolymorum ecclesiæ dederat Macario illius ciuitatis pontifici, vt ea circumamictus, ministerium sacri baptismatis adimpleret, quoniã erat auro sericoque contexta, Cyrillum asseruit vendidisse, eamque vestem emisse quendam Thymelicum saltatorem. & dum ea fuisset indutus, in ipsa saltatione cecidisse, atque contritum morti contraditum.

Hanc ergo causationem Acacius habens, Cyrilum episcopatu deposuit. Damnatos igitur episcopos ex vrbe Constantinopolitana fugauerunt sectatores Acacij. Ipsis autem consentientes, in depositionibus tamen illorum nolentes subscribere, cum essent numero decē, apud semetipsos interim habitare præceperunt, & neque ministerio fungi, neque ecclesias gubernare, donec subscriberent. Et si non agerent pœnitentiam intra menses sex, & omnibus placitis atque gestis in illo cōcilio præberent scripto consensum, etiam ipsi deponerentur, quo facto consentientes ipsis episcopis per singulas prouincias alios ordinarent. Cumque talia cogitassent, cunctis episcopis atque clericis scripserunt, vt hæc obseruarent atque perficerent. Ex hoc ergo non post multum temporis Macedonio succedit Eudoxius, Basilio Athanasius Eleusio Eunomius, qui postea Eunomianæ princeps fuit hæreseos. Porro pro Eustathio Melitius ecclesiæ Sebastenæ suscepit episcopatum.

Episcopi
condemati
pel-
luntur ex
vrbe
Constanti-
nopolitana.

Episcopi
subsistenti.

SOCRATES.

Lecta est etiam in Constantinopolitana vrbe cum adiectione expositio fidei. Sed nos labyrinthum expositionum vix aliquando reperientes, eorum numerum quoque digerimus.

Enumeratio expositionum hereticarum post Nicænum concilium.
CAPVT XXXVIII.

P ost Nicænum nanque concilium in dedicatione Antiochena, expositionem geminam dictauerunt. Tertia verò est, quæ à Narcisso apud Gallias Constantio Imperatori oblata dinoscitur. Quarta Eudoxij, quæ in Italiam destinata est. In Sirmio tres dictatæ sunt, quarum vna in Arimino cum Consulatu relicta est. Porro octaua in Seleucia ab Acacij sociis ædita est, vltima Constantinopoli cū adiectione recitata est. Erat enim additum, vt neque substantia neque subsistentia diceretur in Deo. In hac Vlphilas Gothorum episcopus tunc primum consensit. Nam tempore præcedenti Nicænam amplectebatur fidem, sequens Theophilum Gothorum episcopum, qui præsens in Concilio Nicæno subscripserat. Acacius igitur & Eudoxius cum suis Constantinopoli de quibusdam alterius partis episcopis condemnandis certamen habebant. Videntes indignari contra Macedonium principem, primum condemnauerunt eum, tãquam plurimorum necis autorem, & quia diaconum in fornicatione captum in communionem susceperat.

Nonem
expositiones
fidei.

Vlphilas
Gothorum
episcopus.
Theophtus.

Macedonius
condemnat.
An. do. 363.

Quod Eudoxius Arianus post Antiochenum Constantinopoleos inuaserit episcopatum, & de praua Aetij doctrina.
CAPVT XXXIX.

E xpulso liquidè Macedonio, Eudoxius spernens Antiochiæ sedem, Cōstantinopolitanam inuasit ecclesiam, studio iutus Acacij, qui oblitus suorum, suis iudiciis contraria fanciuerunt. Nam cum prius Dracontium deposuissent, eò quod ex Galatia transfisset in Pergamum, non cogitantes

Eudoxius
Constantinopolitanam
sedem
inuasit.

A quod actum fuerat, Eudoxium ad sedem aliam trāstulerunt. Quo facto, lectam fidem Arimini cum augmento quod ipsi in Constantinopolitana vrbe adiecerant, vndiquaque miserunt, mandantes vt qui non subscriberent, iussione Imperatoris in exilium mitterentur. Aperueruntque sua gesta & aliis Orientalibus sibi concordibus, & Patrophilo Scythopoleos episcopo, qui de Seleucia ad propriam mox redierat ciuitatem. Eudoxio porrò cōstituto Constantinopoli, tunc etiam maior ecclesia, quæ dicitur Sophia, dedicatur Consulatu Constantij decimo, & Iuliani Cæsaris tertio, quintadecima die Februarij mensis. Eudoxius autem cūm sedisset in sedem, illam prius vocem, quæ vbique vulgata est, protulit, dicēs: Pater *αὐτοθεός*, filius *υἱοθεός*. Ista duo Græca verba, diuersos habent apud Græcos intellectus. *αὐτοθεός* enim dicitur & impius & sine cultu: *υἱοθεός* dicitur & pius & bene colens. Cūque dixisset hæc verba, turba generatur in populo, quasi patrem dixisset impium, filium verò piū. Quo facto, Nolite, inquit, turbari ad ea quæ dixi: Pater enim *αὐτοθεός* est, quia nullum colit: filius autem *υἱοθεός*, quia colit patrem. Hæc cūm dixisset Eudoxius, turba quidem sedata est: multus verò ritus compleuit ecclesiam. Et hæc tenus illud dictum cum derisione permanfit. His enim Hæresarchæ seductionibus sermonibusque vacantes, ecclesiā lacerarunt. Huiusmodi ergo termino etiam synodus Constantinopolitana conclusa est.

SOZOMENVS.

Igitur Acacius & eius socij non cessabant, sed congregati apud Antiochiam quæ ipsis dudū placuerant, destruebant: & ex conscriptione, quæ Arimini & Constantinopoli fuerat lecta, nomen similitudinis abscindere nitebantur, & per omnia substantiam atque voluntatem dissimilem esse patri apud filium, & ex non existentibus factum introducebant, sicut Ario primò placuerat, quibus Aëtiani cōsentiebant. Is enim Aëtius post Arium primus aptè his nominibus vti præsumpsit. Quapropter etiam *ἄθεός*, id est, sine Deo, vocabatur: eiusque sequaces propterea Dissimiles & Non-existentiales sunt dicti ab his, qui Antiochiæ Consubstantialitati consentiebant. Hos ergo cūm requirerent cultores Nicæni concilij, cur in expositione fidei suæ Deum ex Deo filium dicentes Dissimilem, & ex non extantibus nominare præsumerent, his verbis respondebant: Sic dictum est Deum ex Deo, sicut habetur apud Apostolum: Omnia autem ex Deo, vnus ergo omnium etiam filius Dei: & propterea positum est in expositionibus, Secundum scripturas.

SOCRATES.

Huius verbi princeps fuit Gregorius Laodiceus episcopus: qui cūm talia doceret, ignorauit quemadmodum Apostoli proprietates superiori tempore Origenes latius examinarit, atque interpretatus sit.

SOZOMENVS.

De crudelitate Georgij apud Alexandriam, & qui post Cyrillum Hierosolymorum tenuit episcopatum.

CAPVT XL.

Interea dum adhuc Athanasius celaretur, Georgius Alexandria crudeliter Paganos afficiebat, & aduersantes ipsi Christianos: vtrosque enim cogebat ad ipsius venire sententiam, & respuentes afficiebat. Erat enim apud sapientes exosus, quasi despiciens eos, & Iudicibus imperans. Apud populum verò quasi tyrannus, & vltra potentes elatus: præcipuè tamè Paganos opprimebat, quos sacrificare & paternas festiuitates agere prohibebat. Tunc enim milites & Ægypti duces, armatos in ciuitatem introduxit, imagines & ornamenta templorum abstulit: quod ei postea causam necis adduxit. Cyrillo verò deposito (sicut prædictum est) occupauit Hierosolymorum ecclesiam Herēnius, & post illum Heraclius, post quem Hilarius. Hos enim tunc illam ecclesiam gubernasse percipimus vsque ad imperium Theodosij principis, quando rursus Cyrillus ad proprium reuersus est episcopatum.

SOCRATES.

De Macedonio & Macedonianis. CAP. XLII.

Igitur Macedonius Constantinopolitana pulsus ecclesia, damnationem non ferens, quiescere respuebat. Declinavit enim ad eorum partem, qui apud Seleuciam Acacium cum sociis deposuerant. Misitque legationem ad Sophronium & Eleusium, vt defenderent expositam prius in Antiochia fidem, & postea Seleuciæ roboratā, & similis substantiæ fidem diuulgandam esse cōmonuit. Ad quem concurrunt multi familiarium, qui nunc ab eo Macedoniani vocantur. Quicunque enim in Seleuceno concilio Acacium declinauerunt, apertè verbum similis substantiæ sancierunt, cūm prius hoc non manifesto iudicio declarassent. Est enim opinio apud multos, quòd nō inuentum sit Macedonij, sed magis Maratonij Nico mediensis episcopi: vnde etiam Maratonij vocantur: ad quos Eustathius expulsus de Sebastia cōfugit. Cūque Macedonius sanctum spiritum cōprehendere in tractatu diuinæ trinitatis declinaret, tunc & Eustathius: Ego, inquit, neque Deum nominare spiritum sanctum patior, neque creaturam vocare præsumo. Propter hanc ergo causam spiritui repugnantes appellant huiusmodi personas, hi qui in Consubstantialitati expositione cōcordant.

SOZOMENVS.

Cum itaque Macedonius de ecclesia Constantinopolitana fuisset expulsus, non ea que Acacius atque Eudoxius sapiebat, sed tradebat magis filiū Deum, per omnia & secundum substantiam similem esse patri. Sanctum verò spiritum non earum rerum esse participem, sed ministrum, & exhibentem officium, & quæcunque de sanctis angelis dici possunt.

SOCRATES.

De his quæ rursus ab Arianis contra ipsos Arianos gesta sunt, & quomodo Eustathius nequitiam patefecerit Eudoxij. Et epistola Constantinopolitani concilij ad Georgium Alexandrinum condemnantis Actium cōscriptis eim. CAPVT XLII.

Sophia templum Constantinopolitanae dedicata est. An. do. 362. Eudoxij de Constantino Magno & Constantio filio opinio.

Actium Dissimiles, Non-existentiales.

Gregorius Laodiceus.

Georgius Alexandrinus.

Templa Gētiliū spoliata opera Georgij, Cyrillus, Herennius, Heraclius, Hilarius.

An. do. 363. Macedonius similes substantiæ adseritor.

Macedoniam.

Maratonij.

πνευματιστής.

F

An. do. 363. A
Acaciani
Antiochia
conueniunt.

Igitur sequaces Acacij in Antiochiam magno studio conuenerunt, acti pœnitentia quod similem dixerant filium patri. Et consulatu sequenti id est, Tauri & Florentij, cum Euzoios eam gubernaret ecclesiam, Imperatore ibidem constituto, pauci quidem rursus mouebant ea, quæ dudum placuerant, dicentes, oportere sermonem similis substantiæ auferri ab expositione fidei traditæ, tã in Aririno quàm Constantinopoli: non celantes, sed aperte dicentes, quod per omnia dissimilis filius est patri: non solum secundum substantiam, sed etiam secundum voluntatem, & ex non extantibus esset, sicuti prædicauerat Arius. Cum quibus erant sectatores Aëtij.

THEODORITVS.

Ea quidem tempestate, cum perfidia accusaretur Eudoxij, inter alios Eustathius, quoniam de fide, inquit, examinationem vis fieri ô Imperator, Eudoxij confydera blasphemias. Oblititque ei expositionem inter alia sic habentem.

B Quæ dissimiliter proferuntur, dissimilia secundum substantiam sunt.

Vnus Deus pater, ex quo omnia, & vnus dominus Iesus Christus, per quem omnia.

Dissimile autem est, ex quo, & per quem: dissimilis igitur filius Deo & patri. Hac lectione commotus Imperator requisituit Eudoxium, an fateretur suam. At ille negauit, dicens, esse Aëtij. Quem dum iussisset Imperator adduci, requisitus, licet eius non fuerit, suam esse professus est: & ideo in exilium missus. Eustathius tamen etiam Eudoxium ita sapere proclamabat, exigens vt scripturam anathematizaret Aëtij. Quod licet tardè, fecit tamen: & damnauit quod prius & postea prædicabat. De inde etiam ipse exigebat, vt ille *ὁ μόνουσιον* anathematizaret, quod scripturæ non haberent. Tunc Syluanus, & Ex non existentibus, inquit, & Creatura, & Alterius substantiæ, scripta nusquam sunt. Iustum ergo est hæc abrogari. Quod Imperator quoque decreuit vt fieret: quod (licet cum difficultate) fecerunt. Quo factò, exigebat vt ipsi & *ὁ μόνουσιον* abrogarent. Tunc disputatiuè atque veraciter Syluanus ait: Si ex non existentibus non est, neque creatura nec ex alia substantia Deus verbū, igitur consubstantialis est genitori patri: sicut Deus ex Deo, & lumen ex lumine, eandemque habet cum genitore naturam. Tunc Imperator iratus, exilium interminatus est eis. At illi: Potestatem, inquit, habes puniendi, non tamen nos patrum statuta destruiimus. Tunc Imperator illos pelli iussit ecclesiis, & pro eis alios ordinari. Tunc Eudoxius cum tyrannicè Constantinopoleos teneret ecclesiam, pulso Eleusio Cyzici, Eunomiū ordinauit episcopum. Et Aëtium in scriptis abdicauerunt: cuius videbantur esse consortes: scripserūtque Georgio, quod fuerat gestum.

SANCTA SYNODVS CONSTANTINOPOLI congregata, domino honorabili Alexandrina: ciuitatis episcopo Georgio S.

Synodo reprehendente Aëtium propter nephandas eius & plenas scandalis scripturas, secundum

consequentiam ecclesiasticarum sanctionū **D** super eo ab episcopis actū est quod decebat. Diaconatu nanque depositus est, & ab ecclesia factus extraneus. Et à nobis hæc monita processerunt, vt neque ad lectionem cuiuspiam veniant nephanda eius epistolæ, sed abiiciantur, eò quod vehementer inutiles sunt. His adiicimus etiam anathematizandum eum, si permaneat in eo proposito, cum sequacibus suis. Consequens enim erat, vt omnes in synodo conuenientes episcopi deponerent autorem scandalorum & schismatum in omni terrarum orbe factorum inter ecclesias, & concordarent in sententia contra eum iustè prolata. Sed præter vota spemque nostram, Serras & Stephanus, Heliodorus & Theophilus, in nostra sententia concordare noluerunt, neque in eius depositione subscribere, cum scilicet Serras etiam aliã vāsanam arrogātiā eiusdem accusaret Aëtij. Dicebat enim eū asperiora præsumere atque dixisse: quoniam ea quæ Deus hæcenus celasset Apostolis, reuelata sibi met affirmaret. Post huiusmodi vāsanos superbosque sermones à memorato Serra de Aëtio protestatos flecti precibus nequiuērunt, **E** vt in nostra fierent determinatione concordēs. Veruntamen nos longanimitate detenti, multo tempore sustinuiimus eos, nunc indignantes, nunc rogantes, nunc interminantes, nunc iterum supplicantes vt conuenirent nobiscum, & consona omni cōcilio definirent. Sustinebamus ergo si forsitan audirent, si forsitan intelligerēt, si fortè prospicerent. Cumque multo tempore nobis perdurantibus non flecterentur, sequi sententiam super prædicto viro prolatam, ecclesiæ honorabilius esse, quàm horum virorum amicitias iudicantes, finiuimus contra eos excommunicationem, tempus sex mensium ad agendum pœnitentiam eis dantes inducias, vt si intra hoc tempus conuerterentur & cōsentirent definitionibus fratrum suorum, susciperentur in ecclesiam & propriam fiduciam charitatemque repararent. Si verò sine pœnitentia permanerent, amicitiasque hominum regulis ecclesiæ & concordia nostræ præponerent, tunc eos episcopatus dignitate esse iudicamus extraneos: quibus depositis, necessarium erit vt in eorum locis alij constituantur episcopi, vt legalis ecclesia competentem sumens ordinem, sibi ipsi **F** concordet, episcopis videlicet vniuersis seruantibus vinculum charitatis, eademque cum perfectione dicēdo in vno intellectu vnāque essentia. Vt ergo cognoscas quæ concilio placuerint, hæc tuæ reuerentiæ scripta transmisiimus, orantes vt gratia Christi ista custodiens, pacificè & legitime regas sub te constitutas ecclesias.

De Eunomio, & quomodo in Cyzico fuerit ordinatus, & inde rursus expulsus hæreseos autor extiterit.

CAPVT XLIII.

Hunc porrò Aëtiū Eunomius in suis libris extollit, & hominem Dei vocat, multique fauoribus honorat. Sed tunc & abdicantium eum numero interfuit, & ab illis episcopale ordinationem ipse suscepit. Eudoxius igitur & Acacius cum suis præbentes consensum his quæ in Nicæa Thraciæ gesta sunt, pro Basilio & Eleusio alios constituerunt episcopos: de quibus superuancum

Serras:
Stephanus.
Heliodorus.

Aëtij vox
superba.

Aëtium in
exilium.

Eunomius
episcopus
Cyzicus
Eudoxium
Constantinopoli
quid confecerit
Eunomio.

A caneum loqui nunc censeo. De Eunomio solum habito sermone narrabo. Igitur cum Eleusio viuo Cyzicenam ecclesiam accepisset Eunomius, & populi sanitatem videret Eudoxius, atque Imperatorem conspiceret sequentem contra eos, qui creatum profitebantur vnigenitum Dei filium, eum compulit vt celaret hunc sensum, nec eum aperiret inuestigantibus accusatoribus: dicens Eunomio quoque, quonia oportuno tempore predicabimus quæ modò celamus & ignorantes docebimus, & contradicentes aut flectemus, aut cogemus, aut puniemus. His promissionibus persuasus Eunomius, obumbratam proferebat impietatem. Sed qui diuinis sunt innutriti literis, videntes dictorum calliditatem molestè quidem ferebant. Apertè verò contradicere temeritatis opus esse & non sapientiæ iudicabant. Circumponentes ergo speciem sibimet hæreticæ prauitatis, & hoc se esse fingentes, accesserunt ad domum eius, rogantes vt eis exponeret apertè dogmatis veritatem: nec pateretur huc & illuc eos diuersisque ferri doctrinis. Tum ille factus audacior sensum quem celabat, aperuit.

B Quibus dicentibus valde esse iniquum, vt non omnes sub eo constituti veritate fruerentur, his & huiusmodi seductus verbis, in conuentu ecclesiæ suæ blasphemiam reuelauit. At illi zelo suas animas accendentes, Constantinopolim profecti sunt. Et primùm quidem apud Eudoxium accusarunt Eunomium: quo eos non suscipiente adeuntes principem pestem illius cum gemitu panderunt. Dicebāt enim magis istius dicta impia esse, quàm Arij. Pro his indignatus Imperator, præcepit Eudoxio, vt deduceretur Eunomius, & conuictus sacerdotio priuaretur. Cumque frequenter ab accusatoribus importunitatem passus Eudoxius declinaret, adiecerunt rursus Imperatorem, ingemiscientes, quòd nihil eorum quæ præceperat, fecisset Eudoxius, sed tantam contemneret ciuitatè blasphemiam Eunomij pereuntem. Tunc Constantius expulsurum se interminatus Eudoxium est, nisi Eunomium iudicandum deduceret, & conuictum in accusatione puniret. Hoc metuens Eudoxius scripsit Eunomio, vt de Cyzico fugeret, sibi que id imputaret, qui nequaquam ipsius monitionibus obedisset. Verum Eunomius metuens abscessit quidem: sed contumeliam non ferens, prodicionis accusabat Eudoxium, læsumque se & Aetium assererat, ac deinde gregem propriæ cohortis instituit. Quicunque enim eius dogmatis concordiam sequebantur ab Eudoxio recesserunt: prodicionem accusantes eius, sociantes semetipsos Eunomio, qui hæcenus ab illo nomen habere noscuntur. Hinc ergo hæresiarches factus Eunomius, impietatis cumulo auxit Arij blasphemias. Quod verò ambitionis seruiens passioni, proprium proberetur fecisse collegium, ipsa quæ sunt gesta clamant. Nā cum abdicatus Aetius fuisset & expulsus, cum eo regressus non est, licet doctorem eum & Dei hominem nominaret, sed mansit coniunctus Eudoxio. Cum autem impietatis pænas exigeretur, ratum non habuit concilij decretum, sed ordinauit episcopos atque presbyteros episcopali dignitate priuatus.

SOCRATES.

De Apollinare patre simul & filio & eorum hæresi.

P Er idem tempus in Laodicia Syria duo erant viri, eodem nomine nuncupati, pater & filius: vterque dicebatur Apollinaris. Pater presbyteri dignitate fungebatur, filius autem habebat Lectoris officium, Græcarum ambo doctores literarum. Pater Grammaticus, filius erat Rhetor. Pater sanè cum fuisset Alexandrinus genere, & prius docuisset Beryti, postea venit Laodiciam: & veniens duxit vxorem, & filium habuit Apollinarem. Tū igitur ambo exercebantur cum Epiphano Sophista: & cum essent eius amici, valde fouebant eum. Hoc metuens Theodotus Laodicensis episcopus, ne frequenti confabulatione Sophistarum laborarentur in Paganismum, prohibuit ne ad eius scholas accederent. Qui paruipendentes episcopum, Epiphaniij amicitiam magis amplectebantur. Postea Georgius Theodoti successor, cum eos prohibere non potuisset, ambos comunione priuauit. Tū Apollinaris filius putans esse iniuriam, & fretus eloquij tumore Sophistici, nouitate & ipse introduxit hæreseos, quæ nunc fertur nomen ab inuētore gerens. Aiunt enim quidam excitatos eos aduersus Georgium, non tantum propter predictam causam, sed quòd viderent eum varia dogmata proferentem: & nunc quidè profitentem similem patri filium, sicut erat Seleuciæ constitutum: nunc autem in Arianam declinare sententiam. Quapropter velut opportunam sumentes occasionem, abiecerunt. Cumque nullus de eis curaret, sub schemate religionis pestem hæreseos introducunt. Et primū quidè dicebant, animam à Deo verbo in dispensatione incarnationis non assumptam. Deinde quasi pœnitentia ducti, corrigentes semetipsos adiecerunt: Animam quidem assumptam, quæ tamen non haberet mentem, sed Deum verbum esse pro mente in homine assumptum. Circa hoc itaque solum dicuntur esse corrupti, qui nunc illorum nomine vocitantur. Nam trinitatem substantialem esse profitentur.

THEODORITVS.

Quomodo Iacobi episcopi orationibus, Persarum rex non valuerit prevalere Romanis. CAP. XLV.

C Um iter hæc Saporex rex Persarum contra Romanos expeditionem mouisset. Constantius cum magno exercitu veniens Antiochiã, fugauit hostes. Quod non militia Romanorum egit, sed Deus qui colitur à Romanis. Modum autem enarrabo victoriæ. Nisibis quæ quidam Antiochiã Mygdoniam vocat, in confinio posita est Persicarum Romanarumque terrarum. Huius erat episcopus atque rector & dux Iacobus Apostolicæ gratiæ radiis illustratus. Cuius admirabilia notaque miracula alibi profectus hic rursus enumerare superuacaneum iudicauit. Sed vnum tantummodo eius opus, istius causa narrationis exponam. Huius igitur ciuitatem Romanis subditam Persarum exercitus obsidebat. Et cum septuaginta dies iugiter obseruaret, & multas quidem cepisset ciuitates, plurimamque circa hanc molimina posuisset, & vallos atque fossas pro capienda vrbe fecisset, eam nequaquam valuit obtinere. Postea verò Persarum impetum Mygdonij fluminis ciuitatem mediã diuidentis à longè retinentes & vtrasque ripas eius faciètes celsiores, vt aqua in

Apollinaris Grammaticus. Apollinaris Rhetor. Epiphanius Sophista gentilis.

Dogma. An. no. 379. Apollinaris.

An. no. 357. Saporex rex aduersus Rom.

Nisibis quæ & Antiochia Mygdonia. Iacobus episcopus Nisibitanus.

Saporex rex obsides Nisibin. Mygdonius fluvius.

Eunomius accusatur apud Imp.

Eunomius fugit.

Eunomianus duplex.

A se collecta concreveret, quò vi maiori posset irruere, cum vidissent iam etiam illas quas fecerant sublimes ripas impleri, subito auferentes quas fecerant catartas, emiserunt impetum fluminis contra murum: qui vehementis aquæ pondus non ferens, est inclinatus, & cecidit. Quo facto, ingrediens aqua cum magno impetu, etiam aliam partem muri, unde fluuius solebat exire, cum magna ruina deposuit. Hoc Sapo res inspiciens, speravit se sine pugna capere ciuitatem. Et illo quidem die quietuit, vt & fundus fluminis purgaretur, & posset ambulari per fluuium. Altero verò die cum omni militia credens per loca ruinosa murorum ciuitatem intrare, vidit murum ex vtraque parte fabricatum. Ille nanque sanctissimus homo orationibus milites coarctauit & alios vrbis habitatores. Quo facto & murum restituit, & propugnacula fecit, quibus repelleret accedentes. Et hoc non ad murum veniens egit, sed intra templum sacrum domino supplicans adimpleuit. Porro Saporem non solum muri fabrica terruit, sed etiam altera visio perturbauit. Vidit enim stantem supra murum quendam Imperiali schemate circumamictum, & tam purpura quam diademate resplendere. Arbitratus autem esse Romanorum Imperatorem, mortem minatus est eis, qui nunciauerant non illic eum esse presentem. Quibus affirmantibus se vera dixisse, & Constantium Antiochiæ commorari, ex vultu quem videbat agnouit eorum verba esse veracia, & ait: Deum bella gerere pro Romanis. Cumque hoc illum male haberet, infelix agit tam emisit in aërem. Et cum vidisset quòd in corpore eum iaculari non potuisset, tamen à vesaniæ suæ impetu non recessit. Tunc igitur Ephrem vir mirabilis, & scriptor egregius apud Syros, sacratissimo Iacobo supplicabat, vt veniret ad murum, & videns Barbaros, maledictionis iacula contra eos emitteret. Flexus ergo venerabilis homo, ascendit in quendam turrim: & cum millia milliū videret exercitus, aliam maledictionem eis non imprecatus est: nisi cinyphes & culices, vt per parua animalia supernam virtutem potuissent agnoscere. Orationem verò sequuntur sunt nebulæ cinyphum & culicum. Et elephantorum quidem proboscidas cum sint concaue, equorum verò aliorumque iumentorum aures simul & nares impleuerunt. At illi ferre vim paruorum animalium non valentes, sessores suos ductoresque excussos dorsis proiecerunt, & disruptas acies confuderunt: exercitumque relinquentes summo impetu fugiebant. Hoc modo miserimus Imperator parua clementemque correptionem in se cognoscens factam, à Deo habente prouidentiam animarum ipsum piecolentium, suum inde reduxit exercitum, consulationem non victoriam ex illa obsidione percipiens.

De concilio denuò apud Antiochiam congregato.

CAPVT XLVI.

Hoc itaque tempore Constantius Antiochiæ morabatur. Et Parthico bello quiescente rursus colligebat episcopos, cogens omnes negare verbum & vnus substantiæ & alterius substantiæ. Verum cum Eudoxius post Leontium Antiochenam arripuisset sedem, deinde pulsus post multa concilia, cum Constantinopolitanum inique

*Ephrem
Syri.*

*Ephrem
Syri.*

*Imprecatio
Iacobi in
Parsas.*

tenuisset episcopatum, Antiochena ecclesia pastore priuata videbatur. Tunc ergo conuenientes episcopi cum essent plurimi & vndique congregati, dicebant Imperatori, oportere primo pastorem constitui, & ita cum illo de dogmatibus cogitari.

De translatione sancti Melitij ad Antiochenum episcopatum, & de eius expositione de vnitate Trinitatis.

CAPVT XLVII.

Illo tempore sanctissimus Melitius ciuitatem quandam Armeniæ regens & Barbaros edocens quietem habere videbatur. Quem putantes Ariani ipsis consentire, petierunt à Constantio, vt Antiochenæ constitueretur præsul ecclesiæ. Cum quibus etiam orthodoxi propter claritatem eius vitæ & sanitatem rectorum dogmatum, in eius subscribere decreto, ipsumque decretum vtraque pars Eusebio Samosateno commendauit episcopo. Veniente verò Magno Melitio, occurrit ei populus vtriusque partis. Cum quibus Iudæi pariter & Pagani desiderantes celebratissimum illum videre Melitiū. Tunc Imperator & ei & alii qui exponere poterant, iussit, vt populis explanarent locum illum: Dominus creauit me in initio viarum suarum in opera sua: præcipiens vt exceptores eorum verba conscriberent. Et primū quidem Georgius Laodiciæ hæreticæ pestis euomuit. Post quem Acacius Cæsareæ quandam nisus mediam proferre doctrinam, multum ab illorum blasphemiam recessit, non tamen summum apostolicæ integritatis dogma seruauit. Tertius autem magnus surrexit Melitius, & rectitudinem regulæ in sacra disputatione monstrauit. Nam veluti quodam pondere veritatis vtens, & quod plus, & quod minus erat, euitauit. Cumque turba vniuersa faueret, rogans vt breuem eis doctrinam daret imaginem, tres ostendens digitos, deinde colligens duos, & vnū tendens, illam laudabile protulit vocem: Triasunt quæ intelliguntur, sed tanquā de vno disputamus.

SOZOMENVS.

Quod expulso Melitio Euzoio Arianus Antiochia ordinatus sit episcopus.

CAPVT XLVIII.

Eo tempore fertur Archidiaconus eius ecclesiæ, adhuc eo loquente, extensa manu eius os obstruxisse. At ille suam sententiā manu clarius quam voce signauit. Tribus enim apertis digitis & denuò clausis, & vno tantū digito rursus extenso populo figura diuulgabat, quod tres vnum sint. Deinde Archidiacono eius manum ore omisso tenente, libera voce clamabat, Nicænum seruari debere concilium.

THEODORITVS.

Contra hanc doctrinam Ariani calūniæ linguas exacerunt, Sabellianū asserentes Sanctū esse Melitiū. Ob quā rem principi suaserunt, vt in propria prouinciam in exilium mitteretur. Et supradictus Euzoio aperte Ariani dogma laudauit. Hunc enim cum Ario Magnus Alexander diaconatu priuauerat. Hoc itaque facto, sanus populus ab hæreticis diuisus in Apostolicā ecclesiā positā, loco, qui dici-

*D. Consultatus
de episcopo
Antiocheno
profecto.*

*An. do. 363.
Melitius &
eius doctrina*

*Constantium
iubet episco-
po hunc lo-
cum: Domi-
nus creauit
me &c. po-
pulo exponere.
Præter. 8.
Georgius
Laodiceus
Acacius
Cæsariensis.*

*Melitius
quod ore elo-
qui non fuit
tur, manu de-
signat.*

*Melitius in
concilio pro-
ductus.
Euzoio
Alexandri
vno.*

A tur Verus, conueniebat. Annis nanq; triginta post quàm magnus Eustathius fuerat expulsus, orthodoxi Arianorum onera sunt perpelsi, rerum mutationem vtilem sustinentes.

SOZOMENVS.

Schisma.

Sequacibus enim Melitij communicare noluerunt hi qui ab initio Nicænum dogma seruauerant, dicentes, quod ex Ariano decreto Melitius fuisset ordinatus, & sequaces eius ab illo essent baptizati: ob quam rem Antiochena ecclesia in aliam diuiditur partem.

THEODORITVS.

Ariani triumphans.

*Gen. 19. e
Mat. 5. e*

Mat. 5. e

B Cumque viderent orthodoxi, hæreticorum cre scere magis impietatem, & Apostolici dogmatis defensores aperte debellari, sanctumque Melitium pulsum, & Euzoium hæreticum ordinatum, verborum meminerunt, quæ dicta sunt Loth: Salua (inquit) salua animam tuam. Ad hæc etiã Evangelici verbi dicentis: Si oculus tuus dexter scandalizat te, aufer eum & projice abs te. Idem & de manu & pede domino lanciente, qui etiam adiecit, dicens: Melius est enim tibi, vt pereat vnũ membrum tuum, quàm totum corpus in gehennam mittatur.

*De constantia Eusebij propter Melitium.
CAPVT XLIX.*

*Decretum Melitij repositum ab Eusebio Samosatensi.
Ariani.*

Eusebij constantia.

Porrò mirabilis Eusebius, cui modo memini decretum fuisse commendatum, videns præuaricationem pactorum circa Melitium meditata, ad suam reuersus est ciuitatem. Ariani verò scriptum testimonium metuentes Constantio suaserunt, vt mitteret qui decretum de Melitio factum, ab Eusebio reuocaret. Tunc missus est verdarius, qui hæc velociter adimpleret. Quumque venisset, & Imperatoris verba nuntiasset, tunc Eusebius admirandus, commune, inquit, depositum non restituam, nisi omnes qui tradiderunt, dicant.
C Quod dũ qui fuerat missus renunciaisset, indignatus Imperator, denuo misit vt redderet quod accepit, adiiciens scripto, vt si reddere noller, dexteram manum eius abscinderet: verbo tamen iubens illi quem misit, ne faceret quod habebatur in literis. Quumque epistolam legisset Eusebius, & iruenisset pœnam ab Imperatore dictatam, cũ dextera manu obrulit & sinistram, ambas incidi petens. Nam decretum, inquit, non dabo clarum Arianæ pestis indicium. Hanc eius firmitatem Constantius videns, laudauit egregie. Mirantur enim & impij resistentium sibi laudes, cum gestorum magnitudine superantur.

SOZOMENVS.

**Quomodo Iulianus negata Christiana religione bellum contra Constantium parabat, & de morte Constantij.
CAPVT L.**

Hæc igitur apud Orientales agebantur ecclesias. Interea Iulianus Cæsar bello deuincens Barbaros apud Rhenum fluuium residetes, alios quidem peremit, alios cepit: claraque victoria decoratus, cum mediocritate vitæ atque mansuetudine militibus gratus esset, ab eis appellatur Augustus. Hoc facto, nihil de Constantio cogitans, Iudices ab illo factos honoribus mulcebat: & ad illius inuidiam literas proferebat, quibus ostenderet eum propter bellum contra Magnentium gestum, in Italiam Barbaros induxisse. Repente verò religione murata, cum prius Christianus esse putaretur, semetipsum Pontificem nominauit: & veniens ad templa Paganorum, sacrificabat, subiectisque talia colere suadebat. Cumque Constantius propter bellum Persicum apud Antiochiam moraretur, sperans ille quod sine bello posset Illyricum occupare, ad eos agebat iter, dicens se velle Constantio satisfacere, tanquam nõ sponte sed voluntate militum insulas imperij suscepisset. Fertur itaque cum ad hos terminos accessisset, vindemia iam collecta, circa occasum Pleiadũ uas denuò fuisse prolata. Insuper etiã imbre ex aère descendente, in eius veste simul & cæterorũ guttas singulas crucis formasse signacula. Hoc facto, videbatur & ipsi & aliis, quod botris extra tempus illatis, bonum rei panderetur indicium: imber autem cadens vestem supra quam ceciderat, roboraret. Alij verò dicebant, uarum signum, quod præter tempus sit, significare perditionem Imperatoris instar huiusmodi botrorum, & parui temporis fore eius imperium. Porrò de cruce dicebatur prænunciare hoc signum, quod sit cœleste dogma Christianorum, & oporteat signari cunctos crucis indicio. Vnde cognoscitur quod diuersus interpretati quam dixerat Imperator, veritate fraudati non sunt: vtriusque enim opportune dictũ sequens tempus ostendit. Cum audiret itaque Constantius contra se venire Iulianum, instructione belli Parthici omissa, Constantinopolim veniebat.

SOCRATES.

Et apud Mopsucrenem inter Cilicas atque Capadocas, nimia cogitatione, apoplexiæ passione defunctus est. Consulatu Tauri & Florentij, tertio die Nouembris mensis, anno vitæ suæ quadragesimo & quinto: ex quibus tredecim regnauit, viginti quinque post illum.

SOZOMENVS.

Quo defuncto, Iulianus quidem iam Thracias obtinebat. Et non post multum Constantinopolim veniens, appellatus est Imperator.

G ij

*An. do. 363.
Victoria Iuliani aduersum Almannos circa Argento ratum.
Iulianus appellatur Augustus.*

Vocat se Põtificem Gentilium.

Prodigia.

Nota crucis in vestibus.

Diuersa.

*Mopsi fons Constantio Augusti moritur.
An. do. 363.*

*Iulianus Imperator fit.
a. d. 364.*

A HISTORIAE ECCLESIASTICAE QUAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER SEXTVS.

SOCRATES.

De Iuliani genere ac disciplina, & quomodo peruenit ad imperium.

CAPVT PRIMVM.

B
Constantino
poli unde
dicta.

Dalmatius
Constantius
Gallus
Iulianus

Gallus E-
phesi insti-
tuitur, Iulia-
nus Constā-
tinopoli.
Mardonius
Nicocles
Ecebolus.

Libanius
Sophista.

Maximus
philosophus.

Vnc igitur de Iuliano pauca dicēda sunt, eiusque genere, ac eruditione, & quomodo uenerit ad imperium. Constantinus, qui Byzantium suo nomine Constantino polim appellauit, duos habuit ex eodem patre, non ex eadē matre, germanos, quorum vnus Dalmatius, alter Constantius vocabatur. Et Dalmatius quidem habuit sui nominis filium: Constantius autē duos habuit natos, Gallum, & Iulianum. Post mortem Constantini conditoris Constantinopolitanæ ciuitatis, quum milites iuniorem Dalmatium peremissent, tum & isti, defuncto iam patre, penē mortis periculum cum Dalmatio sustinuerant, nisi Gallū quidem ægritudo, quæ putabatur ineuitabilis, liberasset: Iulianum uero ætas infantilis: erat enim annorum octo. Cumque ab eis feruor Imperatoris quieuisset, Gallus circa Ephesum apud doctores erat, ubi etiam à progenitoribus possessiones habebat. Porro Iulianus crescens, in auditoriis Constantinopolitanæ urbis exercebatur in Basilica ubi doctores erant, habitu priuato procedens. Habebatque pædagogum eunuchum nomine Mardonium, Grammaticum Nicoclem Laconem. Rhetoricam uero legebat apud Ecebolus Sophistā tunc Christianum. Quod prouidentia sanè Constantij factū est, ne apud Paganum Sophistam legēs, ad eius superstitionis dogma declinaret. Erat enim Iulianus ab initio Christianus. Cumque lectione proficeret, fama per populum volitabat, quod posset etiā Romanam gubernare rempublicam. Quod dum latius panderetur, estuationem induxit Imperatori Constantio. Quamobrem amouit eum ab vrbe regia, & misit Nicomediam, præcipiens ne accederet Libanium Sophistam, Syrum. Tunc enim Libanius à pædagogis Constantinopolitanis expulsus, Nicomediæ degebat. Prohibebatur autem Iulianus apud Libaniū legere, eo quod Paganus esset: ueruntamen librorum eius lectionibus utebatur. Cumque proficeret in Rhetorica, superuenit Nicomediam Maximus philosophus, non ille Byzantius pater Euclidis, sed Ephesius, quem postea quasi artes Magicas exercentem, Valentinianus Imperator præcepit occidi. Tum igitur non ob a-

liam causam Nicomediam uenerat, nisi Iuliani fama pertractus. Apud quem Iulianus cum studia philosophica prægustasset, cœpit etiam doctoris imitari religionem. Is enim etiam imperij cupidinem animo eius immiserat. Quum hæc non laterent aures Imperatoris, inter spem metumque cōstitutus, suspicionem celare uolens (quia qui dudū integer fuerat Christianus, postea proditor est effectus) tonsus monachicam simulabat vitam: & latentem exercebatur in philosophia, in manifesto autem sacros Christianorum legebat libros. Denique in ecclesia Nicomediæ Lector est constitutus: & sub hoc habitu furorem declinauit Imperatoris. Hæc equidem ex timore faciebat, nequaquā à spe recedens quam mente conceperat. Dicebatque plurimis amicorum suorum felicia fore tempora, quibus ipse rerum potiretur imperio. Dum hæc itaque contra eum sic agerentur, Gallus germanus eius Cæsar constitutus uenit Nicomediam uisurus ipsum, cum proficisceretur ad Orientem. Paulò post uero perempto Gallo, repēte Iulianus quoque fit suspectus Imperatori, qui etiam eum custodiri præcepit: & cum fuga elapsus fuisset, diuersa loca circumeundo, seruatus est. Vixque tandem uxor Imperatoris Eusebia cælaturu inueniens, supplicauit Imperatori ut nihil mali pateretur, sed ut potius ad philosophandum mitteretur. Athenas.

Iulianus fugit se Christianum.

Iuliani fuga Eusebia uxor Cæsaris

THEODORITVS.

Cœpit igitur Iulianus Imperialia scepra desiderare. Quamobrem discurrens per uniuersam Hellada, uates quærebat responsa reddentes, consulens an ad suum imperium perueniret: inuenitque uirum qui illi desiderata se dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam idolorum locum, & introducens in adytum, seductores dæmones euocauit. Quibus solenniter apparentibus, terrore compellitur Iulianus in fronte sua crucis formæ signaculum. Tunc dæmones trophæi dominici figuram respicientes, & suæ recordati deuictionis, repente disparuerunt. Quod cognoscens Magus, cœpit inculpate Iulianum. At ille & terrorem significauit, & de crucis se dixit obstupuisse uirtute, eo quod uidentes hoc signū dæmones euaniuissent. Porro Magus: Non hoc suspiceris, inquit, & bone uir, eos timuisse sicut ais, sed abominati hoc signum potius abscesserunt. Et ita capiens miserū, odio repleuit Christiani signaculi Iulianum.

Consulto uates.

Miraculum.

SOCRATES.

Post hæc igitur Imperator euocauit Iulianū & constituit Cæsarem: danſque ei coniugem Helenam sororē suam, cōtra Barbaros eū destinauit ad Gallias. Hi nanque Barbari, quorū Imperator Constan-

An. d. 360.

Helena v-
sor Iuliani
Alamanni

A eius contra Magnentium auxilia petierat, cum nihil profuissent contra tyrannum, Romanorum vastabant vrbes. Quum esset ergo adolescens Iulianus, iussit Imperator vt præter consiliū Ducū nihil moliri præsumeret. Quūque illi accepta potestate negligentius agerent, & propterea Barbari superarent, tunc Iulianus Duces quidem delictis vacare permisit. Sumens autem milites, eisque spolia peremptorum hostium compromittens, initium vincendi Barbaros fecit, & amorem sui militibus inferuit. Fertur itaque cum in quandam ciuitatem fuisset ingressus, quod corona laurea, quibus solent ciuitates ornari, inter colūnas pendens, rupto fune super eius caput deciderit, eumque aptissime coronauerit. Quo facto, cuncti clamauerunt id ei signum fore imperij. Aiunt verò quidā, Constantium propterea eum contra Barbaros misisse, vt ibi interiret. Sed nescio an vera suspitio sit: nā qui ei germanam dedit vxorem, si hoc cogitasset, contra se magis insidias excitaret. Quum igitur Iulianus apud Imperatorem de Ducū negligentia quereretur, alter mittitur magister armorum, eius alacritati conueniens. Cuius ministerio cum Barbaris confidenter est congressus: & quum illi per Legatos literas Imperatoris eos ad prouincias inuitantis ostenderent, tunc ille Legatos eorum coniecit in vincula: factaque congressione vicit, ita vt etiam captum regem Constantio mitteret. Hac felicitate prouectus, à militibus appellatur Augustus. Quumque corona deesset Imperialis, vnus signiferorum torquem quem habebat in collo sumens, Iuliani capiti circumposuit. Hoc ergo modo Iulianus Imperator est factus. Quæ verò postea gesserit ille Philosophus, iudicent audientes. In ipso nanque principio non missa Legatione ad Constantium, nec animum benefactoris placans, quicquid sibi visum esset, agebat, modo Iudices immutando Prouinciales, modo derogando Cōstantio, & per vrbes singulas publicè derogando ab illis Barbaris definitas epistolas. Quamobrem plurimi eū sequebantur, à Constantio recedentes. Tūc igitur etiam figmentum Christianismi quod habebat, abiecit. Et quum circumiret diuersas vrbes aperiens templa idolis offerebat, & seipsum Paganorū Pontificem nominabat. Cumque talia gereret, intestinum bellum contra Constantium quæsitā occasione parabat: & quātum ad eum perfici potuit. Non enim sine multo sanguine studium eius philosophiæ poterat adimpleri, nisi Deus consiliorū iudex, alterum sine alterius cōcertatione sustulisset. Nam cum venisset Iulianus ad Thracias, nuntiatum est mortuum esse Constantium. Et hoc modo intestino bello Romanum liberatur imperiū. Veniens autem Iulianus Constantinopolim, cogitare cœpit quemadmodum sibi populum complacere, & illius fauorem deceter acquireret. Quod hac arte fecit. Bene nanque sciebat Constantium ab omnibus populis nomen Consubstantialitatis amplectentibus odio haberi: ob quam rem ab ecclesiis videbantur exclusi, & episcopi confiscati, inque exilium relegati. Simul etiā nouerat & Paganos fuisse cōtristatos prohibitione sacrificiorū, & desiderare adipisci tēpus quo ipsorum aperiretur templa, & haberēt idolis immolandi potestatem. Sic igitur vtrunque populū mœroribus exulceratum à defuncto cognoscens, & cōmuniter omnes

Alamanni
propheta à
Iuliano.

Iulianus po-
pulis fauorem
comatur sibi
comparare.
An. do. 363.

de Eunuchorum violentia, & præcipuè Eusebij rapinis ingemiscens, apud omnes seipsum artificioso velamine commendauit: & aliis quidem fingebat, aliis autem per vanam gloriam largus erat. Omnibus tamen in communi qualis esset religione monstrabat. Et primū quidem crudelitati Cōstantij circa subiectos derogās, & eum coram populo vniuerso redarguens, iubet episcopos in exilium deportatos reuocari, & confiscatas eorū redi substantias. Tempa quoque Paganorum velociter suos necessarios præcepit aperire. Eos autem qui fuerant ab Eunuchis oppressi, recipere quæ male ab eis fuerant abrepta sanciuit. Eusebiū verò præsidem Imperiali cubiculo morte damnauit, non solum quia multos oppræsserat, sed quia Gallum quoque fratrem suū eius accusatione audierat interemptum. Et corpus quidem Constantij regio honore sepeliuit. Expulsi quoque palatio Eunuchos, tōsores, & cocos. Eunuchos quidem, quia eius vxor obierat, postquam non duxit aliam. Cocos autem, eo quod cibis simplicibus vreretur. Tōsores autem, vnus (inquit) sufficit multis. Scriptorum autem plurimos fortunæ antiquæ restituens, reliquis suam mercedem scripturæ dari præcepit. Abscidit quoque etiam Publicum cursum mularum & caballorū, quos publicis iussit vtilitatibus ministrari. Hæc eius opera laudant pauci, plurimi vituperant, quod remoto fastu Palatij contemptibile videretur Imperium. Is etiam noctu vigilans conscribebat libros. Et descendens in Senatu publice recitabat. Solus enim Imperatorum à Iulio Cæsare in curia Senatus recitauit orationes. Honorabat quoque disciplinarum cultores, maxime philosophantes. Quamobrem vndique fama cōgregabat huiusmodi viros confluentes circa Palatia, qui circūamicti palliis magis habitu quàm magisterio agnoscebantur. Erantque graues vniuersis Christianis, seductores viri, & Imperatoris semper religioni fauentes. Habens itaque Iulianus immodicum vanæ gloriæ vitiū, cunctos ante se principes lacerauit in libro quem de Cæsaribus scripsit. Hac ergo arrogancia motus, etiam contra Christianos conscripsit libros. Vt ergo cocos atque tōsores expelleret, opus philosophi, non tamen Imperatoris fecit: vt autem detraheret atque laceraret, neque Philosophi, neque principis fuit.

SOZOMENVS.

Quomodo Iulianus ad ritum deuenerit Paganorum, & de sacrificiis Idolorum. CAPVT II.

Ferunt itaque mox in ipso principio Iulianū fadeo apertè & impudenter negasse Christianam fidem, vt quibusdam sacrificiis & inuocationibus, quas expeditiones Pagani vocant, & sanguine immolationū, nostrum baptisma studeat abluere, & abrenūtiare ecclesiasticæ professioni. Ex illo enim tempore tam secretè quàm publicè & in templis, licet Pagani sacrificia celebrabāt. Fertur verò, quod cum aliquando sacrificaretur, ostensum sit ei in visceribus pecoris immolati, signaculum crucis corona circumdatum. Quo viso, alios quidē sacrificij ministros fuisse perterritos, reputantes videlicet huiusmodi religionis virtutē, & Christiani dogmatis æternitatē: eo quod co-

Eusebium
eunuchum.

Iuliani ge-
sta & scri-
pta.

E

F

Iulianus
August. a-
bluit baptis-
mum.

Prodigium
coronata
crucis in ex-
tin visa.

A rona quæ circumdabat crucem, victoriæ esset indicium: & quia ambitus circuli à suo principio nusquam terminaretur, sed magis reuertetur in semetipsum. Cumque cæteri mirarentur, princeps huius scientiæ confortauit eos, dicens, prospera & vtilia sibi indicia fuisse monstrata, & quod magis signum dogmatis Christiani coerceretur, nec ei quod vellet dilatari, liceret, termino circuli circumsepto.

THEODORITVS.

Julianus enim metuens Constantium, quod genere proximos tyrannidis formidine perimeret, Lectorum sociatus est choro, & diuinos codices in ecclesia populo audiente legebat. Nam & Basilicam martyrum ædificauit, quam diuina prouidentia non suscepit.

SOZOMENVS.

Quomodo etiam ante Imperiū latenter fuerit Paganus.

B

CAPVT III.

C Vm adhuc pueri Gallus & Iulianus in Capadocia agerent, aiunt habuisse eos tunc studium, vt maximam Basilicam ad sepulchrum martyris Mamæ extruerent: & inter se diuiserunt opus. Cumque ambo certarent in edificio, vt alter alterum superaret, fertur quoddam prouenisse miraculum: & nisi hæcenus superessent, qui hæc se audiuisse ab inspicientibus narrarent, videretur forsitan incredibile. Galli nanque pars augebatur & omnino crescebat: Iuliani verò labores, alij quidem fodiebantur, alij terra ipsa vomente ruderibus implebantur. Aliquando deposita fundamenta terræ copulari non poterant, perinde ac si quædam violèta virtus ex loco inferiore ea repercutiendo depelleret. Quæ causa cunctis apparebat esse prodigiosa. Ex illo nanque colligebant, non esse virum illū in religione Christiana sanū,

Quam fuerit Iulianus Christianis infensus.

CAPVT IIII.

C

C Vm igitur solus tenuisset imperium, templaque reserasset, & alia repararet, omnem deuotionem etiam ministris templorum affluentius impendebat. Sæpe verò ciuibus in commune rescripsit, vt ad paganos accederent ritus, & eius donatione fruerentur, Christianis se inimicū aperte designans, ita vt neque venire ad se eos vellet, neque Legationes eorum susciperet. Denique cum Persæ mouissent bellum, Legationē mittentibus Nisibinis tanquam omnibus Christianis, & neque templa reserantibus, neque ad eorum facta venire volentibus, interminatus est, non se auxilium præbiturum, nec legationem quasi pollutæ ciuitatis esse suscepturum, neque ad eos prius accessurum, nisi cognosceret in Paganismū esse mutatos. Hoc etiam apud Palæstinam questus de Constantiensibus, delegauit. Hic enim locus cum esset Gazæ portus, & Maioma vocaretur, essetque Christianis plenus, à Constantino dignitatem meruit ciuitatis, & ex filij eius nomine Constantia nuncupata est. Iniustum enim arbitratus est Constantinus, vt Paganis subdita videretur esse Gazensis.

bus. Tunc ergo Iuliano regnante, litem Gazæ Constantiensibus intulerunt. Quo Iudice residente, Constantiam rursum eis subdidit, distantem propemodum stadiis viginti. Et ex illo, sublato priori nomine Gazæ Maritimæ vocabulo nuncupatur. Habebat enim communes Iudices atque Duces: sola verò iura ecclesiæ duas videntur ostendere ciuitates: vtraque enim suum episcopum habet & clerum. Et Vigilæ martyrum atque Collectarum apud eos seorsum fiunt, & termini vtriusque episcopatus ecclesiæque constituti sunt. Quodam tempore defuncto Maiomeno pontifice, quidam presulum ecclesiæ Gazæ studuit vtrunque clerū suæ ditioni submittere, phas non esse dicens, vt vni ciuitati duo episcopi præsiderent. Resistentibus Maiomenis, deliberauit prouinciæ synodus, vt eis proprium ordinaret episcopum, oportere credes eos qui sub Constantino pro pietatis religione ciuitatis habere priuilegia meruissent, & Pagani Principis iudicio hæc amississent, in sacerdotiis & ordine ecclesiarum nequaquam dato antiquitus honore priuari. Ea quoque tempestate Cæsaream Capadocia maximam ac felicissimam ciuitatem ita vocari prohibuit, eiq; appellationē antiquā Cæsaris abrogauit, quā à Claudio Cæsare promeruerat. Nam prius Mazaca vocabatur. Habebat enim odium eius antiquitas, eod quod omnis eius esset populus Christianus, & templum apud se Iouis & patrij destruxisset Apollinis. Nam cum etiam eo regnante, Fortunæ sacellum quod solum remanserat, à Christianis fuisset euersum, ciuitati crudeliter erat infestus: & Paganorum populos illic habitantes, valde culpabat, qui semetiplos vlti non essent, & quidlibet pro Fortuna sustinissent. Omnes verò possessiones atque pecunias Cæsariensium ecclesiarum cum verberibus exquirens, in mediū iussit afferri. Moxque ex eis trecentas auri libras in ærario publico collocauit. Clericos autem vniuersos aggregari inter milites iussit, Duci prouinciæ seruituros, quod est nimis graue & vehementer iniuriosum. Populum verò Christianorum cum vxoribus ac filiis inscribi præcepit, & tanquam vicaneos tributa persolvere, cum interminatione iurans, quod nisi templum rursus festinanter ædificarent, & ciuitatem valde affligeret, & ne quidem capita sua Galilæos habere permetteret. Sic enim solebat vocare Christianos. Quod fortè cuenisset, nisi sine celeri defecisset.

Quod initio Imperij sui magis pepercerit Christianis.

CAPVT V.

I Nitio nanque parcens Christianis, clementior visus est, sciens priores persecutores nihil profecisse ad augmentum Paganismi, quod punissent Christianos: qui magis hinc creuerint, & facti sint gloriosi pro vero dogmate morientes. Inuidens igitur illorum gloriæ, à tormētis abstinuit, iudicans esse necessarium, vt sermone potius & admonitione Paganismum colendum populo suaderet, credens etiam hinc se monstrare clementē.

Quomodo Mares episcopus Chalcedonis in faciem redarguerit Iulianum.

CAPVT VI.

Iulianus lector est ordinatus ob mortuum.

Iulianus & Gallus templum Mamæ erigendū locant. Prodigium.

An. do. 364.

Maioma, Constantia.

Constantiensis à Constantino libertate donata, Gazæ iurum subiicitur à Iuliano. Gazæ Maritima.

Mazaca. Templum idolorū à Christianis destructum. Thesaurus ecclesiasticus Cæsariensibus ademptus. Clerici coguntur militare. Galilæos Iulianus vocat christianos.

*Iulianus ob
iurgatur à
Mares.*

A Fertur enim, quum Cōstantinopoli apud Fortu-
nam sacrificaret vrbis, accessisse ad eū Mares
episcopus Chalcedonis, & publicè impiū & *idop*,
id est, sine Deo, apostatamque vocitasse: illum ve-
rò solam ei improperasse cæcitate: erat enim se-
nex, & propter imbecillitatem oculorū manu alte-
rius agebatur. Super hæc volēs etiā lacere Deū,
consuecte dixit: Neque Galilæus Deus tuus curare
te potest. Respondens verò Mares dixit. Ego, in-
quit, Deo meo pro cæcitate gratias ago: quia hoc
ideò factum est, ne te videam pietate nudatū. Im-
perator autem nihil respōdens abscelsit. Sic enim
putabat potius roborari Paganismum, si se patien-
tem ac mitem Christiano populo demonstrasset.

*Mares re-
sponsum.*

*Quod eos qui fuerant deportati à Constantio, reuo-
carit. C. A. P. VII.*

*Subdola Iu-
liani in Chri-
stianos clemē-
tia.*

B Hæc itaque faciens, eos qui fuerant à Constan-
tino fugati ppter religionem, reuocauit, & cō-
fiscatis patrimonium sua restituit, præcipiens popu-
lo vt nullum læderent Christianum, neque nolen-
tem sacrificare cōpellerent: sponte verò acceden-
tes ad aras, prius expiari apud dæmones, purgariq;
solitis eorum sacrificiis præparabat. Clericis au-
tem omnia priuilegia, honores, cōsuetudinēque
subtraxit, & leges positas pro eis soluit, ipsosque
Curia tradidit: simul & à virginibus & viduis que
pro penuria inter clericos alebatur, iussit exigi ea
quæ pridem à publico accepisse videbantur. Con-
stantinus enim Imperator disponens res ecclesia-
rum vniciuique ciuitati pspexit, vt clerus sufficiē-
tia emolumenta perciperet, & hoc lege firmavit:
quod hæctenus mortuo Iuliano seruatur. Hæc ex-
actionem aiunt valde fuisse crudelem. Auferebat
enim subinde pecunias, & ornamenta sacra tem-
plaque sub Cōstantino & Constantio fundata de-
struebatur: datæ ad ædificia pecuniæ rursus exige-
bantur. Hæc occasione sacerdotes, & clerici, & po-
pulus Christianus crudeliter vexabantur.

*Clericorum
priuilegia &
honores.*

*Virgines &
vidua pau-
percula ex
publico ale-
bantur.*

SOCRATES.

*De seditione apud Alexandriam orta contra paga-
nos. C. A. P. VIII.*

*Pugna inter
Gentiles &
Christianos
apud Ale-
xandriam.*

Per idem tempus in Alexandrinorum maxi-
ma ciuitate contigit ex huiusmodi causa sedi-
tio. Erat locus quidam in ciuitate antiquis tempo-
ribus desolatus atque neglectus, multaue forde
cōpletus: hic Pagani olim Deo Mithræ sacrifican-
tes, homines immolabant: quem locum Constan-
tius quasi vacantem ecclesiæ Alexandrinæ cōces-
ferat. Hic Georgius volens oratoriū extruere, lo-
cum repurgari faciebat. Quod dum fieret inuen-
tum est illic adytum in multa profunditate cōstru-
ctum, in quo paganorum mysteria celebrabantur.
Erant enim ibi caluarie hominū plurimæ, maiorū
pariter & infantium qui perhibebantur illic extin-
cti, vt ex eorum visceribus artes Magicas exerce-
rent. Hæc igitur Christiani reperientes in adyto
Mithræ, studuerunt ad irrisionem paganorū vni-
uersis hæc facinora referare, diuulgabantq; capita
hominum quæ cōpererant. Hæc Alexandria pagani
videntes, & opprobrium nō ferentes, ira lucen-
sunt, & omne quod ad præsens inuenerunt

arma iudicantes, impetu cōtra Christianos facto, **D**
multos interemerunt, alios gladiis, alios fustibus
aut lapidibus, alios funibus strangulantes, quosdā
etiam crucifigentes ad sacræ crucis iniuriam, pluri-
mos diuersis vulneribus affligentes. Et ita factum
est, vt neq; proximis parceretur, sed philosophus
philosophum percussit, & frater fratrem, parētes
filios: & inuicē in mutua nece grassati sunt. Quā-
obrem Christiani eundem locum purgare quie-
uerunt.

SOZOMENVS.

*Quomodo Alexandrinus Georgius sit extinctus.
C. A. P. IX.*

Interea cum Iudices denuntiaffent mortuū fuisse
Cōstantium, & imperare Iulianum, seditionē
fecit in Alexandria populus paganorum, & impe-
tu facto contra Georgium, vinculis eum alligauerunt.
Quem paulò postuenientes ad carcerē pere-
merūt, eiusque cadauer imponentes camelo, à ma-
ne vsque ad vesp̄eram per totam traduxerūt ciui-
tatem, & circa serum diei concremauerunt. Multi **E**
ferunt Arianorum, quod à fautoribus Athanasij id
factum sit: sed ego reor indubitanter hoc fecisse
Gentiles, cum vtique & querelas haberent aduer-
sus eum propter idola & templorum iniurias, pro-
hibitionēque solennitatū. Quod etiam Iulianus
sic se habuisse restatur per literas ad Alexandrinos
missas, in quib; culpat eos, pœnamq; relaxat, quasi
propter reuerentiam Serapis, quem ciuitatis con-
seruatorem dicit, & Alexandri cōditoris eius, nec
non Iuliani auūculi sui, qui in paganismo strenuus
fuit, & Christianos supra modum oderat.

*Georgi^{us} Alex-
andrinus
occiditur.*

*Quomodo Iulianus ecclesias clausit, & ecclesiæ or-
namenta diripuerit. C. A. P. X.*

Dicitur enim is studium habuisse, vt in thesau-
ros Imperatorios plurima & preciosa ecclesiæ
Antiochenæ vasa recoderet, & clausisse ecclesias,
& vniuersos clericos effugasse, & solum tūc The-
odoritum stetitisse presbyterū. Quem cum tanquā
valorum custodem cōprehensum crudeliter sau-
ciasset, nouissime gladio præcepit occidi. Qui for-
titer iter vniuersa tormēta respōdit, & p dogma-
tis cōfessione deuicit. Quumque vniuersa Deo di-
cata vasa & pallia collegisset, proiciens hæc in ter-
ram, cōtumeliis & iniuriis vt voluit afficiens Chri-
stum, super ea etiam sedit, & cumulum auxit iniu-
riarum. Moxque verenda eius & loca fœmoribus
circumposita feruntur esse percussa, & ad tantam
peruenit putredinem, vt vermes procrearentur,
medicis laborantibus nec valentibus vincere affe-
ctionem. Cōficebantur enim omnimoda pretio-
sæque medicamina ex pinguib; volatilib; vt eorū
pinguedine corrupta & putria membra lini-
rentur. Hoc facto, vermes ad superficiem prouo-
cabant, quia in profundo ebullientes, per viuas ser-
pebant carnes. Et donec moreretur, non fuit ab
hac affectione securus. Hoc itaque claruit diuina
indignatione factum, cum etiam custodes Impe-
rialium thesaurorum, & alij plurimi aduersus ec-
clesias insurgentes, inopinata & miseranda mor-
te defuncti sint, quasi superna indignatione dam-
nati.

*Iulianus a-
nunculus Iu-
liani Aug.
templa Chri-
stianorū spo-
liat.*

Pena.

A De Eusebio, Nectario & Zenone in martyribus.
CAPVT XI.

Eusebium
Nectarium
Zenonem.

His dictis tempus est vt mentionem faciamus: Eusebij, Nectarij & Zenonis fratrum Christianorum, contra quos odium exercentes populi Gazorum, domi celatos, & cōprehensos, vinculisque traditos, atque flagellatos postea cōuenientes in Theatrum, aduersus eos clamare cōeperunt, quasi eorum templa destruxissent, & in iniuriam paganorum praterito tempore multa gessissent. Cūmque se mutuo (vt vulgus solet) excitarent cōcurrentes ad carcerem, & educentes eos crudeliter occiderunt, nunc in terra pronos, nūc supinos trahentes, atque percutiētes, & vulneratos lignis, lapidibus, atque fustibus. Audiui nanque etiā mulieres egressas, & cum radiis telarum eorū corpora vulnerasse: & coços publicos, alios aquam, alios feruentes ollas fudisse super eos, alios subulis eorum membra perforasse. Cūmque eos dilacerassent, capitāque fregissent, ita vt cerebrū in terra iaceret, deduxerunt extra vrbē, quo solebāt mortuorum mēta proiicere: ibiq; eorū corpora cōcremātes, ossa quæ remanserant, inter cadauera camelorum & asinorū permiscuerunt, ne possent facile reperiri: quod non diu latuit. Quædam nanque mulier Christiana, non tamen de Gaza, diuino præcepto per noctem ea colligens, & in vnam recondens, Zenoni eorum consobrino seruanda contradidit. Deus enim per visionem mulieri reuelauit hunc virū: ei nanque erat ignotus, & nuper habita persecutione celabatur. Hoc ergo modo per mulierē reliquias eorū accepit, & interim domi seruabat. Quūmque is eiusdem ecclesiæ suscepisset episcopatū, imperante Theodosio fabricata Basilica ante ciuitatem, & altari fixo ossa martyrum collocauit iuxta confessorem Nestorem. Qui dum in vita sua cum istis suis proximis habitaret, cum martyribus comprehensus à populo, vinculis eorum flagellisque participatus est. Is enim cum traheretur habens pulcherrimum corpus, ad miserationem persequentes adduxit. Quem extra portas semiuiuum, morti tamen proximum proiecerunt. Hunc colligētes quidam, ad Zenonem adduxerūt. Apud quem dum curaretur, defunctus est.

Cori publici.

Zenonem episcopo
pau Gaza.

Nestor.

Hilarionem.

De Hilarione monacho, & crudelitate Heliopolitanorū
& Arethuforum contra Christianos, & de Marco
episcopo, eiusque martyrio. CAPVT XII.

Inter hæc autem dum Hilarionem monachū Gazæ requirent, fugit in Siciliam, vbi ligna de montibus colligens, & in ciuitate vendens, sic vitum quotidianum parabat. Cūmque eius illic virtus fuisset patefacta per dæmones, venit in Dalmatias: ibique virtute diuina plurima miracula faciebat, ita vt etiā mare, quod quædam occupauerat loca, sua oratione repelleret. Sed etiā hinc rursus abscēdit: quia vbi laudabatur, habitare declinabat: demutando loca cūctis esse studebat incertus, vt opinionē suam crebra migratione destrueret. Nouissime verò quum nauigaret in Cyprum, venit in Paphum: inuitatūsq; ab episcopo Paphi, amabat locum, & circa prædium (harybdim nuncupatum, philosophatus est: quem vt martyr non esset, fuga prohibuit. Fugiebat enim, quia præ-

ceptum diuinum est, non expectare persecutores. D Nam qui in persecutione cōprehenduntur, fortiter ferre iubentur. Gazæ itaq; & Alexandrini cōtra Christianos talia gessisse noscuntur. Sed Heliopolitani & Arethufij Syriam habitantes, ad tantā venere crudelitatem (sicut illorum temporum homines explanauerunt) vt sacras virgines in solitas à populo videri, publicè nudatas stare cogerēt in Theatro. Quas primo irriserunt, postea totoderunt, nouissime per medium sectas, porcos vt eas deouarent prouocabant: Vt ergo reor Heliopolitas ad crudelitatem sacrarum virginū resilla perduxit, eo quòd paterna consuetudo qua fornicabantur eorū virgines antequam nubent, prohibita videretur. Cōstantinus enim destructo in ea ciuitate Veneris templo, prius apud eos cōstruxit ecclesiam, & consuetas fornicationes lege prohibuit exerceri. Arethufij verò Marcum luæ ciuitatis episcopum, senem, vita & conuersatione reuerendum, mirabili morte peremerunt. Hunc enim etiam prius habuerunt exosum, eò quòd Constantij temporibus vt paganos ad Christianismū adduceret, templum illorum ornatissimum pretiosissimumque destruxisset. Cūmque Iulianus imperaret, motus in eum est, & præcepit, vt aut æstimationem templi redderet, aut id rursus ædificaret. Et cum utrūq; impossibile foret christianis simul & sacerdoti, primo fugit secundū Euangelicam legem: postea verò cum multi propter eum periculis & necessitatibus subderentur, de fuga reuersus est, & sponte semetipsum populo, vt quod vellēt, in se exercerent, cōtradidit. Qui dum laudare philosophum debuissent, credētes potius contēptorem, irruentes in eum, & per singulas plateas trahentes, eius capillos & membra dilacerabant viri simul & fœminæ, ita vt tenuibus restibus eius aures abscinderent. Ac pueri apud magistros positi, illudebant ei, alapis cædentes, & graphiis sine aliqua miseratione pungentes. Quem etiā in cuniculos deposuere fœtentes. Cūmque adhuc respiraret, eū melle & liquamine perungentes, & in sporam immittentes suspenderunt in aère. Fertur ergo tunc vespis & apibus ipsum contingentibus, & carne eius vescentibus dixisse Arethufiis, quod ipse quidē esset excelsus, illos verò videret in humili cōstitutos, sed postea etiā ipsos fore passuros.

Heliopolita
norū crudelitas
sacras
virgines.

Arethufij
Marco episcopo
suo in
sensu.

Marcus episcopus
Arethuforum.

THEODORITVS.

Hoc igitur agentes, cogeāt eum vt templum reædificaret, aut daret impensas. Quod dum non faceret, putantes pauperem, vel medietatem petebāt pecuniarum: nouissime vel paucum aliquid exigebant. Quibus ait: Nec vnum obolum pro omnibus dabo. Sic igitur superati, ab eius supersedere suppliciis.

SOZOMENVS.

Sermo fertur, quòd tūc præfectus præcipuè paganus fuerit admiratus Marci constantiam, & ad principem veniens quereretur, dicens esse pudendum, vt in vno senē tanta tormenta perageretur: Et Christianos cūm talia paterentur, fieri gloriosos, se verò magis esse opprobrio. Marcus ergo tali est sine coronatus.

A De Macedonio, Theodulo & Tatiano martyribus. CAPVT XIII.

ligés in vnum retuli, licet diuersi anni vel dies eorum videantur esse martyrij.

THEODORITVS.

Que in Gaza contra Christianos crudeliter sint commissa, atque Sebastia, necnon & in Phœnice.

CAPVT XV.

QVæ enim idolorum seductionibus subditi tempore illo commiserint, multa quidem sunt & propriis libris egètia: sed ego ex multis pauca narabo. In Ascalone siquidem & Gaza, virorum sacerdotio dignorum, & mulierum virginitatis conuersatione pollentium, diuidentes vteros, & hordeo cumulatos exposuerunt deuotioni porcorum. In Sebastia verò quæ est eiusdem prouinciæ ciuitas, Ioannis Baptistæ loculum aperuerunt, ignique tradiderunt ossa, ac puluerem disperferunt. Porro scelus quod in Phœnice commiserunt, quis poterit vel dicere sine lachrymis, vel audire? In Heliopoli enim quæ est circa Libanum, erat quidam diaconus nomine Cyrillus. Is imperante Constantio, successus zelo diuino, multa idola quæ ibi adorabantur contriuuit, & igni cremavit. Cuius facti memores viri nephandi, non solum peremerunt eum, sed etiã secantes ventrem, ex eius iecore comederunt. Qui tamen omnium inspectorem oculum non potuerunt effugere, sed dignas dederunt sua temeritate pœnas. Quicumque enim illo scelere participati sunt, dentibus omnibus priuati sunt. Sed & ipsæ linguæ pariter defluerunt, cõsumptæ putredine. Perdiderunt etiam visum, & affectionibus suis virtutem prædicauerunt omnibus pietatis.

De simulachro à paganis in ecclesia constituto. CAP. XVI.

IN Emesa verò, quæ est in eius confinio ciuitatis, Dionysio *ἰνιδ*, id est, Baccho muliebri, ecclesiam quæ Deo nuper fuerat ædificata, dedicauerunt, ad derisionem simulachrum istud statuentes *ἀνδρῶν*, id est, quod virum monstraret ac fœminam. In Dorostolo verò insigni Thraciæ ciuitate, Æmilianus inuictissimus decertator, à Capitolino vniuersæ Thraciæ iudice igni traditus est. Porro Marci Arethulij episcopi gesta vel passio, Æschili & Sophoclis magniloquentia noscitur indigere, vt dignè actus illius Tragœdiæ ordine recitentur.

De legibus, quas Iulianus contra Christianos posuit. CAPVT XVII.

INnumera quoque alia in omni terra & mari ab impiis contra pios illo tempore sunt commissa. Tunc igitur apertè Deo exosus Imperator, contra pietatem ponebat leges: & primùm quidem interdixit Galileorum filiis (sic enim Saluatoris nostri cultores nominabat) Poëtarum & Rhetorum atque philosophorum legere disciplinas. Propriis, inquit, pennis, secundum prouerbium, vulneramur. Ex nostris enim armati conscriptionibus contra nos bella suscipiunt: *τοῖς οἰκίαις καὶ φθεῖ πτεροῖς, κατὰ τὴν παροιμίαν, βαδόμεθα ἐν καὶ ἡμιτέγων συγγραμμάτων καθοπλισμένοι τὸν καθ' ἡμῶν ἀγῶνα ὀνόματι τοῦ ἰσχυροῦ.* Post hanc aliam posuit legem, præcipiens Galilæos expelli militiis.

Cyrillus diaconus Hærofolymitanus martyr.

ἀνδρῶν ἄρμα.

Æmilianus martyr.

Prouerbiū, Nostris ipsis pennis vulneramur.

Eodem tempore Macedonius quoque, Theodulus, & Tatianus Phryges martyrij pignora consecuti sunt. Nam quum in + Meroë ciuitate Phrygiæ templum aperuisset prouinciæ Iudex, & longo tempore plenū ruderibus emūdaret, ingredienti. isti per noctē, idola contriuerunt. Quumque propter hoc multi comprehensi ad supplicium ducerentur, illi semetipfos exhibuerunt. Quos dū Iudex quasi habita satisfactione delictorum, nollet occidere, populis clamantibus vario tormētorum genere castigauit. Nouissime verò in craticula superpositos ardere præcepit. Cūque cremarentur, si assis, inquit, carnibus ô Amati delectaris (sic enim vocabatur Iudex) altera latera ignibus obiciue, ne cū comedere cœperis, carnes semicrudas inuenias. Et isti ergo fortissimo certamine deuicerunt. Aiunt autem Busyrim in Ancyra Galatiæ, clarissimam fortissimamq; habuisse cõfessionem, cum fuisset in hæresi quæ vocatur *ἡ ἰσχυρὰ*, id est, abstinentium. Hūc enim cū Iudex cõprehendisset quasi paganis insultantem, torquere volebat in publico, iussitque vt appēderetur in ligno. Tūc Busyris extensis citò manibus supra caput, nudauit latera, dicens nō opus esse vt ministri appendendo se deponendōque laborarent, quum esset ipse paratus ad pœnam quam vellent exercere, & latera sua tortoribus præpararet. Miratusque eius promissionem Iudex, rei experimento magis obstupuit. Nam cū vngulæ ferreæ vehementius latera eius exararent: quandiu iudici placuisset, sustinuit manus extensas, & plagas cum alacritate suscepit. Post hæc autem reductus in vincula quiescebat. Porro paulò post morte nūtiata Iuliani vsque ad Theodosij principatum vixit, & in ecclesia catholica acta pœnitentiæ prioris hæreseos, cõuersatus est.

De Basilio martyre, & Eupychio. CAP. XVIII.

IN illo porro tempore ferunt vitam finisse martyrio Basilium ecclesiæ Ancyranæ presbyterum, & Eupychium Cæsariensem Coppadociæ ducta nuper vxore, cū adhuc sponsum esse videretur. Eupychius enim peremptus est propter Fortunæ templum, quod (sicut iam diximus) dirutum fuerat, & in communi Cæsarienses iram principis sunt experti, & alij quidē morte, alij fuga mulctati sunt. Basilium autē studiosus vir, circa dogma probatus, dum vixit Cōstantius, restitit Arianis. Et propterea Eudoxij decreto ab ordine est remotus ecclesiastico. Cū verò Iulianus tenuisset Imperium, Christianos publicè commonebat, vt propriū dogma seruariet, nec paganorum superstitione macularētur, honorésque collatos à Principe pro nihilo iudicarent, temporales utiq; & perpetuæ dānationis authores. Propterea ergo in suspicionem & odium veniens paganorum, quoniam publicè sacrificātes inspiciens stabat, & ingemiscens orabat atq; clamabat, ne vllus Christianorum huiusmodi errore teneretur obnoxius, comprehensus & traditus prouinciæ Iudici, multaque tormenta fortiter sustinens, martyrio coronatus est. Hęc col

Theodulus, Tatianus, & Miso.

Anciam, Iudex, Busyris martyr.

Æuerina.

Basilium Ancyranum, Eupychium Cæsariensem.

Basilium occidit.

A

SOCRATES,

De reditu Athanasij ad Alexandriam.
CAPVT XVIII.

An. do. 360.
Athanasij
redit Alexan-
driam.

IGitur Athanasium de fuga remeantem, Alexan-
drinorū populus libeter excepit. Expuleruntq;
ecclesiis Arianos, & Athanasio sceptrā venerabi-
lia tradiderunt. Verūm Ariani in domibus ignobi-
libus se colligentes, loco Georgij Luciū habuerūt.

De Lucifero & Eusebio. CAP. XIX.

Lucifer.
Eusebio.

EA siquidem tempestate Lucifer Calarēsis, &
Eusebius Vercellenis episcopi, Imperatoris
iussione ab exilio reuocantur. Vtrique enim vltra
Thēbaidos terminos ab exilio remeantes, tracta-
bant, quemadmodum corruptam ecclesiæ regulā
repararent. Placuit igitur vt Lucifer quidē ad An-
tiochiam Syriæ perueniret, Eusebius Alexandriam,
vt vnā cum Athanasio facto concilio ecclesiæ do-
gmata roborarent. Lucifer tamen misit in locum
suum diaconum, per quem professus est ratum se
habiturum, quod esset cōcilio ordinante constitu-
tum. Ipse autem veniens Antiochiam, fluctuātem
inuenit ecclesiam: erat enim inter se turba diuisa,
& non tantū heresis Ariana, quæ erat sub Euzoio,
diuidebat ecclesiam: sed etiam Melitij sequaces,
studium habentes circa suum præfulem, à suis con-
fortibus recesserunt. Tunc ergo Lucifer ordinans
ei Paulinum episcopum, rursum abscessit. Euse-
bius autem veniens Alexandriam cum Athanasio
concilium celebravit.

Melitiani.

*De concilio apud Alexandriam cum Athanasio ce-
lebrato. CAPVT XX.*

CONueneruntque ex diuersis ciuitatibus epi-
scopi, & de maximis necessariisque rebus ha-
buere tractatum. Vbi etiam de sancti spiritus diui-
nitate tractantes, eū in cōsubstantiali trinitate cō-
prehenderunt. Et verbū humanatū nō solum car-
ne, sed etiam anima declararunt: sicut olim viris
ecclesiasticis complacuerat. Non enim nouam re-
ligionem in ecclesiā introduxerūt, sed quam ab
initio ecclesiastica traditio docuit Christianos. Sic
enim omnes antiqui ex hoc habita huius disputa-
tione sermonis, scripturam nobis probatissimam
reliquerunt. Nam Irenæus, & Clemens, & Apollina-
rius Hierapolites, & Serapio Antiochenæ præ-
sul ecclesiæ, animatum eum qui humanatus est, in
suis sermonibus sunt professi. Necnon per Beryl-
lum episcopum Philadelphix in Arabia constituta
facta synodus, scribens ad eundem Beryllū hæc
ipsa contradidit. Sed etiam Origenes vbiq; in suis
libris animatū nouit eum, qui est humanatus: pro-
priè tamen nonus Tomus eius in Genesim hoc sa-
cramentum congruenter exponit, vbi Adam qui-
dem Christum, eam verò ecclesiam latius expla-
nauit. Horum itaque dictorū digni sunt testes san-
ctus Pamphilus, & qui ex eo habebat cognomen,
Eusebius. Ambo nāque & communiter Origenis
vitam commendantes, & eius aduersariis resisten-
tes, insignibusque libris satisfactionem pro eo cō-
ponentes: non primum Origenem ad hanc dispu-
tationem venisse dicūt, sed mysticam ecclesiæ in-

Beryllus.
Synodus
Philadelphix
na.

Apologia
& Origenis.

terpretatum fuisse traditionem. At illi qui Alexan-
driæ conuenerunt, non sine subtili inuestigatione
quæstionem de *ὄντι*, id est, substantia, & *ὑπόστασι*, id
est, substantia reliquerunt. Osius nanque Cordu-
bæ Hispaniæ præsul (de quo iam sermo prælat⁹ est)
præmissus ab Imperatore Cōstantino, vt flammā
tunc ab Ario excitatam extingueret, etiam Sabel-
lij Libyensis dogma destruxit, de substantia ac sub-
sistentia habuit quæstionem.

Osius Cypri-
dubensis.

Sabellius
Libycus.

SOZOMENVS.

Interea plurimi episcopi in Alexandria congre-
gati cū Athanasio & Eusebio Nicæni concilij de-
creta rōborauerunt: & consubstantialem patri ac
filio spiritum sanctum sunt professi, Trinitatē-
que nominauerunt. Et quoniam de substantia &
subsistentia quæstio turbabat ecclesiā, sapienter
decretum est, vt his nominibus cōtra Sabellianos
solos vtamur, ne vocabulorum inopia idem pute-
tur esse substantia quod substantia.

Trinitas.

Sabelliani.

SOCRATES.

E

De differentia substantia & substantia.
CAPVT XXI.

HÆc quidem nunc synodus. Nos autem de
ὄντι, id est, substantia: & *ὑπόστασι*, id est, substi-
tencia, si quid nouimus, absurdum nō est
breuiter indicare. Igitur qui Græcicam explana-
uere prudentiam, *ὄντι*, id est, substantiam quidem
diuerso modo definierūt, *ὑπόστασι*, id est, substan-
tiæ verò ne sermonem quidem fecerunt vllum.
Irenæus autem Grammaticus in libro, vbi verba
secundum ordinem elementorum colligit: etiam
Barbarum vocat hoc verbum, neque apud aliquos
antiquorum vsurpatum: quod etiam si alicubi sit
inuentū, nō tamen hoc indicare quod nūc intelli-
gitur. Nam apud Sophoclem in Phœnicia locum
insidiarum significare *ὑπόστασι*, id est, substantiam
meminit. Apud Menandrum veluti feces quæ ex
vino colliguntur in dolio, *ὑπόστασι*, id est, substan-
tiam designare dicit. Sciendum tamen, q̄ licet an-
ticipi philosophi hoc modo loquuti non fuerint:
tamen iuniores philosophi pro *ὄντι*, id est, substan-
tia, *ὑπόστασι*, id est, substantiæ vocabulo sunt vsi.
Substantiæ verò definitionem diuersis modis ex-
planauerunt. Si ergo definitione substantia circū-
scribitur, quomodo in Deo qui non potest cōpre-
hendi propriè hoc vti sermone poterimus? Verū
Euagrius in monachico libro temerè quidē & in-
consideratè de Deo disputandum esse prohibuit.
Definire verò diuinitatem modis omnibus inter-
dicit. Ait enim rerum cōpositarum esse definitio-
nes. Is itaque sic ait: Omnis, inquit, propositio aut
genus habet quod prædicatur, aut speciem, aut dif-
ferentiam, aut propriū, aut accidens, aut ex his com-
positam orationem. Sed nihil in sancta Trinitate
horum quæ dicta sunt, poterit comprehendi: igitur
quod ineffabile est, ratione silentij adoretur.
Hæc quidem Euagrius. Nos autem licet facta di-
gressione hæc dixisse videamur, tamen tanq̄ vitæ
historiæ causam nos retulisse non pœnitet.

Pars libri Athanasij de satisfactione fuga.
CAPVT XXII.

A Verum Athanasius librum de satisfactione fugæ olim à se conscriptum tunc eis præsentibus legit: cuius partes vtilis, & quæ profunt hic intexens, totum librum multorum versuum quere & legere studiosos admonet. Ait enim: Ecce huiusmodi sunt præsumptiones impiorum hæc agētes, nec erubescētes. In quibus primùm cōtra nos mala sunt machinati, hæcenus accusant quod manus eorū paratas ad necem declinare potuerimus, & amarissimè potius ingemiscunt, quod nos penitus extinguere nequiverūt: & improperant timoris causam, ignorātes quod dum hoc submurmurant, in semetipso magis retorquent culpā. Nam si fugere malum est, persequi multò deterius. Hic quidem ne moriatur, absconditur: hic autem persequitur, vt occidat. Et vt fugiatur quidem, scriptū est: qui autem querit occidere, præuaricatur legē, & magis ipse fugiendi præbet occasionem. Si ergo fugam improperant persequentes, pudeat eos potius sui ipsorū. Quiescant insidiari, & quiescūt continuo fugientes. Sed à malitia nō desinunt sua

B & comprehendere omni virtute festinant, scientes quia fuga persequutionem patientium, indicium est maximum persequentium. Nullus enim mitem atque clementem fugit aliquando, sed magis ferocem simul & callidū. Omnis enim qui gemebat & vexabatur à Saul, fugiebat & veniebat ad David. Sed isti propterea eos qui absconsi sunt, interimere student, ne ipsorum malitiam videantur arguere. Qui etiam in hac parte cæcantur. Nā quanto fuga manifestior est, tādō amplius eorum insidiis, neces, exiliaque commissa omnibus sunt aperta. Nam siue perimant, mors contra eos semper exclamat: siue rursus exilia minentur, vndiquaque ipsi contra se mali memoriā destinare noscuntur. Et si quidem sanam haberent mentem, viderent, semetipso in his esse cōstrictos, seque in consiliis suis offendere. Sed quoniā mentem amiserunt, propterea persequutione decipiuntur: & quærentes occidere, suā non contemplantur impietatem. Nam si derogant eis qui fugiunt quærentes occidere, quid faciant cū vident Iacob fugientem Esau fratrem suum, & Mosen in Madian descendisse propter Pharaonis timorem? Quomodo satisfacient fugienti David Saul, qui in domū misit, vt interimeret eum, dum absconsus esset in spelunca, & mutasset vultum suum donec declinaret ab Abimelech? ob quam causam inimicorum euasit insidias. Quid dicant isti, qui omnia pferunt temerè, vidētes maximum Heliam in oratione quidem mortuum suscitasse, tamen absconsum propter Achab, & fugisse ppter insidias Hiezabel? Tunc etiam quæsi filij prophetarum celati sunt latentes in speluncis apud Abdiā. Sed si hæc tanquam vetera non legerunt, saltem memoriam habeant euangeliorum. Nam & discipuli propter metum Iudæorum recesserunt, celantes semetipso: & Paulus in Damasco à principe gentis quæsitus, de muro in sporta demissus est, & manus quærentis effugit. Hæc igitur de sanctis viris scriptura dicente, quā putas excusationem suæ petulantiæ poterunt inuenire: siue ergo timorem improperet, contra semetipso tanquam vāsanū loquuntur: siue contra voluntatē Dei hoc dicant fieri, scripturarum diuinarū videntur penitus expertes. Nam in lege præceptum fuit, vt deputarentur etiam ci-

uitates ad fugam, vt hi qui quærebantur ad mortem, quoquo modo liberari possent. In nouissimo verò tempore seculorū veniens ipsum, quod Moysi loquutum est, patris verbū, rursus hoc dedit mādātū, dicens: Cū persecuti vos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. Et post pauca dicit: Cū ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est per Daniele prophetam, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat: tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in montana: qui in tecto est, non descendat tollere aliquid de domo sua: qui in agro, non reuertatur tollere vestes suas. Hæc enim scientes sancti, huiusmodi habuerunt conuersationis modum. Quæ enim tunc præcepit dominus, hæc etiā ante incarnatam sui præsentiam in sanctis loquutus est. Et hic est hominū terminus ad perfectionem ducens, vt quod Deus iubet, hoc faciāt. Propterea & ipsum Verbum propter nos humanatū, cū quæreretur (sicut nos ipsi) abscondi dignatum est: & iterum cū persequutionem pateretur, fugit & insidias declinauit. Decebat enim eum sicuti famem & sitim, ita etiam hoc pati, & hoc modo ostendere se ipsum humanatū. Ab initio siquidem mox vt homo factus est, cū esset paruulus ipse per angelum mandauit Ioseph: Surgens sume me puerum & matrē eius, & fuge in Ægyptū. Futurū est enim, vt Herodes quærat animam pueri. Mortuo quoque Herode videtur propter Archelaum filium eius in Nazareth fugisse: & quando iam etiam Deum se ipsum ostendebat, & manum aridā restituerat sanam, Pharisei quidem egredientes concilium fecerunt aduersus eum vt eum occiderent: Iesus autem sciens discessit inde. Nam & quando Lazarum suscitauit à mortuis: Ab illo, inquit, die cogitauerunt vt occiderent eum. Iesus ergo iam nō palā ambulabat inter Iudæos, sed abiit inde in regionem iuxta desertum. Deinde Salvatore dicente: Antequam Abrahā fieret, ego sum, Iudæi quidem tulerunt lapides, vt mitterent super eum. Iesus autē absconsus est, & exiit de templo. Et transiens per medium eorum ibat, & ita discessit. Putas hæc vidētes, magis autem audiētes, cū non videant, quomodo secundum quod scriptū est, non debeant igne comburi: quoniā contraria his quæ dominus facit & docet, cogitant & loquuntur? Nam quando Ioannes martyriū sustinuit, eiūque corpus sepeliere discipuli, audiens I E S V S discessit inde in nauem ad deserti locū seorsum. Dōminus itaque hæc faciens, ita docebat. Sed vtinam isti vel sic erubescerent, & vsque ad homines suā petulantiam declararent, & nō magis ac magis insanientes viderentur etiā ipsum arguere Salvatorem, contra eum vtique blasphemias meditantes. Sed neque vāsanorū quisquam eos poterit sustinere, cū arguatur ne Euangelia quidē ipsa nosse. Est enim occasio nostræ discessionis & fugæ rationabilis atque vera, quam in Salvatore quidem Euangelistæ positam memorarunt. Nos autem etiam in sanctis viris oportet talia cogitare. Nam ea quæ de Salvatore humano modo conscripta sunt, eadē cōmuniter humano generi deputatur. Quæ nostra, sunt ille suscepit, & passiones nostræ infirmitatis ostendit. Quod Ioānes ita cōscripsit: Quærebant ergo eum tenere, & nullus misit in eū manus, quia nondum venerat hora eius. Nam antequam hæc veniret, dicebat ipse mari: Nondum

Matth. 10.
Christum in
Euangelio.

Christus.
Ioh. 8. g.
Ioh. 12. f

Mat. 2. s
Matth. 2. d

Matth. 12. a
Marci. 3. a
Luc. 6. b
Mat. 26. a
Ioh. 11. g

Ioh. 8. g
Luc. 4. c

Ioannes Ba
ptista.
Mat. 14. b

Ioh. 7. d

Ioh. 2. a

Excusat fugam suā Athanasius.

Helias.
Achab.
Hiezabel.
Abdiā.

2. Cor. 11. g
Act. 9. c.

A venit hora mea. Et eis qui fratres eius appellabantur ait: Meum tempus nondum venit. Rursus autem tempore passionis discipulis dicebat: Dormite iam & requiescite: Ecce enim appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Sed neque antequam veniret tempus, teneri se passus est: neque cum venisset tempus, absconsus est, sed etiam semetipsum tradidit aduersariis. Sic & beati martyres in persecutionibus temporalibus custodiebant semetipsos, & dum quaererentur per latibula fugiebant: cum vero inuenirentur, martyrio se subdebant. Hæc de Athanasio retulisse sufficiat.

Quod Eusebius veniens Antiochiam propter Paulinum, & diuisum videns populum, fugerit indignatus. C. APPT XXIII.

*An. do. 364.
Euseb. Vercellensis.*

Eusebius interea Vercellensis episcopus repetè postmodum ab Alexandria venit Antiochiã, & inueniens Paulinum à Lucifero consecratum, plebèmq; diuisam, Melitiique sequaces missas facientes seorsum, valde commotus est, quod factæ ordinationi non vniuersi consensissent: reprehenditque apud semetipsum quod actum erat, & pro reuerentia Luciferi, habito silentio discessit, promittens in conuentu episcoporum, quæ gesta fuerant emendanda: habens tamen curam maximam, eos vnire non potuit. Inter hæc etiam Melitius ab exilio rediit, inueniensque seorsum celebrare collectas socios suos præsidebat eis, sed ecclesias quidem obtinebat Euzoii Ariani dogmatis præsul. Porro Paulinus vnã tantummodò parua intra ciuitatem tenebat ecclesiam, ex qua eum Euzoii pro sui reuerentia non eiecit. Melitius autem extra ciuitatis portas solennia celebrabat. Tunc igitur hoc modo de Antiochia discessit Eusebius. Verùm Lucifer sentiens non suscipere Eusebium ipsius ordinationem, hoc putauit iniuriosum, ac vehementer irascebatur, & communicare declinabat Eusebio. Sed etiã quæ synodo placuerant, per contentionem reprobare nitebatur. Hæc cum inter eos tristitiæ tempore gererentur, multos ab ecclesia remouerunt, & denuò altera Luciferianorum hæresis est exorta. Sed Lucifer iram suam nequaquam complere præualuit. Erat enim confessionibus suis obstrictus, dum per suum diaconum promississet ratum se habiturum, quod fuisset à concilio definitum. Quapropter ipse quidem ecclesiæ tenens fidem, in Sardiniam ad proprium remeavit thronum. Hi verò qui prius cum eo cõtristati fuerant, hæcenus ab ecclesia segregantur. Verùm Eusebius instar optimi medici iter faciès per Orientem, infirmos fide recreabat, imbuens atq; docens prædicationibus ecclesiasticis vniuersos. Hinc transiens venit in Illyricum, & inde rursus Italiam peragrans, hæc ipsa pronuntiabat.

De Hilario Pictauiensi. C. AP. XXIII.

Verùm Hilarius Pictauiensis secundæ Aquitaniæ pontifex, rectè fidei dogmata pridè præfeminauerat tam Italis quàm Gallicanis episcopis, quippè cum primus ab exilio remeasset. Vtrique ergo fortiter in fide laborauerunt. Sed Hilarius tanquam disertus, suis libris satisfactione de Tri-

*An. do. 364.
Hilarius Pictauiensis.*

nitatis consubstantialitate cõscripsit. Quibus hoc D sufficienter exposuit, & vehementer Arianorum dogma destruxit. Hæc itaque post breue eorum exilij tempus celebrata noscuntur.

De Macedonianis. C. AP. XXV.

EA porro tempestate Macedonij sectatores, & Eleusij, Eustathij, atque Sophronij, omnes ab vno Macedonio nuncupati sunt, conciliaque frequentia faciebant. Et conuocantes eos qui in Seleucia ipsos sequuti fuerant, anathematizauerunt alterius partis episcopos, id est, cõsentientes Aca-cio, fidemque Ariminensis concilij respuentes, ea magis quæ fuerat recitata Seleuciæ & Antiochiæ exposita, firmauerunt. Qui dum requisiti fuissent à quibusdã dicentibus: Vos qui nunc Macedoniani vocamini, si aliud sapitis quàm sectatores Aca-cij, cur eorum hæcenus tanquam eadem sapientium estis communionem participati? Ita venenose responderunt per Sophronium Pompeiopolis Paphlagonensem episcopum. Occidentales, inquit, in consubstantialitate languebant. Aëtius autem per Orientem secundum substantiam dissimilitudinem prædicabat: & erant vtraque praua, cum hi quidem inordinatè diuisas substantias patris & filij consubstantialitatis nomine copularent: ille verò à natura patris naturam filij apertè diuideret, credens semetipsum piè prædicare dissimilem esse patri filium per substantiam. His ergo ita censentibus, media via nobis veritatè pietatis habere complacuit. Hoc itaque modo quaerentibus satisfacere nitebantur.

*An. do. 366.
Macedonianis.*

Macedonianis hæresis.

SOZOMENVS.

Quod Iulianum quoque persecutus sit Athanasium. C. APPT XXVI.

Igitur Imperator audiens Athanasium in Alexandrinorū ecclesia constitutum, licitè populo prædicare, multosque paganorum ad Christianismum fuisse cõuersos, eum iussit exire de ciuitate. Quod si maneret, damna maxima eum sustinere præcepit, occasionem criminis in eum inueniens, quòd dum prioris principis tempore fuisset fuga multatus, non eius iussione Episcopalem recepisset sedem. Quamobrem secundum Imperatoris præcepta cum se pararet ad fugam, videns circa se Christianorum populum lachrymatem: Habetote, inquit, filioli fiduciam: nubes est, & citò pertransiet. Hoc dicto valefecit: & degentibus illic amicis cõmendauit ecclesiam, atque ab Alexandrina ciuitate discessit.

Athanasius in exilio. An. do. 365.

Quomodo Iulianum fouerit Cyzicum, propter paganismi cultum. C. AP. XXVII.

Interea Cyzicenis legatione fungentibus apud principem Iulianum de propriis rebus, & paganorum restitutione templorum, laudas eos propter sacrorum curam, quæ postulauerant, vniuersa concessit. Eleusium autem eius ciuitatis remouit episcopum, veluti vastatorem templorum: & quia viduarum pabula, sacrarumque virginum monasteria constituerat, Paganisque suaserat vt paternam religionem relinquentes, ad Christiana

*An. do. 365.
Cyziceni à Iuliano quæ petunt impetrant.
Eleusium relegatum.*

na

Ana dogmata se conferrent. Interdixit etiam Christianis peregrinis, ne venirent Cyzicum, credens quod religionis causa excitarent seditiones, eoque alij eius civitatis Christiani fouerent. Et publici simul opifices artificesque; monet, qui in duas erant diuisi partes principum præcepto priorum, cum vxoribus atque liberis Cyzicum habitare sunt iussi. Hi enim singulis annis certam oblationem publico conferebant: alij quidem militum chlamydes, alij verò pecunias nouas. Cùm igitur modis omnibus placuisset Iuliano ritum constituere Paganorum, vim quidem inferre, atque tormenta populis sacrificare nolentibus fatuum iudicauit. Sed hoc tantummodo præcepit, vt per singulas ciuitates numerus eorum conscriberetur: quos tamen nequaquam aut adorare prohibuit. Sciebat enim, quia non posset vlla necessitas suspendere, quod voluntas spontanea suggessisset. Porro clericos & ecclesiarum præfules, à ciuitatibus submouere festinabat: studens vt eorum absentia paulatim solueretur ecclesia, neque sacrorum ministri, nec qui docerent, vel qui ministeriis participarent, existerent: & per hoc longo tempore parerentur, propriæ religionis obliuionem.

De Tito Bostrensi episcopo. C. AP. XXVIII.

Bostrensis itaque publica voce præcepit, vt Titum suæ tunc ciuitatis episcopum procul expellerent. Cùmque iussisset hoc, clericisque minaretur quasi ipsi facerent turbas in populo, tunc Titus libellum destinauit imperatori, cõtestans eum ac dicens, quod inimica inter se esset turba Paganorum atque Christianorum: & sua suasiõne Christiani magis à seditione quiescerent. Quo factõ nisus est Imperator ex huiusmodi verbis Tito inimicitias populi cõcitare, scribens Bostrensi, Titum eorum accusatorem fuisse, dicẽdo ipsius monitis, non sua voluntate populum à seditione cessasse: eumque velut hostem, populo suadebat expellere. Non enim quod iustum erat, aut legitimum iubebat agi, sed odio religionis, verbis quidem culpate, operibus autem mala perficere contendebat. Quapropter per ciuitates & prouincias Christiani diffugebant. Huius participes plurimi meorum fuere progenitorum. Simul & auus, qui de patre Pagano natus, ipse cum tota domo, & qui erant ex genere Alaphionis, Christiani primo facti in Bethlea vico Gazesium valde populoso, habentique templa antiqua: ædificiaque pulcherrima, & maximè Pantheon in ciuitatis arce locatum, eminens super omnem vicum. Quem locum arbitror ex voce Syra & Græca, deorum habitaculum nominatum. Fertur autem his omnibus fuisse Christianismi autorem Hilarionem monachum. Cùm enim dæmonio vexaretur Alaphion, diu Pagani atque Iudæi incatationibus & lustrationibus apud eum vsi, nihil illi prodesset potuerunt. Verum Hilarion solummodo CHRISTI nomen inuocans, dæmonium effugauit, eumque in religionem Christianam repente transportauit. Floruit itaque meus auus in expositionibus & interpretationibus scripturarum nostrarum: quoniam erat ingeniosus, scientiaque fultus, ita vt nec Arithmeticae artis esset expers, ac propterea Ascalonitis & Gazensibus, & in circuitu Christianis valde gra-

tus, tanquam religioni necessarius, & ad soluendas dubitationes scripturæ diuinæ utilis. Primi siquidem isti in eo loco ecclesias & monasteria cõstruxerunt, easque honestate atque hospitalitate peregrinorum & indigentium pariter ornauerunt. Ex quo genere vsque ad nostram ætatem fuerunt viri optimi, quos grandæuos iuuenis ipse perspexit.

Quod Iulianus præcepit, vt secundum Christianorum ritum, etiam Pagani orationes & elemosinas facerent, & decimas templis offerrent, & cetera quæ Christianis facere moris est, adimplerent.

C. AP. XXIX.

Igitur Imperator iam pridem dans operam, vt Paganismum in omni sua ditione dilataret, grauius ferebat, videns Christianos magis approbari. Et templa quidem erant aperta, sacrificiaque Paganorum per ciuitates secundum voluntatem illius procedebant. Ipse autem sollicitus erat, ne feruor ipsius ob Christianorum multitudinem frustraretur. Et maximè angebatur quod multorum sacerdotum suorum Christianas audiret esse vxores, & filios, atque seruos. Considerans autem Christianismum ex vita bona & conuersatione consistere, studuit vbique templa Paganorum cõstructione & ordine Christianæ religionis ornare, sedibus atque processionibus, Paganorumque dogmatibus atque monitionibus. Lectores suæ superstitionis instituit instar clericorum, vt & horas certas, & dies orationum solenniter obseruarent, præcipiens pariter habere curam virorum, atque mulieres philosophari scientes, habitaculis peregrinorum, & pauperum, aliæque prouidentia circa egenos exhibita, Paganorum religionem componere, & pietatis habere nomen. Si quis autem sponte vel inuitè peccaret, secundum traditionem Christianorum instituit, vt post pœnitentiã, mediocrem sustineret correctionem. Præcipuè verò imitatus dicitur notas literarum Episcopaliũ, quibus solent alter alteri scribentes commendare peregrinos, & quod proficiat, & à quibus veniat, modis omnibus indicare: & solatia promereri, tãquam noti & amici sint testimonio missi signaculi. Hæc considerans dabat operam: vt Pagani Christianorum assuescerent officijs. Sed quoniam multis incredibile est eum studia Christianorum sequi voluisse, non aliunde quàm ex ipsius Imperatoris sermonibus est probandũ. Huiusmodi enim Arsacio pontifici Galatiæ scripta misit.

Paganorum ritus nondum agitur secundum sententiam nostram, propter cultores eius in negligentia positos. Nam deorum claritas, magnitudo atque sublimitas, omni oratione, omni que spe maior est. Sed propitij sint nostris mentibus dii propter negligentiã quam habemus, cum illorum prouidentia in paruo tempore tanta mutatio facta sit, quantam ne petere quidem quisquam ausus fuisset. Cur ergo credimus hoc posse sufficere, neque respicimus quemadmodum superstitione Christianorum auxerit cura peregrinorum, & circa sepulturas & mortuos multa officia, honestaque conuersationis studia, non vera sed ficta? Quas res arbitror apud nos debere sub veritate geri. Nõ itaque fatise te talem esse, sed omnes absolute circa Galatiam sacer-

H

Monasterij Cyzicũ translatus à Iuliano.

Græci eo dicitur ita legit: Sciebat enim & necessitatem & cõstructionem aliã quãdo adimplere ea que ad conuentum faciendũ animi spontaneum requirunt.

An. do. 365. Iulianum Titum Bostrensem episcopum eijcit.

Sermones paganos.

Pantheon.

Hilarion monachus.

An. do. 365.

De huiusmodi literis extat Canon Nicæni concilij, ipsi formam vocat.

Iuliani Augustini epistolæ ad Arsacium pontificem.

Christianorum hospita-licæ & officia erga mortuos.

A dotes: quos aut deprecare, aut ratione flecte, aut certe festinanter à sacerdotali ministerio remoue, nisi diis cum cõiugibus & filiis arque seruis colla submiserint: non ferentes vltius suos seruos aut filios, hoc facere contemnentes, aut Galilæos impiè contra deos agentes, & impietatem pietati præponentes. Deinde cunctos admone, vt sacerdotes neque ad spectacula procedat, neque in tabernis bibat, aut cuiquã arti, operibusve turpibus aut pudendis præsit. Qui obediunt, honorentur: inobedientes expelle. Xenodochia constitue per singulas ciuitates, vt nostra peregrini clementia perfruantur: non tantum nostri, sed etiam extranei pecuniis indigentes. Et vt habeas vnde fiat, interim decreui singulis annis triginta millia modiorum tritici per vniuersam dari Galatiam, & sexaginta millia sextariorum vini. Horum quinta pars pauperibus templa obseruantibus debet expendi, reliqua peregrinis egentibus distribui: Turpe nanque est, vt Iudæos quidem non abiciant, sed potius nutriant impij Galilæi & suos pariter, nec non etiam nostros: nostri verò nostrorum solatio deseratur. Quapropter doce etiam collationes facere Paganos ad talia ministeria, paganorũque vicos offerre diis primitias frugũ eosque huiusmodi benefactis institue, docens eos hoc opus olim fuisse nostrorum. Homerus enim hoc probat, introducens Eumæum talia facientem. Nos ergo ne bona quidem nostrorum imitamur, sed aliis permittimus negligentia non confusi, magis autem deorum reuerentiam respicientes. Si igitur hæc te facientem ego cognouero, lætitia plenus ero. Præsides prouinciarum rarius in domum suscipe: frequenter eis scripta trans mitte. Ingressibus eis ciuitatem sacerdotum nullus occurrat: Cũque ad templa venerint deorum, intra ianuas eos nemo præcedat militum fortè aut præcedentium Officiorum: sed qui voluerit, subsequatur. Cum ad ipsum limen templi peruenit, priuatus existat. Tu enim, sicuti nosti, intus es iudex. Hoc enim etiam sacra sanctio videtur exigere. Obedientes igitur pro veritate pij sunt: reluctantes vanæ gloriæ cõprobantur. Quid enim patitur, aut quod mereatur auxilium, qui matrem Deorũ propitiam habere noluerit: Qui ergo eam neglexerint, non solum sine querela non erunt, sed etiam nostræ indignationis impetum sustinebunt. Neque enim phas est vt illi parcat, qui deos habuerit inimicos. Suade igitur eis, vt si mea volunt frui tuitione, omnes Matri deorum studeant offerre culturam.

Quibus modis conatus sit Paganismum extollere, & milites ad cultum idolorum inclinare.

CAPVT XXX.

HÆC itaque faciès Imperator ad abolitionem Christianorum, persuadere hoc subditis non potuit, & apertè vim inferre erubuit. Inter hæc vt ad Paganismum milites infuescerent, studuit ad priscum schema reformare signum illud sublimi⁹ Romanorum, quod Constantinus (sicut prædictũ est) in crucis formam mutauerat. Verũ in publicis imaginibus depingebat Iouem, quasi de cœlo illi coronam & purpuram deferentem: Mercurium & Martem in se respicientes, velut pro testi-

monio sapientis & fortis. Et hoc agebat imaginibus, vt sub occasione imperij latenter adoraretur: Dij: & hoc modo subditi clanculum fallerentur. Arbitrabatur enim quod si hoc volentibus imponeret, postea quæ vellet impleret. Si verò respicientes agnosceret, venia adempta torqueret, tanquam circa Romanorum solennia reluctantes & in rempublicam atque ipsum imperiũ delinquentes. Pauci verò etiam pœnis subditi cognouerunt: quia sicut moris erat, adorare noluerant. Turba verò (vt fieri solet) per ignorantiam simpliciter imagines adorabat. Quod tamen imperatori nil profuit. Cũque multa excogitaret quibus Paganorum ritus extolleret, inuenit modum qui compluribus militibus Christianis claræ virtutis coronam dedit. Quum venisset enim tempus, quo imperialia milites solent dona accipere (hoc enim agitur plerunque die kalendarum Ianuariarũ, & natali principum, & vrbium regiarum) exquisiuit vt eos simpliciter & ex prisca consuetudine fallere posset, iussitque vt vnusquisque ad manum imperatoris accedentium, admonitus ab officiis, primo incensum offerret. Erat enim ante eum positum thus & ara, secũdum antiquam Romanorum solennitatem. Tunc quidem alij libere suam fortitudinem ostenderunt, & neque incensum offerre, neque donum accipere ab Imperatore sustinuerunt. Alij verò occasione legis & antiquitatis, ne mente quidem perceperunt quod commiserit peccatum. Alij propter lucrum capti, aut timore turbati, seu iussione repentina conclusi, licet intellexerint, tamen Paganismũ declinare nequiverunt. Plurimi siquidem per ignorantiam decepti cum inter cibos, (vt fieri solet) & pocula inuocarent inter se CHRISTVM, respondens quidam dixit: Quid patimini inuocantes CHRISTVM, quem paulò ante denegastis, cum donũ ab Imperatore percipientes thus in ignem mitteretis? Cũque hoc milites audissent, & quod gesserant agnouissent, statim exiliètes per publicum currebant, atque impetu facto proclamabant Deũ suum, & cunctis hominibus testabantur se esse christianos, & in eo nomine permanere, atque per ignorantiam se fecisse, & (si dici posset) solam manum Paganam esse: conscientia verò nihil simul egisse. Quũque venissent ad principem, proiecerunt aurum quod acceperant, & forti voce poscebant, vt reciperet quod dedisset, & illos occideret. Se enĩ pœnitentiam agere fatebantur, eo quòd improvide eorũ dextera peccasset: & studere propter Christum totum corpus pœnæ contradere.

THEODORITVS.

Hæc igitur furorem mouerunt Imperatoris. Et primo quidem eorum capita iussit amputari. Quũque deducerentur ad mortem, sequente populo mirantèque virtutem eorum pro pietate susceptam, venerunt ad locum vbi rei puniri solent. Tunc spiculatorem rogauit senior omnium, vt primo cuiusdam caput nomine Romani adhuc adolescentis abscinderet: ne dum alios respiceret, frãgeretur. Quũque ille genua fixisset in terra, & gladiũ spiculator euaginasset, venit repente nũtius, clamore prohibens necem. Porro iuuenis ille ait, morte frustratus: Non fuit Romanus dignus, vt

† quadragesima.

Et hinc cõiungere potes quãd officiosi fuerit olim christiani, non solum in suos sed etiam in gentiles & Iudæos.

Eumæus Homericus.

Præsides in templis eam quã priuati.

Julianus aboluit crucem in vesillo.

Impiter Mercurius Mars.

Donatio principum quando solita erat.

Milites christiani restantur demones sua.

Romanus miles.

A Christi martyr appellaretur. Et licet sanguinē sceleratus Imperator fundi prohibuisset, ductus in uindicta, non tamen eos in ciuitatibus habitare permisit, sed ad vltima Romanorū loca in exilium misit.

Miles christiani in exilium missus

SOZOMENVS.

Postea verò præcepit, vt qui sacrificare nollent, in palatium non intrarent, & neque collegio, neque foro eos, neque arbitrio, neque vlla dignitate, nec aliqua administratione participare iussit.

THEODORITVS.

De corpore martyris Babyle, & de simulachro Apollinis, fulmine concremato. CAPVT XXXI.

Cum igitur Iulianus apud Pythium Daphnæū peteret responsa de Parthici belli victoria, & ille viciniam corporis Babylæ martyris accusaret, iussit eius corpus auferri. Ob quam rem cum Christiani festiuitatem deducto corpore psallentes agerent, & indignatione principis quidam Theodorus iuuenis multa passionum tormenta pertulisset, hoc quidem facto, fallax dæmon martyris gloriam auxit, suum verò mendacium clarius detexit. Fulmen nanque cœlitus missum, omne templum accendit, & ipsum Pythij Apollinis simulacrum redegit in puluerem. Erat enim ligneum, sed foris deauratum. Quod noctu Præfectus Orientis tunc nomine Iulianus Iuliani filius, id est, auunculus, cognoscens, festinanter venit Daphnen, volens succurrere Deo, qui ibi colebatur: vidensque eum redactum in cinerem, & adituos verberibus affligebat, credens hoc ab aliquo Christiano fuisse commissum. Qui licet torquerentur, tamen mentiri noluerunt, clamantes incendium non ex infernis, sed è supernis habuisse principium. Adhuc etiam rustici vicinorum venientes locorū, dixerūt se vidisse fulmen cœlitus fuisse delapsum.

An. do. 365. Pythium Apollo iussit Babylam adempta virtute in fatidica.

Iulianum, Iuliani Aug. auunculum.

C De publicatione vasorum ecclesiasticorum, & quomodo Iulianus præfectus & Felix violantes ecclesiam diuinitus sint puniti. CAPVT XXXII.

Interea iubentur vasa ecclesiarum sacra fisci ratio deputari. Sublatisque ianuis ecclesiæ maioris, quam Cōstantinus ædificauerat, fit cunctis accessibile sanctuarium. Ingrediente siquidem Iuliano Præfecto Orientis ecclesiam, Felix Præpositus regalium thesaurorum pariter introiuit, & simul Elpidius Comes rerum priuatarū. Aiunt enim & Felicem & Elpidium prius Christianos, tunc à pietate recessisse, impio Principi parere cupientes. Iulianus itaque Præfectus impudenter contra sacrum altare minxit. Quem cum Euzoius prohibere tentaret, eum ille percussit in capite. Fertur autem dixisse, Christianorum inuentiones cœlestium cura non vacare. Porro Felix videns vasorum ornamenta, quæ Constantinus & Cōstantius frequenter obtulerant: Ecce in quibus, inquit, vasis Mariæ filio ministratur? Sed pro his impietatibus vāsanisque præsumptionibus non potest multum pœnas exacti sunt. Nam repente Iulianus sã-

An. do. 365. Vasa ecclesiarum confiscantur. Templum christi inuentione paphnatis. Iulianus Præfectus Orientis. Felix. Iulianus & Elpidius inuentionem cœlestium cura non vacare. Porro Felix videns vasorum ornamenta, quæ Constantinus & Cōstantius frequenter obtulerant: Ecce in quibus, inquit, vasis Mariæ filio ministratur? Sed pro his impietatibus vāsanisque præsumptionibus non potest multum pœnas exacti sunt. Nam repente Iulianus sã-

no morbo correptus visceribus putrefactis interiit. Et excrementa non per meatus egestiuos emittebat, sed scelestum os, quod blasphemias ministrauerat, organum huius excretionis est factū. Aiunt autem illius vxorem fide fuisse clarissimam, eamque dixisse: Decet te marite laudare saluatorem CHRISTVM: quoniam tibi per hanc correptionem magnitudinem propriæ virtutis ostendit. Non enim agnoueras contra quem pugnare voluisti, nisi consueta longanimitate hæc tibi flagella diuinitus intulisset. His ergo verbis & passionibus imminentibus causam languoris cognoscens, rogabat Imperatorem, vt ecclesia quibus fuerat ablata, redderetur. Sed nec illum flexit, & ipse terminum vitæ suscepit. Porro Felix & ipse repente flagellum virtute diuina suscipiens sanguine toto die simul & nocte ex ore fufo, & vānis corporis vndique vacuatis, omnique virtute simul expensa, & ipse celeriter est extinctus, æternæque morti contraditus.

Quomodo apud Antiochiam sacerdotis filius sit conuersus. CAP. XXXIII.

His ita gestis, adolescens quidam, sacerdotis filius, in Paganismo nutritus ea tempestate ad Christianorum translatus est chorum. Erat enim tunc quædam insignis reuerentiæ mulier, & diaconissæ honore fulgebat. Hæc cum huius matre habuit amicitiam, quæ sæpius cum huius mater ad ipsam veniret, hunc infantem amplectebatur, & ad cultū Christiani nominis inuitabat. Porro matre defuncta veniebat adolescens ad eam, & doctrina consueta fruebatur. Cùmque firmissime eius consilium percepisset, interrogauit Doctricem, quo posset argumento, & patris superstitionem declinare, & prædicationem veritatis adipisci. Quæ dixit, vt patrem fugeret, & creatorem suum atque illius potius sequeretur, atque ad aliam iret vrbem, in qua latenter Imperatoris impij manus effugeret, ipsam se eius curam habere promittens. Ad quam adolescens: Reuertar, inquit, postea, & animam meam tibi contradam. Quum verò pauci transissent dies, Iulianus venit ad Daphnen, celebraturus publica sacrificia. Cum quo etiam huius pater. Erat enim sacerdos, & sequi solitus Imperatorem. Cum quo erat & iste puer, eiusque frater, habentes officium, vt cibos imperatori apponerent. Solebant enim septē diebus in Daphne festa celebrari. Primo siquidē die, quum staret iste ante Imperatoris accubitum, & epulas solenniter aspersisset, repletus horrore, cum celeritate Antiochenam venit ad ciuitatem, ad illam mirandam mulierem. Quo facto ego, inquit, nequaquam tibi de promissione mēritus: tu verò vtriusque saluti cōsulēs, promissa comple. At illa repente surgens ad Dei virum Melitium perduxit adolescentem: verum ille in superiori habitaculo interim eum habitare præcepit. Pater interea filium requirens, & Daphnen circuibat omnem: & ad vrbem veniens, plateas cunctas perambulabat, & vicis oculis vndiquaque currentibus, & eum inuestigari desiderantibus. Cùmque peruenisset ad locum vbi habitaculum sanctus Melitius habebat, suspiciens, vidit illum de fenestra prospicientem. Et currens traxit ac deposuit, atque do-

Hæc verba Theodoretus idcirco appo- sui vt intelli- gas quid sit priuatarum, & quid priuata, qua di- ctione etiam Græci vnan- tur, vt Iulian- nus Aug. ad Eccebum. j

ngi nã vtriusque salutem & melitium perduxit adolescentem: verum ille in superiori habitaculo interim eum habitare præcepit. Pater interea filium requirens, & Daphnen circuibat omnem: & ad vrbem veniens, plateas cunctas perambulabat, & vicis oculis vndiquaque currentibus, & eum inuestigari desiderantibus. Cùmque peruenisset ad locum vbi habitaculum sanctus Melitius habebat, suspiciens, vidit illum de fenestra prospicientem. Et currens traxit ac deposuit, atque do-

Filius sacerdotis Antiochiam conuersus.

An. do. 365.

Melitium.

A mum vsque perduxit. Primùmque eum multis flagellis afficiens: deinde calefaciens obolos, manibus ac pedib⁹ & dorso eius imposuit. Post hæc vinctū in cubiculo clausis ianuis dereliquit, & ita perfectus est ad Daphnem. Hæc ego à viro iam senè, quū narraret, audiui. Qui etiam hæc adiecit, quod spiritu diuino gratiaque repletus, contriuerit omnia patris idola, & eorum infirmitati cœperit irrogare blasphemias. Quo factò mente percipiens quod egisset, formidauit præsentiam patris, rogauitque dominū Christum, vt ipsi ferret auxilium, claustraque confringeret, & ianuas aperiret: Propter te, inquit, talia domine ptuli, & hæc agere nõ expaui. Cùm hæc, inquam, dixisset, ceciderunt repente claustra, aperteque sunt ianue. At ille rursus ad magistram venit, quæ continuò eum induens schemate mulieris, & in camera residere iubens, post paululum obtulit rursus sancto Melitio. Qui eum episcopo Cyrillo Hierosolymitano contradidit, & ita venerunt noctu in Palæstinam. Verùm post Iuliani mortè etiam patrem iste duxit ad veritatem Christianam: quod inter alia quoque nobis exposuit.

Quomodo Iulianus aquis immolatiis vniuersa poluerit, eique resistierint Iulianus & Maximus.
CAPVT XXXIIII.

Iulianus publicos fontes Antiochia & cibaria sacrificiis perphauit.

Interea Iulianus cõtra fidei pietatem impudentius armabatur, & vultu quidem se simulabat mitem: porrò laqueos instruebat, quibus deciperet innocentes. Et primū quidem fontes vrbs, & qui erant in Daphne, sacrificiis violauit, vt vnusquisque aquam bibetium eius horrore potiretur. Quumque etiam in publico venales cibos illo scelere cõpleuisset (aspergebatur enī ex eis, & panes, & carnes, & poma simul, & olera, & cuncta quæ comeduntur) hæc videntes qui nomen salutare perceperat, ingemiscebant quidem, atque mugiebant videntes abominationem tantam. Veruntamen comedebant, legi obediens Apostoli: Omnia, inquit, quæ in macello venduntur comedite, nihil diuidicantes propter conscientiam. Verùm duo quidam militia clari, erāt enim Scrutarij principis, in quodam conuiuio, hoc horrore vehementius sunt accensi, atque admirabilium illorum adolescentū in Babylone coruscantium verbis vsi sunt, dicentes: Tradidisti enim nos regi iniquo, qui recessit à te vltra omnes gentes quæ sunt in terra. Hæc quidam conuiuiarum nuntiauit Imperatori: qui repente illos ad se fortissimos viros adducens, requirebat quid loquuti fuissent. At illi occasionem fiducia de interrogatione sumentes Imperatoris, laudabilēque sui firmantes zelum, dixerūt hæc pietatis more nutriti: O Princeps laudandis legibus hæctenus seruiens, quas Constantinus & eius filij posuerunt, ingemiscimus, nunc abominatione omnia videntes esse completa, & nephādis sacrificiis cibos potusque violari. Hæc & domi defleuimus, & te præsentē nihilominus eiulamus. Hoc enim in tuo displicet nobis imperio. Hæc audiens ille mitis atque Philosophus à sui similibus nominatus, mansuetudinis quidem exhibuit vultum, & impietatis faciem protinus enudauit, præcipiens amarissimas eis plagas inferri. Quos etiā luce priuauit, magis autem (vt verius est) illius tēporis in-

felicitate liberauit, victricēsque eis coronas prouidit offerri: fingebat enim se in eis quasi causam defendere Imperialis iniuriæ, & hæc diulgari iussit inuidens decertatoribus veritatis in appellatione martyrij pariter & honoris. Nomina fuerūt horum Iuētius & Maximus, quos Antiochena ciuitas tanquā pietatis propugnatores venerata, precioso monumento recondidit: & vsque ad diem hunc festis annalibus honorantur. Sed & plurimi nobilium & dignitate fulgentium vtentes tali fiducia, coronas æquales sunt adepti.

De his actis sermo dicit Chrysostrami

Quomodo Valentinianus, qui post eum imperauit, propter asperionem immolatiis aquæ ministrū percussit templi.
CAPVT XXXV.

Valentinianus etiā qui paulò post sumpsit Imperiū, tunc Millenarius erat circa Palatia constitutus dux Lanceariorū. Is zelum quem pro pietate habuit, non celauit. Eo nanque tempore cum fulminandus ille fortunæ templum ingrederetur saltans, & ex vtraque parte ianuarum astarent ministri tēpli, qui asperione (sicut ipsi dicebant) purgarent ingredientes, Valētinianus præcedens principem, asperionis guttam sua vidit in chlamyde. Et indignatus, pugno percussit templi ministrum, dicens se maculatū potius quàm purgatum. Quod respiciens Imperator, iussit eum in custodiam tūc redigi, & ad erēmum destinari. Sed ille cū annus & pauci transissent menses, pro mercede confessionis recepit imperiū. Non solum enim in illa vita diligentes se Deus honorat, sed aliquando etiā in præsentibus bonorum operum retributiones impendit, & præsentibus præmiis illic sperata confirmat.

An. do. 366. Valentinian⁹ χελίχθ τῶν λαγχιφίχθ.

De Artemio martyre, & Publica Abbatisse.
CAPVT XXXVI.

Artemium verò qui temporibus Constantij dux fuit Ægypti, quia illius tēporis idola multa cõfregerat, non solum facultate nudum reddidit, sed etiā capitis sectione mulcauit. Hæc & huiusmodi gessit ille mansuetus & ab iracundia remotus, sicut ab impiis vocabatur. Adiciam super hæc etiam miraculum fœminæ, quæ zelo diuino huius contempsit impietatem. Publica quædam fuit eo tempore nominatissima & preciosis virtutibus exornata. Hæc cum nuptiale iugum ad tempus paulisper suscepisset, fructum dignissimum obtulit creatori. Ioannes enim Antiochiæ presbyter multo tempore constitutus, & sæpe Apostolici præfulatus decreta refugiens, de terra illius fœminæ admirabilis germinauit. Hæc habens apud se chorū conuersione digna virginitatem seruatum, semper cum eis laudabat factorem Saluatorēque Deum. Transeunte verò Imperatore, clarius in commune psallebant, cõtēptibilem & deridendum iudicantes erroneum, illaque maximè cantica personantes, quæ idolorum vidētur traducere debilitatem: dicebantque cū Dauid: Simulacra gentium argentū & aurum, opera manuum hominū. Et iterum: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Hæc audiēs Iulianus, & vehementer accesus, eas cum trā-

Artemius.

Publica.

Ioannes Antiochiensis. F. Publica.

Psal. 113. b

A sicut tacere præcepit. Quæ eius legem paruipendentes, chorum maiori ordine cõpleuerunt. Rursusque illo transeunte psallebant: Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius. Tunc ille sæuiens, magistram chori præcepit adduci. Quam cum videret senectute maceratam, nec corporis caniciem miseratus est, nec animi studuit honorare virtutes: sed quibusdam Spatariorum iussit vt eam alapis cæderent. Quæ veluti summum honorem cõtumelias illas excipiens, domum reuersa est, eumque solitis melodiis spiritalibus notabat. Sicut autor illius Cantici malignum spiritum effugauerat à Saul. Nam & Iulianus erroneos dæmones sibi met applicans, contra donum pietatis insaniebat.

Psal. 67. a

Gregorius.

SOZOMENVS.

De Basilio atque Gregorio. CAP. XXXVII.

Contristabat porro eum non mediocriter Apollinaris Syrus, omni scientia insigniter instructus, simulque Basilius & Gregorius, Cappadoces, illius temporis Rhetores Christiani, alique plurimi eloquentes viri. Quorum alij quidẽ amulati sunt veram gloriam, alij Arianæ hæreseos habuere vrsaniam. Quamobrem arbitratus hinc armari Christianos, prohibuit eos Græcorum doctrinis imbui, & eorum lectionibus erudiri. Tunc Apollinaris cum esset doctus & simul ingeniosus, pro Homeri Poemate versibus Heroicis Hebraicam conscripsit antiquitatem vsque ad imperium Saul, & vigintiquatuor libris opus omne diuisit, vniqueque libro nomen literæ ponens, secundum Homericam lectionem. Fecit autem & aliud opus secundum Menandri fabulas, Comædiæ similitudine comparatas, imitatus etiam Euripidis Tragedias, & Lyram Pindari. Et (vt absolute dicam) ex diuinis scripturis argumenta sumens, omnes Encyclicas lectiones tempore paruo composuit, numero, virtute, moribus, conscriptione, caractere, & dispositione, Græcis valde pares. Et nisi verustate homines honorarent, & quæ sunt in vsu grata crederent, vt ego reor, æqua veteribus Apollinaris opuscula decreuissent. Fecit etiam non ignobilem ad ipsum Imperatorem, siue contra Paganos Philosophos librum cui titulum posuit, P. R. O. V. E. R. I. T. A. T. E. In quo de sacris testimoniis tacens, probauit illos quidẽ fuisse deceptos, se autẽ sapere vera de Deo. Hęc autem considerans Imperator, claris tunc episcopis scripsit: Legi, & reprehendi. Cui rescripserunt. Et si legisti, non tamen cognouisti. Si enim cognouisses, nequaquam reprehendisses. Quidam dicunt hanc epistolam Præsulis ecclesiæ Cappadocensẽ fuisse Basilij, quod incredibile non est. Si uero autem eius, siue sit alterius, iustum est virtutis laudare doctrinam.

An. do. 366. Apollinaris Basilium Gregorium.

Apollinaris Syrum.

C homines honorarent, & quæ sunt in vsu grata crederent, vt ego reor, æqua veteribus Apollinaris opuscula decreuissent. Fecit etiam non ignobilem ad ipsum Imperatorem, siue contra Paganos Philosophos librum cui titulum posuit, P. R. O. V. E. R. I. T. A. T. E. In quo de sacris testimoniis tacens, probauit illos quidẽ fuisse deceptos, se autẽ sapere vera de Deo. Hęc autem considerans Imperator, claris tunc episcopis scripsit: Legi, & reprehendi. Cui rescripserunt. Et si legisti, non tamen cognouisti. Si enim cognouisses, nequaquam reprehendisses. Quidam dicunt hanc epistolam Præsulis ecclesiæ Cappadocensẽ fuisse Basilij, quod incredibile non est. Si uero autem eius, siue sit alterius, iustum est virtutis laudare doctrinam.

SOZOMENVS.

De his qui amore pecunie à fide declinauerunt.

CAP. XXXVIII.

Plurimi verò non recta mente Christianum habentes nomen, quippe qui pecuniis & honorem præsentem felicitati veræ hinc preponerent, ad sacrificiorum scelera descenderunt. Quorum vnus fuit sophista Constantinopolitanus. Eccebo-

An. do. 366. Eccebolem Sophista.

lus. Is enim mores Imperatorum sequens, sub Constantio quidem feruentissimum se finxit Christianum, sub Iuliano Paganus celeriter est effectus, & rursus post Iulianum volebat esse Christianus. Prosterbens etenim semetipsum ante ianuas ecclesiæ pronum, magna voce clamabat: Conculcate me sal infensatum.

Quomodo pecunias Iulianus abstulerit christianis.

CAP. XXXIX.

Igitur cum Iulianus iret ad Persas, volens in eis vicisci, eò quod sub Constantio Romanorum terminos inuasissent, & sciens in præliis euenire frequenter aduersa, & plurimis pecuniis opus esse, adinuenit modum vt auferret pecunias Christianorum. Nolentibus ergo sacrificare, pecuniam multam imposuit, exigebaturque verè Christiani. Singuli nanque eorum pro sua substantia offerebant, & Imperator ex iniusta collectione, iniuste factus idoneus est. Vbi enim nõ erat, illuc hanc mittebat legem: vbi erat, utebatur ipse. Tunc ergo pagani christianos grauius oppresserunt, interdum etiam tormentis corporalibus affligebant eos. Quod Imperator audiens, Christianis videlicet aduentibus eum, defendere contemnebat, dicens: Vestrum est vt patientes mala sustineatis, hoc enim est præceptum vestri Dei.

An. do. 365.

Christiani spoliantur à Iuliano.

SOZOMENVS.

Quomodo ab Antiochenis irrissus sit. CAP. XL.

Igitur Imperator pugnaturus contra Persas venit Antiochiam. Cumque populus quereretur venalia quidem abundare, sed carius vendi, volens magnitudinem suæ largitatis ostendere, minora quam debuit precia in foro rerum, venalium constituit. Et cum fugissent tabernarij negotiatorisque diuersi, res necessariae defecerunt: Antiocheni verò grauius hoc ferentes, contumelias irrogarunt Imperatori.

An. do. 365. Iulianus omnibus precia rerum venalium.

SOCRATES.

Querebantur enim aduersus eum, facietas de illius barba proferentes: erat enim eius barba valde promissa. Dicebant ergo: Tondatur, vt ad funes eius proficiat barba. Et quoniam superstitiosus sua causa Taurum idolis frequentius immolabat, aræ vel taurum in solido suo formari præcepit. Ob quæ rem proscindentes eum dicebant: Iste taurus euerter mundum. His iniuriis prouocatus ad iram, interminatus est se Antiochenam afflicturnum ciuitatem. Quamobrem Tarsum Ciliciæ reuerti volens, iussit necessaria preparari. A quo proposito eum Sophista Libanius auocauit, scribens pro Antiochenis intercessionis librum, & rursus ad Antiochenos de principis ita: quos tamen libros non addidit. Verum Imperator respiciens se operibus vindicare, reciproca iniuriis iram suam indignationis amouit. Librum etiam aduersus Antiochenos fecit lepidum & satis urbanum, quem Antiochicum nominauit. Verum contra Christianos multa mala etiam in ea ciuitate commisit.

Iuliano & Antiochenorum contentiones. Symbolum in episcopis. Libanius Sophista pro Antiochenis scribit.

SOZOMENVS.

A De simulachro Christi quod deposuit Iulianus. CAPVT XLII.

Statuſ Chriſti fuſiſſe Iulianuſ deiecit.

Illud quoque quod sub Iuliano accidit, non ſilabo. Fuit enim ſignum quidem virtutis Chriſti, & indicium cōtra principem iræ Dei. Cum enim cognouiſſet in Cæſarea Philippi, ciuitate Phœnicæ, quam Paneada vocabant, inſigne Chriſti eſſe ſimulachrum, quod mulier illa ſanguinis liberata profluuiſ conſtituerat, eo depoſito ſuam ibi ſtatuaſ collocauit. Quæ violento igne de cœlo cadente, circa eius pectus diuiſa eſt, & caput cum ceruice vna parte deiectum atque in terra fixum: reliqua verò pars hætenus ſuperfuit, & fulminis indicium reſeruauit. Statuaſ verò Chriſti tunc quidem pagani trahentes confregerunt. Poſtea verò Chriſtiani colligentes in eccleſiam recondiderunt, vbi hætenus reſeruatur. Hoc itaque ſimulachrū (ſicuti reſert Eufebiuſ) omnium paſſionum & ægritudinū noſcitur eſſe medicamentū. Iuxta quod quædam herba germinauit, cuiuſ ſpeciem nulluſ noſtræ terræ medicuſ licet expertuſ cognouit.

Lege Eufebiuſ lib. 8. cap. 4.

B

De beneficio herbae qua naſcebatur iuxta ſimulachrum Chriſti, & de miraculis, qua per loca diuerſa pro nomine Chriſti fiebant. CAP. XLIII.

Mihi ſanè videtur, quod adueniente Deo nullum miraculum, nullūque beneficium debeat non credi. Nam & alia plurima miracula per ciuitates & vicoſ plerunque apud multoſ provinſiales antiquituſ tradita ſunt, habentia veritatem: quod ſtatim monſtrabo. Eſt itaque ciuitaſ Paleſtinæ Nicopolis nomine, hanc cū adhuc vicuſ eſſet, Emauſ ſacer Euangeliorum liber appellat. Quam Romani poſt vaſtationem Hieroſolymorum Iudaicamque victoriam, Nicopolim ex euentu vti que victoriaſ vocauerunt. Ante hanc urbem in triuio vbi Chriſtuſ cum Cleopa poſt reſurrectionem noſcitur ambulauit, tanquam ad alium vicuſ ituruſ fons quidam eſt ſalutaris, in quo morbi hominum abluuntur, & alia pariter animalia diuerſis deſtenta languoribuſ emundantur. Quod vt ita contingat, traditur ex quodā itinere viſum eſſe Chriſtuſ apud fontem cum diſcipuliſ ſuiſ & lauſſe pedes; ex quo aqua facta eſt diuerſarum curatrix paſſionum! Ferruſ etiā quod in Hermopoli Thebaicæ, arbor quæ vocatur Perſeis, multoſ morboſ abegerit, ſi fructuſ, aut foliuſ, aut partuſ ei긯 corticis colloſ ægrotantium ligaretur. De hac enim arbore ſerunt, quod cum apud Aegyptuſ Ioseph cū Chriſto & Maria virgine ſancta fuſſet Herodæſ veniſſetque ad Hermopolim ciuitateſ, morbo vni grediebatur urbem, non ferentiaſ hanc arbor maximam Chriſti ſalutaruſ aduentum, inclinata eſt vique ad terram, & eum ſuppliciter adorauit. Hęc ergo de iſta arbore à multis audiſ narrati. Reor autem hoc ſignū fuſſe factum diuiniſ præſentiaſ: aut certe quia ritu paganoruſ hęc arbor propter magnitudinem atque pulchritudinem colebatur, nota eſt, non ferentiaſ Chriſti diuinitatem, & ſignuſ vti que contramitſentibuſ, cum viderent iterum talium deſtrectorem (necnon omnibuſ ſimulacriſ Aegyptioſum ſecundum Eſaiæ prophetiam) fugatoque demonio pro teſtimonio CHRISTI vti que remanſiſſe. Igitur apud A-

Nicopolis Emauſ.

Fons apud Nicopolim morborum depulſor. Perſeis arbor.

C

gyptioſ & Palæſtinoſ geſtorum teſtimonia conſeruantur.

THEODORITVS. Quomodo Iulianuſ Iudaſ armauerit contra Chriſtianoſ, & de templo Hieroſolymorum. CAPVT XLIIII.

Igitur Iulianuſ etiam Iudæoſ contra Chriſtianoſ armauit. Primūque cōuocans requiſiuit, quorū cum ipſiſ præcipiat lex ſacrificare, nequaquam imolationibuſ vterentur. Cūque reſpondiſſent, vno tantummodo loco ſibi offerre ſacrificiū ſiſſe permiſſum, repente iuſſit Deo exoſuſ deſtrectum + reparari templum, credens infelix dominicum verbum ſe poſſe deſtrecte: cuiuſ per hoc veritatem magiſ oſtendit. Hęc itaque verba Iudæi libenter accipientes, cunctiſ per diuerſum terrarum orbem mandauere Iudæiſ. Qui vndique concurrenteſ, pecuniaſ ad ædificiuſ alacriter offerrebant: miniſtrauitque plurimum etiam Imperator, nō largitatuſ gratia, ſed vt veritatem oppugnaret.

An. do. 363. Iulianuſ auctor Iudaſ templū Hieroſolymitanū reparauit. I eccitari.

Miſitque pariter præſidem impioſū executorem digniſſimum præceptorum. Aiunt enim, quod ad repurgationem faciendā argenteoſ hamoſ & cophinoſ, & ſcapaſ habuerint. Cūque fodere iam cœpiſſent, ſtatuto quidem die hoc multitudo plurima faciebat: nocte verò, ſpontanea terra de valle creſcebat. Solutiſ itaque prioruſ etiā fundamenta reliquiſ, noua omnia præparabant. Cūque gypli & calcioſ multa modioſ millia cōgregaſſent, viſ magna ventorū repente reſpirant, tempeſtateſ atque procellæ ſubito factæ, quicquid congregatum fuerat, diſperſerunt. Adhuc autem inſanietibuſ eiſ, & nequaquā diuina longanimitate correptiſ, maximuſ primo terræmotuſ eſt factuſ. Ex quiſquiſ non fuerat myſteriſ diuinuſ imbutuſ, vehementer attrituſ eſt. Quum verò neque hoc tererentur indicio, igniſ ex fundamentiſ quæ ſuffodiebantur egrediens: plurimoſ fodientium concremauit, alioſ membra diſſoluit. Nocte quoque plurimoſ in vicina porticuſ dormientibuſ, cadentibuſ ſubito cum tecto ipſa porticuſ, dormienteſ oppreſſit. Alio verò die in cœlo ſignū ſplendens cruciſ ſalutaris apparuit. Sed etiam Iudæoſum veſteſ cruciſ ſignaculo ſunt impletaſ, nō tamē ſplendenti, ſed nigro colore ſignataſ. Hęc itaque Deo rebelleſ conſyderanteſ, & diuina flagella expauſcenteſ, ad propria ſunt reuerſi, conſitenteſ eſſe Deum, qui ab illorū progenitoribuſ ligno fuerat adfixuſ. Quod audiens Iulianuſ, quū vti que caneretur ab omnibuſ, tanquam Pharaon indurato corde non timuit.

E

F

De bello Perſico, & quomodo Iulianuſ illuc profectuſ eſt. CAPVT XLV.

Igitur cum Perſe mortuoſ cognouiſſent Conſtantianoſ, ſupra fiduciaſ venerunt ad terminoſ Romanoſum denuntianteſ bellum. Ob quam rem collecto exercitu Iulianuſ miſit in Delphoſ, & Deluſ, atque Dodonem, ad percipiendā reſponſa, an expediret ipſi bella ſuſcipere. Tūc vniuerſi Vateſ & pugnandi, fiduciaſ dabant, & victoriaſ promittebant. Vnū verò reſponſum pro exēplo mēdatoruſ ac ſeductioniſ inſerere non pigebit: eſt enim huiuſmodi. Nunc omneſ aggreſſi ſum dii, victorie

An. do. 364. Perſe aduor ſuo Romaſ noſ.

A trophæa referentes circa fluuium Thiren. Horum ego dux ero belligerator Mars. Νῦν πένης ἰσχυρὸν ἔργον διδοί, νίκης τρυπακωμίας, & παρὰ θύρας προσημασθῆναι. Ἐν τῷ ἐπισημασθῆναι πολυμίχλον ἔργον. Horum itaque carminum ridiculum eos conuenit diuulgare, qui sapientem deum Musarumque principem Pythiū vocant. Ego autem mendacium seductionis eius inueniens ingemisco. Thiren nanque fluuium Tigrim voluit appellare, quoniam Thiris eius nomini similis est. Is enim fluuius ex Armeniæ redundans montibus, & per Afsyriorum arua discurrens, sinum descendit in Persicū. Per hæc ergo responsa deceptus infelix, & victoriam mente somniabat, & post Parthicum prælium pugnam Galilæis inferre parabat: sic enim vocabat Christianos, contumeliam nominis se eis inferre putans, quū magis debuisset eorum considerare virtutem. Non enim Socrates etiam si Critias fuerit appellatus: & Pythagoras, Phalaris, ex mutatione nominis aliquam labem contraxerint: neque Nireus, Therfites vocatus, pulchritudinem quam habebat, amisit. Horum nihil mente percipiens, ex hac appellatione aliquid læsionis se nobis putauit inferre. Et fallaci responso credens, interminabatur per ecclesias dæmonū se statuere simulachra. Post has igitur minas, ab vno viro in Berœa debellatus est. Is enim nobilis erat, eiusque ciuitatis Curię præsidebat, quem zelus Christi reddidit clariorem. Videns nanque filium in impietatem, quæ tunc vigebat, fuisse demersum, expulit sua domo, & coram omnibus abdicauit. Qui in vicinæ ciuitatis itinere aggressus Imperatorem, suam voluntatem & abdicationem patris aperuit. At ille quiescere iuuenem imperauit, placandum promittens patrem. Quumque venisset in Berœam, nobiles & honoratos conuocauit ad prandium: inter quos erat & huius pater, quem cum filio in suo prandere iussit accubitu. Tunc circa medias epulas dixit ad patrem: Non mihi videtur iustum vim facere voluntati ad aliud declinanti, & animum ad alia mutare quæ nō vult. Noli itaque esse filio violentus, sequi tua dogmata respuenti. Neque enim ego tibi vim facio vt mea sequaris, licet cogere valde possim. Ille causam diuinæ religionis mente percipiens: De isto, inquit, ô Imperator, erroneo dicis, & deo exoso, & veritati præponente mendacium? Tum ille rursus mansuetudinis induens vultum: Cessa, inquit, detrahere. Et declinans ab eo vultū, adolescētī dixit: Ego tui curam habebō, quoniam patri tuo vt hoc faciat suadere non possum. Hæc itaque non frustra retuli, sed volens ostendere nō solū illius admirabilis viri fiduciā, sed quod contempta Iuliani à plurimis sit potestas. In Antiochia autē vir quidā optimus pædagogus adolescētīū habitabat. Eratque illic nobilis ille Sophista Libanius, impius, expectansque Iuliani victoriā, habens præ oculis eius minas. Ergo interrogauit pædagogum, quasi nostram deridendo religionem: Nunc, inquit, fabri filius quid putas agit? At ille quod paulò post contigit, repletus gratia diuina prædixit. Respondit enim: Ô Sophista, creator omnium, quem tu fabri filium nominasti, loculum Iuliano concinnat. Post paucos verò dies mors illius nuntiatur erronei, & in loculo positus aduectus est, minarumque tumor euacuatus est.

Quomodo Iulianus monachus, eius mortem antequam D audiret prænuuntians. C. A. P. XLV.

E O porro tempore religiosissimus Iulianus cognomento Saba, qui angelorum incorporalium vitam corporali conuersatione videbatur imitari, cuius etiam vitā conscripsimus, prolixiores offerebat Deo preces, cum illius impij minas audisset. Et ea hora qua ille percussus est orans, mortem eius iste cognouit, licet plusquam viginti mutationes ab eo loco vsque ad illius exercitum esse videretur. Aiunt enim cum continuo ingemisceret, & clementi domino supplicaret, subito lachrymarum eius fluuium restituisse, fuisseque alacritate repletum, & eius vultum exhilaratum. Hanc animi perturbationem eius ministri respicientes, rogauerunt vt eis causam repentini gaudij patefaceret. Tunc ille dixit: Ferus sacræ vineæ deuastator pœnas exactus est vastationis suæ, iacetque mortuus, terroribus minisque frustratus. Hæc cognoscentes exultauerunt omnes, Deoque hymnos gratificos obtulerunt. Postea verò à nuntiis est cōpertum, eundem fuisse diem simul & horam necis Iuliani, quam ille sacratissimus senex cognouerat atque prædixerat.

An. do. 365. Iulianus Saba.

ἰσχυρὸν ἔργον. Νῦν πένης ἰσχυρὸν ἔργον.

De inconsulto Iuliani ducatu. C. A. P. P. T. XLVI.

I llum itaque semper inconsultē egisse, mortis demonstrauit euentus. Transiēs enim cum exercitu fluuium qui Persarum Romanorumque regna diuidit, repente naues incendit, non suadens rebus aut verbis, sed cogens milites præliari. Porro duces alacritate repleti, animabant milites, & eos spe varia confortabant, quam Imperator absciderat, cum eorum reuersionem incensis nauibus abnegasset. Super hæc autem cum debuisset cibos militibus congregare, neque de propriis finibus præcepit afferri, neque de inimicorum abundantia iussit aliquid deprædari. Relinquens ergo habitabilem viam, pergebat per solitudinis loca, vbi & cibo & potu milites defraudati, & duces itineris non habentes, sed errantes in deserta prouincia, sapientissimi principis cognouere imprudentiam.

SOCRATES.

Multos itaque vicos castraque detinens, iam etiam ciuitates capiebat. Cumque venisset Ctesiphontem, intantum obsedit regem, vt crebris Legationibus vteretur, offerens dare suæ patriæ partem, si solutus bello discedere posset. Quod ille noluit, neque supplicantium est misertus: neque mente percepit, quod vincere quidem bonū est, superuincere nimis inuidiosum: credens præcipue magicis artibus, quas ei Maximus philosophus exhibebat, & arbitratus Alexandri Macedonis se gloriam percepturum, aut etiam maiorem. Putabat enim secundum Pythagoræam Platonisque sententiam, ex mutatione corporum Alexandri animam se possidere, aut esse potius in alio corpore alter Alexander. Ob hanc itaque causam Persarū regis noluit precesmittere.

Iulianus ob fides regem Persarum apud Ctesiphontem.

Maximus philosophus. Iulianus putabat se alterum Alexandrum.

SOZOMENVS.

H iij

Tigru.

Galilæi.

Præses Berœensis fidiū ob christianis mō abdicat.

Libanius Sophista.

A Quum igitur in deserti loca primò captiuorum habuisset ducatum, postea quidam senex sub schemate proditoris se ei compendiosum iter ostendere compromisit. Cumque tribus diebus ambulantes ad maiorem solitudinem venissent, illum quidem fustibus occiderunt, confitentem hoc se fecisse pro patriæ liberatione, & libenter tormenta omnia sustinere. Exercitus interea Persarum, ex itinere fatigato exercitui Romanorum, comotus occurrit, seque ad congressionem prælij parauit.

SOCRATES.

Querebantur enim Romani de principe, cur noluerit bellum cum lucri promissione finire. Veruntamen Persis instantibus resistebant, ita ut frequenter verterentur hostes in fugam. Porro Iulianus erat præsens in equo, & exercitum confortabat, inermis quidem, spe felicitatis suæ audacior factus.

THEODORITVS.

B *De peremptione Iuliani. CAPVT XLVII.*

Contra quem iaculum repente delatum, discurrans per brachium, in eius latus immersum est. Ex hoc vulnere suscepit finem vitæ. Quis verò iustissimum intulerit vulnus, hæc nunc ignoratur. Sed alij quendam inuisibilem hoc intulisse ferunt: alij verò vnum pastorem Ismaelitarum, alij militem fame & itinere fatigatū. Sed siue homo siue angelus fuerit, palam est quòd diuinæ iussioni ministrauit. Aiunt autem quòd cum fuisset vulneratus, mox manum sanguine suo compleuerit, & in aërem proiecerit, dicens: Galilæe viciisti. Et in eo ipso confessus est cum blasphemia victoriam.

SOCRATES.

Callistum.

Callistus autem qui inter familiares Imperatoris tunc militabat, & Heroico versu eius conscri-

psit historiam, ait eum à dæmone vulneratū, fuisse defunctum. Iulianus ergo quarto Consulatu suo quem adiderat cum Salustio, sexto die Iunij mensis, in Persica regione defunctus est, anno tertio imperij sui, septimo verò ex quo Cæsar à Cōstantio fuerat ordinatus, vitæ anno. x x x i.

Qua magia post mortem eius inuenta sint.
CAPVT XLVIII.

Post cuius mortem eius Magiæ compertæ sunt. Carræ nanque ciuitas est, hæc nunc impietatis eius reliquias habens. Per hanc iter agens, quoniã per Edessam propter piæ religionis cultum transire noluerat, in templum quod à Paganis colitur, est ingressus. Vbi cum quædam cum suis consortibus sacrilegia celebrasset, ianuas & claustra disposuit, & quosdam ibi milites obseruare præcepit, ut intra hoc nullus accederet donec ipse rediret. Cumque mortuus fuisset, & impium successisset imperium, ingredientibus in templum inuenerunt mira principis simulacra, eiusque sapientiam & famosissimam pietatem. Viderunt enim mulierem à capillis appensam, extensas habentem manus, cuius vterum aperuerat, ut Persarum victoriam in iecore eius inspiceret. Hoc ergo scelus in Carris inuentum est. Verùm in Antiochia plurimas arcas in Palatio humanis aiunt capitibus plenas fuisse repertas, & innumera in puteis demersa corpora mortuorum. In qua vrbe cum eius nuntiatum fuisset interitus, publicam cuncti habuere festiuitatem, & non solum in ecclesiis & sepulturis martyrum saltabant, sed etiam in Theatris Crucis victoriam prædicabant, illius Magiæ insultantes. Ego autem etiam clamorem fauoris eorum hic ponere necessarium iudicavi, ut etiam apud posteros hæc memoria reseruetur. Communiter enim calmabant omnes: Maxime fatue, vbi sunt tua vaticinia? Vicit Deus, & Christus eius. Hic ergo libri terminus est habendus, ne pio Imperio impietatis potentia copuletur.

*Iuliani
Aug. mor.
An. 366.*

Carræ.

*Magia quædam per-
ta Carræ
reperita.*

*Antiochia
sine publico
gandio de
morte Iuliani.*

93

A **HISTORIAE ECCLESIASTI-**
CAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER SEPTIMVS.

SOCRATES.

*De Iouiani Imperatoris auspiciis, & quemadmodum
 à Persidiu finibus sit egressus.*

CAPVT PRIMVM.

*Quid Sophista Libanius cōtra Christianos scripserit,
 & quomodo Socrates historiographus eius dicta confu-
 tarit.* CAPVT II.

*Iouianus
 Auguf.
 An. do. 366.
 Tribunus
 militum.
 Cingulum
 militare.*

B

ILITES igitur in maxima sollicitudine cōueniētes, omiffa omni dilatione, altero die Iouiano ifulas Imperatoris imponunt. Erat enim vir fortis & nobilis, & illo tēpore *χιλιαρχος*, id est, Millenarius, quo Iulianus electionem militibus lege proposuit, vt aut sacrificarent, aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit amittere, quā Imperatoris præceptis impiis obedire. Hunc ergo tunc Iulianus propter belli necessitatem inter viros militares habebat. Qui cū violenter à militibus ad imperium traeretur, clamabat, dicens, non se velle Paganis hominibus imperare, cū ipse Christianus existeret. Cumque vox omniū communiter proclamasset, dicentium, se quoque Christianos, suscepit imperiū.

nus electionem militibus lege proposuit, vt aut sacrificarent, aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit amittere, quā Imperatoris præceptis impiis obedire. Hunc ergo tunc Iulianus propter belli necessitatem inter viros militares habebat. Qui cū violenter à militibus ad imperium traeretur, clamabat, dicens, non se velle Paganis hominibus imperare, cū ipse Christianus existeret. Cumque vox omniū communiter proclamasset, dicentium, se quoque Christianos, suscepit imperiū.

THEODORITVS.

Cogitabat itaque Iouianus de communi salute, & quomodo posset de medio hostium illæsum exercitum liberare. Nec indiguit magno consilio, sed seminibus pietatis vtilissimum vindemiauit fructum. Repentē nanque suam prouidentia Deus ostendit, & fluctuationem eius ad portum tranquillitatis adduxit. Dum enim huius angustia Persarum rex agnouisset, missa Legatione petiuit pacem, deinde cibaria militibus destinauit, & forum venalium eis præparari in deserto præcepit. Celebratisque fœderibus, exercitū reduxit incolumē.

C

SOCRATES.

Quæ pacta, quantum ad gloriam quidem petinebat Romanorū, turpia erant, sed tempori cōgruebant. Amiffa nanque Syria, & tradita Persis Nisibi Mesopotamiae ciuitate discessit. Hæc itaque nunciata Christianos confortauerunt, Paganis intulerunt luctum. Porro milites incautum Iuliani feruorem valde culpabant, causamque damni finium Romanorū ei potius imputabant, quod à Persarum veluti proditore seductus, naues quæ per fluuium frumenta deueherent incendisset, & tamem militibus accersisset.

Factus Romanorū cum Persis.

IVM itaque Sophista Libanius Lamentationis librum in Iulianum conscripfit, quem Iulianū denominauit, fascinatū sanè laudibus illius: in quo etiam meminit librorum quos contra Christianos adiderat Iulianus. Et si quidem laudes Imperatoris Sophista dixisset, ego quiescerem, vestigia historię sequens. Sed quia tanquam callidus Rhetor mentione Iuliani librorum Christianam videtur lacerare religionem, propterea cōtra eum positus primū verbis ipsius, pauca dicenda sunt. Hyemis, inquit, noctes amplius Imperator extendens, incumbendo libris, Palæstinensem hominē Deum, Deique filium referentibus, præliabatur enixius, & redarguendo præualuit, vt risum & quādam inanitatem ostenderet eorum quæ coluntur à talibus. In quibus laboribus sene Tyrio sapientior est inuentus. Propitius autem sit iste Tyrius, & placidè verba mea suscipiat, tanquam à filio victus est. Hæc quidē Sophistę Libanij sunt. Verūm ego Sophistam eum optimum fuisse noui: quanquam si non eius religionis fuisset cuius Imperator erat, omnia quæ de Iuliano Christiani dicunt, etiam iste tunc diceret, & forsitan tanquam Rhetor augeret. Nam & viuo Constantio laudes, & eo defuncto iniurias plenas criminibus eius effudit. Et si senex Porphyrius fuisset Imperator, libros eius Iuliani præposuisset operibus. Sed & Iulianus, si Sophista fuisset, dixisset forsitan etiā ipsum malum, sicut Ecebolum. Quia ergo ille tanquam eius sectæ, & tanquam Sophista & amicus Imperatoris, quæ ei sunt visa dixit, ei nos vt possumus obuiemus. Primū itaque dixit, quod libris incumbere, hyemis noctes extendens. Incumbere nanque significat, quod intentionem habuerit, vt vituperationem conscriberet, sicut consuetudo Sophistis est. Nam olim hos libros scierat, sed tūc incumbebat, & maximo prælio contendebat. Vnde palam est quod non (sicut Libanius putat) redarguendo præualuerit, sed infirmitate suæ veritatis æstuabat, & quæ benè illic cauteque sunt posita, tanquam detractor lacerare laborabat. Omnis enim qui resistit alicui, nunc vertendo, nunc celando veritatem, mentitur aduersus eum cōtra quem litigat. Et qui inensus alicui est, omnia sicuti hostis non solum agit, sed etiam loqui contendit. Quod verò Iulianus atque Porphyrius, quem Tyrium senem vocat, detractores ambo fuerint, suis ipsorum sermonibus arguuntur. Nam Porphyrius summi philosophorum Socratis vitam + lacerauit in historia Philosophica, quam ipse conscripfit: & talia de eo retulit, qualia soliti derogationibus occupati. Et hæc de illo Socrate, qui apud Græcos mirabilis castitate, iustitia aliisque virtutibus ha-

Libanij opus de morte Iuliani.

Libanius viuum Constantii laudans, viuo perennis mortuum

Porphyrius

† *dilatationis*

Χριστιανισμῶν, ἀπὸ τῆς πλειονότητος τῶν ἐθνῶν.

A Quum igitur in deserti loca primò captiuorum habuisset ducatum, postea quidam senex sub schemate proditoris se ei compendiosum iter ostendere compromisit. Cumque tribus diebus ambulantes ad maiorem solitudinem venissent, illum quidem fustibus occiderunt, confitentem hoc se fecisse pro patriæ liberatione, & libenter tormenta omnia sustinere. Exercitus interea Persarum, ex itinere fatigato exercitui Romanorum, comotus occurrit, seque ad congressionem prælij parauit.

SOCRATES.

Querebantur enim Romani de principe, cur noluerit bellum cum lucri promissione finire. Veruntamen Persis instantibus resistebant, ita ut frequenter verterentur hostes in fugam. Porro Iulianus erat præsens in equo, & exercitum confortabat, inermis quidem, spe felicitatis suæ audacior factus.

THEODORITVS.

B *De peremptione Iuliani. CAPVT XLVII.*

Contra quem iaculum repentè delatum, diffusum per brachium, in eius latus immersum est. Ex hoc vulnere suscepit finem vitæ. Quis verò iustissimum intulerit vulnus, hæcenus ignoratur. Sed alij quendam inuisibilem hoc intulisse ferunt: alij verò vnum pastorem Ismaehitarum, alij militem fame & itinere fatigatū. Sed siue homo siue angelus fuerit, palàm est quòd diuinæ iussioni ministrauit. Aiunt autem quòd cum fuisset vulneratus, mox manum sanguine suo copleuerit, & in aërem proiecerit, dicens: Galilæe viciisti. Et in eo ipso confessus est cum blasphemia victoriam.

SOCRATES.

Callistus.

Callistus autem qui inter familiares Imperatoris tunc militabat, & Heroico versu eius conscri-

psit historiam, ait eum à dæmone vulneratū, fuisse defunctum. Iulianus ergo quarto Consulatu suo quem ædiderat cum Salustio, sexto die Iunij mensis, in Persica regione defunctus est, anno tertio imperij sui, septimo verò ex quo Cæsar à Cōstantio fuerat ordinatus, vitæ anno. xxxi.

Qua magia post mortem eius inuenta sint.
CAPVT XLVIII.

Post cuius mortem eius Magiæ compertæ sunt. Carræ nanque ciuitas est, hæcenus impietatis eius reliquias habens. Per hanc iter agens, quoniã per Edessam propter piæ religionis cultum transire noluerat, in templum quod à Paganis colitur, est ingressus. Vbi cum quædam cum suis consortibus sacrilegia celebrasset, ianuas & claustra disposuit, & quosdam ibi milites obseruare præcepit, ut intra hoc nullus accederet donec ipse rediret. Cumque mortuus fuisset, & impium successisset imperium, ingredientibus in templum inuenerunt mira principis simulacra, eiusque sapientiam & famosissimam pietatem. Viderunt enim mulierem à capillis appensam, extensas habentem manus, cuius vterum aperuerat, ut Persarum victoriam in iecore eius inspiceret. Hoc ergo scelus in Carris inuentum est. Verùm in Antiochia plurimas arcas in Palatio humanis aiunt capitibus plenas fuisse repertas, & innumera in puteis demersa corpora mortuorum. In qua vrbe cum eius nuntiatus fuisset interitus, publicam cuncti habuere festiuitatem, & non solum in ecclesiis & sepulturis martyrum saltabant, sed etiam in Theatris Crucis victoriam prædicabant, illius Magiæ insultantes. Ego autem etiam clamorem fauoris eorum hic ponere necessarium iudicavi, ut etiam apud posteros hæc memoria reseruetur. Communiter enim calmabant omnes: Maxime fatue, vbi sunt tua vaticinia? Vicit Deus, & Christus eius. Hic ergo libri terminus est habendus, ne pio Imperio impietatis potentia copuletur.

Iuliani
Aug. mor.
An. d. 366.

Carræ.

Magica quædam portenta Carris reperta.

Antiochia suam publicè genitricem de morte Iuliani.

A **HISTORIAE ECCLESIASTI-**⁹³
CAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,^D

LIBER SEPTIMVS.

SOCRATES.

De Iouiani Imperatoris auspiciis, & quemadmodum
à Persiis finibus sit egressus.

CAPVT PRIMVM.

Quid Sophista Libanius cōtra Christianos scripserit,
& quomodo Socrates historiographus eius dicta confu-
tarit.

CAPVT II.

Iouianus
August.
An. do. 366.
Tribunus
militum.
Cingulum
militare.

B

ILITES igitur in maxima sollicitudine cōueniētes, omīsa omni dilatione, altero die Iouiano īfulas Imperatoris imponunt. Erat enim vir fortis & nobilis, & illo tēpore χιλιαρχος, id est, Millenarius, quo Iulianus electionem militibus lege proposuit, vt aut sacrificarent, aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit amittere, quā Imperatoris praeceptis impiis obedire. Hunc ergo tunc Iulianus propter belli necessitatem inter viros militares habebat. Qui cū violenter à militibus ad imperium trahe retur, clamabat, dicens, non se velle Paganis hominibus imperare, cū ipse Christianus existeret. Cūque vox omniū communiter proclamasset, dicentium, se quoque Christianos, suscepit imperiū.

THEODORITVS.

Cogitabat itaque Iouianus de communi salute, & quomodo posset de medio hostium illarum exercitum liberare. Nec indiguit magno consilio, sed feminibus pietatis vtilissimum vindemiauit fructum. Repentē nanque suam providentiā Deus ostendit, & fluctuationem eius ad portum tranquillitatis adduxit. Dum enim huius angustia Persarum rex agnouisset, missa Legatione petiuit pacem, deinde cibaria militibus destinauit, & forum venalium eis praeprari in deserto praecepit. Celebratisque foederibus, exercitū reduxit incolumē.

SOCRATES.

Quae pacta, quantum ad gloriam quidem pertinebat Romanorū, turpia erant, sed tempori cōgruebant. Amīssa nanque Syria, & tradita Persis Nisibi Mesopotamiae ciuitate discessit. Hae itaque nunciata Christianos confortauerunt, Paganis intulerunt luctum. Porro milites incautum Iuliani feruorem valde culpabant, causamque damni finium Romanorū ei potius imputabant, quod à Persarum veluti proditore seductus, naues quae per fluuium frumenta deueherent incendisset, & famem militibus accersisset.

Foedus Romanorū cum Persis.

TVm itaque Sophista Libanius Lamentationis librum in Iulianum conscripsit, quem Iulianū denominauit, fascinatum sanē laudibus illius: in quo etiam meminit librorum quos contra Christianos adiderat Iulianus. Et si quidem laudes Imperatoris Sophista dixisset, ego quiescerem, vestigia historiae sequens. Sed quia tanquam callidus Rhetor mentione Iuliani librorum Christianam videtur lacerare religionem, propterea cōtra eum positus primū verbis ipsius, pauca dicenda sunt. Hyemis, inquit, noctes amplius Imperator extendens, incumbendo libris, Palaestinensem hominē Deum, Dei que filium referentibus, preliabatur enixius, & redarguendo praeualuit, vt risum & quādam inanitatem ostenderet eorum quae coluntur à talibus. In quibus laboribus sene Tyrio sapientior est inuentus. Propitius autem sit iste Tyrius, & placidē verba mea suscipiat, tanquam à filio victus est. Haec quidē Sophistae Libanij sunt. Verūm ego Sophistam eum optimum fuisse noui: quanquam si non eius religionis fuisset cuius Imperator erat, omnia quae de Iuliano Christiani dicunt, etiam iste tunc diceret, & forsitan tanquam Rhetor augetet. Nam & viuo Constantio laudes, & eo defuncto iniurias plenas criminibus eius effudit. Et si senex Porphyrius fuisset Imperator, libros eius Iuliani praeposuisset operibus. Sed & Iulianus, si Sophista fuisset, dixisset forsitan etiā ipsum malum, sicut Ecebolum. Quia ergo ille tanquam eius sectae, & tanquam Sophista & amicus Imperatoris, quae ei sunt visa dixit, ei nos vt possumus obuiemus. Primū itaque dixit, quod libris incumbere, hyemis noctes extendens. Incumbere nanque significat, quod intentionem habuerit, vt vituperationem conscriberet, sicut consuetudo Sophistis est. Nam olim hos libros scierat, sed tūc incumberebat, & maximo praelio contendebat. Vnde palam est quod non (sicut Libanius putat) redarguendo praeualuerit, sed infirmitate suae veritatis aestuabat, & quae benè illic cauteque sunt posita, tanquam detractor lacerare laborabat. Omnis enim qui resistit alicui, nunc vertendo, nunc celando veritatem, mentitur aduersus eum cōtra quem litigat. Et qui infensus alicui est, omnia sicuti hostis non solum agit, sed etiam loqui contendit. Quod verò Iulianus atque Porphyrius, quem Tyrium senem vocat, detractores ambo fuerint, suis ipsorum sermonibus arguuntur. Nam Porphyrius summi philosophorum Socratis vitam + lacerauit in historia Philosophica, quam ipse conscripsit: & talia de eo retulit, qualia soliti derogationibus occupati. Et haec de illo Socrate, qui apud Graecos mirabilis castitate, iustitia aliisque virtutibus ha-

Libanij opus de morte Iuliani.

Libanius viuum Constantii laudauit, vituperans mortuum

Porphyrius

† dilacerauit

Χινοφών, ἀπὸ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ Πλάτωνος.

primus scri-
psit vitas
philosophorū

† animi sui
affectionē.

Gregorius
Nazanzenus de Iu-
liano.

Depingit Iu-
lianum Na-
zanzenum.

Origenes.

A bebatur. Quem Plato mirabilis eorum philoso-
phus, & Xenophon, alter philosophorum Thiasus
vitas, non solum tanquam Deo amabilem hono-
rant, sed etiam ultra hominem sapuisse pronunciant.
Porro Iulianus emulatus patrem, † passionem
propriam in Cæsariis denudavit, & omnium ante
se regnantium vitas carpens, ne philosopho quidem
Marco pepercit. Igitur ambo detractores fue-
runt. Non opus habeo pluribus uti sermonibus.
Ego nanque ex utroque verbis mores eorum
coniciens, hæc dixi. Quid autem de Iuliano Gre-
gorius Nazanzenus retulerit audiamus. Ait enim
in secundo libro contra Paganos hæc verba post
alia: Hæc equidem de Iuliano aliis ipsa experimen-
ta tradiderunt, & assumpta potestas imperij: mihi
autem eius mores comperti sunt, cum huc virum
Athenis clarius agnouissem. Venerat enim illuc,
cum frater eius Imperatori videretur inimicus.
Fuitque aduentus eius ratio duplex: vna quidem
quasi decentior, qua dicebat se venisse ut videret
Hellada atque doceretur: altera verò secretior &
non nota plurimis, ut immolatorum dæmonum &
viros fallaces inquireret, quia nondum habebat
impietatis suæ licentiam. Tunc igitur non frustra
consideravi virum. Non enim fortuito ista conspe-
xi, sed faciebat me cautum incōstantia morum ei-
us, & excessus vberior. Vates siquidem egregius
est, qui bene considerat. Nullum enim signum in
eo mihi vtile videbatur. Ceruix inflexibilis, hume-
ri iactabiles, oculi currentes, huc illucque directi,
& furiosè respicientes. Pedes impatientes, nares
spirantes iniurias atque contemptus, schemata ri-
sibilia, & hoc ipsum semper habentia. Risus incon-
tinens, & quasi subbulliens. Consensus & negatio
simul, ratio nulla ratione consistens, interrogatio
inordinata, atque responsio nulla congruentia si-
bi conueniens. Sed quid per uniuersa discuro?
Hunc ante opera vidi, & operibus ipsis agnoui. Et
siquidem essent mihi præsentēs, qui tunc aderant,
testarentur quòd cum hæc vidissem, repente dixi:
O quale malum nutrit Respublica Romanorum?
Et cum hæc prædixissem, optavi me inueniri debe-
re mendacem. Melius enim fuerat hoc, quam ut
tantis terra sceleribus impleretur. Nunquam arbi-
tror talia fuisse prodigia, cum multa diluua, multa
incendia, multæ pestes, & hiatus terræ prouene-
rint, licet homines inhumani & feroces, compo-
sitique dissimilibus naturis fuisse referantur. Ob-
quam rem digno sua superbia sine conclusus est.
Hæc Gregorius de Iuliano narravit. Quia verò cō-
tra Christianos multa proferentes, nisi sunt vim
facere veritati, quædam ex sacris literis peruer-
tes, alia permutantes, omnia tamen secundum suam
sumentes intentionem, multi eis obuiantes ista
patefecerunt, destruentes & redarguentes eorum
vana sophismata, & ante omnes Origenes, licet
ante multa fuisset tempora Iuliani. Is enim quæ vi-
debantur turbare legentes sacratissimas lectiones,
obiiciens sibi ipsi & interpretatus ea, detractorum
sophisticas adinventiones exclusit. Quæ si sapius
legissent Iulianus atque Porphyrius, ea libenter
accipientes, in aliud fortè sua verba mutassent, &
non ad blasphemiam sophisticata verterentur. Quod
verò lacerare studuerit Imperator, apud idiotas &
simplices verba faciens, & non apud eos, qui scri-
pturarum diuinarum obtinent veritatem, ex his pa-

lām est: sumens enim ea verba, quæ dispensationis
causa humanius posita sunt, cum multa huiusmo-
di collegisset exempla, hæc nouissimè dicit: Horum
igitur singula si non aliquam habent ineffabilem
contemplationem, maxima de Deo blasphemia
sunt plena. Hæc ergo Iulianus in tertio cōtra Chri-
stianos libro dixit. In libro autè suo quem de Cy-
nifino scripsit, docens quomodo sacras fabulas de-
ceat fingi, dicit oportere harum veritatem absco-
di. Sic enim ait: Amat enim natura celari, & abdita
Deorum substantia non patitur nudis verbis in au-
res introire pollutas. Apparet ergo per hæc Impe-
ratorem suspicionem habuisse de diuinis scriptu-
ris, quòd essent verba mystica ineffabilem quen-
dam modum contemplationis habentia. Sed indi-
gnatur quòd non omnes eandem sententiam ha-
buerint, & incesit hos qui inter Christianos diui-
na simpliciter suscipere videntur eloquia. Non igitur
oportebat eum contra simplices insurgere, nec
propter odium habere, aut auersari quæ magis be-
ne intellexerant: quod non omnes tunc ita senti-
rent, sicut ipse voluerat. Similis ergo Porphyrio
factus est. Ille nanque in Cæsarea Palæstina à qui-
busdam Christianis cæsus, iram non ferens, Chri-
stianismum deseruit per furorem: & odio inimico-
rum scribendo blasphemias Christianismo priua-
tus est: sicut eum Eusebius Pamphili redarguit, &
eius verba destruxit. Imperator autem apud idio-
tas superbus inter Christianos extitit, ea passione
in blasphemias Porphyrij declinavit. Ambo siquidem
sponte deliquerunt, & scienter peccando dignis-
sima pœna mulctati sunt. Cum igitur sophista
Libanius velut irridens dixisset, hominem ex Pa-
læstina Deum & Dei filium faciunt, oblitus suorum
videtur esse verborum: ad finem nanque eius libri
Iulianum deificauit sic inter alia dicens: Primum
nanque nuncium eius mortis penè peremerant,
quòd putaretur de Deo mentitus. Deinde paulu-
lum descendens, ait: O dæmonum alumne, dæmo-
numque discipule, & dæmonum obseruator. Qui
licet hoc aliter intelligeret, veruntamen hæc ead-
em de Iuliano dixit, quæ Christiani approbantes
affirmant. Si ergo eum laudare cogitabat, oportebat
eum hoc nomen effugere: nec eum deditum
dæmonibus indicare: sicut sermonem alium decli-
nauit, què cum reprehenderetur, de suis libris ab-
scidit. Quomodo enim homo Christi deificetur,
& quemadmodum in aperto homo fuerit, inuisi-
biliter autem Deus, & quemadmodum vtraque sint
vera, Christianorum ratio sacra nouit: Pagani ve-
rò antequàm credant, intelligere nequeunt. Dicit
enim sermo diuinus: Nisi credideritis, non intelli-
getis. Quapropter non erubescunt multos homi-
nes deificando: & vtinam bonis moribus institu-
tos, aut iustos, aut castos, & non potius lubricos,
iniquos, & ebriosos, id est, Hercules, Dionysos, &
Asclepios, sicuti frequenter in suis libris Iulianum
iurare non pudet. Quorum masculos fœminasque
Cupidines si enumerare voluero longa digressio
generatur. Sed sufficit hæc scire volentibus Ari-
stotelis Pallium, & Corona Dionysij, & liber Rhe-
gini multæ memoriæ, turbaque Poëtarum, qui de
talibus scribentes, verè ridiculum & inanitatem
Theologiæ ostendere Paganorum. Quod verò pro-
prium Paganorum sit, homines summa facilitate

Liber Iuliani
Augustini
apud ipse
in prædicatione,
vnde, non solum
Iulianus ver-
ba ex tertio
libro contra
Christianos,
Iulianus re-
probatur.

Quid Por-
phyrium mo-
nerit, ut ad-
uersus Chri-
stianos scri-
beret.

Esa. 6. 8

Aristotelis
pallium.
Corona Dio-
nysij.

*Artin Rhodij in Deos
tulerunt.*

A deificare, monstremus. Rhodiis quadam calamitate detentis, responsum est datum, ut Phrygium Artin sacerdotem vesanæ Phrygum celebritaris placarent. Tale nanque responsum est: Artin placate Deum magnum, purum Adonem, bonæ vitæ, diuitiarum datorem, comatumque Dionysum. Hoc itaque responso Artin qui amore vesanæ semetipsum occidit, eundem Adonem Dionysumque nominauit. Cumque Alexander Macedonũ rex transisset in Asiam, Amphictyones Alexandrũ fauentes, carmina ista finxerunt, Iouem deorum Consullem, & Mineruam tritogenitã honorate, qui corpore mortali supernum abscondis regem, quem Iupiter Heroum seminauit gentibus adiutorem, bonæ legis lætitiæ Alexandrũ statuere regẽ. Hæc in Pythia pronunciauit dæmon: qui cum potentibus adlaretur, deificabat eos. Quid enim dicamus cum etiam Cleomedem athletam deificauerint, ita dicentes. Vltimus Heroum Cleomedes Astypalæus, quem sacrificiis honorate, quia mortalis iam non est. Propter hoc ergo responsum Diogenes Cynicus & Oenomaus philosophus Pythium reprehenderunt Apollinem. Cyziceni verò tertiumdecimum deum Adrianum appellauerunt. Sed etiam ipse Adrianus amatum suum Antinoum deificauit. Et hæc ridiculam inanitatem non dicit esse Libanius? Hæc ergo à nobis propter eius detractionem, per digressionem dicta iufficiant.

*Amphictyones de
Alexandro.*

*Cleomedes
athleta.*

*Adrianus
Antinoum
Amasium
Adriani.*

THEODORITVS.

*De rectitudine fidei Iouiani, & quid Athanasius
Alexandrinus scripserit. CAP. III.*

*Iouianum
Aug. episcopus
exules
restituit.
Iouianum
Aug. ab
Athanasio
cepit ortho-
doxam reli-
gionem ado-
cari.*

Iouianus ergo Imperator, mox ut imperij sui terras ingressus est, primùm scripsit legem, ut episcopi de exilio redirent, & ecclesias eis reddendas esse professus est, qui expositam in Nicæa fidẽ inuolabiliter seruassent. Scripsit etiã Athanasio, qui p̄cipuus erat horũ dogmatũ propugnator, petens ut ei rescriberet perfectam diuinorũ dogmatum disciplinam. Qui eloquentiores episcopos congregans rescripsit, rogans ut fidem Nicææ expositam custodiret, tanquam Apostolicis dogmatibus congruentẽ. Cuius epistolæ verba sunt hæc:

PIISSIMO ATQVE CLEMENTISSIMO victori Augusto Iouiano Athanasius, & reliqui episcopi, conuenientes ex persona omnium episcoporum Ægyptiorum, Thebaidos, & Libyæ.

DE CET Deo amabilem principem discendi habere voluntatẽ, desideriumque cœlestium. Sic enim verè & cor habes in manu Dei, & imperium cum pace multis annorum curriculis gubernabis. Volente igitur à nobis tua discere pietate catholice ecclesiæ fidem, gratias ob hoc domino referentes, curauimus ut prolatam ab omnibus partibus in Nicæa tuæ pietati insinuaremus fidem. Hæc enim repudiantes quidam, nobis quidem frequenter insidiati sunt, eò quòd Ariana non consentiremus insaniam. Autores verò facti sunt hæresis & schismatum vniuersalis ecclesiæ. Vera ergo & pia in dominum nostrum Iesum Christũ fides est omnibus manifesta, & ex diuinis literis agnita atque lecta. In hac enim etiam sancti martyrio consum-

mati sunt, & quiescentes in domino nunc consistunt. Manserat itaque semper fides illa, nisi calliditas quorundam hæreticorum eam violare præsumeret. Arius enim quidam, eiusque sectatores erumpere & impietatem aduersus eam introducere tentauerunt, dicentes, ex non extantibus: & creaturam, atque facturam, conuertibilemque esse filium Dei. Plurimosque per talia seduxerunt, ita ut etiam qui aliquid esse videbantur, blasphemiam huiusmodi traherentur. Verùm sancti patres nostri olim conuenientes (sicuti prædiximus) in Nicæno concilio, Arianam quidem sectam anathematizauerunt, catholice verò ecclesiæ fidem (scriptura teste) professi sunt. Eaque prædicatione hæresis extincta est, quæ vbiq; videbatur accensã. Hęc itaque fides per omnes ecclesias legebatur & prædicabatur. Sed quoniam Arianam hæresim quidam renouare volentes, ipsam fidem à patribus in Nicæa prolatam anathematizare præsumserunt: aliqui verò fingunt se eã profiteri, sed ipsam veritatem negare noscuntur, aliter interpretantes Consubstantialitatem, & sancto spiritui blasphemantes, cum dicunt eum creaturam esse, atque facturam per filium celebratam: necessario considerantes lesionem ex huiusmodi causa contra populum generatam offerre tuæ pietati confessionem concilij Nicæni curauimus, ut pia religio tua cognoscat, cum quanta scrupulositate conscripta sit: & quantum errent, qui extra eam volunt aliquid edocere. Cognosce Deo amabilis Imperator, quoniam hæc quidẽ prædicatur à seculo, & hanc professi sunt patres in Nicæa cõuenientes. In hac quoque fide concordant omnes ecclesiæ in Hispania, & Britania, necnon in Galliis, Italiis, & in Dalmatiis constitutæ: in Cappadocia, Mylia, & Macedonia & vniuersa simul Hellade, sed etiam in vniuersa Africa, Sardinia, Cypro, Creta, Pamphylia, Lycia, Isauria, & in omni Ægypto & Lybia, Ponto & Cappadocia, partibusque vicinis, & Orientales ecclesiæ præter paucos Arij sectatores. Omnium namque prædictorũ sententiam experimento cognouimus, literas habemus, eosque nouimus Deo amabilis Imperator, quia cum pauci quidam huic fidei contradicant, præiudicium facere non poterunt in toto orbe terrarum. Multo enim tempore ab hæresi Ariana pulsati, nunc etiam pietati contentione maxima contradicunt. Ut verò hæc pietas tua cognoscat, licet sciat, tamen studuimus fidem Nicæno concilio professam ab episcopis trecentis decem & octo, subiungere. Est autem hæc Nicæni concilij fides:

CREDIMVS in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium visibilium, inuisibiliumque factorem. Et in vnum dominum nostrum Iesum Christum filium Dei, natum ex patre, vnigenitũ: hoc est, de substantia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: natum non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo, & quæ in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, incarnatus, humanatus, passus est, & die tertia resurrexit. Ascendit in cœlos, venturus iudicare viuos & mortuos, Et in spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt, Erat, quando nõ erat: & antequam nasceretur non erat: & quia ex non extantibus factus est, aut ex altera substantia vel

*Professio fi-
dei in concilio
Nicæno.*

A subsistentia dicentes esse, aut creatum, aut conuertibilem, aut mutabilem filium dei, hos anathematizat sancta catholica & Apostolica ecclesia. In hac fide deo amabilis Imperator nos consistere necessarium est, tanquam sacra & Apostolica: nullaque mouere eam seductione verborum atque contentione: quod ab initio Ariani fecerunt, ex non extantibus filium dicentes. Et, quia erat, quando non erat, & creatus, & factus, & conuertibilis est: Propterea (sicuti prædiximus) & Nicæna synodus heresim anathematizauit huiusmodi, fidem verò professam est veritatis. Non enim simpliciter similem dixerunt filium patri, ne simpliciter similis deo, deus verus esse crederetur, sed etiam consubstantialem scripserunt, quod proprium est geniti verique filij, ex vero & naturali patre nascentis. Sed neque Spiritum sanctum alienauerunt à patre & filio, sed potius glorificauerunt eum cum patre & filio in vna sanctæ Trinitatis fide, eo quod vna sit in sancta Trinitate diuinitas.

*Fruventorū
reditus resti
tuit ecclesiis
Iouianus.*

B Has literas Imperator legens, confirmauit quā habuerat de sacris scientiam & affectum: aliamque conscripsit legem, vt frumentorum consuetudo redderetur ecclesiis, quam Maximus distribuerat Constantinus, & dari prohibuerat Iulianus. Et quoniam propter illius impietatem orta fames, non sinebat totam tunc summam quam Constantinus constituerat, erogari, tertiam partem Iouianus ad præfens impendi promisit, ita vt cessante fame, frumenta integra præberentur.

SOCRATES.

Quomodo Iouiani temporibus orthodoxi seruerint, & heretici sint oppressi. CAP. IIII.

*An. do. 366.
Exules episcopos renouat.
Pudet sacerdotes Gentiles propriū cultum Macedoniani apud Iouianum.*

E Vocauit igitur Imperator à Constantio in exilium missos episcopos, qui non occurrerant Iuliani redire temporibus. Tunc autem etiam templa Paganorum omnia claudebantur, & ipsi sacerdotes vbique fugiebant: induti que palliis, ipsa pallia reponebant, & ad schema commune reuertebantur. Quieuit etiam pollutio sanguinis, quam publice insatiabiliter sub Iuliano celebrauerant. Porro Christiani non quiescebant: Præfules enim religionum adibant crebro Principem, **C** credentes eius obrinere se voluntatem aduersus proprios inimicos. Et primum quidē Macedoniani libellum Principi porrexerunt, postulantes vt expellerentur ecclesiis, qui dissimilem filium prædicarent, & ipsi introducerentur in eas. Erant qui libellū obtulerant, Basilus Ancyra, Syllanus Tarsis, Sophronius Pōpeiopoleos, Pasinicus Zilenus, Leontius Comanus, Callicrates Claudiopolites, Theophilus Castabalenus. Horum libellū Imperator accipiens, eos sine responso dimisit, hoc tantummodo dicens: Ego contentiones odi, eos autē qui ad concordiam festinant, diligo, pariter & honoro. Quod audientes, qui ad contentionē se parabant, quieuerunt. Hoc ergo pro voto Imperatoris est factum. Nam tunc intentio sectatorum Acacij reuelata est, & (sicuti solebant) ad votā se principis contulerunt. Conuenientes enim in Antiochia Syria, habuerunt verba cum Melitio, qui paulò ante diuisus ab eis, Consubstantialitatem ita defendere videbatur. Hoc itaque fecerunt, quoni-

Acaciani conueniunt apud Antiochiam.

am eum honorari conspiciabant, Principe tunc ibi agente. Communi ergo concilio libellum componentes, Consubstantialitatem professi sunt, & Nicænam roborantes fidem obtulerunt Imperatori. Cuius libelli verba sunt hæc:

PIISSIMO ET DEO AMABILI DOMINO nostro, Iouiano, Victori, Augusto, synodus præsentium Episcoporum ex diuersis prouinciis in Antiochena vrbe conuenientium.

Quod ecclesiasticam pacem atque concordiam tua primum studuerit pietas celebrare, bene nouimus etiam nos deo amabilis Imperator. Quod verò verticem huiusmodi veræ vnitatis & orthodoxæ fidei bene sumpseris, neque hoc ignoramus. Sed ne cum his qui adulterat veritatis dogma adnumeremur tuę pietati suggerimus, quoniam sancti concilij in Nicæa olim & ab initio celebrati fidem & suscepimus & tenemus. Quando etiā Consubstantialitatis nomen, quod aliter se quibusdam habere videtur, dicimus cautam interpretationem **E** à patribus excepisse, quippe significantibus quod ex substantia patris natus sit filius: & quia similis per substantiam patri est. Non enim velut aliqua passio circa ineffabilem natiuitatem creditur. Neque secundum aliquem Paganorum vsum percipitur à Patribus substantiæ nomen dictum, sed ad destructionem Arianorum, qui præsumperunt ex non extantibus de Christo aliquid impie prædicare. Quod etiam isti, qui nunc inæqualitatem asserunt, asperius & audacius ad vastandam ecclesiæ concordiam imprudentes ausi sunt perpetrare.

Quamobrem huic nostræ relationi subiunximus exemplar fidei Nicæni concilij, quam etiam decenter amplectimur. Est enim huiusmodi: Credimus in vnum deum patrem omnipotentem, & reliqua. Et subscriptio: Melitius episcopus Antiochiæ obtuli in superscriptis consentiens, Eusebius Samosatenus, Euagrius Siculus, Vranus Apamiæ, Zoil^o Larissenus, Acaci^o Cæsarię, Antipater Rhosi, Abramius Yrimenus, Aristonicus Seleucobeli, † Barbabentus Pergami, Vranus Meletenæ, Magn^o Calcidis, Euty chius Eletheropoleos, Ifacius Armenia maioris, Titus Bostrensis, Petrus Sippanius, Pelagius Laodicæ, Arabianus Adrensis, Pifo Adanenus per Lamirionem presbyterū, Sabinianus Zeugmatis, Athanasius Ancyra per Orphitum & Atetiū presbyteros, Iræneus Gazę, Pifo Augustæ, Patricius Palti per Lamirionem presbyterū, Anatholius Beroæ, Theothimus Aramenus, Lucianus Arcenus. Hunc itaque libellum in collectione Synodali Sabini conscriptum inuenimus. Verum Imperator propositum hoc habebat, vt blandimentis & suasionem verborum discordantium contentiones abscinderet, dicens, Nulli quidē se quomodocunque credentium fore molestum: eos tamen diligere, & valde honorare, qui principium ecclesiasticæ vnitati præberent. Quod verò hoc egerit, etiam Themistius Philosophus ait in laude quam in eius protulit Consulatu. vbi miratur Imperatorem, quod permiserit vnumquemque colere sicut vellet, atque deuicerit blandientium mores, quos valde deridens, ait eos non deū, sed puram magis colere.

SUZOMENVS.

Igitur

*An. do. 366.
Acacianorum epistola ex synodo Antiochena ad Iouianum Aug.*

† Barlaam

Sabini synodalia.

Themistij philosophi oratio pro Imperatore.

*De non de-
cendis sacris
virginibus,
Ionianis lex.*

A Igitur Imperator tunc etiam Secundo nomine Præfecturam gubernanti Prætorianam legem dedit, ut capitali sententia plecterentur, qui vel sacram virginē nuptiali thoro violare auderet, vel impudico aspectu aspiceret, ne dicā abripere forte tentaret. Quam legem ideo posuit, eò quòd Iuliani temporibus quidam huiusmodi virgines uxores ducere ausi fuerant.

Quod Athanasius venerit ad Ionianum, & ab eo decenter sit honoratus. CAP. V.

*Athanasius
Ionianum
adit.*

Inter hæc Athanasius Alexandrinæ sedis episcopus, cum paucis suorum cōmunicato consilio necessarium iudicauit, ut Christianum videret Imperatorem. Veniensque Antiochiā, Principem, de quibus oportebat, edocuit. Quidam aiunt, quod eum ipse magis euocauerit Imperator, ut quæ necessaria pro religione & recta fide viderentur, exponeret: disponensque, ut decebat, causas ecclesiæ de reditu cogitaret. Verum Euzoius Arianæ sectæ Antiochenæ ciuitatis episcopus, studebat ut Probatianus quidam Eunuchus, in Alexandrina vrbe ordinaretur episcopus. Cumque hoc ageretur, Lucius Alexandrinus à Georgio presbyter ordinatus, adiit Imperatorem, & maledicēs Athanasio, quasi temporibus episcopatus illius fuisset accusatus, & plurima exilia sub præcedentibus sustinisset Imperatoribus, essetque circa sacra per eum causa discordiæ, supplicabat ut alius in Alexandrina ciuitate ordinaretur episcopus. Verum Imperator sciens, quantæ Athanasio inimicorum infidiæ factæ fuissent, detractiones huiusmodi non respexit, sed Lucium quidem cum multa interminatione tacere iussit, Probatianum verò eiusque sequaces Eunuchos, autores huiusmodi scelorum atque turbarum castigandos esse præcepit. Porro Athanasium amicum sibi maximum factum destinavit in Ægyptum, ut sicut ei videretur causas ecclesiarum populisque disponderet. Fertur enim, quod eum pro maxima virtute conuersationis sapientiæque laudauerit. Aiunt quidem antequam sub Constantio Imperatore Ariani tenerent ecclesias, somnium vidisse Antonium monachum quasi

*Euzoius
Anerochus.
Lucius
Alexandri-
nus accusat
Athanasium*

B

*Probatianus
Eunuchus.*

C

*† Males
Antonij
monachi
somnia.*

+ burdones altare sacrū calcibus euertissent, experrectumque dixisse: Ab adulteris & permixtis hominibus ecclesiam calcari. Quæ non fuisse mædacia posterior monstrauit euentus.

SOCRATES.

De consulatione & sine Ioniani. CAP. VI.

*Ionianum In-
lianū Tarsum
sepelit.
Dadastana
Themistius
philosophus
Ionianum
moritur.
An. do. 366.*

Tunc igitur Imperator impetū retinens hæreticorū discelsit ab Antiochia, & venit ad Tarsum Cilicię, ibique corpus Iuliani sepeliuit. Et cum cuncta solēnia funeri eius exhibisset, Cos. est designatus. Cumque Constantinopolim festinaret, venit ad prædiū nomine Dadastana inter Galatiam & Bithyniam vbi philosophus Themistius cum aliis Senatoribus occurrēs, Consularem recitauit orationem. Feliciter tunc agi poterant res Romanæ publicæ, & simul ecclesiasticæ sub principe benigno dispositæ, nisi repentina mors talē virū ab hominibus abtulisset. In prædicto namque prædio hyemis tēpore in + phraxis languore cōstrictus est mortuus. Cōsulatione suo & Varonianus filij, septimo decimo die Februarij mēsis, q̄ regnauit mēsisibus septē, vixit annis trigintatribus.

*† Opplatio-
nis.
Varonianus
moritur.*

De ortu principis Valentiniiani, & quemadmodum fratrem Valentem ipse fecerit Imperatorem. CAPUT VII.

Cumque in Nicæā Bithyniæ venisset exercitus, Valētinianum ordinauit imperatorem, virū optimum, & apice Principali dignissimum.

SOCRATES.

Valentinianus igitur ordinatur vicesimo quinto die eiusdem Februarij mensis, Pannonius genere, de Cibala ciuitate: cui tunc erat militum cura commissā quoniam probatissimè militare nouerat disciplinā. Fuit etiam vir magnanimus, & semper præsentī fortuna melior apparebat.

THEODORITVS.

Es enim nō modo fortitudine, sed etiam prudentia, temperantia atque iustitia & corporis magnitudine præfulgebat. Adeo enim fuit regalis pariter & vrbanus, ut quum exercitus tentasset ei aliū sociare confortem, ille responderit, quod cātatur ab omnibus: Vestrū, inquit, fuit o milites Imperatore non existente mihi dare regimen Imperij. Verum vbi hoc ego suscepi, meum iam & nō vestrum est de rebus cogitare cōmunibus. Cuius verba admirati milites, eius sequuti sunt volūtate. At ille fratrem de Pannonia vocans, quod certe nō debuit, socium fecit Imperij.

SOCRATES.

Post triginta dies auspicij sui.

THEODORITVS.

Cui Asiæ scepra contradens pariter & Aegypti, Europā sibi distribuit. Et veniens ad Hesperiam, omnem ilico docuit æquitatem, à prædicationibus pietatis incipiens.

De Ambrosij Mediolanensis episcopatu atque libertate loquendi. CAPUT VIII.

Avrentio nanque defuncto, qui Mediolanensem præsulatum tenuerat, multisque fuerat conciliis abdicatus, euocans Episcopos Imperator, huiusmodi apud eos verba loquutus est: Noctis aperte, eruditi utique diuini eloquiis, qualem oporteat esse Pontificem, & quod non deceat eū verbo solum, sed etiam vita gubernare subiectos, & totius semetipsum imitatore virtutis ostendere, testemque doctrinæ conuersationem bonam habere. Talem itaque in Pontificali cōstituite sede, cui & nos qui gubernamus Imperium syncere nostra capita submittamus, & eius monita dum tãquam homines deliquerimus necessario, veluti curantis medicamenta suspiciamus. Hæc quum dixisset Imperator, petiit synodus ut magis ipse decerneret, sapiēs & pius existens. At ille: supra nos est, inquit, talis electio. Vos enim gratia diuina potiti, & illo splendore fulgētes, melius poteritis eligere. Tūc sacerdotes egressi, de episcopali sede tractabāt. Verū ciuitatis habitatores (ut fieri assolent) tu-

*An. do. 367.
Valentinianus.*

Valentinianus ad milites.

*Auuentinus episcopus moritur.
Obtestatio Valentiniiani Aug. ad episcopos, de præficiendo Mediolanensibus episcopis.*

A multus faciebāt, alij hūc, alij illū ordinare petētes. Qui enim erāt de Ariani Auxentij secta similē sibi fieri concertabant. Rursum orthodoxi, sui dogmatis nitebantur habere episcopum. Hanc seditiōnē Ambrosius, cui tunc Præsidualis fuerat cura commissa, vbi cognouisset, metuens ne quid turbę cōfurgeret, ad ecclesiam festinus accessit. At illi cessante seditiōne communem dederunt vocem, petētes vt pastor gregis ordinaretur Ambrosius, qui nondū fuerat baptizatus. Hoc Imperator cognoscens, repente iussit & baptizari, & tanquam dignum virum ordinari pontificem. Nouerat enim eius rectorē omni libra sententiam, & omni rēgula certiora iussagia. Arbitratus etiam diuinū in eo esse decretum, quum in eius electiōne etiam pars contraria consonaret: Is ergo sacri baptismatis dono potitus, gratiā quoque simul suscepit Episcopatus. Quo factō hunc hymnū optimus Imperator Saluatori & domino obtulisse fertur (his enim quę gerebantur intererat) Gratias, inquit, ago tibi Domine omnipotens & saluator noster, quoniam huic viro ego quidem commisi corpora tu autem animas, & meam electiōnem ostendisti tuę iustitię conuenire. Cumque post paucos dies sanctus Ambrosius cum multa fiducia apud Imperatorem quereretur, quod male à Iudicibus ageretur, tunc Imperator ait: Hanc, inquit, τὰ ἁγία τῆς tuā pridem noui, & aperte probans non solum non restiti, sed etiam in electiōne ordinationis tuę socius fui. Festina itaque sanare, sicut diuina lege præcipitur, animarum delicta nostrarum. Hęc igitur Imperator Mediolani & dixit & fecit. Cognoscens autem quosdam in Asia & Phrygia de diuinis dubitare dogmatibus, in Illyrico quidem præcepit synodum celebrari, & quę de illis decreta atque firmata sunt, dubitantibus destinauit. Porro qui illic conuenerant, decreuerunt fidem expositam in Nicæna vrbe seruandam. Scripsit autem & ipse, socium adhibens in suis literis fratrem, vt in his quę placuerant, duraretur. Nunc ergo etiam legem ipsam ponere necessarium est, quę aperte & eius pietatem prædicat, & Valentis tunc synceritatem sine dubitatione demonstrat.

C *Edictum Valentiniani & Valentis de Consubstantiali Trinitate. C. A. P. I X.*

IMP. MAXIMI, PII, VICTORES, Augusti, Valentinianus, Valens, & Gratianus, episcopi dioceseos Asię, Phrygię, Carophrygię, Patacatianę, in Domino S.

Tanto concilio in Illyrico celebrato, & subtiliter habita quęstione de salutari Verbo, ostenderunt beatissimi Pontifices Trinitatem consubstantialem Patris & filij & Spiritus sancti. Quam nequaquam declinantes, iuxta ministeria religionis magni regis exercent. Hanc ergo prædicare decreuit nostra quoque potentia: ita tamen vt non dicant aliqui: Sequimur religionē Imperatoris hanc patriam gubernantis, & non illi potius obediētes, qui nobis salutis mandata contulidit, Euangelium nāque Christi nostri sic haber: Reddite quę sunt Cæsaris Cæsari, & quę sunt Dei Deo. Quid ergo dicitis vos Episcopi & Præsules salutaris Verbi: Si ita se habet vestra probatio, di-

ligentes alterutros Imperiali abuti dignitate quiescite: & nolite persequi eos, qui deo perfecte ministrant: quorum orationibus & terrena bella fedantur, & recedentium à deo angelorum repelluntur incurfus: qui que omnes demones corruptores precum assiduitate confundunt: tributa secundum leges inferre non respuunt, potestati que regia non resistunt: sed syncera voluntate & superni mandata dei custodiunt, & nostris legibus subiugantur. Vos autem inobediētes esse monstramini. Et nos quidem subiicimur ei, qui primus est & nouissimus: vos autem vobismet arrogatis. Nos itaque puros nos ipsos à vobis esse desideramus. Et sicut Pilatus in examinatione nostri Christi, quum nollet eum perimere, conuersusque ad Orientis partes & petens aquam, abluit manus suas dicens: Innocens ego sum à sanguine huius iusti: Sic etiā nostra maiestas semper mādauit persequutionem non fieri, neque fluctuationes inferri, nec inuidere laborantibus in agro dominico, neque dispensatores magni regis expellere: vt non ad præsens & sub Imperio nostro crescere videamini, & postea testamentum domini subdere passioni, sicut E in sanguine Zacharię. Sed illi post aduentū superni regis nostri Christi Iesu disrupti sunt, contradicti morti cū adiutore suo demone corruptore. Hoc præcepimus in Megetio, & Ciceronio, & Damasco, & Lápone, & Brintisio, qui auditores fuerunt. Sed etiam ipsa vobis Acta misimus, vt cognoscatis ea, quę in eximio sunt concilio celebrata. His ergo literis subdidit etiam dogmata concilij, hæc summatim habentia: Profitemur sequentes magnam orthodoxumque concilium, consubstantialem esse patri Filium: & non sic intelligimus consubstantialē, sicuti pridem quidam exposuerūt, non vero subscribentes, & nunc alij illos vocantes patres, virtutem sermonis respuunt, & sequuntur eos, qui per consubstantialitatem similitudinem significatā esse conscripserunt, eo quod nulli reliquarum creaturarum per eum factarum similis sit filius, nisi tantummodo patri. Sed qui hæc exponunt, creaturam præcipuam Dei filium impie dogmatizant. Nos itaque sapimus (sicut etiam concilia nuper Romę & in Galliis celebrata) vnā esse eandemque substantiam patris & filij & spiritus sancti, in tribus personis, quod est in tribus perfectis subsistentiis. Confitemur autem secundū Nicænam expositionem, & incarnatum filiū dei cōsubstantialē ex virgine sancta Maria, & in hominibus habitasse, & compleisse dispensationem pro nobis omnem in natiuitate, & passione, & resurrectione, & in cælos ascensione: & iterum venturum vt reddat nobis similitudinem diuinam: à semetipso, deum existentem carnigerum, & hominem deiferum. His ergo quę prædicta sunt contraria sapientes anathematizamus, & eos simul qui non vere anathematizant, eum qui dixit, Antequam nasceretur, nō fuit filius: sed scripsit, quod & antequam opere nasceretur, virtute erat in patre. Hoc enim & in omnibus creaturis est, quę non semper existunt, sicuti deus. Filius enim semper cum patre est, sempiterna natiuitate progenitus.

Hęc igitur Imperator summatim significauit, ego verò etiam ipsas concilij literas ponendas existimo.

An. do. 377.
Ambrosius
Præf. tu-
multum com-
pescit.
Ambrosius
nondum bap-
tizatus elige-
tur in episco-
pum.
Baptizatur.

Fit episcop⁹.

Audiam
& libertatē
loquendi.

An. do. 377.
Synodus in
Illyrico cele-
bratur iussu
Valentiniani
ni Aug.

Mat. 22. b
Mat. 12. b
Luc. 20. a

Mat. 27. c

Interpres nō
intellexit, nō
de Græca.

A *Epistola Illyricianorum episcoporum ad Orientales episcopos profitentium Consubstantialiam Trinitatem.*
C. A. P. T. X.

EPISCOPI ILLYRICI, EPISCO-
pis Ecclesiarum Dei, Diœceſeos Aſianæ, Phrygiæ,
Carophrygiæ, Pacatianæ in Domino S.

C Onuenientibus nobis in vnum, & habita maxima quæſtione de ſalutari Verbo, probauimus conſubſtantialem eſſe patri Trinitatem patris & filij & ſpiritus ſancti. Quamobrem iuſtum fuit vobis literas deſtinare, non quibusdam argumentationibus religionem Trinitatis ſcribentes, ſed in humilitate rogantes. Has noſtras literas deſtinauimus per dulciſſimum fratrem & conſacerdotem noſtrum Elpidium preſbyterum. In præſentibus itaque noſtris literis quaſi illud refertur, quod in ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti libris aſcriptum eſt, Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cepha. Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Et hæc quidem ſufficiebant humilitati noſtræ, etiã ſi non vobis vniuerſales literas mitteremus, propter timorem tantum, quem ibi prædicatis cunctę veſtrę prouincię, à patre & filio ſpiritus ſanctum diuidentes. Quamobrem neceſſarium habuimus ad vos deſtinare dominum noſtrum & comminſtrum Elpidiũ à regio principatu Romanorum has literas deferentem, vt ſi forte talis eſt prædicatio veſtra, cognoſcat: qui enim conſubſtantialem Trinitatem non prædicant, anathema ſint. Et ſi quis his communicas inuenitur, anathema ſit. His autem qui conſubſtantialem prædicant Trinitatem, præparata ſunt regna cœlorum. Rogamus ergo vos fratres, vt non aliud doceatis, nõ aliud innouetis, ſed conſubſtantialem ſemper & vbique prædicantes trinitatem, poſſidebitis regnum dei. Ob hoc ſcribentes & commemorantes, has literas deſtinauimus. De episcopis autem conſtituendis vel comminſtris iam conſtitutis, ſi permanferint vſque ad finem ſani, bene: alioquin ex ipſo preſbyterio repellantur. Similiter preſbyteros atque diaconos in ſacerdotali ordine definiuimus, vt ſint irreprenſibiles vndique, & à Curia, & ab officio militari. Propterea ergo hoc nolimus pluribus verbis ſcribere, eò quòd miſerrimus vnum ex omnibus dominum noſtrum, & cõminſtrum Elpidium, ſtudioſe prædicationem veſtram cognituru an ita ſe habeat, ſicut audiuiſus à domino noſtro & conſacerdote Euſtathio. Poſthac licet aliquando in errore fueritis, deponentes veterem hominem, induimini nouo. Nam & ipſe frater & comminſter Elpidius docebit vos veram prædicare fidem: quia ſancta Trinitas conſubſtantialis deo & patri & filio cum ſpiritu ſancto ſanctificata, glorificata, manifeſtata eſt: pater in filio, filius in patre, cum ſancto ſpiritu in ſecula. Hoc itaque declarato, aperte poterimus ſanctam Trinitatem conſiteri conſubſtantialem eſſe ſecundum fidem olim in Nicæa expoſitam, quam patres confirmauerunt. Qua fide prædicata, poterimus erroneum dæmonem declinare. Quo extincto, pacificos noſmetipſos literis degentes in pace ſalutabimus. Scripſimus itaq; vobis, vt noueritis Arianos eſſe condænatos, nolentes conſiteri ex patris ſub-

1. Cor. 1. b

B

C

ſtantia filium & ſpiritus ſanctum, quorum nomina ſunt ſubiecta. Polychronius, Telemachus, Fauſtus, Aſclepiades, Amantius, Cleopater. Hæc ergo ita ſe habent, in gloria patris & filij & ſpiritus ſancti, in ſecula ſeculorum, Amen. Valere vos optamus patri & filio ſaluatori Chriſto, cum ſancto ſpiritu, multis annorum curricula.

De heresi Audeanorum. C. A. P. XI.

Inclytus igitur Imperator tanquam Apoſtolicis dogmatibus cum omni cura vacabat. Inter ea Syrus quidam & genere & lingua, Audæus nomine, illo tempore fuit dogmatum nouorũ reppertor: qui pridem quidem malignos habere conceptus cœperat, tunc autem cognitus eſt. Prius nã que ſtulte intelligens quod ſcriptum eſt: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtrã, humanam formam putauit habere diuinitatem & corporis circumiacere partes coniecit, diuinæ ſcripturæ nequaquã ſenſum perſpicens, quæ ſæpe diuinis operationibus humanorum membrorũ nomina circumponit: quando quidem qui facile ſubtiliora intelligere nequeunt, per hæc dei prouidentiam magis agnoſcunt. Adiecit autem huic impietati & alia his vicina. Ex vafania nanque Manetis aſperſus, neque ignis, neque tenebrarum deũ aſſeruit creatorem. Sed hæc quidem, & quæcũque his ſimilia celant Manetis vafaniæ participes, & iſte prædicabat. Aiunt autem hos ab eccleſiaſtico ſeiuictos eſſe conuentu, quando hic reperiatur quidam, qui vſuras execrandas exigant, nec deſint qui abſque legitimis nuptiis mulieribus cohabitantes indecentem agant vitam. Atque horum cauſa aiunt ſeorſum ſe viuere, celantes dogmatum blaſphemiã. Eſt tamen hic prætextus arrogantia plenus, & Phariſaicæ propago doctrinæ. Nam & illi animarum & corporum medicum accuſabant in templo, dicentes Apoſtoliſ: Vt quid cum publicanis & peccatoribus manducat magiſter veſter? Et per Prophetam de talibus dicit Deus: Qui dicunt, mundus ſum, noli me tangere, iſti ſumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Sed horum ſtultitiam redarguere præſentis tẽporis non eſt: quapropter ad narrationem reliquam procedamus. Ea tempeſtate Meſſalianorum, quos *ιουχίνας* id eſt, Orantes appellant, hæreſis eſt exorta. Vocãtur autem & alia appellatione *ιδωίταις*, id eſt, ſacrificatores. Hi enim cuiusdã dẽmonis operationẽ expectant, & hæc ſancti ſpiritus præſentiã arbitrantur. Qui verò integro huius rei languore participãtur, auerſantur operationem manuum velut malam, ſomnoq; ſemetipſos tradunt, & ſomniorũ phãtaſias, Prophetias appellant. Huius hæreſeos fuerũt principes, Dadoes, & Sabbas, & Adelphius, Hermas, & Symeones, & alij, qui ab eccleſiaſtica quidẽ nequaquã cõmunionem receſſerũt, dicẽtes diuinũ cibũ nihil nec prodeſſe nec lædere, de quo Dominus dixit Chriſtus: Qui comedit carnem meam, & bibit ſanguinem meũ, viuunt in æternum. Cumque voluerint celare hunc languorẽ, etiã conuicti impudenter negãt, & alios hæc ſapiẽtes quæ ipſi animo retinent, prorfus abdicãt. Letoſius itaq; Præſul Melitinẽſis eccleſiæ, diuino zelo decẽter ornatus, videns eo quod hic languor multa monaſteria, magis autẽ latronũ (vt ita dixerim) ſpeluncas inuaderet,

Audeus hereticum.

Genes. 1. c. 3

E

Luc. 9. f

Isa. 45. f

*Meſſaliani An. do. 371. *ιδωίταις*, id eſt, *αſſηταις* & diuini.*

Ioa. 6. f Error Euctarum.

Letoſius Melitenum.

A eas incendit, & lupos ab ouibus segregauit. Similiter etiam Amphilocheus famigeratus ille Lycaonenſis Antifteſtes, dum hæc peſtis illic creſceret, eam valde repreſſit, & oues quæ tali cõtatione vexabatur, eripuit. Porro Flauianus ubiq; laudabilis Præful Antiochenus, audiens hos in Edeſſa degere & venenum propriũ vrbibus vicinis aſpergere, turbam monachorum deduxit Antiochiã, & negantes eam peſtem, hoc modo redarguit: accuſatores quidem dixit calumnioſos eſſe, teſtes verò mendaces. Adelpium autem valde ſenem cum manſuetudine vocans, & iuxta ſe ſedere præcipiens, ait: Nos ò ſenex, qui iam magnam partem vitæ tranſiuimus, humanam quidem didicimus diligenter naturam, & aduerſariorum dæmoniorum machinamenta cognouimus, ipſo experimento gratiæ miniſtrationes edocti ſumus, iſti verò cum ſint iuuenes, nihil horum perfectius cognoſcentes, ſpiritualia audire verba non ſciunt. Quapropter dicito mihi, quomodo creditis ſpiritum contrarium recedere, & gratiã ſancti ſpiritus aduenire? His verbis ſenex ille delinitus, omne venenum quod celebrabat euomit atque dixit: Nullam quidem vtilitatem ex ſancto baptiſmate baptizatis accedere, ſed ſolam ſtudioſam orationem inhabitantem dæmonem effugare dicebat. Inſuper vnumquemque naſcentium à progenitore ſuo ſicuti naturam, ſic etiam dæmonum trahere famulatum. Et his expulſis per illam orationem ſtudioſam ſanctum ſpiritum aduenire, & ſenſibiliter ac viſibiliter ſuam de ſignare præſentiam, atque corpus paſſionibus motus cuiuſlibet eripere, & animam à mala voluntate penitus liberare, ita vt nequaquam deinceps egeat, neque ieiunio macerante corpus, neque doctrina refrenante, & progredi ordinate edocente. Nò ſolum autem qui hoc impetrauerit, corporis, inquit, exultationibus liberatur, ſed aperte etiam futura præuidet, & ſanctam Trinitatem oculis cernit. Hunc itaque Flauianus fœtidiffimum fodiens fontem, & eius pocula cunctis examinanda producēs, infœliciffimo ait ſeni: Vetuſtiſſime malorũ dierum, increpauit te os tuum & non ego: labia enim tua teſtantur aduerſum te. Quumque hic languor cunctis innotuiſſet, de Syria quidam expulſi, & ad Pamphiliam ſunt progreſſi, eamque huiusmodi peſte repleuerunt.

SOZOMENVS.

De Lampſaceno concilio. CAPVT XII.

*Ad Valentinianum
Aug. legatio
epiſcoporum.*

Igitur Valentinianus cum ita ſaperet ſicut Nicæni patres, ſimilia proſitentibus proderat, aliter verò ſapientibus nõ erat importunus. Qui cum initio regni de vrbe Cõſtantinopolitana per Thracias properaret Romam, epiſcopi Helleſpõti, Bithyniæ, & quicumque conſubſtantialem patrẽ ac filium prædicabant, Legatum miſerunt Hypatianum Heraclæ Perinthi præfulẽ, vt dignaretur ad emendationem dogmatis intereſſe. Is cũ adieſſet Imperatorem, & epiſcoporum legationem intimaeſſet, reſpondens Valentinianus, ait: Mihi quidẽ cum vnus de populo ſim, phas nõ eſt talia perſcrutari. Verum ſacerdotes quibus hæc cura eſt, apud ſeipſos cõgredientur vbi voluerint. Cũ hæc itaque reſpondiſſet princeps, in Lampſacum con-

uenerunt epiſcopi. Cũque duos traſtaſſent menſes, nouiſſime decreuerunt vt ea quæ Cõſtantinopoli geſta fuerant ſtudio Eudoxij & Acacij, abolerentur. Similiter autem vt irritaretur etiam expoſitio fidei, quam velut Occidentalium epiſcoporum proferentes, quosdã ſubſcribere in ea, ſub ea promiſſione fecerunt, vt quod fuerat conſtitutum de diſſimilis ſubſtantiæ nomine, penitus abdicarent, quod etiam ſunt mentiti. Similem verò patri filium per ſubſtantiam aſſerebant, dicentes neceſſariam ſimilis adiectionem propter ſignificationem ſubſtantiarum. Fidẽ verò illam eſſe præcipiendam per omnes eccleſias, quæ Seleucię fuerat promulgata, & expoſita in dedicatione Antiochenæ probatur eccleſiæ. Depositos autem ab eis qui diſſimilem patri filium aſſerebant, ſedes proprias recipere decreuerunt. Si quis autem eos accuſare vellet, æquo hoc periculo ſanciuerunt, iudices eſſe decernentes epiſcopos recte ſapientes, & de vicinis prouinciis in eccleſia conuenientes, vbi teſtes eſſent ſingulorũ qui dicerentur oppreſſi. Hæc decernentes, cũ euocaſſent Eudoxium, & qui cum eo erant, locũ eis pœnitentiæ tribuerunt. Quibus obedire nolentibus, quæ fuerant placita cunctis eccleſiis intimarunt. Cũq; crederent ſtudere Eudoxium, vt vniuerſa regalia ſuæ partis faceret, & iſtis ſine dubio derogaret, neceſſariũ putauerunt vt præcurrerent, & quæ fuiſſent Lampſaci geſta, nuntiant. Remeantem itaque Valentẽ Imperatorem de Thracia, in Heraclia adierunt. Fuerat enim cũ fratre ſuo digreſſus vſque ad quẽdam locum. Tunc enim Eudoxius tam apud principem quam apud proceres præcipuus habebatur. Adeuntibus ergo Legatis à Lampſaco miſiſis, iuſſit Imperator ne ſeipſos ab Eudoxio ſepararent. Qui cum reſiſterent, & de geſtis Cõſtantinopolitanis apud Seleucenum concilium habitis aduerſus Eudoxium quererentur, cõmotus ad irã Princeps, illos quidem deputauit exilio, eccleſias autẽ tradi iuſſit Eudoxio.

THEODORITVS.

Quemadmodum Valens factus fuerit Arianus.

CAPVT XIII.

Tempore quo Valens ſuſcepit Imperiũ, Apoſtolicis dogmatibus ornabatur. Cũ verò Gothi tranſiſſent Hiſtrum, & Thraciã peragrarent, collecta militia pugnare cogitabat aduerſus eos. Cui placuit vt non nudus ſacra gratia pugnaret, ſed ſancti baptiſmatis munitus armis & hoc quidẽ bene placuit & valde ſapiẽter. Quod vero poſtea geſiſit magnã animi mollitiẽ, & proditiõẽ ſignificat veritatis. Ea nanque infelix paſſus eſt, quæ progenitor Adã. Coniugiſ enim eſt ſeductus alloquio, & muliebribus verbis illaqueatus. Illa nanq; primitus Ariane fallaciẽ captionibus irretita etiã iſtũ ſecũ corruere in blaſphemix foueã pſuaſit: cuius ſeditionis autor fuit Eudoxius. Is enĩ adhuc Cõſtantinopolitanẽ gubernacula tenebat eccleſiã, nõ regẽs, ſed ſua potius mergẽs nauẽ. Tunc ergo in baptiſmatis tẽpore, iureiurãdo miſerrimũ obligauit, & vt in impietate dogmatis pmaneret, & vndiq; cõtraria ſapiẽtes expelleret. Sic itaq; ille doctrinã Apoſtolicã derelinquẽs, cõtrarias partes ſumpſit, & paulò poſt quæ iurauerat adimpleuit.

*An. da. 372.
Synodem a-
pud Lam-
pſacum.*

*Eudoxius
gratiſſus in
aula Valenti.*

*An. da. 378.
Valens bap-
tizatur pug-
naturus cõ-
tra Gothos.*

*An. da. 378.
Valens ad
Arianas
partes trahit
vixit
blendilo-
quentia.*

SOZOMENVS.

A

Qua crudelitate Valens sit vsus aduersus orthodoxos.
CAP. XIII.

† Syriam

Melitium in exilium.

Interea venit in † Eurocæ: metuebat enim ne fortè Perſe pacta sub Iouiano triginta annorū facta, ſoluerent. Qui cum nihil mouerent, degebat in Antiochia. Quo tempore Melitium quidem epiſcopum deſtinauit in exilium, Paulinum verò reueritus, illius vitæ pepercit. Eos autem qui Eudoxio communicare nolebāt, eccleſiis expulſit, pecuniis condemnauit, verberibus & aliis rebus afflixit.

SOCRATES.

Fertur enim etiā multos in Oronte flumine ſuffocaffe.

THEODORITVS.

Eusebium Samosatens Pelagium Laodicenum.

De Samosata autem ſanctum Eusebium expulſit, Pelagium admirabilem paſtorem Laodiceniū, vrbe priuauit: qui quum in iuuentute duxiſſet vxorem, in ipſo thalamo primo die nuptiarū ſponte perſuaſit, vt puritatem cōmuni voluptati præponeret, atque vt charitatem fraternam adipiſceretur pro copulis nuptialibus, erudiuit.

SOCRATES.

De tyrannide & perditione Procopij.
CAPIT. XV.

An. da. 367. Procopius tyrannus.

Terramotus

Cum hæc autem in Syria fierent, exortus eſt Conſtantinopoli tyrannus nomine Procopius: qui paruo tempore multam ſibi militiam coaceruans, ſe deſtinabat aduerſus Imperatorem. Quod cum nuntiatum fuiſſet, conturbatus Valens paululum ſuum impetum remoratur. Cūque belli euentus interea parturiret, terræmotus factus multas diruit ciuitates. Sed etiam mare terminos proprios mutauit, & in quibuſdam locis tantum influxit, vt loca que pridem ambulari poterant remigarentur: ab alijs verò locis tātum reſceſſit, vt arida tellus inueniretur. Hoc ergo factū eſt primo duorum principum Conſulatu.

An. da. 368. Pugna inter Valentem & Procopium.

Agelone Gomariū Procopij ſupplicium.

Sequenti autem anno, Gratiani & Dagalaipi Conſulatu, bella parabantur. Cumque tyrannus Procopius de Cōſtātinopoli digreſſus, caſtra moueret aduerſus Imperatorem, & hoc audiſſet Valens, venit ab Antiochia, & cum eo congreſſus eſt circa ciuitatem Phrygiæ Nacoliā. Et prima quidem pugna deuictus eſt. Poſt paululum verò Procopium cepit, tradentibus eum Agelone Gomariūque militibus, quos etiam poſtea inopinatis quibuſdam ſupplicijs iuſſit expendi. Contemnens enim iuſurandum quod eis præbuerat, ferris diuiſos crudeliter interemit. Tyrannum verò duabus vicinis arboribus flexis, ſingulos in eis pedes eius ligari fecit, que dimiſſæ ærem repetentes, Procopium diuiſerunt. Et hoc modo tyrannus interiit.

THEODORITVS.

De exilio ſancti Eusebii Samosatens Pontificis, & quod ciues eius, amore fidei, alij epiſcopo ſe ſubdere noluerint.
CAPIT. XVI.

Eusebium interea Samosatenus epiſcopus in Thraciam in exilium deportatus, Apoſtolicis laboribus deſudabat. Is enim multas eccleſias deſolatas paſtoribus eſſe conſpiciens, habitu militari ſumpto, caput operiens, Syriā peragrabat, & Phœnicen, pariter & Palæſtinam, prebyteros ordinans atque diaconos, aliaque eccleſiæ peragebat officia. Sicubi autem inueniret ſibi cōcordes epiſcopos, eos Præſules indigentibus conſtituebat eccleſiis. Quantam verò fortitudinem ſapientiamque monſtravit, Imperialem ſuſcipiens iuſionem, qua eum præcipiebat in Thraciis habitare, neceſſarium arbitror neſcientes cognoſcere. Venerat enim baiulus huius præceptionis circa veſperam, que Eusebium ſilentiū habere, & aduentum ſuum celare iuſſit, dicens: Si cognouerit hoc turba ſacri zeli amore inflammata, te quidem interimet: ego autem pro tua morte apud Deū pœnas cogar exoluere. Quum hæc dixiſſet veſperino conſueto ministerio celebrato, circa ipſa ſomni primordia vni famulorum ſecretum pandens, ſolus egreſſus eſt ſenex: ſequebatur famulus, puluillum tantummodo & codicem gerens. Cumque veniſſet ad Euphratis fluminis ripā, iuxta ipſos muſos ciuitatis expoſitā, aſcendit in nauem, vt Zeugma nauigaret, iuſſitque nautis vt remigarent. Et factō die ille quidem peruenit ad Zeugmatis locū: Samosatens verò gemitibus & lamentatione repleti ſunt. Nam cum ille ſeruus eius proximis, que iuſſa fuerant, indicaret, & qui cum eo proficiſcerentur, & quos codices detuliſſet, ingemiſcebant vniuerſi, paſtore videlicet priuati. Fluuiusque nauigantibus atque ſequentibus eſt impletus. Cūque veniſſent & deſideratum paſtorem cernerent, amplius eiulabant: ac ſuſpirantes fundentesque lachrymarum fontes, eum retinere nitebantur, ne in lupos oues eius inciderent. Quem cum ſlectere non valuiffent, audierunt eo legente Apoſtolicam legem, que aperte iubet nos Principibus & poteſtatibus eſſe ſubiectos. Quo factō, alij quidem ei obtulerunt aurum, alij argentum, alij veſtes, alij famulos, tanquam ad peregrinam & exteram prope ranti terram. At ille pauca quædā à valde notis accipiens, doctriniſque cunctos & orationibus armās, & pro Apoſtolicis dogmatibus pugnare præcipiens, ad Hiſtrū profectus eſt. Illi verò ad urbem propriam remeantes, & mutuo ſe exhortantes, luporum circumſpiciebant prudenter inſidias. Nūc verò narrandus eſt horum fidei calor & puritas. Puto enim me delinquere, niſi per hanc relationē illi ſemper memorabiles habeantur. Quum ergo Arianorum participes egregio paſtore priuaſſent gregem, aliumque pro eo Eunomium nomine feciſſent epiſcopum, nullus illic habitantium, non pauper, nō diues, nō famulus, non opifex, nō agricola, nō hortulanus, nō vir, nō mulier, nō iuuenis, nō ſenex, ad eccleſiaſticū acceſſit conſuete collegium. Solus itaque degebat epiſcopus, tū nullo eū neque vidēte, neque penitus appellante, licet feratur cum multa vixiſſe manuſuetudine: cuius rei hoc probatur indicium. Cum enim voluiſſet lauare, & eius famuli balnei ianuas obſeraiſſent, volentesque ingredi prohiberēt, ipſe populū ante ianuas vidēs, eas aperire præcepit, & libenter ſecū omnes lauacro participari. Hoc idē etiā in balnei ſolio fecit. Nā quum lauanti ſibi quōſdā videret altare, iuſſit

Eusebium Samosatens in exilio quid egerit. Calamato, id est, arcto mitra genere, ita habent vniuersa, & vetustiss. exemplaria.

Eusebium nauigat Zeugma Syria.

Roma. 13.4

Eusebium ad Hiſtrum.

Samosatens. Eunomium Arianum in Eusebii loco obtruiſſum.

Eunomij Samosatens hu militas.

A vt cum ipso communiter aqua calida fruerentur, qui tacentes astabant. At ille honoris causa hoc fieri putans, velociter ascendens egressus est. Illi verò nequissimæ hæreseos immunditia, etiam aquam iudicantes esse pollutam, eam repente cuniculorum egestionibus tradiderunt, & aliud fecerunt solum temperari. Quod ille cognoscens, relicta ciuitate discessit, inimicam habitare ciuitatē, & horrorem habentem aduersum se communem, arbitratus esse stultum. Quo de Samosata abeunte, Lucium pro eo aperte lupum, & ouibus inimicum constituerunt. Sed oues licet desolata pastore, tamen quæ sunt pastoris operabantur. Permanerunt enim doctrinam apostolicam inuiolabiliter obseruantes. Quomodo enim etiam Lucium omnes habuerint odio, aliis narrationibus explanabo. Adolescentes in platea spheram alter alteri porrigentes, lusu delectabantur. Isto autem transeunte, contigit vt sphaera cadens, per asini eius transiret pedes: tum pueri vehementer euilauerunt, arbitrati spheram pollutione repletam. At ille hoc intelligens, præcepit cuidam sequentium vt expectaret, & quod gereretur, cognosceret. Pueri verò accedentes ignem, & spheram iaculantes per mediam flammam, hoc modo eam arbitrati sunt expiatam. Et hoc quidem esse noui iuuenile, & cōsuetudinis antiquæ reliquias. Veruntamen indicium est, quo possit ostendi quale odium circa Ariamanzianam ciuitas habuerit vniuersa. At Lucius mansuetudine non est ininitatus Eunomium, sed multos quidem sacerdotum fecit per iudices in exilium deportari, eos præcipue qui viriliter pro sacris dogmatibus dimicabant, vsque ad nouissimos Romani fines imperij, Euolcium Diaconij ministerio functum in eremum Oasin, Antiochum verò Eusebij maximi generatione decoratum (erat enim cōsobrinus eius) & multis virtutibus coruscantem, necnon sacerdotij dignitate fulgentem, in Armenia terminos mitti suauit, cuius opera pro diuinis dogmatibus celebrata quis explanare sufficiat? Quum itaque vir sanctus Eusebius post multa certamina, innumeraque victorias etiam coronam martyrij suscepisset, conuenit solenni modo prouincię synodus pariter & Iouianus Pergenæ tunc ciuitatis episcopus, qui pauco tempore Arianorum fuerat communione maculatus. Quumque vniuersi Antiochum elegissent, auunculo proprio successorem, & ad sacrum perduxissent altare, & genua ad ordinationem inclinare compellerent, conuersus & videns Iouianum suo capiti dexteram imponentem, manum eius repulit, dicens, non esse ferendam dexteram, quæ aliquando sacramenta blasphemis celebrata suscepisset. Sed hæc quidem non post multum temporis euenerunt. Tunc enim in interiorem est (vt dixi) ductus Armeniam. Qua tempestate vir sanctus Eusebius morabatur apud Histrum, Celtis Thraciam deuastantibus & obsidētibus ciuitates, sicut eius scripta commemorant.

De exilio Barsæ episcopi.
C A P. XVII.

B Arsen quoque, cuius etiam nū maxima gloria est, non solum in Edeffa quam regebat vicinisque prouinciis, sed etiam in Phœni-

ce & Ægypto, necnon Thebaide, quas gētes cum D maximo virtutis suæ splendore trāsierat, primū quidem Valens insulam Aradon habitare præcepit. Cūque cognouisset innumeros ad eum concurrere populos (quia cū plenus esset gratia, verbo ægritudines effugabat) in Oxyrynchum Ægypti urbem eum in exilium destinauit. Cūque etiam illic eius gloria omnes accenderet, in quodam castrum extremum Barbaris vicinum, cui nomen est Pheno, senex dignus cœlesti vrbe deductus est. Aiunt quidam in Arado hæcenus eius extare lectum eximia celebritate dignū: multi enim ægrotantium, cū in illo collocantur, salutem fide percipiunt.

S O Z O M E N T S.

Item de crudelitate Valentis quam gessit aduersus orthodoxos extincto Procopio.

C A P V T XVIII.

Igitur Imperator extincto Procopio, felicitate prouectus, denuò contra Christianos bella commouebat, omnem religionem in Ariano dogmate cupiens concordare. Præcipue tamen eum ad furorem prouocabat synodus in Lampasco celebrata, non solum quia Arianorum abdicaret episcopos, sed quod promulgationem fidei Ariminensis anathematizauerat. Veniens igitur Nicomediam Bithyniæ, conuocauit Eleusium Cyzici, is enim sectam Macedonij magis sequebatur, sicut iam dixi. Et faciens concilium Arianorum episcoporum, cogebat Eleusium vt illorum dogmati consentiret. Qui primū quidem negauit. Postea verò cū ei minaretur exilium, formidans in Arianum dogma consensit. Quo perpetrato, mox pœnitentia tractus veniens Cyzicum, coram omni populo de violentia querebatur, dicens consensum violentia non voluntate factum. Et vt quærent sibi alium episcopum hortabatur, quoniam ipse per necessitatem dogma proprium denegasset. Porro Cyziceni propter amicitiam eius alij episcopo subdi noluerunt, manseruntque sub eo, non tamen à propria hæresi abducti sunt. Hoc audiens Constantinopolitanus episcopus, Eunomium in Cyzico ordinauit episcopum, tanquam qui posset populum calliditate verborum ad suum circumuenire consensum. Descendente vero Eunomio, Sacris præceptionibus expelli iubetur Eleusius, & in sede Eunomius collocari. Quo facto amatores Eleusij extra urbem oratorium fabricantes, Collectas ibi faciebant. Hæc ergo de Eleusio dicta sufficiant. Nunc de Eunomio referendū est.

S O C R A T E S.

De Eunomio hæresiarcha. C A P. XIX.

Eunomius notarius fuit Aëtij, qui Θ , id est, sine Deo, vocabatur: cuius mentionem fecimus. Cum quo dum esset, modum eius sophisticum imitatus est, & sermonibus quibusdā vacans, faciensque sibi sophisticata, nō sentiebat, ex his inflat⁹, in blasphemias se incidere: quippe qui dogma imitaretur Arij, & multis modis repugnaret dogmatib⁹ veritatis. Enimuerò parū edoct⁹ ex literis sacris, & eas minimè intelligere valēs circa

Eunomius discipulis Samosata.

Lucius obtruditur.

Purgatio per ignem.

Euolcius in exilium.

Eusebius in exilium.

Eusebius martyris coronatur.
Antiochus nepos succedit.
Iouianus Pergenus

Celta Germani.

Barses Edessanus.

Aradon insula.

Valens pro Ariano.

Eleusium Cyzicum.

Eunomius.

Sacra litera principis.
Eunomius in Cyzico.

Eunomius eius scripta.

A verba frequenter occupabatur, eaque cōuertens semp nō poterat intentionis suæ propositū adimplere: sicut septem eius demōstrant Tomi in quibus vanissimè laborauit, quos in epistolā Apostoli ad Romanos fecit: multa enim illic verba p̄fundens, intentionem epistolæ non potuit inuenire. Sūt etiam alij eius similes libri, quos qui legere voluerit, eorum contemptum experimentis cognoscet. Hunc igitur Eunomium Eudoxius in Cyzico fecit episcopum, expellere nifus Eleusium. Cūmq; illuc venisset, vtens more solito Dialectica, quali peregrinum aliquid auditorib⁹ inferebat. Quāobrem Cyzici tumultus exortus est, eūmq; vrbe pepulerunt, non ferentes eius verborum fastum. Qui Cōstantinopolim veniens cum Eudoxio morabatur, episcopatu vacans. Sed ne detrahere videamur, audi vocē ipsius Eunomij, quæ tentat contra Deum sophismatibus loqui. Sic enim ait: Deus de substantia sua nihil nouit amplius quā nos, neq; est illi magis, nobis autem agnita minus, sed quodcunque de illa nouimus nos, hoc modis omnibus etiam ille nouit. **B** Quod autem rursus ille, hoc inuenies immutabiliter in nobis. Hæc quidē aliāque similia Eunomius sophismata, id est, circūuentiones faciens, non sentiebat occūbere. Quomodo autem ab Arianis paulō post segregatus sit, proprio loco narrabimus.

SOZOMENVS.

De sententia Valentis contra Constantinopolitanos orthodoxos. CAPVT XX.

Vexabantur enim etiam Constantinopoli habitantes, qui Nicænum dogma prohte bātur, quos omnes Imperator expelli ciuitate præcepit, Nouatianorum verò etiam ecclesias claudi, aliorū verò hæreticorum quod clauderet non inuenit. Pridem enim sub Constantio principe probantur ablatæ. Sed etiam Agelium Nouatianorum episcopum ecclesiæ Constantinopoli constitutæ, exilij deportatione damnauit. Dicebatur enim mirabiliter viuere secundum ecclesiasticas sanctiones, cuius vita erat philosophica, & à pecuniarum possessione segregata. Quod etiam conuersationis eius modus ostendebat. Vna enim tunica vtebatur, & semper ambulabat ex calciatus. Qui nō longo post tempore reuocatus est, ecclesiasque recepit. Cuius rei fuit autor quidam Martinus, vita, scientiæque admirabilis, pridem quidem in Regalibus militās: tūc autem presbyter Nouatianus, artē Grammaticam Imperatoris filias edocebat Anastasiam atque Carosam. Ex quarum nominibus hætenus Anastasianæ & Carosianæ Thermæ publicæ Constantinopoli nuncupantur.

SOCRATES.

De destructione murorum Chalcedonensium. CAPVT XXI.

Igitur Imperator Valens Chalcedonensis vr̄bis contra Byzantium positæ muros destrui iussit. Iurauerat enim hoc se facturum tyranno victo, q̄ Chalcedonenses fauore tyranni ei turpes contumelias intulissent, & portas clauissent ciuitatis.

Murus autem iussione destruebatur Imperatoris, D & saxa ad ædificium Thermarum, quæ Constantianæ vocantur, Cōstantinopolim vehebātur. Inter quæ saxa vnum inuentum est, in quo respōsum habebatur inscriptum, olim quidem abscondum, tunc verò manifestum. Significabat enim, q̄ cūm proueniret aquarum abundantia ciuitati, tunc murus quidem lauacro seruiret, innumera verò Barbarorum nationes, Romanorum fines incurrētes, cūm crudelia multa cōmitterent, nouissimè etiam ipsæ perirent. Post aliquantū itaque temporis euenit, vt Valens Aquæductū ædificaret, & abundantiam Constantinopoli præberet aquarum, tūc etiam Barbaræ motæ sunt nationes. Responsum tamen etiam alio modo contigit adimpleri. Cūm enim Aquæductus in ciuitatē fuisset inductus, Præfectus vr̄bis tunc Clearchus Nymphæum maximū ædificauit in platea, quæ Theodosij nūc vocatur, vbi aquæ affluentia est emissā: in quo maximā festiuitatem ciuitas habuit. Sed hoc responsum paulō post est impletū. Porrò cūm solueretur murus, Principem Constantinopolitani rogauerunt, vt à muri destructione cessaret. Cum quibus etiam sup E plicabant possessores Bithyniæ, Nicomedienses, atque Nicarni. Verūm Imperator furore plenus, vix quidem supplicatium suscepit preces. Volens tamen iusiurandum implere, murum destruebat, eūmq; subinde minoribus lapidibus rursus ædificabat. Quod nūc etiam in quibusdam muri partibus inuenitur, vbi maximis mirabilibusque lapidibus, vilis nunc fabrica superposita demōstratur.

De natiuitate Valentiniiani minoris, & de immensitate grandinis, & de ortu principis Gratiani. CAPVT XXII.

Hoc itaque tempore talia gerebantur. Sciendum tamen quòd bellum cōtra Procopium tyrannum gestum est Consulatu Gratiani & Daga laiphi, circa finem Maij mensis. Post paululum verò temporis eodem Cōsulatu, Valentiniano principi in Occidentis partibus constituto, natus est filius nomen referens patris. Verūm Gratianus ante eius fuerat natus imperium. Et sequenti Consulatu Lupicini & Iouiniani grandinis multitudo in Constantinopolitana vr̄be secundo Iunij mensis die, saxorum gerens similitudinē vehementer effunditur. Quod multi dicebant propter motū Imperatoris accidere, qui plurimos sacerdotū in exilium deportauerat, Eudoxio communicare fugientes. Post paululum verò temporis eodem Cōsulatu Valentinianus Princeps filium Gratianum Imperatorem constituit, vicesimo quarto die mensis Augusti. Sequenti verò Cōsulatu Valentiniiani secundo, & Valentis item secundo, terremotus circa Bithyniam maximus Nicæam subuertit vr̄bem, vndecimo die mensis Octobris. Agebatur autem annus duodecimus post Nicomedicæ casum. Post modicum verò tempus alio terramotu multę partes Germæ ciuitatis in Helleponto cōstitutæ, destructæ sunt. His ergo ita proueniētibus, nulla reuerentia terruit, neque Eudoxium Arianorum episcopum, neque Valentem Imperatorem. Non enim à persecutione cessabant. Porrò terræmotus, turbarum ecclesiasticarum indicium esse videbatur. Cūm ergo multi sacerdotū in exilium depor-

I iiij

Therma Cōstantianæ.

Epigramma futura prædictum.

Valis aquæductum extruit.

Clearchus Nymphæum ædificat.

Cyzicani eueniunt Eunomium.

Eunomij te meraria subditus.

Nouatiani apud Constantinopolim.

Agelium Nouatianorum episcopum.

Agelium reuocatur de exilio.

Anastasia & Carosia filia Valentiniiani.

Valis Aug. muros Chalcedonensium destruit.

An. do. 365.

Grado Cōstantinopoli. An. do. 369.

An. do. 370.

Germæ.

A tarentur, soli diuina prouidentia propter eminentem sui reuerentiam exiliū non sunt passi Basilius atque Gregorius. Quorum alter quidem Cæsareæ Cappadociæ fuit episcopus, Gregorius autem Nazianzenæ ciuitatis omnino vilissimæ, quæ est posita vicina Cæsareæ. De Basilio atque Gregorio præcedenti sermone narrabimus.

Quomodo Ariani Macedonios fuerint persecuti & illi se contulerint ad Liberium.

CAPVT XXIII.

Cumque eo tempore Cōsubstantialitatis dogma profitentes vehementer affligerentur, rursus persecutores cōtra Macedonios insurrexerunt: qui terrore magis violentiæque cōstricti, per singulas ciuitates Legationibus fungebantur apud alterutros, iudicantes optimum, si per necessitatē confugerent ad fratrem Imperatoris, & ad Liberium Romanæ vr̄bis episcopum, cuius fidem amplectebantur potius quàm cōmunionem Eudoxij. Miserunt ergo Eustathium, Sebastianum, qui fuerat sæpe depositus: Syllanum Tarfi Ciliciæ atque Theophilum, mandantes, ne declinarent fidei causâ Liberium, sed Romanæ cōmunicarent ecclesiæ, & fidem de consubstantialitate roborarent. Itaque cū his literis in Seleucia dispositis, ad Italiam peruenerunt. Et Imperatorem quidem videre nō poterunt: erat enim occupatus in Galliis, & cōtra Sauromatam pugnabat. Liberio tamen epistolas obtulerunt: qui eos suscipere nullatenus voluit, dicens eos Arianos esse: nec ab ecclesia suscipi posse, qui Nicænam non suscipere fidem. At illi respondērunt, per pœnitentiam se cognouisse veritatē, & dudum abnegasse Dissimilitudinis fidem, & similem professos per omnia filium patri, nihilque differre à consubstantiali per omnia similem. Hæc dicentes exegit Liberius scriptam suæ sententiæ dare professionem. At illi libellum porrexerunt, in quo etiam proposuerunt verba fidei Nicæni concilij. Epistolas autē à Smyrna in Asia constituta, & Pisidia Isauriæ, atque Pamphylia, necnō Lycia missas, hîc propter prolixitatem non subscripsi. Verba verò libelli ab Eustathio & reliquis Liberio dati hæc esse noscuntur.

Libellus Macedonianorum, Liberio Romano datus episcopo.

CAPVT XXIII.

DOMINO FRATRI ET CONSACERDOTI Liberio, Eustathius, Theophilus, & Syllanus, in domino S.

Propter hæreticorum v&sanas suspiciones qui nō cessant catholicis ecclesiis scandala generare, ea gratia omnem occasione eorum perimentes, profiteamur synodum Lampfaci celebratam, & Smyrnæ, aliisque diuersis locis orthodoxorum episcoporum. Pro qua synodo legatione fungentes apud tuam paternitatem, & vniuersos Italiæ cunctosque Occidentis episcopos, literas deportamus, catholicam fidem tenere atque seruare, quæ in sancto Nicæno cōcilio sub beatæ memoriæ Constantino à trecentis decem & octo episcopis cōfirmato perfectō & immobili statu hætenus & in perpetuum permanebit, in qua Cōsubstantialitas san-

ctè piæque definita est contra Arii prauitatem. D Similitérque nos cum prædictis eandem fidem tenuisse atque tenere, & vsque ad terminum vitæ custodire manu propria profiteamur, condemnantes Arium impiamque doctrinam eius cum discipulis ipsius, eique similia sapientibus, necnon omnem hæresim, Sabellianos, Patripassianos, Marcionistas, Photinianos, Marcellianos, simul etiam Paulosanofatenos, eorumque doctrinā, omnesque his similia sapientes, & vniuersas hæreses sanctæ fidei prædictæ cōtrarias, quæ piæ catholicæque est in Nicæa à sanctis patribus explanata, anathematizantes præcipuè explanationem lectā in Ariminensi concilio, tanquā contrariam prædictæ fidei sancti concilij in Nicæa vr̄be celebrati, cuius lectione prolata in vr̄be Thraciæ Nicæa dolo atque periurio capti, Constantinopoli subscripserunt. Est autem fides nostra & eorum pro quibus legatione fungimur, hæc: Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium visibilium inuisibiliumque factorem, & in vnum vnigenitum Deum dominum Iesum Christum filium Dei, natum ex patre, hoc est, ex substātia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verū ex Deo vero, natum, non factū, cōsubstantialē patri, per quæ omnia facta sunt quæ in cælo & quæ in terra. Qui propter nos homines & propter nostrā salutē descendit de cælis, & incarnatus est, & homo factus, passus, & resurrexit tertia die, ascendit ad cælos, & venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in spiritum sanctū. Eos autem qui dicunt: Fuit, quando non fuit, & ante quàm nasceretur non fuit, & quod ex nō existentibus factus est, aut ex altera essentia vel substantia dicentes esse, aut conuertibilem aut mutabilem filium Dei, anathematizat catholica & apostolica ecclesia.

Eustathius episcopus Sebastianæ ciuitatis, & Theophilus & Syllanus Legati conciliorum Lampfaci, Smyrnæ, & reliquorum, hæc professionem manibus nostris & propria voluntate subscripsimus.

Si quis autem præter expositam à nobis fidem, contra nos vel eos à quibus missi sumus, aliquod crimen inferre voluerit, cum literis ad nos tuæ sanctitatis ad quos probaueris orthodoxos episcopos mitte, & apud eos nobiscum causam dicant. Et si quid criminis fuerit approbatum, in autore proculdubio vindicetur. Hoc itaque libello Legatos obligas Liberius, eos in communionem suscepit. Quibus dans huiusmodi literas, abire præcepit.

Epistola Liberij & Siciliensis concilij ad Macedonianos episcopos post pœnitentiam

CAPVT XXV.

Dilectissimis fratribus & cōsacerdotibus, Eustathio, Cyrillo, Hypericio, Heroni, Elpidio, Maximo, Eusebio, Eucarpio, & Ortasio, Neoni, Eumathio, Faustino, Proclo, Passinico, Arsenio, Seuerio, Didymioni, Britanio, Callicrati, Damabio, Edesio, Eustochio, Ambrosio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Martiano, Sthenelo, Ioanni, Maceri, Carisio, Syllano, Photino, Autho, Antonio, Celso, Euphranori, Milesio, Parricio, Seueriano, Eusebio, Eumolphio, Athanasio, Diophanto, Minodoro, Diocli, Chrysampelo, Eugenio, Eustathio, Callicrati, Arsenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leō-

Macedoniani cōfugiunt ad Valentianum & Liberium.
A. n. do. 367.

Sauromata.

Subscriptio.

Libellus Macedonianorum exhibitus Liberio pont. Rom.

Epistola Liberij pont. Rom.

A tio, Philagrîo, Lucio & vniuersis Orientalibus orthodoxis, Liberius episcopus, & Occidentales episcopi in domino salutem.

Oprabile nobis pacis atque concordia gaudiū vestra litera attulerunt, fidei lumine resplendentes, fratres charissimi, oblata nobis per charissimos fratres & coepiscopos, Eustathium, Sylvanum atque Theophilum, & maximè qui vestra sententiam vestrosque sensus concordare & consonare cum mea humilitate, & Italis, atque Occidentalibus vniuersis affirmauerunt atque demonstrauerunt. Et hanc esse cognoscimus catholicam & apostolicam fidem, quæ vsque ad Nicenum concilium integra immobilisque seruata est: & hanc ipsi retinere professi sunt, gaudiōq; repleti, & omne vestigium ac nebulas ineptæ suspitionis abiicientes, nō solum sermone eam, sed etiam scriptura currere professi sunt. Cuius exemplar his literis subdere necessarium iudicauimus, ne vllam occasionem hæreticis ad exercendas insidias denuo relinquamus: quibus iterum flammam propriæ malitiæ cōmouentes, incendia discordiarum consuetè resuscitent. Hæc insuper sunt professi charissimi fratres nostri, Eustathius, Sylvanus, atque Theophilus, vestram charitatem semper hanc fidem habuisse, & hanc vsque ad terminum custodire, id est, in Nicæna vrbe à trecentis decem & octo episcopis orthodoxis approbatam, quæ perfectam continet veritatem, & os totius hæreticæ multitudinis obstruit atque dissoluit. Nō enim spontaneo motu, sed nutu diuino ratorū episcoporum numerus aggregatus est cōtra vefaniam Arii, quanto numero beatus Abraam tot hostium millia fide destruxit. Quæ fides dum in subsistentia & nomine Cōsubstantialitatis continetur, velut quoddam munitissimum & inexpugnabile castrum omnia iacula & molitiones Arianæ incredulitatis decenter euitat. Cū igitur omnes Occidentales episcopi in Arimino congregati, quando eos Arianorum collegit vefania, quadam suasionem, aut (vt verius dicā) mundana potentia, hoc quod cautius erat in fide positū, auferre, aut obliquè denegare conati sunt: tamē nihil eorū calliditas profuit. Nam penē omnes cōuenientes Arimini tunc terrore permoti atque decepti, nunc resipiscentes atque anathematizantes eos qui ibi conuenerunt, aut subscribentes catholicæ fidei quæ in Nicæna vrbe sancita est, nobisque communicantes, feruentius contra Arii dogma eiusque discipulos inflammātur. Cuius rei indicium etiam ipsi legati vestra ciuitatis agnoscentes, vos ipsos in sua subscriptione iunxerūt, anathematizantes Arium, & quæ ab eius sequacibus Arimini gesta noscuntur contra fidem in Nicæna vrbe sancitam. In quibus etiā vos capti periurio subscripsistis. Vnde cōsequens nobis visum est scribere charitati vestra, & adiuuare iusta poscentes, maximè quia per professionem vestrorum Legatorum resipiscentes Orientales cum orthodoxis Occidentalibus cōcordare cognouimus, & significamus, vt noueritis blasphemos Ariminenses qui tunc videbantur per surreptionem maculati, nunc anathematizatos, & vniuersos ad Nicænam respirasse fidem. Quod oportet per vos omnibus indicari, vt possint qui violentè læsi sunt, aliquādo ab hæreticis tenebris ad diuinum lumen catholicæ li-

bertatis accedere. Qui post hanc synodum nisi voluerint respuere venenū perfidia, & blasphemias Arii vniuersas abiicere, easque anathematizare cognoscunt se cum Ario eiusque discipulis ceterisque serpentibus siue Sabellianis vel Patripassianis, aut cuiuslibet alterius hæreseos socios esse, & cōmunionem priuatos ab ecclesiastica synodo, quæ ad se filios adulterij non admittit. Deus vos incolumes custodiat fratres charissimi. Has literas Eustathius ceterique percipientes, rursus ad Siciliam deueniunt, ibique facientes synodum Siculorum episcoporum coram ipsis Cōsubstantialitatis fidem professi sunt. Cūque Nicenam fidem roborassent, consonas ab eis quoque percipientes epistolas, ad eos à quibus fuerat destinati reuersi sunt. Qui Liberij præcepta suscipiētes, Legationes mittebant per ciuitates ad Præsules, & cōsubstantialitatem fidei prædicabant, inuitantes eos vt in Tarsum Ciliciæ pariter conuenirent, vt Nicenam roborantes fidem, deinceps soluerent omnem contentionem. Quæ fieri potuerunt, nisi Eudoxius Arianæ religionis Præsul, tunc apud Imperatorem eminentis valde, prohibuisset. Qui amplius propter indictum iter ad Tarsum accensus, plus illis malorum intulit. Quod verò Macedoniani per Legatos quos miserant communicantes Liberio, Nicenam confirmauerint fidem, ipse Sabinus in collectione synodaliū est attestatus.

Cur Eunomius ab Eudoxio segregatus sit.
CAPVT XXVI.

Circa hæc itaque tempora Eunomius ab Eudoxio separatus, seorsum agebat missas, propterea quod cū sæpe rogasset vt susciperetur præceptor ipsius Aëtii, Eudoxius non exaudisset. Hoc autem nō ideo refutauit, quod sectam declinaret Aëtii, cū eam scilicet prædicaret: sed quoniam omnes vnanimis illius, eum sectæ alterius fatebatur. Ista ergo causa fuit, vt ab Eudoxio separaretur Eunomius. Hæc igitur Constantinopoli gerebatur.

*Eunomius
cur ab Eudoxio
separatus.*

De latebris Athanasij. CAP. XXVII.

Deinde Alexandriæ præceptum Præfectorum, studio Eudoxij destinatum, conturbauit ecclesiam. Verum Athanasius irrationabilem furorē populi metuens, atque timens ne malorum facientium ipse causa esse videretur, quatuor mensibus seipsum in sepulchro patris abscondit. Cūque propter eius absentiam seditionem desiderio ipsius populus excitasset, cognoscens Imperator propter hoc Alexandriam esse turbatam, literis indicauit vt Athanasij licet teneret ecclesias. Et hæc fuit causa vt vsque ad Athanasij mortem Alexandria non turbaretur ecclesia. Quod verò post eius mortem rursus Ariani eas ecclesias inuaserint, paulò post narrabo.

*Alexandriæ
seditio, cuius
auctor Eudoxius.
An. do. 371.*

SOZOMENVS.

De concilio Tyanensi vbi litera Liberij & Occidentaliū sunt recepta. CAP. XXVIII.

Ilo siquidem tempore celebrabatur concilium in Tyanis ab Eusebio episcopo Cesareæ Cappa-

*Synod' apud
Tyanam.*

A dociaz, Athanasio Ancyrae, Pelagio Laodiciae, Zenone Tarſi, Paulo Emefeno, Oſtreſio Melitinenſe, & Gregorio Nazianzeno, aliisque multis, qui verbum Cōſubſtantialitatis ſeruandum eſſe apud Antiochiam Iouiano imperante decreuerant. Releguntur ibi Liberij & Occidentalium literæ ſacerdotum. Quamobrem gaudio repleti ſcripſerūt vniuerſis eccleſiis vt legerent decreta epiſcoporum apud Aſiam celebrata, & Liberij literas, Italorumque, Aphrorum, atque Gallicanorum, necnon Siculorum. Attulerāt enim horum literas Legati de Lampſaco deſtinati, vt conſiderarent omnium numerum iſiſ cōcordantium. Plurima nāque multitudo cōcilium Ariminenſe vincebat: pariterque ſcripſerunt vt in Tarſum Ciliciæ conuenirent certo die: & illi quidem hoc modo ſe inuitabant. Cūque ſynodus pararetur in Tarſum, cōuenientes in Antiochia Cariæ, fermè XXXIII. Aſiani pontifices ſtudio concordie eccleſiaſticæ collaudabant. Cōſubſtantialitatis verò nomen reſpicientes, fidem in Antiochia & Seleucia prolatam roborare nitebātur, tanquā Luciani martyris exiſtētem, & multorum ſudoribus à progenitoribus ipſorū approbatam. Verū Imperator ſtudio Eudoxij ſynodum in Cilicia celebrari prohibuit.

SOCRATES.

De Eudoxio Ariano qui fuerat Conſtantinopolitanus epiſcopus, & de perſecutione Valenti propter Euaſium orthodoxum epiſcopum.

CAPVT XXIX.

Eudoxius moritur.
An. do. 372.

Demophilus

Euaſium.

Ariani in orthodoxos.

Igitur Imperator Valens feſtinans Antiochiam, de Cōſtantinopoli digreſſus, venit in Nicomediam, & illic huiuſmodi de cauſa moratus eſt. Eudoxius enim Arianae religionis, mox poſt egreſſum Imperatoris deſunctus eſt Conſulatu Valentiniani & Valentis tertio, cū vndecim annis ſedem Cōſtantinopolitanae tenuiſſet eccleſiae. Quāobrem Ariani in locum eius ordinauerūt Demophilum. Verū prædicatores conſubſtantialitatis opportunum iudicantes inueniſſe ſe tempus, Euaſium quendam ſuae fidei cōſtituerunt epiſcopū. Quem ordinarat Euaſthius pridem Antiochenus epiſcopus, qui prius quidem à Iouiano fuerat de exilio reuocatus: tunc autem aderat in vrbe Conſtantinopoli latenter degens, vt Conſubſtantialitatis prædicatores ſua præſentia roboraret. Hoc facto, ex alio rurfus initio perſecutionem Ariani mouebāt. Hæc geſta cū perueniſſent ad principem, metuens ne ſeditione ciuitas turbaretur, militarem manū à Nicomedia Conſtantinopolim deſtinauit, præcipiens vt teneretur & ordinator & ordinatus, & alius aliò mitteretur in exiliū. Euaſthius igitur in Biſam Thraciæ ciuitatem mittitur, Euaſius in locū alium deſtinatur. His ita geſtis Ariani amplius efferati, vexabant vehementer orthodoxos, cædentes, contumeliis affligentes, carceribus recludentes, pecuniisque ſepe ſpoliantes, & omnia contra eos facientes nō ferendis modis. Quæ cum illi ferre nō poſſent, vt deprecaretur principem veniebant, ſi quo modo mererentur violentias euitare. Sed hoc cogitantes valde fruſtrati ſunt, ab iniuſto ſe arbitrati iuſtitiā promereri. Cūq; viri electi ex eccleſiaſtico collegio octoginta nu-

mero, quibus præerat Vrbafus, Theodorus, & Menedemus, in Nicomedia perueniſſent, preces obtulerunt Imperatori, violentiam proclamantes, & ea quæ videbantur eſſe perpeſi.

Quod octoginta orthodoxorum à Valente in nauem cremati ſunt. CAPVT XXX.

Indignatus igitur Imperator, ad præſens celauit iram, latenter autē Modeſto Præfecto præcepit, vt eos comprehenſos occideret. Modus autē mortis erat quodāmodo peregrinus: quapropter memoriae contraditus. Metuens enim Præfectus ne ſeditio naſceretur in populo, ſi eos palam perimeret, ſimulauit ſe eos viros in exilium deſtinare. Illis autē ſimpliciter acquieſcētibus, iuſit eos Præfectus mitti in nauem, velut in exilium deuehendos, præcipiens nautis vt cum ad mare mediū perueniſſent, eos demergerent, & hoc modo morentur. Quo facto perductis eis in medium ſinum qui vocatur Aſtacus, quod iuſſerat præfectus imperatoris impletum eſt, & in alia ſequenti nauicula nauæ tranſeutes cōcremauerunt nauem. Contigit autem ventum Subſolanum valde flare, & ita nauis velociter eſt accenſa. Cuius reliquæ perueniunt ad locum qui Acidiza nuncupatur, vbi ad plenū cum viris religioſis abſumptæ ſunt. Quod tamen aiunt non ſine vltione tranſiſſe. Fames nāque repente ſecuta eſt circa Phrygiæ gētes, ita vt neceſſitatem haberent habitatores patriam relinquere, & ad Conſtantinopolim diuerſasque provincias properare.

Modeſtus Præfectus. L. XXX. legati ad principem morantur.

Pana.

SOZOMENVS.

Quid Valens geſſerit in Cappadocia & Antiochia. CAPVT XXXI.

Valens itaque Nicomedia relicta proficiſcebatur Antiochiam. Interea cū veniſſet ad Cappadociam, more ſuo eius loci turbabat eccleſias, Arianiſ eas tradere volens. Quod ſe ſperabat citò effecturum, eò quod pro quibuſdam inimicitias Baſilius Eufebio, qui tunc Cæſarienſem regēbat eccleſiam, videretur inſenſus, & abſcedens in Pōtum, cum monachis habitaret ibi philoſophantibus. Porrò populus, & maximè nobilium ac ſapientium, Eufebiū in ſuſpicionem habebant, quaſi ipſe fuiſſet autor fugæ viri philoſophi, vita verbōque perfecti. Volebantque eum deferere, & apud ſeipſos miſſarum celebrare ſolennia. Sed Baſilius quidem ne turba naſceretur in populo per ſeditiones hæreticorum, agebat in Pōto ſilentium cū ſuis epiſcopis, qui ſemper aderant illi. Contigit ergo vt in Eufebiū odiū populi naſceretur. Cūque Baſilio fuiſſet nuntiatum quod Valens veniret in Cappadociam, relicto Ponto Cæſaream venit, & pactis cum Eufebio celebratis, eccleſiā pro tempore ſuis adhortationibus roborabat. Valens autem cum ſuam intentionem nō valuiſſet implere, cum epiſcopis ſecum profectis tunc abſceſiſit.

An. do. 372.

Baſilium.

SOCRATES.

Igitur Imperator Valens paruipēdens famis inuafionem, venit Antiochiā Syriæ. Cūq; ibi mo-

A raretur, nolentes Arianis consentire affligebat, ve hemeterque *τῶν ἁριστῶν* prædicatoribus imminebat. Quos cum ecclesiis penè omnium ciuitarū Orientalium expulisset, nō ei hoc suffecit, sed etiam eos diuersis suppliciis subdidit: multōsq; diuersa morte contraditos interemit, plurimos etiam necabat in flumine.

Quomodo in Edessa mulier cum filio suo currens ad martyrium, & Præfectum & imperatorem stupore facti à crudelitate remouerit.

CAPVT XXXII.

Non, inquit, oportet nihil interrogarum respōdere. Tunc Præfectus: Multa itaque verba locutus sum, monens vos quæ satis expediunt. Porro Eulogius vniuersis hæc dicta fuisse respondit, & incongruum esse vt solus alios contemnens responderet. Si verò me solum, inquit, interrogas, meam declarabo sententiam. Præfectus ait: Communica possidenti regnum. At ille pacifice & valde benigne ait: Et mihi regni quoque sacerdoti quoque consortium est. Tunc Præfectus irrisione sentiens sauebat, & iniuriis cōtra senem vsus, etiam hæc adiecit: Non hoc locutus sum fulminande, sed quibus communicat Imperator, cōmunicare vos monui. Cūque dixisset senex pastorem se habere, & illius nutibus obedire, octoginta eodem tempore comprehendens destinauit in Thraciam: qui cū ducerentur, plurimo pariter apparatu fruebantur. Ciuitates enim occurrebāt & vici, victores athletas honorantes. Sed hostes armauit inuidia, vt imperatori dicerent, plurimum honorem viris illis decretam exilij contumeliam afferre. Hæc cognoscens imperator, iussit vt bini & bini separarētur, & alios quidem in Thracias, alios in extremā Arabiā, alios verò in Thebaidos dispersit vrbes. Aiūt enim quod etiā fratres quos natura iunxit, crudelissimus corpore separarit. Porro Eulogium Præfullem illorum, & Protogenem qui post eum fuit, in Antinuum vsque transmisit. Quorum virtutem nō patior obliuioni contradere. Quum enim concordē viderent ciuitatis episcopū, ecclesiasticōq; collegio qui cōmunicarent viderent paucos esse, ad ecclesias concurrebant. De qua consulentes cognouerunt habitatores ciuitatis esse Paganos, vnde dolentes de eorū incredulitate lamentati sunt: nō tamen esse diu lugēdum arbitrati sunt, sed omni virtute de medicina curauerunt.

Eulogius.

Modestus Præfectus.

Protogenes.

Ludimagister factus Protogenes.

Mesimichon dicitur Christianus.

An. do. 378. Valis apud Edessam seuit in orthodoxos.

Dicendum quoque est, quod in Edessa Mesopotamiæ gestum esse dinoscitur. In hac vrbe est Thomæ apostoli basilica, clara valde pariter & ornata. In qua ppter loci reuerentiā Collectæ sæpius celebrātur. Quam volens Imperator inspicere, & cognoscens sibi omnes exōs ibidem cōuenire, fertur manu percussisse Præfectum, quod inde orthodoxos nō expulisset vniuersos. Cūq; Præfectus iniuriā passus, inuitus indignationi principis ministrare contenderet (non enim volebat tot hominibus cædem inferre) latenter mandauit, vt nullus in illa Basilica remaneret. Sed nemo respexit, neque cōsiliū, neque terrorem eius. Omnes enim altero die ad locum orationis pariter cōfluxerunt. Cūque Præfectus cum multa militum manu ad basilicam festinaret, vt Imperatoris perferret iusionem, quædam muliercula in paupertate degens, suum filium manu trahens, cursuque ad illam basilicam properans, Præfecti interrupit officium. Indignatus verò Præfectus, mulierē sibi iussit adduci, dixitq; ad eam: O infelix mulier, quò sic indecēter curris? At illa: Quò & alij, inquit, ire festinant. Tunc ille: Nō audisti quod Præfectus illic occisurus est vniuersos quoscuque repererit? Et mulier: Audiui, inquit, ideòque festino, vt illic inueniar inter eos. Et quò hunc paruulū trahis infantem? Tum mulier ait: vt & iste martyrium suscipere mereatur. Hæc cū audisset vir ille, consyderauit cōcurrentium animum. Et mox recurrēs ad principē, suggessit ei, quod essent omnes mortem p sua fide suscipere parati, irrationabile dicēs breui tempore tãtam multitudinem occidere. Quo dicto ab ira auocauit imperatorem. Hoc ergo modo Edesseni furorem Imperatoris effugiunt.

Orthodoxi insepidi.

Constantia mulieru orthodoxa.

De miraculis confessorum. CAP. XXXIIII.

Sacratissimus igitur Eulogius in habitaculo suo cōsistens, toto die totaque nocte omnium deprecabatur Deum. Protogenes autē valde dignissimus, Eunomij literis eruditus, ad scribendum velociter promptus, inueniens opportunum locum, eūque sibi fregans ad docendum, adolescentium magister effectus est, quos & scribere velociter edocebat, & diuina erudiebat eloquia. Dictabat eis Daudicas melodias: & apostolicę doctrinę cōgruas lectiones meditari præcipiebat. Cūque vnus adolescentium incidisset in morbum, venit ad domum eius, & tenens ægroti dexteram, morbum orationibus effugauit. Hoc cognoscentes aliorum parentes infantium, deduxerūt eum ad domos suas, & ægrotis auxiliari precabantur. At ille nō ante se dixit. Deum vt expellerentur morbi rogaturum, nisi prius ægroti sacri baptismatis munere potirentur: quod illi cum gaudio impleuerunt. Cogeat enim eos salutis desiderium, & simul animæ corporisque sanitate fruebantur. Si quādo verò alicui suassisset vt sacram gratiā mereretur accipere, ducebat eum ad Eulogium, & concutens ianuam, rogabat vt aperiret, ac signum Dominicum ei qui fuerat renatus, imponeret. Cūq; ille difficiliter aperiret, ne intercideret orationem, dicebat potius esse necessariam salutem errantium. Mirabantur igitur vniuersi videntes Protogenem ta-

THEODORITVS.

De examinatione & exilio plurimorum orthodoxorum. CAP. XXXIII.

An. do. 379. Valis Aug. cogere orthodoxos conatur apud Edessam.

ET hæc quidem cum Præfectus imperatori dixisset populum quidem quod expectabat, nō pertulit experiri. Verūm duces eorum, id est, presbyteros atque diaconos interrogari præceptū est, vt vnum è duobus eligerēt, aut communicare Lupo, aut vrbe pelli, & in quasdam extremas partes destinari. Cūque cōgregasset vniuersos, mitibus vtebatur verbis, persuadere nitens vt leges sequerentur Imperatoris, iudicium vsania dicens esse, quod tanto imperatori pauci homines repugnarent. Cūque cuncti tacerent, ad horum ducē Eulogium virum valde laudādum Præfectus ait: Cur non respondes his quæ dicuntur à nobis? At ille:

Alia facere, qui licet tot hominibus lumen diuinæ cognitionis impartiret, tamen Eulogio, primatum per omnia referuaret, vt eos quos lucrabatur, illi magis offerret. Vnde coniciebāt multo magis virtutem illius eminere. Quum igitur fluctuatio quieuisset, tranquillitate facta, remeare iussos deduxerunt omnes, ingemiscētes & lachrymantes, maxime verò præsul ecclesiæ eorum, primatus affectu. Cūque ad propria remeassent, sanctus quidem Eulogius Barle maximo ad vitam felicissimā transeunte, eius suscepit regimen ecclesiæ. Porro mirabilis Protogenes colere iussus est urbem Carrensium desolatam, & spinis gentilium plenam, quæ vtique pluribus laboribus indigebat.

Rodius Eulogio & Protogenes de exilio.

SOCRATES.

De responso demonis qui post Valentem imperatorem esset, & quod ob hoc Valens multos occiderit.

CAPVT XXXV.

Bodem tempore dæmon quidā erroneus crudelitate Valentis abusus ei persuasit vt scrutaretur quisnā post eum suscepturus esset imperiū. Quamobrem necromantiam fecit. Quibus artibus adimpletis, plurimos ille dæmon non quidem aperta, sed obliqua solite responsa proferens interemit. Nam quum de imperio cōsuleretur, quatuor literas demōstrauit, *ϑ, ϑ, ϑ, ϑ*, dicens hoc nomē post Valentē imperij culmen accipere. Quod cū ad aures peruenisset imperatoris, zelo ductus, multos peremit quos tyrānidem ambire iudicauit. Occidebantur itaque Theodori, Theodoti, Theoduli, & quicūque has literas in capite sui nominis habuissent. Inter quos etiam Theodosius, quidam vir fortis ex Hispania prouincia genus ducens, occisus est. Hoc ergo timore plurimi sua nomina mutauerunt, negantes quæ prius habuissent cum iuramento, vt pericula declinarent.

Theodosius.

THEODORITVS.

De Basilio episcopo Cappadocia, & quomodo exilij minas euaserit.

CAP. XXXVI.

CValens igitur Imperator cū vnuerfas (vt ita dicam) ecclesias pastore nudasset, in Cæsareā Cappadociæ venit, cuius tunc præsul erat Basilius, lumen totius orbis. Præmisitque Præfectum, præcipiens, vt aut flecteret Basiliū, vt dogmati cōmunicaret Eudoxij, aut hoc facere nolēs expelleretur. Audiēs enim gloriam tanti viri, noluit ei prius inferre certamen, ne cū fortiter Basilius eius iacula deuitaret, fieret cæteris clarior imago virtutis. Huius machinamēta velut tela aranæa facta sunt: suffecerunt enim cæteris sacerdotibus ad utilitatem sui antiquæ patrum narrationes, & velut quedam turre murum fidei indeclinabilem seruauerunt. Porro Præfectus Cæsaream veniens, & euocans magnum Basilius, honorauit, & māuetis apud eum sermonibus vsus est, monens vt temporari pareret, & nō tot ecclesias propter prauam dogmatum subtilitatem vexari pateretur. Promittebat etiam imperatoriam amicitiam, multaque beneficia propter hæc plurimis offerenda. Verūm ille vir sacratissimus ait adolescentibus hæc verba congruere: illi, inquit, & illorum similes talia pro-

Basilium.

Præfectus ad Basilius.

missa respiciunt. Nam qui diuinis innutriti sunt eloquiis, corrūpere de diuinis dogmatibus ne vnā quidem syllabam patiuntur, sed pro his (si contingat) etiā omnes mortis species amplectuntur. Amicitiam autem imperatoris magnam quidem cum pietate iudico, sine qua perniciem potius hanc appello. Cūque Præfectus sciret in eum, stultūque vocaret, sanctus Basilius ait: Hanc stultitiam semper habere exopto. Quem cū egredi tūc iuberet, vt quid deberet facere cogitaret, sententiāque suam altero die depromeret, fertur vir ille inclytus hoc dixisse: Ego quidem etiā cras ipse regrediar, dummodo tu sententiam non permutes, sed vt ere minis tuis. Post hæc verba Præfectus occurrens, imperatori quæ dicta fuerāt, & virtutem viri huius, animęque fortitudinē & fiduciam nuntiavit. Tūc ergo tacens imperator ingressus est. Post hæc contigit, vt diuinitus sibi plagas videret immissas. Filius enim eius ægrotans, circa ipsius mortis metas agebatur. Sed & cōiugem diuersæ occupauerāt passiones. Cognoscens ergo causam suæ tristitiæ, virum sacratissimū quem punire minabatur, venire ad palatium deprecatus est. Duces autem præceptis imperialibus ministrabāt. Tum itaque magnus Basilius veniens ad Palatiū, vidensque principis filium circa mortē, ad vitam eum remeaturum esse promisit, si per pios viros sacro baptisate potiretur. Hęc quum dixisset egressus est. At ille iurisiurandi quod baptisate tempore promiserat memor, secundum stultum errorem præsentibus Arianis filium baptizare præcepit. Quo gesto, mox infans finem vitę sortitus est. Pœnitentia verò ductus Valens, & noxiā iurisiurandi iudicans veritatem, in sacrū templum ingressus, magni Basilij magisterio fretus est, & altari obtulit dona solennia. Quem intra auleā vbi ipse residebat, venire præcipiens, multa apud eum de diuinis dogmatibus verba locutus est, & docentem libenter audiuit. Vbi tunc aderat quidam nomine Demosthenes super Imperiales epulas constitutus, qui cū doctorem mundi culparet, Barbarismū fecit. Tum sanctus Basilius subridens: Vidimus, inquit, sine literis Demosthenē. Quum verò magis ille minaretur, sanctus ait Basilius: Tuum est de pulmentariis cogitare, nō dogmata diuina decoquere. Post hæc imperator ita dilexit virum, vt etiam optima prædia quæ illic habebat, pauperibus qui ab eo gubernabatur offerret, ex quibus leprosis præcipue necessaria ministrantur. Primum ergo Valentis imperiū hoc modo magnus Basilius declinavit. Quū verò postea reuersus illuc fuisset, priorū oblitus, quoniam à seductoribus eius voluntas obsidebatur, rursum eum mouebat, vt ad partes inclinaretur hæreticas. Cui nō persuadens, legē de eius scribi præcepit exilio, quam volens manus suę subscriptione roborare, nullum apicem cōplere valuit: calamus enim cōtritus est. Cūque secūsus & tertius calamus hoc pertulisset, & adhuc legē impiā firmare contenderet, cōmota est eius dextra eamque subito tremor inuasit. Tūc eius animo terrore impleto, ambabus manibus chartā rupit. Ostenditque prouisor omnium Deus, quod & alios ipse permisit pati, & hunc ab insidiis liberarit: & per ea quæ in isto contingere, signum proprię virtutis ostendens, & per alia dispensationis fortitudinem virorum prædicans optimorum.

Valēs Imp. Basilium accersit.

Filius Valentis ab Arianis baptizatus.

Socrates.

A

SOCRATES.

Sciendum verò quod cum viueret Athanasius Alexandrinus episcopus, diuina quidem prouidentia Alexandriam vel Ægyptum distulit commouere, audiens Athanasium à cuncta diligi plebe, & metuens ne fortè seditione facta respublica vexaretur. Verùm Athanasius Consulatu Gratiani secundo, & Probi, post crebra pro ecclesiæ statu certamina hac priuatus est vita, quum quadraginta & sex annis per multa pericula sedem rexisset episcopalem.

THEODORITVS.

De fine Athanasij Alexandrini, & successione Petri, & seditione contra eum facta, & quod Romam profectus sit. C. AP. XXXVII.

Cum igitur in Alexandria victor Athanasius post multa certamina innumerâsq; coronas, vitæ finem suscepisset, & ad laborum suorum præmia demigrasset, suscepit Petrus vir optimus Præfularum, quem dudum ille beatus elegerat, cunctis consentientibus & sacerdotibus, & nobilibus, cunctaque plebe, & fauore suo propriam ostendentibus voluntatem. Is enim Athanasij sudorum participes fuit, & quum esset in ciuitate, & cum diuersa latibula peragraret: multifariâque pericula cum eo sustinuit. Quapropter cuncti sacerdotum concurrentes, dignum hæredem Petrum Athanasij clamauerunt. Cumque eum in Pontificali sede cõstitissent, repente Iudex prouinciæ, Paganorum populum congregans, & pariter Iudæorum, ecclesiæ septa circumdedit, Petrum exire præcipiens, nolentemque interminatus est abstrahere. Faciebat hoc Imperatori placere volens, quum ei contraria sapietes calamitati submitteret. Quod autem verum est, impietatis ira completur: idolis potius placere nitebatur, & tempestatem ecclesiæ claram putabat esse festiuitatē. Petrus itaque vir admirandus, insperatum respiciens bellū, latenter egressus est, & conscendens nauem, profectus est Romam.

Qua crudelitate Lucius Alexandriam fuerit introductus. C. AP. XXXVIII.

C

Transactis verò diebus paucis, Euzoius ab Antiochia venit cum Lucio & ecclesiæ ei contradidit: cuius etiam impietatem Samosata noscitur experta. Populus autem doctrinis primum Athanasij satiatus, deinde fastidians cibum sibi offerri contrarium, ab ecclesiasticis collegiis se subtraxit. Porro Lucius armigeris vtens cultoribus idolorum, alios verberauit, alios suspēdebat, alios cogebat effugere, aliorum verò instar Barbarorum vastabat domos. Sed hæc melius vir mirabilis Petrus in sua narrabit epistola. Ego tamen vnum è sceleribus Lucij prius referēs, epistolam Petri ponam. Viri quidam in Ægypto cõuersationem imitantes angelorum, & ciuitatis euitantes turbas, vitam agere in eremo potius elegerunt, arenolamque terram & sterilem frugiferam reddiderūt, fructum videlicet Deo suauissimum virtutis eorum & optimum referentem. Cuius vitæ multi quidem videntur esse autores. Sed à puero ille creuit Antonius ille celeberrimus, monachis virtutē luctaminis spiritualis ostendens.

LIB. VII.

Quæ miracula gesserint eremite in exilium à Lucio destinati. C. AP. XXXIX.

D

Huius ergo loci tunc incolas sequaces Antonij infelix Lucius expulit, eorumque sanctissimos Præfules, Macarium venerabilem, aliumque Macarium, Isidorum, & ceteros speluncis suis eiciens, in quandam insulam quæ ab impiis inhabitabatur hominibus destinavit: quippe quæ nunquam magistrum susceperat pietatis. Cumque nauis ad litus insulæ peruenisset, dæmon qui ab illis honorabatur, relinquens idolū vbi dudum habitare cõsueuerat, filiam sui sacerdotis inuasit, & bacchantem illuc vsque perduxit, vbi nauis aduenerat monachorum. Tunc dæmon vtens lingua puellæ clamabat, sicut in Philippis per Pythonissam. Audiebantque cuncti viri simul & mulieres dæmone proclamante: O potentiam vestram, o ministri Christi: vndiq; à vobis expellimur, à ciuitatibus atque vicis, à montibus simul atque collibus, ab eremo quæ priuata + probatur hominibus. Sperabamus in hac insula commorantes, à vestris iaculis liberari, qua spe noscimus esse frustrati. Huc vos E persecutores miserunt, nō vt vos vexarent, sed vt nos per vos expellerēt. Ecce recedimus ab hac insula: virtutis enim vestræ radii iaculamur. Hæc dicentes & his similia, puellamque in terram prostermentes, ipsi quoque omnino disparuerunt. Tunc ille sacratissimus chorus oratione facta suscitauit puellam, & suo patri sanam valentemque restituit. Verùm illi qui miraculum conspexerant, ad sanctorum prouoluti pedes, salutis viaticum se percipere supplicabant. Et templum quidem dæmonū destruxerūt: doctrinæ verò radii illuminati, sacri baptismatis gratia sunt potiti. His in vrbe nuntiatis, omnes populi congregati, Lucio detrahebant, dicentes iram sibi imminere diuinitus, nisi sanctorum reuenteretur chorus. Sic itaque metuens tumultū Lucius ciuitatis, sacratissimos viros ad suas speluncas redire præcepit. Et hæc quidem sunt diuina quæ abominationē illius impietatis aperiant.

Littera Petri Alexandrini Pontificis, in quibus Lucij mala referuntur. C. AP. XL.

F

Veruntamen temeritatis eius scelera literæ Petri illius admirabilis edocebunt: Quarum ego prolixitatem fugiēs, quæ in medio posita sunt, ponere non omittam.

Prouincię, inquit, iudex Palladius cum esset religione Paganus, & idola semp adoraret, cõtra Christum sapius pugnare conabatur, & colligens prædictum populū, impetum fecit aduersus ecclesiā, perinde ac si Barbaros subdere niteretur. Tūc itaque multa crudelia gesta sunt, quæ solum dictare volens, ipsa rei memoria dolore maximo sum cõmotus, & fluxum protuli lachrymarū, diuque hoc potueram pati, nisi diuina ratione animum releuasssem. In ecclesia enim, quæ Theone vocatur, ingressa multitudo pro verbis honorabilibus idolorum fauoribus exultabant. Pro sacrarum lectione scripturarum turpes manuum plausus agebantur. Infractæque cum turpitudine voces contra CHRISTI virgines cõtumelias dicūt, quas lingua hominum proferre nō patitur. Audiens enim vnusquisque sapientiū talia, claudebat aures: & ma-

K

Lucius Macarius & Isidorus in exiliū relegati.

Dæmon queritur de sancti viri.

† putabatur

Athanasij mors. An. do. 373.

Petrus Athanasio successit. An. do. 374.

Iudex Ægypti aduersus Petrum.

Petrus Romam vadit.

Lucius obtrahitur à Alexandrinis.

Agis optabat esse surdus, ne huiusmodi verba audire cogere. Sed vtiam verbis peccando quiescissent, & non actu verborum turpitudinem superarent. Tolerabilis nanque detractio est huiusmodi, apud quos Christi sapientiæ & doctrinæ cultus inhabitat. Hi siquidem iræ vasa ad perditionem facta, subfannantes & horribilem sonum de naribus emittentes, & ut ita dicam, fœtorē veluti de quodam cuniculo profundentes, vestes sanctarū Christi virginum dirumpebant, quarum continentia formam sanctorum imitabatur angelorum. Et sicut habet natura, nudas per totam circumferentes vrbes, sicuti volebāt eis cum turpitudine illudebant. Si quis autem eos tunc compatiendo prohibuisset, vulnerib⁹ maceratus agebatur. Væ illis claudibus. Multæ siquidē violentia corporis sustinere corruptionem: plurimæ virginum vetricibus in capite cæsa, sine voce manserunt: quarum etiā funera solenni sepulturæ tradi prohibita sunt. Multa denique corpora hæcenus à parentibus ingemiscensibus inquisita reperiri non possunt. Sed quæ parua de magnis loquor? Quæ in istis † moror, & non potius ad necessaria iam recurro: in quibus bene noui, quod mirabitur quilibet nobiscū obstupescens patientiam domini, eò quòd nō repente vnuerſa cõcluserit. Quæ enim nunquam facta sunt, neque per scripturas patrum nostrorum diebus audita, hæc super ipsum altare impij commitebant. Velut enim in scena turpi cõlisterent, puerum quendā naturam masculi denegātem, & vntem veste fœminea, inunctis oculis & vultu serico colore depicto, & ut apud prophetam scriptū est, idolum fœminei schematis super ipsum altare, vbi aduentum sancti spiritus inuocamus, circuitus huc & illuc agere, & manibus saltationē celebrare fecerunt, ridentes, nephādāsque mittentes voces. Qui rursus hoc paruū iudicātes, & præterita decora quā turpia magis existimantes, quendam ex suis turpitudine notissimū, veste genitalibusque nudatum in sede ponentes ecclesiæ concionatorem turpem contra Christum impudēter eleuauerūt. Pro sacris enim verbis, ille scelera pfererebat, pro honestis laudabat luxuriam, pro pietate impietatem, pro continentia fornicationem & adulterium, masculorum concubitum, furtum, cibos, potū, vitæ huic vtilia proclamabat. His ita gestis, & me ab ecclesia recedente: quippe quum illic stare non possem, vbi militum inuasiones, vbi populus pro seditione redemptus largitate pecuniarum, & gentiliū multitudo magnis promissionibus aderat: noster quidem successor missus est, episcopatum velut mundanam comparans dignitatem quidam Lucius lupi nequitiam & actus habere festinans, nō orthodoxorum episcoporū concilio, non decreto veracium clericorum, non petitione populorum electus, sicuti cõcionantur ecclesiasticæ sanctiones. Non quisquam episcoporum, non presbyterorum, nō diaconorum, nō populi multitudo, non præcedebant eum monachi hymnos decantantes scripturarum, sed Euzoius erat cum eo pridem quidem damnatus cum Ario in sancto Nicæno maximoque concilio: nunc autem per patrocina Antiochensium vastator ecclesiæ, & comes largitionum ac militū Dux in omni impietate notissimus, nomine Magnus, qui Iuliani temporibus Berytiorum incendens ecclesiā, bea-

† immoror. B

Magnus comes sacrarū largitionum militū Dux.

tæ memoriæ Iouiani temporibus ex propriis facultatibus eam reparare coactus est, ita ut penè caput tunc amitteret, nisi multorum labore imperialem clementiam meruisset. Considerare quidem hæc vestrum zelum, & ad vindictam excitari deosco, quanta & qualia sint commissa contra Dei ecclesiam, cum talis aduersum nos fuerit Tyrannus excitatus. Is enim Lucius, qui per vestram religionē & omnes orthodoxos episcopos frequenter abdicatus est pro rationabilibus causis, nūc adstitit ciuitati: & non solum sicut blasphemus & insipiens, dicit in psalmis: non est Deus verus Christus, sed etiā in opportunitatibus est corruptus, atque corruptus, gaudens in blasphemis contra eos, qui saluatorem colere comprobantur. Quum enim Paganorum sensibus sit vicinus, recentem præsumit erroneus colere Deum. Nam alij coram eo laudes huiusmodi proclamabant: Bene venisti episcopo, † qui filium nō defendis. Alij dicebant: Te Serapis amat, & huc introduxit: simulacrum vtique Paganorum nominantes. Inter hæc eodem momento prædictus Magnus impietatis eius socius indiuisus, armiger amarissimus, & minister crudelitatis eius collecta multitudo populorū, presbyteros atque diaconos decem & nouē numero comprehendens, quorum quidam octogesimum transcederant annum, tanquam captos in quodam scelere & Romanorū inimicos, legibus coartabat, nesciens virtutem Christianorum legis, & apostolorum fidem per patres traditam nobis: hæc etiam clementissimum principem Valerem grata habere pronuntians: Flectimini, inquit miserimi, & Arianorum concordate dogmatibus. Flectimini, ignoscet enim vobis diuinitas, licet veræ religioni cultū exhibeatis, non sponte, sed violenter hoc facientes. Necessitati nanque † satisfactio adest: spontaneam verò voluntatē accusatio digna subsequitur. Quapropter huiusmodi rationes præ oculis habentes, promptè sequimini, & dogmati Ariano subscribite, quod nunc prædicat Lucius: bene scientes, quod si obediat, pecunias, quæstus, honores ab Imperatore percipietis. Resistentes verò, carceres, supplicia, tormenta, flagella, vincula sustinebitis. Pecuniis simul, possessionibusque priuati, & postea pulsi, loca crudelia inhabitare dānabimini. Sic iste fortissimus seductor minas seductioni contēperans, inuitabat atq; cogebat: ut omnes à pia sententia deuiarent: At illi nihil amarius existimantes, quā pietatis prodicionem, huiusmodi responderunt verbis, virtute fortique sensu seductionem minasq; subdentes. Quiesce iam quiesce his nos terrere sermonibus, cessa verba vana proferre. Nos neq; nouum, neque recentem colimus Deum. Et licet inaniter furias, tēq; concutias sicut vehemens ventus, in dogmatibus pietatis ad mortem vsque cõsistimus: non impotentem, non insipientē, non sine veritate aliquando fatentes Deū: non aliquando quidem existentem, sicut impietas Arij temporalem prædicat filium. Si enim creatura est secundum eius vēsaniā Filius non existens cum Patre, etiam Pater aliquando non fuit, quippe filio non extante secundum eos aliquando. Si vero semper est pater, existente videlicet ex eo verò Filio, & non secundum generationis fluxum (Deus enim impassibilis est) quomodo non est insipiens atque vāsanus, qui hoc de filio profi-

Lucius.

† qui filium negat.

Magnus ad orthodoxos.

† relinquens defensionem.

Orthodoxi ad Arianos.

A tetur, dicens: Erat quando nō erat, per quem omnia vt sint, per gratiā constituta sunt? Nostri siquidem patres (a quibus isti cadentes, iuste sine patre sunt facti) in Nicæā venientes, & anathematizātes Arii sectā, cuius nunc iste iuuenis patronus existit, nō alterius substantiæ, quod tu fateri nos cogis, ex natura patris esse dixerūt, sed ex ei⁹ essentia. Quod bene & cum pia mente intelligentes, ex plurima sacrorū verborum collectione consubstantiali esse professi sunt. Talia autem & his similia dicentes, per multos dies coercuit, putans à pia eos sententia posse mutari. Qui magis velut in stadio fortiores effecti, terrorēmq; conculcantes, & seipso patrū rationibus coarmantes, validiorem habuerunt de pietate sensum, virtutis exercitiū sua pericula iudicantes. Sic igitur illis decertātib; & spectaculū factis, sicut beatus scribit Apostolus, angelis & hominibus, vniuersa ciuitas cōcurrebat, athletas contemplatura Christi, suāque cōstantia verbera iudicis & flagella superantes, triūphūmq; piē cōtra Arianos per patientiā possidentes, quos ille vtique credebat se vincere, & illorū impietati cōcōtradere. Cū ergo defecisset eos tormentis afficere, cūctis flentibus atq; lugentibus, rursus collecta incōposita multitudo ad iudicium eos, imō magis ad damnationem circa portam fecit adduci. Et cum illic cōsueue contra eos clamores emitterentur à Paganis atq; Iudæis, & illi nollēt Ariānorū impietatibus cōsentire, sententiam protulit vniuersis ante tribunal eius ingemiscētib; vt ab Alexādria sublati in Heliopolim Phœnicæ ducerentur: cuius habitatores ne nomen quidē Christi audire sustinent, sunt nanq; Pagani. Quo facto iubens eos nauem cōscendere, ipse stabat in portu, nudū gladium vibrans, & hoc modo illos terri putans, qui bis acuto gladio hostiles dæmones crebrius vulnerauerant. Sic ergo dimisit eos absq; sumptibus, & absq; aliquo solatio, nauigare præcipiens mari spumante, & (vt ita dicam) nolente per susceptionem virorū iniquē iusioni cōmunicare. Ingemuit enī ciuitas vniuersa, & hactenus lamentatur: & alij quidem suis manibus pectora percutiebāt, alij verò manus & oculos tendebant ad cælum, violētiam protestantes, & veluti dicētes: Audi cælum, & auribus percipe terra, quoniam iniusta sunt quę geruntur. Cūctaque simul gemitu cōplebātur, & veluti cantus quidā erat in ciuitate luctificus, currebātque fluuius lachrymarum. Cū igitur iudex ille præcepisset, vt vela naui tollerentur, tunc gemitus ingens vniuersorū virginum & mulierum, seniorum & iuuenū permixtus lachrymis est emissus. Quum illi ergo Heliopolim nauigārēt, vbi diabolica superstitio celebratur, omnes in media ciuitate communiter & singuli ingemiscētes, atque lugentes agebātur. Quibus tamen nec apertē licebat flere iusionē vr̄bis præfecti Paladij: erat enim & ipse Paganus. Multi deniq; flentium arrepti, & in carcerē ducti, deinde castigati, lacerati, verberati, nouissimè in metalla sunt traditi: viri vtique ecclesiæ, & propter diuinū zelum valde pugnantes. Erant enim plurimi eorū monachi, erēmū incolentes, & deuotè in illo conuersantes, numero viginti tres: cum quibus paulò post Diaconus à dilectissimo fratre nostro Damaso, Romanę ciuitatis episcopo deferens nobis cōsolatorias cōmunicationis epistolas, manibus post tergum vin-

ctis, publicè ab ipsis spiculatoribus ducebatur: veluti aliquis reus insignis, & homicidarum verberibus coæquādus, lapidib;que simul & plūbo eius ceruicibus laceratis, ad mare ductus est: & sicut illi sine sumptibus, sine vllō solatio in metallicum deportatus exiliū. Cūque iudex ille multos quoq; infantium cruciallet, quidam eorū morientes, neque parentū, neque fratrum exequiis solennibus sunt potiti. O multā inhumanitatem iudicātis, magis verò condemnantis. Qui enim propter pietatem decertarunt, homicidis cōparari potuerunt, quorum vtique corpora insepulta relicta sunt: piē laborātes escis bestiarū volatiliūmq; proiecti sunt. Quique patribus necatorum naturalium cōscientia cōpati voluerūt, veluti iniqui capite secti sunt. Quæ lex Romanorum, quæ Barbarorum sentētia, quoslibet patribus cōdolentes punit? quādo quispiam veterum huiusmodi gessit iniquitatem? Iussit itaque Pharao, vt masculi interficerentur Hebræorum, sed inuidia & timor tunc protulit hoc præceptū. Quanto tamen illa quæ tunc gesta sunt, humaniora modernis existūt, quanto desiderabiliora ad discretionē iniquitatis huius? Et licet malitia nequaquam separentur alterutris, sunt tamen incredibilia quæ dicuntur, inhumana, crudelia, sæua, barbara, amara, sine misericordia, in quibus exultabant Ariani, choros agētes, quum vniuersa ciuitas ingemisceret. Non fuit enim domus, in qua nō esset mortuus, sicut in Exodo scribitur. Et quū hæc ita sint gesta (non enim quieuerunt iniquitatis autores, sed ad peiora profecti) vsque ad episcopos prouinciarum venena propria dispersa sunt, habentes iniquitatis suæ solatium Comitem largitionum, quem prædiximus Magnū: Alios etenim episcoporū Curia tradiderunt, alios diuersis machinationibus affecerunt, volentes vniuersos impietatibus obligari, & secundum patrem ipsorum diabolū quærentes, quem sua rabie deuorarent. Super hæc autem vndecim Ægyptiorū episcopos, viros penè ab infantia vsq; ad senectutem erēmū incolentes, verbōque superantes & actu libidinē, piāmque fidem sine cōfusione prædicantes, & dogma pietatis edocētes, multasque victorias demonibus exercentes, & Ariānam sectam sapientissima ratione denotantes, in exilium miserūt in ciuitatem Iudæorum, nomine Diocæsaream. Et velut infernus crudelissimus nunquam morte satiati fratrum, suæ sæuitiæ memoriam relinquere voluerunt. Nuper enim ecclesiæ catholicæ clericos, degentes in Antiochia cum fidelibus monachis, volentes que eorum scelera denotare, aures imperatorias inflāmantes in Neocæsaream Ponti mittendos esse subornarunt. Qui puto propter inclementiam locorum, etiam vita priuati sunt. Tales itaque tempus illud tragædias exercuit, silentio quidē & obliuione dignas, sed literis memorādas ad obiurgationem eorum, qui contravnigenitum linguas suas exacuerunt. Hi nanque rabie coarmati blasphemix, non solū dominum omnium iaculari nituntur, sed etiam contra eius famulos bellum sine vllō fœdere susceperunt.

K ij

Pagani.
Iudæi.

Heliopolis.

Exod. 12. c.

Magnus, Comes largitionum.

Vndecim episcopi Ægyptii in Diocæsaream re legati.

A HISTORIAE ECCLESIASTI- CAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER OCTAVVS.

SOCRATES.

De conuersatione, miraculis & responsionibus, vel scriptis diuersorū monachorum, necnon episcoporū.

CAPVT PRIMVM.

† *Arseuius*
An. do. 374.
† *Arseuius*
† *Arseuius*

B

† *Prior.**Isidorus.**Pambus.**Psal. 38.*

C

Piterius.

O tēpore fuit
† *Arseuius* Mona-
sterij præsul. Is
delinquētes iu-
uenes nō excō-
municabat, sed
magis atate, p-
uectos: dicebat
enim: Iuuenis
excōmunicatus
spernit, proue-
ct^o verò veloci-
ter excōmuni-
cationis dolore

corrigitur. Ali^o noīe † *Pior* ambulās comedebat. Cōsultus autē cur ita comederet: non, inquit, volo veluti necessariē vti cibo, sed tāq̄ extraneū aliquid agere. Pro qua re etiā ab alio rogatus ait: vt ne dū comedo, animā voluptatē sentiat corporalē. *Isidorus* dicebat quadragesimum se annum habere, ex quo sentiret quidem mente peccatum, nō tamen consentiret vel cōcupiscentiā vel furori. *Pambus* autem cū sine literis esset, accessit ad quendā vt doceretur psalmum: Qui cū audisset priuū versum tricesimo octauī psalmi: Dixi, custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea: Secundum versum nō passus est audire, dicens: Si potuero opere hoc implere: hic versus tantūmodo mihi sufficiet. Cūq; doctōr qui ei tradiderat versum culparet quur per sex menses ad se minimē venisset, respondit: Quia versum illum adhuc opere non impleui. Postea verò quum multos superuixisset annos, à quodam noto rogatus an didicisset versum: Quadragesima & nouem, inquit, annis vix eū implere valui. Huic itaque quodam aurum dante ad cibaria pauperum, & dicente: numera. Ille respondit: Quod dedisti non eget numero, sed bono affectu. Is *Pambus* Athanasio episcopo precante, ab erēmo descendit in Alexandriam. Cūque vidisset ibi mulierem Theatralem, fleuit: & à præsentibus rogatus quare ploraret: Duæ, inquit, me res mouerunt: vna, quæ est illius perditio: altera verò, quod ego non tantum studeo placere D E O, quantum hæc vt turpibus placere possit hominibus. Alter quidam dicebat: Monachus nisi operatus fuerit, violento iudicatur æqualis. *Piterius* multas expositiones naturales adhibebat, & frequenter aliis alia requirentibus enarrabat. Per singulas autem explanationes orabat. Id temporis inter monachos fuerunt duo viri D E O amabiles, nomine vterque *Macarius*: vnus ex Ægypto superiore, alter *Alexandrinus*.

Ambo de multis rebus insignes, propter abstinentiā, conuersationem, mores atq; miracula, quæ eorum manibus agebantur. Ægyptius itaque *Macarius* tantum morborum depulit, & tantum dæmonum effugauit, vt ex eius operibus liber proprius expleatur. Erat autem reuerendus, & circa delinquentes seuerus. Porrò *Macarius* *Alexandrinus* quum similis esset Ægyptio per omnia, in hoc variabat, quod circa consulentes hilarior apparebat, & vultu lætifico ad conuersionem iuuenes inducebat. Horum discipulus *Euagrius* philosophiam opere rebusque possedit, prius sermone solummodo philosophatus, & in vrbe Constantinopoli à *Gregorio Nazianzeno* Diaconus E ordinatus: deinde cum eo descendens in Ægyptum, & prædictos viros inspiciens, conuersationem eorum amulatus est: tantæque miracula in eius manibus facta sunt, quanta in præceptorum eius. Conscripsitque libros valde necessarios, quorum vnus quidem *μνημῆδες* inscribitur: & est de Actuali. Alius cognitionalis, secundum quod quispiam cognitione fit dignus: huic † capita sunt quinquaginta. Alius verò Contradictorius, ex diuinis scripturis collectus, contra dæmones tentatores: partibus octo diuisus est, secundū numerum octo cogitationum. Et sexcentæ propositiones ad contemplationem pertinentes, quas *γνωστικὰ προβλήματα*, id est, Cognitionales propositiones denominauit. Insuper & versuum opera duo: vnum quidem ad monachos in cœnobiis vel itineribus constitutos: & vnum ad virgines, quæ quàm mira, quàmque necessaria sint, legentes intelligunt. Sed opportunum est, sicut arbitror, pauca eius dicta de monachis ac scriptura referri. Sic enim ait: Necessarium est enim vias inquirere rectè præcedentium monachorum, & secundum eas exerceri. Multa enim inueniuntur ab eis dicta bene simul & acta. Inter quos etiam hoc ait quidam: Quod sicca & nō inæqualis diætā charitati cōiuncta, citò perducit monachum ad impassibilem portū. Is autem cū vidisset quendam fratrem phantasiis nocte turbæri, hoc modo curauit eum, præcipiens, vt languentibus cibos ieiunans ministraret. Vnde interrogatus: Nihil, inquit, sicuti misericordia huiusmodi passiones extinguit. Quidam tunc philosophorum accessit ad iustum Antonium, dicens: Quomodo sufficiis, o pater, codicum consolatione priuatus? Ad quem Antonius: O, inquit, Philosopho, meus codex natura creaturarū est, & adest cū voluero, verbæque mihi relegit Dei. Interrogauit me vas electionis *Macari^o senex* Ægyptius, dicens: Quare mali memoriam aduersus homines retinentes, memorabilem virtutem animæ dissipamus? Cōtra dæmones autem habentes mali memoriam, innoxij permanemus? Cūque in quæstione huius interrogationis hæsissem, ro-

*Macari^o do.**Euagrius.**Antonius.*

A gaudi eum explanare sermonem. At ille: Prima, inquit, passio furoris contra naturam est, consequens verò secundum naturam. In ipso feruenti meridie perueni ad sanctum patrem Macarium, & siti vehementer accensus, aquam ut biberem postulaui. At ille: Umbra, inquit, tibi sufficiat, multi nanque nunc iter agentium aut nauigantiũ etiam hac releuatione priuantur. Deinde cum apud eum verba de abstinentia exercebam, confide, inquit, fili: per viginti annos neque pane, neque aqua, neque somno sum satiatus. Panem nanque meum in pondere comedebam, aquam verò bibebam cum mensura, parietibus autem inclinatus somni paululum capiebam. Cuidam monachorũ nunciata mors patris est: at ille nunciati, cessa, inquit, & blasphemare noli: meus enim pater immortalis existit. Quidam fratrum Euagelium solummodo possidebat, quod vendens pauperibus erogauit, dignum proferens memorandũque sermonem: Ipsum, inquit, verbum vendidi, quod mihi semper dicit: Vende omnia tua & da pauperibus. Est quædam insula circa Alexandriam trans paludem Mariæ, in qua habitabat monachus contemplantibus approbatissimus, qui dixit: Omnia quæ geruntur à monachis, agi propter causas quinque, id est, propter Deum, propter naturam, propter consuetudinem, propter necessitatem, propter opus manuum. Idem dicebat unam quidem naturam esse virtutem, sed eam diuersas species sumere per animæ qualitates. Nam & lumen, inquit, solis cum sine specie sit diuersa, fenestris tamè per quas ingreditur, schema quoddam variũ facere videtur. Alius porro monachus, propterea, inquit, abscindo libidines, ut auferam furoris occasiones. Noui enim furorẽ semper pro libidinibus litigare, mentem meam turbare, scientiam persequentem. Quidam senum dicebat: charitas depositum ciborum aut pecuniarum seruare non nouit. Idem dicebat: Nescio me in eadem re à dæmonibus fuisse deceptũ. Hæc igitur Euagrius in libro suo Actuali commemorauit. In contemplatiuo autem hæc dicit: Quatuor virtutes & contemplationes earum à Gregorio iusto esse didicimus, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, atque iustitiam. Prudentiæ quidem opus esse dicebat, contemplari intellectuales sanctasque potestates absque sermonibus, quippe quos sapientia significari contradidit. Fortitudinis autem, perdurare in veritate, licet quispiam debelletur, & non accedere ad ea quæ nihil sunt. Temperantiæ verò proprium hoc esse respondit, suscipere præmia agricolæ femina, & ea plantare conuenienter. Porro iustitiæ opus, ut pro merito singula cuique verba reddantur: alia quidem obscure pronuntiata, alia ænigmatibus indicata, quædam verò propter utilitatem simplicium aperte disposita. Columna itaque veritatis Cappadox Basilius ait: Humanam scientiam reddit crebra meditatio & exercitatio meliorem: eam verò quæ gratia Dei conceditur, iustitia, patientia, atque misericordia. Et humanam quidem etiam passibiles suscipere poterunt, diuinæ impassibiles tantummodo sunt capaces: qui etiam orationis tempore proprio mentis lumine resplendentis seipos inspiciunt. Ægyptiorũ verò sacratissima lux Athanasius ait: Præcepit Moyses mensam cœtera Aquilonis constitui partem. Quamobrem cognoscant contemplatiui, quis contra eos spi-

ret, & omnem tentationem forti mente sustineant, Deo & cum alacritate ad se accedentes enutriat. Thmuitanorum ecclesiæ Angelus Serapion dicebat: Mēs quidem spiritali intellectu potita, perfecte purgatur. Charitas autem curat membra furore tumescit: iniquitas concupiscentias & influentias continentia retinet. Maximus contemplationũ doctor Didymus ait: De prouidentia atque iudicio apud temetipsum semper exerce sermones, & studiorum materiã memoria retine. Penè enim omnes in his peccamus: rationemque iudicij in corporum differentia, in qua etiã est mundus, inuenies: prouidentiam verò, in modis quibus à malitia vel ignorantia ad virtutes atque scientiæ culmen euehitur. Hæc itaque ex Euagrii dictis retulimus. Fuit autem & alius vir mirabilis inter monachos, cui nomē Ammonius, qui ad eò sine vlla curiositate fuit, ut cum Athanasio Romam veniens, nullum opus ciuitatis inspiceret, nisi tantum ut videret Petri & Pauli basilicas. Is Ammonius ad episcopatum tractus, atque diffugiens, dexteram sibi amputauit aurem, ut multo corpore ordinationis opus effugeret. Cumque posteriori tempore etiam Euagrius à Theophilo Alexandrino pontifice ad episcopatum uocatus, nihil amputans de corpore suo fugisset, veniens ad Ammonium cum ioco dicebat, malè eum fecisse aurem amputando, & de eo reum existere. Ad quæ Ammonius: Tu, inquit, Euagri, ignoras te puniendum quòd abscideris linguam. Et ne tibi arrogare videaris, non vteris gratia Dei. Plurimi porro eo tempore digni fuerunt viri, quorũ si quis velit verba miraculaque cognoscere, & quemadmodum illis fuerint etiam beatiæ subiugate, librũ legat Palladij monachi, qui discipulus fuit Euagrii. Omnia nanque de istis subtiliter explanauit, in quo etiam sceminarum imitationem conuersationemque commemorauit. Euagrius verò atque Palladius mortuo Valente paulò post floruerunt.

SOZOMENVS.

Huius temporis est, ut quos potero commemorem, qui sunt in illo tempore inter Christianos philosophati. Quorũ vnus quidem in Ægypto Ioannes, cui futura & aliis incerta, Deus non minus quàm antiquis Prophetis reuelauit, donumque dedit, ut curaret insanabiles morbos. Is à iuuentute laudans Deum, degebat in solitudine, comedebatque herbas & radices, bibebatque aquam si comperisset. Cumque venisset ad senectutem, diuina iussione migravit ad Thebaida, & multorum monasteriorum factus est Præsul. Qui oratione tantummodo morbos & dæmones effugabat: & cum literas non didicisset, ad rememorandum aliquid codicibus non egebat: quia quicquid semel mente percepisset sub veritate retinebat. In hac quoque regione philosophabatur Ammon Tabenensium præsul, circiter tria millia discipulorum habens. Non minus quoque & Theonas: multorum Præsides fuerunt monachorum: ambo operatores stupendarum rerũ, & diuina prouidentia prophetiæque cõpleti. Fertur autem Theonam eruditũ Ægyptiarũ, Græcarum, Latinarumque literarũ fuisse, & triginta annis habuisse silentium. Porro à nullo hominum

K iij

Serapionis.

Didymi.

Ammonius: inf. fo. 115.

Palladius ut
tas monacho
sum scripsit.An. do. 374.
Ioannes Aegyptius.

Ammon.

Theon.

Basilius Ma-
gus monachus
de sanctis.

Athanasius.

A. visum irascentem, aut iurantem, aut mentientem, aut vanum aliquid, aut asperum vel infirmum protulisse sermonem. Ea tempestate fuerunt Copras & Hellen, necnon Helias. Copras quidem, ut aiunt, diuinum habuit donum, sanitatem conferendi depulsis morbis, & daemones expellendi. Hellen vero a paruulo nutritus in monasterio, plurima insolite miracula faciebat, ita ut etiam ignem in sinu portaret, & nequaquam eius vestis arderet. Verum Helias tunc quidem non procul ab Antinoo ciuitate degebat in eremo, agens annu ætatis circiter centesimum atque decimum. Antea tamen penè septuaginta annis solus vixerat in solitudine: & ad hanc ætatem ieiunando & viriliter conuersando peruenit. Fuit etiam Apelles in Ægypto ex fabro ferrario, qui cum aliquando per noctem hoc opus exerceret, umbra daemoniaca veluti mulier speciosa eum de castitate tentabat. At ille ferrum quod elaborabat ex fornace trahens, eam percussit in facie. Tunc ille stridens & ingemiscens procul effugit. Inter hos etiam Isidorus fuit, qui vndique monasterium muniens, curabat ut nullus egrederetur, sed omnia necessaria haberet intus. Necnon Serapion circiter decem millia sub se monachorum habens, quos omnes sic educabat, ut ex propriis sudoribus necessaria compararet, & aliis ministraret egentibus. Dioscorus quoque non amplius centum monachis præsidebat. Qui cum presbyter esset sacrificia faciens, omnem perfectionem adhibebat examinando & diligenter diiudicando accedentes ad sacra mysteria, ita ut expiarent mentem, & mali cuiuspiam conscientiam non haberent. Eulogius presbyter fertur præscientiam habuisse cogitationum quorumlibet ad se venientium: eorumque delicta palam redarguebat, & quæcunque latenter cogitassent, sibi reuelata manifestabat. Qui vero aliquid mali gessissent, vel prauum consilium habuissent, ab altari suspendebat, manifestans eis peccatum quod egerant, & + diligentia purgatos rursus suscipiebat. His itaque similis erat Apollo in Thebaide, qui quadraginta annis in interiore morabatur solitudine, speluncam paruulam in monte vicino habens: sed pro multitudine miraculorum paruo tempore insignis effectus, plurimorum præful exitit monachorum. Eo nanque tempore multi & optimi studiose philosophabantur in Alexandria propemodum duo millia virorum: quorum alij in solitudine morabantur, alij circa Mareoten degebant. Excellenter autem inter alios emicabat Dorotheus genere Thebæus: cuius hæc fuit vita, ut quotidie lapides a mari colligeret, & annis singulis hospitium ædificaret, & fabricare sibi non valentibus daret. Noctu autem propter eorum cibum faciebat sportas, ut venderet. Cuius cibus erat panis vncie sex, & olerum minorum fasciculus vnus, & ad bibendum aqua. Hic a iuuentute sic viuens, ne in senectute quidem defecit. Nunquam visus est in lectulo obdormisse, vel pedes pro requie tetendisse, aut dormire pro voluntate, nisi quantum operando aut comedendo natura compressus oculos claudere potuisset, ita ut sæpe dum comedendo dormiret, cibus ex eius ore laberetur. Aliquando ergo somno valde grauatus, cum in sterquilinum cecidisset, obdormiuit. Expergefactus autem & contristatus, sub silentio dixit: Si angelis dormire suaferis, & mihi vltius suadebis. Quod

forè dicebat ad somnum aut ad daemone, qui Deum eum nitebatur a bonis actionibus impedire. Huic laboranti quidam dixit: Cur ita conficis corpus tuum? At ille: Quia me, inquit, illud occidit. Piamonem vero presbyterum ferunt, cum sacrificaret aliquando sanctum angelum circa sacrum vidisse altare stantem, praesentes monachos in codice describentem, absentisque delentem. Ioanni quoque tantam Deus noscitur donasse virtutem contra passiones ac languores, ut plurimos podagricos & articulos habentes solutos curaret. Inter hos Benjamin senior valde clarus habebatur, dono Dei potitus, ut sine medicamine, tactu manus aut olei, facta oratione, sanaret ægrotos. Hunc ferunt incidisse in hydropem morbum, & tantum eius corpus intumuisse, ut non posset per ianuas cellulæ suæ in qua habitabat efferri, nisi ianua cum tabulis antepositis sublatæ fuisset. Is ergo ægrotationis suæ tempore penè octo mensibus ante mortem in sella latissima sedes, curabat solenniter ægrotantes, non grauitur ferens quæ suæ ægritudini non prodesset, sed etiam se videntes consolabatur, & deprecabatur ut rogarent Deum pro anima ipsius, & de corpore non curarent, quia etiam cum sanum, inquit, esset, nihil profuit mihi. Marcum in Scethi degentem, ferunt etiam in iuuentute valde fuisse mansuetum & sapientem, memoriaque scripturarum diuinarum satis idoneum, & adeo Deo amabilem, ut cum ad dominicum corpus accederet, angelus ei sacramenta præberet, cuius manum usque ad iuncturam brachij tantummodo se dicebat inspicere. Macario vero datum est, ut saperet ultra daemones. Huic occasio conuersionis commissum homicidium fuit. Nam cum puer esset, & oues pasceret circa Marian paludem, ludens quendam coætaneum interemit, & metuens fugit in solitudinem. Qui cum tribus annis sub diuo moraretur, postea paruam hospitium fecit sibi, in quo annis viginti quinque moratus est. Equidem plurimi se eum audisse dicebant, gratias illi calamitati referentem, & salutiferum vocantem illud homicidium non sponte commissum, quod ei beatitudinis causa extitisset. Apollonius autem cum per omne tempus vitæ nihil vitæ monachicæ didicisset, sciens quia nec scribere, nec artem iam exercere posset propter ætatem, omnia medicamina & cibaria opportuna laboratibus ex propriis pecuniis comparabat, singulasque ianuas monasteriorum a matutino circumibat usque ad horam nonam visitando languentes, & ministrando quo indigerent. Qui moriturus, alteri tradidit quod habebat, iubens ut talia vota seruaret. Moses autem quum seruus esset, propter culpam expulsus è domo est: qui latrocinio deditus, homicidia multa commisit. Postea vero conuersus, repente huiusmodi philosophiæ virtute repletus est. Cumque pro prioris vitæ feruore phantasiis adhuc libidinum moueretur, multa abstinentia domabat corpus suum, panem solummodo comedens, & multum operis efficiens. Sex autem annis per totam noctem stans orauit, neque genibus inclinatis, neque oculis somno clausis. Insuper etiam noctu circumibat cellulas monachorum, & lagenas singulorum aqua implebat, cum procul aut decem, aut viginti, aut triginta stadiis aqua manaret. Qui licet ita domaret corpus, priorem tamen valetudinem non amisit. Fertur enim eum quatuor latrones eius inuasissent hospi-

Copras. Hellen.

Helias.

Apelles Ægyptium

Isidorus. Serapion.

Dioscorus.

sacrificia faciens

Eulogius presbyter.

respicentia. Apollo.

Dorotheus.

Piamon.

Ioanni.

Benjamin.

Marcus.

Macarius.

Apollonius

Moses.

A tium, comprehendisse omnes atque ligasse, suisque humeris impositos ad ecclesiam perduxisse, in voluntate monachorum ponens, quid de illis facere vellent. Fuit ergo in summa philosophia & terribilis dæmonibus, & presbyter in Scethi constitutus. Vixit annis penè septuagintaquinque. Sub hoc igitur imperio fuit Paulus de Libya in Scethi, non pauciores quingentis monachos habens. Nihil autem operabatur neque percipiebat, nisi quod comederet tantum. Orabat autem solummodo: & veluti quoddam tributum habens impositum, trecentas orationes deo vnoquoque die reddebat. Et ne numero fortè delinqueret, trecentos lapides ponebat, & singulis orationibus lapidem mittebat in sinum. Expensis verò lapidibus, orationes sciebat esse completas. Tum etiam Pachomius abbas in Scethi florebat, à iuuentute vsque ad senium optime conuersatus. Quem neque circa corporis sanitatem, neque circa animæ passionem dæmon aliquando decepit. Stephanus autem circa Mareoté habitauit, perfectè degens & integra continétia. Qui circa sexaginta annos probatissimus monachus fuit, & Antonio magno notissimus. Fuit itaque mansuetus & sapiens, loquutione suavis & vtilis, tristantium consolabatur animos, & ad alacritatem reuocabat, licet necessaria tribulatio accideret. Talis etiam erat in cladibus propriis. Denique quum infirmitatem incurabilem incurisset, & medici putria membra eius incidissent, ille manibus tamen operabatur, palmarum plectens folia, & presentibus persuadens, vt de rebus huiusmodi non dolerent, neque aliud cogitarent nisi de bono fine: Deus, inquit, quæ fecit, cuncta vtilia sunt. Ego autem noui huiusmodi morbos propter peccata accidere. Et melius est hic pœnas soluere, quàm post mortem perpetua supplicia sustinere. Pior autem quum de domo patris ad philosophiam conuersionis exiret, promisit denuò nullum se propinquorum fore visurum. Post quinquaginta verò annos quum eius soror ipsum videre vellent, & habitare in eremo cognouisset, non cessabat donec eum inspiceret. Quam dum Episcopus loci iam grandæuam propterea videret affligi, scripsit Præsulibus eremi vt Piorē mitterent. At ille, quoniam reluctari nephas est iusionibus seniorum, obediens, & assumens quendam venit ad patriam. Quumque ad ianuam domus suæ accessisset, & suum nuntiasset aduentum, veniente germana clausis oculis dixit: Ecce ego sum Pior, quantumuis aspectu fatiare. Tum illa gratiis actis laudauit Deum. At ille oratione facta rediit ad eremum, vbi fodiens aquam, inuenit amaram, eaque vsus est vsque ad vltimum vitæ suæ diem. Post cuius obitum nullus illic habitare potuit. Ego autem reor, quod per orationem, eam ad suos vsus fecerit dulcem, quum etiam alibi non extantem oratione meruerit elicere. Nam quum Moyses & eius monachi puteum aliquando foderent, & nec venam aliquam reperirét, nec amplius fodere altitudo permetteret, medio die superuenit Pior, & oratione facta descendit in foueam. Quumque tertio percussisset terram, mox emanauit aqua. Quum verò oratione facta discederet illis cum perentibus vt vel ex aqua gustaret: Ad illud, inquit, missus sum, & propter quod veni peractum est. Ammonium autem ferunt valde eruditum, Origenis Didymi que discipulum à iuuen-

te vsque ad nouissimum diem præter panem assum nihil aliud comedisse. Hunc dum voluissent quidam ad episcopatum pertrahere, nec ille posset eos sermonibus auertere, abscidit propriam aurem, dicens: Iam ne volentem quidem me quisquam patitur ordinari, quum ecclesiastica regula corpore perfectos exquirat. Proinde discedentibus illis & denuò redeuntibus atque dicentibus, quod morum perfectionem potius ecclesia quàm corpus exquirat, iurauit etiam linguam suam abscisurum, si ei vim niterentur inferre. Quo audito, qui venerant recesserunt. Eo porrò tempore fuit Euagrius vir eloquentissimus atque mitissimus, à Gregorio episcopo Nazianzeno decenter eruditus, cuius etiam fuit Archidiaconus. Ferunt enim eum aspectu pulcherrimum, & circa cultum vestitus ornatum. Quumque eum quidam Senator Zelotypus vxori suæ cognouisset esse notissimum, ei mortis parabat insidias: quæ ad effectum peruenire potuissent, nisi eum quædam terribilis & salutaris visio præmonuisset. Vidit enim in somnis quasi pro crimine fuisset comprehensus, ferròque vinculis pedibus manibusque ad supplicium duceretur. Quod quum fieret, quidam protulit euangelium, & promisit eum de vinculis esse soluendum, si ab vrbe Constantinopolitana discederet, idque compulsi sibi iureiurando promitti. At ille tactis euangelii, hoc se completurum promisit: & vinculis solutis expectatus est, ac sacræ credens visioni pericula declinauit. Tum ab vrbe Constantinopolitana venit in Hierosolymam. Fuerunt etiam in Rhinocurara non peregrini, sed Prouinciales viri philosophique florentes. Inter quos fertur Melas episcopus huiusmodi fuisse benignitatis. Quum missi fuissent qui episcopos resistentes Ario, deportarent in exilium, venerunt ad huius ecclesiam. Quem cum inuenissent veluti vltimum ministrum candelas ecclesiæ præparantem, interrogauerunt vbi esset episcopus. At ille: Ego inquit, de vobis episcopo nuntiabo. Tum ex itinere fatigatos ad episcopum duxit, & apposita mensa pavit, vt valuit. Postea ministerio completo ciborum, dixit se esse episcopum. At illi mirati virum, causas aperuerunt: & reddita reuerentia ei, dederunt fugam. Tū ille: Non, inquit, declinabo quod mei similes libentissimè susceperunt, sed volens exilij præcepta suscipio. Huius frater Salomon ex negotiatore conuersus, ad magnum philosophiæ culmen euectus est. Hoc tempore Epiphanius, qui postea Cypri fuit episcopus, inter Eremitas maximus habebatur. Fuit etiam in Carris Protogenes episcopus post Vitum, qui (vt ferunt) sibi professus est in domini Epiphania reuelatum, quod vidisset Imperatorem Constantinum, quemadmodum ei Deus futura monstraret, & iuberet vt quod ei diceret, obediret. Apud hos itaque tanta abstinentia vigeat, vt propter multa ieiunia dentes eorum vermibus ebullirent. Alium verò quendam vsque ad octoginta annos panem ferunt penitus non gustasse: Heliodorum plurimas infomnes duxisse noctes, ieiunioque septenos continuasse dies. Multi quoque apud Palestinam & Syriam atque Persas fuere monachorum, quorum si vel nomina conscribere quisquam voluerit, multos libros implebit.

THEODORITVS.

K iij

Ammonius.
Supra fol.
113.

Euagrius.

Melas.

Salomon

Epiphanius

Protogenes
Vitus.

Heliodorus.

A *Quòd Ariani Constantinopoli comprehendentes orthodoxos, multos in naui concremauerint.*

CAPVT II.

Ariani orthodoxos excurus.

EO verò tempore in Còstantinopolitana vrbe comprehendentes Ariani quosdam religionis piæ presbyteros, eosque mittentes in nauim inermes, & trahentes in pelagus, aliis videlicet in altera naue sequentibus, immisso igne cremauerunt. Quo factò, sancti viri cum igne atq; mari pugnâtes, nouissimè sunt absorpti, & triumpho martyrij coronati.

Quòd Valens Paganis, Iudæis & hæreticis tribuerit potestatem suas festiuitates agendi, & orthodoxos ubique prohibuerit, de Flauiani Diodorique virtutibus.
CAPVT III.

Av. do. 379. Valens Aug. impietas. Gentiles apud Antiochiam.

IN Antiochia verò Valens plurimo tempore commoratus, omnibus licentiam dedit Gentilibus atque Iudæis, necnon hæreticis. Nam & Gentiles festiuitates agebant dæmonibus ministrantes, & post Iulianum à Iouiano idololatriæ vanitates extinctas, florere rursus iste permisit: & Iouis cultum atque Dionysij, sacræque Cereris iam non in occulto tanquam sub pio Imperatore celebrabant, sed per mediam plateam bacchantes vbi que currebant. Illis tantummodo tunc princeps erat inimicus, qui Apostolicam doctrinam prædicare videbantur, & eos primum quidem à sacris basilicis fecit expelli: quibus Iouianus inclytus Imperator nouam dederat ecclesiam. Cumque in monte sacra celebrarent, hymnis laudantes Deum, & diuinis illic eloquiis perfruentes, licet aëris aduersitatem sæpius sustinerent, aliquando pluuiis, aliquando niuibus, aliquando gelu, frequenter ignis ardore macerati, ne in huiusmodi quidè locis laudibus diuinis eos frui permisit, sed missis militibus effugauit. Tunc Flauianus atque Diodorus, veluti quedam propugnacula, iaculis imminentibus resistebant. Nam cum Melitius ipsorum pastor seorsum degere cogeretur, isti curam gregibus adhibebant: lupis quidem obiccentes propriam fortitudinem & sapientiam suam, ouibus autem curam congruam iugiter afferentes. De montanis autem

Flauianus Diodorus Melitius Antiochenus.

Diodorus.

Flauianus.

Clocis expulsi, contra ripas vicini fluminis pascebant oues. Non enim patiebantur secundum Israëlitas captiuos in Babylone organa sua suspendere, sed laudabant creatorem & largitorem Deum in omni loco dominationis eius. Sed neque in hoc loco concilium piorum quietum esse permisit hostis seruatorum Christi. Veruntamen concordia illorum mirabilium pastoris magni discipulorum ad exercitium sanctas oues enutriens, spiritualia pascula ministrabat. Et Diodorus quidem sapientissimus atque fortissimus, velut quidam fluuius perspicuus atq; torrens, oues quidem proprias irrigabat, luporum verò blasphemias penitus abluerebat: & generis sui nobilitatem spernens, libenter sustinebat quamlibet pro fide calamitatem. Flauianus vir optimus, & ipse, genere nobilissimus, honestatem solam iudicabat esse pietatem, & velut puer exercitatus, maximum Diodorum quasi quendam infinitorum certaminum vngebat athleticam. Illo nanque tempore non concionabatur inter ecclesiastica col-

legia, sed hoc agentibus multa subsidia conferebat consiliorum, & scripturarum & expositionum. Er doctores quidem contra Arianas blasphemias tendebant arcus: iste verò velut ex quibusdã pharetris suæ mentis sagittas congruas offerebat, & non solum domi, sed etiam publicè hæreticis resistens, retia eorum facilius per rumpebat, & illorum argumenta ostendebat esse telas araneorum.

De laudibus Aphraata monachi, & qua fiducia Valenti responderit. CAP. IIII.

Av. do. 379. Aphraates

CUm his etiam laborabat Aphraates, cuius conuersationem alio loco prodidimus. Is enim ouium salutem suæ quieti proponens, & speluncam deserens propriam, pastorales sudores aggressus est. Quâtas verò virtutis diuitias congregarit, nunc referre superfluum est. Vnũ tantummodo eius debet dici, quod huic historiæ valde congruit. A Boreæ parte fluuius currit Orontes circa palatium: à meridie verò est maxima porticus, vndique turres excelsas habens. Inter palatium verò & flumen platea est, quæ egrediètes ex vrbe mittit ad suburbanos agros. Per hanc plateam quum transisset Aphraates, ad hostilia certamina properabat vt sacris ouibus curam necessariam exhiberet. Hunc de palatio respiciens Imperator, vilissimo pallio vidit indutum & in longæua senecta celeriter properantem. Quumque dixisset quidam istum esse Aphraatem, à quo ciuitas vniuersa penderet, dicit ei Imperator: Dic mihi quò vadis? At ille sapienter respondit & congrue: Pro tuo, inquit, oraturus Imperio. Tunc Imperator: Oportebat te domi, inquit, orare secundum monadicum morem. At ille sanctissimus: Optime, inquit, dicis: si sic quoque permitteres, hoc me facere oportebat. Et hoc hætenus egi, quandiu Christi oues pace pristina fruebantur. Quia vero tumultu maximo commouentur, & periculi onus impendet, ne captiuæ teneantur, necesse est quouis discurrere, easque à necessitate saluare. Sed dic mihi serenissime Imperator: Si puella essem in cubiculo residens, & lanæ vacans, videremque paternam domum ignibus concremari, quid me facere deceret? sedere intus & ardentem contemnere domum, an certe discurrere vbi aquam ferrem, & flammam extinguerem? credo te dicere hoc potius fuisse faciendum: id enim puellæ sapientis est opus. Hoc ergo nunc agitur Imperator. Te nanque in paternam domum nostram mittente flammam, discurrimus vt eas velociter extinguamus. Hæc illo dicente interminatus est quidem, sed tacuit Imperator. Vnus verò cubicularius Imperatoris aspere respondens viro sanctissimo huiusmodi cladem noscitur pertulisse. Is enim habebat balnei curam: quò post hæc verba descendens, vt Imperatori pararet ingressum, & mente percussus in aquam feruentem descendit, ibique defunctus est. Sedebat Imperator expectans, vt eo renunciante lauaret: eoque tardante, misit alios viros quorū moraretur. At illi ingressi, viderunt eum in folio feruente defunctum atque solutum. Quod cum nuntiatum fuisset Imperatori, cognouerunt virtutem orationis Aphraatæ, non tamen ab impiis dogmatibus recesserunt, sed secundum Pharaonem induratum est cor eorum.

Orontes fluvius.

Valens Aug. ad Aphraat.

† Monachicum.

† Caprinianus.

A *De Iuliano monacho. C. AP. V.*

An. do. 379.
Iuliano a-
nachora.

HAc tempestate Iulianus ille famigeratus so-
litudine relicta venit Antiocheiam. Nam
cum hæretici soliti facile sarcire mēdacia,
hunc virum suæ dicerent esse prauitatis, miserunt
ad eum lumen veritatis Flauianus atq; Diodorus,
pariter & Aphraates Acacium virtute florentem,
qui postea Berœæ fuit episcopus, rogantes vt mul-
tis hominum millibus subueniret, & aduersariorū
fallaciam redargueret, veritatisque dogmata con-
firmaret. Is ergo vir sanctissimus, & veniendo
& reuertendo, & in ipsa maxima ciuitate, quan-
ta miracula fecerit, in historia + deo amabili à no-
bis conscripta retulimus. Quod verò totius popu-
lus ciuitatis ad collegia nostra conuenerit, nullum
seculum dubitare confido. Res enim inopinabiles
ad se probantur vniuersos attrahere. Sed quod ma-
xima miracula ille vir operatus sit, etiam veritatis
hostes nequeunt denegare. Hoc enim in Alexan-
dreia temporibus Constantij fecit magnus Antoi-
nius. Deserens enim solitudinem, totas circum-
ibat vrbes, satisfaciens vniuersis, quod Athanasius
doctrinæ Apostolicæ prædicator extaret, & hostes
essent veritatis participes Arii. Sic igitur sciebant
illi sacratissimi viri, quid tempori vnicique con-
grueret, & quando opus esset frui quiete, quando
necessarium solitudini præponere ciuitates.

Philosoo.

Antoniu.

B

De Acepsema, & aliis. C. AP. VI.

An. do. 379.
Acepsemas.
Zeugma-
sim.

FVit porro illo tempore in Cyrestensium erē-
mo famigeratus ille Acepsemas in cella re-
clusus, & sexaginta annis neque visus neque
locutus. Zeugmatus quoque ille admirabilis, qui
licet oculorum acie priuaretur, omnia tamen cir-
cumibat, confortans oues, lupisque resistens. Pro-
pter quam causam monachicam eius cellulā con-
cremauerunt: sed Traianus magister militum fide-
lissimus aliam ei extruxit, multoque eum fouit au-
xilio. Hoc quoque tempore fuit Ephræm in Edef-
sa, in Alexandria verò Didymus. Et Ephræm Syra
vsus lingua, spiritalis gratiæ radios emittebat. Qui
licet ne sciret doctrinam Græcam, multos Græco-
rum eruditofque redarguit, & totius hæreticæ pra-
uitatis infirmitatem nudauit. Et quoniã tunc Har-
monius Bardisana quædam cantica componens,
& impietatem melodicę suauitati permiscens illi-
ciebat audientes, & ad perniciem venabatur: iste
sumens inde harmoniam, pietatem cantilenę per-
miscuit, & audientibus suaue admodū & vtile me-
dicamen apposuit: quæ cantica triumphatorū Mar-
tyrum festos dies etiamnum efficiunt clariore.

Ephram.

Armoniu.
Bardisa-
na F.
Ephram
Syrus.

SOCRATES.

*De malis, quæ sub Valente in Alexandria & per
Ægyptum gesta sunt. C. AP. VII.*

CVm igitur Imperator Valens, lege præce-
pisset persequendos esse in Alexandria &
Ægypto cunctos orthodoxos, omnia va-
stabantur. Alij nanque ad iudicia trahebantur, alij
mittebantur in vincula, alij verberibus ageban-
tur: plurimaque supplicia aduersus quietis amato-
res ingerebantur. Et cum hæc in Alexandria fie-

rent secundum Lucij voluntatē, fuissetque in An-
tiochiã reuersus Euzoius, mox ad monasteria per
Ægyptum constituta processerunt Magister mili-
tum cum multitudine armatorum, & Lucius Aria-
nus. Cumque plurima viris sanctis mala facerent,
nec eos villo modo superarent, persuasione Lucij
patres monachorum mittuntur in exilium. Inter
quos erant, Macarius Ægyptius, & alter Alexan-
drinus. Quumque venissent in insulam quandam, ar-
reptam cuiusdam filiam sacerdotis à demone, cla-
mantemque ad illos viros: Cur venistis etiam hinc
nos expellere: suis orationibus liberatam patri re-
stituunt, & ad Christianismum sacerdotem simul
& reliquos habitantes in insula perduxerunt. Qui
mox simulacra proicientes, formam templi in ec-
clesiam mutauerunt. Baptizabantur enim, & offi-
cia Christianismi cupidissime docebantur. Sic igitur
propter Consubstantialitatis fidem, viri admi-
rabiles probabiliores effecti sunt, aliosque sanan-
tes firmiorem operibus ostenderunt fidem.

Orthodoxi
vixissent.

Macarij
duo.

*De Didymo & scriptis eius, de Gregorio Pontico, eius-
que miraculis. C. AP. VIII.*

E

EO quoque tempore virum alium fidelem
produxit Deus, vt per eum fidei testimoniū
perhiberet, Didymum admirabilem virum,
qui omni tunc doctrina florebat. Is cū paruus ad-
huc prima literarum elementa doceretur morbo
oculorū perdidit visum. Cui deus pro visibilibus
oculis intelligibiles condonauit. Nam quod per
oculos doceri non potuit, auditu vigilantia cogno-
uit: qui cum à puero fuisset ingeniosus, vincebat
etiam acuta conspicientes. Facile nanque regulas
Grammaticæ atque Rhetoricæ artis didicit. Cum-
que venisset ad Philosophiam, mirabiliter Diale-
cticam, Arithmetiam, Musicam, aliasque Philoso-
phiæ disciplinas didicit, animoque recondidit, ita
vt celeriter obuiaret eis qui oculis inspectoribus
talia didicissent. Sed etiam vetus nouumque Testa-
mentum adeo perfecte cognouit, vt multos æde-
ret libros. Qui & de Trinitate tres libros fecit, &
Origenis opus de principiis, id est, *περί ἀρχῶν* inter-
pretatus, in id explanationes reliquit eximias. Fer-
tur verò Antonius cūm Valentis tempore propter
Arianos venisset in Alexandria, vidisse Didy-
mum, eique dixisse: Non te conturbet ô Didyme,
amissio sensibilibus oculorum, tales enim oculi ti-
bi defunt, quibus & muscæ & pulices frui vtique
possunt. Sed gaude potius te habere oculos, qui-
bus etiam angeli contutur, per quos videtur de-
us & eius lumen inspicitur.

Didymus.
An. do. 376.

THEODORITVS.

Didymus ab infantia priuatus oculis, Gramma-
ticam, Rhetoricam, Arithmetiam, Geometriam,
& Astronomiam, & syllogismos Aristotelis, & e-
loquentiam Platonis auditu didicit, nō quod hæc
veritatem erudirent, sed quod aduersus mendaciū
arma veritatis existerent.

An. do. 376.

SOCRATES.

Et quoniam aliqui ex nominis similitudine no-
scentur errare, necessarium est ostendere aliū esse

Gregorius Ponticus discipulus Origenis.

A Gregorium Ponticum ortum ex Cæsarea Ponti admodum vetustum & discipulum Origenis. De hoc nanque Gregorio multus est sermo in Athenis, & Beryto, necnon & Ponto, & (vt ita dicatur) in vniuerso orbe terrarum. Is enim quum discessisset ab Athenis, venit Berythum, ibique iura legebat. Cùmque cognouisset in Cæsarea libros sacros Origenem exponere, venit illuc, expositiones magniloqui illius auditorus. Aquo veram philosophiam eruditus, euocantibus parentibus remeavit ad patriam. Vbi primò quidem quum esset adhuc laicus, plurima signa fecit, languores curando, daemones per epistolas expellendo, Paganosque sermonibus & operibus sibi subiugando. Huius meminit & Pamphilus martyr, & Eusebius in libris quos de Origene conscripsit. Fuit ergo Gregorius antiquus iste, discipulus Origenis, & alter Nazianzenus fraterque Basilij. Fuit alius Gregorius Alexandrinus, Arianus.

B *Quod Nouatiani festiuitatē Paschæ mutauerint, & de schismate inter Cornelium Romanum episcopum, & Nouatum facto pro recipiendis errantibus.*
CAP. IX.

EA tempestate Nouatiani habitates in Phrygia, festiuitatem Paschæ mutauerunt. Quomodo autem gestum sit, dicam, primò tamē referens cuius rei gratia circa Phrygum Paphlagoniorumque gentes seuerius ecclesiastica regula cōseruetur. Nouatus presbyter se ab ecclesiæ Romanæ communionē subtraxit, quod Cornelius episcopus, fideles qui sacrificauerant tempore factę persecutionis à Decio, in communionem recepisset. Pro hac itaque causa segregatus, & ad episcopatum à confortibus suis episcopis euocatus, scribebat ecclesiis, ne eos qui daemones immolauerant, ad sacramenta suscipere, sed inuitarent quidem ad pœnitentiam, remissionem verò dei relinquerent potestati, cuius solius est peccata remittere. Tales epistolas suscipiētes, in vnaquaque prouincia secūdam proprios sensus responsa reddebant. Cum ergo ille mandaret non oportere sacris interesse mysteriis eos qui post baptismum peccatum commississent quod ducit ad mortem, quibusdam quidē videbatur amara nimis & dura huiusmodi regula: alij verò veluti iustam rectamque suscipiebant. Inter hæc mota quæstione venerunt literæ Cornelij Romani præfulis, quæ remissionē peccantibus etiam post baptismum promittebant. Sic ergo ambobus diuersa scribentibus, & ex diuinis eloquiis sua sensa firmantibus, singuli Prouincialium diuersas sunt sequuti sententias. † Sanantes nāque sanare promissa remissione, etiam reliquo tempore deliquerunt. Vnde gētes Phrygum castiores quàm aliæ esse noscuntur. Nouatus itaque licet propter conuersationem subtilissimam segregauerit seipsum, non tamen mutauit Paschę festiuitatem. Nam secūdam partes Hesperias etiam iste celebrabat. Agitur enim apud illos Pascha post equinoctium iam olim, & ex quo Christiani esse cœperunt. Sed iste quidem postea sub persecutione Valeriani principis martyrio finiuit vitam. Hi verò qui ex eo nomen habuerunt, eiusque fuere participes, facti concilio paucorum episcoporum in vico Pazeno, vbi sunt fontes Sagarij flu-

Nouatus Presbyter.

† *Sana remissa.*

Cornelius Pont. Ro.

minis, regulam protulerunt, vt Iudæos obseruent Dazyra facientes, & cum eis agant Paschę celebritatem. Postea tamen etiam Nouatianorum ecclesia propter illud concilium noscitur esse diuisa.

Nouatiano: rum conciliū

De Damaso & Vrsino, qui Roma episcopi pariter ordinati sunt.

CAP. X.

EO tempore quum Valentinianus Imperator nullam hæresim pertubaret, post Liberij Romæ Damafus ordinatus episcopus, simul & Vrsinus ex diacono eius ecclesiæ in Basilica Sicinienti latenter. Ob quam rem multis seditione, vel Præfecti Maximini animaduersione punitus, remoto Vrsino Damafus remansit episcopus.

An. do. 368. Damafus Ro. Pons. Vrsinum.

THEODORITVS.

Tunc itaque apud Hesperiam Damafus Romanus & Ambrosius Mediolanensis spiritualibus iaculis feriebant hostes. Cum quibus etiam illi qui ad longa fuerant exilia destinati, literis confortabant suos, & aduersarios destruebāt. Quos diuina prouidentia gubernatores in fluctuatione preparauerat & militum sapientissimos duces in præliis.

An. do. 378. Damafus. Ambrosius

SOCRATES.

De fine Valentiniani maioris, & auspitiis Valentiniani minoris: & quomodo Iustinam matrem eius Valentinianum vna priore coniuge duxerit uxorem.

CAP. XI.

Inter hæc igitur Valentinianus Imperator Hesperię, contra legatos Sauromatarum vehementi furore commotus, eruptione venarum fluxu sanguinis expirauit, post Consulatum Gratiani tertij, & Equitij, septimodecimo die mensis Nouēbris, anno vitę quinquagesimo quarto, imperij vndecimo. Quo moriente Italiæ milites sexto die post eius mortem Valentinianū puerū eius filium ad imperij culmina prouexerunt. Cuius imperium frater & patruus licet inuitē (quod eis ignorantibus factum esset) tamen postea susceperunt. Hoc itaque modo Valentinianus iunior in paternum successit imperium. Is enim natus est de Iustina, quam viuente Seuera priore coniuge Valentinianus hoc modo duxisse probatur uxorem. Iustus Iustinæ pater quum esset Piceni iudex, Constantij temporibus vidit in somnis, quod ex dextro fœmore Imperialem purpurā genuisset. Quūque visio per multos recitaretur ad Constantij aures vsque peruenit. At ille considerans somnium tanquam ei Imperator ex ea nasceretur, mittens occidit Iustum. Cuius filia Iustina quum orphana remansisset à patre, virgo permanit. Posteriore verò tēpore peruenit ad Seuerę notitiam, ad quā frequentius veniebat & amabatur, ita vt etiam cū ea balneis vteretur. Quumque Seuera secum lauātem Iustinā diutius inspexisset, pulchritudine virginis obligata est, & dixit Imperatori adeo esse speciosam virginem Iustinam, vt etiam ipsa licet esset mulier, eius tamen amore sit capta. Itaq; Imperator eius sermone concepto, Iustinam ducere tractabat uxorem, non tamen Seueram abiicere;

Legati Sauromatarum. Valentinianus. Aug. mortem. An. do. 377.

† *Decimo-tertio.*

Scilicet Gratianus & Valens. Valentinianus iunior. Iustus Piceni iudex.

Iustina.

Seuera coniugis Valentiniani.

A ex qua Gratianus fuerat natus, quem paulò ante firmarat Imperatorem. Legem itaque protulit publicè per ciuitates propositam, sancientem vt liceret si quis veller habere duas vxores. Cumque lex posita haberetur, Iustinæ ipse coniunctus est: ex qua natus est Valentinianus Iunior, & filie tres, Iusta, Grata, & Galla: quarum duæ quidem in virginitate manserunt. Gallâ verò postea maior Theodosius Imperator duxit vxorem, ex qua Placidia filia nascitur ei esse progenita. Nam Arcadium & Honorium ex Placida priore cõiuge habuisse cognoscitur.

SOZOMENVS.

Quod Themistius philosophus Valentem ab orthodoxorum nece auocaris. C. A. P. XII.

Lex valentiniani Aug. de duabus vxoribus de cædulo & liberta.

An. do. 378. Valens aduersus orthodoxos.

Interea Valens in Antiochia Syriæ degens, Cõsubstantialitatis cultores vehementer fuisse persecutus, nisi eum liber Themistij philosophi reuocasset, in quo perorauerat eum esse non oportere crudelem propter discordiam ecclesiasticorum dogmatum, quãdo etiam apud Paganos plus quàm trecentarum sectarum differentia videretur, & vnusquisque pro dogmate proprio in sententia diuersa consisteret. Et forte hoc deo gratum magis esset, dum non facile cognoscitur, & diuerso modo glorificatur: vt vnusquisque amplius timeat, dum integritatem eius scientia vel quo modo aut qualis quãtusque sit magis ignorat. His ergo Themistij ratiocinationibus aliquantulũ mitior factus est Imperator.

SOCRATES.

Quemadmodum se Gothi contulerint ad Valentem, & quomodo ad Gothos pestis Ariana peruenierit.

C. A. P. XIII.

An. do. 378. Exilia orthodoxorum

Gothi. Fridigerus & Athalaric. An. do. 379.

Non tamen omnino ab indignatione abstinit, sed pro morte infligenda sacratissimis viris decernebat exilia, donec eius imperum causa huiusmodi Rei publicæ cohibuisset. Barbari trans Istrũ constituti, qui vocantur Gothi, ciuile bellum inter se duabus partibus cõmouerunt: vni perat Fridigerus, alteri Athalaricus. Cũq; p̄ualuisset Athalaric⁹, Fridigerus cõfugit ad Rom. eorũq; postulauit auxiliũ. Quo cognito Valēs p̄cepit Thraciæ militibus, vt Barbaris auxilia cõmodarent. Hoc subsidio victus Athalaricus est, & in fugã versus. Ob hanc ergo causã Fridigerus volēs aliquod beneficiũ repensare Valēti, cũ suis omnib⁹ dogmata eius religionis amplexus est. Vnde hætenus Gothi Ariani esse noscuntur. Tum etiam Vulphilas Gothorum episcopus literas Gothicas adinuenit, & scripturas diuinas in eã conuertit linguam. Cum igitur non solum Fridigeri Gothos, sed etiam Athalarici Vulphilas edoceret, tunc Athalaricus videns religionem patriã violari, multos Arianorũ supplicis tradidit, quos Ariani martyres nunc appellant. Non verò post multum temporis denuo inter se Barbaris compatis, à vicinis gentibus Hünorum deprædabatur. Expulsi que de propriis, ad Romanorum loca cõfugiunt, seruire potius volentes Imperatori. Hoc

Martyres Arianorũ. Filii in Gothia.

quum cognouisset Valens, nihil futuri prouidens, D terras eis tribuit Thraciarum, arbitratus paratum se contra omnes Barbaros habere auxiliũ: ac propterea milites deinceps negligebat, & eos qui pridem contra hostes laborauerant contemnens, etiam à Collatoribus prouinciæ per vicos & ciuitates pro vnoquoque milite octuaginta solidos exigebat, qui dudum eorum tributa releuarat. Hoc ergo fuit initium, vt illo tempore Romanorum Respublica calamitatibus subderetur. Barbari namque quum Thraciam tenuissent, licenter Romanorum prouinciam deuastabant. Hęc audiens Valens, quum ab orthodoxorum exiliis non quiesceret, tunc tamen hac necessitate abstinuit. Turbatus enim, ab Antiochia Constantinopolim venit: vnde etiam aliquantum Christianorum persecutio tunc cessauit.

THEODORITVS.

Interea Valens Imperator cùm Gothorũ gentem commouisset ad bellum apud Bosphorum, tũ fatuus vires suæ infirmitatis agnoscens, misit ad fratrem, suppetias petens. At ille rescripsit, religiosum non esse, talem virum iuuare, qui deo rebellis existeret: sed magis esse iustum vt eius superbia sedaretur. Quod cùm ille miserrim⁹ cognouisset, licet maiori necessitate constrictus, non tamen à sua vehementia cessauit, sed fuit veritati rebellis. Terentius igitur inter hæc victor reuersus est ab Armenia, vir optimus, & pietate decenter ornatus. Tunc ei iussit Valens poscere dona quæ vellet. At ille, quod decebat pium virum cogitare, respondit: Petiit enim non aurum, non argentũ, non prædium, non cingulum, neque donum, sed vt eis qui pro Apostolica doctrina pericula sustinuerant, vna præberetur ecclesia. At ille petitionem ex scripto susceptam cognoscens, quæ illic tenebantur adscripta dirupit, eumque alia postulare præcepit. Verum ille colligens verba precum: Suscipe, inquit, ò Imperator & habeto donum. Aliud verò non postulo: intentionis meæ iudex est vniuersorum iudex. Cum ergo Valens transmissio Bosphoro venisset in Thraciam, primũ quidem Constantinopoli commoratus est, præparans bellum: deinde Traianum cum expeditione contra Barbaros destinauit. Cũq; remcasset ille deuictus, derogabat Valens ei molliciem & timorem adscribens. At ille vsus fiducia viro fortissimo cõgruēt: Non, inquit, Imperator ego sum victus, sed tu victoriam perdidisti, cũ deo resistis, & illius auxilia Barbaris facis potius opportuna. Cũ enim à te impugnetur, pro illis pugnat: & necesse est, deum sequi victoriam. An nescis quos ab ecclesiis expuleris, vel quibus eas contradideris? Hęc eadē Arantheus & Victor magistri militũ sunt professi, & Imperatorem ne tunc indignaretur, admonuerunt. Aiunt verò Isaac monachum habentem celulam illic, cùm videret eum egredientem ad pugnam cum clamore dixisse: Quo vadis Imperator qui pugnas aduersus deum, quem non abes adiutorem? Ipse enim contra te Barbaros mouit, quoniam & tu aduersus eum blasphemias linguas plurimas incitasti, & qui ei pfallũ sacra, domibus expulisti. Quiesce ergo rebellare, & ille faciet bella cessare. Redde gregibus pastores eximios, & vi-

Græci exilium

Gothi in Romanos

Valens petit auxilium à fratre contra Gothos.

Terentius, magister militum orthodoxus.

Traianus magister militum.

Arantheus, Victor. Isaacus monachus.

A ctoriam sine bello percipies. Si verò nihil horum sic agens pugnare contendis, experimento cognosces, quàm durum sit contra stimulum calcitrare. Nam neque reuerteris, & exercitum vehementer perdes. *Betranion* autem omni virtute clarus vniuersę Scythiæ præsul, habens zelo fidei cor accensum, pro corruptione dogmatum & iniquitatibus quas contra sanctos agebat, Valentem sæpe redarguit, clamās cum sacratissimo Dauid: Loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum, & nō confundebat. Qua tamē gratia Barbari Ariano sint viciati languore, narrabo. Tēpore quo transeuntes Histrum, pacem cum Valente fecerunt, tunc præsens Eudoxius suggessit Imperatori, vt ei Gothi communicarent, pridem enim diuinę sciētīę radiis imbuti, Apostolicis dogmatibus pascebātur. Communio, inquit, vnus dogmatis firmiter faciet pacem. Hoc Valens laudans à ducibus Gothorum exegit, vt dogmatum quoque concordiam retinerent. Illi verò dicebant, paternam se mutare non posse doctrinam. Et cum illo tempore *Vulphilas* esset eorum episcopus (quem valde sequebantur, eiusque verba quasi leges immobiles existimabant) hunc verbis, pecuniisque flectēs Eudoxius, egit, vt Barbari cōmunionē amplecterentur Imperatoris, sic decipiens eos ac dicens, certamen esse verborū, nō differētiam dogmatū. Quāobrem hæctenus Gothi maiorem quidem patrem filio dicunt: creaturam verò filium nequaquam dicere sustinent, licet hoc asserentibus communicare videantur.

SOCRATES.

De reuersione Petri episcopi in Alexandriam, & de eius morte, & de successione Timothei.
CAPVT XIII.

*Alexandrini**Petrus moritur.**Timotheus succedit.*

H Oc itaque tēpore, cūm Imperator ab Antiochia discessisset cōfortati sūt qui ab eo persecutionem patiebantur, & maximē Alexandrini Petro videlicet reuerso de Roma cū literis Damasi Romanę vrbs antistitis confirmātis Consubstantialitatis fidem, & Petri episcopi roborantis ordinationē. Quo factō populus sumpta fiducia, Lucium expulit, & reduxit Petrum. Sed **C** Lucius Constantinopolim nauigauit: Petrus cūm modicum vixisset tempus, reliquit fratrem suum Timotheum successorem.

Quomodo Valens contra Gothos pugnando sit deuictus, ac mortuus. CAP. XV.

P Orrò Valens Imp. cum tricesimo die Maij mensis sexto Consulatu suo, & Valentiniani iunioris secundo Cōstantinopolim venisset, inuenit populum in mœstitia constitutum. Barbari nanque per Thracias discurrentes etiam Constantinopoleos suburbana vastabant, non existente qui eis resistere fortiter valeret. **Q**ui cum vsque ad muros venissent vrbs, afflictā ciuitas murmurabat, quasi eos Imperator illuc euocasset, quum nec resisteret, & magis bella protraheret. Circenses ludi igitur agebantur, & illic Imperatori clamabant: Da arma & nos pugnabimus.

Hinc accensus Imperator, vndecimo die Iunij mensis egreditur, interminatus pœnas se pro iniuriis cum rediret à Constantinopolitanis ciuibus exacturum, & quia prius videbantur Procopio præbuisse auxilium, ita vt ciuitatem aratro vertere minaretur. Deduxit ciues igitur vsque ad urbem Adrianopolim, quę est in confinio Macedonię.

THEODORITVS.

E

Et exercitu quidem præmisso ipse in quodam vico victoriam expectabat. Porro milites Barbarorum impetum non ferentes, alij fugiebant, alij necabantur. Barbari autem venientes ad vicum vbi Valens cognita prodicione se celare nitebatur, immisso igne concremauerunt cum vico etiam pietatis inimicum.

Valēs Aug. cōbustus est.
An. do. 381.

SOCRATES.

Qui finem vitę sortitus est nono die mensis Augusti, eodem Consulatu, id est, quarto anno ducentęsimę octuagesimę nonę Olimpiadis. Aiunt aliqui eum igne consumptum cum in vicum fugisset, quem Barbari concremauerunt. Alij verò ferunt, quod mutato Imperiali habitu ad pedestrium venerit exercitum: & cum equestres se dedidissent pugnare nolentes, in congressione vniuersos pedestres repente confossos: vnde dicunt ipsum quoque ignoti vulnere fuisse prostratū. Defunctus est anno vitę quinquagesimo. **Q**ui cum fratre regnauit annos tredecim, post fratrem verò tres. Taliq̄e sorte defunctus est.

F
Histo-

A HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT, D

LIBER NONVS.

SOCRATES.

Quod Mortuo Valente Constantinopolim Barbari denastarunt.

CAPVT PRIMVM.

Barbari sub urbia Constantinopoli- tana diripi- unt.

B

Dominica Aug. Mauia regi- na Sarace- norum.

Valentis Imperatoris nomine Dominica, prœmia ex ærario publi cobene pugnantis, secundũ cõsuetudinem militũ ministrabat. Quib⁹ etiam Saraceni tulere suppetias, quas eorum regina nomine Mauia Romanis fœderata miserat.

THEODORITVS.

De benignitate Gratiani & fidei reſtitudine.

CAPVT II.

An. do. 381. Gratianus reuocat epi- scopos ortho- doxos de exilio.

C

Porrò Gratianus Valentiniani filius, cum pri dem patre defuncto Europæ scepra tenuisset, defuncto Valente sine sobole, Asiæ quoque Lybiæque regna suscepit. Moxque pietatem quam mente perceperat, operibus demonstrabat, initiaque sui regni rerum omnium domino dedicauit. Scripsit itaque Legem, præcipiens, vt expulsi pastores ad sua ouilia redirent, sacręque basilicæ eis redderentur, qui communionem Damasi sequerentur. Is enim Damasus Romanæ urbis episcopus laude dign⁹, vir mirabilis, semper ornatus, dicere facereque pro Apostolicis dogmatibus cuncta festinus post Liberiũ gubernacula suscepit ecclesiæ. Misit igitur Imperator cum huiusmodi lege etiam Saporem quendam tunc nominatissimum militiæ principem: & Arianae quidem blasphemiae prædicatores, veluti quasdam bestias diuinis sepius iussit expelli: optimis verò pastoribus & sacris ouilibus vniuersa restitui. Hoc ergo in vniuersis prouinciis decreuit obseruari.

Damasus Pont. Rom.

SOCRATES.

Gratianus itaque cum iuniore Valentiniano regno potitus ab exilio reuocatis omnibus, lege sanciuat, vt vnaquæque religio licite sacra celebraret, solos verò ab ecclesiis prohibuit Eunominanos, Photinianos, Manichæos.

An. do. 381. Libertas re- ligionis vni- uersaque.

THEODORITVS.

De contentione apud Antiochiam inter Paulinum & Melitium facta, & de Apollinare Laodicensi eiusque secta. CAPVT III.

Tunc igitur in Antiochia, quæ præsidet Orienti, contentio huiusmodi causa prouenit. Pro Apostolicis dogmatibus laborantes (sicut iam dictum est) erant diuisi, & alij post calumnias irrogatas Eustathio Arianam abominati vrsaniam, apud seipso sacra celebrantes, Paulinum habebant antistitem. Alij verò post ordinationem Euzoij, cum Melitio cõuenientes eius doctrina fruebantur. Ad hæc autem Apollinaris Laodicensis alterius partis sibi præsulatum assumpsit. Qui cum pietatis indueret vultum, & Apostolica se fingeret dogmata conseruare, paulò post manifestus hostis apparuit. De diuina nanque natura adulterinis rationibus utebatur, gradus quosdam generans dignitatum, & sacramentum dispensationis imperfectum explanare præsumens, animamque rationalem quæ corpus regit, priuatam salute confirmans. Si enim animam nõ assumpsit secundum illius rationem Deus verbum, neque medicinam præbuit, neque honorem dedit: sed corpus quidem terrenum ab inuisibilibus virtutibus adoratur: anima verò secundum diuinam imaginẽ facta inferne permansit, cõtumeliis induta peccati. Qui plurima super hæc vrsanus asseruit. Aliquãdo etenim pariter cõfitebatur & ipse ex sancta virgine assumptam carnem: aliquãdo verò eã cum deo verbo cœlitus descēdisse: aliquãdo eum ipsum factũ carnẽ, sumpsisse nihil ex nobis. Aliasque plurimas & inanes fabulas sacris promissionibus copulabat, quas in præsentem dicere superfluum iudicauit. Talia quidẽ ille dicẽs, nõ solũ suos peste repleuit, sed etiã quosdã nostrorum fecit huiusmodi lepra participari. Post modicũ verò tẽporis cũ suum viderent opprobrium & ecclesiæ claritatẽ, penẽ cuncti reuerſi sunt, & cõmunionem ecclesiasticã percipere meruerũt, nõ tamen priorẽ deposuere languorem, sed magis cõplures Constantiũ latenter fauciauerũt. Ex hac ergo radice in ecclesiis genuit, vna carnis deitatisque natura, & vt diuinitati vnigeniti passio copuletur: & alia, quæcunq; populis & sacerdotibus certamina genuerũt. Sed hæc quidem postea facta sunt. Tum igitur veniente Sapore magistro militiæ, & ostendente Principis legem, Paulinus quidem fatebatur se Damasi esse participẽ. Promittebat etiã Apollinaris, hoc ipso languore celato. Sacratissim⁹ verò Melitius subquite degens, illorũ certamina deuitabat. Porrò Flavianus sapiētissimus tũc in ordine presbyterij cõstitutus, primo quidẽ veniente magistro militum, ita ad Paulinũ loquutus est: Si communionẽ Da-

Schisma Christianorum. Apollinaris Laodicensis. An. do. 380.

Flavianus Paulinus.

A masi ô amice sectaris, ostende nobis dogmatum tuorum aperte concordiam. Ille nãque vnam Trinitatis substantiã confitens, tres subsistentias prædicat in aperto: verũ tu è diuerso subsistentias perimis Trinitatis, ostende itaque dogmatum concordiam, & suscipe secundum legem ecclesiã. Quum ergo illum his sermonibus obiurgasset, cõuersus, Apollinari dixit: Admiror te amice sic impudenter veritati resistere, cum aperte noueris, quod laudabilis Damafus perfecte naturam nostram à deo verbo dicat assumptam, tu verò contraria fatearis. Mentem nanque nostram salute fraudas. Si autem false loquimur, te forsitan accusantes, vel nunc nouitatem à te natam denega, & Damasi amplexus doctrinam, sectam suscipe venerandam veritatis. His rationibus sapientissimus Flavianus illorum fiduciam ita redarguit. Porro Melitius omniũ mansuetissimus hominum, benigne atq; suauiter Paulino dixit: Quoniam & mihi harum ouium curam commisit dominus, & tibi similiter aliarum, suscipe hanc sollicitudinem, & communicemus inter nos sub dogmate pietatis. Iugamus amice greges, & soluamus de Præfulatu contentionem: communiter pascentes oues, curam eis communiter exhibeamus. Si autem de sede certamen est, ego etiam hanc contentionem conabor dissoluere. In sede sacrum ponatur Euangelium, & ex vtraque parte nos sedeamus. Et si quidem prius ego finem vitæ suscepero, solus eris Antistes: si verò hoc tibi prius euenerit, ego rursus gregis habebō curam. Quũ hæc ergo Melitius cum omni mansuetudine protulisset, Paulinus acquiescere non consensit. Tum magister militiæ, iudex vtriusque verborum ecclesiã Melitio tradidit. Paulinus autem aliarum ouium permanit Antistes. Verum Apollinarius Præfulatu nudatus ecclesiæ, nouitatem doctrinæ suæ aperta impudentia prædicabat, & ducem semetipsum ostendit hæreseos, & ipse quidem in Laodicia crebro morabatur. In Antiochia verò pridem Vitalẽ ordinauerat, vita quidem optima decoratum, & Apostolicis dogmatibus innutritum, postea tamẽ hoc languore putrefactum. Porro sacratissimus Melitius Diodorum illum (cuius iam meminimus) qui sub tempestate oppido quàm aspera ecclesiæ nauem à subuersione seruauerat, Tarsensium pastorem constituit, eiq; Cilicum gentis curam comisit. Apamiæ verò Pontificalem curam Iohanni dedit. Qui licet genere ac nobilitate fulgeret, tamen progenitores propriis virtutibus adornabat. Hunc ergo & sermo decorabat & vita. Is itaque tempore tempestatis confidelium suorum numerum gubernauit, cooperatorem habens laudabilem Stephanum, quem sacratissimus Melitius ad alia certamina destinauit. Nam cum cognouisset Germaniciam Eudoxij peste corruptam, hunc eò tanquam sapientissimum medicum destinauit. Erat enim omni Græcorum doctrina plenus, & diuinis dogmatibus innutritus. Quamobrem spe sua fraudatus non est. Vfus nanque dono spiritualis doctrinæ, lupos mutauit in oues. Porro magnus Eusebius de exilio remeas Acacium summæ claritatis virum in Berœa ordinauit episcopum, in Hierapoli Theodotum, cuius mira conuersatio hætenus decantatur, Eusebium in Chalchide, in Cyro nostra Isidorum. Aiunt verò quod etiam Eulogium, qui pro Apostolicis dogmatibus decertat, & in An-

Melitius ad Paulinum.

Apollinarius priuatus episcopus.

Vitalis.

Diodorus.

Iohannes.

Stephanus sodalis Iohannis Apamiensis.

Germanicia

Eusebius redux. Acacium Theodotum.

tinò cum Protogene missus in exilium, Edeffæ ordinauerit, episcopum. Barseus enim sacratissimus, iam de hac luce migrauerat. Sanctus verò Eusebius vltimum episcopum Marin in ciuitate Dolicha fecit. Hæc enim parua ciuitas vesaniam tunc obtinuerat Arianam. Quò quum accessisset Eusebius, vt Marin virum plurimis virtutibus decoratum, in sede collocaret episcopali, quædam mulier Ariana peste repleta, tegulam de tecto demisit, qua eius caput valde contriuit. Isq; paulò post ad vitam meliorem de hac luce migravit. Qui moriẽs, præsentem iureiurando conftrinxit, vt ab ea quæ hoc fecisset, nullo modo pœnas exigeret, imitatus dominum suũ qui de crucifigentibus ait: Pater, remitte eis: non enim sciunt quid faciunt. Simul & cõferuum Stephanum, qui post multos lapidum iactus clamabat: Domine ne eis statuas hoc peccatum. Hoc ergo modo magnus Eusebius est defunctus. Et qui Thraciæ Barbaros effugit, impiorum hæreticorũ manus declinare non potuit, sed martyrij coronam illorum ferocitate suscepit. Hæc ergo gesta sunt post reuersionem episcoporum.

Barseus. Mare.

Eusebius à muliere Ariana occiditur.

De Theodosij ducatu, quomodo à Gratiano Imperatore fuerit ordinatus & ad Orientale missus imperium Orthodoxis profuerit, & retruserit hæreticos.
C. A. P. 1111.

Porro Gratianus Thraciam Barbaros vastare cognosceps. Italia relicta, in Pæoniam venit. Ea tempestate Theodosius tam propter parentum nobilitatem, quàm propter fortitudinẽ propriam nominatissimus habebatur: & ob hæc causam inuidia parium Iudicum fatigatus, in Hispania morabatur, vbi & ortus fuerat, & nutritus. Cumq; Imperator quid faceret hæsitaret, quippe cum barbari eleuati victoria inexpugnabiles esse viderentur, ducatu Theodosij pugnam credidit finiri. Repente siquidem eũ ab Hispaniis euocans, & magistrum militum esse denuntians, cum expeditione ad Barbaros destinauit. At ille fide munitus, confidenter ad Thracias est profectus. Quò cum venisset, vidissetq; Barbaros, exercitum ordinauit ad pugnam. Congressionem verò facta, impetum Barbari non ferentes suas acies reliquerunt. Et illi quidem fugiebant, hi verò fortiter sequebantur. Immensaq; cædes tunc facta est Barbarorum. Plurimis igitur interemptis, paucisque latenter transeuntibus Histrum, mox Dux optimus exercitu disperso per vicinas vrbes, velociter rediit ad Principem, itavt ipse triumphorũ suorũ nuntius existeret. Quod tamen nec ipsi Imperatori quum miraretur factum, credibile videbatur. Æmuli siquidem & fugisse eum dicebant, & exercitum perdidisse. At ille propter derogantes sibi, petiit mitti qui viderent hostium multitudinem peremptorum. His verbis Imperator flexus, misit qui res actas inspicerent, sibiq; renunciarent. Porro Dux optimus inter hæc diuinam visionẽ vidit, & ab ipso deo aperte sibi monstratum. Conspexit enim in somnis, quod sanctus Melitius Antiochenæ ciuitatis Antistes chlamyde ipsum vestiret Imperiali, & corona caput ornaret. Hæc quũ nocte vidisset, cuidã mane retulit & clericorũ. At ille clarũ esse somniũ dixit, & nihil ænig-

Thracia regio quam Pannoniam vocant. Theodosius in Hispaniam patriam suam secessit.

Theodosius Dux militũ Barbaros profugant.

Theodosij somnium.

†anicorum.

A maticum, nihil dubium continere. Quumque pauci omnino transissent dies, qui pro victorię inspectione missi fuerant, redierunt, peremptaque hostium multa millia narrauerunt. Quamobrem letatus Princeps, Theodosium fecit Imperatorem.

Theodosius
fuit Caesar.
An. do. 382.

SOCRATES.

Consulatu Aufonij & Olibrij sextodecimo die Ianuarij mensis.

THEODORITVS.

Tradita ei sceptrorum parte Valentis, ipse rursus ad Italiam rediit, & illũ ad regna collata transmisit. Mox igitur vt imperium sumpsit, prę omnibus de cõcordia ecclesię cogitauit, & vniuscuiusque Pręsulatus episcopos Constantinopoli conuenire pręcepit. Hęc sola erat Ariano plena contagio. Nam Occidens liber ab huiusmodi languore permanfit. Constantinus enim senior filius Constantini maioris, & Constans iunior paternam fidem integram seruauerunt. Rursus Valentinianus

An. do. 381.
Theodosius
episcopus
Constantinopolim conuocauit.

B Imperator Hesperię, inuiolatam custodiuit fidei pietatem. Orientis autem tractus, multiphariam huiusmodi labe repletus est. Arius enim Alexandrię presbyter ciuitatis hanc ibi genuit blasphemiam. Post quem Eusebius, Patrophilus, & Acrius Palęstini, & Paulinus atque Gregorius Phœnices, & Laodicęsis Theodorus, cũque his Georgius, post quos etiam Athanasius & Narcissus Cilices, & alij plurimi male iacta semina nutriuerunt. His igitur nequissimis cultoribus fuit cooperatore Constantius atque Valens. Pro hac ergo solummodo causa, Theodosius suo subiacentes imperio Constantinopoli congregari pręcepit episcopos.

SOCRATES.

Quomodo Macedoniani denuo ab Orthodoxis diuisi sint. CAP. V.

I Nterea Macedoniani post legationem ad Liberium destinatam aliquãto tempore sine discretionem communicabant, & ipsi ius qui ab initio definitionem fidei Nicænę susceperant. Cumque lex Principis Gratiani potestatem religionibus sicuti uellent communicare prębuisset, denuo sunt diuisi: congregati que in Antiochia, statuerunt vocem Consubstantialitatis amouendam, & uerantibus Nicænã fidem non esse communicandum. Sed plurimi uidentes eorum uarietatem, recesserunt ab eis & Consubstantialitatis sectatoribus sunt uniti.

SOZOMENVS.

Quomodo Theodosius Imperator Thessalonica baptizatus sit. CAP. VI.

C Umque Theodosius bello Barbaros superasset, & illi Romanos amicos habere precarentur causa fœderis, acceptis obsidibus Thessalonica venit. Vbi cum in egritudinem incurrisset, ab Acholio eius ciuitatis episcopo baptizatus est, licet à progenitoribus Christianũ dogma & fidem Nicæni concilij sequeretur.

† Acholio

SOCRATES.

D

Tum igitur baptizari cupiens propter morbum, Thessalonicensium interrogauit episcopum, cuius nam fidei esset. Quo respondente, quod Ariana pestis in Illyricum non ualisset accedere, sed inuiolatam ab initio fidem Nicænũque concilium seruarent, ille libenter eius uerba suscipiens, baptizatus atque ægritudine liberatus est.

An. do. 381.

SOZOMENVS.

Professio Theodosij de fide. CAP. VII.

C Ogitans igitur Imperator, melius esse pronunciare subiectis, cuiusnam esset fidei, ne uideretur vim facere, si quenquam subito inuitum ad cultum religionis impelleret, legem è Thessalonica populo Constantinopolitano proposuit. Hoc enim uisum est, vt ueluti de quadã ciuitatis arce omnibus subiectis aliisque ciuitatibus iudicante scriptura, fieret manifesta. Cuius legis uerba sunt hæc:

Les Imp.
de fide ortho.
doxa.

IMPPP. GRATIANVS, VALENTINIANVS, & Theodosius Auggg. populo urbis Constantinopolitanę.

Cunctos populos, quos clementię nostrę regit temperamētum, in ea uolumus religione uersari, quam diuinum Petrum Apostolum tradidisse Romanis religio usque nunc ab ipso insinuata declarat: quamque pontificem Damasum sequi claret, & Petrum Alexandrię episcopum, uirum Apostolicę sanctitatis: hoc est, vt secundum Apostolicã disciplinam, euangelicamque doctrinam patris & filij & spiritus sancti vnã deitatem, sub pia maiestate, & sub pia Trinitate credamus. Hanc legem sequentes, Christianorũ catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos uerò demētes uersanosque iudicātes, heretici dogmatis infamiã sustinere, diuina primũ uindicta, post etiã motus nostri quę ex cœlesti arbitrio sumpserimus, ultione plectendos. Data. 11. Kalend. Martias, Thessalonica. Gratiano quinto, & Theodosio Aug. c o s s. Hęc fanciens paulò post Constantinopolim uenit.

Petrus.

Damasus
Pont. Rom.
Petrus Alex.
mandrianus.

An. do. 382.

De Gregorio Nazianzeno Constantinopolim translato. CAP. VIII.

T Um igitur Gregorius Nazianzenus communi decreto multorum episcoporum in Constantinopolim trãsmutatus, intra ciuitatē in paruo oratorio sacra celebrabat. Cui loco postea principes basilicam maximam copulantes, eam uocauerant Anastasiam.

Gregorius
Nazianzenus
Constantinopolim
translatum
Anastasia.

De basilica sancta Anastasia. CAP. IX.

Q Væ sanè non solum pulchritudine & magnitudine, uerumetiam apertissima apparitione Dei noscitur illustrari. Illic enim diuina uirtus in somnis, & apertè, plurimis & frequēter multisque languentibus, & in rerum periculis cõstitutis subuenisse dinoscitur, ita vt crederetur ab aliquibus sanctam Mariam, Christi matrem uirginem hanc esse. Cum tali nanque habitu multis ostenditur.

L ij

A Quam Basilicā idē Anastasiam vocant, sicuti reor, eō quōd dogma Nicæni concilij in Constantinopoli, velut iam mortuum, eo loco expositionibus Gregorij resurrexerit. Ego tamē audiui quosdā veriloquos referentes, cū populus illic congregaretur ad missas, mulierem pregnantem de superiori porticu cadentem defunctam fuisse, tumque communi oratione facta super eam, reuixisse, & cum partu seruatam esse. Quamobrem valde inopinatum Anastasiæ nomē, id est resurrectionis, accepit.

SOCRATES.

Quomodo Theodosius ab ecclesia Constantinopolitana Arianos expulerit. CAPVT X.

Gregorius Nazianzenus capis a-bire Constātinopoli, Theodosius Aug. ad Demophilū Ariana religionis auisitem.

Math. 10. c

Lucius alex. Ariani relinquentes ecclesias quas X. L. annis tenuerant. An. do. 382.

Gregorius itaque vir eloquētissimus ac vnerandus, cognoscens aliquos murmurare eō quōd esset ex alia ciuitate, adueniente principe Constantinopoli habitare declinabat. Imperator tamē cū in tali statu inuenisset ecclesias, cogitabat quemadmodum pacificaret omnes, & cunctas aueret ecclesias. Mandauit ergo repētē Demophilo, qui tunc Arianae religioni præsidebat: Si vis, inquit, credere secundum Nicæni dogma concilij, vniatur populus & suscipiat pacem. Cumque ille propositionē huiusmodi refugisset, tunc Imperator, Si pacem, inquit, concordiamque declinas, fugere te etiam à sacris basilicis ego præcipio. Hæc audiens Demophilus, & cogitans graue esse potioribus resistere, conuocans in ecclesiā plebem, & surgens in medio cunctorum, hæc per se subiectis verba loquutus est: Fratres, scriptum est in euangelio: Si persequuti vos fuerint, ex ista ciuitate fugite in aliam. Quia igitur Imperator ecclesiis opus habet, scitote crastina nos Collectam extra urbē celebraturos. Hæc cū dixisset, egressus est. Non tamen sic intelligens euangelij verba, quemadmodum dicta sunt. Illic enim præcipitur, vt fugientes habitationem mundanam, Hierusalem requirāt supernam. Egressus ergo ciuitate ante portas conciliabula celebrabat. Cum quo simul exiit. Lucius Alexandria pulsus, quia tunc Constantinopoli morabatur. Sic itaque Theodosij concordiam non ferentes post quadraginta annos ecclesias, quas vi tenuerant, reliquerunt. Egressi de ciuitate quinto Consulatu Gratiani, & Theodosij primo, mense Nouembri. Quo factō, Nicænae hedei sectatores ecclesias receperunt.

SOZOMENVS.

De Eunomij calliditate. CAPVT XI.

Igitur cū Eunomius Valentis temporibus à suis clericis recessisset, apud seipsum in Bithynia morabatur vir callidus & dicendi peritus, multusque populus concurrebat ad eum: alij hominem experiri volentes: alij audire quæ diceret. Horum fama peruenit ad Principem: Cum quo ipse quoque voluit habere sermonem: sed Augusta Placilla precibus eum retinuit. Erat enim fidelissima, & Nicæni dogmatis iura sub integritate seruabat, timuitque ne (vt fieri solet) eloquio viri callidi captus Imperator, facili in sectam eius incidere.

De Constantinopolitano concilio cōtra Macedonianos.

CAPVT XII.

Interea cū episcopi centum & quinquaginta fuissent Constantinopoli congregati, præcepit Imperator vt nullus proderet quisnā esset maximus ille Meliti^o. Volebat enim ex memoria sui somnij virum illū sibi ipsi indicari. Cū ergo omnis illa multitudo Pontificum regiā introisset domum, relictis omnibus ad magnum concurrat Melitium, & veluti quispiam filius patris amator, post multum temporis paterna visione potitus, complectebatur eum, & simul osculabatur oculos, labia, pectus, & caput, dextrāque quæ ipsum in somnis coronauerat, insinuauitque illi quam viderat visionem. Cūque etiam ceteros congruè salutasset, rogauit tanquam patres, vt de rebus præsentibus cogitarent.

SOCRATES.

Et vt in vrbe Constantinopolitana ordinaretur episcopus. Et cū speraret posse Macedonianos vniri, etiam eorū conuocauit episcopos. Conuenerunt ergo de Consubstantialitatis fide, Timotheus Alexandrinus, Cyrillus Hierosolymitanus, post pœnitentiam in Consubstantialitatis dogma cōsentiens, Melitius Antiochiæ, & Acholius Thesalonicae, aliique plurimi, ita vt centū & quinquaginta numerus compleretur. Macedonianis verò præerat Eleusius Cyzici & Lampfaci Martianus: erantque simul triginta sex, quorum plurimi esse videbantur de ciuitatibus Helleponti. Conuenerunt itaque Consulatu Eucharij & Euagrii mense Maio. Igitur Imperator & Episcopi partis ipsius laborabant, vt Eleusius eiusque sequaces vnirentur ecclesiæ, commemorantes eis legationem, quam miserant ad Liberium tunc Romanæ urbis episcopum per Eustathium, & quia pridem sponte ei cōmunicassent, nec esset sine pudore vt subito beneprius placita mutarent. At illi eius monita aperta que conuitia paruipendentes, elegerunt sequi potius Ariana pestem quàm Consubstantialem dicere Trinitatem. Hæc fatentes de Constantinopoli sunt egressi, & scribebant alteri alteris, ne quis ipsorum in Nicæni concilij dogma consentiret.

An. do. 383.

Theodosius Melitium agnosca, utique non est nisi per infamiam.

Macedonianorum episcopi & pertinacia. An. do. 383.

THEODORITVS.

De ordinatione Maximi Cynici, eiusque depositione, & ordinatione recta Nestarij, & de canonibus in eafy modo constitutis. CAP. XIII.

Gregorius verò qui tunc Constantinopolitanā regebat ecclesiā, Nazianzum redire parabat. Pro quo cū episcopatus Constantinopolitana vacaret ecclesiæ, Timotheus Alexandrinus Petri successor, Maximum quendam Cynicum ordinauit episcopum, cū nuper totondisset eum. Is verò erat Apollinaris vālania refertus. Sed non perulerunt hoc malum viri sanctissimi Constantinopoli congregati. Et cū Ægyptij maximè se pro eius ordinatione separassent, sacra officia cum Gregorio celebrabant. At ille grauer fe-

Gregorius Nazianzenus Constātinop. reliquit. Maximus Cynicus.

Arens rursus factam diuisionem, exorabat vniuersos, vt laude dignum virum quærent, quem Pontificem ordinarent. Tunc illi eius verbis acquiescentes, Nectarium generis nobilitate decoratum constituerunt Constantinopolitanæ ciuitatis episcopum, Maximum verò Apollinaris contagio laborantem, nudatū Pontificali dignitate eiecerūt.

Nectarium.

SOCRATES.

Tum etiam regulam protulerunt, vt Constantinopolitanus episcopus haberet honoris priuilegia post Pontificem Romanum, eò quòd sit noua Roma. Firmaueruntque rursus Nicenam fidem, & Patriarchas constituerunt, distribuentes prouincias, vt episcopi vniuscuiusque dioceseos ad ecclesias non irent extraneas. Hoc enim olim propter persecutionis tempus indifferenter agebatur. Distribuerunt itaque Nectario quidem maximam ciuitatem & Thraciam. Ponticam verò diocesim Helladio, qui post Basilium fuit. Cæsaream. Cappadociæ Gregorio Nysseno, Basilij germano: Troilo quoque Melitenæ, Armeniæ ius Patriarchæ dederūt. Asiaticam verò diocesim, Iconij Amphilochius est sortitus. Optimus autem Antiochiæ, Pisidiæ. Aegyptum quoque Timotheo Alexandrino distribuerunt. Porrò ecclesiarum Orientalium gubernationem eius præsulibus commiserunt, Pelagio Laodiceno, & Diodoro Tarfi, Antiohenæ ecclesiæ priuilegia reseruantes, quæ tunc Melitio præsentī dederunt. Definierūt pariter, vt si quid in prouincia qualibet emergeret, prouinciæ concilio finiretur. In his omnibus suum præbuit etiam Imperator assensum.

Prouincialium concilio-
rum institutio.

THEODORITVS.

Paruo porrò tempore transeunte, sanctus quidē Melitius est defunctus, & ab omnibus sapientibus cum præconiis maximis est sepultus.

An. do. 384.
Synodus
Constantinopolitana.

Cæstate verò sequenti rursus plures episcopi Constantinopolim pro causis ecclesiasticis sunt reuersi, vbi Occidentalium episcoporum synodicam susceperunt epistolam, inuitantem eos Romam, vt illic maximum celebraretur concilium. Sed illi quidem profectioem quasi nihil habituram lucri refugerunt, verum literas miserunt Damaso ceterisque præsulibus, quas pro clariori notitia subdere necessarium iudicauit.

Epistola Constantinopolitani concilij ad Papam Damasum & Occidentales episcopos.

C. A. P. X I I I I.

Epistola synodi Constantinopolitanae missa Occidentalibus.

DOMINIS HONORABILIBVS ATQUE Venerandis fratribus & cōministis, Damaso, Ambrosio, Britonio, Valeriano, Acholio, Basilio, & reliquis sanctis episcopis in maxima Roma collectis, sancta synodus orthodoxorum episcoporum congregatorum in maxima ciuitate Constantinopoli in domino S.

Velut nunc ignorantī vestræ reuerentiæ insinuare, atque narrare multitudinē passionum ab Ariana potentia nobis sæpius illatarū, forsitan superuacuum est. Non enim ita negligere vestram

Dcredimus sanctitatē, vt adhuc egeatis discere quos certum est condolere. Sed neque tales nos constrinxere tempestates, vt pro sui paruitate latere potuerint. Neque tempus persecutionis est nouū, sed adhuc memoriam seruat antiquam, non solum in his quæ passi sunt, sed etiā in eis, quæ participes sunt illorum, quorum proprias indicant passiones. Heri enim (vt ita dicam) aut hodie exiliorum vinculis resoluti, post innumeras tribulationes ad ecclesias proprias sunt reuersi. Aliorū verò in exilio defunctorum funera reuocata sunt. **Q**uidam verò etiam ab exilio remeantes, & feruenti hereticorum furore detenti, amariora quā in exilio in propriis sunt perpessi, lapidibus ab eis obruti, sicuti beatus Stephanus. Alij diuersis macerati sunt supplicii, adhuc stigmata Christi & vulnera in suo corpore circumferre noscuntur. Pecuniarum verò dispendia, honoris ademptiones, singulorumque confiscationes, & machinamina, iniurias atque vincula, quis numerare valebit per singula? Omnes enim tribulationes verè super nos multiplicatæ sunt vltra numerum. Iustè quidem quoniam valde **E** peccauimus. Aut certè clemens dominus passionum multitudine nos voluit exercere. Propter hæc itaque gratias Deo referimus; qui & per tantas tribulationes seruos corripit suos, & secundū multitudinem miserationum suarum deduxit nos rursus ad refrigerium. Nobis itaque tempus & labor maximus necessarius fuit, vt emendatio ita proueniret ecclesiarum, vt tanquam pro longa ægritudine diligentia paulatim adhibita, præscam pietatis redderet sanitatem. Hoc etenim putabimur modo persecutionibus acerrimis liberari, & ecclesias lōgo tempore ab hæreticis detentas, denudè reparare. Veruntamen graues adhuc nobis sunt lupi, qui postquam de caulis expulsi sunt, ex ipsis pascuis oues abripiunt, collectas facere contententes, populos commouentes, & in nullo segnes ad ecclesiæ læsionē. Erat itaque (sicut diximus) necessariū huic operi tempus. Quia tamen fraternam circa nos charitatem ministrantes, synodū in Romana vrbe Dei voluntate fecistis: & nos illuc tāquā membra propria, literis Deo amabilis Principis euocastis: vt quoniam tunc ad tribulationes **F** soli sumus additi, nunc sub Imperatorum pia cōcordia non sine nobis regnaretis, sed etiā nos vobiscū secundum Apostolicam vocem cōregnaremus: oratio quidē nostra fuit, si esset possibile, vt omnes nostras simul relinquētes ecclesias, desiderio vtili iungeremur. **Q**uis enim nobis dabit penas sicut colūbæ, vt volemus & apud vos requiescamus? Sed quoniā hoc omnino nudabat ecclesias, requie nuper inchoante, resque nimis erat plurimis impossibilis, quia concurreramus in urbem Constantinopolitanam, causa literarum ad nos missarum à vestra charitate post Aquileiense concilium ad Deo amabilem Imperatorem Theodosium, propter hanc solummodo causam vsque ad Constantinopolim præparati, & de hac tantūmodò synodo ferentes consensum Episcoporum, qui per prouincias permāsere: maioris verò profectioem neque sperauimus opus, neque præaudiuimus omnino, antequam Constantinopolim veniremus. Super hæc autem induciarum angusto tēpore faciente, neque præparare nos valentes ad longam profectioem, neque vniuersos cōmuni-

Psal. 54. b

A catores nostros in prouinciis positos commone-
re, & eorū consensum sumere praualuimus. Quo-
niam igitur hæc & alia multa plurimorum aduen-
tum prohibere videbantur, quod erat secun-
dum, ad effectum rerum, & vestra circa nos
charitatis ostensionem, hoc egimus. Reuerendis-
simos atque charissimos fratres, & coministros
nostros episcopos, Cyriacum, Eusebiū, & Priscia-
num, usque ad vos laborare alacriter exorantes,
per quos & nostram voluntatem pacificam, & in-
tentionem hūcentem vnitatis ostendimus, zelum
que nostrum quem pro saluberrima fide gerimus,
indicauius: nos etenim persecutiones, siue tri-
bulationes, siue minas Imperiales, siue crudelita-
tes ludicum, siue quaslibet alias tentationes hēre-
ticorum, libenter sustinuius pro euāgelica fide,
quæ in Nicæa Bithyniæ à trecentis decem & octo
patribus roborata dignoscitur. Hanc enim & vo-
bis & nobis & omnibus qui non subuertunt ver-
bum veræ fidei, complacere confidimus, quam sci-
mus antiquissimam existere, & sequacem baptis-
matis, docentemque nos credere In nomine Pa-
tris & Filij & Spiritus sancti. Diuinitatem quippè
& virtutem atque substantiam vnam Patris & Fi-
lij & Spiritus sancti credimus, & æqualem hono-
rem ac dignitatem & imperium coæternum, in tri-
bus perfectissimis subsistentiis, seu tribus perfe-
ctis personis: vt neque Sabellij languor habeat lo-
cum confusione subsistentiarum, aut peremptio-
ne proprietatum: neque Eunomianorum & Aria-
norum *πνιματων μαχωρ*, id est, spiritui resistentium
blasphemia praualeat: substantia videlicet secun-
dū illos, aut natura, aut diuinitate diuisa, aut vt in-
creatae consubstantiali & coæterna Trinitati pos-
terior aliqua vel creata, vel alterius substantiæ na-
tura detur. Inhumanationis verò Christi sermonē
sine aliqua violatione seruamus, neque sine anima
neque sine mente aut imperfectam carnis dispen-
sationem suscipientes: sed totum scientes perfe-
ctum quidem ante secula existere domini verbū,
perfectum verò hominem in nouissimis diebus
propter nostrā salutem factum. Igitur quæ de fide
à nobis apertè prædicantur, velut in summa hæc
esse noscuntur: de quibus amplius instrui poteris,
si & Tomum in Antiochia factum à synodo ibi
constituta, dignemini legere. Et quid anno supe-
riori in Constantinopoli ab vniuersali synodo co-
gnoscitur esse prolatum: in quibus latius fidē pro-
fessi sumus, & contra nouitates hæreseon nuper
exortas, anathema ex scripto protulimus. De dis-
pensationibus autem particularibus ecclesiarum
antiqua (sicuti nostis) sanctio tenuit, & definitio
sanctorum patrum in Nicæa conuenientium, se-
cundum vnamquamque prouinciam: & si Pontifi-
ces voluerint vt cum eis vicini propter vtilitatem
celebrent ordinationes. Quibus rebus cōsequen-
ter & cæteras ecclesias apud nos gubernari cogno-
scite, & insignium ecclesiarum hæc approbasse sa-
cerdotes. Porro Constantinopolitanæ vrbis no-
uellam (vt ita dicamus) ecclesiam, velut ex ore leo-
nis hæreticis suffosam blasphemis abstraximus,
& per misericordiam Dei & reuerendissimum &
Deo amabilem Nectarium episcopum ordinauimus,
coram vniuersali concilio cum communi cō-
cordia, sub aspectu etiam Deo amabilis Impera-
toris Theodosij, vniuersique cleri cuncta decer-

Eusebius.
Cyriacus.
Priscianus.

Tomum de-
cretorū An-
tiochia.

Constantino-
politana ec-
clesia recens.

nēte pariter ciuitate. In seniore autem & verè A-
postolica ecclesia Antiochiæ Syriæ, in qua primum
venerabile Christianorum appellatum est nomē,
reuerendissimum & Deo amabilem episcopum
Flavianum de vniuersa prouincia & orientali dice-
cisi concurrentes regulariter ordinauerunt, omni
ecclesia pariter decernente, & quasi sub vna voce
hunc honorante virum. Quam ordinationem tan-
quam legalem suscepit commune conciliū. In ma-
tre verò cunctarum ecclesiarū Hierosolymis con-
stituta, reuerendissimum & Deo amabilem Cy-
rillum episcopum esse significamus, qui regulari-
ter olim à prouincialibus ordinatus, plurima pro-
pter Arianos diuersis temporibus certamina pas-
sus est. His igitur tam legaliter & canonicè apud
nos gestis, etiam vestram reuerentiam congaude-
re deposcimus, spiritali intercedente dilectione,
& timore dominico, per quæ humana remouetur
offensio, & ecclesiarum ædificatio præponitur v-
niuersis. Sic etenim verbo fidei concordante, &
Christiana in nobis charitate firmata, cessauimus
dicere, quod reprehendebat Apostolus, Ego qui-
dem sum Pauli, ego verò Apollo, ego autem Ce-
phæ, dū omnes videlicet appareamus Christi, qui
in nobis diuisus non est. Et si sine schismate cor-
pus ecclesiæ, Deo adiuuante, seruemus, cum fidu-
cia ante domini tribunal astabimus. Hæc cōtra A-
rij & Aëtij Eunomique vesaniam, necnon contra
Sabellij, Photini Marcelli, Pauli Samosateni &
Macedonij conscripserunt. Similiter autem & A-
pollinaris nouitatem palam abdicauerunt, dicen-
tes. Inhumanationis verò domini verbū sine vio-
latione seruamus, neque sine anima, neque sine
mente, aut imperfectam carnis dispensationem
suscipientes.

Porro Damasus omni laude dignissimus agnos-
cens hanc hæresim exortam fuisse, non solum A-
pollinarem, sed etiam Timotheum discipulum il-
lius abdicauit. Et hoc orientem gubernantibus e-
piscopis, literis propriis indicauit, quas curauimus
infra annectere.

*Epistola Damasii de damnatione Apollinaris ad Timo-
theum.* C A P V T X V.

Q uoniam Apostolicæ sedi reuerentiam de-
bita charitas vestra distribuit, vobis plu-
rimum charissimi filij præstitistis. Nam li-
cet ecclesiæ, in qua sanctus Apostolus residens do-
cuit, quodammodo nos gubernacula quæ suscepi-
mus, teneamus: tamen profiteremur nos honore mi-
nores esse, & propterea omni modo festinamus,
vt ad gloriā eius beatitudinis peruenire possimus.
Scitote igitur quod pridem Timotheum proph-
num, ineruditum, Apollinaris hæretici discipulū,
cum impio ipsius dogmate condemnauimus, nec
vltra concedimus eius reliquias qualibet ratione
de cætero præualere. Si autem adhuc ille serpens
antiquus semel & secundo percussus, ad pœnā pro-
priam reuiuiscit: qui que extraneus ab ecclesia est,
mortiferis venenis suis quosdam fidelium tentare
non cessat, hanc tanquam pestiferā declinate cor-
ruptionem, vt vos memores Apostolicæ fidei, quæ
præcipuè in vrbe Nicæna à patribus ex scriptis, p-
lata est, firmo gradu stabiles in fide & immutabi-
les perduretis: & non vaniloquia & exterminabi-

Hierosoly-
mitana ec-
clesia.

1. Cor. 13

F

A les quæstiones ab isto audire patiamini clericos vestros, aut plebem. Iam enim semel formam dedimus, ut qui seipsum cognouerit Christianam, illud seruet quod ab Apostolis noscitur esse contrarium, dicente sancto Paulo, Si quis vobis annūtiaverit præter id quod accepistis, anathema sit. Christus enim filius Dei, dominus noster, humano generi per propriam passionem salutem plenissimam cōdonavit, ut totum hominem delictis obnoxium, peccatis omnibus liberaret. Hunc si quis in deitate, siue in humanitate min⁹ aliquid dixerit habuisse, plenus spiritu diaboli, Gehennæ se ipsum filium demonstravit. Cur itaque rursus à me quæritis damnationem Timothei, qui & hic iudicio Apostolicæ sedis, præsentem quoque Petro Alexandrinæ civitatis episcopo cum Apollinari suo doctore damnatus est, & in die iudicii tormenta debita & supplicia sustinebit? Si verò quibusdam leuioribus ille suadet, veluti quandam spem habes, qui veram spem in Christi cōfessione mutavit, sciant se cum isto similiter perituros, cum ecclesiasticam regulam impugnabunt. Deus vos incolumes custodiat filii charissimi.

Statuta sedis apostolica contra diuersas hæreses.

CAPVT XVI.

Sed etiam alia quædam in eminentissima Roma colligentes contra diuersas hæreses conscripserunt, quæ huic operi necessarium subdere iudicauit.

Professio catholica fidei, quæ Damasus misit ad Paulinum.

- I** Quoniam post Nicænum cōcilium talis error exortus est, ut quidam dicere prophano ore præsumant, Sanctum spiritum per Filium fuisse factum, anathematizamus eos, qui nō eum omni prædicant libertate cum Patre & Filio sanctum spiritum vnus eiusdemque substantiæ atque potestatis existere.
- 2** Similiter autem anathematizamus & eos, qui errore Sabellij sunt sequuti, eundem dicentes Patrem esse, quem Filium.
- 3** Anathematizamus Arium & Eunomiū, qui simili impietate, licet verbis discrepent, Filium tamen & spiritum sanctum creaturam esse cōfirmant.
- C** **4** Anathematizam⁹ Macedonianos, qui ex Ariana rade deriuari, non impietatem sed vocabulū mutauerunt.
- 5** Anathematizamus Photinum qui Hebionis hæresim renouans, dominum nostrum Iesum Christum solum ex Maria confitetur.
- 6** Anathematizamus etiam eos, qui duos filios esse profitentur: vnum ante secula, & alium post carnis assumptionem ex Virgine,
- 7** Anathematizamus & hos, qui pro rationali anima cōfirmant, quod Dei verbum in humanam carnem cōuersum est: ipse nanque Filius verbū Dei, non pro rationali anima & intelligibili in suo corpore factus est, sed nostram, hoc est rationalem & intelligibilem animam sine peccato assumpsit atque saluauit.
- 8** Anathematizamus & eos, qui dicūt Verbum Dei productione & correptione à patre separatum, & sine substantia eum aut terminandū esse blasphemant. Eos autem qui ab ecclesiis ad alias ecclesias migrauerunt, tamdiu à nostra cōmunionem alienos habemus, donec ad eas redeant ci-

- uitates, in quibus primitus ordinati sunt. **D**
- 9** Si quis autem alio de loco ad locum migrante, in locū viuentis ordinatus est, tamdiu vacet sacerdotij dignitate, qui propriam deseruit ciuitatem, donec successor eius requiescat in domino.
- 10** Si quis nō dixerit semper patrem & filium & semper Spiritum sanctum esse, anathema sit.
- 11** Si quis non dixerit filium natum ex patre, hoc est, ex eius diuina substantia, anathema sit.
- 12** Si quis nō dixerit verum Deum filium Dei, sicut verū patrem eius & omnia posse, & omnia nosse, & patri æqualem esse, anathema sit.
- 13** Si quis dixerit, quod in carne degens filius Dei, cū esset in terra, in cœlis & cū Patre nō fuerit, anathema sit.
- 14** Si quis dixerit, quod in passione crucis dolorem passus sit filius Dei Deus, non caro cum anima, quæ induta est formā serui, quam sibi assumpsit, sicut sancta scriptura dixit, anathema sit.
- 15** Si quis nō dixerit, quod in carne, quam assumpsit, sedeat in dextera patris, in qua etiam venturus est iudicare viuos & mortuos, anathema sit. **E**
- 16** Si quis nō dixerit sanctum spiritum ex patre esse verè & propriè, sicut & filiū ex diuina substantia, & Deum Deiverbum, anathema sit.
- 17** Si quis nō dixerit omnia posse spiritum sanctum, & omnia nosse, & vbique adesse, sicut filium & patrem, anathema sit.
- 18** Si quis dixerit spiritum sanctum facturam, aut per filium factum, anathema sit.
- 19** Si quis non dixerit omnia per filium & per spiritum sanctum fecisse patrem, hoc est, visibilia & inuisibilia, anathema sit.
- 20** Si quis non dixerit Patris & Filij & spiritus sancti vnā deitatem, potestatem, diuinitatem, virtutem, vnā gloriā, dominationem, imperiū, vnā voluntatem & veritatem, anathema sit.
- 21** Si quis tres personas non dixerit veras patris & filij & spiritus sancti æquales, semper viuentes, omnia cōtinentes, visibilia & inuisibilia, omnia potentes, omnia iudicantes, omnia viuificantes, omnia creates, omniaque saluantes, anathema sit.
- 22** Si quis non dixerit adorandum sanctum spiritum ab vniuersa creatura, sicut & filium atque patrem, anathema sit. **F**
- 23** Si quis de patre & filio bene sapuerit, de sancto autem spiritu non rectè crediderit, hæreticus est: quia omnes hæretici de filio Dei, & de sancto spiritu malè sapientes, in Iudæorum atq; Gentilium incredulitate consistere conuincuntur.
- 24** Si quis autem diuiserit, Deum patrem dicens: & Deum filium, & Deum spiritum sanctum, affirmans deos dici, & nō Deum, propter vnā deitatem ac potestatem, quam esse credimus & nouimus, Patris & Filij & spiritus sancti Deū vnū: subtrahens verò filium & spiritum sanctū, tanquam solum opinatus patrem Deum, anathema sit. Nomē enim deorum & angelis & omnibus sanctis à Deo positum est atque donatū. De Patre verò & Filio & spiritu sancto propter vnā æqualēq; diuinitatem, nō deorū nomina, sed Dei nostri traditur atque significatur, ut credamus quia in Patre & Filio & spiritu sancto solummodo baptizamur, & nō in archangelorum & angelorū nominibus, sicut hæretici, aut sicut Iudæi, Gentilesque infantiunt. Hæc igitur Christi

A stianorum salus est, vt credentes Trinitati, hoc est, Patri & Filio & Spiritui sancto, & in eâ baptizati, vnam deitatem, & potestatem, & diuinitatem & substantiam in eum credamus. Hæc itaque Gratiano viuente facta sunt.

SOCRATES

Quod corpus Pauli Constantinopolitani Pontificis, de Ancyra fecerit refert Theodosius.

CAPVT XVII.

INterea Theodosius imperator corpus episcopi Pauli de Ancyra tum reuocari fecit, quem Philippus Præfectus propter Macedonium in exiliū destinatum in Cuculo Armenia fecerat suffocari. Quod funus cum honore maximo atque veneratione suscipiens, in ecclesia recondidit, quæ nunc ex eius nomine noscitur appellari, quam tunc Macedoniani tenebant ab Arianis diuisi, & expulsi ab imperatore, quod eius nolissent sequi fidem.

B

SOZOMENVS.

In qua basilica plurimi nescientes veritatē, Paulum Apostolum iacere credunt, & maximè mulieres ac populus. Hoc itaque tempore etiam Melitij reliquiæ in Antiochiam relata, & iuxta sepulchrū Babylæ martyris noscuntur esse reconditæ. Fertur verò quod per totam viam iussu principis, ministrantibus cunctis ciuitatibus, cum psalmodia & honore debito funus eius vsque ad Antiochiam fuerit deportatum.

SOCRATES.

De auspiciis imperatoris Arcadij. CAP. XVIII.

An. do. 385.

INter hæc Theodosius imperator filium suū Arcadium designauit Augustum, Consulatu Mero- baudi secundo, & Saturnini, sextodecimo Ianuarij mensis die. Nō longo post tempore aderat vti- que totius religionis episcopi eodem Consulatu, Iunio mense.

C

Quomodo Theodosius examinatione facta hereticorum, omnes expulerit, & foverit solos orthodoxos.

CAPVT XIX.

INter hæc euocās imperator Nectarium, tractabat cū eo quid fieret vt nō Christiani discordarēt, sed tota vniretur ecclesia. Dicebat autē: Oportet examinari quæstionem ecclesias segregatam, vt cum discordia recederet, cōcordia ecclesias cōgregaret. Hoc audiēs Nectarius, cogitabat: & euocans Agelium tunc Nouatianorum episcopū tanquam in fide conforitem, indicauit ei votum imperatoris. At ille cū esset rebus aliis venerandus, de dogmate nō valebat reddere rationem, sed lectorem suum Sifinnium nomine, statuit qui pro ipso deberet proferre sermonem, virum eloquentē & rebus expertum, optimēque sciētē sacrarū profundissima literarum, sed & philosophica dogmata. Is ergo dixit, quod disputatio non solum schismata non vniret, sed etiam hærefes ad cōtentiones maiores adduceret, & propterea Nectario de-

dit tale consilium. Bene nanque sciebat, quod veteres patres principium substantiæ filio Dei dare vitabant, quoniam percepissent esse patri coæternum. Quapropter dedit consilium, vt disputatiuas fugeret intēciones, & testimoniū ex traditione veterum adhiberet, vtque Præfules hærefeon interrogaret Imperator, an sermonem vellent facere de antiquis ecclesiæ doctoribus, qui ante diuisionem floruisent, an certē illos velut alienos à Christianismo respuerent. Et si quidem eos abnegarent, obüceretur eis: Ergo eos anathematizare præsumite. Et si hoc facere non auderēt, à populo pellerentur. Quo facto apertam fore victoriā veritatis. Si verò de antiquis non offenderentur doctoribus: Nostrum, inquit, est præbere veterum libros, per quos nostrū dogma illorum testimonio roboretur. Inter hæc cum Nectarius Sifinniu dicentem libenter audisset, festinus ad palatiū properauit, dixitque Principi cōcilium sibi datum. At ille considerata sententia, causam sapienter instituebat. Deinde conuocatis hærefiarchis, interrogauit an susciperent Magistros ecclesiæ, qui ante tempora diuisionis extitissent. Illis verò nō abnegantibus, sed tanquam præceptores honorantibus: rursus Imperator interrogauit, an eis horū testimonia de Christiano dogmate complacerēt. Hæc audientes præfules hærefeon atque disputatores eorū (erāt enim plurimi ad disputationis certamina parati) in responso vehementer hæserunt. Irruit enim in omnes magna discordia, aliis dicentibus bonū Imperatoris esse propositum: aliis verò cogitantibus, quod nō ipsorum expediret proposito, dum alij aliter de libris veterum sentire viderēt. Et nequaquam inter se conspirabant, sed erant diuisi, non solum aduersus alias hærefes, sed etiam inter seiplos, qui pridē vnus hærefeos esse videbantur. Quamobrem cōfors malitia, sicut lingue Gigantum veterum est diuisa, & turris eorum funditus est subuersa. Cognoscens igitur Imperator eorum cōfusionem, & quod in disputatione solummodo, & nō in antiquis expositionibus confidebant, alio properauit itinere, eisque declarauit, vt ex scripto vnaqueque religio definitionē suæ fidei declararet. Tunc callidi viri singularium hærefeon subtiliter sua verba tractantes, dogma propriū conscripserunt. Erat enim definitus dies, quo singuli episcoporum ad palatium cōuenirent. Ad erant ergo Nectarius & Agelius & Demophilus, Eunomiā ipsē Eunomius, Macedonianorū Eleusius Cyzici. Igitur Imperator eos qui conuenerant & vniuscuiusque dogmatis scripta suscipiens, seorsumque recedens orauit intente, vt sibi cooperaretur Deus ad veritatis electionē. Deinde vniuscuiusque dogmatis relegens scripturam, alia quidem omnia tāquam diuisionem Trinitatis introducentia culpans, repēte dirupit, & solum *τὸ μωυσῆος* dogma cum laude suscepit. Hæc autem occasio fuit, vt Nouatiani bene agētes, intra ciuitatem haberent rursus ecclesias. Admiratus nanque princeps eorum concordiam circa fidem, lege præcepit, vt propria oratoria tenerent, & priuilegia suæ ecclesiæ atque fidei possiderent. Verūm aliarū religionum Antistites propter discordiam suam in reprehensionem sui populi venientes astuabant, tristitiaque confusi discedebant, & literis consolaban-

An. do. 385. Conciliū Sifinnij de concordandis hærefi.

Disputatores.

Antiqui in turres.

Nectarius, Agelius, Demophilus, Eunomius, Eleusius, Theodosius dogma Cōfessio anti- cōcordia.

Melitij corpus Antiochiam.

Theodosius laborabat p concordia ecclesiarum.

Nectarius, Agelius Nouatianorum episcopus, Sifinnius.

Disputatio.

A tur alteri alteros, vt non cruciarentur quod plurimi deficientes ad fidem *ἢ ἰμοσῖς* accederent, dicentes: Multos quidem vocatos, paucos autem electos. Quod certè tum non dicebant, cum multum populum per potestatem sibiipsis aggregarent.

SOZOMENVS.

Imperator interea lege sancit, vt heretici neque ecclesias haberent, neque de fide docerent, neque episcopos aut alios ordinarerent: & alios quidè à ciuitatibus expelli, alios sine honore esse. Neque frui communi ciuitate permisit. Insuper crudeles pœnas aduersus eos in lege conscripsit, quas tamè executus non est. Huc enim spectabat vt per hoc concordēs existerent, non verò supplicio subiacerent.

SOCRATES.

De schismate factò inter Orientales & Aegyptios propter Flavianum Antiochenum.
CAP. XX.

B Sed neque hi qui tuebantur fidem Niceni concilij, penitus à tristitia vacabant. Nam Antiocheni eos qui in concilio presentes fuerant declinabant. Aegyptij & Arabes, & Cyprij, Flavianum ab Antiochia expellendū esse dicebant. Palæstini verò & Phœnices, atque Syri, pro Flauiano laborabant. Quarum rerum finem proprio loco narrabimus. Eo porrò tempore quo Constantinopoli de synodis agebatur, talia circa Hesperiam acciderunt. Maximus de Britanorum partibus contra Romanorum surrexit imperium, & laboranti Gratiano contra Alamannos intulit bellū. In Italia verò puero admodum existente Valeriano, rerum curam Probus Exconsul atque Praefectus habebat. Iustina verò Valentiniani mater quum esset Ariana, viuo quidem marito lædere non valuit Orthodoxos: eo mortuo & filio valde iuvene, Mediolanum veniens Ambrosio episcopo erat infesta, ita vt eū mitti iuberet in exilium.

THEODORITVS.

C Cùmque de ecclesia iuberetur exire Ambrosius, ait: Ego, inquit, hoc sponte non faciam, ne lupis ouium septa contradere videar, aut blasphemantibus Deū: hic si placet occide: hoc loco mortem prona suscipiam voluntate.

SOZOMENVS.

Cùmque populus singulariter diligens Ambrosium repugnaret, & trahentibus eum ad exiliū valde resisteret, magis indignata Iustina vocauit Beniolum tunc Quæstorem, iubens vt velociter proponeret legem, quæ fidem prolatam Arimini confirmaret. Cùmque ille hoc agere declinaret (erat enim Orthodoxus) maioribus eum cingulis inuitabat. Beniolum autem discingens se, balteum ante pedes Augustæ proiecit, dicens, nō illum honorem neque maiorem velle se pro impietatis habere mercede. Cùmque ille hoc facere omnibus modis refutasset, inuenti sunt alij qui nequitie iussionibus ministrarent.

SOCRATES.

Quomodo Iustina Ambrosium fuerit persecuta, & de Gratiani necē, & inuasiōe Maximi.
CAPVT XXI.

Inter hæc nuntiatur Gratianum dolo tyranni Maximi fuisse occisum. Andragatius enim dux Maximi, in lectica portatus vt occideret Gratianum, huiusmodi opinionem misit in vulgus, quod vxor Gratiani suo viro festinaret occurrere in Lugduno Galliarum ciuitate fluiū transenti. Gratianus autem credens coniugem re vera venire quā nuper acceperat, non præcauit eius insidias, & veluti cæcus in foueam, in manus hostis incurrit. Cum ergo venisset Gratianus veluti ad vxoris vehiculum, ex improviso exiliens Andragatius Gratianum callidus interemit. Mortuus ergo est Consulatū Merobaudis & Saturnini, anno Imperij decimo quinto, vitæ vicesimo & quarto. Hoc itaque factò, ad præsens contra Ambrosium ira Iustinæ quieuit. Porro Valentinianus, licet inuitus, tempore necessitatis flexus in Maximi cōsensit imperiū. Tunc Probus metuens Maximi potestatem, ab Italia in Illyricum venit, & in Thessalonica Macedonia morabatur.

THEODORITVS.

Cùmque audisset Maximus quæ contra Ambrosium rursus magniloquum prædicatorem veritatis agerentur, scripsit Valentiniano, vt bellū quod agebatur contra ecclesias, solueretur, monens vt paternam nō amitteret pietatem: adiecitque etiā minas belli: & nisi quiesceret, verba operibus adimpleret. Quamobrem sumens exercitum, venit Mediolanum, vbi tum ille degebat. Porro Valentinianus cognoscens eius inuasionem, fugit in Illyricum, experimento cognoscēs quæ matris consilio sustineret. Porro Theodosius audiens quæ à Iustina fuerant gesta, & à tyranno scripta, fugienti Valentiniano rescripsit, non esse mirandū si imperatori quidè terror, Tyranno verò potestas accresceret, cum Imperator pietati rebellis extitisset, Tyrannus autem ei auxilia cōmodaret: & propterea ille quidem fugeret nudus, iste verò armaretur aduersus nudum.

SOCRATES.

Tum igitur Theodosius Imperator in maxima sollicitudine constitutus, contra Tyrannum parabat exercitum, metuens ne quid etiam contra iuniorum Valentinianum insidiarum tyranni prævalerent. Ea tempestate etiam Legatio Perfarū aderat, pacem petens. Quo tempore filius quoque Honorius ei natus est de vxore Placilla, Cōsulatū Richomeri & Clearchi, nono die Septēbris mensis: quo Consulatū Agelius quoque Nouatianorum episcopus est defunctus.

De morte Timothei Alexandrini, & ordinatione Theophili.
CAP. XXII.

Sequenti verò Cōsulatū Arcadij Augusti primo, & Baudonis, defuncto Timotheo Alexandrinæ ciuitatis episcopo, Theophilus suscepit Præfula-

D

An. do. 386.
Gratianus
Cæsar, quo
pacto casus

Andragat⁹
trucidatus.

Maxim⁹ ty-
rannus pro
orthodoxis.

Theodosius
ad Valenti-
nianum.

Orthodoni
inquieti in-
ter se.

An. do. 386.
Maximus
tyrannus.

Alamanni.
Probus, Prae-
fectus.
Iustina.

Ambrosi⁹
in exilium.

Beniolum
Quæstor.

An. do. 386.
Theodosius
aduers⁹ Ma-
ximum ty-
rannum.
Honorius
Theodosij fi-
lius.
Agelij mort.

An. do. 387.
Timotheus
Alex. mort-
uus, Theophil-
us succedit.

Marinus Dorothæus.

A tum. Post annum verò Demophilo Arianorù Antistite moriente, Ariani Marinum quèdam episcopum sibi ipsis ordinauerunt, qui tamen non diu vixit, sub quo diuisa est Ariana religio. Quo moriente Dorothæum ab Antiochia Syriæ deducètes habuerunt pontificem.

De praelio Theodosij contra Maximū atque victoria. CAPVT XXIII.

An. d. 387.

PORRò Imperator contra Maximum festinans, Constantinopoli imperatorem filium reliquit Arcadium. Cùmque Thessalonicam venisset, inuenit Valentiniani Iudices in maxima tristitia constitutos, quod tyrannum velut imperatorem ex necessitatis causa suscepissent. Theodosius autè apertè quidem nec refutabat nec admittebat Legationem Maximi. Non tamen patiebatur sub tyranno positum imperium Romanorum. Sumès ergo omnem exercitum, Mediolanum redibat, vbi erat etiam Maximus. Interea Ariani Constantinopoli positi, diuersas opiniones in populo seminantes, dicebant & exercitum imperatorem amisisse, & ipsum Tyràni ducibus subiugatū, aliàque multa quæ solent inimici voto malitiæ iactare, ita vt crebro hæc audientes, nò opinionem, sed vera iam crederent. His sermonibus Arianorum populus inflammatus, ad enormem quandam exarsit audaciâ, domumque Nectarij episcopi cõcremauit, Consulatu Theodosij secundo & Cynegij. Verùm imperator Theodosius dum tyrannum aggrediretur cognoscètes Maximi milites præsentiam instructionis imperialis & signorum eius aduètum, ne famè quidem ipsius impetum sustinere valuerūt, sed apprehendentes Tyrannum, vincitū ei protinus obtulerunt. Qui eorum Consulatu peremptus est septimo & vicesimo die Augusti mēsis. Andragatius autem qui peremerat Gratianū, in vicinum fluuiū seipsum proiciens expirauit. Tunc igitur Valentinianus & Theodosius peracta victoria, venère Romanam. Erat enim cum eis pariter & Honorius valde puer: Quem post victoriam cõtra Maximū habitam, ab vrbe Constantinopolitana Theodosius euocauerat. Cùmque in Romana vrbe moraretur, festiuitates pro victoria celebrantes, tūc suam bonitatem circa Symmachum Excõsulem Theodosius ostendit. Is enim Symmachus inter Senatores præcipuus habebatur, eratq; Romanæ eloquentiæ eruditione admirabilis, cuius multi quoque reperiuntur libri. Scripserat autem Maximi laudem, eamque recitabat: vnde postea reus maiestatis esse videbatur. Quamobrem mortem metuens, confugit in ecclesiam. Verū Imperator quum esset perfectè Christianus, & non solum suæ fidei sacerdotes honoraret, sed etiã Nouatianos, qui proximè ipsius fidei decreta seruarent, Leontio tunc episcopo Romano, ecclesiæ Nouatianorum roganti beneficium cõferens, Symmachum absoluit à crimine. Cùmque veniam Symmachus meruisset, ἀπολογησάμενος, id est, satisfactionalem librum ad Theodosium imperatorem conscripsit.

Theodosius Mediolanū venit.

B

An. d. 390. Ariani domū Nectarij incendit.

An. d. 390. Maximi tyranni mors.

Andragatius trucidatus se in aquam precipit. Epinicia Valentiniani & Theodosij Augustorū.

Symmachus reus læsæ maiestatis ad ecclesiam confugit.

C

Quemadmodum latrocinia quæ Roma per pistrinam fiebant Theodosius remouerit Imperator, & de lege contra aduertas prolata mulieres. CAPVT XXIIII.

THEODOSIUS igitur imperator in Romana vrbe positus, multum profuit ciuitati, alia instituendo, alia vtiliter auferendo. Duas tamen res dignas confusione prohibuit. Erant iam olim in vrbe Romana domus ingēti magnitudine extructæ, in quibus panis fiebat qui vniuersæ ciuitati ministrabatur. Harum mancipes, tempore procedēte pistrina publica latrocinia esse fecerunt. Quum enim essent molæ in locis subterraneis constitutæ, per singula latera earum domuum tabernas instituentes, meretrices in eis prostare faciebāt, vt per eas plurimos deciperēt, alios qui pro pane veniebāt, alios qui illuc, p libidinis turpitudine festinabant. Arte nanque mechanica in molam de taberna cadebant. Et hoc accidebat maximè peregrinis. Vnde fiebat vt multi vsque ad senectam laborantes, inde nò permitterentur exire, existimantibus eorum propinquis eos esse defunctos. In huiusmodi laqueum quidam miles Theodosij imperatoris incidit. Cùmque fuisset clausus ad molam, nec dimitteretur exire, euaginato gladio prohibentes occidit. At illi terrore correpti, militem dimiserūt. Hęc vbi cognouisset Imperator, non solum mancipes supplicii affecit, sed & ipsa pistrina funditus esse destruenda præcepit. Aliam rursus abrogauit huiusmodi rem. Si qua mulier in adulterio capta fuisset, nò emendabatur, sed potius ad augmentū peccandi cõtradebatur. Includentes enim eam in angusto prostibulo, & admittentes qui cum ea fornicarentur, hora qua turpitudine miscbatur, tintinnabula percutiebāt, vt eo sono illius iniuria fieret manifesta. Hęc audiens Imperator, permanere nò passus est, sed ipsa prostibula destrui iussit, aliisq; pœnis adulteratâ sanciuic affligi. His actis relicto Valentiniano Romæ, ipse cum Honorio Cõstantinopolim rediit, Cõsulatu Daciani & Symmachi, die decimo mensis Nouembris.

D

Roma pistrinæ subterraneæ, in quo peregrini reclusi in carcere per dolia abropebantur.

Roma aduortarum pœna sublata.

An. d. 393.

THEODORITVS.

Quemadmodum Amphilocheus Theodosio persuaserit, vt Arianorum conciliabula prohiberet. CAP. XXV.

REuertēte porrò Theodosio ab Hesperijs partibus, venit ad eum Amphilocheus vir admirandus (cuius sæpe meminimus) supplicans vt Arianorum cõcilia de singulis ciuitatibus prohiberet. Verum imperator crudelem iudicans esse petitionem, contempsit eum. Porrò sapientissimus Amphilocheus eo quidem tempore tacuit, sed causæ remedium memorabile parauit. Post aliquot nãque dies ingressus Palatium, vidensque filium Arcadium iam Imperatorem adstare patri, Theodosium solenniter salutauit, filium verò non ei exhibita salutatione deseruit. Verū Imperator credens oblitum Amphilocheum, inuitauit, vt eum oscularetur. At ille: Sufficit, inquit, ei ppius honor. Tūc Imperator cõtristatus, suam iniuriam filio factam cõtumeliam iudicauit. Porrò sapientissimus Amphilocheus consilium suæ intentionis aperuit, & cum clamore dixit: Vides Imperator quemadmodum filio tuo contumeliam non pateris irrogari? crede ergo etiam omnium Deum sic abominari eos qui ipsius vnigenitum filium blasphemare cõtendunt, & velut ingratos circa Saluatorem & be-

F

Amphilocheus ad Theodosium.

Oscularetur.

A nefactorem habere semper odio. Hoc intelligens Imperator, & gesta simul dictaque miratus, legem statim protulit, vt hæreticorum concilia prohiberentur.

SOCRATES

De morte Paulini Antiocheni episcopi & ordinatione Euagrii, & quomodo Flavianus sit Damaso reconciliatus. CAPVT XXVI.

Paulini

Flavianus.
Euagrius.

Circa hæc tempora in Antiochia Syria, Paulino episcopo moriente plebs eius declinabat omni modo Flavianum. Et propter hoc Euagrium ordinauerunt suæ partis episcopum. Quo in breui tempore mortuo, alter quidem in eius loco factus iam nõ est: Flauiano vtique renitente. Verũ hi qui declinabant Flavianũ propter iurisiurandi præuaricationem, seorsum solennia celebrabant. Porro Flavianus omni virtute curabat, vt eos sibi ipsi aggregaret. Quod paulò post hoc modo cognoscitur euenisse. Cũ Damascus Romanus pontif. & Theophilus Alexandrinus indignarentur circa Flavianum, non solũ propter periurium, sed etiam quod ipse fuisset occasio, vt populus fidelium discordaret, postea Theophilus à Flauiano rogatus misit Isidorum presbyterum, vt succensentem Damascum Flauiano cõcordiam episcopo, dicens vtilẽ fore populi concordiam, si culpa iam facta Flauiano remitteretur. Hoc itaque modo communionem reddita Flauiano, Antiochenus populus paulatim cõcordiã reparauit. Ariani verò ab ecclesiis pulsi, in suburbanis Antiochenis Collectas agebant. Inter hæc autem mortuo Cyrillo Hierosolymorum episcopo, Ioannes in eius sede succedit.

Damasus
pont. Rom.
Theophilus
Alexandri-
nus.

Cyrilli mors.

Quomodo apud Alexandriam Paganorum templa destrũta sint. CAP. XXVII.

EO porro tempore etiam in Alexandria huiusmodi seditio generata est. Præceperat Imperator, vt opera Theophili in Alexandria Paganorũ templa destruerentur. Theophilus potestate percepta, studuit Paganorũ destruere mysteria, & templum quidem Mithræ purgauit, Serapidis verò subuertit. Verum Mithræ sacra vbi homicidia perpetrabant, publicè patefecit. Serapidis autem & aliorum risu plena mōstrauit, iubens per mediã plateam portari vereda, quæ Pagani cum maximo honore venerabantur. Hæc Pagani videntes, maxime Philosophi, iniuriam ferre nequiuērũt. Vno nanque impetu cõtra Christianos facto, neces innumeras perpetrarunt: resistentibusque Christianis clades hæc vsque ad immensum bellũ processit. Mortui denique sunt in ea congressione Paganorum pauci, Christianorũ verò plurimi: ex vtraque parte innumeri vulnerati. Porro Pagani metu principis postquam cæde fuerant satiati, per loca singula cõlabantur: multi quoque etiam de ciuitate fugerunt. Inter quos Helladius Ammoniusque Grammatici, apud quos ego valde puer Constantinopoli legi. Et Helladius quidem sacerdos Iouis esse dicebatur, Ammonius verò + Simiæ. His ita gestis, Theophilo in destructione templorum auxilia subministrabat Præfectus Alexandriæ & dux ordinis militaris. Idola autem deorum cõflaban-

Templa gen-
tilium de-
struuntur.

gen.

Helladi &
Ammonius
Grammatici
præceptores
Socrati Cõ-
stantinopoli-
tani historici
† Apollinias
Theodasius
idola Ale-
xandriæ de-

tur ad faciendas ollas, & ad Alexandriæ ecclesiæ diuersos vsus, cui ab Imperatore donati fuerant dij ad expensas egentium. Cum igitur Theophilus omnes contriuisset deos, vnum tantummodo reliquit Simiæ simulachrum, iubens id publicè proponi atque seruari, ne sequenti tempore Pagani negarent tales se adorasse deos. Quam rem noui ego grauitertulisse Ammonium Grammaticum, dicentem Paganos nihil tam graue perpeffos, nisi quod non conflatum est & ipsum, sed pro derisione vnum illud idolum seruaretur. Helladius autem gloriabatur, dicens quod in congressione Christianorum nouem ipse peremisset.

maius Chri-
stianum v-
sus pauperũ.
Simiæ simul-
lachrum.

SOZOMENVS.

Igitur Imperator audiens quæ Alexandria fuerant perpetrata, beatificauit quidem Christianos, martyrum eis palmas attribuens, eo quòd pro dogmate tanta pericula pertulissent. Paganis autem veniam dedit, vt eis Christianismum facillè suaderet. Iussitque vt templa funditus, quæ fuerant cædis causa, destruerentur. Cuius literæ cũ publicè lectæ fuissent, & Christiani Paganos impeterent, terrore ducti custodes Serapidis, fugerunt: & ex illo tempore Christiani ea loca tenuisse noscuntur. Olympius autem philosophus (sicuti audiui non ante multum temporis) lucefcente die quo hoc euenit, audiuit quendam in templo Serapidis, alleluia psallentẽ. Cũque ianuis clausis adhuc quietis tempore nullum ibi cõspiceret, sed tãtummodo vocem psallentis audiret, cognouit signo quod esset futurũ, & latenter egressus, inuenta naue discessit.

Custodes
Serapidis
fugerunt.
Olympius
philosophus.

THEODORITVS.

De fraudibus quas per templa sua pagani faciebant. CAPVT XXVIII.

Theophilus igitur Alexandriam vrbem idolorum errore purgauit, & non solũ à fundamētis templa subuertit, sed etiam fallaciam sacerdotum his qui seducebantur aperuit. Erat enim simulachra area ligneaque intus vacua, & dorsum copulatum ad parietes habentia vbi quædam foramina relinquebant, & per adyta ascendentes & intrantes in simulachra, quæ volebant per eorum ora loquebantur, & hoc modo seducebatur iugiter audientes. In Serapidis autem ascendens templum, vidit simulachrũ quod magnitudine sua terrebat cõspicientes. Ferebatur etiam sermo fallax, quod si quis ad illud accederet, mox terra cõmoueretur, & pestis cũctos inuaderet. Sed hæc verba fabulis anilibus plena esse cõfidens, magnitudinem contempfit velut exanimem, iussitque cuidam habenti securim, vt Serapim forti percussione concideret. Cũque cecidisset, clamauerunt omnes, propter illam senilem fabulam sibi formidantes. Porro Serapis neque doluit, nempe ligneus: neque vocem emisit, velut exanimis. Cum verò eius abstulissent caput, greges foricum inde procurrerunt. Erat enim nidus foricum, Ægyptiorum deus. Tũc eum per partes incidentes igne concremauerunt, caput autem per totam traxerunt vrbem.

Impositura
Gentilium.

Serapis dei-
citur.

SOCRATES.

A *De characteribus sub crucis figura factis qui in templo Serapidis sunt inuenti. C. A. P. XXIIX.*

ΣΥΡΑΠΗΔΙΣ

Symbolum crucis.

Cumque templum Serapis spoliaretur, inuenta sunt literæ in lapidibus sculptæ, quæ apud Ægyptios vocantur sacræ, habebantque ipsi characteres figuram crucis. Hoc Christiani videtes atque Pagani, linguli eorum hoc signum religioni propriæ deputabant. Christiani dicebant signum esse salutiferæ passionis Christi, Pagani verò aliquam cõmunem Christo & Serapidi per hoc signum asserabant. Interpretes autem signum crucis insinuare dicebant vitam superuenturam. Quam ob causam Christiani ad summum fastigium sunt euecti. Cùmque & per alias literas, quæ apud eos sacræ dicuntur, indicaretur finem habiturum Serapidis templum, quando character crucis apparuisset, qui vitam superuenturam sine dubio declararet, longè plurimi ad Christianismum festinabant, & peccata confitentes, baptizabantur. Sed ego nõ arbitror sacerdotes Ægyptiorum aduentum præscisse Christi, & crucis signaculum designasse. Nã si sacramentum aduentus domini à seculis & à generationibus fuit absconditum, sicut dicit Apostolus, & latuit principem nequitie diabolus, multò magis famulos eius sacerdotes Ægyptiorum. Sed diuina providentia hoc præstruxit, vt in literarum fieret quæstione, quod etiam in Apostolo Paulo monstratum est. Nam & ille sancto Spiritu ditatus, multos Atheniensium adduxit ad fidem, quando ea quæ in ara erant scripta, sensu propriæ narrationis exposuit. Nisi fortè quis dicat, quod etiam in sacerdotibus Ægyptiorum operatus fuerit Deus, sicut in Balaam & in Caïpha: etenim & illi quoque prophetaffe referuntur.

B

THEODORITVS.

De eade qua sub Theodosio Thessalonica facta est, & de penitentia eiusdem Theodosij, Ambrosijque constantia. C. A. P. XXX.

Non est facilè hominibus, vniuersas vitare hostis insidias. Nam vbi quispiam libidinis effugit passionem, incurrit in auaritiam. Qua declinata, inuidiæ fouea paratur. Hæc si transcendat, vitium furoris incurrit. Atque alios plurimos ponit laqueos inimicus, quo capere possit incautos. Et corporis quidem passionem habet facile ministrantes, vt animam possit occidere. Sola autem mens eius qui vigilarit, diuinis vacando victoriã reportat, machinationum imperium dissoluens. Humana itaque natura participatus Theodosius imperator, habuit passionum quoque communionem, iustoque furori immensam permiscens crudelitatem, iniustam operatus est passionem. Quam rem narrare necessarium est & pro vtilitate legentium, & pro memorabili virtutum opinione. Thessalonica ciuitas est grãdis & populosa, in qua cum fuisset orta seditio, quidam iudicum lapidati sunt atque trucidati. Hinc indignatus Theodosius, iracundiæ nõ refrenauit impetum, sed iussit iniustos gladios super omnes euaginari, & vna cum nocentibus innocetes interimere. Septem millia etenim hominum (sicut fertur) occisa sunt, nõ præcedente iudicio, sed tanquam in mensibus omnes simul con-

An. do. 390.
Magistras
Imperiales
occisi apud
Thessalonic.
vii. hominũ
millia occisa
Thessalonica
iussu Theo-
dosij.

cisi sunt. Huiusmodi cladem plenam valde gemitibus, audiens Ambrosius, cum princeps Mediolanum venisset, & solènter in sacrum voluisset intrare templum, occurrit foris ad ianuas, & ingredientem his sermonibus à sacri liminis ingressu prohibuit. Nescis Imperator perpetrata à te cædis quanta sit magnitudo, neque post causam tanti furoris mens tua molè præsumptionis agnoscit, sed fortè recognitionem peccati prohibet potestas imperij. Decet tamè vt vincat ratio potestatis. Scienda quippe natura est, eiusque mortalitas atque resolutio, & puluis progenitorum ex quo facti, & in quem redigendi sumus, & nõ flore purpureo confidentem infirmitates operati corporis ignorare. Coæqualium hominum princeps es ò Imperator, & cõseruorum. Vnus est enim omnium dominus, rex omnium & creator. Quibus igitur oculis aspicias communis domini templum? quibus calcabis pedibus sanctum illius pavementum? quomodo manus extendes, de quibus adhuc sanguis stillat iniustus? quomodo huiusmodi manibus suscipies sanctum domini corpus? qua temeritate ore tuo poculum sanguinis preciosi percipies, quãdo furore verborum tuorum tãtus iniuste est sanguis effusus? Recede igitur recede, nec altero peccato, priora crimina augere cõtendas. Suscipe vinculum, quo te omnium dominus nunc ligat: est enim medicina maxima sanitatis. His sermonibus Imperator obediens (erat enim diuinis eruditionibus innutritus, & apertè sciens quæ sint propria sacerdotum, quæ regum) gemens & flens ad Regalia reuersus est. Quumque octo mensium continuorum transisset tempus, propinquauit Natiuitatis Saluatoris nostri festiuitas. Imperator autè lamentationibus assiduus in palatio residens, continuas lachrymas incessabiliter expendebat. Ingressus itaque Ruffinus tunc magister, & singularem apud principem habens loquendi libertatem, & videns principem in lamentatione prostratum, accessit vt lachrymarum causam inquireret. At ille amarissime ingemiscens, & vehementius lachrymas fundens: Tu, inquit, Ruffine ludis, & mea mala non sentis. Ego autem lametor & gemo calamitatem meam: quia seruis quidem & mendicantibus aperta sunt templa Dei, & proprium dominum ingredienti licite exorant, mihi verò ingressus ad eum nõ est. Insuper etiam cœli sunt mihi clausi. Hæc dicens, verba singula singultibus interrūpebat. Ruffinus verò: Curram, inquit, si tibi placet, põtificique precibus persuadebo vt soluatur vinculum quod illigauit. Ait Imperator: Nõ suadebis Ambrosio. Noui ego decretum illius esse iustum, neque reuerbitur imperialem potentiam vt legem præuaricetur diuinam. Cùmque Ruffinus verbis plurimis vteretur, & promitteret Ambrosium esse flectendum, imperator eum proficisci cum festinatione præcepit. Ipse verò spe data paulò post est sequutus, credens Ruffini promissionibus. Porro vir mirandus Ambrosius mox vt vidit Ruffinum, ait: impudentiam canum imitatus es ò Ruffine, tantæ videlicet cædis autor existens, pudorem ex fronte detergens, nec erubescis, nec metuis cõtra imaginem latrare diuinam. Cùmque Ruffinus supplicaret, & imperatorem diceret esse venturum, superno zelo accensus Ambrosius ait: Ego verò, inquit, Ruffine prædico, quod eum ingredi sacra limina prohibebo: si verò imperium

Olim cœcha
ristis dabatur
laico in
manu.

Eximium
catu Theo-
dosij.

Penita.

Ambrosius
ad Ruffinũ.

A perium in tyrannidem mutabit, necem libenter & ego suscipiam. Hæc & alia plurima Ruffinus audiens, nuntiavit imperatori votum Antistitis, monens ne de palatio fortè pcederet. At Imperator hæc in media iam platea cognoscens, pergam, inquit, & iustas suscipiam cõtumelias. Cùmque ad sacra limina peruenisset, in sanctã quidem basilicam nõ intrauit, sed veniens ad Antistitem, & inueniẽs eum in Salutorio residentem, supplicabat vt ipsius vincula resolveret. At ille tyrannicam dicebat eius esse præsentia, & contra Deum insanire Theodosium, eiusque calcare leges. Verùm Imperator: Non, inquit, insurgo aduersus ecclesiasticas sanctiones, nec iniquè ingredi limina sacra cõtendo, sed te soluere mea vincula depono, & communis domini pro me exorare clementiam, nec mihi ianuam claudi, quam cunctis pœnitentiã agentibus dominus noster aperuit. Tum Antistes: Quam, inquit, pœnitentiã ostendisti post tanta scelera? Quibus medicaminibus incurabilia vulnera plagasq; curasti? At Imperator, Tuum, inquit, opus est & docere, & medicamina temperare: meum verò oblata suscipere. Tum sanctus Ambrosius: Quoniã furori, inquit, tuum iudicium coministi, & nõ ratio protulit sententiã, sed protinus iracundia, scribe legem quã decreta furoris euacuet, vt triginta diebus sententiã necis atque proscriptionis in literis tantũmodo maneat, & iudicium rationis expectet: quibus transactis diebus ira videlicet iam cessante, ratio causam iudicans, apud seipsam quẽ cognouerit sub veritate disponat. In his enim diebus cognoscetur an iusta sit quã protuleris an iniusta sententiã. Et si quidem ratio probauerit, iniusta quã sunt prolata abolebit: si verò iusta, firmabit. Dierũ verò numerus ad hæc examinãda sufficiet. Hãc admonitionem Imperator animo lubenti suscipiẽs, & optimam esse cõfidens, legem cõscribi repente præcepit, & ppriẽ manus literis cõfirmavit. Quo factovinculũ eius soluit Ambrosius. Quẽ lex hæctenus obseruatur. Est enim huiusmodi.

Theodosius ad Ambrosium.

Ambrosius ad Theodosium.

IMPPP. GRATIANVS. VALENTINIANVS, & Theodosius Auggg. Flauiano Præfecto Pratori Illyrici.

C Si vindicari in aliquos seuerius contra nostram consuetudinem pro causse intuitu iusserimus, nolimus statim eos aut subire pœnam, aut excipere sententiã, sed per dies triginta sup statu eorũ fors & fortuna suspensa sit. Reos sanè accipiat vinciatq; custodia, & excubiis solertibus vigilãter obseruet.

Lex de dilatione iudicij.

An. do. 391. Theodosius in templo.

Sic igitur sacratissimus imperator ingredi limina tentans, nõ stans domino supplicauit, neq; genua flexit, sed pronus in pavimento iacens, Dauidicam proclamauit vocem: Adhæsit pavimento anima mea, viuifica me secundũ verbum tuum. Manibus autem capillos euellens, frontẽmque percutiens, & pavimento lachrymarum guttas aspergens, veniam impetrare p̄sebat. Cùmque tempus accederet quo munus ad altare solebat offerre, surdus cum lachrymis est ingressus. Cùm verò obtulisset, sicut solitus erat, intra cãcellos stetit. Rursus autem Ambrosius non quieuit, sed differentiam locorum edocuit. Et primo quidem interrogauit, quid ibidem expectaret: Imperatore dicente, expectare se sacrorum perceptionem my-

steriorum, per Archidiaconum remandauit: O Imperator, interiora loca tantum sacerdotibus sunt collata, quẽ ceteri nec ingredi, nec cõtingere permittuntur. Egredere igitur, & hæc expectationem cum cæteris habe cõmunem. Purpura nanque imperatores, non sacerdotes facit. Tum fidelissimus Imperator etiam hæc traditionẽ animo lubenti suscipiens remandauit: Non temeritatis causa intra cãcellos mansi, sed in Constantinopolitana vrbe hanc consuetudinem esse cognoui. Vnde ago gratias pro huiusmodi medicina. Tali ergo tantq; & Præsul & Imperator virtute clarebant. Ego sanè vtriusq; opus admiror, illius libertatem, huius autem obedientia: illius zeli feruorem, huius fide puritatẽ. Porrò regulas pietatis quas à magno sacerdote percepit, etiam reuersus in Cõstantinopolitana vrbe seruauit. Nam cùm festiuitatis tempore ad ecclesiam processisset, oblatis ad altare muneribus, mox egressus est. Cùmq; Nectarius tũ Præsul ecclesiã rogasset, cur intus stare noluisset, mandauit princeps: Vix, inquit, potui discere quã differentia sit imperatoris & sacerdotis, vix enim inueni veritatis magistrum. Ambrosium nanque solum noui digne vocari pontificem. Tantum itaq; profuit increpatio à viro virtutibus florente profecta.

Xenodochia ecclesiarum.

De virtutibus uxoris Theodosij. CAPVT XXXI.

Habebat igitur imperator & aliã vtilitatis occasionem, per quam de bonis operibus triumpharet. Cõiunx enim eius de diuinis legibus eum sapius admonebat, seipsam tamen perfectè prius erudiens. Non enim regni fastigiũ eleuata est, sed potius diuino amore succensa. Beneficij nanque magnitudo maiorem ei amorem benefactoris excitabat. Repente ergo vt venit ad purpuram, claudorum atque debilium maximam habebat curã, nõ seruis, nõ aliis ministris vtens, sed per seipsam agens, & ad eorũ habitacula veniens, & vnicuique quod opus haberet præbens. Sic etiam per ecclesiarum Xenodochia discurrens, suis manibus ministrabat infirmis, ollas eorum tergens, ius gustãs, offerens coclearia, panem frangens, cibosque ministrans, calices abluens, & alia cũcta faciens, quã seruis & ancillis mos est solenniter operari. Illis autem qui ei tales res nitebãtur prohibere, dicebat: Aurum distribuere opus imperij est: ego autem pro ipso imperio hoc opus offero, bona mihi omnia conferenti. Nam viro suo sæpe dicebat: Oportet te semper marite cogitare, quid pridem fueris, quid modò sis. Hæc si semper cogitaueris, ingratus benefactori non eris: sed imperiũ quod suscepisti, legitimè gubernabis, & harum rerum placabis autorem. His ergo sermonibus semper vsã velut optimam quandã vtilitatem, virtutisque abundantiam coniugi suo alioqui ad optima propenso offerebat.

De indignatione & reconciliatione Theodosij propter Antiochenos statim coniugis illius deponentes. CAPVT XXXII.

Hæc verò ante maritum defuncta est. Post aliquantum verò tẽpus mortiscius aliquid tale accidit, quod maximũ amorem quem habuit erga,

An. do. 395. Seditio Antiochia.

A eam Imperator, ostendit. Coactus siquidem Theodosius plurimorum continuatione bellorū quandam exactionem nouam imposuit ciuitatib⁹. Antiochena verò ciuitas nouum vectigal ferre non potuit: sed videns populus suspendi eos à quibus fuerat exacta pecunia, cum alia egit (vt vulgus solet) occasionem seditionis inueniens, tum deiicentes aneam statuam laudatissimæ Placillæ (sic enim Augusta fuerat vocata) etiam diu per omnem traxere ciuitatem. Hæc vbi Imperator cognouisset, ægerrimè quidem tulit, vt æquum erat, ac priuilegia ciuitati ademit, vrbique vicinæ primatum tribuit, putans hoc illis maximo dolori futurū. Inuidebat enim iā olim Antiochiæ Laodicia. Post hæc autem & incēdium & deuastationem minabatur, & in vici formā se vrbem redacturum. Porro magistratus ipsi quosdam in ipso facinore cōprehensos suppliciis affecerant, priusquam de hac Tragœdia Augustus fuisset certior redditus. Hęc autē omnia Imperator quidem præcipiebat, nō tamen fiebant, prohibente id lege quā proferri fecerat Am-

Placilla.

Videlicet
Laodicia.

B brosius. Cū igitur venissent qui ferebant minas Imperatoris, † Allebichus Magister militum, & Cæsarius Magister officiorū, erant omnes sub formidine constituti. Porro viri erēmum habitantes virtutis propugnatores, multi sancti & optimi viri, plurima monita simul & preces eis qui à principe missi fuerant, offerebant. Macedonius autē vir sanctus, nihil huius vitæ sciens, sed etiam diuinorū librorum penitus expers, in summitatibus habitas montium, diu noctūque Saluatori omnium puras offerēs preces, nō Imperatoris indignatione permotus, non iudicum ab eo missorum, in media ciuitate vtriusque chlamydem apprehendens, ab equis suis vt descenderent imperabat. At illi seniculum pannis obsitum vilissimis intuentes, primū indignati sunt. Cū verò quidam obsequia exhibentium, virtutem viri illius indicassent, repente ab equis desilientes & genua tenentes, eius veniā suppliciter implorabant. At ille sapiētia diuina repletus, hæc eis verba loquutus est: O amici, dicite Imperatori: Non es Imperator solummodo, sed etiam homo. Noli itaq; respicere solum imperiū, sed considera quoque naturam. Nam cū sis homo eiusdem naturæ hominibus cognosceris imperare, & secūdam imaginem diuinam atque similitudinem hominum creata natura est. Noli igitur crūdeler atque sœuisimè Dei imaginem occidere.

† Elebarchus

C eiusdem naturæ hominibus cognosceris imperare, & secūdam imaginem diuinam atque similitudinem hominum creata natura est. Noli igitur crūdeler atque sœuisimè Dei imaginem occidere. Irritas enim creatorē cū illius punis imaginem. Illud quoque considera, quod tu ipse tantum propter aream contristaris imaginem. Quantum verò differat inanimata res ab animata, viuētī atque rationali, cunctis sensum habentibus est apertum. Insuper etiam illud cōsideret, nobis quidem facilè esse pro vna imagine complures areas reparare, at illi omnino difficile vel vnū capillum restituere peremptorum. Hæc audientes illi, principique referentes, flammam iracundiæ penitus extinxerūt. Qui pro terroribus satisfactionem rescripsit, & causam indignationis aperuit. Non, inquit, oportebat me peccante, mulierem omni fauore dignissimam, post mortem tantam contumeliam sustinere. Aduersum meum nanque furorem indignantes decebat armare. Adiecit etiam, quod doleret & ingemisceret, eò quod audisset quosdam à Iudicibus peremptos.

Quomodo Theodosius fuerit Paganis infensus.
CAPVT XXXIII.

D

Fidelissimus igitur Imperator, tunc cōtra errorem Paganorū suum trāstulit studium, legēq; cōscripsit, præcipiens idolorum templa subuerti. Constantinus enim maximus omni fauore laudandus, qui primus pietate ornauit imperiū, dæmonibus quidem sacrificare omnibus interdixit, non tamen eorū templa destruxit, sed inaccessa esse præcepit. Cuius filij paterna vestigia sunt sequuti. Iulianus autem renouauit impietatem, & flammam veteris seductionis reaccendit. Porro Iouianus imperio assumpto, rursus immolationes prohibuit idolorum. Valentinianus autem maior, huiusmodi legibus vsus gubernauit Europam. Porro Valens omnibus quidem aliis cōcessit, vt religiones suas colerent sicut vellent, eos solos impugnans, qui apostolica dogmata propugnabant. Omni siquidem tempore eius imperij, ad aras ignis accendebatur, & libamina atque sacrificia idolis offerebantur. Sed & publicas festiuitates per plateas agebāt, E & Orgia Dionysij celebrabant, & cum scutis currebant, canes euiscerantes, furentes atque bacchantes, & agentes omnia quæ nequitiam proprii doctoris insinuant. Hęc omnia Theodosius inueniēs fidelissimus Imperator, radicitus euulsit, & obliuioni contradidit.

An. d. 394.
Prohibens
idolorum col-
tum per The-
odosium.
Constantinus
Iulianus.
Iouianus.
Valentinianus.
Valens.

Quomodo Marcellus episcopus Apameia templa destruxit.
CAP. XXXIIII.

Primus igitur aliorum Marcellus episcopus lege principis pro armis vsus, propriæ ciuitatis templa destruxit, de fiducia diuina, non de hominum virtute præsumens. Quod opus dignū memoria narrare non prætermittam. Defuncto Ioanne Apameiæ ciuitatis episcopo Marcellus vir sanctissimus ordinatus est, feruens spiritu secūdū Apostolum. Inter hæc venit Præfectus Orientis Apameiā duos χιλιάρχους cum subiectis habens. Quo facto populus militari timore perterritus est. Vbi cū esset templum Iouis valde insigne, & ornamentis plurimis variatum, id Præfectus destruere nitabatur. Videns autem forte admodum ædificium ac robustum, impossibile iudicauit hominibus, lapidū iuncturas & cōmisiones posse dissoluere. Erāt enim ingentes & inter se † inligati, insuper & ferro plumbōque coniuncti. Porro Marcellus pusillanimitatem Præfecti videns, eum quidem misit ad alias ciuitates: ipse verò supplicabat Deo vt tēpli destruendi præberet successum. Inter hæc venit quidam suapte sponte diluculo, non structor, non lapidum sector, neque alterius cuiusquā peritus artis, sed lapides ferre & ligna in humeris consuetus. Is ergo accedens promissit facilè templum esse soluendum: duorum autem mercedem poscebat artificum. Cūque hoc sanctus pontifex promississet, hoc ille machinatus est. Cohærebat enim templo in altitudine constituto ex quatuor lateribus porticus: erātque columnæ ingentes, & altitudinem tēplo habentes æqualem. Singularū verò circulus columnarum erat sedecim cubitorū. Porro natura lapidis durissima erat, quæ nō facilè quibuslibet ferramentorū generib⁹ rūperetur. Harum itaq; tres per circuitum suffodiens, & sub ea-

Templū Io-
annis apud
Apameid.

† inligati.

A rum basibus fortia ligna supponens, immisit ignē. Quo facto, nō poterat ligna naturaliter ignis accendere. Dæmon etenim quidam terribissimus apparuit, qui flammam secūdm vires suas prohibebat operari. Cūque frequenter hoc facerent, & molitionem suam explere nō possent, nuntiauerunt hoc pōtifici meridie dormienti. At ille repente ad ecclesiam cōcurrēns, & aquā in vasculo portari p̄cipiens, aquam posuit sub altari. Ipse verō in pavimento posita frōte clementi domino supplicabat, ne amplius tyrannidem dæmoni vllam permetteret, sed vt infirmitatem illius denudaret, & signū propriæ virtutis ostenderet, ne magis ex hoc infidelibus exultationis occasio nasceretur. Hæc cū dixisset, facto signaculo crucis in aqua, quēdam diaconū suum Equitium, fide & zelo munitum, sumere iussit aquā, & velociter currere & cū fide aspergere, ignēmq; supponere. Quod cū fuisset factum, dæmon effugit nō ferens aquæ virtutem. Ignis autem velut oleum habuit illius aquæ naturam, comprehensaque sunt ligna & repente cōsumpta. Columnæ verō suffulturę subsidio nudatæ, & ipsæ ceciderunt, & alias duodecim vnā traxerūt. Tum latus quod cohærebat templo, violentia ruinæ detractum est. Sonus autem totam cōcutiens ciuitatem, cunctos fecit illuc concurrere. Et cū inimici dæmonis apertē cognouissent fugā, in diuinas laudes ora soluebant. Sic verō & alia tēpla sacratissimus pōtifex ille destruxit. Qui & victoribus scribebat martyribus, & rescripta lūscipiebat, & nouissimē etiā ipse martyrio coronat⁹ est.

Equitium.

B in terram prosternunt. Ad quos cōcurrēns episcopus D
 pus, & ipse cum lachrymis & gemitu spiritali p̄sternitur, & omnis ecclesię plebs fletibus inundatur. Post hoc autem prior surgit episcopus, & eleuat iacentes è terra. Tum competenter pro pœnitentibus facta oratione, dimittit omnes. At illi afflictionibus sponte vacantes, aut ieiuniis, aut abstinentia lauacri, aut suspensione ciborū, aut aliis rebus quæ iubentur, expectant commune tempus quod decernit episcopus. Cōstituto verō tempore velut quoddam debitum exoluentes, afflictione de peccato curati, cum populo communionē participantur. Hæc ergo antiquitus Romani Pontifices vsque ad nostrum cōseruauerunt tempus. Porro Constantinopoli presbyter super pœnitentes fuit vsque ad illud tempus, quo quædā mulier nobilissima, cū peccata sua fuisset confessā, & ei à presbytero fuisset p̄ceptum vt ieiunaret, & Deo operibus supplicaret: cū hoc obseruaret, crebrius in ecclesia cum Diacono se concubuisse confessā est. Hoc cū populus cognouisset, sæuebat in sacerdotes, quali per eos facta fuisset iniuria ecclesię. Tum Nectarius episcopus remouit diaconum sceleratum, & quibusdam suadentibus vt singulos ad communicandum iudicio cōscientiæ suæ relinqueret, etiam presbyterum ne quaquam super pœnitentes esse p̄cepit. Et ex illo antiquitatis consuetudo sublata est, cū (vt arbitror) minora peccata pro pudore confessionis, & subtilitate examinantium patrentur.

SOCRATES.

Ob quam causam presbyteri super pœnitentes positi, sint remoti. CAPVT XXXV.

Hoc porro tempore placuit, vt presbyteri qui erant super pœnitentes cōstituti, remouerentur propter huiusmodi causam. Ex quo Nouatiani ab ecclesia sunt diuisi, cum his qui deliquerant sub persecutionibus imperatoris Decij cōmunice re nolentes, ex illo episcopi pro ecclesiastica regu la presbyterū super pœnitentes esse cōstituerunt.

An. d. 394. Post schisma ta Nouatianorum iustitiam sunt qui pœnitentibus p̄cesserunt presbyteri.

SOZOMENVS.

Quoniam omnino non peccare, diuinum & vltra humanam naturā esse cognoscitur, peccātibus autem & pœnitentiā agentibus, & veniam Deus dari p̄cepit: qui verō confiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirunt: propterea visum est antiquis Pōtificibus, vt velut in Theatro sub testimonio ecclesiastici populi delicta pādantur. Et ad hanc rem presbyterum bonæ conuersationis seruantiēque secretum ac sapientem virum statuerunt: ad quem accedentes hi, qui deliquerant, delicta propria fatebantur. At ille secundum vniuscuiusque culpam indicebat & multam. Quod etiam hæcenus diligenter in Occidentalibus seruatur ecclesiis, & maximē apud Romam, vbi etiā locus est certus pœnitentiū: Stant enim rei, & velut in lamentationibus cōstituti. Quum enim sacra celebratio fuerit adimpleta, illi cōmunionem nō percipientes, cum gemitu & lamentatione seipso

Confessio.

Publica pœnitentiæ modus apud re tates.

SOCRATES.

De diuisione hæreticorum inter seipso. CAPVT XXXVI.

Dignum verō iudico nō tacere quæ apud alios gesta sunt, id est, apud Arianos, Nouatianos, Macedonianos, & Eunomianos. Ecclesia nanq; diuisa erat, & apud seipso singuli congregabantur. Quemadmodum verō & pro quibus causis diuisi sint, sermone procedēte narrabimus. Hoc autem sciendū est, quod imperator Theodosius nullum horū persequebatur præter Eunomiū, qui Cōstantinopoli collectas in domo faciebat, & cōscriptos à se libros recitabat, ita vt eius doctrina multi corrūperentur. Pro qua causā eū multauit exilio, nullūmq; alium fatigauit, neque sibi cōmunicare cōpuleret, sed singulos per loca propria Collectas celebrare permisit & cultū tenere Christianismi sicut p̄cipere potuit. Et alios quidē permisit extra ciuitatem Oratoria fabricare: Nouatianis autem concordibus suæ fidei, intra urbem ecclesias habere cōcessit. De quibus pauca dicenda sunt. Quadraginta annis Agelius p̄sul fuit à tēporibus Constantinis vsq; ad annum sextū Theodosij. Qui cū vicinus esset morti, Sisinnium presbyterū ordinauit episcopum, virum eloquentissimum, & à Maximo philosopho vnā cum Iuliano imperatore literis eruditum. Cūmq; populus Nouatianorum culparet ordinationem q̄ non Martianum potius ordinasset, per quē sub Valente Nouatiani sine persecutione mansissent: tum Agelius populi volens placare tristitiā, etiam Martianū ordinauit episcopum. Et cū melius habuisset, in ecclesiā p̄cessit,

An. d. 394. Schisma hæreticorum.

Eunomius in exilio.

Nouatiani.

An. d. 393.

Martianum

M ij

A & sermonem fecit, dicens: Martianū habetis post me, post Martianum verò Sifinnium. Post paucos itaq; dies defunctus est. Sub episcopatu verò Martiani etiam eorum ecclesia ex huiusmodi causa diuisa est.

De Sabbatio haresiarcha. C. A. P. XXXVII.

Sabbatium.

Sabbatius quidam ex Iudæo factus Christianus, & à Martino ad presbyteratus honorē prouectus, nihilominus sectæ Iudaicæ seruiebat, cū quo scelere ambiebat episcopatum. Assumēs ergo sui desiderij cōscios duos presbyteros, Theoctistum & Macarium, nouitatem festiuitatis paschalis sub Valēte imperatore cōstitutā in uico Phrygiæ Pazo, defendere nitebatur. Et plurimū quidē quali p̄ ecclesiæ integritate custodienda, dicebat nō esse dignos quosdam participatione sacramentorū. Procedenti verò tēpore manifestatus est, cū Collectas pprias celebraret. Inter hęc Martianus cognoscens illius errorem, & ordinationis suæ culpam, quia vanę gloriæ homines presbyteros ordinauerat, cum gemitu dicebat: Melius fuisse super spinas ponere manus suas, q̄ Sabbatium ordinasse presbyterū. Proinde Synodum in Sangario Bithyniæ Nouatianorū fecit episcoporū: Quò congregati euocauerunt eos, ut coram synodo causas dissensionis suæ proponerēt. Cūque Sabbatius discordiam festiuitatis paschalis suā diceret esse tristitiā, & oportere secundum Iudæorum obseruationem eam celebrari, sicut in Pazo fuisset cōstitutum: exstimatēs episcopi quòd propter ambitum Sabbatius talia faceret, iuliurandum ei imposuerunt, ut nunquam peteret episcopatum. Quo iurātē regulam de paschæ festiuitate protulerunt, qua singulis liceret cū uellent celebrare pascha, nec propter discordiam festiuitatis diuiderent ecclesiam, cū antiqui & Apostolis proximi, licet discordantes de tali festiuitate, communicarint tamen inter se, & Nouatiani in regia vrbe Roma cōstituti, nūquam fuerint sequuti Iudæos, sed semper post æquinoctiū celebrarint pascha. Cū hęc ab eis tūc fuisset regula definita, Sabbatius iuramētis obstrictus, si quando paschalis festiuitas discordaret, ille apud seipsum prius ieiunabat, & noctu solennem diem paschæ in sabbato celebrabat, & rursus cum omnibus in ecclesia cōueniebat, & mysteriis fruebatur. Hoc ergo multis annis faciens, latere nō potuit. Quapropter quidam simplicium, & maxime Phrygum & Galatarū ex hac re iustificari credentes, imitabantur eum, & pascha cum illo celebrabāt. Sed Sabbatius postea etiam seorsim collectas faciebat, paruīque pendens iuliurandum, suorum sequacium ordinatur episcopus.

Martianus.

B

Nouatianorum synodus apud Sangarium.

Sabbatium iudæis.

C

De pascha uel diuersitate institutionum seu obseruationum, qua per diuersas ecclesias celebrantur.

C. A. P. XXXVIII.

Sed mihi non uidetur huiusmodi viros de festiuitate paschæ rationabiliter cōtendisse, neque istos qui nunc sequuntur Iudæos. Non enim mente perceperunt Iudaismo in Christianismum mutato, illa subtilia & figuratiua legis Mosaicæ cessasse: quod hinc apparet. Ut Iudaizer enim nulla gēs

Christiana accepit legem: è diuerso autem etiam apostolus contradixit non solum circuncisionem prohibens, sed etiam de festiuitatibus contentiones abiiciendas monens. Scribens enim ad Galatas ait: Dicite mihi, qui sub lege uultis esse, legem non audistis? Et hinc pauca loquens, seruum ostendit populum Iudæorum, & in libertatem uocatos qui accedunt ad Christum. Monet etiam nullatenus obseruandos dies, & menses, & annos. Colossensibus autē scribens, magna uoce clamabat, umbram fuisse obseruationes antiquas. Quapropter, inquit, nullus uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte festiuitatis, aut initio mēsis, aut sabbato, quæ sunt umbra futuri. Et ad Hebræos idem apostolus dicit: Mutato enim sacerdotio, necessario legis mutatio fuit. Igitur nec apostolus, nec euangelia accedentibus ad prædicationem iugum seruitutis imposuerunt, sed festiuitatem paschæ & alias celebritates honorandas esse dixerunt. Itaque quoniam amant homines huiusmodi celebritates, eò quòd in eis à laboribus quiescunt, singuli per prouincias sicuti uoluerunt memoriā salutaris passionis antiquitus ex quadā consuetudine celebrabant. Nō enim hoc Saluator aut nostri Apostoli lege prædicauerunt, nec pœnam, aut supplicium, aut maledictum, sicut lex Mosaicæ Iudæis, nobis euangelia aut apostoli sunt minati, sed solummodo in derogationē Iudæorum, q̄ in festiuitatibus homicidium comiserint, in tempore Azymorum Saluatorem passum in euāgeliis est relatū. Mens namq; fuit Apostolorū nō de diebus sancire festiuitatum, sed cōuersationem rectam, & Dei prædicare culturā. Mihi ergo uidetur, q̄ sicut multa alia per prouincias ad consuetudinem uenerant, sic & paschæ festiuitas tradita sit, eò q̄ nullus Apostolorum aliquid hinc sanxisset. Nam plurimi circa minorē Asiam antiquitus quartumdecimū diem obseruauere, non respicientes Sabbati diem. Et quanquam hoc facerent, nō tamen segregabatur ab illis qui aliter celebrabant, donec Romanæ ecclesiæ Victor episcopus excommunicationem Quarto decimanis misisset in Asiam. Quo facto Irenæus Lugdunensis Gallicanus episcopus Victorem epistola sua culpauit, dicens, etiam ueteres ita celebrasse: & quòd Polycarpus Smyrnæ ciuitatis episcopus, qui postea sub Gordiano principe martyrio coronatus est, Anicero episcopo Romano communicauerit, nihil discernens de Paschali festiuitate, cū ipse Quarto decimanus esset: sicut Eusebius in quinto Ecclesiasticæ historiæ libro docet. Quidam igitur (sicuti dixi) in Asia minore quartumdecimum obseruabant diem. Quidam uerò etiam circa Orientales partes Sabbatum custodiebant, dissonabant autem circa mensem. Nam alij Iudæos licet integritatem non seruarent, sequendos esse in sacra festiuitate dicebant. Alij uerò post æquinoctium celebrabant, declinantes sequi Iudæos, & dicentes, q̄ dum sol esset in Ariete, pascha celebrari deberet. Secundū Antiochenos autem Xanthico mense, secundū Romanos Aprili. Et hoc faciendum nō sequendo recēiores Iudæos, qui per omnia errare noscuntur, sed magis antiquos & Iosephū. Sic enim ille in tertio Antiquitatis libro scripsit. His itaque cōtendētibus omnes occidentales usq; ad oceanū, post æquinoctium ex antiqua traditione Pascha

D

Galat. 4. c. Sententia Secretis Cōstantinopolitanis de festiuitate Christianorum diebus. Coloss. 2. c.

Hebr. 7. d.

Passionis Christi dies festus.

Apostolorum propositum.

Irenæus.

Polycarpus.

Xanthico mense, etc.

A celebrasse comperimus, nec aliquādo habuisse discordiam. Non enim (sicuti quidam dicūt) celebratum sub Constantino concilium, festiuitatem paschæ mutauit. Nam ipse Constantinus discordantibus scribens, monet vt isti cū pauci essent, imitarentur plures. Cuius epistolę partem ponere nō omisi. Sic enim post alia dixit: Est enim ordo decorus, quem omnes ecclesię in vniuerso orbe apud Occidentem & Meridiem & Arcton positę seruare noscuntur, necnon etiam quidam Orientaliū. Quapropter in præsenti bene se habere omnes existimauerunt, & ego ipse vestrę quoque sapientię placere promisi, vt quod in Romana ciuitate, Italia, Africa, & vniuersa Ægypto, Hispania, Gallis, Britannis, Libya, tota Hellade, Asiana diocesi, Ponto & Cilicia libenter sub vna cōcordia custoditur, hoc etiam sapientia vestra suscipiat, considerantes non solum multitudinem prædictorum locorū & ecclesiarum numerum: sed etiam quia hoc maximè debetis omnes communiter celebrare, quod ratio subtilis videtur exigere, nullā cum Iudæorū periurio habere cōmunionem.

B Talia quidem Constantinus. Sed aiunt *Quartodecimani* hanc obseruationem Ioannem Apostolum tradidisse. Alij verò Petrum & Paulum apostolos Romanis & Occidentalibus dicunt paschæ tradidisse solennitatem. Sed nullus scriptam probationem horum habere dinoscitur. Quod verò ex consuetudine quadam per prouincias celebretur pascha, hinc existimo, q̄ nulla regio easdem videatur seruare solennitates. Nam cum vnus sint fidei pluri, tamen dissonant circa paschæ legitima. Vnde pauca dicenda sunt. Nam in ipsis ieiuniis, aliter apud alios inuenimus obseruari. Romani enim tres ante pascha septimanas, præter Sabbatum & dominicam, sub cōtinuatione ieiunant. Illyrici verò & tota Hellas, Alexandria quoque ante sex septimanas ieiunant. Eaque ieiunia quadragesimam vocant. Alij verò ante septem paschæ septimanas ieiuniorum facere noscuntur initia, & tres tantummodo septimanas: hoc est, quinque diebus per intermissionem aliarum duarum septimanarum ieiunantes, nihilominus quadragesimam vocant. Vnde miror, cū numerum ipsum non habeant, quomodo quadragesimā vocent. Sed etiam ciborum abstinentiā non similem habent: nam alij omnino ab animatis abstinere: alij ex animalibus pisces solummodò comedunt: quidam cum piscibus vescuntur & volatilibus, dicentes, hæc secundum Moysen ex aqua habere substantiam. Alij verò etiā + caulibus, & ouis abstinere noscuntur: quidā sicco tantūmodo pane vescuntur: alij neq; hoc: alij vsq; ad nonam ieiunantes horā, sine discretionem ciborū reficiuntur, & innumerę cōsuetudines apud diuersos inueniuntur. Et quia lectio nulla ex hoc inuenitur antiqua, puto Apostolos, singulorum hoc reliquisse sententię, vt vnusquisque operetur nō timore, nō necessitate, quod bonum est. Sed etiam circa celebritatem Collectarum quædam diuersitas inuenitur. Nam cū per ecclesias in vniuerso terrarum orbe constitutas die Sabbatorū per singulas hebdomadas, sacrificia celebrentur, hoc in Alexandria & in Roma, quadam prisca traditiōne faciunt. Ægyptij verò Alexandrię vicini, & Thebaidos habitatores Sabbato quidem Collectas agunt, sed nō sicut moris est, sacramenta percipiūt:

C

nam postquā fuerint epulati, & cibus omnibus adimpleti, circa vesperam oblatione facta cōmunicant. Rursus autem in Alexandria, quarta & sexta feria scripturę leguntur, easque doctores interpretantur, & omnia fiunt præter solennem oblationis morem. Origenes enim plurima in his diebus videtur edocuisse. Qui quum sapiens esset magister, & consideraret quod impossibilitas Mosaicę legis ad literam esset infirma, rationem paschæ ad modum contemplationis euexit, vnum pascha solummodo verum fieri dicens, quod Saluator celebravit aduersus cōtrarias potestates, dum crucem susciperet, & hoc trophæo vteretur contra diabolum. In eadem Alexandria Lectores & psalmi, pronuntiatores indifferenter fiunt siue catechumeni, siue iam Christiani, cum omnes ecclesię iam fideles in his ordinibus habere videantur. Ego quoq; cognoui in Thessalia cōsuetudinem aliam, cū quidam clericus ante clericatū legitime duxisset vxorem, quia cum ea mixtus fuisset, abdicatus est, cū in Oriente cuncti spontanea voluntate, & nō aliqua necessitate etiam episcopi seipso abstineant. E Plurimi enim eorum etiam episcopatus tēpore ex legitima vxore filios habuerunt. Hoc quoque in Thessalia seruari cognoui, quod apud eos in diebus paschæ tantummodo baptizatur. Quapropter plurimi sine baptisate moriuntur. In Antiochia verò Syrię altare nō ad Orientem ecclesię, sed magis ad Occidentē habent. In Hellade, Hierosolymis, & Thessalia, ad tempus vespertinum orationes similes Nouatianis Constantinopoli degentibus agunt. In Cæsaria Cappadocię & Cypro die sabbati & dominico, circa vesperā cum lucernariis episcopi atque presbyteri scripturas interpretantur. In Alexandria presbyter nō facit sermonē. Et hæc res initium accepit, ex quo Arius ecclesiam conturbauit. Romę sabbata vniuersa ieiunant. In Cæsaria Cappadocię, eos qui post baptisam delinquant, à cōmunionem suspendunt, sicut Nouatiani & Macedoniani in Helleponto faciunt, & in Asia *Quartodecimani*. Nouatiani circa Phrygiam binubos non recipiunt. Cōstantinopoli verò neque aperte recipiunt: neque palam remouere noscuntur. In Occidentalibus verò partibus aperte recipiunt.

SOZOMENVS.

De pascha Montanistarum. CAP. XXXIX.

Montani porro, quos Pepuzitas & Phrygas nomināt, peregrinam quandā adinventionē introducentes, secundū eam pascha celebrāt. Culpani enim eos, qui cursum lunę requirūt, & dicūt solares tantūmodo circulos sequendos. Et menses quidē singulos esse dierū triginta definiunt, & inchoare primū ab æquinoctio vernali, quod est secundū Romanos octauo kalend. Aprilis. Tum, inquit, duo luminaria facta sunt, quibus tēpora, & anni manifestātur. Et hoc indicari eo quod luna per octo annos cum sole cōcurrat, & ambo iidem nouum habeāt mensem. Eo quod octo annorum cursus lunę compleatur, & tanquam principium sit primi mēsis, reputant, prædictū diem in scripturis quartumdecimum, & hunc esse dicunt octauo idus Aprilis, secundum quam semper celebrāt pascha. Si cōtingat etiam concurrere resurrectionis, id est, Dominicū diem, alioqui dominica superue-

M iij.

D
Oblatio
Origenes.Exponunt
scripturas ad
lecturam.

Sabbati ieiunium.

Digami.

Montani.

Quartodecimani
vniuersi dies.
Exod. 12. c.
Leuit.Cōstantinus
Aug. de
Pascha.

Quartodecimani.

Ieiuniorum
diuersitas.

Quadragesima.

† casus,
baccu.Sabbati
ei
sacrificia
batur.

A ipsi simul Imperatori, sacrum hoc caput recondiderunt in vico appellato Cosilai. Erat enim possessio ipsa Mardonij. Illo quidem tempore aut deo aut ipso propheta monente in hunc locum vsque perductum est. Cùmque postea Theodosius Imperator has Baptistæ reliquias voluisset auferre, solum referunt restitisse matronam virginem sacrâ, quæ eius custodiam capitis exhibebat. Cui cum sepius Imperator non violenter, sed cum lachrymis supplicaret, vt eum permitteret sua vota complere: hæc putans quod sicut tempore Valentis, etiam tunc non pateretur vterius Baptista portari, cessit. At Imperator amplectens sua purpura thecam in qua caput Baptistæ iacebat, eamque portans venit, & ante ciuitatem Constantinopolitanam recondidit ad septimum miliarium: ibique magnam & pulcherrimam deo ædificauit ecclesiam: crebroque deprecatus est matronam, promisitque dona gratissima si reconciliari vellet. Nec passa est: erat enim Macedoniana hæresi corrupta, licet presbyter Vincentius confector eius, qui prophetæ sepulchrum æqualiter obseruabat, conuersus fuisset, & catholicæ communicasset ecclesiæ. Ferunt enim quod coniurationem habeant Macedoniani, nunquam se à sua secta recedere. Verum is presbyter dum ageretur de translatione sacri capitis, apud se definiuit, quod si sequeretur Baptista Imperatorem, & ipse cõmunicaret ei. Quo facto, conuersus est.

B
Macedonianorum per-
simacia.

THEODORITVS.

Quemadmodum Flavianus Antiochenum solus acceperit episcopatum. CAP. XLIIII.

Flavianus
Melitij suc-
cessor.
† Theodoto

Igitur in Antiochia Melitij maximi successione Flavianus accepit, qui cum + Diodoro plurima pro ouibus certamina passus est. Voluerat enim Paulinus ecclesiæ suscipere præsulatum, sed pòtificum restitit chorus, dicens nõ oportere eum qui Melitij consilium non recepisset, post illius mortem in eius sede consistere, sed eum potius qui plurimis laboribus effulserat, & pro ouium cura pericula sustinuerat. Hoc factum Romanos & Ægyptios fecit infestos Orientalibus. Sed neque morte Paulini inimicitia sunt destructæ. Nam & post illum quum Euagrius eius accepisset sedem, perstiterunt Flauiano vehementer inensi, licet Euagrius præter ecclesiasticam regulam fuerit ordinatus. Solus enim Paulinus eum instituerat, plurimas regulas præuaricatus ecclesiasticas. Non enim præcipiunt vt pro se quilibet ordinare possit, sed conuocare vniuersos prouinciæ sacerdotes, & præter tres pontifices ordinationem fieri penitus interdunt. Veruntamen nihil horum respicientes. Euagrius sunt amplexi communionem, & aduersus Flavianum aures principis commouerunt. Qui frequenter impulsus, deduxit eum ad urbem Constantinopolim, & Romam proficisci præcepit: Porro Flavianus excusatione hyemis, promissione facta quod tempore opportuno proficisceretur Romam, tum est reuersus ad propria. Quumque Romani pontifices, non solum mirabilis Damasus, sed etiam post eum Siricius & Anastasius apud Imperatorem vehementer instarent, dicentes, quod tyrannos quidem proprios debellaret: qui verò Christi re-

Euagrius.

Damasus.
Siricius.
Anastasius.

sisterent legibus, eos sineret impunitos, rursus eum deuoans, Romam proficisci cogebat. Tunc Flavianus sapientissimus digna libertate vsus ait, Si quidem fidem meam õ Imperator quasi non rectam accusant quidam, aut vitam dicunt sacerdotio nõ esse dignam, etiam ipsos accusatores habere iudices non refuto, eorumque sententiam lubenter accipiam. Si verò de sede & præsulatu contendunt, nec litigabo, nec hæc volentibus habere resistam: sed abscedam, & ab ista præminencia abstinebo. Da igitur Antiochenam sedem cuiunque volueris Imperator. Hanc eius fortitudinem sapientiæque miratus princeps, redire ad patriam, & commissam sibi regere præcepit ecclesiã. Post aliquantum temporis Romam denuo veniens Imperator, easdem ab episcopis patiebatur querelas, quasi Flavianus tyrannidem premere noluisset. At ille speciẽ tyrannidis eos effari præcepit, dicens se esse Flavianum. Illis verò dicentibus quod non possent cum Imperatore contendere, monuit vt deinceps ecclesiæ concordiam haberent, deponerentque certamen, & stultas contentiones extinguerent. Paulinus, inquit, olim est mortuus: Euagrius contra regulas ordinatus: Orientales autem ecclesiæ præsulatum Flauiano deferentes, & Asia, Põtus & Thracia, eius communioni coniunctæ sunt: Omnis Illyria illum nouit per Orientem episcopis præsidere. His flexi monitionibus Hesperia sacerdotes soluturos se inimicitias promiserunt, & Legatos mittendos ab eo se suscepturos. Hoc cognoscens sacratissimus Flavianus, misit Romam quosdam laude dignos episcopos, & Antiochenos presbyteros atque diaconos, quibus præerat Acacius Berææ in omni terra pelagoque cantatus. Is cum aliis Romam veniens, longamque sanans odij passionem, post decem & septem annos ecclesiis restituit pacem. Quod cognoscentes Ægyptij, inimicitias extinguentes, concordiam sunt amplexi. Tum igitur ecclesiæ Romanæ Innocentius successor Anastasij præsidebat, vir prudentia & intellectu decenter ornatus, Alexandrinæ verò Theophilus.

Flavianus
ad Imp.

E

Innocentius
Pont. Rom.
Theophilus
Alexan-
drinus.

SOCRATES.

De Eugenio tyranno, & quemadmodum fuerit superiorum. CAPVT XLV.

F

Rеспублика autem eo tempore ex huiusmodi causa turbabatur, in Occidentis partibus Grammaticus quidam nomine Eugenijs, literarum Latinarum Doctor relinquens Scholas suas, in palatio militabat. Eratque Imperatoris amicus, & propter eloquentiam à multis honorabatur. Tum ergo (vt fertur) non mediocriter cogitans, cooperatore assumpsit Arbogastem de minoribus Galliis ortum, militaris ordinis Ducem, virum sæuum & ad cædes paratum. Quo facto declinavit ad tyrannidem. Igitur vterque contra Imperatorem Valentinianum necem machinabantur, Cubicularios corrumpentes eunuchos. At illi dormientem principem suffocarunt. Hoc Eugenijs repente cognoscens, Imperio potitur Hesperia, agebatque quod tyranno poterat conuenire. Hæc audiens Theodosius Imperator, rursus sollicitudinibus obstrictus, secunda certamina post Maximum præparabat. Congregansque militare vir-

An. do. 394.
Eugenijs
ex ludimagi-
stro tyrannus.

Arbogastes

An. do. 398.
Honorius
fit Cæsar.

A rutem, & Honorium filium designans Imperatorem Consulatu suo & Habundantij, decimo die Ianuarij mensis, denuo ad partes Hesperias magno studio festinabat.

SOZOMENVS.

Ioannes monachus futurorum præscius.
An. do. 394.

Interea euentū belli consyderans misit in Thebaida ad Ioannem monachum tunc præscientia clarum. Ad quem destinavit Eutropium eunuchū sibi fidissimum, vt aut eum (si vellet venire) deduceret, aut nolentem de euentu belli interrogaret. At ille Ioannem quidem deducere non præualuit, sed mandatum rerulit eius, quod bello vinceret, & perimeret tyrannum, & post victoriam in Italia moreretur.

SOCRATES.

Gothi cum Theodosio

B Relictis ergo Theodosius ambobus filiis in vrbe Constantinopoli quum proficisceretur contra Eugenium bellaturus, plurimi trans Histrum Barbari sunt sequuti, cum eo pugnaturi contra tyrannum. Paruoque tempore cum manu maxima venit ad Gallias. Illic enim parabat bellum, vbi iam multa millia habebat exercitus.

THEODORITVS.

Theodosij infomnium

Quum igitur in quodam monte oratorium inuenisset, ibi noctu domino supplicabat, & circa galli cantum sopore compressus, vidit in somnis quasi iaceret in campo, & adstarent sibi duo quidam viri in vestibus albis & equis candidissimis residentes, eumque iubentes habere fiduciam, & diluculo armare milites ad victoriam: dicebantque se pro auxilio destinatos. Quorum alter Ioannem Euangelistā, alter se Philippum dicebat Apostolum. Hac visione comperta, nequaquam ab oratione cessauit, sed lachrymas vberiores effudit. Quæ visio etiam cuidam militi reuelata est, & per diuersos peruenit ad principem. At ille: Non propter me, inquit, hæc iste vidit, sed ne quis crederet quod finxerim quod ego vidi. Ideoque etiam isti monstratum est, nam primo mihi dominus hoc communis ostendit.

C

SOCRATES.

Conflictus
An. do. 396.

Fuit ergo congressio circa fluuium vocabulo Frigidum. Igitur in parte qua Romani contra Romanos configebant, bellum erat æquale. Vnde vero Barbari auxiliatores Imperatoris erant, pars Eugenij potior esse videbatur. Imperator autem videns Barbaros perire, in maximam veniens æstuationem, prostravit seipsum in terram, adiutorem inuocans deū, & petitione frustratus non est. Quidam enim Bacurius Magister militum eius, repente sic confortatus est, vt cum primis ducibus concurreret ad eam partem qua Barbari premebantur. Quo facto dirupit acies, & in fugam mox vertit inimicos. Fitque denuo ea hora miraculū: ventus enim vehementissimus inspirans, emissa iacula ab Eugenij partibus contra eos denuo reuocabat, & à partibus Imperatoris ad hostes cum magna fortitudine deferebat. Tantum valuit Impera-

Bacurius magister militum.

Eugenius supplex Theodosia.

toris oratio. Hoc itaque modo pugna finita, Tyrannus accurrens ad pedes Imperatoris, orabat vt promereretur salutem. Qui circa pedes eius à militibus capite sectus est. Hæc gesta sunt septimodecimo die Septembris mensis, Consulatu Arcadij tertio, & Honorij secundo. Arbogastes autem tantorum causa malorum, post duos congressionis dies, fuga elapsus, cum cognouisset quod viuere non posset, proprio gladio se peremit.

SOZOMENVS.

De miraculis Donati Pontificis in Bera.

CAPVT XLVI.

EA tempestate plurimi inter episcopos effugebant, sicut Donatus Euorij epiri. De quo cum prouinciales miracula multa testentur, maximum tamen est quod de dracone gessit. Is enim circa pontem in via publica iacens cibum habebat oues, capras, equos, boues, & homines abripiens deuorabat. Ad quam bestiam Donatus sine gladio, sine aliquo iaculo veniens, cum illa leuasset caput quasi voratura virum, tunc ille vexillum crucis ante faciem eius digito designans in aëre, in os eius exspuit. Bestia vero sputum mox ore suo suscipiens expirauit. Quam (sicut audiui) octo paria bouum in vicinum campum traxerunt. Et misso igne cōbusta est, ne aërem fœtore corrumpere. Huius Donati sepultura insignis est, vbi oratoriū ex eius nomine vocatur, habens fontem aquarū, quem ipse fertur orationibus inuenisse. Nam quū esset locus inaquosus, & illuc ex itinere aliquando venisset, aiunt quod fatigatis illis qui cū eo erant, orauerit, & mox aquæ inundatio proruperit, & ex illo hæcenus permaneat.

Arbogastes suspensus in gladio.

An. do. 396.
Donatus.

De Theotimo Tomitano Pontifice.

CAPVT XLVII.

EO tempore Tomitanam & Scythiæ ecclesiam Theotimus gubernabat, vir in philosophia nutritus, cuius virtutem diligentes Barbari trans Histrum habitantes, deum Romanorū esse prædicabant. Diuinarum siquidem in eo rerū experimenta sæpius perceperunt. Nam cum quodam tempore iter faceret, illius terræ Barbari occurrerunt ei. Et cum hi qui erant circa eum terrore turbarentur, quasi continuo morituri, ex equo descendens orauit. Porro Barbari neque eum neque sequaces eius, nec equos de quibus descenderrant videntes, transierunt. Cum igitur crebro transeuntes Scythas naturaliter feroces, epulis muneribusque mansuefaceret, quidam Barbarorum arbitratus eum esse locupletem, cœpit insidiari vt eū caperet, alligaret & traheret. Cum hoc iam parasset, & dexteram ad hoc haberet, vt eum iactu illaquearet, manus in aëre mox ligata, & Barbarus ille inuisibilibus vinculis est obstrictus. Tunc aliis pro eo rogantibus, supplicauit deo Theotimus vt Barbarus solueretur.

De Epiphano Cyprio. CAP. XLVIII.

EO quoque tempore fuit Epiphanius Cypriorum episcopus, ad cuius sepulchrum hæcenus

An. do. 398.
Theotimus Tomitanorum episcopus.

Scythia.

An. do. 399.
Epiphanius Cypri quæ.

A. daemones expelluntur. Is enim cum substantiam propriam, necessitatem sustinentibus erogasset, & multis quoque offerentibus ei pecunias manu largissima dispensaret, contigit ut pecuniis deficientibus œconomus ecclesiæ murmuraret. Quo facto assistens quidam in domo in qua habitabat œconomus, sacculum multarum pecuniarum dedit, & ita disparuit, ut nec qui dedisset, nec qui misisset cognosceretur. Quod factum omnes diuinum esse iudicauerunt. Aliud quoque eius liber referre miraculum. Quidam pauperes studentes Epiphaniū arte deludere ut sibi aliquid daret: cum iter ageret, vnus eorum supinum se prostravit in terram, alter stabat quasi mortuum deflens, nec habes unde eum sepelire potuisset. Epiphanius autem superueniens, oravit ut sub quiete dormiret. Et sepulturæ necessaria præbuit, simulque consolatus est flentem, dicens: Quiesce fili à lachrymis. Non enim fletu resuscitari poterit. Est enim inevitabile quod euenit. Cumque discessisset Epiphanius, cœpit ille pulsare socium ut resurgeret. Et cum hoc semel & secundo fecisset, dicens: Surge, ut hodie de tuis laboribus epulemur: & ille penitus non sentiret, cognoscens verè mortuum, cucurrit ad Epiphanium flens, & petens ut suum socium suscitaret. At ille consolatus est, ne grauitur ferret quod euenisset. Non tamen defunctum denuo suscitauit. Hoc enim credo prouide factum, ut non facile dei ministri deludantur. Eo tempore fuit Æas & Zeno in Palæstina Gaza philosophantes. Et Æas fertur cum pulcherrimam duxisset uxorem, ter cum ipsa solum concubuisse, & tres filios genuisse, postea vitam monachicam apprime esse sectatum. Zeno vero episcopus ferme annorum centum habens ætatem, nunquam solennibus minor fuit aut quietuit officii.

Æas.
Zeno.

Quomodo Abacuc & Michea Prophetarum corpora ostensa sunt. CAP. XLIX.

NON solum autem religionem hæc tunc nobilitabant, sed etiam Abacuc & Michea prophetarum corpora (sicuti audiui) hoc tempore sunt ostensa reuelatione diuina, cum Zebennus tunc Eleutheropolitanam gubernaret ecclesiam in vico qui prius vocabatur Ceila, in Berethasia prædio quod distat ab vrbe ferme stadiis decem. Circa hunc locum sepultura Michea fuit, quâ nescientes quid dicerent, prouinciales, ô fidelem memoriam vocitabant.

An. do. 400
Abacuc & Michea prophetarum corpora reperta.

SOCRATES.

De fine Theodosij principis. CAP. L.

IGITUR Theodosius Imperator post laborem publicum corpore fatigatus, & sperans se eo morbo non moriturum, potius de Republica cogitabat, considerans quæ soleant hominibus accidere, Imperatore moriente. Filium itaque Honorium de Constantinopoli velociter euocauit, ordinare volens partes Hesperias. Cumque filius Mediolanum venisset, ex ægritudine releuatus, Circum de victoria celebrabat. Et ante prandium quidem spectaculum quasi sanus exhibuit. Post prandium repente prægrauatus ad spectaculum venire non potuit, filium tamen Ludis adesse præcepit. Superueniente vero nocte defunctus est, Consulatu Olibrii & Probini, septimodecimo die Ianuarij mensis, anno primo ducentessimæ nonagesimæ quartæ Olympiadis. Vixit autem Imperator Theodosius annos sexaginta, ex quibus sedecim imperauit.

Theodosius ægrotat.
An. do. 397.

Mortuus.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

C

LIBER DECIMVS.

F

SOCRATES.

De successione Arcadij & Honorij.

CAP. PRIMVM.

Defuncto Theodosio, in Imperium filij successerunt, Arcadius in Oriente, Honorius autem in Occidente. Hoc tempore in Romana Damascus præsidebat ecclesia: in Alexandria Theophilus, Hierosolymis Ioannes, Flavianus Anathochenam tenebat sedem, Constantinopoli-

namque Nectarius. Igitur circa octauum diem Nouembris mensis eodem Consulatu, corpus Theodosij delatum cum solenni honore ab Arcadio filio sepulturæ contraditur. Post paucos vero dies, id est, vicesimo septimo eiusdem mensis die etiam exercitus qui cum Imperatore Theodosio fuerat contra tyrannum, reuersus est. Et cum Imperator Arcadius secundum consuetudinem ad portas occurrisset exercitui redeunti, tunc milites Rufinum Præfectum Imperatoris peremerunt. Erat enim suspectus quasi tyrannidem posset assumere. Dicebatur autem Hunos ipse in Romanorum prouincias euocasse, qui tunc Armeniam & partes Orientis valde vastabant.

An. do. 398.
Episcopi Apostolicarum ecclesiarum.

THEODORIVS.

Quomodo Honorius ludum gladiatorum remouerit. CAP. II.

*Telemachus
Monomachia
sublatæ*

A Honorius itaque suscipiens Occidentis Imperium, monomachias, quæ iam olim Romæ celebrabantur, huiusmodi de causa remouit. Quidam Telemachus cõuersationis monasticæ, hac de causa ab Oriente venit Romam. Cumque nequandum illud spectaculum ageretur, etiam ipse intrauit in stadium, & descendens nitebatur pugnantibus inter se gladiis, separare. Cumque spectatores aduersus eum sæuirent, & in effusione sanguinis grassarentur, prouisorum pacis lapidibus occiderunt. Hoc ubi cognouisset mirabilis Imperator, illum quidem inter victores martyres numerauit, nephadum verò spectaculū prorsus sustulit.

SOCRATES.

De morte Nectarij Constantinopolitani & ordinatione actibusque Ioannis. CAPVT III.

*An. da. 399.
Nectarij Cõ
stantinopolitani
episcopi mors*

B Cvm verò modicum tempus transisset, etiam Nectarius Constantinopolitanus episcopus defunctus est, Consulatu Cæsarij & Attici, septimo & vicesimo die Septembris mensis. Mox ergo studia generantur in episcopatum, alii alium ordinare cupientibus. Nouissime verò placuit, vt ab Antiochia Ioannes euocaretur, ecclesiæ presbyter. Erat enim eius doctrinæ fama mirabilis. Intra modicum ergo tempus communi decreto omnium clericorum & laicorum Imperator Arcadius euocauit eum. Et propter dignitatem ordinis cum adessent ex Imperiali iussione plurimi episcopi, etiam Theophilus venit Alexandrinus, qui studebat quidem Ioanem detrahere, & Isidorum suum presbyterum ordinare. Diligebat enim eum, quod aliquando sustinuisset pro ipso tale periculum. Cùm Imperator Theodosius aduersus Maximum tyrannum decertaret, Theophilus per Isidorum xeniam misit Imperatori, & duplices misit epistolas, mandans vt alteras literas non vincenti daret: porro victori & munera & alteras porrigeret literas. Has cùm Isidorus portasset, Romam veniens victoriam expectabat. Sed non diu latuit.

*Ioan. Chry-
sostomus.*

*Theophilus
Ioan. Chry-
sostomo parum
fauens.*

*Isidorus.
Mira
Theophilus
refractus.*

C enim lector rapiens epistolas, demonstrauit Imperatori. Quamobrem Isidorus terrore correptus, in Alexandriam fugit, celare volens quod fuerat ei mandatum. Ob quam causam Isidorum Theophilus diligebat. Verū palatij iudices præposuere Ioannem. Cumque multi Theophilum accusarent, libellos aduersus eum pro diuersis causis presentibus episcopis obtulerunt. Tunc Præpositus Palatij Eutropius nomine, sumens accusationes scriptas ostendit Theophilo, dicens, aut ordina Ioannem, aut accusationes istæ venient ad examen. Hinc perterritus Theophilus, Ioannem ordinauit episcopum, qui suscepit episcopatum sextodecimo die Februarij mensis, Consulatu Honorij Imperatoris, & Eutychiani Præfecti. Quod verò Ioannes vir fuerit omnino præclarus, ex libris quos reliquit, cognoscitur. Cuius vitam, genus, conuersationem, & quemadmodum sit depositus, & post mortem magis honoratus, exponam. Ioannes itaque fuit Antiochenus, filius Secundi & Anthusæ nobilium personarum, discipulus Sophistæ Libanij, & auditor Andragatij Philosophi. Cũque se ad aduocationem præpararet, considerans molestias litigantium, iniustumque vitæ propositum, potius

An. da. 400

elegit quietem. Et hoc fecit amulatus Euagrium, quoniam & ille quum iisdem studiis esset usus, quietam magis sequutus est vitam. Mox ergo mutato cultu pariter & incessu, diuinis lectionibus incumberebat, & frequentius ad sanctam concurrebat ecclesiam. Hæc agens persuasit etiam Theodoro & Maximo qui fuerant condiscipuli ipsius apud Sophistam Libanium, vt pompasam relinquerebant vitam, & simplicem sequerentur. Quorum Theodorus postea episcopus Mopsuestiensis ordinatur ecclesiæ, Maximus autem Seleuciæ Isauriæ. Tum itaque isti fiebant discipuli in lectione diuina Diodori atque Carterij, qui eo tempore sacris monasteriis præsidebant. Sed Diodorus postea Tarsi ordinatus episcopus, multos conscripsit libros sacras ad literam intuens scripturas. Porro Ioannem degentem cum Basilio qui tunc à Melitio factus erat diaconus, & postea Cæsariæ Cappadociæ præfule constituto, Zeno episcopus à Hierosolymis reuertens, Lectorem in ecclesia Antiochena constituit. In quo adhuc officio positus librum ædidi contra Iudæos. Post modicum verò tempus etiam Diaconatum à Melitio promerens. De sacerdotio alium fecit librum, aliosque plurimos explanauit. Postea verò Melitio in Constantinopolitana vrbe defuncto, recedens Ioannes à Melitianis, & neque Paulino communicans, tribus annis continuè sub quiete degebat. Mortuo verò Paulino, ab Eugenio eius successore presbyter ordinatur. Ante episcopatum itaque hoc modo conuersatus est. Fuit enim vir (vt aiunt) propter zelum castitatis seuerior, & amplius quam habebat, à iuuentute sua furori magis quam reuerentiæ se præbebat, & propter vitæ rectitudinem incautus prospicere de futuris. Propter simplicitatē verò, oris libertate profusus, apud colloquentes non mediocriter utebatur. Docendo præcipuus erat, utilis ad corrigendos audientium mores. In confabulatione verò arrogans à nescientibus putabatur. Cùm ergo talis moribuseffet, episcopatu suscepto, maiori fastu quam debuerat utebatur, clericorum suorum corrigere vitam volens. Mox igitur in ipso initio quum clericis asper videretur ecclesiæ, erat plurimis exosus, & veluti furiosum vniuersi declinabant. Compellebat enim eum vt velut omnes offenderet Serapio diaconus eius, qui aliquando presentibus clericis hunc protulit magna voce sermonem: Nunquam poteris, o episcope, hos corrigere, nisi vno baculo percusseris vniuersos. Quo dicto maiora contra eum odia concitata sunt. Non post multum verò temporis plurimos clericorum pro diuersis exemti causis. At illi conspirantes aduersus eum: etiam derogationibus apud populum utebantur: quarum rerum faciebant maximam fidem, eo quod nec vllum secum comedere pateretur, nec ipse ad alium inuitatus accederet. Dicunt enim quidam, propterea noluisse eum cum quoquam comedere, eò quod turpiter manducaret escasque perciperet. Alij verò propter excellentē ciborum abstinentiam hoc eum facere prædicabant.

*Io. Chryso-
stomus am-
plectitur vi-
tam Chry-
sostomam.
Theodorus.
Maximus.*

*Io. Chryso-
stomus sic le-
ctor in ecclia.
sua Antio-
chena.*

*Fuit pres-
byter.*

† debebat.

*Libera lin-
gua Chryso-
stomus.
Emendatio
cleri.
Serapio dia-
conus Chry-
sostomi.*

*Sacerdos
aduersus
Chryso-
stomum asperus.*

SOZOMENVS.

Ego tamen, quodam viro veraci referente, audiui quòd propter abstinentiã capite & stomacho sæpe dolebat, & idèò prandiorum epulas euitabat.

A

SOCRATES.

Portò populus propter sermones quos in ecclesia faciebat, diligebat eum paruipendens accuatorum voces. Quales verò sint eius libri, non oportet nunc dici: quoniam legentibus poterunt indicari. Igitur cum clero tantummodo esset exosus, machinationes contra eum non omnino valuerunt. Quum verò etiam plurimos Procerum obiurgare cœpisset, tunc invidia contra eum maior accensa est. Et plurima quidem aduersus eum dicebantur: multa quoque faciebant audientibus fidem.

Quomodo Eutropium Præpositum Imperatoris fuerit in teremptum.
CAPVT IIIII.

Eius derogationibus dedit augmentum homilia contra Eutropium tunc prolata. Eutropius enim Eunuchus Præpositus Imperatoris, & habens Consulis dignitatem, volens in quosdam qui ad ecclesiam confugerant, animaduertere, operam dedit vt ab Imperatoribus lex poneretur, iubens vt nullus ad ecclesias confugeret, imò qui dudum confugerant, traherentur. Sed dei sequutum est repente iudicium. Erat ergo proposita lex. Post paucos verò dies quum ipse Eutropius offenderet Imperatorem, inter refugas erat apud ecclesiam. Episcopus verò Eutropio sub altari iacente, nimioque percussio timore, residens super ambonem, vbi solebat prius facere consuete sermonem, homiliam increpatoriam fecit aduersus eum. Vnde plurimos magis offendebat, eo quod hominem in infelicitate positum, non solum non miseraretur, sed etiam ne obiurgare quidem desisteret. Igitur Eutropij tunc Consulatus dignitatem habentis, propter quædam crimina caput Imperator iussit amputari, & ex ordine Consulatus eius nomen penitus aboleri. Quamobrem Theodori solummodo, qui cum eo Cõsul fuit, nomen adscriptum est. Pro diuersis igitur causis multos sæpius libere obiurgabat, & plurimis erat exosus. Vnde Theophilus Alexandrinæ ciuitatis episcopus, mox post ordinationem causas eius deiectionis quæsiuit, & quibusdam presentibus de eo latenter obloquebatur, multis etiam longe positus scribebat. Contristabatur enim non solum propter libertatem illam, sed quod etiam Ildorum presbyterum suum episcopum Constantinopoleos ordinare non valuisset.

THEODORITVS.

Sacerdotibus igitur Ioannes episcopus supplicabat, vt secundum ecclesiasticas viuerent sanctiones, quas quicumque præuaricari præsumerent, eos ad templum prohibebat accedere. Dicebat enim, quod nec deberent frui honore sacerdotij, qui eorum vitam contemnerent imitari. Non solum autem prouidentiam vrbis Constantinopoleos habebat, sed etiam totius Thraciæ, quæ sex præfecturis est diuisa, & Asiæ totius quæ ab vndecim Præsidibus regitur. His legibus ornabat etiam Ponticam regionem, quæ totidem Iudicibus gubernari dignoscitur. Cumque cognouisset in Phœnice ad huc dæmonibus sacrificia ministrari, electos monachos & Imperialibus sanctionibus coarmatos aduersus cultores destinavit idolorum dans pecu-

nias templorum destructoribus erogandas, non de ex arario publico, sed quas à fidelissimis mulieribus oblatas liberaliter excipiebat sic ab ipso persuasis.

De conuersione Celticorum per Ioannem.

CAPVT V.

Videns verò etiam cohortem Scythicam Arianis retribus illaqueatam, & cogitans de eorum capienda salute, consilium huiusmodi venationis inuenit. Eiusdem nanque linguæ presbyteros, diaconos, atque Lectores fecit, & vnam eis ecclesiam dedit. Qua occasione multos eorū cepit, cum & ipse frequenter illuc iret, & per interpretem Scythicum diuinas lectiones exponeret. Hæc ergo intra ciuitatem crebro faciens, plurimos eius gentis Arianorum ad Apostolica dogmata reuocauit. Apud Scythas autem accolæ Istri quidam erant desiderium salutis habentes, quod non poterant peruenire. Quod Ioannes cognoscens, quæsiuit viros Apostolico zelo feruentes, eosque misit, & desiderantibus salutis gratiam ministravit. Ego autem etiam literas eius legi ad Leontium Ancyra Præfulem, quibus indicauit Scythas fuisse conuersos in nostra prouincia. Et cognoscens in quibusdam vicis Marcionis creuisse languorem, scripsit eius loci pastoribus, vt eos pellerent. Insuper etiam Principis pro hac causa proferri petiit sanctionem. Quod igitur ecclesiarum curam in animo habuerit, secundum diuinum Apostolum, satis hæc docuerint. Licet autem etiam aliunde illius libertatem intelligere.

De Gaina magistro militum, eiusque rebellione.

CAP. VI.

Gainas quidam genere Scythicus, consilio Barbarus, studio tyrannico vehementer elatus, eo tempore quum esset magister militum, multos suæ gentis, multos etiam Romanorum sub suo magisterio habens, terrorem plurimis, etiam ipsi Principi meditatione tyrannidis inferebat. Eratque Arianus. Is ergo rogauit Imperatorem, vt intra ciuitatem ei vnam daret ecclesiam. At ille eum se placare promisit. Tum euocans Ioannem, ei que potentiam illius meditatamque tyrannidem dicens, petebat vt data ecclesia, eius refrenaret intentionem. At ille virtute fortissimus: Noli, inquit, o Imperator hæc promittere, neque sanctum canibus dare. Non enim potero deo benedicentes expellere, neque sanctum templum blasphemantibus iniuste contradere. Neque hunc Barbarum metuas Imperator, sed ambos nos iube vocari, & sub silentio inter nos quæ dicuntur audi. Ego nanque linguam illius sic frenabo, vt non præsumat petere quæ dari non expedit. Hoc audiens Imperator gauisus est, & vtrunque altero die vocauit. Tunc Gainas petitionem suam poscebat, Ioannes contradicebat, dicens: Non licet Imperatori pietatem custodienti, aliquid contra mandata diuina tentare. Cumque responderet ille, quod oratorium & ipse habere deberet, Ioannes ait: Vbi que tibi diuina domus aperta est, & nullus te vetat orare. At ille: ego, inquit, alterius sectæ sum, & cum meis vnum templum habere depono. Multos enim pro Romana republica labores assumpsi, & non

† actus id dicitur:

Eutropius Eunuchus Præpositus cubiculi.

Ioan. Chrysostramus de clamat publice in Eutropium.

An. do. 401

Ioan. Chrysostramus de vi reformator.

Pontus Phœnicia.

Scythæ.

Aduersus Marcionistas.

Gainas magister militum Scythæ.

Ioan. Chrysostramus aduersus Gainam.

A debeo in mea petitio ne contemni. Cui Ioannes: Plurima, inquit, præmia, & quæ transcendunt tua certamina percepisti, magister militum factus. Consulari toga insuper exornatus. Et oportet te confy derare quis pridem fueris, & qualis modo conspiciaris, & quæ prisca paupertas, & quæ præsens substantia. Quibus vestibus vsus fueris antequam Histrum transisses, & quibus nunc vtaris. Confydera igitur paucos labores maxima tibi præmia contulisse, & circa honorantem te non sis ingratus. His sermonibus tantus ille doctor obstruxit os Gainæ, eumque compulit vt taceret.

SOZOMENVS.

Gainas conatur incendere palatium Cōstantinop.

B Igitur quum Gainas adipisci desideraret Imperium, qui pridem de sua fide apud beatam martyrem Euphemiam in Chalcedone Imperatori Arcadio promississet, diuersa consilia reuoluebat, & in sua intentione semper instabat. Cumque per diem nihil in vrbe Constantinopolitana agere potuisset, machinatus est vt noctu Barbaros mitteret qui Palatium concremarent. Tuncvero aperte monstratum est, quomodo deus custodiat ciuitatem. Missis enim ab eo Barbaris ad incendium atque prædas, angelorum turba apparuit armatorum ingentia corpora habentium. Illi verò putantes esse milites, abscesserunt. Cumque hoc Gainæ fuisset nuntiatum, incredibile visum est. Nouerat enim omnem exercitum per ciuitates constitutum. Quapropter denuo sequenti nocte alios destinauit. Cumque idem ei renuntiatum fuisset (denuo enim angeli eandem visionem Barbaris ostendebant) nouissime ipse egressus cum multitudine, miraculi sumpsit experimentum, arbitratus reuera, quod per diem quidem lateret exercitus, noctu verò pro eius custodia poneretur. Et ita quum intra urbem nihil posset implere, egressus ad Thraciam, aperte hostilem monstrauit intentionem.

THEODORITVS.

Gaina aperta Tyrāni.

C Quum igitur aliquantum transisset tempus, diu meditatam tyrannidem Gainas patefecit. Collecto nanque exercitu, per Thracias vniuersa vastabat. Hoc cognoscentes & iudices & populi, terrebantur: & neque repugnare illi quisquam audebat, neque apud eum legatione fungi, dum asperitatem Barbaricam formidarent: Tum ergo alios omnes tanquam metuentes relinquens Imperator, Ioanni viro sanctissimo onus Legationis imposuit: At ille neque illius insultationis memor, neque inimicitiarum quæ hinc exortæ videbantur, alacriter est profectus ad Thraciam. At ille cognoscentes Legatum eiusque fiduciam pro pietate animose assumptam, occurrit ei longo itinere, eiusque dexteram suis oculis circumposuit: insuper etiam suos filios sacra eius genua osculari præcepit. Huius ergo virtutis Ioannes fuit, vt etiam valde terribiles humiliari cogeret, & timere.

Io. Chryso- stomus Legatus ad Gainam.

Oscula genuum.

SOCRATES.

De quaestione inter Aegyptios monachos exorta, An Deus corporeus sit, an incorporeus.

CAPVT VII.

EA tempestate quaestio mota fuerat: An Deus corporeus esset, & hominis haberet figuram, an certè incorporeus & à figura humana omnino alienus. Ex qua quaestione contentiones & certamina plurima surrexerunt, aliis hoc affirmantibus, aliud aliis. Maximè tamen simplices inter monachos corporeum & humanæ formæ Deum esse iudicabant. Plurimi verò reprobantes illos, Deum incorporeum esse dicebant, & à forma corporea segregatum. Cum quibus Theophilus quoque Alexandrinus consonabat episcopus, ita vt in ecclesia coram populo cōtra eos qui humanæ formæ Deum asseuerabant cōtenderet, & Deum incorporeum suo dogmate definiret. Hæc cognoscentes Aegyptiorum monachi, venerunt Alexandriam, & seditionem contra Theophilum velut impium excitarunt, ita vt eum occidere niterentur. Hoc ille cognoscentes, cogitauit quemadmodum euitaret mortem. Quos sub blandimento suscipiens, hæc eis loquutus est: Sic, inquit, vos video sicut Dei vultum. Hoc dicto monachos à suo impetu reuocauit. At illi: Si verè, inquit, dicis, quòd Dei vultus est sicut & noster, anathematiza libros Origenis. Ex ipsis enim quidam aduersantur opinioni nostræ. Si verò hoc non feceris, quæ impiorum & Deo rebellium sunt, à nobis sine dubio sustinebis. Ego, inquit Theophilus, quæ vobis placent faciam: nolite in me sæuire. Nam & ego inimicus sum librorum Origenis, & culpo suscipientes. Sic ergo monachos declinauit: & forsitan ideo hæc quaestio hæcenus est ablata. Post hæc huiusmodi res accidit. Aegypti monasteriis quatuor venerabiles præsidebant viri, Dioscorus, Ammonius, Eusebius, Euthymius, germani, qui pro corporis magnitudine Longi vocabantur, sermone vitæque fulgentes, & propterea apud Alexandrinos egregij. Sed & Theophilus eos honorabat episcopus. Quamobrem Dioscorum violenter tractum Hermopoleos fecit episcopum: duos autem eorū rogauit vt habitarent cum eo, & vix vt episcopus imperauit, factos clericos, ecclesiæ œconomos instituit. Cumque illi æstuant quòd minus propositum suæ conuersationis implerent, & procedenti tempore viderent animas suas lædi, cum episcopus pecuniam haberet multam, & multum auri cōgregandi studium, repudiabant esse cum eo, & deserti potius habitaculum diligebant. Cumque ille nesciens eorum voluntatem, sibi eos adesse deposceret: postea videns quòd eum ipsi potius despicerent, iratus interminabatur eis. At illi hoc paruipendentes abscedunt. Porro Theophilus cum animo feruens esset, nisus est vt viros illos qua posset arte vexaret. Et fratrem interim eorum Dioscorum habebat exosum. Cōtristabatur enim quòd eos turba diligeret & coleret monachorū, & sciebat quòd eis aliter nocere non posset, nisi monachos debellaret. Expertus erat quoque, quòd crebro cum eis habito sermone, faterentur incorporeum esse Deum, & non humanæ formæ, ne fortè necessitate humanæ formæ, humana quoque passio sequeretur. Et cum sic Theophilus saperet, tamen vt se vindicaret, quòd bene prius prædicauerat immutauit. Mittens enim in eremum, plurimos monachorum simplicium & spiritali exercitatione carentium est venatus, dicens, nō oportere sequi Dioscorum, neque fratres eius dicentes incorporeum

An. do. 403. An Deus corporeus.

Theophilus Alexandrinus. Monachi Aegyptij.

Dioscorus. Ammonius. Eusebius. Euthymius.

Dioscorus. Hermopoleos episcopus.

Theophilus animus elatus & dolens.

A poreum esse Deum. Deus enim secundum diuinā scripturam & oculos habet, & aures, & manus, & pedes, sicut & homines. Dioscorus autem eiusque sequaces, sequentes Origenem dogma blasphemum introducunt, quasi Deus nec oculos, nec aures, nec manus habeat, neque pedes. Hac seditione monachorum plurimi sunt decepti, & seditio feruentissima monachorum suscitatur. Sed exercitati viri seducti non sunt, simplices autem ardore fidei repente contra fratres insurgunt. Et facta seditione alteri alteros impetebant. Theophili sequaces Origenistas & impios appellabant fratres. Isti verò sequaces Theophili Humaniformianos vocabant. Ob quam rem orta immani seditione, Theophilus cum armatorum multitudine venit in Nitriam contra Dioscorum eiusque fratres. At illi vix fuga valuerunt declinare pericula.

Quomodo hymni nocturni à Ioanne sint incæpti.
CAPVT VIII.

Io. Chryso-
stomus ora-
tiones addi-
dit hymnis
nocturnis.
Ariani Sab-
bato & Do-
minica.

B C Vm hæc in Ægypto fierent, Ioannes Constātinopolitanus doctrina florebat, & apud cunctos fauorabilis habebatur. Auxitque primus in nocturnis hymnis orationes ob huiusmodi causam. Ariani (sicuti dictum est) extra ciuitatem collectas agebant. Sabbato autem atque Dominica intra portas & porticus congregati, hymnos & antiphonas ex Ariano dogmate compositas decantabant. Et hoc maxima noctis parte facientes, diluculo cum ipsis antiphonis per mediam ciuitatem egressi portam, ad suam ecclesiam concurrebant. Cumque hoc crebro quasi ad vituperationem orthodoxorum facere non cessarent, frequenter enim etiam hoc cantabant: Vbi sunt qui dicunt tria virtute vnum? Tum Ioannes metuens ne simplices huiusmodi cantibus traherentur, instituit suum populum, ut & ipsi nocturnis occuparentur hymnis, ut & illorum obscuraretur opus, & fidelium professio firmaretur. Studium ergo Ioannis valde utile, cum turba periculisque finitum est. Nam cum clariores hymni homoulianorum noctu apparerent (secerat enim etiam cruces argenteas, quæ cum argenteis cereis portabantur, expensas ad hæc Eudoxia Augusta præbente) tum Ariani zelo tracti, usque ad eandem insurgunt. Vna ergo nocte, facta congressione, lapide in fronte percussus est + Brisson eunuchus Augustæ, qui ad hymnos exercendos fuerat deputatus. Sed etiam quidam ex populo vtriusque partis extincti sunt. In his motus Imperator, prohibuit Arianos hymnos publicè decantare.

Homofa-
ni.

† Crisostomus.
† Brisson eunuchus Augustæ.

Quod episcopo Ignatio angelorum Deum laudantium visio sit ostensa.
CAPVT IX.

Antiphonarum origo.

D icendum autem est vnde sumpserit initium, ut in ecclesia Antiphonæ decantentur. Ignatius Antiochiæ Syriæ tertius post apostolum Petrum episcopus, qui etiam cum ipsis vixerat Apostolis, vidit angelorum visionem, quomodo per Antiphonas sanctæ Trinitati dicerent hymnos. Idque modum visionis Antiochenæ tradidisse probatur ecclesiæ. & ex hoc ad cunctas transiuit ecclesias.

SOZOMENVS.

Fertur verò quòd inter alia Ioannes etiam propter Seuerianum Gabalensem episcopum, odium Augustæ sibi conflauerit. Is enim Seuerianus & Antiochus Ptolemaidis, ambo eloquentissimi erant, & coram ecclesia docere instructi. Veniens ergo prius Antiochus Constantinopolim eloquentia promotus, atque pecuniis ditatus, in suam reuersus est ciuitatem. Quem æmulatus Seuerianus postea venit, videns quòd Ioannes frequenter in ecclesia sermone factò mirabilis apparebat. Eratque honorabilis apud multos Proceres, & apud ipsum Imperatorem pariter & Augustam. Itaque cum Ioannes profectus fuisset in Asiam, huic commendauit ecclesiam. Credebat enim eius blandimentis, quòd se reuera diligeret. At ille magis se auditoribus commendabat. Quod cum Ioannes audisset, Serapione nunciante, æmulari cœpit. Reuersoque ab Asia Ioane, cõtigit transeunte Seueriano, ut studio nõ assurgeret Serapio. At ille exasperat clamauit: Si Serapio clericus mortuus fuerit, Christus inhumanatus non est. Ob hanc rem accusatus à Serapione velut iniuriosus & in Deum blasphemus, ciuitate pulsus est à Ioane. Quod Augusta cognoscens per familiares Seueriani, mox cum à Chalcedone fecit reuocari. Porro Ioannes multis rogantibus, eum videre refugiebat, donec in Apostolorum ecclesia in eius genibus poneret Augustæ Theodosium filium suum, supplicans & sæpe adiurans, ut Seuerianum ipsius conciliaret affectui.

Io Chryso-
stomus quo
pacto odium
Augustæ sibi
conflauerit.
Antiochum.

Seuerianus,
pulsus Con-
stantinopolim.

SOCRATES.

Interea monachi ab eremo Constantinopolim veniunt cum Dioscoro & fratribus, cum quibus Isidorus qui Theophilo amicissimus pridem, ob huiusmodi causam postea fuerat inimicus. Petrus quidam archipresbyter Alexandrinæ fuit ecclesiæ. Hinc Theophilus ab ecclesia ex odio proiecit, culpans eum quasi mulierem quandam Manichæam, non prius abrenunciantem hæresim, in communionem sacram suscepisset. Cumque Petrus diceret se eam iussu Theophili suscepisse, illo negante, Isidori testimonium Petrus implorabat, quòd hoc actum non ignorasset episcopus. Eo tempore Isidorus Romæ agebat, à Theophilo missus ad Damasum, ut ei Flavianum Antiochiæ reconciliaret episcopum. Verum reuersus Isidorus Petri responsum veram esse firmavit, dicens quòd mulier Manichæa cum episcopi fuisset iussione suscepta. Hinc accensus Theophilus, ambos expulit ab ecclesia. Ob hanc ergo causam Isidorus cum Dioscoro & reliquis Constantinopolim venit, ut Principi & Ioanni eius facta narraret. Hæc Ioannes cognoscens honorabat principio viros, eorumque fruebatur orationibus. Communione verò sacra cum eis ante causæ cognitionem participare non voluit. His ita gestis, peruenit ad Theophilum, sermo falsus, tanquam Ioannes illis communicasset, ut eis ferret auxilium. Parabatque ut non solum de Dioscoro & Isidoro sese vlceretur, sed etiam Ioannem episcopatu deponeret. Misit ergo ad singularum episcopos ciuitatum epistolas, celans intentionem suam, culpans tamen Origenis libros. Deinde Epiphanium Cypri fecit amicum,

Petrus archipresbyter
Alexandrinus.

Isidorus
pulsus Alex-
andria.

Io. Chryso-
stomus recipit
Petrum &
Isidorum.

N

A cum prius eius fuisset inimicus, tanquam de Deo minus bene saperet, eumque formam hominis habere iudicaret. Tunc ergo quasi ex pœnitentia, eius se professus est sequi sectam, egitque ut synodus episcoporum Cyprî celebraretur, ut libri damnarentur Origenis. Porro Epiphanius propter nimiam sui reuerentiam atque simplicitatem circumuentus constituta synodo lectionem librorum Origenis interdixit. Misitque literas ad Ioannem, monens ut ab Origeniana lectione abstineret: & synodo congregata quæ placuerant, etiam ipse firmaret. Theophilus igitur famigeratum illum Epiphanius circumueniens, & cognoscens sua vota proficere, etiam ipse collectis episcopis libros damnauit Origenis, qui penè ante ducentos defunctus erat annos: non quòd huiusmodi haberet intentionem, sed studens Dioscoro eiusque nocere sequacibus. Ioannes autem paruipendens quæ ab Epiphanius & Theophilo fuerant nunciata, in doctrina ecclesiastica laborabat, & in ea quidem florebat. Nihil tamen de his quæ contra eum cogitabantur scire, curabat. Cùmque Theophilus iam manifestè studere videretur, ut Ioannem episcopatu deponeret: tunc etiam inimici Ioannis Theophilus sunt sequuti: & multi clerici, multi procerum palatii tempus inuenientes opportunum, nitebantur ut synodus Constantinopoli fieret contra Ioannem. Et hoc tam per epistolas sibiipsis, quàm per verba mandabant. Auxit igitur odium Ioanni causa Seueriani & Antiochi episcoporum quæ supra relata est.

Quomodo Epiphanius Cyprinus Ioanni fuerit inimicus.
CAPVT XI.

*Epiphanius
Cyprinus
Constantinopolim.*

Post paucum verò tempus episcopus Epiphanius Constantinopolim venit, portans damnationem librorum Origenis. Quibus non quidem ipsum Origenem excommunicatum decreuerat, sed libris tantum modò derogauerant. Egressus ergo ad Basilicam sancti Ioannis miliario ab vrbe septimo constitutam: & collecta ibidem celebrata, ordinatoque diacono rursus venit in ciuitatem, & inuitationem quidè Ioannis declinavit causa Theophili: in propria verò mansione habitare magis elegit. Et vocans tunc præsentem episcopos damnationem librorum Origenis legebat eis. Et quidam habentes Epiphanius reuerentiam subscribebant, plerimi autem hoc facere recusabant. Quorùm fuit etiam Theotimus Scythiæ præful, qui ita respondit: ego, inquit, ô Epiphani, neque ei qui pridem bene requieuit iniurias infero, neque re blasphemam tentare præsumo, dånans ea quæ priores nostri respuere noluerunt. Proinde neque malam doctrinam in libris Origenis esse conspicio. Tunc proferens libros Origenis legit, & ecclesiasticas expositiones ostendit, ac postea procedens dicebat: Qui his cõtumelias inferunt, nesciunt seipsos. Hæc ergo Theotimus vitæ reuerentiæ nobilissimus Epiphanius respondisse fertur. Sed quoniam detractores plerimi subrepentes, velut blasphemum respuunt Origenem, pauca de his dicere nõ videtur absurdum. Viles homines, & qui per seipsos nequeunt apparere, vituperando meliorem esse se aliquid conatur ostendere. Hoc passus est primò Methodius, Lyciæ Olympi ciuitatis episcopus, de-

*Memoranda
sententia
Theotimi.*

inde Eustathius pauci præful temporis, & post eum D Apollinaris, nouissimè Theophilus. Isti derogabāt Origeni, & alij ob aliam causam ad accusationem eius accesserunt. Methodius igitur cum multum derogasset primùm Origeni, postea velut ex pœnitentia miratus virum, in dialogo quem attulauit Xenonem, sic ait: Sed quid amplius ego de illorum querimoniis factis contra Origenem loquar? Quum enim culpant eum pro quibus putat causas, & nihil quasi malè credentè de sancta Trinitate reperiunt, ostenduntur in eo magis pietatis & reuerentiæ testimonia perhibere. Athanasius autem defensor Nicæni cõcilij, libris propriis contra Arianos voce clara testem suæ fidei huc virum vocat, illius libros coniungens suis, & hæc dicens: Mirabilis, inquit, & laboriosissim⁹ Origenes hoc de filio Dei nobis testimonium perhibens, ait, cõternum eum asseuerans patri. Ignorant igitur seipsos derogatores Origenis, etiam laudatorem eius Athanasium blasphemates. Hæc de Origene dicta sufficiant. Nunc sequamur historiam.

*Methodius
in Xenone
de Origene*

*Athanasij
testimonium
de Origene*

Quomodo Ioannes acceperit Epiphanius.
• CAP. XII.

Ioannes igitur Constantinopoleos indignatus Ino est, quòd præter regulas in ipsius ecclesia ordinationem fecisset Epiphanius, sed tamen rogabat ut inter episcopos cum eo maneret. At ille nec manere se cum eo nec orare respondit, nisi Dioscorum & qui cum eo erant, vrbe depelleret, & ipse in librorum Origenis damnatione subscriberet. Ioanne hæc facere diferente & dicente, nõ oportere ante catholicam cognitionem aliquid facere petulanter: ad hoc consilium ab inimicis Ioannis Epiphanius instigatur. Quum esset in Apostolorum ecclesia celebrata collectio, procedere faciunt Epiphanius, & coram omni populo Origenis damnare libros & adiudicare Dioscorum eiusque sequaces, simul quoque derogare Ioanni velut eorum defensori. Hæc Ioanni nunciatur. Altero verò die quum iam venisset Epiphanius ad ecclesiam, hæc per Serapionem verba mandauit: Cõtra regulas multa gessisti ô Epiphani. Primùm quidem, quòd ordinationem fecisti in ecclesia sub meo iure constituta: deinde quia me non iubete, in ea, autoritate propria sacra celebrasti. Rursus quòd inuitatus excusasti, & nunc denuò in teipsum confidis. Quapropter obserua ne turbatio nascatur in populo, & huius rei periculum ipse suscipias. Hæc cum audisset Epiphanius ab ecclesia formidans abscessit. Quumque reuersurus esset ad Cyprum, ferunt quidam hæc eum mandasse Ioanni: Spero quod non morieris episcopus. At ille remandauit: Spero te ad tuam patriam non rediturum. Hæc vtrum verè dicta sint, nescio: ambo tamen hunc habuere finem. Nam nec Epiphanius viuis peruenit ad Cyprum, sed in nauis defunctus est, & Ioannes paulò post ab episcopatu depositus est.

Cur Augusta grauius, & per quos Ioanni sit facta inimica, & quomodo in exilium fuerit deportatus.

• CAP. XIII.

Cumque Epiphanius discessisset, perlatum fuit ad Ioannem, quòd Eudoxia Augusta cum cõtra

E

*Io. Chryso-
stomus
in damnationem
Origenis
librorum
Epiphanius
Origenis
libros
damnauit
& Dioscorum*

*Io. Chryso-
stomus
ad Epiphani-
um.*

*Epiphanius
subdicit se*

Io. Chryso-
stomum ad-
uersus Eu-
genium Aug.

A Ioannem armasset: & hinc accensus, linguæ vbertate sermonem fecit ad populum cunctarum mulierum vituperatione plenum. Hunc sermonem populus omnis arripuit quasi contra Augustā prolatus esset, & ita peruenit ad aures Imperatoris. Quod Augustā cognoscens, velut iniuriam suam narrauit Imperatori, dicens illius magis esse contumeliam quæ ipsius vxori fieret. Quamobrem factum est vt Theophilus contra eum perquam velociter synodum celebraret. Quod etiam Seuerianus simul agebat: erat enim adhuc inimicus. Inter hæc Theophilus venit, multos simul episcoporum mouens. Confluebant igitur plurimi Ioannis inimici. Aderant etiam quos ab episcopatu remouerat. Omnes ergo concorditer in Chalcedone conuenerunt, vbi tunc erat episcopus Cyrinus multa contra Ioannem loquens, impium eum superbūque vocans. Episcopi verò delectabantur talibus. Porrò Maruthas Mesopotamenus episcopus, inuitus Cyrini calcavit tunc pedē. At ille dolore constrictus Cōstantinopolim cum episcopis transire nō potuit: alij verò sunt transuecti.

An. do. 403.
Concilium in
Chalcedone
contra
Ioan. Chry-
stomum.
Cyrini
mors.

B

SOZOMENVS.

Postea verò cū dolore laboraret eius crus cōtinuò est abscissum: quia putredo penè omne corpus eius inuaserat, & in pedē alium iam serpebat. Is ergo post paululum temporis est defunctus.

SOCRATES

An. do. 404

Theophilo autem ab Alexandria venienti nullus occurrit, nec solenni honore potitus est. Erat enim apertissimus inimicus. Sed Alexandrini nauatæ, qui tunc venerant cum frumentis, occurrentes eum fauorabiliter susceperunt. Cumque venisset Constantinopolim, refutauit in ecclesiam introire, sed in vna domo Augustarum, vocabulo Placidiana tunc habitauit. Hinc ergo cœperunt contra Ioannem mouere causas: & non iam de libris Origenis mentio ferebatur, sed has accusationes illicitas excitabant. His ita preparatis, conuenientes episcopi in suburbano Chalcedonensi, quod Rufini nomine vocatur, vbi est in honore Petri & Pauli Apostolorum basilica constituta, euocauerunt Ioannem satisfacturum pro quibus accusabatur: iusseruntque vt cum eo venirent Serapion, & Tigrius eunuchus presbyter, & Paulus lector. Isti enim simul accusabantur. Cumque Ioannes euocantes velut inimicos refugeret, vniuersalem synodum fieri proclamauit. At illi nihil morati quater eum euocauerunt. Qui cū nolisset occurrere, sed synodum fieri proclamaret, damnauerunt eum: in nullo culpantes, nisi quod vocatus nolisset obedire. Cumque hoc fuisset circa vesperam nunciatum, populus ad seditionem maximam excitatus est: & noctu concurrentes, eum trahi ab ecclesia non sinebant, sed clamabant, vt apud maius concilium de eo ageretur examen. Porrò iussio Principis vrgebat, velociter eum eiici, & in exilium deportari. Hoc cognoscens Ioannes tertio damnationis die circa meridiem seipsum populo ignorante cōtradidit. Cogitabat enim ne vlla propter ipsum seditio nasceretur. Et ille quidem in exilium ducebatur. In populo autem seditio enormis est exorta, ita vt etiam multi inimicorum eius

Deum Pla-
cidia Au-
gusta.
Accusatur
Chryso-
stomus.

Edictum.

Missionis in
exilium.

miseriordia mouerentur, dicentes eum calumniā passum, quem paulò ante desiderabant videre depositum. Quamobrem clamabant omnes contra Principem atque concilium sacerdotum, & maxime contra Theophilum. Non enim eius machinatio iam poterat latere, quæ multis quidem indicis apparebat, maxime quòd Dioscoro eiusque fratribus mox post Ioannis deiectionem communicauerat. Tum igitur etiam Seuerianus in ecclesia docens Ioanni derogabat, dicens: Et si in nullo alio vituperandus Ioannes est, eius tamen superbia crimen est ad damnationē sufficiens. Omnia namque peccata remittuntur hominibus, superbis autem Deus resistit, sicut sanctæ scripturæ docent.

Quomodo sit reuersus, & demò à calumniatoribus impetitus. C. A. P. X L I I I I.

O rta igitur immensa seditione, populo discurrente, & ad ipsa regalia proclamante, Augustā permota rogauit Imperatorem, vt eum reuerti præciperet. Misso igitur tunc eunucho + Brehone, etiam necessitas Ioanni inuito, vt in ciuitatē ingrederetur, imposita est. Cum verò redisset, cum multo eius honore ad ecclesiam plebs occurrit. Et mox vt Ioannes ingressus est, rogabant vt in episcopali sede resideret, & populo orationem pacis impenderet. Quod cū refutaret atque diceret, quòd hoc oporteret iudicio fieri synodali, & eos qui damnauerant, suam sententiam reuocare, accendebantur omnes eum videre in loco proprio residentem, & verba doctoris audire. Qui licet diu tardaret, præualuit tamen populus, & eum in sede residere episcopali coëgit, & consuetę orationem præbere pacis. Coactus etiam sermonem fecit ad populum. Hæc causa aliam præbuit inimicis occasionem. Et primū quidem de Heraclidæ ordinatione contra eum mouere dicebatur Theophilus quæstionem, vt Ioannem huius rei occasione deponeret. Verū Heraclides non aderat, iudicabatur autem veluti præsens, quasi quosdam iniuste cæcidisset, catenisque vincos misisset in pompam Ephesi per mediam ciuitatem. Cūque pars Ioannis diceret auditorium debere iuste constitui, Alexandrini contendebant vt Heraclidis accusatores susciperentur. Hinc ergo seditio & cædes inter Constantinopolitanum populum & Alexandrinum vehemens est exorta. Ob quam rem plurimi vulnerati, pauci etiam mortui sunt. Hæc videns Theophilus, repente diffugit Alexandriam. Quod etiam alij fecerunt episcopi, præter paucos, qui personam Ioannis amplectebantur. His ita gestis, reprehensibilis Theophilus est inuētus. Cuius auxit inuidiā, quòd rursus Origenis libris incuberet. Qui cū à quodam fuisset interrogatus, quomodo ea quæ dānauerat rursus amplecteretur, ita respondit: Origenis libri similes sunt prato floribus vniuersis pleno: quicquid ergo in eis bonū inuenero, hoc decerpo. Si quid verò mihi spinosum occurrerit, hoc quasi pungat, omitto. Hæc ergo Theophilus ait, nō considerans Salomonis sapientissimi verba dicentis, quòd verba sapientum sicut aculei sunt. Ob hanc ergo causam apud omnes Theophilus reprehensibilis videbatur. Porrò Dioscorus Hermopoleos episcopus paulò post fugam Theophili mortuus est, claraque sepultus in basilica

D

Seuerianus
de Io. Chry-
stomus.

Iacob. 4. b.
1. Pet. 5. b.

Seditio Cō-
stantinopoli
propter
Chryso-
stomum in ex-
iliū abductū.
† Brisone

Heraclides
à Chryso-
stomus ordina-
tus, accusatur

Seditio.

Theophilus
reversus
Alexandriam.

A apud ilicem constituta. Vbi propter Ioannē synodus fuerat celebrata.

THEODORITVS.

An. do. 405
Locus exilij
Chryso-
stomi.

Missus ergo tunc Ioannes in exilium, apud ostium habitabat Ponti, quod vocatur Hieron. Quūque per noctem tremotus ciuitatem regiam inuasisset, Legati mane mittebantur ad eum, rogantes vt velociter reuerteretur ad ciuitatem, & orationibus suis pericula remoueret. Sed & alij post illos, & rursus alij destinati sunt, ita vt Legatis Bosphorus repleretur. Quod quum fidelissimus populus cognouisset, fluctus Propontidos nauibus est opertus. Omnes enim occurrerūt cæreos & clāpades accedentes pro reuersione pastoris.

Occurrunt.
Chryso-
stomo.

SOZOMENVS.

Nilammon.

B Interea cū Theophilus nauigio Hierapolim aduenisset, mortuo eius ciuitatis episcopo, Nilammonem monachum elegerunt ciues. At ille cū crebrò refugeret, ei Theophilus suadebat, ne sacerdotium refutaret. Tum ille promisit, dicens: Cras quod domino placet, implebitur. Altero verò die veniētes ad cællam eius cogebant eum. Tum Nilammon, prius, inquit, oremus. Quod cū Theophilus laudasset, simul orabat. Nilammon autem repente finem vitæ cum illa oratione suscepit.

SOCRATES.

Qualiter Ioannes tractauerit Augustam.
CAPVT XV.

Serapion.

Statua Eudoxie Aug.

C Ioannes itaque doctrinis occupabatur, ordinauitq; Serapionem Heraclie Thracensis episcopum. Vnde contra eum maius odium excitatur. Nam paulò post hæc contigisse noscuntur. Augustæ Eudoxie statua argentea constituta est in columna Porphyretica chlamyde circumamicta: eratq; posita nec proximè nec longe ab ecclesia Sophia, quam plateæ tantummodo diuidebat iter. Illic ergo cōsuete Ludus publicus occurrebat. Porro Ioannes iniuriam hoc arbitratus esse ecclesie, consueta fiducia rursus suam armauit linguam. Et cū oporteret principes supplicationis verbo deflectere, vt à tali Ludo recederetur, hoc nō fecit, sed impetu suæ vsus eloquentie, iubētes fieri talia obiurgabat. Augusta verò rursus ad suam hæc trahebat iniuriam, & denuò præparabat, vt aduersus eū synodus celebraretur episcoporum. Hoc sentiēns Ioannes illam notissimam in ecclesia protulit homiliam, cuius initiū est: Rursus Herodias insanit, rursusque turbatur: denuò saltat, denuò caput Ioannis in disco cōcapiscit accipere. Quod factum, amplius ad iram accendit Augustam.

Ludus circa
statuā Aug.

SOZOMENVS.

De insidiis qua Ioanni fiebant. CAP. XVI.

Subornati
trucidarij
qui Chryso-
stomum oc-
ciderunt.

I Interea quidam homo cōprehensus est, qui Ioannē volebat occidere, traditūque ad supplicium Præfeco, à Ioāne ne perimeretur ereptus est. Postea verò Elpidij presbyteri seruus, cursu in episco-

pum irruens, eum interimere nitebatur. Et dum à D quodam teneretur, & ipsum repente percussit, simul & alium adstantem, & tertium. Tum clamore facto & multis conuenientibus plurimos interemit, nouissime tentus & traditus est. Ex illo tempore Ioannem populus custodiebat die noctūque eius circumfidentes domum.

SOCRATES.

De secunda depositione Ioannis, & de sibi sinate facto propter eum. CAPVT XVII

P Paulò post aderant episcopi, Leontius Ancyra Galatię, Ammonius Laodicie, & Breson Thracie Philippensis, Acacius Berceæ Syrię, & alij quidam. His præsentibus accusatores priores denuò mouebantur. Ioannes itaque confidebat in talibus, rogans vt accusatio decenter flagitaretur. Cumque superuenisset festiuitas Natalis Saluatoris, Imperator solenniter ad ecclesiam non venit, sed mandauit Ioanni, quod ei non communicaret nisi criminibus prius exueretur. Cumq; pro securitate Ioannis accusatores eius valde terrerentur, E præsentibus episcopi nihil aliud requirebant, nisi quod post depositionem non decreto consilij refedisset in sede. Cumque ille responderet, quod sexagintaquinque episcopi communicantes ei decreuissent, Leontius & alij reclamabant dicentes: Sed plurimi te ô Ioannes deposuerunt. Cumque denuò Ioannes hanc regulam nō orthodoxorum ecclesie, sed esse firmaret Arianorum: nam in Antiochia congregati pro damnatione fidei de Cōsubstantialitate prolata, odio Athanasij hanc regulam protulerunt: Tum illi non recta satisfactione condemnauerunt eum, nō intelligentes quod dū hac regula vterentur, Athanasium quoque deponerent. Hæc acta sunt circa festiuitatem Paschæ. Mandauitque Imperator Ioanni, non se posse ad ecclesiam venire, quod eum duo concilia condemnassent. Vacabat ergo Ioannes, & nequaquam in ecclesiam descendebat. Moxque omnes ei fauētes ab ecclesia recedētes, Pascha quidem in Thermis, quæ Constantinianæ vocantur, celebrauerunt. Cū quibus plurimi episcoporum, presbyterorum, & F sacri ordinis clericorum commoti sunt, collectiones seorsum per loca diuersa celebrantes: vnde etiam Ioannitæ vocati sunt. Porro Ioannes duobus mensibus nusquam processit, donec Princeps eū duci iuberet in exilium. Et ille quidem tractus ab ecclesia, ducebatur. Quidam verò Ioannitarum eodie ecclesiam incenderunt. Qua ardēte flans ventus etiam basilicam Senatus pariter cōprehendit, Quod actū est vicesimo Ianuarij mensis, Cōsulatu Honorij sexto & Aristhenis. Ob quā rem Optatus Præfectus vrbs cū Paganus esset, odio Christianorum plurimos Ioannitarum diuersis tormentorum generibus lanauit.

THEODORITVS.

De exilio & morte Ioannis. CAP. XVIII.

I Ioannes igitur non solū è ciuitate pulsus est, sed etiam in quoddam exiguum oppidum atque desertum Armeniæ Cucufon destinatus est. Inde rursus ad Pityuntem vbi fines sunt Pōti Imperijq; Romani, quæ loca crudelibus Barbaris sunt vicina.

Altera syno-
dus propter
Chryso-
stomum
† Brisson

Ioannitæ vo-
cati, qui erant
à parte Ioni-
æ Chryso-
stomi.

An. do. 406

Chryso-
stomum
vbi exulauit
Cucufon.

A Sed clemens dominus non permittit victorem athletam per loca talia diu morari.

SOZOMENVS.

Innocentius Rom. Pont. pro Chryso-
stomo.

Inter hæc Innocentius Romanus antistes audiens de Ioanne, & moleste ferens, volensque generale celebrari concilium, scripsit Ioanni & clero Constantinopoleos quod non oporteret Ioanni successorem dari, nec eius clerum alij parere pontifici, quas prolixitatis causa non transtuli. Aiunt verò Ioannem cum in exilium duceretur per visionem cognouisse diem quo moriturus esset, ostensum sibi à Basilico martyre in Comanis: vbi cum esset itinere fatigatus, dolorem capitis non ferens & ardorem solis, vitam languore finiuit.

SOCRATES.

Quartodecimo die Septembris mensis, Consu-
latu Honorij septimo, & Theodosij secundo.

An. do. 405.

B

THEODORITVS.

Quomodo Illyricum & occidentes propter Ioannem ab
Orientalibus se suspenderint episcopi.

CAPVT XIX.

Huius igitur iniustitiæ causas abominati sunt præcipue Europæ Pontifices: ab eorum namque se suspenderunt, communionem: pariter omnes Illyrici eius partis effecti sunt. Orientales autem plurimi quidem iniustitiam declinauerunt, corpus tamen ecclesiæ diuidere noluerunt. Verum mortuo illo omnium doctore terrarum, non prius Occidentales episcopi Ægyptiorum & Orientalium, Bosphorensium atque Thracensium sunt amplexi communionem, quam illius sacratissimi viri nomen inter prædecessores poneretur episcopos. Et Arfacium quidem, qui post eum ordinatus est, ne alloquio quidem dignati sunt. Atticum verò Arfacij successorem, legationem crebro mittentem, & pacis pignora postulantem, in *Αντιόχεια* scripto Ioannis nomine, postea susceperunt.

C

SOCRATES.

De ordinatione Arfacij Constantinopolitani, & eius odio propter Ioannem. CAP. XX.

An. do. 406
Arfacium
Constantinop.
episcopum.

Transactis itaque diebus paucis, Arfacius Constantinopoleos ordinatur episcopus, Nestarij frater, valde longæuius, & plusquam octuaginta annos habens, qui mansuetissime admodum regebat episcopatum.

SOZOMENVS.

Cuius opinioni derogauit postea, quod cum Ioannis fautoribus agebatur. Nam cum Arfacio communicare nollent, nec orationem habere comunem, sed (sicuti dictum est) seorsum per loca secreta vltima ciuitatis, sacra celebrarent, hæc ille renunciauit Imperatori. Cumque iussisset vt eos manu militari turbaret, lapidibus atque fustibus populum conuertit in fugam. Nobiliores autem & magis propensos in amore Ioannis coniecit in carcerem. Porro milites (vt fieri so-

let) accepta licentia, prædam circa mulierum ornamenta faciebant, Zonas aureas, dextralia, monilia, & lauatoria, anulos, diademata, & cum ipsis auribus earum auferentes in aures. Ob quam rem turbatio maxima & gemitus in ciuitate prouenit. Nec sic tamen illi affectum deposuere Ioannis: verum publicè plurimi conuenire, nec in platea, nec in balneo præsumebant. Quibusdam etiam erat domo quoque manere periculosum, ita vt ciuitatem declinarent: Multi siquidem viri, plurimamque mulieres nobili genere procreata, virginitate atque virtute vitæ laudabiles fugerunt.

D

† Libatoria.

SOCRATES.

Eo tempore etiam grando vehemens Constantinopoli & circa eius suburbana descendit. Quod factum est Consuatu eodem Honorij sexto, & Aristenati, die tricesimo Septembris mensis, quod dicebatur dei ira factum, eo quod sine iudicio Ioannes fuisset condemnatus. Quibus verbis incrementum dedit mors Augustæ continuo subsequuta. Quarto nanque die post grandinem est defuncta.

An. do. 406
Grado Cō-
stantinopoli

E

SOZOMENVS.

Tum verò Cyrinus Chalcedonenis episcopus, qui Ioannem crebro lacerauerat, secto pede defunctus est.

SOCRATES.

Alij tamem dicebant, Ioannem hoc iuste perpe-
sum, eo quod multas ecclesias Nouatianorum, Quarto decimanorum, & aliorum tulisset hereticorum.

Chryso-
stomus
Nouatianis
fauit.

SOZOMENVS.

De Eutropio lectore propter Ioannem in carcerem coniecto. CAP. XXI.

Eo tempore quidam lector Eutropius est detentus, quasi & ipse in ecclesiâ misisset ignem. Qui cum multa fuisset tormeta perpeffus, coniectus in carcerem, paulo post est defunctus. Quid autem de eo contigerit existimo esse memorandum. Quidam vidit in somnis addidisse altari virum pulchritudine & magnitudine decoratum, quasi in honore martyris Stephani consistentem & quasi cogitantem eo quod boni viri nusquam inueniretur, atque totam se circumire ciuitatem, & nisi Eutropium nullum penitus inuenisse. Cumque is qui viderat, experrectus fuisset, somnium retulit fidelibus viris. Deinde requirens eos qui à Præfecto comprehensi fuerat & verberibus macerati, inuenit Eutropium, eique retulit visionem. At ille flens, orationem sibi dari ab eo qui viderat, implorauit. Quumque diuersos Præfectus torqueret, nec personas incendij reperiret, etiam mulieres quasdam tenens suadebat vt episcopi communionem amplecterentur Arfacij, & multam quidem declinauerunt: Olympias autem iniustum credens malitię satisfacere dixit: Adiice mihi calumniatores, & violentiam maiorem impone: mihi verò phas non est communicare, & ea facere, quæ piis non licet perpetrare. Quam cum nequisset flectere præfectus vt comunicaret Arfacio, tum dimissam & paulo post tentam, multo nudauit auro, hoc modo credens

Eutropius le-
ctor in car-
cerem.

Chryso-
stomus
miani tor-
quetur pro-
pter factum
incendium.

Olympias.

A ipsius frangi constantiã. Eo tempore Tigrius presbyter veste nudatus, & dorso cæsus, ita tensus est, vt pedum eius ac manuum articuli soluerentur.

SOCRATES.

De morte Arsacij & ordinatione pontificis Attici.
CAP. XXII.

Arsacius moritur.
An. do. 407

Atticus succedit.
An. do. 408

Arsacius itaque quum modicum vixisset tempus, defunctus est, Consulatu sequenti Stilliconis secundo, & Anthemij, vndecimo die Nouembris mensis. Quo mortuo, de episcopatu Constantinopolitano magna cœpit esse contentio. Et propterea quum quatuor vacassent menses, sequenti Consulatu Arcadij sexto, & Probi, Atticus ordinatur episcopus, genere Armenius, habitu monachus, à iuuentute sua naturali sapientia decoratus.

SOZOMENVS.

De successione diuersorum patriarcharum.
CAP. XXIII.

B

Siricius.
An. do. 401
Anastasius.
An. do. 404
Innocentius.
Rom Pont.
Flavianus.
An. do. 405
Porphyrius
si. cedit.

Interea quum Siricius quinque annis Romanorum rexisset episcopatum, Anastasius ei successit. Post quem Innocentius Pontificatus iura suscepit. Defunctus quoque est etiã Flavianus, nõ consentiens in damnatione Ioannis. Flauiano moriete, Porphyrius Antiochenum suscepit episcopatum. Et quoniam plurimi contra Ioannem consenserant, propterea in Constantinopolitana vrbe multa diuisio facta est, ita vt missas apud se ipsos plurimi celebrarent, & scandala prouenerent: quoniam propter gratiam Arsacij atque Porphyrij: necnon Theophili Alexandrinæ ciuitatis episcopi, pridem studio Procerum posita lex fuerat, iubens omnes in ecclesiam conuenire, & qui non communicarent, procul expelli.

De concusionibus quas Barbari reipublica inferebant.
CAP. XXIIII.

Hunij in Thraciam, Latonas Isauria.
Stilicon.
An. do. 412.

C EO tempore cum discordia sacerdotum, etiam Respublica magnis concusionibus turbabatur. Huni nanque transeuntes Histram, Thraciam deuastabant. Isauriã quoque latrones maxima multitudine congregata vsque ad Carenos & Phœniciã venientes, vrbes & vicos in medio positos populati sunt. Per idem tempus Stilicon magister armorum erat apud Honorium magna pręditus potestate, habebatque sub se Romanorum plurimos atque Gentilium. Qui contractis inimicitis cum Arcadij ducibus, cogitabat congregi cõtra eos. Tunc ergo agens cum Honorio Alaricum regem Gothorum fecit ordinari magistrum militum, & accessit aduersus Illyricum, ei que Iouium Præfectum constituit, vt arma contra Romanos attolleret, ac prouinciales Honorij subderet ditio ni. Et quum Alaricus Barbaros sub se constitutos & per Dalmatias habitantes congregasset, venit ad Epirum vbi multo tempore commoratus, reuersus est in Italiam: quia quum discedere voluisset Honorij literis est detentus, sicut ipse confessus est.

THEODORITVS.

Alaric⁹ rex Gothorum.

Quomodo Alexander Antiochenus episcopus discor dantem populum ad unitatem renouarit ecclesia.

CAP. XXV.

E A tempestate Cyrillus Theophili consobrinus, Alexandrinum suscepit episcopatum. Hierosolymorum ecclesie pręsidebat Ioannes vir mirabilis successor Cyrilli. Antiochiæ autem Alexander, vir sermone doctus, & virtutem ostendens magnis operibus. Is enim Porphyrio succedens, qui post Flavianum fuerat ordinatus, multa reliquit monumenta clementiæ. Flavianus equidem sapientiæ subtilitate florebat. Porro sacratissimus Alexander cõuersatione summoque philosophiæ eloquio, & plurima donorum copia abundabat. Is nanque etiam partem Eustathij (quam pridem Paulinus flectere non potuit, nec post illum Euaagrius precibus vsus reliquo corpori copulauit: egitque festiuitatem, cuius similem nemo potuit aliquando videre. Nam quum omnes fideles sumpsisset sacerdotes simul & populum, venit ad locum, vbi Eustathiani congregabantur. Apprehendensque psallentes & vnum canticum sub quadã congruentia prædicantes, à porta vltima ciuitatis vsque ad maiorem ecclesiam totam plateam compleuit hominibus, & ostendit fluiuium rationalem ad instar fluminis decurrentis. Hec Iudæi videntes & Ariani, & parua reliquiæ Paganorum, ingemuerunt, videntes alios fluuios in mare ecclesiæ concurrentes. Is ergo Pontifex, Ioannis magni vocabulum ecclesiasticis ἀπὸ τοῦ πρώτου inseruit.

Quomodo corpus Ioannis Constantinopolim fuerit reuocatum.
CAP. XXVI.

H Vius doctoris reliquiæ sequenti tempore in regiam deuecta sunt ciuitatem. Rursumque fidelissimus populus per pelagus quasi per terram currens, vndas Bosphori lampadibus & cærcis obuelauit. Hunc ergo thesaurum in illa ciuitate recondidit Imperator. Qui sui aui & vocabulũ fortitus est, & pietatem seruat inuiolabilem. Is in eius loculum defigens oculos atque frontem, pro Arcadio & Eudoxia genitoribus supplicauit, vt ignoranter delinquentibus veniam condonaret. Pridem enim mortui sunt eius parentes hunc orphanum relinquentes. Sed patrum & progenitorum deus, experientiam pupilli eum sentire non pertulit. Nam & pie nutriti fecit, & sine concusionis metu custodiuit eius imperium, atque tyrannorum consilia refrenauit.

De laudibus Theodosij iunioris.
CAP. XXVII.

IS enim beneficiorum semper memor honorabat beneficij largitorem, habebatque participes hymnorũ sorores seruantes conuersatione virginitatem, & delicias maximas iudicantes sacrorũ meditationes eloquiorum, thesaurum inauferibilem existimantes manus egentium. Verum ipse Princeps multis etiam aliis adornatur, maximè vero clementia, mansuetudine, animi tranquillitate nunquam recipiens tempestatem fide vera atque probabili. Cuius indicium nos conuenit ostendere manifestum. Quidam vir conuersationis quidẽ

Cyrill⁹ Alexandrinus
Ioannes Hierosolymitanus.

Eustathius vniuersitatis doctus.

Ioan. Chrysostrami reliquiæ Constantinopolim delata.

An. do. 412.
Theodosij iunioris laus.

A monachicæ, sed asperior consilio, adiit Imperatorem pro quadam causâ rogâs. Quum hoc crebro fecisset, nec ea quæ postulauerat impetrasset, eum ab ecclesiastica communione prohibuit, & imposito ei vinculo, discessit. Verum fidelissimus Imperator ad palatium reuersus, tempore prandij præsentibus conuiuus ait, non se sumpturû cibum, nisi prius eius vinculum solueretur. Ob quam rem mihi sit ad ciuitatis episcopum, rogans vt iuberet ei qui ligauerat, vt ipsius vincula solueret. Cùmque dixisset episcopus, non debere à quolibet obligatione recipi, & mandasset quod solutus esset: ille tamen eius non suscepit solutionem, donec qui ligauerat multo labore requisitus ei cõmunione quâ prohibuerat, reddidisset. Idolorum igitur templa quæ fuerant derelicta, à fundamentis dirui fecit, vt posterius ne vestigium quidem erroris pristini reperirent. Hunc enim sensum etiam in sua lege cõscripsit. Quando igitur Roilas dux Scythiæ transiit Histrum, & cum innumero exercitu vehementer Thracias populatus est, ipsamq; regiam ciuitatem obsidere se & subuertere minabatur, supernis iaculis atque fulminibus eum maiestas diuina percutiēs, & ipsum & omnem simul cõctemauit exercitum.

Tempus Gensilium à suo damento auersa.

Roilas Scytharum No madum dux solutus p̄ligatum cum exercitu.

B

De miraculis contra Persas gestis. CAPVT XXVIII.

Tale aliquid à domino eius consolatore etiam Persico prælio gestum est. Nam quum illi Romanos vacare cognouissent, & ciuitates in confinio cõstitutæ debellarent, pacisq; pacta transcenderet vastatis finibus, nemo ferebat auxilium. Imperator nanque de pace præsumens, duces & milites ad alia bella miserat. Tunc ergo imbre vehementissimo, & gradine demissa, vterius eos deus accedere non permisit, eorumque ligauit cursum, ita vt viginti diebus totidem ambulare stadia non valerent. Duces verò venientes congregarunt exercitum, & in priori bello oblidetes urbem Imperatoris vocabulo nominatam, ridiculos ostēdit. Quum enim plusquam triginta diebus Gororanes rex, prædictam vndique obsideret ciuitatem, & multa machinamenta construeret, & turrets contra muros ciuitatis excelsas ædificaret, solus Eunomius sacratissimus eius ciuitatis episcopus restitit, & impetum moliminis eorum machinasq; destruxit. Et licet duces nostri hostibus bellando celsissent, & obsessi ciues resistere non auderent, iste solus pugnando à vastatione præseruauit ciuitatem. Vnus itaque partis hostilis vir dum cõsue- te blasphemaret, & Rapsacis atque Sennacherib verba profunderet, & cum vāsanā minaretur, sacrum se concrematurum templum: ille vir sanctissimus non ferens huius infaniam, iussit balistā poni iuxta propugnaculum, quæ Apostoli Thomæ habebat vocabulū: & maximo in eam lapide cooptato, in nomine, inquit, eius qui est blasphematus, lapidē tenso arcu dimitte. Tum lapis emissus veniens vsque ad faciē nephandissime blasphemantis, vultum eius valde corrupit, caput contriuit, ce- rebrumq; in terram dispersit. Hoc quum Dux exercitus cognouisset, qui se ciuitatem capturum esse minabatur siluit, & rebus ipsis victum se esse professus est, & meruens quæsiuit pacem. Sic ergo Rex omnium fidelissimum hunc principem con-

Persæ contra Theodosium inuenerunt.

Gororanes.

Eunomius episcopus.

C

seruauit, quum & iste seruitutem præstetur, & competens offerat domino ministerium.

De successione Pontificum CAP. XXIX

Inter hæc Innoçentio optimo Romanæ vrbs antistiti successit Zosimus, Zosimo Bonifacius, Bonifacio Cælestinus. Hierosolymis verò post Ioan- nem Praylius suscepit ecclesiæ præfulatum. Verū in Antiochia post sacrum Alexandrum Theodotus castitatis speculum, ecclesiæ pontifex ordinatur mansuetudine & puritate cõuersationis ornatus. Is enim cohortem Apollinaris aliis ouibus miscuit, rogans eos vt vniuerentur ouili. Ea quidē tempestate Isdigerdes Persarum rex contra ecclesias huiusmodi de causâ bella commouit.

An. do. 418. An. do. 420 An. do. 426 Zosimus. Bonifacius. Cælestinus. Praylius. Theodotus Apollinaris vniuersi orthodoxi.

De virtutibus Abda apud Persas episcopi. CAPVT XXX.

Abdas quidam erat episcopus plurimis virtutibus adornatus. Is non mediocriter vsus zelo diuino, *ωυρῖον*, id est, focum eorum seu Vestam destruxit. *ωυρῖα* nanque illi vocant templa, in quibus ignem seruant: Deum enim arbitrantur ignē. Hoc cum rex cognouisset à Magis, euocauit Abdam: & primo quidem mansuete culpauit factum, præcipiens vt *ωυρῖον* rursus ædificaret. Illo resistente, & hoc nequaquam facere confirmante, vniuersas se rex destructurum interminat ecclesias: cuius interminationem cõpletio subsecuta est. Nam prius illum virum occidi præcipiens, destrui quoque ecclesias imperauit. Ego sanē destructionem *ωυρῖων* non reor opportune commissam: neque enim sanctus Apostolus cùm venisset Athenas, & ciuitatē repletam idolis conspexisset, aras ab illis honoratas destruxit, sed ratione ignoratiā redarguit, & veritatis iura monstrauit. Quod verò destructum templum reædificare noluerit, sed necem magis elegerit, valde admiror, & plurimis eum honorandum coronis existimo. Tale est enim ignem adorare, quale eius ædificare templum. Hinc ergo sumens tempestas initium, sæuisimè atque ferociter circa pietatis alumnos intumuit, & triginta iugiter annis fluctuatio + dura permansit, à Magis veluti quibusdā procellis agitata. Magos enim appellant Persæ eos, qui elementa deificant. Quorū fabulas in alia cõscriptione monstrauimus, in quæ horum interrogationibus dignas solutiones obrulimus. Gororanes itaque filius Isdigerdis, post patris mortem cum Imperio etiam contra Christianam pietatem bella suscepit. Quas enim tormentorum species, & suppliciorum adinuētiōnes piis intulerit, nō est facile nunc narrare. Aliorum nanque manus excoriauerunt, aliorum dorso, aliorum capita, à fronte inchoates vsque ad ceruices nuda cute reliquerūt. Alios sectis per medium calamis, nudos operientes, & ipsas sectiones calamorū car- nibus aptates, à capite vsq; ad pedes funibus strin- gentes, postea calamos ex eorum membris violenter trahebant, vt acutæ sectiones calamorum cùm traherentur eorum carnes secarent, & tormētum amarissimi doloris inferrent. Deinde fodientes la- cus, & eos vndique obturantes, + foricum maiorum greges in eos immiserunt, eisq; pabulum athletas dederunt, impie ligantes manus eorum &

An. do. 410. Abdas episcopus, Persarum ωυρῖων destruxit.

Persecutio Christianorū apud Persas

† dura.

† glirium.

A pedes, ne possent à se bestias remouere. Sed & alia tormenta saeuiora valde exerceuerunt, haberes doctorem veritatis inimicū: Sed non potuerunt athletarum deuincere forritudo. Sponte namq; surrebant, vt occasione huius mortis incorruptibilis vitæ dona perciperent. Quorum tamen aut trium faciam mentionem, vt per hos reliquorum fortitudo monstratur.

De Hormisdæ apud Persas nobilissimo confessore.
CAPVT XXXI.

Hormisdæ Persæ.

Hormisdæ quidam valde nobilis apud Persas erat, qui patrem Præfectum habuerat. Hunc cum rex cognouisset esse Christianum, deduci fecit, & imperauit vt salutarem negaret Deum. At ille: Nec iustum, inquit, nec vtile præcipis Imperator. Nam qui docetur vt Deum omnium facile cõtemnat ac neget, facillimè quoque spernit Imperatorem, cum & ipse sit particeps nature mortalis. Et si summo supplicio dignus est, qui tua sceptrâ contempserit Imperator, multiplicibus tormentis subdendus est, qui cunctorum negauerit creatore. At Imperator cum debuisset mirari prudentiâ, fortissimum diuitiis & dignitate nudauit atletam, iussitque vt nudus traheret camelos exercitus. Quumque plurimi transissent dies, respiciens de superioribus Imperator, vidit illum eminentissimū virum solis radiis inflammatum, & pulueris squalore repletum, patriæque nobilitatis memor, eum ad se iussit adduci, & lineis vestibus operiri. Deinde putans quod tam præcedenti afflictione, q̄ ex ista clementia molliretur, vel nunc, inquit, illa obstinatione exutus, nega filium fabri. At ille Dei zelo repletus, dirupit vellem & proiecit, dicens: Si propter hoc me putas à pietate recedere, habe donum cum impietate, quam possides. Hanc eius fortitudinem cõtemplatus, nudum eum è suo expulit imperio.

De Sanne apud Persas confessore.
CAPVT XXXII.

Sanne. † Sacram.

S+Annen quoque mille famulorum dominum, resistentem sibi, & negare creatorem omnium nolentem, requirens quidnam seruorum eius esset saeuissimus, illi aliorum seruorum tradidit dominatum. Cui ipsum quoque dominum seruire præcepit, simul & eius vxorem. Per hoc putans propugnatorè se flectere veritatis. Sed spe sua deceptus est. Habebat enim ille domum in petra cõstructâ.

De Beniamin Persico diacono, eiusque martyrio.
CAPVT XXXIII.

Beniamin etiâ diaconum comprehēdens, clausit in carcere. Cùmque duo transissent anni, superuenit Legatus Romanorum pro aliis causis acturus. Et cum hæc cognouisset, postulauit à rege vt dimitteretur Diaconus. Porro rex iussit vt promitteret Beniamin quod nulli Magorum doctrinam Christianam prædicare tentaret, & dimitteretur exire. Tum Legatus quidem custodire Beniamin quæ rex præceperat compromisit. Beniamin autem audiens monita legati: Impossibile est, inquit, nõ me participare lumē aliis, quod ipse per-

cepi. Quanto enim supplicio dignus sit qui talentum absconderit, sacra euangeliorum testatur historia. Sed rex horum nihil cognoscens, iussit eum absolui à vinculis. At ille predicare nullatenus cessabat: & captiuos eos qui ignorantie caligine tenebantur, intelligibili luci iugiter offerebat. Dùmque transisset annus, regi gesta illius nunciantur. Tum deductū ad se, negare iussit quem adorabat Deum verum. Ille quæstus à rege dicens: Quo dignus honore est, qui suum derelinquens regnum, inuadere studuerit alienum? Cùmque dixisset rex: Morte vltimòq; supplicio: Sapientissimus vir ille respondit: Quid ergo nõ iuste patiatur homo, qui factorem mundique creatorem, nutritorem, ac Saluatorem deserens, vnum conseruorum suorum deficiare voluerit, & debitum illi cultū isti magis obtulerit? His sermonibus rex accensus, viginti calamos acui, & totidem vnguibus digitorum eius manuum atque pedum præcepit infigi. Cùmque hoc supplicium ab eo derideri conspiceret, alium rursus calamum acutum in eius femur vnde humana origo descendit, iussit immitti. Cùmque crebro eiceretur & rursus induceretur, ineffabiles ei dolores excitabat. Post hoc verò supplicium impius atque ferox virgam grandem spinis vndique plenâ, per eius meatum iussit induci, & hoc modo spiritum fortissimus decertator emisit. Sed & alia multa ab illis impiis sunt tentata. Nec tamen mirandum, quod illorum ferocitatem & impietatem longanimiter Deus omnium patiatur, quando ante imperium Maximi Constantini quicumque fuerunt Romanorum Imperatores, contra veritatis ministros vehementer insanierint. Diocletianus namque passionis salutaris die in omni imperio Romanorum, destruxit ecclesias. Sed nouem transactis annis ista quidem denuò reflouerunt, & multiplicem magnitudinem susceperunt. Ille verò post rabiem suæ impietatis extinctus est. Nam & bella huiusmodi futura Dominus prædixit & ecclesiæ victoriam prædicauit. Nos tamen ipsa quoque res edocent, quod magis nobis vitia sunt bella quàm pax: quia pax delicatos nos facit, remissos & timidos: porro bellum & mentem acuit, & præsentia quali transeuntia contemnere persuadet. Sed hæc quidem etiam in aliis operibus crebro diximus.

Diocletianus in die pasche Domini, omnes ecclesias christianorum euerit.

De Theodoro Antiocheno episcopo, & Theodoro Mopsuestiense pontifice. CAP. XXXIIII.

EO autem tempore quo sacratissimus Theodorus Antiochenam regebat ecclesiam, Theodorus iuxta isias quidem episcopus, sed totius doctor ecclesiæ, cum contra vniuersam cohortem hæreticorum fortiter pugnasset, finē vitæ sortitus est. Is enim Diodori quidem magni doctrina potitus est. Ioannis verò sacratissimi fuit socius atque cooperator. Communiter enim Diodori pocula spiritalia sunt adepti: qui sex & triginta annis mansit in Præfulatu, & contra Arii Eunomiique acies fortissimè præliatus est, insidiasque latronis Apollinaris extinxit, optimaque pascua diuinis ouibus præparauit. Cuius frater Polychronius Apamiensium rexit ecclesiam, & gratia sermonis, & claritate vitæ ornatus.

Theodorus Mopsuestiense episcopus.

Polychronus

SOCRATES.

A *De fine imperatoris Arcadij. C. A. P. XXXV.*

Arcadij Augusti. mors. An. do. 410.

Acacium martyr.

Non multò post tempore quàm Ioannes defunctus est, moritur & Arcadius imperator, vir mitis & quietus. Et circa finem vitæ pro huiusmodi causâ venerabilis existimabatur. In vrbe Cõstantinopoli domus est maxima, habens cognomẽ nepos, id est, nucis. Est enim in eius domus vestibulo arbor nucis, in qua sermo est fuisse appensum martyrem Acacium & defunctum. Ob quam rem etiam Oratorium illic est ædificatum. Hunc Arcadius videre volens, ad orationem venit, votòque completo reuertebatur. Proinde cuncti circa Oratorium habitates, volentes Imperatorem videre accurrebant, & alij quidem extra domum præ-

cesserant, vt melius aspectũ principis & ordinem viderent obsequij, alij verò sequebatur. Cũque omnes cũ mulieribus atq; filiis simul & mancipiis extra domum fuissent egressi, repẽte maxima domus Oratorio cohærens, subito tota corruit, clamorq; cum admiratione sequutus est, quod oratio principis tot homines à ruinæ imminentis periculo liberasset. Arcadius itaque relicto annorum octo filio Theodosio (de quo iam complura sunt narrata) defunctus est, Cõsulatu Bassi & Philippi, primo die Maij mensis, anno secundo ducentissimæ nonagesimæ septimæ Olympiadis. Is ergo cum patre quidem Theodosio tredecim regnavit annis, post mortem verò patris quatuordecim. Vixit annis triginta & vno.

D

Domus, r̄c̄ un̄das apud Cõstantino polim corruit.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QVAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER VNDECIMVS.

SOCRATES.

B

E

Quod Theodosij iunioris Imperium Præfectus regebat Anthemius.

CAPVT PRIMVM.

An. do. 411. Honorium Aug.

Anthemij Præfelm.

Rcadio Imperatore defuncto, Honorius quidem eius frater regebat Hesperias, Orientales autem prouinciaz sub ditione manebat Theodosij iunioris, cum esset annorum octo, Anthemio Præfecto omnia dis-

ponente. Erat enim iste nepos Philippi, qui Paulũ episcopum sub Constantio ab ecclesia expulerat, & Macedoniũ introduxerat. Is muro maximo urbem Cõstantinopolim circũdedit. Qui vir sapientissimus inter illius temporis homines & putabatur & erat, & nihil inconsultè faciebat, sed cũ multorum consilio quæ erant agenda tractabat, & maxime Sophistæ Troilo se credebat.

De Attico episcopo eiusque moribus. C. A. P. 11.

Atticum Cõstantinop.

Imperatore porrò Honorio octauum annum agente, iam tribus annis Atticus habebat episcopatum, vir clarus & eruditus, venerabilis atq; prudens. Vnde etiam ecclesias sub eo magnum lumere contigit incrementum. Nõ enim solis propriæ fidei personis munificus erat, sed etiam hæreticis miraculum suæ sapientiæ demonstrabat, quos vexare quidem nolebat. Cum verò eos terrere tentasset denuò mansuetudinem ostendebat. Et inter hæc nõ negligebat eloquentiam. Laborabat enim circa veterũ lectiones, noctu eis incumbens. Qua-

propter non eum mouebant Philosophicæ aut Sophisticæ lectiones. Erat enim & confabulantibus gratus, & cum tristibus mæstus, & absolutè (secundum Apostolum) omnibus omnia factus est. Primo quidem cum presbyter esset, libros faciebat, & meditados coram ecclesia recitabat. Postea verò etiam fiduciam cum labore fortitus, sub oculos doctrinam laudabilem proferebat. Non tamen tales erant eius sermones, vt etiã ab auditoribus scripturæ traderetur. Quæ verò eius temporibus memoranda acciderint + narrabo.

1. Cor. 9. d

+ narrabo.

De Theodosio episcopo Synnada, & quemadmodum illic Macedoniani conuersi sint. C. A. P. 111.

IN Synnada Pacatianæ Phrygiæ ciuitate, Theodosius quidam erat episcopus, & Macedonios cum illic plures essent, insequabatur, & non solum eis è ciuitate, sed etiam ab agris nimia crudelitate pellebat, cum Orthodoxorũ ecclesia persecutio- nes inferre non soleat. Quod ille non zelo rectæ fidei, sed pro pecuniarum amore faciebat. Contra quos, vniuersos tam clericos quàm Iudices prouinciales armabat, & præcipuè Agapitum eorum turbabat episcopum. Quumque iudices prouinciæ ad inferenda tormenta, sibi sufficere nõ putaret. Cõstantinopolim est profectus, vt Præfectorum auxilia mereretur. Ibique posito Theodosio propter huiusmodi causam Agapitus Macedonianorũ episcopus ad meliorem se contulit partem, habitòq; tractatu cum omni clero, & euocans totum populum sibi subiacentem, suavitatis, vt Consubstantialitatis susciperent fidem. Hoc factò, repente cum maxima multitudine, imò cum omni (vt ita dixerim) ciuitate ad Orthodoxorũ ecclesiam venit, & oratione facta, sedem in qua Theodosius præsidere solebat, obtinuit. Tum vniens populum, & deinceps fidem Consubstantialitatis docens, ecclesiam tenuit Synnadensem. His itaque gestis, non post multum temporis Theodosius cum Præfectianorum venit auxilio, & nihil sciens horũ quæ

Theodosius Synnadenus persecutor Macedonianorum.

Agapitus in ipso oratione amplectitur, & sic episcopus Synnadenus.

Theodosi⁹ epi
scopus ubi reci
piunt à suis.

A fuerant gesta, ad ecclesiam properavit. Ex qua ab omnibus expulsus, rursus Cōstantinopolim remeavit, & apud episcopum Atticum quæ fuerant contra eum gesta deposuit, quemadmodum iniuste episcopatu fuisset expulsus. Atticus autem cognoscens vtilem causam ecclesiæ accidisse, Theodosium quidem verbo cōsolatus est, vt patienter ferret. Præponens autem causis personalibus generalem vtilitatem scripsit Agapito, vt teneret episcopatum, nihilque de inimicitis Theodosij cogitaret.

Quomodo Iudæus paralyticus per baptismum sit curatus. CAPVT IIIII.

Iudæus para
lyticus sanis
satis restituit⁹

B Hoc igitur vnum est rerum vtilium, quæ Attici temporibus in ecclesia acciderunt. Sed neque miraculorum aut sanitarum his defuit causâ temporibus. Quidam nanque Iudæus quum paralyticus esset, plurimis annis in lecto iacebat. Cùmque omnis medicina ei fuisset adhibita, & cunctorum Iudæorum nihil oratio præualeret: nouissimè ad baptismatis Christiani gratiam confugit, huic soli veritatis medicamini se committens. Hoc velociter episcopo Attico nuntiatur. Quem catechumenum factum, & spem Christi promittens, deportari cum lecto præcepit ad baptismum. Verum Iudæus paralyticus baptismum vera fide suscipiens, cùm de fonte fuisset leuatus, statim morbo caruit, & deinceps sanus fuit. Hanc igitur curâ virtus Christi etiam nostris temporibus demonstrauit. Qua ex causâ plurimi Paganorum credentes baptizati sunt. Iudæos autem licet signa quærentes, hæc tamen non prouocauerunt ad fidem. His ita apud Christianos gestis, plurimi paruipendentes, in sua nequitia permanserunt. Et nõ solum Iudæi tantis prodigijs repugnabāt, sed etiam sequaces eorum similia sapuisse conuicti sunt

De Sabbatio heresiarcha, eiusque sequacibus. CAPVT V.

Sabbatiani.

Epistolog.

Marc. 14. 6
Luc. 22. 6

C Sabbatius itaque (cuius ante fecimus mentionem) nolens in suo ordine manere presbyteratus, desiderabat episcopatum. Iisdemque temporibus recessit ab ecclesia Nouatianorum, occasionem habēs quasi propter obseruationem Paschæ Iudaici. Faciebātq; collectas contra Sisinnium suū episcopum in loco ciuitatis qui *ἑρλοφισ* appellatur in Arcadij foro. Illic enim rem commisit valde periculosam. Die nanque festiuitatis in euangelica lectione, vbi scriptū est: Erat enim Pascha Iudæorum, verba quæ nusquam scripta neque audita sunt ausus est adiicere, id est: Maledict⁹ qui præter azyma celebrauerit Pascha. Hoc auditum manauit in populum, & simplices decepti Nouatianorum laicorum conuenerunt ad illum. Quod tamen malum non remansit inultum, sed in finem peissima eius falsitas est conuersa. Paulo post enim quum ad quandam festiuitatem multi concurrerent, vt vigilias solite celebrarent, formido subito dæmoniaca irruit super eos, quasi Sisinnius eorum episcopus veniret cum maxima multitudine. Factaque turba videlicet noctu, & in angustiæ loco comperti semetipsos contriuerunt, ita vt vltra septuaginta homines morerētur. Hoc factum pluri-

mos à Sabbatianorum secta prohibuit: quidam vero in eius rusticitate manserunt.

Sabbatiani.

De morte Dorothei Arianorum episcopi, & ordinatione Barba, & quæ sub eo sint gesta. CAPVT VI.

E O tempore Dorotheus Arianorum Præful, quæ ab Antiochia Constantinopolim transtulerat, cùm cētum & nouemdecim vixisset annos defunctus est, Consulatu Honorij septimo, & Theodosij secūdo, sexto die Nouembris mensis. Post quæ Arianæ superstitionis Barbas ordinatur episcopus. Sub hoc itaque Barba, per duos presbyteros eloquentissimos Arianorum religio floruit, quorum alter Timotheus, alter Georgius dicebatur. Sed Georgius doctrina Helladica eruditus erat, Timotheus sacris literis incumberebat. Et Georgius quidem semper Aristotelem & Platonem habebat in manibus, Timotheus Origenem, ita vt etiam lingua Hebraica loqueretur. Timotheus pridem Psathyrianorum fuerat hæreseos, Georgium Barbas presbyterum ordinavit. Timotheum itaque ego ipse vidi, & cognoui quemadmodum interrogantibus fuerit respondere paratus, soluens obscurissimas quæstiones, quæ in diuinis inueniuntur eloquiis testem vocans veracissimum Origenem. Mihi tamen videtur admirabile, quomodo tales viri in Arianorum lege manserint, quorum vnus quidem Platonem semper habebat in manibus, alter spirabat iugiter Origenem: quum nusquam Plato secūdam vel tertiam causam (sicuti ipse nominare solet) initium subsistentiæ asserat percepisse, & Origenes coæternum vbique fateatur filiū patri. Qui licet in sua sententia manserint, religionē tamen Arianam perdiderunt latenter ad Meliora. Multas nanque Arij blasphemias doctrinis propriis expulerunt.

An. do. 409
Dorotheus
Arianorum
episcopus.
Barbas Arianorum episcopus.
Timotheus,
Georgius
Ariani.

Origenes ve
rarissimus
testis.

De ordinatione Cyrilli Alexandrini pontificis. CAPVT VII.

F Inter hæc defuncto Theophilo morbo lethargico, Consulatu Honorij nono, & Theodosij quinto, facta contentione propter episcopatū inter Timotheum & Cyrillū, die tertio mortis Theophili Cyrillus ordinatur episcopus, & maiori factu quàm Theophilus tenebat episcopatum: Qui mox episcopatus sui principio Nouatianorū claudens ecclesias, omnia vasa eorum sacra abstulit, episcopūque eorum Theopompum rebus quas habebat omnibus spoliavit.

An. do. 414
Theophilus
Alexandri
nus mortuus.
Cyrillus suc
cedit.
Nouatiani
spoliatur per
Cyrillum.

Quomodo apud Persas per Marutham episcopum sit Christianismus dilatatus. CAP. VIII.

E O tempore apud Persas est Christianismus dilatatus. Inter Romanos enim & Persas semper propter diuersas causas mittitur Legationes. Tum ergo causas attulit, vt Maruthas Mesopotamenus episcopus (cuius dudum meminimus) à Romanorum imperatore ad Perfarū destinaretur regem. Qui multam reuerentiam apud Marutham inueniens, eum decenter honorabat, & tanquam diuinum respiciebat virū. Hoc factum mordebat Magos, metuentes ne regem Christianū fieri sua-

Maruthas
episcopus ad
Persas Lega
tioni mittitur.

Aderet. Nam cum dolore capitis, multo tempore torqueretur, Magis eum curare non valentibus, Maruthas orationibus fecit incolumem: ob hanc ergo causam moliti sunt quendam Magi fallaciam. Et quoniam Persæ ignem colunt, consuevitque Rex in quadam domo ignem ardentem perpetuo suppliciter adorare: Magi sub terra hominem quendam abscondentes tempore quo Rex solebat adorare, eum talia clamare fecerunt: Mitte foras Regem: impiè enim t egit, quod sacerdotem Christianorum iudicat esse venerandum. Hæc audiens Isdigerdes Persarum rex, licet reuerentiam haberet, tamen Marutham abiicere cogitabat. Porro Maruthas verè Deo venerabilis homo, vacabat orationibus, per quas inuenit dolum Magicis artibus fabricatum. Veniensque ad Regem: Noli iriquit, illudi Rex, sed ingressus cum audieris vocè, fodi iube, & doli causas inuenies. Non enim ignis loquitur, sed hominum molimina huiusmodi esse noscuntur. Hoc dicto flexus est Persarum rex: & rursus ingressus ubi ignis inextinguibilis seruabatur, cum audisset vocè, iussit fodi locum. Tum qui mittebat quasi diuinam vocem, inuètus arguitur. Iratus itaque rex, Magorum genus vsque ad decimam iussit imminui portionem. Hoc factò, Maruthæ dixit vt templa quæ vellet ædificaret. Ex hoc apud Persas sumpsit Christianismus incrementum. Tum igitur Maruthas à Persis Constantinopolim remeavit. Et non longo post tempore rursus destinatus est. Iterumque Magi machinabantur ne eum susciperet Rex. Feceruntque factorem quendam in loco vnde Rex transire solebat, & quasi a Christianis id factum fuisset derogabant. Cumque rex suspectos iam habens Magos, hoc cum studio requisisset, denuò ab eis còcinnatum esse cognouit. Quamobrem plurimos eorum suppliciis tradidit. Marutham verò potiori honore coluit, & Romanos valde dilexit, eorumque amplexus est pacem. Qui penè Christianus fieri potuit, cum aliud miraculum per Marutham & Ablatem Persidos episcopum prouenisset. Ambo namque molestum dæmonem à regis filio propulerunt, orationibus vacantes atque ieiuniis. Post hæc Isdigerde defuncto antequam fieret Christianus, ad eius filium peruenit imperium. Cuius tempore inter Persas atque Romanos pax soluta sunt.

Quemadmodum Italiam vastarit Alaricus.
CAPVT IX.

Per idem tempus Innocentius, primus Romæ Nouatianos persequi cœpit, multasque eorum abstulit ecclesias. Quo tempore Roma est à Barbaris depredata. Alaricus enim quidam Barbarus ditioni Romanorum & Theodosij imperatoris subiectus, atque contra Eugenium tyrannum auxilia largitus, & propterea Romanis dignitatibus honoratus, felicitatem suam non ferens, imperare quidem non elegit, sed discedens ab vrbe Constantinopolitana, venit ad partes Hesperias. Cumque venisset in Illyricum, omnia subuertebat, & trahens Thessaliam, habita congressione circa fluuium Pinum apud Nicopolim Epiri, penè tria millia virorum eius Thessali peremerunt. Posthæc autè quicquid eis occurreret destruentes, nouissimè Romam venerunt. Quam vastantes, plurima quidem mira-

culorum eius igne concremauerunt, pecunias autem abriperunt, multosque Senatorij ordinis diuersis subdidere suppliciis. Deridètesque Romanorum regnum, Imperatorem fecerunt quendam nomine Attalum, quem vno die tanquam Imperatorem fecerunt procedere, altero verò serui schemate ministrare. Hæc cum egisset Alaricus, repente in fugam conuersus est, fama procedente quod Theodosius imperator contra eum misisset exercitum, quæ fama non fuit ficta, sed vera: nam exercitus veniebat. Fertur itaque cum Alaricus proficisceretur Romam, vir quidam venerabilis, conuersatione monachus, eum monuisse, ne mala talia facere tentaret, neque cædibus gauderet aut sanguine. At ille: Non (inquit) ego volens Romam proficiscor, sed quidam quotidie mihi molestus est, torquens & dicens: Perge, & Romam destrue ciuitatem. Hæc etiam de his dicta sufficiant.

De Cælestino Romano pontifice, & quomodo Nouatianos fuerit insequutus, & de Sabbatio.
CAPVT X.

Inter hæc Cælestinus Romæ ordinatus episcopus, qui etià Nouatianorum abstulit ecclesias, & eorum episcopum nomine Rusticum, in occulto coegit celebrare Collectas. Vsq; ad illud namque tempus plurimas Nouatiani habent ecclesias. Porro Constantinopoli non talia pertulerunt, sed cum eos diligenter etiam intra urbem eos Collectas facere permiserunt. Mortuo verò Sisinnio Nouatianorum episcopo, Chrysantus ad episcopatum trahebatur, vir multis Romanorum dignitatibus honoratus. Quo fugiente, Sabbatius se tempus opportunum ad episcopatum inuenisse credens, fecit quosdam ignobiles sibi manus imponere, iussurandum quod præbuerat paruipèdens. Cuius mores cum populus abhorruisset, Chrysantum per loca omnia requirebant. Quem inuenientes in Bithynia, inuitum sacerdotium suscipere coegerunt. Qui nihil percipiebat de ecclesia, nisi dominico die duos panes.

De seditione & nece Christianorum quæ per Iudeos apud Alexandriam acciderunt.
CAPVT XI.

Ea porro tempestate Iudeorum genus ab Alexandria est huiusmodi de causa eiecctum. Alexandrinorum populus plusquam alia generationes seditionibus deditus est: qui si occasionem acceperit, intoleranda mala committit. Nam citra sanguinem non cessat à lite. Contigit itaque tunc vt inter se contentiones haberent, non propter necessariam causam, sed propter studium Pantomimorum: quia enim is qui die Sabbatorum saltabat, plurimum habebat populum Iudeorum, dum vacantes non auditioni Legis, sed Theatris occuparentur, ea dies litigiosa extitit inter partes. Cumque hoc aliquatenus fuisset ab Alexandria Præfecto correctum, nihilominus mansere Iudei partis alterius inimici. Et cum essent semper Christianis infensi, còtra Pantomimos eorum amplius pugnabant. Tunc igitur Horestes Præfectus Alexandria festiuitatem quãdam quam Politiam vocant, in Theatro celebrabat, ubi & aderant quidam fautorum Cyrilli,

Magorum dolum.

† agit vel regit.

Isdigerdes Persarum rex incipit famere Christianis.

D

E

F

An. do. 426. Cælestinus pont. Romæ, Nouatiani Romæ in occulto.

Chrysantus.

Sabbatius.

An. do. 431. Alexandrinis seditionis.

Christiani dabat operæ spectaculo apud Alexandriam.

Horestes præf. Alexandria.

An. do. 412. Innocentius Pont. Romæ adversus Nouatianos.

Alaricus Romam venit An. do. 413.

Hierax Iudæi magister.

Iudæi Christianos occidunt.

Iudæi pulsi Alexandria.

Adamantius medicus.

† delicta.

Monachi Aegyptij p̄ Cyrillo aduersus Præ. C factum.

Horestes Præfeci lapide percutitur.

Ammonius occiditur à populo.

† Thammisus, qui pro Ammonio.

dispositiones Præfeci volentes cognoscere. Inter quos, quidam nomine Hierax doctor puerilium literarum, & Cyrilli feruentissimus auditor, ac solitus plausus in eius expositionibus excitare. Hunc itaque Hieracem cum vidisset in Theatro Iudæorum turba, clamabat aduersus eum, quod propter nil aliud venisset, nisi vt in Theatro seditiones inter populos excitaret. Verum Horestes pridem habens odium contra Cyrilli superbiam, arreptum Hieracem publicè fecit in Theatro agi verberibus. Hoc Cyrillus cognoscens, conuocatis primoribus Iudæorum (vt decebat) admonuit, ne contra Christianos seditiones vlterius excitarent. Porro turba Iudæorum hoc paruipendens, maiora contra Christianos tractauit molimina. Dantes itaque sibiip̄sis signum, vt annulum factum ex palma, omnes haberent in digito, cōtra Christianos hoc modo pugnaverunt. Fecerunt enim quosdam de suis vna nocte per omnes ciuitatis decurrere regiones, clamantes Alexandrinam ardere ecclesiam. Ob quam rem Christiani vndique cōcurrebant, vt ecclesiæ flammam extinguerent. Porro Iudæi ignorantes interimiebant seipsos per signum annuli agnoscetes, ac parcentes sibi mutuo. Facto autem die latere nequiuertunt. Ob hanc rem permotus Cyrillus, cum maxima multitudine irruit in synagogas Iudæorum, & illas quidem abstulit, Iudæos autem expulsi ciuitate, eorumque substantiam diripere populo imperauit. Hoc ergo modo Iudæi à temporibus Alexandri Macedonis illam habitantes vrbē, tunc nudi prorsus expulsi sunt, & per singula loca dispersi. Adamantius verò medicinæ sophista Constantinopolim veniens, & Christianū se fore promittēs, postea reuersus est Alexandria. Igitur Alexandria præfectus Horestes valde tristabatur, eò quod populosam urbem ita desolatā repente conspiceret. Vnde etiam Principi retulit quod acciderat. Sed & Cyrillus + scelera Iudæorū Imperatori non tacuit, & Horestis amicitia cogente populo postulauit. Cūque Præfectus amicitie verba refutaret, euangelia obtulit ei Cyrillus. Et cum nec sic eius corda subigerentur, hæc denuò acciderunt. Monachorum quidam in monte Nitria cōstituti, fautores Theophili, ex illo quo contra Dioscorum iniuste fuerat coarmatus, etiam p̄ Cyrillo libenter prælia susceperunt. Relictisque monasteriis viri penè quingenti venientes ad ciuitatem, procedentem in carpento Præfectum, immolatore idolorum Paganūque inclamabant. At ille putans immisione Cyrilli factum, clamare cœpit: Christianus sum, & ab Attico Constantinopoli baptizatus. Illis hæc verba contemnentibus, Ammonius quidam eorum Præfectum lapide percussit in capite. Qui repētē repletus est sanguine, & recedentibus Officiis, atque lapidum impetum declinantibus, cum paucis remansit. Inter hæc populus concurrebat, vt Præfecti vindicaret iniuriam, detentūque Ammonium tamdiu verberibus castigauit, donec traderet morti. Non multò post hæc nunciantur Imperatori. Corpus autem Ammonij sumens Cyrillus in quadam ecclesia sepeliuit, eique aliud nomen + imposuit, vt non pro sua culpa, sed pro Christo mortuus crederetur, cui laudes velut martyribus offerebat. Sed qui verè nouerāt quod dignas suscepisset pro suo scelere pœnas, Cyrillum valde culpabant. Sed ne-

que in hoc solummodo Cyrilli & Horestis aduersitas cōquieuit, quando post hæc aliud est exortū.

De Hypatia philosopha quomodo in Alexandria fuerit interempta. C. AP. XII.

ERat in Alexandria quædam mulier Hypatia nomine, filia Theonis philosophi, ad eò erudita, vt supra Philosophos eius temporis emineret, & in Platoniam scholam à Plotino venietē, susciperet ipsa successione, atq; omnes philosophicas lectiones exponeret. Quapropter omnes currebant ad eam propter honestam doctrinæ fiduciam. Veniebat verò etiam ad Iudices, nec habebat vllam verecūdiam, pudicè permixta viris, quū eam cūcti pro ipsius castitate venerarentur. Tum ergo inuidia contra hanc fœminam est accensa. Quū enim crebrò pficisceretur ad Horestē, ecclesiasticus populus motus aduersus eam est, tanq̄ ipsa illum ab amicitia prohiberet episcopi. Quamobrem conspirantes viri, acerrimo furore commoti, quorum dux erat quidam Petrus Lector, obseruauerunt mulierem ad propria redeuntem, eamque E de vehiculo deponentes, ad ecclesiam quæ vocatur Cæsaris traxerunt, & vestibus exutam lapidibus peremerunt. Quam postea membratim dilacerantes, in loco qui dicitur Cinarus igne concremauerunt. Hæc res non mediocrem inuidiam Cyrillo & Alexandrinæ concitauit ecclesiæ. Alienæ nanque sunt à Christianis cædes & pugnæ. Hæc igitur acta sunt quarto anno episcopatus Cyrilli, Consulatu Honorij decimo, & Theodosij sexto, mense Martio, ieiuniis existentibus.

An. do. 417. Hypatia. De hac vide Suidam.

Christiani Hypatiam occidunt.

Quomodo Iudæi temeritatis suæ pœnas exoluerint. C. AP. XIII.

Post modicum verò tempus Iudæi rursus illicitè contra Christianos agentes, puniti sunt in loco qui dicitur Mestar, posito inter Chalcidem & Ancyram Syriæ. Hic itaque Iudæi cōsuetam quædam ludicra celebrantes, per ebrietatem accensi, inter alia Christianis ipsiq; Christo derogare cœperunt, illudentes cruci, & spem in eo qui est crucifixus habentibus. Comprehendentes enim infantulum Christianum, alligatum cruci suspenderunt. Et primū quidē deludebant & irridebant eū: postea verò correpti vesania ipsum infantulū verberibus peremerunt. Ob hoc ergo dira congressio inter eos atque Christianos exorta est. Quod cum princeps cognouisset, prouinciarum iudicibus mandatum est, vt huiusmodi quærentur auctores & punirentur. Et hoc modo dignam ultionem suæ + malitiæ receperunt.

Iudæi I Christianos.

† nequicia.

De Iudæo qui cum saepe baptizaretur aqua fontis abscesit. C. AP. XIV.

EA porro tempestate Iudæus quidā seductor, ficto christianismo crebro baptizabatur, & hac arte pecunias congregabat. Cūque multis hære sibus illuisset Arianorum atque Macedonianorū, postremò ad ecclesiam venit orthodoxorum. Cui cum tempus ieiuniorum fuisset impositum, multisque adhuc diebus occuparetur, cœpit festinare, vt quasi in feruētī studio baptismatis dona perciperet.

Iudæus saepe baptizatus.

Iudæus ante baptismum.

A peret. Præparabatur baptisma, & vestis conueniens baptizato. Cùmque fons fuisset impletus, deducitur Iudæus ad baptizandum. Tum Dei quædam inuisibilis virtus aquam disparere præcepit. Cùmque præsentēs non cogitantes Dei virtutem, aquam per cuniculum proprium defluxisse suspicarentur, diligenter vndique clausum rursus impleuerunt fontem. Denuò deducto Iudæo aqua disparuit. Tum sacerdos: Quid mali, inquit, fecisti ô homo? An certè nesciēs baptismo iam potitus es? Ob hanc rem cùm diuersi cõcurrerent quidam Iudæum agnouit, quem baptizatum ab Attico episcopo ipse susceperat, & hoc modo illius fraus vniuersis apparuit.

Quomodo Isdigerdes rex Persarum Christianos fuerit persecutus, & à Romanis deuictus.

CAPVT XV.

An. do. 421 B
Barabanes
rex Persarū.
† Barabanes

I nterea defuncto Isdigerde rege Persarum, eius filius † Barabanes ei successit. Hic instigatus à Magis, crudelibus torquebat suppliciis Christianos. Cùmque Christiani apud Persas opprimerentur, confugiunt ad Romanos eorum petentes auxilium. Quos Atticus episcopus libenter accipiens, eosque quantum erat possibile fouens, quæ gesta fuerant Theodosio nunciavit imperatori. Eo quoque tempore etiam alia causa acciderat, quæ Romanos Persis faciebat infensos: Quoniam Persæ aurifossos quos à Romanis ad mercedem acceperant, reddere contemnebant: & quòd onera negociatorum Romanorum violenter abstulissent. Cum illa ergo ingratitude, etiam Christianorum ad Romanos confugientium causa est adiecta. Mox ergo Persarum rex Legatos mittit, repetens fugientes. Porro Romani nequaquam ad se confugientes reddere voluerunt, non solum supplices liberare studentes, sed pro christianismo libenter omnia sustinere. Quàobrem pugnare quàm perituros Christianos tradere, potius elegerunt. Solutis igitur propter hoc pactis, bellum crudele commissum est. De quo absurdum nõ est pauca narrare. Romanorū igitur imperator misit exercitum cui præfuit militiæ magister Ardaburius. Is enim Persicam regionem per Armenia fines ingrediens, vnam eius prouinciam Azamensem valde vastauit, cui cum plurimo exercitu Narfeus dux Parthorum regis occurrit. Factaque congressione deuictus est. Quo facto cogitauit Mesopotamiam Romanorum prouinciam sine custodia consistentem inuadere, & hoc modo de Romanis vlcisci. Sed Romanorum ducem Narfei consilium latere non potuit. Deprædatus enim Azazenam velociter regionem, & ipse in Mesopotamiam venit. Et ideo Narfeus licet ingentem haberet exercitum, Romanorum terras introire non potuit, sed veniens ad Nisibin Persarum ciuitatem in confinio constitutam, Ardaburio mandauit vt diem & locum statueret præliorum. At ille venientibus: Nunciate, inquit, Narfeo, quod non quando tu volueris, Romanorum pugnabunt imperatores. Verùm Imperator Deo soli spem cõmittēs destinauit exercitum. Et quod fideliter Deo supplicans, repentè impetrauerit auxilium, hinc datur cognosci. Cùm enim Constan-

tinopoli pro euentu bellorum æstuatio magna cõsurgeret, angeli Dei iter agentibus per Bithyniam ad urbem Constantinopolim, se demonstrauerunt, iubentes vt confiderent & orarent, & Deo crederent quòd Romanos victoria sequeretur, dicētes se mediatores belli missos à Deo. Hoc auditū, non solum ciuitatem, sed etiam milites confortauit. Cùmque ad Mesopotamiam bellū fuisset de Armenia regione translatum, Romani Persas Nisibi clausos fortiter obsidebant, ligneas turres facientes aduersus eos, easque contra muros applicantes, & plurimos de muris cõtra se pugnantium perimentes. Porro † Barabanes Persarum rex, audiens Azazenam regionem ab eis fuisse vastatam, & eos qui in Nisibi clausi videbantur obsessos, se ipsum cum magno exercitū præparauit vt occurreret. Miratūque Romanorum virtutem, Saracenorum auxilia postulauit. Quorum tunc erat rex Alamundarus vir fortis & præliator: qui cùm multa millia Saracenorum haberet, Persarum regi victoriam promittebat, seque ei Antiochiam Syria traditurum: sed non contigit quod putauit. Deus enim omnibus Saracenis quendam † enormem metum latenter iniecit, ita vt putaret sibiipsis Romanos insistere. Turbatique nec habentes quòd fugerent, in fluuium Euphratem seipos armati proiciebant, vbi plusquàm centum millia virorum necata atque consumpta sunt. Cùm hæc ita euenissent, Nisibin obsidentes cùm audirent Persarum regem plurimos elephantos adducere, perterriti cuncta quidem obsidionis machinamenta concremauerunt, & ad propria loca reuersi sunt. Quæ verò cõgressiones postea acciderint, & quomodo Ariobindas alter Romanorum magister militum, fortissimum Persarum monomachum interemerit: Aut quomodo Ardaburius septem fortissimos Persarum duces insidiis captos occiderit: vel quomodo † Beatianus alter dux Romanorū reliquos Saracenos extinxerit, prætereundum est, ne videar multum à proposita relatione digressus. Quæ tunc igitur gerebantur, velociter Imperatori Theodosio nunciata sunt. Quomodo autè hæc citò cognouerit, indicare nõ piget. Inuenit quendam virum animi corporisque habitu fortissimū nomine Palladium, qui tanta velocitate veredos agebat, vt tribus diebus perueniret ad terminos Romanorum atque Persarum, & rursus totidè remearet ad Cõstantinopolim ciuitatem. Is verò etiam alios Romani imperij terminos velociter trãsibat. De quo quidam eloquentissimus sic ait: Iste vir cùm sit lata Romana respublica eam parua sua velocitate demonstrat. Quem etiam Persarum rex sæpius admiratus est. Romanorum igitur Imperator licet videret apertè sibi collatā à Deo victoriā puenisse, tamen pacem nõ dissimulauit expetere, misitque Helionem virum prudentem & honoratū, vt cum Persis de pace loqueretur. Qui cū venisset in Mesopotamiam, vbi erant fossæ Romanorum, misit pro pace petenda Legatum quendam Maximum, virum eloquentissimum, Ardaburij militiæ magistrum consiliarum: qui pro pace veniens ad Persarum regem missum se non ab Imperatore, sed à ducibus asserebat, dicens, quòd hoc bellum pro sui cõtemptu ne peruenisset quidem ad principè. Cùmque Persa paratus esset vt Legati verba susceperet, & fame ipsius laboraret exercitus, veniens

† Barabanes

Saraceni & Persis.

† inuenit.

Ariobindas.
Ardaburius.

Beatianus.
† inuenit.

Palladium
corfor.

Helion ab
imperatore
mittitur ad
Persas, tra-
ctaturus de
pace.

An. do. 424
Ardaburius

*Numerus in
mortalium.*

A Numerus, qui apud ipsos Immortalium appellatur (est enim decem millium virorum fortissimorum) non prius dixerunt pacem cum Romanis esse faciendam, quam ipsi eos sine custodia constitutos inuaderent. Quibus verbis persuasum est Regi, ut à pace abstineret. Tum Legatum quidem clausum seruari fecit, & misit Numerum Immortalium ut pugnaret cōtra Romanos. Qui venientes in duas acies diuisi, medios habuere Romanos. Porro Romani vnam Persarum videntes aciem, contra eam se preparabant, aliam non videbant: quæ paulatim accessit ad pugnam. Quumque ergo iam congressio penè esset in opere, Dei prouidentia ex quodam colle exercitus alter apparuit Romanorum cum duce Procopio: Qui cum videret socios in periculo, instabat à dorso Persarum. Tum in medio cōclusi qui circūdederāt primò Romanos, in momento ab eis extincti sunt. Quo facto, Romani ad alios qui erāt in subsidiis positi concurrerūt, eosque fortiter iaculati sunt. Sic igitur qui immortales appellabantur, omnes mortales apparuerūt, pœnas exigente Christo de gente Persarum, eò quod plurimos eius famulos occidissent. Porro rex Persarum infortunij sui causam cognoscens, simulabat se nescire quod gestum esset: Suscepitque Legationem dicens Legato Romanorum: Non bello cedens pacem amplector, sed tibi præstare volens, quod omnium Romanorum te sapientissimum esse cognoscam. Et hoc modo bellum propter Christianos exortum de Parthorum regione cessauit. Contigit autem Consulatu Honorij terdecimo & Theodosij decimo.

Procopius dux

Romani vincunt Persas. Numerus immortalium morti traditur.

B

Quomodo Acacius episcopus Amida, captiuos redemerit à Romanis militibus, venditis vasis ecclesie, & refectos cum sumptibus ad propria destinari.

CAPITULUM XVI.

Anno 424.

Tum verò Acacium Amidæ ciuitatis episcopum facinus optimum reddidit clariorem. Cum enim Romani milites captiuos Persarum de Azaze na regione vastata, reddere regi Parthorum nullo modo vellent, captiui fame consumebantur, cum essent circa septem millia: quod Persarum regem non mediocriter cōtristabat. Tum igitur Acacius conuocans clericos sibi subiectos: Viri, inquit, fratres, Deus noster nec discis nec calicibus opus habet: nam neque comedit, neque bibit. Et quia multa vasa aurea & argentea, ecclesia nostra ex oblatione Christianorum habet, conuenit ex his liberari exercitum captiuorum, egentibusque cibos offerri. Hæc & his similia cum dixisset, conflavit vasa, & militibus dedit precium captiuorum. Quos cum recreasset cibus, datis sumptibus ad regem proprium destinauit. Ad hoc mirabile opus Acacij Persarum rex magis obstupuit, quod & bello Romani, & beneficiis se vicissent. Aiunt enim, quod etiam desiderium habuerit Persarum rex ut videret Acacium, sed hoc Theodosius prohibuerit Imperator.

De Eudocia uxore Theodosij, & de laudibus ipsius Theodosij.

CAPITULUM XVII.

OB victoriam verò auxilio Dei collatam, Romanorum plurimi pollentes eloquentia, conscribebant laudes Imperatoris. Cuius vxor Heroico metro poemata multa confecit. Erat enim eloquens filia Leontij Sophistæ Atheniensis, à patre omnibus lectionibus erudita. Quam cum Imperator ducturus esset vxorem, Christianam Atticus fecit episcopus, & in baptisate cum prius vocaretur Athenais, Eudociæ nomen imposuit. Multi ergo (sicuti dixi) volentes innotescere, alij suam facundiam demonstrare, præconia imperatoria conscripserunt. Ego verò nec innotescere cupiens, nec facundiam sermonis ostendere, cum veritate Imperatoris bona memorare studebo, quod sit damnosum si taceantur. Primùm itaque regaliter natus atque nutritus, nihil habuit tepidum, sed adedò fuit sapiens, ut inter confabulanteis experimentum omnium crederetur habere causarum. Perdurabat in frigore, similiter & in æstu. Plerumque ieiunabat, & maximè quarta feria & sexta studio Christianismi, nec aliud quàm monasterium Regalia videbantur. Ipse nanque mane ad suas sorores proficiscens, diuinas dicebat laudes. Quamobrem etiam sacras literas sine codice recitabat. Loquētibus episcopis velut olim sacerdos factus, ex diuina lectione respondebat. Congregabaturque sacros codices, & quoscumque illorum interpretes seu expositores conscripsisse videbantur, plusquam Ptolemæus studuerat Philadelphus. Patientia atque clementia vniuersis hominibus eminebat. Nam Iulianus imperator licet philosophus diceretur, non tamen Antiochenis tulit iniuriam, sed maxima Theodoro tormenta indignatus imposuit. Porro Theodosius multum gaudens syllogismis Aristotelis, philosophiam exercebat operibus, iram, tristitiam, libidinemque deuincens, & in nullo se vlucisci desiderans. Cum igitur à quodam familiarium interrogaretur, cur nullum se lædentium morti subiiceret: Vtinam, inquit, esset mihi possibile ad vitam etiam mortuos reuocare. Quem cum alius pro ea causa interrogaret: Non est, inquit, magnum, neque difficile hominè mori, quia neque Deo soli semel mortuū ex pœnitentia suscitare. Adedò enim fuit clemēs, ut si quando quispiam dignum aliquid morte cōmitteret, ne vsq; ad ciuitatis quidē portas moriturus perueniret, sed ex eius clemētia cōtinuò reuocatio sequeretur. Cū quodam tempore ipse in Amphitheatro Cōstantinopoleos spectaret, cœpit clamare populus: Crudeli bestię artifex παράβολος pugnet. At ille Nescitis, inquit, quod cōsueuimus nos spectare clementer? Tanta verò pietate præcelluit, ut omnes quidem Deo cōsecratos honoraret, præcipuè tamen quos audiebat venerada actione pollere. Fertur autē, quod cum Cōstantinopoli episcopus Cheronensis fuisset mortuus, sacrū eius valde sordidum quæsierit, eoque circūamictus sit, credens se aliquid ex defuncti sanctitate pmereri. Cum aliquando aëris tempestas esset, & ille Circum propter populum expectaret, pleno Circo tempestas vehementius agebatur multo imbre diffuso. Cūmq; hoc fieret, suam voluntatem Imperator aperuit, se citque per præconē clamari, quod melius esset spectaculum cōtemnere, & omnes rogare Deum, ut illæsi ab imminente tempestate seruentur. Quo dicto cūcti Deo magno gaudio supplicantes hym-

Panegyrici in laudē Theodosij iniuriam.

Athenais Eudocia.

Theodosij iniuriam visam & mortem.

E

F

*παράβολος
andax.
Theodosius iniuriam.
Ludi Circensia.*

† exhibens

A nos concorditer offerebant, & tota ciuitas velut vna pfallēbat ecclesia. In medio autē horū imperator existēs priuato cultu pperabat. Nec spe sua frustratus est. Repente nanque aēr ad serenitatem diuina clementia reuocatus, annum præbuit frugibus vniuersis vberimum. Si quando bella mouerentur, secundum Dauid cōfugiebat ad Deum, sciens eum præliorum autorem, inimicos orationibus superabat.

An. do. 415.

Quomodo Ioannes tyrannus in Occidente fuerit superatus.
CAPVT XVIII.

Post modicum itaque tempus Perfici belli defuncto imperatore Honorio, Consulatu Asclepiodoti & Mariani Augusto mense, quomodo Ioannem tyrānum Deo se committens superauerit, enarrabo. Sicut enim tūc sub Moyse Hebræis contigit rubrum transire mare, talia etiam eius ducibus euenerunt, cū eos mitteret contra tyrannū. Defuncto siquidem (sicuti diximus) Honorio principe, cognoscens Theodosius celauit factum, & alia dicendo diuersorum suspicionibus obuiau. Inter hæc mittit magistrum militum in Salonas ciuitatem Dalmatiarum, vt si qua bellorum commotio proueniret, circa partes Hesperias vicinus adiutor esset. Quo facto, mortem patris patefecit. Inter hæc Ioannes primus Imperialium conscriptorum, non ferens suam felicitatem imperium contēdit arripere. Misitque Legatos ad imperatorem Theodosium, petens vt eius susciperet imperium. At ille Legatos quidem retrusit in carcerē, misitque magistrum militum Ardaburium qui multum

Ioannes ex scriba tyrannus.

laborauerat apud Perfas: hic Salonam veniens, inde nauigauit Aquileiam. Contigitque ventum aduersum flare, ita vt in tyrāni manus incideret. Quo capto sperabat ad necessitatem peruenire Theodosium, vt per hoc ipsum decerneret imperatorē, si vellet magistrum militum liberare. Imperator tamen vt audiuit factum, æstuabat ne quid mali Ardaburium sustineret. Aspar verò Ardaburij filius cognoscens patrem à Tyranno teneri, & multa milia Barbarorū in præsidio tyranni consistere, quidnam faceret, ignorabat. Qui tūc imperatoris oratione præualuit. Angelus enim Dei sub figura pastoris educebat Asparem, & omnes qui cum eo erant: ac per paludem adiacentem Rauennæ, ad loca sperata peruenerunt. In ea nanque ciuitate tyrannus degens habebat exercitum, vnde nullus alio quando transisse fertur. Tum ergo Deus inadibilem terrā fecit adibilem. Transeuntes nanque per siccam paludis aquam, apertasque inuenientes ciuitatis portas, Tyrannum quoque detinuerunt. Tum ergo piissimus Imperator reuerentiam quam circa diuinitatem habebat, ostendit. Cū enim Circum populo exhiberet, nunciatum est ei, tyrannū fuisse peremptum. Quamobrem sermonem fecit ad populum dicens: Venite si placet relinquentes hoc propositum, & proficiscentes ad ecclesiam, gratificos Deo soluamus hymnos, cuius manus tyranni præsumptionibus obuiau. Quo dicto, spectaculo cessante, per medium circum cuncti cum eo concorditer gratias agentes, ad ecclesiam conuenerunt, ita vt tota ciuitas vna videretur ecclesia. Venientesque ad locum orationis, iugi die gratias domino retulerunt.

Rauenna.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE QUAM TRIPARTITAM VOCANT,

LIBER DVODECIMVS.

C

De ortu Valentianiani principis filij Placidia.

An. do. 420

CAPVT PRIMVM.

Valentinianus Casar.

Cciso tyranno cogitabat Theodosius imperator, cui nam deberet Hesperiarū regna cōmittere. Tum Valētinianus erat valde puer, natus ex matre Placidia, eius quidem amita, filia verò maioris Theodosij, Arcadij & Honorij sorore, de patre Constantio, qui ab Honorio Imperij iura susceperat: paruoque tempore cum eo regnauerat. Hunc ergo Valentinianum consobrinum suum Cæsarem factum, mittit ad partes Italiae, cum quo matrem pariter Placidiam, eique vniuersam dispositionem commisit imperij. Cūque voluisset ipse quoque in Italiam profi-

cisci, vt consobrinum ad Imperij culmen eueheret, vt sui vigore tyrannorum remoueret audaciam: veniens vsque ad Thessalonicam, languore phibitus est. Quamobrem coronam imperialem postea consobriño per patricium + Stiliconem mittens, Constantinopolim rediit. Hæc de talibus retulisse sufficiat.

† Helionem

De egregio factu Attici Constantinopolitani Pontificis.
CAPVT II.

ATticus porrò episcopus causas ecclesiae sapientia mirabiliter disponebat, doctrinisque populū ad virtutis studiū prouocabat. Cūque videret diuisam ecclesiam, cū Ioānitę seorsum apud seipos sacra solennia celebrarent, iussit vt in orationibus memoria Ioānis haberetur, sicut aliorū dormientiū episcoporum fieri cōsuevit: per hoc speras plurimos ad ecclesiam reuocari. Adeo autē largus erat, vt non solum pauperibus suarum paræciarū, sed etiam in vicinas ciuitates multas pecunias pro egentium

Atticus Chryso-stomiani.

O ij

A subsidio transmitteret. Calliopio nanque presbytero ecclesiæ Nicenæ trecentos aureos mittens hæc scripsit.

CALLIOPIO ATTICVS IN Domino salutem.

Cognoui decem millia esurientium in ciuitate, à piis exhibèda egere misericordia. Decem millia verò cum dico, multitudinem intelligo, non perfectum numerum comprehendo. Quia igitur ego quidem habeo perceptum numerum datum ab eo qui manum habet munificam, & præbet congruis dispensationibus, & contigit aliquos indigere non habentes, nec acquirere scientes, suscipiens ô charissimum mihi caput hos trecentos + solidos expende sicuti uolueris: & maximè illis quos petere pudet, & non eis qui propter vitæ ventrem magis negotiatur ex talibus. Noli igitur vel religionem in hac parte considerare, sed vnam tantummodo rem obserua, vt nutrias indigentes: nec cogites si quæ nostra sunt, sapere non videntur. Sic igitur Atticus etiã procul indigentium habebat curam. Sed & superstitionem quorundã studebat abscindere. Audiens etenim Nouatianos Iudaicum pascha sequentes propter Sabbatiũ fuisse diuisos, eiusque corpus ab insula Rhodi vbi mortuus fuerat trãllatum, & plurimos ad tumulum eius orare, noctu mittens in aliud sepulchrum corpus Sabbatiij iussit abscondi. At illi consueute venientes, effossimq; reperientes tumulum, deinceps eum locum colere quicuerunt. Erat verò circa nomina locorum studiosus. Nam cum quidam portus in ore ponti Euxini constitutus, ex antiquo φαρμακός appellaretur, id est, venenarius, mutato nomine eum locum Senatorium nominauit, ne dum ibi Collecta prædicaretur, nomine blasphemus locus ipse designaretur. Sed & alium locum ἀργυρόπολις pro huiusmodi causa nominauit. Χρυσόπολις item in capite Bosphori constituta est. Huius multi antiquorum faciunt mentionem. De qua ciuitate Xenophon in primo libro Helladicorum dicit, quod eam muro cinxerit Alcibiades, & in eam constituerit, vt qui nauigarent de Ponto, decimas ibi præberent. Videns ergo Atticus locum in contraria ripa χρυσόπολις positum delectabilem & decorum, ait: ἀργυρόπολις nominetur: qui locus eius repente cognomen obtinuit. Igitur quibusdam dicentibus ei, non debere Nouatianos intra ciuitatem missas facere: Nescitis, inquit, quantum nobiscum in persecutione Constantij atque Valerij fuerint passi, qui etiam testes sunt nostræ fidei. Nam quum pridem ecclesia fuisset diuisa, isti circa fidem nihil innouauerunt. Pro episcopi ordinatione aliquando veniens in Nicæam, Asclepiadem Nouatianorum vidit episcopum valde senem, interrogauitque quot in episcopatu annos haberet. Quo respondente: Quinquaginta: Felix, inquit, homo es, tanto tempore boni operis curam + habens. Super hæc ait: Ego quidem Nouatum laudo, Nouatianos non approbo. Tum Asclepiades: Quomodo hoc dicis episcope? Verum Atticus: illum, inquit, laudo, quoniam his qui sacrificauerat, communicare noluit, hoc etiam ego ipse fecissem. Nouatianos autem non laudo, quod pro leuibus vitiis laicos à gratia communicationis excludunt. Asclepiades dixit: Extra sacrificandi pecca-

† aureos.

B & superstitionem quorundã studebat abscindere. Audiens etenim Nouatianos Iudaicum pascha sequentes propter Sabbatiũ fuisse diuisos, eiusque corpus ab insula Rhodi vbi mortuus fuerat trãllatum, & plurimos ad tumulum eius orare, noctu mittens in aliud sepulchrum corpus Sabbatiij iussit abscondi. At illi consueute venientes, effossimq; reperientes tumulum, deinceps eum locum colere quicuerunt. Erat verò circa nomina locorum studiosus. Nam cum quidam portus in ore ponti Euxini constitutus, ex antiquo φαρμακός appellaretur, id est, venenarius, mutato nomine eum locum Senatorium nominauit, ne dum ibi Collecta prædicaretur, nomine blasphemus locus ipse designaretur. Sed & alium locum ἀργυρόπολις pro huiusmodi causa nominauit. Χρυσόπολις item in capite Bosphori constituta est. Huius multi antiquorum faciunt mentionem. De qua ciuitate Xenophon in primo libro Helladicorum dicit, quod eam muro cinxerit Alcibiades, & in eam constituerit, vt qui nauigarent de Ponto, decimas ibi præberent. Videns ergo Atticus locum in contraria ripa χρυσόπολις positum delectabilem & decorum, ait: ἀργυρόπολις nominetur: qui locus eius repente cognomen obtinuit. Igitur quibusdam dicentibus ei, non debere Nouatianos intra ciuitatem missas facere: Nescitis, inquit, quantum nobiscum in persecutione Constantij atque Valerij fuerint passi, qui etiam testes sunt nostræ fidei. Nam quum pridem ecclesia fuisset diuisa, isti circa fidem nihil innouauerunt. Pro episcopi ordinatione aliquando veniens in Nicæam, Asclepiadem Nouatianorum vidit episcopum valde senem, interrogauitque quot in episcopatu annos haberet. Quo respondente: Quinquaginta: Felix, inquit, homo es, tanto tempore boni operis curam + habens. Super hæc ait: Ego quidem Nouatum laudo, Nouatianos non approbo. Tum Asclepiades: Quomodo hoc dicis episcope? Verum Atticus: illum, inquit, laudo, quoniam his qui sacrificauerat, communicare noluit, hoc etiam ego ipse fecissem. Nouatianos autem non laudo, quod pro leuibus vitiis laicos à gratia communicationis excludunt. Asclepiades dixit: Extra sacrificandi pecca-

φαρμακός.

Chrysolis Xenophon in primo libro Helladicorum dicit, quod eam muro cinxerit Alcibiades, & in eam constituerit, vt qui nauigarent de Ponto, decimas ibi præberent.

C ta quoque conscripsit contra Iulianum imperatorem: cuius tamen historia mihi multam videtur habere confusionem, & non satis prodesse legentibus. Sisinnio igitur ordinato, contigit episcopum obire Cyzicenum. Tunc Sisinnius, Proclum in Cyzico cõsecrauit, qui antequam proficisceretur Cyzicum, ciues præcedentes, Dalmatium monachum episcopum sibimet ordinarunt, paruipendentes regulam qua iubetur, præter Cõstantinopolitanum pont. ordinationem fieri non debere. Quod ideo Cyziceni neglexerunt, quod Attico soli hæc lex personaliter præstita videbatur. Mansit ergo Proclus non habens ecclesiam propriam, qui tamen in doctrina ecclesiarum Cõstantinopoleos valde florebat. Igitur Sisinnius cum duos in episcopatu cõpleuisset annos, defunctus est Consulatu Hierij & Ardaburij vicesimo quarto die Decembris mensis, vir celeberrimus castitate & rectitudine vitæ suæ, mansuetus moribus sine vllo figmento, remotus à causis. Quamobrem curiosus viris, tristis & incertus videbatur.

Argyropolis.

Nouatiani minime mali

† agens. Nouatum laudo, Nouatianos non approbo.

tum etiam alia plurima sunt delicta secundum scripturas quæ ducunt ad mortem, propter quæ vos quidem clericos, nos autem communicare etiam laicos prohibemus, Deo soli eorum remissionis iudicium committentes. Atticus verò etiam suam præsciuit mortem. Nam quum à Nicæa discederet, Calliopio presbytero dixit: Ante autumnum Constantinopolim venire festina, si viuum me denuò videre desideras. Si tardaueris, non videbis. Quo dicto, mentitus non est. Anno nanque vicesimo primo sui episcopatus, decimo die mensis Octobris est mortuus, Consulatu Theodosij vndecimo, & Valentiniani Cæsaris primo.

De ordinatione Sisinnij, & moribus ipsius, & quod Proclus ordinatus Cyzici non sit susceptus. CAPVT III.

PORRò Theodosius imperator à Thessalonica reuertens, eius exequias non inuenit. Ante vnum nanque diem quam ingrederetur, ille sepultus est. Post paucos verò dies, id est, viginti tres, mensis Octobris nuntiatum est, quod Valentinianus infu- las suscepisset imperij. Post obitum igitur Attici fit maxima de episcopi ordinatione contentio, aliis alium postulantibus, quidam Philippum presbyterum quærebant, alij Proclum item presbyterum. Sed omnis populus communiter desiderabat ordinari Sisinnium, qui & ipse presbyter quidam erat. In nulla tamen ciuitate ordinatus, sed in suburbano Constantinopoleos, cui nomen + Oliua est, ministrabat: hoc suburbanum est positum contra faciem ciuitatis, vbi dies ascensionis Saluatoris solenniter celebratur. Hunc ergo virum omnes laici diligebant propter ipsius reuerentiam, & maximè quia fouebat pauperes ultra sui mensuram. Præuoluit ergo votum laicorum, & Sisinnius ordinatus est vicesimo octauo die Februarij mensis, Consulatu sequenti Theodosij duodecimo, & Valentiniani iunioris secundo. Philippus autem presbyter, cui prælatus fuerat Sisinnius, in historia Christiana quam triginta sex libris ipse cõscripsit, ordinationem Sisinnij valde lacerauit, derogans ordinato & pariter ordinatibus, & maximè laicis. Is enim Philippus à Ioanne episcopo diaconus ordinatus, multa quoque conscripsit contra Iulianum imperatorem: cuius tamen historia mihi multam videtur habere confusionem, & non satis prodesse legentibus. Sisinnio igitur ordinato, contigit episcopum obire Cyzicenum. Tunc Sisinnius, Proclum in Cyzico cõsecrauit, qui antequam proficisceretur Cyzicum, ciues præcedentes, Dalmatium monachum episcopum sibimet ordinarunt, paruipendentes regulam qua iubetur, præter Cõstantinopolitanum pont. ordinationem fieri non debere. Quod ideo Cyziceni neglexerunt, quod Attico soli hæc lex personaliter præstita videbatur. Mansit ergo Proclus non habens ecclesiam propriam, qui tamen in doctrina ecclesiarum Cõstantinopoleos valde florebat. Igitur Sisinnius cum duos in episcopatu cõpleuisset annos, defunctus est Consulatu Hierij & Ardaburij vicesimo quarto die Decembris mensis, vir celeberrimus castitate & rectitudine vitæ suæ, mansuetus moribus sine vllo figmento, remotus à causis. Quamobrem curiosus viris, tristis & incertus videbatur.

Attici mors, An. do. 427

† Elga, Oliua.

Sisinnius Cõstantinop. episcopus. An. do. 428. Philippi Cõstantinop. Historia Christiana libri xxxvi.

Proclus.

Dalmatium monachum.

An. do. 430.

A *De ordinatione Nestorij, & qua sub eo in ecclesiis
mala acciderint. C. A. P. 1111.*

Defuncto Sisinnio, Imperatoribus visum est nullum ex ecclesia Constantinopolitana ordinare pontificem, eo quod essent vanæ gloriæ & sibi met arrogantes: quum utique multi Philippū, plurimi Proclum habere desiderarent. Interea ab Antiochia visum est aduenā euocari debere. Erat enim ibi quidam Nestorius nomine, genere Germaniciensis, bonæ vocis & simul eloquentiæ. Ideoque cum velut idoneum ad docendum euocauerunt. Quumque transissent tres menses, venit Nestorius ab Antiochia, qui castitate iter plurimos precipuus habebatur. Quibus autē fuerit moribus institutus, sapientes à primo eius sermone nō latuit. Ordinatus enim decimo die mensis Aprilis Consulatu Felicis & Tauri, mox illam vulgatam coram omni populo protulit vocem, faciens sermonem ad Principem: Da mihi, inquit, ô Imperator, terrā purgatam ab hæreticis, & ego cœlū tribuam. Debella mecum hæreticos, & ego tecum debellabo Persas. Hæc quum dixisset, licet quidam odio haberent hæreticos, tamen leuitas sensus eius, & indignationis initium, vanæ gloriæ tumor, eis valde displicuit, quod ne modicum quidem tempus expectans ad talia verba descendisset, & secundum Prouerbiū vt dicam, cum necdum ciuitatis gustasset aquam, persecutor feruentissimus appareret. Quinto verò ordinationis die Oratorium Arianorum, in quo latenter conueniebant, auferre volens, eos ad tantum furorem perduxit, vt idē Oratorium concremarent. Quæ causā etiam vicinas consumpsit ædes turbæque vehemens in ciuitate accidit. Verūm Ariani seipos defendere parabant: sed eorum consiliū custos ciuitatis dominus impediuit. Postea autem ipsum Nestorium vocabant incendiarium, non solum hæretici, sed etiā qui eius fidei concordabant. Non enim silere poterat, sed semper cōtra hæreses machinatus quantum ad se, subuertit funditus ciuitatem. Nouatianos autem depopulari tentabat, eo quod Paulus eorum episcopus præditus esse reuerentia diceretur: sed proceres eius impetum refrenarunt. Quanta verò circa Asiam, Lydiam, Cariam, contra Quartodecimanos mala commiserit, & quod propter eum circa Miletum & Sardis facta seditione sint mortui, nunc omitto. Quam verò propter hæc & propter infrenatam linguam receperit ultionem, post pauca narrabo. Nunc verò res memorabilis indicanda est. Quædam gens ultra Rhenum fluiuium est, Burgundionum. Isti vitā quietam agūt, & penè omnes fabri lignorum sunt, ex qua mercede pascuntur: quorum regionem Huni crebra inuasiōne vastabant, & plurimos occidebant. At illi licet anxietate constrikti, ad nullum se tamen hominem contulerunt, sed alicui Deo se committere cogitabant. Tum audientes quod Romanorum Deus fortiter adiuuat se timentes, omnes cōmuni cōsilio ad credulitatem Christi confugiunt. Venientesque in vnam ciuitatem Galliarum, rogabāt vt ab episcopo Christianorum baptisma mererentur. At ille eos septem diebus faciens ieiunare, & imbuens fide, baptizatos octauo die abire præcepit. Qui sumpta fiducia contra tyrannos alacriter festinabāt, & spe sua frustrati nō sunt. Nam

quum rex Hunorum nomine + Suptarus per noctem fuisset ciborum nimia voracitate corruptus, Burgundiones gentem inimicam sine duce reperientes, & pauci plurimis resistentes, facta cōgressione vicerunt. Nam quum essent istorum tria milia, circa decem milia peremerunt, & ex illo tota gens feruentissimè in Christianismo permāsit. Eo tempore Barbas Arianorum episcopus, est defunctus, Consulatu Theodosij tertio decimo, & Valentiniani tertio, vicesimo quarto die Iunij mēsis, in cuius locum Sabbatius ordinatur. Nestorius itaq; agens præter cōsuetudinem ecclesiæ, cōtra se plurimos incitabat, sicut eius facta ostendunt. In Germaniā etenim Helleponti ciuitate Antonius erat episcopus, qui cognoscens instātiā Nestorij aduersus hæreticos, Macedonianos & ipse persequi festinabat, quasi patriarchæ imitatis imaginē. Porro Macedoniani aliquatū sunt perpersi. Quumque Antonius vehemēter insisteret, iam molestiā non ferentes, ad scelus se durissimum contulerūt. Mittētes etenim quosdam viros, & quod rectum est secundo loco ponentes, interemerunt eū. Hoc factum Macedonianorum, Nestorio maioris persecutionis dedit occasionem. Persuasit enim imperatoribus, vt eorum ecclesiæ tollerentur. Quamobrem Constantinopoli eis ecclesia ablata est, ante murum veterem posita ciuitatis, & Cyzici, & aliæ plurimæ quas habebant in Helleponto: quorum aliqui ad ecclesiam confugerunt, in Consubstantialitatis fide consentientes. Sed, sicut ait scriptura, Ebriosis vinum nō deest, neque contentio: sic quoque Nestorio amanti persecutiones, euenit vt persequeretur semper ecclesiā Dei. Erat cum eo Anastasius presbyter ab Antiochia pater destinatus, quem nimis honorabat, & veluti consiliariū habebat in causis. Aliquādo igitur coram ecclesia Anastasius docēs, ait: Dei genitricem Mariam nullus appellet. Maria enim homo fuit, & Deū ab homine generari prorsus impossibile est. Hoc quum auditum fuisset, plurimos clericorum & laicorum pater conturbabat. Olim nanq; didicerant Deum fateri Christū, & nullatenus eū per dispensationem velut hominem à diuinitate separari, credentes Apostolicę voci, dicit: Et si cognouimus secundū carnem Christū, sed nunc nequaquam cognoscimus. Quapropter relinquentes de Christo sermonem, ad perfectionem procedam⁹. Tumultu siquidē (sicut dixi) in ecclesia factō, Nestorius Anastasij sermonem firmare volens, & nō redarguere velut blasphemum, qui videbatur ab eo honorari, frequenter ex hoc corā ecclesia docuit. Et cum maiori cōtentione quæstionem hanc agitabat, sermonē Dei genitricis reiciēs. Vnde diuisio nata est in ecclesia, & velut in nocturno bello diuersi, nunc his, nunc aliis consentiebant, & verba propria denegabāt. Nestorius autem apud multos in ea erat opinione, quod purū hominem diceret Christum, & tanquam Pauli Samosatani atque Photini dogma in ecclesias introduceret. Sed de his maxima quæstio mora est, & tumultus, ita vt vniuersalis synodus ageretur. Ego verò legens Nestorij libros, quæ intellexisse cōperi hunc virum, & cum veritate conspexi, neque pro eius inimicitis, neque pro gratia alterius explanabo. Non mihi videtur Nestorius neque Samosatenu secutus Paulum, neque Photinum, neque omni-

D † *V. Martini.*

*Barba mors
An. do. 438.
Sabbatius.*

*Antonius
Germanicus
episcopus con
tra Macedo
nianos.*

*Macedonia
ni ecclesia
adempta.*

*Anastasius
presbyter.*

2. Cor. 5.

An. do. 437.

*Nestorij sen
sentia.*

O iij

*Nestorius ex
Antiochia
ad episcopa
tum Cōstān
tinopolitanū
vocatus.
An. do. 430*

*Nestorij ar
rogantia.*

Prouerbiū

*Nestorius,
incendiarium.*

*An. do. 430.
Burgundi.*

Et iiii.

*Ieiunij au
te baptisimū.*

Ano purum hominem dixisse Christum, sed sermonem tantummodo quasi metuendum expauisse: Et hoc passum, quod decenter non esset eruditus. Qui dum naturaliter eloquens fuisset, se putabat doctum, & libris Antiquorum interpretum designabatur incumbere, omnibusque se meliorem putabat esse, ignorans quod in catholica Ioannis epistola in antiquis exemplaribus habeatur: Omnis spiritus qui soluit Iesum, à Deo non est. Hunc enim sensum ex veteribus exemplaribus abstulerunt, qui separare volunt ab hominis dispensatione diuinitatem. Quapropter veteres interpretes hoc ipsum designauerunt, quod aliqui adulterarint hanc epistolam, soluere hominem à Deo volentes. Est enim humanitas copulata diuinitati, & iam non sunt duo, sed vnum. Hac ratione confidentes antiqui, Mariam Dei non timuerunt dicere genitricem. Eusebius Pamphili enim tertio libro de vita Constantini, dixit: Etenim & generationem sustinere, qui nobiscum est Deus propter nos voluit: & locus eius in carne generationis nominatus est apud Hebræos Bethlehem. **Q**uamobrem & Helena Augusta Deo amabilis, locum amplum ubi Dei genitrix peperit, memoriis mirabilibus adornauit, hanc sacratissimam speluncam deceter illustrans. Sed & Origenes in primo Tomo de epistola Pauli ad Romanos, ait: Quomodo Dei genitrix dicatur, latius animaduerte. Apparet igitur Nestorium ignorasse lectiones antiquorum. Quapropter (sicut dixi) in sermone solo moratus est, & non solum eum sermonem ex animo dedit, sed etiam omnino Deum esse qui natus est denegauit. Nos enim fatemur quod qui de sancta Virgine natus est, crucifixus est, Dominus est gloriæ, sicut dixit Apostolus: Si enim cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Porro Nestorius dicit: Noli gloriari Iudæ, non crucifixisti Deum: tanquam ipse Dominus gloriæ idem non sit Deus. Nam quod purum non dicat hominem Christum, sicut Photinus, aut Paulus Samosatenus, etiam homiliae quas fecit ostendunt. Nusquam enim Dei verbi subsistentiam perimit, sed ubique id subsistere confiteretur, & habere substantiam, non sicut Photinus & Samosatenus eius existentiam perimentes. Hoc enim & Manichæi à Montano dogmatizare audent. Sic igitur Nestorium inuenio sapuisse ex eius libris. Non ergo mediocrem concussionem orbi terrarum tepi dissima Nestorij ratiocinatio concitauit. Interea contigit scelus quoddam graue in ecclesia provenire. Serui quidam potentium genere Barbari, dominum crudelem experti, ad ecclesiam confugerunt, & portantes gladios ingressi sunt ad altare. Cumque rogarentur, exire nullo modo voluerunt, sed impediabant solennia celebrari, plurimis diebus gladios tenentes euaginos, & parati se vindicare: & omnibus ad eos accedentibus insisterent. **Q**ui postremò vnum clericum perimentes, & alium vulnerantes, etiam seipso interemerunt. Quo facto quidam traseuntium hoc scelus nihil boni ecclesiæ significare prædixit: nec veritate frustratus est. Significabat enim populi diuisionem, & deiectionem eius, qui fuerat causa diuisionis.

De Ephesino concilio contra Nestorium.
CAPVT V.

Non multo post tempore, iussio principis episcopi D scopos undique Ephesum conuenire præcepit. Mox ergo post Paschalem festiuitatem, Nestorius cum maxima multitudine venit Ephesum, inuenitque plurimos episcoporum ibi fuisse collectos. Porro Cyrillus Alexandrinus modicum cunctatus, circa Pentecosten occurrit. Quinto verò die post Pentecosten, Iuuenalis etiam Hierosolymorum venit. Porro Ioanne Antiocheno cunctate, mouebant præsentis episcopi quæstionem. Cyrillus autem Alexandrinus episcopus, defloratioris quasdam librorum Nestorij faciebat, eum turbare volens. Etenim erat inimicus eius. Et quum plurimi Deum confiteantur esse IESVM: ego, inquit Nestorius, bimestrem & trimestre nequaquam confiteor Deum. Quapropter mundus sum à sanguine vestro, & posthac ad vos non veniã. Quum hæc dixisset, cum reliquis cõgregabatur episcopis, qui ipsius sententiam sequebantur: præsentis ergo in duos ordines sunt diuisi. Porro Cyrillus cum suis facto concilio Nestorium vocauerunt. At ille non obediuit, differens in præsentiam Ioannis Antiocheni. **Q**ui verò circa Cyrillum erant, homiliae Nestorij quas de hac quæstione protulerat sapius relegentes, & ex ipsis iudicantes, eum velut blasphemantem Dei filium, damnauerunt. Hoc facto, qui circa Nestorium erant, aliud apud se concilium facientes damnauere Cyrillum, & cum eo Memnonem Ephesinæ ciuitatis episcopum. Non verò multo post venit etiam Ioannes Antiochenus episcopus, & cognoscens quæ gesta essent, indignabatur contra Cyrillum tanquam seditionis autorem, eò quod ad eum feruenter Nestorij fecisset damnationem. Porro Cyrillus cum Iuuenale volens se vlcisci contra Ioannem, damnauit etiam ipsum. His tali mixtione confusus, cognoscens Nestorius contentionem ad quãdam perniciem peruenisse, Dei genitricem Mariam vocabat, dicens: Dicatur, inquit, etiam Dei genitrix Maria, & ea quæ afferunt dissidium conuiescant. Sed nullus eum ex poenitentia talia dicentem, suscepit. Quapropter hæc nus damnatus & in exilium missus Oasin habitare dinoscitur. Hunc ergo terminum synodus habuit: quæ gesta sunt Consulatu Balsi & Antiochi, tricesima octaua die Iunij mensis.

Quomodo Ioannes Antiochenus Cyrillum damnauerit.
CAPVT VI.

Porro Ioannes veniens Antiochiam, & plurimos episcoporum colligens, damnauit Cyrillum cum iam esset in Alexandria. Paulò post verò inimicitias resoluens, in gratiam redierunt, & sedes alterutris reddiderunt. Post damnationem verò Nestorij, dura Constantinopli turba contra ecclesiam facta est. Diuisus est nanque populus propter tepidum eius, sicut dixi, tractatum. Clerici tamen omnes communi decreto cum anathematizauerunt. Sic enim nos Christiani contra blasphemos prolatum solemus appellare decretum, quando id veluti in marmore scriptum, manifestum cunctis ostendimus.

De ordinatione Maximiani Constantinopoli.
CAPVT VII.

Aliqui interpretes.

1. Ioan. 4. 6.

Euseb. Pamphili in vita Constantini

*An. do. 433.
Concilium
Ephesinum.*

*Nestorium
damnatum.*

Oasin urbs

*Ioan. Antiochenus
damnauit
Cyrillum
Alexandrinum.*

Antiochia

Serui confugiunt ad templum.

A **H**is ita prouenientibus de electione episcopi quæstio rursus exorta est, & multi Philippum (cuius iam feci mentionem) plurimi Proclum eligebant. Potuitque Proclus tenere pontificatum, nisi quidam procerum prohibuissent, dicentes, regulam ecclesiasticam non permittere eum qui alterius ciuitatis episcopus nominatus est, ad alteram migrare ciuitatem: quod dictum populum reuocauit. Cùmque quatuor transissent menses, post Nestorij damnationem Maximianus ordinatur episcopus, in monachica quidem vita, presbyterorū tamen collegio constitutus. Is enim opinionē reuerēdi viri olim habuerat, eò quòd propriis sumptibus monumenta fabricaret, vt in eis religiosorum corpora sepeliret. Erat enim idiota fermone, & sub quiete viuere potius eligebat.

Quod episcopi ex aliis ad alias ecclesias sint mutati.
C. A. P. VII.

B **Q**uia verò quidam dicebant ecclesiasticam regulam prohibere, ne Proclus Constantinopolitanam teneret ecclesiam, cum Cyzici fuisset ordinatus, volo ꝑ hac re pauca narrare. Nō enim hoc verè dixisse videntur, sed aut inuidia faciente, aut ignorantes ecclesiasticam sanctionem prohibuerunt, quæ frequenter in ecclesiis vtiliter facta noscuntur. Eusebius itaque Pamphili in sexto Ecclesiasticæ historiæ libro, Alexandrum vnus Cappadociæ ciuitatis episcopū refert, quum venisset causa orationis Hierosolymam, detentum fuisse ab eius ciuibus, & in locum Narcisi episcopi constitutum, & deinceps omni vita sua ipsi ecclesiæ præfuisse. Sic igitur apud veteres sine vlla differentia, de ciuitate ad aliā migrabat episcopus, cū vtilitas euocaret. Oportet autem etiam regulam huic operi copulari, vt ostendatur mentitos esse, qui Proclum inthronizare prohibuerunt.

Regula XVIII. Si quis episcopus ordinatur ad paræciam, in qua ordinatus est, minimè ꝑficiscitur, non sua culpa, sed siue populo respuente, aut propter quamlibet aliam causam non necessitate facta, hunc honore ministerioque participari tantum, nec eum misceri rebus, in qua collectas celebrat, ecclesiæ, sed sustinere quòd prouinciæ synodus suo iudicio definierit. Hæc itaque regula est.

C **Q**uod verò plurimi episcoporum ex aliis ciuitatibus ad alias propter vtilitates temporum migrarint, nomina eorum qui sunt mutati subdidimus. Perigenes in Petris ordinatur episcopus: & quoniam ciues eius eum suscipere noluerunt, Romanæ ciuitatis episcopus iussit eum inthronizari in Corintho metropoli, defuncto eius episcopo: eique donec vixit, ecclesiæ præfuit. Grægorius Nazianzenus prius vnus Cappadociæ ciuitatis fuit episcopus, deinde in Nazianzo constitutus est. Melitius prius Sebastenæ ecclesiæ præfuit, & postea Antiochiæ præful est constitutus. Dositheum Seleuciæ episcopum, Alexāder Antiochenus episcopus in Tarsum Ciliciæ transtulit. Reuerētius ab Arcis Phœnicia, in Tyrum translatus est. Ioannes de Gordo Lydiæ mutatus est in Proconesum, & in ea præfuit ecclesia. Palladius ab Helenopoli mutatur in Asponam. Alexāder ab Helenopoli in Adrianos mutatus est. Theosebius ab Apamia Asiae trāsferitur in Eudoxiopolim, quæ prius Salambria

vocabatur. Polycarpus de vrbe Antapristena Myse, in Nicopolim Thraciæ mutatus est. Herophilus de Trapezapoli Phrygiæ, trāsatus est in Plorinopolim Thraciæ. Optimus ab Argdamia Phrygiæ, in Antiochiā Pisidiæ trāsferitur. Sylluanus à Philippopoli Thraciæ mutatur in Troada. Tot igitur quot ad præfens inuenimus ex propriis ciuitatibus ad alias migrasse, nos memorasse sufficiat. De Sylluano tamen, qui ex Philippopoli Thraciæ in Troada migravit, vtile iudico pauca narrare. Sylluanus quidē Rhetor fuit prius Troili Sophistæ filius, & ad perfectum Christianus, vitamque monachicam diligēs. Is enim doctoris pallio vt despexit: quæ post hæc Atticus episcopus comprehendens, episcopū Philippopoleos ordinauit. At ille tribus annis in Thracia degens, nec frigora ferre valens, cū haberet corpus valde debile atque subtile, rogauit Atticū, vt eum in loco alio constitueret, dicens, non ob aliam causam nisi propter frigus ea se loca vitare. Cūque alius pro eo fuisset ordinatus, mansit Sylluanus Constantinopoli, vitam monachicam perfectè custodiens. Adeoque sine vlla fuit arrogantia, vt plerunque in tanta multitudine ciuitatis cū soleis de sparto procederet. Cum vero aliquantum temporis præterisset, Troianæ præful ecclesiæ moritur: Troianique venerunt, petentes episcopum. Cūque cogitaret Atticus quem ordinare deberet, subito contigit ad ipsum salutandū venire Sylluanum. At ille vidēs eum, mox cogitare cessauit. Tum ad Sylluanū: Non habes, inquit, vltius occasionē, pro qua ecclesiasticas curas possis effugere. Troia nanque non habet frigus, sed ecce apparatus est tuo corpori opportunus à Deo locus. Præpara ergo te ipsum, & ad Troiam cōtinuò proficiscere. Migrat ergo Sylluanus. Quo factò miraculū quod inter eius manus accidit, enarrabo. Nauis maxima quæ grandes columnas deuexerat nuper, in littore Troiano fabricabatur. Cūque eam ad mare voluissent deducere multis funibus, atque populo trahente, nullatenus mouebatur. Quod cū plurimis diebus ageretur, suspicati sunt nauem à dæmonio retineri. Tum ad Sylluanum venientes episcopum, rogauerunt eum vt in eo loco daret orationem, credentes hoc modo trahi nauem. At ille humili fermone dicebat se esse peccatorem, asserens hoc opus alicuius esse iusti, nō tamen suum. **F** **Q**uem cū rogassent, venit ad littus. Factaque oratione tetigit vnum funem, iubēs vt insisterent operi cum labore. Tum illis breuiter impellentibus cursim nauis ad mare ꝑcessit: hoc miraculum reuerentiam illius viri cunctos fecit habere Prouinciales. Qui quum esset etiam in aliis rebus eximius, videns clericos etiam de cōtentione litigantium negocia facientes, nullum clericum vnquam iudicare præcepit. Sed petitiones postulantiū ipse suscepit: rogabat vnum fidelium laicorum amatorumque iustitiæ, vt ipse litigantibus interesset, & terminum iustitiæ definiret. Ob quam rem maximam apud omnes gloriam cōsequutus est. Quum igitur Maximianus in vrbe Constantinopolitana ordinatus fuisset episcopus Cōsultu Balsi & Antonij, quinto & vicesimo die mensis Octobris, causæ ecclesiasticæ quieuerunt.

Quomodo apud Cretam quodam Iudeo dicente se esse Moysen, plurimi Indorum deceptione sint mortui, & reliqui facti sint Christiani. C. A. P. IX.

O iiii

Proclus.

Maximianus
Constantinop.

Acamasi.

Sylluanus.

Miraculum.

† leniter.

† Reuerētius.

† Helenopoli.

An. do. 441. A

† deducere,

Iudei per
pseudomoy-
sen decepti in
Crete.

† parolus,

Circa hoc tempus multi Iudeorū in Creta christiani facti sunt propter huiusmodi cladem. Quidam seductor Iudæus finxit seipsum esse Moysen, & cœlitus destinatum, ut Iudæos illam insulam inhabitantes per mare + duceret, ipsum se esse dicens, qui olim filios Israël per rubrum mare saluasset. Circuibat itaque toto anno vnamquamque illius insulæ ciuitatem, suadebātque Iudæis ut crederent, monens ut omnes pecunias atque possessiones relinquerent, cum vtrique deducti per siccum mare ad repromissionis gaudia peruenirent. At illi hac spe capti, omne opus proprium negligebāt, contemnentes etiam possessiones suas, & dimittentes eas quibusuis personis. Quūque venisset dies quā designauerat seductor ille Iudæus, eo precedente sequebantur omnes cum coniugibus & † minoribus, seduxitque eos ad quandam rupem decliuus incumbentem, iussitque ut in tomorum speciem seipsum euoluerent. Hoc igitur faciebant priores. Et quum venirent ad rupes, repente moriebātur, tam dilacerati acutis rupibus, quā in aqua necati. Plures tamen mori potuerūt, nisi (Deo prouidēte) quidam viri Christiani superuenissent piscatores atque negotiatores, qui alios quum necarentur eripientes recreauerūt. Tum alij eorum stultitiam sentientes, alios, ne seipsum iactu interficerent, tenuerunt, nuntiantes eorum mortem qui primo ceciderant. Qui etiam cognoscentes seductionem, culpabāt se, eò quod facillè credidissent. Quūq; voluissent illum perimere seductorem, cōprehendere nequiuērunt. Repentē nanque disparuit, deditque suspicionem quod dæmon fuisset erroneus humana figura circūamictus. Ex hac itaque calamitate multi tunc Cretenſium Iudæorum ad Christianam conuerſi sunt fidem.

De magno incendio Constantinopoli facto, & morte Maximiani atque institutione procli.

CAPVT X.

Incendium
Constantino-
poli.Maximiani
episcopi Con-
stantinopo-
li.
An. do. 436.Proclus suc-
cedit.

Interea incendium in ciuitate Constantinopolitana factum paulatim peruenit ad Thermas, quæ vocātur Achilleæ: deinde ad locum qui dicitur Pelargus, ita ut Nouatianorum comprehenderetur ecclesia. Tum fertur Paulum eorum episcopū inter flammæ ecclesiæ restitisse supplicantem Deo, ne ecclesia pariter cremaretur. Qui locus ereptus est: & hætenus XVII. die mensis Augusti apud Nouatianos Collectio celebratur. Hunc tamen locum nō solum Christiani, sed etiam Pagani ex eo tempore venerantur. Maximianus igitur cū duos annos & sex menses ecclesiam gubernasset, defunctus est, Consulatu Ariobindæ & Asparis, die duodecimo mensis Aprilis, in septimana maiore Ieiuniorum, feria quinta. Tum igitur Theodosius imperator sapienter causæ præcepit, ne rursus de episcopatu seditionis quæstio, aut tumultus in ecclesia nasceretur. Quū adhuc ergo corpus Maximiani iaceret, præsentibus episcopis præcepit inthronizari Proclum. Quod etiā Romani episcopi Cælestini literæ firmauerunt, quas ad Cyrillum Alexandriæ destinauit episcopum, & ad Ioānem Antiochenum & Ruphum Thessalonicensem dicēs, quod nihil prohiberet algerius ciuitatis existentē episcopum in aliam demigrare. Inthronizatus igitur

Proclus exequias Maximiani corporis celebravit: de quo tempus ut pauca dicamus.

De conuersatione & moribus Procli.

CAPVT XI.

Proclus ab ætate prima lector fuit, apud doctores tamen + obseruans studiosus quoque Rhetoricæ fuit: qui quum ad perfectam venisset ætatem, plerunque cum Attico erat episcopo exceptor sermonum eius. Et quum proficeret ab Attico diaconus ordinatur, postea presbyter. A Sisinnio verò Cyzici consecratur episcopus. Hæc quidem ei primo acciderunt, postea thronum Cōstantinopolitanæ sortitur ecclesiæ. Erat enim vir moribus optimis: & ab Attico vtiliter eruditus, omnia eius imitabatur. Sed in isto patientia potior apparebat. Et ille quidem hæreticis se terribilem oportune mōstrabat, iste verò omnibus mitis erat, & sic eos potius quā violentè fletere nitebatur, nullam hæresim vexare volens, in hac parte Theodosium imitatus imperatorem. Ille nanque iudicabat contra culpabiles imperiali non vti potestate. Hic autem paruipendebat, si quis de Deo non ita saperet sicut ipse. In his igitur Imperator laudabat eum, quum & ipse veros sacerdotes imitaretur, & nequaquā persequi volentes admitteret. Ego tamē audacter dico, quod mansuetudine omnes veros sacerdotes euicerit. Ob quam causam hostes suos citra belli certamina subiugabat, sicut ostēditur in Ioanne tyrāno, & facta post hoc perditione Barbarorum.

De victoria Barbarorum. CAP. XII.

Post interitum nanque tyranni, Barbari quos ille contra Romanos suum euocauerat in auxilium, parati erant Romanorum fines inuadere. Hæc audiens Imperator consuete hanc sollicitudinem Deo commisit, & orationibus occupatus cito præmeruit quod quæsiuit. Quæ enim acciderint Barbaris enarranda sunt: Dux eorum nomine Rugas, fulmine percussus, interiit. Secutæque pestis, maximam partem eorum hominum interemit. Et non solum hoc suffecit, sed etiā ignis de cœlo descendens, plurimos qui videbantur remansisse, cōsumpsit. Quæ res Barbaros in formidine magna constituit, non solum quod cōtra gentem Romanorum fortissimam arma leuare ausi fuissent, sed quod sic eos à forti Deo iuari cōspicerent. Tum Proclus episcopus de prophetia Ezechielis coram ecclesia faciens sermonē, de collata salute, ab omnibus est laudatus. Cuius prophetiæ verba sunt hæc: Et tu fili hominis prophetiza in Gog principe Mosoch & Thubal. Iudico enim eum morte & sanguine & imbre diluuij, & lapidibus grandinis, & ignē & sulphur pluā super eū, & omnes qui cū eo sunt. E post pauca: Et scient quia ego sum Dominus.

Quomodo filia Theodosij Valentiano sit iuncta.

CAPVT XIII.

Igitur imperatori propter suam mansuetudinem etiam alia plurima præstitit DEVS, quorum vnum illud est: Erat ei filia ex Eudocia, nomine Eu-

Proclus.
† incumbensTheodosius
vicit omnes
sacerdotes
māfuetudineBarbari con-
tra Rome-
nos.

Rugas.

Ezech. 38.

An. do. 428.
Eudocia fi-
lia Theodosij
nobilis Valen-
tiani.

A doxia . Hanc Valentinianus consobrinus eius, Hesperiarum partium ab eo factus Imperator, petiit uxorem . Cumque Theodosius annuisset , cogitabat in medio itineris, quodam loco nuptias celebrare. Placueratque ut Thessalonicam ambo venirent. Inter hæc nuntiavit Valentinianus ne fatigaretur Theodosius: ipse enim venturum se Constantinopolim compromisit . Quum ergo partes munisset Hesperias , Constantinopolim venit ad nuptias . Quibus celebratis Consulatu Isidori & Senatoris, uxore sumpta reuersus est.

Quomodo corpus Ioannis episcopi sit Constantinopolim reuocatum. C. A. P. XIII.

Non multo post Episcopus Proclus eos qui propter Ioannis depositionem segregabantur, ecclesie restituit . Sapiaque sua eorum tristitiam mitigauit hoc modo. Corpus enim Ioannis in Comanis sepultum, tricesimo quinto anno post depositionem Constantinopolim iubente Imperatore reuocauit , & publice diuulgatum in ecclesia Apostolorum multo honore recondidit.

B Quod actum est. 16. Consulatu Theodosij. 17. Ianuarij mensis die. Paulus quoque Nouatianorum episcopus eodem Consulatu. 20. Iulij mensis die defunctus est. Qui cum ægrotaret, nec dietam consuetam transgressus est, nec orationes solitas prætermisit. Quumque esset morti vicinus, euocauit omnes clericos suos dicens: Cogitate episcopum eligere dum uiuo, ne posthac turbas ecclesie nostrae sustineant. Illis vero ei potius electionem dantibus, Paulus ait : Ergo scriptam mihi huiusmodi date professionem, quod ipsum eligeretis, quæ ego decreuero. Quibus hoc facientibus atque subscribentibus , Marciani presbyteri nomen in charta conscripsit atque signauit. Fecitque priores similiter signare presbyteros , eamque chartam apud Marcum deposuit Scytharum ecclesie Nouatianorum episcopum, dicens: Si vixero, mihi redde. Si mortuus fuero hic inuenies quis debeat ordinari. Post cuius obitum tertio die resignantes, & Marciani nomen inuenientes , eiusque laudantes electionem, sine vlla mora miserunt in Tiberiada Phrygiæ, vbi tunc habitabat. Et comprehensum deduxerunt vicesimo primo die eius mensis, & ordinarunt episcopum.

Quomodo Eudoxia uxor Imperatoris Hierosolymam sit profecta. C. A. P. XV.

Theodosius igitur Imperator pro beneficiis à Deo sibi collatis, gratias agebat, plurimis honoribus Christo sua vota compensans, cõiugemque suam Eudociam Hierosolymam destinauit. Hoc enim & ipsa votum habuerat, si filiam videret nuptam . Quæ tam Hierosolymis ecclesias constitutas quàm per singulas ciuitates positas, honorauit: & quum illuc proficisceretur , & cum inde rediret.

Quod Proclus Thalassium senatorem auctoritate sua Cæsarea Cappadocia fecerit episcopum.

C. A. P. XVI.

Proclus autem Episcopus eodem tempore septimodecimo Imperatoris Theodosij Consulatu, rem mirabilem operatus est, quam nullus priorum fecit Episcoporum . Quum enim Firmus Episcopus Cæsaræ Cappadociae mortuus fuisset , aderant Cæsarienses , petentes Episcopum. Quumque cogitaret, quem eis ordinare deberet, contigit ut ad eum salutandum die sabbato Senatores vniuersi venirent, inter quos Thalassius qui Præfecturæ Illyrici administrauerat dignitatem. Quumque futurum esset (sicut habebat fama) ut Orientalem regeret præfecturam, missa manu Proclus pro præfecturæ dignitate episcopatum ei Cæsariæ ciuitatis imposuit . Hæc quidem in ecclesia illo tempore gerebatur. Nos autem hic terminum faciamus historiae in pace gubernari cunctas ecclesias exornantes. Nos ergo o sacratissime homo dei Theodore, tuam compleuimus iusionem, finem facientes historiae, in anno secundo trecentisimæ quintæ Olympiadis, Consulatu 17. Imperatoris Theodosij.

Historiæ ecclesiasticæ quam Tripartitam vocat, libri duodecimi, Epiphanio Scholastico interprete,

FINIS.

Errata.

Fol. 13. col. 2. lin. 17. leg. atque similiam. fol. 18. col. 1. lig. 23. leg. quæ ex non. fo. 22. col. lig. 10. leg. dicens. fo. 28. col. lig. 19. leg. est filius. fo. 75. col. 2. lig. 49. lege, ex quibus cum patre.

An. do. 441
Paulus Nouatianorum episcopus.

Marcianus succedit Pauli.

An. do. 441.

Peroratio Socratis Cõstantinopolitani ad Theodorum. An. do. 442.

EVSEBII CAESARIENSIS

VITA EX D. HIERONYMI CATALOGO
de viris illustribus.

Eusebius, Caesareæ Palæstinæ episcopus, in scripturis diuinis studiosissimus, & bibliothecæ diuinæ cum Pamphilo martyre diligentissimus peruestigator, ædidi infinita volumina, de quibus hæc sunt:

Εὐαγγελικὴ ἀποδείξις, hoc est, Euangelicæ demonstrationis Libri. 20.

Εὐαγγελικὴ προπαρασκευασίς, hoc est, Euangelicæ præparationis, Libri. 15.

Ἐπιφανείας,

+ Ἐπιφανείας, hoc est, diuinæ apparitionis, Libri. 5. Ecclesiastica historia, Libri. 10.

Chronicorum canonum omnimoda historia, & eorum ἰστορικόν. Et

De Euangeliorum diaphonia.

In Esaiam, Libri. 10. Et

Contra Porphyrium, qui eodem tempore scribat in Silicia, vt quidam putant, Libri. 30. De quibus ad me viginti tantum peruenerunt.

Τεπικόν, Liber vnus.

Ἀπὸ ὀρίγηνος pro Origene, Libri. 6.

De vita Pamphili, Libri. 3.

De martyribus alia opuscula. Et

In centum quinquaginta Psalmos, eruditissimi commentarij. Et multa alia. Floruit maxime sub Cōstatino imperatore & Constantio. Et ob amicitiam Pamphili martyris ab eo cognomentum sortitus est.

Theodorus Cyri fuit Episcopus, quam Stephanus κίρην πάλιν appellat, Vocant illam Persæ Cyrecbatam, & sita est in extremis Persiæ finibus. Meminit eius in quinto libro, quum inquit, κίρην ἀπὸ τῆς ἰσθμῆς.

ἰσθμῆς. Scripsit Ecclesiasticæ historiæ libros quinque, quos Græci nunc λέγουσιν, nunc τῶν βιβλίων vocant. Præterea opus quod inscripsit De curatione Græcarum affectionum, versus superioribus annis, à Zenobio Acciaiolo Florétino ordinis Prædicatorum. Meminit ipse passim in historia sua de aliis quoque libris à se conscriptis, vt responsionū ad Magos Persarum, & Historiæ de Martyribus.

DE SOZOMENO.

Sozomenus indicat se versatū in actionibus forensibus apud Cōstantinopolim, cum Aquilini fodalitatis sui meminit à febre liberati. Meminit alicubi progenitorum suorum, & aui sui, quem ad Christum conuersum refert in agro Gazensi, quum fuisset patre ethnico prognatus, tribuens illi sacrarū literarum peritiam. Scripsit autem historiam nouem tomis sectam, ad Theodosiū iuniorem, exorsus à tertio Consulatu Crispi & Constantini Cæss. vsque ad septimumdecimum Theodosij iunioris. Extat autem huius historiæ volumen Græcum in bibliotheca Xysti Romæ.

DE SOCRATE.

Et hic Cōstantinopolitanus fuit, discipulus Heliadij & Ammonij Grammaticorum. Scripsit historiam ad preces Theodori Sozomenicæ simillimam, quantum ad tempus attinet.

Index Rerum ac materiarum memorabilium in Historiam ECCLESIASTICAM, QVAM TRIPARTITAM vocat.

A	Altera synodus propter Chrysoft.	148 d	Aquilinus caudidicus Sozomeni socius. 32 e ar-
A Bacuc corpus repertum. 141 d	Amatius iudex. 81 a		dentissima febre correptus diuinitus sanatur.
Abdas episcopus Persarum. 151 d	Ambrosius ad Theodosium 133 b p̄sul tumul-		ibidem. 157 e
Abdias. 83 c	tum compefcit. 98 a		Ariobindas. 119 f
Abedec alla martyr. 36 c	Ambrosius in exilium. 129 b baptizatur, eligitur		Aradus Insula. 102 d
Abraham hebræorum pater. 6 e	in episcopum. 98 a		Arbathion episcopus. 39
Acaciani. 69 d conueniunt apud Antiochiam.	Ambrosius ad Ruffinum. 132 f		Arcadij Augusti mors. 153 a
96 c 72 a	Ammonius. 113 e 115 d		Ardaburius. 157 e f
Acacianorum epistola ex synodo Antiochena	Ammonius occiditur à populo quod lapidem		Arethufij Marco episcopo suo infensi. 80 d
ad Iouianum augusti. 96 d	petulanter in p̄fectum ieciffet. 156 c		Argyropolis. 160 c
Acacij doctrina. 68 e	Ammon 113 feius miracula, mors. 14 c		Ariani cupiunt habere vnam ecclesiam oppida-
Acacius euocat è Bithynia ad synodum constā-	Amphictyones de Alexandro. 95 a		tim 52 a afferunt Christum esse naturę muta-
tinop. 69 f 70 a conqueritur. 68 a	Amphilochius Lycaonenfis. 100 a		bilis. 17 c concitant Constantium cōtra Atha-
Acacius dicit filium dei similem patri secūdum	Amphilochius ad Theodosium. 130 f		nasium. 55 a
voluntatem tantum. ibidem. f	Amphion Epiphaniæ Ciliciz episcopus. 11 e		Ariani quidam apud Alexādiam suffocati. 45 b
Acacius martyr. 153 a	Ananiz martyrium. 36 c		Ariani Interdictū Arijanathematizauerunt. 26 e
Acamantium. 163 d	Anastasia basilica. 123 f		Ariani Porphyriani dicti. 30 e
Accusatur Chrysoftomus. 147 b condemnatur,	Anastasia & Carosia filiz Valentiniiani augusti.		Ariani metu liceris Nicæni concilij subscribūt.
mittitur in exilium. 147 c	103 c		26 e
Accepimas episcopus 36 f zeugmaticus. 117 b	Anastafius presbyter. 161 e		Ariani episcopi qui non admiserūt <i>ἁποδοσις</i> . 28 a
Achab. 83 c	Anastafius. 150 b		Ariani in orthodoxos. 106 c
Achilas Alexādriz episc. 15 b. 22 b Apostata. 16 a	Anathema. 162 e		Ariani exurunt orthodoxos. 116 a
Arianus. 17 b 19 b	Andragatius trucidarius 129 d se in aquam p̄-		Ariani In suburbis Alexandrinis. 131 a domum
Achirus diaconus. 51 b	cipiat. 130 b		Nectarij incendunt. 130 b
Acta synodi Seleucię. 69 d	Anianus episcopus. 69 b		Ariani relinquunt ecclesias quas. 40. annis te-
Acta conciliorum. 7 e	Anima Christi. 82 c		nerant. 124 c
Adamantius medicus. 156 b	Ante secula. 20 a		Ariani Sabbato & dominica. 145 b
Adrianus. 95 b	Anthemius p̄fectus. 153 b		Ariani conueniunt Antiochiz. 34 b triumphant
Adulterarum p̄na Romę sublata. 130 e	Antinous amafius Adriani. 95 b		74 a damati. 62 e
AEas. 14 e b	Antiochenę synodi fides. 67 e		Arianorum conuentus apud Bythiniam. 22 c
AEgyptij post cœnam sacrificabant 137 c	Antiocheni conuiciantur in barbam Iuliani.		Marcorem 38 c schisma. 118 b
AEliam hoc est, hierosolyma synodus transfer-	89 f		Arianorum impiissimum dogma. 17 e f concilia
tur. 38 d	Antiocheni concilij diuifio propter fidem. 53 c		decem. 65 e
AEmilianus iudex. 61 f	Antiochenſium gaudium de morte Iuliani. 92 e		Arij Impiū dogma. 20 f 21 a mors 40 e epistola
AEmona ciuitas. 9 f	Antiochia Mygdonica Nisibis dicta. 24 b c		ad Eusebium 20 f Doctrina. 16 a
AEsculapij templum. 33 a	Antiochia Orientis caput. 121 d		Arij profefio mittitur synodo hierosolymita-
AEthalis excommunicatur. 20 c	Antiochus 145 d		nę exanimanda. 39 a
AEtj vox superba. 72 b	Antiochus nepos succedit liberio. 102 c		Aristoteles In quem vsum scripserit sophisma-
AEtio interdicatur vti diaconi officio. 66 d	Antiphonarum origo. 145 c		ta. 59 b
AEtius Lydde episcopus. 21 b mittitur In exiliū.	Antiquus mos. 29 e		Arius contra ecclesiam exoritur. 15 a b c excom-
72 b	Antiqui interpretes. 162 a		municatur. 20 e
Agapitus <i>ἁποδοσις</i> amplectitur & fit episcopus	Antonij vigiliz. 13 c mors 14 e frugalitas 13 d		Arius Alexandrinus. 33 f subscribit decretis Ni-
Synnadenfis. 157 f	Antoni monachi fomnium. 97 c		cenii concilij. 40 d
Agapius. 138 c episcopus & eius scripta. 42 c	Antonius Germanis episcopus contra Mace-		Arius iurifurandi delusor. 40 d ordine excidit
Agelius Nouatianorum episcopus. 103 c reuo-	dobianos. 161 d		sacerdotali. 15 d
catur de exilio. ibid. eius mors. 119 f	Antenius AEgyptius monachus Constantino		Arius & Achilas speluncas latronum sibi edifi-
Agelon Gomarus. 101 c	Imperatori amicus. 13 c		cant. 17 ad Paulū Tyri episcopū legatus. 22 d
Aiacis tumulus. 31 e	Anto. Magnus. 112. f 117. a literarum ignarus 13 c		Arius alexandrinę scholę p̄fcitur. 15 b
Alamanni. 129 b	p̄fectus. 153 b		Arius & eius sectatores mittuntur in exilium.
Aithalis martyrium. 37 a 77 b	Anubion episcopus. 39 f		28 b ab exilio reuocatur. 38 d
Alaricus rex Gothorum. 150 c	Apelles AEgyptius. 114 a		Arius & Achilas tunicam Christi irrumpibilem
Alaricus Romam venit. 155 c	Apex fidei rotius. 58 b		diuidere non erubuerunt. 17 d
Alemanni profigati à Iuliano. 77 b	Aphaca. 33 c		Armenij Christi fidem sectantur. 35 a
Alexander antiochenis. 150 d	Aphraates. 116 d		Armenius bardisanę. 117 c
Alexander magnus. 6 b Alexandrię episcopus.	Aphricanus. 7 d eius scripta. 59 c		Arfatus Constantinop. episcopus. 149 c
8 b 15 b	Apollinaris rhetor. 73 d Syrus 89 b grammati-		moritur. 150 a
Alexander inexorabilis. 22 c Constantinopoli.	cus. 73 d		Arsenius. 48 b
ecclesię epif. 15 a Apostolic. dogmatum p̄-	Apollinaris Laodicensis. 121 e priuatur episco-		Arsius abbas. 112 a
dicatur. 15 d melior quam doctior. 25 b	patu. 122 a		Artemius. 88 c
Alexander totam noctem deum orauit. 40 d	Apollinares duo. 73 d		Artemon. 19 b
Alexander philosopho filētium imponit. ibid.	Apollinaristę. 73 d		Asclepas Gazę episcopus. 47 c Romam profi-
Alexandria vrbs multarum Gentium. 15 b	Apollinaristę vniti orthodoxia. 151 d		ciscitur. 44 e
Alexandri mors. 38 b	Apollo eremita. 114 b		Asclepam Gazei suscipiunt. 52 b
Alexandri Alexandrini ad ecclesię p̄sules li-	Apollo Didymeus. 10 b Pithius. 33 a		Asterius rhetor. 40 a eius libris Arianū dogma
terę. 15 c	Apollonij vita. 114 e		firmatur. ibid. a
Alexandrię seditionis autor Eudoxius. 105 f	Apologia de Origene. 82 c de fuga Athanasij.		Astutum Flauiani concilium. 100 a
Alexandrinę ecclesię episcopi. 15 d	83 a		Athalaricus. 119 c
Alleluia Romę. 138 a	Apostaficos Arij, socij. 16 a		Athanasij testimonium de Origene. 146 d
Alexandrini persecuntur. 120 b	Apostolica sedes Antiochiz. 24. a Hierosoly-		Athanasij Inimici. 59 d Vaticanium. 64 e mors.
Alexandrini seditiosi. 155 f	mis. ibid.		109 a
Amantius episcopus. 39 f	Appion Nicomediz episcopus. 34 a		Athanasius Gręcos vocat Gētiles. 15 b Anazarbi
	Aquila locus, ad quem deducta est argo. 9 f		

INDEX.

episcopus. 21 b Disputator. 25 b suam recipit ecclesiam . 52 constituit sacerdotes in aliis ecclesiis .	53 c	Celtæ.	102 c	Constantini epistola de Ario.	30 d
Athanasius Impetrat Syrorum & Palestinorum synodum. 53 b petit Dari Christianis vnam ecclesiam oppidatim.	52 b	Centum Christiani interfecti.	36 b	Constantini forum	40 d
Athanasius apud Treuiros Galliarum metropolim degebat. 39 f fit Alexandriæ episcopus. 38 b ad iudicium euocatur.	42 f	Chrestus Nicææ episcopus.	34 b c	Constantini oratorium.	112 a
Athanasius constantinop. venit ad Cōstantium. 39 b iubetur redire in Alexandriam. 41 d 82 a fauore constantini iunioris Alexan. reuertitur.	42 a	Christiani dabant operam spectaculis apud alexandriam.	155 f	Constantini de vnanimitate & concordia sermones.	26 b
Athanasius vt magus accusatur . 38 c 64 e Eusebij opera Alexandria pellitur. 42 c accusatur ab Arianis. 43 d fugit Romam 44 a accusatur apud Cæsarem. 42 c conciliū conuocat apud Alexandriam.	54 c	Christiani à Licinio persequantur. 10 a b suis opibus spoliatur.	89 f	Constantini principis epistola ad Alexandrum pontif. Alexandrinum.	22 c
Athanasius Cōstantij furorem declinat. 64 c exulat. 84 e mittit quinque episcopos ad Cōstan. Impera. vt seipsum excusent.	64 c	Christiani in militiam recipiuntur. 10 e exulantes reuocantur. ibid. infamia liberantur. 10 e honorifice habentur.	10 c	Constantinopolis vnde dicta.	76 b
Athanasius accusatur ab Arianis . 43 d aduersus synodum Ariminensem. 62 d vocatur ad Cōstantium 64 c adit Iouianum. 97 a semper odio habitus ab Arianis. 59 d suam recipit ecclesiam.	52 c	Christiani hominis libertas.	12 d	Constantinopolis Romæ similis. 32 c olim Byzantium dicta.	31 e 32 c
Athanasius Alexandrinus.	51 d	Christianorum dogma cœpit ex Gētilium persecutione.	10 b	Constantinopolitana heresis recens.	126 c
Artici sermones non excipiebantur à scribentibus sicut olim Origenis.	153 e	Christianorum hospitalitas & officiū erga mortuos.	85 f	Constantinopolitani priuantur stipendiis frumentariis.	44 c
Articus Constantinop.	153 c	Christi mater post partum virgo permanfit . 6 f		Constantinus mysteria fidei edocetur.	8 f
Articus succedit Arsatio.	150 a	Christus in euangelio.	83 d	Constantinus necis filij sui cooperatur. 9 b	
Artim Rhodij in deum retulerunt.	95 a	Chrysantus.	155 e	Constantinus episcopis certum vectigal distribuit.	11 a
Audæus hæreticus.	99 d	Chrysofolius.	160 b	Constantinus quomodo Christianum dogma cognouerit.	8 e
Authoritas Ro. Pontificis.	43 d 65 c	Chrysofomiani.	150 f	Constantinus baptizatur.	9 c
Auxentius episcopus moritur.	97 f	Chrysofomiani torquetur propter factum incendium.	149 f	Constantinus religionem Christianam cōmendat.	10 c
Azanes Eunuchus.	36 c	Chrysofomus Nouatianis fauit.	149 e	Constantinus persequitur Christianos. ibidem. & 8 b	
		Chrysofomus vbi exularit. 148 a annumeratur prædecessoribus suis epi. 150 e moritur. 149 f		Constantinus Sarmatas vincit.	10 f
B		Chrysofomus accusatus appellat synodū vniuersalem.		Constantinus arma militum signo crucis signabat.	11 a
Bacurius magister militum.	140 c	Cingulum militare.	9 e 93 a	Constantinus Eutichiano amicus.	14 f
Barabanes rex Persarum.	157 a	Circenses ludi.	120 d	Constantinus volebat iudicare de causis sacerdotum.	15 a
Barbas Arianorum episcopus.	154 d	Clearchus Nymphæum ædificat.	103 d	Constantinus non solum cum Ario & Alexandro exostulat.	22 d
Barbæ mors.	161 d	Clemens Alexandrinus. 7 d eius opera.	59 c	Constantinus suppeditat victum patribus Nicæni concilij.	24 c
Barbari Contra Romanos.	164 c	Cleomedes Athleta.	95 a	Constantinus August. filios suos Cæsares facit.	41 b
Barbari suburbia Cōstantinop. deripiunt. 121 a		Clerici coguntur militare.	78 e	Constantinus moritur.	41 e
Basilij magni memoranda sententia.	111 c	Coci publici.	80 c	Constantinus iunior Hesperiiis partibus præficitur.	42 a
Basilius Cappadox.	89 b	Cœlibibus licet condere testamentum.	11 d	Constantinus occiditur.	ibid. d
Basilius. 108 b Ancyranus occiditur.	81 b c	Collecta Christianorum.	12 c	Constantinus August. de pascha.	137 a
Beatitudo vera in cultura dei est.	13 e	Communio signum.	23 a	Constantinus iunior. 53 c inuadit partes fratris sui Constantis.	42 d
Bellum Persicum.	53 d	Concilia hæreticorum. 41 a prohibita.	131 a	Constantinus partem crucis christi statuz sue inclusit.	32 a
Beniamin oratione sola ægros sanabat.	114 d	Concilia partialia Orientalium & Occidentalium episcoporum.	46 f	Constantinus Cæsar.	41 d
Beniuolus questor	129 c	Concilia non celebranda citra sententiam summi pontificis.	43 d	Constantinus iubet hūc locum. dominus creauit me & cę. populo interpretari.	74 e
Beryllus Philadelphiz episcopus.	82 c	Concilij Nicæni sessions.	26 a	Constantinus voluit esse Romæ duos pontifices.	61 e
Bichor episcopus martyr.	37 b	Concilium Ephesi propter Nestorium.	162 d	Constantinus baptizatur.	41 d
Bisa Thraciz Ciuitas.	106 c	Concilium in chalcedone propter Ioan. Chrysofomum.	147 a	Constantinus iterum Arianizat.	84 c
Bitianus.	157 e	Concilium. 2. in Nicea Bithiniæ.	67 a	Constantinus Arianam sectam disseminare nititur.	84 a b
Blanditiis magis quam tormentis censet Iulianus expugnandos Christianos.	78 e	Concilium Antiochiæ nonaginta episcoporum.	43 d	Constantinus cupit vt Orientales subscribant Arianis.	59 e
Britanio lēnex in Imperatorem electus.	56 c	Concilium apud Nicæam Isauriz.	67 d	Constantinus Athanasium persequitur.	54 d
Britannio tyrannus.	54 b	Concilium Nicomediz pro Orientalibus.	60 b	Constantinus Romam venit.	59 a
Britannio priuatur Imperio.	56 c	Concilium Mediolani.	56 f	Constantinus succenset Macedonio.	66 c
Burgundiones.	161 c	Concilium Ariminense pro Occidentalibus.	60 b	Constantinus aug. moritur.	75 f
Busris martyr.	81 a	Concilium Sirmij aduersus Photinum.	56 e	Consubstantialia quomodo Ariani interpretantur.	28 b
Byzantium.	33 c	Concilium Hierosol. sub Athanasio.	82 c	Consultatur de episcopo Antiochenis præficiendo.	74 d
		Concilium Sisimini de concordandis hæreticis.	128 d	Conuentus Christianorum.	12 c
C		Confessorum conuersatio.	10 c	Copras Monachus.	11 a
Calūnia adulterij ab Arianis Eustachio imponitur.	34 c	Confictus.	140 c	Cornelius Pont. Romanus.	118 c
Calydonius aper.	7 c	Conscriptoris est omnia veritati postponere.	7 f	Corona Dionysij.	94 f
Calytus.	92 b	Constans in tricennialibus ordinatur.	41 d	Corpus Ioannis Chrysofomi Cōstantinop. post trigefimum quintum annum aduectū.	165 a
Candelabrum Theodosij.	5 f	Constans partes Athanasij tuctur.	42 f	C. C. episcopi Ariminensis synodi Arianis aduersi.	65 f
Canones Nicæni concilij.	90 c	Constans pro Athanasio.	43 a	Corpus ecclesiz viuum.	15 f
Canones synodi Syrmienfis.	57	Constantia mulieris orthodoxæ.	107 b	Cras.	64 e
Caput Ioannis baptistæ.	138 f	Constantiensis cur à Constan. libertate donati.	78 d	Crucis signum Constantino ostensum.	8 c d
Caræ Ciuitas.	92 d	Constantij in Gothos bellum.	10 f	Cubitus.	32 c 10 e
Causa secessus.	13 c	Constantij leuitas.	54 b c	Cucufum Cappadoçiæ Ciuitas.	46 c
Celestinus Pontifex Romanus.	155 c	Constantij cum Gothis fœdus.	10 f		
		Constantij in Illyricum profectio.	56 c e		
		Constantij & Liciani bellum.	10 b		
		Constantij Concilium de exploranda Christianorum constantia.	9 e		
		Constantij epistola ad Alexandrinos qua recipitur Athanasius.	52 d e		
		Cōstantini senioris in pauperes liberalitas. 39 e			

INDEX.

Cyriacus.	126 a	Egeſippus.	7 d	Eunomiotheophrontiani.	ibid d
Cyrilli mors.	131 b	Elebachus.	134 b	Eunomioeuthiciani.	138 d
Cyrilli Hieroſolym. cauſa Seleuciz diſcutitur.	69 a	Eleuſius Cizici epiſcopus.	65 f	Eunuchi.	97 b
Cyrillus Hieroſoly. abdicatur ab Acacio Cæſarienſi.	70 a	Eleuſius Ciziceniſis.	8 f, 128 f	Euolcius exulat.	102 b
Cyrillus Hieroſoly. primus inter eccleſiaſticos appellatione viſus.	69 a	Emauſ vicus.	90 b	Euphronius epiſcopus Antiochiæ.	34 f, 43 d
Cyrillus & Acacius contendunt de iure metropolitæ.	70 b	<i>Ἐννοσίγαιος</i> , id eſt, diuini ſeu aſſati.	99 f	Eupſychius Cæſarienſis.	81 c
Cyrillus Hieroſoly. Diaconus martyr.	81 e	Encratitz.	81 a	Eufebia vxor Conſtantij.	76 e
Cyrius vendidit ſuppelleſtilem eccleſiæ donatam à Conſtancio.	70 b	Ephrem Syrus.	74 b	Eufebij martyr.ium.	80 a, 102 c
Cyrius Alexandrinus.	150 d 154 f	Ephrē cantica cōpoſuit de martyr.ibus.	117 b c	Eufebij Samofateni humilitas.	101 f
Cyrius in pede Ieſus à Marutha moritur.	147 a b	Epigramma futura prædicens.	103 d	Eufebij epiſtola ad Paulinum epiſcopum.	21 c
Cyziceni quod petunt à Iuliano impetrant.	84 f	Epinicia Theodoſij & Valentiniani.	130 f	Eufebij verba de concilio Nicæno.	27 e f
Cyziceni ciuiunt. Eunomium.	103 a	Epiphanius ſophiſta Gentilis.	73 d	Eufebij Cæſarienſis vocabuli. <i>Ἐπιεὶς</i> interpretatio.	28 c
D					
DAEMON queritur de ſanctis viris.	109 d	Epiphanius epiſcopus.	115 f	Eufebij conſtantia.	75 c
Dalmatius Cæſar.	53 c, 76 b	Epiphanius Origenis libros damnat & diſcorum.	146 e	Eufebij Pamphili de fide cōcilij Niceni ad Paſtinos epiſtola.	28 c
Dalmatius monachus.	160 f	Epiphanius Cyprius Conſtantinop.	146 b	Eufebij & Theogonij pœnitentię libellus.	31 b
Damaſus pontifex Romanus.	118 d e, 103 e, 139 e	Epifcopi Orientales reſcribunt Iulio pontifici	44 f	Eufebius ad Hyſtrum.	101 f
Decennium imperatorum.	30 d	Epifcopi potentia ex loco.	21 f	Eufebius vercellenſis.	59 f, 82 a b c
Dei ſubſtantia.	26 e	Epifcopi excommunicati.	69 b	Eufebius nauigat zeugma Syrię.	101 d
Demophilus epiſcopus.	62 a, 106 b, 128 f	Epifcopi abdicati.	70 a 64 a	Eufebius preſbyter prepoſitus cubiculi.	60 e
Derogatio valet quādo derogator creditur bonæ ſidei.	39 f	Epifcopi decem ad Conſtantium mittuntur.	69 c d	Eufebius Nicomedienſis Arianorum fautor.	41 f, 10
Deus an ſit corporeus.	144 d	Epifcopi mittunt legationem ad valentinianum Auguſtum.	100 c	Eufebius Samofatenus in exilio quid egerit.	101 d
Dialectica.	12 e	Epifcopi apoſtolicatum eccleſiarum.	141 f	Eufebius dolet de ſchiſmate Antiochenſium.	84 a b
Dialogus Conſtantij & liberij pontif. Romani.	60 c	Epifcopi condemnati pelluntur vrbe Conſtantinop.	70 d	Eufebius redux.	122 c
Dictum argutum.	53 e	Epifcopi ſubſtituti.	ibid.	Eufebius de vita Conſtantini.	162 a
Didymi memorabile dictum.	113 d	Epifcopi Aegyptij in diocæſaream miſi.	111 e	Eufebius in exilium.	102 b
Didymus.	117 b e	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Eunuchus.	77 d
Diem veneris cur Conſtantineſis honorarit.	11 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Cæſarienſis.	7 d
Dies paſſionis paraſceue.	36 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Cæſarię epiſcopus.	21 b
Digami.	137 e	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Emiſenus.	43 e
Diocletianus omnes eccleſias Chriſtianorum euerſit.	152 e	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius moritur.	44 b
Diodorus diaconus.	66 d, 116 b c	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius à muliere Ariana occiditur.	122 d
Dionyſius Albæ metropolis Italorum epiſcopus.	56 f	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Nicomedienſis Conſtantinop. præſicitur.	34 f
Dionyſius in exilium mittitur.	60 a	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Dionyſius hermopoleos epiſcopus	144 e	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Dioſpolis olim Lydda dicta.	21 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Diripiuntur domus eorum qui Chryſoſtomo fauebant.	149 c d	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Diſputatores.	128 e	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Diſſeritur de Arię dogmate.	26 a	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Diſſidum eccleſiarum.	22 a	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Diſſimiles.	71 c	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Diſſimilitudinis fides.	104 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Diuerſitas cleri & populi.	66 c	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Diuerſitas pſallentium in templo.	53 d	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Diuinitas pſalmis & hymnis placatur.	13 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Dogma Niceni concilij iteram in quæſtione venit.	41 c	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Dominica Auguſta.	121 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Dominicus dies orationi dicatus.	11 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Domitianus Orientis præfectus.	58 f	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Domus Placidię Auguſtæ.	147 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Domus <i>τῆς κατὰ τὸν ἄνδρα</i> apud Conſtantinop.	153 d	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Donatua principum quando dari ſolita.	86 d	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Donatus.	140 d	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Dorotheus Theſeus.	114 c 138 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Dorotheus Arianorum epiſcopus apud Conſtantinopolim.	154 d	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Duplex ſpectatorum color.	61 c	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
E.					
Eccleſia Romana	44 f	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Eccleſias duas Conſtan. Cōſtantinop. ædificauit.	31 e f	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Ecebolus ſophiſta.	76 b c 89 c	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Edeſſa.	51 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
F					
Factio Melitianorum.	22 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Factiones Arianorum & homouſianorum.	43 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Felix loco Liberij Pontifex creatur.	61 d	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Fidei maior autoritas in populo quam in clero.	66 e	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Fidei expoſitio apud Sirmium præſente Conſtantino Auguſto.	56 f	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Fides Niceni concilij.	27 f	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Fides Acacij Cæſarienſis.	68 a	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Fides Antiochenę ſynodi.	67 f	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Fides leſta Arimini.	62 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Fides Arię quam apud Conſtantium Auguſt. profellus eſt.	38 e	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Filius conſubſtantialis patri & coæternus.	15 d	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Filius ex non exiſtentibus factus.	18 a	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Filius ſacerdotis ethnici ad Chriſtum conuerſus.	87 e	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Filius valentis baptizatur ab Arianis.	108 c	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Flacillus Antiochię epiſcopus.	43 d	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Flauianus Antiochenus.	100 a, 116 b c, 150 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Flauianus Antiochenus Melitij ſucceſſor.	139 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Fœdus Romanorum cum Perſis.	93 a	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b
Fornicaria mulier.	50 b	Epifcopi qui in concilio Niceno ſubſcripſerunt.	28 a	Eufebius Antiochię epiſcopus.	8 b 26 b

INDEX.

Fons apud Nicopolim morborum depulsor.					
90 c					
Fortunę templum à Christianis destructum.					
78 c					
Forum Constantini.	40 c				
Franci Imperio Romano subiiciuntur.	44 c				
Franci Romanis infesti.	43 f				
Fridigerus.	119 c				
Frumētorum reditus reddit ecclesiis Iouianus.	96 a b				
G					
G ainę Tyrannis.	144 c				
Gainas magister militum Scytharum.	143 c				
Gainas conatur incendere Palatium Constantinop.	144 a				
Gaius episcopus.	62 a				
Galilæos vocat Iulianus Christianos.	78 e				
Galli Cæsaris tyrannis.	58 f				
Gallus instituitur Ephesi.	76 c				
Gallus Cæsar Iudæos compefcit.	58 f				
Gaza maritima.	78 d				
Gentiles cur potius quam Iudæi fidem receperint.	6 e				
Gentiles apud Antiochiam.	116 b				
Georgius in sede Alexandrina propulso Athanasio.	64 f				
Georgius Alexandrinus.	71 d				
Georgius à Gentilibus capitur & occiditur.	79 d				
Georgius fugere cogitur.	64 f				
Georgius Laodicenus.	74 e				
Germa.	103 f				
Germani.	102 c 44 c				
Germinus episcopus.	62 a				
Gororianus.	151 c				
Gorhi.	119 c				
Gothi cum Theodosio.	140 a				
Gothi quando Ariani facti.	120 a				
Gothi quando Christiani.	ibid.				
Gothi in bello proni.	11 a				
Gothi in Romanos.	119 d				
Grando Constantinopoli.	103 c. 149 d				
Gratianus Cæsar quo pacto cæsus.	129 d				
Gratianus reuocat episcopos de exilio.	121 c				
Grauitas exactionum multorum malorū causa.	119 d				
Gregorius Cappadox.	89 b				
Gregorius Alexandria pellitur.	44 d				
Gregorius Ponticus discipulus Origenis.	118 a				
Gregorius Cappadox recipitur.	44 d				
Gregorius Laodicenus.	71 c				
Gregorius Beryti episcopus.	21 b				
Gregorius Nazianzenus de Iuliano.	94 a				
Gregorius Constantinopolim relinquit.	124 f				
Gregorius Constantinop. ascitus.	123 f				
Gregorius Nazianzenus cupit abire Constantinopolim.	124 e				
H					
H æretici Christianos expugnant.	45 d				
Hæresis de inæquali substantia.	46 f				
Hæresis negantium gratiam conferri in baptismo.	100 b				
Hæretici vt cameleontes mutantur.	16 e				
Hæretici Tunicam Christi diuidere non erubescunt.	17 d				
Hæretici ecclesiis ab orthodoxis pelluntur.	52 a				
Hæretici iussu Cæsaris adimuntur ecclesiæ.	41 a				
Hæreticis ne aue quidem dicendum.	17 a				
Hebion.	19 b				
Helena clauos Galeæ & freno equi filij sui inclusit.	32 a				
Helena Hierosolyma vadit.	31 f				
Helena mors.	32 f				
Helenopolis.	31 f				
Helias monachus.	83 c				
Heliodorus.	72 d 114 a 115 f				
Helion ab Imperatore mittitur ad Persas tractaturus de pace.	157 f				
Heliopolitæ olim suas virgines prostituebant.	80 d				
Heliopolis.	111 b				
Heliopolitanorum in sacras virgines crudelitas.	80 d				
Helladius & Ammonius Socratis historici Constantinop. præceptores.	131 c				
Helladius excommunicatur.	20 c				
Hellianus Tripoleos episcopus.	21 b				
Hellem monachus.	114 a				
Heraclea ciuitas.	6 b				
Heracles à Chrysofom. ordinatus accusatur.	147 c				
Heraculus Hierosoly. episcopus.	71 b				
Herennius Hierosoly. episcopus.	71 d				
Hermogenes magister militum occiditur.	44 c				
Hermion Hierosoly. episcopus.	15 e				
Hermopolis.	163 c				
Herodes Idumæus.	6 f				
Hierax Ludimagister.	156 a				
Hierosolymitana ecclesia.	126 d				
Hierosolymorum episcopi.	15 c				
Hiezabel.	83 c				
Hilarij libri de trinitate duodecim.	84 c d				
Hilarion monachus.	80 c 85 c				
Hilarius Imperialis nuncius.	64 d				
Hilarius Pictauiorum episcopus.	84 c				
Historię huius, tempus.	6 d				
Honoratus præfectus vrbis Hierosoly.	69 d				
Honorius August. 153 b Theodosij filius.	129				
Honorius fit Cæsar.	ibid.				
Horestes præfectus respuit esse amicus Cyrilli.	155 f				
Horestes lapide petitus est.	156 c				
Hormisdas Persa.	152 a				
Huni aduersus Gothos.	119 c				
Huni in Thraciam.	150 c				
Hypatia.	156 d				
I					
I acob.	6 f				
Iacobi episcopi miracula.	24 c				
Iacobus episcopus Nizibensis.	73 f				
Iacobus episcopus Antiochiæ Mygdonicæ.	24 b				
Iacobus presbyter Ponticus.	36 f				
Ianuz claufæ iponte referantur.	14 f				
Iberi Christiani.	36 a				
Idolorum cultus prohibitus à Theodosio.	134 d				
Ieiuniorum diuersitas.	137 b				
Ieiunium ante baptismum.	156 f. 162 c				
Imperatoria dignitas minor sacerdotali.	26 b				
Impostura Gentilium.	131 c				
Incendium Constantinopoli.	7 b. 163 c				
Indi ad fidem Christi conuersi.	35 a				
Innocentius Pontifex Romanus aduersus Nouatianos.	155 c				
Innocentius Pontifex Romanus pro Chrysof.	146 a				
Innocentius Pontif. Rom.	139. c 150 b				
Inquisitio in Marcellum.	40 b				
Infidiz Arianorum aduersus Athanasium.	42 c				
54 b					
Institutio psalmodiæ.	66 d				
Intentio Sozomeni ad historiam conscribendâ.	7 c				
Ioannes Baptista.	83 c				
Ioannes Antiochenus.	88 f				
Ioannes Hierosolymitanus.	150 d				
Ioannes Chrysofomus aduersus Gainam.	43 f				
Ioannes Chrysof. legatus ad Gainam.	144 c				
Ioannes Chrysofomus cleri reformator.	143 c				
Ioannes declamat publice in Eutropium.	143 b				
Ioannes Chrysofomus orationes addit hymnis nocturnis.	145 b				
Ioannes Chrysofomus recipit Petrum & Isidorum.	ibid. f				
Ioannes Chrysofomus non vult consentire in damnationem librorum Origenis.	146 c				
Ioannes Chrysofomus ad Epiphanium aduersus Eudoxiam August.	147 a				
Ioannis Chrysofomi nomen in catalogum episcoporum relatum.	150 e				
Ioannis Chrysofomi reliquiæ Constantinop. delatz.	150 e				
Ioannes ex scriba tyrannus.	159 b				
Ioannes quo pacto odium Augustæ sibi confarrit.	145 d				
Ioannes Antiochenus damnat Cyrillum Alexandrinum.	162 f				
Ioannes futurorum præcius.	140 a				
Ioannes AEGyptius.	13 f				
Ioannitæ.	148 f				
Ioannis vertutes.	114 b				
Iouianus August. cupit ab Athanasio fidem orthodoxam edoceri.	96 b				
Iouianus pergenus.	102 c				
Iouianus August. episcopos exules restituit.	95 b				
Iouianus August. Cæsar creatur.	93 a				
Iouianus August. Iulianum Tarsi sepelit.	97 c				
Iouis fulmina.	33 a				
Irene. 45 e ecclesia.	43 b c				
Ireneus Grammaticus.	82 e				
Isaac Christi Typus.	6 f				
Ischyra mendacium contra Athanasium.	48 b				
Isdigerdes Persarum Rex incipit fauere Christianis.	155 b				
Isidorus 111 b monachus.	114 b				
Isidorus pulsus Alexandria.	145 f				
Iudæi.	35 c 111 b				
Iudæi per pseudomyssem decepti in Creta.	164 a				
Iudæi pulsi Alexandria.	156 b				
Iudæi Christianos persequuntur.	ibid. a				
Iudæus sæpe baptizatus.	156 f				
Iudæus paralyticus sanitati restitutus.	154 a				
Iudex AEGypti aduersus petrum.	109 b				
Iulianus fit Cæsar. 59 a ob metum lector ordinatur.	78 a				
Iulianus in Gallias mittitur.	59 a				
Iulianus abluir baptismum.	77 f				
Iulianus & Gallus templum Mamæ erigendū locant.	78 b				
Iulianus Orientis præfectus.	87 c				
Iulianus Cæsariam Cappadociæ priuar suo nomine.	78 d				
Iulianus obiurgatur à Marere Chalcedonense episcopo.	79 a				
Iulianus fontes publicos & cibaria sacrificiis prophanaut.	88 b				
Iulianus iubet Christianos sacrificaturos prius expiari.	79 b				
Iulianus Gētilibus amicus, Christianis infestus.	78 c				
Iulianus Iuliani August. auunculus.	87 b				
Iulianus templa Christianorum spoliat.	79				
Iulianus populi fauorem conatur sibi parare.	77 c				
Iulianus appellatur August.	75 d				
Iulianus se pontificem Paganorum nominat.	77 c				
Iulianus Christianum se fingit.	76 d				
Iulianus creatur Imperator. 75 f Cōstantinopoli instituitur.	76 c				
Iulianus obsidet regem Persarum apud Ctesiphontem.	91 e				
Iuliani fuga.	76 e				
Iuliani mors.	92 d				
Iulianus consulit vates.	76 e				

I N D E X.

Julianus statuum Christi fusilem deiicit.	90 a	Liber Iuliani Augusti.	94 d	Magnentius mortem sibi conciscit.	ibid. d
Julianus lector fit Nicomediz.	76 d	Liberius Pont. Rom.	59 a	Magnus Comes Largitionum militum dux.	110 c
Julianus autor Iudæis vt templum hierosoly. reparant.	90 d	Liberius exulat.	60 c 61 c	Magorum dolus.	155 a
Julianus se alterum Alexandrum putabat.	91 f	Liberius primum non recipit Macedonianos.	104 b	Maioma Constantia.	78 c
Julianus abolet crucem in vexillo.	86 c	Libertas Religionis vniuscuiusque.	111 c	Marathonij.	71 e
Julianus nolebat Christianos cogi vt sacrificarent.	85 a	Libertas olim sub testimonio sacerdotum conferebatur.	11 d	Marathonius Nicomediz episcopus.	65 f
Julianus iunior precia rerum venalium Antiochiæ minuit	89 e	Libri Hilarij de trinitate.	84 c d	Marathenius Taurus.	7 c
Julianus Titum Bostrensem episcopum eiicit.	85 b	Licinius spe victoriæ amplectitur paganitatem.	10 b	Marcellus Ancyræ Galatiæ episcopus.	43 c
Julianus excommunicatur.	20 e	Licini contra Constantium bellum.	ibid.	Marcellus abdicatur.	40 a 54 d
Julianus quibusdam officiis paganisum pro-pagari cupit.	85 d	Licinius fugatur, vincitur, occiditur.	10 a b	Marcellus in errorem Sameſateni Pauli inci-dit.	40 a b
Julianus iuber sacerdotes Gentilium imitari vi-tam sacerdotum Christianorum.	85 f 86 a	Literæ episcopales.	85 c	Marcellus sua sede Ancyra potitur.	52 b . 40 a
Julianus reprehenditur.	94 d	Literæ Nicænz synodi ad Alexandrinos & AE-gyptios.	29 b	Marcianus succedit Paulo.	165 b c
Julianus cupit cōsultum dignitati sacerdotum.	86 a	Literæ Sardicenis concilij ad vniuersos episco-pos.	47 a b	Marcus episcopus Arethuforum.	80 e
Julianus iussit conscribi Christianorum nume-rum per singulas ciuitates.	85 a	Literæ synodi Sirmienſis.	63 f	Marcus Anthonius philosophus.	94 a. 114 e
Julianus Anachorita.	117 a	Literæ à synodo Romana ad Illyricum.	65 c	Mardonius.	138 f
Iuliani liber quouiscitur in Antiochenos	89 f	Literæ Constanſij diuersa iubentes.	67 e	Mardonius Iuliani pædagogus.	76 b
Iuliani epistola ad Arsatium Pont.	85 f	Literæ exponuntur ad lucernam.	137 c	Mareas martyr.	33 b
Iuliani & Antiochenorum contentiones.	89 e	Litibus finiendis laicum præfecit Sylluanus.	163 f	Maretis responsum.	79 a
Iulianus Saba vir religiosissimus.	91 d	Locus Arij detestabilis.	40 f	Maria mater Dei.	161 e f
Iulianus ad Christianos.	89 d	Locus exilij Chrysoſtomi.	148 a	Martinus.	138 b
Iulius Pont. Rom.	24 b 47 c 48 b	Locusta virtus magna.	26 b	Mars.	86 d
Iulij epistola ad Orientales.	44 e	Longi fratres.	144 c	Martyres apud Ascalonem & Gazam.	81 d
Iulius Pont. Rom. Athanasium vocat.	45 e	Lucianus.	19 b	Martyres Arianorum.	119 c
Iulius in Athanasij causa iudex.	44 b	Lucifer Contra Eusebium.	84 b	Martyrius literarum baiulus.	146 b
Iulius moritur.	56 a	Lucifer metropolitanus insularum Sardiniz exulat.	60 a	Maruthas episcopus ad Persas mittitur.	154 f
Iulij successores liberius.	ibid. a	Luciferiani.	64 b	Matronæ Romanæ sollicitæ de reditu Liberij.	61 d
Iupiter.	86 d	Lucius episcopus Arianus.	16 a	Mauia Regina Saracenorum.	121 b
Iura Romanæ ciuitatis.	11 e	Lucius Anathematizatur.	20 e	Maxentius Imperator Rom.	8 c
Iustina.	118 f	Lucius in carcere moritur.	54 d	Maxentij interitus.	9 f
Iustina Ariana.	119 b	Lucius obruditur.	102 a	Maximiani episcopi Constantinop. mors.	164 c
Iustus Piceni iudex.	118 f	Lucius Alexandrinus.	110 d	Maximianus Constantinop.	163 a
Iuuenalis episcopus Arianus.	16 a	Lucius exul.	114 c	Maximi Galeni cædes.	8 c
Iuuentius & Maximus.	88 d	Lucius Macarios & Isidorum in exilium rele-gat.	109 d	Maximus philosophus.	76 d
		Lugdunensem urbem venit Magnentius.	58 c	Maximus Cymicus.	29 b
		Lycus Numen.	14 d	Maximus hierosoly. episcopus.	11 f
				Maximus Tyrannus pro orthodoxis.	129 c
				Mazaca.	78 e
				Melas episcopus.	115 e
				Melitiani diu ab ecclesia segregati.	82 b. 22 f
				Melitiani Arianis mixti.	ibid. a
				Melitio potestas episcopalis adempta.	29 d 22 b
				Melitius in exilium.	101 a. 74 f
				Melitius ab exilio reuertitur.	84 f
				Melitius quod ore eloqui non finit manu de-signat.	74 f
				Melitius vir dei.	87 f
				Melitij doctrina.	74 d
				Melitij corpus Antiochiam relatū.	128 b.
				Menas episcopus Arianus.	16 a
				Menas excommunicatur.	20 e
				Mercurius.	86 d
				Messaliani.	99 f
				Metatum dicitur diuersorium à metando.	50 d
				Michaelis archan. apparitio.	32 d
				Michaelis locus apud Constantinop.	ibid. d
				Mileſius circumfert peram operis euangelici.	37 c
				Mileſius martyrio coronatur.	ibidem d
				Milites Christianos explorat Iulianus.	86 d e
				Miltiades Alexandrinus episcopus.	15 d
				Miraculum de demonibus ob signum crucis - fugientibus.	52 v. Magogulany — 76 f
				Miraculum.	163 e
				Mirsa Galliæ oppidum.	58 e
				Modestus præfectus.	106 d. 107 d
				Monachi Aegyptij.	64 f. 144 d
				Monachi Aegyptij pro Cyrillo aduersus præ-ſectum.	156 c
				Monachi ne per vrbes vagentur.	13 f
				Monachorum hoc est cremitarū philosophia.	12 c
				Monachorum frugalitas.	13 b
				Monachorum officium.	12 f
				Monomachia Romæ vetita.	10 f
				Monetarij Cizicum à Iuliano translati.	18 a

L

L abarum belli signum inter cætera precio-sum.	9 a
Lacius simplex virum Dialecticum vincit.	25 c
Laodicia Antiochiæ æmula.	134 a
Lauritius dux Isauriz.	67 d 68 c
Laus Constantinopolitanorum à religione.	32 c
Legati Orientalium mittuntur in Italiã ad Con-stantem.	46 a
Legatio Constantis ad fratrem Cōstantium pro Athanasio.	50 b
Leonas Comes August. vicarius.	67 d 68 c
Leontij episcopi argutum dictum.	53 e
Leontius ordine sacerdotum excidit.	54 c
Leontius Antiochiæ episcopus.	50 e
Leontius Macedonius tacitus suas orationes le-gebat.	66 c
Letorius Melitenus.	99 f
Lex Constantij contra Arianos.	30 e
Lex Iouiani de duobus vxoribus ducendis.	119 a
Lex Imperatoris de fide Orthodoxa.	123 a
Lex Theodosij de dilatione vindictæ.	133 c
Libanius sophista.	91 c
Libanius pro Antiochenis.	89 f
Libanius pulsus constantinopoli venit Nico-mediam.	76 c
Libanius Constantinum viuum laudauit, mor-tuum vituperauit.	93 e
Libanij opus de morte Iuliani.	ibid. d
Libellus appellationis.	69 a
Libellus Macedonianorum exhibitus Liberio Põ-tifici Rom.	104 c
Liberalitas Theodosij in homines doctos.	5 d

M

M acarius.	114 e
Macarius hierosoly. episcopus.	8 b. 15 e
Macarij duo.	117 d. 118 d
Macedoniani.	84 d 71 e
Macedoniani interrogati reddunt causam suæ hæreseos.	84 d
Macedonius diaconus.	43 b
Macedonius in ecclesiam deducitur.	45 d
Macedonius Arianus infert bellum ortho-doxis.	54 e
Macedonius hæresarches.	45 b
Macedonius ecclesia Constantinop. pellitur.	46 c
Macedonius apud Omnes odiosus.	66 b
Macedonij tumultus, sæuitia & odium.	65 f
Macedonius similis substantiæ assertor.	71 e
Macedonius condemnatur.	70 f
Macedoniani confugiunt ad Valentinianum & Liberium.	104 b
Macedonianis ecclesiæ ademptæ.	161 e
Macedonianorum episcoporum pertinacia.	124 c
Macedonianorum schisma.	138 d
Magi Persarum sacerdotes.	35 c
Magi ad seducendum valent.	17 b
Magica quedam portenta Carris reperta.	92 d
Magistratus imperiales occisi apud Thessaloni-cam.	132 c
Magnentius Romæ sæuit.	58 d
Magnentius tyrannus.	54 a
Magnentius victus in Galliam fugit.	58 d

I N D E X.

Montani. 138 f
 Montius Quæstor. ibidem f
 Mopfi fons. 75 f
 Mos iniriandi Christianos. 107 f
 Moses seruus. 114 f
 Moyfes monachus. 115 c
 Mulcta Cœlibatus remissa. 11 c
 Mulier mercede cõducta Eustathio adulterium imponit. 34 c
 Multæ hærefes fuere ante Arium. 16 c
 Mygdonius fluuius. 73 f

N

N Arcyffus Legatus. 46 a
 Nazanzenus depingit Iulianum. 94 b
 Nectarius. 128 c
 Nectarij martyrium. 80 a
 Neporianus Imperator. 34 b
 Nestorij verba ad principem superba 161 a
 Nestorij sententia. ibid. f
 Nestorius ex Antiochia ad episcopatum Constantinop. vocatus. 161 a
 Nestorius Incendiarius. ibid. d
 Nestorius damnatus. 162 e
 Nestor confessor. 80 b
 Nicæa synodus Thraciæ celebrata. 64 b
 Nicæa Thraciæ. ibid. c
 Nicæa Bithyniæ. 64 b
 Nicææ synodi patres & eorum numerus. 14 c e
 Nicænum concilium. 33 c 24 a
 Nicocles grammaticus. 76 b
 Nicomedia concidit. 103 f
 Nicopolis olim Emaus. 90 b
 Nilus retrocedit. 138 c
 Nilammon. 148 b
 Nisibenis Iulianus opem denegat. 78 c
 Nisibis Antiochia Mygdonia. 73 f
 Notæ crucis in vestibus. 75 c
 Nouatiani apud constantinop. 103 b
 Nouatiani minime mali. 160 c
 Nouatiani in occulto Romæ. 155 e
 Nouatiani spoliatur per Cyrillum. 154 f
 Nouatianorum concilium. 118 d
 Nouatium laudo, Nouatianos non approbo. 160 c
 Nouatus presbyter. ibid. b
 Nouem fidei expositiones. 70 c
 Numeri olim cohortes dicti. 11 b
 Numerus immortalium morti traditur. 158 a
 Numerus immortalium. 157 f

O

O Afis eremus. 107 b 162 f
 Oblatio. 137 d
 Observatio paschæ. 29 c
 Obtestatio Valentiniani de præficiendo episcopo Mediolanensibus. 97 f
 Occasio quæ republ. turbauit. 59 c
 Octuaginta legati ad Imperatorem mittuntur. 106 d
 Oliua. 160 c
 Olympus philosophus. 131 e
 Olympias. 149 f
 Onager homo conductitius. 50 b
 Onagri machinatum concilium. ibid. e
 Oppiani versus singulos Seuerus Cæsar aureis singulis remunerauit. 5 d
 Opus Eusebij Pamphili de vita Constantini. 22 c
 Orientales hoc est, Ariani aduersus Athanasium. 59 f
 Orientales consubstantialitatem negant. 46 b
 Origenes. 94 c 137 d
 Origenis scripta. 59 c
 Origenes veracissimus testis. 154 e
 Orontes fluuius. 116 d

Orthodoxi exulant. 60 a
 Orthodoxi vexantur. 117 d
 Orthodoxi ad Arianos. 110 f
 Orthodoxi intrepidi. 107 f
 Orthodoxi inquieti inter se. 129 b
 Oscula genuum. 144 c
 Oscula veterum. 130 f
 Osius Cordubæ episcopus. 11 c 23 f 24 d 47 d 46 d 60 b 82 d
 Osius Cordubensis vi adigitur vt subscribat synodo Sirmiensis. 58 c
 Osroeni fiunt Christiani. 35 a

P

P Achomius. 115 a
 Pagani. 111 b
 Panegyrici in laudem Theodosij iunioris. 158 c
 Pambus. 112 b
 Pannonia regio. 122 c
 Paphnutij martyrium. 24 c
 Paphnutius Aegyptius ad metalla damnatus. 11 f
 Parasceue. 36 d
 Pars epistolæ Constantini ad Nicomedienses. 33 d
 Paschalis diei obseruationis diuersitas. 23 c
 Paschæ obseruatio. 29 c
 Pauli Neocæsariensis martyrium. 24 c
 Pauli Constantinop. Pont. mors. 46 d
 Paulinus, Dionysius, Lucifer, Eusebius episcopi exulant. 60 a
 Paulinus. 84 b
 Paulinus Tyri episcopus. 21 b
 Pauli simplicis vxor. 14 b
 Paulus apud Cucufum suffocatur. 54 d
 Paulus occiditur. 46 c
 Paulus exulat. 45 c
 Paulus Constantinop. deportatur. 54 c. 44 c. 45 c
 Paulus presbyter. 43 b
 Paulus Romam proficiscitur. 44 c
 Paulus monachus factus. 14 b
 Paulus præfectus hærefeos patronus. 46 d
 Paulus simplex Antonij Aegyptij discipulus. 14 b
 Paulus Nouatianorum episcopus. 165 b
 Paulus Samosatenus. 19 b
 Paulus Lybicus. 115 a
 Pelagius Laodicensis, 101 b
 Peroratio Socratis Cõstâtinopolitani ad Theodorum. 165 e
 Persæ aduersus Romanos. 90 f
 Persæ fiunt Christiani. 35 f
 Persæ contra Theodosium iuniorem. 90 c
 Perseis arbor. 90 c
 Petrus Alexandriæ episcopus. 22 a
 Petrus sub Maximiano & Diocletiano martyr. 15 b. 22 b
 Petrus Archipresbyter Alexandrinus. 145 e
 Petrus Athanasio succedit. 109 a
 Petrus Romam proficiscitur. ibidem
 Petrus moritur. 120 c
 Petri epistola de paganorum impiis gestis aduersus Christianos. 109 f
 Philippi Constantinop. historiæ Christianæ libri triginta quinque. 160 c
 Philippus præfectus. 45 c
 Philogonius Antiochenæ ecclesiæ episcopus. 15 c 21 b
 Philo Hebræus. 13 a
 Philosophia hominibus vtilissima. 12 c
 Philosophiæ laudes. 13 a 12 f
 Photinus Sirmij episcopus. 56 d
 Photinus disputat, damnatur, libros conscribit. 58 b c
 Photinus hærefiarcha. 56 e
 Phœnicia. 143 c

Piamon presbyter. 114 a
 Pior Philosophus. 112 b 115 b
 Pistrinum subterraneum Romæ à Theodosio sublatum. 130 d
 Piterius. 112 c
 Placilla. 134 a
 Placilla Augusta egenorum amatrix. 133 c f
 Placillæ virtutes. ibid. f
 Pœnitentia Theodosij publica. 132 e
 Polychronius. 152 f
 Pons Miluius. 9 c
 Pontus. 143 c
 Porphyretica columna. 40 e
 Porphyrium quid mouerit vt aduersus Christianos scriberet. 94 e
 Porphyrius. 93 c
 Porphyrius succedit Flauiano. 150 b
 Potentia episcopi ex loco. 21 f
 Præfectus ad Basilium. 108 c
 Præparatur domus pro conuentu patrum Nicæni Concilij. 26 b
 Præfentes pro absentibus subscribunt. 68 a
 Præses Beroensis filium ob Christianismum abdicat. 91 b
 Praylius. 151 d
 Præter Constantinop. episcopum ordinatio fieri non debet. 159 e f
 Preces Athanasij apud Constantium. 39 c
 Presbyter testamentarius. 41 f
 Presbytero Constan. suum commendat testamentum. 42 d e
 Principalia sacra sacre literę principis. 52 b
 Priscianus. 129 e
 Priuata nobis magis curæ sunt quàm publica. 24 f
 Probatianus sanctam crucem nolebat adorare. 32 f
 Probus præfectus. 129 b
 Proclus Maximiano succedit. 164 c d
 Procopius dux. 158 a
 Procopius tyrannus. 101 b
 Procopij supplicium. ibid. c
 Prodigia. 75 c 78 b
 Prodigium Coronatæ crucis in extis visæ. 77 f
 Professio fidei in concilio Nicæno. 95 f
 Protogenes. 115 f
 Protogenes ludimagister factus. 107 e
 Protogenes Sardicensis episcopus. 46 f
 Prouerbum, omnem mouere animum. 20 f
 Prouerbum. 161 a
 Prouincialium conciliorum institutio. 125 b
 Prouocatur ad episcopos. 11 d
 Prusias Bithyniæ oppidum. 56 c
 Psalmodia. 44 a
 Psatyriani. 138 b
 Pudicitia conseruandæ memorabile exemplū. 14 b
 Puella mortua locuta. 12 a
 Puer sanatur boue restituto. 14 c
 Pugna inter Valentem & Procopium. 101 e
 Purgatio per ignem. 102 b
 Pusicij filia martyr. 36 d

Q

Q Vadragesima. 137 b
 Quatuordecimani. ibid.
 Quartus decimus dies. 137 f
 Quidam monachus Theodosium iuniorem excommunicauit. 150 f
 Quintianus Gazzorum Pontifex. 44 c
 Quod episcopus nauigare ad aliam ciuitatem non potest in qua non est ordinatus. 163 a

R

R Auenna. 159 b
 Reliquiæ magicorum Iuliani Carris repperæ. 92 d
 Rhodij

I N D E X.

Tomus decretorum Antiochiæ.	126 c	Valens Arianus resipiscit.	53 b	Virgines & viduæ pauperulæ sumptu publico alebantur.	79 b
Traianus magister militum.	119 e	Valens hæreticus.	44 b	Vitalis Antiochiæ episcopus.	15 e
Tres Cruces.	31 f	Valens petit auxilium à fratre contra Gothos.	119 c	Vitus presbyter Romanus.	24 b 115 f
Tribunus militum.	93 a	Valens combustus, moritur.	120 c	Vulphilas Gothorum episcopus.	70 a f
Trinitas.	82 d	Valentis Augusti impietas.	116 a	Vox populi Romani.	61 c
Triphylus Ledrensis episcopus.	12 c	Valentinianus ad milites.	97 e	Vrsatius hæreticus.	44 b
Tripodes Apollinis delphici.	33 a	Valentinianus moritur.	118 e	Vrsatius Arianus resipiscit.	53 b
Troilus sophista.	153 c	Valentinianus Cæsar.	159 f	Vrsatius Ariani dogmatis particeps.	63 a
Tropheum victoriæ crucis signum.	8 f	Valentinianus iunior.	118 f. 119 a. 88 d	Vrsatius vir sanctus miranda patrauit.	67 b
V					
Valens August. ad Aphraatem.	116 c	Valerianus punitur.	37 f	Vrsatius terræmotum prædicit.	67 b
Valens quosdam occidit tanquam imperium occupaturos ex indigio dæmonis adiurati.	108 a	Varronianus.	97 c	Vsthares Eunuclus.	35 c
Valens muros Chalcedonis diruit.	103 d	Vasa ecclesiarum confiscantur.	87 c	Vulphilas Gothicarum literarum inventor.	119 c
Valens pro Arianis.	102 c	Vehicula publica.	31 a	Vulphilas Gothorum episcopus à Valente corrumpitur.	119 c
Valens ad Arianas partes trahitur vxoris blandiloquentia.	100 f	Venus illicita.	11 c	X	
Valens Basilium accersit.	108 c	Verba Libani de Iuliano.	93 e	Xenodochia à Iuliano instituta.	86 a
Valés cogere conatur orthodoxos ad Edeffam.	107 c	Veredi.	44 c	Xenodochia ecclesiarum.	133 d
Valens aduersus orthodoxos.	119 a	Veteres hæreses omnes extinctæ sub Constantino.	103 b	Xenophontis transl.	160 b
Valens pugnaturus contra Gothos baptizatur.	110 f	Vicennalia Constantini.	31 d	Z	
Valens aquæ ductum extruit.	103 d	Victoria Iuliani aduersus Alemannos apud Argenteratum.	75 d	Zenonis martyrium.	80 a
Valens pro Arianis à confortio fidelium tollitur.	63 a	Vigilia.	44 a	Zeno.	141 b
		Vigilia apud sepulchra martyrum.	66 c	Zenon episcopus Gazz.	80 b
		Vigilia Christianorum conuentus.	55 c	Zeugma Syriæ.	101 c
		Viginti episcopi legati.	63 a		
		Vincentius presbyter Romanus.	24 b		
		Virgines sacræ obiectæ porcis dilaniandæ.	80 d		

F I N I S.

